

Librum hunc donauit mihi D. Ioannes Deci Florentinus, opera D. Ioannis Carghe. die 26. maij 1574. Romæ.

a

VITA CHRISTI,
EX EVANGELIIS ET SCRIPTORIBVS ORTHODOXIS PER LVDOLPHVM SAXOnium, sacri ordinis Carthusiensium, excerpta: ad vetustorum exemplarium fidem accuratissimè recognita.

Adiecto indice nouo, & non vulgari.

S. Mariæ de Scala

PARISIIS APVD CLAVDIVM CHEVALLONIVM, SVB SOLE AVREO, IN VIA AD D. IACOBVM.

ANNO M. D. XXXIIII.

VITA LVDOLPHI CARTHVSIENSIS, DESCRIpta in magnis chronicis collectis à doctore Hartmanno Schedel.

Vdolphus Alemannus, ordinis Carthusiensium, prior Argentinensis, vir doctrina & morum sanctitate conspicuus, hac ipsa tempestate peroptimè vitam domini nostri Iesu Christi egregio volumine, & quodam cœlesti artificio, imò potius diuina reuelatione quàm studio, fabricauit: in quo certè se ostendit venerabilem virum, & omnium rerum tam diuinarum, quàm humanarum, & potissimum ipsius Iesu Christi vitæ (prout potuit homini esse possibile) plenissimã habuisse notitiam: alia quoque laude digna hic deuotus atque venerandus pater ædidit.

Ex supplemento supplementi chronicarum, Iacobi Philippi Bergomatis, ordinis eremitarum sancti Augustini.

Vdolphus Carthusiẽsis monachus, natione Teutonicus, patriaq; Saxonic⁹: vir in diuinis scripturis admodum studiosus & eruditus, ac aliarum bonarum literarũ non ignarus, per hoc tempus apud Argentinense cœnobium existens, ædidit magnę deuotionis, ac profundæ eruditionis quædam præclara opuscula: in quibus ad euitandum ociũ ingenium exercitans nomen suum immortalitati condonauit. E quibus extat volumen magnum & insigne quidẽ, quod pręnotauit, de vita Christi Iesu, in lib. duos: quod incipit, Fundamentum aliud nemo. Item in psalterium perpulchrè lib. vnum. Feruntur etiam alia. Regnauit autem anno domini. 1334. sub Ioanne. 22. papa & Ludouico Bauaro imperatore.

Ex chronica domini Ioannis Trittenhem, quæ inscribitur, De scriptoribus ecclesiasticis.

Vdolphus ordinis Carthusiensis in domo Argentinensi, natione Teutonicus, Saxonica terra oriundus: vir in diuinis scripturis studiosus & eruditus, & secularium literarum non ignarus, ingenio mitis, eloquio dulcis & compositus: vita quoque & cõuersatione insignis. Aedidit magnæ deuotionis & profundæ eruditionis quædam præclara opuscula: quibus ingenium nobiliter exercitans, nomen suum immortalitati condonauit. E quibus ego vidi tantum subiecta: Volumen magnum & insigne super euangelio quod prænotauit:

Vitam domini Iesu,	Lib. ij.	Fundamentum aliud ne.
In psalterium quoque,	Lib. J.	Sicut olim manna ha.
Feruntur eius & alia.		

Claruit sub Ludouico imperatore quarto.
Anno domini M. CCCXXX.

INDEX

MATERIARVM AMplissimus, à Ioãne Benedicto doctore Theologo, non minus doctè q̃ studiosè, collectus.

Castitas Christi,

Stupendum

Circuncifio Ioan-

Contentio vnde

Crucis suppli-

Diaconus, Dictum.

Didymus.

Dies, Dieta.

Diffamatio, Difficilis.

Digitus.

Dijudicare.

Dignitas, Dilatio.

Diligere, Dilectio.

Dilectio dei, tam actiua, q̄ passiua.

Dilectio Christi, tam actiua, q̄ passiua.

Dilectio proximi.

Dilectio inimicorum.

Diligentia, Diluculum, Diluuium.

Dimensio, Dimidiū.

Dimittere.

Dominus.

Hœdus.

Hydropici pro-

Iuramẽtũ nõ est semp ob-

Magdalena plus

Mariæ assumptio.

Maria inuocanda tanquam auxiliatrix,& aduocata erga Christū.

Maria soror Marthæ.

Maria Iacobi.

Maria Salomæ.

Tres Mariæ.

Maritus.

Martha.

Miracula post

Nauis,

Oratio in

Paulus, Paula.

Pauor.

Pauper.

Paupertas.

Pax.

Peccare.

Peccatum.

Peccati destructio, sanatio, auersio, eiectio, remissio.

Peccatum in spiritum sanctũ.

Peccator, Peccatrix.

Petri &

Prædicatio Chri-

Cur Chriſtus

Rabbi,Rabbo-

Sacerdotum

Sapere, Sapiens, Sapientia.

Sapphirus, Sardius.

Sarepta.

Satanas.

Satisfactio.

Satum, Saturatio.

Saul.

Scacus, Scala.

Scandalum, Scādalizare.

Scelus.

Scenophegia.

Scire, Scientia.

Scriba.

Scribere.

Scriptura.

Scorpius.

Sebaste.

Secretum, Secta, Securitas.

Sedere, Sedes.

Seductio, Seductor.

Semen.

Semëi, Semita.

Semper.

Senarius, Senium.

Sensus, Sensualitas.

Sententia.

Separari, Separatio.

Sepelire.

Corpus Chri-

Tentatio Christi.

Tentatio dei.

Terra, Terrenus.

Terræmotus.

Testamentum.

Testis, Testimonium.

Thabor.

Thesaurizare, Thesaurus.

Thomas.

Thronus.

Tibicen.

Timere, Timor.

Titulus.

Tolerare.

Tonitruum, Topazius.

Tormentum.

Tradi, Traditio.

Traducere.

Transfiguratio, Trāsfretatio.

Transitus, Trāsplantatio.

Tres, Tria.

Tribulatio.

Vigilare quis

Indicis materiarum, & insignium locorū,in vitā Christi,finis.

AVTHORITATES ALIQVOT

sacræ scripturæ, per Ludolphū sparsim expositæ, digestæ secundum ordinem librorum veteris & noui testamenti.

Indicis authoritatũ sacræ scripturę,finis.

TABVLA DOMInicarũ & festorũ totius anni.

Feria.ij.

Finis.

Ordo capitulorum

ORDO CAPITVLOrum quatuor euangelistarum, indicatis locis vbi tractatur.

Capitula Matthæi.

Capitula Marci.

Capitula Lucæ.

Capitula Ioannis.

Indicis, quo facilè reperias in quo huiusce operis capite, quodvis quatuor euangelistarum caput enarretur, finis.

Tituli capitulorum

TITVLI CAPITVLORVM
primę partis per ordinem.

FINIS.

A

LVDOLPHI DE SAXONIA CARTVSIENSIS, viri deo deditissimi atque doctissimi, in librum, qui Vita Christi inscribitur, Prologus.

1.Cori.3.

FVNDAMENTVM aliud nemo potest ponere, vt ait Apostolus, præter id quod positum est: quod est Christus Iesus. Cùm dicat Augu. quòd deus est res summè sufficiēs: & homo est res summè deficiens: & quòd tale bonum deus est, vt nemini eum deseruiti bene sit. Idcirco quicunque ruinam defectuum suorum euadere, & spiritu reparari desiderat: necesse est ei vt à fundamento prædicto non recedat: quia in eo

Deus. Homo.

B omnimoda remedia suis necessitatibus inueniet.

Peccator inuitatur ad veniā. Matt.11.

Primò itaque peccator cupiens peccatorum suorum sarcinā deponere, & ad requiem animæ peruenire: audiat deum peccatores inuitātem ad veniam, & dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis, scilicet labore vitiorum: & onerati estis, scilicet sarcina peccatorum: & ego reficiam vos, scilicet sanando, ac refouendo: & inuenietis requiē animabus vestris: & hic, & ī futuro. Audiat ergo ęgrotus pium & sollicitum medicū: & veniat ad ipsum per profundam contritionem, ac sollicitam cōfessionem, & studiosum propositum semper declinādi à malo, & faciendi bonum.

Peccator adhærere debet deo, medico suo, cuius vitam cōtēplando.

Secūdo peccator (sed iam in Christo fidelis effectus, tanquam ipsi per pœnitentiam reconciliatus,) studeat diligentissimè medico suo adhærere, & suam familiaritatem acquirere, eius sanctissimam vitam recogitando omni qua poterit deuotione.

C

Vita Christi seriatì, non cursoriè legēda.

Caueat tamen prouidè, ne cursoriè ipsam vitam legendo transeat: sed seriatim aliquid de ea per diem accipiat: in quo sabbatum delicatū pię meditationis Christo quotidie celebrādo, ac cogitationes & affectiones, orationes & laudes, totúmque opus diei ad illud reducendo, in ipso delectetur: a tumultu exteriorum, & mundanorum impedimentorum requiescere, & suauiter obdormire: & ad illud, vbicūque fuerit, velut ad certum & pium refugium, contra vitiosas humanæ infirmitatis varietates, continuè dei famulos impugnantes, sæpe recurrere.

Insignia Christi præcipuè memorāda.

Sæpius tamen recurrat ad præcipua Christi memorialia: videlicet ad incarnationem, natiuitatem, circuncisionem, apparitionem, præsentationem in templo, passionem, resurrectionem, ascensionem, spiritus sancti effusionem, aduentum ad iudicium: causa specialis recordationis, & exercitationis, ac spiritualis recordationis, ac consolationis.

Vita Christi imitanda.

Sic etiam ipsam vitam Christi legat: vt mores eius pro posse imitari studeat. Parum enim prodest si legerit: nisi & imitatus fuerit. Vnde Bernardus: Quid tibi prodest, piū saluatoris nomen lectitare in libris: nisi habere studeas pietatem in moribus? Vnde & Chrysostomus: Qui legens de deo, vult inuenire deum: festinet viuere dignè deo, & ipsa conuersatio bona sit quasi lampas luminis ante oculos cordis eius, viam veritatis aperiēs.

D

Christi vita propter multa desideranda.

Ista vita in summo desiderio debet esse peccatori, propter multa. Primò, propter remissionem peccatorū. Cùm enim fecerit de se iudicium, se per confessionem accusando, per iustitiam pœnitentiam voluntariam assumendo, iam sollicitè ambulans cum deo suo prędicto modo meditādo, purgatur nō modicum à sordibus peccatorum. Deus enim cui adhæret, ignis consumēs est, purgationem peccatorum faciens. Heb.12.

Secundò, propter sui illuminationem. Ille enim cui assistit, lux est in tenebris lucens: cuius lumine illustratus, docetur ordinatè disponere vitam suam ad Christum, & cœlestia ad seipsum ac proximum, & terrestria. Ioannis.1.

Tertiò, propter gratiam lachrymarum, valde necessariam peccatori in hac valle miseriæ: quam Christus, qui est fons hortorum, & puteus aquarum viuentium, consueuit peccatoribus sibi adhærētibus dare.

Quartò, propter reparationem lapsuum quotidianorum: de quibus semper releuat dominus sibi adhęrentes. Iuxta illud: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, viuet.

E Nume.21.

Quintò, propter dulcem & desiderabilem degustationem, quam in se habet. Iuxta illud: Gustate & videte, quoniā suauis est dn̄s. Psal.33.

Sextò, propter cognitionem paternæ maiestatis, quæ per ipsum solum haberi potest. Iuxta illud: Nemo nouit patrem, nisi filius, & cui filius voluerit reuelare. Matt.11.

Septimò, propter securū exitum ab hac vita periculosa. Fidelis nāque peccator, qui modo quotidie suscipit Christum in hospitio cordis sui, & lectulum floridum, per suaues meditationes eidem præparando, econuerso post mortem requiretur, & suscipietur à Christo: vt sicut consueuit & concupiuit semper, & in æternum sit cū ipse.

Vitę Christi fructus.

Hæc vita, est vita bona & irrigua, peccatores sibi adhęrentes mundans & renouās, & eos ciues sanctorū, & domesticos dei faciens. Est amabilis & dulcis ad cōseruādum. Non enim habet amaritudinem cōuersatio illius: nec tedium cōuictus ipsius: sed lætitiam & gaudiū. Est deliciosa & suauis. Cętera quæ hanc non sapiūt fastidiens exercitia, cùm aliquādiu pio corde fuerit frequētata.

B

Est pascēs & reficiēs. Nam secūdum Ambro. qui domicilio Christū recipit interno, maximis delectationibus exuberātium pascitur voluptatū. Est cōsolatoria solitario, & quidē optimus comes iugis iocūditatis, solatijque, & confortacionis, ac turris fortitudinis à facie inimici, & à tribulatione & tentatione peccatoris.

Vitę Christi cōtēplatio, omnibus necessaria.

Hæc est vita plana & facilis ad contemplandum creatorem: de qua nullus excusare se potest: sicut de contemplatione summę maiestatis, ad quam nemo raptim potest pertingere, nisi proficiēdo per istam vitam nostri redemptoris.

Vita Christi nidum præstat.

Hanc quicunque incipientes & paruuli: quicunque proficientes & perfecti possunt habere: & in ea inuenire bonum nidum sibi, vbi tanquam turtures reponant, & abscondant casti amoris pullos, quisque pro sua capacitate.

Vita Christi fauorabiles reddit sctōs.

Hęc vita multum reddit sanctos dei fauorabiles, pios, & benignos cultoribus suis, propter ipsum qui nobis cū illis commune est gaudium. Verbi gratia: Nunquid beata virgo mater misericordiæ, pietatis, & gratiæ poterit te despicere, vel oculos suos à te

G auertet, quanuis sis peccator, quando non solum semel in die videris, sed & frequenter filium suum quem super omnia diligit, in brachijs tuis & inter vbera tua commorantem? Nunquid poterit te cum filio suo quem portas deserere, quando viderit te prædicto modo, filium suum tam sollicitè per singula comitantem, & etiam pietatis officio, deuotionis ministerium, per dies singulos exhibentem? Nullo modo. Sic & cæteri sancti libentissimè respiciunt illos, cum quibus deus placatus habitare dignatur, cùm ista vita faciat cultores suos cõsortes illorũ: quia est & vita ipsorum.

Christi vita, facit cõsortes vitæ cœlestis & omniũ sanctorum.

Planè hæc vita est vita beatæ matris Christi, ipsi sedulè ministrantis in annis pluribus, & famulantis. Hæc est vita apostolorum Christo familiariter adhærentium, & cum eo fideliter perseuerantium. Hæc est vita ciuium supernorum, Christo fruentium, & eius opera mirabilia admirantium, & sibi reuerenter assistentium in æternum. Hæc vita est optima pars, scilicet sedere ad pedes Christi, & audire verbũ eius. Vnde merito à possessore suo ipsam modo per gratiam colenti, non aufertur: quia ipsa est retributio illa quæ seruo fideli & prudenti promittitur: & hic incipiens, in æternitate perficietur. Hanc vitam nulla lingua laudare sufficit, adeo bona est, & sancta, & super omnes vitas dignissima: cùm sit initium cuiuslibet altioris contemplationis, ac vitæ angelicę & ęternæ quæ speratur in patria. An parum est tibi continuè cum Christo esse in quẽ desiderant angeli semper prospicere? Si vis in æternum regnare cum Christo, incipe regnare modo, & noli deserere eum, cui seruire regnare est.

Lucæ.10. H

Vita Christi nequit satis laudari.

Christi vita facit hic incipere vitam cœlestem.

Cõpendiũ totius vitę Christi.

Appropinqua ergo ad ipsum pio corde: vt descẽdenti, scilicet de sinu patris, in vterum virginis, quasi alter testis, cum angelo sanctæ conceptionis existas in pura fide: & congratulare virgini matri, sic propter te fœcundatę. Adesto eius natiuitati, & circuncisioni, quasi bonus nutricius, cum Ioseph.

I Vade cum Magis in Bethlehem: & adora cum eis paruulum regem. Adiuua cum parentibus portare puerum, & præsentare in templum. Comitare cum apostolis pium pastorem, gloriosa miracula facientem. Adesto morienti, cum beata matre eius, & Ioanne, ad compatiendum, & condolendum sibi: & quadam pia curiositate palpando tracta singula vulnera saluatoris tui, propter te sic mortui. Quære resurgentem, cum Maria Magdalena, donec merearis inuenire. Admirare in cœlum ascendentem, quasi inter discipulos in monte Oliueti existens. Sede cum apostolis in conclaui, & abscondere ab exterioribus singulis: vt virtute spiritus sancti, ex alto indui merearis. Et si pio ac humili & deuoto corde sic eum modico tempore fueris prosecutus in terris, ipse te subleuabit ad se sedentem in dextera dei patris in cœlis, secundum quod promisit fideli peccatori sibi adhærenti, dicens: Qui mihi ministrat, me sequatur: & vbi ego sum, illic & minister meus erit. Quicunque ergo fidelis peccator hãc vitam amabiliter amplexatus fuerit, non dubitet quin Christus eum in filium adoptauerit. Vnde scriptum est in Prouerbijs: Ego diligentes me diligo. Vnde & Bernardus: Qui non placet deo: non potest illi placere deus. Nam cui placet deus: deo displicere nõ potest.

Ioan.12.

Christus adoptat in filium.

Prouer.8.

K Caueat tamen prudenter fidelis peccator, vt nunquam in quocunq; statu fuerit, confidentiam in meritis suis habeat: sed tanquam mendicus pauperculus, omnino nudissimus, ad eleemosynam dominicam mendicandam, semper vacuus accedat. Hæc autem faciat, non quasi ex humilitate ficta, merita sua abscondens: sed certissimè sciẽs quòd non iustificabitur in conspectu dei omnis viuens. Etiam solius cogitationis nostrę non possumus rationem reddere, si ipse voluerit nobiscum in iudicium intrare. Isto autem modo quantũcunque se ingerat, cum pio tamen timore & reuerentia, ad bonum dominum peccatores vocantem, præsumptuosus non reputabitur: sicut pauperes seculi, quanto nudiores sunt, cùm se non tanquam dignos, sed tãquam miseriores propius ingerunt, ad eleemosynam diuitis mẽdicãdam, præsumptuosi vel superbi non dicuntur: sed à benignis diuitibus, misericordius respiciuntur.

Vitãda de se præsumptio.

Psal.142.

L Hanc vitam beatus Bernardus plurimum frequẽtauit: qui fasciculos myrrhæ, id est cumulũ amaritudinis, ex vita & laboribus Christi colligens: & inter vbera sua, id est, affectiones suas collocans, sic ait: Tu quoque si sapis, imitabere sponsę prudentiam, atque myrrhę tam carum fasciculum de principali tui pectoris: nec ad horam patieris auelli, & amara illa omnia, quæ pro te pertulit semper in memoria retinens, & assidua meditatione reuoluẽs: quò possis dicere & tu, Fasciculus myrrhæ, dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Et ego fratres, ab ineunte mea cõuersatione, pro aceruo meritorum, quæ mihi deesse sciebam, hunc mihi fasciculum colligare, & inter vbera mea collocare, curaui: collectum ex omnibus anxietatibus, & amaritudinib9 domini mei. Primum scilicet, infantilium illarũ necessitatum. Deinde laborum, quos pertulit in prædicando. Fatigationum, in discurrendo. Vigiliarum, in orando. Tentationum, in ieiunãdo. Lachrymarum, in compatiendo. Insidiarum, in colloquendo. Postremo periculorum, in falsis fratribus: conuitiorum, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum, clauorum, horumq; similium, quæ in salutem nostri generis, sylua euangelica copiosissimè noscitur protulisse. Vbi sane inter tot odoriferæ myrrhæ huius ramusculos, minimè prætermittendam putaui etiã illam myrrham qua in cruce potatus est: sed neque illã qua vnctus est in sepultura. Quarum, in prima applicuit sibi amaritudinem meorum peccatorum. In secunda, futuram corruptionem mei corporis dedicauit. Memoriam abundantiæ suauitatis horum eructabo quoad vixero. In æternũ non obliuiscar miserationes istas: quia in ipsis iustificat9 sum. Hæc meditari, dixi sapientiam. In his iustitiæ perfectionem mihi constitui. In his plenitudinem scientiæ. In his diuitias salutis. In his copias meritorum. Ex his mihi interdum potus salutaris amaritudinis. Ex his rursum suauis vnctio consolationis. Hæc me erigunt in aduersis. In prosperis deprimunt. Et inter læta tristiáque vitæ præsentis, via regia incedendi tutum præbent vtrobique ducatum: hincinde mala imminentia propulsando. Hæc mihi conciliant mundi iudicem: dum tremendum potestatibus mitem,

Bernard9 vitã Christi frequẽtauit.

Canti.1.

Operis suscepti rationes.

Labores Christi.

M

Myrrha multiplex.

Psal.144

Meditationum harũ vtilitates.

A tem, humilémque figuranti dum non solum placabilem, sed & amicabilem, repræsentant eum qui inaccessibilis est principibus, terribilisq́ apud reges. Preterea hoc mihi in ore frequenter, sicut vos scitis. Hæc in corde semper, sicut sciuit deus: hæc stilo meo admodũ familiaria, sicut apparet. Hæc mea sublimior interim philosophia: scire Iesum,
1.Cori.2. & hunc crucifixum: hunc & vos dilectissimi, tam dilectum fasciculum colligite vobis. Memento-
Lucæ.2. te quia accepit eum Simeon in vlnis. Maria gestauit in vtero. Fouit in gremio. Sponsa sibi inter vbera collocauit. Arbitror Ioseph super genua, illi frequẽter arrisisse. Hi omnes ante se eum habuerunt: & nullus retrò. Exempla igitur sint vobis: vt & vos similiter faciatis. Si enim ante oculos habueritis quem portatis, pro certo videntes angustias domini, leuius & vestras portabitis. hæc Bernardus. Sed quia ista multi minimè cogitant, statim fatigati sunt: quia si ista cogitarent, non ita citò de bono opere fatigati essent. Hãc
Ceciliæ laus. etiam vitam, beata Cecilia virgo legitur habuisse. Nam inter alia virtutum & laudum preconia,
B de ea scribitur, quòd euangelium Christi, absconditum semper in pectore portabat, quod sic intelligi videt, quòd ipsa de vita domini Iesu in euangelio tradita, quędam deuotiora sibi pręelegerat: in quibus die ac nocte, corde puro & integro, attentione pręcipua & feruenti, meditabatur. Et cõpleta circulatione, iterũ repetens, ac dulci & suaui gustu ruminans, ea in arcano pectoris sui, prudenti consilio collocarat. Simile tibi suadeo fa-
Meditationum harũ commendatio. ciendum. Super omnia nanque spiritualis exercitii studia, hoc magis necessariũ credo, magisq́ proficuum, & quod ad celsiorem possit perducere gradum. Nusquam enim inuenies vbi sic doceri possis contra vana blandimenta & caduca: contra tribulationes & aduersa: contra hostium tentamẽta & vitia, sicut in vita domini Iesu, quę fuit absque omni defectu perfectissima. Ex frequenti enim & assidua meditatione vitæ ipsius, adducitur anima in eius amorem, ac confidentiam & familiaritatem: ita quòd stabilitur cõtra vana & caduca: vt ea vilipendat & contemnat. Vt patet in
C prædicta beata Cecilia, quæ ita cor suum de vita Christi repleuerat, quòd in ipsam, vana intrare nõ poterant. Vnde in pompa nuptiarum, vbi tot vana geruntur, existens, cantantibus organis, ipsa stabili corde, soli domino decantabat, dicens: Fiat
Psal.118. domine cor meum immaculatum: vt non confun-
Cõtra aduersa fortificatio. dar. Fortificatur quoque contra tribulationes & aduersa: vt ea minus timeat & sentiat: vt patet in martyribus. Vnde Bernardus. Iccirco denique audit columba mea in foraminibus petræ, quod in Christi vulneribus, tota deuotione versetur, & iugi meditatione demoretur in illis. Inde martyri tolerantia. Inde illi fiducia magna apud altissimum. Vult benignus dux deuoti militis vultum & oculos, in sua sustolli vulnera: vt illius ex hoc animum erigat, & exemplo sui reddat ad tolerandum fortiorem. Enimuerò non sentiet sua, dum illius vulnera intuebitur. Stat martyr tripudians & triũphans, toto licèt lacerato corpore, & rimante latera ferro: nec modo fortiter, sed hilariter sacrum è carne sua circunspicit ebullire cruorem. Vbi ergo tunc anima martyris? nempè in tuto:

nempè in petra: nempè in visceribus Iesu vulneribus nimirum patentibus ad introeundum. Si D
enim in suis esset visceribus, scrutans ea, ferrum profectò sentiret, dolorem non ferret, succumberet & negaret. Nunc autẽ in petra habitans: quid mirum si in modum petræ duruerit? Sed neq; mirum si exul à corpore, dolores non sentiat corporis: neque hoc facit stupor, sed amor: submittitur enim sensus, non amittitur: nec deest dolor, sed contemnitur. Ergo ex petra, martyris fortitudo. hæc Bernardus. Inde quoque est quòd multi cõfessores, & etiam alij, in laboribus, & tribulationibus, & infirmitatibus suis, non solum patiẽtes, sed & hilares fuisse & esse reperiũtur: quia ex deuota meditatione vitæ & passionis Christi, eorũ animæ, non in eorũ corporibus & visceribus, sed Christi fuisse & esse videntur. Instruitur contra hostium tentamenta & vitia: vt in faciendis & omittẽdis, errare aut falli non valeat: cùm ibi perfectionem omnium virtutum reperiat. Nam paupertatis, humilitatis, charitatis, mansuetudinis, obedientiæ, patientiæ, cæterarúmque virtutum exempla, & doctrinam, nusquam sic inuenies, sicut in vita domini virtutum. Quicquid enim virtutum in ecclesia habetur, ab ipso Christo per exempla operum illius trahitur. Vnde Bernardus. Quid vobis cum virtutibus, qui dei virtutem Christi ignoratis? Vbi nam quæso vera prudentia, nisi in Christi doctrina? Vbi vera iustitia, nisi de Christi misericordia? Vbi vera temperantia, nisi in Christi vita? Vbi vera fortitudo, nisi in Christi passione? Soli igitur qui eius doctrina imbuti sunt, prudentes dicendi sunt. Soli iusti, qui de eius misericordia veniam peccatorum consecuti sunt. Soli temperantes, qui eius vitam imitari student. Soli fortes, qui eius sapientiæ, patiẽtiæ documenta fortiter in aduersis tenẽt. Incassum proindè quis laborat in acquisitione virtutum, si aliundè eas sperandas putat, quàm à domino virtutum: cuius doctrina, seminarium prudẽtiæ: cuius misericordia, opus iustitiæ: cuius vita, speculum temperantiæ: cuius mors, insigne est fortitudinis. Vnde & Gregorius. Quid est quòd dilectum suum spõsa, non myrrham, sed fasciculum myrrhę nominat: nisi quòd dũ sancta mens Christi vitam ex omni parte considerat, contra omnia vitia ex eius imitatione, virtutes repugnantes cõgregat: ex quibus sibi fasciculum aptat, quo carnis suæ sempiternam putredinem abstergat? Vnde etiam Augustinus: Cùm omnibus modis medeatur animis deus, pro temporum opportunitatibus, quæ mira sapientia eius ordinantur, nullo modo beneficentius consuluit generi humano, quàm cùm ipsa dei sapientia, id est, filius vnicus consubstantialis patri & coæternus, totum hominem suscipere dignatus est. Et verbum caro factum est: & habitauit in nobis. Satellites voluptatum, diuitias perniciosè populi appetebant: pauper esse voluit. Honoribus & imperijs inhiabant: rex fieri noluit. Carnales filios magnum bonum putabant: tale coniugium prolemq́ contempsit. Contumelias superbissimè horrebant: omne genus contumeliarum sustinuit. Iniurias intolerabiles esse arbitrabantur: quæ maior iniuria est quàm iustum innocentemque damnari? Dolo-

Lætificatio in aduersis.
Virtutum exẽpla in Christi vita.
E
F
Ioan.1.

G res corporis execrabantur: flagellatus atque cruciatus est. Mori metuebant: morte mulctatus est. Ignominiosissimum mortis genus, crucem pati bant: crucifixus est. Omnia quæ habere cupiētes non vitabamus, carēdo vile fecit. Omnia quę vitare cupientes a studio deuiabamus, perci piendo deiecit. Non enim vllum peccatum committi potest: nisi dum appetuntur ea quæ ille contempsit, aut fugiuntur quæ ille sustinuit. Tota itaque vita eius in terris, per hominem quem suscipere dignatus est, disciplina morum fuit. Et iterū. Concedamus non apparere nūc homines dignos imitatione: quisquis hæc putas, mente deum intuere, qui homo factus est, vt hominem viuere doceret.

Vita Christi tota est disciplina, & instructio.

1. Ioan. 2. Recordare quid sit illud quod Ioannes ait: Qui se dicit in Christo manere, debet quēadmodum ille ambulauit, & ipse ambulare: & ita nec deerit tibi quem sequeris. Quia omnis Christi actio, est nostra instructio. Item alibi habemus de passione domini: Exemplum enim dedi vobis, vt ita faciatis. Vnde Beda: Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambu-

Ioan. 13.

H lare, quod est, non ambire terrena, non caduca lucra sectari, fugere honores, omnem mundi contēptum pro cœlesti gloria amplecti, libenter cunctis prodesse, iniurias nulli inferre, & sibi illatas patienter sufferre, sed & inferentibus, à domino veniam postulare: nunquam suam, sed conditoris gloriam semper quærere: & quos secum valet ad superna erigere. Hæc & huiusmodi gerere, est vestigia Christi sequi, hæc Beda. Christi itaque vestigia sequi debemus: quia, vt ait Ambrosius, in agnitione Christi, omnem salutem & sapientiam habemus. Et iterum. Omnia habemus in Christo: & omnia nobis Christus. Si vulnerum curatorem desideras, medicus est: si febribus æstuas, fons est: si grauaris iniquitate, iustitia est: si indiges auxilio, virtus est: si mortem times, vita est: si tenebras fugis, lux est: si cœlum desideras, via est: si cibum quæris, alimentum est, hæc Ambrosius. Et ideo bene per quendam sapientem dicitur. Hoc est nescire, sine Christo plurima scire. Si Christum bene scis, satis est si cætera nescis.

Christus nobis omnia.

Scire verū quid est.

I Vtinam sapientes huius mundi hoc saperent & intelligerent, & scientiam suam, in hâc commutarent. Qui ergo Christum sequitur, errare vel falli non potest: ad cuius virtutes imitandas & adipiscendas, ex frequenti meditatione vitæ ipsius, cor accenditur & animatur, ac diuina virtute illuminatur: adeo vt plures fuerint illiterati & simplices, qui magna & profunda dei inde cognouerunt: quia ibi inuenitur vnctio, quæ paulatim purificans animam & eleuans, docet de omnibus. In omnibus itaque virtutibus, & bonis moribus, semper præpone tibi illud clarissimū speculum, & totius sanctitatis exemplar, scilicet vitam & mores filij dei domini nostri Iesu Christi: qui ad hoc de cœlo nobis missus est: vt præiret nos in via virtutum, & legem vitæ ac disciplinæ suo nobis daret exemplo, & erudiret nos sicut semetipsum: vt sicut ad imaginem eius naturaliter creati sumus, ita ad morum eius similitudinem, per imitationem virtutum, pro nostra possibilitate reformemur: qui eius imaginem in nobis per peccatum fedauimus. Quantum autem quisque

Christi vita est nobis speculum.

K se ei in virtutum imitatione conformare studuerit, tantum ei in patria, in gloriæ claritate propinquior & similior erit. Percurre ergo singulas quasque ætates Christi: virtutesque eius per singulas, sicut fidelis discipulus, pro posse studeas imitari. In labore etiam exteriori & interiori, recordare laborum & aduersitatum Christi. Et quandocunque in aliquo grauaris, statim ad ipsum pium patrem pauperum, tanquam paruulus ad matris gremium curre, totum illi reuela, totum cōmitte, totum in ipsum iacta & proijce: & ipse proculdubio tempestatem sedabit, & releuabit te. Non solum autem vigilans domino Iesu intendas: sed & cùm corpus strato recolligis: & caput reclinatorio imponis, sit tibi quasi cum beato Ioanne super pectus Iesu recumbens: sicque recumbens super pectus Iesu suge vbera eius: & in pace in id ipsum dormies & requiesces. Et vniuersaliter in omnibus dictis & factis tuis, quasi ad exēplar respicias in Iesum, incedens & stans, sedens & iacens, comedens & bibens, loquēs & tacens, solus & cum alijs. ex hoc enim magis eum diliges: & familiaritatis eius gratiam & fiduciam maiorem assequeris, & in omni virtute perfectior eris.

Ioan. 21.

Psal. 4.

L Et hæc sit sapientia tua, & studium tuum, semper de Iesu aliqua cogitare, vnde prouoceris ad imitandum, vel afficiaris ad amandum ipsum. Talia enim meditando, & tempus vtiliter expēdes, dum occuparis in bonis studijs & diuinis, circa dominum Iesum, & mores tuos emēdabis, ad formam vitæ ipsius, dum in omnibus agendis semper ad ipsum respicis, omnis perfectionis speculum & exemplum. Et quantomagis has frequentaueris meditationes, tanto magis eas tibi reddes familiares, & facilius tibi occurrent, & iocundius te reficient. Vidisti ergo ad quem excelsum gradum meditationes vitæ Christi te perducūt: nūc in ipsas meditationes te aliqualiter introducere tentabo: non omnia quę in euangelio scripta sunt pertractando, sed quædam deuotiora ex his eligēdo. Nec credas quòd omnia quæ Christum dixisse vel fecisse meditari possumus, scripta sint: sed ad maiorem impressionem ea tibi sic narrabo

Introductio in meditationes vitæ Christi.

M prout contigerunt, vel contigisse piè credi possunt, secundum quasdam imaginatiuas repræsentationes, quas anim⁹ diuersimode percipit. Nam circa diuinam scripturam meditari, intelligere, & exponere, multifariè possumus, prout credimus expedire, dummodo non sit contra veritatem vitæ, vel iustitiæ, aut doctrinæ, id est, non sit contra fidem, vel bonos mores. Quicunque vero asserit de deo aliquid, quod non est sibi certum, vel per naturalem rationem, vel synderesim, vel per fidem, vel per sacram scripturam: præsumit, & peccat. Cùm ergo me narrantem inuenies, ita dixit vel fecit dominus Iesus, seu alij qui introducuntur: si id per scripturam probari non possit, nō aliter accipias quàm deuota meditatio exigit. Hoc est, perinde accipe ac si dicerē: meditor quòd ita dixerit vel fecerit bonus Iesus. & sic de similibus. Tu autē si ex his fructū sumere cupis, toto mentis affectu dilig ēter, delectabiliter, & morosè omnib⁹ alijs curis & sollicitudinib⁹ tūc omissis, ita præsentem te exhibeas his quæ p dn̄m Iesum dicta vel facta sunt. Et ex his quę narrantur, ac si

Scriptura rum varia imaginatio.

Præsumptio nē author vitat.

tuis

A tuis auribus audires, & oculis videres: quia sua-
uissima sunt ex desiderio cogitanti, & multo ma-
gis gustanti. Et ideo quanuis multa ex his tan-
quam in preterito facta narrantur: tu tamen om-
nia tanquam in præsenti fierent, mediteris: quia
ex hoc maiorem, sine dubio, suauitatem gustabis.

Præterita, tanq̃ præsentia legē da sunt.

Lege ergo quæ facta sunt, tanquam fiant. Po-
ne ante oculos gesta præterita, tanquam præsen-
tia: & sic omnia magis sapida senties, & iocun-
da. Vnde & quandoque annotaui loca, in quibus
hęc, vel illa sunt facta: quia multum valet homi-
ni, cùm audit euangelium legi: & hoc vel hoc fa-
ctum, tali loco gestum, cùm rem gestam scit, & lo
ci situm. Ad terram enim sanctam, quam vniuer
sæ Christi ecclesiæ, nocte diéque sociare non desi
nunt: quam bonus ille Iesus inhabitãdo, & verbo
vel doctrina illuminãdo, illuminatam suo sacra-
tissimo sanguine consecrauit, delectabile est aspi
rare: sed delectabilius eam oculis corporis intue-
ri, & mentis intellectu reuoluere, quomodo in lo-
cis singulis, in ea nostram salutem dominus ope-
ratus sit. Quis enim enarrare sufficit, quot deuo-

Loci notificatio prodest.

Terræ sanctæ memoria.

B ti discurrẽtes per loca singula, in spiritu vehemẽ
ti osculantur terram, amplectuntur loca in quib⁹
dulcem Iesum, vel stetisse, vel sedisse, vel aliquid
egisse, audierunt. Nunc tundunt pectus, nunc fle
tus, nunc gemitus, nunc suspiria emittentes, gestu
corporis & deuotionis quã foris ostẽdũt, & absq;
dubio intus habent, in lachrymas prouocant ple-
rũq; etiã saracenos. Quid dicam de patriarchis
Iacob, Ioseph, & fratrib⁹ eius? qui quia viui in ter
ra illa esse non potuerunt, elegerunt in ea mortui
sepulturam. Quid plura? tarditas ingemiscenda
est Christianorum nostri temporis, qui tot exem
pla habentes, tardi sunt de manibus inimicorum
eruere terram, quam consecrauit sanguine suo Ie
sus Christus. Et nota pro regula generali, quòd
vbicunq; in sequentibus meditationes singulares
non inueneris, sufficit tibi quòd rem per dominũ
Iesum dictam, vel gestam, ante mentis oculos po
nas, & cũ eo cõuerseris, ac familiaris ei fias. Nam
C in hoc videt haberi maior dulcedo, & deuotio ef-
ficacior: & quasi totus fructus harum meditatio-
num consistere: vt vbiq; & semper intuearis eum
deuotè in actu suo, & moribus: vt quãdo stat cum
discipulis suis, quando cum peccatoribus: quando
loquitur, & quando prædicat: quãdo vadit, & quã-
do sedet: quando dormit, & quando vigilat: quãdo
comedit, & quando alijs ministrat: quando sanat
ægrotos, & quando alia miracula facit: describens
tibi in corde tuo mores eius & actus: quàm humi
liter se habuit inter homines, quàm benignè in-
ter discipulos: quàm misericors fuit super paupe-
res, quibus se similem per omnia fecerat: & qui fa
milia eius specialis videbãtur: quomodo nullum
spreuit vel horruit, etiam si leprosus esset: quomo
do diuitibus nõ adulabatur: quàm liber fuit à cu-
ris mundi: nec anxius pro corporis necessitatib⁹:
quàm patiẽs ad cõtumelias: & quàm mitis in re-
sponsis. Non enim studuit se verbo mordaci & a-
maro vindicare: sed blando & humili responso al
terius malitiam sanare: quàm compositus in om-
nibus gestib⁹ suis fuit: quàm sollicitus de anima-
rum salute, quarum etiã amore dignatus est mo-
ri: quomodo seipsum præbuit exemplum omnis
boni: quàm compatiẽs afflictis fuit: quomodo in-

Fruct⁹ operis est dominum in omnibus intueri.

firmorum imperfectioni condescendit: quomodo D
peccatores non spreuit: quàm clementer pœniten
tes suscepit: quàm obediens fuit parẽtibus: quàm
promptus in ministrãdo omnibus. Vnde ipse ait:
Ego in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Luce. 22.
Quomodo omnem iactantiam, & omnem singu-
laritatis ostentationem, declinauit: quomodo om
ne scãdalum cauit: quàm modestè in edendo & bi
bendo se habuit: quàm verecundus in visu fuit:
q̃ studiosus ad orationẽ: quàm sobri⁹ ad vigilias:
quàm patiens laboris & penuriæ: & quàm placid⁹
in omnibus fuit. Et similiter secũdum hunc mo-
dum, in omnibus dictis & factis, quæ de Christo
legeris vel audieris, meditare mores & gest⁹ suos,
qualiter ipse in omnib⁹ se habuerit, vel habere po
tuerit, secũdum tuam æstimationem: quia in om
nibus semper optimo & perfectissimo modo se ge
rebat, qui in omnib⁹ semper optimus & perfectis-
sim⁹ est. Erat enim aspectu dulcis, colloquio sua-
uis, & omni conuersatione benignus. Et maximè
contemplare faciem eius, si potes eam imaginari:
quod supra omne videtur difficilius, sed fortè re-
ficeret iocundius. Et istud sit tibi pro doctrina, & E
recursu omnium quæ sequuntur: vt vbicunq; di-
ctum vel factũ narrabitur, si aliter singulares me-
ditationes non fuerint expressę, vel etiam istę ge-
nerales fuerint omissæ, recurras ad hunc locum,
& sufficit tibi quod hîc generaliter dictum est.

Perfectio Christi, & morũ eius.

Facies Christi cõtẽplanda.

Vt autem Christi faciem & formam, seu figu-
ram eius totam: & ex his actus, seu mores suos &
gestus, melius valeas meditari: quædã de his alibi
scripta hîc inserere vtile iudicaui. Legitur enim
in libris annalib⁹ apud Romanos existẽtib⁹, quòd
Iesus Christus, qui dictus fuit à gentibus prophe
ta veritatis, staturę fuit procerę, mediocris, & spe
ctabilis. Vultum habens venerabilem, quem pos-
sent intuentes & diligere & formidare. Capillos
habens admodum nucis auellanę permaturę, ferè
vsque ad aures, ab auribus cincinnos crispos, ali-
quantulum ceruleos, ab humeris ventilantes: dis-
crimen habẽs in medio capitis, iuxta morem Na
zarenorum. Frontem planam & serenissimam, cũ
facie sine ruga & sine macula, quam rubor mode-
ratus venustauit. Nasi prorsus & oris, nulla fuit
reprehensio. Barbam habens copiosam & impu- F
bem, capillis concolorem, non longam, sed in mẽ-
to bifurcatam. Aspectum simplicem & maturũ,
oculis glaucis, varijs, & claris existentibus. In in-
crepatione erat terribilis. In admonitione, blan-
dus & amabilis. Hilaris, seruata grauitate. Ali-
quando fleuit, sed nunquam risit. In statura cor-
poris, propagatus & rectus. Manus & brachia, vi-
sui delectabilia. In colloquio grauis, rationabilis,
rarus, & modestus. Et ideo meritò secundũ Psal.
dicitur: Speciosus forma pręfilijs hominum. hęc Psal. 44.
vbi suprà. Inter omnes ergo scripturas, præci-
puè euangelium, quod secundum Aug. inter om-
nes diuinas authoritates, quæ sacris literis conti-
nentur, meritò præcellit, studeas præ manib⁹ sem
per habere, & in corde tuo iugiter circũferre: quia
hoc te de vita & moribus dñi nostri Iesu Christi,
& de omnibus ad salutem necessarijs, poterit cla-
rius edocere. Nã secũdum Chrysost. in euãgelio
toti⁹ pfectionis naturę rationalis summa cõtine-
tur. Et scdm Hiero. euãgelia legis impletio sunt:
& ĩ his pręcepta & exẽpla viuẽdi plenissimè sunt

Faciei & formæ Christi, descriptio.

Christi mores.

Euangelij commẽdatio.

De consensu euãgelistarum.

 digesta,

G digesta. Vnde Chrysost. Oportuerat quidem nihil nos indigere auxilio literarum: sed tam mundam in omnibus exhibere vitam, vt illarum vice, gratia spiritus vteremur: & sicut attraměto paginæ, ita corda nostra inscriberětur à spiritu. Quia verò hanc a nobis exclusimus gratiam agere, vel secundas diuitias expectemus, & intendamus his quæ scripta sunt. Non enim propterea datę sunt scripturæ, vt in libris eas habeamus solum: sed vt in cordibus conglutinemus eas. Si enim domum vbicunq; fuerit euãgelium positum, non audebit accedere diabolus: multo magis animam intelligentias habentem, tales & circũferentem, non tãget vnquam, neq; superueniet ei dęmon, neq; peccati natura. Sanctifica igitur animam, sanctifica corpus tuum, hoc in lingua & in corde semper habens. Si enim turpiloquium sordidat, & dęmones vocat, manifestum est quòd spiritualis lectio sanctificat, & spiritus euellit gratiam.

Scripturæ in cordibꝰ habẽdæ, vt dæmones fugent.

H Attẽdamus igitur dilecti, scripturis: & si nullum aliud, euangelia saltem circunstudiosa nobis fiãt: & hęc præ manibus habeamus. Confestim enim expandens libris, si permãseris vsq; ad finem, omnia respues mundana, omnia deridebis quæ hic sunt. Et si diues fueris, nihil reputabis diuitias: & si inops fueris, non confunderis inopia. Non rapies, non auarus eris: sed concupitor eris magis inopiæ, & despicies diuitias. Si verò hoc fiet, omnia exterminabis mala. Multa alia est lucrari, quæ nõ est nũc secundum partem dicere. Sciunt autem, qui experientiam susceperunt. Et iterũ. Quid igitur vnquam euangelijs æquale fiet? Vtique deus conuersatur in terris, homo ascendit in cœlũ, & facta est omnium vna permixtio: angeli cum hominibus chorum faciebant, homines angelis communicabant, & alijs cœlestibus supernisq; virtutibus. Et erat videre antiquum prælium repensum, dęmones fugiẽtes, mortem perẽptam, paradisum aper-

Euangeliũ legas, vt terrena contẽnas.

I tum, maledictionem remotam, peccatum de medio sublatum, errorem expulsum, veritatem reuersam, pietatis sermonem vbiq; seminatum & vegetatum, cœlestem conuersationem in terræ regione plantatam, supernas virtutes familiariter nobiscum loquẽtes, & ad terras sæpe angelos ventitantes, ex hisq; omnibus spem firmari certissimã futurorum. Propterea igitur euangelium ista vocatur historia, quasi scilicet omnia alia verba inania doceantur, quibus solent presentia promitti. Quæ verò piscatorum annunciata sunt verbis, propriè ac verè euangelia nominantur: quia cum omni nobis facilitate donata sunt. Non enim laboribus nostris, atq; sudoribus, nõ doloribꝰ & ęrũnis: sed per dei tãtummodo in nos charitatẽ tam grãdia hæc promissa suscepimus. hæc Chrysost. Vnde & August. Euangelij nomen, Latinè interpretatur bonꝰ nũcius, vel bona annũciatio: quod quidem cùm aliquid bonum annũciatur, semper dici potest: propriè tamen hoc vocabulũ obtinuit annunciatio saluatoris. Narratores quippe origi-

Euangeliũ quid sit.

nis, factorum dictorumq; passionis domini nostri Iesu Christi, propriè dicti sunt euangelistę. K

K Sed antequã ad euangelij historiam accedamus, scias quòd quædã per euangelistas salubriter, directione spiritus sancti, aliquando anticipãdo, vel præoccupando, quę pòst dicenda erant: aliquando rememorãdo, vel recordando quę omiserant: & aliquãdo recapitulãdo, vel repetendo quæ dicta fuerant, posita sunt: quæ quãuis aliter conscribi non deberẽt quàm per eos, summè vtiliter sunt dictata: quia secũdum Augu. probabile est quòd vnusquisq; euangelistarũ, eo se ordine credidit debuisse narrare, quo deus voluit eius recordationi suggerere. Ne tamen turbari possit deuotio paruulorum, locis debitis, quodam ordine alio, provt res gesta, vel dicendi congruentia, exigere videbatur, in sequentibus per ordinem situantur. Non tamẽ affirmo quòd hic sit verus ac certus & debitus rei gestę ordo descriptus: quia talis vix ab aliquo reperitur expressus.

Euãgelistę non seruauerũt ordinem rerũ gestarum.

L In ipso autem euangelio reperies verbi incarnati historiam, mãdata & promissa: in quibꝰ habes viam, veritatem, & vitam. Christi igitur exemplo nosce, quia bene viuere possis: pręceptis, bene viuere scias: promissis, bene viuere velis. His itaq; tribus, tria pulsare necesse est, scilicet impotentiam, ignorantiam, neglıgẽtiam. Ignorans ignorabitur. Negligens vero nescitur, nequam simulator impotẽtię, nihilominus eijcietur. Expergiscere ergo anima Christo deuota, euigila omnis anima Christiana, & singula quæ de Christo Iesu dicuntur, diligenter discute, considera attentè, morosè pertracta, & domini tui imitare vestigia. Ille propter te de cœlesti sede descendit ad terrena: tu ꝓpter te fuge terrena, appete cœlestia. Si dulcis est mundus, dulcior est Christus. Si amarus est mũdus, omnia propter te sustinuit Christus. Surge & ambula: noli pigrescere in via, ne locum perdas in patria.

Euãgelica lectio pręstat posse, scire, & velle bene viuere.

Finit Prologus. M

Oratio eiusdem in Librum vitæ Iesu Christi.

DOmine Iesu Christe fili dei viui, cõcede mihi fragili & misero peccatori vitam & mores tuos præ oculis cordis semper habere, & pro mea possibilitate imitari: facq; me in ipsis proficere & crescere in virũ perfectum, & in templum sanctum in domino. Illustra quęso cor meum lumine gratiæ tuæ, quæ me iugiter præueniat & sequatur: vt te ductorem in omnibus vijs meis habens, cũcta quę tibi placẽt, implere: & quę tibi displicent vitare possim. Dirige obsecro cogitationes, sermones, & actiones meas in lege tua, & in pręceptis atq; cõsilijs tuis ò altissime: vt in omnibus voluntatem tuam faciẽs, hic & in ęternum per te merear saluus esse. Amen.

Opus

A

OPVS PRAECLARVM ATQVE INSIGNE

cuius titulus extat Vita Christi, à magnę literaturæ, deuotionisq; viro Ludolpho de Saxonia, sacri Cartusiensium ordinis, elaboratissimè æditum: non quidem ab apocryphis de infantia Saluatoris extractũ: sed ex serie sacri euãgelij, sacrorumq; doctorum sanctæ ecclesiæ ex toto collectum.

DE DIVINA ET AETERNA Christi generatione. Caput. I.

Ioan. 2.

DE plenitudine itaq; euangelij, vini scilicet boni, quod vsque ad hoc tẽpus gratiæ dominus Iesus seruauit: quasdã guttas haurire cupiẽtes: sumamus initium à diuina eius generatione: de qua euangelista Ioannes

B

Euangelij Ioannis scopus.

specialiter loquitur: quia omnia ad hoc inducit, vt diuinitas verbi manifestetur, & maximè contra quosdã hæreticos, dicentes Christum purum hominem esse: & per consequens, propter temporalem natiuitatem, nec semper, nec ante Mariam fuisse. Et ideo de æternitate verbi incipit, ostendens diuinam Christi naturam, in qua æternaliter præcessit Mariam. Et ponit quinque de diuinis personis, quæ per ordinem tanguntur in subscriptis.

De diuinis personis quinq; notanda.

Primò declarat filij à patre æternã generationem, dicẽs: [In principio erat verbum,] id est in ipso deo: qui ab omnib9 supponitur, primũ principium necessariò est verbum propriè dictũ, tanquam in ipso cuius est. Ac si diceret, fili9 erat in patre, patri scilicet coæternus, nõ in Maria incepit esse, sed in principio, id est, in patre, qui est principium sine principio, & filius qui est principium de principio.

Principiũ duplex.

Dicit autem verbũ dei filiũ: quia Iesus Christus dominus noster quemadmodum dicitur filius dei, sic dicitur verbum dei: sic & virtus & sapientia dei: vnum enim idẽq; significãt, vnũ idẽmq; sunt, filius, verbum, virtus, & sapiẽtia.

C

Verbũ cur potius q̃ filius dicat.

Sed ait, verbum: non fili9: quia hoc nomen verbũ, magis ad propositũ facit q̃ filius. Vbi sciẽdum quòd vox significatiua dicit verbũ: sed hoc est tãtũmodo largè & denominatiuè, inquãtum significat interiorem mẽtis cõceptum: sicut vrina dicitur sana, inquantum est sanitatis indicatiua. Et ideo sicut illud propriè dicit sanitas, quod per vrinã designatur: ita illud propriè dicitur verbũ, quod per vocẽ significatur.

Verbum duplex.
Aristot. I. perihermenias.

Hoc autẽ est interior mẽtis cõceptus: quia voces sunt notę & signa passionum quæ sunt in anima: & ita cõceptus mẽtis interior etiã antequam per vocẽ designetur, propriè verbũ dicitur. Cùm ergo hoc nomen verbũ, significet vocem vocalem, & quod exit ab ore: significet etiã mẽtale, quod à mẽte gignitur: nec ab ea recedit cùm emittitur, scilicet verbũ conceptũ secundũ vltimã acceptionem hìc sumitur: vt per ipsum fili9 intelligatur: quippè quia à patre procedit per æternã natiuitatem: ac cũ eo & in eo permanet per essentiæ vnitatem: sicut cogitatio, seu conceptio mentis, quæ ex mẽte nata est, cum ipsa permanet: & ideo maluit dicere verbum, q̃ filius.

D

Cùm igitur in ipso deo propriè & perfectè sit verbum: verbũ autem de sua ratione dicit quod procedens ab eo cui9 est verbũ, sicut cõceptus à concipiente. Et cùm verbũ & filius sint idem, sequitur quòd ibi sit generatio filij à patre, ex quo est ibi processus verbi à dicente. Item potius describit filiũ dei sub nomine verbi, q̃ sub nomine filij: quia filius solũ dicit cõparationem ad patrem: verbum verò dicit cõparationem, non solum ad dicẽtem, sed etiã ad id quod per verbũ dicitur: necnon ad vocem quã induit: & ad doctrinam quæ mediãte verbo in altero efficitur. Quia igitur dei fili9 debet hìc describi, non tantũ in cõparatione ad patrem à quo procedit, sed etiã ad creaturas quas fecit: & ad carnem quam induit: & documenta quæ præbuit: congruissimè & decentissimè, sub nomine verbi describitur: quia nomen illud ad omnia supradicta respicit: nec posset sub cœlo ita nomẽ cõueniẽs inueniri.

Secũdò declarat patris & filij personalem distinctionem, dicens: [& verbum erat apud deum.] Hoc nomen deus, in hac clausula est personale: vt verbum erat apud deum, id est, apud deum patrem: semper enim in patre filius: semper in filio pater.

Deus.

E

Vnde hæc præpositio apud, quæ est transitiua personarum & distinctiua, distantiam distinctionis personalis designat, non essentiæ.

Apud.

Nulla enim res dicitur propriè esse apud semetipsam, sicut nec aliquis est in se ipso: & ideo inter verbũ & principium, apud quod est verbum, est personalis distinctio. Non enim verbum procedit à patre per actionem transeuntem extrà, sed manentem intrà: & ideo verbum manet intra illud cuius est verbum: tamen ab eo distinctum distinctione personali, vt iam dictum est: quia verbũ erat apud deum, vt alius apud alium.

Verbi à patre processio.

Tertiò declarat patris & filij consubstãtialitatem, siue substãtiæ vnitatem, dicẽs [Et deus erat verbum.] ita quòd ly deus, ponitur à parte prędicati: dicẽdo, verbũ est deus. Nomina enim & verba transposita idem significãt. Hoc nomen deus, in hac clausula est essentiale: vt, verbum est deus, id est, natura est substantia diuina: ne dicatur esse cum deo, & non deus.

F

Nihil enim in deo est, quod deus non sit: quia totus idem est, & substãtialiter idem. Quãuis ergo verbum sit apud deũ, non tamen est aliquid extraneæ naturæ, sicut est verbũ nostrum: sed est naturæ diuinæ, quæ indiuisibilis est, & non multiplicabilis: quia nullo modo potest esse nisi vna & simplicissima. Et ideo verbũ & prĩcipiũ à quo est, sunt idem penitus in natura: quãuis, vt dictum est, distinguatur in persona. Et sic in ista clausula, implicantur omnes tres personæ: pater in hoc nomine deus, filius in nomine verbi, spiritus sanctus in præpositione apud.

Quartò declarat patris & filij coæternitatem, dicens: [Hoc erat in principio apud deum.] Hoc scilicet verbum de quo locutus fuerat, est apud deum patrem à principio æternitatis, id est, ante secula & æternaliter. q. d. Hoc dei verbum nunquam à deo patre extitit separatũ. Nũquam enĩ pater sine filio fuit, nunq̃ sine verbo, nunq̃ sine virtute, nunq̃ sine sapientia esse potuit. Patrẽ enĩ dicimus, quia filiũ habet, cùm hoc sit patrẽ esse, quod filium habere. Et quia pater q̃ verbũ dicit & cõcipit est ab

G æterno:ergo verbum quod gignit dicẽdo,vt verè
dicatur verbum in principio: non temporis quo
dictum est, in principio creauit deꝰ cœlum & ter
ram:sed in principio æternitatis, de quo dicitur:
Psal. 109. Tecum peincipium in die virtutis tuę:in splẽdo
ribus sanctorum: ex vtero,id est,substantia mea:
ante luciferum,id est,ante mundi creationem,ge
Psal. 2. nui te. Vnde quãdo dicitur: Ego hodie genui te,
Hodie quõ intelligit. intelligitur de die æternitatis, qui omnem diem
cõplectitur. Et sic accipitur hic nomen principij,
aliter quàm suprà: quia ibi accipit pro patre,hic
pro æternitate. Qualiter autẽ verbum ipse pater
Generatio diuina. genuit,quia solui non potest,quęri non debet. Di
uina enim generatio est omnino inenarrabilis,de
Esa. 53. qua dicit:Generationẽ eius quis enarrabit? Quia
etsi dicitur filius à patre genitus: tamen qualiter,
nec propheta nouit,nec angelus. Moraliter do-
cemur ex pręmissis, quòd principium omnis no-
stræ intentionis debet esse deus:quia in principio
erat verbum: & deus erat verbum. Iterum si vis
scire de omĩ actiõe tua interiori & exteriori:vtrũ
H sit diuina: & vtrum deus ipsam operetur in te,&
per ipsum sit facta,vide si finis intentionis tuę sit
deꝰ. Quòd si sit,ita actio tua est diuina,quia prin
cipiũ & finis idem,scilicet deus. Postquam er-
go euãgelista declarauit ipsius verbi esse,seu gene
rari:consequenter declarat suũ agere,seu operari,
& declarat nunc. Quinto patris & filij indiui-
Opera trinitatis. sam operationem, dicẽs ⌊Omnia per ipsum facta
sunt⌋ scilicet quæcunq; à patre facta sunt ⌊& sine
ipso factum est nihil⌋ scilicet à patre,siue visibile
quid,siue intelligibile. Siquidẽ omnia in sapiẽtia
fecit deus:& sine sapiẽtia nihil fecit. Creaturę e-
nim producuntur à deo sicut artificiata per artifi
cem. Omnium enim est artifex,cùm sit agens per
intellectum. Quod autem producitur per artem,
seu intellectũ,producitur per artis seu intellectus
cõceptũ:sicut domus in re extrà,producitur à do-
mo quæ est in anima. Verbum autem in diuinis,
idem est quod conceptus intellectus diuini,vt su-
pra dictũ est:ergo omnia producta,per ipsum pro-
ducta sunt,tam spirituales quàm corporales crea
Præpositio per. turę. Hæc autẽ præpositio per,notat hic causam
efficiẽtem, non adminiculantem, vel ministeriũ,
I vel instrumentum. Ipse enim filius cum patre est
actor omnium,& similiter spiritus sanctus cũ eis-
dem:quia indiuidua sunt opera trinitatis. Omnia
ergo per ipsum facta sunt:vt nec pater, nec spiri-
tus sanctus excludantur. Omnia simul & semel
sunt facta:sed sex diebꝰ per partes sunt distincta.
Si ergo omnia per ipsum facta sunt:verbum autẽ
non possit à se fieri,vel seipsum facere: quia esset
Verbũ nõ est factũ. antequam esset: sequitur quòd ipsum verbũ non
sit factum. Et secũdum Augustinum,Si factum
non est,creatura non est. Si autẽ creatura non est,
eiusdem cũ patre substãtiæ est. Omnis enim sub-
stantia quæ deus non est, creatura est:& quę crea
tura non est,deus est. Hoc autem verbum nec syl
labis constat,nec voce profertur:sed semper in si-
nu,id est,secreto & corde patris manẽs,cũcta dis-
ponit,regit,& operatur. Non enim loquendo:sed
volendo,cuncta operatur deus:quia dicere dei,vo
Modus producendi. luisse est:& verbo,id est,filio oĩa creare. Ostẽso
itaq; quòd verbum sit causa productiua rerũ:ostẽ
dit consequẽter per quem modum sit causa earũ,
dicẽs ⌊Quod factũ est⌋ scilicet i effectu ⌊in ipso⌋
scilicet verbo ⌊vita erat⌋ & viuẽs. Sicut faber priꝰ K
facit arcam in mẽte,pòst in opere. Quod in men
te est,viuit cum artifice:quod fit,mutatur cũ tem
pore. Non enim omnia quæ facta sunt,habent vi Vitã esse omnia.
tam,nec sunt vita i se:hoc est i natura sua in qua
sunt vt creaturę:vt tamẽ sunt in deo & arte diui-
na,quæ est vita in se,sunt vita:quia ibi habẽt exẽ
plar & rationem viuentem. Omnia nãq; quæ tem
poraliter fiũt,vel facta sunt,ab ęterno fecit:id est,
facere disposuit:& priusquam fierent,facta noue-
rat:& in eiꝰ mẽte & præsentia viuebãt & vigebãt:
quia omnia ante mũdi initiũ in ipso dei filio ima
ginata erãt: & vt postea fierent, dispositum erat:
ac per hoc quasi facta erant,& viuebant. Viuunt
enim omnia quæ in dei dispositione sunt:quia si-
cut disposita sunt,non euenire nõ possunt. Et sic
patet modus p quẽ creaturę pcedũt à verbo,vide-
licet sicut artificiata ab artifice vel arte: ppter qd
dicit Boetius: Tu cuncta superno Ducis ab exẽ- »
plo:pulchrũ pulcherrimus ipse Mũdũ mente ge- »
rens,similiq; ab imagine formãs. Moraliter est L
hic notandũ,quòd opꝰ virtutis est opus vitę:sicut Opus virtutis.
opera viciosa dicũtur opera mortis. opꝰ autẽ vir-
tutis,siue opus bonum,nullꝰ operatur nisi in deo.
Si vis igitur scire an opus tuum sit viuum,id est si
sit opus virtutis,siue opus bonum & diuinum: vi-
de si sit factũ in ipso, scilicet deo: quia hic dicitur
⌊quod factum est in ipso⌋ scilicet deo ⌊vita erat⌋ id
est,vitale & viuum est. In deo autẽ fit,quod in cha
ritate fit:& quod extra deum,& pręter deum, non
habet mouens nec finem. Ostenso autem quali-
ter verbũ se habeat ad omnes creaturas in genera-
li:consequenter ostendit,qualiter se habeat ad ho-
mines in speciali dicẽs: ⌊Et vita erat lux hominũ⌋ Lux hominum.
Quia vita, id est ipsum verbũ quod est vita in se,
in qua & per quã creaturę viuunt, erat lux homi-
nũ:id est,vnde rationales creaturę vt beatę fierẽt,
illuminandę erant:quia non deficit homines illu-
strare per gratiam super omnes irradiando, si ho-
mo facit quod in se est: se ad deum per cognitionẽ
& amorem provt potest cõuertendo. Moraliter Vita bona est lux hominum.
vita bona est lux hominũ: quia plus illuminat &
ædificat proximũ vita,quàm verba. vnde Hiero.
Multoplus intelligitur quod oculis videtur:quàm
quod aure percipitur. & Seneca: Longum iter per M
præcepta,breue & efficax per exempla. Vnde Iesꝰ Acto. 1.
cœpit facere & docere. ⌊& lux in tenebris lucet⌋ id Tenebræ.
est,in peccatoribus:quia verbum,quantũ in se est,
illustrat eos luce gratię,sed tenebrosi sunt:hoc est,
quia se substrahunt ab influentia diuinę lucis siue
verbi, ideo sequitur ⌊& tenebrę eam non compre-
henderunt⌋ & peccatores hanc lucem non sequun-
tur:non propter lucis,sed propter proprium defe-
ctum. vnde Augu. Quomodo enim homo positꝰ
in sole cæcus pręsens est illi sol:sed ipse soli absens
est: sic omnis stultus,omnis iniquus, omnis impiꝰ
cæcus est corde præsente sapientia. Sed cùm cæco
præsens est:oculis eius absens est. Nõ quia illa ipsi
absens est:sed quia ipse absens est ab illa. Quid er
go faciet iste: mundetur vnde possit videri deus.
Peccata & iniquitates tolle:& videbis sapientiam
quæ præsens est:quia deus est ipsa sapiẽtia. Et di-
ctum est: Beati mundo corde: quoniam ipsi deum Matt. 5.
videbunt. Secũdum Orige. Lux in tenebris lucet: Lux in tenebris.
quia dei verbum vita & lux hominum: in nostra
natura

A natura quæ per se inuestigata & cōsiderata informis quædam tenebrositas inuenitur, lucere nō desinit. Et quoniam ipsa lux omni creaturæ est incomprehensibilis: tenebrę eam non comprehenderunt. Vbi nota quod triplex est comprehēsio: scilicet per inclusionem, per aptam visionem, per fidei & charitatis adhęsionem. Primo modo, à nullo: secūdo modo, à beatis: tertio modo, à sanctis: sed nullo istorum modorum à malignis comprehēditur: ideo dicitur [& tenebrę eam non comprehēderunt] id est, qui nō fide nec amore adhæserunt. Dicitur etiam aliquid comprehendi, quando peruenitur ad finem cognitionis ipsius: & hoc est quādo res cognoscitur ita perfectè sicut cognoscibilis est, & sic solus oculus diuinus lucē hanc cōprehendit, & nulla creatura. Moraliter lux in tenebris lucet: quia virt⁹ lucet & apparet in aduersis & oppositis. Nā virt⁹ in infirmitate perficitur, vnde Grego. Nemo quantum profecerit, nisi in aduersitate cognoscit: qualis enim quisq; apud se lateat, illata cōtumelia probat. Et quia nulla aduersitas potest superare sanctos & separare à charitate Christi: B ideo dicitur [Et tenebrę eam nō cōprehēderunt.] Boni enim viri si tangantur aduersitatibus: non tamen franguntur aut vincuntur, imò in eis gaudēt & delectantur. Vel [lux in tenebris lucet] quādo deus per consolationem illucet his qui aduersa & tribulationes sustinent, secundū illud: Iuxtà est dominus his qui tribulato sunt corde: &, cum ipso sum in tribulatione [Et tenebrę eam nō comprehenderunt] quia non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam. Semper enim deus remunerat supra condignum: & punit citra condignum. Lux etiam in tenebris huius mūdi lucet: quia creator in creaturis apparet. Sicut enim in patria deus est speculū creaturarū, in quo creaturæ relucent: & in quo omnia videbimus quæ ad gaudium nostrum pertinebunt: sic in via econuerso creaturę sunt speculū creatoris, in quo creatorē nostrum speculamur: quia, vt ait apostolus, Videmus nunc per speculum: videlicet creaturarum: in C ænigmate & obscurè. Et inuisibilia dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciūtur. Deum enim esse non solum fides recta testatur: scriptura sancta loquitur, comparatio rerū ad ipsum, indicat: ratio naturalis dictat, sanctiq; prædicant, ipse fecit nos, & non ipsi nos verùm etiam creaturę clamant. Omnia nanq; suo modo dicunt, quia de⁹ est vox naturę, qua omnia pulchra testātur ipsum esse pulcherrimum, dulcia dulcissimū, sublimia altissimum, & pura purissimū, fortia fortissimum: & sic de alijs. Sanè cùm audis in pręmissis filium ex deo patre genitum: caue ne mentis tuę oculis infirmum aliquid carnalis cogitationis occurrat, quin potius columbino & aquilino intuitu simpliciter crede, ac perspicaciter cōtēplare quòd ab illa luce simul immēsa, & simplicissima, fulgētissima, & summè arcana, coëternus, coæqualis, & consubstantialis splendor exoritur, quæ est virtus summa & sapientia: & in quo omnia pater disposuit ab æterno, per quem fecit & secula, factaq; gubernat & ordinat ad gloriam suam, partim per naturam, partim per gratiam, partim per iustitiā, partim per misericordiā: vt nihil ita in hoc mūdo inordinatū relinquat. vnde Augu. Sicut splendor

Cōprehēsio triplex

2.Cor.12.

Aduersitates.

Psal.33.

Psal.90.

Roma.8.

1.Cor.13.

Roma.1.

Deū esse.

Psal.99.

Filius dei genit⁹ qd.

D ex substātia solis nascitur, ita & filium ex substantia patris genitū intelligamus. Et sicut non est sol aut ignis prius splendore suo: licèt ex ipso nascat: sed ex quo sol aut ignis processit: simul cum eo & splendor eius apparuit. Nec dici potest splēdor sole vel igne posterior (cū tamen vt dixi) ex ipso nascatur. Si ergo in creaturis aliquid īuenitur quod & nascatur, & posterius non sit genitore suo, cur hoc à creatore fieri posse desperes, sicut splēdor ex sole natus replet orbē terrarum, & tamē à genitore suo non abscinditur, aliquādo nec recedit: ita & filius à patre genitus vbiq; dū sit in patre semper permanet. Et sicut substantialiter splendor in sole est, & sol in splendore: ita substantialiter pater in filio & filius in patre est. Et sicut soli & splendori vna substantia dum sit, non tamen vna persona, quia nec solem splendorem esse, nec splendorem dicimus solem: ita & pater & filius cùm sint vnius essentiæ, non tamē vnius sunt personæ. Et sicut sol splendore calefacit & illuminat, & siccat, & soluit, & excandidat, & denigrat, & omnia quæ ei à domino iniuncta sunt operatur: ita & patrem E per vnigenitum filium suum omnia legimus fuisse operatum. Hæc Augustinus. Secundum eundē Augustinum hoc initium sancti Euangelij quidā Platonicus aureis literis pręscribendū: & per omnes ecclesias in locis eminentissimis præponendū esse dicebat.

Natum nō posterius genitore suo.

Euangeliū s. Ioannis.

Oratio.

DOmine deus pater omnipotens, qui coæternum & coæqualem, & cōsubstantialem, tibi ante omnia secula filium ineffabiliter genuisti: cum quo atq; spiritu sancto omnia visibilia & inuisibilia, ac me miserum peccatorē inter omnia creasti, te adoro, te laudo, teq; glorifico: esto propitius mihi peccatori: & ne despicias me opus manuū tuarū, sed salua & adiuua me propter nomen sanctum tuū. Operi manuum tuarum dexterā porrige, carnali fragilitati succurre. Qui me fecisti, refice infectum vitijs: qui me formasti, reforma corruptum peccatis, vt secūdum magnā tuam misericordiam salues animam meam miseram. Amen.

F De inuentione remedij pro saluatione generis humani: & natiuitate virginis Mariæ.

Caput. II.

IN principio cùm Lucifer creat⁹ esset, erexit se cōtra deū creatorē suū, & in ictu oculi de excelso cœlorum proiectus est in infernū. Et ob hanc causam decreuit deus genus humanum create, vt per ipsum posset casum Luciferi & sociorū eius restaurare: quapropter diabolus homini inuidens ipsi insidiabat, & ad præcepti trāsgressionem ipsum inducere nitebatur. Et quoddā genus serpentis sibi eligebat, qui tunc erectus gradiebatur: & caput virgineū habebat. In hūc fraudulentus deceptor intrauit, & per os eius loquens verba deceptoria mulieri narrauit, ac eā decipiēs super omne genus humanum mortē induxit. Et oportebat nos omnes carcerē inferni ingredi: de quo non poteramus alicuius* adiutorio eripi. Sed tandem pater misericordiarum & dominus toti⁹ consolationis clementer respexit statū nostræ dāmnationis: & nos per semetipsum liberare decreuit, super quo signum nobis per oliuam dedit, quā columba

Luciferi casus.

Serpentis genus.

* subaudi, puri hominis.

G lumba inclusis in arca afferebat, quę misericordiã dei futuram inclusis in limbo prætendebat. Non solũ enim his qui in arca erant misericordia promittebatur: sed & toti mundo signũ salutis in oliua dabatur, & hoc idẽ deus præmonstrauit nobis in multis alijs figuris. A principio autem conditionis nostræ Adam in agro Damasceno iuxta Ebron de terra formato: & à domino in paradisũ voluptatis translato: ac Eua in paradiso de costa Adæ dormientis facta: & pro consorte ei data, ipsisq; primis parentibus in paradiso ad operãdum & custodiendũ collocatis, & dehinc propter ligni vetiti esum per diuini secreti seueritatem expulsis: superna miseratio nõ destitit homines incitare ad bonũ per occultos instinct⁹, nec distulit hominem errabundum ad pœnitentiã reuocare, spẽ veniæ dãdo per repromissum saluatoris aduentũ. Et ne fortè per ignorantiã & ingratitudinẽ tanta dei dignatio nostræ saluti foret inefficax, in quięq;

Oliua salutifera.

Adæ plasmatio.

H huius sæculi ætatibus per patriarchas, iudices, sacerdotes, reges, & prophetas, ab Abel iusto vsq; ad Ioannẽ baptistam, filij sui aduentũ prænunciare, repromittere, & præfigurare nõ destitit: vt p multa milia temporum & annorum, magnis & varijs multiplicatis oraculis: & intelligentias nostras ad fidem erigeret: & affectus per nimia & viua desideria inflammaret. Vnde Leo Papa: Cessent illorum querelæ qui de dominicę natiuitatis tarditate causantur, tanquam præteritis temporibus nõ sit impensum, quod in vltima mundi ætate sit gestum. Verbi incarnatio hoc cõtulit faciẽda quod facta, & sacramẽtum salutis humanę in nulla vnquam antiquitate cessauit. Quod prædicauerunt Apostoli, hoc annunciauerunt prophetæ. Nec serò est impletũ, quod semper est creditum. Sapientia vero & benignitas dei, hac salutiferi operis mora, capaciores nos suæ vocationis effecit: vt quod multis signis, ac multis vocibus, multisque mysterijs, per tot fuerat secula nunciatum, in his euangelij diebus non esset ambiguũ. Et natiuitas saluatoris tanto constantiorem in nobis gigneret fidem, quãto prædicatio eius & antiquior præcessisset & crebrior. Non itaq; nouo consilio deus hu

Humanũ genus ad spẽ veniæ erigit ab Abel vsq; ad Ioannẽ bapt.

I manis rebus nec sera miseratione consuluit, sed à constitutione mundi vnam eandemq; omnibus causam salutis instituit. Gratia enim dei qua semper est vniuersitas iustificata sanctorum, aucta est Christo nascẽte: non cœpta. Et hoc magnũ pietatis sacramentũ: tam potens etiã in suis significationibus fuit, vt non minus adepti sint qui illud crediderẽ promissum, quàm qui susceperẽ donatum. hæc Leo papa. Et nota secundum Augustinũ, quòd Christus non prius venit nisi homo de lege naturali & scripta prius cõuinceretur: quia si Christ⁹ statim venisset, diceret homo quòd per legem naturalem saluari poterat, & superfluũ crederet aduentum Christi: similiter dicere poterat de lege scripta. Sed comperto quòd non sic saluari poterat: cùm omnes ad inferos descenderũt, tũc venit ipse: quia tunc erat tẽpus miserendi, & pri⁹ venire non fuit necesse: quia non prodest medicina spiritualis sine affectu recipientis. Nec posterius venit, ne fides & spes ex promissa incarnatione perirent. Si enim tardasset venire: quotidie decreuissent, & tepuissent secundum eundẽ August.

Gratia dei p natiuitatẽ Christi aucta, non cœpta.

Christus cur non prius, nec posterius venit.

magnum desideriũ habebãt antiqui videre Christum. Sciebant enim illum esse venturum, & non solum patriarchæ & prophetæ: sed etiam omnes qui pie viuebant desiderantes dicebant: O si hic me inueniet illa natiuitas? O si quod credo, videbo oculis meis? Si ergo fideles isti tantum desiderabant, tamq; deuoti erant Christo adhuc venturo, quid faciendũ est iam suscepto? Sed væ nobis miseris huius moderni temporis, qui nec tantum afficimur ad gratiam exhibitam, quãtum antiqui afficiebantur ad promissam. Vnde Bern. Desiderium suspirantium Christi præsentiam frequentissimè recogitans cõpungor & confundor in memetipso: & nunc vix contineo lachrymas: ita pudet tẽporis torporisq; miserabilium temporũ horum. Cui nanque nostrum tantum ingerat gaudium huius gratiæ exhibitio: quantum accenderat veteres desiderata sola promissio? Hæc Bern. K

Cùm igitur per longissima tempora circa spacium quinque milium & fere ducentorum annorum miserabiliter iaceret genus humanũ: & nullus propter peccatum primi hominis ad æternam beatitudinẽ ascendere posset: ad primum beatissimi spiritus compatientes tandem rũinę: ac de sua sollicitu restauratione, licèt pluries antea, tamen adueniente plenitudine temporis instantius & deuotius domino supplicauere. Vnde misericordia pulsabat viscera patris vt subueniret, secum habens pacem: sed contradicebat veritas, secum habens iustitiam, & inter eas magna controuersia facta est prout narrat Ber. longo sermone de annunciatione: sed dicti sui summa hęc est: Dicebat misericordia deo, Eget miseratione diuina creatura rationalis, quoniam misera facta est, & valde miserabilis: venit tempus miserẽdi eius. Econtra veritas dicebat: Quæso domine impleri sermonem quem locutus es. Totus moriatur Adam cum omnibus qui erant in eo, quando pręuaricando pomum vetitũ gustauit. Dixit misericordia: Vt qd me domine fecisti? Scit enim ipsa veritas, quod ego perij si nunquam misereris. Econtra veritas: Si prædictam tuam sentẽtiam præuaricator euaserit: perijt veritas tua & non permanet in æternum. Fuit autem hæc quæstio per patrem missa ad filium. Veritas autem & misericordia coram eo eadem dicebant. Non videbatur quomodo circa hominem posset misericordia & veritas simul conseruari. Scripsit autem rex sententiam sic continẽtem: Hæc dicit, Perij si Adam nõ moriatur. & hæc dicit: Perij si misericordiã non consequatur. Fiat mors bona: & habet vtraque vt postulat: & quòd Adam moriatur, & misericordiam consequatur. Obstupuerunt omnes in verbo sapientiæ: & consenserunt quòd moriatur Adam misericordiam consequendo. Sed quærunt quomodo mors possit fieri bona, cùm horribilis sit ipso auditu? Respondit rex: Mors peccatorũ pessima: sed sanctorum est preciosa, & vitæ ianua. Inueniatur ergo qui ex charitate moriat nõ obnoxius morti, & sic mors nõ poterit tenere innoxium, sed faciet in ea foramen per quod transeant liberati. Placuit sermo. Sed vbi, aiunt, talis poterit inueniri? Circuit ergo orbẽ terrarum veritas: & nemo mundus à sorde, nec infans vnius diei. Sed & misericordia perlustrat cœlum: & neminem inuenit qui sufficientem ad hoc habeat charitatem. Ei ergo hæc victoria

Aetas mũdi ante Christi natiuitatem. L

Misericordiæ & iustitię contentio.

M

Mors quõ bona. Psal. 33.

Iob. 15.

A victoria debebatur, quo nemo maiorem charitatẽ
haberet: vt animam suã pro seruis inutilibus po-
neret. Redeunt itaque ad cõstitutum diem anxię
plurimum, non inuento quod desiderabant. Tan-
dem seorsum pax eos consolans dixit: Nescitis
Psal. 52. quia non est qui faciat bonũ: non est vsq; ad vnũ.
Qui dedit consilium, ferat auxilium. Intellexit
Gene. 6. hoc rex, & ait: Pœnitet me fecisse hominem. Pœ-
na, inquit, tenet me. Pœnam sustinere incumbit
mihi pro homine quem creaui. Et vocato angelo
Zacha. 9. Gabriel dixit: Vade dic filiæ Sion, Ecce rex tuus
venit. Festinauit ille & ait: Adorna thalamum
tuum, & suscipe regem. hæc Bern. Vides ergo q̃
magni periculi, & quantũ fuit peccatum: & quàm
magna difficultas sit inuenire remedium. In hoc
itaque cõsenserunt prędictæ virtutes: & tunc im-
Psal. 84. pletum est illud propheticum. Misericordia & ve
ritas obuiauerũt sibi: iustitia & pax osculatę sunt.
vnde & Leo papa: Quia non ita in primum ho-
minẽ diabolus violentus extiterat, vt cum in par-
tes suas sine arbitrij cõsensione transferret: sic de-
B struendum fuit peccatum voluntarium & hosti-
le consilium, vt dono gratiæ non obesset norma
iustitiæ. In totius igitur humani generis strage
Remediũ vnicum. communi, vnum solum fuit remedium, sub diui-
næ rationis occulto: quod posset subuenire pro-
stratis, si aliquis filiorum Adam originalis præ-
uaricationis alienus atq; innocens nasceretur, qui
cęteris exemplo prodesset & merito. Sed quia hęc
naturalis generatio nõ sinebat: dominus Dauid, fa
ctus est filius Dauid: & de promissi generis fructu
proles est orta sine vitio: vnde etiam Ansel. Na-
tura nostra ad similitudinẽ dei in principio crea-
ta fuit: quatenus indesinenter ipso deo frueretur:
& eius gloria sine omni corruptione & mutabili-
tate aliquãdo potiretur. Hoc iam grande bonum
statim in primis parẽtibus perdidit: atque in hu-
ius mundi miserias infelix & pręceps ruit in æter
nas miserias: decurso vitę labentis articulo multo
infelicius ruitura. Transierunt multa secula: &
damnationis ipsius immanitas super omnes filios
hominũ est in deterius roborata. Nec enim sum-
mi sapientia dei vllam in massa creationis huma-
næ viam inuenit, per quã vt disposuerat in mun-
dum veniens iam luctuosę perditioni subueniret:
C donec ad istam de qua loquimur virginem ventũ
Mariæ laus. esset. Sed hæc mox vt in mundum venit, per hu-
manæ generationis lineam, tanta omnis boni vir-
tute atque cõstantia perfectè resplenduit: vt eam
ipsa sapientia dei verè dignam iudicaret: per quã
in hominem veniens, non tantummodo reatum
primorum hominum: sed & totius mundi pecca-
ta deleret, atque diabolum sui operis inimicum
cum suis eliderer: necnon damna patriæ cœlestis
hominem illuc reducẽdo reintegraret. Quis igi-
tur ista perpendens æstimare queat qua laude di-
gna sit: quæ tantorum bonorum sola præ cunctis
mediatrix effici meruit? hæc Ansel. Nec fuit
ista virgo subitò & casu inuẽta: sed ab ęterno prę-
Maria ab ęterno prędestinata. destinata. Vnde Damas. Ipsa dei genitrix ab æter
no etiam præuiso tempore dei consilio prædeter-
minata: & diuersis imaginationibus & sanctifica-
tionibus prophetarum per spiritumsanctum prę-
imaginata & prædicata fuit. Exurgamus ergo in
gratiarum actiones: & pro tanta dei circa nos di-
gnatione laudes referamus cum Anselmo, dicen-
tes: Adoramus te Christe rex Israël. lux gẽtium, D
princeps regum terræ, domine sabaoth, virtus dei
omnipotentissima. Adoramus te preciosum no-
stræ redemptionis precium: hostiam pacificam:
quæ sola odoris tui inæstimabili suauitate patrẽ,
qui in altis habitat ad respiciendum humilia in-
clinasti: & filijs iræ placabilem reddidisti. Tuas
Christe miserationes prædicamus: tuę suauitatis
memoriã cum abundantia eructamus: tibi Chri-
ste sacrificium laudis immolamus: pro multitu-
dine bonitatis tuæ quam ostendisti nobis semini
nequã, filijs sceleratis & perditis. Cùm enim ad-
huc essemus inimici tui domine: & antiqua mors
in omnem carnẽ iniquum exerceret dominium:
cui omne semen Adam lege primordialis culpæ
obnoxium erat: recordatus es vberrimę misericor
diæ tuę: & prospexisti de sublimi habitatione tua
in hanc vallem plorationis & miserię. Vidisti do-
mine afflictionem populi tui: & tactus dolore cha
ritatis intrinsecus, apposuisti cogitare super nos
cogitationes pacis & redẽptionis, hęc Anselmus.

Tacitis autem illis quę ab initio omnis creatu- E
rę vsque ad sancti filij sui aduentum de hac beata
virgine prophetata sunt, tam p eos qui ante legẽ, Marię natiuitas.
quam per eos qui sub lege iusti fuerunt: de nati-
uitate ipsius quam quidem ex linea generationis
humanæ descendisse scimus: & magna quædam
atque miranda signorum indicia præcurrisse cre-
dimus: consequenter aliqua videamus. Virgo ita-
que gloriosa ex qua incarnatio filij dei est facta:
de tribu Iuda, & stirpe Dauid est orta. Nã, vt ait
Chrisost. dignum atque conueniens erat cœlesti
mysterio, vt eadem Maria quæ mater dei secun-
dum carnem esse meruit, & ex regali genere, & ex Mariæ
sacerdotali origine nasceretur: de qua filius dei, stirps.
qui rex & sacerdos æternus est, corpus humanæ
carnis assumpsit. Anno autem imperij Augusti
circiter xxvij. nata est gloriosa virgo Maria: ex
patre Ioachim de Nazareth: ex matre Anna de
Sephor opido distante ad duas leucas de Naza-
reth: ambobus iustis ante deum. Qui per annos
viginti prole carentes, pro habenda sobole oraue-
runt: vouentes se illam domino oblaturos. Cùm
autem videret Isachar sacerdos, Ioachim inter cõ F
ciues suos cum oblatione assistere, spreuit illum
improperans sterilitatem. Qui improperij pudo-
re ad pastores pecorum suorum se contulit: ibiq;
apparuit ei angelus domini confortans eum, & di
cẽs orationes eius exauditas: & eleemosynas ascẽ-
disse in cõspectu dei. Tertiam enim partem sub- Ioachim
stantiæ suæ dabat pauperibus: & tertiam templo eleemosy-
& templi ministris: de alia tertia viuebat cum do næ.
mo sua. Et ait ei angelus: Ecce vxor tua, pariet
tibi filiam: vocabisq; nomẽ eius Mariam. Conse-
crata erit domino vt vouisti: & spiritusancto re-
plebitur ex vtero matris suæ, & in templo domi-
ni erit cõuersatio eius. Eademq; angelus nuncia-
uit Annæ. Monituq; angelico ambo ascenderunt
in Hierusalem: & debitas gratias domino persol-
uentes in templo, regressi sunt ad propria. Con-
cepitq; Anna & peperit filiam, quã vocauit Ma- Maria pur
riam. Ab originali autem quodam priuilegio gata, sed
singulari in matris vtero purgata fuit, vnde Ber. magis præ
Est itaque virgo Maria bonorum titulis cumu- seruata as-
lata: quæ proculdubio antè fuit sancta quàm na- seritur ab
ta. Ego puto quòd copiosior sanctificationis be- originali
culpa.
nedictio

G nedictio quàm in alijs sanctificatis ab vtero in eã
descenderit: quæ non solum ipsius ortum sancti-
ficaret: sed vitam eius deinceps ab omni peccato
cõseruaret immunem. Decuit nimirum vt singu-
lari priuilegio vitam absque peccato duceret: quę
dum peccati mortisq; peremptorem páreret, vitæ
iustitiæq; munus plus omnibus obtineret. hæc
Maria Berñ. vnde dicit August. quòd beata virgo ante
quandoq; conceptionem filij dei sanctificata fuit, quòd pec-
potuisset care venialiter potuit: sed post conceptionem filij
venialiter dei nec mortaliter nec venialiter peccare potuit.
peccasse. Ipsa autẽ gloriosa virgo Maria, cùm trium essee
Mariæ annorum portabatur ad templum, & à parẽtibus
præsenta- in templo oblata, intra septa templi cum alijs vir
tio. ginibus collocata, vt literas disceret, & domino
seruiret: ibidemq; vsque ad annum. xiiij. perman-
sit. Sed accelerato in ea diuina rationis vsu: quan-
do parẽtes eam in templo dimiserunt, extunc sta-
tuit in corde suo deum habere in patrem: & fecie
se doceri dei legem: ac deuotè & frequenter cogi-
H tabat quid possee facere deo gratum: vt sibi gra-
Petitiones tiam suã dare dignaretur. Petebat verò affectuo-
& preces sè à deo gratiam obseruandi mandata & pręcepta
Mariæ. legis: & vt faceret eam amare omnia quæ ipse a-
mat, & odire omnia quæ ipse odit. Petebat quoq;
omnes virtutes, per quas efficeretur gratiosa ante
conspectum suũ: & melius ac melius in dei opere
proficiebat. Omni tempore contemplationi aut
orationi, aut lectioni, aut operationi se dabat: pro
salute generis humani sine intermissione orabat:
scripturas de aduentu Christi frequẽter legebat:
& quicquid in scripturis de incarnatione dei in-
ueniebat, hoc osculando & amplexando dulciter
Mariæ relegebat. Fiebat vt in vigilijs inueniretur prior,
profectus. in sapiẽtia dei eruditior, in humilitate humilior,
in carminibus Dauidicis elegantior, in charitate
gratiosior, in puritate purior, in omni virtute per
fectior: erat enim constans & immobilis. Et cùm
quotidie melius trãsisset, hanc irascentem nullus
vidit vel audiuit. Omnis sermo eius ita erat gra-
tia plena, vt in lingua eius agnosceretur deus. Et
erat sollicita circa socias suas, ne aliqua ex eis in
vllo sermone offenderet: ne aliqua in risu vocem
I suam exaltaret: ne aliqua iniuriosa vel superba
circa parẽ suã existeret: & ne in aliquo peccarent.
Sine intermissione benedicebat dominum. Et ne
fortè in salutatione sua à laudibus domini tolle-
retur: si quis eam salutabat, ipsa pro resalutatione
Deo gra- deo gratias respondebat. Deniq; primùm ab ipsa
tias, vnde exiuit, vt dum homines sancti salutãtur, deo gra-
ortum. tias dicant. Ipsa etiam prima omnium de seruan-
Votũ vir- da virginitate, nisi deus aliter ordinaret, votum
ginitatis vouit: quod nulla ab initio seculi, ex quo hic fa-
primum. ctus est mundus: deo obtulit, tam prudenter, tam
humiliter, tam deuotè se habebat, quòd vita ipsi-
us exemplum viuendi cunctis præbebat: vnde de
Mariæ vita eius sic scribit Ambro. Sit nobis tanquam
vita. imagine descripta vita Mariæ: ex qua velut spe-
culo refulget species charitatis, & forma virtutis.
Virgo erat corpore & mente, corde humilis, ver-
bis grauis, animo prudens, loquendi peritior, le-
gendi studiosior: nõ in incerto diuitiarum, sed in
prece pauperis spem reponens. Intenta operi, ve-
recunda sermone: arbitrum mentis non hominẽ,
sed deum quęrere: nullum lædere, omnibus bene
velle: maioribus assurgere, æqualibus non inuide-

re: iactantiam fugere, rationem sequi, amare vir- K
tutem. Quando illa vel nutu læsit parentes? quã-
do fastidiuit humilẽ? quando irrisit debilem? quã-
do vitauit inopem? Nihil toruum in oculis, nihil
procax in verbis, nihil inuerecundũ in actu. Non
gestus fractior, nõ incessus solutior: non vox pe-
tulantior: vt ipsa species corporis simulachrum
fuerit mentis, & forma probitatis. Talis enim fuit
Maria, vt eius vnica vita omnium disciplina sit.
Si igitur actor non displicet, opus probemus: vt
quicunque sibi exoptat pręmium, imitetur exem-
plum. hæc Ambro. vnde & Ansel. Nota igitur & Mariæ pu
infantiles annos exuta, quàm castè, quàm sanctè, ritas.
quàm deo dignè vitam instituerit: ac institutam
egerit, vel cogitatu queat coniectare. Nulli deniq;
dubium, castissimum corpus, & sanctissimam ani
mam eius funditus fuisse ab omni macula pecca-
ti iugi angelorũ custodia protectam: vtpote au-
lam quam suus & omnium creator deus corpora-
liter inhabitaturus: & ex qua hominem suæ per-
sonę vnitatem ineffabili fuit operatione sumptu-
rus? Et quid mirum? Nam & inter homines vsus
obtinuit (si tamen cœlestib⁹ ad terrena potest esse L
cõparatio vlla) vt cùm prępotens aliquis, vel per-
sona diues aliquò vadit hospitaturus: cliẽtes pro-
curent locum, muniant, mundent, ornent, atque
custodiant: quò venienti domino suo aptus ad ha
bitandum, & congruus fiat. Quòd si talis appa-
ratus fit pro aduentu terreni hominis, & momen-
taneæ potestatis, qualis putamus apparatus om-
nis boni fiebat pro aduentu cœlestis & æterni re-
gis in corde sacratissimę virginis, quæ illum non
solum erat in semetipsam transitiuè hospitatura:
sed etiam ex substantia sua hominem factum pa-
titura? Hæc Ansel. Considera hic attentè virtu-
tes & mores virginis Mariæ: & pro posse tuo etiã
imitari stude. De Mariæ cõceptione & sancti- Cõceptio-
ficatione est sciendum, quod cùm deus humanã nis Mariæ
naturam assumere decreuisset: congruum fuit vt figuræ.
matrem de qua nasceretur pręmitteret. Et hæc
per filiam regis Astiagis præfigurata fuit, qui (vt Astiagis
in scholastica historia dicit) in visione vidit quòd filia.
de vtero filiæ suæ vitis pulchra crescebat, quæ
frondibus & floribus se dilatabat: & fructum pro-
ferens totum regnũ suũ obumbrabat. Dictumq; M
est ei, quòd de filia sua rex magn⁹ nasciturus erat,
quæ post hæc Cyrum regem generauit, qui filios Cyrus.
Israel de captiuitate Babilonica liberauit. Ita Io-
achim dictũ est, quòd filiam gigneret quæ Chri-
stum regem portaret, qui nos de captiuitate dia-
bolica liberauit: qui & vera vitis fuit, & totũ mun
dum obumbrauit. Ipsa etiam pręfigurata fuit per Hortus cõ
fontem signatum in horto cõcluso positum: quia clusus, &
eam coclusam in vtero matris spiritussanctus san fons signa
ctificauit, & sigillo sanctæ trinitatis sic conclusit, tus.
& signauit, quòd in eam nunquam aliquid coin-
quinatum introiuit. Hæc etiam præfigurata fuit
per stellã Balaã. qui promisit quòd de Iacob ori- Stella Ba-
retur stella, per quam figurabatur Maria fluctuã- laam.
cium ductrix & adiutrix singularis & præcipua:
sine qua stella non poteramus hoc feruidum ma-
re pertransire: nec ad portum cœlestis patriæ per-
uenire. Ipsa etiam beata virgo, quò ad suam nati-
uitatem, præfigurata fuit per virgam de radice & Virga
stirpe Iesse patris Dauid egressam. De qua flos a- Iesse.
menissimus, scilicet Christus ascendit: super quã
septiformis

A septiformis gratia spiritussancti requieuit. Quomodo autem florem producit, præfiguratum fuit in porta clausa quam dominus Ezechieli monstrauit, quæ nunquam aperiri debebat: sed dominus solus per eam clausam transire volebat. Ipsa etiam præfigurata fuit per templum quod Salomon domino ædificauit. Hoc templum erat constructũ marmore candidissimo: & ornatũ intrinsecus auro mundissimo. Sic Maria erat albissima candore, purissimæ castitatis, & ornata intrinsecus auro perfectissime charitatis. Oblatio verò Mariæ in templo fuit præmonstrata per mensam Solis in sabulo, de qua mensa dicitur in scholastica historia: Piscatores enim quidã rethe in mare mittentes, casu mirabili mensam auream extraxerunt, quæ ipsi Soli materiali quem gens illa tanquam deum coluit oblata fuit in templo: quod ibidem in littore maris in sabulo constructum erat. Per illam mensam, quæ in templo Solis materialis est oblata, bene est Maria figurata: quæ vero Soli, id est, summo deo, & in templo Solis æternalis est oblata. Et pulchrè per mensam Maria

Porta clausa. *Templum Salomonis.* *Mensa Solis, figura oblationis Mariæ in templo.*

B est figurata, quia per eam cœlestis esca nobis est collata: nam ipsa filium dei Iesum Christum nobis generauit, qui nos suo corpore & sanguine refocillauit. Item præmonstrata fuit per Iepte filiam: sed illa ex abrupto & indiscrete oblata, deo postea seruire nequiuit, Maria verò ritè & discretè oblata, post oblationem suam semper domino seruiuit. Illa post victoriam hostium temporaliũ, pro gratiarum actione: Maria ante victoriam pro victoriæ hostium tẽporalium collocatione. Qualiter autem deo seruiuit: & quam vitam habuit, hoc in horto illo suspenso demõstratum fuit, quẽ rex Persarum vxori in alta structura plantauit: de quo patriam suam de longè contemplari affectauit, per quam contemplatiua vita Mariæ designatur: quæ in templo domini cõtemplationi insistens, patriam cœlestem semper cõtemplabatur.

Iepte filia. *Hortus pẽsilis.*

Oratio.

O Virgo virginum Maria, quæ nec primã similem visa es nec habere sequentem: quæ prima inter fœminas seruandæ virginitatis votũ vouisti, & gloriosum mu-
C nus deo obtulisti, cum hoc à nullo homine nec verbo didicisses, nec exemplo ad imitationem inuitata fuisses: hacq; virtute & cæteris ornata deo placuisti, & viuendi exemplum omnibus reliquisti. Deprecor bonitatem tuam immẽsam: vt tu summum meum solatium dirigas vitam meam: meq; tuas virtutes & exempla pro posse imitari facias: & gratiã tuã semper mihi adesse cõcedas: Amen.

De desponsatione Mariæ. Caput. III.

Mariæ ad xiiij. annum prouectio.

Virgo itaque domini Maria cum ætatis processu quotidie etiam in virtutibus proficiebat: & quia pater & mater eam dereliquerãt, dominus eam assumpsit. Quotidie nanque ab angelis frequentabatur: quotidie diuina visitatione fruebatur, quę eam à malis omnibus custodiebat, & bonis omnibus redundare faciebat. Itaque sic vsque ad annum .xiiij. peruenit. Tunc pontifex publicè denunciauit, vt virgines quæ in templo constitutæ hanc ætatem implessent, domum reuerterentur, ac nuptijs operam darent: cui mandato cũ cæteræ pronæ paruissent: sola virgo Maria hoc se facere non posse respondit, Siquidem & D
parẽtes suos se dixit domini seruitio mancipasse: & insuper seipsam domino virginitatem vouisse. Pontifex igitur in angustia positus, cùm neque contra scripturam quæ dicit: Vouete & reddite, (*Psal. 75.*) votum infringendum putaret, neq; morem genti insuetum introducere auderet: consilium habuit cum primoribꝰ quid esset faciendum: omnibusq; in communi placuit dominum super hoc esse consulendum. Et cæteris quidem orationi incumbentibus, pontifex ex more ad consulendum dominũ accessit. Nec mora & cunctis audientibus de propiciatorij loco vox facta est Esaiæ vaticinio requirendum esse, cui virgo commendari & desponsari deberet: illo scilicet, egredietur virga de radice Iesse &c. (*Esaiæ. 11.*) Cunctosq; de domo & familia Dauid nuptijs habiles nõ coniugatos: virgas suas ad altare iussit afferre. Erat autem inter cæteros homo nomine Ioseph, qui cùm virgam suam attulisset, & ipsa illicò florem germinasset: atq; in eius cacumine columba de cœlo veniens consedisset: liquidò omnibꝰ patuit ipsi virginem desponsan- E
dam fore. Vnde in Numeri legitur, quòd Moysis inuenit virgam Aaron germinasse, & turgẽtibus gemmis flores erupisse: qui folijs dilatatis in amigdalas deformati sunt. Per istam intelligi potest beata virgo, quæ instar virgæ fuit gracilis per paupertatem, & flexibilis per humilitatẽ, & recta per intentionem & charitatem. Ista virgo inuenta est gemmis turgentibus, quando filium dei in vtero suo cõcepit: ex qua flores fructiferi erupẽrũt, quãdo dei filius ipsa manente virgine natus fuit. Nã sicut flos non violat arborem, sed ornat: sic dei filius non violauit virginẽ, sed magis donis & gratijs adornauit, secundum Chrysost. Hęc virga est quæ in tabernaculo testimonij posita: sine humore terræ fructum nucis germinauit: quia sine viri semine filium ædidit, qui tanq̃ nux ligno passionis adhęsit. Et bene, nũc flos, nũc fructus dicitur: quia secundum Ambro. Veluti boni arboris fructus pro nostrę virtutis processu, nunc floret: nũc fructificat in nobis, nunc rediuiua corporis resurrectione reparatur. Ideo etiam alibi flos, alibi fructus dicitur: quia in vtriusque testamenti paginis ita prædicatur, flos in litera: fructus in spiritu.
Flos in lege, fructus in gratia & veritate. Flos in F
priori tabernaculo: fructus in fecũdo. Flos in obseruatione carnalium sacrificiorum: fructus in spirituali intelligentia mysteriorum. Sicut enim in flore fructus prænunciatur, sic in illis cerimonijs Christus venturus significabatur. Patet itaque quòd Christus flos dicitur in prophetica veteris testamenti promissione, qui & fructus vocatur in noui testamenti gratiæ perfectione. Sed sicut fructus nõ apparet virente flore, ita nec Christi veritas patuit carnali obseruatione manente. Arescente verò flore, fructus videtur: quia decidente lege, gratia & veritas per Iesum Christum facta tenetur. Igitur virgo domini cum quibusdam virginibus collactaneis suis quas ob miraculi ostẽsionem, & pudoris sui custodiam à sacerdote acceperat: ad domum parẽtum in Nazareth reuersa est, habens secum more solito sui pudoris custodes & testes, sine quo nunquã processit. vnde Hiero. Cum ea semper singularum virtutum pudicitia comes irremota mansit: quia omnino pudor in-

Consilium sup Mariæ voto. *Ioseph virga floruit.* *Nume. 17.* *Virgæ cõparatur Maria.* *Flori comparatur Christus.* *Despõsatio Mariæ.*

G dor indiuiduus virginitati eſſe debet,ſine quo caſtitas vera ſeruari non poteſt. Nunquam igitur beata Maria ſine pudoris ſui cuſtode proceſſit. Ioſeph quoque ſeceſſit ibidem, & mutua deſponſatione facta recedit in domum ſuam:eam diſpoſiturus, & nuptijs neceſſaria prouiſurus. Fuit

Maria cur ſuæ tribus viro nupſit

itaq; virgo Maria Ioſeph viro ſuę tribus deſponſata: quia mulier viro alterius tribus nubere non poterat,quando ad ipſam hæreditas paterna pertinebat. Beata autem virgo fuit vnica Ioachim patri ſuo,ſuccedens ei in hęreditate:& ideo ex lege cogebatur viro ſuæ tribus nubere. Ambo autem de eadem tribu erant,quia ambo à Dauid deſcenderant:ſed Maria per Nathan, & Ioſeph per Salomonem. Et licèt Ioſeph etiam cogeretur ad matrimonium contrahendum ſecundum temporis illius modum,tamen habebat virginitatem in deſiderio & propoſito, ſed nondum expreſſerat in voto. Contraxit itaque matrimonium cum virgine, committens ſe voluntati diuinæ. Et poſtmodũ ex diuina reuelatione Ioſeph agnouit propoſitum Mariæ, & tunc ex communi conſenſu

Ioſeph quoq; virginitatem decreuerat ſeruare.

H vouerunt virginitatem ſeruare, vnde ſecundum Aug. Maria & Ioſeph antequam facta eſſet mutua deſponſatio, virginitatem ſeruare propoſuerunt,& vterque conſenſit in matrimonium reuelatione ſpiritus ſancti. Nec alter conſenſiſſet in alterum, niſi docente ſpiritu ſancto alter alterius cognouiſſet propoſitum. Sed poſtea vterque propoſitum ſuũ exprimens verbo,deo vouerunt virginitatem. Adhuc enim, vt creditur,Ioſeph virgo erat, cuius ratio hæc eſſe poteſt: Quia cùm Chriſtus in paſſione ſua nulli matrem ſeruandã tradidit niſi virgini: non eſt probabile quod ante conceptum,dum adhuc eſſet iuuencula,traderetur alicui cuſtodienda niſi virgini. Fuit autẽ beata virgo deſponſata Ioſeph,non deſponſatione futuras nuptias promittente: ſed deſponſatione & conſenſu per verba de præſenti. Et ita verum matrimonium fuit inter ipſos,& conſummatum:ſolennitates enim nuptiarum non ſunt de ſubſtantia matrimonij. Vnde & Ioſeph ſpõſus & vir eius ſolet dici. Vnde dicit Hugo,quod cùm beata virgo virginitatem vouiſſet:& parentes eam nubere

Deſpõſatio Mariæ p verba de præſenti.

I iuberent, timens illa inobediens eſſe parentibus: nec virginitatis propoſitum deſerere volens: per ſpiritum ſanctum edocta commiſit ſe deo:certam habens fiduciam quòd eam diuina miſericordia ita cuſtodiret,vt poſſet parentibus in contrahendo matrimonio obedientiam exhibere: & tamen votum virginitatis non cogeretur frangere. Et ponit exemplum de Abraham, qui repromiſſionem acceperat in ſemine Iſaac,quẽ tamen poſtea iuſſus eſt immolare:cui iuſſioni paruit,ſciens pro certo,quia & ſi ſecundum humanã rationem promiſſioni cõtraria videretur iuſſio, ſecundũ illam tamẽ virtutẽ qua deo poſſibilia ſunt omnia cũ obediẽtia iuſſionis impleri poſſet promiſſio. Sicq; factum eſt, vt & obedientiæ inueniret meritum, & promiſſionis cõſequeretur effectum. Ita potuit eſſe in propoſito de beata virgine. Vnde & Anſel. Et quidem hæc duo ipſa iocundius amabat: virginitatem ſcilicet,& fœcũditatem. Virginitatem, quia hãc deo per omnia placere intelligebat: Fœcunditatem,quia ſine hac maledictum legis, quæ adhuc carnaliter cuſtodiebatur,incurrere metuebat. Duo ergo erant in virginis animo inuiſibili,

Virginitatem & fœcunditatẽ amauit Maria.

K ſed magno concertantia prælio, virginitatis amor,& legalis maledictionis timor. Veruntamen librato diu multumq; cõſilio,vicit amor,qui prępõderabat,& terga dedit timor. Vicit in ea amor ſeruandę virginitatis, & excluſit ab ea timorem incurrendę maledictionis. Virgo itaque tenera & delicata, regali ex ſtirpe progenita,& ſpecioſiſſima,totam intẽtionem ſuam,totum amorem ſuũ, totum ſtudium ſuum ad hoc intendit, vt corpus & animam ſuam deo perpetua virginitate conſecraret. Sciebat enim quòd quanto ſanctius eam conſeruaret, tanto ſublimius ei qui omnium caſtiſſimus, immo qui ipſa caſtitas eſt, appropinquaret. Amplectendo igitur quod acceptabilius eſſe cognouit domino legis,ſperauit & credidit ſe plenè euaſuram maledictionem datę legis: reputans ſecum illud tantæ bonitatis,tantæq; ſapientiæ,vt dum ſe nullatenus iuxta conſcientiam ſuã melius ſcire,aut poſſe facere quàm faciebat aduerteret:tutum cõſilium,ne quid peccati in iſtis ſubiret,inueniret. Nec decepta eſt: Quis enim ſperauit in domino,& derelictus eſt ab eo? Denique vbi

L tam ſanctam intentionem eius, tam caſtum propoſitum eius,tam firmam fidem,conſtantẽ ſpem, & indeficientem vidit charitatem eius,eo miſericordiæ ſuæ intuitu egit circa illam,vt nec ſanctitas intentionis eius fruſtraretur,nec caſtitas propoſiti eius violaretur. Ne autem firmitas fidei infirmata ſpei conſtantia titubaret,aut charitatis in ea plenitudo deficeret: occurrit ei auxiliũ,quæ ei & quod timebat eriperet,& quod amabat ſaluo ſignaculo non auferret. Dedit ergo illi vt & virgo,quod & magis optabat,permaneret:& nemo illam a maledicto liberrimam dubitaret, fœcunda fieret. Dedit ei vt eſſet & prole fertilis,& virginalis damni immunis: hæc Anſel. Et eſt hic ſciendum propter Mariæ cognationẽ,de qua in euangelio ſæpe fit mentio: quòd Anna tres viros ſucceſſiuè habuit. Primò,Ioachim. Secũdò,Cleopham,fratrẽ Ioſeph. Tertiò,Salomam. De quolibet horum filiam vnam ſuſcepit, & quamlibet Mariam appellauit. He tres Mariæ tres viros habuerunt. Prima,Ioſeph. Secũda, Alpheum. Tertia,Zebedeum. Prima parit Chriſtum. Secunda,

Annę mariti, & filiæ:& earũ filij, & mariti.

M Iacobum minorẽ,& Ioſeph iuſtum: qui & Barſabas eſt dictus,ac Symeonem & Iudam. Tertia,Iacobum maiorem,& Ioannem euangeliſtam. Iacobus autem Zebedei licèt poſterior natu, tamen maior eſt dictus,quia prius à domino vocatus,ad cuius diſtinctione Iacobus Alphæi minor eſt appellatus. Hic Iacobus minor & tres fratres ſui pręcæteris conſanguineis dicti ſunt fratres domini, quia non ſolũ cognati erant de duabus ſororibus: ſed & putabantur agnati tanquam ex duobus fratribus, ſcilicet Ioſeph & Cleopha deſcendentes. Inter quos tamen antonomaſicè Iacobus frater domini eſt dict⁹:quia erat ei in facie & lineamentis corporis ſimilis. Voluit autem dominus matrem ſuam habere virum:& non de ſimplici, ſed de deſponſata concipi & naſci,diuerſis ex cauſis: quarum quędam accipiuntur ex parte pueri:quędam ex parte matris, quædam ex parte aliorum.

Fratres domini.

Iacobus minor.

Chriſtus cur de deſpõſata naſci voluit.

Ex parte pueri ſumuntur rationes quinque. Prima ſecundum Hiero. propter declarationem originis, vt per generationem Ioſeph, cuius Maria

Cauſæ ex parte pueri.

cognata

A cognata erat, origo Mariæ monstraretur: & more scripturarum genealogia Christi per virum describeretur. Secunda, secundum Ambro. propter remotionem suspitionis: ne scilicet a legis iniuria incepisse videretur, cùm partus innuptę lege damnaretur. Tertia, secundum eundem, propter remotionem suspitionis, ne scilicet Herodes & Iudæi Christum iuste, quasi de adulterio natum, persequi viderentur: & ab infidelibus tanquam illegitimus abijceretur. Quarta, secundum Origenē, Propter sustentationem pueri (maximè cùm deberet in Aegyptum portari) vt scilicet Ioseph nutricius domini appellatur. Vnde & Ioseph nutricius domini appellatur. Quinta, secundū Origeñ. Hiero. & Ambro. propter occultationem natiuitatis Christi, vt videlicet mysterium & partus filij dei, diabolo celaretur, dum eū putaret non de virgine, sed de vxore generatum. Item quinque rationes sumuntur ex parte matris. Prima, secundum Ambro. ne grauida apparens infamaretur: & ideo permisit domin⁹ quod potius de suo ortu, quàm de matris

Causæ ex parte matris.

B pudore dubitaretur. Secūda, secundum Bedam & Hieronymum, ad vitationem pœnę: ne scilicet tanquam adultera à Iudæis calumniaretur, & sic quasi iuste lapidaretur. Tertia, secundū Hiero. & Origeñ. ad sustentationē solatij, vt scilicet viri ministerio & solatio, & maximè in Aegyptum fugiens, & inde rediens, frueref. Quarta, secundū glo. ad roborationem fidei: vt scilicet Mariæ verbis maior fides adhiberetur: innupta enim prægnans mentiri videretur, nec ei si se virginem esse diceret, crederetur. Quinta, ad participationem status singuli, vt videlicet mater domini haberet aliquid cuiuslibet status: scilicet virginitatis, matrimonij, & viduitatis. Item quinque rationes sumuntur ex parte aliorum. Prima, secundū Ambro. ad remotionem excusationis peccati, ne virginibus impudicis & malè viuentibus velamen excusationis prębeberetur, ex quo mater domini infamata videretur. Secunda, secundum Origen. ad confirmationem matrimonij contra futuros hæreticos, matrimonium damnare volentes. Vel vt per hoc quòd de virgine & desponsata nasceretur, vterque status & virginum & coniugatorū

Causæ ex parte aliorum.

C approbaretur, contra hæreticos alteri istorum detrahentes. Tertia, ad subleuationem opprobrij: vt scilicet ab omni gradu fœminarum tolleretur opprobrium, quod in Eua incurrerant omnes fœminæ, & tam virgines quàm nuptæ, quàm etiam viduæ à communi opprobrio quod in Eua contraxerant eximerentur in persona Marię. Quarta est ad commendationem exempli: vt videlicet ostenderet facta desponsatione ante conuentionē liberum esse transire ad meliora vota, sponso irrequisito: vt est in religionis ingressu, vbi anima desponsatur deo: sicut fuit in beata virgine. Quinta est, secundum Chrysost. ad declarationem mysterij: quo scilicet ipsi Christo desponsatur Ecclesia, quæ virgo est immaculata semper & sine ruga: cuius virginis sumus filij in fide Iesu Christi, qui secūdum Leonem papam quo spiritu de virginis vtero nascitur Christus, hoc de Ecclesiæ vtero nascitur Christianus. Ideo autem secundū Chrysost. Beata Maria fabro lignario desponsata fuit, quia Christus Ecclesiæ sponsus omnium salutem per lignū crucis operari debebat. Et secundum August. Christus natus de matre, quæ fabro desponsata erat, omnem carnalis nobilitatis tumorem extinxit. Hæc fuit præfigurata per virginem Saram, Raguelis filiam, Tobię desponsatam, quæ ab omni concupiscentia mundam ser uauit animā. Multomagis Maria Ioseph desponsata, quæ virgo in æternum permansit immaculata. Comparatur etiam virgo Maria turri fortissimæ, quę dicebat Baris, quæ (vt in scholastica historia dicitur) duobus custodibus defendi poterat ab omnibus viuentibus. Tam fortissima & inuincibilis fuit virgo Maria, cui⁹ custos pręcipuus erat deus æterna sapientia. Cuius vita etiā coparatur turri Dauid, quæ munita erat mille clipeis, qui de ea depēdebant, quia mille virtutes & multo plures in Maria apparebant: quibus vita eius munita erat intantum, quòd omnes tentationes & peccata superabat: & non solum hoc à se, sed etiam ab alijs gratiā suam infundēdo repellebat. Considera modo quantę ante hanc beatā virginē, & etiā quātæ post eā mulieres & virgines fuerint: hæc tamen sola mater domini fieri meruit. Magna enim & ineffabilis gratia est, vt vna ex tantis milibus eligatur. Ideo autem præ cæteris electa fuit, quia omnes alias sanctitate præcelluit. vnde Anselmus. Eam solam, scrutans corda & renes deus, ex omnibus virginibus quas capiebat mundus elegit & sacrauit, vt habitaret in ea corporaliter quam iam plenā pridē virtutibus fouebat, & circumplectebatur spiritualiter. Ipsam autē omnes mulieres sanctitate pręcellusse: puta quòd intelligit, qui animaduertit. Nam aliæ quidem partes gratiarum meruerunt, ipsa autem plena gratia, ab angelo salutatur. Hæc Anselmus.

Maria cur fabro nupsiert.

D

Maria pręfigurata p Sarā Raguelis.

Mariæ ad turrim Baris comparatio.

Maria turri Dauid cōparata.

Mariæ excellētia in gratia, & merito.

E

Oratio.

Salue virga Iesse florida & fructifera, Maria virgo beatissima, de qua vnicus ille & singularis flos & fruct⁹ prodijt: vnde virtutum spiritualium germen erupit. Flos suauissimus, emittens odorem. Fructus sapidissimus, immittens dulcorem. Flos, cuius bonitas expellit mæstitiam. Fructus, cuius satietas plenā dat leticiam. Benedicta virga de radice Iesse. Benedictus & flos, qui de tali radice ascendit. Benedicta arbor: Benedictus & arboris fructus. Tuo ergo flore me recrea. Tuo fructu ab omni miseria me libera, virgo Maria in æternum benedicta: Amen.

F

De conceptione Ioannis præcursoris.
Caput. IIII.

Fuit autē in dieb⁹ illis, scilicet in diebus Herodis regis Iudeæ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor ei nomine Elizabeth. Aaronica. Erant ambo iusti ante deum, non sicut hypocritæ, quoniam fingunt iustitiam ante mundum. incedentes in omnibus mandatis, quantum ad obseruantiam moralium præceptorum, & iustificationibus domini, quantum ad obseruantiam ceremonialium. sine querela, quātum ad obseruationem iudicialium, quia pacificè ad proximos se habebant. & nō erat illis filius, propter sterilitatem, quæ est causa specialis mulieri: & senectutem, quæ est causa communis viro & mulieri. Ex quo apparet cōceptio pręcursoris miraculosa, quia non fuit tantum per naturam,

Conceptio & natiuitas diui Ioannis Baptistæ.
Lucæ.1.

Conceptio pręcursoris miraculosa.

G ram, gratia diuina adiutam. Iste Herodes de pa-
Herodes, Idumaeus. tre Idumęo descendens fuit alienigena, & iam sce-
ptrum ablatum fuit de Iuda, & ideo tempus ad-
uentus Christi instabat: quia Iacob patriarcha
spiritu prophetico signum aduentus Christi prę-
dixerat, quando regnum Iudęæ ad alienigenam
Gene. 49. translatum esset, dicens: Non auferetur sceptrum
de Iuda, & dux de femore eius: donec veniat qui
mittendus est: & ipse erit expectatio gentium. Et
Sacerdotes multi. sciẽdum hic quòd cùm Moyses vnicum institu-
isset summum sacerdotem, cui mortuo vnus per
ordinem succederet, Dauid volens ampliare cul-
tum domus domini de .xxiiij. familijs, quæ descẽ-
derant ab Aaron, instituit .xxiiij. sacerdotes: su-
per quos tamẽ vnus maximus erat & summus o-
mnium, qui dicebatur princeps sacerdotum. In-
stituit etiam vt vicissim ministrantes per hebdo-
madam à sabbato vsq; in sabbatum tempore vi-
cis suæ singuli castimoniæ studerent: nec interim
in domum propriam intrarent, sed in domuncu-
Exedræ. lis circa templum constitutis (quæ Exedrę voca-
H bantur) cubarent. Et secundum sortes dedit cuiq;
vicis suæ hebdomadam, & octaua sors cecidit su-
per Abiam, de quo descendit iste Zacharias. Si-
militer de tribu leuitarum .xxiiij. leuitę erant, vt
ipsi quoque eodem modo sortiti, iuxta morem sa-
cerdotis, octenis diebus ministrent. Zacharias au-
tem cùm in ordine vicis suæ sacerdotio fungere-
tur, secundũ exigentiam sortis suæ octauę, exijt
de domo vbi se sacerdotalib9 vestibus induit, vt
incẽsum poneret: ingressus in templum domini,
decima die mensis septimi, id est, septembris. Et
interim populus foris orabat, extra templũ, quia
non erat licitũ populo ingredi templum, sed tan-
Zacharias non fuit summus sacerdos. tum atrium. Ex his videtur Zacharias fuisse sa-
cerdos simplex, non summus: quia hic dicit quòd
ingressus fuit templum ad ponendum incensum
tantum: hoc autem licitum erat minoribus sacer-
Hebr. 9. dotibus, secundum quod dicit Apostolus: In pri-
mo quidem tabernaculo quotidie intrabant sacer
dotes, sacrificiorũ ministeria consummantes: quia
peracto sacrificio in altari holocaustorum, quod
erat in atrio, vbi ministrabãt sacerdotes minores,
I sacerdos qui ibi ministrauerat, accipiebat prunas
de altari holocaustorum, & intrans primam par-
tem templi (quæ vocatur sanctum vel sancta) cõ-
cremabat in illa super altare incensi thimiama,
& tunc erat sacrificium cõsummatum: & hoc fie-
bat omni die. In hoc enim erat consummatio sa-
crificij, quia sacrificia veteris legis non erant ac-
cepta, nisi ex fide & deuotione offerentium. De-
uotio autem per thurificationem designabatur, &
ideo in hoc sacrificium consummabatur. In illam
verò partem templi, quæ dicebatur sanctum san-
ctorum, solus summ9 sacerdos intrabat, cum san-
guine hirci & vituli, immolati pro peccato popu-
li: vt ex illo aspergeret contra propiciatorium.
Quòd autem Zacharias intrauerit cum sangui-
ne tali, non dicitur hic: sed solum ad ponendum
incensum. Vnde angelus apparuit ei à dextris
altaris incensi, quod etiã vocatur altare aureum.
Hoc autem altare non fuit intra sancta sanctorũ,
sed in prima parte templi, ad quam simplices sa-
cerdotes poterant ingredi. Sed incensum quod
soli summo sacerdoti licitum erat ponere intra
sanctum sanctorum in die expiationis, hoc non
ponebatur ad offerendum, sed vt nebula inde con K
surgens operiret oraculũ, quando pontifex asper-
gebat sanguine vituli & hirci contra oraculum.
Et nec aliquis historiographus, describens sacer-
dotium Iudæorum, mentionem facit de summo
Zachariæ sacerdotio. Per Zachariam qui do- Zacharias quid interpretet, & significet.
mini memor interpretatur bonus prelatus signa-
tur, qui in suo pectore debet dei memoriam gere-
re, pro sua & suorum subditorum salute. Hic au-
tem templum ingreditur per diligentem diuini
cultus sollicitudinem: & offert incensum per de-
uotam orationem, & populus orat per eius infor-
mationem. Triplex vero debet haberi de deo me- Memoria de deo, triplex.
moria, scilicet potentię eius, quò ad opera creatio-
nis: sapiẽtię, quo ad opera recreationis: bonitatis,
quo ad opera retributionis. Prima, ad patrem. Se-
cunda, ad filium. Tertia, ad spiritumsanctum re-
feratur. Apparuit autem Zachariæ Gabriel an- Angelorũ discretio.
gelus stans a dextris altaris incẽsi: quo viso timor
irruit super eum, propter altioris & potẽtioris na-
turę aspectum: sed bonus à malo discernitur, quia
malus horrorem continuat: qui secundum Bedã L
nulla melius ratione quàm fide intrepida supera-
tur: bonus autem statim confortat & consolatur.
Vnde angelus statim eum confortauit, dicens: Ne
timeas Zacharia, quasi diceret: Veni ad consola-
tionem tuã, & ideo subditur: Quia exaudita est
deprecatio tua. Orabat enim non pro sobole, de
qua iam nõ sperabat, prętertim cùm de sua suæq;
vxoris ætate diffideret, eousque vt angelo id pro-
mittenti non crederet: sed pro populi peccatis, &
redemptione, & aduentu messię: & quia salus po-
puli per Christum futura erat, nunciauit ei filiũ
nasciturum qui pœnitentiam & fidem prędican-
do plebem saluatori præpararet. Nomen quoque
pueri indicauit, quia Ioannes vocari debuit. Ioan Ioãnes qd interpretetur.
nes enim interpretatur, in quo est gratia: ipse ve-
ro Christum manifestauit, per quem gratia & ve-
ritas facta est. Vbi Beda: Ioãnes interpretatur in
quo est gratia, vel domini gratia: quo nomine de-
claratur primò parentibus eius gratiã, quibus de-
crepitis filius nasceretur, esse donatam. Deinde
ipsi Ioanni, qui magnus coram domino erat futu-
rus, & adhuc in vtero matris spiritussancti sit mu M
nere ditandus. Postremò etiam filijs Israël, quos
ad dominum deum ipsorum erat conuersurus.
Hæc Beda. Patri quoque inde gaudium scilicet
interius, & exultationẽ scilicet exterius, insinua-
uit. Dicitur enim exultatio, quasi extra saltatio: Exultatio qd dicitur
& hoc est propriè quando gaudium est tantũ in-
terius, quòd non potest contineri quin appareat
exterius. Lætitiam etiam multis alijs in eius na- Gaudiũ in natiuitate sancti Ioannis.
tiuitate promisit: quia in ortu eius non solum pa-
ter, sed & alij multi sunt gratulati, & nunc etiam
videmus impleri: quia dies suæ natiuitatis non so
lum festiuatur ab omnib9 Christianis, sed etiam
à Sarracenis, & quibusdã alijs. Vnde Beda: Me-
ritò pater gaudet, quòd vel in senecta natum, vel
talis gratiæ acceperit filium. Gaudent & alij, qui-
bus inauditum eatenus regni cœlestis euangeli-
zauit ingressum. Vnde & Ambro. Solennis læti-
tia est in ortu & generatione iustorum. Sanctus
enim non solum parentum gratia, sed etiam sa-
lus est plurimorum. Vnde admonemur hoc loco
sanctorũ generatione lætari. Hæc Ambro. Mo-
raliter in quolibet nostrum possumus inuenire
Zachariam,

A Zachariam,& vxorem eius Elizabeth,quæ parit
ei filium,cuius nomē debet vocari Ioannes,eritq̧
sibi gaudium & exultatio , & multi in natiuitate
eius gaudebunt . Elizabeth vxor Zachariæ, po-
test intelligi caro copulata spiritui sancto:quia si-
cut vir regit & castigat vxorem,ita spiritus casti-
gare & regere debet carnem , ne lasciuiat & inci-
dat in fornicationis reatum.Hæc parit ei filium,
quando spiritus per carnis officium exercet opus
viuum:vt si dat eleemosynam, vestit nudum,pa-
scit esurientē,visitat infirmum,sepelit mortuum,
& cætera huiusmodi , tunc vxor ipsius sicut vitis
Psal. 127. abundat,in lateribus domus suæ. Huius filij no-
men debet Ioannes , videlicet dei gratia vocari,
quia nemo bonum opus debet sibi asscribere, sed
tantum gratię dei. Eritq̧ sibi gaudium & exulta-
tio: quia de bono opere gaudebit & exultabit,qui
mentem lætificat & serenat . Et multi in natiui-
tate eius gaudebūt,omnes videlicet boni qui pro-
ximo suo congratulantur in bono. Est ergo nobis
summopere prouidendum , vt qui gaudemus ex-
terius,tripudiantes in corpore , gaudeamus inte-
B rius exultantes in mente:quia reliquię cogitatio-
Esa. 57. num diem festum agunt domino. Non est impijs
gaudere,dicit dominus , nec peccatoribus à facie
peccatorum. Quocirca purgem⁹ animas nostras,
à maculis vitiorum, vt tantę solennitatis gaudiū
Magnitudo Ioannis baptistæ. dignè celebrare possimus. Magnificētiam etiam
pueri coram domino futuram in virtute , sancti-
tate,& dignitate angelus prenunciauit. Cuius ma
gnitudo in quatuor consistit, secundum quatuor
dimensiones: scilicet in altitudine cōuersationis,
in profunditate humilitatis , in latitudine chari-
tatis, in longitudine perseuerantię finalis:secun-
Ephe. 3. dum illud Apostoli : Vt possitis comprehendere
cum omnibus sanctis,&c . Saluatore quoq̧ post-
Matt. 11. modum attestante: Inter natos mulierum maior,
eo non surrexit. Sed & angelus multipharià eius
magnitudinem subsequenter exposuit , & plura
ipsius priuilegia seriatim memorauit . Nam vitā
eius cum abstinentia prędixit, scilicet quòd vinū
& siceram,id est,poculum,quod inebriare potest bi-
biturus non esset,quia non decet vas cœlesti mā-
cipatum gratiæ sæculi illecebris deseruire. In quo
C patēter indicauit angelus,quia ab omnibus vitijs
& mundi illecebris quæ statū mentis solent euer-
tere futurus erat immunis. Prędixit etiam ange-
lus quòd spiritusancto ex vtero esset replendus,
scilicet quantum ad purgationem originalis pec-
cati,& ad operationē boni meritorij. In quo pro-
fectò ostēdit, quia natus in mundum cunctis vir-
tutum fratrib⁹ clarificandus esset. Prędixit quoq̧
quòd multos filios Israël, cōuerteret ad dominū,
id est,ad Christum: quod & fecit prædicando ip-
Helię spiritu vsus Ioannes. sum,& perhibēdo de eo testimoniū. Prenuncia-
uit insuper angelus: quia ante dominū in spiritu,
& virtute Helię esset precessurus. Primò,propter
similitudinē officij: q̄a sicut Helias præcedet ad-
uentum Christi secundum,ita Ioannes præcessit
primum. Secundò,propter similitudinē vitę:quia
vterque vixit in magna victus & vestitus austeri-
tate. Tertiò,propter similitudinem doctrinę:quia
vterq̧ cōstanter redarguit vitia, etiam personarū
magnarum. Ad hoc autem debebat precedere,vt
cōuerteret corda patrum in filios: scilicet quantū
ad scripturarum intelligentiam,& incredulos ad

prudentiam istorum,quò ad fidei obedientiam,& D
pararet domino plebē perfectam,quò ad euāgelij,
& noui testamēti gratiam suscipiendam:quia ne-
minem ad perfectum adduxerat lex . Et propter
hoc dicit̃ illa lex timoris,quia imperfectorum est Lex timoris.
timore pœnę retrahi à malis. Lex autē euāgelica
dicitur lex amoris,quia perfectorū est à malis re- Lex euangelica, dicitur lex amoris.
trahi amore boni. Sicut autem de parētibus seni-
bus talis & tantus natus est,sic sæpe prouectæ æ-
tatis homines & bonis operibus steriles , ex dono
spiritussancti faciunt magnum fructum in Eccle
sia dei,sicut patet de Augu.& Dyo.qui prouectę
ætatis vocati fuerūt ad fidē Christi. Zacharias Zacharias cur obmutuit.
autem sterilitatem vxoris,& vtriusq̧ senectutem
considerans non credidit,& ob hoc vsque in diem
partus obmutuit,significās quòd iam adueniente
Christo,lex & prophetię adimpletæ tacerēt. Vn-
de Chrysost. Et ideo Zacharias sacerdos Iudęo-
rum obmutuit : quia iam cessare & obmutescere
oportebat sacrificia eorum, quæ pro peccatis po-
puli offerebantur . Veniebat enim solus sacerdos
qui agno proprio immolato, sacrificium deo pro
peccatis omnium offerret . Per hoc quoque quòd E
dubitans factus est mutus, significatur quod lin-
gua dubitātis in fide,facta est muta : quoniā eius
oratio nō est deo accepta . Per hoc etiā quòd post
reuelationē sibi factam obmutuit , innuitur quòd
post reuelationem,siue visionem, debet homo re-
ticere quasi mutus , non se iactare tanquā elatus.
Vt autē impleti sunt dies officij eius abijt,in do
mum suam ad quam non licebat reuerti durante
officio. Vicis enim suæ tempore sacerdotes casti- Abstinētia sacerdotū legalium.
moniæ studebāt,ac secundū præceptum domini,
vinum & omne quod inebriare potest, non bibāt.
Sed si legalis sacerdos tenebatur ad tantam con-
tinentiam,& abstinētiam ac reuerentiā sanctorū,
multomagis sacerdos euangelicus,qui tantū con-
ficit sacramentū. Et quia tota hebdomada qua in Hebdomadaru honesta conuersatio vnde orta.
templo ministrabat sacerdos ad hoc deputatus,in
tēplo manebat,& non exibat ad propria negocia,
intentus ad diuina : ex hoc inoleuit consuetudo
apud aliquos religiosos sancta & honesta, scilicet
quòd ille qui est hebdomadarius,per totā hebdo-
madā manet intra claustrum,nō exiens ad exte-
riora intentus ad diuina : quia illo tempore me- F
dius est & sequester inter conuentū & deū. Apud
quosdā etiam religiosos abstinet illa hebdomada
à communi colloquio,& apud quosdam etiam se-
culares canonicos,in communi tunc dormit dor-
mitorio. Post hoc Elizabeth cōcepit,scilicet.viij. Dies conceptus Elizabeth.
kalen . Octobris,& sexta feria : & quia senex erat
præ verecundia se.v.mensibus occultauit, donec
Maria cōciperet,& fœtus eius exultans cum gau-
dio prophetaret. Licet enim de cōceptu & de ab-
lato opprobrio sterilitatis gauderet , propter ani-
lem tamen ætatem aliquantulum erubescebat,ne Erubescētiæ causa.
in senectute videret̃ libidini vacasse . Antiqui e-
nim vbi non erat spes de prole,non conueniebant
inter se. Vbi Bed. Quāta sanctis cura sit ne quid
turpe de quo erubescere debeant admittāt,ostēdit
Elizabeth, quæ & de ipsis quæ accipere cupiebat
donis erubescit. Cōsidera ergo hic quomodo Eli-
zabeth etiā de licitis erubescebat corā hoībus,&
stude de illicitis omnibus erubescere & abstinere,
nō solū corā hominib⁹,sed etiā corā deo & angelis
eius, Nā,testante Boëtio,magna est nobis indicta

G necessitas rectè viuendi & probitatis, qui omnia facim⁹ ante oculos iudicis cuncta cernetis. Vnde Augusti. Quicquid fecero deus assistit, vtpote perpetuus inspector omnium cogitationum, intētionum, & actionum. Cumq; hæc diligenter considero, timore pariter & ingenti rubore cōfundor: quia illum vbique præsentem, & omnia occulta mea videntem intueor: multa enim sunt in me de quibus coram deo erubesco. Et ideo ait Ansel. Ibi pecca: vbi deum esse nescis. Vnde & quidam alius: Cùm quid turpe facis quod me spectāte ruberes: Cur spectante deo, non magis ipse rubes? Inter proprietates quippe hominis, vna est vere-

Verecūdia

cundari in turpi perpetrato. Propter quod inuerecundi dicuntur inemendabiles: quia in aliquo à rationis honore mutati sunt, pecorinam naturam assumentes, & tanquam effrontes inter homines rationales se habentes.

Oratio.

H

Matt. 11.

Sancte Ioannes tu eodem angelo quo Christus denunciante cōceptus, & prius ab ipso angelo laudatus, quàm à patre genitus. Tu de quo dixit deus: Inter natos mulierum non surrexit maior: ad te domine tam sanctum, tam beatum, tam magnum confugio dubius de salute mea: quia certus de magna mea culpa, sed sperans de maiori tua gratia. Dele ergo apud deum scelera mea: quia maiora sunt apud eum merita tua. Magna enim sunt, magne Ioānes, merita tua: vt sufficere possint tibi & mihi, & si prosint mihi, nihil minuetur tibi. Suppleat ergo tua abundantia meam inopiam: vt de te me ditatum & saluatum in æternum gaudeam: Amen.

De conceptione saluatoris.

Caput. V.

Cōceptio saluatoris nostri.

IN mense autem sexto à conceptione præcursoris, postquam venit plenitudo illius sacratissimi & felicissimi tēporis, scilicet principium sextę ętatis, quo summa trinitas generi hu-

I mano, per incarnationem verbi prouidere ante tempora ordinauerat: vocans deus omnipotens Gabrielem archangelum, vnum de primis principibus regni sui, misit eum in ciuitatem Galilęę, dictam Nazareth, ad virginem Mariam desponsatam Ioseph viro de suo genere: quia ambo erant de domo Dauid, de familia regali, de tribu & stirpe nobili, & præ cæteris religiosa, sicut dicit Bernar. Placuit deo eodē ordine, & eodem modo hominem reconciliare quo nouerat cecidisse. Cæciderat autem homo secundum Bedam, diabolo destinante, serpente exequente, dialogo interueniente, muliere cōsentiente. Reparatus est eodem ordine econtrariò, deo destināte: angelo exequente, dialogo interueniente, & virgine consentiente. Verba autem hic posita mysterijs sunt plena, & ideo (vt dicit Beda) solenniter sunt notanda: tantoq; diligentius cordi inserenda, quanto manifestius apparet, quòd in ipsis tota redemptionis nostræ summa consistit. Libenter enim debemus

Senari⁹ numerus non vacat à mysterio.

recordari de principijs nostræ salutis. Notandum ergo quòd numerus senatius non vacat à mysterio. Vnde Christus cōceptus est sexta ætate: quia per ipsum debebāt omnia perfici: numerus senarius perfectus est. Itē sexta chyliade, id est, mille- K

nario, qui est limes omniū numerorū, & Christus est limes & finis omnium entium. Itē sexto mense: quia illo mense factus est mundus, qui per ipsum refici debebat sicut per ipsum factus fuerat. Item sexta feria, quia illa die homo est creatus, & per ipsum recreari debebat iam perditus. Et ideo similiter eadem ætate, eodem millenario: eodem mense, & eadem feria passus est reuolutis. xxxiij. annis. Et fortè (vt omnia conuenirent) dici posset, quòd etiam sexta hora conceptus esset, quia ea hora passus est, sicut etiam eadem hora homo peccauit, vt sic secundum quandam congruentiā eadem hora qua Eua seducta fuit per diabolum, Maria edocta sit per angelū. Missus est igitur angelus Gabriel, qui dei fortitudo interpretatur: vt dei virtutem & dei sapientiam, carnem suscipere nunciaret, in qua humilis apparens aëreas potestates debellaret. Et ideo merito de ordine archangelorum esse debuit, quia magna nunciauit.

Gabriel dei fortitudo interpretatur.

Deus autem mittens angelum, fuit tota trinitas: licèt patri specialiter attribuatur. Pater quidem misit: quia ei incumbebat prouidentia de filio, de sponsa, & de genitrice. Filius verò misit: quia venturus erat in virginem. Spiritus sanctus etiam misit, quia ipse sanctificare & obumbrare habuit ipsam.

Trinitas misit archangelū. L

In ciuitatem Galilęæ quæ interpretatur transmigratio: quia scilicet trāsiturus erat de incredulitate Iudęorum ad fidem gentium. Est autem duplex Galilęa, vna est gentium coniuncta Tiris, quā Salomon dedit regi Hirā, & de illa hic non dicitur: Alia est Iudæorū quæ est super mare Galilęæ, & de illa hic intenditur.

Galilęa trāsmigratio interpretatur.

Cui nomen Nazareth, quod interpretatur flos. Conueniens enim fuit: vt verus flos, id est, Christus conciperetur in flore, id est, in Nazareth: & de flore, id est, de beata virgine: & cum floribus, id est, tempore florum: & sic accipiemus florem, de flore, in flore, inter flores. Dicitur autem flos Iesus, propter sanctę conuersationis pulchritudinem & decorem, propter bonę opinionis suauitatem & odorem, propter passionis fructum, & conuersationis fidelium vtilitatem. Iste flos floruit in conceptione, apparuit in natiuitate, emarcuit in pas- M

sione: sed refloruit tandē in resurrectione. Si ergo vis capere istum florē, sequere decorem suæ conuersationis, prædica odorem operationis, & sic habebis fructum passionis. Noluit dominus sicut terreni reges magnam ciuitatē eligere in nuptijs suis, quibus sibi copulauit naturam humanam, sed Nazareth ciuitatem paruam, propter humilitatis exemplum, vt nos doceret semper humilia loca eligere, sed in ciuitate Hierusalem magna elegit pati, vt nos doceret opprobria, coram multis pro ipso non erubescere.

Nazareth flos interpretatur.

Iesus flos dicitur.

Missus est, inquā ad virginē non quālibet: sed virginē mente, virginē corpore, virginē professione. Voluit autē Christ⁹ cōcipi, & nasci de virgine. Primò secundū Bern. quia congruum fuit, vt si deus concipi vel nasci debuit, non nisi de virgine conciperetur vel nasceretur. Item si virgo conceptura vel paritura erat, non nisi deum conciperet vel pāreret. Secunda ratio est, secundum Damas. vt qui in cœlis patrem habet sine matre, in terris haberet matrem sine patre. Tertia, secundum Augusti. vt signaret membra sua mystica de virgine

Virgo tota: & cur de virgine nasci voluit.

Ecclesia

A Ecclesia secũdum spiritum nascitura, ideo decuit caput de virgine nasci. Quarta, vt sicut primus Adam de terra virgine factus fuerat, ita secũdus Adam de virgine homo fieret. Quinta, vt sicut per Euam virginẽ facta fuit humani generis perditio, ita per Mariam virginem fieret eiusdem reparatio. Ad virginem, inquit, desponsatam viro. Cur autem de desponsata concipi & nasci voluit, suprà de desponsatione virginis Mariæ dictum est: Virum verò nominat (vt dicit Bernar.) non quia maritus, sed quia homo virtutis & iustus erat, & ideo fuit testis legitim⁹. Vnde Ioseph, id est, accrescens scilicet per augmentum virtutũ dicitur, per quod continuus profectus virtutũ innuitur. Et nota quatuor famosos Ioseph in scriptura. Primus fuit filius Iacob, in quo notatur prudentia: quia somnia Pharaonis prudenter exposuit. Secundus Ioseph, vir Mariæ, in quo notatur temperantia: quia Mariam virginem resignauit. Tertius Ioseph ab Arimathia, in quo notatur fortitudo, quia audacter introijt ad Pilatum, & petijt corpus Iesu. Quartus Ioseph iustus, in

Ioseph q̇d interpretetur.

Ioseph quatuor nobiles.

B quo notatur iustitia, vnde & iustus est nominatus. Tale itaque decebat habere nomen sponsum virginis, in quo inueniretur mysteriũ omnis virtutis. Additur autem de domo Dauid, ad ostendendum quod Christus descendit de semine Dauid, sicut fuerat per prophetas prædictum. Licèt enim Ioseph non fuerit pater saluatoris, tamen virgo Maria de qua Christus carnem assumpsit, fuit de eadem tribu cum Ioseph, scilicet de tribu ipsius Dauid. Meritò autem dicitur nomen virginis Maria: hoc enim venerabile nomen triplicem habet interpretationem in triplici lingua. Hebraicè interpretatur stella maris, vel illuminatrix. Latinè ethimologizatur, mare amarum. Syriacè verò domina nuncupatur. Ipsa fuit maris stella in filij dei natiuitate: tunc enim emisit radium totum mundum illuminãtem. Mare amarum in filij passione: quia tunc ipsius animã pertransiuit gladius. Sed domina in sua assumptione, quando super choros angelorum est exaltata. Item Maria dicta est stella maris, in peccatorum conductione: quia per mare huius seculi eos diri-

Maria tripliciter interpretat.

Maria stella maris.

C git ad portum pœnitentię, & ad filium perducendo, in cuius etiam signum in natiuitate Christi stella Magis apparuit, quæ eos ad natum infantẽ perduxit, vnde oculi omnium peccatorum sint ad ipsam, sicut oculi omnium nautarum ad stellam. Vnde Bernar. Ne auertas oculos tuos à fulgore huius syderis, si non vis obrui procellis. O quisq; te intelligis in huius seculi profluuio magis inter procellas & tempestates fluere, quàm super terrã ambulare, respice stellam, voca Mariam. Si iactaris superbiæ vndis, si ambitionis, si detractionis, si æmulationis, respice stellam: voca Mariã. Si iracundia, aut auaricia, aut carnalis illecebra nauiculam concusserit mentis, respice stellam: voca Mariam. Si criminum immanitate turbatus, vel conscientiæ fœditate confusus baratro desperationis incipias absorberi, respice stellã: voca Mariam. In periculis, in angustijs, in rebus dubijs Mariam cogita, Mariam inuoca, non recedat ab ore, non recedat à corde, & vt impetres eius orationis suffragium: ne deseras conuersationis exemplum. Ipsam sequens nõ deuias, ipsam rogans non desperas, ipsam cogitans nõ erras: ipsa tenente non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa ducente non fatigaris, ipsa propicia ad portum peruenis: sic in temetipso experiri poteris, quàm meritò dictum sit, nomen virginis Maria, maris stella, hæc Bernar. Item illuminatrix interpretata est: quia splendore gratiæ, & exẽplis suæ sanctissimæ vitæ mũdum illustrauit. Vnde de ea canit Ecclesia, cuius vita inclyta cunctas illustrat Ecclesias. Hinc ait: Ber. Tolle hoc corpus solare, vbi dies? tolle Mariam hanc maris stellã, quid nisi caligo inuoluens, & vmbra mortis, ac densissimæ tenebrę relinquuntur? hæc Ber. Est quippe stella maris, huius vtique tenebrosi maris, vbi reptilia quorũ nõ est numerus. Plures stellas habet cœlũ: mare vnam quæ prę omnibus illis clarior, & melior est, micans meritis, illustrans exemplis. De hac enim vna ortus est Sol iustitiæ, cuius fulgore illustrantur omnia: quam qui sequitur, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Cuius ergo fulgoris illam stellam esse putamus, quæ hunc tantum talemq; Solem peperit mundo? Qui hãc stellam sequitur, deuiare non poterit nec errare. E

D

Maria illuminatrix interpretata est.

Item est mare amarum, in peccatorum conuersione, quam eis impetrat, vt conuertantur de peccatis suis, faciens aquam carnalis delectationis conuerti in vinum compunctionis. Hoc etiam nomen conuenit ei, inquãtum mare præsentis seculi, in tota vita sua fuit sibi amarum & insipidũ, propter desiderium videndi filium, in regno suo. Item Latinè deriuatur à mari, inquantum in ipsa est confluentia omnium gratiarum, sicut omnia flumina confluunt ad mare. Item est, domina in tentationum subuentione liberans omnes de angustijs suo tempore. Potest quidem & vult subuenire: quia regina cœli est, & mater misericordiæ. Hoc etiam nomen scilicet, domina, cõuenit ei, inquantum ipsa domina existit, non tantum hominum in terra: verumetiam angelorum in cœlo, & dęmonum in inferno. Et ideo in omni tentatione & maximè contra infestationes dæmonum, inuocanda est Maria, quia secundum Bernar. Non sic timent hostes visibiles quãlibet castrorum multitudinem, sicut illę aereæ potestates Mariæ vocabulum, patrocinium & exemplum. Sicut enim puluis ante faciem venti spargitur, & sicut cera ante faciem ignis liquescit, sic ad inuocationem huius nominis Maria, fugiunt & pereunt. Et iterum: Vbi nomen Marię nominatur, ibi dæmoniũ effugatur, reis venia, medela ęgris, pusillis corde robur, afflictis consolatio, peregrinantibus adiutorium datur. hæc Bern. Vel aliter potest accipi vt inquãtum mare, amarũ gerat typum actiuorũ: inquãtum stella, vel illuminatrix, seu illuminata, gerat typũ cõtemplatiuorũ: sed inquãtum domina, gerit typum prælatorũ. [Missus est igitur angelus Gabriel ad Mariam,] vt annunciaret ei & diceret, quia dei filius speciem suam concupisceret, & eam sibi in matrẽ elegisset: ipsamq; moneret & induceret, vt eundẽ filium lætanter susciperet: quia per eam totius humani generis salutem deus operari decreuisset. Vnde Bernar. Felix Maria cui nec humilitas defuit, nec virginitas. Vt enim quæ sanctum sanctorũ conceptura erat, pariter & paritura, sancta esset corpore: accepit donum virginitatis: vt esset & mente, accepit & humilitatis.

Maria, mare amarũ.

Maria domina.

Maria contra dęmones potens est.

F

G His nimirum virgo regia gemmis ornata virtutum, geminoq; mentis pariter,& corporis decore præfulgida: specie sua & pulchritudine sua, in cœlestibus cognita cœli ciuium in se prouocauit aspectus: vt & regis animum in sui concupiscentiã inclinaret,& cœlestem nuncium ad se de supernis adduceret. [Et ingressus angelus ad eam,] quò, puto in secretarium cubiculi, vbi illa fortassis clauso super se ostio orabat, patrem suum in abscôdito. Nec suspicandum est, quòd apertum angelus inuenerit ostium virginis, cuius in proposito erat hominum frequentias fugere, vitare colloquia, ne vel orantis perturbaretur silentiũ, vel cõtinentiæ castitas tentaretur. Clauserat itaque etiam illa hora suũ super se habitaculũ prudẽtissima virgo, sed hominibus non angelis. hęc Bernar. Non igitur in plateis Maria erat, nô in publico morabatur, intus erat in penetralibus sola sedebat, nec tamen sola tanto virtutum exercitu circumsepta. Vnde Chrisost. Inuenit angelus Mariam, non foris vagantem, sed solitariã & contemplationi vacantem: & quia non quęsiuit gratiam apud mundum, inuenit gratiã apud deum. Vnde & Ambr.

Gabriel qualiter Mariam inuenerit.

H Hæc ad ipsos ingressus angeli inuẽta est domi in penetralibus sine comite, ne quis intẽtionem abrumperet. Neque enim comites fœminas desiderabat, quę bonas cogitationes habebat. Quin etiã tunc sibi minus sola videbatur, cùm sola esset, nã quemadmodum sola cui tot libri adessent, tot archangeli, tot prophetę! Denique Gabriel vbi eam reuisere solebat inuenit. Vnde alibi Hiero. Habebis cellulam quæ te solũ capiat, immo non eris sola, angelica tecũ turba versabitur, tot socij quot sancti: lege euãgelium, fabulatur tecum Iesus: replicabis Apostolos, vel prophetas, nunquid poteris talem alium tuis sermonibus habere consortem! Et Bernar. Nunquã minus solus sum, quàm quando solus sum. Credendum autem quòd tunc erat tota abstracta, in deuotissima oratione, vel in intima contemplatione, consurgente fortè tunc specialiter ex meditatione super salute generis humani: qualiter scilicet per virginem debebat saluari. Vnde etiam quidam dicunt, eam tunc actu legisse illud Esa. Ecce virgo cõcipiet,&c. In hoc

Esa. 7.

I igitur actu tam intimę contemplationis, quo erat deo totaliter coadunata, ingressus est angelus ad eã. Rationabile enim videtur, quòd quãdo corporaliter sibi voluit vniri verbũ æternum, tunc ipsa spiritualiter sibi fuerit vnita, in contemplationis actu. [Ingressus itaque angelus ad virginem,] in thalamo & conclaui domunculæ suę manentem. Et ei ad sensum corporali visione,& humana specie apparens ait: [Aue gratia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.] Angelus in hominis forma apparens quasi exemplo docuit, quia deum incarnari,& spiritũ cooperari nunciauit. Quia enim illũ nũciauit, qui in se inuisibilis corpus visibile voluit ex virgine sumere, cõgruè debuit corporali specie apparere. Formauit autẽ angelus sibi corpus lucidum. Quia secundum August. facie rutilans,& veste coruscans virgini apparuit. Conuenienter verò annunciatur virgini incarnatio verbi: vt scilicet prius ipsum concipiat mente, quàm carne. Mutans ergo angelus nomen Euę dicit virgini, [Aue] indicans eã ab omni væ liberã. Quæ bene gratia plena dicitur, quia

Angelus cur visibilis apparuit Marię

Maria plena gratia.

alijs ad mensurã gratia datur, hæc autẽ sola gratiã quã nulla alia meruerat cõsecuta est, vt gratię repleretur autore. Quę cùm gratia plena sit, prius etiam quàm concipiat post conceptionẽ quanta dei abundet gratia, quis cogitare possit! Vnde Hiero. Et bene plena: quia cæteris per partes pręstatur gratia, Mariæ verò simul se totam infudit gratię plenitudo. Verè gratia plena: per quam largo sancti spiritus himbre superfusa est omnis creatura. Quæ cœlis dedit gloriam, terris deum, pacemq; refudit hominibus, fidem gẽtibus: finem vitijs, vitæ ordinem, moribus disciplinam. Dicitur quoque ei [dominus tecum,] scilicet, sit in vtero qui est tecum in animo: adimpleat ventrẽ, qui adimplet mentem. Tecum non tantum per essentiam, potentiam & præsentiam, qualiter est in omnibus rebus: nec solũ per gratiam, eo modo quo est in sanctis hominibus, sed etiam per carnis assumptionem de tuis purissimis sanguinib9. Vbi nota quòd & si tota salutatio angelica sit virgini gratissima, ista tamen clausula, scilicet dominus tecum, potissimè eam delectat, & ideo singulari deuotione dicenda esset, licèt enim iam erat cum virgine, nouum tamen misit nuncium: quia modo singulari voluit esse secum: hæc etiam sola præ omnibus mulieribus, & super omnes mulieres benedicta prædicat. Omnis enim mulier subiacet maledictioni dei vel legis. Nam corrupta subiacet maledictioni dei, qui ait in dolore paries. Virgo maledictioni legis, in qua erat maledicta sterilis. Sed Maria vtrunq; maledictum vitauit. Maledictum dei, quia virgo permãsit. Maledictũ legis, quia filiũ habuit. Vnde ipsa primiceria virginum dum primò virginitatem suam deo obtulit, maledictum legis aboleuit. Et meritò benedicta dicitur, per quam mundus à maledictione liberatur. Et notandum, quòd super hanc salutationem nunquã homo peruenire valebit, nec aliquis excellentius dulcius, & gratius beatam virginem salutare poterit, quàm hac salutatione quã ipse deus pater dictauit, & per angelum ei destinauit. In cuius verbis singulis dulciflua implicãtur mysteria. Nam deus pater sua omnipotentia eã conformauit, vt esset immunis ab omni væ, qđ importauit istud verbum, aue. Filius quoque dei sua sapientia sic eam illustrauit, vt esset præclarũ sydus quo cœlum & terra illustrantur, quod notat hoc nomen Maria, quod sonat idem quod maris stella. Spiritussanctus etiã tota sua diuina dulcedine eã penetrãdo sua gratia eã tam gratiosam effecit, vt omnis qui quæsierit p eam gratiã inueniat, quod innuit in his verbis, [gratia plena.] In hoc autẽ verbo [dominus tecũ,] admonetur illius ineffabilis vnionis operatio, quam tota trinitas in ea perfecit, cùm suæ carnis substantiam diuinæ naturæ in vna persona copulauit: ita vt deus fieret homo, & homo de9. Quid in illa hora gaudij & dulcedinis habuerit, nullus vnquã hominũ ad plenũ experiri potuit. Per hanc clausulam [benedicta tu in mulieribus,] omnis creatura mirando agnoscit & testatur eam benedictã,& exaltatã super omnẽ creaturã, tam cœlestem q̃ terrestrẽ. Per [benedictus fructus vẽtris tui,] benedicitur & extollitur excellentissimus fructus ventris virginalis, qui omnem creaturam viuificauit, sanctificauit,& in æternũ benedixit. Ipsa verò virgo Maria vt

K

Dominus cũ Maria dicitur.

Mariã potissimè delectat ista dictio, Domin9 tecũ.

L

Gene. 3.

Primiceria virginũ Maria.

Salutatio angelica est cæteris excellentior.

M

Maria qđ interpretetur.

A ria vt salutationem angeli audiuit,l turbata est.l& nihil respondit. Non fuit turbata turbatione incredulitatis: sicut Zacharias, vel alia ratione culpabili, nec de visione angeli: quia angelos videre solita erat, sed turbata fuit. Primò, secundũ Chrisosto. propter nouę apparitionis speciem, quia etsi consueta fuerit videre angelum, nunc tamen nouo modo apparuit ei, sumpta specie corporali, & cum ingenti lumine & splendore, ex hoc aliqualiter perterrita fuit. Vnde cantatur: Et expauescit virgo de lumine. Secundo, propter virginalis pudicitię verecũdiam: quia (vt dicit Ambrosius) trepidare virginum est, & ad omnes viri ingressus pauere, omnes viri affatus vereri. Tertiò, propter nouæ salutationis formã quam sermo eius ingerebat. Vnde Ambro. Benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nusquam est antè aperta, Soli Mariæ salutatio hæc seruabatur. Quartò, propter laudationis excellentiam, qua angelus in suo sermone eam laudauit. Sanctæ enim mentes humilium, quanto amplius laudibus attolluntur,

Maria turbata quõ fuit.

B tanto magis timent. Turbata ergo fuit, ex verecundia virtuosa & honesta, sed non perturbata: vnde tanquam prudens, & cauta, & tota pudorosa, nihil respondit: cogitans intra semetipsãm de nouitate talis salutationis: & dictum examinans, non enim sic salutare angeli consueuerant eam, nec vnquam tales loquentes audierat. In qua salutatione cùm videret se de tribus commendari, nõ poterat humilis domina non turbari. Commendatur enim quòd esset gratia plena, & quòd dominus esset secum, & quòd esset benedicta super omnes mulieres. At humilis domina, non poterat suam commendationem sine rubore, & turbatione audire: quia verus humilis de laudibus & honoribus erubescere solet, & dolere. Vnde Bernar. quòd turbata est, fuit verecũdiæ virginalis: quòd nõ perturbata fuit, fortitudinis: quòd verò tacuit, & cogitauit, fuit prudentię & discretionis. Tunc angelus intuitus virginem, & varias eam secum voluere cogitationes facillimè deprehendens, & causam suæ turbationis cognoscens, cõsolatur pauidam, cõfortat timentem, ac quasi notam familiariter ex nomine vocans: ne timere debeat, benig-

C gnè persuadet, & iubet dicẽs: l Ne timeas Maria, l nec de laudib⁹ quas tibi dixi, verecũderis: est enim veritas in eis. Nec solum es gratia plena, sed etiã toto generi humano gratiam multiplicem recuperasti, & reinuenisti apud deum, quam nulla vnquam reperit creatura, q.d. secundum Chrisosto. qui apud deum meretur gratiam, non habet quid timeat. l Inuenisti, inquit, l quo merito? Certè humilitate, pudicitię castitate, & cõsciẽtiæ puritate. de primo, dicit Chrisosto. qualiter quisque gratiam reperiret, nisi mediante humilitate. Nam humilibus deus dat gratiam. De alijs duobus dicit Grego. Inuenit gratiam verè corã deo, quia splendore pudicitiæ propriam exornans animam, gratum se deo habitaculum præparauit, & nõ solum celibatum inuiolabilem reliquit, sed etiam inmaculatam conscientiam custodiuit: itaque l inuenisti gratiam, l scilicet dei & hominum, pacem, mortis destructionem, & vitæ reparationem, vt per te deus mũdum redimeret, per te illuminaret, & per te ad vitam reuocaret. Plena ergo iam gratia inuenit gratiam, sed alijs & ad dispensandum. Vn-

Gratiam inuenit Maria.

de August. O Maria gratiam apud dominum inuenisti, & hanc per totum mundum diffundere meruisti. Vnde notanter dicit inuenisti, non dicit habuisti, vel acquisiuisti, quia res habita, vel iustè acquisita: vt propria custoditur, sed inuenta his qui perdiderunt restituitur, sic Maria inuenit gratiam: non sibi soli retinendam, sed tanquam alijs restituendam. Qui enim inuenit perditum, tenetur restituere: gratiã verò quã Eua perdidit, Maria inuenit: non solum pro se, sed & pro nobis, immo etiam propter nos: quia si nos peccatores non fuissemus, deus de ipsa carnem non sumpsisset, & ideo omnes qui peccãdo gratiam amisimus, securi ad thronum gratiæ accedamus, & Mariam inuentricem gratiæ pijs fletibus & deuotis orationibus pulsemus, vt gratiam nobis reddat quã pro nobis & propter nos inuenit. Ipsa est enim ita legalis, iusta, pia & propitia, quòd nulli quęrenti denegat gratiam. Vnde Bernar. Omnibus omnia facta est, omnibus sinum misericordiæ aperuit, vt de plenitudine eius accipiant vniuersi: captiuus redemptionem, eger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, angelus lætitiam, denique tota trinitas gloriam. Et iterũ: Filioli hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia, hęc tota ratio spei meæ. Dico vobis si piè à vobis pulsata fuerit, si piè fuerit inuocata: compatietur vobis, non deerit necessitati vestræ. Siquidem nec facultas deesse poterit, nec voluntas, quoniam regina cœlorũ est, misericors est, & mater misericordiæ. Et iterum: Altius intuemini quãto deuotionis affectu à nobis eã voluit honorari, qui totius boni plenitudinem posuit in Mariæ vt si quid spei in nobis est, si quid gratiæ, si quid salutis, ab ea nouerimus redũdare: nihil enim nos habere voluit deus, quod per manus Mariæ non transiret, hæc Bernar. Inuenisti, inquam, gratiã, totius gratię autorem conceptura. Nam l ecce cõcipies in vtero, l sine peccato & macula sine paries filium, l sine dolore & tristitia: virgo permanens in partu, sicut & in conceptu. Et bene dicit, l concipies in vtero, l iam enim per fidem & deuotionem cõceperat eum in corde suo: & hoc modo debemus nos eum cõcipere, scilicet per fidem & deuotionem, & părere per sanctam operationẽ. l Et vocabis nomen eius Iesum, l id est, saluatorẽ. Non dicit impones: quia hoc nomen ab æterno fuit à deo patre impositũ, & per angelum Mariæ & Ioseph ac per eos alijs diuulgatum. Hoc etiam nomen impositum est, secundum proprietatem futuram: quia salus humani generis futura erat per Iesum, qui salus interpretatur, & ideo subditur: l Ipse enim saluum faciet l non quęcunque: sed l populum suum l ei scilicet per fidem adhærentem, & ipsum bonis operibus imitantem, à peccatis eorũ. Et per hoc notatur verus esse deus: quia solius dei est saluare à peccatis: vt ait Chrisosto. Populus Christi non tantum natio Iudæorum est, sed omnes quoque qui ad eum veniunt, eiusque agnitioni donantur. Vtinam & me peccatorem digneris domine Iesu annumerare populo tuo, vt saluum me facias à peccatis meis. l Hic erit magnus, l non quidem eadem magnitudine qua Ioannes, de quo etiam predictum fuerat: erit enim magnus coram domino: sed dicũtur secundũ Amb. quia Ioannes magnus, vt homo coram dño: hic verò magnus

D

Gratiã nulli denegat Maria.

E

Concipere in vtero.

F Iesus.

Iesus quid interpretetur.

Saluum facere.

Magnus Iesus.

G vt deus & dei filius. Dicit autē, hic erit magnus:
non quòd ante partū virginis nō fuerit magnus,
(semper enim fuit magnus deus) sed futurus erit
magnus homo: quia magnificētiam, quam habuit
filius dei ęternaliter per naturam, accepturus erat
filius virginis ex tempore per gratiam, & æterna-
liter habiturus: vt vna sit persona homo & deus.
Et bene magnus, quia filius altissimi merebitur
appellari. Vnde sequitur: Et filius, scilicet natu-
De⁹ solus altissim⁹. ralis, altissimi vocabitur, id est, ipsius dei qui so-
lus est altissimus. Homo enim altus est inter crea
turas corporales, sed angelus altior, deus autē al-
tissimus. Et dabit illi domin⁹ deus sedem, id est,
regnum Dauid patris eius. Secūdum Bedā quòd
angelus prius dixit Christum filium altissimi:
nunc verò patrem suum dixit esse Dauid, per hoc
euidenter demonstrat duas naturas in vna perso-
na Christi: diuinā, secundum quam est filius dei:
& humanam, secundum quam est filius Dauid.
Sedes Dauid. Dabit autem ei sedem Dauid, non typicam: sed
veram: non temporalē, sed æternam: non terrenā,
H sed cœlestem: quæ idcirco dicitur fuisse Dauid,
quia hæc in qua Dauid tēporaliter sedit, æternæ
illius imaginē gerebat. Vnde Beda: Accepit au-
tem sedem, siue regnum, Dauid dominus, vt gen-
tem cui Dauid quondā temporalis regni guber-
nacula simul & exempla iustitię prębuit, quamq;
modulis hymnorum spiritualium ad fidē atque
amorē sui conditoris accendere solebat: hanc ipse
factis, verbis, donis, & promissis, ad regnum cœle-
ste & immortale vocaret: atque ad ipsam dei pa-
tris visionē perduceret. Angelus ergo nō loquit
de regno temporali, quia illud negauit Christus
Ioan. 18. coram Pilato dicens: Regnum meum non est de
hoc mundo: neque Christus in hoc mundo exer-
cuit temporale regnum in Iudaico populo, cui ta
men debebatur regnum Iudæorum, iure hæredi-
tario: sed loquitur de regno spirituali Ecclesię mi
litantis, & cœlesti Ecclesiæ triumphantis: quod
figuratum fuit per regnum Dauid temporale: si-
cut & cœlestis Hierusalem per temporalem. Et
sicut Dauid regnauit in regno temporali, ita &
I Christus regnabit in spirituali & cœlesti, quia re
gnabit in Ecclesia: hîc in via & in patria. Vnde
& subditur: Et regnabit in domo Iacob in æter-
Domus Iacob. num. hic quoq; accipienda est domus Iacob, nō
temporalis, sed æterna: in qua regnet in ęternum.
Regnabit ergo in ęternum in domo Iacob, id est,
super omnes electos: de domo enim Abrahæ &
Isaac, aliqui fuerunt reprobati: sicut Ismaël &
Esaū, sed in domo Iacob omnes eius filij à sanctis
doctoribus inter electos sunt computati: quia etsi
aliqui peccauerunt, pœnitentiam tamen egerunt.
Iacob qd. Iacob quippe interpretatur supplantator. In illis
enim qui supplātant passiones inordinatas & vi-
tia, regnat Christus: sed in illis qui supplantātur,
ab eis regnat diabolus. Regnabit ergo non solum
in domo Dauid, id est, in tribu Iuda: verumetiam
in domo Iacob: id est, in toto populo Israël: & in
tota Ecclesia, & in omnibus electis, non secun-
dū successionem carnis, sed fidei. Per quod intel-
ligitur quòd in eius regni exercitu omnes illi e-
numerantur, quicunque Dauid & Iacob, fidem &
iustitiam imitantur: quia ipsi sunt spiritualis &
æterna sedes Dauid, & domus Iacob, in qua sede-
bit & regnabit dominus Iesus in æternū: & nunc

quidem per gratiam, & in futuro per gloriam. K
Beati in quibus Iesus regnabit in æternum, quia
& ipsi cum eo regnabunt. Et regni eius non erit Regnū sine fine.
finis, Christus enim non solum inquātum deus,
sed etiam inquātum homo, regnabit in æternum:
non solum super homines, sed etiam super ange-
los. Hoc regnum æternū est, & non corrumpetur:
hoc imperium non deficiet, & non auferetur: quia
regnabit dominus in æternum, & in seculum se-
culi. Vbi Bernar. O quàm gloriosum est regnum
illud in quo reges congregati sunt, conuenerunt
in vnum: ad laudandum scilicet, & glorificādum
eum qui super omnes est rex regum & dominus
dominantiū. De cuius splendidissima cōtempla-
tione fulgebunt iusti sicut Sol, in regno patris eo-
rum. O si & mei peccatoris meminerit Iesus in
beneplacito populi sui: cùm venerit in regnum
suum. O si me in illa die, quando traditurus est
regnū deo patri, visitari dignabit in salutari suo,
ad videndum scilicet in bonitate electorum suo-
rum, ad lętandum in lætitia gentis suæ, vt laude-
tur etiam à me cum hęreditate sua. Veni interim L
domine Iesu, aufer scandala de regno tuo, quod
est anima mea, vt regnes qui debes in ea: quia tu
es ipse rex meus & deus meus, qui mandas salutes
Iacob. hæc Bern̄. Et cùm angelus retulisset tan-
ta, Maria perplexa fuit: quia secundum Ambro.
Neque non credere debuit angelo, neque tam te-
merè vsurpare diuina. Vnde de alio certificari vo
lens de quo multum timebat, scilicet ne virgini-
tatē suā perderet, de modo cōceptionis quęrit, di-
cens: Quomodo fiet istud? scilicet quòd tu pro-
mittis me pårere filium: quoniam virum non co- Nō cognosco, quō accipitur.
gnosco? id est, me virum non cogniturам in ani-
mo voui: & ex voto proposui: quia quanuis despō-
sata erat, tamen se nunquam nupturam, neque vi-
rum cogniturā certissimè sciebat. Et ita fuit vir-
go mente, carne, & proposito. q. d. Rem credo, sed
de modo quæro: cùm sciat dominus meus, testis
conscientiæ meæ, votum esse ancillæ non cogno-
scere virū: qua lege quo ordine placebit ei, vt fiat
istud? Vnde Ambro. Non dubitat esse faciēdum,
quod quomodo possit fieri inquirit. Legerat Ma- Esa. 7.
ria: Ecce virgo cōcipiet in vtero, & pariet filium: M
& ideo id credidit futurum: sed quomodo fieret,
antè non legerat. Non enim quemadmodum fie-
ret, vel tanto alicui prophetæ fuerat reuelatum.
Tantum enim mandati mysterium non fuit ho-
minis, sed angeli ore promendum. hæc Ambro.
Et angelus, Fiet, inquit, non modo humano, sed
diuino: non per virum, sed per operationem spiri-
tussancti qui in te superueniet: sicut ignis diuinus
mētem tuam inflammans, carnemq; tuam dei fi-
lio vniendam perfectissima puritate sanctificans,
& singulari modo te fœcundabit, & ex eius ope-
ratione salua tibi virginitate tua concipies. Spi- Spiritussanctus, qui pri⁹ venit, nunc superuenit.
ritussanctus prius in virginem venerat in sua
sanctificatione, eam ab originali peccato purgan-
do: sed in conceptione filij dei superuenit, id
est, iterum venit, maiorem gratiæ plenitudinem
conferendo: quæ non solum sanctificauit mētem,
sed etiā ventrē. Superuenit igitur spiritussanctus
in virginē, quemadmodū virtus Solis descēdit su
per rosam & liliū, dans illis cōcipiendi virtutē. Et Opera trinitatis indiuisa.
licèt ista ineffabilis cōceptio celebrata sit opatio-
ne toti⁹ trinitatis, cùm opera trinitatis sint indiui
sa: specia-

A sai specialiter tamen appropriatur hoc opus spiritui sancto propter plures rationes. Prima est, secundum August. propter ostensionem gratiæ sine meritis: vt videlicet per hoc quòd dicitur cõceptus de spiritu sancto, ostendatur quòd sit ex sola gratia, quam nulla hominũ merita præcesserunt. Gratia autẽ attribuitur spiritui sancto. Vnde glo. Spiritus est nomẽ omnis gratiæ, quæ à deo inspiratur. Secunda est, secundũ Ambro. propter virtutem operationis: quia scilicet operatione & virtute spiritus sancti cõceptus est, cui attribuuntur opera clementiæ & pietatis. Tertia est, secundum magistrum sententiarũ, propter ostensionem eximię charitatis: quæ attribuitur spiritui sancto, vt scilicet ostendatur quòd verbum dei caro factum est ineffabili charitate, qua deus sic dilexit mundum, vt filium suum vnigenitũ daret. Et virtus altissimi patris, scilicet dei verbũ seu filius, quia secundum Apostolum dicitur dei patris sapientia: & virtus altissimi obumbrabit tibi, id est, de te corpus quasi vmbraculum assumet: in quo deus quasi hamum sub cibo se abscondet: quia in beata virgine sub vmbra carnis latuit virtus deitatis.

Cur spiritui sancto attribuit incarnationis filij opus.

Ioan.3.

1.Cor.1.

B Diuinitas obumbrata fuit virgini per susceptionem humanitatis vt quod impossibile erat mortali fœminæ, obiectu tamen viuifici corporis ferret præsentiam maiestatis, & lucem sustineret inaccessibilem, sicut Sol, quando eum visu intueri non possumus, obumbratur nobis aliquo velamine. Vnde Bernar. Quia deus spiritus est, nos verò caro vmbra corporis sui, temperauit se nobis, vt obiectu viuificæ carnis videamus verbum in carne, Solem in nube, lumen in testa, cereum, in laterna. hæc Bernar. Quòd autem in præfatione beatæ Mariæ canitur, quæ & vnigenitum tuum sancti spiritus obumbratione concepit: non est contrarium huic quod hic dicitur, obumbratio fieri per corpus Christi applicatum diuino lumini. Cùm enim tam filius, quàm spiritussanct9, sint virtutes patris: & corpus Christi vtrique virtuti conueniat, filio tanquam cui vnitur, spiritui sancto tanquam agenti à quo formatur: patet quod hęc vmbratio tam filio quàm spirituisancto

C conuenire potest. Et attende quomodo hìc angelus totam trinitatẽ virgini ædidit. Primum namque spiritumsanctum sub nomine proprio commemorat, deinde filiũ nomine virtutis, & consequenter patrẽ nomine altissimi insinuat. Sic ergo vt noteť tota trinitas fecisse incarnationẽ, appropriat hoc spirituisancto incarnatiõis cooperationem: cùm dicit, spiritussanctus superueniet in te: sed filio carnis assumptionem, cùm subditur, & virtus altissimi obumbrabit tibi: sed patri autoritatem, cùm dicit, altissimi. Excelsum namq; incarnationis opus, totius trinitatis fuit: quia sicut personæ, sic & opera trinitatis inseparabilia sunt, & indiuisa: ita vt quicquid operatur vna persona, opereť & alia: quãuis solus fili9 fuerit incarnatus: non pater, nec spiritussanctus, vt per eandem sapientiam, qua deus mundum cõsiderat, reparatio fieret: & qui dei filius erat in diuinitate, ipse filius hominis fieret in humanitate: ne filij nomen ad alium transiret qui non esset filius ęterna natiuitate. Et habem9 simile, de tribus induentibus vnũ de semetipsis: de quibus dici potest quòd omnes simul vnicũ faciunt opus: & quicquid facit vnus, facit alius: non tamen induitur nisi vnus. Vnde D August. Ita singulorum quęque in trinitate opera, trinitas operatur, vnicuique operãti cooperantibus duobus, conueniente in tribus agendi concordia, non in vno deficiente efficacia peragendi.

Trinitatis notificatio

Filius solus incarnatus fuit.

Tres induentes vnũ ex ipsis tribus.

Ideo & quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius dei. non adoptiuus sicut alij, sed naturalis: qui tamen ab æterno fuit filius, sed non vocabatur, vel manifestabatur nomine aliquo, nisi in tẽpore. q.d. quia enim fœcundaris virtute spiritussancti, non prolem viri generabis, sed filium dei: quia non ex libidine concipies, ideo nõ peccatorẽ sed sanctum gignes, & per consequens sine dolore paries. Vnde Ber. Quid est dicere: quoniam non de homine, sed de spiritusancto concipies? concipies autem virtutem altissimi, hoc est filium dei: ideo & quod nascetur ex te, id est, ex tua vera natura, sanctum vocabitur filius dei. id est, non solũ qui de sinu patris in vterũ tuũ veniens obumbrabit tibi, sed etiam id quod de tua substantia sociabit sibi: ex hoc iam vocabitur filius dei: quẽadmodũ & is qui à patre est ante secula genitus, tuus quoque amodo reputabitur filius. Sic autem E & quod natum est ex ipso, erit tuus, & quod ex te nascetur erit eius, vt tamen non sint duo filij, sed vnus. Et licèt aliud quidem ex te, aliud ex illo sit, iam tamen nõ cuiusque suus: sed vnus vtriusque filius erit. hæc Bernar. Et nota quòd dicit sanctum, absolutè & substantiuè absque determinatione: quia si diceret sancta caro, sanctus homo, vel aliquod consimile, parum videretur dixisse, nec expressisset sanctitatẽ eius completè. Posuit ergo indefinite sanctum: quia quicquid fuit quod virgo genuit, proculdubio ac singulariter sanctũ fuit. Et ne virgo de partu in aliquo desperaret, & vt fidẽ exemplo angelus astrueret & confirmaret, exemplũ sterilis anus & pariturae induxit: seniorisq; fœminæ & sterilis inopinatam fœcunditatẽ virgini nunciauit: vt assereret omnia decẽtia deo possibilia, quæ solito ordine naturæ videntur contraria. Et qui supra naturam conceptũ dedit sterili, daturus non dubitaretur & virgini: & vt facilius credas, ecce, inquit, Elizabeth cognata tua: cùm esset senex, & vocaretur sterilis, propter notã F iamdudum eius sterilitatem, iam sex menses sunt quod concepit filium per dei virtutem. Tamen quia istud exemplum non est vsquequaque perfectum: quia maius est virginem concipere, quàm sterilem, & ideo angelus inducit rationis efficaciam ex dei omnipotentia, dicens, quia non erit impossibile apud deum omne verbum. id est, omnis res digna verbo, quin implere possit omne verbo suo promissum. Vel verbum, id est, quodcunq; opus vel factum, in eius dispositione prouisum. Nam dicere dei, est facere: secundum illud psal. Ipse dixit & facta sunt: quicquid enim contradictionem non implicat, totum est deo possibile: cuiusmodi est, virginem parere. Sed quæ implicant contradictionem, vt contradictoria simul esse vera: vt ea quæ facta sunt fiant non facta, &c. huiusmodi talia nõ sunt deo possibilia, nõ propter impossibilitatẽ dei, sed propter impossibilitatẽ rei. q.d. per virtutẽ ac actionẽ naturæ, nec sterilis nec virgo potest concipere: sed diuina potẽtia potest hoc facere. Secũdũ Ber. Dicit omne verbũ, & nõ omne factibile: q̃a q̃ facilè possunt hoies loqui qđ volunt,

Sanctum.

Verbũ nõ est impossibile apud deum.

Psal.32.

G volunt, sic incomparabiliter facilius potest deus implere quicquid possunt illi verbo exprimere.

Cōceptus Elizabeth, cur Marię nunciatus.

Præterea secundum eundem Bernar. Conceptus Elizabeth virgini nunciatur: vt dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur. Item quia occultauerat se, & iam occultare nō poterat, cōueniens fuit quòd ante cæteros virgo hoc sciret. Item vt tam præcursoris, quàm saluatoris gesta sciret, quæ scriptores docere debebat. Item propter sanctificationem baptistę, quem adhuc in vtero matris positū Iesus voluit sanctificare. Itē vt antiquę cognatæ obsequium pręberet: & vt humilitatem impleret.

Elizabeth cognatio.

Maria quippe & Elizabeth cognatæ, seu consobrinę, fuerunt in secundo gradu: quia filiæ duarum sororum: scilicet Annæ & Hysmeriæ. Fuit etiam Elizabeth de tribu Iuda, sicut & Maria. Intuere hic & meditare qualiter tota trinitas est ibi præsens, responsionem huius suę filiæ singularis expectans, & amanter ac delectabiliter eius verecundiam & mores aspiciens, & verba auscultans. O qualis est domuncula, vbi tales sunt, & talia exercentur. Nam licèt sancta tri-
H nitas sit vbique, ibi tamen nunc aliquo modo singulari eam esse mediteris ratione singularis operationis. Intuere etiam & meditare, qualiter angelus cum reuerētia, vultuq́ placido dominam suā diligenter inducit, & verba sua sapienter ordinat: vt super hoc opere mirifico, voluntatem domini sui perficere valeat. Et etiam qualiter ipsa se habet timoratè & humiliter, facie pudorosa, quasi ex deimprouiso ab angelo verbis istis pręuenta. Nō extollitur, neque se reputat: & cùm audit magnalia de se, qualia nunquā alicui dicta fuere: nō sibi, sed totum ascribit gratiæ diuinę.

Expectatio assensus Mariæ.

Iam ergo angelus expleto nūc ambasiatoris officio, expectat virginis responsum. Vnde Ber. Audisti virgo quia concipies: audisti quia non per hominem, sed per spiritum sanctum. Expectat angelus responsum tuum: tempus est enim vt reuertatur ad deū, qui misit illum. Expectamus & nos ó domina verbū miserationis, quos miserabiliter premit sententia damnationis. Ecce tibi pręcium offertur nostræ salutis: statimq́ liberamur si consentis, hoc supplicat item pia virgo flebilis Adam, cum misera
I sobole exul de paradiso: hoc Dauid, hoc cęteri flagitant patres tui, qui & ipsi habitant in regione vmbræ mortis: hoc totus mundus, tuis genibus prouolutus, expectat. O domina responde verbū, quod terra, quod inferi, quod cœli expectant. Responde verbum, & suscipe verbum. Profer tuum, & suscipe diuinum. Emitte transitorium & amplectere sempiternum. hæc Bernar. Vnde, & beatus August. exclamat: O beata Maria, seculum omne captiuum tuum deprecatur assensum: te domina mundus suę fidei obsidem fecit: noli morari virgo, nuncio festinanter responde verbum, & suscipe filium. Tandem prudentissima virgo auditis angeli verbis, consensit: & provt dicitur, profunda deuotione genua flexit, ac manibus expansis, deinde iunctis, & oculis ad cœlū eleuatis, cum inæstimabili humilitate protulit desideratissimum verbū, toto cordis affectu audiendum,

Ecce ancilla domini, &c.

dicens: ⌊Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum.⌋ Ecce prompta obedientia, deuota optatio, fides, consensus. Ancilla, inquit, sum domini: non meæ, sed illius potestatis sum ⌊ fiat mihi secundum verbum tuum.⌋ id est, secundum K
quod tu mihi nunciasti. Quæ mater domini eligitur suæ conditionis, & diuinæ dignationis per omnia memor, ancillam se nuncupat: & cum magna deuotione promissum angeli impleri optat.

Ad hanc vocem Mariæ exclamat August. dicens: O felix obedientia, ò insignis gratia, quæ dū humiliter fidem dedit, cœli in se opificem comparauit. Vnde & Ansel. O fides deo accepta. O humilitas deo grata. O obedientia omni sacrificio deo iocūdius oblata. O sublimis virgo mater dei. O mater humilis ancilla dei: quid sublimius esse possit? Quid humilius sentire posset? Vnde etiam Ambro. Vide humilitatem. Vide deuotionem. Ancillam se dicit domini, quæ mater eligitur: nec redemptiua exaltata promissione, simul ancillam dicendo, nullam sibi pręrogatiuam tantæ gratiæ vendicauit, quando faceret quod iuberetur. Mitem enim humilemq́ paritura, humilitatem debuit etiam ipsa præferre. Vnde Bernar. Semper solet esse gratiæ diuinæ familiaris virtus humilitas. Deus enim superbis resistit: humilibus Iacob. 4.
autem dat gratiam. Humilitas ergo respondetur, L
vt sedes gratiæ præparet. ⌊Ecce, inqt, ancilla domini,⌋ Quæ est hæc tam sublimis humilitas: quę

Humilitas Mariæ.

cedere non nouit honoribus, insolescere gloria nescit. Non magnum est esse humilem in abiectione: magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. hæc Bernar. Beata ergo virgo, quæ vltra omnes homines mundi per annunciationem angeli attollebatur: & tamen in se profundissimè humiliabatur: ideo eius humilitas incomparabilis præ omnibus alijs virtutibus commendatur. Inter omnes enim virtutes tantū placuit humilitas beatæ virginis filio dei, quòd attraxit ipsum de cœlo, vt ex virgine carnē assumeret: quemadmodum ferrum trahitur ab adamante. Vnde Augu. O vera humilitas quæ deum hominibus peperit. Vitam mortalibus ędidit. Paradisum aperuit. Et hominum animas liberauit. Facta est Mariæ humilitas scala cœlestis: per quam deus descendit ad terras. Decebat enim, vt dicit Beda, quòd sicut per superbiam Euæ, mors in mūdum intrauit: ita per humilitatem Mariæ, vitæ introitus panderetur. Tantum autē placuit Christo ista vox virgi- M
nis: cùm dixit ⌊Ecce ancilla domini,⌋ quòd ex hoc magis appellat se in scriptura filiū ancillæ, quàm virginis. Ex quo trahitur euidens argumentum, quod plus placuit deo Mariæ humilitas, q̄ virginitas.

Filius ancillæ, dominus.

Et licèt singula verba huius euangelij sint plena mysterijs, ista tamen verba quæ in sui consensus expressione virgo ponit, præcipuè redolent virtutes incōparabiles. Ponit enim sex verba, quæ redolent sex virtutes eximias in ea. Dicit nanque ⌊ecce⌋ in quo obedientia prompta ⌊ancilla⌋ in quo humilitas perfecta ⌊domini⌋ in quo virginitas immaculata ⌊fiat⌋ in quo charitas inflammata ⌊mihi⌋ in quo spes secura ⌊ secundum verbum tuum⌋ in quo fides deuota.

Sex verba virginis, totidē virtutū significatiua.

Et verè fides deuota erat in virgine: quia illud credidit in se debere fieri ad verbum angeli, quod nunquam à seculis fuerat auditum, nunquam repertum, nunquam visum, aut ab aliquo cogitatum.

Fides virginis.

De hac fide dicit Bernar. Tria mirabilia fecit dominus in incarnatione. Coniuncta quidem sunt adinuicem deus & homo, mater & virgo, fides & cor humanum. Et

quidem

A quidem tertia commixtio, eſt inferior alijs duabus: ſed non minus fortis. Mirum enim eſt quomodo cor humanum his duobus fidem accommodauit: quomodo credi potuit quòd deus homo eſſet: quòd virgo fuerat, quę peperiſſet. Hęc enim nequeunt cōmiſceri, ſi non miſceat glutinum ſpiritus ſancti. Igitur his verbis dictis à virgine, ſtatim in illa hora ſanctiſſima, ſpiritus ſanctus in eā ſuperuenit, ac dei filium virgo glorioſa concepit. Vnde ſtatim in his verbis Mariæ, filius dei totus intrauit in vterum eius: & ex ea carnem aſſumpſit: & totus in ſinu patris remanſit. In inſtanti enim fuit totum corpus Chriſti formatum: & anima rationalis creata: & ſimul vtrūque diuinitati in perſona filij coniunctum: vt idem eſſet deus & homo, ſalua vtriuſq; naturæ proprietate.

Incarnatio filij dei.

Fuit autem corpus Chriſti formatum ex ſanguine beatę virginis, non ex carne: & fuit in inſtāti ſanguinis ſeparatio, conſolidatio, figuratio, animatio, deificatio. Et in eodem inſtāti, fuit plenus & perfectus homo in anima & carne, ſecundum omnia corporis lineamēta, ſed paruulus valde, ita vt mēbrorum diſtinctio, vix poſſet diſcerni viſu humano. Poſtea verò naturaliter ī vtero creuit, vt alij: licèt membrorum diſtinctio, & animę infuſio, dilata non fuerit vt in alijs.

Corporis Chriſti formatio.

B

Incremētū mēbrorum Chriſti.

Fuit etiam perfectus deus, ſicut & perfectus homo, ſecundum humanā naturā, ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens: ſecundum diuinam, ex verbo vtriuſque in vnitate perſonæ coniunctio. Sicut enim in deitate eſt vna eſſentia & tres perſonæ: ita in Chriſto econuerſo eſt vna perſona & tres eſſentię: ſcilicet deitas, anima, & caro. Hoc eſt, æternum, nouum, & antiquum. Eſt enim deitas æterna. Anima noua, quia in aſſūptione creata. Caro antiqua, quia ab Adam propagata. Et Chriſtus ſecundum naturam deitatis, eſt generatus: ſecūdum animam, creatus: & ſecundum carnem, factus.

Tria in Chriſto.

Et fuit vnio triplex in Chriſto: ſcilicet deitatis ad animam, & econuerſò: ac deitatis ad carnem, & econuerſò: & animæ ad carnem. Duæ priores vniones, ſemper manſerūt: tertia ſeparata fuit in morte.

Vnio triplex in Chriſto.

Vnio igitur diuinitatis ad humanam naturam, non eſt in vnitate naturæ, ſed perſonæ: non perſonæ humanæ, ſed diuinæ: nō aſſūptę, ſed aſſumētis: nec pſonæ cuiuſlibet, ſed ſolius verbi. Quia enī impoſſibile eſt quòd natura diuina cōcurrat cū alia, ſicut pars ad tertij conſtructionem: vel quòd ipſa trāſeat in aliā, vel alia in ipſam: ideo diuinitas & humanitas non vniūtur in vnitate naturæ, ſed perſonæ. Et quia diuina natura in nullo ſuppoſito poteſt ſubſiſtere, præterquā in propria hypoſtaſi: ideo vnio illa nō poteſt eſſe in perſona hominis, ſed dei. Et propterea deus in vna perſonarū ſuarum, fecit ſeipſum ſuppoſitum humanæ naturæ. Vnde tātū vna eſt ibi perſonalitas, & vnitas perſonalis, ſcilicet ex parte aſſumentis. Et ideo Chriſtus ſecundum quod eſt homo, non eſt perſona.

Vnio diuinitatis.

C

Chriſtus vt homo, nō eſt perſona.

Vnde Hugo: Ex quo hominem deus aſſumpſit, totum aſſumpſit, carnē ſcilicet & animam, id eſt, hominis naturam, non hominis perſonam, ſed hominem in perſonā. Caro enim illa & anima, antequam verbo vnirentur in perſonam, non erant inter ſe vnita ad perſonam. Vnio ſiquidē, vna fuit ad vnum verbi carnis & animæ: non prius verbū & caro, nec prius verbum & anima, nec prius anima & caro: ſed ſimul verbum, & anima, & caro. D

Nec cœpit perſona eſſe verbum, quādo homo eſſe cœpit: ſed hominem ſic aſſumpſit, vt perſona eſſe homo inciperet: nec alia perſona, quam erat illa quæ eum acciperet. Itaq; verbum perſona ſuſcepit hominem: non perſonam, ſed naturam: vt qui ſuſcepit, & qđ ſuſcepit, vna eſſet in trinitate perſona: ergo Chriſtus perſona ad infernum deſcendit, ſed ſecūdum ſolam animā. Et Chriſtus perſona in ſepulchro iacuit, ſed ſecundum ſolam carnem. Et Chriſtus perſona vbiq; fuit, ſed ſecūdum ſolam diuinitatē.

Chriſtus pſona, ſecundum varia diuerſa fecit.

Quid eſt autē quod ſcriptum eſt, quia cùm Chriſtus in ſepulchro iacuiſſet: dicitur, totum pro parte poſitum eſt. Fortaſſe cogitas quaſi tria quædam diuinitatem, animam, carnem cōpoſuiſſe Chriſtum. Abſit. Non enim pars Chriſti verbum, & pars homo: ſed totus Chriſtus verbum, & totus Chriſtus homo. Diuinitas pars non fuit, nec in ipſa pars fuit. In humanitate ſola partes ſunt, anima ſcilicet & corpus: & vbi alterum illorum eſt, pars hominis eſt. Verum eſt ergo quòd in ſepulchro Chriſtus iacuit: nec tamen ibi totus homo iacuit: q̃uis totus homo Chriſtus fuit. E

Anima enim & caro dei, verbo in pſona vnita fuit: ideo vbi caro erat, verbum deeſſe non potuit. hæc Hugo.

De hac verbi incarnatione, ſic dicit Anſelmus: Vidiſti domine afflictionem populi tui: & tactus dolore charitatis intrinſecus, appoſuiſti cogitare ſuper nos cogitationes pacis & redemptionis. Et quidem cùm eſſes filius dei, verus deus, deo patri ſanctoq; ſpiritui coæternus & conſubſtantialis, lucem habitans inacceſſibilem, portansq; omnia verbo virtutis tuæ, nō deſpexiſti in hoc noſtræ mortalitatis ergaſtulum, altitudinem inclinare tuā: vt noſtram & guſtares & abſorberes miſeriam, noſq; reparares ad gloriam. Parum bone domine Ieſu fuit charitati tuæ, ad conſummandum opus noſtræ ſalutis, cherubim vel ſeraphim, aut vnum ex angelis deſtinare: ipſe ad nos venire dignatus es, per mandatum patris: cuiꝰ nimiam charitatem experti ſumus in te. Veniſti enim, non locum mutando, ſed præſentiam tuam per carnem exhibendo.

Anſelmus de incarnationis beneficio.

F

Deſcendens à regali ſolio ſublimis gloriæ tuæ, in humilem & abiectam ancillam in oculis ſuis puellā, primò virginalis continētię voto ſigillatam. In cuius ſacroſancto vtero, ſola ſancti ſpiritus virtus inenarrabilis, & concipi te fecit, & naſci in vera humanitatis natura: ita vt nec maieſtatem diuinitatis in te, nec integritatem virginitatis in ſe, violaret natiuitatis occaſio. Idem ad ſororem ſuam: Primùm cùm beata Maria ingreſſa cubiculum, libros quibus virginis partus, & Chriſti prophetatur aduentus, euolue. Ibi aduentum angeli præſtolare: vt videas intrantem, audias ſalutantem: & ſic repleta ſtupore & extaſi, dulciſſimam Mariam dominā tuā, cū angelo ſalutante, ſalutes, clamās & dicens: Aue Maria &c. Hoc crebrius repetens, quæ ſit hæc gratiæ plenitudo, de qua totus mundus mutuauit gratiam, quando verbum caro factum eſt. Contemplare & admirare dominum, qui terram implet, & cœlum intra vnius puellæ viſcera claudit: quā pater ſanctificauit, filius fœcundauit, ſpiritus ſanctus obumbrauit. O dulcis dn̄a: quanta inebriabaris dulcedine, quo amoris igne ſuccēdebaris, cùm ſentires in mēte, & in vētre tantę maieſtatis præ-

Mariæ cōcipientis animus.

ſentiam:

G ſentiam:cùm de tua carne,carnẽ aſſumeret:& mẽbra quib⁹ corporaliter omnis plenitudo diuinitatis inhabitaret, de tuis ſanctis membris aptaret. hæc Anſelmus. O ſi valeres vtique ſentire,quale quãtũq; fuerit illud è cœlo immiſſum incẽdium, collatum refrigerium,infuſum ſolatium: quanta ſublimatio virginis matris,quãta nobilitatio humani generis,quãta cõdeſcẽſio maieſtatis. Si virginem canẽtem cum iubilo poſſes audire,æſtimo quòd cum illa pariter pro tanto beneficio inciperes iubilare: & non ceſſares deo gratias decãtare.

Maria frequẽter angelica ſalutatione ſalutanda.

Vt ergo ipſi virgini tantum gaudium renouare, & ad mẽtem reuocare valeas:crebrò eam cũ dulci verſu angelico ſalutare,& deuotæ ſalutationis oſcula, ſaltem pedibus eius infigere non negligas, dicens: Aue Maria. Vnde Bernardus: Eſt tibi virgo Maria quaſi oſculum, audire hunc verſum angelicum, Aue. Totiẽs enim beatiſſima oſcularis: quotiens per Aue,deuotè ſalutaris. Ergo fratres chariſſimi,ad imaginem eius accedite,genua flectite,oſcula ei imprimite,aue Maria dicite. Et iterum: Cœli reſpondent,angeli iubilant,mũdus
H exultat,dæmones contremiſcunt, cùm dico, Aue Maria. hęc Bernardus.

Conditiones Chriſtum concipere volentis.

Moraliter tangũtur hic ſex conditiones, quas debet habere quælibet anima ſancta,Chriſtũ ſpiritualiter conceptura. Debet enim primò habitare in quadam ſeparatione & alienatione omnis creatę delectatiõis: vt ſic habitet in Galilæa,quod interpretatur transmigratio. Illa enim anima perfectè habitat in transmigratione, quæ tranſmeauit omnem creatam delectationem:ita quòd nulla re creata amplius delectatur, niſi inquãtum in ea relucet imago & perfectio creatoris: quòd non ſolum nullam rem diligit cõtra deum, ſed nec vllam diligat, niſi inquãtum in ea deus relucet: vel imago dei vt proximum:vel inquantum poteſt eſſe accommoda vltimatè ſaluti, ſicut alia res. Secundò debet talis anima habitare in quadam floritione deiformis operationis:ſcilicet vt inhabitet in Nazareth,qđ interpretatur flos,virgultum,ſanctitas,vel conſecratio:vt ſcilicet floreat,vel ĩ flore habitet ex cãdore innocẽtię:ſit virgultum,dulcore diuinæ in-
I fluẽtiæ:ſanctitas,feruore diuinæ charitatis:& inhabitet in quadam conſecratione, ſplendore veritatis.

Virgo perfecta.

Tertiò,talis anima debet eſſe virgo: vt ab omni motu,non ſolum ſenſuum, ſed etiam omni animæ virium ſit reſtricta: ita vt nihil in ea corruptionis valeat ſubintrare: nec per vias ſenſuũ intret aliquid quod moueat ad carnalitatem: nec per vias viriũ intellectuarũ,veniat aliquid,quod tendat in curioſitatęm. Et ſecũdum Auguſtinũ, quęcũq; anima talis fuerit,virgo cenſet. Quartò,talis anima debet eſſe deſponſata: vt fide & amorem ad vnicum bonum reſtrinxerit, quod eſt deus: ne in incerto vagetur,nũc iſtud,nunc illud amans. Et ſignanter dicitur quòd debet eſſe de-

Ioſeph.

ſponſata Ioſeph, quod interpretatur augmẽtum, vel appoſitio: vt in fide & amore apponens,ſemperq; proficiens,augmẽtetur: quia in talibus non proficere,eſt quodammodo deficere. Et ſignanter

Dauid.

additur,de domo Dauid,quod interpretatur manu fortis: quia per greſſus ſpirituales, per fortes

Maria,illuminata interpretat.

conatus & operationes,in ſpirituali exercitio augmẽtatur. Quintò deſcribitur hæc anima vt tota illuminata:quia nomen ei⁹ eſt Maria,quod interpretatur illuminata: ſcilicet vt ſignatum ſit ſu K
per eam vultus domini,& habeat lætitiam ſpiritualem in corde ſuo. Sextò deſcribitur, vt à deo cõfortata per donum fortitudinis ſpiritus ſancti:

Gabriel.

quia ingreditur ad eam angelus Gabriel,quod interpretatur fortitudo dei:& per eum fit annunciatio:ſcilicet quando anima contemplatiua fortificata à deo,per ſpem eleuat,vt appetat gratiæ plenitudinem,domini præſentiam,& quandam ſingularitatem benedictionis inter omnes creaturas.

Mens virginalis.

Specialiter autem circa tertiam cõditionem eſt ſciẽdum,quòd,myſticè per hoc quod Chriſtus cõceptus & format⁹ fuit in vtero virginali per operationem ſpiritus ſancti, ſignificatur quod ſpiritualiter concipitur & formatur in mente pura, eiuſdẽ ſpiritus ſancti operatione. Oportet enim mẽtem æterni verbi cõceptiuam eſſe virgineam, id eſt,non ſolum à vitiis,ſed etiam à ſpeciẽb⁹ creatarum rerum:& ab huiuſmodi ſpecierum delectatione & corruptione,immunem eſſe & abſtractã. Cùm enim omnis creatura vanitati ſit ſubiecta: omnis ſpecies à re creata abſtracta,vanitati eſt cõ-
L iuncta:ac per hoc mentem ad altiora tendentem, abducit quodãmodo & corrũpit. Ad hãc autẽ mẽtis abſtractionẽ, hortatur Dionyſius Timotheũ, dicens: Tu autem amice Timothee forti contritione, ſenſus derelinque, & intellectuales operationes,& omnia ſenſibilia & intellectibilia: & ad eius vnitionẽ propera, qui eſt ſuper omnem ſubſtantiam & cognitionẽ. hęc Dionyſius. Et in hac abſtractione perficitur illa beatitudo,de qua dici-

Matth. 5.

tur: Beati mũdo corde, intelligendo mũdum cor, illud quod eſt ab omni extranea ſpecie emundatum. Tales autem deum videbunt,& hic per internam contemplationem: & in patria, per æter-

Apoc. 14.

nam fruitionem. Et tales virgineę mentes,ſequũtur agnum totius puritatis,quocunque ierit: virgines enim ſunt. De tali mente & anima,ſic dicit Bernardus: Anima quæ ſemel à domino didicit intrare ad ſemetipſam,& in intimis ſuis dei præſentiam ſuſpirare,& quęrere faciem eius ſemper: talis inquam anima neſcio an vel ipſam gehen-
M nam ad tempus experiri, horribilius penaliusve ducat,quàm poſt ſpiritualis hui⁹ ſtudii guſtatam ſemel ſuauitatẽ exire denuo ad illecebras,vel potius moleſtias carnis, ſenſuũq; inexplebilem repetere curioſitatem. Dico ergo vobis: nihil eſt quòd intantum formidet,quiſquis hoc beneficiũ ſemel accepit,quàm ne gratia derelictus neceſſariè habeat denuo egredi ad carnis conſolationes, immo deſolationes: rurſumq; carnaliũ ſenſuum ſuſtinere tumultus. hæc Berñ.

Nazareth duas eccleſias habet.

In nazareth autem vbi annunciatio facta eſt, ſunt duę eccleſiæ: Vna vbi erat domus in qua angelus ad Mariam venit,& annũciationẽ fecit:in qua eſt altare Mariæ,in loco vbi orabat quando angelus eam ſalutabat:& altare Gabrielis, vbi annunciationem faciẽdo ſtetit. Altera,vbi domus fuerat,in qua dominus nutritus eſt,cùm infans erat.

Cõceptionis dominicæ figura ĩ rubo.

Fuit autem conceptio dominica in rubo ardenti pręfigurata. Rubus enim ſuſtinuit ignem, & non perdidit viriditatem: Maria concepit filiũ, & non amiſit virginitatem. Dominus habitauit in rubo ardente: & ipſe habitauit in Mariæ grauidato ventre. Deſcendit in rubũ propter Iudęorum liberationem, vt eos educeret de Aegypto: deſcendit in Mariã

propter

A propter nostram redēptionem, vt nos eriperet de
Vellus Gedeonis. inferno. Cùm autē dominus incarnari voluit,
Mariā solā prę omnibus mulierib⁹ elegit. Et hoc
fuit pręfiguratum in vellere Gedeonis, quod solū
cœlestem rorem capiebat: & tota terra circūiacens
sicca remanebat. Sic Maria sola diuino rore re-
plebatur: & in mundo nulla alia digna inuenieba
tur. Repletio velleris, signum erat liberationis fi-
liorum Israël ab hostibus suis: conceptio Mariæ,
signum erat nostrę redemptionis. Vellus Gedeo-
nis est virgo Maria: de quo vellere Iesus Christus
fecit sibi tunicam: vellus suscepit rorem, sine lanę
lęsione: Maria concepit filium, sine carnis corru-
ptione. Gedeon expressit rorem, & concham ex eo
repleuit: Maria enixa est filium, qui totum mun-
dum rore gratiæ repleuit. Hæc autem conceptio
facta est per annunciationem Gabrielis: quod fi-
Rebecca. Gene. 24. guratū est in seruo Abrahæ, & Rebecca filia Ba-
tuelis. Abraham misit seruum, vt de virgine filiō
suo in sponsam prouideret. Rebecca autem nun-
cio potum præbebat: & ideo eam filio domini sui
in sponsam eligebat. Sic pater cœlestis misit an-
B gelum suū, vt filio suo quæreret virginem in ma
trem: qui virginē decētissimam, scilicet Mariam
inuenit: quæ sibi potum, id est, nūciationi suæ cō
sensum dedit. Rebecca, non solum nuncium, sed
etiam camelos eius potauit: Maria tam angelis,
Angeli recessus a virgine. quàm hominibus fontem vitæ propinauit. Ga
briel itaque peracto legationis suæ officio, reue-
renter se inclinans, & dominę suę valefaciēs, dis-
cessit ab ea, & disparuit: gaudens vtiq; & exultās,
quia responsionem deo acceptabilem relaturus e-
rat. Iam enim venerat sponsus, & ideo recessit pa
ranymphus, dimittēs spōsum in sanctissimo spō-
sæ cubiculo, matrimonio consummato. Discessit
quidē ab ea angelus: sed remansit cum ea rex an-
gelorum & dei filius. Discessit ab ea quantum ad
apparentiam: sed remanserūt cum ea multi, pro-
pter reuerētiam: quam & sibi propter dignitatem
mentis, & suo regi exhibebāt. Recedens ergo per-
acto nuncio, & ad patriam rediens, hocq; narrās,
C fecit ibi nouum festū, & nouum gaudium, & exul
Solennitas incarnationis dominicæ. tationem magnam nimis. Considerare ergo de-
bes quanta est hodierna solennitas, & iubilare in
corde tuo, & agere dies lętitiæ. Inaudita est enim
vsque tunc à seculis: nec vnquam fuerat solenni-
tas talis. Hodie nāq; est solennitas dei patris: qui
filio suo in despōsationē humanę naturæ nuptias
fecit: quam hodie sibi filius inseparabiliter vni-
uit. Hodie est solennitas gloriosę dominę nostrę.
Hodie est solēnitas nuptiarum filij dei in vtero:
sed postea erit ex vtero. Hodie est solennitas spi-
ritus sancti, propter hoc mirificū opus quod attri
buitur ei: & quia hodie incepit ostendere benigni
tatem singularem humano generi. Hodie est solē
nitas gloriosæ dominæ nostræ: quæ à patre in fi-
liam: a filio in matrem: à spiritu sancto in spōsam
est recognita & assumpta. Hodie est solēnitas to-
tius cœlestis curiæ: quia inchoatur ei⁹ reparatio.
Hodie multo magis est solennitas humanæ natu
ræ: quia eius salus incipit & redemptio, & totius
mundi reconciliatio: & quia ipsa hodie est subli-
Heb. 2. mata, atq; deificata. Nusquam enim dei filius an-
gelos apprehendit, hoc est, non in vnam sibi per-
sonam assumpsit: sed semen Abrahæ. Hodie no-
uam obediētiam suscepit filius à patre, de nostra
peragenda salute. Hodie à summo cœlo egrediēs D
Psal. 18. exultauit vt gigas ad currendam viam nostrę sa-
lutis: & se reclusit in claustro vteri virginalis. Ho
die factus est quasi vnus ex nobis, & frater noster,
& cœpit peregrinari nobiscū. Hodie de cœlo lux
vera descēdit, ad fugādas nostras tenebras, & tol-
lendas. Hodie panis viuus, qui dat vitam mūdo,
in vtero virginali est confectus: sed in cruce quasi
in clibano decoctus. Hodie enim verbum caro fa Ioan. 1.
ctū est, vt habitaret in nobis. Vnde vocaē Ema-
nuel, quod dicitur nobiscū deus, id est, deus & ho
mo. Hodie impleta sunt præambula figurarum:
documenta scripturarum: ac desideria propheta-
rum: propter quod etiam aduentus Christi, ple-
nitudo temporis dicitur. Clamabant enim desi-
derio inenarrabili: & hodiernum diem vehemen-
tissimè expectabant. Hodie est principium & fun
damentum omnium solennitatum: & totius boni
nostri initium. Nam vsq; nūc indignat⁹ erat do-
minus contra genus humanū, propter transgres-
sionem primorum parētum: sed amodò videns fi
lium hominem factum, non vlterius irascetur in
ęternū. Vides quàm admirabile opus, & solennis- E
simum festum sit illud. Totum delectabile, & to-
tum iocundum: totum desiderabile, & omni vene
ratione dignissimum: cum omni deuotione susci
piendum, in iubilatione ac lætitia & exultatione
ducendum. In his ergo meditare: in his delectare
& iocūdaberis: & forte ostendet tibi dominus am
pliora si vigilaueris. Oratio.

O Iesu fili dei viui: qui ex voluntate patris,
cooperante spiritu sancto, de sinu eiusdē
patris, velut quidā fluuius de loco volu-
ptatis egrediēs, per humilia declinās cō-
uallium, humilitatē ancillæ tuæ respiciēs, in vte-
rum virginis descendisti, vbi conceptus ineffabi-
liter carnē assumpsisti: descendat Iesu misericors
gratia tua auidè, per merita matris & virginis, su
per me seruum tuum indignissimum: per quam
teipsum desiderem, & amore intus concipiam: &
per eandem gratiam operantem in me, fructus bo
norum operum salutares proferam. Amen. F

De Natiuitate & Circūcisione præcursoris domini. Correspondet euangelio, Exurgens Maria abijt in montana. Caput. VI.

POst hęc recogitans Maria de verbis
angeli: quæ de cōsobrina sua Eliza-
beth dixerat: eam visitare ad cōgra-
tulandū & seruiēdum eidē volebat.
Iesus enim, qui in vtero illius erat,
Ioannem adhuc in vtero matris positum, sanctifi
care festinabat. [Exurgens] ergo de loco in quo e- Lucæ. 1.
rat: & à quiete contēplationis in qua prius sede-
tat, & ab oratione, quæ omnibus operib⁹ suis erat
pręuia: iuit, de licētia Ioseph, à Nazareth [& abijt]
versus Austrum [in montana] quia Iudęa in mō
tanis, id est, in altiori loco: & ad Austrum est, re-
spectu Galileę, à qua recesserat Maria. Et nihilo-
minus domus Zachariæ, in loco montuoso, vbi
mōtana Iudeę sunt, erat sita: & via ad eam petro-
sa, & montuosa. Iuit verò [cum festinatione] quia
diu i publico nolebat apparere: vt ostēderet quòd
virgo nō debet morari in publico: nec ibi contra-
here colloquia cū aliquo. Et venit in Hierusalem
ciuitatem Iudę: quod hoc loco nomen est non tri
bus: sed regni, scilicet Iudę. Hierusalē enim in tri

G bu Beniamin erat:per quam videtur tranſiſſe ad oppidum : in quo dicitur tunc habitaſſe Zacharias,& natus Ioannes,quarto miliario vltra Hieruſalem, ferè contra Occidētem,ſed aliquantulū

Maria cur Elizabeth viſitauit.

ad meridiem:Maria concepto verbo æterno iuit, ad viſitandum Elizabeth. Et ſecundum Ambroſium,hoc fecit non quaſi incredula de oraculo,ſcilicet per angelum dicto:nec quaſi incerta de nuncio,ſcilicet ſibi miſſo:nec quaſi dubitans de exemplo,ſcilicet de Elizabeth ſibi dato:ſed quaſi læta pro voto,ſcilicet animi ſui : religioſa pro officio, ſcilicet obſequēdi : feſtina prę gaudio,ſcilicet inde concepto. Conſpice igitur quomodo vadit regina cœli & terræ : non eques,ſed pedes,cùm aliquibus de virginibus, quas ſecum domi habebat,

Diſtantia Nazareth à Hieruſalem.

per tam longam & aſperam viam,vt illa erat. Sūe eni de Nazareth vſq; ad Hieruſalē, triginta quatuor miliaria:& deinde ad oppidū Zachariæ quatuor vel circa, quorum duo faciunt vnā leucam. Vadunt autē cum ea,verecūdia,humilitas,& paupertas,omniumq; virtutum honeſtas. Eſt etiā ſecum ipſe dominus virtutū:magnam & honorabi

H lem habet comitiuam:ſed non huius ſeculi vanā

Grauedinē nō ſenſit Maria.

& pompoſam. Nec erat à conceptu filij grauata, vt cōmuniter cōtingit alijs mulieribus:non enim fuit dominus Ieſus matri ſuæ oneroſus. O quàm felix fuiſſet,qui in illo itinere Mariā obuiam habuiſſet,& vocem ſalutationis ab ea recepiſſet.[E e intrauit Maria in domū Zachariæ & Elizabeth] cognatæ ſuæ. Domū religioſam viſitat:ſuęq; humilitatis & manſuetudinis ſigna manifeſtat : & prior[ſalutauit:]id eſt ſalutē optauit [Elizabeth] quaſi cōgratulans ei, de dono quod eam accepiſſe

Maria cur prior ſalutauit Elizabeth.

didicerat. Prior ipſa virgo profert ſalutationem, propter duo. Primò,cauſa humilitatis : quia humilior. Secūdo,cauſa pietatis:quia ſuperior. Prima ratio reſpicit morem illarū regionum,vbi inferiores ſolent ſalutare prius ſuperiores, quaſi reuerentię exhibitione. Sed ſecūda reſpicit morem illarum regionum,vbi ſalutatio profertur à maio

I ribus : in ſignū quòd omnis benedictio deſurſum

Moralia ſex.

eſt. Nota moraliter quòd ſex dicūtur hic de beata virgine:quę & nos imitatione eius, etiam debemus facere. Primò, quòd exurrexit. Surgamus & nos à torpore accidię,& à deſiderijs terrenis nos elongemus,in quibus morando dormimus. Secūdò,abijt in montana. Aſcendamus & nos in montana, tendendo in altiorem vitā,& appetendo cœleſtia,& appropinquando ad ea, Tertiò, feſtinauit. Feſtinemus & nos ad bona opera accelerādo: & quicquid poſſumus,inſtanter operando. Quia vt dicit Chryſoſt.nihil ita eſt quod vitā noſtram valeat euertere:ve operum actionem bonorū diſſimulare, ſemperq; differre:ſæpe enim iſtud omnibus nos bonis fecit excidere. Vnde dixit quidam,

Dilatio boni operis nocet.

quòd bonū opus nunquā differendum eſt:ne fortè aliquo caſu ſuperueniēte,impediatur. Malum verò vrgens,ſemper differri debet:ſi fortè aliquis caſus ſuperueniēs impediat. Quartò,venit in ciuitatem Iuda. Ingrediamur & nos in ciuitatē Iudę,id eſt,confeſſionis & laudis diuinæ, ſcilicet in eccleſiam,ad laudandum & obſequendum ibi. E e in ciuitatem contemplatiuam cœleſtem Hieruſa

Iudas qd interpretatur.

lem,ad confitendum nomini domini. Iudas enim confitens interpretatur. Quintò,intrauit in domum Zachariæ. Intremus & nos in domum Zachariæ,non ſequentes cogitationes vanas:ſed ma K gis memores mādatorum domini ad faciēdū ea. Zacharias enim memorās domini interpretatur. Sextò, ſalutauit Elizabeth. Salutem⁹ & nos Elizabeth,creaturas faſtidiendo:& in ſolo deo ſaturitatem noſtri deſiderij ſtatuēdo : qui ſolus replet in bonis deſiderium noſtrū. Elizabeth enim, dei mei ſaturitas interpretatur. Et inſuper gratiam perceptam cōmunicemus proximo : ſicut Maria fecit Elizabeth & puero.

Elizabeth quid interpretatur.

Quàmcito autem virgo ſalutauit Elizabeth, repletus eſt Ioannes ſpiritu ſancto in vtero:prout fuerat repromiſſum ab angelo. Et ſentiens domini præſentiam,prę gaudio in matris vtero, exultando & ſaltando tripudiat:ac quoſdam geſtus ad ſimilitudinem exultāeis, repræſentauit:& quem lingua & voce non poterat,animo exultante & etiā motu,ſalutauit. Mouebatur in vtero,quaſi geſtiens ſalutare,& domino ſuo aſſurgere : ac quaſi egredi vellet ex vtero, & ei occurrere. Et tunc primò,pręcurſorem ſuū, Ieſus prophetam fecit : qui in vtero exiliens,eius aduentum euangelizauit,& pręcurſionis ſuæ officium inchoauit:quaſi etiam intrà matris viſcera, L iam clamaret: Ecce agnus dei:ecce qui tollit peccata mundi. Vnde Chryſoſtomus. Chriſtus ideo fecit Mariam ſalutare Elizabeth:vt ſermo procedēs ex vtero matris,vbi habitabat domin⁹, & per aures Elizabeth ingreſſus,deſcēderet ad Ioānem, & illic eum vngeret in prophetam. Nam ſtatim, vt vox ſalutationis conuenit ad aures eius, exultans puer prophetauit,non voce:ſed motu. Vnde Chryſoſtomus: Dic infans:dic prophetarum omnium maxime:qui dignè ſatis pluſquam propheta vocaberis:vnde tibi hæc exultatio? Nondum natus es,& iam prophetas. Domini aduētum agnoſcis:quem quia voce ſalutare non potes,exultādo agis quod potes. Quàm lętus ei occurreres,ſi iam natus eum videres:cuius agnito aduentu,exultādo obuiam ire conaris. Deinde repleta eſt etiā mater ſpiritu ſancto,per filium & meritis filij. Non prius repleta eſt mater,quàm fili⁹:ſed filius repletus,replet & matrem. Ex plenitudine enim gratiæ,qua Chriſt⁹ ſe receperat,in Maria effudit per ſalutationem virginis, gratiā ſanctificationis in M Ioānem,quæ vlterius redundabat in matrem. Vnde exultās ac tota exhilarata.& ſpiritu ſancto accenſa, amplexatur virginē tenerrimè:& prę gaudio exclamat magna voce. Filius intus latens,docet quid mater exterius agere debeat. Spiritus enim infantis,non valentis clamare,ne loqui voce propria,fecit clamare matrem voce magna. Clamauit autem voce magna,tum in ſignum magnę affectionis, tum quia magna dei dona cognouit, tum quia illum in vtero tenebat,qui vox verbi erat. Quaſi ergo magna vi, Elizabeth intus commota, nō ſolum virginem reſalutauit,verūetiam voce magna clamauit:nō tam clamoſa,quàm deuota:quia nō clamor,ſed amor ſonat in aure dei. Vnde iſta magnitudo magis eſt intelligenda ratione deuotionis interioris,quàm ſoni exterioris. Deuotio enim magnus clamor eſt:ita vt vſq; cœlum audiatur. Quid, inquit dominus Moyſi tacenti, clamas ad me? qui tamen non clamabat ad deū clamore oris,ſed deſiderio cordis. Vnde Auguſtinus: Clamor ad dominum,eſt intentio cordis,& flagrantia dilectionis : quia ſemper petitur quod

Ioannes baptiſta repletur ſpiritu ſācto.

Ioannis .1. Cur maria ſalutauit elizabeth.

Ioannes baptiſta replet prius q̄ mater.

Elizabeth vox magna.

Clamor ad deum.

A quod optatur. ⌊Et dixit Elizabeth: Benedicta tu inter mulieres.⌋ id est, sup omnes mulieres: & inter benedictas, benedictione insignis. Nulla enim tantæ vnquam gratiæ particeps fuit, aut esse poterit. Benedicta es: & ampliori benedictione cumulaberis. ⌊Et benedictus sit fructus ventris tui.⌋ per quem benedictio venit alijs. Qui secundum quòd homo, benedictus est benedictione gratiæ, quippè plenus dono omnium charismatũ: benedictus etiã in benedictione glorię, secũdum quòd deus ab æterno, & vsq; in æternum. Non quia tu benedicta, ideo benedictus fructus ventris tui: sed quia ille præuenit te in benedictionibus dulcedinis: ideo tu benedicta. Benedicta arbor: benedictꝰ & arboris fructꝰ. Benedicta virga de radice Iesse: benedictus & flos, qui de tali radice ascendit. Benedicta talis mater: benedictus & talis filius. Benedicta est Maria ab angelo suprà: quia triũphãtis ecclesię ruinã reparauit: sed hic ab Elizabeth, quia militantem ecclesiã, quasi iam mortuã suscitauit. vbi Beda: Eadem voce ab Elizabeth, qua

Benedictꝰ fructus Mariæ.

B à Gabriele benedicitur: quatenus & angelis & hominibus veneranda monstretur. Et notandum quòd quinque fructus colliguntur ex beata virgine. Primus est vẽtris: & hic est generatio, per quã fructum vitæ communicauimus. Secũdus est fructus mentis: & hic est compassio quam habet ad afflictos, & sup peccatores. Tertius est oris, & hic est oratio. Quartus est operis: & hic est protectio. Quintus est nominis: & hic est deuotio, quæ habetur ex benedicto nomine eius, etiã à sceleratis: ita vt in omnibus periculis ab omnibus inuocet. ⌊Et vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me?⌋ id est qua mea iustitia, quibus meis factis vel meritis accidit hoc mihi, scilicet sterili & seni: & secundum reputationem hominum maledictę: vt mater domini mei, scilicet virgo fœcunda & benedicta, veniret sic humiliter, deuotè, & reuerenter, ad me seruam & ancillam suam? q.d. nullus. Neq; enim sanctitas, neq; religio, neq; nobilitas aliqua hoc mihi præstitit: vt tanto honore, tãtaq; beatitudine fierem digna: sed sola dei gratia.

Fructus quinque Mariæ.

C Ego potius debui ire ad te: sed tua tuiq; filij humilitas, te coegit venire ad me. Et notãdũ quòd mater domini venit ad peccatores per cõpassionem, inquãtum est amarum mare, dans eis amaritudinẽ contritionis: venit ad oppressos per protectionem, inquãtum domina, liberans eos: venit ad mœstos per consolationem, inquãtum stella, lętificãs eos. Vnde Augustinus: Sancta Maria, succurre miseris, ecce primum: iuua pusillanimes, ecce secũdum: refoue flebiles, ecce tertium. Et verè benedicta es, & benedictus fructꝰ vẽtris tui: & admiror de humilitate visitationis tuæ, propter magnificentiã virtutis, quę apparet in te. Ecce enim in tuo aduentu & salutatione, non solum ego: sed & infans in vtero meo gratulat: & quod voce non potest, gaudio fatetur. Sic Elizabeth miraculum & incarnationem verbi cognouit: & Mariam esse matrem domini, & deo plenam, intellexit. Intellexit quippè per spiritum sanctũ, quo repleta erat: quia exultatio infantis illius, significaret venisse matrem eius, cuius ipse præcursor erat futurus: Et ideo quę antè erubescebat onus parentis, dum adhuc nesciret mysterium religionis, iam benedicit: & quæ se occultabat, quia conceperat filium: iactat se, quia generabat prophetam. Elizabeth

Maria venit ad diuersos.

D etiam, quæ in occulto & secreta inspiratione cognouerat, his qui simul aderant, palam euangelizabat, dicẽs: ⌊Et beata quę credidisti,⌋ scilicet angelo, quando per assensum fidei concepisti ⌊quoniam perficientur⌋ amplius in futuro ⌊ea quæ dicta sunt tibi à domino,⌋ scilicet per angelum nũciantem, & per spiritum sanctum mentem tuam illustrantem, & te immediatè docentem. Apertè hic indicat, quòd verba angeli ad Mariam dicta per spiritũ agnouerat. ⌊Beata, inquit, quę credidisti.⌋ Sed & beati illi qui audiunt, & credunt. Considera itaque quàm magnæ virtutis est beatę Mariæ virginis salutatio: quæ confert gaudium, confert & spiritum sanctum, cõfert reuelationem secretorum diuinorum, confert & prophetiæ actũ. Et ideo semper est salutãda, propter resalutationis lucrum inde sperandum. Audita igitur respõsione Elizabeth, qua eam matrem domini sui appellando, ac beatam prædicando, & fidem fortem laudando, prophetauit: amplius Maria tacere nõ

Elizabeth secreta cognouit per spiritum prophetiæ.

E potuit dona quæ perceperat, & quæ virginali pudore, & ex humilitate acceptum oraculum silentio texerat, iam cõgruo tempore patefecit. Vnde exultans prorupit in canticum lętitiæ, quod à domino ędidit, dicens: ⌊Magnificat anima mea dominum &c.⌋ totum ibidem complens iocũditatis & lętitiæ canticum. Consueuerunt enim Hebręi in casu magno cantica cõponere, & dicere domino, quando deꝰ mirabilia fecit circa ipsos. Et plus omnibꝰ potest hæc virgo magnificare dominum. Beata siquidem virgo, iãtum mysterium sibi esse manifestatum, & quãta per hoc esset, more humilium, non statim reuelàuit: sed quousq; per Elizabeth reuelaretur, abscondit: quã quia cognouit mysterium, per spiritum sanctum cognouisse intelligens dominum illud reuelari velle tãdem, & hoc ipsa reuelat, deumq; magnificat, id est, magnum in operibus eius laudat & prędicat: non magnum facit: quia in se grandescere non potest, & nec detrimentum, nec augmentum recipit. q.d. Maria, O Elizabeth, tu me magnificas de bonis quæ vi-

Cantici cõponẽdi & canendi mos.

Mysteriũ cur non citò reuelauit Maria.

F des in me: sed anima mea domino & creatori, videlicet deo patri, ex quo sunt omnia, attribuens ipsum in hoc cantico Magnificat, & eius magnificentiã predicat, non tantum lingua laudat. ⌊Et exultauit spiritus meꝰ: in deo salutari meo.⌋ & saluatore meo, scilicet in filio, per quem sunt omnia, per quem salus mũdo reparatur. In hoc autem salutari, virgo bene habet causam exultatiõis, plus quàm omnes creaturæ: quia parentes in filijs solent exultare. Et licèt ipse sit salutare omniũ hominum, singulariter tamen fuit salutare virginis prę cunctis hominibus, propter singulares virginis prærogatiuas. Spiritus ipse est anima: interdũ tamen accipitur pro animę rationabilitate & excellentia. Anima nanq; viuimus: spiritu discernimus & intelligimus. Vnde cõpręhendit omnes vires sub anima & spiritu. Sub anima compręhẽduntur vires inferiores, in comparatione ad corpus. Spiritus verò importat eandem substantiam animæ secundum vires superiores: quibꝰ rapitur supra se dulcedine contemplationis. Maria ergo anima & spiritu deo deuota, de omnibꝰ beneficijs circa eã deintus exhibitis, omnes vires suas, i gratiarum actione, & laude dei impendit. q.d. secundum Am-

Mariæ salutare, deꝰ est peculiariter.

Spũs est anima.

G dum Ambroſium: Tanto munere me deus ſublimauit, vt nullo linguæ officio explicare poſſum: ſed totum animi interioris affectum, in agendis gratiarum laudibus offero, totum quod viuo, quod ſentio, quod diſcerno in eius magnitudine contemplanda, in eius preceptis obſeruandis impendo. Magnificat autem & ille dominum, in cuius bonitate magnificatur & laudatur dominus. Sic enim in diſcipulis magiſtri, ſic in operib⁹ ſuis artifices ſinguli laudantur & magnificantur. Magnificatur ergo deus in nobis, dum anima noſtra quæ ad imaginem dei facta eſt, per iuſtitiã Chriſto ſe conformat, qui eſt imago patris: dum imago dei, quæ eſt in ipſa, magnificatur, id eſt, virtutum magnitudine, magna efficitur: dum ſecundum præcepta diuina viuimus: dum bonis operibus lucemus. Et ideo ait Apoſtolus: Magnificate & portate deũ in corpore veſtro. Vnde nota quòd deus magnificat tripliciter in beneficijs ſuis. Primò, ipſa beneficia deo attribuendo. Secundo, pro ipſis deo gratias agẽdo. Tertio, i. ipſis nos exercẽdo. Notãdũ etiã quòd beata virgo in iſto cantico

De exultatione ſpũs Mariæ.

1. Cor. 6.

Magnificatur deus in beneficijs ſuis tripliciter.

H dilatauit ſe in dei laude, & gratiarũ actione. Nuſquam autem alibi legitur fuiſſe locuta, niſi valde parum, & pauca verba. In vniuerſo enim tantum ſeptem vicibus legimus eam locutam: vt ex hoc oſtenderet ſe gratia ſeptiformi plenam. Videlicet cum angelo bis. Primo: Quomodo fiet iſtud? Secundò: Ecce ancilla domini. Cum Elizabeth bis. Primò, cùm ſalutauit Elizabeth. Secundo, cùm ait: Magnificat anima mea dominum. Cum filio bis. Primo, in templo: Fili, quid feciſti nobis ſic? Secundo, in nuptijs: Vinum non habẽt. Et ſemel cum miniſtris, ibidem: Quodcunque dixerit vobis, facite. In omnibus his patet quòd nunquã locuta eſt, niſi breuiter paucis verbis: excepto quòd in cãtico ſe dilatauit, vbi cum deo locuta eſt. Et notãdum quòd hęc ſeptẽ verba locuta eſt in quatuor temporum vicibus, & non ſine euidenti vtilitate qualibet vice. Quater igitur eſt locuta, & quatuor miracula ſunt ſecuta: ſcilicet, In angeli annunciatione: & tunc concepit deum. In Elizabeth viſitatione: & tunc exultauit infans in vtero. In nuptijs: & tunc cõuertit aquam in vinum.

Locutam eſſe Mariã ſepties legimus.

Lucę. 1.

Ibidem.

Ibidem.

Lucę. 2.

Ioan. 2.

Miracula quatuor ſecuta Mariæ loquelas.

I In templo: & tunc erat ſubditus illis. Notãdum etiam quòd inter prædictas locutiones, cum quatuor perſonis locuta eſt beata virgo: ſcilicet cum angelo, cum Elizabeth vetula & cognata ſua, cum filio, & cum miniſtris. In quo oſtenditur pulchrum documẽtum, quòd puella iuuenis, & præcipuè monialis, rariſſimè debet loqui: niſi vel cũ angelo, id eſt, cum angelico ſacerdote: quia angelus domini exercituum eſt ſacerdos: & hoc in cõfeſſione: vel cum ſancta Elizabeth, id eſt cũ vetula vel alia matura & ſancta muliere: & hoc in rara cõſolatione: vel cum filio dei: & hoc in oratione vel lectione: vel cum miniſtris honeſtis: & hoc in neceſſariorum poſtulatione. Conſidera ergo, quomodo lætantur matres ambę: laudant deum de vtraq; conceptione, & in gratiarum actione cõſiſtentes, agunt dies lætitiæ. O qualis domus, vbi pariter commorantur, & requieſcũt tales matres, ſcilicet Maria & Elizabeth, talibus filijs, ſcilicet Ieſu & Ioanne fœcundatæ. O ſi cum domina tua in montana poſſes conſcendere: ſi ſterilis & virginis matris, ſuauem contueri complexum, & ſalutationis officium: puto quòd cãticum illud ſacrũ

Significatio quatuor perſonarũ cũ quibus Maria locuta eſt.

K Magnificat anima mea dominum, cũ beatiſſima virgine, ſuaui cum modulatione concineres: mirumq; conceptum virgineum, vna cum propheta paruulo exultãs & iubilãs, adorares. Vnde Anſelmus ad ſororem ſuã: Iam cũ dulciſſima domina tua in montana conſcende: ſterilis & virginis intuere cõplexum, & ſalutationis officiũ: in quo ſeruulus dominum, pręco iudicem, vox verbum, inter anilia viſcera concluſus, in virginis vtero clauſum agnouit, & indicibili gaudio prophetauit. Beati ventres, in quibus totius mundi ſalus exoritur: pulſiſq; triſtitiæ tenebris, ſempiterna lætitia prophetatur. Accurre quęſo accurre, tantis gaudijs admiſcere, proſternere ad pedes vtriuſq;, & in vnius ventre ſponſum euũ amplectere, amicum verò eius, in alterius vtero venerare. hæc Anſelm⁹. Attẽde hic, & imitare humilitatis exẽplũ, quòd enim Maria ad Elizabeth, Chriſtus ad Ioãnem, domina ad ancillã, dominus ad ſeruum venire, & Maria Elizabeth ſeruire non dedignatur: quid aliud quàm humilitatis exemplum oſtenditur? De qua etiam ſpecialiter, in cantico ſuo pre-

De Mariæ viſitatiõe.

Humilitatis exẽplũ.

L dicto, Maria gloriatur: & plena omniũ virtutum, ſolam humilitatem recognoſcit, dicẽs: Quia reſpexit humilitatem ancillę ſuæ. Ergo & tu de te humilia, cum Maria ſentias: & quicquid boni habes, deo non tibi, cum ea attribuas. Et ſtetit Maria, quaſi menſibus tribus cũ Elizabeth, pro cui⁹ conſolatione & obſequio venerat, miniſtrãs & ſeruiens ei humiliter, reuerenter, & deuotè, in omnibus quibus poterat, quaſi oblita ſe matrẽ dei eſſe, & totius mundi reginam: vt in omnibus impleret humilitatis menſuram. In ea igitur contẽplatio, non deſeruit actionem: nec actio diminuit cõtemplationem. Vnde & euangelium ſcriptum de miniſterio Marthę, & contemplatione Mariæ, legitur in ipſius beatæ virginis aſſumptione: quæ & actiua fuit, vt patet in hoc loco, & contemplatiua: quia conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Tandiu quippè manſit Maria cum Elizabeth, donec partus tempore completo præcurſoris domini ſui, propter quã venerat, natiuitatem videret: vt ei & matri obſecũdaret: & vt in

Euangeliũ de Martha & Magdalena cur legitur de Maria.

Cur tãdiu illic ſtetit.

M via & publico non videretur frequẽtius: & vt tanto tempore Elizabeth & Ioannes creſceret in gratijs profectus. Nam ſi in primo aduentu Mariæ, ſed & etiã ipſi⁹ domini, ſpiritu ſancto ſunt repleti: multum eſt illis ſuperadditum de gratijs, in tãta mora manſionis. Completo igitur pariendi tempore peperit Elizabeth filiũ: ſcilicet octauo kalendas Iulij, & feria ſexta: cui nato, ac etiã matri eius, humilia obſequia beata virgo exhibuit: & in domo etiam aliena, miniſtrare potius quàm miniſtrari voluit. Et audierunt vicini: qui erãt cohabitãtes: & cognati: qui erãt conſanguinei vel affines Elizabeth: quia magnificauit: & magnificè fecit: dominus miſericordiam ſuam cum illa, id eſt, magnam miſericordiã ei fecit: ſcilicet opprobrium ſterilitatis auferendo: & tãtum & talem filium, ſic nunciatum mirabiliter & conceptũ, ſupernaturaliter ei dando: & congratulabãtur ei ſuper tanto dono: ſecundum quod angelus Zachariæ dixerat: Multi in natiuitate eius gaudebunt. Hoc autem gaudium, ſanctitatem in eo futuram, ſignificabat. Sic quilibet debet cõgratulari de bono alterius

Natiuitas Ioannis baptiſtę.

Lucæ. 1.

Ioãnes euãgelista die natiuitatis Ioannis baptistæ migrauit.

Festũ Ioannis euangelistę cur in natali dominico celebretur.

A no alterius & gaudere: contra inuidos, qui de malo gratulãtur, & de bono tristãtur. Et nota quòd hac die, sanctus Ioannes euãgelista, de carcere huius mundi migrauit, & ad cœleste palatium, lætãtibus angelis, gloriosus intrauit. Et quia propter ingens officium, non potuit hodie eius festum celebrari: statuit hoc ecclesia, in hebdomada natalis domini, die tertia solenniter fieri. Vel quia ea die fuit ipsi basilica dedicata. Vel quia tũc infulatus est patriarcha ecclesiarum in Asia. Et solennitas baptistę in suo die remansit. Nimirum: quia hic dies, ab angelo gaudio natiuitatis præcursoris authẽticatus fuit. Igitur dilectissimi, hos equinatos summos dei amicos, inter choros angelorum rutilãtes, deuotis hodie laudibus honorãtes, & orationes ad thronũ gratiæ mittamus: vt misericordiam consequamur, & gratiam in auxilio opportuno inueniamus. Sed cur natiuitatem Ioannis potius quàm alicuiꝰ sancti celebremus? Hęc causa est secundum Augustinum, quia illorum post natiuitatem & ætatis accessum, fides domino adhæsit: sed nullius eorum natiuitas Christo militauit. Ioannis autẽ dominum, ipsa natiuitas prophetauit: quẽ cõceptum ex vtero salutauit. Iccirco etiam Ioannis celebratur natiuitas: quia Ioannes dei gratia datus, scilicet & natus est initio tẽporis gratiæ: quia etiam gratiam noui testamẽti erat prædicaturus: qui etiam in vtero est mundatus. Die quoque natiuitatis Ioannis, quidam lucernas multas accendunt: in quo significatur eius esse diem, de quo dominus dixit: ⌊Ille erat lucerna ardens & lucens. Octauo autem die à natiuitate præcursoris ⌊venerunt circuncidere puerum⌋ secundum præceptum legis. Et quia in circũcisione tũc imponebatur nomen puero, sicut modo imponitur in baptismo: ideo subditur ⌊Et vocabant eũ nomine patris sui Zachariam.⌋ Mos eni erat antiquorum imponere nomina patrum primogenitis, & maxime vnigenitis. Congruẽ autem imponebatur nomen in circũcisione: quia nullus, nisi abijciat carnalia, quod significat circuncisio, dignus est vt nomen eiꝰ scribatur in libro vitę. ⌊Et respondẽs mater eius, dixit: Nequaquam⌋ scilicet vocabitur Zacharias: ⌊sed vocabit Ioãnes.⌋ Hoc sibi à deo reuelatum fuit: quia à patre muto non didicit. Pater etiam nutu & signo, de nomine imponendo interrogatus. Per quod videt quòd non tantum erat mutus, sed etiam surdus. ⌊postulauit⌋ signo, non verbo ⌊pugillarem⌋ id est tabulam tãtam quantũ poterat pugillus capere. Vnde secũdum vulgare Romanorum, pugilla est tabula ad scribendum. Dicitur etiam aliquando pugillaris calamus, & stilus, & graphium quo scribimꝰ. ⌊Et scripsit, sic dicens: Ioannes est nomen eius.⌋ Non dicit, erit: sed est. q.d. Iam est impositum nomen à deo & ab angelo: ego non impono, sed impositũ indico. Et notandum quòd hoc nomen Ioannes fuit ei proprium. Primò, propter plenitudinem gratiæ quam habuit. Secundò, propter tẽpus gratiæ, quod inchoauit. Tertiò, propter excellẽtiam gratiæ, quã primus prædicauit: scilicet remissionem peccatorum, & gratiæ collationem. ⌊Et mirati sunt vniuersi⌋ super conuenientia & concordantia inter patrem & matrem de nomine pueri, seu de impositione nominis huiusmodi. Et tunc apertũ est os Zachariæ: & resoluta est lingua eiꝰ:

Natiuitatẽ Ioannis bapti. cur celebramꝰ potius q̃ aliorum.

B

Ioan. 5.

Circũcisio Ioà. bapti.

Impositio nõis sancti Ioannis.

C

Pugilla quid est.

D quia quã vinxerat incredulitas, fides soluit. Per confessionem enim fidei in scripto, quã verbis facere nõ poterat, meruit liberari: sicut propter verbum dubitationis, demeruerat ligari. Quo facto, gratia noui testamenti reserata, id est, manifestata ostenditur esse. ⌊Et loquebatur, benedicẽs deũ⌋ pro beneficijs ostensis circa eũ. Nec mirum si loquebatur: quia prior suus, scilicet deus, dederat ei benedicite: & ideo benedixit deum: secundum illud: Benedicite sacerdotes domini domino. ⌊Et factus est timor magnus super omnes vicinos eorũ.⌋ timor scilicet admirationis, de his quæ facta sunt in ortu Ioannis: scilicet de partu senis & sterilis: de impositione nominis singularis: de miraculosa restitutione locutiõis. Vel timor punitionis: quia vidẽtes virum religiosum propter hæsitationem sic punitum, timebant sibi omnes, scientes quòd non esset tutum offendere deũ. ⌊Et super omnia mõtana Iudeę⌋ circũcirca ⌊diuulgabantur omnia verba hęc.⌋ scilicet prędicta mirabilia. ⌊Et posuerũt omnes qui audierãt in corde suo,⌋ scilicet miracula quæ facta fuerant, considerantes, & euentũ rei tacitẽ præstolantes ⌊dicentes⌋ scilicet intra se, ⌊Quis⌋ & qualis ⌊putas puer iste erit?⌋ q.d. valde magnus & laudabilis erit. Nec mirum quòd ita quærebant de puero ⌊etenim manus domini⌋ id est potestas diuina, & virtꝰ dei operatiua ⌊erat cũ illo⌋ scilicet Ioanne, in mirabilibus circa eum factis: ex quibus rationabiliter concludebatur magnitudo pueri futura corã deo. ⌊Et Zacharias impletus est spiritu sancto⌋ & prophetizãs, cãticum diuinę laudis fecit domino, dicens: ⌊Benedictꝰ dominus deus israel &c.⌋ per totum. Magna est largitas diuinæ pietatis, & muneris eius, si prompti & parati ad accipiẽdum simus. Nam ecce loquela quæ sola ablata est diffidenti, cum spiritu prophetię est restituta credẽti: & vbi abũdauit delictum, superabundauit & gratia: & ita frequẽter ampliꝰ reddit dominus quam sustulerit: qui etiam quos sanauit in corpore, hos etiã in anima sanauit. Vnde Ambrosius: Vide quàm bonus deus, & facilis indulgere peccatis: non solũ ablata restituit, sed etiam insperata cõcedit. Ille dudum mutus prophetat. Hæc enim gratia dei maxima, quòd eum qui negauerat, cõfitetur. Nemo ergo diffidat: nemo veterum conscius delictorum, pręmia diuina desperet. Nouit deus mutare sententiam: si tu noueris emendare delictũ. hæc Ambro. Maria verò tandem valefaciẽs Elizabeth & Zachariæ, ac benedicẽs Ioanni, redijt ad domum habitationis suæ, in Nazareth: cõpleto tamen prius ortu præcursoris: prout opinio magis cõmunis tenet. Per hoc autem quòd peracto obsequio, post partũ cognatæ suæ redijt in domum suam, ostendit quòd inhonestum sit morari sine officio in domo aliena. Libet nunc intueri quantas tunc Zacharias, quantas & Elizabeth lachrymas fuderũt, quãdo virgo Maria inde recessit, quando mũdi gaudiũ & stella maris, in domũ suam reuersa est. Ioãnes quoq; in eius discessu, nõ parum doluit: qui in illius aduentu, tãto gaudio exultauit. In reuersione autem Mariæ, paupertatem eiꝰ ad memoriam reuocare stude. Redijt ad domum, in qua nec panem, nec vinum, nec alia necessaria erat inuentura. Stetit quasi tribus mensibus apud illos fortè opulenter: nunc autẽ redijt ad paupertatem suã:

Timor vnde in nati. Ioà. bapti.

E

Loquela cũ prophetia restituta quid significet.

Deus plus dat &c.

F

Mariæ reuersio qd moraliter indicet.

G vt proprijs manibus laborãdo, victum procuret. Copatere ergo sibi, & in amorem paupertatis accendere. [Puer autem] Ioannes[crescebat] quantum ad augmētum corporis [& cõfortabatur spiritu] quantum ad augmētum gratiæ & virtutis: quia secūdum crementum corporis, crescebat per augmētū virtutis. Caro enim est infirma: & ideo spiritu prompto est confortanda. [Et erat] quantum ad perfectionem conuersationis[in desertis] locis orationi & contēplationi aptis. Ibi enim habitauit à septimo anno ętatis suę [vsq; in diē ostēsiõis suę ad Israël] id est, donec placuit deo ipsum Israëlitico populo demonstrare: scilicet quando venit trans Iordanem, prædicans baptismum pœnitentiæ. Quod factum est anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris. Tunc enim exijt de desertis, ad prędicãdum populis. Considera in pręmissis magnificentiam Ioannis, & in multis alijs quæ de eo reperiuntur priuilegijs.

Oratio.

SAncte Ioannes baptista: tu prius plenus deo, quàm notus ex vtero: prius noscens deum, quàm notus in mundo: ad te do- H mine, quē gratia fecit tam amicum dei, fugio anxius, quem iniquitas fecit tam reum dei. Memento ergo dñe, vt sicut gratia dei te sic sublimauit: sic misericordia tua erigat, quē culpa sua sic humiliauit. Me enim iniquitas mea talem fecit, te autem talem: non tu, sed gratia dei tecum. Obtine quæso mihi misero, vt sicut in primo aduentu nostri saluatoris magno gaudio exultasti: sic & ego in secūdo aduentu eius merear gaudere, & cum sanctis in gloria exultare. Amen.

De Genealogia Saluatoris. Caput. VII.

DE scripto igitur ortu pręcursoris, cõsequenter sequitur genealogia saluatoris: quia hęc eius ortum pręcedit: de qua Matthęus sic dicit: [Liber generationis] (Matth. 1.) scilicet temporalis [Iesu Christi] id est saluatoris vncti [filij Dauid, filij Abraham.] hic scilicet est qui sequitur. Matthęi liber, dict⁹ est liber generationis: quia scripsit Hebraicè. Cõsuetudo autem Hebræorum est, libros ab eorum principijs, seu ab eo de quo tractatur in I principio, denominare. Et ideo à Christi genealogia, euãgelium suum denominat, seu intitulat: quia ab ea, ipsum incipit, & inchoat. Præposuit autē in prologo istos duos, scilicet Dauid & Abraham, potius quàm alios. (Christus cur præ cæteris, filius Dauid & Abrahæ dicitur.) Et horum duorum fili⁹ specialiter dicitur Christus: quia vnus inter patriarchas, alter inter reges, fuit principalis. Et his duobus, solum in veteri testamento, facta est expressa promissio, de Christo ex eis nascituro: & vt dignitas sacerdotalis ex Abrahã, & regalis ex Dauid, originali iure ostenderetur in Christo. Præposuit verò Dauid Abrahæ, (Dauid ante Abrahã.) cùm econuerso esset quantum ad tēpus: quia dignitas regni, maior est quàm prioritas tēporis: & quia Dauid profundus fuit peccator: ideo vt ex sola misericordia Christus natus ostendatur, peccator iusto præponitur: & quia euidentius, & sępius, & firmius promissio facta est Dauid. Et ne ordo genealogiæ turbaretur: quia finis clausulæ vnius, est principium alterius. Vnde incipiens genealogiam, subiungit: Abraham, genuit Isaac &c. vsq; ad Ioseph descendendo. Quæ generationes narrantur, propter illam qua Maria genuit Iesum, qui vocatur Christus: de qua dicetur inferius. Et ideo dicit [Liber generationis] singulariter: quia quãuis multę generationes per ordinem replicentur: vnius tamen id est Iesu Christi, generatio quærit: propter quã cęterę hic inducuntur: qui dicitur Iesus, quo ad diuinam: & Christus, quo ad humanam naturã. Vnde nomen Iesu, est nomen proprium: sed nomen Christi, est nomen commune: & nomē Iesu, est nomen gloriæ: sed nomen Christi, est nomen gratię. Considerandum autem, quòd Matthęus (Cur descēdēdo Matthæus narrat.) descendendo texit generationem Christi: quia agit de humanitate qua Christus ad nos descēdit: & assumptionem infirmitatis nostræ, à deo ostendit. Vnde & ab Abraham incipit, ostendēs modū qualiter deus venit in mundum, carnem à patribus descendentem, assumendo: & procedit vsque ad Ioseph virum Mariæ: de qua sola virgine natus est Iesus materialiter: quia de patre essentialiter. Ecõtrariò autem Lucas describit eam ascēdendo: quia filios gratiæ, per Christum ad regnū ascendere ostendit: & reductionem humanę naturæ in deum, describit. Vnde & à baptismo, vbi filij gratiæ fiunt, incipit: & vsq; ad Adã procedit: L quia spiritualis generatio, oẽs qui volunt in Christo filij dei fieri, compræhendit. Vt autē dicit Hilarius, gradum quē Matthęus in ordine regię successiõis, ędiderat: Lucas in sacerdotali origine, cõputat: quē dum vterq; dinumerat cognationem in domino, vtriusq; tribus vterque significat: atq; ita suis quęq; partibus domini nostri Iesu Christi: qui est æternus rex & sacerdos: & in carnali ortu vtriusq; generis gloriam probauerunt, hæc Hilarius. Vnde Augustinus: Solus autem tunc vngebatur rex & sacerdos: & in his duabus personis præfigurabatur vnus rex & sacerdos: vtroq; munere vnus Christus regens & interpellans pro nobis: faciēsq; nos mēbra sua: vt in illu & nos Christi essemus. Incipiens itaq; Matthęus ab Abraham, & per Iudę lineam veniēs ad Dauid primū regem in tribu Iuda, totam sibi succedentium genealogiam vsq; ad Ioseph, ex ordine texit: vt saluatorem nostrum ex semine Abrahæ, qui principalis fuit inter patriarchas: & de progenie Dauid, qui principalis fuit inter reges: & de tribu Iu- M da, quæ inter tribus principalis fuit, secūdum carnem descendisse ostendat. Nam & Abrahæ & Dauid, Christus dominus fuerat promissus: & quòd de tribu Iuda originem duceret, fuerat prophetatum. Describitur autem hic generatio Christi, (Tres quaterdenæ.) per tres quaterdenas generationum: quorum aliquæ fuerūt ante legē: & aliquę tēpore legis: & vltima, scilicet Christi generatio, tēpore gratię, quod incepit ab eius conceptione. Et per hoc significatur quòd aliqui istis trib⁹ tēporibus, saluati sunt, per fidem Christi. Item secundum Chrysostomum, (De statu Iudæorū.) cõpletis ter quatuordecim generationibus, mutatus est in Iudęis hominū status. Ab Abraham enim vsq; ad Dauid, fuerunt sub iudicibus. A Dauid vsq; ad transmigrationem, sub regibus. A transmigratione vsq; ad Christum, sub pontificibus. Ostenditur per hoc, quòd sicut completis ter quatuordecim generationibus, mutatus est hominum status: sic à Christo hominum status mutatus est: vt ipse sit iudex, rex, & põtifex. Item per hoc significatur quòd in Christo consummatur obedietia decalogi, & veritas euãgelij, in fide

trinitatis:

A trinitatis: in qua dedit nobis potestatem filios dei fieri: & quòd per istorum obseruationem, Christus, qui est sol iustitiæ, oritur in nobis, per spiritualem illuminationem. Item tres quaterdenæ, faciunt quadragintaduas generationes: per quas peruenimus ad Christum, qui promissus est nobis in præmium. Sicut filij Israel, per quadragintaduas mansiones, venerunt ad terram sibi promissam. Per has tres quaterdenas notantur tria tempora. Ante legem, sub lege, & tempus gratiæ. Prima quaterdena, est ab Abraham, vsque ad Dauid inclusiuè. Secunda, à Dauid, vsque ad transmigrationem Babylonis. Tertia, à trāsmigratione Babylonis, vsque ad Christum. Prima continet patriarchas. Secunda, reges. Tertia, duces. In prima ponuntur primò nati, ante ingressum Aegypti: ibi, Iudas autem. Secundò, nati in Aegypto: ibi, Phares autem. Tertiò, nati post egressum: ibi, Naason autem. Prima quaterdena signat generationem Christi per gratiam in anima pœnitente. Secunda, in anima proficiente. Tertia, in anima perfecta. Generatio Christi spiritualis, in

Quid per tres quaterdenas, ter quatuordecim generationes.

B anima pœnitente ostenditur, secundum tres gradus pœnitentiæ. Primus enim, in inchoatione. Secundus, in progressu. Tertius, in consummatione. In inchoatione pœnitentiæ, implicantur tria: scilicet præcedentia, constituentia, & conseruantia pœnitentiam. Præcedentia sunt duo: scilicet, fides bonitatis diuinæ, quæ per Abraham: spes veniæ, quæ per Isaac. Constituētia sunt tria: contritio, in qua est lucta, detestando peccatum prius amatum, quæ per Iacob: confessio, quæ per Iudam: satisfactio, quæ per fratres eius. Conseruantia sunt tria: timor offensæ, quæ per Phares, qui dicitur diuisio: amor gloriæ, quæ per Zaram, qui dicitur oriens: horror gehennæ, quæ per Esrom, qui dicitur sagitta. Sequitur spiritualis generatio Christi in anima, in progressu pœnitentiæ, quę continet quatuor generationes, secūdum quatuor expedientia progressus. Primum est, electio boni à malo, quæ per Aram, qui dicitur electus. Secūdum est, voluntas perfecta, in bona exequendo, quæ per Aminadab, qui dicitur spontaneus. Tertium est, prudentia discernendi, iuuans

Grad⁹ pœnitentiæ.

Spūalis generatio Christi.

C à nociuo, quæ per Naason, qui dicitur serpentinus. Quartum est, sensus gaudij in complacendo, qui per Salomon, qui dicitur sensibilis. Subsequitur tertia generatio Christi, in consummatione pœnitentiæ: ad quam concurrunt quatuor generationes, secūdum quatuor ibi expedientia. Primum est, robur cōtra tentationes culpæ: quod significatur per Booz, in quo robur. Secūdum est seruitus ad operationes gratiæ, quæ significatur per Obed, qui dicitur seruiens. Tertium est, constātia contra persecutiones pœnæ: quod designat Iesse, id est, insulæ Libani. Insula enim quatitur vndis. Quartum est, fortitudo finalis perseuerantiæ, quod significat Dauid, id est, manu fortis.

Generatio Christi in cōsummatione pœnitentiæ.

Deinde incipit secūda quaterdena, in qua significatur generatio Christi spiritualis, in anima proficiente: & hoc secundum quatuor gradus: Quorum primus est, in voluntate bonorum. Secūdus, in declinatione malorum. Tertius, in opere mandatorum. Quartus, in impletione consiliorum. Ad primum gradum pertinent tria. Quietudo cordis ad hominem ipsum: quam designat Salo-

Secunda quaterdena designās &c.

mon, id est, pacificus. Latitudo charitatis ad proximum, quam designat Roboā, id est, latitudo populi. Subiectio voluntatis ad deum, quā designat Abya: pater dominus, in quo amoris & timoris subiectio intelligitur. Ad secundum gradum qui est profectus in declinatione malorum, pertinent similiter tria. Vitatio scandali, quod signat Aza, id est, tollēs. Vitatio praui iudicij, quod signat Iosaphat, id est, iudicans. Vitatio contēptus proximi, quod significat Ioram, id est, excelsus. Per primum, signatur vitatio mali in effectu: per secundum, in cogitatu: per tertium, in affectu. Ad tertium gradum, qui est profectus in opere mandatorum, pertinent quatuor generationes: quia obseruāda sunt mādata, in statu aduersitatis, & prosperitatis. Ad statum aduersitatis, pertinent duo. Fortitudo, in aggrediendo difficilia, quam signat Ozias, id est, robustus domini, vel fortitudo. Patientia, in sustinendo aduersa, quam signat Ioatham, id est, perfectus: quia patientia opus perfectum habet. Ad statū prosperitatis, pertinēt duo. Cōtinētia, à delectādo in bono cōmutabili, quam signat Achaz, id est, cōtinens. Confortatio, in bono incommutabili, quod signat Ezechias, id est, cōfortauit me dominus. Ad quartum gradum, qui est profectus in adimpletione consiliorum, cōcurrūt quatuor. Primum est, obliuio terrenorum huius mundi, quā signat Manasses, id est, obliuio. Secundum est, susceptio iugi domini, quasi spiritualis nutrimenti, quam signat Amon, id est, nutritus. Vnde ait alibi: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tertium est, deuotio, respectu præsentis meriti: quam signat Iosias, id est, incensum domini. Quartum est præparatio respectu futuri premij, quā signat Iechonias, id est, præparatio. Vltimò incipit tertia quaterdena: quæ signat generationem Christi per gratiam in anima perfecta, secūdum quatuor gradus. Primus attenditur quātum ad perfectionem religiosorū: secūdus prelatorum: terti⁹, actiuorum: quartus, respondens communiter omnibus, scilicet perseuerantium. [Post transmigrationem Babylonis] id est, post transitum à statu imperfectionis, sequitur perfectio religiosorum: ad quam pertinent tria. Obedientia prompta, quam signat Iechonias, id est præparatio. Paupertas voluntaria, quæ nihil aliud q̄ deum quærit, quam signat Salathiel, id est, petitio mea deus. Regularis disciplina, quā signat Zorobabel, id est, magister confusionis quia disciplinat confusionem peccati. Ad perfectionem prelatorum pertinent quatuor, scilicet paterna sollicitudo ad subditos, quod signat Abiud, id est, pater meus iste. Doctrina excitans pigros, quod signat Eliachim, id est, resuscitans. Scientia imperitis consulens, quod signat Azor, id est, videns lumen. Sanctitas vitæ, alios informans, quod signat Sadoch, id est iustus. Ad perfectionem actiuorum pertinent quatuor, scilicet perfectio charitatis ad proximos, quod signat Achim, id est, frater meus. Perfectio amoris ad deum, quod signat Eliud, id est, deus meus. Perfectio fiduciæ in deum in aduersis, quod signat Eleazar, id est, deus meus adiutor. Perfectio humilitatis in prosperis, vt omnia reputentur dona dei, quod signat Matham, id est, donum. Ad perfectionem verò communem

D

E

Matth. 11.

Tertia quaterdena.

Religiosorum perfectio.

F

G perseuerantium pertinent tria, scilicet supplanta
Perseuerã tio vitiorum:quod signat Iacob,id est supplanta-
tium per- tor. Continuus profectus virtutum:quem signat
fectio. Ioseph,id est,accrescens. Constantia fidei immo
bilis: quod signatur in hoc quod dicitur,vir Ma-
riæ,quæ interpretatur stella maris, quæ est polus
qui non mouetur. Hæc enim tria sunt necessaria
perseuerantiæ. Per hos autem prædictos omnes,
figuratur Christus:quia ei conueniunt res inter-
Progenito pretationum nominũ prędictorum. Considera
rũ Christi hic progenitores domini : quia de exiguis & pec-
humilitas, catoribus,nõ dedignat⁹ est nasci,& noluit in pro-
quid desi- genitoribus gloriari. Neq; enim in his:neq;(quod
gnauit, amplius est) in virtutibus & operibus gloriari de
bemus, ne horum mercedẽ in aliquo minuamus:
vel etiam in toto perdamus. Vnde Chrysostom⁹
Hic resulget dignitas Christi, non quia magnos
progenitores habeat ac potẽtes: sed quia exiguos
ac viles. Sublimiũ enim illa maxima & admirabi
lis gloria est,humiliari sponte submissius. Sicut
enim admirabilis iudicatur:nõ quia mortuus tã-
tum est,verùm quia etiam crucifixus est & sepul
tus:sic etiam in generatione illi⁹ dici potest quòd
H non solum quia suscepit carnem , & homo factus
est, admiratione sit dignus : sed quia etiam tales
progenitores habere dignatus est,nihil de nostris
vilitatibus erubescens:per ista proculdubio docẽs
vt nos quoque nunquam de vitijs erubescam⁹ pa
rentum:sed vnum illud quæramus,semper nobi-
Parentes litari propriarum honore virtutum. Non est om
clarum nõ nino , non est,nec de virtute , nec de vitio paren-
faciũt , sed tum,aut laudandus aliquis,aut culpandus:nemo
virtus. inde verè,aut obscurus,aut clarus est. Imó,vt cõ-
siderantius aliquid dicamus,nescio quomodo ma
gis ille resplendet,qui ex parẽtibus á virtute pror
sus alienis existens , ipse tamen fuerit de virtute
mirabilis . Nullus igitur in superbiam,de gloria
eleuetur parentum:sed considerans progenitores
domini,omnem euacuet & comprimat mentis tu
morem,& de solis virtutib⁹ glorietur. Quinimò
Lucæ.18. ne de istis quidem. Sic enim etiam pharisæus pu-
blicano deterior effectus est. Noli igitur ipse tuo-
rum corrumpere fructus laborum : & noli sudo-
res tuos inuanum effundere:noli cursum inanem
I dirigere:post mille circuitus,mercedẽ laboris eua
cuans. Nouit enim dominus tuus,& quidem mul
tò te melius,tuarum merita virtutum : ne igitur
in superbiam tumescamus: sed dicamus nosmet-
ipsos inutiles : vt in partem vtilium transeamus.
Si enim laudandum te esse dixeris,reprobus effi-
cieris,etiam si fueras antè laudabilis. Si veró inu
tilem te fateris , factus es vtilis , etiam si antè re-
probus fueris : propter quod necessaria nobis est
Obliuiõis præteritarum obliuio virtutum . Stabilissimum
virtutum enim ęrarium virtutũ,est obliuio virtutum. Itaq;
cõmenda- si eas in memoria quasi vęnales assiduè portem⁹,
tio. armamus hostem , iritamus inimicum , & dolo-
sum inuitamus ad furtũ. Si veró nemo alter hæc
scierit,nisi quem nulla occulta possunt latere,tu-
tò in loco preciosa consistent. Nequaquam igitur
huiusmodi bona frequenter euentiles,ne quis for
tę ea diripiat: quod etiam pharisæus passus est in
lingua illa circunferens , vnde ea & diabolus ra-
puit. Caueamus igit de nobismetipsis dicere ali-
quid gloriosè : hoc enim nos & hominibus odibi-
les,& deo abominabiles facit . Et idcirco quanto
maiora fecerimus,tanto de nobis minora dicam⁹: K
hoc enim modo maximam,& apud deum,& corã
hominibus gloriam cõsequimur. Nec solum glo-
riam apud deum,sed etiam mercedem retributio-
nemq; plenissimam . Quando enim aliqua san-
cta fecerimus, habemus proculdubio debitorem:
quando vero nihil nos arbitramur operatos:am-
plius etiam de tali meremur affectu , quàm pro-
pter opera ipsa quæ facimus. Itaq; virtutum om Humilita
nium merita, bonum humilitatis exuperat : quæ tis laus.
si non assit,nec illę poterunt esse laudabiles. Itaq;
si bona tua magna vis facere,noli illa putare ma-
gna:aliter magna esse non possunt. Sic enim Cen
turio ait : Non sum dignus vt intres sub tectum Matth.8.
meum.& propterea dignus effectus est 1 supráque
omnes tunc Iudæos mirabilis . Sic etiam Paulus
ait: Non sum dignus apostolus vocari,& omnium 1.Cor.15.
primus effectus est . Sic & Ioannes: Non sum,in- Marci &
quit,idoneus,vt soluã corrigiam calciamenti ei⁹: Ioan.1.
& idcirco amicus factus est sponsi:& manum quã
indignam dixit calciamentis , hanc Christus su-
pra caput attraxit suum. Sic etiã Petrus ait: Exi Lucæ.5.
á me domine,quoniã homo peccator sum:& pro-
pterea factus est fundamentum ecclesiæ. Nihil e- L
nim ita est amicum deo,vt si se aliquis minimum
ac humilem reputet. Quæ virtus,non aliũde ma
gis,aut oritur,aut nutritur,quàm si nũquam ani-
mus à coniunctione , & sui discussione discedat.
Qui enim humiliatur corde , atque conteritur,
non efferetur in gloriam, nõ in inuidiæ liuorem,
non iracundiæ furore vexabitur, non aliquam a-
liam suscipiet passionem . Discite enim , inquit, Math.11.
à me,quia mitis sum & humilis corde:& inuenie
tis requiem animabus vestris . Vt ergo hîc & ibi
requie multa perfruamur , humilitatem matrem
bonorum , nostris penitus inseramus animabus.
Sic enim & istius vitę pelagus,siue fluctus,trans-
ire poterimus: & ad tranquillissimum illum ena-
uigare portum. hæc Chrysostomus. Oratio.

DOmine Iesu Christe, spes & fiducia no-
stra:memor esto quæ pro redẽptione no-
stra suscepisti. Memor esto quòd creator
omnium,susceptione nostræ naturæ con
scius fieri dignatus es figmẽti nostri. Venisti do-
mine propter peccatores, vt omnium peccata de- M
leres. Quid tibi retribui,quid pro hoc dignè po-
test agi? Te laudo,tibi totis viscerib⁹ gratias ago,
pro immensis beneficijs tuis,quibus humano ge-
neri perdito subuenisti. Et pręcor te pijssime do-
mine,vt qui sic pro nobis flexus es, vt homo fieri
dignareris,non in nobis patiaris perire, quod de-
creuisti miserat⁹ assumere : & fac me tibi gratam
& debitam seruitutem exhibere. Amen.

De eo quòd Ioseph voluit dimittere Ma-
riam. Correspondet euangelio: Cùm esset de-
sponsata Maria mater domini. Caput. VIII.

ET quia in premissa Christi genealo Matth.1.
gia, Matthæus ostendit veram eius
humanitatem. Cõsequẽter nũc ostẽ
dit eius diuinitatem, per modum cõ
ceptionis ei⁹ mirabilẽ, dicens: Chri
sti autem generatio sic erat, quasi diceret : Non
credatur quòd deus sit genitus, ex commixtione
maris & fœminę, sicut præcedẽtes: sed potius mo
do mirabili, qui sequitur: Cùm enim esset despõ
sata

Ioseph dimittere voluit sponsam.

A sata Maria Ioseph:⌋& ipsa de Elizabeth ad domũ suam in Nazareth rediisset: tandem Ioseph à Iudęa in Galilęam veniẽs, & despõsatam sibi in domum suam ducere volens: ⌊ante quàm conuenirent⌋ scilicet antequam nuptiarum solennia celebrarent: non quod postea conuenerint: sed ostendit proximum tempus nuptiarum solennijs. Ec est tropus loquendi huic similis, antequam pœniteret morte præuentus est, non quòd postea pœnituerit. Vel ⌊antequàm conuenirẽt⌋ communi habitatione, id est, ante quàm simul in vna domo habitarent: nondum enim conuenerant: nondum simul habitabant ille in sua: & illa adhuc in sua domo manebat: quia licitum non erat apud Iudęos, quòd sponsus & sponsa absque nuptiarũ celebratione, simul conuenirent, vel habitarent ⌊inuẽta⌋ & visa est Maria à Ioseph ⌊in vtero habẽs⌋ & grauida. Sed quid sequif, non inuenit, nec agnouit manifestè, scilicet hoc esse de spiritus sancti operatione. Perpendẽs hoc igitur & ignorãs tanti secretum mysterij, dolebat & turbabatur, ac ⌊nolẽs eam traducere⌋ in publicũ, id est, diuulgare & dif-

B famare, ne scilicet tanq̃ adultera, lapidaretur. Vel

Traducere quid sit.

⌊nolens eam traducere⌋ in domum suam ad cohabitationem assiduam: quia propter mysterij virtutem, quam nesciebat, se indignum ad eius consortium æstimabat ⌊voluit occultè eam dimittere⌋ parentibus à quibus eam acceperat. Legerat

Esaiæ. 11.
Esaiæ. 7.

enim: Egredietur virga de radice Iesse, vnde nouerat Mariam duxisse originem. Et legerat etiã: Ecce virgo cõcipiet, & hæc de ea credebat: pręsertim quia post conceptionem, facies eius ita resplẽduit diuinitate, vt propter coruscationem, vix eã irreuerberatis oculis, & nõ cum timore, posset intueri. Ideoq; voluit se ante tantam gratiam humiliare, indignum se reputans, tantæ virginis cohabitatione. Vnde Hieronymus: Hoc testimoniũ

De laude Mariæ & Ioseph.

Mariæ est, quòd Ioseph sciens illius castitatem, & admirans quod euenerat, cęlat silentio, cuius mysterium nesciebat. Vnde & Chrysostomus. O inęstimabilis laus Marię: magis credebat Ioseph castitati eius, quàm vtero: & plus gratiæ quàm naturæ. Conceptionem videbat, & fornicationẽ suspi-

C cari non poterat. Possibilius enim credebat virginem sine viro posse cõcipere, quàm Mariam posse peccare. hæc Chrysostomus. Et nec Maria pertransiuit absque tribulatione: perpendebat enim & videbat Ioseph turbatum: & de hoc, ipsa turbabatur non modicum. Humiliter tamen tacebat, & occultabat donum dei: volẽs potius vilis & mala reputari, quàm ipsum donum propalare, & de se aliquid loqui, quod ad iactantiã putaretur pertinere. Rogabat autem dominum, vt ipse dignaretur remedium apponere, & hanc sibi & viro tribulationem auferre. Vides quàm magna tribulatio & anxietas eis erat: & quomodo dominus suos tribulationibus vexari & tentari, ad ipsorum coronam, permittit. Sed tandem dominus vtrique prouidit. Ioseph enim de dimissione Mariæ cogi-

Deliberandum in incertis.

tante & deliberante: vbi habes argumentum, diu deliberandum esse in incertis & dubijs: ne peccetur temeritate leuitatis: misit dominus angelum suũ, scilicet Gabrielem, secundum Augustinum. Et hoc fecit triplici ratione, secundum Chrysostomum. Primo, ne iustus homo faceret rem iniustam, iusto proposito. Secundò, propter honorem

matris, scilicet ne dimissa notaretur turpi suspi- D
tione. Tertio, vt intelligens Ioseph causam conceptionis, reuerẽtius se haberet cũ virgine. Quarto secũdum glosam, ne vlterius premeret dubietas, quem commendabat æquitas. ⌊Cui⌋ scilicet Ioseph ⌊apparuit angelus in somnis⌋ non manifesta visione: quia ipse dubietate animi premebatur, velut somno infidelitatis: & dixit ei ⌊Ioseph fili dauid.⌋ Per quod secundum Chrysostomum, reducit eum in memoriã promissionis, factę Dauid de ipso Christo. q.d. secundum glo. Recognosce promissionem factam Dauid: de cuius stirpe, tu es, & Maria: & vide impletũ in ea ⌊noli timere accipere⌋ & domi retinere ⌊Mariam in coniugem tuam⌋ non ad carnalem copulam, sed ad cohabitationem cũ ea, & ministrationem deuotam: necnon affectu & copulatione animorũ: quod est verè coniugum. Exemplo ergo Mariæ, liquet fideles coniugatos, seruato pari consensu, in continẽtia posse permanere, coniugiũq; posse vocari: non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu. Vnde & Ioseph vir Marię dicitur: quia verum coniugium est, vbi amoris affectus seruatur, E
& etiam in Maria fructus nuptiarum inuenitur.

Cõiugium castorum.

Quasi diceret angelus: Ne suspiceris quòd hic interuenerit humana cõceptio. ⌊Quod enim in ea natum est⌋ id est conceptũ ⌊de spiritu sancto est⌋ id est virtute spiritus sancti, est factũ. In ea quippè nasci, est concipi: sed de ea nasci, est in lucem proferri. Et secundum hoc dicitur quòd duplex est natiuitas, scilicet in vtero, & ex vtero. Nascimur enim in vtero, cùm concipimur: sed ex vtero, cùm in lucem educimur. Hic ergo ponitur explicita reuelatio, facta ipsi Ioseph, ab angelo. Antea enim nouerat implicitè, quoddam diuinũ esse in virginis conceptu, vt suprà dictum est: explicitè tamen nesciuit factum, & conceptionis modum, seu mysteriũ: & ideo hæc explicitè sibi reuelantur per angelum. ⌊Pariet autem filium⌋ quando scilicet erit natiuitas ex vtero: quem ipsa sicut stella lucem, sicut virga florẽ, sicut terra germen, paritura erat: ⌊& vocabis nomen eius Iesum⌋ id est saluatorem. ⌊Ipse enim saluum faciet populum

Natiuitas duplex.

suum à peccatis eorum.⌋ quod non est modicum, F
quia nulla seruitus miserior, quàm seruire peccatis: & hoc propter vilitatem ipsorum. Vbi ostendit angelus, eum verum hominem in partu virginis: & verum deum, in salute populi à peccatis: quia nullus potest saluare à peccatis, nisi solus deus. De hoc latius videre poteris suprà, de conceptione saluatoris. Ioseph igitur, certificatus de conceptione & virginitate Mariæ ⌊exurgens à somno⌋ dubietatis, ad mandatum angeli; accipiens sponsam in coniugem, id est, ad nomen cõiugis & vxoris, cum virgine virgo permãsit: & ei obsequiosè, tanquam dominæ, ministrauit. Hinc habemus argumentum, quòd quicquid à deo monemur, statim facere debemus. Ergo si vouisti deo aliquid, statim, si potes persolue: si non potes, quàmcito facultatem habebis, statim implere teneberis. Vota etiam quæ sine expressione certi temporis sunt facta, statim sunt adimplenda. Vnde Chrysostomus: Ioseph per angelum de sacramento mysterij cœlestis instruitur: monitis angeli lætus obtemperat, gaudens diuina iussa prosequitur. Suscipit sanctam Mariam: & votis exultantibus glo-

Deo citò parendum, & votũ reddendũ est.

G riatur: quia tantæ maiestatis virginem matrem coniugem dici, ab angelo meretur audire. hæc Chrysostomus. Per Ioseph cogitantem dimittere Mariam: qui certificatus de mysterio per angelum, accepit eam vt dominam: significatur homo dubitans in fide vel moribus: qui per prædicatorem, vel confessorem bonum, solidatur in istis & subijcit se monitionib⁹ ipsius. Et non cognouit eam donec peperit filium suum primogenitum: quia eo nato, dignitatem eius maxime agnouit. Vnde Chrisostomus: Verè non cognouit eam antè, cuius fuerat dignitatis: sed postquàm peperit, tūc cognouit eam: quia speciosior & dignior facta fuerat, quàm totus mūdus: quia quem totus mundus capere non poterat, in angusto cubiculo vteri sui sola suscepit. Vel non cognoscebat eam opere coniugali, propter ea quæ didicerat: donec pro æterno sumendo, id est nunquam: vt per parui temporis significationem omne tempus significatum accipiatur.

Moraliter

Ioseph quō cognouit Mariam.

Donec. Est enim hæc dictio donec, quandoque significatiua determinati temporis, quo transacto fit aliquid, sic dicitur: Iste non comedit, donec esset hora sexta: qua completa, comedit. Quandoque est

H affirmatiua omnium temporum: & accipitur pro semper: vt ibi: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum: id est, semper sede à dextris meis. Quandoque est abnegatiua omnium temporum, & accipitur pro nunquam: vt hic in proposito. Si enim eam nō cognouit ante partum: multo magis non cognouit eam post partum: visis videlicet tot signis & miraculis in natiuitate: & post natiuitatem domini, cognoscens deum esse qui natus est. Aliqui exponunt hoc de cognitione faciei, dicentes quòd ex præsentia Christi in vtero virginis, tanta erat claritas in facie eius, quòd Ioseph facie ad faciem videre non poterat: quam spiritus sanctus, à conceptione penitus impleuerat. Sicut dicitur de claritate faciei Moysi, ex consortio sermonis domini: quia non poterant intendere in eum filij Israël. Et ideo Ioseph non cognoscebat facie ad faciem, quam desponsauerat, donec vterus euacua-

Altera cognitio.

I tus esset. Remanet igitur, & stat gaudenter, cum sua benedicta coniuge: & vltra quàm dici possit, eam casto diligit amore: & curam ipsius gerit fideliter: & domina cum eo moratur confidenter: & simul in sua paupertate viuunt lętanter. Vnde tribulatione cessante, rediit magna consolatio. Sic & nobis contingeret, si in tribulationibus patientiam haberemus. Stat etiam dominus Iesus more aliorum, vsque ad nouem menses, in vtero reclusus: vt homines qui in miserijs mundi, vel inferni, clausi erant, ad consortium nouem ordinum angelorum reduceret. Stat benignè, ac patiēter sustinet, & tempus debitum expectat. Compatere sibi, quòd ad tantam humilitatis profunditatem deuenit. Multum debemus hāc virtutem affectare: nec deberemus ad elationem, vel nostri reputationem vnquam intumescere: quādo tātum se voluit dominus maiestatis inclinare. Et quia de hoc solo beneficio huius tam prolixę reclusionis, nunquam ei dignè satisfacere possumus, saltem corde hoc cognoscamus, & gratias eidem toto affectu agamus, quòd nos ex alijs assumere dignatus est: vt vel hoc modicum rependamus eidē

Iesus i vtero stās, nos docet patientiam & humilitatem.

quòd reclusi stemus ad suum seruitium. Ipsius K quippe beneficium est hoc, nō nostrum meritum: & quidem beneficium multum acceptabile, ac venerabile, & permaximum. Non enim ad pœnam, sed ad cautelam sumus reclusi, & in arce religionis tutissima collocati: ad quam huius mūdi nequissimi venenosæ sagittæ, vel tumultuosi maris procellę, nisi nostra temeritate, non possunt attingere. Conemur igitur toto posse, mente reclusa & abstracta, ab omnib⁹ caducis, eidem domino cordis puritate vacare: quia corporalis reclusio, nihil aut parum, sine mentali, videtur prodesse. Vnde Augustinus: Quid prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit mentis? Et Gregorius: Quid prodest corpore conuersari in claustro, & mente vagari in seculo? Conemur etiam in omnibus ei gratias agere, & ex corde eū benedicere: nam hoc in virtutibus nobilissimum est, & corā deo splendidissimum: vt homo in coactione obedientiæ, in exilio, in paupertate, in contemptu, in infirmitate, in multiplici mentis & corporis tribulatione, velit, sciat, & possit deum laudare, & ex corde benedicere, ac ei cum gaudio gratias agere, deside- L ria sursum erigere, & eum operibus collaudare. Vnde Bernard⁹: Felix qui passiones corporis sui propter iustitiam ordinat: vt quicquid patiatur, propter dei filiū patiatur: quatenus & à corde tollatur murmuratio, & in ore versetur gratiarum actio, & vox laudis. hæc Bernard⁹. Qui enim bene attenderet, quòd diligentibus deum, omnia cooperantur in bonum, ad magnam animi quietem perueniret: sic quòd in eo locum haberet, quod sapiens ait: Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit. Quia secundum Augustinum, quicquid acciderit iusto, voluntati diuinæ deputādum est, non potestati inimici. Et similiter, ipse dicere posset cum Iob: Sicut domino placuit, ita factū est: sit nomen domini benedictum. Igitur in tribulationibus seu flagellis & afflictionibus, non debes dubitare: quia deus non permittit eas ad suos venire, nisi pro ipsorum vtilitate. Aliquando quidē vt homo à seculo se auertens, oblectamenta temporalia respuat: & ad deum se conuertens, æterna cōcupiscat. Vñ Aug. Nō enim cōuertitur anima M ad deū, nisi cū ab hoc seculo auertitur: nec oportunius ab hoc seculo auertit, nisi perniciosis ei⁹ voluptatibus laboris & doloris aquę misceātur. Si enim cessaret dñs, & nō misceret amaritudines felicitatibus seculi, obliuisceremur eum, hęc Augustin⁹. Et ideo ait Psalmista: Multiplicatę sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt. Aliquando vt peccata sua melius agnoscat: & inde pœnitens & se corrigens, purgatus & mundatus fiat. Vnde enim, vt ait Augustin⁹, quod lima ferro, quod fornax auro, quod flagellū grano, hoc tribulatio viro iusto. Vnde fratres Ioseph dicebāt: Meritò hęc patimur: quia peccauim⁹ in fratrem nostrū. Aliquādo, vt sublato adiutore, meli⁹ imperfectionem suam videat, & seipsum cognoscat. Vnde Psalmista: Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum: sed vt meli⁹ me mihi ostenderes, auertisti faciem tuā à me, & factus sum conturbatus. Aliquando propter humilitatem conseruandam, & virtutū custodiā: ne de meritis suis præsumat, & in superbiā se extollat. Vñ Apłus: Ne magnitudo reuelationū extollat me, dat⁹ est mihi stimul⁹ carnis.

Monachorum inclusio qualis sit.

Rom. 8.

Prouer. 12

Iob. 1.

Tribulatio bonorum.

Psal. 15.

Gene. 42.

Psal. 29.

2. Cor. 12.

A carnis meæ, angelus Satanæ qui me colaphizet. Aliquando vt sciat quàm malum sit dereliquisse (Hiere.2.) deum: & ab eo esse derelictum. Vnde Hiere. Scito & vide, quia malum & amarum est reliquisse te dominum deum tuum:& non esse timorem ei9 apud te. Aliquando vt deus patientiam alicuius declaret, & per sanctorum exempla alios ad pa- (Iob.6.) tientiam instruat. Vnde Iob, Hæc sit mihi consolatio, vt affligens me dolore non parcar, nec contradicam sermonibus sanctis. Aliquando vt alij magis timeāt:& exemplum viuendi inde sumāt. (Prouer.19) Vnde sapiens: Pestilente flagellato, stultus sapiētior erit. Aliquando ad dei saluantis laudem, & eius gloriam manifestandam, sicut infirmitates (Ioānis.9. &.11.) cęci nati,& Lazari fuerūt, vt in eis opera dei manifestarentur, & ipse deus glorificaretur in æternum. Aliquando vt amoris Christi insignia recogitet, & misericordiā dei circa se recognoscat: (2. Macha. 6.) Vnde in Macha. Etenim multo tēpore nō sinere peccatorib9 pœnitētiā ex sentētia agere: sed statim vltiones adhibere: magni beneficij est indiciū. Vnde secūdum Hieronymū, magna miseria B est ad præsens, misericordiā nō cōsequi. Et secūdum Augustinum, magna ira dei est quando peccantem non corripit:sed licentiam vagam in peccatum ruendi permittit. Aliquando vt spem maiorem ad deū habeat, & fiduciam ampliorem inde accipiat. Vnde Augustinus: Cum timore debes esse, quādo tibi bene est. Nōne melius est tentari & probari, quàm non tētatum reprobari? Vnde & Bernardus: Tunc magis irascitur deus, cùm nō irascitur. Non enim eùm nescio, sed eùm sentio te iratum, tunc maximè confido i propitium etenim cùm iratus fueris, misericordię recordaberis. Aliquando vt q̄ paratus sit deus, ad succurrēdum homo, sciat: si tamen ad eum toto corde re- (Psal.119.) currat. Vnde Psalmista: Ad dominum cùm tribularer clamaui:& exaudiuit me. Aliquando, vt homo probetur, si deū amet, & si virtutes in se habeat. Vnde Gregorius: Pœna interrogat, si quietus quis deum veraciter amat. Et iterum: Nemo in pace vires suas cognoscit:si enim bella desunt, virtutum experimenta non proderunt. Aliquando, vt homo inde probatior fiat:& per patientiam C coronam maiorem & meritum amplius accipiat: (Iacobi.1.) vt patet de Iob & martyribus. Vnde Iacob9: Beatus vir qui suffert tentationem: quoniā cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit deus diligentibus se. Item secundum Chrysostomum, vt lignum creditorum sibi thesaurorum, id est donorum collatorum accipiat. Neque enim superueniret ei diabolus, nisi eū maiori honore affectum videret, Sicut insurrexit aduersus Adam:quia multa illum dignitate vidit conspicuum.& contra sanctum Iob:quia videbat illum (Tribulatio malorum.) adeo miris laudibus coronatum. Insuper quidam flagellis & tribulationibus atterūtur, non ad peccati purgationem & veniam, sed ad punitionem & vindictam, & ad æternę damnationis inchoationem & augmētum:quod reproborum est proprium:sicut Antiochus & Herodes, ac quidā alij sunt passi. Et multi adhuc hodie videntur pati: (Hiere.17.) quibus congruit illud prophetæ: Duplici contritione contere eos. Talibus enim præsentes molestiæ sunt quoddam preambulum & initium pœnarum gehennæ:quia afflictionum suarum mise-

ria ostendunt, quòd perpetua in gehenna passuri D sunt. Circa suos vero dominus omnia misericorditer ordinat, & ad vtilitatem eorum cuncta dispensat. Omnia ergo, vel iustè, vel misericorditer facit, vel fieri permittit dominus: & ideo in omnibus semper est laudandus. Vnde Augustinus: (De humilitate fidelium.) Vera fidelium humilitas, est in nullo superbire, in nullo murmurare, nec ingratum esse, nec querulum: sed in omnibus dei iudicijs, gratias deo agere, deūq; laudare: cuius omnia opera, aut iusta sunt, aut benigna. hæc Augustinus. His itaque consideratis, sic cor tuum stabilire & ordinare studeas: vt in contingentibus aduersis, & quibuscunque displicentijs, humiliter, ac patienter, & lętanter te habeas: & in via spiritus ita te exerceas: vt eius repletus feruore, etiā hęc pro amore domini Iesu appetas: qui in se & in suis, hanc vitam excelsam tenuit & monstrauit:& exemplum ambulandi per eam omnib9 reliquit. Patitur enim & sustinet vt electi & filij regni affligantur hic in interiori homine & exteriori. Nam secundum Apostolum, qui extra disciplinam sunt: non filij, sed (Heb.12.) adulteri sunt. Et secūdum Augustinum, qui exēptus est à passione flagellorum, exēptus est à nu- (De flagellis domini.) mero filiorū. Vnde & idem Augusti. Nemo sibi promittat, quod euangelium non promittit. Ne- E cesse est vt vsque in finem sic fiat, sicut scripturæ dixerunt. Non nobis promittūt scripturæ nostræ in hoc seculo, nisi tribulationes, pressuras, angustias, augmenta dolorum, abundantiam tentationum. Ad ista præcipuè nos paremus, ne imparati deficiamus. Sed aliquando peccatores in hac vita, aut nō, aut minus flagellantur: quia iam desperata est correctio eorum. At verò illis quibus paratur vita sempiterna, necesse est vt hìc flagellentur: quia flagellat omnem filium quem recipit: id (Heb.12.) est, quē recepturus est in hæreditatem æternam. Addit omnem, etiam vnicum: qui sine omni peccato est. Qui ergo flagellat vnicum sine peccato: relinquit adoptatum, qui est cū peccato? Vnicus sine peccato, non tamen sine flagello, exēplum nobis proposuit in passionibus suis. Non ergo conturbari debem9, cùm aliquis sanctus grauia & indigna perpetitur: si obliti non sumus quę pertulit iustus iustorū, sanctusq; sanctorum. Omnia enim terrena bona contempsit: vt ea contemnenda mōstraret:& omnia terrena mala sustinuit, quæ susti- F nenda præcipiebat: vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur infelicitas. hæc Aug. Expedit igit̃ nobis tribulari hìc & affligi:& ideo non debemus in his frangi vel impatiētes esse: sed potius hæc affectare & diligere: quia sæpe à malo nos retrahūt, & ad bonū inducunt. Contraria verò pro aduersarijs habere debemus & fugere: quia contraria prædictis in nobis efficiunt. Oratio.

Domine Iesu Christe: qui es inexpugnabilis murus omnium in te sperantium: esto in tribulatione meum refugium: vide tribulatiōes & angustias meas, & mei miserere:& per omēs miserationes tuas mihi succurre. Vide infirmitatem meam, & paterna miseratione me protege: vt tua suffultus prouidentia, nunquam tua destituar consolatione & misericordia. Memento domine creaturæ tuæ, & insidiantes mihi hostes à me repelle: vt tua misericordia munitus bonitatis tuę dulcedinem in me cogno-

G ſcam:& dignam pœnitentiam pro peccatis meis
exoluam. Amen.

De Natiuitate Saluatoris. Et correſpondet euangelio: Exijt edictum a Cæſare Auguſto. Caput. IX.

Lucæ. 2. N diebus illis, ſcilicet Maria adhuc
prægnante l Exijt edictum à Cęſa-
re Auguſto vt deſcriberetur J id eſt
in ſcripto redigeretur l vniuerſus or
bis J ſcilicet quilibet in ciuitate ſua,
ſub cenſu videlicet pro ſoluẽdo, vt ait Gregori9:
Naſcituro domino, orbis deſcribitur: quia ille ve-
niebat in carne, qui electos ſuos aſſcriberet ĩ æter
nitate. Vtinã domine Ieſu, de electis tuis me mi-
ſerum facias: vt me in æternitate aſſcribas. Huic
regi noſtro, debemus cenſum fidei & iuſtitię profi
teri, corde, ore, & opere. Huic debemus denarium,
id eſt animam lumine vultus eius inſignitam: vel
decalogum legis, in quo vultũ regis noſtri, id eſt,
voluntatem eius, inuenimus. Sicut enim nullus
à denario excipiebatur: ſic nullus ab obſeruantia
mãdatorum excipitur. Vbi notãdum quòd pri
H mus imperator Romanorum, fuit Iulius Cæſar:
Cæſar vnde dictus. qui ſecũdum Iſidorum, ideo Cæſar appellat9 eſt,
quia cęſo mortuæ matris vtero eductus, platusq;
fuit. Vel quia Cęſariæ natus eſt. Vel quia forti-
ter hoſtes cędebat. Vnde ab eo, imperatores cęte-
ri, ſunt Cęſares appellati. Iulio mortuo, ſucceſ-
ſit ei Octauianus Auguſtus, nepos Iulij, impera-
Auguſtus vnde dict9 tor ſecũdus: qui ideo appellatus Auguſtus: quia
maximè rem publicam, & Romanum auxit im-
perium. Vnde ab eo imperatores cęteri, dicti ſunt
Auguſti. Hic retento cognomine prædeceſſoris,
ſcilicet Cęſare: vnà cum cognomine ſuo, ſcilicet
Auguſto, vocatus eſt Cæſar Auguſtus. A quo
Sextilis. menſis, qui prius vocabatur ſextilis, dictus eſt Au
guſtus. Vel quia in eo natus eſt. Vel quia tunc de
victoria redijt. A tempore iſtius, primò poteſtas
Monarchia. cœpit imperij: quæ Grecè dicit̃ monarchia: & re-
gnauit annis quinquaginta ſeptem & ſemis. Hic
duodecim annis, circa tẽpus natiuitatis Chriſti,
Pax ſub Auguſto. in pace regnauit. Et tali tẽpore Chriſtus, cui pax
iſta famulabat̃, naſci voluit: quia pacem magno-
I pere quæſiuit: & pacis charitatiſq; amatores, & e-
tiã ſectatores, ſemper inuiſere dignatus eſt. Quia
enim naſciturus erat rex pacificus, & princeps pa
cis, congruum fuit, vt ipſe ante ortum ſuum, pa-
cem, quaſi prenunciam, premitteret. Quam etiã
pacem, ipſe poſtea viuẽs, in mũdo docuit: & exiẽs
de mũdo diſcipulis reliquit. Ex quo etiã morali-
ter datur intelligi, quòd verbũ æternũ nõ naſcit̃,
Pſal. 75. niſi in corde pacato. Vnde Pſal. In pace fact9 eſt
locus ei9. Pacatis ergo omnib9 regionib9 per orbẽ
vniuerſum: cùm quietũ ſilẽtiũ vniuerſalis pacis,
ſub Cæſaris Auguſti imperio perturbata prius
ſecula ſeruaſſet memoratus Auguſtus, rempu-
blicam legibus pacificis adęquare, & nutrire deſi
derans, protulit edictum vt deſcriberetur vniuer
ſus orbis. Volens enim ſcire numerum regionum
in orbe, quæ ditioni ſuberãt Romanæ: numerum
etiam ciuitatum in qualibet regione: numerum
quoque capitum, ſcilicet perſonarum in qualibet
ciuitate: vt ſciret quæ & quanta deberent iure tri
buta dare: & ſic tributis indebitis non grauaren-
tur: & ſciretur per quem modum ſingulæ terræ,
ſub Romano imperio melius regerentur: præce-

perat vt de ſuburbanis oppidis, ac vicis & pagis, K
vbicunque habitarent, ad ſuam homines ciuita-
tem confluerent, vbi territorium habebãt, vel ori
ginem traxerant: & quiſque denarium, ſcilicet nũ
mum argenteum, precij decem nummorum vſua
lium: vnde & denarius dicebatur, pręſidi prouin- Denarius vnde dicatur.
ciæ tradens, ſe ſubditum Romano imperio reco-
gnoſceret, & ad ſoluendum tributa ſe obligaret.
Nam & nummus pręferebat Cæſaris imaginem,
& nominis eius ſubſcriptionem. Dicebatur au-
tem profeſſio: quia quilibet quando reddebat prę- Profeſſio.
ſidi denarium, ponebat illum ſuper caput ſuum,
& proprio ore fatebatur ſe Romano imperio eſſe
ſubiectum. Dicebatur etiam deſcriptio: quia nu- Deſcriptio.
merus eorum, qui cenſi capite, id eſt cenſi vel re-
cenſiti per ſingula capita, & numerati ferebãtur,
recto determinabantur numero, & in ſcriptis re-
digebantur. Et ſic tripliciter profitebantur: ſcili-
cet facto, quia cenſum capitis imperatori ſolue-
bant: verbo, quia ſe eſſe ſubiectos Romano impe-
rio ore fatebantur: & ſcripto, quia eorum nomina
ſcribebantur. l Hæc deſcriptio prima facta eſt à
Cirino præſide Syriæ J qui miſſus fuerat à Cęſa-
re Auguſto in Syriam tanquam præſes & iudex, L
ad ipſam regẽdam. Iudęa quippe nõ habuit prę-
ſidem proprium: ſed ipſa continebatur ſub Syria: Syria.
cuius pars eſt Iudæa. Prima autẽ poteſt dici quã- Iudæa.
tum ad Cirinum: quia enim Syria eſt prouincia Prima deſcriptio.
in cuius medio eſt Iudæa, quaſi vmbilicus terræ
habitabilis, dicitur præuiſum eſſe, vt in ea ipſe
inchoaret: & deinde per circunſtantes regiones
alij præſides proſequerentur. Vel prima vniuer-
ſalis, in qua vniuerſus orbis deſcribitur: quia alię
particulares præceſſiſſe intelliguntur. Vel prima
capitum in ciuitate, fiebat à præſide. Secunda, ci-
uitatum, in regione à legato Cæſaris. Tertia, re-
gionum in orbe, coram Cæſare. Hic primùm Iu
dæa facta eſt Romanis tributaria, ſeu ſtipendia-
ria. Hæc deſcriptio, quotannis, id eſt ſingulis an-
nis, poſtea facta videtur: quia in Euangelio legi-
tur: Magiſter veſter non ſoluit hoc anno tribu- Matth. 17.
tum. l Et ibant omnes vt profiterentur ſinguli in
ſuam ciuitatem J vnde duxerant originem. Ap-
propinquante autem termino nouem menſium, M
l aſcendit J ſecundum loci ſitum l & Ioſeph à Na-
zareth Galilęæ J vbi manebat l cum Maria deſpõ
ſata ſibi vxore prægnante, in Bethlehem Iudę, ci
uitate Dauid J quia ibi natus eſt: & in regem vn-
ctus fuit: de cuius domo, id eſt, progenie & fami-
lia erat Ioſeph & etiam Maria: vbi habitabat eo-
rum genus & familia: vt & ipſi ſicut cæteri eãdem
facerent profeſſionem. Vbi vide, dominum pro- Cẽſitus capite dominus.
pter te, etiam capite cenſui aſſcribi in terris: vt &
nomen tuum aſſcribatur in cœlis. In quo dedit
exemplum humilitatis perfectæ: à qua ſaluator
incepit à natiuitate, & eam continuauit vſque ad
mortem: in qua humiliauit ſemetipſum, factus o-
bediens vſque ad crucem. Vnde Beda: Cuius non
prætereunter tanta tamq; benigna eſt humilitas
intuẽda: quia non ſolum incarnari pro nobis, ſed
& eo tempore dignatus ſit incarnari: quo mox na
tus cenſui Cęſaris aſſcriberetur: atque ob noſtri
liberationem, ipſe ſeruitio ſubderetur. Conſide-
ra etiam quòd licet beata virgo Maria iam con-
cepiſſet regem cœli & terrę: ipſa tamen vna cum
ſpoſo ſuo Ioſeph, imperiali edicto voluit obedire:
vt poſſet

Matt.3. vt posset cum filio dicere: Sic decet nos implere
A omnem iustitiam: ac per hoc daret nobis exemplum obtemperãdi omni potestati superiori. Laborat ergo iterũ domina, hoc longo itinere. Nam à Nazareth vsq; in Hierusalẽ sunt trigintaquinq; miliaria: & deinde in decliuio montis Hierusalẽ, versus Meridiem, est Bethlehem sita, quæ & Effrata est dicta: distãs à Hierusalem per quinq; miliaria, vel circa.

Maria grauida, nõ est grauata. Ex hoc loco colligitur quòd beata virgo, licèt grauida esset, & iam vicina partui, nõ tamen ex hoc grauabatur in corpore, quin iret de prouincia in prouinciam. Quia, vt dicit Augustinus, cùm esset virgo grauida, salubri leuitate plaudebat. Lumen enĩ quod in se habebat, pondus habere non poterat, referendo singula singulis. Ioseph volẽs soluere censum imperatori terreno, ascẽdit de prouincia in prouinciam, scilicet de Galilæa in Iudæam: & de ciuitate in ciuitatem, scilicet de Nazareth in Bethlehem.

Moraliter de censu soluendo. Moraliter, Ioseph, qui interpretatur augmentum, id est quilibet nostrũ, volens spiritualiter augeri, si soluere vult cẽsum deuotionis æterno regi, debet ire pas-
B sibus virtutum, & ascendere de Galilæa, id est de mũdo & volubilitate mũdanæ conuersationis, ad Iudæam confessionis & laudis diuinæ. Nam Galilæa interpretatur transmigratio, vel rota, seu volubilis: Iudæa verò, confessio. Et sic eundo, ascen-

Nazareth. Bethlehẽ. det de Nazareth in Bethlehẽ, id est, à florida virtutum actione, ad pastum contemplationis internæ, in qua vera refectio animarum inuenitur. Nazareth enim flos, & Bethlehem dom⁹ panis, id est domus refectionis interpretatur. Ascendit autẽ Ioseph cum Maria: quia semper debemus nobiscum habere pœnitentiam: sicut Ioseph, vsque ad mortem habuit Mariam, quæ interpretatur mare amarum. Cùmque in Bethlehem essent, quia pauperes erãt, hospitium inuenire non potuerũt, propter conuẽtum & frequẽtiam multorum, qui

Mariæ nõ inuenienti hospitiũ, compatiẽdum. ob eandem causam concurrerãt. Compatere hic dominæ, & conspice delicatam iuuẽculam, annorum quindecim, ex longo itinere fatigatã, & cum verecundia, inter homines versantem, quærentem
C vbi requiesceret, & non inueniẽtem. Omnes eam

Diuersoriũ Mariæ. & socium licentiant & abdicunt: & sic in communi transitu, in diuersorium se receperũt: quod intra ciuitatem, in fine, iuxta vnam portarum, sub rupe cõcaua erat: non habens desuper tectum, vt hodie cernitur, nisi rupem de mõte dependẽtem.

Diuersoriũ quid. Secundum Bedam, diuersorium est spacium inter duos vicos, ex vtroque latere habens murum, & ex vtraque parte portam: vt sit inde exitus in vtrũque vicum: desuper coopertum, propter aëris intemperiem: vt in festiuis diebus possint ibi homines cõuenire ad colloquendum & solatiãdum. Et figurat ecclesiam inter paradisum & mũdum existentem: in quã diuertamus ab erroribus mundi huius. Ibi etiam homines, ad illam ciuitatem, propter negociũ aliquod veniẽtes, animalia propter aëris intemperiem, locare consueuerant. Vnde & diuersorium dicebatur: quia illuc homines

Bos & Asinus. diuertebãt. Fortè ibi Ioseph, faber lignarius, præsepe fecerat boui & asino, quos secũ duxerat. Asinum quidem: vt virgo prægnans, super eum veheretur. Bouem fortè: vt ipsum vẽderet, ac censum pro se & pro virgine solueret, & de residuo viuerẽt. Vel fortè aliquis alius bouem adduxerat: vt il-

lum ibi venderet: qui tunc cum asino in eodem D
præsepio comedebat. Vel fortè, ambo hæc animalia per alios fuerũt adducta. Vnde Chrysostom⁹:

Parentum Christi paupertas. Quicunque pauper est, accipiat consolationem: Ioseph & Maria mater domini non habebant seruulum, non ancillam: de Galilæa, de Nazareth soli veniunt: non habebant iumentum. Ipsi sunt domini & famuli. Rem nouam. Ingrediuntur in diuersorium, non ingrediuntur ciuitatem. Paupertas enim timida, inter diuites non audebat accedere.

Hora natiuitatis dominicæ. Vbi cùm venisset hora partus, scilicet ĩ media nocte diei dominicæ, dum nox mediũ iter haberet. Nam ea die qua dixit, Fiat lux, & facta est, visitauit nos Oriens ex alto, peperit virgo filium suum primogenitum.

Primogenitus. ly primogenitũ tamen non dicit hic ordinem respectu sequentis: sed priuationem respectu prioris: quia nullum habuit ante illum.

Christus quõ primogenitus & vnigenit⁹. Vnde secundum Bedam, primogenitus dicitur, non post quem alius: sed ante quem nullus. Et secundum eundem, omnis vnigenitus, est primogenitus: & omnis primogenitus, vt sic, est vnigenitus. Et quia filius dei temporaliter nasci
E voluit ex matre secundum carnem: vt ipse multos fratres acquireret per regenerationem spiritus: hinc est quòd vt sic meli⁹ est dictus primogenitus, quàm vnigenitus. Et hoc est quod dicit Beda, quod Christus est vnigenitus in substantia diuinitatis: sed primogenitus in susceptione humanitatis. In nocte natus fuit: quia occultus venit, vt & eos qui in nocte erroris erant, ad lucem veritatis reduceret.

Pãnis inuolut⁹ est dominus. Pãnosi qui dicuntur. Filium quoque natum, mater statim vt deum adorauit: inuoluitq; per semetipsam pannis, id est vilibus & veteribus indumentis. Vnde pannosi dicuntur pauperes, qui pannis induũtur veteribus insimul consutis. Et reclinauit ac posuit eum, non in reclinatorio aureo, sed in præsepio, in medio duorũ animalium prædictorum, scilicet inter bouem & asinum: quia non erat ei locus ali⁹ in diuersorio.

Paupertas Christi sũma, & locorum penuria. Ecce magna Christi paupertas & inopia: quia non solum non habuit domum propriam suæ natiuitatis: sed nec in communi diuersorio poterat habere locũ conuenientem & congruum: & oportuit eum præ penuria loci, in præsepio reponi. Vnde verificatũ est illud:
F
Matt. 8. Vulpes foueas habent, & volucres celi nidos: fili⁹ autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Et intellige quòd diuersoriũ illud & stabulũ erat ita animalibus & aliis repletum, vt non haberet locum, nisi inter bruta animalia arctissimum.

Psal. 72. Vnde poterat dicere illud Psalmistæ: Vt iumentum factus sum apud te: & ego semper tecũ. Primò, quieuit in virginis alueolo. Secundò, in vili præsepio. Tertiò, in crucis patibulo. Quarto, in sepulchro, etiã alieno. Ecce quanta inopia & qualia reclinatoria.

Perfectionis statum, exẽplo docet dominus. Aduerte ex præmissis, quòd iam incipiebat statum perfectionis exẽplo docere: qui consistit in humilitate, austeritate, & paupertate: vt verè posset dicere illud Psalmistæ: Pauper sum

Psal. 87. ego, & in laboribus à iuuentute mea. Hic ergo dãnantur huius mundi honores, ac pompæ, & vanitates. Itẽmque deliciæ ac mollicies, & carnis delectationes: insuper diuitiæ & abundantiæ, ac superfluitates.

De paupertate Christi. Vnde Anselmus: O amãda & admirãda dignatio. Deus immensæ gloriæ, vermis cõtẽptibilis fieri nõ despexisti: dñs omniũ: cõseruus apparere voluisti. Parũ tibi visum est parẽ nobis

G esse:& frater noster esse dignatus es. Et tu domine vniuersorum:qui nullam habes indigentiam: inter ipsa natiuitatis tuę initia,nõ horruisti abiectissimę paupertatis degustare incõmoda. Vt enĩ ait scriptura,tibi non nasceris,nõ erit locus in diuersorio:nec cunabula,quæ teneritudinem tuam acciperent,habuisti: sed in vili præsepio sordẽtis stabuli,tu qui terram palmo concludis,inuolutus panniculis,reclinatus es:& hoc ipsum à brutis animalibus,mater tua mutuo accepit. Cõsolamini consolamini,qui in sordibus paupertatis enutrimini: quia vobiscum est deus in paupertate. Non cubat in delicijs splendidi cubilis:nec inuenitur in terra suauiter viuentium. Quid igitur gloriaris ò diues:res lutea in volutabro lecti picti & delicati: cùm rex regum suo recubitu, stramẽta pauperũ honestare maluerit. Quid dura strata detestaris,cùm tener infantulus, in cui⁹ manu sunt omnia regna:tuis sericis, plumeis lectis, duras iumẽtorum stipulas prælegerit. Vnde Bern̄. Non cõsolatur Christi infantia garrulos:non cõsolantur Christi lachrymæ cachinnantes:non cõ

H solantur panni eius,ambulantes in stolis: non cõsolantur stabulum & præsepe, amãtes primas cathedras in synagogis. Vigilantibus pastoribus,annunciatur gaudium lucis,& eis dicitur esse natus saluator,pauperibus atq; laborantibus:non vobis diuitibus,qui vestram habetis consolationem,nõ diuinam. Et iterum: Nascitur dei filius,in cuius arbitrio erat quodcũq; velle eligere tẽpus: elegit quod molestius est, præsertim paruulo:& pauperis matris filio, quæ vix pannos haberet ad inuoluendum,præsepe ad reclinandum. Et cùm tanta esset necessitas, nullam audio fieri pellium mentionem: Christus vtique qui non fallitur, elegit quod carni molesti⁹ est. Id ergo melius,id vtilius, id potius eligendum: & quisquis aliud doceat, vel suadeat, ab eo tanquam à seductore cauendum. Et tamẽ fratres,ipse est promissus olim per

Esaie. 7. Esaiam: Paruulus sciens reprobare malum,& eligere bonum. Malum ergo,voluptas corporis est: bonum verò,afflictio est. Siquidem & hæc elegit, & illam reprobauit,puer sapiens,verbum insans, caro scilicet infirma,infantulus tener,caro omnis

I laboris impotens,omnis operis impatiens. Itaque iam carnalis homo,fuge voluptatem:quia posita est mors secus delectationis introitum. Age pœnitẽtiam: quia per illam appropinquat regnum. Hoc stabulum,illud prædicat. Hoc præsepe clamat. Hoc mẽbra illa infantilia, manifeste annunciãt. Hoc lachrymæ & vagitus euãgelizãt. O duritia cordis mei. Vtinã domine,sicut verbum caro factum est:ita carneum fiat & cor meũ. Siqui-

Ezech.36. dem & hoc pollicitus es per prophetam: Auferã, inquiens,à vobis cor lapideum: & dabo vobis cor carneum. hæc Bern̄. Vidisti ortum sanctissimi principis. Vidisti simul & partũ reginæ cœlestis: & in vtroq; arctissimã paupertatem attendere po-

Paupertatis commẽdatio. tuisti. Hęc virtus est illa euãgelica margarita,pro qua emenda & comparãda,omnia sunt vendenda & dãda. Hęc est totius spiritualis ędificij prima-

† specialis rium fundamẽtum. Hæc est spiritualis † via salutis,tanquam humilitatis fundamentum, & perfe-

Humilitatis commẽdatio. ctionis radix:cui⁹est fructus multiplex,sed occultus. Potuisti etiam attendere in vtroque profundissimam humilitatem. Nõ enim sunt stabulum dedignati,non præsepe, non fœnum, non cætera K vilia:ad dandum nobis exemplum perfectę humilitatis. Sine hac virtute,salus non est: quia nulla operatio nostra cum superbia, deo placere potest. Nempè vt virtutes sæpe dentur,vel acceptę seruẽtur,aut seruatę cõsummẽtur,humilitas meretur, & absq; ista,illę nec esse virtutes videntur.

Afflictiones Christi. Potuisti etiam attendere in vtroq;, & maximè in puero Iesu,nõ paruam corporis afflictionem. Inter cæteras autem,hæc vna fuit,quòd quando mater sua in presepio eum locauit,& puluinar vel aliud huiusmodi non haberet,ad caput eius quendam lapidem, non sine grandi cordis amaritudine,posuit:interposito fortè fœno,quod ab animalibus mutuo accepit. Et, vt dicitur, adhuc ille

Lapis Christo sub capite positus. lapis, ibidem ad memoriam reseruatus, videtur. Paupertatem igitur & humilitatem,afflictionẽq; corporis studeas & tu pro posse amplecti:& in his Christum pro modulo tuo imitari. Vnde Bernar

De tribus exemplis Christi. dus: Tribus exemplis viam nobis ostendit:qua eũ sequi debemus. Exemplo paupertatis:quia in hoc mundo diuitias habere noluit, quod exemplũ le- L ue facit,& expeditum vt currat. Exemplo humilitatis:quia mundi gloriam spreuit,quod modicũ facit vt lateat. Exẽplo patientiæ:quia mala sustinuit,quod fortem & robustum facit,vt sustineat. hæc Bernardus. Secũdum Anselmum,redẽptor

De Christo imitando. noster,cæcatis luminibus,collirium suę incarnationis appo suit:vt qui deum in secreto maiestatis fulgentem videre non poteramus, deum in homine apparentem aspiceremus,aspiciẽdo cognosceremus,cognoscendo diligeremus,diligendo summo studio,ad eius gloriam peruenire satageremus. Incarnat⁹ est,vt nos ad spiritualia reuocaret:mutabilitatis nostræ particeps factus est, vt nos suæ incõmutabilitatis participes faceret. Inclinauit se ad humilia nostra: vt nos ad excelsa sua subli-

Cur filius Dauid dominus. maret. Et secundũ Chrysosto. Filius dei naturalis,etiam Dauid filius esse dignatus est: vt nos filios dei faceret. Seruum suum habere patrem dignatus est, vt nobis patrem faceret deum. Non enim frustra,nec vanè ad tantã humilitatem ipse descendit: sed vt nos ex humili sublimaret. Natus est secundum carnem: vt nos secundum spiri M

Conceptionis locus, & partus Christi ostenditur cõgruus. tum renasceremur. Et quia partus sequitur conceptionem,sicut fructus floritionem: congruum fuit quòd Christus, qui cõceptus fuit in flore,scilicet Nazareth,quod interpretatur flos, nasceretur in fructu, scilicet in Bethlehem, quod interpretatur domus panis,vel refectionis,quod pertinet ad fructũ. Quotidie quoque dominus in Nazareth concipitur,& in Bethlehem nascitur,cùm aliquis flore verbi suscepto, se domum æterni panis efficit. Ideo etiam congruum fuit vt in Bethlehem, quæ domus panis interpretatur, Christus nasceretur: quia ipse est panis viuus,qui de cœlo descendit:qui electorum mentes, interna satietate reficit. Natus quoque in Bethlehem,quę inter

Christus imitãdus. omnes ciuitates Iudæ exigua erat:noluit quẽquã de terrenę ciuitatis sublimitate gloriari. Qui nõ in parentum domo, sed in via nascitur:vt se peregrinum esse,& regnum suum de hoc mundo non esse ostenderet:qui etiam dicit: Ego sum via:qua Ioãnis.14. scilicet ad patriam veniamus. In diuersorium se recepit: vt nos non palacia,sed diuersoria in hoc mundo quærere doceret. Stabulũ ad nascendum elegit,

A elegit, vt curiositatẽ ædificiorũ & gloriã mũdi dã
naret. Paruulus fact⁹ est, vt nos magnos ac viros
pfectos efficeret, & ne vltra magnificare se homo
sup terrã apponeret. Infirmus factus est, vt nos ad
bona opera fortes & potẽtes faceret. Pauper fact⁹
est vt sua inopia nos ditaret: & ne de terrenis diui
tijs quisquam se extolleret. Pannis vilibus inuo-
lutus est, vt nos laqueis mortis absolueret, & sto-
la prima immortalitatis indueret. Manus & pe-
des eius constringuntur, vt manus nostræ ad be-
ne operandum laxentur, & pedes nostri in viam
pacis dirigantur. In diuersorio loco eget, vt no-
bis in domo patris sui mansiones multas præpa-
raret. Et sic in præsepi angusto positus est, vt le-
ctos delicatos, & ampla ædificia reprobaret, &
vt nos per cœlestis regni gaudia dilataret, & nos
locum cordis nostri sibi proprium dilataremus,
Prouer.23 iuxta illud: Fili præbe cor tuum mihi. In præse-
pio etiam reclinatus est, vt nos quasi sancta ani-
malia carnis suæ frumento reficeret, & vt cibus
esset iumẽtorum: homo enim factus est iumentũ
Psal.48. per peccatum: secundum illud: Homo cùm in ho
B nore esset non intellexit, comparatus est iumẽtis
insipientibus, & similis factus est illis: ideo domi-
nus factus est fœnum quod est cibus iumẽtorum:
Ioan.1.& quia verbum caro factum est, & omnis caro fœ-
Esa.40. num. Bos quippe, qui designat populum Iudæo-
rum, & asinus qui designat populum Gentium,
dominũ in medio habentes, & miraculosè cogno-
scentes flexis genibus incessanter eum adorabãt,
& tanquam laudando voces dabant. Vnde Amb.
Infantis audis vagitus, nõ audis bouis dominum
Esaiæ.1. agnoscentis mugitus. Agnouit enim bos posses-
sorẽ suum, & asinus præsepe domini sui. Vnde &
Greg. Nazian. Venerare præsepe illud, per quod
cùm esses penè iam mutum animal, pasceris nunc
verbo & ratione dei. Agnosce vt bos possessorem
tuũ, & sicut asinus præsepe domini tui, sis de nu-
mero mũdorum animalium, & eorum qui rumi-
nare norunt, & verbũ dei ad memoriam reuoca-
re, quique etiam diuinis sacrificijs, atque altari-
bus apti sunt: seu certè ex immundis es animali-
bus, & neq; cibis nec sacrificijs denotatus es. Per
C Mariã Ecclesia designari potest, & p Ioseph spon
sum eius, episcopus. Propter quod annulum ha-
bet sicut sponsus, & sicut Maria fœcunda fuit, nõ
tamen à Ioseph sponso, sed à spiritusancto, sic &
Ecclesia fœcunditatem gratiæ habet à deo. Hi a-
scendunt tendendo in Bethlehem ciuitatẽ suam,
scilicet cœlestem, & profitentur omni imperatori
exhibere seruitutẽ. Ecclesia verò in qualibet bo-
na persona parit filium, quando bonum prius cõ-
ceptum perducit ad effectum: & pannis inuoluit,
quãdo ab humanis laudibus hoc abscondit: & in
præsepio reclinatur, quãdo ex bono opere nõ ele-
uatur, sed magis se humiliat. Nascentem etiam
dominum angeli circũdederunt, & natum statim
adorauerunt. ⌊Et pastores erant in eadem regio-
ne, vigilantes super gregem suum,⌋ propè per mi-
Turris ad quẽ pastores erant. liare, scilicet iuxta turrim quandam inter Beth-
lehem, & Hierusalem, vbi Iacob rediens de Me-
sopotamia, moratus est cum grege sua, vbi mor-
tua & sepulta est Rachel, & turris gregis dicitur.
Pastorum monumenta. Vbi etiam in Ecclesia, tria pastorum illorũ mon-
strantur monumenta. ⌊Et ecce angelus domini,⌋
circa quartam vigiliam noctis venit ad eos. Di-
uiditur enim nox in quatuor vigilias, ⌊& stetit D
iuxta illos,⌋ in veste candida & facie rutilanti &
iocunda. Et creditur fuisse Gabriel, qui virgini Gabriel.
cõceptum verbi nunciauerat. Vnde ipse amplius
cæteris gaudens de impletione eius quod dixerat,
ante omnes se gerebat, vt Christi natiuitatẽ præ-
dicaret, ⌊& claritas dei circumfulsit illos,⌋ vndique
exterius in corpore, & etiam interius in mente, in
signum quòd ortus erat Sol iustitię, & in tenebris
lumẽ rectis corde, & appropinquabat claritas glo-
riæ. Ideo ergo lumen angelus attulit, quia eum
nunciare venerat, qui est lux vera qui omnem ho Ioan.1.
minem illuminat. Magis autem apparuit ange- Pastoribus cur potius quam alijs apparuit angelus.
lus pastoribus, quàm alij generi humano. Primò,
quia pauperes, propter quos Christus veniebat, se
cundum illud Psal. Propter miseriam inopum, &
gemitum pauperum, &c. Secũdò, quia simplices:
iuxta illud Prouer. & cum simplicibus sermoci- Prouer. 3.
natio eius. Tertiò, quia vigiles: secundum illud
Prouerbij: qui mane vigilauerit ad me, inueniet Prouer. 8.
me. Quartò, propter mysterium, vt significetur
quòd doctrina debet, à pastoribus & prælatis ve-
nire ad subditos. ⌊Et timuerunt timore magno,⌋ E
propter insolitam angeli visionem, & subitam
claritatem. Sed angelus eos consolatur dicens:
⌊Nolite timere.⌋ Cuius causa subditur cùm dici-
tur: ⌊Ecce enim euangelizo,⌋ id est, bonum nun-
cio ⌊vobis⌋ scilicet ⌊gaudium magnum, quod erit
omni populo,⌋ id est, Ecclesiæ de cunctis populis,
scilicet Iudæorum & Gentilium colligendę: quia
⌊natus est vobis,⌋ id est, ad vtilitatẽ vestram scili-
cet hominum, ⌊hodie,⌋ id est, in ista die naturali,
noctem præcedentẽ supputando ad diem sequen-
tem. Vnde ex tunc nox incepit præcedere diem,
& potius dicit hodie, quàm hac nocte: quia gau-
dium venerat nunciare: & nox illa sicut dies illu-
minata fuit, ex diuina claritate, ⌊saluator,⌋ id est,
saluris amator & dispensator, ⌊qui est Christus,⌋
quò ad humanitatem, ⌊dominus⌋ quò ad diuinita-
tem ⌊in ciuitate Dauid,⌋ id est, Bethlehem: vnde
Dauid traxerat originem. Christus Græcè, idem Christus vnde dicit.
est quod vnctus Latinè. In veteri autẽ lege vnge-
bãtur tantũ reges & pontifices. Christus verò rex
est & pontifex, & ideo bene dicitur Christus, id F
est, vnctus: nõ vnctione humana, sed diuina: quia
in humanitate pro nobis assumpta fuit vnctus à
deo patre, immo à tota trinitate plenitudine gra-
tiæ: secundum Bedam, aliter angelus Mariam,
aliter Ioseph, aliter pastores instruit: scilicet & cõ
cipiendum, & conceptum, & natum dominum te-
stando: vt & homines sufficienter imbuat, & suũ
deo seruitium incessanter impendat. ⌊Et hoc vo-
bis sit in signum,⌋ more Iudęorum qui signa quæ- 1.Cor.1.
runt. ⌊Inuenietis⌋ scilicet tanquam absconditũ,
non se ostendentem ⌊infantem⌋ non fantem, & ta
men verbum dei existentem, ⌊pannis⌋ non sericis
⌊inuolutum⌋ ecce eius paupertas, & habitus vili-
tas ⌊& positum in præsepio,⌋ non in reclinatorio
aureo: ecce mira humilitas, vt dominus domino-
rum reclinaret se vsque ad præsepe animalium
brutorum. Et notandum quòd pastores erant
simplices, pauperes, & humiles, seu contemptibi-
les: ideo ne timerent accedere, datum est eis signũ
infantiæ, paupertatis & humilitatis in Christo.
Hæc sunt signa aduentus primi, sed alia erunt si-
gna aduentus secundi. Moraliter in hoc instrui-
mur,

G mur, qualiter & à quibus Chriſtus inueniatur. Quia nõ niſi à puris & ſimplicibus, quod reſpondet eius infantiæ: & à pauperibus, quod reſpondet pannorum inuolutioni: & ab humilibus & cõtemptibilibus, quod reſpõdet eius in præſepe reclinationi. Quę tria comprehenduntur in tribus votis religioſorum: ſcilicet caſtitate, quãtũ ad primum: paupertate, quantum ad ſecundum: & obedientia, quantum ad tertium. Et bene nato ſummo paſtore angelus paſtoribus apparuit, & vigilantibus inſinuans quales debeant eſſe paſtores Eccleſiæ, ſcilicet humiles & vigilantes. Myſticè ergo ſecundum Bedã, iſti paſtores gregum ſignãt doctores & rectores fidelium animarum, qui vigilant ſuper vitam ſubditorum, ne delinquant: & cuſtodiunt vigilias noctis ſuper gregem ſuum, ne infernalium luporum morſibus pereant. Nox enim pericula tentationum indicat, à quibus ſe ſuoſq; ſubiectos omnes qui perfectè vigilant cuſtodire non ceſſant. Et iuxta illos ſtat angelus ad eorum cuſtodiam, & claritas dei circunfulſit illos ad ſuam & ſubditorum directionem. Et ſecundum eundẽ Bedam, nec ſolum epiſcopi, preſbyteri, diacones, vel etiam rectores monaſteriorũ

Chriſtus qualiter & à quibus inueniatur. — *Paſtor paſtoribus apparuit.* — *Paſtores q̃ dicendi ſunt.*

H paſtores intelligendi ſunt: ſed etiam omnes fideles, qui vel paruulæ domus ſuæ cuſtodiam gerũt, paſtores rectè vocantur, inquantũ eidem ſuæ domui ſollicita vigilantia præſunt, & quicunque ſaltem vni vel duobus fratribus quotidiano præeſt regimine, debet eiuſdem paſtoris officium implere: quia iubetur inquantum ſufficit, hos verbi dapibus paſcere. Immo verò vnuſquiſque qui etiã priuatus creditur viuere, paſtoris officium gerit, & ſpiritualem paſcens gregem vigilias noctis ſupra illum cuſtodit, ſi bonorum actuum & mundarum cogitationum, ſibi multitudinem aggregans hoc iuſto moderamine gubernare, & cœleſtibus ſcripturarum paſcuis nutrire, peruigiliq; ſolertia contra immundorum ſpirituum inſidias ſeruare contendit. Cumq; paſtores de viſis & audits mirarentur, ne vnius angeli & teſtis autoritas parua videretur, pro ſigno & concordia teſtimonij, ⌊ſubitò facta eſt cum angelo,⌋ qui tanquam

Paſtores vniuerſi fideles.

I principalis inter alios, nunciauerat natiuitatem Chriſti, ⌊multitudo militiæ cœleſtis,⌋ id eſt, angelorum, qui nomine militiæ deſignantur: quia prò ſalute hominum cum dæmonibꝰ præliantur. Vel quia natus eſt rex cœleſtis, ideo multitudinẽ angelorũ nomine militiæ deſignat: quia verò dux ad prælium natus eſt, ideo eam ſecundum aliam literam exercitum appellat, ⌊laudantium deum,⌋ conſona voce, de Chriſti natiuitate, eo quòd per ipſum ſciebant homines ad ſalutẽ deduci, & ruinam angelorum reparari, & in honorem dei, vna benedictione dicentium: ⌊Gloria in excelſis deo,⌋ id eſt, in cœlis: quia licèt eius gloria vbique reluceat, maximè tamen in cœlo empyreo vbi eſt angelorum & ſanctorum habitatio, &. q. d. in terris a multis deſpicitur, ſed in cœlis ab omnibus glorificatur. ⌊Et in terra pax hominibus,⌋ non quibuſcunque: ſed ⌊bonæ voluntatis,⌋ ſcilicet eis qui bona voluntate Chriſtum natum ſuſcipiunt, non perſequuntur, non enim eſt pax impijs, ſed pax multa diligentibus legem domini. Nam ſecundum Leonem papam. Chriſtiano vera pax eſt, à dei voluntate non diuidi, & in his ſolis quæ dei

Militiæ ratio. — *Gloria dei* — *Pax hoĩm.* — *Pſal. 118.* — *Papa Leo de pace vera.*

ſunt delectari. Ad deum quippe pacem habere, eſt K
velle quod iubet, & nolle quod prohibet: pax ergo nunciatur hominibus bonæ voluntatis, id eſt, hominibus bonis. Per bonitatem enim voluntatis dicitur homo ſimpliciter bonus, magis quàm per bonitatem aliarum potentiarum animę: quia voluntas mouet alias potẽtias ad actus ſuos, & ideo bonitas eius vel malitia in omnes alias redundat potentias, ſicut influentia cauſæ mouentis in motis ab ipſa. Malis autẽ hominibus nõ eſt pax: quia nõ eſt pax impijs. Ex hoc etiã verbo angeli patet, quòd illa pax quæ principaliter p̃ ꝓphetas pręd icta fuit futura in aduentu Chriſti, erat pax interior bonę volũtatis: quia ſecundũ quòd dicitur in Prouerbijs. Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit: pax autem temporalis, quæ fuit in aduentu Chriſti, pacatis omnibus gẽtibus ſub imperio Romano, fuit figura huiꝰ pacis principaliter intẽtę. Et bene dicitur gloria deo, & pax hominibꝰ: quia per Chriſtũ eſt pater glorificatus, & pax facta inter deũ & hominem, ac inter angelũ & hominem, & inter Iudæum & Gentilem. Laudamus te, &c. quæ ſequuntur in hoc cantico, creditur Hilarius addidiſſe, & Anaſtaſius papa ſecundus inſtituit ipſum cãtari, in miſſa diebus do

Bonitas voluntatis quõ dicit. — *Prouer. 12.*

L minicis & feſtiuis: quia eſt cãticum gaudij & exultationis. De gaudio huius diei dicit Caſſidio. ſuper illud Pſal. Hæc eſt dies quam fecit dominꝰ. Licèt, inquit, deus cunctos dies creauerit, ſingulariter tamen hunc diem feciſſe dicitur, qui Chriſti domini natiuitate ſacratus eſt, in quo meritò exultare conuenit & lætari, quoniam in eo diabolus perdidit, & ſalutem mundus accepit. Et notandum, quòd multitudo cœleſtis angelo nunciãti ſociata eſt, vt multitudo adueniens dictum angeli cõfirmaret. Et ſecundũ Bedam, vno euangelizante angelo, multitudo in cõſonam laudem prorumpit creatoris, & officium ſuum deo impẽdens, & nos exemplo ſuo inſtruens, vt quotiens ſacram eruditionem ex fratris ore audimus, vel ipſi quæ pietatis ſunt, intra nos ad mentẽ reducimus, ſtatim deo laudes corde, ore, & opere reddamꝰ: & apertè demonſtrans quòd p̃ hãc natiuitatẽ homines ad pacem vnius fidei, ſpei, & dilectionis, atq;

Caſſiodorus de gaudio natalis dominici.

M ad gloriam diuinæ laudationis eſſent conuertendi. Deinde aſcendentes angeli in cœlum cum iubilo & canticis, nunciauerũt hæc ſimiliter cõciuibus ſuis. Tota igitur ſuperna curia exhilarata, magnoq; feſto facto, ac laudibus & gratiarũ actionibus deo patri exhibitis, venerunt omnes per ordines ſuos videre faciem domini dei ſui, & adorãtes eum, & matrem ipſius cum omni reuerentia laudis eidem perſonabant & cantica: quis enim illorum talibus auditis nouis remanſiſſet in cœlo, quin viſitaſſet dominum ſuum ſic humiliter conſtitutum in terra? In nullo eorũ cadere potuiſſet hæc tanta ſuperbia. Vnde Apoſtolus: Et cùm introduceret primogenitum in orbem terrarum, dixit: Et adorẽt eum omnes angeli dei. Vnde Aug. In ſtabulo naſcitur, & à matre Maria vili faſcia cingitur, & in pręſepio reclinatur. Non erat ei cedrina domus, nec lectus eburneus in quo pareret creatorem, & omnium poneret redemptorem. Idcirco velut exul & peregrina in aliena domo mũdi dominum peperit, & tãquam fœmina pauper, non ſericis, ſed pannis vilibus inuoluit, & in præſepio.

Heb. 1. — *Auguſtinꝰ de humilitate naſcẽtis Chriſti*

A ſepio collocauit. Quem vt peperit, ſtatim vt deũ adorauit. O ſtabulum felix, præſepe beatum, in quo naſcitur Chriſtus, & reclinatur omniũ deus. Ibi fuerunt obſtetrices angelicæ poteſtates, & ſolatium angelorum. Ibi erant milia milium exultantium. Ibi vagiebat Chriſtus in ſtabulo, & fiebat lætitia magna in cœlo. Plorabat in præſepio Chriſtus, & tamen de ipſo exultat multitudo cœleſtis exercitus, reſonans deo gloriam in altiſſimis, & in terra pacem annuncians hominibus bonæ voluntatis: quia bonitas cœli nata erat in terris. Deſcenderat pax vera de cœlo, & inde angeli gratulantes decantabant gloriã in altiſſimis deo. Exultant angeli, contremiſcit Maria mater dei effecta. Gaudẽt angeli de Chriſto tripudiãdo ſecurè, ante quẽ ſtat mater cum magno tremore, & timore exultat, & cum exultatione timida perſeuerat. hæc Augu. ⌊Poſt hęc paſtores loquebantur adinuicem, dicentes: Transeamus vſq; Bethlehem, ⌋de qua nobis dictum eſt, ⌊& videamus ⌋ibi oculis noſtris ⌊hoc verbũ, ⌋id eſt, iſtam rem dignã verbo vel recordatione, quæ res facta & impleta eſt, quam rem ⌊dominus fecit, ⌋ quia alius facere non potuit, ⌊& oſtendit, ⌋id eſt, reuelauit ⌊nobis ⌋

Obſtetrices dominicæ.

B quaſi dicerent: Videamus puerum natum per verbum angeli nobis ſignatum. Verbum enim vel ſermo in ſacra ſcriptura, ſæpe pro re digna verbo accipitur: vt in Eſaia, non erat verbum in domo ſua, id eſt, res grandis quam non oſtenderet eis. Vel videamus hoc verbum, quod erat in principio apud patrem quomodo caro factum eſt: quia cùm caro domini noſtri videtur, verbum videtur quod filius eſt, ⌊quod factum eſt, ⌋quòd tota trinitas incarnari conſtituit, & ſic factum hominem ſcilicet mortalem, oſtendit nobis: quia in deitate videri nõ poterat. ⌊Et venerunt feſtinantes, ⌋principaliter ex vehementi gaudio & deſiderio videndi infantem natum: & ſecundariò vt citius redirent ad gregem ſuum ſine cuſtodia dimiſſum, in quo notatur eorum deuotio & ſollicitudo quærẽdi: nemo enim cum deſidia quęrens, Chriſtum inuenire meretur. Ad quem ſecundum Bedam, feſtinanter ire eſt, nõ pedum greſſus accelerare, ſed in fide ſemper, ac virtute proficere. ⌊Et inuenerũt

Verbũ, in ſacra ſcriptura quid eſt.

Eſa. 39.

C Mariam & Ioſeph, & infantem poſitum in præſepio. ⌋Ex abundantia quippe pacis, qua tunc homines gaudebant, & propter hoſpitum ſuperuenientium frequentiam portæ non claudebantur, ideo paſtores nocte intrare & ad puerum venire poterant. Inuenitur Chriſtus cum Maria virgine, & Ioſeph viro iuſto, & in præſepio, per quod docemur, quòd qui vult inuenire Chriſtum, debet habere mundiciam cordis reſpectu ſui, quod per Mariam virginem: iuſtitiam reſpectu proximi, quod per Ioſeph iuſtum: & humilitatẽ ac reuerentiam reſpectu dei, quod per humile præſepium innuitur. Inuenitur autem Chriſtus mediante Maria & Ioſeph, id eſt, contemplatione & actione, in cuius figuram Iacob qui & Iſraël, id eſt, videns deum dictus eſt, vtranque vxorem ſcilicet Rachel & Lyam habuit. ⌊Videntes autẽ ⌋ oculis corporalibus & exterius puerum ſecũdum carnem, ⌊cognouerunt ⌋ cogitatione intellectuali, & per fidem interius ⌊de verbo, ⌋id eſt, filio dei dictum eſſe, ⌊ quod dictum erat illis de puero hoc, ⌋ & ſic per cognitionem humanitatis, venerunt ad cognitionẽ deitatis: quia, vt prædictum eſt, nõ ſolum exterius ſed etiam interius fuerunt illuminati de cognitione verbi incarnati. Et adorantes puerum, referebant quæ ab angelis audierant. ⌊Et omnes qui audierunt mirati ſunt: ⌋ & de incarnationis myſterio, & de paſtorum atteſtatione. Moraliter ex pręmiſſis nota, quòd volentibus ſpiritualiter inuenire Chriſtum, tria ſunt neceſſaria, ſcilicet colloqui per meditationem ſcripturarum, tranſire per contemplationem creaturarum, feſtinare per deguſtationem gratiarum. Vel volentes inuenire Chriſtum, debemus colloqui per peccatorũ confeſſionem, tranſire per carnalium & tẽporalium abiectionem, feſtinare per feruentis deſiderij accelerationem: & hoc vſque in Bethlehem, id eſt, domum panis per diuinorũ deguſtationem. Et tunc inueniemus Chriſtum in præſepio cordis noſtri, per delitioſam ſuæ pręſentiæ exhibitionem, cuius deliciæ ſunt eſſe cum filijs hominum. Moraliter etiam, & anagogicè per Bethlehem, quæ interpretatur domus panis, patria cœleſtis deſignatur: quia ibi eſt ille beatus panis de quo infrà dicitur: Beatus qui manducat panem in regno dei. Ad hanc Bethlehem, triplici trãſitu peruenitur. Primus eſt, de vitijs ad virtutes. Secũdus, de virtute in virtutẽ. Tertius eſt, ex hoc mundo ad patrem, ſiue de morte ad vitam.

Cur portę apertæ erant.

D

Inuenire Chriſtũ volẽtibus, neceſſaria.

Bethlehẽ moraliter, & anagogicè.

Lucæ. 14.

E Igitur ſecundum conſilium Bedæ, Tranſeamus etiam nos exemplo horũ paſtorum vſq; in Bethlehem ciuitatem Dauid cogitando, ac recolamus amando, & incarnationem Chriſti dignis honoribus celebrando. Tranſeamus etiam abiectis carnalibus cõcupiſcentijs toto deſiderio mentis vſq; in Bethlehem ſupernã, id eſt, domum panis viui, non manu factã ſed æternã in cœlis, & recolamus amando: quia verbum caro factum, illuc carne aſcendit, ibiq; ſedet, in dextera patris, illuc eum tota virtutum inſtantia ſequamur, & ſollicita cordis ac corporis caſtigatione procuremus, vt quẽ illi in præſepio videre vagientem, nos in patris ſolio mereamur videre regnantem. Non eſt tanta beatitudo cum deſidia ac torpore quærenda, ſed alacriter ſunt Chriſti ſequenda veſtigia. Et ſicut illi vidẽtes cognouerunt, ſic & nos quę dicta ſunt de ſaluatore noſtro plena dilectione feſtinemus

F amplecti, vt hęc in futuro perfectę cognitionis viſu comprehendere valeamus. ⌊Maria autem ⌋prudentiſſima ⌊ conſeruabat ⌋ in ſcrinio pectoris ſui, ⌊ omnia verba, ⌋ſcilicet de annunciatione angelica, de exultatione Ioannis in vtero, de ortu ſaluatoris, de cantico angelorum, ac de apparitione & fide paſtorum, ⌊ conferens ea in corde ſuo, ⌋ cum ſcriptis prophetarum. Ecce ergo optima diſcipula, quæ audita conſeruabat memorię commẽdando, & omnia nihil obliuioni dando, & conferens obſeruata frequenter repetendo: vnde fuit arca cõtinens diuinorum eloquiorum arcana. Cõſeruabat ergo omnia & memoriæ cõmendabat, vt poſtea ipſa docente & narrante ſcriberẽtur, & in vniuerſo mundo prędicarentur. Ab ipſa enim Apoſtoli plurima de geſtis domini didicerũt, maximè ea quæ geſſit antequam eos vocaret, & ad ipſam omnes quaſi ad magiſtram recurrebant. Et quia ſanctas ſcripturas legerat, & prophetas ſciebat, cõferebat quæ ſecum ſunt acta de domino, cum his quæ nouerat, à prophetis ſcripta de eo, attendens

Maria diſcipula optima fuit

prudenter

G prudenter quomodo prophetiæ implebantur in
puero nato. Conferens ergo ea quæ in puero fieri
videbat, cũ illis quæ de eo in oraculis prophetarũ
legerat, tanto verius eum deũ esse credebat, quan-
to ea quæ de illo legerat in eo compleri cernebat.
Et ista collatio erat ei delectabilis valde, & vtilis
Hiero. de Maria in terris relicta. Ecclesiæ: quia secũdum Hieronymum, Ipsa post
ascensionem filij sui remansit ad tempus in terris
cum Apostolis, vt eos plenius instrueret: quia o-
mnia familiarius viderat & tractauerat, propter
quod melius exprimere poterat. Vt enim dicit
Hiero. quod melius nouimus, melius proferimus.
Maria ergo virginalis pudicitiæ iura custodiens,
& non minus pudica ore, quàm corpore, secreta
Christi quæ nouerat nulli diuulgare volebat, sed
tacito corde scrutans cõgruum tempus quo deus
hæc diuulgari vellet, & quomodo vellee reuerẽter
expectabat, cõferens ea quæ viderat circa se acta,
& quę in scripturis legerat agenda. Legerat enim
Esaiæ.7. in Esa. Ecce virgo concipiet & pariet filium: &
videbat se virginem, & cõcepisse & peperisse. Le-
Esaiæ.1. gerat: Cognouit bos possessorem suum, & asinus
H præsepe domini sui, & videbat dei & suum filium
inter hæc animalia vagientem in pręsepio. Lege-
Esaiæ.11. rat, Egredietur virga de radice Iesse, &c. & vide-
Matt.2. bat se de stirpe Dauid, ortam & natam. Legerat
Nazaręus vocabiť puer iste, & videbat se in Na-
Ibidem. & zareth de spiritusancto concepisse. Legerat: Et
Mich.6. tu Bethlehẽ terra Iuda, &c. & videbat se in Beth-
lehem peperisse. Comparat ergo verba propheta-
rum, & quæ legerat factis, & quæ in his audiebat
& videbat, & in omnib⁹ vna mater sapientiæ cer-
nit concordiam, & habet certa fidei argumenta.
Maria mater dei. O quantum gaudere poterat, cùm se matrem dei
cognosceret: quia vt ait Ansel. Solum de sancta
Maria virgine prædicare, quòd dei mater est: ex-
cedit omnem altitudinem quę post deum dici vel
cogitari potest. ⌊Pastores⌋ autẽ ⌊abierũt cum gau-
dio,⌋ ingenti ⌊& reuersi sunt,⌋ ad curam & custo-
diam gregis sui, ⌊glorificantes⌋ corde ⌊& laudan-
tes⌋ ore ⌊deum⌋ tanquam autorem & opificem,
⌊in omnibus,⌋ id est, de omnibus ⌊quæ audierãt,⌋
I scilicet ab angelis ⌊& viderãt,⌋ in Bethlehem pro-
proprijs oculis ⌊sicut dictum est,⌋ ab angelo ⌊ad
illos,⌋ id est, in hoc gloriá deo laudesq; referebant,
quod non aliud venientes inuenerant quàm sicut
ad illos dictum erat. Ipsi enim de tam eximio be-
neficio toti mundo generaliter collato, & eis spe-
cialiter ostenso grati existentes, deuotionem suã
Pastorum reuersio ad greges. in laude dei eructabant, & deum glorificabant. In
hoc etiam reputantur deuoti: quia post contem-
plationem saluatoris reuertuntur ad exercitium
actionis. In quo datur forma pastoribus Ecclesię,
qui alijs dormientibus debent vigilare, & ire ali-
quando in Bethlehem contemplationis, & ad stu-
dium sacræ scripturæ, vt ibi pane cœlesti reficiã-
tur, & refecti pane doctrinæ ad pascendum gre-
Ezech.1. gem reuertãtur. Vnde in Ezechiele: Animalia
Meditatio historiæ dictæ. ibant & reuertebantur. Vade nunc & tu ad viden
dum verbũ pro te carnem factum, & genibus fle-
xis adora dominum deum tuum, & eius matrem,
ac reuerenter saluta Ioseph sanctum senem. De-
inde osculare pedes pueri Iesu, iacentis in præse-
pio: & roga dominam, vt eum tibi porrigat vel
accipere permittat. Accipe ergo eum ad te, & in-
ter brachia tua retine. Intuearis faciem eius dili-
genter ac reuerenter deosculare, & delecteris in eo K
ex corde. Confidenter hæc facere potes: quia pro
salute eorum venit ad peccatores, & cum eis hu-
militer conuersatus est, & tandem se eis in cibum
dimisit: vnde benignus domin⁹ patienter permit-
tet pro tuo velle se tangi, nec imputabit pręsum-
ptioni, sed amori. Semper tamen cum reuerentia
& timore hoc facias: quia ipse sanctus sanctorum
est. Postea redde ipsum matri suæ, & conspice stu
diose, quàm diligenter & sapienter eum lactat &
gubernat, ac cætera obsequia ei facit. Sta & tu
ad seruiendum paratus, & adiuua eam si potes. In
his delectari, iocundari, & sedulè meditari memẽ-
to, & quãtum potes sta familiaris dominę & pue-
ro Iesu, & intuearis faciem eius sæpe, in quem de-
siderant angeli cõspicere semper: tamen, vt dixi, 1.Pet.1.
cum reuerentia & timore, ne patiaris repulsam de
præsumptione. Reputare enim te debes indignũ,
in conuersatione talium & tantorum. Vnde An-
selmus: Hinc matrem cum omni deuotione in
Bethlehem prosequere, & in hospitium diuertens
cum illa assiste, & obsequere parienti, locatoq; in
præsepio paruulo erumpe in vocem exultationis, L
& clamans cum Esa. Paruulus natus est nobis, & Esa.9.
filius datus est nobis, & amplectere illud diuinũm
& dulce præsepium. Mitiget verecundiam amor,
timorem depellat affectus, vt sacratissimis pueri
pedibus labia figas, & oscula gemines, deinde pa-
storum excubias mente pertracta, angelorum cur
rentem exercitum admirare, cœlesti melodię tuas
interpone preces simul corde & ore decantans:
Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus
bonæ voluntatis. Vnde & Augusti. Angelorum
vocem per quam dominus Iesus Christus, natus
virginis partu pastorib⁹ nunciatus est, cùm euan-
gelium legeretur audiuimus. Gloria in excelsis
deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.
Festa vox & gratulatoria, non vni fœminę, cuius
vterus ediderat prolem: sed humano generi cui
virgo peperit saluatorem. Dicamus ergo & nos,
& quanta possumus cum exultatione dicamus: di
camus inquam & nos fideli corde deuota voce,
Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus
bonę voluntatis: & hęc verba diuina, has dei lau- M
des, hoc euangelicũ gaudium quanta valemus cõ-
sideratione perspectum, fide, & spe, & charitate
meditemur. Vnde Grego. Nazianzenus: Cum pa
storibus puerum venerare, cum angelis hymnum
dicito, cum archangelis chorum ducito. Exulta
& si nõ potes, vt Ioannes ex vtero, certè velut Da 2.Reg.6.
uid in collocatione arcæ testamenti tripudia, ve-
nerare natiuitatem, per quam terrenæ natiuitatis
vinculis liberatus es: hæc Greg. Venias, & nihilo-
minus quotidie vt videas Iesum in præsepio spi-
rituali, scilicet in altari vt carnis suæ frumento
merearis cũ animalibus sanctis refici. Et sciendũ Natiuitas
quòd triplex est Christi natiuitas: scilicet diuina, Christi triplex.
humana, & gratuita. Prima est, ex patre æterna-
liter. Secunda, ex matre temporaliter. Tertia, in Substantia
mente spiritualiter. Et istę tres natiuitates sumũ- Christi triplex.
tur secundum tres Christi substantias, quæ sunt
deitas, caro, & spiritus. Nã ex patre nascitur deus,
ex matre caro: in mente nascitur per gratiam spi-
ritussanctus. Ex patre nascitur semper. Ex ma-
tre semel. In mente sæpe. Secundum natiuitatem
diuinam Christus habet patrem sine matre: secũ-
dum hu-

A dum humanam, matrẽ sine patre: secundum gratuitam, habet patrem & matrem: secundum illud: Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse me⁹ frater & soror & mater est. Has verò Christi natiuitates repræsentat Ecclesia, in die natiuitatis eius. Primam natiuitatem repræsentat in missa quæ cantatur in nocte: quia diuina natiuitas est nobis occulta. Secundam, repræsentat in missa quæ cantatur in aurora: quia natiuitas humana fuit partim occulta: scilicet quãtum ad modum: & partim manifesta, scilicet quãtum ad effectum. Tertiam, repræsentat in missa quæ cantatur in die: quia gratuita natiuitas manifesta est in anima, in qua Christus concipitur per affectum, nascitur per effectum, nutritur per profectum. Honora tunc & venerare ciuitatem Bethlehem pusillam & minimam, per quem tibi regressus patefactus est ad paradisum, & ad patriam. Hęc ciuitas spatio modica, primò dicta est Effrata, sed postea facta est ibi fames magna: qua transeunte facta est ibidem magna abundantia, & tunc vocata est Bethlehem, id est, domus panis, propter euentum abundãtiæ superuenientis. Hęc

Matt. 12.

Bethlehẽ cõmendatio.

B ciuitas nõ est minima in principibus Iuda, id est, dignitatis excellentia, quippe quia conscia mysteriorum ante Christi aduentum. Ibi enim vnctus fuit Dauid: Ibi sacrificium solennizatum. Ibi cõnubium Ruth & Boos celebratum: in quo præfigurabatur humanitatis & diuinitatis connubiũ, verum sacrificium & immutabile regnum. Item conscia gaudiorum, in aduentu Christi. O quis dignę penset gaudium angelorum laudantium, pastorum videntium, regum adorantium, populorum credentium. Item conscia martyriorum post aduentum Christi, quando Herodes fecit infantes occidi. Sed maximè beata in germine: quia inde exijt germen nobile, scilicet dux & dominator, germen vtile regens populũ Israël. De cuius ciuitatis laude, sic dicit Bern. O Bethlehem parua, sed magnificata à domino. Magnificauit te qui factus est in te, paruus ex magno. Quæ ciuitas si audiat, non inuideat præciosum stabulum

Mysteria in Bethlehem facta.

Bernard⁹ de laude Bethlehẽ.

C illud, & illius præsepij gloriam. Vbique gloriosa dicta sunt de te, ciuitas dei, vbique canitur: quia homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Hæc Ber. Bethlehẽ sita est in monte longo, sed arto, ab Oriente se extẽdens in Occidentẽ, in cuius fine Orientali sub rupe quadã quæ erat in quodã diuersorio, illuxit nobis Sol iustitię Christus de⁹ noster, & cõtra Occidentẽ, ad quatuor vel quinq; pedes erat præsepe iumentorũ, in quo dulcis puer ille fuerat reclinatus. In hac ciuitate est sancta & venerabilis ac mirę pulchritudinis, & deuotionis ecclesia cathedralis cõsecrata in honore beatæ virginis Mariæ, quam ædificari fecit beata Helena, mater Constantini imperatoris, in qua est scripta, & in illa pulcherrimum altare marmoreum in loco vbi virgo Maria peperit, & Christus nasci voluit. Est etiam in ipsa Ecclesia capella pulcherrima & deuota, in qua erat illud præsepiũ venerabile & diuinum. In eadem Ecclesia est sepulchrum innocẽtum, & sepulchrum beati Hieronymi. Ibi beata Paula & Eustochium requiescunt. Ibiq; est cisterna in quam stella dux Magorum dicitur cecidisse. Hanc sanctam & deo dilectam ciuitatem, beatus Hieronymus prælegit,

Psal. 86.

Bethlehẽ situs.

Templũ in Bethlehẽ.

Cisterna in quã stella cecidit.

vt ibidem domino deseruiret. Beata etiam Paula & Eustochium filia eius, cum multis alijs virginibus in monasterio sanctimonialium dei seruitio, & diuinæ contemplationi deuotissimè vacantes, regnum mundi & omnem eius ornatum propter amorem domini nostri Iesu Christi, & loci deuotionem contempserunt. Multi quoq; ex his qui desiderio terræ sanctæ de terra & de cognatione sua, & de domibus patrum suorum exierunt, licèt turba & tumultus hominum plerunque religioni sint impedimentum, maluerunt tamen inter turbas populorũ corporaliter habitare, quàm sanctarum ciuitatum quas Christus specialiter elegit, scilicet Hierusalẽ, Bethlehẽ, & Nazareth, quæ tanquam cellæ aromaticę saluatoris conuersatione redolent, habitatione priuari. In Nazareth enim de spiritusancto, in Maria virgine fuit dominus conceptus. In Bethlehem natus. In Hierusalem pro salute nostra crucifixus, mortuus, & sepultus. In Bethlehem ergo secundus Adam est natus, de qua ad septẽ miliaria vel circa contra Austrum est Ebron ciuitas, vbi in agro Damasceno fuit primus Adã de rubra terra formatus, de quo agro ad iactum arcus est spelunca duplex, vbi ipse Adam cum coniuge sua est conditus & sepultus: tres magni patriarchæ, scilicet Abraham, Isaac, & Iacob, cum coniugibus suis.

D

Ciuitates à Christo specialiter electæ.

Adã secũdus & primus.

E

Christus itaque natus est, vt captiuum hominẽ liberaret. Et hoc præfiguratum fuit, in pincerna Pharaonis, cui in carcere videbatur, quod coram se vitis de terra crescebat, habens tres propagines seu ramos, quæ cœpit florere & vuas producere, quas in calicem Pharaonis exprimens, potum Pharaoni offerebat: qui secundum somnij interpretationem post tres dies liberatus est. Sic cùm genus humanum miserabilem sustineret captiuitatem: vitis, id est, Christus de terra sola, scilicet Maria excrescebat, qui tres propagines: scilicet carnem, animam, deitatem habebat. Vel tres propagines sunt tres personæ sanctæ trinitatis. Tertia verò die, postquã vinum sanguinis sui in cruce est expressum, & regi cœlesti oblatum, tunc ge

Figurę natiuitatis Christi. Gene. 40.

F nus humanum de captiuitate est egressum. Hoc vinum regem cœlestem ita inebriauit, quòd omnem offensam humano generi relaxauit. Hoc vinũ nobis sub sacramẽto reliquit, vt quotidie regi cœlesti pro mũdi offensa offeratur: quia quotidie à mũdo offenditur. Vnde cùm Christus nasceret, vineæ Engadi floruerũt, & Christum verã vitem venisse ostenderunt. Modus autem natiuitatis Christi, figuratus est in virga Aaron, quæ floruit & fructum amygdalinum protulit. Sicut enim virga illa mirabiliter contra naturam germinauit, sic Maria supra ordinem naturæ mirabiliter filium generauit. Virga Aaron protulit fructum sine plantatione, Maria genuit filium sine virili cõmixtione. In testa amygdalina dulcis nucleus latebat, in testa carnis Christi dulcissima deitas abscondita fuit. In virga Aaron inuenimus frondium viriditatem, florũ suauitatem, & fructuum vbertatem, sic Maria habuit viriditatem virginitatis, suauitatem pietatis, & vbertatem perpetuę satietatis. Non solum autem Christus Iudęis, sed & Paganis ortum suum præmonstrauit: quia omnes homines saluos fieri voluit. Vnde Octauianus qui tunc toti mundo dominabatur, & ideo à Romanis

Vineæ Engadi floruerunt.

Natiuitatis Christi modus figuratus Virga Aaron.

1. Timo. 2.

Octauian⁹

G Romanis tanquã deus reputabatur Sybillã prophetissam consulebat, si in mundo aliquis eo maior futurus erat. Eodem autem die quando Christus in Iudæa nascebatur, Sybilla Romæ circulũ aureum iuxta Solem contemplabatur, in quo circulo virgo pulcherrima residebat, quæ puerum speciosissimũ in gremio gerebat. Quod illa Cæsari Octauiano monstrauit, & regem potẽtiorem ipso natum esse intimauit.

Natiuitatis Christi magnitudo. Meditari ergo debes cum gaudio, quanta sit hodierna solennitas. Hodie nanque natus est Christus, & sic verè est dies natalis regis æterni, & filij dei viui. Hodie puer natus est nobis, & filius datus est nobis. Hodie Sol iustitiæ, qui in nubibus erat, clarè fulsit. Hodie sponsus Ecclesiæ, electorũ caput, de thalamo suo processit. Hodie speciosus forma præ filijs hominum desideratam faciem eius ostendit. Hodie illuxit nobis dies redemptionis nostræ, reparationis antiquę, felicitatis ęternę. Hodie pax est nunciata nobis hoib9, vt canitur in hymno angelico, qui hodie est factus. Hodie, vt cantat Ecclesia, per totum mũdũ melliflui facti sunt cœli. Hodie

ad Tit. 3. apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei: quia vt dicit Bernar. Potentia apparebat in rerũ creatione, sapientia verò in earum guber-
H natione, sed benignitas misericordię maximè nũc apparuit in humanitate. Hodie adoratus est deus in similitudine carnis peccati. Hodie & nos cum Christo sumus congeniti: quia generatio Christi origo est populi Christiani. Hodie illa duo miracula contigerunt, quæ omnem superant intellectum, & sola fides apprehendere potest, scilicet quòd deus nascitur, & virgo parit. Hodie aliorum miraculorum claruit multitudo. Denique omnia quæ de incarnatione dicta sunt, quasi hic clarius elucescũt: ibi ichoata, hic manifestata: videas nũc illa, ac istis coniunge & applica. Meritò ergo est ista dies gaudij & exultationis, ac lęticiæ magnæ nimis.

Oratio.

IEsu dulcis, qui de ancilla humili, humilis natus te humiliter natum humilitatis pannis inuolui, & in pręsepio reclinari voluisti, da mihi clemẽtissime domine per tuam inenarrabilem natiuitatẽ renasci in me
I nouæ vitæ sanctitatem, & sic sub habitu & pannis me religionis humiliari, vt inter arcta regularis disciplinæ studia, velut in quodam præsepio reclinatus, ad culmẽ veræ humilitatis valeam attingere. Et qui nostræ humanitatis & mortalitatis fieri dignatus es particeps, da mihi tuæ diuinitatis & æternitatis esse participem: Amen.

De circuncisione domini. Correspondet euangelio: Postquam consummati sunt dies, &c.

Caput. X.

Lucæ. 2. POstquam autẽ consummati, ⌋& impleti ⌊sunt dies octo, ⌋scilicet à natiuitate domini vtranque extremitatem cõputando, ⌊vt circuncideretur puer, ⌋ secundum legis præceptum ⌋ quia hoc erat tempus circuncisioni deputatum, ⌊ vocatum ⌋ & declaratum ⌊ est nomen eius ⌋ esse ⌊ Iesus, ⌋id est, saluator: quia in circuncisione solebat nomen imponi, ⌊ quod ⌋ scilicet nomen iam antè impositum est à deo, ⌊ vocatum, ⌋id est, prænunciatum ⌊ est ab angelo, priusquam in vtero: ⌋ scilicet virginis, ⌊ conciperetur ⌋ de spiritusancto.

Ritus circuncisionis à beato patriarcha Abrahã exordium sumpsit, quando & nominis amplificationem accepit. Nam cum signaculo circuncisionis, augmentum & immutationem promeruit nominis, vt qui prius dicebatur Abram, id est, pater excelsus, deinceps ob meritum fidei diceretur Abraham, id est, pater multarum gentium. Nec solũ ipse, sed etiam venerabilis vxor eius augmẽtum cum nominis mutatione promeruit, vt quæ prius dicebatur Sarai, id est, princeps mea & domus suæ tantum, deinceps diceretur Sara, id est, princeps omnium rectè credentium fœminarum. Circũcisio ab Abrahã incepta. K Abram & Sarai mutata nomina

Ex hoc ergo in cõsuetudinem venit, quòd ad huius rei imitationem nomina imponerentur pueris in die circuncisionis eorũ: & sic puero Iesu est factum. Ab humilitate ergo, quæ est radix, & custos virtutum, Iesus sumens initium, circuncisionis accepit signaculum: vt pro te sanguinis precium non tardans effundere, se tuum verissimum saluatorem ostendat, patrib9 tam verbo quàm signo repromissum, eisq; assimilatum per omnia, præter ignorãtiam & peccatum. Nominis imponendi ratio.

Duo magna hodie sunt facta. Primum, quia nomen, scilicet Iesus, est manifestatum, quod ab æterno erat sibi impositum, & ab angelo (priusquam in vtero conciperetur) vocatum. Angelus enim Gabriel, missus L ad Mariam ait: Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis scilicet in circuncisione nomen eius Iesum, scilicet à deo patre sibi impositum. Vnde in Esa. Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os domini nominauit. Magna duo hodie facta. Esa. 62.

Secundũ Orig. Vocabulum Iesu dulce & gloriosum, omni adoratu cultuq; dignissimum, nomen quod est super omne nomen, non decuit primùm ab hominibus appellari, neque ab eis offerri in mundum, sed ab excellentiori quadam maioriq; natura. Hoc ergo nomen ei innatum est: vt enim saluator sit, à propria natura habet. Et quanuis hoc nomẽ alijs antè fuerit impositum, tamen fuit nouum in Christo, inquantum fuit impositum ab hac proprietate: quia est saluator omnium, quæ in alijs nõ fuit, licet salutem in aliquo facto particulari fecerint. Origenes de nomine Iesu.

Iesus enim Hebraicè, saluator interpretatur Latinè. Dicitur autem saluator. Primò, à potentia saluandi: & sic conuenit ei hoc nomen ab æterno. Secundò, ab habitu saluandi, & sic fuit impositũ M ab angelo: & conuenit ei à conceptionis suæ principio. Tertiò, ab actu saluandi, & sic fuit vocatũ nomen in circuncisione: & conuenit ratione passionis suæ. Igitur secundum Chrisost. Hoc nomẽ dei quo Iesus ex vtero virginis nuncupatur, non nouum est ei, sed antiquum: quia Iesus, id est, saluator vocatus est secundum carnem, qui erat saluator secundum diuinitatem. Iesus quid interpretetur.

Vnde considera dignitates huius nominis. Primò quòd hoc nomen fuit ab æterno pręordinatum & consecratum. Secundò, fuit diuino ore nominatum. Tertiò, patriarchis & patribus antiquis desideratum. Quartò à prophetis propheratum. Quintò, ab antiquo scilicet in Iesu Naue, qui & Iosue dicitur, præfiguratum. Sextò, ab angelo virgini & Ioseph prænunciatum. Septimò, à beata virgine prædicatum. Octauò, à Ioseph hodie impositũ. Nonò, ab angelis diuulgatum. Decimò ab Apostolis magnificatum. Vndecimò, à martyribus testificatũ. Duodecimò, à confessoribus collaudatum. Tredecimò, Dignitates nominis Iesu.

A decimò, à sanctis virginibus tanquā oleū effusum præguſtatū. Decimoquartò, à fidelibus veneratū.

Auguſt. de differentia nominum Ieſu & Chriſti.

Eſt autem ſecundū Aug. differentia inter nomen Ieſus, & nomen Chriſtus: quia nomen Ieſus, eſt nomen proprium: ſed nomen Chriſtus, eſt nomē commune & ſacramenti. Item nomen Chriſtus, eſt nomen gratię: ſed nomen Ieſus, eſt nomen gloriæ. Sicut enim hic per gratiam baptiſmalem à Chriſto dicuntur Chriſtiani, ſic in cœleſti gloria ab ipſo Ieſu dicemur Ieſuitę, id eſt, à ſaluatore ſaluati. Et quanta eſt differentia, inter gratiam & gloriam, tanta differentia poteſt dici inter nomen Ieſus & Chriſtus. Moraliter ſecundum Bedam, ſicut Chriſtus in ſua circuncīſione corporali accepit hoc nomē Ieſus, ita electi in ſua circūciſione ſpirituali participāt iſto nomine: vt ſicut ipſi à Chriſto dicti ſunt Chriſtiani, ita à ſaluatore vocētur ſaluati. Quod etiā nomen eis non ſolū priuſquam in vtero Eccleſiæ, per fidem conciperentur, ſed ante ſecula à deo vocatum eſt. Hoc eſt ergo nomen quod eſt ſuper omne nomen. Nec enim eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Nomen quod ſecundum Bernar. eſt mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Nomen quod inſtar olei lucet prædicatum, paſcit recogitatum, lenit & vngit inuocatum. Et ſecundum Petrum Rauennatem: Hoc eſt nomen quod dedit cęcis viſum, & ſurdis auditum, claudis greſſum, ſermonem mutis, vitā mortuis, totamq; diaboli poteſtatem de obſeſſis corporibus virtus huius nominis effugauit. De hoc nomine dicit Anſel. Ieſus eſt nomen dulce, nomē delectabile, nomen confortans peccatorem, & nomen beatę ſpei, ergo Ieſu eſto mihi Ieſus. Nomen Ieſu eſt virtuoſum, iuxta illud Apoſtoli: Abluti eſtis, ſanctificati eſtis, iuſtificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Habet enim nomen Ieſu virtutem ablutiuam, quò ad peccati maculam: virtutem ſanctificatiuam, quò ad culpam: & virtutē iuſtificatiuam, quò ad reatum. Cum igitur tria ſunt in peccato, ſcilicet macula, culpa & reatus, patet quòd quò ad omnia iſta peccatum remittitur per nomen Ieſu. Vnde Ioannes: Remittuntur vobis peccata, propter nomen eius. In

Excellētiæ nois Ieſu.

Phil. 2.

Acto. 4.

B

1. Cor. 6.

Virtutes nominis Ieſu.

1. Ioan. 2.

Phil. 2.

C hoc nomine omne genu flectitur, cœleſtium terreſtrium & infernorum. Hoc nomen domini quicunque inuocauerit, ſaluus erit. De hoc quoque nomine ipſe dominus ait: Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Hoc igitur nomine in omnibus orationibus vti debemus, ac petitiones in nomine Chriſti formare, & propter hoc orationes Eccleſię in fine formātur in Chriſti nomine, dicendo per Chriſtū dominū noſtrū, vel aliquid ſimile. In hoc nomine ille non petit, qui cōtra dei diſpoſitionē, & contra ſuā vel aliorū ſalutem petit: immo verò qui taliter petit, contra hoc nomē eū petere dubium nō eſt. Verè ergo & propriè dictus eſt Ieſus: qa non niſi in hoc ſolo nomine ſalutem obtinere poſſumus. Vnde de ſe ipſo dicit: Ego ſum alpha & ω, principiū & finis. Quia ſicut per verbum æternaliter dictum omnia producuntur, ſic per verbum carni vnitum reparantur, promouentur, & finiuntur. Secundum quòd hodie factum eſt: quia cœpit hodie domin⁹ Ieſus ſuum ſacratiſſimum ſanguinem pro nobis fundere, cùm ipſius caro cultello incideretur lapideo.

Roma. 10.

Ioan. 14.

Petere debemus in nomine Ieſu.

Ioan. 8.

Sanguinē hodie fundere cœpit Ieſus.

Tempeſtiuè cœpit pati pro nobis: & qui peccatū D non fecit, pœnam hodie portare incepit pro peccatis noſtris. Non ſolum enim in virili, ſed etiam in infantili ætate ſanguinem ſuum pro nobis voluit fundere. Plorauit autē puer Ieſus hodie, propter dolorem quem in carne ſenſit: nam verā carnem & paſſibilem, ſicut cæteri homines habuit. Sed eo plorante, credis ne quòd mater potuerit lachrymas continere? Plorauit ergo, & ipſa. Compatere & tu ſibi, & plora etiam cum eo: quia hodie ipſe fortiter plorauit. Nam in ſolennitatibus iſtis multū gaudere debem⁹, propter ſalutem noſtram quā quæſiuit, ſed multū cōpati & dolere, propter ſuas anguſtias quas pro nobis ſuſtinuit. Multum etiam ex hoc admirari debemus ad tolerandum pœnas pro peccatis proprijs, cùm cernim⁹ ipſum tantas tolerāſſe pro alienis. Vnde Bernar. Quis nō erubeſcat refugere multo minores pœnas pro peccatis ſuis, cùm nouerit Chriſtum tanta pertuliſſe, non pro ſuis ſed alienis? Et ſciendū quòd ſex vicibus fudit ſanguinem ſuum pro nobis. Primo, in circunciſione: & hoc fuit noſtræ redemptionis initium. Secundò, in oratione: & hoc fuit noſtræ redemptionis deſiderium. Tertiò, in E flagellatione, & quartò in coronatione, & hoc fuit noſtræ redemptionis meritum: quia liuore eius ſanati ſumus. Quintò, in crucifixione, & hoc fuit noſtræ redemptionis precium, tunc enim quæ nō rapuit exoluebat. Sextò, in lateris apertione, & hoc fuit noſtræ redemptionis ſacramentum, per quod figurauit, nos per aquam baptiſmatis debere mūdari, qui quidem baptiſmus habiturus erat efficaciam à ſanguine Chriſti. Per primum docemur nos ſpiritualiter circuncidere, & peccata abijcere. Per ſecundum, mentis anguſtiam pro ſalute noſtra ſuſtinere: Per tertium, carnem noſtram domare. Per quartū, animam noſtram virtutibus ornare. Per quintum, membra noſtra mandatis dei ligare. Per ſextum, vulneratum cor in charitate dei habere. Vides ergo quoties Chriſtus ſuum fudit ſanguinem, propter noſtram redemptionem: vbi ſunt noſtræ lachrymæ, vbi gemitus, vbi fletus, vbi gratiarum actiones pro tam copioſa ſanguinis effuſione? Venite adoremus & procidamus ante eum, ploremus ante dominum F qui fecit nos, & tam copioſè redemit. Vt enim ait Bernar. Sufficiſſet ad redemptionem orbis vna precioſiſſimi ſanguinis gutta, ſed data eſt copia, vt in beneficij recordatione virtus diligentis clareſceret: copioſa enim apud eum redemptio. Vt autem dictum eſt, ritus & religio circūciſionis ab Abraham ſumpſit exordium: quia primus vnius dei confeſſus eſt fidem, & in ſignum huius primò accepit circunciſionem, quæ fuit ſignum diſtinguens fideles ab infidelibus. Credis enim Abraham, adhuc in præputio poſitus, filium ſe habiturum, quem deus ei promiſit, huius rei ſignum circunciſionem accepit, vt quòd credens iuſtificatus ſit, cerneretur. Fuit ergo data & inſtituta circunciſio, primùm propter meritum fidei Abrahæ, vt ſicut fide diſtabat à nationibus cæteris, ſic diſtaret etiam ſigno circunciſionis. Item vt populus qui ex eadem progenie naſciturus erat, per circunciſionis ſignum peculiaris deo agnoſceretur, & ab alijs nationibus diſcerneretur, ac ſemen eius qui credens deo hoc ipſum acceperat, eſſe ſciretur.

Plorauit Ieſu mater

Sāguinem ſuū ſexies fudit Chriſtus.

Eſa. 53.

1. Pet. 2.

Pſal. 68.

Pſal. 94.

Pſal. 129.

Circūciſio cur inſtituta.

G Item vt si qui ex eodem populo in prælio corruissent, hoc signo circuncisionis inter gentes cogniti, quia de stirpe sancta descenderant, sepulturæ traderentur. Et ideo in eremo non circuncidebantur, vbi soli sine gentibus conuersabantur. Item in remedium peccati originalis, & ad repressionem concupiscentiæ carnalis. Data est etiam circuncisio in præparatione susceptionis fidei: qa circuncisio est quædam professio Mosayicę legis seruandæ, sicut & baptismus est professio legis euangelicę, & per professionem illam disponeban tur ad istam. Circuncisio igitur præteriti temporis mandatum fuit, & signum promissi Christi, quam vsque ad Christum oportuit autoritatem habere, vt tamdiu curreret, donec nasceretur promissus Abrahæ: quo nato, & promissione impleta, oportuit circuncisionem & signum promissionis cessare. Vnde fiebat cultris petrinis: quia petra erat Christus. Voluit autem Christus circuncidi ex causis pluribus, tanquam si †esset legi subiectus. Primò, vt ostenderet se esse de genere Abrahę, qui circuncisionis mandatum accepit, & cui de Christo repromissio facta est. Secundò, vt patribus assimilatus Iudæis satisfaceret, ac scandalum & omnem excusationem in se non credendi, & cum non recipiendi ipsis auferret. Tertiò, vt

Circūcisio fiebat petrinis cultris.

Circūcidi voluit Christus ob multa.

†quianisnō

H legem veterem, & circuncisionem quam deus instituerat, approbaret, ac eam sanctam iustam & bonam fuisse monstraret. Quartò, vt obedientiæ & humilitatis virtutem, nobis suo commendaret exemplo, præceptum legis (cui tamen subiectus non erat) obseruando. Quintò, vt legem quam dedit alijs, etiam ipse impleret, & qui in similitudine carnis peccati, non autem in carne peccati venerat, remediū quo caro peccati mundari consueuerat, non respueret. Sextò, vt legis onus in se sustinens, alios à legis onere quod portare nequiuerant liberaret: quia factus est sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret. Septimò, vt pro nobis sanguinem suum nō solum in ætate virili, sed etiam in infantia funderet, & tempestiuè pati inciperet. Octauò, vt in se veritatem carnis humanæ ostenderet: & hęreticos qui dixerunt eum non

Gal.4.

I verum corpus, sed phantasticum habuisse, cōfunderet. Nonò, vt castitatē quę à circūcisione actus illius membri est, commendaret, & concupiscentiam carnalem reprobaret. Decimò, vt in ipso carnalis circuncisio finem, & spiritualis exordium haberet, & nos fore spiritualiter circuncidendos demonstraret, vt enim Apostolus ait: Finis legis Christus ad iustitiam omni credenti. Hodierno itaque die cessat circuncisio, & habemus pro ea baptismum, qui est maioris gratiæ & minoris pœnæ: nam gratia baptismi superueniens carnis circuncisionem euacuauit, quemadmodum fructu adueniente flores decidunt, & marcescunt. Vnde Grego. Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro his qui ex stirpe Abrahæ prodierūt mysterium circuncisionis. Et secundum Bedam, idem auxilium curationis in lege circuncisio, contra originalis peccati vulnus præstitit, quod nunc baptismus tempore gratiæ cōfert, nisi quòd introitus in regnum nondum patebat circuncisis, vt modo baptizatis. At verò non solum baptismus hoc facit,

Roma.10.

Baptism⁹ euacuauit circuncisionem.

sed etiam passionis adiunctio, quæ si circuncisioni adiuncta esset, & similiter ibi fieret. Ideo autē in carne præputij fiebat circuncisio: quia in parte illa magis cōcupiscentia dominatur, per quam originale peccatū propagatur. Vbi ergo via peccati est, ibi aptè signabatur peccati remediū. Significatur autem per circuncisionem carnis, circuncisio mentis, qua mundatur anima à vitijs: & ideo debemus circūcisionem spiritualem in omnibus intus & extra habere, & ex omni parte spiritualiter vitijs circuncisi esse. Circuncisus enim Christus est, vt omnia peccatorum vitiorumq; superflua hominē abscindere à se debere, doceret. Vnde secundū Bernar. Duplex est circuncisio, quæ à nobis fieri debet, scilicet interior & exterior. Exterior consistit, scilicet in habitu ne sit notabilis: in actu, ne sit reprehensibilis: & in sermone, ne sit contēptibilis. Interior similiter in tribus cōsistit: scilicet in cogitatione, vt sit sancta: in affectione, vt sit pura: in intentione, vt sit recta. hæc Bernar. Debemus igitur esse circuncisi corde, à cogitationibus noxijs & immūdis, à iudicijs falsis & temerarijs, ab intentionibus & voluntatibus iniquis, vt corā deo pertimescamus versare in corde quod coram hominibus erubesceremus dicere vel facere: quia quod dicta vel facta hominibus, hoc sunt cogitationes deo. Debemus quoque esse circuncisi lingua à verbis turpibus, detractorijs, mendosis, ociosis & superfluis: quia de omni verbo ocioso (etiam ignoranter prolato, sicut & de cogitatione minutissima) reddenda est ratio in die iudicij. Debemus etiam esse circuncisi, omnibus sensibus & membris corporis nostri, a prohibitis & illicitis, à voluptuosis & superfluis omnibus abstinendo, & non solum à peccato, sed ab omni occasione peccati nos subtrahendo: quia nisi quis occasionē peccati vitauerit, vix peccatum declinabit. Tali circuncisione omnia vitia & peccata tolluntur & excluduntur, vnde & octauo die circuncisio merirò fiebat, in qua & vltima resurrectio fiet, quando omnibus membris circuncisis, id est, vitijs & peccatis abscisis totus ex integro innouatus, omniq; superfluitate mundatus homo ad immortalitatē resurget. Octaua dies ipsa est quę & prima. In hac enim mundus cœpit, Christus resurrexit. In hac & vniuersalis resurrectio erit. Sex etenim sunt huius seculi ętates in quibus pro deo laboribus insistere, & pro adipiscēda sempiterna requie ad tempus operari necesse est. Septima ætas non in hac, sed in alia vita quiescentium vsq; ad tempus resurrectionis omnium. Octaua autem ætas ipsa est dies resurrectionis sine vllo temporis fine beata. Tunc autē non solum circuncisi, sed omnibus ab eis peccatis abscisis, mūdi & immaculati æternum nomen sancti suscipient & hæreditatem. Qui ergo mala & vana cogitare, vel loqui aut facere nō appetit, iste interius & exterius perfectè circuncisus est. Parum autē prodest circuncisum esse, ex parte vna & nō ex alia: vt enim ait Pius papa: Nihil prodest homini ieiunare & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate, & ab obtrectationibus lingua prohibeatur. Nihil quidem prodest, scilicet quantum ad vitam æternam, prodest enim quantum ad temporalia. Vnde & Beda: Nemo sanè cùm circuncisionem prædicari audierit, vnius solum membri continentiam

K Circūcisio cor in prę putys.

Circūcisio duplex nobis necessaria.

L

Matt.12.

Octaua die circūcisio fiebat

M

Aetates mundi.

Beda ab omnibus circuncidi præcipit.

A cōtinentiam autumet imperari, quasi vel à fornicatione tantū abstinentem, vel licito matrimonio tēperantet vtentē, vel virginitate gloriosum existere absq; aliarū virtutum adiectione sufficiat, & nō omniū potius quos corde, vel corpore gestam⁹ sensuum castigationē præcipi. Ille itaq; vera circuncisione mūdatus est, qui obturat aures suas ne audiat sanguinē, & claudit oculos suos ne videat malum, qui custodit vias suas ne delinquat in lingua sua, & attēdit sibi ne grauetur cor eius in crapula & ebrietate, qui lauat inter innocentes manus suas, & ab omni via mala prohibet pedes suos, qui sup oĩa castigat corpus suū & seruituti subijcit: omniq; custodia seruat suū cor, quoniam ex ipso vita procedit. Sed & ipsa bona actio sua quę in abscondito est circuncisione nō minus indiget, vt cum ieiuno, oro, eleemosynā facio, gloriā intrinsecus quęrā. Quapropter & Apostolus abscondita corde circuncisionē sedulo cōmendat, cui laus nō ex hominib⁹, sed ex deo est: hæc Bed. Debem⁹ ergo omne peccatū intus & extrà vitare,

Esa.23. Ibidem. Psal.38. Lucæ.21. Psal.25. Psal.118. 1.Cor.9. Prouer.4.

B & ex omni parte spiritualiter circūcisi esse. Totiens etiā homo circunciditur, quotiens post peccatum ad pœnitentiā reuertitur. Hanc autē circuncisionem præcedere oportet octo spirituales illuminationes diuinarū gratiarum quę per. viij. dies intelliguntur, & sic octauo die circūcisio in anima celebratur: videlicet peccatoris ad deum cōuersio, peccati recognitio, cōtritio, confessio, satisfactio, peccati detestatio, in futurū cautio, & extūc octauō sequitur impij iustificatio, qua gratia infunditur, & peccatū expellitur, & in ipsa die octauo: scilicet in iustificatione impij celebratur circūcisio in anima pœnitentis. Quæ quidē circuncisio nō est aliud q̃ amputatio vitiorū, quæ habet fieri in cultello pœnitentiæ. Sicut enim in circuncisione corporali fit amputatio superfluę carnis, sic in circuncisione spirituali fit amputatio vitiorū & peccatorum, quæ sola sunt homini superflua: omnia enim alia creata in homine, sunt valde bona. Ec nisi ista circūcisio fiat in anima, ipsa est filia perditionis: secundū illud Gen. Masculus cuius pręputij caro circuncisa nō fuerit, peribit de populo suo. Item isti. viij. dies sunt. viij. illuminationes

Illuminationes octo circuncisionē mētis præcedentes.

Gene.17.

C spiritus septiformis in septem virtutibus principalibus, cum perseuerantia finali quæ est octauo. Et quia nisi per Christū peccata nō tollūtur, ipse est enim agnus dei qui tollit peccata mundi: ideo vt dictum est, circuncisio cultris fiebat petrinis: quia petra erat Christus. Hæc illa Iudęorum circūcisio significat, & sine hac significatione inutilis est. Et ideo Christus circuncisus est, vt circūcisionis significationem nobis cōmendaret. Sicut enim nobis est natus, nobis baptizatus & passus, ita & nobis nō sibi est circūcisus. Spiritualē ergo circuncisionē significatā per corporalē habere studeamus, vt illā spiritualem quę in octaua resurrectionis in nobis futura est ab omni corruptione culpę & pœnę cōsequi mereamur. Tres itaq; conslat esse circūcisiones, vna est sacramentū: scilicet circūcisio quæ est in corpore: duę verò sunt res illius sacramēti, videlicet circūcisio à peccato, quæ quotidie est in anima, ac circūcisio à peccato & ab omni pœna peccati, quæ in resurrectione erit in anima & in corpore.

Ioan.1.

Christus nobis non sibi circūcisus est.

Circuncisiones triplices.

Oratio.

Iesu clemens q̃ de virgine natus sub lege circūcidi voluisti, circūcide Iesu misericors cogitatiōes verba & opera serui tui, vt nihil tuæ voluntati contrariū cogitādo, loquendo operādo, peragam: & in sensu sit mihi cogitatus dei, & omnis narratio mea in præceptis altissimi, & in operib⁹ mandatorum tuorum dirigantur omnes actus mei. Ecce domine corā te sunt, cor meū, lingua mea, sensus & mēbra conanſ quidē, sed p se nō possunt. Fac tu qđ ipsa nō possunt, & perfice in bonis desideriū mei peccatoris, qui cōsueuisti desideriū suum dare iustis: Amen. D

De apparitione domini, facta tribus Magis. Caput. XI.

Ertiadecima verò die puer Iesus manifestauit se gentib⁹, id est, Magis q erant gentiles. Prophetatum quippe seu vaticinatum fuerat per Balaam prophetam gētilium quod oriretur stella ex Iacob, & consurgeret homo de Israël: vbi ostenditur quòd ortus nouę stellę apparentis erat signū Christi nascentis. Isti ergo videntes nouam stellā, cognouerūt per inspirationem diuinā quòd illa erat quæ per Balaam prædicta fuerat, & ideo statim mouerunt se de locis suis, vt ad venerandū puerū natum venirēt. Isti à Balaam genus duxerant, & nō min⁹ fidei q̃ generis successores & hæredes erant: vnde non a magica arte sed à magnitudine scientiæ vocati sunt Magi, quasi in sapientia magni, & erant in scientia astrorū periti, quos enim Hebræi scribas, Græci philosophos, Latini sapientes, hos Persę Magos appellāt. Et ideo erāt Magi nō malefici, sed sapientes primitiæ fidei nostrę. Qui ideo etiā reges dicti sunt: quia illo tempore philosophi & sapientes regnare cōsueuerūt. Vnde de antiquorū temporum felicitate Seneca sic dicit: Summa felicitas erat gentium in quibus nō poterat potentior esse nisi melior. Illo ergo seculo quod aureū perhibetur, officium erat imperare nō regnum. Parum erat regi sine arte & difficultate sibi inuenire aliquod receptaculū. Vnde de quodā philosopho tūc regente statim subiungit: Diogenes Cynicus cùm vidisset puerū caua manu aquam bibentem, fregit protinus exemptū è perula calicem hac obiurgatione sui: Quādiu homo stultus superuacuas sarcinas habui. Qui se cōplicuit in dolio, & in eo cubitauit: hæc Sen. O quātum distat inter rectores huius temporis & illius: quia nunc omnia illis contraria scilicet diuitias, honores, & delicias quærūt, & ideo in futuro forte peius gentibus habebunt. Et venerunt Magi ab Oriente, id est, à partibus quæ respectu Hierusalē sunt versus Orientē: vt secundū Chry. Vnde dies nascitur, inde procederet fidei initium: quia fides lumen est animarū. Et secundū Bern. Meritò ab Oriente venerūt qui Solē iustitiæ nouū nobis ortum annunciant, lætisq; rumoribus totū mundū illumināt. Venerunt autem specialiter de finibus Persarū, Medorum, & Chaldæorum: vbi fluuius est Saba, à quo & Sabęa regio illa dicitur: iuxta quā est Arabia, vbi Magi reges fuisse memorantur. Sunt autem Arabiæ duæ, vna contermina & vicina Iudęę & respectu Hierusalē ab Oriēte, de qua videnſ Magi venisse. Alia cōtermina Indię distans à Hierusalem quasi vni⁹ anni itinere, & de hac infra. xiij. dies non poterant venire. Vnde Remigius: Sciendū est quòd aliqui solent dicere: quòd puer qui tunc natus est in tam breui

Matt.2. Num.24. E

Magorum gen⁹ & denominatio.

Reges, vnde dicebātur.

Seneca de Diogene. F

Magi cur ab Oriēte venerunt.

Arabiæ duæ.

Remigius de subito aduentu.

spatio temporis, de vltimis finibus terræ eos ad se perducere potuit: vel si fuerũt successores Balaã, regio istorum non longè distat à terra promissionis, idcirco in tam breui spatio tẽporis Hierusalẽ venire potuerunt. hæc Remig. Factum est autem vt visa stella quicquid per eam significabat sancti spiritus illustratione mox intelligeretur. Christũ igitur deum & hominem in stella quærebant, quẽ diuina inspiratione per stellam significari intelligebãt. Ista stella differebat ab alijs multipliciter.

Stella Magis visa, ab alijs differt.

Primò, in substantia: quia aliarum stellarum materia est materiæ cœlestis & quintæ essentiæ, hæc autẽ de substantia corruptibili fuit. Secundò, quò ad eius principium effectiuum: quia aliæ stellæ à deo per verbũ creatæ sunt, nulla cooperãte natura, sed ista ministerio angeli à verbo facta est. Tertiò, in duratione: quia aliæ à principio mũdi sunt conditæ, & in æternũ manebunt, ista Christo nato creata est, postea esse desiuit. Quartò, in situ: quia aliæ sunt in cœlo, ista autẽ nõ fuit sita in firmamẽto, sed in aëre nõ longè à terra. Quintò, in magnitudine: quia secũdum Ptolomæum quælibet stellarum firmamẽti visibilis nobis, maior est
H tota terra, fortè ista nõ fuit vltra quantitatẽ duorum vel trium cubitorum. Sextò, in motu: quia aliæ mouẽtur circulariter ab Oriente in Occidẽtem, hæc autem ferebatur motu recto, ab ortu in meridiem. Septimò, in statu: aliæ mouentur motu continuo & nunquam stant, ista autẽ cum Magis euntibus ibat, & cum stantibus & quiescentibus quiescebat. Octauò, in vicissitudine apparitionis & occultatiõis: cùm enim intrauerunt Hierusalem, occultauit se, deinde vbi Herodẽ reliquerunt seipsam monstrauit. Nonò, in tempore: quia aliæ lucent solum de nocte, hæc verò in meridie Sole lucente apparebat, quã lux diurna non impediebat: quia secundum Chrysost. ipsos etiã Solis radios proprio fulgore superabat. Decimò, in significatione: quia aliæ signant temporũ & annorum distinctionẽ, ista verò significabat creatoris natiuitatẽ. Vndecimo, in effectu: quia aliæ habent efficaciam certã ad transmutationem istorum inferiorum, ista autem nullum habuit effectum, nisi
I quòd notauit natum saluatorem. Duodecimò, in ministerio: cætera enim astra creauit deus in ministerium cunctis gentibus, hæc autẽ stella in ministerium solius Christi est ædita. Tredecimò, in singularitate apparitionis: quia quælibet stella apparet omnib⁹ qui sunt in hemisperio eius, sed ista visa est tantum tribus Magis. Quartodecimò, in motore: qa aliæ stellæ nõ habẽt motores proprios, ista autem habuit motorẽ proprium, scilicet angelum, qui natiuitatẽ Christi pastoribus nunciauit.

Magna facta hac die Ecclesiæ.

Multa & magna hac die facta sunt per dominum Iesum, & maximè circa ipsam Ecclesiam. Primum est, quia ipsa hodie in persona Magorũ ab eo in sponsam est recepta: quia est ex gentibus maximè cõgregata. Nã die natalis sui in persona pastorũ Iudæis apparuit de quibus non nisi pauci verbũ dei receperunt. Hodie verò apparuit gentibus quæ Ecclesiã impleuerunt: quia in stellæ fulgore dei gratia, & in tribus Magis vocatio gentiũ præcessit, ipsi enim Magi primitiæ gentium fuerunt, & gentes in Christũ credituras signauerũt. Vnde festum hodiernũ propriè est festum Ecclesiæ, & fidelium Christianorũ. Secundum est: quia Ecclesia hodie sancta est ab eo desponsata, & eidẽ per baptismum verè coniuncta, quẽ tali die anno K
suo.xxx. recipere dignatus est. Et ideo lætanter cãtatur: Hodie cœlesti sponso iuncta est Ecclesia, quoniam in Iordane lauit Christus eius crimina. Nã in baptismo desponsatur anima Christo, qui virtutẽ sumpsit à baptismo suo, & ideo animarũ baptizatarum cõgregatio vocatur Ecclesia. Tertium est: quia tali die scilicet anno reuoluto post baptismum fecit ad nuptias primum miraculũ, quod etiã ad Ecclesiam, & spirituales nuptias adaptari potest, prout infrà suo loco apparebit. His ergo vt cantat Ecclesia, tribus miraculis ornatũ sanctum diem colimus. Vnde, vt dicit Maximus episcopus, in antiquiorib⁹ libris dies illa dicit plu raliter dies Epiphaniarũ, id est, plurium illustrationum Christi Epiphanes enim illustrationẽ sonat. Has tamẽ tres manifestationes proprijs quidem nominib⁹ distinguunt Epiphaniã vocantes eam, quæ per stellã facta est, quasi desursum facta, Theophaniam eã quæ in baptismo quasi à deo, id est, à patre factã, Bethphaniam rã quæ in nuptijs quasi in domo factã: Beth enim domũ sonat. Rectèq; tria hæc in vno die acta nobis mysteria prædicantur, qui trinitatis ineffabilis arcanũ vno dei L
sub nomine confitemur: hæc Maximus.

Maximus de tribus apparitionibus.

Beth domũ sonat.

Insuper secundũ Orig. etiam hac die pauit quatuor milia hominũ de septẽ panib⁹, & paucis pisciculis. Vides itaque q̃ venerabilis est dies ista quã dominus elegit, ad tot mirifica & magnifica facienda. Cõsiderans ergo Ecclesia tot magna beneficia hodie sibi à sponso exhibita, grata existere volens exultat, iocundatur, & iubilat, ac diem hãc magnificè solẽnizat. Dicamus itaq; nunc de primo: quia de alijs dicendum erit infra ordine suo. [Cùm ergo] secundũ prophetiã Micheæ, [natus esset Iesus in Bethlehem Iudæ,] quæ est in tribu Iuda, quod dicitur ad distinctionem alterius Bethlehẽ, quæ est in Galilæa in tribu Zabulon, [in diebus Herodis regis,] scilicet anno regni sui.xxx. per quod ostenditur tempus præfinitũ Christi nascentis: prophetauerat enim patriarcha Iacob illo tempore Christum nasciturũ quando deficeret sceptrũ siue rex & dux de populo Iudæorum, & hoc impletũ est in Herode Ascalonita qui fuit Idumæus, & primus M
regnauit alienigena. [Ecce Magi,] & gẽtiles vniuersam Ecclesiã futurã ex gẽtibus repræsentantes à partibus Orientalibus, [venerũt Hierosolymam,] ciuitatem regiam, ibidem de Christo nato inquirentes & dicentes: [vbi est q natus est rex Iudæorum,] ecce ergo titulus à Magis hic nũciatus, à Iudæis reprobat⁹ ibi, noli scribere rex Iudæorũ, à scriptura confirmatus ibi: qđ scripsi, scripsi, [vidimus enim in Oriente stellam eius,] scilicet propriam: quia hanc creauit ad sui ostensionẽ, [& venimus,] personaliter [adorare] humiliter [eũ] singulariter. Veniunt pastores vt certificentur vt supra. Veniunt reges vt venerẽtur, vt hic. Veniunt senes, vt gratulentur vt infrà. Primũ pertinet ad prælatos. Secundũ ad actiuos. Tertium ad contẽplatiuos. Primi vidẽt & prædicãt. Secũdi venerantur & adorant. Tertij amplexãtur & tenent.

Venerunt pastores, reges, & senes ad Christũ.

Secundũ quosdã Magis Iudæã intrãtibus stella disparuit, vt amittẽtes itineris ducẽ, necesse haberẽt recurrere ad ciuitatẽ regiam, scilicet Hierusalẽ, & ibidẽ inquirere de rege nato. Secundum vero alios cùm Magi Hierusalẽ ad quærendum de puero ingressi fuissent, stellæ ducatum amiserunt, quoniam au-

A xilium humanum requirentes iuſtè perdere diuinum meruerunt: quia rectè diuino deſtrũtur auxilio, qui humanum pręponunt diuino. Et poteſt ſtella iſta illuminatio gratiæ intelligi: quia dum boni à malis conſilium quęrunt, veram illuminationē amittunt.

Stella cur diſparuerit.

Sed ſiue ante ingreſſum in Hieruſalem, ſiue poſt ingreſſum diſparuit, factum eſt hoc à deo pluribus de cauſis. Prima, propter ipſos Magos, vt qui prius fuerant commoniti cœleſti ſigno, confirmarentur etiam dicto prophetico ex doctorum ibi reſidētium reſponſo. Secunda, propter Chriſtum, vt eius natiuitas in ciuitate regia publicaretꝰ, & prophetia de loco natiuitatis Chriſti impleta mōſtraretur. Tertia, vt ſtudio Magorum, damnaretur pigritia Iudæorum: qui gentibus ſollicitè Chriſtum quærentibus ipſi in nullo moti ſunt ad quærendũ. Quarta, vt Iudæi Chriſtum non recipientes, inexcuſabiles de aduentus eius noticia remanerent, cùm Magi Iudæis tempus, & Iudęi Magis locũ natiuitatis oſtenderent. Per hoc etiã figurabatur quod fides Chriſti erat

B à Gentibꝰ deuotè recipienda, & à Iudæis pro maiori parte in infidelitate remanētibus refutanda.

Magorum fides.

Iſti Magi fixi fuerũt in timore Chriſti & fide firmati: quia non obſtante quòd ſcirent iuxta edictũ imperiale, capitali ſententia puniendum eſſe quicunque regem alium quàm ſubiectum Romano imperio nominaret, Chriſtum tamen intrepidi ſunt confeſſi. Vnde Chryſo. Sed nunquid neſciebant, quòd in Hieruſalē regnabat Herodes? Nunquid nō intelligebant, quòd quicunq; rege viuente alterum regem pronunciat aut adorat punitur in ſanguine? Sed dum conſiderabant regem futurum, non timebant præſentē, adhuc non viderant Chriſtum, & iam parati erant mori pro Chriſto. O beati Magi qui ante conſpectum crudeliſſimi regis priuſquam Chriſtum viderēt, Chriſti facti ſunt confeſſores. hæc Chryſoſt. Audiens autem Herodes rex, talia de puero nato turbatus eſt, timens ne regnaturus eſſet, pro eo ſe tanquã alienigena deſtituto.

Auguſtinꝰ de timore Herodis.

Vbi Augu. Quid erit tribunal iudicantis, quando ſuperbos reges cuna terrebat infantis? Timeant nunc reges ad patris dexteram

C iam ſedentē, quem rex impius timuit adhuc matris vbera lambentē: & non ſolũ turbatus eſt ipſe, ſed & omnis Hieroſolyma cum illo, nouitate miraculi percuſſa, & fauere volens Herodi quem timebant: qa ſibi ſubiecta. Sępe enim populus plus eis iniuſte fauet quos crudeles ſuſtinet: vnde rex iniuſtus omnes miniſtros habet impios & adulatores. Turbatur ergo ſecũdum Chryſoſto. omnis Hieroſolyma cum eo, vel cauſa adulationis vel timoris. Turbantur etiã ille & iſti: quia de aduentu iuſti nō poſſunt gaudere iniqui. Vel accipiendo hìc partem pro toto, omnis Hieroſolyma intelligitur illa pars quæ ſibi fauebat, ſic communiter dicitur quando maiores ciuitatis aliquid faciunt, quòd tota ciuitas illud facit: ſic in propoſito, qui erant ibidem maiores, & in regalibus officijs aſſiſtētes, illi cum rege turbati ſunt, & cōgregans omnes principes ſacerdotum & ſcribas populi, ſapientes Iudæorum, ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus naſceretur. Quia enim volebat Chriſtum perdere, ideo ſtuduit de loco natiuitatis Chriſti diligēter inquirere ab illis qui ſcripturas prophetarum prædictas de Chriſto nouerãt, & genealogias deſcendētes à Dauid ſciebant. At illi dixe- D runt ei, quòd in Bethlehem Iudæ, id eſt, quę ſita eſt in terra Iuda prout ſcribitur in Michęa:

Auguſtinꝰ de Iudæis indicãtibꝰ Chriſtum.

ſecundum Auguſt. Iudæi in hoc facto, quòd docēt alios locum natiuitatis, & tamen ipſi non vadunt ſimiles ſunt fabricatoribꝰ arcæ Noë, qui alijs vbi euaderent præſtiterunt, & ipſi diluuio perierunt. Similes etiam ſunt lapidibus miliarium, qui alijs viam indicant, nec ipſi per eam ambulant, de quibus etiam dicit ibidem Augu. quòd oſtenſo alijs vitæ fonte ipſi ſunt mortui ſiccitate. Per ſcribas autem & ſacerdotes qui locũ natiuitatis Chriſti, ex prophetia declarauerũt, & tamen ipſum Chriſtum non adorauerunt, ſed Magis perſecuti ſunt: ſignantur doctores bonæ doctrinæ, ſed malę vitæ, qui quem prædicant ſana doctrina, perſequuntur mala vita. Tunc Herodes clam, & occultè, vocatis ad ſe Magis, didicit ab eis tēpus ſtellæ quæ apparuit eis. Cognito eni loco natiuitatis Chriſti, ex Iudęorum reſponſis, voluit ſcire tempus natiuitatis ab ipſis Magis, vt ſi ad ipſum redirēt, ex tēporis & loci cognatione poſſet Chriſtũ interfi- E cere: & cùm eſſet alienigena, nō confidebat de Iudæis, & ideo voluit conſiliũ ſuũ latere eos, & mittens illos in Bethlehē dixit: eos doloſe & volens decipiendo. Ite & interrogate diligēter de puero, nato. & cùm inueneritis renũciate mihi, vt & ego veniens adorem eum, ſpondet falſum obſequium vt facilius eos decipiat, & ad redeundũ per ipſum inducat. Falſa quippe fuit Herodis promiſſio: qa

Chryſoſt. de pſidis.

ſecundum Chryſoſt. Deuotionē promittebat, ſed gladium acuebat & malitiam cordis ſui humilitatis colore depingebat. Talis eſt conſuetudo omnium malignorũ, quando aliquem in occulto grauius lędere volunt, humilitatem illi & amicitiam figunt: & ſecundum Raba. Finxit Herodes, tam vultu quàm verbis ſe adorare eum velle, quem inuida cogitatione tractabat occidere: & hoc vt vel ad ipſum Magi alacrius redirēt, & ne Iudæi quorum rex erat futurus, ab eo ipſum abſconderent, cuius perſonam omnes hypocritæ tenent, qui dum fictè deum quærunt, inuenire illum nunquã merentur. Et ſicut Herodes ſub ſpecie religionis voluit occidere Chriſtum: ſic hypocritæ, quãtum F in eis eſt, occidunt eum: ſecũdum illud Apoſtoli, Rurſum crucifigētes ſibimetipſis filium dei, nam Heb. 6. ſecundũ Greg. Simulata ſanctitas, eſt duplex iniquitas: ſecundũ Chryſo. Herodi ſimiles eſſe probantur, qui ſacra cōmunione myſterij indigne abutuntur. Adorare quippe ſe fingunt, & eum quãtum in ipſis eſt, interimunt. Iuxta illi Apoſtoli: Qui mãducat & bibit indignè reus erit corporis & ſanguinis domini, cùm autem Magi audiſſent regem, Herodē: nihil mali ſuſpicãtes, abierunt recedentes: ſcilicet de Hieruſalem, vt irent verſus Bethlehē, edocti de hoc per prophetiam. Et cùm Hieruſalē egreſſi fuiſſent, ecce ſtella quã viderãt in Oriente, quę diſparuerat, iterũ eis apparuit: qa auxilium deſerentes humanum, meruerunt recuperare diuinum. In ipſo autem loco, quo eis reapparuit ſtella, facta eſt in memoriam huius Eccleſia. Deinde antecedebat eos, & viam oſtendebat, vſquedum veniens ſtaret ſupra, locum, & vicina domui vbi puer erat. Stabat quaſi ſupra caput pueri: vt quaſi innueret & diceret, hic eſt qui natus eſt rex quem teſtabat: vt quem loquendo

Chryſoſt. de indignè cōmunicantibus. 1. Cor. 11.

G monstrare non poterat, testando monstraret. Et sic stella duce ⌈cum magno gaudio ad tugurium, in quo domin9 Iesus natus est peruenerunt. Ambiguum est quod istorum fuerit: scilicet an Magi in Oriente positi viderunt stellam super Iudæam existentem immobilē, vel viderint stellam in Oriente existere, quæ eos perduxit in Iudæam. Potuit enim nasci in Oriente, & eos præcedendo in Hierusalem perducere, & sentit Chrysosto. & tenetur communius. Fulgentius tamen videtur velle, quòd eam primò viderint immobilem super Iudæam quæ dedit eis signum veniendi in Iudæam, qui Hierusalem tanquam caput Iudeæ adierunt, & ipsis egressis tūc motu notabili eos pręcessit, quæ peracto officio suo in pręiacentem materiam reuersa est. ⌊Et intrantes domum,⌋ Magi scilicet diuersorium, ⌊inuenerunt puerum cum Maria matre eius,⌋ fortè tunc sedente & tenente super genua puerum, & valde gauisi sunt: quia à desiderio suo fraudati non sunt, nec inaniter laborauerunt. Vnde Chrysosto. Propterea gratulati sunt, quoniam quod quæsitum est desideratumq;

Stella vbi visa est stare.

H repererant, quoniam effecti fuerant nuncij veritatis, & quia non frustratam longæ viæ confecerunt spácia: tam ardenti quippe erga Christum cupiditate flagrabant. Felix Maria, nam Iesus sine Maria non nascitur: quia ipsa ministra incarnationis sine Maria non inuenitur: quia ipsa famula educationis, sine Maria non crucifigitur: quia ipsa socia passionis. Ioseph autem, secundū Chrysosto. idcirco tacetur: quia nullum de officijs ad nutricium pertinentibus commemoratur. Vel secundum Hilarium, & Raba. Diuina dispēsatione actum est, vt illa hora absens esset: ne pater eius crederetur, vel aliqua suspitionis occasio daretur gentibus quòd deus non esset qui primitias suas statim nato saluatore, ad eum adorandū miserunt. Ingressi itaq;, & ⌊procidentes⌋ tam mente quàm corpore genua flectunt puero Iesu humiliter, & adorant in carne deum verum adoratione scilicet latriæ reuerenter. Honorant vt regem, & adorant vt deum, vident enim hominem & agnoscunt deum, procidunt in signum humilitatis sine qua nullus verè adorat: quia omnis adorator

Ioseph cur tacetur.

Adoratio Magorū.

I omnem fastum, & confidentiam sui deponere debet, vt quam corpore deiectionem præfert in oculis dei, animo gerat, contritiq; cordis & humiliati victimam offerens deo se curandum committat. Quanta tunc exultatio tibi fuit, ò virgo beatissima quis cogitare valeat, quando eum quem nuper genueras, iam quasi deum adorare videbas? O quàm magna fuit horū Magorum fides. Quid enim erat credere, quòd ille puerulus sic viliter indutus cum paupercula matre, & in loco sic abiecto sine societate, sine familia, sine omni ornatu inuentus esset rex & verus deus. Et tamen vtrunque crediderunt. Paruulum enim non adorassent & honorassent, si paruulum tantummodo credidissent. Tales duces, & talia primitiua nos habere oportebat, ex quo patet quòd cognouerunt Christi diuinitatem per diuinam reuelationem. Cùm enim viderēt puerum pannis vilibus inuolutum in gremio pauperis matris positum, nullum regię dignitatis habentem signum, non est verisimile quod talem reuerētiam ei exhibuissent, nisi in eo aliquid supra hominem cognouissent. Vnde Ber.

Magorum fides.

K Adorant Magi, & offerūt munera adhuc lactenti matris vbera. Sed vbi est ò Magi, vbi est purpura regis huius? Nunquid viles panni isti quibus est inuolutus? si rex est, diadema vbi est? sed vos eum verè videtis in diademate quo coronauit eū mater sua, in sacco nostrę mortalitatis de quo cōsurgens ait: Conscidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia. Et iterum: Sed vnde vobis hoc ò alienigenæ, vt à vobis adoretur Christus? Neq; enim in Israel, tantam fidem inuenimus. Sic vos non offendit vilis habitatio stabuli, non pauperes cunę præsepij. Non vos pauperis matris præsentia, non lactentis scandalizat infantia: quid facitis Magi, quid facitis? Lactentem puerum adoratis in tugurio vili, in vilibus pānis. Ergo ne deus est iste? Deus certè in templo sancto suo, deus in cœlo sedes eius, & vos eum queritis in vili stabulo, in matris gremio. Quid facitis quòd & aurum offertis? ergo rex est ipse, & vbi aula regia, vbi thronus, vbi curiæ regalis frequentia? Nunquid aula est stabulum, thronus præsepium, curiæ frequētia Ioseph & Maria? Quomodo ita insipientes facti

Cant. 3.

Psal. 29.

Psal. 10.

L sunt viri sapientes, vt adorent paruulum despicabilem, tam sua ętate quàm paupertate suorum? Insipientes facti sunt: vt fierent sapientes, & prædocuit eos spiritus quod postea prædicauit Apostolus: Qui vult esse sapiens, fiat stultus vt sapiens sit. Nónne timēdum erat fratres ne scandalizarentur viri isti, & illusos se crederent, cùm tanta indigna viderent? A regia ciuitate vbi regem quærendum coniectabantur, ad Bethlehem villā paruulam diriguntur. Ingrediuntur in stabulum, inueniunt inuolutum pannis infantulum. Non illis sordet stabulum, non offenduntur pannis, nō scandalizantur lactentis infantia, procidunt ante eum, venerantur vt regem, adorant vt deum. Sed profectò qui illos adduxit, ipse & instruxit, & qui per stellam foris admonuit, ipse in occulto cordis intus edocuit. hæc Bernar. Vnde & August. Non sub pollice cella regalis, non de membris purpura, non in capite diadema fulgebat, non pompa famulantium, non terror exercitus, non gloriosior fama præliorū, hos ad eum viros ex remotis cum tanto voto supplices attraxerat. Iacebat in pręsepio puer ortu recens, exiguus corpore, contempti-

1. Cor. 3.

M bilis paupertate. Sed magnum aliquid latebat in puero quod illi homines non terra portante, sed cœlo narrante didicerant. Vnde & Chrysostom9: ⌊Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius.⌋ Matre, inquam eius, non diademate coronata, nō auro refulgente, aut in lecto aureo recumbente, sed vix tunicam vnā habente: non ad ornamentum corporis, sed ad tegumentū nuditatis, qualem habere poterat carpētarij vxor peregrè constituta. Si ergo regem terrenum quærentes venissent, magis fuissent confusi quàm gauisi: quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent. Nunc autem quia cœlestem regem quærebant, etsi nihil regale videbant in eo, tamen solius stellæ testimonio cōtenti gaudebāt oculi eorum cōtemptibilem puerū aspicere: quia spiritus in corde eorum terribilē eum mōstrabat. Vnde & Leo papa: Nec immeritò cùm tres ad adorandū puerum noui syderis claritas deduxisset, nō eum imperantem dæmonibus, non mortuos suscitantem, non cæcis visum, aut claudis gressum, aut

Chrysostom9 de Marię humili ornatu.

Leo papa de virtute humilitatis.

mutis

A mutis eloquium reformantem, vel in aliqua diuinarum virtutum actione viderunt, sed puerum silentem, quietum sub matris sollicitudine constitutum. In quo nullum quidem apparet de potestate signum, sed magnum præbetur de humilitate miraculum. Tota enim vita saluatoris, quæ & diabolum superauit & mundum, humilitate est concepta, humilitate est confecta. Dispositos dies, sub persecutione finiunt. Nec puero tolerãtia passionis, nec passuro defuit mansuetudo pueriljs: vnde tota Christianæ sapientiæ disciplina, non in abundantia verbi, nõ in astutia disputandi, neque in appetitu laudis & gloriæ, sed in vera & voluntaria humilitate consistit: quam dominus Iesus ab vtero matris, vsque ad supplicium crucis pro omni fortitudine, & elegit & docuit. hæc Leo. Vt ergo possis & tu diabolum & mundum vincere, conetis pro viribus humilitatis ac patientiæ virtutes exemplo Christi seruare: quia his munitus poteris faciliter aduersarios & inimicos tam visibiles, quàm inuisibiles superare.

B Et Magi inuento puero aperuerunt thesauros suos, in quo moraliter informamur, vt thesauros nostros in via nõ pandamus, donec præteritis hostibus soli deo ex occultis cordium offeramus. Et [obtulerunt] singuli puero Iesu, aurum, thus, & mirrham. Traditio fuit antiquorum, vt nullus ad deum, vel ad regem, veniret vacuus, & sine muneribus. Arabes autem auro & diuersis generibus aromatum abundant, & talia munera offerre cõsueuerunt, & ideo Magi ista obtulerunt. Et licet morem suæ gentis in donis offerendis sequerentur, hoc tamen diuina inspiratione est factum: vt aliquid mysterij muneribus demonstrarent, & fidem suam mysticis rebus profiterentur. Tum scilicet trinitatis fidem & mysterium reuelantes, & in Christo trinitatẽ adorantes. Tum eum regem & dominum deum, sed mortalem significantes. Et Christi regiam potestatem, ac diuinam maiestatem & humanam mortalitatem venerantes. Hæc enim tria Magi de Christo cognouerunt vt suprà dixerunt, vbi est qui natus est, ecce humanitas: rex Iudæorum, ecce regia potestas: venimus adorare eum, ecce diuinitas.

Muneris offerendi traditio.

Tria in Christo cognita à Magis.

C Significatur enim in Christo regia potestas per aurum, quod regi soluitur in tributum: nam aurum propter sui nobilitatem munus est regale: & ideo ostendit puerum regem esse, & se illud decere. Signatur verò diuina maiestas per thus, quod deo offertur in sacrificium: & ideo ostẽdit puerum esse deum, quod etiam erat oblatio sacerdotalis, & puer ille erat sacerdos, cui nullus vnquam fuit æqualis. Signatur quoque humana mortalitas per mirrhã, qua condiri solent corpora mortuorum: & Christus rex & sacerdos, voluit mori pro salute omnium. Vnde August. Aurum ergo soluitur quasi regi magno, thus immolatur vt deo, mirrha præbetur tanquã pro salute omniũ morituro. Vnusquisque autem eorum prædicta tria obtulit: quia vt dictum est, mysterio congruit. Nullus enim verè Christianus dicitur, qui non Christum & deum, & regem, & passum confiteatur: quod illis tribus muneribus significatur. Vnde Remigius: Isti Magi non singuli singula obtulerunt, sed singuli tria, & singuli eum suis muneribus regem deum & hominem prædicauerunt. hæc Remigi.

Remigi°, quòd singuli tria obtulerũt.

Hos omnis verè Christianus imitatur, qui Christum verum deum esse regem & passum confite- D tur. Offeramus ergo ei aurum, vt eum omnium regem esse, & vbique regnare credamus: thus, vt deum verum & creatorem omnium esse confiteamur: mirrham, vt sic illum deum esse credamus, quem hominem, & mortalem propter nos factum esse non dubitemus. Omnia enim hæc sancta fides veraciter Christo offerre non desinit, dum vnum eundemq́ deum verum, verumq́ hominẽ credit, & verè pro nobis mortuum veraciter recognoscit. Habemus itaque secundum Hilarium, in his non modicam sacramentorum cognitionẽ: in homine mortis, in deo resurrectionis, in rege iudicij. Et ego domine Iesu in extremo vestigio seruorum tuorum, adoro te sedẽtem in gloria dei patris vbique regnantem, & offero tibi splendorem fidei, qua te credo regem omnium seculorũ, deum de deo, & hominem de virgine, mortuum pro peccatis nostris. secundum Bernar. Obtulerunt auri precium ob paupertatem: scilicet ad pauperis matris & filij sustentationem: thuris ad ornamentum, ob sordidam stabuli mansionem, & contra loci fœtorem: mirrhæ vnguentum ob in- E fantuli, vt assolet, corporis teneritudinem: & debilium membrorũ pueri consolidationem. Quia ergo obtulimus Christo sua, offeramus ei & nostra. Quia enim regem, & deum, & hominẽ eum esse credimus, suum est: nostra verò sunt, quę nobis à deo donata sunt. Sunt enim in nobis tria munera deo placentia, & hęc offeramus. Primum est, anima nostra, quæ notatur per aurum: quia sicut auro nihil nobilius est, vel preciosius aut pulchrius, sic nihil nobilius vel preciosius aut pulchrius, quàm anima coram deo reputatur. Secundum est, corpus nostrum, quod per mirrham designatur: mirrha enim est amara, & corpus est amaricãdum per castigationes & passiones. Tertium est, conuersatio sancta & honesta in vtroque: scilicet in corpore & anima: & hoc designatur in thure: thus autem non redolet nisi in igne crematur, sic conuersatio nostra nõ reddit odorem deo, nisi crematur igne tribulationis. Debemus etiam offerre Christo aurum dilectionis, eo quòd pro nostra salute subijt pœnam passionis: ac thus de- F uotæ laudis, per gratiarum actionem: & mirrham compassionis, per mortis ei° recordationem. Habet etiam Ecclesia moraliter aurum, in perfecta sapientia, & doctrina, ac recta fide: thus, in deuota oratione vel bona cogitatione, ac sancta ac bene deo redolente conuersatione: mirrham in pœnitentiæ amaritudine & carnis mortificatione ac bona operatione. Aurum ergo offerunt doctores, thus martyres & confessores, mirrham iam pœnitentes peccatores. Omnis enim oblatio in bis tribus muneribus continetur. Talia ergo munera Magi obtulerunt, in quibus fidei veritatem & totam ecclesiasticam disciplinam significauerunt. Secundum Bernardum: Aurum offerimus saluatori, cùm pro nomine ipsius ex integro derelinquimus substantiam huius mundi. Iam verò necesse est vt qui terrena contempsimus, flagranti desiderio cœlestia requiramus. Sic enim offerimus thuris odoramentum, quo nimirum designantur orationes sanctorum. Oportet etiam, non solum vt præsens seculum contemnas,

Bernard° de munerũ ratione.

Munera dei in nobis deo grata, & offerenda.

 temnas,

G temnas, sed & carnem ipsam castiges ac seruituti subijcias. Duas igitur alas habeat oratio vt contemptum mundi, & afflictionem cordis: nec dubium quin cœlos penetret, & in conspectũ dei sicut incensum dirigatur, in in qua cum auro & thure mirrha quoque ei offertur. hæc Bernardus.

Munera Magorum triũ tria, de tribus.

Sic ergo Magi Christum honorauerunt, de substantia triplici: scilicet corporali, quia procideeunt. Spirituali, quia adorauerunt. Temporali, quia munera obtulerunt. Plus quippe non habet homo, nisi corpus, animam, & temporalia. Bene autem tres Magi fuisse dicuntur: quia qui ad fidem veniunt, indiuiduam trinitatem cõfiteri debent: siue quia qui deum adorant, tres principales virtutes, scilicet fidem, spem, & charitatem debent habere: siue quia qui deum videre desiderant, cogitationem, locutionem & operationemt seu memoriam, intellectum, & voluntatem debent à malis obseruare, & in bonis occupare. Vnde secundum. Grego.

Qui sint reges.

Sancti viri bene reges vocantur: quia cunctis motibus carnis non consentiendo succumbere, sed bene regendo, præesse nouerunt. Et secundum Isido. Reges à rectè regen-

H do vocantur: & ideo rectè faciendo regis nomen tenetur, peccando amittitur: & hi veniunt & recedunt ab Oriente, per quod intelligitur prospe ritas humana, quæ est triplex: scilicet diuitiarum, delitiarum, & honorum.

Maria est stella moraliter.

Per stellam autem quæ Magis apparuit, significari potest virgo Maria, quæ interpretatur maris stella. Hæc autem stella apparet Magis, seu regibus condescendendo sibi deuotis se bene regentibus, & eos per huius mundi mare turbulentum nauigantes, dirigit ad portum salutis qui est Christus: & ipsum inuenientes, venerantur munera ei offerentes: scilicet aurum charitatis, & rhus deuotæ orationis, ac mirrham mortificationis carnis.

Apparitio Christi in Oriente.

Eodem autem die cùm Christus in Iudæa esset natus, ortus eius Magis in Oriente est nunciatus. Videbant namq; stellam nouã in qua puer apparebat, supra cuius caput crux aurea splendebat: audierunt vocẽ sibi dicentem: Ite in Iudæam, & inuenietis ibi natum nouum regem. Igitur in Iudæam festinauerunt,

I & audacter eam intrantes, regi cœli nato munera obtulerunt.

Figuræ. 2. Reg. 23.

Hi ergo tres Magi per tres robustos præfigurati fuerunt, qui regi Dauid aquam de cisterna Bethlehem attulerunt. Tres robusti exercitum inimicorum non timentes, sed viriliter castra eorum transeuntes aquam hauserunt: sic tres Magi potentiã Herodis non formidantes, sed audacter Iudæam intrantes, de nouo rege interrogauerunt. Tres robusti perrexerunt in Bethlehem pro aqua cisternę, quam hauserunt de cisterna terrestri: tres Magi venerunt in Bethlehem pro aqua gratiæ æternæ, quam susceperũt de pincerna cœlesti. Figurabat ergo illa Bethlehemitica cisterna quòd in Bethlehem nasciturus erat cœlestis pincerna, qui propinaret aquam gratiæ omni sitienti, & daret aquam vitæ non habenti.

Figura huius noui regis & huius nouæ oblationis, præmonstrata fuit in regno Salomonis. Salomon residebat in throno de ebore candidissimo, qui vestitus erat auro purissimo. Vniuersi reges terræ regem Salomonem videre cupiebant,

3. Reg. 10.

& ei munera preciosissima apportabãt. Sed & regina Saba talia & tanta munera ei offerebat, quãta & qualia in Hierusalem visa non erant.

K

Thronus Salomonis est beata virgo.

Thronus verò Salomonis est beata virgo Maria, in quo residebat Iesus Christus vera sapientia: hic thronus factus est de ebore cãdido & auro puro: Ebur propter sui candorem & frigiditatem, designat virginalis munditiæ castitatem: sed ebur antiquum in ruborem vertitur, sic longa castitas martyrium reputatur.

Castitas longa.

Aurum quia in valore præcellit omne metallum, significat charitatem, quæ est mater omnium virtutum. Maria ergo dicitur eburnea, propter virginalem castitatem: & auro vestita, propter perfectissimam charitatem: & pulchrè virginitati coniungitur charitas: quia sine charitate coram deo nihil reputatur virginitas. Thronus Salomonis super sex gradus erat exaltatus & Maria superexcellit beatorum sex status: scilicet patriarcharum, prophetarum, Apostolorum, martyrum, confessorum, & virginum. Duodecim leunculi super sex gradus thronum exornabant: quia duodecim Apostoli Marię tanquam reginæ cœli ministrabant: vel quia duodecim patriarchæ progenitores Mariæ erant. Summitas throni erat rotunda: quia Maria erat sine angulo sordium & tota munda. Duæ manus se-

L

dile hincinde tenebãt: quia pater & spiritus à matre filij nunquam recedebant.

Magorum reuersio.

Tandem Magi reuerenter ac deuotè pedes pueri deosculati sunt, & adorato domino, omniq; obsequio peracto, & deuotione completa, ac benedictione accepta inclinantes se cum magno gaudio recesserunt: qui cùm de reditu deliberassent, responsum acceperũt in somnis per diuinam reuelationem, ne ad Herodem redirent: quia cognita veritate, non licet retroire. Per hoc etiam admonemur, quòd cum malis hominibus societatem aliquam non contrahamus, & cognitos errores vitemus.

Seneca de cõsilio mutando.

Vnde Seneca: Non est leuitas à cognito errore discedere, non est turpe cum re mutare consilium: quia ergo intus in conscientia quęrebant, quid vellet diuina voluntas de reuersione ad Herodem (sicut enim Moyses tacens clamabat, sic isti pio affectu interrogabant quid diuina voluntas iuberet) ideo dei meruerunt responsionem: scilicet internam, vel angeli ministerio factam:

M

Naues Tharsẽses

& descendentes ad mare per nauem transfretantes, in Tharsis Siciliæ abierunt, & sic per aliam viam in regionem suam redierunt: quia secundum Hiero. infidelitati miscendi non erant Iudæorum: propter quod factum Herodes iratus, postea naues Tharsensium incendit, secundũ prophetiã Dauid dicẽtis: Psal. 47. In spiritu vehemẽti cõteres naues Tharsis.

Chrysost. de fide Magorũ.

Vnde Chrysosto. Intuere autem Magorum fidem, qualiter non scandalizati sunt in seipsis dicentes: Si magnus est puer hic, quæ necessitas fugæ & occultę recessionis? Hoc enim est verę fidei, nõ quærere causas eorũ quæ verè præcipiuntur, sed suaderi solum ab eis. hæc Chrysostomus.

Vitæ mutandæ ratio.

In hoc ergo forma datur credentibus, vt deuoti ad deum veniant, & in omnibus operibus suis quid iubeat attendant: scilicet ne ad diabolum redeant, sed per Christum qui est via, veritas & vita, & per semitas virtutum ad patriam reuertantur. Hic itaque admonemur omnem salutem & spem in Christo locare, & ab itinere prioris vitæ abstinere, & per aliud iter incedere. Vnde Augustinus: Non qua venimus via redeamus: nec

prioris

A priores nostrę conuersationis vestigia repetamus: via mutata est. Vnde Grego. Magnum verò nobis aliquid Magi innuunt, quòd in regionē suam per viam aliam reuertuntur: Regio quippe nostra paradisus est, ad quam Iesu cognito redire per viam qua venimus prohibemur. A regione etenim nostra superbiendo, inobediendo, visibilia sequendò, cibum vetitum gustando discessimus: sed ad eam necesse est vt flendo, obediendo, visibilia contemnendo, atque appetitum carnis refrenando redeamus. Per aliam ergo viam in regionem nostram regredimur, quoniam qui à paradisi gaudijs per delectamenta discessimus, ad hæc per lamenta reuocamur. hæc Grego. Ad hoc etiā significandum quòd per aliam viam in regionem

Processio papæ.

nostram redire debeamus: Dominus papa in processionibus redit per aliam viam, ab ea per quam est egressus. Magi verò reuersi studiose plus q̄ priùs deum colentes glorificauerunt & prędicantes multos erudierunt. Piè autem credi potest,

B

Aurū Mariæ datū.

quòd domina paupertatis amatrix, zelans fortiter pro paupertate, & intelligens filij sui voluntatem, totum aurum infra paucos dies pauperibus erogauit. Vnde quando intrauit templum, non habuit de quo agnum emeret, quem offerret pro filio: sed emit turtures vel columbas, quæ erat pauperum oblatio. Vides hæc præconia pauper-

Paupertatis præconia.

tatis in duobus. Primò, quia hodie puer Iesus eleemosynam accepit vt pauper, & mater sua similiter. Secundò, quia non solum non procurabat acquirere, sed etiam quę dabantur nolebat retinere. Increscebat desiderium paupertatis, si autem bene attendisti, & profunditas creuit humi-

Humilitatis indicia.

litatis. Sunt etiam qui se viles & abiectos in animo suo reputant, & in oculis suis non extolluntur, sed sic esse nolunt in oculis aliorum. Non sic puer Iesus dominus omnium. Etiam alijs suos defectus & vilia patere voluit, & non paruis & paucis, sed regibus & eorum socijs, quos in comitatu suo adduxerant, & in tali casu & tempore in quo multum timēdum erat. Nam cùm illi venirent, vt regem Iudæorum, quem etiam deum esse

C

credebant, inuenirent: dubitare poterant, ne talibus de ipso visis, reputantes se delusos, sine fide & deuotione recederent. Sed nec propterea dimisit humilitatis amator, dans nobis exemplum, ne sub specie alicuius apparentis boni recedamus ab humilitate, & quod discamus etiam in aliorum oculis viles & abiecti velle apparere. Expeditis igitur Magis, & versus patriam suam regressis, adhuc stat domina mundi cum puero suo Iesu, & nutricio eius Ioseph apud præsepe in illo locello patienter & humiliter vsque ad quadragesimum diem, ac si quæuis mulier alia de populo, & puer Iesus homo purus esset, & ipsi legis obseruatione

Mariæ in filiū cura & amor.

indigerent. Stabat igitur domina vigilans, & attenta super dilecti filij sui custodia. O cum quanta sollicitudine & diligentia ipsum gubernabat, ne vel in minimo defectum haberet. Cùm quanta etiam reuerentia, cautela, & pio timore ipsum contrectabat, quem suum deum & dominum esse sciebat. Flexis quidem genibus accipiebat ipsum de cunis, & reponebat in eis. Cum quanta etiam iocunditate, confidentia & autoritate materna ipsum amplexabatur, & osculabat, stringebat dulciter, & in eo delectabatur, quem filium suum cernebat, & certissimè sciebat. Quàm sæpe quàm D curiosè & prudenter tenella membra ipsius fascian componebat: sicut enim fuit humillima, sic fuit & prudentissima. Vnde in singulis officijs & obsequijs sedulè ministrabat, vigilanti & dormienti, non solum infantulo, sed etiam grandeuo. O quàm libenter eum lactabat: vix fieri potuit quin magnam & alijs fœminis inexpertam dulcedinem in talis filij lactatione sentiret. Ipsa virgo infantē hunc concepit sine pudore, peperit sine dolore, lactauit cœlesti rore. Virgo ante partum, in conceptione: virgo in partu, in prolis enixione: & virgo post partum, in pueri dulcissima lactatione. Vnde August. Ipsam virginem matrem dulciter alloquens, ait: Lacta mater Christum, & dominum nostrum & tuum. Lacta panem de cœlo venientem, lacta eum qui talem fecit te, vt ipse fieret in te. Tibi & munus fœcunditatis attulit conceptus, & donum virginitatis non abstulit natus. Vnde Anselmus: Verùm dum hunc paruulum inter manus suas versari, & ad vbera sua pendere, atque ad paruas pueri corpo- E ris læsiones paruulorum more vagire conspiceret, quo præcor affectu mouebatur pijssimus animus eius, quòve studio ad occurrendum cunctis quæ incommoda illi fore timebat, parabatur castissimum corpus eius? Sed & de sancto sene Io-

Bernar. de sedulitate Ioseph.

seph refert Bernar. quòd puerum Iesum super genua sua tenens eidem frequenter arrisit. Stante igitur ante præsepe domina, sta & tu iuxta præsepe cum ea, & delectare cum puero Iesu: quia virtus exit ab illo. Quelibet anima fidelis, & maximè religiosa, deberet à die natiuitatis domini vsq; ad purificationem, saltem semel in die apud dictum præsepe dominam visitare, puerum Iesum, & matrem eius adorare, de paupertate & afflictione, humilitate & benignitate ipsorum affectuose meditari. Vidisti quomodo beata virgo in sordenti stabulo patienter multis diebus cum puero Iesu, & Ioseph perseuerabat: vnde non deberet nobis graue esse, nec magnum videri, in

Solennitas Epiphaniæ F

monasterio & secreto nostro consistere. Considera nunc quanta sit solennitas hodierna, & lætare in ea: quia hodie apparere cœperunt fidei nostræ initia. Vnde Leo papa: Agnoscamus ergo dilectissimi in Magis adoratoribus Christi vocationis nostræ, fideiq; primitias, & exultantibus animis beatæ spei initia celebremus. Honoretur à nobis sacratissimus dies, in quo salutis nostræ autor apparuit, & quem Magi venerati sunt in cunabulis, nos omnipotentem adoremus in cœlis: vt sicut illi de thesauris suis mysticas domino munerū species obtulerunt, ita & nos de cordibus nostris quę deo sunt digna promamus. Sacramentum enim præsentis festi oportet in nobis esse perpetuum, quod vtique sine fine celebrabitur, si in omnibus actibus nostris dominus Iesus Christus appareat. hæc Leo. Vidisti ergo quàm multa noua in natiuitate domini concurrerunt,

Chrysostomus de nouis in natiuitate dominica.

quæ eum natum probauerunt. Vnde Chrysosto. Omnia itaque noua, & supra modum admirationis humanæ in domini natiuitate concurrerunt. Angelus in templo Zachariæ loquitur, futurum Elizabeth filium repromittit, non credens angelo sacerdos obmutescit. Sterilis concipit, virgo parit, Ioannes in vtero matris exultat, Chri-

G ſtus dominus natus ab angelo nunciatur,& quòd
ſalus mundi ſit paſtoribus prædicatur : gaudent
angeli,exultant paſtores,magna in cœlo & in ter-
ra lætitia huius admirandæ natiuitatis exoritur.
Nouum ſignum ſtellę de cœlo Magis oſtenditur,
per quod dominus cœli & terræ rex Iudæorum
noſcitur natus.hæc Chryſoſtomus.

Oratio.

Ieſu bone, qui de virgine natus teipſum
Magis ſtella duce reuelaſti,& eos per aliã
viam in regionem ſuam redire feciſti:il-
luminet Ieſu miſericors lumen gratiæ
tuæ tenebras cõſcientiæ meæ,& per tuam lætam
apparitionem,da mihi plenam tui & mei cogni-
tionem, vt intus te videã,intus te inueniam,ibiq́
mirrham compunctionis internæ, thus orationis
deuotę, aurum dilectionis pię,tuæ maieſtati offe-
ram: & qui per viam tenebrarum & culpæ receſſi
à patria felicitatis ſupernæ, per viam veritatis &
gratiæ ad eam redeam te ducente. Amen.

De præſentatione domini in templum.

Caput. XII.

A Duenienteautem quadrageſima die
Lucæ.2. quando ſecundum legem,[impleti
ſunt dies purgationis Mariæ,] exijt
H Exod.34. ipſa de ſtabulo cum Ioſeph & pue-
ro , vt legem impleret , in qua nihil
purgandum erat:quia ſine peccato conceperat.In
circuncißione quidẽ purgabaẽ puer ab originali,
quod à parentibus contraxerat.In purgatione ve-
rò purgabatur mater à peccato : quia in libidine
conceperat: ſed nihil horum in hoc puero, vel in
matre erat. Et [tulerunt puerum] prius circunci-
ſum de Bethlehem,[in Hieruſalem,] vt ſecũdum
legem [ſiſterent,] id eſt , offerrent : ſeu offerendo
præſentarent,[cum domino] in templo [& vt da-
rent hoſtiã,]ſcilicet [par turturum,aut duos pul-
Purifica- los columbarum,]pro eo. Ad euidentiam huius
tionis lex. ſciendum, quòd de prole nata duplex erat præce-
ptum. Vnum generale quantum ad omnes,vt ſci-
Leuit.12. licet completis dieb⁹ purgationis matris puer ad
templum deferretur,& pro eo hoſtia daretur. Lex
autem purificationis erat,quòd mulier quæ ſuſce
pto ſemine peperiſſet maſculum immunda eſſet.
I vij.diebus ſeparata à conſortio hominũ, & ab in-
greſſu templi,& à tactu ſacrorum,& die.viij.cir-
cunciderctur infantulus , & ipſa quidem munda
efficeretur quò ad conſortium hominum, ſed ad-
huc.xxxiij. diebus immunda eſſet quò ad ingreſ-
ſum templi , & tactum ſacrorum , & his diebus
non licebat egredi domum, &c. Cõpletis.xxxiij.
diebus cum , vij . præcedentibus,extunc quadra-
geſima die mulier intrabat templum , & præſen-
tabat natum puerum , domino offerens ſacrificia
pro ſe & pro puero . Si autem fœminam peperiſ-
ſet,duplicabantur dies quò ad conſortia hominũ,
& quò ad templi ingreſſum . Aliud erat præce-
pium ſpeciale de primogenitis, tam in hominib⁹
quàm in iumentis,vt ſancta domino fierent: quia
Primoge- domino conſecrata erant. Ex eo tempore quo pri
nita cur mogenita Egyptiorum dominus interfecit,filios
domino. Iſraël ſaluãs, omnia primogenita filiorum Iſraël
offerenda. ſibi vendicauit,ſibiq́ offerri præcepit. Sicut enim
Exod.13. voluit ſibi offerri primitias fructuum , ita & pri-
mogenita hominum,& aliorum animalium mũ-
dorum. Sed quare hoc,niſi vt omnia prima,& ma
ximè omnia meliora & cariora domino offeram⁹. K
Quia ergo Christus ex muliere natus, & primo-
genitus, ſub lege fieri voluit , hæc duo præmiſſa
circa eum obſeruata fuerunt. Non ſuffecit magi-
ſtro humilitatis perſectæ,cùm per omnia patri
coæqualis eſſet, ſe ſubdere humili virgini , niſi &
ſubderet ſe legi. Hoc autem pluribus de cauſis fe- Christus
cit: Primò,vt veterem legem approbaret. Secun- cur præ-
dò , vt eam ſeruando in ſemetipſam conſumma- ſentari vo
ret & terminaret, oſtendẽs ex hoc quòd ad ipſam luerit.
ordinata erat. Tertiò,vt Iudæis calumniandi oc-
caſionem ſubtraheret. Quartò,vt homines a ſer-
uitute legis liberaret. Quintò,vt exemplum hu-
militatis , & obedientiæ nobis daret . Quanuis Purifica-
etiam beata virgo ad legem mulierum non tene- tioni Ma-
retur, nec purificari indigeret:quia non concepit ria cur vo
ſuſcepto ſemine, ſed ſpiritusſancti myſtico ſpira- luit ſubdi.
mine , voluit tamen ſubdi purificationi , propter
plures rationes. Prima,vt ſe in hoc alijs mulieri-
bus conformaret , ſicut & filius per omnia fratri-
bus aſſimulari voluit. Vnde Bernar . Verè beata
virgo non habes cauſam,nec tibi opus eſt purifi-
catione . Sed nunquid filio tuo opus erat circun-
ciſione? Eſto inter mulieres tanquam vna illarũ,
nam & filius tuus ſic eſt in medio puerorum. Se- L
cunda,ſecundùm Bedã:Sicut Chriſtus ſic & bea-
ta virgo legi eſt ſponte ſubiecta,vt nos à legis vin
culo ſolueremur . Tertia,vt occaſionem ſcandali
vitaret:nondum enim erat notum ipſam ſine ſe-
mine peperiſſe. Vnde ſi non obſeruaſſet dies pu-
rificationis ſuæ , fuiſſet Iudæis occaſio ſcandali,
& murmurationis contra ipſam . Quarta, vt le-
gem purificationis terminaret adueniẽte, ſcilicet
Chriſto , qui eſt noſtra purificatio,per fidem nos
purificans. Quinta,vt nobis exemplum humili-
tatis daret . Nam humiliauit ſe etiam in his ad
quæ non tenebatur,vt humilitatem doceret:vt e-
nim mater doctoris omnium & ipſa doctrix exi-
ſteret,cùm non poſſet propter ſexum publicè do-
cere verbo , ideo voluit docere exemplo . Maria
igitur licèt purificatione non indigeret,purifica-
tionem tamen peragere voluit : quia omnia quæ
legis erant diligentiſſimè obſeruabat:& ideo ipſa
eſt per arcam teſtamenti præfigurata: in qua in- Arca teſta
cluſa erant legis mandata. Ibi enim erant duę ta- menti figu
bulæ in quibus.x.præcepta ſcripta erant,quę Ma rabat Ma-
ria diligenter obſeruabat. Arca etiam librum le- riam.
gis continebat,& Maria libros ſacrę ſcripturæ li- M
benter legebat: in arca erat virga Aaron quæ flo-
ruit,& Maria floruit,& benedictum fructum vẽ-
tris ſui protulit. Arca etiam vrnam auream cum
manna cœli continebat , & Maria verum manna
cœli nobis offerebat , Arca de ligno cethim im-
putribili erat facta , & Maria in putredinem vel
in puluerem non eſt redacta . Arca.iiij . circulos
aureos in laterib⁹ habebat,& Maria quatuor vir-
tutes cardinales , quæ omnium virtutum radices
& initia ſunt,in ſe gerebat. Arca habebat duos ve
ctes,quibus portabatur:per quos duos duplex cha
ritas in Maria deſignabatur. Arca tã intrinſecus
quàm foris deaurata erat,Maria intus & foris vir
tutibus reſplendebat. Quapropter ipſa etiã pul- Candela-
chrè figurata eſt in candelabro aureo , quod luce- brũ in tẽ-
bat Hieroſolymis,in templo domini:ſupra quod plo etiam
ſeptem lãpades ardentes ſtabant:quæ ſeptẽ opera Mariã fi-
miſericordiæ in Maria figurabãt:quæ regina mi guraiut.
ſericordiæ

A sericordię,& mater pietatis erat. Hoc candelabrũ
& eius candelam honoramus, quando in festo pu
rificationis, accensas candelas baiulamus. Maria
enim candelá domino, in sua purificatione offe-
rebat, quando Simeon, lumen ad reuelationẽ gen
tium concinebat. Christus Mariæ filius, est can-
dela accensa, propter tria, quæ inueniuntur in ea:
scilicet ligmen, ignis, & cera : & in Christo sunt
tria, scilicet caro, anima, & deitas vera. Hæc can-
dela, pro humano genere, domino est oblata : per
quam nox tenebrarũ nostrarum, est illuminata.
Figuræ oblationis. 1. Regũ. 1. Oblatio huius beatissimæ candelæ, præfigurata
fuit in puero Samuele. Annę sterili, contra morẽ
naturæ deus filium dedit:& Mariæ virgini supra
cursum naturæ, filium inspirauit. Anna obtulit
filiũ, qui Iudæos erat propugnaturus: Maria ob-
tulit filium, qui mũdum erat protecturus. Filius
Annæ postea à Iudęis est refutatus: filius Mariæ
est ab eis turpissima morte cõdemnatus. Hoc est
quod Simeon Mariæ ꝓphetãdo prędicebat, quód
filij ipsius gladius, animam suam pertransire de-
bebat. Ibant igitur parentes Iesu in Hierusalem,
vt legis mandata perficerent : & quãuis timerent
B Herodem: tamen non sunt ausi trãsgredi legem,
quin ad templum puerum deferrent. Et forte ad-
huc omnia quieta erant : adhuc Herodes magos
expectans, nondum sui cordis malitiam reuelaue
rat. Dominus itaq; Iesus Christus cum matre, in
his & alijs legem obseruans, ostendit cum quãta
sollicitudine & vigilãtia debemus obseruare euã
gelij præcepta, quando ipse præcepta legalia, quę
per seruum dederat, cum tanta obseruauit diligẽ
tia. Adduxerunt ergo dominum templi ad tem-
plum, vt facerẽt secundum consuetudinem legis
pro eo. Cumq; intrassent templum, emerunt du-
os turtures, aut duos pullos columbarum: vt pro
eo offerrent, sicut pro pauperibꝰ erat consuetum.
Et quia pauperrimi erant, credendum est magis
quòd de pullis columbarum emerunt : quia faci-
lius & pro minori precio inueniũtur:& ideo in le
ge, vltimo loco ponuntur. Et tacet euãgelista de
agno : quia erat diuitum oblatio. Vide quia tam
pauperes parentes dominus elegit, qui non habe-
rent agnũ, quẽ pro eo offerrent: sed tantũ par tur
turum, aut duos pullos colũbarum, quæ erat obla
C tio pauperum. In lege enim dominus præceperat
vt die quo parens infantem in tẽplo præsentaret,
pro sua & sobolis purificatione, agnum anniculũ
immaculatum in holocaustum, ac etiã turturem,
siue pullum columbæ, pro peccato (quia in libidi
ne cõceperat) offerret. Qui verò non sufficiebãt
ad offerendum agnum, duos turtures offerrẽt, vel
duos pullos columbarum: vnum loco agni in ho-
locaustum, quod totũ incensum dicitur, quia to-
tum incendebatur:& alterum pro peccato, qui ce
debat in partem sacerdotis, qui orabat pro mulie-
re, & sic mundabatur. Hanc hostiã & oblationem
pauperum, voluit dominus pro se dari : & cùm di
ues esset, pro nobis pauper dignatꝰ est fieri: vt nos
sua paupertate ditaret, & diuitiarum suarum do-
naret, esse participes:& nos faceret hic in fide di-
uites, & in cœlo regni hæredes. Sicut enim mor-
talitatem nostram assumpsit, vt per eã nobis im-
mortalitatem conferret : sic paupertatem nostrã
voluit assumere, vt per eã nobis æternas diuitias
tribueret. Imitemur ergo nos dominum nostrũ,
& spontaneam paupertatem amemus: vt habẽtes D
victum & vestitum, his contenti simus. Cur au- Pulli colũbarum cur offerebantur, & non columbæ.
tem pulli columbarum, & non simpliciter colum
bæ, sicut turtures, in sacrificio domini permitte-
bantur offerri, declarat Bernardus, dicẽs: Et licèt
aliás quidem per columbam spiritus sanctus sole-
at designari : quia tamen libidinosa auis est, non
decuit offerri eam in sacrificio domini, nisi ea sa-
nè ætate, quę nesciret libidinem. Ac turturis non Turturis castitas.
designatur ætas, quoniam agnoscitur castitas in
quacunq; ętate deniq; compare vno contenta est:
quo amisso, alterum nõ admittit: numerositatem
in hominibus nuptiarum redarguẽs. Cernere est
turturem tẽpore suę viduitatis, sanctę viduitatis
opus strẽnuè ac insatigabiliter exequentẽ: videas
vbiq; singularem, vbiq; gementem audias: nec vn
quam in viridi ramo residentem prospicias:& tu
ab eo discas voluptatũ virentia virulenta vitare.
Adde quòd in iugis montium, & in summitati-
bus arborum, frequentior illi conuersatio est, vt
quod vel maximè propositum pudicitię decet, do
ceat nos terrena despicere, & amare cœlestia. hæc
Bernardus. [Et ecce Simeon] inter sacerdotes fa
mosus & nominatus, qui [iustus] erat in omni o- E
peratione boni: [& timoratus] in cautela mali: vel
[iustus] rectè se habendo ad proximum: [& timo-
ratus] quò ad deum: quia difficile iustitia sine ca-
sto & filiali timore domini custoditur : timor eni
domini, iustitiæ & cęterarum virtutũ custos est:
quia quanto iustus ardentius deum diligit, tanto
solertius offendere cauet. Illorũ enim operationẽ
comitatur iustitia, quorum mẽtes timor dei illu-
minat : testante Psalmista, qui ait: Beatus vir qui Psal. 111.
timet dominũ &c. Et Salomone, qui dicit : Qui Ecclesiastes. 7.
timet deum: nihil negligit. Et bene iustus erat, &
ad proximum se rectè habebat: quia non suam so
lummodo, sed & totius populi salutem quærebat,
[expectãs cõsolationem Israël] in desiderio & spe
boni promissi, quò ad fidei & spei rectitudinem,
quam habebat. Minores quidem expectabant cõ
solationem tẽporalem, per promissum salutis au-
thorem: vt qui ab Herode pressi fuerãt, in aduẽtu
saluatoris liberati, consolationem acciperẽt. Ma
iores verò (vt Simeon & huiusmodi) etiam spiri-
tualem consolationem, & redemptionem á diabo F
lo expectabant. Consolatio quippè Israël, id est,
videntis deũ, domini aduẽtus in carne fuit: sancti
eni patres, quos metus originalis peccati cõtrista
bat, per domini incarnationem consolari crede-
bant. Hanc consolationem Simeon, qui obediens Simeon obediẽs interpretatur.
interpretatur, expectabat, quẽ matura ętas de mũ
do exire cõpellebat, tamen propter desiderium vi
dendi dominũ, in carne manebat. [Et spiritus san
ctus] & sanctificator ex præsentia summi boni [e-
rat in eo] quantum ad gratię plenitudinem, quam
possidebat: quia non solum habuit gratiam iusti-
ficantem, prout communiter habetur á iustis, sed
etiam quantum ad illuminationes, & consolatio-
nes diuinas speciales. Dicturus euangelista de Si
meone : quia spiritus sanctus erat in eo, præmisit
quod erat iustus & timoratus: quoniam illorum
corda deus inhabitat, qui timentes deum iustitiã
seruãt, vnde ipse per prophetam dicit: Super quẽ
requiescet spiritus meꝰ, nisi super humilẽ & quie Esaie. 11. & 66.
tũ, & trementẽ sermones meos?& ab ipso, [spiritu
sancto] qui per inhabitãtem gratiã in eo erat, [re-
sponsum]

G ſponſum] in orationibus ſuis deuotis [acceperat]
inuiſibiliter in mente, per occultã inſpirationem:
& intellexit de Chriſti aduentu, quòd Chriſtum
quem videbat oculis mẽtis, videret oculis corpo-
ris, antequam pręſentem finiret vitã. Ex quo pa-
tet quòd pro hoc prius orauerat: quia hoc ſpera-
bat, & cõſolationem Iſraẽl expectabat. Tũc enim
erat opinio cõmunis apud intelligentes, quòd im
minebat aduentus Chriſti, ſecundum ſigna à pa-
triarchis & ꝓphetis data. Et ideo Simeon de hoc
feruẽtius deum orabat [& in ſpiritu] id eſt per re-
uelationem ſpiritus ſancti, & ipſo ſpiritu ſancto
qui in eo erat, iubente [venit in templum:] vt ſi-
cut reſpõſum & promiſſum, ab eodem ſpiritu ac-
ceperat, Chriſtũ domini, id eſt, vnctum, à domi-
Simeonis deſideriũ. no antequam moreretur, videret. O quanto deſi-
derio vidẽdi dominum, ſenex iſte beatiſſimus æ-
ſtuabat, quem iam ætas de hoc ſeculo exire coge-
bat: ſed dei reſpõſio renitebat: quia non erat mor
tem viſurus, id eſt, ſenſiturus vel experturus [niſi
prius videret Chriſtũ domini] meſſiam promiſ-
ſum, oculis corporalibus. Hoc ergo deſiderabat,
H hoc mente tractabat, hoc ſemper cogitabat, dicẽs:
Scio quia veniet: ſcio quia videbo eum. Sed quã-
do veniet: quãdo eum videbo? Veni domine Ieſu,
ſolue mihi hæc vincula, & me iam nunc in pace,
ire permitte. Dum autẽ hæc ſecum diceret, dum
hoc deſiderio æſtuaret, dictũ eſt illi à ſpiritu ſan-
cto: Ecce adeſt quem expectas: quem quæris, nũc
eum videbis: ſurge, propera, feſtina, vade ad tem-
plum. Cùm autem feſtinanter veniens templum
intraret, & eum videret: ſtatim eum ſpiritu pro-
phetico cognouit. Eadem quippè ſpiritus gratia,
qua olim præcognouerat venturum, etiam nunc
venientem, & iam iamq; à ſe videndum, cognouit
ſaluatorem. Et accelerando, occurrens, genua fle
xit, & eũ inter brachia matris adorauit, brachiaq;
ſua extendit, & parentibus ait: Mihi eum date, mi
hi debetur, mei officij eſt, ad hoc miſſus ſum, huic
obſequio reſeruatus ſum. Mater verò intelligens
voluntatem filij, porrexit eum Simeoni. Ille autẽ
lætus & exultans, cum maximo cordis gaudio, in
vlnas ſuas, & inter brachia eum ſuſcepit. O quàm
beatæ manus, quæ verbũ vitę palpauerũt, & vlnę
quæ ipſum amplexatę ſunt. Et cùm puerũ in vl-
I nas accepiſſet, ſurrexit, & mox ſenectus ſugit, ac
iuuenilis vigor & fortitudo affuit. Magna hic do
mini poteſtas: ſed non minor eius claret humili-
tas. Qui cœlo terraq; non capitur, grandęui ho-
minis vlnis geſtatur: qui prius ſeipſum ferre vix
poterat, nunc leuiter puerum ferens exultat. Ipſe
enim portabat, à quo portabatur: & qui verbo vir
tutis ſuæ omnia portat: ille portabat Chriſtum
in humanitate, à quo portabat̃ per diuinitatem.
Eleganter igitur dictum eſt: Senex puerum por-
tabat, puer autem ſenem regebat. Ferebat ſenex
Chriſtum infantem, qui illum regebat, in ſene-
ctute degentem. Felix quidẽ Simeon iſte, qui non
ſolum videre, ſed etiã Chriſtum in carne meruit
portare. Felix nimium, qui tantã conſolationem
meruit, quam deſiderauerãt patriarchę & prophe
tæ, & non acceperũt. Et non dubium quin ex hu-
iuſmodi amplexu Ieſu Chriſti, multas conſola-
tiones receperit, & ſingularia chariſmatum gra-
tiarum. Vnde & dicit doctor Grecus, quòd infan
tis ineffabile iubar adeo illuſtrauit ſenem, vt pro-
ceſſu temporis, futura mox ſibi fierent nota, Non K
minus felices ſunt, qui non viderunt & credide- Ioan. 20.
runt. [Benedixit] quoq; & laudauit [deum] gra-
tias agendo pro tanto beneficio, ſcilicet de imple
tione promiſſionis, & de exhibitione ſaluationis:
ac viſo redemptore, aperit reuelationem in ſecre-
to dialogo ſibi factam, dicens: [Nũc dimittis do-
mine ſeruum tuum in pace: quia viderunt oculi
mei ſalutare tuũ &c.] per totum. Te, inquit, do-
mine benedico: promiſſio tua completa eſt, com-
pletũ eſt & deſideriũ meũ: quia video Chriſtum
ſalutare tuum dominum meum. Ieſus enim ſal- Ieſus ſaluator interpretatur.
uator, ſiue ſalutaris interpretatur. Viderunt qui-
dem oculi carnis hominem: ſed oculi mentis co-
gnouerunt eum eſſe deum. [Dimittis] ergo, id eſt
dimittes vel dimittas, vt intelligatur optatiuè, id
eſt, vtinam dimittas, iam nunc & de cętero [ſeruũ
tuũ] abire [in pace] & de hac vita tranſire in cor-
dis quiete, quieturum in ſinu Abrahę. Quaſi ſe-
curè morior, quia pręſens eſt, & in ꝓximo paſſu-
rus, quo redimar. Sciebat ꝙ beati oculi, qui Chri-
ſtum eſſent viſuri: & ideo donec illum videret, no
lebat morte diſſolui. Mox autẽ vt vidit, optabat L
ſolui à corpore: & in ſinu Abrahæ pacẽ habere.
Lætãter enim deſcendere volebat ad limbum pa
trum, ex quo ſciebat ſaluatorem natum. Sed quo-
modo in pace dimittitur, cùm omnes tũc ſterne-
rent lectum ſuũ in tenebris? In pace, inquit, quie-
tis, non in pace fruitionis dei. Ecce Simeon perfe Simeonis perfectio.
ctus fuit, habens vitam in patientia, & mortem in
deſiderio. Adeo ergo in quibuſdam, perfecti fue-
runt patres veteris teſtamenti, vt noui, ſecundum
Bedam. Qui vult tenere Ieſum manibus & am-
plexari, & in pace dimitti omni labore, nitatur vt
habeat ſpiritum ducem: veniatq; in Hieruſalem,
conuerſando in cœleſtibus: veniat in templum,
aptãdo ſe exemplo illorũ in quibus habitat deus:
ſuſpirando, & vnam petẽdo, vt inhabitet ſemper
in domo domini, expectet dominum & aduẽtum
eius. Sic enim & ipſum verbũ dei in manibꝰ acci
pere, & fidei, ac ſpei, & charitatis brachijs merebi-
tur amplecti. Tunc dimittetur, vt nõ videat mor
tem æternam, quia vidit vitam. Multum enim fe
lix, mortem videbit carnis, quicũq; ſic Chriſtum
dominũ ſatagerit prius videre oculis cordis. Vn- M
de Bernardus: Dimittetur in pace, qui Chriſtum
habet in pectore. Ipſe eni eſt pax noſtra. Tu quò
exibis anima miſera, quæ ducem itineris, Ieſum
ignoras? Moraliter, Simeon qui obediens inter- Moraliter
pretatur, bonum religioſum ſignificat: & hic ma-
net in Hieruſalem, quæ interpretat̃ pacifica: quia
manet in pace interna & fraterna, qui eſt iuſtus ad
proximum, timoroſus ad deum, expectans conſo
lationem Iſrael, id eſt diuinę viſionis: quia Iſraẽl,
videns deum interpretatur: & ſpiritus ſanctus eſt
in eo, per gratiæ ſuæ beneficium. Et tali datur Ie
ſus ad amplexandum: & ſic cum Simeone, de tãto
beneficio, benedicit dominum, & deſiderat exire
de mũdo, vt ei detur ad perfectè fruendum, ſecũ-
dum Apoſtolum. deſideriũ habens diſſolui, & eſſe Philip. 1.
cum Chriſto. Moraliter etiã hic inſtruimur de
multis. Primò, quòd per virtuoſa opera, quæ per
brachia intelliguntur, Ieſus apprehenditur. Secũ
dò, in hoc quòd ſenex infantem ſuſcepit, inſtrui-
mur quòd depoſita culpæ vetuſtate, debemus in-
duere vitę nouitatem. Tertio, in hoc quòd Chri-

ſtus

A stus qui omnia portat, voluit portari, habem⁹ exẽplum humilitatis. Quartò, in hoc quòd benedixit deum, instruimur ad agendum gratias deo, de omnibus bonis nostris. Possumus etiam dicere quòd in hoc cãtico, magnificatur Christ⁹, quò ad quatuor, secundum quatuor nomina, quibus Simeon Christum appellat. Commendatur enim Christus vt pax, vt salus, vt lumen, vt gloria. Pax est, quia mediator: salus, quia redemptor: lumen, quia doctor: gloria, quia premiator. Et in his quatuor consistit perfecta Christi cõmẽdatio: imò totius euãgelicę historiæ, quædam breuissima cõpręhensio. Ea nanque quæ respiciunt eius incarnationem, compręhenduntur in pace. Ipse enim est pax nostra, quæ fecit vtraque vnum: quia vtrãque naturam, in vno supposito vniuit: duos populos, in vnum copulauit: dans pacem his qui longè, & his qui prope: deum etiam homini reconciliauit. Ea vero quæ respiciunt eius prædicationem, & suæ vitæ conuersationem, ac miraculorum operationem, comprehenduntur in luce. Vnde ipse dicit: Ego sum lux mundi. Quæ autem respiciunt redemptionem & passionem, comprænhenduntur in
B nomine salutis. Sed quæ respiciunt resurrectionẽ & ascensionem, comprænhenduntur in gloria. Et quia canticũ istud sic continet laudis Christi plenitudinem, & sensus morietis consolationem: ideo in sero & in fine cãtatur in completorio. [Et erat pater ei⁹] scilicet putatiuus, id est, Ioseph, qui meruit vocari pater Christi: eo quòd fuit nutricius eius [& mater eius] vera, scilicet Maria [mirãtes] non dubitando, sed assentiendo & congaudendo [sup his quę dicebantur de illo] scilicet Iesu. Mirabatur virgo, de his quę audierat ab angelo in annunciatione: ab Elizabeth in salutatione, & Ioannis exultatione: & à Zacharia, in Ioannis natiuitate. Item mirabatur ipsa & Ioseph, de exultatione angelorum, nato Christo, & de cantico nouo. Item de aduentu pastorum, & de reuerentia magorum. Item de aduentu Simeonis, & laude eiusdem. Quæ omnia erant mira, & admiratione digna. Vnde Ambro. Non solum ab angelis & prophetis, à pastoribus & parentibus: sed etiam à senioribus & iustis, generatio domini accepit testi-
C monium. Omnis ætas, & vterque sexus, euentorũque miracula, fidem astruũt: virgo generat, sterilis parit, mutus loquitur, Elizabeth prophetat, magus adorat, vtero clausus exultat, vidua confitetur, iustus expectat. Et ex virtute pueri, quem gestabat in vlnis, benedixit Simeon Marię, & Ioseph, cum affectu & gaudio, ac deo gratias referendo. Quãuis enim Maria & Ioseph essent maiores in sanctitate: ille tamen præcellebat, quantum ad sacerdotis officium, ad quem spectat benedicere populum. Mos quippè erat in lege, quòd quãdo parentes præsentabant puerum in templo, sacerdos benedicebat illis, scilicet parẽtib⁹ & puero. Et ideo benedixit Simeon parentibus Christum præsentantibus, id est, beatos eos dixit, & benedictos prędicauit, vel benedictionem à deo eis optauit. Huius autem benedictionis formã non habemus expressam: sed potest ista benedictio intelligi, laudationis & gratiarum actionis: sicut dicimus quòd creatura benedicit creatori, ipsum cum gratiarũ actione laudando. Benedixit parentibus, propter filium: sicut econuersò plerũque benedicuntur filij

Christus in Nũc dimittis, magnificatur quatuor nominib⁹.

Ephe. 2.

Ioan. 8.

Admiratio parẽtũ Iesu.

Benedictio Simeonis.

propter parẽtes. Et nota, quia in Ioseph patris similitudo erat, quia nutritor eius: ideo non est cõmuni benedictione priuat⁹. Maria virgo, quia vere eius mater erat, & de puero magis ad eã ptinebat: ideo ad eam singulariter se vertit, reuelãdo ei occultorum præsagia. Cognouit enim illo docente, quem gestabat in vlnis, diuinum illud non esse ex Ioseph, sed ex virgine: ideo ad eam dirigit sermonem. Et non solum benedixit: sed etiam prophetãdo, futura prædixit, dicẽs [Ecce positus est hic] per aduentum suum, & à deo statutus & ordinatus [in ruinam] scilicet superborũ se stare putantiũ: de quibus ipse dicit: Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent. [& in resurrectionem multorum] scilicet humilium se non stare reputantium: qui in eum credẽtes, resurrexerunt à peccatis per eum. Et dicit [in Israël] quia multi Iudæi à veritate cadentes, fuerũt excæcati: & multi prius simplices & ignorãtes illuminati [& in signum] scilicet federis & reconciliationis inter deum & hominem [cui contradicetur] primo à Iudæis: deinde à gentibus, seu paganis: postea ab hæreticis, hoc non credentibus. E
Vbi notãdum secũdum Origenem, quòd in omnibus quæ de Christo narrantur à fidelibus, contradictionẽ passus est falso ab incredulis: de quibus ipse conqueritur in Psalmista, dicẽs: Insurrexerũt in me testes iniqui: & mentita est iniquitas sibi. Potuit enim Christus impugnari: sed nõ expugnari. Sed & praui Christiani contradicunt ei in moribus & operibus: etsi non in fide & sermonibus, qui cõfitentur se nosse deũ, factis autẽ negant. Venit ergo saluator, in ruinam non credentium & superborum, & hoc per occasionem: & in resurrectionem credentium & humilium, sed per causam. Non solum autẽ alijs in ruinam, & alijs in resurrectionem venit: sed etiam vni eidẽq; homini in ruinam, pariter & in resurrectionem apparet. In ruinam, scilicet vitiorum, & resurrectionem virtutum. Nec fit resurrectio virtutum, nisi præcedat ruina vitiorum. Vnde Bernardus: Non potest virtus cum vitijs pariter crescere: ergo vt illa vigeat, ista crescere non finatur. Tolle superflua, & salubria surgunt. Vnde notandum quòd F
Christus destruxit regnum peccati, & construxit regnum virtutum: propter quod dicitur positus in ruinam & resurrectionem. Ruit enim superbia, ex eius humilitate. Ruit auaritia, ex eius paupertate. Ruit luxuria, in eius castitate. Ruit inuidia, in eius benignitate. Ruit gula, in eius sobrietate. Ruit ira, in eius patientia. Ruit accidia, in eius labore & vigilia. Et sic Christus, construẽdo regnum virtutum, destruxit regnum vitiorũ: ita quòd eisdem venerit in ruinam & resurrectionem. Nam secundum Chrysostomum, cùm supbus, humilis efficitur: lasciuus, castus: auarus, misericors, & ita de alijs: tunc in eadem persona est ruina vitij, & resurrectio virtutis. Et ad hoc à deo positus fuit hic in mũdo, tanquam signum ad sagittam: vt quilibet quasi pro libito iaculum mitteret in eum. Et prophetizãs Simeon de Christi passione, ait [Et tuam ipsius animam pertransibit] per compassionem [gladius] id est passio, seu dolor passionis ipsius. Non enim absque magno affectu materni doloris, potuit videre crucifigi filium: etsi speraret mortem deuicturum, ac resurrecturum:

Prophetia Simeonis.

Ioan. 15.

De cõtradicentibus Christo.

Psal. 26.

ad Titũ. 1.

Ruina vitiorũ per Christũ.

D

G rectúrum,& post mortem victurum. Vnde dicit Hieronym⁹, quòd quia in parte impassibili passa est, plus quàm martyr fuit. Dolores quippe quos pariēs effugit: hos tēpore passionis Christi sustinuit. Vnde Anselmus: Nunc reposcit debitum atrox vis naturæ, quod tibi detinuit olim parituræ: pœnasq; cum fœnore æstimant vsuræ, quę cōmuni matribus debebātur iure. Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Christi nāq; passio, multorū cordium cogitationes reuelauit: quia prophetarū dicta, cogitationes, & occulta mysteria ibi reuelata sunt, & consummata. Et hoc quidem velum templi significauit, quod eo moriēte scissum est: vt sancta sanctorum omnib⁹ apparerent. Vel multorum cordium, scilicet bonorum & malorum cogitationes, tūc reuelatę sunt: quia Christo passo, alij crediderunt, alij credere noluerunt. Et secundum Bedam, antea incertum erat qui Iudæorum eum recepturi erant, & qui non: postea certum fuit. Mysticè, vt dicit Beda, vsq; ad finem seculi, gladius tribulationis, animam ecclesiæ pertransit, cùm signo fidei, ab impijs & re-

H probis cōtradicitur: cùm multos ruere videt: cùm reuelatis cordium cogitationibus, vbi bonum semen seminauerat, zizania germinare conspicit.

Maria pl⁹ q̄ martyr fuit.

De pœnis Mariæ.

Et notandum quòd ly vt, non tenetur hic causaliter: non enim propter hoc principaliter pati voluit Christus, vt reuelarentur hominum cogitationes: sed tenet hic cōsecutiuè: quia hoc quod est reuelare cogitationes, secutū est ad passionem Christi. Sicut si dicerem: Exiui ad campos, vt caperer ab hostibus. Capi ab hostibus, non fuit de intētione mea, sed quoddā consecutiuum ad exitum meum. Et est similis modus loquendi, cùm dicitur sępe in Euangelio: Hoc factum est, vt implerentur scripturæ. Hoc enim non fuit principalis intētio Christi, quòd talia fecit, vel passus est, vt implerentur scripturæ: sed postquam talia euenerunt, consecutiuè scripturæ sunt implet̨ę. Non enim prophetia, est causa euentus rei: sed ipsa res est causa prophetię. Aliter exponit Origenes, de reuelatione occultorū peccatorū in confessione: vt reuelentur cogitationes malę per cōfessionem,

Prophetię non sunt causæ futurorum.

I quæ prius occultabantur, quæ per effectū passionis, in sacramento pœnitentię operantis, sanātur. Et ipsa eadem hora qua scilicet Simeon loquebatur de Christo: tenēs eum in vlnis superuenit & Anna prophetissa nō à casu, vel ex dispositione humana: sed spiritus sancti reuelatione, sicut dictum est de Simeone, & adorans eum confitebatur domino confessione laudis & gratiarum actionis, laudans deū de tantis beneficijs adimpletis, & in incarnatione & natiuitate exhibitis: perhibensq; testimonium de filio, & instruens populum loquebatur de illo, omnibus qui expectabāt redemptionem Hierusalem, & Israel annunciās eis natum esse redēptorem, & humani generis saluatorem: & quòd ille diu desiderat⁹ esset, qui eos redimere & liberare deberet. Omnibus fidelibus qui iugo Herodis alienigenæ grauati, liberationē ciuitatis & populi, ac etiā spiritualē expectabant, per aduētū Christi in proximo fieri redēptionē, à tyrānide Herodis & dęmonis, pmittebat. Hæc mulier venerabilis, cuius nobilitas extollitur, continentia laudatur, ætas cōmendatur, religio prædicatur: idonea & valde digna erat, quæ dei filio

Annæ prophetissæ commēdatio.

K incarnato, testimonium perhiberet. Vnde & prophetissa describitur, vt eius testimonium autenizetur: quia prophetiæ inspiratio vel reuelatio diuina esse perhibetur. Vnde Origenes: Iustè sancta mulier spiritum prophetandi meruit: quia longa castitate, lōgis etiā ieiunijs, ad hoc culmen ascenderat. Quia ergo omnem sexum, & omnem ætatem, & gradū, & omnem professionē dominus redimere venerat: dignum erat vt omnes, in eius natiuitate, testimonium perhiberent. Sūt enim tria genera, in vtroq; sexu commendata: puta de virginibus, scilicet Maria & Christus: ac de viduis, scilicet Anna & Simeon, cuius ætas cōparatur Annæ: & etiam tertium genus, scilicet de cōiugatis, scilicet Elizabeth & Zacharias. Nullus ergo gradus Christianorū fideliū prętermissus est, de quo non haberet testimonium salus omnium. Vt autem dicit Anselmus, oblatus est in tēplo, & à sancta vidua susceptus: vt fideles suos domū dei frequentare: & vt eū mereantur suscipere, studio sanctitatis intēdere moneret. A Simeone sene susceptus, atq; laudatus est: vt vitæ grauitatem, & morum maturitatem, se diligere patefaceret. Exulta

Omne genus hominū de Christo phibet testimonium.

L ergo & tu cum illo sene Simeone & Anna longęua, procede in occursum matris & paruuli, vincat verecūdiam amor, timorem expellat affectus: accipias & infantem in vlnas tuas, dicasq; cū sponsa: Tenui eum, nec dimittam. Tripudia cum illo sanctissimo sene, & concine: Nunc dimittis seruū tuum domine: secundum verbum tuum in pace. hæc Anselmus. Moraliter nota, quòd inopinatus cōcursus istarum personarum, de quibus hic fit mentio, non sine mysterio instinctu diuino factus est. Vnde nos spiritualiter, in mente debem⁹ istarum quatuor personarum processionem celebrare. Per Simeonem, qui interpretatur audiens, qui & responsum audiuerat à spiritu sancto, mentali scilicet reuelatione, significatur verbi dei studiosa auditio. Per Annam, quę interpretatur gratia, & quæ non discedebat de templo, significatur crebra oratio. Per Ioseph, qui interpretatur appositio, vel augmentum, qui & sollicitam curam habuit de puero Christo, intelligitur bonorum operum continua appositio.

Canti. 3.

Moraliter

Simeō, Anna, Ioseph, & Maria: quid interpretētur.

M Per Mariam verò, quæ interpretatur illuminata, quę & Christum portauit in vtero, significat diuinæ conformitatis perfectissima vnio. Hę autem quatuor personę Christum offerentes, in mēte debent portare quatuor luminaria. Simeon portat lumen sanctæ meditationis. Anna gestat lumē internæ deuotionis. Ioseph defert lumen virtuosæ progressionis. Maria verò portat lumen supernæ contēplationis. Hæc quatuor innuuntur in Psalmista, cùm dicit: Memor fui dei, & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Et patent, referendo singula singulis. Et cōsiderādum est quòd pręsentationi domini, interfuerunt quinq; personæ. Ipse Iesus, per quem significātur innocētes. Maria, scilicet amarum mare, per quam pœnitētes. Ioseph, scilicet accrescens, per quē proficientes. Simeon, per quem perfecti in vita actiua. Anna, per quam perfecti in vita contemplatiua. In quo significantur illi, qui sunt digni vultui dei, in tēplo dei cœlestis Hierusalem, præsentari. Tandem Simeon puerum Iesum matri reddidit: quem illa lætāter reaccepit. Postea vadunt ad altare, facientes processionem:

Psal. 76.

Processio in templo.

A cessionem: quæ hodie repræsentatur per vniuersum orbem. Procedunt alacriter illi duo venerabiles senes, Ioseph & Simeon, cū exultatione magna iubilantes. Sequitur mater, portans regem Iesum, cum ineffabili cordis lætitia: & Anna associat eam, vadens ex latere, cum reuerētia iubilāsi & ipsa cum indicibili gaudio & laudans dominū affectu immenso. Ab istis ergo fit processio venerabilis: paucis quidē, sed valde magnis & quasi de omni genere hominū repræsentātibus. Sunt enim inter eos, de masculis & fœminis, senibus & iuuenibus, virginibus & viduis. Maria quidem & Ioseph, tāquam parentes, puerum Iesum in templo præsentauerūt. Simeon vero & Anna, vt prophetæ, præconijs propheticis laudauerunt. Sic & nos in ista die, missarum solennia celebrātes, cereum accensum (per quē significatur puer Iesus) in manibus baiulamus, & processionem faciētes vsque ad altare deferimus & offerimus, recolentes illud lumen ineffabile, quod Maria & Simeon hodierna die portauerūt in manibus. Sunt enim tria in cereo, per quę significātur tria quæ fuerūt ī Christo. Nam cera significat carnem Christi, quæ nata est de virgine Maria sine corruptione: sicut apes ceram gignunt, sine alterutrorum cōmixtione. Lichnus autem in cera latens, significat animam Christi candidissimam, in carne latentem. Ignis verò siue lumen, significat diuinitatē: quia deus noster, ignis consumēs est. Per hæc etiā tria potest trinitas designari. Vnde est versus: Cera, focus, lichnum: tria sunt monstrantia trinum. Cùm autem perueniunt ad altare, mater cū reuerētia genua flectit, & dilectissimum filium suum deo patri suo sup altare offert. Præsentabat ipsa beata virgo puerū domino, gratias agens deo patri de munere tanto, quòd ipsa virgo eum conceperat & pepererat, & quòd ipsa in tali prole dignissima, deo patri communicabat. Præsentatio enim puerorum ad templum, præcepta erat propter tres causas. Tum vt ex hoc infans dño consecraretur: tum vt per hoc diuinæ custodiæ commēdaretur: tum vt gratiarū actio deo redderetur, à quo tale donum parentes acceperūt &c. Sed primæ duæ causæ, non habebant locum in Christo: quia mox conceptus in vtero, fuit plenissimè deo consecratus, & diuinæ custodiæ, per diuinitatis vnionem commēdatus: sed tertia causa pręcipuè locū habuit in Christo: pro qua beata virgo gratias agere habuit deo patri præ omnib⁹ matrib⁹: vtpote quæ eum singulari priuilegio concepit & peperit. Quid autem ipsa tunc orauerit, quidue dixerit, scriptum non habemus: sed forte similia his verba, saltem ore cordis, dicebat: Ecce domine sancte pater, præsento tibi filium tuū, à te æternaliter genitum, & de me temporaliter natū. Ego præsento tibi eū, qui tibi semper est præsens. Gratias tibi ago, quòd eum tuo munere sic cōcepi mirabiliter, & peperi ineffabiliter. O sancte pater, hunc filium tuum & meū, tibi offero oblationem nouam: deum caro factum: qui pro salute mundi oblaturus est tibi semetipsum. O qualis est ista oblatio. Nunquam talis facta à seculo. Vnde Bernardus: Offer filium virgo sacra: & benedictū fructum ventris tui, domino repręsenta. Offer ad nostram omnium reconciliationem, hostiam sanctā deo placentem, hæc Ber. Voluit autem Christus

Cerei significatio. — B — Deute. 4. — Præsentationis causæ. — C — Philip. 4.

deo patri præsentari, qui nunquam ab eius aspectibus latuit nobis in exemplum: vt sicut non gratia sui deus factus est homo, sed vt nos per gratiā faceret deos: nec propter se circuncisus est in carne, sed vt nos spiritualiter circūcidamur: sic propter nos sistitur domino, vt discamus deo præsentare nosipsos. Deinde aduocātur sacerdotes, & redimitur dominus omnium tanquā seruus quinq; siclis argenteis: quia erat primogenitus. Quinq; siclis argēteis redimebatur primogenitū. Et erat siclus genus monetæ, obolos viginti habēs. Præcepit enim lex omne masculinum primogenitum tam hominis quàm pecoris, sanctum domino vocari, id est, dño sanctificari & præsentari, ac sanctificatum & dedicatum domino dici, & sacerdotis esse: ita quòd primogenitum de tribu Leui nō redimeretur: sed in ministerio & seruitio domus Dauid, scilicet templi, semper & perpetuò teneretur. Primogenitum verò de alijs vndecim tribubus, sacerdos redimi faceret: & precio accepto illud ad propria à parentibus referri permitteret: primogenitum quoque animalis mūdi, deo offerret: immundi verò aut precio redimi, aut mundo mutari, aut occidi faceret. Est autem animal mūdum ad offerendum, mundum ad esum. Immundorum verò, aliud est immundum ad offerēdum, sed mundum à natura: vt asinus. Ideoq; aut precio redimebatur, aut agno cōmutabatur. Aliud immundum ad offerendum & redimendum, seu commutandum, videlicet canis, & ideo precium aliquod nō habens occidebatur, & ex toto ab vsibus templi proijciebatur. Cùm igitur Christus de tribu Iuda, vna de vndecim fuerit, patet quòd redimi debuit: & ideo redēptus fuit. Accepit etiā mater de manu Ioseph, aues prædictas, & genua flectēs, offert eas super altare, deo patri. Obtulit ergo beata virgo, tanquā paupercula, par turturum, aut duos pullos columbarum: vnum in holocaustum pro filio, alterum pro peccato: in hoc se subdēs legi peccatricū, quis nullum haberet peccatum. Facta ergo oblatione & redemptione, mater filium recepit, & eum secū domum reportat. Vnde Bernar. Oblatio ista fratres, satis delicata videtur, vbi tantū sistitur duobus, redimitur auibus, & illico reportatur. Veniet tēpus quādo iam non offeretur in templo, nec inter brachia Simeonis: sed extra ciuitatem, inter brachia crucis. Veniet quando non redimetur alieno, sed redimet alios sanguine proprio: quia redēptorem misit eū deus pater populo suo. Istud est sacrificium matutinum: illud autem vespertinum. hæc Bernard⁹.

Mysticè, per primogenita animalium, significatur ille, qui vnigenitus dei dignatus est nasci: primogenitus, scilicet dignitate omnis creaturæ, qui est verè sanctus domino: quia sine peccato. Moraliter autem per primogenita, significantur bonę actionis initia: quę quasi corde gignim⁹, ex dei gratia. Cōmonemur ergo hic, vt omnia primogenita nostra deo offeramus, quicquid bonum & iustum in nostris operibus inuenimus, eius gratiæ, non nostris meritis deputemus, dicentes: Non nobis domine non nobis: sed nomini tuo da gloriā. Si autē immundum aliquid parimus, id est, si peccatū in opere perpetramus, occidamus, id est malum per emendationem radicitus, euellamus: aut certe mutemus illud mundo, declinantes à malo, & facientes

D — Dominus quinq; siclis redimitur. — Siclus quid erat. — Primogeniti oblatio. — E — Mundum animal duplex. & similiter immundum. — F — De redemptione Christi. — Psal. 110. — Mysticè. — Moraliter — Psal. 113.

G & facientes bonũ,aut redimamus quinq; siclis bo
na opera: & dignos fructus pœnitẽtiæ,per quinq;
sensus corporis facientes. Commonemur etiam
hic,vt si in grege operum nostrorum, agnum in-
nocẽtiæ,vel principales virtutes,qualis est chari-
tas,castitas,humilitas,patiẽtia , & huiusmodi in-
uenimus,deo offeramus : id est,quòd dignè viui-
mus,nõ nostris meritis deputemus: sed illius qui
Ioan.15. ait in euãgelio:Sine me nihil potestis facere:ipse
Philip.2. enim dat velle & perficere. Si autẽ tam pauperes
sumus,vt in opere nostro agnum & diuitias inno
cuę vitę,vel principales virtutes nõ inueniamus,
offeramus saltem duos turtures, vel duos pullos
columbarum , id est, duo genera compunctionis:
videlicet timoris & amoris:& non solum pro no-
stris,aliorũq; diluendis peccatis,sed etiam pro im
petrandis virtutibus, & desiderio patrię cœlestis,
quotidie defleamus. Et sic vnũ pro peccato offe-
rimus,dum de malis perpetratis gemimus:alterũ
in holocaustum,quãdo amore cœlestium inflam-
Moraliter tria notanda. mamur. Moraliter,hic attẽdenda sunt tria,scili
cet mysteriũ purgationis Mariæ:sacramẽtũ dela
tionis dominicæ:& significãtia oblationis factæ.
H Quãtum ad primum,sciẽdum quod Maria,quæ
intepretatur stella maris,vel amarum mare,desi-
gnat animam,siue sit in lumine vitæ contempla-
tiuæ,siue in amaritudine vitæ actiuę.Et vtrique
necessaria est purgatio:quòd videlicet anima cõ-
tẽplatiua purgetur à superbia, quod fit per timo-
rem:& anima actiua à negligentia, quod fit per ri
gorem & laborem.In Hierusalem enim (quæ in-
terprætatur visio pacis,& significat vitã beatam)
nemo infertur,nisi prius dies purgationis eius im
pleantur.Quia nisi quis sit plene purgatus,& ita
purus sicut fuit in baptismo,non potest perueni-
re ad istã Hierusalem,vel etiam in templum cœ-
leste. Talis autem purgatio celebratur,vel hic in
præsenti per pœnitẽtiam,aut tribulationes,& hu
iusmodi:vel in pœnis purgatorij . Quantum ad
secũdum,sciendum quòd legimus Christum de-
latum in Hierusalem, vt hic:& legimus eum de-
latum in Aegyptum.In quo docemur,quòd pro-
les mentis nostræ,quæ est intelligentia,nunc ele-
uanda est ad contemplationem æternorum , quæ
I per Hierusalem designatur,quę visio pacis inter-
pretatur : nunc verò deprimenda est ad considera
tionem propriorum defectuum , quæ per Aegy-
ptum designatur. Aegyptus enim,tenebrę inter-
Loca quinque,in quę Christus delat⁹ est. pretatur. Possumus etiam aliter quinq; numera-
te loca,in quę Christus portatur vel ducitur,sci-
licet in Hierusalem,in Aegyptum, in desertũ,in
mõtem excelsum,& in tẽpli pinnaculum. Et ista
quinq; loca,significãt quinq; status, in quibus in-
uenitur Christus.Hierusalem,significat vitã con
templatiuã,vbi est visio pacis. Aegyptus,signifi-
cat vitam actiuam , in qua est mœror & angustia
tribulationis.Desertum,significat religionem,in
qua insistitur ieiunijs . Mons excelsus, significat
fastigium prælationis . Pinnaculum tẽpli, est se-
des magistralis.Et in his statib⁹ inuenitur Iesus:
quia in omni statu ecclesiæ,potest inueniri Iesus,
Portatores Christi. scilicet salus. Sed considera quis portauit eum in
Hierusalem & alibi:& inuenies quòd in Hierusa
lem & in Aegyptum , tulerunt Christum Maria
& Ioseph,stella maris,& augmentum : fides scili-
cet & charitas. In desertũ,ductus est à spiritu san
cto:sed in montem excelsum,& super pinnaculũ, K
tulit eum diabolus.Et ideo timere debent præla-
ti & magistri,ne eos portauerit diabolus in mon-
tem excelsum,scilicet prælationis,& in cathedrã
magistrationis. Quantum ad tertium,est notan
dum, quòd oblatio indeterminatè fiebat de turtu
re vel colũba.Per turturem,quę est soliuaga & ca
sta,intelligitur vita contemplatiua.Per colũbam
verò,quæ gregatim volat,& fœcũda est, significa
tur actiua. Et vtraq; auis gemitũ habet pro can-
tu:sed aliter & aliter. Gemitus enim turturis,cõ- Gemitus quadruplices.
petit cõtemplatiuis, & hic geminatur,vnde dici-
tur par turturum, Primus gemitus est amoris:de
quo dicit Apostolus,quòd intra nos gemimus,a- Roma.8.
doptionem filiorum dei expectantes.Secũdus est
deuotionis : de quod dicit idem Apostolus, quòd Ibidem.
spiritus postulat pro nobis,gemitibus inenarrabi
libus. Gemitus verò columbæ, competit actiuis:
& hic est duplex,vnde dicitur,duos pullos colum
barum. Vnus est pro peccatis proprijs,secundum
illud Esaię: Quasi colũbæ meditãtes,gememus. Esaiæ.59.
Alius est pro peccatis alienis,secũdum illud Threni. Threno.1.
Omnes portę ei⁹ destructæ:sacerdotes eius gemẽ
tes.Hunc quadruplicem gemitum offerre debẽt, L
qui agnum,id est innocentiam non habent. Præ-
dicta igitur recolligendo dicendum quòd in hac
purgatione,delatione,& oblatiõe, significat quòd
qui purgatus est à superbia & negligẽtia:& dispo
situs est vt ascendat ad contemplationem dei, &
descendat ad considerationem sui:& rursus ascen
dẽs gemat ex amore & deuotione : & deorsum re-
diens gemat ex contritione & compassione: in his
consistit perfectio fidelis animæ deo deuotæ . Et
quia vtręq; istæ vitæ deo sunt acceptæ,nõ est dif-
finitum,vtrum pro domino, turtures, an colũbæ
sint oblatę:sed indifferenter est dictum,par turtu
rum,aut duos pullos columbarum. Vidisti ergo
in prædictis,Christi & parentum eius, pauperta-
tem : quia pauperum tãtũ habebant oblationem.
Si autem vis informari de humilitate,considera-
ta oblatione & redẽptione, ac legis obseruatione,
de facili poteris aduertere. Aduerte etiam hic de Humilitatis Christi incrementa.
Christi humilitate:quomodo à pręcedentibus sit
aucta successiuè. Nam in natiuitate se habuit vt
pauper homo: in circuncisione, vt pauper & pec-
cator homo:sed hodierna die,vt pauper,& pecca- M
tor,& seruus. Vt pauper quidem,in eo quòd pau-
perum oblationem elegit : vt peccator verò,in eo
quòd ipse cum matre per oblationem expiari vo-
luit : vt seruus autem, in eo quòd redimi se fecit.

Et quia,vt visum est,post circũcisionem filij, &
purgationem matris,tulerunt Iesum in Hierusa-
lem,vt sisterent eum domino: sciendum est & dili
genter aduertẽdum,quòd ex prædictis tribus mo Moraliter de templũ ingredientibus.
raliter instruuntur fideles,vt cùm tẽplum dei ma
teriale,id est ecclesiam,ingredi voluerint, in ipsis
tribus circunstantijs , se debeant beatæ virgini &
Christo conformare : vt videlicet sint à peccato-
rum scoria purgati & circuncisi,quò ad primum.
Sint brachijs sanctæ matris ecclesiæ deportati,
quò ad secundum. Sint rectę intentionis fine ordi
nati,quò ad tertium. Primò ergo, ingressuri ec-
clesiam,debent à peccatorum scoria esse purgati,
& circuncisi. Nam beata virgo,antequam ingre-
deretur in templum,post partum sui immaculati
filij,dies purgationis impleuit:ipse etiã filius an-

tequam

A tequam induceretur in tēplum, circūcidi voluit. Non quòd mater purificatione indigeret, aut filiꝰ circuncisione: cùm illa non suscepto semine cōceperit, & ipse ex intacta virgine natus fuerit: vterꝗ tamen in hoc legē seruare voluit: vt nobis daretur forma purgationis & circuncisionis spiritualis: quia purificari & circuncidi debemus à vitijs, antequam ecclesiā ingrediamur, & deo offeramur, si volumꝰ quòd ei nostra placeat oblatio: quia secundum Bedam, nemo nisi purificatus & circuncisus à vitijs, dominicis est dignus conspectibus. Ex quo trahitur documētum, quòd nullus ingredi debet ecclesiam, cum conscientia mortalis criminis, nisi prius sit confessus, vel saltem cōtritus, si non assit copia cōfessoris: & quòd ingressuri ecclesiam, prius debent purificari à peccatis, saltem generali contritione, etiá si non habeant conscientiam certi peccati, cùm bonarū mentium sit culpam timere, vbi culpa non existit, exemplo beatę

Aquæ benedictæ ratio. virginis, purificatione minimè indigētis. Propter quod consuerudo est, quòd aqua benedicta habetur ante fores ecclesię: vt ingressuri, eius aspersio-

B ne purificentut, etiam à venialibus, qui de mortalibus sibi conscij non existunt. In cuius figura labium, cum aqua, erat ante ostium tabernaculi: & ibi Aaron & filij eius ingressuri tabernaculum, lauabāt manus & pedes. Secundò, debent esse brachijs sanctę matris ecclesię supportati: sicut Christus portatus est in tēplum, brachijs suę matris: vt de fidelibꝰ dignè ecclesiam ingredientibus, di-

Osee. 11. cat ipsa mater ecclesia, illud Osee: Portabam eos in brachijs meis. Extra ista autem brachia vnitatis ecclesię, sunt hæretici, qui aberrāt à fide: schismatici, qui deuiant à charitate: & omnes excommunicati, qui pręscisi sunt ab vnitate ecclesię. Hi enim omnes quia nō portātur in brachijs matris ecclesiæ, non sunt idonei ad ingressum eius: vt dicit Cyprianus: Non potest habere deum patrem qui matris ecclesię non tenet vnitatē. Frustra ergo & indignè, ecclesiam materialem ingrediturí qui inter brachia ecclesiæ, mysticę non constrin-

Intentio tēplum ingredientiū. gitur. Tertio debēt esse rectę intentionis fine ordinati: vt videlicet causa deuotionis & orationis, ingrediantur ecclesiam: non causa vanæ simula-

C tionis, sicut hypocritæ. Non causa ostentationis & inanis gloriæ: sicut illi qui se ornāt in vestibus & alijs, vt appareant hominibus. Non causa lasciuiæ: sicut qui vadunt ad ecclesiam, ad videndum mulieres vel viros, vt concupiscant & concupiscātur. Non causa vanitatis & solatij: sicut qui vadunt ad ecclesiam, vt vacent vanis colloquijs, cachinnis, & leuitatibus. Non causa quæstus & auaritię: sicut clerici qui vadunt ad ecclesiam, solum propter præsentias sibi dandas: vel qui vadunt ad negociationem, & causa lucri tēporalis. Hi enim omnes, quia finem debitum non intendunt, non sunt digni ingredi in templum: quia ingredirntes, non sistunt se domino, nec veniunt spiritu in templum. Vnde non vident Christum, nec eum amplexari possunt spiritualibus animæ brachijs. Et nota secūdum Bedam, quòd ille post circūcisionem Hierusalem allatus, & domino obla-

Psal. 36. tus est: qui iuxta eum qui dixit: Declina à malo, & fac bonū, postquam desijt à peccatis, bonis cœ-

Psal. 24. pit operibꝰ abundare: qui dicere potest: Oculi mei semper ad dominum: vt audiā vocem laudis tuæ: qui dicit: Christi bonus odor sumus: & leuaui ma 2. Cor. 2. nus meas ad mandata tua: & cōuerti pedes meos Psal. 118. in testimonia tua: qui siue manducat, siue bibit, D siue aliud quid agit, omnia in gloriam dei facit: & dicit: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua Ibidem. domine: & ad extremū cor meū, & caro mea exultauerunt in deum viuum. Quare autem saluator in templum portari voluit, præter rationes a- Tēpli sanctificatio. lias, potest esse ratio, vt per suam pręsentiam templum sanctificaret: sicut baptizatus est, vt ipse aquas sanctificaret. Vnde sicut per baptismū Christi, non solum sanctificata est illa pars aquæ Iordanis, quę tetigit carnem Christi, sed & omnes aquæ: sic per eius delationem in templum illud in Hierusalem, sanctificata sunt omnia tēpla in eiꝰ nomine dedicata. Propter quod statutū est quòd in ecclesijs, debet haberi etiá corporalis Christi præsentia, videlicet in sacramento. Vnde etiá ibi reconduntur reliquię sanctorum: ibi etiam ministeria fiunt angelorum. Et ideo dignū est vt ecclesiæ in veneratione habeātur: & non nisi cū summa reuerentia & deuotione frequententur. Vnde secūdum Psalmistam, domum dei decet sanctitu Psal. 92. do. Possunt autem hæc exponi de templo men- E tali, in quod verbum ęternum quotidie inducitur à deuotis fidelibus: de quo ait Apostolus: Tem- 1. Corin. 3. plum dei sanctū est, quod estis vos. Et quia no- Tēpli mentalis dignitas ex causis animæ rationalis. bilitas cuiuslibet rei, ex eiꝰ causis colligitur: hinc est quòd huius templi nobilitas colligitur ex quatuor causis: scilicet, ex efficientis dignitate, ex materiæ preciositate, ex formæ speciositate, & ex finis honorabilitate. Primum patet: quia hoc templum, quod est mēs animę rōnalis, est ab ipsomet deo immediatè creatū. Et hoc arguit maximam animæ nobilitatem: nam ad creandam animam, deus non aduocauit aliquam creaturam, sed ipsa trinitas semetipsam inuitauit, dicens: Faciamus Gene. 1. hominem. Non enim hoc verbū direxit deus ad angelos: vt dicit Aug. Sed ipse pater ad alias personas in diuinis. Et ex hoc ostenditur hoc esse opus singulare ipsius trinitatis. Secundum patet: quia non ex aliqua pręiacēte materia facta est anima, sed ex nihilo. In omnibus enim rebus creatis, nō inueniebatur aliquod materiale ita nobile, vt ex eo posset fieri anima rationalis. Non quidē ter F ra vel aliquod aliorum elemētorum: nec cœlum, puta sol, luna, stellæ, seu aliquod corporum cœlestium fuit dignū intrare compositionem animæ rationalis, vt materiale principium eius esset: quę lōgè altior & nobilior eis extitit. Et ideo facta est ex nihilo: quod ad maximā nobilitatem ei cedit.

Tertium patet: nam forma rationalis animæ est nobilissima, cùm sit imagine dei insignita. Non enim deus impressit animæ imaginem alicuiꝰ rei creatæ, sed formam suijpsius: ita quòd ipsa forma animæ rationalis, non est aliud quàm quædá relucentia ipsiꝰ beatissimę trinitatis. Nec poterat beata trinitas magis animam rationalem nobilitare, quàm quòd eam sibi assimilauit, & propriè imaginis formā ei impressit: vt quia similitudo est causa dilectionis: & vt anima omnem affectum dilectionis in ipsum cōuerteret: cùm nihil sibi simile in rebus creatis inueniret. Quartum patet: nam deus non ad alium finem creauit animam, quàm propter seipsum: vt videlicet esset habitaculum suū. Iuxta illud Psal. Quoniam elegit dominus Psal. 131.

Sion,

G Sion, id est animã speculatricem, elegit eam in ha
bitationem sibi. Et quoniam ad hoc eam elegit,
summè eius inhabitationem concupiscit. Iuxta
Prouer.23 illud Prouer. Prębe fili cor tuum mihi. Et illud
Prouer.8. Sapientis: Delicię meę esse cum filijs hominum.
Vnde quandocunq; deus, huiusmodi animam di-
gne præpararam inuenerit: quasi voto potitus, di
Psal.131. cit illud Psalmistę: Hæc requies mea in seculum
seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. O igitur
fidelis anima, si nobilitatem tuã, ex omnibus prę·
missis causis attenderes, vtiq; nunquam peccares.
De animæ nobilitate. Vnde Bern. Si nobilitatem tuã cognoscis o ani-
ma mea, peccatum abominaris. Et certè intãtum
desideratio nobiliratis animæ, ducit in abomina-
tionem peccati, quòd etiã non habẽdo respectum
ad pręmia vel ad pœnas, adhuc induceret ad non
peccandum: quia anima nobilis, omnia ista cadu-
ca reputat nimis vilia & indigna, ad hoc vt ipsa
Superbia sancta. eis velit coinquinari. Et hæc est quædam sancta
& nobilis superbia animæ generosæ: quam etiam
De peccati feditate. habuit ille gentilis Seneca, qui dixit: Si scirẽ deos
ignoscituros & homines ignoraturos: adhuc pro-
H pter peccati vilitatem peccare dedignarer. Hoc
igitur templum dei mentale debet esse ornatum
& depictum varijs coloribus virtutum: videlicet
colore albo castitatis, rubeo voluntarię pro Chri
sto passionis, croceo spiritualis iocunditatis, viri-
di virtuosi exercitij, blaueo cœlestis desiderij, au-
reo charitatis, demũ nigro humilitatis. In istud
igitur templum, sic cõpositum, sic ornatum, debe
mus inducere puerum Iesum verbum æternum:
ibiq; debemꝰ offerre pro eo par turturũ, aut duos
pullos columbarum, id est geminam dilectionem,
dei videlicet & proximi: vel solitudinem contem
plationis, & publicũ actionis: aut castitatem men
tis & corporis: quia turtures sunt aues castissimę
ad multiplicationem bonorum operum: quia co-
lumbæ sunt aues in prole fœcũdæ. Debemus etiã
eum cum Simeone portare in vlnis, amplexando
eum brachijs veri amoris. Debemus nihilominꝰ
eum benedicere, pro omnibus beneficijs menti, in
huiusmodi prægustatione diuinæ dulcedinis ex-
hibitis: vt sic desiderio dissolutionis affecti, beatã
I fruitionem verbi æterni expectemus, cãtãtes can
ticum iubilosum cum Simeone, & dicentes: Nũc
dimittis seruum tuũ domine: secundum verbum
Solennitatis huius magnitudo. tuum in pace. Magna est ergo præsens solennitas
propter multa quæ in ea facta sunt, quam tamen
tria specialiter attollunt. Primum est, Christi in
templum inductio præsentialis. Secũdum est, pa
rentũ eius pro eo oblatio legalis. Tertium est, Si-
meonis senis cõsolatio salutaris. Et secũdum hęc
tria, festũ istud sortiť tria vocabula. Nam ratio-
Hypapãti. ne primi, dictũ est hypapanti, quod idem est quod
præsentatio: eo quòd ipso die Christus pręsenta-
tus est in templo. Ratione secũdi, dicitur festum
Purificatio. purificationis: eo quòd tunc beata virgo pro sui
purificatione secundũ legem, licèt non indigeret,
oblationem fecit. Ratione tertij, dicitur candela-
bra, vel festũ luminis: eo quòd hodie candelas be-
nedictas & accensas in manibus gestamus, repręe-
Moria, mõs ĩ quo templũ domini, & tẽpli insignia. sentantes & sectantes in hoc, deuotionem Simeo-
nis. Hoc templum domini sanctũ, de quo hic di-
citur, in monte Moria est constitutum, in quo vo
luit Abraham immolare Isaac filium suum, in
quo etiam loco Iacob dormiens, vidit scalam ere

ctam vsq; ad cœlum. In hoc quoque monte, vidẽs K
Dauid angelum stantem & cædentem populum,
in terram corruit: & pœnitens, grauiterq; se affli-
gens, à deo veniam meruit. In hoc monte, aurea
vena Iebusei erat: quam Dauid ad constituẽdam
ibi domum domini emerat, eo quòd misericordiã
in illo loco consecutus fuerat. In hoc sancto loco
cùm Salomon opere consummato, domino sacri
ficia offerret, nebula impleuit domũ, & apparuit
gloria domini, & ignis descendens de cœlo, deuo-
rauit holocausta. Cùm autem ibi flexis genibus
& manibus ad cœlum expansis, Salomon domi-
num orasset, vt quicũq; beneficia petiturus ingre
deretur, preces eius à domino reciperentur, appa-
ruit ei dñs, dicens: Exaudiui orationem & depre-
cationem tuã: elegi enim & sanctificaui mihi lo-
cum istum. In hoc loco Heliodorus à rege Antio
cho missus, vt locum sanctum violaret & spolia-
ret, flagellatus, & sine intermissione multis plagis
vulneratus, verberatus est. Templum autem do-
mini vocatur: quia in eo sacrificia domino offere
bantur: sed modo consecratum est in honore sal-
uatoris mundi, & genitricis eius Marię. Quod li L
cèt primò à Babylonijs, & postea à Romanis fue-
rit destructum: à fidelibꝰ tamen & religiosis viris,
opere rotundo, in eodem loco, magnifice & miro
artificio est iterum reparatum. In hoc loco beata
virgo, cum alijs virginibus, diciť ministrasse, tem
pli cortinas & vestimenta sacerdotalia præparan
do, literas sacras addiscens, ieiunijs, vigilijs, ora-
tionibus, & diuinarum lectionum studijs vacans.
In hoc loco, dum sanctꝰ Zacharias incensum do-
mino offerret, apparuit ei angelus, nuncians sibi
orationem suam esse exauditam, & Ioannis nati-
uitatem futuram. In hoc loco, vt hic dicitur, do-
minus noster Iesus Christus à parentibꝰ est obla
tus, à Simeone susceptꝰ, à sancta Anna vidua, om-
nibus qui expectabant redemptionem Israel, an-
nunciatus. In hoc templo Iesus, cùm iam duode-
cim esset annorum, inuentꝰ est, ad disputationem
sedens, in medio doctorũ. Supra pinnaculum hu-
ius templi, Iesum diabolꝰ statuit: & vt se deorsum
mitteret, tentando suggessit. Ab hoc templo, ven
dentes & ementes eiecit, ac mensas nũmulariorũ, M
& cathedras colũbas vẽdentiũ, euertit. In templo
hoc, dum moraretur in Hierusalem, docebat Iu-
dæos, licèt eum ęmulantes. In templo hoc libera-
uit adulteram, ab accusantibus eam. Imminente
etiam eiꝰ passione, tota die erat in templo hoc, do-
cens: & vespere in Bethaniã secedens. Huius tem
pli velum in morte eius scissum est à summo vs-
que deorsum: vt pateret introitus ad sancta san-
ctorum. Ab huius templi pinnaculo, versus meri
diem, beatus Iacobus apostolus primus, sub gra-
tia Hierosolymorum episcopus, prædicans præci
pitatus, partica fullonis pcussus, martyriò est co-
ronatus. Inter hoc templum & altare, quod est an
te tẽplum, foris, in atrio, ad meridiem, Zacharias
filius Barachiæ martyr occubuit. Ipsum verò tẽ- Templum rotũdum.
plum rotundum, constat ex octo parietibus cõclu
sum, exterius per circuitum, interius verò ingen-
tibus columnis marmoreis per triuium, in medio
quoque, in ipsa altitudine, in modum fornacis est
obductum. Est autem intrinsecus scriptum in su
premo ordine: Audi domine hymnum & oratio-
nem, quam seruus tuus orat corã te hodie: vt sint
oculi

A oculi tui aperti:& aures tuæ intentæ super domũ istam,die ac nocte. In vnoquoq; verò pariete,extrinsecus scripti sunt singuli istorum versuum in circuitu: ita vt per totam ciuitatem legi possint. Contra ciuitatem: Pax æterna, ab æterno patre, sit huic domui. Contra templum militum: Bene fundata est dom⁹ domini,supra firmam petram. Contra Bethaniam: Non est hic aliud,nisi dom⁹ dei,& porta cœli. Contra montem Oliueti: Beati qui habitant in domo tua domine. Cõtra vallem Iosaphat: Benedicta gloria domini, de loco sancto eius. Contra claustrum templi: In domo domini,omnes dicẽt gloriã. Contra montem Sioni Templum domini sanctũ est: dei cultura est:dei ædificatio est. Item contra ciuitatem: In domum domini lætantes ibimus. Hoc templum in inferiori parte vrbis,in vicinia muri ad Oriẽtem,nec longe à muro,ad meridiem est situm. In huius tẽpli ecclesia, solebant esse cum abbate canonici regulares,secundum regulam beati Augustini,domino seruientes. Non longè autem ab hoc templo domini, est templum aliud immensę quanti-
B tatis,& altitudinis:quod domus saltus,id est de lignis libani dicitur:& templum Salomonis vocatur:quia Salomon ibi docebat,& iudicia faciebati & ad distinctionem alterius prædicti,quod specialiter appellatur templum domini. Vt ergo Maria & Ioseph perfecerunt omnia quæ secundum legem debebantur,nihil omittentes,quanuis non tenerentur,recesserũt de Hierusalem,volentes redire in Galilæam in ciuitatem suã Nazareth. Erat quidem,vt dicit Theophilus,eorum ciuitas Bethlehem sicut patria, Nazareth verò tanquam habitaculum. Vade & tu semper cum eis:& adiuua puerum Iesum:& seruias eis in quibus poteris.

Oratio.

O Iesu desiderabilis, qui in templo te iusto Simeoni, te ad videndum desideranti, ad amplexandum misericorditer tribuisti: veni Iesu dulcissime, & toto desiderio te expectanti, teipsum clementer indulge: & quicquid impuritatis in me inueneris,per gratiam purificantem expelle:& cor meum templum tuum, dignanter inhabitando perfice, ibi te brachijs de-
C siderij amplexer & teneam. Da mihi semper desiderare te fontem luminis,qui es apud patrem: & non prius de hac vita exeam, quàm te oculis cordis videã,qui es amor & desiderium, vita & præmium te desiderantium. Amen.

De fuga domini in Aegyptũ,& nece innocentum. Correspondet euangelio: Angelus domini apparuit in somnis Ioseph &c. Caput.XIII.

Matth.2. CVm ergo Maria & Ioseph pergerent versus Nazareth, nescientes adhuc super hoc cõsilium domini:& timor iam de puero inciperet dilatari angelus domini apparuit in somnis Ioseph,dicens ei,vt surgẽs acciperet puerum,& matrem eius,& fugeret in Aegyptum: quia futurũ esset vt Herodes quæreret puerum ad perdẽdum

Humilitatis pfectæ ornamenta. eum. QVoniam ad humilitatem perfectam,triũ specialiter adornari decet comitatu virtutum,scilicet Paupertatis,in fugiendo diuitias: vt fomẽta superbiæ. Patientiæ verò,in æquanimi perpessione contemptus. Obedientiæ quoque,in alienis pa D rendo mandatis. Ideo supernæ reuelationis oraculo,Iesus in Aegyptum transfertur,vt peregrinus & pauper, in paruulis ipsius causa occisis,occiditur, & quasi in quolibet trucidatur: & ad patriam reductus adeo erat subditus parentibus, vt nunquam vel ad momentum secederet, nisi cùm duodecim factus annorum, remansit in Hierusalem,non sine matris dolore quęsitus,nec sine gaudio inuentus. Ioseph verò euigilans,uiatrem excitat,& quæcunq; ipse ab angelo audierat,ei narrat. Ipsa verò incontinenti,& nulla mora contracta, surrexit, & ad iter arripiendum se disposuit. Concussa sunt enim ad hanc vocem omnia viscera eius:& etiam circa salutem filij,nolebat negligens saltem inueniri. Conspice & meditare ista: Fugæ labores & difficultates. & quomodo puerum Iesum dormientem, mater eleuat, & puer sic importunè excitatus, plorat:& compatere ipsis,si qua in te sunt viscera pietatis. Cogita quæ consolatio matri esse poterat, quando ipsa puella delicata,quæ de partu recenter surrexerat, in terram longinquam, per vias asperas E & incognitas,cogebatur fugere: quando puerum tenellum, sic per vias longas, cogebatur circunferre:quando inter idololatras,compellebatur manere. Igitur de nocte, versus partes Aegypti,ire cœperunt:quia nox magis quàm dies fugæ competit: vt sic negocium, magis occulte fieret,& secretius pericula eminentia euaderent: ne scilicet fuga à videntibus accusari apud regem posset. Licèt enim de hoc haberẽt reuelationem diuinã, nõ tamen propter hoc debebãt omittere, quod poterant facere secundum viam humanam. Ecce Christus fugit Christus, & nocte fugit, vt fuga quæ per se difficilis est,noctis obscuritate difficilior fiat. Fu git autem in Aegyptum, vt eos specialiter illuminaret pre cæteris & sanaret. Vnde Augustin⁹: Christus fugit in Aegyptum. Audi etiam magni mysterij sacramentum. Moyses quandoque in Aegypto, perfidis clauserat diem:illuc Christus adueniens, sedentibus in tenebris,reddidit lucem. Vnde & Chrysostomus: Sed quare in Aegyptum? Recordatus est enim dominus, qui in finem non irascitur, quanta mala fecerat super Aegyptum: ideo misit filium suum in F eam,dans illi recõciliationis signum, & perpetuæ amicitiæ pignus: vt decem plagas Aegypti, vna medicina sanaret. O mutatio dexteræ excelsi: vt populus qui antè fuerat persecutor populi primogeniti, postea fieret custos filij vnigeniti. Et iterum in Aegyptum paruulus mittitur: vt illã regionem quæ præ omnibus terris, flamma impietatis ardebat, igne potius fidei succenderet: ex his persuadẽs etiam, de alijs mundi partibus,sperãda esse meliora. Et vt etiã addiscamus quòd ab ipsis vitę initijs,ad tentationes debeamus atq; insidias præparari. Nã ab ipsis cunabulis Christi istud effectum est,vt tu videlicet hoc audiẽs,cùm videris te tribulationes varias, & mille sustinere discrimina, nihil oino turberis:sed vt isto munitus exẽplo viriliter cũcta sustineas, sciẽs tribulationes maximas inseparabiles quasdã comites esse virtutũ. hæc Chryso. Ideo etiã fugit in Aegyptum magis q̃ in aliam terram: vt ostenderet se verum Moysen: vt sicut Moyses populum dei de Pharaone & Aegypto liberans in terrã duxit pro

G missionis, ita ipse populum fidelium de diabolo & inferno liberans, secum ad eegnum duxit beatitudinis. Multa quidem bona considerare potes in præsenti negocio & materia. Primò, considera quemadmodū dominus in sua persona circa prospera, suscepit etiam aduersa. Etenim in natiuitate sua, magnificatus fuit à pastoribus, tanq̄ deus: & parum pòst circuncisus, tanq̄ peccator. Deinde venientes magi eum plurimum honoraueeūt: & ipse nihilominus, in stabulo eemanēs, inter bestias stabat: & vt cuiusdam homunculi filius plorabat. Postea præsentatus in tēplo, Simeon & Anna extulerunt quāplurimum: & tūc ab angelo dicitur quòd fugiat in Aegyptum. Et multa talia in vita sua poteris perpendere, quæ ad nostrā instructionem possumus retorquere. Vnde Chrysosto. Misericors deus mœstis rebus quædam etiam iocunda permiscet, quod certè in sanctis omnibus facit: quos neq; tribulationes, neq; iocūditates sinit habere continuas: sed tum ex aduersis, tum ex

Bona in Christi fuga: quia dulcibus miscet amara.

H prosperis iustorum vitam, quasi admirabili quadam varietate contexit. Quod hic quoq; eum fecisse considera. Videndo quippe sanctus Ioseph grauidam sponsam, in tuebationem incidit maximam. Sed affuit repentè angelus, suspicionem soluens, & timorem prorsus extinguens. Deinde videns pueeum signo natum, maxima exultatione repletus est. Sed rursus huic gaudio, periculū grāde successit: cùm tota ciuitas tuebaret, & ipse rex fureret. Sed & hūc mœrorem, rursus lætitia subsecuta est, apparitio videlicet stellæ, & adoratio Magorum. Post hanc quoque iocunditatem, iterum periculum, iterumq; formido. Querit Herodes animam pueri, & fugere necesse est, & in longinqua pertransire. hæc Chrysostomus. Cùm ergo consolationem habueris, tribulationem expecta: & ecōuersò. Vnde nec in consolationibus debemus extolli: nec in tribulationibus frangi. Dat enim nobis deus consolationes, ad spem subleuādam, ne deficiamus: & tribulationes ad humilitatem conseruandam, vt cognoscentes nostram mi-

I seriam, semper in suo timore stemus. Secūdò cōsidera circa dei consolationes & beneficia: quòd qui ea peecipit, nō percipienti se præferre non debet: & qui non percipit, non deijciatur animo, nec percipienti inuideat. Nam & angelorum locutiones fiebant Ioseph, & non matri, cùm tamen longè esset ea inferior. Item & qui pcipit, si non percipit pro suo velle, nō debet esse ingratus, vel murmurare: cùm etiam Ioseph, qui tantus eeat apud deum, non palam, sed in somnis, tales locutiones acciperet. Tertiò considera qualiter deus permittit suos persecutionibus & tribulationibus vexari. Et verè magna erat tribulatio matri & Ioseph, cùm viderent puerum Iesum ad occisionem quæri. Quid enim grauius audire poterant? In hoc etiā tribulatio erat, quòd in terram longinquam quam ignorabant, & per vias asperas eos ire oportebat, cùm essent inhabiles ad eundum: domina propter iuuentutem, Ioseph verò propter senectutem. Ipse etiam puer quem portare habebant, adhuc tenerrimus erat. Peregrinari quoque habebant in terra aliena, pauperes & quasi nihil habētes. Omnia enim ista sunt afflictionum materia. Tu quoque cùm turbaris, patiētiam habe: nec credas tibi à deo peiuilegium dari, quod nec sibi tri-

Quòd Ioseph, & nō matri, nunciatū est.

Tribulari iustos deus qualiter permittit.

Aetas ad fugam inhabilis.

K buit, nec matri. Quartò cōsidera benignitatem domini. Vides q̄cito persecutionem patitur, & fugatur de terra natiuitatis suæ: & q̄benignè cædit furori illius, quem poterat in momento perdere. Magna patientia domini: sed non minor eius humilitas. Ille enim ante faciem persecutoris fugit: cui angeli ministrant. Deus est, sed vt homo fugit Herodem miserū, qui refugium est omnium. Profunda hæc eius humilitas, & mira patientia: nolebat persecutori vicem reddere, nec eum offendere, sed fugiendo insidias vitare. In quo dedit nobis exemplum, vt & nos sic facere conemur, scilicet aduersantibus vel persequentibus non resistere, vel de ipsis vindictam expetere: sed patienter expectare, & furori ipsorum cędere: & quod plus est, vt alibi docet, pro eis orare. Quia enim dominus ne occideretue, sublatus est in Aegyptum, significat electos sepius malorū improbitate, suis è sedibus effugandos, vel etiam exilio damnandos. In quo etiam debilibus exemplum reliquit, & eos ad patientiam confortauit. Nam quòd fu-

Benignitas & patiētia domini.

Electorū exilia & eiectiones ac fugæ, vtiles.

L git, sacri fuit exempli, non timoris: vt exemplum daret suis, maximè cùm fuga & conseruatio prælati prodest ecclesię, vt Pauli: & quando grex non periclitatur de fuga prælati. Moraliter per fugā istam in Aegyptum, significatur fuga iusti à periculo & perditione peccati, in statum pœnitētię, vbi debet manere vsque ad obitū Herodis, id est, donec cessent ipugnationes hostis. Fugiebat quoque dominus ante faciē serui sui, imò potius serui diaboli: non quòd mortem timeret, sed vt tempore cōgruo sustineret. Non enim fugit mortem, qui mori venerat: nec insidias expauit, qui insidias & versutias diaboli aperire venerat. Portauit eum mater tenera & iuuenis valde: & sanctus Ioseph multum senex in Aegyptum, per viā siluestrem, obscuram, nemorosam, & inhabitatam: & per viam etiam valde longam. Dicitur enim quòd ad iter cursoris sunt duodecim vel quindecim dietæ, pro eis autem fortè erat duorum mensium vel plurium. Iuerunt autem, vt dicitur, per

Moraliter

Lōgitudo itineris & difficultas

M desertum illud, per quod filij Israël transierunt: in quo & quadraginta annis steterūt. Sed quomodo de victu secum portando faciebant? Vbi etiam & quomodo de nocte hospitabantur & quiescebant? Raò enim domos in illo deserto inueniebant. Compatere ergo eis: quia labor difficilis, magnus & longus: & tam puero quàm ipsis: & vade cum eis, & adiuua portare puerum Iesum, & in omnibus quibus poteris, exhibe eis ministerium. Non debet videri nobis labor pœnitentiam agere pro nobisipsis, pro quibus labor tantus ab alijs & à talibus & totiens est assumptus. Vnde Anselmus: Noli in tua meditatione fugientem in Aegyptum relinquere in comitatu. Inspiciat oculus deuotionis paruulum Iesum: dulces mammillas gloriosæ virginis matris suæ dulciter sugentem: & mammillas maternas filiali more tractantem. Quid visu iocundius? Quid delectabilius? Quid suauius? Cerne illum qui immensus est: paruulis brachijs ad materna colla pendentem, & dicas: Fœlix sum, fœliciorq; dum illum video quem reges optauerunt videre, & non viderunt. Lucæ. 10.
Dignus est visu, qui speciosus est forma prę filijs hominum, Psal. 44.

A hominum. Cogita & recogita, quo animo, & qua cogitatione tenebatur illa dulcissima mater eius: cùm illum dominum, tantũ ac tantillum in brachijs suis, exultans & læta teneret: cùm ei vt infantulo gestienti, dulcibus osculis ac frequentibꝰ congauderet: cùm eum lachrymantem super genua sua, quibꝰ poterat modulis consolaretur: cùm denique alijs atque alijs studijs, ad quę ipsam materna pietas informabat, ei pro qualitatum vicissitudinibus sedula blandiretur. Item vlterius notandum est, qualiter Maria in via apprehensa est cum puero Iesu, à latronibꝰ. Opinare verum esse quòd dicitur eum esse à latronibus comprehensum in via: & adolescentuli cuiusdam beneficio ereptum. Erat is, vt dicunt, principis latronum filius: qui prӕda potitus, cùm paruulum in matris gremio aspexisset, tanta in eius speciosissimo vultu, splendoris maiestas apparuit, vt eum supra hominem non esse ambigens, incalescens amore, amplexatus est eum. Et o inquit, beatissime paruulorum, si aliud se tempus obtulerit rursus miserẽdi, tunc memento mei, & huiꝰ temporis noli obliuisci. Ferunt hunc latronem fuisse, qui ad dexte-

Maria & Ioseph, quomodo in latrones inciderunt.

B ram dei crucifixus, alterum blasphemantem corripuit, dicens: Neq; tu times deum, qui in eadem damnatione es. Et nos quidem iustè: hic vero nihil mali gessit. Cõuersus verò ad dominum, cum in illa quæ in paruulo apparuit, intuens maiestate, pacti sui non immemor: Memento, inquit, mei dum veneris in regnum tuum. Itaque ad incentiuum amoris, hac nõ inutile arbitror vti opinione, remota omni affirmandi temeritate. hæc Ansel. Herodes autẽ, cùm magi quos æstimabat per eandem viam regressuros, ad eum non reuerterẽtur, & nihil sibi renunciarent, putauit eos visione stellæ deceptos, & erubuisse ad eum redire, & ideo cessauit à pueri inquisitione. Vel tot & tantis occupationibus regia cura distendebatur, vt à pueri inquisitione auerteretur vel impediret. Sed cùm postmodum audiret quæ in templo gesta essent, quid Simeon dixerit, & quid Anna prophetauerit, tunc fama pueri nati crescente, turbatus ex

Lucæ.23.

De nece puerorũ.

C his, magis timuit. Et sentiens se illusum à Magis ad ipsum non redeuntibus, iratus est valde: tum propter sui contemptum: tum propter timorem amittendi regnũ: ideo de morte puerorum Bethlehemitarum tractauit: vt cum illis occideretur ille qui incognitus sibi fuit. Putabat enim quòd si omnes pueri occiderẽtur, vnus quem quęrebat, euadere nõ posset. Non æstimãs infœlix, quia nõ est consilium, non est sapientia, non est prudẽtia contra dominum. Dum ergo de nece puerorum disponeret, per epistolã hortatus est à Cęsare Augusto vt Romã veniret. Qui cùm iter faceret per Ciliciã, audiẽs naues Tharsensium magos transuexisse, iratus valde in spiritu vehementi, id est in ira, comburi & conteri fecit naues de Tharso Ciliciæ, quibus magi credebãtur occultè redisse, secũdum quod Dauid prophetauerat, dicens: In spiritu vehementi, cõteres naues Tharsis. Et de Roma reuersus Hierosolymam, misit spiculatores, & iussit occidi [omnes pueros, qui erant in Bethlehem Iudæ, & in omnibus finibus eius, & locis adiacẽtibus, à bimatu & infrà.] id est biennes & minoris ætatis, vsq; ad puerum diei, seu noctis vniꝰ, secũdum tempus quod à Magis de ortu stellę exquisierat: vt nec loco nec tempore cælaretur qui

Psal.47.

D natus erat: quorum maxima pars, tertio miliario à Bethlehẽ, ad Austrũ, sepulta est. Bimatus, spacium duorum annorum dicitur, à bis & ymatos Gręcè, qđ est annus Latinè: & inde bimatus, quasi binus annus appellatur. Vnde dicitur, bimus, bima, bimum, scilicet animal duorum annorum: & trimus, trima, trimum, annorum trium. Inter opiniones diuersas, plurium sententia, & vsitatior hæc est, quòd Herodes, euoluto anno post Christi natiuitatem, occidit infantes, & quòd stellam eadem die qua natus erat dominus, ortã didicerat: & secundum ortum stellę dominum anniculum, & insuper aliquot dierum esse sciebat: ideóque supra ętatem eius, vsque ad bimos & infrà, vsque ad vniꝰ diei seu noctis, in infantes desęuit pueros: timens ne puer cui sydera famulabantur, pauló supra ętatem suã, vel infra speciem suam transformaret, vt ætatem sui temporis occultaret. Sic ergo post annum, & quatuor à natiuitate dñi dies, verisimile est eum occidisse infantes. Tũc impletum est illud Hieremiæ [Vox in rama audita est, ploratus & vlulatus &c.] Rama non est hic proprium nomen loci, sed est hìc nomen commune: ac interpretatur & significat excelsum. Vt sit sensus: Vox in excelso audita est, id est, longè latéque dispersa: quia multum exaltata, circũquaque diffundebatur, prę sua magnitudine immensa. Multus enim ploratus, quantum ad fletum paruulorum: & vlulatus, quantum ad lamẽtum matrum, ibi erat: vbi tot parentes, tot homines vtriusq; sexus, visa tanta crudelitate: etiam si vellent voces cohibere, non poterant. In paruulis autem, mors faciebat finem doloris: in matribus veró, semper per memoriã reparabatur: & ideo dicit: Vlulatus multus. Vel in excelso audita est: quia de morte innocentiũ mittebatur, quorũ sanguis vsq; ad cœlos contra interfectores eorũ clamauit, secundum illud: Vox pauperis penetrat nubes. Quãuis autem Bethlehem sit in tribu Iuda, orta de Lya: & Hierusalẽ in tribu Beniamin, orta de Rachel: plorare tamen dicitur Rachel filios Iudę, id est Bethlehem quasi suos: siue quia iuxta Bethlehẽ in Effrata sit sepulta: ac ratione sepulturę, & ex mater-

Bimatus vnde dicitur.

Hiere.3. &.31.

Rama.

E

Eccli.35.

Rachel.

Gene.35.

F ni corpusculi hospitio, nomẽ matris accepit: & dicta est mater ipsius Bethlehem, & habitantium in ea. Siue quia Iuda & Beniamin duę tribus iunctę ac vicinę sibi & proximę erant: quia iuxta se hæreditatem acceperant: & funiculus sortis Beniamin prope Hierusalem perueniebat, & Herodes præceperat, non solũ in Bethlehem: sed & in omnibus finibꝰ eius, interfici pueros. Et per occisionem Bethlehem, intelligimus multos Rachel filios de Beniamin, pro victima fuisse occisos: quod euangelista insinuat, ad exaggerãdum scelus Herodis, quòd ex effrenata crudelitate hoc fecit. Vnde dicit Rabanus: Crudelitas in nullo modum tenuit: non est contenta vastatione Bethlehem, sed adiacentia loca vastauit. Plorauit autem [Rachel filios, & noluit cõsolari: quia non sunt] id est de hoc quòd non essent, & super hoc quòd mortui erant: quia in æternum victuros esse sciebat. Rachel, quę ouis vel vidẽs principiũ dicitur, ecclesiã significat: cuius tota intentio, vt deum cõtempletur inuigilat: & ipsa est ouis centesima, quam pastor ĩ humeris ad caulas reportat. Hęc ergo filios

Rachel ecclesiam significat.

Lucæ.15.

G suos plorauit: quia pro persecutione fidelium gemit. Non vult autem consolationem recipere de
hoc, quia non sunt, id est quia non sunt mortui: vt
qui vicerunt seculum morte, rursus ad seculi certamina, secum toleranda, redeant iterum pugnaturi: sed gaudet potius quia fœliciter sunt, & regnant cũ Christo per martyrium coronati. Plorat ergo ecclesia bonos: vt martyres: quia videt
eos iniustè cruciari: sed quia scit illos beatos, non
vult temporaliter, sed æternaliter consolari. Plorat insuper etiam malos: vt impœnitẽtes: quia videt eos dãnari: & quia videt illos irremediabiliter
Martyrũ genus triplex. perditos, nõ vult consolari. Vbi sciendum quòd
triplex est genus martyrum. Quidam enim patiũtur voluntate & actu: vt Stephanus. Quidam
voluntate, non actu: vt Ioannes euangelista. Tertij, non voluntate, sed actu: vt Innocentes, in quibus Christus, cuius vice mortui sunt, suppleuit,
Ex causa quinta. si quid defuit voluntatis. Vnde ordinãtur eorum
festa post natiuitatem domini, secundum maiorẽ
martyrij dignitatem. Primò, Stephani. Secundò,
Ioãnis. Tertiò, Innocentum. Nam dilectus eccle-
H siæ Christus, candidus in Ioanne: rubicundus, in
Stephano: electus ex milibus, in innocentib⁹. In-
Innocẽtes habẽdi sũt martyres. nocentes ergo, etsi vsum non habeant, & sic testificari non poterãt, Christus tamen cui⁹ vice mortui sunt, suppleuit si quid defuit voluntatis: ipsi
autẽ non loquendo, sed moriẽdo, testificati sunt.
Laxato igitur vocabulo, martyres Christi, id est,
testes dicuntur. Quos eni testes Latinè dicimus,
Græcè martyres appellãtur: non quia propriè testes Christi sunt, quia nec ꝑ fide Christi, nec pro
iustitia occubuerunt: sed quia pro fide Christi, id
est loco Christi, occisi sunt: quia in eorum numero, Christus quęrebatur occidi: in quo eũ etsi non
Martyriũ fit multis de causis. loquendo, tamen moriendo sunt confessi. Multis verò de causis potest quis martyr fieri: scilicet
pro iustitia, vt Abel: pro lege dei, vt Machabæi:
pro assertione veritatis, vt Esaias, & Hieremias:
pro argutione peccati, vt Ioannes baptista: pro salute populi, vt Christus: pro fide & nomine Christi, vt Stephanus: pro libertate ecclesiæ, vt Thomas: ꝑ Christo, seu loco Christi, vt hi pueri. Vnde & ecclesia pro his pueris solennizat, quãuis ad
I inferos descenderunt, & ob hoc quædam cantica
lætitiæ prætermittuntur. Vnde Chrysostomus:
In Bethlehem, omnes occidũtur infantes: qui dũ
innocenter pro Christo moriuntur, primi Christi martyres extiterunt, & perfectę laudis martyrium consequuntur. Vnde non immeritò, infantes illi beati per omnia extiterunt: qui primi mori pro Christo meruerunt. Vnde & Augustinus:
O paruuli beati, modo nati, nunquã tentati, nondum luctati, iam coronati. Et iterum: Nunq̃ prophanus hostis, beatis paruulis tantũ prodesse potuisset obsequio, q̃tum profuit odio. Nam quantum contra eos iniquitas abundauit: tantum gratia diuinę benedictionis effulsit. Et dum insequitur Christũ regi nostro coęuum: procurauit exercitum stolis victricibus candidatum. hæc Augu.
Considera hic quomodo Christus adhuc infans
tenerrimus, iam cœpit pati in se & suis: & vehementer ei cõpatere, si qua in te sunt viscera pietatis. Vnde Anselm⁹: Sed & tenella hęc Christe tua
infantia, à persecutorũ gladijs tuta non fuit. Adhuc enim, inter dulcia matris vbera sugens depẽ-
debas, quãdo apparuit angelus in somnis Ioseph, K
dicens: Surge, & accipe puerum & matrem eius,
& fuge in Aegyptum: & esto ibi, vsq; dum dicam
tibi. Futurum enim est vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Iam ex tunc bone Iesu
pati cœpisti. Non solum autem illam animæ infantiæ vexationem in teipso pertulisti: sed etiam
mortem in pusillis tuis: quorum multa milia inter mãmillas matrum, pro te Herodis trucidauit
immanitas, excepisti. hæc Ansel. In rege Herode Herodis imitatores.
crudelitas impiorum existimantium martyrum
cęde posse religionem Christianam extinguere:
& in occisione paruulorum cunctorum martyrũ:
qui paruuli, id est humiles & innocẽtes, occisi sunt
ab impijs, forma præcessit. Sed non sic religio in
Christo fundata extinguitur: quia, vt Leo ait, nõ
minuitur persecutionibus ecclesia, sed augetur.
Vnde secundum Bedã & Bernar. Herodiana malitia, & Babylonica crudelitas, est nascẽtem velle
religionẽ extinguere, & paruulos Israëlis allidere.
Si quis enim quid ad salutem pertinẽs: si quis religionis & sanctitatis ortũ, vel profectum, vel cõ-
summationem impedit, vel persequitur: talis pla- L
nè cum Aegyptijs, paruulos Israelitici germinis
necare conatur: imò cum Herode, nascentem saluatorem persequitur. Quòd autem nato domino
persecutio cœpit, significat per omne tempus vitę pręsentis, nõ deesse futuros, qui electos dei per-
sequerentur: sicut dominus in euãgelio ait: Si me Ioan. 15.
persecuti sunt: & vos persequẽtur. Et Apostolus:
Omnes qui piè volunt viuere in Christo, persecu 2. Tim. 3.
tionem patiuntur. Quòd verò pueri pro domino
occisi sunt, significat per humilitatis meritum, ad
coronam martyrij esse veniendum, Quia, vt dominus ait, qui se humiliat: exaltabit. Puerorum Lucæ. 14.
enim innocentia, humilitatem significat simpli-
cium: de quibus ait dominus: Sinite paruulos ve- Marci. 10.
nire ad me: talium est enim regnum cœlorum.
Quòd autem occisi sunt, sed Christus euasit: insinuat corpora martyrũ, ab impijs posse perimi:
sed Christum pro quo persecutio sęuit, nullaten⁹
posse à fidelibus auferri. Siue enim viuimus, siue Rom. 14.
morimur, domini sumus. Moraliter occidũt pue Moraliter
ros multos, & multipliciter, Pharao submergẽdo,
Herodes detruncando, Antiochus suspendendo, M
Medi sagittando. In flumine submergente, significatur delectatio præsentis voluptatis: in gladio
detruncante, inflictio præsentis aduersitatis: in sagitta de longè percutiente, timor futuræ asperitatis: in suspendio, spes, siue ambitio futuræ prosperitatis. Sic ergo diabolus, qui Pharao, id est, dissipans per inuidiam: qui Herodes, id est, gloriãs per
superbiam: qui Medus, id est mensurans, scilicet
culpæ pœnam per malam intentionem: qui Antiochus, id est silentium paupertatis per fraudulentiam. Paupertatẽ enim cælat, & diuitias suggerit. Hic occidit pueros secundum quatuor affectiones: quæ sunt gaudium præsentis prosperitatis, & spes futuræ: tristitia præsentis asperitatis, & timor futuræ. Et est notabile quòd interficiuntur pueri, in quo stultitia: in Bethlehem,
in quo abundantia: à bimatu & infrà, in quo superabundantia: & hoc compatiendo, luget ecclesia. Cùm autem Maria & Ioseph cum puero Iesu intrarent Aegyptum, omnia idola illius pro- Idolorum
uincię in tẽplis suis corruerũt: sicut per ꝓphetam casus.
Esaiam

A Esaiam fuerat prophetatum. Tradũt enim, quòd
Esaię. 2. sicut in exitu filiorũ Israel de Aegypto, non fuit
Idola penitus conterentur. domus Aegypti, in qua deo procurante, non iace-
ret mortuũ primogenitum: ita nec modo fuit tē-
plum in Aegypto, in quo non corruisset idolum.
Sicut & ante arcam domini corruit Dagon ido-
lum, cùm arca appropinquasset ad ipsum. Spiri-
Moraliter tualiter etiam corruunt vitia, ingrediente domi-
no domum cuiusque, prius desertam per peccata.
Virgo à Hieremia prædicta. Vt etiam dicitur in Scholastica historia, quando
Hieremias in Aegypto per captiuitatem ductus
fuerat, prophetauit eis quòd in futuro, quædã vir
go paritura esset, & tunc omnes dij, & omnia ido-
la Aegypti ruerēt. Aegyptij ergo imaginem vir
ginis cum puero sculpebant, & sibi honores exhi-
bebant. Hæc autem prophetia, modo quãdo Chri
stus cum matre intrauit Aegyptum, est impleta:
nã omnia idola Aegypti corruerunt: & virgi-
nem (sicut prædictum fuerat) peperisse indicaue-
Corona Pharaonis. rũt. Hoc idem præfiguratũ fuit in Moyse & Pha
raone, in cõfractione dei sui Hãmonis, & coronæ.
B Vt enim in scholastica historia dicit, Pharao rex
Hammon. Aegypti, coronam regalem habebat, in qua ima-
go dei sui Hammonis Aegypti sculpta fuerat. Fi
lia ergo Pharaonis, quæ Moysen puerum in filiũ
adoptauerat, postea quadam vice decreuit, vt eum
Pharaon regi vidēdum præberet. Cui Pharao al
ludens, coronam suam imponebat: quã ille in ter-
ram proijciēs penitus confringebat. Et cùm eum
occidere voluisset, dixerunt quidã quòd puer hoc
ex insipientia fecisset. Moyses nutu dei, saluatus
est à nece Pharaonis. Sic Christus nutu dei salua
tus est de gladio Herodis. Moyses natus est, vt fi-
lios Israël educeret de Aegypto: Christus homo
factus est, vt eriperet nos de inferno. Moyses deũ
regis Aegypti cum corona cõfregit, Christus om
nia idola Aegypti, & deos, in nihilũ redegit. Hãc
Danie. 2. ruinam idolorum, illa statua prætendebat, quam
Lapis abscisus sine manibus. rex Nabuchodonosor in somno videbat. De mõ
te autem, sine manibus quidam lapis est abscisus,
& in pedes illius statuæ, seu imaginis, & idoli, est
illisus. Contriuitq; eam, & in puluerem redegit:
C & postea idem lapis in montem magnũ excreuit.
Lapis iste significat Christum, qui abscisus est de
monte sine manibus: quia natus de Maria, sine ta
ctibus maritalib9. Lapis iste, scilicet Christus, cõ
triuit in Aegypto omnia idola, de quacũq; erant
materia. Et confracta statua, lapis ille in mõtem
magnũ excreuit: quia destructa idololatria, fides
Christi per totum mũdum inoleuit. Et Christus
creuit in montem talem & tantum, quòd summa
immensitate repleuit tam cœlũ, quàm mundum.

Per transitũ domini in Aegyptum, propter per-
secutionē Herodis: significatus fuit transitus apo
stolorum ad gētes, propter persecutionem eis mo
tam à Iudæis. Per reditum autem ei9 in Iudæam,
defuncto Herode, significatur illuminatio Iudęo-
rum in mundi fine. Vnde secũdum Remigium,
per Ioseph designãtur prędicatores: per puerum,
fides & notitia saluatoris: per Mariã, ecclesia & sa
cra scriptura: per persecutionem Herodis, persecu
tio facta à Iudeis: per fugam Ioseph in Aegyptũ,
transitus prædicatorum ad gentes, ad quas fidem
Christi & ecclesiæ tulerunt, relicto Herode, id est
Iudæorum infidelitate. Per tempus autē quo fuit
in Aegypto, spatium temporis ab ascensione do-
mini, vsq; ad aduentum Antichristi. Per obitum D
Herodis, extinctio inuidiæ in cord[...]s Iudæorũ
in fine. Tunc itaq; dominus, in Aegypto ignorã-
tiæ tenebras effugauit: & idolorum vanitate dis-
cussa, dei veri cultum venerationemq; reparauit.
Vbi ignis fidei succensus intãtum excreuit, quòd
etiã deserta eius repleuerit. Domini enim pręsen
tiam, postmodum eremus Aegypti meruit: vt pa
radiso melior, & cœlo clarior effecta videret. Vn-
de Chryso. Deniq; si quis nũc ad Aegypti veniat De Aegypti patribus.
solitudines, paradiso prorsus omnem illam videat
eremum digniorem: & innumerabiles angelorum
cœtus, in corporib9 fulgere mortalibus. Est enim
cernere tota illa regione diffusum exercitũ Chri
sti, & admirabilem illum regiũ gregem, virtutũq;
cœlestium conuersationem in terris micantem.
Non ita varijs astrorum choris cœlum refulget:
vt Aegyptus innumeris monachorum distinguit
atq; illustratur habitaculis. Noctes quidē sacris
hymnis & vigilijs: dies verò orationib9, manuũq;
operibus exercēt, apostolicę cursum virtutis imi-
tantes. hęc Chryso. Iuerũt ergo ad quandam ciui E
tatem Thebaide, quæ vocat Heliopolis: & ibi ali- Heliopolis.
quam domũculam conducentes, habitauerũt per
septem annos, tanq̃ aduenę & peregrini, pauperes
& egeni. Sed vnde & quomodo isti tanto tempore
viuebãt, nunquid mendicabant? Legitur autē de
domina, quòd colo & acu, quęrebat sibi & filio ne- Maria operosa.
cessaria. Suebat ergo & filabat domina mũdi, pro
precio, paupertatis amore & zelo. O quot & quã-
tæ huiusmodi aduenis fiebãt iniuriæ: quas domi-
nus vitare non venit, sed suscipere. Quid etiam
si aliquãdo filius famem patiēs, panem petijt: nec
vnde daret mater habuit? Nónne in his & simili-
bus, totaliter concutiebantur viscera eius? Conso
labatur verbis filiũ provt poterat: & nihilominus
opere victum procurabat: & sibi fortè aliquãdo de
victu subtrahebat, vt filio reseruaret. Et si ex ope
re manuum oportebat quærere victum: quid dice
mus de vestimētis: quid de vtensilibus, scilicet le-
ctis & alijs intra domum oportunis? Nunquid du
plicia? nunquid superflua? nunquid curiosa habe-
bat? Hæc contra paupertatem sunt: & hęc si habe F
re posset, nollet ea paupertatis amatrix. Sed nun-
quid domina suendo, vel alia opera faciēdo, facie-
bat more quorundã opera curiosa? Absit. Est enĩ
periculosum & valde magnũ vitium propter mul
ta: de quo latius dicetur infrà. Cõspice nunc do-
minam in laboribus & operib9 suis, filando, suen-
do, texendo, sollicitam, quomodo facit ea fideliter
atq; humiliter cum diligentia habendo: & nihilo-
minus super filio & gubernatione domus, curã di
ligentissimã habēdo: vigilijsq; & orationib9 iuxta
posse semper intendendo: & toto affectu cõpatere
sibi: & considera quòd non habuit omnino gratis
regnum dei domina regni. Sed & Ioseph sanctus,
faber lignarius, aliquid operabat in arte lignami-
nis. Vnde quia cõpassionis occurrit materia: tan-
dem cùm aliquam moram cum eis contraxeris,
pete recedēdi licentiam: & benedictione accepta,
primò à puero Iesu, deinde à matre, postea à Io-
seph, genib9 flexis, & cum lachrymis compassio-
ne magna valefacias eis: quia tanquã exules à pa
tria, sine aliqua causa, & exbanniti, remanent ad
peregrinãdum ibidem, per annos septem, in sudo-
re vultus sui victuri.

G Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui adhuc infans,
psecutiones & exilia pati,& infantes tūc
pro te occidi voluisti:da mihi misero hęc
omnia,ac etiā mortem, si oportet, pro te
patienter tolerare,cūctaq; prospera mundi despi-
cere,& nulla ei9 aduersa formidare. Et vos ò san
ctissimi innocētes, flores & primitiæ martyrum:
qui per innocētiam, & martyrij palmam dei filio
infanti adhęsistis:dignemini de plenitudine gra-
tię,& innocentię vestrę infirmitati & miserię,pec
catorum meorum veniam, & gratiam ab eodem
dei filio benignissimo obtinere. Amen.

De reditu domini ex Aegypto,& initio pœnitentiæ
Ioannis baptistæ. Correspondet euangelio: Defun-
cto Herode &c. Caput. XIIII.

Matth. 2. COmpletis autem ferè septem annis:
quibus dominus peregrinatus est in
Aegypto: & Herode mortuo,voca-
tus est domin9 ex Aegypto:quia si-
cut dicitur in historijs,tricesimo an
no regni Herodis,natus est Christus:& tricesimo
H octauo anno regni sui,mortuus est Herodes. Hoc
autem factū est,vt cōsecutiuè adimpleretur quod
Osee. 11. dictum est à dño per Osee prophetam: Ex Aegy
pto vocaui filium meum, scilicet consubstantia-
lem. Hoc autem de vocatione & exitu Israël de
Aegypto, ad literam legitur:qui etiam quandoq;
puer & filius à domino appellatur. Ista ergo au-
thoritas,habet duplicem sensum literalem: quia
verificata est ad literam,de populo Israël,vocato
à domino de Aegypto. Perfectius tamen de do-
mino nostro Iesu Christo: quia ipse est filius dei
naturalis: alij autem sunt filij per adoptionem.

Primo ergo anno Archelai,senioris filij Hero-
dis,& anno domini octauo [apparuit angelus do-
mini Ioseph, in somnis, dicens ei: Tolle puerum
& matrem eius, & vade in terrā Israël] scilicet in
Iudæam [defuncti sunt enim,qui quęrebant ani-
mam pueri] id est vitam corporalem,scilicet He-
rodes & cōplices eius, & fautores in mortem do-
mini,scilicet scribę & pharisęi. Quia secundum
Herodis crudele præceptum. Iosephum, Herodes pręcepit in morte sua,plures
de nobilibus Iudæorū interfici, vt sic cogeret Iu-
I dæos qui eum oderant,flere in sua morte. Vel He
rodes mortuus est ad literam:alij quò ad potesta-
tem. Ex hoc ergo loco secundum Hieronymum,
intelligimus non solum Herodem,sed & sacerdo
tes & scribas,eodem tēpore, necem domini fuisse
meditatos. Vt autem ait Remigius,per hoc quòd
angelus in somnis Ioseph apparuisse dicitur,my-
stice designat, quòd illi qui à curis terrenis & se-
cularibus negocijs requiescūt,perfrui angelica vi
sione merētur. Igitur Ioseph [consurgēs] tāquam
promptus obediens [accepit puerum] tāquam nu
tricius sollicitus [& matrem eius] tanquā comes
obsequiosus,& cœpit redire [in terrā Israël.] Va-
dunt ergo & transeunt per desertum,per quod ve
nerūt. Vade & tu cum eis,auxilium & seruitium
exhibens,& impendēs ipsis in quibus poteris. Et
Labores Christi à iuuēta. in ipso itinere,poteris cōpati eis,& respicere ipsos
fatigatos & labore deuictos: & tam de die quàm
de nocte,parum quietis habētes. O quātum puer
egregi9 ac delicatus,rex cœli & terrę,pro nobis la
borauit:et q̄citò cœperit. Vnde & propheta in ei9
Psal. 87. persona prædixit: Pauper sum ego:& in laborib9

à iuuentute mea. Pœnurias magnas,labores ar- K
duos,& afflictiones duras corporis, constātissimè
assumpsit:& seipsum quasi odio pro amore nostri
habuit. Certè solus hic labor, de quo nunc tra-
ctamus,ad plenam redemptionem nostram suffi-
cere debuisset. Dicitur autem quòd prope finem Ioannis baptistæ pœnitentiæ locus.
prædicti deserti,iam puer Ioannes baptista,pœni
tentiam agere cœperat,cùm tamen nullū pecca-
tum haberet: quia dicitur petisse desertum,dum
septē annorum esset: & quòd locus Iordanis,vbi
baptizauit ipse Ioánes, est ille vbi transierunt fi-
lij Israël, quando venerūt de Aegypto per ipsum
desertum: prope quem locum,in eodem deserto,
Ioannes fecit pœnitentiam. Prædicator pœnitē-
tiæ futurus,q̄citius potuit,aspera solitudinis ele-
git & petijt:vbi primęuā ætatem transegit:vt vi-
uens in desertis,vitam austeram duceret,& ab a-
more & illecebris mundi, & se & auditores suos
suspenderet facilius, & reuocaret:& vt ibi contē-
plationi vacaret liberius,diuinam sapiētiam hau
riendo,quam postea effudit prædicando. Bonum Thre. 3.
est igitur,eius exēplo,ab adolescentia iugum do-
mini portare: & dum natura tenera est, bonis se
assuescere: & in prædicandis auditores actu prę- L
cedere. Ex quo sumitur argumētum, quòd ante-
quam quis perfectus fuerit,aliorum magisterium
obtinere non debet. Manebat Ioannes in deserto, Deserti cōmēdatio.
vbi est aer purior,cœlum apertius, & familiarior
deus: vt quia nondum baptismi & prædicationis
tempus aduenerat,orationibus vacaret,& cum an
gelis conuersaretur,& extra multorum malitiam
nutriretur,& neminem vereretur arguere,nihil si-
bi conscius, & esse fide dignus, qui Christum e-
rat prædicaturus,& de ipso testificaturus. Nemo
enim alterius testis esse potest idoneus, nisi prius
fuerit suus. Fugit igitur turmas & tumultum po
puli,ne ex cohabitatione contraheret infamiam,
vel vita aliquam maculam scandali vel delicti.
Qui si in mundo mansisset,fortè malitia & con-
uersatione hominum deprauatus fuisset. Mun-
dum itaque fugit, vt sanctitatem suā custodiret,
& ne leui saltem verbo vel peccato, vitam macu-
laret. Nam secundum Chrysostomum, Sicut im De mūdo pœnitēte.
possibile est, arborem iuxta viam positam,fruct9
vsq; ad maturitatem seruare: sic hominem iuxta M
mundum positum,vsq; in finem vitæ innocentiā
custodire. Sunt autem quædam arbores, quæ li-
cèt in horto sunt plantatæ, ita quòd ad stipitem
transeuntes non possunt attingere, tamen ramos
suos per viam expandunt, & ideo molestantur à
transeuntibus:sic est de religiosis in negocijs secu
laribus se implicantibus. Excellens valde & mi- Ioannis baptistæ laus.
rabilis est puer iste Ioānes. Ipse enim fuit primus
eremita,ac principium, & via religiosè viuere vo
lentium. De cuius singulari cōuersatione Petrus
Rauennas ita scribit: Infra teneritudinem anno-
rum beatus iste puer, spiritu ducente ad eremum
ductus est. Nec obstitit ætatis infirmitas, quam
maiestas domini fœcundauit. Reliquit Ioannes
mundum, homines fugit, patriam nescit, paren-
tes aspernatur, & in solius diuinitatis apicem bea
tæ contemplationis figit obtuitus. Mira rerum
conuersatio hominem vix mundum ingressum,
mundi gloriam fugere, & seculi cupiditates non
solum obliuisci, sed & nescire: perpetuum cum
diuinitate stabilire consortium. Recessus mon-

A tium, siluarum anfractus, & vallium subteriacens vastitas, puero patriarchę domicilia, cùm nox coegerat prębuerunt. Sic Ioannes ætatis supergressus infantiã, & nobilioris generis generositatem oblitus, soli vacat diuinitati: forma vitæ, monachorum propositum, anachoritarum principium, totius religionis assertio. Vnde & Chrysosto. Sicut sacerdotũ principes sunt Apostoli, sic monachorum princeps Ioãnes baptista est: quãtum erat Hebræorum scriptura, & vsq; hodie in memoria est. Cõsiderate monachi dignitatem vestram: Ioannes princeps vestræ est dignitatis. Ipse monachus statim vt natus est in eremo viuit, in eremo nutritur, Christũ expectat in solitudine: non vult cum hominibus conuersari, in eremo cũ angelis ꝓbatur. † fœlix ista cõuersatio despicere homines, angelos quęrere, vrbes deserere, & in solitudine Christum inuenire. Christum nõ quærebat in templo: sed in deserto. Separauit se à multitudine. Oculis expectãtibus Christum, nil aliud dignum est aspicere nisi Christũ: fœlices sunt qui

Ioannes baptista monachorum princeps.

† philosophatur.

B imitantur Ioannẽ, quo maior inter natos mulierum non fuit. Hæc Chrysost. Infœlices ergo monachi sunt, qui Ioannem principem suum non sequentes, solitudinem suam deserũt: & in vrbibus cum hominibus conuersantur: quib⁹ solitudo carcer est, & oppidum paradisus. Non sicut Hieronymus sentiebat, qui dicebat: Viderint alij quid sentiant: vnusquisque sensu suo ducitur: mihi oppidum carcer est: & solitudo paradisus, hæc Hiero. Agnoscat ergo monachus nomen suum. Monos enim Græcè, vnus Latinè: & achos Græcè, tristis Latinè dicitur. Inde monachus, quasi vnus & tristis interpretatur. Sedeat solus & tristis, & officio suo vacet, alienumq; officium non vsurpet. Qui tamen si docere vult, audiat consilium Hugonis, qui dicit: Vilitas habitus tui, & simplicitas vultus, & sanctitas cõuersationis tuæ, docere debent homines. Melius fugiendo mundum doces, quàm sequendo. Qui etiam secundum consilium Gregorij, reuerentiam sui habitus, in actu, in cogitatione, in locutione, semper circũspiciat: vt ea quæ

Monachi nomen, & qualis sit vita.

C mundi sunt, perfectè deserat: & quod ostendit humanis oculis habitu, hoc ante dei oculos, morib⁹ prætendat. Non ergo glorieris, quòd in solitudine vel religione sis, aut longo tempore fueris, nisi in ea bene vixeris: quia nihil tibi proderit: imò magna damna pateris, si eremita vel religiosus vocaris, & vitam non agis. Vt enim ait Hieronymus, non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est. Vnde Augustinus ad fratres eremitas: Non eni satis prodest, quòd istum locum expetiuimus, si tales simus, quales in seculo esse poteramus. Nunquid nobis habitatio hui⁹ secreti aliquid prodest, quãdo tyrannico dominatu malitia in nobis regnat, quãdo ira superequitat, quando maiorem nobis victoriam, humanus oculus, quàm diuinus inducit: quando laudabiles eremitę extra mundum nos esse credimus, & per diuersarum passionum vitia, mundum intra nos inclusum tenemus: ita vt qui putabamus nos precibus nostris seculo ipsi succurrere: penè necesse sit vt videamur magis seculi intercessoribus indigere. Dubiũ quippè non est, quòd illa anima quæ cõcupiscentia voluptatum possessa, efficitur mũdanæ conuersationis, non possit effici regnum diuinitatis. Ideoq; fratres, videte vocationẽ vestrã.

D Venire quidem ad eremum, summa perfectio est: sed non perfectè in eremo viuere, summa damnatio est. Quid enim prodest, si locus corporaliter quietus teneatur: & inquietudo in corde versetur? Quid inquã prodest, si in habitatione silentium, in habitatorib⁹ sit vitiorũ tumultus, & colluctatio passionũ: si exteriora nostra serenitas teneat, & interiora tempestas? Non enim ideo ad locum istum venimus, vt nobis mũdus famuletur: vt rebus omnibus abundantes, omni quiete fruamur: non vtiq; ad requiem, nec ad securitatem, sed ad pugnã huc venimus, ad agonem processimus, ad exercẽda cum vitijs bella properamus, vt linguæ gladio retũdamur: vt non solũ non inferamus iniurias, sed nec statim sentiamus illatas. hæc Aug. Sed heu, pauci hodie religiosi reperiuntur, qui de bono in melius proficiunt, & de virtute in virtutem ascendunt. Vnde Bernardus: Multo facilius reperies multos seculares cõuerti ad bonũ, quàm vnum de religiosis transire ad melius. Rarissima auis in terris est, qui de gradu quem in religione

De raro monachorũ profectu.

E semel fortè attigerit, vel parũ ascendit. Aut ascẽdas, necesse est, aut descendas: si attentas stare: vt ruas, necesse est. Et iterum: Minimè pro certo est bonus, qui melior esse non vult: & vbi incipis nolle fieri melior, ibi desinis esse bonus, hæc Bernardus. Ioseph autem & Maria, cum puero Iesu transeuntes Iordanem, venerunt in terram Israël secundum angeli iussionem. Non enim determinauerat angelus, in quo loco terræ Israël: nec nominauerat aliquam ciuitatem determinatè, vt dubitante Ioseph, iterũ reuerteretur: & ex reuersione angeli instruentis eum de loco, Ioseph ex frequentiori visitatione angeli, & locutione cum eo, certior redderetur, & magis consolaretur. Quòd Iesus in patriam suam reuerteretur, nos quoq; in patriam nostram festinare admonet. [Audiens] verò Ioseph [quòd Archelaus] filius Herodis senior regnaret in Iudæa pro suo patre, timuit illuc ire prę Archelao paternæ crudelitatis hærede: quia ille tãquam principalis magis pro patre zęlabat:

Reditus Christi.

F & omnis impetus persecutionis in Bethlehem eiusq; finibus desęuiebat. Iudęa, aliquando accipitur pro tota terra duodecim tribuum: vt ibi: Notus in Iudæa deus. Aliquando pro sola terra tribus Iudę: vt ibi: Iudæa & Hierusalem, nolite timere. Aliquando pro terra duarum tribuum, scilicet Iudę & Beniamin: vt hic dicitur quòd Archelaus regnauit in Iudæa. Diuisum ergo erat regnum, & iam à pluribus regebatur. Ad cuius euidentiam est sciendum quòd secũdum opinionem magis probabilem, Herodes moriens condidit testamentum: in quo ordinauit Archelaum filium suum regni sui successorem: ita tamen quòd coronam sibi nõ imponeret, nisi per Romanũ imperatorem. Ad sumendũ igiť diadema, Romã venit: sed & fratres eius duo, scilicet Herodes Antipas & Philippus, qui cũ ipso post mortẽ patris superstites erãt (quia alios tres filios scilicet Antipatrum suũ primogenitum, & Alexandrum & Aristobolum pater ante mortem suam miserabilem necauerat) etiã Romam venerunt, & paternæ hęreditatis partem petierunt. Tandem imperator & senatus Romanorum, volentes frãgere Iudæorum supbiam, & auferre eis rebellandi occasionẽ, abstu

Iudæa. Psal. 75.

Herodis testamẽtũ & filij.

Diuisio Iudęæ.

G lerunt eis regium nomen:& diuiserũt regnum in quatuor partes, scilicet tetrarchias: quarum duas, scilicet Iudæam & Abilinam dederunt Archelao, filio seniori: tertiam verò, scilicet Galilæam & regionem transfluentem, dederunt Herodi antipę, sub quo Ioannes est decollatus, & dominus passus: sed quartam, scilicet Iturẹam & Traconitidem regionem, dederunt Philippo: cuius vxorem abstulit ipse Herodes antipas frater eius. Et sic Archelaus erat diarcha: sed alij duo fuerũt tetrarchæ. Adhuc præter Herodem Ascalonitam, & Herodem antipam, supradictus etiã tertius Herodes dictus Agrippa, filius Aristoboli, filij Herodis Ascalonitę fuit: qui Iacobum fratrem Ioannis gladio occidit, & Petrũ incarcerauit. Et quia Archelaus fuerat à patre, quantũ in se erat, in toto regno Iudæorum substitutus: ideo magis fauebat factis à patre. Propter quod Ioseph timuit ire in Iudæam [& admonitus in somnis] per angelũ iuit cum puero & matre ei⁹ in Galilæam, vbi dominabatur alius filius, scilicet Herodes: qui portione sibi debita à patre, quãtũ in se erat, antè pri

H uatus fuerat. Propter quod Ioseph ibidem cũ puero securi⁹ mãsit: quæ & ipsa terra Israël erat: quia eam Israël incolebat. [Et veniens, habitauit in ciuitate quę vocatur Nazareth] vt ibi Christ⁹ nutriretur, vbi fuerat cõcept⁹, licèt in Bethlehem fuerat natus. Ibi eñi securius habitare poterat quàm in Hierusalẽ, vel Bethlehem, vbi Archelaus manebat. Vnde Chrysost. Venit igitur Iesus in Nazareth, non solum periculi timore, verũetiam patriæ amore cogente, scilicet vt securius ibi habitaret, & gratius. Hoc autem factum est [vt adimpleretur quod dictũ est per prophetam: Quoniã Nazarẹus vocabitur.] Ily vt, tenetur consecutiuè, non causaliter: quia prophetia non est causa euentus rei: sed euentus est causa implerionis prophe-

Nazaræus Christus nuncupatus est.

tiæ. Nazarẹus autem Christus est nuncupatus: tam ex loci appellatione, vbi conceptus est & nutritus, quàm ex sacramento legis, secũdum quam Nazarẹus sanctus interpretatur: & dominum omnes scripturæ sanctum dicunt, & testantur. Sicut ergo elegit locum in quo nasceretur: sic & ciuitatem, in qua coadolescens nutriretur. Cuius nomẽ

I est indicio, quòd essentialiter ipse fons sanctitatis in sanctitate nutritus, sanctus sanctorũ, quasi Na-

Nazareth.

zaræus Nazarẹorũ, rectè dicitur. Nazareth enim flos cãpi, vel germen nouellum, vel sanctitas interpretatur: de cuius radice germinis, sanctus san-

Nazaræi vocabãtur qui nunc Christiani.

ctorum, id est Nazarẹus, ascendisse legitur. Vnde & ex hoc quòd Christus dictus est Nazarẹus, discipuli eius & Christiani, prius communi nomine consueuerunt Nazarẹi vocari. Sed postquam petrus Antiochenam sedem tenuit, communi cõsilio Græco nomine, à Christo Christiani dicti sunt. In Nazareth ergo concipi, & nutriri Christus voluit: vt per hoc daret intelligi, quòd florida fuit & eius conceptio, quia sine peccato originali: & eius cõuersatio, quia sine actuali. Vnde dicit Bernar. quòd amat florigeram patriã, flos de radice Iesse. In hoc autem quòd dereliquit Aegyptum, & venit in Galilæam, habitauitq; in Nazareth, datur nobis exemplum, quòd statum culpæ debemus deserere, & de vitijs ad virtutes transire, in perseuerantiáque bonorum operum florere: vt sic ad patriã cœlestem valeamus peruenire. Ecce reduximus puerum Iesum de Aegypto. Eo reuer- K

so, sorores dominę, alijq; cõsanguinei & amici cõcurrerunt, & ad visitandum eos festinant. Ipsi autem Nazareth remanent, & pauperem vitam ducunt. Vbi more solito, Ioseph operas fabriles locauit: & Maria filando, & suendo, & aliàs prout potuit, laborauit: ac nihilominus circa filium suum diligens & sollicita fuit. Vt enim ait Anselmus:

De sedulitate Marię in filium.

Nec est aliqua scientia, quæ possit penetrare: nec eloquentia, quæ possit prẹdicare, quanta dulcedinis sedulitate paruulum fouerit, quanta diligentia obsequióque adolescentem, & in robur ætatis prouexerit vadentem. Et vt ipsamet cuidam deuotæ personæ reuelauit, multotiens cùm filium suũ gremio confoueret, prę nimia deuotionis dulcedine, caput suum capiti filij acclinãs, tantas lachrymas effudit, vt caput & totam eius faciem lachrymis amoris rigaret, & dicebat: O salus & gaudium animę meæ. Quis hæc audiens, vel mente tractans, se à lachrymis poterit cõtinere? Exinde vsq; ad duodecimum annum pueri Iesu, nõ legitur aliquid de ipso, vel eius parẽtibus. Dicitur tamẽ, & verisimile est, quòd in Nazareth adhuc est fons paruus, ad quem domina aliquãdo ibat, & de L

Christi infantis officia.

quo puer Iesus frequenter aquã hauriebat, & matri ministrabat: vtpote qui subditus illi erat. Pro summis ergo delicijs, interdum aquã tribuit suæ matri, qui dat escam omni carni. Vbi etiam herbas in agris collegit, de quibus mater olera conficeret. Faciebat huiusmodi seruitia matri humilis dominus: non enim habebat alium seruiẽtem, vel iuuantem in necessitatibus. In humilitate, se tẽpestiuè exercere cœpit: de qua postmodum præ ceteris virtutibus gloriando, dixit: Discite à me: quia mitis sum, & humilis corde. Vnde Anselm⁹: Nihil vẹsanitatis æstimes tibi accessurum, si eum apud Nazareth puerũ inter pueros cõtempleris, si obsequentem matri, si operãti nutritio assistentem intuearis. *Math. 11.*

Oratio.

Iesu mitissime, qui de virgine nat⁹ in partes Aegypti secessisti: & ab Aegypto vocatus, in terram Israël rediisti: reuoca me domine seruum tuum à vultu oculorum tuorum in Aegypto hui⁹ exilij proiectum, in hu- M

ius peregrinationis tenebris exulatum, ab Aegypti partibus, à mundanæ conuersationis tenebris reduc corpore, reduc mente, reduc & volũtate: fac me vitia deserere, & ad virtutes transire, & in terram promissionis me digneris introducere: modo fide, spe, & charitate: in futuro verò re, specie, glorificatione & veritate. Amen.

De eo quòd puer Iesus remansit in Hierusalem. & inuentus est in templo Caput. XV.

Ver autẽ Iesus crescebat [in augmẽto] [& confortabatur] in vigore, scilicet q̃tum ad corpus. Et ne quis imaginetur ita eum creuisse secundum animam, sicut creuit secũdum corpus: ideo subdit quòd erat [plenus sapientia] scilicet quantũ ad animam: [& gratia dei erat in illo] scilicet quantum ad vtrunque. Vnde secundum Bedam: Quia in Christo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, ideo puer iste erat plenus sapientia: nec secundum hoc indiguit augeri vel confortari, vtpote verbum dei & deus, sed in- *Lucæ. 2.*

De plenitudine sapientiæ Christi.

quantum

A quantum fuit homo erat in eo gratia. Magna enim gratia illi homini Christo donata est, vt ex quo homo fieri cœpisset perfectus esset & deus. Et secundũ eundem Bedã: Huic simile est quod scribit Ioannes eum plenũ gratia & veritate, candem ipse diuinitatis excellentiam nomine veritatis, quam Lucas sapientiæ nomine commendauit. Habuit quippe Christus plenitudinem omnium virtutum donorũ spiritus sancti, exceptis fide, & spe, pro quibus habuit certam scientiam & firmam possessionem: quia ab instanti suæ conceptionis beatus fuit. Quotiens ergo Christus crescere & confortari, vel tale aliquid agere dicitur, omnia ad corpus referãtur. Nam secundum animam ab instanti conceptionis totaliter perfectus fuit, sed hanc perfectionem non ostendebat nisi prout conuenientia tẽporis exigebat. Vnde Bern. Vir erat Iesus nondum natus, sed sapientia non ætate: animæ vigore, non corporis maturitate: integritate sensuum, non corpulentia membrorum. Neque enim minus habuit scientiæ Iesus conceptus, quàm natus: paruus, quàm magnus. Siue ergo latens in vtero, siue vagiens in præsepio, siue iam grandiusculus interrogans legis doctores in templo, siue iam perfectæ ætatis docens in populo, æquè perfectè fuit plenus spiritu sancto. De his & huiusmodi habes etiam infrà in fine huius capituli. [Et ibant parentes eius,] tanquam deuoti & religiosi legis obseruatores, [per omnes annos,] vt essent [in Hierusalem in die solenni paschæ,] scilicet parasceue vt legẽ audirent, sacrificijs participarent, solennitati interessent, & eius adhuc vmbræ seruiebant, cuius iam veritatem tenebant.

Ioan. 1.

Virtutes oẽs præter fidẽ & spẽ habuit Christus, nec crescebat in anima.

B

Vbi nota quòd legales festiuitates Iudæorum quædam erant cõmunes & continuæ, quædã anniuersariæ. Communes & continuæ erant duæ: scilicet sabbatum, quo vacabant ab omni opere, quòd illo die deus requieuit ab omni opere creationis. Alia est neomenia, in principio scilicet nouæ lunæ, ad laudem creatoris, qui creauit omnia tempora. Aniuersariæ verò festiuitates erant quinque: scilicet festum paschæ, quod celebratur decimaquarta luna mensis primi. Erat hæc festiuitas in memoriã liberationis de Aegypto. Secunda erat, festiuitas pentecostes, quæ celebratur quinquagesima die à pascha, eo quòd tũc data fuit lex Iudæis in monte Sinaĩ à deo. Tertia festiuitas erat tubarum & clangorum, quæ erat prima die mensis septẽbris, tunc enim buccinabãt cornibus pecorũ, in memoriam quòd eadem die fuit Isaac liberatus ab immolatione patris, pecore substituto pro eo. Quarta, festiuitas erat propitiationis, & celebratur decima die mensis septembris: quia eadem die venit ad eos Moyses referẽs dei iram placatã de offensa conflationis vituli quem adorabant. Quinta erat scenopegia, scilicet festũ tabernaculorũ, quod erat decimaquata die septẽbris, & tunc illis diebus habitabãt in tabernaculis, in memoriam quòd patres eorũ quadraginta annis in deserto fuerunt sub vmbraculis habitãtes. Inter has quinque festiuitates solæ tres: scilicet paschæ, pentecostes, & scenopegiæ erant solenniores, & protendebantur septem diebus. In his tribus omne masculinum: secundum præceptum legis ascendebat in Hierusalem, vt appareret coram domino: qui tamen erant remoti, ex rationabili causa

Festiuitates legales Iudæorũ.

C

de pentecoste & scenopegia se poterant excusare, sed de pascha non nisi infirmitate cogente. Ista autem lege mulieres non erant astrictæ, sed tamen plurimæ veniebant ex deuotione. Vnde & beata virgo ascendebat singulis annis, nolens puerum dimittere sine cura, maximè quãdiu regnauit Archelaus. Quanuis ergo parẽtes timerent Archelaum, ibant tamẽ in Hierusalem ad diem festum: quia poterat fieri vt tunc inter tam ingentem turbam latenter ascenderent mox reuersuri, vt nec solẽnitate prætermissa essent irreligiosi, nec longa mansione cõspicui. [Et cùm factus esset Iesus annorum duodecim, ascendit cum parentibus suis secundum legis consuetudinem ad diem festum in Hierusalem. Per hoc ostendit, quòd à pueritia debent homines assuescere ad diuina: & ad idem facit quòd alijs recedẽtibus in loco diuini cultus remansit. Laborauit ergo etiam nunc puer Iesus itineribus longis, & vadit vt honoret patrem suũ cœlestẽ in festis suis, obseruans humiliter legem dominus legis. Quia enim dominus venit vt daret omnis perfectionis & humilitatis exemplum, voluit legem, quandiu statum habuit, cõseruare: vbi Beda: Seruauit ipse legem quam dedit, vt nobis qui homines sumus puri, ostenderet seruandũ per omnia quicquid deus iubet. Sequamur ergo iter humanæ conuersationis eius, si deitatis gloriã delectamur intueri, hæc Beda. Nos itaq; secus, ad exemplum domini debemus magno studio bonorum operum & præuenire solẽnitates, & celebrare, ac sollicitè diuina præcepta obseruare. Vnde quidã frater tam magnæ deuotionis ad festa Christi & beatæ virginis, & ad festum omnium sanctorum erat, quòd ante quodlibet festum ieiunijs, ac orationibus, & castigationibus, ad suscipiendum ipsum festum se præparabat, & quandiu aliquod festum durauit, tam diu circa illud meditationibus, & orationibus se occupauit. Moraliter hic instruimur quòd specialiter in dieb9 festiuis, quilibet Christianus debet ire ad locum quem elegit dominus, id est, ad Ecclesiam, non ad theatrum, vel tabernam. Debet vacare diuinis laudibus, nõ choreis & vanitatibus. Debet insistere eleemosynis, non vsuris, vel spolijs. Debet intendere bonis operibus, non commessationibus & ebrietatibus. Nam de his qui secus faciunt dicit dominus in Esaia: Solennitates vestras & neomenias vestras odiuit anima mea. Postquam ergo Iesus ad ætatem. xij. annorum venit, suam sapientiam manifestare cœpit, & aperire quid patri cœlesti, quid terrenæ matri deberet. Aetas enim duodẽnis typus erat duodecim Apostolorum, per quos diuinitas & humanitas eius erat per orbem nunciãda vniuersum. Rectè ergo in duodenario numero iubar perfectionis eius declarari incepit, per quẽ quasi per duodecim tribus, & per duodecim Apostolos vniuersitas saluandorũ significatur. [Consummatis autem diebus] festis, & completa solẽnitate quæ per dies octo durabat, recedentibus parentibus, [remansit puer in Hierusalem,] non à casu, nec parentũ negligentia vel obliuione, sed sua voluntate & ordinatione, vt à pueritia zelum suũ ostenderet circa spiritualia, & sicut parentibus quod debebat exhibuerat, ascendens cum eis tanquam homo cum hominibus ad offerenda deo sacrificia, sic etiam patri debitum spiritualis doctrinæ

D

Labores Christi & obseruatio legis.

E

De festis celebrãdis

F

Esa. 1.

Aetas duodẽnis.

G ctrinæ vacando exhiberet.] Et non cognouerunt parentes eius] id est, nô aduerterunt quod in Hierusalem remaneret.] Existimantes illū esse in comitatu,] id est, inter eos qui simul fuerāt comitati. Secretò autem & eis ignorantibus, remanere voluit: ne aut eis obediendo recedens retraheretur à disputatione, aut nō obediendo remanens videretur eos contemnere. Hinc habetur argumentū, quòd filius absque cuius præsentia pater & mater vitā possunt transigere, ipsis etiā nescientibus aut nolētibus, potest ad religionē & ad statum perfectionis euolare, seq; diuino cultui mancipare, discretionis iudicio comite. Et impeditoribus ait dominus: Sinite paruulos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum. Sed quæritur hic, quomodo parentes eius obliuiscendo eum relinquere potuerūt, qui tanta cura eū nutriuerūt? Ad hoc dicendum, quòd mos erat filijs Israël ad festa confluentibus, vel ad propria redeuntibus, vt seorsum viri & seorsum mulieres, propter munditiam castitatis incederent, vt ab inuicem continentes, magis religiose secūdum legis dationem

Religio nolentib' parentib' acceptari potest.

Marci. 9.

De ignoratione parentum Christi quæstio.

H festa celebrarent, & ne eorum mixta societate aliquid inhonesti cōtingeret: pueri autem cum quolibet parente indifferenter ire poterant. Vnde Ioseph videns puerum Iesum non esse secum, putabat eum esse cum Maria in comitatu mulierum, & econuerso Maria putabat eum esse cum Ioseph in comitatu virorū. Sic ergo] venerunt iter vnius diei,] à Hierusalem sine puero, cum hac existimatione quòd esset in comitatu virorum vel mulierum. Et cùm in serò venissent ad locum vbi hospitari debebant, videns domina ipsum Ioseph sine puero quē cum eo redijsse credebat, dolore vehementi concussa cū lachrymis per domos quàm decenter poterat serò circuibat, & de ipso puero quærebat. Ioseph verò senex, cum fletu eam sequebatur & associabat. Vade & tu semper cum eis & quære puerum Iesum donec inuenias. Puero autem à parentibus tunc nōdū inuento, qualem quietem habere poterant tu ipse cogita, & maximè mater quæ ipsum arctius diligebat. Et licèt à notis confortaretur, tamen consolari nō poterat. Quid enim erat perdere Iesum. Conspice bene

Mariæ dolores.

I ipsam, & vehementer ei cōpatere: quia in magna angustia est nunc anima sua. Nunquam ex quo nata est vsque tunc, fuit in tanta. Non ergo turbemur quando tribulationes habemus, cùm etiā matri suæ non pepercerit dominus. Ad suos enim eas venire permittit, & per ipsas signum suę dilectionis suis ostendit. Tandem domina in cameram se recludens, & ad orationem & planctum se conuertens, per totam noctem illam angustiabatur super dilecto filio suo. Manè verò sequenti tempestiuè domum exeuntes, eum etiam per circunstantia loca quærebant, nam reditus per plures vias patebat. Circūeundo igitur eū in vtraq; comitiua requirebant: id est, iterū & iterū quærebant, maximè] inter cognatos & notos,] amicos qui in vtroque comitatu erant. Quo etiam tunc non inuento mater sine spe anxiabatur, & consolari non poterat. Hæc diligenter recogita, quātis vulneribus & cruciatibus cor beatæ virginis tunc sauciatum fuerat, quæ suspiria, quæ lamenta, quas anxietates pertulerit, cùm quęsitum filiū non inuenit? Iam experiri cœpit, qualis esset futurus dolor eius, de quo prædixit ei Simeon dicens: Tuam ipsius animam pertransibit gladius.

K Nesciebat virgo quid ageret: quia thesaurum sibi piè commissum a deo, perdiderat. Vnde lamentabiliter potuit dicere: illud Gene. puer verò non cōparet, & ego quò ibo? Considera hic quòd beata virgo de terra sua expulsa & in Aegyptum fugata, in tanta tribulatione posita filium non perdidit, sed postquā ad festiuitates iuit ipsum amisit, per quod datur intelligi quod Iesus sæpe in aduersitate custoditur, & in prosperitate perditur. Tertia verò die regressi sunt in Hierusalem, à qua per vnam dietam recesserant, & eum ibidem requirebant. Puto quòd cum labore multo itineris, & lachrymis plurimis virgo iteratò redijt Hierusalem, & appropriatè potuit dicere illud Can. Quæsiui quem diligit anima mea, quęsiui illum & non inueni: scilicet inter cognatos & notos. Surgam ergo eundo de loco ad locum, & circuibo ciuitatem per vicos & plateas, & quęram quem diligit anima mea. Et post triduum amissionis eius, in quo præfiguratum est triduum mortis eius in quo credebatur amissus, quarto die manè] inuenerunt eum in templo,] vt secundum

Gene. 37.

Cant. 3.

Cur post triduū inuentus.

L Ambro, daret indiciū, quia post triduum triumphalis passionis resurgeret, qui credebat mortu', & tunc cum gloria immortalitatis est inuentus. Inuenerunt ergo eū in tēplo, in loco vtiq; deuoto, in loco dei sancto. Nō inuenerūt eum in theatro, aut foro, vel ludo, sicut solēt pueri inueniri: sed in loco deputato doctrinæ sacrę & orationi. Filius libēter in domo patris sui manet. Ille igitur qui libēter stat in Ecclesia, signū est quòd sit filius dei: quia stat in domo patris sui: ille verò qui libenter stat in taberna, signum est quòd filius sit diaboli: quia moratur in domo patris sui. Inuenerunt inquā eum in tēplo, nō huc atq; illuc leuiter (prout mos est pueris) discurrentem: sed tanquam sapientiæ fontem,] in medio doctorum,] vt melius omnes audire & cum eis conferre posset. Compositè] sedentem,] & tanquam exemplar humilitatis prius] audientē illos interrogantem,] quàm docētem. Ille doctores interrogat in templo, qui angelos docet in cœlo. Ille doceri interrogādo voluit, qui verbum scientiæ ipsis suis doctoribus ministrauit. Interrogabat nō quia indigeret, vel vt addisceret, sed vt nobis addiscendi & zelandi scripturas sacras formam daret, & vt ea quæ non intelligimus interrogare non erubescamus, de quo tamen erubescunt multi superbi, eligentes potius in errore permanere, quàm instrui. Ad exemplū quoque humilitatis prius audire, quàm instruere volebat, docens quod etiā homines docti promptiores debent esse ad audiendum, q̄ ad docendū. Quia qui prius respondet q̄ audiat, stultū se esse demōstrat. Ad probandū etiam quòd deus esset, eosdem homines subtiliter interrogat, & sapienter respondet, ita vt audientes inde stuperēt. Vnde dicitur:] Stupebant autem,] id est, valde mirabantur,] omnes qui eum audiebāt super eius prudentia,] interrogando & opponendo, & in responsis soluendo: quia aliàs inauditum fuerat, quòd puer talis ætatis tam sapienter locutus esset. Stupor quippe est vehemens admiratio rei omnino inconsuetæ, & sic fuit hic. Audiuit enim humiliter, quæsiuit prudēter, & respondit sapienter, cùm

Diligens domū dei ostendit se filium dei.

A tamen esset puer. Ipse interrogabat, ipse respondebat, ipse suas & illorum quæstiones soluebat, morem agens peritissimi magistri, qui nũc interrogando, nunc respondendo discipulos instruit. Vnde secundum Bedam: Ad ostendendum quod homo erat, homines magistros humiliter audiebat: & ad probandum quia deus erat, eisdem loquentibus sublimiter respondebat. Stupebant autem videntes eius infantiam, & tamen sic sublimia loquentẽ: videntes eum corpore & ætate paruum, sed interrogationib⁹ & responsis magnum: hominem & non deum considerates, & inter alta quæ audiunt, & infirma quæ vident, dubia admiratione turbantur. Nos autem non cum senioribus Iudæorum, super prudentia & responsis eius stupeamus, neque miremur: sed ipsum verum deum verumq́ hominem esse credamus, à quo est omnis sapientia, & cum quo fuit semper & est ante æuum, scientes secundum prophetiam quòd sic paruulus nat⁹ est nobis, quod permanet deus fortis. ⌊Et⌋ parentes eus, ⌊videntes⌋ eum in templo

B in medio doctorũ sedentem, ⌊admirati sunt⌋ valde propter rei inexperientiam: quia nunquã fecerat rem talem vel similem. Mater autem eius quasi reuiuiscens, exhilarata deo gratias egit immensas. At puer Iesus videns matrem venit ad eam, quem ipsa suscipiens & dulciter osculans, ac deinde respiciens in faciem eius decoram, dixit ad illum. ⌊Fili quid fecisti nobis sic?⌋ Quasi diceret, desideratissime fili quare hoc fecisti, vt nobis ignorantibus & nescientibus remaneres? Quid tam dilectę, & tam diligenti matri tantam materiam doloris inferre potuisti? Peto fili hoc mihi indicari, vt dolor meus ex hac re conceptus, valeat mitigari: quem virgo mater per triduum anxio dolore quęsierat, post inuentionem inter mœrorem & gaudium posita, pia correctione increpauit. Ioseph autem licèt pater eius diceretur, non fuit ausus illum arguere, cùm firmiter crederet ipsum dei filium esse, sed mater ex maxima dilectione quam habebat ad filium quem sic quærebat, sic arguebat illũ: quia amor excellens nescit modum. Loquitur ergo ipsa, & non Ioseph: quia in ea fuit maior doloris affectus. Vnde Gregori⁹:

Mater nõ Ioseph interrogat Christũ.

C Maria maternis affecta visceribus quasi cum lamentis inquisitionem dolorosam ostendit, & omnia sicut mater fiducialiter, & humiliter, & affectuosè exprimit dicens: Fili quid fecisti nobis sic? Vnde & Ansel. Quid si duodénem per triduum cum matre quæsieris? O quanta copia fluent lacbrymæ, cùm audieris matrem dulci quadam increpatione filium verberantem & dicentem: Fili quid fecisti nobis sic? Vel posset dici quòd nõ fuit increpatio, sed pia de eius absentia conquestio. ⌊Ecce pater tuus,⌋ scilicet nutricius ⌊& ego dolentes,⌋ scilicet de amissione tua & absentia, ⌊quærebamus te,⌋ cuius præsentia est nobis dulcissima.

In quo moraliter instruimur, quòd dolere debemus cùm Iesum, id est, salutem æternam amittimus: quod per peccatum fit, cùm peccamus. Et tunc eum quæramus per triduum pœnitentiæ, scilicet per contritionem cum dolore, per confessionem cum pudore, per satisfactionem cum labore, & reinueniemus eum. Sed heu multi plus dolent de amissione rerum transeuntium, quàm de amissione æternę salutis suę & aliorum. Vnde Bernardus: Cadit asina, & est qui subleuet. Perit D anima, & non est qui succurrat. Sacrata virgo patrem eius appellat Ioseph, tum propter Iudæorũ suspitionem, tum propter eius educationem, tum propter genealogię explicationem. Et nota quòd nunquam legimus Ioseph domino fuisse locutũ, sed hoc virgini dimittebat: quia ad ipsam, sicut ad veram matrem, magis pertinebat. Quærẽdus est Iesus socialiter cum Maria & Ioseph: quod notatur cùm dicitur, pater tuus & ego. Ioseph enim interpretatur augmentum, & significat opera bona quæ, semper debent augeri. Maria interpretatur illuminata, & significat fidem quæ est illuminatio mẽtis: interpretatur & stella maris, & significat charitatẽ: quia sicut cæteris stellis occidẽtibus illa nõ occidit, sic cęteris virtutib⁹ deficiẽtib⁹ illa nõ deficit. Cùm tali igitur societate Iesus est quærendus: scilicet cum fide bona, operatione sollicita, & charitate succensa, & tunc inuenietur. Si enim alterũ istorum defuerit, inueniri non poterit. Debet etiam quæri lachrymabiliter, quod notatur ex eo quòd virgo dixit, dolentes quære- E bamus te. ⌊Et ait ad illos,⌋ non matrẽ exasperando, sed potius instruendo, dicens: ⌊Quid est quòd me quęrebatis?⌋ scilicet inter cognatos & consanguineos, cùm potius deberetis me quærere in templo, quod est domus patris mei, & in occupatione circa spiritualia. Non est vox indignantis, sed humiliter se excusantis & mysteria detegentis. Non enim increpat & vituperat, quòd eum quasi filiũ quærunt: sed quasi corrigendo verbũ matris, quis sibi verus pater sit, & quid potius ęterno patri debeat, illis & nobis insinuat, subdens ⌊Nesciebatis⌋ quia in his quę patris mei, ⌋scilicet dei ⌊sunt oportet me esse, ⌋scilicet in templo, in doctrina, & in operibus quibus manifestetur pater meus, q.d. Potius debeo respicere eum cuius sum æternus filius secũdum naturam diuinam, quàm te cuius sum filius secundum naturam humanam, & Ioseph cuius tantum sum filius nutricius: vnde nõ debetis mirari, si vos dimisi propter patrem æternum, cui plus teneor. Magis afficiebatur Iesus ad patrem naturalem & æternum, quàm ad matrem naturalem & patrem putatiuum. Quamuis enim parentes diligeret & eis obediens fuit, tamen prin F cipalius deum honorare voluit. In quo datur doctrina, quòd pietas ad deum, pietati respectu parentum est præferenda. Discas igitur & tu deum & parentes diligere & honorare, eis obedire: sed in omnibus deum pręferre. Nota etiam moraliter, quòd per hoc quod Christus interrogationi respondit, quasi corrigendo verbum matris, quæ ipsum dolore inter cognatos & notos quæsierat, omissionem vinculorũ sanguinis pro parte† suggerit, ostendens quòd non contingit metam perfectionis attingere eum, qui adhuc vagatur in his quæ corpori conferuntur: & quòd homo deficit à perfectione, propter affectum cognatorũ. Et hoc innuit per primam clausulam, cùm ait: quid est quòd me quęrebatis? scilicet iter cognatos, & carnaliter propinquos. Per hoc verò quod addit, ⌊nesciebatis,⌋ &c. docet nos, nõ debere p infima gradi, sed ad superiora debere mentis oculos attollere.

Ioseph cur hic pater dictus.

Ioseph augmentũ interpretat.

Responsio Christi qualis fuerit.

Deus parẽtibus pręferendus.

† apertè.

Moraliter per hoc quòd Christ⁹ cùm correptus esset hic à matre, se dulciter & humiliter excusauit: alibi autem scilicet in nuptijs, cùm inuitatus

est ad

G est ad miraculum durè respondit, dedit nobis exemplum & formam humilitatis, vt malimus corripi quàm laudari. Et nota quòd istud fuit primum verbum quod ab ore saluatoris prolatũ esse legitur, in quo suam diuinitatem expressit. Et ipsum verbum tantæ fuit altitudinis, quòd Maria & Ioseph ipsum nõ intellexerũt. Et hoc est quod subditur: Et ipsi non intellexerũt verbum quod locutus est ad illos, scilicet quod de patre dixerat, & quid per hoc verbum innuere vellet. Volebat enim eis innuere, quòd sicut ad patrem, ita ad ipsum pertineret cura templi, & spiritualium & omnium quæ patris sunt gubernatio: quia amborum vna est maiestas, gloria, & operatio: ac vna sedes, & domus, non solum materialis, sed & spiritualis. Cùm Maria & Ioseph Iesum dei filium crederent, non tamen animaduertunt quid dicat, nec diuinæ naturæ arcanum intelligunt: quia talia ab eo audire adhuc assueti non erant, & de diuinitate sua nondum ad eos loquentem audierãt. Vel intellexerunt quid dixit, sed non ita plenè vt postmodum. Ipse verò ad matris requisitionem & voluntatem redijt cum illis Nazareth, ad eorũ

Primũ verbum Christi scriptum.

H consolationem, vbi erat conceptus & educatus: vnde & Nazarenus est vocatus. Nam quia deus & homo est, vtranque suam naturã nobis hic commendat, & nunc excelsa deitatis, nunc infirma humanæ fragilitatis præfert. Itaque quasi homo cum parentibus Hierusalem ascendit, sed quasi deus illis nescientibus in templo remansit: quasi homo seniores interrogabat, sed quasi deus quæ seniores mirarentur respondebat. Quasi dei filius in templo patris & suo commoratur, quasi filius hominis cum parentibus quò iubent reuertitur. Et erat subditus illis, ad nostram instructionẽ, & superbiæ nostræ confusionem, qui frequenter renuimus subijci superioribus nostris. Erat quippe subditus illis, scilicet in ea natura qua patre minor est. Quia vt dicit August. secundum formam serui puer Christus minor erat, etiã parentibus suis. Et tu ergo subditus esto propter illum, vt ad eum per obedientiæ laborem redeas, à quo per inobedientiæ desidiam recesseras. Hic enim

Deũ & hominem se ostendit Christus.

I exemplum, & formam obedientiæ & humilitatis Christus nobis præbuit & ostendit, dum ipse imperator mundi, & cui mundus subiectus est, parẽtibus suis & eorum imperio humiliter subdi voluit. Audiant ergo hęc subditi, & subditi esse non dedignentur, siquidem omnibus prælatis subditus fieri non est dedignatus. Prælati quoque non superbiãt, & in Ioseph prælato, & in Christo subdito intelligant: quia sæpe fit vt maioris meriti sint subditi quàm prælati. Quòd si intellexerit, non eleuabitur superbia, qui est sublimior dignitate, sciens meliorem sibi subiectum esse. Et aduerte quanta fuit dignitas virginis, quòd ei ille subiectus est: cui omnis creatura subijcitur. Vnde August. Hoc singulare priuilegium habuit virgo, vt haberet sibi subiectum quem non solum humana creatura, verumetiam angelica reueretur, & adorat multitudo. Vnde Bernar. pertractans hoc idem verbum, Et erat subditus illis, Mirare, inquit, vtraque: & elige id quod amplius mireris, siue filij benignissimam dignationem, siue matris excellentissimam dignitatem. Vtrunque stupor, vtrunque miraculum, quòd fœminę deus obtemperet, humilitas absque exemplo: quòd fœmina

Subditi interdũ præstãt prælatis.

Bernar. de eo q̃ Christus subditur.

K deo principetur, sublimitas sine socio. Et subditi Disce ergo homo obedire, disce terra subdi, disce puluis obtẽperare. Erubesce superbe cinis. Deus se humiliat, & tu te exaltas. Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis autori. Quotiens enim hominib⁹ præesse desidero, totiens deum præire contendo, & tunc verè non sapio ea quæ dei sunt. Hæc Berñ.

Et nota quòd filius, multa debet parentibus. Primò, amorem cordis. Secundò, honorẽ operis. Tertiò, in necessarijs sustentationem. Quartò, in obsequijs famulationem. Quintò, reuerentiam in verbis. Sextò, obedientiam in honestis. Septimò, veniam in offensis. Octauò, tolerantiam in aduersis. Sed quid fecit puer Iesus, in illo triduo? Conspice eum, attende quomodo se ad aliquod hospitale pauperum reducit, & cum verecundia se ibi hospitari petit, & ibi cum pauperibus Iesus pauper hospitatur, & comedit. Mendicat etiam ostiatim cum pauperibus, quod & aliàs quandoque fecisse creditur. Vnde Bernar. Hoc querens à domino eum alloquitur. Domine, inquit, quis te in

Filius quæ debet parentibus.

Christus mẽdicasse asseritur.

L triduo sustentauit? Et respondet sibimet sic dicens: Vt te domine Iesu Christe nostræ paupertati per omnia conformares, quasi vnus in turba pauperum stipendia per ostia mẽdicans quæsisti. Quis dabit mihi buccellarum illarum mẽdicatarum participem fieri, & illius sacri eduli reliquijs saginari? Hęc Bernar. Conspice eum etiam inter doctores vultu placido, sapienti, & reuerẽti, & quomodo eos quasi ignorans interrogat, & audit quod ex humilitate facit, & etiam ne illi super mirabilibus responsis eius verecundarẽtur. Considerate autem potes moraliter, in prædictis tria valde notabilia. Primum est, qui vult deo adhærere, non debet inter consanguineos conuersari: sed potius ab eis discedere. Nam & puer Iesus dimisit à se dilectissimã matrem, cùm operibus patris intendere voluit, ac etiam postea inter cognatos & notos quæsitus inuentus non fuit: quia caro & sanguis eum non reuelauit, nec inuenitur in carnali societate. Vnde Bernar. Puer Iesus inter cognatos & notos quæritur, nec inuenitur. Fuge

Cõsanguinei vitãdi.

M fratres tuos & tu, si tuam vis inuenire salutem. Et obliuiscere populum tuum, & domum patris tui: vt cõcupiscat rex decorem tuum. Et iterum: O bone Iesu, si non inuentus es inter cognatos tuos, quomodo te inueniam inter meos? qualiter te inueniam in gaudio, quem vix mater tua dolens inuenit? Hęc Bernardus. Nec inueniri potest in comitatu multorum: quia non inuenitur in multiplicitate mundanorum, sed in intimo corde mentis, vbi dei est templum. Secundũ, quòd qui spiritualiter viuit, nõ miretur si aliquãdo mẽte arida remanens videatur sibi quòd à deo derelictus sit, cùm etiam hoc matri dei cõtigerit. Non ergo mente tabescat, sed per continuum exercitium in sacris meditationibus & orationibus, ac bonis operib⁹ persistendo diligenter eum quærat, & eum si sollicitus fuerit, reinueniet. Nam secundum Orig. Oportet eum qui quærit Iesum, non negligenter & dissolutè transire, sicut multi quærunt & non inueniunt, sed cum labore & dolore. Vnde Bernar. Si nolumus frustra quærere, quæramus veraciter, vt non pro illo aliud: feruenter,

Psal. 44.

Derelinqui ad tẽpus à consolatione diuina.

De quærẽdo Iesu.

A ueniret, vt non cum illo aliud: perseueranter, vt non ab illo ad aliud conuertamur. Facilius enim cœlum & terra transire possunt, quàm vt sic quærens non inueniat, sic petens non accipiat, sic pulsanti nō aperiatur. Tertium, quòd non debet quis esse proprij sensus, vel propriæ voluntatis. Nam cùm dominus Iesus dixisset, oportere eum operibus patris intendere, mutauit cōsilium, & matris voluntatē secutus recessit cum ea & nutricio suo, & erat subditus illis. Hinc etiam perpende quantum debent homines obedire deo, quandoquidem ipse deus obedit hominibus. Si enim exemplo domini obediendum est hominibus, multomagis oportet obedire deo. Obediamus igitur, non solum deo, sed & hominibus: quia dei filius obediuit, non solum deo patri cœlesti: sed & parētibus.

Proprius sensus vituperat.

Maria cōseruabat omnia in corde suo.

¶ Et mater eius cōseruabat, ¶ quasi magna ¶ omnia verba hæc, ¶ quæ nunc & aliàs audierat ab eo, & hoc ¶ in corde suo, ¶ quasi sub sigillo: scilicet recondens & signaculo. Nisi enim ipsa cōseruasset, nos ea non haberemus: de eius nanque quæ de thesauris nos ista suscepimus. Omnia quippe quæ de domino,
B vel à domino dicta vel facta cognouit, siue intellecta: siue nondum intellecta, in corde & memoria quasi ruminanda & diligentius scrutanda recondebat, vt tempore suo vniuersa prout gesta erant intelligeret, ac euangelistis & quærentibus sufficienter explicaret: & his tanquam regula & lege per totam vitam vtebatur, docens vt nos crebra factorum & dictorū domini meditatione importunas cogitationes repellamus, & alios instruere laboremus. Et ideo si quis indiget bonis sermonibus, ad eam recurrat: quia facta & verba Christi in custodia conseruat. Moraliter ex isto habemus exemplum, qualiter audiri debeant verba diuina: scilicet vt in corde conseruentur, & ibidem ruminentur, non vt intrent per aurem vnam & exeant per aliam. ¶ Et Iesus proficiebat ætate & sapientia, & gratia apud deū & homines. ¶ Aetas pertinet ad corpus, sapientia ad animam, gratia ad vtriusque salutem: proficiebat vtique ætate, sicut carnis est ætatis incrementa suscipere: quia de infantia ad pueritiam, de pueritia ad iuuentutem
C consueto hominibus crescendi ordine peruenit. Porro in sapientia & gratia, potest aliquis proficere dupliciter. Vno modo secundum ipsos habitus sapientiæ & gratiæ augmentatos, & sic Christus in eis nō proficiebat: quia ab instanti conceptionis, sapientia & gratia plenus fuit. Alio modo secundum effectus, inquantum scilicet aliquis sapientiora & virtuosiora opera facit, & sic Christus proficiebat sapientia & gratia sicut & ætate. Secundum quòd per processum ætatis perfectiora opera faciebat, & in his quę sunt ad deum & ad homines: & hoc est quod additur, apud deum & homines. Vel aliter secundum Ambro. Proficiebat sapientia, quò ad manifestationem & vsum eius: quia suam sapientiam & gratiam paulatim magis, & magis patefaciebat. Vel secundū Greg. Proficiebat in alijs, qui doctrina eius & exemplo proficiebant, sicut magister in scholaribus dicitur proficere: quia scholares sub eo proficiunt. Et hoc apud deum, id est, apud laudem dei: & apud homines, id est, ad vtilitatem hominum: vel secundum Theophilum, apud deum & homines: quia prius debet placere deo, & postea hominibus.

Proficere in gratia & sapiētia potest aliquis dupliciter.

Et licèt Iesus in se nō proficiebat sapientia & co- D
gnitione habituali, quia hęc in eo augmētata non fuit: ab instanti enim conceptionis plenitudinem huius habuit: proficiebat tamen & in se cognitione sensuali & experimentali, quia sensus eius cōuertebatur de nouo ad aliquid ad quod antea non conuertebatur. Vnde secundū Apostolum: Didicit ex his quæ passus est obedientiam. Non tamen de nouo aliquid didicit quod prius nesciret: quia quod didicit, prius nouerat scientia diuina & inspirata. Vnde Bernar. Vt ob alienam miseriam cor miserum habeas, oportet vt tuam prius cognoscas, vt proximi mentem in tua inuenias, & ex te noueris qualiter illi subuenias. Verus quippe dei filius priusquam se exinanisset formā serui accipiens, sicut miseriā & subiectionem expertus non erat, sic misericordiam vel obedientiam experimento non nouerat. Sciebat quidem per naturam, nō autem sciebat per experientiam. At vbi minoratus est vsque ad illam formam in qua & pati & subijci posset, in passione expertus est miseriam, & in subiectione obedientiam. Per E
quam tamen experientiam, non illi scientia, sed nobis fiducia creuit, dum in hoc misero genere cognitionis is à quo longè errraueramus factus est propinquior nobis. Quando enim illi appropinquare auderemus in sua impassibilitate manentī? nunc autem monemur cum fiducia adire ad thronum gratię ipsius, quem nimirum languores nostros tulisse, & dolores portasse cognoscimus, & in eo in quo passus est ipse, nobis compati non dubitamus, hæc Bernar. Moraliter sicut ipse proficiebat sapientia, ætate, & gratia: apud deum & homines, & passus, & resurrexit, & ita intrauit in gloriam suam, sic etiam suos sequaces ostendit proficere virtutib9, & p passiones ad gaudia transmigrare debere. Hæc autē sancta & deo amabilis ciuitas Nazareth, in qua verbum caro factum est, & flos omnia vincens aromata, in vtero virginis germinauit. Vnde & meritò flos interpretatur. In hoc super omnes alias speciali gaudet priuilegio, quòd salutis nostræ dominus in ea principiū procreauit, & ipse præterea nutriri, & parentibus subijci dignatus est, cui pater omnia quæ sunt in F
cœlo & in terra subiecit. Oratio.

Hebr. 5.

Esa. 53.

Domine Iesu Christe fili dei viui, qui per triduū à parentibus tuis dolentibus quęsitus, tandem in templo es inuentus, da mihi misero te desiderare, desiderando quærere, quærendo inuenire, inueniendo amare, amando mala mea redimere, redempta non iterare. Et qui petenti largiris, quęrenti inueniris, pulsanti aperiris: non deneges mihi minimo quod omnibus promittis. Qui ęq ad voluntatem parentum Nazareth rediens, & subditus eis existens formam ostendisti obedientiæ, da mihi duro voluntatem propriam frangere, vt subiectus sim tibi, & propter te omni humanæ creaturæ. Amen.

Quid fecerit dominus Iesus ab anno duodecimo, vsq; ad principium anni tricesimi. Caput. XVI.

Reuersus ergo dominus Iesus à templo & Hierusalem cum parentibus suis in Nazareth: erat, vt dictū est, subditus illis. Et ibidē cum eis vsq; ad principium anni trigesimi habitauit, nec in scripturis reperitur quod in toto tē-
pore

Lucæ. 2.

G pore isto aliquid fecerit, quod valde videtur mirabile. Quid igitur meditabimur ipsum fecisse. Stetit ne dominus Iesus ociosus tanto tempore, vt nil faceret dignum scriptura & recitatione? Si enim fecisset, cur (sicut reliqua facta sua) non scriptum fuisset? Omnino stupor videtur. Fortè ideo scriptura tacet, ne acta iuniorum nimis se publicent. Sed attende hic bene: quia patenter poteris videre: quia nihil faciendo fecit magnifica. Nihil enim de factis eius à mysterio vacat, sed sicut virtuose loquebatur & operabatur, sic virtuosè tacebat & se subtrahebat. Credendum est enim (sicut dicit doctor Gregorius) quòd ante & deinceps absque ostensione alicuius famosi & publici miraculi taliter inter homines conuersatus fuerit, quasi fuerit vnus ex illis, donec ad virilem peruenit ætatem. Vnde de ipso dicit Ioannes Baptista: Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis. Et totum istud tempus breuiter cõplexus est Lucas sub his verbis: Quia descendit cum eis, & erat subditus illis. Vnde & Thomas: Medio tempore, scilicet à natiuitate vsque ad baptismum nullũ miraculũ Christus operatus est, sed conformis conuersationis alijs erat, & sua virtus ignota omnibus existebat. Ideo autem non fecit miracula medio tempore, vt nõ putaretur mysterium incarnationis phantasma esse, si nõ se habuisset sicut alij ætate infantes, & ideo demonstrationem scientiæ & virtutis suæ ad id distulit tempus, in quo alij homines scientia & virtute vigere consueuerunt. Hæc Thomas: Magister hic summus, aliquãdo docturus virtutes & viam vitæ, cœpit à sua iuuentute opera virtuosa facere, sed modo mirabili & incognito ac retro actis temporibus inaudito, videlicet se in conspectu inutilem & abiectum & insipientem reddendo: vt deuotè & sine omni temeraria assertione cogitari & meditari potest. Et cum hac modificatione omnia tibi affirmo, quæ per autoritatem sacræ scripturæ non probantur, prout etiam suprà in prologo recitatur. Subtrahebat ergo se à consortio hominum, & tumultus eorum deuitabat, crebrisque orationibus intentus erat. Ibat ad synagogam: id est, Ecclesiam, & stabat ibi multũ in oratione, ponens se in loco viliori & magis humili. Redibat domum, & cum matre ac nutricio suo stabat, & aliquando hos adiuuabat. Pertransibat eundo & redeundo inter homines, ac si non inueniret homines. Mirabantur cuncti, cernentes iuuenem tam speciosum nihil facere, quantum apparebat laude dignum. Expectabat quòd faceret magnifica, & probi viri opera. Cùm enim puer erat, proficiebat ætate & sapientia & gratia apud deum & homines. Sed ecce crescens & perueniens vsque ad vigesimum annum, & etiam vsque ad vigesimum quintum, & vltra nulla faciebat opera, aliquam speciem probitatis & virilitatis prætendentia. Stupebant vehementer eum & deridebant, & apud omnes communiter vilis & abiectus reputabatur. Quod bene per prophetam in persona ipsius dictum fuerat: Ego sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Omnes videntes me deriserunt me, locuti sunt labijs, & mouerunt caput. Reddebat se vilem omnibus & abiectum. Sed an tibi parum hoc videtur. Ipse quidem non indigebat, sed certè in operibus nostris nullum

Christus quid à xii. vsque ferè xxx. annũ fecerit.

Ioan. 1.

Miracula cur infans nõ fecerit.

H

Modestiæ Christi laus.

I

Psal. 21.

Humilitatis cõmẽdatio.

maius aut difficilius reputatur: ad altissimũ gradum peruenisse videtur ac difficillimum, qui ad hoc peruenit, vt corde & animo verè & non fictè ita se vincit ac dominatur animo suo, & superbo carnis suæ supercilio, quòd nolit alicuius momẽti reputari, sed vt abiectus & vilis sperni. Vsquequo igitur ad hunc gradum perueneris nihil tibi fecisse videaris. Nam cùm in veritate iuxta verbum domini omnes sumus inutiles, etiam cum benefecerimus, quousque in hoc abiectionis gradu nõ sumus, nondum in veritate stamus, sed in vanitate consistimus & ambulamus. Vnde non seducamus nosmetipsos, quia secundum Apostolum: Qui se existimat aliquid esse cùm nihil sit, ipse se seducit. In omni quidem cura quam pro salute tua geris, non est vllum officium vel medicamẽtum vtilius tibi quàm teipsum vituperare atque contemnere. Quicunque ergo hoc facit, adiutor tuus est: hoc enim agit quod tu agebas, aut agere debebas vt saluus fieres. Ad eum itaque qui iniuriam tibi fecit, priuatum magis te exhibe & affabilem: ad eum verò cui tu fecisti, supplicem erubescentem. Aduersarium tuum & eum qui tibi molestiæ aliquid irrogat, amicum & adiutorem æstima, damnum tibi illatum & contumelias, lucrum & profectum tuum deputa: & pro his gratias deo, & inferentibus referre non cessa. Nam secundum quendam humilis gaudet cùm despicitur, dolet si honoratur, gemit in prosperis, exultat in aduersis, timet in diuitijs, luget in delitijs, cruciatur in abundantia, & in penuria gloriatur, laudes contemnit transitorias, & omni honore æstimat se indignum, abhorret hypocrisim, nescit simulationem, sed diligit veritatem, temporalia obliuiscitur, & æterna cõcupiscit, nescit quę mũdi sunt vt cœlestia mereatur, nunquam de se pręsumere cõsueuit, vires suas vel gratias si quas habet nunquam sibi tribuit, merita sua non suis viribus vel suo sensui adscribit, sed diuinæ clementiæ dona humiliter recognoscit. Idem latere desiderat si fieri possit sine damno proximi, ne possit vel modico iactantię seu elationis vitio inquinari. Quis est talis, & laudabimus eum? Vnde & Bernar. Appetere de humilitate laudem humilitatis, non est virtus: sed subuersio. Verus humilis vilis vult reputari, non humilis prædicari: gaudet in cõtemptu sui, hoc solo sanè superbus quod laudes contemnit. Hæc Bernardus: Si ergo quæras quare dominus sic viuebat? Respondeo tibi, non quia indigeret: sed vt nos instrueret. Vnde si non discimus, inexcusabiles sumus. Abominabile est prorsus, si se erigit vermiculus, & vermium esca futurus, vbi se humilians abiecit dominus maiestatis. Si autem absurdum alicui videatur quòd sic inutiliter staret, & quòd euangelistæ multa de factis eius omiserint, & alia similia fortè dicat, responderi potest, quòd non erat inutile facere & præbere tantæ virtutis exercitiũ: immo erat valde vtile, & omnium virtutum rectum & stabile fundamẽtum. Hoc autem quod dico videtur etiã Bernar. sentire, prout habes infrà in tractatu de baptismo domini circa finem. Quomodocunque autem se habet veritas rei, pium & vtile videtur sic meditari. Habes ergo quomodo dominus Iesus cœpit prius facere quàm docere. Docturus enim erat, discite à me: quia mitis sum, & humilis corde.

K

Gal. 6.

L

Humilis ammiudicia.

M

Ociũ Chri sti, vtile fuerit nec ne.

Acto. 1.

Matt. 11.

A corde. Hoc ergo primò facere voluit,& non fictè ſed ex corde faciebat,ſicut verè,& ex corde humilis & mitis erat. Non poterat in eum ſimulatio cadere : ſed potius intima fundauit & profundauit ſe in humilitate , vilitate,& abiectione,& ſic ſe in conſpectu omnium annihilauit:quòd etiam poſtquam prædicare,ac diuina & altiſſima loqui:miracula quoque magnifica opera facere cœpit,non eum reputabāt,ſed vilipendebant dicentes:Quis
Mar.6. eſt hic? Nónne hic eſt fabri filius? Et multa alia deriſoria & deſpectiua dicebant: Verificatum eſt ergo,ſecundum hunc intellectum,verbum Apo-
Phil.2. ſtoli:Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens, & non ſolum cuiuſcunque ſerui per incarnationem : ſed etiam inutilis ſerui , per humilem & abiectam conuerſationem. Conſidera ſingulos eius actus , ſemper in eis relucet humilitas . Hic
Qūo acquiritur humilitas. igitur ipſam fabricauit,id eſt,oſtēdit qualiter acquiri poſſit : ſcilicet per vilificationē & abiectionem ſuiipſius in conſpectu ſuo & aliorum,ac per continuum exercitium operum vilium & humilium . Si enim vis adipiſci humilitatem, oportet
B quòd precedat humiliatio,& exercitium operum
Bernar.de humiliationis vtilitate. humilium . Vnde Bernar . Humilitas ad quam vtique ducit humiliatio , totius eſt ſpiritualis fabricę fundamentum . Siquidem humiliatio via eſt ad humilitatem , ſicut patientia ad pacē,ſicut lectio ad ſcientiam . Si virtutem appetis humilitatis , viam non refugias humiliationis . Nam ſi non poteris humiliari,non poteris ad humilitatē prouehi. Prodeſt itaque mihi meam inſipientiam ſciri , & à ſcientibus iure confundi,cui ſæpe contigit à neſcientibus iniuſtè laudari . Grande reuera periculū, audire quęquam de ſe ſuprà quàm ſentit in ſe. Quis dabit mihi apud homines tantum de veris dignè humiliari,quātum vel de falſis datum eſt indignè exaltari? Illam verò vocem
Pſal. 87. propheticam iure aſſumerem . Exaltatus autem humiliatus ſum & cōturbatus. Et illud: Ludam, & vilior fiam . Ludam,ſcilicet vt illudar. Bonus
2. Reg.6. ludus quo Michol iraſcitur , & deus delectatur. Bonus ludus qui hominibus quidem ridiculum: ſed angelis pulcherrimum ſpectaculum præbet.
Pſal.122. Bonus inquam ludus,quo efficimur opprobrium
C abundantibus & deſpectio ſuperbis . Hoc caſto
1.Cor. 4. & religioſo ludo ludebat qui dicebat : Spectaculum facti ſumus , & angelis , deo , & hominibus, hoc ludo & nos interim ludamus : vt illudamur,
Lucæ. 2. confundamur,humiliemur,donec veniat qui deponit potentes:& exaltat humiles, qui nos lætificet & glorificet,& in ęternum exaltet, Et iterum:
Eccli.3. Oportet nanque humiliter ſentire de ſe nitentem ad altiora , ne dum ſuprà ſe attollitur cadat à ſe, niſi firmiter per veram humilitatem fuerit ſolidatus . Maxima enim niſi humilitatis merito minimè obtinentur. Propterea qui prouehendus eſt correptione humiliatur , humilitate gratiam meret. Tu ergo cùm te humiliari videris,habeto id ſignum in bonū,omnino eſt argumentum gra-
Prouer.16. tię propinquantis,nam ſicut ante ruinam exaltatur cor , ita & ante exaltationē humiliatur. Sanè
Iacobi. 4. vtrunque legis:deum ſcilicet & ſuperbis reſiſtere, & humilibus gratiam dare: ac parum eſt cùm ſeipſum humiliat nos deus, ſi tunc libenter accipimus,niſi & quando per alium hoc facit ſapiamus ſimiliter. Quamobrem accipe huius rei mirabile documentum de ſancto Dauid. Aliquando male- D dictum eſt illi & à ſeruo . At ille nec cumulatam ſenſit iniuriam:quia prę ſenſit gratiā. Quid mihi ait & vobis filij Saruię? O vere hominem ſecun- 2.Reg.16. dum cor dei,qui ſe vlciſcenti potius quàm exprobranti ſuccenſendū putauit. Vnde & ſecura conſcientia loquebatur:Si reddidi retribuentib⁹ mihi Pſal.7. mala , decidam meritò ab inimicis meis inanis. Vetuit ergo prohiberi maledicum conuitiantem, quæſtum æſtimans maledicta . Seuiebat lingua maledicta, & ille intendebat quid in occulto ageret deus. Vox maledicentis in auribus, & animus inclinabat ſe ad benedictionem. Et ideo dicit: Bo Pſal.118. nū mihi quia humiliaſti me: vt diſcā iuſtificationes tuas. Vides,quia humilitas iuſtificat nos. Hu- Humiliatio ſine humilitate inutilis eſt. militas dixi,& non humiliatio. Quanti humiliantur,qui humiles nō ſunt. Alij cum rancore humiliantur. Alij patienter. Alij & libenter . Primi rei ſunt,ſequētes innoxij,vltimi iuſti. Quāquam & innocentia pars iuſtitiæ eſt , ſed conſummatio eius apud humilem,non humiliatis , ſed humilibus dat gratiam. Eſt autem verè humilis,qui humiliationem conuertit in humilitatem:& hic po- E teſt dicere deo: bonum mihi,quia humiliaſti me. hæc Bernar . Sunt autem plura quæ ad humilia- Bernar.de exercitio humilitatis. tionem,& humilitatis exercitium valent: de quibus ibidem Bernar . ſic dicit: Ad exercitium humilitatis quinque prodeſſe poſſunt . Amor vilitatis , vt ea quærat homo in quibus & locus quidam videatur iniuriæ. Aſſiduitas ſubiectionis,vt ſemper velit eſſe cum aliquo, quem reuereatur & timeat,vt diſcat frangere ſuam voluntatem. Tertio in humilitatis exercitio eſt comparatio melioris, vt eum ſemper attēdat homo in quo inueniat gratiam quæ ei deſit,oblitus quæ retrò ſunt,& in ea quæ antè ſunt extentus. Quartum eſt aſſidua meditatio propriæ conditionis:vt ad omnem elationis motum ſtatim occurrat, quid ſuperbis ter- Eccli.10. ra & cinis? Quintum eſt conſideratio occulti inſpectoris. Quomodo enim qui ſæpius confeſſionem fecerit alicui de verbis quæ arroganter dixerit,ſi fortè contingat, vt prauus ſimile aliquid loquens illum videat audientem, valde cōfunditur: ita qui conſiderat occultum inſpectorem cui cogitatio omnis confitetur, non poterit non erubeſcere,ſi elatū quid meditetur: propterea non ſolū F contra ſuperbiā, ſed & contra vitia vniuerſa valde vtile eſt homini ſemper videre videntem ſe, & ſic attēdere oculos eius in corde ſuo,ac ſi hęc ſola cura ſit deo contemplari quid agat, aut quemadmodum ſe habeat ipſe. hęc Bernar. Humilitatem Bernar. ꝙ ſine humilitate nulla ſit virtus,& ꝙ ea oēs pficit. igitur pro poſſe ſectare, ſine qua non poteris proficere,aut virtutem aliquam poſſidere. Vnde iterum Bernar. Humilitas cęteris virtutibus intantum eſt neceſſaria, vt abſque iſta ille nec eſſe virtutes videantur . Nempe vt charitas ſiue quæque alia virtus detur,humilitas meretur:quoniam hu Iacobi. 4. milibus deus dat gratiam. Seruat acceptas : quia non requieſcit ſpiritus niſi ſuper quietum & hu- Eſaiæ.66. milem. Seruatas conſummat:nam virtus in infir- 2.Cor.12. mitate,hoc eſt in humilitate perficitur. hæc Ber. Humilitas ergo meretur gratię impletionē. Vnde in pſalmo : Qui emittis fontes in conuallibus,id Pſal. 104. eſt , gratiam tuam præſtas humilibus : inter medium montium pertranſibunt aquæ . Duo enim montes ſunt duæ ſpecies ſuperbiæ , quarum vna

naſcitur

G nascitur ex re temporali, alia ex re spirituali, & inter istos duos montes est vallis humilitatis, non declinans ad aliquam speciem superbiæ: & in isto medio transeunt aquæ gratiarum. Secundò humilitas meretur implere gratiæ augmentationem, & ideo volens vlteriorem gratiam recipere à deo, non æstimet se magnum: sed humiliet seipsum. Quòd autem homo non eleuet se de gratia quam habet, sunt tria signa.

Humilitatis indicia

Primum, si non vult vt propter gratiam vel perfectionem quam habet, exhibeatur sibi maius commodum quàm alij. Secundum, si paratus est contemptũ, incommodum, & laborem pati sicut alij. Tertiò quòd facto sibi incommodo, credit in hoc non sibi fieri iniuriam: sed iustitiam. Tertiò humilitas meretur gratiæ augmentatę conseruationem. Sicut enim cinis conseruat ignem: sic humilitas gratiã, quę est ignis spiritualis. Cõseruatur etiam ignis per lignorum appositionem: sic & gratia per bonorum operum multiplicationem, quæ est quasi lignorum appositio. Item conseruatur ignis per insufflationem: sic & gratia per feruentem medi-
H tationem, quæ est quasi quędam insufflatio. Item conseruatur ignis per præseruationem à contrario, sic & gratia per occasionum & societatum malorum deuitationem, quæ est quasi quædam à cõtrario præseruatio.

Vita Christi.

Sed redeamus ad intuendum actus & vitam domini Iesu speculi nostri, quod est principale nostri propositi. Igitur in omnibus exhibeas te pręsentem, & considera illam super omnes aliàs benedictam familiam paruam: sed valde excelsam: pauperem, & humilem vitam ducẽtem. Felix Ioseph senex quærebat de arte lignaminis quod poterat. Domina verò colo & acu pro precio laborabat, victum sponso & filio parabat, & alia expedientia domus obsequia, quę multa sunt, faciebat: quia seruientem non habebat. Compatere igitur sibi quam sic oportet laborare, & suis manibus operari. Compatere etiam domino Iesu: quia eam adiuuat fideliter, & laborat in his quę potest.

Math. 20.

Venit enim, vt ipse ait, ministrare: & non ministrari. Intuere igitur bene eũ, humilia obsequia domus facientem, & nihilominus in-
I tuere etiam dominam & Ioseph senem pro vitæ necessarijs laborantes.

Basilius de labore corporali Christi.

Vnde Basilius: Ab ipsa autem primæua ætate parentibus obediens, quantũ laborem corporeum humiliter & reuerenter sustinuit. Cùm enim homines essent honesti, & iusti: egeni tamen & necessariorum penuriam patientes teste præsepi, manifestum est quòd sudores corporeos frequentabant, necessaria vitæ sibi inde quęrentes, Iesus autem obediens illis etiam in sustinendo labores subiectionem plenariam ostendebat. hęc Basilius. Conspice etiam qualiter ipsi tres comedunt ad vnam mensam simul per singulos dies, non lautas & exquisitas, sed pauperes & sobrias cœnas sumentes, & qualiter postea simul colloquuntur, non inania & ociosa verba: sed plena spiritu sancto & sapientia, nec minus mẽte reficiuntur quàm corpore, & qualiter post aliqualẽ recreationem conuertunt se in cubilibus suis ad orationem, non enim erat eis domus ampla: sed parua. Meditare etiam tria cubilia in aliqua camerula: scilicet vnum pro quolibet eorum, & intuere dominum Iesum super vnum serò post orationem se cõponere per singulas noctes, tam longissimi temporis spatio, sic humiliter, sic viliter, K
sic etiam perseueranter: vt faceret quicunque alius pauperculus de populo. Quolibet serò in hoc strato deberes sibi compatiendo eum aspicere: & te ibidem humiliter, & deuotè recommendare. In tanta tamẽ corporis afflictione & penuria, pia mater replebatur mentis lætitia de tanti filij præsentia. Vnde Ansel. Quo vel quali gaudio replebatur tota substantia eius, quãdo eum quem tantopere diligebat, quem creatorem atq; dominatorem omniũ rerum esse sciebat, secum degentem, secum edentem, seq; quæcunque nosse volebat dulci affatu docentem haberet, quis capiet? Quantumuis mirabilis itaq; & ineffabilis amoris affectus considerari queat, inter hunc talem tantæ matris filium, & hanc talem tanti filij matrem perpendant hi saltem quoquo modo, qui vnico dilectionis feruore sæpe altrinsecus amant mater: scilicet filiũ, & fili⁹ matrẽ. Nec putetur ab aliquo, vel parum quid sentire in se quemlibet de affectu istius matris in filium suum. Nullo siquidem modo crediderim quòd is qui ad eum intel-
ligendum prouehi meruerit, ab amoris ipsius dul L
cedine extraneus vsquequaque fieri possit. Qui autem in huius dilectionis suauitatẽ transit, nullo pacto descendẽdũ,† quin & in retributionis eius participium transiturus sit. hæc Ansel.

† deficiẽdũ

Vidisti quantam paupertatem, vilitatem, & asperitatem, vigilando, dormiendo, abstinendo: & in omnibus suis actibus rex regum, & dominus æternus per tam longissimi temporis spatia pro nobis sustinuit. Vbi sunt ergo quærentes ocia & commoda, quærentes superflua & ornata, quærentes curiosa & vana? Non didicim⁹ in scholis magistri huius, qui talia volumus. Sed nunquid sapientiores eo sumus? Ipse nos docuit verbo & exemplo humilitatem, paupertatem, ac corporis & laboris afflictionem. Sequamur ergo summum magistrum, qui nec fallere vult, nec falli potest, & habentes iuxta doctrinam Apostoli victum, & cum quibus tegamur ad cõgruentem scilicet necessitatem, nõ superabundantiam, his contenti simus.

1. Timo. 6

Alijs etiã virtutum exercitijs & studijs spiritualibus, continuè indesinenter & vigilanter pro posse insista-
M mus. Ex hoc ergo facto domini, accipe doctrinã in tuam paruitatem resiliendo: ac teipsum, non solum in tuo: sed etiam aliorum conspectu vilificãdo, & per exercitium vilium & humilium operũ abijciendo. Videas continuè defectus tuos, & peccata tua, & ea aggraua quantumpotes. Aliorum verò defectus post tergum proijcias, & nõ videas: quòd si videris, alleuies & excuses, & ipsis compatiaris & succurras pro viribus, cogitãs semp quòd tu faceres peius, nisi sola sua gratia te conseruaret Iesus Christus. Auerte oculos tuos, & mentis & corporis ab aspectu aliorum, vt in lumine vultus dei conspicere possis teipsum. Nihil enim ad te humiliandum vtilius reperire poteris, quàm si teipsum bene inspexeris.

Humiliẽ facit seipsũ inspicere.

Vnde Bernar. Volo proinde animam primò omnium scire seipsam: quia talis scientia non inflat, sed humiliat, & est quædam præparatio ad ædificandum. Nisi enim super humilitatis stabile fundamentum spirituale ædificium stare minimè potest. Porrò ad se humiliandam nihil anima inuenire viuacius seu accommodatius potest, quàm si se in veritate perspexerit.

A ſpexerit:tantum non diſſimulet:non ſit in ſpiritu eius dolus:ſtatuat ſe ante faciē ſuā, nec à ſe auerrere abducatur. hæc Bernar. vnde & Aug. dicit, quod nō eſt paruus ad beatitudinem acceſſus,cognitio infœlicitatis ſuę. Teipſum ergo ſine ceſſatione cōſidera,& ſemper ſine ſimulatione dijudica. In omni actu tuo,in omni locutione tua,& in omni cogitatione tua teipſum reprehēde, & in te ſemper compunctionis materiam ſtudeas inuenire, cogitando quòd etiam bona quæ facis nō ſunt ad plenum excocta, nec illo feruore quo deberent facta, ſed multis inquinata negligentijs,vt meritò omnis Iuſtitia tua panno menſtruatæ comparari debeat mulieris. Conſidera etiā diligenter & cum magno pauore frequentiſſimè rumina,quòd omnē aptitudinem ad bonum, & ad omnem gratiam,ſeu quācunq; ſollicitudinem circa virtutum acquiſitionem,à teipſo non habeas, ſed Chriſtus tibi dedit ſola ſua miſericordia:qui ſi voluiſſet,potuiſſet ita conferre cuicunque ribaldo, te in luto fecis & lacu miſeriæ derelicto. Quomodo enim ſibi aliquid tanquam ſuum attribuet,ac ſi ab ipſo

B prouenIat,qui multotiens ſuam impoſſibilitatem in quibuſcunque bonis operibus magnis & paruis eſt expertus:qui totiens cognouit ſe non poſſe dū voluit:& quādo, vt ita dicam,non voluit,nec curauit,nec ſuper talibus cogitauit, ſenſit ſe ſubitò diuinitus excitatum,feruore mirabili ad illa opera facienda quæ prius cum omni ſuo conatu implere non potuit. Nam & talē impoſſibilitatē idcirco deus tam longo tēpore dominari in homine permittit vt diſcat humiliari,& nunquā in ſeipſo inaniter glorietur, ſed deo omne bonū attribuat, nō ſolum conſuetudine quadam & labijs, ſed potius ex intimo ſui cordis. Cogita etiam quòd non eſt ribaldus,vel quicunq; peccator,qui non magis aſſiſteret deo ſuo quàm tu , & qui nō magis recognoſceret dei beneficia q̄ tu , ſi recepiſſet gratias quas tu ſola dei gratuita bonitate & non proprijs meritis recepiſti: propter quod potes teipſum viliorem & inferiorem omni homini iudicare:& ne propter ingratitudinem tuam à ſuo conſpectu te Chriſtus foris abijciat,non immeritò formidare, & peccata aliorum in te ſub quadam ſimilitudine

C transformare: ſic te in tua cōſcientia increpando, Ecce ille eſt homicida,& ego miſer multotiēs occidi animam meam. Iſte fornicator eſt & adulter, & ego tota die fornicor & adulteror à deo meo oculos meos auertendo, & diabolicis ſuggeſtionibus ſupponendo, & ſic de alijs ſuo modo. Debes etiā habere in proprio tuo ſentimento duo, videlicet quòd ſentias de teipſo ſicut de vno corpore mortuo fœtenti, pleno vermibus, & malè olenti, & ſicut de vno cadauere quod homines dedignantur videre,immo claudūt nares propter eius peſſimum fœtorem,& auertunt facies vt non videant talem ac tantam abominationem. Et quòd ſi quis de tuo corpore iuſtitiā faceret,ſentias quod iuſtū eſſet vt tibi oculos erueret,ac naſum,aures, & os abſcinderet, & ſic de alijs ſenſibus & mēbris corporis:quia deū offendiſti cum eis,& quòd tantum de hoc gauderes vt nunquam aliud de te tantum deſiderares, aut velles,& quòd omnia vituperia,verecundias, & diffamationes pluſquā poſſent imaginari,vel cogitari, vt vinum biberes,ac cū ſummo gaudio & lætitia cordis reciperes,immo in facie ridens,ſplendens, & alacer appareres,

Inducētia duo ad humilitatē.

Et quòd omnes te videntes faceres admirari,& ad D ſeipſos conuerti, & quòd crederent non poſſe ſine deo hoc fieri. Deinde oportet quòd diffidas de teipſo totaliter,& de omnibus bonis tuis, & de tota vita tua,& cōuertas te totū, & reclines ſuper brachia Ieſu Chriſti pauperrimi,humilimi,improperati,deſpecti,& mortui propter te,vſquequo tu ſis mortuus in omnib⁹ tuis ſentimentis humanis, & quòd Ieſus Chriſtus crucifixus viuat in tuo corde,& in anima tua,& totus trāſformatus & tranſfiguratus & viuus,& hęc cordialiter ſentias in te, intātum vt nunquā videas vel audias niſi ſolum Ieſum ſtantē in cruce ſuſpenſum & mortuū propter te ad exēplar beatę virginis mortuus mundo & viuēs in fide: & quòd in illa fide viuat tota tua vita,vſq; ad reſurrectionē,in qua deus mittet gaudium ſpirituale & donū ſancti ſpiritus in anima tua,& in illis qui diligunt aduentum eius. Ex his pręmiſſis generabitur in te virtus illa,quæ eſt mater & origo omniū virtutum: ſcilicet humilitas, quę interiores oculos aperit ad dei cōſpectum,cor humanū ab omni ſuperflua cogitatione purgādo. Nam dum homo in ſuā paruitatē reſilit,ſe viliſi- E cando,ſe increpādo, ſe deteſtando,ſuā nihileitatē cōſiderando,ſibi ipſi intentiſſimè diſplicendo,per hæc & ſimilia intantū circa propria occupaſ negocia, quòd omnis alia inutilis cogitatio areſcit, & ſic dū omnia alia audita,viſa,& tēporaliter operata à ſe repellit, & in obliuionē adducit, incipit ad ſeipſum redire,& modo mirabili in ſeipſum reuoluitur,& ſic ad originalē iuſtitiā & cœleſtē quodammodo puritatem incipit propinquare. Sic dū in ſeipſum reflectitur cōtemplationis oculus dilatatur,& in ſe ſcalā erigit per quā tranſeat ad cōtemplandum,& angelicum ſpiritū & diuinū. Ad qđ oportet vt anima materialia omnia ab oculis ſuis excludat,ſicut aliquis volens ſolē viſibilē intueri,neceſſe eſt vt ab omnib⁹ alijs viſibilib⁹ oculos auertat. Et ex tali cōtemplatione animus ad bona cœleſtia inardeſcit, & omnia tēporalia tanquam nihil & longè proſpicit. Per hoc illa charitas in mente feruēſcere incipit,quę velut ignis omnem rubiginē vitiorū conſumit. Sic totā animā intantū occupat charitas, quòd nō eſt quā intret vanitas. Iam quicquid cogitat,quicquid loquitur F vel operatur,totū prouenit ex dictamine charitatis. Vt ergo in bono iugiter perſeueres,ſta iugiter in timore, & à deo totaliter recognoſce,& ab ipſo perſeuerantiā pete. Et ſi nō vis corruere,noli alios iudicare, nec contra eos indignationis ſpiritu mouearis, ſi eos vides in aliquibus deficere,& eis cōpatiaris ex corde,ac ꝓ eis ſuppliciter ora,& eos in corde tuo quātum potes excuſa,cogitādo quòd non potes aliquid,nec ipſi poſſunt, niſi quantum Chriſti gratia manum ſuam porrigit: qui non pro meritis, ſed pro ſuæ voluntatis beneplacito tribuit. Si hæc cogitaueris,firmus eris. Nam quæ eſt cauſa quòd multi quandoque incipiunt multa in abſtinentia, & in alijs facere, qui non perſeuerant corpore languente,vel ſpiritu frigeſcente? Certè nulla alia cauſa, niſi propter eorum elationem & præſumptionem, dum de ſe præſumentes, alijs indignantur, & eos in cordibus ſuis iudicant: & deus ſubtrahit ab eis donum ſuum, efficiunturque defectuoſi pluſquam alij,quos primitus iudicabant. Nam communiter iſtud accidit,quòd quicunq; alium in aliquo iudicat,deus

Perſeuerātiæ habēdæ ratio.

G tandem eum in eodem defectu, vel maiori cadere permittit. Ergo seruias deo in timore:& si quãdo te sentias in exaltatione quadã ob memoriam beneficiorum quę tibi donat altissimus, apprehende disciplinam increpationis & proprię reprehensionis, nequando tibi irascatur dñs, & pereas de via iusta,& cadas. Et breuiter sequere vtilẽ. Ansel. doctrinam: Omnia, inquit, interiora tua,& ea quę agis inspicias,& ad quem finem quæq; peruentu-ea sint videas. Et credo, nisi insanus sis, ea facies vnde fœlicitatem & gaudium recipies: ea verò dimittes, vnde tormenta & tristiciam merearis. hæc Anselmus.

Oratio.

O Iesu mitis & veræ patientię forma,& humilitatis exemplum: repelle à me omnes fastus superbiæ, cunctosq; appetitus inanis gloriæ, omnia simul genera tantæ pestis, tantæq; malitiæ. Non sit domine, neq; videri possit vllum tanti mali, tantæq; perditionis signũ in seruo tuo, neq; in moribus meis, neq; in verbis, neq; in factis, neq; corã te in cogitationibus meis. Funda in vera & profunda humilitate: vt nul-
H lus in me pateat locus inimicorũ insidijs, & præsta vt sim paruulus in oculis meis, quatenus plenã gratiã inueniam in oculis tuæ maiestatis: Amen.

De officio & vita Ioannis Baptistæ. Correspondet euangelio: Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris. Caput. XVII.

Matt. & Lucæ. 3.

PRætermissis omnibus alijs infantiæ saluatoris actibus, cura fuit deinceps ipsis euangelistis describere facta & dicta Christi, quæ gessit secundũ ætatis plenitudinẽ, & secundum virũ perfectum:& primo de baptismo quo à Ioanne baptizatus fuit. Præmittendum est igitur mysterium & officium Ioannis baptizãtis,& baptismũ pœnitentię prædicãtis. In diebus itaq; illis, quibus adhuc in Nazareth Iesus habitabat, vel quando hæc quæ sequuntur cõtigerunt, secundũ quod dicit in principio euangeliorũ in Ecclesia, In illo tempore: scilicet anno. xv. Tiberij Cæsaris, qui successit Octauiano Augusto, sub quo natus est Christus, procurante & regente, Pontio Pilato Iudæam: tetrarcha autẽ adhuc Galilęæ Herode,
I & Lysania Abylinę tetrarcha: Philippo, etiã adhuc tetrarcha Iturę & Trachonitidis regionis. Vbi sciendum quòd, vt suprà dictum est, regnum Iudæorũ in quatuor tetrarchias diuisum fuerat, quarum duas, scilicet Iudæam & Abylinam habebat Archelaus: tertiam verò,& quartam Philippus. Accidit autem vt Archelaus, tyrannidem exercens, apud Augustũ accusaretur: qui ob hæc ab Augusto depositus in exiliũ est missus. x. anno sui principatus. Et extunc vna pars principatus sui, scilicet Iudæa, cœpit per procuratores & officiales Romanorum administrari, quorũ quintus Pontius Pilat⁹ fuit dictus, à Pontio insula in qua stetit. Vnde nõ erat princeps ordinarius, sed fuit vicarius, vel delegatus, & ideo procurator est dictus. Si ergo quandoq; legitur præses fuisse, intelligendũ est de procuratore: quia vt videtur, nũquam præses fuit, sed eo procuratore existente Vitellius præses Syrię, cuius pars Iudæa est, extitit. Et fortè ideo pręses dici poterat: quia quãdoq; pręsidis officiũ exercebat. Altera verò pars principat⁹ sui, scilicet Abylina, tradita est Lysaniæ sub nomine tetrarchiæ. Istum Lysaniam dicũt quidã

Pilatus procurator tantũ fuit.

Vitellius.

Lysania.

fuisse filium Herodis Ascalonitæ, sub quo natus K
est dominus: sed Iosephus dicit quòd fuerit nepos eius, natus ex Alexandra sorore ipsius Herodis,& ex patre Ptholomeo de Libano,& hoc magis videtur. Et subditur: sub principib⁹ sacerdotũ Anna & Caypha. Isti affinitate erant coniuncti, & vicissim pontificatũ administrabãt: sed Annas quo anno dñs est baptizatus, & Cayphas illo quo est passus, inter quos in illis tribus annis, tres alij, scilicet Ismaël, Eleazarus,& Symon fuerunt, qui hic tacentur,& tangit euangelista solũ illos sub quib⁹ prędicatio incepit Ioannis,& passus est Christus. Quòd autẽ prędicatio Ioannis tam solẽniter describitur, scilicet per imperatoris,& pontificũ,& principũ tẽpora: est ad designãdũ excellentiã eius quẽ nunciare veniebat, vtpote qui summus imperator,& pontifex,& gubernator omniũ existebat. Tũc ergo factũ est verbũ domini, id est, superna mentis inspiratio, quę dicitur verbũ, quia intus in mẽte loquitur: secundũ illud Psal. Audiam quid loquatur in me dñs deus, super Ioannẽ Zacharię filium in deserto, qui tũc in anno erat. xxx. quod tẽpus prædicationi debitũ est: quia tunc ætas vi- L
rilis viget, vt baptizans & prædicans Christi aduentum,& redẽptionis solatiũ annunciaret. Audiuit Ioannes per internã inspiratonẽ, ac reuelationem diuinã & auditu mẽtis, verbũ domini sola gratia desuper ei loquẽtis: vnde secundũ Chry. Verbum domini hic mãdatum, seu præceptũ dei dicitur: quia nõ à semetipso Ioannes, sed deo illũ monente ad ministeriũ illud accessit. Vnde & ipse ait: Qui me misit baptizare in aqua,&c. Et ne propter defectũ aquę differretur baptismus eorũ, qui in eius prędicatione cõuertebantur,& vt prędicando magis proficere posset, exiuit de deserto vbi iam pœnitentiam agendã prędicare cœperat, & venit in regionem, circa Iordanem: vbi copia aquarũ,& loca populosa erant, baptizans & prædicans baptismum pœnitentię in remissionẽ peccatorum. Et in hoc dedit exemplũ prædicatoribus, vt loca fructificationis verbi diuini quærant, non recreationis. Baptismus Ioannis disponebat homines ad suscipiendũ Christũ, ideo nõ baptizabãtur ab eo, nisi Iudæi quib⁹ principaliter promissus fuit Christ⁹. Mulieres etiã nõ baptizabãtur, quia ipsę erãt instruendę à viris. Nec infantes baptizabantur, quia mysteriũ nõ intelligebant & M
cognitio necessaria erat. Baptismus verò Christi datur omni sexui, omni gẽti, omni ętati in remissionẽ peccatorũ. Quòd ergo hic dicitur. in remissionem peccatorũ: non est referendũ ad baptismũ Ioãnis, sed ad pœnitentiã quæ baptismo annectebatur: sola enim ipsa pœnitentia remittebat. Baptismus quidẽ Ioannis, baptism⁹ pœnitẽtiæ erat: quia ad pœnitentiã baptizandos monebat,& non nisi adultos quos pœnitentes videbat baptizabat. Vnde licèt baptismo ipsius nõ dimitterentur peccata, susceptio tamẽ illius erat quædã protestatio agendi pœnitentiã, per quã dimittuntur peccata. Erat etiã baptismus Ioannis in remissionem peccatorum, nõ effectiuè, sed præparatiuè: quia præparabat ad Christi baptismũ, in quo fiebat remissio peccatorũ. Baptism⁹ ergo Ioannis erat baptismus pœnitẽtię: qa pœnitentiã delictorũ habebat: sed ea relaxare nõ poterat. Baptism⁹ autẽ Christi, est baptismus gratię, qa in Christo datur,& peccata relaxãtur. Vnde Chryso. Illud datũ est in pœnitentia:

Annas & Cayphas.

Psal. 84.

Quid verbum domini hoc loco.

Baptism⁹ Ioannis nõ mundabat sine pœnitentia.

Baptism⁹ Christi.

Baptism⁹ pœnitentiæ.

Baptism⁹ gratiæ.

A nitentia, hoc in gratia. Ibi venia, hic victoria. Et notandũ secundũ Greg. Nazianzenũ, quod quintuplex est differẽtia baptismatũ. Est enim quod-

Baptisma qntuplex.

dam figuratiuum, quo baptizauit Moyses, sed in aqua solũ: scilicet in nube & mari. Aliud est præparatiuum, quo baptizauit Ioannes, de quo hic dicitur: Tertium est perfectiuũ, vt baptismũ Christi, quod fuit in spiritu. Quartum est supererogatiuum, quod scilicet fit in sanguine per martyriũ, & hoc est venerabilius cæteris: quia iteratis non fœdatur contagijs. Quintum est culparũ actualium abstersiuum, quod fit quotidie in lachrymis, & est laboriosius cæteris.

Baptism⁹ Ioanis præparatori⁹ & figuratiuus.

Ioannis quidẽ baptism⁹ erat pręparatiuus: quia necessarium erat homines pręparari ad Christum baptismo eius, & secundũ hoc ita se habet baptismus Ioannis ad Christi baptismum, sicut catechismus in quo baptizãdi instruuntur de fide, & præparantur ad baptismũ, se habet ad baptismum verum. Vnde Remig. Baptismus Ioannis figurã gerebat catechuminorũ. Nam sicut modo catechizãtur pueri, vt digni fiant ad sacramentum baptismatis, ita Ioannes ba-

B ptizabat: vt baptizati ab eo, postea deuotè viuendo digni fierent accedere ad Christi baptismum. Vnde & Chrysost. Aptè ergo cùm dixisset quòd venit prædicans baptismũ pœnitentiæ, adiecit in remissionẽ peccatorum. q. d. Idcirco suadebat illis pœnitere, vt subsequẽtem veniam facilius impetrarent credentes in Christum, vnde baptisma illud nullã aliam habuit causam, nisi quod præpa-

Baptism⁹ Ioanis quare factus in Iordane.

ratorium erat ad fidẽ. Hæc Chryso. Vnde & baptizabant in Iordane qui descensio interpretatur, de superbia veteris hominis ad humilitatem confessionis & emendationis descendentes, quatenus abdicata vita veteri renouari mererẽtur in Christo. Ideo etiam cõuenienter baptismus Ioannis factus est in Iordane: quia erat quædam protestatio pœnitentiæ agendæ, per quam appropinquat regnum cœlorum, & transitus ad terrã viuentium, sicut filij Israel ad terrã promissionis transierunt per Iordanis fluuium.

Baptizãdi causæ in Ioanne.

Baptizauit autem Ioannes propter plures rationes. Prima est, secundũ Aug. vt significaret baptismũ Christi, & sic fuit sacra-

C mentum. Secunda est, secundũ Chryso. vt ex nomine baptizandi plures ad Ioannem cõuenirent, quibus de Christo annunciaret. Tertia est, secundum Greg. vt per baptismũ Ioannis homines assuescerent ad baptismum Christi. Quarta, secũdum Bedã: vt per baptismũ Ioannis homines prępararentur & humiliarẽtur ab baptismũ Christi. Quinta est, secundum ipsum Ioannem, vt manifestaret Christus in Israel in baptismate Ioannis, voce patris & spiritusancto. Dicebat ergo prius in deserto, & postea circa Iordanem ad eos qui moti cõuersatione vitæ eius exibant ad ipsum. Pœnitentiam agite, id est, pœniteat vnusquisque mala prioris vitæ, appropinquabit enim regnũ cœlorum: scilicet pœnitentiã agenti. Secundũ Remig.

Regnum cœlorum.

regnum cœlorũ quatuor modis dicitur: scilicet, Christus: secundum illud, regnũ dei intra vos est: Lucæ. 17. sancta scriptura, secundũ illud, Auferetur à vobis regnũ dei, & dabitur genti facienti fructum eius: Matt. 21. sancta Ecclesia, secundum illud: Simile est regnũ cœlorũ decem virginibus: Matt. 25. supernũ solium, secundum illud: Multi veniẽt ab Oriente, & Occidẽte, & recumbẽt in regno cœlorũ. Matt. 8. Et hoc totũ potest hic intelligi.

D Agenda est pœnitentia & non sera, quæ est damnatorũ: non coacta, quę est latronum: non ficta, quę est hypocritarum: nõ desperata, quę est perditorũ: sed vera, quæ secundum Chrysost. cor mundat, sensus illuminat, & ad susceptionem Christi humana præcordia præparat.

Pœnitẽtia multiplex

Vt autẽ ait Hiero. Primùm Baptista Ioannes regnũ cœlorũ pręedicat, vt pręcursor domini hoc honoretur priuilegio. Vnde & Petrus Rauẽnas dicit, quòd post peccatũ Adæ, & illius diluuij vastitatẽ solennem electa est iustorum infinita pluralitas, cum quib⁹ deus facie ad faciem locutus fuisse dinoscitur.

Regni cœlorũ promissio prima per Ioannẽ bapt.

Et enumeratis pręcipuis patriarchis, patrib⁹, & prophetis veteris testamẽti subinfert: quia ab eis nulla mẽtio facta fuit de regni cœlestis perpetua mãsione, nec in his omnib⁹ memoria regni nec nominatur, nec auditur: nihilq́ de cœlestis regni gloria prophetatur. Et subdit: Quid plura? A principio mundi vsq́ ad Ioannẽ vniuersitatis humanæ electionem recollige, nec in sermone vel opere illius regni cœlestis poteris reperire dulcedinem. Veni ergo ad Ioannem, & audi vocem exultationis, vo-

E cem lætitię, misericordiæ verbũ, sermonẽ gloriæ, gratiæ largitatem, quod cælauerat deus, tacuerat angelus, latuerat patriarchas, prophetę nesciẽrãt. Pœnitentiam, inquit, agite: appropinquabit enim regnũ cœlorũ. Verbum pœnitentiæ dulce & gloriosum, verbum regni cœlorũ lætum & aduocandum illi soli primo conueniens, qui primus noui testamenti posuit fundamenta: & addit: A diebus Adæ vsq́ ad Ioannem, organum nostrũ versum est in vocẽ flentium: quia vbi peccatorũ frequentia, nec pœnitentię locus, duplex erat plorãdi materia. Ioannes natus ostendit medicamen vulneri, peccato pœnitentiã, veniã iniquitati. Hæc est prima vox, quam clamãs in deserto proposuit, & vox turturis audita est in terra nostra, & tunc immisit in os nostrũ nouũ carmen deo nostro, & resonat in ore nostro gratiarũ actio, & vox laudis. Superexaltatur misericordia, peccatorib⁹ parcitur, regnat pietas, iustitia dissimulatur, & miserendi non feriendi quærit occasionem misericors & miserator dominus. Hęc Petrus: Et vt ostendatur idoneitas

F Ioannis ad testificandũ de Christo, ex sanctitate vitę describit euangelista vitã Ioannis.

Vestitus Ioan. bapt.

Primò ab asperitate vestis: quia vtebatur veste aspera: scilicet cilicio seu tunica de duris camelorũ pilis. In quo monemur, vt ad refrenationem carnis asperis vtamur. Vnde Hiero. De pilis, inquit, habebat vestimentũ, non de lana. Aliud austeritatis indiciũ est, aliud luxurię mollioris. Vnde & Chryso. Seruis autẽ dei nõ conuenit habere vestimentum ad speciem visionis, vel ad carnis delectamẽtum: sed tantũ ad nuditatis tegmentũ. Habebat enim Ioannes, vestem nõ mollem neq́ delicatã: sed cilicinam grauem & asperã, & conterentẽ corpus potius q̃ fouentem, vt de virtute animę eius ipse habitus corporis loqueretur.

Cõtinẽtia Ioannis.

Secundò à continentia cõstringente carnis lasciuiam: quia habebat, zonam pelliceam asperam, id est, corrigiam de siccis & crudis animalium pellib⁹ factam, circa lũbos in quib⁹ est sedes luxurię, ad carnẽ & luxuriã mortificandã: qa carnẽ suã crucifixit cum vitijs & cõcupiscentijs, qđ eorũ est propriũ q sunt Iesu Christi. Vnde Chrysost. Consuetudo enim erat apud Iudæos vt zonis laneis vterentur, ideo iste quasi

G durius aliquid facere volens zona pellicea cingebatur. Quid tunica & zona Ioannis allegoricè significent: patet per Chrysosto. qui sic ait: Erat Ioannes, hoc est lex in Ioanne, vestitus pilis cameli. Nō poterat habere tunicam de agno, de quo dicitur: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi: & zonam pelliceā habebat in lumbis: quia Iudæi hoc solum putant peccatū esse quod opere peccant. Cæterū dominus noster Iesus Christus in Apoca. Ioannis qui videtur inter septem candelabra, habebat zonā auream, non in lumbis, sed in pectore. Lex in lumbis cingitur: cęterum Christus, hoc est euangelium, & monachorū virtus, nō solum in libidine: sed & in mente commendatur. Hic nec cogitare quidem expedit, ibi qui fornicatus fuerit tenet in crimine. Tertiò ab abstinentia & victus parsimonia, ⌊locustas enī,⌋ id est, herbas sic appellatas, ⌊& mel siluestre comedebat,⌋ qui cibus pauperū est in terra illa. Vbi sciendum quòd locustę plura significant, de quibus iste versus extat: Radices, herbas, & aues, dic esse locustas. Sunt enim parua animalia per modum saltus volitantia, quæ reperiuntur in deserto Iudęæ, & frixa cū oleo sunt cibus pauperum: sed non videtur quòd Ioannes locustarum carnes manducauit, qui pane etiam vesci renuit, & quòd frixuris vsus sit: qui nihil coctum accepit, & ideo magis videtur probabile de alijs intelligi debere: vnde in partibus illis quandā herbam langustę, id est, locustam nominant: quæ dicitur illa esse quā beatus Ioannes edebat. Mel autem siluestre ex apibus in truncis arborum reperitur. Vel secundum Raba. Sunt folia arborum alba & tenera, quæ manibus contrita saporem habent quasi mellis. Inuenitur etiā ibidem mel ex calamellis, quę calamellę sunt calami pleni melle, id est, de succo dulcissimo. Vocantur etiā alio nomine cannamelles, quod nomē ex canna & melle cōponitur, eo quòd cannis siue arundinib⁹ huiusmodi calami sunt similes. In hoc itaq; beatus Ioannes apertè demōstrat quòd pro nihilo mundum istum omnesq; eius blanditias duceret, qui tam vilissimo indumento ciboq; tenui, & imparato vtebatur. Sola enim huius vitæ necessaria quęrebat qui sic viuere disposuerat. Huius exemplum illi sequuntur, qui dicunt, habentes victum & vestitum, his contenti sumus. Propterea enim quia pœnitentiā prædicabat qualiter pœnitentes viuere debeāt, vt bonus magister eis in seipso exemplum & regulam dabat. Erat ei terra cubile, antra domus, pilus vestis, pellis zona, aqua potus, locusta cibus. Et sic non solum mundum & blanditias eius cōtemnere: sed etiam totius generis humani peccata deflere se ostēdit, & exemplū vtile posteris dereliquit. Totum ergo quod erat in Ioanne, pœnitentiam prædicabat: & nomen, quia dei gratia: locus, quia desertū: & habitus, quia cilicium: & cibus, quia locustarū: & sermo, qa pœnitētiæ verbū: & operatio, qa baptisma assuefaciens ad bonū. In Ioanne describitur euangelij prædicator, & primo quantum ad doctrinā: debet enim exemplo Ioannis prædicare pœnitentiā, & ea quę recedere faciunt a peccatis, & ea quæ faciunt accedere ad consecutionem regni cœlestis. Secundò quantum ad continentiam: quia zona dicitur esse circa lumbos vt prædicator cōtinentiam habeat. Vnde domin⁹ Hieremiam mittens prædicare ait:

[Margin: Zona Ioannis. — Ioan. 1. — Apoca. 1. — Sobrietas Ioannis — Marc. 1. — Locustæ. — H — Mel. — I — Imitatores Ioānis Baptistæ. — 1. Timo. 6 — Ioānis pœnitentia. — Prædicator euāgelij & eius officium.]

Accinge lumbos tuos. Tertiò quātum ad vitam, & hoc dupliciter: scilicet quantum ad vestitum & victum, in quibus etiam à Ioanne accipiat exemplum. Qui ergo pœnitentiam & aspera iniungit vel prædicat & corripit, habitū pœnitentiæ prætendat, aspera veste tegatur, & parcè reficiatur: vt in eo vilitas vestis & cibi laudetur, quorum vsus in diuite arguitur. Austeritas enim vitæ requiritur in euāgelij prædicatore, ideo dicit Apostolus: Cagisto corpus meum, & in seruiturē redigo: ne forte cùm alijs prædicauerim ipse reprobus efficiar. Vnde Hiero. Vestis quippe & cibus & potus totam austeram vitam prędicantium ostendebat. Vbi & Chryso. Talem esse oportebat præcursorē domini prophetā & Apostolum Christi, qui totū se cœlesti deo cōtemptis rebus mundi præstaret. Vnde non immeritò à domino etiā angelus nuncupatur: quia in hoc mundo positus mundum ipsum angelica vita calcabat. Si autē ille qui purus ita erat & cœlo clarior, & prophetis celsior, & quo nullus hominū maior fuit, quiq; tanta apud deū familiaritate gaudebat, ita seipsum ad omnem patientiam durabat laborū, fluxa deliciarū cum diuitijs despiciens, atq; ad omnem se vitæ rigorem coartans: quam nos habebimus excusationē qui post tot Christi beneficia, post tanta & infinita onera peccatorū, neque minimam particulam illius castigationis imitamur? sed comessationib⁹ & ebrietatibus dediti, ac peregrino odore fragrātes, vel potius fœtentes, ac vndiq; nosmetipsos relaxantes & mollificantes in prædam diaboli præparamur & ei captabiles nos facimus. Hęc Chry. Tunc audita Ioannis fama ⌊exibat ad eum omnis Hierosolyma,⌋ quantum ad habitātes in ciuitate illa, ⌊& omnis Iudæa,⌋ quantum ad circūiacentes in ea, ⌊& omnis regio circa Iordanem,⌋ quantum ad duas tribus & dimidiam: omnis inquam, id est, multi de omnibus: vt sit hyperbolica, id est, multorum expressiua locutio, & ponitur ibi continens pro cōtento. ⌊Et baptizabant ab eo in Iordane baptismo suo,⌋ cōfitentes peccata sua, & se aptantes baptismo Christi suscipiendo. Baptismus enim Ioannis ad hoc erat ordinatus, quasi quędam præparatio & prefiguratio baptismi ipsius Christi de proximo venturi: & ideo Ioannes non solum prędicabat, sed etiam baptizabat: quia sicut sua prædicatione nunciabat Christum de proximo venturum, sic suo baptismo assuefaciebat homines ad libentius suscipiendū Christi baptismum. Vnde baptismus Ioannis erat quædam protestatio credendi in Christum venturū, & faciendi opera pœnitentiæ: vt deuotius acciperēt ipsum. Et hoc est quod in actibus dicitur, quòd Ioannes baptizauit baptismo pœnitentiæ populū: dicens, in eum qui venturus esset post ipsum, vt crederent: hoc est in Iesum, & ideo dicitur hic, cōfitentes peccata sua: delenda scilicet per Christum venturum: quia nō poterat hoc facere Ioannes, sed denunciabat hoc per Christum fiendum. Videns autem multos Pharisæorū & Saducęorum, non confitentes peccata sua, ⌊venientes⌋ cum turbis ⌊ad baptismum,⌋ non ex vera religione: sed populi timore, ac fictè & insidiosè, dixit eis: ⌊Genimina⌋ seu ⌊progenies viperarum,⌋ id est, venenati & venenatorum filij, ⌊quis ostendit vobis,⌋ non pœnitentibus ⌊fugere à ventura ira:⌋ & euadere seueritatem futuri iudicij?

[Margin: Hiere. 1. — K — 1. Cor. 9. — Matt. 11. & Mar. 1. — Ioan. bap. laudes. — L — Matt. 3. — Omnis. — Ioannis baptism⁹ prenūciatiuus Christi. — M — Acto. 19. — Lucæ & Matt. 3.]

A turi iudicij? q.d. nullus nisi à malicia vestra recedatis, & pœnitētiā faciatis. Licèt enim fallitas vestra lateat in cõspectu populi, nõ tamē latere poterit in iudicio dei: quia tunc erũt manifesta abscõdita cordis vestri. Sic eos arguebat: vt à malis suis resipiscētes, per iustam pœnitētiam futuri iudicij pœnam euaderēt: nam secundum Greg. Ventura ira est extrema dei vindicta, quā tunc fugere peccator non valet, qui nunc ad lamenta pœnitentiæ

Pharisæi vnde dicuntur. non recurrit. Pharisęi dicuntur à phares, quod est diuisio, quasi ab alijs diuisi, vel se diuidentes: scilicet Iudęorum sacerdotes, qui in habitu, & in victu, & in gestu erant quodàmodo distincti ab alijs

Saducęi vnde dicunt. in signum maioris religionis. Saducæi dicuntur à sadoch: quasi iusti, vel se iustificantes, qui .v. libros Moysi recipiunt, prophetas respuunt: resurrectionem & angelos esse non credunt. Hos quoq; qui inter Iudæos maiores esse videbantur, videns Ioãnes ad suum venire baptismũ eos increpabat, & confidenter vitia eorum arguens, vtrosque gemmina & progenies viperarum vocabat: quia venenum hypocrisis & erroris à suis traxerunt pro-

B genitoribus, & quia malorũ acta imitantes eis inuident, eos persequuntur, & ita venenati filij de venenatis paretibus sunt nati. Nam secundũ Remi. Consuetudo scripturarum est ab imitatione operum nomina imponere. Sic & isti ab imitatione viperarum, progenies viperarum dicuntur. Cùm igitur pœnitentia & correctione maximè indigerent, increpātur: quia nõ prius venena deponunt, vt sic ad baptismum veniant, vnde subiungitur: [Facite ergo:] scilicet in præsenti & citò, [dignos fructus pœnitentiæ,] id est, pœnitentiam dignā & fructuosam per cõtritionem, per cõfessionem, per satisfactionē, vt fugiatis iram venturam: quia hęc

De pœnitentia. est sola via euadēdi illam: vbi Chryso. Non enim satis est pœnitentibus peccata dimittere, sed opus

Psal.36. est eius ferre fructus: secundũ illud: Declina à malo & fac bonum. Sicut nõ sufficit ad sanationem sagittam euellere, sed oportet vlceri medicamentum apponere. Non autē dicit fructũ: sed fructus,

Fruct⁹ pœnitentiæ. copiam designans: hæc Chryso. Fructus verò dicit, non qualescunq; sed dignos pœnitentię, id est, secundum exigentiā culpæ: vt secundum Grego.

C Quãto quis grauius peccauit, tanto amplius pro qualitate culpæ pœniteat: & tanto maiora quęrat bonorum operũ lucra per pœnitentiā, quãto grauiora sibi intulit dāna per culpā: vnde in Apoca.

Apo.18. Quantum se glorificauit, & in delitijs fuit, tantũ illi date tormentum & luctum: vbi Petrus Cantor Parisieñ. Sed quid faciendum irretito pluribus facinoribus, confitenti tamen & pœnitenti qualitercunq;, nolenti autem subire opus & fructum pœnitentiæ dignum culpę. Ergo ne à se repelleret charitatē per impositionem grauioris pœnitentiæ, respuens eam per tedium, modicam ei iniungere pœnitentiā. Melius enim est vt in purgatorio suppleatur quod minus hic agitur, quàm quis in inferno æternaliter puniatur. Aut enim deus, aut homo punit. Sed quid si confessor mihi non iniungit fructum dignum pœnitentiæ: scilicet pro quantitate culpæ? Ego supplebo: quia secundum quantitatem & qualitatem culpæ metiri debet quãtitas pœnæ, quod fit ex discretione, quæ necessaria est pœnitenti, sicut & confessori: hæc Petrus: Sed quia Iudęi de generis nobilitate & san-

ctitate gloriantes: scilicet quia de Abraham de- D
scenderunt ex promissione facta Abrahæ, sine operibus salutem consequi præsumebant: ideo subiungit: [Et nolite dicere,] verbo vel mente [intra vos,] per falsam scilicet æstimationem, [patrem habemus Abraham,] de eius iustitia confidendo, & ex hoc vos iustos reputando, credentes vos saluari sine operib⁹ pœnitentię: quia sine fructu pœnitētiæ nullus sanctorum poterit peccatores saluare. Sic autem videtur de pluribus Christianis, qui deuotionem specialem ad aliquem sanctorum habentes, per eorũ merita saluari credunt
sine operibus bonis. Hæc est enim gloriatio quo- Gloriatio & cõfidētia inanis.
rundam religiosorum qui gloriantur de bonitate & sanctitate fundatorum & patrum suorum: quibus dici potest, si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. Hæc etiam est stulta gloriatio quorundam miserorum, qui vanè gloriantur de statu
suorum natalium: vbi Chryso. Quid enim pro- Chrysost. de natalib⁹
dest ei quem sordidant mores generatio clara? aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? Nam & aurum de terra nascitur, & non est
terra: aurum quidem eligitur, & terra contem- E
nitur. Melius est enim de vili genere clarum fieri, quàm de claro genere contemptibilem nasci. Melius est alicui vt in eo glorientur parentes, quia talem filium habent, quàm vt ipse in parentibus glorietur. Sic & vos nolite gloriari dicentes: quia patrem habemus Abraham, sed magis erubescite: quia filij estis ei⁹, & sanctitatis eius non estis hæredes. De adulterio enim natus videtur qui nõ assimilat patrem, & qui sanctitati sui generis non respondent, amittunt generis dignitatem: Hæc Chryso. Et ideo non de propagatione carnali, sed de imitatione spirituali est confidendum: nec in carne, sed in fide gloriandum: non enim qui semē sunt Abrahę, omnes filij sunt: sed qui fidem eius imitant. Nam sanctitas non venit per propagationem naturæ, sed per gratiam virtutis diuinæ. Iudæi quidē filij Abrahæ erant secundum carnem, sed non secundum fidei imitationem: & quia fidem Abrahę de Christo respuerũt, ideo nomen filiationis Abrahæ perdiderunt. Econtrariò gētiles quia fidem Christi deuotè ad
prædicationem Apostolorũ receperunt, ideo filij F
Abrahæ facti sunt. Et hoc est quod subdit Ioannes. [Dico enim vobis, qa potest deus de lapidib⁹ istis,] id est, de gentilibus per hos lapides signatis [suscitare filios Abrahę,] fide, & imitatione, id est imitatores fidei Abrahæ. Qui enim fidem atque opera Abrahæ fuerit secutus, ille Abrahæ meretur dici filius. Potest etiā deus de lapidibus filios Abrahæ suscitare, id est, de duris & peccatoribus deuotos facere: quod vtinā in me dignetur osten-
dere. Dicitur autem quòd Ioannes digito ad li- Lapides à Ioanne mõstrati.
teram demonstrauit & ostendit eis .xij. lapides illos quos Iosue per .xij. duces tribuũ Israël de medio & fundo Iordanis in aridam transportari præcepit, qui etiam totidem in eodem alueo ex terra reponi fecit. Per primos ariditatem & excæcationem figurans Iudæorũ. Per secundos, fidem gentium per baptismũ. Vel per primos emersionem gentiũ in lucem fidei. Per secundos submersionē Iudæorũ in infidelitatem. Et meritò per lapides signantur gentes, vel quia colebant idola de lapi-
dibus facta. Vnde in Psal. dicitur: Similes illis Psal.113.

G fiant qui faciunt ea. Vel quia habebant corda lapidea, id est, ad intellectū dei insensibilia. De quib⁹ filij Abrahæ suscitati sunt: quia dum in Abrahæ semine, id est in Christo crediderūt eius filij facti sunt, cuius semine sunt vniti: vnde eisdē gentibus

Gal 3. Paulus dicit: Si autem vos Christi, ergo Abrahę semen estis secundū promissionem hæredes. Filij ergo Abrahæ de lapidibus suscitati sunt, quando Iudæis per infidelitatē à filiatione Abrahæ decidentibus, gentiles fidē Christi recipientes in locū eorum substituti sunt. Sic ergo secundum Raba. Quia preco veritatis ad dignum pœnitētiæ fructum faciendū Iudęos incitare volebat, eos ad humilitatem prouocabat, sine qua nullus pœnitere potest. Et qa doctor veritatis non solū debet vitia cōfidenter arguere: sed etiam pœnam prædicere, ideo quasi rationē assignans, cur ad pœnitentiā in pręsenti & citò faciendā monuerit, subdit dicens: [Iam enim securis,] id est, seueritas diuinæ iustitiæ, [ad radicem arboris posita est,] ad præscindēdum peccatores obstinatos de præsenti vita, & ad comburēdum eos in gehenna. Vel securis, id est, transitus vitæ succedentis, ad radicē & natiuitatē

H arboris, & cuiuslibet hominis posita est: quia ab ipso natiuitatis initio incipit homo tēdere ad casum.

(Vitæ imminutio.) Nam secundū Aug. Nihil aliud est viuere, q̃ de vita transire, & ad mortē tendere. Nox enim quasi vnus carpentaror de dicta arbore tollit vnū scopulū, & dies similiter alium: quot enim diebus & noctib⁹ vixit homo, tot minus habet viuere, & ad vltimum necesse habet arbor cadere. Et certè vbicunque ceciderit, ibi remanebit: quia vt dicit

(Eccles. 11.) Eccle. Siue ceciderit lignū ad Austrum, scilicet paradisi: siue ad Aquilonē, scilicet inferni: in quocunq; loco ceciderit, ibi erit.

(De arboris casu.) Naturaliter vero cadit arbor ad partem, in quā magis inclinant eam rami & fructus, sic homo cadit vbi magis inclinatur, modo per affectiones & opera seu actus. Vnde Bern. Siue ad Austrum, siue ad Aquilonē

(Arboris excisio & casus.) arbor ceciderit, ibi erit. Austri calor & leuitas, in sacra scriptura bonā solent habere significationē, ab Aquilone verò panditur omne malum. Porrò

I homines, sicut arbores videt aliquis. Exciditur ergo arbor in morte, & quocunq; ceciderit ibi erit: quia ibi iudicabit te deus, vbi te inuenerit. Ibi inquam erit immutabiliter, & irretractabiliter. Videat quò casura sit antequam cadat: quia postquā

(Psal. 40. & Amos. 5) ceciderit, nō adijciat vt resurgat. Qua parte casura sit arbor si scire volueris, ramos eius attende: vbi maior est copia ramorū, & ponderosior, inde casuram esse ne dubites, si tamen fuerit tunc excisa. Rami nostri desideria nostra sunt, quibus ad Austrum extendimur si spiritualia fuerint: si carnalia fuerint, ad Aquilonem. Quæ verò præponderant, medium corpus indicant. Illa pręponderant, quæ secum traxerint corpus. Hæc Bern. Et subiungit Ioannes: [Omnis ergo arbor,] id est, omnis homo generaliter, sine personarum scilicet acceptione, [non faciens] hic [fructum bonum,] simpliciter sine criminis admixtione, [excidet] à cœtu fidelium sentētialiter in morte, [& in ignē,] inextinguibilē [mittetur] æternaliter sine redemptione, quæ est pœnam cōtra culpam. Per hoc ergo

(Omissio sola dānat) patet, quòd sola omissio damnat. Exemplū de hoc habetur de seruo pigro, & inde est quòd in iudicio fiet contra malos de omissionibus tantum cōmemoratio. Non ergo sufficit homini declina- K re à malo, nisi faciat etiam bonū. Nihil enim infructuosum diligit de⁹, nihil in horto suo, nihil in vinea sua, nihil in agro suo vult esse infructuosum: sicut nec in paradiso erat arbor infructuosa, quod ex hoc patet: quia primi parentes iubebātur comedere ex omni ligno in paradiso, pręterquā de ligno scientiæ boni & mali. Si autem ille qui non facit fructum bonū in ignem est mittendus, quid erit de illo qui malum fecit? Arbor ista est genus humanū, siue homo, qui est quasi arbor conuersa. (Arbor homo est, aut genus humanum.) Quędam verò arbores omnino sunt aridę & steriles, vt pagani, & increduli. Quædam virides, vt Christiani, & inter has virides quædā infructuosę sunt, & nullum fructum faciunt: vt ociosi, accidiosi. Quædam faciunt fructum: sed inutilem, & non bonum seu meritorium, vt hypocritę. Quædam faciunt fructum, non tantum inutilem: sed malum & venenosum, vt hæretici, qui prædicādo fructum pariunt, sed mortiferum: & hę omnes incendio aptę sunt & damnabiles. Quædā verò bonum fructum faciunt, vt boni catholici, obedientes verbo dei. Radices arboris sunt cogitationes L quibus plantati, vel sursum cœlo sustolluntur: vel ad ima inferni mittūtur. Vel radices sunt voluntas bona & mala, ex qua sicut ex radice prodeunt tanquam fructus bona & mala verba & opera, quę voluntatis sunt testimonia. Igit, vt dicit Ambr. Faciat fructum qui potest gratiæ, qui debet pœnitentię: adest dominus qui fructum requirat, fœcundos viuificet, steriles reprehēdat. Turbæ verò comminationem gehennæ pro operibus malis, & omissione bonorū audientes territi interrogabant dicentes: [Ergo] ne excidamur, & in ignem mittamur [quid faciemus,] & operabimur? Quasi dicerent, vitam nostram corrigere parati sumus. Et [respondens dicebat] turbis: [qui habet duas tunicas,] id est, vestimentum superfluum [det] quod superabundat, [non habenti: & qui habet escas superfluas similiter faciat.] (Eleemosynę faciēdæ præceptū.) Et ita intelligendum est de alijs rebus quibuscunq; quę superfluunt, cōsiderata conuenienti necessitate status personæ. Vnde Basilius: Hinc autē docemur: quia ex omni eo quod affluit supra proprij victus necessitatem, M tenemur erogare illi qui nō habet propter deum, qui quæcunque possidemus largitus est: vnde & Greg. Quia enim in lege scriptū est: Diliges proximum tuū sicut teipsum, minus proximū amare conuincitur, qui nō cum eo in necessitate illius etiā ea quę sibi sunt necessaria partitur. (Matt. 22. Lucæ. 10. Marc. 12.) Vbi sciēdū, quòd duas tunicas habere, est vltra necessitatē aliquid superfluum habere: nō habens autē, potest intelligi existens in necessitate extrema: vel citra necessitatē, quæ aliter absque periculo potest probabiliter trāsiri: tunc dicendū quòd habens sic superflua, quòd vltra necessitatē sui & suorū, quorū cura & nexus maior ex charitate sibi incumbit, ea habet, & absque illis potest transire, ex præcepto tenetur non habenti existenti in extrema necessitate dare, aliter sibi suum aufert, & vitam, cùm in tali necessitate sic superflua illi sint tanquam debita sua, quantum ad ipsius necessitatem pertinet. Si vero non habens sit citra extremam necessitatem, tunc dare non cadit sub præcepto: sed sub consilio. Hic probatur homo, & apparet in paruo quid facturus esset in magno. Vnde Greg.

A Qui tranquillitatis tempore non dat pro deo tunicam suam, quomodo in persecutione daturus erit animam suam? Virtus ergo charitatis, vt inuicta sit in perturbatione, nutriatur per misericordiam in tranquillitate: quatenus omnipotenti domino primùm discat sua impendere, postmodū se. Vnde & August. Charitas vt perficiatur, nascitur: cùm fuerit nata, nutritur: cùm fuerit nutrita, roboratur: cùm fuerit roborata, perficitur: cùm ad perfectionem venerit, quid dicitur? *Phil. 1.* Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Optabā dissolui & esse cum Christo. Incipit ista charitas fratres vt de suis superfluis tribuat egenti, in angustijs aliquibus cōstituto hanc ita cœptam, si verbo dei & spe futuræ vitæ nutrieris, peruenies ad illam perfectionem, vt paratus sis animam tuam ponere pro fratribus tuis. Hæc August. *Pauperes ad vtilitatē diuitū fecit.* Non ergo pigeat diuites subuenire pauperibus: quia pro diuitum vtilitate pauperes deus fecit, vt per hoc quòd eorū misereantur, ipsi misericordiam cōsequerentur. Vnde Chrysosto. Ne putes: quia propter vtilitatem pauperum deus diuites fecit, quos & sine B diuitibus poterat sustentare: sed propter vtilitatē diuitum pauperes fecit: quia infructuosi & steriles erant futuri, nisi pauperes facti fuissent. Hæc Chryso. Ioannes itaq; turbis & rudibus nondū difficilia: scilicet vigilias, ieiunia, & huiusmodi imponit: sed opera misericordiæ ad dignos fructus pœnitentiæ iniungit, super quibus dominus *Lucæ, 11.* in iudicio disceptabit, & de quib9 alibi dicit: Date eleemosynā, & omnia munda sunt vobis. Vnde *Ordo prædicandi.* Beda: Ordo prædicādi aptissimus est, vt post pœnitentiam eleemosyna, id est, opus misericordiæ *Pœnitens iuste qs est* suggeratur. Ille enim iustè à deo pœnitens vt sui misereatur impetrat, qui proximi indigētis quātum valet ipse misereri non tardat. Ac qui auertit aurem suam ne audiat pauperem, oratio eius erit execrabilis. Vnde & Ioannes Baptista cùm turbis suaderet ne merito suæ sterilitatis in ignē mitterentur, dignos pœnitentiæ fructus esse faciendos, mox consilium salutis quærentibus adiunxit, atque ait: [qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.] Inter C hæc autem, vt ait Grego. sciendum est quantum misericordiæ opera valeant, cùm ad fructus dignos pœnitentiæ ipsa præ cæteris præcipiuntur. Et bene mentionē facit de tunica & esca: quia tunica qua interius & de necessitate tegimur, plus q̄ pallium est necessaria, & adhuc magis necessaria *Fruct9 pœnitentiæ.* est esca. Ad fructus ergo dignos pœnitentiæ pertinet vt non exteriora & minus necessaria, sed etiā ipsa valde necessaria cum proximis diuidamus: vt escam qua viuimus, & tunicā qua vestimur. Hinc habetur argumentum, quòd si habens duas tunicas, præcipitur vnam dare non habenti: ergo multo fortius q habet duo beneficia, tenetur vnū dimittere non habenti: & maximè ideo, quia duobus nequit seruire altaribus. Et si habēs escas superfluas, iubetur dare non habenti: ergo qui habet duo fercula, quod præter necessitatē est, vel ad minus ęquali bria seu mēsura tenetur de duobus vnū erogare egēti. Per tunicas possūt virtutes quę sunt animæ vestes intelligi, quas habēs debet applicare ad bonū proximi. Et per escā possunt intelligi sacrę scripturę, quę sunt spirituales escę, quas habens debet proximū spiritualiter inde pascere.

[Venerunt ergo & publicani,] sic dicti: quia de negocijs ad publicum pertinētibus se intromittunt, D *Publicani qualiter dicti sunt.* vt qui publica vectigalia, thelonea, pedagia, & tributa colligūt, siue qui horum & reddituum fisci, vel rerum publicarū conductores sunt, necnon & hi qui seculi huius lucra per negocia: scilicet per mercaturas, firmas, & huiusmodi quærunt. Post minores peccatores venerunt etiā maiores, [vt baptizarentur] ab eo. [Et dixerunt ad illū: Magister quid faciemus,] vt scilicet vitam æternam habeamus? [At ille dixit: Nihil amplius:] scilicet in tributis & vectigalibus ab aliquo exigatis, [q̄ quod constitutum est vobis:] scilicet à legibus & consuetudinibus approbatis. Hoc autem dixit: quia collectores talium solent esse proni ad plus colligēdum q̄ eis sit permissum, vel mandatū: vt quod amplius fuerit, eis remaneat. Nō prius monet eos de eleemosynarum largitione, sed vt caueant à rapina rei alienę, in quo innuit quòd prius declinādum est à malo, & postea faciendū bonum: & sic primò restituēda est res aliena, quàm sit facienda eleemosyna. Vnde Beda: Publicanos ab agenda E fraude coërcet: vt dum primò se ab alienorum tēperarēt appetitu, tandē ad propria cum proximis cōmunicanda pertingerent. Per publicanos possunt intelligi officiales dominorum & præpositis: qui nō debent à populo exigere, nisi quod constitutum est secundū ordinem iustitiæ. [Interrogauerunt autem & milites. Quid faciemus & nos:] scilicet vt salui simus? [Et ait illis, neminem cōcutiatis:] scilicet sub prętextu officij vestri, pauperes qui se defendere non possunt opprimendo, vel corporaliter affligendo, vel indebite terrēdo, [neq; calumniā faciatis,] falsum crimen diuitibus & potentibus imponēdo, & eos in causam trahendo, & sic pecuniā & bona eorū quæ per aliam viam à talibus rapere & habere non potestis extorquendo, [& contenti estote stipendijs vestris,] quæ pro defensione patriæ & reipublicę habetis, præter hæc etiā sine oppressione & falsi criminis impositione à nullo tallias, exactiones munerū, vel seruitiorū exigendo. Ad prędicta autē inducebat beatus Io- *Militaris disciplina.* annes milites: quia ad contraria proni esse solent, F requirētes insidiando prædā ab eis quib9 militādo prodesse debēt. Vnde Petrus Blesensis: Hodie militaris disciplina prorsus euanuit. Olim se milites iuramēti vinculo obligabāt quòd starent ꝓ reipublicę statu: quòd in acie nō fugerent: & quod vitę propriæ, vtilitatem cōmunem præhaberet. Sed & hodie enses suos recipiunt de altari: vt profiteantur se filios Ecclesiæ, atq; ad honorem sacerdotij, ad tuitionem pauperum, ad vindictam malefactorum, & ad patriæ liberationem se gladium accepisse. Porrò in contrarium res versa est. Nam ex quo hodie militari cingulo decorantur, statim insurgūt in Christos domini, deseuiunt in patrimonium crucifixi, & spoliant & prædātur subiectos sibi pauperes, & miserabiliter atq; immisericorditer affligūt miseros, vt in dolorib9 alienis illicitos appetitus & extraordinarias impleāt volūtates: hæc Pet. Olim quippe rectores & gubernatores terrarū à milite vsq; ad regem & imperatorē vtilitati reipublicę magis q̄ priuatę intendebant: pauperes se tueri non valentes, defendebant. Sed, prohdolor, hodie de republica, & pauperibus parum curant, terras & res alienas inuadunt & oc-

G cupant, vt alijs exclusis domum suam ditent & augeant. Pauperes miserabiliter affligi permittunt: &, quod plus est, etiam ipsimet immisericorditer eos affligunt. Et ideo timendum est eis ne in posterum à terra viuentium alienentur, & à regno cœlorum, quod pauperum est, excludátur: vt etiam dicit August. Quilibet quoque rectores, quilibet clerici: si amplius quàm decretum est eis, quærunt: tanquam calumniatores & concussores Ioannis sententia condemnantur: milites enim Christi sumus. Per milites etiā possunt prędicatores intelligi: quos armat Apostolus dicens: Accipite armaturā dei, & gladium spiritus quod est verbū dei. Istis dicitur: neminē cōcutiatis, nimis asperè prædicādo, & sic ad desperationē inducendo. Neque calumniam faciatis, prędicationem subtrahendo: reputātes eos indignos exhortationis verbo, & contenti estote stipendijs vestris quę sunt redditus assignati prędicatoribus, id est, possessiones habentibus, & eleemosynam date mendicantibus. O quàm felices turbæ mercatores seu publicani & milites essent, si hanc doctrinam Io-

Prædicatores milites dicuntur. Ephe. 6.

H annis obseruarent! Sed quis est qui de duabus tunicis, immo de multis vnā det non habenti! Quis est qui sine fraude mercationes faciat, & qui aliena bona sibi commissa non inuadit! Quis est ex maioribus qui minoribus calumniam non faciat, qui seruos non concutiat, & qui stipendijs suis cōtentus existat! Quis est officialium qui vltra suū non accipiat! Certè talis rarus inuenitur. Et nota quòd Ioannes secundum audientium dispositionem effundebat sermonem: vt dum minora perficerent, tandem ad maiora pertingerent. Vnde Chrysost. Volebat autem Ioannes quando publicanis & militibus loquebatur, ad aliam maiorem perfectionem eos traducere: sed quoniam nōdum erāt ad illam idonei, minora referat, ne si potiora proferret, nequaquam illis intenderent, & his etiā priuarentur: hæc Chrysosto. Maiora autem quæ turbis pręceperat, etiam ad publicanos & milites, ac cōmuniter ad omnes pertinent. Vnde Ambro. Singulis quoque generibus hominum cōueniens tribuit sanctus Baptista responsum vnū omnibus ita. Publicanis, ne vltra pręscriptum exigant. Militibus, ne calumniam facientes, prædā requirant.

Ambro. de misericordia a Ioāne pręcepta.

I Sed hæc & alia officiorum præcepta singulorum misericordia communis est vsus: ideo commune præceptum omnibus officijs, omnibus ætatibus necessarium, & ab omnibus deferendum est. Non publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel vrbanus, diues, & pauper: omnes in communi admonentur vt conferant nō habenti. Misericordia enim plenitudo virtutum est, & ideo ab omnibus est proposita perfectę forma virtutis, ne vestimētis alimentisque suis parcant. Misericordiæ tamen ipsius pro possibilitate cōditionis humanæ mensura seruatur, vt non sibi vnusquisque totum eripiat, sed quod habet cum pauperibus partiatur: hæc Ambrosius.

Misericordiæ laus.

Oratio.

BEatissime Ioannes Baptista præcursor Christi & virgo sanctissime, qui pœnitentiam peccatoribus verbo prædicasti, & eam nihilominus exemplo demōstrasti: scilicet austeram in victu & vestitu vitam ducendo, & te à mundi illecebris elongādo. Obsecro te obtine pro me tuis sacris precibus vt donet mihi dominus congruentem abstinentiam cibi & potus, cogitationis, locutionis, atque operis: custodiat me ab omni pollutione mentis & corporis: concedatque mihi quādiu in hac vita temporali subsisto, segregati à vitijs, ac militare sibi, & ita dignos fructus pœnitentiæ facere, vt valeam omnium peccatorum meorum veniam consequi, & ad vitam æternam peruenire: Amen. K

De eo quòd Ioannes non per seipsum sed à deo missus venit ad publicū. Correspōdet euāgelio Fuit homo missus à deo cui nomen erat Ioannes.
Caput. XVIII.

Vód autē Ioannes officium baptismi nō propria autoritate vsurpauerit, sed ad testificandum Christi maiestatem missus, testatur Ioannes euangelista dicēs: Fuit homo missus à deo, cui nomē erat Ioannes. Quia enim Lucas dixerat: factum est verbum domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto, quid hoc significet, Ioannes hìc declarat, cùm dicit: Fuit homo, id est, viuens vita hominis, secundum dictamen rectę rationis: missus à deo: scilicet de deserto, ad L baptizandum & testimonium perhibendum de Christo. Vbi obedientiæ virtus in Ioanne commendatur: non enim à semetipso, id est, à sua pręsumptione venit: sed à deo missus, cui nomē erat Ioannes, & conuenit hoc nomen rei: Ioannes enim dicitur in quo est gratia, & ideo fuit idoneus ad præcurrēdum ante illū qui est author gratiæ. Hic venit in testimonium: scilicet vt testimonium perhiberet de lumine: scilicet Christo, vt per illum, id est, per eius testimoniū omnes crederent, in Christum. Et nota quòd euangelista quandoque hìc mutat nomen verbi: nunc enim appellat lucem, nunc lumen: & hoc ideo, quia lux dicit claritatem in puritate sua, sine alterius naturę adiunctione. Sed lumen dicit claritatem cum aliqua re coniuncta, sicut claritas aëris non est lux sed lùmen. Et quoniā Ioannes missus fuit vt testimonium perhiberet de Christo: in quo est vnio humanæ naturę cū verbo, ideo dicit Euangelista eū perhibere testimoniū de lumine. Sed quia Iudæi æstimauerū de Ioāne ne fortè ille esset Christus. Ideo eorum falsam opinionē remouet Euā- M gelista dicens: Non erat ille lux: scilicet vera per essentiam, & ex se naturaliter lucens, & ad illuminandum alios luce gratiæ per se sufficiens, sed lux per participationem: & à luce vera illa quæ lucem inhabitat inaccessibilē illuminatus, vt de ea luce vera & Sole iustitiæ: scilicet verbo quæ est substantia patris, luxque in quo tenebræ non sunt vllę testimonium perhiberet. Ioannes quidem & sancti non sunt lux illuminans effectiuè, sed lux illuminata à luce prima. Est enim lux illuminans effectiuè, quę est lux per essentiam, & sic solus deus est lux illuminans. Et est lux illuminans dispositiuè: quæ est lux per participationem, & sic sancti sunt lux, qui illumināt verbo & exemplo. Ipsa autem lux, de qua testimonium perhibebat, erat ab æterno lux vera sine falsitate, sine vmbra, & sine participatione: sed per essentiā quę illuminat lumine gratiæ omnē hominem venientem in hunc mundum tenebrosum, & quemlibet verè illuminandum: quia secundum Augusti. Nullus est de

Ioan. 1. Lucæ. 3. Ioannes missus à deo, non à se, baptizauit, &c. Lux. Lumen. 1. Timo. 6 Lux illuminans omnem hominem.

A omnibus qui illuminatur,qui nõ per hanc lucem illuminetur:vel secundũ Chryso. Illuminat omnem hominẽ,quantũ in se est,& ad eum pertinet. Quia si aliqui nõ sunt illuminati,hoc ideo est,quia se subtrahũt ab influẽtia huius lucis. Si eni quidã mẽtis suæ oculos claudẽtes, nolũt suscipere lucis huius radios, non a lucis natura obtenebratio est illis:sed à malitia eorum, qui huic illuminationi obicem ponunt, & à luce se auertentes, voluntariẽ seipsos gratiæ dono priuant. Et ideo inexcusabilis est homo, qui se ad gratiam recipiendam, non præparat. Et quidẽ verbum,& lux illa,id est sapientia dei, per quam factus est mundus,id est, vniuersitas rerũ,& omnis creatura,in mũdo erat, ab ipso,scilicet mundi exordio, sicut causa in effectu,& ars omnipotentis dei,per quam omnia facta sunt in facto,hoc est in vniuersis creaturis lucebat,ratione creãdi & gubernãdi eas. Deus enim est præsens vbique per potentiam, quia eius virtus ad omnia se extendit: sicut est rex in toto regno: & per præsentiã, quia omnia nuda & aperta sunt oculis eius:sicut est rex in aula sua:quia om-

B nia quæ sunt ibi,patent eius aspectui:& per essentiam,quia non solum dat rebus esse, sed reb⁹ creatis inexistẽs,conseruat eas in esse: quod non facit nisi per seipsum vbiq;, per essentiam præsentialiter existentem: sicut rex est in suo loco determinato, cui corpus suum est proportionatum [mundus] inquam [per ipsum factus est] sua bonitate: vt essent quibus suam gratiam impartiret [& mundus] id est homo mundum inhabitans [eum non cognouit.] Et ideo necessariũ erat quòd ipse creator per carnem in mũdum veniret:vt per seipsum cognosceretur. Vel mũdus,id est mundani & mundi amatores,eum non cognouerũt:quia mundanę impressiones in cordibus talium, impediũt à cognitione diuinorum. Qui autẽ dei amici erant,eum etiam ante corporalem præsentiam cognouerunt. Et ideo,licet esset in mundo sicut deus,vniuersaliter est in rebus creatis:hoc tamen non suffecit vt cognosci posset à rudibus & mundanis. Quapropter,vt ad sensum ab omnibus videri posset, carnem induit, & sic per incarnationem,seu carnis assumptionem [in propria venit]

Conseruatio rerũ.

Mundus variè acceptus.

C scilicet in mundum, qui suus proprius est: sicut creatura sua,quam ipse fecerat,per quẽ facta sunt omnia:quia in mundo apparuit per humanitatẽ, quam fecerat per diuinitatem. Et specialiter venit in Iudæam, quæ dicebatur terra dei:& ad Iudæos,de quibus oriundus fuerat,quos præ ceteris in populum peculiarem sibi elegerat: quia semen Abrahę apprehendit,dum exiuit à patre,& venit in mundum,carnem assumens. In mũdo erat per deitatem:sed in mundũ venit,per humanitatem. Venire quippè vel abire,est humanitatis:sed manere,deitatis. Vnde sensus est: venit,id est visibiliter apparuit:& venit non propter se,sed propter nos: & hoc bene innuit euangelista. Quia enim non cognoscebat mundus sublimitatem diuinitatis, apparuit in humilitate humanitatis. [Et sui eum] per fidem & approbationẽ [non recepetũt] id est homines, quos ad imaginem & similitudinem suam fecerat,magna ex parte,in eum credere noluerũt. Vel [sui] id est Iudęi [eum] per fidem & charitatem [non receperunt.] Sic & hodie clerici,qui respectu omnium Christianorum,magis

Venire & abire.

prȯpriè sunt sui:quia de sorte dei sunt: pro magna D parte eum non recipiunt:sed prauis suis moribus magis quàm laici,eum abijciũt. Moraliter,deus in propria venit:quia venit in mentes hominum, qui se totos deo dedicauerunt:& seipsos abnegantes, deo se totaliter proprios fecerunt:vt iam non sibi,sed deo viuant. [Et sui eum non receperunt] id est illi qui sunt suimet,quęrẽtes quæ sua sunt, non quæ dei:tales enim eum non recipiũt, nec venit in tales mentes. Et sic volens deum in se venire,oportet quòd sit fili⁹ dei. Verbum enim,cui⁹ propriũ est, quod est filius, non venit nisi in propria,id est in omnes qui sunt filij dei, qui credunt in nomine eius,cuius nomen proprium,est filius. Aliqui tamen de suis,& pauci, comparatiuè receperunt eum, per fidem charitate informatam, filium dei à patre missum:ac verum deum & hominem credentes & confitẽtes,sibiq; per charitatem inhærentes. Sed quid eis profuit,quòd eum receperunt? Multum quippè profuit eis:quia vniuersaliter, quotquot absq; distinctione status, aut cõditionis,sexus aut ætatis,& sine discretione personarum, receperunt eum per fidem [dedit eis potestatem filios dei fieri] scilicet adoptionis,per regenerationem baptismi, & gratiam adoptionis [his qui credũt in nomine eius] id est in re vel veritate nominis, quod est Christus,deus vngens,& homo vnctus. Nomẽ quoq; ei⁹,est Emmanuel,id est nobiscum deus. Et ideo ille credit in nomine ei⁹, qui credit eum deum & hominem, & hoc est fili⁹ dei. Vnde Ioan. Omnis qui credit quoniam ipse est filius dei,ex deo natus est. Et notandum quòd non dicit,fecit eos filios dei:sed ait,dedit eis potestatem filios dei fieri. Et hoc signanter secũdum Chryso. Primò,ad ostendẽdum,quòd multo studio opus sit,vt imaginem filiationis dei, in baptismo formatã, incontaminatam semper custodiamus. Secundò,ad significandum quòd hanc potestatem,null⁹ nobis auferre poterit,nisi nosmetipsi auferamus. Tertiò,ad ostendẽdum quòd hęc gratia non datur,nisi volentibus & studẽtibus:ita quòd hoc est in operatione gratiæ, & in potestate liberi arbitrij. Nam hoc quidẽ est dei,scilicet dare gratiam:illud autem hominis,scilicet præbere fidem. Potestas ergo filios dei fieri,nõ datur nisi profitentibus fidem Christi per se, si sint adulti: vel alium,si sint paruuli. Per filium enim naturalem, & per credulitatem in eum,huiusmodi filiatio acquiritur, non per carnis propagationem. Ecce quãtus fructus aduẽtus filij dei:quia ex hoc homo fit filius dei,per adoptionis gratiam, quod ipse est per naturam. Et hic est magnus fructus: quia,vt dicit Apostolus, si filij & hæredes:hæredes quidẽ dei:cohæredes autem Christi. Vbi larga misericordia dei ostenditur, quando qui serui non fuerunt,digni etiam filij dei sint & nominẽtur. Vnde Augu. Magna beneuolentia:vnius natus est,& noluit manere vnus:non timuit habere cohæredes:quia hæreditas eius non fit angusta,si multi possederint. Et ne quis putaret hãc natiuitatem carnalem esse,& non spiritualem:subiũgit euangelista modum quo assequimur istam filiationem,dicens: [Qui non ex sanguinibus] id est ex materia seminum patris & matris. Pluraliter enim secundum Gręcos,dicendo ex sanguinibus, viri pariter & fœminæ communionem ostendit, quod

Moraliter

E

1.Ioan.5.

Filios dei fieri.

F

Roma.8.

G quod etiam exponendo subdit,[neq; ex volūtate] id est cōcupiscentia & delectatione [carnis] id est
Caro pro muliere cōpitur. mulieris. Quia enim caro, minus fortitudinis habet,& ab hostibus sustentatur: ideo per eam sexus infirmior designatur [neq; ex volūtate] id est cōcupiscentia & delectatione [viri: sed ex deo nati sunt] per baptismi sacramentum, & spiritualem generationem, & filij adoptionis facti sunt: quia non fit per modum carnalis generationis, sed spiritualis, inquātum homines à deo recipientes gratiam, trahuntur quodammodo ad naturam diuinam: quia per donum gratiæ, efficiuntur consor-
Moraliter tes diuinæ naturæ. Moraliter hinc collige quòd nihil humanum,& per consequens nihil mundanum, neq; creatum, debet se gignere in nobis: vt non ex illo, sed ex sòlo deo nati simus. Deinde ostēdit,& manifestat modum, quo verbum venit in mundum: quia non venit locali aduentu,& vbi prius non erat: sed quia nouo modo, ibi esse incepit. Sicut rex qui prius est in aliqua ciuitate, per solā sui potentiam, quando venit illuc personaliter, incipit ibi esse nouo modo, scilicet per sui præ
H sentiam: sic dei filius, qui erat prius in mundo per potentiam, præsentiam, & essentiam, venit ibi nouo modo, scilicet humiliando se, per carnis & nostræ infirmitatis assumptionem: vt filij adoptiui efficeremur, per filiū naturalem. Et hoc est quòd dicitur [Et verbum caro factum est] id est carni vnitum est, seu carnem assumpsit: hoc est hominem assumptum, in vnam personam sibi copula-
Caro pro homine toto. uit. Caro enim, hic dicit homo, accipiēdo sinechdochicè partem pro toto: ac si diceret, factum est caro, id est homo. Factum est vtiq; verbum caro, non quòd verbum mutaretur in carnem, sed quia carnem, anima rationali animatam, suscipiendo ex diuinitate & humanitate, vna psona facta est: vt sint duæ naturæ in vna persona, inconfusibiliter, integrè, & indistinctè vnitę: non vna in aliam conuersa, sed ambę in vna persona, deus & homo. Natura ergo humana, assumpta est à verbo, non in vnitate naturę, sed in vnitate suppositi, vel psonæ. Et ideo sensus est: Verbum caro factum est: ac si diceretur, deus homo factus est. Vnde Augu
I stinus: Filius hominis habet animam: habet cor-
Filius dei quō habet hominem. pus. Filius dei, quod est verbum dei, habet hominem tanquam anima corpus: sicut anima habens corpus, non facit duas personas, sed vnum hominem: sic verbum habens hominem, non duas per-
Homo. sonas, sed vnum Christum. Quid est homo? Anima rationalis, habēs corpus. Quid est Christus?
Christus. Verbum dei, habens hominem. hæc Augu. Perfectam ergo in se naturam hominis, dominus demonstrauit: quia totum hominem saluare venit. Vnde Chrysosto. Nam quia iam dudum propter peccatum, homo totus sententiam mortis incurrerat,& in corpore,& in anima: necessariò dominus vtrūq; suscepit, vt vtrūq; saluaret. hæc Chrysost. Noluit autem euangelista nominare totum, vt ostenderet singularem & maximam vnionem verbi ad hominem, quæ tanta est, vt non solū verbum sit homo, & homo verbum: sed etiam sepa-
Caro potius q̄ anima factum dicitur verbum. ratis partib⁹ hominis, scilicet carne & anima: verbum est vnaquęq; partiū,& quęlibet pars est verbum. Et licèt anima sit nobilior & pręstātior carne, nominat tamē carnem magis quàm animam: quia vt magis nos certificaret, ideo partem indi-

gniorem expressit: de qua magis dubium esse poterat, quòd verbum ipsam assumpserit. Moraliter autem maluit dicere caro quàm anima, ad cōmendandum inenarrabilem condescensum benignitatis & humilitatis dei, vnde partem viliorem nominauit. In quo superbiam multorum percutit, qui requisiti de cognatione sua, respondēt nominando aliquē, tenentem statum dignitatis, etiā in linea remota, dicentes se esse nepotes talis episcopi, præpositi, vel decani, aut huiusmodi: & tacent de parentibus,& alijs, qui magis sunt propinqui. Exēplum ad hoc fabulosum narratur de mulo, qui requisitus quis esset pater eius, respondit: quòd dextrarius ei⁹ esset auunculus, tacēs & erubescēs, quòd asinus esset pater eius. [Et] sic verbū [habitauit in nobis] id est in nostra natura inseparabiliter: vt amplius nullatenus ab ea disiungeretur. Non est intelligendum, quòd habitauit in nobis, quasi in vnitate suppositi, in quolibet nostrū, sicut in Christo: sed intelligēdum in vnitate naturæ humanæ, quam communem nobiscum habuit, cum qua mansionem perpetuam iniit. Vel [habitauit in nobis] id est inter nos in mundo, secundum illud Baruch: In terris visus est: & cum hominibus cōuersatus est. Moraliter potest etiā intelligi de inhabitatione mentali, qua deus mentem inhabitat per gratiam. Et hec verbi inhabitatio mentalis, bene sequitur ei⁹ inhabitationem carnalem, qua videlicet factum est caro: sicut effectus sequitur suam causam. Ex eo enim quòd verbum est incarnatum, prouenit nobis illud bonū, quòd idem verbum nos inhabitat mentaliter. [Et vidimus gloriam eius] id est cognouimus maiestatē gloriosam diuinitatis: quasi, id est verè vnigeniti, à patre, id est vnius & eiusdem cū eo naturæ. Videre accipitur pro visione corporali, & pro cognitione intelligibili: & vtroque modo videndi habuit Ioānes, & alij apostoli notitiam verbi incarnati: quia cum ipso fuerūt corporaliter cōuersati,& sic viderunt sensibiliter, opera virtutem totius naturę excedentia: ex quib⁹ visu mentis perceperunt & intellexerunt diuinitatis eius excellētiam in carne latentem, quam pro infirmitate carnis visibilis, superbi credere noluerunt. Gloriam quippe verbi cognouerunt discipuli, in sapientia doctrinæ: & quia erat docens, sicut potestatem habēs,& propria authoritate loquēs, similiter in miraculorum operatione: & quia creaturæ obediant ei ad nutū, sicut dño & creatori, necnō in transfiguratione, in passione, in resurrectione, in ascensione,& in spiritus sancti missione. Propter quod dicens [Et vidimus gloriam ei⁹] subdit quasi exponendo hanc gloriā [quasi vnigeniti à patre] id est, non per adoptionem, sed reuera vnigeniti per naturam,& naturaliter ab eo procedētis,& per cōsequens eandem naturam numero cum ipso habētis. Et attende quòd ly quasi, non ponitur hic ad significandum similitudinem filiationis diuinæ: quia non est hic expressiuum similitudinis vel cōparationis, sed veritatis & expressionis. Ac si dicat secundum Chryso. Vidimus gloriam qualem decebat, & conueniens est habere vnigenitum filium. Et est modus loquendi secundum eundem: sicut si aliquis vidisset regē valde ornatum, & in multiplici gloria incedentem, & incipiens de hoc alijs narrare, nec valens totū apparatum & ornatus

Margin notes (right column): K; Moraliter; Cōtra eos qui de parentib⁹ gloriantur.; Muli parentes.; Inhabitatio verbi.; L; Baruch. 3.; Moraliter; Videre: & quō viderūt gloriā Christi apostoli.; M; Quasi vnigeniti.

A tus claritatẽ enumerare, diceret alijs sic: Quid oportet multa dicere, quasi rex ibat: id est sicut decebat regẽ. Ita & hic euangelista, cùm non posset sub breui sermone, omnia quæ de gloria verbi cognouerat enarrare: puta quomodo angeli ipsum glorificauerãt, vt serui pastores, magi adducti per stellam, dæmones de corporibus expulsi, mortui suscitati, infirmi curati, & alia suprà iam memorata. Et breuiter omnis creatura cognouit, & clamauit regem cœlorum aduenisse: imò & pater de cœlis, & spiritus sanctus super ipsum veniẽs, hęc testati sunt. Hæc & infinita alia, gloriã verbi attestantia, breuiter comprehendens Ioannes, dicit: [Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre.] id est talem qualem decet vnigenitum dei. Est ergo dei filius, iuxta diuinitatis excellentiam, vnigenitus à patre: iuxta fraternam verò societatẽ, primogenitus in gratia. Inde est quòd frater nuncupatur, & dominus: frater, quia primogenitus: dominus, quia vnigenitus. Cognitio autẽ verbi incarnati, quam habuerunt apostoli & credentes, fuit quantum ad vtrãq; naturam, scilicet
B diuinam, & humanam: quantum ergo ad diuinã, dicit [& vidimus gloriã eius, quasi vnigeniti à patre:] sed quantum ad humanam, subiungit, [& vidimus eum plenum gratię] id est charismatibus: quia omnia dona spiritus sancti, absque mensura recepit [& veritatis.] quia promissa adimpleuit. Et dicit plenum gratiæ, ad exhaurienda peccata: & plenum veritatis, ad implenda promissa. Et verè plenum, quia in Christo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et notãdum quòd illud euangelium, cùm sit altissimæ intelligẽtiæ, & contineat profundissima mysteria, & pręcipuè vbi dicit, Verbum caro factum est: cui⁹ mysterij modum explicare, ille sanctissimus Ioannes se fatetur indignum, non dubium quin verba sint magnę efficaciæ. Vñ cõsuetudo laudabilis est, quòd in fine missæ, istud euangelium legitur: de cuius euangelij efficacia, breuiter recito quædam exempla: In Aquitania fuerunt duo dæmoniaci, ambo mendici: & videns vnus quòd alteri plus daretur, clam vni sacerdoti dixit: Si feceris id quod tibi dixero, scilicet quòd illud euangelium, In principio erat verbum, legeris in aurẽ socij mei, me tamen non audiẽte, pro certo fugabitur dæmon ab ipso. Intelligẽs autem sacerdos versutiam dęmonis, altè illud euãgelium legit: & cùm diceret, Verbum caro factũ est, statim dæmones euolauerũt,
C & ambo liberati sunt. Item narratur diabolum dixisse cuidam sancto homini, esse quoddam verbum euangelij, valde tremebundum dęmonibus: quo interrogante quod esset illud verbum, noluit dicere. Vir ille, cùm produceret in medium plures authoritates, diabolus respõdit ad singula, nõ esse illud. Tandẽ interrogatus, an esset illud, Verbum caro factum est: non respondit, sed cum clamore disparuit. Item cuidã abbati, apparuit diabolus, in forma mulieris pulchræ, alliciẽs eum ad concubitum: cùm soli essent in quodam viridario, & aduertens abbas malitiam diaboli, signauit se, dicens: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. & mox dæmon, cũ magno strepitu, disparuit. Item legitur de quodam monacho: qui cùm audiens legi istud euangelium, In principio erat verbum, & peruẽto ad Verbum caro factum

Plenum gratię &c.

Collos. 2.

Euangeliũ Ioãnis est altissimæ intelligentiæ.

Dęmonia per euãgelium Ioannis effugata: præcipuè per illud, verbũ caro factum est.

est, non genu flecteret, nec aliquam reuerentiam D faceret, diabolus ei alapam dedit, dicẽs: Si legeretur, Verbum dęmon factum est, nos nunquam genu flectere cessarem⁹. Et experimẽto patet quod vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.] quia de plenitudine eius, nos omnes accepimus gratiam pro gratia.] q.d. etiã nos omnes duodecim, & omnis plenitudo fidelium, & qui nunc sunt, & futurorum, de plenitudine eius accepimus: & ideo plenum fuisse dicere possumus. Vbi sciẽdum quòd multiplex distinguitur plenitudo. Vna est vniuersitatis, siue numerositatis, & corporeitatis, quæ generaliter secundum diuersas personas est in ecclesia, cui nullum donum deest. Alia est: sufficiẽtię, quæ fuit in Stephano, & in alijs sanctis: & est in singulis iustis, in vnoquoque pro sua capacitate. Tertia est, prærogatiuę, siue abundantię, quę fuit in beata virgine: quæ omnes sanctos excedebat in donis gratiæ. Vnde sicut in sole deus posuit virtutes omnium syderum: ita & in Maria virtutes omnium sanctorum. Quare non sufficit ei habere cum alijs plenitudinem sufficiẽtiæ, nisi habeat E eam cum singulari prærogatiua, & in tanta abundantia, quòd possit supereffluere, & redundare super peccatores: cui⁹ tamen gratiæ author est Christus. Quarta, est plenitudo consummationis, siue excellentiæ, & supereffluentiæ, quæ fuit in Christo, & de qua dicit hic Ioannes. Non solum enim habuit plenitudinem in alijs repertam, sed etiam in alios redundantem: quia de hac plenitudine donorum quam habuit, omnes nos electi, tanquam hui⁹ capitis mẽbra, quasi per paruos riuulos, quosdam supra merita nostra accepimus, scilicet gratiam pro gratia. Gratiam reconciliationis & salutis, pro gratia fidei, qua in eum credimus: gratiam vitæ eternę, pro gratia præueniente & iustificante: gratiã remunerationis, pro gratia meriti. Dedit enim nobis gratiam: vt per eam gloriam consequamur, quæ est gratia consummata. Et breuiter, quicquid de gratia additur gratię præueniẽti, totũ est gratia pro gratia. Vñ est illud: Quicquid »
habes meriti, præuentrix gratia donat. Nil deus »
in nobis, præter sua dona coronat. Vnde Augu. F
Quam gratiam primò accepimus? Fidem. Vocatur enim gratia: quia gratis datur. Hanc ergo accipit gratiã primam peccator, vt eius peccata dimitterẽtur. Et iterum [gratiam pro gratia] id est pro hac gratia, in qua ex fide viuimus, recepturi sumus aliam, id est vitã æternã. Vita enim æterna, quasi merces est fidei. Sed quia ipsa fides gratia est: vita æterna gratia est pro gratia. Et quia vt dictum est [de plenitudine ei⁹, omnes gratiam accepimus] in fonte autem pleno, vas accipere potest aquam quantum potest, secundum suam capacitatem: & si parum accipiat, non est defectus fontis, sed vasis. Sic in Christo, qui est fons vitæ plenus, nos gratiam recepimus, secundum cordiũ nostrorũ capacitatem. Sed videmus quò plus capit vas bassum & latum, quàm vas altum & strictum, sic cor bassum per humilitatem, & latũ per charitatẽ, plus recipit, & magis est capax gratiæ, quàm cor altum per superbiam, & strictũ per auaritiam. Vnde ex parte dantis, non est defectus: sed ex parte nostra, est defectus, si non accipimus per humilitatem & dilectionem quantum possumus. Vnde Isido. Nullo magis dei & hominum gratiã meremuri

Genua flectẽda sunt dum dicitur, Et verbũ caro factum est.

Plenitudo multiplex

Deus dat gratiam pro gratia

Gratia vnde dicta.

Ioannis. 1.

G meremur, quàm si humiles in sinu charitatis esse studeamus. Vt autē dicit Augu. non erat ista gratia in veteri testamento: quia lex minabatur, non opitulabatur: iubebat, non sanabat: languorem ostendebat, non auferebat, sed præparabat medico venturo, cum gratia & veritate: & ideo modū acceptionis gratiæ determinans, subiungit [Quia lex per Moysen data est] quæ est annunciatio salutis [gratia] quā dat in virtutibus, & donis, & sacramentis: & qua fit salus hominum [& veritas] impletionis figurarum, & promissionum [per Iesum] saluatorem [Christum] vnctum spiritu sancto [facta est] in se, & per se, sufficiēter. Vnde Augu. Mortem enim temporalem & æternā, occidit mors dñi tui. Ipsa est gratia, quę promissa, & non habita, erat in lege. Et Chrysost. Ea enim quæ in nouo testamento perficienda erant, in veteri testamento figuris præscripserunt: quas Christus veniens adimpleuit. Vnde figura data est per Moysen: veritas per Christum facta est. Qualiter autem hæc gratia & veritas facta est, ostēditur, cùm subditur [deum] vt est [nemo] id est nulla creatura [vidit vnquam] id est visione cōprehensionis.

Deum nemo vidit.

H Quia vt dicit Chrysosto. nec angeli, nec ipsa seraphim, essentiam dei viderunt. Vel deum nemo, scilicet mortalium, vidit vnquam. Vnde Grego. Quādiu hic mortaliter viuitur, videri per quasdam imagines deus potest: sed per ipsam naturæ suæ speciem, non potest: vt anima gratia spiritus afflata, per figuras quasdam deum videat: sed ad ipsam vim eius essentiæ non pertingat. Si verò à quibusdam potest in hac corruptibili carne viuētibus, æterna claritas dei videri: hoc ab hac sententia nō abhorret: quoniam quisquis sapiētiam quę est deus, videt, huic vitę funditus moritur, ne iam eius amore teneatur. Et Augu. Nisi enim ab hac vita quisque quodammodo moriatur: non in illā rapitur & subuehitur visionem. Et subditur de eo à quo comprehenditur [vnigenitus] scilicet filius [qui est] & manet [in sinu] id est in intimis secretis [patris] ęterni. Per quod, secūdum Chrysosto. signatur familiaritas, & coæternitas eius apud patrem [ipse enarrauit] fidelibus quod vidit: quia eos de secretis diuinitatis, docuit: vt de my-

I sterio trinitatis, & de multis alijs, quę non fuerūt ita explicitè tradita, in lege & ꝓphetis, sicut Christus explicauit: sicq; eos in fide, & gratia fidei fundauit, ac viā salutis omnibus ostendit, & in se aperuit. Vnde Beda Homo factus, enarrauit quid de trinitatis vnitate sentiendum, qualiter ad eius contemplationem properandum, quibus actibus sit perueniendum.

Oratio.

DOmine Iesu Christe fili dei viui, qui es lux vera, quæ illuminas omnem hominē venientem in hunc mundum: ego miser qui tenebris densis obfuscor te adoro, deprecans misericordiam tuam, vt animam meam illumines, mentem informes, cogitationes disponas, sensus componas, sermones & actus dirigas: quatenus iniquitatis author, & tenebrarum amator, non me surripiat, nec in me signum suum reperiat, sed verissimę lucis fulgore percussus, procul à me recedat: vt per claram & rectā semitam, ad te lucis authorem tendēs, ad tuā gloriam perueniam sempiternam. Amen.

De eo quòd Ioannes confessus est se non esse Christum: sed eius præcursorem & nūcium. Caput. XIX. K

OMnibus autem existimātibus, & cogitantibus in corde suo, de Ioanne, ne fortè esset Christus in lege promissus: tum propter mirabilem eius conceptū & ortum: tum propter sanctæ vitæ eius meritum: tum propter doctrinæ eiꝰ prudentiam efficacem: tum propter baptismi nouitatem: pharisęi audita opinione, quā turba habebat de Ioanne: moti contra eum, quòd sibi baptizandi officium, præter ordinem legis, & traditionem eorum, assumpsisset indebitè: & dubitantes an messias esset [miserunt ab Hierosolymis] ad Ioannem, de stirpe sacerdotali existentem [sacerdotes & leuitas] in lege sapiētes [vt interrogarent eum quis esset] & quare baptizaret. Sapiētes tamen & scribę, scire poterant eum non esse Christum: quia Christꝰ promissus fuit ex tribu Iuda, Ioannes autem fuit ex tribu Leui. Ioanni in vtero sanctificato, mouetur quęstio quis sit. Ratione cuius nota quatuor quæstiones, cuilibet de se mouēdas: scilicet quid sit in natura, quid in persona, qualis in forma, quantus in statura. Prius ergo de

Ioānes cur putabatur Christus.

Ioannis. 1.

Quæstiones quatuor vtiles.

L his teipsum interroga: vt videas quid interroganti deo possis respondere. Prima ergo quęstio est, quid sis in natura. Ad hoc trina est responsio. Es enim homo, ratione corporis: terra, vt humilieris cōtra superbiam: es ratione animę spiritus, vt sursum conetis contra auaritiam: es ratione homo, id est animal rationale, vt rationabiliter conuerseris contra luxuriam. Hæc ergo quęrit à te deus: [Tu quis es?] O superbe, denaturasti: nō es terra te humilians, sed aer te exaltans: non spiritus quærens spiritualia, sed caro sapiens terrena: non homo ratione vtens, sed bestia brutaliter viuens. Secūda quęstio est, quis sis in psona. Et hoc quęretur à te, quādo pulsaueris ad ianuā, dicens, Domine domine aperi nobis. Et fortè respondebis: Christianus sum. Sed vt dicit Ambro. mēdacium est, se Christianum dicere, & opera Christi non facere. Vel fortè respōdebis: Amicus est. Sed attende quid dicit: Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Si ergo neuter es, audies: Amen dico vobis, nescio vos. Tertia quæstio est, qualis es, scilicet in forma morū, & actionū interius & exterius: vt attendas diligenter quantum proficias, vel quātum deficias. Quarta quæstio est, quantus sis, scilicet in spirituali statura: quàm paruus per humilitatem, vt sciat an possis per angustam portā intrare ad vitā: quàm magnus per charitatem, vt sciatur quantus tibi locus in cœlo debeatur. Interrogatus ergo quis esset [confessus est] veritatem [& non negauit] hoc enī esset negare ipsum Christū, qui est ipsa veritas. Vnde sequit: [Et cōfessus est, quia nō sum ego Christus.] In quo magis ad mētem & intentionem quærentium, quam ad verba & quęstionem respondit. Ad hoc enim quærebāt quis esset, vt responderet eis si esset Christus, an non. Vnde licèt expressè nō quęrerēt an ipse esset Christus: hoc tamen secundum Chrysost. intendebant in corde: vt patet ex Ioannis responsione. Confessus est se non esse, quod non erat: non negauit se esse, quod erat. Confessus est se non esse Christum, quod opinio vulgi publica habebat: & non negauit se esse Christi pręcursorē, quod erat.

Ioan. 15.
Mat. 25.
M

Confessus

A Confessus est se non esse iudicem: non se negauit iudicis præconem. Confessus est se non esse ecclesię sponsum: non negauit se sponsi amicum. Confessus est se non esse verbũ: non se negauit esse vocem. Elegit solidè in se subsistere, ne humana opinione inaniter raperetur super se. Magis enim voluit infirmitatem suam humiliter recognoscẽdo inter mẽbra Christi numerari: quam eius nomen immeritò vsurpãdo, ab ipso Christi corpore abscidi. Hic ergo nobis Ioannis humilitas, qua nihil maius est, commendatur, qui cùm tantæ virtutis esset & authoritatis apud Iudęos, vt eũ crederent Christum, non est tamen eleuatus in superbiam, vsurpãs nomen & honorem alienum. Vt enim ait Chrysosto. deuoti famuli est, non solum non rapere gloriã domini, sed & oblatã à multis respuere. Sed hanc Ioannis humilitatem Lucifer nõ habuit, qui gloriam diuinitatis vsurpare sibi voluit. Hanc etiam humilitatem primi parentes non habuerunt, qui diuinæ sapientiæ similitudinem, sibi vsurpare voluerũt. Hanc igitur humilitatem ille malignus non habebat, qui se extollens, diuinum sibi honorem vsurpabat. Et adhuc hodie quidam imitantur Luciferũ: vt tyranni, qui sęuiendo violenter præsunt: & ambitiosi, qui se extollendo nequiter superioritatem quærunt. Quidam imitantur prothoplastum: vt hæretici & homines mundanæ sapientiæ, qui volũt plus sapere, quàm oportet sapere. Quidam verò præfigurant Antichristum, vt hypocritę, simulãtes sanctitatem, ac mendaces & dolosi, negãtes veritatem. Igitur, quia Iudæi æstimabant Ioannem esse Christum in lege præmissum, patet quòd secundũ scripturas, scilicet, Non auferetur sceptrum de Iuda. & huiusmodi dominicæ incarnationis tempus adesse, tũc eis fuit notum. Sed mira cęcitas Iudęorum, qui cùm crederent Ioãnem esse Christum, credere nolebãt ipso Ioanne attestante Christum esse saluatorem tot signis ac virtutibus approbatum. Et quia sicut à populo Iudæorũ, expectabatur Christus vẽturus: ita & Helias ipsum pręcessurus. Sicut enim aduẽtus Christi fuerat Iudæis promissus: ita etiã Heliæ aduentus. Et ideo videntes qui missi erãt,

Confessio vera & humilis Ioannis.

B

Humilitatem Ioannis non habentes.

Gene. 49.

Heliæ expectatio.

C quòd Ioannes non confitebatur se esse Christum, quærebant si esset Helias. Propter duo quærebãt si esset Helias: quorum vnum est similitudo habitus, & vitę austeritas: aliud similitudo officij, pręcedendo aduentum Christi. Et respondit se non esse Heliam. Sic Ioannes fuit angelus, non natura & persona, sed officio & vita: sic etiã hic se negat Heliã esse corpore & persona: sed alibi Christus dicit eũ esse Heliam, officio, & vita. Non fuit ergo Helias in persona & corpore, sed in spiritu & virtute: quia scilicet in suis operibus, ostendebat similitudinem Heliæ. Sicut enim Helias aduentum domini præueniet secundum: ita Ioãnes præuenit primum. Ille præcursor venturus est iudicis: iste præcursor factus est saluatoris. Et sicut Helias in deserto morabatur, parco cibo vtebat, & duris vestibus operiebatur: sic & Ioannes. Ambo in deserto conuersati, ambo victu parci, ambo vestitu inculti. Et sicut Helias magni zeli fuit: sic & Ioannes zelo veritatis, mortuus est. Ambo reges arguebãt, ambo regum insaniam tolerabãt. Ille Iordanem cœlum petiturus diuisit: hic ad lauacrum quo cœlum petitur, multos conuertit.

Heliæ similitudo in Ioanne.

Et quia Ioãnes negauit se esse Heliam, quem ante Christi aduentum nouerant esse venturũ: quęrebãt si propheta esset, scilicet ille de quo Moyses locutus est: quem etiam fama erat esse venturum ante Christũ. Erat enim famosa opinio tũc temporis, quod ante Christum veniret vnus magnus propheta singularis, pro eo quòd scriptũ est: Prophetam suscitabit deus de fratribus vestris: ipsum tanquã me audietis. Quod secundum veritatem intelligendum est de Christo: licèt Iudæi intelligerent de propheta alio. Et ideo interrogauerunt eum, si esset ille propheta. Et respondens, negauit se esse illũ prophetam, de quo scriptura prædicta intelligitur: sed nõ negauit se esse prophetam absolute, nec prophetam missum ante Christum. Si enim fuit plusquàm propheta, sequitur quòd fuit propheta: quia minus includitur in maiori. Cùm igitur Ioannes tam famosus esset, vt posset si vellet Christus putari: noluit non solum Christus, sed nec Helias, nec propheta alius reputari. Et hoc est contra eos, qui se iactant de genere, vita, scientia, & huiusmodi. Deinde cùm instarent, & quęrerent quis esset, & quid de se diceret, ne ad illos qui eos miserant, absq; responso redirent, respõdit dans de Christo testimonium, asserendo se eius esse pręcursorem, & dicit [Ego vox] non quidẽ in persona & corpore, sed in officio & similitudine. Vox inquam verbi & Christi per me [clamãtis in deserto: dirigite viã domini, sicut dicit Esaias propheta] id est ego sum ille, de quo scriptura Esaię dicit, quod in deserto Iudęæ clamare debet: vt homines ad Christi aduentum in mundum, se præparent. Prænuncius Christi in deserto clamat: quia Iudęę à gratia dei desertę & destitutę, seu derelictæ, solatium redemptionis annũciat. Et bene designatur Ioannes in proprietate vocis: quia erat annunciator verbi diuini, id est Christi: qui secũdum diuinitatem, est verbũ patris: sicut vox humana, est expressiua verbi mentalis. Vox ergo vocatur Ioannes: quia verbum vocatur Christus. Sicut enim præcedit vox verbũ: ita Ioannes præcedit Christum. Nam statim vt ex ore loquentis sonus in qualescũq; procedit, vox est: verbum autem nõdum est: quia omne verbũ aliquid significat. Et sicut vox manifestat verbum: sic Ioannes Christum: quia propterea venit, vt eum in Israel manifestaret. Item vox propinquior est verbo, q̃ sonus: quia primò auditur sonus, deinde percipitur quòd vox est, & deinde verbum quod dicitur per vocem. Sic Ioannes propinquior est Christo quàm alij prophetæ: quorum prophetia fuit quasi sonus, respectu Ioãnis: quia illi de remotis, iste de propinquo Christũ indicauit, dicens: Ecce agnus dei. Meritò ergo Ioannes, præcursor domini vocatur: quia & nascendo, & baptizando, & prædicãdo, & moriendo, & ipse sui nominis appellatione, Christum pręcurrebat. Sed quid clamabat, alius euangelista sic narrat, dicens [parate] id est præparate [viam domini] scilicet quò ad mandatorũ impletionem [rectas facite semitas eius] scilicet quò ad consiliorum supererogationem: vt ipse ad vos venire dignetur, & in vobis habitare: qui nisi per viam & semitas rectas nescit incedere, vel ad homines intrare. Vnde Psalmista: Vias tuas domine demonstra mihi: & semitas tuas edoce me. Primum clamabat ad omnes: secundum ad proficientes.

D

Deute. 18.

E

Esaiæ 40.

Quare vox Ioannes.

F

Pręcursor domini Ioannes.

Matth. 3.
Lucæ. 3.

Psal. 24.

G ficientes. Et hę semitę, per quas citò compendio-
Semitæ domini. se peruenitur ad patriā, melius rectificātur in solitudine, id est in mūdanorum elongatione, & omnimoda temporalium abstractione: ne per colles deuios mundanæ oblectationis, cōtingat oberrare. Has autem semitas, quidam obliquāt, qui speciem sanctitatis prætendentes, vel habitum religionis gestantes, in obseruantijs religionis, & consilijs euangelicis, non rectè ambulant, nec seipsos in illis rectificāt. Vel per vias, quæ aptiores sunt, possunt intelligi actiones: per semitas, quę magis occultę sunt, cordis intētiones. Vnde [parate viā domini] per mali desertionem, & boni operationem [rectas facite semitas ei⁹] id est intētiones occultas, facite rectas, non distortas, scilicet pro ęternis, non pro terrenis faciatis. Reformatio imaginis in mente, in hoc attenditur, quòd facies mentis incuruata ad terram, per terrenorum oblectationem, erigatur sursum, & rectificetur per cœlestiū considerationem & dilectionem. Vnde in Cā-
Canti. 1. ticis: Recti diligunt te. Vbi secundum Bern̄. recti
Recti qui. intelliguntur, qui à terrenis sunt abstracti: ac cōtemplatione & dilectione toti ad superna erecti.
H Vnde dicit quòd quærere & sapere quæ sunt super terram, curuitas animæ est: meditari verò & desiderare quæ sursum sunt, rectitudo. Cui etiam rectitudini, secundum eundem Bern̄. attestatur statura erecta corporis humani. Quid enim indecētius, quàm curuum recto corpore gerere animum? Peruersa res est & fœda, luteum vas, quod est corpus de terra, oculos habere sursum, cœlos liberè respicere: spiritualem verò, cœlestemque creaturā suos econtrariò oculos, id est internos sensus atque affectus trahere deorsum in terram? Et subditur [Omnis vallis] id est populus gētilis, vel quicūque humilis [implebitur] bonis spiritualibus, scilicet gratia in præsenti, & gloria in futuro [& omnis mōs & collis] id est Iudaicus populus, vel quicūque superbus [humiliabitur] id est euacuabitur: quia
Iaco. 4. gratiam & gloriam amittet. Deus enim superbis
Lucæ. 14. resistit: humilibus autem dat gratiam. Et qui se
&. 18. exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabi-
I tur. Mons dicit, quātū ad maiores: & colles, quātum ad minores. [Et erunt praua] id est corda malorum per iniustitiam distorta, erunt [in directa] id est per æquitatem iustitiæ rectificabūtur, & ad iustitiæ regulam dirigentur [& aspera] id est mētes iracūdæ & immites, [in vias planas] id est per infusionem gratiæ, ad mansuetudinem conuertētur: & corda contra Christum indurata, mollificabuntur [& videbit] oculo corporali in primo aduentu [omnis caro] id est oīs homo, tam gentilis, quàm Iudęus [salutare dei] id est Christum dei filium. Diuidebatur enim tūc communitas hominum in duas partes, scilicet in Iudęos, & gentiles: & multi de his omnibus hominibus, viderūt eum in mūdo, inter homines cōuersantem. Potest etiā hoc verbum intelligi de visu spirituali, quo vidēt eum cōuersi ad fidem catholicam, ex omnibus gētibus totius mundi. Vel videbit eum in forma humana, omnis homo, tā reprobi, quàm electi in secūdo aduētu, scilicet in die iudicij. Et cùm missi à Iudæis, audirent à Ioāne, quòd non erat aliquis trium prædictorū, quos expectabāt tanquam personas solennes, quæsierunt ab eo, dicentes: [Quid
Ioan. 1. ergo baptizas] nouum ritum inducendo, & officium alienum vsurpando [si tu non es Christus] K
qui potestate ꝓpria baptizabit, [neque Helias] qui in transitu Iordanis baptismū significabat, [neque propheta] cuius officium est baptizare: vt patet
de Helisęo, qui Naaman baptizari misit. Quasi 4. Reg. 5.
dicerent: Quare tibi officiū baptizandi vsurpas, cùm vicem personarum, quibus scriptura baptizare concedit, non geras: sicut proprio ore confes-
sus es? Notandum autem quòd licet Ioannes non Baptizare
esset Christus, poterat tamen baptizare: quia erat poterat Ioannes.
præcursor eius: & ideo debuit parare viam illius. Item licèt non esset Helias personaliter: erat tamen virtute. Item si non erat propheta ille singularis: erat tamen plus quàm propheta communis: & ideo baptizare potuit. Et respondit eis Ioannes, testimonium de Christo iterum perhibendo: quia sicut præcurrebat prædicationē Christi, sua prædicatione & denūciatione: ita baptisma Christi præcedebat suo baptismate: sicut & prophetę antiquitus aliquādo denunciabāt futura, non so-
lum verbis sed etiam factis. Vnde dicit: [Ego ba- Baptizare
ptizo in aqua] in pœnitentiā, non in spiritu, in re- in aqua &
missionem peccatorum, docēs vos pœnitere, non in spiritu.
potens vos absoluere. [Ego baptizo in aqua] pre- L
paratiue, corpora tantū lauando: ad significādum illū qui venturus est baptizare in spiritu sancto authoritatiuè, etiā animas abluendo. q.d. Non debetis imputare audaciæ quod ago: nec mirari si ego qui non sum Christus, neque Helias, neque ille propheta singularis baptizo: quia baptismus me⁹ non est completus & perfectus. Nam ad cōpletionem & perfectionem baptismi, exigitur lotio corporis & animæ: & corpus quidem secundum naturam lauatur aqua, anima verò non nisi spiritu. Vnde & ego baptizo in aqua tātum, in pœnitentiam, id est in signum pœnitentiæ purgantis animas: corpore lauo corpus, & institutum baptizādi vsum, parans viam fortiori me, donec veniat qui abluit animas per spiritum. Vnde Ambro. Ego, inquit, vos aqua baptizo. Citò probauit se nō esse Christum, qui inuisibili operetur officio. Nam cùm ex
duabus naturis, homo, id est, ex anima subsistat & M
corpore, visibile per inuisibilia, inuisibile per inuisibile mysterium consecratur: aqua enim corpus abluitur, spiritu animæ delicta mūdātur. Et ideo aliud fuit baptisma pœnitentiæ: aliud est baptisma gratiæ. Istud ex vtroque: illud ex vno. Nā cùm delicta communia sint mentis & corporis: purificatio quoque debuit esse cōmunis. Et bene non verbo, sed opere declarauit non esse se Christū: opus enim hominis est gerere pœnitētiam delictorum: dei munus est gratiam implere mysterij. hęc Ambro. Ioannis ergo baptismus vmbra & figura erat melioris baptismi: quia significatio & pręparatio quædam erat futuri. Propter quod, vt habetur in
Actibus, forma baptismi Ioannis erat in nomine Actuū. 9.
venturi. Nec putādum est, baptismum Ioānis pa- Baptism⁹
rum profuisse hominibus: quia etsi peccata nō di- Ioannis
mittebat, omnes tamen qui ab illo baptizabātur, profuit.
sub peccati vinculo constrictos esse sentiebat: & ideo redemptorem & mūdatorem, qui peccata dimittere posset, mox vbi apparuisset, quærere necesse habebāt. Vnde baptizabat in pœnitentiam, id est ad hoc vt agerēt pœnitentiam: vt sicut ipse eos aqua lauabat exterius: ita ipsi se pœnitentia lauarent interius: vt mox Christo veniente parati essent

A ti essent ad eius baptismum suscipiendum: quia quos baptizauit, baptizati sunt iterũ. Baptismus enim ipsius, erat quædam protestatio credendi in Christum venturum, & facienda opera pœnitentiæ, vt deuotius reciperẽt ipsum. Vtilis ergo erat baptismus Ioãnis, propter assuefactionẽ ad Christi baptismũ, & propter vitę emendationem: quia baptizabãtur confitentes peccata sua: & propter Christi manifestationem. Vnde & subditur ⌊medius vestrũ stetit⌋ id est præsens est inter vos quẽ prædico: qui est mediator dei & hominũ ⌊quẽ vos nescitis⌋ nec cognoscitis: & ad illum cognoscendum, ego vos præparo, baptizando in aqua. Ista verba exponi possunt, vno modo secundum humanitatem Christi, secundum quam ad literam Christus fuit in medio Iudæorum: quia inter homines communiter est cõuersatus, quasi vnus ex eis: & non cognouerunt præsentem, quem crediderunt futurũ. Alio modo exponuntur de Christo secundum diuinitatem, secũdum quem vbiq; præsens est, & inuisibilis. Et secundum hoc medius est omnibꝰ rebus creatis, & tamen nemo scit

Baptizati à Ioãne, iterum baptizãdi erãt.

Medius vestrum stetit, quõ exponitur.

B eũ: quia nemo cõprehẽdit. Hic nota quòd Christus sæpe legitur locũ medium specialiter eligere: quia medium est locus humilis. Vnde ipse ait: Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Item est locus communitatis: quia vniformiter se habet ad omnes: vt centrum ad circũferentiam. Vnde Petrus: In veritate comperi, quia nõ est personarum acceptor deus. Item medium est locus vnitatis: quia extrema vniuntur in medio. Vnde Apostolus: Ipse est pax nostra: qui fecit vtraq; vnum. Item est locus stabilitatis: quia medium mundi est fixum. Vnde Apostolus: Fundamẽtum aliud nemo potest &c. Item locus proximitatis: quia omnibus partibꝰ approximat. Vnde in Actibus: Si fortè attrectẽt eum, cùm non lõgè sit. Et subdit Ioannes de Christo: ⌊Ipse est qui post me veniet, vel venturus est⌋ quẽ ego vt præcursor prænuncio ⌊qui tamen ante me factus est.⌋ Licèt iam venisset nascẽdo, tamen dicit esse venturum: quia nondum venerat ad baptismum, nõdum se manifestauerat prædicando, & miracula

Mediũ locum Christus tenet.

Lucæ. 22.

Actuũ. 10.

Ephe. 2.

1. Cor. 3.

Act. 17.

C faciendo, ac nostræ redemptionis mysterium cõplendo. Et licèt Ioãnes præcesserit Christum tẽpore natiuitatis & mortis, non tamen resurrectionis & ascensionis. Vel ⌊qui post me venturus est⌋ id est qui prędictus est à prophetis, post me vẽturus est. Secundum Remigium, quinq; modis venit Iesus post Ioannem: scilicet nascendo, prædicando, baptizando, moriendo, & ad inferos descẽdendo. Et cùm hoc quod dicit, Ante me factꝰ est. non possit intelligi secũdum deitatem, quæ facta non est: nec de humanitate, qua Christus posterior est Ioanne factus: oportet quòd intelligatur quò ad honorem & dignitatem: quia quasi dominum, sequitur eũ Ioannes, & vadit post eum. Antè enim hoc in loco, non temporis, sed ordinis, habet significationem: & notat diuinitatis, non natiuitatis prioritatem. Ac si dicat, secũdum Chrysost. Non quia prior veni ad prædicãdum, ex hoc maiorem illo me æstimetis: post me ergo venit tẽpore: quia postmodũ natus, ante me factus est dignitate: quia tanquam clarior & honorabilior, seu maior & dignior, mihi præpositus est & prelatus. Huic simile est, cùm de aliquo dicimus: Hic olim

Iesus venit post Ioannem quinq; modis.

Christꝰ factus est ante Ioannẽ.

me minor, vel mihi par erat: sed modo ante me factus est honore, modo me præcedit, modo mihi prælatus est. Vel factus est antè synceritate conscientiæ, innocentia vitæ, famæ decore. Prelationis autem Christi causas, Ioãnes aperit, cùm subiungit: Qui prior me erat. Pro tanto enim ⌊ante me factꝰ est⌋ id est mihi prælatus, & dignitate antepositꝰ est, quia etsi posterior sit in tẽpore, est tamen prior in æternitate: quia prior me erat, non secundum humanitatem, quam acceperit in tempore: sed secũdum deitatem, in qua est ab æterno cum patre, prior me erat: quia ipse ab æterno, ego ex tẽpore. Quoniam qui post me natus est de matre sine patre, ante omnem creaturã, sine vllo initio genitus est ex patre sine matre. Et fortior me est: quia ipse deus fortis & potens: ego autem homo & fragilis, & impotens. Ille dominus, ego seruus: ille imperator, ego miles. Vnde Rabanus: Fortis est Ioannes, qui spiritum sanctũ dignus est habere: fortior qui eũdem potest dare. Fortis qui regnum cœlorum prædicat: fortior qui donat. Fortis qui baptizat in peccatorum confessione: fortior qui in eorum remissione. Immensitatem au- D

Christus fortior est Ioanne.

E tem excellentiæ eius, subdẽdo manifestat ⌊Cuius non sum dignus vt⌋ procumbens ⌊soluam corrigiam calciamentorum eius⌋ quod humile & vile officium est. Quasi dicat: Intantum est ante me, vt ego neq; seruire ei, neq; in vltimis ministrorũ eius vocari dignus sim. Calciamẽtum enim soluere, vltimi ministri res est. Cùm Christꝰ calciamenta non portauerat, patet quòd hæc est methaphorica locutio: quia Ioannes in hoc dicit se non esse dignum exhibere Christo etiã minimum obsequium: hoc exprimens secundum communem loquendi modum. Cùm enim aliquis suam paruitatem, & alterius excellentiam vult exprimere, solet communiter dici: Non sum dignus tangere sotulares eius, vel aliud huiusmodi. Nec mirum si Ioannes hoc dixit: quia homo quantũcunq; magnus, deo cõparatus, nihil est nisi puluis & cinis: nec etiam aliqua creatura est digna ei seruire, nisi per gratiam assumatur. Per hoc ostendit etiam Ioannes ipsis pharisęis, quòd officium alienũ non vsurpabat: sed tantum suum proprium officium, F scilicet præcursoris, exercebat. Vnde secũdũ Grego. allegoricè per calciamentum, humanitas: per pedes, deitas: per corrigiam, vnio calciamẽtorum, scilicet animę & corporis ad deitatẽ, intelligi potest: quia nec ipse Ioannes, nec aliquis alius sufficiens est, vel potest mysterium & modum illius ineffabilis vnionis duarum naturarũ, scilicet diuinæ & humanæ, qua verbum caro factũ est, explicare vel aperire: cùm hæc vnio tãta esset, quòd hominem deum, & deum hominem faceret. Vnde Esa. Generationem eiꝰ quis enarrabit? Quasi diceret, nullus est dignus. Vbi Grego. Qua in re pensandum nobis est, quomodo sancti viri, vt humilitatis in se virtutem custodiant, cùm quędam mirabiliter sciũt, illud ante mentis oculos studẽt reuocare, quod nesciunt: vt dũ ex parte aliqua infirmitatem suam considerãt, ex ea parte qua perfecti sunt, eorum se animus nõ extollat. Restat ergo vt in omne quod scit, sese mens deprimat: ne quod virtus scientiæ cõgregat, vẽtus elationis tollat. Cùm bona fratres agitis, semper ad memoriã mala acta reuocate: vt dum cautè culpa conspicitur,

Calciamẽta soluere eius qui ea nõ habet.

Esaiæ. 53.

Humilitas contra elationẽ inducitur.

G tur,nunquam de bono opere animus lætetur. Superiores inuicē proximos vestros attēdite. Quia & quos agere aliqua praua conspicitis: quæ in eis lateant bona nescitis. Quæ licet bona assint operā:nulla sunt,nisi ex humilitate condiātur. Qui enim sine humilitate virtutes congregat:quasi in vento puluerem portat. hæc Grego. Deinde Ioannes subiungit [Ipse vos baptizabit] non solum in aqua,sed & [in spiritu sancto & igne] gratiam spiritus sancti,& charitatis conferendo:quod nō potest facere, nisi deus. In baptismo enim Christi, cōfertur gratia spiritus sancti: & per ipsum ignis charitatis, si debitē suscipiatur, vel obex non ponatur. Baptismus autē Ioānis ista nō conferebat: sed baptismum Christi significabat, & ad ipsum disponebat. Vnde Chryso. Aliud fuit baptisma Ioannis:aliud domini. Illud pœnitentiæ:hoc sanctificationis & gratiæ, in quo & spiritus sanctus in vnoquoq; credente,ad decoquenda peccata,modo ignis operatur vrens delicta,purgās sordes carnis & animæ. Vnde & Beda: Baptizamur autem

H à domino in spiritu sancto:non solum cùm in die baptismatis,fonte vitę in remissione peccatorum abluimur: verùetiam quotidie, cùm per gratiam eiusdē spiritus,ad agenda quæ deo placent, accendimur. Est ergo baptismus fluminis,in aqua:flaminis,in pœnitētia:sanguinis,in martyrio. Deinde post testimonium Ioānis, de primo Christi aduentu,addit etiā de extremo,authoritate & ministerio iudicij Christum commendando,& populis comminando,dicens: [Cuius ventilabrum in manu eius.] Ventilabrum,à ventilandis paleis dictum est:& est instrumentū quo in Palestina solebat purgari bladum: & est factū sicut pala, qua proijcitur granū paleis cōmixtum,in altum:& ventus paleas tollit,& granum in area cadit. Ioannes ergo metaphoricē loquēs,per ventilabrum,intelligit discretionem iusti examinis,seu diuinum iudicium,& potestatem discernendi bonos à malis: sicut ventilabro diuiduntur grana à paleis, & fructuosa ab infructuosis,quod est in manu,id est in potestate & arbitrio eius:quia iudicandi officium sibi traditum est à patre:quia omne iudiciū dedit filio. [Et permundabit] id est perfectē mundabit

I [& purgabit] in futuro [aream] id est ecclesiā suā à paleis,in qua nūc grana cū paleis,id est boni cū malis, commixti sunt:sed in iudicio separabūtur ab eis. [Et congregabit triticum] modo pluribus locis dispersum, id est bonos & iustos:qui ad modum tritici sunt interius candidi, per mūditiam: exteri⁹ rubei,per patientiam:graues moribus,vtiles sermonibus, multiplicabiles aliorum conuersionibus,[in horreum suum] id est in cœleste habitaculum. [Paleas autē] id est malos & reprobos, leues per superbiam,pallidos per inuidiam, fragiles per iracundiā,aridos per auaritiam, infructuosos per accidiam, viles per carnalem concupiscentiam,[comburet igne] gehennæ [inextinguibili] & pœna sensibili. In hac etiam præsenti vita,dominus ecclesiam purgat, dum ob manifesta peccata, pueri & mali,de ecclesia per sententiam ejciuntur:vel per mortem de hac vita abscindūtur: sed hæc purgatio in fine pficietur, quando per angelos de regno suo,omnia scādala colligētur: vel modo mundat,discernendo merito,non numero sed tūc & numero & merito. [Multa quidē & alia

Lucæ.3.

De baptismo duplici.

Baptism⁹ triplex.

Vētilabrū vnde dictum.

Ioannis.5.

exhortans] & docens Ioannes [euangelizabat] & K annūciabat [populo.] Ex quo patet quòd non omnia facta & dicta Ioannis scripta sunt, sed pauca respectiuē: sicut & de Christo dicit Ioānis vltio.

Moraliter Ioannes dat formam viuendi,prædicādi,& fructificādi. Nam eius vita austera,& quò ad victum durum, & quò ad vestitum asperum, & quò ad locum desertum:eius doctrina vera,siue de deo,siue de seipso,siue de proximo:eius operatio fructuosa: quia multos vocando,baptizando, & rectificādo. In primo fuit exemplar religiosorum,in secundo doctorum,in tertio prælatorum. Si enim talis esset prædicator, omnis Hierosolyma,quò ad claustrales: & Iudæa,quò ad clericos: & regio quò ad laicos, venirent confitentes peccata sua, tam venialia,quàm mortalia:veniret & Iesus cum eis,ad sanctificandum eos,& verbo,& remedio,& exēplo. Ad maiorem autem expressionem prædictorū,locus vbi facta sunt,determinatur cōsequēter,cùm subiūgitur: Hęc in Bethania facta sunt trans Iordanem,vbi erat Ioānes baptizans. Vt enim dicit Chrysost. non in domo,neq; in angulo Christum prædicabat: sed Iordanem L transiens,in media multitudine,præsentibus omnibus qui ab eo baptizabantur. In Bethania,quæ domus obediētię interpretatur,Ioannes baptizare dicitur: vt quod ex obediētia dei veneat Christum nunciare immolandum pro redēptione mūdi,ostendatur & intelligant homines,quia si à peccato originali, quod per inobedientiam primi parentis contigit,absolui desiderant, submisso corpore,& credulo corde, baptismi sacramentum suscipere:& per obedientiam fidei, omnes ad baptismum peruenire debēt:& vt significetur,quòd baptizatis obedientia conuenit. Est autem duplex Bethania. Vna est quędam villa citra Iordanem, ad duo miliaria de Hierusalem, scilicet in latere mōtis Oliueti,vbi Lazarus fuit suscitatus. Alia, de qua dictum est, sita supra Iordanem, ex altera tamē parte fluminis, scilicet in sorte duarum tribuum,& dimidię, à Hierusalem itinere diei vni⁹: vbi erat Ioānes baptizās,scilicet in confinio Gentium & Iudæorum:vt his & illis ostenderetur baptismus communis. Et bene trans Iordanem baptizabat: quia Gentes communius,quàm Iudæi, M baptismum receperunt.

Oratio.

Ioannes beatissime præcursor Christi, præco iudicis, amicus sponsi, vox verbi diuini:qui solatium nostrę redemptionis annunciare meruisti:impetra mihi misero apud eundem dominum nostrum Iesum Christum,tuis sanctissimis precibus: vt purgato à vitijs pectore,& ornato virtutib⁹, parem fedm salubria tua monita viā domini, & rectas faciā semitas eius:quatenus in extremo iudicio,cùm aream ecclesiæ suæ mundauerit, & triticum à paleis separauerit,merear inter grana tritici,& electos suos inueniri,& in horreum cœlestis māsionis cum eis reponi. Amen.

De pœnitentia facienda. Caput. XX.

Via verò de pœnitentia,per quā regnum cœlorū appropinquat, & via domini paratur,tactum est in præcedentibus:nunc consequenter de ipsa aliquātulum latius videam⁹. Ad veram itaq; pœnitentiā, quā amor dei & odium peccati

Moraliter Ioānes dat triplicem formam.

Ioannis.1.

Bethania qualiter interpretetur.

Bethania duplex.

Pœnitētia duo requirit.

A cati facit, anteõia duo requiruntur: scilicet quòd peccator de peccatis præteritis doleat, & nũquam iterata vice peccandi, firmam volũtatem habeat. Sine his duobus, pœnitentia vera non est: quia sine eis, nec deus peccata dimittit, nec sacerdos absoluere à peccatis potest. Vnde Bern. Vera siquidem pœnitentia est, sine intermissione temporis, de pręteritis malis dolere, & sic plangere cõmissa, vt non cõmittat plangenda. Irrisor nãq; est, & nõ verè pœnitens, qui adhuc agit quod pœniteat. Si ergo vis verus pœnitẽs esse, cessa à peccato, & amplius noli peccare. Quoniam inanis est pœnitentia, quã sequens coinquinat culpa. Vnde & Greg. Pœnitentiam quippe agere, est & perpetrata mala plangere, & plãgenda non perpetrare: nam qui sic alia deplorat, vt tamen alia committat: adhuc pœnitentiam agere, aut ignorat, aut dissimulat. Vnde etiã Aug. Inanis est pœnitentia: quam sequens coinquinat culpa. Nihil prosunt lamenta, si replicãtur peccata. Nihil valet à malis veniam poscere, & mala denuo iterare. Et iterũ: Pœnitentes pœnitẽtes, si tamen estis pœnitentes, & nõ irri-

B dentes, mutate vitã, reconciliamini. Pœnitẽtiam agis, genu figis, & rides, subsannas patiẽtiam dei. Si pœnitens es, pœnitet te: si non pœnitet, pœnitens nõ es: si ergo pœnitet, cur facis quod malè fecisti? Si fecisse pœnitet, noli facere: si adhuc facis, pœnitens non es. De quib⁹ autem pœnitentia sit agenda, notat idem Aug. dicẽs: Tres sunt actiones pœnitentiæ. Vna est quę nouum hominẽ parturit, donec per baptismum salutare, omniũ pręteritorum fiat ablutio peccatorum. Omnis enim qui iam suæ volũtatis arbiter cõstitutus est, cùm accedit ad sacramenta fideliũ, nisi eum pœniteat vitæ veteris, nouam inchoare non potest. Ab hac pœnitentia, cùm baptizantur soli paruuli, immunes sunt: nõdum enim vti possunt libero arbitrio: quib⁹ tamẽ ad cõsecrationẽ remissionẽq; originalis peccati, prodest eorũ fides à quib⁹ offerũtur: vt quascũq; maculas delictorũ, p alios ex quib⁹ nati sunt, cõtraxerũt, aliorũ etiã interrogatione & responsione purgẽtur. Cęterorum hominum nullus

Pœnitẽtia de quibus sit agẽda.

Pœnitẽtia in baptismo.

C transit ad Christũ: vt incipiat esse quod nõ erat, nisi pœniteat eũ fuisse qđ erat. Altera verò pœnitẽtia est, cui⁹ actio per totã istã vitã, perpetua supplicationis humilitate subeunda est. Primò, quia nemo vitã ęternã desiderat, nisi eum vitæ hui⁹ tẽporalis pœniteat. Quis dubitet in quacũq; tẽporali fœlicitate versemur: pœnitere tamen nos debere hui⁹ vitę: vt ad illã incorruptionẽ tota auiditate curram⁹. Quis ergo festinat atq; exoptat ad patriã remeare, nisi quem peregrinationis suę pœnitet? Quis itaq; sanę mentis non ingemiscit, cui nõ per pœnitentiã sic esse displiceat? Deinde multa sunt peccata, quę q̃uis singula, nõ lętali vulnere ferire sentiãtur: tamen simul omnia cõgregata, quę plura sunt necãt, nisi medicamento quotidianę pœnitẽtiæ desecẽtur. Quisquis itaq; se diligẽter attendit, satis intelligit cũ q̃to periculo peregrinet à dño. Tertia actio est pœnitẽtiæ, quę pro illis peccatis subeũda est, quæ legis decalogus cõtinet. In hac ergo pœnitentia maiorẽ in se quisq; seueritatem debet exercere: vt à se ipso iudicatus, nõ iudicetur a dño. Ascendat itaq; homo aduersum se tribunal mentis suæ, constituat se ante faciem suã. Atq; ita cõstituto in cordis iudicio, as-

Pœnitẽtia toti⁹ vitæ.

Pœnitẽtia pro peccatis contra decalogũ.

sit accusatrix cogitatio, testis cõscientia, carnifex timor. Inde quidẽ sanguis animi cõfitentis per lachrymas profluat. Postremò, ab ipsa mente talis sententia proferatur: vt se indignũ homo iudicet participatione corporis & sanguinis domini: vt qui separari à regno cœlorũ timet, per vltimã sententiã summi iudicis, per ecclesiasticã disciplinã à sacramẽto cœlestis panis separetur. Iudicet ergo se ipsum homo in istis, volũtatem dñ potest, & mores cõuertat in meli⁹: ne cùm iam nõ potuerit, etiã præter volũtatem, à dño iudicetur. Sed si iam de sanitate desperãs, addis peccata peccatis, Sicut scriptũ est: Peccator dum venerit in profundum malorũ, cõtemnet: noli contemnere, noli desperare: clama de profundis etiam ad dominum. De tali profundo, Niniuitę clamauerunt, & propitiationem inuenerunt. Faciliusq; est euacuata cõminatio prophetiæ, quàm humiliatio pœnitentiæ. Quicquid enim feceris, quæcũq; peccaueris, adhuc in hac vita es: vnde te omnino, si sanare nollet, auferret. Cur ergo ignoras, quia patientia dei ad pœnitentiam te adducit? hæc Augu. Non solum ergo de magnis, sed & de paruis peccatis, vt dictum est, quotidiana pœnitentia est agenda: & quanuis parua videantur, non tamen propter hoc sunt negligenda. Quia, vt ait Greg. nullum peccatum adeo paruum, quod nõ crescat neglectum. Et iterũ: Peccatum quod pœnitentia non diluit ipso suo pondere, mox ad aliud trahit. Vnde dicit Ambrosius, quòd minimum peccatũ scienter cõmissum, grauius est toto mundo. Vnde & Augu. Sed ista leuia quæ dicimus, noli contemnere: si cõtemnis, quando appendis expauesce: quãdo numeras leuia, multa faciunt vnũ grande. Multę guttę implẽt flumen. Multa grana faciũt massam. hæc Aug. Non itaq; leuia sunt cõtemnenda: nec propter grauia, est desperandum. Quia vt ait Aug. nullum peccatũ criminale est, dum displicet: nullum veniale, dum placet. Agenda est autẽ pœnitentia sine dilatione, & dum possumus: ne subitò præoccupati, quęramus spatiũ pœnitentiæ, & inuenire nõ possimus. Vnde Aug. Remedia cõuersionis ad deũ, nullis sunt cũctationib⁹ differenda: ne tẽpus correctionis, pereat tarditate. Qui enim pœnitenti indulgentiam promisit, dissimulanti diem crastinum non spopondit. Et iterũ: Si quis autẽ positus in vltima necessitate ęgritudinis suę voluerit accipere pœnitentiam, & accipit: & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit, sed nõ pręsumim⁹ quia hinc bene exit. Non præsumo, non vos fallo, non præsumo, fidelis bene viuens securus hinc exit. Baptizatus ad horam, securus hinc exit: agens pœnitentiam ad vltimum, & reconciliatus: si securus hinc exit, ego nõ sum securus: vnde securus sum, & do securitatem: vnde non sum securus, pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. Non dico, damnabitur: sed nec dico, liberabitur. Vis te de dubio liberare? Vis quod incertum est, euadere? Age pœnitentiam, dum sanus es. Si enim agis veram pœnitentiam dum sanus es: & inuenerit te nouissimus dies, currentem vt reconcilieris. Si sic agis, securus es: quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autem tunc vis agere pœnitentiam, quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non

D

Prouer. 18

E

Pœnitẽtia etiã de paruis agẽda.

Nota.

Pœnitẽtia agẽda sine dilatione.

F

Pœnitẽtia sera, securum nõ facit.

G tu illa. Duę res sunt, aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur. Quod horum tibi sit futurum, ego nescio. Ergo dimitte incertum, & tene certum, hæc Augu. Ideo autem Augu. dubitat de his qui pœnitent in extremis: quia tales potius videntur pœnitere timore pœnæ, quàm amore iustitię: & ideo eorum pœnitentia videtur esse dubia. Non ergo tardes vel dissimules, in sanitate pœnitentiā agere, & citò peccati onus deponere. Quia vt ait Augu. stultum est in illo statu viuere, in quo quis nō audet mori. Et audacior est, qui cum vno peccato mortali dormit: quàm qui cum septem hostibus. Sępe quidem promittunt sibi homines vitam lōgam, ex eo quod sunt iuuenes, vel bonę cōplexionis, aut fortes, nescientes quid superuētura pariat dies: nec attendentes quòd rarò quis moritur morte naturali, sed frequenter ex accidentibus: puta febre, apostemate, & huiusmodi: vel quādoq; morte improuisa & casuali: & tamen credit quod quilibet in statu meliori morit. Vnde Hugo de sancto Victo. Sciendum quòd nec iustus, nec impius, nec puer, nec senex, antè soluūtur à corpore, quàm

Vitæ longæ spes decipit.

Quisq; in optimo statu morit.

H sint in illo pūcto bonitatis, vel malitię: vltra quam si semper viuerent, nūquā transirent. hæc Hugo. Sed propter vanam longę vitæ spem, multi decipiuntur: & pœnitentiam quam expectāt, non consequuntur. Vnde Chryso. Nihil tantū decipit homines, quātum vana spes lōgioris vitæ. Et Aug. Experti sumus multos expirasse, expectantes recōciliari. Et posito quòd homo certus esset de vita longa: adhuc tamen pœnitentia non esset vsq; ad senectutem & senium prolonganda: quia tunc inualidi sunt homines ad laborē: & vix in his ætatibus reperitur quis, qui se à peccatis, quæ consueuit, euellat per pœnitentiam. Optimum ergo consilium, summa prudentia, & maxima prouidentia in hoc consistit: vt per verā contritionem, & purā ac integralem cōfessionem, & per satisfactionem cōdignam, homo sanus & fortis se disponat, cunctaq; noxia, cum à salute æterna retrahētia ac impedientia proijciat: & se iugiter omni tempore sic teneat, ac si hodie vel cras, vel ad lōgius in hac septimana, discessurus sit de hoc mūdo. In extremo

I quippè vitæ suæ, potest homo pœnitere: quia vsq; tunc potest peccare, & ergo vsq; tūc potest de peccatis, per diuinam misericordiam, cōsequi veniā: quia misericordia dei, vincit humanam malitiā. sed talis pœnitētia tarda, rarò est vera & fructuosa: quia in ea non habetur distinctiua, & sufficiēs de peccato displicentia. Contritio enim sufficiēs requiritur quòd peccatū dimittatur: sed vehemēs passio, & dolor in parte sensitiua: qualem habent cōmuniter illi in articulo mortis, impedit in pœnitente vsum rationis, ne bene deliberet de peccatis. De pœnitentia ergo iniuncta, aut voluntariè assumpta, gaude: & deo gratias age, qui te ad eandem decreuit misericorditer expectare: nō sis ingratus, quia hodiernum diem habes, in quo corrigaris. Heri malus fuisti: hodie bonus esto. Considera quoniā multi modo moriuntur, quib9 si vna hora ad agendam pœnitentiā cōcederetur, quæ tibi cōcessa est, quomodo per altaria, & q̄ festinātes currerent: & ibi flexis genibus, vel certè toto corpore, in terram prostrato, tandiu suspirarent, plorarēt, & orarent: donec plenissimam peccatorum suorum veniā, à deo consequi mererentur. Tu verò comedendo, bibendo, iocando, ridendo, & ociose viuendo, tempus perdis, quod tibi deus indulsit ad requirendam gratiam, & ad promerendam gloriam. K Cogita etiam quòd animæ in inferno cruciantur, sine spe veniæ & misericordiæ. Si amor dei te tenere & mulcere non potest, saltem teneat & terreat timor iudicij, metus gehēnę, laquei mortis, & omnia mala. Sed heu, multi hodie abutētes dei patientia, parum hęc attendūt: & tempus, quo nihil est præciosius, inutiliter transire permittentes, miserabiliter amittunt. Vnde Bernar. Hodie filij hominum animæ curam negligūt: carnis curam perficiunt, in omni desiderio. Neq; enim peccare metuunt, sed puniri: nec virtuti cordis opera datur, sed valitudini corporis: imò etiam voluptati. De schola Hypocratis & Epicuri didicerunt hæc. Tempus hoc animabus, non corporibus est assignatum: dies salutis vtiq;, non voluptatis. Et iterum: Nihil præciosius tempore: sed heu nil hodie vilius æstimatur. Transeūt dies salutis, & nemo recogitat: nemo sibi non reditura mométa perijsse causatur. hæc Bernardus. Et reuera, nihil in hac vita præciosius est tempore: quia breui hora posset quis veniam & gratiam, ac gloriam obtinere: & plus quàm totus mūd9 valeat promereri. L Non est enim hora tam breuis, in qua non spiritualia lucra, suo valore incomparabiliter, omnia terrena excedentia cōparare posset. Attende etiā quia plus valet hic in patientia dies vnus, quàm in purgatorio annus. Vnde in Ezech. Diem pro anno dedi tibi. Pœna tamen purgatorij, excedit omnem pœnam tēporalem hui9 vitæ. Dicit enim Augustinus, quòd ille ignis purgatorij durior est quàm quicquid in hoc seculo pœnarum, aut sentire, aut videre, aut cogitare quis potest. Igitur magis est curādum de bona vita, quàm de longa. Vnde Seneca: Quàm bene viuas refert, non quādiu. Actu vitam metiamur, non tempore. Sunt autem tres partes pœnitentiæ: scilicet cordis contritio: oris confessio: & operis satisfactio. Præcepit enim scriptura scindere corda, non vestimēta: cōfiteri alterutrum peccata: & facere dignos fructus pœnitentiæ. Nam cùm omne peccatum cōmittatur corde, opere, vel ore, iustum est ita curari per contrarium: M vt peccator culpam animo detestetur, verbo accuset, & facto pœniteat. Istę tres partes pœnitentiæ, sunt trinę dietæ, quibus ad terrā promissionis itur. De quibus in Exodo dicitur: Deus Hebræorū vocauit nos vt eamus viā trium dierum in solitudine: & sacrificemus domino deo nostro: ne fortè accidat nobis pestis, id est culpa in præsenti: aut gladius, id est pœna in futuro. In hoc triduo, quæsiuit virgo Maria filium suum, & inuenit eū. In quo fœlici triduo similiter & tu si quæsieris, inuenies Iesum, id est salutem æternā. Hæc est scala, cum tribus gradibus, quam vidit Iacob, erectam à terra vsq; ad cœlū, & dominum innixum scalæ propter tria. Primū, vt eā fortiter sustineat. Secūdum, vt ascendēti per eā, manus, si necesse fuerit, porrigat. Tertium, vt ascendens cùm laborauerit, & fatigatus fuerit, in ipsum respiciat, & totam suam curam in eum iactet. Non enim ita crudelis est quòd eum cadere permittat.

Pœnitētia sera, si vera, est fructuosa.

Pœnitētiæ tēpus non prætermittendum.

De temporis præciositate.

Ezech. 4.

De purgatorio.

Pœnitētię tres partes.

Ioan. 2. *Iacobi. 5.* *Lucæ. 3.*

Exodi. 5.

Scala Iacob. *Gene. 28.*

Prima ergo pars pœnitentiæ, est cordis contritio. Est autem contritio, dolor voluntariè assumptus pro peccatis, cum proposito, seu intentione

Contritio cordis est prima ps pœnitētiæ

confitendi

A confitendi & satisfaciendi: quia nullus veré censetur contritus, nisi habeat propositum huiusmodi. In qua cõtritione, homo sigillatim omnia peccata sua, ante tribunal conscientiæ suæ adducat: vt ibi seipsum accusans, in amaritudine animæ suæ, de singulis conteratur, & postea confiteatur.

Contritio singularis requiritur in pœnitẽte.

De singulis quippè peccatis mortalibꝰ, requiritur cõtritio singularis. Diuersorũ enim morborũ, diuersę sunt medicinę: sed cõtritio est medicina singularis cõtra vnũ tãtũ mortale: ergo non sufficie vna cõmunis de omnibꝰ peccatis: sed de quolibet mortali, tenetur homo specialiter cõteri, si habet distinctam peccatorũ memoriã. Sed scdm Chrysost. sicut in radijs solaribus, videntur atomi minuti in aëre, qui nequaquam extra radios solares apparent: ita menti radio circũspectionis proprię illustratæ, apparent seu defectus minutissimi, qui alijs desidiosis, ac per hoc tenebrosis mentibus, occultantur.

Contritio perpetua debet esse.

Si veró quæritur, quandiu quis de peccatis dolere debeat: dicendum quód deus, quando absoluit hominem á vinculo peccati, seu a culpa & a pœna ęterna, ligat eum vinculo perpetuę de-

B testationis peccati. Vnde vtile est quód sacerdos aliquam pœnitentiam quãtũcũq; paruam perpetuã iniungat: vt homo per hoc, peccatorum suorum præteritorum, aliquando in contritionis spiritu rememoretur.

Contritio & detestatio duplex

Sed detestatio peccati perpetua est duplex. Quædam in actu, ad quam homo non tenetur semper: si quis tamen faceret, perfectionis esset, nõ tamen omnino de essentia. Sicut beatus Petrus legitur semper fleuisse. Et sanctus David dicebat: Peccatum meũ, cõtra† me est semper.

Psal. 50. *† coram*

Alia est in habitu, ad quam homo semper tenetur, etiã post perfectam peccati remissionem. De hac secũda, dicit Augu. loquẽs de pœnitente: Pœnitens, omnes fructus pœnitentiæ suæ paruos habeat: nũquã sufficiat, & semper doleat, & de dolore gaudeat, non semper doluisse se doleat: semper pro domino, ante quẽ peccauit, erubescat: dolorem cum vita finiat. Et iterum: Aut continui dolores, cruciabunt pœnitẽtem vitam meam: aut æterni cruciatus, vexabunt puniendam animam

C meam. hæc Aug.

Ratio contritionis perpetuæ.

Iste ergo dolor cessare non debet in pœnitente, nec finiri in hac vita: sed sicut homo in deũ, qui æternus est, peccauit: ita in æterno suo, scilicet quandiu vixerit, dolere debet. Sed multi gemunt pro peccatis, non quòd peccata eis displiceãt propter deum, sed propter pœnã. Nonnullos etiã pœnitet peccasse, pro sola peccati turpitudine. Fructuosa ergo contritio est, cùm quis de peccato, quo deum offendit, dolet, & inde turbatur & gemit: quia iniquitas, amore iustitiæ, sibi displicet. Et quantotius aliquis sic verè pœnitet, tãtotius deus peccatum dimittit.

Peccata dimittere quid sit.

Est autẽ deum peccata dimittere, ęternã pœnã pro illo debitam, per collationẽ pręsentis gratiæ relaxare. Sic quoque actualis peccati, per viuificationẽ mẽtis æterna pœna relaxata relinquitur tẽporalis, in quã æterna est commutata: vt quod illicita animæ delectatione, siue etiam carnali voluptate commissum est, satisfactiõis dignę amaritudine purgetur ab homine, dum licet, ne districtius á deo puniatur in futuro: quia nullum malum præterit impunitum.

Gemitus pœnitẽtiæ duplex.

Est autem duplex pœnitẽtiæ gemitus: vel dum plãgimus quod malè gessimus, vel dum plãgimus, quia nõ egimus quod agere debuimus.

D Secũda pars pœnitentiæ, est oris confessio.

Secunda pars pœnitentiæ. *Confessio duplex.*

Est autem confessio, per quam morbus latens, spe veniæ aperit. Et est confessio duplex: quædam mentalis, quę fit coram deo, & hæc est de iure naturali: quædam vocalis, quæ fit homini, & hęc non est de iure naturali. Igitur ante incarnationem Christi, sufficiebat mẽtalis cõfessio, facta deo soli: quia deus nõdũ erat homo. Sed postquã deus homo factus est, requirit ab homine quód cõfessio sibi tanquã homini fiat. Et quia ipse in forma humana, nobiscũ vbiq; pręsens esse nõ potest, vicarios suos cõstituit homines: quorũ primus fuit Petrus & cęteri apostoli, ac cõsequẽter sacerdotes: quibus ipse dixit: Quæcũq; alligaueritis super terrã &c.

Matth. 18. *Confessio à quo instituta.*

Per hoc enim quód ministris sacramẽtorum dedit potestatem ligãdi & soluẽdi, insinuauit confessionẽ eis tanq̃ iudicibus debere fieri. Sic ergo Christus instituit cõfessionem tacitè: sed apostoli promulgauerũt eam expressè.

Confessio cur homini fit.

Ideo etiã cõfessio facienda est homini, Christi vicario: vt per hoc peccata nostra celentur diabolo. Vnde Aug. In omnibꝰ scripturis diuinis fratres charissimi, vtiliter ac salu-

E briter admonemur, vt peccata nostra debeamꝰ iugiter ac humiliter, nõ solũ deo, sed etiã sanctis hominibus & deũ timẽtibꝰ cõfiteri. Non enim ideo vult deꝰ vt cõfiteamur peccata nostra, quòd ipse ea scire nõ possit: sed quia diabolꝰ hoc desiderat: vt inueniat quid nobis ante tribunal ęterni iudicis obijciat: ideo vult vt magis defendere, quàm accusare peccata nostra velimus. Contrariò deus noster: quia pius & misericors est, vult vt ea confiteamur in hoc sęculo: vt pro illis nõ cõfundamur in futuro. Sciẽs ergo diabolus virtutem purę confessionis, toto nisu impedire conatur hominẽ ne cõfiteatur. Et sicut suggessit prius vt homo caderet, sic post casum impedit ne resurgat: quia scit nos nõ resurgere posse, sine cõfessione. hæc Aug. Peius est confiteri nolle, quàm legem contẽnere. Peius est dei offensam satisfactiõe nolle placare, quàm peccãdo dei bonitatem offendere.

Confessio vocalis necessaria est.

Quãuis enim in contritione dimittatur peccatum: tamen confessio vocalis necessaria est: vel in re, quãdo habetur opportunitas: vel in ꝓposito, quando articulus necessitatis eam excludit, & non contẽptus

F religionis: & ita necessitas cõfitendi post cõtritionem, non est in tali casu propter necessitatẽ temeritatis, sed propter obligationẽ pręcepti.

Confessio est conuenienter instituta.

Est autẽ confessio cõueniẽter instituta: vt qui in sua potestate positus á deo discesserat, sub alio positus, cũ humilitate & deuotione rediret. Ideóq; deꝰ instituit sacerdotem sui vicariũ, & quasi medicũ: cui peccatorum vulnera detegerentur: vt peccator nõ á se, sed ab alio maioris humilitatis, causa satisfactionis, medicinam susciperet. Sũt enim sacramenta quasi quædã emplastra.

Pœnitens submittat se sacerdoti.

Igitur, vt ait Aug. ponat se omnino pœnitens in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis: nihil sibi reseruans, sed omnia paratus sit facere, eo iubente, pro recipiẽda vita animæ, quęcũq; faceret pro euitãda corporis morte. Homines etiã ad peccãdum efficerentur proniores, si turpitudines suas non æstimarẽt reuelãdas.

Confessio frequentanda est.

Et quia initium operũ bonorũ est cõfessio, operũ malorũ valde est vtile cõfessionem frequentare. Euenit enim cor prius contritum & humiliatum confirmari in confessione: & plerunque peccator solo timore, vel ecclesiæ consuetudine, sacerdoti

G præsentatus, per sacerdotale officium verè cõpungitur, ac plenus charitate recedit. Nõnulli etiam, nec ex corde redeunt: sed tamen forma pœnitentiæ, quam suscipiũt paulatim, in eis humilitatem cũ charitate nutrit. Nec ob pudorem cesses à confessione: quia erubescentia & pudoris anxietas, ac confitentis humilitas, maxima pars est pœnitentiæ. Vnde Chryso. Confessio peccatorum, est signum bonæ mentis, & testimonium conscientiæ deum timentis: perfectus enim timor, soluit omnem pudorem. Illic autem turpitudo cõfessionis aspicitur, vbi futuri iudicij pœna non creditur. Et quia ipsum erubescere, pœna est grauis: ideo iubet nos deus, nostra confiteri peccata, vt verecũdiam patiamur pro pœna: nã & hoc ipsum, pars diuini iudicij est. Vnde & Valeri⁹: Venia dignus est, qui peccati excusationẽ nõ quærit. Vbi enim est confessio, ibi est remissio: quia proximũ ad innocentiam locum tenet, verecũda confessio. Vnde Augu. Quoniam verecundia magna est confi-

De confessionis vtilitate.

H teri peccata, qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia. Et quanto pluribus confitetur quis in spe veniæ turpitudinem criminis, tãto facilius consequetur gratiã remissionis. Et iterũ: O stulte, cur erubescis homini dicere, quod non erubuisti in cõspectu dei facere? Remoue à te pudorem, curre ad sacerdotem, reuela secretũ, confitere peccatum: alioquin nihil tibi proderit contritio cordis, nisi sequatur confessio oris, si possis. Et iterũ: Confessio, est salus animarum, dissipatrix vitiorum, restauratrix virtutum, oppugnatrix dæmonum. Quid plura? Obstruit os inferni: portas aperit paradisi. hæc Aug. Vnde & Greg. ad commendationem confessionis, sic dicit: Mirentur qui volunt in quolibet iusto castitatis continentiam: mirẽtur integritatem iustitiæ: mirẽtur viscera pietatis: ego non minus admiror cõfessionem humillimam peccatorum, quàm tot sublimia gesta virtutum. hæc Greg. Vtile est etiam & valde salubre cõfessionem etiã eorũdem peccatorum frequẽter iterare, & plurib⁹ confiteri: quia confessio iterata licèt ad salutem non sit necessaria, tamen multũ est proficua. Tum quia nescit homo, an in prima

Confessio eorúdem iteranda.

I cõfessione sufficienter cõtritus fuerit. Tum quia maior humilitas & erubescentia, meritum causat & acquirit. Tum quia per quantãcũq; confessionem, tollitur virtute sacramẽti, aliquid de pœna, & confertur aliqua gratia. Quia eñi sacerdos virtute clauiũ, aliquid relaxat de pœna debita, posset aliquis totiẽs confiteri, quòd tandem nihil remaneret de pœna. Et licèt aliqui dicant, quòd sola prima absolutio, effectũ habet vi clauium, aliæ autem non, cùm nihil inueniãt absoluendum: secundum benigniorem tamen opinionem aliorũ, non reputatur incõueniens, quin homo posset totiens idem peccatum corde contrito confiteri, & ab eo absolui, quòd per hoc dilueret totã pœnam purgatorij: & talis moriẽs, statim euolaret. Tum virtute clauiũ, quæ semper aliquid relaxat, etsi talis absolutio nõ inuenit culpã, inuenit reatũ pœnæ. Et dato quòd nihil pœnæ inueniat, tũc facit ad augmẽtũ gratiæ: tum ex vi cõtritionis: nec tamen peccatũ tũc remaneret sine pœna: nõ eñi modica pars pœnæ est dolor cõtritionis, & erubescẽtia confitẽtis, quæ in sequẽti cõfessione iteratur. Quid igitur melius q̃ frequẽter cõfiteri, quousq; per centesimã, vel millesimã cõfessionem tota pœna relaxetur cõfitenti? K Et notãdum quòd cõfessio generalis, quæ fit ante missam in ecclesia, purgat peccata venialia, & delet peccata mortalia oblita.

Confessio generalis.

Valde autem cautus debet esse confessor, in tenẽdo secretum confessionis: ita vt nec illud reuelet etiã de licentia cõfitentis. In casu enim quo cõfitens renũciat suo secreto, & dat cõfessori licentiã dicẽdi cui voluerit, vel loquendi de eo, non potest ipse cõfessor reuelare dictũ sibi in cõfessione: quia ipse cõfitens nõ potest in præcepto legis diuinæ & euãgelicæ, sub quo secretum cõfessionis cadit, dispensare. Et ideo si cõfessor nõ habet potestatem absoluendi, vel indiget consilio saniori, debet sibi iterũ extra cõfessionem, ob hãc tantũ causam dici facere: & tũc potest exprimere superiori, vel alteri cõsulenti. Sed nec in casu mortis, sibi imminentis, nec sub sigillo cõfessionis, potest vel debet quis secretũ cõfessionis alijs reuelare: nec debet ipsi confitenti, post cõfessionem, peccatum improperare: L nec ab eo peccatum, ad denudandum, vel detrahẽdum, cautelosè, post confessionem extorquere.

Confessor sit secret⁹.

Tertia pars pœnitentiæ, est operis satisfactio. Est autẽ satisfactio, qua pro qualitate culpæ pœna digna exoluitur. Hinc est illud Baptistæ: Facite dignos fructus pœnitẽtiæ. Vnde Greg. Non solum fructus pœnitẽtiæ: sed dignos pœnitẽtiæ fructus, admonet esse faciẽdos. Neq; enim par fruct⁹ esse boni operis, debet eius qui minus, & eius qui amplius deliquit: aut ei⁹ qui in nullis, & eius qui in quibusdã facinoribus cecidit. Per hoc ergo cuiuslibet cõsciẽtia cõuenitur, vt tãto maiora quærat bonorũ operũ lucra per pœnitentiã, quãto grauiora sibi intulit dãna per culpã. Et iterũ: Nam cogitandũ summopere est, vt qui se illicita meminit cõmisisse, à quibusdã etiã licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat: vt qui cõmisit ꝓhibita, sibimet abscindere debeat etiam cõcessa. Vnde Berñ. Pro eo quòd ab ipsis licitis abstinem⁹, ea nobis quæ prius cõmisimus illicita cõdonãtur. Patet ergo ex istis, quoniam ad pœnitentiã pertinet operari cõtraria his quæ aliquis peccauit. Vnde Chryso. Pœnitentiam verò M dico non solũ, vt à malis priorib⁹ desinamus: verũ etiã vt bonorũ operũ fructibus impleamur. Facite, inquit, fructus dignos pœnitentiæ. Quo autẽ modo fructificare poterimus: si vtiq; peccatis aduersa faciamus? Aliena rapuisti, incipe donare iã propria: lõgo es tẽpore fornicat⁹: à legitimo quoq; te vsu suspende cõiugij, ac perpetuã cõtinẽtiã sæpius paucorũ dierũ castitate meditare. Iniuriam, vel opere cuiquã, vel sermone fecisti: refer benedictionis verba cõuitijs: & percutiẽtes te, nunc officijs, nũc etiã beneficijs placare cõtẽde. Neq; enim vulnerato, sufficit ad salutẽ tãtũmodo spicula de corpore euellere: sed etiã remedia adhibere vulneribus. Delicijs autẽ & temulentia diffluebas: ieiunio & aquæ potu vtrũq; cõpensa, vt famẽ superes imminẽtem. Vidisti impudicis oculis alienã decoram feminã: iam omnino ne videas maiore tactus cautione post vulnera. Declina, inquit, à malo, & fac bonum. Inquire pacem, & persequere eã. Non tãtum hanc dico pacem, quæ cum hominibus, verũetiã quæ cũ deo est copulanda. Et bene ait, persequere. Exagitata est vndique, & prorsus explosa, ac terras relinquens in cœlum profecta.

Satisfactio tertia pars est pœnitentiæ. *Lucæ. 3.*

A licitis abstinẽdũ est aliquãdo.

Pœnitẽtia per cõtraria fiat.

Psal. 36. *Psal. 33.*

Pax fugata.

Sed

A Sed tamen possumus eã rursus reuocare, si volumus, id est, si iracundiam, superbiam, atque iactãtiam, omniáque abiicientes impedimenta pacis, modestam hãc vitam, puramque sectemur. hæc Chryso. Satisfactio autem debet fieri, per opera pœnalia. Per satisfactionem enim, oportet peccati vulnus sanare perfecte: sed peccaminum medicinæ, sunt pœnę: & ergo ad satisfaciendum sunt necessarię. Nam licet deo, nihil posset subtrahi: tamen peccator peccãdo, q̃tum in eo est, subtrahit quod est ad honorẽ dei: & ideo cùm satisfactio sit quædam recompẽsatio, oportet quòd per eam sibi ipsi pœnitẽs aliquid subtrabat, quod ad honorem dei cędat. Hoc autem non potest esse, nisi sit opus bonum, quantum ad dei honorem: & pœnale opus, quantum ad peccatorem pœnitentem, cui est subtrahendum. Sic & deo satisfacit, & etiam à vitiis, & futuris malis, inquãtum pœnale præseruat. Satisfactio ergo debet esse talis, per quam aliquid nobis ad honorem dei subtrahamus. Sed non habe- B mus nisi tria bona: scilicet bona animæ, bona corporis, & bona fortunę, scilicet bona exteriora. Ex bonis quidẽ fortunæ, subtrahimus nobis aliquid, per eleemosynam: ex bonis corporis, per ieiuniũ: ex bonis autem animæ, non oportet quòd aliquid nobis subtrahamus, quantum ad diminutionem bonorum animæ: quia per ea efficimur deo accepti: sed per hoc quod submittimus ea, scilicet tam animam, quàm eius bona, totaliter deo: & hoc fit per orationem. Iste etiam numerus operum satisfactoriorum, videtur esse ordinatus cõtra radices peccatorũ: quæ sunt concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quia contra concupiscentiam carnis, ordinatur ieiunium: contra concupiscentiam oculorum, eleemosyna: contra superbiam vitæ, oratio. Igitur, vt dictum est, secundum exigentiam culpæ, faciendi sunt fructus pœnitẽtiæ: quod est contra illos, quorum culpa est multa, & pœnitentia modica. Vnde dignos fructus pœnitentiæ facit ille, qui secundum modum culpæ, facit ęqualitatem pœnæ: vt qui plus peccat, plus pœniteat: & quot inuenit in se oblectamẽta in culpa, tot de se faciat holocausta in pœ- C nitentia: & qui amisit deum in peccati delectatione, quærat eum in peccati abominatione, recogitando omnes annos suos, in amaritudine animæ suæ. Et ideo quando condignam pœnitentiam sacerdos non iniungit, vel si iniũgit, non tamen impletur, non absoluitur pœnitens à pena condigna, sed à tanta quantam hic facit, non autẽ à residua. Vnde Bernar. Nec tibi blandiaris, si grauiter peccanti leuior pœna, vel à nesciente, vel à dissimulante dictatur: cùm in purgatorijs ignibus perficiendum sit, quicquid hic minus feceris: quia dignos fructus pœnitentiæ quærit altissimus. hęc Berñ. Digna verò pœnitentia, non tantum carnis maceratione, vel temporis longitudine, quantum cordis contritione compensatur: quia apud deum nõ tam valet mensura tẽporis, quàm doloris: nec tantum abstinentia ciborum, quantum mortificatio vitiorũ. Propter quod mensuram tẽporis in agenda pœnitẽtia, canones in arbitrio sacerdotis intelligentis statuũt: & pœnitentiæ tempora fide, & cõuersatione pœnitentium abbreuianda, & negligentia protelanda existimant. Tanta etiam contritio potest esse, quòd totaliter tollat reatum pœnę:

Satisfactio pœnã dat deo & honorem.

Bona nostra tripli cia, vnde triplex satisfactio.

Radices peccatorum tres.

Pœnitẽtiæ fructus digni.

Esaiæ. 38.

Pœnitẽtia minor delicto.

Pœnitẽtia interior.

Tempus pœnitẽtię.

Contritio potest pœnã delere.

quia deus plus acceptat cordis affectũ, quàm exteriorem actum: sed per actus exteriores, absoluitur D homo à pœna & à culpa: ergo & similiter per cordis affectum, quæ est contritio, absoluitur ab ea: quia intentio contritionis, potest attendi dupliciter. Vno modo, ex parte charitatis, quæ displicentiam causat: & ideo mediante charitate, meretur non solum culpæ amotionem, sed etiam ab omni pœna absolutionem. Alio modo, ex parte doloris sensibilis, quem voluntas in cõtritione exercitat. Et quia ille dolor est etiam illi pœnitẽti quædam pœna, quæ tãtum potest intendi, quòd sufficit ad deletionem culpæ & pœnæ. Et si homo per se nõ possit satisfacere pro peccatis: potest tamẽ per adiutorium alterius. Quia enim pœna quam peccator debet sustinere, excedit vires eius: ideo ordinauit deus ex magna misericordia, vt cum eo & pro eo, primùm satisfaciat meritum passionis Christi: qui per suam passionem, non solum mundum redemit: sed etiam suum meritum pro peccatoribus satisfecit. Secũdò, satisfacit pro peccatore meritum totius ecclesiæ, Dicit enim Aug. quòd eleemosynæ, & orationes quæ fiunt in ecclesia, subue- E niunt recognoscenti mentem suam, ad veniam. Tertiò, subuenit peccatori propria satisfactio. Ex his trib. scilicet merito dominicæ passionis, & totius ecclesiæ, & propriæ pœnitentiæ, componitur talentum prępònderans culpæ. Et sciendum secũdum Hiero. quia similiter circũuenit Satanas per nimiam duritiam: vt peccatores pereãt desperando, quomodo in nimia remissione corrigendo. Vnde Salomon: Ne declines ad dexteram, neque ad sinistram. Vt autem ad agẽdam pœnitentiam congruam magis accendaris, considera si vnum peccatum Adę tam districtè punitum est, vt nongentis annis & amplius vitę huius miseriam lugeret: & in augmẽtum miserię multis subsidijs & solatijs mechanicorum, quibus nunc vtimur careret: ac ferè quatuor milibus annorum inferni tenebras sustineret: qualiter punientur transgressiones nostrę tam multę, tam magnę, cùm supernus iudex: cui reddituri sumus de singulis rationem, & multitudinem numeret, & magnitudinem ponderet, & diuturnitatem mensuret: & ideo multis lachry- F mis & orationibus, multisque ieiunijs est opus: vt peccata nostra, quibus mors æterna debebatur satisfactione condigna deleamus. Considera etiam & attende quid per peccatum perdidisti, quid incurristi, quis sit quẽ offendisti. Perdidisti amicitiam totius trinitatis, angelorum, apostolorum, & omniũ sanctorũ, decorem animæ, suffragia ecclesiæ. Incurristi laqueos fortissimos, hostes crudelissimos, statum periculosum, horribile præcipitium, defectum gratiæ, & mortem animæ. Offendisti eum qui te creauit, pro te mortem sustinuit, multa beneficia contulit, & æterna præmia repromittit. Si hæc iugiter cogitares, vtique doleres, & pro peccatis fleres. Et quia in modo agendi pœnitẽtiam, raro pœnitẽtes docti sunt, non omnes pœnitentiam veram agunt. Nam secũdum Ambrosium & Gregorium, facilius inueniuntur qui innocentiam seruauerunt, quàm qui veram pœnitentiam egerũt. Et ideo pauci sunt qui igne purgatorij non indigent. Vnde Berñ. Iudicent & sentiant alij vt volunt: ego certè adhuc nullum pœnitentem noui, quem non æstimem igne & flammis

Satisfaciẽtia pro peccatore cũ eo.

Prouer. 4.

Pœnitẽtię incitatio ex grauitate culpę.

Ex amissione bonorũ & incursu malorum.

Pœnitẽtiã agẽdi ignorantia.

mis

G mis purgatorij indigere. Mecū fœlicissimè actū creda.si vsq; ad diem iudicij,ita me purgatorium id est conflatorium,omni scoria permundabit:vt audeam iudicij purgatus occurrere. hæc Bernar. Ecce quid sperare possunt mulri miseri,si ille vir tam sanctus, de se sic tremuit & expauit. Vt igitur pœnitētiam veram agas, & perfectam remissionis gratiā consequaris, cautela magna est adhibenda:vt scilicet circuncisus & purgatus per confessionem de peccato maneas, secūdum Iosue.v. in eodem castrorum loco,donec perfectè saneris. Q uòd fiat si panem doloris & pœnitentiæ, cum silentio extra turbam manduces: subtrahendo te à ludis & spectaculis mūdanis, & aliorum consortijs, & ab omni occasione peccandi. Circuncide itaque omnem causam, & omnem occasionem,& suspitionem peccati: ac personas,& loca,& consortia eorum, cum quibus conuersabaris peccās. Circuncide sensus tuos, quibus transgressor fuisti,& intra in cubiculum tuę mentis,& ostio clauso,contra omnes riuulos peccatorum, ora in abscondito patrem tuū,qui est in cœlis. Sedete enim

Purgatorio omnes pœnitētes destinat.

Consilium rectę pœnitentiæ agēdę.

H & in vno loco manere pœnitētium est, non vagari,non discurrere ad conuiuia,ad spectacula,& huiusmodi:maximè in crepundijs pœnitentiæ agendæ,dum recentia sunt vulnera circūcisionis tuæ. Vnde Iosue.v. Non sinebat castra moueri, antequam perfectè vulnera circuncisorum sanarētur. Maria sedit ad pedes domini, lachrymis rigauit, & capillis tersit,quousque audiuit: Dimissa sunt tibi peccata multa. Et vt minus tedeat te laboris pœnitētiæ,recordare obsecro Iacobi minoris:qui licèt spiritum sanctum tanquam pignus accepisset:& sic confirmatus,de vita æterna certus esset: nihilominus tamen in pœnitentia, & vita dura, vsque in finem perseuerauit: ac verus etiam ipse carnalis desiderij supplātator fuit, & adeo magni meriti,vt ab omnibus vocaretur iustus:qui etiam meritò filius Alphei, id est docti,est cognominatus. Vnde quando Hierosolymam Paulus ingressus est,vt cum ceteris apostolis, de dogmatū veritate conferret,continuò ad hunc intrauit. Hic epistolam canonicam scripsit. Hic,vt testatur Chrysostomus, & Egesippus vicinus apostolorum temporum historiographus,tam mirabilis fuit,vt statim post passionem domini episcopatum Hierosolymorum,ordinantibus apostolis,primus accepit. Hic de vtero matris, sanctus vocatus fuit. Vinum & siceram non bibit: carnem nullam comedit:nunquam attonsus est,neque vnctus est vnguento,neq; vsus est balneo: die noctuq; flexis genibus orabat, intantum vt genua eius obduruisse callo,& camelorum duritiam traxisse dicerentur. Tātāq; aiunt in eo fuisse carnis incuriā,& ipsum duræ vitæ tantum intendere, quòd membra omnia mortificauerit:vt adhuc viuentis, omnia ferè membra morerentur:atque assiduitate orationis, iugiq; ad pauimētum prostratione corporis:frontem quoque eius,callo similiter obductā & obduratam,vt nihil ferè à cameli genibus discreparet. Reduc etiā diligenter ad memoriā, cilicium & locustam Ioannis baptistæ, labores Pauli, vigilias Bartholomęi,saccum & panem Hieronymi,tunicam & vepres Benedicti, sudarium & lachrymas Arsenij,mattulam Eulalij,columnam & vermes Simeonis,nuditatem & radices herbarum pecca-

Lucæ. 7.

Iacobi minoris pœnitentia & sanctitas.

Gala 1.

Egesippus.

I

Pœnitētia sanctorū.

tricis Aegyptiacæ. Dauid etiam regem de solio K descēdisse,ac in cinere & cilicio,humiliter & abiectum,in terra sedendo,pœnitentiam egisse,donec audiuit à domino per Nathan prophetā: Transtulit dominus peccatum tuū à te. In sessione humiliatio demonstratur:in cinere verò, consideratio mortis, per quam tota humani generis massa in puluerem est redigēda: in cilicio quod de pilis contexitur,memoria peccati asperè pungentis significatur. Vnde Gregorius:In cilicio quippe asperitas & compūctio peccatorum: in cinere autem, puluis ostenditur mortuorum:& iccirco vtrūque hoc adhiberi ad pœnitētiam solet:vt in compunctione cilicij,cognoscamus quid per culpam fecimus: & in fauilla cineris, perpendamus quid per iudicium facti sumus. hęc Gregorius. Cosolationem ergo in his habe,& teipsum in his exerce:quia cinis & cilicium sunt arma pœnitentium. Maximè enī in cibo & veste consistit labor pœnitētiæ.

2.Reg.12.

Pœnitētiæ labores & species.

Circa pręmissa verò his versibus poteris edoceri:
Sit tibi potus aqua,cibus aridus,aspera vestis:
Dorso virga,breuis somnus,durumq; cubile:
Flecte genu,tunde pectus,nuda caput,orans:
Hęreat os terræ,mens cœlo,lingua loquatur: L
Cor dictet,sit larga manus,ieiunia crebra:
Mēs humilis,simplex oculus,caro mūda,piū cor:
Recta fides,sit firma spes,dilectio semper
Ferueat assiduis precibus,iustis tamen ora:
Hæc peccator age,quem verè pœnitet à te
Nunc potius pœnas,peccatis exige dignas,
Q uàm te perpetuis,addicat iudicis ira.

Audi etiam Bernardum,qui dicit: Verè pœnitens de tempore nihil perdit: quia & præteritum restaurat,per contritionem: & præsens tenet,per bonam operationem: & futurum tenet, per boni propositi constantiam & firmitatem. hæc Bern. Viriliter ergo agant pœnitentes, & non deficiāt: tempore enim suo metent,non deficientes. Nam qui seminant in lachrymis:in exultatione metēt. Confortetur cor eorum in pœnitentia,& consolentur in ea, sperātes cum martyribus partem habere. Q uia secundum Chrysostomum,viuentes in pœnitentia, possunt martyribus cōparari. Grauior est enim longa fuga, quàm velox mors. Sed & ipse dominus,eos beatos pręnunciat, eisq; con- M solationem promittit, cùm dicit: Beati qui lugēt quoniam ipsi consolabuntur. Pœnitentium enim luctū, dominus perpetui gaudij consolatione cōpensat. De pœnitentiæ quoque laudibus,sic dicit Cyprianus:O pœnitentia,quid de te noui referā? Omnia ligata,tu soluis: omnia clausa,tu reserasi omnia aduersa,tu mitigas:omnia contraria,tu sanas: omnia confusa,tu lucidas:omnia desperata, tu animas.

De vero pœnitēte.

Psal.125.

Matth.5.

Pœnitentiæ laus.

Oratio.

TErret me vita mea: nam diligenter discussa,apparet mihi aut peccatum,aut sterilitas & infructuosa: & si quis fructus in ea videtur, aut est simulatus, aut imperfectus,aut aliquo modo corruptus. Q uid ergo mihi restat peccatori, nisi vt in tota vita mea plorē totam vitam meā. Certus sum domine,quia peccata mea ęternam merentur dānationem: certior quia pœnitentia mea non sufficit ad satisfactionem: certissimus quia misericordia tua superat omnem offensionem. Fac ergo mecum misericordiam: & concede mihi peccatorum meorum indulgentiam

A dulgentiam: quia meritum meum, indulgentia tua est domine deus meus. Amen.

De Baptismo domini. Caput. XXI.

Ompletis autem viginti nouem annis ætatis suæ, quibus dominus Iesus sic pœnose & abiectè vixerat, & trigesimo iam incepto l& in diebus illis] scilicet quibus Ioannes baptizabat, & prædicabat, antequam clauderetur in carcere: dicit Iesus matri suæ, quia tempus est vt vadat, & glorificet, ac manifestet patrem suum, & se mundo ostendat, qui diu latuerat, & operetur animarum salutem, pro qua pater ipsum huc miserat. Et reuerenter se licentians ab ea, & nutritio suo Ioseph, iter arripuit à Nazareth Galilææ] vbi nutritus fuerat: quæ respectu Hierusalem, est ad Aquilonem. Et iuit versus locum Iordanis, vbi Ioannes baptizabat: non longè à Hierico, quæ respectu Hierusalem, est ad Orientem. De Hierico enim similiter ad Orientem, sunt quasi duo miliaria vsque ad capellam sancti Ioannis, vbi ipse habitabat: & inde est quasi vnum miliare, vsque ad locum Iordanis, vbi Christus dicit baptizatus. Putatur tamen à nonnullis Christus baptizatus inter Ennon & Salim, non longè à monte Gelboë in Bethania, quæ est supra Iordanem, tribus leucis de Hierico, sed duabus de capella sancti Ioannis, secundum Remigium: quia Galilæa transmigratio, & Iordanis descensus interpretatur. Per hoc quòd Iesus de Galilæa venit ad Iordanem, significatur quod eius membra, si velint baptizari, & per gratiam lauari, oportet ea transmigrari de vitijs ad virtutes, & descendendo humiliari. Vt autè ait Beda, Iesus annorū triginta baptizatus, & incepit apertius signa facere & docere, legitimū tèpus ostēdes, his qui omnem ætatem, vel ad sacerdotiū, vel ad docendum putant oportunam. Nec cōtra hoc mouere quempiam debet quòd Hieremias, atque Daniel prophetiæ spiritum pueri acceperūt: quia miracula in exemplum operationis non sunt trahenda. Tricennalis autem baptizati saluatoris ætas conueniens fuit, & nobis cōuenit propter mysterium trinitatis, & operationem decalogi. Qui ergo baptizatur, vel gaudet se esse baptizatū, tricenalis sit in hunc modum: vt in fide sanctæ trinitatis intelligat, & compleat decalogum. hæc Beda. Hic ergo secundum Rabanum, instruimur nullum debere sacerdotem, aut prædicatorem fieri, vel ecclesiæ præfici, nisi virilis & perfectæ ætatis fuerit. Sed heu, nunc tales præficiuntur regimini ecclesiæ, qui seipsos nesciunt regere: tales procuratores patrimonij crucifixi, qui suarum rerum tutores esse non possunt: alijs etiā præesse volūt, qui pedagogo adhuc indigēt. Secundum verò Chrysostomum, triginta annorum venit Iesus ad baptisma: quia scilicet post baptisma illud, legē veterem erat soluturus: propterea vsque in hanc ætatem, quæ omnia potest capere peccata, in legis obseruatiōe pmansit, ipsam vniuersam implens: ne quis diceret, ideo illam soluisse legē, quia eam non valuisset implere. Propterea igitur omnem hanc Christus expectauit ætatem, per quæ omne tempus iustitiæ impleuit: ac tunc demum venit ad baptisma, quasi cumulum illud cunctis obseruationibus legis imponens. hæc Chrysostomus. Vadit ergo dominus mundi solus, pedibus nudis, per spatium tam longi itineris. Intuere eum diligenter & deuote: eidemque vehementer & ex corde compatere. Non ducit secum militum, aut equorum, aut alterius comitiuæ frequentiam: necdum habebat discipulos, vel sequelā aliam. Non habet qui præcedat ad hospitia, ad necessaria præparanda. Nec sunt ibi honores & pompæ, quibus nos vermiculi vtimur & delectamur. Sed ille cui in regno suo milia milium ministrāt, & decies milies centena milia assistunt, sic solus incedit, terrā pedibus nudis calcando, & vsque ad fatigationem laborando. Nam regnum suū non est de hoc mūdo: qui exinaniuit semetipsum, formā serui, non egens, sumendo. Factus est seruus: vt nos reges faceret. Factus est aduena & peregrinus: vt nos ad patriam & regnum suum perduceret. Viam posuit ante oculos nostros: per quam illuc ascendere valeamus. Sed quare ipsum negligimus? quare nosipsos non humiliamus? Quare honores & pōpas, caduca & vana, sic auidè quærimus & tenemus? Certè quia regnum nostrum est de hoc mundo: nec cōsideramus nos aduenas & peregrinos: & propterea mala ista incurrimus. O vani filij hominum: cur vana pro veris, caduca pro certis, temporalia pro æternis acceptamus, & sic studiose amplectimur? Cur ista transitoria non spernimus, & quasi transacta nō reputamus? Vadit ergo dominus Iesus, scilicet dator salutis, & non indigens salure, sic humiliter & continuatis diebus, quousque perueniat ad Iordanem. Cùm autè venit ad Iordanem, inuenit Ioannem peccatores baptizantem, & turbam magnam quæ illuc ad ipsius prædicationem concurrerat: quia eum quasi Christū habebāt. Cum famulis dominus, cum reis iudex baptizandus venit: non tamen aquis mūdari, sed ipsas mundare cupiens. Venit quidem Iesus ad Ioannem: maior ad minorem: id est deus ad Ioannem: dominus ad seruum, rex ad militem, lux ad lucernam, sol ad luciferū, vt & ipsius prædicationem Ioannis confirmaret: & vt testimoniū à Ioāne acciperet: vt exteriori ablutione baptizaretur ab eo: scilicet fons à riuo, plenitudo à stilla, author baptismi à baptismi ministro, non purgatione indigens, sed nostram faciens: non necessitate ablutionis, vt ipse remissionem peccatorū per baptismum acciperet: sed vt baptismate suo, baptismū Ioannis approbaret, & ipsum à deo ordinatum ostenderet, vt nobis mysterium baptismi insinuaret: vt quia homo natus erat, omnem iustitiam legis, & omnem humilitatem impleret, & implendo doceret: vt trinitatis mysterium reuelaret: vt nemo quantūlibet sanctus, baptismi gratiam superfluam iudicaret: vt prius faceret, quod postea faciendum imperabat: vt cognosceret serui quāta alacritate debeant currere ad baptismum domini, quando ipse dominus non dedignatus est suscipere baptismum serui: & nemo refugiat lauacrum gratiæ, quando Christus non refugit lauacrum pœnitentiæ: vt caput draconis in aqua conteret, peccata deleret, & veterem Adam sepeliret: vt contactu mundissimæ suæ carnis, & corporis aquas sanctificans, vim abluendi, & regeneratiuam aquis conferret, & sanctificatas aquas baptizādis postmodū relinqueret. Vt per descēsionē colūbæ in lauacro credentiū spiritus sancti aduētum sup baptizatos mōstraret: vt populus testimonium

Marci. 1.
Hierico.
Locus baptismi Christi.
B
Cur anno rum triginta baptizatus Christus.
C
D
Humilis Christi ad baptismū accessus.
Ioan. 18.
Philip. 2.
E
Aduentus Christi ad Ioannem.
F

G nium Ioānis de Christo,& etiam dei patris audi-
ret: & vt per hoc quod ipse filius dei baptizatus
est,omnes per baptismū renatos, filios dei,& fra-
tres sibi faceret & ostenderet. Quem & tu fidelis,
vt iam in Christo regeneratus, cōcomitare,eius-
que sacramenta,& cuncta quæ aguntur,scrutare.
Volens ergo dominus operari nostrā salutem,cœ
Actuū.1. pit prius facere, q̄ docere. Et primùm inchoans
à ianua sacramentorum,& fundamēto virtutum,
voluit à Ioanne baptizari. Dixit itaq; Ioanni,tūc
peccatores baptizāti: Rogo te vt me cum istis ba
ptizes. Ioānes verò intuens eum,& spiritu per di
uinam reuelationem cognoscens eum esse verum
deum & hominem,nullum peccatum habentem,
& ob hoc lauacro non indigentem, alios à pecca-
to lauātem,timuit & expauit: & vt humilitatem
regis imitaretur miles, ex reuerentia eum prohi-
Matth.3. bens,dixit: Domine ⌊ego⌋ terrenus ⌊à te⌋ cœlesti
De Ioāne qui non eges ⌊baptizari debeo⌋ quia egeo baptiza
renuente ri ⌊& tu⌋ cuius generatio non est vitiosa ⌊venis ad
baptizare me⌋ baptizari? Tu maior es & dominus,& ego mi
Christum nor & seruus: & tu non ad me,sed ego potius de-
H bui ire ad te. Tu mundus es,& omnia mūdas:non
tu à me, sed ego à te, & mundari,& baptizari de-
beo. Ego homo sum:tu deus. Ego peccator,quia
homo:tu sine peccato,quia deus. Quid vis à me
baptizari? Non recuso obsequium: sed ignoro my
sterium. Ego peccatores baptizo in pœnitentia:
tu quid vis baptizari,qui non habes peccati cau-
sam? Imò potius quid vis vt peccator baptizari,
qui venisti peccata donare? Vnde Bernardus: Ba
ptizari vis domine Iesu? Vt quid enim? aut quid
tibi opus baptismate? Nūquid sano opus est me-
dicina: aut mundatione mundo? Vnde tibi pecca
tum, vbi baptisma sit necessarium? Quam macu
lā habere potest agnus sine macula? Vñ & Chry-
sosto. Vt tu me baptizes,est idonea ratio: vt iust9
efficiar,& dignus cœlo: vt autē ego te baptizem,
quę est ratio? Omne bonum de cœlo descendit in
terram: non de terra ascēdit in cœlum. Vnde etiā
Leo papa: Quid facis domine? Ecce quasi mēda-
cem me lapidabūt. Ego magna de te prędicaui:&
tu tā simplex velut hospes aduenisti. Tu sursum
filius regis,& deorsum filius regis, & nusquā sce-
I ptrum regale ostendis. Ostēde dignitatem tuam.
Cur solus tam humilis aduenisti? Vbi angelorū
agmina? Vbi ministratio Cherubim sex alatum?
Vbi ventilabrum? Tu Moysen glorificasti in nu-
be lucida,& columna ignis: & tu mihi caput incli
nas? Renue domine: caput es omnium. Ostendi-
sti humilia: ostendisti sublimia. Baptiza omnes
pręsentes: & me ante omnes. Quid baptizari vis,
sordem non habens? Et si baptizare voluero, Ior-
danis non suscipit, cognouit te factorem suū,con
uertit fluenta retrorsum. hæc Leo. Non mirum
si baptista contremuit,qn̄ sub manib9 suis humi-
liatur cui omne genu,cœlestiū,terrestrium,& in-
feruorum curuatur. Vnde Bernardus: Inclinatur
sub baptistæ manibus,caput adorandum angelis,
reuerendum potestatibus, tremendum principa-
tibus. Quid mirum,si tremit homo: nec audet at
tingere sanctum dei verticem? Quid vel ipsa co-
gitatione non contremiscit. O q̄ altum erit in iu
dicio caput istud,quod modo sic inclinatur:& ver
tex qui modo tam humilis videtur, quàm subli-
mis & erectus tunc apparebit! hęc Bernar. Domi-

nus verò probat quidem famuli sui, fidele seruitu K
tis obsequium, sed dispensationis suæ manifestat
mysterium,dicens: ⌊Sine⌋ id est permitte ⌊modo⌋
scilicet me à te baptizari in aqua: vt tu postmo-
dum à me baptizeris in spiritu: quia mysterium
est quod ago. In quo secundum Chryso. ostendit
quia postea Christus Ioannem baptizauit. ⌊Sine
modo⌋ vt qui formam serui assumpsi expleam,&
humilitatem eius. Et subiūgit: ⌊Sic enim⌋ facien
do, dum ego superior & non indigēs à te suscipio
baptismum ⌊decet nos⌋ me suscipiēdo, & te bapti
zando ⌊implere⌋ & dare exēplum implendi ⌊om-
nem iustitiam.⌋ Et accipitur hic iustitia,non pro Iustitia.
vt est virtus specialis, vitio auaritiæ opposita: sed
generaliter prout includit omnem virtutem, seu
omnium virtutum perfectionē, Secūdum Chry-
sosto. quod dicit tale est: Omnia iam legalia com
pleuimus: nec vllum transgressi sumus aliquando
mandatum: vnum adhuc deest solummodo,opor
tet etiam istud adiungi, sicq; à nobis iustitia om-
nis implebitur. Iustitiam verò hic complemen-
tum cunctorum nominat mādatorum,ostendens
hanc verā esse iustitiam: vt ipse dominus ac ma- L
gister omne in se salutis nostræ sacramētum im-
pleret. Mandatum siquidem erat hominibus,ba-
ptismum subire prophetæ. Vel omnē iustitiam,
faciendo vnicuiq; quod suū est. Qui enim Chri-
sti baptismum suscipit,miseretur animæ suæ pla Eccli.30.
cens deo,salutis medelam suscipiens,& humiliter
subditur creatori suo, eius institutioni obediens:
proximùmque exemplo ædificat,eum ad bonum
inducens. Sic ergo omnem iustitiam implet: quia
deo,& sibi,& proximo facit quod debet. Vel om-
nem iustitiā faciendo, prius quod postea fieri de-
bet ab alijs. quasi diceret: Ideo me nūc subdo tibi
minori: ne dedignentur maiores à minoribus ba-
ptizari vel regi. Vnde Ambrosius: Quæ est iu-
stitia, nisi quod alterum facere velis, prior ipse in-
cipias,& tuo alios horteris exēplo? Vnde & Chri-
sostomus: Non ergo sui causa baptizari dominus
voluit,sed causa nostri: vt impleret omnem iusti-
tiam. Iustū est enim vt quod quis docet alterū fa-
cere, prior incipiat. Quia igitur dominus magi-
ster humani generis venerat, exemplo sui docere
voluit quid esset faciendum: vt discipuli magi- M
strum, serui dominum sequerentur. Vnde etiam
Augustinus: Voluit facere quod faciendum om-
nibus imperabat: vt domin9 & magister doctrinā
suam non tam verbis insinuaret, quàm actib9 ex-
erceret. Vel secundum Rabanum, sic decet nos
exemplum dare omnis iustitiæ implendę in ba-
ptismo: sine qua non aperitur aditus regni cœle-
stis: vt discant homines neminem sine vnda ba-
ptismi perfectum esse. Vel omnem iustitiam, id
est omnem & superabundātem humilitatem: ma-
ior enim pars iustitiæ, est humilitas. Est quippè
debita & sufficiens humilitas omni iusto necessa-
ria, maiori se subdere propter deum,& non pręfer
re se æquali: abundans, se subdere æquali, & non
præferre se minori: perfecta & superabundās, sub-
dere se minori, & non præferre se alicui: & hunc
tertium gradū Christus hic tenuit: ideo omnem
humilitatem impleuit. Vnde Bernardus: Est au Iustitia
tem quędam iustitia stricta & angusta valde ita strictissi-
vt q̄cito pedē verteris, in peccati foueā cadis: nec ma.
præponere se æquali, nec æquare prępofito. Hui9
diffinitio est,

A diffinitio est, reddere vnicuiq; quod suum est. Est altera latior & amplior iustitia, nec æquare se pari, nec inferiori præponere. Sicut enim grandis & grauis superbia est præferre se æquali, aut æquare prælato: sic grandis humilitas est inferiorem se exhibere æquali, & æqualem inferiori. Maxima & plena iustitia est, inferiorē se exhibere etiam ipsi inferiori. Sicut enim summa & intolerabilis superbia est, superiori se præponere: ita inferiori se subdere, summa est & plena iustitia. Quòd ergo Ioannes ait: Ego à te debeo baptizari, de prima fuit qua superiori se subdidit. Quod autē Christus fecit, de plena iustitia fuit: siquidem ille seruuli sui se manibus inclinauit. Videat nunc quilibet quem imitetur, hunc, an eum qui extollitur

2.Thes. 2. suprà omne quod creditur aut colitur deus. Et

Psal.61. iterū: Nonne deo, inquit, subiecta est anima mea? Aut parum est esse subiectum deo, nisi sis & om-

1.Petri.2. ni humanæ creaturæ propter deum. Sic enim decet nos, inquit, implere omnē iustitiam, id est, con summationē (profectò) iustitię, in humilitatis perfectione cōstituens. Vade & tu ad minorem, si vis

B iustitia esse perfectus: defer inferiori, & minori te

Iustitiæ indicia. inclinato. Hæc Bernar. In hoc apparet iustitia in humili: quia alienum non surripit, nec sibi attribuit quod nō debet: sed vnicuique ius suum reddit. Nō surripit honorem & sibi attribuit, sed deo honorem & sibi retinet vilitatem. Nō lædit proximum, nec eum dijudicat, nec præfert se alicui vel comparat: sed minorem omnibus se reputat, & locum nouissimum sibi eligit & optat. Vides itaque qnomodo augmentata est domini humilitas a præcedentibus. Ibi enim parentibus subditus erat: hic verò se etiam seruo subijcit, seq; vilificat, ac setuum iustificat & magnificat. Sed & in alio considera quomodo eius creuit humilitas. Nam vsque modo conuersatus est humilis, quasi inutilis & abiectus. Hic autē etiam peccator voluit apparere hominibus. Peccatoribus enim prædicabat Ioannes pœnitentiam, & eos baptizabat: & dominus Iesus inter eos & coram eis baptizari voluit, tanquam vnus ex illis. Et licèt idem dici

C posset de circuncisione, quia voluit peccator apparere: tamen hic plus est: quia coram turba pu-

An prædicaturus cõuenienter vt peccator baptizatus est Christus. blicè, sed ibi magis occultè. Sed nōnne timendum fuerat, cùm ipse se amodo vellet intēdere ad prædicandū, ne tanquam peccator sperneretur. Non propterea dimisit humilitatis magister, quin profundissimè se humiliaret. Ipse ergo propter nos instruendos voluit apparere quod non erat, in sui abiectionem & despectionem: at nos econtrà volumus apparere quod non sumus, in nostram gloriam & laudem. Si quid in nobis videtur esse probitatis, ostēdimus: defectus verò, q in nobis sunt, celamus. Ex hoc etiam poteris eius humilitatem cōsiderare, quòd in suscipiendo baptismum, & in alijs quæ secundum legem debebantur, dominus legis & suprà legem existens, faciebat vt cęteri homines, nec volebat vllas habere prærogatiuas speciales. Non sic multi in communi congregatione positi faciunt, qui præ cæteris prærogatiuas singulares habere volūt. Cùm ergo Ioannes cognouisset iustitiam, sic & tali ordine debere compleri: spiritus enim in momento eum docuit quod prius nesciuit, tunc] consensit & [dimisit eum] à se baptizari, id est, non vlterius restitit: nō vlterius contradixit, quinimmo vt baptizaretur ac- D quieuit, & eum secundum suam voluntatem facere permisit. Quasi tenebat eum Ioannes, & reuerentia prohibendo, sed] dimisit eum [obediendo: vera enim est humilitas quā comes obedientia nō deserit: & ideo officium quod prius timens & expauescens humiliter recusauit, postea cōsentiens & obediens deuotè impleuit. Vnde Bernar. Bernar. de

Acquieuit Ioannes & obediuit, baptizauit agnū Christo ba

dei & aquis lauit. Nos abluti sumus, non ille: quia ptizato.

nobis lauādis aquę cognoscūtur ablutę. Hęc Ber. Nunc ergo bene ipsum dominum conspice. Spoliat se dominus maiestatis sicut quilibet alius homunculus, & creator elementorum subijcit se humili elemēto aquæ: & mergitur in aquis frigidis, tempore magni frigoris, pro nostro amore. Operatur nostram salutem, tactu sacri corporis aquas mundans & consecrans, ac vim regenerationis & ius baptismatis eis conferens, sacramentumq; baptismatis sanctificans & constituens, ac crimina nostra lauans & purgans, desponsat sibi vniuersalem Ecclesiam, & omnes animas fideles: nam in fide baptismatis desponsamur domino nostro Ie- E

su Christo, propheta in persona ipsius dicente: Desponsabo te mihi in fide: vnde hæc solennitas Oseæ.2.

& hæc operatio valde vtilis est & magna, & ideo lætanter cantat Ecclesia: Hodie cœlesti sponso iuncta est Ecclesia, quoniā in Iordane lauit Christus eius crimina. Vnde Ansel. At verò vbi robustioris ætatis plenitudo aduenit, missurus manus ad fortia, egressus in salutem populi tui, vt gygas fortis ad currendā viam totius nostræ mi- Psal.18.

seriæ. Et primùm quidem vt per omnia te fratribus assimilares, seruum tuum baptizantem peccatores in pœnitentiam, tanquam peccator adisti: baptizari quoq; te postulasti. Innocens agne dei, quem nulla peccati stilla vel cogitatio vnquā maculauit, baptizatus es: nō te in aquis, sed aquas in te sanctificans, vt per eas sanctificares nos. Vnde & Chrysost. Baptizatus est Christus Ioannis ba- Quòd

ptismo, vt ex ipsa natura baptismatis scias, quia Christ⁹ p

neque peccati causa, neque propter indigentiam sui bapti-

domi spiritus baptizatus est. Iudaicum quidē ba- zationem

ptisma aboletur ac desinit, nostrum verò sumit baptismũ

exordium: quodq; in pascha mutatione factū est, sacrauit. F

idipsum efficitur etiā innouatione baptismatis. Nam & pascha dominus cùm vtrunq; celebrauerit, illi quidem terminum posuit, huic verò principium. Hic verò postquam Iudaicum impleuit baptisma, continuò & ianuas Ecclesiæ reserauit. Sicut ergo in vna tunc mensa, ita in vno nunc flumine: & recepit vmbram, & addidit veritatem. Sancti enim spiritus gratia in Christi baptismate est, Ioannis verò baptisma hac donatione priuatur. Et iterum: Quia ergo nouum baptisma daturus erat ad humani generis salutem & remissionem peccati, prior ipse baptizari dignatus est: non vt peccata deponeret, qui peccatum solus nō fecerat, sed vt aquas baptismi solus sanctificaret ad diluenda peccata credētium. Nunquam enim aquæ baptismi purgare peccata credentium potuissent, nisi tactu dominici corporis sanctificatę fuissent. Ille ergo baptizatus est: vt nos lauaremur à peccatis. Ille tinctus est aqua, vt nos à delictorū sordibus purgaremur. Ille lauacrum regenerationis accepit, vt nos ex aqua & spiritu sancto renasceremur,

G nasceremur. Baptismum ergo Christi ablutio est peccatorum nostrorum, & renouatio vitæ salutaris. Per baptismum enim peccato morimur: sed Christo couiuimus. Vitæ pristinæ sepelimur, sed nouę vitę resurgim⁹. Vetusti hominis errore exuimur, sed noui hominis indumēta suscipimus. hęc Chrysosto. Congruè autem voluit dominus in Iordane baptizari, vt ibi aperiretur ianua regni cœlestis, vbi datus est aditus filijs Israël intrandi terram promissionis: quia sicut per illud flumen filij Israël transierunt ad terrā promissam eis per dominum, sic per baptismum fideles transeunt ad terram viuentium. Et etiam ideo, quia Iordanis est fluuius medius gentium & Iudæorū: & baptismus communis est gentibus & Iudęis venientib⁹ ad fidem & Christum. In Iordane quoq; baptismus domini, in Helia, & Heliseo, Iosue, & Naamā prefiguratus fuit: quia in his figura baptismi præcessit. In aqua verò baptizatus est: quia aqua est contraria igni: & peccatum est ignis: vnde & igne supplicij punitur. Vt ergo hic ignis extinguatur, in aqua baptizatus est. Aqua etiā sordes abluit, sitim extinguit, imaginē reddit: ita gratia spiritussancti in baptismate sordes peccatorū abluit, H sitim animę verbo dei restinguit, imaginem dei per culpam amissam restituit. Et ex hoc quòd dñs in aqua est baptizatus, trahitur argumētum quòd in alio liquore quàm in aqua non potest fieri baptismus. In aqua etiam vniformiter baptismus consecratur: quia à dextro latere aqua manauit, & quia nullus liquor adeo ad abluendum valet, & apud omnes faciliter acquiritur, ne se aliquis propter inopiam excuset. Et licèt spiritus mundet interius, tamen necessaria est aquæ lauatio: quia sicut ex duobus est homo, scilicet ex corpore & anima, sic ex duobus renascitur, scilicet spiritu sancto & aqua. [Factum est autem vt cùm baptizaretur,] à Ioanne ferè [omnis populus,] terræ illius, id est, multi de omni populo [& Iesu,] à Ioanne [baptizato,] ac post baptismum de aquis ascendente, & pro baptizādis, vt spiritum sanctum acciperent, orante [apertum est cœlum,] id est, inæstimabilis splendor factus est circa Christum, & I tantus fulgor circumfulsit eum, ac si cœlum empyreum apertum videretur, cœloq; aëreo & sydereo reseratis splendor cœli empyrei terris infunderetur. Non quòd cœlum tunc diuisum fuerit: nō enim illa apertio in corpore cœlesti, sed in aëre fuit: sed quia aperiri videbatur sicut in coruscatione solet fieri, in qua cœlum aperiri videtur: & per hoc significabatur gloriam cœlestem aperiri credentibus in Christum, & quòd renatis aperitur, & patet ianua regni cœlestis, & aditus in cœlum, qui pręclusus fuit homini per peccatū. Vnde Chrysost. Siquidem in eius baptismo aperti sunt cœli, vt discas etiā cùm tu baptizaris hoc inuisibiliter fieri, iam deo te ad cœlum vocante, nihilq; in terra commune habere suadente. Et iterum: Dicit autem, apertum est cœlum, tanquā hactenus reclusum fuisset. Iam autem ouili superno & infimo in vnum redacto, & vno existente omnium pastore, cœlū patuit, & homo terricola ouis aggregatus est angelis. vnde & Beda: Iesu autem baptizato & orante apertum est cœlū: quia dum corporis humilitate dñs vndas Iordanis subijt, diuinitatis suæ potentia cœli nobis ianuas pandit:

Cur in Iordane baptizat⁹ est dominus.

Iesus cur in aqua baptizat⁹ ē.

Aquæ proprietates.

Lucæ. 3.

Cœli apertio super Christū.

dumq; caro innoxia frigentib⁹ tingitur aquis, opposita quondā noxijs romphea extinguit ignea. K Hæc Beda. In hoc etiam quòd Iesu baptizato & orante cœlum apertum est, significatur quòd oratio mundi & sancti hominis cœlū penetrat. Orauit autem Christus, vt nos informaret ad orandum post baptismū, & vt ostenderet nobis orandi ordinem & necessitatem. Ordinem, quia ad hoc quòd placeat oratio, oportet prius mundari & baptizari quàm orare. Necessitatem, quia baptismalis gratia indiget per orationem conseruari: & vt daret exemplum quòd in receptione sacramentorum, debet mens hominis in deum eleuari. vnde Beda: quòd Iesus, cuius omnia quę patris sunt, baptizatus orasse memoratur, ad nos informandos actum non dubitatur: quibus post lauacrum baptismatis vt aula cœli pandatur, ideo non ociosè viuendū, sed ieiunijs ptecib⁹ atq; eleemosynis est insistendū: qa etsi peccata sunt omnia in baptismo laxata, nō adhuc tamē est carnis fragilitas solidata. Nam quasi trāsito mari rubro gratulamur submersos Aegyptios, sed in deserto mundanæ cōuersationis hostes occurrūt alij, qui duce Christi gratia nostro sudore vincātur, donec perueniamus ad patriam. hæc Beda. L [Et descendit spiritussanctus,] visibiliter in columbæ specie, ac requieuit super eum, sedens super caput ipsius. Descendit, inquam, non per gratiam: quia à primo instanti conceptionis suæ plenus fuit spiritu sancto: sed descendit in signo visibili, & hoc triplici ratione. Primò, ad indicandum alijs, quòd in ipso esset plenitudo gratiæ. Secundò, ad innuendum quòd in baptismo datur spiritussanctus accedentibus nō fictè. Tertiò, ad ostendendum quòd ipse est qui per spiritum sanctum baptizat mundando à sorde. Apparuit autē in corporali specie columbæ, quatenus mitem & simplicem sine felle omniq; amaritudine eum esse, & nos per mansuetudinem colligere eum venisse, seq; mansuetos & humiles inhabitare ostenderet. Ideo etiam in columbæ specie apparuit, vt in hominib⁹ habētibus charitatem dei, quę præcipuè in columba est, spiritum sanctum esse designaret. Vnde Chrysosto. M Ideo autem spiritussanctus speciem columbæ suscepit, quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix est charitatis. Omnes autem species iustitiæ, quas habent serui dei in veritate, possunt habere serui diaboli in simulatione: solam autem charitatem sancti spiritus, non potest immundus spiritus imitari. Ideo ergo hanc priuatā speciem charitatis sibi seruauit spiritussanctus: quia per nullius testimonium sic cognoscitur vbi est spiritussanctus, sicut per gratiā charitatis. Et secundum eundem Chrysosto. respondet etiam figuræ veteris testamenti. Sicut enim in diluuio columba apparens, & ramum virentis oliuæ deferens, ostendit signum clementiæ dei, his qui residui fuerunt ex aquis diluuij, & omnem orbis terrarum tranquillitatem annunciauit: ita & nunc in baptismo veniens spiritussanctus in colūbæ specie, ostendit signū diuinæ clementiæ: qua virtute baptismatis & peccata remittit, & gratiam confert, & liberatorem nobis demonstrās, pro ramo oliuæ adoptionem generi humano affert. Nihilominus tamen omnis baptizatus septem virtutibus in columba significatis debet repleri & perfici. Quicunque

Oratio Christi post bapt.

Spiritussancti visibilis descensus triplici de causa.

Spiritussanct⁹ cur in specie colūbæ apparuerit.

Charitas spiritum sanctum indicat.

Gene. 8.

Columbæ proprietates septem virtutes indicātes.

A cunque enim est perfectus, debet esse perfectus quantū ad seipsum, quantum ad proximum, quātum ad deum: & omnia ista significantur per proprietates in columba repertas. Quātum ad seipsum duplici propeietate: quia colūba habet gemitum pro cantu, & caret felle: sic homo debet habere in se contritionem pro peccatis, & gemitum cum lachrymis, & debet carere felle amaritudinis peccati, & ira irrationabili. Quantum ad proximum triplici proprietate: quia columba rostro nō lędit, sic nec sanctus cuiquam detrahit. Vnguib⁹ nil rapit, sic sanctus aliena non recipit. Pullos alienos tanquam suos pascit, sic sanctus per suam compassionem indigentibus sua tribuit. Quantum ad deum duplici proprietate: quia columba super aquas residet, vt vmbra accipitris in aqua præuisa mergat se & euadat, sic sanctus super fluenta diuinæ scripturæ residere & oculum habere debet: vt diaboli versutias & incursum euadere queat: meliora grana eligit, & mundo vescitur: sic sanctus sanas sententias quibus pascatur eligit, & in solo deo in quo puritas summa est recreatur.

B Vnde sicut columba in cauernis petræ nidificat, sic sanctus in plagis mortis Christi, q petra firma est, nidum: id est, suum refugium & spem ponit.

[Et vox patris,] testimonium filio prębentis [intonuit] & audita est de sublimi scilicet de nube dicens: [Hic est filius meus dilectus,] prę cæteris: qa nō adoptiuus vt cęteri, sed naturalis. Vnde Chry. Suus vtique non per adoptionem gratiæ, neque per electionem creaturæ, sed suus proprietate generis & veritate naturæ. Et vt ait Hierony. Sedit columba super caput eius, ne quis putaret vocem patris ad Ioannem factam, non ad dominum. [In quo mihi complacuit,] id est in quo volūtas mea cōplebitur de salute generis humani. Alius verò euangelista sic dicit: [Tu es fili⁹ meus dilectus, in te mihi complacuit,] id est, in te & per te constitui quod mihi placet facere, & quæ agenda sunt agere, id est, genus humanum redimere. Vel mihi complacuit, id est, completè & totaliter placuit. Nihil enim vnquam deo displicuit in eo, sicut in nobis, qui prius fuimus natura filij irę. Vnde Ber.

Matt. 3. — *Quomodo dei fili⁹ Christus.* — *Lucæ. 3.*

C Verè enim hic est, in quo nō est quod patri displiceat, quod oculos maiestatis offendat. vnde & ipse ait: Omnia quæ placita sudt ei, facio semper. Donet nobis dominus Iesus qui semper placet patri, vt nos per ipsum mereamur placere sibi. Secundùm Bedam, tantum durauit splendor, quamdiu paterna vox audita est: & cum ea terminatus est. Ipsum autem filium audire, huic credere & obedire, pater nos admonet dicens: [Ipsum audite.] Cui enim nisi sapientiæ, iustitiæ, & veritati credere debemus? Vnde Bernar. Ipsum, inquit, audite. Ecce domine Iesu vel nunc iam loquere, licentiam loquendi habes à patre. Quamdiu virtus & dei sapientia quasi infirmus aliquis, & insipiens lates in populo? quamdiu nobilis rex, & rex cœli fabri filium te pateris appellari pariter & reputari? O humilitas virtutis Christi, ô sublimitas humilitatis, quantū confundis stultitiam meæ vanitatis, parum aliquid scio vel magis scire mihi videor: & iam silere non possum, impudenter & imprudenter me ingerens, & ostentans, promptus ad loquendum, velox ad docendum: tardus ad audiendum. Et Christus cùm tanto tēpore silebat,

Ioan. 8. — *Bernard⁹ inuitat Christum vt loquat.* — *Humilitas Christi.*

cùm seipsum sic abscondebat, nunquid inanem gloriam metuebat? Quid timeret ab inani gloria, qui est vera gloria patris? Vtique timebat: sed non sibi. Nobis timebat ab illa, quibus nouerat esse timendum. Nobis tacebat, & nos instruebat. Tacebat ore, sed instruebat opere: & quod postea docuit verbo, iam clamabat exēplo. Discite à me: quia mitis sum, & humilis corde. Nā de infantia domini parum aliquid audio. Extunc iam vsque ad hunc trigesimum annum nihil inuenio. Nunc verò iam non potest latere, qui tam manifestè demonstratur à patre. Hæc Bernar. Et hæc est autoritas quā suprà allegaui, per quam apparet quomodo siluit domin⁹ Iesus ad nostram instructionem: & tacendo ore, instruxit opere. Ipsius igitur exemplo stude & tu taciturnitati: quia qui de omnibus tacet, de omnib⁹ pacem habet. Stude inquam & nitere: quia vt ait Ambro. Rarior est tacendi virtus, quàm loquendi. Vidisti ergo vbique in domino Iesu humilitatem redolere, quę est virtus magnifica. & valde necessaria: eo quòd studiosius quærenda, & etiam affectuosius amanda est,

D — *Matt. 11.* — *Taciturnitas cōmēdatur.*

E quia domin⁹ in singulis actibus suis studuit eam signanter obseruare, & exemplum inde alijs ostendere. Sic ergo in hoc opere excellentissimo tota trinitas modo singulari se manifestādo apparuit, largè apparitionē accipiendo: & sic trinitatis pręsentia baptismus consecratur. Pater apparuit in voce, filius in homine seu carne, spiritussanctus in columba. Differenter tamen, quia filius apparuit in homine in vnitate suppositi, Ioannis primo: sed in apparitione aliarum personarum erat vnio per modum signi. Caro enim vnita erat filio in vnitate suppositi, vox autem & columba non habebant vnitatem suppositi cum patre & spiritu sancto, sed tantum in præsentatione signi. In columba ergo fuit spiritus, non spiritus fuit columba: † quæ ei tamen non fuit vnita: non enim fuit incolumbatus, quia præter naturam humanam nunquam vnquam creatura fuit deo personaliter vnita, nec infuit ei per gratiam: sed per apparitionem & signum, quę peracto officio suo post apparitionem in primordialem, & præiacentem materiam redijt: vnde sumpta fuerat, sicut etiam sentitur de alijs figuris in quibus dominus apparuit.

Trinitas post Christi baptismum quô differēter apparuit. — *Spiritussanctus quomodo in columba fuit.* — *† nō colūba in spū.*

F Apparuit autem mysterium trinitatis domino baptizato, & non cùm baptizaretur: quia cùm non egerat gratia mundante, nō est baptizatus baptismate suo: sed Ioannis. Baptismus autem Ioannis dabatur in nomine venturi, baptismus verò Christi datur in nomine trinitatis, & ideo non decuit in actu baptismi: sed postea nomen trinitatis explicari: vt distantia pateret inter baptismum Ioannis qui non in nomine trinitatis dabatur, & inter baptismum Christi, cui hæc forma seruabatur. Et per talem apparitionem trinitatis baptizato Christo factam, significatum fuit quòd baptismus deberet conferri in nomine patris & filij & spiritus sancti. In primitiua tamen Ecclesia ad tempus collatus fuit baptismus in nomine Christi: vt nomen Christi in reuerentia haberetur maiori: ad excludendum illorū errorem qui virtutem baptismi attribuunt ministris dicentes: Ego sum Pauli, ego sum Cęphe, &c. sed illis causis cessantibus redijt Ecclesia ad formam prædictam. Et ponitur hic triplex effectus baptismi quem

Trinitas cur baptizato apparuit. — *Acto. 19.* — *Matt. vlt.* — *Baptismi in primitiua ecclesia forma.*

G quem baptismus causat, maximè post passionem Christi, scilicet cœli apertio: quia cœlorum regna patent renatis in baptismo, spiritus sancti missio, cuius gratia ac donum confertur in eo:& paterna locutio quæ baptizatos regenerat in filios adoptionis, qui sibi complacent: quia per baptismum de filijs iræ fiunt filij gratiæ, & regeneramur in spem vitæ æternæ. Considera hæc singula diligenter & erige animum, vt aperto iam trinitatis cœlo sursum feraris in deum. In humilitate quoque mentis persiste, vt spiritus sancti dono & paterno colloquio munerari merearis. Vnde Ansel. In Iordane sub manu Ioannis se ad baptismũ inclinans paternam vocem audiuit, & spiritus sancti aduentum in columba suscepit: vt nos doceret in humilitate mẽtis quæ (per Iordanem notatur, Iordanis enim descẽsio eorum interpretatur) debere consistere, ibiq; superni patris honorari colloquio, de quo dicitur: Quia cum simplicibus sermocinatio eius:& spiritus sancti præsentia sublimari, qui super humiles requiescit:& hoc sub manu Ioannis qui dei gratia dicitur: vt eidem gratię

H quicquid à deo percipimus, nõ nostris meritis adscribamus. Hæc Ansel. Fuit autem baptismus in

Figuræ baptismi.

mari æneo, id est, in lauatorio præfiguratus, quod

2.Para.4.

ante templi introitum Hierosolymæ erat collocatum. Sacerdotes enim qui templum domini ingressuri erant, in lauacro illo se lauare necesse habebant: ita omnes qui volunt intrare in cœleste templũ domini, necesse habẽt prius per baptismũ lauari. Duodecim boues ænei mare portauerunt: quia duodecim Apostoli baptismum Christi per totum mundũ dilatauerunt. Lauatorium circũtectum & ornatum erat speculis mulierum, vt ingressuri templum viderent, si aliquam maculam vel indecentiam haberent: sic baptismus requirit conscientiæ perfectionem, peccati displicentiam, & cordis cõtritionem. Istud etiam figuratum est,

4.Reg.5.

in Naaman Syro gẽtili & leproso, qui ad iussum Helisæi septies in Iordane baptizabatur, & sic ab omni lepra sua mundabatur. Per septenam aquæ Iordanis lotionem pręfigurauit Helisæus septem mortalium peccatorum in baptismo ablutionem.

I Caro Naaman facta est vt caro pueri, ita peccatores efficiuntur mundi sicut paruuli. Istud etiã

Iosue.4.

præfiguratum est in transitu Iordanis quando filij Israël intrauerunt terram promissionis: quia prius transierũt Iordanem, figuram baptismatis. Sic oportet omnes per lauacrum baptismi transire, qui desiderant ad terram promissionis peruenire. Arca testamenti quæ in medio Iordanis stabat, Christum qui in Iordane baptizandus erat figurabat. Duodecim lapides quos populus tulit de Iordanis alueo pro memoriali perpetuo, sunt duodecim Apostoli, qui per orbẽ terrarũ testificati sunt baptismũ Christi.

Baptismi institutio & confirmatio.

Circa præmissa est sciendũ quòd dñs baptismum suum insinuauit & instituit, institutum cõfirmauit. Instituendo insinuauit verbo, & facto: verbo cùm dixit: Nisi quis

Ioan.3. Matt.3. Lucæ.3.

renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. facto, quando baptizatus est à Ioanne. Instituit facto & verbo: Facto, quando discipuli baptizabant eius autoritate. Verbo quãdo misit discipulos ad prædicandum, & baptizandum. Institutum confirmauit, & facto, & verbo. Facto quando de eius la-

Ioan.19. Marc.vlt.

tere, sanguis & aqua exierunt. Verbo quando post resurrectionem misit discipulos in mundum vniuersum, prædicare & baptizare. Hic gratia huius tanti sacramenti: scilicet baptismi primò à Christo incitati, de sacramentis aliquid videamus. K

Medicãdi ratio optima à medico cœlesti seruata.

Circa quæ sciendum, quòd cœlestis medicus humani generis reparatiuus tali modo sanauit ægrotum: sicut optimè cõpetebat. Ægrotus homo est, morbus autem originalis culpa est. Origo verò illius culpæ, licet principaliter fuerit ex consensu rationis: occasionẽ tamen sumpsit ex sensibus carnis. Ad hoc ergo quòd medicamen respondeat morbo, oportuit quòd non tantum esset spiritualis: verumetiam aliquid haberet de sensibilibus signis: vt sicut sensibilia fuerũt animæ occasio labendi, ita essent ei occasio resurgendi: propterea medicina nostri vulneris, conuenit in ecclesiasticis sacramentis.

Sacramẽtorum institutio.

Instituit autem deus sacramenta diuersimodè: quædam scilicet ante aduentum suum, vt matrimonium, & pœnitẽtiam: sed hęc duo confirmauit in lege euangelica, & cõsummauit dum nuptijs interfuit, & dum pœnitentiam prædicauit. Alia quinque sacramenta so-

L lus Christus initiauit, baptismum quidem ipsum suscipiendo, & deinde formam dando. Confirmationem manuum paruulis imponendo. Vnctionẽ discipulos ad curandum mittendo, qui infirmos vngebant oleo. Ordinem verò, potestatem ligandi & soluendi, ac confitendi, sacramentum altaris tribuendo, Eucharistiam cõficiendo & dando discipulis imminente passione sacramentum corporis & sanguinis sui.

Sacramẽtorum instituendorũ causæ.

Instituta quoque sunt sacramenta, multiplici de causa. Primò, propter humiliationẽ: magna enim humilitatis exhibitio est in istis visibilibus & homine multum inferiorib⁹ à deo quærere salutem, quam superbia perdidit. Secundò, propter eruditionẽ, qua rapitur & promouetur. Tertiò, propter congruentiam: quia homo per peccatum se subdidit, per affectum rebus corporalib⁹: ideo decens fuit vt deus per quædam signa corporalia spiritualem adhiberet hominib⁹ medicinam. Quartò, propter excitationem qua homo ocium & noxiam occupationem deuitet, & se in bono missam audiendo, eucharistiã suscipiendo & similia faciendo exerceat. Quintò, pro- M

pter congruitatem medicinæ: quia cùm medicus sit deus & homo, congruenter medicina debet cõtinere aliquid diuinum: scilicet inuisibilem gratiam, & aliquid humanum: scilicet visibilem gratiæ formã. Sextò est congruitas ex parte infirmi: quia cùm infirmus sit homo, constans ex corpore & spiritu, spiritus autẽ in corpore nõ bene capiet spiritualia, nisi in corporalibus: congruũ fuit dare medicamenta spiritualia in rebus corporalibus: sic pillulæ dantur in nebula. Septimò propter argumentum meriti: multum enim valet ad meritum quãdo deo creditur in his vbi humana ratio non præbet experimentum.

Sacramẽtũ in trib⁹ consistit.

Consistit autem sacramentum in rebus & factis, ac dictis. Res sacramentales sunt: vt aqua, oleum &c. Facta vt baptizandorum submersio, sufflatio, & huiusmodi. Dicta velut sanctæ trinitatis inuocatio, oratio &c.

Sacramẽti diffinitio.

Sacramentum est visibile signum inuisibilis gratiæ, vt cùm quis baptizatur, ipsa exterior corporis ablutio, quam videmus, signum est interioris ablutionis animæ, quæ consistit in peccatorum remissione quam non videmus. Educti quidem sumus

A ſumus de Aegypto per baptiſmum, tanquam per mare rubrum: quia ſanguine Chriſti conſecratū, mortuis inimicis, id eſt, peccatis noſtris. A morte quippe Chriſti & ſanguinis effuſione, habet baptiſmus virtutē & efficaciam, ſicut & alia ſacramenta, ſiue ante legē, ſiue in lege. Per hunc enim Chriſtus peccata quę facta ſunt dimittit, adiuuat ne amplius fiant, perducit vbi omnino fieri non poſſunt. Ratio numeri ſacramentorum eſt: quia ordinantur contra triplicem culpam, & quadruplicem pœnam. Vnde baptiſmus ordinatur contra peccatum originale, pœnitentia contra mortale, extrema vnctio contra veniale, confirmatio contra impotentiam, ordo contra ignorantiam, euchariſtia contra malitiam, matrimonium contra concupiſcentiam, quam temperat & excuſat. Quia verò character eſt ſignū diſtinctiuum indelibile ſpirituale: ideo nō confertur in ſacramentis quæ ſolent iterari ſicut eſt pœnitentia, matrimonium, vnctio, & euchariſtia. Baptiſmus verò, & cōfirmatio, & ordo characteres imprimunt, per quos indelibiliter impreſſos ſemper diſtinguuntur qui recipiunt. Per baptiſmum enim fit diſtin-

B ctio fidelium ab incredulis, per confirmationem fortium ab infirmis, per ordinē clericorum à laicis: vnde nullatenus poſſunt iterari. Et quanuis hæc tria ſacramenta propter characteris impreſſionem non iterentur, tamen commune eſt hoc omnibus: non iterari ſuper eandē perſonam & materiam, & ex eadem cauſa, & hoc eſt ideo ne fiat cōtumelia ſacramento. Ex hoc enim credi poſſet quòd ſacramenta prius diſpenſata fuiſſent inefficacia & inepta.

Sacramēti efficacia.

Sacramētorum numeri ratio

Character in non iterandis.

Oratio.

CLementiſſime Ieſu, qui per manus Ioannis baptizari voluiſti: quia fidem quā in primo lauacro promiſi irritā feci peccando, ad ſecundum recurro lauacrum pœnitēdo. Confiteor tibi deus ego peccator & reus me grauiter peccaſſe, cogitatione, locutione, opere, & omiſſione: innumerabilia ſunt peccata mea, & circunſtantiæ eorum, nō tantum me in laqueis adduxi peccatorum: ſed & multos qui mea ſuaſione, exemplo, negligentia, vel occaſione aliqua peccauerunt, pro quorum & meis obnixè depre-

C cor peccatis: vt omnia nobis indulgeas miſericorditer & abſtergas: Amen.

De ieiunio & tentationibus domini. Correſpondet euangelio: Ductus eſt Ieſus in deſertū à ſpiritu ſancto. Caput. XXII.

POſtquam dominus Ieſus fuit baptizatus, regreſſus eſt ab Iordane plenꝰ ſpiritu ſancto, plenitudine ſuperabundantię, de cuius plenitudine nos omnes accepimus. Et incontinenti ac ſine mora, [ductus eſt,] ſpontaneè [in deſertū] ſuper quendam montem mirę altitudinis dictum Quarantena, qui eſt inter Hierico & Hieruſalē, diſtans à Hierico duobus miliaribus, & à Hieruſalem duodecim vel circa. In prædicto deſerto latrones morari ſolebant, qui locus vocatur Domyn, quod ſanguinem ſonat, propter effuſionem ſanguinis quam ibi latrones faciebant. Specialiter Domyn eſt caſale, vbi ille qui deſcendit à Hieruſalem in Hierico incidit in latrones, quaſi circa mediū in via quæ de Hierico ducit in Hieruſalem à parte auſtrali deſerti Quarantenæ: de-

Ioan. 1.

Matth. & Lucæ. 4.

Quarātena mōs eſt.

Domyn.

inde eſt Bethania, & Bethphage, & Hieruſalē: & trāſit via in latere auſtrali montis Oliueti. Quia

D ergo homo qui ibi incidiſſe dicitur in latrones, gerebat figuram Adæ qui à dæmonibus eſt victus, cōueniens fuit vt ibi hiſtorialiter & ſecundū rem Chriſtus ſuperaret diabolum, vbi figuraliter & ſecundum ſimilitudinem diabolus dicitur hominem ſuperaſſe primum. Vnde dicitur quòd Samaritanus eadem via deſcendit: quia carne indutus filius dei, qui eſt cuſtos hominum, eaſdem tentationes ibi ſuſtinuit. Pugnaturus quidem dominus cum diabolo, in deſertum ſeceſſit: vt nobis oſtenderet, quòd qui perfectè laqueos tentationum eius vult ſuperare, non ſolum turbas dæmonum: ſed etiā ſocietatem malorū hominum, aliquando quidē corpore, ſemper autē mente debet vitare & fugere: exemplo illius qui in regali aula, & inter turbas populares poſitus dicebat: Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Nos ergo exemplo Chriſti & Ioannis agitemur à ſpiritu ſancto, non per hypocriſim à maligno in deſertum loci & ſolitudinis, vel ſaltem in deſertum noſtri pectoris & cōtemplationis: vt quieti à ſtrepitu mundi melius deo vacemus, & in mente ſeculum deſerēres,

E quaſi manna deſerti ſola æterna gaudia eſurire diſcamus. [Ductus eſt igitur Ieſus a ſpiritu] ſancto: quia humanitas Chriſti erat organum diuinitatis, & ideo ad omnia agenda mouebatur inſtinctu ſpiritusſancti. Hoc ergo motu iuit in deſertū locum vt ibi ſpiritum in oratione pro nobis deo patri offerret, & per ieiunium carnem innocentem pro nobis maceraret, exemplumq́ fidelibus daret, vt ſe deo per ieiunium & orationem offerāt. Non iuit inuitus: ſed voluntate pugnandi, & [vt tentaretur à diabolo,] per quod inſinuatur quòd aggrediens deſertum pœnitētiæ fortius tentatur ab hoſte. Iuxta illud: Fili accedēs ad ſeruitutem dei: ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem, id eſt, ad reſiſtendum tentationi quæ imminet tibi. Ideo autem ductus eſt à ſpiritu ſancto, qui eum deſignauerat in baptiſmo: quia quos ille replet, mittit ad pugnam, & præbet eis fortitudinem. Ideo duci voluit, [in deſertum,] id eſt, locum certaminis & in quo pugnatur aſperis,

F quoniam Adam in paradiſo delicijs affluens, victus eſt oblectamentis. Ideo tentari voluit, vt tentationes ſuperando nobis poteſtatē ſuperandi tribueret: ſicut & mori voluit, vt morte ſua noſtram deſtrueret. Et hoc poſt baptiſmum & ieiunium, per hoc nobis inſinuans quòd poſt lauacrum regenerationis & gratiæ perceptionem, poſt laborē ieiunij & ſanctæ vitæ propoſitum, ſtatim diabolus tentator accedit & acrius in nos ſurgit, vt nos à propoſito religionis auertat, & quòd proficientibus & ad meliorem tendentibus inuidet & inſidiatur: propter quod tunc magis cauendum eſt: quódque bonos magis quàm malos tentat. Quia ſecundum Grego. illos tentare negligit, quos ſe quieto iure poſſidere ſentit. Et ſecundum Iſido. Tunc maximè impugnaris, cùm te impugnari neſcis. Hæc enim quatuor: ſcilicet baptiſmus, deſertum, ieiunium, & tentatio ſic ordinata fuerunt in Chriſto. Quòd primò fuit baptizatus. Secundò, in deſertū ductus. Tertiò, ieiunauit. Quartò, tentatus fuit. In quo ſignificatur quòd prius debet eſſe in nobis ablutio à peccatis, ſecundò ſub-

Deſerti in quo tētatꝰ Chriſtus cōgruētia.

Pſal. 54.

Spiritusſā. ctus ductor Ieſu.

Eccli. 2.

Tētari voluit Chriſtus, cur & quando.

Quatuor p ordinē in Chriſto facta.

rractio

G tractio à mundi illecebris, tertiò exercitatio in ieiunijs, quartò est oppugnatio ab hostium insidijs. In figura huius quatuor occurrerũt populo Israëlitico. Primo, mare rubrum. Secundò, desertum. Tertiò, sitis & fames. Quartò, hostium insultus. Baptizatus igitur dominus, solitariam ac duram vitam & pœnitentiam constanter assumpsit: vt fidelium mẽtes ad perfectionis aggressionem erigeret, vt ad grauia perferẽda firmaret. Non enim propter se, sed propter nos eremum adijt: vt videlicet suis perfectis imitatorib⁹ vitam eremiticam conferat, instruens nos nihilominus, secundum Chrysosto. vt vnusquisque baptizatorum eelictis mundi illecebris, & societate prauorũ, diuinis per omnia debeat seruire mandatis. Et hoc reputant quidam fideles deuoti tẽpore isto ieiunium obseruantes, & pee hoc se Christo velut in deserto configueantes.

Pœnitẽtia Christi nobis profuit.

Voluit autem Christus pœnitẽtiam agere, nõ quia egebat: sed vt ad pœnitẽtiã nos moneret, & pœnitentiã nobis exẽplo ostenderet. Vbi docet tria, quæ debent esse in pœnitentia vera & fructuosa.

Pœnitẽtiã fructuosã tria faciũt

Primò debet esse pura, vt deo placeat: quia post baptismum statim fecit pœnitentiam. Secundò debet esse aspera, vt carnem domet: quia

H fecit pœnitentiam in deserto, non in loco delicioso. Tertio debet esse discreta, ne nimis excedat: quia Christus ductus est à spiritu sancto, nõ quia ductore indigeret: sed vt nobis ostenderet quod in pœnitẽtia agenda ductore indigemus discreto.

Noctibus quoq; ieiunauit dominus.

Et veniens dominus in desertum, ieiunauit lxl. diebus & xl. noctibus: nihil interim manducans. Vbi signanter noctibus additur, ne in nocte comedisse putaretur. Item in signum quòd necesse habem⁹, & diebus prosperitatis, & noctibus aduersitatis cõtra diabolum nos munire, qui nunquam cessat tentãdo nos impugnare. Ieiunauit quidem vt aduersus tentationes exemplum ieiunandi nobis daeet: quia secũdum Basilium: Volenti pugnas tentationum superare, sobrietas necessaria est: & specialiter vt ostenderet quòd innocentia baptismalis periclitatur in vita voluptuosa: quia qui Christi sunt vt baptizati qui sunt membra Christi, & Christũ induerunt, consepulti morti eius, debent carnem suã crucifigere cum concupiscentijs suis,

I & æstimare se mortuos super terram spiritu mortificando facta carnis. Vnde Chrysost.

Chrysost. de ieiunio & eius laude.

Vt autem discas quàm magnum bonũ sit ieiunium, & qualitee aduersus diabolum scutum est maximum, & quoniam post lauacrum non delitijs & ebrietati & mensę abundãti: sed ieiunio intendere oportet, propter hoc & dominus ieiunauit, non eo indigens, sed nos erudiens: quibus peccata quæ ante lauacrum erant, dominatio ventris introduxerat. Quemadmodum enim si aliquis ęgrotantem sanum cùm fecisset, iubet non facere illa ex quibus ægritudo contigerat: ita vtique & hoc post lauacrum ieiunium contra vitium edacitatis ipse induxit.

Gulæ mala.

Nam & Adam de paradiso incontinentia ventris eiecit, & diluuium quod fuit sub Noë illa commeruit, & fulmina in Sodomitas ipsa deduxit. Ita & Iudæi maxima operati sunt: ab ebrietatee & delitijs mala, propter hoc & ipse ieiunauit, nobis vtique demonstrans formam salutis. Vnde & Ambro. Hoc enim fecit causa salutis nostrę, vt eem vtilem non solum doceret verbis: sed etiam exemplis instrueret. Qualis autem Christianus es, cùm Christo esuriente, tu reficeris? Ille pro salute tua famem sustinet, tu pro peccatis tuis ieiunare formidas. K Et iterum: Nihil tam cæcũ quàm secularis suauitatis periculum: quæ dum mulcet animum, vitam obeuit, & sensum mentis illudit. Meritò igitur dominus noster Iesus Christus, ieiunio suo atque deserto aduersus voluptatum informat illecebras: & tentari se à diabolo dominus omnium patitur, vt in illo omnes voluptatts vincere disceremus. hæc Ambro.

Medicinas quas Christus pro nobis accepit

Et sciendum quòd Christus propter infirmitatts nostras, vt eas curaret, diuersas in se medicinas accepit. Curauit nos pee dietam quãdo ieiunauit. xl. diebus & noctibus. Per electuarium, quãdo corpus & sanguinem suum dedit in cœna discipulis suis.

Matt. 26. Lucæ. 22. Mar. 14. Ioan. 19.

Per sudorem, quãdo factus est sudor eios sicut guttę sanguinis decurrentis in terrã. Per emplastrum, quãdo facies eius sputo illita fuit. Per potionẽ, quando gustauit acetum felle mixtum. Per minutionem, quãdo clauis & lancea vulneratus est. Considera hic & attentè inspice dominũ Iesum, plurium enim virtutum tibi monstrat exemplum. Nam vadit in solitudinẽ: ieiunat, orat, & vigilat, in terra nuda iacet & dormit, & humiliter ac pacifice cum bestijs conuersatur. L Compatere igitur sibi: quia semper & vbiq;, & maximè hic vita sua pœnosa est, & corporis afflictiua: ac eius exemplo disce etiã in his exercitari.

Spiritualis exercitij quatuor ad cordis puritatem inducẽtia.

Quatuor eni hic tangũtur quę spiritualis exercitij sunt, & mirabiliter se inuicem adiuuant: scilicet solitudo, ieiunium, oratio, & corporis afflictio: & per ista maximè possumus ad puritatem cordis peruenire, quę vtique nimium peroptanda est, eo quòd in se quodammodo omnes virtutes comprehendit, & eemorionem omnium vitiorum continet: quia cum vitijs, vel defectu virtutis, nõ stat puritas cordis. Et propterea in collationibus sanctorum patrum traditur, quòd totum exercitium monachi debet esse ad puritatẽ cordis habendam. Per hanc enim homo meretue deum videre dicente domino in euangelio: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Matt. 5. Et secundum Bernae. Qui clarior est, deo propinquior est: esse autem clarissimum, peeuenisse est. Ad hanc habendã multum valet oratio feruens & assidua. M Sed oratio cum crapula, & corporis mollicie seu ociositate parum valet: & ideo requiritur ieiunium & corporis afflictio, discreta tamen: quia indiscreta omne bonum impedit, propterea ad omnium prædictorum consummationem videtur facere solitudo.

Solitudinis commendatio.

Nam cum tumultu & strepitu non potest decenter fieri oratio. Et videre aut audire multa, vix potest fieri sine impuritate & offensa: quia mors intrat per fenestras sensuum ad animas nostras. Et propter superuenientes sępe relaxatur abstinentia, & corporis afflictio. Et ideo quære solitudinem, & separa te à tumultu si vis deo coniungi, & pee puritatem cordis eum videre. Fuge collocutiones propter taciturnitatis custodiam, interdum etiam a bonis cessa eloquijs: iuxta illud prophetæ. Obmutui & humiliatus sum, & silui à bonis. Psal. 38. Non quæras nouas amicitias: quia noua inde prouenniunt colloquia & impedimẽta. Non impleas oculos vel aures phantasmatibus vanis, & omnia quæ quietem animi, & tranquillitatẽ mentis perturbant, fugias tanquam venenosa, & animæ inimica. Non enim

sine

A sine causa patres sancti petebant loca solitaria, & mandabant his qui in cœnobijs remanebāt quòd essent cęci, surdi, & muti: quia sic melius poterant deo coniungi. Vnde Chrysost. Quando spiritus sanctus descendit super dominū nostrum, statim expulit eum in desertum. Quando monachi habitant cum parentibus suis: si descenderit spiritus sanctus, & manserit super eos, expellet eos de domo, & ducet eos in solitudinem. Spiritus sanctus non libenter habitat vbi turbæ & frequentia, & dissensiones, & rixæ sunt: sed propriè sedem habet solitudinem. Denique & dominus noster erat in die cum discipulis: sed quando volebat orare intentius, solus recedebat. Et nos ergo si volumus orare plusquam in publico, habeamus cellulam, habeamus agros, habeamus deserta: possumus & virtutes habere de fratribus, & solitudinem habere. Vnde & Augusti. Fratres charissimi quantum possumus ociosis fabulis & detractionibus ac scurrilitatibus cunctis finem studeamus imponere, & totis viribus de impedimentis mundi istius fugiendo aliquas horas quærere, in quibus pro sa-B lute animæ nostræ orationi & lectioni possumus intendere. Igitur à toto affectu & posse tuo coneris imitari dominū Iesum in solitudine, ieiunio, oratione, & corporis afflictionibus discretis. De quo etiam scribitur quòd erat cum bestijs: scilicet vrsis, leonibus, & alijs feris pacificè, & angeli ministrabant ei. In hoc ergo disce inter alios humiliter conuersari, & æquanimiter tolerare eos qui aliquando tibi videtur irrationabiliter se habere: quia per hoc moraliter insinuatur, quòd illi quorum sensualitas sub ratione pacificè tenetur, per angelorum ministerium ad cœlestia transferentur. Angelicum enim est inter bestiales homines cōuersari quasi in eremo in solitudine scilicet mētis. Hoc est in contemplatione, lectione, oratione, clauso cubiculo, & moribus eorū ferinis non pollui. Difficile est enim tangere picem, & ex ea non coinquinari. Vnde Beda: Inter bestias dominus commoratur vt homo, sed ministerio vtitur angelico vt deus. Et nos cùm in eremo sanctę conuersationis bestiales hominū mores impolluta mente toleramus, ministerium angelorum meremur, C à quibus corpore absoluti ad ęterna in cœlis gaudia transferamur. Vnde & Hierony. Tunc bestiæ pacatè nobiscum sunt, cùm caro non concupiscit aduersus spiritum: post hæc angeli ministri mittuntur nobis, vt responsa & solatia cordibus vigilantibus dent. Ipsum autem dominū sæpe in hac solitudine visita: conspiciens eum qualiter conuersatur ibidem, & maximè qualiter iacet de nocte in terra. Quęlibet enim anima fidelis deberet eum semel ad minus in die visitare ab Epiphania vsque ad dies .xl. quibus ibi remanebat, & se humiliter ei recommendare. In hoc siquidem monte & deserto desiderabili quidā exemplo domini specialiter ducti, vitam eremiticam in paruis cellulis ducebant, domino deuotissimè militantes, & aluearibus cellularum modicarum tanquam apes domini dulcedinem spiritualem mellificantes. In huius montis quasi medio, quod à terra plana ferè per dimidium miliare distat, dominus fecit pœnitentiam, vbi est Ecclesia & cella, estq; ibi altare vbi stabat quando tentabatur à Satana. Quadraginta autem diebus & noctibus dominus ieiunauit: quia quadragenarius numerus ex quatuor D constat & decem, quater enim decem vel decies quatuor faciunt quadraginta: per quatuor autem nouum testamentum, quod in quatuor euangelistis consistit, significatur: per decem vero vetus: quia in decem mandatis legis continetur. Quadraginta ergo diebus ieiunare, est vtriusque testamenti præcepta seruare, & ab illis omnibus quæ vtrunque testamentum interdicit, se inuicem & ieiunium custodire: vt sicut caro exterius ieiunat à cibis, ita & mens interius ieiunet à vitijs. Ieiunauit itaque dominus .xl. diebus & noctibus, quatenus in ciborum ieiunio significaret nobis ieiunium corporis: & in dierum numero significaret ieiunium cordis. Exemplum sanè ipsius hic numerus dierum pœnitentialium in Ecclesia est. Vnde & post Epiphaniam nō statim incipit Ecclesia ieiunare: sed circiter post quadraginta dies, quasi ipso tempore ieiunium suum ieiunij dominici cōsecutiuum significans. Vnde Beda: Quadragesima ieiuniorum habet autoritatem, & in veteribus libris ex ieiunio Moysi & Heliæ, & in euangelio: quia totidem diebus domin⁹ ieiunauit, E demonstrans euangelium non dissentire à lege & prophetis. In persona quippe Moysi, lex: in persona Heliæ, prophetæ accipiuntur. Inter quos in monte gloriosus apparuit, vt euidentius emineret quod de illo dicit Apostolus: Testimonium habens à lege & prophetis, hęc Beda. vnde & Albinus: Sicut Moyses legem, Helias prophetiā: ita domin⁹ noster euangelicam prædicationem quadraginta dierum ieiunio dedicat. Congruè etiam ieiunium quadragesimæ statutū est confine passioni dominicę: quia significat nos à mundi amicitia debere continere vt deum sequi valeamus. Vnde August. Moyses, & Helias, & ipse dominus quadraginta diebus ieiunauerūt, vt insinuaretur nobis, & in Moyse, & in Helia & in Christo: hoc est in lege & prophetis, & in ipso euangelio id nobiscū agi, ne conformemur & hæreamus huic seculo: sed crucifigamus hominem veterem, & carnis curam ne fecerimus in concupiscentijs. Congruit enim nostræ deuotioni vt qui domini crucifixi passionem celebraturi sumus, reprimendarum carnalium voluptatū crucem nobisipsi etiā F faciamus, sicut dicit Apostolus: Qui autem Iesu Christi sunt, carnem suā crucifixerunt cum passionibus & concupiscentijs. In hac quidem cruce, per totam istam vitam quæ in medijs tentationibus ducitur, perpetuò debet pendere Christianus. Non enim est in hac vita tempus euellēdi clauos, de quibus in Psal. dicitur: Confige clauis à timore tuo carnes meas. Carnes enim sunt carnales cōcupiscentiæ, claui sunt præcepta iustitiæ. His illas timor dei configit qui nos illi acceptabilem hostiam crucifigit. Sic semper hìc viue Christiane, si terreno limo gressus nō vis immergere, noli de ista cruce descendere. hæc Augu. Sed caue ne de ista cruce per voluptatum admixtionē descendas: quia vt dicit August. Nihil prodest tota die longum duxisse ieiunium, si postea ciborum suauitate, vel nimietate anima obruatur. Insuper hoc numero soluimus decimas & primitias domino. Sunt enim in anno trecētisexagintasex dies, quorum præterquam sex dierum decima est trigintasex: & ne sex residui remaneant indecimati, additur

Marginalia (left column): Spiritus sancti habitatio. — Marc. 1. Cum bestijs & angelis esse. — Angelorū officium. — Eremitæ in deserto domini. — Quadragenarius numerus ex quibus constat.

Marginalia (right column): Quadragesimæ initiū quādo sumendū. — Inter Moysen & Heliā Christ⁹ Matt. 17. — Roma. 3. — Quadragesimę cōgruitas. — Galat. 5. — Psal. 118. — Decimæ carnis.

G ditur vnns:quia minus addi non poteſt, tres autẽ
alij ſuperadditi ſoluũtur pro primitijs: pro quib⁹
Ieiunia ſimiliter ſunt ieiunia quatuor temporum per tres
quatuor dies. Sicut ergo in lege offerre iubemur primitias
temporũ. & decimas rerum,ita quadraginta diebus ieiunã-
do offerimus primitias & decimas dierum. Vt qui
nobiſmetipſis per acceptum annum viximus au-
thori noſtro, nos eius in decimis & primitijs per
abſtinentiam mortificemus:& qui à paradiſi gau-
dijs per cibum cecidimus, ad hæc inquãtum poſ-
ſumus per abſtinentiam reſurgamus. Igitur tem-
pore quadrageſimę plus ſolito debemus abſtinen-
tiæ & deuotioni intendere,& aliorum temporum
negligentias hoc tempore ſancto diluere & emen-
Quadra- dare. Hic numerus quadragenarius multipliciter
genariu cõ eſt cõſecratus: nam quadraginta annis pauit do-
ſecratio. minus filios Iſraël pane angelorũ in deſerto,qua-
ginta menſibus prędicauit in mundo, quadra-
draginta ſeptimanis fuit in vtero virgineo: qua-
draginta diebus ieiunauit in deſerto,quadraginta
horis fuit in ſepulchro,ab hora mortis cõputãdo:
quadraginta dieb⁹ fuit poſt reſurrectionẽ cum di
ſcipulis in mundo. Item ſecundũ Ambro. Quia
H quadraginta dieb⁹ aquæ diluuij inundauerũt, per
quas peccatores exterminati fuerũt,& exinde cœ-
li ſerenitas illuxit,& refuſa fuit: ſic ſacro iſto ie-
iunij tempore abolentur peccata,& reſulget diui-
Matt. 4. na clementia. [Cùm] ergo [ieiunaſſet dominus
Quadra- quadraginta dieb⁹,& quadraginta noctibus,]non
ginta dies, vltra proceſſit vel tranſijt ieiunando, ne incredi-
& nõ plu- bilis videretur carnis aſſumptio, & vt virtus di-
res,cur do uinitatis cęlaretur diabolo: quia etiam tot diebus
minus ie- Moyſes ieiunauit, & Helias & [poſtea] dominus
iunauit. [eſurijt.] Nun autem neceſſitate: ſed voluntate
eſurijt,& corpus eſurire permiſit: vt in ſe & veri-
tatem humanæ infirmitatis oſtenderet, & occa-
ſionem tentandi diabolo daret,ac infeſtatus mon
ſtraret qualiter ſuperare & vincere oporteret ſecũ
dum Chryſoſto. Per quadraginta dies non eſuri-
re,non erat hominis:poſtea autem eſurire,nũ erat
dei: & ideo diabolus,ſicut dubius de Chriſto,ac-
cepit occaſionem tentandi ipſum. Moyſes & He-
I lias.xl.dieb⁹ ieiunauerũt: ſed ieiunãtes eſuriebãt
& ſitiebãt: Chriſtus verò.xl.diebus nõ eſurijt:ſed
poſtea. Chriſtus autem noluit ieiunare pluſquam
illi,ne deus à diabolo putaretur, nec minus:ne pu
Chriſti rus homo videretur. Tunc ergo diabolus ſentiẽs
tentatio à dominũ eſurire, acceſſit vt tentaret,ſi poſſet eum
diabolo. in peccatũ deijcere, & vt exploraret an filius dei
eſſet: quem ſciebat quãdoque venturum,& ſuam
per eum poteſtatem amiſſurum:ſecundum Greg.
Tentauit diabolus dominum eiſdem tribus mo-
dis quibus primum hominem deiecerat. Primum
hominem ſuperauit gula in vetito pomo. Vana
Gene. 3. gloria dicens:eritis ſicut dij. Auaritia dicens: ſci-
entes bonum & malum: auaritia enim etiam di-
citur ſcientiæ & ſublimitatis ambitio. Sic & do-
1. Reg. 17. minum tentauit,ſed victus receſſit. Dauid Goliã
proſtrauit tribus lapidibus de torrente, Chriſtus
diabolum tribus teſtimonijs de lege. Et ſecũdum
Tentatio Grego. Cùm tentatio tribus modis fiat: ſcilicet
triplex. ſuggeſtione, delectatione, & conſenſu,dominus
ſola ſuggeſtione tentatus eſt: quia delectatio pec-
cati mentẽ eius nõ momordit,nec conſenſus eum
ſuperauit. Et ideo omnis illa tentatio foris, non
intus,fuit: quia nihil cõtradictionis in ſemetipſo
tolerauit. Vtrum autem omnes iſtæ tentationes K
factæ ſint vna die,vel diuerſis, non eſt expreſſum Tentatio
in ſcripturis. Primò itaque tentauit eum de gula Chriſti tã
dicens: [Si filius dei es:] ſcilicet naturalis, & per tum foris.
conſequens in poteſtate ei æqualis,[dic vt lapides
iſti panes fiant.] Cogitabat enim intra ſe dicens:
ſi lapides in panes cõuerterit,filius dei erit:ſi autẽ
conuertere non poterit, homo purus apparebit.
Hoc etiam eſurienti congruè dicebatur, vt panes
videns immoderato appetitu cibi accenderetur.
Non ſolũ experiri voluit,an deus eſſet:ſed etiam
quaſi hominẽ allicere voluit,vt eſuriens indebitè
delectaret in cibo,& ſic vitio gulę peccaret. Vnde
Hilarius: Intendebat dæmonum princeps ex mu-
tatione lapidum in panes virtutem poteſtatis in
deo agnoſcere,& in homine oblectamento cibi pa
tientiam eſuritionis illudere. Sed non potuit dia-
bolus magiſtrum decipere. Taliter enim reſpon-
dit,& ſic ſe habuit, quòd nec ipſum ad gulam po-
terat inducere:nec deitatem eius perpẽdere. Non
enim in tentatione ſuccubuit, ſeq; filium dei eſſe
nec negauit,nec aſſeruit,ſed cum authoritate ſcri
pturæ conuicit dicens: [Non in ſolo pane:] ſcilicet
corporali,[viuit homo]& ſuſtẽtatur [ſed in omni L
verbo quod procedit de ore dei,] cùm ſcilicet vo-
luntatem ſuã per ſcripturas reuelat. Vnde Aug.
Certiſſimè ſcitote fratres chariſſimi: quia qualis
eſt caro,quæ poſt multos dies nõ percipit cibum,
talis eſt anima quæ non aſſiduè paſcitur dei ver-
bo.hæc Auguſt. Hoc etiam dictum domini veri- Dei verbo
ficatur non ſolum de vita ſpirituali, ſed etiam de paſci.
corporali: ſicut patet de Moyſe qui ieiunauit.xl.
diebus,& noctibus verbo & alloquio dei,ſpiritua-
liter & corporaliter ſuſtentatus. Quaſi diceret:
Non tantum pane corporali ſuſtentatur & viuit
homo,ſed etiam ſpirituali pane:ſcilicet verbi dei:
pane operationis ſanctæ, pane gratiæ tandem vi-
cturus in æternum pane gloriæ. Et ideo nõ opor-
tet de lapidibus panes facere:quia licèt eſuriã, ta-
men dñs poteſt ſolo ſermone eſurientẽ ſuſtẽtare.
Vnde perſuaſio tua tentatio eſt, cùm mentionem
faciat,& mihi ſuadeat tantũ de cibo corporis,non
de cibo mentis:ſecundum Chriſoſt. De veteri te- M
ſtamento teſtimonium protulit atque præcepit:
vt ſiue famẽ,ſiue aliquid aliud patiamur: nunquã
tamen dominum relinquamus. Dominus quidem
Ieſus panes de lapidibus facere potuit:ſed noluit,
nec decuit, & ideo non fecit. Primò vt diabolum Ieſus cur
eius diuinitas lateret. Secundò,vt per humilitatẽ non vertit
& ſapientiam magis quàm per potentiam vince- lapides in
re nos doceret. Tertiò, vt oſtentationem fugere panem.
ſuaderet. Quartò,vt voluntatem tentatoris con-
temneret: quia fas non erat dominum voluntati
eius obtemperare,& aliter tentator non vincitur,
niſi contemnatur. Quintò,vt doceret nunquam
eſſe credendum diabolo,& nihil faciendũ ad eius
imperium, etiam ſi bonum & vtile eſt quod ſug-
gerit vel iubet. Moraliter ſæpe ſuadet diabolus
vt lapis, id eſt,duricies pœnitentiæ, ſub quadam
ſpecie diſcretionis cõuertatur in panem, id eſt,in
delicias & molliciẽ dicens: Iam filius dei es,de cæ-
tero tanta auſteritate & pœnitentĩa non indiges.
Sic Athalia vineam Naboth conuertit in ortum
olerũ: ſic Libanus conuertitur in Chermel,quod
interpretatur mollis: quod fit frequenter honore
feſtiuitatis,vel cauſa ſocietatis,ſic Iudæi petierũt
à Pilato

A à Pilato, ne corpus Iesu maneret in ceuce in die festo:tunc diabolo ista suadenti est respondēdum vt supra secundū responsionem domini. Et nota hic exemplo domini resistendū esse gulæ, nam ab ipsa inchoandū est:si cætera vitia volumus supecare. Videtur enim quod qui gulę succumbit, imbecillis reddatur ad alia vitia deuincenda. Vnde Beda: Nisi prius gula refrenetur frustra cōtra alia vitia laboratur. Et ideo primò hic ponitur tentatio de gula: quia hæc tentatio primo occurrit homini ab infantia, & aliæ sequuntur postea. Quia ergo dominus ieiunans tentatus fuit: si tu ieiunaueris & tenteris non dicas quia ieiunij mei fructū perdidi. Nam etsi nō tibi profuit ieiunium tuum vt nō tenteris: tamen proficiet vt à tentationibus non vincaris. Vt autem anima à carne nō vincatur, necesse est vt diabolo tentatori resistat, & deo rectoei seruiat. Vnde Augu. Vis seruiat caro tua animæ tuæ, deo seruiat anima tua: debes regi vt possis regere. Sed quia diabolus sic vincere eum nō potuit, cogitauit apud se dicēs: sicut ait Chrysost. Homo iste sanctus videtur, sancti autem et-

Gulæ refrenatio.

B si non vincuntur de vitio gulæ: sæpe autem vincūtur de aliquo motu vanę glorię, & ideo [assumpsit] dominum & portauit, [eum in sanctam ciuitatem] in Hierusalem, quę respectu aliarū, in quibus idola colebātur, dicebatur sancta: quia diuino cultui deputata propter templū, & sancta sanctorum, quæ erant ibi, nec erat licitum in lege sacrificare alibi. Nunc autē dicitur sancta, propter sacramenta nostrę redemptionis ibi patrata. secundum Chryso. Ex patientia nō impotentia se permisit assumi, & hoc corporaliter: quia secundum glosam verisimile est diabolum in humana specie apparuisse: sed tamē Christ9 sic egit, vt à nemine videretur, & secūdum aliquos eū in brachijs portauit: secūdum alios, ad manum duxit: qui sequebatur eū quasi athleta ad tētationem sponte proficiscens. Considera hic benignitatem & patientiam domini: permisit enim se portari, & contrectari ab illa cruenta bestia, quæ suum & omnium amicorum suorum sanguinem sitiebat. Nec mirū secundum Greg. si se ab illo permisit duci, qui se pertulit à membris illius crucifigi. [Et statuit] ac

Vanę gloriæ tētatio

Assumpt9 corporaliter dominus.

Patientia domini.

C collocauit [eum supra pinnaculum templi,] vt eū de vana gloria tentaret ibi. Sciendum autē quod in templo erant tres mansiones, Prima, pauimentum vsq; ad primum tabulatum, siue solarium altitudinis. xxx. cubitorum. Secunda, à primo solario vsque ad secundum. xxx. etiam cubitis alta. Tertia, vsq; ad tertium solariū, quod erat tectum templi nō cameratum: sed planum altitudinis. xl. cubitorum. Quodlibet autem solarium habebat in circuitu exterius vnū deambulatorium, & ista ambulatoria, secūdum magistrum in historijs, dicuntur pinnacula: super quorum vnū Christum statuit diabolus, & fortè in eminentiori: vel fortè inferiori vbi scribę & sacerdotes alloquebātur populum, exponendo legē domini. Et nota secundū glo. quod in eo loco diabolus Christum de vana gloria tētabat, in quo multos per vanam gloriam in cathedra doctorum deceperat. Et simile volens explorare quod suprà, tentauit eum de vana gloria dicens: [Si filius dei es mitte te deorsum] q. d. Virtute propria potes sine periculo te mittere deorsum, & etiam propter ministerium angelorum tibi seruientium, & te custodientium. Cogitabat quod si per aëra volando sine lęsione descenderet, filius dei esset: suasitq; vt deorsum se mitteret, vt sic cadendo, & non se lædendo homines mirarentur, & ipsum tanquam dei filium reuererentur, & inde occasionem inanis gloriæ assumeret, cùm omnis ciuitas laudaret eum, & magnificaret. Verè diabolica vox quæ non ad cœli ascensum, sed ad descensum prouocat: & mentē hominis de altiori gradu meritorū præcipitare cōtendit. Non enim quos decipit sursum ascendere monet, sed in ima prouocat, & deorsum ruere suadet: quia optat omnes cadere, qui se sentit præ omnibus cecidisse. Diaboli quippe est, stantes deorsum mittere: dei autem iacentes sursum erigere. Dicens autem [mitte te deorsum,] infirmitatem suam manifestat: quia nemini potest nocere, nisi ipse deorsum se miserit. Nam ipse qui omnes deorsum cadere desiderat, persuadere quidem potest: præcipitare non potest. Vnde Chrysosto. Non dixit mitto, ne vim facere videatur: sed mitte te deorsum dixit, vt ostenderet quod vnusquisque nostrum libertate arbitrij, & voluntatis suæ culpa cadit in mor-

Mansiones tēpli erant tres.

Pinnaculū

D

Diabolica vox deorsum mitti suadet.

Vim non infert diabolus.

E tem. Illius est quidē suadere: sed nostrum est persuasiones eius per legis obseruantiam superare, & quia Christus suprà vsus est authoritate, ideo & ipse authoritatem assumit scripturæ: & hoc non vt virtutes consteuat & doceat, sed vt errores ingerat & fallat. Vnde subiungit: Scriptū est enim de te: scilicet in Psal. Quia angelis suis mādauit de te: vt conseruent te à nocumento, & in manibus tollant te, deducendo, ne forté offendas ad lapidem pedem tuum, malum incurrendo. Manus angelorum dicitur hic potestas eorum duplex: scilicet potestas seruandi à malo, & promouendi ad bonū: ita quod prima est sinistra, secunda dextra. Authoritas hæc non est ad propositum: quia secundum Hiero. non intelligitur de Christo capite: sed de membris, id est, quolibet iusto. Christus enim nō portatur manibus angelorū: sed ipse verbo virtutis suæ portat angelos, & omnem creaturam: nec indiget angelorū auxilio, qui maior est angelis. Est ergo authoritas illa secundum glo. sic exponenda, quòd angelis suis administeatorijs

Psal. 90.

Manus angelorū qd dicitur.

F spiritibus deus mādauit de te viro iusto, quicunq; sis: vt tollāt te in manibus suis, id est, auxilijs suis sustollant, & ita custodiant te: ne offendas pedem, id est, mentem vel affectum mentis: ad lapidē, id est, ad aliquod offendiculū peccati: lapis enim dicitur quasi lædens pedem: vnde omnis peccati & ruinæ occasio, ad quā potest offendi affectus mentis, nomine lapis intelligit. Est ergo sensus quòd angelis mādauit deus vt custodiant hominē iustū à peccatis, nō quòd bonus homo confidens de custodia angelorum debeat se præcipitio exponere ad suggestionem dæmonū. Ex quo loco & illud cognoscitur: quia ad custodiendum sanctorū vitam angeli deputantur. Malè ergo interpretatur diabolus scripturā, & intellectum eius peruertit, & sic impertinenter allegauit. Item allegauit incomplete: quia & si esset de Christo, etiam illud quod sequitur debuerat meminisse, scilicet super aspidē & basiliscū ambulabis, & cōculcabis leonē & draconē. Ipse enī diabolus est aspis & basiliscus, ipse leo & draco: quem in tentationibus Christus cōculcauit: ideo pacte scripturæ quæ pro se facit

Lapis.

Angeli ad custodiam deputati.

h tanquam

G tanquam superbus inducit, partem verò quę contra se est tanquam astutus dimittit. Nam de angelorum auxilio quasi ad infirmum loquitur: de sui conculcatione quasi tergiuersator tacet. Sed & hic authoritate scripturæ aduersarius deuincitur, & sua intentione frustratur, secūdum Hiero. In omnibus his tentationibus diabolus hoc agit: vt intelligat si filius dei sit, sed dominus responsionem sic temperat, vt eum ambiguū relinquat. Vnde respondens ait illi, scriptum est & dictum, scilicet cuilibet homini: Non tentabis dominum deum tuum: scilicet quamdiu aliter euadere poteris: ego autem homo sum, & aliter possum descendere, quàm per iactantiam me præcipitare, &

Tentatur deus multipliciter.

ideo nolo deum tentare. Multipliciter autem quis tentat: scilicet indebitè explorando dei potētiam, vel indebitè experiendo eius voluntatem, vel indebitè inquirendo eius sapientiam, vel indebitè experiendo quod poscit apud deum. Sed hęc sunt vitanda, quamdiu homo habet ex humana ratione & facultate aliud quod faciat. Vnde hic est argumentum, quòd quādocunque homo habet aliquid quod potest facere secundum viam humanę rationis, vel consilij, vel auxilij, ad euadendum pe-

H riculum, non debet illud omittere quęrendo diuinum experimētum: quia secundum Augu. Si periculum, quantum caueri potest, non caueret, magis tentaret deum quàm in deum speraret. Vnde quamuis deus omnia possit, discipulis tamen suis

Matt. 10.

ait: Si vos persecuti fuerint in ciuitate vna, fugite in aliam. Et ipse idem fugit & latuit. Et pro-

Monomachiæ, id est singularis pugnę defensio.

pter hoc probatio ferri candentis & monomachiæ, id est, duelli, tanquam illicita prohibentur in iure. Si verò deficit humana ratio & prouidentia, & homo nō habet aliud quod faciat: tunc securè ad dei potentiam se conuertat, & suæ prouidentiæ committat: non tentando, sed deuote confitendo: quia sic non est dicenda tentatio: sed quia Christus adhuc habebat quid faceret, quia boni erant ibi gradus per quos de pinnaculo descendere poterat, ideo diabolo sic respondebat. vbi Chrysost. Nihil motus, nihil indignatus: sed cum multa modestia scripturarum ei rursus voce respondet, nos

De Christi patientia.

vtique docēs: quia diabolum per patientiam atque tolerantiam, non per signa superari: nihilque ad ostentationem nostri, atque ad amorē facere glorian-

I di. Et iterum: Aspice autem quomodo nō turbatus est dominus, immo de scripturis humillimè cum iniquo disceptat: & cōformeris Christo pro posse. Nouit diabolus arma Christi, quibus succubuit. Ex mansuetudine eum cœpit, ex humilitate deuicit: tu quoque cùm videris hominem effectum diabolum, & tibi obuiantē, eo modo deuincas. Doceas animam tuam formare, os condecens ori Christi. Sicut enim cùm Romanus forsitan residet iudex, non exaudiet responsum ignorantis eo modo loqui: sic & Christus nisi suo modo loquaris nō exaudiet te, nec vocabit te. Hæc Chry.

Alta cadūt citius.

Moraliter. Multos diabolus eleuat in altum vt facilius ad grauiorem trahat casum: sicut cornix nucem eleuat vt ab alto deijciendo frangat: sic & pugil socium à terra subleuat vt prosternat: multi enim ducuntur in altum prælationis, & deijciuntur ibi, qui in valle simplicis status fuerant se-

1. Reg. 31. & 2. Reg. 1

curi. In montibus enim Gelboë ceciderunt fortes Israel. Vnde secundum Aug. quanto quis in loco

superiori, tanto in periculo maiori versatur: & se- K
cundum Chryso. Prælatos subuertit elatio: ideo ad talem locum dominus se assumi permisit, nec tamen ibi diabolo consensit, vt in talibus locis positi diabolo resisterent: supra pinnacula templi, etiam diabolus hominē statuit, quò se cęteris meliorem æstimet, & per falsam humilitatem deorsum se mittat. Extunc ergo secundum Bernar. quia dominus nihil ostendit diuinitatis, arbitratus hostis eum esse hominem, tentauit eum ter-

Tertia tētatio Christi de auaritia, cur facta in monte excelso.

tio vt hominem. Exinde enim assumens eum, reportauit eum in montem valde excelsum: secundo miliario à Quarentena versus Galilæam, vt scilicet locus congruat tentationi: vt sicut in deserto, vbi est esuries, tentauit de gula: supra pinnaculum, vbi cathedra est doctorum, de vana gloria, sic in monte vbi vidētur hæc temporalia, tentet de auaritia. ⌊Et ostendit ei omnia regna mundi,⌋ non ea quæ nesciebat indicando: sed secundū Chrysost. ostendit ei ac si aliquis in loco excelso positus manū extenderet dicēs: Ecce ex illa parte est Affrica, ex illa Palæstina, ex illa Gręcia, ex illa Italia & huiusmodi. Vel ostēdit, id est, exposuit & narrauit ei in momēto & in breuibus omnia re-
gna mundi, id est, omnium regnorum pompam, L
& gloriam ac magnitudinem, vel omnia concupiscibilia in mūdo: sicut sunt diuitiæ, delitiæ, & honores: vt quasi speciosa & delectabilia suaderet, &

Momētū.

vel sic eum sibi subijceret. Momentum est decima pars puncti, vel quadragesima pars horę, punctus enim quarta pars horę est: per hoc ergo significatur breuitas vel transitus bonorum temporalium mūdi huius. Vnde Ambro. Bene autem in momēto temporis secularia & terrena monstrantur, nō enim tam conspectus celeritatis indicatur, quàm caducæ fragilitas potestatis exprimitur. In momento enim cuncta illa prętereunt, & sæpe honor seculi abit antequā venerit. Et tentauit eum de auaritia, dominū omnium ex arrogantia & iactantia, promittens mendaciter quæ dare non poterat, & dicens: ⌊Hæc omnia tibi dabo,⌋ & te regem faciam ⌊si cadens,⌋ tanquam inferior ⌊adora-
ueris me,⌋ tanquā superiorem: quod verè esset ca- M

De diaboli pollicitatione.

dere, & diabolo se subijcere. Vnde Chryso. Nihil enim sic diabolo hominem subijci facit, vt inhiare opibus, ac habendi amore superari. Et iterum: Regna mundi promittit illi, qui regna cœlorum credentibus pręparauit, gloriam seculi pollicetur ei, qui dominus est gloriæ cœlestis. Spondet se vniuersa dare qui nihil habet, ei qui omnia possidet. Ab eo se iubet adorari in terra, quē angeli & archangeli adorant in cœlo. hęc Chryso. vbi & glo.

Superbia antiqua diaboli.

Ecce antiqua diaboli superbia: sicut enim in principio voluit se similem deo facere, ita nunc volebat diuinum cultum sibi vsurpare. Et est hic notandum, quòd si consideremus principium huius tētationis, tunc tentatio est auaritię: si finem, tentatio est idololatriæ, & bene iungitur: quia auaritia est idolorum seruitus. Considerandum etiam

Gloria mundi.

quòd gloria mundi, quę cum mundo peritura est, in monte & in supercilio demōstratur, & diabolus hominē ducere ad montem nititur, vt corruat & ei subijciatur: suadens vt seruiat ei negligens iustitiam dei, à cuius seruitio liberet nos Christus pro nobis tētatus & passus. Dominus autē ad cāpestria & humilia descēdit, vt diabolū humilitate superaret.

A superaret. Nec intuebatur sibi ostensa oculo concupiscẽtiæ sicut nos: sed sicut medici sine læsione vident morbos. Cùm ergo volueris fieri magnus & altus, & ante oculos mentis ista proponis: scito quòd diabolus tibi regna mundi ostendit, quæ si consequi volueris, necesse est vt procidens diabolum adores: quia adoraturus diabolum antè corruit, & nunquã sine casu diabolus adoratur. Vnde

Ambitio seruit.

Ambro. Habet enim ambitio domesticum periculum: & vt dominetur alijs prius seruit, & curuatur obsequio, vt honore donetur, & dum vult esse sublimior, fit remissior. Omnis quidem potestas & ordinatio potestatum à deo est: sed à malo potestatis ambitio, nec est potestas mala: sed is qui malè vtitur potestate. Docemur ergo ambitionem despicere eo quòd diabolicę subiacet potestati. hæc Ambro. Sed & hic homicida ille succubuit, & dominus, & victor authoritate diuina cõminatus eum abiecit, & abscedere iussit dicens: [Vade] & recede à me, scilicet in ignem æternum [Satana,] qui veritati & hominum saluti aduersaris. In quo: vt ait Chrysosto. finem tentandi diabolo ponit, ne progrediatur vlterius ten-

B tans. Continuò enim illum in fugam vertit, neq; alijs iam eum per semetipsum tentationibus appetijt. Vbi etiam docemur proprias iniurias por-

Iniuria propria tolerãda sed nõ diuina.

tare: sed nullo modo dei iniurias tolerare. Vnde Chrysosto. Christus cùm passus fuisset tentationis iniuriam dicente sibi diabolo: si filius dei es, mitte te deorsum: non est turbatus, nec diabolum increpauit. Nunc autem quando diabolus dei sibi vsurpauit honorem dicens: Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me, exasperatus est & repulit eum dicens: [Vade Satana] vt nos illius discamus exemplo nostras quidem iniurias magnanimiter sustinere, dei autem iniurias neque vsque ad auditum sufferre: quoniam in proprijs iniurijs esse quempiam patientem laudabile est, iniurias autẽ dei dissimulare nimis impium est: vbi & Hiero. Non vt plerique putant eadem Satanas, vt Apostolus Petrus sententia condemnatur: Petro enim

Marc. 8.

dicitur, vade retro me Satana, id est, sequere me qui contrarius es voluntati meæ, hic verò audit

C vade Satana: & non dicitur ei retro me vt subaudiatur: Vade in ignem æternum qui paratus est tibi, & angelis tuis. Deinde dominus subiungit: [Scriptum est,] omni homini [dominum] omniũ: scilicet per potẽtiam, [deum] scilicet per creationem [tuum] scilicet qui debet esse tuus per cultũ specialem, [adorabis] interius, fide, spe, & charitate, [& illi soli seruies,] exterius seruitute latrię. Et per hoc secundum August. Non excluditur seruitus debita dominis temporalibus. Et secũdum

Latriæ seruitus deo debetur.

Bedam, iubemur hic soli deo seruire seruitute latrię, quę soli diuinitatis cultui debetur: vnde & hi qui hãc idolis impendũt, idololatræ nuncupãtur: sed ab Apostolo iubemur per charitatem inuicẽ seruire seruitute dulię, quæ communis est, siue deo, siue homini, siue cuilibet rerum naturæ. Itaq; vt ait Beda: Dicens diabolus saluatori: si procidens adoraueris me, econtrariò audiuit quòd ipse magis adorare debeat eum deum & dominum suũ, quasi sibi diceret: Non ego te, sed tu me debes vt deum adorare: sed adoratio diaboli subiectio-

Tentandi ordo & vincendi.

nis est non deuotionis. Ex supradicto ordine tentationis patet quòd diabolus incipit à leuioribus, & procedit ad grauia, deinde ad grauiora & tan-

D dẽ ad grauissima. Incepit enim à tentatione leui, quando tentauit eum de gula: quæ tentatio leuis est, maximè tempore famis, & finaliter post alias peruenit ad grauissima: quando tentauit eum de idololatria. Vicit autem Christus ipsas tentationes, eis in suis principijs obuiando. Nam mox cùm diabolus tentationes inferebat, Christus eas repellat. Sic & homo mox vt diaboli tentationes senserit, eas in suo initio debet repellere. Nam vt dicit Hieronymus: Lubricus est serpẽs antiquus, & nisi capite teneatur: totus statim illabitur. Ha-

Serpentis caput, corpus, & cauda.

bet enim serpens infernalis caput, scilicet malam suggestionem: habet corpus, scilicet consensum: habet caudam, scilicet operis consummationem. Vbi autem ponit caput suggestionis, statim ponit corpus consensus, & vbi ponit corpus consensus, statim ponit caudam operis, & ideo in suo capite, id est, in sua suggestione est conterendus, & tunc nocere non poterit: nec quantum ad corpus, nec quantum ad caudam: quia amputato capite suggestionis, tota est confracta vis serpentis infernalis. Et consummata, id est, superata omni

E tentatione: ad quam explendam dominus venerat, Lucifer non inueniens quid ageret: audito dei nomine reliquit eum quem tamen nunquam tenuit, quia superatus à tentatione cessauit: & recessit ab eo tanquam victus & confusus, vsque ad tempus, postea enim non tantum dolosè tentaturus: sed apertè per Iudęos eum & in se & in membris suis impugnaturus aduenit: quia appropinquante tempore passionis persecutionem ei per principes sacerdotum suscitauit, non per seipsum solum, sed & per alios: ac per organa & instrumẽta sua propria, cœpit eum impugnare, putãs eum mortis timore deijcere. secundum Chrysostomũ:

De diaboli recessu.

diabolus non quasi obediens pręcepto recessit: sed diuinitas Christi, & spiritussanctus qui erat in eo excussit inde diabolum (quod quidem ad nostrã proficit consolationem) quia non tam diu homi-

Diabo. nõ tantũ nocet quantũ vult.

nes dei diabolus tentat quamdiu vult, sed quamdiu Christus permittit: & si eum permittat paulisper tentare ad nostram vtilitatem, tamẽ repellit propter nostram infirmitatem: quia non pati- 1. Cor. 10.

F tur nos tentari vltra quàm possumus sustinere. Vnde August. Si tantum posset nocere diabolus quantum vult, aliquis iustorum non remaneret. Tribus autem præmissis congressionibus in quibus adhuc exercetur militia Christiana, omnis tentatio dicitur consumpta in suis radicibus & superata: quia in gula, superbia, auaritia, ex quibus tẽtatio oritur: omnia vitia sibi confœderata sunt

Vitiorum materia in tribus, de quibus tẽtatus est Christus. Remedia cõtra vitia

perempta. In his enim tribus est omnium materia delictorum, quorum semina in ipsa origine sunt cauenda: quia, Ioanne attestante, omne quod in mundo est: concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorũ, & superbia vitæ. Cui triplici hostis telo, totidẽ arma defensionis: scilicet scutum triangulũ opponere debemus: vt ieiunio concupiscentiam carnis, oratione superbiã, eleemosyna auaritiam repellamus. Sicut autem ille hostis antiquus à domino vsq; ad tẽpus recessit, & tempore passionis rediens, nõ in dolo, sed apertè eum impugnauit: sic & nos aliquãdo tentare intermittit, & quãdo in tẽtatione nõ præualet, à nobis vsq; ad aliud tẽpus recedit, vt quasi securos inueniens,

G repentè rediens facilius inopinatus irrumpat.
Inſtruimur ergo hic ad cautelam:quia licèt ali-
quam tentationem ſuperemus,ſemper tamen dia
bolum ad pugnam paratum inuenimus : tempo-
re verò paſſionis,omnino victus diabolus,relega-
tus eſt in infernum , in diebus antichriſti ſoluen-
dus:ſecundum Apocalypſim Ioãnis.vnde Aug.
innuit quòd iſte tentator fuerit Lucifer primus
Lucifer tentator Chriſti. angelus , ille ſuperior qui primum hominem ſu-
perauerat: credendus eſt autem ipſe diabolus ho-
minis formam ad horam aſſumpſiſſe , in qua do-
minum circunducere , & ei colloqui poſſet. Et
Tentatus Chriſtus ordine quo Adã. notandum , quòd ordo tentationum Chriſti ſic
ſecundum Matthęum,poſitus fuit ſecundum or-
dinem tentationũ Adæ qui fuit iſte . In quacun-
que die comederitis,ecce gula: eritis ſicut dij,ecce
inanis gloria:ſcientes bonum & malum,ecce aua-
ritia:quę non eſt tantum pecuniæ,ſed & ſublimi-
tatis & ſcientiæ,cùm ſupra modum ambitur . ſe-
cundum verò Auguſt. Certum nobis nõ eſt quæ
fuerit ſecunda:& quæ tertia.Sed duo euangeliſtæ
variè narrãt. Poteſt ratio aſſignari:quia vna ten-
tatio eſt de cupiditate principaliter,alia de elatio-
H ne: & frequẽter cõtingit quòd vnũ vitium ex alio
naſcitur,& econuerſo:& ideo Matthæus pręponit
vnam , Lucas verò aliã. Vnde Remigius, ob hoc
euangeliſtarum hanc iſte,illam verò ille præmit-
tit : quia inanis gloria, & auaritia adinuicẽ ſe gi-
Figura gulę deuictę. gnunt. Chriſtus verò diabolum in tentatione gu-
læ ſuperauit,& hoc quondã in idolo Belis,& dra-
conis pręfigurauit.In Babylone enim idolũ Be-
lis pro deo colebatur : quod multum comedere &
Danie.14. bibere dicebatur:quod Daniel deſtruxit,& ſacer-
dotes eius interemit . Ibidem etiam in ſpelunca
draco latitabat , quem gens tanquam deum æſti-
mabat : cui ſacerdos ſtatutis horis cibum offe-
rebat , Daniel autem maſſam de pice & adipe , &
pilis confecit,& in os draconis iniecit. Qua cùm
comedit ſtatim eſt eruptus,& ſic vterque deuora-
tor,& guloſus per Danielẽ eſt deſtructus : & ideo
Daniel Chriſtum deſignauit, qui tentationẽ gu-
Figura ſuperbię deuictæ. læ ſuperauit. Chriſtus etiam ſuperauit diabolum
in tentatione ſuperbiæ, & hoc præfiguratum fuit
1. Reg.17. olim in Dauid,& nece Goliæ . Golias ſuperbiſſi-
I mè de fortitudine ſua ſe iactauit , quem Dauid
funda ad terram deiecit , & proprio gladio inter-
fecit . Golias gygas figuram ſuperbi tenet Luci-
feri:Dauid autẽ paſtor, qui hũc proſtrauit, Chri-
ſtus eſt: qui in tentatione ſuperbiæ humiliter tri-
De auaritia. umphauit . Tertiò, Chriſtus diabolum in tenta-
tione auaritiæ ſuperauit , quod & Dauid in nece
1. Reg.17. leonis & vrſi præfigurauit . Leo & vrſus auaritiã
figurabant:quia auferendo ſibi ouem,eam perpe-
trabant . Dauid autem ouem ſuam eripiens , ra-
ptores interſecit: & Chriſtus ſuperata tentatione
Angelorũ acceſſus. auaritiæ , ſatanam à ſe reiecit. Abiecto autem
Satana,[acceſſerunt angeli,] & tanquam victori
[miniſtrabant ei,]ſic qui viriliter pugnando con-
tra diabolum triumphauerit,miniſterio & cõſor-
tio angelorum dignus erit. De tentationum verò
ſuggeſtionibus:ſic dicit Chryſoſt. Nunc breuiter
perſtringamus quid ſignificent Chriſti tentatio-
nes. Ieiunium eſt abſtinentia rei malæ. Quando
verò quis inflatus fuerit quaſi ſanctus, ductus eſt
quaſi ſuper tectum. Et hæc tentatio ſequitur pri-
mam:quoniam victoria tentationis gloriationem

operatur : & fit cauſa iactantiæ . Fuge exaltatio- K
nem cordis,& non patieris ruinam. Aſcenſio au-
tem montis , eſt proceſſio ab altitudine diuitiarũ
& gloria huius mundi,quę de ſuperbia cordis de-
ſcendit : vt etiam dicit Bernar. qui quartam ten-
tationem de domino non legit , ignorat ſcriptu-
ram quæ dicit:quòd tẽtatio* eſt vita hominis ſu- *aliâs militia.
per terrã. Apoſtolus quoque dicit eum fuiſſe ten-
tatum per omnia pro ſimilitudine abſque pecca- Iob.7.
to. Voluit autẽ Chriſtus tentari pluribus ex cau- Cur tẽtari voluerit dominus.
ſis. Prima eſt,ſecundum Grego. vt per ſuam ten-
tationem nos à noſtris liberaret : ſicut per ſuam
mortem nos à noſtra liberauit. Secunda eſt,ſecũ-
dum Hila . vt cautos nos faceret : ne ſcilicet ali-
quis quantumcunque ſanctus præſumat de ſe,quaſi
de tentationib⁹ ſit immunis. Et ideo poſt baptiſ-
mum,& accepto ſpiritu ſancto , tentari voluit , vt
oſtẽderet quod ſanctificatis maior pugna incum-
bit. Tertia eſt,ſecundum Auguſt. vt nobis exem-
plum pugnandi daret,& per hoc nos inſtrueret,&
vt eſſet mediator,non ſolum per adiutorium: ſed
etiam per exemplum. Quarta eſt,ſecundũ Chry-
ſoſto. vt nos animaret , vt ſcilicet nemo turbetur
de tentationibus præter ſpem irruentibus , dum L
etiã Chriſtum videt ſubdi tentationib⁹ . Quin-
ta eſt,ſecundum Leonem , vt diabolum vinceret,
& vincendo eius virtutem & audaciam reprime-
ret . Sexta eſt,ſecundum Apoſtolum: vt tentatis
melius miſereri, & compati ſciret,& nobis de ſua
miſericordia ſpem faceret:quia homo tentatus fa
cilius miſeretur & compatitur tentatis. Item ten- Tentatio non diminuit tentatum.
tari voluit,vt tentatis conſolationem daret : fuit
enim tentatus ſtatim quãdo fuit baptizatus:quã-
do à patre filius eſt appellatus:quãdo ſpiritusſan-
ctus in ſpecie columbæ ſuper eum manſit: quan-
do cœlum ſibi apertum fuit:quando .xl. diebus &
noctib⁹ ieiunauit: vt per hoc detur intelligi, quòd
ſi aliquis tentatur , non propter hoc eſt minus à
peccato mundatus , non eſt minus dei filiatione
dignus, non eſt minus ſpiritu ſancto plenus , non
eſt minus cœlo dignus,nõ eſt minus in pœniten-
tia ſua deo acceptus . Ideo quia dominus ſic fuit
contrectatus & tentatus, non miremur ſi nos ten-
tamur : & quia in omnibus vicit , nitamur & nos
eius adiutorio vt vincamus. Nec in aliqua virtu- M
te noſtra cõfidamus , ſed totam ſpem & fiduciam
in adiutorio altiſſimi ponamus . Et ſicut vbique
dominus aduerſarium ſuum non virtute poten-
tiæ: ſed authoritate ſcripturæ cõuicit,dicens ſcri-
ptum eſt:quia humilitate non potentia eum vin-
cere , & ſuæ patientiæ nobis exemplum præbere
volebat : ſic & nos quotiens à prauis hominibus
aliquid patimur , ad doctrinam potius quàm ad
vindictam excitemur : & aduerſarios noſtros hu-
militate & patientia magis quàm ſuperbia & po-
tentia vincamus . Attende itaque ex prædictis do- Reſpõdetur ſuggeſtionib⁹ ex ſcripturis
cumentum, quòd dominus in omnibus tentatio-
nibus ſuis vſus eſt authoritatibus ſacræ ſcripturę
ad nos informandũ. Attende quid ille reſpondit
& quando talis tentatio aduenerit, dic illud & tu,
ſemp videlicet reſpondendo per ſcripturã, ſicut &
ipſe fecit. Vnde ſi tentat te appetitu bonorum: de-
bemus reſpondere: ſcriptũ eſt: Quid ſuperbis ter- Eccli.10.
ra & cinis,omnis potẽtatus breuis eſt vita. Si tẽtat Ibidem.
de appetitu diuitiarũ, reſpondeam⁹ ſcriptum eſt:
Nihil intulim⁹ in hunc mundũ nec auferre quid 1.Timo.6.
poſſumus:

Iob.1. possumus: & nudus egressus sum de vtero matris
A meæ, & nudus reuertar illuc. Si tētat de appetitu
deliciarū carnalium, respondeamus: scriptum est:
1.Cor.15. Caro & sanguis regnum dei non possidebunt: vbi
secūdum glo. Per carnem & sanguinem ventrem
& libidinem, id est, opera carnalia designāt: & ita
de alijs quibuscunque vitijs impugnamur, sem-
per vtamur clypeo sacræ scripturæ ad defensio-
nem nostram contra istud vitium. De præmissis
domini factis: sic dicit Ansel. De baptismo in de-
sertum in spiritu fortitudinis ingressus es: vt vi-
tæ solitariæ in te non deesset exemplum. Solitu-
dinem & ieiunium .xl. dierū: famis acerbitatem,
tentamenta illusoris spiritus æquanimiter tole-
rasti: vt omnia hæc nobis tolerabilia efficeres. Et
iterum: Exinde dilectissimus Iesus solitudinis
tibi secreta dicauit, & sanctificauit ibi ieiunium:
ibi subeundum docens cum callido hoste confli-
ctum. Hæc tibi facta pro te facta, & quonam mo-
do facta sunt diligenter attendens: dilige eū à quo
Inuitat ad imitationem. facta sunt. hæc Ansel. Eia nunc Christi discipu-
le, cum pio magistro solitudinis secreta perquire,
vt socius ferarum effectus arcana silentij oratio-
B nis deuotæ, diuturni ieiunij, trinæ conflictationis
cum callido hoste imitator fias, & particeps, & in
omni tentationis discrimine ad ipsum discas ha-
bere recursum, pro eo quòd non habemus ponti-
Hebre. 4. ficem qui non possit compati infirmitatibus no-
stris: tentatum per omnia pro similitudine absq;
peccato. Nec timere debes tētationes, aut dubita-
re in eis: qa quos de⁹ diligit, sępe castigat: & mul-
tæ tribulationes, nō quorumcunq;, sed iustorum:
vt cùm probati fuerint, coronam vitæ accipiant.
Vnde Ambro. Docet igitur te scriptura diuina,
non solum contra carnem & sanguinem: sed etiā
contra insidias spirituales esse certamen. Corona
proposita est, subeunda certamina sunt. Nemo
potest nisi vicerit coronari: nemo autem vincere,
nisi antè certauerit. Ipsi quoque coronę maior est
Tentationes exoptandæ. fructus, vbi maior est labor. Et ideo tentationem
nunquam timere debemus: est enim causa victo-
riæ materia triumphorum: non timeamus ten-
tationes, sed magis in tentationibus gloriemur di
1.Cor.12. centes: Cùm infirmamur, tunc potentes sumus.
C Tunc enim nectitur corona iustitiæ: tolle marty-
rum certamina, tulisti coronas: tolle cruciatus, tu-
listi beatitudines. Non debemus igitur tentatio-
nes seculi pro malis timere quibus bona præmia
comparantur: sed magis rogare contemplatione
conditionis humanę vt eas tentationes subeamus
quas ferre possumus. hæc Ambro. Vnde & Pro-
sper: Ad magnam vtilitatem fidelium reseruata
est materia certaminum, vt non superbiat sancti-
tas, quamdiu hostium incursum sentit infirmi-
Tētationū modi sex. tas. Attentat autem diabolus specialiter sex mo-
dis: in bonis per elationem, in malis per despera-
tionem, in ocio per luxuriam, in negocijs per tur-
bationem, in iustitia per crudelitatem, in miseri-
Fallendi modi quatuor. cordia per adulationem. Et quanuis multis mo-
dis tentet, quatuor tamen modis specialiter deci-
pit & fallit. Primò, suadendo bonum propter ma
lum, vt cùm homini instabili suadet religionis
ingressum: propter hoc vt apostatet postmodum.
Secundò, suadendo malum sub specie boni: vt
periurare pro rebus alienis conseruandis. Tertiò,
dissuadendo bonum tanquam nociuum: vt cùm
dissuadet bono viro religionis ingressum, ne de D
hoc pœniteat, & egrediens cōfundatur. Vel quan-
do dissuadet alicui orationem vel eleemosynam,
ne per hoc incurrat vanā gloriam. Quartò, dis-
suadendo malum vt peius adducat: vt quādo dis-
suadet intemperātiam victus & somni, vt in non
discretam abstinentiam, quod peius est, inducat.
Multa ergo sollicitudine præcauendum est om- Tētatoris vigilātia.
nibus, ne diabolicis capiantur insidijs, & eius in-
uoluantur laqueis, quos vbique prætendit modis
varijs. Vnde Leo papa: Non desinit hostis anti-
quus transfigurans se in angelum lucis deceptio-
num laqueos vbique prætendere. Nouit cui adhi-
beat æstus cupiditatis, cui illecebras gulæ inge-
rat, cui apponat incitamenta luxuriæ, cui infun-
dat virus inuidiæ. Nouit quem mœrore contur-
bet, quem gaudio fallat: quem metu opprimat,
quem admiratione seducat, omnem discutit con-
suetudinem, ventilat curas, scrutatur affectus. Et
ibi quærit causas nocendi: vbi quemq; studiosius
viderit occupari. hæc Leo. Sollicitè ergo quilibet
vigilet: quia nullus sine tentatione est. Vnde Ber.
Hoc præmonitos vos esse volo: quia nemo in cor- E
pore viuere poterit sine tentatione, & qui ab vna Tētationis expers nemo.
liberatur statim expectat aliam: & sic petat ab ea
liberari, vt nouerit aliam protinus esse vēturam.
sæpius enim fit vt vnam dominus patiatur diu-
tius immorari, ne alia possit accedere: aut ab vna
citius liberet, vt alia possit exercere. Hęc Bernar.
Victoria itaque facta à tentatore victo præ con- Angelorū accessus post victoriam.
fusione recedente, venerunt & redierunt angeli
vt seruientes & subiecti sibi ad obsequium para-
ti, & accedentes ministrabāt ei sicut vero domino
proprij serui voluntatē eius implentes: qui præ-
cipiente domino ad tempus recesserant, agonem
eius procul aspicientes: vt diuinitas eius diabo-
lum magis lateret, & vt conuenientius locum
tentandi haberet, ne fortè videns circa eum ange-
los ad eum non appropinquaret: & vt victoria
Christi excellentior appareret, ex hoc quòd solus
ipsum deuinceret: & ne eorū præsidio eguisse vel
vicisse videretur. Præcedit tentatio, vt victoria
sequatur: post victoriam statim seruiunt angeli,
vt victoris dignitas comprobetur. Ex hoc enim
diuinitas Christi apparet, & fit manifesta: quia
nulla natura est super angelicā, nisi diuina. Et se- F
cundum Grego. Ex hac re vnius personę vtraque
natura ostenditur: quia & homo est quem diabo-
lus tentat, & idem ipse deus est cui ab angelis mi-
nistratur. Hæc autem ministratio tripliciter po- Ministratio angelorū tripliciter sumit.
test accipi. Primò, de corporali subuentione: vt sit
sensus, ministrabant, id est, esurienti in cibo sub-
ueniebant. Secundò, de adoratione: vt sit sensus,
ministrabant, id est, ipsum tanq̄ deum suppliciter
adorabant. Tertiò, de congratulatione & lauda-
tione, vt sit sensus: ministrabant, id est, sibi pu-
gnanti & vincenti congaudebant, & eum lauda-
bant. De hac victoria domini & ministerio an- De victoria domini.
gelorum: sic dicit Anselmus. xl. dierum comple-
to ieiunio, diabolum cum suis tentamentis supe-
rans, angelico est ministerio glorificatus: edocens
nos toto vitæ pręsentis tempore delectationes re-
rum temporalium declinando, mundum cum suo
principe pedibus nostris substernere, & sic an-
gelicis præsidijs communiri. Vnde & Bernar-
dus: Deinde tentationibus superatis, & tentatore

 fugato,

G ſugato, acceſſerunt angeli & miniſtrabant ei: &
tu ergo ſi vis habere miniſterium angelorum, fu-
ge cõſolationes ſeculi, & tentationibus reſiſte dia-
boli: renuat conſolari anima tua in alijs, ſi vis in
dei memoria delectari. Vnde etiam Chryſoſto.
Cur poſt victoriam apparue-rũt angeli. quamdiu enim fuit in conflictu poſitus, nequa-
quam angelos apparere permiſit: ne ſcilicet ante
victoriam ſuperandum fugaret. Poſtquam verò
illum per cuncta deuicit, & victum fugere præce-
pit, tunc angeli conſequenter apparent: vt tu di-
ſcas quod te quoque poſt cõfectam de diabolo vi-
ctoriam angeli repentè ſuſcipient, plaudentes ti-
bi, teq; ſtipatorum more vbique comitantes, & in
omnibus honorãtes. Sic vtique & Lazarum poſt
fornacem paupertatis ac famis, totius prorſus an-
guſtiæ, ſuſcipientes ad requiem pertulerunt. Et
iterum: Angeli agonem Chriſti procul aſpicie-
bant, ne videretur eorum pręſidio deuiciſſe, & vi-
ctoria facta acceſſerunt & miniſtrabant ei. Sed
Miniſtra-tum Chriſto ab angelis. quid miniſtrabant ſcriptura non exprimit: ſed ſa-
tis credibile eſt quòd miniſtrabant ei aliquid co-
meſtibile, vt ſerui & miniſtri: quia legitur eſuriſ-
ſe, & hoc non propter neceſſitatem impotentiæ
Chriſti ei miniſtrabant: ſed ad reuerentiam ex-
H hibendam, & propter honorificentiam poteſtatis,
non enim dicitur quòd adiuuant, ſed quòd mini-
ſtrant. hæc Chryſoſto. Hic diligentius attende,
& conſpice dominum comedentem ſolum circũ-
ſtantibus angelis, & conſidera bene omnia: quia
Eſca qua in deſerto refectꝰ eſt dominus. pulchra ſunt valde & deuota. Et quæro quid an-
geli miniſtrabant, vt poſt tam longum ieiunium
comederet? de hoc enim ſcriptura non loquitur:
poſſumus autem victorioſum prandium ſicut vo
lumus ordinare, & quidem ſi eius potentiam con-
ſideremus, poterat res quas vellet creare, & pro ſuę
voluntatis arbitrio creatas habere: ſed non inue-
nimus quòd hac potentia pro ſe vel diſcipulis ſuis
vſus fuerit: pro turbis verò vſus fuit: quas dua-
Matt.11. bus vicibus in multitudine magna de panibꝰ pau
cis pauit. De diſcipulis autem legimus quòd eo
Ioan.4. præſente vellebant ſpicas propter famem, & co-
medebant. ſimiliter cùm fatigatus ex itinere ſede-
bat ſuper puteum loquens cum Samaritana, non
I dicitur quòd creauerit cibos, ſed quòd miſerit di-
ſcipulos in ciuitatem, ad quærendum eos. Nec eſt
veriſimile quòd per miraculum ſibi prouideret:
quia miracula ad aliorũ ædificationem, & in prę-
ſentia plurium faciebat: ſed hic non erant aliqui
niſi angeli. Quid ergo circa hoc meditabimur? in
monte nanque illo non erat habitatio hominum
& cibi parati: ſed alibi parata cibaria portauerũt
Danie.14. ei angeli ſicut contigit Danieli. Cùm enim Aba-
cuch propheta pulmẽtum meſſoribus ſuis paraſ-
ſet, portauit eum angelus domini per capillos de
Iudæa in Babylonẽ ad Danielem vt comederet,
& poſtea in momento eum reportauit. Immore-
mur ergo hic, & hunc modum aſſumamus, & cũ
domino Ieſu in ſuo prandio iocũdemur, ſentiatq;
mater ſua excellentiſſima de hac eadem iocundi-
tate atque victoria: piè itaque deuotè ſic medite-
mur. Pergunt duo ex angelis domino annuente,
& in momento fuerunt coram matre, ac eam re-
uerenter ſalutantes, de filij ſui ſtatu ſibi narrant:
Sentit Ioſeph adhuc viuere. & modicum pulmentum quod ſibi & Ioſeph pa-
rauerat, ac panem cum alijs oportunis reportant:
reuerſi ergo parant in plana terra, & menſæ bene-
dictionem ſolenniter peragũt. Conſpice hic eum K
bene in ſingulis quæ agit & quæ fiunt: ſedet in
terra compoſitè, & comedit ſobriè, circumſtant
angeli miniſtrantes domino ſuo & hymnum can
tant de canticis Sion, ac iocundantur, & diem fe-
ſtum agunt cum eo. Sed, ſi dici liceat, permixtum
eſt hoc feſtum compaſſione permaxima, propter
quam & nos plorare deberemus: cõſpiciunt enim
eum reuerenter, & conſiderantes deum ac domi-
num ſuum, & totius mundi creatorem, qui dat Pſal.135.
eſcam omni carni: ſic humiliatũ, & ſuſtentatione
cibi corporalis indigentem, & comedentem ſicut
cæteros de populo, mouẽtur cõpaſſione ſuper eo.
Et credo quod ſi corde affectuoſo in hoc ſtatu eũ
reſpiceres: & eum aliqualiter diligeres, ex valida
compaſſione plorares. Tandem ſuſtentatione ci-
bi percepta, & gratiarum actione reddita, domi-
nus Ieſus volens ad matrem redire: cœpit de mon
te deſcendere. Conſpice etiam nunc bene eum,
quomodo ſolus vadit nudis pedibus, dominus o-
mnium, & ei vehementer compatere, & vade ſem-
per cum eo, ſeruiens ipſi in omnibus ſtudioſè.

Oratio.

BOne Ieſu, qui ductus in deſerto à ſpiritu,
ieiunans.xl. diebus & noctibus, & poſt- L
ea eſuriens tentatorem tuum ſuperaſti:
da mihi miſericors per virtutem abſti-
nentiæ & continentiæ ieiunare à vitijs & pecca-
tis: eſurire & ſitire iuſtitiã, & vt tentatorem me-
um, immo tentatores meos, mundum, carnem,
diabolum, deus tua gratia, deus tuo auxilio va-
leam ſuperare: & quia tentatio eſt vita noſtra, & Iob.7.
miſeria ſuper terram: memento domine noſtræ
miſeriæ ac laboris, & da nobis in tentatione non
cadere: ſed per tuam tentationem ſemper vincere,
& tandem ab omnibus tentationibus miſericor-
diter liberari: Amen.

De teſtimonio Ioannis de Chriſto dei agno.

Caput. XXIII.

ALtera autẽ die poſt regreſſum à de-
ſerto, venit Ieſus ad Iordanẽ: quem
Ioannes videns, ad ſe venientem, Ioan.1.
oſtendit eum digito, & exclamauit M
dicens: Ecce agnus dei, ecce qui tol-
lit peccata mundi. Vbi tangitur teſtimonium Io Teſtimo-
annis de Chriſto dupliciter. Primò, quantum ad niũ Ioãnis
eius veram humanitatẽ, in qua pro nobis immo- de Chriſto
latus eſt, cùm dicitur: Ecce agnus dei, id eſt à deo
miſſus: vt hoſtia acceptiſſima immolandus. Se-
cundò, quantum ad eius diuinitatem, cùm ſubdi-
tur: qui tollit peccata mundi: quia tollere pecca-
ta, eſt proprium ipſius dei. Hæc quippe eſt cauſa
qua venit, vt pereuntis mũdi peccata ſuſcipiens,
peccati labẽ & omnium mortem in ſe, qui vinci
non poſſet, aboleret. Iam venerat & non agnoſce-
batur: ſed nunc demonſtratur. Ecce eſt hic quem
deſiderauerunt patriarchæ, quem prænunciaue-
runt prophetæ, quem præſignauit lex: ecce agnus
dei qui tollit peccata mundi, acſi diceret: Ecce in-
nocens inter peccatores, iuſtus inter reprobos,
pius, inter impios: in quo nullum peccatum po-
tuit inueniri, & ideo potens eſt tollere peccata
mundi: vnde ſicut agnus oblatus eſt pro pecca-
tis populorum, quia in eo eſt gratia, & virtus pur-
gatiua peccatorum. Specialiter autẽ inter cętera
animalia quæ in lege offerri cõſueuerũt Chriſtũ,
agnum

Agnus cur dictus Christus.

A

agnũ nominauit: quia licèt alia animalia immolarentur in lege: vt bos, vitulus, capra, &c. tamen Christus magis & potius vocatur agnus, quàm cętera animalium immolaticia. Primò, quia inter omnes figuras veteris testamenti, agnus paschalis expressius figurabat Christum innocentem im-

Exod. 12.

molandum: quia ille paschalis agnus erat sine macula, & per eius immolationem filij Israël liberati sunt à seruitute Aegyptiaca. Sic & Christ⁹ erat sine peccato, & per eius passionem liberati sumus à seruitute diabolica: & non solum propter innocentiam, sed & propter simplicitatē Christus dictus est agnus: quia sicut agnus ad victimam ductus est, & non aperuit os suum. Secundo, quia licèt alia fierent sacrificia in templo certis temporibus, vnum tamen erat quotidianum in quo iugiter vnus agnus manè & alius vesperè offerebatur, nec hoc mutabatur vnquam: sed tanquam principale obseruabatur: alia erant ex adiuncto & tempore determinato. Hoc ergo iuge sacrificium quod figurabat perpetuitatem beatitudinis fiebat

Agnus ab agnitione dicitur.

de agno: sic & Christus nostra perpetua beatitudo est. Agnus etiam dicitue ab agnitione, siue ab agnoscendo: quia agnouit patrem, factus ei

B

vsque ad mortem obediens, & agnouit matrem

Agnus qui tollit, &c.

Theophilus cur tollit, nō tulit, dixit.

curam eius discipulo committens. Agnus dicitur etiam a pietate: qua tollit peccata mundi, non semel tantum, sed & quotidie: vnde Theophilus nō dixit qui tollet, sed qui tollit: quasi semper hoc faciente ipso. Nō enim tunc solũ tulit cùm passus est: sed ex illo tempore vsque ad præsens tollit nō semper crucifixus. Vnam enim pro peccatis obtulit oblationem, sed semper purgans per illam. hęc Theophilus. Tollit enim peccata satisfaciendo & lauando nos à peccatis in sanguine suo, & præter hæc dimittendo quotidie quæ facta sunt, & adiuuando ne fiant, & omnino liberãdo: scilicet perducendo ad vitam vbi omnino fieri non pos-

Lauat nos agn⁹ in sanguine suo.

sunt. Non solum autem lauit nos quando sanguinem dedit pro nobis, vel quando baptizamur in misterio passionis illius: verumetiam quotidie lauat nos in sanguine suo, cùm eiusdē benedictę passionis memoria ad altare replicatur, cùm panis & vini creatura in sacramentum carnis & san-

C

guinis eius ineffabili spiritus sanctificatione trãsfertur, cùm sanctissimo eius corpore & sanguine satiamur. Propter duo verò aliorum trium: scilicet pro dimittẽdo & adiuuando dicimus in missa bis, agnus dei miserere nobis: propter tertium dicimus, da nobis pacem. O agne dei agnosce me miserum inter oues à dextris tuis ponendas, sed prius dimitte mihi peccata & offensas: vt me melius inter tuas oues agnoscas. Secũdum Chryso.

Chrysost. cur ad Ioannem redijt.

Iesus nunc secundò post baptismum venit ad Ioannem, duplici de causa. Prima, quia illud erat baptisma pœnitentiæ, & ipse eum cum multis baptizauerat: vt nullus suspicetur & putet quoniam ipse tali proposito & ex eadem causa ex qua & alij ad Ioannem & Iordanem venerant, puta vt peccata confessurus: aut in pœnitentiam in flumine abluendus. Propterea accedit dans Ioanni occasionem corrigendi hanc suspitionem quam Ioannes per verba correxit, agnum ac redemptorem vocando, ab omni quod in toto orbe erat peccato. Etenim in dicendo: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi: omnem hanc peremit suspicionem: quia enim purus erat, vt aliorum pec-

D

cata absoluere, & cuncta humani generis peccata delere posset: multo magis absque omni erat ipse delicto, & ideo manifestum est quoniã non vt peccata confiteretur, vel in pœnitentiam ablueretur, accessit: sed vt occasionem daret Ioanni loquendi de ipso. Secunda causa, vt hi qui priora audierãt, certius reciperent quæ dicta erant, & alia rursus audirent. Vnde subiungit: Hic est de quo dixi, antequam ab baptismum veniret, post me venit vir, virens in virtute & gratia, & ætate perfecta qui ante me factus est, dignitate: quia prior me erat, æternitate & ego nesciebam eum quantum ad personam determinatam ante suum ad me aduentum sed vt manifestetur in Israël, id est, ipsi Israël propterea veni ego in aqua baptizans, & pœnitentiam prædicans: ideo inquit, desertum & solitudinem reliqui, & ad planiciem descendens baptizare cœpi, vt manifestarem eum populo vndique ad me confluenti, totum enim officium Ioannis in baptizando & prædicando erat ordinatum, ad manifestationē Christi, ad testimonium de eo perhibendum: vnde fuit sibi præceptum à domino, vt baptizaret in nomine venturi, & prædicaret eius aduentum, & præpararet populum

E

ad eum recipiendum: & ferebat Ioannes de Christo pluries testimonium, vt efficacius esset pluries latum. Deinde ergo rursus testimonium perhibet dicens: quia vidi spiritum sanctum descendentem quasi, & verè, columbã de cœlo, & mansit, ac sedit super eum: hoc fuit quando Ioannes eum baptizauit. In eo mansit spiritussanctus, etiã ex quo conceptus est, non solum baptizatus: in alijs verò quãdoque venit, & per peccatũ recedit.

Spiritussã cti pmãsio

Vnde Chryso. In Christo spiritussanctus descendit, & permansit: cæterum in hominibus descendit quidem, sed non permanet: quando enim irascimur, quãdo detrahimus, quando tristitiam habemus quæ ducit ad mortem, quando cogitamus ea quæ carnis sunt: putamus quia spiritus sanctus non permanet in nobis. Si quando ergo boni aliquid cogitamus, sciamus quia spiritussanctus habitat in nobis. Si verò aliquid mali, signum est quod spiritussanctus recessit à nobis. hæc Chry-

F

Spiritus pro aëre.

sosto. Quamdiu spiritus manet inclusus in corpore, quamuis corpus illud sit in aqua, bene potest fluctibus & vndis agitari, nunquam tamen submergitur, sed semper supernatat & fluctuat: si autem per aliquam partem sui aqua subintrat, tunc spiritus exit & corpus submergitur & perit. Sic illi qui sunt in aquis mundi, ac diuitiarum & deliciarum temporalium, si habent inclusum spiritum per amorem dei & proximi: licèt agitentur à fluctibus tentationum & tribulationum, nunquam tamen submerguntur, ad hoc autem vt bene custodiant spiritum istum, requiritur quòd habeant sensus clausos ad terrena & mundi delectabilia: quia in vase bene clauso nunquam aqua intrabit, nec etiam per consequens spiritus de eo exibit. Deinde iterum subiungit, & ego nesciebam eum, secundum Chryso. Nesciebat eum

Christum quõ Ioannes nesciuit.

facialiter anteq̃ ad baptismum veniret: quia extra paternã domum in deserto cõuersatus, personaliter eum ante tempus quo venit ad Iordanem, non nouerat: licèt nouisset dominũ Christum natũ de virgine, q in spiritu sancto baptizare debebat: sed

G cùm Christꝰ præsentialiter accessit ad baptismū,
diuina reuelatione nouit eum, quem prius facia-
liter non nouerat. Augusti, autem refert, Nescie-
bat ad potestatem excellentiæ in baptismo, quam
Christus sibi retinuit, ac per seipsum exercere &
nō alteri committere voluit: quia nesciebat quod
hanc excellentiam in baptizando sibi retineret.
Vnde postea subdit, hic est qui baptizat: scilicet
Baptizādi solus, quantū ad istam excellentiam. Vbi notan-
potentia dum, quòd potentia baptizandi multiplex est.
multiplex Prima est authoritatis, quam deus nulli commu-
nicauit nec communicare potuit: sicut nec poten-
tiam creandi. Secunda est subauthoritatis, quam
potuit dare secundum magistrum, sed noluit: sed
alij dicunt quòd non potuit: quia implicat poten-
tiam creandi, scilicet gratiam. Tertia est innoua-
tionis quā dare potuit: nam posset deus, si vellet,
quòd baptismus daretur in nomine sancti Petri,
aut sancti Pauli, sed hoc noluit: ne spem in homi-
ne poneremꝰ, & ne fieret schisma, & tot essent ba-
ptismi quot baptistæ. Quarta est excellentię, pu-
ta quòd vnus baptizaret efficacius alio: quod etiā
nemini est concessum. Quinta est institutionis,
H quam habuit Christus solus qui hoc sacramentū
instituit. Sexta est præparationis, quam habuit
Ioannes, cuius baptismus erat quædam præpara-
tio & significatio futuri. Septima est ministerij
exterioris, quam dedit Ecclesię ministris. Nescie-
bat igitur eum tam altè tam subtiliter quem spi-
ritu in eo descendente cognouit. Tunc enim di-
dicit quod sicut aliorū sacramentorum, sic & ba-
ptismi sui potestatem dominꝰ esset sibi retentu-
rus, & nulli eam seruo daturus. Sic ergo Christo
veniente ad baptismū, didicit secundum Chryso.
quòd iste in persona ille erat, quem prædicauerat
venturum: secūdum Aug. verò didicit quòd ha-
beret in baptismo potestatem authoritatis & ex-
cellentię, quam sibi retineret: siue pręsens in terra
corpore, siue absens corpore, & pręsens maiestate.
Quòd ergo Christus potestatem baptismi reti-
neret, hoc Ioannes nesciuit, sed per columbam di-
dicit. vnde subditur: ⌊Sed qui misit me,⌋ scilicet
deus & tota trinitas, cuius opera sunt indiuisa ⌊ba
ptizare in aqua,⌋ non in spiritu ⌊ille etiam mihi
I dixit,⌋ per subiectam creaturam: scilicet angelum
vel inspirationē. ⌊Super quem⌋ inter multos quos
baptizabis, ⌊videris spiritum dei descendentem &
manentē super eū,⌋ in signo visibili columbę ⌊hic⌋
solus ⌊est qui baptizat,⌋ authoritate & potestate,
⌊in spiritu sancto:⌋ scilicet in remissionem pecca-
torum, quæ est per spiritū sanctum, quod est pro-
prium ipsius dei: scilicet lauare animas per gratiā
spiritus sancti, alijs verò non potestatem contu-
Minister lit: sed ministerium cōmisit. Minister enim mini-
baptismi. strat, sed Christus baptizat: quapropter siue à cle-
ricis, siue à laicis, siue etiam à mulieribus necessi-
tate imminente baptismus detur, non tamen ite-
Beda de ba ratur. Et secundum Bedam, siue hæreticus, siue
ptismo nō schismaticus, siue facinorosus, quisꝗ in cōfessio-
iterando. ne sanctæ trinitatis baptizetur valet, & non de-
bet ille à catholicis rebaptizari, ne confessio vel
inuocatio tanti nominis videatur annullari: pote
stas quidem à domino in neminē transit, sed mi-
nisterium in bonos & malos. Ne quis ergo exhor-
reat malorum ministerium, respiciat in domi-
ni potestatem: veritas enim sacramentorum non

minuitur merito ministrorum. Et subiungit, K
⌊ego vidi:⌋ scilicet spiritū sanctum prædicto mo-
do descendentem, super Iesum ⌊& testimonium
perhibui: quia hic est filius dei,⌋ vnicus, non ado-
ptatus. In quo ostenditur quid baptista ex hac vi-
sione intellexerit: scilicet quòd Christus esset fi-
lius dei verus & naturalis, & per consequens ean-
dem virtutem habens cum patre. Hic testatur dei
filium, quē iam suprà dixerat virum, vt ab eo ha-
beatur vtriusque naturæ testimonium. Quadri- Testimo-
partitum autem habuit dominus testimonium: niū qua-
habuit enim testimonium à prophetis, quia hic druplex de
esset Christus: habuit testimonium Ioannis, ec- domino.
ce agnus dei: habuit testimonium patris, Hic
est filius meus dilectus. Habuit & testimonium
operum: si non facio opera quæ nemo, &c. Me-
ditari hic potes quomodo dominus Iesus à Io-
anne alacriter susceptus ibi aliquantulum substi-
tit, & illa cruda eremi cibaria comedit cum eo.
Tu verò astans ibidē & aspiciens, extēde manum
sicut mendicus eleemosynam petēs, insinua quasi
tabefactus famem si fortè vocari merearis ad re-
fectionem. Tandem recreatione habita & gra-
tiarum actione peracta, dominus Ioanni valefe- L
cit, & ad tempus ab eo discessit: tunc autē sequens
Iesum, & in aduentu, & in discessu genu flecte Io-
anni, deosculans pedes eius, ac benedictionem pe-
tens recommenda te eidem: excellens enim & ma
gnus est valde, ipso etiam domino testimonium
de hoc perhibente.

Oratio.

DOmine deus, agnus dei, filius patris: qui
tollis peccata mūdi, per merita illius qui
hoc testimonio te ostēdit mūdo: tolle pec
cata mundi quę contraxi in mundo: & tu
sancte Ioannes, qui ostendisti mundo tollentem
peccata sua per gratiam tibi datam, fac mihi hāc
misericordiā vt tollat peccata mea. Tu deus tol-
lis peccata mundi: tu amice eius dicis, hic tollit
peccata mundi, ecce ante vos onustus peccatis
mundi, probate mihi in me tu actum tuum, & tu
dictum tuum: tu enim magnus dominus, & tu ma
gnus coram domino, qui est in æternum miseri-
cors, & super omnia benedictus deus.

De testimonio Ioannis de Christo. Ac de prima M
discipulorum vocatione, & occulta Christi prædi-
catione. Caput. XXIIII.

ADhuc autē Iesu in partibus illis ma
nente ⌊altera,⌋ id est, quadā alia seu Ioan. 1.
vna ⌊die⌋ quæ ad hesternam non re-
fertur: non enim semper respectiuē
ponitur, ⌊iterū stabat Ioannes⌋ iuxta
Iordanem immobilis in culmine perfectionis, nec
flectens se à rectitudine veritatis, tanquā paratus
ad exercendū officium suū, testificando de Chri-
sto, ac baptizando, & docendo, & omnes ad se ve-
nientes de ipso instruendo. Suprà quidem perhi-
buit testimonium de Christo ad turbas, hic verò
ad discipulos. ⌊Et⌋ stabant cum eo ⌊ex discipulis
eius duo⌋ firmiter inhærētes eius magisterio, quo-
rum vnus Andreas memoratur: sed alterius, quia Andreas.
insigne non erat, nomen tacetur. Vnde sicut Ste-
phanus est primus martyr post Christum, ita &
Andreas erat primus Christianꝰ, & similiter pri-
mus Christi discipulus: quia de duobꝰ primò ad-
hærentibus principalis extitit & primus. Quidā
tamen

A tamen dicunt, quòd alter duorũ fuit Ioannes euãgelista: quia modus est scribẽtium, tacere laudem propriam: vel saltem loqui de se, tanquã de alio, ad vitandam arrogantiam. Et vidit Ioannes [Iesum ambulãtem] tanquam in salute nostra procuranda proficiscẽtem [iuxta Iordanem] scilicet prope locum vbi Ioannes stabat: quia Iesus postquam à Ioãne est baptizatus, ad tempus prope locum illum morabatue: & factus est Ioanni familiaris: vt sic Ioannes frequenter testimoniũ in sui pręsentia diceret, & sic Christ⁹ ab alijs cognosceretur. In quo cõmendatur Ioannis cõstãtia: quia non vna die, nec semel tantum, sed pluribus diebus, & multotiẽs, Christo perhibebat testimoniũ. Vnde subditue eius testimonium iteratò factum: quia cùm viderat Iesum, dixit [Ecce agnus dei.] ecce veruex qui sequendus est, sicut dux gregis. Breuiter repetit euangelista testimonium, quod fuerat superius dictum: & ideo omittit residuum quod suprà dictum est: scilicet, qui tollit peccata mundi, sicut suprà est habitum. Per Ioãnem, prędicator euangelij designatur. Et per hoc quod di-

B citur, Hic stabat, & vidit Iesum ambulãtem, & dicit, ecce agnus dei: significatur quòd prædicator euangelij, debet esse cõstans in prędicatione verbi dei, & diligẽter cõsiderare processum vitę Christi: & non solum considerare, sed etiam prędicare: & audientes debent deuotè recipere talem prædicationem: & dominus Iesus ad tales conuertitur per clementiam, & recipit per gratiam, & eos instruit de necessarijs ad salutem: vnde subditur fructus testimonij. Et audientes illi duo discipuli, crediderunt magistro loquenti, ac commendanti Iesum, & de eo testimonium perhibenti [& secuti sunt Iesum] ad verbum Ioannis, vt potius illum audirent quàm Ioãnem: gaudentes se tandem inuenisse illum, de quo totiens Ioannem audierant loquẽtem. Relinquẽtes Ioannem, secuti sunt, non tãtum passibus pedum, sed etiam deuotione fidei & imitatione operum, eum quem ipsius testimonio cognouerunt, ipsius quoq; Ioannis esse magistrum, desiderantes ei adhęrere, & ei⁹ doctrinã audire. Admirare simplicẽ, & humilẽ, & facilẽ discipulorũ vocationem, sine omni obiectione & perscrutatione factam. Benignus autẽ dominus, sci-

Vocatio discipulorum Christi.

C tiens eorũ & omnium salutem [conuersus ad eos] ex sua benignitate, qui semper cõuertitur ad eos qui ad se cõuertũtur, & recipit venientes: videnscq; oculis misericordiæ & benignitatis, eos se sequentes, vt daret eis de se fiduciam & audaciam [dixit eis: Quid quęritis?] q.d. paratus sum ad vestram voluntatem. Non dicit, quẽ quęritis? quia de persona, illuminati per Ioannem erãt: sed dicit, quid quæritis? quia sciuit quòd de salute aliquid discere quærebãt. Nec petijt hoc ex ignorantia, vt aliquid discat: sed vt per interrogationem, magis familiares faciat: & vt ex eorum responsione, conuenientius eos dirigat. Quòd dominus ad eos conuertitur, quòd eos respicit, & cum eis loquitur, clementiæ & bonæ voluntatis est indicium: sciebat enim quo affectu sequebantur eum. In quo datur nobis intelligi, quòd omnib⁹ qui Christum sequi incipiunt puro corde, dat fiduciam & spem misericordiæ, & ad eos se cõuertit, vt opem misericordiæ suæ eis impẽdat. Vnde Chryso. Hinc erudimur, quia cùm nos bene velle incœperimus, tunc

Conuersio domini ad sequentes.

multas dat nobis salutis occasiones. Vñ & Theophilus: Vide autem quòd sequẽtibus se, dominus conuertit faciem, & respexit: quia nisi pee bonam operationem, ipsum secutus fueris, ad visionẽ faciei eius, nũquam pertinges, necq; ad domum eius poteris peruenire. [Qui dixerunt ei, Rabi] id est magister [vbi habitas?] q.d. magisteriũ tuũ & doctrinam tuam quærimus. Ecce paucis volũtatem suam, & cue eum sequerentur, insinuant: sapienti enim multa ex paucis innotescunt. [Vbi habitas] q.d. vbi est hospitium tuũ, vbi tanq̃ qui transeũt conuersaris. De hospitiolo quærũt, non de domo eius, quam non habebat: quia filius hominis non habebar vbi caput suum reclinaret. Nihil habuit dominus in terra, præter vnicum titulum Pilati: & nobis plures tituli non sufficiunt. Moraliter, Christum interrogant, vbi habitas: quasi vellent scire, quales debent esse homines, qui digni sunt, vt Christus in eis habitet: vt exẽplo eorum, se tales exhibeãt, in quibus habitare velit. Mysticè autem delectabilis est ista quęstio, contemplantium lucem, in qua deus habitat. Vnde Psal. Domine, dilexi decorem domus tuę: & locum habitationis gloriæ. Quęrebant ergo habitationem eius, sicut studiosi discipuli: vt possent ad eum frequẽter venire, & cum eo frequenter loqui, & ab eo instrui. Vnde Beda: Nolebant transitoriè magisterio veritatis perfrui, sed mansionem quærebant: vt plenius ab eo possent instrui: sed nos quotiens incarnationis Christi transitũ ad mentem reducimus, solicito corde eum rogemus, vt mansionis ęternę, habitationem nobis dignetur ostendere. Ipse verò, liberaliter condescendens eorum petitioni, respondit eis. [Venite, & videte.] venite testimonio Ioãnis, ab onere legis, ad fontem gratiæ: & videte, reuelata fide, tandem visuri specie. q.d. secũdum Alchuinum, Habitaculum meum, explicari non potest sermone, sed opere demonstratur: venite ergo credendo & bene operando, & videte intelligẽdo. Vel secundum Orige. per hoc quod dicit, venite, ad actionem inuitat: per hoc autem quod dicit videte, ad contemplationem. Non dixit, in illo vel in illo loco habito: quod si dixisset, potius locum ostendere, quàm eos inuitare videref. Et duxit eos in domum, in quam tunc in partibus illis se reducebat: quia proprium habitaculum nõ habebat [& manserũt ibi apud eũ, die illo] id est, diei illius residuo, & sequentis suę noctis spatio, audiẽtes verba vitę ab eo. Dicit autem die: quia vbi est Christus, lux virtutum & sol iustitiæ, ibi nullæ tenebræ possunt esse. O q̃ beatam diem, & q̃ beatam noctem duxerũt, audientes & videntes eum: quem multi videre & audire volentes, nõ viderũt necq; audierũt? Quis est qui nobis nunciet, quę audierũt à domino? Aedificem⁹ ergo & nos in corde nostro, vbi habitet: & in nobismetipsis faciam⁹ domũ quò veniat, & nobis colloquatur, & nos doceat. [Hora autem erat quasi decima] id est, prope vesperam: vbi insinuat commendationem Christi, & discipulorum. Hora enim decima est in occasu diei, ex quo & Christus commendatur à diligentia, quòd tam studiosus ad docendum fuit, quòd nec propter temporis tarditatem, eos docere distulit: & discipuli commendantur, à feruore audiendi Christum: quia quãuis tardè esset, & adhuc fortè ieiunarẽt, non tamen retardabãtur à sequendo

Marginalia (right column): D — Matth. 8. — Moraliter — Psal. 27. — E — Cur habitationem quęrebãt. — Venite & videte. — F

G quendo eum: & cùm hora vespertina soleant homines reuerti ad domicilia propria: tamen omnibus dimissis, manserũt cum eo vsq; in crastinum, desiderio audiendi ipsum, secundum Chrysosto. Hinc docemur omne tempus ponere, ad diuinam auditionem: quia omne tẽpus, ad eam aptum est: & nullum intemporaneum. Vnde & Theophilus.
Tẽpus nullũ prętermittendũ. Non frustra trmpus notauit euangelista: vt tam doctores, quàm discipulos erudiret, quòd doctrina propter tẽpus non est prætermittenda, hęc Theo. Horum igitur exẽplo, nullam horam prætermittamus, ad disponẽdum nos, vt Christum recipiamus, & cum eo habitemus: quia nescimus quãdo dominus, siue in nocte, siue in die, siue in manè, siue in serò, siue in gallicantu vẽturus sit, iuxta mare huius mundi, iudicare, & damnare amaritudinem peccatorum quæ fecimus. Quæramus ergo in nocte culpæ, vbi Christus habitet: sequamur eum per verã pœnitentiam, vt nos clementer respiciat: rogemus eũ sollicito corde, vt habitationem mansionis æternę nobis dignetur ostendere, & vt nos secũ habitare faciat, in cuius domo bea-
H ti qui habitant. Per decimã etiã horã, exprimun-
Decimæ horæ significatio. tur illi discipuli fuisse obseruatores decalogi: quia venerat hora ipsum implẽdi. Vñ & Aug. Numerus etiã iste, legem significat: quia in decrm pręceptis data est. Venerat tẽpus vt impleretur lex per dilectionem: quę à Iudęis impleri non poterat, per timorem, secũdum Chryso. Non alterius alicuiꝰ causa vel gratia, Christũ secuti sunt, quàm propter doctrinã: qua ita copiosè voluptati sunt i nocte vna, vt confestim alteruter, & ad aliorũ venationẽ veniret. Vnde Andreas, audita Christi doctrina, statim iuit ad quærendum fratrem suũ, ad audiendum Iesum Christum. Et hoc est quod sequitur [Inuenit hic] scilicet Andreas [primùm Simonem fratrem suum] cui ex cognatione carnis plus tenebatur quàm alijs: non inuenit eũ à casu, sed diligenter quęsitum, desiderans eũ habere fraterẽ in religione fidei, sicut & in propinquitate carnali. Contra illos qui proprios amicos retrahunt ab ingressu religionis, vel aliquos à via veritatis & virtutis [& dixit ei: Inuenimus] sicut lapidem
I preciosum, & sicut thesaurũ abscõditũ [messiam] in lege & prophetis promissum, ac diu expectatũ
Messias. & quæsitũ [quod est interpretatum Christus] id est vnctus. Et bene dicit, inuenimus: quia sufficiẽter fuerat à Christo instructus, quòd ipse erat ve-
De iũctione domini, & vnctione eius. rè Christus. Et vt dicit Beda, hoc est verè dominum inuenire, vera illiꝰ dilectione feruere, fraternę quoq; salutis coram gerere. Messias Hebraicè, Christus Gręcè, & vnctus Latinè dicitur. Christus enĩ, à chrismate, id est vnctus ab vnctione dicitur, à quo omnes Christiani vnguntur. Ille autrm singulariter vnctus est, oleo inuisibili, scilicet spiritussancti, pre participibꝰ suis. Participes enĩ eius sunt omnes sancti: quia isto oleo vnguntur & ipsi: sed ille est singulariter sanctus, singularitrr vnctus. Vnde Cirillus: Fuit autem vnctus saluator, spiritu sancto, humanitus in forma serui, vngrns vt deus spiritu sancto, credentes in eũ. Chri-
Christus rex & sacerdos. stus ergo est rex & sacerdos vnctus, non vnctione humana sed diuina: quia in humanitate pro nobis assumpta, fuit vnctus à deo patre: imò à tota trinitate, plenitudine gratiæ: sicut reges & sacerdotes in veteri testamento vngebantur corporali

vnctione, vt dicit Albinus. In fide, non quæritur K
annorũ multitudo, nec paucitas. Andreas minor erat Simone, ætate: & tamen Iesum primo inuenit: statimq; inuentum, nunciat fratri, traditurꝰ ei bona quæ suscepit: vt sicut sanguine, sic germanꝰ esset & fide: vera pietas, statim thesaurum inuentum fratri nunciauit, quia eum primùm inuenit: & si alium prius inuenisset, ei nunciasset, & ad saluatorem eum adduxisset: nullius enim bono inuidit. [Et adduxit eum ad Iesum] id est, saluatorẽ: quia non confidebat de se, quòd posset eum sufficienter instruere. Et ex hoc accepit ecclesia, quòd Patrinorũ
in sacramento baptismi & confirmationis, vtitur origo.
adducentibus, qui præsentent suscipientes sacramẽtum, qui patrini solent vocari. Iesus verò alacriter eum suscepit: sciebat enim quid de ipso facturus esset. Vide hic Petri humilitatem & obedientiam: quia non dedignatur maior sequi minorem: sed confestim occurrit, & nihil tardãs obedit. [Intuitus aotem eum Iesus] oculo misericordiæ, non solõ exterius, sed & interius, vidẽs deuotionem eius: quia cor intuetur [dixit ei: Tu es Si-
mon] id est verè obediẽs. q. d. nomen tuũ est pro- L
prietati tuę consonum [filius Ioanna] seu bar iona, id est eius in quo est gratia, seu filius colũbæ. q. d. hoc cognomen consonat tuo nomini: quia ille qui est verè obediẽs, est filiꝰ gratiæ spiritus sancti, quę per columbam designatur. Meritò Simon filius Ioãna seu Bariona dicitur, siue vocatur. Si- Simon.
mon enim, interpretatur obediens. Ioãna, gratia. Ioanna.
Bar, filius: & Iona, colũba. quasi ei diceret: Tu es Bariona.
obediens filius gratiæ. Vel filius colũbæ, id est spiritus sancti: quia humilitatem, dr gratia spiritus sancti accepisti: vt vocãte Andrea, videre me desiderares. Congruunt ergo hæc nomina mysterio: vt insinuetur quòd obedirntia nrcessaria est conuersis ad Christũ per fidem: & quòd homines per gratiam veniũt ad fidem Christi: & quòd per spiritum sanctũ, firmamur in amore dei. [Tu vocaberis Crphas] quod Latinè interpretatur Petrus, Cephas, Petrus interpretatur.
& in Gręco caput vel capitaneus. Et cõgruit mysterio: vt ille qui debeat aliorũ esse caput & Christi vicarius, firmitatem habeat, quam designat Pe-
trus. Simon quippè erat nomen eiꝰ, ante vocatio- M
nem & cõuersionem: sed pòst impositum fuit sibi Nominis mutatio.
nomen Petrus. Sicut etiã quãdo baptizatur adultus, & quãdo aliquis in papam est crratus, mutatur nomen eiꝰ. Simon ergo, est proprium nomen. Petrus verò, est cognomen. Bariona, est Hebręũ: & sonat filius Iona. Sed secundum alium euangelistam, dicitur filius Ioanna: quia secũdum quosdam, idem erat nomen patris Iona & Ioãna. Aliqualiter tamen, propter subtractionem vnius sillabæ, diuersificatũ: sicut in Latino, Nicolaus, pro Colinus. Vel dicendum quòd pater Petri, erat binomius: & sic Iona & Ioanna sunt duo nomina: & hoc videtur ex eorũ interpretatione diuersa: quia Ioanna, interpretatur in quo gratia: & Iona, interpretatur colũba. Cephas Hebræũ est & Syrum.
Petrus Græcum & Latinum: & in vtraq; lingua Petrus.
nomẽ Petri, à petra est deriuatum. Vocatur enim Petrus, quod interpretatur firmus, ob robur mentis, & firmitatẽ fidei, & proptrr fidrlem confessionem Christi, qua dixit: Tu es Christus filius dei Matth. 16.
viui: cui tãquã fidelissimę petrę, firmiter adhęsit. Vtrum autem hoc nomen modo ei imposuit: an

promisit

A promiſit imponendum, eſt incertum. Tutius tamen dici poteſt quòd modo promiſit: quia cùm dicitur, vocaberis, non impoſitio eſt, ſed prædictio, quaſi de futura nominis impoſitione loquendo: &
Matth. 16. tunc impoſuit, cùm dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meã. Vel in ele
Marci. 3. ctione duodecim, vbi dicitur: Et impoſuit Simoni nomen Petrus: ſicut & claues ante reſurrectionem promiſit, ſed pòſt dedit. Si verò nomen modo impoſuit, tunc in ſequentibus confirmauit: & ſic hi prędicti diſcipuli, primò ad fidem vocati, in aliqualem notitiam, & familiaritatem Ieſu venerũt, & deinde ad propria redierũt. ⌊In craſtinum autem⌋ poſt Petri & Andreę vocationem ⌊volẽs Ieſus⌋ de Iudęa largè dicta, vbi Ioannes baptizabat ⌊redire in Galilęam⌋ de qua patria diſcipulos vocauit, & ad matrem quam ibi reliquerat, ⌊inuenit Philippum⌋ qui erat de Bethſaida ciuitate, ſupra mare Galilęæ, conciuis Petri & Andreę. Et
Bethſaida domus venatorũ interpretat. hoc cõgruit myſterio. Bethſaida enim, domus venatorum interpretatur: vt oſtẽdat quòd de domo venatorum, congruè venatores, ad capiendas animas, ad vitam vocaret: non à caſu, vel quaſi ignoB
tum, ſed ex ſua præordinatione, & ex intentione quæſitum inuenit eum, vt eum illuminaret, & ad
Sequi quęus. fidem vocaret. Vnde ſequitur ⌊& dixit ei: Sequere me.⌋ hoc eſt doctrinam & exemplum imitare, vt dicit Alchuinus. Sequitur eũ qui imitatur humilitatem & paſſionem eius: vt ſit ſocius reſurrectionis & aſcenſionis: qui ſtatim ſine vlla contradictione, ſicut bonus obediens, ſecutus eſt eũ. Se-
Philippus. cũdum hæc dicta, primus omnium apoſtolorum Philippus videtur eſſe vocatus. Hi quatuor prædicti, ſcilicet Andreas, & alter cuius nomen tacetur, ac Petrus, & Philippus, fuerunt diſcipuli Ioãnis: qui videntes quòd Ioannes, de Ieſu teſtimonium dederat, coniũcti ſunt ei. Philippus autem à Chriſto inſtructus, iuit ad quærendum Nathanaelem fratrem ſuum, deſiderans eum habere fratrem in fide, ſicut in carne: & inuenit eum ſub ficu, non caſu, ſed diligenter quæſitum ⌊& dixit ei: Quem ſcripſit Moyſes in lege, & prophetæ nunciauerunt, inuenimus⌋ diu expectatum ⌊Ieſum⌋ ſalutis authorem ⌊filium Ioſeph⌋ ſcilicet putatiuum ⌊à Nazareth⌋ quia ibi conceptus & nutritus
C erat. Et quia de eo per prophetas audierat, quoniam Nazarę̃us vocabitur, Philippus ſecundum cõmunem modum loquendi, loquitur: quia filius Ioſeph, cui deſpõſata mater eius erat, putabatur. Et miratus Nathanaël, quòd de Galilęa, nõ de Iu
Michęę. 5. dęa ſurgeret propheta: Et quia ſcriptura Michęę dixerat, Chriſtum in Bethleem naſciturũ, ait negatiuè & dubitatiuè, ſecundum Chryſo. ⌊A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?⌋ quaſi diceret, nõ.
Matth. 2. Vel quia iſte legiſperitus, legerat in propheta alio
Iudicũ. 13. Nazarę̃us vocabitur: & ſigna domini aduẽtus fortè notauerat, quando audiuit, à Nazareth ſtatim erectus in ſpe dicere volebat, ſecundum Auguſt. Affirmatiuè & aſſertiuè nũc tãdem, à Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. Et quia Philippus non erat ita perfectè inſtructus: & ideo duxit eum ad Ieſum, vt ab illo plenius audiret, propter quod ſequitur: ⌊Dixit ei Philippus: Veni & vide⌋ id eſt ab eo addiſce, per experimentum virtutis, quę eſt in ipſo: & adduxit eum Philippus ad Ieſum, vt dicit Chryſoſt. Trahit quidem eum ad Chriſtum:

ſciens de reliquo eum non contradicturum: ſi ver D
ba & doctrinam illius guſtauerit. Nathanaël interpretatur donum dei: & quòd aliquis ad Chri- Nathanaël
ſtum conuertitur, ex dono dei eſt. Et ⌊vidit Ieſus⌋ donum dei
intuitu dilectionis ⌊Nathanaëlem ad ſe veniẽtem⌋ interpre-
& magis intus quàm extra appropinquãtem: quia tatur.
non ſolũ vidit corpus exterius, ſed etiã cor ipſius interiꝰ ⌊& dixit de eo⌋ circũſtantibus: ⌊Ecce verè Iſraëlita⌋ deum videns ⌊in quo dolus⌋ & ſimulatio ⌊non eſt.⌋ nam ſine intẽtione doli & falſitatis, veniebat vt veritatem agnoſceret: ſi enim habet peccata, confitetur ea: non igitur negat eum eſſe
peccatorem, ſed laudat in eo cõfeſſionem. Doloſi Doloſi
quippe ſunt, qui ſe prædicãt bonos & iuſtos, cùm qui ſint.
ſint mali & peccatores. Magnus iſte vir Nathanaël: cui ipſe dominus tale teſtimonium perhi-
bet. Iſraël interpretatur videns deũ: vnde dicitur Iſraël quid
verus Iſraëlita. Primò, ex fide, qua iam deum vi- interpre-
dere & in eum credere incipiebat: quia inſtructus tetur.
in lege per fidem & intelligentiam ſcripturarum, ſaltem per ſpeculum, & in ęnigmate, deum videbat. Secũdo, ex confeſſione, quam Chriſto reſpõdendo faciebat. Videns ergo Nathanaël quòd cõ
ditionem ſuæ mentis expreſſerat, quæſiuit vnde E
ipſum ſciebat, dicens: ⌊Vnde me noſti?⌋ id eſt, ex qua virtute, cùm hoc ſit ſupra virtutem humanitatis. Et Chriſtus reſpondit ei, per reuelationem alterius occulti, dicens: ⌊Priuſquam te Philippus vocaret⌋ & tibi de me loqueretur ⌊cùm eſſes ſub ficu, vidi⌋ id eſt cognoui ⌊te⌋ & propoſitum cordis tui. Ad literam, ſub quadam ficu ſederat, fortè cogitãs de futuro ſaluatore: vbi Philippus ſuperueniẽs, de Chriſto, cũ eo ſingulariter, nullo alio præſente loquebatur. Et ideo propter hoc ſignum & prę̃cedens, Nathanael ſtatim confeſſus eſt ipſum eſſe Chriſtum. Vnde ſequitur ⌊Reſpondit Nathanaël, & ait: Rabi, tu es filius dei, & rex Iſraël.⌋ id eſt Chriſtus expectatus ab Iſraël in regem & defen-
ſorem. Expectabant enim omnes Iudæi meſſiam Expectatio
temporalem regem futurũ: & hoc modo videtur Iudæorũ.
loqui iſte Nathanaël: quia non habebat adhuc cognitionem perfectã de Chriſto: non enim videtur intellexiſſe tunc ipſius diuinitatem: quia non dixiſſet, tu es rex Iſraël, ſed totiꝰ mundi: & propter-
ea cùm dixit: Tu es filiꝰ dei, non fuit confeſſus eiꝰ F
diuinitatem: ſed intellexit hanc filiationem, per quandam gratiæ excellentiam. Vnde dicit Chryſo. quòd adhuc credens eſſe ſapientem, qui ex aliqua reuelatione dei ſecreta nouerit, cõfitetur eum eſſe filium dei, non per naturam, ſed per adoptionis gratiam: quia adhuc non erat plenè illuminatus de fide trinitatis. Alij tamen dicũt quòd hoc ex corde credidit, ſicut ore confeſſus fuit: ſed primum probabilius eſt, ſicut inferius patebit. Vnde dominus docet eum amplius, eleuans eum ad maiora, ſcilicet ad diuinitatis ſuæ cognitionem, per obſequium angelorum, ſibi tãquam ſuperiori exhibẽdum. Nulla enim natura eſt ſupra angelicã, niſi diuina: & hoc eſt quòd dicitur ⌊Reſpondit Ieſus, & dixit ei: quia dixi tibi, vidi te ſub ficu, credis? me eſſe Chriſtum, quantum ad excellentiam gratiæ ⌊maius his videbis⌋ cognoſcẽdo virtutem diuinæ ſubſtantiæ. Vnde Chryſo. q. d. Magnum tibi viſum eſt hoc eſſe quod dixi: & propterea me regem Iſraël cõfeſſus es. Quid igitur dices cùm maius videris? Et qd ſit iſtud maius, oſtẽdit ſub-
dens,

G dens:⌊Et dixit eis⌋scilicet Philippo,& Nathanaë
Amen quid est. li ⌊Amen amē dico vobis.⌋ Amen,idē est quod fi
deliter: & ideo vbi duplicatur, est signum maxi-
mæ certitudinis & firmitatis ⌊Videbitis cœlū a-
pertum:& angelos dei ascendentes & descenden-
tes super filium hominis⌋ in obsequium deitatis,
in humana latētis natura. In passione enim appa
ruit angelus de cœlo,confortans eum: & in resur
rectione, visi sunt angeli circa sepulchrum eius:
& in ascensione astiterūt,tanquam duo viri,in ve
stibus albis. Sed & ante hoc,accesserunt,& mini-
strabant ei, & euangelizabant eius natiuitatem.
Vbi Chryso. Vide qualiter paulatim eum à terra
subducit,& facit quòd non vltrà æstimet eum ho
minem solum:cui enim angeli ministrant, quali-
ter hic homo purus esset? per hoc igit suadet an-
Nathanaël cur non fit apostolus. gelorum se esse dominatorem . hæc Chryso. Ve-
rūtamen,quia iste Nathanaël doctissimus & peri
tissimus erat in lege, noluit eum dominus,in apo
stolum cum alijs eligere: nec etiā Nicodemū: de
quo infrà dicitur: eo quòd & ipse peritus & doct⁹
esset:ne propter suā scientiam,se electos dicerent
H vel præsumerent. Voluit enim Christus,aposto-
los primos fundatores ecclesiæ, idiotas & simpli-
ces homines eligere:ne doctrina fidei,& prima cō
uersio hominum,humanæ sapiētiæ asscriberetur
sed diuinæ. Hoc etiā ideo fecit,vt mundum & sa-
pientes eius confunderet. Fuerunt tamen Natha
naël, & Nicodemus, à principio, ad fidem voca-
ti:ne doctrina fidei,quasi à solis simplicibus rece-
pta,haberetur contemptui:& ne si à principio, o-
mnes fuissent simplices,crederentur per opposiitū
per ignorantiam decepti. Postquam verò fides ca
tholica radicata fuit,Paulus ad apostolatum vo-
catus est,q̄uis literatus esset. Per Andream & Phi
lippum,qui à Christo edocti,de salute fratrū suo-
rum solliciti fuerunt, significantur illi,qui proxi
mos suos,quātum bono modo possunt, ad seque-
lam Christi inducunt. Quod est contra multos,
qui non solū non inducunt,sed pro posse suo auer
Lucæ.4. tunt. ⌊Et regressus est Iesus⌋ cū Philippo ⌊in Ga
lilęam:& veniens Nazareth⌋ad matrem suā:cum
indicibili gaudio,receptus est per eam. Attende
quòd post baptismum,post victoriam tentationū
I Christus redijt Nazareth, quod interpretať flos:
& significat quòd homo,quātūcūq; lotus sit à pec
catis, quātūcūq; tentationes superauerit,vel quę-
Christi post hanc vocationē quetio. cūq; bona fecerit, semper debet se reputare in flo
re & in principio esse. Et deinceps,per illum an-
num,Iesus in Galilęa remansit:nec aliquis euan-
gelista ponit,quid interim vsque ad nuptias fece-
rit. In anno enim à baptismo, vsq; ad nuptias,ni-
hil aliud legitur Christum fecisse,nisi quod legiť
de ieiunio in deserto, & de tentatione à diabolo,
& de testimonio Baptistæ, & de discipulorū con-
uersione. Oratio.

Bone Iesu,redemptor perditorum,salua-
tor redēptorum,spes exulum, pauperum
spiritu dulce solatium,laborantium for-
titudo,lassorum recreatio,triūphantium
corona,supernorum ciuium vnica merces & lęti-
tia vera,inclyta proles summi dei,& fructus subli
mis vteri virginalis:fons gratiarum omnium, de
cuius plenitudine nos omnes accepimus: in te,vt
finem omnium tendens,& sperans,& amās ferar:
desiderate Iesu ad te adducar,te sequar:quia tu so

lus sufficis,tu solus saluas,tu sol⁹ bonus & suauis K
es te quęrētibus & diligētib⁹ nomen tuū. Amen.

De mutatione aquæ in vinum. Caput.XXV.

Einde anno sequenti,scilicet trigesi Ioan.2.
moprimo,cœpit Iesus,signis mirifi-
cis mūdum illustrare. Et primò ap-
probans coniugiū,nuptias intrauit,
& aquam in vinum conuertit:quod
eadem die qua baptizatus fuit, scilicet anno reuo
luto fecit. Dominus, sua corporali præsentia, ac Nuptiarū honoratio
nihilominus signorum suorū initio,nuptias quas
instituit,tanquam licitas & honestas,honorare &
cōmēdare voluit:ne eas hæretici despicere & dā-
nare pręsumerent. Vnde Beda: Quia bona est ca
stitas coniugalis,melior cōtinentia vidualis, opti
ma munditia virginalis,ad probandum omnium
electionem graduum discernendum:tamen meri
tum singulorum,ex intemeratæ Mariæ virginis,
vtero nasci dignat⁹ est,à prophetico Annę viduę
ore mox natus benedicitur,à nuptiarum celebra-
toribus,iam iuuenis inuitatus,hos præsentia suæ
virtutis honorat. ⌊Die⌋ itaq; ⌊tertio⌋ id est tertio
ab euangelista nominato post primos duos:quib⁹ L
Iesus post regressum à deserto ad Ioannem venit:
quāuis inter eos multi dies fluxerint ⌊nuptiæ fa- Nuptiæ Ioannis euangelistæ.
ctę sunt in Chana Galilęæ⌋id est in quodam vico
seu villa prouinciæ Galilęæ sic dicta. Quāuis au
tem dubium sit,cuius nuptiæ fuerunt:tamen nos
meditemur eas fuisse Ioannis euangelistæ: sicut
in prologo super Ioannem, Hieronymus videtur
affirmare. Quem volentem nubere,Christus de
nuptijs vocauit:& ex tunc Ioannes Christo,pro-
pter munditiam continētiæ virginalis,magis fa-
miliaris fuit. Hoc etiā videtur,ex eo quòd Chri-
stus non legitur fuisse in nuptijs alijs: & per hoc
⌊mater Iesu erat ibi⌋ tāquam in nuptijs sui nepo-
tis. Non enim est verisimile, quòd ipsa venisset,
nisi multū sibi attinuisset:sicut iuit ad Elizabeth
cognatam suam: nec legitur in tali casu iuisse ad
alia. In ipsis ergo nuptijs,domina nostra fuit,non
tanquam extranea inuitata,sed tanquam primo-
genita,& dignior inter sorores, fuit in domo soro
ris,quasi in domo sua. Cùm enim soror eius,Ma
ria Salomę,vxor Zebedęi,vellet facere nuptias fi M
lio suo Ioanni,vadens ad dominam nostrā in Na
zareth, quarto à Chana miliario, intimauit hoc
ei: & sic ipsa ante alios, venit ad præparationem
nuptiarum. Vnde legitur quòd ⌊mater Iesu erat
ibi⌋sed de Iesu & discipulis eius,dicitur quòd fue
runt vocati: qui tamen discipuli, adhuc firmiter
non adhærebant:sed sequebantur gratia familia-
ritatis, imbui cupientes eius doctrina. De Io- Ioseph obitus.
seph autem sponso virginis,non fit mentio. Nam
quidam dicunt eum tunc mortuum fuisse,& vir-
ginem in custodiam filij transisse:quia nec etiam
deinceps de eo legitur in euangelio. Quòd si nō-
dum mortuus fuit: tamē in passione domini sine
dubio mortuus erat:quia vxor illius,alij commē-
data est. Conspice igitur dominum Iesum inter
alios,sicut vnum queuis de populo comedentem,
& humiliter in loco infimo,non inter maiores se-
dentem. Nam docturus erat in posterū: Cùm in- Lucæ.14.
uitatus fueris ad nuptias,recūbe in nouissimo lo-
co. Ipse verò prius cœpit facere,quàm docere. Cō Actuū.1.
spice etiam dominam obsequiosam: & in cunctis
rectè & ordinatè faciendis solicitam. Cūq; prope

finem

A finem cōuiuij agnoſceret vinum deficere, iuit ad
Vini defectus. filium,& dixit ad eum. Vinum non habent. non
caſu,nec fortuitu accidiſſe putãdum eſt,vt domi-
no veniente ad nuptias,vinũ deficeret:ſed eo ma-
gis vt occaſio miraculi fieret. Vnde intelligẽs ſan
cta dei genitrix, iam tempus perfectę ætatis, quo
per miracula ſe ipſum,deum mũdo innoteſceret,
& non filius Ioſeph,ſed dei & Marię virginis cre
deretur,ait. vinum non habent. ſcilicet ad ſuffi-
cientiam, quaſi dicat, Fili mi,vinum hic deficit.
Solum inſinuat hic defectum,nihil petens,ſciens
quòd amanti ſufficit ſolum inſinuare neceſſitatẽ,
abſq; vlla petitione. Vnde non dicit:Da eis vinũ,
vt reuerentiam filio ſeruet, & in liberalitate filij,
& miſericordia ſpem ponens,tãtum defectũ pro-
ponit. Ex corde enim piiſſimo,voluit præuenire
totalem defectum, ne confuſio appareret: & ideo
inuitauit filium, quem ad hoc potentem ſciebat.
Plena quippe ſpiritu ſancto, iam tunc illud mira
culum præuidebat,quod filius eius facturus erat.
Quod ergo facere cogitabat: hoc illa vt faceret,
admonebat,ſecundum Hierony. Congruum eſt,
B quòd vbi deus inuitatur,temporalis vinum iocũ-
ditatis deficere debeat:hoc enim vino,ſancti non
delectãtur:quia inebriat ad dei obliuionem,& in-
cendit ad concupiſcentiam: nec dubium eſt quin
Chriſtus,ad delectantes in vino iocunditatis,nũ-
quam introiſſet: & ideo congruum eſt, vt in nu-
ptijs ſanctorum deficiat. Reſpondit Ieſus. Quid
mihi & tibi eſt mulier? quid me moleſtas? ſecũdũ
Mulier Maria appellatur. Augu. Maria mulier dicta eſt,non corrupta vir-
ginitate,ſed appellatione gẽtis ſuæ. Mulieres enĩ
omnes fœminas, illi appellauerũt,proprietate lin
guę Hebrææ. Vnde & mulier de Eua virgine,cùm
Gene.3. adhuc in paradiſo eſſet,dicitur: Mulier quam de-
diſti mihi ſociam &c. ſecundum Orige. Congruẽ
vocat Mariam mulierem,pro ſexu & proprietate
cordis, per miſericordiam emolliti:quoniam mi-
ſericordia emollita, mollia ſenſit de nuptijs cele-
brantibus:qui ex paupertate vini,in proximo ma
Nõdum venit hora. nifeſtanda verecundati fuiſſent:& addidit. Non-
dum venit hora mea, id eſt,nondum vini defectũ
ſentiũt,qui aſſunt:ſine ergo eos primùm hoc ſen-
tire:quia cùm neceſſitatẽ cognouerint, magis re-
putabunt beneficium quod recipiũt. Nam ſecũ-
dum Chryſoſt. beata virgo, ex pietate mota,vo-
luit pręoccupare tempus debitũ,faciendi miracu
lũ. Et quia iſtud miraculũ,inter miracula Chri-
ſti erat primum, & ad cõfirmationem diſcipulo-
rum:ideo debuit eſſe notum,ibidem exiſtentibus,
& gratum ipſis conuiuantibus. Hoc autem magis
fuit, ex eo quòd factum eſt, poſt talem vini defe-
ctum,quàm ſi antè fuiſſet factum. Et quia,vt di-
ctum eſt,mater Ieſu voluit præuenire totalẽ defe
ctum, & quòd ſtatim antequam eſſet opportunũ,
Chriſtus faceret miraculum: ideo Chriſtus ma-
tre,haud dubium,ſapientior,eam repreſſit, dicẽs:
Quid mihi & tibi eſt mulier? q.d. Scire tempus
aptum ad faciendum miraculum fiendum,nõ eſt
mihi & tibi cõmune, ſed mihi ſoli conuenit:pro-
pter quod ſubditur. Nondum venit hora mea. id
Miracula facere quãdo cõpetebat Chriſto. eſt hora conueniens faciendi miraculum, à me ſo
lo cognita. Sed ſecundum Augu. facere miracu-
la,competebat Chriſto, ſecundum diuinam natu
ram,quã à matre non habuit:& ideo pędicto mo
do,reſpondendo matri, oſtendere voluit,quòd in

hoc,non tenebatur ei obedire: quia in natura di- D
uina, nihil habuit à matre:nec per cõſequẽs,cum
ea aliquid commune:ideo dicit. quid mihi & tibi
eſt mulier? q.d. Vis fieri miraculũ:ſed ad hoc a-
gẽdum,quid cõmune habeo tecum? q.d. ex natura
communi,tecum hoc non ago, ſed ex eo quod ha
beo à patre:quia virtutem faciendi miracula,à pa
tre habeo,nõ à te. Sed quia humanitatem,in qua
paſſus eſt, traxit à matre:ideo addidit. Nondum Hora Chriſti.
venit hora mea. à me diſpoſita:hora ſcilicet volũ
tatis,non neceſſitatis:id eſt,tempus patiẽdi ex cõ
muni mihi & tibi,ſcilicet in natura quam à te ha
beo:& tunc te recognoſcam,& tibi condeſcẽdam:
vnde cùm veniſſet hora,qua vt homo moreretur,
de cruce,cognitam matrem, recommẽdauit diſci
pulo,quẽ præ cęteris diligebat. Primæ tamen ſen
tentiæ, ſecũdũ Chryſoſto. magis conſonat litera
ſequens:quia mater Ieſu,ex eius reſponſione,non
oſtendit petitionem ſuã repulſam, ſed conuenien
ter dilatã. Vnde de domini reſponſione non diffi
dens,ſed de ſua benignitate præſumens, rediit ad
miniſtros,qui ſeruiebãt ĩ nuptijs illis, & fiducia- E
liter mittẽs illos ad filiũ ſuum,dixit eis. Quod-
cũq; dixerit vobis,facite. expectans hora conue-
niẽti, à filio ſuo cognita impletionẽ petitiõis ſuę.
q.d. Licèt abnegare videatur,tamen faciet. Intel-
lexit enim in illis verbis dñi,ipſum nõ exaſpera-
tũ:& ideo fiducialiter imperauit miniſtris,vt prę
cepta implerent,filij iubentis. Sciebat enim eum
tantæ miſericordiæ & pietatis, quòd compatere-
tur indigentibus,& faceret quod petebatur: licèt
aſperè loqui,& negare videret. Sana doctrina vir- Marię doctrina.
ginis Mariæ,vt ſemper debeamus Chriſto obedi
re: & per hoc etiam monemur,de domino nõ de-
ſperare, ſi nobis cùm oramus,videat de facto du-
rius reſpondere, ſed cum beata virgine,fiduciali-
ter eius miſericordiam expectare. Sed cùm Chri
ſtus maximam reuerẽtiam matri detulerit, mirũ
videtur quod ſic extraneè ei reſpõdit. Dura qui-
dem videtur pędicta domini reſpõſio. Sed ſecũ-
dum Auguſt. inſtructoria eſt:quia in diuinis quę
dei ſunt,matrẽ recognoſcere non debemus. Et ſi-
militer ſecundum Bernar. ad inſtructionem no- Mariã non eſſe Chriſto extraneam.
ſtrã fuit, qui de hoc loco ſic dicit: Quid tibi & il-
li domine? nónne quod filio & matri? quid ad illã
pertines,& quęris:cùm ſis benedictus fructus ven F
tris ſui immaculati. Nónne ipſa eſt,quæ ſaluo pu
dore cõcepit,& ſine corruptione te peperit? Nón-
ne ipſa eſt,in cuius vtero nouem menſibus mora-
tus es:cuius virgineis vberibus lactatus es:cũ qua
duodecim annorum factus,de Hieruſalem deſcen
diſti,& eras ſubditus illi? dicis: Quid mihi & tibi?
multum per omnem modum: ſed manifeſtè iam
video,quòd non velut indignans, aut confundere
volens,virginis & matris teneram verecũdiam di
xeris,quid mihi & tibi:cùm venientib9 ad te iuxta
præceptum eius miniſtris nihil cunctatus facias,
quod ſuggeſſit. Vt quid ergo fratres: vt quid re-
ſponderat prius? vtiq; propter nos & conuerſos ad
dominum:vt iam non ſolicitet carnaliũ cura pa-
rentum,& neceſſitudines illę non impediant exer
citium ſpirituale. Quãdiu enĩ de mundo ſumus,
debitores nos conſtat eſſe parẽtibus. At poſtquã
reliquimus noſmetipſos: multo magis ab eorũ ſo
licitudine liberati ſumus. Vnde legimus fratrem
quendam, in eremo conuerſantem:cùm ad eũ car
nalis

G nalis frater, auxilij gratia, aduentasset, respondis-
Religiosi mortui sunt mundo. se, vt adiret alterū fratrē eorū, cùm ille vtiq; iam obijsset. Cùm admiratus, qui venerat, respōderet quia ille obijt eremita, se quoq; similiter obijsse, respondit: Optimè ergo nos docuit dominus, ne solliciti simus sup propinquos carnis nostræ, plus quàm religio postulet, quādo ipsi matri, & tali matri respōdit: Quid tibi & mihi est mulier? & sic & in alio loco, cùm suggereret ei quidam, quoniam
Matth.12. Lucæ.8. mater eius & fratres eius foris starent, quærentes ei loqui, respondit: Quæ est mater mea, & fratres mei? vbi modo sunt, qui tam carnaliter, & inaniter, super carnalib9 propinquis sunt solliciti sunt ac si adhuc viuerent, & ipsi cum eis. hæc Bernar.
Hydriæ. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex, positæ secū dum purificationem] id est secūdum morem & ritum purificationis [Iudæorū] hoc est vasa aquatica, & aquarū receptui parata: ab hydor quod est est aqua, sic dicta: vt si forte contigisset aliquem de couiuijs, vel de ministris lauare se, vel vasa, aquam ad hoc inueniret, & haberet paratam. Crebrò enim manus & vasa epulatoria, Iudæi bapti-
H zabāt, id est lauabant & purificabāt: & si casu immundum aliquid tetigissent, nisi prius loti, non comedebant. [Capiebāt] autem [singulæ] hydriæ [metretas] id est mēsuras [binas vel ternas] à metron, quod est mensura sic dicta, secundum Isido.
Metreta quid est. Metreta, quædam mensura est, continens decem sextarios: & secundum eundem, sextarius conti-
Sextarius quid continet. net tantum duas libras: qui bis assumptus, vocat bilibris. [Et dixit Iesus] ministris. [Implete hydrias aqua.] Aliquid enim de aqua prius posita, inde assumpserāt ad purificationem vasorum: & ideo iussit Iesus suppleri, quod fuerat amotū. Eūtes igitur ministri, hauserūt aquam de puteo: qui adhuc ibi esse dicitur, extra viculum [& impleuerunt hydrias vsq; ad summum.] Quæ cùm suis-
Aquæ in vinum mutatio sine verbo. sent impletæ aqua, conuersa est in vinum, diuina virtute. Nō dicitur hic quòd aliqua verba ad hoc dixerit, sicut in transsubstantiatione panis & vini in corpus suum & sanguinem: sed occulta virtute diuinitatis hoc operatus est. Sine ergo omni verbo, sola domini volūtate, in optimum vinū aqua conuersa est: cùm tamen alia miracula, & verbo,
I & tactu corporeo, & aliquando fletu perfecerit. [Et dixit eis Iesus: Haurite nunc, & ferte Architriclino.] In hoc duo notantur. Primum, discretio domini: quia primò misit magis honorabili:
Acceptio personarū non timēda. nec in hoc fuit personarum acceptor: quia secundum Augu. non cūm homines diuerso modo pro suis gradibus honoramus, tunc timendum est, ne personas accipiamus. Secūdum, humilitas domini: quia patet quòd sedebat longè ab Architriclino, cùm diceret: Ferte illi, quasi ab eo remoto: & cùm ille sederet in magis honorabili loco, colligit quòd dominus nolēs sedere ibi, nec iuxta eum, elegit ibi humiliorem locum. Triclinium, est locus
Tricliniū quid est. vbi sunt tres ordines mensarum, secundum gradus superiores & inferiores ordinatarum: sicut solet esse in refectorijs religiosorum. Et dicitur triclinium, à triplici ordine lectorū: super quos se-
Cline quid significet. dendo, recūbentes comedebant. Cline enim Græcè, lectū Latinè significat. Nam antiquitus, in lectis sedentes & accumbentes, comedere solebant: vt ex labore fatigationis, interim dum cibus sumitur, membra quiescerent. Et ideo in scripturis

dicuntur comedentes, accumbere vel recumbere, K seu discumbere, quod est quasi iacēdo comedere.
Architriclinus quis dicatur. Architriclinus, est princeps & primas triclinij, id est principalis, & primus inter conuiuātes in triclinio. Et probabile est, quod fuerit aliquis sacerdos illius tēporis, qui nuptijs interesat, ad benedicendum, & ad ostendendum qualiter debeāt procedere, secundum legem & statuta seniorum. Voluit ergo dominus noster, quòd principalior inter conuiuas, primò de vino illo gustaret: vt præsidētis sententia acceptabilior esset: & ex ipsius commēdatione, miraculum notius fieret. Sic etiā nos debemus, nostra examinatori prælato offerre, ad probandum ea. [Vt autem gustauit Architriclinus, aquam vinum factam] id est mutatam in vinum [& non sciebat vnde esset] scilicet per Christi virtutem [vocat sponsum] quasi ad arguēdum ipsum [& dicit ei: Omnis homo] rationalis & prudenter agens [in principio bonum vinum apponit] conuiuātibus: quia tūc sensus est viuax, & potest discernere vini bonitatē, & acceptare [& cùm inebriati fuerint, tūc] apponit [id quod deterius,] id est aquosius, & debilius ad mitigationem ebrietatis: quia tunc non sic sciunt discernere inter bo L num & deterius. [Tu autem] contra consuetudinem faciens [seruasti vinum bonum vsq; adhuc] ita quod modo sapor ei9 discerni non potest, q.d. arguendo eum, inordinatè & imprudenter fecisti contrarium. Iste tamen, vt prædictum est, ignoranter loquebatur. Ministri ergo, qui dederāt vinum illi & alijs, diuulgauerunt miraculū: quia ipsi sciebant quomodo fuerat factum. Commendauit Architriclinus vini bonitatem: & pòst in communi, commendauerunt miraculi nouitatem. Non dubium quin melior erat, mutati vini natura, quam
Vini miraculosi bonitas. nati. Vnde Chryso. Fecit aquam in vinum: non simpliciter autem vinum, sed vinum optimum. Talia enim Christi miracula, multò his quæ per manum perficiuntur, speciosiora & potiora quodammodo sunt: ita & in alijs, quando membrum direxit corporis claudicās, sanis demōstrabat hoc melius. Et iterum: Generale est in omnibus Christi miraculis, quòd semper ad aliquid melius terminatur, quàm possit fieri per naturā, hæc Chry.
Hoc miraculum, primò a Christo factum est, ad M manifestandam veritatem diuinitatis in eo latentem, & ad confirmādum eorum fidem. Et hoc est quod dicitur [Hoc fecit Iesus initium signorum] per se factorum: quia ante hoc fuerunt signa per patrē facta, circa ipsum. Et ideo falsum est quod dicitur de signis puerilib9, in libro de infantia saluatoris, & in euāgelio Nazaræorum. Fecit autem hoc [in chana] villa quadam prouinciæ [Galilææ] Chana.
In qua villa, ostēditur locus, vbi steterūt hydriæ: & triclinium, vbi steterunt mensæ: & descenditur ad ea per plures gradus, sub terra: sicut est in pluribus alijs locis sanctis: quod fortè accidit propter frequentes destructiones, & ruinas factas in illis. [Et manifestauit] per hoc signum [gloriam suā] id est gloriosam latētem in carne deitatem: & per deitatis potentiam, per quam hæc fecit: & q̄ gloriosus est: ostendens per effectum diuinæ virtutis, quòd ipse esset dominus virtutum & rex gloriæ: & quòd ipse esset spōsus ecclesiæ: & quòd ipse esset qui cuncta ex nihilo potuit creare: qui etiā sicut dominus, quando voluit, potuit elementa immutare,

A mutare, ſecundum Chryſo. Oſtendens quoniam ipſe eſt, qui invineis aquam tranſmutat: pluuiam per radicem in vinum vertit, quodq́ in planta per multum tẽporis fit: hoc repentè ſimul, in nuptijs operatus eſt. [Et] viſo miraculo [crediderunt in eum diſcipuli eius] ſcilicet magis firmiter & perfectè, quàm ante miraculum. Habebat enim paucos diſcipulos, ſicut & Ioannes, quos familiariter docebat: non tamen ſic inſeparabiliter adhærẽtes, & perfectè credẽtes, ſicut poſt miraculum: ſed qui illi fuerunt, neſcimus. Vnde dicuntur diſcipuli, propter notitiam, & ſequelam, & mutuum, inter Chriſtum & ipſos amorem. Vel quia poſt futurũ diſcipuli erant: ad verbum enim Ioannis, plures eum occultè audiebant: qui poſtmodum, omninò eum ſecuti ſunt. Poteſt etiam dici, quòd aliqui de nouo in eum crediderunt, & illi qui prius credide rãt, vt Andreas & alij, per hoc in fide ſolidati fuerunt. Vbi Aug. Scriptura, non ſolum illos duodenos, appellat diſcipulos eiꝰ, ſed omnes qui in eum credentes, magiſterio eius ad regnum cœlorũ erudiebantur. Notandum hic, quod ſecundum quadruplicem ſenſum ſacræ ſcripturæ, quadruplices ſunt nuptiæ: ſcilicet carnalis copulationis, ſecun-

Vini in vineis productio.

Diſcipuli domini vnde dicunt.

Nuptiæ quadruplices.

B dum ſenſum literalem: diuinæ incarnationis, ſecundum ſenſum allegoricum: ſpiritualis coniunctionis, ſecundum ſenſum tropologicum: & beatę fruitionis, ſecundũ ſenſum anagogicum. De primis nuptijs, ad literam, eſt euangelium præſens. Iſtis nuptijs intereſſe debent mater Ieſu, & Ieſus, cum diſcipulis ſuis. Per iſtos tres, intelliguntur tria bona matrimonij. Primum bonum eſt, fides caſtitatis, quod ſignificat caſta mater domini. Secundum eſt, ſacramentum: ſignificat enim coniũctionẽ diuinitatis & humanitatis in Chriſto, vel Chriſti & eccleſiæ, quã ſacrã rem ſignificat & efficit Chriſtus, qui interfuit nuptijs. Tertium eſt, proles ſuſcipiẽda, & educãda in fide Chriſti, quod ſignificant Chriſti diſcipuli. Secundę nuptię allegoricę ſunt, diuinę incarnationis. In his nuptijs ſponſus eſt filius dei, verbum æternum: ſponſa verò, humana natura. In his nuptijs, totaliter fuit mater Ieſu, & ipſe Ieſus, & diſcipuli eius futuri, quos elegit in ipſo, ante mundi conſtitutionem.

Bona matrimonij.

Ephe. 5.

C Harum nuptiarũ proles, ſunt omnes qui credunt in eum. Aliter, iſtę nuptię allegoricè dicũtur eſſe inter Chriſtum ſponſum, & eccleſiam ſponſam: quarũ nuptiarũ proles, ſunt omnes fideles: & redit in idem, ~ũ iam pręmiſſis. Tertię nuptię ſunt tropologicę, ſpiritualis videlicet coniũctionis dei & animę: in his nuptijs, conſiſtunt tria bona coniugij, fides, proles, ſacramentum. Quartę nuptiæ ſunt, anagogicę & cœleſtes: in quibus gaudiũ noſtrum erit plenum. Vnde in Apoca. Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam deo: quia venerũt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit ſe. Ad has nuptias, non intrant, niſi beati, qui ad cœnam nuptiarũ agni, vocati ſunt: quales ſunt virgines prudentes, quæ intrauerunt cum ſponſo, & clauſa eſt ianua. Sicut ergo ſunt nuptiæ hominis & hominis, in carnali copulatione: ita ſunt nuptiæ dei & hominis, in naturarum coniunctione: & ſpiritus creati, & ſpiritus increati ſocietate: & hoc in gratia & gloria. Primæ nuptiæ dei & hominis, factæ ſunt, cùm humanam naturam diuinæ naturæ, in vnitatem perſonæ copulauit. Secundæ ſunt dei

Apoca. 19.

Matth. 25

& hominis, in vno ſpiritu, in gratia charitatis cõiuncti. Tertiæ ſunt dei & hominis in gloria: quãdo fidelis anima ingreditur thalamum ſponſi, in ſecreto cœleſtis luminis. In omnibus autem his, aqua terrenę conſolationis inſipidę, tranſit in vinum iocunditatis æternæ, in dei ſapore & ſocietate. Poſſumus etiam dicere, quòd per nuptias, de quibus hic ſecũdum ſenſum literalem dicitur, cõiũctio Chriſti & eccleſiæ intelligit: & quòd iſtud matrimonium in vtero virginali initiatum fuit, quãdo deus pater filio, humanam naturã, in vnitate perſonæ vniuit: & ſic thalamus huius coniũctionis, fuit vterus virginalis. Publicatum autem fuit, quando eccleſia ſibi per fidem coniuncta eſt: conſummatum verò erit, quãdo ſponſa, id eſt eccleſia introducetur in thalamum ſponſi, in cœleſtem ſcilicet gloriam. Et ſecundum Bedam, non vacat à myſterio, quòd die tertia nuptiæ factæ referuntur. Primus nãq; dies, eſt tempus legis naturæ, quo patriarcharum exemplo: ſecundus, tempus legis ſcriptæ, quo prophetarum ſcriptis: tertius, tempus gratiæ, quo euangeliſtarũ preconijs, quaſi tertię diei luce mũdo refulſit: in quo dominus in carne natꝰ apparuit, & nuptias celebrauit. Vnde Oſeę: Viuificabit nos poſt duos dies: in die tertia ſuſcitabit nos &c. Sed ad hoc quod in Chana Galilęæ, id eſt zelo trãſmigrationis, ęędem nuptię factę perhibentur, ſignificat eos gratia dei dignos eſſe, qui zelo deuotionis feruere, ac de vitijs ad virtutes, & de terrenis ad æterna, norunt tranſmigrare. Et ſecundum Aug. myſteria quę in illo domini miraculo latent, videamus, oportebat implere in Chriſto, quę de illo ſcripta erãt. Illa erãt aqua. Fecit autem de aqua vinũ, cùm aperuit eis ſenſum, & expoſuit. Sic enim ſapit quod non ſapiebat: & inebriat quod nõ inebriabat. Vt autẽ dicit Alchuinus, miniſtri, ſunt doctores noui teſtamenti, qui ſcripturas ſpiritualiter alijs interpretãtur. Architriclinus verò, eſt aliquis legiſperitꝰ: vt Nicodemus, Gamaliel, Saulus. Dum ergo talibꝰ euangelij verbum committitur, quod in litera legis occultatur, quaſi vinum de aqua factum, Architriclino propinatur. Et bene in domo nuptiarum, tres ordines diſcũbẽtium altitudine, inter ſe diſtantes, deſcribuntur: quia eccleſia tribus ordinibus fidelium conſtat: ſcilicet coniugatorum, cõtinẽtium, & doctorum. Optimum autem vinum, Chriſtus vſq; adhuc cõſeruauit, id eſt euãgelium ſuum, vſq; in ſextã ætatem diſtulit. Sed alijs propter prolixitatem vitãdam, omiſſis de nuptijs tropologicis, propter moralitatem aliquantulum latius videamus. Spiritualiter ergo, in Chana Galilęæ fiunt nuptiæ, quãdo intra ſanctam eccleſiam, ſiue conuerſationem bonam, per feruorem, Chriſto fideles animæ ſociãtur. Chana enim, interpretatur zelus, & ſignificat feruorem dilectionis. Galilęa verò, interpretat tranſmigratio facta: et deſignat eccleſiam. Ex qua interpretatione hoc oſtẽdit, quod illi fœliciter ad has ſpirituales nuptias veniunt, & diſcumbentes digni Chriſto ſunt, qui feruore dilectionis, & zelo amoris dei tacti, mala opera reſpuere, & bona amare didicerunt: ac de vitijs ad virtutes, & de ſtatu culpæ ad gratiam, necnon de terreno amore ad cœleſte deſideriũ, & à ſeipſis in deum tranſmigrauerunt. In ſancta nanq; eccleſia, ſiue in ſpiritualis vitæ, conuerſatione honeſta,

D

Aqua inſipida trãſit in vinum.

Dies tertius.

E

Oſee. 6.

Allegoricè.

Lucæ. 23.

F

Ordines fidelũ tres.

Moraliter

Chana qd interpretatur.

G nesta, respuētes mala, amamus bona: & postponētes transitoria, transmigramus ad ęterna. Ad hoc facit, quod illę eximiæ nuptiæ in annunciatione, quando beata virgo, cœli nupsit architecto, sunt (Lucæ.1.) in Galilęa factæ: ad insinuādum quod mens apta nuptijs spiritualibus, debet esse in transmigratione. In his nuptijs, Iesus saluator, id est qui populū suum saluat à peccatis eorum, aquam conuertit in vinum. quādo cōuertit impium, & facit pium, quando aufert culpam, & confert gratiam: sed ad preces beatę virginis, quæ semper compatitur miseris, implentur hydriæ, & aqua tristitiæ conuertitur in vinum consolationis & deuotionis æternæ. Sex hydriæ, sunt quinq; sensus corporis, cum vno simplici sensu animæ: sed hydriæ dicūtur lapideæ: quia sensus nostri ante gratiam, obdurati sunt per culpā. Istas hydrias aqua implemus, quādo fletu nostræ compunctionis, omnes sensus nostros, à culpa trāsacta perfecte lauamus: tali aqua purificātur Iudęi, id est veri confessores Christi: qui non tantū confitentur eum voce oris, sed etiā opere manuum, in veritate cordis. Capiūt autem H hydriæ metretas binas vel ternas: binas, quādo flemus quæ commisimus delectatione & consensu: ternas verò, quando fletibus purgamus: non solū dilectionem prauam & consensum, verūetiā opus malum. Aqua denique in vinū cōuertitur, quando fletum culpę, iocunditas gratiæ sequitur: vel etiā quando in mente hominis opus dei, quod laborāti prius non sapit per spiritualem neglīgētiam il- (Vini boni propositio.) luminato dulcescit. Omnis autē homo primùm vinum bonum ponit: quia homines, ea quæ ad vinum bonum pertinent, scilicet delectabilia, amāt & quærunt in præsenti: deinde quod deterius est: quia amara inuenient & recipient in futuro. Sic ergo diabolus primò suggerit aliqua sub specie boni. Et cùm quis per complacētiam inebriatus fuerit, tunc quod deterius est, scilicet enormitates diuersas, in peccatis superinducit. Sed Christus non primò vinum bonum ponit, sed in posterum seruat: quia à principio, amara & dura proponit: quia (Matth.7.) arcta est via, quę ducit ad vitam: & omnes qui piè (2. Timo.3.) volunt in Christo viuere, amaritudines & tribulationes patiuntur: sed in futuro, delectationes & I gaudia consequuntur: & parua sunt bona, quæ nobis tribuit in præsenti tempore, ad comparationem futurorum, quę bonis daturus est in æternitate. Bonus medicus, nunquam dat bonum & purum vinum infirmo: vel illi qui euasit de infirmitate, quandiu est debilis, donec perfectam habeat sanitatem, sed dat sibi vinum aqua mixtum. Sic homine existente in vita ista, quāuis euaserit infirmitatem peccati, tamen debilis est & potest recidiuare, dat dominus vinum mixtum aqua tribulationis: sed in fine quando habebit perfectam sanitatem, tunc dabit vinum purum æternæ consolationis. De prædictis hydrijs & metretis, sic dicit Bernar. Sex hydrię positę sunt his qui post ba- (Hydriæ sex.) ptismū in peccata labuntur. Prima hydria, & prima purgatio in compūctione est, de qua legimus: (Ezech.18.) quoniam in quacunq; hora ingemuerit peccator, omnes iniquitates eius non recordabuntur. Secū- (Secundum aliā translationem.) da vero confessio est, omnia siquidem in confessione lauātur. Tertia, eleemosynarū largitio: hinc (Lucæ.11.) enim habes in euangelio: Date eleemosynam: & omnia mūda sunt vobis. Quarta est, remissio iniuriarum, secundum quod orantes dicimus: Di- K mitte nobis debita nostra: sicut & nos dimittimus (Matth.6.) debitoribus nostris. Quinta est, afflictio corporis, vnde exoramus: Vt mundi per abstinentiam, deo canamus gloriam. Sexta est, obedientia præceptorum: sicut audierūt discipuli, quòd vtinā mereamur audire & nos: Vos mundi estis, propter ser- (Ioānis.15.) monem quē locutus sum vobis. Nimirum: quia non erant sicut hi de quibus dicitur: Sermo meus (Ioannis.8.) non capit in vobis: sed in auditu verbi obedierant ei. Hæ sunt sex hydriæ, positæ in purificationem nostram: & quæ vacuæ sunt, & plenæ vento, si pro inani gloria obseruantur. Aqua replentur, si timore dei custodiuntur: quonia timor domini, fons vitæ. Aqua inquam, timor domini est: (Psal.17.) etsi minus sapida, sed optimè refrigerās animam noxijs desiderijs æstuantem: aqua est, quæ iacula inimici ignita, possit extinguere. Sed diuina virtute, aqua mutatur in vinum: quoniam perfecta charitas, foras mittit timorem. Dicūtur autē lapideæ hydriæ: non tam propter duritiam, quam propter stabilitatem: capientes singulæ metretas binas vel ternas: duæ metretę, timor gehennæ in- L currendę, timor gloriæ amittendæ: sed quia hæc de cōtingēti futuro sunt, & blādiri sibi potest anima dicēs: postquā aliquandiu in voluptatibus tuis vixeris, ages pœnitētiam: vt nec illam perdas, nec illam incurras, bonum est adhiberi & tertiū, qui vtiq; spiritualibus notus est, eo vtilior quo de præsenti est. Timent qui nouerunt spiritualem cibū, nequando forte fraudētur eo. Ipse est panis angelorum, panis viuus, panis quotidianus. Hic est de quo promissum est, quia centuplum accipiemus in hoc seculo. Sicut eni mercēnarijs, & cibus quotidianus dat in opere, & merces seruat in fine: sic dominus vitā in fine reddet, & interim centuplū repromittit & exhibet. Quid ergo mirū, si timet ne perdat hanc gratiam, qui iam secutus est eam. Hæc est metreta tertia, quam sub distinctione signāter posuit, eo quòd non omnium sit: quia nec omnibus centuplum repromittitur. Et iterū Bernar. Quæramus ergo mensuras, quas hydriæ capiebant binas aut trinas. Nam & saluator triplicem nobis aquā apponit: & perfectus omnis erit, M qui has tres metretas habere potuerit. Plorat ipse super Lazarum, & super ciuitatem Hierusalem: hæc est aqua prima sudata, imminente passionis hora: & hæc est secūda, non ab oculis tantum, sed à toto corpore, manans rubea quidem & sanguinea. Tertia verò, vna cū sanguine manauit ex eius latere. Et tu ergo primam habes, si de peccatis cōpunctus, conscientiæ stratum rigas. Secūdam habes, si in sudore vultus tui, pane tuo vesčaris: & labore pœnitentiæ corpus tuum castiges. Est autē coloris sanguinei, siue propter laborem, siue propter ipsum concupiscentiæ, quē extinguit ignem. Iam verò, si proficere potes vsq; ad gratiam deuotionis, potaberis aqua gratiæ saluatoris, & spiritus sancti, qui super mel dulcis est, in te fiet aquæ fons in vitam æternam salientis: & memento hāc esse aquam, quæ de latere dormientis procedit, & sine omni molestia fluit. Oportet enim quòd iam mundo mortuus sit, qui in hac gratia delectari voluerit. Prima igitur, à pręteritis delictis abluit cōscietiam. Secunda, vt futura capias, extinguit cōcupiscētiam. Tertia verò, si ad eā peruenire merueris

A rueris,ſitientem potat animam . hæc Bernardus.

Ioannis vocatio.

Finito autem conuiuio,dominus Ieſus vocauit Ioannem ſeorſum,& dixit ad eum:Dimitte hanc vxorem,& ſequere me. Qui viſo miraculo in ei⁹ nuptijs facto,ſtatim relicta ſponſa ſua,ſecutus eſt dominum. Et hæc fuit prima vocatio Ioannis, qua ad Chriſti venit familiaritatem & notitiam. Sponſa verò eius, Anachita nomine, vel ſecundum alios, Maria Magdalena, volūtariè ſicut ſpōſus eius, cum alijs ſanctis mulieribus, dominum ſecuta eſt. Dei enim perfecta ſunt opera: & ideo ex quo vocauit vnum coniugum, conueniēs fuit vocare & alterum. In hoc ergo quòd dominus nuptijs interfuit, carnale matrimonium approbauit: ſed in eo quod Ioānem de nuptijs vocauit, intelligi apertè dedit, quòd longè dignius eſt ſpirituale matrimonium, quàm carnale. Vnde in eccleſia obſeruatur quòd ante copulam carnalem, poteſt licitè alter coniugum intrare religionem.

Sponſa Ioannis euangeliſtæ.

Cōiugum alter religionē quādoq; ingredi poteſt.

Oratio.

B Domine Ieſu Chriſte,qui die tertia,ſcilicet tempore gratię ad nuptias,ſcilicet cōiunctionis tui & eccleſiæ,per carnem veniſti,& aquam in vinum cōuertiſti,dum ea quæ in ſcriptura veteri carnalia videbātur ſpiritualia oſtendiſti,vnde plenæ ſunt hydriæ: quia implete ſunt prophetiæ. Cōuerte quęſo animam meam frigidam,in charitatis tuæ feruorem: inſipidam, in ſuauitatis tuæ ſaporem: fluxibilem & ſtabilem, in virtutis & gratiæ tuæ conſtantiam: mutans aquam totius meæ indeuotionis, in vinū fructuoſæ compunctionis: quo me miſerum ſemper potare,& inebriare: ac illud tandem in vinum iocunditatis conuertere de tua miſericordia digneris. Amen.

De prima eiectione vendentium de templo. Et de Nicodemo. Caput. XXVI.

C Præfato miraculo,in menſe Ianuarij facto, morā traxit Ieſus in Galilæa, vſque dum appropinquaret menſis Aprilis,in quo tunc erat paſcha Iudæorum: & tunc ⌊deſcendit⌋ ſecundum loci ſitum,de Chana in ⌊Capharnaum⌋ metropolim Galilçæ: ⌊& ipſe & mater eius⌋ deſcenderunt ſimiliter ⌊& fratres eius⌋ id eſt cognati ei⁹ ſecundum carnem, ſcilicet conſanguinei matris vel Ioſeph,qui pater putabatur: ⌊& diſcipuli ei⁹⌋ qui per eum erudiebantur. Ideo autem Capharnaum, quæ erat metropolis, voluit venire: quia iā inceperat gloriam ſuam manifeſtare. ⌊Et manſerunt ibi,non multis diebus:⌋ quia ciues Capharnaum, valde corrupti, non ſe exhibuerunt deuotos, ad ſuſcipiendum Chriſti doctrinam: & quia imminebat tempus eundi in Hieruſalem,propter proximum paſcha Iudæorum. ⌊Appropinquante autem paſcha Iudæorum,aſcendit Ieſus,⌋ cum diſcipulis ſuis ⌊Hieroſolymam⌋ metropolim Iudçæ, ſecundum legis præceptum. ⌊Et inuenit in templo vendentes boues, & oues, & columbas, & nummularios ſedentes.⌋ Nomine templi non accipitur hìc ipſa domus domini,in qua erat altare thimiamatis & candelabrum: nec atrium ſacerdotum,in quo erat altare holocauſtorū: ſed quoddam atrium vbi homines orabant,& doctores docebant,& ibi vendebantur ea,quæ in templo offerebantur. Et quia de longinquo adduci non poterant: ideo ſacerdotes, qui propter cupiditatem diuerſis adinuentionibus populum depauperabant,ſtatuerunt homines qui talia ibi vendebant, vt venientes de longinquo,excuſationem de oblationibus dimittendis non haberēt. Aliqui etiam aduenientium non habebāt pecuniam: & ideo ſtaruerant ibi campſores, qui ſub cautione tradebāt eam: & cum hoc, vltra ſortem,recipiebant aliqua munuſcula, non tamen pecuniam, ne arguerentur manifeſtè facere contra legem,dando ad vſuram. ⌊Et flagello de funiculis facto,eiecit omnes⌋ ſcilicet vendētes,& nummularios,ac ⌊oues & boues⌋ de templo, ⌊& nummulariorum æs⌋ id eſt pecuniam ⌊effudit⌋ & in diuerſa ſparſit ⌊& menſas⌋ eorum,quę erant quaſi vaſa denariorum ⌊euertit⌋ & deiecit. ⌊Et his qui columbas vendebant,dixit: Auferte iſta hinc,⌋ de loco iſto ⌊& nolite facere⌋ opere veſtro illicito ⌊domum patris mei⌋ quæ eſt domus orationis ⌊domum negociationis⌋ & mercationis. Bis legimus Ieſum aſcendiſſe Hieroſolymam. In paſcha ſemel,in primo anno prædicationis,vt hìc: & iterum illo anno quo paſſus fuit. Et hìc quidem in principio ſignorum expulit vēdentes de templo: ſed ſecundo ad paſſionem veniens expulit vendentes & ementes durius agendo: multo quippe maior numerus erat ementium quàm vendentium. Hìc quoque remiſſa quadam increpatione vtitur, dicens: ⌊Nolite facere domum patris mei,domum negociationis.⌋ ibi autem durioribus ſermonibus vtebatur,dicens. ⌊Nolite facere domum meam ſpeluncam latronum:⌋ & non ſinebat vllum vas transferri per tēplum, vnde & ſcribæ ac phariſęi querebant quō eū perderent: timebant enim eum: quoniā vniuerſa turba admirabatur ſuper doctrina eius. ⌋ Fecit autem flagellum de funiculis: quia ſecundum Auguſtinum, de peccatis noſtris ſumit materiam vnde nos puniat. Ipſa enim protelatio peccatorum, ſecundum quod peccata peccatis adduntur quidam funiculi dicuntur. Vnde in Prouerbijs dicitur, quòd impius funibus peccatorū ſuorum conſtringitur. Myſticè ſecundum Alchuinum quotidie deus ſpiritualiter eccleſiam ſuam intrat: & qualiter vnuſquiſque conuerſetur attendit. Caueamus ergo ne in eccleſia dei,fabulis,vel riſibus,vel odijs,vel cupiditatib⁹ vacemus: ne improuiſus veniens nos flagellet, & de eccleſia ſua nos eijciat. Secundum Auguſtinum, vendentes in eccleſia ſunt, qui quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti: vęnale totum habent,quia redimi volunt. Et nota quòd per oues innocētes,quæ ſuo vellere veſtiendis, præbent opera munditiæ & pietatis, ſignantur quæ vendūtur,dum pro laude humana ſub hypocriſi & in veſtibus ouium geruntur. Hypocritæ nanque mentem lupinam habēt ſub ouina pelle. Per boues qui arant,prædicatores cœleſtis doctrinæ ſignificantur: quos vendunt,qui non amore dei,ſed pro quęſtu temporali prædicant. Per boues etiam,qui laborioſi ſunt, ſignari poſſunt illi qui magnos labores ſuſtinent pro diuinis: vt per hoc ī eccleſia valeāt ꝓmoueri. Colūbas vēdūt qui acceptā ſpūs ſancti gratiā quę

Ioannis. 2. *Capharnaum metropolis eſt Galilçæ.* *Templum in quo vēdentes inuēti ſunt.*

D E *Hieroſolymam Ieſus bis aſcendit.* *Ioan. 2.* *Marci. 11.* *Funiculi peccatorum.* F *Prouer. 5.* *Vendētes in eccl'ia.* *Oues vēdi.* *Boues.* *Columbas vendere.*

G per columbam accipitur, non gratis, sed ad præmium dant: etsi non ad quæstum pecuniæ, ad vulgi tamen fauorem tribuunt, non ad vitæ meritũ, sed ad gratiá largiũtur.

Nũmularij.

Nũmos mutuo in ecclesia dant, qui non simulatè cœlestibus, sed à parte terrenis reb⁹ in ecclesia deseruiũt: & sua, non quæ Iesu, quærunt. Domum etiá domini, domum negociationis faciũt, non solum hi, sed etiá qui gradum vel gratiam spiritalem, quã in ecclesia perceperunt, non simplici intẽtione, sed causa humanæ retributionis exercent.

Eiecti de templo.

Omnes istos eiecit de templo Christus, signãs quòd sunt exclusi de templo gloriæ sanctæ dei. Qui ergo nolunt de ecclesia, & de domo cœlesti, veniente domino auferri, auferant ista de actibus suis: & ab auaritiæ & simoniæ cessent negocijs: eijciuntur enim de parte sortis sanctorum, qui inter sanctos positi, vel fictè bona, vel à parte mala faciunt: & funiculis peccatorum modo flagellantur ad correctionem: quibus incorrecti, in fine ligabuntur ad damnationem. Posuit autem dominus remediũ & operis, & verbi: vt doceret eos, qui curam habẽt ecclesię, H subditos facto & verbo debere corrigere. Si igitur in figurali templo, etiam in atrio ei⁹, quod est domus orationis, prohibet negociationem, quę honesta putatur, cùm sit de his quæ in templo offeruntur: multò magis prohibet comessationes, potationes, risus, lites, vaniloquium, & huiusmodi fieri in ecclesia dei. Ergo cùm omnis Christi actio, nobis debeat esse lex & præceptio, non licet candelas, vel alias merces, etiam domino offerendas, in ecclesia vendi: nec aliquod officium, nisi merum ecclesiasticum, exerceri.

Cereorũ illicita venditio in tẽplo.

[Recordati verò sunt discipuli eius: quia scriptum est] in Psalmista de Christo: [Zelus domus tuæ comedit me.] id est, accendit.

Psal. 68.

Ex Christi enim facto recordati sunt scripturæ illius, & impletionis eius in Christo.

Zelus bonus.

Bonus zelus est animi feruor in bonum: quo mens relicto & abiecto humano timore, pro defensione veritatis accẽditur. Vnde Augustinus: Fratres, vnusquisque Christianus in membris Christi, zelo domus dei comedatur.

A zelo comedi.

Quis comeditur zelo domus dei? Qui omnia quæ fortè ibi vi- I det peruersa, satagit corrigi, cupit emendari, non quiescit. Si emendare non potes: tolera, geme, suspira, sustine paleam. verbi gratia: Vides fratrem currere ad theatrum: prohibe, mone, contristare: sic zelus domus domini comedit te. Vides alios currere, & inebriari velle: prohibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes: quibus non potes, blãdire, noli acquiescere. Si autem fueris frigidus & marcidus, ad te solum expectans, & quasi tibi sufficiens, dixeris in corde tuo, Quid mihi est curare aliena peccata? sufficit mihi anima mea, vt ipsam integram seruem deo. Eia, non venit tibi in mentem seruus ille, qui abscondit talẽtum, & noluit erogare. Nunquid enĩ accusatus est quia perdidit, & non quia sine lucro seruauit? Sic ergo audite fratres mei, vt nõ quiescatis. Nolite quiescere lucrari Christo: quia lucrati estis à Christo. hæc Augustinus.

Zelus quid sit.

Vbi sciẽdum quòd zelus dicit quandam intensionem amoris, quo intensè deum diligens, nihil sustinet, quod amori suo repugnet. Ille igitur propriè zelum dei habet, qui nihil patienter sustinere potest contra honorem dei, quẽ maximè diligit. K Nos autem debemus diligere domũ dei, in tãtum quòd zelus eius nos comedat. Cùm si quid cõtrarij fieri videmus, studemus etiá quantũcũq; chari nostri sunt qui hęc faciunt, remouere: nec timem⁹, propter hoc, aliqua mala perpeti.

Zeli meritum.

Attendẽdum est autem quanti meriti sit zelus domus domini, & generaliter omnis zelus bonus, cuius actum inter prima opera Christus ostẽdit, cuius meritò Phinees pactum sempiterni sacerdotij accepit, cui⁹ feruore Mathathias legem defendit, cuius igne succensus Helias prophetas Baal interfecit.

Nume. 25. 1. Mach. 2. 3. Reg. 18.

[Et dixerunt ei Iudęi: Quod signum ostẽdis nobis, quia hęc facis?] id est, quia cum tãta authoritate & potestate nos expellis, non videtur hoc tui officij esse, nec credimus tibi licere: ergo ostẽde nobis signũ quo credamus. Quãuis enim factum esset bonum de se, non tamen pertinebat ad quẽlibet hoc facere, sed solum ad eum qui haberet authoritatem corrigendi excessus sacerdotum: quod non cõueniebat alicui de communi populo, cùm sacerdotes essent superiores in populo illo: sed prophetę quandoque mittebantur ad hoc specialiter à deo. L Cùm ergo Christus non esset filius Aaron, & per consequens nec pontifex secundum legem, nec esset rex in conspectu populi: non apparebat eis quare sic authoritatiuè eijceret eos, mẽsasq; subuerteret, nisi diuina authoritate propheta magnus missus esset: & ideo petierunt signum missionis suæ, non ausi manus in eum inijcere.

Signa petũt Iudęi.

Signum petũt, vt suæ potentiæ fidẽ capiãt: familiare enim erat Iudęis signa quęrere: vt potè per ea ad legem & fidem vocati. Quærebant autem nunc signum, non vt crederent & venerarentur, sed quasi desperantes quòd signum ostendere non posset, & sic eum deriderent, & impugnarent: quod ex hoc patet, quia statim dictum suum impugnauerunt. Dedit ergo eis signum potestatis diuinæ, in suscitatione corporis sui, propria virtute: & quia prauè quærebant, non dedit eis signũ apertum, sed occultum, & in figura de sua resurrectione: quia digni non erant, vt prædiceret eis resurrectionem sui corporis manifestè. Vnde [Respondit & dixit eis: Soluite tẽplum hoc: & in tri- M bus diebus excitabo illud.] Hoc autem dicebat spiritualiter de templo corporis sui, scilicet intransitiuè, hoc est de templo quod est corpus suũ, loquẽdo de corpore suo sub nomine templi: quia humanitas Christi, erat speciale habitaculum ipsius dei.

Templum quid dicatur.

Templum enim dicitur, in quo deus inhabitat: & quia in corpore Christi diuinitas inhabitat, ideo corpus Christi, templum dei, non solum secundum animam, sed etiam secũdum corpus dicitur. Nec dicebat hoc, imperando vel consulendo, vel hortando: sed id quod facturi erant, prædicendo & denũciando: non enim est verbum inductiuum ad hoc faciendum, cùm fuit simpliciter malum ex parte Iudæorum. Christus autem non poterat inducere ad malum: sed est verbum denunciatiuum eius quod erat per ipsos fiendum, quo hoc quod affectabãt demõstrat non esse absconditum, q.d. [soluite] id est soluetis: quia in passione Christi, anima fuit soluta à corpore, & sanguis à carne: & continuitas membrorum in fixione clauorum, & lanceæ: & ego virtute in me latentis diuinitatis excitabo, quasi à somno, illud

templum

A templum per vos dissolutum. Dedit ergo eis signum resurrectionis futurum: quia in hoc, maximè potentia & virtus diuinitatis eius, ostenditur: non enim puri hominis est, vt se à mortuis excitaret, sed solus Christus qui inter mortuos liber fuit, hoc potentia & virtute diuinitatis suæ fecit. Hoc etiã fuit signum pœnitentiæ & remissionis, quod solum peccatoribus competebat. Et quia dedit eis signum in figura, vocans corpus suum templum: ideo illi carnales hoc non intelligẽtes, sed de inanimato tẽplo eũ hoc dicere putãtes, deridebãt eũ, & volebãt arguere dictũ suũ per materiale tẽplũ, dicẽtes: [Quadraginta & sex annis ædificatũ est templum hoc] id est reædificatum [& tu in tribus diebus excitabis illud?] Hoc dixerunt deridendo, quasi esset impossibile: & multò plus derisissent, si resurrectionem sui corporis manifestè prædixisset: quia difficilius est resuscitare mortuum, quàm ædificare tale templum. Et non loquuntur de templo facto per Salomonem: quia illud fuit ædificatum in septẽ annis, & perfectum: & postea

B per Nabuchodonosor destructum: sed loquuntur de templo reædificato per Zorobabel & Neemiã, post captiuitatem Babylonicam, quod factũ fuit in quadraginta sex annis, antequam compleretur inimicis prohibentibus: quia Iudæi impediebantur in ædificatione templi, à nationibus in circuitu eorum existentibus [multi] autem tunc [crediderũt] id est credere inceperũt [in nomine eius] id est in suæ diuinitatis notamine, cuius notam fecit per signa: & ideo sequitur [videntes signa quæ faciebat.] Vnde patet quòd in fide adhuc confirmati non fuerunt: quia magis signis, quàm ex deuotione crediderũt. [Iesus autem non credebat se eis, eo quòd ipse nosset omnes, & quid esset in homine.] Scire enim ea quæ sunt in corde hominũ, solius dei est, qui solus corda plasmauit: & ideo sciuit quòd instabiles erant, & in tempore tentationis recederent. Quapropter, vt dicit Beda, monemur vt nunquam de nostra conscientia securi simus: sed semper solliciti formidemus: quia quod nos latet, æternum arbitrum latere non valet. Dubitatur hic quenam signa viderunt facta à Iesu, cùm nullum legamus eum tunc signum fecisse in

C Hierusalẽ. Ad quod potest dici vno modo, quòd multa signa facta sunt ibi tũc à Iesu, quæ hic non habentur. Nam euangelistæ multa scienter prætermiserunt de miraculis Christi, cùm tot fecerit, quòd non possent scribi de facili. Alio modo, quia inter cætera miracula, potest maximum reputari signum, quòd cum flagello vno, Iesus de templo solus, & parum adhuc reputatus, eiecerit multitudinem hominum. Diuina quidẽ virtus, in illo facto operabat, quæ apparebat in effectu cùm volebat. Corpus enim Christi, erat instrumentum diuinitati coniunctum: & ideo quidam fulgor radiosus & mirabilis, egrediebatur de vultu & oculis eius, virtute diuina eos deterrens: quo territi sacerdotes & leuitæ, & alij, non audebant, nec poterant ei resistere. Sicut & in passione, vox illa diuinitatis quodãmodo instrumentum erat, quo magnam armatorum multitudinem legitur prostrauisse. Vnde Hieronymus, in Matthæo, de secũda eiectione: Plurimique arbitramur maxima esse signorum, quòd Lazarus suscitatus est, quòd cæcus

Signũ à Christo datum.

Templum quadraginta sex annis factũ.

Scire cogitationes solius dei est.

Signa hic facta.

Signorum maxima.

ex vtero lumen accepit, quòd in Iordane vox audita sit patris, quòd transfiguratus in monte, gloriam ostendit triumphantis: mihi autem inter omnia signa quæ fecit dominus, hoc videt esse mirabilius, quod vnus homo & illo tempore contemptibilis, & intantum vilis, vt postea crucifigeretur, scribis & pharisæis, contra se sæuientibus, & videntibus lucra sua destrui, potuerit ad vnius flagelli verbera, tãtã eijcere multitudinem, mensasque subuertere, & cõfrigere cathedras, & talia facere quæ infinitus nõ fecisset exercitus. Igneũ enim quoddam, atque sydereum, radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie. hæc Hierony. De his autem qui crediderunt in nomine eius, est sciendum quòd secundum Augustinum, illi credunt in nomine eius, qui solum propter signa credunt & adhærent nomini eius, qui nondum sacramentum baptismi perceperunt velut catechumini, hoc est instructi: & quia plenam fidem vt oportet non habent in Christum & eius sacramenta: ideo adhuc nõ credit se eis: quia ecclesia nõ dat eis corpus Christi: quod quidem corpus, sicut conficere nõ potest, nisi sacerdos consecratus: ita nullus sumere debet, nisi baptizatus. Et secundum

E Chrysostomum, isti qui propter signa credebant in nomine eius, nõ firmiter, nec perfectè credebãt in eum: & ideo non confidebat in eis: sicut in discipulis perfectè & firmiter credentibus: nec recipiebat eos ad perfectionem & conuictum, vt cum eo inseparabiliter habitarẽt: nec omnia sua dogmata & secreta eis committebat: nec eis altiora mysteria fidei reuelabat: quia horũ credulitas non erat ex fide firma, sed ex suspitione quam de Christo receperant propter signa: nec æstimabãt eum deũ, sed hominem a deo missum doctorem veritatis. Et ideo signanter euangelista, vt ostendat eos imperfectè credere, non dicit quòd crederẽt in eum: quia nondum credebant in eius diuinitatem, sed dicit in nomine eius, id est illud quòd de eo nominetenus dicebatur, scilicet quòd iustus & huiusmodi. Vñ [Nicodemus] inter istos [princeps] ac vnus de [pharisæis] & principibus, seu magistris Iudæorum: quia in tenebris huius erroris erat [nocte ad Iesum] & ad lucem venire perhibetur. Ipse quidem in tenebris erat, non lux: quia non renatus.

F Et ideo nocte [ad lucem] venit, quia illuminari volebat: præ timore quoque populi, quem offendere metuit, cùm esset vnus de rectoribus: quia tunc populus per doctores & sacerdotes gubernabatur, in palam venire, & sciri nõ audebat, nec de synagoga expelleretur: præ verecundia etiam palam addiscendi: quia magister in Israel erat, secretè, & extra turbam aliorum docendus, ad Iesum solus venit, vt ab ipso plenius instrueretur. In hoc etiam quòd nocte venit, à studio & diligentia inquisitionis commendatur, & secretum significabat quòd extra scriptum discere veritatem volebat. Vnde Beda. Hic venit ad Iesum nocte, cupiens secreta eius allocutione discere mysteria fidei, cuius aperta ostensione iam rudimentum perceperat. hæc Beda. Et quia prudenter aperta & manifesta signa notauit, plenius fidei mysteria requirit. Et ideo de his quæ ad fidem pertinent, doceri meruit. Instruxit enim eum dñs de secũda & spirituali generatione, seu natiuitate, scilicet

Credere in nomine Christi qui dicũtur.

Ioannis. 3. Nicodemi ad Christũ accessus.

G de baptiſmo,& de introitu regni dei, ac de ſua diuinitate,& vtraq; natiuitate: de paſſione quoque ſua,ac reſurrectione,& aſcẽſione,necnon de vtroque aduentu, & pluribus alijs ad ſalutem neceſſarijs. Vnde congruenter hoc euangelium in feſto trinitatis legitur: quia in eo de baptiſmo dicitur, qui in nomine trinitatis confertur. Hoc quippe ſacramentum baptiſmatis,eſt neceſſitatis:& ideo oportet quòd habeatur in re,ſi eſt poſſibile:vel in voto,quo ad præoccupatos:nam vbi contemptus in aliquo,baptiſmum aquæ excludit,neque baptiſmus flaminis, neque ſanguinis prodeſt ei ad vitam æternam:quia non poteſt introire in regnum dei. Homines nãque non aſcendunt illuc,niſi inquantum efficiuntur membra Chriſti. Per generationem autem ſpiritualem,vniuntur ſibi,& mẽbra eius fiunt,& ſic virtute ipſius aſcendũt.| Nemo enim aſcẽdit| id eſt,aſcẽdere poterit| in cœlũ| propria virtute | niſi qui deſcendit de cœlo| non per motum localem cœlum dimittendo, ſed carnem de nouo ſibi vniendo:quia omnis qui aſcendit, virtute ipſius aſcendit |& ipſe ſolus per ſuam H virtutem propriam aſcendit. Si autem hic obijcitur,quòd plures veteris teſtamenti, ſaluati ſunt ſine baptiſmo.Dicendum quòd non erat in præcepto:conſecuti ſunt tamen ſpirituale vitam,per gratiam in fide Chriſti venturi, & ſic habuerunt rem baptiſmi, habuerunt ipſum etiam in figura, in aliquo correſpondente,per quod tollebatur peccatum originale. Ideo etiam hoc euãgelium in feſto trinitatis legitur:quia in eo quælibet perſona rum,aperte exprimitur. Nam pſona filij,eſt quæ loquitur: perſona patris exprimitur,cùm dicitur | Scimus quia à deo veniſti.| perſona ſpiritus ſancti,cùm dicitur | Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare in regnũ cœlorum.| Exprimũtur autem perſonę diuinę,cum ſuis appropriatis. Exprimitur autem perſona patris,cum ſua potentia,cùm dicitur | Nemo poteſt hæc ſigna facere,quę tu facis,niſi fuerit deus cum eo.| ſigna enim facere, diuinæ potentiæ eſt. Exprimitur perſona filij,cum ſua ſapientia,cùm dicitur | Scimus quia à deo veniſti, magiſter. | ad magiſtrum enim ſpectat ſapientiam docere. Expri- I mitur perſona ſpiritus ſancti, cum ſua bonitate, cùm dicitur | Spiritus vbi vult ſpirat.| non enim noſtris meritis,ſed ex ſua gratuita bonitate,ſe nobis infundit. Quãuis enim pater & filius & ſpiritus ſanctus,habeant eandem potentiam,ſapientiam,& bonitatem | tamen quia apud nos,nomen patris,propter antiquitatem, importat impotentiam,ne ſimplices hoc crederent de patre cœleſti, attribuitur ſibi potentia. Similiter nomen filij,apud nos propter iuuentutem importat imperitiã, ideo ne de filio dei hoc credatur, attribuitur ſibi ſapientia. Similiter nomen ſpiritus ſancti, apud nos importat quendam furorem|iuxta illud Eſa. Quieſcite ab homine | cuius ſpiritus in naribus eius eſt. Ideo ne de ſpiritu ſancto hoc credatur,attribuitur ſibi bonitas. Fides & cõfeſſio ſanctę trinitatis,ſi eam deuotè receperimus,valet,inter cętera,ad tribulationum propulſionem. Nam ſicut ait Ioannes Damaſcenus, cùm apud Conſtantinopolim peſtilentia grauis eſſet, quidam puer de medio populi in cœlum raptus, canticum ſanctæ

[Left margin, partly cut off: ...ptiſmi ...rtute in ...elũ aſcẽ ...itur. / ...rinitatis ...preſſio. / ...tributa ...rſonis ...uinis. / ...ſaie. 2. / ...des de ...initate ...ud con ...rat.]

trinitatis, ſcilicet, Sancte deus, ſancte fortis, ſancte K & miſericors ſaluator, miſerere nobis, ab angelis eſt edoctus, quod cùm rediens,coram populo decantaſſet, mox omnis peſtilentia eſt fugata. Per Nicodemum qui venit ad Ieſum,vt de pertinentibus ad fidem plenius erudiretur, ſignificatur diſcipulus humilis & diligens, qui venit ad doctorem,vt ab ipſo inſtruatur:qui debet eum dulciter recipere, exemplo Chriſti, qui Nicodemum dulciter recepit, ac manſuetè valde, & cum quiete ei loquebatur. Quod eſt contra iraſcentes, qui furioſè,& cum clamore frequenter loquuntur:contra quos eſt remedium vtile, molliter & ſine clamore reſpondere,ſecundum illud Sapientis: Reſponſio mollis,frangit iram: ſermo durus, ſuſcitat furorem. Etenim ſecũdum Chryſoſtomum, ſi famuli,cùm aduerſus eos iraſcimur,portãt humiliter,& cum ſilentio contumeliam, propter timorem noſtrum,qua venia digni erimus,aut quã excuſationem habebimus nos,qui propter dei timorem aliquid ferre non poſſumus,magis autem nolumus. Oratio.

[Right margin: Moraliter / Prouer. 15]

TV domine vniuerſorum, qui nullam habens indigentiam,voluiſti templum tuũ fieri i nobis, eijce à corde & corpore meo omnia offendicula & tibi diſplicẽtia,mũdans me ab omnibus inquinamentis, & maculis mentis & corporis:& fac de me tibi templum gratum & idoneum,in quo habitare delecteris tu,cuius deliciæ ſunt eſſe cum filijs hominum. O ſapiẽtia,quæ ex ore altiſſimi prodijſti, & magiſter qui à deo veniſti, doce me quæſo à malo declinare, & bonum facere:terrena deſpicere,& cœleſtia amare:vt veterem hominem cum ſuis actibus exuens & nouum induens, quaſi de nouo natus regnum tuum introire merear,& videre, Amen. L

De incarceratione Ioannis Baptiſtæ. Caput. XXVII.

POſt hæc,ſcilicet completis diebus feſtis in Hieruſalẽ,quę eſt in vna parte Iudeæ | venit Ieſus cum diſcipulis ſuis | & credentibus, in aliam partem Iudeæ, ſcilicet in Iordanẽ,quæ à ſorte Iudæ,vel à regno duarum tribuum, Iudea dicebatur. A tribu enim Iudæ,quæ erat principalis & regia terra,vbi habitauerunt filij Iſraẽl,nominata eſt Iudæa | & illic demorabatur: | & per ſuos diſcipulos | baptizabat | multiq; fiebant credentes & diſcipuli eius. Iudæa interpretatur confeſſio,ad quam venit Ieſus: quia Chriſtus confitentes, vel ſua peccata, vel diuinam laudem, viſitat. Et illic moratur:quia tales non tranſitoriè viſitat | & illic baptizat | id eſt à peccatis purgat. Vnde Alchuinus: Per Iudeam quippe ſignantur confitẽtes,quos viſitat Chriſtus:vbi enim eſt peccatorum confeſſio, vel diuinarum laudum, illuc venit Ieſus & diſcipuli eius, hoc eſt doctrina & illuminatio eius: & ibi moratur, purgando à delictis & vitijs per baptiſmum ſancti ſpiritus, ſecundum Aug. Chriſtus primò baptizauit diſcipulos aqua & ſpiritu ſancto:poſtea officiũ baptizãdi eodem baptiſmate diſcipulis reliquit:intentus prædicationi & doctrinæ. Sicut & Apoſtolus Paulus paucos

[Right margin: Ioan. 3. / M / Iudea vnde dicta. / Iudea confeſſio interpretat. / Baptizat Chriſtus. / 1. Cori. 1.]

A paucos per ſe baptizauit: vt poſſet prædicationi fidelius intendere. Poſtea ergo ſoli diſcipuli Ieſu baptizabant: eo interim circa altiora docenda occupato. In quo dedit exemplum prælatis eccleſię committendi ea quæ per inferiores poſſunt commodè fieri: vt ipſi liberiꝰ poſſint in altioribꝰ exerceri. Et quãuis Ieſus tunc non baptizaret manibus ſuis, & miniſterium exhibendo, ſed diſcipuli eius: baptizabat tamen pręſentia maieſtatis. Ipſiꝰ enim erat baptiſmi ſacramentum, & ad diſcipulos pertinebat miniſterium. Hic eſt enim qui baptizat: ergo adhuc Ieſus baptizat, & quouſq; baptizandi ſumus, Ieſus baptizat. Vnde Auguſtinus: Vtrunq; verum eſt: quia Ieſus & baptizabat, & nõ baptizabat. Baptizabat enim, quia ipſe mũdabat: non baptizabat, quia ipſe non tingebat. Præbebant diſcipuli miniſterium corporis: præbebat ille adiutorium maieſtatis: de quo dictum eſt, hic eſt qui baptizat. [Ioannes autem baptizabat in Ennon, iuxta Salim] oppidum prope Iordanem ſitum [quia aquæ multæ ibi erãt] quod eſt

Baptizat Chriſtus ſemper.

B etiam interpretatio eius quod dicitur in Ennon. Ennos Hebraicè, dicitur aqua Latinè. Et dicunt aliqui, quòd hoc oppidũ, alio nomine vocetur Salem: & ſit locus vbi regnauit Melchiſedech: ſed hoc eſt falſum: quia Salem, vbi regnauit Melchiſedech, idem eſt quod Hieruſalem. Nam ipſam ædificauit Melchiſedech: & primò dicta eſt Salem, id eſt pacifica, ex cõditione regis, qui regnauit in pace. Poſtea dicta eſt Hieruſalem, à tempore quo Abraham voluit ibi offerre filium ſuum: quia locum illum appellauit, Dominus videt. Et ita Hieruſalem, interpretatur viſio pacis: quia cũ prima interpretatione, addita eſt viſio. Mittebat autem Ioannes ad Ieſum baptizari, qui veniebãt ad eum: ſed non mittebantur ad Ioannem, venientes ad Ieſum. Sicut ante baptiſmum Chriſti, Ioannes baptizabat in nomine Chriſti venturi: ſic poſt baptiſmũ Chriſti, illos quos baptizabat, ad Chriſtum mittebat: ſic & ſuum teſtimonium de Chriſto confirmabat. Et exinde turbati, & inuidia moti, diſcipuli Ioannis, & indiſcretè zelantes pro magiſtro ſuo, volenteſq; præferre baptiſmum eius Chriſti baptiſmo, murmurabãt quòd

Ennon.

Salem.

Baptiſmꝰ Ioannis.

Diſcipulorum Ioannis murmuratio.

C magiſtri ſui gloriam zelabat: quia videbatur eis quod magiſtri ſui & baptiſmi eius authoritatem, minueret. Et [facta eſt quęſtio] & controuerſia [de purificatione] id eſt baptiſmo [à diſcipulis Ioannis] defendentibus magiſtri ſui baptiſmum, & putantibus eum maiorem Chriſto, quem viderant à Ioanne, quaſi maiore, baptizatum [cum Iudęis] id eſt Chriſti diſcipulis, & alijs ad Chriſti baptiſmum veniẽtibus, & magis ad ipſum, propter miracula currentibus, & dicentibus maiorem eſſe Chriſtum, & ad eius deberi concurri baptiſmum tanquam ad baptiſmum meliorem: quia Ioannes mittebat, quos baptizabat, ad Ieſum: non Ieſus mittebat, quos baptizabat, ad Ioannem. Et hæc quæſtio, ad Ioannem, per ſuos diſcipulos eſt delata: & querimonia de Chriſto facta quòd baptizaret, & plures ad eum quàm ad Ioannem currerẽt, vnde zelo indiſcreto moti [dixerunt ei: Rabbi.] cùm ſis excellẽter magiſter omnium, & magiſtri debeas habere gloriam [qui erat tecum] ſicut cum principaliori [trans Iordanem] vbi eum quaſi diſcipulum baptizaſti, & ſic beneficium ei præſtiſti [cui etiã teſtimonium perhibuiſti] id eſt quẽ

D tu clarum oſtendiſti, & ſic magnum honorem impendiſti [ecce hic] à te ſeparãs nunc [baptizat] & eadem tibi audens, tuum officium vſurpat, vnde valde miramur [& omnes ad eũ] & ad ipſius baptiſmum [veniunt] & te qui eum baptizaſti, dimittunt, quaſi dicerẽt: Nos deſerimur, hic raritas eſt, ad illum turbę concurrunt, de te non curatur, & ſic gloria tibi ſurripitur. Nónne prohiberi debẽt, vt ad te potius veniant? Vbi Chryſoſtomus: Ipſe quidem non baptizabat: ſed nuncij volentes erigere eos qui audiebant in inuidiam, ita annũciauerunt: quia omnium malorũ, cauſa eſt vana gloria. Hæc enim eos zelotipia duxit: neque ad malitiam ſolam impellit captos, ſed & virtutibꝰ obſtat, labores quidem ſuſtinere cogẽs, fructibus verò priuans, hæc Chryſoſtomus. Ioannes autem æmulationem & inuidiam diſcipulorum ſedare volens, Chriſtum commendabat, & excelſa de eo prædicabat: ſeque non Chriſtum, ſed eius nuncium: nec ſponſum eccleſiæ, ſed ſponſi amicum

Gloria vana.

E eſſe dicebat: & quòd illum oporteret creſcere & exaltari, non in ſe, ſed quantum ad alios, fama & authoritate, inquantum eius virtus per miracula & opera magis & magis inciperet eis innoteſcere: ipſum autẽ minui & humiliari in re vera, & quò ad populum in fama: ſicut Lucifer minuitur in claritate quò ad apparentiam, oriente Sole, & authoritas præconis, adueniente iudice: & officium legati, adueniente principe. In æſtimatione quippe populi & Chriſtus creuit, quia agnitꝰ eſt quod erat: & inuentus eſt eſſe Chriſtus, qui putabatur tantum propheta: & Ioannes decreuit, quia ceſſauit dici quod non erat: & inuentus eſt eius propheta, qui putabatur Chriſtus: cui atteſtatur quòd Ioannes natus eſt decreſcẽtibus diebus, Chriſtus creſcentibus: & quòd Ioannes capite minuitur, Chriſtus in cruce extenditur. Moraliter autem hoc debet eſſe in vnoquoq; noſtrum: quia oportet illum, ſcilicet Chriſtum in te creſcere: vt ſcilicet in eius proficias cognitione & amore: quia inquãtum magis eum potes cognoſcẽdo & amãdo percipere, tanto magis Chriſtꝰ creſcit in te: ſicut qui

Creſcit Chriſtus, decreſcit Ioannes.

Moraliter

F magis proficit in videndo vnã & eandem lucem, reputat lucem illam magis creſcere: & hoc oportet homines ſic proficientes minui in ſui reputatione: quia quanto plus homo cognoſcit de altitudine diuina, tanto minorem reputat paruitatem & humilitatem. Diſcipulis Ioannis, pro magiſtro ſuo indiſcretè zelantibus, & de Chriſto querimoniam facientibus, ſimiles ſunt multi etiam religioſi, qui magis adhærent quibuſdam opinionibus, pro eo quod ſunt opiniones illorum quos magis diligunt, quàm pro ipſa veritate quam relinquunt: cùm dicat philoſophus, quòd duobꝰ exiſtẽtibus amicis, ſanctũ eſt præhonorare veritatem. Et Plato dixit de Socrate magiſtro ſuo: amicus quidẽ Socrates, ſed magis amica veritas. Per hoc autẽ quòd eoſdẽ diſcipulos ſuos reprehẽdit, informãtur doctores boni: vt tales adulationes non recipiãt, ſed magis repellant. Cõſiderẽt etiã hic qui detractores libẽter audiũt, & cõtra eos quibꝰ detrahitur ſubitò ſęuiũt: quomodo Ioannes diſcipulos Chriſto detrahentes ſtatim compeſcuit, Chriſtũ laudibus extollendo, & ſe humiliando, & exemplo eius detractores compeſcant de ſe humiliter

Diſcipulis Ioannis ſimiles.

Platonis dictum.

Detractores non audiendi ſunt.

 ſentiẽdo,

G sentiendo,& detractos laudādo, ipsosq́ detractores fortiter reprehendant, & eis malum vultum ostendant. Quia vt dicit Sapiens, ventus Aquilo dissipat pluuias:& facies tristis linguam detrahentem. [In illo tempore] dum hæc agerentur:& cùm Ioannes vno anno & tribus mensibus prædicasset :& arguens Herodem,plurimos conuertisset,misit Herodes tetrarcha [ministros ac tenuit] & cepit Ioannem per eos, & vinxit, seu [ligauit eum] qui liberè prędicauerat dei verbum,& ad se in Galilæa adductum,[posuit,] seu poni fecit [in carcere,propter Herodiadem] quā fratri suo abstulerat, & sibi copulauerat illicitè [quam secundum legem quam acceperat, nō liceret sibi habere vxorem fratris sui,eo viuente. Sic diabolus spiritualiter tenet per delectationem,alligat per consensum,incarcerat per cōsuetudinem,propter animam verò sponso Christo separatam, & alijs copulatam . Proselitus quippe fuit Herodes,& circuncisionem receperat, vt magis acceptus Iudęis esset,vet egnare super eos posset. Ideoq́ ad legem Moysi tenebatur in hoc, sicut cęteri:& propter legis

H quoque naturalis honestatem,non licebat fratri reuelare turpitudinem fratris sui:ducēdo etiā eo mortuo eius vxorem, nisi ad suscitādum ei semen . Vnde [Ioannes] tanquam testis & defensor veritatis [dicebat] Herodi [Non licet tibi habere vxorem fratris tui .] In quo virtus & constantia Ioannis ostenditur:qui maluit apud Herodem periclitari,quàm propter adulationē,immemor esse præceptorum dei. Quòd enim venerat in spiritu & virtute, arguit Herodem & Herodiadem:sicut Helias, Achab & Hiezabel. Non omisit dicere veritatem, propter Herodis potestatem, vel Herodiadis inuidiationem:dans in hoc exemplum prędicatoribus euangelij,vt propter talia non omittant constantiam prædicandi veritatem. Primò ergo Herodes Ioannem incarcerauit, ex eo quòd ipsum reprehendebat de Herodiade, quam fratri abstulerat : & ideo ad suggestionem Herodiadis, ipsum in vinculis posuit. Secundò,ex eo quòd iustitiam & baptismum prædicabat:& ideo multus populus,ad Ioannem ob baptismum & prædicationem,vndique confluebat. Et timens Herodes

I ne sui populi,Ioannem sequentis, dispendium haberet:& ob verba Ioannis populo, cùm esset alienigena,exosus fieret, eumq́ à regno ob incestum pelleret,Ioannem hinc tenuit. & vinctum posuit in carcere, non ausus eum statim interficere . Tertiò,ex eo quòd Ioannes quędam magnum regem post se venturum prædicabat:& cùm Romani ordinassent, ne aliquis sine senatus authoritate rex nominaretur, offensam Cæsaris timuit, & ideo ipsum incarcerauit . Et insuper propter hoc est captus & incarceratus : quia pharisæi propter inuidiam de prædicatione Ioannis turbati,suaserant Herodi vt caperet eum,incitantes Herodem ad eius mortem.[Herodias autem] adulteral insidiabatur ei:[timebat enim ne Herodes, ad prædicationem Ioannis de peccato suo pœniteret, & eā marito suo redderet,qui eā fortè occideret:& ideo volens Ioannem occidere, mortem eius quærebat: sed quonam facto id aggredi posset,inuenire non poterat.[Herodes enim metuebat Ioannem] seum reuerendo timore mundano vel humano [sciens eum virum iustum] quò ad homines[& sanctum] quò ad deum[& custodiebat eum] ne ab Herodiade occideretur , & ex hoc ipse Herodes damnum

Prouer.25

Marci.6. & Mat.14

Herodes proselit⁹.

Veritas prædicāda est.

Incarcerādi Ioannis occasiões.

K & periculum pateretur:solo enim metu,ab interfectione Ioannis tenebatur:quia propter sanctitatem eius,quæ erat nota toti populo, timebat si eū interficeret,ne totus populus contra eum insurgeret:quia omnes, Ioānem prophetam sanctum reputabant, [Et audito eo multa] scilicet quædam parua, non principalia[faciebat] simulatoriè, non ex veritate [& libenter eū audiebat] scilicet simulatoriè, id est audire simulabat:totum enim istud erat simulatorium, vt ex tali auditu & obtemperatione, in aliquibus retineret populum à rebellione contra ipsum. Herodes populum,& seditionem eius timebat, sed amor mulieris superabat, pro quo etiā deū postponebat:quia deum in causa non habebat . Nam secūdum Chrysostomum, facilè deuiat à iustitia, qui in causis nō deum,sed hominem formidat. Timor enim dei corrigit:timor autem hominum , peccandi differt facultatem:& operationem non aufert,sed retinet voluntatem,donec habeat opportunitatem vel occasionem : vnde & quos suspendit à crimine,audiores reddit ad crimen, & æstuat animo,quousque perL ficiat ad malum cogitata . Solius enim dei est timor,qui nocentes corrigit,fugat crimina, innocētiam tribuit , perpetem confert facultatem . hæc Chrysostomus . Iste qui Ioannem tenuit & ligauit in carcere, eo quòd de malis suis eum arguebat charitatiuè:& qui similia faciunt,similes sunt phreneticis, qui pium medicū percutere vel occidere quærunt . Considera nunc, quomodo Ioannes magis volebat deo,quàm hominibus placere: magisque timebat deum,quàm homines offendere:eiusq̀ue exemplo semper ad deum magis,quàm ad homines aspiciendo, in omnibus dei beneplacitum facias, & ab eius offensa omnimode abstineas. Vnde Chrysost. Cùm à perniciosis quid patimur hominibus,ad principem nostrum confidemus,& consummatorem fidei,& quoniam à malis hominibus, & quoniam propter veritatem, & quoniam propter eum . Si enim hoc excogitauerimus,omnia facilia erunt,& portabilia. Si enim pro amabilibus quis patiens gloriatur:& propter deum,si patiatur quicquam, suscipiet sensum . Si M enim ipse rem reprobabilissimam , videlicet crucem, gloriam vocabat:multò magis nos ita dispo ni oportet. Oportet ergo cùm debemus quid pati indelectabile,non labores sed coronas excogitare: & si malum quid delectabile appareat,excogitare quoniam deus non vult, & indelectabile cōfestim apparebit:si enim hominum timor auertit ab inconuenientibus rebus:multo magis Christi dilectio.hæc Chrysostomus. Oratio

Domine Iesu Christe, magister bone,doce me veritatem vitæ,iustitiæ,& doctrinæ,cordis,oris,& operis,propter metum, vel fauorem humanum,seu mundanum non omittere: ne teneritudo carnalis timoris, vel amoris valeat in me perfectionem spiritualis dilectionis impedire. Et quoniam propter peccatum primorum parentum,vis irascibilis nostra cōtraxit debilitatem,rationabilis caliginem, & concupiscibilis pronitatem:da mihi paracletum defensorem,contra persecutiones: illuminatorem,contra errores: inflāmatorem,cōtra concupiscētiam: vt in

Herodis simulatio.

De patientia & tolerantia.

A vt in omnibus valeam beneplacitum tuum facere,& ab offensa tua abstinere. Amen.

De initio publicæ prædicationis domini Iesu. Caput. XXVIII.

Matth. 4.

Vm autem Iesus audisset quòd Ioãnes traditus esset, secũdum Chrysostom,sine dubio à deo:quia in vnũ sanctum nemo potest aliquid, nisi traditerit eum deus,& cognouisset per intimationem sibi factam: quia audierunt pharisæi,quòd plures faceret discipulos, & baptizaret, quàm Ioannes, & inde contra eum inuidiam cœperũt maiorem. Q uãquam Iesus non baptizaret tũc per semetipsum exteriori tinctione corporũ: sed discipuli eius, quos tamen ipse baptizauerat prius:reliquit Iudæam,in qua erãt pharisæi incre duli, inuidentes augmento baptismi & doctrinæ Christi,qui ad capiendum Ioannem,consiliũ dederant: & Christum etiam persequi cogitabant, propter baptismum eius qui crescebat, & propter doctrinam eius, per quam euacuari legem intelligebant: & sic docẽdi gẽtiles habebat occasionem: & secessit seu abijt iterum in Galilæam. Cessit

Cessit Christus ob B multa.

autem Iesus primò,vt exẽplum patientiæ & man suetudinis,malis cedendi daret. Secundò,vt absentatione,inuidiam eorũ mitigaret,donec melioris animi fierent. Tertiò,vt nobis fugiendi persecutores & periculum formam præberet. Q uartò, vt alijs euangelium prædicaret. Q uintò,quia tẽpus passionis suæ,nondum venerat. Sextò,vt ver bi dei transitum à Iudęis ad gentes,pręfiguraret: & ex hoc discipulos,quid quandoq; facturi essent instrueret. Iste enim transitus ei⁹,transitum eiusdem ad Gentes significabat,ad quas eum transire impellebãt. Et regressus Iesus in Galilæam,in virtute spirit⁹, faciendi signa & miracula:qua quãuis esset plenus spiritu sancto, tamen ex tũc plus manifestauit virtutem suam,in publicatione doctrinæ,& operatione miraculorum: & fama exijt de eo per vniuersam regionem: & receperũt eum Galilæi honorificè,propter illa quæ eum in Hierusalem,in die festo fecisse viderant & cognoue-

C rant, propter quæ etiam Nicodemus crediderat: & relicta ciuitate Nazareth vbi fuerat cõceptus & nutritus venit ad prædicandum in Galilæam: & habitauit in ciuitate Capharnaum maritimã quæ iuxta mare est sita, prope Nazareth in finibus Zabulon & Nephalim & lexinde scilicet de finibus illis cœpit Iesus apertè prædicare & dice re quoniam impletum est tempus,scilicet humanæ redemptionis,& venit plenitudo temporis:ergo dum tempus habetis pœnitẽtiam agite & credite euangelio:quia sine pœnitẽtia & fide,impossibile est placere deo. Appropinquauit enim regnum cœlorum, quia ianua cœli, aperta est per Christum. Vnde Beda:Regni enim cœlorum ianuis appropinquare,est de his quęq; quibus ab eo

De pœnitẽtia agẽda.

discesserat pœnitere. Vnde & Hieronymus:Pœnitentiam agite, qui vultis æterno bono, scilicet regno dei adhærere. Q ui enim desiderat nucleum, frangit nucem:amaritudinem radicis,dulcedo pomi compensat:pericula maris,spes lucri delectat:

Prædicationis officium.

dolorem medicinæ,spes salutis mitigat. Mysticè,per hoc quòd Iesus antequam publicè prædicaret venit in Galilæam, insinuatur quòd prædicator euangelij prius debet transmigrare de carna- D libus ad spiritualia,de terrenis ad meditãdum cœlestia: quia Galilęa transmigratio interpretatur. Et per hoc quòd habitauit Capharnaum,quę maior & populosior erat:vt prædicando & miracula faciẽdo,plures illuminaret,reliquit,secũdum Remigium,prædicatoribus exemplum,vt eo tempore,& in locis illis studeat prædicare, quãdo & vbi multis possunt prodesse. Capharnaum etiam dicitur esse inter fines Iudęæ & Gentium. Exinde ergo Iesus prędicare cœpit,vnde vocare Iudęos & Gentes pręlignaretur,qui vtrosque saluare venerat. In Galilæa enim Gentes simul & Iudæi habitabant:& ideo ibi debuit fundari lapis angularis, Ephe. 2. qui fecit vtraq; vnum, duos in se concludens parietes,Gentium & Iudæorum. Vnde & pòst dixerunt sacerdotes ad Pilatum: Commouit vniuersam Iudæam:incipiens à Galilæa vsque huc. Sũt Lucæ. 23. autem duę Galilęæ:vna Iudęorum: altera Gentium. Diuisa est enim Galilęa à tempore Salomonis,qui viginti ciuitates in Galilęa,dedit Hyram regi Tyri, qui gẽtes ibi posuit:quæ pars postea dicta est Gentium,& reliqua Iudæorum. Et meritò in confinio illo,cœpit dominus prędicare:vt multi Iudæi & Gentiles, ad prædicationem confluerent:in quo ostẽdebatur, quòd ad redemptionem E Gentium & Iudeorum venerat. Vel exinde scilicet postquã baptizatus:vbi monstratur in eo plenitudo gratiæ,per trinitatis testimonium: postq̃ tentatus,vbi mostratur in eo sanctitudo vitæ,per victoriam tentationum:postquam à Ioanne testificatus, vbi monstratur certitudo idoneitatis ad prædicandum:postquam Ioannes traditus,vbi significatur quòd deficiente lege, incepit euangelium, sicut sol sequit auroram: cœpit Iesus prædicare & dicere, Pœnitentiam agite non tantum dicite cõtra loquentes,qui dicunt & non faciunt: non tantum in animo proponite contra differentes:non omittite,contra negligentes:non destruite,contra recidiuãtes:sed agite pœnitẽtiam,quasi medicinam ad sanandum morbum,quasi armaturam ad ineundum bellum, quasi clauem ad reserandum cœlum:& ideo subditur:appropinquabit enim regnum cœlorum, sicut elongatur per pec- F catum,ita appropinquat per pœnitentiam. Rectò autem ordine, à Ioanne tradito, incipit prædicatio domini:quia desinente lege,oritur gratia euãgelij,quod bona annunciatio solet dici. Lex enim promittebat bona terrena & transitoria:sed euangeliũ promittebat cœlestia & terrena. Vnde Theophilus: Vetus nãq; testimonium,his qui seruabãt illud,dierum longitudinem promittebat: euãgelium vitam æternam. Vnde & Chrysosto. Propter hoc neque prædicauit ante Ioannem, donec ille incideret in carcerem:vt non hac prædicatione, multitudo populi scinderetur: idcirco neque signum vllum fecit Ioannes:vt ex hoc quoq; multitudinem traderet Christo,quæ ad eum signorũ admiratione conflueret. Vnde etiam Augustinus: Præmissus est Ioannes, velut vox ante verbum,aurora ante solem,præco ante iudicem, seruus ante dominũ,amicus ante sponsum. Et quia vniuersum mundum tenebræ & nox infidelitatis oppresserant, & solem iustitiæ aspicere non valebant: beatus Ioannes quasi lucerna præmittitur, vt oculi,qui lippitudine iniquitatis oppressi,magnum

Prædicatio nis Christi initium.

Euãgeliũ.

Signa nulla fecit Ioannes.

De Ioanne, collatione Christi.

G gnum & verũ lumen videre non poterant, admissum lumen lucernæ, primùm quasi tenuem splendorem videre cõsuesceret: vt paulatim peccatorũ nubilo recedente: & infidelitatis digesto humore Christo adueniente, ab illo cœlesti lumine lætificari, potius quàm retorqueri possent. hæc Augu.

Euãgelica pfectio circa tria.

Prędicatio Christi cõformis Ioãnis.

Et notandum quod perfectio euangelica, versatur præcipuè circa tria: videlicet circa opa pietatis, circa cõsilia humilitatis, & circa pręcepta charitatis. Hæc etiam tria præcipue dominus docuit in euangelio. Incepit autem dominus, sicut Ioãnes, eadem prædicãs, quę ille antè dixerat: vt prędicatio discipuli & magistri consona esset, & dominus prædicationem, ac doctrinam Ioannis approbaret & confirmaret: ac superbiam eorum qui dicta aliorum dedignantur accipere, confutaret: ac vt se eiusdem dei filium, cui⁹ ille propheta sit, esse ostenderet. Verbum ergo quod in Ioanne organo, & in omnibus prophetis clamauerat, prædicans regnum dei, à pœnitentia inchoare volebat: quia nisi remisso peccato, per baptismum & pœnitẽtiam cõdignã, non poterit quis intrare in re- H gnum cœlorũ: vnde non statim iustitiam prædicauit, sed pœnitentiam. Quis ergo ausus est dicere: volo bonus esse, & nõ possum? Pœnitẽtia enim correctio est voluntatis: & si vos mala nõ terrent, vt scilicet pœnitentiam agatis, vel bona delectẽt, appropinquabit enim regnũ cœlorũ: id est beatitudo regni cœlestis: ac si dicat, Parate vos ad †pœnitẽtiam: quia appropinquabit tempus mercedis æternæ. hæc Chryso.

† per

Pœnitẽtiæ prędicatio.

Prædicauit autẽ dominus pœnitentiam, appropinquare regno cœlorum, & fine mundi: vt formidaret forte iuuenilis ætas mundi. Nunc vero appropinquante regno cœlorum, ostenditur regnum mundi agere in extremis: ideo meritò debet cõuerti. Sic itaq; dominus à baptismo suo, vsq; ad Ioannis incarcerationem prædicauit, & docuit occultè, & in locis priuatis: sed post eius incarcerationem, publice & in synagogis. Sicut enim Ioãnes erat pręcursor Christi: ita prædicatio Ioannis erat præuia Christi prædicationi. Et ideo Christus non prædicauit comuniter & publicè ante Ioannis incarcerationem,

Prædicatio Christi cur post Ioannem.

I sed finita eius prędicatione: ex hoc nobis tribuẽs exemplum humilitatis stupendæ, dum seruo suo Ioãni, lõge se inferiori, in prædicationis & doctrinę officio humiliter dignatus est deferre. O quot sunt proh dolor hodie religiosi, qui non dico inferiori, sed nec pari, imò nec superiori deferunt: in quo se dei filio præferre, & eum præire contendunt. Ad prædicationem quoque & doctrinam, requiritur ætas perfecta. Perfectio autem ætatis, est annorum triginta. Et ideo conueniens fuit vt Christus non nisi post trigesimum annum, publicè prædicaret & doceret. Hoc tempus est aptum prædicationi, vt hic patet: aptũ prelationi, vt patet de Ioseph, qui hac ætate factus est præpositus Aegypti: aptum regimini, vt patet de Dauid, qui triginta annorum erat, cùm regnare cœpit. Hac etiã ætate præficiẽdi sunt episcopi: sed heu hodie præficiuntur pueri, ac insufficientes pro hoc statu, & minus idonei. Fuerũt autẽ a baptismo Christi, vsq; ad mortem ei⁹, tres anni, & tãto plus quãtum ab Epiphania, vsq; ad Pascha: & sic modico tempore prædicauit. Eadem enim die qua baptizatus est, reuoluto anno, conuertit aquam in vinum, & in pascha sequẽti, scilicet trigesimiprimi K anni, incarceratus est Ioãnes: & in alio pascha sequenti, scilicet trigesimisecundi anni, decollatus: & i tertio pascha, scilicet trigesimi tertij ãni, passus est dominus: & ita vixit trigintaduobus annis integris: de tricesimo tertio, quantum fluxit temporis à natali, vsq; ad pascha, quod pro anno dimidio computari solet. Fuit autem anno trigesimo pascha Iudęorum quinto calendas Aprilis, & feria quinta: sed anno trigesimoprimo, fuit decimo sexto calendas Maij, & feria quarta: anno vero trigesimosecũdo, fuit nonis Aprilis, in die dominica: sed anno trigesimotertio, fuit octauo calendas Aprilis, & sexta feria.

Anni trigesimi perfectio.

Gene. 41.

2. Reg. 5.

Aetas Christi, & duratio prædicationis.

Et potest triplex causa assignari, quare Christus modico tẽpore voluit prædicare. Prima, ad demonstrãdam suam virtutem, quòd scilicet in tam modico tempore, totum mũdum immutaret. Secunda, ad excitandum desideria discipulorum: vt magis eum desiderarent, quẽ tam modico tẽpore, corporali præsentia habituri erant. Tertia, ad augmentandum discipulorũ spiritualem profectũ. Cùm enim Christi humanitas sit nobis via tendẽdi in deum: nam ipse dixit: L Ego sum via, nõ debem⁹ in ea vt in termino quiescere, sed per eam in deũ tẽdere. Ne ergo corda discipulorum, ad Christum carnaliter affecta, in eo vt in homine quiescerẽt, corporalem præsentiam citò subtraxit. Vnde Apostolus: Et si Christum secũdum carnem nouimus, scilicet quãdo corporaliter nobiscum erat: sed nũc iam non nouimus: vnde & ante passionem, inter cætera, dixit eis: Si ego non abiero, paracletus nõ veniet ad vos: quia vt capaces spiritus fierent, expediebat quòd caro & forma serui ab eis auferretur, ne adhuc carnaliter eum diligerent. Ipse enim dominus qui mundum vicit, voluit vt discipuli animum totum ad cœlum transferrent: quia sic & ipsi faciliter vincere mũdum possent. Nos quoq; similiter, si ad patriam nostram cor transponimus, & ad principem fidei nostræ inspicientes, viã eius sequi volumus, facilius aduersa & prospera mundi contemnere, & ipsum mundum vincere poterimus.

Prędicationis Christi breuis, triplex ratio.

Ioan. 14.

2. Cori. 5.

Ioan. 14.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui nostræ miseriæ compatiens, & tanquam verus medicus, M medicinam animarum nobis dare volẽs, a pœnitentia prædicationem tuam incepisti, & nobis peccatoribus, dum tempus habem⁹, eam facere iussisti: da mihi misero peccatori spatium & effectum pœnitendi: qui tandiu, pro quo tibi laus, misericorditer pepercisti delinquenti: vt per pœnitentiam appropinquet, & referetur mihi regnum cœlorum, quod elongatur & clauditur per peccatum, per veram pœnitudinem, & lachrymarum compunctionem, talem me esse concede in mortis articulo, qualem me esse per aquam regenerationis præstitisti in baptismatis lauacro: vt aptus esse merear cœlorum regno. Amen.

De secũnda & tertia vocatione discipulorum. Caput. XXIX.

Lucæ. 5.

POstquã igitur dominus Iesus reuersus de Iudęa in Galilęã, multa prædicasset & fecisset: propter quę fama clarè de ipso creuerat: ita vt turbę cũ pressura & impetu irruerent & impingerent in eum, præ nimia deuotione & desiderio audiendi verbum dei: quadam die, cùm esset

secus

A secus stagnũ Genezareth, quod & mare Galileę, vel etiam Tyberiadis dicitur: & in terra stare præ pressura non posset, vidit duas naues secus stagnum stantes quarum vna erat Symonis, & etiã Andreæ sui fratris: altera verò Iacobi & Ioannis, piscatores autem descenderant, ad terram & lauabant retia sua, amouentes immundicias vt pli carent ea: quia nullos pisces ceperant nocte illa: ascendens autẽ in vnam nauem quæ erat Simonis, vt populum de naui conuenientius doceret rogauit eum à terra reducere nauem pusillum, & paululum, ita vt nõ nimis à terra distaret: quia ita volebat à terra elongari vt posset audiri, non tamen opprimi. Et sedens tanquam doctoris authoritate vtens docebat de nauicula turbas, in terra stantes, ecce mira Christi humilitas & mansuetudo: præcipere poterat, præceptor enim erat, & tamen rogat: in quo prælatis formam dedit vt libentius moneant quàm præcipiant, magisq; amari quàm timeri appetant: quia vt dicit Seneca:

Duci, & trahi.

B Generosus animus facilius ducitur, quàm trahitur. Sed econtrario faciunt fatui, de quib⁹ in Ezechiele dicitur: Cum austeritate imperabatis eis & cum potentia.

Ezech. 34

Mysticè per stagnum potest intelligi lex, extra quam dominus erat: quia legalia iam cessare incipiebant, & duæ naues quas vidit sunt duo populi, scilicet Iudaicus & gentilis, quos vidit: quia de vtroque populo multos misericorditer visitando ad fidem vocauit.

Piscatores dicunt prędicatores.

Piscatores sunt prędicatores, & Ecclesię doctores: qui nos per rete prædicationis & fidei cõprehendunt, & quasi littori sic terræ viuentium aduehunt, qui debent descendere de alto prędicationis ad considerationem suæ fragilitatis: & retia lauare, id est, maculas peccatorũ quę in prædicatione contrahuntur, aqua contritionis delere: quia verba prædicationis sæpe maculantur à quæstu temporali, & gloria inani, ab adulatione fallaci.

Lauare retia quis dicatur.

Ille ergo lauat retia, qui lucrũ temporale, vel curiositatem, vel humanum fauorem à doctrina & prædicatione sua excutit. Nauis Simonis est primitiua Ecclesia Iudæorum quorum prædicator Petrus erat, in

C quam dominus per fidem ascendens de ea turbas docebat: quia de authoritate ipsius Ecclesiæ vsq; ad hodie gentes docet: alia nauis est Ecclesia de gentibus, quibus Paulus doctor est missus: quia de Iudæa nõ sunt credituri tot quot ad vitam æternam sunt prædestinati, in naui autem terræ vicina docebat turbas: ita enim cœlestia debem⁹ docere, vt ea terreni valeant saltem per fidem capere vel intelligere. Ad turbas quidem temperatè est vtendum verbo diuino: vt nec terrena eis pręcipiantur, nec à terrenis, nimis vt penitus nõ intelligant, in profunda sacrorũ recedatur. Aliter per istud stagnum quod dicitur mare, intelligitur mundus: qui ad modum maris tumet per superbiam, feruet per auaritiam, spumat per luxuriam: ad transeundum istum mundum vidit Christus, id est, approbauit duas naues: quarũ vna quæ non nominatur significat viam communem mandatorum, eo quod omnes indistinctè obligentur ad eam: & alia quæ nominatur, scilicet Simonis qui interpretatur obediens, significat consiliorum & statum religiosorum, quorum potissimum votum est obedientia, & ad istam descendit Christus: & in ipsa sedit, & docuit, & voluit quòd reduceretur

D à terra: quia Christus ad cor religiosi deuotè consilia obseruantis, descendit per gratiam: sedet per contemplationem, & docet per donorum spiritus sancti influentiam, & ipse vult quod à terra reducatur pusillum, scilicet corde & si non corpore: quia nõ potest aliter cor nostrum retineri, ne aliquando terrã ex aliqua tangat parte: & sancti viri non possunt penitus elongari: sed oportet corpori prouideri, sic ergo nauis Simonis, id est, religiosi debet à terra elõgari: sed hodie multi per ingressum religionis non separantur, nec elongantur à terrenis: sed potius magis quàm prius approximant eis.

Naues duę

Item duæ naues quas Christus vidit, sunt duæ viæ quas approbauit, quarum vtranque ingressus est: vna est via innocentiæ, altera est via pœnitẽtiæ.

Hęreditatis acquisitio.

Sicut enim duob⁹ modis habetur hæreditas: scilicet per successionem & emptionem, sic cœlum habetur per viam innocentię quasi per successionem, & hanc nauem ingressus est Christus qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: habetur etiam per emptionem, id est, per pœnitentiam, & hanc nauem pro nobis Christus ascendit quam vsq; ad mortem non dimisit: per has duas naues transitur mundus, & venitur ad cœlum: vt vero ait Chrysosto.

1. Pet. 2.

E Habemus pro naue Ecclesiam, pro gubernaculo crucem, pro gubernatore Christum, pro rete patrem: pro vento spiritũ sanctum, pro velo gratiam: pro nautis Apostolos, p nauigantibus prophetas, pro naui vetus testamentum & nouum, committam⁹ ergo nos pelagi huius profundo ad perquirẽdam in scripturis diuinis margaritam latentem. Vt autem finita prædicatione cessauit loqui, doctrinam suã miraculo confirmare volens Simoni, dixit, duc: scilicet nauem in altum, id est, ad locum aquæ magis profundum qui est conuenientior ad piscãdum & laxate retia vestra in capturam: scilicet piscium & respondens Simon dixit, Iesu præceptor cui obedire debemus, per totam noctem laborantes nihil cepimus, quanuis diligentiam magnam adhibuerimus, in verbo autem tuo laxabo rete, id est, cõfidens in virtute verbi tui. Et cùm hoc fecisset, obediendo

F præceptori, concluserũt piscium multitudinem copiosam tantam scilicet quantam ipse maris & terræ dominus volebat, nimirum quia obediebãt ei cui subiecta sunt omnes volucres cœli & pisces maris, ideo in eorum potestate datæ sunt creaturæ. Vnde Ansel. Ius siquidem nullum in his quæ dei sunt: scilicet creaturis debent habere, qui voluntati eius prauis actibus non verentur contraire.

Obediẽtiæ forma.

In hoc autem facto discipulorum datur religiosis forma obedientiæ: vt scilicet faciliter obediant simplici verbo, nõ præceptum vel comminationem expectando. Et attende quòd etsi alijs imperatur vt relaxarent retia prędicationis in humilitate Simonis: soli tamen Petro dicitur, duc in altum rete: scilicet in profundum scripturæ & doctrinę: quid enim tam altum, quàm scire dei filium? q.d. Sufficit minoribus sacerdotibus scire prædicare minora, episcopis verò si qua dubia in Ecclesia emerserint offerri debẽt, vt ea soluant & doceant.

Prædicatori tria expedientia.

Mysticè hìc tanguntur tria prædicatori expedientia. Primò, sublimis cõuersatio, cùm dicitur: duc in altum. Secundò, plana & non inuoluta locutio, cùm subditur laxate retia vestra.

Tertiò,

G Tertiò, recta intentio, cùm additur, in capturam
piscium, nō propter adulationem humanam, non
propter vanam gloriam, non propter vtilitatem
temporalem: sed propter hominū ædificationem.
⌊Rumpebatur autem rete eorum,⌋ ex grauitate
multitudinis piscium, ex quo patet duplex mira-
culum: quia non solum ceperant magnam multi-
tudinem piscium supra modum solitū & impos-
sibilem per viam humanam: sed etiam tanta mul
titudo tenebatur in reti rupto, ⌊& annuerunt,⌋ Si-
mon & Andreas filijs Zebedæi, ⌊qui erant in alia
naui: vt venirent & iuuarent eos,⌋ vbi Theophi-
Cur nutu vocabāt discipulos. lus: per nutum ipsos vocant, quia ex stupore pro-
pter capturam piscium loqui nō poterant, ⌊& ve-
nerunt & impleuerūt ambas nauiculas, ita vt pe-
nè mergerentur:⌋ sed Ecclesia submergi & defice-
re non potest, licèt fluctuet & quassetur. Et cùm
stupor admirationis circundaret Simonem Pe-
trum & socios eius: ac totam eorum mentem oc-
cuparet propter facta Christi insolita, Petrus in-
telligens quòd non poterat esse virtute humana:
procidit ex humilitate ad genua Iesu, tanquā suū
recognoscēs dominū, & dixit ad eum. ⌊Exi⌋ & re-
cede ⌊à me domine, quia homo peccator sum⌋ &
H non sum dignus habitare in tuā societate. ⌊Exi à
me,⌋ quia ego homo purus, tu homo deus: ego pec-
cator, tu sanctus: ego seruus, tu dominus. q. d. se-
paret te locus à me, quē separat à te fragilitas na-
turæ, vilitas culpæ, & infirmitas potentiæ. Repu-
tabat enim se indignū esse præsentia tam sanctæ
Sacra tangere vereantur peccatores. personę. Argumentum quia valde timendum est
homini peccatori sancta tangere, circūdare Chri-
sti altare, ad eucharistiā accedere: domin9 autem
Petrum consolando & ei exponendo, quòd captu-
ra piscium significaret capturam hominum per
eum, ait ad illum. ⌊Noli timere,⌋ nec obstupesce:
sed potius gaude & crede, quia maiori prædesti-
natus es piscationi: alia nauis & alia retia dabun-
tur tibi. Vsque modo cepisti per retia pisces, ⌊ex
hoc,⌋ id est, post hoc tempus & de cætero, non ta-
men statim ⌊eris capiens,⌋ per verba ⌊homines⌋ per
sanam doctrinam trahendo eos ad viam salutis,
Verbū dei cōparatur hamo. hoc est ad prędicationis officium assumeris. Ver-
bum enim dei hamo piscatoris comparatur: quia
sicut hamus non capit piscem nisi ab ipso capia-
I tur, sic nec verbum dei capit hominem ad vitam
æternam, nisi ipsum verbum mēte eius teneatur.
Vel ex hoc eris homines capiens, id est, ex hoc
quod factū est significatur quòd homines capies:
vel ex hoc quòd sic te humiliasti, habebis officiū
homines capiendi: humilitas enim virtus attra-
ctiua est, & dignum est vt illi alijs præsint, qui in
potestate extolli nesciunt. Vnde non in aposto-
latum eligitur: sed aliquando eligendus sit prædi-
citur: totusq; facti huius ordo quid in ecclesia, cu-
Mystica significatio piscationis Petri. ius ipse typum tenet, geratur hic ostenditur. Per
Petrum etiam qui cum socijs per totam noctem
laborans nihil ceperat, & in verbo Christi laxans
rete cepit copiosam multitudinem piscium, & ta-
men non attribuit sibi nisi culpā dicens: exi à me
dñe, quia homo peccator sum, figurat prædicator
euangelij: quia proprię innitens virtuti nihil pro-
ficit, sed innitens virtuti dei magnum profectum
facit. Et in hoc quòd Petrus capta multitudine
piscium procidit ad genua Iesu, datur intelligi
quòd in prędicatione vel exhortatione capta mul
titudine hominum, prædicator debet se deo hu- K
miliare, & ei totum attribuere: sibi autem nihil
nisi defectum ascribere, & tunc confortatur à do-
mino dicēte: noli timere, & tunc maior profectus
sibi promittitur cùm subditur: ex hoc iam plures
homines eris capiens. ⌊Et subductis ad terrā na-
uibus,⌋ id est, tractis & collocatis animo & spe re-
deundi ad eas ⌊relictis,⌋ ad tēpus ⌊omnibus:⌋ scili-
cet nauibus & manuum instrumētis, ⌊secuti sunt
dominum,⌋ aliquantulū causa reuerentiæ associ-
ando: Petrus & Andreas & Iacobus & Ioānes, sed
iterum ad propria redierunt. Ideo enim naues ad
terram reduxerunt: quia adhuc voluntatem re-
deundi ad piscationis officium habuerūt. Ex quo
patet quòd nōdum rebus suis perfectè renuncia-
uerunt, nec perfectè in hac vocatione Christo ad-
hęserunt. Et sciendum quòd idem est mare Ga- *Mare Tyberiadis.*
lilęæ, & Tyberiadis, & stagnū Genezareth situm
inter Hierusalem & Damascum, distans quasi tri
bus dietis ab vtraq; ciuitate, & habet in longitu-
dine. xij. miliaria, in latitudine. v. vel circa, are-
noso littore & siluis circundatum: in quo est ma-
gna copia piscium diuersorū generum, & est visu
amœnum, & delectabile ad potādum. Et quamuis
eius aqua sit dulcis & non amara, dicitur tamen L
mare secundū consuetudinē linguę Hebraicę: qa *Mare.*
magnā collectionem aquarū, siue dulciū, siue sal-
sarum, vocat Hebræus Tharsis, id est, mare: secū-
dum illud Gene. Cōgregationesq; aquarū appel- *Gene. 1.*
lauit maria. Dicitur autē mare Galilęę à prouin-
cia adiacente: quia situm est in cōfinibus prouin-
ciæ Galilęæ, scilicet Iudæorum, nō gentium. Di-
citur autem mare Tyberiadis à Tyberiade ciui-
tate cui adiacet, quam Iesus in sua iuuentute fre-
quenter visitare solebat. Dicitur etiam stagnum:
quia est lacus stans, qui fit ex reflectione & flexu
Iordanis ac vndis ebullientibus & influentibus,
nec habet alueum quo fluat extra locū suum, vt
fluuius. Porrò Genezar Græco vocabulo quasi *Genezar quid dicit.*
generans sibi auram dicitur, à natura & proprie-
tate laci ipsius: quia ex faucibus montium cir-
cunstantium frequenter de seipso sibi auram ex-
citat, & ventum validum colligit, qui vndis cre-
scentibus & se mouentibus ex ipsius aquę resolu-
tionibus generatur: ex quo facta in stagno per-
turbatione, & inualescente tempestate vndis flu- M
ctuantibus nauiculæ plerunque submerguntur.
Dicit tamen Iosephus, quòd sic dictus sit a modi-
ca regione Genezara quam præterfluit, quæ tem-
peratissima est & conuenientissima omni generi
arborū: vnde interpretatur hortus vel principiū
natiuitatis. Dicitur etiā interdum lacus salinarū
propter puteos vnde sal trahebatur. Fluuius autē *Iordanis.*
Iordanis ad radices montis Libani iuxta Cæsa-
ræam Philippi ex duobus fontibus: scilicet Ior, &
Dan, ex quibus nomen trahit & originem in prę-
dicto stagno Genezareth descendit, & per ipsum
transiens, & inde totus egrediens per longum spa-
cium regionem adiacentem irrigans per vallem
illustrem, quæ vallis salinarum dicitur, in mare
mortuum nō longè à Hierico se infundit, & post-
ea nusquam apparens in abysso absorbetur. De-
inde cùm post illam vocationem prædicti disci-
puli ad sua, vt dictum est, & ad piscationem redis- *Matt. 4.*
sent. ⌊Ambulans Iesus iuxta mare Galilęæ,⌋ ite- *Tertia vocatio.*
rum vidit Petrum & Andream, non tam corpo-
raliter

A raliter q̃ spiritualiter,& magis ad corda quàm ad
faciem respiciens,⌊mittentes retia in mare⌋ad pi-
scandum & victum quærendum: vt dicit glo.de-
center per piscatoria vadit loca piscatores pisca-
turus. Et ait illis:⌊Venite post me⌋a affectu & imi-
tatione, & quemadmodũ ego ambulo & vos am-
bulate,⌊& faciá vos piscatores hominũ,⌋non prę-
bendarum,non decimarum, sed animarum : quia
per rete sanctæ prædicationis pisces,id est,homi-
nes de profundo pelagi,id est,infidelitatis ad lucẽ
fidei traxerũt, quasi ad littus salutis. vnde Theo-
philus: Admiranda est autem ista piscatio, pisces
enim cùm capiuntur, mox moriuntur : homines,
cùm capti sunt, verbo prædicationis potius viui-

Cur ĩ medio opere vocauerit.

ficantur: vt autem dicit Chrysosto. in medijs au-
tem operationibus existentes eos vocauit, mon-
strans quòd omnibus occupationibus sequelam
suam præponere oportet: cùm ergo quis præfici-
tur Ecclesiæ piscator & pastor, valde debet time-
re ne non sequatur dominum perfectione sequelę:
quæ est, vt semetipsum abneget & crucem suam
tollat.⌊At illi cõtinuò relictis retibus & naui, se-
B cuti sunt eum,⌋ omnino,non solũ pedum incessu,
sed magis obedientia & affectu, non amplius ad
propria reuersuti. ⌊Et procedens inde⌋ pusillum
vltra ⌊vidit Iacobum & Ioannem, in naui cum
Zebedæo patre eorum,⌋qui tanquam senex tene-
bat remum ⌊reficientes,⌋id est,componentes, vel
reparãtes⌊retia sua⌋quod magnę paupertatis erat

Paupertatis & pietatis Apostolorum indicia.

indicium. Vnde Chrysosto. Vide autem quàm
etiam diligenter inopiam eorũ euangelista signa-
uerit. Inuenit,inquit,eos suentes retia sua: tanta
erat paupertatis nimietas & superabundantia, vt
vetera & prærupta contexerent & emendarent:
quia noua & meliora emere, vel habere nequibãt:
& quod ad maiorem pietatem eorum pertinet, in
tanta paupertate sic patri suo succurrebant: vt se-
cum baiularent in naui, non vt istos ille adiuua-
ret in opere, sed vt isti illum consolarentur sua
præsentia. Nec sanè parua hęc sunt dogmata vir-
tutis facile omnẽ tolerare paupertatem,& de iu-
stis laboribus viuere mutua sibi charitate conne-
cti,habere secum inopem patrem, atq; in eius ob-
sequio laborare. hæc Chrysosto. ergo quandoque
C quiescendum est à piscatione,& cessandum à prę-
dicatione: vt retia reficias. Si refecisti retia:& col-
legisti authoritates sacræ scripturæ, quib9 auari-
tiam iugulasti: quiescas à prædicatione paulisper,
vt iterũ reficias retia,& colligas authoritates qui-
bus aliquem vitiosum hominẽ capias, & vitium
eius iugules & extinguas. Et vocauit eos ad se, vt
etiam de captura piscium transirent ad piscatio-
nem hominum. Secundum Chrysost. Eliguntur
piscatores : quia erant futuræ dignitatis gratiam
sui officij opere prophetantes: qui in melius mu-
tato piscationis officio, de terrena piscatione ad
cœlestem translati sunt, vt humanum genus de
profundo gurgite erroris, velut pisces caperent ad
salutem: illi autem statim relictis retibus & patre,
secuti sunt eum, omnino imitatione & sequelæ
perfectione : ecce quod mutatur intentio non pi-
scatio, mutantur retia in doctrinam, cupiditas in
amorem animarum: fit mare seculum, nauis Ec-
clesia, pisces boni & mali homines: in his autem
datur forma omnibus Christum sequi volẽtibus,
per hoc enim quòd Petrus & Andreas ac Iacob9,
& Ioannes relictis retibus, naui, & patre vocãtem D
dominũ statim sunt secuti: ostenditur nobis quod
non voluntas carnalis, non cupiditas temporalis,
nec affectio sanguinis nos retrahere debent à se-
quela Christi: quia perfecti sectatores Christi re-

Christi sequelã nulla affectio dirimat.

lictis retibus peccatorum, & naui possessionum,
& etiam parentibus, quantum ad carnalem affe-
ctum, animo prompto sequuntur eum: in retibus
enim, & naui,& patre : tria significantur quæ re-
linquere debent discipuli Christi, scilicet actio
peccati : quæ per retia quasi retinentia : possessio
mundi quæ per nauim: affectio consanguinitatis,

Relinquẽda religiosis.

quæ per patrem potest intelligi: vnde Chrysosto.
tria enim sunt quæ relinquere debet qui venit ad
Christum : actus carnales, qui per retia piscatio-
nis significãtur: substantia mundialis, per nauem:
parentes, per patrem. Reliquerunt ergo nauem,
vt fierent ecclesiasticæ nauis gubernatores, reli-
querunt retia: vt nõ pisces afferrent ad ciuitatem
terrenam, sed homines ad cœlestem : reliquerunt
vnum patrem, vt spirituales patres omnium fie-
rent. hæc Chrysosto. Et notandum quod de Pe-
tro, & Andrea dicitur quòd mittebãt rete in ma- E
re : sed de Ioanne & fratre eius dicitur quod refi-
ciebant retia sua: quia secundum Chrysosto. pro-
pter Petrum dicti sunt mittentes, propter Ioan-
nem reficientes : quia Petrus euangelium prædi-
cauit, sed non composuit: Ioannes composuit &
prædicauit. Item sciendum est hic: quia primò vo
catur actio, deinde contemplatio. Quæ enim cir-
ca Petrum, actionem significant : quæ verò circa
Ioannem, contemplationem. Petrus nanque fer-
uidissimus & magis sollicitus alijs, Ioannes verò
theologus excellentissimus fuit. Considera nunc
quanta fuerit horum quatuor beatorum discipu-
lorum obedientia, qui ad vnius iussionis vocem

Obediẽtia discipulorum.

statim relictis omnibus, etiam voluntate & pro-
posito habendi; Christum dominum sunt secuti,
in quo, vt ait Chrysost. se veri Abrahæ filios cõ-
probauerunt : quia simili exemplo audita dei vo-
ce secuti sunt saluatorem. Dimiserunt nanq; sta-
tim quæstum corporalem, vt æterna lucra cõqui-
rerent: reliquerunt patrem terrenum, vt patrem
cœlestem haberent : vnde non immeritò & eligi
meruerunt. Et iterum: Perpende tu verò fidem & F
obedientiam vocatorum: noscitis autem qualiter
auidum quid est piscatio. Siquidem in medio ip-
sius operis constituti: cùm illum vidissent iuben-
tem, nihil distulerũt, nihil omnino cunctati sunt:
non dixerunt reuertimur domum, loquimur pro-
pinquis : sed cuncta ilicò relinquentes, fecerunt
quod Helisæus quoq; sub Helia legitur implesse.
Talem quippe obedientiam à nobis Christus ef-
flagitat: vt neque punctum temporis differamus,
& si nos aliquid necessarium vrgere videatur pro-
pter quod & alium quem accedentem ac se rogã-
tem, vt ad sepeliendum patrem rediret, ne id qui- Matt.8.
dem facere permisit: ostendẽs quia Christus cun-
ctis sit etiam necessitudinibus præferendus. hæc
Chrysost. Vnde & Greg. Audistis quia ad vnius
iussionis vocẽ secuti sunt redemptorem,& ad vnũ
domini præceptum, hoc quod possidere videban-
tur obliti sunt : quid ergo in iudicio eius dicturi
sumus, qui vocantem sequi contemnimus: & ob
amorẽ præsentis seculi, nec præceptis flectimur,
nec verberibus emendamur? hæc Grego. Secuti
autem

G autem sunt dominum eius vestigia sequēdo, eius opera imitando: eius virtutes tenendo. Hoc nanque est post Christū ire: hoc est Christum sequi. Neq; enim sufficit nobis pedibus tantum ire post Iesum, nisi & mente & dilectione sequamur eum. In his ergo, secundum Hilarium, docemur Christum sequi, & secularis vitæ sollicitudine ac paternæ domus consuetudine non teneri. Et si pauca hi discipuli habuerunt: multa tamen reliquerunt, quia in hoc seculo nihil retinere vel amare studuerunt. Vnde Grego. Sed in hac re affectum debemus potius pensare quàm sensum: multum reliquit, qui quàmlibet parū, totum deseruit: multum reliquit, qui sibi nihil retinuit: multum dimisit, qui desideria habēdi dereliquit: multum dimisit, qui cum re possessa etiam concupiscentijs renunciauit. A sequentibus ergo scilicet Christum tanta dimissa sunt: quanta à non sequentibus cōcupisci potuerunt. Cor nanque & non substantiā dominus pensat, nec perpendit quantum in eius sacrificio: sed ex quanto proferatur. Aestimationem quippe præcij non habet: sed tamen regnum dei tantum valet quātum habes. Ante dei nanq;
H oculos nunquā est vacua manus à munere, si arca cordis repleta est bona voluntate. Nihil quippe offertur deo ditius voluntate bona. hæc Grego.

Omnia relinquere.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, fac me per auiditatem ad audiendū verbum dei irruere retia prædicationis ac desiderij, & bonæ operationis: ab omni auaritia, adulatione, & inani gloria lauare: nauem religionis à terrenis reducere: in ea quiescendo sedere, & per exemplū alios docere, & in profundum contemplationis & prædicationis ducere: in verbo tuæ inspirationis retia laxare, & in aquis tribulationum copiosam multitudinem internarum consolationum concludere. Voca & trahe me miserum ad tuum sanctum discipulatum, quatenus omnia relinquēdo, & te sequendo ad tuorum pauperum merear pertingere consortium: Amen.

De Epilogo vocationum discipulorum. Et de diligentia Christi ad prædicandum. Caput. XXX.

I TRes itaque vocationes discipulorū suprà habuisti. De prima dicit Ioannes, & tunc vocati ad fidem venerunt solum: vt aliquam noticiam & familiaritatem Iesu contraherent. De secūda dicit Lucas, & tunc etiam secuti sunt cum animo redeundi ad propria: cœperūt tamen audire eius doctrinam. De tertia dicit Mattheus, & Marcus: & tunc venerunt ad perseuerandum cum eo, perfectionem eius imitando: primæ duæ vocationes forma sunt nouitiorū in religionibus, qui primò vocantur ad probandum & instruendum, & quandoque ad propria redeunt. Tertia tenet formam professorum: quia tunc velut professi religionem Christianam Christo inseparabiliter adhæserunt. Item de vocatione Matthæi, publicani habes infrà. De modo autē vocationis aliorum non est determinatum vel scriptum. Vnde Chrysosto. Quid est autem quòd de alijs Apostolis nobis non dicitur qualiter, & quomodo sunt vocati: nisi de Petro, Andrea, Iacobo, & Ioāne, & Matthæo? Hi enim maximè erāt in conuenientibus & humilibus studijs: neq; enim telonij officio

Ioan.1.
Lucæ.5.
Matt.9.
Marci.2.
Matt.9.
Vocatio Apostolorū scripta.

est aliquid deterius, neque piscatione vilius. Considera igitur, & conspice dominum Iesum in prædictis discipulorum vocationibus & conuersatione eius cum illis, quomodo affectuosè eos vocat: reddens se eis affabilem, domesticum, benignum, & obsequiosum: attrahens eos intus & extrà, ducendo eos ad domū matris: vel alibi vbi pro tempore manebat, & familiariter vadēs ad domos eorum. Docebat etiam eos & instruebat, ac curā de ipsis præcipuā habebat: sicut mater de vnico suo filio habere cōsueuit. Dicitur enim qā beatus Petrus referebat, quòd quādo in aliquo loco cum eis dormiebat, & surgens de nocte eos recooperiebat: qā tenerrimè eos diligebat: sciebat enim quid de ipsis facturus erat. Nā quāuis essent homines rudis conditionis & humilis nationis, tamen principes mundi & duces in bello spirituali omnium fidelium eos erat constiturus. Considera etiā vocatorum obedientiam: quæ commendatur, quia prompta, eo quòd continuò & statim eam ostenderunt: quia integra, eo quòd omnia reliquerunt: quia recta, eo quod dominum Iesum secuti sunt. Primum perfectum, secūdum perfectius, tertium perfectissimum. Sed ad quid reliquesunt omnia? Secundū Chrysosto. In hoc docuerunt nos Apostoli, quod nemo potest terrena possidere & perfectè ad cœlestia properare. Aër inter cœlum & terram constitutus, ostendit quòd inter cœlestia & terrena nulla potest esse cōiunctio: cœlestia enim quia spiritualia & leuia sursum ducunt, terrena quia ponderosa & grauia, deorsum deprimunt: sed nonne postea resumpserunt, ergo imperfectè reliquerunt. Dicendum quòd perfecta fuit obedientia: quia etsi postea resumpserunt, nō ex proprietate, scilicet amore vel cupiditate, sed ex necessitate vitæ hoc fecerunt. Considera etiam & nota quibus, qui, & qualibus cœpit & orta est Ecclesia. Noluit dominus primos fundatores Ecclesię eligere sapientes, vel potētes, aut nobiles huius seculi: ne fides euangelij, & virtus fidei, & opera quæ fienda erant, ascriberentur eorū sapientiæ vel potentiæ, aut nobilitati: sibi hoc reseruauit, quia sua potentia, sapientia, & bonitate nos redemit. Si enim doctus vel potens aut nobilis eligeretur: fortassè ideo electum se diceret, quia doctrina, vel potentia, vel nobilitas eius eligi meruerit: volens frangere superbiam, elegit illiteratos & mūdo despectos, hosq; doctores faciens, & ad prędicandum mittens, per eos subiecit mundi rectores, ne fides credentium putaretur non in virtute dei, sed in sapientia & virtute hominum. Vnde Gregorius: Relictis sapientibus insipientes, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pauperes elegit: & prædicatores infirmos abiectosq;, qui potentes quosq; & fideles populos colligerent habere studuit. Ad prædicandum nanque cum tales venire debuerāt, qui de laude propria nil habebant: vt tanto solius veritatis cognosceretur esse quod agerent, quanto & à parte cerneretur, si ad hoc agendū idonei per se non fuissent. Vnde Chrysosto. O beatos piscatores istos quos dominus inter tot doctores legis & scribas inter tot seculi sapientes ad diuinę prędicationis officium, & ad gratiā apostolatus primos elegit. Et digna sane domino nostro atque conueniens prædicationi eius fuit talis electio: vt in prędicatione nominis sui, tanto maioris laudis

K
Obediētia vocatorū.
L
Ecclesiæ fūdatores.
M
Vocatorū cōgruitas.
Vocatorū fœlicitas & idoneitas.

A admiratio nasceretur, quanto etiam eam mundi infimi & humiles seculi prædicassent. Qui non per sapientiam verbi mundum caperent, sed per simplicem fidei prædicationem de errore mortis humanū genus liberarēt. Non ergo nobiles mundi aut diuites elegit, ne suspecta fieret prædicatio: nō sapientes seculi, qui per sapientiam mundi persuasisse humano generi crederentur: sed elegit piscatores illiteratos, imperitos, indoctos, vt aperta esset gratia saluatoris. Humiles quidem in seculo etiam in ipso artis officio: sed præcelsos fide, ac deuotos mentis obsequio. Ignobiles seculo: sed nobiles Christo. Non scriptos in albo senatus terreni, sed scriptos in albo senatus in cœlo. Despectos terræ, sed acceptissimos cœlo: pauperes mundo, sed diuites deo. Scit enim deus quos elegit, qui occulta cordis nouit: eos vtiq; qui non sapientiam seculi quærerent, sed dei sapientiam desiderarēt: nec diuitias mundi cuperent, sed thesauros cœlestes optarent. hæc Chrysostomus: Attendant hæc nobiles, potentes, & sapientes superbi huius mundi, & cognoscant ignobiles im-
B potentes & idiotas sibi præferri: & ex hoc confundantur & erubescant, & à sua superbia resipiscāt. Exemplo itaque horum principum, & ducum nostrorum relinquamus & nos omnia, & sequamur Iesum in quo habemus omnia: ad quod bene hor-
Monachū ad imitatione Christi inuitat. tatur nos Chrysostomus dicens: Monachus apostolicam vitam desiderat imitari. Vis ô monache esse discipulus Christi, immo vis discipulorum eius esse discipulus? Fac quod fecit Petrus, quod fecit Iacobus & Ioannes: habebant oculum scandalizantem: patrem, & nauem, & rete. Dicit eis Iesus, venite sequimini me: absconditur oculus, & hi sequuntur Iesum. Monachi Apostolorum imitatores sunt: non ergo possumus eos imitari, nisi fecerimus quod fecerunt & Apostoli. Nemo ergo monachorū dicat: habeo patrem, habeo matrem, & cętera pietatis charorū nomina. Respondeo tibi: Habes Iesum, quid quæris ista quæ mortua sunt? qui habet Iesum, habet patrem, habet matrem, habet filios, habet omnem propinquitatem: quid quæris mortuos? sequere viuum: dimit-
C te mortuos, sepeliant mortuos suos. Dicit ad eum
Matt. 8. vnus discipulus: Dimitte me vt vadam, & sepeliam patrem meum: nō dixit, dimitte vt sim cum patre meo: sed, dimitte me vnius horę spacio: quid respondit dominus: & in vna hora perire potes. Vide nedum vis sepelire mortuum, ipse moriaris. hæc Chrysosto. De prædictis quatuor discipu-
Quadriga vocatorū. lis à piscatione vocatis, sic ait Hiero. Mystice autem hac quadriga piscatorum vehemur ad æthera vt Helias: his quatuor angulis cōstituitur prima Ecclesia: his quatuor literis Hebraicis tetragrammaton nomen domini agnoscitur à nobis. Quibus simili exemplo præcipitur vt audiamus vocem domini vocātis, & obliuiscamur populum vitiorum & domum paternæ conuersationis, quæ est stulticia deo: & rete arenarum, in quo nos velut culices penè lapsos tenebat aër, qui pendet in nihili, nauem pristinę conuersationis abominan-
Vocatorū nomina quatuor. tes. Simon autem obediens, Andreas virilis, Iacobus supplantans, Ioannes gratia in Latinum sonati quibus quatuor nominibus in imaginem dei conuertimur: obedientia, vt audiamus, virilitate, vt pugnemus: supplantatione, vt perseueremus: gratia, vt conseruemur: quę quatuor virtutes cardinales dicūtur: per prudentiam enim obedimus, D
per iustitiam viriliter agimus, per temperantiam serpentem calcamus: per fortitudinem gratiam dei meremur. hæc Hiero. [Et circuibat Iesus to- Matt. 4.
tam Galilæam docens in synagogis eorū, & prædicans euangelium regni, & sanans languorem & omnem infirmitatem in populo,] vbi Chrysosto. quia enim illi vt debiles ad medicū venire nō poterant, ipse sicut studiosus medicus circuibat gra
uiter ægrotantes. hęc Chrysosto. hic saluator ex- Circuitio Christi.
emplo suo doctorum suorum vitam instruit, & qualis esse debeat prælatus & prædicator euangelij manifestè ostendit: vt enim non sint negligentes & pigri, sed diligentes & seruidi, docentur per hoc quod dicitur [circuibat Iesus,] vt nō sint personarum acceptores, sed in doctrina omnibus cōmunes, docentur per hoc quod subiungitur, [totam.] Vt autem nō sint carnales, nec quærant delicatas procurationes, docentur per hoc quod ad-
ditur, [Galilæam] erat enim Galilæa vilis & pau- Galilæa.
per prouincia. Vt autem vacui & ociosi inanū nō discurrant, docētur per hoc quod subditur, [do E
cens.] Vt autem pluribus prodesse studeant, & doctrinam suam non suspectam habeant, monentur per quod sequitur, [in synagogis.] vbi plures & doctores conueniebant. Vt autem non errores neq; fabulas & inutilia, sed salutaria prædicent, docentur per hoc quod subditur, [& prædicans euangelium regni,] id est, quod docet venire ad regnum. Vt autem doctrinam suam virtutibus commendare studeant, & non solum spiritualia, sed etiam temporalia subsidia, & quæcunque possunt beneficia subditis exhibeant, docentur per hoc quod additur [& sanans omnem languorem, & omnem infirmitatē in populo,] id est, in turba pauperum
& minorum. Sic ergo prædicabat Iesus diligēter, Prędicatio
quia [circuibat,] generaliter: quia [totam] non car- Christi.
naliter: quia [Galilæam,] euidenter: quia [in synagogis,] vtiliter: quia [docens] quo ad virtutes & moralia, [prædicans euangelium regni,] quo ad fidei præcepta & mysteria: mirabiliter quia [sanans omnem languorem,] diuturnum [& omnē infirmitatem] leuiorem, vt quibus sermo credere F
non suaserat, opera persuaderent. Non solum docebat verbo, sed & doctrinam suam confirmabat facto: scilicet per miracula varia, quæ solum fieri poterant virtute diuina. Vel quòd dixit, [languorem,] ad passiones voluit pertinere corporales: quòd autē dixit, [infirmitatem] ad passiones animæ spirituales, vt ostendatur naturæ conditor vtriusque. Vnde tanquam verus medicus omnes interius & exterius curauit infirmitates. Hoc enim propheta prædixerat dicens: Verè languores Esa. 53.
nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit. Vnde Chrysost. Ad hoc enim doctor vitæ Medicus
& medicus cœlestis Christus dominus venerat, vt Christus.
magisterio suo homines erudiret ad vitā, & ægritudines corporis animæq; cœlesti medicina sanaret: vt obsessa corpora à diabolo liberaret, & varijs infirmitatibus laborātes reuocaret ad vitam & integram sanitatē: nam valitudines corporum diuinæ potestatis verbo curabat, animarum autem vulnera cœlestis doctrinæ medicina sanabat: verus ergo & perfectus medicus ille est, qui & corpori sanitatem, & animæ salutem, restituit. hæc Chryso.

G Chryso. Et abijt opinio, & fama eius in totam Syriam, quæ est regio spaciosa continens Palæstinam, in qua Iudæi habitabát, & quasdam alias prouincias circa eam. Syriæ enim terminus ad Orientem, est Eufrates: ad Occidétem, mare magnum Achon: & à Septentrione Armenia, & Capadocia: à Meridie Aegyptus & sinus Arabicus. Et sic large accipitur hic Syria, quia strictè accipiendo (scilicet pro quodam regno, cuius caput est Damascus) sic non comprǽhendit Iudæam. Non solum ergo in Iudæa, sed & in prouincijs vicinis abijt eius fama, propter crebra ipsius miracula: propter quod rex Abagarus, qui regnabat iuxta Eufratem, scripsit saluatori vnam epistolam, vt habetur in ecclesiastica historia.

Syria.

Abagarus rex.

Et obtulerunt ei omnes malè habẽtes varijs languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paraliticos, & curauit eos. Curat corpora vt paratius adeant inuisibilia: aliter parum erat mox morituris curam impendere sanitatis. vbi Chrysosto. Et intende moderationem euangelistæ, qualiter non vnumquenque curatorum nobis enarrat, sed breuibus
H verbis copiositatem transcurrit signorum. hæc Chrysosto. Per dæmoniacos significantur sortilegi & diuini superstitiosi: per lunaticos, instabiles in bono: per paraliticos, pigri quasi impotentes bonum operari. Isti enim possunt curari per bonam doctrinã prædicatoris, & confessoris discreti. Et secuti sunt eum turbæ multę de Galilæa, quę interpretatur transmigratio, & decapoli quę dicitur decem ciuitatum regio, & de Hierosolymis, quę interpretatur pacifica & de Iudæa quę interpretatur confessio, & de transiordanem qui interpretatur riuus iudicij. Per hoc enim significatur quòd illi Christum sequuntur, qui de vitijs ad virtutes transmigrant, & qui decalogum obseruant, & qui pacificè cum alijs habitant, & qui peccata humiliter confitentur, & qui diuina iudicia formidant. Multi diuersarum regionum sunt eum secuti, sicut diuersi corpore, ita diuersi mente. Alij propter instructionem & cœleste mysterium, vt discipuli. Alij propter curationem infirmitatum, vt infirmi. Alij propter refectionem, vt
I famelici. Alij propter videnda miracula, vt curiosi, volentes si verum esset quod dicebatur experiri. Alij propter inuidiam, vt Iudæi obseruantes eum, & quærentes in aliquo verbo vel facto capere, & accusare. Vnde sunt versus: Morbus, signa, cibus, blasphemia, dogma fuere Causæ cur dominum turba secuta fuit. Et ideo quotiens in euangelio turbæ vocabulum inseritur, sicut diuersitas hominum, ita & diuersitas voluntatum intimatur: non enim omnes eadem voluntate, sed ex diuersis causis sequebantur. Quidam pro bono, quidã pro malo, omnibus tamen dominus beneficia præstabat docendo, alendo, & sanando. Istis quinq; generibus dominum sequentium respondent quinque loca prædicta: quia de Galilęa, id est, rota veniunt curiosi quibus dicitur: Viri Galilæi quid statis, &c. De decapoli veniunt infirmi, vt per obseruantiam decem mandatorum curentur, quibus dicitur: Si vis ad vitam ingredi, &c. De Hierosolymis obseruatores & inuidi, quibus dicitur: Hierusalem quæ occidis, &c. De Iudæa famelici: vt confitendo peccata & laudes agẽdo, doctrinis euangelij satientur. De trãsiordanem discipuli, vt instruantur & lauentur: &
K postea instruant & lauent. In istis autem quinque significantur quinque status hominum qui sequuntur Christum, per Galilæam, id est, trãsmutationem status pœnitentiũ: per decapolim, id est, decalogi operationẽ, status actiuorũ: per Hierosolymã, id est, pacis visionẽ, status cõtemplatiuorũ: per Iudeam, id est confessionẽ, status prelatorum: per transiordanẽ, status innocentium, propter restitutionem sanctitatis, per baptismum in Iordane signatum. vbi Chrysost. Sequamur illum igitur etiam nos: varios siquidem languores habemus animarum, & hi sunt quibus principaliter vult mederi. Accedamus ergo ad eum, & indulgentiam peccatorum precemur. Nam etiam nũc dabit ille, si nos non negligimus postulare. Nunc verò siquidem habuerimus aliquam corporis passionem, omnia facimus & negociamur, vt in reliquum ægritudine liberemur: anima verò nostra tam male se habente dissimulamus, semper differimus. Propterea nec corporis quidẽ languoribus liberamur, quoniã quę maximè necessaria sunt, superflua esse ducimus: quæ verò penè dissimulãda
L hæc omnino necessaria iudicam⁹: & fontẽ ipsum incuratum relinquentes, malorum riuulos purgare conamur: quoniam malorũ quæ sunt in corpore, malitia animæ est causa. Exiccemus igitur fontem malorum, & cuncta continuò languorum fluenta siccabuntur. Nec quia nõ doles ipse cùm peccas, age te securum, sed propter hoc ipsum maximè ingemisce, quia non sentis de peccatis dolorem: hoc enim fit, nõ quia peccata non mordeant, sed quia insensibilis est anima quę peccat. Est ergo primum bonum, nihil omnino peccare: secundum verò, post pecatum sentire quod commiseris atq; lugere. Si autẽ neque hoc habuerimus, qualiter deprecabimur deum & remissionem peccatorum petemus, de quibus nihil omnino curamus? cùm enim ipse ille qui deliqũit ne hoc quidem ipsum quod peccauit studeat agnoscere, pro quibus deum delictis rogabit, quæ adhuc se commisisse nescit? Hæc verò ignorans quonammodo nosse poterit diuini beneficij largitatẽ? Sollicitè igitur propria delicta considera, vt discas quorum acci-
M pias veniam, atque ita ipsi beneficio gratus existas. Non dolere enim quia peccaueris, magis indignari atq; irasci facit deum, quàm illud ipsum quod antè peccaueras: propter hæc ergo omnia sic deum precemur, vt etiam nostram iungamus, voluntatem videlicet, ac studium & desiderium bonum. Ita enim etiam breui tempore poterimus à malis quæ nos obsidẽt liberari, & tunc saltem vbi nam fuerimus addiscere: ac digna perfrui libertate. hæc Chrysostomus.

Curatorũ significatio.

Sequentes Christũ.

Sequentiũ intẽtiones

Versiculi de causis sequentiũ Christũ.

Loca quinq;. Acto. 1.

Matt. 19.

Matt. 23.

Status hominum quinq;.

De animæ curatione.

Bona contra peccata.

Oratio.

Domine Iesu Christe, qui tanquã studiosus medicus circumeundo quęsisti ægrotantes, ac corporum & animarum sanasti infirmitates, sana me quæso interius & exterius varijs laborantem infirmitatibus, trahe me post te vt te sequar de vitijs ad virtutes transmigrando, decalogum obseruando, pacificè cum alijs habitando, peccata humiliter confitendo: & diuina iudicia formidando. Educ me de lacu miseriæ, & de luto fecis, & dirige gressus meos in

A viam salutis: vt in præceptis tuis proficiant, & ad beatam patriam festinent, ac sine impedimento me perducant: Amen.

De vocatione Matthæi, & eius conuiuio.

Caput. XXXI.

Matt. 9. Mar. 2. Lucæ. 5.

T cùm præteriret dominus Iesus, venit ad mare Galilęę, ⌋vbi vectigalia, maximè de reb⁹ per mare deductis, soluebantur. ⌊Et vidit ibi, ⌋non tam corporis, q̃ mentis & miserantis intuitu ⌊hominem: ⌋scilicet Matthæum, qui & Leui ante vocationē dictus est, Alphæi filium, ⌊sedentem, ⌋in domo ⌊ad telonium, ⌋ id est, ad curam & dispensationem vectigalium: Telos enim Græcè, vectigal interpretatur Latinè. Sedebat quippe: id est, pertinaci animo lucris inhiabat: sessio enim moram in lucro consequendo notat. ⌊Et ait illi⌋ Iesus, ⌊Sequere me⌋. q.d. ei, iam nō sede, sed amodo sequere, nō ad lucra, nec secularia negocia: sed me, & affectu cordis, & officio corporis, & effectu operis. Matthæum autem talibus occupatum vocauit: vt de gratia dei nullus desperet, quantum-

Telos vectigal interpretat.

B cunque vilibus occupatus fuerit. ⌊Qui statim surgens, ⌋ à telonio in quo sedebat, & de amore terrenorū ad desiderium supernorum, ⌊relictis omnibus, ⌋scilicet suis & etiā alienis, ex rapina collectis: reliquit enim etiam propria, qui rapere solebat aliena: quia secundū Chrysosto. telonium est rapina permissa: ⌊secutus est eum, ⌋ sine aliqua dilatione, tam gressu, quàm affectu: sicut discipulus magistrum, sicut viator ducē suum, sicut seruus dominum, sicut ouis pastorem suum: funem præcidens, non soluens secundū Hieronymi consilium. Secutus est quidem sine dilatione, diuina potentia intus operante, accendente & docente. Qui enim exterius vocauit, vt mox sequeretur intus accendit, traxit, & modum docuit. Vnde Hieronymus: Fulgor ipse & maiestas deitatis occultę, qua etiam in facie relucebat humana, videntes ad se trahere poterat in primo aspectu. Si enim in magnete lapide hęc esse vis dicitur vt ferrum trahat, quāto magis dominus omnium crea-

Telonium quid est.

Fulgor vultus Christi

Magnes.

C turarū ad se trahere poterat quos volebat? vbi & Chrysost. sicut vidisti vocantis virtutem, ita addisce vocati obedientiam. Neque enim restitit, neque vacillauit, sed protinus paruit: & nec in propriam domum abire rogauit, vt suis hæc intimaret. hæc Chrysosto. Lætus igitur dominum sequens, & gratus existens, eum & discipulos ipsius in domo sua recepit, & conuiuij magni apparatū eis exhibet, congruam cœlestis beneficij vicem Christo rependens: vt illi redderet terrena, qui ei seminauerat spiritualia: & accommodaret temporalia, à quo expectabat bona perpetua. ⌊Conuiuium, ⌋ quidem exhibet ⌊magnum, ⌋id est, ex magna deuotione & delectatione mentis, pro aduentu & præsentia tanti hospitis, & tam magnum vt de reliquijs reficiantur angeli in cœlis: quia gaudium est angelis dei super vno peccatore pœnitētiam agēte. Et bene congruit quòd magnū esset. Qui enim, vt ait Ambro. domicilio Christum recipit interno, maximis delectationibus exuberantium pascitur voluptatum. Itaq; dominus libenter ingreditur, & in eius recumbit affectu: vbi Chrysosto. Statim vt dictum est illi à domino, ⌊sequere me⌋ non moratur, non tardat, sed ⌊mox⌋ surgens ⌊ secutus est eum. ⌋ In quo se fidelem deo & Abrahæ filium esse simili exemplo vocem domini sequendo probauit: vnde statim (exemplo Abrahæ) & hopitio dominū recipit, & cōuiuium exhibet, vt vere per omnia dignus Abrahæ filius nosceretur. Hæc Chrysostomus: Mysticè, sicut Matthæus post suam cōuersionem fecit Christo conuiuium in domo sua: sic quilibet cōuersus ad Christum, debet sibi facere conuiuium spirituale in domo sua spirituali: scilicet in corde & conscientia, vbi seruire ei debet de sanctis cogitationibus, meditationib⁹, & affectionib⁹. vnde in Apoc. Ego sto ad ostium & pulso: si quis aperuerit mihi, introibo ad eum, & cœnabo cum eo, & ipse mecū. ⌊Discumbentibus autem eis in domo: ecce multi publicani & peccatores, ⌋ ac cæteri eiusdem ordinis homines, illuc ad conuiuium conueniebant, ⌊& cum Iesu & discipulis eius discūbebant. ⌋Fuerant enim socij Matthæi, & eiusdem artis seu officij: & ideo recedens ab eis & volens sequi Christum, fecit eis conuiuium, sicut fecit Helisæus socijs suis, volens sequi Heliam magistrum suum.

Matthæi vocati obedientia.

Cōuiuium Matthæi.

Lucæ. 15.

D

Apo. 3.

3. Reg. 19.

E Erant etiam multi peccatores alij, qui iam pœnitentes sequebantur dominum, sperantes veniam consequi peccatorum. Vnde Hiero. Quia viderunt publicanum à peccatis conuersum, & pœnitentiæ inuenisse locum, ob id etiam ipsi non desperabant: sed veluti pœnitentes veniebant & discumbebant cum Iesu & discipulis eius, fortè inuitati à Matthæo, vt haberet socios in pœnitētia, quos habuit socios in culpa: & secūdum glo. pulcrum fuit præsagium: quia qui Apostolus & doctor gentium erat futurus, in prima sua conuersione peccantium gregem post se trahit ad salutē: vt iam perficeret exemplo, quod perficere debebat & verbo. vbi Chrysost. post comprobatam igitur fidem Matthæi qui vnus ex publicanis fuit, meritò iam cum domino in conuiuio peccatores & publicani recumbunt: conueniunt autem publicani ad eum sicut ad collegam & hominem eiusdem officij: decoratus enim in ingressu Christi, & glorians de præsentia eius, omnes eos conuocauit: Christus etiam quodlibet gen⁹ remedij exhi-

F bebat, & non solum disputando & præstando sanitatum remedia, vel arguendo æmulos, sed etiā comedendo nonnullos errantium dirigebat: inde nos instruens quòd quodlibet opus & tempus potest nobis vtilitatem afferre: sic nec publicanorū participationē vitauit, propter vtilitatem sequentem, more boni medici, qui nisi saniem tangeret, à morbo non liberaret. vnde & Hiero. Ibat autem dominus ad conuiuia peccatorum: vt occasionem haberet docendi, & spirituales imitatoribus suis præberet cibos. Denique cùm frequenter pergere ad conuiuia describatur: nihil refertur aliud, nisi quid ibi fecerit, quid docuerit: vt & humilitas eius eundo ad peccatores, & potentia doctrinæ eius in conuersione pœnitentium demonstraretur. hæc Hiero. Et nos eadē causa possumus mâducare cū peccatorib⁹: vt alterius causa potius quàm nostra agatur: non tamen cum vsurarijs & raptoribus, quia ea quę apponuntur, restituere tenētur. ⌊Pharisæi⌋ verò, tenacitate iustitiæ legis, & traditionū suarum adhærentes, & misericordiam declinâtes, de hoc indignati ⌊murmurabant, ⌋ & hoc arguentes ⌊ad discipulos Iesu dicebant: Quare cum publicanis

Christus comedēdo instruxit.

Cur ad cōuiuia iuerit dominus.

Mâducādi cū peccatorib⁹ ratio.

G blicanis & peccatoribus manducat,& bibit magi-
ster vester? quasi diceret: Contrarius est legi hoc
prohibenti,& estis fatui qui talem magistrum se-
Detractorum consuetudo. quimini. Consuetudo detractorum est loqui de
alio, non in facie illius. Vnde quãdo discipuli vi-
debãtur eis peccare, alloquebantur magistrum vt
alibi:quando verò magister,alloquebãtur discipu
los,vt hîc: vtrobique tamen in magistrum iniu-
riam irrogantes: quia error discipulorum, igno-
minia est magistrorum. Sic hodie faciunt detra-
ctores bona facta membrorum Christi denigran-
tes. Dupliciter isti errabant:quia putabant se esse
iustos,cùm superbi essent: & illos reos, cùm iam
Lucæ.18. pœniterent:similes pharisæo qui se iustificabat,&
Vera iustitia quę est alios condemnabat. Vera iustitia compassionem
habet, falsa dedignationẽ. Solent etiam iusti pec-
catorib⁹ indignari: sed aliud est quod agitur typo
Pharisæis similes. superbiæ, aliud quod zelo disciplinæ. His phari-
sæis similes sunt, qui traditiones suas præceptis
domini,& operibus misericordiæ præponunt: co-
lantes cum appetitu, & exequẽtes cum diligẽtia,
culicem suarum traditionum, & deglutientes ca-
melum mandatorum dei:ac mandata maxima sa
H luti necessaria, quasi amara citò exhaurientes, &
prętereundo postponẽtes. Sed ipsis pharisęis mur
murantibus obuiat domini misericordia, prouo-
cans peccatores ad pœnitentiã:cuius cibus,& po-
tus,& ambulatio, & omnia quæ gessit,saluti ser-
uiunt:cuius omnis actio nostra est lectio & instru
ctio:ac magister, cuius liuore sanati sumus, seip-
sum medicũ ostendens,pro discipulis suis respon-
dit pharisæis: primò per rationem dicens: Non
est opus & peroperosus,id est,necessarius valen-
tibus, id est, sanis medicus. verũ est ad collatio-
nem sanitatis:sed tamen ad conseruationem bene
est necessarius, sed malè habentibus,& infirmis,
& ergo familiarius se debet habere ad infirmos
qui eo indigent, quàm ad sanos qui non egent.
Cùm igitur Christus sit verus medicus anima-
rum, familiarius se debuit habere ad peccatores,
qui sunt infirmi infirmitate spirituali.q.d. Vos
sani estis reputatione vestra, ideo opus non habe-
tis visitatione nostra:sed isti se infirmos reputant
I & peccatores. Vnde Glo. Ideo vos declino, quia
putatis vos non indigere:sed illos visito,quia pœ-
nitendo dant locum gratiæ. vbi secundũ Chryso.
Sanitate digni. Ostendit non mereri eos sanitatem cœlestem cõ-
sequi,qui sanos se, id est,iustos esse putant,medi-
cinam domini respuentes: sed eos qui infirmita-
tem suã, hoc est peccata propria cognoscentes:ac
tota fide credentes medelam cœlestis gratię quæ-
runt. Vt enim ait Augustinus: Nemo adeo fit
firmus,nisi qui se à seipso sentit infirmũ. Deinde
respondet eis secundò, per authoritatem in Oseæ
inscriptam, exprobrando eis scripturarum igno-
rantiam dicens: Euntes autem discite, à temeri-
tate vestra recedendo: discite ignorantiæ vestræ
subueniendo, quid est quod dicit dominus in O-
Oseæ.6. seæ. Misericordiam volo, per peccati dimissio-
nem & non sacrificium, per holocaustorum ob-
Prou.21. lationem. Vnde in Prouer. Facere misericordiam
& iudicium,magis placet domino q̃ victimę.q.d.
Ite, & diligenter considerate illud quod scribitur
in Osee propheta: quia si hanc consideraueritis
scripturam, inuenietis me facere secundũ ipsam.
Misericordiã volo, potius sine sacrificio,& cum

cordis humilitate, quàm sacrificium sine miseri- K
cordia, & cum cordis elatione: vnde plus diligit
deus peccatorem humilem, qui suæ infirmitatis
conscius pœnitẽdo se gratiæ dei submittit, quàm
iustum superbum:qui de sua iustitia præsumens,
alios cõdemnat:& misericordiam circa eos repre-
hendit. secundum Chrysosto. Scribæ & pharisæi, Misericordia sacrificijs præfertur.
omnia peccata sua putabant sacrificijs legis pos-
se deleri: & omnem reliquam virtutem contem-
nentes,in sacrificijs totam spem ponebãt: & ideo
dominus misericordiã sacrificio prætulit,vt ma-
nifestè ostenderet, non per sacrificia legis:sed per
opera misericordię peccatorum delicta posse pur-
gari, vbi Glo. Non tamen despicit deus sacrifi-
cium:sed sacrificium sine misericordia. Faciebãt
autem pharisæi sacrificia vt iusti apparerent co-
ram populo,nec exercebãt opera misericordiæ,in
quib⁹ probatur vera iustitia. Vbi & Rabanus, Ad-
monet itaque eos vt per opera sibimetipsis super-
næ misericordiæ præmia conquirant,& non con-
temptis pauperum necessitatibus per oblationem
se sacrificiorum deo placere confidant, vnde &
suum de misericordia exemplum eis præponit di L
cens: Non veni enim vocare iustos, scilicet ad Non veni vocare iustos,&c.
pœnitentiam:sed tantum ad proficiendum, & vt
proficiant de virtute ad virtutẽ, sed peccatores,
ad pœnitentiam:vt corrigantur per eam. Vel non
veni vocare iustos,id est,eos qui se iustos reputãt,
qui ignorantes dei iustitiam, suam cõstituere vo-
lunt: quia si conuertantur peccatores,iam nõ sibi
iusti videntur:sed peccatores,id est,peccata & ma-
la sua attendentes qui se peccatores esse, & medi-
co egere recognoscunt:ac gratiæ dei pœnitẽdo se
subiiciunt. Vel nõ veni vocare iustos, quia nulli Peccatores vocare venit saluator.
sunt iusti,sed peccatores: quia omnes peccauerũt,
& egent gloria dei. vbi Gregorius Nicenus. q.d.
Adeo peccatores nõ abominor quòd eorum tan-
tum gratia veni,non vt maneant peccatores: sed
vt conuertantur & boni fiant. Vnde Apostolus: 1. Timo.1.
Christus venit in hunc mundum,peccatores sal-
uos facere. Ecce magna spes peccatorũ:quia pro-
pter eos venit dei filius in hunc mundum. Vnde
& Augustinus: Nulla causa veniendi fuit Chri-
sto domino, nisi peccatores saluos facere. Tolle M
morbos, tolle vulnera,& nulla est medicinæ cau-
sa. Sic venit de cœlo magnus medicus: quia ma-
gnus per totum orbem iacebat ægrotus, humanũ
genus. Venit vnus sine peccato,qui plures saluos
faceret à peccato. Nun enim de cœlo traxerunt
cũ nostra merita: sed nostra peccata. Ergo vt ait
Ambrosius. Vsurpatores iustitiæ non vocantur
ad gratiam. Nam si gratia ex pœnitentia,vtique
qui fastidit pœnitẽtiam,abdicat gratiam. Publi- Publicani q vocant.
cani quippe vocantur qui vel publicè sceleribus
fœdantur: vel qui publica vectigalia seu tributa
exigunt: vel qui cõductores sunt vectigalium seu
fisci, vel rerum publicarum, Vel qui alijs publi-
cis negocijs & actibus implicantur,& seculi lucra
per negocia sectantur: vt communiter sunt cam-
psores,& pecuniarum numeratores:ac alij huius-
modi & similes. Principaliter tamen qui vectiga-
lia seu tributa exigunt, dicuntur publicani à Pu-
blio rege Romano,qui eos primo ordinauit sic di
cti. Et quia secundũ Greg. Talia negocia vix aut
nunquã sine peccato exerceri possunt, ideo in hoc
magna dei gratia patet quæ ex talibus Matthæũ
ad statum

A ad statum apostolicum reuocauit. Ostēditur autem hic in verbis & factis Christi, quòd peccatores redeuntes sunt dulciter recipiendi: quia Christus dulcem se exhibuit in receptione Matthæi publicani. Vnde secundum Hieronymum: Cæteri euangelistæ propter verecūdiam & honorem Matthæi, noluerunt eum appellare nomine vulgato: sed dixerunt Leui. (Leui.) Ipse autem Matthæus secundum illud Salomonis, Iustus in principio accusator est sui, Matthæum se & publicanum nominat: vt ostendat lugentibus nullum debere salutem desperare, si ad meliora cōuersus fit: cùm ipse de publicano in Apostolum sit repente mutatus. In hoc etiam instruimur, quòd peccata & defectus aliorum inquantum possumus celare & occultare debemus, vt nec verbo: nec nutu veniant in aliorum, non tantum cognitionem: sed nec suspitionem, ac nosmetipsos accusare: &, quod turpius est, in peccatis nostris exemplo Matthæi cōfiteri. (Gentium fides.) Secundum Bedā, per Matthæi electionē & publicanorum vocationē, fides gentium exprimitur: qui prius lucris mundi inhiabant, & nunc B spiritualiter à domino reficiuntur: sed per superbiam pharisæorum inuidia Iudæorum insinuatur, qui de salute gentium torquentur. (Vocatio Matthæi.) Vel Matthæus significat hominē terrenis lucris inhiantē: quem Iesus videt, dum oculis misericordiæ respicit, & vocat eum, vel prædicationem: vel scripturæ admonitionem, vel per internam inspirationem: vel per tribulationem, vel per quamcunque viam aliam. Potest etiam vocatio Matthæi ad apostolatum, significare vocationem hominis secularis ad religionis statum: pharisæi verò murmurantes, homines maligni, religionis statui detrahēntes, quibus bene dicitur: Euntes discite quid est, misericordiam volo, & non sacrificium, opus enim magnæ misericordiæ est peccatores ad pœnitentiam vocare. (Ieiunium Pharisæorum.) Tunc accedentes pharisæi & discipuli Ioannis quærebant à domino Iesu, quare ipsi frequenter: sed non sui discipuli ieiunarent. Pharisæi enim frequenter ieiunabant, cum quibus Ioannis discipuli adhuc in consuetudini- C bus Iudaicis permanebant. Sicut autem prius pharisæi ad discipulos accesserant, vt apud eos magistrum de cōsortio peccatorum, in conuiuando arguerent: sic modo ad magistrum accedunt, vt apud eum discipulos de ieiuniorum omissione arguant: vt sic inter eos materia dissidij possit oriri. Isti in duobus deficiebant. Primò, quia de sua abstinentia se iactabant, cùm talia in secreto fieri debebant. Secundò, quia Christum arguebant, ex defectu abstinentiæ in discipulis, defectum & errorem discipulorū retorquentes in magistrum. Per istos qui de frequenti ieiunio se iactabant, & propter illud se discipulis Christi præferebant, significantur hypocritæ, propter apparentiam suæ religiositatis alios contemnentes, di- (Lucæ.18.) centes illud cum pharisæo: Non sum sicut cæteri hominum: ieiuno bis in sabbato, &c. Iesus autem cōfutauit eos, & rationabiliter excusauit discipulos: tum quia corporaliter cum eis erat, tum quia rudes & nondum perfectè innouati essent, nec difficilia & noua sustinerēt, ponendo ad idem tres similitudines: scilicet de nuptijs & de sponso, de panno & vestimento: de vtribus & vino.

Vnde ait: Nunquid possunt filij nuptiarum seu D spōsi, scilicet Christi spōsi Ecclesiæ, hoc est discipuli de me & Ecclesia per fidē geniti ieiunare seu lugere, quam diu cum illis est sponsus? Secūdum Hiero. quoddam est ieiunium expectationis, vt (Ieiunium multiplex) persona melius expectetur: & sic in veteri testamento ieiunabatur, & isto discipuli non indigebant: quia iam præsentem Christum habebant. Aliud est ieiunium vexationis: quod ordinatur ad carnis refrenationem, & disponit ad contemplationem: quo quis ieiunat, retrahendo se à delectationibus carnalibus vt repleatur spiritualibus, & isto etiam non indigebant, cùm ad tales non afficerētur delectationes: & Christum præsentem haberent, cuius præsentia & doctrina plus refrenauit concupiscentias illicitas in eis, quàm ieiunij austeritas in alijs. Et ideo ieiunare & lugere non habebant, quamdiu sponsum per corporalem præsentiam cum sponsa esse videbant: sed potius de sponsi gratulari præsentia quæ plus proficit, quàm corporalis abstinentia. Est & aliud ieiuniū quod ex plenitudine & perfectione cōtemplationis procedit, quale ieiunium Moysi in mōte fuit: E quanto enim anima est in contemplatione magis eleuata, tanto est pauciori nutrimento contenta: & tale ieiunium non competebat discipulis: quia adhuc erant rudes & imperfecti. Sed prius debuerunt per charitatem spiritussancti innouari, quod factum est in die pentecostes, quando fuerūt per gratiam spiritussancti innouati, & tunc debebant incipere nouum modū viuendi. Deinde subiungit: Venient autem dies: scilicet passionis & ascensionis, cùm auferetur ab eis sponsus corporali præsentia, & tunc ieiunabunt, ieiunio mœroris in humilitate tribulationis, & illi dies luctus erunt & doloris. Vnde Apostolus: In fame & siti, (2.Cor.11.) & ieiunijs multis. Vnde & Augu. Quasi diceret: Tunc desolabuntur: & in mœrore & luctu erunt, donec eis per spiritum sanctum gaudia, & consolatoria retribuantur. Secundum Bedam, notandū hunc luctum abstinentiæ sponsi, non nunc tantum, id est, post mortem resurrectionemq; eiusdē sponsi: sed & ante incarnationem illius, per to- F tum huius seculi tempus esse celebratum. Prima quippe tempora Ecclesiæ ante virginis partum sanctos habuere, qui desiderarent incarnationis Christi aduentum. Ista verò tempora ex quo ascendit in cœlum sanctos habent, qui desiderent eius manifestationem, ad viuos & mortuos iudicandos. Neque hic desiderabilis Ecclesiæ luctus requieuit aliquantulum, nisi quamdiu hic cum discipulis in carne versatus est. Hæc Beda: Et licèt hoc de præsentia sua corporali Christus dixerit: moraliter tamen dies quibus aufer- (Sponsum auferri.) tur nobis Christus, sunt dies culpæ, quando à domo cōscientiæ excludimus verum sponsum animæ Christum, & introducimus adulterantē diabolum, & tunc ieiunamus & caremus cibo spiritualis consolationis: & habemus dies luctus & doloris. Igitur tenendus est sponsus, ne perdatur cibus. Sed cùm aufertur à nobis sponsus per mortale peccatum, tunc ieiunandum est nobis per pœnitentiæ effectum & luctum. Quandoque etiam sponsus se subtrahit: vt auidius reuocetur, & fortius teneatur, & tunc continuis desiderijs

 & suspirijs

G & suspirijs est reuocandus:quia quamdiu sponsus
nobiscum est & in lætitia sumus,nec ieiunare nec
lugere possumus. Vnde Ambrosius: Ieiunanr hi
quibus abest Christus, qui bonorum meritorum
copijs egent. At vero cui virtus sua volūtate suf-
ficit,quia sua domo recipit Christum,conuiuium
magnum exhibet: hoc est bonorum operum spi-
rituale cōuiuium,quo diues populus eget,pauper
epulatur. Nemo tibi Christum potest auferre,nisi
te illi ipse auferas. Non te auferat iactantia tua,
Sponsus & sponsa spiritualiter. non te auferat arrogantia. hæc Ambro. Spiri-
tualiter anima sponsa est, cum qua Christus esse
desiderat. Iste sponsus habet omnes conditiones
desiderabiles in sponso: quia ditissimus, alioquin
sponsam suam non dotaret. Vnde in Prouerbijs:
Prouer. 8. Mecum sunt diuitiæ. Quia sapientissimus, alio-
Colos. 2. quin totum dissiparet. Vnde Apostolus: In quo
sunt omnes thesauri sapientiæ. Quia pulcherri-
mus alioquin sponsæ displiceret. Vnde in Psal.
Psal. 44. Speciosus forma, præ filijs hominum. Quia no-
bilissimus,alioquin contemneretur. Vnde sapien-
H tia generositatem illius glorificat. Quia poten-
Eccli. 1. tissimus,alioquin opprimeretur. vnde Eccli. vnus
est altissimus creator. Quia optimus,alioquin nō
Cant. 5. diligeretur. Vnde & in Canti. Dilectus meus,&c.
electus ex milibus. De his omnibus Apostolus ad
Hebr. 1. Hebre. locutus est nobis in filio, ecce nobilitatis
excellentia quem constituit hæredem vniuerso-
rum, ecce diuitiarum affluentia: per quem fecit
& secula,sic mira,ecce mirabilis sapiētia:qui cum
sit splendor gloriæ,ecce formæ elegantia:portans
omnia verbo virtutis,ecce infinita potētia:remis-
sionem peccatorum faciens,ecce bonitas immen-
sa. Talis sponsi sponsa: talis sponsi filij non habēt
Appellationes Christi. lugere, quamdiu sponsus est cum illis. Et nota
quod Christus quādoque vocat se dominū,quan-
doque patrem, quandoque sponsum. Vnde Greg.
Quando vult timeri,dominum:quādo honorari,
patrem: quando amari, sponsum se nominat do-
minus. Attende ordinem. Ex timore enim solet
procedere honor, ex honore amor. Vnde & Ber-
nardus: Si ego dominus, vbi est timor meus? Si
Timor. Honor. Amor. ego pater, vbi est honor meus? Sed si se sponsum
exhibeat: puto,quia mutabit vocē & dicet:Si ego
sponsus,vbi est amor meus? Exigit ergo deus ti-
I meri,vt dominus:honorari,vt pater:& vt sponsus
amari. Quid in his præstat, quid eminet? Nempe
Amoris excellētia. amor. Absque hoc & timor pœnam habet, & ho-
nor non habet gratiam. Seruilis est timor quam-
diu ab amore nō manumittitur. Et qui de amore
non venit honor,non honor, sed adulatio est. Et
quidem soli deo honor & gloria:sed horum acce-
ptabit neutrum deus, si melle amoris condita nō
fuerint. Is per se sufficit. Is per se placet, & pro-
pter se. Ipse meritū,ipse præmium est sibi. Amor
præter se,non requirit causam,nō fructum. Fru-
ctus eius vsus eius. hæc Bernardus: Et vt idem
Anima sponsa dei dicitur. Bernardus dicit: Anima sponsa dei dicitur: quia
donis gratiarum subarrata, quia casto amore illi
sociata: quia prole virtutum fœcundanda. De-
inde ponit secundam similitudinem: quia⌊nemo⌋
sapiens & discretè operans assumit vel⌊immittit⌋
& inserit veteri vestimēto assumentum:vel⌊com-
missuram,⌋id est,particulam seu supplementum,
⌊panni rudis,⌋scilicet non dum vsitati:quia in no

uitate est spissior & rudior. Nouum enim,⌊tollit K
plenitudinem,⌋ id est, vniformitatem, seu pul-
chritudinem,⌊à vestimento,⌋ & facit difformita-
tem,& propter pondus suum rumpit vetus, & fa-
cit in eo scissuram seu rupturam maiorem. Com Cōmissura vnde dicta.
missura quippe idem est quod iunctura,seu parti-
cula quæ mittitur cum alia: dicta à con, id est, si-
mul,& mittere quasi simul mittere:illa enim quæ
coniunguntur simul mittuntur. Deinde ponit
tertiam similitudinem: quia nemo sapiens & di-
scretè agens,⌊mittit vinum nouum in vtres vete-
res:⌋quia tunc est in ebullitione,⌊& vtres⌋propter
vini fortitudinem,⌊rumperētur⌋ & vinum effun-
deretur:⌊& nemo bibēs vetus vinum statim vult
nouum,⌋propter consuetum veteris vsum. Sic à
simili hominibus veteri consuetudine imbutis,&
de nouo conuersis, nō expedit statim grauem ab-
stinentiam imponere: quia difficilé est asueta re-
linquere. Ex omnibus his similitudinibus conclu
dere vult magister bon9,quòd discipuli sui adhuc
quasi nouicij non debeant austerum continuare
ieiunium:sed postea ieiunarent cùm essent magis L
solidati,& innouati per spiritū sanctum. Ex his Conuersi
etiam vult concludere,quòd nouiter conuersi non nouiter
sunt nimis per pœnitentiam onerandi,ne propter pœnitētia
nimiam austeritatem desperent & totum dimit-
tant,& ea quæ sunt perfectionis magnæ non sunt
hominibus imponenda, donec spoliati fuerint ve-
teri vita: quia hominibus de nouo conuersis ope-
ra inconsueta sunt difficilia & dura,sed paulatim
assuefaciendo efficiuntur facilia & suauia. Qui
ergo vult aliquem ad virtutes & perfectionem in-
ducere, parua quædam debet primùm suadere e-
mendare: & sic gradatim vltra procedere. Vnde
Chrysostomus: Hoc autem dixit, regulam dans
suis discipulis,vt discipulos ex vniuerso orbe ter-
rarum cum mansuetudine suscipiant. Itaque ne-
que nos omnia ab omnibus expectamus in proe-
mijs:sed quæcunque possibilia sunt & velociter &
vltra incedemus. hæc Chrysostomus: Huius loci
memor debet esse quilibet cōdens decreta vel tra-
ditiones, & etiam confessor imponens pœniten-
tiam pœnitentibus. Melius est enim exemplo do- Pœnitētia
mini pœnitētiam leuem & tolerabilem alicui in- ponenda
iungere quæ impleatur: quàm grauem & impor- quō sit.
tabilem, qua non impleta oneratus reus consti- M
tuatur. Melior est læuis pœnitentia hilariter per-
acta,quàm grauis in angaria & resecta. Ita est de
sententia danda: ita de decreto promulgando, vt
semper misericordia & lenitas superexaltet iudi-
cium & austeritatem.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui multis modis
me vocas & admones, vt sequar te. Tu
diuina inspiratione cor meum accende,
vt te vocantem sequar tua gratia, nec
aliquid me separet à charitate tua. Da mihi vt de
sanctis cogitationibus, meditationibus: & affe-
ctionibus bonisque operibus & virtutibus tibi ser-
uiam,& conuiuium ex magna delectatione & de-
uotione mentis exhibeam. Et qui misericordiam
vis potius quàm sacrificiū: & venisti vocare pec-
catores magis quàm iustos, præsta mihi misero
peccatori, vt in me tuam misericordiam merear
clementer experiri: Amen.

De electione

A

De electione duodecim Apostolorum.
Caput. XXXII.

Matt. 5. & 14. & Lucæ. 6.

Deinde postquam domin⁹ plures discipulos vocauit, ⌊videns turbas⌋ sequentes⌊dimisit eas,⌋& à strepitu recessit.⌊Ascenditq; in montē,⌋ Thabor ⌊solus orare,⌋quia qui bene orat, mentem sursum leuat à terrenis, cui etiam necessaria est tranquillitas corporalis.

Thabor mons est.

Hic mons est in campo Galilææ in cuius descensu & pede ostenditur locus vbi Melchisedech obuiauit Abrahæ à cede regum reuertenti, & ad radicem eius fluit torrens Cyson. In hoc monte fuit abbatia nigrorum monachorum, sub metropolitano Nazareno, à qua ciuitate contra Orientem ipse mons distat quarto miliario. Vel secundum quosdam ascendit in quendam montem alium supra mare Galilææ situm. ⌊Et erat pernoctans in oratione dei,⌋ non seculi: non pro se tanquam infirmus & indigens, sed pro nobis tanquam pius & clemens.

Oratio multiplex.

Quædam enim oratio est dei, vt pro spiritualibus & veris bonis consequendis. Quædam est
B
seculi: vt pro terrenis conferēdis: quæ est etiam diaboli, si ex cupiditate fiat. Quædam est tantum diaboli, pro carnalibus desiderijs implendis. Vbi Ambrosius: Et erat, inquit, pernoctans in oratio-

Oratio Christi pro nobis.

ne. Species tibi datur, forma præscribitur quā debes æmulari. Quid enim te pro salute tua facere oportet, quando pro te Christus in oratione pernoctat? Quid te facere conuenit, cùm vis aliquod officium pietatis adoriri quando Christus missu-

Soli orare

rus Apostolos orauit prius. Et solus orauit, nec vsquam alibi, si non fallor, orasse cum Apostolis reperitur. Vbique solus obsecrat: dei enim consilium humana vota nō capiunt: nec quisquam interiorum potest esse particeps cum Christo. Vnde & Bernardus: Tu, inquit, cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora, & quod

Matt. 6.

dixit fecit. Solus in oratione pernoctabat, nō modo abscondens se à turbis, sed nec vllum quidem discipulorum, nec vllum domesticorū admittens. Denique tres secum intimos sibi adduxerat, cùm vltro properaret ad mortem: auulsus est ab ip-
C
sis orare volens. Ergo & tu fac similiter quando orare volueris.

Nocte media orandum est.

Vnde & Chrysostomus: Exurge igitur & tu in tempestate noctis, purior est tūc temporis anima, ipsæ tenebræ silentium nimium possunt sufficienter ad compunctionem perducere. Tunc non vexat inanis gloria, non accidia & concitatio occupat: non sic ignis ferri sequestrat rubiginem, velut nocturna oratio eruginem peccatorum. Quæ de die Solis æstus percussit, nocte refrigerātur: quemlibet rorem superant nocturnæ lachrymæ, & contra concupiscentiam valent, & quemlibet tumorem. Si verò prædicto rore non foueatur homo, arescit sub die. Quapropter ores noctu, & ostende quòd non solum ad corpus nox pertinet: sed etiam ad animam. hæc Chrysostomus: Qui ergo deum orando quærit, exurgentem strepitum vitiorum premens ad superiora progrediatur, & ad verticem sublimioris curiæ ascēdat: vt exteriori cessante tumultu, in quodā mentis secreto per interna desideria silenter cum domino loquatur. Cupienti enim cum deo loqui, & consolationem diuinam promereri expedit solitudinem quærere, & consolationem humanam D relinquere.

Ioānes Euangelista

Cuius exemplum habemus in Ioanne euangelista, qui quantum in solitudine profecerit & lucratus sit: penè omnibus notum est. In Pathmos insulam exilio relegatus, & consortio hominum destitutus, consolationem angelorum promeruit: & Apocalypsim quam ei domin⁹ pro statu Ecclesiæ præsentis, scilicet & futuræ, reuelare dignatus est, propria manu scripsit. Vnde Beda: Historia nota est, Ioannem à Domitiano Cæsare propter euangelium in insulam relegatum, cui tunc congruè secreta datum est cœli penetrare, cùm certa terrarum spatia negabatur excedere. Et similia reperiuntur de plurib⁹ alijs, qui modico tempore plus lucrari sunt soli, quàm toto tempore suo lucrati fuerint comitatu. Quando autem Christus orat, theoricam: quando docet, practicam vitam informat: ne quis pro cura proximi à contemplationis studio torpescat: vel pro studio diuinæ contemplationis, quamuis superior sit, proximi curā negligat. Vnde Anselmus: Regnum dei prædicando diebus cum populo cōmoratur, & confluētes turbas miraculis & verbis ædificat: noctibus montem frequentans, oratio- E nibus vacat, admonens pro congruentia temporis nunc proximis inter quos viuimus, verbis & exemplis pro modulo nostro vitæ viam demonstrare: nunc solitudinem mentis adeuntes, & virtutum montem ascendentes dulcedini supernæ contemplationis inhiare, & intentionem nostram infatigabili affectu ad superna dirigere. Huic illud Bernardi consonat, quo de se & sibijpsi dicebat: Venite ascendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob, & docebit nos vias suas: intentiones, cogitationes, voluntates: & affectiones, & omnia interiora mea. Venite ascendamus in montem domini, in locum vbi dominus videt vel videtur. Curæ, sollicitudines, anxietates, pœnæ, expectate hic cum asino corpore isto, donec ego cum puero, id est, intelligentia vsque illuc properantes reuertamur ad vos. Reuertemur enim ad vos, & heu reuertemur quàmcito.

Electio xij. apostolorū nō sine præcibus facta.

⌊Et cùm factus esset dies: vocauit dominus ad se discipulos suos,⌋ fortè adhuc dormientes, ⌊& elegit ex ipsis. xij.⌋ seu fecit statuendo vt essent. xij. cum illo magis principales, ⌊quos & Apostolos,⌋ id est missos: scilicet ad prædicandum regnum dei, ⌊nominauit⌋ prius F quidem vocauit eos ad discipulatum: sed modo ad apostolatum. Considera hic, quòd Christus Apostolos electurus orabat prolixè: quia erat pernoctans in oratione, & sic diutina & nocturna oratione præhabita elegit Apostolos, per hoc ostēdens quod promotioni prælatorū in Ecclesia dei debent orationes deuotæ præmitti: & quòd ipsi per deuotas orationes, & non per inductiones & promissiones sunt eligendi. Vnd Glo. Dominus in montem ascēdens ad se vocat & elegit quos vult, quia nō illorū electionis & studij: sed diuinæ erat dignationis & gratiæ, vt in apostolatum vocarentur. Vnde ait: Non vos me elegistis: sed ego elegi vos: ergo humanum studium, vt præcum humanarum, pecuniæ quæstus, generis, & huiusmodi excludit dominus ab electione prælatii vt in ea currat sola gratia diuina propter quam tantum & per quam debet quis eligi. Vnde in Psalmista: Ascendunt montes, & descendunt campi in locum:

Ioan. 15.

Psal. 103.

G scilicet prælationis quẽ fundasti eis,non pecunia, non carnalis affectus: sed sola gratia & electio canonica, quæ hodie ad perniciem Ecclesiæ multipliciter corrumpitur,non sine magna dei offensa. Per hoc autẽ quod Apostolos instituit in monte, significauit quòd episcopi apostolorũ successores

Episcopi vnde dicuntur.

in superiori gradu sunt Ecclesiæ. Vnde dicuntur episcopi ab epi, quod est supra,& scopos intenno, qui supra gregẽ dominicũ debẽt intendere,vt eũ ad superna valeant erigere. Sed heu multis ex eis inferiores in opere sunt:& nec sibi,nec alijs psunt: & sic nomen sine re tenent. Sicut autem in voca-

Duodenarius numerus & duodenaria multa.

tione fuit commendatio gratię:sic in numero cõgruentia figuræ:nam duodenatius Apostolorum numerus in multis est figuratus. Isti enim.xij. Apostoli sub figura loquendo sunt primò . xij. patriarchæ,totum populum Christianum spiritua-

Gene.35.
Exo.15.

liter generando . Secundò.xij. viuentes fontes in Helym, doctrinis suis Ecclesiam & mũdum irri-

Eodẽ.28.

gando. Tertiò.xij.lapides in veste pontificali,ex-

1. Reg.21.

emplis sanctis Ecclesiã adornando. Quartò.xij.

H

panes supra mensam propositionis,animas verbo

Gene.25.

vitæ reficiendo. Quintò.xij.principes tribuum, præcepta salutaria promulgando, & Ecclesiã sa-

Iosue. 2.

lubriter gubernãdo. Sextò.xij.exploratores terræ promissionis,futuram vitam per contemplationẽ inquirendo,& postea deuotis annunciando. Septi-

Iosue. 4.

mò.xij.lapides de Iordane sublati,mundi fluxum

Exod. 24.

cõtemnendo. Octauò.xij.lapides altaris, Christi

2.Para. 4.

sacrificium in se portando . Nonò.xij. vituli domino immolati, pro Christo martyrium sustinẽ-

3. Reg.10.

do . Decimò.xij . boues sub mari æneo,baptismi gratiam prædicando & ministrando. Vndecimò, xij.leunculi in throno Salomonis,tyrannos mundi vincendo, & obstinatos comminatione pœnarum inferni terrendo. Duodecimũ.xij.prophetæ, de futuro tempore Ecclesiam admonendo . Tredecimò.xij . horæ diei,vitæ Christianæ tempora ordinando . Quartodecimò.xij. portæ ciuitatis,

Ioan.11.

potestate clauium regnum cœlorum aperiendo. Quintodecimò.xij.fundamẽta ciuitatis, Ecclesiam meritis & precibus sustentando. Sedecimò, xij.stellæ in corona sponsæ , Ecclesiam doctrinis

I

& miraculis illustrando. Secũdum Bedam, etiam hunc numerũ Apostolorum instituit certa causa mysterij : vt scilicet mundi salutem quam verbo prędicarent,suo quoque numero commendarent. Ter enim quatuor.xij.faciunt , & totidem Apostoli ad prædicãdum missi sunt:quia per eos fides sanctæ trinitatis in quatuor mundi partibus prędicanda erat , vt quadratum orbem fide sanctæ

Apoc.21.

trinitatis insignirent . Vnde & de ciuitate sancta Hierusalem descendente de cœlo à deo scriptum est:quia erant ab Oriente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres,& ab Austro portæ tres,& ab Occasu portę tres. Vbi figuraliter ostendebatur,quia prędicantibus Apostolis, Apostolorumq́ successoribus cunctæ per orbem nationes in fide sanctæ trinitatis Ecclesiam essent ingressuri. secundum Hiero. Fecit vt essent duodecim,vt sint ipsi super thronos.xij. iudicãtes.xij.tribus Israël . Vel cùm duodenarius cõstet ex duplici senario,qui est numerus perfectionis , significare voluit quòd duplex perfectio:scilicet vitæ & scientiæ,siue operis

Apostolorum noia.

& sermonis: debent esse in his qui habẽt Apostolicum officium . Nomina autem Apostolorum quos elegit sunt hæc quæ sequuntur : Simon quẽ K

post conuersionem cognominauerat Petrum , & Andreas frater eius: Iacobus Zebedæi,scilicet filius,& Ioannes, frater eius,imposuit his duob9 nomina Bonarges,id est,filij tonitrui:quia sæpe audierũt terrificam vocem, & tonitruum patris per nubem de filio tonantis : Philippus,& Bartholomæus, Thomas,& Matthęus publicanus, Iacobus Alphæi , scilicet filius qui & Iacobus iustus propter sanctitatem vitæ:& minor , quia posterior in vocatione:& frater domini , propter similitudinẽ est vocatus , & Simon Chananæus frater eius à Chana vico seu villa Galilęæ , qui & zelotes est dictus: Chana enim zelus,& Chananæus zelotes, id est,ęmulator dicitur,& Thaddęus similiter frater eius qui & Iudas Iacobi : scilicet frater est vocatus,& Iudas Schariotes à Scharioth vico Iudęę in quo ortus est , & nominatus . Hic inter Apostolos eligitur,ad ostendendum prophetiam Dauid esse completam, qua dominus Iesus tradẽdus per discipulum prædicitur, & ad excusationẽ bonorum quando in congregatione eorum aliquis L

Iudæ in Apostolatũ electio.
Psal.40.

malus reperitur . Vnde Augustinus: Non audeo mihi arrogare , quòd domus mea sit melior cœtu Apostolorum. Item secundum eundem August. vt ipso malo vtens bene,& suæ passionis impleret dispositum,& Ecclesiæ suæ tolerandorum malorum præberet exemplum. Insuper secundũ Ambrosium: Proinde eligitur vt ostendatur quia magna est veritas , quã nec aduersarius minister infirmat:voluit deseri,voluit prodi,voluit ab Apostolo suo tradi: vt tu à socio proditus moderate feras tuũ errasse iudicium,perisse beneficium. Item secundum Theophilum: Vt discamus quòd deus non repellit aliquem propter futuram maliciam: sed propter præsentem virtutem dignum habet.

Nominationis Apostolorũ causæ.

Nominat autem Apostolos proprijs nominib9, vt pseudo & falsi apostoli qui futuri erant excluderentur,& ab omnibus vitarẽtur : nec quisquam auderet alium inscribere catalogo Apostolorum. Item vt tam nomina Apostolorũ quàm sibi credentium ostenderentur scripta esse in libro vitæ. Combinat verò eos : ac duos & duos nominatim exprimit,in signum mutuæ dilectionis & approbationis iugalis societatis. Itemq́ vt mutuo se iuuantes essent fortiores, & insuper contra dolum in fidei confessione , & contra conflictum in tormentorum toleratione . Vt autem dicit Augustinus : Elegit hos discipulos : quos & Apostolus nominauit humiliter natos , inhonoratos , illiteratos : vt quicquid magnum essent & facerent, ipse in eis esset & faceret . Vnde & Ambrosius: Similiter aduerte cœleste consilium . Non sapientes aliquos , non diuites , non nobiles : sed piscatores & publicanos quos dirigeret elegit , ne traduxisse prudentia: ne redimisse diuitijs,ne potentiæ nobilitatisq́ authoritate traxisse aliquos ad suam gratiam videretur:vt veritatis ratio,non disputationis gratia præualeret. hęc Ambrosius: Ad montana ergo dominus conscendit , vt à tur- M

Mõtana petẽdi ratio.

bis recederet & quietẽ oraret,& familiariter Apostolos eligeret & instrueret:vt & turbas ad altiora traheret,sed turbis ascendere non valentibus , sequuntur discipuli eius . Voluit etiam docturus in montem ascendere , vt altiora præcepta daturus de altis ea prædicaret . Et qui minora le-

gis præ-

A gis præcepta filijs Israël in monte dederat, maiora discipulis angelicis in monte dare voluit, vt se eundem deum ostenderet: qui legem & angelicam vitam dedit. Post electionem itaq; Apostolorum, voluit eos de operibus perfectionis instruere: quia ad gradum maiorem promoti debent cognitionē maiorem habere. Vnde Beda: Mysticè mons ille in quo Apostolos elegit domin9, altitudinem designat iustitiæ, qua instruendi erant, & quam prędicaturi hominibus. Nam quia missurus erat eos ad prædicandum euangelium regni cœlestis, merito per sublimitatem loci, in quo electi sunt, admonere voluit eos, non in infimis desiderijs animi dissoluere: sed ad superna desiderāda & quærēda sempec erigere debere. Sic etiam legem daturus priori populo suo in monte apparuit, de monte quæ agēda essent innotuit. vnde & glo. Ascendit quippe mons in montem, vt altiora virtutum culmina doceret: & Ecclesiam super quam sedet prædicans præceptum domini, sublimius erigendam ostenderet, quam eadem doctrina vsque ad finem seculi plenius erudiret. Quanuis ergo ibidem docere poterat vbi erat: in montem tamē ad prædicandum ascendit, in signum quòd in montem & altitudinem virtutum debet ascendere, qui prædicare vult & iustitiā dei docere. Vnde Chrysostomus: In veritate consistere debet qui iustitiā docet & audit: nemo enim potest in valle stare, & de monte loqui. Vbi stas, inde loquere: aut vnde loqueris, ibi sta. Si animus est in terra, quomodo de cœlo loqueris? Si de cœlo loqueris, in cœlo cōsiste. Et si iustitiam facere non vis, quomodo magistrum iustitiæ audis? Vt quid magistrū vocas, cuius non vis esse discipulus? Vnde Richardus: Quia autem docturus discipulos in montem ascendit, hoc nobis insinuat quod qui sacræ doctrinæ verbum dispensat: non in valle praui operis, nō in campo effrenatę dissolutionis consistere debeat: sed in montem spiritualis cōuersationis pec exercitia virtutum & exhibitionē bonorum operum ascendat, sicut scriptum est: Supec montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion.

Cur in montem ascēderit.

B

Esa. 40.

C Oratio.

Domine Iesu Christe, qui propter inæstimabilem misericordiam tuam in mundum venisti: vt peccatores ab errorib9 ad pœnitentiam reuocares, & ex his quàm plures dignatus es eligere in tuos secretarios, & discipulos speciales: reuoca misericors deus me miserum peccatorē errantem, amplectere redeuntem, consoeta dolentem: instrue ignorantem, ac tandē me, licèt indignum, cum discipulis tuis admittens totalitec à desiderio terrenorum leues, & mentem omnino ad cœlestia transferas: vt audiam & intelligam verba tua, & opere compleam vniuersa: Amen.

De sermone domini in monte: Et primò de octo beatitudinibus. Caput. XXXIII.

Post hęc dominus Iesus fecit sermonem pulcherrimū & copiosum, quē vt dicit Augu. Si quis piè sobrieq; considerauerit, inueniet in eo, quantum ad mores optimos pertinet, perfectum vitæ Christianę modum: & istum sermonem omnibus præceptis, quibus Christiana vita informatur esse perfectum. Hunc sermonē Matthæus & Lucas variè narrāt, & ob id quidā dicūt dominum prius sermonem fecisse discipulis tantum in supercilio montis sedēdo, per modum doctoris, & hunc narrat Matthæus, & pòst in latere montis communiter turbis & discipulis alium similem stando, per modum prædicatoris, & hunc narrat Lucas. Alij verò dicunt dominum, primò sedisse cum discipulis in supercilio montis, & electis. xij. descendisse ad aliquam planiciem in latere mōtis eiusdem: & ibi vnum sermonem simul cum turbis & discipulis habuisse, quem vterque euangelista narrat diuersimodè, eadem tamen rei veritate. Sed primum conuenientius tenetur, & veritati magis consentire videtur. Et ex hoc inoleuit consuetudo in Ecclesia, quòd quando fit sermo turbis & secularibus, stat prædicator: vt inuitans ad pugnam & operationem: quando clericis & religiosis, sedet, vt inuitans ad quietem & contemplationem. Proponit autem dominus Iesus in principio sui sermonis octo beatitudines seu virtutes, & subnectit pręmia singulis beatitudinibus seu virtutibus correspondētia. Vnde ponitur ibi aliquid per modū meriti: puta, beati, &c. & aliqua per modum præmij: puta, quoniam, &c. Primum enim pertinet ad beatitudinem meriti. Secundum verò ad beatitudinem præmij. Sed qui desiderat consequi præmium, studeat primò habere meritum. Vnde Augustinus: Nemo quippe inueniri potest, qui beatus esse nolit. Sed ô si homines quomodo desiderāt mercedem, sic opus mercedis non recusarent. Quis nō alacriter curat, cùm ei dicitur beatus eris? Libenter audiat, & cùm dicitur si hæc feceris? Non recusetur certamen, si diligitur præmiū: & accēdatur animus ad alacritatem operis, commēdatione mercedis. hæc Augustin9. Beatitudo quippe dicitur dupliciter. Vno modo in spe: sicut habetur in via. Alio modo in re: sicut habetur in patria. Beati sunt ergo excellentes in virtute beatitudine viæ per gratiā, beatificandi beatitudine patriæ per gloriam. Vel secundum Augustinū: Non inde beati sunt: quia pauperes spiritu, sed quoniam ipsorum est regnū cœlorum, & ita de alijs suo modo. Docebat ergo eos dicens: Beati pauperes spiritu, id est, voluntate & electione, non necessitate vel simulatione, quoniam ipsorū est regnū cœlorū, quod est pręmiū correspōdens merito eorū. Vbi sciendū quòd paupertas spiritus sumitur hic, pro abstinentia ab amore mundi, id est, ab amore eorū quæ in mūdo sunt: & quę amator mundi complectitur: & sic est plenaria omnium delectabilium abdicatio, omnes delectationes quæ sunt in diuitijs, delitijs, & honoribus contemnens. Et ideo beatitudo ista potest intelligi dupliciter. Vno modo pro cōtemptu diuitiarum & carnalium voluptatum. Secundò pro contemptu sui & propriæ excellentiæ, vt etiā bonus se inutilem & cæteris reputet inferiorem. Contēptus autē diuitiarum, nascitur ex contemptu sui: qui enim veraciter & humiliter propter deū se contēnit, temporalia quę propter se sunt, facilitec etiā contēnit: nec magno precio exteriora ęstimat, q se interius nō curat. Sic ergo paupertas spiritus implicat virtutē volūtarię pper Christū egestatis, & etiā verę humilitatis. Et secūdū vtrūque intellectū hæc beatitudo primū tenet locum. Secundum primum quidē intellectum: quia paupertas

Sermo do mini in monte.

Matt. 5. & Lucæ. 6.

D

Sedendi & standi in prædicando mos.

Beatitudines octo.

E

Beatitudo dupliciter dicitur.

F

Paupertas spiritus.

Beatitudo prima. pertas est prima perfectio volētiū sequi Christū,
& totius spiritualis ædificij fundamentum. Non
G enim potest expeditè sequi Christū, paupertatis
speculū, qui oneratus est rebus temporalib⁹. Nec
est liber, sed seruus, qui animi affectionē subijcit
istis rebus transeuntibus. Eius enim rei quam af-
fectuosè diligo, me seruum sponte constituo. Et
ideo nihil est amandum: nisi ipse deus, vel aliud
propter deum. Vnde Ambro. Primam beatitu-
dinem hanc vterque euangelista posuit: ordine e-
nim prima est: & parens quędam generatioq́; vir-
tutum. Quia qui cōtempserit secularia, ipse me-
rebitur sempiterna. Nec potest quisquam meritū
regni cœlestis adipisci, qui mundi cupiditate pos-
sessus emergendi nō habet facultatem. Similiter
quò ad intellectum secundum, quia humilitas op-
ponitur initio omniū vitiorum, scilicet superbię,
quæ inter omnia vitia tenet principatum. Vnde
Augu. Rectè hic intelliguntur pauperes spiritu,
humiles & timentes deum: id est, non habētes in-
flantem spiritū. Nec aliunde omnino incipere o-
H portuit beatitudinem. Sic quidem peruenitur ad
Eccli.1. summā sapientiam. Initium autē sapiētiæ timor
Eodē.10. domini: quoniā & à cōtrario, initiū omnis peccati
superbia describit. Vnde & Chryso. Sicut cætera
vitia deprimūt ad inferos, & maximè superbia: sic
vehunt virtutes ad cœlum, maximè autē humili-
tas. hęc Chryso. Cupidi ergo & superbi appetant
& diligant regna terrarum, ⌊beati⌋ autem ⌊paupe-
res spiritu,⌋ id est, spirituali voluntate, vel sui re-
putatione ⌊quoniā ipsorum est regnum cœlorū,⌋
nunc in spe, & in futuro erit in re. Et bene præ-
mium merito respondet, vt indigentiæ & humi-
liationi copiositas & exaltatio succedat. In regno
enim intelligitur omnimodo sufficientia, & ex-
cellentia, quæ bene promittitur in cœlis qui talia
cōtempserunt in terris. Deinde sequitur secunda:
Secunda beatitudo. ⌊Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.⌋
Post paupertatē sequitur mititas: qui enim pau-
per est multis lacessitur iniurijs, & ideo necessa-
rium est quòd sit mitis, vel māsuetus: quod idem
Mitis & mansuetus differunt. est secundū rem, sed differūt nomine. Mitis enim
est, qui aliū non offendit: mansuetus, qui se offen-
dentes tolerat. Vnde mansuetus dicitur, quasi ma-
I nu assuetus, cui facilè est sustinere: non malū pro
malo reddere: mitis verò, qui nulla animi accen-
sione turbatur, sed iugiter in animi bonitate per-
seuerat. Et secundū hoc mitis dicitur in affectu,
mansuetus in effectu. Mites ergo secundum rem
sunt homines mansueti, modesti, & humiles in fi-
de simplices: & ad omnem iniuriam patientes, qui
nullam amaritudinē animi sentiunt, & cùm iri-
tati fuerint, nec cogitant facere malū, nec faciunt,
cedunt improbitatibus, & non resistunt malo: sed
vincunt malū in bono. Et verè ⌊beati mites, quo-
niam ipsi possidebunt terram:⌋ scilicet duplicem,
id est, corporis proprij quā gerunt, & paradisi quā
quærunt. Terram inquam corporis proprij: quia
mites habent dominium sui, & non iracundi: quia
nō subijciunt sensualitatem rationi. Item terram
paradisi: mites enim quietè & pacificè possidet do
minus in terra morientium, & ideo lege vicissitu-
dinis mites possidebūt dominum in terra viuen-
tium. Et secundum Glo. quoniam seipsos in præ-
Possidere terram. senti possident, hæreditatem patris in futuro pos-
sidebunt, vbi Aug. Tunc verè possidebis terram,
quando inhæseris ei, qui fecit cœlum & terram. K
Hoc est enim esse mitem, nō resistere deo tuo. Vt
in eo quod bene facis, ipse tibi placeat, nō tu tibi.
In eo autem quòd mala iustè pateris: ipse tibi non
displiceat, sed tu tibi. Neque enim parum est: quia
placebis ei, displicens tibi. Displicebis enim ei, pla
cens tibi. hæc Augusti. Rixentur ergo immites,
& dimicēt pro terrenis & temporalib⁹ rebus. Bea-
ti autem mites, quoniam ipsi hæreditate ac im-
mobiliter & solide possidebunt terrā æternæ bea-
titudinis. Ad hoc enim homines feroces mouent
guerras, & lites sequētes motus irascibilis, vt qua-
si securi possideant terrā deuictis inimicis, & ideo
illis qui sunt totaliter quietati à motibus irasci-
bilis, bene promittitur possessio pacifica terrę vi-
uentium: de qua pelli non possunt ab aduersarijs.
Significat enim terra, secundum August. quandā Terra.
soliditatem & stabilitatem hæreditatis perpetuę:
vbi anima, per bonum affectum, tanquam in loco
suo requiescit sicut corpus in terra, & inde cibo
suo alitur sicut corpus à terra. Ipsa est requies, &
vita sanctorum. Si ergo, vt dicit Beda, cœlorum L
regnum pauperibus, & terra mitibus promitti-
tur: quid superbis & contentiosis nisi infernus re-
linquetur? Deinde sequitur tertia: ⌊Beati qui lu- Tertia beatitudo.
gent, quoniam ipsi consolabuntur.⌋ Hæc tertia
beatitudo rectè primā sequitur & secundam: post
contemptum nanq; mundi per paupertatem: post
quietem mentis, per mansuetudinem i vacans ho-
mo sibi, & cōsiderans statum suum nihil inuenit,
nec in se, nec in alijs nisi materiam luctus & fle-
bile, & ideo incipit lugere. Est autem lugendum Lugendi ratio.
non propter temporalia damna: sed propter spiri-
tualia detrimenta. Et verè beati qui lugent, quo-
niam deus eos consolādo omnem lachrymam ab Apoc.21.
oculis eorum absterget. Vnde Bernar. Fœlix la-
chryma quæ manu pij domini meretur abstergi.
Vt dicit Maximus: Lachrymæ veniam non po- Lachrymarū cōmendatio.
stulant, & tamen merentur: causam non dicunt, &
tamen misericordiam consequuntur: quia sermo
interdum nō totum profert negocium, lachryma
verò totum prodit affectum. Consolabuntur au-
tem lugētes, & hic & in futuro. In præsenti enim
consolationes spirtuales cōsolante spiritu sancto
qui paracletus, id est, consolator dicitur, recipiunt M
pœnitentes. Consolabuntur & in futuro, cùm ad
gloriam perducentur, vbi gaudium & lætitiā ob-
tinebunt: quia secundum Chrysosto. huiusmodi
luctum domin⁹ perpetui gaudij consolatione cō-
pensat. vt autē dicit idem Chryso. Lugendum est Lugendū quod est.
& verè lugendum præsentis vitæ tempus, in quo
tantam malorū labem: tantaq́; quotidie videmus
flagitia cumulari, quę si velis considerare per sin-
gula, nunquam te poteris à lachrymis temperare.
Etenim si quis extrinsecus vndecunq; adesset, &
præceptorum Christi ac nostræ conuersationē &
perturbationē videre inimicos nos esse, & contra-
rios præceptorū Christi iudicaret: & quasi qui stu
diū quoddā habuerimus cōtraria in omnibus ge-
rere q̃ ille mandauit. hæc Chryso. Et sciendum Luctus causæ quinq;.
quòd quinq; sunt causæ luctus: quarū duæ respi-
ciunt culpā: scilicet propriā, & alienā: duæ pœnā:
scilicet præsentē, & æternā: quinta gloriā cœlestē.
Lugēdū est ergo in hac vita. Primo, pro peccatis
& miserijs proprijs. Secūdò, p peccatis & miserijs
alienis. Tertiò, pro incolatu præsentis miseriæ.

A Quartò, p periculo & dubio pœnę ęternę. Quintò, pdilatione gloriæ. Et ideo beati qui lugent, scilicet in pręsenti, quoniā ipsi cōsolabuntur, plenariè in futuro, contra quinque luctus prædictos: contra primum, de peccatorum remissione: cōtra secundum, de proximorū bonorum salute, & malorum condemnatione: contra tertium, de huius exilij liberatione: cōtra quartum, de euasione pœnæ futuræ: contra quintum, in gloriæ adeptione: & tunc poterunt dicere cum Psalmista: Secundum multitudinē dolorum meorū in corde meo, cōsolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

Consolationes lugentium.

Psal. 93.

Huic sententię concor. Greg. qui dicit: Quatuor sunt qualitates quibus iusti viri anima in compunctione vehementer afficitur: cùm aut malorū suorum reminiscitur, considerans vbi fuit: aut iudiciorum dei sententiam metuens, & secum quærens cogitat vbi erit: aut cū mala huius vitæ pręsentis solerter attēdens, mœrens cōsiderat vbi est, aut cùm bona supernæ patriæ contemplatur: quæ quia nondū adipiscitur lugens conspicit vbi non est, hæc Grego. Gaudeant ergo vani in hoc mundo,

Compunctionis incitamēta.

B beati autem qui lugent quoniam consolabuntur in cœlo. Congruè autem lugentibus promittitur, & præparatur æterna consolatio: vt qui tristati sunt in præsenti, gaudeant in futuro: & temporalem amittentes lætitiā, perfruantur æterna.

Quarta beatitudo.

Deinde sequitur quarta. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur: hęc quarta beatitudo rectè sequitur tres prędictas: qui enim mundana contēpsit, ac mores mansuetudine rexit, & defectus luxit: iam potest esurire & sitire iustitiam, quod non prius potuit: quia secundum Ambro. æger cum in graui morbo est, non esurit. Primę verò tres à seculo nequaquam† eripiunt: paupertas enim diuitias abijcit: mansuetudo iniurias nō sentit, luctus commissa diluit: quæ verò sequuntur, ad cœlum erigūt. Quarum prima est non tam iustitia, quàm esuries siue desiderium iustitiæ: quia in præsenti perfectam iustitiam non possumus habere, sed possumus esurire. Vnde dicit, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, id est, cum omni desiderio, & vehementer

† nequam.

Esuries Iustitiæ.

C ad modum esurientis & sitientis appetūt eam: secundum Bedam nos instituens, nunquā nos satis iustos æstimare debere: sed quotidiano iustitiæ semper ardere profectu. Vnde Hieronymus: Non sufficit nobis velle iustitiam, nisi iustitiæ patiamur famē, vt nunquam nos satis iustos: sed semper esurire opera iustitiæ intelligamus. Et accipitur hic iustitia, secundum quod est virtus generalis ad omnes qua declinatur à malo & fit bonum: secundum quòd homo ab ea generaliter iustus dicitur per exercitium: quia secundū Chrysostomum: Esurit iustitiam, qui secūdum dei iustitiam desiderat conuersari: hanc iustitiam & vitæ rectitudinem, non solum in nobis: sed & in omnibus alij appetere debemus. Et hęc est iustitia quæ tribuit vnicuique quod suum est: deo, proximo, & sibi. Deo tria: scilicet honorē creatori, amorem redemptori, timorem iudici. Proximo tria: obedientiam superiori, concordiam pari, beneficeētiā inferiori. Sibi tria: mūditiam cordi, custodiam ori, disciplinā carni. Et verè beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabūtur: vt qui per esuriem & sitim iustitiæ merētur,

Iustitia. Psal. 36.

Iustitia tribuens tribus terna.

D per satuticatem gloriæ præmientur: & conatum quem passi sunt in merendo, reficiat præmium in perficiendo. Quæ saturitas reddetur in vita beata, de qua dicit Psal. Satiabor cùm apparuerit gloria tua. In præsenti quoque redditur: quia sicut auaritia sitit aliena & esurit, sic per iustitiam saturatus cōtentus est suis, & aliena non cupit. Non solum itaq; illi qui faciunt iustitiam, seu iustitiæ opus: sed etiam qui eam esuriunt & sitiunt, id est, qui eam facere concupiscunt: & si nō possunt facere quod desiderant, tamen beati sunt, quia quātum in ipsis est faciunt quod desiderāt, & isti quidem saturabūtur, quando omnia eorum desideria complebuntur. Vnde Augu. Qui perfectè nouit, & perfectè amat iustitiam, iam iustus est: etiam si nulla existat secundum eam forinsecus per membra corporis operandi necessitas. Desiderant ergo alij vana quæ eos satiare non poterunt, beati autem qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur: hic pro modulo: sed plenariè in futuro. Deinde sequitur quinta. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

Psal. 16.

Quinta beatitudo.

E Post iustitiā rectè ponitur misericordia, quia vna nō debet esse sine alia: sed altera ab altera temperari. Nam misericordia sine iustitia descendit ad dissolutionē, iustitia sine misericordia descēdit ad crudelitatē, vna cum alia incedit secundum ęquitatem. Est autem misericordia, miseria cordis super malo: vnde dicuntur misericordes, quasi miserum cor habentes: quia alterius miseriam quasi suam reputant, & de malo alterius, quasi de suo dolēt. Misericordia est dimittere iniurias illatas, ac omnem rancorem & odium, & dare quodcunq; potest spirituale, & corporale subsidium. Misericordiæ autem exhibendæ is est ordo, vt prius sit super malo proprio: secundum illud Eccli. Miserere animæ tuæ placens deo: deinde super proximi malo, eius defectibus condescendendo: cuius finis est pro alio mori: exemplo Christi qui pro nobis ex misericordia dedit se morti. Est igitur misericordia prima propria ad seipsum, per pœnitentiam. Secunda fraterna ad proximū, per beneficentiam. Est & tertia filialis ad deū, per compassionem, sed heu quia nihil cōpatiuntur super contritione Ioseph. Prima consequitur misericordiam in remissione omnis culpæ. Secunda consequitur misericordiam in diminutione pœnæ, & intercessorum multiplicatione: qui enim diminuit alterius pœnam, meretur suæ diminutionē. Tertia consequitur misericordiam in adeptione gloriæ: quia secundū Apostolum, si compatimur, & conglorificabimur. Sed vt dicit Ambro. qui cō patitur, non persunctoriè cōpatitur: sed vt tribulationes Christi in corpore suo impleat, sicut implebat & Paulus. Igitur studiosè circa misericordiam insistere debemus, quia in omnibus misericordia dei indigemus. Hæc virtus tanta est quòd ea præ cæteris deo, quasi sibi propria attribuatur. Vnde dicitur: Deus cui proprium est misereri semper & parcere. Hanc etiam negatam exprobrabit reprobis, & impensam commendabit iustis. Maximè enim succurrent opera misericordiæ in die iudicij his, qui fecerint ea: quoniam, vt ait Iacobus, iudicium sine misericordia fiet illi, qui non fecerit misericordiam. Vnde Augustinus, beatos esse dicit qui subueniunt miseris:

Misericordia tēperata.

Misericordia qd est.

Misericordiæ exhibēdæ ordo. Eccli. 30.

Misericordia, triplex

E Amos. 6.

Roma. 8.

Misericordiæ laus in oratione Ecclesiæ.

Matt. 25.

Iacob. 2.

G quoniam eis ita rependetur, vt de miseria liberentur: fac & fiet: fac cum altero, vt fiat tecum. Quod egeris cum petitore tuo, hoc agat deus cum suo. Vnde & Hilarius: Intantum enim deus beneuolentię nostræ in omnes delectatur affectu, vt misericordiam suam sit solis misericordibus præstiturus. Vnde & Chrysosto. Dominus misericordiarũ misericordes dicit esse beatos, ostendens vnumquenque nostrum misericordiam promereri non posse, nisi & ipse misericors fuerit. Et iterum: Videtur autem esse æqualis retributio, sed & multo maior: non est enim æqualis humana misericordia, & diuina. Sæuiant ergo tyranni cum suis crudelitatib⁹ sine misericordia perituri, [beati autem misericordes: quoniam ipsi misericordiã cõsequentur,] in futuro: vbi ab omni miseria culpæ & pœnæ subleuabuntur: & in hoc seculo, vbi eis culpa remittitur & gratia largitur, conferuntur temporalia, & subleuantur à multiplici miseria: prout status iste patitur, & saluti spirituali expedire videtur. Deinde sequitur sexta. [Beati mundo corde: quoniam ipsi deũ videbunt.] Sexta

Sexta beatitudo.

H beatitudo optimè sexto loco ponitur: quia per ipsam homo ad dei imaginem, quæ ipsius dei per cognitionem & amorem capax est, reparatur: quam sexta die conditus perdidit, & sexta ætate recuperauit. Et rectè post misericordiam ponitur cordis mundicia: quia secundum Ambro. Qui misericordiam defert: misericordiam amittit, nisi mundo corde misereatur: nam si iactantiam quærit, nullus est fructus. Dicit ergo, Beati mũdo corde: non dicit, de superficie, vt fallaces hypocritæ: qui mundant quod foris est: non tantum corpore, vt mundani diuites qui corporis student munditiæ: sed corde, quos non arguit conscientia peccatorũ: qui declinant à malo quolibet, & faciunt omne bonum, quod possunt bono fine & recta intentione. Et verè sic mundo corde beati sunt, quoniam ipsi deum videbunt: quia munditia maximè vnit summę beatitudini, & mundus non nisi mundo corde potest videri. Illud est cor mundum, quod non arguit conscientia vlla peccari: sed est templum sanctum dei, ex quo cogitationes malæ non procedunt. Si enim cor fuerit mundum à prauis

Cordis munditia. Matt. 23. Munditiæ laus. Exod. 1. 1. Cor. 3.

I cogitationibus, totus homo erit mundus ab iniquitatibus: ibi enim peccata oriuntur, ibi radices figunt: quæ si ibi succisæ fuerint, non est vbi crescant. Deus quippe spiritus est: & ideo non oculo carnis, sed oculo cordis & mentis tantum videri potest. Et sicut oportet oculum carnis esse purũ & mundum vt Solem possit videre, sic longè plus oportet oculum cordis mundum esse, vt possit deũ, qui lucẽ inhabitat inaccessibilẽ, videre: quia in eo omnis sufficientia nostra completur, & finis desideriorũ nostrorum habetur, qui solis mundis corde debetur. Ande Augustinus: Hic est finis amoris nostri. Quicquid bene agimus, quicquid laudabiliter æstuamus, quicquid inculpabiliter desideramus, ad dei visionem cùm venerit plus non requiremus. Videre deum volumus: sed vide quid dictum est: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Hoc para vnde videas. Non enim corde non mundo videre permitteris, qđ nõ videtur nisi corde mũdo. Vnde & Ambro. Emunda cor tuum, omnes pollutas cogitationes de corde tuo abijce, nihil sit quo tuus inquinetur

Ioan. 4. Deũ videre finis. 1. Timo. 6.

affectus. Simplex mens, pura sinceritas sit: talibus se dominus, volutabris corporis depositis, demonstrare dignatur. hæc Ambrosius: Immundi ergo corde, qui in sordibus sunt, sordescãt adhuc: [beati autem mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt,] in præsenti per fidem, & in futuro per speciem: in præsenti familiarius, & in futuro gloriosius. Hic secundum quòd aliquis eripuerit se à malis, & bona fecerit, secundum hoc deum videt aut minus aut amplius: & ibi quanto munditia maior, tanto visio potentior & clarior. Deinde sequitur septima. [Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur.] Septimo loco ponitur beatitudo pacis: quia in sabbato septimæ ætatis plenariè dabitur pax habẽtibus beatitudines supradictas. Bene autem post munditiam pax sequitur: quia ad gradum pacis qui purgatus est dirigitur, nec nisi in bona voluntate pax nutritur. Vnde Ambrosius: Cùm interiora tua vacua feceris ab omni labe peccati, à te pacem incipis: vt sic pacem alijs feras. Dicit ergo, beati pacifici: nec dicit, animo pacati: quia hoc pertinet ad secundam beatitudinem, quę est mititas: sed dicit, paci- L

K

Septima beatitudo. Pacifici. Pax.

fici, qui scilicet primò in semetipsis pacem faciunt, & quicquid peruersę cogitationis, locutionis, operisue deprehendunt potenter expellunt: nec aliquid turbationis in suæ regno dominationis esse permittũt, & si quid eis aduersitatis occurrat: pacem suam tamen seruant, & cuncta cum cordis sui tranquillitate iudicant. Deinde non in se tantum pacem custodiunt, verumetiam alios discordantes sibi ad vnitatem pacis reducunt: ac semper paci faciendæ, reformandæ, & conseruandæ, siue in se, siue in alijs, inuigilant. Paci autem contrariantur quinque: scilicet bella, lites, tumultus, inquietudines, & molestiæ. Pacifici ergo huiusmodi bellis sopiendis, litibus dirimendis, tumultibus sedandis, inquietudinibus quietandis, molestijs mitigandis insistunt. Hæc autem sunt officia filij dei, qui in se pacificus pacem reformauit in alijs, & ideo de pacificis bene dicitur, [quoniam filij dei vocabũtur.] Pacifici etiam dicuntur qui totaliter etiam per affectum mentis deo sicut summæ bonitati coniunguntur, & sic M nihil aliud extra ipsum quærũt: sed in ipso quietantur & pacificãtur. Qui & filij dei vocari merentur: quia filiatio dei importat assimilationem ad deum: proprium autẽ est ipsius dei seipso frui, & in ipso quietari. Pacifici ergo esse debemus, vt verè ipsum deum pacis in nobis habere mereamur, de quo scriptum est: Factus est in pace locus eius. Vbi Augustin⁹: Pacifici in semetipsis sunt: q omnes animi sui motus exponẽtes & subijcientes rationi, id est, menti & spiritui, carnalesq́ concupiscentias habentes edomitas, fiunt regnum dei. In quo ita ordinata sunt omnia, vt id quod est in homine præcipuum & excellens, hoc imperet cæteris non reluctantibus, quæ sunt nobis bestijsq́ communia, atque idipsum quod excellit in homine, id est, mens & ratio, subijciatur potiori, quod est ipsa veritas vnigenitus filius dei. Neq; enim imperare inferioribus potest: nisi superiori se subijciat. Et hæc est pax quæ datur in terra, hominibus bonæ voluntatis: hęc est vita consummati perfectique sapientis. hęc Augusti. Litigent ergo discordes, patrem suum diabolum imitantes.

Paci contraria quinq. Pacifici filij dei. Psal. 75. De pacificis. Lucæ. 2.

A imitantes. Beati autem pacifici, primò sibi, deinde alijs, scilicet internam pacem, & fraternã seruantes quoniam filij dei & veri imitatores eius, in superna pace vocabuntur. Habēt enim similitudinem dei patris: quia deus pax & quies summa est, & omnia cum tranquillitate disponit.

Octaua beatitudo.

Deinde sequitur octaua. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsòrum est regnum cœlorum. secundum Chrysost.

Patientes.

Posita pacificorũ beatitudine, ne aliquis æstimaret, quod semper pacē sibi quærere, sit bonũ: subdit, Beati qui persecutionem patiũtur propter iustitiam. Hæc etiã beatitudo perficit hominem, ad bene patiendum, sicut prędictæ ad bene agendum: quia sicut ad virtutem pertinet bene agere: ita & bene pati. Et ideo post præcedentes beatitudines, quæ consistũt in perfectione actionis, sequitur hæc, quæ cõsistit in perfectione passionis. Nã sicut beatitudo patrię distinguitur penes auream & aureolã: sic beatitudo viæ, quæ est imago quædam & similitudo illius: præcedentibus enim respondet præmium aureæ, huic verò pręmium au-

Aurea, & Aureola.

B reolæ, quæ hic per regnum intelligitur. Nam secundum Hiero. hęc martyrio comparatur. Dicit ergo: Beati scilicet non tantũ qui bene operãtur, sed etiam qui persecutionem patiuntur scilicet patiēter: & non propter scelera & peccata sua, sed propter iustitiam, scilicet legalem, quæ includit omnem virtutem, id est secũdum Chryso. pro veritate atq; pietare, & pro aliorum defensione: solemus enim iustitiam pro omni virtute animi ponere. Et verè beati in spe, beatificãdi in re: quoniam ipsorum est regnũ cœlorum & quo ad auream, & quò ad aureolam. Sed nunquid pro libertate ecclesię, me exponam morti? Ita pro alijs, quę spiritualia sunt: non pro agris, vel redditib⁹ ecclesiæ & similib⁹. Sępe enim nos opponim⁹ pro his, magis inducti auaritia, quàm iustitia. Huiusmodi quæstionem Ambro. determinans, ait: Si à me petierit imperator quod meum est, id est fundum meum, argentum meum, & huiusmodi, sciat me non refragaturũ: quãquam omnia quæ mea sunt, sint pauperũ: verùm ea quę diuina sunt, imperato-

Iustitia.

C rię potestati non sunt subiecta. Si patrimonium petitis, inuadite: si corpus, occurram: vultis in vincula rapere, vultis in mortem rapere, volũtatis est mihi: non ego me vallabo circunfusione populorum: nec altaria tenebo vitam obsecrans: sed pro altaribus & spiritualibus, ad ipsa pertinētib⁹ immolabor. hæc Ambro. Hæc octaua, cõplemētum est aliarum beatitudinum, & summa omnium coronarum: tunc vt cùm homo perfectus est in cęteris, tandem aptus ad patiēdum aduersa dignus reperiatur. Vnde Chryso. Propterea à priori semper sequenti, viam faciens mandato, seriem & catenam nobis quandam auream subtexuit. Cùm enim quis humilis fuerit, erit consequenter & mitis: qui autem mitis, etiam peccata lugebit: qui verò ob peccata luget, esurit, sititq; iustitiam: qui iustus est, iste etiam misericors: qui misericors fuerit & iustus, idem est compunctus & mund⁹ corde: qui vero talis est, erit etiam profectò pacificus. Porro, qui ista perfecerit, erit absq; dubio etiã ad pericula pręparatus: nec ad maledicta prorsus vila terrebitur: nec si mala quoque mille patiatur. hæc Chryso. Qui ergo prędictas virtutes habet,

Mandatorum dei catena.

D beatus est: multò autem beatior, qui has virtutes inter aduersa seruare non trepidat. Septem itaq; perficiũt, sed octaua clarificat & demõstrat quod perfectum est. Nam patientia, opus perfectum habet: vt per hunc gradum perficiantur & cęteri, tãquam a capite rursus exordiens. Vnde octaua redit ad caput, siue ad principiũ, id est ad primã beatitudinem, probans & purgans eam, si quid fermēti habet admixtum: beati enim pauperes, si persecutionem patiũtur propter iustitiam. Redit etiã ad secundam, probans & purgans eam: beati enim mites, si persecutionem patiuntur propter iustitiam. Ita & ad omnes alias referēdo, redit iterum: vtpote probatio, purgatio, & cõsummatio earum. Debet ergo replicari ad omnes alias præcedentes, ad hoc quod sint probatæ beatitudines. Scorpius non calcatus, quietus iacet, aculeos non exerit, sed tactus statim exerit pugionem & pũgit. Ita & homo vacuus virtute, punctus vrenti verbo vel iniuria ei illata, statim sicut serpens, ira & odio, ac verbo contumelioso, & impatientia armatus crepat & insilit in illũ qui eũ læsit: in quo probatur, & vas vacuum esse cognoscitur. Econtra, sancti

Octauę redito ad primam.

Scorpius.

E percussi in vna maxilla, prębēt aliam, diligũt inimicos, & orant pro persequentibus se. Hinc dicit Berñ. quòd sicut stellæ de nocte lucent, de die autem non apparent: sic virtus quæ non apparet in prosperis, emicat in aduersis. Vnde secũdum hoc non videtur octaua propriè beatitudo dicenda, & per se distincta: sed præcedentium illuminatio potius & confirmatio. Octauo autem loco ponitur: quia significat generalem resurrectionem, octaua ætãte futuram: quę etiam per octauas sanctorum designatur, Hæc ergo circuncisioni, & octauæ resurrectionis cumparatur: quia per hanc circunciditur in nobis & aufertur, si quid fermenti in nobis remanserit: & consummamur in omni perfectione & probatione virtutũ. Sicut enim in octaua resurrectionis immutabimur, & perficiemur in gloria: ita & per hanc, hic in meritò & gratia. Et respondet sibi idem pręmium, quod primæ, scilicet regnũ cœlorum: quia illi maxime persecutionem in mundo patiuntur, qui contemptui habentur: & tales sunt maximè pauperes spiritu, qui iã

Matth. 5.

Octauę beatitudinis cõgruētia.

F à pluribus deridentur. Maximè etiam conueniũt in merito: voluntaria enim paupertas, est quoddã genus martyrij: quia vtrobiq; oportet vicere animum, quò ad delectabilia huius mundi. In regno quoq; includuntur duo, scilicet diuitiæ, & dominatio. Promittitur ergo regnum pauperibus, per respectum ad diuitias: quia qui propter Christũ abrenũciant diuitijs temporalibus, in futuro gaudebunt æternis. Patientibus verò, per respectum ad dominum: quia qui hic propter Christũ opprimuntur, in futuro cum Christo, oppressorib⁹ dominabũtur. Potest etiam dici quod non est idem pręmium vtrobiq;: quia ibi per regnum intelligitur pręmium aureæ: hic pręmium aureolæ. Hoc autem vnũ pręmium, quod est regnum cœlorum, etiã in alijs est, sed variè nominatum. Vnde Chrysosto. Tu verò etsi non per singulas beatitudines regnũ audias repromitti, ne tristeris: etsi enim retributiones ipsas differenter appellat, eas tamen cũctas ad vnum cœlorum regnum reducit: nihil enim omnino aliud, nisi cœleste regnum, per hæc cuncta designat. hæc Chryso. Videat ergo vnusquisq;

Paupertas volũtaria.

Regnũ cœlorũ promittitur in oib⁹ beatitudinib⁹

G quisq; hæc audiens, si in aliqua istarum beatitudinum continetur: & si in aliqua fe inuenerit, securus sit quod beatus erit: hoc enim veritas dicit: veritas autem mentiri non potest. Deinde post generalem sententiam, subdit specialem persuasionem, verbum ad apostolos conuertendo, & triplicem actum persecutionis, scilicet in corde, ore, & opere, eis prænunciando, dicens: ⌊Beati estis cùm maledixerint⌋ ex odio ⌊& oderint⌋ ex animo ⌊vos homines⌋ quò ad primū ⌊& persecuti vos fuerint, & separauerint vos⌋ excludendo ⌊à synagogis⌋ & cōmunione sua tanquam immūdos, & sibi graues ad videndum, quò ad tertium ⌊& dixerint omne malum aduersus vos⌋ id est omnia genera verborum malignantium, quibus vestrā famam lędāt, ⌊& exprobrauerint vos⌋ cōuitia & improperia vobis dicendo ⌊& eiecerint nomen vestrum⌋ scilicet nomen Christiani ⌊tanquam malum⌋ illud execrantes, ac diffamantes, & extinguere cupientes, quò ad secundum. Non quòd debeat aliquis ista quærere: sed quia timore horum, non debet veritatem vitæ, iustitiæ, & doctrinæ dimittere. Sicut

Persecutio triplex.

H autem triplex est persecutio, scilicet cordis, oris, & operis: & hæc tertia triplex, scilicet in damno temporalium, in persecutione amicorum, in afflictione & iniuria proprij corporis: ita & triplex est patientia, quæ odium cordis, verbum contumeliosum oris, & manualem persecutionem operis sustinet patienter, remittendo omnem iniuriam, cōpatiendo peccato proximi, orando vt à via mala cōuertatur, & ita peccatum eius deleatur. Hic triplex hostis ecclesiam dei impugnat: contra quos triplicem patientiam opponit. Hucusque ergo ad omnes generaliter & indeterminatè sentētias posuit, hic verò specialiter ad apostolos verba dirigit: quis & hęc etiam alijs conueniāt: prędicēs eis præcipuè q̄ta pro nomine ei⁹ passuri essent: & mōstrās quia eorū hoc maximè propriū est, super omnes alios. Quia ergo propter maiorē difficultatē, speciali persuasione indigebant: ideo conuertitur ad eos vt animaret, quos sicut agnos inter lupos missurus erat. Vnde Beda: Non ad hoc nostri similes valent: sed eorum qui ibant gaudentes à cōsilio: quoniam digni habiti sunt, pro nomine Iesu contumeliam pati. Sed quia non omnis persecutio beatificat: sed tantum illa quæ gaudiosè suscipitur propter iustitiam, quæ est Christus fili⁹ virginis: ideo addit ⌊mentientes⌋ & ⌊propter me⌋ seu filium hominis: quia ad hoc quòd persecutionis tolerantia beatum faciat, requiritur quòd mēdosè & falsè, seu iniustè, ac propter Christum nobis inferatur: in quo tristitia persecutionis, conuertetur in gaudium: quādo reddet deus sanctis mercedem laborum suorum. Aliàs enim non est beatus, sed miser: nec est ei merces inde, sed accumulatio suæ miseriæ. Vnde August. Si sustines quia peccasti, propter te sustines, non propter deum. Si autē sustines, quia mandata dei seruasti: verè propter deum sustines, & merces tecū manet in æternum. Quæ sentitur in corde patiētium, eorū qui iam possunt dicere, gloriamur in tribulationibus. Non enim ista perpeti, fructuosum est: sed ista pro Christi nomine, non solum æquo animo, sed etiā cum exultatione tolerare. Vnde concludit subiūgens præmium: & per hoc alliciens ad patiēdum. Vt enim dicit Hiero. quodlibet opus leue fieri solet, cùm eius præmium cogitatur: & spe mercedis,

Iterum triplex ostenditur persecutio.

Pati pro Christo.

I

K leuigatio fit laboris. ⌊Gaudete⌋ inquit, scilicet interius in corde ⌊& exultate⌋ scilicet exteri⁹ in corpore, id est propter exemplum, gaudiū foris ostendite: tam propter bonum virtutis patiētiæ, quàm propter spem præmij & gloriæ ⌊quoniam merces vestra⌋ non tantum magna est sicut aliorum, sed ⌊copiosa⌋ & supra condignum est in cœlis. Multa enim merces est in cœlis: multa propter iustitiam patientibus in terris. Merces ista magna est, multa est, preciosa est, diuturna est. Tam magna est quòd non potest cōprehendi: tam multa est, quòd non potest numerari: tam preciosa est, quòd non potest æstimari: tam diuturna est, quòd nō potest finiri. Merces ista tāto est vberior: quanto gaudio & exultatione, in tribulationibus, fides est deuotior. Deus enim, non tam quantitatem laborum, vel multitudinem operum, remunerat: quàm qualitatem & modum radicis, ex qua oriuntur & tolerantur. Non enim attendit quantum, sed ex quanto: nam minutum viduæ, prætulit Zachęi dimidio. Sentiūt ergo, vt dicit Aug. istam mercedem, qui gaudēt in bonis spiritualib⁹: sed ex omni parte perficientur, cùm etiam mortale hoc induerit L immortalitatē. Sed nos heu in multis decipimur, quando nobis arrident secularia: quando vulgus laudib⁹ nos attollit, gaudemus & exultamus: cùm magis flere & dolere deberem⁹: quia magis periculum sunt prospera, q̄ aduersa: laudes, q̄ vituperationes. Gaudeamus ergo & exultemus cum apostolis, quibus salubre gaudium, & salubris exultatio demonstratur: cùm eis in contumelijs & persecutionibus gaudendum esse, & exultandum denūciatur. Vnde Hiero. Nescio quis hoc nostrū possit implere, vt laceretur opprobrijs fama nostra: & nos exultemus in domino: hoc qui vana sectatur gloriam, implere non potest. Gaudere igitur & exultare debemus: vt merces nobis in cœlestib⁹ præparetur. Eleganter in quodam volumine scriptum legimus: Non quæras gloriam, & non dolebis cùm inglorius fueris. Vnde & Chryso. Quātum aliquis lætatur de laudibus hominum, tantū de vituperatione tristatur. Qui vero gloriā concupiscit in cœlo: opprobria non timet in terris. Vnde dicit Seneca: Nūquam fœlix es: si nondum M te turba deridet. Si beatus esse vis: cogita hoc primùm contemnere cōtemptum. Si vis beatus esse, si fide bona, vir bonus: sine te stultum videri, sine contemnat te aliquis. Quisquis volet, tibi contumeliam faciat & iniuriam: tu tamē nihil patieris, si modo tecum erit virtus. hæc Seneca. Non solū autem præmio, sed etiam exemplo, eos ad patientiam prouocat, & rigorem tribulationum temperat, confortansq; eos exēplo prophetarum, & suadens ad sustinendum, consolationem eis de illorū societate præstat, qui ante eos afflictiones varias pertulerunt, dicens: ⌊Sic enim⌋ crudeliter, multipliciter, & incessanter ⌊persecuti sunt prophetas⌋ veros: vt Hieremiam, Esaiam, & alios ⌊qui ante vos fuerūt⌋ quia pro veritate persecutionem sunt passi: & ita dant vobis exemplum & animum patiendi. q.d. Non miremini si vos patiamini: quia non est nouum, nec insolitum. Illorum ergo exēplum vos doceat, si illorum vos beatitudo & lætitia delectat: illorum exemplum vos inuitet, ne timore deficiatis p̄ veritate, pro qua ipsi passi sunt sine.

Merces beatorū.

Lucæ.19.

Gloriādū non est.

Exēplū sā mi debet ā bonis.

A fine exemplo eos inuitante. Secundum hunc modum, ostendi solet elephantis sanguis uuæ & mo-
1. Mach. 6. ri, ad acuendum eos in prælium. Similiter nobis proponitur exemplum Christi & matyrū, ad confortandum nos in tribulatione persecutionum. Et ideirco propositæ gloriæ præmium considerantes, ad omnem tolerantiam passionis, deuota fide, parati esse debemus: vt consortes gloriæ prophe-
Persecutiones tolerādę sunt. tarum atq; apostolorum, effici mereamur. Non er go debet quis timore persecutionis, veritatem deserere: sed potius vbi Christus in causa est, perse-
2. Timo. 3 cutionē affectare. Vt enī dicit Apostolus, omnes qui volunt piè viuere in Christo, persecutionem patiuntur. Si ergo persecutionem pateris, habeto id signum in bonum: quia piè in Christo viuis. Nam si non pateris persecutionem, non vis piè viuere in Christo. Vnde Ambro. Et fortasse cùm persecutiones non patimur, tanquam cōdemnati habemur: quia nequaquam piè viuere volumus in Christo. Nam vtiq; cùm sit definita sententia, quòd omnes qui volunt piè viuere in Christo Ie-
B su, persecutiones patiuntur: videtur is qui persecutiones nō patitur, abdicatus quòd nō sit piæ intentionis in Christo. Deuotionē enim fidei, pre-
Persecutionis materia non deficit. lia sequuntur. hæc Ambro. Sed diceret aliquis: Nemo potest modo propter persecutionem attingere ad beatitudinem: quia nūc in pace consistūt omnia: & sancta ecclesia ferè de nulla parte patitur aduersa. Ad quod dicendum, quòd vbiq; tentationes sunt, & psecutiōes: quia quotidie in penetralib⁹ sanctę ecclesię, persequitur Cain Abel, Hismael Isaac, Esaū Iacob, id est impius iustum. Et si quis persecutionem non patit ab extraneis:
2. Tim. 3. patitur tamen à falsis fratribus. Omnes enim qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur. Et si non patitur quis extrinsecus: patitur tamen intrinsecus, & à nequitijs spiritualib⁹.
Patientiæ vtilitas. Et quia non cessant persecutiones, patientia nobis necessaria est, vt reportemus repromissiones. Vę autem his qui perdūt patientiam: quia & perdunt patientiæ coronam. Non ergo murmurem⁹ si in paucis vexemur: quia in multis bene dispo-
Beatitudines secūdū Lucam. nemur. De his octo beatitudinibus, quas ponit Matthæus, quatuor tantum ponit Lucas. Sed secundum Ambro. in istis octo, illæ quatuor sunt:
C & in illis quatuor, istæ octo. Mansuetudo enim & pax, referuntur ad patientiam. Munditia cordis, ad paupertatem spirit⁹. Misericordia, ad esuriem iustitię. Et quia dominus suprà prēmijs ad virtutes & fidem populos prouocauit, consequēter eos etiam à criminibus & peccatis, futurorum suppliciorum denunciatione deterret, dicēs: [Verùtamen vę] [scilicet doloris æterni] [vobis diuitibus] non tamen omnibus, sed [qui habetis hic consolationem vestram] [à vobis optatam: abutentes diuitijs ad vitæ voluptatem. q. d. Non habetis meam, & nec in præsenti, nec in futuro. Diuites ergo vocat, qui in bonis ducūt dies suos: quia non tam diuitię, quàm amor & abusio diuitiarū, in culpa est. Cùm enim superi⁹ regnum cœlorum pauperum esse dicatur: ex opposito apparet, quòd ab hoc regno se alienat, qui in temporalibus, quæ non consolatio, non deliciæ: sed remediū, refrigerium, contra necessarias temporis miserias esse debent, consolationem quærit, auditurus à iusto iudice, Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua. Vñ Am

Maledictiones cōtrariæ beatitudinib⁹

bro. Qui consolationem vitæ præsentis habue- D
runt: remunerationem perpetuæ perdiderūt. [Vę Lucæ. 16.
vobis qui saturati estis] [i pręsenti vacādo comessationi, & ebrietati, & in delicijs viuēdo] [quia esurietis] in futuro, non cibi carentia specialiter, sed totius boni penuria generaliter. Sicut diues qui epulabat quotidie splēdidè in delicijs viuēs: dirum vę sustinebat esuriēs, quādo de digito Lazari, quē
despexerat, guttam aquæ quærebat. Epulones ar- Epulones.
ctissimo ieiunio macerabuntur in pœna: vt culpę eorū scilicet gulæ, pœna sit contraria. Sicut ergo cōtraria contrarijs punienī in pœna: ita cōtrarijs contraria curati debent, in pœnitētia. Vbi Beda: Si beati sunt illi qui iustitiæ semp opera esuriūt: infœlices ecōtrario æstimādi sunt, qui sibi in desiderijs placentes, nullam veri boni famem patiū tur, satis se rati beatos, si non ad tempus sua voluptate priuentur. Vę vobis qui nūc ridetis risu inordinato, ac gaudetis & lasciuitis gaudio vano: quia lugebitis dolore interiori, & flebitis dolore exteriori. Vel lugebitis, pro omnis boni carentia:
& flebitis, pro omnis mali præsentia, in ardorib⁹ E
sempiternis, vbi erit fletus & stridor dentium. Si Lucæ. 13.
enim lugentes beatificentur, & consolabūtur: merito ridentes, tanquam miseri cruciabuntur. Vnde Salomon ait: Risus dolore miscebitur: & extre
ma gaudij, luctus occupat. Vbi Basili⁹: Cùm do- Ridendi
minus ridentes nunc arguat: palam est quòd nun nullum
quam erit fideli tempus risus: & præcipuè in tāta tempus.
multitudine eorum qui in peccato moriūtur, pro quib⁹ oportet lugere. Et Chryso. Dic autem mihi, cur cōcuteris & defluis, qui debes assistere terribili iudicio, & ponere rationē de oībus hic operatis. [Vę vobis, cùm benedixerit vobis homines] scilicet adulando, ac laudando, & extollendo vos, per applausum talem, nutrientes vos in malis, vt cæci efficiamini, vosmetipsos non cognoscentes:
nec attendentes illud Apostoli: Si hominibus pla Gala. 1.
cerem: seruus Christi non essem. [Secundum hoc faciebant] [pseudoprophetis patres eorū] qui benedicebant illis prophetis, qui ob captandum vulgi fauorem, & ad habēdum populi applausum, de corde suo, nō de spiritu & ore domini, prophetabāt falsum. Et hoc est quod Psalmista deplorat: F
Quoniam laudatur peccator in desiderijs animę Psal. 9.
suæ: & qui iniqua gerit, benedicitur. Sed & vę eis qui sic laudāt: quia plus nocet lingua adulatoris, quàm gladius persecutoris. Qui enim mala agētibus adulatur: puluinar sub capite dormiētis ponit: vt fulcitus laudibus in malis requiescat. Si ergo beati sunt, qui ab hominib⁹ odiosè, maledicūtur: meritò infœlices reputādi sunt, qui ab hominibus adulatoriè benedicuntur. Magna quidē dei ira est & vltio, quòd peccatori deest correctio: & adest adulatio, quasi de bene gesto: quia ipsa adulatione nutritur in culpa, & maiorem souetur ad pœnam. Has sententias Lucas ponit: vt veritas quatuor beatitudinum, quas antè posuit, clarius per oppositam damnationem elucescat. Oratio.

Domine Iesu Christe, qui vt altiora virtutum culmina doceres, in montem cum discipulis ascendisti: ibique beatitudines & virtutes sublimes docuisti, & præmia singulis congruentia promisisti. Da mihi fragili vt tuā vocem audiēs, studeam per virtutum exercitium habere meritū: quatenus te miserante con

sequar

G ſequar & pręmium. Fac vt conſiderás mercedem,
opus mercedis non recuſem: ſed ſpes æternæ ſalu
tis mitiget in me dolorem medicinæ præſentis: &
accendat animum ad alacritatem operis. Fac me
miſerum nunc beatum, beatitudine viæ per gra-
tiam, & tandem beatum, beatitudine patriæ per
gloriam. Amen.

Quòd prælati debẽt lucere opere & ſermo-
ne. Et quòd Chriſtus nõ venit legem ſoluere,
ſed implere. Caput. XXXIIII.

Matth. 5. ET quia dominus hortatus eſt apoſto
los ad ſuſtinendũ tribulationes: nũc
conſequẽter ponit quatuor ſimilitu
dines, ſcilicet cõparando eos ſali, lu-
ci, ciuitati, & lucernæ, quibus ipſos
oſtẽdit ſimiles: vt per hoc intelligant ſe in tribu-
lationibus debere magis eſſe fortes. Ac ſi eis dice
ret: Non vos debetis in tribulationibus deficere:
quia defectus veſter, multis eſſet occaſio ruinæ.
[Vos enim eſtis ſal terrę: vos eſtis lux mũdi.] Vos
eſtis ciuitas ſupra mõtem poſita: & lucerna ſupra
candelabrum poſita. [Vos] inquã [eſtis] id eſt eſſe
H debetis. Duę primę ſimilitudines dicũtur per af-
firmationẽ: in quibus oſtẽditur ad quid ſunt: quia
ad condiendum affectum, & illuminandum intel
lectum. Duę ſequẽtes dicuntur per negationem:
in quibus oſtenditur ad quid non ſunt: quia nec
in abſcõſione perſonæ, nec in occultatione doctri
Apoſtoli & prælati ſunt ſal terrę. næ. Apoſtoli igitur & prælati dicuntur ſal terrę,
propter vitæ perfectionem, qua homines condiũ-
tur, & mentes eorũ qui adhuc terrena ſapiunt, im
Salis virt⁹. buuntur. Sal enim terram ſterilem facit, cibos cõ
dit, carnes ſiccat, & à putrefactione conſeruat, ex
aqua & igne conficitur, in omni ſacrificio offert.
Sic exemplum ſanctitatis, terrenum affectum mi
tigando, ſterilem facit: ſanctum deſiderium ſapi-
dum reddendo condit: carnem mortificando de-
ſiccat: à putredine libidinis, reſtringendo conſer-
uat: ex aqua deuotionis, & igne dilectionis, deco-
quendo in fornace pœnitẽtiæ, conficitur: in omni
opere dirigendo, & moderãdo, offertur. Præcipuè
Sal diſcretio dicit. autẽ ſal in ſcriptura, diſcretionem ſignificat, quæ
in pręlatis eſſe debet: qua debent opera ſubditorũ
ſic condiri & dirigi: vt coram deo ſapida reddan-
I tur: ſicut cibaria ſale condita, magis ſapida ſentiũ
tur. Et monet apoſtolos & cęteros eccleſiæ præla
tos, vt in virtutibus perſiſtant: [quia ſi ſal] id eſt
Salis deprauatio. prælatus vel doctor per quem alij condiẽdi ſunt,
infatuat⁹ fuerit, vel euanuerit, & defecerit, ſcilicet
aut perſecutionis & aduerſitatis timore, aut cupi-
ditatis & proſperitatis amore, aut ſuperbiæ & va
nę glorię elatione, aut carnalis affectus attractio-
ne, aut negligẽtiæ & incuriæ ſeductione, aut ſub-
uerſus errore, quominus condiat, & doceat ſubdi-
tos, exemplo & verbo, in quo ſalietur infirmus po
pulus ſubditus, qui debet condiri vita & doctrina
maiorum: vel in quo, & quo alio doctore condie-
tur, & emendabitur, ſcilicet ipſum ſal, id eſt ipſe
qui habet alios condire: ſecundum illud Sapiẽtis:
Eccli. 12. Quis medebitur incantatori à ſerpẽte percuſſo?
Lucæ. 4. Vnde dicendum eſt ei: Medice, cura te ipſum. Si-
militer ſi diſcretio, quę opera noſtra condit, ab o-
peribus noſtris bonis, de genere defuerit, deo acce
pta non erunt. In cuius figura, ſal in omni ſacri-
ficio ponebatur. Sal igitur ſic euaneſcens, propter
inutilitatem ſui, ad nihil valet vltra, neq; in terra,

neq; in ſterquilinio. Non eſt vtile terræ: quia ſuo K
iniectu prohibet eam germinare: nõ ſterquilinio,
id eſt fimo: quia ſibi immixtum, non ſinit ipſum
fecundare, q.d. nihil valet: quia nec in ſe fructifi-
cat, aut fructũ boni operis fert vt terra: nec in a-
lijs fœcunditatem, ſeu fœcundandi virtutem dat,
aut eos extollere valet vt fimus: ſed mittatur fo-
ras ab officio, & humilietur inter homines: quia
ſibi nocet, & alijs non prodeſt: vnde talis debet re-
pelli à prælatione, ne officium prælatorum in cõ
ſpectu hominũ reddatur vile. Aut ergo à dignita
te eccleſiaſtica deponetur: aut ab vnitate eccleſiæ
numero vel merito ſecernetur: aut à ſanctorũ glo
ria excludetur: & talis conculcabitur ab homini-
bus in mundo per deriſionem, ab angelis in iudi-
cio per ſeparationem, à dæmonib⁹ in inferno per
afflictionem. Dicũtur etiam apoſtoli & prælati Apoſtoli
lux mundi, id eſt hominum qui ſunt in mundo, & prælati
propter verbum doctrinæ: qua debent ignorantes ſunt lux
de credendis & faciendis illuminare. Sicut enim mundi.
ſol & luna, illuminant oculos corporis: ſic apoſto
li & doctores illuminant oculos mentis. Prius au
tem eſt bene viuere, q̃ bene docere. Et ideo poſtq̃ L
Apoſtolus dixerat, Sal terræ, ſapienter viuendo:
dicit eos lucem mundi, tenebroſos illuminando. Lux tri-
Debet ergo prælatus eſſe ſal, bene viuẽdo: lux, be plex.
ne docẽdo: ſal, in exemplis: lux, in doctrinis. Re-
ctus ordo iſte, primò bene viuere, deĩde bene doce
re, ſecũdũ glo. Deus eſt lux non illuminata, ſed il
luminãs: apoſtoli & apoſtolici viri, lux illumina-
ta & illuminãs: ſimplices iuſti, lux non illuminãs
ſed illuminata. Prima eſt ſicut lux ſolis: ſecunda
ſicut lux lunę: tertia ſicut lux ſtellæ. Deinde poſt Lucernam
condimentum ſalis & radium lucis, ſequitur ciui abſcondi.
tatis protectio, & lucernę illuminatio: quia apoſto
li & pręlati non debent ſe abſcondere, neq; lucer-
nam diuini ponere ſub modio & occultatione hu
mani timoris: neq; ſub lecto & quiete mundanæ
proſperitatis: ſed debet eſſe ciuitas in monte poſi
ta, vt ſint refugiũ iniuſtè oppreſſis: & lucerna ſu-
pra candelabrum poſita, vt per ſanctæ vitæ exem
pla luceant tenebroſis. Vnde ad ſimilitudinem ci
uitatis ſupra montem, & lucernæ ſupra candela-
brum poſitæ: ſic monet apoſtolos & pręlatos, ſimi
li lumine corã hominibus lucere & fulgere: vt vi- M
ſis operibus eorũ bonis, odore & admiratione ta-
lium homines attrahantur & informentur, ac in-
de deus pater glorificetur: & non ipſis, ſed ei à quo
omne bonum eſt, laus impartiatur. Debent ergo
lucere & opere & ſermone. Non enim ait: Vt au-
dientes veſtrum ſermonem bonum: ſed [vt viden
tes veſtra bona opera, glorificent patrem veſtrum
qui in cœlis eſt.] Magis enim operando quis pro- Operando
ficit, quàm loquendo: & plus mouẽt exẽpla, quàm proficim⁹
verba: quia maior eſt ſplendor operis, quàm ſer- plus q̃ do-
monis. Iſte enim tantum ore prædicat, & vna ho- cendo.
ra in ſeptimana: ille verò totus prædicat, & omni
totius temporis hora. Vnde alibi: Fulgebũt iuſti: Sapiẽtię. 3.
& tanq̃ ſcintillæ in arundineto diſcurrẽt. Quod
ſecũdum Grego. eſt vita ſeculariũ, qui foris qua-
ſi ad alta proficiũt: ſed intus à ſoliditate inuane-
ſcunt. Ecõtra verò docere voce & non opere, quę-
dam vanitas eſt, & parũ prodeſt. Quia ſecũdum
Bernar. lingua magniloqua, & manus ocioſa: do-
ctrina lucida, & vita tenebroſa, mõſtruoſa res eſt.
Ad hoc autem lucere debent, vt finem boni ope-

ris

A ris in laudibus dei, non hominũ constituant: quia non debent de hoc suam, sed dei quęrere gloriam, & proximi ædificationem: vt videntes opera eorũ bona, deum per quẽ in eis fiunt, non facientes glorificent, per imitationem eorũ, per laudem quoq; eorum, omnia ei ascribentes vt authori bonorũ. Non est ergo huic contrariũ, quod infrà dicitur: Attendite ne iustitiam vestram faciatis corã hominibus: quia in opere bono, quærenda est gloria diuina, & sic loquitur hic: sed fugiẽda gloria propria & humana, & sic loquitur infrà. Deinde incipit eos iam informare, quòd doceant præueniẽdo primò falsam opinionẽ, quã habere poterãt. Tanquam si quærerent, dicẽtes: Ecce volumus doctrinam tuam non abscõdere: sed quid est hoc ipsum quod vetas abscondi? Nũquid alia docturus es, cõtra ea quæ in lege & prophetis scripta sunt? Non, inquit ⌊ Nolite putare ⌋ ne scilicet in errorem incidatis ⌊quoniam veni soluere legẽ aut prophetas.⌋ prohibẽdo scilicet ne spiritualiter fiant. Vt enim

Lucere debemus ad laudẽ dei.

Matth. 6.

B dicit Augu. omnia quæ in veteri testamento conscripta sunt, noui testamẽti typum & imaginem prætulerunt. ⌊Non veni soluere⌋ & destruere ⌊legem:⌋ sed potius adimplere eam. In hac autẽ domini sententia, secundum Augu. duplex est sensus. Nam adimplere legẽ, est aut addendo aliquid quod minus habet, aut faciendo quod habet. Dominus ergo addit quod minus habet: non vtique soluit quod inuenit, sed magis perficiendo confirmat. Omnia etiam quę lex & prophetę de eo promiserant, iam pro parte in ipso completa sunt: & antequam ⌊cœlum & terram transeant⌋ & elemẽta mutentur ab hac mutabili forma, in immutabilem, scilicet antequam iste mundus, quò ad figuram, non quò ad materiam, finiatur, omnia quę de eo scripta sunt, spiritualiter implebũtur: nec ⌊vnũ iota, aut vnus apex,⌋ id est minimum etiam legis præceptum, potest cadere ab effectu impletionis, vt remaneat irritum & inane. Iota, minima litera est inter alias, & vno ductu fit. Apex autẽ est particula literæ, quę ponitur in summitate, ad distinctionem: & notat minima pręcepta: quia minimũ præceptum, vel minima præcepti particula ⌊non præteribit à lege⌋ id est non remanebit, quin im-

Vetus testamẽtũ, figura noui.

Adimplere legem quid est.

Iota.

Apex.

C pleatur suo tempore, vel in capite, vel in corpore. Deinde post modũ implendi & docẽdi ipsi Christo, proprium ostendit modum implendi à parte doctorum, & qualiter debet ei cõfirmari doctrina prælatorũ. Et ponit quandã diuisionẽ bimẽbrem doctorũ. Quidam enim sunt, qui malè viuunt, & bene docẽt sicut scribę & pharisęi faciebãt. Et de istis dicitur: ⌊Qui ergo soluerit⌋ malè scilicet viuendo, & transgrediendo ⌊vnum de mandatis istis minimis,⌋ id est de mandatis decalogi, quæ dicuntur minima: quia inchoãt hominem, & ad vitam pertinent incipientium ⌊& docuerit sic homines⌋ malis exemplis corrumpendo ⌊minimus vocabitur in regno cœlorum⌋ id est in ecclesia militãte. Quia secundum Grego. cuius vita despicitur: restat vt eius prędicatio contemnatur. O quot sunt hodie in ecclesia tales minimi: qui tamen sibi videntur valde magni. Vbi Augu. Consequens est vt qui minimus est in regno cœlorum, qualis nũc est ecclesia: non intret in regnum cœlorum, qualis tunc erit ecclesia: quoniam docendo quod soluit, ad eorum societatem qui faciunt quod docẽt

Regnũ cœlorũ pro ecclesia.

Minimi.

non pertinebit. Vnde & Chryso. Docere & non facere, non solum nihil lucri, sed & dãni plurimum confert. Grandis enim damnatio est, componenti quidem sermonem suum, vitam verò suam atque opera negligenti. Alij autẽ sunt qui bene viuunt, & bene docent: & tales debẽt esse prælati ecclesiæ: & de istis subditur ⌊Qui autem fecerit, & docuerit: hic maior vocabitur in regno cœlorũ.⌋ Quia secundum Chryso. per verba philosophari facile est: quæ verò per opera demonstratio generosi cuiusdam & magni est, magni quoq; erunt: & si non adeo magni, qui faciũt & nõ docẽt: factores enim legis iustificabuntur apud deum. Omnia autem mandata deputantur facta, quando quicquid non fit, ignoscitur. Ideoq; dicere debem⁹: Dimitte nobis debita nostra. Deinde confirmat quod dixit: quia intãtum non soluit legem, sed superabundãter vult eam impleri: quòd nisi sui eam superabũdanter impleuerint, & iustitia eorum super scribarum & pharisęorum, qui dicunt & non faciunt, superabundauerit, & non solum doceant, sed etiam faciant: quia ad salutem non sufficit bona doctrina, nisi adsit bona vita. Vel secundum Aug. nisi

D

Docere & non facere dãnosum est.

E non solum illa legis minima præcepta impleuerint, sed etiam ista quæ ab eo adduntur, negat eis introitum regni cœlorum: per iustitiam enim legis, nullus intrare potuit in regnum cœlorum, licet iustitia propriẽ sumatur pro virtute cardinali, qua redditur vnicuiq; quod suũ est: largè tamẽ sumitur hic: quia vt dicit Hiero. omnes virtutũ species, vno iustitię nomine continẽtur. Et scd̃m hoc dicit Aug. duas esse partes iustitię, scilicet declinare à malo, & facere bonũ: quia sic iustitia distinguitur contra peccatum. Vbi sciendum quòd sicut sunt varia dona gratiarum dei: ita sunt varij status & conditiones hominum. Propter quod his qui sunt in statu maiori, respectu minorũ, aptè dici potest ⌊nisi abũdauerit iustitia vestra plusq̃⌋ talium, scilicet minorum ⌊nõ intrabitis in regnũ cœlorum. Hic aduertendum est quòd saluator, præcepta decalogi replicat: & ad obseruationem eorum, homines inducit, verum intellectum eorũ declarando, & errores Iudęorum circa hęc excludendo. Nam doctores Iudæorũ dicebant, per pręcepta decalogi negatiua, tantum actum exteriorẽ non motum animi esse prohibitum: & quòd volũtas mala non est peccatum, nisi exeat in effectum. Vnde dicebãt de hoc præcepto, Nõ occides, quòd

Iustitiæ acceptio.

De partibus iustitiæ.

Pręceptorum decẽ à Iudęis interpretatio.

F per hoc prohibetur occidendi factum, & non occidendi propositum. Et hoc est quòd dicit ⌊Audistis quia dictũ est antiquis, nõ occides⌋ scilicet homine: hoc est sic interpretabũtur pręceptum hoc. Sed hũc errorem excludit saluator, prohibẽs irasci sine causa. Vnde non occidere hominem iniustẽ manu & actu, pertinet ad iustitiam legis. Qui autem sic occiderit, reus erit, secundum legem, iudicio mortis, seu accusatione & dãnatione in mortem: quia lex punit secundum talionem. Sed perfectus superaddit, prohibens ne quis sine causa iusta irascatur fratri in corde, vel signum commoti animi ostendat in voce, dicẽs: Racha, quę vox indignantis est absq; certa expressione vituperij vel blasphemię, aut certam iniuriam, sub expressione verbi irroget, dicens, Fatue, quod est magis iniuriari, q̃ dicere racha. Prohibetur ergo primò motus iræ in animo. Secũdò indignationis in signo.

Racha.

Tertiò

G Tertiò vituperationis in verbo. Tribus autem ge
Culpæ & pœnę gradus tres in pctó iræ.
neribus & gradib⁹ culpæ, aſſignat tres gradus pœ
næ. Prima culpa eſt, ira vel odium, in corde la-
tens. Secunda eſt, ira in generalem contumeliam
prorumpens. Tertia eſt, ira in ſpecialem contume
liam procedens. His tribus culpis, debetur pœna
differens, eis correſpondẽs. Nam qui iraſcitur mo
tu interiori, vel odio, fratri ſuo, nõ vitio, vt ſit ira
per vitium, non per zelum, qui deliberat odiũ con
ceptũ implere opere, ſi opportunitas adeſſet: reus
erit iudicio, id eſt dignus accuſatione apud deũ,
& in foro ſummi iudicis, licèt non hominis, cùm
de voluntate non poſſit accuſari coram homine.
Qui autem dixerit fratri ſuo racha, ex indigna-
tione & contẽptu, reus erit conſilio, id eſt conſen-
ſu iudicij, de danda in eum ſententia, & determi-
nanda pœna: quia iam venit in notitiam culpa.
Qui autem dixerit fatue, ad contemptum perſo-
næ, non ad correctionem culpæ, reus erit gehennę
ignis, & pœnæ determinatę: quia ſecundum Glo.
non modicus furor eſt, quem deus ſale ſapientiæ
Iræ prohibitio.
conduiuit, infatuatum dicere, & ſalienti derogare.
H Moyſes ergo & lex, ſecurim poſuit ad ramum ar-
boris, prohibens homicidium: Chriſtus verò tan-
quam ſapiens agricola, & euãgelium ſecurim po-
ſuit ad radicem, prohibens iram, vt omnem radi-
cem peccati de cordib⁹ noſtris auferret: quia per
Iracũdiæ malum.
iracundiam etiam vſq; ad homicidium perueniri
poteſt. Et bene incipit ab ira: quia ſecundum glo.
ianua omnium vitiorum, eſt iracundia: qua clau-
ſa, virtutib⁹ intrinſecus dabitur requies, aperta ea
ad omne facinus armabitur animus. Secundum
Hiero. ira eſt omnis malus motus ad nocendum:
aut ergo ſurgit ſubitò, & ſic eſt veniale: aut ex de-
liberatione & conſenſu, & ſic eſt mortale. Conſi-
derãdum tamen quòd licèt ira ſit peccatum, non
Ira qd ſit: & q̃ nõ omnis peccatum ſit.
tamen omnis ira. Ira enim eſt appetitus vindictę.
Vindicta autem, ſi ſit iuſta, non eſt peccatum eam
appetere. Eſt aũt iniuſta quadrupliciter: vel quo-
niam appetitur pœna eius qui nõ meruit: vel plus
Vindicta quadruplex iniuſta.
quàm meruit: ſi appetatur ordine debito præter-
miſſo, vel quia appetitur propter indebitũ finem:
vt quando appetitur ſolũ propter vindictam, non
propter iuſtitiam. Chriſtus itaq; radices inimici-
I tiarum, ipſoſq; fontes per quos charitas necari ſo
let intercipiens, ſtudet nos mutuis nobis charita-
tis nexibus colligare, quod tamen heu parum cu-
ramus aduertere. Vnde Chryſo. Et nos quidẽ ma
Metus potentum.
iores noſtros & potentiores, etiam ſi iniurijs & cõ
tumelijs cõtra nos agant, ferimus verẽtes, ne quid
ab eis grauius patiamur: erga ęquales verò vel in-
feriores, interdum nec lęſi iraſcimur, intãtum hu
manus metus timore dei pręponitur: noli, inquit,
iraſci fratri tuo ſine cauſa. Num multò hoc leui⁹
eſt, quàm ſi tu aliũ feras iraſcẽtem tibi ſine cauſa?
Cùm ergo quod maius eſt propter timorẽ homi-
num feras: propter timorem dei ne minimũ qui-
dem patieris? hæc Chryſoſt. Et ſi prohibetur ira
Ira inueterata.
recens: multò magis inueterata, vt dicit Auguſti.
Si iraſci non eſt fas fratri, aut dicere racha, aut fa
tue: multo magis in animo tenere aliquid, vt in o-
dium indignatio conuertatur. Ideo ex præmiſſis
concludit, quòd volẽs offerre deo in altari fidei &
cordis ſui quodcũq; [munus] ſcilicet cordis, oris,
operis, ſiue hoſtiam, ſiue eleemoſynam, ſiue doctri
nam, ſiue orationem, ſiue hymnum, ſiue pſalmũ,

ſiue aliud ſpiritualium vel corporalium donorũ, K
[prius] debet [reconciliari fratri] lęſo ſeu offenſo
per eum verbo vel facto, damno corporali vel ſpi
rituali: quia munus non accipitur, niſi antè diſcor
Munus ſine charitate nõ proficit.
dia ab animo repellatur. Deus quippe nõ munus
repellit, ſed charitatẽ proximi quærit: & ideo cha
ritatem prius proximo exoluat, qui munus ſuum
deo placere exoptat. Munus enim deo oblatum
non proficit ipſi offerẽti, niſi ſit in charitate. Cha
ritatem autem non habet, niſi proximo per eum
Reconciliandi forma.
læſo velit ſatiſfacere. Vbi ſciendũ quòd ſi cõmo
de poſſit haberi ipſi⁹ fratris offenſi præſentia, tũc
pergendum eſt ad eum pedibus corporis, & reuo-
candus eſt in gratiam, ſatiſfaciendo, vel veniã po
ſtulando. Si autem eius pręſentia non poſſit com
mode haberi, tunc ſufficit ad eum ire pedib⁹ men
tis, proſternẽdo & ſubdẽdo ſe illi pijs votis & affe
ctu humili, habendo propoſitum ſatiſfaciendi, lo-
co & tempore cõpetenti. Et hoc modo vtitur ec-
cleſia Romana, quæ reum confitentem abſoluit,
& ſibi ſatiſfactionem læſo faciendam imponit. L
Offenſa occulta non eſt manifeſtanda.
Sciendum eſt etiam, quòd ſi offenſa nota eſt fra-
tri, poſtulanda eſt reconciliatio: ſi verò abſcondi-
ta, non teneor ſibi manifeſtare, ne concitetur ad
iram, ſed poſtulanda eſt à deo, & manifeſtanda ſa
cerdoti. Et ſecundum Chryſo. ſi cogitatu offen-
diſti, reconciliare cogitatu: ſi verbis offendiſti, re-
conciliare verbis: ſi operib⁹ offendiſti, reconcilia-
re operibus. Omne enim peccatum, quomodo cõ-
mittitur, eodem modo de ipſo pœnitentia agitur.
Recõciliatio per talionem.
Et ſi offendit quis verbo detrahendo, debet recõ-
ciliare famam reſtituendo. Attẽde bene iſta: quia
relucet hic circa nos magna dei miſericordia, qñ
hominum vtilitates plus aſpicit, quàm ſuos hono
res: & plus diligit fidelium cõcordiam, quàm mu-
Charitatis præſtãtia.
nera ſibi oblata. Vnde Chryſoſt. O admirabilem
benignitatem, atq; ineffabilẽ erga homines amo-
rem dei, honorem ſuũ deſpicit, dum in proximo
charitatem requirit. Nihil enim ita ſtudet deus,
vt nos mutuis nobis charitatis nexibus colligare:
propter hoc enim facta ſunt omnia: idcirco & de⁹
homo fact⁹ eſt: atq; omnia illa geſſit, vt nos in vnũ
congregaret. hæc Chryſo. Relucet & hic nihilo- M
Seueritas dei.
minus ſeueritas dei magna, quando diſcordãrium
vota recuſat & munera. Vnde Grego. Ecce à diſ-
cordantibus accipere non vult ſacrificium: holo-
Diſcordię malum.
cauſtum ſuſcipere recuſat. Hinc ergo perpendite
quantum ſit malum diſcordiæ, propter quod & il
lud abijcitur, per quod culpa relaxatur. De hoc ma-
lo diſcordiæ, ſic dicit Cypria. Diſcordans & diſſi
dens, & pacẽ cum fratribus non habens: nec ſi pro
nomine Chriſti occiſus fuerit, crimine diſſenſio-
nis fraternæ poterit euadere. Quale delictum eſt
quod nec baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? quale
crimen eſt, quòd martyrio non poteſt expiari? Et
Munera Abel. Geneſis. 4.
ideo, vt ait Chryſoſt. munera Abel ſuſcepta ſunt
à deo, Cain reprobata: quia Abel pura ac ſimplici
mẽte domino munera offerebat: Cain verò iram
aduerſus fratrẽ tenebat: & ideo ille placuit in mu
nere, qui placebat in corde. Sed heu hodie multi
huic Cain ſunt ſimiles, cum diſcordijs & dolis ad
altare accedentes. Vnde Chryſo. Cùm deus tan-
tum curæ reconciliationis noſtrę habeat: vt patia
tur interrũpi miniſteria ſua, donec tu eas & reſol-
uas inimicitiam cũ fratre tuo: nec nos hoc ipſum
erubeſcimus, ſed multos dies patimur manere ini
mici.

A micitias:& trahimus sicut funem longum discordias, ignorantes quòd tâto longior erit nobis pœna, quanto & discordia. Et quia dictum est de cõcordia cum fratre offenso habenda, inducit generaliter, vt consentiamus aduersario nostro, & concordemus cum eo citò dum sumus in via & in hac præsenti vita, vbi est locus & tempus pœnitendi & mœrendi: & quod possumus hodie, non differamus in crastinum: quia mora trahit ad se periculũ:& nemo scit vitæ suæ terminũ. Vnde Chriso. Nihil quippe est quod ita vitã nostram valeat euertere, vt operum actionem bonorum dissimulare semper, semperq; differre. Sępe enim istud ex omnibus nos bonis fecit excidere. Citò inquam concordemus cum aduersario ⌊ne ipse aduersari⁹ tradat nos⌋ id est causa fit vt tradamur ⌊iudici⌋ in vltimo examine. ⌊& iudex tradat nos ministro⌋& exactori, id est maligno spiritui ad vltionem ⌊qui mittet in carcerem⌋ id est in infernum, & pœnam exigit pro culpa quam suggessit. Vnde ⌊non exibit homo, donec reddat nouissimum quadrãtem⌋

Periculum in mora.

B & minutum, id est, luat etiam minima & leuiora peccata: quia nihil erit impunitum. Donec enim ponitur hic pro nunq̃: vt sit abnegatiuum omniũ tẽporum: sicut quandoq; omnium affirmatiuum. Vnde secũdum Aug. non significat finem pœnę: sed continuationem miseriæ. Pœnam ergo gehennæ, tunc homo etiã pro peccatis minimis, ratione mortalis annexi, semper reddet patiendo, & nunq̃ persoluet veniã consequendo: quia semper punietur & eluet: neq; vnquam venię locus ibi erit: vnde nunquam ad nouissimum quadrãtem venitur, qui semper soluitur: & ideo nunquam homo exibit: quia in inferno, vbi locus veniæ non est, nunquam erit redditio possibilis. Non loquitur hic de diabolo aduersario nostro: quia illi non est cõsentiendum, sed potius resistendum: sed hoc loco aduersarius noster, est proximus offensus, seu læsus, cui debemus per satisfactionem debitam, & ipsi⁹ placationem consentire, & cum eo cõcordare, vel quicũq; alius nobis aduersatus, cui beneuoli & benigni esse debemus. Vel aduersari⁹ noster est synderesis, & conscientia, quæ malę nostræ volũtati, C & cõtra malum remurmurat, & nos accusat, testimonium nobis perhibente conscientia, cui debemus ad bonum consentire. Mysticè etiam aduersarius noster est deus, quando peccamus: quia nobis resistit, cùm ab eo peccando recedimus: cui cõsentire debemus pœnitendo, & eius volũtatem faciendo. Vel sermo diuinus, qui peccare volentib⁹ contradicit, & nos peccantes arguit & accusat: cui debemus obedire, à peccatis abstinendo & auertẽdo, ac præceptis ei⁹ humiliter nos subdẽdo. Deinde subiungit quędã alia, ad confirmandum quod dixit supra, scilicet quòd non venit soluere legem sed adimplere, & dat intellectum alteri⁹ præcepti in lege. Iudęi enim, per istud præceptum, Non cõcupisces vxorem proximi tui, intelligebant signa exteriora tantum prohibita: vt sunt tactus impudici, oscula, & huiusmodi: & sic exponebant, Non cõcupisces, id est, signa concupiscentis non facies. Similiter per istud prçceptum ⌊Non mechaberis⌋ intelligebant actum mechiæ exteriorem tantum esse prohibitum: & sic concupiscentia & voluntas interior latens, omnimode in corde non expressa signo vel facto, nullum esset peccatũ. Sed hoc est

Donec pro nunquam.

Veniæ locus non est in inferno.

Aduersarius reconciliãd⁹ est.

Synderesis

De⁹ est aduersarius noster.

De mechia per cõcupiscentiam.

irrationabile: quia actus exteriores vel signa, non D habent rationem peccati, nisi inquantum sunt voluntarii. Et ideo saluator, hũc errorem excludẽs, dicit: ⌊Omnis qui videt mulierem ad concupiscẽdum eam⌋ id est ea intentione & animo, & hoc fine attendẽs vt cõcupiscat eam, quod non est iam titillari, sed plenè consentire libidini ⌊iam mechatus est eam in corde suo.⌋ Vnde Chryso. Et si cõcupiero, nec etiam plus fecero, cum adulteris ero. Per legem ergo, luxuria perpetrata: per authorem verò munditiæ, luxuria cogitata damnatur. Lex adulterum damnat: euangelium verò etiam cõcupiscentiam, quæ radix est euangelii, adulterii punit. Vnde Ioannes in lumbis, sed Christus in pectore cinctus fuit. Et sciendum quòd quædam est concupiscẽtia ex subito motu, sine deliberatione boni operis vel mali, & sine cõsensu, & dicitur passio, & hoc est peccatum veniale. Alia est cum deliberatione animi, & cum consensu in delectatione, vel in opus, & dicitur passio, & hoc est peccatũ mortale. Dominus verò loquitur hic de cõcupiscentia deliberata, quæ implicat in se consensum in delectatione vel in opus. Concupiscentia E ergo cum consensu in animo, est mortale peccatum: etiam antequam exprimatur facto vel signo: & quia visus est cõcupiscẽtiæ prouocatiuus, Ideo secundum consilium Ambro. auertamus oculos à vanitatibus: ne quod oculus viderit, animus concupiscat. Vnde Grego. Prouidendum ergo nobis est: quia intueri non debet, quod non licet concupisci. Vt enim munda mens in cogitatione seruetur, á lasciuia voluptatis suæ deprimẽdi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam. Vbi & Chryso. Qui studet elegantes facies inspicere, ipse fornacẽ sibi passionis accendit: & captiuã faciens animam, ad opus quoq; celeriter adducit. Quid iam hic quoq; respondẽt, qui ausi sunt temerè cohabitare virginibus? Huius enim sanctione legis, mille sunt adulteriorum rei, quotidie illas ad concupiscendum videntes. Audiant hęc qui sępius ad theatra festinant: seq; ibi pene quotidie adulterii obscœnitate cõmaculant: & adulteros seipsos pee vnũquęq; diem faciunt: & decem mille construũt perditionis occasiones. hæc Chrysost. Sed contra F hæc audi efficax cõsilium Gregorii: Caro, inquit, cùm concupiscitur, pensetur quid sit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nihil quippe sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnusquisq; hoc qd viuit, diligit: quale sit mortuum penset. hæc Greg. Et quia dominus dixerat, ex visione mulieris, mechari videntem: ideo consequẽter docet abiicere occasionem, quæ facit hominem ruere in talem consensum: vt ⌊si oculus tuus dexter, vel manus tua dextera scãdalizat te⌋ id est faciat te ruere in prædictum cõsensum ⌊erue eum⌋ vel abscinde eam, non membrum, sed membri abusum, cohibendo ipsum mẽbrum ab exercitio & affectu illicito ⌊& proiice abs te⌋ ex toto annihilando. ⌊Expedit eni tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum⌋ prædicto modo, scilicet actum illicitum, quãuis delectabilem, deferendo ⌊quàm totum corpus tuum⌋ cum anima, ⌊mittatur in gehennam.⌋ Vnde Greg. Intueri non debet, quod non licet cõcupisci. Et Bernar. Qui manũ mulieris tenet, sciat se esse in vinculis diaboli. Attendãt ergo multi q̃ malum sit pulchras

Christus in pectore cinctus, Ioannes in lũbis.

Cõcupiscẽtiæ detestatio.

Cohabitatio cũ virginibus.

Contra cõcupiscentiam.

facies

G facies mulierũ, ſeu quorũcũq; iuuenũ intueri: aut
Viſus & cõ horũ manus vel facies, ſeu quaſcũq; corporis par-
tactus illi- tes contrectare, vel libenter cum eis fabulari: quia
citus vitetur. ſecundum plures doctores eccleſiæ, & religioſę vi
tæ patres, talia deſignant interioris hominis cor-
ruptionem, ac quãdam ei⁹ mollicíem & deiectio-
Mẽbrorũ nem. Hic ſecũdum Aug. non pręcipitur aliquod
abſciſio & membrum, ad literam, erui: ſed occaſio peccandi.
erutio. Poteſt enim eſſe occaſio ex aſpectu, & tũc oculus
ſcandalizat: & cùm bona ſit intentióne, tunc ſcã-
Dexter o- dalizat oculus dexter. Vel poteſt eſſe occaſio ex
cul⁹ & ma contactu, & cum bona intentione, & tunc ſcanda-
nus dextra lizat manus dextera. Huiuſmodi ergo ſi ſcanda-
lizant, abijcienda ſunt: quia ſugiendę ſunt occa-
ſiones peccãdi. Et poteſt accipi exemplum de vi-
ſitatiõe bona, vel opere bono, de genere, verbi gra
tia: Si aliquis vadit ad collegium mulierum cau-
ſa prædicationis, vel conſilij dandi, vel ſi dat elee-
moſynam alicui mulieri, & ex hoc percipiat occa
ſionem ruinæ ſibi imminentis, per ortum alicui⁹
familiaritatis malę, vel tẽtationis periculoſę, de-
bet illud bonum de genere dimittere, ne tota con
H geries bonorum operum ſubiaceat ruinę. Et ideo
dicit Alanus: Si vitare velis Venerem, loca, tem-
pora vita. Et locus & tempus, pabula donat ei. Et
idem remediũ eſt in omnibus. Vnde Seneca: Qui
deponere vult deſideria rerũ omnium, quarum cu
piditate flagrauit: & oculos & aures, ab iis quę re
liquit, auertat. Et hoc patet ex eo quod dicit idẽ:
Auarior redeo, ambitioſior, luxurioſior: imò verò
crudelior: quia inter homines fui. hæc Sene. Vel
accipe hic oculum & manum interiorem, ſcilicet
cordis: quod membrum dextrum hic dicitur cõ-
paratione ſiniſtri & exterioris, ſcilicet corporis fra
gilioris. Si ergo dextera ſcandalizat ſiniſtrã, quid
faciet? Vnde Hiero. Cauendum eſt ne quod in no
bis eſt optimum, labatur in vitiũ. Si enim dexter
oculus, & dextera manus ſcandalizant: quãtoma-
gis ea, quę in nobis ſiniſtra ſunt? Si anima labitur:
quanto magis corpus, quod eſt ad peccata procli-
uius? Vnde & Chryſo. Oculum hic vel manum,
non corporis humani ſignificat, ſed oculũ, vel ma
num cordis, id eſt ſenſum malæ concupiſcentiæ,
& carnalis deſiderij cogitationem, quã per fidem
I cœleſtem erui, & abſcidi à cordib⁹ præcipit, vnde
omnia mala procedũt. Vnde hic magis mẽbra vi
tiorum malę mentis, & prauę cogitationis exci-
dere nos dominus præcipit, propter regnũ cœlo-
rum: ne dominantibus vitijs, & corpus & anima,
id eſt totus homo reus efficiatur ignis æterni.
Repudiũ Deinde poſtquam docuit alienã vxorem non eſſe
non faciẽ- concupiſcẽdam: conſequẽter docet ſuam non eſſe
dum. dimittendam: & dat intellectum cuiuſdam per-
miſſi in lege, ſcilicet de vxoris dimiſſione, & libel
li repudij datione. Credebant enim Iudæi, quód
hoc eſſet ſimpliciter licitum, ſed eſt falſum: quia
ideo hoc permittebatur, non quia licitum, ſed ad
euitandum maius malum, ſcilicet vxoricidium.
Minus enim malum erat vxores dimittere, quàm
eas interficere: & ideo non erat licitum, niſi pro-
pter fornicationem, vxorem dimittere. (In lege)
ergo(Moyſes iuſſit dari libellum repudij propter
duritiam cordis) maritorum, odio vxores ſuas ha
bentium: non diſcidium concedens, ſed homici-
dium auferens: & minus malum permittẽs, vt ma
ius abſcideret: ne mariti propter odiũ, ſanguinem
funderent. Christus autem iubet vxorem non di- K
mitti debere (excepta fornicatiõis cauſa) quia tũc Vxoris
ipſa vxor eſſe primo noluit, quæ fidem coniuga- propter
lem marito non ſeruauit. Tunc enim licitum eſt adulterium
eam dimittere, quãtum ad cohabitationem, & de- dimiſſio.
biti redditionem: manet tamen vinculum matri-
monij, per totam eorum vitam: & ideo ſi dimiſſa
nubit alteri, cõmittit adulterium: & ſimiliter qui
ducit eam. Quiſquis tamen cauſa fornicationis Maritus
vult vxorem abijcere: prius debet à fornicatione adulter
purgatus eſſe. Quia ſecundum Hiero. quicquid dimitti
viris iubetur, hoc conſequenter redundat in fœ- poteſt.
minas: neque enim adultera vxor dimittenda eſt,
& vir mœchus tenendus. Deinde poſtquam do-
cuit dominus non eſſe iniuriam proximo inferen
dam, prohibendo iram & concupiſcentiam: conſe
quenter docet ab iniuria dei abſtinendum, prohi-
bendo periurium & iuramentum: & dat intelle-
ctum cuiuſdam præcepti, quo prohibetur periu-
rium in lege veteri. Circa quod errabãt Iudęi, cre Periurij
dentes quod ſolum iuramẽtum mẽdax, eſſet pro- prohibi-
hibitum: & quòd iuramentum illicitum eſſet ſer- tio.
uandum: & ſimiliter quòd iuramẽtum incautum, L
quod ſine neceſſitate ſit, eſſet licitũ. Propter quod
ſaluator dicit non eſſe iurãdum omnino, id eſt ex
quacũq; cauſa, vbi non excluditur iuratio neceſſa
ria, ſed incauta. Iuſtitia ergo phariſęorum eſt, nõ
periurare. Hanc confirmat dominus, vetans iura-
re, quod pertinet ad iuſtitiam eorum qui intratu-
ri ſunt regnum cœlorũ. Sicut enim falſum loqui
non poteſt, qui non loquitur: ſic periurare non po
teſt, qui non iurat. Et ſicut in multiloquio nõ de- Prouer. 10
erit peccatum: ſic nec in multiiurio, periuriũ. Si- Iurandum
cut autem deus præcepit ſibi victimas legales of- non eſſe.
ferri: non quia ei placerent, ſed ne eas prout con-
ſueuerant, idolis immolarent: ſic infirmis conceſ-
ſit iurare per deum: nõ quòd deo placet hoc fieri:
ſed quòd minus malũ eſt hoc deò, quàm creaturis
exhiberi. Vnde ſecundum Hiero. In lege præce-
ptum eſt non iurare, niſi per deum: non quòd bo-
num ſit, ſed ne Iudæi peſſima conſuetudine iurã-
tes per creaturas, crederent eas venerandas. Euan
gelium autẽ non recipit iuramẽtum, cùm omnis
ſermo fidelis pro iureiurando ſit. Vnde Chryſo.
Vnde iurare nos prorſus nõ cõuenit. Quid enim M
vnicuiq; noſtrũ iurare neceſſe eſt, cùm nobis men
tiri omnino nõ liceat. Quorũ verba ita vera ſem
per, ita debẽt eſſe fideliſſima, vt pro iuramẽto ha-
beantur. Et idcirco dominus, non ſolum periura-
re, ſed etiam iurare nos prohibet: ne tunc tantum
videamur verum dicere cùm iuramus: & ne quos
veraces in omni ſermone eſſe conſtituit, putare-
mus ſine iuramento licitum eſſe mentiri. Iuramẽ
ti eni hæc cauſa eſt: quia omnis qui iurat, vt quod
verum eſt, eloquatur. Et dominus inter iuramen
tum & loquelam noſtram, nullam vult eſſe diſtã-
tiam. Quia ſicut in iuramento, nullam conuenit
eſſe perfidiam: ita quoq; in verbis noſtris, nullum
debet eſſe mendacium. Quod vtrũq; & periuriũ
& mendaciũ diuini iudicij pœna dãnatur. Quiſ-
quis ergo noſtrum loquitur, iurat: quia ſcriptum Prou. 14.
eſt: Teſtis fidelis non mentietur. Vnde non imme
ritò non iurare ſępe ſcriptura diuina commemo-
rat: quia deo qui verax eſt, & noſcit quicquid dici-
tur, pro iuramento habetur: quia verum eſt omne
quod loquitur. hæc Chryſo. Vnde & Seneca: Ni-
bil

A hil interſit an affirmes, an iures de religione & fi-
Iurationis modi. de: ſcias agi vbicunque de veritate tractatur. ſe-
cũdum Auguſtinum, quoniam ille iurat qui adhi
Iuramenta apoſtoli. bet teſtem deum: ridiculum eſt putare, vt non iu-
rauerit quis, quia nõ dixit per deum, ſed dixit, te-
ſtis eſt mihi deus, vel ecce corã deo quia non men
tior, vel deus ſcit quia non mentior. Præcepit er-
go dominus non iurare omnino, id eſt iurare non
omnimodo, & in omni caſu: quia hoc eſt incauta
Iurandum eſſe in neceſſitate. iuratio. Per hoc tamen nõ excludit iuratio in ne-
ceſſitate: quia negatio ibi præponitur ſigno vni-
uerſali affirmatiuo, quod ęquipollet ſuo contradi
ctorio: ſed poſtpoſita ęquipollet ſuo cõtrario. Hic
enim non dicitur omnino non iurare: quia eſſet
ſenſus, quòd in nullo caſu eſſet iurandum, quod
eſt falſum: quia in aliquo caſu eſt iurandum, & in
aliquo non: ſed dicitur hic [nõ iurare omnino] id
eſt iurare non omnino, id eſt non omnimodo: &
ideo non eſt ſenſus, quòd in nullo caſu ſit iuran-
dum, ſed quandocunq; deeſt neceſſitas, & non eſt
neceſſarium: & ſic excluditur omne iuramentum
B incautum. Vnde ſecundum Auguſtinum, domi-
nus non præcepit non iurare tanquam omnino il
licitum: ſed ne quiſquam iurare appetat, tãquam
per ſe bonum: & vt nullus iuret de facili abſq; ne-
ceſſitate, & dilabatur in periurium, ex iurandi cõ
ſuetudine. Ad hoc autem quòd rectum ſit iura-
Iuramẽto recto tria neceſſaria. mentum, tria requiruntur. Vnum ex parte rei de
qua iuratur, ſcilicet veritas: aliter enim non eſſet
confirmandi idoneitas. Alterum, ex parte cauſæ
pro qua iuratur, iuſtitia: aliter enim non eſſet de-
bita iurandi neceſſitas. Tertium, ex parte iuran-
tis, ſcilicet iudiciũ, ſiue diſcretio: aliter enim non
eſſet debita periculi cautela. Vñ in Hieremia: Iu-
Hiere. 4. rabis, dicit dominus, in veritate, & iuſtitia, & iudi
cio. Et non ſolum incautè iurare per deum, eſt il-
Non iurandum per creaturas. licitum: ſed etiam per creaturas, inquantum in eis
relucet virtus diuina. Ideo ſequitur [neq; per cœ-
lum: quia thronus dei eſt] id eſt principaliter ibi
relucet gloria dei [neq; per terram: quia ſcabellũ
pedũ eius eſt] id eſt infima creatura, ſicut ſcabellũ
eſt inferior pars ſedis [neq; per Hieroſolymam:
C quia ciuitas eſt magni regis] id eſt dei qui eſt rex
regũ, & ad eius deputata cultum, quia ſcilicet eſt
opus diuinum, non tuũ: quod probat, dicens [quia
non potes facere vnum capillum album, aut ni-
grum. Vnde vult dicere, ſicut nec per deũ non eſt
iurandum, ita nec per creaturas: quia cùm quæli-
bet creatura ſit opus diuinum, qui iurat per crea-
turam, iurat per deum. Ideo etiam prohibemur iu
rare per creaturas, ne creaturam in honore diuinę
venerationis habeamus: vel ne putemus non eſſe
periuriũ, iurare falſum per creaturas: & dum per
creaturas iuramus, nihil iurare, & iuramẽtum nõ
obligare credamus. Fiũt tamen interdum per cru
ces & euangelia, id eſt per eum cui hæc ſunt dedi
cata. Et ſimiliter fiunt per ſanctorum reliquias:
quia in his potius deũ q̃ ſanctos veneramur, à quo
authore, omne bonum quod habẽt, eos habere re-
cognoſcimus. Qui autem iurare prohibuit, quo-
Loquendi chriſtianis forma. modo loqui oportet, docuit, ſubdens: [Sit autem
ſermo veſter, eſt eſt, non non, ſimpliciter affirmã-
do veritatem, & negando falſitatem. Vnde dupli-
cat vtrũq;: vt quod eſt intus in corde, hoc dicatur
foris in ore. Tunc eſt enĩ ſermo noſter, eſt eſt, non
non, cùm gemina veritate cordis, & oris, affirma-
mus, vel negamus. Igitur ſicut eſt in conſcientia, D
ita ſit & in lingua: & ſicut eſt in re, ita & in ore:
& ſicut eſt in ore, ita & in opere: vt quod ore affir-
mamus, operibus probemus: & quod verbis nega-
mus, factis non confirmemus. [Quod autem his
abundantius] & amplius [eſt] ſcilicet iurare [à ma
lo eſt] id eſt ab infirmitate & ſuſpicione illius qui
ſine iuramento non credit. Non dixit, malum eſt:
tu enim nõ facis malũ, qui bene vteris iuratione:
quæ & ſi non bona, tamen neceſſaria eſt, vt alteri
pſuadeas, quod vtiliter ſuades: ſed à malo & infir
mitate illius eſt, cuius infirmitate cogeris iurare,
cùm vides pigrum ad credendum, quod ei vtile
eſt credere, niſi firmetur iuratione. Semper tamen
eſt malum ibi ex aliqua parte: vel ex parte iuran-
tis, quando iurat ſine neceſſitate: vel ſi requiſitus
iurat, eſt ibi à parte requirẽtis. Et hoc vel malum
culpæ, quando ſcilicet requirit iuramentum ſine
neceſſitate: vel malum pœnæ, quia ex infirmitate
humana, quæ eſt quædam pœna generi humano
inflicta, procedit, quòd homines non credunt ſibi
mutuo ſimplici verbo, abſque iuramento. Verum E
igitur loquamur, neque id iurationibus crebris,
ſed morum probitate cõmendemus. Et in loquẽ-
do ore tãtum vtamur, quia quod ore amplius eſt,
ſcilicet etiam cæteris artibus vti, à malo eſt. Vt e-
nim in Prouerbijs dicitur, homo apoſtata vir in- Digito loquitur apoſtata.
utilis digito loquitur. Stultus ergo eſt, qui talem
imitat, & ſimiliter digito loquitur: ſed magis ſtul
tus eſt, ſi etiam manu in qua plures digiti ſunt, lo
quatur: & per conſequẽs, ſtultiſſimus eſt, ſi etiam
brachijs & humeris, in loquẽdo vtatur. Si autem
ad motum membrorum iſtorum accedit & motio
capitis, iam videtur quaſi inſano ſimilis. Expedit
ergo omnia membra, præter os, in loquendo con-
tinere: ne inde ſcandalum ad alios poſſit quomo-
dolibet deriuare.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, qui antiquis tempo
ralia, nobis verò æterna promiſiſti: vt no
ſtra ſuperabũdet iuſtitia: da mihi coram
te & proximis ſermone & opere lucere, ac
legem tuam non ſoluere, ſed ſuperabundanter im F
plere. Cuſtodi me ab ira & offenſione proximi:
vt munus cordis, oris, vel boni operis, quod tibi ob
tulero, acceptum ſit in conſpectu tuo. Concede
mihi clementiſſime deus, à concupiſcẽtijs & aſpe
ctibus malis cauere, omne iuramentum declina-
re: vt ſicut à proximi, ſic & à tua iniuria valeam
abſtinere, & tibi in oibus ſemper placere. Amen.

De patientia & largitate circa proximos exhibenda. Caput. XXXV.

POſtquam ergo dominus docuit non
eſſe inferendam iniuriam proximo,
nec irreuerentiam deo: conſequẽter
docet qualiter Chriſtianus ſe habe-
re debet ad eos qui ſibi iniuriã infe- Matth. v. & Lu. 6.
runt: ponens pauca verba, quæ omnibus homini-
bus ad perfectionem ſufficiunt: in quibus omnis
patientiæ & largitatis virtus, apertè commenda-
tur & ſuadetur. Et primò ponit intellectum cu- Vindicta an ſit expetenda.
iuſdam præcepti iudicialis, vbi errabãt Iudęi, cre
dentes quòd vindicta eſſet propter ſe appetenda,
ſed hoc eſt falſum: quia velle pœnã alicuius, abſo

G lutẽ non potest habere rationem boni, sed solum inquantum appetitur propter aliud, scilicet propter ordinem iustitiæ seruandum, vel propter illius qui deliquit correctionem, vel propter aliorũ terrorem: vt videntes talem puniri, coërceantur à malis, vel propter aliquod huiusmodi. Vbi ergo nullum bonum tale ex pœna alicuius æstimatur euenire, sed magis timetur de scandalo, vel de maiori malo suscitando, tunc tenetur homo desistere à vindicta querẽda, & hoc est necessitatis: si autem citra talem casum desistat, est supererogationis. Igitur [non resistere malo] in aliquo casu est præceptum, & in aliquo consilium: & aliquando non resistere esset malum, quãdo scilicet per hoc daretur audacia malis hominibus, simplices opprimendi: & potest eorũ malitiæ sine periculo occurri. Malo enim culpæ, semper est resistendum: sed malo iniuriæ, nunquam libidine vindictæ: sed per iudicem amore iustitiæ: causa scilicet vtilitatis ecclesiæ, & correctionis ꝓximi, ne malis discat assuescere. Vnde in lege præceptum iudiciale de pœna talionis erat circa mortẽ, percussionem, mutilationem: vt percutiens in eo pateretur & puniretur in quo læserat, & redderet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente. Quia enim Iudæi proni ad inferẽdas iniurias proximo, etiã sine causa & sæui in vindicando proprias iniurias erãt: modumq; & mensuram pœnæ excedebant: lex tam pro temeritate lædentium quàm læsorũ, instituit modum & terminum vltionis: quẽ nullus excederet in iniurijs vindicandis, scilicet pœnam talionis. Prouida enim quadam cautela, modum posuit: tam propter proteruitatem lædentium, vt reprimerentur timore: quàm læsorum, ne vltionem sumerẽt vltra modum proprium. Christi autem cuius misericordia superexaltat iudicium, & ipsius euangelij iustitia est non resistere malo, scilicet per malum, sed in bono patientiæ, vincere malum iniuriæ. Nec etiam respondẽdum est iniurijs, quod maius est: vt iniurijs lacessiti, parati & prompti simus, ad illas patienter sustinendas. In lege, est retributio: quia iubet læsum equali iudicio iudicari. In euãgelio, gratia: quia docet patientiæ virtutem, etiam per membrorum dãna seruari, secundum Chrysosto. Si alterius oculum erueris, non tuum recuperasti, sed cum mẽbro etiã patientiam perdidisti. Diabolus vulnera procurat corporum, propter vulnera animarum. Si tu nõ percusseris, ab homine quidem victus videris: sed diabolum vicisti. Vnde si non reddideris malum pro malo, & si mẽbrum corporis perdidisti, lucrum patientiæ acquisisti. Si autem reddideris, & corporis damnum passus es & salutis, nec tantum læderis quando ab iniquis noceris, quantum cùm à constantia bonitatis recesseris. hæc Chryso. Sũt autem quatuor gradus ad pacem. Primus est, non plus reddere. Secundus est, minus reddere: & hoc additum est per traditionem pharisæorum, qui dabant quadraginta disciplinas, vna minus. Tertius est, malum nõ reddere. Quartus est, paratum esse amplius tolerare. Primi duo, fuerũt in lege. In tertio incipit euangeliũ, cùm dicit [nõ resistere malo.] In quarto est euãgelij cõsummatio, quod consequenter exponit declarando. Vnde quia non dixit, resistendum malo, ne aliquis intelligeret de malo culpæ, non iniuriæ, subiungit dicens: [Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi alteram] scilicet dexteram mentis interiorẽ, ne exterioris hominis cæde vel iactus intra se moueatur, interior, id est, sis paratus in animo ad aliam percussionem, & maiora, & ampliora sustinendum, antequam per impatientiam malo resistas, & scãdalum, vel aliquod malum aliud contra charitatem suscites. Vnde Augustinus: Non tantum non repercutias: sed si vult alteram ferire, patiẽter sustineas. Vbi Chrysostomus: Qui repercutit, legis implet mandatũ, non Christi. Sed dicis, dignus est ille repercuti. Etiam, sed tu non es dignus repercutere: quia discipulus illius es, qui cùm malediceretur nõ remaledicebat. hæc Chrysostomus. Ad omne ergo nos exẽplum patiẽtiæ & humilitatis, dominus per euãgelica præcepta cõfirmat. Non solum enim prohibet repercutere percutientem: sed & iubet nos paratos esse iterum percuti, & non resistere malo iniuriæ, quo minus adhuc possit nobis inferri. Vñ Beda: Quid tam magnum, quam percutienti præbere maxillam? Nonne indignationis impetus frangitur, ira sedatur, & per patientiam ille mutatur, vel inuitatur ad pœnitentiam. Per huius ergo mandati impletionem, homo Christo conformatur, diabolus ab homine vincitur, plena pax inter homines obtinetur. Vnde Chrysostomus: Huiusmodi meditatio tolerantiæ, ducit ad passionem martyrij. Facilè enim persecutionis tempore, pœnas corporis poterit sustinere, si in pace antẽ exercitatus huiusmodi iniurias æquanimiter ac libenter suscipiat. Hic secundum Augu. non prohibetur ea vindicta, quæ ad correctionem valet. Sed huic vindictæ inferẽdæ nõ est idoneus, nisi qui odium dilectione superat: non enim odit pater filiũ castigando. Vnde non debet quis, odio & libidine, vindictam expetere: sed amore, & ad correctionem: & vt iniuriãs ab eo, cui rerum ordine potestas data est, tanquam filius à patre corrigatur: paratus, si opus sit, æquo animo plura tolerare, ab eo quem vult esse correctum. Talis enim vindicta ad correctionem, propter amorem, pertinet ad misericordiam. Beatus ergo, qui ipso corde est ad omnia paratus: vt in omnibus quæ patitur pro deo, veraciter possit dicere, & canere illud propheticum: Paratum cor meum deus, paratum cor meum. Non solum autẽ maxillam præbẽdam, percutiẽti, dominus præcepit: sed damna subiri: quia secũdum Chryso. post corporalis iniuriæ tolerãtiam, vult nos etiã dominus, secularium habere contẽptum: & non tantũmodo in plagis, verũetiam in pecunijs: rebusq; diuersis nos vult præstare patientiam. Vnde addit, Et ab eo qui aufert tibi vestimentum, noli prohibere] scilicet repugnando, vel cum eo contẽdẽdo: exẽplo domini, qui vestimẽta sua permisit à se auferri, & à militibus diuidi. Dum enim vis vindicare vestem corporis, preciosissimũ animæ vestimentum perdis. [Et qui vult tecum in iudicio cõtẽdere] id est cõtẽtiose agere [& tunicam tuã tollere] id est vestem interiorem & magis necessariã: per quã & cætera necessaria intellige: hoc est si te ad iudicium propter tunicam trahat, ac negociũ tibi, molestiamq; commoueat [dimitte ei & pallium] id est exterius vestimentum, & cætera quibus non adeo indiges, nunquam cõtẽtiosè, & cum iracundia agas, quasi diceret: Si quis contendendo velit

Marginalia: Malo quatenus resistendũ sit. — Talionis lex. — H — Lex. Euangeliũ. — I — Repercutientis damnum. — Gradus ad pacẽ quatuor. — K — Maxilla altera præbenda. — Repercutiẽdũ nõ esse. — 1.Petri.2. — L — Vindicta ad correctionem exercenda est. — M — Psal.56. — Contẽdẽdũ nõ esse. — Pallium dandum.

A do velit tibi auferre vnum de necessarijs, antequã contendas in iudicio, sustine potius vt auferatur tibi & reliquum de eis. Hoc quoque secũdum Augustinum, ad præparationem cordis, non ad ostensionem operis intelligendum. Ex hoc etiam potes trahere, vt si quis vult tunicam tuam tollere, id est animam, vel interiora bona, dimittas pallium, id est exteriora negocia. Vbi Chrysostom⁹: Si litem tibi videris imminentem, etiam illa quæ non poteris indulge: melius est enim iurgio liberari, quàm retinere materiam iurgiorum. Difficile est rem dimittere: sed difficilius de iudicio sine peccato exire. Et iterum: Non solum, inquit, iniuriam patiens, nihil iracundiæ moueas aduersus eum, qui iniuriam facit, & non solum pro his quę abstulit nõ indigneris, sed & si quid tibi fortè subrelictum est, id sponte largire ei qui totum abstulit. Cùm enim ille talẽ te inuenerit, resipiscet continuò, & facti pigebit eum. Vbi & Beda: Quod de vestimento & tunica dictum est, non in eis solis,
B sed in omnibus faciendum est, quæ aliquo iure tẽporaliter nostra esse dicimus. Si enim de necessarijs hoc imparatum est, quàto magis superflua cõtemnere oportet? Lex igitur est, vt alteri⁹ non tollas, & si tuum non das: gratia autem vt & alterius non tollas & tuum des, secundum Augustinum.

Qui sponte vel cõuictus pecuniam debitam redCContentio licita.dere noluerit, intantum vt velit litigare, dimittenda illi est: seruum enim dei non oportet litigare, manente illa regula, vt in animo paratus sit amittere quod sibi debetur. Nam si modestè ac leuiter omnino egerit vt sibi restituatur, non tam intendens fructum pecuniæ, quàm vt hominem corrigat, cui sine dubio perniciosum est habere vnde reddat, & non reddere: non solum nõ peccabit, sed proderit etiam plurimum: ne ille, dum in aliena pecunia lucrum facere vult, damnum fidei patiatur. Quod tanto est grauius, vt nulla sit comparatio. Et nota quòd repetere sua, contingit dupliciter. Aut coram iudice infideli: & sic Christiano non licet, & maximè vbi ecclesia libertatem habet. Aut coram fideli, & hoc dupliciter: aut con-
C tentiosè & cum fraude, & sic nulli licet: aut modestè & cum iustitia, & sic infirmis & imperfectis licet: simpliciter verò repetere sine contentione & fraude, non coram iudice, omnibus licet. De religiosis verò sua non habẽtibus, est sciẽdum quòd repetere aliqua, contingit dupliciter. Aut vt aliqua propter vtilitatem propriam: sic perfectis non licet. Aut vt congregationis propter vtilitatem communem, sic licet etiam perfectis: qui etsi non habent sua in proprio, tamen habent in communi: & ita nomine communitatis licet repetere. Vel si non habent dominium, nec in communi, nec in proprio, habẽt tamen res ad vsum deputatas. Tamen magis expediret iudici secreto significare, q̃ in iudicio repetere. Deinde subiungit: Et qui te angariauerit mille passus: vade cum eo alia duo milia, id est patienter feras, si amplius te ire oporteat. Angaria dicitur indebiti seruitij exigentia in propria persona: vel quæcunq; coactio iniusta. Vnde angariare, est iniquè seu iniustè aliquo modo trahere, vel personalia obsequia & opera impẽdere, opprimendo in persona, & grauando. Est ergo sensus: Quicunq; te in seruitio indebito sine

Contentio licita.

Repetere sua dupliciter fit.

Religiosi an repetãt ablata.

Angaria quid dicitur.

peccato tamen coegerit seruire: ad hoc etiam ita D
debes paratus esse: vt amplius pati velis, quàm ille optat inferre. Nam mille passus est iter sabbati: & ideo hoc non est contra sabbatum legis: sic sustine iniurias in his quæ non sunt contra sabbatum pectoris. Vel in millenario, perfectio spiritualis significatur: quæ impletione huius pręcepti ostenditur. Et cùm millenarius sit numerus perfectionis, in tribus millenarijs notatur quòd in tribus consistit perfectio patientiæ: scilicet in corpore, & ratione, & voluntate: quod significatur per alia duo milia. Vbi Chrysostomus: Vides superabundãtiam philosophiæ, & cumulum sapientię. Postquam nimirum dederis maxillam, & tunicã, & vestimentum, etiam si nudo inquit corpori tuo vti voluerit inimicus ad iniurias & labores: nec sic quidem illum oportet prohibere. Vult enim omnia nos possidere cõmuniter, & pecunias videlicet & corpora, non cum indigentibus solum, verumetiam cum iniuriam faciẽtibus. Vnum enim misericordiæ est: alterum patientiæ. Et iterum: E
Ad omne deuotionis opus impigros nos esse pręcipit dominus, ac paratos. Bonum enim nostrum vult non tam necessitatis esse, quàm propriæ voluntatis: vt dum amplius ex nobis facimus, quàm ab alijs postulamur, maioris mercedis gratiam cõsequamur. Integrę enim charitatis, ac perfectæ deuotionis officium est plus sponte præstare, quàm peteris. hæc Chrysostomus: Vbi secundum Augustinum monet, non tam vt pedibus agas, quàm vt animo sis paratus. Non solum ergo tua vt deuites altercationem, sed & te ipsum præbe angarianti: non tam opere & pedibus, quàm animo & compassionis affectu paratus multo plus seruire, q̃ præcepit. Totum enim quod dictũ est, intelligẽdum secundum præparationem animi in casu cõsimili, nõ autem in casu in quo ex tali permissione nutriretur percutiens, aut rapiẽs, vel angariãs, seu aliàs offendẽs in sua malitia & iniquitate. Imò in tali casu sustinere nõ esset bonum, nisi propter scandalum, vel aliquod maius malum euitãdum. Nam testante Augu. cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur: quoniã nihil est infœlici⁹ F
infœlicitate peccãtium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hostis interior roboratur. Vt autem dicit idem Augustin⁹, in his trium exemplorum, nulli⁹ genus iniurię est prętermissum. Nam omnia in quibus improbitatem aliquam patimur, in duo genera diuidũtur: quorum alterum est quod restitui non potest: in quo vindictæ solatium, tumidus animus quærere solet, qui talia fomẽta desiderat, sed sanus & firmus misericorditer perferẽdam alterius infirmitatem iudicat: neque hîc vindicta ad correctionem prohibetur, vt etiam suprà dicitur. Alterum iniuriarum genus est, quod in integrũ restitui potest: cuius sunt duę species. Vna ad pecuniam: altera ad operam pertinet. Exemplum primi, de percussa maxilla: secundi, de tunica & vestimẽto: tertij, de angaria passuum. Quia quod in corpore læsum est, non restituitur integrũ: & reddi vestimentum potest, & adiuuari opera potest, si opus fuerit. In his ergo omnib⁹ generibus iniuriarum dñs docet patientissimum & misericordissimum, & ad plura perferẽda paratissimum animum Christiano-

Mille passus iter sabbati.

Superabundantia imperfectionis.

Patientia animi sine nutrimẽto alienæ iniquitatis habẽda.

Iniurię generis nullũ prætermissum in euãgelio.

G rum esse oportere, propter spem retributionis æternæ. Sed quoniam parum est non nocere, nisi etiam prestet beneficium quantum poterit, consequenter adiungit dominus, & dicit [Omni petenti te tribue,] quasi diceret: Ita debes esse patiens in aduersis proprijs, sed & cõpatiens alienis. Non dicit quid tribuendum: quia non semper res est danda: semper tamen dandum est, saltem bonum responsum. Qui ergo in necessitate sua petit á te rem corporalem vel spiritualem, da ei donum vel verbum. Si enim rationabiliter petit, tribuendum est donum quod petit, vel de precepto cùm in extrema necessitate positus omnino indiget, dareq; possis: vel de consilio, cùm petẽs aliter transire potest: & hæc est eleemosyna corporalis. Et si deest tibi facultas, da affectum & bonam voluntatem, bonum respõsum & orationem. Si autem irrationabiliter petit, dãdum est verbũ, docendo eum de irrationabilitate suæ petitionis, & de causa iustæ negationis, vt non eum inanem dimittas: & hæc doctrina est pars & opus iustitiæ, & eleemosyna spiritualis. Et si iste nõ accipit id quod petit, melius tamen, scilicet correctionem, accipit.

Largitas petenti exhibenda.

Res, affectus, aut doctrina est dãda.

H Ita [Omni petenti te dabis] quanuis non semper id quod petit, dabis. Vnde [omni petenti] inquit, non omnia petenti: vt des quod dare honestè & iustè potes. Vbi Ambrosius: Non minus est criminis habenti tollere, quàm cùm possis & abundans sis indigentibus denegare. Et esuriẽtis panis est, quem tu detines: viduarum indumentum, quod tu recludis: miserorum redemptio & absolutio, est pecunia quam tu in terra fodis. Tot ergo bona scias te inuadere, quot bona posses prestare. Quia vt dicit Chrysostomus, diuitię nostrę nõ sunt, sed dei: Omnes enim dispensatores diuitiarum suarũ nos voluit esse, non dominos. Da ergo et tribue, non vẽde. Vendit, qui multas preces expectat: vendit, qui beneficium procrastinat: vendit, qui pauperi improperat: vendit, qui tristi vultu donat: vendit qui vicissitudinem expectat. Pauper tamen & nihil habens, non tenetur ad donum muneris á manu: sed ad donum compassionis á corde, consolationis in ore, subuentionis in opere tenetur pro loco & tẽpore.

Indigenti denegare.

Diuitiæ dei sunt.

Vẽdit qui preces quærit.

I Vnde glosa: Si deest facultas: da obsequium, vel affectum, vel verbum. Hæc sunt illa quatuor, quę obtulit Magdalena Christo: scilicet lachrymas compassionis, capillos subuentionis, osculum obsecutionis, vnguentum consolationis. Et eodem modo intelligẽdum est quod subditur: Et volenti mutuari, id est mutuum accipere á te, ne auertaris ab eo, scilicet non mutuando, vel mutuum differendo, vel diminuendo. Mutua sibi, si petit rationabiliter: vel rationem redde, si petit irrationabiliter. Da mutuum hilariter, Hilarem enim datorem diligit deus, & ex charitate pura, nihil inde sperãs, vel recipiens vltra sortem, nec seruitium, nec quodcunque commodum: ita quòd propter istam spem, non debet mutuum fieri: licẽt á deo possit inde merces sperari. A misericordia te non auertas: nec in homine spem mercedis figas: sed in deo, qui cum multo fœnore tibi reddet, quod illo iubente facis. Vnde Augusti. Nec propterea volũtatem alienes ab eo qui petit, quasi nihil recepturus á deo: cùm rem quæ datur mutuo, ille qui accepit exoluat: quia cùm id ex præcepto dei facis, apud illum qui hæc iubet, infructuosum esse non potest. hæc Augustinus.

Quatuor danda.

Mutuãdũ est gratis.

2. Cori. 9.

Mutuãtis merces á deo est.

K Dicẽs ergo, Omni petenti, tribue, & volenti mutuum, ne auertaris, duo genera beneficij cõplectitur: vel cùm beneuolè damus, vel cùm reddituro commodamus, & ad vtraq; parati esse debemus. In vtroq; enim genere eleemosynæ, dato scilicet & mutuo, tenemur omni petenti egenti subuenire, etiam inimico, si perfecti sumus: si imperfecti, non nisi in summa necessitate esse viderimus. Vnde Chrysosto. Si misericordiam postulamur, quod possumus largiamur: vt ipsi id quod á deo petim⁹, præcedente merito, facilius impetrare possimus. Verùm si eos qui nos petunt despiciamus, qua fiducia deum nobis, quod petimus, prestare credimus? Iubemur enim per omnia, religionem pietatis ac fidei custodire: vt necessitatem tribulationis alterius, quasi propriam computemus: nec pluris facultatem, quàm fratrẽ faciamus, expectantes mercedem retributionis ęternæ. hæc Chrysostomus. Et non solum de eleemosynis hoc intelligendum est, sed & de pecunia, quæ nunquam deficit, id est de sapientia & doctrina, quæ non est petenti denegãda:

Eleemosynæ genus duplex.

L quoniam auarum dedignatur possessorem: & in alios translata crescit, & magis ditat authorem. Ergo petenti eam, pro deo distribuas: & volenti eam mutuari á te: vt alios doceat, ne auertaris: quia quod alios preter te docebit, tibi reddetur á deo, cum fœnore multo. Vtraque ergo pecunia, scilicet corporalis, & spiritualis, est commodãda: sed materialis sine vsura, spiritualis cum vsura. Deinde sequitur [Et qui aufert tibi quę tua sunt] siue pecuniam, siue rem aliam [ne repetas] scilicet in iudicio, ac cum lite & contentione. Non enim licet alicui rem in iudicio repetere, turbato animo, & ex ira & commotione, ac per inordinatum affectum vindictæ potius, quam ad emendã delinquentis, vel ex auaritia qua magis vult cum iactura proximi, bene se habere. Et quia docuit dominus iniuriam inferentibus non esse resistendum, sed plura perferenda esse paratum: consequẽter docet iniuriam inferẽtibus, impendẽdum esse charitatis affectũ simul & effectum.

Sapientia dãdo crescit.

M Quia enim opera iustitię infructuosa sunt sine charitate: ideo addit de charitatis perfectione: & dat intellectum præcepti de dilectione proximi, in quo errabant Iudęi. Ex hoc enim quod præceptum est in lege, Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Et iterum ibidem dicitur: Diliges amicum tuum: arguebant á contrario sensu, quòd debebant odire inimicum: sed hoc est falsum: quia omnis homo, ex charitate diligendus est, inquantum ad imaginem dei est, & capax ipsius per cognitionem & amorem. Dicit ergo: Audistis quia dictũ est in lege: Diliges proximum tuum, & affectu sic ligat omnes, & effectu sic ligat perfectos pro loco & tẽpore: & oderis inimicum tuum: sed hoc vltimum nõ est scriptum in lege, sed est traditio scribarum qui hoc addebant, & ex alijs scriptis ibidem, vt dictum est, colligebant. Vel si alicubi scriptum dicatur, tunc secundum Augustinum, non vox iubentis iusto accipienda est, sed permittentis infirmo: ego autem dico vobis, Diligite, scilicet affectu, inimicos vestros, homines scilicet, nõ vitia: naturam, non culpam. Quia secundum Augustinum,

Mat. 22. & Mar. 12. & Gala. 5. Leuit. 19.

Diligendi inimici.

A ſtinum,ſic diligendi ſunt homines:vt eorum non diligantur errores. Diligere debemus inimicos, bona gratiæ & gloriæ eis optando, quibus homo non poteſt vti malè:alia verò bona,ſcilicet naturæ,vel fortunę,non ſunt eis optanda,niſi quadam generalitate,inquãtum valent ad ſalutem eorum, quod ſoli deo eſt notum:quia talibus bonis poteſt homo bene vti vel malè:& ideo circa hæc,non eſt aliquid petendum determinatè. Et nota quòd diligere amicum,eſt magis debitum: & non excludit dominus à dilectione amicorum, mercedem, ſed innuit minorem:quia cęteris paribus,dilectio inimicorum,eſt magis meritoria,quàm amicorũ: quia difficilior, & cum maiori conatu bonæ volũtatis,quia purior: & ex motu gratiæ,non naturæ inclinantis: quia liberalior,non ex debito meriti præcedentis. Et quia non ſufficit diligere corde, niſi dilectio probetur operis exhibitione:ad min⁹ loco & tẽpore ſubdit [Benefacite] ſcilicet effectu, [his qui oderunt vos] in his quæ ſpectant ad eorũ ſalutem, eam modo debito & poſſibili procurando: quia benefacere,eſt dilectionis effectus,& ex-
B hibitio. Et ideo,ſicut tenemur diligere inimicos, quantum ad bona gratiæ & gloriæ: ita tenemur in effectu ſalutem eorum procurare. Inimicus ergo,quò ad naturam,qua eſt proximus,de neceſſitate præcepti, eſt generali dilectione diligendus, qua dicitur, Diliges proximum tuum: ſed dilectione ſpeciali,vt ſpecialiter quis moueatur ad diligendum inimicum, non eſt præcepti, ſed perfectionis. Non enim eſt præceptum ad omnes ſpecialiter affici: quia nec hoc eſt poſſibile: & ideo nec eſt pręceptum ſpecialiter affici ad inimicum, ſed generaliter inquantum eſt homo proximus.

Signa dilectionis generalis. Et quia exteriora beneficia proportionantur interiori dilectioni,ſigna generalis dilectionis,vt aliquod bonum facere toti communitati,vel orare pro toto populo in communi, iſta exhibere inimicis, cùm ab his quæ ſunt generaliter exhibenda, non debeant excludi, eſt de neceſſitate præcepti: quia ſi ab his intenderet homo eos excludere,iam generaliter dilectio non ferretur, imò magis odiũ oſtenderetur. Et quia ex tempore extremę neceſſitatis, obligatur homo, omni homini in tali ne-
C ceſſitate exiſtenti:ideo etiam inimico,niſi ex hoc deterior fieret, & fidem impugnaret, debet in tali
Math.6. neceſſitate beneficium exhiberi. Beneficia verò quæ ſunt ſigna dilectionis ſpecialis, non tenetur inimico exhibere, extra caſum neceſſitatis: ſed

Dilectio duplex. hoc eſt perfectionis. Dilectio ergo, alia interior, alia exterior. Dilectione interiori, & perfectione ſufficientiæ, quilibet etiam imperfectus tenetur quemlibet etiam inimicum diligere:dilectione autem exteriori, id eſt beneficij exhibitione & perfectione ſupererogationis, tenetur tãtum perfectus hoc facere. Imperfectus enim tenetur inimico rãcorem odij dimittere, & bonum optare:ſiue petierit veniam, ſiue non:& ſi petierit veniam,tenetur ei colloqui, & dicere, Aue: ſed non tenetur beneficia temporalia miniſtrare. Perfectus autem tenetur etiam pręſidia tẽporalia conferre, & neceſſaria miniſtrare: ſiue ab eo veniam petierit, ſiue non. Quia ſi inimicum à communione noſtra ſeparemus,eo ipſo ei benefacimus,dum illud hoc ſine faciamus, vt eum ab errore reuocemus. Vnde gloſa: Benefacite miniſtrando cibum mentis, id eſt,inſtructionem vel correctionem corporis:om- D nia enim in eccleſia, etiam excommunicatio, eò ſpectãt,vt fratres & amici fiãt. Et quia eſt quoddam beneficiũ,ad ſalutem pertinens,quod a quolibet quantumcunq; paupere poteſt exhiberi, ſcilicet orare pro animarum ſalute, ideo ſubiungit: [Benedicite] ſcilicet bona gratiæ & gloriæ imprecando [maledicentibus vobis] retro detrahendo, vel apertè blaſphemando [& orate] dicta bona optando,& deum depręcando [pro perſequentibus & calumniantibus vos] falſum crimen vobis imponendo. Huius exemplum dedit dominus,in cruce ſuſpenſus: & Stephanus lapidatus:& Dauid,à Semei maledictus.

Iniuria triplex. Vbi nota quòd triplex eſt iniuria: ſcilicet cordis,quæ rancor vel odium dicitur:oris,quæ detractio vel maledictio: operis,ſcilicet læſio manualis. His igitur generibus,tria dominus apponit remedia. Contra primum [diligite inimicos veſtros.] Contra ſecundum [benedicite maledicentibus vobis:& orate pro perſequentibus & calũniantibus vos.] Contra tertium [benefacite his qui oderunt vos.] Vnde gloſa: Con- E tra eccleſiam trib⁹ modis pugnatur, odio,verbis, & cruciatu coporis: econtra eccleſia diligit,orat,

Beneficiũ triplex pfectorum. & benefacit. Si ergo volumus eſſe perfecti,debemus iniuriantibus nobis beneficium dare cordis, ipſos diligendo: beneficium oris, pro eis orando: & beneficiũ operis,ipſis benefaciẽdo. Et quia magnũ dedit præceptum: præclarũ ſubdit præmiũ. Ita,inquit,diligite, benefacite, orate pro inimicis veſtris [vt ſitis filij patris veſtri] altiſſimi [qui in cœlis eſt.] Filij inquam, per bonitatis imitationem,per gratiæ adoptionem, per educationẽ, per hęreditatis adeptionem. Vt ſicut eſtis filij dei per naturam & creationem:ſic etiam ſitis filij ei⁹ per gratiam & imitationem,in eoquod eſt ei propriũ: iam proprium eſt ei miſereri, & eſſe beneficum. Vnde Beda: Nulla maior poteſt eſſe merces,quàm filios hominum terrigenas, effici filios altiſſimi, qui in cœlis eſt. Nos enim poteſtate accepta efficimur filij dei,inquantum ea quæ ab eo præcipiũtur, implemus. Et ſubiungit: Qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos:& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, ac gratos & ingratos. Et non ſo- F lum amicis, ſed etiam inimicis benefacit. Sic enim inimicos nutrit vt amicos,ac hos & illos ſui ſolis ſplendore illuminat, & ſuarum pluuiarum inundatione fœcundat,& beneficia cõmunia non ſubtrahit, etiam malis hominibus, qui tamen ei inquantum in eis eſt inimicantur, ſed pro ſua miſericordia indiſcretè omnibus vitæ præſentis,beneficia largitur. Vbi Hierony. Noli negare quod deus nulli negat: q̃uis ſit blaſphemus & impius. Sine diſtinctione omnibus tribuamus, non quærentes cui,ſed quare demus. Vt autem dictum eſt ſuprà, orare generaliter pro inimicis, & eis benedicere,pro quanto in generalitate populi includũtur,eſt præceptũ: ſicut quòd in generali dilectione diligãtur:ſed in ſpeciali iſta facere,nõ eſt pręceptum,ſed perfectionis.

Gradus nouem ad pfectionem. Et ſciẽdum quòd Chryſoſtomus ponit nouem gradus,ſecundum acceſſum ad perfectionẽ mandati hui⁹. Vnde ait: Vidiſti nẽpe quãtis ad perfectionem gradib⁹ aſcẽdit: & quẽadmodũ nos in ipſum veritatis cacumẽ ſtatuit:& paulatim in ipſum cœlũ reducit. Primus gradus eſt,nequaq̃ ad lędẽdum priorẽ venire. Se-

G cundus, vt non amplius referat, quàm quod à lædente sustinuit. Tertius, ne læsus faciat illa quæ passus est: sed quiescat. Quartus, vt etiã prębeat seipsum ad iniuriam sustinendam. Quintus, vt etiam ad maiora se prębeat, q̃ vult esse qui fecit. Sextus, non odisse eũ à quo ista perpetitur. Septimus, etiam diligere lędentem. Octauus, beneficijs eum libẽter afficere. Nonus, etiam deum pro aduersario deprecari. Perspexisti celsitudinem philosophiæ: & idcirco tam claro digna est præmio: quia tam magno est subiecta pręcepto. Nã & pręmium illi, tale proponit, quale priorum omnino nulli: vt scilicet fierẽt similes dei, prout tamen hominibus id esse possibile est. Igitur bene faciendum est omnibus: quia vt dicit Seneca, nemo non cùm alteri prodest, sibi profuit. Quia verò perfectio dilectionis, vltra dilectionẽ inimicorum, non potest procedere: ideo postquam præcepit inimicos diligere, consequenter subiungit: Estote ergo vos perfecti, sicut & pater cœlestis perfectus est: quæ est lex amoris conseruando: vt quæratis etiã inimicis prodesse: quod deum facere manifestum est: qui beneficia largitur etiam malis hominib⁹:

Prodesse omnibus.

Filios & similes dei fieri summum pręmium est.

H sic quod propter eorum malitiam, non deserit beneficentiam circa ipsos: ita nec vos circa inimicos. Nam secũdum Chrysostomum, sicut filij carnales similant patres, in aliquo corporis signo: ita filij spirituales, deũ in sanctitate; & nihil nos deo ita assimilat, sicut iniusta facientibus ignoscere, & pro eis orare. Et arguit hoc exemplo publicanorum & infidelium, qui suos amicos diligunt, & eis benefaciũt. Si ergo supra ipsos mercedem beatitudinis volumus habere: debemus plus propter deum facere, dilectionem etiam ad inimicos extẽdendo. Si enim diligitis, inquit, tantũ eos qui vos diligũt: quam mercedem habebitis? hac scilicet de causa à deo in æterna vita? quasi diceret nullam. De his enim dici potest, Recepistis mercedem vestram. Talis nanque dilectio, est naturalis: & non procedit de charitate, quæ se extẽdit ad omnes homines, & ideo non est meritoria. Sed tamen hæc oportet facere, & illa non omittere. Diligere enim diligentes, est naturæ: diligere non diligentes, est gratiæ: non diligere diligẽtes, est peruersitatis maxime: non diligere non diligẽtes, est imperfectio-

I nis humanę. Et si salutaueritis fratres vestros tãtum: qui aliqua affinitate iuncti sunt vobis, id est salutem eis optaueritis: ac charitatis & dilectionis affectum eis ostenderitis: quid amplius, scilicet quantum ad perfectionem, facietis? Et si bene feceritis tantum, his qui vobis bene faciunt, quod est debiti naturalis, ex accepto beneficio: quæ vobis est gratia, id est quod meritum gratiæ apud deũ? quasi diceret nullum. Nam publicani & ethnici, id est peccatores & gentiles hoc faciunt. Publicani, qui publica vectigalia exigunt: à Publio rege Romanorũ nomen traxisse dicuntur. Ethnici verò, ab ethnos Græcè, quod gens Latinè est, vocantur: qui tales sunt vt fuerunt geniti, scilicet sub peccato. [Et si mutuum dederitis his à quib⁹ speratis recipere: quæ gratia vobis] scilicet apud deum? quasi diceret, nulla. Nam, vt dicit glosa, ex hoc solo quod speratis recipere, nõ pro deo datis. Vnde de talibus dici potest, Receperunt mercedẽ suam: quia spe retributionis humanæ mutuant. [Nam & peccatores] qui gratiam dei non habẽt,

Publicani.

Ethnici.

peccatoribus fœnerantur, id est mutuum dant: vt K æqualia, non vltra sortem, recipiant. Ex quo patet, quòd plusquam peccatores sunt qui mutuant, vt cum vsura recipiãt. Quasi diceret, secundum Bedam, Si tales inter se natura duce norũt esse benefici, quanto vobis gradus professionis eximior necesse est, vt cura virtutis sit vberior: quatenus etiam non amantes charitatis sinu amplectamini. Vnde Chrysostomus: Quonam igitur digni supplicio sumus, qui cùm ad similitudinem dei, vitam nostrã informare iubemur: forsitan nec gentilibus quidẽ inuenimur ęquales. Et iterum: Sed si nos in his nec publicanis, nec gentilibus, meliores efficimur: nonne lugendi & plangendi sumus. Quinimò intantũ longè sumus à diligendis inimicis: vt nec amicis quidẽ charitatis vicem reddamus: sed econtrario odio habeamus etiam diligentes: in quo non solum gentilibus & publicanis nequaquam differimus, sed multo etiam inferiores existimus. Christus etiam non solum vult nos ignoscere delinquentibus: sed vt etiam amemus eos, & oremus pro ipsis. Nam si tantummodo non L

Publicanis & ethnicis præstare debemus.

lædas eum qui te læsit: auertis te tamen ab eo: nec libenter eũ videas: manet sine dubio vulnus in pectore, & dolor augescit in corde. Nunquid tu ita vis tibi propitium fieri deum: vt non te quidẽ lædat: auertat se tamen abs te, & peccatorum tuorũ memoriam teneat, & videre te nolit? Igitur qualem vis erga te esse deum cùm delictorum veniã poscis: talem te exhibere debes his qui deliquerũt in te. hæc Chrysosto. Intellige quòd quando ista fiunt ex naturali affectione: quæ potest procedere ex causa vtili aut delectabili, & ex causa honesti: & per habitum moralis amicitiæ: sic nõ sunt meritoria vitæ æternæ. Sed quando ista procedunt ex habitu charitatis: tunc sunt meritoria, ac principium & ratio merendi ad deum: quæ sola diuidit inter filios regni & perditionis. Diligere enim propter amorem reciprocum, naturę est debitum. Diligere propter beneficium acceptum, vel speratum, est mercenarium. Diligere propter mutuę familiaritatis oblectamentum, est malum. Diligere propter peccati consensum, est malignum. Diligere propter opus bonum, est gratuitum. Qui e-

Auerti prohibemur.

Dilectio quę ad vitam æternã prodest.

Dilectio multiplex

nim diligit proximum, aut quia bonus est, aut vt M bonus sit, aut quia eiusdem corporis membra, & eiusdem patris filij sumus, vere diligere dicitur. Talis enim amor, spiritualis est: & ideo indeficiẽs. Carnalis enim amor citò dilabitur, sicut & ipsa caro: quali videlicet amore Publicani & Ethnici se inuicem diligunt, in quibus est natura sine gratia, & tantum diligentes se diligunt: statim enim vt se ab alijs non diligi intelligunt, ipsi quoque alios non diligunt. Nos ergo omnes diligere, omnium salutẽ quærere, omnibus bene facere, & charitatis affectum ostendere debemus: non quærentes cui, sed quare ista faciamus. Sic enim augetur amor: & concordia crescit. Ista itaque debent fieri, non in spe retributionis humanæ, sed diuinæ. Sicut enim de⁹ est omnis boni principiũ, sic vult esse & finis. Ego sum, inquit, alpha & ω. principiũ & finis. Vnde Augu. Qui amicum propter commodum quodlibet amat, non amicum conuincitur amare, sed cõmodum. Et ideo deus, quo nihil est maius aut meli⁹, propter quod diligat. ꝓpter se ipsum perfectè diligitur. Si verò saltem propter

Alpha & ω. Apoca. 21. & 22.

Deus amãdus propter se & gratis.

illa

A illa quæ præſtat, amatur, non vtique gratis amatur: quia iam illud propter quod diligit ei, quod dictu quoq; nefas eſt, antefertur. Et iterum: Gratis deus ametur: vt operis quo illi miniſtrat, precium ſit eſſe cũ illo. Nihil enim debem⁹ pro amore Ieſu quærere, niſi eius ſuauem præſentiam. hęc Augu. Vnde Bernar. Non ſine præmio diligitur deus: etſi abſq; pręmij intuitu ſit diligendus. Verus amator præmium non quærit, ſed meretur. hæc Bernar. Amemus ergo aduerſarios noſtros, & nihilominus eis beneficia præſtemus: vt ſimus perfecti, pro modulo noſtro, perfectione gratię: ſicut & pater noſter cœleſtis perfect⁹ eſt, perfectione naturæ: quoniam perfectus dominus, bonos & perfectos vult habere fideles. Simus interim perfecti, ſaltem perfectione ſufficiẽtiæ, quę eſt in dei & proximi charitate: & nitamur ad cumulũ perfectionis ſupererogationis. quæ eſt diligere inimicos, & orare pro eis, ſicut fecit Chriſt⁹. Vñ Chryſo. Non tantum lædimur ab iniquis, quando nocemur ab ipſis, quantum per malitiam eorum, cõſtantia bonitatis, à ſuo propoſito victa receſſerit.

Præmium qui nõ quę rit amãdo, meretur.

B Ne igitur odio habeas facientem tibi mala, & ne maledicas vexanti, ſed magis ama, quaſi multorũ tibi conciliatorem bonorũ, teq; ad ampliſſimum honorem lædendo ducentem. Alioquin & laborem ſuſtinuiſti, fructu autem priuatus es, & iacturam quidem feres, mercedem autẽ perdes. Quod certè extremæ oĩno dementiæ eſt: vt aliqui cùm maiora perpeſſi ſunt, nequaquam minora ſuſtineant. Et quemadmodum inquies fieri iſta poſſibile eſt. Vidiſti deum hominem factum, & couſq; pro tua deſcendentẽ ſalute, tantaq; propter te eſſe perpeſſum: & adhuc inquiris aut dubitas, quẽadmodũ poſſibile ſit iniurias donare conſeruis? Sed tu plurimum lęſus es. Verùm quid tale perpeſſus es, quale tuus, imo omnium dominus? Si autem omnino nimis lęſus es: idcirco maximè beneficiũ refer nocenti: vt & tibi ipſi clariorem facias coronam, & fratrẽ à periculo grauiſſimi languoris abſoluas. hæc Chryſoſtomus.

Poſſibilitatis amandi inimici, exẽplũ eſt Chriſtus.

Oratio.

C DOmine Ieſu Chriſte, mitiſſime & totius humilitatis & patientię magiſter: da mihi ſeruorum vltimo & ſimplici: vt me humilem & alijs inferiorem conſtituens ab omnibus contemni cupiam, & conculcari, iniuriaſq; in corpore vel rebus patiẽter ſuſtinens: animum paratum ad plura ſuſtinenda habeam, ac omni petenti in corporalibus & ſpiritualibus pro poſſe ſubueniam. Concede etiam, vt non ſolum amicos, ſed & inimicos me corde, ore, vel opere, perſequẽtes ecõtra valeã diligere, eiſq; benefacere & benedicere, ac pro eis orare: vt inter filios & electos tuos, merear tua gratia numerari. Amen.

De laude humana in bonis operibus non quærenda. Caput. XXXVI.

POſt hæc magnæ perfectionis verba docet, ne de bonis operibus inaniter glorientur: quia valde difficile eſt, vt in eis vana gloria totaliter euitetur. Vnde ait: [Attendite] id eſt diligenter conſiderate, & attenti ac cauti eſtote, ſcilicet contra inſidias ſuperbiæ: quia etiam bonis operibus inſidiatur, vt faciat ea perire [ne iuſtitiã

Matth. 6.

D veſtram] id eſt opera iuſtitiæ, ſcilicet opera bona de genere, quæcunq; fuerint illa: quia omnia continetur ſub iuſtitia generaliter dicta: [faciatis coram hominibus] eo ſcilicet fine [vt videamini ab eis] id eſt propter laudem humanam, & fauorẽm mundi, non propter gloriam dei, nec propter ædificationem proximi: alioquin mercedem non habebitis apud deum, cuius amore non feciſtis. Ille enim debet mercedem dare, cuius mandato mouetur operarius vel amore. Niſi ergo deus ſingulariter ſit in cauſa, non operis mercedem, ſed fallacię ſupplicium apud deum habebunt: quia hic ab humano ore, mercedem, ſcilicet leuem auram fauoris recipere voluerunt. Ab his tamen dũtaxat acceperunt, à quibus eam concupierunt. Ex quo enim intentio fertur ad homines tantum, non eſt aliquid à deo iuſtè expectandum: quia non virtus ſed cauſa virtutis, mercedẽ habet apud deũ. Hoc igitur deputatur eis pro mercede, cui⁹ amore fecerunt, ſcilicet laus humana, quam quæſierunt. Et non ſolum vera mercede, ob prauam intẽtionem euacuãtur: ſed & nihilomin⁹ pro inani gloria, quę

Mercedẽ vnde petas.

E ſiue pręcedat opus, ſiue ſequatur, ſemper mortale peccatum eſt, pœnam æternam merẽtur. Minuitur etiam probitas conſcientię, ex famę mercede. Vnde Boetius: Minuit ſe probitatis conſcientiæ ſecretum: quotiens oſtendendo quis fructum recipit famæ præcium. Et ideo, vt idem Boëtius dicit, ſapiẽs bonum ſuum, non populari rumore, ſed conſcientię veritate metitur. Et conſidera quòd vt ait Chryſo. non ſolũ nõ oſtẽdi iubet, ſed & ſtudere latere. Neq; enim eſt æquale nõ ſtudere apparere, & ſtudere latere. Per hoc tamen non prohibẽtur opera bona fieri coram hominibus, ad dei gloriam, & proximi ædificationem: quia hoc eſt bonum & meritorium apud deum. Sed vt dicit Gregorius, valde perfectorum eſt, ſic oſtẽſo opere gloriam autoris quærere, vt de illata laude neſciat priuata exultatione gaudere: quoniã infirmi, quia perfectè contemnendo non ſuperant, reſtat neceſſe eſt, vt bonum quod operantur, abſcondant.

Glorię inanis malũ.

Bona opera palã fiãt ad laudem dei.

F Deinde poſtquam generaliter iuſtitiam nominauit, nunc conſequẽter per partes exequitur: & ſpecialiter prohibet in eleemoſyna, & oratione, ac ieiunio, vanã gloriã quæri: quia hæc tria præcipuè cõſueuit inanis gloria comitari. Hęc ſunt tria ſatiſfactionis opera, ſcilicet eleemoſyna cõtra peccatum in proximum, oratio contra peccatũ in deũ, ieiunium contra peccatum in ſemetipſum. Hæc etiam tria, valent cõtra tres radices peccatorum: ſcilicet contra tria mala quę in mũdo ſunt. Eleemoſyna enim, eſt iuſtitia, contra concupiſcẽtiam oculorum. Oratio, contra ſuperbiam vitæ. Ieiunium contra concupiſcentiam carnis. Ait ergo [cùm facis eleemoſynam] corporalem ſcilicet vel ſpiritualem [noli ante te tuba canere, ſicut faciũt hypocritę] id eſt noli eam facere in manifeſtatione, & velle innoteſcere, vt glorieris in laude tua: ſicut ille apertum dat ſignũ, qui canit tuba. Non eſt ingrata deo eleemoſyna quæ videtur: ſed quæ ideo fit vt videatur. Et quia tales principaliter intendunt honorem vanum & tranſitorium: ideo amittũt verũ & ętern um. Vnde ſequitur: [Amen dico vobis, receperũt mercedẽ ſuã] ſcilicet gloriã humanã, quã quærebãt pro dono eleemoſynę: ſed pœna expectatur, pro mala intẽtione. Ita ergo faciunt

Eleemoſyna, ieiuniũ, & oratio.

G ciunt hypocritæ. [Te autem faciente eleemosy-
nam] quod est opus de genere bonorum, [nesciat
sinistra tua] & intẽtio peruersa, [quod faciat dex-
tera tua] & intentio sancta. Sinistra est appetitio
& delectatio laudis humanæ, vel commodi terre-
ni: dextera autem, intentio implendi pręcepta di-
uina, seu amor dei, & cœlestis præmij. Est ergo
sensus, non se immisceat intentio alicuius praui-
tatis: dum præcepta dei implere satagis. Et expo
nit quod dixit, nesciat: illud enim nescitur, quod
in abscondito est: & ideo dicit [vt sit eleemosyna
tua in abscõdito] sit scilicet secundum rationem
intentionis, etsi non secũdum rationem operatio-
nis. Sit in abscondito & secreto mentis, id est in
ipsa bona conscientia, quæ humanis demonstrari
non potest oculis. Sufficit tibi ad promerendum
præmium, qui solus conscientiæ inspector est. Et
hoc est quod subdit: [Et pater tuus] scilicet deus,
qui est pater omnium per creationem, & iustorũ
per gratiæ adoptionem [qui videt in abscondito]
quia ipse solus videt intentionem cordium [red-
det tibi] quia retribuet bonis, secũdum intentio-
H nem cordis hominibus abscõditam & occultam:
& si non in præsenti, tamen in futuro. Non ergo
si hæc sciant homines, formidãdum est: sed si hoc
animo fiant, vt fructus placẽdi hominibus in eis
expectetur, & laus humana admisceatur. In omni
enim opere nostro, nescit sinistra quid facit dexte
ra, si non amore laudis humanæ, sed dei amore &
iustitiæ id agamus. Et ideo siue in synagogis, si-
ue in vicis & plateis, eleemosynam, vel aliud opus
bonum quis faciat: in abscõdito tamen facit: qui-
cunque hoc faciens, non ab hominibus sed à deo
videri desiderat. Econtra verò, qui in abscondito
facit, & videri cupiens laudem ex hoc, & gloriam
quærit: non in abscondito quidem facit: quoniam
absconditum non vult esse quod facit, tantumq́
ei valet, ac si in publico fieret. Vnde Chryso. Po-
test enim aliquis coram hominib⁹ eleemosynam
facere: nec tamen ad hoc facere, vt eam hominum
oculis ostentet: & aliquis, non coram hominib⁹ fa
ciens: eo tamen animo facere, vt se id facientem
optet videri. Propter quod nõ factum ipsum, sed
voluntatem, aut coronat, aut punit: nec fini ope-
I ris, sed voluntati operantis, mercedem damnúve
decernit. Non igitur tantũmodo dedisse eleemo-
synã, sed quẽadmodũ oportet dedisse, virtutis est,
hæc Chryso. Similiter in oratione, docet nos fu-
gere vanã gloriã: vt non ores in publico, ad mani-
festationem, vt videaris ab hominib⁹: sicut faciũt
hypocritæ: qui, vt dicit Chryso. non intẽdũt exau
diri, sed videri. Et quia intentionem habent per-
uersam: ideo dãnosam subdit sequelam [quia re-
ceperunt mercedem suam] scilicet laudem transi
toriam, sed tandem recipient pœnam æternam.
Argumentum habes ex hoc, quòd cùm vana glo-
ria sit mortale peccatũ: ideo omne opus ex vana
gloria factum, est mortale reputandum: quia pro
eo, pœna infligitur æterna. Ita ergo faciunt hypo
critę. [Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculũ
tuum] id est in locum secretum [& clauso ostio]
ne veniat multitudo, impediens eleuationem mẽ
tis, & auertẽs te à proposito [ora patrem tuũ] cœ-
lestem [in abscõdito.] Et est sensus secũdum Re-
mi. Sufficiat tibi vt ille solus nouerit tuã oratio-
nem, qui omnium corda nouit occulta: quia ipse
qui est inspector, erit exauditor. [Et pater tuus] K
cuius honorem debes intendere [qui videt in abs-
condito, reddet tibi] fructum orationis in aperto,
secundum Chryso. Qui sic orat secretò, vt ab ho
minibus absconse orare videatur, non deum aspi-
cit, sed homines. Et ideo quãtum ad propositum
suũ in synagogis orat: ac etiam sic dupliciter lau-
datur, & quia orat, & quia absconsè orat. Cui⁹ au
tem orantis mens solũ aspicit deum, quãuis in sy
nagoga oret, tamen apud se, in secreto videt ora-
re. Orans ergo nihil nouum faciat, quod aspiciãt
homines, vel clamando, vel pectus percutiẽdo, vel
manus expandendo, hæc Chryso. Vbi sciendum
quòd duplex est oratio. Quędam publica, quę fit
à ministris ecclesiæ: & ista nõ debet fieri in occul
to, sed magis in publico, & in ecclesia coram popu
lo, quia pro tota offertur cõmunitate: & populus
in hoc cõformare se debet ministris ecclesiæ, ipsũ
deum deprecando, secundum modum congruum
& sibi possibilem. Alia est oratio priuata: & talis
magis debet fieri in secreto, duplici de causa. Vna
est, quia oratio est eleuatio mentis in deum: mens
autem citius & melius eleuatur in deum, quando L
homo est in secreto loco, & à tumultu separatus.
Alia est, ad euitationẽ vanę gloriæ, quæ de facili
insurgit in publico. Orare itaq; volẽtib⁹, salubre
dat Christus consiliũ, vt intrent in cubiculũ, sci-
licet cordis secretum: & claudant ostium, scilicet
carnales sensus, per quos exteriora improbè se in-
gerũt, & turbæ phantasmatum orantibus obstre-
punt: vt sic etiam clauso ostio mentis, & collectis
animę virib⁹, oratio spiritualis fiat in intimis cor
dis, & inde dirigatur ad deum feruentius, vbi ora-
tur pater in abscondito: quia absconditum & cu-
biculum, est secreta cordis intentio. Quantum e-
nim homo contẽnit quod est extra se, tantum po-
test se recolligere intra se: & quantum se recolli-
git intra se, tantum potest supra se ad orationem
& dei contemplationem ascendere. Deinde circa
orationem, excludit gentiliũ errorem, dicẽs: Orã-
tes autẽ, nolite multum loqui: sicut faciũt Ethni-
ci, qui putãt in multiloquio] & altiloquio, ac sua-
uiloquio suo exaudiri: & quòd ipsi ita verbis fle-
ctere queant deum, sicut orator iudicem. [Scit e-
nim pater vester cœlestis, quid opus sit vobis an- M
tequam petatis eum] quia audit præparationem
cordis singulorum. Hoc addit ad excludendum
istorum gentilium falsum intellectum, secũdum
quẽ aliquid deo notificatur de nouo: quia omnia
scit ab æterno. Non prohibet dominus in oratio-
ne multiplicationem verborum, simpliciter & ab-
solutè: quia & ipse pernoctauit in oratione, & fa-
ctus in agonia prolixius orabat: sed prohibet ne
multiloquio vtamur in oratione, eo fine & ea in-
tentione, quibus vtebantur Gentiles idololatræ:
qui triplici de causa vtebantur vocali oratione in
multiloquio facta. Prima, quia orabant dæmo-
nes, qui nescirent quid illi peterent, nisi verbis &
signo exteriori instructi essent: secreta enim cor-
dis humani, penetrare non valent. Secunda, quia
putabãt dæmonibus, quasi hominibus verbis per-
suasibilibus & multis persuadẽdum esse: & sic eos
ad miserẽdum prouocari. Tertia, quia dæmones,
quos orabant, quandoque absentes esse putabant:
& quòd per talem orationem reuocari possent.
Ista sunt mala: & ideo ab oratione fidelium re-
mouenda.

Sinistra, dextera.

In abscondito facere quid est.

Oratio hypocritarũ.

Oratio sanctorum.

Orandi modus.

Oratio duplex: publica, & secreta.

Oratio breuis cõmendatur.

Noui nihil indicatur deo.

Oratio gẽtilium, cur longa & vocalis erat.

A mouenda. Similiter autem triplex eſt cauſa, quare nos vtamur vocali oratione. Prima, vt obſequium oris, ſicut & cordis & operis deo impendamus: triplex enim ſacrificium deo debemus: ſcilicet ſacrificium cordis, oris, & operis. Secunda, vt ad memoriã reuocemus quod petere debemus, & vt ipſa vocalis oratio pigritiam noſtram excitet: quia ſi homo ſemper in ſilentio oraret, de facili obdormiret oblitus quid peteret. Tertia, vt vocali oratione proximus inſtruatur, & ad conſimile opus inuitetur. Vult autem deus vt oremus, ne quod ab eo nobis datur vile habeamus: ſed eo ipſo amplius eum adoremus, deſideremus, & ita amplius mereamur. Nec ad eum orantes fruſtra ſcienti loquimur: quia ſecundum Hiero. Non narratores, ſed rogatores ſumus: aliud eſt enim narrare ignoranti, aliud petere ſcienti. Vnde & Chryſoſt. dicit, quòd oportet orare: vt ſcilicet deum non doceas, ſed inflectas: vt familiaris efficiaris interpellationis frequentia: vt humilieris orando, vt q; peccatorum tuorum recorderis. Et notandum, quòd poſſunt multiplicari verba in oratione: vt per ſignificationem verborum deuotorum animus melius eleuetur in deum, & non ſolum mente: ſed

Oratio noſtra cur vocaliter fit. *Orationẽ cur petat dominus.* *Verba orationis multiplicari poſſunt.*

B etiam corporali voce homo eleuetur in eum: ſecundum illud: Cor meum, & caro mea exultauerunt in deum viuum, non tamen poteſt ibi dari regula certa: ſed debet homo talibus vti in oratione, quãtum percipit quòd faciunt ad deuotionis exercitationem. Si autẽ econtrariò percipiat, quòd multiplicatio verborum diſtrahat mentem eius: quia aliquando multiloquium oris, impedit deuotionem mentis: tunc debet ceſſare à verbis, & orare deum mentis affectibus. vnde ſecundum Augu. Quãdo rogamus deum, pietate opus eſt, nõ verboſitate: aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam plærunque hoc negocium plus gemitibus agitur, quàm ſermonib⁹: plus fletibus, quàm affatu. Hæc tamen intelligenda ſunt de orationibus priuatis & voluntarijs: quia orationes debitæ & publicæ debent eſſe in verbis, vt poſſint percipi ab alijs. Deinde docet fugere hypocriſim in ieiunio dicens: ⌊cùm ieiunatis,⌋ quod expedit pro tempore, ⌊nolite fieri triſtes, ſicut hy-

Pſal. 83. *Ieiuniũ hypocritarũ.*

C pocritę.⌋ Non ſolũ prohibet fieri, ſed velle: cùm dicit, nolite, in voluntate enim eſt prima radix merendi vel demerendi. Item fieri prohibet, non eſſe quia ſecundũ Chryſoſt. Sciens dominus quòd nõ poteſt eſſe hilaris qui ieiunat, nõ dixit, nolite eſſe triſtes, ſed nolite fieri. Aliud eſt enim eſſe, aliud fieri. Aſſiduũ quidẽ ieiuniũ naturaliter facit eſſe triſtẽ: qui autẽ per hypocriſim pallentes apparẽt, triſtes non ſunt: ſed fiunt ſicut hypocritæ triſtes in apparẽtia, vt ipſa vultus triſtitia ſit oſtentatio ieiunij, falſa & vana. ⌊Exterminãt enim⌋ & quaſi extra proprios terminos ponunt & adducunt, ⌊facies ſuas,⌋ ac deformãt corpora ſua habitu ſordido & ſqualido deturpant, ⌊vt pareant hominibus ieiunantes,⌋ ac ſemper videantur triſtes, & quaſi de peccatis & aliorum lugentes: oſtendunt enim quandam faciei triſtitiam, & extra ſolitum aliorum modum in vultu & veſte ſqualorem demonſtrant: vt pœnitentiæ rigorẽ ſimulent, & religioſi præ cæteris appareant, & inde laudes ab hominibus recipiant. O inſania vanitatis, nolunt eſſe quod tamẽ volũt apparere. Et propter hoc cum

Fieri & eſſe triſtẽ differunt.

aſſertione comminatur eis pœnam nõ modicam D dicens: ⌊Amen,⌋ id eſt, verè dico vobis, ⌊quia receperunt mercedem ſuam⌋ ſcilicet laudem hominum quam quærebant: & in futuro recipient pro ſimulatione damnationem, quam non timebant. Et ſignanter dicit receperunt, non recipiunt: quia talis laus adeo breuis eſt, quòd quaſi nihil de præſenti habet. Vnde in Iob: Laus impiorum breuis, & gaudium hypocritæ inſtar puncti. Non ergo prohibet dominus triſtitiam pœnitentię pro peccatis: ſed triſtitiã fictam pro laudibus conſequendis, nec prohibet videri ieiunantes: ſed hoc non appetere propter hominũ fauores: quia nõ virtus vetatur: ſed mẽs ficta reprobatur. Vnde Chryſo. Si ergo qui ieiunat, & triſtẽ ſe facit hypocrita eſt, quantomagis iniquior eſt qui non ieiunat: ſed argumentis quibuſdam in facie ſua pingit venalem pallorẽ, quaſi ieiunij ſignum. Deinde ſubdit modum ieiunãdi debitum, ⌊Tu autem cùm ieiunas,⌋ non ſcilicet imiteris hypocritas: ſed ⌊vnge caput tuum, & faciem tuam laua.⌋ Q uia ridiculũ eſſet caput oleo, ad literam, vngere: ideo ſecundũ Hieronymum, Accipitur metaphoricè à Palæſtinis, qui in feſtis ſolebant hoc facere: vt quando ieiu-

Laus hypocritarum. Iob. 20. *Ieiunium bonorum.* *Vngere caput.*

E namus lętos nos & feſtiuos eſſe monſtremus, ⌊vnge ergo caput tuum,⌋ id eſt, hilarem te exhibe, ⌊& faciem tuam laua,⌋ ad literam ne ſordidus appareas. Duo dicit contra duo, vnge oleo lætitiæ, cõtra triſtitiam hypocritarum. Laua aqua munditiæ, contra exterminationem facierum. Vel ſecũdum duas partes iuſtitiæ laua faciem internam, id eſt, conſcientiam à malo per confeſſionem tergendo, vt munda ſit ante deum: ſicut enim in cõſpectu hominum gratioſa eſt facies pulchra, ſic in oculis dei pręcioſa eſt cõſcientia munda, & vnge caput, id eſt, mentem ſeu rationem quę in anima præeminet, ac cogitationes & cætera hominis regit in bono per deuotionem gaudendo, vt in ieiunio hilarem animum exhibeas deo: ſpiritualis enim hilaritas in ieiunio, ſicut in eleemoſyna eſt neceſſaria: quia ſicut deus diligit hilarem datorẽ, ſic & hilarem ieiunantem. Vbi Auguſti. Intelligendum eſt, hoc præceptũ ad interiorem hominẽ pertinere. Vngere ergo caput, ad lætitiam pertinet: lauare autem faciem, ad munditiam. Et ideo

Lauare faciem.

F caput vnguntqui lætantur interius mente, atque ratione. Et hoc faciat qui non foris quærit lætitiam, vt de laudibus hominum gaudeat. Ita enim & faciem lauabit, id eſt, cor mundabit quo viſurus eſt deum nõ pro interpoſito velamine propter infirmitatem contractam de ſordibus. vel ſecundum Chryſoſto. Vnge caput, id eſt, Chriſtũ, oleo miſericordiæ, ſcilicet pauperes recipiendo: laua faciem, id eſt, intentionem, propter deum hoc faciendo. Et ſubdit, remouens intentionẽ prauam, ⌊ne videaris hominib⁹,⌋ id eſt, ob laudem & gloriã hominum quęrendam ieiunare: ſed patri tuo cœleſti, cuius gloriam tantum debes in operibus tuis quęrere, qui eſt in abſcondito cordium quia ſcrutatur renes & corda hominum: vel in abſcondito remunerationum, quas abſcondit timẽtibus eum: vel quia deus in vita præſenti non poteſt à nobis videri, licẽt præſens ſit vbiq;. ⌊Et pater tuus,⌋ qui non obliuiſcitur prolem ſuam, ⌊qui videt in abſcondito,⌋ id eſt, approbat rectam, & ſecretam intentionem, ⌊reddet tibi,⌋ talis ieiunij mercedem: quia

Pſal. 7.

Sapien.10. quia reddet deus mercedem laborum sanctorum
G suorum. Vbi Remigius: Sufficit enim tibi: vt qui
est inspector conscientiæ, sit etiam remunerator.
De vtilitate autem & fructu ieiunij, sic dicit Au-
Ieiunij fructus. gustinus: Ieiunium purgat mentem, subleuat sen-
sum, carnem spiritui subijcit, cor facit contritum
& humiliatum, cōcupiscentiæ nebulas dispergit†
†castitatis libidinem extinguit, charitatis† lumen accendit.
Hic secundum August. animaduertendum est,
Iactātia in sordidis. non solum esse iactantiam in corporum & rerum
corporearū nitore atque pompa: sed etiam in ipsis
sordibus & squalore: & hoc eò periculosius est, quo
sub nomine seruitutis dei decipit: quę tamē ex cæ
Mediū tenendū est. teris operib⁹ cognosci potest. Et ideo medium est
tenendum: quia nec nitor, nec squalor nimius de-
Virt⁹ propter deū. cet Christianum. Ex præmissis etiam perpende:
quòd virtutes propter se & deum, non propter ho
mines sunt appetēdæ. Vnde Chrysostomus: Non
paruus autem fructus est, humanam gloriam cō-
temnere: per hoc enim aliquis à graui seruitute
liberatur, & proprius virtutis operator efficitur,
H eam amans nō propter alios: sed propter seipsam.
Oratio est auicula aus treta. Notāter verò orationi eleemosynam & ieiunium
adiungit: quia oratio est quędam auicula quæ pe-
netrat cœlum, & habet duas alas: scilicet eleemo-
synam, & ieiunium: & ideo primò agit de eleemo-
syna, & vltimo de ieiunio, & medio loco de ora-
tione: quia ipsa oratio his quasi duabus pennis à
dextris, & à sinistris subleuata penetrat cœlum, &
ipsa quasi volando peruenit ad deum. Vnde in
Tobiæ.12. Tobia: Bona est oratio cum ieiunio & eleemosy-
Laus humana vitāda est in omnibus. na. In omnibus ergo nostris operibus humanam
laudem fugere debemus: quia vt dicit Boëtius:
Sapiens bonum suum non populari rumore, sed
conscientiæ veritate metitur. Non solum autem
in operibus: sed etiam in ocio laus humana est fu-
Ociū ambitiosum vitandum. gienda. Vnde Seneca: Absconde te in ocio: sed &
ipsum ocium absconde. Non inscribas tibi philo-
sophiam, aliud proposito tuo nomen impone: va-
litudinem imbecillitatē vocato & desidiam. Glo-
riari in ocio, ambitio est. Animalia quædam in-
ueniri possunt, quæ vestigia circa ipsum confun-
I dunt cubile: idem tibi faciendum est, alioquin nō
deerunt qui persequantur. Optimum est, non ia-
ctare ocium suum. Ille se abscondit, ille clausus
est, ille multis annis non transit domus suæ limē.
Conuocat turbam, quisquis ocio suo aliquam fa-
bulam imposuit. Cùm secesseris nō est hoc agen-
dum, vt de te homines loquantur: sed vt ipse tecū
loquaris. Quid in ocio facis. Vlcus meum curo.
Si ostenderem tibi pedem turgidum, liuidam ma
num: ac contracti cruris aridos neruos, permitte-
res me vno loco iacere & fouere morbum: ma-
jus malum est hoc quod nō possum tibi ostende-
re. Nolo me laudes, nolo dicas: O magnum virū,
contempsit omnia: & damnatis humanæ vitæ fu-
roribus fugit. Nihil damnaui nisi me, nō est quod
proficiendi causa venire ad me velis. Erras qui
hinc auxilij aliquid speras. Nō medicus, sed æger
hic habitat. Malo illa cùm discesseris dicas: Ego
istum beatum hominem putabam & eruditum.
Erexeram aures, destitutus sum. Nil vidi, nil
audiui quod concupiscerem, ad quod reuerterer.
Si hæc sentis, si hæc loqueris aliquid per profe-
ctum est. Maloq ignoscas ocio meo quàm inui-
deas, hæc Seneca.

Oratio. K

DOmine Iesu Christe, qui nobis in omni-
bus operibus tuis humilitatis exemplum
ostendisti: ac vanam & inanem gloriam
fugere docuisti, custodi me quæso intus
& foris contra insidias superbiæ: vt nullus pateat
locus inimicis animæ meæ, & da mihi vt in elee-
mosyna, oratione, ieiunio, & in cunctis bonis ope-
ribus laudem humanam, & mundi fauorem non
quæram: sed purè propter dei gloriam, & proximi
ædificationem ea faciam, nec de eis vnquam ina-
niter gloriari præsumam: ne mercedem hic reci-
piens, in futuro vera mercede merear euacuari, &
nihilominus pœnis æternis deputari: Amen.

De oratione dominica. Caput. XXXVII.

INter cætera autem quæ de oratione
dicuntur, oratio dominica interseri- Matt.6.
tur, quæ multis ex causis orationi- Oratio dominica excellit.
bus cęteris antecellit, scilicet autho-
ritate doctoris, quia ipsius saluatoris
ore prolata fuit: breuitate sermonis, quia facilè di-
citur, & citò profertur: sufficientia petitionum, L
quia vtriusque vitę continet necessaria: & fœcun-
ditate mysteriorum, quia immensa cōtinet sacra-
menta. Vnde Chrysostomus: Dominus sub com- Orationis dominicæ excellētia & sufficientia.
pendio verborum formam orandi tradens disci-
pulis, & summam & sufficientiam omnium petē-
dorum, tum beatitudinum: tum donorum om-
nium, videlicet ad vitam præsentem & futuram
pertinentium complectitur. In hac orationis for-
mula breuis paucitate verborum: sed sufficiens
continentia omnium petendorum, omni oratione
spiritualioris & sanctioris: quia ex ore altissimi
processit: quia petuntur & includuntur quæ in o-
mnibus alijs orationibus continentur. O quàm
fidelis hæc & beata nobis oratio est: cuius ordinē
nobis doctor vitæ, ac magister cœlestis instituit:
quàm beati etiam nos esse possumus, si huius ora-
tionis dominicæ verba non tantum officio oris:
sed etiam fidelissimæ conuersationis actu serue-
mus. Hanc itaq; formam dominus discipulis suis
ad spem salutis humanæ orandi cōstituit, vniuer-
sa igitur quæ fidei ac saluti nostræ sunt necessa- M
ria in hac breuitate orationis dominicæ cōtinen-
tur, hęc Chrysosto. De sufficientia quoque istius
orationis benedictę: sic dicit August. Quæcunq;
alia verba dicamus, quæ affectus orantis format:
nil aliud dicimus, quàm quod in ista oratione do-
minica positū est, si rectè & congruenter oramus.
Et si per omnia pręcationum sanctarū verba dis-
curras, nihil inuenies quod in ista oratione do-
minica non contineatur: quisquis autem id dicit
quod ad istam euangelicam pręcem pertinere nō
possit, carnaliter orat: quod nescio quomodo non
dicatur illicitè, quando renatos dominus non nisi
spiritualiter docet orare. hæc Augu. Cypria. etiā
de oratione dominica dicit, quod Christus in ista
oratione magisterio suo omnē præcem nostrā sa-
lutari sermone breuiauit. Quare autē hęc oratio Orationis dominicæ breuitatis causæ.
tam breuis est, & tā pauca verba cōplectitur: pos-
sunt assignari septē rationes. Prima, vt citius ad-
discatur. Secūda, vt melius retineatur. Tertia, vt
nullus de eius ignorantia excusetur. Quarta, vt
frequentius dicatur. Quinta, vt tedium in di-
cendo remoueatur. Sexta, vt fiducia citó impe-
trandi tribuatur. Septima, vt in deuotione metis
non in

A non in multiplicatione verborum virtus orationis esse ostēdatur. Omnes verò petitiones sub septenario numero comprehenduntur: quia septenarius est numerus vniuersitatis,& vniuersitas omnium rectè desiderabilium in his comprehenditur petitionibus: ideo rationabiliter omnes petitiones sub septenario est complexus. Habet ergo hæc oratio dominica, octo partes. Prima est,captatio beniuolentiæ,quam sequuntur septem petitiones. Captatur autem beniuolētia tripliciter: ex parte rogati, quia pater, cuius filij sumus per fidem:ex parte rogantium, quia noster,nobis datus per charitatē:ex parte assessorum rogati,quia [in cœlis]est, id est, in sanctis,quorum auxilio erigimur per spem. Dicamus ergo.[Pater]in quem credimus,[noster] quem diligimus,[qui es in cœlis,]de quibus speramus,hæc enim tria faciunt orationem dignam:scilicet motus fidei,charitatis, & spei.Ipse quidem dominus dicitur pater noster tripliciter, secundum triplex esse quod ab eo accepimus:scilicet naturæ,gratiæ & gloriæ. Esse naturæ dedit nobis in creatione: esse gratiæ, in recreatione,seu redemptione:& esse gloriæ, in regni

Septem petitiones orationis dominicæ.

Partes octo.

Captatio beniuolētiæ.

Pater noster dr̄ est. Esse triplex.

B comitatione. Dicitur ergo pater omnium generaliter ratione creationis: sed fidelium specialiter, ratione adoptionis: nomine autem patris intelligitur hic tota trinitas: scilicet pater,filius,& spiritus sanctus. O quanta fiducia & fiducialis audacia, quòd factura factorem, creatura creatorem, homo deum patrē audeat nuncupare? Quis vnquā ausus est in veteri lege talia præsumere? Nemo vtique. Quia secundum glo.deus antiquis vt seruis dicebatur dominus: nunc dicitur pater,cui non timore, sed amore seruimus. Vnde & Augu. Nunquam inuenitur præceptum populo Israel, vt diceret pater noster: sed est eis insinuatus tanquam dominus seruis. Nos verò per sanguinem domini Iesu filij adoptionis effecti, cōfidenter clamamus, Abba pater. Et iterum: Quo nomine & charitas excitatur. Quid enim charius filijs esse debet q̄ pater? & supplex affectus, cùm homines dicunt, pater noster. Et quædam præsumptio impetrandi,qua petituri sumus. Quid enim nō det

Pater pro trinitate.

Pater noster iam dicitus deus.

Roma.8.

C iam filijs petētibus,cùm hoc ipse antè dederit, vt filij essent? Postremò quanta cura animum tangit, vt qui dicit, pater noster, tanto patre non sit indignus. Admonentur hic etiam diuites,vel genere nobiles,secundum seculum: cùm Christiani facti fuerint, non superbire aduersus pauperes & ignobiles,quoniā simul dicunt pater noster:quod non possunt verè ac piè dicere, nisi se fratres esse cognoscant. Hæc Augusti. Vnde & Chrysosto. Quanta domini circa nos dilectio, quanta misericordia eius & pietas:quę nobis tantæ gratiæ munus indulsit, vt licenter dominum ac deum nostrum serui patrē dicere audeamus,quo vocabulo non iam tantum seruos, sed etiā filios dei esse demonstrat: quia ergo tanti muneris gratiam consecuti sumus, quasi filij dei agere & cōuersari debemus:vt id nos esse quod dicimur spirituali actu probemus, ne aliter agentes quàm dei filios conuenit, rei sub vsurpatione tanti nominis teneamur. Docet autem & generalem pro fratribus facere orationem:nō enim dicit,pater meus,sed pater noster,vt pro communi, scilicet corpore præcem fundas:& vbique nō tam propria commoda,

Orandum est pro omnibus.

quàm proximorū requiras. Ab hoc autem & inimicitias interimit, & superbiam reprimit, & inuidiam repellit,& matrem bonorū omnium charitatem introducit, & humanarū rerum inæqualitatem prorsus excludit, & mutuam regis cum paupere æqualitatem honoris ostendit: si tamen in maximis & ad æternam gloriam necessarijs cōmunione sociemur. Cunctis enim vnam atq; eandem nobilitatem donauit deus, cùm dignatus est pater omnium vocari. Hæc Chrysost. Admonemur hic ad fraternam vnionem & dilectionem: sicut geniti ab vno patre cœlesti per gratiā, ab vno etiam terreno per naturam plasmato & creato à summo patre cœlesti,omnes etiam de eodem luto formati: ne simus elati,quasi alij alijs clarioribus sint orti natalibus. Per cœlos autem intelliguntur sancti & iusti,qui templū dei sunt: quia in eis tanq̄ in tēplo suo deus habitat. Nam licet deus sit in omnib⁹,per diuinitatis præsentiā:est tamē speciali modo in iustis per inhabitantem gratiam:& specialissimè excellentia eius relucet in beatis per gloriam. Vnde Augusti. Rectè intelligitur quod dictum est,[pater noster qui es in cœlis,]in cordi-

D

Nobilitas & generositas omnibus vna data.

Cœli pro sanctis.

E bus iustorum esse dictum tanquam in templo sancto suo. Simul etiam vt qui orat,in se quoque ipso velit habitare quē inuocat. Et cùm hoc affectat, teneat iustitiam, quo munere inuitatur ad inhabitandum animum deus. Hæc Augusti. Vel [qui es in cœlis,]id ēst, in secreto tuæ maiestatis,quæ adhuc celatur nobis:secundum illud Esaiæ: Verè tu es deus absc̄ōditus. In quo admonemur & sanctos imitari in cōuersatione,ac secreta & abscondita petere. Vel in cœlis,id est, in illa cœlesti regione æternæ beatitudinis: vt commorationē vitæ præsentis velut peregrinam, & à patre nostro nos separantem,horrentes,ad regionem in qua patrem nostrum commorari fatemur, summo desiderio properemus, & ad illam tanquam ad patriā totam nostram intentionem figamus. Admonemur etiā vt nihil admittam⁹ eiusmodi,quod hæreditate paterna nos priuet. Et per hoc quòd dicitur esse in cœlis,non excluditur quin sit vbique & in omnibus locis: quamuis enim vbiq; sit totus essentialiter,præsentialiter,& potentialiter: tamē

Esa.45.

De⁹ vbiq; est.

F dicit de eo [qui es in cœlis,] vt innuat quòd cœlestis pater cœlestes vult habere filios:& ideo,vt ait Chrysost. erubescant se terrenis rebus substernere, qui patrem habent in cœlis. Item vt orantes cœlestia petamus: & vt in cœlis hæreditatem filiorum dei cogitemus. Item,quia in cœlis magis relucet suæ diuinæ operationis potestas & virtus, præcipuè & potius dicitur esse ibi quàm alibi: sicut anima vbique est in corpore, intensius tamen dicitur esse in corde. Vel secundum alios etiam dicitur esse in capite: quia ibi nobiles suæ operationes magis videntur apparere. Iam nunc quæ sunt appetenda, videamus. Primùm autem omnium quæ petuntur:hoc est, [Sanctificetur nomē tuum,] id est, nomen tuum quod in se & semper venerabile est & sanctum, glorificetur ac sanctū & celebre fit: & ostendatur in nobis, & in corde credendo & amando,& in ore laudando & prædicādo:& in opere bene viuēdo, vt scilicet in nostra vita & conuersatione spirituali sanctus appareas. Ita ergo dicitur sanctificari,sicut clarificari,& magnificari:non in se,sed in nobis:nō enim petimus

Animæ sedes.

Petitio prima. Sanctificatio nominis dei.

quòd

G quòd aliqua sanctitas ei de nouo accrescat : quia hoc est impossibile, sed quòd sanctitas quæ æternaliter inest: reluceat amplius in creaturis, ac primò & principaliter quæratur in operibus humanis. vt secundum Apostolum: Omnia in gloriam dei faciamus. Vnde Chryso. Digna prorsus eius qui deum patrem appellauit oratio, nihil omnino prius quàm pro illius gloria supplicare. Dignare, inquit, in tam munda nos conuersatione seruare: vt per nos cuncti te omnino glorificent. Sicut enim cùm quis cœli pulchritudinem aspicit, dicit gloria tibi deus : sic etiã cùm aspicit alicuius virtutem, quia hominis virtus multomagis quàm cœlum glorificat deum. Hęc Chrysostomus: Vel [nomen tuum,] scilicet paternitatis quo diceris pater: sanctificetur, id est, cõfirmetur in nobis per perseuerantiam & stabilitatem, ne à sanctificatione nominis in aliquo discrepemus: sed patris nomen in nobis tanquam in filijs vita & moribus ostendamus, vt nunquam per peccatum à filiationis gratia separemur, vel à nobis gratia separetur

H filiationis: sed filij tui per gratiã semper maneamus, vt verè simus filij tui, quorum tu pater esse dignaris. Vel [nomen tuum,] id est, noticia tua sanctificetur, id est, confirmetur in nobis per verã fidem: vt tu deus qui in te sanctus es, sanctus haberis ab hominibus: & ita omnibus innotescaris, vt nõ existiment aliquid sanctius quod magis timeant offendere: & quod diligentius studeant honorare. Deinde sequitur secunda petitio: [Adueniat regnum tuum:] scilicet Ecclesiæ, id est, manifestetur hominibus: vt tu qui nunc regnas, semperq; regnasti in terris, ab hominibus ignorantibus regnare percipiaris & cognoscaris: quibus regnum dei quamuis nunquam discedat de terris, tamen absens est: sicut lux præsens abest cæcis, & oculos claudentibus. Vel [adueniat regnũ tuum] scilicet gratiæ, quo quotidie regnas in sanctis: quod fit cùm diaboli imperio per extinctionẽ vitiorum de cordibus nostris pulso; tu in nobis per virtutum fragrantiam incipias dominari: vt non regnet diabolus, aut mũdus, vel carnalis affectus, seu vllum peccatũ in nobis: sed tu solus sine illis. Vel [adueniat regnũ tuum:] scilicet gloriæ, quod

I præstituto tempore omnibus est perfectis, ac dei filijs generaliter repromissum. Vbi desideriũ nostrum ad futurum regnum excitamus, vt nobis & ad nos veniat, & in eo regnare mereamur. Nam velimus nolimus vtique adueniet, & vtinam paratos inueniat. Vnde Chrysost. Hoc quoque gratissimi omnino serui est, neq; inhærere præsentibus, neque magnum aliquid ea quæ videntur putare: sed ad partem semper vrgeri, semperq; in futura gestire. Quod certè de optima oritur conscientia, & mente terrenis omnibus exuta. Qui enim isto amore succenditur, & hoc habet desiderium : neque huius opibus & benignis inflari poterit, neq; aduersis & tristibus humiliari: sed tanquam in ipso cœlo habitãs & conuersans, ab vtraque erutus est in æqualitate. Et iterũ: Sed magnæ fiduciæ & sinceræ conscientiæ est hoc domini regnum: vt adueniat confidenter optare. Et idcirco quia vt regnum dei veniat semper oramus, tales nos in fide domini & mandatis eius exhibere debemus, vt futuro regno digni esse possimus, hęc Chrysostomus: Et sic regnum dei est triplex:

1.Cor.10.

Nomen dei.

Petitio secũda orationis dominicæ.

De aduẽtu regni dei.

Aduentus regni dei optandus bonis.

Regnum dei triplex.

scilicet in Ecclesia, & in anima, atq; in vita æterna: nec possumus ad deũ venire per gloriam, nisi ipse primò veniat ad nos per gratiam. Post hæc sequitur petitio tertia. [Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra,] id est, sicut in angelis & electis, qui sunt in cœlo perfecta est voluntas tua: vt voluntati tuæ conformati, præceptis tuis obediant, & tibi omnino adhæreant: & inculpatè seruiant, teq; perfruãtur: ita fiat in hominibus qui de terra sunt, & in terra cõuersantur. Vel [fiat volũtas tua sicut in cœlo & in terra,] id est, sicut in iustis, ita & in peccatoribus: vt ad te, scilicet vnũ deum & verũ conuertantur: & vniuersi non suam, sed tuam faciant voluntatem, ac te credant omnia quæ vidẽtur, vel aspera vel prospera pro nostris vtilitatibus dispensare. Tantum enim spiritualiter interesse videtur inter iustos & peccatores, quantũ corporaliter inter cœlum & terram, & hoc accidit ex diuersitate affectuum. Nam affectus iusti est circa cœlestia, peccatorum autem affectus versatur circa terrena. Vel [fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra,] id est, sicut in spiritu, ita & in carne: L

vt caro non concupiscat aduersus spiritum: sed quemadmodum bonus spiritus non resistat tibi, ita & corpus nõ resistat spiritui, & per consequens nec tibi, & vtroque omnia quæ odis, odiamus: & quæ diligis, diligamus: & quæ præcipis impleamus. De voluntate dei: sic dicit Cyprianus super orationem dominicam: Voluntas dei est, quam Christus fecit & docuit, humilitas in conuersatione, stabilitas in fide, modestia in verbis, in factis iustitia, in operibus misericordia, in moribus disciplina: iniuriam facere non nosse, & factam posse tolerare: cum fratribus pacem tenere: dominum toto corde diligere: amare in illo quòd pater est, timere quod deus est: Christo nil præponere, quia nec nobis quicquã præposuit: charitati eius inseparabiliter adhærere, cruci eius fortiter ac fidenter assistere, quando de eius nomine & honore certamen est, exhibere in sermone constantiã qua confitemur, in quæstione fiduciam qua congredimur, in morte patientiam qua coronamur. Hoc est cohæredem Christi velle esse, hoc est præceptum Christi facere: hoc est voluntatem patris implere. hæc Cyprianus. Deinde sequitur quarta M

petitio. [Panem nostrum quotidianum da nobis hodie,] id est, victum quotidianum corpori necessarium, nomine panis designatum. Et in hoc intelligũtur peti omnia vitæ necessaria. Vnde Augustinus: Sic ergo hic sufficientiã petimus à parte quæ excellit, id est, nomine panis totam significantes. Panem ergo dicit, non carnes: nõ pisces, id est, non aliquod superfluum sed tantum quod est naturæ necessarium, quod bene significatur per panem: quia secundum Ecclesiasticum: Initiũ vitæ hominis aqua & panis. Et addit nostrum, vt nemo sibi temporalia approprięt: quia secundum Chrysosto. Omnia quæ nobis dat deus, siue orantibus, siue militantibus, nõ solum nobis dat: sed etiam alijs per nos, vt de eo quod accepimus à deo: partem impotentibus faciamus. Qui ergo de laboribus suis indigentibus non præstat, non tantum panem suum, sed etiam alienum manducat. Et qui de iustitia panem acquisitum manducat, suum panem manducat: qui autem cum peccato: alienum. Nam illi deus dat panem, qui cum iustitia

K

Petitio tertia.

Volũtatẽ dei fieri in cœlo & in terra.

Voluntas dei quæ est

Petitio quarta.

Panis quotidianus.

Eccli. 29.

Omnia cõmunia.

Panis noster.

A iustitia præparat:diabolus autem ei qui præparat
cum peccato. secundum Grego. Nostrum hunc
panem dicimus,& tamen vt detur oramus: dei e-
nim est ex munere: quia ab illo datur & noster fit
ex perceptione,cùm accipitur. Dicit autem quo-
tidianũ,non annuum: vel ad plures annos proui-
sum,& in horreis reseruatũ, quem Matthæus di-
cit supersubstantialem,id est, superadditum sub-
stantiæ ad sustentationem. Et secundum Cyril-
lum:Ex eo etiam quòd quotidianum alimentum
iussit quęrere,videtur quòd nihil concedat eos ha
bere,sed magis honestam colere paupertatẽ. Non
enim est habentium panem petere: sed oppresso-
rum penuria. Et subiungit,[da nobis hodie,]quia
nec minimum habere possumus: nisi det ille qui
dat escam omni carni. Vnde homo deuotus tali
mente debet sumere cibum:ac si sibi de manu do-
mini pręsentialiter ministretur. Et addit [hodie,]
id est,in præsenti:vel [hodie,]id est,illum qui no-
bis hodie tantummodo sufficit: vt de crastino nõ
cogitemus, quia nescimus si in crastinum proue-
niamus. O sapientia vera & diuina prouidentia,
quæ docuit & panem solum petere, & hodie no-
minare:hoc enim dicto & auiditas & auaritia tol-
B litur, & humanæ vitæ incertum insinuatur. Vel
[panem nostrum quotidianum da nobis hodie,]
id est,panem spiritualem: scilicet præcepta diui-
na, quæ quotidie oportet meditari & operari. Nã
Ioan.6. de ipsis dominus dicit: Operamini cibum, qui
non perit. Quotidianus dicitur iste panis,quam-
diu durat hęc vita temporalis. Dictum est autem
[da nobis hodie,] quod intelligitur pro toto tem-
pore huius vitæ humanæ. In futura enim eis qui
hic meruerunt non auferetur:quia cibo spirituali
in æternum saturabuntur. Vel [panem nostrum
Euchari- quotidianum da nobis hodie,]id est,panem sacra-
stia. mentalem, & viuum qui de cœlo descendit: qui
est supersubstantialis,id est,super omnes substan-
tias,& vniuersam superat creaturã: qui panis no-
ster est in altari, & quotidie offertur pro salute fi-
delium,qui reficit animã naturam corporis tran-
scendentem,quo quotidie ad roborandum nos in-
digemus:qa quotidie labimur,& ad lapsum proni
sumus. Qui etiã vocatur quotidianus: quia quo-
tidie ipsum sumimus per ministros Ecclesiæ,qui
C hoc sacramentum percipiunt pro se: & pro tota
communitate. Vnde Chrysosto. Non immeritò
semper orare debemus vt hunc panem cœlestem
quotidie mereamur accipere,ne aliquo interueni-
Panis tri- ente peccato,à corpore domini separemur. Potest
plex. etiam adhuc de alio triplici pane exponi: scilicet
doctrinali seu intelligentiæ, luctuali seu mœsti-
Eccli.15. tiæ,& cœlesti seu gloriæ. De primo dicitur,ciba-
Psal.80. uit illum pane vitæ & intellectus.de secundo:Ci-
babis nos pane lachrymarũ.de tertio:Qui man-
ducat panem in regno dei. Et bene illa beata frui-
tio dicitur panis:quia sicut panis corporalis satiat
appetitum edentis, sic fruitio illa satiat desideriũ
Psal.16. contemplantis. secũdum illud: Satiabor cùm ap-
Petitio paruerit gloria tua. Post hoc sequitur petitio
quinta. quinta:[Et dimitte nobis debita nostra,]id est pec
cata quæ nos debitores pœnæ constituunt,& qui-
bus obligamur ad pœnam: aut satisfactoriam, aut
Debita purgatoriam, aut æternã. Debita inquam & pec-
nostra. cata quæcunque contra te commisimus, vel con-
tra proximos: vel contra nosmetipsos. Item cõtra

te patrem,& contra te filium:vel contra spiritum D
sanctum. Item corde,vel ore,vel opere. vbi Cy-
prianus: Et ne qs sibi quasi innocens placeat,& se
extollendo plus pereat, instruitur se peccare quo-
tidie, dum pro peccatis quotidie iubetur orare.
[Sicut & nos dimittim⁹ debitorib⁹ nostris;] Ecce Dimittere
regula nobis proposita,quòd si volumus nobis di- debemus
mitti peccatum nostrum,debemus dimittere prò- prius q̃
ximo peccatum in nos commissum. vt secundum dimittẽ
Grego. Bonum quod à deo compuncti petimus, nobis.
hoc ipsum primo proximo conuersi faciamus.
Vnde Cyprianus: Qui ergo pro peccatis orare
nos docuit, paternam misericordiam promisit: sed
planè addidit legẽ,certa conditione nos constrin-
gens vt sic nobis debitum dimitti postulemus, se-
cundum quod & nosipsi debitorib⁹ nostris dimit-
timus. Vnde & Chrysosto. Non autem dixit vt
prius nobis deus dimittat, & postea nos debitori-
bus nostris. Scit enim deus homines esse menda-
ces:quoniam & si acceperint remissionem peccati
sui, ipsi suis debitoribus nõ dimittunt:ideo sic di-
cit vt prius dimittamus,& postea petamus dimis-
sionem. Et iterum: Hæc igitur animaduertentes
grates agendę sunt debitorib⁹ nostris: fiunt enim
nobis, si sapimus, causa indulgentiæ maximæ,& E
pauca exhibẽtes plurima recipiemus. Nam & nos
multa debem⁹ & magna debita domino, quorum
si minimã partem à nobis vellet exigere, iam pe-
tissemus. Hæc Chrysosto. Sed quid de illo qui
non satisfacere vult cùm potest, nec veniam po-
stulare cùm non potest? sanè distinguendum est.
Is enim qui viam perfectionis arripuit,debet etiã Dimittẽ-
non petenti veniam omnimodis indulgere, non dũ etiã nõ
solum rancorem animi dimittendo: sed sine satis- petentib⁹.
factione iniuriarum,sine restitutione rerum: sine
interuentu præcum omnia dimittere, & ex puro
corde diligere:& ad hoc tenentur perfecti,quia sic
cõsilium est. Qui verò nondum perfectionis vo-
tum assumpsit, tenetur quidem rancorem animi
dimittere: vt nec malum inimici velit augeri,nec
bonum eius minui: sed quod in eum deliquit,ali-
qualiter satisfieri,& ad hoc tenentur omnes: quia
sic præceptum est. Remissio ergo offensæ est de Remissio
necessitate,quia homo tenetur esse in charitate & offensæ.
omnes diligere, sed remissio iniuriæ non est ne- Remissio
cessitatis: sed supererogationis. Sicut enim pecu- iniuriæ.
niam ablatam non tenetur quis auferenti dimit- F
tere, sed potest eam repetere, sic pro iniuria sibi il-
lata potest recompensationem per emendam pe-
tere, secundum ordinem iustitię. Nam secundum
August. Non loquitur de debito pecuniæ siue
iustitiæ exigendæ: sed rancoris & inimicitiæ non
reinferẽdæ. Quia verò sunt culpę,in quibus cul- Culpæ pu
pa est vindictam relaxare: & si peccatum in nos niendæ.
teneamur dimittere, peccatum tamen in deum,&
peccatum in proximum debemus punire. Vnde
Hierony. Si peccauerit in nos frater noster, & in
qualibet causa nos læserit: dimittendi habemus
potestatẽ, immo necessitatem. Sin autem in deũ
quis peccauerit, non est nostri arbitrij. Nos econ-
trario in dei iniuria benigni sumus, in nostris cõ-
tumelijs exercemus odia. Hæc Hiero. Qui ergo
laborat odio vel inuidia grauatur magis hac ora-
tione quàm iuuetur ea. Tale enim est ac si di-
cat: Noli mihi dimittere peccata mea: quia nec
ego volo alijs dimittere sua. Ecce quantum dete-
stetur

G stetur dominus fraternum odium, cùm ita conditionaliter & non aliter dimittat peccatum, si scilicet fratri dimiserimus. Nam vt ait Anselmus: Indulgentiam non habebis, nisi dederis, vt dicit Seneca: Alteri semper ignosce, tibi ipsi nunquã.

Petitio sexta. Deinde sequitur sexta petitio: Et ne nos inducas in tentationem, scilicet carnis: vt nos nõ absorbeat per voluptatem: vel mundi, vt nos non comburat per cupiditatem: vel diaboli vt nos nõ perdat per iniquitatem. Est autem tentatio duplex. Vna scilicet probationis, & hac deus sanctos bene tentat, non vt ipse per hoc de eis notitiam capiat: cui ante omnes tentationes quisque notissimus est: sed vt ipsi seipsos probent, & sibijpsis innotescant qui se nesciebant. Alia est tentatio deceptionis, & hac deus neminem tentat: sed fit à carne quæ suggerit mollia, & à mundo qui offert vana, & ab hoste qui ingerit amara: sed deus bene permittit in hanc induci ex causa. Vnde est sensus: ne nos inducas, id est, ne permittas nos induci in tentationem, & tentari supra id quod possu-

Tentatio duplex.

Induci in tẽtationẽ. 1. Cor. 10.

H mus ferre: sed fac cum tentatione etiam exitum, vt possimus sustinere: ne irretiti teneamur & superemur eius fortitudine, q. d. Et si nos permittas duci per sensum vt exercitemur, non tamen permittas induci per consensum vt succumbamus. Causaliter quidẽ efficiendo deus per seipsum non inducit, sed permissiuè & deserẽdo patitur induci eum quẽ suo auxilio deserit: sicut cor Pharaonis indurauit, id est, indurari permisit: & sicut dicit quòd non est malũ in ciuitate quod dominus non facit, id est, quod fieri non permittat. vbi Cyprianus: Qua in parte ostenditur contra nos nihil aduersarium posse, nisi deus antè permiserit, vt omnis timor noster & deuotio conuertatur in deũ. Aliud est in tentationem duci, & aliud induci. In tentationem enim ducitur qui à tentatione pulsatur: sed non deijcitur. In tentationem inducitur qui tentationi succumbit, & ab ea separatur. Induci enim est intus duci, & succumbere. Ostendit ergo non id à nobis orandũ esse vt non tentemur, quia tentari non est malum: sed magis vtile, & ad virtutis exercitium quando viriliter resisti-

Permissa à deo. Exod. 10. Amos, 3.

Duci & induci in tẽtationẽ.

Tẽtari nõ est malũ.

I tur. Nam sine tentatione nemo potest probatus esse, siue sibijpsi, siue alijs: sed ne deserti eius adiutorio per blanda vel aspera in tentationẽ per consensum inducamur, ne alicui tentationi vel consentiamus decepti, vel cedamus afflicti: & sic ab ea deuincamur à deo deserti. Sed qui blandis non decipitur, etiam asperis nõ deijcitur: quia vt dicit Augustinus. Nemo frangitur rerum aduersarum molestia, qui prosperarum delectatione non capitur. Et iterum: Primò itaque vitãdæ sunt delectationes, postea dolores. Quomodo enim superare potest mundum sæuientẽ, qui non potest blandientem? Sic ergo domin⁹ voluit nos ad se in tẽtationibus recurrere, & non de nobis præsumere. Vnde Augustinus: Voluit ergo deus à se posci, ne inferamur in tentationem, quod poterat nobis etiam non orantibus dare: quia voluit nos admoneri à quo hæc beneficia accipiamus. In quo vt dicit Cyprianus: Admonemur infirmitatis & imbecillitatis nostræ, ne quis se insolenter extollat: vt dum præcedit humilis & submissa confessio, & datur totum deo quicquid suppliciter petitur, ipsius pietate præstetur. Post hoc sequitur petitio

Blanda fa cilius decipiunt.

septima & vltima: Sed libera nos à malo, scilicet omni, vel innato quod contrahimus: scilicet originali, vel adiecto quod committimus: scilicet actuali, vel inflicto quod sustinemus: scilicet pœnali, id est, pœna consequenti. Vel à malo omni, visibili & inuisibili, id est, culpæ & pœnæ: vel à malo omni: scilicet præterito, præsenti, & futuro.

Petitio septima.

K Malum multiplex Malum à quo libera ri petim⁹.

Et notandum quod hæc petitio nõ intelligitur de malo culpæ iam perpetratæ: quia tunc coincideret cum quinta petitione: sed culpæ instantis perpetrari possibilis, à quo malo liberari nos petimus, ne videlicet peccemus. Item non intelligitur de malo pœnæ futuræ: quia tunc coincideret hæc petitio cum secunda, sed pœnæ presentis inquantum est nobis causa & occasio ruinæ. Potest etiam accipi de malo pœnæ futuræ, ita quod peramus sic nos liberari à malo præsenti vt non incurramus malum pœnæ futuræ. Et ab omnibus prædictis petimus liberari, orantes, & loquentes in persona Ecclesiæ. Sed qui vult à malis liberari, studeat malis proximis compati: quia qui vult impetrare misericordiam à deo, necesse est vt exhibeat eam proximo. Deinde sequitur conclusio totius orationis prẽmissæ, cùm dicitur: Amen, id est, fiant omnia prædicta. Quo verbo desiderium orantis exprimitur: quia est verbum optatiuum respectu bonorum præcedentium, & optatio impletionis omnium petitorum. Hoc verbum amen additum à Ioanne quia angelicum est sicut & alleluia nulla lingua præsumpsit transferre. Hoc autem verbum est Hebræum, & nec Græcus interpres ausus est interpretari, nec Latinus, propter reuerentiam saluatoris qui ad confirmandam veritatem sæpe eo est vsus. Sic mansit & nõ est interpretatum vt honorem haberet velamento secreti, non vt esset negatum: sed ne vilesceret nudatum. Ponitur autem quandoque nominaliter vt in Apocalypsi, vbi dicitur: Hæc dicit amen, id est, veritas: quandoque verbaliter: vt vbicunque in Psalmista dicitur fiat fiat, idem est quod amen amen: & sic ponitur in fine orationum vt hic: quandoque autem aduerbialiter, vt in euangelio vbicunque dicitur: amen dico vobis, id est, verè & fideliter. Habet autem hæc dictio amen posita in fine, triplicem efficaciam & virtutem. Nam concludit orationem: quia secundũ Hiero. est orationis signaculum: vt sicut per sigillũ clauditur scriptura, sic per amen clauditur oratio. Recolligit etiam intentionem: nam quando dicitur amen, intentio summatim fertur super omnia præcedentia, & si aliquid ex fragilitate humana per distractionem mentis in oratione absque actuali intentione pertransitum fuerit: ad id intentio redit dicendo amen. Impetrat nihilominus exauditionẽ: est enim amen exauditionis nota & signũ. Vnde Rabanus: Per hoc quòd dominus dixerat amen, signat indubitanter illis à domino conferri omnia quæ ritè postulant: qui conditionis additæ seruare pactum nõ negligunt, quæ quidem conditio est dimittere debitoribus nostris de qua dictum est. Hæc Rabanus: O domine parum est quòd dixerim amen vel fiat optãdo: nisi tu dicas amen imperando, id est, fiat. O magnificum & efficacissimũ verbum fiat, hoc enim verbo tu pater summe in principio, id est, in verbo tuo coæterno omnia creasti, dixisti & facta sunt: hoc etiã verbo nos perditos reparasti dicente illa

L Amen.

Amen & alleluia cur interpretata non sunt.

M Amen triplicẽ efficaciam habet.

Fiat.

A illa ſanctiſſima reparatrice noſtra ad angelū, fiat mihi ſecundū verbum tuum. O ſalutiferum verbum fiat, ò amen, ò fiat: ò verbum omnipotentiæ, verbum miræ efficaciæ. Eia mi domine Ieſu bone, verbum patris, comple tu orationē meam: perfice tu verba mea per te dictata, & in os meum cō mendata, perfice ea & dic amen, dic fiat: dic mihi ſicut dixiſti illi mulieri Syropheniſſæ, fiat tibi ſicut vis. O dulcis amor Ieſu, ò dulcis veritas, ò dulce amen, ò dulce verbum fiat: fiat mihi ſecundum verbum tuum, fiat amen. Et ſciendū quòd Lucas omittit duas petitiones orationis dominicæ, ſcilicet tertiam & ſeptimam: quia tertia continetur in duabus præcedentibus, & ſeptima in ſexta. In ſanctificatione enim animæ quę petitur in prima, & in reſurrectione carnis quæ petitur in ſecūda, impletur diuina voluntas quæ petitur in tertia. Vel ſi gloriam dei principaliter quæramus: & participationem regni eius, quæ continentur in duabus primis petitionibus bene volūtatem eius facimus, & eius voluntas impletur in nobis, quod continetur in tertia: quia ad hoc præcipuè voluntas dei tendit vt eius ſanctitatem cognoſcamus, & (B) cum ipſo regnemus. Similiter ſeptima cōtinetur in ſexta: vt ſciat vnuſquiſque ſe liberari à malo, cùm non inducitur in tentationē. Si enim in tentationem non inducimur ei ſuccumbendo: ſed magis præualemus reſiſtendo, bene liberamur à malo. Et ſic quod Matthæus dicit explicitè, Lucas complectitur implicitè. vt autem dicit Aug.

Luc.1. — Matt.15. — Petitiones à Luca omiſſæ.

Non negligenter prætereundum eſt, quòd ex omnibus his ſententijs quibꝰ nos dominus orare pręcepit, eam potiſſimum commendandam eſſe iudicauit quæ pertinet ad remiſſionem peccatorū: in qua nos miſericordes eſſe voluit, quod vnum eſt conſilium miſerias euadendi. In nulla enim ſentētia ſic oramus: vt quaſi paciſcamur cum eo. Dicimus enim dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus. In qua pactione ſi mentimur, totius orationis nullus eſt fructus. Hæc Auguſtinus: Vnde poſt orationem ſubiungitur: [Et cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquem: (C) vt & pater veſter qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra.] Vnde ait Chryſoſto. Ideo cœlorum & patris meminit, vt ex hoc prouocet auditorem. Nihil enim ita deo aſſimilat, ſicut iniuriam facientibꝰ ignoſcere. Inconueniens eſt autem ſi talis patris filius exiſtens feralis efficitur, & ad cœlum vocatus terrenum quendā & vitæ huius proprium habet ſenſum. hæc Chryſoſtomus: [Si enim dimiſeritis,] non retinendo rancorē: non appetendo vindictam, [hominibus peccata eorū:] ſcilicet in vos commiſſa [dimittet vobis pater veſter cœleſtis delicta veſtra. Si autē non dimiſeritis hominibꝰ, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.] Bene dicit veſtra, quia hæc eſt ſola operatio hominis & poſſeſſio: ſcilicet peccatum: in malum enim poteſt per ſe, nō in bonum. Ecce lex ò homo tibi à domino poſita eſt. Si enim dimiſeris, dimittetur tibi: ſi nō dimiſeris, non dimittetur tibi. Vnde Cyprianus: Excuſatio enim tibi nulla eſt in die iudicij: cùm ſecundum tuam ſententiam iudiceris, & quod feceris hoc ipſe patieris. vbi & Chryſoſt. Poſt impletam orationis formulā nullius prorſus mādati meminit, niſi iſtius certè quo ad dandum nos veniam concitauit. Ait quippe: [Si dimiſeritis hominibꝰ peccata eorum: (D) dimittet & vobis pater cœleſtis peccata veſtra.] Itaque à nobis tota hæc res ſumit exordium: futurumq; de nobis in noſtra eſt poteſtate iudiciū. Ne enim vel irrationabilis quiſpiam, aut in magno aliquo, aut in exiguo delicto de iudicio dei cō queri poſſet, ipſum reum dominū illius fecit eſſe ſententiæ. Quemadmodum, inquit, tu ipſe iudicaueris, ita tibi etiam iudicabo. Si enim dimiſeris conſeruo tuo: à me quoque eandem gratiam conſequeris. Et certè nequaquam iſtud æquale eſt. Tu enim remittis, cùm ipſe quoq; remiſſione indigeas: deus verò cùm nullius vnquam indigeat, ignoſcit. Tu conſeruo remittis: deus ſeruo. Et tu quidem mille peccatorum reus, deus verò ab omni peccato extraneus. Et tamen ſic quoque abundantiam propriæ miſerationis oſtendit: quo non igitur digni ſupplicio ſumus, cum tali enim à deo poteſtate donata, ipſi ſalutis noſtrę efficimur proditores. Quemadmodum verò in alijs cauſis vt audiamur rogamus, qui nobis ea ipſa quorum domini ſumus non impendimus. Nihil eſt quod ſic dei ſimiles faciat, vt malignis atq; lædentibus eſſe (E) placabilem. Propterea & per ſingula quęque verba nos communes fieri orationes docet: dicendo pater noſter, &c. plurali vbiq; numero nos vti docens, vt proximis per cūcta placati, ne veſtigium quidem in nobis iracundiæ relinquamus. Quòd ſi vnius diei ſaltem vellemus noſtra peccata dinumerare, tunc optimè diſceremus quantorū rei eſſemus malorum. Quis igitur veſtrum in oratione non habet deſidiam? Quis non ſuperbię eſt inflatus tumore? Quis non inanis gloria aurula ventilatus? Quis non de fratre detraxit? Quis nō cōcupiſcentiam admiſit malignam, vel impudicis oculis aſpexit? Quis non inimici cum paſſione animi recordatus eſt? Quis non æmuli ſui aut cruciatus eſt proſperis, aut delectatus aduerſis? Veruntamen tot ac talium peccatorum compendioſam nobis ac facilē deus viam liberationis dedit, totiusq; laboris alienam. Quis enim labor eſt fratri indulgere mœrēti? Labor quidem in remittendo nullus, in retinendo verò inimicitias maximus. (F) Si quidē iracundia liberari magnam menti reddit quietem, & valde hoc eſt facile volenti. Sufficit velle tantummodo, & omnia continuò peccata deleta ſunt. Hæc Chryſoſto. Igitur vt ait Auguſtinus: Amplectenda eſt homini tam benigna conditio: vt dimittendo delicta aliena, diluat ſua. Nam ſecundum eundem multa ſunt eleemoſynarum genera, quas cùm facimus adiuuamur vt dimittantur nobis peccata: ſed ea nihil maius eſt quàm cùm ex corde dimittimus quod in nobis quiſque peccauit, nec ſimus pigri ad dimittēdum alijs: qui enim, vt ait Chryſoſto. remiſit proximo, ſe prius quàm illum de reatibus liberauit. Vnde & Grego. Si cogitauerimus quoniam non ei qui cōtriſtauit nos, ſed nobiſipſis largimur, citò dimitteremus venenum iræ. Ad dimittendū autem alijs neceſſe eſt frenare iram, quæ frequenter nos ſtimulat ad vindictam. Vnde Augu. Fratres mei exercete vos quantum poteſtis ad exhibendā manſuetudinem, etiā erga inimicos veſtros. Frenate iram quę vos ſtimulat ad vindictam. Si vindicare te vis de inimico tuo ad ipſam iram te cōuerte: quia ipſa eſt inimica tua, quę occidit animā tuam.

Ignoſcēdi neceſſitatē oſtendit. — Paciſcimur cum deo. — Similari deo. — Peccata ſunt hominis propria. — De venia danda. — Cur pluraliter fiāt preces. — Dimittēdi & ignoſcēdi meritū. — Ira frenāda eſt.

G tuam. Oraturus es deum, ventura est hora vt dicas pater noster qui es in cœlis: venturus es ad illum versum, dimitte nobis debita nostra. Quid sequitur? sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, ibi illa inimica stat contra te. Sepit viam orationis tuæ. Murum erigit, & non est qua transeas. Non sæuias cōtra inimicum tuum, in istam sæuias. Melior est qui vincit iram, quàm qui capit ciuitatem. Non potes illam interimere, potes illam reprimere. Si fortis es iram vince, & ciuitati parce. Hæc Augustinus. Oratio.

Expositio breuis orationis dominicæ p ternas particulas.

PAter noster excelsus in creatione, suauis in amore, diues in hæreditate. Qui es in cœlis: speculū æternitatis, corona iocunditatis, thesaurus fœlicitatis. Sanctificetur nomen tuum: vt nobis sit mel in ore, cithara in aure, deuotio in corde. Adueniat regnū tuum: iocundum sine permixtione, trāquillum sine perturbatione, securum sine amissione. Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra: vt omnia quæ odis, odiamus: quæ diligis, diligamus: quæ tibi placent, impleamus. Panem nostrum quotidianum
H da nobis hodie: scilicet doctrinalem, pœnitentialem, virtualem. Et dimitte nobis debita nostra: quæcunq; contra te commisimus, aut contra proximos, vel cōtra nosmetipsos. Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: qui nos offenderūt verbis, vel in personis, aut in rebus. Et ne nos inducas in tentationem: mundi, carnis, dæmonis. Sed libera nos à malo: præsenti, præterito, & futuro. Amen.

De non thesaurizando in terra: sed in cœlo.

Caput. XXXVIII.

Matt. 6. & Lucæ. 12.

Thesaurizandū nō esse in terris.

DEinde docens perfectum contemptū terrenorū propter deum: ponit prohibitionem de collocando thesaurū in periculo, ne scilicet thesaurizemus [in terra, vbi erugo,] id est, æris rubigo consumit: & in hoc tangitur corruptio diuitiarum artificialium, vt auri & argenti: ac ceterorum metallorum, [& tinea,] id est, vermis [demolitur] & in hoc tangitur corruptio diuitiarum naturalium: vt bladi, vini, vestimentorum & consimilium [vbi fures effodiunt & furantur,] hoc di-
I cit propter lapides pręciosos, qui licèt nō possint rubiginari: nec à vermibus corrodi, tamē possunt à latronibus tolli. Sed væ nobis, quia totum contrarium facimus. Vnde Chrysosto. Quid dicam de illo mandato quo iubemur non thesaurizare super terram? quod fortè quidem faciunt pauci. Cæteri verò quasi econtrariò audierunt præceptum, & quasi dictum sit ad eos, thesaurizate omnimodis super terras: ita relinquentes cœlum, adhærent terrę, & insaniunt erga pecuniam congregandam. hæc Chrysosto. Deinde subdit admonitionem de thesauro reponendo in tuto: vt scilicet thesaurizemus in cœlo, vbi nec ærugo demolitur: quia ibi nulla vetustas, nec tinea: quia ibi nulla passibilitas, & vbi fures non effodiunt, nec furantur: quia ibi nulla violentia vel fraus. Excellentissimus modus thesaurizandi est, quando bona temporalia, & transitoria in pios vsus consumuntur: & sic in bona spiritualia & æterna, & per consequens incorruptibilia commutantur. Non ergo thesaurizemus in terra emolimēta terrenorum: vbi recondita deficiunt & perduntur,

Thesaurizandi modus excellētissim⁹.

& vnde sumus exituri: sed in cœlo præmia meri- K
torū, vbi recondita proficiunt & seruantur, & vbi semper sumus mansuri. Vnde Hiero. Stultitia est illic thesaurū reponere vnde exiturus es, & illuc non pręmittere vbi semper victurus es. Illuc ergo substantiam tuā colloca: vbi patriam habes. vnde & Grego. Iusti hic ædificare & thesaurizare negligunt, vbi peregrinos & hospites se esse cognoscunt: nam quia in proprijs gaudere desiderant, in alieno fœlices esse recusant. Vnde Chrysostom⁹: Qui enim collocat thesauros in terra, non habet quod speret in cœlo. Vt quid ergo aspiciet in cœlum, vbi nihil repositum habet? Hæc Chrysosto. Quia verò vnusquisq; illuc peruenire desiderat: vbi suas diuitias reconditas esse cognoscit, beatus est qui diuitias suas in cœlo reposuit: vt semper ibi mentem habeat, semperq; illuc omnibus viribus & desiderio tēdat, quia vt subdit: [Vbi est thesaurus tuus,] id est, res à te amata & desiderata: ibi est cor tuum & affectus tuus. Necesse est enim vt quò præcessit dilectionis thesaurus, illuc & cogitationis sequatur affectus. Nam secundum Aug.
Amor est animæ pondus, portans eam quocunq; L
ipse fertur: & anima verius est vbi amat quàm vbi animat. Vnde Fulgentius: Vt ergo in cœlis thesaurizemus, cœlestia diligam⁹. Vis nosse vbi thesaurizas, attende quod amas: vis nosse quod amas, attende quod cogitas. Ita fiet vt thesaurum tuum ex tuo amore cognoscas, & amorem tuum iudicio tuæ cogitationis intelligas, & ideo vt dicit Gregorius: In tot partes cor diuiditur, quot sunt ea quæ diliguntur. Vnde & Chrysost. Ne thesaurizaueris thesauros in terra: tineæ enim & vermibus & furibus ea congregas. Si autem & hęc effugeris nocumenta, & nihil horum erit in seruitutem: redactum esse cor tuum & affixum esse inferioribus omnino nō effugies, in seruitutem redactum esse intellectū ægritudine hac multo difficilius est quàm habitare carcerem. Non paruā sustinebis iacturā inferioribus affixus, & seruus pro libero factus: & à cœlestibus bonis cadens, & nil excelsorum cogitare potens, propter hoc & gentiles non credunt his quæ à nobis dicuntur: de actibus enim non de sermonibus nostris futurorū volunt habere documentum. Nunc verò cùm vide- M
ant ædificari à nobis splēdidas domos, agros emi, balnea atque hortorum amœnitates parari: nolūt credere quòd ad alterius nos vrbis profectionem paremus. Si enim, inquiunt, verum esset istud, vēdentes prorsus cuncta quæ possident illuc profectò præmitterent. Hæc igitur considerantes vincula tanti abrumpamus erroris. Qui enim pecuniæ seruit, & præsentibus cōpedibus stringitur, & futuris paratur. Qui verò istius cupiditatis immunis est: vtraque libertate potietur. Quam vt consequamur grauissimum auaritiæ conterentes iugum ad cœli fastigia subleuemur. hęc Chryso. Vnde & Anselmus: Vilescat tibi mundus: omnis amor carnalis sordeat. Nescias te esse in hoc mūdo, quoniam ad illos qui in cœlo sunt & deo viuunt tuum transtulisti propositū: vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum: noli cum argēteis simulachris vili marsupio tuo tuum includere animum, qui nunquam cum nummorū pondere poterit transuolare ad cœlum. hoc autem secūdum Hiero. non tantum intelligēdum est de thesauro pecuniæ:

Mali frustra respiciūt cœlū.

A pecuniæ: sed vniuersaliter de cunctis voluptatibus ac possessionibus,&c. Gulosi deus venter est, luxuriosi thesaurus epulæ sunt, lasciui ludicra, amatoris libido, auari pecunia: & sic intelligendum est in alijs: huic enim seruit vitio vnusquisque quo vincitur: & ibi habet cor, vbi thesaurum: & ad hanc conuersionem cordis ad amorem passionum & rerum huiusmodi, sequitur auersio à deo. Si ergo in cœlo est, mũdum est: quia munda sunt cœlestia. Si autem in terra volutatur, id est, si quid agat vt terrena consequatur: quomodo mundum est? Vnde Augustinus: Sordescit aliquid, cùm inferiori naturæ miscetur, quanuis in suo genere non sordidetur: quia etiam de puro argento sordidatur aurũ, si misceat: ita & animꝰ noster terrenorũ cupiditate sordescit, quãuis terrena in suo genere mũda sint. Igitur vt ait Richardus: Quęcunq; in mundo cõcupiscis quęcunq; in mundo metuis, impende libenter pro libertate cordis: quia, vt dicit August. totũ mundũ debet cõtemnere qui sibi thesaurizat in cœlo. Et ne timor surrepat diffidentiæ habẽdi vitæ necessaria,

Sordescit vilıori cõmixtum.

B consequenter excludit diffidentiã quę nasci posset ex cõditione propria, dicens: ⌊Nolite timere pusillus grex,⌋ id est, cõgregatio humiliũ, ⌊quia cõplacuit patri vestro,⌋ cœlesti ⌊dare vobis regnũ,⌋ non quidem ob merita vestra: sed ex mera liberalitate & bonitate sua diuina. Quasi diceret: Ex quo regnum cœlorum paratum est vobis, parum debetis curare de terrenis. Non enim de vitæ necessarijs debet diffidere, cui regnum vitę promittitur, in quo omnis sufficientia habetur. Dicitur autẽ grex, propter fidei obedientiã: pusillus, propter voluntariæ paupertatis & humilitatis deuotionẽ, qua peruenitur ad cœlestis regni possessionem. Vel pusillus dicitur grex electorum, respectu maioris numeri reproborum: quia pauci erant fideles respectu infidelium, & pauci sunt electi, respectu reproborum. Vtinam & ego merear de illis paucis vel minimus esse, & cum eis regnum percipere. Peruenitur etiam ad regni opulẽtiam per consiliorũ supererogationem, quibus itur ad perfectionem:

Pusillus grex.

C & ideo subiungit dicens: ⌊Vendite quæ possidetis,⌋ etiam necessaria: ⌊& date eleemosynã,⌋ quæ ad idem regnũ via est: ⌊facite vobis sacculos,⌋ id est, repositoria bonorum, & loca ad reponẽdum mercedem eleemosynarũ vestrarum: ⌊quæ non veterescunt,⌋ & deficiunt: scilicet reponendo eleemosynam in manus pauperum, qui vobis per hostes, & fures transeuntibus pecuniam vestram vsq; ad locum tutum portent, ne eam amittatis: ⌊thesaurũ non deficientem in cœlis,⌋ & æternis: quia merces eleemosynæ in æternũ manet in cœlis. Nam fructus eleemosynæ auget merita, quæ sunt thesaurus indeficiens in patria. Et si per eleemosynã habemus in cœlo thesaurum meritorum: ibi cor nostrum suspiret & expectat thesaurum præmiorũ. Deinde docet eos de oculo simplici habẽdo, quod attendere debemus in omni opere nostro. Vnde ait: ⌊Lucerna corporis tui, est oculus tuus.⌋ Hic est locutio metaphorica: quia corpus morale hic accipitur pro congerie operationum, sicut corpus materiale est quædam aggregatio membrorũ diuersorum: & ideo sicut oculus materialis regit totum corpus materiale, & dirigit membra ad operandum, sic oculus moralis: scilicet intentio, regit totum corpus morale, & dirigit varias operationes in finem.

Eleemosyna ad cœlos via est.

Corpus morale.

D Ideo subditur: ⌊Si oculus tuus fuerit simplex,⌋ id est, intentio tua recta sine plica simulationis & erroris, ⌊totum corpus tuum lucidum erit,⌋ id est, congeries operationum tuarum erit bona & meritoria: etiam si nõ ita hominibus videatur, dum tamen operationes sint bonę de genere: vel saltem indifferentes & licitæ, aliter non caderent sub recta intentione. Vnde Seneca: Nihil interest quo animo facias quod vitiosum est fecisse: quia facta cernuntur, animus non videtur. ⌊Si autem oculus tuus nequam fuerit,⌋ id est, intentio peruersa, ⌊totum corpus tenebrosum erit,⌋ id est, congeries operationum obscura per peccatum, & mala etiam si operationes sint bonę de genere, & hominibus videantur rectæ: quia opus bonum de genere, efficitur malum ex peruersa intentione. Vide ergo ne intentio tua sit peruersa: quia per hoc corrumperentur omnia bona. ⌊Si enim lumen quod in te est, tenebræ sunt,⌋ id est, si actio bona de genere quæ est quasi quoddam lumen, efficitur mala propter defectum intentionis bonæ, ⌊ipsę tenebræ quantæ erunt?⌋ quasi diceret,

Vitiosum, quocunq; animo fiat turpe est.

E multomagis: quia actio mala de genere, quæ est quasi quędam tenebra, si cum hoc superueniat intentio mala, est multo deterior q̃ prima. Quando enim quæ per se mala sunt, etiã cum mala intentione fiunt, tunc duplex obtenebratio est: & prauę intentionis, & prauę operationis. Non ergo quid quisque: sed quo animo faciat considerandum: & primò circa puritatem intentionis laborandum est: quia sine ipsa opus sequens nihil valet. Itaque si bonum bona intentione feceris, non habens in tua conscientia aliquam partem tenebrosæ cogitationis, illuminatur etiã factum tuũ, qualemcunque exitum habuerit: & illuminabit te, id est, splendidum & fulgidum reddet: & hic per splendorem gratiæ, & in futuro splendore gloriæ. Et si bene alicui proueniat quód tu non recta & munda intentione facis, quomodo tu feceris tibi imputatur: non quomodo illi prouenerit. Igitur caue ne ipsa cordis intentio, quæ lumẽ est animæ, vitiorum caligine fuscetur:

Intentio consideranda est.

F vt oculus simplex totum corpus faciat lucidũ, quatenus quicquid feceris, facias propter deum: & ad locum vnde exeunt gratiæ redeant, & iterũ fluant. Et quia aliquis cupiens assequi terrena & cœlestia posset dicere, quód recta & simplex potest esse intentio: vt quis agat & propter temporalia, & propter deũ bona quæ agit: hoc remouet exemplo duorũ contrariorum dominorum: quia ⌊nemo potest seruire duobus dominis:⌋ scilicet contrarijs & disparatis, & non superalternatim positis. Nam, vt ait Beda: Non valet simul transitoria & æterna diligere. Et, vt ait Augustinus: Vnus oculus non potest videre in cœlo & in terra. Vnde & Cyprianus: Mundi amor, & dei, pariter in vno habitare non possunt: quemadmodum oculi cœlum & terram nequaquam conspiciunt. Si autem dicit philosophus in libro de animalibus: Aues claudunt oculos cũ palpebra inferiori: animalia verò grossa cum palpebra superiori. Per aues intelliguntur viri spirituales, qui ad inferiora & terrena oculos claudunt: per animalia verò grossa intelliguntur viri mundani, qui habent oculos clausos ad cœlestia, & apertos ad terrena & sæcularia,

Dominis duobꝰ seruire nemo potest.

Oculos claudendi modus.

G ria, secundum Chrysostomum: Duos dominos dicit qui contraria iniungunt, plures autem idem iniungentes, nō sunt plures, sed vnum. Nam concordia multos facit vnum. Isti domini quibus nō potest simul seruiri, sunt vitia & virtutes, cœlestia & terrestria, deus & diabolus, caro & spiritus: nam ad cōtraria trahunt, & contraria iniungūt: & ideo consequens est vt vnum deserat, & alteri obtemperet. Vnde quasi declarando subiungit: Non potestis deo seruire, & māmonæ. Mammona mammonæ, Syriacè, dicitur diuitiæ Latinè: & Mammon Mammonis nomen est dæmonis, qui præest diuitijs, & tentat de vitio cupiditatis: nō quòd in eius ditione sint diuitię, vt dare eas possit, vel auferre, nisi quādo deus permittit: sed quòd his vtatur ad decipiendum & irretiendum homines laqueis, quos in diuitijs prętendit. Et licèt homo nō possit seruire deo & diuitijs, potest tamen seruire cum diuitijs. Diuitijs enim qui seruit, illi vtique seruit qui de cupiditate diuitiarum tentat & decipit. Ille autem diuitijs seruit qui eas propter se, & vt finem vltimū diligit: aut qui eas cupidè acquirit, vel auarè retinet, & vt seruus custodit. Ille H autē qui in operibus pijs diuitias expēdit, non seruit diuitijs, sed magis diuitiæ seruiunt ei: quia eas distribuit vt dominus, & eis vtitur ad opera virtutum sicut instrumentis, nam secundū Ambro. Sicut diuitiæ sunt impedimēta improbis: ita probis sunt adiumenta virtutis. Vnde Chryso. Duo ergo sunt nobis domini propositi: deus, & Mammona, id est, diabolus qui mammonæ est author. Ille nos ad misericordiam prouocat, hic ad auaritiam. Ille ad vitam, hic ad mortem. Ille ad salutē, hic ad perditionem. Cui de duobus obtemperare debemus? Ei vtiq; qui nos ad vitam inuitat, nō ei qui nos trahit ad mortem. Quid enim terribilius est, quàm si propter pecunias à Christi seruitio discamur excidere: vel desiderabilius, quàm si despectu pecuniarum tota illi possumus mente & dilectione coniungi. Hæc Chryso. Et cùm nullo modo possit quis duobus dominis seruire, multi tamen fatui conantur contra hanc impossibilitatē, similes illis de quibus in libro Regū dicitur: quòd I fuerunt gentes deū timentes, & nihilominus idolis seruientes. Et sciendum quòd diligere diuitias propter se, & deum propter se, & vtrunq; vt finem vltimū, vt in hoc seruus vtriusq; dicatur: est impossibile: licèt possit vnū in ordine ad aliud appetere, puta diuitias propter deum. Actio ergo corporalis potest referri ad finem temporalem: dummodo postea illud temporale referatur ad deum. Si autē in actionibus finis proximꝰ ponatur deus, & finis vltimus tēporale, peruersissimū est. Quæcunque enim res propter aliud aliquid quæritur, inferior est q̄ id propter quod quæritur. vnde non licet constituere duos fines: scilicet temporalē, & æternū: & finem sub fine ponere: vt illud quod est æternū finis vltimus sit: qa vna intentio multos actus informat. Diuersi verò fines, quorū vnus sit ad aliū referibilis, non sunt faciendi. Post hoc cōcludendo inducit: vt de victu & vestitu quę necessaria sunt nō sollicitemur, loquens ad discipulos suos, quos specialiter ad mundi contemptum inuitat: hęc enim specialiter dicuntur Apostolis, eorumq; successoribus, & cæteris omnibus qui ad summum perfectionis culmen attingere cupiunt, nam talibus nulla terrenorum bonorū sollicitudo K est: quia habentes victum & vestitum his contenti sunt. Hæc omnia dicuntur hic ad tollendū à prędicatoribus euangelij sollicitudinem superfluam de necessarijs, quantum ad præsentem vitā. Vnde ne dicerent, qualiter poterimꝰ viuere si omnia abiecerimus? idcirco inferendo intentum suum ex præmissis, subiungit: Ideo dico vobis ne solliciti sitis, sollicitudine superflua & inordinata, animę vestræ, id est, vitæ animali: quæ cibo sustentatur quid māducetis, vel bibatis, neq; corpori vestro quid induamini. Quasi diceret: Si vultis deo seruire, oportet renunciare mammonæ in nimia tēporalium sollicitudine, nō ait: ne laboretis, ne curetis, ne quæratis de cibo, aut potu, aut vestimento: sed, ne solliciti sitis: vt vitiosam sollicitudinem prohibeat, quæ mētem perturbat, & ab æternis retrahit, seu reuocat: & vt necessariū concedat. Vnde Beda: Præcipitur nobis ne solliciti simus quid comedamus: & quia in sudore vultus præparamꝰ nobis panem, labor exercēdus est: sollicitudo præcauenda. Vnde & Chrysost. Non enim sollicitudinibus spiritualibus: sed laboribus corporalibus L acquirendus est panis, qui laborantibus pro præmio diligentiæ deo præstante abundat: & neglegētibus pro pœna, deo faciente, subducitur. Item nō ait: Vt manducetis vel bibatis, aut induamini: sed quid manducetis, vel bibatis, aut induamini. Manducare nanq; ac bibere, & indui, necessarium est ad sustētationem naturæ: sollicitari verò circa sumptuositatem, vel delectationem, ad vitiū pertinet gulæ, aut vanę gloriæ, vel etiā auaritiæ. Vbi secundum Bedam, videtur argui qui spreto victu & vestitu communi, lautiora sibi, vel austeriora, præ his cum quibus vitā ducunt, alimenta vel indumenta requirunt. Spiritualiter ergo in manducatione, possumus intelligere gulosos. In indutione, vanè gloriosos. In vtroq; auaros. Vnde alibi: Erat quidā diues, in quo cupiditas: qui induebatur purpura & bysso, in quo vanitas: & epulabatur quotidie splendidè, in quo gulositas. Noli ergo quicunq; es qui mundi gloriam spreuisti, ac deo seruire elegisti, noli inquā sollicitus esse vitæ tuæ de victu & vestitu: quia vanū est pro his esse M sollicitum. Vnde confirmat spem nostram dominus, primò de maiori ad minus descēdēs: & probat à maiori neminem esse sollicitū circa huiusmodi. Si enim maius donabile datur ex amore, & minus dabitur saltem in necessitate: sed deus dedit nobis maiora beneficia, scilicet animā & corpus: ergo dabit & minora, scilicet victum & vestitum. Non enim anima propter escam creata est, nec corpus propter vestimentum, sed magis econtra est factū: ideo nō sit sollicitus animus, ne percipiat quod propter se creatū est. Vnde Chrysost. Nisi deus vellet conseruare quod est, ipsum non creasset: quia verò ipse constituit vt anima cibo, & corpus indumento cōseruetur: ideo ipse vtrunque tribuit. Hæc Chrysostomus: Qui ergo dedit sine sollicitudine nostra vitam, dabit sine sollicitudine nostra superflua, etiam illud vnde regatur vita: fatuus est ergo q propter minus, scilicet escā, aut vestimentū, perdit maius scilicet animam vel corpus. Deinde probat singulariter de vtroq; scilicet cibo & vestimento. Et primò de cibo de quo cōfirmat spē nostrā à minori ad maius ascēdens, & ex

Margin notes (left column): Duo domini. — Māmona. — Mammon nomen est dæmonis. — Seruire deo cū diuitus potest. — Seruire diuitijs. — 4. Reg. 17 — Fines duos cōstitui ere licet. — Sollicitudo tollēda.

Margin notes (right column): Vt māduces, sed nō quid, sollicit eris. — Lucæ. 16. — Sollicitudo victus.

A & ex minori maius perſuadens. Et ponit exemplum de irrationabilibꝰ creaturis, ſcilicet volatilibus cœli, id eſt, aëris in quo volitant: quia ⌊non ſerunt, neq; metūt:⌋ſcilicet ad cibum acquirendū ⌊neq; congregāt in horrea:⌋ſcilicet ad conſeruandum, ⌊& pater cœleſtis paſcit illa,⌋propter homines ſine ſollicitudine eorum magna, ergo multomagis paſcit homines qui ſunt chariores ſine ſollicitudine eorum ſuperflua. Rationale enim animal, ſicut & homo, maioris eſt ponderis & præcij coram deo q̄ irrationabilia, ſicut ſunt aues, quia animalia facta ſunt propter hominē, finis autē eſt nobilior his quæ ſunt ad finē. Sicut ergo deus paſcit aues cum ſollicitudine cōuenienti ſuæ naturæ, ſic paſcit homines cum ſollicitudine conuenienti eorum naturæ, quæ eſt ſecundū regulam rationis rectæ, ſi tamen ea quæ præcipit ſtudeāt implere. Quia ſicut natura auium eſt prædicto modo viuere, ſic natura hominis eſt viuere ſecundū dictamen rationis rectæ: ad quod ſequitur ipſum debere ſollicitari ſollicitudine moderata ad quærendum ea quę non dedit ſibi natura: vt cibum &

Animal rationale.

B veſtimētum neceſſarium. Vnde non dicit de auibus, nō volant ad grana & ad paſcua: quia nō prohibet laborē & prouidētiam, ſed ſollicitudinem & auaritiam. Vbi Chryſoſto. Omnia volatilia fecit deus propter hominem, hominem autem propter ſeipſum. Si ergo animalibꝰ miniſtrat propter hominem: quomodo non homini miniſtrat propter ſeipſum? Deinde probat de veſtimento, & ponit duplex exemplum. Primum eſt de eo quod eſt intra hominē magnitudine corporis, quam dat deus ſine ſollicitudine ipſius: quod ex hoc patet, quia quantumcunq; aliquis ſollicitetur de augmentatione ſua, nō poteſt addere ad ſtaturam ſuā cubitum vnum. Cùm igitur veſtimentum competat maius vel minus ſecūdum quantitatem corporalem, & quātitas datur ei ſine ſollicitudine ſua, per conſequens veſtimentū conueniens dabitur ei ſine ſollicitudine ſua ſuperflua. Secundum exemplum ſumitur ex eo quod eſt extra hominē, ſcilicet ex terrę naſcentibus, vt lilijs & herbis: quia ſine ſua ſollicitudine creſcunt, & ſecundum ſuam quantitatem à deo veſtiuntur: propter quod dicit

Sollicitudo ſtaturæ & amictꝰ.

C ⌊nō laborāt,⌋ad ornandū ſe coloribus, ⌊neq; nent,⌋ id eſt, filant ad faciendum ſibi veſtimētum: & tamen optimè veſtiuntur dei prouidentia, tam pręcioſis coloribus induta. Ipſe enim color operimētum eſt florū qui omnes excellit colores veſtium, & regale excellit ornamentū. Quod probat: quia Salomon licèt fuerit rex potentiſſimus, tamē non fuit ita bene veſtitus: quia licèt ars imitetur naturam, tamen opera artis nō aſſequuntur perfectionem operū naturæ. Vnde Hiero. Et reuera, quod ſericum, quæ regum purpura, quæ pictura textricum poteſt floribus cōparari? Quid ita rubet vt roſa? Quid ita candet vt lilium? Violę verò purpuram nullo modo ſuperari murice, oculorū magis quàm ſermonū iudicium eſt. Vnde & Chryſoſtomus: Cur verò tanto etiā herbas decore veſtiuit, vt ſuā ſcilicet ſapientiam demonſtret, & ſuperabundātiam virtutis, vt vndiq; eius gloriā diſcamus. Nō enim ſoli cœli enarrāt gloriā dei: ſed & terra. Hæc Chryſoſt. Et ex hoc cōcludit quòd deus ſufficienter veſtit hominē abſq; ſollicitudine ſuperflua, dicēs: ⌊Si autem fœnum,⌋id eſt, herbā ⌊agri, quod hodie eſt,⌋id eſt, in præſenti, & cras

Natura vincit artem.

Pſal. 18.

D in clibanū mittitur,⌋ id eſt, in furno mittitur ſeu ponitur: qa in quibuſdā terris loco lignorū vtuntur ſtipulis & talibus ad calefaciendum furnum, deus ſic pulchrè & varijs coloribus & formis veſtit, & venuſtate adornat, ⌊quantomagis vos minimę fidei:⌋ſcilicet ſine ſollicitudine ſuperflua veſtiet? Quaſi diceret: Si de floribus qui nati ſunt tantummodo vt videantur & pereant tantā deus curam gerit: quantomagis de hominibus, qui ad imaginem dei ſunt facti, & ad æterna vocati. Vocat autem eos qui nimis ſollicitantur modicæ fidei: quia ex defectu fidei procedit talis ſollicitudo ſuperflua, non autem ſollicitudo rationalis & moderata. Secundum gloſam ſancti non immeritò auibus comparantur, qui nihil in mundo habentes, nec laborantes, ſola cōtemplatione terrena deſpiciunt, cœleſtia petunt, iam angelis ſimiles. Ecce quòd commendantur in ſanctis tria, ſcilicet paupertas voluntaria, quia nihil habentes: contēplationis quies ſiue ocioſitas ſancta, quia nō laborantes: mentis eleuatio ad ſuperna, quia æterna petunt. Per volatilia ergo cœli intelligi poſſunt viri

Sollicitudinis origo.

E contemplatiui qui non ſerunt, neq; metunt, neque congregant in horrea, ſe negocijs ſecularibus implicando, & dominꝰ pro eis ſollicitatur neceſſaria miniſtrando. Per lilia verò agri intelligi poſſunt verè caſti: quia propter candorē munditię, & propter odorem virtutis in quibus creſcunt: non tam ſuo labore q̄ dei dono qui conſiderādi ſunt ad laudandū & imitandū, & incremento bonę actionis & in quiete ſanctę contēplationis, & in decore honeſtę cōuerſationis. Ex his ergo inſtructi nō diffidamus de neceſſarijs: quia tēpore opportuno deus prouidebit nobis de illis, ſi tamen ea quę præcipit faciamus. Si enim de tēporalibus diffidimus, quomodo æterna ſperabimus? Fides famē non timet. Modica fides quę nec de minimo certa eſt, nedum ęterna non ſperet: qui intelligit quid eſt homo, nō deſperat de deo: qui autem deſperat de deo, neſcit quid eſt homo: quia deus in homine, & homo in deo. De creatore deſperat, qui in creaturis ſpem ponit. Igitur, vt ait Anſel. Non te futuri temporis ſterilitas terreat, non futurę famis timor mentem tuā deijciat: ſed ex ipſo tota fiducia tua pen-

F deat, qui aues paſcit & lilia veſtit. Ipſe ſit horreū tuum, ipſe apotecha: ipſe marſupium tuū, ipſe diuitiæ tuæ, ipſe delitiæ tuæ, ſolus ſit tibi omnia in omnibꝰ. Et ponit hic dominus tria bona quę deus homini, dedit: ſcilicet animā, corpꝰ, & res. Anima debet ſubijci ſuperiori: ſcilicet, deo, ſibi obediēdo, & corpus ſuo ſuperiori, id eſt, animę, ſibi obtemperando, & res ſuis ſuperioribus ſcilicet deo vt pauperibus diſtribuātur, & animæ vt diſcretè diligātur: & corpori vt ſibi neceſſaria miniſtrentur. Sed iſtum ordinem peruertunt diuites, qui non ſubijciuntur deo, quia pauperibus nihil tribuunt: nec animæ, quia res inique diligunt: nec corpori, quia illud fatuè afficiūt. Deinde ad inculcādū arctius quod ſuprà dictum eſt, repetēs ſubiungit: ⌊Nolite ergo ſolliciti eſſe dicentes: quid manducabimus aut quid bibemus, aut quo operiemur?⌋ſecundum Chryſoſtomum: Quod dicitur: nolite ſolliciti eſſe, non idem eſt quod nolite operari: ſed nolite rebus mundanis mente affligi, contigit enim aliquem operantem nihil ſollicitum eſſe. Et ſe-

Operari licet ſine ſollicitudine.

G cundum eundem: Si pro necessarijs non oportet esse sollicitos, qua pœna digni erunt, qui pro superfluis non dormiunt, & aliena rapiunt. Nolite inquam de his solliciti esse. ⌊Hæc enim omnia,⌋ scilicet ad victum & vestitũ pertinentia ⌊gentes,⌋ id est, gentiles ⌊inquirunt,⌋ cum sollicitudine nimia & vitiosa, quæ diuinam prouidentiam circa actus humanos negantes, circa talia immoderatè sollicitantur, quorum videlicet erga præsentem vitam studium omne consumitur: quibus nulla prorsus cura est futurorũ, nec confidentia de promissione æternorum. Vel ⌊hæc omnia gentes,⌋ id est, homines mundani cum sollicitudine immoderata & nimia, ⌊inquirũt:⌋ quia magis bona præsentia quàm futura quærunt: & ideo talis sollicitudo facit eos infidelib⁹ similes. Quid enim amplius habet fidelis à gentili, cuius infidelitas animum sollicitat, & curis huius vitæ fatigat? Sed heu multi ex nobis ea quæ mundi sunt, magis q̃ gentes inquirunt. Vos ergo hæc quærere non est necesse, quærere inquam cum sollicitudine. ⌊Scit enim pater vester,⌋ qui viscera non claudit bonis

Gentiũ sollicitudo.

H filijs: ⌊quia his omnibus indigetis:⌋ scilicet in via necessarijs: sine his enim neq; viuere, neq; deo seruire potestis, quæ vtique ipse dat, nisi infidelitas vestra auertat. Quia non est pater pius qui non tribuit necessaria filijs, indigentiam sibi notam patientibus. Et quia pater est, vult: & quia cœlestis, potest: si autem potest, & vult: sine dubio donabit quod nobis expediat ad salutem. Vnde Rabanus: Quis rex militibus deuotis debitam non procurat alimoniam? Quis dominus famulis suis non ministrat cibaria? Quis pater nõ dat filijs alimentũ? Vnde & Chryso. Non dixit, nouit deus: sed, nouit pater vester: vt eos in maiorẽ spem ducat. Si enim pater est, & pater talis non poterit despicere filios in vltimis malis, cùm vtique neq; homines patres existentes hæc sustineant. Est enim omnino clarũ quòd deus naturam ipsam nouit, & eius creator existit: quiq; illam talem formando creauit, indigentiam quoque eius magis prospiciat quàm tuipse qui eiusmodi necessitatibus coartatis: nam ipsi vtique sic placuit, vt hanc

I indigentiam natura pateretur. Nequaquam erit ergo cõtrarius in his quibus ei opus esse decreuit, necessariarum eam rerum perceptione fraudabit. hæc Chrysosto. vnde etiam Augusti. Scit cœlestis medicus quid nobis daturus est ad consolationem, quidúe subtracturus sit ad exercitationem: non enim homo iumento suo cibaria subtrahit sine causa. Si ergo scit vt dictũ est: & vult quia pater, & potest: quia omnipotens, ergo nec est timẽdum quin prouideat nobis. Hęc August. Notandum autem quòd ex pluribus causis aliquãdo patimur penuriam in vitæ necessarijs. Prima est, ex merito peccatorum nostrorum. Secunda est, causa exercẽdæ virtutis. Tertia est, ex importunitate nostræ auaritiæ: nimia nanque sollicitudo, ne deficiant necessaria, facit vt aliquando deficiant. Quarta est, humana superfluitas: dignũ est enim vt qui superflua quærimus, aliquando necessarijs careamus. Quinta est, abusus temporalium: qui enim creatura dei abutitur, dignũ est vt aliquando ad necessitatem ei tollatur. Sexta est, ingratitudo: dignum enim est quòd beneficijs dei priuetur qui ingratus extitit. Septima causa est, vt credamus deum nobis præbere temporalia, & nõ esse

Penuriæ causæ.

à nobis, vel ex debito nobis tribui à deo: ea enim subtrahẽdo ostendit quòd ipse sit dominus. Prohibet ergo dominus sollicitudinem diffidentiæ & timorem: sed permittit sollicitudinem prouidentiæ & laborem. Prohibet sollicitudinẽ deordinatam & superfluam, per quã impediuntur & postponuntur bona spiritualia: sed permittit sollicitudinem moderatam & necessariam, secundũ regulam rationis rectæ, cùm sit pars prudentiæ: aliter sequeretur quòd homo tentaret deum, si expectaret ab eo omnia necessaria, omittẽdo quod debet fieri circa hæc via humana. Igitur cũ duplex possit esse amor rerum temporalium: scilicet respectu superflui, vel respectu necessarij: cõtra primum prohibet dominus thesaurizationẽ, contra secundum prohibet pręfocantem sollicitudinem. K

Sollicitudo prohibita & permissa.

Amor rerũ temporalium duplex.

Vbi notãdum, quòd triplex est sollicitudo. Prima est naturæ, quæ verius labor & cura dicitur: prouidentiæ, quę homini ne deum tentet cõceditur, vt tamen omnibus deus præferatur. Vnde & Adæ dictũ est: In labore & sudore vultus tui vesceris pane tuo: & dominum loculos habuisse patet ex euangelio. Secunda est, culpæ quæ consistit L in quantitate rerum, cùm supra necessitatem acquiruntur: & hanc sollicitudinem parit & comitatur auaritia: in qualitate etiam & lauticia rerũ quam comitatur luxuria: in nimis quoque anxia necessariorũ prouisione, ex qua sequitur spiritualium negligẽtia, & hæc sollicitudo omnino prohibetur, q̃a vitiosa iudicatur. Tertia est, gratiæ quæ consistit in operibus iustitiæ, & proximi compassione. Vnde Apostolus: Instantia mea quotidiana, & sollicitudo omnium ecclesiarum, hæc sollicitudo præcipitur: quia ad charitatem pertinere dinoscitur. Prima est tollerabilis. Secunda, vituperabilis. Tertia, cõmendabilis. Tandem concludit de quo debet homo esse sollicitus: quia de æternis, nõ de terrenis. Et implicat hic triplex bonum: scilicet cœleste, spirituale, & temporale. Primum est, bonum gloriæ. Secundum, gratiæ. Tertium fortunę. Primum est maximum. Secũdum, minus. Tertium, minimum. Ideo primum debet esse in intentione, sicut præmium. Secundum, in M operatione, tanquam meritum. Tertium, in adiectione, tanquam sustentamentum. Ita inquit, nolite esse solliciti circa temporalia quærenda: sed primùm intentione & affectione, ac pręcipuè præ omnibus alijs, & principaliter tanquam beatitudinem omnium actionum: & vltimum finem qui est per se appetibile, ⌊quærite regnum dei,⌋ id est, vitam æternam, & cœlestia bona, & ne sit error in quærendo: secundò tanquã rectam viam, & id per quod meretur obtineri regnum dei, quęrite ⌊iustitiam⌋ dei, sequendo eius præcepta, etiam iustitiæ opera: & tertiò ad vitæ necessaria vobis, ⌊hęc omnia⌋ scilicet temporalia, quorum vniuersitatem in tribus posuit: scilicet in cibo, potu, & vestimento, ⌊adijcientur:⌋ scilicet ⌊vobis⌋ cooperãtibus & collaborantibus, ac sollicitudinẽ modo habẽtibus: q̃a sicut propter mala opera fruct⁹ terræ subducitur, sic propter bona opera adijcit. Veruntamẽ si præsentia subtrahũtur ad exercitationẽ est & probationẽ, ac etiã penitus subtracta martyrij promerentur coronã: si vtrò dantur, ad consolationẽ est, & gratiarum actionem. Quia diligentibus deum

Sollicitudo triplex.

Gene. 3.

2. Cor. 11.

Bonum triplex.

omnia

Roma. 8. omnia cooperantur in bonum: scit enim medicus
A cœlestis quid magis expediat nobis. Igitur quia
primum relatiuè dicitur ad secundū, patet quòd
non excludit sollicitudinē omnino circa necessa-
ria vitæ: sed ostendit quod principaliter debemus
sollicitari de spiritualibus, & secundariò de tem-
poralibus: quia tēporalia adijcientur nobis, id est,
cōsequentur sine vllo nostro impedimēto, ne cùm
ista quærimus, illinc auertamur: aut ne duos fines
constituamus. nam secundū August. Cùm dixit:
Regnum dei. primùm quærere regnum dei, significauit tempo-
rale posterius quærendū: non tempore, sed digni-
tate. Illud tanquam bonum, hoc tanquam necessa
rium propter illud bonum. Hoc est primùm quę-
Regnum tēporale. rere regnum dei, & posterius temporale: id est, hoc
priore loco ponere, & illud posteriore: scilicet vt
ideo quæram⁹ temporale, vt habeamus regnū dei,
& non econuersò. Apertè enim ostendit non tem-
poralia sic esse appetenda vt propter ipsa benefa-
cere debeamus, licèt sint necessaria: sed quæcunq;
facim⁹, propter regnū dei facere instruimur. Ergo
cùm aliquid boni operamur: non temporalia, sed
B æterna cogitemus: & primùm intentione & affe-
ctione regnū dei quæram⁹. Sancti primitiui quæ-
sierūt primò regnū dei, & ideo deus adiecit eis re-
gnum mundi, scilicet tēpore Constantini: sed ho-
die à multis primò, & præcipuè quæritur regnum
mūdi magis quàm dei, & magis solliciti sunt pro
terrenis & diuitijs, q̄ pro animabus & ecclesijs: &
ideo timēdum est eis, ne cum regno mundi amit-
Crastini cura prohibetur. tant regnū dei. Deinde vetat cogitare de crastino
& futuro, dicens: ⌊Nolite ergo solliciti esse in cra-
stinum,⌋ id est, in futurum, sollicitudinem scilicet
futuro tempori debitam inordinatè præoccupan-
do: & curam, quæ incumbit diei crastino, in diem
hodiernum anticipando. De præsentibus ergo, vt
ait Hiero. cōcessit debere esse sollicitos, qui futu-
ra prohibet cogitare. Sufficit enim nobis præsen-
tis temporis cogitatio, futura quę incerta sunt re-
linquamus deo. Vbi Petrus Cantor, suprà prohi-
buit sollicitudinem vitiosam de pręsentibus, quæ
scilicet sunt vnius anni: semel enim in anno seri-
C mus, metimus, & colligimus. Vnde & præsentia
quasi dicūtur: hìc autem prohibet sollicitudinem
de futuris, vt de his quæ post annum veniunt. De
his enim quæ procurat diuina ordinatio, nó con-
uenit sollicitari. Si ergo prouidētia tua vltra an-
num extenditur, iam in vitiosam sollicitudinem
vertitur: vt abbatis, qui vsq; in tertium annum re-
seruauit annonā. Cuiusmodi homines modo re-
putamus sapiētes, cùm tamē veniant cōtra domi-
ni prohibitū, qui cōcedit tantum curā præsentiū.
Tales etiam de deo diffidūt, & ob hoc miserrimi
sunt. Hæc Petrus. Vnde & Chryso. Quòd autē
dictū est nolite cogitare de crastino, scio ego nec
audire aliquem, nec omnino seruare. Cùm enim
neq; orare pro his iubeamur, nos omne studiū erga
hęc expēdimus, & de his singulis cogitādo consu-
mimur. Sed quātā in his quæ ad corpus sunt curā
ostendimus, tantam in spiritualibus habemus in-
curiam, immo longè etiam maiorem. Hæc Chry-
sostomus: Non vult autē dominus de futuro nos
esse sollicitos, tanquam certi de futura vita simus:
quia neq; de præsenti certi & securi sumus. Vnde
Anselmus: Puta te quotidie moriturum, & de cra
stino non cogitabis. Vnde & Seneca: Omnis dies
sicut vltima est ordinānda. Sufficit ergo nobis prę- D
sentis cogitatio tēporis: futurorū curā, quę incer-
ta est, relinquam⁹. ⌊Crastinus enim dies sollicitus Crastinus dies.
erit sibiipsi,⌋ id est, ipse affert sollicitudinem suā
secum: quia tempus futurum habebit sollicitudi-
nem suam, sibi congruam & debitam: sicut patet
quòd ex variatione temporis occurrūt varia fien-
da, de quibus sufficit tunc sollicitari cùm venerit
eorum hora, ac si dicat: Cùm futurus dies adue-
nerit, de ipso curabitis, & nō antè: sicut enim ho-
diernam sollicitudinem nō interdico, ita nec cra-
stinam, postquam crastinus dies aduenerit. Et se-
cundum hoc in prędictis, hoc nomen sollicitus di
cit anxietatem auaritię, quæ semper est fugienda:
hìc discretionem prouidentiæ, quæ de præsentib⁹
non de futuris est habēda. Sit ergo hodiernus dies
de se sollicitus tantummodo, & nō de alio. ⌊Suffi-
cit enim diei malitia sua,⌋ id est, cuilibet tempori
labor & fatigatio: calamitas & contritio: dolor &
tristitia: afflictio & angustia: sollicitudo & cura.
Vnde malitia hic dicitur, nō malum culpæ quod Malitia.
agimus: sed malum pœnæ quod patimur. In statu
enim innocentiæ non indiguisset homo tali solli- E
citudine: ac si dicat, non oportet quòd laboret co-
gitatus ad habendum vitæ necessaria, diem præ-
ueniat: quia ad hoc sufficit dies quo necessaria su
mere oporteat, cùm enim pro se suam habeat sol-
licitudinem, non oportet addere aliam. Cur ergo
malitiam malitiæ, laborem labori, curam curæ su
peraddere velis? Non itaque pro malignitate po-
nitur hìc malitia, sed pro labore & miseria. Sic
enim dicere solemus, multa mala hodie passi su-
mus, quando aliquo magno labore vel miseria fa-
tigamur. Vnde Chrysostomus: Malitiam verò
hic non malignitatem vocat, sed miseriam & la-
borem. Sicut enim cùm alibi dicit: Si est malitia Amos. 3.
in ciuitate quam dominus non fecit, non auari-
tiam significat, ac rapinas, nec talium quicquam
aliud omnino, sed eas profectò plagas, quę diuini-
tus inferuntur: de quibus rursus loquitur per pro-
phetam: Qui facio pacem, & creo malum. Neq; Esaiæ. 45.
enim hìc malitiam voluit intelligi: sed pestilētias
pfectò & fames, cęteraq; huiusmodi, quę mala esse
putantur à plurimis, ita hic quoque malitiam pro F
afflictione posuit dicēs: ⌊sufficit diei malitia sua.⌋
Nihil eni ita dolorē, infert animæ, vt sollicitudo
& cura. Hæc Chrysost. Itaque non labor & pro-
uidentia damnatur: sed mentem præfocans cura.
Et ideo secundum Augusti. Hoc loco vehemen-
ter cauendum est, ne cùm viderimus aliquem ser-
uum dei prouidere, ne ista necessaria sibi desint,
vel sibi commissis: iudicemus eum contra præce-
pta domini facere, & de crastino sollicitū esse. Nā
& ipse domin⁹ cui ministrabāt angeli, propter ex-
emplum, & ad informandā Ecclesiam, loculos ha Loculos habuit dominus.
bere dignatus est, ne quis in hoc scandalū patere-
tur. Et iterum satis apparet dominū nostrum nō
hoc improbare, si qs humano more ista procuret:
sed si quis propter ista deo militet, vt in operibus
suis non regnum dei, sed istorum acquisitionem
intueatur. Ad hanc ergo regulā hoc totum præ-
ceptum redigit, vt etiam in istorū prouisione re-
gnum dei cogitemus: in militia verò regni dei
ista non cogitemus, & simplici corde tantummo-
do propter regnum dei debemus operari bonum
ad omnes: nō autem in hac operatione, vel solam,

G vel cum regno dei mercedē temporalium cogitare. Ita enim etiā si aliquando defuerint (quod plerunque propter exercitationē nostram deus finit) non solum non debilitant propositum nostrum: sed etiam examinatum propositum confirmant. Hæc Augustinus.

Oratio.

†emolimenta.

DOmine Iesu Christe, fac me nō thesaurizare in terra elementa † terrenorū: sed in cœlo præmia meritorum, & quia nemo potest duob⁹ dominis seruire per contrarietatem obsequiorum, libera me à dominio & seruitute mundi, carnis, & diaboli: vt respiciam contemplationes cœlestes, non terrenas: adijce ad staturam naturæ meæ cubitum gratiæ in præsenti, & gloriæ in futuro: vt considerem lilia agri, deuotos Ecclesię, coopertos virtutum candore, potiusquam fœnum diuites seculi mittendos in clibanum gehennę. Quæram præcipuè regnum dei & iustitiā eius: vt cum viatico temporaliū per viam virtutum perueniam ad regnū cœlorum: Amen.

De misericordia facienda, & non iudicando: ac fiducia orationis. Caput. XXXIX.

Luc. 6. & Matt. 11.

Misericordiæ commendatio.

H POst hęc hortatur nos domin⁹ ad misericordiam circa proximū faciendam dicens: [Estote misericordes sicut & pater vester misericors est.] Deus enim releuat miserias nostras, non expectando aliquid à nobis, sed propter suam bonitatem: sic nos debemus moueri ad releuandū miseriam proximi: nō propter nostrum commodum & emolimentum: sed propter illius salutem, & diuinæ bonitatis amorē: qui enim propter suū commodum vel emolimentum proximo consulit vel benefacit: nō vtique per charitatem hoc facit, quia non illius quem debet tanquam seipsum diligere: sed suam vtilitatem quęrit, vult nos dominus patrem imitari in misericordia qua nos miseri multum indigemus: non in potentia, quam superbè appetens diabolus, in infernū est detractus: nō in sapientia, quam appetens homo paradisum perdidit, immortalitatis spoliatus gloria. Magnū I ergo præconium pietatis animab⁹ nostris imprimit, quæ nos deo confotmes reddit. Naturale est omnibus animalibus eiusdem speciei adinuicem misericordiā seruare: multomagis homo ad imaginem dei cōditus debet alter alteri tanquam coimagini suæ compati, & vnus alterius miseriam cordis assumere velut suam: & in hoc consistit ratio misericordiæ. De pietatis operibus sic dicit Hiero. Non memini me legisse mala morte mortuum, qui libenter opera pietatis exercuit: habet enim multos intercessores, & impossibile est multorum præces non exaudiri. Deinde ponit tres species misericordiæ, quarum prima consistit in non iudicando. De multis enim incertum est quo animo fiant, cùm possint simplici corde fieri aut duplici, & ideo bene subiungitur: [Nolite iudicare:] scilicet iniustè & temerariè de proximo, [& nō iudicabimini,] id est, non incurretis peccatum per quod sitis digni à deo iudicari: & si fortè ex humana fragilitare contingat vos suspiciosè iudicare, [nolite] tamen [condemnare,] id est, aliquem dignum cōdemnatione dicere, & non condemnabimini: scilicet à deo pro hoc peccato: quia aliquis est hodie pessimus, q fortè cras erit bonus. Circa istud sciendum est, quòd iudicium vno modo est

Homo homini societatē & pietatē debet.

Pietatis opera.

Misericordię species tres.

Iudiciū capit diuersimodè.

actus iustitię pertinens ad iudicem secularem, vel K ecclesiasticum, & de hoc non loquitur hic. Alio modo accipitur iudicium, prout aliquibus signis aliquis iudicat de proximo malè: & hoc prohibet hìc dicēs: [Nolite iudicare.] Potest autem aliquis malum iudicare, de proximo multipliciter. Vno modo ex euidētia facti: vt cùm aliquis iudicat aliquem homicidam, quia vidit eum interficere hominem: & hoc nullum est peccatum. Alio modo ex signis euidētibus: vt si aliquis iudicet aliquem fornicatorem, quia vidit eum nudum cum nuda, solum cum sola: & hoc similiter nullū est peccatum. Tertio modo ex signis leuibus. Et in hoc iudicio est triplex gradus. Primus est, quando ex leuibus signis incipit aliquis dubitare de fratris bonitate: & hoc peccatum veniale est, quia procedit ex humana infirmitate, & hoc non vocatur propriè iudicium: sed suspitio. Secundus gradus est, quando talibus signis firmiter tenet in animo quòd frater sit malus: & hoc propriè dicitur iudicium: quia iudicium importat firmam sententiā, & hoc est peccatum mortale, si malum quod iudicat de fratre ex leuibus signis sit de genere peccati L mortalis: quia est contra charitatem. Tertius gradus est, quando ex leuibus signis non solum prædicto modico iudicat: sed etiam procedit ad punitionē fratris, sicut de facto, & hoc est grauius: quia non solum est contra chatitatem: sed etiam contra iustitiæ æquitatem, & de talibus intelligitur verbum prædictum, [nolite iudicare, &c.] Prohibet dominus ne temerè iudicemus vel cōdemnemus. Mali enim homines sæpe in malam partem iudicant, quæ vident vel audiunt. Boni autem in bonam partem interpretantur, & non dubitant quin rectè omnia fiant, deo cuncta vel rectè operante, vel iustè permittente, & ideo de omnibus lucrum faciunt. Vnde enim ait Augusti. In tribus consistit ordinatio bonorum, in æstimando bonū de quolibet: in exhibendo bonum cuilibet, in sustinendo malū pro quolibet. Vnde & Bernardus: Caue alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex: etiam si perperam actum quid deprehendas, nec sic iudices proxi- M mum, magis autem excusa. Excusa intentionem, si opus non potes: puta ignorantiam: puta surreptionem, puta casum. Quòd si omnem omnino dissimulationē rei certitudo recusat: suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud teipsum. Vehemēs fuit nimis tētatio. Quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatem. Hæc Bernar. De dubijs ergo iudicare, est suspectos quasi reos cōdemnare, penitus repellit à nobis domin⁹. Et ideo semper dubia sunt in melius interpretanda, & in dubijs benigniora sunt præferenda. Vnde Augu. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo, nisi vt ea facta quæ dubiū est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Sunt enim quædam facta media quæ ignoramus quo animo fiāt: quia & bono & malo fieri possunt: de quibus temerarium est iudicare, maximè vt cōdemnemus. Duo autem sunt in quibus temerarium iudicium cauere debemus, cùm incertum est quo animo quid factum sit: vel incertum est qualis futurus sit qui nunc malus vel bonus apparet. Non ergo reprehendamus ea quæ nescimus quo animo fiant: neque ita reprehendamus quæ manifesta

Iudicare de alio, multipliciter fit.

Bonorum ordinatio.

Excusatio factorum alienorū.

Dubia in meliorem partē interpretāda sunt.

Iudiciū temerariū.

A sesta sunt, vt desperemus sanitatem, & vitabimus iudicium de quo nunc dicitur: Nolite iudicare ne iudicetur de vobis. Hæc August. Vnde & Chrysostomus: Nõ oportet exprobrare delictum, neque illum qui peccato aliquo sit præuentus, insolenter obruere: sed clementer monere: neq; persequi iurgio, sed iuuare cõsilio. Non enim illum, sed temetipsum profectò condemnas, & facis tibi terribilius esse iudicium: cogisq; aduersus te diligentissimam fieri, etiam de minimis, vltionem. Vt enim diligentius peccata examinentur tua, legem primus ipse posuisti seuerius de his quę proximus peccauerit iudicando. Sunt autem hæ diabolicæ tentationis insidię. Nam qui seuerè discutit aliena, nunquam propriorum reatuum merebitur veniam. Et iterum: Si nullum nobis aliud peccatum fuisset admissum, pro hoc solo gehennæ nos tradi satis abundeq; sufficeret. Quippe qui in aliorum delictis seueri & amarissimi iudices residemus, nostras autem trabes oculis infixas proprijs non videmus, qui aliena etiam minima, tam sollicitè perscrutamur: & ad condemnandos

Iudicat se, qui alios iudicat.

B cæteros, omne vitæ nostræ tempus absumimus: à quo vitio, neque seculi hominem, neque monachorum vllum facilè inuenias liberũ. hæc Chrysostomus: ⌊In quo enim iudicio,⌋ id est, pro quali: scilicet iusto vel iniusto, misericordi vel duro, ⌊iudicaueritis⌋ alios, ⌊iudicabimini,⌋ à deo: ⌊& in qua mensura mensi fueritis,⌋ alijs modo ⌊remetietur vobis:⌋ scilicet in iudicio, id est, iuxta qualitatem temeritatis in iudicãdo, erit qualitas pœnæ: & secundum mensuram prauæ voluntatis, erit mensura retributionis in futuro. Comminatur ergo duo: scilicet iudicium & mensuram: iudicium refertur ad culpæ & pœnæ qualitatem: mensura ad earum quantitatem. & secundum Augustinum: Non est intelligendum si temerè nos iudicauerimus, quòd temerè de nobis deus iudicabit: aut si mẽsura iniqua mensi fuerimus, quòd apud deum iniqua mensura nobis remetietur: sed quoniam temeritas qua punis alium, eadem ipsa te puniet. Vnde non accipitur hìc æqualitas iniquitatis ad iniquitatem, sed culpæ ad pœnam: vt qui per culpam malè iudicat, per pœnam iusti diuini iudicij

Temerè iudicantes, nõ iudicabunt à deo temerè, sed seuerè.

C mala sustineat, & iuxta mensuram culpæ, sit mẽsura pœnæ. Ad hunc sensum etia retorquetur illud: Qui gladio, scilicet iniquæ sententiæ iudex quemq; percusserit, gladio diuinæ sententiæ iustè ferietur, & æterna morte morietur. Deinde ponit secundam speciem misericordiæ, quæ consistit in dimittẽdo, cùm subiungit: ⌊Dimittite⌋ scilicet iniurias vobis illatas à proximo, & debita vobis à pauperibus, ⌊& dimittetur vobis:⌋ scilicet peccatum vestrum à deo, cui frequenter iniuriati estis, & debitũ quod deo debetis. Et ponit tertiam speciem, quæ cõsistit in dando, cùm addit: ⌊Date⌋ scilicet indigentibus beneficia temporalia, ⌋& dabitur vobis:⌋ scilicet vita æterna. Indiuisibiles enim socij sunt dimittere & dimitti, ac similiter dare & dari. Vnde Augustinus: Duo sunt opera misericordiæ quæ nos liberant: Dimittite, & dimittetur vobis: date & dabitur vobis. Dimittite & dimittetur vobis, ad ignoscendum pertinet: date & dabitur vobis, ad beneficium præstandum. Ignosci vobis vultis, ignoscite: remittite, & remittetur vobis. Accipere vultis, ⌊date & dabitur vobis.⌋

Secũda misericordię species.

Tertia species.

D Et secũdum eundem hæ sunt duæ alæ orationis, quibus volat ad deum, si illud quod committitur, ignoscit delinquẽti, & donat egẽti. Vnde & Beda: Dimittere nos iniurias, dare beneficia iubet: vt & nobis peccata dimittantur, & vita detur æterna. Qua sententia breui, sed eximia, cuncta quæ latissime de conuersando cum inimicis mandauerat, comprehendẽdo concludit. Et quia vt ait Iacobus, iudicium sine misericordia fiet ei qui non fecerit misericordiam, multum nobis insistendũ est circa misericordiam in proximorum necessitatibus, vt & nos eam in nostris necessitatibus reperiamus. vt enim ait Augustinus: Vnusquisque talem indulgentiam accepturus est à deo, qualem & ipse dedit proximo suo. Et iterum: hoc vnum remedium est de malis euadendi, vt infirmitatem aliorum ferat, & eis quãtum potest opituletur qui suæ diuinitus desiderat subueniri, & dimittat sicut sibi vult dimitti. Beati enim misericordes, quoniam ipsorum miserebitur deus. Vbi nota ex vitispatrum, quod cùm fratres cuiusdã monasterij multum abundarent, & ad pauperes multum liberales essent: tandem eleemosynas dimiserunt,

Orationis alæ.

Iacobi. 2.

E & ipsi egere cœperũt. Quod cùm viro sancto referrent, ait: Duo socij in isto monasterio consueuerũt habitare: scilicet, Date, & dabitur vobis: vos expulistis primum, & noluit secundus remanere. Deinde ex vbertate præmij liberales nos facit dominus ad benefaciendũ & misericordiam impendendum: quia illi quibus fit dabunt, id est, erunt causa quare deus dabit nobis prȩmium. Nam per ipsorum intercessionem & merita, quibus vel calicem aquæ frigidæ dederimus, dabit nobis in æterna beatitudine mercedem, & ⌊mensuram bonam,⌋ id est, iustam: quia secundum meritorũ exigentiam ⌊& confertam,⌋ id est, plenam, quia supra condignum, ⌊& coagitatam⌋ quia supra desideratum, ⌊& supereffluentem:⌋ quia supra coagitatũ. Vel præmiũ quo remuneramur misericordes describendo, dicit ⌊mensuram,⌋ quia vnicuiq; distribuitur præmium iuxta mensuram meritorum, & ⌊bonam⌋ quia bonum est illud beatitudinis præmium, immo bonum omnis boni, complectens in se quæcũque sunt bona, ⌊& confertam,⌋ id est, plenam: plena nanque erit anima cœlesti beatitudi-

Date, & dabitur, sunt duo socij.

F ne, ita vt nihil eius sit vacuum à gloria, ⌊& coagitatam, id est, firmam: quæ enim firma esse volumus, coagitamus, id est, quassamus: sic præmium beatorum erit stabilitum & securum, ⌊& supereffluentem, id est, abundantem: quia excedit merita nostra: dedimus temporalia pro æternis, mundana pro diuinis. Et dicit ⌊in signum:⌋ quia secundum Grego. Nihil securius & amabilius eo quod in sinu collocam⁹. Deinde ponitur æquitas retributionis, cùm subditur: ⌊Eadem quippe mensura qua mensi fueritis,⌋ in merito, ⌊remetietur vobis,⌋ in præmio. Nõ dixit in tanta, sed in eadem, id est, cõsimili: qui enim bene facit, bene fiet ei: quod est remetiri eadem mensura, sed supereffluentẽ dicit: qa millies bene faciet ei & vltrà: deus enim abundantius præmiat quàm mereamur, sicut & minus punit quàm demereamur. Generaliter autẽ de omnibus quæ mente lingua manu gerimus, accipi potest: quia reddet deus singulis secundum opera eorũ: & secundũ quòd opera pietatis sunt maiora, similiter erit retributio diuina. Ista tamẽ maiori-

Mensura eadem.

G tas non est attendenda semper secundū magnitudinem operis exterioris: sed secundum magnitudinem affectus interioris. Vnde & vidua quæ misit duo minuta in gazophilatium, secundū testimonium saluatoris dicitur plus misisse q̄ multi diuites, qui magna dona miserunt in ipsum. ⌊Dicebat autem illis similitudinem. Nunquid potest cæcus cæcum ducere?⌋ id est, stultus stultum docere & dirigere in regulam iustitię. ⌊Nónne in foueam,⌋ & perditionem ⌊ambo cadunt:⌋ scilicet primò culpæ, & deinde gehennæ. Nam, vt ait Greg. Cùm pastor per abrupta graditur, consequens est vt grex ad pręcipitium sequatur: quasi diceret dominus, Prædicta facere debetis, vt illuminantes verbo & exemplo alios gubernare possitis, ne sitis de cæcis speculatoribus synagogæ, non Ecclesiæ: ridiculosa res est, immo magis periculosa, speculator cæcus, doctor inscius, præcursor claudus, prælatus negligens, præco mutus. Ergo ratione vitandi periculi non debet ignorans præsidere. Si ergo tu aliū iudicas, & ipse in eisdem peccas: iam cæco cæcum ducēti assimilaris. Quomodo enim

Lucæ. 21. — *Speculator cæcus.*

H ille à te ducetur ad bonum, cùm & tu pecces qui te doctorem putas & magistrum? Deinde inducit & aliam similitudinem de eodem dicens: ⌊Quid autem,⌋ id est, quare & quomodo ⌊vides⌋ & consideras ⌊festucam,⌋ id est, paruum & leue peccatum: quod tamen oculum non excæcat, & de facili sicut festuca consumitur ardore charitatis, ⌊in oculo,⌋ id est, in intentione & conscientia ⌊fratris tui: trabem autem,⌋ id est, magnum & graue peccatum ⌊in oculo tuo,⌋ id est, in intentione & conscientia tua ⌊non consideras?⌋ Quasi diceret: Cur habes oculum apertum ad iudicandum minima & aliena: clausum verò ad iudicādum tua magna, & consideratione tui relicta cōsideras aliorum errata. Conuenit autem hoc omnibus, & maximè doctoribus, qui cùm subditorum minima peccata puniant, propria impunita relinquunt. ⌊At quomodo,⌋ id est, qua conscientia, aut qua fronte dicis ⌊fratri tuo,⌋ minus peccanti vel innocenti, ⌊frater⌋ loquendo simulatoriè ⌊sine,⌋ id est, patienter sustine & permitte ⌊eijciam festucam,⌋ id est, culpam

I licèt modicam ⌊de oculo tuo,⌋ id est, de conscientia & intētione tua te corripiendo: & ⌊ipse trabem in oculo tuo non vides?⌋ Quasi diceret: non potes dicere ordinatè. Vt enim dicit Chrysosto. videre festucam & eijcere, est omnium: sed doctorum & sanctorum. Et quia secundum eundem Chryso. Omnis sacerdos qui vult docere populum, debet prius docere seipsum: ideo bene sequitur: Igitur tu ⌊hypocrita,⌋ id est, simulator & repræsentator personæ alienæ, quia sæpe malus bonū arguit vt iustus videatur: & alium accusat, vt se extollat ⌊eijce primùm⌋ per collyrium pœnitētiæ, ⌊trabem⌋ maioris peccati, ⌊de oculo tuo,⌋ & conscientia, quia magis tui quàm alterius es cognitor: quia magis vides maiora quàm minora, quia magis te diligis quàm alium: quia in maiori peccato, maius est periculū ⌊& tunc:⌋ scilicet cùm mundatus fuerit oculus tuus, videbis & ⌊prospicies: vt eijcias festucam,⌋ minoris peccati ⌊de oculo⌋ & conscientia ⌊fratris tui,⌋ ipsum arguendo: quia oculus conscientiæ purgatus videre potest, sed nube & caligine peccati cæcatus non potest. Sic facias vt exemplo potius quàm dictis fratrem emēdes, ne tibi dicatur: medice, cura teipsum: & illud Apostoli, qui aliū doces, teipsum nō doces. Sic est ordo charitatis quód à seipso incipiat: & prius se ac postea

Festucam videre & eijcere. — *Lucæ. 4.* — *Roma. 2.*

K alios corrigat & emendet. Circa correctionem enim proximi attendi debet ordo correctionis: scilicet vt homo prius se corrigat, deinde proximū: modus mansuetudinis, causa mouens: scilicet zelus charitatis, circunstantia loci & temporis, æstimatio euentus sequentis. Propemodum & ferè naturale est vt quilibet peccata sua leuiget, & aliena aggrauet. Vnde dicit Hilarius, quód vix inuenitur aliquis ab hoc vitio alienus: quia vnusquisque vitijs suis fauens aliena facilè reprehendit. Et ideo, vt ait Augusti. piè cauteq́ vigilandum est, vt cùm aliquem reprehendere vel obiurgare necessitas coëgerit, primùm cogitemus vtrum tale sit vitium quod nunquā habuimus. Et si nunquam habuimus, cogitemus & nos homines esse, & habere potuisse. Si verò habuimus, & non habemus: tangat memoriam communis infirmitas, vt illam reprehensionem aut obiurgationem non odium, sed misericordia præcedat. Si autem cogitantes nosmet inuenerimus in eo vitio in quo

Correctionis fraternæ ordo, mod⁹, causa, loc⁹, tēpus, euentus. — *Cautè corrigas.*

L est ille quem reprehendere parabamus: non reprehendamus, neque obiurgemus: sed tantum congemiscamus, & non illum ad obtemperandum nobis: sed ad pariter conandū inuitemus. Raró ergo & magna necessitate obiurgationes adhibendæ sunt, ita tamen vt etiam in his non nobis, sed deo vt seruiatur instemus. hæc August. In omnibus istis, vt dicit Basilius, considerandum est quantæ sit difficultatis alios iudicare: quia oportet vt primò seipsos iudicent & conspiciant, quod videtur grauissimum omnium: quia cùm oculus cuncta videat exteriora, tamen super se visu non vtitur: ita intellectus cùm alienū corrigit peccatum, difficile est proprios defectus percipere. Aduertendum tamen, quód crimina arguentis aut sunt publica, aut occulta: si publica, peccat dupliciter arguendo, scilicet peccato præsumptionis, & peccato scandali: si autem sunt occulta, tunc peccat primo modo tantum, si tamen iste qui arguit primò pœniteat, & postea humiliter arguat, non peccat.

Iudicandi alios cautio. — *Arguentis incautè peccata.*

M Sed quia aliqui dei præceptis obtemperare cupientes, quandoque aperiendo ea quæ hi quibus aperiuntur capere & sustinere non possunt, amplius nocent quàm si occultarent, rectè subiungit: ⌊Nolite sanctū,⌋ id est, sacræ scripturæ mysteria & fidei secreta, vel etiā ecclesiastica sacramēta ⌊dare⌋ vel, id est, publicare & reuelare: prædicando mysteria, dispensando sacramēta ⌊canibus,⌋ id est, oblatrantibus detractoribus, & veritatis oppugnatoribus, ⌊neque mitiatis margaritas,⌋ id est, quod sanctum ante porcos,⌋ id est, contemptores & derisores, ⌊ne forté conculcent eas:⌋ scilicet porci cōtemnendo & fastidiendo, ⌊pedibus suis:⌋ scilicet intellectu & affectu ⌊& conuersi,⌋ scilicet canes ab eo quod audierunt à vobis ⌊dirumpant vos,⌋ reprehendendo & blasphemando, ac fidei simplicitatem & veritatē impugnando. Vt enim ait Augustinus, duę res faciunt magna nō recipi: scilicet contemptus, & odium: primum ad porcos, secundum ad canes refertur. Cauendū est ergo, ne quid aperiatur ei qui non capit: melius enim quærit quod clausum est, quàm id quod apertum est, aut infestet per odium vt canis: aut negligat per contemptum.

Cōtēptus & odium.

A temptumvt porcus. Et ne possit aliquis ignorantię suæ conscius dicere, quod sanctum me dare canibus prohibes, & quas margaritas mittere ante porcos, cùm adhuc me habere non videam, opportunè subiecit, dicens: ⌊Petite⌋ in fide, & orãdo ⌊& dabitur vobis: quærite⌋ scilicet in spe, & rectè viuendo ⌊& inuenietis: pulsate⌋ scilicet in charitate, & perseuerando ⌊& aperietur vobis.⌋ Vbi Chrysosto. Quoniam maiora erant mandata superius posita, ꝗ virtus humana, transmittit eos ad deum, cuius gratię nihil est impossibile, dicens: ⌊Petite, & dabitur vobis:⌋ vt quod ex hominibus consummari nõ potest, per gratiã dei adimpleatur. Cùm enim alia animalia de⁹ muniuerit, veloci pedum cursu, aut velocibus pẽnis, aut vnguibus, aut dentibus, aut cornibus: hominem solum sic disposuit, vt virtus illius sit ipse: vt infirmitatis suę necessitate coactus, semper necessariũ habeat dominum suum. Vbi & Hiero. Si petenti datur, & quærens inuenit, & pulsanti aperietur: ergo cui non datur, & qui nõ inuenit, & cui nõ aperitur, appatet quòd non bene petierit, quæsierit, pulsauerit. Et Chryso. Petẽtis negligentia reprehenditur, vbi de dantis misericordia non dubitatur. Vnde etiã Augu. Dominus Iesus Christus, inter nos petitor, cum patre dator: non vtiq; nos tantũ hortaretur vt peteremus, nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia: plus vult ille dare, quàm nos accipere. Plus vult ille misereri, quàm nos à miseria liberari. Nã ille quod nos hortatur, propter nos hortatur. Euigilemus, & hortati credamus promittẽti: obsecremus, vt & dantem gaudeamus. hæc Augustinus.

Petenti dabitur &c.

B (margin letter beside "so. Petẽtis negligentia…")

Oratio est exaudibilis per tria.

Sciendum verò quòd oratio est exaudibilis, tribus concurrentibus. Primum est, quòd sit pia & iusta, id est de pertinentibus ad salutem: quia exaudiri in alijs, quandoque non expedit. Secundum est, quòd sit perseuerans, id est non interrupta per aliquid orationi contrariũ: quia non cessat orare, qui non cessat benefacere. Tertiũ est, quòd oret pro se: quia licèt aliquis piè & perseueranter pro alio oret, oratio tamẽ posset impediri propter demeritũ illius pro quo oratur: sed trib⁹ prędictis cõcurrẽtib⁹, semp exauditur. Et hoc est quod notatur in trib⁹ verbis hic positis: scilicet ⌊petite⌋ piè
C ⌊quærite⌋ perseueranter ⌊pulsate, & aperietur vobis.⌋ Ex quo patet quòd loquitur de oratione facta pro se, cùm dicit ⌊& aperietur vobis.⌋ Et quia istis concurrẽtibus, semper exauditur oratio: ideo ne hoies desperent in sua oratione exaudiri, subdit omnibus, spem conferens impetrandi: Omnis inquit, qui credendo petit sicut debet, accipit: & qui sperando quærit sicut debet, inuenit: & operãdo, pulsanti aperietur. Ergo perseuerãtia opus est vt accipiamus quod petimus, inueniamus quod quęrimus, & quod pulsamus aperiatur. Hac enim tanta conculcatione verborum, manifestè dominus ostendit, ꝗ solicitos, molestos, & importunos, violentos, & improbos, ad petendum nos esse velit. Vnde & quidam ait: Labor improbus omnia vincit. Illud enim quod ad salutem petitur, non semper statim datur: sed differtur, vt cõgruo tẽpore det, & vt ex dilatione chari⁹ habeatur: quia diu desiderata, dulcius obtinẽtur: citò autem data vilescunt. Expedit etiã vt ab ociosa locutione abstineat, qui in oratione exaudiri desiderat. Quia secundum Grego. os nostrum ab omnipotente domino, tanto minus exauditur in prece, quãto amplius inquinatur stulta locutione. Conetur etiam orans, vt seipsum intelligat, si vult quòd de⁹ eum exaudiat. Nam secundum Ambro. illam orationem deus non audit, ad quam iste qui orat nõ intẽdit. Vult deus fideliter peti à se, quod disposuit petentibus erogare. Vnde Berñ. Vult autem à se requiri deus, etiam quod pollicetur. Et ideo fortè multa quæ dare disposuit, prius pollicetur: vt ex promissione, deuotio excitetur: sicq; quod gratis daturus erat, deuota oratio promereatur. Non autem dicit dominus, quid accipit petens, vel quærens, aut pulsans: quia quandoq; exauditur ad votum, vt cùm datur id quod petitur: quandoque ad meritum, vt cũm aliquid æquiualens, vel melius datur. Aliquãdo enim sancti, non recipiẽdo quod petunt, magis exaudiuntur, quàm si illud reciperent. Vnde Aug. Nolite pro magno habere, ad volũtatem à deo exaudiri. Aliquãdo deus quasi iratus, dat quod petis: & propitius, negat quod petis. Quid prosit & quid non, medicus nouit: quia de⁹ si volũtati nostræ non dat, saluti dat. Quid enim si hoc petieris qđ tibi obest, & medicus nouit quia obest tibi: fratres discite rogare deum, vt medico committatis. Quod ipse nouit, faciat. Tu morbum cõfitearis: ille medicamẽtum adhibeat. Non te exaudit ad volũtatem: sed exaudit ad salutem. Nõ fit quod vis: sed fit quod tibi expedit. hæc Augu. Vnde & Berñ. Nemo vestrũ paruipendat orationem suam: quoniam ipse ad quem oramus, nõ paruipendit eam: sed aut dabit quod petimus, aut quod nouit vtili⁹. Frequenter dominus discipulos ad orãdum monuit, sępe opere cõprobauit, & exẽpla plura ad hoc eis proposuit, vt nobis virtutem orationis cõmendaret. Est quippe virtus eius inæstimabilis & efficax ad omnia bona, & proficua impetranda, ac mala & nociua repellenda. Si ergo vis patienter aduersa tolerare, ora. Si vis prauas affectiones cõculcare, ora. Si vis astutias Satanæ cognoscere, & fallacias eius euitare, ora. Si vis lętanter in opere dei viuere, ac laborib⁹ & afflictionibus non cedere, ora. Si vis in spirituali vita te exercere, & carnis curam in desiderijs non agere, ora. Si vis vanarum cogitationum muscas effugare, ora. Si vis animam tuam sanctis & bonis cogitationibus, ac desiderijs, feruoribus, & deuotionibus impinguare, ora. Si vis cor tuum virili spiritu, & constanti proposito, in dei beneplacito stabilire, ora. Si vis vitia extirpare, & virtutibus imbui, ora. Si vis ad contemplationem ascendere, & sponsi amplexibus frui, ora. Si vis cœlestium dulcedinẽ, & alia dei magnalia degustare, ora. Et breuiter, in quacũq; necessitate oratio valet, quæ spiritus malos à nobis fugat, & bonos ad nos vocat. Vnde Beda: Sicut fur audito clamore fugit, & vicini excitantur, & veniunt ad succurrendum: ita clamor orationis diabolũ fugat, & angelos, ac sanctos omnes, ad succurrẽdum excitat. Vnde & Bernar. Inter Babylonem & Hierusalem, est nuncius fidelissimus, regi bene notus, & curiæ, oratio scilicet, quæ in secreto noctis silentio, per ignotas semitas, arcana cœli penetrare, & cubiculum regis adire, & opportuna importunitate impij regis animum, ad auxilium mittendum inflectere nouit. hæc Ber. Vides ꝗ magnę potentiæ, & virtutis, sit oratio. Ad quorũ omnium probationem, omissis scripturarum

Orationis fiducia.

Virgilius in Georgi.

D (margin letter beside "mino, tanto minus exauditur…")

Exauditio multiplex

E (margin letter beside "si hoc petieris…")

Orationis virtus inęstimabilis.

F (margin letter beside "ora. Si vis vanarum cogitationum…")

Oratio nũcī⁹ fidelis.

G scripturarum probationibus, hoc tibi sit pro effi-
caci probatione, quod audiuimus & videm⁹ quo-
tidie per experiētiam, illiteratas & simplices per-
sonas; prædicta & plura alia, etiā maiora per ora-
tionem impetrare. Magnum quippe signum est
gratiæ dei, vacare frequenter orationi. Vnde Au-
gu. Cùm videris non à te amotam deprecationē
tuam, securus esto: quia non est amota à te mise-
Oratio ad salutē necessaria est. ricordia ipsi⁹. Et vt breuiter vtilitatem orationis
dicam, multum est necessaria, ad salutem prome-
rendam. Vnde Augu. Nullum credimus ad salu
tem, nisi deo inuitante venire: nullum inuitatum,
nisi deo adiuuante bona operari: nullum nisi orā-
tem dei auxilium promereri. Vaca igitur oratio-
ni: nihilq́ aliud, necessarijs curis tātum exceptis,
te delectet nisi oratio: quia nihil tantum te dele-
ctare debet, quātum morari cum deo, quod fit per
orationem. Vnde Chryso. Considera quanta est
tibi cōcessa fœlicitas, quanta gloria attributa ora
tionibus fabulari cum deo, cum Christo miscere
H colloquia, optare quod velis, quod desideras postu
Instanter orandum. lare. Deinde auget orantibus obtinēdi fiduciam,
à minoribus consurgens ad maiora, confirmans
superius promissum per exempla. Et ponit primò
similitudinem de amico, qui propter importuni-
tatem, & constantiam amici, media nocte venien
tis, & petentis, surgit, & panes necessarios commo
Dans ex tedio. dat. Si enim homo perseuerāter petēti, dat ex te-
dio: multò magis deus, perseueranter petenti, dat
ex amicitia. Vnde Beda: Comparatio est à mino
re. Si enim amicus homo surgit de lecto, & dat, nō
amicitia, sed tedio compulsus: quanto magis dat
de⁹, qui sine tedio largissimē donat quod petitur:
sed ad hoc se peti vult, vt capaces donorum eius
fiant qui petunt. Vnde & Aug. Non propter ami
citiam, quāuis amicus sit, sed propter improbita-
tem, quia pulsare nō desistit: quia & cùm esset ne-
gatum, non se auertit, ille qui nolebat dare quod
petebatur fecit: quia in petēdo non defecit. Quā-
to magis dabit bon⁹ pater, qui nos hortatur vt pe
tamus, cui displicet si non petamus. Vbi etiā Am
bro. Media nocte perrexit, vt omnibus momētis,
non solum diebus, sed etiam noctibus, oratio defe
ratur. Et ideo scriptorum memores, noctibus, ac
I diebus orationi instantes, peccatis nostris veniam
postulemus. Nam si ille tam sanctus, & qui regni
Psal. 118. erat necessitatibus occupatus, septies in die laudē
domino dicebat, matutinis & vespertinis sacrifi-
cijs intentus: quid nos facere oportet, qui eo am-
plius rogare debemus: quò frequentius carnis, ac
mentis fragilitate delinquimus: vt de via lassis, &
istius seculi cursu, ac vitę huius anfractu graui-
ter fatigatis, panis refectionis deesse nō possit, qui
hominis cor confirmet. Nec solum media nocte
dominus, sed omnib⁹ propè docet vigilādum esse
Vigilandum est. momentis. Vigilandum est semper: multę enim
insidię sunt nobis, & grauis corporis somnus: quia
si dormire mens cœperit, vigorem suæ virtutis a-
mittet. Excita igitur somnū tuū: vt pulses ostiū
Christi. hæc Ambro. Secundò ponit similitudi-
nem de patre carnali, qui dat filijs suis bona data,
Tria à deo petenda. & necessaria quæ petunt. Et ponit exemplum de
Panis. tribus, per quæ intelliguntur, quæ à deo postulare
debemus. Primum est panis, & significat charita
tem: quia sicut sine pane, omnis mensa inops di-
citur: sic sine charitate, omnis virtus vana & ina-
nis est, & omne opus bonum perditur. Huic oppo K
nitur duritia cordis, quę per lapidem intelligitur.
Et pro vtroq́ istorum debet orari: vt scilicet cha
ritas detur, & duritia cordis auferatur. Secundò
ponit exemplum de pisce, per quem intelligitur fi Piscis.
des: quia sicut piscis in aqua nascit̄, & in fluctibus
aquæ non moritur, sed potius purgatur & melio-
ratur: sic in baptismo fides nascitur, & inter tribu
lationes & fluctus angustiarum huius mūdi non
extinguitur, sed potius purgatur. Huic cōtrarius
est serpens, propter venenum infidelitatis. Istam Serpens.
fidem debemus petere à deo, & nō dabit nobis ser
pentem, id est infidelitatem, aut doctrinā, vel per-
uersitatem hæreticorum, quę per serpentem intel
ligitur. Tertiò ponit exemplum de ouo, & signifi Ouum.
cat spem: quia sicut in ouo nōdum est fœtus per-
fectus, sed sola spes fœtus: sic spes nō est de habi-
tis, sed habēdis. Vnde sicut ab ouo expectatur pul
lus, si ouum à matre fuerit calefactum: sic æterna
beatitudo à spe expectatur, si spes à matre consciē
tiæ in calore charitatis conseruatur. Huic cōtra-
riatur scorpio, cui⁹ venenata est cauda. Hāc spem Scorpio.
debemus petere à Christo, & non dabit nobis scor
pionem, qui pungit cauda, & occidit, & mortē in- L
ferni inducit. Tres virtutes prædictas petere de-
bemus: quia sine eis non est salus. Si ergo homo,
qui malus est, ad comparationem diuinæ bonita-
tis & clementiæ, respectu cui⁹ nemo est bonus: qui
etiam ideo malus dicitur, quia ad malum est pro-
nus: dat bona data sibi a deo, scilicet tēporalia fi-
lio petenti: multò magis pater noster cœlestis, qui
ex natura sua bonus & pius est, per essentiam [da-
bit spiritum bonū] id est bona spiritualia, scilicet
gratiam & gloriā [petētibus se] non renuentibus.
Vocat autem omne donum spirituale, spiritū bo
num: quia secundum Augu. spiritus sanctus est Spiritus sanctus.
primum donum, in quo omnia donātur. Vbi Au
gustinus: Non denegabit se petētibus, qui sponte
obtulit se non petentibus. Et præter hæc omnia,
qui proprio filio suo non pepercit, sed pro omni-
bus tradidit illum, & dedit ad occidendum, quo-
modo nobis non cūcta quę petimus donabit? Da-
bit autem ea quæ petimus, si tamen ea quæ præce M.
pit, fecerimus. Et iterum: Qui vult audiri a deo, Exaudiri volēti necessaria.
prius audiat deū. Qua fronte postulas quod pro-
misit de⁹, si non facis quod iussit deus? Prius audi
monitiones, & sic exige promissiones. Qui à prę-
ceptis dei auertitur, quod in oratione postulat nō
meretur. hæc Aug. Deinde ostēdit per quid ora
tio à parte orantis exaudibilis sit: & ad meritum
exauditionis concludendo, subiungit: [Omnia er
go quæcunq́ vultis] scilicet rationabiliter & di-
ctante charitate [vt faciant vobis homines] scili-
cet vtiliter & ordinatè, [eadē & vos facite eis:] sci-
licet loco & tempore. Qua enim fronte petis do-
minum tuum: qui non agnoscis parem tuū? quasi
dicat: Si vultis petita accipere, quæsita inuenire,
pulsantes intrare: ergo vos facite alijs, quæ vobis
fieri vultis ab illis. Sed nec ab alijs expectetis, qđ
illis nō feceritis. Vbi Chryso. Ac si diceret: Si er
go cupitis audiri præter illa quæ dixi, etiam ista
perficite. Vidisti certè, quia cum oratione opus sit
etiā disciplina virtutum. Quæ vis tibi fieri à cō-
seruo, ea tu erga proximum, inquit, ostēde. Quid
vnquā hoc præcepto, aut leuius inuenitur, aut iu- Iusti oratio.
stius? hęc Chry. Et quia iusti faciunt hęc omnia:
ideo

Iaco.5. A ideo multũ valet oratio iusti assidua. Iustus quippe, fortis turris & murus est in aduersis: & se & alios defendit ab eis. Vnde figura in Numeris est, Nũeri.16.
vbi dicitur quòd Aaron stans inter mortuos & viuos, deprecatus est, & plaga cessauit, & ab incẽdio eos liberauit. Vnde & super illo verbo Geñ. Non Gene.18.
delebo propter decem, dicit Amb. Hinc discam⁹ quãtus murus sit patriæ, homo iustus. Illorum fides, vos seruat: iustitia, ab odio diuino nos defendit. Vnde Grego. Melius pugnat vir iustus orando, quàm innumeri prẹliatores pugnãdo. Oratio enim viri iusti cœlos penetrat: quomodo ergo in terris hostes non vincat? Et nota quòd cùm dictum sit omnia, hoc mãdatũ non implet, qui aliquid talium omittit, præcipuè quando illud facere potest, nisi maius bonum illud excuset. Quid ergo dicetur de illis, qui non tantum omittendo, sed alios multipliciter affligendo, quod sibi nolũt fieri, alijs facientes, huius mandati transgressores efficiũtur? Dici potest quòd perfecti tenentur ad vtrũq;: scilicet nihil talium omittere, & nihil molestum, quod sibi nollent alijs inferre. Imperfe-
B cti autem, tenentur ad vltimum, sed non ad primum, nisi in casu necessitatis: quia primum in tali casu, est prẹcepti: sed in alijs, est supererogationis. Cùm ergo sit duplex præceptum legis naturalis. Vnum negatiuum, de quo in Tobia dicitur:
Præceptũ duplex.
Tobiæ.4. Quod ab alio tibi oderis fieri, vide ne aliquando alij facias. Aliud affirmatiuum, de quo hic habetur. In hoc affirmatiuo, negatiuum illud intelligitur. Vnde Chrysosto. Cùm enim sunt duę vię, quæ ducunt ad virtutem: scilicet abstinentia mali, & operatio boni, hanc ponit, per istam & illam significans. hæc Chryso. Et istud affirmatiuum ad maiorem perfectionem obligat, q̄ negatiuum: & ideo rationabile fuit, vt affirmatiuum poneretur in noua lege, quæ maioris est perfectionis. Ibi malum facere interdicimur: hic autem etiam ma-
Vię ad virtutem.
1.Cori.13. lis, bona facere iubemur. Quia enim charitas patiens & benigna est, nõ tantum iniurias proximi fortiter sustinet, sed eius quoq; gratiam benignè præuenit, vt beneficijs ad amorem trahat. Perpẽde quantę perfectionis sit hoc mandatum: cui⁹ est
C affectus, non amãtem beneficijs cogi ad amorem? Vnde non ait, prout faciunt, facite: sed, prout vultis vt faciant vobis, facite illis. Qui hanc regulã obseruaret, nullum offenderet, sicut à nullo vellet offendi: & alijs bona impẽderet, sicut ab alijs vellet sibi impẽdi. Qui enim cogitat, vt ea alteri faciat, quæ sibi ab altero fieri expectat: pẽsat nimirũ vt malis bona, & bonis meliora exhibeat. Et declarans istius præcepti præconium, consequenter adiũgit, Hoc est enim lex & prophetę, id est impletio legis naturalis: quia hæc lex naturalis, scripta est in corde hominis, & insita nobis, per quam quid sit virtus, & vitium, dinoscimus: ac impletio legis Mosaicæ, & propheticę prædicationis: quia nihil dictum videtur, q̄ Diliges proximum tuum tanquam te ipsum: quod tamen ex dei dilectione,
Charitatis perfectio. est faciendum. quasi diceret: In hoc vno implentur, & ad hoc tendunt, & propter hoc sunt, & hoc docent lex & prophetæ, & omnes sacrę scripturę. Omnia enim præcepta ordinantia hominem ad proximum, non sunt nisi quædam conclusiones,
Roma.13. ex isto principio deriuatę. Vnde Apostolus: Qui diligit proximum, legem impleuit. Vbi & Chryso. Breui sermone, omnia quæ saluti, ac fidei nostræ erant necessaria, dominus comprehendit: vt D
ea quæ nobis ab alijs fieri volum⁹, ipsi quoq; alijs similiter faciamus. In quo mãdato, vniuersa prẹcepta legis, ac p̄phetarũ cõsistere, dñs apertè mõstrauit, dicẽdo: Hoc est enim lex & prophetæ. Nã quęcũq; lex & prophetę sparsim in omnibus prẹceperunt scripturis, in hoc compendioso continẽtur mandato: quasi innumerabiles arborum rami in vna radice. Qui ergo ab alijs nobis, nõ nisi bona & vtilia fieri volumus, ipsi quoq; vicem gratię amorisq; repẽdere debemus: vt præcepta legis, ac prophetarum implẽtes, retributionem fidei à domino cõsequamur. hæc Chryso. Iugum ergo domini suaue est, & onus eius leue: vt in tam breui regula, eius lex & præcepta, ad proximum cõpleãtur. Matth.11.
Nam alio loco, de duobus præceptis: scilicet de dilectione dei, & proximi loquens, non tãtũ ait, Lex pendet in his & prophetę, sed addidit, Tota lex, & omnes prophetę. Quòd cùm hic non addidit, seruauit locũ alteri prẹcepto, qđ ad dilectionẽ dei pertinet. Matt.22.
E Quidam tamen volunt, quòd comprehendatur etiam dilectio dei, sine qua non impletur charitas proximi: quia nec proximus sine deo, nec deus sine proximo, diligitur. Considera nunc præmissa domini præcepta: & vide q̄ rarus sit, qui obseruet ea. Præcepti quidem affirmatiui hic in euangelio positi, scilicet: Omnia quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos facite eis: nescio si obseruator aliquis possit hodie reperiri. Præcepti verò negatiui, in Tobia positi, scilicet Tobiæ.4.
Quod ab alio tibi oderis fieri, ne facias alij: & si sint operarij, sunt tamen valde pauci: quia vt dicit Chryso. nos econtrario omnia faciamus hominibus, quæ ipsi pati nolumus. Hoc quippe non solũ in secularibus, sed & in quibusdam patet religiosis, qui sępe in personis & reb⁹, siue vtiles alijs subtrahendo, siue de inutilibus se expediendo: fratribus suis iniuriam faciunt. Sicq; in his & ceteris modis varijs, contra prædictum domini mandatum, id faciunt, quod ipsi pati nollent: nec mirum si in futuro patientur quod nollent. Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui docuisti nos facere omnibus misericordiam, & non iudicare quẽquam: da mihi quod doces perficere, vt tibi per te valeam cõplacere: hortaris nos vt oremus, & vtiq; conferre vis, qui semper commones vt rogeris. Peto ergo, quia iubes: quæro, quia prẹcipis: pulso, quia iniũgis. Qui me fecisti petere, fac accipere: qui dedisti quærere, da inuenire: qui docuisti pulsare, aperi pulsanti, vt possit intrare. A te habeo desiderare: à te habeam impetrare. Dona quod offeram, custodi quod exigas, vt velis coronare quod præstas. Amen. F

De arcta via &c. & conclusione sermonis domini in monte. Caput. XL.

ET quia multa & admirãda dominus præceperat, cũctisq; passionib⁹ suos esse liberos iusserat: ne aliquis diceret: quia importabilia sũt ista prorsus, ac dura: arcta via est ista, valde difficilis obseruationis sunt ista mandata, subdit monitionem, dicens Contẽdite ergo & sollicitè satagite intrare per angustã portam non per latam, quasi diceret: Quanuis prẹdicta sunt difficilia & angusta, tamen meritoria sunt, & introitus ad cœle- Lucę.13.& Matth.7.

G ad cœleſtia. Et notāter dicit, contendite: quia regnum cœlorum vim patitur [& violenti rapiunt illud. Non enim poteſt fieri ſine conatu magno, quòd homo terrenus, fiat ciuis in cœlo. Et hęc cōtētio, eſt bona & ſancta: qualis fuit in legione Thebęorum, inter quos erat de glorioſæ mortis acceleratione, contentio. Sed hodie eſt contentio de alijs: quia de maioritate & excellentia, de acquirenda pecunia, de iniuria remordenda, & huiuſmodi ſimilia. Deinde reddit monitionis dictæ rationē, dicens: Ita ergo intrate per anguſtam portam, nō per latam [quia lata eſt porta, & ſpacioſa via, quæ ducit ad perditionē: & multi ſunt qui intrant per eam. Anguſta verò eſt porta, & arcta via, quę ducit ad vitam: & pauci ſunt qui inueniūt eam. Porta, ingreſſus eſt, quò ad incipiētes: via, progreſſus eſt, q... ad proficientes, vel deficiētes. Et bene dixit viam ad vitam anguſtam & arctam: aliam verò latā & ſpacioſam. Nam ieiunare, vigilare, à carnis deſiderijs & voluptatibus abſtinere, propriam volūtatem non facere: cui non videtur anguſtum & arctum? At verò delicioſè manducare & bibe-

Matth. 11.

Contentio bona.

Porta anguſta.

Via ad vitam eſt anguſta.

H re, cęteriſq; carnis deſiderijs & voluptatibus obedire, ac volūtati ſuæ in nullo cōtradicere: cui non videtur latū & ſpacioſum? Sed heu, per latam viā quaſi omnes incedimus: & de anguſta, pauci curamus. Vnde Chryſo. Qui iuſſi ſumus per anguſtam portā incedere: per latam ſemper incedim⁹. Et quidem, ſi homines ſeculi latam viam, ſpacioſamq; gradiantur, non valde mirum eſt. Eos autē qui videntur ſuſtuliſſe crucem ſuā, & ſequi Chriſtū, non per hāc latā & ſpacioſam velle incedere, nō tibi prodigiū videatur. Deniq; monachi, cùm de monaſterijs requirūt, & de locis habitationum percunctantur, ante omnia inquirūt, ſi requieſ ſit in loco, ſi abundent omnia, ſi aquarum copia cōfluāt. Sed & ſi de eremo requirant, etiam ibi antè omnia de requie tractant, & de opportunitate miniſterij corporalis. Iam verò ſi ad aliquam diſpēſationem vocaueris, aut aliquid miniſterij diuini iniungere volueris: prima ſtatim ſollicitudo eius, & prima verba ei⁹, iſta ſunt: Si eſt ibi requies, quo eundum eſt: ſi inueniantur ea, quę neceſſaria ſunt

De via lata.

Monachos nō ire per arctā viā, deflet.

I abundanter: ſi nihil deſit eorū, quæ lata via & ſpacioſa depoſcit. Quid agis ô homo: quid loqueris? Arctam viam & anguſtam, iuſſus es ambulare: vt quid de requie: vt quid de abundantia percunctaris? Per anguſtā ianuam, trāſire iuſſus es: vt quid amplos requiris ingreſſus? Eſt aliquid iſta permutatione nequius: eſt aliquid iſta peruerſitate deterius? Et quidem, qui principibus ſeculi miniſtrāt, horum nihil requirunt: ſed tātum ſi lucri habeat aliquid temporalis, militię eius locus. Quid ſi ſolum eſſe cognouerint, iam nullus refugitur labor, nullum periculum vitatur, nulla indignitas excuſatur, ſeruilia etiā. ſi ab ingenuo depoſcantur, officia non negabit. Peregrinationes quoq; longiſſimas, periculoſaſq; non reſpuet, contumelias, cruciatus, permutationes temporum feret, omnia ſpe lucri. Nec timet ne fortè ab ipſa miſerabili ſpe decipiatur ac decidat: nec immaturam peregrinis locis mortem & ſubitam pertimeſcit, ſeparationem ſuorum, coniugis etiam ac liberorum abſentiam, tollerabiliter patitur, nō patriæ, non charorū mollitur affectu, ſed deſiderio & cupiditate pecuniæ velut amens agitur, & amore eius incenſus, nihil

Secularium pro lucro labor.

laboris ſentit, nihil doloris intelligit. Nos ecōtrario, qui non pecuniam quærimus, ſed ſapientiam, nec terram, ſed cœlū petimus, & ad cœli diuitias feſtinamus: quas neq; oculus vidit, neq; auris audiuit, quæ nec in cor hominis aſcenderunt. Hæc inquam quærentes, & pro his cœlo ipſi vim parātes, inferre de requie corporis percūctamur. Vide illis quāto miſeriores ſumus, & molliores. Quid dicis ô homo: quid agis? Cœlum paras aſcendere, & regnum cœli inuadere: & interrogas ne qua tibi difficultas occurrat in itinere: ne quid in via tibi aſperum accidat, aut laborioſum, & non erubeſcis, non pudore oppreſſus, ſub terrā temetipſum defodis. Si enim omnia tibi mala occurrerent, ſi vniuerſa tibi pericula imminerent, ſi conuitia, ſi iniuriæ, ſi ignominiæ, ſi calūniæ, ſi gladius, ſi ferrum, ſi ignis, ſi beſtiæ, ſi pręcipitia, ſi fames, ſi ęgritudo, ſi cuncta quę dici vel cogitari poſſunt mala ſuper te irruerent: dignum aliquod erat, vt non tibi hæc omnia pro tantis & talibus cauſis ridenda prorſus & penitus ſpernenda viderentur. Anilis animæ met⁹ hic, & effœminatę. Erit ergo aliquis ita abiectus, & ita inſœlix, & ita degeneris animi, vt cœlum cupiens aſcendere, de terrena requie cogitet: quam non ſolum requirere, ſed etiam paratam recipere, Iudæorum eſt. Non video chariſſime, quòd aliquis noſtrum, vera & perfecta cupidine cœleſtium teneatur. Alioquin, omnia quæ videntur eſſe grauia, vmbras putaret & riſum. hæc de via lata Chryſoſt. De via verò arcta, ſic dicit Greg. Arcta quippe bene viuēdi cenſura, non eſt ampla via, ſed ſemita, in qua quiſq; ſtudioſè conſtringitur, qui ſub præceptorum cuſtodia, ſolicitè coanguſtatur. An non quaſi quædam anguſtia itineris eſt, in hoc quidē mūdo viuere, ſed de mūdi huius cōcupiſcētia nil habere: aliena non appetere, propria non tenere, laudes mundi deſpicere, & pro deo opprobria amare, gloriam fugere, & deſpectum ſequi, adulatores deſpicere, deſpicientes honorare, mala nocentium ex corde dimittere, & erga eos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere. Quæ quidē omnia ſemitę ſunt, ſed magnæ: quia quātum in hac vita, pro ipſa viuēdi cuſtodia, anguſtæ ſunt: tanto amplius in ęterna retributione dilatantur. Perfecta quippe ſciētia eſt, & cuncta hæc agere, & de ſuis viribus ſcire ſe nihil poſſe. Vnde & Ioānes abbas mōtis Sinai: Attendamus nobiſipſis, ne quādo arctam & anguſtā viā ambulare dicimur, amplam & ſpacioſam tenentes curramus. Arctam viam indicabit tibi, & lucidabit tribulatio ventris, ſtatio ad vigilādum in orationibus per totam noctem, menſura aquæ, & panis penuria, ſubſannationes, deriſiones, illuſiones, deciſio propriarum voluntatum, ignominiarum poculum, paſſionum & impulſionum patientia, ſub deſpectione eſſe ſine murmuratione, violentia iniuriarum, læſus ſuſtinere fortiter, detractione non indignari, cōtemptus & vilipenſus non iraſci, iudicatus humiliari. Beati poſt dictam viam ingredientes: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. hęc Ioannes. Non autē te moueat: quia hic dicit: [Anguſta eſt porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam.] & dicitur: Iugum enim meum ſuaue: & onus meū leue. Quia ſicut onus dicitur leue in cōparatione ad mercedem, licèt in ſe ſit graue: ſic præſentia incommoda, reſpectu gloriæ futuræ.

Right margin: K; 1. Cori. 2.; Omnia dura procœlo toleranda.; L; De via arcta.; M; Matth. 11.

A turæ. Itaq; lata dici potest hæc via: quia in amore
Roma. 8. cœlestiū, cor dilatat cogitātium. Quoniam non
sunt condignę passiones huius temporis, ad futu
ram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et angu-
sta: quia amorem terrenorum angustat, & à terre-
nis hominem alienat. Vnde secūdum Chrysosto.
Arctę viæ facilitas. arcta est via & angusta, & nihilominus leuis ac fa
cilis: quia cuncta aspera vitæ huius pertranseunt:
& quia ad bonum finem, scilicet ad vitam perue-
niunt. Temporale, sudorum: & perpetuum, coro-
natorum. Et quia prius sunt laboriosa quę trans-
eunt, & postea gloriosa quæ permanent, maximū
potest laborum esse solatium. Igitur etsi in se dif-
ficile sit quod iubemur: tamen faciendum est, vt
2. Timo. 2 ad gloriam peruenire mereamur. Qui enim non
compatitur, non conregnabit: nec coronabitur, ni
Ibidem. si qui legitimè certauerit. Et iterū: Si quis viā la-
boriosam existimat: suā desidiā accusat. Si enim
nautis pelagi fluctus, si tempestates, atq; hyems a-
gricolis, si vulnera cędesq; militibus, si grauissimi
ictus, plagęq; pugilibus, leues videntur, & tolera-
biles sunt, propter spem temporalium, ac pereun
B tium commodorum: tanto magis cùm cœlū pręe-
paratur in præmio, nihil ex pręsentibus asperita-
tibꝰ debet sentiri. Nec aspicias quòd via est aspe-
ra, sed quò ducit: nec alia, quia lata est: sed vbi de-
sinit. hæc Chryso. Quomodo autē domini præ-
Pręceptorū domini facilitas. cepta nobis nō difficilia & onerosa: sed magis fa-
cilia & leuia esse videātur, docet adhuc idē Chry
sost. dicens: His ergo quę dicta sunt, ne vltra ino-
bedientiam, contentione foueamus, maximè cùm
præmia, & voluptatem habeāt in se, & vtilitatem
ipsa pręcepta. Quę si molesta & onerosa plęrisq;,
& ingentis cuiusdam videntur laboris, intellige
propter Christū te illa suscepisse faciēda: & quod
videtur esse triste, iucūdissimum iudicabis. Si enī
cogitationem hāc semper habuerimus, nihil expe
rimur onerosum: sed ex diuerso plurimam vndiq;
capiemus voluptatem. Siquidem labor, ipse non
amplius labor apparebit: sed quanto magis inten
ditur, tanto dulcior & voluptuosior fiet. Quādo
igitur te cupiditas pecuniarum, aliorumq; obsede
rit consuetudo vitiorum, ipse ad animam tuā lo-
quere. Tristaris, quia te corporis voluptate defrau
C do: sed lætare potius, quia cœlorū tibi regna pro-
uideo. Non enim propter hominem, sed propter
deū ista operaris. Paululum igitur expecta, & vi-
debis q̄ sit cōmodum grāde paratum. Disce præ-
sentis vitę pōdera magnanimiter sustinere: & in-
effabili apud deum fiducia, ac liberalitate gaude-
bis. Si enim ista semper nostrę inculcemꝰ animæ,
celeriter ab omnibus illā vitijs subtrahemꝰ. Vnū
illud à te, ac solum requirit deus, vt aduersus ho-
stem feras inimicitias pro honore regis & tua sa-
lute suscipias. Itaq; si ei istud obtuleris, omne iam
bellum ipse conficiet. Ita etiam illa quæ importa
bilia nūc putamus, facilia prorsus, ac leuia, ama-
Virtus vitiosis ardua. biliaq; ducemus. Quādiu enim in vitijs perma-
nemus, asperā atq; difficilem, & omnino arduam
opinamur esse virtutem: ipsa verò vitia, desidera-
bilia prorsus ac dulcia. Si autem vel breui illa tē
pore deseramus, tunc & hæc horribilia, & turpia:
& virtus delectabilis apparebit, ac facilis. Hæc au
tem ex illis abundè valemus addiscere, qui vitam
suam facta in melius cōuersione mutauerūt. hæc
Chryso. Vnde dicit & Seneca: Quædam nō quia

difficilia sunt, non audemus: sed quia non aude- D
mus, difficilia sunt. Et quia dixit paucos esse qui
inueniunt angustam portam, & arctam viam: ne
hęretici & peruersi homines, falsitatem apparētia
virtutum palliantes, & se plerūq; paucitate com-
mendātes, se nomine paucitatis supponant, & sim
plices in via dei ambulātes decipiant, statim sub-
iecit, dicens: [Attendite] id est attentè & diligen
ter cauere [à falsis prophetis.] Vn̄ Hilariꝰ: Quia
paucorum est inuenire arctam viam, fraudulen-
tiam eorum qui se eam inuenire mentiuntur, ex-
ponit, ne ab illa nos impediāt. [Attendite, inquit,
a falsis prophetis] id est à deceptoribus hæreticis,
simulātis hypocritis, falsis fratribꝰ, religionis spe
ciem prætendentibus, & huiusmodi. Moraliter, Prophetæ falsi sunt tres.
tres falsi prophetæ sunt, caro, mundus, diabolus.
Ille enim dicitur falsus propheta, qui vnum præ-
dicit & præmittit, & aliud eueniens soluit: sicq;
homines decipit & fallit. Primus ergo est concu-
piscētia carnalis: promittēs delectationem, & sol-
uens ęternam afflictionem. Secundus est, cupidi-
tas mundialis: promittens sufficientiam, & soluēs
finalem inopiam. Tertius est diabolus, siue super- E
bia secularis: promittens exaltationem, & soluens
futurā abiectionem: quia qui se exaltat, humilia- Lucę. 14.
bitur. Potest etiā hoc exponi de omnibus dæmo-
nibus, se in angelos lucis, vt iustos decipiāt, trans-
ferentes. Vnde dicit Ioānes. Nolite credere omni 1. Ioan. 4.
spiritui: sed probate spiritus, an ex deo sint. [Qui
veniunt ad vos] scilicet decipiendos [in vestimē-
tis ouium] id est sub specie religionis in cōspectu Vestimēta ouium.
hominum, similes iustitiæ ministris, in habitu hu
mili & oratione prolixa, in ieiunio arcto, in elee-
mosynę largitione, in verbis blandis, cęterisq; re-
ligionis signis: quia pretendunt simplicitatem, si-
mulant mansuetudinem, ostentant humilitatem,
fingūt suā ad populum humilitatem, habētes, se-
cundum Apostolum, speciem pietatis, virtutem 2. Tim. 3.
autem eius abnegantes. Vnde subiūgitur [intrin-
secus autem] scilicet in corde & volūtate decipiē
di [sunt lupi rapaces:] quia cùm specie virtutis
sint induti, vitę tamen prauitate sunt corrupti: &
ideo magis cauendum, ne rapiendo dilanient vos
blāditijs & simulationibus. Vnde enim ait Chry F
so. Nulla res sic exterminat bonum, sicut simula- Simulatio.
tio: nam malum sub specie boni celatum, dum nō
cognoscitur, nō cauetur. Vbi Hiero. Et de omni- Simulatores sunt hęretici.
bus quidē intelligi potest, qui aliud habitu ac ser-
mone promittunt, aliud opere demonstrant. Sed
specialiter de hęreticis intelligendum est, qui vi-
dentur continentia, castitate, ieiunio, quasi quadā
pietatis veste se circundare, intrinsecus verò ha-
bentes animum venenatum, simpliciorum fratrū
corda decipiūt. hæc Hiero. Et quia isti falsi pro-
phetæ non possunt cognosci ex apparentia exte-
riori: ideo ostendit vnde debeāt cognosci, scilicet
à fructibus & operibus. Cùm enim alteri sint ex-
terius in conuersatione, alteri interius in affectio-
ne, & ita difficile cognoscantur: tamen [à fructibꝰ
eorū] id est operibus [cognoscetis eos] scilicet fi-
naliter, non tamen omnibus, licèt bona & lauda-
bilia opera videantur alijs: sed quibusdam & ma-
ximè per impatientiam eorum, tempore persecu-
tionis & aduersitatis: quia de facili in tēpore ten-
tationis recedunt: & pro simulata iustitia, pressu-
ras non sustinent. Sed vt dicit Augu. vestimenta
religiosa

G religioſa ſine bonis operibus,non ſolum remediũ
habere non poterunt, ſed etiam iuſtum dei iudi-
Simulationis malũ. cium ſuſtinebũt. Vt enim dicit Seneca, malus,
vbi bonum ſe ſimulat, tunc peſſimus eſt. Igitur,
vt idem Seneca dicit,quis ſis intereſt,nõ quid ha-
bearis. Deinde probat quod propoſuit exemplo
particulari:quia ſpinę,& tribuli,ac vitis, & ficul-
nea cognoſcuntur diſtinctè ex fructibus diuerſis:
ergo & homines. Non enim ⌊colligunt de ſpinis
vuas: aut de tribulis ficus.⌋ Vbi Chryſo. Quod
verò dicit huiuſmodi eſt. Nihil babent manſue-
tum,nihil mitè,nihil dulce,vſque ad pellem ſunt
oues:ideóque facilis eſt cognitio:vt neq; de cõtin
Spinæ. genti dubites.hęc Chryſo. Nomine ſpinæ, poteſt
intelligi carnalis concupiſcentia, quæ ſemper ar-
Tribuli. det,& nunquam conſumitur. Nomine tribuli,ſpi
ritualis malitia, quæ plena eſt punctionibus pec-
Vuæ. catorum. Nomine vuę,feruor vitæ actiuæ, Nomi
Ficus. ne ficus,dulcedo vitæ contemplatiuæ. Ex concu
piſcentia ergo carnis,non colligiť bona actio,quę
requirit corpus ſpiritui obediens, & ſubiectũ: nec
de malitia cordis cõtẽplatio, quæ requirit cor de-
Sapiẽtię.1. uotum & pacificum:quia in maliuolam animam
H non introibit ſapientia,quò ad contemplatiuam:
nec habitabit in corpore ſubdito peccatis,quò ad
actiuam,quæ miniſterio corporis exercetur. De-
inde confirmat hoc idem, exemplo generali:quia
ſicut vnaquæq; arbor, ex fructu ſuo cognoſcitur:
ita vnuſquiſq; homo,ex fructibus & operib⁹ ſuis,
cognoſci poteſt. Ideóq; non dixit à folijs eorum,
id eſt verbis:ſed ⌊à fructibus⌋ id eſt operibus ⌊co-
gnoſcetis eos.⌋ Si enim verba attendimus,non fa
cile boni diſcernuntur à malis: ſed qui in verbis
non diſcernuntur, in operibus comprehendũtur,
ſi fideles ſunt,ſi mites,ſi patiẽtes,ſi humiles,ſi ca-
ſti,ſi auaritiam oderint,& ſimilia quæ enumerare
longum eſſet. Cognoſcentur ergo falſi prophetę,
à fructibus ſuis: quoniã etſi aliquãdo bonum ali-
quod facere videantur,ſcilicet eleemoſynam,ora-
tionem,& ieiunium,& huiuſmodi:tamen quia vel
pro lucro,vel pro laude faciunt, eorum ſimulatio
diu non poteſt celari. Quãuis enim inſcrutabile
ſit cor hominis,poteſt tamẽ humano iudicio,ma-
I ximè lõgo tempore, cognoſci ex actibus & operi-
bus, quæ vocat fructus: quia qualis vnuſquiſque
eſt,talia dicit,& operať. Vnde licèt mali & vitioſi,
malitiam ſuã operiant aliquo tempore, & operen
tur bonum ex genere:tamen non eſt bene poſſibi-
Perſona ficta diu nõ fertur. le quin operentur quandoq; ſecũdum inclinatio-
nem ſuę malitiæ. Vnde Seneca: Nemo poteſt diu
ferre perſonam fictam, citò in naturam ſuam re-
cidũt,quibus veritas non ſubeſt:qui autem ex ſo-
lido naſcuntur,tempore ipſo in melius proficiũt.
Detegitur etiam error,quandoque temporalis cõ
modi tẽtatione,perſecutionis tempore:etſi fingãt
humilitatem & bona opera,tempore proſperitatis
cùm honorantur:detegetur tamen eorum ſuper-
bia,cùm aduerſis tãguntur & honor ſubtrahitur.
Poſſunt etiam cognoſci, quãdo conſecuti ſunt ea
propter quæ operando laborauerũt:vt dignitates
& huiuſmodi:quia ſępe poſtmodum ceſſant ope-
rari. Vnde Aug. Quæcũq; in factis vel dictis ap-
parere non potuerunt, tentationibus aperiuntur.
Tentatio duplex. Tentatio autem duplex eſt:aut in ſpe adipiſcendi
aliquod cõmodum temporale:aut in timore amit
tendi. Cùm enim aliquib⁹ tentationib⁹ cœperint
ea ipſa illis ſubtrahi vel negari, quæ iſto velami- K
ne,vel conſecuti ſunt, vel conſequi cupiunt:tunc
neceſſe eſt vt appareat, vtrũ lupus in ouina pelle
ſit,an agnus in ſua.hæc Augu. Inſuper & in hoc
cognoſcũtur: quia ſimplices opprimunt,maiori-
bus detrahunt, minima redarguũt, correctionem
impugnant,non faciunt quod dicunt,in dignita-
tibus ſe iactant, in bonis inceptis faſtidiũt, in ad-
uerſitatibus murmurant, & maximè per impatiẽ
tiam,in aduerſitatibus,vt ſuprà dictum eſt,cogno
ſcũtur. Vbi nota quòd homo non loquitur ita ex-
preſſè,nec ita propriè,ſicut in lingua propria. Sũt Auis vocẽ ſimulans.
autem aliqui,qui faciunt ſicut auis in capola:quę
mutat linguam propriam, & fingit vocem homi
num,vel aliarum auium: & licèt quando bene ſit
ſibi hoc faciat,tamen ſi aliquis eam in pede læſe-
rit,vel alibi dolorem ſenſerit, vel quicquam con-
tra voluntatem receperit, ſtatim ad vocem pro-
priam reuertitur. Sic multi quando ſunt in pro-
ſperitate,vel quãdo bene ſit eis,mutant vocẽ pro-
priam,deum laudant,adulationibus feruiunt:ſed
ſi ſint in aliqua aduerſitate,vel aliquo modo lędã L
tur,ſtatim ad linguam propriam, ſcilicet ingrati
tudinem,impatientiam, & huiuſmodi, reuertun-
tur. Et bene dicit,quòd ex fructibus cognoſcun-
tur: nam ⌊omnis arbor bona⌋ id eſt homo bonus,
habens voluntatem bonam ⌊fructus bonos⌋ id eſt
opera bona,& vitæ æternæ meritoria ⌊facit: mala
autem arbor⌋ id eſt homo habẽs voluntatem pra-
uam ⌊fructus malos⌋ id eſt opera mala,& demeri-
toria ⌊facit.⌋ Nam actus interior voluntatis, cau
ſa eſt immediata actus exterioris. Et ideo vt di-
cit Ambro. Effectus tuus,operi tuo nomen impo
nit. Vnde ſecũdum Chryſo. Volũtas eſt,aut quæ Voluntas.
remuneratur pro bono,aut condemnatur pro ma
lo:opera autem,teſtimonia ſunt volũtatis. Et ve-
rè ita eſt:quia ⌊non poteſt arbor bona⌋ inquãtum
huiuſmodi ⌊fructus malos facere:neq; arbor ma-
la⌋ inquãtum huiuſmodi ⌊fructus bonos facere.⌋
Iſtud enim compoſitè intelligendum eſt:quia ⌊ar-
bor bona⌋ manens bona ⌊non poteſt fructus ma-
los⌋ & demeritorios ⌊facere:& arbor mala⌋ manẽs
mala ⌊non poteſt fructus bonos facere⌋ id eſt me-
ritorios vitę ęternæ. Et ideo ſi homo bonus facit M
fructus malos,iam bonus non eſt:& ſi malus vult
bona operari,bonus primò fiat. Et verè bona ar-
bor,bonos fructus facit:& mala,malos:quia ⌊bon⁹
homo,de bono theſauro cordis ſui⌋ id eſt de bona
intentione & volũtate,quę ſicut theſaurus abſcõ-
ditus latet interius in mente ⌊profert bona⌋ verba,
ſcilicet & facta ⌊& malus homo, de malo theſau-
ro⌋ id eſt mala volũtate & intẽtione ⌊profert ma-
la⌋ ſcilicet verba & facta:quia contrariæ cauſę,ha
bent contrarios effectus. Nam ſecũdum Bedam,
idem eſt theſaurus cordis, quod radix eſt arboris: Theſaurus cordis.
& quod de corde profertur, idem eſt quod arboris
fructus. Vnde & Remigi⁹: Theſaurus cordis intẽ
tio eſt,ex qua deus iudicat opera: vt aliquãdo mi-
nora maior, aliquando maiora minor merces ſe- Bonę volũtatis laus.
quatur. Magnum donum dei eſt,bona voluntas:
& præſtãtius ſuper omnes res terrenas. Vnde Au
gu. Bona voluntas eſt,qua appetimus rectè hone
ſtéq; viuere,& ad ſummam ſapientiam peruenire.
Voluntatem quiſq; cùm habet bonam,idcirco ha
bet, quòd terrenis omnib⁹ regnis, voluptatibuſq;
omnibus corporis, lõgè anteponẽdum ſit. Quiſ-

quis

A quis autem non haber, caret profectò illa re, quam
præstãtiorem omnibus bonis, in potestate non cõ
stitutis, sola illi volũtas per se ipsam daret. Et ite
rum: Si desit facultas, non quæritur nisi volũtas.
Arboris bonæ partes. hæc Aug. Arboris ergo bonæ radix, est voluntas
gratia diuina informata: foliũ, cogitatio: flos, ser-
mo: fructus, opus. Arboris verò malę radix, est vo
luntas gratia dei destituta: cuius cadũt folia, mar
cent flores, putrescũt fructus: quæ ex bona arbore
non possunt procedere. Et meritò, quod de bono
vel malo corde procedit, bonus vel malꝰ debet iu
dicari fructus. Ex abundantia enim bonitatis, vel
malitiæ cordis, quæ intus latet, os exterius loqui-
tur verbum dictionis & operis. Ex interiori enim
homine, procedit exterior effectus, tam in verbis
quàm in factis: ac verbũ & factum exterius, testi-
moniũ cordis est, & significatiuum conceptus in-
Verba pro factis ponere. terioris. Per oris enim locutionem, vniuersa quæ
dicto, vel facto, vel cogitatu, de corde proferũtur,
dominus voluit significare: nam moris scriptura-
rum est, verba pro factis & rebus ponere. Vnde de
Esaiæ. 39. Ezechia. Non fuit verbum quod non ostenderit
B Ezechias in domo sua. Qui vtiq; rerũ & non ver
borum, Chaldęis reuelauerat arcana. De ore au-
tem, hìc specialiter exemplificat: quia per os, cor
maximè manifestatur: eo quòd verba, in signis pri
matum tenent, secũdum Aug. Deus autem, secũ-
dum os, omnia cordis dijudicat: qui ex qua inten
Oris locutio. tione verba procedunt, non ignorat. Et notanter
dicit ⌊ex abundãtia cordis, os loquitur:⌋ quia plus
intus est, q̃ effunditur. Sicut fumus ab igne sur-
git: sic olla ebulliens redundat. Vnde Chrysosto.
Naturalis enim cõsequẽtia est, vt cùm intus abũ-
dat nequitia, effluãt oretenus verba nequã. Qua-
re cùm audieris hominem perniciosa & inhone-
sta loquentem, non tantã puta in eo latere nequi-
tiam, quãta verbis eius exprimitur: sed multo am
pliorem conijce esse fontem. Quod enim exteriꝰ
dicitur, superfluũ est eius quod intus est. Lingua
quidem confusa, multotiens non repẽtè effundit
nequitiam: cor autem, nullum hominum habens
testem, sine timore quæcunq; vult parit mala: dei
enim non multa cura est ei. Hęc sententia & simi
C litudo de arbore, hìc ponitur contra hypocrisim,
specialiter Scribarum & Pharisęorum: sed infrà
etiam ponitur, contra eorum malitiam & blasphe
miam, qua dicebant Christum in Beelzebub eij-
Contra tepidos. cere dæmonia. Et ne tepidi putẽt se esse immu-
nes à pœna, quia à malo abstinent, aliena non ra-
piunt, sine querela viuunt: tamen bona non agũt,
proximis non compatiuntur, sua egẽtibus nõ tri-
buũt: ideo additur ⌊omnis arbor quę non facit fru
ctum bonum, excidetur⌋ id est sententia iudicis,
à consortio omnium bonorum, & numero fideliũ
separabit: & sentẽtiæ executione, ab angelis mes-
soribus ⌊in ignem⌋ ęternum gehennæ ⌊mittetur.⌋
vbi minatur dominus, infructuosis, pœnam dãni,
quia excidẽtur à terra viuentium: & pœnam sen-
sus, quia mittentur in ignem æternũ. Nec expro-
brabit dominus, quòd mala fecerint: sed quòd bo-
na non egerũt, dicẽs: Esuriui, & non dedistis mihi
Fructꝰ cordis, oris, & operis. manducare &c. Et sciendum quòd fructus cordis
sunt, contritio, diuinæ legis meditatio, beneficio-
rũ dei recordatio, mortis memoratio, proximi cõ-
passio. Fructus oris, oratio, prædicatio, gratiarum
actio, consilium, fratris errantis correctio, ignorã
tis instructio. Fructus operis sunt, pœnitẽtia, elee D
mosyna, obedientia, obsequiorum diligentia, diffi
cilium tolerãtia. Sed ne putemꝰ ad fructus iam
pertinere, si quis dicat: Domine, domine, & ex eo
nobis arbor bona videatur esse, subiũgit: ⌊Quid
autem vocatis me domine, & non facitis quæ di-
co?⌋ Quasi vellet dicere hypocritis, & specialiter
scribis & pharisęis: Vos estis arbores, habentes fo
lia sine fructu, & verba sine opere: & ideo maledi-
cti tales sunt, sicut salices habẽtes folia similia oli
uis, sed fructu carentes. Tãtum enim est inter di-
cere & facere, quãtum inter folia & fructus. De-
inde ostendit, quòd ad salutem, non sufficiũt ver
ba confessionis: sed quòd exigitur executio diui-
næ voluntatis, dicens: ⌊Non omnis qui⌋ verbote-
nus nomine tantum ⌊dicit mihi domine domine⌋
confitẽdo fidem catholicam ⌊intrabit in regnum
cœlorum.⌋ Cõfessio enim fidei, sine operibus, non *Confessio fidei sine operibus.*
sufficit ad salutem: quia talis fides mortua est: si-
cut illorum, qui deum ore confitentur, factis autẽ
negant. Sic modo plurimi in oratione positi, ver-
botenus & nomine tantũ dicunt: Domine, domi-
ne, cor autem eorum longè est à deo. Hypocritæ E
etiam dicũt hoc facto, sanctitatem exterius simu
lantes coram populo. Sed qui facit volũtatem pa
tris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnũ cœ
lorum. Hi enim sunt fructus boni & bonæ arbo-
ris, scilicet facere voluntatem patris: cuius facien
dæ seipsum præbere exẽplum dignatꝰ est. Quid
enim meriti est domino dicere, Domine, domine.
Nũquid dominus non erit, nisi fuerit dictus à no
bis? Verè dicere, domine domine, vel dominus Ie
sus, est corde credere, ore confiteri, operibus atte-
stari: nam vnum sine alio negare est. Vt enim ait
Aug. Credere in deum: est credendo amare & di- *Credere in deum.*
ligere, credendo in eum ire, & eius membris incor
porari. Et notandum quòd hæc videntur imme- *Volũtatẽ dei facere.*
diatius facere voluntatem dei: scilicet super om-
nibus agendis, sustinendis & habendis ei se cõfor
mare, & inde quies mentis, faciem domini omnia
intuentem, semper vt præsentem intueri, & inde
reuerẽtia, pudor, & disciplina intus & extrà, boni-
tatem gratuitę liberalitatis dei libẽter cõsiderare,
sępius actualiter aduertendo, inde amor gratuitus F
& cõfidẽtia de futuro, semper attẽdere ad ędifica-
tionem proximi, omne verbũ & opus pręmedita-
ri, sępius sup se reflecti. Et ne decipiamur, nõ so
lum nomine Christi, per eos qui nomen & non fa
cta habẽt: sed etiã quibusdam factis & miraculis
adiũgit, & dicit: ⌊Multi dicẽt mihi in illa die⌋ no
tabili & famosa, terribili impijs, & blãda pijs, sci-
licet die extremi iudicij: quando, secũdum Chry
so. Loquentur corda, & tacebunt ora: quãdo non *Corda loquẽtur in die iudicij.*
persona interrogatur, sed conscientia discutitur:
vbi non erũt testes adulatores, sed angeli veraces.
⌊domine domine: nónne in nomine tuo⌋ id est in
virtute & inuocatione nominis tui ⌊prophetaui-
mus⌋ id est propheticum sermonem protulimus,
& occulta denunciauimus ⌊& in nomine tuo dæ-
monia eiecimus⌋ ab obsessis ⌊& in nomine tuo vir
tutes multas⌋ id est miracula ⌊fecimus⌋ his simi-
les sunt bene docentes, & malè viuẽtes. Vbi Chry
so. Illi quippe, quia contrarium expectationis suę
finem videbunt: quia hìc fuerunt mirabilia faciẽ-
do conspicui: ibi autem se intelligent puniendos,
quasi stupentes dicẽt, atq; mirãtes: ⌊Domine, do-
mine,

G mine, nonne in nomine tuo prophetauimus? quémadmodũ nobis aduersaris† modo? Quid sibi vult nouus iste finis: nec à nobis aliquando præuisus?

†nos aduersaris.

Deinde subijcitur sententia iudicis, tales reprobãtis & abijciẽtis. Et tũc inquit cõfitebor & dicam illis nũquam in prædestinatione noui vos scilicet notitia approbationis, sed reprobationis. Illos enim deus dicitur scire, quos approbat: illos verò nescire, quos in sua dilectione non approbat. Vnde Augu. Scit reprobos, quos cognoscendo iudicat: non autẽ approbat volũtatem, quæ ab ipso discordat. Vnde & Beda: Non scientia scripturarum deo notum facit: quẽ operum iniquitas obrutus eius ostendit indignũ. Et tandem eos propter operã iniquitatis abijciendo, subiungit: Discedite à me bonos glorificãtes qui operamini iniquitatem. Discedite id est diuisi per iniquitatem, cędite in æternam damnationem: non ergo cognoscit nisi eũ qui operatur æquitatẽ, à deo, qui vbiq; est, iubentur recedere: quia licèt sit vbiq; per præsentiam deitatis, non tamen vt obiectum beatitudinis. Dicit autẽ in præsenti, qui operamini: quia

Scire & nescire dei.

Discedere à deo.

H affect⁹ malus, adhuc remanet in eis. Vnde Hiero. Non dixit, qui operati estis iniquitatẽ, ne videret tollere pœnitentiã: sed qui operamini, hoc est, qui vsq; in pręsentem horam, cùm iudicij tẽpus aduenerit, licet non habeatis facultatem peccandi, tamen adhuc habetis affectum. Vnde & Chrysost. Nõ dicit, qui operati estis, sed qui operamini: quia iniqui, post mortem non desinũt esse iniqui: quia etsi peccare non possunt, peccãdi tamen, voluntatem non amittunt. Nam mors, animam quidem à carne separat: animæ autem propositum, nõ immutat. Igitur, vt ait Chryso. voluit dominus hoc loco asserere, quòd fides absq; operum sanctitate nil valeat: & non modo fides, sed ne ipsa quidem cuipiã mirabilia profutura sint, si ea operatus fuerit absq; possessione virtutũ: quia neq; fides, neq; mirabilia quicquam valent, si non assistat vita: & iterum, nusquã in opere signorum & mirabilium beatitudo ponitur, sed in expletione mãdatorum & perfectione. Qui signorum & mirabilium indicijs probari vult, nõ potest probus videri. Vita

Operãtur adhuc voluntate dãnati.

I enim & actus probi, etiam sine signis & mirabilibus, merentur coronã: iniqua autem conuersatio, etiã si signa & prodigia fecerit, supplicia non euadet. hæc Chryso. Notandum quod hic miraculorum operatio, quandoq; prouenit ex merito inuocantis nomen domini: quandoq; ex merito illi⁹ super quẽ inuocatur: quandoq; nec ex merito huius, nec ex merito illius: sed ob vtilitatem assistentium, vt videntes hoc, deum honorent, & in Christum credant: quandoq; ad damnationem inuocãtis & præsentium, vt videntes non videant, & videntes cęci fiant: quandoque etiam in elationem & vanam gloriam extollit: vel aliquo alio modo facienti, nocet. Non mireris ergo, si quandoq; iniqui prophetãt, aut miracula faciũt: quia istę sunt gratiæ dei gratis datæ, quæ dantur principaliter ad communem vtilitatem ecclesię, & raro ad vtilitatem singularis personæ: & ideo aliquando per malos homines, à deo nobis dantur, ad inuocationem nominis Christi: non propter merita inuocãtium, sed ad declarationem virtutis Christi, & cõfirmationem fidei, licèt ipsi inuocantes sint mali. Sicut bona eleemosyna, aliquando datur à bono

Miraculorum operatio non iustificat.

domino, mediãte malo seruo. Bonum ergo secte- K
mur, malum omne vitemus, totóque affectu pręceptis cœlestibus obtemperemus, ac talibus officijs cogniti dei simus, agentesq; potius quod vult, quàm quod potest, gloriemur. Et quia dominus repellit ipsum confitentes, ore & opere legem suã non implentes, cõcludit inutilitatem auditus, vbi non sequitur opus: & admonet nos vt Christi doctrinã opere impleamus, ne cum operarijs iniquitatis, ab eo discedamus: quia inutilis est legis auditio, nisi sequatur operis impletio. Vnde concludit totum sermonem: cuius conclusio q̃ terribiliter inseratur, valde attendendum est. Omnis ergo inquit, nullo excluso qui audit aure interiori intelligendo verba mea hæc quæ locutus sum in aperto, & facit ea affectu charitatis, opere adimplendo, assimilabitur viro sapiẽti sibi in futurũ prouidẽti qui ædificauit domum suam id est bonorum operum constructionem supra petram id est Christũ, omnia opera sua faciẽs ꝓpter ipsum: talis enim facit opera bona de genere & recta intẽtione, quæ duo requiruntur ad impletionem legis euãgelicæ. Non enim quisq; firmat quæ audit vel L
percipit, nisi faciendo, & opere implendo. Et quia petra est Christus, ille in Christo ædificat, qui qđ ab illo audit, facit. Descendit pluuia id est tentatio carnalis lasciuiæ & concupiscentiæ venerunt flumina mundanæ cupiditatis & auaritiæ flauerunt venti diabolicæ vanitatis & superbiæ & irruerunt per impetuositatem & importunitatem tentationum in domum illam id est ædificiũ virtutum in Christo constructum: sed non diruerũt eam nec cecidit à stabilitate virtutis succũbendo tẽtationibus istis fundata enim erat finaliter, radicaliter, & perseueranter per fidem, spem, & charitatem supra firmam petram & solidam, scilicet Christum, non in terrenis. Tangitur ergo hic triplex tentationum differentia: in qua significãtur & consistunt omnia tentationum genera. Potest etiam dici, quòd quędam sunt tentationes voluptatis & concupiscentiæ carnalis, quæ designãtur in pluuia, quę guttatim cadit & emollit. Alię sunt aduersitatis & tribulationis, quę significãtur per flumina, quę cum impetu veniũt. Aliæ sunt M
persuasionis, siue per minas, siue per blãditias humanas, siue per suggestiones diabolicas, quæ designãtur per vẽtos: horũ autẽ omnium, qui prosperitatib⁹ inducitur, aduersitatib⁹ frãgitur. Quorũ nihil metuit, qui fundatam habet domũ supra petram, scilicet Christum: cui innititur in obseruatione pręceptorum, id est qui non solũ audit pręcepta domini, sed etiam facit: & his omnibus periculosè subiacet, qui audit, & nõ facit: non enim quisq; stabile fundamentũ habet, nec firmat in se quę dominus præcipit, vel ipse audit, nisi ea fecerit. Vnde cõsequẽter ait, & per oppositũ: Omnis qui audit verba mea hæc supradicta & non facit ea sed cõtemnit similis erit in culpa viro stulto & malo qui ædificauit domum suam id est ædificium operum suorum supra arenam id est amorem terrenorũ mobile, & instabile fundamẽtum: quod facit omnis, qui cõtemptis cœlestibus, non cessat inhiare terrenis: & qui intentionem suã, super aliud, q̃ super ipsum deum ponit: quia omnis creatura mutabilis est. Arena, cupiditati terrenorum comparatur, quia sterilis: sic qui amat diuitias,

Tentationum tria genera.

A tias, frui non poteſt: quia fluida ſic tranſeunt omnia velut vmbra: quia fluctibus concuſſa, ſic in mundo eſt preſſura. Item per arenam, congregationem malorum ſignificat: quia innumerabilis, per multiplicitatem: quia diſcohærens, per diſſenſionem: quia ſterilis, ad bonorum multiplicationem: & ideo ſequitur caſus in peccatum. [quia venerũt] ſupradicta mala tentationum [& irruerũt] ſubito impetu, & ſimul [in domum illã] malè fundatam [& cecidit] per culpã [& facta eſt ruina eius magna] quia ruit vſque in gehennam.

Ruina malorum.

Primò ruit in foueam culpæ, & poſtea in foueam gehennæ, quæ eſt ruina magna (quia omnino irreparabilis) omnis conſcientia, quę ſpe fixa in deo non permaner, in tentationibus ſubſiſtere non valet: & tanto amplius agitatur, quanto plus in his quæ mundi ſunt, à ſuperioribus diſſũgitur. Vbi Beda: Manifeſtũ eſt, quia ingruente qualibet tentatione, mox & verè mali & ficti boni peiores fiunt, donec ad extremum perpetuam labantur in pœnam. Vbi & Chryſoſtomus: Et facta eſt, inquit, ruina eius magna. Neqꝫ enim exiguarum, leuiumqꝫ rerũ

B periculum eſt: ſed de animæ diſcrimine, de immortalibus ſupplicijs, déque cœleſtis regni amiſſione res agitur. hæc Chryſoſtomus: Nec tamen ſemper audiens verbum dei & non faciens, cadit in illam periculoſam ruinam, ſed duplici diſtinctione opus eſt. Vna, ex parte audientis: quia is qui audit verbum dei: aut omittit facere ex contemptu, & tũc locum habet ſimilitudo propoſita: aut ex fragilitate, & tunc non. Alia eſt ex parte verbi dei: quia ea verba quæ quis audit, aut ſunt verba neceſſitatis ad ſalutem, ſicut præcepta euangelica, & tunc ſimilitudo habet locum: aut ſunt verba cõſilij & ſupererogationis, & tunc non niſi quantum ad perfectos.

Domus iuſti.

Moraliter, domus iuſti (cuius ędificatio eſt bona conſcientia) pertinet ad bonorum operum perfectionem: foſſio, ad cõtemptum terrenorum, ſiue paupertatem: fundatio, ad meditationem cœleſtium & amorem: impulſio, ad tentationum impugnationem: immobilitas, ad finalem perſeuerantiam. Domus impij, eſt mala conſcientia: de qua in Michęa: Adhuc ignis in domo

Michęę.6.

C impij: cui⁹ terrena ędificatio pertinet, ad terrenorum amorem: fundamenti priuatio, ad mentis inſtabilitatem: fluminis inũdatio, ad carnalium deliciarum fluxibilitatem: caſus celeritas, ad peccãdi pronitatem: ruinæ magnitudo, ad æternam dãnationem: domus etiam cõcutitur in tentatione, inclinatur in delectatione, cadit in conſenſu. Et eſt caſus magnus in conſenſu, quia ſic cadit à gratia: maior in opere, quia ſic cadit à vita: maximus in obſtinatione, quia ſic cadit à miſericordia.

Caſus ĩ cõſenſu, opere, & obſti natione.

Sapiens ergo qui audita opere cõplet & perficit: ſtructuram firmam erigit: quia per cumulum bonorum operum deus gratiam dat: quæ noſtra merita abſqꝫ ruina caſus conſolidat & confirmat. Per gratiam enim bene operando, meremur perſeuerãtiam in bono, vt ſpirituale noſtrum ædificium in petra fidei fundatum, per ſpem erectũ, per charitatem ſolidatum: nec pluuia, nec fluminib⁹, nec ventis poterit euerti, Chriſto gratiam ſuam donante. Stultus verò qui audit & non operatur: ſed audita diſſimulans, obliuioſus auditor factus, tanquam ſuper arenam, opus ædificationis impendit: & quia aure perceptum opus non firmat, ſta- D

tim tentationibus ſuperuenientibus ruit & euaneſcit. Non enim auditores legis, iuſti ſunt apud deum: ſed factores.

Roma.2.

Sunt autem tria genera hominum ædificantium.

Aedificãtium tria genera.

Sunt enim qui amant ſolum deum: & hi ædificant aurum, argentum, & lapides præcioſos: in amore virtutis, aurum: in cognitione veritatis, argentum: in cooperatione boni operis, lapides præcioſos. Sunt alij qui amant quædam præter deum, tamen nil contra deum, nec aliquid plus quàm deum: & in his fundamentum quidem manet: quia amor dei non deſtruitur: tamen quia ex affectu eorum quæ pariter amantur quędam corruptio contrahitur, lignum, & fœnum, & ſtipula ſuperædificatur. In ligno, peccatum illiciti operis: in fœno ſine opere, peccatum prauæ delectationis: in ſtipula, peccatum illicitæ cogitationis. Sunt alij qui amant quædam contra deum: & in his omnino deſtruitur fundamentum: quia amor dei eſſe non poteſt, vbi vel ſolus, vel ſummus non eſt. Igitur ad primos pertinet laudari & ſaluari: ad ſecundos, E

corripi & liberari: ad tertios, argui & damnari. Item ſuper fundamentum fidei, quidam ædificant aurum contemplationis, quidam argentum prædicationis, quidam lapides præcioſos bonorum operum. Iſti quidem ſaluãtur, & merito ſunt dãnati, & bonorum operum. Alij verò ædificant ligna, ſcilicet amorem ardentiorem temporalium. Alij fœnum, ſcilicet fimum delectationum carnaliũ. Alij ſtipulam, ſcilicet ocioſorum verborum, & operum infirmorum. Iſti etiã ſaluantur merito fundamenti: & tamen quaſi per ignem quo exuritur ædificium tanto fundamento non idoneum.

Aurum. Argẽtum. Lapides precioſi. Ligna. Fœnum. Stipula.

Deinde ad concluſionem omnium præcedentium ſubiungitur: [Et factum eſt cùm conſummaſſet Ieſus verba hæc] ſcilicet ſermones iſtos in monte habitos, qui bene dicuntur conſummati: quia nihil imperfectionis habent: & omnia ſaluti neceſſaria continent. [admirabantur turbæ ſuper doctrina eius] & de excellentia ſapiẽtiæ eius: quia nũquam ſic homo eſt locutus: & bene admirabantur: quia, vt ait Chryſoſto. Quicquid dignè laudare non poſſumus, admiramur.

Admiratio.

F Vbi oſtenditur eminentia doctrinæ Chriſti: quia admirabantur turbę, eo quòd eminentiſſimas virtutes docebat, & imperfectionem legis ſupplebat: & nõ ſolum terrena bona, ſed cœleſtia bona promittebat, ac doctrinam ſuam mirabiliter confirmabat. Vnde cauſam admirationis ſubdit, dicẽs: Erat enim docens eos, ſicut poteſtatem habens] ſcilicet per ſeipſum in ſermone, præſerendo conſilia præceptis: & quæ minus videbantur in lege, addẽdo obſcuritates legis, explanando, in iure cõdendo, & ad libitum ſuum ſicut author, & conditor iuris ſui mutando: vel illud ſicut nemini ſubiectus cùm vellet reuocãdo: vel [ſicut poteſtatem habens] infirmos ſanandi & miracula faciendi: vel [ſicut poteſtatem habens] imprimendi, & corda audientium ad ſe conuertendi [non ſicut ſcribæ & Phariſæi eorum] qui ea quæ per legem didicerant, præcepta populis dabant: nec eis aliquid de his mutare licebat. Sicut nec etiam Moyſes aliud quàm dominus iuſſerat potuit loqui: & nihil de pręceptis ei⁹ mutare, vel ſubticere. Vbi Chryſo

Poteſtas domini.

n ſtomus

G ſtomus: Admirabãtur verò eius inter multa alia
præcipuè poteſtatem: non enim quaſi ex alterius
perſona præcepta ponebat: ſicut Moyſes fecerat,
& prophetę: ſed ferè vbiq; ſe indicabat eſſe qui im
perandi authoritatem teneret. Deniq; cùm præce
pra ipſa ſanciret, ſępe dicebat: Ego autem dico vo
bis. & terribilis illius iudicij faciens mentionem,
ſe monſtrabat eſſe iudicem, de pręmijs atque ſup
plicijs. hæc Chryſoſtomus. Conſpice nunc & co
ſidera dominum Ieſum in ſermone iſto, quomo-
do affectuoſè, benignè, & efficaciter loquitur au-
ditoribus, & eos ad actus virtutum inducit. Con-
ſpice etiam diſcipulos, quomodo reuerenter, hu-
militer, & cum tota mentis intentione eum aſpi-
ciunt, & verba illa mirifica auſcultant, & ea me-
memorię commendant, & cum iocunditate ma-
gna, tam in verbis, quàm in aſpectu fruũtur. Erat
Pſal. 44. enim ſpecioſus forma præ filijs hominum: & dif-
fuſa eſt gratia in labijs ſuis. In hac enim conſide-
ratione iocunderis & tu aſpiciendo & auſcultan-
do, ac ſi eum videres, & loquentem audires: & ap-
proximando eis, ſi fortè vocatus fueris, & immo-
H tando ibidem, vt dominus tibi dabit. Deinde con
ſpice eum, vnà cum diſcipulis de monte deſcendẽ
tem: & cum eis familiariter etiam per viam eun-
do loquentem: & quomodo ille ſimplicium cœtus
gregatim ſequitur eum, non curioſe ordinati, ſed
ſicut pulli poſt gallinam: & quilibet vt melius au
diat, magis eidem nititur appropinquare, ſequere
& tu pręcioſum illum theſaurum: vel à longè, ſi
forte micas vel reliquias aliquas inde cadẽtes poſt
tergum tam pij magiſtri valeas colligere.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte clementiſſime, fac
me per arctam viã iuſtitiæ, & anguſtam
portam pœnitentiæ, intrare ad aulam ſa
lutis, & vitam glorię. Doce me vitare de-
ceptorum fallaciam, & da mihi imitari ſpiritua-
lis ouis ſimplicitatem & innocentiam: fac me ra-
dicem cordis cœlo non terrę affigere: ne in folijs
verborum tantum, ſed potius in fructibus bono-
rum operum fidelis merear inueniri. Fac vt vo-
luntatem patris cœleſtis faciam: & verba tua au-
I diens, opere adimpleam: vt in te firmatus, nullis
à te ſeparer tentationibus. Amen.

De curatione leproſi. Caput. XLI.

Matth. 8. Mar. 4. & Luc. 5. Miracula poſt doctrinam.

LEge ergo euangelica in monte data:
conſequenter ponitur eius cõfirma-
tio per miracula: quia boni magiſtri
eſt doctrinam ſuam comprobare per
facta. [Cùm] itaq; completo ſermo-
ne [dominus deſcẽdiſſet de mõte, ſecutę ſunt eum
turbę multę] propter quarũ ædificationem, & ro-
gantis populi deuotionem, mouebatur ad facien-
dum miraculum. Vnde Hieronymus: Poſt prædi
cationem, atq; doctrinam ſignorum, offertur occa
ſio: vt per virtutum miracula, præteritus apud au
dientes ſermo firmetur. Et Chryſoſtomus: Poſt
ſermonẽ, immediatè procedit ad miracula: vt ver
bis præcedentibus authoritatem præſtaret: vt mi
rabilis in verbis, mirabilis appareret in opere. Et
Theophilus: Doctrinę autem operationem immi
ſcuit: niſi enim oſtenderet miracula, eius ſermoni

non crederetur. Sic & tu poſt doctrinam operare: K
vt non ſit in te vacuus tuus ſermo. Myſticè [cùm
deſcendiſſet Ieſus de monte] ſcilicet diuinæ ex-
cellentiæ, in vallem humilitatis † manendo quod †humanitatis.
erat, aſſumendo quod non erat: tunc enim de mõ
te deſcendit, quando ſe exinaniuit, formam ſerui
accipiens: tunc poſt deſcenſum [ſecutę ſunt eum
turbę multę] quia niſi deus deſcendiſſet, homo ad
ſequelam ſuam non aſcendiſſet: quia magna glo-
ria & dignitas eſt homini, ſequi hunc dominum.
Et ſecundum Auguſtinum, primò leproſum mũ
dauit: vt ex hoc appareret nouum teſtamentum
in monte datum: & gratiam euangelij, ſupra legẽ
eſſe, quæ leproſum excludebat, nõ ſanabat. Videt
autẽ hic contrarietas, in eo quod Matthęus dicit,
cùm deſcẽdiſſet de monte. Lucas verò dicit, cùm
eſſet in vna ciuitatum. Ad hoc dicendum ſecun-
dum Glo. quòd poſt deſcenſum de mõte, fuit ali-
quod interualli antequam intraret ciuitatem: &
in illo interuallo, fuit ſanatus leproſus: quod Mat
thęus ſuo loco ponit. Lucas verò dicit, cùm eſſet
in vna ciuitatum, ſcilicet Capharnaum: quia erat
ibi propè, ad leucam & dimidiam, contra Orien- L
tem. [Leproſus] ergo [veniens] non tam paſſibus
corporis, quàm fide cordis [genu flexo procidens
in faciem ſuam, adorabat eum] cum humilitate
corporis [& rogauit eum] cum oratione oris. Vbi
tria iſta concurrunt: ſcilicet fides, humilitas, ora-
tio, nihil negatur à deo [procidit in faciem] ſicut
humilis maculas ſuas non tegens, ſed humiliter
confitens & publicãs: ideo exaudiri meruit & mũ
dari: ſic & tu humilieris, vt exaudiri & mundari
merearis. Vnde Ambroſius: Quia in faciẽ proci-
dit, humilitatis eſt & pudoris: vt vnuſquiſq; de vi
tæ ſuę maculis erubeſcat, ſed confeſſionem vere-
cundia non repreſſit, vulnus oſtendit, remediũ po
ſtulauit. [Adorabat ergo eum dicẽs: Domine] per
quem omnia facta ſunt [ſi vis potes me mundare]
voluntas tua opus eſt, & opera tuæ voluntati obe
diunt: non dixit mũda me, ſed in voluntate ei ſi-
cut deo poteſtatem & authoritatem curandi tri-
buit, & ei totum concedit: quaſi diceret, quicquid
vis potes ſicut omnipotens. Vbi Titus: Addiſca-
mus ex verbis leproſi corporalium infirmitatum M
medelam non quærere, ſed diuino beneplacito to
tum committere, qui nouit opportuna, & omnia
iudicio diſponit. Leproſus ergo cõfitẽdo in Chri
ſto diuinam potentiam, & poteſtatis authoritatẽ:
ac ſuam oſtendendo fidem, & deuotionem, meruit
curationem. [Ieſus enim miſertus eius] per com-
paſſionem & affectum: & [extendens manum ſuã]
quod fuit liberalitatis cõtra auaros [tetigit eum]
quod fuit humilitatis contra ſuperbos [dicens vo
lo] quod fuit pietatis contra inuidos [mundare]
quod fuit poteſtatis contra incredulos. Vbi no- Lepræ curatio quintuplex.
tandum quòd lepram corporalem quinque mo-
dis curatam legimus. Primò, per ablutionẽ: ſicut
patet in Naaman, & ſignificat lachrymarum effu 4. Reg. 5.
ſionem. Secundò, per oſtenſionem: ſicut patet in Luc. 14.
decem leproſis, qui eundo ad oſtendendum ſe ſa-
cerdotibus, mundati ſunt: & ſignificat confeſſio-
nem. Tertiò, per ſeparationẽ: ſicut patet in Ma- Numeri. 12.
ria ſorore Moyſi, & ſignificat excommunicatio-
nem, quæ inſtar cauterij debet eſſe medicinalis.
Quartò, per incluſionem: ſicut patet in manu Exodi. 4.
Moyſi,

A Moysi: quæ de sinu extracta, leprosa apparuit: sed in sinum reposita, curata fuit. Sic multi qui in seculo spiritualiter erant leprosi, mundantur claustrum ingressi. Quintò, per tactũ: sicut patet hic, vbi manus Christi, carnem leprosi tetigit & mundauit.

Tactus dei triplex.

Vbi notandum quòd triplex est dei tactus valde virtuosus: scilicet tactus purè corporalis, & tactus purè spiritualis, & tactus partim corporalis, & partim spiritualis. Tactus purè corporalis est, in quo & quod tangit, & quod tangitur, est purè corporale: & iste fuit in Christo valde virtuosus: quia omnem infirmitatem sanabat vniuersaliter: sicut de multis patet in euangelio. Tactus partim spiritualis, & partim corporalis est, in quo quod tangit est spiritus, sed quod tãgitur est corporale vel spirituale: hic est tactus tribulationis: & iste tactus est similiter valde virtuosus. Valet nãq; ad constringẽdum peccatorum duritiam, & ad reprimendum carnis concupiscentiam, & ad probandum iustorum patiẽtiam. Tactus purè spiritualis est, in quo & quod tangit, & quod tãgitur est spiritus, & hic est tactus internę inspirationis,

B & iste similiter est valde virtuosus. Virtus autem eius ad septem effectus est, secundum septem dona spiritus sancti.

Virtus tactus dei ad septem valet.

Primus effectus est, boni propositi inspiratio, siue conceptio: & hic pertinet ad donum timoris, à quo concipitur spiritus salutis. Secundus est, per gratiam peccatorum remissio: & hic poterit referri ad donum pietatis, secũdum illud Danielis: Peccata tua, eleemosynis redime.

Danie. 4.

Tertius est, vtilium siue necessariorũ ad salutem instructio: & hoc refertur ad donum scientiæ, quę docet rectè conuersari. Quartus est, ad bene operandum, & ardua aggrediendum roboratio: & hoc quantum ad donum consilij, quod respicit maximè opera supererogationis. Quintus effectus est, in tribulatione consolatio, per quam anima fortificatur ad tolerandum aduersa: & hoc quãtum ad donũ fortitudinis, quæ precipuè attenditur in tolerantia aduersorum. Sextus est, charitatis & dilectionis dei inflammatio: & hoc quãtum ad donũ intellectus, qui docet intelligere, id est intus legere dei beneficia, per quæ anima in eius amorem accenditur & inflammatur. Septimus est, à terre-

C nis eleuatio, & cœlestium contẽplatio: & hoc quãtum ad donum sapientiæ, quæ est de æternis, scilicet donis quæ sursum sunt sapere, non quæ super terram. [Et confestim mũdata est lepra eius.] ad domini imperiũ & volũtatem, statim est opus secutum, secundum Cyrillum: Ista dictio, confestim, tardius profertur, cùm opus sanationis fuerit factum: cùm autem hic magna appateat domini potestas, non minor eius declaratur humilitas.

Humilitas Christi.
Nũeri. 5.

Leprosum enim quem lex extra castra eijciebat: quem scribæ & pharisęi vix respicere dignabantur, ipse tãgere non recusauit: non solum propter occultum rei mysterium, sed vt nobis formam humilitatis præberet, & compassionis exẽplum: ne quis hominem pro quacunque corporis maculatione, vel infirmitate, sperneret, vel abhorreret. Item tetigit eum, vt se non esse sub lege, sed supra legem, quæ leprosum tangere prohibuerat, nec seruum, sed dominũ legis ostenderet: qui cùm secundum legem ambulasset, etiam supra legẽ sanaret eos quos remedia legis non sanauerãt. Item vt lepra, quę contaminare tangentem solebat, ecõtra tactu domini fugaretur, & recederet: neq; enim manus à lepra facta est immunda, sed corpus leprosum à manu tactum, est mundatum. D Lex nãq; quæ facere non potuit, vt lepra tangentem nõ sordidaret, ideo lepram tãgi prohibuit, non vt leprosi non sanarentur, sed vt tangentes non inquinarẽtur: non autẽ inquinari à lepra potuit, qui † eam mundauit: & ideo quanuis literam legis soluerit, tamen prohibitioni legis non obuiauit. Nec propositum eius soluit. Quia non erat prohibitum tangere leprosum ei, qui ex tactu suo poterat curare eum: sicut Helias & Helisęus non fecerunt contra legem, tangendo mortuum ad resuscitandum.

† qua

Cur tactu curauerit leprosum.

Licèt etiam dominus posset solo verbo curare leprosum, tamen apposuit manum: quia humanitas Christi, erat quasi instrumentum ipsius diuinitatis: & ideo, sicut artifex mediante instrumento operatur, sic virtus diuina in Christo, per applicationem humanitatis aliqua faciebat, vt eã coniũctã diuinitati declararet.

Cur præceperit nemini dicere.

Et præcepit ei dominus, quòd miraculum factum nemini diceret, ne iactanter se sanatum esse prædicaret: vt daretur nobis exemplum, & nos doceret non diligere ostentationem & honorem: & bona quæ facimus, E non esse diuulganda, sed subticẽda: vt non solum abstineamus à mercede pecuniæ, sed etiã gratiæ, ac laudis humanæ, & vanæ gloriæ: & ista nõ quęramus in operibus nostris, ne vnquam aliqua sinistra manus, se admisceat dextrę in eis. Vnde ait Chrysostomus: Et nulli hoc eum iussit fateri, docens quàm esset alienus ab aura gloriæ, & pompa iactantiæ. Et certè nouerat ille, quia non esset taciturus: sed passim tam grande beneficium prædicaturus, & tamen quantum in ipso est, fugit ostentare qd fecerat. Et alibi publicari talia ipse præcepit, nõ contra se veniens, sed curatos à se gratos esse præcipiens. Non enim semetipsum prędicari iussit, sed dari gloriã deo: vt & per leprosum nos non esse inanè gloriosos, & glorię ac iactantię renunciandum doceret: & per illum quem à legione mũdauerat, non esse ingratos: sed gratias nos deo referre cõmoneret, eiusq; beneficia confiteri: atq; vt ostenderet semper ex mirabilibus suis, laudem F non nisi deo referendam. Quia enim homines quandiu ęgritudine detinentur, dei semper meminerunt: à morbo autem liberati, grauius obsidentur languore desidię: idcirco pręcipiens vt & ęgroti & sani deum iugiter recordemur, ei quem curauerat, ait, da gloriam deo, hæc Chrysostomus.

Pręceptũ triplex.

Vbi notandum quòd triplex est præceptum: scilicet cautelę, probationis, & obedientiæ. In primo, nõ interdicitur actus, qui optimus est: sed gloria, quę immiscet se bonis actib9 & honestis: tale pręceptum fuit hic. In secũdo, non vult deus actum, sed ostensionem virtutis, quæ latet in eo cui datur præceptum: & est vtilis sibi, & alijs ostensio virtutis eius: sicut in præcepto facto Abrahæ, de immolatione filij, cui dicitur: Nũc cognoui, id est te & alios cognoscere feci, quia timeas dominum. In tertio autem vult deus actũ: vt pater Exo. xx. per totũ. Vel iussit vt nemini diceret, propter credẽtium spõte maiorem vtilitatem: quia meliores sunt qui spontaneè, q̃ qui speratis beneficijs credunt. Vel vt nemini diceret, scilicet antequam ea

G quæ in lege sunt, compleret: quia prius expectandum erat iudicium sacerdotum, ad quos secundũ legem pertinebat iudicare de lepra. Vnde Chrysostomus: Vel non simpliciter prohibet, vt non aliquãdo dicat, sed vt antequam ostenderet se sacerdoti, nemini diceret: ne fortè si antè alicui nũciaret, audirẽt sacerdotes, & occasionem habentes lepræ, propter odium & inimicitias Christi, expelleret eum de populo, quasi leprosum, non recipiẽtes mãdatum. hæc Chrysostomus. Et humiliter misit eum ad sacerdotes, quorum erat lepram discernere: præcepitq; secũdum legem, munus eis offerre. Hoc autem primò ideo fecit: quia licèt esset mundatus, non tamen reputabatur mundus, nec debebat secundum legem restitui ad communem habitationem hominum, nisi prius per sacerdotum iudicium, mundatus esse demonstraretur, & munus domino pro eius mundatione offerretur. Vnde sicut ad eorum arbitrium separabatur: ita non sine eorum arbitrio, ad consortium aliorum

Cur ad sacerdotes missus leprosus.

H admittebatur. Secundò, propter humilitatem, vt sacerdotibus deferens, non videretur eorum gloriam rapere, vel honorem: & vt ostenderet exhibẽdam sacerdotibus reuerentiam. Tertiò, vt quod in eo sępe criminabantur, ostenderet se non legis transgressorem, nec legẽ soluere, sed implere, secundum legem gradiens, & supra legem curans. Quartò, vt intelligerẽt eum, non legis ordine & consuetudine, sed dei gratia & operatione, supra legem curatũ esse: & se maioris virtutis esse, quàm legem, vel sacerdotes: quia lepram cognoscebant, quam mũdare non poterant. Item vt sacerdotum animos ad credulitatem prouocaret, & non credẽtibus, omnem excusationem auferret, offerri munus voluit, in testimonium illis, id est cõtra illos, si viso miraculo non crederent: sed pro illis, in testimonium salutis, si crederent: vt scilicet vidẽtes leprosum mundatum, si crederent mũdatori, salui fierẽt: & sic credẽtibus esset testimonium, & causa salutis eorũ: si non crederẽt, inexcusabiles essent, eo quòd viderint & nõ crediderint: & sic nõ credẽ

I tibus, fieret accusatio, & testimonium damnationis eorum. Per hoc etiam quòd eum ad sacerdotes misit, figurare & docere voluit, quòd peccator, qui per leprosum signatur, licèt sit mundatus à lepra peccati, per contritionem, tamen adhuc tenetur se sacerdoti ostendere per confessionem, & ad eius cõsilium subire satisfactionem. Vnde dominus istum leprosum tangendo mundauit: & postea vt sacerdoti se repræsentaret, & sacrificium offerret, præcepit. Tunc enim leprosus à deo tangitur, quando peccator compungitur. Tunc sacerdoti se repræsentat, quando peccatum confitendo manifestat. Tunc sacrificium offert, quãdo satisfactionem complet. Piger quippe expectat, donec sacerdos eum quęrat: sed tu præueni sacerdotem, & lepram animæ ostende per oris confessionem: quę confessio, quatuor conditiones debet habere.

Cõfessiõis cõditiones quatuor.

Prima est, quia debet esse voluntaria. Vnde dicit [vade] non ductus, nec tractus, nec coactus: sicut qui tormentis afflictus, vel timore mortis in vltimis confitetur peccata. Secũda est, quia confessio debet esse nuda & aperta. Vnde dicit [ostẽde] quid scilicet egisti, quid cogitasti, quid locutus es, non dicit abscõde, scilicet excusationibus, aut verborum palliationibus: vel mentiẽdo, aut etiam mussitando, vel non plenè omnia peccata, cum debitis circunstantijs, recitãdo. Tertia est, quia confessiò

K debet esse pura. Vnde dicit [te] scilicet ostende, & non alios. Contra quod aliqui dupliciter faciunt: vel aliorum facta recitando: vel eos cum quibus peccauerunt reuelando. Quarta est, quia confessio debet esse ordinaria. Vñ dicit [sacerdoti] quia non cuiq; facienda est: sed sacerdotibus, qui habẽt clauem scientię & authoritatis. Typicè leprosus significat genus humanum, lepra originali infectum, & per hoc ad varia peccata pronum. Per lepram enim, quę morbus contagiosus est, originalis culpa significatur: quæ per carnalem generationẽ ad posteros deriuatur, qui manu Christi tactus sanatur: quia virtute eius per baptismum emundatur. Per oblationem autem muneris, & diuulgationem operis, significatur quòd baptizatus tenetur deo fideliter seruire, & eum iugiter collaudare. Vnde Beda: Typicè autem leprosus, humanum genus, languidum peccatis, significat plenũ

Leprosus typicè acceptus.

L lepra: quoniam omnes peccauerunt, & egent gratia dei: illa scilicet vt extrema† manu, id est incarnato dei verbo, humanãq; contingente naturam, à prisci erroris varietate mundentur: & offerant pro sua emundatione, corpora sua hostiam deo viuam. hæc Beda. Hoc idem dominus miraculum, per gratiam suam facere, quotidie non dedignatur. Quotienscũq; enim aliquem impium iustificat, rectè leprosum mundat. Moraliter quippe per leprosum significat peccator, pluribus de causis. Primò, quia lepra est morbus contagiosus, & periculosum est commorari leprosis: sic peccatores contagiosi sunt, & inficiunt alios ad peccandum, & ideo periculosum est conuersari cum eis. Secundò, quia lepra est morbus periculosus: inficit enim totũ corpus, non tãtum partem eius: sed peccatũ est periculosius, quia corpus & animam inficit & corrũpit, & ideo valde timendum & fugiendum est. Tertiò, quia lepra est morbus fetidus & abominabilis: sic peccatores fetentes sunt & abominabiles deo & angelis. Quartò, quia leprosi separantur ab alijs hominibus, & locantur

Roma. 2.

† sententia.

Leprosus significat peccatorẽ.

M extra alios: sic peccatores positi sunt extra gratiam dei, & extra communionem fidei & ecclesię, & separantur à bonis, hic quantum ad meritum, sed in futuro quãtum ad consortium, & quãtum ad locum, & quãtum ad præmium. Quinto, quia sicut lepra varium exprimit colorem in cute: sic peccatum varias habet species in mẽte. Illa enim anima leprosa est, quæ superbia, ira, auaritia, accidia, gula inuidia, vel luxuria sordescit. Nam significatur in carnis tumore, superbia: in exustione, iracundia: in siti, auaritia: in ponderositate, accidia: in prurigine, gula: in putredine, inuidia: in fetore anhelitus, luxuria. Talis leprosus confidenter currat ad Iesum, festinet ad medicum, non desperet, verè pœniteat, & mundari desideret. Cum fideli leproso ex humilitate & pudore in faciem procidat, vt de suæ vitæ maculis erubescat. Sed confessionem verecundia non reprimat, vulnus ostendat, ac cum lachrymis & gemitibus se peccatorem recognoscat, detecto vulnere remediũ quęrat, & domini misericordiam compuncto animo & corde imploret, & remediũ postulet. Deo se humiliet,

Curatio pctõris.

A miliet & deprecetur eum, vt sua gratia se tangat & sanet. Confiteatur sese immundum, & Christum potentem ad se mundandum: & apud ipsum cum leproso clamet & dicat: ⌊Domine, si vis, potes me mundare.⌋ Si enim hoc egerit, certus sit de misericordia, non desperet de venia: quia benignꝰ est est dominus, qui neminem ad se veniẽtem repellit, sed omnibus sinum suæ misericordiæ aperit, & expandit. Non eget spatio annorum, vel longitudine temporis in pœnitentia: sed cor cõtritum & humiliatum requirit: & dignè pœnitẽtibus peccata per misericordiã relaxat. Tali enim manus diuinæ misericordiæ protenditur: cuius tactu & imperio, cuncta eius crimina relaxantur. Extendit enim dominus manum, quando diuinæ miserationis impendit auxilium, & statim consequitur remissionem delictorum: nec debet ecclesiæ reconciliari talis, nisi iudicio sacerdotis. A peccatis autem mundatus, debet deo offerre munus, id est sacrificium laudis, & eum vbiq; laudare: quia debet deo valde gratus esse, ei semper gratias referendo, & proximis bona quæ potest faciendo, seruans erga deum & erga proximos charitatem. Nihil enim nobis, per vanam gloriam debemus attribuere: sed omnia deo offerre. De omnibꝰ enim operibus nostris, deus vult vt habeamus totũ meritum, & proximus habeat bonum exemplum: sed deus vult habere laudem & gloriã. Tria enim sibi deus specialiter reseruauit, & nulli creaturæ vnquam communicare voluit: scilicet gloriam, vindictam, & iudicij potestatem. Gloriam autem auferunt vanè gloriosi: vindictam, superbi & iracundi, qui de iniurijs sibi illatis vindicare se cupiunt: iudicium, temerarij & pręsumptuosi, qui de occultis aliorum iudicare volunt. Et quia, vt dicit hic Titus, oportet beneficiatum gratum esse, gratias reddere, etiam si beneficians non indigeat. Ideo licèt præcepisset dominus leproso mundato, vt de sua curatione taceret: tamen ⌊egressus⌋ & recedens ⌊sermonem⌋ id est opera & verba domini ⌊diffamabat⌋ & sermo sanitatis & doctrinæ, de illo magis perambulabat: quia hoc ipso quòd homo fugit famam & gloriam, acquirit eam. Nam vt ait Bern. hoc solum habet mundi gloria gloriosum, quòd insequentes se fugit, & fugientes insequitur. Et ideo comparatur vmbræ: quam si secutus fueris, non apprehendes: & si præcurreris, non effugies. Ille itaque functus officio euãgelistæ ⌊cœpit prędicare⌋ & se interius exteriusq; sanatum docere: ita quòd vnius saluatio, multos ad deum cogeret venire: & Iesus iam non posset manifestè propter turbã, & pressuram hominum, ad quęrendum sanitates, & videndum miracula, concurrentium in ciuitatẽ, ad orandũ introire: vnde secedebat in desertum, vt secretius oraret. Sanat vt deus: sed orat vt homo. ⌊Et conueniebant ad eum vndique⌋ turbę, vt eius doctrinam audirent, & sanitates perciperent. Strepitum igitur & tumultum dominus fugit, & secretum locum quęrit: vt ostendat se magis quietam, & seculi curis remotam diligere vitam: quia tumultum & carnales mentes declinat, secretas verò, à mũdanis curis visitat. In quo etiã ostendit, quòd prædicatores verbi diuini, debẽt fugere applausum populi, & aliquando se retrahere à multitudine, vt vacent orationi. Vbi Hierony. Quòd autem non poterat Iesus manifestè in ciuitatem introire, sed foris in desertis locis esse, significatur quòd non omnibꝰ manifestatur Iesus, qui latis atq; plataneis seruiunt laudibus, & proprijs voluntatibus: sed his qui cum Petro foras exeunt, & in desertis locis sunt, quæ elegit dominus ad orãdum, & reficiendum populum, qui deserunt delectationes mundi, & omnia quæ possident, vt dicant, Portio mea dominus. Gloria verò domini, manifestatur his qui vndiq; conueniunt, id est qui per plana & ardua ad eum veniũt: quos nihil potest separare à charitate Christi. Vbi & Beda: Quia in vrbe miracula facit, in deserto verò, vel mõte orando pernoctat, vtriusque nobis vitæ: & actiuæ scilicet & contẽplatiuę documenta pręmõstrat: vt nec contemplationis studio quis proximorum curam negligat: nec cura proximorum immoderatius obligatus contemplationis studia derelinquat: quatenus nec amorem dei præpediat amor proximi, nec amori proximi obuiet amor dei. In mõte quippe orare est, relictis infirmarum cogitationum curis, tota mente quęlibet ad æterna supernæ contemplationis gaudia festinare. In desertum secedere & orare, est exurgentem intrinsecus strepitum terrenorũ desideriorum premere, & quoddam sibi cum domino intra se secretum quęrere: vbi cum illo, exteriori cessante tumultu, per interna desideria silenter loquatur. Vnde etiã Grego. Redemptor noster, per diem miracula in vrbibus exhibet: & ad orationis studium in monte pernoctat: vt perfectis videlicet pręducatoribus innuat: quatenus nec actiuam amore speculationis funditus deserant, nec contemplationis gaudia operationis nimietate contemnant: sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquentes profundant, hæc Grego. Quòd autem hìc, secũdum Marcum & Lucam dicitur, quia Iesus non posset manifestè in ciuitatem introire, sed secedebat in desertum, non intelligitur de illa die qua curauerat leprosum: quia illo curato, intrauit ipsa die Capharnaum ciuitatem, secũdo miliario ibi proximam, antequam sermo seu fama ad multos perueniret. Vñ & Matthęus, hoc miraculum de leproso, cum sequenti de Centurionis seruo simul continuat.

Margin notes: Psal. 50. — Reseruata deo tria. — Gloria fugientem sequitur. — Tumultũ fugit dominus. — Vita vtraq; à Christo cõmendatur.

Margin letters: B, C, D, E, F.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui de mõte paterni solij, & virginalis vteri descendisti, vt sanares leprã generis humani: ecce ego leprosus varijs peccatorum maculis aspersus. Adoro te dñe, si vis potes me mundare. Extende manum gratiæ & pietatis: tange interiora & exteriora leprosi te inuocantis: miserere mihi pœnitenti, & impera morbo peccati. Deus meus & misericordia mea: qui non vis mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Perfice hæc in me peccatore: vt in anima non moriar: sed cõuertar & viuam tecum in æternum. Amen.

De seruo Centurionis paralytico. Caput. XLII.

Einde cœpit Iesus appropinquare ciuitati Capharnaum: quæ, vt dictum est ibi, propè erat: & tunc ⌊Cẽturio⌋ seu tribunꝰ, id est princeps centum militum, positus ibi à Romanis, pro collectiõe tributi & custodia Galileæ: ne fortè vel- (Matth. 8. Lucę. 7. & Ioan. 14. Centurio.)

 lent

G lent cõtra Romanos,quib⁹ tota illa terra ſubiecta
erat,rebellare:propter quod manebat in Caphar-
naum,quæ erat metropolis illi⁹ terræ:tũc ciuitas
glorioſa, ſed nunc valde abiecta ⌊Acceſſit ad eũ⌋
fide,deſiderio,& deuotione,potius q̃ greſſu corpo
ralis præſentiæ. Vnde Orig. Acceſſit alienigena
generatione,ſed domeſticus corde:alienus natio-
ne,ſed proximus fide, & princeps militum, & ſo-
cius angelorũ. Iſte non erat Iudęus, ſed Gentilis:
& ideo per ſeipſum,nõ eſt auſus ad Ieſum corpo-
raliter accedere, reputans ſe indignum præſentia
Chriſti eſſe:ſed primò per ſeniores Iudęorũ,qua-
ſi per familiares & dilectos Ieſu, acceſſit:quos mi
ſit ad eũ,rogans per eos,& dicens:⌊Domine⌋in cu
ius poteſtate eſt morbus & ſanitas, mors & vita,
⌊puer meus⌋id eſt ſeruus & ſubditus,quem curia-
liter loquens,vocat puerum,ab ætate vel familia-
ritate,potius q̃ conditione. Contra ſuperbos,qui
dedignãtur famulos,⌊iacet paralyticus in domo⌋
contra inhumanos dominos,qui de domo ſua ex-
pellũt infirmos,& ad hoſpitale mittũt eos:⌊& ma
lè torquetur⌋propter multa incõmoda, quę pati-
H tur. Tria verba hæc,ſcilicet iacet,paralyticus,&
torquet,dicit vt & animæ ſuæ anguſtias indicet,
& dominum ad miſericordiam flectat. Vñ Chry
ſo. Infirmitatem tantũmodo expoſuit:ſed reme-
dium ſanitatis,in poteſtate miſericordię eius di-
miſit. Diuina autẽ prouidentia,Iudęi ſunt miſſi,
vt inexcuſabiles fierẽt,ſi viſo miraculo,& creden-
te Gentili,non crederent. Iſte quidẽ Centurio,au
ditis Chriſti miraculis,firmiter credidit quòd po
terat ſanare ſeruũ ei⁹, qui erat ſibi charus & mo-
riturus, niſi per Chriſtum fuiſſet ſanatus:& ideo
de eius ſanatione erat ſollicitus. In hoc ergo facto
Centurionis, tãtam curam & ſollicitudinem pro
ſeruo habentis,diſcere debemus cõmiſereri ſeruis
noſtris & ſubditis, ac ſollicitudinem & curam ha
bere de eis. Non erat ipſe ſicut multi ſunt hodie,
qui vidẽtes ſubditos ſuos infirmari, eos neglıgũt:
& plus de ſeipſis ſanis,q̃ de ſubditis infirmis ſolli
citi ſunt: pluſq̧ ſibi ipſis in voluptatib⁹, q̃ ſubdi-
tis in neceſſitatibus cõdeſcendũt. Rogauit inquã,
affectans vt veniret ad domum ſuá, minus plenè
prę anguſtia ſerui & deſiderio curę, cogitãs Chri
I ſti maieſtatem & reuerentiam. Ieſus autem ſciens
deuotionem eius,reſpõdit per ipſos internuncios:
⌊Ego veniã,⌋ecce humilitas: ⌊& curabo eũ,⌋ecce
pietas. Venit autem potentia ſanandi,non pręſen
tia corporali.⌊Et ibat cum illis.⌋ Alteriuſmodi e-
rat iſte medicus, q̃ ſunt illi qui non pauperes, ſed
diuites viſitare ſunt parati. ⌊Et cùm iã eſſet pro-
pe domum Centurio⌋ plenius cogitãs,& per actũ
fidei ſe cõuertens,ad Chriſti eminentiam & maie
ſtatem,acceſſit ante reditum aliorum,per amicos
ſibi magis domeſticos,quos⌊miſit ad eum⌋rogans
vt non veniret⌊dicens: Domine,noli vexari: non
enim ſum dignus vt intres ſub tectum meũ⌋Non
dicit palatium, non domum, licet princeps eſſet:
ſed tectum, prę humilitate ſui, & conſideratione
magnitudinis Chriſti. Propter Gentilis vitæ cõ-
ſcientiam,timebat offendere Chriſtum, quẽ cre-
debat deum,ſi corporali pręſentia intraret ad eũ.
Sed ſecundum Augu. dicendo ſe indignum,pręſ-
titit ſe dignũ:non intra cuius parietes,ſed in cu-
ius cor Chriſtus intraret. Vnde & Chryſo. Quia
indignum ſe fecit ſuſcipiẽdi Chriſtum in domo:

De laude Centurionis.

Seruitoribus cõdolẽdum eſt.

dignus factus eſt regno. Et ad maiorem ſui humi K
liationem adiecit,dicẽs⌊propter quod & meipſum
arbitratus non ſum dignũ vt venirẽ ad te⌋ & in-
ternũcios ſubmiſi pro me.⌊Sed tantum⌋ſine præ-
ſentia corporali⌊dic verbo⌋per quod omnia crean
tur,reguntur & ſanantur⌊& ſanabitur puer⌋& ſer
uus ⌊meus.⌋ ipſe enim dixit,& facta ſunt:vt dicit
hic Beda: Magna eſt fides,quæ dicere, credit eſſe
facere. Vbi Petrus cantor Pariſienſis: Hinc argue
melius eſſe abſtinere ab ordine, à confectione,vel
ſumptione Euchariſtiæ: niſi plurimũ ad hoc vel
illud accedentem cõfortet bona cõſcientia,quàm
ordinari,vel conficere,vel ſumere cum conſcien-
tia,non dico læſa: quia hoc eſſet mortale,ſed du-
bia,de qua dubito an ſana ſit,cùm ſic accedẽs po-
tius grauet quàm iuuet. Et quia irregularitas ex-
cludit aliquẽ à miniſterio huius ſacramenti:ideo
non debet ignorare ex quo incurritur irregulari-
tas: ex quo ponit ſe ad talem actum,ſed ſcire de-
bet ſuum ſtatum. In opere huius Centurionis,
tres mirabiles nobis oſtendũtur virtutes: ſcilicet
humilitas,fides,& prudentia. Magnam enim hu-
militatem habuit, qui cùm dominus ad eum ve-
nire paratus eſſet,indignum ſe vt ſub tectum ſuũ
intraret,iudicauit. Perfectam quoque habuit fi- L
dem:quia cùm eſſet Gentilis, ſolo verbo deũ cre-
didit poſſe puero reddere ſanitatem. Non paruã
etiam prudentiam habuit: quia vltra carnem di-
uinitatem latentem cognouit: & eum quem cor-
poraliter ambulantem vidit, vbique per diuinita
tem eſſe præſentem intellexit. Nec charitas in eo
defuit: quia cùm multi pro ſua ſuorũq̧ filiorum,
ac charorum ſalute ad dominum rogaturi acce-
derent:ille pro ſerui tantum ſanitate rogauit. Vn
de adhuc in fidei conſtantia perſeuerans,oſtendit
quòd verbo poteſt ſanare,dicens:⌊Nam & ego ho
mo ſum ſub poteſtate⌋altiori ſcilicet pręſide & im
peratore⌊cõſtitutus,habens ſub me milites⌋& ſer-
uos⌊& dico huic⌋militi ⌊vade,& vadit⌋ quantum
ad negocium implẽdum in abſentia⌊& alio⌋quod
antiqua eſt grãmatica,id eſt alij⌊dico,veni,& ve-
nit⌋quantum ad officium implendum in pręſen-
tia⌊& ſeruo meo⌋dico⌊fac hoc, & facit⌋ſine reſiſtẽ
tia. Ex his concludit,quòd ſi dicto eius,vnus va-
dit,& alius venit, & alius facit quod iubet:multo M
plus,ſi Chriſtus deus & dominus dicat infirmita
ti,vade & vadet,& ſanitati veni & veniet,& para-
lytico fac hoc & faciet: vel ſeruientibus ſibi ange
lis,vt hæc miracula faciãt, & facient. Et eſt ratio
à minori talis: Potius debet fieri verbũ dei,quàm
hominis ſubiecti: ſed verbum meum fit,qui ſum
homo & non deus, ſubiectus & nõ dominus ſum-
mus: ergo & tuũ,qui es deus & ſumm⁹ dominus.
Si ergo ego,qui ſum homo modicę potẽtiæ,& ma
iori ſubiect⁹,ſolo verbo operor per miniſtros me-
os:& poſſum imperare inferioribus, qui ad verbũ
meum mihi obediunt: multo magis,tu qui deus
es vbique præſens, & potens ſuper omnes poteſta
tes & omnium dominus,cui omnes poteſtates ſer
uiunt: cui angeli & omnia obediunt poteris ſolo
verbo & ſine præſentia corporali ſeruum meum
curare: & ideo non eſt neceſſe, corporaliter eun-
do te ſatigare.⌊Audiens autem Ieſus⌋verba Cen-
turionis,expreſſiua tantæ fidei, ſcilicet quòd ſub
velamento carnis agnouit excellentiã maieſtatis:
⌊miratus eſt⌋id eſt ad modum mirantis ſe habuit
& vultum

Dubitãtẽ, à ſacris abſtinere præſtat.

Virtutes Centurionis.

Humilitas.

Fides.

Prudẽtia.

Charitas.

A & vultum mirâtis ostendit. Admirabatur domi-
Admiratio Christi.
nus fidem Cēturionis, quam cordi eius mirabili-
ter ministrabat, & magnalia dei in eo laudauit: nō
quòd ei aliquid mirādum esset, qui cūcta mirabi-
liter operatur: sed vt nos in beneficijs dei, mirari
& laudare doceret. Vñ Augu. Quia miratur do-
minus, nobis mirādum esse signat: quibus adhuc
opus est sic moneri: omnes enim tales motus, cùm
de deo dicūtur, non perturbati animi signa sunt,
Fidei Centurionis excellētia.
sed docentis magistri. Cēturionis ergo dominus
fidem admirās, pariter & collaudās, sequentib⁹ se
dixit, fidem eius approbādo, & in exemplum pro-
ponendo ⌊Non inueni tātam fidem⌋ id est tātæ fi-
dei signum, vel fidei facilitatem, scilicet in credē-
do ⌊in Israël⌋ id est in populo Israelitico, scilicet
huius temporis præsentis. Inuenit enim in anti-
quis maiorem: vt in Abraham, Isaac, & Iacob, &
alijs pluribus patriarchis & prophetis, qui fuerūt
Mariæ præexcellētia.
fidei nostræ principium. Excipitur autem semper
beata virgo, cùm de meritis vel peccatis fit men-
tio. Nec tamen hoc verbum Christi, de omnibus
præsentibus est intelligendum: quia excluduntur
B illi quibus loquebatur, scilicet apostoli sequentes
eum. Hoc autem apparet, secūdum communem
vsum loquendi: vt si quis intrat domum aliquam
cum societate, si nullum ibi inuenerit, dicit: Non
inueni aliquem in domo ista. In tali enim modo
loquendi non cōnumerat secum venientes: & red
ditur locutio vera, pro plurib⁹ absentibus. Vel se-
cūdum Chryso. Si volumus fidem huius præfer-
re fidei apostolorum, sic intelligendum est, secun-
dum quod vnūquodque bonum hominis, secūdum
qualitatem illi⁹ laudatur. Rusticum enim dicere
aliquid sapiēter magnum est, quod de philosopho
non est mirum: sic & hìc. Non enim erat æquale,
Iudæum credere & Gentilem. Vel secūdum eun-
dem Chryso. intelligēdum est quātum ad origi-
nem credendi: quia alij plurib⁹ signis visis credi-
derunt: iste verò nullo miraculo viso, sed tantum
auditu credidit. Vbi Hiero. De præsentib⁹ dicit,
non inueni tantā fidem in Israël, non de patriar-
chis & prophetis, nisi fortè in Cēturione, fides Gē
tium præponatur Israëli. Et Beda: Præsentibus
C ideo fides Cēturionis anteferṫ: quia illi legis pro-
phetarūque monitis edocti erāt: hic autem nemine
docente sponte credidit, hæc Beda. Mirabatur er
go Iesus de fide Cēturionis, gētilis hominis, & eā
laudauit: vt ex istius laude erubescāt & cōfundā-
tur Israëlitæ: & ideo tūc fidem gentium mirabaṫ,
quá vltra fidē Iudæorū crescere videbat. Nec solū
fides Gentium est in Centurione collaudata: sed
etiá præfigurata. Vnde occasione accepta, ex fide
huius Gentilis, cōcludit & prædicit dominus cō-
uersionem & vocationem Gentiliū: & ex opposi-
to, scilicet infidelitate, reprobationem Iudæorum,
dicens ⌊Amen⌋ id est fideliter ⌊dico⌋ & prædico ⌊vo
bis, quòd⌋ ad exēplum istius, in quo fides gentium
præfiguraṫ ⌊multi⌋ sed nō omnes: quia non omnes
obediunt euāgelio ⌊ab Oriēte & Occidēte⌋ ac etiā
ab Austro & Aquilone, id est ex omni parte mū-
di, & ex omni genere gentium ⌊venient⌋ ad fidem
& vnitatem ecclesiæ. Vnde secūdum Augu. Istis
duabus partib⁹, scilicet Oriēte & Occidēte, totus
orbis designatur. Vnde sub typo ecclesiæ, dictum
fuit Iacob: Dilataberis ad Orientē, & Occidentē:
ad Septētrionem & Meridiē. Moraliter ab Oriē
te veniunt, qui ex consideratione propriæ naturæ D
vel natiuitatis humiliantur, vel qui pœnitentiam
Ab Oriēte & Occidēte venire.
agūt in sua iuuētute: ab Occidente, qui ex memo
ria mortis cōuertūtur, vel qui pœnitentiam agūt
in senectute: ab Austro, qui fauente prosperitate
vacāt operibus pietatis, & inter prospera, seruant
tēperantiam: ab Aquilone, qui necessitate vrgēte
cōpungūtur, & inter aduersa, seruāt patientiam.
De his enim omnibus, aliqui saluabūtur. ⌊Et re-
cūbent⌋ id est fœliciter requiescēt: non carnaliter
iacentes, sed spiritualitèr pausantes ⌊cum Abra-
ham, Isaac, & Iacob⌋ quorum fidem imitati sunt,
& cum alijs fidelib⁹ & amicis meis ⌊in regno cœ-
lorum⌋ & iustorū, vbi lux, & gloria, & longæuitas
vitæ æternæ, & omne bonum. Abraham, Isaac, &
Iacob specialiter nominātur: quia istis principa-
liter facta est promissio de terra promissionis, per
quā patria beatorū significaṫ. ⌊Filij autem regni⌋
id est Iudæi, in quib⁹ regnabat deus: vel filij regni
vocatione, non electione: promissione, non conse-
cutione: sua reputatione, non re: qui pro regno ha
bendo facti fuerant, sed se indignos reddiderunt,
⌊eijcientur⌋ à facie & visione dei, in tenebras exte- E
riores: quia in se habēt interiores. Tenebræ primæ
sunt culpæ: aliæ autē sunt gehēnæ. Nam secūdum
Grego. interiores tenebræ, sunt cæcitas mētis: ex-
Tenebræ exteriores
teriores, æterna nox dānationis. Ideo autē dicunṫ
ibi esse tenebræ exteriores: quia licèt ibi sit ignis,
Ignis gehennæ.
tamen non lucet, ad ostēdendum dānatis aliquid
ad eorū consolationem, sed ad eorū desolationem.
Vñ Isido. Ignis gehēnæ lucebit miseris, ad mise-
riæ augmētum: vt videāt vnde doleāt: non ad cō-
solationem, vt videāt vnde gaudeāt. Ibi erit flet⁹
oculorū, ex fumo & calore ignis, eo quòd mors in-
trauit per fenestras: quia nō licet intueri, quod nō
licet cōcupisci: & stridor dentium ex frigore, quia
hìc gaudebāt de edacitate. Vel fletus ex angustia
animi, stridor ex indignātis affectu: eo quòd serò
pœnituerūt de peccato: & in hoc ostēditur tormē
torum magnitudo. ⌊Et dixit Iesus Cēturioni⌋ sci
licet per internūcios supradictos: ⌊Vade⌋ id est se-
curus reuertaris: & ⌊sicut⌋ perfectè ⌊credidisti⌋ sic
⌊fiat tibi⌋ in sanatione serui tui: vt sicut per nun-
cios accessisse, sic & per nūcios reuersus fuisse, in-
telligatur. Vbi Rabanus: Fidei merito ostēdit im F
petrasse salutem seruo: vt fidei robur, magis in eo
accresceret, quo prospiceret quæcūque vellet per illā
impetrasse se posse. Et sanat⁹ est puer verbo Chri
sti absentis, ex illa hora: quia Christ⁹ protulit hoc
verbū, fiat: quo etiá verbo omnia creata sunt: vt fi
des Centurionis verificaretur, & potentia Chri-
sti, quā Centurio cōfessus fuerat, ex opere subse-
cuto pateret. Dixerat enim Centurio, & cōfessus
est: ⌊Dic verbum, & sanabitur puer meus⌋ & Chri
stus dixit, & opere cōpleuit. Vñ Chryso. Vbi ve-
locitatē admirare: neque enī solū curare, sed inopi-
natè, & ī momēto tēporis hoc facere, virtutē Chri
sti ostendebat. In itinere autem, verbo sanauit eū,
ne putaretur ire corporaliter ob impotentiá, & nō
humilitatē. Hic cōsiderādum est q̄tum vnicuique
fides valeat propria, quādo tātū valuit aliena. Nā
propter fidē Centurionis, sanitas puero est reddi-
ta. Considera etiā hic humilitatē domini: quia ad
Humilitatis exēplū.
seruū Centurionis, etiā non rogatus, ire paratus
fuit: ad filiū autē reguli, de quo infrà diceṫ, quasi
pōpam refugiens, etiā rogat⁹ ire noluit. Excelsus

G enim dominus, humilia de propè respicit: & alta,
Psal. 137. id est superba, à longe cognoscit, id est contẽnit.
In quo secũdum Greg. superbia nostra retũditur
& increpatur, qui personas accepiãdo in homini-
bus, non natura, qua ad imaginem dei facti sunt,
sed honores & diuitias venerantur. Ecce de cœlo
venit, qui seruo occurrere in terrã non despicit:&
tamen humiliari in terra cõtẽnimus, qui de terra
sumus. Quid verò apud deũ vilius, quid esse de-
spectius potest, q̃ seruare honorem apud homines
& interni testis oculos non timere? Et secundum
Amb. ad reguli filiũ noluit pergere, ne in reguli
filio videret magis diuitijs detulisse: hic ipse per-
rexit, ne videret in Centurionis famulo, cõditio-
nem despexisse seruilem: omnes enim, seruus & li
Fides gẽtium. ber, in Christo vnũ sumus. hæc Amb. In Centu-
rione fides gentiũ prefiguratur:& per eũ primitię
& electi de gẽtib⁹ designãtur: qui quasi centenario
milite stipati, virtutũ perfectione sunt sublimes,
credentes in Christũ, & laborãtes ad cõuersionem
aliorũ. Vñ Remigi⁹: Per Centurionem designã-
tur, qui primi ex gentib⁹ crediderũt, & perfecti in
H virtutib⁹ fuerũt. Cẽturio enim dicitur, qui centũ
militib⁹ preest. Centenarius autẽ numerus perfe
ctus est. Rectè ergo Cẽturio pro puero suo rogat:
Centurio primitiarius. quia primitiæ gentiũ, pro salute totius gẽtilitatis
deo supplicauerũt. Et si opponitur de Magis, quę
primò dño crediderũt: respondẽdum quod Cẽtu
rio dicitur primitię gentiũ: quia primus credidit
à nullo edoctus, nisi a spiritu sancto. Magi vero &
si primi crediderunt, edocti tamen per libros Ba-
laam, & per nouę stellæ indiciũ. Ipsis autẽ gẽtib⁹,
corporalis Christi presentia non est exhibita, sed
verbũ fidei per apostolos eis missi, & ab infidelita
Puer Centurionis. te sanauit. Moraliter, per istum puerum Centu
rionis, significatur peccator, propter quatuor ma
la quæ peccator incurrit, quæ designãtur in qua-
tuor cõditionibus quæ de isto puero hic scribun-
Mala peccatoris. tur. Primum malũ peccatoris est, seruitus pecca-
ri, id est pronitas peccãdi. Vnde dicitur de puero
Ioan. 8. isto quod erat seruus. Vnde Ioãnes: Omnis qui fa
2. Petri. 2. cit peccatum, seruus est peccati. & Petrus: A quo
quis superatus est, huius & seruus est. & Aug. Pec
cator est seruus tot dominorum, quot vitiorum.
I Peccatum autẽ, cùm homini dominatur, facit eũ
pronum ad peccandũ: vt ex vno peccato, ad aliud
Seruitutes pctõrum. tendat. Peccatum etiã vlteri⁹ deducit ad aliã ser-
uitutem, scilicet diaboli: quia superbus est seruus
Luciferi: auarus est seruus Mãmonis: luxuriosus
est seruus Asmodei. Secũdum malum est, impotẽ
tia ad bene operãdum: quod significatur per iacẽ
tem. Vnde dicitur iste puer iacere in domo. Iacẽ-
Iacere qd moraliter tes enim nihil operãtur, vel operari possunt. Iacet
autẽ peccator aliquãdo in igne iracũdiæ, aliquan
do in luto luxuriæ, aliquando in spinis auaritiæ.
Et bene dicitur iacere: quia nullum bonum meri
Timor pctõrum. torium potest operari. Tertium malum est, timor
& tremor: quia semp est peccator in timore, quod
per paralysim designaf, ex qua fit dissolutio & tre
mor mẽbrorum. Si enim dicatur peccatori vt det
eleemosynam, aut malè acquisita vel ablata resti-
tuat, timet ne sibi deficiat. Si dicif quòd ieiunet,
timet ne esuriat. Si dicitur quòd cõfiteatur pecca
ta sua, timet de verecũdia. Si dicitur quòd faciat
pœnitentiam & satisfactionem de peccatis, timet
de afflictione & incommodo corporis. Ecce quo-
modo iste paralyticus tremit: & ad sonitum folij K
pauescit. Quartum malum est afflictio spiritus,
quod signatur per hoc quod de puero isto dicitur,
quia malè torquef. Et reuera, omnis peccator ma Torquentf pctõres.
le torquetur in seipso, propter vermem cõsciẽtiæ,
qui semper pũgit & rodit. Vnde Aug. Iussisti do- Cõsciẽtiæ vermis.
mine & ita est, vt pœna sibiipsi sit omnis inordi- Pœna sibi est animus inordinatus.
natus animus. Vnde & Sapię: Sẽper presumit sę-
ua & perturbata cõsciẽtia. Ex alio etiã torquetur
peccator, dum anxius est quomodo acquirat hono
res, diuitias mundi, oblectamenta corporis. Tor-
quetur inter prospera, per curã superfluam:& in-
ter aduersa, per impatientiam. Item malè torquef,
quãdo cõsiderat turpitudinem vitiorũ, in quibus
iacet:& pœnas infernales, quib⁹ æternaliter subia
cebit: nec tamẽ miser, per pœnitẽtiam resilit. Sed
tamen, talem quãdoq; curat dominus, veniẽdo ad
eum, suffragãtib⁹ meritis sanctorũ. Tu ergo si ha
bes animam paralyticã, & talia mala in te sentis:
roga & mitte sanctos, vt ad dominum intercedãt
pro te, sicut seniores pro Centurione:& clama ad
dominum, dicẽs deuotẽ cũ eodem [Domine, puer
meus iacet paralyticus in domo, & malè torquef: L
& non sum dignus] propter fragilitatem naturæ,
propter fœditatem culpæ, & multiplicitatem mi
seriæ [vt intres sub tectũ meũ] tam angustũ, tam
immũdum, tam ruinosum! sed tantum dic verbo,
& sanabitur] ad tuũ imperium. Et quia istud ver Verbi Cẽturionis efficacia.
bum Centurionis tãtæ efficacię fuit, quòd, vt su-
pra dictũ est, dignũ præstitit, vt in corde ei⁹ Chri
stus habitaret, & ad recipiendum corpus Christi
in sacramẽto Eucharistiæ nullus est dignus: ideo
quãdo ad mensam Christi accedimus, & fragilita
tem nostrã cõsideramus, verbis Centurionis edo-
cti, dicamus singuli [Domine, non sum dignus vt
intres sub tectũ meũ] non sum dignus vt corpus
& sanguinẽ tuũ suscipiam in os meũ: vt videlicet
virtute verborũ istorum digni effici mereamur.
Vnde Orige. Nũc etiã quãdo sancti & acceptabi-
les ecclesiarũ antistites sub tectũ tuũ intrãt, ibidẽ
domin⁹ per eos ingreditur:& tu sic æstimes, quasi
dominũ suscipiens:& quando corpus & sanguinẽ
domini mãducas & bibis, tũc dominus sub tectũ
tuũ intrat:& tu ergo humiliãs teipsum, dicas: Do M
mine, non sum dignus vt intres sub tectum meũ.
Vbi enim indignẽ ingredif: ibi ad iudiciũ ingre-
ditur accipiẽti. hęc Orig. Per istũ etiã Centurio- Ratio cõparat Centurioni.
nem significatur ratio, vel intellectus: cui⁹ seruus
est appetitus sensitiuus, qui debet obedire rationi,
sed ex corruptione naturę est infirmus ad obediẽ
dũ ei: propter quod homo, per rationẽ cognoscens
hãc infirmitatem, in suo appetitu sensitiuo, per se
& per alios debet rogare deũ, vt sanet seruũ suũ:
& sic puer eius sanatur per dominum. Item sicut
ille Centurio dicebat, [nam & ego homo sum sub
potestate cõstitutus, habẽs sub me milites, & dico
huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & seruo
meo, fac hoc, & facit.] sicut dicit Cassia. perfecta
mens, quę per Centurionem intelligif, sub dei po
testate cõstituta, omnib⁹ viribus suis dominatur:
& habet potestatẽ cogitationes noxias depellẽdi,
& in bonis cogitationibus immorãdi. Tũc malis
cogitationib⁹ dicere possumus, abite, & abscedẽt:
bonis verò dicere, venite, & veniẽt: seruo quoq; no
stro, id est corpori, qđ debet seruire spiritui, ea quę
castitatis & cõtinentiæ sunt: similiter iniũgemus,
& sine

A & sine vlla cõtradictione obtemperabit: omnemq; subiectionis spiritui exhibens famulatũ. Oratio.

Domine Iesu Christe, non sum dignus vt intres sub tectum carnis meæ: quia puer sensualitatis iacet paralyticus dissolutus morbo peccati in domo corporis mei, & malè torquetur concupiscentiarum motibus: sed veni per gratię infusionem, & dic verbo veritatis, vt sanetur puer meus, & resurgat à peccatis. Præsta misericors deus mihi misero sub potestate tuę gratiæ constituto, & habenti de tua gratia sub me vires & virtutes naturales: vt habeam potestatem cogitationes, & motus noxios repellendi, & in bonis immorandi: ac corpori vt spiritui seruiat imperandi: Amen.

De curatione dæmoniaci, & socru Petri.

Caput. XLIII.

Mar. 1. & 9. Luc. 4. & Matt. 8.

Et ingrediebatur dominus Iesus in ciuitatẽ Capharnaum, quod interpretatur ager, seu villa pulchritudinis, & pinguedinis: & consolationis, & significat animã religiosi deuoti,
B quæ debet esse impinguata pinguedine triplici: scilicet charitatis, deuotionis, & cõtemplationis. Ad istam villã descendit libenter Christus, & ob hoc efficitur villa pulchritudinis & cõsolationis. De pulchritudine, & cõsolatione huius villę dicit Petrus Rauẽnas: Iuxta sententiã cordis mei, si paradisus in hac vita pręsenti est: vel in claustro, vel vel in scholis est: quicquid eni est extra hæc duo, plenum est anxietate, inquietudine, amaritudine, formidine, sollicitudine, & dolore. Hoc tamen quod dicit de scholis, intellige de diuinis scripturis: nõ de alijs vanis scientijs. Vnde Hugo: Nihil in hac vita dulcius sentitur, nihil auidius sumitur, nihil ita mentem ab amore mundi separat, nihil sic animum cõtra tentationes roborat, nihil ita hominem excitat & adiuuat ad omne opus bonum, & ad omnem laborem, sicut studium sacræ scripturæ.

[Studium sacrę scripturæ cõmẽdatur.]

Et statim sabbato quando plures concurrebãt, & ab operibus seruilibus quiescẽdo spiritualibus vacabant, ingressus synagogam: vbi legisperiti ad docẽdum, & communis populus ad audiendum legis doctrinam conueniebant, do-
C cebat eos, maximè tali tempore & loco docebat Christus: quia erant congruentia doctrinæ eius, tunc enim plurium ad synagogam fiebat cõuentus. Sic modo quilibet Christianus tenetur diebus dominicis venire ad Ecclesiam, & audire ibi missam totam & integram. Et nota quòd missa est aliquo modo de lege naturę, diuina, & euangelica: lex naturæ vult quòd quilibet aliquo temporis spatio vacet ad orandum deum: lex scripturæ præcipit sabbato vacãdum ad orationem: sed canones ordinauerunt ad istam orationem tempus missę, vbi deus & homo realiter continetur. Ideo, vt dicit glosa, peccãt mortaliter qui missam non audiunt: quia præceptum est, nisi cogat necessitas: alijs verò diebus non est præceptum, sed consilium. Et stupebant, id est, admirabantur super doctrina eius: tum quia legem & prophetas non didicerat, & tamen clarissimè docebat, tum quia doctrinam suam diuinis operibus confirmabat: vnde subditur: Erat enim docens eos, quasi potestatem habens: quia in ostensione signorum & virtutis docebat: & quia pro timore veritatẽ non celabat, & non sicut scribę, qui solum verbis docebant, & veritatem dicere timebãt: vel quia non custodiebãt, ideo discere erubescebant. Vnde Beda: Sermo doctoris in potestate fit, cùm ea quæ docet operatur. Nã qui factis ipse sua dicta destruit, contemnitur: vel ideo in potestate erat, docens eos: & non sicut scribæ: quoniam scribæ quæ per legem didicerant, præcepta populis dabant: ipse verò quasi author impletorq; legis, vel mutando, vel augendo quæ minus videbantur liberè substituit. hæc Beda: Quia ergo Christus doctrinam suam confirmabat per opera miraculosa, cæteri prædicatores & doctores, qui hoc non possunt, debent doctrinam suã confirmare per opera virtuosa: & nõ sicut scribæ qui dicunt, & non faciunt, ac doctrinam suam verborum iactantia affirmant & ostentant: vnde statim potestas domini ostenditur per factum, cùm subditur: Et erat in synagoga eorum, furiè adductus ad locum sanctum, vt ibi liberaretur, homo quidam habens spiritum immundum, id est, obsessus à dæmone exclamauit voce magna, dicens: Quid nobis & tibi Na-

[Mar. 1. & 9. Luc. 4. & Matt. 8.] D

[Docere in potestate.]

zarene? Venisti ante tempus perdere nos, id est, E
diminuere & auferre nostram potestatem nocendi hominibus, & torquere nos. Quia enim diabolus inuidia motus, de salute hominum torquetur, Ideo de Christi doctrina, quæ erat animarum salus & medicina, dolebat, & sic clamabat. Vnde Theophilus: Exire enim ab homine perditionem suam, dicebat dæmonium. Immisericordes enim existunt in homines, malum aliquod pati se æstimantes, cùm homines non molestant. Scio, te quis sis, id est, vehementer opinor: scilicet sanctus dei, id est, Christus ad salutem hominũ missus. Per prophetias enim de Christo dictas, quæ determinauerant tempus & modum & locum veniendi ipsius Christi, & per alias circunstantias, sciebãt ipsum esse Christum in lege promissum, veruntamen nesciebant ipsum esse deum: nec per tentationem Christi in deserto diabolus potuit scire de Christo, vtrum dei filius per naturã esset: licèt ad hunc finem tripliciter eum tentauerit. Si enim cognouissent dęmones ipsum esse deũ, nunquam induxissent Iudæos ad ipsum crucifigen- F
dum. Vnde Apostolus: Si enim cognouissent, nũquam dominum gloriæ crucifixissent. Ecce quãtæ peruersitatis sunt multi homines, qui in aduersitate sua deum blasphemant: cùm tamen dæmones ipsum prædicent, vbi Beda: Non voluntatis ista confessio est, quã præmium non sequitur confitendi: sed necessitatis extorsio, quæ cogit inuitos. Et velut si serui fugitiui post multum temporis dominum videant, nihil aliud nisi de verberibus suspicantur: sic & dæmones cernentes dominum in terris repentè versari, ad iudicandos se venisse credebant: præsentia saluatoris, tormenta sunt dæmonum. hæc Beda: Dicitur autẽ dæmon spiritus immundus, ab affectu: qa facit immundũ quẽ possidet: sicut dicitur spiritus surdus, vel mutus: quia hominem surdum vel mutum facit. Vel secundum Chysosto. Immundus dicitur propter impietatem, ac elongationem à deo: & quia omnibus immundis & prauis operationibus se immiscet. Ipsum quoque immundum spiritum dominus licèt vera de eo testificantem iussit obmutescere, ne veris falsa misceret: & ne videretur ab ipso

[Dæmoniorum in nos malitia.]

[1. Cor. 2. Confessio dæmonũ.]

[Spiritus immundus.]

[Cur tacere iussit.]

G ipſo teſtimonium quęrere,maximè quia phariſæi dicebant ipſum in Beelzebub dæmonia eijcere: & ne videretur vtilitas crucis & paſſionis ſuæ. In quo datur nobis dogma ſalutiferum, vt dæmonibus qui mendaces ſunt: & in veritate non ſteterunt, non credamus, quantumcunque, denuncient veritatem: quia ſi aliquos ſibi credētes inuenerint, veritati mendacium miſcent, & veritatem in mēdacium conuertunt: ac vera dicendo nituntur credentes in errorem idololatriæ & peccata inducere.

Laus turpiū & malorum fugienda.

Per hoc autem quòd Chriſtus increpauit dæmonem, qui ſuam cōfitebatur poteſtatem & ſanctitatem imponens ei ſilentium docuit nos laudes turpium fugere. vnde ſecūdū Senecā: Tam triſte, & tam turpe nobis debet eſſe laudari à turpib9: q̄ ſi laudemur ob turpia. Et ſpiritus immundus iuſſus exire ab homine, proiecit illū in medium, & (diſcerpens eum,) quātum ad afflictionem, exiuit inde, & nihil ei nocuit, (quantum ad mutilationem. vbi Hiero. Spiritus diſcerpēs hominem, exijt ab eo. Appropinquāte ſalute, appropinquat tentatio. Pharao dimiſſus ab Iſraël, perſequitur

H Iſraël. Diabolus contemptus ſurgit in ſcandala. hæc Hieronymus: Sic etiam accidit ſpiritualiter: quia diabolus ſæpe in medium proijcit peccatum alicuius, ad eius infamationem: & cùm peccator videt ſe confuſum, dimittit peccatum: cogiturq́ diabolus abeo exire. Vnde & in Pſal. Imple facies eorum ignominia, & quærēt nomen tuum domine.

Pſal. 82.

Verecundię vtilitas

Verecundia enim, quam habet peccator de peccato, eſt valde vtilis ad dimittendum peccatū. Propter quod dicit Seneca, quòd non dimittēdus eſt pudor: quia quandiu in animo durauerit alicuius, erit bone ſpei locus. Per hoc autem quòd diſcerpens eum exijt ab ipſo: intelligitur quòd nullus liberatur à diabolo, niſi diſcerpatur per cōpunctionem, & contritionem ſalutarem. Et ſpecialiter hoc de carnis vitio intelligitur: quia vitiū carnale non niſi carnis afflictione curatur: vt per quę qs peccat, per hęc & torqueatur. Et factus eſt ſicut mortuus: ita vt multi dicerēt, quia mortuus eſt. Vnde Gregorius: Velut mortuus quippe oſtēditur, qui à maligni ſpiritus poteſtate liberatur:

Sapien. 11.

I quia quiſquis iam terrena deſideria ſubijcit, vitā in ſe carnalis conuerſationis extinguit, & mundo mortuus apparet: quia poſſeſſore prauo, qui per immunda deſideria ſe agitabat, caret. Quē multi mortuum dicunt: quia ſpiritualiter viuere neſciunt, cùm qui carnalia bona non ſequitur, extinctum funditus arbitrantur. Hæc Grego. Si ergo à maligno liberatus eſt mortuus: ſequitur quòd qui non eſt mundo mortuus, nō eſt à maligno liberatus: quod eſt verbum terribile mundum diligentibus. (Ieſus autem tenens manum eius leuauit eum, & ſurrexit,) ipſe enim proſtratis manum auxilij porrigit, ipſe eliſos erigit. vbi Ambroſi.

Populus Iudæorū.

Myſticè autem qui in ſynagoga habebat ſpiritum immundum, populus eſt Iudæorum: qui innodatus diaboli laqueis ſimulatā corporis mundiciam interioris mentis ſordibus inquinabat. Et bene ſpiritum immūdum habebat: quia ſpiritum ſanctum amiſerat. Introierat enim diabolus, vnde Chriſtus exierat. vbi & Theophilus: Sciendū eſt etiam quòd multi nunc dæmonia habent: omnes ſcilicet qui dæmoniorum deſideria implēt, vt furioſi habet dæmonium iræ: & ſic de cæteris.

K Sed dominus in ſynagogam venit cùm mens hominis fuerit congregata: & tunc dicit dęmoni inhabitanti, obmuteſce, & ſtatim egreditur ab eo.

De ſocru Petri.

Et protinus egrediens dominus de ſynagoga, ſcilicet poſt prędicationem, & eius confirmationem, poſt dæmonis expulſionem introiuit in domum Petri, vt ibi refectionem acciperet poſt laborem. Saluator enim noſter cùm corpus paſſibile ad noſtram accepiſſet ſalutem, aliquādo declinabat ad loca familiarium ſibi & deuotorū, ad quietem habendam poſt laborē & fatigationem: & iſto modo venit ad Petri domum, ſeu hoſpitium. vnde Cyrillus: Aſpice autem quomodo manet penes virum inopem Chriſtus, qui ſpontaneam paupertatem pro nobis paſſus eſt: vt diſcamus cum pauperibus conuerſari, nec ſpernere depreſſos & pauperes. Vnde Chryſoſtomus: Et nimirū excogita quales erant domus piſcatorum horum: ſed tamē non dedignatus eſt ſub vilia tuguria piſcatorum intrare, erudiens per omnia humanum conculcare tumorem. Et iterum: Propter hoc nunquam intrauit in domū præclaram Chriſtus: ſed in domum publicani, & principis publicanorum, & piſcatoris: palatia dimittens, & eos qui mollia induunt veſtimenta.

Domū pręclaram nō intrauit Chriſtus.

L Si itaque eum vis & tu vocare: orna domum tuam eleemoſynis, orationibus, ſupplicationibus, vigilijs. Nullus itaque verecundetur domum vilem habens: ſi hęc habuerit opertoria. Nullus diues magnum ſapiat, domum habens præcioſam, ſed verecundetur magis, & hanc zeletur, illam dimittens: vt & hîc Chriſtum ſuſcipiat, & illic æternis potiatur tabernaculis. Hęc Chryſoſtomus: Hîc quidā dicunt, quòd licèt Petrus fuerit de Betſaida, tamen ratione vxoris habebat domum in Capharnaum. Sed contra hoc videtur quod Marcus dicit: Venit in domum Simonis, & Andreæ. Ideo dicendū, ſecundum Stephanum, quòd domus Petri non dicitur poſſeſſiuè: ſed ad quam declinare conſueuit cauſa vendendi piſces, & hac etiam familiaritate vxorem duxit de domo illa: quæ etiam dicitur domus

Dom9 Petri quæ & vbi.

M Andreæ, propter inſeparabilitatem illorū in piſcium negociatione.

Socrus Petri curatio

Et mox diſcipulis petētibus pro ſocru Petri, id eſt, matre vxoris eius febricitante, ſtans dominus ſuper illam imperauit febri, vt ceſſaret vel recederet: & apprehenſa manu leuauit eam, quæ ſtatim & ſubitò liberata eſt: ita vt continuò ſurgens miniſtrauerit ei & diſcipulis ſuis. Vires quas accepit, quaſi gratias agendo, in obſequiū ſui exercens ſaluatoris. Non remanente vt ſolet moleſtia ægritudinis, quod nō niſi diuina virtute potuit fieri. Natura enim nō operatur, in inſtanti. Et ideo hoc proprium eſt medici cœleſtis, ſed ſecus eſt in alijs: licèt enim virtute naturæ poſſit homo à febribus curari, non tamen in inſtanti, ac ita ſubitò & perfectè quòd poſſit ſtatim opera conſueta facere: ſicut hîc dicitur factū eſſe, ex quo oſtenditur iſta curatio miraculoſa, ad diſcipulorum confirmationem in fide. Vnde Beda: Naturale eſt febricitantibus, incipiente ſanitate laſſeſcere, & ęgrotationis ſentire moleſtiā: verùm ſanitas quæ domini infertur imperio, ſimul tota redit. Nō ſolum ipſa redit, ſed & tanto robore comitante: vt eis continuò qui ſe adiuuarant miniſtrare ſufficiat. Et iuxta leges tropologiæ, mēbra quæ ſeruierant immunditiæ ad iniquitatem,

Natura nō operaẗ in inſtanti.

Febricitātiū natura

vt fructi-

A vt fructificarent morti,seruiant iustitiæ in vitam æternam. Vnde & Cyrillus: Et nos suscipiamus Iesum:cùm enim visitauerit nos,& portauerimus eum in mente & corde, tunc enormium vuluptatum æstum extinguet, & incolumes faciet vt ministremus ei:hoc est,eius beneplacita peragamus.

Moraliter autem per hoc datur intelligi quòd ante curationem à peccato, non est gratum seruitium impensum deo:sed pœnitens quàm citò curatus est à febre peccati:tam citò debet se occupare,& totaliter mancipari seruitio dei,secūdū illud
Roma.6. Apostoli: Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditię,& iniquitati ad iniquitatem:ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Si ergo anima tua febre vitiorum est capta,sanctos in adiutorium tuum inuoca:vt eorum rogatu gratia dei curet te,quòd possis ei & sanctis suis gratam seruitutem exhibere. In hoc etiam quòd discipuli rogauerunt pro illa: datur nobis exemplum orandi pro infirmis,& necessitate aliena. secundum Bedam: Mysticè domus Petri Ecclesia, de circuncisione eius aposto-
B latui commissa. Socrus est synagoga:quæ quodāmodo mater est Ecclesiæ Petro commissę in cura & custodia. Hæc synagoga febricitat: quia inuidiæ æstibus laborat,persequēs Ecclesiam:cuius manum dominus tangit, quando carnalia eius opera in spirituale intellectum & vsum conuertit: & sic erecta ministrat in spiritu. Moraliter autē socrus Petri febricitans est caro cōcupiscens:cùm enim homo calore concupiscentiæ laborat, quasi febribus æstuat: quod potest esse tripliciter. iuxta
1.Ioan.2. illud Ioannis: Omne quod est in mundo: aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculo-
Febris triplex. rum,aut superbia vitæ: & sic triplicem habemus febrem. Quędam enim est ex corruptione in spiritibus. Alia ex corruptione in humoribꝰ. Tertia ex corruptione in membris, & in omnibus est calor inordinatus supergrediēs naturæ cursus. Primam,facit superbia. Secūdam, luxuria. Tertiam, auaritia. Ad hanc veniens Iesus videt per gratiā illuminantem, imperat per gratiam iustificantem, tangit manum per gratiam adiuuantem: & sic dimittit febris in contritione: surgit sana in cō
C fessione, ministrat in satisfactione. Moraliter au-
Submissos sanat dominus. tem dicitur stans super illam: quia nullum spiritualiter sanat,nisi eum qui sub eo est: scilicet per timorem se salubriter humiliantem, vbi Beda: Si virum à dæmonio liberatum, moraliter animum ab immunda cogitatione purgatum diximus: consequenter fœmina febribus tenta sed ad imperium domini curata, carnem ostendit à concupiscentiæ suæ feruore per cōtinentiæ præcepta frenatam: omnis enim amaritudo,& ira,& indignatio,& clamor,& blasphemia,spiritus furor est im-
Colos.2. mundi: fornicationem verò, immunditiam, libidinem,cōcupiscentiam malam:& auaritiam,quæ est simulacrorum seruitus:febrem illecebrosi car-
Sēsualitas & ratio. nis intellige. hæc Beda: Potest etiam per socrum Petri,quæ mulier erat,sensualitas,quæ ab Augu. mulier vocatur,significari: per Christum autem qui est imago patris,ratio: secūdum quam homo
Gene.1. factus est ad imaginem dei. Igitur moraliter socrus Petri sanatur:cùm sensualitas quæ calore cōcupiscentiæ febricitans iacet:per rationem ad debitum ordinem moralis virtutis reuocatur. Ideo subditur:⌊& ministrabat eis,⌋ quia sensualitas reformata virtute morali ministrat, & seruit rationi. Et tunc homo peccatum,quod antè cùm in eo esset non nouerat: incipit agnoscere postquam ab eo exiuerit. Vnde Chrysostomus: Si vis discere D
peccati fœtorem, excogita id postquam factum est,cùm à desiderio ereptus fueris, cùm nō adhuc molestat ignis: & tunc videbis quid est peccatū. Peccati fœtor à deserēte percipitur.
Nota etiam de quatuor infirmitatibus pręmissis, quòd spiritualiter per lepram potest intelligi culpa originalis: per paralysim, culpa actualis in omittendo:per febrem, actualis in committēdo:per vexationem dęmoniacā,culpa erroris. Peccatorū quatuor genera.
Deinde ponuntur ad confirmationē legis euangelicæ multa miracula in generali:quia⌊audito hoc miraculo & vespere factu,⌋cùm Sol occidisset,id est,ad occasū venisset,⌊omnes qui in illa ciuitate habebant infirmos variis languoribus detētos,& à dæmoniis vexatos:ducebant illos ad Iesum,& obtulerunt ei vt curaret eos:⌋ quia tunc ad hoc poterāt vacare, vnde dicit Theophilus,quòd ita tardè adduxerūt eos ad Christum: quia illa dies,erat dies sabbati, & credebant curationes non esse licitas durante die sabbati: quæ finiebatur in vespere illius diei, Cur vesperi adduxerunt.
E & ideo expectabant occasum: vt curandos ad Iesum adducerent. At ipse singulis manus imponens curabat omnes: nullius enim morbum horrebat, quod est contra medicos superbos,& indignantis naturæ,qui pauperes & miseros dedignātur visitare & tangere. Cōtra medicos.
⌊Et eiiciebat spiritus immundos verbo,⌋ in signum quòd verbum Christi deuotè auditum,fugat dęmonem de corde peccatorum. Licèt autem posset etiam omnes curare solo verbo,tamen quandoq; apposuit manus:quia humanitas Christi erat quasi organū, seu instrumentum diuinitatis ipsius, in miraculis faciēdis. Et ideo sicut artifex mediante instrumento operatur:sic virtus diuina in Christo,per applicationem humanitatis aliqua faciebat:vt eam coniunctam deitati declararet. Miracula quidem Christi ad duo ordinabantur, scilicet ad manifestationem diuinitatis suæ:& ad confirmationē suæ doctrinæ,per quam homines ad fidem inducebātur. Miracula Christi ad duo ordinata.
F Vnde & ad tactum manus eius sanabantur infirmi, curabantur leprosi, illuminabantur cæci: & ad vocem eius suscitabantur mortui, & eiiciebātur spiritus immundi. Per hoc autem quòd vespere facto obtulerunt sibi infirmos & dæmoniacos,significatur quòd hora mūdi vespertina Christus venit dæmones eiicere:& infirmitates hominū curare:& per occasum Solis significatur,quòd passio sua,in qua Sol iustitiæ occidit, futura erat medicina omnis spiritualis infirmitatis. Vnde secundum Bedam: Mysticè,Solis occubitus, passionem mortemq; illius significat qui dicit, quādiu sum in mundo,lux sum mundi: & Sole occidente plærique dæmoniaci & ægroti sanantur: De Solis occasu. Ioan.9.
quia qui temporaliter in carne viuens,paucos Iudæorum docuit, omnibus per orbem gentibus fidei salutisq; dona transmittit. Moraliter verò occasus Solis potest dici casus mundanæ prosperitatis,post quem multi sanātur: qui lucente Sole prosperitatis grauiter infirmātur. Cōsidera,quòd paucis verbis multa hic miracula comprehēduntur: quæ expressè fortassis incredibilia viderētur. Cur paucis multa.
Vnde Chrysost. Tu autē intende quantam multitudinem

G titudinem curatam transcurrũt euangelistæ, non
vnumquenq; curatum dicentes nobis & enarrantes: sed vno verbo pelagus ineffabile miraculorũ
superuenientes, vt non rursus magnitudo miraculi incredulitatem immittat, si tantam plebem
& varias ægritudines in vno temporis momento
soluit,& emendauit.hæc Chrysost.⌊Exibant autem dæmonia à multis clamãtia,& dicentia: quia
Sciẽtia dęmonũ de Christo. tu es filius dei. Et increpans nõ sinebat ea loqui:⌋
quia sciebant per vehementem coniecturã ipsum
esse Christum,non tamen per scientiæ certitudinem. Vnde Beda: Dæmonia filium dei confite-
Matt.4. bantur,& sciebãt ipsum esse Christum:quia cùm
ieiunio fatigatum eum diabolus videret, verum
hominem intellexit: sed quia tentando non præualuit,vtrum filius dei esset,dubitabat. Nunc autem per signorum potẽtiam,vel intellexit,vel potius suspicatus est esse filium dei: sed se morte illius non prẹuidit esse damnandum. Verè enim de
hoc mysterio à seculis abscondito, dicit Apostolus,quòd nemo principum huius seculi cognouit:
1.Cor.9. si enim cognouissent,nunquam dominum gloriæ
H crucifixissent.hæc Beda: Ideo autem non sinebat
Dæmonia cur prędicare prohibentur. ea loqui,ne homines audientes dæmonem prædicare mundo veritatem: deinceps acquiescerẽt sibi
prædicanti falsitatem. Vnde glosa: Ideo prohibet
loqui: ne dum aliquis audit dæmonem vera prædicantem, postea sequatur errantem. Improbus
enim magister vera falsis permiscet: vt sub specie
veritatis,falsitatis testimonium obtegat. De hoc
habes,& alias causas proximè suprà de spiritu immundo dictas.⌊Facta autem die,⌋& valde dilucu-
Applausus vitandus. lò,⌊egressus Iesus de Capharnaum ibat in desertũ
locum,⌋vt applausum populi fugeret:& ibi secretius oraret. In hoc dans exemplum quòd prædicator & mirabilium diuinorũ operator debet vanam gloriam & ostentationem fugere, & ad solitudinem contemplationis ac secretum orationis,
post laborem prædicationis redire: vt deo gratias
agat de profectu præterito, & se disponat pro futuro: vt sibi hauriat quod postea populis effundat. Et secundum Theophilum: Ostendit nobis
quòd deo debet attribui si aliquid boni facim⁹, &
Iacobi.1. ei debemus dicere: quoniã omne optimum desu-
I per est, descendens à te. In deserto ergo Christus
orat, non quòd ipse oratione indigeat: sed vt nobis bonæ exemplificationis,operationis,exemplũ
& forma fieret: & vt nos tumultum fugere,& curam mundi vitare,ac secretum mẽtis quærere doceret:cùm eum orare,vel ei silenter loqui,affectamus. Et turbæ requirebãt eum,scilicet per fidem:
& venerunt vsque ad ipsum, per spem: & detinebant illum per charitatem,ne discederet ab eis:vt
profectum consequerentur maiorem. Vbi Chrysostomus: Gaudens autem eos suscipiebat,sed &
voluit eos dimittere: vt & reliqui doctrinæ eius
participes essent,& ideo sequitur,quibus ait:⌊quia
& alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei,⌋id est, qualiter peruenitur ad regnum
dei:quia per pœnitentiam quæ est via ad hoc perueniendi. Vbi Theophilus: Transit enim ad alios
magis indigentes doctrina, quia non conuenit in
vno loco doctrinam cõcludere: sed vbique radios
eius extendere. Vbi & Chrysost. Simul etiã considera,quòd poterat in eodem loco manendo omnes attrahere ad se:non tamen illud fecit,præbens
nobis exemplũ vt perambulemus & requiramus K
pereuntes:sicut pastor perditam,& medicus accedit ad infirmum. Vna enim anima recuperata,poterit aliquis mille delicta abolere.hęc Chrysosto.

Oratio.

DOmine Iesu Christe,remoue & eijce spiritum immundum à me:ne aliquo modo me valeat maculare, vel in maculis detinere:vt sim & appaream mũdo mortuus, cum à possessore prauo,qui per immunda desideria nos agitat,fuero liberatus. Peto etiam domine te medicum animarũ: vt me curare digneris à febre vitiorum, quatenus surgens ab eis valeam tibi ministrare: & gratam seruitutem exhibere. Tu etiam domine cura me,& omnes varijs animę detentos languoribus: vt à peccatis sani & incolumes facti tibi ministrem⁹, & beneplacita tua peragamus: Amen.

De suscitatione filij viduæ. Caput. XLIIII.

ET deinceps ibat Iesus cum discipu- Lucæ.7.
lis, & turba copiosa quæ eum sequebatur,⌋ nouitate operum, suauitate
doctrinæ,& ex sanctitatis eius deuo- L
tione,⌊in ciuitatem Galilęæ quæ vocatur Naym,⌋secundo miliario à mõte Tabor est
ciuitas Naym, & supra Naym mons Endor: ad Naym.
cuius radicem fluit torrens Cyson. Ante huius
ciuitatis portam, vbi erat maior cõcursus populi:
obuiauit dominus multitudini hominum efferẽtium,id est,extrà portantium, defunctum filium
vnicum viduæ ad sepeliendũ:quia antiquitus lo- Sepulturæ antiquorũ
ca sepulturæ erant extra ciuitates,& hominũ habitationes,ne cadaueribus inficerentur loca & homines. Hoc autẽ sic factum est,vt euidentius esset
miraculum coram multis factum: & multi essent
testes tanti miraculi. Et quia vacabant ad pietatis opus prosequendo funus, & consolando viduã
& orbatam matrem: meruerũt ipsum videre miraculum. vbi Gregorius Nicenus: Erumnæ molem,breuibus verbis explicuit. Mater vidua erat,
quæ non sperabat vlterius filios procreare:nõ habebat in quem dirigeret aspectum vice defuncti,
quia vnicus erat, hunc solum lactauerat. Hic solus aderat alacritatis causa in domo:quicquid ma M
tri dulce ac præciosum,hic solus extiterat. Vnde
& Cyrillus: Miseranda passio, & ad fletum & ad
lachrymas potens prouocare. Quam cùm vidisset dominus sic tristem & afflictam, misericordia
& pietate motus secundum quòd homo super eas:
tum quia vidua erat, tum quia nõ habebat alium
filium à quo in senectute sustentari posset quàm
ab ipso,dixit illi verbo cõsolatorio & dulci.⌊Noli
flere,⌋quasi diceret,citò cõsolata eris,desiste quasi
mortuum flere,quem mox viuum resurgere videbis. Mœrentium cõsolator deus,illorum maximè
lachrymas intuetur: qui aliorum miserias & peccata deflent. secundum Bedam: Dominus mise- Misericors dominus.
ricordia motus est:vt nobis exemplum imitandæ
pietatis ostenderet. Vnde & Chryso. Iubens ergo
cessare à lachrymis qui cõsolatur mœstos, monet
nos de pręsentibus defunctis consolationem recipere:resurrectionem sperantes. Pagani & gentiles Mors plãgẽda incredulis tãtũ.
causam habent plangendi defunctos, quia resurrectionem nesciunt: sed Christiani eam credunt,
& ideo causam plangendi nõ habent.⌊Et accessit Loculi tactus.
& tetigit loculum,⌋id est,feretrũ:vt effectus salu-

tis tactu

A tis tactu corporis sui deueniret,& ostenderet quòd corpus suum deitati vnitum erat instrumentum deitatis,in miraculis faciendis. Loculus diminutiuè, est mortui locus in quo iacet: cui enim viuenti magna palatia, & amplæ domus non sufficiebāt pro loco,ei morienti paruum spatium sufficit pro loculo. Vnde mortuo Alexandro dixit quidam philosophus:quem totus mundus non capiebat,hodie parua continet arca. ⌊Hi autem qui portabant,steterunt⌋nec vltra progredi ausi sunt. Et ait: ⌊Adolescens surge,⌋ & sic eum secundum quod deus suscitauit. ⌊Et resedit qui erat mortuus:⌋quia surgens sedit in loculo in quo iacuerat prius, ⌊& cœpit loqui.⌋ Vt manifestè appareret quòd erat vere & non apparēter suscitatus,& fortè verba ipsius fuerunt gratiarum actiones,⌊& dedit illum matri suæ:⌋quia non suo merito,sed matris resurrexerat: vt quæ de ipso tristis fuerat, in ipso consolaretur. ⌊Omnes autem inuasit timor⌋ ex stupore tanti miraculi,⌊qui timor non fuit alicuius mali, sed reuerentiæ de potentia & bonitate⌋& magnificabant,⌋id est,laudabant ⌊deum,⌋&

Loculus sepulturę.

B magnum prædicabant: quia quanto grauior est casus,tanto pietas erigētis est gratior: & spes salutis pœnitētibus est certior.⌊Et dicebāt: quia propheta magnus:⌋ scilicet in lege, & prophetis promissus,⌊surrexit in nobis,⌋ immo plusquam propheta:⌊& quia dominus visitauit plebem suam,⌋ mittendo eis saluatorem, vt eos redimeret: sicut medicus visitat infirmū, vt eum sanet. Mysticè iste defunctus,est homo per peccatū mortale mortuus. Eius mater est Ecclesia, quæ est vniuersitas credentium, & cuius filij sunt credentes singuli. Peccator autem dicitur filius vnicus matri suæ, scilicet Ecclesiæ: quia quemlibet ita defler quando in peccatum cadit, sicut mater vnicum filium quando decedit. Ecclesia quoque dicitur vidua, quia sponsi sui morte redempta: vel quia nunc quandiu peregrinatur à domino, est ab amplexibus sponsi sui priuata: de qua vidua dicitur in Psal. Viduam eius benedicens,benedicam. Effertur defunctus, cùm sensus interior exijt in opus. Quatuor portitores huius defuncti,sunt quatuor affectiones cordis nostri: scilicet gaudium & tristitia, spes & timor. Ista enim quatuor portant

Defunctus mysticè. *Ecclesia mater peccatorum.* *Vidua.* *Psal.131.* *Portitores quatuor moraliter.*

C mortuum per abusum, de quib⁹ dicit Bernardus: Amant quod non decet, timent quod non oportet: dolent vanè, & gaudent vanius. Vel isti quatuor portitores sunt amor peccati,timor pœnitētiæ:spes emendæ,& præsumptio de dei misericordia. Vel quatuor portitores,sunt quatuor quę animam in peccato perseuerare faciūt: scilicet fiducia longioris vitæ,quæ tamen hominem sæpe decipit:consideratio culpæ alienæ,qua homo correctionem propriam deuitat: stulta spes pœnitendi in futuro, & fiducia de venia quam homo concipit ex magna dei misericordia: impunitas peccatoris, qua redditur ad peccata magis procliuus. Possunt etiā intelligi isti portitores, carnalia desideria, vel adulatorum & benedicentium blandimenta: vel prælatorum mercenariorum verba vngentia,non pungentia, & quicunque verbo vel facto fouētes hominem in peccato. Porta per quā effertur seu egredit mortuus,est aliquis de quinq; corporis sensibus peccati manifestatiuus. Nā qui videt,vel audit,vel loquitur quod non licet:mortuus extrahitur per portam visus,vel auditus, vel

Quatuor in peccato pseuerare facientia. *Porta qua effertur peccator.*

D oris, & sic suo modo de alijs: & ideo custodiæ ad istas portas sunt adhibendæ. Vnde Beda: Portam ciuitatis qua defunctus efferebatur:puto aliquem de sensibus esse corporis. Qui enim seminat inter fratres discordias: qui iniquitatē in excelsum loquitur,per oris portā extrahitur mortuus. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam:per oculorum portam,fuę mortis indicia profert. Qui fabulis ociosis,obscœni sue carminibus vel detractionibus aurem libenter aperit,hanc animæ suæ portā mortis efficit:cæterosq; qui non seruat sensus,mortis sibi ipse reddit aditum.hæc Beda:Loculus est conscientia peccatoris, in quo tanquam in lecto malæ cōscientiæ requiescit. Talis autem mortuus per peccatum mortale suscitatur à deo per preces Ecclesiæ. Sed quomodo resuscitatur in figura, hic docetur. Sicut enim tria sunt signa mortis spiritualis:sic tria sunt signa resuscitationis spiritualis. Signum mortis spiritualis accipitur,secundum signum mortis corporalis. Signum autē mortis corporalis triplex est. Primum est,carentia operationis:sic carentia ad bene operandū,

Matt. 5. *Loculus defūcti,est cōscientia.* *Signa mortis tria.*

E est signum mortis spiritualis. vnde in Exodo: Fiant immobiles quasi lapides. Secundum est, carētia sensus:quādo percutitur & non sentit:sic quādo homo nō sentit percussiones & admonitiones spirituales, signum est quòd ipse spiritualiter est mortuus. vnde in Prouerbijs: Verberauerunt me, sed non dolui:traxerunt me,& nō sensi. Tertium est rigor:sic homo quando habet cor ita rigidum, quòd flecti non potest per compassionem ad proximum:nec per obedientiam ad deum,signum est mortis spiritualis. vnde in libro Regum dicitur quòd manus Hieroboam, quam extendit de altari, exaruit. Sic ergo tria sunt signa mortis spiritualis. Benc quippe operari tollit superbia, sensum aufert luxuria,& rigorem facit auaritia. Et econtrà sunt tria signa resuscitationis spiritualis, quæ tanguntur in hoc quòd resedit, & cœpit loqui,& dedit illum matri suæ. Per hoc quod dicit resedit,intelligitur contritio:in contritione enim homo resider & resilit à peccato. Per hoc quod dicit cœpit loqui, intelligitur confessio: in qua homo loquitur se accusando. Per hoc quod dicitur

Exod.15. *Prouc.23.* *3.Reg.13.* *Signa resuscitationis tria.*

F dedit eum matri suæ, intelligitur satisfactio. Per hoc enim quòd homo soluitur & iniungitur ei satisfactio, restituitur matri suæ,id est,Ecclesiæ:& cōmunioni fidelium per spirituale incorporationem,quæ quidē satisfactio fit per tria:scilicet per orationem, ieiunium,& eleemosynam. Sed modus iste resuscitationis tangit cùm dicitur: accessit & tetigit loculum. Ad mortuum spiritualiter saluator accedit, & appropinquat,cùm aliquam gratiam preuenientem:vel desiderium proprię salutis ei donat. Loculum tangit,quando conscientiam & cor durum peccatoris ad pœnitentiam emollit, & peccatorem ad sui cognitionem reducit:& tunc mortuus à peccato resurgit. Et sciendum quòd spiritussanctus peccatum per mortem voluit designari, ad ostendendum quantum peccatum sit fugiendum:& quantū de eo sit dolendū quando est cōmissum. Peccatū fugiendum est vt mors,& de eo dolendū est tanq; de morte:sic dolere debet qui amicū suū in peccato mortali videt, ac si eum mortuum videret: immo etiā cum plus

Modus resuscitādi. *Peccatum mors est.* *Peccatum vt mors fugiendū.*

dolere

G dolere debet. Et quia sicut mortuus iste figurat peccatorem, sic eius suscitatio figurat peccatoris conuersionem: ideo sicut multum timendum est peccatum, & multum dolendum de eo commisso: sic multum desideranda est peccatoris conuersio, & multum gaudendum de ipsa iam facta. Obsecra ergo ô peccator dominum vt resuscitet te à morte peccati, & restituat te sanctæ Ecclesiæ suę, in laudem & gloriam nominis sui. Et vt ait Ambrosius: Si graue peccatum est quod pœnitentiæ tuæ lachrymis ipse lauare non possis: flet pro te mater Ecclesia, quæ pro singulis tanquã pro vnicis filijs vidua mater interuenit: compatitur quodammodo spirituali dolore naturæ, cùm suos liberos lœtalibus vitijs ad mortem cernit vrgeri. Viscera enim sumus de visceribus eius. Vnde & Augustin⁹: De iuuene illo resuscitato gauisa est mater vidua, de hominibus in spiritu quotidie suscitatis gaudet mater Ecclesia. Ille quidem mortuus erat corpore, illi autem mente. Moraliter tres mortuos Christus suscitauit: puellam in domo clausam, id est, mortuum per consensum delectationis prauæ: in cogitatione seu voluntate adhuc tectum. Iuuenem in porta, id est, mortuũ per

De matre Ecclesia.

Mortuos tres suscitauit dominus.

H actũ peccati in verbo, nutu, vel opere. Lazarũ in sepulchro, id est, mortuum: lapide, id est, mole cõsuetudinis peccandi pressum, malè olentem, & alios fama corrumpentem. Omnes istos suscitat & sanat dominus, cùm ad ipsum redeunt veraciter pœnitendo: & tanto leuius resuscitatur quisq; per gratiam, quantominus mortificatus est per culpam. Vnde dominus puellam coram paucis de facili suscitat, puellæ dicẽs: surge. Iuuenem coram pluribus, & quasi difficilius, tangens feretrum, & dicens: Adolescens tibi dico, surge. Lazarum difficillimè: quia cũ lachrymis, cum fremitu, cũ sui perturbatione: cũ magna voce dicẽs, Lazare veni foras: & quasi cum auxilio & testimonio præsentium dicens: soluite, & sinite abire: non quòd domino tam facilis non fuerit resuscitatio Lazari sicut puellæ, cùm vt ait Augustinus, nemo tam facilè excitat in lecto, quàm Christus in sepulchro: sed domini facta aliarum rerum sunt exem-

Matt, 9.

Ioan.11.

Facilitas Christi in suscitãdo à morte.

I pla. Longa enim cõsuetudine pressus, vix & quasi cum labore suscitatur. Qui vt suscitetur dominum cogit lachrymari, & eiulare: & ideo licèt omne peccatum, maximè tamen peccandi consuetudinem fugere debemus: quia hæc sanatur difficilius. Vnde Ambrosius: Omne peccatũ consuetudine vilescit, & fit homini quasi nullum sit: sic & econuersò, omnis virtus bona consuetudine fit grata & facilis: quia nihil differt assuesci sic, vel sic. Triplex est ergo mors culpæ designata in prędictorum trium morte: scilicet peccatum cordis, peccatum operis, & peccatum consuetudinis. In suscitatione verò horum trium mortuorũ ostensum est, quòd saluator potestatem habet super triplicem mortẽ: scilicet naturæ, culpæ & gehennæ. Super triplicem vitam: scilicet naturæ, gratiæ, & gloriæ. Quartum mortuum insinuante discipulo audiuit: sed ad eum ire noluit, id est, ad mortuũ in obstinatione, vel desperatione, seu praua peccati excusatione. De quo dixit: dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Hæc igitur audientes, qui stant, non præsumant: sed cauti sint ne cadant: & qui ceciderunt, non desperent: sed folliciti sint vt

Cõsuetudo peccãdi.

Mors triplex.

Quartus mortuus non excitatus.

resurgant. Vnde Augustinus: Hæc ergo charissimi audiuimus, vt qui viuunt viuant, qui mortui sunt reuiuiscãt. Siue adhuc peccatum in corde conceptum, non processit in factum: pœniteat, corrigatur cogitatio, resurgat mortuus intra domum conscientiæ: siue iam quod excogitauit admisit, nec sic desperetur. Nõ surrexit mortuus intus, surgat elatus: pœniteat facti, de proximo reuiuiscat: non eat in profunda sepulturę, non accipiat desuper consuetudinis molem. Sed fortè iam illi loquor, qui iam duro sui molis lapide premitur, qui iam vrgetur consuetudinis pondere, qui iam quatriduanus putet: nec ipse desperet, profundus mortuus est: sed altius est Christus, agunt etiam tales pœnitẽtiam. Neque enim Lazaro resuscitato post quatriduum vllus putor in viuente remãserat: ergo qui viuunt, viuant: qui autẽ mortui sunt, in quacunque harum trium morte se inuenerint, pœnitentiam agant: accelerent, iam resurgant. Vnde & Chrysostomus: Ne audiamus qui stamus, sed dicamus nobisipsis: qui æstimat se stare, videat ne cadat: ne desperemus si cecidimus, sed dicamus nobis, nunquid, qui cadit non resurget? Etenim multi in ipsum cœli verti- K

1. Cor.10.

Hiere.8.

L cem ascendentes, & omnem patientiam demonstrantes, parum lapsi sunt: & ad ipsum venerunt malitiæ baratrum. Alij autem rursus ad cœlum inde ascenderunt, & à scena & scurrilitate ad angelicam sunt translati vrbanitatem, & tantam ostenderunt virtutem: vt dæmones abegerint, & multa signa alia operati fuerint: & horum quidẽ plenæ sunt scripturæ, & plena vita exemplis nobis. Quemadmodum enim medici difficiliores ægritudines libris inscribunt: & huius emendationis methodum, id est, doctrinam docent, vt in maioribus exercitati facilè minora saperent: ita vtique & deus magna peccatorum in medium adduxit: vt qui parua deliquerunt, per illa facilem horum emendationem inueniant. Si enim maiora habuerunt sanationem: multomagis minora. Igitur armemus nosmetipsos bonis operationibus: & si aduenerit aliquod delictum, abluamur, vt digni efficiamur in gloriam dei viuentes præsentem vitam, futura frui vita. hæc Chrysostomus:

M Considera hic viduam de morte filij flentem: & ita tu omnibus postpositis de morte animæ tuæ luge & lachrymare, vt merearis ab ipsa morte animæ per tactum diuinæ miserationis resuscitari. Abstine à risu & cachinno, cogitans quia de cunctis actibus tuis redditurus es ratione in iudicio. Vnde Chrysostomus: Nihil quippe ita conglutinat deo: vt lachrymæ illę quas & peccati dolor & amor virtutis effundit, siue propria peccata quis, siue etiam lamẽtetur aliena. Cuius enim rei gratia in cachinnum laxaris ac diffluis, qui tantorum sponte factus es causa mœrorum: ante terribile illud Christi staturus tribunal, & summa cum examinatione rationem pro cunctis actibus redditurus, hæc Chrysostomus: Valde autem periculosum est, quòd peccator in sordibus peccatorum, & in morte animæ iacet: non curans se per pœnitẽtiam purgare & resurgere: si enim linguis hominum loquereris & angelorum, & si tot per tuam doctrinã conuerteres homines quot fuerunt homines ab initio mũdi, vel quot sunt stellę cœli, & teipsum per pœnitentiam non mundaueris: fa-

Lachrymandũ est nobis.

Periculũ status peccati.

ctus es

1.Cor.13. ctus es velut æs sonans, aut cymbalum tinniens: A campana enim ad vtilitatem hominum seruiens, pulsando seipsam cõsumit: & si habueris omnem scientiam: & si per tuã scientiam, & tuis discretis consilijs omnes reges mundi vel principes, immo totus mundus pacificè dirigerẽtur, & teipsum per pœnitentiam non correxeris, nihil proficies: & si habueris omnem fidem, ita quòd trahas ad fidem omnes Iudæos, hæreticos & paganos, & si in peccato mortali es, nihil tibi proderit ad vitæ æternę salutem. Item si mille claustra faceres, & mille hospitalia manu propria ædificares: & in illis omnes mundi pauperes bonis tuis pasceres, quamdiu in peccato mortali persistis, in statu saluandorũ non es. Item si corpus tuum ad cremandum dares vt Laurentius, ad excoriandum vt Bartholomæus: si crucifigereris, vt Christus: & sic cum vnico peccato mortali morereris, nunquã saluareris. Item si mille milia missarum pro te dicerẽtur: si omnes sancti in cœlo cum omnib9 angelis prostrati ante deum sanguineas funderent lachrymas, vsque in diem nouissimum orantes pro te: non flecterent B misericordiam dei ad miserendum tui, si discederes in peccato mortali: & ideo peccatori in morte animæ iacente plus valeret vna confessio bona, quàm omnia beneficia prędicta per eum facta, vel sibi impensa.

Oratio.

Domine Iesu Christe, veni in Naym, animam meam fluctuantem tentationibus, appropinqua portæ cohibẽdo: ne per sensus veniant ad effectus, accede per gratiã, tange per correctionem, sistens portitores occasiones peccãdi & opportunitates: dic animæ iacenti in peccatis, vt resideat per bonã voluntatem: incipiat loqui per confessionem, surgat per bonam operationem: redde matri suæ, gratiæ nutrici, vt stet per stabilitatẽ: & sic plebem tuam, vires animæ, affectiones, & cogitationes visiter tua veritas per cognitionem, virtus per operationẽ, & bonitas per conseruationem: Amen.

De scriba doloso, & duobus alijs Christum sequi volentibus. Caput. XLV.

C Videns autẽ Iesus turbas multas circũ se, & se sequentes: iussit discipulos Matt.8. Lucæ.9. ire trans fretum, id est, vltra mare Galilęæ in locum secretum, & fuit vt cum eis transfretaret, & eos a turbis sequestraret. Docens etiam prædicatorem euangelij & omnes applausum populi declinare, & nihil ad ostentationem facere. Per hoc etiam innuit, quòd curæ mundi sunt fugiendæ: quia turbæ multæ, sunt multæ curæ, quæ turbãt animam ex omni parte: & ideo dicit, circum se. Nam impediunt à posteriori, ne posteriora recolat: ab anteriori, ne se ad meliora extendat: à dextris, ne desideret æterna: à sinistris, ne timeat supplicia: vel à posteriori, ne desiderentur defectus vitæ præteritę: ab anteriori, ne considerentur pericula in statu prosperitatis: à sinistris, ne considerentur pericula in statu aduersitatis. Sicut enim faber quando vult minuere equo, cooperit sibi oculos, & tũc percutit vbi vult: sic diabolus volens hominem percutere, operit sibi oculos per curas & sollicitudines, & tunc vulnerat per peccatum, & extrahit sanguinẽ virtutum: & ideo ab hac turba esset declinandum. Hæc est turba quę impediebat Za- (Curæ vitandæ.)

chæum, in videndo Iesum. Et in via ascendens D corporaliter: non spiritualiter vnus scriba, id est, legisperitus, seu literatus ait illi: Magister, non Magister. dicit domine: quia causa discendi, non seruiendi, venit: nec quærẽs magistrum, sed ex magistro lucrum, sequar te quocunque ieris. Iste duplici de Scribæ intentio. causa volebat sequi Christum: scilicet causa cupiditatis, & lucri temporalis: ac iactantiæ, & vanę gloriæ: multitudine enim & magnitudine signorum visorum motus, volebat sequi dominum: vt disceret signa facere propter lucrum acquirendũ, vel propter vanam gloriam consequendam. Hoc idem cõsiderans consequi à domino quod Simon Acto.8. Magus volebat emere à Petro. Iesus autem videns eius animũ, non respondit ad eius verbum, tantum: sed ad eius animum dicens: Vulpes foueas habent, ad quiescendum & latitandum, & volucres cœli nidos, habent ad quos ascendũt & confugiunt, filius autẽ hominis, id est, virginis: (ecce a parte inferiori denominat genus suũ, cõtra gloriantes de genere suo: & allegantes quod est in eo præcipuum,) nõ habet domicilium proprium vbi caput suum reclinet, ad pausandum. q.d. E Bruta habent sua latibula, & loca vbi possunt latere & quiescere: ego autem sum ita pauper quod non habeo hospitiolum proprium vbi percipiendo quietem caput reclinem: & ideo frustra venis ad me propter lucrum temporale. Vnde Chryso. Aspice qualiter paupertatem, quam dominus do- Paupertas domini. cuerat, per opera demõstrat, non erat ei mensa: nõ candelabrum, nec domus, nec quicquam talium. hæc Chrysostomus: Hospitiolum quidem habuit virginis vterum, reclinatorium habuit præsepiũ non proprium, & crucis patibulum: sepulchrum habuit sed alienum. Hic ergo remouetur cupiditas terrenorum, à volentibus sequi Christum. Audita autẽ Christi paupertate non institit amplius vt sequeretur. Vnde Chrysostomus: Nõ autem respondet, sequar te pauperem, hoc enim dominus forsitan concessisset: vel per vulpes, dolositas, & simulatio: per volucres, inanis iactantia & elatio signatur. q.d. dominus: Dolositas & elatio latent in corde tuo: quia scilicet causa cupiditatis & vanæ gloriæ vis me sequi, & ideo te in socie- F tatem meam nõ recipio: quia filius hominis simplex cõtra dolositatem, humilis contra superbiã, non habet in te vbi caput reclinet. Caput enim Christi deus est: deus autem habitat in humili & simplici, & trementе sermones eius: & ipsa reclinatio capitis, non erectio humilitatis magistra est, quæ in illo locum non habent. In tribus ergo Reprehẽdit scriba. iste reprehenditur à domino, scilicet in dolositate: quia ficto animo & non simplici sequi volebat: & in cupiditate, quia eum pro quęstu sequi intendebat: & in elatione, quia propter inanem gloriam ei adhęrere cupiebat: sicut vulpes est animal fallax, insidijs intentum, & rapinis plenũ: auis verò alta petens & ascendẽs sursum, hic ergo sequi volebat magistrum, non vt virtutes disceret: non vt paupertatẽ & humilitatẽ magistri imitaretur: sed vt fictus discipulus deciperet, & sub magistro humilitatis, & paupertatis, honorum dignitates ambiret: & diuitias congregaret. Et hunc ambitiosi & simoniaci in Ecclesia imitantur, qui cupiunt ad alta subuehi: quærentes quæ sua sunt, non quę Philip.2. Iesu Christi: non vt ministrent, sed vt ministrentur, & ideo

G tur, & ideo vulpi dolosę, & volanti aui meritò cõparantur. Per hunc etiam significantur quærentes intrare religionem, vel monasterium diuitias habentium, non ex deuotione: sed vt ex pauperibus diuites, & ex contemptilibus honorati fiant. Ideo talibus dicitur: vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, id est, dęmones dolosi & superbi habent in vobis habitaculum: sed nõ Christus. Potest insuper dici, quòd vulpes foueas habent, id est, dolosi habent cautelas, ad quas refugiunt: ne in suis capiantur malitijs, & volucres cœli nidos, id est, superbi quærunt eleuari in altis, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet, in talibus, id est, ille qui secundum dictamen rationis viuit, talia nõ quęrit. vt ergo dicit Chrysostomus: Scriba hic non credendi, sed simulata mente accessit ad dominum: vnde inspector cordium & secretorum cognitor deus tentantem se potius, quàm verè ac fideliter sequi volentem non immeritò refutauit. Nam vt ait Augustinus: Videbat eum dolosa simulatione tenebrosum, & vẽ-

Scriba dolosus.

H tosa elatione iactatum: nõ habere locum humilitatis, vbi doctorem se inclinantem exciperet: quia in discipulatu Christi non illius gratiam, sed suã gloriam requirebat. Dixit autẽ dominus alteri, cuius patrem iam mortuum sciebat, sequere me: qui respondit, domine: quod est reuerentię, permitte me, quod est obedientiæ: quia de discipulis suis scilicet futuris dicitur, & si nondum erat, primùm ire & sepelire patrem meum, quod est opus misericordiæ. vbi Rabanus, non discipulatum respuit: sed expleta primùm paterni funeris pietate, liberior hunc sequi desiderat, sicut Helisæus vocante se Helia. Osculer, inquit, oro te patrẽ meum & matrem meam, & sic sequar te. Iesus autẽ ait illi, animo corripiendi sequere me, nõ obstante patris tui funere. q.d. non est de charitatis ordine minus bonum maiori præponere, & dimitte mortuos: scilicet morte culpę, sepelire mortuos: morte naturę, suos: scilicet sibi astrictos vinculo propinquitatis vel naturæ: dicens autem suos, monstrabat quoniam hic nõ eius mortuus, sed aliquis

Futur⁹ discipulus.

I infidelium erat, cuius & sepultores per infidelitatẽ impietatis in anima mortuos intelligi volebat. Infideles dicũtur mortui, qa fide carent, quæ vita animæ est, secundũ illud: Iustus ex fide viuit, hic ergo remouetur carnalitas propinquorũ: per hoc eni quòd dixit ei, sequere me: & dimitte mortuos sepelire mortuos suos, ostẽdit quòd carnalis affectus à sequentibus Christum, est totaliter dimittendus. Et est hoc argumentum contra excusantes se de ingressu religionis, propter curam parentum. Item contra procrastinantes: si enim noluit retardari pro sepultura, multominus pro expeditione diuturna. Vnde Chrysostomus: Alius intentione ficta dixit, sequar te: hic etiã sanctam rem petens nõ sinitur recedere: quia alij erant qui sepelirent, & hunc à magis necessarijs recedere nõ oportebat. hæc Chrysostomus: Et vide quomodo primum dolosum & superbum, qui ficte & simulata mente accesserat, respuit: secundum, simplicem & deuotũ, qui verè & simplici mente & puro corde quærebat, ad sui sequelam traxit: & absque dilatione se sequi iubens nec patrem sepelire permisit, quem fortè à sepultura prohibuisset, si alij q sepelirent nõ fuissent: ac si ei diceret, Venisti ad

Infideles sunt mortui.

Religionis ingressus nõ differẽdus.

vitam, vis redire ad mortẽ? ego sum vita, ego sum K pater, & creator tuus: me sequere: & dimitte mortuos sepelire mortuos suos, tu autem vade: & annuncia regnum dei, non fabulas, non curiositates, vel aliquid huiusmodi. Non nego sepulturam esse de operibus misericordię, nec dico opera eius proximo non esse impendẽda: sed pro maioribus esse postponenda. Annũcia regnum dei, suscita mortuos in anima. Instruimur ergo hic vt pro maiori bono minus bonũ deseramus: nam si meritorium sit parentẽ sepelire, dignius est tamen verba vitæ docere: pium quippe erat quod volebat facere, sed docuit magister quid deberet præponere: maius enim est animas mortuorum prædicando ad vitã resuscitare, quàm corpus mortui in terra abscondere: maius est prædicando vnum saltem viuificare, quàm omnes mortuos sepelire. Vnde Ambrosius: Cùm religiosum humani corporis sepeliendi acceperimus officiũ, quomodo hic paterni quoque funeris sepultura prohibetur? nisi vt intelligas humana posthabenda diuinis, bonum studium, sed maius impedimentum: nam qui partitur studium, diriuat affectum: qui diuidit curam, L differt profectum: ergo prius sunt habenda quæ maxima. Quomodo ergo mortui sepelire mortuos possunt, nisi geminam hic intelligas mortem: vnam naturę, alteram culpæ. Est etiam mors tertia, in qua peccato morimur, deo viuimus: non ergo paterni funeris sepultura prohibetur: sed necessitudini generis diuinæ religionis pietas antefertur. Illud consortibus relinquitur, hoc mandatur electis. Vnde & Chrysosto. Inconueniens enim erat: vt qui semel filio dei credens viuum, & cœlestem deum patrẽ habere iam cœperat, de patre mortuo cogitaret: & ideo dominus ostendit præferendam esse fidem & cognitionem Christi, huiusmodi pietatis officijs, propter quem viuentes parentes iubemur relinquere. Iesus ergo prohibuit eum non iubens contemnere honorem, qui est ad eos qui progenuerunt: sed monstrans quoniã nihil cœlestib⁹ negocijs magis nobis necessarium esse oportet: & quoniam cum fastidio vniuersorum his iungi oportet: & neque parum tar- M dare, & si valde ineuitabilia & incitantia fuerint quæ attrahunt. Etenim multomelius est regnum diuulgare, & alios euellere à morte, quàm mortuũ qui in nullo inde vtilitatem habet sepelire: & maximè cùm fuerint qui hæc vniuersa complent. Nihil igitur aliud hic discimus, quàm quoniam neque contingens tempus perdere oportet, & si .x. milia quę prouocãt fuerint: omnibus, & maximè necessarijs, ipsis spiritualia prę ponere. hæc Chrysostomus. Moraliter mortui sepeliunt mortuos, quando peccatores in peccatis suis mutuò fouendo celant, & operiunt semetipsos. vnde secundum Gregorium: Per mortuos intelligi possunt adulatores, q peccatores fouent in peccatis: eosq; amplius sepeliunt premendo terram, & terrenã adulationem super caput ipsorum: vt exerceantur in vitijs, instititis ligãtes pedes eorũ, ne in vijs dei ambulent. Et ait alter, ad Iesum sequar te domine: sed primùm permitte me renunciare his qui domi sunt, volebat renunciare eis ne fortè quomodo fieri solet quęrerent eum, licentiando se ab eis, & dicturus valete. ac dispositurus familiæ. Sic Helizæus requisitus Heliã sequi dixit: Oro te vt 3. Reg. 19. osculer

Minus bonũ pro maiori omittendum.

Mortuos sepelire mortuos suos.

A osculer primùm patrem meum, & matrē meam, & sic sequar te: sic hodie multi faciunt qui inutiliter ingressum religionis, vel executionem melioris vitæ differunt & dicunt, disponam prius de amicis, vel de rebus meis: & postea religionem intrabo, seu vitam emendabo. quod Hiero. dissuasit cuidā, eumq; ab hac periculosa dilatiōe reuocauit dicens: Nauiculæ hærentis in salo funem potius præscinde, quàm solue. Vnde & Chrysost. Ne dicam dissoluā negocia mea primùm, principium desidiæ hæc tardatio est. Quoniam vehementer instat diabolus ingressum quem deus volēs accipere, & si paruam vocationem & tardationem apprehenderit, magnam operatur pigritationē: propter hoc admonet quidam, ne tardaueris de die in diem: & hoc etiam remouetur conuenienti exemplo, cùm subditur: ⌊Ait⌋ enim illi ⌊Iesus. Nemo mittens manum suam ad aratrum:⌋ scilicet pœnitentiæ qua cor euertitur, vt virtutibus seminetur: mittens inquam pœnitendo, & Christum sequi proponendo, ⌊& respiciens retrò,⌋ facto vel proposito, ad statum pristinum redeundo, ⌊aptus B est regno dei,⌋ consequendo vel prædicādo. Vnde Paulus regnū dei habiturus, & ipsum alijs prędicaturus ait, quę retrò sunt obliuiscēs: quasi dominus dicat ei, Vocat te Oriens, & tu attēdis ad Occidentē. Hic ergo remouetur inutilis dilatio, quia cùm propositum mutādi vitam parentibus reuelatur, quandoque ab eis reuocatur. Arator quippe retro aspiciens facit sulcum tortuosum & ineptū: sic accipiens melioris vitæ statum, & habens affectum redeundi ad statum pristinū: ineptus est ad regnum dei adipiscēdum. Talis est religiosus qui mundum reliquit, sed ad mundum mente recurrit: nunc hos, nunc illos, seu prius habita vel facta in corde reuoluendo, & amorem seu delectationem ad huiusmodi flectendo. Vnde Maximus episcopus: Omnis enim arans si retroaspicit, aut tortuosum & inutilem facit sulcum: aut aratrum boum suorum vestigia vulnerabit. Ita & qui directo tramite ac spirituali vomere vitia mundana persulcans incedit ad regnum dei, si aspectum suum ad impia & vana conuerterit: & iuges suos C hoc est corpus atque animam vulnerabit, & optimi itineris periculosum nimis incurrit errorem. Vnde Augustinus: Apponit manum aratro, qui affectuosus est ad sequendum: retrò tamē respicit, qui dilationē petit occasione redeūdi ad domum cum amicis cōferendi. Vnde & Bernar. Si autem secuturus dominū discipulus, qui vel domui renunciare velit arguitur: quid fiet illis qui nulla vtilitatis, nulla fidei ædificādę gratia sæpius suorum quos in mundo reliquere domos reuisere nō timent? hoc facit cōtra monachos in domibus parentum & secularium conuiuentes. Vnde etiam Chrysost. Ostendit quòd qui sequi dominum desiderat, qui manū in aratro ponit, id est, qui in spe crucis Christi euāgelica fide fundatus seculo renunciat: respicere retrò nō debeat, id est, rursus ad ea quæ seculi sunt redire, ne per huiusmodi inanē seculi curam & vanam cupiditatem regno dei efficiatur indignus. vnde non immeritò & Apostolus admonet ne ad infirma & egena mundi reuertamur. Vnde & Bernardus: Et hoc omnino timēdum est: ne quis aut corde solo, aut etiam corpore fiat apostata. Legimus enim de filijs Israël: quia

Religio non est differēda.

Philip. 3.

Arator retrospiciēs.

Monachi sint in claustro.

Apostatio cordis.

corde redierunt in Aegyptum. Nam corpore re- D uerti clausum post eorum talos rubrum mare vetabat: hoc est quod ego vereor fratres, ne fortè sint aliqui quibus si pudor negat apostasiam corporis, tepor faciat apostasiam cordis: vt videlicet in habitu religionis cor seculare gerant, & quicquid secularis consolationis inuenire potuerint: læti suscipiant. hęc Bernardus: Qui ergo seculo renunciauit, nullatenus retrò respiciat: quia, vt ait Gregorius: Nil angelis charius, nil deo acceptius: nil homini fructuosius, quàm in suscepta religione persistere: iuraq; obedientiæ obseruare & complere: &, vt ait Isidorus, atrociter in discussione diuini iudicij arguēdi sunt, qui quod professione spoponderunt, opere implere contempserunt: & ideo cauti esse debemus ne mundo vndique retrahēte, & post dorsum vt retrò respiciamus strepente seducamur: & retrò cum vxore Loth, quæ in statuā salis versa est, respiciamus. Vnde nota, quòd statua habet figuram humanam, sed non sentit nec mouetur: sic personæ quæ exierunt mundum, habentes cor adhuc ad negocia mundi, non habent sensum vel motū alicuius boni operis. Item ter- E ra vbi sal seminatur efficitur sterilis: sic tales reddunt societatē, in qua sunt, sterile. Item sal præbet saporem alijs, tamen per consumptionem sui: sic tales cōsumuntur in religione sine propria vtilitate, & dant alijs exemplum conseruationis. secundum Bedam, etiam manum ad aratrum mittit, qui quasi quodā instrumento compunctionis: scilicet ligno & ferro dominici passionis, duritiā cordis sui emollit & euertit ad pœnitentiam: sicq; ad bonos fructus ferendos terram cordis vomere pœnitentiæ aperit, recolens dominicam passionem. Qui si ad relicta vitia desiderio rapitur, à regno dei cum vxore Loth excluditur. Sancti enim posteriorum obliti semper in anteriora se extendunt: iuges suos, id est, corpus & animam quasi boues iugo dei coniunctos, à iugo eius non relaxantes, sed semper colla subdentes: vt fructum plus afferant. Et sciendum quòd quamuis sepelire patrem, & renunciare bonis vel amicis, per se nō impediant hominem à perfectione & regno dei: per accidens tamen & propter aliqua superuenientia F imminet periculum retrocedendi à via dei: quia dum differt implere propositum, potest faciliter immutari ab eo quod proposuit propter intuitū eorum quæ dimisit: vel reuocari à proposito, propter suasum parentum, seu aliorum quos reliquit: vt autē dicit Augustinus, in hoc capitulo, & hoc dicimus: quia quos voluit dominus hos elegit: obtulit se vnus vt eum sequeretur, & reprobatus est: alius non audebat, citatus est: tertius differebat, culpatus est: non sis ergo dolosus & superbus, ne cum primo reproberis, sed magis sis simplex & deuotus: vt cum duobus alijs eligi merearis.

Religio obseruanda.

Gene. 9.

Statua salis.

Sepelire patrem impedit.

De electione domini.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, magister bone, inspector cordium, & cognitor secretorum: exclude & remoue à me omnem dolositatem & simulationem, & fac me verum & fidelem tuum discipulum: & sine fictione sequi te veracem magistrum. Da etiā mihi vt propter carnalem quorumcunque affectum te sequi non differam, & minus bonum maiori non pręferam. Pręsta mihi domine deus meus, ne ad aratrū pœ-

G tur,& ideo vulpi dolosę,& volanti aui meritò cō-
parantur. Per hunc etiam significantur quæren-
tes intrare religionem, vel monasterium diuitias
habentium, non ex deuotione:sed vt ex pauperi-
bus diuites, & ex contemptilibus honorati fiant.
Ideo talibus dicitur:⌊vulpes foueas habent,& vo-
lucres cœli nidos,⌋id est,dęmones dolosi & super-
bi habent in vobis habitaculum:sed nō Christus.
Potest insuper dici,quòd ⌊vulpes foueas habent,⌋
id est,dolosi habent cautelas,ad quas refugiunt:ne
in suis capiantur malitijs, ⌊& volucres cœli ni-
dos,⌋id est,superbi quærunt eleuari in altis,⌊filius
autem hominis non habet vbi caput suum recli-
net,⌋in talibus,id est,ille qui secundum dictamen
rationis viuit,talia nō quęrit. vt ergo dicit Chry-
Scriba dolosus. sostomus: Scriba hic non credendi, sed simulata
mente accessit ad dominum: vnde inspector cor-
dium & secretorum cognitor deus tentantem se
potius,quàm verè ac fideliter sequi volentem non
immeritò refutauit. Nam vt ait Augustinus: Vi-
debat eum dolosa simulatione tenebrosum, & vē-
H tosa elatione iactatum: nō habere locum humili-
tatis,vbi doctorem se inclinantem exciperet:quia
in discipulatu Christi non illius gratiam, sed suā
Futur⁹ discipulus. gloriam requirebat. Dixit autē dominus alteri,⌋
cuius patrem iam mortuum sciebat,⌊sequere me⌋
qui respondit,⌊domine⌋ quod est reuerentię,⌊per-
mitte me,⌋quod est obedientiæ: quia de discipulis
suis scilicet futuris dicitur,& si nondum erat⌊pri-
mùm ire & sepelire patrem meum,⌋quod est opus
misericordiæ. vbi Rabanus,non discipulatum re-
spuit:sed expleta primùm paterni funeris pietate,
liberior hunc sequi desiderat, sicut Helisæus vo-
cante se Helia. Osculer,inquit,oro te patrē meum
& matrem meam, & sic sequar te. ⌊Iesus autē ait
illi,⌋animo corripiendi ⌊sequere me,⌋nō obstante
patris tui funere.q.d. non est de charitatis ordine
minus bonum maiori præponere,⌊& dimitte mor
tuos:⌋scilicet morte culpę,⌊sepelire mortuos:⌋mor
te naturę,⌊suos⌋scilicet sibi astrictos vinculo pro-
pinquitatis vel naturæ: dicens autem suos, mon-
strabat quoniam hic nō eius mortuus, sed aliquis
I infidelium erat,cuius & sepultores per infidelita-
tē impietatis in anima mortuos intelligi volebat.
Infideles sunt mortui. Infideles dicūtur mortui,q̄a fide carent,quæ vita
animæ est,secundū illud: Iustus ex fide viuit, hic
ergo remouetur carnalitas propinquorū: per hoc
enī quòd dixit ei,⌊sequere me:& dimitte mortuos
sepelire mortuos suos,⌋ostēdit quòd carnalis affe-
ctus à sequentibus Christum, est totaliter dimit-
Religionis ingressus nō differēdus. tendus. Et est hoc argumentum contra excusan-
tes se de ingressu religionis, propter curam pa-
rentum. Item contra procrastinantes: si enim no-
luit retardari pro sepultura, multominus pro ex-
peditione diuturna. Vnde Chrysostomus: Alius
intentione ficta dixit, sequar te: hic etiā sanctam
rem petens nō sinitur recedere:quia alij erant qui
sepelirent,& hunc à magis necessarijs recedere nō
oportebat. hæc Chrysostomus: Et vide quomodo
primum dolosum & superbum, qui ficte & simu-
lata mente accesserat,respuit: secundum,simpli-
cem & deuotū,qui verè & simplici mente & puro
corde quærebat, ad sui sequelam traxit:& absque
dilatione se sequi iubens nec patrem sepelire per-
misit, quem fortè à sepultura prohibuisset, si alij
q̄ sepelirent nō fuissent:ac si ei diceret, Venisti ad

vitam,vis redire ad mortē? ego sum vita,ego sum K
pater,& creator tuus:me sequere ⌊& dimitte mor-
tuos sepelire mortuos suos,⌊tu autem vade:& an-
nuncia regnum dei,non fabulas,non curiositates,
vel aliquid huiusmodi. Non nego sepulturam esse
de operibus misericordię,nec dico opera eius pro-
ximo non esse impendēda:sed pro maioribus esse
postponenda. Annūcia regnum dei, suscita mor-
tuos in anima. Instruimur ergo hic vt pro maiori Minus bonū pro maiori omittendum.
bono minus bonū deseramus:nam si meritorium
sit parentē sepelire, dignius est tamen verba vitæ
docere:pium quippe erat quod volebat facere, sed
docuit magister quid deberet præponere: maius
enim est animas mortuorum prædicando ad vitā
resuscitare, quàm corpus mortui in terra abscon-
dere: maius est prædicando vnum saltem viuifi-
care, quàm omnes mortuos sepelire. Vnde Am-
brosius: Cùm religiosum humani corporis sepe-
liendi acceperimus officiū, quomodo hic paterni
quoque funeris sepultura prohibetur? nisi vt intel
ligas humana posthabenda diuinis, bonum stu-
dium,sed maius impedimentum: nam qui parti-
tur studium,diriuat affectum:qui diuidit curam, L
differt profectum: ergo prius sunt habenda quæ
maxima. Quomodo ergo mortui sepelire mortu- Mortuos sepelire mortuos suos.
os possunt, nisi geminam hic intelligas mortem:
vnam naturę,alteram culpæ. Est etiam mors ter-
tia,in qua peccato morimur,deo viuimus:non er-
go paterni funeris sepultura prohibetur: sed ne-
cessitudini generis diuinæ religionis pietas ante-
fertur. Illud consortibus relinquitur,hoc manda-
tur electis. Vnde & Chrysosto. Inconueniens e-
nim erat: vt qui semel filio dei credens viuum,&
cœlestem deum patrē habere iam cœperat, de pa
tre mortuo cogitaret: & ideo dominus ostendit
præferendam esse fidem & cognitionem Christi,
huiusmodi pietatis officijs, propter quem viuen-
tes parentes iubemur relinquere. Iesus ergo pro-
hibuit eum non iubens contemnere honorem,qui
est ad eos qui progenuerunt: sed monstrans quo-
niā nihil cœlestib⁹ negocijs magis nobis necessa-
rium esse oportet: & quoniam cum fastidio vni-
uersorum his iungi oportet: & neque parum tar- M
dare, & si valde ineuitabilia & incitantia fuerint
quæ attrahunt. Etenim multomelius est regnum
diuulgare,& alios euellere à morte,quàm mortuū
qui in nullo inde vtilitatem habet sepelire:& ma-
ximè cùm fuerint qui hæc vniuersa complent.
Nihil igitur aliud hic discimus, quàm quoniam
neque contingens tempus perdere oportet,& si.x.
milia quę prouocāt fuerint: omnibus, & maximè
necessarijs,ipsis spiritualia pręponere. hæc Chry-
sostomus. Moraliter mortui sepeliunt mortuos,
quando peccatores in peccatis suis mutuò fouen-
do celant,& operiunt semetipsos. vnde secundum
Gregorium: Per mortuos intelligi possunt adu-
latores,q̄ peccatores fouent in peccatis:eosq́; am-
plius sepeliunt premendo terram,& terrenā adu-
lationem super caput ipsorum: vt exerceantur in
vitijs,institis ligātes pedes eorū,ne in vijs dei am-
bulent. ⌊Et ait alter,⌋ad Iesum ⌊sequar te domi-
ne: sed primùm permitte me renunciare his qui
domi sunt,⌋volebat renunciare eis ne fortè quo-
modo fieri solet quęrerent eum,licentiando se ab
eis,& dicturus valete. ac dispositurus familiæ. Sic
Helizæus requisitus Heliā sequi dixit: Oro te vt 3. Reg. 19.
osculer

A osculer primùm patrem meum, & matrē meam,
Religio non est differēda. & sic sequar te: sic hodie multi faciunt qui inutiliter ingressum religionis, vel executionem melioris vitæ differunt & dicunt, disponam prius de amicis, vel de rebus meis: & postea religionem intrabo, seu vitam emendabo. quod Hiero. dissuasit cuidā, eumq; ab hac periculosa dilatiōe reuocauit dicens: Nauiculæ hærentis in salo funem potius præscinde, quàm solue. Vnde & Chrysost. Ne dicam dissoluā negocia mea primùm, principium desidiæ hæc tardatio est. Quoniam vehementer instat diabolus ingressum quem deus volēs accipere, & si paruam vocationem & tardationem apprehenderit, magnam operatur pigritationē: propter hoc admonet quidam, ne tardaueris de die in diem: & hoc etiam remouetur conuenienti exemplo, cùm subditur: [Ait] enim illi [Iesus. Nemo mittens manum suam ad aratrum:] scilicet pœnitentiæ qua cor euertitur, vt virtutibus seminetur: mittens inquam pœnitendo, & Christum sequi proponendo, [& respiciens retrò,] facto vel proposito, ad statum pristinum redeundo, [aptus
B est regno dei,] consequendo vel prædicādo. Vnde Paulus regnū dei habiturus, & ipsum alijs prędi-
Philip. 3. caturus ait, quę retrò sunt obliuiscēs: quasi dominus dicat ei, Vocat te Oriens, & tu attēdis ad Occidentē. Hic ergo remouetur inutilis dilatio, quia cùm propositum mutādi vitam parentibus reue-
Arator retrospiciēs. latur, quandoque ab eis reuocatur. Arator quippe retro aspiciens facit sulcum tortuosum & ineptū: sic accipiens melioris vitæ statum, & habens affectum redeundi ad statum pristinū: ineptus est ad regnum dei adipiscēdum. Talis est religiosus qui mundum reliquit, sed ad mundum mente recurrit: nunc hos, nunc illos, seu prius habita vel facta in corde reuoluendo, & amorem seu delectationem ad huiusmodi flectendo. Vnde Maximus episcopus: Omnis enim arans si retroaspicit, aut tortuosum & inutilem facit sulcum: aut aratrum boum suorum vestigia vulnerabit. Ita & qui directo tramite ac spirituali vomere vitia mundana persulcans incedit ad regnum dei, si aspectum suum ad impia & vana conuerterit: & iuges suos
C hoc est corpus atque animam vulnerabit, & optimi itineris periculosum nimis incurrit errorem. Vnde Augustinus: Apponit manum aratro, qui affectuosus est ad sequendum: retrò tamē respicit, qui dilationē petit occasione redeūdi ad domum cum amicis cōferendi. Vnde & Bernar. Si autem secuturus dominū discipulus, qui vel domui renunciare velit arguitur: quid fiet illis qui nulla vtilitatis, nulla fidei ædificādę gratia sæpius suorum quos in mundo reliquere domos reuisere nō
Monachi sint in claustro. timent? hoc facit cōtra monachos in domibus parentum & secularium conuiuentes. Vnde etiam Chrysost. Ostendit quòd qui sequi dominum desiderat, qui manū in aratro ponit, id est, qui in spe crucis Christi euāgelica fide fundatus seculo renunciat: respicere retrò nō debeat, id est, rursus ad ea quæ seculi sunt redire, ne per huiusmodi inanē seculi curam & vanam cupiditatem regno dei efficiatur indignus. vnde non immeritò & Apostolus admonet ne ad infirma & egena mundi reuertamur. Vnde & Bernardus: Et hoc omnino timē-
Apostatio cordis. dum est: ne quis aut corde solo, aut etiam corpore fiat apostata. Legimus enim de filijs Israël: quia corde redierunt in Aegyptum. Nam corpore re- D
uerti clausum post eorum talos rubrum mare vetabat: hoc est quod ego vereor fratres, ne fortè sint aliqui quibus si pudor negat apostasiam corporis, tepor faciat apostasiam cordis: vt videlicet in habitu religionis cor seculare gerant, & quicquid secularis consolationis inuenire potuerint: læti suscipiant. hęc Bernardus; Qui ergo seculo renun- Religio obseruanda.
ciauit, nullatenus retrò respiciat: quia, vt ait Gregorius: Nil angelis charius, nil deo acceptius: nil homini fructuosius, quàm in suscepta religione persistere: iuraq; obedientiæ obseruare & complere: &, vt ait Isidorus, atrociter in discussione diuini iudicij arguēdi sunt, qui quod professione spoponderunt, opere implere contempserunt: & ideo cauti esse debemus ne mundo vndique retrahēte, & post dorsum vt retrò respiciamus strepente seducamur: & retrò cum vxore Loth, quæ in statuā Gene. 9.
salis versa est, respiciamus. Vnde nota, quòd sta- Statua
tua habet figuram humanam, sed non sentit nec salis.
mouetur: sic personæ quæ exierunt mundum, habentes cor adhuc ad negocia mundi, non habent sensum vel motū alicuius boni operis. Item ter- E
ra vbi sal seminatur efficitur sterilis: sic tales reddunt societatē, in qua sunt, sterilē. Item sal præbet saporem alijs, tamen per consumptionem sui: sic tales cōsumuntur in religione sine propria vtilitate, & dant alijs exemplum conseruationis. secundum Bedam, etiam manum ad aratrum mittit, qui quasi quodā instrumento compunctionis: scilicet ligno & ferro dominici passionis, duritiā cordis sui emollit & euertit ad pœnitentiam: sicq; ad bonos fructus ferendos terram cordis vomere pœnitentiæ aperit, recolens dominicam passionem. Qui si ad relicta vitia desiderio rapitur, à regno dei cum vxore Loth excluditur. Sancti enim posteriorum obliti semper in anteriora se extendunt: iuges suos, id est, corpus & animam quasi boues iugo dei coniunctos, à iugo eius non relaxantes, sed semper colla subdentes: vt fructum plus afferant. Et sciendum quòd quanuis sepelire pa- Sepelire
trem, & renunciare bonis vel amicis, per se nō im- patrem
pediant hominem à perfectione & regno dei: per impedit.
accidens tamen & propter aliqua superuenientia F
imminet periculum retrocedendi à via dei: quia dum differt implere propositum, potest faciliter immutari ab eo quod proposuit propter intuitū eorum quæ dimisit: vel reuocari à proposito, propter suasum parentum, seu aliorum quos reliquit: vt autē dicit Augustinus, in hoc capitulo, & hoc dicimus: quia quos voluit dominus hos elegit: ob- De electione domini.
tulit se vnus vt eum sequeretur, & reprobatus est: alius non audebat, citatus est: tertius differebat, culpatus est: non sis ergo dolosus & superbus, ne cum primo reproberis, sed magis sis simplex & deuotus: vt cum duobus alijs eligi merearis.

Oratio.

Domine Iesu Christe, magister bone, inspector cordium, & cognitor secretorum: exclude & remoue à me omnem dolositatem & simulationem, & fac me verum & fidelem tuum discipulum: & sine fictione sequi te veracem magistrum. Da etiā mihi vt propter carnalem quorumcunque affectum te sequi non differam, & minus bonum maiori non pręferam. Pręsta mihi domine deus meus, ne ad aratrū pœ-

G nitentiæ manum mittens,& te sequi per melioris vitæ statum proponens,respiciam retrò,facto vel proposito,ad statum pristinum redeundo: vt non efficiar ineptus regno dei consequendo: Amen.

De eo quod dominus excitatus,imperauit ventis & mari. Caput.XLVI.

Matt.8. Marc.4.

Ost hęc domin⁹ Iesus,dimittens turbas, ascendit serò in nauiculam,ad transeundum lacum Genezareth:vt in locū remotum,propter causas suprà in principio præcedētis capituli dictas, cum discipulis iret. vt enim dicit Remigius: Tria legitur dominus habuisse refugia: scilicet nauis,montis,& deserti: & quotiens a turbis comprimebatur, ad aliquod istorum refugiebat. Vbi Origenes:Cùm multa magna & mirāda dominus ostendisset in terra,transijt ad mare, vt ibi excellentia opera demonstraret: quatenus terræ marisq; dominū se ostenderet,& secuti sunt eum discipuli eius: transfretantes scilicet cum eo,non tantum gressus sequentes: sed magis sanctitatem concomitantes. Secuti quidem sunt eum: quia H trahebantur suauitate sermonis eius, & admiratione operis, & benigna conuersatione ipsius, ita vt esset eis difficile ipsum relinquere. Et ecce motus magnus, vt maius appareret miraculum, factus est in mari, nō naturaliter & ex se,sed Christi imperio & virtute, ita vt nauicula operiretur scilicet ferè fluctibus, innundātibus. Et bene dicit operiretur,non submergeretur: quia nauicula Petri cōcuti potest, sed submergi non potest:cuius figura in arca Noë fuit, ipse verò dormiebat in puppi, id est,in posteriori parte nauis,iuxta tabernaculum, super ceruical ligneum:ostēdens secundum Chrysostomū, suam humilitatem. Nec mirum si dormiebat: ipse enim multum de nocte in orationibus vigilabat:multumq; de die in prędicationibus laborabat. Dormiebat quidem corpore:sed vigilabat deitate. Vnd ipse in canticis dicit:Ego dormio,& cor meum vigilat. Vbi Chrysostomus: Ascendit paruam nauiculam,vt nauigaret ille qui totum mundum diuina virtute gubernat. Dormit in somnum,qui populum suum vigilia æterna custodit. Voluit autem dominus dormire multiplici de causa. Prima,vt veritatem humanæ naturæ in se demonstraret:in miraculis enim Christi semp aliquid ponitur ad ostendēdā veritatē humanitatis:& aliquid ad ostendendū veritatem diuinitatis. Secunda,vt discipulorum fidem probaret: non quòd ipse corda eorum ignoraret, sed vt ipsi seipsos agnoscerent. Tertia,vt discipuli magis timerent:& sic eos ad orationē prouocaret. Si enim, vt ait Chrysostomus,eo vigilāte tempestas facta esset:vel non timuissent,vel nō rogassent. Quarta,vt veritatē diuinæ naturæ,& suam potentiam demonstraret:quę magis claruit in eo,quòd mox excitatus imperauit ventis qui ei parebant:timētes ergo discipuli,& in periculo positi,accesserūt recurrentes ad ipsum,& suscitauerunt eum dicentes: Domine salua nos, tu enim potes, & nos indigemus: quia perimus, & in periculo constituti sumus. Vbi Origenes: O veraces discipuli,saluatorem vobiscum habetis,& periculum timetis: vita vobiscū est,& de morte solliciti estis. Et ideo quòd dixerunt salua nos, fuit fiduciæ:quia perimus,fuit pusillanimitatis: quòd

Refugia domini tria.

Nauicula Petri mergi non potest.

Canti.5.

I

Dormitio domini & eius causę.

suscitauerūt,infidelitatis:propter quod increpādo dixit eis: Quid timidi estis modicæ fidei? q.d. si haberetis fidem,nō timeretis:sed faceretis quod velletis, & ventos & mare placaretis. Vbi Cyrillus: In quo ostendit quòd timorem non facit tentationum inductio:sed imbecillitas mentis. Sicut enim aurum probatur in igne:sic in tentationibus fides. Redarguit ergo in eis duo: scilicet mentis pusillanimitatem, quia nō debebant timere eo præsente quē viderunt tot miracula facere, & cui qui adhæret perire non potest: ac fidei modicitatem,quia non credebāt eum tantum posse in dormiendo,quantū in vigilando:vel tantum in mari, quantum in terra. Argumentum hinc habemus: qa modicæ fidei est,qui in aduersitate famis,pressurę,& huiusmodi,constitutus murmurat,timet, & impatienter fert. Vnde fides maximè necessaria est in periculis:hæc est enim victoria quę vincit mundum, id est, mundi pericula fides nostra. Vt autem dicit Ambro. Iconia seruatur in Apostolis,vt aduersitas sine tentatione neminem posse ex hoc vitæ curriculo demigrare: quia exercitium fidei tētatio est. Subiecti ergo sumus nequitię spiritualis procellis:sed quasi peruigiles nautę gubernatorē excitemus. Tunc surgēs Iesus imperauit ventis & mari, sæuientibus, sicut dominus creaturę dixit: tace & obmutesce, & cessauit tēpestas,& facta est trāquillitas magna, ita quòd nec semita nec vestigiū alicuius turbationis remanetet:sic itaque vtriusq; suæ naturæ, scilicet diuinæ & humanæ veritatem domin⁹ Iesus Christus dignatus est hic commēdare: quasi enim homo nauem ascendit,sed quasi deus mare cōturbat: quasi homo in naui dormit,sed quasi deus vētis & mari imperat:& eorum furorē verbo coërcet. Nam sentiunt dominum mandantem, quorum tamen insensibilis natura videtur:vnde dicuntur deo obedire inanimata, quia solo verbo de his facit quod vult:secundum quem modum loquendi solet dici materia obediens,vel inobediēs medicinæ. Porrò homines, secundū Hiero. non discipuli,sed nautæ & cęteri qui erant in naui, mirati sunt: ex effectu virtutem deitatis eius cognoscentes, ac etiā cōfitentes & admirādo dicentes: Qualis est hic, & quantus,id est,quàm magnus, quàm potens,& quantæ dignitatis & potestatis,q.d.non est homo purus,sed verus deus. vbi Chrysostom⁹: Somnus hominem,tranquillitas deum ostendebat:ideo dicunt,qualis est hic: quia sicut homo dormit,sicut deus miracula facit. Tria ergo admirantur,& hominem dormientem,& deum imperātem,& creaturam obedientē. vnde addunt: quia venti & mare, quæ insensibilia sunt: obediunt ei, ad nutum obsequendo,sicut creatura creatori suo. In quo redarguuntur creaturę rationales,quæ nō obediunt creatori, cùm creaturæ insensibiles obediant ei. Qui ergo prius miracula in terra fecit, etiam in mari facere voluit: vt dominus terræ & maris appareat,& in signum quòd tota ei seruit orbis machina: & cuncta ad nutum suum sunt creata. Per hoc autem quòd à discipulis excitatus & rogatus eos liberauit, ostenditur quòd semper vult rogari à nobis: sæpe enim exponit nos pressuris, qa vult vt eum oremus & sic liberemur ab illis. Vnde patet quòd multo melior est oratio quàm lectio: secundum Chrysostomum, Christus fecit in mari

magnam

K

Timere quid facit.

Modicę fidei quis dicendus.

1.Ioan.5.

L

M

Somnū & trāquillitatis significatio.

Orari vult deus.

Oratio melior lectione est.

A magnam turbationem: vt magna turbatio magnum discipulis incuteret timorē, & magnus timor induceret eos ad clamosam orationem,& clamosa oratio induceret Christum ad magnam miraculi operationem, & magnum miraculū induceret homines ad fidem & admirationem. Vnde Augustinus: Ideo premuntur iusti vt pressi clament,clamātes exaudiantur, exauditi glorificent deum. Iste autem clamor non tantum debet fieri voce & corde, sed etiā opere: vt insistant ieiuniis & eleemosynis,& macerationi corporis. Mysticè istud potest exponi diuersimodè. Primò allegoricè prout pertinet ad totū corpus Ecclesiæ, vt nauicula intelligatur Ecclesia fidelium,quę ad modum nauis in principio fuit arcta,quia paucos habuit credentes: in fine etiam, scilicet tempore antichristi, erit angusta,quia tunc pauci erunt fideles: in medio autem est lata: quia modo fides est multum dilatata. In hac naui continentur fideles qui cum Christo per mare seculi ad regnum cœlorum perueniunt. Hanc itaque nauem ascendit Christus per regimē & gubernationem: quia ipse

Ecclesia est nauicula.

B est rector Ecclesiæ & gubernator, in qua discipuli continentur. Hanc autem ascendit in baptismo: quia baptismus est ianua sacramentorum. In Ecclesia ergo tanquā in naue sumus,& dominus nobiscum propter sua sacramēta. Sed contra Ecclesiam flant venti varij & validi malorū: & eleuantur fluctus contra eam, vt sic nauicula quasi operiatur fluctibus, submergi tamen nō potest: & inter hæc omnia Christus dormire videtur, & non attendere: quia secundum Orige. Patientiam bonorum,& pœnitētiam impiorum expectat: Christi enim dormitio, est diuina in tribulationibus permissio: qui excitatur, quando bonorum præcibus pulsatur: accedamus ergo ad eum dicentes: Exurge quare obdormis domine exurge,& ne repellas in finem. Ipse autem exurget,& imperabit ventis, id est, dæmonibus qui concitant fluctus, id est, malos huius mundi ad immittēdum persecutiones sanctis, facietq; tranquillitatem magnam: pacem Ecclesiæ,& serenitatem mundo per cessationem tribulationis conferendo, vel patientiam

Psal. 43.

C tribulatis dando. De ista naui sic dicit Chrysost. Non dubium est nauē istam Ecclesiam figurasse, quæ nauigantibus Apostolis, gubernāte domino, flante spiritu sancto, prædicationis verbo vbique discurrit: portans secum magnum inæstimabile præcium, quo totum mundum sanguine Christi mercata est. Mare verò seculū intelligitur quod à diuersis peccatis & varijs tētationib⁹ velut quibusdam fluctibus æstuat: venti autem, nequitiæ spirituales & immundi spiritus intelliguntur, qui ad naufragium Ecclesiæ per diuersas seculi tētationes velut per fluctus maris desæuiunt. Dormire verò dominus in hac naui intelligitur, cùm ad probationem fidei Ecclesiam suā pressuris & persecutionibus mundi istius tentari permittit. Excitatio verò discipulorū excitantium dominū & auxilium implorantium, vt liberentur, praeces sanctorum omniū ostenduntur. Et quanuis infestatione inimici Ecclesia vel seculi tempestate laboret, quanuis tentationū fluctibus pulsetur, naufragium tamen facere non potest: quia dei filium habet gubernatorē. Inter ipsos enim turbines mūdi, inter ipsas seculi persecutiones, plus gloriæ ac

Mare pro seculo.

Ecclesia non facit naufragiū.

virtutis acquirit: dum in fide firma & indissolubili permanet. Nauigat enim instructa fidei gubernaculo fœlici cursu per huius seculi mare, habens deum gubernatorē, angelos remiges, portans choros omnium sanctorum: erecta in medio ipsa salutari arbore crucis, in qua euāgelicæ fidei vela suspendens, flante spiritu sancto ad portum paradisi,& securitatem quietis æternæ deducitur. hęc

D

Chrysost. Alio modo hoc idem potest exponi allegoricè, prout pertinet ad caput ecclesię, quod est Christus, vt nauicula quam Christus ascendit intelligatur arbor crucis, cum qua mare huius mūdi pertransitur sine periculis: cuiusq; beneficio & auxilio fideles adiuti transfretatis & emersis mūdi fluctibus, perueniunt ad littus & portū patriæ cœlestis. Hanc nauiculam Christus in die parasceues cum discipulis suis ascendit, per quā mare præsentis seculi transiuit, non quidem quod ipsi tunc passi fuerint: sed quia tunc eis exemplum patiendi reliquit. Vnde ascendente eo in hanc nauiculam, fuit eum consecuti: quia omnes ad tormēta,& vsq; ad mortem fuerunt eum imitati. Cùm ergo Christus in cruce positus fuisset, magn⁹ mo-

Nauicula est arbor crucis.

E

tus in mari factus est: quia mentes discipulorum, motæ sunt, quia à stabilitate fidei corruerunt, terremotus magn⁹ factus est, petræ scissę sunt: & cętera signa quæ tunc facta sunt, ita quod nauicula operta est fluctibus: quia tota vis persecutionis circa crucem Christi fuit,& mentes omnium cōtra ipsam fluctuabāt, & facta est crux Christi Iudęis scandalum, gentibus autem stulticia. Sed inter has commotiones ipse dormiebat in cruce moriendo: quia suum dormire hoc loco mori est. Excitant autem discipuli dominū, dum turbati mēte maximis desideriorum clamorib⁹ resurrectionem efflagitant dicētes: Salua nos, resurgendo à mortuis: quia perimus, perturbatione tuæ mortis. Ipse verò resurgens,& per resurrectionem excitatus: primò increpat discipulorū modicam fidem: quia exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis. Imperauit autem ventis: quia diaboli superbiā strauit: imperauit & mari: quia vesaniam Iudæorum cōpescuit, & facta est tranquillitas magna, & consolatio: quia visa resurrectione sedatę sunt mētes discipulorum & gauisæ, nos verò homines videntes hæc omnia,& cognoscentes dicimus, qualis est hic, & quantus: discipuli ergo, id est, homines fideles debent eum sequi iuxta illud: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat cruce suam & sequatur me.

1. Cor. 1.

Mar. vlti.

F

Lucæ. 9.

Et quia per pœnitētiam maximè crux tollitur: ideo etiā tropologicè seu moraliter per nauiculā pœnitentia designatur: quia per ipsam homo ad portum salutis deducitur,& quicunq; extra istam nauiculam inuentus fuerit, ad portum salutis nō perueniet: sed ipsum vnda infernalis inuoluet: quod significata est per arcam Noë: quia illi qui in eam ascenderunt fuerunt saluati, qui verò non ascenderunt, fuerunt submersi. Tunc autem Iesus nauiculam hanc ascendit, quando quis salutis suæ auidus pœnitentiam assumit: & sæpe contingit quòd quādo quis pœnitentiā inchoat grauis tentatio eum pulsat, nec deus ipsum liberat: sed auxilium subtrahit: ideo recurrere debet ad eum per feruentem orationem,& tam perseuerāter instare donec impetret dei miserationē. Tanta autē

Pœnitētia per nauiculam.

 gratia

G gratia sępe cum consequitur, quòd ipse etiã in admirationem excitatur, vnde secundum Bedam: Cùm signo dominicæ crucis imbuti seculum relinquere disponimus, nauem cum Iesu conscendimus: mare transire conamur. Qui enim abnegās impietatem & secularia desideria crucifigit membra sua cum vitijs & concupiscentijs, & cui crucifixus est mundus & ipse mundo: quasi cum domino nauē ascendens, mare huius seculi transire desiderat: sed nobis nauigātibus quasi inter æquoris fremitus obdormit dominus, quando crebrescēte vel immundorum spirituum, vel hominum prauorum, vel nostrarum cogitationum impetu fidei splendor obtenebrescit, spei celsitudo cotabescit, amoris flamma refrigescit: sed tunc ad dominum recurramus, quatenus tempestatem cōpescat, trãquillitatem refundat, & portũ salutis indulgeat. Potest etiam aliter tropologicè seu moraliter exponi, vt per nauiculam intelligatur qualibet fidelis anima: hæc nauicula mari exponitur, quia corpori sociatur, verè enim corpus nostrum mare est: quia omnia opera eius amaritudinem habene

H annexam. In hanc nauiculam Christus ascendit, cùm eam per gratiam inhabitat. Sequuntur autē eum discipuli, id est, virtutes tres theologicæ, & quatuor cardinales, & septem dona spiritussancti. Ecce quàm pulchra Christi comitiua quæ eum semper comitabatur: & quotidie cùm in animam fidelem ascenderit comitatur. Sed & hāc nauiculam cōmouēnt venti tentationum, id est, exteriores dæmonum impulsiones: & vndæ seu procellæ passionum, id est, interiores vexationes carnales, quæ frequēter insurgunt piè in Christo viuentibus: & nonnunquam est tantus teotationũ impetus, quòd quasi anima operiatur fluctibus, ex quibus timendũ est virtutes & dona periclitari in ea: sed Christus in ea dormit cùm talia permittit, eo quòd somno nostro cōsopiatur in nobis, ita quòd videtur nos dereliquisse: sed nō est ita, immo ipse promisit dicēs: cum ipso sum in tribulatione, &c. Et ideo redeūte anima ad se, virtutes & dona excitant dominũ, exclamantes voce grandi & dicētes: Domine salua nos, perim9: tunc Christus omnem turbulētiã sedat: exteriores ventos dæmo-

I num compescit, fluctus carnis contra animam se erigentis mitigat: & sic fit magna tranquillitas exterius, cùm tribulatio & tentatio cessat: vel interius cùm patientiam bonã præstat: & hæc tranquillitas virtutis melior est q̃ tranquillitas corporalis: sicut dictum fuit Paulo: Sufficit tibi gratia mea, propter qđ subiunxit: Libēter igitur gloriabor in infirmitatib9 meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Tam magna autem fit tranquillitas, ita vt ipse totus homo miretur & dicat. [Qualis est hic,] misericordissimus, potentissimus, & sapientissimus domin9: [quia mare & venti,] tentationum & passionũ, [obediunt ei,] ad nutũ. Quid igitur tam benignissimum, q̃ quòd deus in hanc nauiculam de cœlo veniens pro delitijs habet esse cũ filijs hominũ? Quid iterũ tam admirãtissimæ vtilitatis esse poterit, quàm quòd deus coniunctus animæ ipsam promouet ad salutē: qui descendens in animam dormire tunc dicitur, cùm subtracta gratia spirituali motus tentationis insurgũt. Vigilare verò & excitari tunc dicitur, cùm spiritualis gratia iam præsens sentitur: ad cuius præsentiam omnia tentationum genera conquiescunt. K Circa istud August. quasi de vno exemplum inducens sic ait: Intrant venti in cor tuum, vtiq; vbi nauigas: vbi hãc vitam tanquam procellosum & periculosum pelagus transis, intrant venti: mouent fluctus, turbãt nauem. Qui sunt venti? Audisti conuitium, irasceris: conuitium ventus est, iracundia fluctus est, periclitaris: disponis respondere, disponis maledictum maledicto reddere: iam nauis propinquat naufragio, excita Christũ dormientem: ideo eni fluctus, & mala p malis reddere prępáras, quia Christus dormit in naui. In corde enim tuo somnus Christi, obliuio fidei: nam si excites Christum, id est, recolas fidem: quid tibi dicit tanquam vigilãs Christus in corde tuo, ego audiui dæmoniũ habes, & pro eis oraui: audit dominus & patitur, audit seruus & indignatur: sed vindictã vis: quid enim? ego iam sum vindicatus cùm tibi hęc loquitur fides tua, quasi imperat vētis & fluctibus, & fit tranquillitas. hæc Augusti. Et similiter de alijs quæ nos tentant vel tribulãt, intelligas suo modo, vt ex omni parte excludatur

L mala conditio: quia sicut modicum foramen existens in naui ponit eam in periculo nisi obstruatur: sic anima est in periculo damnationis propter vnam malam cōditionem, nisi excludatur: & ideo dicitur in Prouerbijs: Omni custodia serua cor tuum, & in Ecclesiastico: Sæpi aures tuas spinis, & ori facito hostia: & seras auribus. Igitur quãdo tribulamur & tentamur debemus esse constantes in fide, & nihil hæsitare: quia licēt circa nos, & facta nostra dominus videatur dormire, ipse tamen diligētissimus est super custodia nostra quotidie: qui & si iam sui corporis somno non dormiat, caueamus tamē ne nostri corporis somno nobis dormiat & quiescat. Dormit enim quãdo ab orationibus, & bonis operibus cessamus, & suscitandus tunc est in nobis crebris & deuotis præcib9: & ipse facit tunc tranquillitatem, quia facit in tentatione prouentum: sed fatui ipsum magis obdormire faciūt: in hoc scilicet quòd magis ad humanum consilium, quàm ad diuinum confugiunt. Vnde August. Nihil tam maximē suggeritur humano cordi ab inuisibiliter expugnãtibus inimicis, nisi quòd deus non est adiutor: vt requirentes

M alia adiutoria inueniamur inualidi, & ab inimicis ipsis capiamur. hæc August. Volens ergo ad seruitutem dei accedere: secundũ consilium sapientis, præparet se ad tentationes imminentes: cùm enim quis à vitijs & peccatis se subtrahere voluerit vt soli deo vacare, id est, intendere possit: commotio magna fit in mari seu mundo, id est, persecutio multiplex: cui9 causa est triplex, scilicet impulsus vētorũ, hoc est tētatio à diabolo. Turbatio maris, hoc est tentatio à mũdo. Cōmotio tēpestatis, hoc est tentatio à carne: quas tētationes cōtra se sentit insurgere. Procella enim tentationis ex inuidia diaboli conatus viri iusti à bono proposito commouere optat: aliquando prauorum persecutionibus exterius, aliquando impulsu malarum cogitationũ interius, nonunquam etiam ex propria fragilitate carnis stimulus: quia quantomagis quis deo appropinquare voluerit, & in deum profecerit: tanto amplius inuenit quod durius portet. In exemplo videlicet Israelitarum qui tunc durius à Pharaone sunt afflicti, quãdo per Moysen

Marginalia (left): Titum. 2. / ad Titũ. 2. / & Galat. / 5. & 6. / anima fidelis per nauiculam intelligit. / Psal. 90. / 2. Cor. 12. / Idem. / Prouer. 8.

Marginalia (right): Prouer. 4. / Eccli. 28. / Dormit corpus nostrum. / 1. Cor. 10. / Suggestio pessima. / Eccli. 2. / Persecutionis causæ tres.

A Moysen & Aaron ad terrã promissionis sunt vocati: quod dominus etiam suo exemplo ostendit, Matt. 4. quando post baptismum & ieiunium tentationes diaboli pertulit: sępe enim post conuersionem nos diabolus acrius tentat, quos à sua seruitute recedere considerat: Psal. 120. sed ille qui non dormitat neque dormiet custodiens Israël, quasi dormit in naui, cùm mentem viri iusti inter procellas tentationũ durius permittit fatigari. Cunq; sentit tentationes sua virtute superare non posse, accedit ad omnipotentiam dei recurrens, & suscitat dominum cum mentis deuotione illi appropinquans: & suá fragilitatẽ humiliter recognoscit, ac diuinam potentiam, & dei misericordiam deuotissimè totis viribus mentis implorare non cessat: quousque in sui adiutorium diuinum excitet auxilium: tunc enim surgens imperat ventis & mari: quia tentamenta diaboli insurgentia cõtra mentem viri iusti cõquiescere facit, & eum sibi liberè seruire permittit. Fit autem tunc magna tranquillitas: quia expulsis malarum tentationum radicibus, virtutes animæ, & ea quæ prius non sine formidine obseruabat: B postmodum velut naturaliter per bonã consuetudinẽ custodire incipit gaudẽs cum propheta, Psal. 118. & cantans: Declinate à me maligni: & scrutabor mandata dei mei sicq; transnauigato mari, & huius seculi fluctibus calcatis, ad portum feliciter peruenit paradisi.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, impera suggestionum & tentationum flatibus & motibus: vem & gradere sup cordis fluctus: vt serena, & tranquilla fiant omnia mea. Requiescat in te deus meus cor meum: cor mare magnum tumens fluctibus dormiat ab omnibus quę sub cœlo sunt, vigilans in te, quatenus amplectar te vnũ bonũ meum: & contẽpler te lumen oculorum meorum, Canti. 5. & lætabũdus cantem & dicam: ego dormio & cor meum vigilat, Psal. 4. & illud: In pace in idipsum dormiam & requiescam: Amen.

De duobus dæmoniacis, à legione obsessis.

Caput. XLVII.

CVm autẽ Iesus & discipuli eius trãsfretassent, Matt. 8. & mare Galilęę transiuissent: C venerunt in regionem Gerasenorum contra Galilæam. Gerasa ciuitas est Arabiæ. Gerasa quippe est insignis ciuitas Arabiæ trans Iordane, iuxta montem Galaad: in quo Laban comprehendit Iacob, in tribu Manasse, non longè à stagno Tyberiadis, ex opposito Galilęæ stagno interiacẽte, à qua ciuitate denominatur regio Gerasenorum: & cùm de naui essent ad terrã egressi, occurrerunt ei duo homines dæmoniaci, sæui nimis: quia in se & in alios sæuiebant: nõ quia dæmoniaci aliquid possint, nisi quantũ deus eis permittit, ita vt nemo posset per viam illam transire, hoc enim intendũt sæuientes in nos dæmones: scilicet obstruere nobis viam vitæ, exeuntes de monumentis, in quibus habitabant, & domicilium habebãt. Cur in monumentis habitent dæmones. Ideo in monumentis gentilium, vbi corpora eorũ sepulta erant, dæmones habitabant, tanquam habituri super corpora eorum potestatem post iudicium, super quorũ animas potestatem iam habebant. In monumentis etiam aliquando dæmoniaci habitant: vt per hoc dęmones terrorẽ hominibus de animabus defunctorum ingerant, & etiam quia in mortuis operibus, id est, in peccatis delectantur & gaudent: qui D etiam vinciebantur catenis, & compedibus, & ruptis vinculis agebantur in deserto à dæmonibus. His similes sunt mali religiosi, quos vincula obedientię, & constitutionũ non possunt tenere, quin exeant de monumẽtis, id est, de claustris, in quib⁹ mundo mortui debent esse, & hoc ad negocia secularia, vel inutilia, seu etiã mala, exercenda. Et virtutem dei sentientes, atque ex magno timore, non ex humilitate ante Iesum procidentes eum adorauerunt, & clamãtes, scilicet coacti voce magna: vt enim dicit Hylarius: Non est voluntatis cõfessio, sed necessitatis extorsio: quia timent eius præsentiam, dixerunt: Quid nobis & tibi Iesu Confessio coacta. fili dei? q.d. nihil est commune tibi & nobis: tu deus, nos diaboli: tu humilis, nos superbi: tu venisti saluare, nos perdere. 2. Cor. 6. vnde Apostolus, quę conuentio Christi ad Belial? id est, ad diabolum, certè nulla: quia Christus omnia facit bene, diabolus omnia malè. supra dubitans dixit: si filius dei es, Matt. 4. hic eruditus tormentis asserit, Iesu fili dei: pœna enim oculos aperit, quos culpa claudit: nõ cognouerunt ex certa scientia Iesum esse filium dei, sed E ex coniecturis quibusdã opinabantur, non tamen de hoc certi. vnde Augusti. quod dæmones cla- Confessio dęmonũ ex suspitiõe. mant, quid nobis & tibi Iesu fili dei? magis ex suspitione q̃ ex cognitione dixisse credendi sunt: si enim cognouissent, nunquam dominũ gloriæ cru- 1. Cor. 2. cifigi permisissent. Istis dęmoniacis, ex timore domini adorãtibus & confitentibus, similes sunt qui timore gehennæ potius quàm amore iustitiæ deo seruiunt: qui magis habent oculum sinistrum ad gehennam, vel ad commodum trãsitorium: quàm oculum dexterum ad cœlum & incommutabile bonum non gratis colentes deum. Venisti ante Tormẽtũ dæmonũ. tempus debitum torquere nos. Sciebant enim in die iudicij sibi futuram damnationem, & se mittendos in abyssum & torquendos, sed iam torqueri se dicebant: quia secundum Hiero. Præsentia saluatoris, tormentũ est dæmonum. Vnde Chrysostomus: Etenim flagellabãtur inuisibiliter puncti & infixi, & intolerabilia patientes ex præsentia sola. Vel ideo torquebantur: quia suspicabantur quòd exire & à lęsione cessare cogerẽtur: nam F secundum Hiero. Magnum tormentum est dæmonibus à lęsione hominũ cessare, propter odium quod erga nos habẽt: & tanto grauius dimittunt, quãto diutius possederũt. Caueat ergo læsus à diabolo, vt citò eius iugum dirumpat: quia tanto facilius quanto citius eius dominium euitatur. Et interrogabat Iesus de nomine, non quia ignoraret: sed vt multitudo dæmonũ ex confessione eorum appareret, & magis credibile esset quòd tot dæmones in duobus hominibus fuissent: & vt cõfessa peste virtus curantis gratior emicaret. Vnde dixerunt, legio mihi nomen est: quia multi sumus: legio autem propriè dicitur numerus de- Legio. terminatus armatorum in exercitu, & cõtinet sex milia sex centos sexaginta sex: & inde dicitur legio in dęmonibus, quia militãt contra eos: & quia & si nõ possunt hominibus nocere in persona, saltem appetunt eis nocere in substantia: ideo rogabant Iesum si eos eijceret ne se expelleret extra regionem, id est, habitationem hominũ: vel in abys- Dæmonũ locus. sum & infernũ: locus enĩ inferni debet dęmonib⁹, permittũtur tamẽ inter homines habitare vsq; ad

G iudiciũ:vt gloriosior sit victoria electorũ in superatione dæmonũ tentantiũ,[sed mitteret eos in porcos,] vt saltē sic in aliquo affligerēt homines: quia vbiq; homines in mœstitiam mittere studēt, & de perditione eorum gaudent. Ecce dæmonum infirmitas, quia nil possunt nisi permissi: si ergo porcis nocere non poterant, nisi permissi: multominus hominib⁹ factis ad imaginem dei: oportet igitur deum solum timere, illos autē contemnere: in quo etiam apparet eorũ vilitas, quia ingredi volunt in porcos. [Et permisit,] dominus concedēdo eis petitionem ipsorum, quod patet per sequētem effectum: nam porcorum gregem, qui iuxta pascebantur, inuaserũt: & duo milia in stagno Genezareth, seu Tyberiadis, submerserunt: & sic dæmoniaci liberati sunt & curati: permisit autē hoc dominus, non propter eorũ persuasionem, vel vt impiam eorũ impleret voluntatem: sed propter multiplicem causam & vtilitatē. Quarum prima est: quia fortè homines illius terræ peccatis suis illud damnum sibi fieri demeruerant. Secunda, vt ex euentu & iacturę magnitudine appareat hominib⁹

Permissionis dominicę dæmonib⁹ factæ causæ.

H q̄ sint crudeles, & nocentes sibi subditis & obtemperantibus, & quòd homines quos magis odiunt plus affligerent, si deus permitteret, & eis liceret. Vnde Chrysost. & cōcessit eis, volens furiam quā cōtra homines habent dęmones omnibus demonstrare, & quòd multo peiora vellent hominib⁹ infligere, si possent virtute non impediti diuina: & quia in hominibus hanc demonstrationē fieri eius pietas nō ferebat, ipsos in porcos intrare permisit: vt in illis virtus & furor dæmonũ videatur. Tertia, secundum Chrysost. vt discant omnes quoniā neq; aduersus porcos audent vel possunt, nisi deus concesserit vel permiserit. Quarta, propter salutem hominum, vt inde hominibus salutis occasio pręberetur: & vt homines regionis illius discerent dei virtutem, & in eius venirent cognitionē: huius enim occasione pastores fugerũt, & hęc omnia hominibus in ciuitate Gerasa nunciauerũt. Quinta, propter dignitatem homini ostendendā: scilicet quanto dignior sit homo bestijs, cùm propter

Hominis præstātia.

I salutem duorum hominum perire permisit deus duo milia porcorũ. Multum ergo peccant, qui hominē perdere, vel mutilare, nō formidant. Sexta, ad contumeliam dæmonum: quia porcus animal est immundũ. Elegerunt enim intrare in porcos: quia hoc magis sibi permitti putabant, & hoc magis cōgruebat: porci enim propter immunditiam, & serpentes propter astutiam, magis eis cōpetunt. Vnde Remigius: Ideo autem non petierunt mitti in homines: quia illum cuius virtute torquebātur humanam speciem gestare videbant: nec petierũt vt in pecora mitterentur: quia velut munda animalia in templo dei offerebātur. Petierunt autem vt in porcos mitterētur, quia nullum animal immundius est porco, & dæmones semper in spurcitijs delectātur. Septima, propter mysterium: nam porci qui nō habent ad cœlum faciem, sed ad terram, & in luto iacere delectantur: significant illos qui deum præ oculis non habent, sed vitijs sordidantur, & hi in potestatē dæmonum traduntur, & in infernũ cum eis finaliter demerguntur: & nunc suffocari in aquis & voluptatibus huius mundi, tunc suffocabunt in abyssis & puteo inferni. Vnde glo. Nisi quis more porci vixerit, diabolus po-

Porci & serpentes dæmonib⁹ apti.

Porci terrenos signant.

testatem in eo nō habebit: nisi fortè ad probandũ, K non ad perdendum. Vnde Augu. Certi mysterij gratia, & certa dispensatione dimisit dæmones in porcos: vt ostenderet diabolũ in eis dominari qui vitam porcorum gerunt. vbi secundum Ambro. Clementiā domini debemus aduertere, quòd nullum prius ipse cōdemnat: sed vnusquisq; ipse sibi author est pœnæ. Timeant ergo libidinosi, castrimargi, qui immundi, in sordibus luxuriæ & voluptatum viuunt: ne in potestatem diaboli etiā viuentes domino iubente vel permittente tradātur, & postea cum eo in infernum demergātur. Dicitur etiā quòd dęmones nobiliores peccata detestātur vilia: quantomagis homo debet detestari ea? Patet autē ex hoc quam detestabilis sit libido, castrimargia, sicut & superbia: nō enim legitur diabolum in aliquod animalis organum intrasse pręterquam porci, serpentis, & hominis. vbi Chryso. Cùm porcini homines sunt, facilè capi possunt ab actionibus. Porcini sunt homines auidè comedētes per gulam, pingues ad luxuriam: in luto ia-

Dæmones turpia peccata abominantur.

Porcini homines.

L centes per accidiam, in terra fodientes per auaritiam, spumantes per iracundiam. Per porcos etiā significantur detractores, & referendarij qui pascuntur de fecibus & immunditijs aliorum tanquam porci, referentes quæ vidēt vel audiunt: rodunt vitam eorum, quos etiam dæmones intrant & demergũt in infernum. Erubesce miser, de hoc detestabili officio pacis turbamento & discordiæ seminario, & insuper time de animæ periculo: qa diabolus in te potestatem accepit, quādo te ad hoc officium perduxit: & qui nũc te suffocauit in hoc vitio, postea te suffocabit in inferno. Timeat etiā & caueat auditor ne talibus consentiendo, & aures præbendo eis similis fiat: quia sicut super linguam detractoris, sic super aures auditoris diabolus sedet: & si non esset auditor, nō esset detractor. Vnde glosa: Super illud ventus Aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem, sic dicit: Si hilari vultu detractorem audieris, tu illi das fomitē detrahendi: si verò tristi, discit non libenter dicere quod didicerit nō libenter audiri.

Detractores sunt porci.

Auditor detractorũ vituperatur.

M Aufer domine opprobrium talium hominum pestiferorum, á religione seruorum tuorum. Mysticè per dæmoniacum significatur diabolus, qui in monumētis & montibus, id est, fœdis & superbis habitat hominibus. Nomē eius legio dicitur: quia multis in malum associatur: eius autem eiectio per Christum, significauit dæmonum multitudinem deuincendam per ipsum: legio quoque ad hominibus pulsa porcos ingreditur: quia dæmones ab illis qui ad vitam æternam prædestinati sunt, per gratiam eiecti, malè viuentibus, & terrenis intendentibus dominātur: quod tamen non faciunt nisi Iesus concedat: quia nec malos tentare possunt, nisi potentia diuina permittat. Grex verò porcorum à legione in mare proijcitur: dum per dęmones malorum vniuersitas ad infernalem amaritudinem perducitur. Non repugnat autem quod Matthæus de duobus dæmoniacis, Marcus verò & Lucas de vno loquuntur: sed secundum Augustinum: Intelligas vnum eorum fuisse personæ alicuius clarioris & famosioris, vel secundum Chrysosto. Sæuioris & insaniæ maioris, pro quo illa regio maxime dolebat: quod volentes significare duo euangelistę solum vnum cōmemo-

Cōcordātia euāgelistarum.

randum

A randum iudicauerũt, de quo facti huius fama latius præclariúsque fragrauerat. Illi autem homines de ciuitate exeuntes, [venerunt ad Iesum.] Vbi Titus: Illos autem ad saluatorem duxit damni necessitas: frequenter enim deus homines damnat in rebus possessis: & confert beneficium animabus. Et homines Iesum, ac facta videntes conscij fragilitatis suæ velut adhuc infirmi, & præsentia domini indigni rogabant eum ex humilitate, vt à finibus eorum discederet: quia timore magno admirationis & reuerentiæ tenebantur. Reputabãt enim se indignos tanto doctore & eius conuersatione, sicut Centurio reputabat se indignum tanto hospite: & sicut Petrus fragilitatis suæ memor ait, exi à me domine, quia homo peccator sum. Vel fortè isti Geraseni ex peccatis suis territi timebant offendere præsentiam Christi, & per consequens incurrere pœnam maiorem præcedenti, & per eum amplius quam in amissione porcorum damnificari: sicut Oza tangens arcam dei. Ipse autem ascẽdit nauem, [vt infirmos desereret, quibus oneri suam pręsentiam esse videbat.

Dñi tẽpo ralis vtilitas. — *Lucæ. 5.*

B Vbi Chrysostomus: Attende autem Christi humilitatem. postquã enim collatis à se talib⁹ beneficijs emittebant eũ: non obstat, sed discedit: & eos qui seipsos indignos sua doctrina promulgauerant, dereliquit: dans eis doctores liberatos a dæmonibus, & porcorum pastores. [Cumq; Iesus nauem ascenderet] rogabat illum ex deuotione sanatus, vt cum eo esset:] quia gratus de beneficio sibi collato eum sequi volebat. [Iesus autem non admisit,] id est, nõ recepit eum ad discipulatum, propter pręcedentis passionis horrorẽ: & ne ascriberetur dæmoni, quod iste faceret si discipulus Christi esset. Ex hoc loco accipitur, & cõsuetum est in Ecclesia, quòd dæmoniaci & furiosi post curationem non promouentur ad ecclesiastica officia: sed dominus eum quem curauerat secum ducere noluit, vt iactantiæ causam vitare doceret: & propter fructum prædicationis ipsum ad suos remisit, vt per eum alijs procuraretur salus, & infidelibus esset exemplo ipse sanatus: vnde eũ a sua sequela simpliciter non repellit, sed ipsum prædi-

Dæmoniaci non admittuntur ad ecclesiastica officia.

C catorem magnalium diuini cõstituit dicens: [Vade in domũ tuam,] ad tuos quibus ex officio charitatis plus teneris, [& annuncia illis quanta tibi domin⁹ fecit:] & tui misertus sit, sanans te in anima & in corpore. Vnde Theophi. Vide saluatoris humilitatem: nõ dixit denuncia omnia quæ feci tibi: sed, omnia quæ fecit tibi dominus: sic tu cùm bonum aliquod operaris: non tibi, sed deo attribuas. Vnde & Chrysosto. Licèt autẽ alijs sanatis præcepit nemini dicere: conuenienter tamen huic præcepit quòd annunciet, quoniam omnis regio dæmonibus detenta sine deo manebat. Vnde etiã Augu. Quòd autem ille sanatus cupit iam esse cum Christo, & dicitur ei redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit deus: sic intelligitur, vt sit quisque intelligat post remissionem peccatorũ redeundum sibi esse in cõscientiam bonã, sicut in domum: & seruiendum euangelio propter aliorũ salutẽ, vt deinde cum Christo requiescat. Nedum præproperè vult iam esse cum Christo, negligat prædicationis mysteriũ, fraternę redemptioni accommodatum. & Grego. Cùm enim quantumlibet parum de diuina cogitatione perceperim⁹, redire iam ad humana nolumus quietem contemplationis quætẽtes: sed dominus pręcepit vt mens prius exsudet in opere, & postmodum refici debeat per contemplationem. [Et abijt] non mente, sed corpore separatus à domino, [& prædicauit in decapoli,] id est, in regione decem ciuitatũ, quanta sibi fecisset Iesus magnalia: & omnes mirabantur, & per eum ad fidem ædificabantur. Ecce mutatio dexteræ excelsi: quia ex infideli & dæmoniaco factus est prædicator fidelis & deuotus, operãte domino, & verè fidelis: quia ad gloriã dei, & ad vtilitatem proximi effectus est talis. Quòd verò hic dicitur de vno, intelligẽdum est etiam de alio qui erat cum eo: quia ambo volentes Christum sequi ad suos missi sunt, & ambo salutem sibi factam & magnalia dei prædicauerunt, hoc quoque exemplo docetur quenquam suo proximo salutem sibi factam prædicare: & à diabolo se liberatum esse verbis, & operibus bonis demonstrare: & alios ad eandem salutẽ percipiendam vocare. Studeamus ergo & nos. si nondum liberati sum⁹ à diabolo liberari: & si iam nos liberatos esse cognoscimus, salutem alijs prædicemus. quam nos obtinuisse gaudemus. memores quod scriptum est: qui audit dicat veni. Sed multi hoc exemplũ minimè sequuntur, & de his quæ ad corpora pertinent circa amicos suos solliciti sunt & inquirunt: sed de his quæ ad salutem animarum pertinent sollicitudinem nullam gerunt.

Deo attribuat Christus opus suum. — D — *Dæmoniacus prædicator efficitur.* — E

Oratio.

Domine Iesu Christe, amator hominum benignissime, supplico lachrymabiliter bonitati tuæ: libera me ab omnibus peccatorum sordibus, & dæmonum infestationibus, meq; ab eis liberatum vsq; in finem misericorditer custodi illæsum: vt ad tuam gloriam & proximorum vtilitatem valeam verbis narrare, & operibus demonstrare, quanta magnalia feceris animæ meæ per tuam gratiam liberatę: quatenus cognoscentes cæteri, quia hæc mutatio dexteræ excelsi, omnes meo exemplo prouocentur, & te miserante ad meliora conuertantur: Amen. *Psal. 76.*

De curatione paralytici, per tectum dimissi.
Caput. XLVIII.

Et cùm dominus Iesus ascẽdisset in nauiculam, [vt de terra Gerasenorũ rediret in Galilæam: vnde illuc iuerat, secundum Chrysostomum: Nauigio trãsierat qui poterat pede pertransire: nõ semper enim voluit potentiam ostendere in mirabilibus, ne incarnationis noceret mysterio. At contrà homines huius mundi si vllam habent potentiam, semper volunt ea vti magis quàm veritate iustitiæ: ideo etiam vehiculo nauis trãsire voluit, vt nos doceret naui & suffragio pœnitentiæ vti in mari seculi huius: vt in ciuitatem cœlestem perueniamus. Hęc enim nauis pœnitẽtiæ in ciuitatem cœlestem deducit, ideo sequitur: [Et venit in ciuitatẽ suam:] scilicet Capharnaũ, in qua frequentius conuersari solebat & miracula operari. secundum Chrysostomum: Ciuitatem suam hìc dicit Capharnaum, quam non nascendo, sed miraculis illustrando suam ipse fecerat. Alia quidem eum extulit, id est, extrà in lucem duxit, vt Bethlehem. Alia autem nutriuit, vt Nazareth. Alia autem diu inhabitantem habuit, vt Capharnaum. Hanc enim ciuitatem ma-

F — *Matt. 9. Marc. 2. & Lucæ. 5.* — *Potentia sua vti noluit dominus.* — *Capharnaum ciuitas domini dicitur.*

 gis fre-

G gis frequētauit conuersatione,& in miraculorum operatione:quia secundum Augustinū,erat quasi metropolis & insignior ciuitas Galilęę,vbi plurimorum concursu fides & doctrina eius clarius pateret, & miraculis confirmata ad multos salubriter perueniret : vel quia,vt suprà dictum est,Capharnaum interpretatur villa pulchritudinis, & pinguedinis,& cōsolationis:quæ sunt occasio peccandi multis, ideo ad sui conuersionem pluribus indigebat miraculis : vel sicut metropolim regionis alicuius ciuitatem nostram dicim⁹,existentes tamē de ciuitate subiecta illi ita & Capharnaum metropolis Nazareth Galilęę,sita inter Nazareth & stagnū,dicitur ciuitas domini,in Nazareth cōcepti & nutriti.⌊Et cùm in domo doceret turbas, viri quatuor portantes in lecto paralyticum,⌋ inuenientesq́ multitudine ianuam obturatā,& non valentes introire per eam, & illū inferre præ turba,⌊ascenderunt supra tectum, & nudantes illud per tegulas,⌊submiserunt illum cum lecto in medium ante Iesum,⌋ & hoc fuit signum magnū fidei ipsorum. Vnde post fidem eorū ostendit dominus diuinę potestatis actum:& super animam,

H & super corpus ipsum. Et hoc tripliciter. Primò, in remissione criminis. Secundò, in cognitione cogitationis,& hęc duo pertinent ad animā. Tertiò, in subita curatione ægritudinis corporalis : nam videns Iesus fidem illorum : scilicet offerentium, & etiam paralytici oblati: non enim se portari,& per tectū submitti sustinuisset, nisi curationis fidem habuisset, dimisit ei peccata dicēs: ⌊Confide fili,remittuntur tibi peccata tua,⌋ & non dicit remitto: sed remittūtur,causa humilitatis & pietatis insinuādæ. Ex hoc patet,quòd fides paralytici aderat:quia licèt sanitas corporalis,vel aliquid huiusmodi detur alicui propter fidem alienā:remissio tamen peccatorum non datur alicui adulto sine fide propria,& ideo bene filiū vocat : quia iam credebat. vbi Hiero. O mira humilitas, despectū & debilem, totisq́ membrorū compagibus dissolutum filium vocat: quem sacerdotes non dignabantur attingere. Aut certè ideo filium: quia dimittuntur ei peccata sua.⌊Et quidam de scribis,⌋ id est,legisperitis⌊dixerunt intra se,⌋id est,cogitabant: quia extrà dicere propter populū non audebant: verbū enim intrinsecum,est cogitatio mentis.⌊Hic blasphemat,⌋id est,quod dei est sibi vsurpat. Est enim blasphemare,deo iniuriā irrogare, quod fit tripliciter. Vel cùm deo attribuitur quod ei non conuenit. Vel ab eo remouetur,quod ei cōuenit. Vel cùm homo sibi quod proprium est dei, tribuit : & hoc modo tertio iudicabant eum blasphemare: quia ipsum putabāt hominem tantum, & nō deum esse: dimittere autem peccata soli deo conuenit. Sed Christus conuenienter eos redarguit,ostendens se esse deū dupliciter. Primò,quia respōdet eorum cogitationibus, quas cognoscere per certitudinē soli deo proprium est,dicens: ⌊Vt quid cogitatis mala in cordib⁹ vestris?⌋imponēdo mihi falsò blasphemiā,scilicet me nō posse peccata dimittere,& quod dei est vsurpare.q.d.quia potestate cogitationes vestras video,etiā peccata dimittere possum: quia cogitatiões sunt fons boni, & origo mali: ideo saluator noster cùm vidisset malas scribarum cogitationes, ne vlterius prodirent in peius,statim redarguit eos dicens:⌊vt quid

Paralytici consolatio.

Remissio peccatorū exigit fidē in adulto.

Blasphematio tripliciter fit.

cogitatis mala in cordibus vestris,⌋ dans nobis doctrinam : vt quàm citò perpenderimus nos mala cogitatione pulsari, statim debeam⁹ nosmetipsos reprehendere : vt.q.d.tibi ipsi hæc Christi verba, vt quid cogitas mala in corde tuo? Deinde hoc etiam ostendit sanādo paralyticum, per imperium tanquam propria virtute:quod est eiusdem potestatis,sicut & peccata dimittere: licèt enim paralysis virtute naturæ aliquando possit curari, non tamē subitò,nec ita perfectè vt statim homo possit lectum in quo iacet portare, vt hìc dicitur factum esse:vnde subiungit,⌊quid est facilius⌋ inter duo ista: scilicet ⌊dicere dimittuntur tibi peccata tua, aut dicere surge & ambula?⌋hoc est solo verbo efficere vt dimittantur peccata, an verbo efficere vt paralyticus surgat sanus, & ambulet?q.d. Si vobis hoc manifestius & maius videtur : scilicet subita curatio corporum quàm animarum: & possum horum primum,ergo & reliquum:quia æqualis potestatis est vtrunq́, & vtrunque est virtutis infinitæ. Vnde ex hoc concludit virtutē diuinitatis suę,per factum dicens: Vt autem sciatis: quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata,⌊tunc ait paralytico,⌋quod verbum interponitur ab euangelista:⌊Surge,⌋scilicet sanus à lecto,⌊tolle lectum tuum,⌋ in quo diu decubueras infirmando : vt quod fuit testimonium infirmitatis, sit probatio sanitatis,⌊& vade in domum tuam,⌋per te: non indigens,vt prius,portitore. Et fecit sic ⌊magnificans deum,⌋ qui sanauit eum. Magna virtus,vbi sine mora salus imperium comitatur, vt nemo iam dubitaret eum paralytico dimisisse peccata:qui eundem sublato grabato ambulare pręcepit. Vnde meritò qui aderant stupentes & mirantes,relictis blasphemijs ad laudem conuertuntur tantæ maiestatis, propter quod sequitur:⌊Videntes autem turbæ,⌋ scilicet miraculum factum in paralytico,⌊timuerunt⌋ reuerendo & admirādo,⌊& glorificauerunt,⌋ laudādo⌊deum, qui dedit potestatē talem⌋ scilicet dimittendi peccata,& curādi solo verbo infirmos,⌊hominib⁹⌋ ad eorum scilicet salutem. Vel secundū glosam,hominem tam potenter inter homines operantē. Et hanc potestatem dedit deus pater Christo causatiuè,hominibus autem receptiuè. Christus quippe tribus de causis,miracula faciebat. Primo,propter illorū circa quos hæc faciebat vtilitatē: quia eos in corpore & in anima curabat. Secundò,propter aliorum cōuersationem: quia multi videntes ea conuertebantur. Tertiò,propter dei gloriam & honorē:& ista triplex causa hic tangitur. Ex hoc tamen quòd timuerūt,videtur quòd nec de Christo plenam cognitionem habebant: quia purū hominem esse & posse,& hanc potestatem à deo credebant. Vnde glo. Spectant surgentem increduli, imitantur abeuntē:& diuini operis miracula malunt timere quàm credere. Nam si crederent:non timerent,sed diligerēt. Perfecta enim charitas,foras mittit timorē. Considera hic quòd dominus curando paralyticum,incepit à morbo spirituali, qui erat causa & radix morbi corporalis:quia primò remisit peccata eius quæ fuerūt causa morbi, ad modū boni medici qui primò remouet causam morbi: & tunc postmodū intendit curationē. Infirmitas autē hęc fuerat inflicta paralytico ꝓpter peccata sua, vt purgarētur:& ideo domin⁹ primò remouit

K

L

M

Miraculorū causę in Christo tres.

1. Ioan. 4.

Peccata cur prius remisit q̄ sanauit.

A remouit causam: quia cessante causa, cessat & effectus, introductus ob illã causam. Nulla enim nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Vnde secũdũ glo. quinque modis infirmitates contingũt.

Infirmitates contingũt quintuplicitet.

Vel vt iustis merita, per patiẽtiam, augeantur: vt Iob. Vel ad custodiam virtutum, ne superbia tentet: vt Paulo. Vel ad corrigẽdum peccata: vt Mariæ lepra: & sicut huic paralytico. Vel ad gloriam dei: vt cęco nato, vt Lazaro. Vel ad initiũ pœnæ: vt Herodi, quatenus hic videatur quid in inferno sequatur. Hic ergo secundum Hiero. datur intelligi plerasque corporum debilitates euenire propter peccata. Et ideo prius peccata dimittũtur: vt causis debilitatis ablatis, sanitas restituatur: & fit visibile signum, vt inuisibile probetur. Vnde & Beda: Curaturus autem hominem à paralysi dominus, primò peccatorum vincula dissoluit: vt ostenderet eum, ob nexus culparum, artuum dissolutione fuisse damnatum: nec nisi his relaxatis, membrorum posse recuperatione sanari. Sed heu, nos ecõuerso magis satagimus de curatione corporis, quàm animæ: ideo sępe destituimur vtrobique. Vñ Chry-

B so. Nos autem si corporaliter patiamur, satagimus nociuum abijcere. Cùm verò malè sit animę, differimus: atque ideo nec à corporis nociuis curamur. Abscindamus ergo fontem malorum: & cessabũt ægritudinum fluxus. hæc Chryso.

Confessio à medico suadenda est.

Ergo quia cõstat quòd propter peccata quandoque homo ægrotat: medicus ægrum visitãs, primò eum ad pœnitentiam & confessionem monere debet: ne peccato tanquã ferro manente in vulnere, frustra sit emplastrum apponere. Vnde peccant medici, qui curam materialem adhibent corpori, prius quam cura spiritualis sit adhibita animæ, ignorantes causam morbi, videlicet quod pro peccato animę, inflictus sit corpori. Vbi Chryso. Sed quia hęc ipsa domini gesta spiritalium in se rerum continẽt rationem: cuius typum paralyticus iste gerat, debemus aduertere.

Paralyticus figurat populu gentium.

Figuram namque in eo populi Gentilium pręostensam esse cognoscimus: qui peccatis grauibus animo dissolutus: quasi quadam insanabili infirmitate plagatus, in quatuor angulis mundi istius, velut in lecto iacebat. Vñ & in eo paraly-

C tico, cui remissa sunt peccata, id ostẽsum est: quia populus gentium, qui graui valetudine peccatorum laborabat, data sibi remissione, per medicinã cœlestem, integram & perfectam sanitatem, secũdum corpus & animam æternæ salutis acceperit. Cui nõ immeritò, post remissionem peccatorum, reddita salute, iam dicitur, redi in domum tuam, id est in domum paradisi: de qua Adam iam dudum expulsus fuerat: qui huius infirmitatis author extiterat, & meritò sequitur: Hoc viso, turbę timuerunt, & magnificauerunt deum, qui tantam potestatem dedit hominibus. Magnificatur enim deus, qui vel apostolis suis potestatem dimittẽdi peccata donauit: vel hominibus tantam gratiam concessit, vt post remissionem peccatorũ, per meritum fidei, atque iustitiæ, potestatem accipiant ad paradisum redeundi. Vbi & Hilarius: Vidẽtes autem turbæ, timuerunt. Magni enim timoris res est non dimissis peccatis à Christo in mortem resolui: quia nullus est in domum æternam reditus, si cui indulta non fuerit venia delictorum: cessante autẽ timore, honor deo redditur: quia potestas hominibus, hac vita data, fit per verbũ eius, & remissionis peccatorum, & corporum resurrectionis, & reuersionis in cœlum. hęc Hila. D

Paralyticus figurat peccatorem.

Moraliter per paralyticum, qui priuatus est vsu membrorũ corporalium, significatur homo peccator, operibus meritorijs priuatus, & turpi marcens ocio. Talis enim priuatur gressu meritoriæ affectionis, & tactu bonę operationis, & gustu suauitatis cœlestis, & visu diuinæ contemplationis, & auditu diuini sermonis, & odoratu diuinę consolationis. Et tũc iacet in lecto, quãdo superueniens, tenet eum praua consuetudo: hęc enim lectus dici potest hoc loco.

Peccatum paralysi cõparatur.

Ipsum quoque peccatũ, more paralysis, facit tremulum, per mali dilectionem: reddit insensibilẽ, per obstinationem: impedit loquelam, per desperationem.

Paralyticos tres curauit dominus Iesus.

Vbi sciendum quòd sicut dominus legitur resuscitasse tres mortuos, sed multò plures sunt: sic legitur curasse tres paralyticos, licèt etiã plures sint: scilicet paralyticum in domo, paralyticũ iuxta probaticam piscinã, paralyticum in lecto: vt in proposito.

Peccatorũ tria genera.

Et quia paralyticus, vt dictũ est, peccatorem signat: ideo notandum quòd tria genera peccatorum: scilicet peccator occultus, publicus, & cõsuetudinarius. E Paralyticus in domo, est peccator occultus: paralyticus iuxta piscinã, est peccator manifestus: paralyticus in lecto, est peccator consuetudinarius: & hoc peccatũ in consuetudine ductum, difficulter relinquitur: & paralyticus hic in lecto iacere dicitur: id est, peccatum continuare dicitur.

Exportantes paralyticũ, id est peccatorẽ.

Prędictos peccatores quatuor exportant extra domum propriæ conscientiæ, & etiam extra ecclesiam, tam militantem, quàm triumphãtem. Primum est, tepiditas boni: quãdo enim homo incipit ex desidia tepescere in bono inchoato, talis dimittit deum, & per consequens dimittitur à deo. Secundum est, delectatio mali, quod cõiungitur quasi socius eius: cùm enim deus derelinquitur, statim anima in malo delectatur: & hi duo socij præcedunt. Tertium est, mali operatio: cùm delectatio ad opus ducitur. Quartũ est, mali operis consuetudo: cùm ipsum malum frequentatur. Et hi duo sequuntur portantes peccatorem extra suffragia ecclesiæ: quibus ipse priuatur.

Reportantes eũdẽ.

Sunt autem quatuor, quæ ipsum reportant & reconciliãt. F Primum est, vitæ breuitas: vt homo consideret quàm breuis sit vita præsens, & incerta. Secundum est, timor pœnæ gehennalis: vt homo consideret eius acerbitatem, diuersitatem, & æternitatem. Tertiũ est, consideratio culpæ: vt homo consideret quid grauedinis, quid immunditiæ, quid malitiæ sit in peccatis. Quartum est, spes veniæ: vt quamuis in multis offenderimus, nihilominus tamen veniam speremus. Qui hæc quatuor habuerit, ante deũ portabitur: & misericordiã consequetur.

Salutis procuratores quatuor.

Vel portitores eius, vt sanetur à Christo, sunt quatuor suę salutis procuratores: scilicet, monẽs secretè, prędicans publicè, orans pro eo, & inuitans exemplo: & sic isti offerunt eũ Christo, sollicitantes pro ipso: & ipse offertur, quando eis conformatur consentiendo, & meritis eorũ obicem non ponẽdo. Christus autẽ fidem illorum inspicit, cùm preces eorũ exaudit, & paralyticus curatur, quãdo peccatum sibi dimittitur, & donatur sibi gratia, per quã ad actus meritorios restituitur. Et tunc suum malę consuetudinis lectum tollit, quãdo ab ea per exercitium boni operis recedit: & sic procedens de virtute in virtutem, vadit in domum suam: quando

bonis

G bonis actibus, ad cœlestem festinat patriam: & populus eum glorificat de mutatione tali: quoniam

Psal. 76.

hæc est dexteræ excelsi. Illi verò qui inde murmurant, signãt dæmones, qui inde valde dolent. Christus verò curans, quatuor imperat pœnitẽti.

Pœnitẽti quatuor imperata à Christo.

Primò, ante omnia vt confidat, & spem de venia consequenda habeat, quem etiam iam filium per adoptionem vocat. Deinde volens eum sanare, iubet eum surgere, & lectum tollere, & in domum suam abire. Surgere inquam à peccato, & mentis deiectione: in peccato enim malè delectando, peccator quasi in lecto quiescit: & ex peccato ita mens deijcitur, vt nunquã possit esse læta: quia semper præsumit sæua perturbata conscientia: tunc autẽ surgit, quãdo ista deserit. Tollere verò lectum, & portare, est vt peccatum quod erat sibi quieti & delectationi, incipiat sibi esse oneri & dolori. Abire quoq; in domum suam, vt in cœlum meditatione pergat, vel consciẽtiam suam, quæ domus animæ est, discutiat: & si quid ibi immundum inuenerit, per os quasi per ostium, confitẽdo proijciat: à qua homo per multitudinẽ peccatorum ita alienatur,

H quòd quasi ipsam perdat, & seipsum non cognoscat. Homo ergo paralyticus, hoc est mollicie, & allecebris carnis, vel voluptate seculi resolutus, & torpens, ac præ turba cogitationum & causarũ seculi, videre deum non valens, postquam supra tectum carnis ascenderit, vt spiritus dominetur carni, videt deum, & ad cognitionem dei verè redit: & tũc deus eum sanat per gratiam, ab omni quod deliquit, & vocat filium per adoptionem, & iubet surgere de torpore negligentiæ, & se erigere à carnalibus desiderijs per pœnitentiam, & corpus in cuius desiderijs iacuit, ad voluptatem spiritus attollere, ac carni dominari per continentiam, & ire ac tendere per bonam operationem, & honestam conuersationem, in domum suam, scilicet paradisum, quæ prima fuit hominis dom⁹, hoc est in habitationem æternam, vel in bonam conscientiam segregatus, à terrenis, & custodiens illã, vel ne iterum peccet ad internã sui custodiam. Vbi Beda:

De lecto surgere.

Spiritaliter de lecto surgere, est animam se à carnalibus desiderijs, vbi ægra quiescebat, abstrahere. Lectum verò tollere, est ipsam quoq; carnem per

I continentiæ frena correptam spe cœlestium præmiorum, delicijs priuare terrenis. Ipse est enim le-

Psal. 6.

ctus, qui per singulas noctes, lauat à Dauid, id est, pro vniuscuiusq; noxæ maculis digno pœnitentiæ flumine castigatur. Sublato autem lecto domum ire, ad paradisum redire est. Ipsa est enim vera domus, quæ hominẽ prima suscepit, nõ iure amissa, sed fraude, tandemq; restituta per eum, qui fraudulento hosti nihil debuit. Vbi & Anselmus, sed

De eo qđ paralytic⁹ non petitã veniã obtinuit.

& domũ illam non præteribis, vbi per tegulas paralyticus, ante pedes eius submittitur, vbi pietas & potestas obuiauerunt sibi. [Fili, inquit, remittũtur tibi peccata tua.] ô mira clementia: ô indicibilis misericordia. Accepit fœlix remissionẽ peccatorum suorũ, quam non petebat, quam nõ præcesserat cõfessio, non meruerat satisfactio, nõ exigebat contritio. Corporis salutem petebat, nõ animæ: & salutẽ corporis & animæ recepit. Verè domine vita i volũtate tua, si decreueris saluare nos, nemo poterit prohibere: si aliud decreueris, nõ est

Mat. 20.

qui audeat dicere, cur ita facis? Pharisæe, qđ murmuras? an oculus tuus nequã est, quia ipse bonus

est? certè miseretur cui ipse voluerit, ploremus & K oremus vt velit, bonis etiam operibus pinguescat Roma. 9.

oratio, augeatur deuotio, excitetur dilectio, leuentur puræ manus in oratione, quas non sanguis immunditiæ maculauit, tactus illicitus nõ fœdauit, auaritia non exasperauit: leuetur & cor sine ira & disceptatione, quod tranquillitas sedauit, pax cõposuit, puritas conscientiæ lauit: sed nihil horum paralyticus ille legitur præmisisse: qui tamen legitur remissionem omnium peccatorũ meruisse. Hæc est autem ineffabilis misericordiæ eius virtus, cui sicut blasphemum est derogare: ita & hoc sibi præsumere stultissimum. Potest cuicũq; vult & hoc ipsum efficaciter dicere quod dixit paralytico: Dimittuntur tibi peccata tua: sed quicunq; sine suo labore, vel cõtritione, vel confessione, vel etiam oratione, sibi hoc dicendo expectat, nunquã ei remittuntur peccata. hæc Anselmus. Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui in passione tua nauiculam crucis ascendisti, in resurrectione transfretasti, & in ascensione in ciuitatem tuam venisti: ecce timor de peccatis, de ira dei, de periculo superueniẽtis infirmi- L tatis, & de incertitudine mortis offerunt tibi animam peccati morbo dissolutã. Dic iacenti in peccatis, vt cõfidat de gratia remissiõis, resurgat per cõtritionem & confessionem, tollat lectum suum per satisfactionem, ambulet per profectum virtutum in domum suam æternam beatitudinem: vt turbæ fidelium videant, timeãt, & glorificẽt deũ, qui talem potestatem dedit, ad hominum vtilitatem. Amen.

De emorrhoyssa & archisynagogi filia. Caput. XLIX

POst hæc, quidã princeps synagogæ, Matth. 9. nomine Iairus, accessit ad Iesum] tã Mar. 5. & fidei, quàm corporis gressib⁹: & [adorabat eum] faciendo sibi reuerẽtiam Luc. 8. debitam, & procidendo ad pedes ei⁹, quibus circũportauit omnibus salutem [rogans] pro vnica filia, annorũ duodecim, dicens [Domine, filia mea modo defuncta est] & mortua. Hoc dixit secũdum reputationem: quia enim desperabat filiam posse inuenire viuam, de ea loquebatur vt iam defuncta: desiderans à domino vel morien M tem sanari, vel mortuã suscitari. Sed Marcus dicit, quòd erat in extremis: tamen erat morti ita propinqua, quòd reputabaẽ mortua. Vnde secũdum communem modum loquẽdi, de illo qui sic est morti propinquus, dicitur quòd est mortuus: quia quod modicũ distare videtur, quasi nihil reputatur [sed veni] & per misericordiam appropinqua [& impone manum tuam] adiutricem super ea [& viuet] sanitate sibi restituta. Duo petit propter tertiũ: scilicet vt veniat, & manum imponat, & sic filia reuiuiscat, ignorans scilicet quòd & absens liberare poterat. Sic moraliter, cùm quilibet non habeat nisi vnicam animam, magis debet curare de eius sanatione: quia si eam amittit, totum amittit. Spiritualiter autem venit deus, per gratiam præuenientem: manum imponit, per gratiã concomitantem: & tunc anima viuit, per gratiam cooperantem. [Et surgens Iesus, sequebatur eum, & discipuli eius, & turba multa cum eo.] In hoc

Humilitas domini.

datur subditis forma obediẽdi, ac paribus mutuo obsequẽdi, & prælatis animas mortuas suscitãdi. Vnde Remigi⁹: Mira autem pariter atq; imitãda

domini

A domini humilitas & mãſuetudo. Nam mox vt ro
gatus eſt, rogãtem cœpit ſequi. Hinc ſubditos &
prælatos, pariter inſtruxit: ſubditis, exẽplum obe
dientiæ reliquit: prælatis vero, inſtantiam & ſolli
citudinem docendi demonſtrauit: vt quotiens au
dierint aliquem mortuum in anima, ſtatim adeſ-
ſe ſtudeant. Vnde & Chryſo. Cùm rogatus eſſet
dominus à Iairo, vt ad ſuſcitandam filiam ipſius
veniret, non moratur: ſed ſtatim ſurgens, ſecutus
eſt eum. Quo exemplo docuit nos, impigros in
Emor-rhoyſſa. omni opere dei eſſe debere. Et dum Ieſus pergeret
[ecce mulier emorrhoyſſa] à morbo quem patie-
batur ſic dicta [ab annis duodecim ſanguinis flu-
xum paſſa, quę in medicos erogauerat omnẽ ſub-
ſtantiam ſuam, acceſſit retrò] & a tergo: tum quia
verecundabatur de infirmitate fœtida: tum quia
ſecundum legem reputabatur immũda: tum quia
ante faciem nõ potuiſſet accedere præ turba: tum
propter myſterium confuſionis, quam debet ho-
mo habere pro culpa ſua [& tetigit fimbriam ve-
ſtimẽti eius] non ſolum tactu corporali, ſed & de-
uotione fidei: in quo laudanda eſt humilitas eius:
B quia indignam ſe reputabat tangere pedes domi-
ni, vel plenitudinem veſtimenti. Habebat enim
Chriſtus fimbrias, iuxta cõſuetudinem Iudæorũ
ſecundum legis pręceptum. Ecce quia non habe-
bar dominus ianitores, vel ſtipatores, ſeu maſſe-
rios, nec aliquem, qui comprimentes eum, verbe-
raret: & ideo libere mulier accedit, & turbæ com-
Fides emor-rhoyſſæ. primunt. Vbi Remigius: In quo fides eius admi-
randa eſt: quia deſperans de ſalute medicorum, in
quos ſua erogauerat, intellexit cœleſtẽ adeſſe me-
dicum: & in eo, totam ſuam intentionem colloca
uit: & ideo ſaluari promeruit. Vnde Raban9: Do-
cet mulier quantũ ſit corpus Chriſti. quod in fim
bria tantã demõſtrauit eſſe virtutem. Quid ergo
nos ſperare debemus, qui non ſolũ corpus domi-
nicum cõtingimus, ſed conficimus, & ſumimus?
Illa quidem medicinam accepit ex vulnere: vę il-
lis quibus ipſa medicina, in vulnus conuertitur:
[dicebat enim intra ſe] firmiter ſcilicet credendo:
ſi tetigero tantum veſtimentum eius, ſalua [ab in-
firmitate mea] ero. [non quia veſtimenta aliquam
C virtutem ſanãdi habebant: ſed quia per hoc decla
ratur virtus illorũ quorum veſtimenta ſunt. Tã-
gens autem [confeſtim eſt ſanata à plaga ſua.] Et
eſt notabile quòd acceſſit, accedens dixit, dicens
tetigit, tangens curationem accepit: quia his tri-
bus, ſcilicet verbo, fide, & opere, omnis ſal9 acqui-
Quæſtionis Chriſti cauſæ. ritur. [Et cognoſcens Ieſus ex ſe exiſſe virtutem,
dixit: Quis me tetigit?] Non querit ex ignoran-
tia vt doceatur: ſed vt mulier ſanata confiteatur:
& per confeſſionem appareat fides eius, & à Chri
ſto commendetur: tum propter mulieris meri-
tũ, per humilem confeſſionem: tum propter aſtan
tium ædificationem: tum propter dei laudem &
glorificationẽ: tum propter ſpem archiſynagogi
augendam, & eius de ſanatione filiæ ſuæ allecu-
rationem. Et dicentibus diſcipulis, quod turbę eũ
cõprimerẽt, dixit: [Tetigit me aliquis: nam & ego
noui virtutem de me exiſſe] id eſt effectum virtu
tis in curatione infirmitatis. Nam licet turbę, quę
in ipſum præ deuotione audiendi irruebant, eum
comprimerent, & in tali preſſura corporaliter tã-
gerent non tamen tangebãt eum cum tali deuo-
tione & fide, ſicut iſta mulier tetigerat: & de tali

tactu, ſingulariter dominus quærebat. [Vidẽs au- D
tem mulier quia non latuit] timens corde & [tre-
mens] corpore ad maieſtatẽ diuinitatis, cui9 virtu
tẽ in ſe experta fuit [venit, & ante pedes illi9 proci
dit] ac cauſam tactus & ſanationem, coram homi
nibus indicauit: confitendo veritatem de quanti-
tate & prolixitate infirmitatis, & de perceptione
integrę ſanitatis: hoc enim dominus ſciri voluit,
ad laudem dei, & aliorum vtilitatem. Sed quærit Manifeſtã dę occultè tangentis cauſæ.
Chryſoſt. quare ipſam manifeſtat deus, cùm ipſa
latenter acceſſerit? Et reſpõdens, ponit ad hoc ſex
rationes. Prima eſt, vt mulier ſanguinaria, Chri-
ſtum tangẽs, non haberet inde conſciẽtiæ remor-
ſum. Secunda, vt mulierem emendet: quoniã æſti
mabat hoc latere Chriſtum. Tertia, vt fidem eius
oſtendat omnibus, ad exemplar celeriter credẽdi.
Quarta, vt monſtraret ſe cognitorem omnium.
Quinta, vt oſtẽdat quòd vt deus ſiſtit ſanguinis
fluxum. Sexta, vt in fidem dirigat archiſynago-
gum. [At Ieſus cõuerſus & videns eam] id eſt ap-
probans ipſius fidem, dixit illi: [Confide filia, fi-
des tua te ſaluã fecit] id eſt hanc tibi ſalutem me- Fidei argumentum.
ruit. Cùm enim operatio miraculoſa ſit ſupra na
turam, fidei attribuit eam, eo quòd fides eſt de his E
quæ ſunt ſupra naturam. Vbi Hiero. Non autem
dixit, quia fides tua te ſaluam factura eſt: ſed ſal-
uam fecit. quaſi dicat: In eo quod credidiſti: iam
ſalua facta es. Vbi & Chryſo. Quia formidoloſa
erat hęc mulier, propter hoc ait, confide, & filiam
eam fecerat. Filiã verò vocat ſanatã fidei ratio-
ne. Fides enim Chriſti, dei filiationem præſtat. Fidei efficacia.
Notandum etiã quòd dominus non dixit, ego ſa-
naui te: ſed fides tua: vt vitandam oſtentationem
doceat: & meritum fidei extollat. Vnde ſecũdum
Chry. dominus ait, quòd fides ſua ipſam ſanaue-
rat, nolens ſuæ virtuti, ſed fidei eius ſanitatis be-
neficiũ arrogare: docens per hoc in virtuoſis acti-
bus noſtris, non noſtram, ſed dei laudem quærere
debere, & prædicare. Et addidit dominus: [Vade
in pace] quæ ſcilicet prius eras in perturbatione,
propter longam infirmitatem tuam corporalem.
Vbi Chryſo. Dicit autem ei, vade in pace, mittẽs
in finem bonorum. In pace enim deus habitat, vt
cognoſcat, quòd nõ ſolum corpore curata eſt, ſed F
etiam à cauſis corporalis paſſionis, id eſt, pecca-
tis mutata. [Et ſalua facta eſt mulier, ex illa ho-
ra.] Vbi glo. Intelligẽdum eſt ex illa hora, ex qua
tetigit fimbriam: non ex illa hora, ex qua Ieſus cõ
uerſus eſt ad eam: iam enim ſalua facta erat, vt ex
verbis domini perpẽdi poteſt. Ex verbis Ambro. Marthã emorrhoyſſam dubitãt quidã.
quibuſdã videtur quòd hæc mulier, Martha fue-
rit: qui in quodam ſermone, inter beneficia Chri-
ſti, quæ enumerat, ſic dicit: Dum largum ſangui-
nis fluxum ſiccauit in Martha: dum dæmones ex
pulit de Maria: dum corpus rediuiui ſpiritus, ca-
lore cõſtrinxit in Lazaro. Sed ex iſtis verbis Am
bro. bene habetur, quòd Martha fuerit à Chriſto
curata à fluxu ſanguinis. Quòd autem Martha
fuerit hæc mulier de qua hic agitur, non habetur
ex verbis illis. Et quòd hęc mulier nõ fuerit Mar
tha, ex hoc videtur: quia de hac muliere dicitur
quòd omnem ſubſtantiam ſuam in medicos ero-
gauerat: Martha autem diues erat. Hoc etiam pa Statua ab emorrhoyſſa erecta Chriſto.
tet per Euſebium: qui dicit hanc mulierem fuiſſe
quandam Ceſarę Philippi ciuem. Nam ſecun-
dum eum, mulier emorrhoyſſa, poſtquam ſanata
eſt,

G est,fecit in Cesarea Philippi,vnde oriūda est,statuam æneam,in curia sua fieri, ad imaginē Christi,cum fimbrijs vestimenti : ipsamq; imaginem, in magna reuerentia habebat,& deuotè adorabat. Fecit & ex opposito imaginem suam,flexis genibus,& manibus iūctis ac cancellatis, quasi præcaretur & supplicaret : versus quā imaginem Christi,manum extendebat. Contigit autē quòd subtus imaginem Christi, creuit herba quædam,nullius efficaciç & virtutis:quę cum fimbriam attingebat,tantæ virtutis erat,quòd omnes infirmitates sanabat. Iterum dicit Hierony. quòd Iulianus apostata, cùm cognouisset quòd in Cesarea Philippi esset simulachrū, quod scilicet sanguinis liberata profluuio fœmina fecerat, eo deposito,suā imaginem ibi collocauit,quę fulminis ictu fracta est.

Herbę virtus sub statua.

Iuliani apostatę statua deiecta fulmine.

Hic habes quoddam valde notabile,ad humilitatis custodiā, sicut Bernar. hoc modo introducit,dicens:Quilibet domino perfectè seruiēs,potest appellari fimbria, quasi vltima pars vestimenti domini,propter suam humilem reputationem. Qui ergo ad tantū statum peruenerit,quòd sciat

Humilitatis custodiendæ doctrina.

H se á domino exaudiri, in liberādis infirmis,vel alijs miraculis, non extollatur propterea:quia non ipse,sed dominus facit. Quāuis enim hęc mulier tangeret fimbriam,ad cuius tactum se liberari cōfidebat, & sic contigit : non tamen á fimbria, sed á domino virtus liberationis exiuit. Et propterea ipse dixit⌊sensi de me virtutem exisse.⌋Nota igitur hoc bene:& nihil boni tibi in perpetuum attribuas:quia totū est à domino. Allegoricè mulier sanguine fluens, sed á domino curata,est ecclesia de gentibus cōgregata,quę fœdata fuit sanguinis martyrum effusione, & idololatriæ pollutione, & his quæ carnis & sanguinis gerūtur delectatione. Quæ & fimbriā vestimenti Christi tetigit, quādo fidem incarnationis Christi credidit : humanitas enim, vestimentum diuinitatis est Christo. De quo dicitur quòd in similitudine hominū factus est:& habitu inuētus vt homo. Et tunc á fluxu sanguinis sanata fuit:quia fundere sanguinem catholicū destitit:& ab idololatriæ, ac carnis dele

Ecclesia gentium.

I ctatione, & sanguinis effusione sanata fuit, ac ab eius pollutione cessauit. Pergēte autem domino ad filiam archisynagogi, mulier morbosa sanata est : quia sic dispensata est salus humani generis: vt primò aliqui ex Israël, deinde plenitudo gentiū intraret,& sic omnis Israël saluꝰfieret. Emorrhoyssa autem sanata,archisynagogi filia nunciatur mortua:quia dum gentilitas ad deum conuertitur,synagoga perfidiæ & inuidiæ,rectè mortua nunciatur. Hoc etiam significatum fuit in parabola de duobus filijs:quorum senior,de cōuersione tristabatur iunioris. Vnde Ambro. Quem autem putamus synagogę principem esse,nisi legē, cuius contemplatione dominus synagogam non penitus dereliquit? Ad hanc autem principis filiam,dum properat dei verbum, vt saluos faceret filios Israël, sancta ecclesia ex gentibus congregata,quę inferiorum lapsu criminum deperiebat,paratam alijs fide pręripuit sanitatem. Quid autē sibi vult,quòd hæc principis filia, annorum duodecim moriebatur:& mulier ista,fluxu sanguinis ab annis duodecim laborabat,nisi vt intelligatur quia quādiu synagoga viguit, laborauit ecclesia. Vnde & Hiero. Nota ergo quòd eo tempore hæc

Cur pergēte domino ad filiā archisynagogi sanata est.

mulier,id est gētium populus,cœperat ægrotare: K quo genus credidit Iudęorum:nisi enim ex cōparatione criminum,vitium non ostenditur. Moraliter etiam, per mulierem sanguinis fluxum patientem,persona peccatrix,à longo tempore,& de peccato in peccatum cadens, potest intelligi:quæ tamen remedium quærit á domino,dicens ei⌊Libera me de sanguinibꝰ deus deꝰ salutis meæ. Dominus ergo quotidie mulierem sanguine fluētem sanat:dum animam diuersis vitijs corruptam,per gratiam curat. Deinde,cùm nūcij ad archisynagogum venissent, dicētes eius filiā iam esse mortuam:dixit Iesus archisynagogo,eū ad fidem cōfortando⌊Noli timere⌋in fide dubitādo,⌊tantūmodo crede,& salua erit⌋á morte. ⌊Et veniēs dominus Iesus ad domum principis⌋inuenit filiam eius iam defunctam:& tibicines conductitios,carmen lugubre canentes. Diuersę enim melodię,diuersas passiones excitāt in homine. Aliquę enim excitāt audaciam:vt patet in tubis bellicis. Aliquę deuotionem:vt patet in cāticis ecclesiasticis. Aliquę lætitiam:vt patet in diuersis instrumētis musicis. Aliquę excitāt fletum & deuotam lamētationē:& talibus vtebātur antiquitus in exequijs magnarum personarum:vt prouocaretur multitudo ad fletum & luctum. Christianis tamen non conuenit tales habere:quia non debent inconsolabiliter flere⌊& inuenit⌋etiam turbam tumultuantem,in fletu,planctu,& vlulatu multo, quod vocatur tumultus : quia inde causatur sonus confusus,ac etiam in præparatione funeralium. Et dicebat ⌊nolite flere:nō est mortua puella,⌋id est in morte māsura, ⌊sed dormit⌋scilicet mihi:quia ita de facili possum eam suscitare,vt de somno excitare. Vnde Beda. Hominibus mortua erat,quia suscitare nequiuerāt:deo dormiebat,in cuius dispositione & anima recepta viuebat:& caro resuscitāda quiescebat. Vnde mos apud Christianos obtinuit,quòd mortui qui resurrecturi esse non dubitantur,dormientes vocentur.⌊Et deridebāt eum⌋putantes quòd de dormitione somni diceret,& eā esse mortuam nesciret. Ecce deridetur in curijs principū,nec irascitur, nec arguit eos:quia quāto maior fuit derisio, tāto postea maior virtutis ostēsio. Vbi Hiero. Non autē erant digni,vt viderent mysterium resurgentis,qui resuscitātem indignis contumelijs irridebant. Quāuis autem dominus deridebatur ab eis,nō tamen destitit ab incœpto. In quo instruuntur boni, quòd cùm deridentur à malis,non ideo debent desistere à bono inchoato. Et cùm eiecisset turbā,scilicet lamētātium,& tumultuāntium,& deridentiū:qui propter incredulitatem & derisionē non erant digni videre miraculum⌊intrauit cū patre & matre puellę⌋quos in fide confortare tanto miraculo disponebat ⌊ac Petro,Iacobo,& Ioanne⌋quos specialiter instrui volebat. Hos enim quinq; voluit habere testes miraculi : vt in ore duorum parentum,vel trium apostolorum,staret omne verbum. In hoc etiam facto ostēdit nobis dominus, quia blasphemis & irrisoribus non sunt reuelāda mysteria,sed fidelibꝰ qui honorant ea. Et secundum Chryso. in hoc quòd turba eijcitur,& discipuli solum in domū intrāt, & neq; hi omnes,erudit nos gloriā quæ est à multis,euitare. Vnde & Theophi. Mortuam suscitās, eiecit omnes, quasi nos docens absq; inani gloria

Psal. 50.

Cantuum musicorū excitationes.

L

Mortua dormit Christo.

M

Derisio non auertat te à bono.

A esse,& nihil ad demõstrationem facere:non enim humilis Christus, ad ostentationem volebat aliquid operari. Prędictos autem tres discipulos,tantum permisit dominus interesse suæ transfigurationi. Item agonis sui orationi. Item huic suscitationi. Primo,propter eorum dignitatem. Secundò,propter signandã trinitatis fidem. Tertiò,propter testium numerũ sufficientem. Quartò,propter omnium statuum ecclesiæ significationem, & commendationem. Per Petrum enim,qui vxorem habuit, significantur coniugati:per Ioãnem, qui virgo fuit,virgines: per Iacobum,qui nescitur virgo fuisse, vel vxorẽ habuisse, vidualis status. Patrem autẽ & matrem permisit intrare,propter eorum credulitatem,& propter eorum testificationem.⌊Et tenẽs manum puellæ,ait illi: Tibi dico surge.⌋ Per tactũ & vocem, eam curabat, vt ostẽderet quòd humanitas esset instrumẽtum diuinitatis, miracula facientis. Vnde secundum Chrysost. manus Iesu viuificatiua existens,mortuum corpus viuificat:vox autem,iacentem excitat.⌊Et confestim surrexit puella,& ambulabat:⌋

Discipuli à domino admissi.

B quia nulla mora inter verbum eius, & factũ erat. Vbi Chryso. In ambulatione eius,non solũ suscitata,sed & perfectè sanata ostẽditur.⌊Et iussit illi dare manducare,⌋ad demõstrãdum quod eã verè suscitauit:& nõ vt videatur phantasma esse,quod factum est. Mysticè,puella in domo mortua,est anima mortua per peccatum in cogitatione. Dicit autem dominus,quòd puella dormit:quia qui peccant in præsenti,adhuc per pœnitentiam resuscitari possunt. Tibicines sunt dæmones suggerẽtes,vel homines adulatores, qui souẽt mortuam, & tenent hic corpus in carnis lasciuia & solatijs: quæ faciliter terminantur,ad luctũ inferni & desolationis. Sed nos ad patriam tendentes,mortiferos sirenarum cantus, surda aure prætereamus. Vnde Vlixes fecit se ligari in malo nauis,& aures suas obturauit: ne deceptus sirenarum cantibus in mare saltaret. Turbæ tumultuantes,sunt affectiones,vel amici carnales:derisores, sunt seculares,vel detractores. Turba ergo foris eijcitur, vt puella suscitetur:quia anima intus iacẽs mortua, non resurgit,nisi prius affectiones carnales,& cu-

Tibicines.

Vlixis factum.

C ræ seculares, de corde expellãtur:hęc enim impediũt,ne quis ad considerationem suę salutis se colligat. Tibicines eijci debent,qui tanquã magistri in errorem animam demulcent. Derisores quoque eijciendi sunt:quia contemnendi,& minimè curandi. Et tunc puella suscitatur,quando Christus domum cordis ingreditur,ducẽs secũ Ioannem gratiam,Petrum cognitionem,& Iacobum supplantationem vitiorum. Qui verò à spiritali morte, scilicet à vitijs,resuscitatus fuerit,non solũ à sordibus scelerum exurgere, sed etiam in bonis ambulare & proficere debet:& mox cœlesti pane, scilicet verbi dei,& sacramẽto altaris,satiari necesse habet. Possunt autem hic notari tria: scilicet peccatoris periculum in filia,id est in anima moriente:pœnitentis remedium in principe, id est in ecclesia deũ rogante:creatoris beneficium,in Christo propitiante. Periculum sic procedit:nam morti appropinquat,cùm delectabile illicitum concipit:in extremis laborat,cùm ad cõsensum accedit: sed moritur,cùm consentit,& tũc opera sunt mortificata. Remedium quæritur, cùm princeps ad

Notanda tria in puellę suscitatione.

Christum accedit credendo, adorat diligẽdo, dominum appellat metuẽdo. Beneficiũ datur,cùm Christus surgit, preces exaudiẽdo:turbam eijcit, peccata expellendo, vel impedientia remouendo: domum intrat,gratiam infundendo: prius enim eijcitur culpa,& sic ingreditur gratia. Et ad insinuandum humilitatem,docens dominus Iesus fugere ostentationem,& inanem gloriam, præcepit parentibus, ne alicui dicerent quod factum erat. Ostendens,vt dicit Grego. quòd largitor bonorũ est,non autem cupidus gloriæ:datque totum,nihil recipiens. Et tamen exiuit fama hæc,in vniuersam terram illam, scilicet prouinciæ Galilęæ, ad manifestandam miraculi magnitudinem,& veritatem vbique. Prohibuit quidem dominus iactantiam,nõ miraculi manifestationem: quia res ipsa se indicabat, & manifestam faciebat,ac si diceret: Nolite gloriari in bonis operibus vestris: sicut nec ego in eis. Vbi sciẽdum quòd Christus publicari prohibuit opera miraculorũ propter mũdi honorem,& laudes hominum, seu vanam gloriam: sed non ad glorificandum deum,& ad fidem probandam: propter quæ dominus miracula faciebat, nõ prohibuit enarrare. Vnde & parentes puellę,pręceptum domini seruauerunt, propter humanum applausum,ipsum miraculũ non publicando:nec contra prohibitionem dei fecerũt,hoc ad dei gloriam prædicando. Et similiter fecerunt duo à cęcitate curati:de quibus mox subiungitur:& plures alij de quibus alibi simile reperitur.

D

Miracula publicari vetat Christus.

E

Oratio.

Domine Iesu Christe,adoro pedes misericordiæ & veritatis tuæ:deprecor te pijssime,sana tactu gratię tuę animam meam sanguinolentam,& peccatis varijs maculatam. Ac resuscita eam à morte voluntatis,propositique pessimi & occulti:ac restitue me deo & patri tuo,cui filium inter coheredes tuos adoptasti. Ne memineris bone domine iustitiæ tuæ, aduersus peccatorẽ tuum: neque irę aduersus reum tuũ: sed memor esto benignitatis tuæ,erga creaturam tuam:& miserationis tuæ, erga miserum tuũ domine deus meus. Amen.

De duobus cęcis,& vno muto. Caput. L.

Et transeũte inde Iesu, scilicet de domo principis⌊secuti sunt eũ duo cęci⌋misericordiam cũ clamore in via petentes:& deuota oratione dicẽtes:⌊Miserere nostri fili Dauid.⌋ Vulgata enim erat fama apud Iudęos,quia Christus nasciturus erat de semine Dauid,secũdum carnem. Et ideo quia credebant ipsum esse Christum,ipsi Dauid promissum, vocat sic eum Dauid filium. Clamabant autem, quia ad literam non videbãt, quoniã propè est dominus. Vbi Chryso. Vide autem eorum desiderium,& à clamore,& ab ipsa interpellatione. Neque enim simpliciter accesserunt, sed magnè clamantes, & nihil aliud quàm misericordiam postulantes. Filium autem Dauid vocabant: quia nomen honoris esse videbatur.⌊Cùm autem venisset domum⌋ id est ad hospitium suũ, in illa regione:interrogauit eos, si crederent eum hoc posse facere. q.d. Cõfessi estis humanitatem, me dicẽdo filium Dauid:si creditis quòd possum hoc facere vt deus,opus enim est diuinitatis. Non interrogat quasi ignorans eorũ fidem:quia omnia sciebat per certitudinem: sed vt cõfessio exterior

Matth. 9.

F

Filius Dauid Christus.

adderetur

G adderetur fidei interiori:& sic essent digniores illuminari,& mercede ampliori:quia secundũ Apo-
Roma.10. stolum:Corde creditur ad iustitiam:ore autẽ confessio fit ad salutẽ. Vnde Rabanus: Non quasi nescius interrogabat, sed vt fidem cõfessio promat: confessionem virtus,salusq; comitetur virtutem. ⌊Dicunt ei:⌋fidem confitẽdo⌊ Vtiq; domine.⌊ Vbi Chrysost. Non vltra filium Dauid vocant:sed altius extenduntur, & dominum confitentur:quod est nomen potestatis.⌊Tunc⌋post confessionem fidei⌊tetigit oculos eorũ.⌋Vbi Raba. Cõfessio oris tactum meruit diuinæ pietatis. Fœlix tactus,ad quem tanta sequitur virtus. Et dixit,⌊secundum fidem vestram fiat vobis,⌋ id est sicut fides mentem illuminat:ita oculis lucem restituat.⌊Et⌋ statim⌊illuminati sunt,& aperti oculi eorum.⌋Ecce
Fidei virtus. quanta est fides simpliciter credentium,quę meretur tot donorũ collationem,& augmentum à deo vt omnia possibilia sint credenti. Non eos in via curat:vt laudes hominum,& iactantiæ gloriã,vi-
Gloria vitanda. tare doceat. Vnde Chryso. Rursus autẽ hoc erudit nos gloriã multitudinis expellere: quia enim
H prope erat domus,ducit eos illuc singulariter curaturus. Vnde & propter humilitatem etiam⌊cõminatur eis,ne cui dicant:⌋vt ad fugiẽdam iactantiam,& inanem gloriam,nos instruat. Vt enim di-
Iusto laudatio flagellũ est. cit Chryso. Iustus cùm laudatur in facie: flagellatur in mẽte. Sed⌊illi⌋ cęci illuminati ⌊exeuntes scilicet de domo⌊diffamauerũt eum,⌋ id est famã eius per miraculum factum diuulgauerunt⌊in tota terra illa⌋& publicè nũciauerũt:& propter memoriam gratiæ,non potuerũt beneficium tacere: sed non ingrati gratię dei,facti sunt eius pręcones & euangelistę. Vnde Hiero. Dominus quidẽ propter humilitatem,fugiens iactantiæ gloriam,hoc præceperat:& illi propter memoriam gratiæ,non possunt tacere beneficiũ. Vnde & Chryso. Si au-
Gloria dei non hominũ,quærẽda. tem alteri videtur, dicens: Vade, & enarra gloriã dei,non est contrarium illi hoc:sed & valde cõueniẽs. Erudit enim nosipsos quidem,de nobisipsis nihil dicere:sed & eos qui volunt nos,propter nos laudare prohibere. Si autem ad dei gloriam refertur,non solum non prohibere, sed & iniũgere hoc facere. Vt enim suprà dictum est,solum prohibet
I dominus publicari beneficia ad laudem humanã: sed nõ prohibet hæc enarrari ad dei gloriam. Vbi
Præcepti dandi triplex ratio. sciendum quòd pręceptum datur, vel ad exequẽdum,vel ad probandum,vel ad instruendum. Primum obligat ad faciendum rem præcepti. Secundum,ad sequẽdum voluntatem, seu intentionem præcipientis. Tertium,ad discendum aliquid ex præcepto. Et hoc tertio modo⌊comminatus est eis ne alicui dicerent.⌋ Vnde non fuit simplex inhibitio dicendi, sed potius moralis instructio: vt exemplo sui,bona quæ faciunt homines velint latere:sed tamen vt prosint alijs, prodant inuiti: & ideo isti non sunt transgressi:quia non fecerũt cõtra intentionem præcipientis. Vnde deus iussit taceri, nõ simpliciter,sed propter gloriam:sed taceri non potuit,verum est vtiliter, propter aliorum
Non posse. salutem. Nam nõ posse vtiliter fieri,dicitur secũdum ius nõ posse fieri. De hoc etiam habes suprà de curatione leprosi. Allegoricè, vterq; populus cęcus & sine lumine veritatis erat,domino per hoc seculum transeũte:& nisi vterq; in domum, id est in sanctam ecclesiã,veniat,& verbo dei credat,lumen non meretur recipere. In ipsa enim ecclesia, K
in quam venit Christus per carnem, illuminãtur cęci per fidem Christi incarnati. Vnde Remigi⁹: Allegoricè autem per hos duos cęcos,duo populi designãtur,id est,Iudaicus & Gẽtilis. De vtroq; autem populo,in se credentes Christus illuminauit in domo, per quam intelligitur ecclesia: quia absq; vnitate ecclesię,nullus saluari meretur. Illi autem qui crediderunt aduentũ domini,per vniuersum orbem diffamauerunt. hæc Remi. Spiritualiter etiã duo cęci, sunt intellectus & affectus: Oculi intellectus.
duo autem sunt oculi intellectus:dexter, fides diuinitatis: sinister,fides humanitatis. Duo similiter sunt oculi affectus:dexter,amor bonitatis,siue gloriæ diuinæ:sinister,timor iustitiæ vel gehẽnę. Cęcitas quadruplex.
Et sic est quadruplex cæcitas in quatuor oculis. Prima est, error circa diuinitatem. Secunda est, error circa humanitatem. Tertia est malignitas, contemnens bonitatem, siue gloriam diuinam. Quarta est præsumptuositas,non videns gehennam,& non timens iustitiam.⌊Egressis autem⌋de Muti dęmoniaci curatio.
domo⌊illis⌋scilicet duobus cæcis iam illuminatis ⌊obtulerũt ei⌋homines illi⁹ terræ⌊hominẽ mutũ⌋ & quod peius est⌊habentẽ dęmoniũ.⌋ Hic secũdũ L
Chrysost. non erat mutus à natura,sed à dęmone insidiãte,& linguam tenente:& ideo⌊eiecto⌋& expulso per dominum ⌊dæmonio locutus est:⌋ quia amoto impedimento, habuit loquendi officium, sicut prius. In quo,secũdum Hilarium,rerum ordo seruatus est:nam dæmonium prius eijcitur, & tũc reliqua corporis officia succedũt.⌊Et miratę sunt turbę⌋ scilicet ex signorum nouitate ⌊dicentes: Nũquam apparuit sic in Israel⌋ id est talia miracula non sunt visa inter Iudæos. Vbi Chryso. Præponebant quidem cæteris eum:non quia curabat solũ,sed quoniam facilè,& velociter,& infinitas ægritudines & insanabiles sanabat. Pharisæi autem dicebãt: In principe dæmoniorum,eijcit dæmonia,quasi dicerent: Non est hęc potestas à se,vel à deo,sed à diabolo. Vbi Hiero. Quia virtutem negare non possunt: opus calumniantur.
Et Remigi⁹: Scribæ nãq; & pharisęi, facta domi- Scribarũ malitia.
ni negabant,quę poterant:& quę non poterãt negare,in sinistram partem interpretabantur. Tur- M
bæ nãq;,id est deuoti & simplices,opera dei confitebantur,& cum dei reuerẽtia & laude admirabãtur:sed pharisęi inuidi & insidiãtes, expulsionem dæmonis,principi dæmoniorum ascribebant, & opera dei calumniabantur. Odium enim & inuidia,faciunt interpretari facta in deteriorem partem,& peruerti iudicia. Pharisęi autem odiebant Odiũ pharisęorum.
Christũ,quia acriter arguebat vitia eorũ: & ideo miracula à Christo facta virtute diuina,dicebant esse facta arte magica. Et eodem modo,eiectionẽ dæmonum factam per Christũ,dicebant fieri virtute cuiusdam dęmonis superioris,sibi familiaris & priuati,quem vocabãt Beelzebub, cui inferiores dæmones obediebant ad nutum,de corporib⁹ execũdo. Sed istud inferius de alio dęmoniaco,rationabiliter reprobatur à Christo. Mysticè autẽ, in turbis confessio nationum:in Pharisęis, infidelitas signatur Iudęorum. Et sicut in duobus cęcis signatus est vterq; populus,Iudęorũ,& Gentium: ita in homine muto & dæmoniaco,generaliter signatum est omne genus humanum. Vnde prædicatores obtulerunt domino hominem mutum,

id est

A id est genus humanũ, mutum à confessione fidei, dæmonium habẽtem, & idololatriæ deditum. Sed [eiecto dęmonio] & idololatria relicta [locutus est mutus] & Christum cõfessus. Per istum etiã mutum, signatur quilibet homo possessus à dæmone per peccatum mortale. Et dicitur mutus: quia loqui non potest meritoriè. Sed deo curandus offertur, quando iusti pro eo deprecantur: & tunc dæmon eijcitur, quando peccatũ ipsius, à deo per infusionem gratiæ relaxatur: tuncq́ soluitur eius lingua, ad dei præconia persoluenda. Quando enim à dæmone per peccatum possidetur quis, si cõuertatur, & ad pœnitentiam redeat, mox videbis mutum loquentem, deum laudantem, seipsum accusantem, & veritatem prædicantem. Pharisęi autẽ hoc dæmoniorum principi attribuentes, sunt homines maligni, bona aliorum deprauare & peruertere studẽtes. Dominus autẽ non desistebat à prędicatione, propter illorum deprauationem, docẽs nos accusatoribus nostris retribuere, non accusationes, sed beneficia. Vnde Chrysost. Voluit dominus ipso facto accusationem redarguere phari-

Peccator censetur dæmoniacus.

B sęorum, dicentium [in principe dęmoniorum eijcit dæmonia.] dæmon enim cõuitium passus, non benefacit, sed nocet eis qui eum inhonorãt: dominus autẽ contrarium facit, qui post conuitia & cõtumelias, non solum nõn punit, sed etiam nec increpauit, quinimmo beneficia præstitit. Vnde sequitur: [Et circũibat Iesus] hoc est cõtra negligẽtes [omnes ciuitates & castella] id est omnia loca, maiora, & minora: hoc est cõtra locorum, vel personarum acceptores. Vnde Theophilus. Non solum in ciuitatibus dominus prædicabat, sed etiã in castellis: vt discamus parua loca non spernere, neq́ magnas semper quærere ciuitates: sed verbũ dei in vicis abiectis & vilibus seminare. [Circuibat, inquam, docens in synagogis eorum] id est in locis communibus & debitis, vbi erat conuentus hominum: non in latibulis, sicut mos est hæreticis [& prædicans euangelium regni] id est legẽ nouam, quæ immediatè ducit ad regnum, quod non faciebat lex vetus: nõ fabulosa, inutilia, vel curiosa [& curans omnem languorem] prolixum: qui licẽt non sit multum vehemens, grauat tamen ex

Parua loca nõ spernenda.

Languor.

C diuturnitate [& omnem infirmitatem] scilicet vehementem, quæ grauat ex passionis acerbitate: vt non sermone tãtum, sed & opere persuaderet. Ex quo patent multa miracula hic in quodam generali conclusa, ad confirmationem legis euangelicę à Christo facta. Hic enim ponuntur miracula in generali: quia euangelistæ non poterant omnia facta Christi scribere in particulari. Nam, vt dicit Ioannes, multa alia signa fecit Iesus, quæ non sunt scripta in libro hoc. Sicut enim in ecclesia legitur, & dicitur in martyrologio, & aliorum plurimorum sanctorum martyrum, & confessorum, atq́ virginum, hac scilicet de causa. Quia Karolus magnus fecit inquiri diligẽter obitus & actus martyrum, & aliorum sanctorum: & inuẽtum est quòd diebus singulis, occurrebant plus quàm trecenta festa: propter quod statutum est, vt in fine martyrologij, addatur clausula prædicta: vt saltẽ in generali, fiat memoria sanctorum, in die transitus eorum. Ita similiter euangelistę, quia non poterãt omnia miracula Christi in particulari scribere: ideo frequenter multa concludunt, in quadã

Infirmitas.

Ioan. 20.

Sãctorum numerus.

generalitate: sicut patet hic & alibi in diuersis locis euangelij. [Circuibat ergo Iesus] non ad deuorandum & perdendum, sed ad maxima beneficia eis afferendum. Vnum quidem regni euãgelium, aliud autem omnium ægritudinum curationem: in quorum primo salus animarum, in secundo salus corporum exprimitur: & illos quos corpore sanabat extrinsecus, etiã mẽte sanabat intrinsecus. Omnium quidẽ salutem affẽctabat, & bonum cõmune, magis q̃ priuatum procurabat. Sed proh dolor, hodie bonũ priuatum, magis q̃ commune quæritur: & per hoc in magna parte mundus destruitur. Hoc autem procedit ex defectu charitatis: quæ non quærit quæ sua sunt, sed quæ aliorũ. Vnde Chryso. Hęc est perfecta gratia charitatis, quãdo quis alijs festinat amplius vtilis & lucrosus esse, quàm sibi. Igitur ad tam pium Samaritanum, ad tam salutarem pastorem & medicum, in omni necessitate, semper est recurrendum: & non solum animarum, sed corporum salus, ab ipso solo est quærenda, & in eo tota spes nostra est ponẽda: ipse enim melius nouit & cõsiderat quid cuilibet expediat. Vnde Augu. Bonum est vt de salu- D

Mũdi percũtis causa.

1. Cor. 10.

Lucæ. 10. *Ioan. 10.* *Lucæ. 5.*

E te corporis non satagas: nisi vt à deo illa petas. Si scit tibi prodesse, dabit illam. Si non tibi dederit, non tibi proderat habere illam. Nouit deus quid nobis expediat. Id agamus: vt sanum sit cor nostrum à peccatis. Et quando fortè flagellamur in corpore: ipsum deprecemur. Hæc fratres ideo dixi, ne quis quærat aliquid, præter auxiliũ dei. hęc Augu. Permittit quidẽ deus tribulationes & tentationes aduenire: & scit quãdiu debeant durare: ipse enim qui earum nouit principium & introitum: nouit etiam finem & exitum. Et ideo omnia patienter feramus, & ad ipsum solum recurrẽtes, omnia sibi committamus. Vnde Chryso. Orationibus cum diligentia intendamus: & si non acceperimus, immoremur vt accipiamus. Ideo enim aliquãdiu, & annuere pręcantibus differt, & tribulationes irruere permittit, vt continuè ad ipsum refugiamus, nec ab eo aliquãdo discedamus. Quia si quales in tribulatione sumus, tales essemus etiã in requie: nequaquam egeremus afflictionibus erudiri. Et quid dico de vobis. Eteni omnes quicũq́ vnquam clariores induti sunt coronas, à tribulationibus & tentationibus induti sunt, & famosi effecti. Quæ omnia cognoscentes, ne festinemus in tempore inductionis mali: sed vnum solum erudiamur, vt viriliter cũcta toleremus: nec de his quæ nobis accidunt, quęstionem curiositatis moueamus. Scire enim quando oportet solui tribulationes, permittẽtis est eas aduenire: illatas autem, cum omni ferre gratiarum actione, nostrę est bonæ mentis opus. Quod si fiet, omnia bona sequentur. Vt igitur hæc consequamur, & probabiliores hic, & clariores illic fiamus, omne quodcunq́ superuenerit, ęquo animo suscipiamus: gratias agẽtes ei qui super omnes scit magis id quod nobis expediat: & his qui genuerunt vehementius nos diligenti, & ad singula quæq́ discrimina, has vtrasq́ excogitationes in nobisipsis cantantes, iustitiam cõprimamus. Glorificemus autẽ in omnibus deũ, pro nobis cũcta faciẽtem, nobisq́ omnia prouidẽtem. Sic enim facilè & eas qui virtuti opponuntur expellemus insidias, & immarcessibiles consequemur coronas. hæc Chrysostomus.

Matth. 6.

Tribulatio coronat.

F

Oratio.

G

Oratio.

DOmine Iesu Christe, lumen claritatis æternę, illumina oculos meos interiores, ne vnquam obdormiam in morte animę: vt per tuā gratiam illuminatus, omnia quæ agenda sunt videam, & per eādem adiutus ad implendum quæ videro cōualescam: ac inde tua beneficia enarrem, ad tui gloriam & aliorum vtilitatem. Aperi etiam domine os meum mutum, peccata mea per infusionem gratiæ relaxando, & linguam meam ad tua præconia soluendo: vt loquēdi gratia percepta me ipsum accusem, te deū laudem, proximū ædificem, & prædicem veritatem. Amen.

De missione apostolorum ad prædicandum cum potestate curationum. Caput. LI.

Mat. 9. & 10. Mar. 4 & Lucę. 9.

POsita euāgelica legislatione, p Christi prędicationem: & descripta eiusdem legis confirmatione, per miraculorum operationem: nunc consequenter ponitur prædictę legis promulgatio, per discipulorū missionem. Vbi Chry-
H so. Attende autē opportunitatem missionis. Post quam eum viderunt mortuos suscitantem, màre increpantem, & cętera huiusmodi, & sufficienter virtutis eius demōstrationem susceperāt per verba & opera, tunc eos emittit. Vnde & glo. Non ab initio misit illos: sed postquam viderunt paralyticos curatos, & mortuos suscitatos. Quia ergo multi Iesum sequebantur: tum propter prædicationem audiēdam: tum propter infirmitatum curationem habendam. Iesus enim ita pauper erat, quod nec domicilium, vbi caput reclinaret, habebat; & ideo turbæ sequētes eum, fessi & vexati sub diuo, super terram iacebant. Propter quod [videns] intuitu clemētiæ [turbas] ad se congregatas, viscera misericordiæ expandens circa ipsas [misertus] & compassus [est eis: quia erāt vexati] labore corporali, & etiā spirituali, scilicet corporum & peccatorum, & abiectè iacentes: sicut oues pastorem, qui eos dirigeret, non habentes. In quo pontifices Iudæorū redarguit, qui magis lupi, quàm pastores erant. Vnde Hiero. Vexatio gregis & ouium
I atq; turbarum, pastorum culpa, & vitiū magistrorum est. Sacerdotes enim & doctores illius temporis, intenti auaritię, non vacabāt debito modo eorum doctrinæ: sed erant sicut lupi rapaces, spoliātes populum bonis temporalibus, per malum exēplum reuocantes à spiritualibus. Iesus verò tanq̄ pastor bonus, pascebat eos continuè, verbo doctrinæ suæ spiritualiter, & aliquādo etiam temporali subsidio corporaliter. Sicut autem tunc, sic & hodie proh dolor, multi qui pastores dicuntur, attamen ea quæ luporum sunt, facere non verentur. Non solum enim non emendant subditos, sed per negligentiam & mala exempla, nocent eorū profectibus. Mittunt collectores decimarum, & confiscatores rerum temporalium: non inquisitores hęresum, & emendatores vitiorum: & ideo tot & tātæ hæreses, & sentes vitiorū in horto ecclesię iam pullulant & crescunt, quòd vix eradicari & exterminari possunt. Vexatio ergo ouium, & negligentia pastorū, fuit occasio mittēdi apostolos ad prędicandum populo, & sanandum infirmos: vt non esset necesse quòd turbæ currerent post Iesum tāto labore. Et quāuis primò apostolis, & postmodum septuagintaduobus discipulis, eùm eos mit-
K teret, præcepta quædam dominus dederit: tamen quia ferè omnia, & his, & illis: & non solum ipsis, sed & eorum successoribus & imitatorib⁹ conuenire vidētur: ideo in sequentibus, simul ordine cōgruenti ponuntur. Considerans itaq; Iesus vexationem ouium, & negligētiam pastorum, poterat dicere discipulis suis: [Messis quidē multa] id est, multitudo præparata, ad hoc quod per fidem colligatur, & in horreum reponatur. Vnde & alibi dicit: Leuate oculos vestros, & videte regiones: quia albę sunt ad messem. [operarij autem pauci] id est doctores & prædicatores veri, respectu tantæ multitudinis conuertendæ: quia adhuc nondum prędicauerant Christi discipuli. Messis, est turba credentium: in qua nūc sunt grana cum paleis, id est boni cum malis: sed in futura messione separabūtur. Dicitur enim vno modo messis, collectio hominum ad fidem: alio modo, collectio fidelium ad retributionem. Operarij sunt in ecclesia, qui quęrūt opus, non ocium: onus, non honorem: animas, non decimas: prodesse, non præesse. Pauci autem sunt operarij, sed multi conductitij: pauci opera-
L rij, sed multi mercēnarij: pauci oprrarij salutem animarum quęrentes, sed multi quæstuarij, lucrū temporalium sectantes. Et ideo rogandus est domin⁹, vt operarios multiplicet & mittat eos: quia etsi sunt qui bona audiant, desunt tamen qui dicant. [Rogate ergo dominum messis] scilicet me qui secūdum quod deus, sum dominus messis [vt mittat operarios in messem suam] id est prædicatores ad erudiēdum populū: quia nullus fit aptus ad prędicationem vrrbi diuini, nisi per gratia dei: & ab eo missus immrdiatè vel mediatè. Ecce optima & necessaria oratio, quam quotidie debemus deo facere, vt mittat inquit, non vt ipsi se ingerāt, sicut fures & latrones faciunt, in messem suam, id est in salutem animarum. Ad hoc enim mittuntur: sed multi conuertunt falcem suam in mrssem alienam, scilicet in temporalia, ad quę non dirigūtur. Dominus mittrre proponit, & tamen rogari vult, & hoc propter rogantium excitandam charitatem, & augendum meritum: quatenus fideles
M sui, non solū de operatione, verūetiam de affectu & voluntate remunerentur. Ex quo patet, quòd licèt deus velit aliquid facere, vult tamrn quādoq; pro hoc, à iustis exorari. [Et cōuocatis duodecim apostolis, dedit eis potrstatē [eijciendi spiritus immūdos ab obsessis [& curādi omnem languorem] corporum [& infirmitatem] animarum: quę quidē dominus facit potestatiuè, sed discipuli fecerūt in eius nomine: id est, inuocatione & virtute. Vn̄ Beda: Benignus & clemēs dominus, non inuidet seruis atq; discipulis virtutes suas. Et sicut ipse curauerat omnem languorem, & omnem infirmitatem: apostolis quoq; suis, drdit potestatem, vt curēt omnem languorē, & omnē infirmitatem. Sed multa distantia est inter habere, & tribuere: donare, & accipere. Iste quodcūq; agit, potestatr agit: illi si quid faciunt, imbecillitatem suam, & virtutem domini confitentur, dicētrs: In nomine Irsu, surge & ambula. hæc Beda. Prr istum numrrum apostolorum duodenarium, qui cōponitur ex denario & binario: significatur quòd apostoli & eorum successores, debent prę cęteris implere decalogum legis, & duo præcepta charitatis. [Et misit illos

Marginal notes: Missio discipulorū opportuna. — Pastorum culpa. — Ioan. 4. — Messis allegoricè. — Operarij. — Mitti debent prędicatores. — Orari vult deus. — Miracula discipulorum. — Duodenarius apostolorum numerus.

A illos binos.] in signum charitatis, quæ requiritur in prædicatoribus:& vt haberēt mutuò solatium societatis:quia adhuc erant infirmi. Quando autem erant perfecti, scilicet post perceptionem spiritus sancti, misit eos simpliciter, siue binos, siue solos:quia tunc erant spiritu sancto solidati. [Misit inquam illos prædicare regnum dei.] id est euangelium, quod promittit regnum dei, & docet qualiter ad hoc itur & peruenitur:quia per pœnitentiam. Vel [prędicare,] id est in sua prædicatione pœnitētibus promittere regnum dei: [& sanare infirmos,] corporaliter, & spiritualiter. Hoc etiā quotidie facit prædicatoribus euangelij, si faciāt quod in se est:quia dat eis potestatem eijciēdi dęmones spiritualiter de cordibus hominum, & sanādi languores vitiorum. Instruxit etiam dominus apostolos quò pergerent,& quid facerent:quo vterentur, & à quo abstinerent, & à quibus cauerent, & à quibus non timerent. Sicut itaq; ex precedentibus & sequentibus potest intelligi, non nisi virtuosi sunt missi, pauperes & expediti, stabiles, impigri, & benigni: non malis communicantes, nec cupidi debent prędicare regnū dei.

Mat.6.& Luc.10. — *Missorum qualitates.*

B [Misit] ergo [duodecim, præcipiens eis, & dicens: In viam gentium] scilicet quæ ad gentes ducit [ne abieritis] vbi prohibuit eis, ne irent ad prædicandum gentibus extra terram promissionis: [& in ciuitates Samaritanorū ne intraueritis:] qui Samaritani, licèt essent in terra promissionis, tamen erāt partim Gentiles, & partim Iudæi:quia receperunt libros Moysi, & cum hoc seruierunt idolis. Ideo autem apostoli fuerunt prohibiti prædicare prędictis gentibus:quia vsque ad passionem Christi non erat magnum tempus: & conueniens erat vt eius aduentus primò denūciaretur Iudęis, quibus principaliter erat missus:& ideo tempus quod erat vsq; ad passionem Christi futurum, erat necessarium ad manifestandum Iudæis, per apostolos, Christi aduentum. Et hoc est quod subditur, [Sed potius ite ad oues domus Israel, quæ perierunt] propter idolatrię peccatum, & legis preuaricationem. Non ergo negat quin aliquando ituri sint ad Gentes: sed potius & primò ad Iudæos, ne Iudæi haberent excusationem, & causam non recipiendi dominum & euangelium: quia ad Gen- C tes misit apostolos, dicentes se, qui proprij erant, esse reiectos. Vnde post resurrectionem, ascensurus in cœlum, dixit eis: Euntes in mundum vniuersum, prędicate euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui verò non crediderit, condemnabitur. Vbi Hieronymus: Non est cōtrarius locus iste, ei pręcepto quo postea dicitur: Euntes docete omnes: quia hoc ante resurrectionem, illud post resurrectionem præceptum est. Et oportebat prius aduētum Christi nūciare Iudęis, ne iustam haberent excusationem, dicētes ideo se dominum reiecisse: quia ad Gentes & Samaritanos apostolos miserit. Vnde & Gregorius: Redemptor noster, prius soli Iudææ voluit, & postmodum cūctis Gētibus prædicari: vt dum illa vocata, conuerti renueret, prædicatores sancti ad vocationem Gentium, per ordinem, venirēt: quatenus redemptoris nostri prædicatione, à proprijs repulsa, gētiles populos quasi extraneos quærerent. hæc Gregorius. Mysticè in viam Gentium non est abeūdum, id est modus D viuendi eorū non est tenendus: & in ciuitates Samaritanorum, per quas significātur conuenticula hęreticorum, non est intrandum per consensum. Sicut enim Samaritani, id est Gētiles, partim tenebant vetus testamentum, & partim negabant: sic hæretici, partim confitentur fidem Christi, & partim negant. Deinde ostenditur forma docendi, cùm dicitur: [Euntes autem prædicate, dicentes quia appropinquabit regnum cœlorum.] quasi diceret: Prædicate quia propè est: vt aperiatur ianua regni cœlestis, scilicet mea passione: quod regnum ante Christi aduentum erat longè: quia nullus poterat illuc peruenire. Hoc regnum, diuersimodè nominatur. Aliquando regnum dei, à regnante: aliquando autem regnum cœlorum, à subditis angelis, & sanctis, qui cœli dicunt. Item etiam quia propè est, vt rex cœlorū regnet in hominibus sibi subditis in fide, & hominibus obedientibus. Vel [appropinquabit regnum cœlorū,] id est Christ9, qui est dator regni cœlorū. A prędicatione igitur regni cœlorum, incipit Ioannes, & Christus, & discipuli ei9.

Samaritani. — *Quādo gētibus prædicare congruit.* — *Marci vlt.* — *Regni cœlorum nomina.*

E Et quia doctrina non est efficax, nisi assit probatio, sequitur modus conueniēs ad probandum veritatem huius doctrinæ, scilicet opera facta virtute diuina, cùm dicitur: [Infirmos] corpore vel mente [curate: mortuos] in corpore vel in anima [suscitate: leprosos] respersos maculis in corpore vel anima [mūdate: dæmones] ab obsessis, & crimina à peccatoribus [eijcite.] Hic ponuntur quatuor genera miraculorum, ad prædicationis confirmationem. Procedit autem ordo secūdum mysterium: quia Infirmi sunt, qui tentationibus consentiunt. Mortui sunt, qui operātur, & digna mortis opera faciūt. Leprosi sunt, qui consuetudine se & alios inficiunt. Dęmoniaci sunt, qui contemnunt. Hæc autem ideo dominus cōcessit: vt ipsa miraculorum operatio, fidem sermoni eorum faceret. Vnde Hieronym9: Ne hominib9 rusticanis, & absq; eloquij venustate indoctis & illiteratis, pollicētibus regna cœlorū, nemo crederet, dedit potestatem miracula faciendi: vt magnitudinem promissorum, probet magnitudo signorum. F Vnde & Greg. Adiuncta sunt autē prędicatoribus sanctis miracula, vt fidem verbis daret virtus ostensa: & noua facerent, qui noua prædicarent. Et iterum: Hæc autem signa in exordio ecclesię necessaria fuerunt: vt enim fides cresceret credentium, miraculis erat nutriēda. Et Chrysostomus: Postea autem steterunt, reuerētia fidei vbique plantata. Si autē & postea facta sunt, pauca & rara fuerunt. Deinde excludens ab eis cupiditatem, subiungit: [Gratis] & sine pręcio [accepistis] potestatem miracula faciendi, gratiam prædicandi, & ministerium, sacramenta dispensandi, & dona alia à deo vobis collata. [Gratis] & sine pręcio [date] alijs eodem modo quo accepistis, ne desinat esse gratia, sed merces videatur: ne vilescat inestimabile, dum pręciabile reputatur. Quasi dicat secūdum Hierony. Ego magister & dominus absq; precio hęc tribui: ergo & vos sine precio date. Vnde & Chrysost. Ne videatur eorum beneficium, superbiam eorū cōprimit, dicens: Gratis accepistis: & ab amore pecuniarum eos mūdos pręparat dicens: Gratis date. Et iterū. Quasi dicat

Miraculorum quatuor genera Apostolis cōcessa. — *Causę miraculorum cōcessorū.* — *Gratis date.*

G Nihil vos de veſtro largimini ſuſcipientibus:neque enim mercede hoc accepiſtis: neque laborantes in ea eſt gratia:gratis enim accepiſtis, ita igitur alijs date: neq; enim eſt condignum precium eorum inuenire.hæc Chryſoſtomus. Hæc audiãt Simoniaci:hoc audiant illi qui ſpiritalia vendere vel emere non formidant. Pro ſpiritalibus enim actibus: vt pro adminiſtratione ſacramentorum, & prędicatione, vel miraculorũ operatione, & cõſimilibus, nõ debet aliquid quaſi precium accipi: quia non eſt precium eorum dignũ inuenire. Deinde ab omni eos liberat ſollicitudine: vt vacationem omnem tribuat verbo dei:& tota ſollicitudo eorum congregata, cõuertatur ad prædicationem euangelij, dicẽs: ⌊Nihil tuleritis in via⌋ euntes ad prædicãdum ⌊neque aurum, neque argentum, neque pecuniam aliquam in zonis⌋ & burſis ⌊veſtris⌋ ad prouidendum, ſcilicet vobis, in via de neceſſarijs: ⌊neque ſacculum, neq; peram⌋ id eſt repoſitorium ciborum, ad portandum in via ⌊neque panẽ⌋ qui magis videtur neceſſarius inter alia, & multò minus cibaria delicata. ⌊Neq; duas tunicas⌋ id eſt

Contra Simoniacos.

H veſtes ſuperfluas ⌊habeatis:⌋ quotquot enim ſunt neceſſarię, pro vna reputantur: ⌊neque calciamenta⌋ ſcilicet integra: quia apoſtoli ſandalijs vtebantur: ⌊neque virgam⌋ quę ſcilicet itinerarijs prębet auxilium. Qui enim domini haber auxilium: cur baculi, vel alterius rei quęrat pręſidiũ? Sed ſi prohibet virgam & quædã alia, quę videntur neceſſaria: quid de equis & equorum phaleris, vel cęteris ſuperfluis. Vbi omnis cupiditas, & auaritiæ occaſio, & ſollicitudo temporalium tollitur, omne ſuperfluum amputatur, & ſola neceſſaria conceduntur. Denique expeditur via, & fugit timor, creſcit ſecuritas. Vnde nõ immeritò poeta Iuuenalis ait: Cantabit vacuus coram latrone viator. Hoc ergo totum dicit, ad excludendum à prædicatione verbi diuini ſollicitudinem temporalium. Temporalia enim, in ſui acquiſitione moleſtant animum: & adhuc plus in ſui poſſeſſione turbant eũ: quia iam ſunt quaſi membra, ipſi habenti incorporata: & ideo magis trahunt animum hominis ad inordinatam dilectionem ſui. Et quia hoc ſuffocat verbum dei: ideo non debet eſſe in prædicato-

Contra põpoſos monachos.

Satyra. 10.

Tẽporaliũ ſollicitudo proſcribit à prędicantibus.

I ribus euangelij. Igitur, vt dicit Gregorius, tanta prædicatori debet in deo eſſe fiducia, vt pręſentis vitæ ſumptus, quanuis non prouideat, tamen ſibi hos non defecturos certiſſimè ſciat: ne dum mens eius occupatur ad temporalia, minus alijs prouideat æterna. Et ſecũdum Gregorium Nazianzenum, horum ſumma eſt, vt adeo virtuoſi exiſtãt, quòd non minus propter vitæ modũ, quàm propter eorum, verbum euangelium proficiat. Vnde & ſecundum Chryſoſtomum, hoc etiã eis dominus præcepit, vt per habitum oſtenderent quantum à diuitiarum deſiderio diſtabant. Et ſecundum Theophilum, vt videnres eos pręd icare paupertatem, acquieſcant, cùm apoſtoli nihil habent. Ita autem expreſſe prohibuit poſſeſſionem temporalium: quia ſic oportebat in primitiua eccleſia, vt oſtẽderent omnia gubernati diſpenſatione diuina: & oſtẽderetur virtus fidei, cõtra errores hominum: qui curſu ſyderum, vel fortuna, credebãt agi omnia: & hoc adhuc competit apoſtolicis viris, apoſtolorum ſucceſſoribus. Quidam tamen

K ſunt qui poteſtati, non paupertati, ſuccedere volunt: cùm tamen non poteſtati, ſed paupertati regnum cœlorum ſit promiſſum. Tres ergo ſunt rationes, quare hoc pręcepit. Prima, ne ſint quaſi cupidi & ambitioſi. Secũda, ne ſint ſolliciti quaſi puſillanimes. Tertia, vt mittentis virtutem oſtenderet, quando nihil eis deeſt. Si quæritur an alij ad hoc obligãtur. Dicendum quòd conſilium eſt, non pręceptum. Sed certè nõ auderet aliquis vtile & ſanum conſilium repellere in facie eius: quãto magis illud, quod dedit magni conſilij angelus. & quicũque huic conſilio fiducialiter adhæreret, non dubium quin deus ſufficienter ſibi prouideret. Quãdo enim miſſi fuerunt apoſtoli ad prædicandum, ſine ſacculo & prouiſione aliqua neceſſariorum, fuit diuinitus eis lautè prouiſum: quia nihil eis defuit: quando verò relaxatum fuit illis prouidere ſibi de neceſſarijs in via, paſſi ſunt penurias multas poſtea. Hoc autem fecit deus ad dandum fiduciam pauperibus prędicatoribus, ad exequendum conſtanter prædicandi officium.

Rationes paupertatis prędicatorum, an alij ſeruare tenean tur.

Vbi nota pulchrum de duobus religioſis, vltra mare ad terram ſanctam profectis, exemplũ. Cùm enim vltra mare, & redeundo circa mare, adhuc inter ignotos eſſent, ſemper in deo ſolo ſpem habebant, & nihil de neceſſarijs eis deficiebat. Cùm autem perueniſſent ad dulce natale ſolum, dixit vnus inter eos ad alterum: Modo pericula euaſimus: quia iam in terra noſtra, & inter notos ſumus. Et cùm ſic ponerent ſpem in homine, inceperunt in neceſſarijs deficere, & maiorẽ paſſi ſunt penuriam, quàm antè. Et quia quodãmodo nudos & expeditos, ad prædicandum diſcipulos dominus miſerat, ſeueritatem præcepti in ſequenti ſententia temperauit, dicens: ⌊Dignus eſt enim operarius⌋ id eſt prędicator, qui operatur opus dei ad vtilitatẽ proximi, ⌊cibo ſuo⌋ id eſt, neceſſarijs ad vitam: quia in cibo intelligitur etiam veſtimẽtum & domicilium, ſine quibus decenter non viuit genus humanum. quaſi diceret: Tantum accipite, quantum in victu & veſtitu, vobis neceſſarium eſt. Vnde & Apoſtolus replicat: Ordinauit deus his qui euangelium annunciant, de euangelio viuere. Et iterum: Habentes victum & veſtitum, his contenti ſimus. Hinc eſt quòd diaconus procedit à presbytero, quaſi miſſus à domino, ad prædicandum euangelium: cui ſubdiaconus fert puluinar quo liber ſuſtentatur: quia alij debent prædicatorem ſuſtentare. Dignus eſt enim operarius mercede ſua: non ſolum æterna, quæ debetur in patria ad remunerationem: ſed etiam temporali, quæ debetur in via, ad ſuſtentationem, ſcilicet conuenienti victu, ac veſtitu, & domicilio. Hic eſt duplex honor, quo digni ſunt qui bene pręſunt. Nam ſecundum Gregorium, merces prędicationis hic inchoatur, & in cœlo perficitur: quia vni noſtro operi, duæ mercedes debentur: vna in via, quę nos in labore ſuſtentat: alia in patria, quæ nos in reſurrectione remunerat. Ergo qui non operatur nec laborat, non manducet, nec mercedem exigat. Ecce quare præcepit eis nihil ferre: quia omnia debentur eis pro labore. De iure enim naturali eſt, & diuino, ac etiã humano: vt illis qui ſeruiũt cõmunitati in ſpiritualibus, ſcilicet in diuino cultu & doctrina, prouideatur à cõmunitate

Religioſi peregrini. L

Victus prędicatoribus accipiẽdus.

1. Corin. 9.

1. Timo. 6. M

Prædicatorũ merces.

A uitate in temporalibus neceſſaria. Non ergo prohibuit eis ferre neceſſaria, ad ſuſtentationem huius vitę: ſed vt demonſtraret hæc eis deberi ab illis quibus prædicarent. Nec omnino & ſimpliciter præcepit eis illa: ſed magis ad reuocãdum eorum affectũ ab inordinato amore temporalium: vt non quęrerent ſuperflua, ſed eis ſufficerent neceſſaria, quę in eis nõ defectura dominus ordinauit, dando eis poteſtatem ſumendi ea ab his quibus euangelizabant: & ſic carnalia meterent, qui ſpiritualia ſeminabant. Nec tamen inobedientes ſunt, qui de ſuo iure cedunt. Vnde Auguſtinus:

Viuere de ſuo licet prædicãtibus.

Appatet autem hęc non ita pręcepiſſe dominus, tanquam euangeliſtæ viuere aliunde non debeant, quàm eis præbentibus, quibus annunciant euangelium. Alioquin contra hoc præceptum feciſſet Apoſtolus, qui victum de manuum ſuarum laboribus trãſigebat, ne cuiquam grauis eſſet: ſed poteſtatẽ dediſſe apoſtolis, in qua ſcirent ſibi iſta deberi. Cùm enim à domino aliquid imperatur, niſi fiat, inobedientiæ culpa eſt. Cùm autem poteſtas datur, licet cuiq; non vti, & tãquam de ſuo

Poteſtate non vti licet.

B iure cedere. hæc Auguſtinus. Et notã ſecũdum Chryſoſtomum, quod Mattheus & Lucas nõ calciamenta, neq; baculum portare permittit, quod oſtendit perfectiſſimum eſſe. Marcus verò iubet baculum aſſumere, & ſandalijs calciari, quod dictum eſt permiſſiuè. Vnde & illud de duabus tunicis non portandis, exponit Hierony. non ad literam: ſed quod vna tunica dicatur veſtimẽtum neceſſarium, ſecunda ſuperfluum: ne alio veſtiti aliud nobis futurorũ timore ſeruemus. Sed ſi non propter timorem: multò minus propter oſtentationem. In quo comprehendũtur, qui particas veſtiunt, & arcas implet: & qui equos mutatorijs veſtimentorum onerant. Vnde & Auguſtinus: Hoc de duabus tunicis intelligẽdum eſt, ne quiſquam eorum præter eam quam eſſet indutus, aliam portãdam, putaret ſollicitus: ne opus eſſet, cùm ex illa poteſtate poſſet accipere. In Matthæo etiam & in Marco, virga accipitur equiuocè. In Matthæo enim accipitur metaphoricè: vt ſit ſenſus: Neque virgã, id eſt nec minimas res. Vel non innitamini ſubſidio temporali, ſicut corpus innititur baculo

Tunicę duę.

Virga nõ portanda.

C ſuſtentanti, & ſimilibus. In Marco autem, vbi dicitur: Niſi virgam, tantum accipitur ad literam: per quam tamen intelligitur poteſtas accipiendi ſumptus, qua vti potuerunt, vel non vti, ſecũdum quod voluerint. Vnde doctores Hebręorum, in ſignum doctrinæ, virgam in manu portabant: quia apud Iudæos conſuetum erat prouideri eis de victu à populo quem docebant. Ideo Chriſtus voluit, quòd hoc eis pro alia prouiſione ſufficeret. Per hoc enim oſtẽdebatur, quòd populus cui prędicabant, prouidere eis debebat. Igitur non prohibet dominus neceſſitatem, ſed ſuperfluitatem: & prohibet euangelium annunciãtibus, nimiam curam & ſollicitudinem de temporalibus, ne velint portare vltra neceſſaria aliud, timentes quod ſibi deficiat. Item vt ſub quãta feſtinatione ad prædicandum pergere debeant oſtendatur, adiunxit: [Et neminem per viam ſalutaueritis.] Non ſimpliciter ſalutationem prohibuit: ſed cum mora & confabulatione, hanc fieri noluit: ne occaſione ſalutationis, impedirentur à curſu prædicationis: quominus citò ſalutem prædicarent auditoribus.

Salutare in via prohibitum.

Vel prohibuit ne ſalutarent, ſcilicet ex curioſitate. D Sicut quidam faciunt, qui non ex ſtudio ſalutem optandi, ſalutare conſueuerunt: ſed non prohibuit hoc fieri ex charitate, & ad conſulendum, ac ſtudio optandi ſalutem. Vbi oſtenditur quãta diligentia & feſtinatione, prædicator verbi diuini debet officium ſibi iniunctum exercere: quia non debet ab officio huiuſmodi, propter familiaritatem cũ aliquo retardari. Et ideo prędicator multum debet plangere tempus, quo prætermittit fructum prædicationis: & ſimiliter alij debent plangere tempus, quo prætermittunt ſpiritualia exercitia, ad eorum ſtatum pertinẽtia. Item omnium eis aperiẽs domos de neceſſario cibo, fecit eos confidere, dicens: [In quãcũque autem ciuitatem aut caſtellum] id eſt in quæcunq; loca maiora vel minora [intraueritis, interrogate quis in ea dign9 ſit] id eſt fidelis & bonæ famæ, & non ſuſpectus ipſe vel locus eius: ne infamia ſuſcipientis, fama & dignitas prædicatorum maculetur, & eorum prędicatio & doctrina deturpetur, ac tanquam ſuſpecta impediatur. Vbi Hieronymus: Teſtimonio vicinorum & per famam, eligendus eſt hoſpes: ne eius infamia, prędicatio lędatur. Ergo multò ma E gis ſocius eligendus eſt dignus. Item hoc dicit, vt ſciat hoſpes ſe magis gratiam accipere, quàm dare. [Et in quãcunque domum intraueritis] cauſa hoſpitãdi [in eadem manete] non ſine honeſta cauſa inde exeundo: nec curioſè & inutiliter diſcurrẽdo [donec exeatis] tranſituri ſcilicet alió ad prędicandum. Non eſt tamen intelligendum, quod per hoc velit excludere cauſas honeſtas exeundi: vt ad docendum, vel aliquid huiuſmodi faciendum, cùm propter hoc intrauerint ciuitatem vel caſtellum: ſed per hoc vult diſcurſus vagos excludere, qui non debẽt eſſe in prædicatore: ſed magis ceſſante neceſſitate exeũdi, debet vacare contemplationi, vt ibi hauriat, quod populo poſtea effundat. Item hortatur eos ad temperantiam, dicens: [edentes & bibẽtes, quę apud illos ſunt] id eſt non quærentes, nec quæri facientes extra domum, delicata & ſuperflua, quę apud illos nõ ſunt: ſed mãducate quæ vobis ſponte apponuntur & offeruntur ab illis, quamuis modica ſint & vilia, non quęrentes lautiora vel plura, etiam ſi apud illos ſunt F talia. Et certè quanto paucioribus & vilioribus vtuntur, tanto amplius implent quod hìc dicitur: Dignum eſt, vt ibi maneant, & ab eis conſequantur terrena, quibus offerunt cœleſtia [dignus eſt enim operarius mercede ſua] non ſolum ęterna in patria ad remunerationem, ſed etiam temporali, in via, ad ſuſtentationem. Item iubet ne de domo ad domum quadam vaga facilitate demigrent: & hoſpitem propter lautiora habenda non mutent: quem etiam ex hoc infamare poſſent. Vnde iubet hoc ideo ſecũdum Chryſoſtomum, ne leues & vagabundi diſcurſores videantur & guloſi: quibus non ſufficit vnius hoſpitis victus neceſſarius: & ne contemnere & iniuriari, ſeu contriſtari viderentur ſuſcipientem, vt ingrati. Duo ergo hic mandantur: vnum de electione hoſpitij: aliud de impermutatione electi. Nec dicitur hìc quin liceat prædicatori aliquando mutare hoſpitium, vel cum alijs comedere, maximè vt non grauet hoſpitem ſuum: dum tamen ad dignos diuertat & honeſtos: ſed prohibuit dominus mutationem

Hoſpes eligẽdus.

Diſcurſus vagi prohibentur.

Sobrietatẽ & tẽperantiam præcipit.

Hoſpes non mutandus.

G hospitij, eatione triplici. Vna est vitatio leuitatis, quæ nullo modo debet apparere in prædicatore. Alia, suspitio gulositatis: quia consueuerunt nouos hospites lautius procurare. Tertia, declinatio infamiæ hospitis: quia si dimitteretur, videretur indignus. Item iubet vt cum benedictione intrent domum, dicens: ⌊Intrantes autem in domum, salutate eam⌋ scilicet familiam, scilicet homines habitantes in ea: vt sit lata relatio, scilicet antecedens pro continente, & relatiuum pro contentis⌊dicentes: Pax huic domui⌋id est familiæ: vt qui cibum & necessaria recipiunt, salutem pacis beneficium largiantur. Quia prædicator debet habitantibus in domo quam intrat pacem offerre & optare: & non solum optare, sed etiã euãgelium Christi, quod est euangelium veræ pacis, prędicare, & eos ad pacẽ internam & fraternam inducere: ac salutem habitantium, bonis verbis & exemplis procurare: vt appareat eos legatione fungi pro Christo Iesu, qui est vera pax, & salus omnium. Ob hoc solis vicarijs apostolorum, scilicet episcopis præcipuis ecclesiæ sponsis, licet in principio missæ salutare populũ, & dicere: Pax vobis. Pax peccatorum, pax temporis, tandem pax æternitatis. Fit ergo introitus, cum optatione salutis: salus, cum optatione pacis. Et

Hospitiũ non mutãdi rationes.

Pax vobis ab episcopis in principio missę dicitur.

Pax & salus.

H hæc duo sunt optanda hospitibus: salus, in amotione malorum: pax, in adeptione bonorum: salus, contra periculum damnationis: pax, quantum ad bonum reconciliationis. Hũc autem modum intrandi & salutandi, dominus dedit: vt ex hoc ostẽderet ad quid veniret, pacem scilicet facere, bella sedare, prædicatores non de nugis, sed de salute animarum loqui debere ⌊& si fuerit domus illa digna⌋recipiendi pacem oblatam, id est si fuerit eius familia ad vitã æternam prædestinata⌊& ibi fuerit filius pacis⌋id est amator vel obseruator, vel hęres pacis, ad pacem æternam ordinatus⌊veniet⌋& requiescet⌊super illam pax vestra⌋à vobis nũciata, & eis optata: quia oratio vestra & prædicatio habebit ibi effectum: recipientq; pacifice vestram doctrinam, & sequentur eam, quæ prouocat ad pacem æternam. ⌊Si autem non fuerit digna⌋id est ad vitam æternam non ordinata: & nullus doctri

I nam vestrã receperit & secutus fuerit: vos tamen non eritis sine fructu, nec priuati merito vestro: quia ⌊pax vestra⌋ id est meritum & merces optatę pacis, ad vos reuertetur: nam vobis à deo recompensabitur. Et quanuis non habeat quantum ad ipsos effectum: vos tamẽ habebitis mercedem inde apud deum, à quo pro labore vestri operis, reddetur vobis pręmium. ⌊Et quicũque non receperint vos⌋ hospitio, necessaria vobis ministrando, ⌊neq; audierint sermones vestros⌋ vestris monitis obtemperãdo, ⌊exeuntes de domo⌋vel ciuitate illa ⌊excutite puluerem pedum vestrorum in testimonium illis⌋siue signũ scilicet triplex: quia Iudæi signa quærunt, & mos fuit Iudæorum typicis & figuratiuis vti operibus. Primum, vt dicit Hieronymus, in testimonium laboris sui, scilicet quod ingressi sunt ciuitatem: & prædicatio ad illos peruenit. ⌊Excutite ergo puluerem⌋id est minima itineris & laboris, quæ pro illis sustinuistis exponite: & erit eis occasio maioris damnationis. Secundum signum est: quia puluis in pedibus, signum est laboris: excussio pulueris, inutilitatem

Signum triplex.

Pulueris excussio.

significat laboris: inutilia enim excuti solent & K
abijci. Excutiendo ergo puluerem, ostendũt quia inaniter laborauerunt: & ideo inexcusabiles erũt: nec iniustè damnabuntur qui salutem sibi oblatã recipere noluerunt. Tertium signum est: vt ostenderẽt se ab eis nihil terrenum quærere: nec etiam minimum de terrenis opibus accipere: vt nec etiã puluerẽ de terra sua sibi paterẽtur adhęrere, cùm incorrecti fuerint, & euangelium spreuerint. Ergo nihil vnquàm, nec etiam necessaria accipiantur ab incorrectis, & à contemptoribus euangelij & indignis. Vel ⌊excutite puluerem pedum⌋id est leuia peccata, quæ solent ex talibus accidere, etiã in hominibus perfectis. Moraliter pedes iubentur excuti in signũ excussionis terreni appetitus, vel humanæ laudis. Prohibẽtur ergo in prędicatoribus & prælatis, sarcinarũ multiplicitas, victus curiositas, tẽporalium cupiditas, vestiũ superfluitas, instabilitas, & malorũ cõmunicabilitas. Et ne leuis culpa videatur apostolos non recipere, subdit: ⌊Amẽ dico vobis: tolerabilius erit terrę Sodomorũ & Gomorræorũ in die iudicij, quàm illi ciuitati⌋ id est habitatoribus illius ciuitatis, quę spreuit vos L
& sermones vestros. Huius ratio est secũdum Hieronymum, quia illis non fuit prædicatum: huic autem cùm prædicatum sit, non recepit euangelium. Et secundum Rabanum, quia illi solum legem naturæ transgressi sunt: sed isti etiam legem scriptam, & dicta prophetarum & apostolorum. Non fit comparatio horum, quantum ad peccatum carnale, quo Sodomitæ grauius peccabant: sed quantum ad peccatũ inhospitalitatis, quo isti magis peccabant: quia de illis dicitur quòd egeno manum non porrigebant: sed isti tantos post auditam veritatem repellebant: & non est dubium quòd grauius peccatum est negare victum seminantibus spiritualia, quibus tenentur homines de iure naturali, diuino, & humano, quam manum non porrigere egeno simplici spiritualia non seminanti. Cui enim multum datum est: multum quęretur ab eo. Vnde Beda: Sodomitæ, etsi inhospitales fuerint, inter cætera carnis animæq; flagitia, nulli tamen apud eos tales hospites, quales apostoli reperti sunt. Et Loth quidem aspectu & auditu iustus erat: non tamen ibi aliquid docuisse, aut signa fecisse, perhibetur. Vnde & Remigius: M
Specialiter tamen Sodomorum & Gomorręorum mentionem facit: vt per hoc demonstret, quia illa peccata sunt deo magis odibilia, quę fiunt contra naturam, pro quibus deletus est mundus aquis diluuij, & quatuor ciuitates submersę, & mundus quotidie diuersis malis affligitur. Vnde secũdum Hieronymum, videns dominus hoc peccatum in carne, penè desijt incarnari: quia naturam quam assumpturus erat, corruperant. Summa enim mũditia, talem summam immũditiam maximè abominatur, & sustinere non potest. Vnde etiam dicit Augustinus: Qui autem faciendo quod malum est, etiam mala consuetudine se implicãt: vt ipsa cõsuetudo mali non eos sinat videre quia malum est: fiunt defensores malorum factorũ suorũ: irascuntur cùm reprehẽduntur: in tãtum vt Sodomitæ quondam dicerẽt Loth reprehẽdẽti: nequissimam volũtatem, habitare venisti, non leges dare. Tanta enim ibi nephandę turpitudinis consuetudo erat, vt iam nequitia esset iustitia: & prohibi

Grauitas peccati prædicatorẽ repudiantis.

Ezech. 16.

Sodomitici criminis detestatio.

Sodomiæ abominatio.

Gene. 19.

ter po-

Sodomiæ punitio.

A tor potius reprehenderetur, quàm factor. hæc Augusti. Quàm grauiter autem hoc peccatum deus punierit, testatur mare mortuum, siue diaboli: & verè mortuum, quia nil viuum recipit: & diaboli, quia instinctu eius quatuor ciuitates, igne sulphureo concrematæ, in illud submersæ sunt. Vnde mare maledictum etiam appellatur, semper fumans, & tenebrosum de vaporibus, quasi sit infernalis caminus. Est vltra Hiericho, non longè positum: diuiditque Iudæam & Arabiam: & habet in latitudine, septem leucas. Et licèt quinque ciuitates fuerint destructæ propter hoc peccatum: tamen duæ nominantur tantum: quia maiores & famosiores erant in multitudine populi, & turpitudine peccati.

Mare maledictum.

Oratio.

Domine Iesu Christe, qui discipulos tuos ad prædicandum mittens, dedisti eis potestatem curādi, ac præcepta viuēdi & cōuersandi: dirige pedes meos in viam pacis: & da mihi salutem mentis & corporis: & vt habeam in operibus iustitiam, in moribus disciplinam, & in omnibus tuum timorem & amorem:
B mortifica in me omnia vitia: inque tuis donis interius & exterius restaura: vt ea quæ discipulis tuis præcepisti, pro modulo meo merear imitari: & cū ipsis, æterna gloria, de tua misericordia munerari. Amen.

De patientia in aduersis habenda. Caput. LII.

Matth. 10.

ET quia omnem sollicitudinem discipulorum abiecit, & eos signorū ostētione armauit, ac ferreos quosdam operatus est & fecit, ab oībus hui9 vitæ negocijs eos eruens, & ab omni tēporanea sollicitudine liberans: nunc post prospera, dicit etiam illa quæ debent eis contingere mala, ad præliandum contra mundum & diabolum eos præparans, & ad patientiam cōtra aduersa tolerãda instruēs. Quia, vt dicit Seneca, cuiuis dolori est remedium, patientia. Et hæc præcipuè discipulis erat necessaria. Qui enim, vt dicit Gregorius, locum prædicationis suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare: vt ex ipsa sua mansuetudine, iram sæuientium mitiget: & peccatorum vulnera in alijs, ipse afflictionibus vulneratus sanet. Dicit ergo: [Ite] scilicet ad prædicationis officium [ecce ego] dominus & magister vester, qui vos elegi, vos docui: ego dominus omnipotens, qui vos armaui: ego cui nemo resistere valet: ego inquā qui dominus sum [mitto vos] homines electos, doctores instructos, milites armatos, medicos peritos [sicut oues] id est simplices & innocētes, per arma vos non defendentes: vt lacte doctrinæ alios nutriatis, exemplo mansuetæ conuersationis attrahatis, pro eis etiam corpora exponatis [in medio luporum] id est scribarū & pharisæorum, & aliorum crudelium persecutorum & detractorum: qui dicuntur lupi propter rapacitatem, crudelitatem, & dissimilitudinem. q.d. Sicut māsueti inter crudeles, ad patiēdum istis: patiētiā & innocentiā custodite. Non vos defendatis: quia oues estis, sæuiant illi qui lupi sunt. Mirabilis venator est dominus, qui per agnos, siue oues, capit & deuincit lupos: per patientiam, vincit potentiam. Et bene dicit [in medio luporum] vt patientia sit quasi centrum ad omnem iniuriam circundātem.

Patientia prædicātibus necessaria. C

Venator mirabilis dominus.

D Item [in medio] per communem omnium cōuersionem, ac propter ouium vnitatem in fide, & luporum pluralitatem in erroribus. Et hæc vnitas maximè facit vincere. Quia vt dicit Ambrosius, omnis pugna vnanimiter aggressa, parit victoriam. Dicit autē: [Ecce ego mitto vos] vt dum mittentis potestas consideratur, periculi magnitudo non timeatur. Vnde Chrysostomus: Quæ igitur horū erat consolatio? Mittentis virtus. Ideoque hoc ante omnia posuit, dicens: [Ecce ego mitto vos.] Sufficit hoc ad confitendum, & nullum formidandum superuenientium: vides authoritatem: vides potestatem: vides virtutē inexpugnabilem. hæc Chrysostomus: Mittit dominus discipulos, sicut oues inter lupos: sed heu hodie multi prælati sunt inter suos, sicut lupi inter oues. [Estote ergo prudentes sicut serpentes] contra scribarum astutiam & fallaciam, scilicet ad intelligēdas & cauendas fraudes & insidias [& simplices sicut columbæ] contra tyrannorū crudelitatem & malitiam, scilicet ad sustinendas, & ignoscendas læsiones & E iniurias. Prudentia est necessaria, in præcauendis malis: simplicitas, in faciēdis bonis. q.d. Sicut serpētes residuum corporis, pro capitis periculo exponunt: & caput in quo vita est, toto corpore occultando custodiunt, & læthale vulnus excludunt: ita & vos totius corporis periculo, caput vestrum, id est me, ac fidem, & animam, integre & incorruptè seruate, & custodite. Et sicut columbæ sine felle & amaritudine malitiæ sunt, & nulli malum faciunt: ita & vos innocētiam custodiendo, malum inferre vel referre alijs nolite: vt per prudentiam, malum deuitetis: & per simplicitatem, nulli malum faciatis.

Mittentis virtus.

Prudentia & simplicitas necessariæ sunt.

Potest etiam prudentia serpentis cōsiderari in tribus. Veterem enim pellem ad arctū foramen deponit: corpus pro capitis salute exponit: & cùm sit frigidæ naturæ, solem diligit. Pellis depositio pertinet ad incipientes, qui debēt deponere, secundum pristinam conuersationem, veterem hominem, cum actibus suis. Corporis expositio pro capite, ad proficiētes pertinet: qui pro mente defendenda, quæ est caput hominis, totum hominem morti tradunt. Solis dilectio, pertinet F ad perfectos, qui insistunt diuinæ contemplationi, qua & illuminantur & inflantur. Sic enim serpens propter duo diligit solem: scilicet propter calorem, quo natura vigoratur: & propter lucē, qua illuminatur: quia cūm senescit, amittit visum: sed ad radios solis, directè oculos opponēs, recipit eū.

Prudentia serpentis in tribus.

In his tribus nos dominus voluit assimilari prudentiæ serpentis: sed non in venenata complexione, non in linguæ partitione, non in anfractuosa deambulatione. Simplicitas similiter columbina debet esse in tribus, scilicet Cognitionis in iudicando: habet enim blandos oculos, & dulcem aspectum. Affectionis in diligendo: figitur enim in amore ad genus suum, vnde & frequentat osculum. Intentionis in operando: residet enim super flumina aquarum, vt accipitris insidias caueat per vmbram. Et secundum Remigium, bene adiungit prudētiæ simplicitatem: quia simplicitas absque prudentia, facilè decipi potest: & prudentia periculosa est ad decipiendum, nisi simplicitate temperetur. Vnde pater quòd astutia vulpina vituperabilis est, & similiter ruditas bouina: sed

Serpenti assimilari debemus.

Simplicitas columbina in trib9.

Prudentia simplicitati adiūcta.

G medium est tenendum, & medio modo est incedē-
dum. Vnde & Grego. Vtraque necessario in ad-
monitione coniunxit: vt simplicitatem colum-
bę, astutia serpentis instrueret:& rursus serpentis
astutiam, columbæ simplicitas temperaret. Vnde
& Chryso. Estote ergo prudentes sicut serpentes,
ad intelligendas fraudes:estote simplices sicut co
lumbæ, ad ignoscēdas iniurias. Nolo vos esse sem
per quasi columbas, ne propter simplicitatem ni-
miam, per seductionem in laqueū incueratis. No
lo vos esse semper sicut serpentes, ne ex corde cō-
tra aliquem venena fundatis:sed secundum tem-
pus & personas mutetis & mores. Et, vt breuiter
dicam, estote prudētes sicut serpētes, vt omne ma
lum intelligatis & caueatis:estote simplices vt co
lumbæ, vt non faciatis vllum malum:quia intel-
ligere malum, laudabile est:facere autem, vitupe-
rabile. Nec qui intelligit malum, ille facit malū,
sed qui facit malum. hæc Chryso. Et subiungit
aperiendo quos lupos dixerit:⌊Cauete autē ab ho
minibus⌋scilicet lupis deterioribꝰ, id est ab homi-
num persuasionibus, qui quęrūt fraudulenter vos
H decipere, & violenter peruertere. Vbi se exponen
do dominus declarat quòd lupos nō bruta, sed ho
mines dixerit. Vnde Chryso. ita dixit: Attendite
vobis ab hominibꝰ, quasi à quibusdā pessimis ma
Homo malꝰ, pessimū malū, & bestia peior. lis, & sup omnia mala malis:ostendere volēs quia
præ omnibus malis, homo est pessimum malum.
Nam si bestiæ eū cōparare volueris, peiorē inue-
nies eū. Bestia enim, q̄uis sit crudelis, tamen quia
irrationalis est, declinabitur ab homine crudeli-
tas eiꝰ. Homo autem crudelis, cùm sit rationalis,
non facilè euadetur crudelitas eius. Si cōparaue-
ris hominem serpenti, peiorem inuenies eū: quo-
niam serpens, etsi malitiam habet, tamen & homi
nis habet timorem. Ideo si quidem potuerit, mor
det:si autem non potuerit, fugit. Homo autē ma-
litiam habet serpētis:& timorem non habet sicut
serpēs. Ideo quādiu non habet tempus, latet sicut
serpens:si autem tempus inuenerit, irruit sicut be
stia. Adhuc autem omnis bestia, si quidē iritata
fuerit, sęuit: si autem iritata non fuerit, in silen-
I tio trāsit. Homo autē non iritatus, insanit à qui-
Homo omnia habet mala, bestię vnum. bus non fuerit iritatus. Et vt breuiter dicā, vna-
quęq; bestia, vnum & proprium malum habet:ho
mo autem omnia mala habet in se. Denique homo
malus, peior est q̄ ipse diabolus. Diabolus enim,
si viderit hominem iustum, non est ausus ad eum
accedere:homo autem malus, q̄uis hominem san
ctum viderit, non solum illum non timet, sed ad-
huc magis contemnit:non enim diabolus pręstat
Homo malus arma diaboli. homini virtutem, sed homo diabolo. Arma ergo
diaboli, homo est malus. Sicut enim homo sine ar
mis nun potest aliquid facere contra hostem: sic
& diabolus sine homine non valet cōtra sanctos.
Et iterū: Virtus diaboli, homines mali sunt: nec
enim potest aliquod malū seminare in mūdo, nisi
per suos ministros:quia in sanctis non inuenit lo-
cum. hæc Chryso. Vnde & Aug. Si Christianus
es, ipse mundus inimicus est, absq; priuatis inimi
Ephe. 6. citijs. Nō enim est nobis colluctatio aduersus car
nem & sanguinem:sed aduersus principes & pote
states, & spiritualia nequitiæ, id est aduersus dia-
bolum & angelos eius: quia & quādo patimur ho
mines importunos ille, instigat, ille inflāmat, ille
tanq̄ vasa sua mouet. Attendamus ergo duos ho
stes:quē videmus, & quē non videmus:hominem K
videmus, diabolum non videmus:hominem dili- Hostes duo.
gamus, diabolum caueamus:pro homine oremus,
cōtra diabolum oremus. hæc Aug. Vnde etiā le-
gitur in vita sancti Colūbani, quod cùm ipse per
opaca saltus inter deuia ambularet:& librum hu-
meris ferēs, de scripturis sacris secum disputaret,
subitò cogitatio in mētem ruit, quid eligeret, me-
lius in hominum iniurias incidere, an ferarū sę-
uitiā sustinere. Cùmq; vrgeret cogitationem illata
seueritas, crebrò frontem signo crucis armās, atq;
orans, inter se ait: Melius esse ferocitatem bestia-
rum absq; alieno peccato, quàm hominū rabiem
sustinere, cum damno animarum. Vnde interro-
gatus quidā à philosophis, quare horribilis homo
grauior esset ei, q̄ quodlibet pondus, taliter eis re-
spōdisse fert: Homo, inqt, horribilis pōdus est so- Homo horribilis grauissimum pondus.
lius animæ:alia verò pondera, animæ & corporis
sunt. Vn̄ Sene. Quid est homini inimicissimū?
Alter homo. ⌊Cauete igit ab hominibus⌋vos ma
litiosè & insidiosè ad peccatum trahere nitentibꝰ,
ne vos decipiant, ne vos seducant, ne vos blandi-
tijs & persuasionibꝰ, ne vos minis & flagellis, à ve L
ritate deuiare faciāt. ⌊Tradēt enim vos⌋ primùm
in concilijs, id est in locis priuatis, vbi conuenien-
tes consiliātur, quasi rationabiliter operētur, vos
ibidem conueniendo, vel prohibendo, ne prædice
tis in nomine meo, & deinde incorrectos⌊flagella-
bunt vos in synagogis suis⌋id est in publicis con-
uētibus & cōgregationibꝰ, vbi conueniūt sub spe-
cie cuiusdam iustitiæ & sanctitatis:& tandem ad
magistratus, id est principes synagogę, scilicet pō
tifices ⌊& ad reges⌋ id est ad maiores principes ⌊&
præsides⌋id est principes maiores, scilicet Roma-
norū⌊ducemini⌋scilicet violenter, non mansuete:
vt scilicet condēnemini ad mortem, quod non li-
cebat Iudęis:quia erāt subditi Romanis ⌊propter
me⌋id est confessionem nominis mei:ecce optimꝰ
titulus, & honestissima causa patiēdi. Quia, vt di
cit Beda, fœlix iniuria, cui deus est causa. Vnde Iniuria fœlix.
& Chryso. Non enim parua cōsolatio est, propter
Christum pati:quoniam non vt perniciosi & no-
cui hoc patiebantur. Et hoc⌊in testimonium il-
lis⌋scilicet Iudęis de eorum peruersitate⌊& genti- M
bus⌋de earum correctione: illis ad accusationem,
& gentibus ad compunctionem & correctionem:
⌊in testimonium⌋quippe saluationis electorum:&
⌊in testimonium⌋ damnationis reproborum:quia
cōtra illos, & pro istis, fecetis testimonium. Vnde
Chryso. Ante reges & præsides stabitis, in testi-
monium illis & gentibꝰ:& dum apostoli accusan
tur, dum respondent in quibusq; prætorijs, Chri-
sti veritas prędicetur, Iudęorum perfidia demon-
stretur, & Gentibus ad salutem credētibus myste
rium reueletur. Et iterū: Mors quippè iustorū, bo Mors iustorum.
nis in adiutoriū est:malis, in testimonium:vt inde
peruersi sine excusatione pereant, vnde electi exē
plum capiunt vt viuant. hęc Chryso. Futuris er-
go aduersis, vt præuisa minus lædant, à domino
prædictis:quia tot terroribꝰ auditis, discipuli tur-
bari poterant:subiungit contra terrores consola-
tionem, dicens: ⌊Cùm autem⌋ inducent, & ⌊tra-
dent vos⌋ad iudices:adducendo oppositiones con
tra vos, machinando vt me negetis ⌊nolite cogi-
tare⌋ & solliciti esse, vos præ sollicitudine anxian
do: qualiter aut ⌊quomodo⌋id est de modo profe-
rendi.

A rendi, quò ad formam⌊ aut quid ⌋ id est de modo inueniendi, quò ad materiam ⌊ respondeatis ⌋ interrogantibus vel ⌊loquamini⌋ discere volentibus ⌊dabitur enim vobis⌋ scilicet à patre luminum ⌊in illa hora⌋ scilicet ad respõdẽdum opportuna⌋ quid loquamini⌋ id est sapientiam in mente, & eloquentiam in ore. Non confidatis de scientia vestra & eloquentia, sed de diuina prouidentia: quia spiritus sanctus docebit vos: tunc sine præmeditatione vestra, quid loqui oporteat. ⌊Non enim vos estis qui loquimini⌋ id est, non ex solo ingenio vestro, procedunt verba vestra: sed ex spiritus sancti gratia: ⌊spiritus enim patris vestri, est qui loquitur in vobis⌋ vt in organis: quia sicut organa emittũt modulationem ad motum tẽperantis: sic bonum quod prædicator loquitur, ad voluntatem patris inspirantis. Per hoc autem, vt dicit Chrysostomus, ad prophetarum eos dignitatem reduxit, qui scilicet dei spiritu sunt locuti. Vnde Gregorius: Ac si mẽbris suis infirmãtibus dicat: Nolite pertimescere: vos ad certamen acceditis, sed ego prę-

Propheta-rum digni tas apostolis collata.

B liabor: vos verba ędites, sed ego sum qui loquor. Hinc Paulus ait: An experimentum quęritis, eius qui in me loquitur Christus? Securi ergo ibant, quocunque ducebantur. Securus enim ad prælium vadit, qui talibus armis, & sub tali principe pugnat: securus ad concilium pergit, qui tali prolocutore causam suam defendit. Vnde Chrysostomus. Cùm autem tradent vos, nolite solliciti esse quomodo aut quid loquamini: mea est enim causa. Ideo vos mihi tantũmodo personas præstate: & ego vobis sensum. Nam sollicitum esse ante iudicium, non est præparatio rei, sed desperatio de deo. Sinite ergo, vt in causa sua, deus loquatur pro vobis: qui conscientiam interrogantis agnoscit. Nõ enim est possibile, vt rex qui milites suos mittit ad bellũ, nõ præstet illis arma aduersus hostẽ. Qui ergo sollicitus est quid loquatur, in sua sapientia sperat, quæ est prima causa ruinæ. Nam in persecutionibus virtus dei non requiritur, nisi præcesserit fides. Vnde & Hieronymus: Cùm ergo propter Christum ducimur ad iudices: volun-

2.Cori.3.

Sollicitudo ante iudicium.

C tatem tantum nostram pro Christo debemus offerre. Ceterùm ipse Christus, qui in nobis habitat, loquitur pro se: & spiritus sancti, in respondẽdo, gratia ministrabitur. hęc Hieronymus. Per hoc tamen, non intendit excludere meditationem respondendi, & viam prouidendi de responsione, si tempus & scientiæ facultas assit: sed promittitur securitas si ista deficiant. Quod frequenter contingebat in primitiua ecclesia: quia tunc sępe fideles illiterati & simplices, subitò trahebantur ad iudices, & deus prouidit illis. Vnde non debẽt propter hoc conturbari, si ista deficiant: quia hominibus de deo confidentibus, spiritus sanctus non deficit in necessitate, cùm non possunt aliter occurrere. Et item, quia in tali casu sufficit ad salutem, confiteri constanter in generali, fidem: quod potest facere quilibet Christianus, quantũcunque simplex. Et patet ex prędictis quod non loquitur hic de verbis prædicatoris. Debet enim prædicator verbi diuini, pręcogitare qualiter debeat verbum dei proponere: aliter tentaret deum, si negligeret de hoc cogitare: dum tamen de hoc tempus opportunum possit habere. Hanc prohibet dominus prouisionem, in dicẽdis ornatum, & nimiam

Spũs sctũs loquitur i bonis: sed cũ bonis.

Simplex bene respondere põt.

Prædicator pręcogitet dicẽda.

sollicitudinem, per multum temporis. Facile est D enim veritatem dicere, quę sine ornatu persuadet vt recipiatur vbique. Et ne in auxilio amicorum confidant, subiungit grauiorem persecutionem, quæ est ab amicis. Quia secundum Gregorium, plus in nobis ea tormenta sęuiunt, quæ ab illis patimur, de quibus pręsumebamus: quia cum damno corporis, mala nos cruciant, amissę charitatis. Vnde ait: ⌊Tradet autem frater fratrem, pater filium, & filius parentes in mortem⌋ scilicet infidelis fidelem. Quia, vt ait Hieronymus, non est inter eos vllus fidus affectus, quorum diuersa fides est. Vnde Chrysostomus: Nemo speret in patronis, nemo in amicis, aut parentibus: cùm etiã frater fratrem tradat in mortem, pater filium, & filius patrem. Vide quale tunc incendium persecutionis ardebit: vt nec sibiipsi parcat natura. Quomodo autem tunc patronorum, aut amicorum fidem integram quęras: cùm videris amicitiam fraternitatis & paternitatis esse extinctam? Si enim amicitia in ipsa natura deficiet: quomodo inuenietur extra naturam? hæc Chrysosto. ⌊Et eritis odio omnibus hominibus⌋ humana sapientibus, E scilicet amatoribus mundi, qui inimici sunt dei. Homo enim hic magis dicit vitium, quàm naturam: quia multum repugnat amor dei, & mundi: distant enim plus, quàm cœlum & terra. q.d. Eritis odio non solum inimicis, sed etiã amicis: non solum extraneis, sed etiam propinquis, scilicet parentibus & fratribus. Sequentes enim Christum, frequenter sunt odiosi alijs, etiam carnalibus fratribus. Et subditur ⌊propter nomen meum⌋ quod additur propter consolationem eorum: quia delectabile est propter amorem nominis domini, esse odiosum. Quòd enim habetur odio, propter nomen Christi, causa est sufficiẽs patienter persecutiones sustinẽdi: & ad hoc magnum sequitur pręmium: quia non martyrem facit pœna, sed causa. Et ne in tribulationibus deficiant, consolatur eos subiungẽs: ⌊Qui autem perseuerauerit vsque in finem⌋ scilicet in gratia permanendo, non finaliter succumbendo. Vel secũdum Remigium, qui pręcepta fidei non deseruerit, & in persecutionibus F non defecerit ⌊hic saluus erit⌋ quia finis, non pugna, coronat: non enim cœpisse, sed perfecisse, virtutis est. In quo non modicam dat cõsolationem inter persecutiones, & in tolerantia tribulationũ: quia non inchoantibus, sed perseuerantibus, confertur præmiũ. Non enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Hoc significatur in signo Tau, quæ est vltima litera, quo omnes saluandi signantur. Dicit enim hic, in signum discretionis, singularitatis, & paucitatis. Vnde Chryso. Quia incipere multorũ est, finire paucorũ: semper in principio delectatio est, in fine probatio. Cura bonę fidei, est exitus bonus: quia non incipere aliquod bonum gloriosum est, sed finire. Quod propter deũ fit, æternũ est: sicut deus æternus est. Cùm ergo cõuersus fueris ad deũ, & cœperis deo seruire, & opera iustitiæ facere, nec aliquãdo acta tua præterita recorderis, sed finẽ tuũ cogita: quia præteritorum operũ bonorũ consideratio, neglĩgẽtiam vel iactãtiam operatur: cõsideratio autem finis timorem. Vnde & Bernar. Perseuerantia est vigor virium, cõsummatio virtutũ, nutrix ad meritum, mediatrix ad pręmiũ, soror patiẽtiæ, cõstãtiæ filia, amica pa-

Amicorũ persecutio est grauior.

Persecutio fratrum.

2.Tim.2.

Perseuerantia.

Finis coronat.

Perseuerãtiæ laus.

ca pa-

G ca pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, sanctitatis propugnaculum. Tolle perseuerantiam, nec obsequiũ habebit mercedem, nec beneficium gratiam, nec fortitudo laudem. Deniq; non qui inceperit, sed qui perseuerauerit, saluus erit. hæc Bernar.

Perseuerãtia duplex

Et nota quòd duplex est perseuerantia. Vna est, cõtinuatio in bonis operib⁹: hęc non est in pręcepto. Alia, perseuerantia voluntatis in proposito bene agendi: & hæc est in præcepto. Et quia apostoli adhuc erãt infirmi, nondum virtute ex alto induti, docet eos tãquam teneros fugere, vt pluribus possint prodesse, dicens: [Cùm autem persequentur vos in vna ciuitate: fugite in aliam.] vt amplius diuulgetur nomen vestrũ, & vestra prædicatio audiatur: & vt vestræ infirmitati prouideatur, & hostibus parcatur. Vnde Chryso.

Fugę suasio a domino.

Sciens in tentationibus infirmitatem humanę naturæ: si quis vos, inquit, persecutus fuerit in ciuitate ista: fugite in alterã. Non enim cõtẽno timidos, nec eligo tãtũ fortes: quia nõ virtutẽ hominũ deus cõsiderat, sed voluntatẽ. Nam ille qui fugit, etsi virtute quidẽ dissimilis est, volũtate tamen ę-
H qualis est. Nam sicut iste ideo passus est, ne se magis videatur amare, quàm deum: ita & ille ideo fugit, ne victus in doloribus, thesaurum Christianitatis amittat. Hoc autẽ mandat, non vt qui steterit peccet: sed vt qui fugerit, non peccet. Infirmitati humanę consulit: nõ fidei promptioris virtutem excludit. Dicimus autẽ ad consolationem fugientium Christianorum, quoniam stare quidẽ fortis fidei est: magnę autem humilitatis, fugere. hæc Chryso.

Licẽtia fugiẽdi infirmis couenit.

Vnde & Remig. Sicut præceptum perseuerãdi in psecutionibus, specialiter ad Apostolos pertinet, & ad eorum successores viros fortes: sic licentia fugiendi satis conuenit infirmis in fide. Cuilibet condescendit pius magister, ne si se vltro ad martyrium obtulissent, fortassis positi in tormentis negarent: leuius enim erat fugere, quàm negare. Sed quãuis fugiendo, perfectæ fidei constantiam in se non ostenderent: tamen magis meriti erant: quoniam omnia pro Christo parati erant deserere fugiendo. Nisi autem illis licentiam fugiendi dedisset: dicerent eos aliqui alienos esse
I à gloria regni cœlestis. hæc Remigius.

Persecutio personalis.

Vbi sciendum quòd persecutio aliquando est personalis: vt quando quis quæritur ad mortem: non quia fidelis principaliter, sed propter odiũ personæ determinatę, & tunc est semper fugiẽdum. Sicut Paulus quærebatur ad mortẽ in Damasco. Quod patet ex hoc, quia alij fideles permittebantur ibi pacificè habitare: sed quærebant solum Paulum interficere.

2. Cor. 11.

Ideo dimissus à fratrib⁹ per murum, fugit persecutionem personalem: non timendo persecutionem, sed potius declinando, vt multis prodesset. Itaq; non est imperfectionis fugere, secundum dictamen rectæ rationis ad tempus salubri⁹: vt saluetur fugiens ad maiores fructus.

Persecutio fidei.

Aliquando autẽ non solũ est persecutio personæ, sed etiã fidei & iustitię: & tunc si homo percipiat probabiliter quòd ex fuga sua sequatur derisio fidei, & depressio iustitiæ: fuga est mala, & peccatum mortale. Si autẽ non apparet hoc probabiliter, sed magis contrariũ: vtpote, quia ex fuga tali potest alibi fieri vtilitas ecclesiæ: ex mansione autẽ non habetur nisi occisio ministrorum ecclesiæ, & conculcatio articulorum fidei ab obstinatis infidelibus,

tunc est fugiendum, & alibi proficiendum: qui e- K
nim non potest in vno loco proficere, debet ad alium transire.

Fugam suadet.

Vnde Augustinus: Faciãt ergo serui Christi, quod præcepit vel permisit: sicut ipse fugit in Aegyptum. Fugiant omnino de ciuitate in ciuitatem, quando eorum quisquam specialiter à persecutoribus quæritur: vt ab alijs qui non ita quęruntur, non deseratur ecclesia, sed præbeãt cibaria conseruis, quos aliter viuere nõ posse, nouerint. Cùm autẽ omnium, id est episcoporum, clericorum, & laicorum est commune periculum, hi qui alijs indigent, non deserantur ab alijs quibus indigẽt. Aut igitur ad loca munita omnes transeant: aut qui habẽt necessitatem remanendi, non relinquantur ab eis, per quos illorum ecclesiastica supplenda est necessitas: vt vel pariter viuant, vel pariter sufferant quod eos paterfamiliãs volet pati. hæc Aug. Sed ne dicerent, Iussisti ne ad Gentes iremus: quid ergo faciemus si omnes ciuitates Iudęæ circuiemus, & nos abiecerint? Hoc præuenit, hunc timorem remouendo, dicens: [Amen dico vobis, non cõsummabitis ciuitates Israël] prædicando scilicet ibi aduentum, vel fidem Christi,

Aduẽtus Christi.

L [donec veniat filius hominis] resurgendo scilicet à mortuis: quia denũciato aduentu Christi ab apostolis per ciuitates Iudęæ, immediatè passus est Christus: & à mortuis resurgẽs, apparuit discipulis. Vnde Rabanus: Prædicit quod non antè prædicationibus suis, ad fidem perducerent ciuitates Israël, quòd resurrectio domini fuerit perpetrata, & toto orbe terrarum, prędicandi euangelium potestas cõcessa. Vel si intelligat de aduentu Christi ad iudicium, tunc intelligenda est consummatio prędicationis apostolorum, per totum orbem, quantum ad conuersionis effectum: quia vbiq; dispersi sunt filij Israël, secũdũ prædestinationem. Licèt enim prædicatio apostolorum, discurrerit per totum orbem, tempore ipsorum: quia in omnem terram exiuit sonus eorũ: tamen effectus cõuersionis fidelium, quantum ad eos qui generaliter cõuertendi sunt ad fidem, habebit plenarie effectum circa mundi finem.

Psal. 18.

Vnde dicit: [Amen dico vobis: non consummabitis] id est, complebitis [ciuitates Israël] fugiendo, vel fidem prædicando, & ad fidem conuertendo [donec veniat filius ho- M
minis] scilicet ad resurrectionẽ generalem, in gloria patris. Non enim conuertentur communiter filij Israel, donec prope finẽ mundi. Vnde Chrysostomus: Et quasi dicentibus eis, quandiu possumus fugere. Grauior est enim fuga longa, quàm velox mors consolãs eos. Propterea dominus ait: [Non consummabitis ciuitates Israël, donec veniat filius hominis.] Si de apostolis hoc tantũ intelligitur dictum, non procedit intellectus: cùm multò antè defuncti sint apostoli, quàm Christus adueniat. Sed omnia quæ ad apostolos loquitur, etiam ad illos loqui videtur, qui postmodum per illos fuerant credituri, vsq; ad exitum mũdi. Ipsi enim duodecim erant capita totius Christianitatis futuræ. Et quemadmodũ, quod in os miseris, per tota corporis membra dispargitur: sic & apostolis quod dicebatur, ad totam plenitudinem Christiani corporis pertinebat. Sciebat enim dominus quia notitia eius tot occupatura fuerat ciuitates: ita vt penè omnes toti⁹ orbis terrę ciuitates Israëliticæ dicerentur. hæc Chrysostomus.

Deinde

A Deinde post ostensam magnitudinem tribulationis imminentis, hortatur discipulos ad eius tolerantiam, & consolatur eos suo exemplo, & procedit à minori sic: Si in magistro, in domino, in patrefamiliâs blasphemias iniecerunt, & iniurias multas sine causa fecerūt, & ipse patienter & intrepidè sustinuit: multo plus fiet in ipsis q̃ sunt vt discipuli, serui, & famuli: & ipsi similiter debēt patienter sustinere. Vnde dicit: [Non est discipulus super magistrum, neque seruus supra dominū suum,] intelligendum est donec & quamdiu fuerit discipulus: & seruus non est inquam super magistrum & dominum, secundum honoris naturā: vel [non est discipulus,] id est, non debet esse [supra magistrum, nec seruus] debet velle [supra dominum suum:] contraria, & quasi potentiora magistro, & domino suo operādo, q.d. Non dedignemini tolerare vos serui & discipuli quod ego tolero, vel tolerabo, dominus & magister: quia dominus sum faciens quod volo, & magister docens quod vtile scio. Mea exempla vos doceant: ad me respicite quid in me fieri videtis, hoc in vobis ne formidetis. Qui me offendere & persequi non ti-

Tribulatio tolerāda.

Exemplū Christi.

B ment, vos quoque offendere & persequi non timebunt. Vnde Chrysostomns: Nunc incipit eos cōsolari in passionibus eorum futuris suo exemplo. Naturalis est res si pro deo iniuriam patimur, ab aliquibus indignis irascimur & dolemus. Si verò audierimus aliquam pręclaram personam quæ similiter passa est, refrigeramur: & inflatio indignationis nostrę laxatur. Dicimus enim si vir ille qui clarior est quàm ego, passus est talia: planè ego iniuriæ meæ non debeo sentire dolorem. Quanto magis consolabuntur discipuli in passionib9 suis cūm discipuli essent, & serui, recordantes Christū dominum & magistrum talia aut maiora perpessum, hæc Chrysostomus: Et ideo debent dominum nō solum patienter, sed etiam gaudenter sequi: quia, vt dicit Seneca, Malus miles est, qui imperatorē gemens sequitur. Et subiungit: [Sufficit discipulo,] id est, sufficere debet, [vt sit sicut magister eius: & seruo, vt sit sicut dominus eius:] iniurias suscipiens, & vindictam nō quærens: mala recipiens, & beneficia cōferens: vel sufficere de-

Miles malus.

C bet ei si non plus conculcetur & contēnatur. Perfectus autem erit si sit sicut magister, & dñs eius ipsum in suis imitando operibus: quia perfectio & assimilatio magistri. Vnde Beda: Si magister non suas vult vindicare iniurias qui deus est: sed ipsos mauult insectatores patiendo reddere mitiores, eandē necesse est discipuli qui puri homines sunt, vt regulam perfectionis sequantur. Hæc Beda. Hoc autem dictum domini in proposito est verum, vbi de se loquitur, qui est magister & dominus: immo pater omnium: se enim dicit magistrum & dominum, Apostolos autem & eorum imitatores vsq; ad finem seculi dicit discipulum & seruum. Huius magistri, & domini imitatio, est humana perfectio. Vnde August. Summa Christianæ religionis, est imitari quem colis. Non autem dicit hoc dominus de alio: si enim magister indoctus fuerit, non sufficit discipulo ignorantia magistri: & si dominus miser fuerit, non sufficit seruo miseria domini. Vel secundum Chrysosto. Non secundum ea quæ rarò contingunt: sed ab amplioribus & ab his quæ sunt in pluribus susci-

Magistri assimilatio.

Imitatio Christi, homunus est perfectio.

pit hunc sermonem. Et addit: [Si patremfamiliâs,] id est, me qui paternam gero sollicitudinem, patris habens authoritatem, [Beelzebub vocauerunt,] id est, me operari in Beelzebub dixerunt, [quātomagis domesticos eius:] scilicet vos in hoc etiam diffamabunt? Quòd enim Apostoli facerent miracula virtute dęmonis, sæpe dixerunt Iudæi & gentiles, vt patet multipliciter ex Apostolorum legendis. Non ergo boni contristari debēt, si fortè ab aliquibus prauis hominibus sine culpa detrahatur eis: quia ad cōsolationem nostram sua dñs opprobria adducere dignatus est, dicēs: [Si patremfamiliâs Beelzebub vocauerūt, quātomagis domesticos eius?] Sunt enim plurimi qui vitā bonorum fortasse amplius laudant quàm debent: & ideo ne eis elatio de laude surrepat, permittit omnipotens deus malos in obtrectatione prorumpere: vt si qua culpa ab ore laudantium in corde bonorum nascitur, per obtrectationem malorum ad pœnitentiam reuocentur. Sed inter verba laudātium & vituperātium, ad mentem semper recurrere debemus, & si in ea non inuenitur bonū quod de nobis dicitur: magna tristitia in nobis generari debet: & si in ea non inuenitur malum quod de nobis dicitur, in magnam lætitiam resilire debemus. Vnde Gregorius: In omne quod de nobis dicitur, semper taciti ad mentem recurrere debemus interiorem testem, & iudicem quærere. Quid enim prodest si omnes laudent, cūm cōscientia nos accuset? Aut quid poterit obesse, si omnes nobis derogent, & sola nos conscientia defendat? Vnde Cato: Cūm te quis laudat, iudex tuus esse memēto. Plus aliis de te, quàm tu tibi credere noli. Sed vt dicit Gregorius: Qui non amat gloriam, non sentit contumeliam. Et de virtutibus aliis & vitiis similiter iudicabis. Valde autem periculosum est hominem in præsentia sua laudari, quia oporteret eum valde fortem in deo esse, quòd non eleuaret intus in corde: vt etiam cōsulit Oratius: Quales commendes aspice, ne mox incutiant tibi aliena peccata pudorem. Igitur loco gloriæ id amplectimur, si domino nostro in passionum cōditionibus adęquamur. Quia enim in igne tribulationis peccata purgantur: ideo sicut tunc caput Ecclesiæ Christum fluctibus passionū deus exposuit: sic & corpus eius, scilicet Ecclesiam suā vsque in finem seculi, ad probationem & purgationem tribulari permittit. Aspera enim & dumis, ac sentibus plena & horrida est virtutis via. Sic patriarchæ, sic prophetę, sic Apostoli, sic martyres, sic confessores, & virgines, & quotquot placuerunt deo: per multas tribulationes trāsiere fideles: sic etiam omnia Christi membra vsque ad diem iudicij pertransibunt. Vnde Augusti. Nullus seruus Christi sine tribulatione est. Si putas non habere persecutiones, nondum cœpisti esse Christianus. Et subiungit dominus cōcludendo, [ne ergo] domestici & imitatoros mei, [timueritis eos:] scilicet persecutores, homines fragiles & peccatores, nec eorū blasphemias, vel sæuitias, omittendo veritatē fidei propter persecutionis timorem: sed ferte patienter iniurias, propter dei amorem. Ad tolerandū igitur patienter aduersa, multum iuuat, si quis Christum pro se passum cogitat. Vnde Augustinus: Noli esse pusillanimis: si enim pleno corde intuitus fueris quid pro te Christus

D

Detractio quibusdā expedit.

Te non quæsieris extrà.

E

Laudari in præsentia periculosum est.

Tribulatē Ecclesia militans.

F

Passionis Christi memoria.

G Christus passus fuerit,nec tu pusillanimitate de-
ficies : sed magnanimiter & tu quicquid aduersi
acciderit tolerabis, insuper & gaudebis : quia in-
uentus es in aliqua similitudine passionum regis
Ioan.14. tui. Et iterum si ille qui verissimè dixerat : Ecce
venit princeps mundi huius, & in me nihil inue-
niet:dictus est peccator iniquus, Beelzebub insa-
nus , tu dedignaris serue audire pro meritis tuis
quod dominus audiuit nullis meritis suis? Ille ve-
nit vt præberet tibi exemplum , quasi gratis hoc
fecerit si tu nō proficis. Quare enim ille audiuit,
Cōtumeliā & opprobria audire docemur. nisi cùm audires tu non deficeres? Ecce tu audis,
& deficis. Frustra ergo ille audiuit:non enim pro-
pter se,sed propter te audiuit. Ideo enim prior ille
sustinuit,vt nos sustinere disceremus:& si ille qui
non habebat quod sibi obijciebatur:quantomagis
nos qui & si non habemus peccatum quod nobis
obijcit inimicus , habemus tamen alterum quod
dignè in nobis flagellatur . Nescio quis furem te
dicit,& non es fur: audis opprobrium,non tamen
sic non es fur vt non sis aliquid quod deo displi-
ceat. Et iterum: Vnusquisque cōsiderans consci-
H entiam suam,si mundi amator est , mutetur : fiat
Antichristi q sint. amator Christi,ne sit antichristus . Si quis ei di-
xerit quod antichristus sit , irascitur , iniuriam
sibi factam putat. Dicit ei Christus,Patiens esto.
Si falsum audisti , gaude mecum : quia & ego ab
antichristis falsa audio . Si autem verum audisti,
conueni conscientiā tuam: & si audire times esse,
Conuitiorū tolerādorum facilitas. plus time . Hæc Augusti. Vnde & Grego. Tunc
illata cōuitia bene toleramus,cùm in secreto mē-
tis ad mala perpetrata recurrimus . Leue quippe
videbitur qood iniuria percutimur,dum in actio-
ne nostra conspicimus,quod peius est quod mere-
mur. hæc Gregorius : Deinde dominus hortatur
discipulos ad tolerantiam , ex consideratione di-
uini iudicij,in quo omnia manifestabuntur: quia
bona & mala omnium erunt omnibus manifesta,
tale enim erit iudicium quod omnibus videbitur
iustum:quod non posset esse nisi merita,& deme-
rita viderētur ab omnibus manifeste. vnde dicit:
⌊Nihil enim est opertum,⌋ in præsenti tempore
quantū ad operata quæ occultantur ex industria,
⌊quod non reueletur,⌋ in iudicio futuro:⌊& nihil
I est occultum,⌋ nunc quātum ad cogitata quæ oc-
cultātur ex propria natura,⌊quod⌋ tunc ⌊nō scia-
tur:⌋quia nō solum opera sed etiam cordis secre-
ta quæ soli deo sunt nota,tunc erunt nobis mani-
festa.q.d.secundum Hieronymum: Nolite timere
persequentium sæuitiam,& blasphemantium ra-
biem, neque æmulemini simulatores:quia veniet
dies iudicij , in quo & vestra virtus, & eorum ne-
quitia omnibus demōstrabitur, & cuilibet secun-
dum opera sua tam interiora quàm exteriora red-
detur : quia tunc patienna martyrum præmiabi-
tur,& nequitia persecutorū punietur. Nolite ergo
euangelium erubescere: sed tota intentione verbo
operam date,fixa mente retinētes illum extremæ
retributionis diem,quo illuminabit deus abscon-
dita tenebrarū , & manifestabit cogitationes cor-
dium:tunc enim erit vobis à deo laus, & aduersa-
rijs veritatis pœna manet æterna . Consideratio
huius manifestationis debet dare magnam auda-
ciam in veritatis prędicatione,& prędicatores mo
nere ad prædicandum veritatem securè . Propter
quod subditur:⌊Quod dico vobis,⌋ scilicet modo
existentibus,⌊in tenebris:⌋ scilicet timoris , id est, K
dum adhuc in timore carnali estis,⌊dicite,⌋ id est,
prædicate ⌊in lumine,⌋id est , in fiducia securita-
tis:quod & fecerūt accepto spiritusancto,⌊& quod
in aure auditis,⌋id est,solo auditu percipitis,⌊prę-
dicate,⌋ opere cōplendo, existētes,⌊super tecta,⌋id
est,corpora vestra,quę sunt animarum domicilia.
Vel ⌊qđ dico vobis in tenebris : dicite in lumine,⌋
id est,qđ auditis in mysterio,& enigmate,prædica
te apertiꝰ & manifestè,⌊& qđ in aure auditis:præ- Super tecta prædicare.
dicate super tecta,⌋id est,quod vos erudiui in par-
uulo Iudęæ loco , audacter dicite in toto mundo:
vel ⌊quod dico vobis in tenebris,⌋ id est , in locis
priuatis,⌊dicite in lumine,⌋id est,in locis publicis
& communibus : quia Apostoli postea in palàm
populo prædicauerunt ea quæ seorsum à Christo
didicerunt,⌊& quod in aure auditis,⌋ id est , in se-
creto soli:prædicate super tecta,id est,publicè co-
ram omnibus nulli abscondentes verbum , quasi
quis stet super tectum, & clamet in publicum. Et
loquitur secūdum modum in Palæstina , vbi do- Tecta Palæstinorū.
mus nō habent tecta cacuminata, sed plana:& ibi
solebant sermones fieri ad populum inferius in L
terra positum. Considera hic : quia discipuli do-
mini exponuntur persecutionibus , nos autem in
pace pigritamus:propter quod venia digni nō su- Pigritia nostra reprehendit.
mus. Vnde Chrysostomus: Quo vtiq; erimus di-
gni,in pace molliti & pigritantes? Nollo denique
bellante occidimur : nullo persequente dissolui-
mur. In pace saluari iussi,& neque hoc possumus:
quæ igitur nobis venia? Non flagella,non carce-
res,non principes,non synagogę,nō aliud aliquid
talium imminet : sed & contrarium vniuersum.
Nos regnamus , etenim reges pij sunt:& honores
multi sunt Christianis , & neque ita superamus.
Si igitur fieret prælium ecclesiarum , & persecu-
tio : excogita quanta esset derisio, quanta oppro-
bria . Et valde decenter : Cùm enim in palæstra
nullus exercitatur , qualiter in agone erit clarus?
Sta igitur aduersus passiones , fer vtiliter dolores
qui sunt mentis: vt & eos qui sunt corporis susti-
neas. Etenim beatus Iob, nisi bene esset exercita-
tus ante agones , nō vtique ita clarus in agonibus
effulsisset:nisi meditatus fuisset extra omnem tri-
stitiam esse, dixisset vtiq; aliquid pertinax , nunc M
autem ad omnia stetit certamina . Hanc igitur
fortitudinem,hanc mansuetudinem , & nos zele-
mus illius qui ante legem & gratiā fuit : vt æter-
nis cum eo possimus communicare tabernaculis.
Hæc Chrysostomus.

Oratio.

DOmine Iesu Christe clementissime , qui discipulos tuos ad præliandum contra mundum & diabolum sicut oues inter lupos misisti : & eis consolationem intolerantia tribulationum præstitisti, confirma fragilitatem meam & mihi contra mundi pericula , & insidias diaboli, præbe firmitatem:custodi me ab hostibus meis visibilibus & inuisibilibus , & da mihi patientiam in aduersis & tribulationibus,vt te meum creatorem semper sentiam meum defensorem : & in præsenti vita semper à te defensus , post hanc ad te perueniam à peccatis omnibus absolutus : Amen.

De non

A

De non timendo mortem, & confitendo Christum. Caput. LIII.

Matt. 10.

Postquam dominus excussit discipulis timorem persecutionum, & infamiæ, seu maledictionis: consequenter aufert eis timorē mortis corporalis, quæ est vltimum omnium terribilium in hoc mundo & finis. Et vt ait Chrysostomus: Nō promittit eis ereptionem à morte: sed permittit mori, maiora largiens quàm si non fecisset hoc pati: suadere enim contemnere mortem, maius est quàm eruere à morte. Euacuat autem domin⁹ timorem mortis sex rationibus: quæ in serie literæ ponuntur. Prima est ex consideratione humanæ impotentiæ: quia homines non possunt lędere nisi in minimis, scilicet in corpore, & sic læsus proficit in magnis: scilicet in anima. Vnde ait: Dico autem specialiter vobis amicis meis, qui nihil terrenum cupitis: qui debetis alijs esse exemplū fortitudinis. [Nolite timere eos qui

Timor mortis expellit sex rationib⁹.

B occidunt corpus,] id est, hominem in corpore tantum, & ad tempus [animam autem non possunt occidere,] quin deus eam corpori reddat. & ipsum corpus resuscitet. Vbi Chrysostomus: Nolite timere eos qui occidunt corpus, ne fortè propter timorem mortis, non liberè dicatis in lumine, quod audistis in tenebris: nec fiducialiter prædicetis omnibus, quod in aure soli audistis. Sicut ergo ex his verbis ostenditur, non solum ille est proditor veritatis, qui transgrediens veritatem palàm pro veritate mendacium loquitur: sed etiam ille qui non liberè pronunciat veritatem, quā liberè nunciare oportet: aut nō liberè veritatē defendit, quā liberè defendere conuenit, proditor est veritatis. Non solū ille transgressor est veritatis, qui palàm denegat veritatem: sed etiam ille qui propter timorem eorum qui possunt occidere corpus, tacet veritatem. Et quid dico, quia propter timorem mortis tacent homines veritatem: propter miserum ventrem, & propter spem vani honoris tacent homines veritatem. Sed fortè dicis: Si taceo veritatē ante aduersarios, nunquid cōsentio mendacio eorum? Dic mihi: Si princeps aliquis Ro-

Vera taceri nolūt.

Proditor veritatis.

C mani imperatoris, videns ciuitatem Romanam ab hostibus expugnari, cùm possit liberare, defendere neglexerit: num ipse videbitur tradidisse: quā potuisset liberare si voluisset? sic & tu videns veritatem dei ab impijs expugnari, cùm possis eam defendere si loqui voluisses, tacēs expugnasti per hocipsum quòd eā passus es expugnari. Et si propter timorem eorum, qui occidunt corpus tacere veritatem impietas est: quomodo non sit impietas maior tacere veritatem, propter miserum ventrem, & spem vani honoris, melioremq; facere gratiam panis & honoris, quàm gratiā veritatis dei. [Et nolite timere eos qui occidūt corpus,] quoniā corpus & si ab impijs occisum non fuerit, propter deum, à seipso post modicū morietur propter naturam: ergo occisi secūdum corpus ab impijs, nihil perdunt nisi mortis dilationem, magis autem nec ipsam dilationem. Si enim verum est, quòd nec folium cadit de arbore sine præcepto dei: & quia numerati sunt nobis dies ad vitam, credere debemus quòd nec moriuntur ante diem, nec trāsire possumus diem. Tamen ponamus quoniam & ante diem moritur, qui moritur propter deum.

Ante diē mori.

Si ergo & gratis post modicum morituri sumus, D nulla dei causa proposita, quare non ante modicū in causa dei cum gloria morimur, vt fiat sacrificium voluntarium proposita causa dei: vt offeramus deo pro munere quod aliquādo reddituri sumus pro debito. Ecce si mutuo acceperis vt puta bouem, aut equū: aut asinum, nónne assiduè opus tuum operaris in eum? Dicis enim apud te, hodie aut cras tollendus est à me: quia non est meus. Et in corpore corruptibili natus, quare non ad vtilitatem animæ tuæ vteris corporali corpore tuo, sciens quia post modicum tollēdum est à te: quia nō est tuum. Quæ est ista insipientia nostra odire quod nostrum est, & amare quod nostrum non est? Studere quod seruare non possumus, & negligere quod in ęternum habebimus? [Nolite timere eos, qui occidūt corpus.] Quid est timor mortis? Non dolor exeundi de corpore: sed desperatio vitæ post mortem, id est, timet mortem, qui non putat se viuere post mortem. Vis scire: Ecce frequēter homines grauem dolorē patiuntur in infirmitate, & nō moriuntur: & tamē magis cōtenti sunt grauem dolorē pati, & non mori. Vides ergo quia E non dolor mortis, sed mors ipsa timetur. Et iterum: Qui malę conscientię est, semper pusillanimis ac timidus est. Hæc Chrysosto. Vnde ait Seneca: Timidum non facit animum, nisi reprehensibilis vitę conscientia mala. Hæc Seneca: Sit ergo tibi singularis & superexcessiua fiducia in Christo, & eius promissis & verbis in omni periculo & dubio, & in omni inopia cor ineffabiliter assecurans: ita quòd si omnia castra dæmonum, & tota synagoga peccantium, ac tota caterua mundanorum sapientium & principum te obsideant, habeas omnes pro fumo volatili, & pro stuppa, & pro spuma gracili & inani: & si in principio tentationis fortis fueris: postea minus vinci poteris. Vnde Chrysostomus: Omnis operatio inimici talis est. In primis grauis, & ferè intolerabilis est impetus eius. Quia si quis forti animo sustinuerit eum, secundò inueniet eum infirmiorem. Et quāto plus repercussus fuerit: tanto magis frigescit. Vnde puto in persecutionibus Christianis si in primis quando comprehenduntur non dene- F gauerint territi, nullis poterunt postea vinci doloribus: quia diabolus nō tantum habet in se virtutis, quantum terroris. Hęc Chrysosto. Secunda ratio est, ex consideratione diuinæ potentiæ: quia deus potest potestate ordinaria, non ab alio delegata vel permissa, & animam & corpus perdere, quod plus est quàm corpus occidere. Vnde dicit: [Sed potius eum timete, qui potest corpus & animam perdere in gehennam,] quæ est mors animæ æterna. Manum enim omnipotentis nullus potest effugere, neque viuus, neque defunctus. Vnde in Ecclesiaste: Deum time, & mandata eius obserua: hoc, id est, ad hoc, est omnis homo. Nullū siquidem summè pius perdit: sed perdere dicitur quando nō saluat: sicut indurauit cor Pharaonis, id est, non emolliuit, sed indurari permisit. vt autem dicit Gregorius: Magna securitas est nihil timere præter deum: & stultus timor est, quo plus timetur humana indignatio quàm diuina. Nam, vt dicit Sapiens, Qui timet hominem, citò corruet: q sperat in domino, subleuabitur. Sed proh dolor, hodie à multis plus timetur offensa hominis,

Mutuo acceptis anima corp⁹.

Timor mortis quid sit.

Impetus aduersarij nostri.

Eccl's. 12.

Securitas magna.

Prouer. 19.

G nis, quàm dei : & magis damnum corporis, quàm
animę. Iustum enim est vt timeamus non timen-
da, qui timere nolumus timēda. Vnde Chrysost.
Quia enim quæ oportet non timemus, propter
hoc quæ non oportet formidamus. Timore igitur
mundi expulso, seruite domino timore gehennæ:
donec illum charitas foras mittat permanēte ca-
sto timore, id est, reuerentia sine fine deo exhiben-
Timor naturalis. da. vt enim dicit Chrysostomus : In natura crea-
uit deus timere carnalia mala, vt per timorē car-
Timor multiplex. nalium magis timeamus spiritualia. Et sciendū
quòd multiplex est timor: scilicet humanus, mun-
danus, naturalis, seruilis, initialis, filialis, siue ca-
stus. Duo primi sunt vitia, duo vltimi sunt virtu-
Humanus timor qs est. tes : duo medij nec vitia, nec virtutes. Humanus
timor ille est quo quis à bono declinat ad malum:
vt vitet corporale periculum. Sicut Petrus qui ne
mortem incurreret, vitam negauit: immemor eius
quod audierat à magistro, nolite timere eos qui
Mundanus & naturalis timor quis est. corpus occidunt, animam autem non possunt oc-
cidere. Mundanus timor est ille quo quis à bono
declinat ad malum: vt vitet temporale incommo-
dum siue damnum. Sicut Herodes qui ne regnū
H perderet innocentes occidit, illic trepidans timo-
Psal. 52. re vbi non erat timor. Naturalis timor est ille quo
quilibet homo naturaliter horret pœnam, & ti-
met nocumentum naturę. Sicut & ipse Christus,
Marc. 14. de quo legitur quòd Iesus cœpit pauere & tedere,
Seruilis timor qs est contristari & mœstus esse. Seruilis timor est ille
quo quis timet peccare propter gehennam, & non
amore iustitiæ: sed formidine pœnæ cohibet ma-
num, sed nō animū à peccato. Et de tali timore le-
1. Ioan. 4. gitur. Timor nō est in charitate, sed perfecta cha-
ritas foras mittit timorem. Initialis timor est ille
quo quis timet gehennam : & cum hoc dei offen-
sam, ac declinat à malo partim amore iustitiæ, &
partim formidine pœnę. De hoc timore legitur:
Eccli. 1. Initium sapientiæ timor domini, intellectus bo-
nus omnibus facientibus eum. Omnes isti timo-
res sunt imperfecti : quia perfecta charitas foras
Filialis timor. mittit timorem. Sed filialis siue castus timor est
ille, quo quis amore boni & virtutum succensus
I purè timet offendere deum : & ab eo separari, ac
declinat à malo tantum amore iustitię. Iste timor
est perfectus & nō expellitur per charitatem, im-
mo augetur secundum augmentum charitatis.
Psal. 18. Et de isto timore legitur: Timor domini sanctus
permanens in seculum seculi. Prohibet ergo do-
minus ne timore humano vel mundano : & pro-
pter corporale periculum, vel temporale commo-
dum de virtute ad vitium declinemus. De timo-
re seruili, & filiali : seu casto, specialiter sic dicit
Timor seruilis & castus. Augustinus : Est timor seruilis, & est timor ca-
stus. Est timor ne patiaris pœnā. Est alius timor
ne amittas iustitiā. Timor ille ne patiaris pœnā,
serui est. Non est magnū timere pœnam, sed ma-
gnum est amare iustitiam. Eam deus innocentiā
probat, qua homo non metu pœnæ fit innocens:
sed amore iustitiæ. Nam qui timore non peccat,
quamuis non noceat cui vult nocere : sibi tamen
plurimum nocet & abstinens ab iniquo opere, so-
la tamen reus est voluntate. Et iterum : Inaniter
putat victorem se esse peccati, qui timore pœnæ
nō peccat: quia etsi non impletur foris negocium
malæ cupiditatis, ipsa tamē mala cupiditas intus
est hostis. Nam quātum in ipso est, mallet & non

esse iustitiam punientem peccata. Inimicus iusti- K
tiæ est qui pœnę timore nō peccat, amicus autem
erit si ex amore iustitiæ non peccauerit. Manda-
tum dei si timore potius fit pœnę quàm amore iu
stitiæ, seruiliter fit & non liberaliter: & ideo nec
fit. Non enim bonus fructus est qui non de chari-
rate procedit. Nemo inuitus facit bonum, etiam Bonū nemo inuit⁹ facit.
si bonum est quod facit : quia nihil prodest spiri-
tus timoris, vbi non est spiritus charitatis. Hæc
Augusti. Vnde & Chrysosto. Qui in timore ser-
uit deo: pœnam quidem euadit, mercedem autem
iustitiæ non habet: quia inuitus fecit bonum pro-
pter timorem. Vnde etiā dicit poëta Oratius: O- Oratius in epistolis.
derunt peccare boni virtutis amore. Oderunt pec
care mali formidine pœnæ. Vnde dicit Seneca:
Non putes virtutem hoc effecturam, quod efficit
nimia formido. Tertia ratio est, ex consideratio-
ne diuinæ prouidentiæ : quia prouidentia dei or-
dinatur vita & mors sanctorū, quia & irrationabi-
lium animalium, ergo non est eis timendum: siue
viuant, siue moriantur. Vnde dicit: ⌊Nonne duo
passeres asse veneunt,⌋ id est, venduntur: (quia ve
neo venis habet sensum passiui sub voce actiua)
⌊& tamen vnus ex illis,⌋ quantumcunq; sint parui L
præcij & valoris, ⌊non cadet super terram,⌋ & in
laqueum, id est, nō morietur ⌊sine patre vestro,⌋ id
est, sine dei patris prouidentia in qua sunt omnia,
quasi dicat: Nolite timere mortem: quia mori non
potestis sine nutu & voluntate dei patris quod li-
quet in minoribus. Si enim passeres qui parui & Passer non cadit sine deo.
viles sunt in auibus, & minimi præcij sine dei vo-
luntate vel permissione nō possunt mori: quanto-
magis vos qui pluris estis, hoc est apud deum ma-
ioris dignitatis & præcij: quia rationales ac empti
præcio magno, & redempti sanguine Christi, non
moriemini sine ordinatione dei. Nō est enim pro-
portio valoris infinitorū passerum ad vnum spi-
ritum. Et ita patet ratio secundum appræciabili-
tatem. Item potest probari secundum æternita-
tem. & est sensus secundum Hieronymum: Si pe-
ritura sine dei prouidentia non pereunt, vos qui
æterni estis timere non debetis quòd absque dei
prouidentia viuatis. Vbi Chrysostomus: Si ergo M
passeres in voluntate dei positi sunt: non in pote-
state hominis, quos deus ad vsum hominū fecit:
quantomagis vos nō estis in potestate hominum:
sed in voluntate dei, quos deus ad suam gloriam
fecit. Si passer euentu nec moritur, nec cadit, pro-
pter hoc ipsum quia opus dei est: quātomagis iu-
stus homo non est in euentu positus, quia imago
dei est : sed aut à deo traditus, aut à deo liberatus
euadit. Si in passeribus nihil sine ratione agitur,
quorum duorum præcium vnus est assis: quanto-
magis in vobis sine deo nihil agitur, quorum prę-
cium est sanguis meus. Si sic habentur passeres,
quomodo habendi sunt filij? Ideoq; non debetis
timere homines. quia non est in vobis illorum po
testas : sed dei. Non enim quando volunt impij
tunc possunt nocere sanctis : sed quando illis no-
cendi tempus cōcesserit, vt prouideat sanctis suis
coronam. Quę est ergo sapientia illū non timere
qui dat potestatem : sed illum timere qui accipit?
Si ergo non es traditus, sine causa times: & si tra-
ditus es, pariter sine causa times. Deo enim libe-
rante homo tibi nocere nō potest: deo autem tra-
dente, homo tibi parcere non potest : & si vult.

Nescitis

A Neſcitis quomodo Pilatꝰ volebat dimittere Chriſtum: ſrd nō potuit, quia deus eum tradebat. Hęc Chryſoſt. Vnde dicit & Seneca: Vir bonus quicquid illi accidit, ęquo animo ſuſtinebit: ſcit enim id accidiſſe lege diuina, qua vniuerſa procedunt. Myſticè ſecundum Hylarium: Duo paſſeres ſcilicet corpus & anima minimo pręcio venduntur, cùm pro minima delectatione diabolo tradūtur. Quarta ratio eſt ex cōſideratione reſurrectionis futuræ, quæ ſolum pertinet ad hominem: quia deus habet prouidētiam de minoribus, ſcilicet de capillis qui ſunt extrema pars, & de ſuperfluo hominis, vt corpore in debito numero redeant: ergo non eſt timendum de alijs maioribus ſi propter deum morti tradantur. Vnde dicit: Veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt apud deū, & in dei præſentia: & redibunt, quantum ſufficit ad ornatum corporis, in reſurrectione futura: & longè magis corpus & partes corporis, etiā ſi à beſtijs comeſta fuerint, quātum ſufficit ad debitam ſubſtantiam, in reſurrectione redibunt. Quaſi diceret: Mori ne timueritis, quia in plenitudine reſurgetis. Vnde glo. Vt de tota taceam maſſa corB poris, etiā minimæ particulæ futuræ reſurrectioni ſeruantur. Mrditatio huius reſurrectionis multum facit ad tolerātiam martyrij: quia per reſurrectionem redibunt in electis, non ſolum illa quæ ſunt de neceſſitate humanæ naturæ, ſed etiam ea quæ faciunt ad decorem, cuiuſmodi ſunt capilli.

Reſurrectionis meditatio.

Non ergo noſtrorum corporum caſum pertimeſcamus: ſed omnem curam in eum apud quē nec capillus perit, proijciamus, ſecundum Hierony. Non dixit ſaluator quòd capilli omnes ſaluandi ſunt, ſed numerati: vbi ſcientia numeri demonſtratur, non eiuſdem numeri cōſeruatio: quod immenſam dei erga homines oſtendit prouidētiam, & ineffabilem affectum ſignificat: quia nihil noſtrorum deum lateat. Non ergo actu computationis, ſed facilitate cognitionis ſunt à deo omnia numerata: quia cùm cognita ſunt omnia, numerata ſunt omnia. Bene etiam numerata dicuntur quæ ſeruat, quia illa quę volumus ſeruare numeramꝰ: vnde capilli numerati ſunt, vt ſeruētur ad reſurC rectionem glorioſam: ſicut numeratur pecunia vt ſeruetur. Myſticè, ſecundum Remigium, Chriſtus caput eſt, inde prodeunt capilli: ſcilicet omnes iuſti, qui pulchrè numerati dicuntur: quia nomina ſanctorum ſcripta ſunt in cœlis. Et ſecundum Cyrillum: Caput hominis eſt intellectus, capilli verò minutiſſimæ cogitationes, quæ patent deo, & diſcutientur in iudicio. Et bene per capillos intelliguntur cogitationes: ſicut enim capilli capiti, ſic cogitationes cordi adhærent: & omnes iſtę numeratę ſunt, vt bonę remunerētur, & malę puniantur. Omnia etiam opera noſtra, ſiue bona, ſiue mala, deo numerabilia ſunt & nota: vt iſta remunerentur, illa puniantur. Deinde concludendo ſubiungit: Nolite ergo timere, ſcilicet mortē, quia multis paſſeribꝰ meliores vos eſtis: ſcilicet quò ad ſtatum naturę, quia rationales & perpetui: quò ad ſtatum gratię, quia per adoptionē filij: quò ad ſtatum futurum, quia in gloria beatificandi: & pluris ac maioris reputationis eſtis apud deum, quia ad imaginem eius facti, quod non competit creaturæ irrationabili. Quinta ratio eſt, ex conſideratione beatæ retributionis, qa omnis qui cōfitebitur me, & fidem meam: coram hominibus ſcilicet malis, non timendo eos apud quos confeſſio Chriſti eſt odibilis: ſed non eſt magnum confiteri coram bonis, confitebor & ego eum gloria & vita æterna dignū, coram patre meo rege ſummo, qui eſt in cœlis æternæ beatitudinis: vt approbet, vt recipiat, vt remuneret. Qui ergo Chriſtum hic confitebitur, id eſt, ſimul corde, & opere fatebitur, non recuſans mori pro eo, & confeſſione nominis Chriſti, ac mandatis eius vſque ad mortem fideliter firmiterq́ perſiſtens: cōfitebitur & Chriſtus eum de diuino iudicio coram patre ſuo pro eo atteſtans, ac ipſo affectu remunerationem teſtimonij adiecit, dicēs: Venite benedicti patris mei percipite regnum. Non ſolum enim martyres: ſed & confeſſores Chriſtum confitentur. Vnde Anſel. quem olim venerandi confeſſores, & doctores doctrinis ſacris, & operibꝰ iuſtis confeſſi ſunt coram hominibus: nunc confitetur eos coram patre ſuo, & ſanctis angelis eius. Quanto autem melior eſt deus homine, tanto melior eſt confeſſio eius confeſſione hominis. D

Capilli numerati.

Matt. 25. *Confeſſores.*

Sexta ratio eſt, ex conſideratione futurę damnationis: quia qui corā hominibꝰ, vbi debet prodeſſe cōfeſſio nominis mei, negauerit me non audens me confiteri, & veritatē euangelij negabo & ego eum coram patre meo, tanquam indignum conſequi gloriam in cœlo. Qui ergo hic Chriſtum negauerit corde non credendo in eum, vel ore quia non ſolum corde credere eſt neceſſarium ad ſalutem: ſed etiam cōfiteri ore pro loco & tempore caſu recurrēte, vel opere: quia qui præceptis non obedit, & ſi ore confiteatur, factis tamen negat: hunc Chriſtus negabit in tempore, ſcilicet extremæ neceſſitatis, quando dicet: Neſcio vos, & ite maledicti in ignem æternum. Vbi Chryſoſto. Omnem rem poſſibilem quantū ad naturam carnalem mandauerat, nunc & pœnā proponit & pręmium: vt modo timore pœnæ, modo deſiderio pręmij: virtus animæ adiuuetur. Sed prius dicit pręmium, poſtea pœnam: quia miſericors deus paratior eſt ad remunerādum quàm ad puniendum. Igitur, vt ait Auguſtinus, Ama quę pollicetur omnipotens deus, time quę minatur omnipotens: & ſic vileſcit omnis mundus, ſiue promittens, ſiue terrens. qui mundus ſecundū Aug. periculoſior eſt blandiments quàm moleſtijs, & magis cauendus cùm allicit ſe diligi: quàm cùm admonet, cogitq́ contemni. E F

Oris confeſſio interdum eſt neceſſaria.

Matt. 25.

Cōtra mūdi minas & pollicitationes.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, da mihi vt ſic omnes cupiditates terrenas, & delectationes vitioſas deſpiciam: quod nihil pro tuo nomine in terris pati timeam, ſed tuum nomen & tua paſſio ſic cordi meo ſemper inſcribantur, vt palmam victricem contra omnia aduerſa & proſpera anima mea habere mereatur: & ſic te confitear corde, ore, & opere coram hominibus in terris: quòd tu ſecundum promiſſum tuum confitearis me corā patre tuo in cœlis, vbi de tua pietate & miſericordia cum ſanctis & electis tuis percipere merear gaudia, per te bone Ieſu ſic confitentibus repromiſſa: Amen.

De quibuſdam

G De quibusdam impedimentis perfectionis, & sequele Christi. Caput.LIIII.

ET quia dominus Iesus valde nos dilexit:& ita etiam diligi vult à nobis: ideo vehementiam amoris quem expetit ostendens consequẽter subiungit, dicẽs: Ignem, scilicet diuinum, id est, feruorem spiritussancti, ac charitatem dei & proximi, Veni per incarnationem, mittere in terram, id est, in homines ad consumptionẽ peccatorum, & innouationẽ animarum, & quid volo, nisi vt mediante sufflatorio diuinæ inspirationis, vel humanæ prædicationis, vel secretę meditationis: accendatur, id est, ardeat & augmentetur: quia charitas meretur augeri, vt aucta mereatur perfici. Vnde Gregorius: Ignis quippe in terram mittitur, cùm per ardorem spiritussancti afflata terrena mens à carnalibus desiderijs suis cõcrematur. Succensa autem à spirituali amore malum quod fecit plangit, & sic ardet terra: quando accusante se conscientia, cor peccatoris in dolore pœnitẽtiæ cõcrematur. Vnde Beda: Ignem quip-H pe dicit spiritussancti feruorem, qui secreta cordis illuminans cõtinuis motibus ad superna prouocat, vitia concupiscentiæ carnalis quasi spinas tribulosq; comburit: aurea dominicæ domus vasa probando meliorat, & lignum, fœnum, stipulamq; consumit: & qui ob hoc solũ de sinu patris exiui, & veni in mundum, vt homines à terrenis cupiditatibus ad cœlestia desideria succendam: quid volo aliud quàm vt huius incendij iubar cunctas mundi plagas illustret: huius flamma deuotionis, vsque in finem sęculi, fidelium semper augescat in corde: neque vllo infidelium, vel fluctuum, extinguatur incursu, vel flatu. hæc Beda. vnde etiã Hugo, de sancto Victore: Homines gratię sunt hi qui per aspirationẽ spiritussancti sunt illuminati: vt bonum quod faciendum est agnoscant, & inflammati vt diligant. hæc Hugo: Si ergo te a vitijs purgaueris, accendes in te ignem diuini amoris: si dulcedinem diuini amoris in te perfectè gustaueris, de dulcedine temporali non curabis. Et subdit tempus missionis istius ignis: quia nõ perficietur eius missio donec ipse passus fuerit. vnde I dicit: Baptismo autem habeo prius baptizari, id est, secundum Bedam, sanguinis proprij tinctione prius habeo perfundi: & sic corda credentium spiritus igne inflamare, quod est dicere, antequam mitto spiritum: dabo me crucifigendum. Vnde dicitur, non erat spiritus datus: quia Iesus nondũ fuerat per resurrectionem, & passionis victoriam glorificatus. Quia enim passio Christi quam ex magna charitate pro nobis sustinuit, est maximum charitatis incentiuum: ideo dicit se prius baptismo baptizãdum, baptismum hic appellans effusionem & tincturam sui sanguinis in sua passionẽ benedicta, ex quo baptismus & alia sacramẽta Ecclesiæ habent efficaciã. q. d. vt ignis iste accendatur, quo à meis omnia terrena despiciantur, respersione proprij sanguinis perfundi habeo: vt baptizatus in sanguine meo alios baptizem in eo, vt eos magis in meum accendam amorẽ. Nihil enim est quod ita excitet, & accendat nos ad diligendum deum: sicut quòd passus est pro nobis, & in sanguine suo lauit nos à peccatis nostris. vt autem dicit Ambrosius: Tanta est domini dignatio & infundendæ nobis deuotionis, & consum- K mandę perfectionis in nobis & maturãdę pro nobis passionis studiũ sibi inesse testetur. Vnde sequitur: Et quomodo coartor, vel angor, & contristor vsque dum perficiatur, per passionẽ meus baptismus & hominum salus, id est, quanto desiderio affecto orationem meam & passionem pro salute generis humani consũmari. Quasi diceret, multum: Per hoc ergo intelligitur magnum desiderium eius perficiendi nostram salutem per suã passionem. Vnde alibi: Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, vt mihi vniremini per dilectionem. Vnde Ambrosius: Cùm enim in se nihil habuit quod doleret, nostris tamen angebatur erumnis: & tempore mortis mœstitiã prætendebat, quã non ex metu mortis suæ, sed ex mora nostræ redemptionis asumpserat. vt autem dicit Beda: Quomodo post baptisma suę passionis, post ignis spiritualis aduentum terra sit arsura, declarat subdens: Nolite arbitrari, id est, falso iudicio rationis opinari: quia veni mittere, id est, procurare, vel confirmare pacem in terra, id est, concordiam prauę colligationis suæ carnalis af- L flictionis. Non veni pacem scilicet talem mittere, quia guerram cõstituit & hominem inimicum dei facit: sed gladium, id est, separationẽ & præcisionem eius quæ pacem inducit, & hominẽ deo cõiungit. Veni separare filium aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam, id est, secundum glosam. Veni priuatos carnis affectus extinguere: quibus ita inuicem diligunt vt deo minus seruiant, vel penitus à dei seruitiu se auertant. Vnde loquitur hic de separatione spirituali: scilicet ab amore amicorum inordinato, nõ de corporali quando est sine contumelia creatoris & offensa: & inimici hominis, qui scilicet sic operatus est ab alijs: vel fide, vel religione: & moribus sunt domestici eius, qui etiam ante separationem & si carnaliter diligunt, tamen spiritualiter odiunt dum cursum vitæ spiritualis impediunt. Deinde ostendit modũ quo venit separare hominem ab amicis, & ponit primum impedimentũ perfectionis & sequelę Christi, quod est inordinatus amor propinquorum, dicens: Qui amat patrem: aut matrem, vel filium, M aut filiam plusquam me: quod fit multipliciter, cùm propter eos ad fidem nõ venit, vel acceptam dimittit, vel mortale committit, vel status sui periculo se exponit: non est me dignus: me scilicet in mundo habere hospitem, in iudicio testem, in regno remuneratorem. secundum enim August.

Peccator etiam non est dignus pane quo vescitur. Quasi diceret dominus: Sic veni separare hominem à patre vel amicis, non quin patrem diligat, & in parentes pietatem seruet: sed ne paternã pietatem suæ saluti, diuinæ religioni, ac pietatis cultui anteponat: & vbi patri vel matri non potest seruari honor aut pietas sine offensa dei, & iactura propriæ salutis: tunc odium in suos, pietas est in deum: & salubriter relinquitur pater & mater: quia præferendus est creaturæ creator. Charitas enim est sic ordinata quòd homo debet deũ diligere super omnia, etiam super seipsum: & ideo pro nullius quantumcũque amicitia debet retardari, quin prosequatur ea quæ pertinent ad honorem dei. Sub deo, & propter deũ quicquid amatur est aman-

Marginalia (left): Luc.12.& Matt.10. — Ignis i terra missus. — Homines gratiæ qui sunt. — Ioan.7. — Passio Christi. — Baptismus eius. — Passio domini inflãmat nos.

Marginalia (right): Desiderĩu domini. — Lucæ.22. — Gladium mittit dominus. — Impedimẽtũ a sequela domini. — Peccator indignus pane. — Charitas ordinata.

A est amandum. Vnde Hierony. Hic ordo in omni affectu necessarius est. Ama post deum, patrem: ama matrem: ama filios: si autem necessitas venit vt amor parentum ac filiorum amori dei comparetur, & non possit vterque seruari: etiam odium in suos, pietas in deum est. Circa hoc primum impedimentum sequendi Christum, nota hic vtile exemplum. Cùm enim quidã amore propinquorum detentus, per hoc à sequela domini esset impeditus: quadam vice volẽs apponere remedium, conuocauit eos ad conuiuium, & inter epulas rogauit vnum ex illis quem magis sibi fidelem esse credebat præ cæteris: vt si eum diligeret, digitum suum minimũ pro eo in ignem mitteret: sed ille pœnam timens hoc facere renuit, nec fidem quam simulauerat ei exhibuit: & deinde cæteris omnibus per ordinem similiter requisitis, idem quod in primo, etiam repperit in eis. Tunc propositum suum aperiens omnibus dixit, quòd ob solum amorem eorum hactenus à sequela domini retardatus esset: sed quia fidem in eis non inuenit, amplius retardari nollet: & quia ipsi minimũ mem-

Exemplũ de parẽtũ exigua fidelitate.

B brum corporis noluerunt pro eo ad horam exponere igni transitorio, nec ipse totum corpus & animam pro eis exponere vellet igni perpetuo: & valedicens omnibus illis, recessit ab eis. Deinde subiungit, de nõ diligendo corpore proprio plusquam Christũ: & ponit secũdum impedimentũ, quod est amor carnalis voluptatis, dicens: [Et qui non accipit crucẽ suam,] quotidie [& sequitur me, nõ est me dignus:] quia nec meo cõsortio per gratiam, nec meo solatio per familiarem pręsentiam, nec meo conuiuio per gloriã, vt enim dicit Bern. Delicata est diuina consolatio, & non datur admittentibus alienam: crucem autem accipimus, cùm propter fidem Christi martyrium sustinemus, passionem domini per sanguinis effusionem imitando: aut cum pœnitentiæ onus assumimus, cõcupiscentias carnis per eius afflictionem reprimendo, aut cùm proximis compatimur: necessitatem illius nostram compassionem putando. In cruce enim omnia tormẽtorum genera designantur. Vnde crux à cruciatu dicitur, & cruciari dicitur qui quolibet modo affligitur: & quotidie ac

Corp' proprium minꝰ deo diligendum.

Crux assumenda.

C semper crucem portare debemus, vt amorẽ Christi ostendamus, & semper nos Christũ amare doceamus. Non sunt aduersa timenda, non prospera & carnalia desideria sectanda: vt crux ipsi feratur quæ necessariò in hac vita est ferẽda. Vnde Aug. Crux domini non tantũ illa dicitur, quæ tempore passionis ligni affixione constituitur: sed & illa quæ totius vitæ curriculo cunctarum disciplinarum virtutibus coaptatur: tota enim vita Christiani hominis, si secundum euangelium viuat, crux atque martyrium est. Vbi Chrysostomus: Crucem suam tollit, qui paratus est ad omne periculum propter deum: si necesse fuerit vsque ad mortẽ, magis quàm relinquere Christum. Ille talis & si misericordia dei euadat, tamen quantum ad propositum suum quotidie cruciatur: ideo & si nihil tale passus fuerit, tamẽ mercedem accipiet: voluntas enim apud deum remuneratur, nõ opus: quia voluntas ex arbitrio nostro procedit, opus autem dei per gratiã consummatur. Hæc Chrysostomus: Et quia crucis acceptio posset fieri sinistra intẽtione: ideo additũ est, [& sequitur me:] non mundum, per viam cupiditatis: non carnem, per viam voluptatis: non homines, per fauorem & gloriam vanitatis. Dominum enim sequitur, licèt crucẽ ferre videatur, qui nõ propter dei laudem & ęternam intentionẽ: sed propter inanem gloriam, & temporale lucrũ, aut commodum, imitatur domini passionem, seu affligit carnem, seu proximo carnaliter compatitur, vt culpæ eius faueat: vel etiam qui in angaria vt rota fœnum crucem portat. Quia vero, vt dicit Chrysostomus, præcepta hæc quæ iniungit, onerosa videbantur: ponit & vtilitatem eorum maximam, dicens: [Qui inuenit animam suam:] scilicet hanc pręsentem vitam quæ causatur ab anima existente in corpore, & quęrit eam saluam facere: scilicet potius Christum & nomen eius negando, vel amore eius cadendo: vel quodcunque opus iustitiæ deserendo, vel etiam carnis desideria sectando: vel aliàs verbo, aut opere postponendo, quàm vitam præsentẽ temporaliter amittendo, [perdet eam,] æternaliter: quia perdet vitam ęternam. Vnde Remigius: Qui hanc præsentem vitam & lucem, ac eius delectationes & voluptates ad hoc desiderat: vt semper inuenire possit istam quam seruare cupit perdet, & animam suam æternæ damnationi præparat, [& qui perdiderit,] tẽporaliter [animam suã,] id est, vitam hãc animalem: & paratus est perdere eam ad mortem temporalẽ, eam pro Christo exponendo, & omnia Christi amore postponendo: & ideo sequitur, [propter me:] scilicet diligendum in corde, confitendum in ore: imitandum in opere, nõ propter se vt latrones: vel propter fauorem humanum, vt superbi vanẽ gloriantes, nõ propter temporalem mercedem: vt cupidi terrena sectantes, [inueniet eam] in futuro saluã: quia inueniet & accipiet pro transitoria æternã. Vnde August. Quisquis propter deum hanc vitam, quæ nunc corporis viuificatione ex anima tẽporaliter mortalis, cõstat, libenter despexerit: in futuro eandem corporis, non solum animæ, vitã æternam & immortalem recipiet. Hæc Augustinus. Animam ergo in hoc loco pro vita præsenti posuit: quia omnis vita nostra in anima est. Anima quippe dicitur, inquãtum corpus animat, siue viuificat: spiritus, dum spirat: mens, inquantũ recordatur seu meminit: animꝰ, dum vult: ratio, dum rectum iudicat: sensus, dum sentit: memoria, dum recordatur: voluntas, dum consentit. Hæc nomina diuersa sunt animæ, nec propter animæ pluralitatem, sed propter effectuum multitudinem. Vnde Augustinus: Anima ex eo dicta est, quòd animet corpus ad viuendum, hoc est viuificet: spiritus est ipsa anima, pro spirituali natura: vel pro eo quod spiret in corpore: spiritus ad substantiam dicitur, anima ad viuificationem. Eadem est substantia, sed proprietas diuersa. Nam vnus & idem spiritus, ad seipsum dicitur spiritus: ad corpus anima. Hæc Augustinus: Spiritus ergo qui est substantia nostræ animæ, si desiderat ea quæ sunt corporis: in his perditur totum bonum eius, quia totũ bonum spiritus nostrę animæ est in auertendo se à carne, & abstrahendo se à desiderijs concupiscẽtiæ: sic enim vincit passiones, & virtute perficitur: & contemplationi coniungitur superiorum, & depuratur & mundatur, vt sit honestati subiectum, & diuinæ sapientiæ speculum. [Qui] ergo [animam,]

D

Vita præsens non amanda.

E

Animę acceptiones.

F

Spirit' nostri bonũ.

G ⌊animam,⌋id est, vitam præsentem in anima de-
signatam ⌊inuenit,⌋ & amat inordinatè, in ea car-
naliter viuere cupiendo: vnde & dicitur animalis
Res quæ perditur.
homo: ⌊perdet eam,⌋in futuro. Res enim perditur
quæ finem debitum non consequitur: sicut medi-
cina perditur, cùm per eam sanitas nō acquiritur:
& eodem modo vita præsens, quæ finaliter ad cō-
secutionem vitę æternę ordinatur, rectè perditur,
quando per ipsam ad æternam vitam non perue-
nitur: quod illi contingit qui inordinatè ipsam di
ligit. Et econtrariò, ⌊qui perdiderit,⌋vitam præ-
sentem propter Christum negligendo: talis enim
dicitur perdere nō secundum veritatem, sed tan-
tum secundū hominū opinionem: ⌊inuenit eam,⌋
accipiendo pro transitoria æternam. Non debet
ergo homo trahi à bono, propter dulcedinem prę-
sentis vitæ, quæ est breuis & transitoria, & ad me-
rendum æternam vitam ordinata: finis enim me-
lior est his quæ sunt ad finem: immo ea quæ sunt
ad finem, non sunt nisi propter finis assecutionē:
ideo de ipsis nō curatur, nisi quòd finis habeatur:
propter quod non est curandum de vita præsenti,
H sed assecutione vitæ æternæ. Vnde Chrysosto.
Moriendū pro vita cum deo habenda.
Melius est pro tempore mori, & in perpetuū vi-
uere: quàm pro tempore viuere, & in perpetuum
mori. Si ille pro nobis mortuus est, qui mori non
poterat, nisi voluisset: quātomagis nos pro eo mo-
ri debemus, qui & si nolumus, mortales sumus. Si
dominus pro seruo mortuus est, & hoc sine præ-
mio: iustius est vt seruus pro domino moriatur, &
hoc cum præmio. Vnde & Augustinus: Non ha-
bebat ille quare moreretur, & mortuus est: tu ha-
bes, & quare mori dedignaris? Dignare æquo a-
nimo pati per meritum tuū, quod ille pati digna-
tus est, vt te à sempiterna morte liberaret. Circa
prædictum secundum impedimentum, nota hic
Exemplū cōtemnēdi mundum.
pro ædificatione exemplum. Nam cùm quidam
monachus deuotione motus, vitam austeram du-
ceret: & parentes sui hoc cognito ad eum venien-
tes, ipsum super hoc arguerent: tale eis dedit re-
sponsum, corde & memoriæ commendandum:
I Tanta & talia audiui, & legi de vita æterna, quod
non curo quantum mihi constet, & quid expendā
pro ea. Quia autē dicit Matthæus de non ama-
re patrem, & huiusmodi, plus q̄ Christum: hoc re-
Lucæ.14.
fert Lucas de odire, dicens: ⌊Si quis venit ad me,⌋
id est, vult venire per fidem credendo, vel statum
perfectionis assumendo, ⌊& non odit patrem suū,
& matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & soro-
res: adhuc autem & animam suam,⌋id est, anima-
litatem, & vitam animalem seu corporalem, eam
contemnendo propter deum, paratus si opus fue-
rit pro fide exponere, & eligēs occidi potius quàm
in deum peccare: eiusq; acquiescēdo desiderijs car
nalibus, ⌊non potest meus esse discipulus,⌋ quod
valde damnosum est: quia ipsa est veritas, & vera
Odiū nullō sit in naturam, sed in vitia.
docet. Non quòd propinquorum naturam odia-
mus: sed ea quibus nobis in itinere dei obsistunt,
& nos impediunt: ne ad Christum, fide, & chari-
tate accedamus. Nullus enim odio est habendus,
etiam si sit malus. Vnde Boëtius: Apud sapien-
tes nullus prorsus odio locus relinquitur: nam bo-
nos qs nisi stultissimus oderit: malos verò odisse,
ratione caret: nam si vti corporum languor, ita vi-
tiositas quidem est quasi morbus animorum: cùm
ægros corpore minimè dignos odio, sed potius
miseratione iudicemus: multomagis non insequē- K
di, sed miserendi sunt, quorum mentes omni lan-
guore atrocior vrget improbitas. Hæc Boëtius:
Amor parentū exclusus.
Vnde excluditur hic affectio carnalis, scilicet a-
mor inordinatus parentum & coniunctorum: &
hoc est vnum impedimentū suprà secūdùm Mat-
thæum etiam dictum, quod obest sequelæ Chri-
sti, & volentibus venire ad ipsum. Vbi Ambro.
Etenim si propter te domin⁹ suæ renunciauit ma
Matt.12.
tri, dicens: Quæ est mater mea, aut qui fratres
Naturæ nō seruiēdum est.
mei, cur tu domino tuo cupias anteferri? sed neq;
ignorare naturam, neque seruire naturę dominus
iubet: sed ita indulgere naturę, vt venerari autho-
rem, nec à deo parentū amore desistas. Vnde Gre-
gorius: Quisquis iam æterna concupiscit, in ea
quam aggreditur causa dei extra patrem, extra
vxorem, extra filios, extra cognatos, extra semet-
ipsum fieri debet: vt eò verius cognoscat deū quò
in eius causa neminem recognoscit. Amandi er-
go sunt proximi: impendenda charitas omnibus
& propinquis, & extraneis: nec tamen pro eadem
charitate à dei amore flectendum. Fideles qui-
que compatiantur proximis per charitatem, & L
tamen de via dei non exorbitent per compassio-
nem. Secundum impedimentum, etiam secūdum
Matthæum suprà positum, est amor carnalis vo-
luptatis: & hoc tangitur secundum Lucam, cùm
subditur: ⌊Et qui non baiulat crucem suam & ve-
nit post me, non potest meus esse discipulus.⌋ Nā,
vt ait Chrysostomus, perfectus Christi discipu-
lus est, qui omnia mala patitur, aut pati paratus
est propter Christum. De his duobus impedimē-
tis iam suprà dictum est latius: simile etiam ha-
bes infrà ante domini transfigurationem: sed non
est idem. Tertium impedimentum, est inconside-
rata leuitas mentis, qua quis impeditur à perse-
uerantia vitæ assumptæ: dum inconsideratè ag-
greditur viam quam non potest perficere. Vnde
huic qui aggreditur viam perfectionis, necessaria
est discretio, vt consideret si habeat illud quod ad
hoc requiritur: quod est fortitudo animi ad relin-
quendum omnia, & sustinēdum aduersa pro deo:
ne propter indiscretionem resileat ab incepto: & M
hoc ostendit per similitudinem de volente ædifi-
care turrim, id est, aggredi perfectionem euange-
licam, & vitæ sublimitatem: per quam Christi su
mus discipuli, qui ergo Christi discipulus esse &
dici desiderat: ⌊sedeat prius & cō putet,⌋id est, deli-
berans consideret si habeat sumptus requisitos ad
perficiendum: si discipulorum vitam tenere, pa-
tientiam habere, laborem sustinere, & simul cum
eis turrim virtutum ædificare, contra hostes pu-
gnare, & cætera quæ sequuntur agere valeat. Ma-
Turris magnæ ædificatio.
gnam etenim turrim ædificare incipit, qui mundi
honores, diuitias, & dignitates, cōtemnens, omnia
relinquit, & Apostolorum vitam, ac monachorū
conuersationem promittit: sed iste prius compu-
tare debet quàm arctā & laboriosam viam aggre-
diatur, & quàm magnum & difficile opus agere
incipiat, quia secundum Gregorium: Omne quod
agimus, pręuenire per studium cōsiderationis de-
bemus. ⌊Sedens⌋ igitur, id est, à vita veteri & à tu-
multibus mundi & passionum quietatus & quie-
scens, ⌊computet⌋ & diligenter discernat erogan-
dam esse substantiam temporalem, & cor à cupi-
ditatibus auertendum, & animam contra seculi
aduersa

A aduerſa præparandam. Debet etiā cogitare ſi habeat ſumptus ſpirituales virtutum & bonorum operum: ſumptus enim temporales potius ſpargēdi ſunt, antequā congregandi. ⌊ſi habeat,⌋ inquā, ⌊ad perficiendum,⌋ opus intentum, id eſt, humilitatem, patientiam, obedientiam, & perſeuerātiam quę conſumat, tenere & cuſtodire valeat: ſine quibus hoc ædificium perfici non poteſt. Sumptus quidem ſunt ea quæ debes deo, tibi, & proximo.

Sumptus quæ ſunt.

Aedificans ergo ſpiritualiter conſidera ſi piè, ſobriè, & iuſtè vixeris: ⌊ne poſteaquā poſuerit fundamentum,⌋ quod conſiſtit in obſeruantia mandatorum, ⌊& non potuerit perficere,⌋ à bono propoſito declinando: & in ædificio bonæ operationis deficiendo, irriſionē patiatur ab inimicis: ſcilicet malignis ſpiritibus, noſtris bonis operibus ſemper inſidiantibus, & ex noſtris defectibus gratulantibus: ⌊& omnes qui viderint⌋ eum deficere, ⌊incipiāt illudere ei,⌋ aut homines in vita, aut dæmones in morte: aut dominus in iudicio, & etiam ſancti qui ſuper eum ridebunt, dicentes, ⌊quia hic homo cœpit ædificare,⌋ iter perfectionis aſſumēdo, ⌊& non potuit conſummare,⌋ in incepto perſe-

B uerando. Sed quid ei cœpiſſe prodeſt, ſi ſaluus nō erit? Nō enim qui cœperit: ſed qui perſeuerauerit, hic ſaluus erit. Quartū impedimentum, eſt cōfidentia ſtultæ ſecuritatis, dum quis confidit in ſecuritate ſuarum virium vel meritorum: quibus violenter credit cœleſte regnū obtinere, & ex meritis ſaluari iuſtè: ſed quia non poteſt, cùm nullus meritis ſuis ad gloriam pertingere poſſit, niſi ſeueri iudicis ſententia temperetur per miſericordiam: neceſſe eſt vt præmittens legationē lachrymarum & operum bonorum, ⌊roget ea quæ pacis ſunt,⌋ & ad pacem animæ pertinent: in conſpectu enim eius omnis homo imperfectus eſt, & nullus iuſtus. Et hoc oſtendit per ſimilitudinem de rege volente cōmittere bellum aduerſus alium regem: qui cùm non poſſit cum decem milibus occurrere, venienti cum viginti milibus quærit pacem. Si rex à rege pacem quærit, multomagis nos infirmos cum deo pacē habere congruit. Hic quippe accipitur rex, quicunque vult aggredi ſtatum perfectionis: quia debet bene regere operationes & cogitationes ſuas, omneſq; ſenſus ſuos interio-

Matt. 10.

Rex hoc loco quomodo capitur.

C res & exteriores: & habet committere bellum ad rapiendum ſibi cœleſte regnum: quia regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Eccleſiam quaſi committere bellum cum deo: eſt aliquem confidere ſe ex meritis debere ab eo ſaluari. Sed quaſi cum decem milibus deo occurrit, qui offert opera & obſeruantiam decem mādatorum quæ exterius geſſit. Deus verò cœleſtis duplicem obſeruantiam exigit ab eo, ſcilicet mandatorum & conſiliorū: quia prima non ſufficit ad perfectionis ſtatum acquirendum. vel ſecundum Gregorium: Deus rex quaſi cum duplo exercitu contra ſimplum venit, quia nos vix in ſolo opere præparatos, ſimul de opere & cogitatione diſcutit: vel quia multo plura ſe pro nobis ſuſtinuiſſe allegabit. Mittamus ergo ad eum nobis placandum legationē, aſſentiendo ei in obſeruantia conſiliorum: vel offerendo munera lachrymarum, orationum, & bonorum operum. Sicut ergo præmeditatio eſt neceſſaria ad cauendam inimicorū irriſionem, ita eſt neceſſaria ad impetrandam iu-

Deus rex placandus nobis.

dicis miſericordiam. Vnde hæc ſimilitudo eadem eſt quę & ſuperior, nihil enim aliud his verbis admonemur: niſi vt vltra vires noſtras nos non extendamus. Quintum impedimentum, eſt amor ſubſtantiæ temporalis, qui multum impedit perfectionem & ſequelam Chriſti. Vnde ſubiungit inferens ex ſimilitudinibus præmiſſis, ſic ergo ⌊omnis ex vobis qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, nō poteſt meus eſſe diſcipulus:⌋ quia nō poteſt quiſque deo ſeruire ſimul & mundo: propterea, vt ait Proſper, voluit deus cultores ſuos omnibus renunciare: vt excluſa mundi cupiditate, diuina in eis charitas poſſit augeri & perfici. vnde Auguſt. Diſce nō diligere mundum, vt diſcas diligere deum: ſunde vt implearis, auerte vt conuertaris: dilectio ergo temporalium, non poſſeſſio hic reprehenditur: quia, vt dicit Auguſtinus, non damnat deus diuitias, vnde meremur cœlum: ſed cor appoſitum quod eas non expendit, ſed recondit. vnde Abrahā legitur multas poſſeſſiones habuiſſe, & tamē fuit perfectus. Non dixit ei dominus, relinque omnia: ſed ambula coram me, ſcilicet perfectè me amando, & ſic eſto perfectus. Sed

D

Diuitię non amandæ.

Mūdus nō amandus.

quia difficile eſt diuitias habere in arca per poſſeſſionem, & non in animo per amorem: ideo conſulit dominus iuueni diuiti, dicens: Si vis perfectus eſſe: vade & vēde omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me. Hac igitur concluſione ſecundum glo. oſtenditur quòd ædificare turrim, facere cum fortiori pacem: nihil aliud eſt quàm eſſe diſcipulū Chriſti: præparare verò ſumptus, mittere legationem, nihil aliud eſt quàm renunciare omnibus: & ideo infert ex prædictis ſimilitudinibus, quòd ſicut nō poteſt ędificare qui nō cōputat ſumptus: nec ſecure occurrere qui non præmittit legationem: ſic ⌊omnis ex vobis qui nō renunciat omnib⁹ quę poſſidet nō poteſt meus eſſe diſcipulus.⌋ Hęc omnia ſunt non ſolū tēporalia: ſed & amor proximorū, & ipſa anima quib⁹ omnib⁹ deū pręponere debemus, vt renunciemus tēporalibus, & carnalibus propinquorum affectibus: & animalitati noſtræ, vt etiā ipſam animā, vitam ſcilicet præſentē, pro deo & proximo ſi opus fuerit, ponamus. Vnde dicit, ⌊omnibus:⌋ vt innuat quòd integra debet eſſe renunciatio, ſcilicet quò ad ſua: quò ad ſuos: & quò ad ſe: ſecundum quod dictum eſt

E

Matt. 19.

F Abrahæ: Egredere de terra tua, &c. Vnde quidā ait: » Chriſte tuos, tua, te, gratis accepim⁹ à te. Ergo » meos, mea, me, meritò nūc exigis à me. Iſtud quod dictum eſt Abrahę, poteſt exponi de religioſo, cui loquitur deus, dicēs: Egredere de terra: per votum paupertatis: quia ſicut lutū & puluis adhęrens fatigat & impedit ambulantes, ſic terrena cupiditas poſt dominum ire volētes. Et de cognatione tua: quantū ad votū caſtitatis: in cognatione eni tangitur carnalitas, quæ multū impedit caſtitatē. Et de domo patris tui: quantum ad votum obedientiæ: quia monachus debet eſſe in religione ſine patre, ſine matre, ſine genealogia. Iſta tria ſignificata fuerunt per munera Magorum: per aurum, votum paupertatis: per mirrham, caſtitatis: per thus deuotæ obedientiæ, humilitatis. Et veni in terram quam monſtrauero tibi, ſpiritualiter non dedero, quia adhuc quamdiu ſumus in hac vita non datur terra paradiſi: ſed oſtenditur. Et nota quòd ſecundum Bedam, diſtat inter renuncia-

Gene. 12.

Monachus Melchiſedech. Heb. 7.

G re omnibus, & relinquere omnia: paucorum e-
Renũciare omnibus. Relinquere omnia. nim, scilicet perfectorum, est relinquere omnia:
hoc est omnia temporalia, & curas mundi post-
ponere, & solis æternis inhiare: cunctorum autem
fidelium est, renunciare omnibꝰ: hoc est, sic gerere
terrena, & tenere quę mundi sunt, vt tamen per ea
non teneantur à mundo: sed tota mente tendãt ad
cœlestia. Vnde renunciare conuenit omnibus, eis
qui licitè mundanis vtuntur: relinquere vero om-
nia, perfectorum est: vt Apostolorum & suorũ se-
quacium. Omnibus ergo renunciat, qui quanuis
aliqua possideat, omnia tamẽ si necesse sit ꝓ Chri
sti nomine amittere non timeat. Nam ipsi quoq;
Apostoli & vestimẽta & calciamẽta qualiacunq;
habebant, quibus tamen iam renunciauerãt: quo-
niam, si necesse esset, ea simul cũ ipsa vita perde-
1. Timo. 5. re non timebant. Habentes igitur victum & qui-
bus tegamur, his contenti simus. hoc enim, vt ait
Discipulatus Christi duplex. Bernardus, est perfectio euangelica. Et secundum
hoc cõsidera, quòd duplex est discipulatꝰ Christi.
Vnus est necessitatis: & sic in primitiua Ecclesia
H omnes dicebãtur discipuli, qui nunc dicunt Chri
stiani. Alius est supererogationis, quo quis Chri-
stum sequitur in consilijs euangelicis. Primo di-
scipulatui necessariũ est renunciare omnibꝰ, quã-
tum ad affectum, ne quis ita afficiatur ad bona tẽ-
poralia, vt postponat ęterna, & amore temporaliũ
superatus ordine peruerso diligat creaturã super
creatorem. Secundo discipulatui necessarium est
omnia relinquere, nõ solum quantum ad affectũ,
sed etiã quãtum ad rem in effectu, sicut Apostoli
omnia reliquerũt per voluntariam paupertatem:
non ergo omnes tenentur omnia relinquere, quã-
tum ad effectum, nisi perfecti, qui voto pauperta-
tis sunt astricti: omnes verò tenentur renunciare
omnibus quãtum ad affectum, ne plus afficiantur
ad ista quàm ad deum. Similiter relinquendi sunt
parentes & propinqui secundum carnem, & amici
secundum seculum: quia aliter nõ potest quis esse
Christi discipulus. Quod quantũ ad primum di
scipulatum intelligendum est, sic quòd homo hu-
iusmodi propinquos & amicos nõ amet nisi in or-
dine ad honorẽ dei: & ideo si instigent ad aliquid
I quod sit cõtra diuinum honorem, tunc sunt odi-
endi & relinquendi. Sed quantum ad secundũ di-
scipulatum, relinquendi sunt realiter, quãtum ad
omnem conuictum mundanum, etiam in licitis,
nisi quãtum cedit ad honorem dei. Tertiò, relin-
quendum est corpus proprium, & vita corporalis:
quod significat dominus per animam, secundum
vnum sensum, cùm ait: adhuc autem & animam
suã. vbi, vt suprà dictum est, anima accipitur pro
vita animali, prout anima viuificat corpus & de-
Anima odienda est dupliciter lectatur in eo. Et sic secundũ August. Anima est
dupliciter odienda. Vno modo, vt homo mortem
pro Christo nõ timeat: vt cũ Christo in perpetuũ
viuat. Alio modo, vt huius vitæ delectationẽ re-
spuat: vt voluptatem fœliciter in regno dei in-
ueniat. Et vtrunq; horum est necessarium, si veli-
mus esse discipuli Christi, quantũ ad discipulatũ
vtrunq;. Nam primo discipulatui necessariũ est,
vt quis in causa fidei interrogatꝰ & exactus, mori
pro Christo non timeat, secundum præparationẽ
animi, quãtum ad primũ: & in delectationibꝰ cor-
poralibus ad peccandũ nullatenꝰ acquiescat, quã-
tum ad secundũ. Secundo autem discipulatui ne-
cessarium est: vt quis etiã non exactus, cùm de fi- K
de agitur, ad mortẽ se offerat: & hoc quantum ad
primum. Rursus quantũ ad secundũ huic disci-
pulatui conuenit: vt quis non solũ non frangatur
delectatione carnali, sed etiã vt corpus nõ nutria-
tur propter voluptatem, sed propter solã naturæ
necessitatẽ: nec hoc propter se, sed propter honorẽ
diuinũ: vt ex hoc deo expeditius seruiat, ita quòd
homo imaginetur quasi deus sedeat in mẽte: expe
tendo corporis necessaria tanquã sui mancipij: &
sic quicquid homo de cibo vel potu sumit, per hoc
intendat non solum suæ necessitati subuenire: sed
etiã deo principaliter ministrare, & propinquare
pro sui mãcipij sustentatione. Similiter est intel-
ligendum de quolibet cõmodo corporali. Quar-
to, relinquenda est anima propria accipiendo pro
nobiliori vi animæ, qualis est volũtas: & secundũ Voluntas deo subdenda.
hoc in proposito relinquere animã, nihil est aliud
q̃ voluntatem propriã relinquere: & eam diuinæ
voluntati conformare. Quod cõtingit dupliciter
secundũ duplicẽ discipulatũ. Vno modo quãtum
ad diuina pręcepta, quibus homo nõ velit aliqua- L
liter cõtraire: & hoc est necessarium primo disci-
pulatui. Alio modo, quantũ ad quæuis diuina be-
neplacita, quibꝰ homo voluntatem suã inquantũ
scit, & potest, per omnia conformat. Ita quod ani-
mus quasi sui, & omnium exteriorum oblitus: se
totum in diuinã voluntatem transformet. iuxta
illud verbũ domini: Qui vult venire post me, ab- Lucæ. 9.
neget semetipsum. Vbi dicit Basilius, quòd ab-
negatio suiipsius est totalis sui obliuio, & recessus
à proprijs volũtatibus: & isto modo relinquere a-
nimam propriam conuenit secundo discipulatui.

Et nota quòd hęc omnia prędicta propter Chri Professio religiosorum continet relinquenda.
stum relinquenda, cõprehenduntur in professione
religiosorũ: etiã hoc modo & aliter q̃ suprà: nã re-
lictio rerũ exteriorũ ac etiã propinquorũ, & ami-
corum, cõprehendũtur in voto volũtarię pauper-
tatis: relictio vitæ carnalis, & delectationis corpo-
ralis, intelligitur in voto castitatis: relictio proprię
volũtatis, intelligitur in voto obediẽtiæ. Oratio.

DOmine Iesu Christe, splendor paternæ
gloriæ, mitte in me ignẽ & feruorẽ spiri-
tus sancti: vt accẽdatur & augeatur, ac ꝑ- M
ficiatur in me charitas dei & ꝓximi. Da
mihi affectionẽ carnalis propinquitatis, & amorẽ
corporalis delectatiõis omnino relinquere: teq; su
per omnia diligere, ac ꝑ considerationẽ & discre-
tionẽ in omnibꝰ agẽdis habere, & nunq̃ in securi-
tate viriũ vel meritorũ meorũ cõfidere: sed lega-
tionẽ lachrymarũ & bonorũ operũ semper ad te
mittere, pacemq; à te petere & reportare. Da etiã
mihi vt omnibꝰ renũciẽ ex affectu, & oĩa relinquã
in effectu: vt sic tuus verus sim discipulus: Amẽ.

De consolatione discipulorum, inter onera præ-
ceptorum. Caput. LV.

QVia verò dominꝰ separat discipulos Matt. 10.
ab amicis & temporalibꝰ bonis, dat Ioan. 13.
eis pro cõsolatione alios qui eos cha
ritatiuè susciperẽt, & ipsis domos su-
as aperient: ac necessaria ministra-
bunt vitæ, propter spem retributionis æternæ, di-
cens: Qui recipit vos, corporaliter, me reci-
pit, spiritualiter: & qui me recipit, recipit eum
qui me misit. Simile alibi habetur: vbi dicitur,
qui accipit si quem misero: me accipit. Qui au-

tem me

A tem me accipit, accipit eum qui me misit. Quia inquit, vos mẽbra mea estis: & ego in vobis sum, qui recipit vos, me recipit. Similiter autẽ quia ego & pater vnum sumus, & ego sum in patre, & pater in me est: qui me recipit, in mẽbris meis, recipit eum qui me misit: scilicet patrẽ. Et per consequẽns etiam recipit spiritum sanctum, qui cum patre & filio per gratiam inhabitat recipientis mentem. Vnde manifestum est: quia & patrem & filium totamq; trinitatem recipit, qui dei nuncium veneratur & recipit. Qui vero dei ministro iniuriam facit, deo omnipotenti & trinitati inseparabili iniuriam facit. Et certẽ hoc magnum est præmium, quod tu recipiendo hominẽ efficiaris totius trinitatis habitaculũ. Et per hoc hortatur eos qui discipulos suos & nuncios recipiunt, ostendens magnitudinem pręmij quam habebunt. Vnde Chrysostomus: Scipsum posuit in eis, vt ad susceptionem eorum omnem Christianum populum prouocaret: sibi imputans acceptũ

Trinitatẽ recipit qui Christum recipit.

Christum recipere.

B quod eis foret datum, hęc Chrysostomus: Sed studeant prędicatores & discipuli domini, vt se tales exhibeant, quod cæteri bonorum operum eorum exemplo prouocati, beneficia charitati libentius eis impendant. Vnde dum quidam in prædicando exclamationem non modicam faceret, de hoc quod charitas & affectus hominum multorũ ad deum & ad sanctos eius defecisset: & quòd Christus suam Martham in mundo iam non inueniret, quæ tot vt olim obsequia sibi faceret: post cõpletum sermonẽ quędam matrona deuota ipsum adijt, eiq; quasi substomachando dixit: O frater si Martha nunc vt olim inueniret suum Christũ: vtique Christus nunc quoque sicut olim inueniret suam Martham, intendens quòd si quidam de prædicatoribus essent sicut deberẽt: adhuc essent qui eis cum omni deuotione subuenirent. Et vt in suscipiendis discipulis vnusquisq; credentium Christũ se suscipere arbitraretur, adiungit: Qui recipit propheta, nõ simpliciter: sed in nomine prophetæ: & iustũ, nõ simpliciter: sed in nomine iusti: id est, non ex affectu carnis, seu propter cõsanguinitatẽ vel affinitatem, aut quia amicus est,

Cõtra prædicatores.

Exemplũ q vt Martha Christo, sic Christus deest Marthæ.

In nomine Christi recipere.

C seu cõpatriota vel huiusmodi, nec propter lucrũ vel cõmodum temporale: quia sic nõ recipit eum pure in dei vel prophetæ seu iusti nomine: sed qa dei minister est, ac Christi fidẽ prophetat & nunciat, vel iustitiæ opera facit, mercedem prophetæ, vel iusti, à deo cuius propheta ille est: & qui hunc iustificat, recipit. Recipitur enim quis dupliciter: vel intuitu doctrinæ suæ, sic dicit prophetam: vel intuitu bonę vitæ, sic dicit iustum. Meritò prophetiæ & iustitiæ mercedem accipiet, qui intantum peophetiam & iustitiam diligit: vt omnibus hominibus ex affectu seruiat, in quib⁹ prophetiam vel iustitiam esse cognoscit. Nam quasi operarios in prophetia & in operibus iustitiæ sibi cõstituit, dum sua largitate eos sustentat, ne propter inopiam deficiant: qui enim spiritualia dona habentibus tẽporalia subsidia tribuit, in ipsis spiritualibus donis eis collaborat & cooperator existit: & idcirco cum illis apud deum præmia habebit, & princeps meriti eorũ erit. Similiter qui sacerdotes pro Christi nomine, & quia sacerdotes sunt, veneratur & recipit: mercedẽ sacerdotij habebit. Eandem itaq; mercedem habebit recipiens

Recipitur quis dupliciter.

de receptione, quam propheta de prophetia, & iustus de iustitia, & sacerdos de sacerdotio: & potest D esse ęqualitas quantum ad mercedem substantialem, si æquali operentur charitate. Vbi Chrysost. Prophetæ doctores intelligũtur, iusti autẽ omnes Christiani. Prophetę ergo nomine voluit ostẽdere omnes prædicatores Christi: iusti autẽ nomine omnem hominem Christianum. In nomine prophetæ, id est, quasi prophetam Christi. In nomine iusti, id est, quasi iustum Christi seruũ. Qualem autem mercedem habet ille, qui propter deũ peregrinatur: talem mercedem habet & iste qui suscipit propter deum peregrinãtem, & fiunt ambo æquales: & ille qui propter deum laborat, & iste qui propter deum laborantẽ refrigerat: vtpote suscepisti sacerdotem, sacerdotis habes mercedem: suscepisti laicum iustum, laici iusti habes mercedem. hæc Chrysosto. Si ergo omnibus sufficis, omni petenti & indigenti sine personarũ electione tribue, des naturæ, vel gratiæ, nunquam culpæ: si nõ omnibus sufficis, des tantũ gratię, iuxta illud: E Desudet eleemosyna in mãnu tua, donec iustum inuenias: tamẽ si opus fuerit. pasce fame morientem: alioquin si non paueris, occidisti. Et secundũ Hiero. Ne quis posset se per paupertatem excusare ac causari & dicere, paupertas me retinet quòd hospitalis esse nõ possum, hanc excusationem leuissimo præcepto deleuit dicens: Et quicunq; potum dederit, non dico aliud: vni, non pluribus: ex minimis meis, non solũ maiorib⁹: calicem, non lagenam: aquæ, non vini: frigidæ, non calidę: in nomine discipuli, id est, intuitu isto, quia est discipulus me⁹ & fidelis denũcians fidẽ Christianam, amen dico vobis, id est, fideliter & certitudinaliter promitto, non perdet mercedem, quam ex bono affectu potius meruit quàm ex actu: quia & actu meruit, & affectu: non eni inquit, de maiori obsequio, sed de minimo quoque mercedem suscipiet, quicunque in nomine discipuli vobis seruierit. Hoc autem de aqua frigida dicit, vt nemo excusetur excusando se per inopiam: non enim ait aquæ calidæ, ne in calida & paupertatis penuria de lignorum occasione quereretur: & ideo qui non habet vnde aquam calefaciat, F saltem frigidã det pro deo petenti. Quilibet ergo quãtumcunq; pauper potest aliqua pietatis opera facere: quia potest aquæ frigidæ potũ dare. In his enim quæ datur peopter Christum, non tantum pensatur quantitas doni quod datur: quantũ pensatur quantitas bonę voluntatis ex qua datur: nõ quantũ des, sed ex quanto, attendit deus. Vtrunq; quidem attendit: sed potius hoc quàm illud. Vnde Chrysostomus: Vere iustus iudex: qui enim & pro verbo ocioso constituit pœnam: iustum erat vt pro aqua frigida daret mercedem. Frigidam aquam ideo dixit: vt nec calefaciendi impendat laborem, non quia aliquid est quod dat, ideo habet mercedem: sed quia magnus est peopter quem dat. Quid enim si aliquid amplius voluit dare & non potuit: nunquid iustum est vt secũdum modicum opus angustetur larga volũtas? Melius est ergo vt opus extendatur secũdum voluntatem, q̃ larga volũtas angustetur secundũ opus: quomodo ergo omnes pauperes volẽtes benefacere cõfortat, ita nolẽtes benefacere inexcusabiles reddit: qui enim aquę frigidę mercedẽ cõstituit: puto quod sine opere

Recipientium merces.

Tribuẽdũ omnibus.

Eccli. 29.

Aqua frigida.

Iudex iustus deus.

G ne opere nudæ voluntati reddet mercedem. Hæc Chrysostomus. Et nota, quòd triplicem recipiendorum differentiam ponit: scilicet, prophetam, & iustum, & minimum discipulum.

Recipiendorum triplex differentia.

In propheta, prerogatiua doctrinæ. In iusto, prærogatiua vitę. In minimo discipulo, prerogatiua supererogationis: secundum glosam enim minimi sunt, qui nil penitus ex hoc mundo habẽt: & ideo iudices cum Christo erunt. Vltimo autem loquitur de receptione discipulorum: quia hoc principaliter intẽdebant, quasi ex præmissis, concludere sic: maior est imitatio discipuli ad magistrũ, quàm prophetæ vel iusti: sed illorum receptio remunerabitur à Christo: ergo multo plus discipulorum Christi receptio. Magno ergo affectu recipiendi sunt discipuli propter Christum, qui tam minima beneficia non euacuat à mercede. Ea enim quæ fiunt Christi fidelib⁹, reputat sibi fieri Christus: & hoc tam in factis malis sicut ibi: Saule, Saule quid me persequeris: id est, fideles meos: quàm etiam in bonis, sicut patet hic ex præmissis: quia dicit se esse receptum in discipulis suis. Vnde Benedictus in regula: Omnes superuenientes hospites tanquam Christus suscipiantur: quia ipse dicturus est, hospes fui & suscepistis me.

Acto. 9.

Matt. 25.

H Omnibus venientibus siue discedẽtibus hospitib⁹ inclinato capite Christus in eis adoretur, qui & suscipitur. Pauperũ & peregrinorũ maximè susceptio omni cura sollicitè exhibeat: quia in ipsis magis Christus suscipit. Infirmorum cura ante omnia & super omnia adhibenda est, vt sicut reuera Christo, ita eis seruiatur: quia ipse dixit: Infirmus fui & visitastis me. Et quod fecistis vni de his minimis meis, mihi fecistis. Hæc Benedictus. Igitur, vt dicit Chrysostomus, caueamus ne si nos duri in hospitum receptione fuerimus: post hanc vitam nobis hospitia sanctorum denegentur. Deinde ad commendandum obedientiam subiungit: Qui vos audit audit me: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit in vobis, spernit eum qui me misit: scilicet patrem, quia ego & pater vnum sumus. Hoc addit saluator, ad ostendendũ quòd doctrina discipulorũ eius est deuotè & reuerenter audienda,

Ibidem.

Hospitalitatem cõmendat.

Obediẽtiá cõmẽdat.

Lucæ. 10.

I saltem propter reuerentiam ipsius dei, cuius principaliter est hæc doctrina: quia enim Christus in discipulis, pater verò in filio, & filius in patre est: non potest vnus honorari sine alio, vel cõtemni. Igitur in audiendo euãgelij prædicatores, sciat se quisque non viles personas quaslibet audire vel spernere: sed ipsum dominũ saluatorem & suum patrem. In discipulo enim magister auditur, & in filio pater honoratur: quicunque ergo es qui sacerdotes audire contemnis, & eorum verbis & exhortationib⁹ acquiescere despicis, saltem deum ipsum non paruipendas: & eum audire non fastidias. Si despicis audire sacerdotem, audi vel dominum in eo loquẽtem: per eum te admonentem, & ad vitam reducentẽ. In sacerdotibus enim & discipulis Christ⁹ loquitur: & in eis honoratur vel cõtemnitur. vnde Apostolus: An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus? Noli itaque spernere discipulos & nuncios Christi, ne ad illum perueniat quod illis feceris: immo noli deum spernere in discipulis & nuncijs suis. Hic ergo Christus nos instruit, vt præceptis Ecclesiæ & prælatorum obediamus: ne ad deum perueniat iniuria quam illis fecerimus, & ideo quilibet sic missum & propositũ accipiat: vt in eo mittentem & proponentẽ attendat, vt in Petro Christum: scilicet in seruo dominum, in Christo patrem: scilicet in vnigenito genitorẽ, & deo ac prelato nõ in his quæ expressè docent vel dicunt: sed in his quę nouerit eorum præcisè esse voluntatis, vel cõsilij, obediat.

Prædicat in suis dominus.

2. Cor. 19.

K

Vnde Augustinus: Magna est vtilitas hominis iubẽti deo, etiam incognita iussionis ratione, seruire: iubendo enim deus, vtile facit, quicquid iubere voluerit: de quo metuendum non est, ne non profutura recipiat: nec fieri potest vt voluntas propria nõ grandi ruinæ pondere super hominem cadat, si eam voluntati superioris extollendo præponat. Et iterum: Suam voluntatem homines faciunt, nõ dei: quãdo faciunt quod volunt, non quod iubet deus, vt diuinæ seruiant voluntati: quando autem ita faciunt quod volũt, quanuis volentes agant quod agunt, illius tamen voluntas est à quo præparatur & iubetur quod volunt. Volens fac quod iuberis: atque ita & hoc facies quod vis: & non voluntatem tuam facies, sed iubentis.

Iubẽti deo seruire nõ cognita ratione.

L Vnde Bernar. Spiritum discretionis nihil ita extinguit sicut propria voluntas: voluntatem dico propriam, quæ non est communis cum deo & hominibus: sed nostra tantum id est, quando quod volumus non ad honorẽ dei, non ad vtilitatem proximi, sed propter nosmetipsos facim⁹, non intendẽtes placere deo, & prodesse proximis: sed satisfacere nobisipsis. Huic contraria charitas est, quæ est deus: quid enim odit, aut quid punit deus, prẹter voluntatem propriam? Cesset voluntas propria, & infernus nõ erit: vt autem ait Hieronymus: Tantum virtuti adijcies, quantum voluntati subtraxeris: & ergo nõ confidas in orationibus & operibus priuatis, contempto mandato superioris. Quia, vt dicit Augustin⁹, citius exauditur vna oratio obedientis, quàm decẽ milia contẽptoris. Et ideo, vt dicit Bernardus, grande malum est propria voluntas, qua fit vt bona tua tibi bona non sint. Quando verò magis, & quãdo minus meritoria sit obedientia, ostendit Greg. Obedientia aliquando si de suo aliquid habeat, nulla est: aliquando autem si de suo aliquid non habeat,

Voluntas propria & eius mala.

Obediẽtiæ merita.

M minima. Nam cùm huius mundi successus præcipitur, cùm locus superior imperatur: is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem euacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neq; enim se sub obedientia dirigit, qui ad percipienda huius mũdi prospera libidini proprię ambitionis seruit. Rursum cùm mũdi despectus præcipitur: cùm probra adipisci & cõtumeliæ iubẽtur, nisi hæc ex semetipso animus appetat: obedientiæ sibi meritũ minuit, qui ad ea quæ in hac vita despecta sunt, inuitus nolensq; descẽdit. Debet ergo obedientia & in aduersis ex suo aliquid habere, & rursum in prosperis ex suo aliquid omnino nõ habere: quatenus in aduersis tanto sit gloriosior, quãto diuino ordini etiã ex desiderio iungitur: & in prosperis tanto sit verior, quãto à prẹsenti ipsa, quã diuinit⁹ percipit gloria, fundit⁹ ex mẽte separatur. hẹc Greg. vt autẽ dicit Ber. Tria vincula debet habere vera obediẽtia, videlicet celeritatem in iussione, iocunditatem in labore, perseuerãtiam in operis executione. Quantũ verò bonũ sit obedientia: & per oppositũ quantũ malũ

Obediẽtia in aduersis & prosperis.

inobedientia:

A inobedientia,ostendit Augustinus dicēs: Perfectè deus euidenterq́ monstrauit quantum sit bonum obedientia, cùm hominē in paradiso positum ab ea re prohibuit,quæ non erat mala. Sola ibi obedientia potuit tenere palmam, sola inobedientia incidit pœnam. Vnde & Bernardus: Inobedientia deum offendit, angelos alienat: eijcit à communione sanctorum,vitam æternam amittit,gaudiū facit dæmonibus, æternum meretur supplicium. Et iterum: Nō dabit inobedienti copiam sui tantus amator obedientiæ,qui maluit mori quàm nō obedire: & ne perderet obedientiam, perdidit vitam. Hæc Bernardus. Cùm ergo consummasset Iesus, sermones prędictos, præcipiens duodecim discipulis suis, modum scilicet prædicandi & viuendi prædictum, transit inde vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum: scilicet discipulorū, quarum domini non erant: sed in quibus nati vel enutriti,seu morari fuerant: hoc est vt prædicaret Iudæis quibus missus erat. Prædicans itaq́ ibidē Iudæis,non Samaritanis,non gentibus,fecit quod docuerat & mandauerat discipulis, vt secundum

Inobedientiæ mala.

B promissa prius offerretur Iudæis occasio salutis. Hic ergo dat maioribus prælatis exemplum: vt ipsi prædicare non desinant, quanuis alios destinent ad prędicandum,ne alijs laborantibus ociosi fiant: & bonorum gloriosum fructum perdant. Sed heu, hodie multi prælati vicarios, non adiutores,quærunt: & quiescere, non collaborare volunt: opinantes quod sic suæ & subditorum animæ requiescant in pace. Immo, quod peius est, prædicationibus omissis, quidam vacant guerris & pugnis:& qui prædicando deberent animas viuificare, guerras faciendo non timent & corpora & animas perimere: & sic lotis extrinsecus manibus,sed pollutis intrinsecus cordibus ad altare accedere. Vbi Chrysostomus: Cùm consummasset Iesus præcipiens discipulis suis exijt ad prędicandum,ne laborantibus discipulis ociosus esset magister. Non enim vicarios operis sui illos ordinauerat,sed adiutores: & ideo festinantibus mercenarijs, necesse erat vt amplius ipse paterfamiliās festinaret: nam in secularib⁹ qui fuerit maior aut clarior,& habuerit secus se minores aut subditos,

Prædicent prælati.

Contra prælatos.

Magister non cesset.

C à deo omnia quæcunq́ necessaria fuerint ipsi adimplent: ille autem in suo honore cōstitutus tantummodo iussionibus præest, ab omni labore securus est. In spiritualibus autem viris non est ita: sed qui maior est, maiorem habet laborem: ideo prædicātibus Apostolis amplius laborabat Christus: miserat enim illos quasi Sol radios suos: quasi rosa suauitatis odores,quasi ignis scintillas suas dispersit: vt sicut Sol in radijs suis apparet, sicut rosa in odorib⁹ suis sentitur: sicut ignis in scintillis suis aspicitur, sic in illorum virtutibus Christi potentia cognoscatur. Quis enim videns discipulos suos bene instructos, non scientiam magistri collaudet? Aut opera eorum magna considerans,non potentiam admiretur authoris? faciebat enim Christus miracula, faciebant & discipuli eius: & inter mirabilium operationes maior virtutū fama crescebat. Hæc Chrysostomus. Exeuntes autem, xij. discipuli circumibant per castella euangelizantes, non solum procurationem recipientes & curantes in anima & corpore, non malo exemplo occidentes,& hoc vbique sine personarum acceptione. Exierunt ab arce contemplationis ad actionem prædicationis & curationis: inducendo homines verbo & exemplo,vt pœnitentiam agerent de peccatis: sed heu multi hodie exeunt a latebris peruersæ cogitationis, ad actionem iniquitatis, corrumpendo homines verbis & exemplis malis.

Exitus discipulorū.

D

Oratio.

Domine Iesu Christe magister bone, da mihi prophetas: scilicet qui doctrina te prædicant: & iustos, qui bona vita te demonstrāt: ac discipulos,ac nuncios tuos, qui te quoquo modo denunciant: sic pro nomine tuo venerari & recipere,ac eis charitatis obsequia, & beneficia impendere: vt mercedem cum eis merear,te donāte,meritis eorum obtinere. Da mihi etiā domine deus meus prælatos prædicatores & sacerdotes reuererer audire, & eorum admonitionibus obediendo acquiescere: vt cum veris obedientibus valeam apud te gratiam inuenire: Amen.

De quæstione Ioannis Baptistæ, & eius commendatione. Caput. LVI. E

Ioannes autem Baptista in vinculis & in carcere cōstitutus, cùm per discipulos suos magis inuidia, quàm simplici corde stimulatos, audisset opera & miracula quę faciebat Christus: plus de discipulorū salute q̃ de suo periculo sollicitus, mittens duos de discipulis suis dubiātibus, vt ipsis reuersis crederetur ab alijs: quia in ore duorū vel trium testiū stabit omne verbū, ait illi: scilicet Christo. p discipulos suos missos, q.d. si mihi non creditis qui testimonium de Christo perhibui,vos ipsi dicite ei: Tu es qui venturus es Christus, & Messias in lege promissus,qui debes saluare Israel, an alium expectamus, ad saluandum? Ioannes interpretatur gratia, Ioannes ergo in vinculis est: cùm gratia in aliquo vinculis mundi,vel carnis, vel peccati ligata tenetur ne proficiat. Heu in multis hodie Ioannes tenetur vinculis: corpus enim carcer est impediens hominem à contemplatione veritatis: non autem ipse Ioannes dubitauit,nec dubitādo quæsiuit qui de Christi præsentia in vtero matris exultauit,qui ei etiā ad baptismum venienti dixerat: ego à te debeo baptizari,& tu venis ad me: & in baptismo eum per columbam descendentem, ac per patris vocem & testimonium agnouit, & postea digito demōstrauit: qui etiam pro Christo ac fide eius, & iustitia positus est in carcere, & paratus mortem sustinere: sed morem dubitantis gerens quæsiuit, vt discipulorum dubitationi consulēdo eos per Christum confirmaret, & Christi discipulos faceret: quos de Christo adhuc dubitantes nouerat,vt videntes signa & correcti dictis crederent: scandalum enim patiebātur,quia Iesum præponi & pręferri suo magistro audierant. Vnde Augustinus: Ite dicite illi,non quia ego dubito: sed vt vos instruam: quod ego soleo dicere, ab ipso audite: audistis præconem, confirmamini à iudice. Vnde & Hylarius: Ioannes igitur non suæ,sed discipulorum ignorantiæ consuluit: vt enim scirent non alium à se prædicatum,ad opera eius intuenda discipulos suos misit, vt authoritatem dictis illius

Matt.11.

Deut.19.

Quæstio Ioannis.

Ioannes in vinculis.

Corpus carcer est. Lucæ.1. F Matt.3.

Ibidem. & Ioan.1.

Ioannes quęsiuit vt suos doceret.

G opera conferrent, nec Christus alius expectaretur
quam cui testimonium opera præstitissent. Vnde
etiam Chrysostomus: Ioannes in carcere sciens
se esse iam in exitu constitutum, volebat discipu-
los suos Christo adiungere, tanquam si prouidus
pater moriens filios suos consignet fideli tutori:
desiderabat enim viuens plenam fidem videre di-
scipulorum suorũ, & sine dubitatione aliqua cre-
dentes Christo. Sicut pater moriens si viderit fi-
lios suos bonis moribus ornatos, & omni sapien-
tia perfectos; quasi securus moritur, nihil decæte-
ro timens de illis: sic & Ioannes volebat discipu-
los suos perfectos videre in Christo, vt iocundius
moreretur. Magis autem nõ sicut pater filios suos
commendauit Christo quasi tutori: sed quasi pe-
dagogus alienos filios quos ad tempus accepit vt
erudiret, eruditos volebat Christo reddere, quasi
proprio patri ipsorum: ideo interrogabat per di-
scipulos suos, non vt ipse accipiens responsum à
Christo audiret & diceret: sed vt missi discipuli
H oculis suis viderent opera eius & crederent. Misit
Ioãnes discipulos ad Christum vt miracula eius
viderẽt, qui tot fecit vt paucorum animas lucra-
Iusti præcium. retur: quia melior est apud deũ vnus iustus, quàm
totus mundus peccatoribus plenus. Hæc Chry-
sostomus. Sed secũdum Gregorium: Quærit Io-
annes per discipulos: tu qui venisti in mundum
nascendo, es tu venturus ad inferos moriendo? &
potest dici quòd non simpliciter dubitauit de de-
scensu ad inferos: sed de descensu in anima & cor-
pore ad eos. Iesus autem amouit dubitationem
discipulorum: & ostendit eis primò factis, & post-
modum verbis: quia ipse esset Christus, secũdum
Acto.1. illud: cœpit Iesus facere & docere. In quo prædi-
catores & doctores instruxit: vt non solum ver-
bis, sed etiam factis doceant. In eorum enim præ-
Miracula Christi. sentia, & multorum qui ibi aderant, cæcos, surdos,
claudos, & leprosos curauit, & alia miracula fe-
cit: populo prædicauit, cuius euangelium primò
pauperes receperũt: quia pauperes & humiles ma-
gis credunt euangelio, quàm diuites. Et per hoc
respondit quæstioni Ioannis, vel magis discipulo-
I rum eius, ostendens per miracula soli diuinæ vir-
tuti possibilia, quòd ipse esset verè Christus. Hæc
enim plenum perhibebant ei testimonium quòd
esset dei filius. Nam etsi ante euangelium aliqui
similia egerunt, rari tamen fuerunt: & sua autho-
ritate & iussione, sed ministerio & oratione hæc
fecerũt. Vnde dicitur, [& respondens Iesus:] scili-
cet verbis & factis, [ait illis: Ite & renunciate Io-
anni quæ audistis,] ab alijs antequam veniretis,
[& vidistis,] præsentialiter ad præceptum meum
fieri postquam venistis, & vos de me certificemi-
ni per eum potiusquam ipse: vel [quæ audistis,]
in prædicatione, [& vidistis,] in miraculorum o-
peratione. q.d. Videtis me, agnoscite me: videtis
facta, agnoscite factorem. Cæcos illumino, mor-
tuos suscito: pauperes ad fidem conuerto, & cæte-
ra facio quæ me facturum prophetæ nunciaue-
runt. Ipsa opera quæ ego facio testimonium per-
hibent de me. Vnde si mihi non creditis, vel o-
peribus credite. Conferte opera quæ in me vidi-
stis, cum prophetarum oraculis quæ legistis, vt &
me illum de quo dixerunt esse cognoscatis. [Cæ-
Esa.35. ci vident,] vt impleatur illud propheticum, tunc
aperientur oculi cæcorum, [claudi ambulant,] vt
impleatur illud: tunc saliet sicut ceruus, claudus. Esa.35.
[Leprosi mundantur,] vt impleatur illud: Lan- Esa.53.
guores nostros ipse tulit, cuius liuore sanati su- K
mus. [Surdi audiunt,] vt impleatur illud: & aures Esaie.29.
surdorum patebunt. [Mortui resurgunt,] vt im-
pleatur illud: Viuent mortui, interfecti mei resur- Esaie.26.
gent. [Pauperes euangelizantur,] id est, per euan-
gẽlium instruuntur & illuminantur, & ad fidem
conuertuntur: vt impleatur illud: euangelizare,
vel ad annunciandum pauperibus misit me. Fit Pauperum cur mẽtio fiat.
autem potius mentio de pauperibus, quàm de di-
uitibus: quia pauperes cõuertuntur facilius. Vbi
Hieronymus: Pauperes autem euangelizãtes in-
tellige, vel pauperes spiritu: vel certè opibus pau-
peres, vt nullam inter nobiles & ignobiles, inter
diuites & egenos, in prædicatione distãtia sit. Nar
rate ergo Ioanni, quæ quidem audistis in prophe-
tis per Messiam fienda, vidistis modo per me im-
pleta: ea enim tunc agebat Christus, quæ prophe-
tæ loquentes de tẽpore Messiæ prædixerant eum
facturum. Subtiliter ergo respondit, innuens ta- L
lem rationem: Qui operatur opera omnem na- Ratio responsionis Christi.
turæ facultatẽ excedentia, & quæ prophetæ præ-
dixerãt de Christo, ille profectò Christus est: sed
ego talia operor, ergo ego sum. Vtiliter ergo ad
Ioannis discipulos respondit dominus, potius per
opera, quàm si dixisset ego sum: vt ipsa opera eius
manifestarent eis quòd ipse esset Messias, potiusq̃
verba: quia testimonium quod est de rebus & ope-
ribus: credibilius & validius est testimonio quod
est à verbis: & validior est vox operis, quàm ser-
monis. Noluit etiã apertis verbis dicere, ego sum:
propter arrogantiæ vitandæ exemplũ: sed tamen
euidẽtissimè ostendit se esse illum de quo quære-
bant eum. Moraliter per sex opera Christi mi- Sex opera Christi, cõtra sex mala.
rabilia hic posita, quibus liberauit homines à cor-
poralibus defectib⁹: possunt accipi sex mala à qui-
bus quotidie spiritualiter liberat animas. Cæci-
tas, est ignorãtia, & error rationis eligentis. Clau-
dicatio, est infirmitas & curuitas affectionis mo-
uentis. Lepra, est concupiscentia & immundicia
cõcupiscentię carnalis. Surditas, est malitia & du-
ritia obstinata mentis. Mors, est separatio animæ M
à deo, per mortale peccatum. Paupertas, est defe-
ctus gratiæ & virtutũ. Hæc sex mala pro magna
parte, nobis ex peccato primi hominis inflicta tol
lit fides & prædicatio Christi deuotè accepta. Nã
ratio illuminatur, affectus certificatur, concupi-
scentiæ ardor extinguitur, obstinatio frangitur
peccatum fugatur, & gratia confertur. Quidam
enim sunt cęci per ignorantiã: quos liberat Chri- Cæci.
stus, illustrando mentem ad diuinorum cognitio-
nem. Quidam sunt claudi, in affectu prauæ vo- Claudi.
luntatis: qui bene vidẽt quid agendum sit, & quo-
modo derelicto mundo Christus sequendus esset:
sed nolunt, vel partim volũt sequi mundũ, partim
Christũ, claudicantes in duas partes, id est, versus
deum & mundũ: quos liberat Christus disponen-
do mentẽ ad diuinę volũtatis expletionẽ. Quidã
sunt leprosi lepra luxurię, quę corp⁹ & animã ma- Leprosi.
culat, vel alterius peccati contagione: quos liberat
Christus depurando mentẽ omnimodò à culpa-
bilibus defectib⁹ quibuscunq;. Quidã sunt surdi Surdi.
per cordis duritiã & immisericordiã, siue ad præ-
dicationis vocẽ, siue ad pauperũ clamorem: quos
liberat Christus inclinando mentem ad verbi dei
& pau-

mortui. & pauperũ obauditionem. Quidam sunt mortui
A per peccati mortalis obstinationem, quos liberat
Christus viuificando & renouando mentẽ,& ho-
Pauperes. minem interiorem. Quidam sunt pauperes à cœ
lestibus gratijs & virtutibus nudi & miseri, quos
Christus liberat ditando mentem gratijs & ve-
stiendo virtutibus. Ista autem miracula spiritua-
lia sunt maiora quàm corporalia: magis enim est,
Iustificare impium. secundũ Augustinum, iustificare impium, quàm
creare cœlum & terram: plus est iustificare animã
in ęternum victuram, quàm suscitare carnem ite-
rum morituram: plus est in anima reformare ima
ginem dei, quàm in corpore reformare materiam
nostri limi. Deinde dominus subiungit: Et bea-
tus est qui nõ fuerit scandalizatus in me, scilicet
in infirmitate & humanitate mea, dubitando de
deitate & diuina potentia, credens me purum ho-
minem esse: quia me videt in passibili carne, bea-
tus qui me pati viderit: & non me negabit, cuius
fidei nihil tentamenti affert, crux, mors, & sepul-
Latro beatus. tura. Vnde & latro fuit beatus, quia nõ fuit scan-
dalizatus. q. d. Licèt operer vt de⁹ mirabilia, quia
B tamẽ vt homo sum crucifigendus: cauendum est
valde hominib⁹, ne tn̄ me mortẽ despiciant, qui si-
Scandalizari in Christo. gna venerantur. Et bene dixit in me, non à me:
quia Christus nunquam fuit causa scandali acti-
uè, sed potuit esse quodammodo materia scandali
& occasio. Vnde & dicitur petra scandali. petra e-
nim nullum scandalizat: quia naturæ suæ debi-
tum facit, sed de petra cęcus, vel incautus scanda-
lizatur qui læditur. In hoc ergo dominus inter-
nuncios Ioannis qui eum Christũ non credebant
percutit, & à perfidiæ scãdalo castigat. Hoc enim
induxit vt Ioannis discipulos ad se traheret qui
de eo offendebãtur: quia Ioannes in operibus ma-
ior clarebat, quasi eis diceret: Videte ne scandali-
zemini in me, & ne tn̄ aliquo de me minus sentia-
tis. Sicut autem præcursor intendebat amouere
à discipulis dubitationem de Christo, sic saluator
viceuersa à turbis de pręcursore: cõmendans eum
multipliciter turbis, quæ nesciebant mysterium
secretum, seu causam interrogationis: ne turbæ
suspicarẽtur Ioannem malè motum fuisse: & ideo
discipulos misisse, ac per hoc minus crederẽt pręę-
C teritis testimonijs Ioannis. Audientes enim quę-
stionem à discipulis Ioannis Christo propositam,
putare poterãt Ioannem leuem in fide, & mollem
in vita: quia videbatur prius dum erat liber de
Christo affirmasse, quę modo in carcere quasi ad-
uersitate fractus videtur quærere. Leuitas, ad hę-
sitationem rationis: mollicies, ad cõcupiscentiam
voluptatis pertinet: & vtraque dominus à Ioanne
concludit: & eum de cõtrarijs, & quibusdam alijs
Cõmẽdatio ioãnis in absentia à cõstãtia. commendat. Magis autem voluit commendare
Ioannem in absentia discipulorum eius, quàm in
præsentia, vt eius cõmendatio non ex fauore hu-
mano, vel ex adulatione: sed amore veritatis pro-
Adulatio vitanda. cedere videretur. Et per hoc docuit nos fugere no
tam adulationis in cõmendatione aliorum, & ma
ximè magnorũ in præsentia eorum. vnde Chry-
sostomus, quàm bene recedentibus discipulis cœ-
pit laudare Ioannem. Non sicut quidam homines
blanditores, qui libenter homines in facie lau-
dant: aut quando vident amicos eius fideles, aut
domesticos eius quos credũt nũciaturos illi quic-
quid audierint. Nam qui insipiens est, gaudet lau-
datus in facie: vir autem sapiens quãdo laudatur D
in facie, flagellatur in corde. Propter duas ergo Laudari in facie.
causas homo in facie laudari nõ debet. Primùm,
si sapientem illũ putas, grauiter suscepturus est.
Et quare illi laudibus tuis molestiam facis? Si in-
sipientem illum existimas, extollendus est: quare
insipientiã eius laudibus tuis nutris? Hæc Chry-
sostomus. Deinde consequenter commendat Io-
annem à multis, & primò à cõstantia fidei & men
tis. Dicit ergo: Illis autem, scilicet discipulis
Ioannis, abeuntibus, scilicet à Christo, & reuer-
tentibus ad Ioannẽ, dixit Iesus ad turbas. Quid,
id est, qualem, existis in desertũ videre, non mo-
do: sed olim cùm adhuc Ioannes esset in deserto,
nũc enim erat in carcere. Quasi diceret: Qualis
creditis quód sit ille quem iamdudum ante vin-
cula frequenter, existis videre? Vnde Chrysost.
Ac si diceret, propter quid ciuitates dimittentes
conuenistis in desertũ? non plebs tanta cum tan-
to desiderio in eremum venisset: nisi magnũ quẽ-
dam & mirabilem, & petra solidiorem se videre
æstimans. Existis inquam videre arundinẽ ven- E
to agitatam? q. d. Non fuit mobilis sicut arundo, Arũdo nõ fuit ioannes.
vt leuitate mentis & fidei de domino ambigeret
quem antea prædicauerat: sed ita constans quód
nec timore, nec fauore à veritate declinabat. Non
fuit arundo Ioannes, sed columna: non moueba-
tur vento: nec prosperis erigi, nec aduersis incli-
nari nouerat, sed inter aduersa & prospera immo-
bilis permanebat, seruans in prosperis humilita-
tem, & in aduersis patientiam: nõ quatiebatur ti-
more, nec flectebatur adulatione: nec eum blan-
dum gratia, nec asperum ira cuiuslibet faciebat:
vno eodemq; vultu respiciebat illos qui eum lau-
dabant, & illos qui eum vituperabant. Sic inimi-
cos, & amicos diligebat: sic potentes & impoten-
tes arguebat: arundo igitur vento agitata Ioannes
non erat, quem à statu suæ rectitudinis nulla re-
rum varietas inflectebat. Vnde Chrysost. Cala- Calamus.
mus est vacuus, & nullam habẽs virtutem: & ideo
qualis vis vẽtus leuis flauerit super eũ: huc & illuc
flectit eũ: sic & homo carnalis & secularis in quo
fidei nulla est medulla, & virtus veritatis non in-
uenitur in eo, qualiscunque tentatio venerit su-
per eum: curuat eum. Vnde & Gregorius: Di- F
scamus ergo fratres charissimi arundo vento a- Arũdo ne simus.
gitata non esse: solidemus animum inter auras
linguarum positum: stet inflexibilis status nostrę
mentis, nulla nos detractio ad iram prouocet, atq;
ad remissionem inutilis gratiæ nullus fauor in-
clinet: non nos prospera eleuent, non aduersa per-
turbent, vt qui soliditate fidei figimur: nequaquã
rerum transeuntium mutabilitate moueamur.
Hæc Gregorius. Mysticè hic Ioannem laudat:
vt sic ipse nec mortis timore, nec carnalis vitæ a-
more formam iustitiæ deseruit: sic nec nos vtilia
relinquamus pro vanis, vel æterna pro transito-
rijs, & crucem potiusquam phaleras mundi ele-
gamus. Secundò commendat eum ab austerita- Cõmẽdat à vestitu.
te vitæ & pœnitentiæ: quia non fuit mollibus ve-
stitus, nec delitijs vsus. Vnde dicit: Sed quid exi- Vestitus Ioannis.
stis videre hominem mollibus vestitum? scilicet
per carnis curã delitiosum? non dicat, nõ: quia, vt
dictum est suprà, Ioannes habebat vestimen-
rum de pilis camelorum, & esca eius erat locusta
& mel siluestre: vt ipsu conuersationis suæ testi-

G monio contemneret mundum cum bonis & delitijs suis. Ad hoc etiam manebat in deserto: vt austeram vitam duceret, non solum victu & vestitu, sed etiã ex loco: propter quod subditur: Ecce qui mollibus vestiuntur, & delitijs vtuntur, non in deserto: sed in domibus regum sunt: quia ibi vita delitiosa agitur. Ad hoc enim multi magnatibus adulantur, vt cum ipsis commorantes delitijs vtantur: sed homines veritatis talia aspernantur. Vnde narrat Valerius Maximus, quod quidã dixit Diogeni olera lauanti. Si tu Dionysio adulari velles, ista non ederes. Cui respondit: Si tu ista edere velles, Dionysio adulari nolles. & sequitur: hic veredicus veritatis annunciator, malens oleribus sustentari, quàm magnatibus adulari: sed heu hodie multi etiam religiosi contrarium faciunt, & pro modico maiorib⁹ & etiam alijs adulari nõ erubescunt. Et bene dicit in domibus regum, non pontificum. Debent enim pontifices & omnes prælati Ecclesiæ, & etiam eorum familia indui veste simplici & religiosa: non molli & pręciosa. Vnde legitur de beato Aug. quòd vestimenta eius erãt nec nitida plurimum, nec abiecta nimis.

Domus diuitum vitandæ. *Aristipp⁹.* *Vestis ecclesiasticorum.*

H Vnde & Hieronymus: Ornatus & sordes pari modo fugiendi sunt: quia alterum delitias, alterum gloriam redolet. Quomodo ergo clerici & religiosi ęquè mollibus & delitijs vtuntur, sicut & hi qui in domibus regum sunt: sed timeant & caueant sibi, quia non cœlesti sed terreno regi militant qui pro deo perpeti aspera fugiunt: sed solis exterioribus dediti, præsentis vitæ molliciem & delectationem quærunt. Si ergo vilibus vestimẽtis indui virtus nõ esset, nequaquam dominus Ioannem de vestimenti sui asperitate laudasset. Et si preciosis indui vestimentis peccatũ non esset, nequaquam de pœna diuitis locuturus præmisisset, quia induebatur purpura & bysso. Quàm verò periculosum sit vti mollibus vestibus, patet per Chrysostomum, qui dicit: Mollis vestis dissoluit rigidam animam: & si rigidum corpus assumat & asperum, facile per huiusmodi molliciem delicatum reddit & fragile. Facto autem corpore molliori, necesse est & animam participare læsionem: nam vt plurimum operationes ipsius consonant

Vestitus mollis.

I dispositionibus corporis. Hæc Chrysosto. Mysticè per vestitos mollibus, possunt intelligi adulatores: quod bene significatur per indumentum: sicut enim indumentum adaptat se illi cuius est, sic adulatores adaptant se malis, vt qui timore persecutionis, vel amore laudis, peccantium vitia non redarguunt: & vt temporalia lucra vel commoda consequi possint, illis se conformare non metuunt. Sed secundum Gregorium: Ioannes sic mollibus vestitus non erat: quia peccãtium vitia non blandiendo fouere, sed increpando castigare nouerat. Moraliter secundum Hieronymum, & Rabanum: Docemur hic quòd predicatores veritatis declinare debẽt mollium palatia, quę mollibus induti adulatores frequentant: qui vitã peccantium palpant, vngunt, & non pungunt. Item notatur hic, quòd prædicatio veritatis conuenit cum duritia cibi & vestis: qui autem falsa prædicant, adulatores sunt, lucra sectãtur, diuitias quęrunt, delitijs affluunt. Et tales sic mollibus vestiti, in domibus regum sunt, id est, secundũ Greg. extorres regni cœlestis sub iure diaboli sunt, qui sunt reges tenebrarum.

Vestiti molliter. *Prædicatores vitẽt palatia.*

K Per desertum quoque potest intelligi religio: quia sicut desertum fuit medium, & quædam via inter Aegyptum & terram sanctam promissionis: sic religio est quoddã medium inter cœlum & mundum, & quasi quædam via directa qua itur ad cœlum. Per Ioannem existentem in deserto, intelligitur religiosus qui non debet esse arundo, id est, hypocrita exterius: sicut arundo virens & interius vacuus: sed exterius debet virere per honestam conuersationem: & interius debet esse plenus per fidem & feruẽtem deuotionem. Item nõ debet esse fragilis sicut arundo, & omni vento cedere: sed debet esse firmus, & omni tentationi resistere: & nec benedictione, nec maledictione debet moueri. Item non debet esse mollibus vestitus. i. adulator. sed seriosus ad vitia: & nullius in hoc personę acceptor. Tertiò commendat saluator Ioannẽ ab excellentia personę & claritate notitię: quia plusq̃ propheta fuit. Propheta quidem fuit: quia Christum præuidit & prædixit, quod & alij prophetæ fecerunt. Vnde supra dictum est: Tu puer propheta altissimi vocaberis. Item plusq̃ propheta fuit. Primo, quia à deo per angelũ prophetatus fuit. Secundo, quia in vtero matris prophetare cœpit. Tertiò, quia filius† prophetarum fuit. Quarto, quia Christum à se & ab alijs præuisum & prędictum digito demõstrauit,

Desertum moraliter religio. *Ioãnis cõmendatio à persona.* *Lucæ. 1.* *Ioannes plusquam propheta.* *†finis.*

L quod alij non fecerunt. nam secundum Greg. Prophetę officium est vẽtura prædicere: sed non etiã demonstrare. Quintò, secundũ Aug. & Ambro. est maior prophetis: quia prophetæ dominũ venturum prænunciauerunt, quem videre desiderauerunt, & nõ viderunt: huic autem prę̄stitũ est quod illi quæsierunt. Sextò, secundũ Hiero. quia ad priuilegium prophetale etiam baptistę accessit pręmium, vt suum & prophetarũ baptizaret dominum. Septimò, quia angelus, & si nõ natura, tamẽ officio dict⁹ est. Octauo, quia proximior Christo fuit, & penè cum ipso venit, vnde Chrys. Omnes quidem prophetę ante faciem Christi transmissi sunt: solus autem Ioãnes sic missus est ante faciẽ Christi vt penè cum Christo veniret. Quantum præ cæteris prophetis Ioannes in tempore iuxta Christum: tantũ iustitia præ illis proximior erat

Angelus Ioannes.

M Christo. Multæ quidem stellę ante lucem præcedunt, nunciantes lucis aduentũ: nulla earum Luciferi nomen habere meruit nisi vna: quia cum ipsa luce procedit. Sic omnes prophetę ante faciem Christi præcedunt nunciantes aduentum eius: solus tamen Ioannes præcursor est appellatus: quia non solum aduẽtum eius annunciat, sed etiam illum digito ostendit dicens. Ecce agnus dei. hæc Chrys. Quartò commendat eum ab authoritate doctrinę, & officij dignitate, cùm dicitur: Hic est enim de quo scriptũ est in Malachia, & sunt verba patris ad filium Ioannem cõmendantis & dicentis: Ecce ego mitto angelum meũ id est nuncium scilicet Ioannẽ baptistam: qui etiam vitam duxit angelicam ante faciem tuã id est ante pręsentiã tuam temporalẽ: & ante eiusdem potẽtiæ† manifestationẽ & cognitionẽ qui pręparabit viã tuã prędicãdo pœnitentiã: baptizãdo ad assuefactionem, te annunciando ac manifestando, accorda auditorum ad recipiẽdum te & tuam prædicationem peruia reddendo ante te id est ante ostensionẽ tuã ad mundũ: sic officiũ prædicatorum est præparare

Ioan. 1. *Cõmẽdatur Ioãnes ab authoritate doctrinę, &c.* *†pręsentię*

A præparare corda auditorum, ante aduentum domini ad iudicium, vel in mentem. Dictus est autem Ioãnes angelus, propter duo. Primò, propter officij dignitatem: quia nuncius. Officium enim angelorum, est arcana reuelare: sic officium Ioannis, arcana prędicere. Nam sicut angelus Gabriel natiuitatem saluatoris paucis annunciauit personis, scilicet virgini, Ioseph, pastoribꝰ, & Magis: ita Ioannes palàm illum toti mundo nunciauit. Vnde Beda: Angelus vocatur Ioãnes, non naturæ societate, sed officij dignitate. Quo nomine, rectè appellari potuit homo ille, qui fuit missus à deo, vt testimonium perhiberet de lumine, & venientem in carne dominum, mundo nunciaret. Et sacerdotes angeli nũcupãtur. Vnde Apostolus prohibet, ne mulieres detecto capite orent, propter angelos dei, id est sacerdotes. Et secundum Grego. Vnusquisq; fidelis, si à prauitate proximum reuocat, & ad bonum exhortatur, si æternum regnum vel supplicium erranti denunciat, profectò angelus, id est nuncius domini est. Secundò dictus est angelus, propter vitæ angelicæ puritatem, quam

Ioãnes angelus propter duo.

Ioannis, 1.

1. Cori. 11.

B duxit in solitudine, id est virginitate, in contemplatione. Vnde Chryso. Beatus Ioãnes, qui talem meruit habere laudatorem. Audi nunc & intellige dignitatē: puto si nō esset audacię dicere quòd gloriosior est Ioannes, quia homo fuit, & propter meritum virtutis angelus est vocatus, quàm si nomine angelus & natura fuisset. Angelus eni hoc ipsum quòd angelus est, non tantum est virtutis præmium, quantum naturæ proprietas. Iste autē mirabilis est, qui in natura humana euangelicam transgressus est sanctitatem. Et hoc obtinuit per gratiam dei, quod nun habuit natura. hæc Chry. Et vt summam virtutum commendationis eius dominus breuiter comprehendat, subdit: [Amen dico vobis, inter natos mulierũ, non surrexit maior Ioanne baptista.] Signanter dicit natos, non natas, ne virgini matri Christi preferri, vel equari quò ad sanctitatem intelligatur, quæ prælata est omnibus sanctis, & post Christum sanctior fuit vniuersis. Dicit autem mulierum non virginis, ne Christo cõparari videatur: quia mulier ibi non solum sexum, sed etiam corruptionem significat:

Ioãnis laus quòd homo & angelus.

Mulier.

C secundum quem modum, beata virgo mulier non fuit. Et si mulier aliquando in euangelio nuncupatur, ibi mulier pro fœmina & sexu ponitur: nec cæteris prophetis, & patriarchis, cunctisq; hominibus præfertur hic Ioannes: sed æquatur, vel nullus ei anteponitur. Non enim statim sequitur, vt si alij eo meliores non sunt, ille maior alijs sit. Vnde non negat, quin æqualis sibi aliquando surrexit: vtrum vero postea sanctior eo aliquis fuerit, vel adhuc futurus sit, indiscussum relinquit. Vnde Chryso. Scriptura quidem non dicit Ioãnem maiorem esse cęteris sanctis: sed cæteros sanctos non esse maiores Ioanne. Coęquauit enim cæteris, non prępofuit. Et iterum: Quòd autem dicit tale est. Non peperit mulier isto maiorē. Et sufficit quidem hæc annũciatio Christi. Si autem vis à rebus ipsis discere: hic excogita eius immensam conuersatione & mētis altitudinem. Velut enim qui cœlitus descendisset degebat in terra, ferè nullam gerens curam de corpore intellectualiter erectus in cœlũ, & soli deo coniunctus, de nullo mundanorum sollicitus: sicut enim in cœlo ita conuersabatur, & naturæ necessitatibus superior effectꝰ,

Coęquatio Ioannis.

Ioannis vita & conuersatio.

D extraneam quãdam ambulabat viam, in hymnis & orationibus omne pertransiens tempus, hominum quidem nulli, deo autem continuè soli colloquens. Neq; enim vidit aliquē conseruorum, neq; visus est alicui horum: non lacte vsus est, non lectulo, non tecto, nō foro, non aliquo quoq; potitus est humanorũ: sermo seuerus & leuis. Nam cum populo Iudæorum viriliter & feruenter, cum rege audacter, cũ discipulis leniter conferebat: nihil frustra, vel leuiter, sed omnia cõuenienter agebat: propter hoc dixit: Non surrexit in natis mulierũ, maior Ioanne baptista. hæc Chryso. Et quia nulla est Ioannis cũ filio dei collatio: ideo secundum Chryso. vt copia laudum Ioãnis, Iudæis occasionem non daret præferendi Ioannem Christo subdit distinguendo excellentiam Christi, ab excellentia Ioannis, dicens: [Qui autem minor est] scilicet ętate & multorum opinione [in regno cœlorum] id est in ecclesia sanctorum militante [maior est illo] scilicet dignitate & maiestate. Quod de Christo rectè accipitur: qui tũc in ecclesia militante, quæ à primo iusto incipiens, vsq; ad vltimum

Christi cũ Ioanne cõparatio.

E electũ perdurat, minor à multis reputatur. Sed secundum Chryso. Non putes quòd comparatiuè se dixerit maiorem Ioanne. Vt enim etiam dicit Ambro. alia est ista natura, nec cum humanis generationibus comparanda: non enim potest homini cum deo vlla esse collatio: vel nouissimꝰ angelorum, qui in regno cœlorum, id est in ecclesia triumphãte ministrat: seu minimus sanctorũ, qui iam ibi cum deo regnat, maior est eo, propter statum fruitionis: quia quilibet beatus, & comprehensor quãtũcũq; minimus, maior est actu, quàm quilibet viator purus: licèt aliquis viator sit maior in potentia, aliquo iam beato. Vnde Hierony. Nos autem simpliciter intelligamus, quòd omnis sanctus qui iam cum deo est, maior sit illo qui adhuc consistit in prælio. Aliud est enim coronam victoriæ possidere, aliud adhuc in acie dimicare: intellige tamen quãtum ad præmij securitatem, non quãtum ad meriti magnitudinem. Deinde quasi declarando quòd erat plusquam propheta, commēdat eum à temporis commoditate, in quo venit: quia in tempore gratiæ, cõmodo, & vtili humano generi. [A diebus enim Ioannis] id est post quam cœpit Ioãnes prędicare consecutionem regni cœlestis per pœnitentiam [vsq; nũc] inclusiuè: quia tempus gratiæ, à tempore prædicationis Ioannis inchoatum, semper erit: quãdiu nunc dici potest, & vsq; ad finem mundi durabit [regnum cœlorum vim patitur] à pœnitētibus: [& violenti] illi scilicet qui non videntur habere iusticiam sicut publicani & peccatores [rapiunt illud] exclusis scilicet filijs regni. A simili dictũ est, sicut si aliquod regnum datum esset extraneis, quasi violẽtia videretur inferri ipso regno. Vnde Hilarius: Regnum cœlorũ vim patitur: quia gloria dei Israël patribus debita, à prophetis prænũciata, à Christo oblata, fide gētium occupatur, dum per pœnitētiam quam Ioannes prædicauit, fideles ad cœlestem patriam, quasi in locum alienum penetrantes. Vnde Chrysosto. Vides ergo quia magnus est Ioannes: in cuius tempore, tanta gratia effusa est super terram: & quod in diebus omnium prophetarum factum non est, in illius tempore factum est: & ipse factus

Commēdatur Ioãnes à temporis commoditate.

F

Regnũ cœlorum vim patitur.

G factus est gratiæ huius minister. hęc Chrysosto. [A diebus ergo Ioãnis regnum cœlorum] patuit pœnitentibus: à quibus [vim patitur] & violenter rapitur: quia primus pœnitẽtiam prædicauit, qua velut quadam violentia nos affligẽdo, & pro peccatis satisfaciendo, regnum cœlorum, quasi violẽti, non pigri, rapimus & intramus. A quo eni per peccatum, alieni facti sumus, vi & virtute pœnitẽtiæ acquirimus: & id quod nobis de iure non debetur, labore & violẽtia rapimus.

Rapere.

Quasi rapere quidem est, vbi nullum ius habemus: & quod angelorum est possessio acquirere. Non potest enim homo natus in terra, rapere cœlũ, nisi sibi faciat violentiam, coercendo à delectationibus propriũ appetitum, & subiugando spiritui carnem suã. Vnde Hiero. Grandis est violentia, nos in terra genitos esse, & cœlorum sedem quærere: possidere per virtutem, quod non tenemus per naturam. Vnde & Ambro. Et ideo faciamus vim regno cœlorũ. Omnis enim qui vim facit, vehemẽti studio properat, non torpendi lentescit affectu: & ideo vim facimus naturæ, vt non ad terrena dimergat, sed

H ad superna se subrigat. Vnde & Grego. Cũm peccatores ad pœnitentiam redeũt, quasi in locũ alienum intrant, & violenter regnum cœlorũ rapiũt. Et iterũ: Recogitem⁹ ergo fratres charissimi mala quę fecimus: & nosmetipsos assiduis lamentis atteramus: hęreditatem iustorũ quam non tenuimus per vitam, rapiamus per pœnitentiam: vult à nobis omnipotens deus talem violentiã perpeti. Nam regnum cœlorũ rapi vult nostris fletibus: quod nostris meritis non debetur. Vnde & Eusebius: Non sine violẽtia fieri potest, vt vnusquisq; iracundiam patientia, superbiam humilitate cõmutet: amore paupertatis & indigentiæ, affluentiam superet: vinolentiã sobrietate, luxuriam castitate commutet: & homo subitò in virum alterum transmutetur: & sic à talibus, per violentiam regnum cœlorum diripitur. Vnde etiam in collatione abbatis Abraham, sic dicitur: Regnum etenim cœlorum non desides, non remissi, non delicati, non teneri, sed violenti diripiunt: qui non alijs, sed animę suę pręclaram inferunt violẽtiam:

I omni eam præsentium rerum voluptate fraudantes.

Vim facere perditioni.

Isto profectò sunt laudabiles violẽti: qui vim faciunt perditioni suæ. Homo enim, vt scriptum est, in dolorib⁹ laborat sibi: & vim facit perditioni suæ. Perditio nostra, est oblectatio pręsentis vitę: & executio desideriorum voluptatũq; nostrarum: quas si quis ab anima sua subtraxerit, ac mortificauerit, gloriosam profectò, & vtilem perditioni suæ vim facit: abnegãs dũtaxat ei iocundissimas volũtates. hęc Abraham.

Regnũ cœlorũ ementes.

Secũdum Bern. Quidã regnum dei mercantur: vt qui exercent opera misericordię, eleemosynam, & huiusmodi.

Furantes.

Quidam furãtur: vt qui faciũt occultas pœnitẽtias.

Compulsi intrare.

Quidam compellũtur intrare: vt pauperes necessarij, non voluntarij.

Regnũ cœlorũ acquisitio & precium.

Quidam rapiũt: vt pauperes volũtarij: qui pauperes spiritu sunt. Si autem adhuc dubitas regnum cõsequi, fortè propter defectum meriti, vel auxilij, audi Augustinum dicẽtẽ tibi: Si quęris quomodo istud potest fieri, quib⁹ meritis, quibusve auxilijs, audi: Res ista est posita in potestate facientis, quoniam regnum cœlorũ vim patitur. Regnum cœlorũ ò homo, aliud non quęrit precium, nisi teipsum: tantũ valet, quãtum es: te da, & habebis illud: qd turbaris de precio? Christus semetipsum tradidit, vt te acquireret regnum deo patri: ita temetipsum da, vt sis regnum eius: vt non regnet peccatum in tuo mortali corpore: sed Christus in acquisitionem vitę. K

Vẽdit dominus regnum cœlorum.

Et iterũ: Vęnale habeo: quid domine? Regnum: quo emitur? Paupertate regnum: dolore gaudium: labore requies: ignominia gloria: morte vita. Vñ & Chrysost.

Regnũ cœlorũ dat.

Qui seipsum donauit hominibus: quomodo regni sui societatem non dabit? hæc Chryso. Igitur non cures quid vel quantum modo constet: & quid vel quantum de commodis seu lucris temporalibus perdas: aut quid vel quantum de incõmodis seu damnis temporalibus sustineas: vt regnum illud, de quo tam gloriosa dicta sunt, rapias & possideas. Deinde subditur [omnes enim prophetiæ & lex] quæ erant de Christo venturo, durauerunt [vsq; ad Ioannem] id est vsq; ad tempus

Ioannis & Christi tẽpus.

Ioannis, & etiam Christi: quia Christus & Ioãnes fuerunt quasi contemporanei: extunc enim cessauerunt legalia & prophetica. Vbi Christi tempus ostenditur: vt quem illi venturum esse dixerunt, Ioannes venisse ostenderet: non quòd tunc lex & L prophetia fuerit annihilata, immo impleta, & imperfectio eius amota: quia ex tunc prædicari cœpit perfectio euangelica.

Lex vsque ad Ioannẽ.

Ita Ioannes initium est euangelij, & terminus legis & prophetarum. Lex enim & prophetia ibi finit, vbi id quod præfigurauerat, & prophetauerat, adimpletur. Nam vsq; ad Ioannem, lex & prophetæ figurant & promittũt: sed extũc in antea, figurata & promissa succedũt: quia in lege & in pphetis, veritas de Christo erat sub figuris & ęnigmatibus: sed à Ioanne est manifeste ostensa: quem enim lex & prophetę venturũ prædixerant, Ioannes venisse ostendit, dicens: Ecce agnus dei. Et quãuis post Ioãnem fuerũt prophetæ: vt Agabus, & quatuor filiæ Philippi: non tamen de Christo in carne vẽturo sunt vaticinati, vt pręcedẽtes, de quibus tãtũ est hic sermo. Vnde Beda: Lex & prophetæ, vsq; ad Ioannem: quia non potuit vltra venturum prophetari, quòd Ioãnes pręconio, iam venisse clarebat. Vnde & Aug.

Euangelij laus.

Inter omnes diuinas authoritates, euangeliũ meritò excellit. Quod enim lex & prophetæ futurũ M prænunciauerũt: hoc redditum atq; completum in euangelio demonstratur. Non obseruamus sacramenta, quę in lege & prophetis pręcepta sunt: quia mutata sunt: quia intelligamus quæ ibi prędicta sunt, & tenem⁹ quę ibi promissa sunt. Vnde etiã Chryso. Ergo finis promissionis, Ioãnes est.

Ioan. laus.

Si autem finis promissionis Ioannes est: & initiũ beatitudinis ipse est. Quęcũq; eni promissa sunt seculo isti: vsq; ad Ioãnem promissa sunt. Ex illo autem iam non promittuntur futura: sed ea quæ promissa fuerant, adimplentur. Vsq; ad eum fuit spes: ex illo autem cœpit esse res. De commendatione etiam Ioannis, sic dicit Berñ.

Ioan. excellentia.

Ioannes vbiq; maior, in omnibus singularis, mirabilis super omnes. Quis sic gloriose annunciatus est? Quis sic specialiter in matris vtero, spiritu sancto legitur fuisse repletus? Quem legisti intra matris vterũ exultasse? cuius natiuitatem vidisti ecclesiam celebrare? Quis sic puer eremum cõcupiuit? Quis ita sublimiter legitur conuersatus? Quis pœnitẽtiam & regnum cœlorum primus ostendit? Quis regem gloriæ baptizauit? cui se primùm trinitas

sic apertè

A sic apertè reuelauit? cui tale testimonium perhi-
buit dominus Iesus Christus? Quem sic honora
Ioánes omnis sctûs. uit ecclesia? Ioannes patriarcha, imò patriarcha-
rũ finis & caput. Ioánes propheta, imò plus quàm
propheta: quia quem veniẽtem nũciat, digito de-
mõstrat. Ioánes angelus: sed & inter angelos ele-
Matt.11. & Mar.1. Ioannis.1. ctus, saluatore attestãte, cùm dicit: Ecce mitto an
gelum meũ &c. Ioánes apostolus, sed & apostolo-
rum primus & princeps: quia fuit homo missus
à deo. Ioannes euãgelista: sed & euangelij primus
inceptor, prædicãs euãgelium regni. Ioánes vir-
go, imò virginitatis norma, pudicitiæ tieulus, ca-
stitatis exemplum. Ioánes martyr, sed & martyrij
lumen, inter natiuitatem siquidẽ mortẽq; Christi
cõstãtissima forma martyrij. Ipse vox in deserto
clamantis, præcursor iudicis, pręco verbi. Ipse est
Helias, vsq; ad quẽ lex & prophetæ, lucerna ardẽs
& lucens, amicus spõsi, spõsę pręparator. Silentio
transeo cætera: sic nouem ordinib⁹ angelorũ inser
tus est: vt etiã ad Seraphim apicẽ trãsferatur. hæc
Helię similis Ioánes. Berñ. Deinde dñs subdit: l Ec si vultis recipere J &
intelligere, l ipse est Helias, J nõ in psona, sed in spi
B ritu: quia fuit similis Helię: & hoc in tribus. Pri-
mò, in austeritate pœnitẽtiæ: quia de Helia scri-
4.Regũ.1. bitur quòd erat vir pilosus: quia babebat vestem
hirsutã & asperã, & zona pellicea accinctus reni-
bus. Similiter de Ioãne dicit quòd habebat vesti-
mẽtum de pilis camelorũ, & zonam pelliceã circa
lũbos. Secũdò, in soliditate cõstãtiæ: de Helia eni
3.Reg.21. & 4.Regum.1. scribit, quòd ipse cõstãter arguebat regẽ Achab,
& regẽ Ochoziã: & similirer Ioánes constãter ar-
Mar.6.& Lucæ.3. guebat Herodẽ. Tertiò, in authoritate doctrinæ:
quia sicut Helias vẽturus est, per prædicationem
suã denũciãs Christi aduentũ secũdũ: ita Ioánes,
vt suprà dictũ est, pręuenit primũ. Et secũdũ Hie
ro. hoc dictũ ipse est Helias, mysticũ esse, & egere
intelligentia, sequẽs dñi sermo demõstrat, dicens:
l Qui habet aures J cordis l audiẽdi, J id est itelligẽ
di, l audiat: J id est, intelligat: scilicet quia nõ dixit
Ioãnem esse Heliã in persona, sed in spiritu. Vel
l qui habet aures J ad officium audiẽdi exteri⁹, l au
diat, J interi⁹ adhibẽdo diligẽtiam, circa ea quę di
co & dixi superi⁹. Vtitur autẽ Christus talib⁹ ver
bis, proponendo aliquod arduum vel mysticum:
C & hoc vel vt moueat intellectũ ad intelligẽdum,
vel affectũ ad acquiescẽdũ & exequendũ. Oratio.

DOmine Iesu Christe, quoniã tu es qui vẽ
turus es ad saluãdum nos, & aliũ non ex-
pectamus: da nobis vt vincti tuo amore
& timore exeamus de arũdineto vanita-
tis, & de molli vestitu voluptatis, in desertum pœ
nitẽtię. Renũcia nobis per effectum misericordię
tuæ: quia tu es veritas, qua mente cęci vidẽt: cha-
ritas, qua affectu claudi ambulant: humilitas, qua
superba leprosi mũdãtur: verbũ, quo surdi audiut:
vita, qua mortui resurgũt: & virtus, qua pauperes
euãgelizãtur: vt omnes ad te cõuertantur. Amẽ.

De increpatione & condemnatione infide-
lium Iudæorum. Caput. LVII.

Matth.11. PRæmissa igitur cõmendatione Ioã-
nis, increpat & condemnat dominus
superbiam Iudæorum: qui prædica-
tione Ioannis moti non sunt: sed &
ipsius Christi prędicationem despe
xerunt: & comparat eorum generationem peruer
sam & obstinatam: per quã tam prædicãtes, quàm
audientes comprehendit, l pueris in foro clamãti- D
bus, & eorũ coęqualibus J id est in partes ęquales,
diuisis, ac sibijnuicem improperantibus, & dicen-
tibus: l Cecinimus vobis, & non saltastis: lamẽta-
uimus, & non plãxistis. J Vbi sciẽdum quòd pue Ludus Iudæorum.
ri Hebræorũ, ad exercendum se in ludis honestis,
inducentibus ad virtutes, & retrahẽtibus à vitijs, Cantilenæ
talem ludum habere consueuerunt. Diuidebãtur Iudæorũ.
in medio ciuitatis, in duas partes ęquales: & illi
qui erant ex vna parte, canebant carmen letitiæ:
& alij ex opposita parte, carmen lugubre, deriden
tes transmutationem repentinam præsentis vi-
tæ: & postea sibi mutuò exprobrabant, & exultan
tes dicebant alijs, quare sibi non congaudebant
& econtrariò alij, quare sibi compatiendo non cõ
dolebant. Et hoc fiebat ad comprimendam vanã
lætitiam hominum, & defectũ cõpassionis & ami
citiæ, adinuicem in hoc mundo: sicut videm⁹ fre-
quẽter fieri in eadem ciuitate, imò & in eodem vi
co, vel etiam eadem domo, quòd aliqui lætantur,
& aliqui ex opposito tristantur, & quãdoq; modi-
cum sibijnuicem cõpatiãtur. Huic negocio, simi-
le est negocium circa Iudęos, & postea Christi tẽ E
pore factum. Multi enim prophetarum, sedentes
propter docendi & iudicandi authoritatem in fo-
ro, id est in ecclesia, vbi lex & iura promuntur: &
canẽtes per gaudiorum æternorũ promissionem,
monuerunt Iudæos exultare pro spe futurorum,
& exultare noluerunt. Multi etiam lamentantes,
per tormẽtorum comminationem, monuerũt eos
dolere pro peccatis, & noluerunt. Propter hoc igi
tur poterant eos arguere prophetę, dicentes: l Ce-
cinim⁹ vobis, & non saltastis, J ad laudes dei assur
gẽdo, l lamentauimus, & non planxistis, J pœniten
tiam agendo. Id est, inuitauimus vos ad exultan-
dum pro spiritualibus bonis, & nõ exultastis nisi
in terrenis: monuimus ad pœnitẽtiam, & non pœ
nituistis, nec doluistis. Eo modo etiã factũ est tẽ-
pore Christi. Ioannes enim ieiunãs & abstinens,
inuitabat eos ad dolendum pro peccatis, & dole-
re noluerunt: dominus autem comedens & bibẽs
cum eis, inuitabat eos ad exultãdum pro gratijs:
quia mos comedentium est exulrare, & noluerũt
boc facere. Sub similitudine ergo, eos increpat: Increpantur Iudęi.
quia nec habuerunt planctum cumpunctionis, ex
pœnitentia prædicata à Ioanne: nec saltum exul- F
tationis, ex misericordia exhibita à saluatore. Ioã
nes enim prædicabat lamenta pœnitentiæ: Chri-
stus exultationem misericordię: sed generatio Iu
daicã non plorat cum Ioanne plorante: nec gau-
det cum Christo gaudente. Per clamantes ergo,
intelligũtur prædicãtes, scilicet Ioannes & Chri-
stus: & per coęquales, ipsi quibus prædicant, scili-
cet auditores. Nam quòd ait: l Lamentauimus, &
non planxistis: J ad Ioannem pertinet: cuius absti
nentia à cibo & potu, luctum pœnitentiæ signifi-
cabat: quòd autẽ ait l cecinimus, & non saltastis: J
ad ipsum dominum pertinet: qui vtendo cum cę-
teris cibo & potu, lætitiam futuri seculi & regni
figurabat. Ioannes enim præcessit in typo pręsen
tis vitæ, quæ debet esse in lamento: sed Christus
secutus est in typo futuræ, quę erit in gaudio. Vn
de Psal. Qui seminant in lachrymis: in exulta- Psal.125.
tione metent. Sed peruersi Iudæi, videntes auste-
ritatem Ioannis, per hoc moti non sunt ad pœni-
tentiam: & postea dulcedinem Christi, & tamen
per hoc

G per hoc moti non sunt ad pietatem. Vnde Hiero.
Dicunt ergo, cecinimus vobis, & prouocauimus
vos: vt ad nostrum canticum bona opera faceretis,
& noluistis: lamentauimus, & vos ad pœnitentiam
prouocauimus: nec hoc quidē facere voluistis,
spernentes vtráq; prædicationem, tam exhortationis
ad virtutes, quàm pœnitentię post peccata.
Cantus docentium. hæc Hiero. Doctor vel prędicator cantat, quādocūq; scilicet de virtutib9 & ęternis gaudijs docet,
vel prędicat: & tunc auditores extra vitia, vt
Lamētum eorum. mundum, saltare debent: quandoq; lamentatue,
quandocūq; scilicet vitia & inferni dolores detestatur:
& tunc auditores plangere debēt, & pœnitere.
Spiritualiter, pueri sunt prædicatores & doctores:
pueri, per conuersationis humilitatem, per
colūbinam simplicitatem, & per vitæ puritatem,
sedentes in foro: quia venditores cœlestium, iudi-
† regaliū. ces animarum, & pręcones regulariū † præceptorum,
clamātes prædicando coęqualibus, secūdum
capacitatem auditorum doctrinam contemperando:
H canentes misericordiam peccatorum, gratiam
Carmen triplex. iustorum, gloriam beatorum exprimēdo. Triplex
ergo canūt carmen, scilicet Nuptiale, pro vnione
Nuptiale. dei & animę. Familiare, pro inhabitatione diuinę
Familiare. præsentiæ. Triumphale, pro consummatione victoriæ.
Triumphale. Et non saltant mali saltu cōuersionis, quò
ad primum: saltu deuotionis, quò ad secundum:
Saltatio triplex. saltu contēplationis, quò ad tertium. Lamentant
ostendentes culpam multiplicem, miseriam præsentem,
pœnam æternam: sed mali non plangunt
planctu cōpunctionis, pro culpa: plāctu cōpassionis,
pro miseria: planctu orationis, pro pœna. Deinde
applicādo similitudinem ad propositū, subdit
increpationis duplicem rationem: quia nō crediderūt
Ioanni, ad pœnitentiam exhortanti: nec
saluatori, ad misericordiam aduocanti. Nam nec
prædicatio & pœnitentia Ioannis, eos ad luctum
& pœnitentiam inflexit: nec prędicatio & conuictus
Christi, eis placuit: sed remanserunt obstinati
in peccatis, vtriusq; prædicationem contemnēdo,
& vtriusq; vitā in malum interpretando. ⌊Venit
Non manducās Ioānes. enim Ioānes, non manducās, neq; bibēs, ⌋ id est
in abstinentia maxima viuens. Ille enim qui parum
comedit, dicitur non comedere, secūdum cō-
I munem modum loquendi. Vel ⌊non manducans
neq; bibens⌋ delicata: scilicet vel ⌊non manducās, ⌋
scilicet panem: ⌊neq; bibēs, ⌋ scilicet vinum & siceram.
Secundum Augustinum, Ioannes dictus est
non manducans neq; bibens: quia illo victu quo
Iudæi vtebātur, non vtebatur: hoc ergo dominus,
nisi vteretur, non in eius cōparatione manducans
& bibens diceretur. Ecce vnus puerorum lamentantium,
id est prophetarum, ad pœnitētiam verbo
& exemplo prouocantium: & tamen non credunt
ei Iudęi: sed dicunt ⌊dæmonium habet: ⌋ q.d.
more dæmonum, non comedit neq; bibit: vel dæmoniacus
& insanus est, austeritatem eius dęmoni
attribuendo. Dæmoniaci enim possunt multa
agere & pati, quæ nō possunt alij. Vel non est hic
homo à deo, ita rigidus sibi & alijs, cùm dominus
sit suauis & mitis. ⌊Venit filius hominis⌋ scilicet
virginis: nō hominū, scilicet viri & mulieris, ⌊mā-
ducans & bibens⌋ scilicet in mundo & in publico,
cum alijs hominibus, id est communem vitā inter
homines ducēs: hoc enim facere debebat: quia
mediator dei & hominum erat: & ideo talem vitā
debuit communiter ducere: vt communiter viuē- K
tes peccatores, accessum familiarē ad ipsum possent
habere. Ecce vnus puerorum gaudētium, id
est prophetarum lætitiam promittentium ⌊& tamen
dicunt⌋ pueri generationis & Pharisęi malè
interpretando. ⌊Ecce homo⌋ nil habens diuinum
⌊vorax⌋ per auiditatem ⌊potator vini⌋ per consuetudinem
⌊publicanorum⌋ id est peccantium publicè
⌊& peccatorum⌋ id est peccantium occulte ⌊amicus⌋
scilicet per malam societatem, cum illis manducans
& bibens: quod tamen non faciebat vt eorum
vitia amaret: sed magis vt sanaret, & eos alliciendo
attraheret, & ad pœnitentiam cōuerteret.
Ipse enim homines attrahebat, & victus cōformitate,
& familiaritatis ostensione. Vbi Hiero. Si ergo
ieiunium placet vobis: cur Ioannes displicuit?
Si saturitas vobis placet: cur non placet filius hominis?
Quorum alterum dæmonium habentem:
alterū voratorem nūcupastis & ebrium. hęc Hiero.
Ecce pessima lingua, quæ & manducantes iu- Lingua pessima.
dicat, & non manducantes: & ex vtraq; parte scindit:
quia maledicit deū & homines: nec est enim
qui se abscondat à furore eius. Abstinentia quidē L
Ioannis, fuit alijs exemplum austeritatis & pœnitentiæ.
Manducatio verò Christi, fuit alijs exemplum
condescēsionis & misericordię. Per illos igi- Iudices iniqui & detractores.
tur qui vtrūq; in malum interpretantur, significātur
detractores, bonos actus aliorum nequiter deprauantes.
Sunt nāq; quidam peruersi, istis similes,
de omnibus male iudicantes. Dicunt enim, si
qs studet & vacat humilitati, quòd hypocrita est:
si patientiæ & mansuetudini, timidus est: si iustitiæ,
impatiens est: si simplicitati, fatuus est: si prudentiæ,
malitiosus est: si maturitati, flegmaticus
est: si iocunditati, dissolutus est: si religioni, singularis
est: si societati, secularis est: si silentio & paci,
melācholicus vel dissimulator est: si aliorum correctioni,
turbator pacis & præsumptuosus est: si
dissimulat, negligēs est: si instat vigilijs & orationibus,
indiscretus est: si cōmuni dormitioni, somnolentus
est: si prędicationi & aliorum saluti, appetitor
laudis est: si desistit, remissus est: si habet
gratiam hominum, adulator est: si adulari renuit,
superbus est: & similiter in multis alijs, temerè iudicant:
& quæ bene fieri possunt, in malum inter- M
pretantur. Qui cum talibus habitat, potest dicere
illud Iob: Frater fui draconum: & socius stru- Iob. 30.
thionum. Dominus ergo, & per se, & per Ioānem,
conatus est Iudæos, in regnum introducere; ac si
cum propheta diceret: Quid debui facere vineæ Esaiæ. 5.
meæ, & non feci? Et secūdum Chryso. fecit sicut Venator dominus.
faciunt venatores: qui per duas vias cōtrarias, alicui
insidiantur animali: vt in alterā incidat & capiatur.
Misit enim Ioānem, cum vita austera: venit
ipse, cum communi vita: sed ipsi renuerunt, &
vtrāq; viam salutis respuerunt: quia nec cum Ioāne
lugere, nec cū Christo gaudere voluerūt. Istis
Iudæis similes sunt multi: qui nec flagellis, nec beneficijs,
à malo reuocari, vel ad bonum prouocari
possunt: & ideo cum superbis & peruersis Iudęis,
in fasciculis simul colligati, pœnas meritò sustinebunt.
Et licèt Christus, qui est sapientia dei pa- 1. Corin. 1.
tris, sit prędicto modo reprobatus à pharisęis & legisperitis,
qui dei consilium & vitę documentum
spreuerunt: tamen iustificatus est, id est cognitus,
& cōprobatus iustus ⌊à filijs suis⌋ id est discipulis,

& ab eis

A & ab eis qui regnū cœlorū fidei iustificatione dirí piūt:qui sunt filij Christi per adoptionem,confitentes iustum sapiētię opus, ac dei dispositionem
Ciuitatum exprobratio. & doctrinam. Deinde post communem Iudæorum increpationē,quasi nominatim increpat tres ciuitates Galilęę,sitas in littore laci Genezareth: quibus specialiter prædicauerat, & miracula fecerat,nec tamen conuerti volebāt.⌊Tunc⌋enim,scilicet postquam increpauit Iudæos in communi, & vidit eos obstinatos⌊cœpit⌋ in speciali ⌊exprobrare,⌋ id est ad modum exprobrātis,mala futura prędicere⌊ciuitatibus,in quibus factę sunt plurimę virtutes eius:⌋ vt saltem operum magnitudini & multitudini crederēt,⌊quia pœnitētiam non egissent.⌋q.d.& doctrinam audierunt,& miracula viderunt,& tamen credere noluerunt,sed peiores gentibus remanserūt. Exprobrat eis dominus
Exprobrādi modus & intentio domini. ad correctionem:& cōminatur eis væ, id est æternam dānationem, prædicendo ventura,non oprādo mala, sicut & cùm dicitur: Maledicā illis,qui maledicent tibi: id est,qui malè facient,infligam eis pœnam. Maledictio enim in scriptura,nūquā
B est imprecatiua,sed prophetica. Vbi Chrys. Deplorat autē dominus,ad nostrū exēplum:eo quod effusio lachrymarum,& gemitus amarus sup patiētes,insensibilitatem doloris,non modicum antidotum est,& ad correctionem patientium, & ad remedium ingemiscentium super eos.hęc Chry. Dicit ergo⌊vę⌋scilicet dānationis æternæ immi-
Corozai. net tibi⌊Corozaim⌋prope quam ciuitatem,Iordanis ingreditur mare Galilæę: & in qua nutrietur
Bethsaida Antichristus.⌊vę tibi Bethsaida,⌋de qua ciuitate fuerunt Petrus & Andreas,Iacobus & Ioannes:& distat à Corozaim,quarto miliario⌊quia si in Tyro & Sidone,⌋quæ fuerunt vrbes Gentilium,idololatriæ & vitijs deditæ:quæ tantum legem naturalem habebant ⌊factę essent virtutes⌋ id est diuina prodigia & miracula, quæ factæ sunt in vobis frequenter, & prædicatum eis fuisset sicut vobis: olim pœnitentiam quā vos non fecistis, ipsi egissent dolentes de peccatis in cinere,ex cōsideratione mortis: & cilicio,ex consideratione peccati pūgentis:sedentes,id est in conscientijs se humiliantes. Vel in cinere,humiliatio interior: in cilicio,
C exterior designatur.hæc addit:quia antiquitus erat mos sic agere pœnitentiam.⌊Verūtamen dico vobis⌋Iudæis⌊quòd Tyro & Sidoni⌋licèt nō sunt cōuersi⌊remissius erit in die iudicij,quàm vobis:⌋ quia minus punientur quàm vos Iudęi obstinati:
Gentilium transgressio. nam minus peccauerunt illi. Gentiles enim,neq; legem scriptam receperunt: neq; prædicatores habuerunt: neq; miracula viderunt: sed tantum legē naturę transgressi sunt. Iudæi verò doctrinam audierunt,& miracula viderūt, & post transgressionem legis naturalis & scriptæ, etiā legem gratiæ, & signa paruipenderunt: & ideo propter ingratitudinem punientur, isti seuerius,& illi remissius: quia grauius est fidem auditā repellere,quàm mori in gentilitate. Et est argumētum,quod cęteris paribus, maior erit pœna Christianorum, quàm infidelium: clericorum,quàm laicorū:sapiētum, quàm simplicium:prælatorum, quàm subditorū:
Lucæ.12. nam cui multum donatum est,multū ab eo quæretur:
Sapiē.6. & potentes,potenter tormenta patientur:&
Lucæ.12. seruus sciens voluntatem domini,& non faciens, plagis vapulabit multis. Deinde separatim exprobrat ciuitati Capharnaum:quia districtius alijs D
Capharnaum. iudicanda:eo quòd bona à domino acceperat crebriora. Item quia duas alias arguerat,de omissione pœnitendi & negligentia:hanc verò de contēptu & superbia. Vnde & alijs comminatus est pœnam in genere,cùm ait ⌊Vę:⌋ huic autē in specie, qđ apparet plus esse. Dicit ergo:⌊Et tu Capharnaum⌋ ponendo,vt suprà,continens pro cōtento. ⌊nunquid⌋ secūdum opinionem tuam ⌊vsq; in cœlum exaltaberis?⌋q.d.non. Imò propter peccatum superbiæ & ingratitudinis ⌊vsq; in infernum descendes.⌋ Nam qui se exaltat,humiliabit. ⌊Quia Lucæ.14. & 18.
si in Sodomis⌋ qui tamen fuerunt homines pessimi ⌊factę fuissent virtutes⌋ quæ frequenter factę sunt in te,fortè permansissent vsq; in hanc diem: quia fecissent pœnitentiam,vt Niniuitæ fecerūt, ad Ionæ prædicationem. Dicit autem fortè,non
Fortè, dictū à domino, ad denotādum dubitationem ex parte sua, sed ad denotādum mutabilitatem liberi arbitrij ex parte hominis. ⌊Veruntamen dico vobis,quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij,quàm tibi:⌋id est minorem pœnā sustinebunt,ratione incredulitatis:sed maiorē, ratione enormitatis pec- E
cati & criminis. Per istas ciuitates,quibus Christus frequenter prędicauerat,& miracula fecerat: significantur illi qui frequenter audiunt verbum dei,& vident exempla virtutum,& tamen in peccatis suis obdurantur:propter quod,cæteris paribus,grauius alijs punietur. Specialiter autem per
Ingratitudinem grauātia tria. has tres ciuitates, assignantur tria in hominibus, quæ maximè aggrauant ingratitudinem in eis. Primum est,literatura & sapientia,quod per Corozaim,quę interpretatur secretum mihi, vel mysterium meum. Secundum est ordo vel prælatio, quod per Bethsaidam,quæ interpretatur domus pecudum,& domus venatorum, seu domus frugū. Sunt enim dom⁹ domini peculiares, & refugium pecudum, id est subditorum & cæterorum. Tertium est religio, quod per Capharnaum, quæ interpretatur villa pulchritudinis, seu consolationis,vel ager pinguedinis:& vtinam interius sicut exterius. Et isti si inuenti fuerint negligentes,seu peccatores,& Christo inobedientes,durius quàm cęteri redarguentur,& acrius punientur. Vel per F
Corozaim, significantur huius seculi sapientes: per Bethsaidam,diuites:per Capharnaum,carnales,qui specialiter Christum repellūt, sicut illę ciuitates fecerunt. Vbi Chryso. Considerate Chri
Miracula nobis omnia sunt facta:quia scripta. stiani:quia quædam miracula facta sunt in Corozaim,quædam autē in Bethsaida,alia in Capharnaum: apud nos autem Christianos,omnia facta sunt. Quæ enim facta sunt in Corozaim,forsitā Bethsaida non cognouerat: & quæ facta sunt in Bethsaida,forsitan Capharnaum nesciebat. Nos autē Christiani,quicqđ vbiq; operatus est Christus,omnia euangelio referente didicimus. Si ergo sic Christus luget sup illas ciuitates,quia pœnitentiam non egerūt, quæ non omnia mirabilia viderunt:putas quomodo quotidie luget sup nos Christianos:qui quotidie virtutes eius in ecclesia legimus & audimus, & tamen pœnitentiam peccatorum nostrorum non agimus? Si tempore Sodomitarū Christus venisset, & talia demonstrasset, forsitan conuersi fuissent. Illi,quia Loth hominem iustum non audiuerunt, sulphure & igne combusti sunt. Nos quæ & qualia expectant tor-

menta

G menta, qui ipsum contẽnimus Christum? Et vide quia non dixit, Tũc improperauit ciuitatibus: sed tunc cœpit improperare. Si ergo tunc cœpit, & vsq; nũc quotidie improperat talibus. Et quotiens legitur in ecclesia, improperans, improperat his qui tales sunt in ecclesia. Vę ergo vobis Christianis: quibus quotidie omnes scripturæ vociferantur: & vos tanquam aspides surdę, obturantes aures vestras, non auditis voces earum. Quidam enim dicũt: Peccata nostra erubescimus confiteri. Dic homo, quid est peius facere malum, an dicere? Si ergo ante dei conspectũ, facere malũ non erubuisti: quomodo ante conspectũ hominis, erubescis dicere? Ad iracũdiam deũ excitare non timuisti: & ad misericordiam eũ flectere dubitas. hęc Chryso. Oportet igitur lectioni scripturarũ vacare, & intendere: ita enim peccator ad melius poterit proficere. Vnde idem Chryso. Debemus scripturas scrutari cum diligentia, & non simpliciter: poterimus salute nostra potiri, si semper eis immorabimur. Et si vehementer durus quis fuerit, & si nihil lucratus fuerit in alijs temporibus:

H tempus saltem lucrabitur hoc, & suscipiet aliquã vtilitatem. Quid igitur ais? quoniam audiẽs non facio, non paruum lucrũ miserũ vocare seipsum, non inutilis hic timor. Si ingemueris solum quoniam audiẽs non facis: omnino ad faciendum venies quandoq;. Non enim est deo loquentem & audientem deum, loquentem non luctari. Et iterũ: Quicquid queritur ad salutem: totum iam adimpletum est in scripturis. Qui ignarus est: inuenit ibi quod discat. Qui cõtumax est & peccator: inuenit ibi futuri iudicij flagella, quæ timeat. Qui laborat: inuenit ibi glorias promissionis perpetuę vitæ: quas mãducãdo, amplius excitetur ad opus. Qui pusillanimis est & infirmus: inuenit ibi mediocres iustitiæ cibos: qui etsi pinguem animam non faciũt, tamen mori non permittũt. Qui magnanimus est & fidelis: inuenit ibi spiritaliores escas, continentioris vitæ, quæ perducẽt eum propè ad angelorum naturam. Qui percussus à diabolo vulneratus est in peccatis: inuenit ibi medicinales cibos, qui eum per pœnitentiam reparent

I ad salutem. hęc Chryso. secũdum Bedam: Quare non olim, his qui credere potuerunt, verùm Iudeis qui credere noluerũt, sit euãgelizatum: ipsius est scire cuiꝰ vniuersę sunt viæ misericordia & veritas. Quia secundum Ansel. alio modo, iustè dãnat malos: alio modo, iustè parcit malis. Nã cùm damnat malos, iustum est, quia illorũ meritis conuenit: cùm verò parcit malis, iustum est: non quia illorum meritis, sed quia bonitati suæ condecens est. Parcendo ergo malis, iustus est secundum se: & misericors, secũdum nos, non secũdum se. Non enim ideo est misericors, quia miserũ cor habeat: sed quia circa miseros, cor pietatis impẽdit. Qui etiam secundum Aug. cuius vult miseretur, non in iustitia, sed gratia: quem vult obdurat, non iniquitate, sed veritate vindictæ. Sic tamẽ misericordia & veritas obuiant sibi: vt nec misericordia impediat veritatem, qua plectitur dignus: nec veritas misericordiam, qua liberatur indignus. Deus quidem, ab æterno sciens conuersationem hominum malam futuram: & quia nec sola seueritate posset saluari: nec sola misericordia peruenire ad profectum meritorum: decreuit quòd in vnoquoque tẽpore prædicandum esset, vnũquẽq; permit- K tens suo iudicio, id est naturali legi, quæ dicit in corde, quod tibi fieri non vis, alijs ne feceris. Sed quia naturalis lex obtorpuit consuetudine peccãdi, prædicata est, quę refrenaret peccãtes. Et quia iterũ homo, non se per legis seueritatem cohibet, imò per interdictum reus tenebatur, prędicata est misericordia, quæ saluaret confugientes ad eam, vt excęcaret refutantes, mittẽs gentes ad promissionem Iudęorũ, vt ipsi Iudęi, saltem ęmulatione gentium conuerterentur. Et hæc est altitudo cõsilij dei: quo mira prouidẽtia, Iudęos & Gẽtes reduxit ad vitã quã perdiderant in Adam. Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui nos verbo & exẽplo prouocasti ad dolendum pro peccatis, & ad exultandum pro spiritualibus bonis: da mihi gratiam lachrymarum, & terrã cordis mei aridam, irriguo cœlesti fœcunda: vt plangam me quotidie in omni vita mea: ita vt efficiãtur mihi lachrymę meę panes die ac nocte: & mẽs mea oblita vanitatis & miseriæ, ardeat in tuo amore: ita vt saltando ad bona opera, & laudes dei assurgendo, nũc exultem in spe: & tandem L semper te laudãdo, tecũ gaudeã sine fine. Amen.

De reuersione apostolorum, ac missione, & reuersione septuagintaduo discipulorum. Caput. LVIII.

REuertentes autem apostoli [de prędicatione] ad Iesum, nunciauerunt ei quæ docuerant [prędicando, & fecerant miracula, operãdo: ostendentes quòd mandatum eius, fideliter executi fuerũt: & gratias referentes super his, quę acceperunt. Veniunt apostoli ad Iesum, riui ad fontem, ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant. Ibant animalia de quiete contẽplationis, ad laborem actionis: & reuertebãtur iterum ad quietem contemplationis. Et compatiendo eis de laboribus suis, duxit eos [seorsum in desertum locum] vt post laborem quiescerent [pusillum] segregati à tumultu populorum: & vt se colligerent in oratione, sicut dispersi fuerant in prædicatione: [nec enim spatium edẽdi habebãt] præ turbis quæ veniebant & redibãt. Vnde Beda: Vbi magna temporis illius fœlicitas, de labore docentium simul & discentium, studio demonstratur, M quæ vtinam in nostro ęuo rediret: vt tanta ministris verbi frequentia, fidelium insistat auditorũ: quę nec liberum eis curandi corporis spatiũ concedat. Nam quibus necessaria curãdi corporis hora negatur: quãtominus illecebris animę suę, carnis studendi facultas adest: quin potius à quibus verbum fidei, & salutare mysteriũ opportunè, importunè exigitur, horũ animus cõsequẽter, ad agẽda semper, & cogitanda cœlestia succenditur: ne ea quæ verbis docent, factis impugnẽt. hęc Beda.

Mysticè autem secundum Hiero. seorsum ducit dominus quos elegit: vt inter malos viuentes, mala non intendãt. Et bene dicitur, vt quiescerẽt pusillum: quia pusilla requies est hic, sanctis & labor magnus: sed postea dicetur eis: vt requiescant à laboribus suis: opera enim illorũ, sequũtur illos. Vnde dicit Greg. quòd tanto tunc maior requies erit, quanto modo ob amorem conditoris sui, requies nulla fuerit. Et ecõtra itellige ô piger, quòd tanto tũc minor requies erit, quãto nũc ob amorem carnis, requies maior fuerit. Et ideo vt tunc

gaudere

Marginal notes: Cœpit improperare, gnãter dictum. — Sacrę scripturæ intẽdendũ est. — Scripturarum laus & vtilitas. — Iudicia dei occulta. — Psal. 118. — Roma. 9. — Marci. 6. Lucæ. 9. & 10. Matth. 2. — Eccles. 1. — Electorum segregatio. — Requies sanctorum in terris pusilla. — Apoc. 14.

A gaudere possis dulcedine quietis, non abhorreas nunc gustare amaritudinem laboris, attendens verba Boetij dicētis: Dulcior est apium melle labor, si malus ora prius sapor edat. Quiescere ergo facit Christus discipulos suos: vt discant omnes, & maximè qui præsunt, quòd qui laborant in opere & sermone, requiem promerentur. Per hoc etiam ostenditur, quòd prędicatores, post prædicationis discursum, redire debent ad contēplationis secretum: & opera sua corā deo discutere, & diligenter examinare: vt de bonis gratias agāt, & de defectibus veniam petant. Admonemur itaq; hic in dominis factis, vt aliquando ab actione quiescamus, & ad secretum contemplationis transeamus: quia in actione exteriori, spatium contēplandi non habemus. Quę contēplatio, rectè desertum dicitur: quia à multis deseritur, & à paucis inhabitatur: in qua requiescimus pusillum, quia pro nostra fragilitate, non diu diuinæ visioni valemus inhęrere: nec pro necessitate proximi, illius curam diu pręrmittere. Taceas ergo ad tempus, à proximorū

Quiescendū interdū est.

B ædificatione: vt tacendo discas, qualiter suo tempore vtiliter eloqui valeas. Rogādo tamen deum, quòd per seipsum suppleat cordib⁹ proximorum, interius ea inspirando, à quibus interim te abstineas, linguam per silentium edomando. Vñ Greg. Nemo debet propter contēplationem dei, omnino postponere necessitatem proximi: nec propter necessitatem proximorum, contemnere contemplationem dei. Quid enim prodest, si amātes nosmetipsos, relinquam⁹ proximos? Vel quid tur sus prodest, si amantes vel zelantes proximos, relinquamus nosmetipsos? Et post hæc dominus Iesus designauit, id est signanter elegit, & ab alijs distinxit, ac instituit septuagintaduos discipulos alios, præter duodecim prædictos: in signū quòd post Christi resurrectionem & ascēsionem in cœlum, fides Christi prædicanda erat gentibus, septuagintaduarum linguarū: sicut antè duodecim tribubus, secundum numerum duodecim apostolorum. Prima ergo lingua, inter omnes erat Hebraica: quæ postea in septuagintaduas fuit diuisa. Et sicut apostoli, formam demonstrabant episcoporum, id est primi ordinis & maiorum sacerdotum: sic & isti figuram gerebant presbyterorū, id est secūdi ordinis, & minorum sacerdotum, scilicet curatorum. In primis tamen ecclesiæ temporibus, vtriq; presbyteri, vtriq; vocabantur episcopi. Qui ergo episcopi sunt, sunt successores apostolorū: ideo si gaudent de apostolico honore, debent eis similes esse in labore. Septuaginta quoq; consurgūt ex ductu denarij per septenarium, ideo significant impletionem decalogi, cum septē donis spiritussancti. Per binarium verò superadditum, significatur maximè gemina charitas, scilicet dei, & proximi, quę omnia debent esse in prædicatoribus euāgelij. Et misit illos binos, sic etiā secundum Orige. & duodecim bini & bini numerati fuerunt: vt in eorū catalogo Matthæus ostendit, Misit autē binos. Primò, propter duos populos conuertendos, Iudæorum scilicet & Gentium. Secundò, propter salutem duplicem operandam, corporis scilicet & animę. Tertiò, propter duplex mandatum charitatis: scilicet dei & proximi, quę debet esse in prędicatore euangelij. Quartò, propter geminam perfectionem, scilicet vitæ & scien

Contēplādū interdū

Prima lingua.

Apostolorum & discipulorū significatio. C

Septuaginta.

Bini cur mitti dicantur.

tię prędicatori necessariam. Quintò, propter mutuam conseruationem, & securitatem custodię: vt vnus esset custos castitatis alterius, & bonorum cæterorū. Sextò, propter mutuam cōsolationem, & societatis emolimentum. Septimò, propter cōfirmationem veritatis prædicandę ab ipsis, & eius testimonium: vt in ore duorū testium, stanet verbum. D

a. Cor. 13.

Ante faciem suam, scilicet ante præsentiam, vt aduentus Christi non lateret, & vt ei viā & hospitium in cordibus hominum præpararent, In omnem ciuitatem & locū, quia indifferēter Christus & discipuli eius prædicabant in ciuitatibus & locis, paruis & magnis, quò erat ipse venturus, scilicet in Iudæam. Post resurrectionem tamen & ascensionem domini, ad prædicandum etiā Gētibus missi sunt, secūdum Greg. Prædicatio pręuenit, & sic ad habitaculū mentis dominus venit: quia verba exhortationis percurrunt, per quā veritas in mente suscipitur. Et dicebat illis: Messis quidem multa: operarij autem pauci. Ista & plura alia quæ sequuntur, modum prędicandi & viuendi discipulorum cōtinentia, dicta sunt suprà de missione apostolorū: & ideo hic repetere, nō est necessarium. Expleto autē ministerio legationis suę, reuersi sunt septuagintaduo discipuli cū gaudio, scilicet de fructu prædicationis suæ, per quā populum ædificauerant: tum de miraculorum operatione, quia dęmones eiecerāt, gloriantes, & dicētes: Domine, etiam dęmonia subijciuntur nobis in nomine, & inuocatione nominis Christi, non solum languores & infirmitates, non solū homines iniquos, sed etiam dęmonia subijciūtur: quę tamen sunt tantę potestatis, vt nō sit potestas super terram, quæ comparetur eis. Vbi Beda: Bene quidem professi sunt, deferentes honorem nomini Christi: sed infirma adhuc fide, gaudebant in virtutibus. Et quia discipulos, de signorum operatione domin⁹ vidit elatos: qui ex hoc nimis gloriabātur, tanquam infirmi & imperfecti: ideo hæc gloria eorum reprimitur, cùm subditur: Et ait illis: Vidi Satanam, sicut fulgur de cœlo cadentem: quia præsens erat quando corruit, imò eum præcipitauit. Fulgur enim cadit celeriter, & manifestè, & cum fetore & inflāmatione: sic dæmones de cœlo empyreo ceciderunt in instanti, & videntibus sanctis angelis, & cū fetore proprij peccati, ad inflammādum homines per tentationem parati. Et causa huius ruinę fuit elatio, siue superbia de sua excellētia, q.d. saluator discipulis suis: Cauere diligenter debetis, ne ex elatione & potestate concessa super dęmones, nimis eleuemini, & sic corruatis. Satanæ ergo exemplo deterrentur, & ad humilitatem reuocantur: vt qui hunc ob superbiam de cœlo recordarentur eiectū, multò magis se de terra editos, si superbierint, humiliādos: vt casum proprium hoc exemplo caueant: & qui stat, videat ne cadat. Et si ille propter superbiam de cœlo cecidit, multo minus superbus illuc ascēdet: quia, vt alibi dicitur, turpius eijcitur, quàm non admittitur hospes. Vnde Grego. Mirè autem dominus, vt in discipulorū cordibus elationem premeret, iudicium ruinæ retulit, quod ipse magister elationis accepit: vt in authore superbiæ discerent, quid de elationis vitio formidarent. Vnde Isido. Quisquis iam ex deteriori, melior esse cœpit: caueat de acceptis extolli virtutibus: ne grauius per vanam gloriam corruat, quàm prius per lapsum vitiorum

E

Reuersio discipulorum.

Vidit casum Luciferi domini.

Fulgoris casus.

F

Casus, cur mentio facta.

1. Cor. 10.

G vitiorum iacebat. Itaq; non cõfidas in naturę dignitate, non superbias de sapientia, non de honore, non de statu, non de potestate: quia in omnib9 natura angeli te excedit, & tamen ex superbia cecidit, & ex cœlo est eiectus, & tuis pedibus subiectus. Vt enim dicit Augu. Melior est in malis factis humilis confessio, quàm in bonis superba gloriatio. Et plus placet deo humilitas in factis malis, quàm superbia in bonis. Humilitas tamen nõ illa tãtum laudatur, quæ de conscientia peccatorum venit: sed illa quæ ex virtute descẽdit, deo cara est. Igiť non debet homo gloriari in gratia gratis data, quæ malis & iniustis quãdoq; confertur: sed in gratia gratũ faciente, per quã in libro vitæ asscribitur, & cum humilitate, in omnibus gratias agere. Vnde ait, ⌊Ecce dedi vobis potestatem calcandi⌋ scilicet pede spirituali⌊sup serpẽtes & scorpiones, & supra omnem virtutem⌋ & multiplicia spiritualia nocumẽta inimici, & omne genus immundorum spirituum, de obsessis corporibus eijciendi, & nihil vobis nocebit. secundum Bedam, Quia serpentes dente, & scorpiones cauda nocẽt. Serpẽtes enim morsu oris, & scorpiones punctione caudę, venenum fundunt. Ideo serpẽtes aperte

Humilitatis excellẽtia.

Serpentes. Scorpiones.

H tè seuientes, scorpiones clanculò insidiãtes, vel homines, vel dęmones significãt. Vel serpentes sunt qui inchoandis virtutibus, venena prauę persuasionis obijciũt: scorpiones, qui consummatas virtutes, ad finem vitiare intendunt, secũdum Theophilum: Serpentes sunt, qui visibiliter nocent: velut fornicationis, & homicidij dæmon: qui verò inuisibiliter nocent, scorpiones vocantur, sicut in vitijs spiritualibus. Insuper etiam calcare serpentem, est subijcere rationi sensualitatẽ: quæ secundum Augu. significatur per serpentem: & calcare scorpionem, est detestari detractorem: & calcare omnem virtutẽ inimici, est obijcere omnem occasionem mortalis peccati. Verũtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis infirmis subijciuntur: nam malos spiritus arcere, & alia signa facere, aliquando concessum est, etiam malis hominibus: non propter seipsos, sed ad confirmationem fidei Christi prędicatę per eos: & aliquando non est meriti eorũ qui operantur, sed potius per inuo

Mali possunt malos spiritus arcere.

I cationem nominis Christi conceditur: vel ad maiorem condemnationem eorum qui inuocant: vel ad vtilitatem eorum qui vident & audiunt: in quo semper honoratur deus: per cuius nomen miracula fiunt, licèt despiciãtur qui faciunt. Vnde Chryso. Eijcere dęmones, commune opus est, inter ministros dei, & ministros diaboli. Veritatẽ cõfiteri, & iustitiam facere, priuatum est opus tantum sanctorum. Ideo quem videris dæmonia eijcientem, si non est confęssio veritatis in ore eius, nec iustitia in manibus eius: non est homo dei. Si autẽ videris veritatem confitentem, & iustitiam facientem: & si dæmonia nõ eijcit, homo dei est. Et iterum: Non signa pete: sed animæ sanitatem. Si autẽ signa vis facere, eruaris à delictis, & omnia explesti. Etenim magnus dęmon est peccatum: & si aufers, maiora decem mille dęmones abigentibus operatus es: signa enim multotiès alijs profuerũt, facienti autem obsuerunt, in elationem extollentia, & vanã gloriã, vel in alio aliquo modo. In operibus verò nihil tale suspicari est, sed & participãtibus eis & alijs multis, prosunt. Hęc itaq; cũ magna diligentia operemur. Si enim ab inhumanitate, ad eleemosynam transmutatus fueris: siccam manum existentem extẽdisti. Si à spectaculis desistens, ad ecclesiã ieris: claudicantem pedem correxisti. Si autem destiteris oculos tuos à meretrice, & pulchritudine aliena: cæcos existentes aperuisti. Si pro satanicis vijs, didiceris psalmos spirituales: mutus existẽs, locut9 es. Hæc itaq; miracula sunt maxima: hæc signa sunt inopinabilia.

Eijcere dęmones.

Peccatum dęmon est.

Miracula omnibus concessa.

K Si hæc signa fecerimus, & ipsi magni quidẽ & mirabiles per hæc erimus, & perniciosos vniuersos ad virtutem attrahemus, & futura fruemur vita, hæc Chryso. De hoc etiam habes suprà, circa finem sermonis domini in monte. Si ergo non est gaudendum in subiectione spirituum: multo minus est gaudendum in subiectione hominũ: & adhuc minus in subiectione rerum temporalium: de quibus tamen gaudent multi, etiam qui videntur spirituales & deuoti. Et subiungit: ⌊Gaudete autem, quia nomina vestra scripta⌋ & sine obliuione memoriæ tradita⌊sunt in cœlis,⌋ id est in libro vitæ, licèt deleantur tanquam malũ & eijciantur in terris, & hominum reputatione. Econtra nomina L malorum scribuntur, & magnificantur in terris: & ideo non in cœlis. In libro vitę, aliquorum nomina dicunť scripta dupliciter. Vno modo, secũdum præsentẽ iustitiam, quæ scriptura est delebilis. Alio modo, secũdum æternam prędestinationem, quæ scriptura est indelebilis: & vtroq; modo nomina eorum erant scripta in cœlis: quia erant prædestinati: & cum hoc habebant gratiam dei: quia ista gloriatio quã habuerũt de eiectione dæmonũ, non fuit mortale peccatũ. Si autem & tuũ nomen vis scribi in cœlis, stude vt bonum, & non malum opereris: quia qualia opera facis, talib9 nomen tuum inscribitur literis. Et ex his literis, elicietur iudicium: quia in Apocaly. dicitur: Iudicati sunt mortui, ex his quę scripta erãt in libris, secundum opera ipsorum. Vnde Beda: Salubriter autem intelligendum est, quòd siue cœlestia, siue terrestria quis opera gesserit: per hæc quasi literis annotatus, apud dei memoriam sit ęternaliter affixus. Quędam autem sunt quę scribuntur, quidem non in vita, sed secũdum Hierony. in terra: M vt secundum hoc intelligatur duplex quędam cõscriptio: horum quidem ad vitam, illorũ ad perditionem. Quòd autẽ dicitur, de libro viuentium, intelligiť de his qui digni putabantur in libro dei conscribi. Et secũdum hoc fieri dicitur scripturę mutatio, quãdo à virtute dilabimur in peccatum, vel econtra, hæc Beda: Gaudeant ergo discipuli Christi, non de humiliatione dæmonum, qui per superbiam, cœli sedem amiserũt: sed de sua sublimatione: quia in locum illorũ electi sunt: vt vnde illi ceciderunt sublimati, illuc isti ascendant humiliati. Illud enim gaudiũ, vanum & tẽporarale est: hoc autẽ, vtile & æternum. Illud, ad vanam respicit gloriam: hoc, ad gloriam spectat æternam. Et illud quidem simul habere possunt & mali, & boni: hoc autem, non nisi boni. Et quia regressi discipuli, de duobus gaudebant: primò, quia prædicationem eorum receperãt illi ad quos missi fuerant: secũdò, quia dęmonia subijciebãtur eis: ideo repressa superbia in discipulis, & audita fide eorũ & illorum quibus prędicauerant verbum salutis, ⌊exultauit⌋ dominus Iesus in donis spiritussancti; & gratias

Nomina scribi in libro vitæ.

Apoc. 20.

Gaudẽdũ, vnde fit, & vnde non.

Gratias cur egit dominus.

A & gratias egit pro salute hominum deo patri. vñ
Theophi. Sicut benignus pater videns filios suos
dirigi, gaudet: sic Christus exultat quòd discipu-
li tãtis bonis facti sunt digni. Vñ & Cyrillus: In-
spexit quidẽ per spiritus operationẽ, quã aposto-
lis tradidit, plurium acquisitionẽ. Vnde & in spi-
ritu sancto lætatus dicitur, id est in effectibus qui
per spiritũ sanctũ proueniũt. Quasi enĩ amator
hominum, gaudij reputabat materiã conuersionẽ
errãtium: de quo gratias egit. hęc Cyril. Gratias
ergo egit dicẽs: (Cõfiteor tibi) id est, gratias ago:
& laudo te pater per æternã generationẽ (domine
cœli & terræ) inuisibilium & visibiliũ per tẽpora-
lem creationem (quia abscõdisti) per iustitiã (hęc)
scilicet mysteria fidei & arcana sapiẽtiæ tuæ: quę
in aduẽtu filij sunt impleta (a sapiẽtib⁹ & pruden
Sapientia mundi. tibus) scd̃m suam reputationem: & in oculis suis,
scilicet scribis & pharisęis, & alijs superbis sapiẽ
tibus quidem in diuinis: vt in lege & prophetis: &
prudẽtibus in mũdanis, seu humanis vel (sapiẽti-
1. Corin. 1. bus) scd̃m philosophiam humanã: de qua Apl̃us:
Stultam fecit de⁹ sapiẽtiam hui⁹ mũdi. Hæc au-
tem est triplex: scilicet terrena, propter affectum
B terrenæ cupiditatis: animalis, propter affectũ car-
nalis voluptatis: diabolica, propter affectum mũ-
dialis sublimitatis. Terrena, est in cupidis & aua-
ris. Animalis, i. voluptuosis & luxuriosis. Diabo
lica, in sup̃bis & ambitiosis (& reuelasti ea paruu-
lis) id est humilib⁹, & intellectũ in obsequiũ fidei
captiuãtib⁹, scilicet piscatorib⁹: & alijs simplicib⁹
se exaltare nescientibus: vt humiles ad te veniãt:
& superbi à te recedãt. Christus in eo quòd deus,
est ęqualis patri: in eo quòd homo, cõfitetur: id est
gratias agit deo patri, immo indiuiduę trinitati.
Sapientia reuelata paruulis. Pulchrè autẽ sapiẽtib⁹ & prudẽtib⁹, nõ insipiẽtes
& hebetes: sed paruulos, id est humiles opposuit:
vt secũdum Grego. probaret se dãnare tumorem
& superbiam: non acumen ingenij & sapientiam.
Et scd̃m Chrysost. vt erudiret per omnia nos ab
elatione erui, & humilitatem zęlare. Magnus ho-
nor ex hoc est humilibus veris: quia sunt de secre
to consilio summi regis: vocati & admissi ad noti
Humilitatis laus. tiam veritatis: vt enim dicit Beda, Humilitas est
clauis consciẽtiæ, qua ad notitiam veritatis Chri
C sti poterit perueniri. vbi Chrysost. Gratias agit,
quia illuminati sunt rustici & simplices homines
qui totum quicquid fecerint boni, imputant au-
thori: non sapientes Iudæorum, qui prius sapien-
tes videbantur in eloquijs dei, cùm non essent sa-
pientes: sapientia enim est, non eloquia dei scire,
sed secundũ eloquia dei viuere. Tu autẽ ad quas-
cunq; volueris personas potes dilatare tractatum:
quoniam & omnibus sapientibus, qui secundum
sensum carnis sunt sapientes: & non secũdum spi
ritum cordis: abscondit deus semper mysterium
veritatis: & reuelat illud paruulis. Sic ergo quòd
Iudæi quotidie meditantes, legẽ dei inuenire non
potuerunt: piscatores & rustici inuenerunt, quoti
die tractantes retia manib⁹ suis. hæc Chrysosto.
Letitiæ Christi ratio. Non lętatur dominus, quia est sapientibus occul-
tatum: sed quia humilib⁹ est reuelatum: quia hoc
dignum est lætitia: illud autem mœstitia. Vnde
Chrysosto. Quid igitur in perditione lætatur: &
quia non didicerunt hoc illi? Nequaquam. Reue-
latum enim esse his dignum est lætitia: occultari
autẽ ab illis non lætitia, sed lachrymis est dignũ.

Hoc denique & fecit lugẽs ciuitatẽ. Non ergo pro- D
pter hoc lętatur, & gratias agit quòd dei mysteria
latebant scribas & pharisęos: non enim erat mate
ria alacritatis, sed gemitus: sed quia quod sapiẽtes
non nouerãt, humiles nouerũt. hæc Chryso. Ac-
cipit ergo hic cõfessio, pro gratiarũ actione & lau Confessio domini.
de: quia (vt dicit Hiero.) cõfessio nõ semper pœni
tentiã, sed & gratiarũ actionem significat. Vnde
& Aug. Non soli⁹ est cõfessio peccatoris: sed ali-
quãdo etiã laudatoris. Cofitemur ergo siue laudã
tes deum, siue accusantes nosmetipsos. hęc Aug.
Et sic patet quòd causa ex parte credentium fuit
eorũ humilitas: quæ ad sapientiã disposuit: quia
vt dicitur in Prouerbijs: vbi humilitas, ibi sapiẽ- Prouer. 11.
tia. Et vt dicit Ptho. philosophus: qui inter sapiẽ
tes est humilior, inter sapientes est sapientior. Ex
parte autem non credentium, fuit eorũ superbia:
quæ est intellect⁹ excęcatiua: sed ex parte dei cau
sa fuit simplex volũtas diuina. & hoc est qd̃ sub-
dit: (Ita pater factũ est: qm̃ sic placitum est ante
te) id est tibi in cõspectu tuo: ante quẽ scilicet ni-
hil iniustum potest placere. Nullam verò aliã ra-
tionem reddere voluit fili⁹: quia pater illos repro-
bauerit & hos elegerit: nisi solũ beneplacitũ ipsi⁹ E
patris: in exemplum, ne secreta dei discutiamus:
& in confusionem illorum qui de secretis dei vo- Secreta
lunt quęrere rationem. Vndè Grego. His domini non inquirẽda.
verbis exempla humilitatis accipimus: ne temerè
discutere superna consilia de aliorum vocatione:
aliorúmve repulsione præsumamus. Cùm enim
præmisisset vtrunq;: non mox rationem reddidit:
sed sic deo placitum dixit: hoc videlicet intendẽs
quòd iniustum esse nõ potest quod placuit iusto.
In cunctis ergo quæ exterius à deo disponuntur,
aperta causa rationis est, occulta iudicia volunta
tis. Vnde & Chryso. Non dicit, qua ratione sic ei
placuit: sed tantum gratias agit patri: quia sic ei
placuit. Sic & tu nunquam discutias consilia dei
in operibus eius, quid fecit, aut qua ratione fecit:
sed quocũq; modo rem suam voluit ordinare, gra
tias ei agas: sufficit tibi ad testimonium ipsa dei
natura: quia deus sine ratione & sine iustitia nihil
facit. Non enim ad discussionem suam: sed ad ho Iudicem
norem suum creauit te: nec iudicem te voluit esse nec dei,
actuum suorum, sed seruum præceptorum. Boni nec operũ
eni domini, est omnia prouidere quæ ad vtilitatẽ eius esse li
pertinẽt serui: boni autem serui est, fideliter ope- F cere.
rari, & non discutere domini sui actus. hæc Chry
so. Vñ & Aug. Quare illum trahit, & illum non
trahit: noli velle dijudicare, si non vis errare. Vt
autem dicit Prosper: deus resistentem non trahit: De⁹ nemi-
inuitũq; non compellit: sed ex inuito, volentem nẽ cogit.
facit: & infidelitatem resistentis inclinat, vt cor
audientis obediendi in se delectatione genita ibi
surgat vbi premebatur: inde velit, vbi nolebat.
hæc Prosper. Et licèt in speciali non possit assi-
gnari ratio quare illum eligat, & illum dimittat:
nisi ei⁹ simplex volũtas. Quòd tamen aliqui sint
electi, & aliqui reprobati, bene põt assignari cau-
sa in generali: etiã ex parte dei, vt in electis appa-
reat dei misericordia: in alijs autem, eius iustitia:
quia sicut ad gloriam regis & decorem sui regni
non solũ pertinet aula in qua strennui milites ho
norantur: sed etiam patibulum in quo malefacto-
res puniuntur. sic ad gloriam dei non solum per-
tinet præmiatio bonorum: sed etiam punitio re-
r proborum.

G proborum. Et quia dictum eſt de vocatione hu-
Medium vocatiõis humiliũ.
milium: conſequenter ponitur huius vocationis
medium. Chriſtus enim mediator dei eſt & homi
num: debitus autem proceſſus eſt, vt ab extremo
in extremum procedatur per medium: ideo om-
nis proceſſus gratiæ deriuatur ad nos per Chri-
ſtum: & hoc eſt qđ dicit ⌊omnia mihi tradita ſunt
à patre⌋ quia ſecundum naturam diuinam, Chri-
ſtus habet eſſe à patre: & per conſequens poſſe: li-
cet habeat idem eſſe numero, & poſſe cum ipſo: &
Tradita olã Chriſto.
ſic omnia tradita ſunt ſibi à patre ab æterno. Se-
cũdum autem naturam humanam, omnia tradi-
ta ſunt in poteſtate Chriſti & domino, à deo pa-
tre. Vno modo, quãtum ad authoritatem: & ſic ſi-
bi ſunt tradita ab inſtanti conceptionis: quia eo-
ipſo quòd natura humana verbo eſt vnita: omnia
creata ſibi ſunt tradita. alio modo, quantũ ad effe
ctum: & ſic in iudicio omnia erunt ſubdita pedi-
bus eius: quia tunc eius voluntas perfectè imple-
bitur in omnibus. Et quia ſecũdum diuinam na-
Diuinorũ notitia eſt nobis à Chriſto.
turam eſt idem cum patre: ideo ſubdit, ⌊Et nemo
nouit filiũ, niſi pater: neq; patrem quis nouit, niſi
filius.⌋ nec tamen per hoc excluditur ſpiritus ſan
ctus: quia fit exceptio eſſentialis, non perſonalis:
H ſed ſpiritus ſanctus non eſt alterius eſſentiæ, q̃ pa
ter. Et quia Chriſt⁹ eſt mediator dei & hominũ:
ideo notitia diuinorũ ad nos deriuatur per Chri
ſtum: propter quod ſubditur: ⌊Et cui filius volue
rit reuelare.⌋ non quòd iſti quib⁹ reuelatio fit me-
diante filio, habeant notitiam comprehẽſionis ſi-
cut filius: quia hoc eſt impoſſibile creaturæ: illud
enim quod comprehenditur, totaliter & perfectè
cognoſcitur. Et quia (vt dictum eſt) Chriſtus eſt
mediator dei & hominum: ideo conſequẽter oſtẽ-
dit quòd familiariter & ſecurè ad ipſum eſt acce-
dendum. Vnde nos ad hoc inuitans ait: ⌊Venite⌋
credendo & obediendo, non pedibus ſed moribus:
non corpore, ſed fide. Iſte nanq; ſpiritualis eſt ac-
ceſſus, quo quiſq; deo appropinquat verius ad me
orãdũ per fidem, ad me comitãdũ per imitationẽ,
ad me fruendum per glorificationẽ. ergo ⌊venite⌋
vos clauſi ⌊ad me⌋ oſtiũ veritatis ⌊venite⌋ vos ęgri
ad me medicũ ſalutis ⌊venite⌋ vos naufragi ad me
portum quietis. Fœlix terminus ad quem: ſed in-
I fœlix terminus à quo. ideo ait: ⌊Omnes qui labo-
ratis⌋ ſiue ſecũdum naturam in quã naſcimur: ſi-
ue ſecundum culpam, qua tranſgredimur: ſiue ſe-
cundum pœnam, in qua morimur: ſpecialiter ta-
men loquitur hic de dolore infidelium in cultura
idolorum. O tamen quantum laborat luxurioſus
Onus triplex.
in voluptatibus, auarus in cupiditatib⁹, ambitio-
ſus in dignitatibus? ⌊& onerati eſtis,⌋ triplici one-
re: ſcilicet veteris legis, phariſaicę traditionis, dia
bolicę ſeruitutis. O dei noſtri dignatio admirabi
lis, ô charitas ĩeffabilis, ô verba dulcia, verba deifi
ca. Ecce inuitat inimicos, hortaƭ reos, allicit in-
gratos. vbi Chryſo. Non autem dixit, venite ille
& ille: ſed, omnes qui in ſolicitudinib⁹, qui in tri-
ſtitijs, qui in peccatis eſtis: nõ vt expetam noxas:
ſed vt ſoluã peccata. venite, non qm̃ indigeo ve-
ſtra gloria: ſed quia volo veſtrã ſalutem. Vnde di
cit: ⌊& ego⌋ non ſolũ exonerabo: ſed etiã ⌊reficiam
Saturatio domini.
vos⌋ triplici cibo: ſcilicet doctrinæ, euchariſtiæ, &
gloriæ. Vel reficiã vos, id eſt interna refectione:
& iocũditate ſaturabo & recreabo: & in præſenti
per gratiam, & in futuro per gloriã. vbi Chryſo.

Non dixit, ſaluabo ſolũ: ſed quod multò amplius K
eſt, reficiam vos, id eſt in omni quiete cõſtituam.
Ad ipſum quippe eſt veniẽdum: qui eſt quies la-
borãtibus: eſt ſubleuator oneratis: eſt refectio fa-
melicis & deficiẽtib⁹: & non venit vocare iuſtos:
ſed peccatores ad pœnitẽtiam. vñ Berñ. Mũdus
clamat, ego deficiã: caro clamat, ego interficiam:
Chriſtus clamat, ego reficiã. ad quẽ ibis? Iugũ er- Iugum domini.
go legis ac peccati & ſolicitudinis temporalium
quę vobis laborioſa ſunt & oneroſa, abijcite: & ita
⌊tollite⌋ id eſt volũtariè accipite ⌊iugum⌋ à iũgẽdo Iugum.
dictũ: iugũ inquã euãgelicæ lectionis & eruditio-
nis, eo quòd Gẽtes & Iudæos in vnã fidem iũgat:
iugũ amoris & dilectionis, eo quòd homines deo
iũgat: iugum crucis ſiue mortificationis, eo quòd
carnem ſpũi ſubijciat. ⌊meũ⌋ dicit: quia prius pro
nobis illud tulit. primum docẽdo, ſcđm diligẽdo,
tertiũ ſuſtinẽdo ⌊ſuper vos⌋ vt impleatis & in ho-
nore habeatis: ne fortè ſubtus ponẽtes & conẽnẽ
tes, pedib⁹ vitiorũ cõculcetis. Vbi Chryſo. O gra Pondus
tiſſimum põdus quod magis conſortat portãtes. gratum.
Nam põdus terreſtrium dominorũ atterit paula-
tim miniſtrãtiũ vires: põdus autẽ Chriſti magis
adiuuat baiulãtem. quia nõ nos portamus gratiã, L
ſed gratia nos: nec nos ad auxiliũ gratiæ dati ſu-
mus, ſed gratia magis ad noſtrum. hæc Chryſo.
⌊Et diſcite à me⌋ magiſtro, docẽte verbo & exem- Diſcenda
plo ⌊quia mitis ſum⌋ exteri⁹, in moribus: interi⁹, in à Chriſto,
affectib⁹: corde, & non fictus pro humanis laudi- mititas &
bus. ⌊mitis ſum⌋ quia nullũ lædo ⌊hũilis⌋ quia nul humilitas.
lum deſpicio: ſed ⌊corde⌋ quia nullũ decipio. Ecce
tria imitãda: mititas, in cõuerſatione: humilitas,
in cogitatione: veritas, in intentione: quib⁹ maxi-
mè generatur ac nutritur & cõuerſatur dilectio.
q.d. ⌊Diſcite à me⌋ quòd ſitis mites morib⁹: vt ne-
minem lędatis. Humiles mentib⁹: vt neminẽ con
tẽnatis. Corde: vt quod extrà eſt ĩ opere, ſit & in-
tus in corde: ne lateat ſerpens in ſpecie columbæ.
Meritò ergo iugum eſt tollendum: quia mitis eſt
& humilis: liberi⁹ eſt enim quis ſub iugo domini
manſueti & humilis, q̃ rigidi & ſuperbi. Conſide
ra hic, quia dñs inter cęteras ſuas virtutes ſpecia-
liter ad humilitatem nos remittit: vt hanc ab eo
diſcamus: quia omnium virtutũ radix & funda-
mentũ eſt. vñ Amb. Non dixit, diſcite à me quia M
potẽs ſum. Non dixit, diſcite quia glorioſus ſum:
ſed, diſcite quia humilis ſum: quod poteſtis imi-
tari. vñ Augu. Fratres mei, tota medicina noſtra
eſt iſta: diſcite à me quia mitis ſum & hũilis cor-
de. Diſcite, inquit, à me, non mundum fabricare,
non cũcta viſibilia creare, non in ipſo mũdo mi-
racula facere, & mortuos ſuſcitare: ſed quia mitis
ſum & humilis corde. vñ etiã Berñ. Quid deide
author & dator virtutũ Chriſtus: in quo oẽs the-
ſauri ſapientiæ & ſcientiæ ſunt abſcõditi: in quo Collo. 2.
om̃is plenitudo diuinitatis habitat corporaliter, Ibidem.
nõne tamen ipſe de humilitate tanq̃ ſumma ſuæ
doctrinæ, ſuatũq; virtutum gloriatus eſt? Diſcite,
ait, à me, non quòd ſobri⁹, aut caſtus, aut prudẽs,
aut aliquid huiuſmodi: ſed quia mitis ſum & hu-
milis corde: à me, inquit, diſcite: non ad doctrinas
patriarcharũ, non ad prophetarum libros vos mit
to: ſed meipſum vobis exẽplum, me formam hu-
militatis exhibeo. Neſcio quo pacto familiarius Superbiã
ſemper humilitati propinquare ſolet diuinitas. vitãdam
Denique illa ſe induit, vt appareret hominibus: docet.
ſubſtãtiam,

A substantiam, formam, habitum gestauit humilem: ipsius nobis commendans virtutis excellentiam: quã speciali sui voluit honorare præsentia. Vnde & Gregorius. Ad hoc nãq; vnigenitus dei filius formam infirmitatis nostræ suscepit: ad hoc inuisibilis, non solum visibilis: sed etiã despectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, & irrisionum probra, passionum tormenta tolerauit: vt superbũ non esse hominem doceret deus. Quãta ergo humilitatis virtus est, propter quam solã veraciter edocendã, is qui sine æstimatione magnus est, vsq; ad passionẽ factus est paruus. Ecce quippe nouimus eum de suæ celsitudinis culmine: vt humano generi gloriam daret ad ima descẽdisse. Quia enim originem perditionis nostræ se præbuit superbia diaboli, instrumẽtum redemptionis nostræ inuẽta est humilitas dei: quia igitur redẽptor noster corda regit humilium: & Leuiathan rex dicitur superborum: apertè cognoscimus quia euidẽtissimum reproborum signum superbia est: ac contra electorum, humilitas. Cùm ergo quam quisq; habeat cognoscit, sub quo rege militet inB uenitur: vnusquisq; enim quasi quendam titulum portat operis, quo facilè ostẽdat sub cuius seruiat potestate rectoris. hæc Grego. Et breuiter dicit Cassiodo. Tanta fuit in sancta incarnatione humilitas: quãta est in diuinitate incomprehensibilis maiestas. Elige ergo magis sub rege cœli, q̃ principe mundi militare: & magis sub dei, q̃ hominis potestate seruire. Et ad hoc faciendum nota hic vtile exẽplum. Cùm enim quidam miles domino suo, scilicet cuidam Marchioni militãdo, diu ad voluntatem deseruisset: tandem ad infirmitatem de qua & mortuus est peruenit. Quẽ & ipse Marchio in infirmitate eadem visitans, exhibuit se paratum ad omnia quę pro eo facere posset, dicens, quòd nec auro nec argento pro ipsius necessitate parceret. Cui miles grãs agens, dixit quòd eum iuuare non posset: quia ipse secundum medicorum iudiciũ moriturus esset. Deinde idem miles aduocans simul in vnũ, nobiles, & alios qui circa Marchionem erant: admonuit eos, dicẽs: Charissimi, quia videtis quòd dominus me⁹ Marchio cui diu ad nutũ seruiui, iam me in necessitate po
C situm iuuare nõ potest: quãuis etiam vellet: & sic corpus & tempus, ac seruitium meũ perdidi vanè, qđ me pœnitet: rogo vos & admoneo, vt tali domino studeatis seruire, qui vobis in necessitatib⁹ omnibus poterit subuenire. Deide subiũgit premium, dicẽs: Et si iugum acceperitis & didiceritis obediẽdo, inuenietis requiẽ animabus vestris, scilicet in præsenti & futuro: quę requies hic inchoatur: sed in patria perficietur. Vnde Chryso. Non dixit, & inuenietis requiẽ, et tacuit: sed addidit, animabus: quia mãdata Christi in hoc seculo animarum requies sunt, non corporum. Qui etsi laborãt & tristantur in corpore: requiescũt & gaudẽt in spiritu & in spe. Ideo alibi dicit: Hæc autẽ locutus sum vobis: vt in me pacẽ habeatis: in hoc mũdo autẽ tribulationes. Et ne ex iugo legis euãgelicę tanquam graui & oneroso aliqui terreatur & timeãt: & quare sub iugo domini requiem animabus suis inueniãt, subiungit dicẽs: Iugũ enim meũ suaue est: sed graue erat iugũ legis propter multiplicitatem ceremonialium: propter austeritatem iudicialium: propter defectum sacramẽtorum iustificãtium: sed non sic erat euãgelij iugũ. D Vnde & sequitur: & onus meũ leue: quia sufficit charitas pro hui⁹ oneris releuatione. vñ Hieroñ. Nil amãtibus durũ: nullus labor difficilis: Amemus Christũ: & facile nobis videbitur omne difficile. Vñ etiã Quintilianus dicit, quòd nulla pœna est, nisi inuito: nullũ habemus nisi de impatiẽtia dolorem: & vt crudele aliquid sit, metus facit. Quæritur autem qualiter iugum euãgelij suaue sit, q̃ legis: cùm in lege adulterium, in euãgelio cõcupiscentia: in lege homicidiũ, in euãgelio ira puniatur. Et respõdetur secũdum Hiero. quia in lege, opera requirebãtur: in euãgelio, sola bona voluntas præmium nõ amittit. Item cur dicit, onus leue: cùm superi⁹ dixerit, angustam portã, & arctam viã, quę ducit ad vitã. Et respõdetur scđm Aug. & Hilariũ, quòd arcta vel angusta via dicit: quia angustat in initio: graue est enim cõsuetudinem dimittere: sed in processu tẽporis, ineffabili dilectionis dulcedine dilatatur: sicut stupentibus dentibus grauat in principio comedere: sed postea delectat. Suauis ergo & leuis est impletio euangelij amanti, atq; charitatem habenti: vel in progressu E consuescenti: vel in respectu operum legis: vel respectu expectatę mercedis. Oratio.

Domine Iesu Christe, da mihi per sanctã discipulorũ tuorũ prædicationem sic gratia tua edoceri: quòd non in vanitatibus vel quibuscũq; eleuatione & extollentiã mihi ingerẽtibus, sed in tua cruce & singulis humilitatem in me excitantib⁹ mihi libeat gloriari. Ipsa sancta doctrina euãgelica in profunda humilitate, & in omnib⁹ virtutib⁹ cor meũ confirmet semper & corroboret: vt à vitijs purgatus & virtutibus ornatus merear in præsenti vita & in futura requiẽ animę inuenire: quia inquietum est cor meum, donec requiescat in te Iesu bone. Amen.

De homine sauciato & vulnerato à latronibus. Ca. LIX.

Et quia dixerat domin⁹ Iesus mysteria fidei & arcana sapiẽtiæ absconsa superbis, & reuelata humilibus: consequenter omissa Iudeorum excęcatione ostendit discipulorum illuminationem: & vt ostendat eos esse paruulos, quib⁹ pater aduẽtus sui my F steria reuelauit, Vnde dicit eos beatos: quia in eis fuit cõpletum quod antiquis patribus fuerat promissum. Beati inquit oculi qui vident quę vos videtis. Et per hoc beatos dicit: quia dominum Iesum & corporaliter oculis exterioribus: & mentaliter oculis interioribus videre meruerunt. Vidẽres enim Christum per fidem charitate formatam, beati sunt in spe: & si perseuerent, beati erũt in re. Dico enĩ vobis quòd multi prophetę, & pollẽtes in cogitatione, reges, seu iusti pollentes in sanctitate: quos enim Lucas reges dicit, Matthę⁹ iustos appellat: quia magni reges sunt, qui tentationum suarũ motibus nõ consentiẽdo succumbere, sed regendo pręesse nouerunt: voluerunt videre quę vos videtis, & nõ viderũt: & audire quę auditis, & non audierunt. desiderauerunt enim videre & audire eo modo, quo discipuli viderunt & audierunt: sed non viderunt, neq; audierunt eo modo: quia non corporaliter, licet spiritualiter: sed discipuli vtroq; modo. Nam exterius viderunt pręsentiam corporalem, & miracula conspiciendo: interius

Humilitatis excellentia,

Exẽplum vt deo seruiamus.

Premium seruientiũ deo.

Onus domini leue.

Iugum euãgelij.

Quo leue.

Luce. 10.

Videre spũaliter Christum.

G interius viderunt diuinitatem latentem, intelli-
gendo: & exterius audierunt vocem, doctrinam
percipiendo: & intertus audierunt, per fidem as-
sentiendo. Prophetę siquidem & reges à longè a-
spicientes per figueas vel visionum species: quasi
per speculum & in ęnigmate Christum viderunt
& audierũt per fidem: sed discipuli pręsentem do
minum habentes, & ab ipso quæ volebant inter-
rogantes: docebátur per ipsum apertè, non per an
gelos, aut varias visionum species in ęnigmate.
Non beatificat eos: qui enim corporaliter & non
mentaliter per fidem eum viderunt, vt Iudæi, qui
increduli remanserunt, & quem corporaliter vi-
derunt, mentis oculis non viderũt: & ideo eorum
oculi non beati, sed maledicti, sed eos beatificat,
qui eum per fidem videbant, non solum exterio-
ra conspiciẽdo, sed etiam virtutem diuinitatis la-
tentem intelligendo: quorum interiores oculi bea
ti, pee quos etiam pręsentem cernere meruerunt.
Viderunt enim apostoli gratiosam pręsentiam,
in assumpta humanitate: viderũt sanctitatem vi-
tæ, in eius conuersatione: viderunt eius potesta-
tem, in miraculorum operatione: viderũt eius glo
H riã, in transfiguratione. Beati & illi qui licèt cor-
poraliter non viderunt per fidem: tamen & men-
tis oculis viderunt & crediderunt, quod per spe-
ciem & facie ad faciem quandoq; videbũr. Vtriq;
beati per fidem, & hoc in spe: sed illi qui non vi-
derũt propter difficiliorem assensum, in quo ma-
ior strennuitas: isti qui viderunt propter præsen-
tialiorem aspectum, in quo maior delectabilitas.
Vbi secundum Chrysostomum, vtriusque testa-
menti liquet veritas: vt quod patres veteris testa-
menti futurum pręuideeunt, & videre cupierunt,
hoc in nouo est completum: & ab eodem spiritu
& eadem fide antiqui viderunt futurum Chri-
stum, quẽ apostoli pręsentem viderunt, & nos cre-
dimus aduenisse: vt eadem fides probetue in no-
bis & in patribus: & idem author non authores cõ
Videtur Christus quadrupliciter. tearij sueeunt vtriusq; testamenti. Et notandum
quòd quadrupliciter videtur Christ9, scilicet ocu
lo corporali, quomodo visus est in caene. Ista au-
tem visio nõ beatificat: quia sic etiã eum viderũt
Iudęi & infideles. Secundò, ex visione corporali
oritur in mente admirabilis visio, qua ipse credi-
Ioan.xx. tue fili9 dei. Vnde est illud: Quia vidisti me Tho
ma, scilicet oculo corporis, credidisti, videndo me
oculo fidei. Hæc visio beata non est: sed hu9 bea-
titudinis mercatio, qua meremur beatitudinem.
Tertiò, ex visione fidei, oritur visio qua Christus
ipse videtur oculo intellectiuę contemplationis:
& hæc visio iam est aliqua beatitudinis participa
Psal.33. tio: inde videtur & gustatur quoniam suauis est
dominus. Quarta visio qua ipse videẽ sicuti est
in lumine gloriæ. Hæc visio beatificat intellectũ:
quemadmodum perfecta charitas, beatificat vo-
luntatem nostram. Et ecce tunc quidam legispe
ritus, peritia literali, non intelligentia spirituali:
verba legis tenens, vim autẽ legis ignorans: surre
xit vt melius audiretur, vel vt bonus videretur
tentans eum non vt addisceret: sed vt reprehen-
deret & dicẽs: Magister, quid faciendo vitam æ-
teenam possidebo? Magistrum vocat, non domi-
num: quia vult scire, non seruire: audire, non obe-
diee. Magistrum vocat, cuius non vult esse disci-
pulus: & significat laudatores sanctorum, nõ imi-

tatores. Et bene dicit quid faciendo: quia non au K
ditores legis, sed factores iustificabũtur: & non in
sermone est eegnum dei, sed in virtute. Et domi-
nus dixit ad eũ. In lege scilicet diuina quid scri
ptum est? Quomodo legis? scilicet de habẽdo vi
tam æternam. hæc lex diuina, est lex legũ: de qua
fiet interrogatio in examine districti iudicij, secũ
dum illud Apostoli: Qui in lege peccauerũt: pee Roma.2.
legẽ iudicabuntur. In hac ergo studere debemus:
vt de ea respondere possimus, sicut vir iustus, de
quo in Psalmo dicitur: Et in lege eius meditabi- Psal.1.
tur die ac nocte. Sed vt ait Hierony. tanquam ma
iora sint imperatorum scita, quàm leges Christi,
ea amamus, euãgelia contemnimus: secũdum Be-
dam, Iste tentando quęsiuit de vita æterna: si for-
tè diceret aliquid contra Moysen: & ideo Christ9
per verba Moysi eespondendo, confudit eum: pee
hoc ostendens quòd derisores fidei catholicę sunt
confutandi, per illud quod tenent indiscusse, scili
cet Iudæi per scripturas Hebræorũ: et Sarraceni
per legem Machometi. Ille vero respondens, di-
xit quod legerat, sed nondum impleuerat. Dili-
ges dominum quia per suam potentiam te crea-
uit deum quia per suã sapientiam te docuit tuũ L
quia per suam bonitatem se tuum fecit, & sic te
redemit: ex toto corde tuo id est ex tota volun-
tate tua: quia sicut ex corde oritur motus ad alias
partes corporis: ita voluntas mouet animæ poten
tias & ex tota anima tua id est ex appetitu sensi-
tiuo, qui mouetue per voluntatem. Vnde pars sen
sitiua potest hìc intelligi per animam, secundum Anima.
quod scribitur in Gene. Factus est homo in ani- Gene.1.
mam viuentem, id est, vt dicit glo. vitam anima-
lem, id est sensibilem corpori dantem & ex tota
mente tua id est ex toto intellectu qui etiam mo
uetur per voluntatem ad assentiendum his quæ
sunt fidei: & ad meditandum de deo dilecto & ex
omnibus viribus tuis vel ex tota foetitudine, seu
vietute tua, quod idem est: pee quod notãtur potẽ
tiæ motiuę & executiuę: quæ etiã mouentur per
voluntatem ad operãdum ex dilectione viriliter:
& nõ remissè. Vbi Maximus: Cùm hac igitur in- Triplex dilectio dei.
tentione, trinam ad deum dilectionem lex pertra
ctat: vt euellat nos à trina mundi habitudine, qua
eespicitur ad possessiones, ad gloeiam, & ad volu- M
ptates: in qua etiam tentatus est Christus. Sequi-
tur, & proximum tuũ id est, omnem hominem
sicut teipsum id est eo affectu quo teipsum: vel
ad quod teipsum: scilicet ad gratiam in pręsenti,
& gloriam in futuro. vbi Basilius: Est igitur pri- Dilectiõis mãdatum.
mum & præcipuum mandatum diuinę dilectio-
nis. Secundum autem peimi cõpletiuum, & ab eo
cõpletum quo cõmonemur diligere proximum.
vbi & Chryso. Tu autẽ attẽde qualiter ferè cum
eodẽ excessu postulat vtrũq; præceptum. De deo
enim ait, toto corde tuo: de proximo, sicut teipsum.
Quod si diligẽter obseruaretur, nec seruus esset,
nec liber: nec victor, nec victus: nec diues, nec pau
per: nec notus vnquam esset diabolus. Potius enĩ
palee ignis sustineret immissionem, quàm seruo-
rem charitatis diabolus: adeò cuncta superat dile
ctionis constantia. Vnde etiam Greg. Cùm autẽ
dicatur: diliges peoximum tuũ sicut teipsum: quõ
alteri miserendo pius est, qui adhuc iniustè viuẽ-
do fit impius sibimetipsi? De hac materia habes
latius infrà, scilicet feria tertia post palmas. Di-
xit illi

A xit illi dominus, Rectè respondisti. Hoc fac, scilicet deum & proximum diligendo. Et dicit, fac: quia non sufficit diligere, nisi dilectio demõstretur in opere: quia probatio dilectionis, exhibitio est operis, & viues: scilicet vita ppetua. Hæc est enim excellentior via eundi ad vitam æternam. q.d. Hęc dicis, sed non facis: & ideo ad vitam non vadis. Ille autẽ volens iustificare seipsum id est iustum ostendere secundum apparentiam, putãs se esse ante hominem, qui tantum videt exterius & non ante deum, qui videt interius, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? In quo à dilectione proximi, vacuum se ostendit: quia proximum nõ nouit. Forsitan putabat quod Christus diceret, Iudęus est proximus tuus: & tunc responderet, deum & Iudæum diligo: & sic appareret iustus. Suspiciens autem Iesus, id est sursum aspiciẽs Iesus, proposuit ei parabolam de homine, qui descendens ab Hierusalem in Hiericho, incidit in latrones. Ideo sursum aspexit: quia de rebus magnis locuturus erat. Vnde scilicet humanum genus descẽderat, dum per peccatum cecidit. Secũ-

Sursum aspicere.

B dum aliquos est hic parabola, secundum alios est res gesta: quia inter Hierusalem & Hiericho, erat quædam solitudo, vbi frequẽter homines transeũtes spoliabantur & occidebantur, à latronibus desertum illud inhabitãtibus. Allegoricè Homo iste designat genus humanum: qui in primis parẽtibus descẽdebat ab Hierusalem, quę visio pacis dicitur, id est, à paradiso & supernę ac cœlestis beatitudinis pace & visione, in Hiericho, quæ luna interpretatur: & mutabilitatẽ significat: id est, in defectũ & miseriam huius vitę mutabilis & erronee: quia à contemplatione superna & vita pacifica, quam in paradiso habuisset, ad mutabilitatem huius exilij, & terrenæ miseriæ per culpã corruit: & incidit in latrones id est in potestates dæmonum, seu in diabolicas, vel etiam humanas tentationes, in quos non incidisset, nisi prius intus tumuisset. Vera est enim sententia, dicẽs: Ante ruinam exaltatur cor, qui eum dispoliauerunt, vestem innocentiæ, & immutabilitatis, seu immortalitatis, per fraudulentiam auferẽdo. Veste inno-

Hiericho luna interpretatur.

Prouer. 16

C cẽtiæ, seu stola prima amissa, cognouit se esse nudum: gloriaq́ immortalitatis perdita pelliceum, hoc est, mortale sumpsit indumentũ. Vñ in signũ mortalitatis, induit deus primos parentes tunicas pelliceas, quę de mortuis fiũt animalibus: & plagis peccatorum impositis & illatis, id est naturalibus per peccatum vulneratis & debilitatis abierũt, non ab insidijs cessando, sed eas occultando. Primò enim sensibiliter, in specie serpentis, diabolus decepit: sed pòst occultè & inuisibiliter tentauit: semiuiuo relicto quia & si immortalitatis potest auferri, oculus tamen rationis remanet hominum, quo deus potest cognosci. Vnde Beda: Semiuiuum reliquerunt: quia beatitudinẽ vitę immortalis exuere, sed non sensum rationis abolere valuerũt. Ex qua enim parte sapere & cognoscere deum potest, viuus est homo: ex qua vero peccatis contabescit, & miseria deficit, mortuus idem, letiferoq́ est vulnere fedatus. Vnde & Theophil9: Ac semiuiuus dicitur homo, post peccatum: quia anima immortalis est, corpus verò mortale: ita vt medietas hominis succumbat. Vnde Augustin9: Semiuiuus enim habet vitalem motum, id est liberum arbitriũ vulneratum, quo ad ęternam, quã perdiderat, redire nõ sufficiebat. Et ideo iacebat, quia vires ei proprię ad surgendum non sufficiebant: vt ad se sanandum medicũ, id est deum requireret. Vel semiuiuum reliquerunt, remanente vita naturæ, non vita gratię: iuxta illud Apostoli: Viuo autem, scilicet vita naturæ, iam non ego: scilicet vita culpæ: viuit verò in me Christus, scilicet vita gratię. Fecerat enim deus hominem ad imaginem suam, secundum rationem: ad similitudinem, secundum dilectionem: vt per vtrũq́ deo adhæreret, & inhærẽdo beatus esset. Sed diabolus humanæ beatitudini inuidens, contra duo bona prædicta, duo homini in originali, intulit principalia mala. In eo nãq́ quòd factus erat ad imaginem, seu secũdum rationem, vulnerauit eum per ignorãtiam boni: in eo verò quòd factus est ad similitudinem dei, secũdum dilectionem, vulnerauit eum per concupiscentiam mali. Homo ergo vulneratus, semiuiuus relictus est: quia etsi in humana natura possit diuina similitudo, quæ in dilectione est, penitus corrumpi: diuina tamen imago, quæ in ratione est, non potest penitus deleri.

Semiuiuus derelictus.

D

Gala. 2.

Gene. 1. & 9.

E Quamuis enim tãta malitia possit affici, vt nil diligat boni: non tamen ignorãtia tãta excęcari potest, vt nil cognoscat veri. Sacerdos autem & leuita descendentes eadem via: viso spoliato & vulnerato pręterierunt & vitæ pręsentis statum tũc sanctè viuendo pertransierunt: sed humanum genus per culpam vulneratum, sanauerũt minimè: quia sacerdotiũ legis & eius ministerium, peccata non curauerunt, sed solum ostenderunt. Impossibile enim erat sanguine vitulorum, & agnorum, & hircorũ, auferri peccata hominum. Vel sacerdos & leuita, intelligũtur lex & propheta, quę hominem non sanauerunt: sed peccata ostenderunt, & reprehenderũt. Samaritanus verò iter faciẽs id est Christus, qui animas custodit per humanitatem, momẽta vitę huius currẽs: pro nobis enim factus est homo in mũdo, venit secus eum id est vulneratum: quia in similitudine hominum factus, & habitu inuẽtus est vt homo: & videns eũ oculo clementię, misericordia motus est ex compassione. Et appropinquans homini vulnerato

Sacerdos & leuita.

F miserationis exhibitione alligauit vulnera eius, quia redarguẽs peccata cohibuit & vinculis gratię ligauit, infundens oleum mitigatiuum, spem veniç pœnitentibus promittẽdo: & vinum pungitiuum, terrorem pœnæ peccantibus incutiẽdo. Alligat ergo vulnera, dum præcipit, Pœnitẽtiam agite: infundit oleum, dum addit, appropinquabit enim regnum cœlorum: infundit vinum, cùm dicit, omnis arbor quę non facit fructum bonũ, excidetur, & in ignẽ mittetur. Qua in re docuit nos dominus, qualiter infirmis, & ad pœnitentiam venientibus, mederi debeamus. Vulnera enim ligamus, quando per peccatorem, à peccato cessare iubemus. Oleũ autẽ infundim9, quãdo misericorditer & blãdẽ cõsolãdo, indulgẽtiam peccatori promittim9. Insuper & vinũ infundimus, quãdo asperẽ & austerẽ increpãdo ieiunare, & carnẽ macerare iubemus. Non sit igitur oleum sine vino: neq́ vinum sine oleo. Vnde Gregorius: Miscenda ergo est lenitas cum seueritate: faciẽdum est quoddam ex vtroq́ temperamentum: vt neq́ multa asperitate exulcerentur subditi, neq́ nimia benignitate

Vulnerũ curatio.

Matth. & Lucæ. 3.

Matth. 3.

Olei infusio.

Vini infusio.

G gnitate soluantur. Vnde & Bernardus: Sēper pu
nire, ferocitatis est: semper parcere, pusillanimita
tis: nec hoc nec illud ęquitatis habere, plus ama-
ritudinis, quàm suauitatis, damnabile est: ecōuer-
sò commendabile, vtrūque tolerabile. ⌊Et⌋ leuans
⌊illum, in iumentum suum imposuit, ac ducens
in stabulum, curam eius egit.⌋ Iumētum dicitur
hic caro Christi: in qua ad nos venire dignat9 est.
Huic iumento sauciatum imposuit, fidem incar
nationis inspirando: & peccata nostra, in corpore
suo, super lignum portando: & iuxta aliam para-
Lucæ. 17. bolā, inuentam quę errauerat ouem, humeris suis
impositā, ad gregem reportando. ⌊Et duxit in sta
bulum,⌋ id est intra sanctam pręsentem ecclesiam
collocauit: vbi deposito onere peccatorum, viator
lassus reficitur: & refectus, salubri pascua repara-
tur. Non domum, sed stabulum vocat: quo nomi
ne, fetores & miserias huius præsentis vitæ signi-
ficat: ne homo in hoc exilio, tanquā in patria gau
deat. Et vt bonus medicus & necessarius ⌊curam
eius egit,⌋ quādiu in hac vita cū eo fuit: quia cir-
ca ægrotū sollicitus fuit. ⌊Et altera die⌋ post per-
H actum ministerium redēptionis, scilicet post do-
mini resurrectionem, quæ magis splendet, quàm
tempus præcedēs. Prima enim dies, fuit dies mor
talitatis & passibilitatis: Altera dies, fuit immor-
talitatis & impassibilitatis: quādo splendor lucis
æternæ magis effulsit, ⌊ptulit duos denarios,⌋ sci-
licet duo testamenta: in quibus & nomen & ima-
go regis ęterni continētur: & quorum pręcio, vul
nera nostra curant. ⌊& dedit stabulario,⌋ quia dis-
tribuit vtriusq; testamenti scientiam, & prædicā-
di gratiā apostolis: quibus sensum aperuit, vt scri
pturas intelligerēt, ac prælatis & omnibus qui ec-
clesiam gubernare debent: vt curam ægroti age-
Supererogatio. rent & haberēt. Qui etiam debet in hac cura ali-
quid supererogare: vt non solum ea quę in duob9
testamentis continentur studeant prædicare: sed
& alia multa, secūdū ea quæ scripta sunt, laborēt
alijs prædicatione manifestare. Supererogat etiā,
qui sine sumptibus, exemplo Apostoli, prædicat:
& ab eis quibus prædicat, sumptus non accipit.
Item supererogat, qui non solum præcepta, sed e-
I tiam consilia implet vel prædicat. In die autē iu-
dicij, cùm dominus redierit, totum quod promi-
serat, tanquam debitor reddet, cùm fideli seruo di
cet: Quia super pauca fuisti fidelis, supra multa
te constituam: intra in gaudiū domini tui. Qui-
Peccator vulnerat9. libet ergo peccator, qui peccādo mortaliter, à deo,
qui est pax nostra, tanquā ab Hierusalem se auer
tit, & ad Hiericho, id est ad culpabilem defectum
se conuertit: & sic à bono incommutabili, ad bo-
num commutabile descendit. Homine autem sic
lapso in latrones, & spoliato, ac vulnerato, & reli-
cto, quid aliud restat nisi flagitare? Vt samarita-
nus ille, id est custos animarū, Iesus Christus iter
miserationis suæ, per nos faciat, latrones fugitet,
spoliatos gratia restituat, & vulnera nostra liget,
semiuiuos in integrū habilitet: & sic demū in cœ
lestem Hierusalem nos perducat. Moraliter per
Hierusalem, status virtutis designat. Et ideo per
hominem descendentem ab Hierusalem in Hie-
richo, designatur peccator, descēdēs a statu iusti-
tiæ, in peccatum mortale: qui incidēs in latrones,
id est dæmones, spoliatur per eos gratuitis, & vul
neratur in naturalibus, ac relinquitur semiuiuus:

quia tollitur ab eo vita gratię, remanente vita na K
turæ. Sacerdos & leuita transeūtes, sunt mali mi
nistri ecclesiæ: samaritanus est confessor, & prędi
cator, motus ex charitate, alligās vulnera saucia-
ti, per sanum consilium: infundens oleum miseri-
cordię, & vinum iustitiæ, & imponit illum in iu-
mentum: quia non solum mēte prębet auxilium,
sed etiā, provt potest corpore, quod est animæ iu-
mētum: & ducit in stabulum & domum ecclesię,
vbi datur pabulum verbi dei, & sacramēti eucha-
ristiæ: & altera die, postquam duxit in stabulum,
protulit duos denarios, per quos designatur gra-
tia in præsenti, & gloria in futuro: & dedit stabu-
lario, id est dandos denūciauit bono curato, faciē-
ti debitum suum erga peccatorem sibi subditum:
& ei curam peccatoris commendauit dicens, ⌊cu-
ram illius habe,⌋ debitum tuū exercēdo: ⌊& quod-
cūq; supererogaueris,⌋ faciēdo circa debitum ali-
quod bonum, ad quod nō teneris, ⌊reddam tibi:⌋ id
est reddendum denuncio, promittens ei vitā æter
nā, pro salario. Et interrogatus legisperitus à do-
mino, quis prædictorum proximus fuisset ei qui Proximus
incidit in latrones, respondit: ⌊Qui fecit miseri- noster.
cordiam in illū.⌋ Vbi Cyrillus: Neq; enim sacer- L
dos, neq; leuita factus fuit proximus patientis: sed
ille qui est ei9 misertus. Inutilis est enim sacerdo-
tij dignitas, & legis sciētia, nisi per bona opera cō
firmetur. Vnde Beda: Iuxta literam, manifesta est
domini sententia: nullū nobis amplius, quàm qui
miseratur esse proximum. Sic ciui Hierosolymi-
tæ, non sacerdos, non leuita ex eadem gente: imò
in eadem vrbe nati & nutriti, sed externæ gentis
accola, quia magis misertus est, factus est proxi-
mus. Deinde dominus, ex legisperiti responsione
& confessione, ostendens omnem hominem mise
ricordiam facientem esse proximum, & speciali-
ter ipsum dei filium, conclusit dicens: ⌊Vade⌋ sci-
licet de virtute in virtutē ⌊& tu fac similiter⌋ pro-
ximo, sicut Samaritanus fecit Iudęo: quòd scili-
cet omnem hominem, etiā inimicum, proximum
repute: & ei misericordiam affectu, affatu, & effe
ctu impendendo necessitates eius, subleues: vt te
proximum diligere sicut teipsum manifestes. Vn
de Chrysost. quasi dicat: Si quē vides oppressum, M
non dicas, vtiq; nequā est: sed siue sit Gentilis, siue
Iudęus, & ope indiget, non cauilleris: ius habet au
xilium, quicunq; mala fuerit passus. hęc Chryso.
Ex responsione quoq; legisperiti, dominus cōclu
dit quòd propinquitas generis nō facit proximū,
sed opus misericordię impensum. Ac si dicat ei:
Tu ergo me dilige, & in me vtrūq; mandatum le- Dilectio
gis implere stude: quia sum deus, & sum ille tuus vtraq; in
proximus: & quicquid vales in proximi necessita Christo,
te subleuāda, vel corporali, vel spirituali deuotus qui deus
operare, vt manifesteris proximus esse. Vñ Berñ. & proxi-
Vtrāq; teneo dilectionem dei & proximi, cùm te mus, im-
amo domine Iesu, qui meus proximus es, quoniā plēda est.
homo es, & fecisti mecū misericordiam. hęc Ber.
Ex vtraq; ergo domini conclusione legisperitus
cōuincitur: quia Christū deū & hominem proxi-
mum nō dilexit: qui suscipiēs carnem nostrā per
humanitatem fact9 est nobis proximus, & tot mi
sericordię opera impendit: vnde meritò diligi de-
bet. Ad dei enim dilectionem in nobis excitan-
dam, nutriendam, & augendam, nihil ita valet si-
cut beneficiorum eius frequens & diligēs conside
ratio.

A ratio. Magna est igitur misericordia, quę ignotis
Misericordiæ laus. & extraneos nos proximos facit: magna est miseri
cordia, per quā vita possidetur æterna. Ille quippe
est proximus tibi, cui miserendo appropinquas:
qui verò nulli miseretur, nullum proximum ha-
bet. In illo ergo mandato, Diliges proximum tuū
sicut teipsum, dominus proximum intelligit om
nem hominem: hic autem, eum qui implet legem
naturalē: vt qui facit alij, quæ sibi fieri vult. Vbi
Ambrosius: Ergo quoniam nemo magis proxi-
mus, quàm qui vulnera nostra curauit: diligamus
eum quasi dominum: diligamus & eū quasi proxi
mum. Nihil enim tam proximum, quàm caput
membris. Diligamus etiam eum, qui imitator
est Christi. Diligamus eum, qui inopiæ alterius
corporis vnitate compatitur. Neq; enim cogna-
tio facit proximum, sed misericordia: quia mise-
ricordia secundum naturam est. Nihil enim tam
secundum naturam, quàm iuuare consortem na-
turæ. hæc Ambro. Ad hoc quoq; faciendum, hor
tatur nos Augustinus, dicens: Nūc cùm in hac vi
ta, id est in hac via sumus, inuicem onera nostra
B portemus: vt ad eam vitā quę caret omni onere,
Dilectionis officium. peruenire possimus. Dilectionis officium est inui
cē onera nostra portare. Nihil enī sic probat ami-
cum, quemadmodum oneris amici portatio. Neq;
vlla res officiosum istum laborem, ad portādum
onera aliorum, facit libenter impendi: nisi cogite-
mus quāta pro nobis pertulit dominus. Hinc ad-
Philip.2. monēs, ait Apostolus: Hoc sentite in vobis, quod
& in Christo Iesu. Hinc cogitationi, accedit etiā
illa: quia homines sumus: & quòd ęgritudinē, siue
animi, siue corporis, quā in homine alio videm9,
Exhibitio etiā nos habere potuimus, aut possumus. Hoc er-
operis misericordię. go exhibeamus ei, cuius infirmitatem portare vo
lumus: quod ab illo vellem9 nobis exhiberi, si for
tè nos in eo essemus, & ipse nō esset. Ad hoc per-
1.Cori.9. tinet quod Apostolus ait: Omnibus omnia factus
sum, vt omnes lucrificarem: cogitando scilicet in
eo vitio se esse potuisse, vnde cupiebat alium libe
rare. Deinde etiam illud cogitandū, nullum esse
hominem, qui non possit habere aliquod bonum,
quod tu non habes, etiam si lateat: in quo sine du-
Philip.2. bio possit te esse superior. Vnde Apostolus: Nihil
C per contentionem, neq; per inanem gloriam: sed
in humilitate mentis, alter alterum existimantes
superiorem sibi. Istę cogitationes deprimētes mē
tis superbiam, & acuentes charitatem, faciūt one-
ra fraterna inuicem non solum æquo animo, sed
etiam libentissimè sustineri. hæc Augusti. Vnde
& Grego. Si quisq; sua incommoda, quæ ab alijs
portantur, consideraret: ea quæ ab alijs sustinet, le-
uius portat. Et iterū: Quia illa interna pacis vi-
sio, ex sanctorum ciuium congregatione cōstrui-
tur: Hierusalē cœlestis vt ciuitas ædificatur. Quæ
tamen in hac peregrinationis terra, dum flagellis
percutitur, tribulationibus tunditur, eius lapides
quotidie quadrantur. Quæ videlicet ciuitas ha-
bet hic in sanctorum motibus, magnum iam ędi
ficium suū. In ędificio quippe, lapis lapidem por
tat: & qui portat alterū, portatur ab altero. Sic nūc
in sancta ecclesia, vnusquisq; & portat alterum, &
portatur ab altero. Nam vicissim se proximi to-
lerāt: vt per eos ędificium charitatis surgat. Om-
ne autem pondus, fabricę fundamentum portat:
quia redemptor noster: de quo Paulus apostolus
ait: Fundamentū aliud nemo ponere potest, prę- 1.Corin.3.
ter id quod est positum, quod est Christus Iesus. D
Omnia nostra tolerat: sed in ipso malum nō fuit,
quod tolerari debuisset. hęc Grego. Ex his verbis
Gregorij colligitur, quòd quāto plura quis pro deo
portauerit: tanto erit ipsi fundamento, scilicet Ie-
su, propinquior: & quanto pauciora portauerit, tā-
to erit ab ipso fundamento remotior. Hæc igitur
omnia bene considera, & proximorum infirmita-
tes, ac defectus & onera, non solum patienter, sed
etiam libenter pro deo porta & tolera. Vnde An-
selmus: Qui bonis alterius arridet, sanctis con-
sentit: qui verò inuidet, diabolis. Siquidem ma-
gis puto, saluationem eius sperandam, qui parum
boni facit, & factis aliorum fauet: quàm qui mul-
ta, & inuidet. Et iterum: Charitas quæ colligit & Charitas.
viuificat omnia membra ecclesiæ, cùm nos vide-
rit de alterius ruina gaudere, statim nos præcidit
de corpore. Fortè igitur non dolemus de ruina pro-
ximorum nostrorum: quia præcisi sumus à corpo
re. Si enim ibi essemus, sine dubio doleremus: quia
tandiu dolet membrum, quādiu in corpore conti
netur. Si autem abscisum fuerit, non dolere pote- E
rit, nec sentire. Ex his ergo homo potest perpen- Mēbrum
dere, si est membrum Christi. Et sicut dictum est Christi
de compassione, & congratulatione: ita intellige quis sit.
de cōmunicatiōe: quia in corpore humano, vnum
membrum communicat alteri, indigenti suū offi
cium, & cibum quem recipit: ita in corpore Chri
sti, quod est ecclesia, quilibet debet alteri commu
nicare gratiam sibi diuinitus datam, ac cibum &
etiam temporalia omnia à deo recepta. Similiter
intellige de cōsideratione: vt sicut membra inter
se adunantur tanta amoris concordia, vt nulla ra
tione inter se valeant dissentire occasione aliqua:
ita etiā sit inter vos. Similiter intellige de suppor
tatione: vt sicut vnum membrorum supportat al-
terū, & sustinet lęsionem pro curatione, sine pro-
tectione alterius: & si læditur ab alio, sine vltione
sustinet lęsionem, sic debet esse in nobis. hęc An-
selmus. Oratio.

Domine Iesu Christe, custodi nos descen
dentes de contemplatione ad actionem,
ne incidamus in latrones sensuum appe-
titus, nec spoliemur gratuitis, nec vulne- F
remur in naturalibus, sacerdos & leuita superior,
& inferior portio rationis non descendant eadem
via consentiendo in peccatum, sed potius ascen-
dant sursum, Samaritanus verò gratia prædesti-
nationis, secus nos appropiet, nobis vulnera pecca
torum liget, infundens oleum spem veniæ, & vi-
num timorem iustitiæ imponat in iumentum, or
dinando rationem supra sensualitatem: ducat in
stabulum in cōsideratione peccatorum: altera die
resurrectionis det duos denarios: stolam animę &
corporis. Amen.

De pœnitentia Mariæ Magdalenæ. Caput. LX

Post hæc ascendit Iesus de Galilæa Lucæ.7.
in Iudæam: vbi quidā de pharisęis
scilicet Simon leprosus, volens se iu
stificare, & de iustitia iactare, roga-
uit dominum Iesum vt cū illo mā-
ducaret. Cuius tamen simulatam iustitiam, be-
nignus medicus non vitauit: sed magis curare vo
luit: & ingressus domum pharisæi discubuit. Le
gitur autem Christum manducasse cum publica-

G nis & peccatoribus,vt eos ad pœnitentiam prouo
Mādu cādi cū pctōribus ratio. caret:ſicut quando in domo Matthæi,cum publi
canis comedit. Item cum iuſtis eum diligentibus:
vt eorum amorem & deuotionem nutriret & au-
Mar.2.& geret:ſicut dicitur de Martha & Maria. Item cum
Lucæ.5. cognatis & pauperibus : vt eorũ inopiam ſupple-
Luc.10.& ret:ſicut habetur de nuptijs,vbi aquam in vinum
Ioan.12. vertit. Item cum phariſęis ſuperbientibus:vt eo-
Ioan.2. rum ſuperbiam reprimeret,& eorum vitia argue-
ret:ſicut in hoc loco facit. Aliquādo etiam humi
liter,& cum gratiarum actione,cùm inuitabatur,
recipiebat pro loco & tēpore,ex paupertatis amo-
re:quia pauper erat, & de huius mundi ſubſtātia,
parum habebat. Non immeritò talis & tātus ho-
ſpes eſt inuitandus:& cùm ſe inuitat,libentius ſu
ſcipiendus:veniũt enim omnia bona pariter cum
illo. Audiens autē hoc Magdalena,quæ iam ſor-
tè ipſum prædicantem audierat,tacta dolore cor-
dis intrinſecus pro peccatis ſuis, & de eis plenè &
perfectè contrita,amoriſq́ eius igne accenſa,cum
alabaſtro,id eſt tali vaſe vnguenti,perrexit ad lo-
Alabaſtrũ quid eſt. cum cõuiuij. Vt enim dicit Beda,alabaſtrum eſt
genus marmoris cādidi,varijs coloribus intertin-
H cti, quod ad vaſa vnguentaria cauare ſolent : eo
quòd optimè ſeruare incorrupta dicatur. Iſte pha
riſęus,quandoq́ in euangelio Simon leproſus di-
citur:cuius lepra non ſine cauſa memoratur. Vn-
de Chryſo. Non ſimpliciter autē lepræ Simonis
meminit euāgeliſta:ſed vt oſtendat vnde cõfidēs
acceſſit hæc mulier:quia enim lepra videbat val-
de immũda eſſe paſſio & abominabilis, vidit au-
tem quòd Ieſus curauerat illum hominem:confi-
dit quoniam & animæ eius immunditiam facilè
expurgabit. hæc Chryſo. Et cùm mulier ad locũ
perueniſſet, facie inclinata, & oculis in terrā de-
miſſis, ante conuiuas tranſiēs, non quieuit donec
ad Ieſum perueniret : & tunc illico retrò ad pedes
ei⁹ proſtrata:quia ſe antè ponere non audebat,prę
peccatorum ſuorum verecundia : & procumbens
vultu ſuper pedes ipſos, cum quadam confidētia:
quia iam intenſè, & ſuper omnia eum diligebat,
& in eius amore ardebat:cœpit fortiter fletibus&
ſingultibus abũdare : ac lachrymis largiter decur
I rentibus, pedes domini balneare & lauare. Vnde
Contritio Magdalenæ. patet magnitudo contritionis, ex qua lachrymas
pœnitētiæ,ſanguinē cordis fundens,tantũ fleuit,
quòd pedes vnius hominis lauare potuerũt:tandē
à fletu ceſſans, capillis ſuis pedes Ieſu lotos exter
ſit,& amore creſcente,oſculabatur eos ſępe dulci-
ter & amanter : nec de hoc ſatiari potuit. Et quia
propter itinera ſqualidi & laſſi erant,eos etiā vn-
guento precioſo vngebat, ad refrigerium caloris,
& mitigationem doloris,ex labore itineris. Et hęc
quidē quæ dicta ſunt,agebantur exterius:quę ve-
rò reuoluebat ei⁹ intentio,multò feruentiora erāt
quæ ſolus deus inſpiciebat. Vnde Greg. Nicenus:
Indignitatem autem ſuam oſtendens, ſtabat poſt
tergum, deiectis luminibus, & effuſa coma pedes
amplectens,lachrymiſq́ eos perfundens,rebus tri
ſtem animum oſtendebat,veniam implorans. hęc
Grego. In eo ergo quòd mulier retrò ſtat, deuotio
& humilitas agnoſcitur : in eo verò quòd lachry-
mis pedes rigat,vera pœnitentia & cordis compũ
ctio demonſtratur. Et quoniā eaſdem lachrymas
capillis tergēdo abſcōdit & delet, ſeſe de illis non
eſſe oſtendit qui opera ſua faciunt:vt ab homini-

bus videantur:in oſculo,pacem, amorem,& dile- K
ctionem monſtrabat : in vnguēto verò,cordis in-
tima blandimēta, & deuoti obſequij affectionem
ſignificabat. Per alabaſtrum,pectus & cordis ſe-
cretarium,plenum fide & charitate poſſumus in-
telligere:tale enim alabaſtrum,huiuſmodi vnguē
tum conſueuit ſeruare. Vbi Grego. Cogitanti mi
hi de pœnitentia Mariæ : flere magis libet,quàm Pœnitētia Magdalenæ.
aliquid dicere. Cuius enim vel ſaxeum pectus,il-
lę huius peccatricis mulieris lachrymę,ad exem-
plum pœnitēdi non emolliāt? Conſiderauit nāq́
quid fecit:& noluit moderari quid faceret. Super
cõuiuantes ingreſſa eſt:non iuſſa venit:inter epu
las,lachrymas obtulit. Diſcite quo dolore ardet:
quæ flere & inter epulas non erubeſcit. Sed quia
turpitudinis ſuæ lachrymas aſpexit : lauanda ad
fontem miſericordiæ cucurrit : conuiuantes non
erubuit. Nam quia ſemetipſam grauiter erubeſce
bat intus:nihil eſſe credidit, quod verecũdaretur
foris. hęc Greg. Myſticè,pedes dominici corpo- Pedes domini.
ris ſunt pauperes:quia ſunt inferior pars corporis
myſtici,per deiectionem:& cruci affixi, per affli-
ctionem. Diues ergo & peccator,volens obtinere
veniam in præſenti:& regni, quod pauperum eſt, L
gloriā in futuro : debet ſecus pedes iſtos ſtare per
familiaritatis exhibitionem,& amicitiæ acquiſi-
tionem:lachrymis rigare, per compaſſionem:ca-
pillis extergere,per ſqualorem paupertatis : & re-
fouere per temporalium,quę per capillos deſignā
tur communicationem,& miſeriæ releuationem:
oſculum dare,per affabilitatem, & blandam allo-
cutionem, fraternitatiſq́ amorem: vnguento vn-
gere,per miſerendi hilaritatem, & cordis benigni
dulcedinem,ac conſolationis ſuauitatem. Aliter Fratres
enim,ſecundum Auguſtinum,non poſſunt diui- pauperũ
tes dicere competēter, Pater noſter, niſi ſe fratres quâ filij
pauperum cognoſcant. Sed heu, multi faciũt his domini.
contraria: & ergo cum Phariſęo,nec gratiam me-
rentur,nec gloriam. Vnde Greg. Nos ergo,nos il-
la mulier expreſſit,ſi toto corde ad dominum poſt
peccata redeamus, ſi eius pœnitentiæ luctus imi-
temur. Quid autem vnguento, niſi bonus odor Vnguentũ
opinionis exprimit? Si igitur recta opera agimus, fũdere &c.
quibus opinionis bonæ odore eccleſiam reſpergi- M
mus, quid aliud in domini corpore, niſi vnguen-
tum fundimus? Cõtra pedes domini ſtetim⁹,cùm
in peccatis poſiti,eius itinerib⁹ renitebamur. Sed
ſi ad veram pœnitentiam poſt peccatum conuer-
timur:iam retrò ſecus pedes ſtamus : quia eius ve
ſtigia ſequimur,quē impugnabamus. Lachrymis
mulier pedes rigat:quod nos quoq́ agimus,ſi qui-
buſlibet vltimis membris domini, per compaſſio
nis affectum inclinamur. Capillis pedes domini
tergimus,quando ſanctis eius quibus ex charita-
te compatimur,etiā ex his quæ nobis ſuperfluũt,
miſeremur. Oſculatur mulier pedes quos tergit:
quod nos quoq́ agimus, ſi ſtudioſè diligim⁹ quos
ex charitate continemus. hęc Greg. Per hāc ergo Pœnitens contraria facit.
mulierem peccatricem ad domini pedes acceden-
tem, ſignificatur quęlibet perſona verè de pecca-
tis pœnitens,& cõtrita : ad quod requiritur quòd
ſicut deũ offendit per culpā, ita ei ſeruiat per pœ
nitentiā: ſecũdũ illud Apli: Sicut exhibuiſtis mē Roma.6.
bra veſtra ſeruire immũditiæ, & iniquitati ad ini
quitatē:ita exhibete nũc ſeruire iuſtitiæ in ſctifi-
cationē,& ſic fecit mulier hęc pœnitēs. Vñ Gre.

A Liquet fratres quòd illicitis actibus prius intenta vnguentum sibi pro odore suæ carnis adhibuit. Quod ergo sibi turpiter exhibuerat, hoc iam deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat: sed hos iam per pœnitentiam cōterens, flebat. Capillos ad cōpositionem vultus exhibuerat: sed iam capillis lachrymas tergebat. Ore superba dixerat: sed pedes domini osculans, hoc in redemptoris sui vestigia figebat. Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot in se inuenit holocausta.

Holocausta Magdalenæ.

Conuertit ad numerum virtutum numerum criminum, vt totum seruiret deo in pœnitētia, quicquid ex se deum contempserat in culpa. hęc Gregorius. Consimile inducit Hieronymus, de beata Paula, dicens: Cunq; à nobis crebrius moneretur vt parceret oculis: vt eos euangelicæ seruaret lectioni: aiebat, Turpanda est facies, quā, contra dei præceptū, purpurisso, & cerussa & stibio depinxi. Afflgendum est corpus, quod multis vacauit delitijs: longus risus perpetuo compēsandus est fletu. Mollia lintheamina, & serica præciosissima, asperitate cilicij sunt commutanda. Quæ viro & B seculo placui, nunc Christo placere desidero. hæc Hieronymus.

Paulæ pœnitentia.

Hinc ergo habemus quomodo facienda sit pœnitentia. In quo enim quis peccat, in eodem per contrarium pœnitentiam agat. Verbi gratia: Peccasti nimis potando, pœnitentiam age à potu abstinendo. Qui nimis comedisti vel pręciosiora, ieiuna & comede viliora. Et sic de alijs suo modo.

Pœnitētiæ agendæ forma.

Conspice igitur bene hanc mulierem, & eius deuotionem, & super his morosè meditare: quia factum hoc solenne fuit valde. Conspice etiam dominum Iesum quàm benignè eam suscipit, & quàm patienter sustinet quicquid facit. Cessat & quiescit à comedendo, donec negocium cōpleatur: cessant & conuiuæ, & omnes super hac nouitate mirantur. Sed pharisæus qui eum vocauerat, non tamen inuocauerat, quod melius fuisset: fallaciter iustus, ac de falsa & putatiua iustitia veraciter superbus: nullaq; compassione naturæ motus, & suæ fragilitatis oblitus, de hoc murmurans, ait intra se, contra suū hospitem murmurando dicens: Hic si esset propheta, verus, sciens C occulta, sciret vtique quę, in persona & qualis, in vita est mulier quæ tangit eum: & per consequens non permitterer se tangi ab ea, quia peccatrix est: & ideo vnguentum eius vitare deberet. Aegram reprehendit de ægritudine, quæ potius erat commendanda: quia languoris sui remedium quærebat apud tantum medicum: quem etiam reprehendit de subuētione, de qua gratiarum actiones erant referendæ: qui ipse quoque de elationis vulnere ægrotabat, & ideo nec medicum pro subuentione requirebat.

Reprehēsio iniqua pharisæi.

Nescis pharisæe stulte, nescis, nuper te mundauit à lepra, quem modo non credis esse prophetam. Et propheta quidem est, & optimè scit quia peccatrix est mulier quæ eum tangit. Ad hoc enim ipse venit, ad hoc ipse de cœlis descendit. Non enim venit vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam: hoc ipse testatur, eius verba sunt hæc. Non horret ergo peccatores, qui pro peccatoribus factus est homo. Igitur secundū Gregorium: Necesse semper est, vt cùm peccatores quosque conspicimus, nosmetipsos prius in illorum calamitate defleamus: quia fuisse in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus, si lapsi non sumus.

Matt. 4.

Peccatore viso flendū nobis.

D Per istum pharisæum qui Christum notauit de ignorantia, & mulierem de immunditia significatur hypocrita de falsa iustitia præsumens & alios contemnens, quia secundum Greg. vera iustitia compassionem habet, falsa vero indignationem: propter quod iste pharisæus arguitur de pietatis omissione immodicis respectiuè, & mulier commendatur de maioribus valde.

Hypocrisia.

Iustitia vera.

Vnde dominus Iesus non verba pharisæi audiens, sed cogitationes inspiciens, respōdit cogitationi eius ad cōfutationem illius: per boc enim quòd ad eius respondit cogitationem, quæ soli deo est nota, ostendit se plus quàm prophetam, & dominū prophetarum: & proposuit ei parabolam de duobus debitoribus, vt conuenientius concludat contra eum ex responsione ipsius.

Cogitationem nouit dominus.

Cùm enim de sua sententia pharisęus cōuincitur: quasi phreneticus funem portat cum quo ligetur. Isti duo debitores erant Maria deo debitrix quingētorum denariorum, & pharisęus qui quinquaginta debebat: quia minus se peccasse credebat, & ideo Maria plus diligere debebat: quia maiorē remissionem acceperat: & plus diligebat, ideo maiora obsequia Christo præbebat. E Exemplo igitur debitorum & feneratoris conuincit pharisæum, quòd bæc mulier esset gratia diuini amoris iustificanda: & dignior amari, & peccata sibi remitti, quæ plura grata deo obtulit in hoc facto, quàm superbus pharisæus in conuiuando: quia amor in humanis plerunque causatur ex donis pręcedentibus, & per cōsequens maior amor ex donis maioribus.

Amoris mundani causa.

Vnde dominus enumerans bona peccatricis, & mala falsi iusti, redarguit pharisæū ex defectu triplici: scilicet pietatis, quia nō dedit aquam pedib9 suis: qui tamen erant fessi & dolentes ex labore itineris, ac lutosi, seu puluerizati: eo quòd incedebat sine calciamētis. Vnde Titus: quasi dicat, Facilis est vsus aquarum, nō est facilis lachrymarum effusio: tu promptis non es vsus, hæc effudit non prompta: lauans lachrymis pedes meos, lauit lachrymas proprias.

Pharisæi defectus tres.

Lachrymarum difficultas.

Secundò redarguit ex defectu charitatis: quia nō dedit ei osculum, quod est signum amicitiæ & dilectionis. Tertio ex defectu hilaritatis, quæ designatur in nomine olei, quo non vnxit caput eius: F tria enim prædicta faciebāt olim suis hospitibus, quia primo dabāt osculum in signum securitatis: deinde lauabant pedes, propter laborem itineris: postea vngebant caput vnguentis refrigeratiuis, cōtra æstum caloris. Et prędicta tria scilicet charitas, pietas, & hilaritas, requiruntur in hospitalitate vera & gratiosa: ex qua ad obsequium magis tenebatur pharisæus, quàm mulier superueniens ab extrà.

Hospitalitatis cōditiones.

Vnde considera, quòd præfertur hic deuotum obsequium largitioni cibi & potus, quos credibile est pharisæū in domo sua domino præbuisse. Hinc potest elici argumentum, quòd cùm suscipitur quis hospitio: magis meritorium est ei benignè ministrare, quàm ipsum cibum & potum exhibere. Et econuersò laudat dominus mulierē, de triplici perfectione, defectibus pharisæi opposita, prout clarè patet in litera.

Perfectio triplex Magdalenæ.

Ex factis ergo mulieris apparet, quòd dominum multum dilexit, & ideo veniam reportans iustificata fuit: propter quod & ex peccatis multis sibi dimissis magis in amore eius exarsit. Vnde volens dominus monstrare, quòd omnia in dilectione consummantur,

dixit

G dixit Simonii. Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa: quoniam dilexit multum.

Iacobi. 4. charitas enim operit multitudinem peccatorum. Et tu plurimum dilige, vt tibi plurimum remittatur. Vnde Chrysostomus: Nam qui vehementer se ingesserunt malis, rursus & bonis vehementer insistent, conscij ad quot debita se obligauerunt. Cui autẽ minus dimittitur, minus diligit: vt scilicet tu pharisæe. Sed nõ superbias si in paucioribus teneris, quia tu quoque venia eges: nullus enim potest, per semetipsum, à debito peccati liberari: nisi diuina gratia veniam consequatur. Igitur, vt ait Chrysostomus, Opus est nobis feruenti anima: quia nihil impedit hominẽ fieri magnum. Nullus ergo constitutorum in peccatis, desperet: neque virtuosus dormitet. Nec hic confidat, sæpe enim meretrix præcedet eũ: nec ille diffidat, possibile nanque est eum etiam primos superare, hęc Chrysosto. vnde & Grego. Quid fratres mei esse dilectionem credim⁹, nisi ignem? Et quid culpam, nisi rubiginem? Vnde nunc dicitur, remittuntur ei peccata multa: quia dilexit multum. Incendit planè peccati rubiginem: quia ardet valde per amoris ignem. Et si durum est valde quod coquitur, abũdat tamẽ amoris ignis quo etiam dura consumantur. Tanto nanque amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne cõcrematur. Vbi Augustinus: Hic multa commisit, & multorum debitor factus est: ille, gubernãte deo, pauca commisit. Cui deputat ille quod dimisit huic, & iste deputet quod non cõmisit. Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non posset facere & alter homo, si desit rector à quo factus est homo. Vnde & Bernardus: Quis non videat quòd sicut in multa peccata cecidi, sic & in multa alia cecidissem, nisi omnipotens pietas seruasset? Fateor & fatebor, nisi quia domin⁹ adiuuit me, paulomin⁹ habitasset in inferno anima mea: videlicet cecidisset in omne peccatũ anima mea. Mysticè fenerator iste deũ significat, qui pro culpa pœnã: & pro donis gratiarum, meritum bonorũ exigit. Debitores dici possunt Maria, & pharisæus, quãtum ad propositum: vel populus gentium, & Iu-

I daicus: vel peccator notorius, & occultus. Vel clericus, & laicus: & sic duo debitores sunt duo populi, vel duo status peccatorũ: primi debẽt quingentos denarios, quia plus peccant: secundi quinquaginta, quia minus. Sed non habent vnde reddant, quia nullus prædictorum potest absolui proprijs viribus absque gratia: & ideo donat vtrisq;, id est, donum gratuitum dat, per quod eis debitum dimittit: non enim sine dono dei gratuito fit culpæ remissio. Dixit autem domin⁹ ad mulierem, remittuntur tibi peccata: scilicet non solum quantum ad reatum & culpam, sed etiam quantum ad reatus pœnam: & hoc fit ex vehemẽti amore dei, & horrore peccati præteriti. O fœlix Maria, cui tot dantur munera. Nam primò datur ei peccatorum remissio: vt hic dicitur: Secundò fit spiritualiter familiaris domino, vt in sequenti capitulo subditur. Tertiò fit ei dominicæ resurrectionis prima apparitio: provt infrà de resurrectione domini narratur. Et accumbentes simul cum domino, dicebant intrà se, in corde suo: Quis est hic qui etiã peccata dimittit? Hoc dicebant, quia

K humanitatem exterius apparentem, quæ non potest peccata dimittere, tantum videbant. Sed dominus cogitationes eorum paruipẽdens, dixit ad mulierem, Fides tua, id est, à deo tibi infusa, te saluã fecit: quia ista fides charitate formata fuit: & ideo habẽtem dignum vita æterna fecit, secundum Gregorium, Fides eam saluã fecit: quia hoc quod petijt, posse accipere nõ dubitauit. Spem enim iam ab illo acceperat, à quo salutem quærebat. Vade in pace, id est, in quiete & cessatione à vitijs, non discordando à gratia tui amoris. In pace ire pręcipitur, vt in veritatis itinere perseueret, & ab eo in vita scandali vlterius nõ decliner. Vnde Theophilus: Postquam autẽ ei peccata dimisit, non sistit in remissione peccati, sed adijcit operationẽ boni. Vnde subditur: Vade in pace: id est, in iustitia. Nam iustitia est pax hominis ad deum: sicut peccatum est inimicitia inter deum & hominem. Quasi diceret: Operare omnia, quæ ad pacem dei te ducunt. Hæc Theophilus: In hoc ergo quòd dicitur, vade in pace: notatur quòd ipsa iuit sollicitè per bona opera: & quòd ipsa habuit pacem in conscientia. O verbum delectabile & suaue: quàm libenter id Magdalena au- L

diuit, & quàm iocundè recessit, & perfectè ad deum conuersa, deinceps honestè & sanctè vixit, ac domino Iesu & matri eius perseueranter adhęsit. Et bene ait, in pace, post remissionem peccatorum: quia iustificatis est pax, cùm conscientia nõ remordet: sed non est pax impijs & existentibus in peccatis. Hic habes apertè quòd charitas reformat pacẽ inter deum & peccatorem. vnde & beatus Petrus dicit, quòd charitas operit multitudinem peccatorũ. Sine qua profectò impossibile est placere deo, cum qua sine dubio placet quicunque: & ideo hanc præcipuè debemus deo referre. Vnde Ambrosius: Quoniã nihil est quod dignè referre deo possumus, quid enim referamus pro susceptæ carnis iniuria? Quid pro verberibus? Quid pro cruce, obitu, sepultura? Vę mihi si non dilexero. Audeo dicere, nõ reddidit Petr⁹: & ideo plus dilexit. Nõ reddidit Paulus: Reddidit quidẽ mortẽ pro morte, sed alia non reddidit: quia multum debebat. Reddamus licèt crucem pro cruce: funus pro funere, nunquid reddimus: quia ex ip- M

so, & per ipsum, & in ipso habemus omnia? Reddamus ergo amorem pro debito, charitatem pro munere: gratiam pro sanguinis pręcio. Plus enim diligit, cui donatur amplius. Hæc Ambro. Nemo ergo desperet, nemo de dei misericordia diffidat. Clemens est dominus, qui ex corde conuersis tam facilè miseretur. Vnde si quid confessio & lachrymæ possunt, videre vis: vide quid fides & dilectio operatur. Paruo temporis spacio iustificata est mulier, & ab omni peccato mundata, quæ vniuersis vitijs plena, & tam peccatrix fuerat vt eam pharisæus videre dedignaretur. Hanc igitur imitans peccator, peccata nunc defleat, vt eius lachrymas quandoque deus abstergat. Nam vt ait Bernardus: Fœlices lachrymæ quas benigna manus conditoris absterget: & beati oculi qui in talibus liquefieri fletibus potius elegerunt, quàm eleuari in superbia, quàm omne sublime videre, q̃ auaritiæ petulantia famulari. Vnde & Chrysostomus: Sicut autem vbi vehemẽs hymber prorumpit, fit serenitas: sic lachrymis effusis apparet tranquilli-

Marginalia: Matt. 21. — Dilectio est ignis cõtra rubiginẽ peccatorum. — Debemus q̃ non cõmisimus. — Psal. 93. — Peccator non est soluendo. — Munera in Magdalenã collata. — Fides Magdalenæ. — Iustitia est pax, &c. — 1. Pet. 4. — Charitas pacifica est deo præcipuè offerenda. — Desperãdũ nõ est. — Lachrymarũ virtus.

A trâquillitas,& perit caligo reatuum. Et ficut per aquam & fpiritum purgamur, fic per lachrymas & confeffionem denuò mundamur. Vbi Anfel. Iam nunc ingredere domum pharifęi,recumbentem ibi dominum tuum attende: accede cum benigniffima peccatrice ad pedes eius, laua lachrymis,terge capillis, demulce ofculis,foue vnguentis. Nónne iam facro liquoris illius odore perfunderis? Si tibi adhuc fuos negat pedes,infta,ora,& grauidos lachrymis oculos attolle:tuisq; fufpirijs inenarrabilibusq; gemitibus extorque quod petis, Gene. 32. luctare cũ eo: ficut Iacob vt ipfe fe gaudeat fuperari. Videbitur tibi aliquando quòd auertat oculos, quòd aures claudat, quòd defideratos pedes abfcondat. Tu nihilominus infta oportunè, im- Abacuc. 1. portuneq; clama: vfquequo clamabo & non exaudies. Redde mihi Iefu bone lętitiam falutaris tui, quia tibi dixit cor meum: quæfiui faciem tuam, faciem tuam requiram. Hæc Anfelmus: Nullus ergo peccator debet de clementia dei defperare: quia præfto eft cunctis debita relaxare, & pœnitentes ad regnum cœlorum reuocare. Iftud deus Manaffes pœnitens. per Manaffem regem Ifraël olim præfigurauit, B quem propter pœnitêtiam ad gratiam reuocauit. 4. Reg. 21 Manaffes infinitis deum offenderat. Efaiam qui eum de peccatis fuis redarguit, ferra lignea per medium defecari fecit:& tot prophetas ipfum arguentes trucidauit, quòd plateas Hierufalem fanguine prophetarũ purpurauit. Tandẽ ab hoftibus eft captus,& in exiliũ deductus, carceri deputat9, vbi cœpit pœnitere, & ex corde fcelera fua deflere. Et cum lachrymis orauit dominum, dicens: In oratione eius in fine fecũdi paralipo. Peccaui domine fuper numerum arenæ maris, & iam nõ fum dignus videre cœli altitudinem, propter iniquitatum mearum multitudinem. Mifertus dominus pœnitentiam eius acceptauit. Nam de captiuitate eum liberauit, & in regnum fuum in Hierufalem reuocauit. Per hunc peccator defignatur: qui prophetas domini ipfum arguentes cruciat, quando prædicatores & doctores audire recufat. Et quamdiu talis perfeuerat in peccato mortali, tamdiu eft in captiuitate diaboli: fi autẽ ex corde egerit pœnitẽtiam, deus paratus eft eum 2. Reg. 11. fufcipere ad gratiam. Hoc idem præfiguratũ fuit C in rege Dauid, qui adulterium & homicidiũ per- 2. Reg. 12. petrauit. Cumq; redargutus à Nathan peccaui diceret: ftatim Nathan refpondit, Dominus tranftulit peccatum tuum, id eft, dimifit. O quàm magna eft pietas domini,& quàm ineffabilis qui nullum pœnitentem defpicit cuiufcunque conditionis. Non ergo propter immanitatem peccatorum noftrorum defperemus: quia diuerfos teftes diuinæ mifericordiæ habemus. Neque vltrà peccatis feruiamus: quia magnam dignitatem amittunt miferi homines feruiendo peccatis, quidam carnis voluptates & concupifcentias, quidam afpirando ad honores, & excellentias: quidã pertinaci ftudio quærentes mundi facultates & diuitias. Et quia pauci funt hodie qui iftum trinariũ nephandum non fequantur, certè miferi meritò dicũtur: quia illis rebus quæ eis deberet feruire & obfequi, feruiunt & obfequũtur. Tales proculdubio fe vi- Diogenes in dolio iacens, & Alexander Magnus. les oftendunt non nobiles, nõ dominos: fed potius garfiones & feruos. Exemplũ de Diogene, de quo legitur quòd cùm quadam vice ratione fuæ eminentis fcientiæ & fapientiæ imperator eum vifitaret, philofophus ei affurgere noluit: quod vidẽs D imperator iracũdia motus retroceffit, veneruntq; ferui eius & dixerunt ad eum. Domine quare fic agere voluifti? Non modicum te imperator honorabat, quia te pauperem talis ac tantus vifitabat, tu vero econuerfò ipfum inhonorafti: quia ei affurgere noluifti. Quibus refpondit: Non decet dignitatem meam, vt feruo ferui mei reuerẽtiam faciam. Seruit ifte feruo meo: fcilicet mundo, qui Mũdus nobis feruire debet. mihi feruit, eo factus eft vt mihi feruiat. Igitur non decuit me fignum alicuius reuerẽtiæ fibi exhibere. Bene dominabatur ifte mundo & imperabat, bene naturæ fuæ dignitatem & pręfidentiam obferuabat.

Oratio.

O Iefu bone fpes pœnitentium, qui Mariæ peccatrici ad tuos pedes flenti, & eos lachrymis riganti, capillis tergenti, labijs ofculanti, pietatis fignum aperiens peccatorum veniam tribuifti: ne defpicias Iefu mifericors me peccatorem ad clementiæ tuæ veftigia prouolutum, rigãtem lachrymis intimę compunctionis, ofculantem labijs deuotę orationis:& fac me audire vocem tuam pietate & clementia, fuauitate,& mifericordia plenam, quã audire me- E ruit & ipfa: vt dimittãtur mihi peccata mea multa per tuam gratiam & ipfius merita: Amen.

De minifterio Marthæ,& ocio Mariæ Magdalenæ. Capur. LXI.

ET poft hæc quadam vice, [intrauit Lucæ. 10. Iefus in quoddam caftellum:] fcilicet Bethaniã, quæ interpretatur domus obedientiæ, per quod fignatum eft quòd libẽter intrat dominus domum confcientiæ, vbi ei obeditur deuotè. Et venit ad domum Marthæ & Mariæ, ad illam enim domum frequenter diuertebat: & fecurè propter fpecialem ibi habitãtium amicitiam & deuotionem. Sed Marthæ domus hic appellatur cùm dicitur, [& mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum fuam:] quia maior natu erat & curam domus habebat. At illæ forores toto affectu Iefum diligentes reuerẽter, & alacriter eum fufceperunt, de tanti hofpitis aduentu gaudẽtes. F Martha. Et Martha quidem fe incontinenti ad refectionẽ domino,& difcipulis fuis procurandam parauit, & in minifterio laborauit, vt eis cõuenienter prouideret: Maria verò ad pedes domini fe pofuit: vt Magdalena. diligẽtiam, affiduitatem, folertiam erga auditionem oftenderet, & multam reuerentiam quam ad dominum habebat. Illa ftabat & fatagebat vt pafceret dominum, cibo vtique corporali: hæc fedebat & audiebat, vt pafceretur à domino fuo cibo fpirituali. Sanè quanto melior eft anima corpore, tanto dulcior eft cibus fpiritualis in mente quàm carnalis in ventre. Vt autem dicit Auguftinus: Humilitas Magdalenæ. Quãto humilius fedebat, rãto amplius capiebat: cõfluit enim aqua ad humilitatem conuallis, denatat de tumoribus collis. Et cùm dominus more fuo, nolens ftare ociofus, verba vitæ loqueretur æternæ: per hoc dans exemplũ difcipulis,& cùm recipiuntur in domibus, fufcipientes repleant facris doctrinis, Maria oculis & auribus in eum intenta fpeciofiffimã faciem eius contemplabatur: & in eius fuaui fermone reficiebatur,& vltrà q̃ dici poffit in afpectu & verbis eius iocundabatur,

nec

G nec quicquam aliud cogitabat:sed tantum dulcedini verbi diuini & operibus vitæ contemplatiuę intenta erat, & de illa mensa domini opuleta micas de verbo domini colligebat. Martha verò in operibus vitæ actiuæ occupata stetit, & substitit quasi fatigata & fessa labore ministerij cessans aliquantulum: & molestè ferens quòd ipsa sola in necessitatibus domus laboraret, soror verò eius ocio & quieti vacaret, & domino hoc permittenti conquerens postulauit ab eo, vt ad laborandū secum in ministerio & iuuandū illam compelleret: sed contrariam sententiam reportauit. Maria autem Martham adiuuat consilijs, opera eius dirigendo, & suffragijs pro ipsa orando. Ecce quòd sorores istę nec seruū nec ancillam habebāt, qui eis seruirēt: nec domin⁹ coquum vel hostiarium qui eius commodo prouiderent: ex quo habes argumentum contra superbiam præsertim prælatorū. Martha de sorore conquerens ex illorum persona loquitur, qui adhuc diuinæ cōtemplationis ignari solum quod didicerunt fraternæ dilectionis opus deo placitum ducunt: ideoq; cunctos qui Christo

[Margin: arthę & agdale- e status.] [Margin: ontra olos & gnaros.]

H per contemplationē deuoti esse volunt, huic mancipandos autumant. Hanc ignarorum obiectionem soluit Hieronymus in epistola, in qua inuitat nobilem & diuitem matronam ad eremum dicens: Quando finem habebit ista seruitus imperfecta? Nunquid non habebit dominus, vnde alet pauperes nisi per te? Inuenitur autem Maria accusata tripliciter: scilicet à pharisæo, de præsumptione & temeritate, eo quòd peccatrix Christum recumbentem tetigit. A Iuda, de prodigalitate: eo quòd præciosum vnguentum effudit, ac caput & pedes domini vnxit. A sorore, de ociositate: sicut patet hic, & vbique Maria tanquam patiens tacuit & Christus semper pro ipsa respondit & eam excusauit, ostendens pharisæo quod factum Mariæ nō erat præsumptionis: sed deuotionis: ostendens quoq; Iudæ, & alijs discipulis, quòd illa effusio vnguenti non erat prodigalitatis, sed pietatis: ostendens etiam sorori, quòd sessio Marię non erat ociosa: sed melioribus actibus occupata.

[Margin: ccusatio agdale- ę triplex.] [Margin: Defensio ius.]

I Maria autem quæ in verbis domini quiescebat, & mira suauitate tenebatur, ad clamorē sororis quasi somno euigilans de quiete sua timuit, & facie inclinata in terra siluit: ac causam suam tanquam ociosa iudici commisit, non parans respondendi sermonem, ne remitteret vel interrumperet audiendi intentionem. Et dominus excusando Mariam, dixit ad Martham. [Martha Martha,] repetitio nominis signum est dilectionis, vel monendę intentionis: vt scilicet audiret intentius: [sollicita es, & turbaris erga plurima,] ac circa multa es occupata: opera enim vitæ actiuæ sollicitudinem & distractionem mentis inducunt, & frequenter perturbationem ingerunt. Si ergo vis cum lętitia viuere, noli multa agere: quia in multis actionib⁹ minor eris. [Porrò vnū est necessarium:] scilicet deo iugiter inhærere, secūdū illud: Vnā petij à domino, hāc requirā, &c. Vel [vnū,] scilicet ipse de⁹, qui vnus est prę omnibus quærendus: vel [vnum,] id est, vnitas mentis ad deum: quia per vitam cōtemplatiuam mens adhæret deo, qui est simpliciter vnus, sicut econtrà per vitam actiuam intendendo creaturis, quæ multæ sunt, anima diuiditur, & per multa distrahitur. Et tamē multa sunt

[Margin: ccli.12. c.38.] [Margin: sal.26.]

necessaria tendētibus ad vnum, quod omnibus est K præferendum. [Maria optimam partem elegit,] securam magis & digniorem. q.d. Non tu malam, sed illa meliorem. Ne ergo cōqueraris de ocio sororis: quia maior est qui recumbit, quàm qui ministrat. Sed quomodo dicitur optima, cùm eum tantum sit consecutura in patria? Sed & illā optimitatem dulcedinis, & iocunditatis patriæ iam hic pręgustauit, non sicut in futuro apprehendit. Non tamen reprehenditur pars Marthæ, quia & ipsa est bona: sed laudatur pars Mariæ, quia optima, cuius causam subiungit: quia [non auferetur ab ea:] hoc enim elegit quod semper manebit. In hac vita incipit & augetur, in alia vita pleni⁹ perficietur: quia quod non videt per speculum in ænigmate, tunc videbit facie ad faciem. Et amoris ignis qui hic ardere inchoat, cùm ipsum quem amat viderit, in amorem amplius inardescet. Charitas nunquam excidit: quia vna & eadem charitas hic, & in patria remanet. Ignis est in Sion, & caminus in Hierusalem: ita & contemplatiua eadem est hic & in patria: sed hic iucunditas mentis est semiplena, & ibi erit perfecta. Non ergo L contemplatiua auferetur, quæ subtracta pręsentis seculi lucta perficietur: actiua verò sicut & fides euacuabitur quandoque, & auferetur: quia in æterna patria non erunt opera pietatis necessaria, in quibus ipsa exercetur. Maria ergo per domini excusationem excusata, deinde securius sedit, & iocundius quieuit. Vnde Augustinus: Dominus pro Maria respondit Marthæ, & ipse eius factus est aduocatus qui iudex fuerat interpellatus. Quæ sententia interpellanti respondit, & susceptam defendit. Intenta erat Martha quomodo pasceret dominum, intenta Maria quomodo pasceretur à domino. A Martha conuiuium domino parabatur, in cuius cōuiuio iam Maria iocundabatur. Mira enim suauitate tenebatur, quæ profectò est maior mentis, quàm ventris. Excusata est, sedit securior. Non ergo dominus opus reprehendit, sed munus distinxit: vna est theorica, id est, contemplatio dei, cui meritò vniuersa virtutū studia postponuntur. Vnde & Ambrosius: Agat M te sicut Mariam desiderium sapientiæ: hoc enim maius, hoc perfectius opus. Nec ministerij cura à cognitione verbi cœlestis te auertat. Nec arguas eos & ociosos iudices quos videas studere sapientiæ. Nec Martha tamen in bono ministerio reprehenditur, sed Maria, quòd meliorē partem sibi elegerit, antefertur. Iesus enim multis abundat, & multa largitur: & ideo sapientior quod principale aduertit, elegit. Deniq; Apostoli optimum non putauerunt relinquere dei verbum, & ministrare mensis. Hæc Ambrosius: Itaque Mariæ pars, id est, contemplationis ocium Marthæ ministerio prælata est, quia dignior: scilicet angelorum conuersationi vicinior: & quia securior, & quia quietior, & quia iocundior, & quia diuturnior: quia [non auferetur.] Illa verò periculosior, propter lutum & puluerem pedibus actiuorum adhærentē: & laboriosior, propter sollicitudinē & occupationem: proximis tamen vtilior, propter subuentionem & ædificationem. Actiua autem, quędam est prælationis & prædicationis: quædam ministerij & vitæ communis. Sicubi ergo legitur actiuam pręferri contemplatiuę, intelligendū est de actiua prælationis

[Margin: Lucæ. 22.] [Margin: 1.Cor.13.] [Margin: Ibidem.] [Margin: Cōtemplatiua ita manet.] [Margin: Sapientię studentes non sunt ociosi.] [Margin: Acto.6.] [Margin: Actiua vita.]

A prælationis & prędicationis: in aliquo enim excedit actiua cōtemplatiuam, & in aliquo exceditur per illam. Vbi sciendum, quòd distinguitur duplex actio à doctoribus. Vna quę consistit in exercitio virtutum moralium, & ista disponit ad contemplationem. vnde Greg. Qui contemplationis arcem tenere desiderāt, necesse est vt prius in campo actionis se probēt. Sedatis enim passionū tumultibus per exercitium virtutum moralium, disponitur anima vt liberè possit eleuari in contemplationem virtutis: ex quo patet quòd talis actio ordinatur ad cōtemplationem sicut ad finē: finis autem melior est, his quę sunt ad finem. Et ideo de tali actione concedunt omnes quòd contemplatio est melior. Alia autē actio est, quæ sequitur contemplationem, procedēs ex plenitudine contemplationis: sicut est docere, & in regimine animarum laborare: & huiusmodi opera facere: & de tali actione dicūt aliqui, quòd est melior ipsa contemplatione: & de ista actione non loquitur hic Christus, vt patet intuentibus. Alij verò dicunt, quòd etiam in ista actione contemplatio

Actio duplex.

B melior est, quia id quod simpliciter pręeligitur, videtur esse melius absolutè, quàm id quod præelegitur in casu: sed contemplatio est per se eligenda: cura autem animarum in casu necessitatis fraternę est suscipienda. vnde Augustinus: Ocium sanctum quęrit charitas, negocium iustū suscipit necessitas charitatis: quam sarcinā si nullus imponit intuendę veritati vacādum est: si autem imponitur suscipienda est, propter charitatis necessitatē. Hęc August. Hę duę sorores domino dilectę, scilicet Martha & Maria, duas vitas demonstrant spirituales, quibus præsens exercetur ecclesia. Martha actiuā, qua proximo in charitate associamur. Maria contemplatiuā, qua in dei amore suspiramus. vnde non Maria, sed Martha Christū suscepisse dicitur in domo sua. Maria enim non habet domum, quia vita contēplatiua omnem huius seculi spernit habere possessionem. Sufficit ei ad pedes domini sedere, & verbum dei semper audire, ac mentem potius q̄ ventrem nutrire. Sufficit ei remotis omnibus curis & sollicitudinibus lectioni & orationi assiduè

Ociū sanctum.

Vita duplex.

C insistere: & in dei contemplatione vacare: crebra quoq; lachrymarum compunctione, pro peccatorum remissione, & æternæ vitæ susceptione, dulcissimè suspirare. Tales enim prophetæ fuerunt. Tales & apostoli. Tales & multi alij, omnia relinquentes, mundum fugiētes, domino adhęrentes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Actiua verò vita dicitur, quia semper in actu, semper in fatigatione & labore est: & vix aliquando in quiete potest esse. Vnde hic de Martha dicit, quia satagebat circa frequens ministerium. Videmus enim multos ecclesiarū præpositos & ministros, ac multos alios sollicitè discurrere, laborare, ęstuare, & multis modis fratrum & proximorū necessitatibus, & misericordiæ operibus insudare: vt eos quoq; nō immeritò circa frequēs ministeriū satagere dicamus. Et ideo Maria sedet, quia cōtemplatiua, pacatis vitiorū tumultibus, optata iam in Christo quiete mentis perfruitur. Martha verò stat, quia actiua laboriosa desudat in certamine. vnde August. Remanserunt ergo in illa domo, quæ susceperat dominū, in dua-

Cōtra sollicitudinē ecclesiasticorum.

D bus fœminis duę vitę, ambę innocentes, ambę laudabiles. Vna laboriosa, altera ociosa: nulla facinorosa, quā cauere debet laboriosa: nulla desidiosa, quam cauere debet ociosa. Erāt ergo in domo illa duę vitę & ipse fons vitę. Hæc August. Hę autem mulieres prudētissimę totius ecclesiastici exercitus duces & pręuię sunt. has cætera turba sequitur. alij post Martham, alij post Mariam vadunt. Nulli enim cælestem illam patriam ingrediuntur, nisi qui hanc vel illam sequuntur. Sed in his necesse est, vt vnusquisq; vires suas consideret: & ad quod opus aptior sit. Si enim ad contēplationem sit habilior, & ad orandum deuotior: tute se transferat ad eremum, pro se & alijs oraturus, nec sic abscondit talentum in terra, sed in domino, licet non prædicet: quia talētum orationis & deuotionis in quo amplius valet, & meliorem se sentit, omnibus erogat. nec piger dici debet, qui totus in sancta deuotione & oratione, ieiunijs, & vigilijs, & lachrymis est. Et de actiua similiter suo modo accipe & intellige. Non tamen fit diuisio inter has species vitę, quasi per opposita, sed per officia: conueniūt enim etiam eisdem,

Vita duplex innocentię.

Delectus vitę habendus.

E sed officia habent distincta. Actiuus enim sępe est contemplatiuus & econuersò. qui tamen denominatur ab altera, cuius scilicet plura, & frequentius gerit officia. Sunt autem officia actiuę legere, in publico prędicare, corripere, errantes reuocare, nescientes docere, pauperes sustētare & alere, petentibus consilium & auxilium dare, inopē de manu fortis eripere, infirmantis curam gerere, cōmissis nobis qualiter subsistere valeant prouidere, quæ singulis quibusq; expediant dispensare, opera pietatis omnia exercere. Officia contēplatiuę sunt, sibi & in secreto legere, in lege dei meditari, secretò orare, suauitatem & dulcedinē patrię cum angelis pręgustare & pręsentire, soli desiderio conditoris inhęrere, exutam mentem à cunctis habere terrenis, eamq; quantum humana imbecillitas sinit vnire cum Christo, vt nil iam agere libeat: sed calcatis curis omnibus ad videndam faciē sui creatoris animus inardescat: adeo vt conuersatio contemplatiui, iam quasi in cœ-

Officia vitę actiuę.

Contēplatiuę vitę officia.

F lis sit, & nihil de terrenis sapiat. Contemplatiuus enim & verè spiritalis homo tam fidelis debet esse in tota vita sua, & in omni opere suo, ac si singulis horis iudicari debeat coram deo: & tam ardenti desiderio viuere & ardere, quasi singulis horis debeat iungi angelorum cœtibus ad fruēdum deo ęternaliter: & qui habet cor in supernis eleuatum quando sedet, quando ambulat, quādo requiescit, quando aliquid facit, cor à deo non recedit: omnes ad dei amorem exhortatur, deridet huius mundi gloriam & fœlicitatem: miratur hominum cęcitatem, & quàm stultum sit in transitorijs fiduciam habere ostendit. Cōtemplatiuus tamen pro oportunitate temporis & necessitate instante, alter alterius sumat officia, fitq; de contemplatiuo actiuus, & econuersò, cū expedire visum fuerit ecclesiæ. Vnde Cenomanensis scribens cuidam assumpto in prælatum, conquerenti ademptam sibi esse contemplationis requiem, & actiuę sollicitudinis sarcinam se inuitum sustinere ait: Ad pedes domini cum Maria sedebas: nunc cū Martha domino ministras. Species Rachelis te allexit, sed nec fastidias Lyam lippam:

Cōtēplatiui fidelitas.

quia gignit

G quia gignit sibi sobolem. Maria à domino fercula sumit: Martha domino præparat, & apponit: hęc deū reficit, illa à deo reficitur, hęc ministrat panem hominum: illi ministratur panis angelorum. In mensa eius nil fastiditur: in mensa Marthę multa. Ibi audiebas canticum angelorum: videbas lilia virginum, rosas martyrum, violas cōfessorum: hic filium dei de cœlis descendētem &

Lucæ.15.

dicentem: gaudium maius est angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente &c. Videtur

Vtraq; vita in eisdē.

tibi contemplatiuam actiuę debere præponi: tamen si sollicitè consideres, actiua materia est ad gloriam, sicut contemplatiua non descensus ad ruinam: quarum vtranq; in eodem & in diuersis inuenies. Christus enim docens in cāpestribus, in monte orauit. Moyses in monte & in tabernaculo loquebatur cum domino: descendens de mōte, & egressus de tabernaculo, loquebatur cum po-

Actuū.10.

pulo. Petrus cui dictum est in cœnaculo, macta, & māduca: prędicauit populo. Apostolus raptus in paradisum, factus est doctor gentium. Maria legitur tantum sedisse & audisse: nec aliquando

H sorori discurrenti subuenisse: licèt eius auxilium quadam mentis amaritudine anxia soror postularet. Martha nequaquam legitur partem Mariæ suo miscuisse obsequio: & ideo sicut dominus testatur [Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.] Per Mariā ergo significantur quo-

Psal.54.

rū cōuersatio in cœlis est, vt qui dicūt: Ecce elōgaui fugiens &c. Per Mattham, negociosi sacer-

Contra sacerdotes secularia tractantes.

dotes reprehenduntur, in quibus turba negociorum contemplationis excludit sacrarium, & contriti cordis extinguit sacrificium. Neq; enim fieri potest, vt aliquando loquatur cum domino: qui etiam silens cum toto fabulatur mundo. Talibus occursant inimica negocia, quorum recordatio illos sequitur vsq; ad sacra altaria, qui illis furantur orationū suffragia, & defraudant suis tēporibus ecclesiastica officia. Martha ministrauit, sed Christo: discurrit, sed p Christo. Si nobis discurrimus, quęrētes quæ nostra sunt, aucupates tēpo-

Vita actiua.

ralia, nec Martha sumus, sed negociatores. Vnde

I sic discurris, iusta est tibi flendi & cōquerēdi ratio. Cæterùm si Martham simpliciter agis, bene

Vita mixta.

agis. Si inter Lyam discurris & Rachelē: melius agis. Si cū Maria sederis, & audieris: optimè. Bo-

Vita contemplatiua.

nū est seminare qd illa fecit, melius est metere qd ista. Hæc iccirco dixerim vt magnum reputes bonum sic alternare studia istarum, vt nunc quieti vaces, nunc proximorum vtilitati. Vna quip-

Gen.28.

pe & eadem est scala qua Iacob ascendētes & descendentes vidit angelos. Rachelem diligas pro specie: Lyam pro prole. Neutra ergo prælato est postponenda, sed vtraq; amplectēda. Vtram verò alteri prępones, ignoro. Verùm hoc scio, quòd

Matth.24

duo sunt in lecto, vnus assumetur, & alter relinquetur &c. Hæc Cenomanensis. Hęc autem historia quæ hic tangitur, licèt ad beatam Mariam

Assumptionis Mariæ cur hoc euangeliū. Mariæ castellum. Castelli nobilitas.

non pertineat: tamen hoc euāgeliū in die assumptionis eius legitur, quia ipsa est castellū in quod dominus intrauit, vel quia vitas & officia istarū sororum habuit. Castellum quippe fuit corpus intemeratę virginis Mariæ, quod intrauit dominus Iesus in conceptione. Quod bene dicitur castellum, propter septem, quę constituūt nobile castrum. Primum est situs altus, vt videlicet castrū

K sit in alto situm: per quod spiritualiter altitudo vitę spiritualis accipitur, vt homo spiritualis sit eleuatus ab inquietudine & affectione eorum qui in mūdo sunt, & in altitudine cœlestium desideriorum, & contemplatione diuinorum. Talis fuit beata virgo Maria, quæ altitudinem vitæ spiritualis excellentissime in se habuit, quò ad omnia prædicta. Secūdum est, murus clausus & firmus: per quem intelligitur firma clausura, & vigil custodia virginalis integritatis: quæ excellentissimè fuit in beata virgine: quam ita murus virginalis integritatis vndiq; vallauit, vt nullus vnquam libidinis accessus ad eam esset: nec sensus eius sola etiam cogitatione ab aliqua tangeretur libidine: vnde in ea verificatum est illud cāticorum: Hortus conclusus es, fons signatus. Tertium est tur- Canti.4.

ris, per quam intelligitur humilitas, quæ hominē prouehit in altum vsq; ad cœlū, iuxta illud: Qui Luc.14.

se humiliat, exaltabitur: & sicut turris est ad protectionem omnium qui sunt in castro: sic humilitas protegit & conseruat omnes virtutes in homine. Et hoc munimentum turris humilitatis, valde conueniens est ad murum virginitatis, quę

L duo inuicem se defendunt, & excellentissime in beata virgine fuerunt. Quartum est fossatū, per quod intelligitur paupertas, quæ omnē terreneitatem euacuat ab anima: & hæc fuit in virgine Maria: de qua dicitur quòd nō erat ei locus in di- Lucæ.1.

uersorio, quo suum pāreret filium. Quintum est armatura ad protectionem castri, & confugientibus ad id necessaria: per quam intelligitur abundantia pietatis, quæ est in virgine beata, qua protegit peccatores, & ab hoste compressos fugientes ad eam. Sextum est alimenta, sine quibus castrum conseruari non potest, per quæ intelligitur copia alimenti spiritualis, quam sufficientissimè in se beata virgo habuit: ipsa enim intra se continebat panem viuum & verum qui de cœlo descē- Ioan.6.

dit. Septimum est fluuius cōfluens, per quem intelligitur plenitudo gratię, quæ confluxit in beata virgine. vnde Hierony. Cęteris per partes: Ma- Plenitudo gratię Mariæ.

rię autem se totam infudit plenitudo gratię. [Intrauit ergo Iesus in quoddam castellum] scilicet in beatam virginem: in quam venit ipse deus ad expugnādum diabolum: [& mulier quędā Mar- M

tha nomine,] id est beata virgo [excepit illum in domum suam,] id est in vterum suum: [& huic erat soror nomine Maria.] Beata virgo Martha fuit & Maria: Martha, propter studiū bonę actio- Maria Martha fuit & Magdalena.

nis: Maria, propter ocium cōtemplationis. Martha enim & actiua in Christo filio suo fuit, quādo omnia opera misericordiæ & pietatis circa illum exercuit, & curam eius obnixè sicut mater egit. In membris eius etiam quando Elizabeth cognatę suæ præcursorem domini parienti ministrauit, & ipsum pręcursorem in cunabulo fouit, & in balneo lauit: aliaq; obsequia vtriq; humiliter exhibuit. Fuit etiam Maria & contemplatiua au- Lucæ.2.

diendo angelum & dominum: & cum eis loquendo, ac seruans & conferens ea quæ videbat & audiebat in corde suo: quæ nō nisi tempore suo aperuit: eùm scilicet euangelium scribi cœpit, & tūc docuit apostolos ea quæ didicerat, in quo actiua erat. Ideo dicitur hic [& huic erat soror nomine Maria.] Quæ stetit constans in fide [& ait: Domine non est tibi curę &c.] Ista Martha quæ cōqueritur

queritur

A queritur de sorore sua, est ratio inferior: attendēs & videns filium suum ad mortem comprehendi inter hæc sollicita naturali compassione, quasi satagebat eũ liberare: sed Maria est ratio superior, contemplans diuinam voluntatem, & attendens totum factum esse ex dei ordinatione quasi [sedens secus pedes eius, audiebat] ea quæ filius suus prædixerat de sua passione, & conformans se diuinę voluntati consentiebat quòd sic fieret: ita quod quasi ratio inferior beatę virginis conquerebatur de superiori. Sed quid respōdet dominus, audiamus: [Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima] quia beata virgo sollicita fuit, quando Herode persequente in Aegyptum fugit: quando Iudæos filium suum persequentes cognouit: [sed vnum est necessariũ] vt scilicet vnus moriatur pro populo, & non tota gens pereat: & [Maria] scilicet ratio superior, [optimam partem elegit] scilicet in omnibus consentire diuinæ voluntati: & ideo [nō auferetur ab ea] quia sic oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suā.

Castellum Maria dicitur. Vnde Anselmus: Hoc castellũ quod intrauit Iesus singulariter intemeratam virginem, eiusdem B Iesu genitricem Mariam, per similitudinem accipimus. Castellum enim dicitur quælibet turris, & murus in circuitu eius: quæ duo sese inuicē defendunt, ita vt hostes per murum ab arce, & à muro per arcem arceantur. Huiusmodi castello non incongruè virgo Maria assimilatur, quam virginitas mentis & corporis, ita quasi murus vndiq; vallauit, vt nulli vnq̄ libidini esset ad eā accessus, nec sensus eius aliqua corriperetur illecebra. Et quia virginitatem cùm libido vincere non possit, solet impugnare superbia: est in eadem virginitate turris humilitatis, omnem repellens superbiam. Itaq; hęc duo, murus videlicet virginitatis, & turris humilitatis ab alterutro muniuntur, vt nunquam in humili virgine fuerit nec superba virginitas, nec inquinata humilitas: sed semper in eadē permanserit & humilis virginitas, & virginalis humilitas. Duæ istę sorores (sicut sancti patres plenissimè exposuerũt) duas in sancta ecclesia vitas designãt: Martha, scilicet actiuã: Ma- C ria verò contemplatiuam. Ista laborat ad exhibēda indigēti oñia humanitatis officia: illa vacat, & videt quoniam suauis est dominus. Ista circa exteriora occupatur: illa interiora contemplatur. Sicut autem Maria singularis est mater domini: ita & effectus istarum vitarum, quarum istę duæ sorores typũ tenēt, in ea extitit singularis. Nunq̄ in aliqua persona, immo in omnibus, Martha sic est operata: nunquam sic aliàs Maria cōtēplationi vacauit: nunquam sic aliàs hæc vel illa quod suum est exhibuit. alterā Martham & Mariā dico, eorum significantiam intelligo. Sed iā videamus actionem huius Marthæ: deinde conijciamus contemplationē huius Mariæ: & vt plenius id faciamus, quid alij per Martham operantur: & quid ista operata est conferamus. Alij hospitem quemlibet in domo sua suscipiunt: ista non quēlibet, sed proprium filium dei, qui non habet vbi caput suum reclinet, non in domo, sed in vtero suscepit. Alij nudum quemlibet veste mutabili atq; corruptibili vndelibet composita operiunt, ista verbum dei, quod in eadem virgine carnē in vnitate personę assumpsit, quæ sine fine incorruptibilis atque incommutabilis permanebit. Alij D quemlibet esurientem, vel sitientem, cibo vel po- Opa miæ. tu exteriori reficiunt: ista hominem deum humanitus indigentem non solum exterioribus cibis vel potibus pauit, verumetiam interiori suo lacte aluit. Et vt breuiter sex illa opera misericordiæ percurramus, quæ si vni ex his minimis fiũt, deus Matth. 25. sibi facta confitetur: ista non quemlibet ex minimis, sed summum dei filium hospitem suscepit: nudum carne, vel etiam pannis, operuit: esurientē pauit: sitientem lacte potauit: infirmũ per infantiam & iacentem non solum visitauit, sed & balneando, liniendo, fouendo, gestando frequētauit: vt meritò de illa dicatur [Martha autem satagebat circa frequens ministerium.] Comprehenso & crucifixo, quasi in carcere posito, affuit: sicut scriptum est: Stabat autem iuxta crucē Iesu ma- Iohan. 19. ter eius. Inter hæc sollicita erat: & turbabat cùm Marię turbatio. fugeret in Aegyptum à facie Herodis: turbabatur cùm Iudæos insidiantes, & mortem ei inferre volentes, cognosceret. Ad vltimũ turbata est valde, cùm vidit filium suum talem cōprehendi, ligari, flagellari, conspui, spinis coronari, derideri, colaphizari, crucifigi, mori, sepeliri. Vnde ei con- E gruit quod dicitur: [Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima]. Nemo verò dubitat quin beata Maria filium vellet de omni tribulatione eripi, & seipsam in perturbatione adiuuari à diuinitate, quam eidē filio sciebat inesse per theoricam, quæ est pars Mariæ. Hoc est quod Martha conqueritur: quòd eam soror reliquit solam ministrare, & eius auxiliũ in ministerio flagitat. Hæc de parte Marthæ.

Porrò de parte Mariæ, quæ Pars Marię matris domini. optima prædicatur: quāta vel qualis fuerit in beata Maria, quis dignè loquatur? Si talis est vt diximus: immo melior est, q̄ diximus in beata Maria pars Marthæ, quæ tamen à domino nō laudatur: sed tamen non vituperatur, qualis est pars quam optimam Maria elegit, quæ sic laudatur: vt ab ea non auferri dicatur? O quàm magna multitudo dulcedinis dei fuit in beata virgine Maria, quādo spiritussanctus in eam superuenit: & virtus altissimi ei obumbrauit, & de eodem spiritusancto concepit: quid de eo non sapiebat, in qua sapiētia F dei latebat, & in cuius vtero corpus sibi aptabat. Hæc autē nō solum [ad pedes] sed ad caput [domini sedens: audiebat verbum ex ore eius.] Hæc conseruabat omnia verba angelorum, pastorum, magorũ: nec non ipsius filij sui, conferens in corde suo. Nemo vnquam sicut ista gustauit quàm suauis est dominus: inebriabatur ab vbertate domus dei, & torrente voluptatis eius potabatur. Nec mirũ, quoniam apud eam, immo intra eam, erat fons vitæ de quo manabat tanta perfectio vtriusq; vitę. Circa plurima, vt Martha, occupabatur: circa vnum, vt Maria, delectabatur. [Porrò vnum est necessarium:] quia plurima auferũtur, vnum manet. Singulariter igitur partē Marthæ peregit, singulariter optimam Marię partem elegit. Sed pars Marthæ ei aufertur: iam enim nō Marthæ pars ablata Mariæ matri domini. erit sollicita vt ministret ei sicut puero, cui oñes angelorum ordines ministrant sicut domino. Iam non tristabitur fugiens in Aegyptum à facie Herodis: quia ipsa ascēdit in cœlum, & Herodes descendit ad infernum à facie eius. Iam non turbabitur erga plurima, quæ fecerunt filio suo Iudęi: quia

G quia omnia subdita sunt ei. Iã filius Mariæ à Iudæis vel militibus non flagellabitur nec occidetur: quia Christus resurgens à mortuis, iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur. Pars ergo Marthæ aufertur: sed bono suo: quia pars Mariæ ei præficitur, quæ nõ auferetur ab ea. Exaltata enim est super choros angelorum: repletũ est in bonis desiderium suum. Videt deum facie ad faciem sicuti est: gaudet cum filio suo in æternum. Hæc est pars optima, quæ non auferetur ab ea. Cuius & nos participes simus, meritis & precibus eius, per Iesum Christum dominum nostrum. Amen. Hæc Ansel. Ipsa etiam virgo Maria elegit optimam partem, & in gratia, & gloria. In gratia quidem in vita ista per omnimodã virtutum superabundantiam, quia (vt dicit Hiero.) Sicut in comparatione dei nullus homo bonus: sic in comparatione matris domini, nulla inuenitur perfecta, quantumcunq; virtutibus eximia cõprobetur. Ideo bene de ea canit ecclesia. Nec primam similem visa est, nec habere sequentem. In gloria etiam elegit optimam partem: illam videlicet

Magdalenę pars permanẽs.

Maria optimã partẽ elegit.

In officio matutino.

H partem: quia in cœlo citra thronum dei maiestatis sublimior: quia exaltata est super omnes choros angelorum, & hæc pars optima nunquam auferetur ab ea in æternum. De hac parte optima August. loquens ad eam dicit: Ad hanc vsq; gloriam tu virgo gloriosa prouecta es, vt superno regi nil superius habeas in supremis, quæ etiam angelicam transcendens dignitatem ad superni regis es sublimata consessum. Vbi enim rex filius tuus posuit quod ex te sumptum est, ibi posuit & te matrem ex qua sumptus est. Neq; enim fas est credere te esse alibi, quàm vbi id est quod ex te sumptum est. Hæc Augustinus. Moraliter exponitur istud de religiosis vt castellum sit ipsa religio: muri istius castelli est abbas & prælati cęteri: fossata sunt paupertas, quæ fossata diabolus, vt castellum possit capere conatur abundantia diuiciarum implere: aqua circundans hoc castellum, est fons lachrymarum: alimenta, sunt vigiliæ, ieiunium, disciplinæ quibus caro attenuatur, sed anima impinguatur: turris est contemplatio. In hoc

Moraliter de religiosis.

I castello est Martha, scilicet officiales qui sũt sollicíti, & turbantur erga plurima: & Maria, scilicet claustrales in claustro circa pedes domini residentes. Ad istud castellum venit Iesus, quando aliquis causa hospitalitatis ad ipsam religionem declinat: Iesus enim recipitur, quando aliquis nomine eius recipitur. Igitur Iesus in membris suis ⌊intrat in quoddam castellum,⌋ id est religionis locum ⌊& mulier quædã Martha,⌋ scilicet cõpassio: & significat quód officiales debent esse mites, benigni, & seduli circa hospitum receptionẽ, ⌊& huic erat soror nomine Maria⌋ non domina, non ancilla: quia officiales in claustro non debẽt esse domini claustralium, nec econuersó, sed oẽs fratres: quia magister vnus est Christus, & vnus est pater Christus: vna mater regula. ⌊Quæ sedens secus pedes domini⌋ vbi describitur officiũ claustralium, scilicet sedere, tacere, meditari, audire dominum loquentem in scriptura, & in cordibus eorũ. Sed Martha conqueritur: dicẽs. ⌊Domine nõ est tibi curę &c.⌋ quia officiales qui sunt circa temporalia occupati, debent de claustralibus qui vacant contemplationi conqueri: pacem contemplationis appetendo, & tumultum negociorum mundanorum fugiẽdo. vnde Bernardus: Fœlix domus & beata congregatio, vbi Martha conqueritur de Maria: nam Maria Marthã æmulari indignum est prorsus: nam Maria optimam partem elegit, scilicet claustrales qui vacant contemplationi, quæ non auferetur ab ea: quia nullus hodie appellat contra claustralem, qui vult in claustro residere: sed bene appellatur contra eum qui vult abbas fieri, vel quæ non auferetur ab ea: quia vita actiua cũ vita præsenti deficit: vita veró contẽplatiua, post hanc vitã proficit. Oratio. K

Domine Iesu Christe qui pro nobis venisti in carnem per diuinæ naturæ & humanæ vnionem: moueantur viscera misericordiæ tuæ super me indignum seruum tuum peccatorem & reum: & illius Marthę quæ te in virginali vtero suscepit hospitio: & illius Marię, quæ verba tua conseruauit conferens in corde suo, scilicet illius clementissimę genitricis tuæ fide meritis & precibus: veni & in mẽtem meam per gratiæ infusionem: vt nil præter te diligam, nil quæram, nil etiam cogitare cõcupiscã: L sed tu solus mihi sis spes & omne opus. Oro, vt & hic prælibare aliquatenus valeam consolationis tuę dulcedinem. Amen.

De muliere Samaritana. Cap. LXII.

Et abijt iterum Iesus in Galilęam, de qua venerat in Iudæam. Antequam veniret autem in Galilęam ⌊oportebat eum transire per Samariam⌋ regionem, non ex intentione declinandi ad Samaritanos ne doctrinę suę videretur contrarius, qui dixit discipulis suis: In viam gentium ne abieritis, quia Samaritani partim erant gentiles, sed ex vię dispositione & necessitate: quia Samaria media est inter Iudæam & Galilæam. ⌊Venit ergo iuxta Sychem⌋ ciuitatem regionis Samarię: quæ corrupté Sychar dicebatur: nunc veró Neapolis dicitur: quarto miliario à ciuitate quæ Samaria dicebatur: nunc veró Sebaste dicitur: à qua tamen adhuc regio Samaria denominatur. Distat veró Sichem de Hierusalẽ. xiiij. leucis ad Aquilonem. Vt autem in Genesi dicitur: Iacob veniens de Mesopotamia emit agrum ab Emor M principe ciuitatis Sychem: & ibi ad tempus habitauit iuxta vrbem: sed propter raptum Dynæ filiæ suę occisi sunt habitatores illius à filijs Iacob: & sic cessit in possessionem eius: quem locum dedit Iacob moriens filio suo Ioseph: sed tempore procedẽte venit ad Samaritanos & Gẽtiles: ⌊Erat autem ibi fons Iacob,⌋ id est puteus non longé à porta Sychem australi: quem ipse foderat, quãdo ibi habitabat: qui hactenus sic vocatus fuerat, sed ex euentu qui sequitur: postea puteus Samaritanę est denominatus: super quem ecclesia fuit cõstructa in modum crucis: in cuius medio ipse puteus est situs, ad cuius sinistram ostenditur mansio Iacob, & prædium quod dedit filio suo. Iste puteus est fons dictus, quia omnis puteus fons est: sed nõ omnis fons puteus. Fons enim dicitur vbicunq; manat aqua de terra: sed si in superficie scaturit, fons tãtum: & proprié dicitur: si in profundo scaturit: ita puteus appellatur, vt nomen fontis non amittat: hic autem fons pro puteo ponitur. ⌊Iesus ergo fatigatus ex itinere⌋ in quo apparebat veri-

Ioan. 4.

Matth. 10.

Samaria

Sychem.

Neapolis

Sebaste.

Genes. 34.

Puteus Iacob nũc Samaritanæ.

Fons, & puteus.

tas

A tas humanæ naturæ, ex infirmitate: ⌊sedebat supra,⌋ id est iuxta ⌊fontem,⌋ seu puteum, propter loci aptitudinem, ad quiescendum & docendum: vt scilicet requiescere faceret corpus: quia sessio propter laborẽ facta est: vt dicit Chrysostomus. Et iuxta fontem erat locus aptus Christi doctrinæ, apud quem est fons aquæ sapientiæ, gratiæ, & vitæ: vnde etiam propter authoritatem docendi, sedebat: quia summus doctor erat. Hora autem erat quasi sexta. Hoc dicitur ad ostendẽdum causam fatigationis: quia per magnum tempus etiã prædicando laborauerat, non enim iumẽtum habebat. Ista fatigatio Christi hora sexta fuit signum passionis eius futuræ tali hora. Fatigatur dominus secundum carnem, cuius fortitudine conditi sumus: fatigatur, per quem fatigati recreantur: fatigatur, quo deserente fatigamur: quo præsente, firmamur. Suscepit enim omnia, quæ nostræ infirmitatis sunt sine peccato: vt nos à peccato liberaret, & nos quasi infirmus infirmos nutriret. Fortitudo nanque eius nos creauit: infirmitas nos recreauit. Assumpsit non solũ naturã

Hora sexta fatigatio Christi

Suscepit Christus infirmitatẽ nostrã.

B humanam: sed etiam defectus circa naturã: quos videlicet ipsum decuit assumere. Vnde cùm pœnę sint exercitatiuę virtutis perfectę, & testificatiuę humanæ naturæ: non simulatiuè assumpsit pœnalitates, tam corporales, quàm spirituales: quę respiciunt nostram naturam in communi, sicut famem & sitim in absentia alimenti: tristitiã & timorem, in præsentia nocumenti: & cætera huiusmodi: vt est calor & frigus, lassitudo, & similia: Nec tamen omnes defectus assumpsit corporales, sicut sunt defectus ægritudinum multiformium: nec omnes spirituales sicut sunt peccatũ, ignorantia, rebellio carnis ad spiritum. Christus quippe volens ostendere veritatem humanæ naturæ, permittebat eam agere: & pati quæ sunt propria hominis, volens etiam in se ostendere voluntatem diuinæ naturæ, faciebat & operabatur opera dei. Vnde quando retrahebat influxũ diuinæ naturæ virtutis à corpore, esuriebat & fatigabatur: quando verò ipsam virtutem diuinam corpori exhibebat, sine cibo non esuriebat, & in laboribus non fatigabatur. Iuerunt autem discipuli

Nõ omnes defect⁹ nostros assũpsit.

C li in ciuitatem Sychem, vt cibos emerent. Hinc secundum Chrysostomum: Euangelista ostendit Christi humilitatem, in eo quòd solus relinquebatur: etenim ita discipulos assuefecit omnem superbiam conculcare. Vbi etiam nota Christi parsimoniam: nam ita parum de cibis curabat, quòd nihil comestibile secum ferebat. Et ⌊venit mulier de Samaria⌋ regione, scilicet de ipsa ciuitate Sychem, tunc Samaritanorum metropoli, ⌊haurire aquam⌋ literaliter propter defectum corporalem: sed in mysterio, propter defectum spiritualis doctrinæ & gratiæ prædicto peiorem: inter quam & Christum dialogus fuit: quia plures locutiones mutuo habuerũt. Domino ergo potum petente, quasi fidem eius sitiente: quia & sitiebat aquam propter itineris fatigationem: & salutem hominis propter eius amorem: mulier notans eũ & cognoscens ex fimbrijs pallij ipsum esse Iudæum: dixit Iudæos non coũti Samaritanis: quia Iudæi abstinent à rebus eorũ. Ex habitu ergo quẽ portabat cognouit mulier, quòd Iudæus esset: qa sicut erant distincti ab alijs in cultu dei, & in cor-

Christi humilitas.

Habit⁹ Iudaic⁹ Christo fuit.

porali circuncisione: ita etiã in veste. Iudæi enim D habebant fimbrias in vestibus, per quas discernebantur à gentibus. Ergo & tu ex habitu cognoscaris esse Christianus: ex habitu & sobrietate ciborum & ędificiorum & huiusmodi clericus, vel religiosus. Sed heu hodie vix cognoscuntur, & abinuicem discernuntur clerici à laicis, & Christiani ab infidelibus. Et sciendum hìc, quòd sublatis decem tribubus in captiuitatem: rex Assyriorum misit proprios homines in odium Iudæorum, ad incolendum regnum decem tribuum, scilicet terram Samarię, & misit dominus leones eos deuorantes: & ideo rex Assyriorum habito super hoc consilio, misit vnum de sacerdotibus captiuis, vt doceret eos colere deum: qui consilio persuasi receperunt ob metum ferarum à deo immissarum libros Moysi & Iosue discipuli eius, & legitima terræ: non autem prophetias: & inde illis circuncisio inerat: nõ tamẽ ab idololatria cessabãt: quia cum lege etiam idola colebant: & sic partim erant Gentiles, & partim Iudæi: qui primò Cynęi à fluuio vocati: tunc dicebantur Samaritani: quasi inter Gentiles & Iudęos medij. Hos igiť Iudęi exe- E crantur: abstinẽdo se à cibis & vasis eorum: supplantatoresq; vocãt: quia hęreditatem patriarchę Iacob sibi vendicãt: à quo etiam Samaritani Iacobitæ sunt dicti. Licet enim esset Iudęis præceptũ ne iungerent fœdus & amicitias cum nationibus: tamen specialiter abominabãtur Samaritanos: & eos habebant, tanq̃ excõmunicatos. Tũ quia terram eorũ pro parte occupauerãt. Tũ quia eis multas molestias in reędificatione tẽpli & ciuitatis fecerant: tũ quia idola colebant: tũ quia in mõte & non in tẽplo dei orabant. Cũq; colloquendo cum Iesu mulier accepisset ab eo, quòd quinq; viros, scilicet legitimos habuerat: & sexti concubina erat: quia non erat suus legitimus vir: licèt hoc ab hominibus loci illius crederetur, ait: ⌊Video,⌋ scilicet per effectũ: hoc est per secreti reuelationẽ ⌊quia propheta es tu,⌋ quasi dicat secũdũ Chrysost. In hoc quòd mihi occulta dicis, ostẽderis propheta esse. Et ideo cõuertit se ad interrogandum eum de quodã dubio: quod inter Iudęos & Samaritanos vertebatur, scilicet de loco debito orationis, qui apud eos alius & alius habebatur. F Dicebãt enim Iudęi propriũ locum adorandi esse Hierusalẽ, & templũ à Salomone in mõte Moria ędificatũ: p quo tẽplo Iudęi se Samaritanis præferebãt. Ecõtrà vero Samaritani montẽ Garizim iuxta Sychem sitũ, iuxta fontẽ prædictũ ad dexteram: in quo patres eorũ adorauerunt: quia ante tẽpli ædificationẽ Iudæi in montibus adorare & sacrificare cõsueuerunt: & ideo probabile est, quòd Iacob & filij eius, qui prope locum illum manserunt: in monte Garizim orationes, & sacrificia fecerunt. Vbi est adhuc phanum Iouis hospitale: de quo dicitur secũdo libro Machabęorum: vt patet intuenti. Pro hoc ergo monte Samaritani, aduersus Iudæos se iactabant: qui adhuc celebris locus erat. Et vocabant Samaritani patres veteris testamenti patres suos: quia receperant libros Moysi: & in parte erant Iudæi. Sciendum tamen, quòd locus conuenientior erat in Hierusalem: quia erat à deo electus, vt esset orationis, & sacrificij locus. ⌊Iesus autem⌋ respondens ⌊dixit,⌋ tempus venisse, scilicet publi-

Samaritanorũ religio, ob leones introducta.

Cynæi.

Iacobitæ Samaritani odio habiti.

Orãdi locus.

G cationis euangelij:[quando neque in Hierusalem
adorabunt homines, quia cęremonię cessauerunt
Iudæorum,]neque [in monte] illo : quia similiter
cultus cessauit Gentilium : sed [veri adoratores
Adoratio patris. adorabunt patrem in spiritu & veritate.] Dicit
autem patrem : quia adoratio legis non erat pa-
tri, sed domino : nos enim adoramus, vt filij per
amorem : illi verò adorabant, vt serui per timo-
rem. Dicit etiam [in spiritu] per quod excludū-
tur figurales, & carnales cerimonię legis & Iu-
dæorum. Et subdit [& veritate,] per quod exclu-
ditur falsitas & error idololatrię,qui erat in cultu
Gentilium:quia vtrunque est amotum per Chri-
stum. A tempore enim prędicationis Christi in-
cepit prædicatio euangelij : per quam introdu-
ctus est verus cultus diuinus:& ex Iudæis& Gen
tibus factus est vnus populus Christianus.Cùm
ergo vmbra ablata,lux veritatis fidei radiauit:ap
parebat non esse deum in locis materialibus : sed
potius in puris mētibus.Quasi diceret: non prę-
fero locum loco in adorādo : vbiq; adoretur deus,
tantum [in spiritu & veritate,] id est in feruore
H spiritus, & ex dilectione,seu charitate, quæ est à
spiritu:& pro his quæ verè sunt, id est pro æter-
nis: vel [in spiritu & veritate,] id est intimo cor-
dis speciali adoratione,ac veritate fidei,& eius co
gnitione. Nec putetis orationem esse meliorem
ratione corporalis loci : sed magis ratione feruo-
ris,& desiderij. Cùm enim deus sit spiritus, & nō
corpus: spiritualem locum, scilicet cor mundum
& deuotum:ac puram mētem,& non fictam quę-
rit:non corporalem locum & montem, vel tem-
plum in quo orandum sit : quia locus non est de
substantia orationis, sed eius templum est spi-
ritus purus: in quo oretur de veris bonis, scilicet
Deus vbiq; adorari vult. æternis : non de vanis & transitorijs. Qui sicut
vbique est:ita vbique adorari vult & potest.vnde
Dauid ait: In omni loco dominationis eius be-
Psal.102. nedic anima mea domino,vnde Theophilus: Sa-
Loco non circūscri-bitur deus maritanorum erat opinio,quòd deus loco conclu
deretur:& quòd in hoc loco deum adorare opor-
teat: contra quos dicit: quòd [veri adoratores]nō
localiter : sed spiritualiter adorant, Iudęis verò
I oīa sub figura erāt:& ideo dicit quòd veri adora-
tores nō ī figura adorabūt, sed in veritate.Quia
enī deus spirit[9] est:spirituales adoratores quęrit:
quia veritas,veros. Vnde & August. Quærebas
mōtē fortè ad orādū,vt deo esses propinquior:sed
ipse q in altis habitat humilib[9] appropinquat, er
Psal.81. go descēde vt ascēdas:ascēsiones,inquit, in corde
eius in cōualle plorationis,quę humilitatē habet,
In tēplo vis orare:in te ora, sed prius esto templū
dei. Et sic patet quòd Christus instruxit mulie-
rē de vero cultu diuino in proximo futuro : quia
idololatriæ gentiū,& cerimoniæ Iudæorum con-
uertendę erant in spiritualem nouę legis cultum
diuinum. [Et venientes discipuli de ciuitate,]cū
cibis emptis [mirabantur quia cum muliere lo-
quebatur,] non propter aliquam suspitionem:sed
quòd talis & tantus doctor,ac dominus orbis ter-
ræ dignatus est alloqui vnam solam mulierē pau
Loqui cū muliere cō-sueuit do-minus. perculam & gentilem. Non mirabantur, quòd
cum muliere loquebatur:quia mulieribus, quan-
doque loqui consueuerat: & quandoq; in comita-
tu eas habebat : sed mirabantur clementiam qua
gentilem,& alienigenam erroneam docebat:igno

rantes mysterium quòd mulier ista typum gere- K
ret ecclesiæ de gentibus futuræ : quam quærebat
qui venit quærere, & saluum facere, quod perie-
rat.vnde Chrysostomus: Mirabātur quidem su-
perabundantem Christi mansuetudinem & hu-
militatem:quoniam ita perspicuus existens susti
nuit loqui cum tanta humilitate inopi,& Sama-
ritanæ. [Nemo tamen illorum dixit ei:quid quę-
ris, aut quid loqueris cum ea?] scientes quòd eius
locutio cum muliere, non erat inutilis & vana,
quanuis hoc non viderent, quod bene ex sequen-
ti effectu patet. Nam [mulier] edocta à Christo
ex feruore denunciandi quod audierat,[reliquit
hydriam suam,& abijt in ciuitatem,] annuncia-
re de Christo magnalia: monens ciues egredi ad
videndum hominem: qui dixit ei quæcunque fe-
cerat, etiam occulta. Ex quo patet eius deuotio
quam cōceperat de Christo: quia oblita aquę ne-
cessariæ ad vitam corporalem, cucurrit ad de-
nunciandum aquæ sapientiæ necessariam ad vi-
tam spiritualem:non curās de corporali commo-
do propter salutem.In quo etiam sequitur exem-
plum apostolorum : qui relictis omnibus secuti L
sunt dominum. Ex hoc discant euangelizaturi:
prius deponere curam,& onus seculi.vnde Chry-
sostomus:Sicut apostoli vocati dimiserunt retia: Hydrię dimissio.
ita hæc dimittit hydriam, & euangelistarū opus
facit: & non vnum tantum vocat, sed ciuitatem
integram.vnde& Augustinus:Oportebat autem
vt Christo credens seculo renunciaret : & relicta
hydria cupiditatem secularem se reliquisse de-
monstraret. Proiecit ergo cupiditatem, & prope-
rauit annunciare veritatem. Discant qui volunt
euangelizare,vt prius hydriam ad puteum proij-
ciant.Hæc Augustinus: Item ex eo patet mulie- Samaritanę deuotio
ris deuotio : quia non veretur fateri suam turpi-
tudinem, vt eos adducat ad Christi prædicatio-
nem.vnde Chrysost.Non verecundata autem est
hoc dicere:anima enim cùm ignita fuerit igne di-
uino,ad nihil eorum quæ sunt in terra de reliquo
inspicit:neq; ad gloriam, neq; ad verecundiā, sed
ad illam solā quæ detinet eam flammā. Et dice-
bat:[nūquid ipse est Christus?] quasi dicat sic vi-
detur per effectum. Videtur enim magis deus q̄ M
homo:quia solus deus nouit cogitationes & secre
ta hominū. Nota hic quòd Christus hāc mulie-
rē, & nos in ea ad tria induxit.Primò,ad cōtēnen
dum amorē mundi cùm dixit: [Omnis qui bibe-
rit ex aqua hac:] scilicet materiali [sitiet iterum]
licèt ad tempus sitim auferat: amor enim mūda-
norum,scilicet diuitiarum,deliciarum, & hono-
rum, sitim nō extinguit,sed auget:de quibus di-
citur in Prouerb. Sanguisugę duę sunt filię, quæ Prouer.30
semper dicunt affer,affer. Saguisuga est mater su Sanguisuga quid est.
perbię quę est causa & initium omniū malorū:ha
bet autē duas filias:scilicet cupiditatem, & volu-
ptatē:quia superbus non tantum honores ambit:
sed etiam bona aliorum rapit, voluptuosè viuit.
Ista autē quàm sint vacua & vana,in morte ostē-
ditur. Alexandri:qui cùm esset totius mundi do- Alexandri Magni auditas.
minus,diuitijs plen[9], & libidinosus:& eius ossa in
vase aureo reposita fuissent, philosophi ibidem
conuenerunt. Vnus ergo volens suum domi-
num ostendere vanum fuisse, ait : Heri isti non
sufficiebat totus mundus : hodie parua sepul-
tura est contentus. Alius volens ostendere va-
num esse

A num esse aurum & argentum congregare, aiti Heri iste faciebat thesaurum de auro: hodie aurum thesaurum faciet de ipso. Alius volens ostendere vanum esse corpus delicijs nutrire, dixit: Heri iste nutriebat corpus suum diuersis delicijs: hodie verò comeditur à vermibus. Secundò Christus inducebat istam mulierem, & nos in ista, ad desiderandum amorem dei, cùm ait: ⌊Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei,⌋ scilicet de gratia spiritus sancti ⌊non sitiet in æternum⌋ quia amor spiritus sancti extinguit amorem mundanarum deliciarum, & honorum. Vnde Augustinus: Qui biberit de fluuio paradisi, cuius vna gutta maior est Oceano: restat vt in eo omnis sitis mundi huius penitus extincta sit. Hęc Augustinus: Huius fluuij paradisi vnam guttam perceperat Paulus: & statim extinxit in eo omnem superbiam: ita quòd ferocem lupum mutauit i agnū māsuetū. Perceperat Matthæus, & mox extinxit in eo omnē auaritiam: ita quòd rapacem conuertit in contemplatorem: nam qui prius rapiebat aliena, postmodum contempsit

Fons aquæ viuæ.

Gutta fontis viui.

B propria. Perceperat Maria Magdalena, & mox extinxit in ipsa omnem luxuriam: ita quòd corniculam nigram conuertit in columbam candidam. Tertiò inducebat eam, & nos in sui cognitionem. Gradatim autem mulier surrexit ad cognitionem Christi: nam primò dixit eum esse vnius dei cultorem: in hoc quòd dixit eum esse Iudæum: & hoc fuit magnum. deinde dixit eum esse prophetam, & hoc fuit maius: tandem dixit & credidit eum esse Christum, & hoc fuit maximum. Per hoc datur intelligi, quòd debemus à minimis & paulatim ascendere ad maiora. Iste gradus significatur in Marco, vbi dicitur: Vltrò terra fructificat: primò herbam, deinde spicam, deinde plenum fructum in spica. hoc est secundum glossam: timorem, pœnitentiam, & charitatem. Primū pertinet ad incipiētes: secundum, ad proficientes: tertium, ad perfectos. De hoc habebis latius, infrà post sequens capitulum in secunda parabola, quæ est de zizania. ⌊Et exierunt⌋ homines de ciuitate venientes ad Iesum, ⌋ vt præ-

Gradus in cognoscēdo.

Mar. 4.

C sentialiter audirent eum. In quo datur intelligi, quòd si ad Christum volumus ire, oportet nos ciuitatem exire, id est amorem carnalis cupiditatis deponere. ⌊Interea,⌋ scilicet dum mulier abesset, ac ciuibus prædicaret: & antequam Samaritani ad eum venissent: ⌊rogabant eum⌋ quem fatigatum videbant ⌊discipuli⌋ qui cibos attulerant vt manducaret, quia hora comedendi, & locus ad hoc aptus erat, & similiter tempus aptum ad prandium in absentia aliorum. Habita autem occasione ex cibo corporali, incipit loqui de cibo spirituali, scilicet de conuersione Samaritanorum: qui per eius prædicationem sunt ei incorporati. vnde subdit: ⌊Ego cibū habeo,⌋ ex patris ordinatione ⌊manducare,⌋ id est mihi incorporare: ⌊quem vos nescitis,⌋ quasi dicat: alius cibus, scilicet conuersio gentium plus me delectat, quàm cibus per vos apportatus. vbi Theophilus: Hominum salutem hic cibum vocauit: ostendens quantum desiderium habet nostræ salutis. Sicut enim nobis concupiscibile est comedere: ita ei saluare nos. Hæc Theophilus: Dicant ergo hoc prælati ecclesiæ exēplo domini, cùm eis

Cibus Christi.

offeruntur exenia ciborum & huiusmodi: ego cibum habeo manducare quem vos nescitis, & contemnant oblata eis, quia excæcant oculos cordis. Et adiungit: ⌊Meus cibus est,⌋ id est in hoc est mea refectio: & delectatio, ac firmitas & sustentatio: vt non curans de corporali commodo propter salutem: in quo etiam sequitur exemplum apostolorum, qui relictis omnibus secuti sunt dominum, ⌊vt faciam voluntatem eius, qui misit me, vt perficiam & compleam opus eius, quod scio eum velle in hominum conuersione & redemptione, qui vult omnes homines saluos fieri & ad agnitionem eius venire. voluntas quippe patris est, vt in filium eius credamus: opus verò patris est, prouisio nostræ redemptionis. Cibus ergo & potus, id est delectabilis refectio Christi, nostra est fides, & nostra est salus quam ipse cum magno quærebat desiderio: cuius delitiæ sunt esse cum filijs hominum. Tunc ergo deo cibum spiritualem offerimus, quando per præuenientem gratiam ab eo salutem nostram poscimus: cùm scilicet petimus, fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra. Secundum Origenem: Omnis homo qui bene operatur, ad duo debet dirigere suam intentionem, scilicet ad honorem dei, & vtilitatem proximi: quia finis præcepti est charitas, quæ cōtinet amorem dei & proximi: & sic quando aliquid facimus propter deum, finis præcepti est deus: quando vero propter vtilitatem proximi, finis præcepti est proximus. Facit ergo voluntatem patris, docendo credere in se: facit opus eius, manifestando mysterium incarnationis, quousq; per passionem & cætera perficiat illud & compleat. Et quòd instet tempus hoc faciendi, ostēdit dicens: ⌊Nonne vos dicitis, quia adhuc quatuor menses sunt, & messis venit:⌋ vnde perpenditur (sicut in scholastica historia dicitur,) quòd hyemis tempore hoc factum est. & videtur quòd factum sit in mense Ianuarij: quia in illa calida regione sunt messes tempestiuę. vnde in festo Pētecostes offerebantur frugum primitiæ, quasi dicat Christus licèt tempus messis corporalis adhuc distet: tempus tamen messis spiritualis iam instat. Dicitur enim messis materialis & corporalis collectio frugum, & ad huius similitudinem messis intelligibilis & spiritualis dicitur vocatio & collectio hominum ad fidem, per quam congregamur in domini horreum. Vnde sequitur: ⌊Ecce dico vobis: leuate oculos vestros, ⌋scilicet spirituales: ⌊& videte regiones, ⌋ad fructū fidei dispositas, ⌊quia iam albę sunt,⌋ scilicet candore deuotionis vestitę & maturę, ⌊ad messem⌋ & metēdum. Hoc dicebat propter Samaritanos ad ipsum venientes, quos vocauit segetes albas & paratas ad messem, id est paratos & dispositos ad credendum. Ex ciuitate autem illa, quæ dicebatur Sychem: multi Samaritanorum crediderūt in eum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis, quia dixit ei quæcunque fecerat, quæ etiam occulta erant. ⌊Cùm ergo Samaritani⌋ audita fama Christi, ⌊ad eū venissent⌋ rogauerūt vt ibi maneret ⌋ vt ab eo instruerētur melius: & firmi in fide fierent. Ecce deuotio auditorum: quia accepta fide desiderabant per eius doctrinam amplius informari ad suam cōfirmationem. In quibus omnibus econtrariò arguitur duritia Iudæorum, qui in omnibus

D

Intentio debita.

E

1. Timo. 1.

Messis, qd dicitur.

F

Samaritanorū deuotio.

G in omnibus fecerunt contrarium. vnde Chryso-
stomus: Sic ergo solo mulieris testimonio creden
tes: & nullũ signum videntes, exierunt deprecan-
tes Christum, vt apud eos maneret. Iudæi verò
miracula videntes, omnia egerunt vt à regione
eorum eum abijcerent. Et Iudæi quidem etiam
visis signis incorrecti manserunt: hi autem & sine
signis multam circa eum fidem demõstrauerunt.
Et acquiescens dominus petitioni eorum, quæ
erat honesta & deuota, mansit ibi: quia semper sa
tisfaciat deuotis in oratione sua: per duos dies:
propter duo præcepta charitatis, quibus instruit
credentes. Tertius autem dies, est dies gloriæ, &
in hoc non mansit ibidem: quia Samaritani non-
dum erant capaces gloriæ. Sic & hodie quotidie
mulier, id est ecclesia, his qui foris sunt Christum
annunciat: veniunt ad Christum per famam, &
credunt: & Christus manet per charitatem biduo
apud illos: hoc est, dat eis duo pręcepta charita-
tis, scilicet dilectionis dei & proximi, in quibus
pēdet lex & prophetæ. Rogemus eũ & nos, vt &
nobiscum duos dies maneat: quatenus duo præce
H pta charitatis: duorumq; testamentorum fidem &
amare, & tenere nos doceat. ⌊Et multoplures, q̃
in principio crediderũt,⌋ propter sermonem eius
quem sicut verba vitæ præferebant verbis mulie
ris, quia nunquam sic homo est locutus. ⌊Et mu-
lieri dicebant, quia iã propter loquelã tuã nõ cre-
dimus,⌋ quæ nihil est in comparatione eius, quod
videmus. Licèt enim ex doctrina alicuius indu-
catur quis ad credendum: fides tamen secundum
se innititur diuinę veritati, seu virtuti ad id quod
credit firmandum. ⌊Ipsi enim⌋ exterius & interius
audiuimus sapientiæ verba, ab ipso qui est deus
& homo, ⌊& scimus⌋ firmiter credendo, quia in fi-
de est maior certitudo adhęrentię quàm in scien-
tia, & quia non sufficit corde credere: sed oportet
fidem confiteri ore: ideo fidem suam cõfitētur di-
cendo, ⌊quia hic per eminentiam singularem ⌊est
saluator⌋ per efficaciam salutarem: ⌊mundi⌋ per
Meditatio historię. influentiam generalem. Conspice nũc dominum
Iesum, quia itinerando non vtitur subiugalibus
aut vecturis: sed pedibus incedebat, ne grauius es-
I set his ad quos declinabat, & quomodo fatigatus
planè & morosè incedit, ac tandem ad quiescen-
dum super puteum se ponit. In hoc ergo quòd fa-
Fatigatio Christi. tigatus est ex itinere, datur nobis exemplum non
refugiendi laborem pro aliorum salute: simúlque
datur & paupertatis exemplum, quia prædicabat
& sedebat sic prout contigit iuxta puteum, super
nudum locum, quasi dicat secundum Chrysost.
Non in throno, aut puluinari, sed simpliciter iu-
xta puteum: & vt contingebat super terram. Sæ-
pe fatigatus est dominus Iesus, & tota vita sua in
Psal. 87. paupertate & labore fuit. Vnde Psalm. in perso-
na ipsius. Pauper sum ego, & in laboribus à iuuē-
tute mea. Vnde Chrysostomus: Christus igitur
in Samariam accedens facilem & delitiosam vi-
tam abijciens, laboriosam verò & strictã sequens,
non subiugalibus vtituri sed ita validè & difficul
ter incedit vt ex itinere fatigetur. Ex hoc vbique
erudit se operatorem esse, & non superflua petere,
& non multis indigere. Ita enim vult à super-
fluis alienos nos esse, vt & ipsorum necessario-
Matth. 8. & Lucę. 9. rum multa abscindamus à nobis. Propterea di-
cebat: Vulpes foueas habent: & volucres cœli
habitationes, filius autem hominis non habet K
vbi caput reclinet. Propterea & in montibus
quamplurimum conuersatur, non solum in die
sed & in nocte, & in desertis. Hęc Chrysostomus.
Considera etiam quia discipuli non deferebant
victualia: sed hora comedendi instante ibant ad
comparandum ea. vnde Chrysostomus: Disci- Ventris & gulæ contemptus.
mus autem domini non solum circa itinera vali-
dum robur: sed etiam circa cibaria negligentiam.
Non enim discipuli eius deferebant victualia,
sed viaticula: & ostendit hoc alius euangelista
dicens: Cùm de fermento Pharisæorum eis lo-
queretur, quoniam illi æstimauerunt: quia panes
non portauerunt, & cùm esurientes inducit, & in-
cidentes spicas & comedentes, & cùm dicit eum
ad ficum propter esuriem venisse: nihil aliud per
omnia nos erudit, quàm hoc, scilicet contemnere
ventrem: & non studiosam eius æstimare esse mi-
nistrationem. Intuere equidem eos & hic: neque
deferentes vtique quid, neque quia non portabant
statim ab initio diei huius sollicitos, sed secundũ
tempus, secundum quod omnes pulmentum ac-
cipiunt, escas cõparantes: sed non vt nos qui mox L
è lectulo surgentes præ alijs hæc intendimus: co-
quos & mensę positores vocantes, & cum multo
hoc scrutantes studio, & post illa ita alia tangen-
tes, secularia ante spiritualia facientes, & quæ su
peruacua habere oportebat vt necessaria hono-
rantes, propter hoc omnia sursum & inferius
sunt. Contrarium enim oporteret omnium spiri
rualium multam facientes rationem. Postquam
compleuerimus, illa tũc tangere hęc. Hęc Chry-
sostomus: Ambulauit ergo Christus sine equis,
vsque ad lassitudinem: sine expensis, vsque ad esu
riem: ac sine seruitoribus & pompis, vsque ad mi-
nistrationem. Conspice etiam quomodo non de- Meditatio operum Christi.
dignatur cum neglecta & alienigena muliere lo-
qui: monstrans quàm mitis, quàmque humilis sit.
Non despicit personas viles & humiles, tales enĩ
interdum capiunt archana salutis plusquam diui
tes & nobiles. Item conspice quomodo intentus
erat studio spirituali, quia cùm esset tempus co-
medendi: voluit tamen differre vt intēderet præ-
dicationi: & distulit refectionēm corporis accipe-
re, nolens comedere antequam illis de ciuitate M
prædicaret: quanuis iam esset hora sexta, & ipse
etiam ex itinere fatigatus esset: volens prius in-
tendere conuersioni Samaritanorum, & operari
ea quæ erant spiritus, quàm ea quæ erant corpo-
ris, quantumcunque tunc indigeret. In quo dans
exemplum alijs similiter faciendi: ostendit verbo
& facto quantum prædicator euangelij debet esse
sollicitus de salute hominum, & postponere om-
ne aliud negocium, & quòd homo debet esse ma-
gis sollicitus de sui proximi salute spirituali, q̃
de propria necessitate corporali. Item conspice
quomodo fatigatus & famelicus sedet in terra
nuda, non supposito puluinari, & reficitur cum
discipulis sicut aliquis pauper de populo com-
muni, nec ad magna hospitia in ciuitate decli-
nat, sicut nos miseri. Non enim legitur, quòd
ciuitatem tunc intrauerit: ne sibi contrarius esset
qui discipulis dixit, & in ciuitates Samaritano- Matt. 10.
rum ne intraueritis. Nec credas, quòd sola hac vi-
ce in terra comedit dominus humilis & ama-
tor paupertatis, sed sæpe cùm ibat per mundum
comedebat

A comedebat extra ciuitatem & villam, ad aliquem riuum vel fontem: quantumcunque fatigatus foret & afflictus. Non habebat cara & exquisita cibaria, non vasa diuersa vel curiosa, non preciosa & delicata vina: sed habebat aquam puram de ipso fonte vel riuo, quæ vineas fecundat, & panẽ tanquam pauper sedens in terra humiliter comedebat, qui escam omni carni ministrat. Compatere sibi, quia vides eũ fatigatum, & sic humiliatum: ac sustentatione potus & cibi corporalis indigentem, & sicut cæteros de populo his vtentem. vnde Augustinus: esuriuit qui omnes pascit, sitiuit qui est fons sitientiũ, fatigatus est ex itinere, qui viã nobis fecit in cœlum. Oratio.

Domine Iesu Christe diues omnium bonorum, & largitor opulentissime: da mihi fatigato in huius vitæ itinere cibum & potum, vt reficiar à te: fons vitę & omnium gratiarum vberrime, cor meum ab vbertate voluptatis tuæ inebria: vt obliuiscatur omnia ista transitoria. panis viuus qui nũquam deficis: da mihi hunc cibum spiritualem, vt tuam in om-
B nibus faciam voluntatem, mane apud me duos dies: quatenus duo pręcepta charitatis, duorumque testamentorum fidem me amare facias & obseruare, ac tertia die, scilicet gloriæ, apud te semper manere. Amen.

De filio reguli sanato. Cap. LXIII.

Ioan. 4. Deinde post duos dies quibus dominus Iesus mansit apud Samaritanos [exijt inde,] scilicet de Samaria cõfirmatis Samaritanis in fide, [& abijt in Galilæam] vbi fuerat nutritus: per quod significatur, quòd in fine seculi confirmatis gentibus in fide & veritate, reuertetur ad Iudæos conuertẽdos: [venitque iterum in Chana Galilææ, vbi] in nuptijs [fecit aquam vinum,] coram discipulis suis. [Et erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum, hic cùm audisset Iesum,] ad partes sibi vicinas aduenisse [abijt ad eum] in Chana, vbi eum nouerat esse [& rogabat eum vt descenderet,] scilicet in Capharnaum, quæ erat in basso respectu loci in quo Iesus erat [& sanaret] præsentialiter [filium eius,] quem diligebat: quasi non posset sa-
C nare, nisi pręsens esset. Secundum Theophilum, Iste regulus interfuit miraculo facto in nuptijs, quando Christus aquam in vinum mutauit: quia tunc credidit, sed tamẽ Christi diuinitatem perfectè non cognouit. Dicitur autem regulus multipliciter: Vno modo paruus rex, qui paruo præest regno: & hoc modo non accipitur hic: quia tunc tẽporis non erat rex in Iudęa. Romani enim volentes frangere Iudæorum superbiam, abstulerunt ab eis regiam dignitatem: regnum Iudęæ in quatuor tetrarchias diuidentes, ad præcauendum eorum rebellionem. Alio modo, secũdum Chrysost. dicitur regulus, aliquis de stirpe regia: seu generis existẽs regalis: nec hoc modo accipitur hic. Tertiò modo dicitur aliquis regulus, regum officialis: & isto modo accipitur hic: quia erat officialis imperatoris, deputatus ad custodiam Galilęæ, propter quod manebat in Capharnaum: quę erat metropolis illius terræ: vel fortè aliquis de familia Herodis tetrarchę, pollens aliqua principatus dignitate. Regulus iste auditis miraculis Chri-

Regulus multipliciter dicitur

sti, sperauit ab eo impetrare sanitatem filij sui: & D
credidit ipsum posse sanare filium suum à quo salutem quæsiuit: sed in fide dubitauit in hoc, quòd pręsentiã eius requirens, non nisi pręsentia corporali, & tactu eum posse sanare putauit, non enim vbique pręsentem eum esse credidit, sicut Cẽturio, qui ait: Domine non sum dignus vt intres sub te- Matth. 8.
ctũ meũ, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Agnoscens itaque dominus cor diffidentis: arguit hominem in fide tepidum, dicens. [Nisi signa,] scilicet communia: [& prodigia,] scilicet si- Prodigia.
gna maiora quę sunt sine exemplo, eo quòd similia eis non sunt visa vel audita: & ideo proculà digito, id est à similium demõstratione dicta [videritis,] sicut increduli [non creditis.] nã signa dantur infidelibus ad confirmationem doctrinę, non fidelibus, qui assentiuntur scripturę. Non reprehẽdit eum de petitione salutis filij sui, sed de defectu fidei. Veruntamen quia ex deuotione repetit petitionem dicens: [Domine descende priusquã moriatur filius meus,] ideo exauditur à domino. Iesus tamen ibidẽ remanens: & propter semiplenã fidẽ eius se non deesse, sed vbique sicut deum pręsentialiter esse indicans, solo iussu & verbo filiũ absens E
sanat, vt pater amplius credat dicens: [Vade] nõ enim voluit Iesus ire corporaliter: vt amoueret ab eo falsam æstimationem, qua putabat ipsum posse sanare tãtum per præsentiam corporalem, [filius tuus viuit,] id est restitutus est perfectę sanitati, de ianua mortis cui appropinquauit: quia mori incipiebat. [credidit homo sermoni Iesu] quia fides requiritur ad obtinẽdum dei beneficiũ: & ibat sine corporali præsentia Christi: credens, quia vbique esset virtus eius ad curandum. Iam incipit credere, quia sermone sanat: & ita eum deũ esse & præsentem vbique existere, quod non suprà credebat. Ad informationẽ ergo nostrã cessit dominus superbo regulo, ne iret cum eo ad filium suum: cõcessit humili Centurioni, vt iret ad eius seruum. vnde Gregorius: Quid est quòd regulus rogat, vt ad eius filium veniat: & tamen corporaliter ire recusat: ad seruum verò Centurionis non inuitatur: & tamen se corporaliter ire pollicetur. Reguli filio per corporalem præsentiam non dignatur adesse: Centurionis seruo non dedignatur F
occurrere. Quid est hoc, nisi quòd superbia nostra retũditur: qui in hominibus non naturam, qua ad imaginẽ dei facti sunt, sed honores & diuitias veneramur? Cũque pensamus quę circa eos sunt, profectò interiora minimè pruuidemus. Dum ea cõsideramus, quę in corporibus despecta sunt: negligimus pensare quod sunt. Redẽptor verò noster, vt ostenderet: quia quæ alta sunt homini, sanctis despiciẽda sunt: & quæ despecta sunt homini, despicienda non sunt: ad filium reguli ire noluit: ad seruum Centurionis ire paratus fuit. Increpata est ergo superbia nostra, quæ nescit pensare homines, propter homines. hæc Grego. Non ergo consideremus aut pensemus, quę circa homines sunt, sed quid sunt. Multi enim negligẽtes quod sunt, sollicitè gloriã aliunde sibi quęrũt. Vnde Chrysostomus: Nabuchodonosor itaque plurimi nunc inueniuntur imitari. Vt enim ille tunc de imagine: sic modo alij de veste præciosa: de equis, vel curribus: de amplitudine domorum: de pulchritudine columnarum: & picturis parietum

Doctrina, quibus cedamus.

Ne te quæsiueris extrà.

A tum dimittitur,& vita spiritualis in anima creatur:ac tota & perfecta salus mētis & corporis cōsistit. Horę etiam septem quibus anima de peccato per pœnitentiā resurgit,possunt dici istę: Vna est in contritione, tres in confessione quæ est vera,simplex,& integra:& tres in satisfactione, scilicet ieiuuium,oratio,& eleemosyna. Istę septem horę significātur in lib. Regum,vbi dicitur quòd puer ab Helizęo resuscitatus oscitauit septies, & redijt ad vitam:quia istis septem resurgitur à portis mortis ad vita,vbi Theophi. Regulus est omnis homo:non solum quia regi vniuersorum propinquus secūdum animā existit,sed quia ipse super omnia principatum sumpsit: cuius filius , id est mens,febricitat voluptatibus prauis & desiderijs. Accedit autē ad Iesum & deprecatur vt descendat,id est vt condescensu misericordiæ vtatur:& peccatis parcat priusquam à voluptatum infirmitate mortificet. Sed dominus dicit , vade: id est, profectum continuum circa bonum ostendas:& tunc filius tuus viuet. Si autem ambulare cessaueris , mortificabitur tibi intellectus circa

Horę septem.

4.Reg.4.

Regulus quilibet.

B boni operationem . hæc Theophilus : Quotidie etiam regulus pro filio infirmo sanando intercedit: dū prælatus quisq; pro suo subdito varijs tētationibus deprauato,vt à domino sanetur preces effundit. Infirmus verò sanatur,dum per culpam deprauatus, per gratiam ad iustitiam reuocatur. Debemus ergo rogare deum,vt à peccatis sanemur:quia nullus per se potest ad statum redire iustitiæ:nisi à deo sanetur. In hoc autem quòd infirmabatur Capharnaum:notantur tria quę sunt causa spiritualis infirmitatis. Capharnaum enim interpretatur ager pinguedinis , vel villa consolationis:erat etiam ciuitas magni honoris. Ex quibus habetur quòd sæpe causa spiritualis infirmitatis est abundantia rei temporalis:& nimia consolatio mundana:& nimia exaltatio terrena:quia prospera plus nocent homini,quàm aduersa. Vnde Boetius: Plus hominib⁹ reor aduersam,quàm prosperam prodesse fortunam . Vnde & Seneca: Tunc consilia salutaria aduoca, cùm tibi alludit vitæ prosperitas. Tunc te velut in lubrico sustinebis ac sistere:nec dabis tibi impetus liberos,sed

Capharnaum quid interpretetur.

Prosperitas nocet.

C circunspicies quo eundum sit,vel quousque. hæc Seneca. In hoc etiam quòd erat filius reguli, datur intelligi,quòd nobilitas generis sæpe est causa infirmitatis spiritualis: quia nobiles sæpe efferuntur in superbiam:sæpe exercent rapinam:sæpe etiam immergunt se in lutum luxuriæ , & lasciuiam . Cauendum ergo in prosperitate huius mundi:ne spiritualiter infirmemur,quia tunc facilius & frequētius per peccatum arripimur. Vnde Chrysostomus: Quādo prosperitate perfruimur , cùm in malignitate viuamus : tunc magis nobis est, ac magis dolendum. Nam semper quidem nos oportet metuere peccantes:maximè autem cùm nihil triste perpetimur. Quando enim per partes ab vnoquoque nostrum pœnas exigit:leuiorem nobis ipsam animaduersionem facit . Quando verò patientius nostra videtur dissimulare delicta , ad maximam nos in talibus permanentes pœnam reseruat . Sanatur autem filius hora septima in virtute verbi dei . hora enim septima declinat sol à meridie & vergit ad occasum . Cùm ergo vitæ nostræ videmus

transisse meridiem , & nos in declinatione positos:tempus est vt in virtute diuinæ prædicationis relinquat nos febris, & ad dominum conuertamur. Et notandum quòd bene per febrem significatur peccator:& febricitans potest intelligi peccator . Sicut enim febricitans nunc habet calorem,nunc frigus & tremorem , sic peccator habet modo cupiditatem : & inordinatum amorem boni transitorij,& hic est calor animæ: modo habet timorem,qui est frigus eiusdem animæ. Vnde dicit Augustinus : quòd omnia peccata duæ res faciunt in homine,scilicet timor & cupiditas. Timor facit fugere omnia quæ sunt carni molesta:cupiditas facit appetere omnia quæ sunt carni suauia. Et secundum hęc duo duplicem pœnam habebit peccator in inferno : secūdum illud Iob:Ad nimium calorem transibit, ab aquis niuium. Inter cætera etiam incommoda quæ patitur febricitans,est istud, quòd habet palatum inordinatū:propter quod dulcia videntur sibi amara & insipida : & econuersò eodē modo peccator sic habet inordinatum palatum,quòd omnia spiritualia sibi videntur insipida : dicitur autem febris à seruore:& ideo om̄is inordinata passio,feruens igne maligno,febris est animæ. Sicut autem sunt diuersæ species febrium : sic etiam sunt diuersa genera peccatorū . Prima est ephemera, quæ dicitur ab ephemero pisce marino:qui eodē die quo nascitur , moritur : & significat motum inordinatæ passionis : & specialiter subitum iræ motum,qui debet finiri ante solis occasum,secūdum illud apostoli:Sol non ôccidat super iracundiam vestram . Secunda febris est tertiana , quæ vno die interrumpitur:qua laborant illi qui cùm peccauerint dolent de peccato:& sic habet vnum diem pœnitentiæ , quæ est contritio : sed ad secundum diem confessionis non perueniunt , & ideo statim in idem redeunt . Tertia febris est quartana : vbi duo dies absque accessione sunt. Quidam enim post accessionem peccati , duos dies pœnitentiæ , scilicet contritionem & confessionem assumunt : sed quia iuxta sacerdotis arbitrium ad diem tertium , scilicet satisfactionis non perueniunt : ideo rursus in peccati passionem incidunt. Quarta febris est quotidiana : eorum videlicet quæ absque contritione aliqua frequentant mala : qui ad literam omni die gulæ seruiunt : aut mendacijs & litibus , seu iurgijs vacant . Sed hanc sequitur febris quinta: scilicet continua ,quia frequentationem sequitur continuitas , & hac febre maximè laborant luxuriosi & inuidi & auari , qui propter consuetudinem difficulter possunt curari . Sexta febris est iam generatę consuetudinis : quæ per ethicam intelligitur. Ethica enim dicitur , quæ in morem est deducta : ἦθος nanque mos appellatur . Hæc autem febris radicatur in membris: & naturalem humiditatem assumit & consumit: & specialiter significat seculi tristitiam quæ ossa exiccat:& mortem operatur. Vnde in Prouerbijs: Spiritus tristis exiccat ossa:id est,robur virtutū. Septima febris est acuta , quæ est defensio consuetæ iam nequitiæ : cùm quis iam non erubescit, nec timet , nec pauescit facere, quæ consueuit . De salute talis valde timendum est : quia in tali febre solent medici desperare. Hoc ite-

D

Febris.

Peccatorū origo.

Iob.24.

E

Febrium species.

Ephes.4.

F

Ethica febris.

Pro.17.

G rum secundum signum fecit Iesus]in Chana Ga
lilææ, vbi primo mutauit aquã in vinum:& nũc
secũdò sanauit reguli filium. Quanuis enim fi-
lius reguli, cùm sanaretur, Capharnaũ fuerit Ie-
sus tamẽ in Chana hoc signum fecit:quia ibi cor
poraliter existens, verbo eum absens sanauit. My
Mysticè. sticè autem per duplicem domini aduentum in
Chana, significatur duplex effectus verbi dei in
mente. Primò enim lętificat:& significatur in mi
Psal.103.b raculo vini: quod lętificat cor hominis. Secundò
sanat:& hoc significatur in cura infirmi. Itẽ per
hoc significatur duplex aduentus filij dei:scilicet
primus, qui fuit mansuetudinis ad lætificandum:
quia in natiuitate eius angelus nunciauit pastori
bus, & omni populo magnũ gaudiũ:& hoc signifi-
catur per vinũ. Secũdus aduẽtus eius i mũdũ, erit
maiestatis: quãdo veniet tollere ĩfirmitates, & poe
nalitates nostras: & configurare nos corpori clari
tatis suę, & hoc significat in cura infirmi. Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui de Iudæa ange-
licę confessionis & laudis: in Galilęam rò
tam huius mundi aduenisti: quoniam in-
H firmus sum, temporalium rerum pulchri
tudine tentatus: & ideo incipio mori tentatione
fatigatus. Miserere mei priusquam moriar morte
culpę, vel corporis, aut gehennę: vt virtute verbi,
humilitate confessionis, ieiunio, oratione, pietate,
& exemplo per gratiam tuam liberer à febre fo-
mitis, & ægritudine peccati, & nulli succumbam
inordinatę passioni. Amen.

De quatuor parabolis domini ad turbas, & tribus ad di-
scipulos habitis. Cap. LXIIII.

Matth. 13. Luc. 8. Marci. 4. POst hæc dominus Iesus iuit ad ma-
re piscaturus homines in terra exi-
stẽtes: & pręturba ad eũ congregata
ascendens cum discipulis in nauicu
lã: & sedens in ea docebat turbas sim
plices & deuotas in littore stantes. vnde Chryso-
sto. Ascendit in nauẽ, vt post se neminẽ dimitte-
ret: sed omnes auditores ante faciem haberet, & vt
audiret eũ popul9, & videret, & visus delectaret au
Nauis ecclesiam significat. ditũ & auditus visum. vbi & Beda: Pręfigurabat
hæc nauis ecclesiã in medio nationũ ędificandãt
in qua dominus dilectã sibi consecrat mansionẽ.
Et proposuit dominus turbis quatuor parabolas
diuersas, diuersis conditionibus hominũ cõgruẽ-
I tes: vt p varietate morborũ, varia esset medicina:
alij enĩ amaris, alij dulcib9, alij austerioribus, alij
lenibus delectantur cibis. Vt enim ait Hierony.
Turbę varietas. Turba nõ vnius sententię est: sed diuersarum in
singulis voluntatum, & ideo loquitur ad eam in
multis parabolis, vt iuxta varias voluntates, di-
uersas reciperẽt disciplinas, & quasi diues pater-
familias inuitatos diuersis reficiẽs cibis: vt vnus-
quisq; secundũ naturã stomachi sui alimenta va-
ria susciperet. Et sciendum secundũ eundẽ Hie-
rony, quòd nõ omnia locutus sit eis in parabolis,
Parabolicè quædã dũtaxat. sed multa. Si enĩ dixisset cũcta in parabolis, absq;
emolumẽto populi recessissent: perspicua miscet
obscuris: vt per ea quę intelligunt, prouocẽtur ad
eorum notitiã quę non intelligunt. In his autem
quatuor parabolis, & alijs tribus cõsequenter sibi
succedẽtibus, ponitur decursus ecclesię à pręedica-
Parabola prima. tione Christi vsq; ad finẽ mundi. In prima para-
bola, quę est de semine piecto in terrã, cuius quar
ta pars tantum fecit fructum: denotatur prædi-
catio Christi, & apostolorum qui pręedicauerunt K
Iudæis indifferenter bonis & malis: & pauci cõpa
ratiuè crediderunt: pro maiori autem parte in in-
fidelitate remanserunt. Prima ergo est de semi-
ne, & verbo dei quod ipse exiens à patre, quãdo de
inuisibilitate patris mundo visibilis apparuit se-
minauit in mundo, & in quatuor locis cecidit, sci
licet in terram tripliciter malam nec ferentem
fructum: & in terram bonam, facientem fru-
ctum triplicem. Seminauit autem plura genera Seminum dei genera
seminum, Primò seminauit legem naturalem in
mente cuiuslibet hominis, sicut est: quod tibi fie-
ri non vis, alijs ne feceris: & quod tibi fieri vis, a-
lijs feceris. Item seminauit per angelos reuelatio
nes: per Moysen legem scriptam, scilicet præce-
pta & prohibitiones: per prophetas promissiones
& comminationes: sed nũc exijt seminare per se-
ipsum legem euãgelicam omnibus fidelibus. Nõ
cessat etiam semper in nostris animabus semina-
re: non solum cùm docet, sed etiam cùm creat in
eis semina bona virtutũ, scilicet donorũ. [Exijt]
ergo dei filius de sinu patris, non secundum diui-
nitatem: quia sic est vbiq;, sed secundum humani L
tatem & carnis assumptionem. Vnde Chrysost.
Exijt autem qui vbiq; est, nõ localiter, sed incar-
natione: & per amictum carnis propinquior no-
bis factus. [Exijt] inquam [qui seminat,] id est qui
habet officium, scientiam, & gratiam seminandi
[seminare semen suum,] id est doctrinę verbum.
Seminator ergo propriè Christus est: prædicator
enim potius est cophin9 seminatoris, quàm semi-
nator. [Et dum seminat,] id est doctrinam indif-
ferenter spargit [aliud cecidit secus viam,] id est
super cor deuium, per errores: vagum, per lasciui-
as: attritum, per carnales affectiones: ac suggestio-
nibus dęmonum, & varijs tentationibus vitiorũ
ad modum vię expositum, per carnis concupiscẽ
tias: & horum omnium sedulo trãsitu & frequẽti
meatu semẽ verbi cõculcatur, ne germinare pos-
sit [& volucres cœli, scilicet aerei, id est dæmones
qui volucres cœli dicuntur: siue propter aeris in-
habitationem, quia per aera discurrunt: siue pro-
pter naturam cœlestem, quia cœlestis siue spiri-
tualis naturæ sunt, siue propter velocitatem ad
malum: quia ad hoc semper intendunt [comede- M
runt illud,] id est sua suggestione rapuerũt: & fru
ctum impediuerunt, & sic tollunt verbum & me-
moriam verbi de corde: vt nec memoria, nec mẽs
teneat quod opere exercere neglexit: vt impedito
verbo, impediatur fides, ne credentes salui fiant,
quia fides ex auditu est. Hi sunt qui audiunt: sed Rom. 10. c
in verbi virtute non afficiuntur. Vnde neque na-
scitur, quia diabolus de corde eorum tollit. verba
ergo dei mente retinenda sunt, & sicut semen sub
terra, ita verbum dei in memoria debet occulta-
ri vt fructificet. quia secundum Gregorium, sicut Stomach9 languens allegoricè.
de eius vita desperatur qui languente stomacho
alimenta non retinet: sic æternæ mortis pericu-
lum formidare debet qui verba vitæ, id est alimẽ
ta iustitiæ in memoria non tenet. [Aliud ceci-
dit supra petram,] id est supra cor petrosum & du-
rum ac rebelle, & proteruum per superbiam [&
natum] statim sole & feruore tentationis orto
[aruit] & vigorem †fidei perdidit, [quia non habe †virorem.
bat profunditatẽ terrę,] id est stabilitatẽ patiẽtię
[& humorẽ] deuotionis & gratię. Hi sunt qui au-
diunt,

A diunt,& aliquo modo afficiuntur:sed non propo-
nunt facere quod dicitur vnde non radicaf in eis
verbum per bonum propositum. In cordibꝰ enim
duris quandoq; citò ad horā nascitur germen cō-
punctionis, cùm verbum cōminationis audiunt,
& statim feruore persecutionis vel cuiuslibet tri-
bulationis & tētationis arescit:cùm per impatiē-
tiam desolantur & deficiunt:quia verbum prędi-
cationis sine humore gratiæ & amore virtutis nō
proficit, Et hi radices non habent,scilicet profun
dę firmitatis & firmi desiderij:& ideo ad tempus
credunt, & in tempore tentationis recedunt:quia
Transplātatio frequens nocet. verbū prius receptum renuūt. Et sicut arbor quæ
sępe transplātatur,radices fixas non habet: sic hi
frequenter de bono in malum mutātur:& ideo in
bono non radicātur. Tentatione nempe probatur
si verbum dei radices fixerit:sicut impetu vento-
rum apparet si arbor bene radicata sit:tales insta-
biles sunt de familia regis Saul,qui inter prophe-
tas erat propheta, & inter stultos stultus. [Aliud
cecidit inter spinas] id est in corda diuitiarū am-
bitione sollicita:& sollicitudinibus earum lacera
ta:ac curis temporalibus nimis dedita per auari-
B tiā [& simul exortę spinę] id est multiplicatę di-
uitiæ [suffocauerunt illud] id est impedierūt fru-
ctum prædicationis,occupando mentem,vt in ea
proficere non posset fructus spiritualis. Hi sunt
qui audiunt & afficiuntur, & proponunt bonum
facere,sed non perficiūt:quia suffocatur in eis bo
num propositum, præualentibus in eis curis & di
uitijs & voluptatibus. Euntes enim à loco prędi-
cationis ad mundana, suffocātur:à sollicitudini-
bus,quæ important auaram acquisitionem:& di-
uitijs,quæ notant auaram conseruationem:& vo-
luptatibus vitæ, quæ important lasciuam fruitio
nem:& fructū nō referunt:quia hæc tria semē spi
rituale fructificare non sinunt:sicut spinæ ex con
densatione semen immissum suffocāt, & oriri nō
Diuitiæ sūt spinę. permittunt. Diuitiæ quippe & honores,spinę sunt:
quia sicut spinæ suis punctionibus corpus laniāt
& cruentant, ac turpe & fœdum in oculis homi-
num reddunt:sic amor & ambitio diuitiarū & ho
norum,cogitationum suarū punctionibus,ac cu-
ris & sollicitudinibus: quæ sunt spes acquirendi,
ac timor perdendi, & sollicitudo conseruādi ani-
mam lacerant: & cùm vsq; ad peccatum pertra-
C hunt,quasi inflicto vulnere cruentāt:ac miseram
& infœlicem coram oculis dei faciunt. Et tamen
sub his sentibꝰ, esse delitias multi reputant,& qñ
de spiritualibus cogitare incipiunt,statim se tem
poralibus immiscēt:ac suffocati & emolliti rigo-
rem virtutū amittunt. Sicut ouis conuersans in-
ter spinas, semper ibi de lana dimittit:sic vacans
curis tēporalibus & mundo,multa bona spiritua-
lia amittit. Vnde Chryso. Quēadmodum spina
vndecūq; detineatur, pungit eum qui detinet:ita
& secularia vndecunq; detineantur,cōtristāt eum
qui cōstringit ea & fouet. Sed nō quæ spiritualia
talia,sed margaritæ alicui assimilātur, vndecūq;
circūuolueris delectant oculos. hæc Chryso. Vel
diuitiæ dicuntur spinæ: quia pungunt animam
in mundo,in iudicio,& in inferno. In mundo tri
plex est punctura:scilicet laboris,in acquisitione:
timoris,in possessiōe:& doloris,in amissiōe. In iu
dicio etiam pungunt mentem: quando dominus
Math.25. dicet auaris: Esuriui, & non dedistis mihi man-
ducare:sitiui,& non dedistis mihi bibere &c. Istę D
puncturæ erunt ita pœnosę,quòd ipsi auari quasi
cupiant non esse:quia dicēt montibus, cadite sup Luc.23.
nos:& collibus,cooperite nos. In inferno etiā illę
spinæ pungent animam perpetuò cruciatu: quia
ex eis paratur ignis, quo peccatrix anima combu
ritur. Et nota ordinem istorum prędictorum triū Seminum nō fructificātium ordo.
seminum non fructificantium. Primum non ger-
minat:sed conculcatur,& ab auibꝰ comeditur. Se-
cundum germinat,sed nō multum erigitur: quia
humorem non habet, Tertium verò iam in stipi-
tem eleuaf,sed non fructificat:quia à spinis suffo-
catur. [Aliud] scilicet quartum [cecidit in terrā
bonam:] quę est nigra per despectum,pinguis per
affectum, culta per virtuosum exercitium: & sic
fecūda per fructum,id est inter fidele & deuotum
[& ortum fecit fructum] bonorum operum. Vbi
Beda: Terra autem bona,est electorum conscien- Terra bona.
tia: quæ omnibus prædictis tribus terris cōtraria
facit:quia & cōmendatum sibi semen verbi liben
ter excipit:& exceptum inter aduersa & prospera
constanter ad fructus vsq; conseruat. hæc Beda.
[Aliud autē fecit fructū centesimum:aliud sexa- E
gesimum:& aliud tricesimum.] Ista verò triplex Status tres fidelium.
differentia fructuū primò potest considerari quā-
tum ad tres status fidelium:qui sunt incipientes,
proficientes,& perfecti. Incipiētes sunt tanquam
terra quæ profert fructum tricesimum:quia suffi
cit vt habeant fidem trinitatis,cū impletione de-
calogi. Proficientes sunt tanquam terra quę pro-
fert fructum sexagesimum:quia non tantum ha-
bent fidem trinitatis, & seruant decem præcepta:
sed etiam exhibent sex opera misericordię. Perfe Perfecti.
cti sunt tāquam terra optima,quæ profert fructū
centesimum:quia habēt duplicem perfectionem,
seruantes veteris legis præcepta,& euangelij con-
silia. Iste triplex gradus:scilicet incipiētium,pro-
ficientium,& perfectorum,tangitur infrà in secū-
da parabola,vbi dicitur: Vltrò enim terra fructifi
cat: primò herbam,deinde spicam,& deinde ple- Status saluandorum tres.
num fructum in spica. Secūdò potest cōsiderari
quantum ad tres status saluandorum: scilicet vir
gines,viduas,& coniugatos. Aliud ergo fecit fru-
ctum centesimum:scilicet in virginibꝰ. Virgines
enī nolunt multiplicari per opus carnale in alijs: F
sed per opus spirituale in seipsis:& ideo significā
tur per centenarium, qui fit ex ductu denarij in
seipsum. Aliud autem fecit sexagesimum:scili-
cet in viduis & continentibus:sexagesimus enim
constat ex denario ducto per senarium:in quo si-
gnificatur decalogus cum senario operum mise-
ricordiæ. Aliud verò facit tricesimū:scilicet con
iugatis, propter fidem trinitatis, cum obseruātia Gradꝰ castitatis tres.
decalogi. Vbi tāgūtur tres gradus castitatis. Pri-
mus est,castitas cōiugalis: per quem gradum vi-
tatur illicitus concubitus,licito tamen concubi-
tu retento in matrimoniali actu. Secundus gradꝰ
est, castitas vidualis:per quem euitatur de cetero
omnis cōcubitus:vt animus possit de cetero libe
rius deo seruire: licèt possit licitè matrimonium
contrahere. Tertius gradus est virginalis, quę est
superior istis:per quem omnis cōcubitus simpli-
citer euitatur: vt mens ipsa tanquam sponso suo
soli deo per amorem copuletur. Vnde Theophi.
Qui in centum fructificant, sunt qui perfectam
habent vitam: vt virgines & eremitę. Qui autem
in sexa-

G in sexaginta, qui mediocriter se habent: vt continentes, & qui in cœnobijs sunt. Qui autem in triginta, qui parui quidẽ sunt secũdũ propriam virtutem fructum ferentes: vt laici, & qui in cõiugio sunt. Vnde & Aug. Centesimus fructus est martyrum, propter sanctitatem vitæ, vel contẽptum mortis: sexagenari⁹, virginũ, propter ociũ interi⁹: quia non pugnat cõtra cõsuetudinem carnis. Tricesimus vero, coniugatorũ: quia hęc est ætas præliantium: ipsi enim acriorem habent conflictum, ne libidinibus superẽtur. hæc Aug. Vel tricesimũ fructum affert, qui detrimentum in exterioribus bonis constanter sustinet: sexagesimum, quando sustinet detrimentum etiam proprij corporis, per flagellationem & incarcerationem & cętera huiusmodi: centesimum, quando contemnit etiã totam vitam per martyrium. Vnde Chryso. Terra bona sunt, qui abstinẽt se à malis, & secũdum vires suas faciunt bona: & est iste fructus eorum tricesimus. Si autem & omnia bona sua contemnãt, & accedant ad seruiendum deo, habent sexagesimum. Si autem & præceptum imperialis sententiæ de morte eorum processerit, habent centesi-

Terra bona.

H mum: aut si bona eorum percussa fuerint & filij, habent sexagesimum: si autem infirmitas aliqua corporis eis contigerit, & fideliter sustinuerint, habent centesimum. Nam Iob ante tentationem tricesimum habuit in facultatibus suis iustè viuẽdo: post damna substantiæ & filiorum, sexagesimum: post plagam autẽ corporis, centesimum fecit. Qui cẽtesimum habet in se, & sexagesimum habet, & tricesimum. Econtra qui tricesimum habet, sexagesimum non habet: & qui sexagesimum habet, non etiam centesimum habet. Sẽper enim maius, quod min⁹ est in se habet inclusum: illud aut qđ minus est, maius in se nõ habet. hęc Chryso. Item, vt dicit Remigi⁹, semen verbi dei, tricesimum fructum facit, quãdo bonam cogitationem gignit: sexagesimum, quãdo bonam locutionem: centesimum, quando ad fructum boni operis perducit. Hi ergo per terram bonam designati, in corde bono quod intendit verbum dei audire: & optimo quod intendit secundum hæc operari: audiẽtes verbum dei deuotè, retinẽt fideliter in memo-

I ria, & fructum afferunt in patientia: scilicet vsq; ad finem, expectando præmia: quia secũdum Grego. dum ęquanimiter proximorum mala tolerãt, & humiliter flagella suscipiũt: postmodum ad requiem sublimiter suscipiuntur. Et aduerte quòd bona terra habet conditiones penitus oppositas alijs in quibus semen cecidit. Quia enim hi audientes verbũ retinent: est contra eos qui sunt secus viã: & venit diabolus, & tollit verbum de corde eorũ. quòd autẽ fructũ afferũt, sanctarum scilicet operationũ, est cõtra eos qui sunt spinæ suffocantes dei verbum. quòd vero hoc faciunt in patientia, est contra eos qui supra petram: qui ad tẽpus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Terra ergo mala in loca sec⁹ viã petrosa & spinosa distinguitur: sed terra bona nõ subdiuidit: quia vna est ecclesia: vna est columba mea: licèt fruct⁹ & virtutes ei⁹ subdiuidãtur in centesimum, sexagesimum, & tricesimum: ita etiã & præmia diuersa sunt: quia differt stella à stella in præmio, sicut & in merito. De semine itaq; tres partes proh dolor pereunt: ac vna tantum saluatur & proficit:

Terra mala distinguitur.

& neq; hoc ęqualiter, sed cum multa differentia. K
Quãuis enim semen diuini verbi de se sit fœcundum: sit tamen (vt visum est) tripliciter infructuosum. vñ Theophi. Vide quomodo mali sunt plurimi, & pauci saluãtur: quarta enim pars seminis saluata inuenit. Ex quo patet quòd exẽplo Christi, prędicator verbi diuini nõ debet cessare à prędicatione: licèt videat inde paucos proficere: quia faciens quod in se est, meritum suum non perdit. Vnde nota secundum Theophi. quòd non dixit, quòd seminans aliud proiecit secus viam, & cętera: sed quòd semen cecidit. Qui eni seminat, docet rectum sermonem: sed sermo diuersimodè cadit in audientes: quia semen quodlibet recipitur secundum modum & dispositionem terræ in qua seritur: quæ si sit fertilis & culta, profert bonum fructum: si autem sit sterilis & inculta, germinat spinas & tribulos, vel etiam nullum fructum: ita quòd secundum variam dispositionem terræ, semen diuersimodè proficit ad fructum: sic in nobis secũdum variam dispositionem cordis nostri, diuersimode recipitur semen, quod Christus verus agricola de cœlo nobis adduxit. Primùm ergo debemus verbum dei cum deuotione audire: ac cum L
gaudio & desiderio suscipere. Deinde intelligere: ac inter prospera & aduersa vtiliter conseruare: & deniq; fructus facere, vel centesimum, vel sexagesimum, vel tricesimum. In secunda parabola quæ est de zizania, describitur status ecclesiæ, sequens immediatè post mortem Christi & apostolorum: quia diabolus fidei in cordib⁹ fidelium seminatę inuidit: & ideo post Christi & apostolorũ dormitionem: per mortem aliquos inter fideles ad perfidiam hæresis commouit, quasi seminans zizaniam in medio tritici ad ipsius destructionẽ. Potest autem omnis immunditia in segete zizania dici: vt lolium, sterilesq; auenę, & huiusmodi. Sicut ergo zizania boni semini: sic hæresis bonis scripturis superseminãtur, & eis se admiscẽt. Vnde Aug. Neq; enim natę sunt hæreses & quędam dogmata peruersitatis illaqueãtis animas & i profundum præcipitantis, nisi dum scripturæ intelliguntur non bene: & quod in eis non bene intelligitur, etiam temerè & audacter asseritur. Et notã dum quòd Christus habet triplicem agrum suũ proprium: in quo seminat triplex semen bonum. M
Primus ager est mundus, in quo Christus seminauit semen verbi dei, siue doctrinam veritatis. Secundus ager est ecclesia catholica: in qua Christ⁹ seminauit fideles homines qui sunt filij regni, id est sancti & electi viri, qui inter filios regni cõputantur. Tertius ager est anima: in qua Christ⁹ seminat duplex semen bonum. Primum semen est bona voluntas: & hoc semen debet proferre fructum bonæ operationis. Secundum semen est cognitio sui, mundi, & dei. Ex cognitione sui, quasi ex quodam semine oritur dolor, secundum illud Ecclesiastes: Qui addit sciẽtiam: addit dolorem. Ex cognitione mundi oritur timor: quia in medio laqueorum homo ingreditur. Ex cognitione dei oritur amor: quia ipse est creator, redemptor, & glorificator. Primum ergo semen seminat de⁹ in agro affectus: secundum, in agro intellect⁹: sed inimicus diabolus superseminat zizaniam, scilicet errores in intellectu, & cogitationes malas in affectu. Hoc semen tripliciter extinguit. Primò,

Cecidit nõ iactũ est, semen. *Parabola secunda.* *Zizania.* *Ager Christi triplex.* *Semen bonũ duplex.* *Eccles. 1.* *Seminis extinctio.*

igne

A igne contritionis. Secundò, per præcisionem con-
fessionis. Tertiò, per eradicationem satisfactiõis.
Studeat ergo anima fidelis, vt semẽ det in ea ger-
minet sanctis desiderijs, & operibus virtuosis. Hic
autẽ ager, scilicet anima, sepitur fide, aratur præ-
dicatione, compluitur pluuia gratiæ, & rore mise
ricordiæ. Secunda itaq; parabola est de zizanijs
& lolijs, bono semini superseminatis, quæ descri-
bit cœtum hæreticorum. ⌊Simile est enim regnũ
cœlorum⌋ id est ecclesia militans, seu status eius,
⌊homini⌋ scilicet Christo, qui dat regnare in cœ-
lestibus: & cui seruire regnare est ⌊qui⌋ per se & a-
postolos ⌊seminauit in agro suo⌋ id est i mũdo, seu
in ecclesia labore & sanguine Christi exculta ⌊bo
num semen⌋ id est sanctam doctrinam & fidẽ ca-
tholicam: ac eos quos filios regni vocat. Et nota
Cõparatio factorum. hic quòd in istis parabolis non fit cõparatio per-
sonæ ad personam: sed negocij ad negocium, seu
facti ad factum. ac si diceret: factum quod agitur
circa regnum cœlorum & circa ecclesiam, simile
est tali facto vel negocio. ⌊Cùm autem dormirẽt
homines⌋ id est custodes, interius, qui ad tutelam
B & custodiam sunt deputati: per quos significãtur
prælati, quorum somno, id est negligentia inter-
ueniente diabolus superseminat zizaniam, seu lo
lium. Dormiũt enim prælati tripliciter: vel cùm
torpent inertia, vel cùm resoluuntur lasciuia, vel
cùm premuntur ignorãtia siue culpa. Hæc autẽ
dormitio non solum significat superiorem negli-
gentiam, circa custodiam gregis: sed etiam negli-
gentiam cuiuslibet, circa custodiam suæ propriæ
personæ & salutis. Vtrãq; enim negligentiam ex-
plorat diabolus: & sic per suggestiones malas se-
minat zizaniam in cordibus humanis. ⌊Cùm er-
go dormirẽt, venit inimicus⌋ id est diabolus ⌊& su
perseminauit zizaniam⌋ id est errores & sequẽtes
iniquitates, ac eos quos filios maligni domin⁹ in-
terpretatur, ⌊in medio tritici⌋ id est electorũ: hoc
zizania. est, hæreticos permiscuit electis. Zizania alio no-
mine dicitur lolium: & est feminini generis in sin
gulari: sed neutri vel fœminini in plurali. Vnde
est versus: Est zizania, sunt zizania plura, niẽq;.
Et dicunt aliqui quòd zizania in singulari penul
C timam producit: sed in plurali corripit. Vigilẽt
ergo præpositi ecclesiæ & subditi: ne per eorũ ne-
gligentiam diabolus valeat zizaniam seminare.
⌊Cùm autẽ creuisset herba⌋ per profectum fidei:
⌊& fructum fecisset⌋ per effectũ operis boni: quia
Iacob. 2. d fides sine operibus mortua est: ⌊tunc apparuerunt
zizania⌋ per manifestationem errorum & sordiũ
peccati, & persecutionem fideliũ Christi. Et cùm
serui hoc domino dicerent, ⌊ait illis: Inimicus ho
Inimic⁹ homo, dicit diabolus. mo fecit hoc.⌋ Diabolus dicitur inimicus homo:
quia sub similitudine rationis humanę hominem
decipit. vel ex eo quòd homini à principio ini-
micatus sit. vel ab euẽtu: quia hominem vicit. si-
cut ab Africa, dicit Scipio Africanus: quia Afri-
cam deuicit. Serui isti sunt patres antiqui, qui fue
runt in primitiua ecclesia: qui admirantes perfi-
diam hæresis insurgẽtem in ea, accesserũt ad deũ
per orationem, inquirẽtes vnde oriretur talis per-
fidia: quibus fuit diuinitus reuelatum, quòd hoc
erat ex diaboli opere, deo permittẽte factũ: & hoc
vt stabilitas probaretur fidelium. Diabolus qui-
dem in mũdo seminauerat tria semina pestifera:
scilicet ignorantiam obtenebrantem, culpam in-
frigidantem, & miseriam ignominiosam. Ideo de D
cœlo venit cœlestis agricola, portans tria semina
illis contraria: scilicet sapientiam illuminantem,
gratiam inflammantem, & gloriam exaltantem.
Seminauit quoq; Christus sanctã doctrinã & fi-
dem catholicam: & superseminauit diabol⁹ erro-
res & iniquitates multiplices. Seminauit deus in
mũdo pacem & fraternam charitatem: superseminauit diabolus inuidiam & malam voluntatem.
Seminat etiam deus quotidie in agro interiori, id
est mente, bona proposita: diabolus superseminat
desideria carnalia. Seminat deus in agro exterio-
ri, id est in corpore, munditiam & puritatem: sup-
seminat diabolus immunditiam & carnalitatem.
⌊Serui autem dixerũt⌋ id est sancti patres per ora-
tionem diuinum consilium quæsierũt. ⌊Vis imus
& colligimus ea?⌋ separando malos à communita
te ecclesiæ, per excommunicationem: & tãdem di
mittendo iustitiæ seculari, exterminãdos per mor
tem. ⌊Et ait: non, ne fortè colligentes zizania, era
dicetis simul⌋ cum eis ⌊& triticũ⌋ id est, illud quod
est triticum quò ad se: sicut si aliquis fidelis dam
naretur sola suspitione. vel quod est triticum quò E
ad alios: sicut si eradicatur non primò victus: tũc
alij fideles scandalizãtur: quia non seruatur ordo
iuris: & sic eradicatur triticũ, id est alij fideles per
scandalum: vel quod est futurum triticum: quia
modo est aliquis malus, qui cras erit bonus. Vbi
prohibetur eradicatio festinata, damnosa, & suspi Eradicatio triplex.
ciosa. Festinata est, quam non præcedit admoni-
tio. Damnosà est, quando multitudo est in causa
vel princeps: nisi fuerit causa manifesta redũdans
in iniuriam ecclesiæ. Vnde Augu, dicit quòd ali-
quãdo tolerãdi sunt mali ꝑ pace ecclesię: qñ timet
de schismate. Suspiciosa est, qñ nõ habet certitu-
do de alicui⁹ heresi vel vitio. Tales ergo nõ sunt
excludẽdi: quia in his tribus modis prohibet hic
eradicatio fieri. ⌊Sinite vtraq;⌋ scilicet zizaniam
& triticum, malos & bonos ⌊crescere vsq; ad mes-
sem⌋ id est vsq; ad consummationem seculi & di-
em iudicij, & hoc est intelligendũ de illis qui non
sunt notorij neq; pertinaces: neq; per eos imminet
vniuersale damnum ecclesiæ. Hic datur pœnitẽ-
tiæ locus, & discretionis exemplum. In hoc enim F
monemur ne occultorũ iudicium nobis vsurpe-
mus: sed deo illud reseruem⁹, qui tribuit vnicuiq;
iuxta opera sua. Nec istud est cõtrarium Aposto
lo: qui ait: Auferte malũ ex vobisipsis: quia hoc di 1. Cori. 6.
ctum domini intelligitur de ambiguis: illud autẽ
Apostoli, de manifestis. Hic etiã innuitur diuina
benignitas, & patientia dilationis: sustinet enim
patienter diuina clementia zizanias cum tritico,
hoc est, malos cũ bonis. Sustinet autem eos tribus
de causis. Prima, vt si velint conuertantur, & per Sustinẽtur mali trib⁹ de causis.
bonos adiuuentur. Secunda, vt iusti plurimũ deo
regratientur, quòd electi sunt per gratiam de nu-
mero pereuntium: & eorum coparatione, plus ni-
tãtur ad bonum. Tertia, vt bonis proficiat, & eis
merita sua augeãt. Prosunt enim mali bonis pur Mali prosunt bonis.
gando: vt si qua est in eis peccati rubigo, elimine-
tur. Exercitãdo: vt virtus in bonis latẽs manife-
stetur. Ac stimulãdo: vt electi in via huius exilij
segnes non efficiantur, sed ad patriam suam festi
nent. Et coronãdo: quia dum tribulationes iustis
ingerũt, lapides præciosos in corona cœlestis glo
riæ apponunt. Seruiũt ergo mali bonis, prædictis
modis:

G modis:& ideo permittũtur viuere cum eis. Deinde dominus subiungit: ⌊Et in tempore messis⌋ id est iudicij & finalis consummationis, ⌊dicã messoribus⌋ scilicet angelis: ⌊Colligite primùm zizania,⌋ id est malos, à consortio bonorũ eos excludẽdo:& hoc quò ad pœnam dãni: & sequitur pœna sensus: ⌊& alligate ea in fasciculos ad comburendum:⌋ quia ministerio angelorum separabuntur tunc mali de medio iustorum:& mittentur in infernum, qui creditur esse in centro terræ: & terra

Fasciculi malorum. vallatus vndiq;. Et bene dicit, ⌊in fasciculos,⌋ nõ in vno fasce:quia vnusquisq; punietur pro modo peruersitatis suæ:& simul erũt immundi cum immundis, gulosi cum gulosis, auari cum auaris, superbi cum superbis, & sic alij impij cum suis similibus: vt qui socij fuerunt in culpa, simul torqueãtur in pœna. Quò ad pœnam sensus, erũt plures fasciculi: sed vnus erit quò ad pœnam damni. Et subditur: ⌊Ibi erit fletus⌋ id est dolor vehemẽs ex damno: scilicet pro carẽtia visionis diuinæ:& exponitur pro tristitiã & dolore: quia fortè non erũt ibi corporales lachrymæ: ⌊& stridor dentiũ,⌋ id est

H passio vrgens ex pœna sensus:& tormẽto, scilicet

Pœna inferni duplex. pro pœnarum acerbitate. In quo signatur duplex pœna inferni. Vna, ex parte mentis: scilicet tristitia vehemẽs: quæ significatur per fletum. Et alia ex parte corporis: quæ significatur per stridorem dentium. Vel fletus, ex calore dissoluente:& stridor dentium, ex frigore constringente. vnde Iob

Iob.24.c. Ab aquis niuium, transibit ad calorem nimium. Deinde sequitur: ⌊triticum autem⌋ id est fideles & electos, qui in area hui⁹ mũdi sunt triturati flagellis, afflictionibus, & tentationibus varijs: ita vt in eis nulla sit palea vel macula ⌊cõgregate in horreum meum⌋ scilicet cœlestium mansionum. Et tunc iusti fulgebũt sicut sol:& hoc per dotem claritatis, ex gloria animæ ad corpus redñdãte. Vbi Chryso. Non quia ita solũ sicut sol: sed quia hoc sydere aliud magis luculentum non noscimus, co-

Soli cõparatur gloria iustorum. gnitis nobis vtitur exemplis. hæc Chryso. Comparatur autẽ gloria iustorũ soli, maximè quò ad corpus: quia aĩa glorificata, multo pulchrior erit sole. In sole autem quatuor dotes corporis glorifi-

Dotes solis quatuor. cati notantur: scilicet Claritas: quia in creaturis

1 inferioribus nihil sole est clarius. Agilitas: quia exiens ab Oriente, statim apparet in Occidente. Subtilitas: quia transit per vitrũ illęsum. Impassibilitas: quia radius eius non læditur, nec maculatur. Et subditur, in regno patris eorum. ergo tanquam filij regis accipient regnũ decoris. O quàm gloriosum est regnum, in quo sancta societas: quia iusti. in quo perfecta claritas: quia fulgebũt. in quo perfecta delectabilitas: quia sicut sol: dulce enim lumen est & delectabile. in quo sublimis dignitas: quia ĩ regno. in quo paterna charitas: quia patris eorum. Hanc parabolam secũdam tangit Marcus, faciens tantum mẽtionem de bono semine, quod ad solos electos pertinet: qui tanquam triticum & frumentum, in horreum æternæ beatitudinis colligentur, quando zizania & lolium in caminum ignis mittetur. Vnde comparat regnum cœlorum, id est ecclesiam quæ à deo regitur, & homines regit: homini iacienti semen in terram &c. Per semen intelligitur verbum vitæ: quod homo scilicet Christus seminauit in corda humana: & dormiuit per mortem, ⌊Exurgit⌋ autẽ semen ⌊nocte & die: ac germinat & crescit⌋ quia post somnũ K

Christi, numerus credentium per aduersa & prospera germinauit in fide, & creuit in opere ⌊dum nescit ille⌋ hoc est nescire nos facit, quem scilicet fructum vsq; in finem afferat: & ⌊terra vltrò fructificat⌋ quia voluntate adducitur, vt fructum faciat ⌊primò herbam, deinde spicam, & tãdem plenum fructũ.⌋ Ex semine enim isto recepto in aliquo homine, primò concipitur timor diuinorum iudiciorũ, & significatur per herbã, quæ est quid imperfectum:& quia ex timore cessat homo à malis, & incipit se exercere in bonis: ideo secundò cõ-

cipitur spes diuinorum beneficiorum, quæ significatur per spicam, in qua est iam spes grani futuri. Spes.

Tertiò ex hoc dãtur charitatiuus amor, qui habet opus perfectũ:& ideo significatur per plenũ granum: quia, vt dicit Apostolus, Plenitudo legis, est Roma.13.

dilectio. Vel ⌊terra fructificat primò herbã: deinde spicam: deinde plenum fructum:⌋ hoc est timorem, pœnitentiam, & charitatem. Illi qui generãt herbam, id est timorem, sunt incipiẽtes, qui debẽt incipere à timore. Sicut enim herba est principiũ spicę: sic timor domini est principiũ vitæ, & ini- L

tium sapientiæ. Illi qui generãt spicam, id est pœnitentiam duram, sunt proficientes: qui sicut delectati sunt in peccatis, sic debẽt se affligere in pœnitentia & lamẽtis. Illi qui producũt plenum fructum, id est charitatem, & bonorum operum plenitudinem, sunt perfecti, qui habent charitatem dei & proximi: quia plenitudo legis est charitas: & tũc est homo dispositꝰ, vt de statu gratię transeat ad gloriam. Et ideo dominus tunc ⌊mittit falcem⌋ id est mortem, abscindẽdo iustos de præsenti vita, vt transferat ad gloriã: ⌊quoniã adest messis,⌋ id est collectio iustorum in patria. Secundum Grego. Semen homo iacit in terrã: cùm cordi suo bonam intentionem inserit. Et postquam semen iactauerit, dormit: quia iã in spe boni operis quiescit. Nocte verò exurgit ac die: quia inter aduersa & prospera proficit. Et semen germinat, & crescit dum ille nescit: quia & cùm adhuc metiri incremẽta sua non valet: semel cõcepta virtus ad profectũ ducitur. Et vltrò terra fructificat: quia prę-ueniente se gratia, mens hominis spõtanea ad fructum boni operis assurgit. Cùm ergo desideria bo- M

na cõcipimus: semen in terra mittimus. Cùm verò operari recta incipimus, herba sumus: cùm autem ad profectum opus trahimus, ad spicam peruenimus: cùmq; in eiusdem operis perfectione solidamur, iam plenum frumentum in spica proferimus. Omnipotens autem deus in productum fructum falcem mittit, & messem suam desecat: quia cùm vnũquẽq; ad opera perfecta perduxerit, eius temporalem vitam per immissam sentẽtiam incidit: vt granum suum ad cœlestia horrea perducat. Vide ergo ne sis tãtum in herba vel spica, & maturitatem expectes in purgatorij pœna: non enim fructum immaturum congregat deꝰ in horreum suum. Nullus tamen qui ad bonum propositum adhuc in mẽtis teneritudine esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum dei ab herba in-

Tertia parabola ad turbas. cipit vt granum fiat. In tertia parabola, quę est de grano sinapis, describit ecclesiæ status sequens immediatè post surrectionem hæresum: quia cõtra hæreses insurgẽtes, suscitauit dominus in ecclesia doctores sanctos literatos: vt per rationem

& scriptu-

A & scripturam confutarent hæreticos:& licèt primó fuerint humiles & abiecti:tamē diuina dispositione fuerunt postea exaltati, Tertia ergo parabola est de exaltatione ecclesiæ: ac prædicationis fidei & euangelij:in qua comparatur regnum cœlorum grano sinapis. ⌊Simile est enim regnū cœlorum⌋ id est prædicatio euāgelij,quæ dicitur regnum: quia docet regere manum,cui9 ciues sunt opera:regere os, cui9 ciues sunt verba:regere cor, cuius ciues sunt cogitationes & desideria:⌊grano sinapis⌋ quia calefacit in amore:venenum expellit,id est errorē:caput purgat, id est mētem:quod accipiēs homo,scilicet Christus à patre ⌊seminauit:⌋ & per se & per discipulos suos ⌊in agro suo⌋ id est in mundo ⌊quod minimum est omnibus seminibus⌋ id est omnibus disciplinis: vel quia vix ei in principio creditur:vel quia docet quę in mūdo minima & vilia reputantur:quia ampullositati verborum non innititur ⌊cùm autem creuerit⌋ per diuulgationem ⌊maius est omnibus oleribus⌋ id est sciētijs,physicis,naturalibus,&poëticis,quę dicūtur olera:quia citó decidunt:nec fructū æternum,sed temporalem habēt ⌊& fit arbor alta⌋,per
B eius sublimationem: fructifera,per eius vtilitatē: ⌊ita vt volucres cœli⌋ id est animæ credētium cœlos affectantium,⌊veniant⌋ per fidem ⌊& habitēt⌋ per amorem ⌊in ramis eius⌋ id est in dogmatibus, vel ⌊volucres⌋ id est prędicatores qui vt nubes volant ⌊veniant⌋ studendo ⌊& habitent⌋ meditando & operādo ⌊in ramis ei9⌋ id est diuersis expositionibus & sentētijs.quatuor enī rami sunt:historia, tropologia, allegoria, anagoge. Vnde ⌊regnū cœlorum⌋ potest hic intelligi primitiua ecclesia:quę ratione humilitatis, paupertatis, & paruę multitudinis,quæ videbatur etiam abiecta: sed virtute est magna:vel pro feruore fidei,quę modica videbatur ꝓpter scādalum crucis: sed feruida est propter calorem dilectionis,paruo ⌊grano sinapis⌋ cōparatur ⌊quod cùm sit minimum⌋ quantitate:tamen est magnum in virtute & calore, quæ creuit in arborem magnam:quia vbiq; orbis est expāsa, habens stipitem per spem: & ramos exaltatos,per dilectionem dei dilatatos, per charitatē proximi. Alta est,quia ad cœlestia sustulit:ampla,quia to-
Lucę.19.
tū mundum occupauit. Quā arborē ascēdit Za-
C cheus vt Christum videret: quia nisi in ecclesiæ & fidei arbore Christus non videtur. & ⌊volucres cœli⌋ id est principes huius mundi, alta petentes, vel alti intellectu, scilicet huius mundi sapientes ⌊habitant in ramis eius⌋ & ei subiecti regūtur ei9 consilio. Vel ⌊volucres⌋ id est sancti,qui pēnis virtutum in alta ascendūt , & ad præmia cœlestium bonorū volare contendunt ⌊habitāt in ramis ei9⌋ id est in diuersis eius sententijs spiritualibus.
Arboris euangelicę rami.
Rami euangelicæ arboris,sunt dogmatum diuersitates:vt pro varietate morborum, varia sit medicina,in quibus vnaquęq; volucrum, id est animarū iustarum requiescit. Volucres enim cœli sunt animæ fideles, quæ cor à terrenis leuātes ad cœlestia per desiderium volant : & neglectis temporalium rerum cupiditatibus,sursum cor habent in cœlestibus:atq; in sanctorum dictis & consolationibus respirant:& requiescunt ab huius vitæ fatigatio-
Psal.54.
nibus.vnde Psal. Quis dabit pennas sicut columbæ:& volabo & requiescam? Assumamus ergo & nos pennas colūbæ : vt ad altiora volātes possim9
D in ramis huius arboris habitare:& nidulos doctrinarum nobis facere,terrenaq; fugientes, ad cœlestia festinare. Magnum quoq; & feruens sit nobis desiderium exaltandi fidem nostram:vt dominus Iesus Christus ab omnibus timeatur, cognoscat, & ametur . In quarta parabola quæ est de fer-
Parabola quarta.
mento,describitur status ecclesiæ sequens exaltationem prædictorum sanctorum : quia per diligentiam eorum ad prædicandum,iam fides vbiq; est diuulgata. In hac ergo parabola comparat regnum cœlorum fermento ⌊quod mulier abscōdit in tribus farinę satis.⌋ Est autem satum mensura
Satum quid est.
in Palęstina capiēs vnum modium & dimidium. Regnum cœlorū est ecclesia militās: in qua deus per fidem regnat: vel doctrina fidei, quæ regnum cœlorum prædicat:mulier autem dei sapiētia,vel diligentia sanctorum ad prædicandum vsq;quaq; fidem catholicam. Tria veró sata farinę,sunt tres partes mundi:scilicet Asia, Africa,& Europa.vel tres linguę,scilicet Hebræa,Græca,&Latina. Fer-
Fermentū quid est.
mentum autem licèt in scriptura frequētius accipiatur in malo,eo quòd est corruptiuū:tamē quia aliud est fermētū zizanię, & aliud fermētū triti-
E ci,hic accipitur in bono tātū:& ꝓpter virtutē alterandi,significat verbū euangelicū,quod ad fidē trāsmutauit magnā partē mūdi,& adhuc ampli9 trāsmutabit ipsum. Vnde in figura in pētecosten
Pētecoste.
quę celebratur à Iudęis ꝓpter beneficiū legis datę quiquagesima die ab exitu de Aegypto, quæ fuit euangelij figura,offerebantur duo panes de simila fermētata. Mulier rrgo,id est dei sapiētia,vel sanctorum diligentia,accepit fermentum:quod propter calorem intrinsecum & inclusum, legē euangelicam,quæ est lex amoris,& feruorem fidei, significat : & abscondit seu posuit in tribus farinæ satis,donec fermentaretur totum. Hoc enim fermētum positum fuit in tribus mūdi partib9 à tēpore apostolorum:& amplius ponetur donec fermentetur totum:& multiplicetur fides trinitatis per totum mundum:quia inde totum penè mundum iam fermētatum & viuificatum in ecclesiæ corpus creuisse videmus: sicut modicum frrmēti magnam farinæ massam transmutat in suijpsius
F virtutem,ac viuificat & crescere facit. Secūdum Bedam: Mulier id est anima sancta, abscōdit per rectam intentionem à mundi laudibus occultando fermētum,id est dilectionem in tribus satis farinæ, id est in tribus modis diligēdi:scilicet ex toto corde,ex tota anima,ex tota mēte . vel in trib9 animæ viribus : scilicet rationali, concupiscibili, irascibili:in quibus charitas siue doctrina absconditur, donec totā mentem in sui perfectionem cōmutet:quod quidem hìc inchoatur:sed in futuro
Modi diligendi tres.
perficitur . Secundum Hilarium,farina est plebs
Farina.
ex diuersis collecta : tria sata, triplex status fidelium:scilicet Noë,Daniel,Iob. vel quia de tribus filijs Noë processit totum genus humanum : cui dei sapiētia fidem & charitatem,& sanam doctrinam commēdat in præsenti,donec totum fermētetur,id est donec in fine mundi completo numero electorum fideles ad resurrectionis gloriā perueniant:& tūc perfecta calefient charitate: modo enim est ignis paruus:sed tunc erit caminus ⌊hęc omnia⌋ scilicet prædicta & talia multa ⌊locut9 est Iesus ad turbas in parabolis⌋& licèt alia multa sine parabolis dixerit turbis:tunc tamen nihil sine

parabolis

G parabolis dixit eis: vt scilicet mouerentur ad in-
terrogandum de auditis. Quia enim hominibus
rudibus loquebatur de regno dei: opus erat indu-
ci eos talibus parabolis: & rerum sensibilium eis
cognitarum similitudinibus ad diuinorū arcana:
vt ex his quæ animus nouit, surgat ad incognita:
& exemplo visibilium, rapiatur ad inuisibilia: ac
per ea quæ visu didicit, discat amare quæ non no
uit: vt qui cœlestia capere non poterant, per simi-
Parabola. litudinem terrenam audita perciperent. Parabo-
la enim Græcè, similitudo dicitur Latinè: per quā
veritas demōstratur: & in qua aliud dicit, & aliud
rationabiliter intelligitur. Vnde subdit admoni-
tionem ⌊hęc dicēs clamabat: Qui habet aures au
diendi audiat.⌋ Hāc admonitionem addit domi-
Aures audiendi. nus in locis pluribus. Nam secūdum Hiero. vbi-
cunque ponitur hoc verbum, designat mysticus in-
tellectus: quia sub verbis parabolicis, alius sensus
est per intellectum requirendus. Et secūdum Be-
dam, aures audiēdi sunt aures cordis & sensus in-
teriores: scilicet aures intelligendi, obediēdi, & fa-
Auditus triplex. ciēdi quę iusta sunt. Innuit ergo triplicē auditū:
scilicet sentiendi, intelligendi, obediendi. Primus
H est exterior in corpore: de quo dicit ⌊qui habet au
res.⌋ Secūdus interior in mēte: de quo subdit ⌊au-
diendi.⌋ Tertius vtrūque complectēs: de quo addit,
⌊audiat.⌋ Primus auditus est sensitiuè. Secundus,
intellectiuè. Tertius, affectiuè. De his dicitur in
Psal. 44. Psal. per ordinem. Audi filia, quò ad primū: & vi-
de, quò ad secundum: & inclina aurem tuam, quò
Iob. 42. ad tertium. Et in Iob: Auditu auris audiui te. In
hoc autē quòd Iesus hęc dicēs clamabat, tangitur
magnitudo affectus eius in prædicando. Clamor
enim iste, signum erat magni affectus in ipso. De
Clamor domini. hoc clamore Christi, dicit Aug. Intonuit domin⁹
Iesus Christus clamās, dictis, factis, voce, vita, de-
scensu, ascensu vt redeamus ad eum. Clamat sur
dis, vt audiant: clamat dormientibus, vt euigilēt:
clamat transeuntibus, vt attendant: clamat igno-
rantibus, vt intelligant: clamat errantibus, vt re-
deant: clamat peccatoribus, vt pœniteant. Clama
uit quippe prædicando, clamauit orando, clama-
uit Lazarum resuscitando: clamauit tandem mo-
riendo: quotidie in cœlis existens clamat ad nos,
Matth. 11. dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & one-
rati estis: & ego reficiam vos. Et nos miseri adhuc
I tantos clamores contemnimus. hæc Aug. ⌊Tunc
dimissis turbis⌋ quę eum non interrogauerunt: &
secedens à tumultibus ⌊venit in domum⌋ vt disci
puli tanquam digniores haberēt opportunitatem
quærendi & interrogandi eum. ⌊Et accesserūt ad
eum discipuli eius⌋ tanquam familiares: non tam
corpore, quàm discendi volūtate, quærētes ⌊quare
in parabolis⌋ loqueretur turbis, cūm ipsi non cape
rent: & petētes vt eis parabolas exponeret. Quia
eni percipiebāt Christū mysticè loqui, quæsierūt
intellectum, & sibi exponi. Qui respondens ait
⌊Vobis⌋ credentibus, vobis humilibus, vobis obe-
dientibus, vobis mihi adherentibus & dilectis, vo
bis mundo abiectis & odiosis. Vobis volentibus,
& simpliciter dignis, ac vestris sequacibus ad me
accedentibus, ⌊datum est⌋ diuinitus, & ex grā dei,
non ex merito vestro ⌊nosse aperte⌋ sine parabola-
rum inuolutione ⌊mysteria regni dei⌋ id est secre
ta & intelligentiam sacræ scripturæ quę continet
statuta atque decreta illius regni seu abdita: & pro-

funditatem veritatis euangelicæ: quę ducit ad re- K
gnum cœleste. Vel ⌊mysterium regni cœlorū⌋ id
est ecclesiæ militantis, siue triūphantis. Apostoli Apostoli fundatores ecclesiæ.
enim erant quasi fundatores ecclesiæ post Chri-
stum: & ideo ad ipsos pertinebat scire secreta ec-
clesiæ: de quibus erat processus ecclesiæ vsque ad fi
nem mundi: quia ista erāt futura in diuina dispo-
sitione pręordinata: & istud potest hic vocari ⌊my
sterium regni cœlorum⌋ id est secretum ecclesię.
⌊Cęteris autem⌋ qui foris sunt: qui clausis sensib⁹
non curant intrare & cognoscere veritatem, scili-
cet vulgaribus turbis, seu etiam scribis & phari-
sęis incredulis ⌊non est datum⌋ neque cōcessum ista
intelligere: & propter hoc loquebatur eis talia pa-
rabolicè ⌊vt videntes⌋ id est videre se reputantes,
non videant secūdum veritatem ⌊& audientes⌋ id
est intelligere se putantes ⌊non intelligāt⌋ senten
tiam interiorem: nam hec est vna causarum qua-
re dominus loquebatur in parabolis: vt scilicet ve
ritas occultaretur malis, & boni ad inquirendum
exercerentur in eis. Vnde sequitur: ⌊Qui habet⌋
scilicet amorem verbi ⌊dabitur ei⌋ scilicet intelli-
gētia verbi amati ⌊& abūdabit⌋ scilicet sensu in-
telligendi: quia habentibus deuotionem & fidem, L
datus est verus sacræ scripturæ intellectus. Dici-
tur eni in Luca, quòd aperuit eis sensum vt intel Lucæ. 14.
ligerēt scripturas: & ex abundāti reuelatus est eis
ecclesiæ processus. Item ⌊qui habet⌋ opus ⌊dabit⌋
ei intellectus ⌊& abundabit⌋ augmento profectus.
Item ⌊qui habet⌋ gratiam ⌊dabitur ei⌋ perseuerā-
tia ⌊& abundabit⌋ gloria: quia gratiam & gloriam
dabit dominus. ⌊Qui autem non habet⌋ scilicet
amorem verbi ⌊id quod videt habere⌋ scilicet na-
turali ingenio, vel literarum studio ⌊auferetur ab Auferri à nō habēte.
eo:⌋ quia nulla veræ sapientiæ gaudebit dulcedi-
ne. Vnde non habētibus fidem & deuotionem ad
Christi doctrinā, intellectus scripturæ veteris te-
stamēti ablatus est propter eorū incredulitatem:
& datus est Gentibus propter eorum fidem. Item
qui non habet opus: id quod videtur habere, scili-
cet intelligētiæ, auferet ab eo: quia fides sine ope-
ribus mortua est. Item sicut auarus multas habet
opes & nullas: sic qui non diuinam sapientiam ha
bet, nullā habet: quia secundum Hiero. literas ne-
scit, qui sacras ignorat. Secūdum Ambro. intelli-
git, quod habet, id est quod se putat habere. Seor-
sum autem, scilicet in domo, discipulis suis diffe- M
rebat omnia. Vnde patet quòd non solum parabo
las, de quib⁹ eum interrogabāt: sed etiam alia ibi-
dem eis exposuit: licet de aliarū expositione men
tio hic non fiat. Et tunc etiā in parabolis locutus
est discipulis: proposuitque eis tres parabolas alias
à prædictis. In quarum prima quę est de thesauro Parabola prima discipulis dicta.
abscondito in agro: designatur status ecclesiæ se-
quēs post prædictum: quia diuulgata fide in orbe
terrarum per prædicationem sanctorū: multi va-
lentes & literati viri, vt Augu. & alij, ad fidem ca
tholicam conuersi, inceperunt se exercere, & scien
tiam suam ad vtilitatem animarum conuertere.
Assimilat ergo regnū cœlorum, id est cœlestem Thesaur⁹ abscōdit⁹.
patriam thesauro abscōdito in agro: qui ager om-
nibus venditis emitur, vt thesaurus ibidem inuē-
tus habeatur. Ager iste, labor est in exercitio vitę
actiuæ, & operibus omnibus misericordiæ in regi
mine ecclesiæ. Thesaurus autem absconditus, est
præmium cœleste: cuius diuitiæ nondum omni-
bus

Psal. 30. bus apparent manifeſtè, ſcd̃m illud Pſal. Quàm A magna multitudo dulcedinis tuæ: quam abſcondiſti timentibus te. Inuenitur tamen ipſe theſaurus: & ſi non ad plenum: quoniam ſanctorum doctrina & prædicatio qualis quãtaúe ſit, ex magna parte declaratur: hũc autem theſaurum inuẽtum abſcondit, qui cognito qualis ſit corde retinet, & mente diligit: eiuſq; nullo modo obliuiſcatur. ⌊Et præ gaudio illius vadit⌋ pedib⁹ mẽtis ipſum affectando, ⌊& vendit vniuerſa quæ habet⌋ temporalia ac voluptates carnis, & deſideria terrena contẽnẽdo. ⌊Et emit agrũ illum⌋ omnibus alijs dimiſſis in agro dominico propter cœleſte premium laborãdo: & totaliter cœleſtibus inhiando. Contemnere ergo ſecularia debet, & totum poſſideat: & vt ſit ei poteſtas vtendi theſauro cum agro: quia cœleſtes diuitiæ non niſi damno ſeculi poſſidentur ab aliquo. Virginum laus. Ad laudem virginum exprimitur iſta parabola: & ſic theſaurus in agro, eſt virginitas in carne. Circa iſtum theſaurum conſideranda ſunt tria. Primũ eſt, quòd inueniatur. Secũdum, quòd inuentus abſcondatur. Tertium, quòd abſcõditus B cęteris præponatur. Non autem inuenitur in luxurioſis: non abſcõditur in vanigloriosis: nõ præponitur in auaris: ſic ergo habemus triplicem virtutem: ſcilicet virginitatis, humilitatis, & paupertatis. Virginitas nouit theſaurum inuenire, vt lia beatur: humilitas nouit theſaurum abſcõdere, ne amittatur: paupertas nouit theſaurum omnibus præponere, ne vilipendatur.

Secũda parabola ad diſcipl'os. Margarita. In ſecunda parabola quæ eſt de margarita, declaratur ſtatus eccleſię immediatè ſequens prędedẽtem: quia poſt ſtatum prædictum inceperunt aliqui contemptis mundi diuitijs & honoribus, intendere vitæ contemplatiuæ: ſicut beatus Benedictus & alij ſequẽtes eum in diuerſis ſtatibus & gradib⁹ religionum, Et iſte ſtatus figuratur per margaritam quæ inuenitur in conchilijs maris: quia religio fundatur & nutritur in humore deuotionis. Iſta autem margarita dicitur vna & pręcioſa. Vna: quia hominem vnit: Actiua autem vita magis diuidit: & propter hoc Lucę. 10. g dicitur quòd Martha erat circa multa occupata: Maria verò circa vnum intẽta. Dicitur etiã pręC cioſa: quia vita contemplatiua ſimpliciter & abſolutè melior eſt quàm actiua: licèt in caſu actiua ſit magis fructifera: ꝑpter quod dicitur: Maria optimam partem elegit. Aſſimilat ergo ⌊regnum cœlorum⌋ id eſt præſentem eccleſiam, ⌊homini negociatori⌋ quia ſicut homo ille vni⁹ margaritę deſiderio omnia vendit & emit eam: ſic & iſta ⌊inuẽta vna pręcioſa margarita⌋ ſcilicet dulcedine vitę contẽplatiuæ ⌊vadit⌋ ad forum ſpiritualium mercationum ⌊& vendit omnia quæ habet⌋ per contẽptum terrenorũ ⌊& emit eã⌋ per conatum & deſiderium æternorum.

Moraliter imitanda tria. Moraliter in hac parabola, proponuntur nobis tria imitanda: ſcilicet officiũ ſanctorum, ſtudium morum, deſiderium æternorum. Officium notatur, in negociando: ſtudium, in quærendo: deſiderium, in operando. Fœlix qui nouit negociari ſpiritualiter: ſiue quãtum ad ſtatum actionis, operibus miſericordiæ intendendo: ſiue quãtum ad ſtatum perfectionis, pro Chriſto omnia relinquendo: ſiue quantum ad ſtatum ſupererogationis, per prædicationem animas deo lucrificando. Item fœlix negociator, qui nouit quęrere non noctua, ſicut ambitioſi: nõ inutilia ſicut curioſi: ſed ſalubria, ſicut ſancti. Itẽ fœlix qui inD uentis bonis mercibus bene nouit lucrari: qui ſcilicet abijt à ſe, per carnis mortificationem: vendidit terram pro cœlo, per omnium abrenunciationem: comparauit eam, per propriæ volũtatis ſubiectionem. Et quia iſte ſtatus duraturus eſt vſq; ad finem mundi: ideo non ponitur alia parabola poſt iſtã, niſi illa quę finem mundi ſignificat: quę eſt de ſagena in mari miſſa. Igitur quia ſub parabola theſauri & magaritæ, induxit nos ad æternæ beatitudinis amorem: conſequenter ſub parabola ſagenę, inducit nos in timorem: vt mala caueam⁹ & bona ſectemur.

Parabola tertia. Sagena. Aſſimilat ergo ⌊regnum cœlorum⌋ quod hic notat præſentem eccleſiam ⌊ſagenæ⌋ quia piſcatoribus eſt cõmiſſa: & per eã quiſq; ad æternum regnum de pręſentis ſeculi fluctibus trahiť, ne æternæ mortis profundo mergať ⌊miſſę in mare,⌋ id eſt in mundũ, qui dicitur mare propter magnitudinem, & propter amaritudinem ⌊& ex omni genere piſcium⌋ id eſt hominum ⌊cõgreganti⌋ ſcilicet bonorum & malorum: quia miſſa in huius ſeculi fluctibus, nullum reſpuit: ſed malos cum bonos capit: & omnis generis homines ad E veniam vocat. ⌊Quam cùm impleta eſſet⌋ quod erit in fine ſeculi, quãdo humani generis ſumma cõcluditur, & numerus electorum impletur ⌊educentes⌋ ſcilicet de mari & de fluctibus vitæ hui⁹, & trahentes ad littus vitæ alterius: quia ſecũdum Glo. ſicut mare ſeculum: ita littus maris eſt finis ſeculi: ⌊& ſecus littus ſedentes⌋ per immortalitatem ⌊elegerũt bonos in vaſa ſua: malos autem foras miſerunt.⌋ Nunc enim malos bonoſq; cõmuniter quaſi permixtos piſces ſagena fidei cõtinet: ſed littus indicat quos ſagena eccleſiæ trahebat. Nam ſicut non diſtinguũtur boni piſces à malis, quãdiu ſagena eſt intra aquas: ſic in eccleſia militãte permixti ſunt mali cũ bonis, Sed in fine mũdi trahetur ad littus per apertum iudicium: quia tunc erunt manifeſta abſcondita cordium, Vnde ſubditur: ⌊Sic erit in cõſummatione ſeculi,⌋ id eſt in fine mundi. Et dicitur conſummatio tripliciter: vel quia tunc completus erit numerus electorum: vel quia terminabitur ſtatus meritorum: vel quia ceſſabit ſucceſſio rerum mutabilium. ⌊ExiF bunt angeli⌋ de cœlo empyreo ad conuocandum populum iudicãdum ⌊& ſeparabũt malos de medio iuſtorũ.⌋ O quàm dura ſeparatio quippe malis: quia irremediabilis, q̃a irreuocabilis. ⌊Et mittent eos⌋ ſcilicet malos ⌊in caminum ignis⌋ inferni, torrendos & exſiccandos: & ſic eccleſia purgata offeretur deo patri ſine macula & ruga: tũc enim boni mittentur in vaſa cœleſtium manſionum: malis ſeparatis & detruſis in infernum. Sic introductis prudentibus virginibus, & excluſis fatuis, Mat. 25. a. claudetur ianua regni cœleſtis. Et ſubdiť de pœnis malorum: cùm dicitur: ⌊Ibi erit fletus⌋ præ ardore ⌊& ſtridor dentium⌋ præ frigore. Tormenta malorum. Tunc ſerò mali pœnitebũt & ingemiſcent: ſerò ſibipſis iraſcentur & indignabuntur quòd tam pertinaci improbitate deliquerint. Apertè in multis locis ſacræ ſcripturæ dicitur de tormentis malorum, ne quis ſe excuſet per ignorantiam: & totiens commemorantur ſupplicia gehennalia: vt ſitiamus & anhelemus ad gaudia cœleſtia. Deĩde ponitur cõcluſio principalis: ad hoc enim in prædictis parabolis perſcriptus eſt proceſſus eccleſię militantis:

vt apoſtoli

G vt apostoli qui erant ipsius fundatores post Christum, intelligerent huiusmodi processum. Vnde subiūgitur: ⌊Intellexistis hæc omnia?⌋ scilicet parabolas prædictas, q.d. ad vos pertinet intelligere eas. vnde Glo. Ad apostolos fit sermo: quos non tantum vult audire vt populos: sed etiam intelligere. Et est argumentum quòd non sufficit maioribus tantum audire ad faciendum: sed oportet etiam intelligere ad docēdum. ⌊Dicunt ei, etiam⌋ scilicet, intelligimus. Deinde vtitur exhortatione ad alios docendum: cùm subditur: ⌊Ait illis: ideo omnis scriba⌋ id est doctor: vt enim dicit Augu. apostoli sunt scribę & notarij Christi, verbū eius signantes in tabulis cordis: doctus & inspiratus in his quæ necessaria sunt sibi & alijs: ⌊in regno cœlorum⌋ id est in ecclesia militante. Vbi tria dicit: quòd sit doctus, per habitum scientiæ: scriba, per officium doctrinę: in regno cœlorum, per meritum vitæ ⌊similis est homini patrifamiliâs⌋ id est mihi. Et intelligitur de similitudine imitationis, non equiparationis ⌊qui profert de thesauro suo⌋ id est de scientia sua in corde abscondita ⌊noua & vetera⌋ id est authoritates noui & veteris te-

H stamēti: ex quib⁹ testamentis cōtexta est ecclesiæ sagena. Vel secūdū Greg. ⌊noua⌋ de suauitate regni: ⌊& vetera⌋ de terrore supplicij: vt scilicet pœnę terreant, quos pręmia non inuitāt. Vel ⌊noua⌋ per admonitionem virtutum: ⌊& vetera⌋ per detestationem vitiorum. Ex quo patet quòd episcopi, qui sunt successores apostolorum, debent haberē notitiam vtriusq; testamēti: in cuius signū portant mitram in capite cum cornu duplici. Et bene comparat cum patrifamiliâs: quia sicut paterfamiliâs habet pascere filios pane corpali: sic iste páruulos fideles pane spirituali. Hortaē ergo dominus discipulos quòd parabolas intelligant: vt alios docere sciant: quia ideo similes ei erunt, si alios docebunt.

Oratio.

DOmine Iesu Christe fac me de veteri vita exire: ne semen verbi tui, quod in meo intellectu: boni propositi, qđ in meo affectu: boni operis, quod in meo actu seminasti, comedatur à volucribus inanis glorię: ne cōculcetur in via assiduitatis: ne areat in petra durę

I obstinationis: & ne suffocetur in spinis sollicitudinis: sed potius in terra bona & optima cordis humilis compatientis & hilaris, centesimum fructū afferat in patientia. Fac etiā me hæc omnia in parabolis dicta intelligere & facere: ac verbo, vel saltem exemplo alios docere. Amen.

De aduentu domini in Nazareth: quando legit in synagoga eorū: & ipsi volebant pręcipitare eum. Caput. LXV.

Mat. 13. Mar. 6. Luc. 4.

ET factum est cùm consummasset Iesus parabolas istas, transijt inde cum discipulis suis, & abijt per patriam illam, scilicet Galilęam ⌊& docebat in synagogis eorū⌋ tum propter plurium ibi cōuenietium vtilitatem: tum propter maiorem authoritatem: ⌊& magnificabatur⌋ propter doctrinæ & miraculorum excellētiam ⌊ab omnibus⌋ id est pluribus, & de omni statu: non tamen ab omnibus vniuersaliter, cùm multi eum contēnerent, & sibi contradicerent. ⌊Et venit in Nazareth, vbi erat nutritus⌋ licèt in Bethlehem fuisset natus. ⌊Et⌋ die sabbati quando plures conueniebant ⌊in- K
trauit secundum consuetudinem suam in synagogam⌋ quę erat locus orationis & doctrinę legis, quibus Iudæi secundum præceptum legis, vacare debebant in sabbatis. ⌊Et surrexit legere⌋ vt non prædicaret seipsum verbo suo tantum: sed etiam testimonio sacræ scripturæ. Ergo non est legendum in ecclesia nisi stando: psallere tamen possumus sedendo. ⌊& traditus est ei⌋ à ministris, quorum officiū hoc erat ⌊liber Esaiæ prophetę⌋ clausus: qui de Christo loquitur apertius. & secūdum Hiero. non tam propheta quàm euāgelista est dicendus. Mysticè autem secundum Glo. ideo traditus est ei liber propheticus, vt ostenderetur esse qui locutus est in prophetis: & quòd omnes prophetiæ ad ipsum pertinent, & in ipso implentur, & per ipsum aperiuntur. Item vt in hoc ostenderetur quòd omnes prophetę libros suos ei tradiderunt, id est illi asscripserunt quicquid dixerunt. ⌊Et vt reuoluit⌋ id est aperuit librum: in quo intelligere dedit se illū esse qui aperiret scripturas, ⌊inuenit⌋ non à casu, sed ex proposito: quia sciebat passus scripturæ loquentes de se ⌊locum vbi⌋ secundum translationem. lxx. interpretum ⌊erat L
scriptum: Spiritus domini super me⌋ &c. prout patebit infrà. Circa quod sciendum quod Iudæi expectant illa quæ eis promittuntur in hac prophetia impleri per Messiam quem expectant futurum, & toti mundo temporaliter dominaturum: & educturum Iudęos de captiuitate: & positurum eos in maxima gloria & honore super omnes gentes. Sed quia tempus aduētus Christi trāsijt: ideo Christus hunc locum conuenienter de seipso exposuit, dicēs: ⌊Spiritus domini⌋ scilicet patris ⌊super me⌋ scilicet requiescit tāquam ductor & præceptor: cui⁹ exhortationibus semper obedio: ⌊propter quod vnxit me⌋ idem spiritus ab instanti cōceptionis plenitudine gratiæ in regem, in pontificem, in prophetam, & in deitatis tabernaculum ⌊euangelizare⌋ id est bona nunciare ⌊pauperibus⌋ id est humilibus quib⁹ doctrina proficit: non superbis ⌊misit me⌋ quod & ipse perfecit, dicens: Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. & per hoc ⌊sanare⌋ non tantum corporaliter: sed & spiritualiter ⌊contritos corde⌋ M
vulneratos à peccatis: & ⌊prędicare captiuis⌋ à diabolo peccatorum cum carcere & vinculis ⌊remissionem⌋ scilicet ad pœnitentiam eos vocando ⌊& visum⌋ id est veram dei cognitionem ⌊cæcis⌋ id est Gentilibus excęcatis per errorem ⌊dimittere confractos⌋ & depressos importabili pōdere legis ⌊in remissionem⌋ scilicet per gratiam nouę legis alleuiando ⌊prædicare annum domini acceptum⌋ annum scilicet benignitatis: quia nunc tēpus acceptabile, nunc dies salutis. Iste annus est totum tempus ecclesiæ, & specialiter annus passionis Christi, in quo dominus placatus est humano generi, soluta emenda primi peccati: ⌊& diem retributionis⌋ extremi iudicij sententiam comminando secūdum merita: vbi retribuetur vnicuiq; secundum opera sua. Tanguntur autem hic sex cōditiones, quas debet habere prędicator vel prælatus. Prima est, miserorum consolatio: ibi, ⌊euangelizare pauperibus.⌋ Secunda est, pœnitentium confortatio: ibi, ⌊sanare contritos.⌋ Tertia est, captiuorum visitatio: ibi, ⌊prędicare captiuis remissionem.

Facere & docere decet.

Liber traditus Christo.

Expectatio Iudęorum.

Matth. 5.

2. Cor. 6.

Annus.

Prędicatoris & prę- lati cōditiões sex.

A sionem.⌋ Quarta est imperitorum instructio: ibi,
⌊cæcis visum.⌋ Quinta est oppressorum releua-
tio: ibi, ⌊dimittere confractos.⌋ Sexta est pigro-
rum excitatio: ibi, ⌊prædicare annum domini ac-
ceptum, & diem retributionis.⌋ Reuolutum er-
go librum legit: quia palàm locutus est, & om-
Plicatio libri. nem veritatem docuit. Et deinde plicuit librum
in quo legerat: in quo intelligere dedit, quòd non
omnia omnibus sunt prædicanda. Hoc etiam fe-
cit, ad ostendẽdum quod libri sacræ scripturæ re-
uerenter tractandi sunt. Vnde & Iudæi hanc re-
uerentiam faciunt libris veteris testamenti: quòd
nullo modo iuxta illos sederent tam altè, quàm li
bri sunt positi: multo magis debemus nos reuerẽ-
tiam libris euangelij exhibere, quod tantæ est re-
uerentiæ, vt secundum Chrysostomum, si euan-
gelium suscipere oporteret non lotis manibus:
non vtiq; eligeres hoc facere. Ex quo patet quòd
Christiani sunt multum reprehendendi: qui non
solum libros veteris testamenti, sed etiam noui, &
sacra euangelia ita irreuerenter tractant, & quan-
doque irreuerentius, quàm libros Gentilium dam
B narorum: seu vestes: & multa alia rerum transeũ-
tium. Et bene dicit, reuoluit & plicuit: nec dicit,
Libri Iudęorũ in rotulis. aperuit & clausit: quia libri Iudęorum in rotulis
sunt: ⌊dedítq; ministro⌋ librum plicatum: quia a-
lijs tradidit euangelizandi officium: & pro ca-
ptu audientium, comisit dispensandum verbum.
⌊Et sedit:⌋ vt sedendo exponeret maturè, quod
stando legerat reuerenter & deuotè. Stans ergo le
git: quia dum nobis scripturas aperuit, in carne
operatus est: sed postea sedit: quia se supernè quie
ti restituit. Et instruimur hic: quia primo nobis
est sedendum & flendum per humilitatem pœni-
tentiæ: deinde surgendum à vitijs per serenita-
tem conscientiæ. Tertio legendum, id est bene o-
perandum, & prælato etiam prædicãdum, & post-
ea residendum, præmia quietis expectando: vt ea
demum accipiamus, in quibus in æternum quie-
Pulchritudo & pręeminentia Christi. scamus. ⌊Et omnium in synagoga oculi erant
intendentes in eum⌋ propter efficaciam verbo-
rum, & aspectum humilem & decorum: quia in fa
cie eius, quidam fulgor diuinæ gratiæ relucebat:
C qui animos intuentium attrahebat. Fuit enim
pulcherrimus: vtpote virgo de virgine: non ex vo
luntate viri, sed ex deo natus. Fuit & eloquentis-
simus. Et de vtroque sic ei dictum fuerat per pro-
Psal. 44. phetam: Speciosus forma præ filijs hominum:
diffusa est gratia in labijs tuis. Et prophetiam
quam legerat in seipso impletam ostendens, di-
xit ad illos: Attendite & intelligite ⌊quia hodie
impleta est scriptura hæc in auribus vestris⌋ sci-
licet in meipso. Impletam dicit esse scripturam:
quia sicut illa prædixerat: sic ipse faciebat, quasi
diceret: In me impletam & videre potestis ocu-
lis: quia cæci vident, claudi ambulant, pauperes
euangelizantur: & audire etiam & intelligere au-
ribus mentis: cùm vobis eam exposuerim ad me
esse referendam. Conspice bene dominum quo-
Lector dominus. modo humiliter suscipiens lectoris officium, be-
nigno & placito vultu legit inter eos. Vt enim ait
Ambrosi⁹, ita ad omnia se curuauit obsequia: vt
nec lectoris quidem aspernaretur officium. Con-
spice etiam quomodo humiliter se manifestans
dicit: ⌊Hodie impleta est scriptura hæc in auri-
bus vestris.⌋ quasi diceret: Ego sum ille de quo lo- D
quitur. Igitur exemplo suo approbat officium le- Lectoris officiũ approbatũ.
ctoris in hoc loco. Officium ostiarij, quando eie-
cit vendentes & ementes de templo. Officium ex-
orcistæ, dæmones de obsessis corporibus expel-
lendo. Officium acoliti, siue ceroferarij, se lumen
mundi ostendendo & dicendo. Sic ergo patet do- Officia q̃tuor minorum ordinum exercuit Christus.
minum quatuor officia minorũ ordinum in qua-
tuor suis operibus exercuisse & approbasse: pro-
pter quod nullus, quantumcũque magnus, debet
dedignari minores ordines suscipere, vel eorum
officia exequi & exercere. Cùm enim Christ⁹ ea
exercuerit, nobis vtiq; reliquit exẽplum vt sequa-
mur vestigia eius. Siquidem omnis Christi actio,
nostra est instructio. Subdiaconatum verò exer-
cuit, quando lintheo se præcinxit, & pedes disci-
pulorum lauit. Diaconatum exercuit, quando Diaconus dominus.
in cœna corpus & sanguinem suum ministrauit.
Presbyterarum exercuit, quando in cœna panem Presbyter.
& vinum in corpus & sanguinem suum mutauit.
Deinde vt pontifex in ara crucis se obtulit. ⌊Et
omnes⌋ id est multi de omni populo ⌊testimo-
nium illi dabant⌋ scilicet quòd illa scriptura esset E
impleta: & quòd ipse esset ille de quo Esaias & a-
lij prophetæ scripserunt. & hoc erat signum veri-
tatis: quia vt dicit Seneca, veritatis argumentum
est, omnibus aliquid videri. ⌊Et mirabantur in
verbis gratiæ⌋ id est gratiosis ⌊quæ de ore eius
procedebant.⌋ Bonus enim homo de bono the- Mat. 12. & Lu. 6.
sauro cordis sui profert bona: ergo de thesauro
gratiæ, verba gratiosa. In ipso autem erat thesau
rus gratiæ: quia plenus gratiæ & veritatis: de cu- Ioan. 1.
ius plenitudine nos omnes accepimus. Deinde
post attestationem simplicium de Christo: sub-
ditur scribarum & Pharisæorum detractio & æ- Pharisæorum detractio.
mulatio: cùm dicitur: ⌊Et dicebant⌋ scilicet scri-
bæ & pharisæi ei inuidentes: dicebãt inquam de-
spectiuè & eum deridentes. ⌊Vnde huic sapien-
tia hæc?⌋ in doctrina & in verbis ⌊& virtutes⌋ in
operibus miraculosis: hoc dicebant, quia non vi-
derant eum literas discentem, nec in lege studen-
tem. quasi dicerent: Non habet hæc à deo, vel ex-
ercitij studio: sed magis habet à diabolo: quod ar-
guunt ex infirmitate & paupertate parentum, di- F
centes: ⌊Nonne hic est fabri filius?⌋ id est Ioseph,
qui erat faber lignarius: cuius ipse putabatur fi-
lius: quia eum Maria Ioseph desponsata genue-
rat. Putabatur quidem: sed non erat. ⌊Nónne ma-
ter eius dicitur Maria? & fratres eius⌋ id est con-
sanguinei, ⌊& sorores eius⌋ id est cognatę ⌊nónne
omnes apud nos sunt?⌋ Secundum enim consue- Fratres domini.
tudinem scripturarum, consanguinei & propin-
qui domini more Hebraico fratres & sorores eius
solent appellari. ⌊Vnde ergo huic omnia ista?⌋
quasi dicerent: Si non habet ex exercitio, vel ex ge
nere: ergo habet ex dœmone: & ideo sequitur: ⌊Et
scandalizabantur in eo⌋ id est conturbabantur &
indignabantur: considerantes generis paupertatẽ
& humilitatem: ac si sapiẽs & virtuosus non pos-
set de pauperibus & humilibus procreari: cùm po
tius oporteret propter hoc maximè obstupescere,
& ipsum honorare: quia maius miraculum & am-
plior stupor erat quòd de talibus existens, talia
loquebatur & faciebat: quia manifestè appare-
bat, quòd non ex humana diligentia, sed à diui-

Psal.137. na gratia erat. Humilia enim dominus respicit:
G & alta à longè cognoscit. Irrationabiliter ergo mo
uebantur, despicientes eum propter paupertatem
& humilitatem generis: & attribuẽtes virtuti dæ-
monis, quod debebat attribui virtuti diuinitatis.
Dauid. Quia Dauid qui fuit radix regum, & eximius
prophetarum, fuit pastor ouium, & cuiusdam a-
gricolæ scilicet Iesse filius. Sed & Moyses legisla
tor valde à se deficiẽtem habuit patrem: & in plu
ribus alijs simile poteris reperire: à quibus ergo o-
portebat admirari dominum, ab his qui contem-
nũt eum. Vnde & hoc quod veritatis est, & hono-
ris, pro vituperio inducunt: dicentes eum fabri fi-
lium, seu fabrum. Sicut enim pater per filium in
principio omnia fabricauit: sic ipse filius per quẽ
omnia facta sunt, omnium fabricator existit: vt
verè & fabri filius, & faber dici possit. In illorum
ergo errore veritas latet: nam vtiq; fabri filius erat:
sed non illius cuius ipsi putabant: sed fabricato-
ris omnium: qui fabricatus est auroram & solem,
Cæcitas pharisæorum. id est ecclesiam primitiuam & sequẽtem. Magna
cęcitas eorum erat: quia eum in verbis & factis il-
H lius Christum cognoscere poterãt: & tamen pro-
pter generis notitiam eum contemnebant: & ex
paruitate generis, & infirmitate carnis, volebant
ab eo excludere potentiam maiestatis. Et quia au
ditis famosis miraculis, ab eo frequenter in Ca-
pharnaum factis, illi de Nazareth indignati sunt
contra eum: nec credebant miracula eius esse ve-
ra: ipse intuens eorum corda, obiectionem eorum
tacitam sibiipsi obiecit: vt ad eam congruẽter re-
sponderet. Vnde subditur: ⌊Et ait illis Iesus:⌋ sci-
licet scribis & pharisæis ⌊Vtiq; dicetis mihi⌋ qui
multos in Capharnaum curaui ⌊hanc similitudi-
nem⌋ id est obiectionẽ à similitudine medici cor-
poralis ad spiritualem sumptam ⌊medice, cura te
ipsum⌋ id est tuos compatriotas: quibus magis te-
Medici curatio. neris impendere beneficium charitatis. Sicut enĩ
medicus verus citius & libentius curat seipsum
& alios ad se pertinentes quàm extraneos: ita di-
cebant & ei, Si tu faceres vera miracula: citius fa-
ceres ea in ciuitate tua: & potius inter propiquos
I tuos, quàm inter extraneos. Vnde subiungitur:
⌊Quanta⌋ miracula ⌊audiuimus facta à te in Ca
pharnaum? fac & hic in patria tua.⌋ id est in tua
ciuitate, vbi conceptus es & nutritus: tot & tan-
ta vt credamus: quia quæ facis apud alienigenas,
magis debes facere apud tuos compatriotas: ma-
gis enim teneris beneficia impendere tuis compa
triotis, quàm alienis. quasi dicant: Multa audiui-
mus à te facta miracula: sed non credimus quod
incerta vulgauit fama, cùm apud nos nihil tale fe
ceris: quibus conuenientius talia impendenda e-
rant beneficia quàm cæteris. Sed dominus conse-
quenter respondens, ostendit quòd non dimitte-
bat inter eos facere miracula propter odium pa-
triæ, vel defectum potẽtiæ: sed propter eorum in-
credulitatem & malitiam. Quòd enim ibi mira-
cula non faciebat, non erat propter hoc quòd pa-
triam suam despiceret: quam sua conceptione &
æducatione honorauerat: vel propter hoc quòd
ipse impotens esset: sed quia ipsi indigni erant. Et
Propheta in patria non accipitur. ad hoc inducit sacrę scripturę exempla. Vnde se-
quitur: ⌊Ait autem Iesus: Amen⌋ id est verè ⌊di-
co vobis: quia nemo propheta acceptus est in pa-
tria sua⌋ in qua natus est: ⌊& in domo sua:⌋ ex qua K
secundum carnem processit: & hoc vt in pluribus
ac cum debito honore & reuerentia. Minus enim
Helias & cæteri prophetæ in suis ciuitatibus fue-
runt honorati, quàm in alijs. Esaias sectus, Hiere
mias carceratus, & cæteri vituperati. Mos enim
& penè naturale est, ciues ciuibus inuidere: & non
præsentia viri opera, nec virtutes considerare: sed
infantiæ fragilitatem recordari: quasi non & ipsi
per eosdem ætatis gradus ad maturã ætatem per-
uenerint: dum enim ciuis & contribulus ad ali-
cuius virtutis vel probitatis eminentiam ascen-
dit, eiusq; fama crescit: conciues & contribuli qui
non sic laudantur, inde grauius sauciantur, & ęsti
mant se contemni si eis in laude & fama probita-
tis, præsertim minor genere, præferatur. Hinc ha
bemus in Ioseph exẽplum respectu fratrum suo-
rum. Vnde contingit quòd facilius promouentur
homines in terra aliena, quàm in patria propria.
Idcirco igitur nõ curo patriam meam: quia ei ac-
ceptus non sum: & quia fidem in ea non inuenio:
& mihi sicut cæteri non credit: tantóq; minus me
cognoscit, quanto plus præ cæteris me notum ha L
buit ⌊&⌋ quia non erat acceptus eis: nec ei crede-
bant: ideo ⌊virtutes multas⌋ id est signa & mira-
cula ⌊ibi facere non poterat:⌋ non de impotentia,
sed de inconuenientia: non enim conueniens fuit:
quia digni non erant: & causa statim subditur: sci
licet ⌊propter incredulitatem eorum⌋ propter quã
etiam dominus ⌊mirabatur:⌋ quia ipsum etiam
præsentem habentes Christum, agnitionem sui
verbis & signis eis ingerentem: nihilominus in-
creduli perdurabãt. In hoc patet quòd fides ma- Fidei augmentatio.
ximè cooperatur in miraculis faciẽdis: quia pro-
pter incredulitatem subtracta sunt illis: aliquas
tamen virtutes ibi fecit, scilicet paucos infirmos
fideles & deuotos manibus deificis impositis cu-
rando: quod patet ex hoc quod suprà dixerunt:
vnde huic sapientia hæc, & virtutes? Pro tãto er-
go non posse dicitur: quia noluit: nec decuit pro-
pter incredulitatem eorum: vt negetur potentia
non absoluta, sed ordinata, ac congruitatis & de-
centiæ, qua se disposuerat non facturum: quia
non erat decens & congruum quod ibi miracula M
faceret & multa: fides enim credentium est meri-
toria, de congruo, quòd eis fiãt miracula. Ideo au
tem aliquas virtutes ibi fecit: vt fideles confirma
ret: & infideles excusationem de peccato suo non
haberent: dum opera diuinitatis in eo viderent:
nec fecit multas, ne infideles amplius damnaren-
tur, id est plus punirentur: dum scilicet contem-
nerent. Vnde Chrysostomus: Pauca fecit signa:
ne dicerent, hostis est nobis, & proprios despicit:
si facta essent signa, & nos vtique credidissemus.
Propter hoc ergo fecit, vt quod suum est impleat:
sed continuit, vt non illos amplius condemnet.
Ad sui autem excusationem quare ipse dominus
in patria sua vbi acceptus non erat, multas virtu
tes non fecit: ostendit exemplo Heliæ & Helisæi,
quòd similiter prophetæ veteres in maiori hono-
re habebãtur apud extraneos, quàm apud dome-
sticos: & quòd plura miracula faciebant apud a-
lienos, quàm apud suos. Helias enim à Iudæis
expellebatur & contemnebatur: à gentibus autem
& alienis recipiebatur & honorabatur: & ibi mi-
racula

A racula operabatur. [Miſſus] enim [ad viduam in Sarepta] vrbe Sydoniæ prouinciæ, receptus eſt honorifice: ibique duo miracula fecit: quia farina & oleum non defecit: & filium viduę mortuum, ſcilicet Ionam prophetam ſuſcitauit: non ergo in Iſraël vbi multę viduæ erant, ſed in Sydonia operabatur miracula: quia viduę Iſraël non erant ita deuotę, ſicut illa mulier Sareptena: & quia Helias perſecutionem patiebatur in terra Iſraël: quę debuiſſet ſibi eſſe grata & gratioſa.

Sarepta vrbs eſt.

Sarepta vrbs Sydonię eſt, in littore maris: ante cuius portã oſtenditur locus vbi Helias venit ad viduam eiuſdem vrbis. Deinde eſt quædam capella, vbi erat cenaculum in quo quieuit, & vbi filium viduæ ſuſcitauit.

Heliæ oratione clauſum eſt cœlum.

Quare autem oratione Heliæ clauſum eſt cœlum, & facta fames, oſtendit Baſilius dicens: Vt enim aſpexit ex ſaturitate non modicum generaei dei opprobrium: per famem illis ieiunium attulit: quo culpam illorũ quæ in immenſum creſcebat, cohibuit. Non ergo nunc mirentur homines ſi propter eorum laſciuiam fiat fames.

Heliſęi deriſio. 4. Reg. 2. & 4. Regum. 5.

Heliſęus etiam à Iudęis deriſus & contemptus: à Naaman Syro deuote eſt quæſitus: quem à lepra ſua curauit, quia deuotionem eius agnouit, qui ante curationem bonus fuit: quia per illum deus ſalu- B tem Syriæ dedit: & poſt curationem adhuc melior ac valde gratus deo & Heliſęõ fuit. Curauit ergo alienum & Gentilem: ſed non conciues & cõſortes, propter eorũ erga deum ingratitudinem: quia regnũ Iſraël declinauerat ad idololatriã, colendo vitulos aureos quos fecerat Hieroboam. Si ergo iſti famoſiſſimi prophetę non fuerunt accepti compatriotis ſuis: non propter ſuam ſed propter compatriotarum malitiam & inuidiam: multo fortius nec minores propbetæ fuerunt accepti in patria ſua. Ex quo patet verum eſſe quod dixerat: [quia nemo propheta acceptus eſt in patria ſua.]

Moraliter

Moraliter autem vidua (de qua dictum eſt) ſignificat animam peccatricem: quæ priuata eſt amplexibus ſponſi ſui Chriſti: modo multæ viduæ tales ſunt in mundo: tamen ad nullam mittitur Helias, niſi ad illam quæ eſt in Sarepta Sydoniæ.

Sarepta. Sydonia.

Sarepta interpretatur incendium, vel anguſtia panis: Sydonia, venatio inutilis: & ſignifi- C cat animam peccatricem: quæ propter hoc quòd conſiderat quod quicquid quæritur in mundo, eſt venatio inutilis, ſiue diuitiæ, ſiue delitiæ anguſtiantur: quia perdidit illum panem verum quo reficiebatur: Chriſtũ ſcilicet qui dicit: Ego ſum panis viuus: qui de cœlo deſcendi. & incẽditur per contemptum terrenorum, & deſiderium ſupernorum.

Ioan. 6.

Ad talem animam venit verus Helias Chriſtus: vt eam paſcat & reficiat cum filijs ſuis, id eſt cogitationib⁹ & affectionib⁹ ſuis. Similiter Naaman Syrus ſignificat peccatorem: eo quòd peccatum ſicut lepra inficiat hominem. Modo multi tales ſunt in mundo: tamen ad nullum venit Heliſęus niſi ad Naaman Syrum.

Naaman.

Naaman interpretatur decorus, vel commouens me: Syrus ſublimis. & ſignificat peccatorem: qui commouet ſeipſum per contritionem: currit ad Iordanem, qui interpretatur eiuus iudicij, id eſt ad cõfeſſionem: & ibi induit gratiæ decorem. & per hoc efficitur ſublimis: quia per hoc eleuatur ad deum. Ad talem venit verus Heliſęus, id eſt Chriſtus. [Et omnes in ſynagoga hęc audientes:] ſcilicet quòd eos

Iordanis.

indignos reputaret iter quos miracula faceret, in- D dignati ſunt: [& repleti ira:] qui ex Chriſti doctrina quieſcere debebant à malitia. Per iſtos ſignificantur illi qui perſequuntur prędicatores & defenſores veritatis: eo quòd dicunt diſplicentia illis. Hoc autem facto probatur verbum Chriſti quod dictum eſt ſuprà [quia non eſt acceptus propheta in patria ſua.] Nam cùm audirent Nazareni quòd prophetis prophetam ſe comparabat: & quia eos de incredulitate notabat: & deuotionem Gentium, quas vt canes abominabãtur, deuotioni eorum præferebat: creuit zęlus: creuit ira: creuit inuidia. Et quod dominus de eis dixerat & teſtabatur verbo: hoc ipſi oſtendunt & teſtantur facto, mala pro bonis retribuendo. Vnde [ſurrexerunt,] & eum tanquam dignum morte, extra ciuitatem ſuam Nazareth eiecerunt, vt illum interficerent. Vnde dicit Ambroſi⁹: Non mirum ſi perdiderunt ſalutem, qui de finibus ſuis eiecerunt ſaluatorem. Dominus autem qui docuerat exemplo ſui omnibus omnia fieri: nec volentes repudiat: nec inuitos alligat: nec eijciẽtibus reluctatur: nec rogantibus deeſt. [Et duxerunt illum vſq; ad ſu- E percilium montis:] ſuper quem ædificata erat ciuitas eorũ: [vt præcipitaret eum.] Nazareth quidem ædificata erat ſuper mõtem, ſed non in cacumine: vnde extra ciuitatem, ad cacumen duxerũt eum ad præcipitandum. In quo (ſecundum Bedam) Iudæi diſcipuli peiores diabolo magiſtro ſuo oſtenduntur: quia ille verbo tentans ait: Mitte te deorſum. iſti facto, de ſupercilio mõtis eum mittere & præcipitare conabantur. Ieſus autem virtute diuinitatis, qua poterat ſe ſeruare illeſum quando volebat, [tranſiens, per medium illorum ibat:] & deſcendit de monte non viſus ab eis quos deſerebat, mente furentium ſubitò per deum mutata vel obſtupefacta.

Potentia Chriſti.

Etenim quando vult capitur: quando vult labitur: quãdo vult, ſuſpenditur: quando vult non tenetur. Quòd capitur & tenetur à paucis, voluntatis eſt: quòd à populo non tenetur, ſed tranſit, maieſtatis eſt: non ergo reſiſtit, nec ſe vindicat: docens nos in hoc vt non quæramus vindictã de iniurijs nobis factis: ſed per medium inimicorum tranſiẽs, canes hincinde latrãtes contemnit: malens eos ſanare quàm perdere: vt caſſatam videntes ſuam nequitiam, deinde deſiſterent ab eius morte. Tunc enim euadere vo- F luit: quia pœnitentiæ locum adhuc illis reſeruabat: & quia nondum hora paſſionis eius venerat: nec tunc in loco paſſionis erat: & quia hoc genus mortis (qui crucifigẽdus pręconizabatur) non elegeraт. Adhuc ibi oſtẽditur locus, qui dicitur pręcipitiũ & ſaltus domini: ſcilicet per miliare à Nazareth, cõtra Meridiem, verſus Hieruſalem.

Pręcipitiũ domini & ſaltus.

Vbi ſecundum Bedam: Cùm dominus de manibus illorum elapſus per medium illorum de rupe deſcẽderet: atq; in ipſa rupe latere vellet: ſubitò ad tactum dominicę veſtis, ſaxum illud ſubterfugit: & inſtar ceræ reſolutum quẽdam ſinum quò dominicum corpus reciperetur effecit: tãtæ vtiq; capacitatis quãtę ipſum dñicum corpus extitit quantitatis: in quo veſtigia pedum & vniuerſa liniamẽta & rugę veſtis quę à tergo domini fuerãt: veluti de manu ſculptoris impreſſa ſeruantur. Saxea duricies ſub deſcendente recedit: & quaſi nolens lędere ei cedit, & ſub pede preſſa emolleſcit. Mi-

G ra res. Lapis emollescit: & ipse homo emolliri nescit, sed lapidescit: agnoscit dominum lapis emollitus: & ipse homo, à quo erat cognoscendus, erat fortius. Et notandum quòd quatuor modis est domino mors intentata: quidam enim tentauerunt eum perimere gladio, sicut Herodes: quidam pręcipitio, sicut hic Nazareni: quidam lapidatione, sicut in templo Iudæi: quidam crucifixione, sicut in passione etiam Iudæi. Adhuc etiã Christus spiritualiter crucifigitur, in nostra recidiuatione: lapidatur, in nostra obduratione: præcipitatur, in nostra desperatione: gladio perimitur, in blasphematione. Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui sic ad omnia te humliasti obsequia, vt nec officium lectoris suscipere dedignareris: ac tandem post doctrinæ beneficium Nazatenis humiliter impensum, mala pro bonis patienter recepisti: cùm te ab ipsis præcipitare te volentibus duci sine resistẽtia permisisti: da mihi bone Iesu hãc gratiam: vt te imitando ad omnia humilitatis obsequia me curuare appetam, & paratum gaudenter exhibeam: da etiam mihi iniurias patienter to-
H lerare: & de ipsis vindictã non quærere: omnesq; meos aduersarios ex corde diligere, & eis beneficia exhibere. Amen.

De decollatione Ioannis baptistæ. Caput. LXVI.

Mat. 14. & Mar. 6. POst hæc autem imminente paschali festiuitate, passio & mors Ioannis baptistæ est subsecuta: & ponitur motiuum cõtinẽs multiplicem culpam. Herodias enim timẽs ne prædicatione Ioanis Herodes pœniteret: & ipsam fratri redderet: cum quo non sine periculo remaneret: ideo cogitauit modum quo interficeretur Ioãnes absque seditione populi: & Herodes conscius fuit eiusdem doli. ⌊Cùm igitur Herodes⌋ tetrarcha (qui aliquando rex dicitur: non à regia dignitate: sed à regendi officio) diem natalis sui celebraret coram principibus & primis Galilęæ ⌊saltauit filia Herodiadæ⌋ id est tripudiauit in medio⌋ vt videretur ab omnibus: & hoc fuit ex dispositione matris & Herodis: ⌊& placuit Herodi:⌋
I quod tamen deberet erubescere: quia signum fuit
Iuratio Herodis. impudicæ filiæ & dissolutæ: ⌊& cum iuramento promisit ei dare quicquid ab eo peteret.⌋ Secundum Hieronymum: Ad hoc fortè iurauit, vt occasionem apparentem ad occidendum Ioannem, & reprimẽdum populi seditionem haberet: vt videretur facere inuitus, quod faciebat spontaneus. Et præmonita à matre, petijt pro munere dari in disco, id est scutella, caput Ioannis baptistæ. Est
Discus. eñ in hoc loco discus, vas rotũdũ, desuper extensum, quandoque etiam mensa inferior discus dicitur: & aliquãdo mappa seu mensale discus appellatur. Vnde & animalia dicuntur Petro appa-
Acto. 10. ruisse in disco: qui in Actibus apostolorum lintheum vocatur. Vnde Chrysostom9: Hæc est mulier antiqua malitia, quæ Adam eiecit de paradisi delitijs: hæc cœlestes homines facit terrenos: hæc humanum genus mersit in infernum: hæc vitam abstulit mundo propter vnius arboris pomum: hæc malum fecit quod homines inducit ad mortem: hæc inuenit verum laborem & pressu-

ram, quæ nunc occidit baptistam, deijcit pueri- K
tiam, perdit iuuentutem, allicit & inquietat mortuam senectutem. ⌊Et contristatus est rex.⌋ si- Herodis
mulatoriè, non verè: vt postea videretur implere dissimu-
coactus, quod disposuerat facere voluntarius. Di latio.
citur ergo contristatus, id est tristari visus: quia secundum Bedam: Dissimulator mentis suæ, tristitiam præferebat in facie: cùm tamen lætitiam haberet in mente, scelus excusabat iuramento: vt sub occasione pietatis magis impius fieret. Et ideo per ipsum Herodem significantur illi qui sub specie religiositatis, machinantur opus facere malignitatis. Per Herodiadẽm verò significatur luxuria: per saltatricem, dissolutio libidinosa: per quas Ioãnis, id est hominis gratiosi frequẽter procuratur mors spiritualis, & aliquãdo corporalis. Rex verò noluit eam contristare ⌊propter iusiurandum:⌋ quod tamen non erat obseruandum: quia secundum Isidorum: Non est iuramentũ obseruandum, vbi malum incautè promittitur: & in malis promissis, rescindenda est fides. Quasi diceret rex: Non est ex malitia quod ego facio: sed ⌊propter iusiurandum⌋ quod transgredi non licet. Fuit enim dolosus in promitten- L
do: & sacrilegus in soluendo: ⌊& propter simul recumbentes⌋ coram quibus publicè iurauerat: vt omnes fierent sceleris sui consortes, non correptores, non resistentes. Ecce quàm de facili peccatum transit de vno in omnes. Similiter etiam Spectan-
qui ludum & spectaculum illud inspiciebant: con tiũ scelus.
sortes sceleris cum facientibus fiebant. Nam secundum Chrysostomum: Sicut si non essent inspectores, non vtique essent qui talia exercerent: ita quia sunt, & ipsi eorum quæ fiunt ignem vel scandalum sentiunt. O quàm multi subditi hodie periclitantur in conscientia, & anima, propter præsidentium facta minus iusta. ⌊Misitq; spiculatorem⌋ qui ex officio portabat spiculum quo amputabantur capita damnatorum: ⌊& decollauit Ioannem in carcere⌋ occultè pro vitanda populi seditione: ⌊& attulit caput eius in disco:⌋ cruentas epulas in luxuriosum conuiuium: & tam digno ferculo indignum: ⌊& dedit illud puellæ⌋ in præmium saltationis suæ: ⌊& puella dedit⌋ in ludibrium matri suæ: vt illi mortuo illuderet,
qui suum incestum reprehenderat: & vt in sua M
potestate linguam haberet, quæ illicitas nuptias
arguebat. Ecce quatuor crudelia: magna enim Crudelia
crudelitas quòd sanctum caput est decollatum: quatuor
maior, quòd allatum & homicidium ostentatum: in decolla
& adhuc maior, quòd saltatrici datum: sed maxi- tione bap.
ma, quòd in potestatem adulterę assignatum. Cõuiuante itaque Herode, pauloante horam diei nonam, sanctus Ioãnes baptista est decollatus in custodia, clamando voce magna: Domine de9 meus, tibi commẽdo spiritum meum: & nudus sub aëre admodum despectiuè iacuit, expositus spectaculis, donec tolleretur à discipulis. Per hoc quòd in conuiuio iussus est Ioannes decollari, ad saltatricis & suæ matris adulteræ petitionem: ostenditur quòd multa mala fiunt propter crapulam,
& mulierum malitiam. Vnde in Ecclesiastico: Vi Eccli. 19.
num & mulieres, apostatare faciunt sapiẽtes. Secundum Remig. in Herode minus peccatũ factũ est causa maioris peccati. Nam quia libidinosam volũtatẽ nõ extinxit: ideo vsq; ad luxuriã perue-
nit,

A nit.& quia luxuriam non coërcuit: ad reatum ho
micidij descendit. Sed contra Herodis impieta-
tem, qui Ioannem propter veritatem decollaue-
rat, & insepultum reliquerat: commendatur disci
pulorum religiosa & officiosa pietas: quia hoc au
dito, venerunt & tulerunt corpus eius de carcere:
quod rex ipsis reddi iussit: & sepelierunt illud re-
uerenter vt decuit: & venientes nunciauerunt Ie-
su, scilicet passionem Ioannis, ac etiam opera &
Discipulorum Ioãnis deuotio. doctrinam. In omnibus verò ostendunt disci-
puli deuotionem suam ad magistrum: & quòd ve
nerunt velociter: & tulerunt reuerenter: [& sepe-
lierunt] humaniter: & quòd [nunciauerunt] com
patienter. Isti erant discipuli Ioãnis: qui ad Chri-
sti discipulatum transierunt: huius enim pietatis
officio transire in Christi societatem meruerunt.
Vnde Chrysosto. Tu autem mihi intende quali-
ter discipuli Ioannis iam magis familiares facti
sunt Iesu. Ipsi enim sunt qui nunciauerunt quod
factum est de Ioanne: & vniuersos dimittentes ad
De loco necis Ioãnis. ipsum confugiunt. Secũdum Hieronymum & Io
sephum, Ioannes occisus est Sebaste vrbe Palesti
B næ: quę olim dicta est Samaria: vbi Herodes fece
rat domum regiam: sed sepultus est in Matherõ-
ta oppido Arabiæ trans Iordanem: in sorte dua-
rum tribuum & dimidiæ. Sed hoc videtur cõtra-
rium ecclesiasticæ historiæ: in qua dicitur quòd
in Matheronta sit occisus: sed in Sebaste sepult⁹.
Caput Ioannis. Caput verò fecit Herodias in Hierusalem defer-
ri: & ibidem iuxta Herodis habitaculũ cautè se-
peliri: timens ne propheta resurgeret si cum cor-
pore caput sepultum esset: quod postea reuelatio-
ne beati Ioannis, duo monachi inuenerunt, saccis
cilicinis inuolutum: vestibus (vt æstimatur) qui-
bus in deserto fuerat indut⁹: & in Hierusalem in-
ter Helisęum & Abdiam prophetas fuit sepult⁹.
Decollationis Ioãnis dies. Decollatus est autem Ioannes, non eo die quo de-
collationis ei⁹ festiuitas celebratur, sed circa dies
azymorũ paschæ Iudæorum: in anno passionem
Christi præcedente: cùm iam vno anno stetisset
in carcere. Oportuit autem vt propter dominica
sacramẽta passionis & resurrectionis Christi, mi-
nor scilicet Ioannes, cederet maiori, scilicet Chri
sto: & ob hoc decollationis festiuitas fuit alio tẽ-
C pore fieri instituta: scilicet eo die quo caput eius
inuentum est, siue eleuatum. Vnde ait Augusti.
Factum est Ioanni quod ipse prædixerat: de do-
Ioan. 3. mino enim Iesu Christo dixerat: Illum oportet
crescere: me autem minui. Iste minutus est in ca-
pite: ille creuit in cruce. Secundum Gregorium:
Decollatio Ioannis minorationem famę illi⁹ qua
Christus à populo credebatur insinuat: sicut exal
tatio saluatoris in cruce, profectum designabat fi-
dei: quia & ipse qui prius à turbis ꝓpheta esse cre
debatur: dominus prophetarum & dei filius à cũ-
ctis fidelibus est agnitus. Vnde Ioannes quem
oportebat minui: cùm diurnum lumen decresce-
re incepit natus est: dominus autem eo tempo-
re, quo dies crescere incepit. Vbi Hieronymus,
Hoc iuxta literam factum sit: nos autem vsque
hodie cernimus in capite Ioannis prophetæ, Iu-
dæos Christum, qui caput est prophetarum per-
didisse. Et iterum caput legis quod est Christus
de corpore abscinditur proprio, id est Iudaico po
pulo: & datur Gẽtili puellę, id est Romanæ eccle-
się: & puella dat matri suę adulterę, id est synago
gę credituræ in fine. Corpus Ioannis sepelitur: ca D
put in disco collocatur: litera humata tegit: spũs
in altari honoratur ac sumitur. hęc Hiero. Ioan-
nem etiam incarcerat, quando quis dona gratiæ
quę habet, ad terrena deflectit: aufert ei caput, quã
do bona quæ habet, de se non à deo habere præsu
mit. Conspice nunc Ioannem reuerenter, quali- Meditatio.
ter ad iussum vilis spiculatoris collum parat: hu-
militer genua flectit: & gratias deo agens cerui-
cem extendit: & patienter ictus sustinet quousq;
caput totaliter abscindatur. Sanctus ergo domini
præcursor qui ante faciem eius baptismum in a-
qua pręparauerat, baptizãdo: & baptismum in la-
chrymis compunctionis prædicando: modo præ-
parat baptismum in sanguine passionis morien-
do. Ecce quomodo vadit Ioannes amicus intim⁹
domini Iesu: & cõsanguineus ac dei maximus se-
cretarius: & qualiter talis & tantus vir imperante
nequitia ac si esset vilissim⁹ malefactor, occubuit.
O impietas: ô crudelitas: iustus decollatur: fit ca-
put eius precium saltationis: in disco affertur: cõ-
uiuantibus apponitur: magnum quidẽ ferculum,
sed horribile ad videndum. Vnde Chrysostom⁹: Ioã. laus.
Hodie nobis Ioannis virtus: Herodis feritas cùm E
refertur, concussa sunt viscera: corda tremuerunt:
caligauit visus: hebuit intellectus: aufugit audi-
tus: aut quid constat in sensibus humanis quando
virtutum magnitudinem operit criminum ma-
gnitudo. Ioannes stola virtutum, magisterium vi
tæ, sanctitatis forma, norma iustitiæ, virginitatis
speculum, pudicitiæ titulus, castitatis exẽplum,
pœnitentiæ via, peccatorum venia, fidei discipli-
na. Ioannes maior homine, par angelis, legis sum-
ma, euãgelij sanctio, apostolorum vox, silentium
prophetarum, lucerna mundi, præcursor iudicis,
Christi mediator, testis domini, totius medius tri
nitatis. Et hic tantus datur incestui, traditur ad-
ulteræ, addicitur saltatrici. Meritò ergo concussa
sunt viscera: corda tremuerũt. Et iterũ: Deus au-
tem sustinuit, & iustum amplius coronans: & his
qui postea iniustè patiuntur, multam derelinquẽs
mitigationem. Audiamus igitur quicunq; in vir Ioannis innocẽtia.
tute viuentes, mala patimur à perniciosis homi-
nibus. Etenim deus tunc sustinuit eum qui in ere
mo, eum qui in zona pellicea, eum qui in cilicino F
vestimento, eum qui propheta prophetarum mi-
nor erat, eum qui nullũ maiorem habebat, occidi
à puella incõtinẽte & corrupta meretrice: & hoc
leges defendentem diuinas. Hæc itaque cogitan-
tes feramus vniuersa viriliter quæcunq; patimr.
Quis enim non vtique horresceret, sacrum illud
caput sanguine stillans, videns in cœna præposi-
tum? Si enim nos audiẽtes hæc horrescimus: quid
dignum erat visum illum tunc operari: quid pati
eos qui simul recumbebant nouiter occisi capitis
sanguinem stillantem videntes in medio conui-
uij? Sed nõ iniquus Herodes, neq; abominabilior
eo mulier, neq; sanguinis voratrix illa, passa est
aliquid ob spectaculum istud. hæc Chrysosto-
mus. Vnde & Gregorius: Non sine admiratio-
ne grauissima perpendo quòd ille prophetiæ spi-
ritu intra matris vterum repletus: quo inter na-
tos mulierum nemo maior surrexit: ab iniquis
in carcerem mittitur: & pro puellæ saltu capite
truncatur: & vir tantæ sanctitatis pro risu tur-
pium moritur. Nunquid nam credimus aliquid

 fuisse

G fuisse in ei⁹ vita, quod illa sic despecta mors terge ret? Sed quando ille vel in cibo peccauit, qui locu stas solummodo & mel siluestre edit: quando con uersatione sua offendere potuit, qui de eremo non recessit? Quid est quod omnipotēs deus sic vehe menter in hoc seculo despicit, quos sic sublimiter ante secula elegit, nisi quod pietati fidelium pa ter, quoniā idcirco sic eos premit in infimis, quia videt quomodo remuneret i summis: & foras vs que ad despectum deijcit, quia intus ad incomprehēsibilia perducit. Hinc ergo vnusquisq; colli gat quid illic passuri sint quos reprobat, si sic cru

Martyr Ioannes. ciat hic quos amat. hęc Greg. Mortuus est igitur Ioānes pro Christo: quia pro veritate. Vnde Gregorius: Neq; enim baptista Ioannes de confessione Christi, sed de iustitię veritate requisitus occu buit. Sed quia Christus est veritas: idcirco vsq; ad mortem pro Christo, scilicet pro veritate, peruenit. Ex quo patet quòd non solum pro fide, sed etiam pro veritate iustitiæ martyr quis efficitur. Vnde dicit Augustinus, quòd cùm mors pro veritate iustitiæ suscipitur, martyres facit. Vnde &

Eccli. 4. in Ecclesiastico dicitur: Certa vsq; ad mortē pro

H iustitia. Martyrem enim non facit pœna, sed cau

Martyr fit multipl. sa: id est, mors propter Christū suscepta. Vbi nota quòd multis de causis potest quis martyr fieri: scilicet pro iustitia, vt Abel. pro lege: vt Machabæi. pro assertione veritatis: vt Esaias & Hieremias. pro arguitione peccati, vel etiam assertione veritatis: vt Ioannes baptista. pro salute populi vt Christus. pro fide Christi: vt Stephanus. pro Christo: vt Innocentes. pro libertate ecclesiæ: vt Thomas Cātuariensis. Et non solū mors pro veritate & alijs prædictis causis suscepta, sed etiam vera in aduersis patientia, martyrem facit. Vnde Grego. Duo quippe sunt martyrij genera: vnum in mente: aliud in mente simul & actione. Itaque sine ferro martyres esse possumus: si patientiam

Patientia vera. veraciter in animo custodim⁹. Patiētia autē vera secūdum eūdem Grego. est iniurias fortiter sustinere: & postea vindictam non quærere: sed ex corde ei qui mala irrogat ignoscere, & cōtra tū nullo dolore morderi. Ille em̄ veraciter patiēs est, qui & ipsum amat quem portat: nam tolerare & odisse

I non est virtus mansuetudinis: vt etiam dicit Bernar. Vera patientia est pa ti vel agere contra quod libeat: sed non præter qd

Martyriū perfectū. liceat. Insuper secundum Chrysostomum, Martyrium non sola sanguinis effusione: sed & abstinentia peccatorum & exercitatione pręceptorum dei perficitur. Vnde & Bernar. Sēper Christiani persecutionem patiuntur. Omnia quæ in mundo sunt persequūtur Christianum. Si comedero paululum, & corpusculum meum fuerit robustum: sanitas corporis mei persequitur animam meam. Quocunq; me vertero, persecutio mihi est. Si videro mulierem: oculus meus persequitur me: cupit enim interficere animam meam. Si videro diuitias, si aurum, si possessiones, si delitias corporales, si pulchra vestimenta: quodcūq; videro persequitur animam meam. Adolescentulum libido persequitur. Non putemus tantū in effusione sanguinis esse martyrium Christianis ac religiosis. Si ergo sunt martyria in pacis tēpore: sunt & negationes. Ego hodie qui videor monachus, si rupero propositū meum, Christum negaui. Et si in

pace Christum nego: in persecutione quid face- K rem? Hoc ergo dico: quia omni tempore sunt mar tyria: sunt & persecutiones. hæc Bern. Sicut ergo patienter sufferre debemus iniurias ab alijs in nos delatas: ita & tribulationes infirmitatum, & pœnas quę nobis eueniunt, patienter sufferre necesse est. Multis enim calamitatum tentationibus mē- Tentationum pulsatio. tes bonorum pulsantur: & multis modis à diabolo tentantur. Sed non ampli⁹ tentat eos, quàm dei volūtas permittit: & si nolens, tamen vtilitati eorum seruit, quādo eos tentationibus suis non deci pit, sed potius erudit. Tētat autē eos aliqñ per stimulos paupertatis: & cùm per stimulos pauperta tis non potest eos mouere, diuitias adhibet ad seducendum: & dum per contumelias & opprobria non præualet: laudes & gloriam adhibet. Si per sa lutem corporis non potest, ægritudines mittit: & dum per delectationes seducere eos nō potest, per molestias quę contra votū eueniunt, eos conatur subuertere. Infirmitates verò etiam quasdam aduersus eos qui tentādi sunt adhibet: vt per eas pu sillanimes faciens, conturbet charitatem eorum quam habēt ad deum. Sed quāuis concitatur corpus, & febrib⁹ validissimis inflammetur: insuper L etiā si intolerabili cōtritione affligatur: quisquis es qui hęc sustines, recordare futuri seculi pœnas, & æternum ignem, & perpetua tormēta: & hęc cogitans, non deficies ad ea quæ in præsenti contingunt. Insuper etiam gaude: quia visitauit te deus. Quem enim diligit de⁹, corripit: & flagellat oēm Hebr. 12. filium quem recipit. Exulta videns cui similis fa ctus es. Nam Paulo apostolo simile donum accipere meruisti: qui dixit: Libenter gloriabor in in- 2. Cor. 12. firmitatibus meis: vt inhabitet in me virtus Chri sti. Et rursum: Quando enim infirmor tunc for Ibidem. tior sum & potens. Si frigore, si febribus castigaris: memor esto quod scriptura dicit: Transiuim⁹ Psal. 65. per ignem & aquam: quia residuum est vt inducaris in refrigerium. Clama etiam cum propheta: In tribulatione dilatasti me. Perfectus enim Psal. 4. eris per huiusmodi tribulationes. Si fortè amittis oculos, non feras grauiter: extollentiæ enim instrumentum amisisti: sed interioribus oculis gloriam dei speculari stude. Surdus factus es, non cō tristeris: quia auditū vanum amisisti. Manus tuæ M ex aliqua passione debilitatæ sunt: sed interiores paratas habeas aduersus inimici tentationes. Infirmitas totum corpus ruum tenet: sed interiori homini sanitas crescit. Nihil enim aliud est ęgritudo corporis, quàm sanitas mentis. Si infirmitas talis tibi fuerit vt non possis stare ad orandum & psallendum, non contristeris inde: quia ipsa infirmitas orat pro te. Si ieiunas, non tibi inuenias occasionem: dicendo quia grauatus in ægritudinem incurristi: quoniam & qui non ieiunant, similes ægritudines incurrunt. Inchoasti aliquid boni, non reuoceris per impedimēta inimici: quoniam ieiunia & labores nobis constituti sunt propter turpes delectationes. hæc oīa nobis proficiūt ad destruēda corporis desideria. Quapropter di- Murmurādū nō esse. scat nō murmurare qui patit, si ignorat cur patit: & per hoc iustè se pati arbitretur, quòd ab illo iudicatur, cui⁹ nūq iudicia iniusta sunt. Qui ergo in flagellis murmurat: iustitiā iudicātis accusat. Qui verò iustè recognoscit à iusto iudice pati qd sustinet, (etiā si causam pro qua patitur ignoret)

per hoc

A per hoc iam iustificatur, per quod seipsum accu-
sat, & dei iustitiam laudat. Igitur pro Christo,
pro fide, pro veritate, pro iustitia viriliter vsq; ad
mortem certemus: & ad sufferendum pro deo pa-
tiẽter aduersa, nos quotidie præparemus. Et ideo
Martyres maximè commendantur. martyres maximè commendantur: quia plura su-
stinuerunt propter amorem dei: tentationes con-
tra humanam voluntatem. Vnde Eleazar dum
plagis perimeretur, ingemuit & dixit: Domine
2. Machabeorũ. 6. g qui habes scientiam sanctam: manifestè scis tu,
quia cùm à morte possem liberari, duros corporis
sustineo dolores: secũdum animam verò propter
amorem tuum libenter hæc patior. In martyrio
enim non debetur præmium secũdum hoc quod
àb exteriori infligitur: sed secundum hoc quod
pro Christo voluntariè sustinetur: quia non mere
mur nisi per ea quæ sunt in nobis: & non per ea
quæ sunt extra nos: sicut nec demeremur, nisi per
ea quę sunt intra nos. Quanto autem illud quod
quis sustinet voluntariè: difficilius est voluntati
sustinere: tanto voluntas quæ propter Christum
illud sustinet, ostenditur firmius in Christo fixa
B esse: & ideo excellentius ei præmium debetur.
Merendi tres causę. Ad efficaciam quippe merendi, tria valent. Pri-
mum est, difficultas operis: quod patet in marty-
rio: quia vt ait Gregorius, maioris meriti est ad-
uersa patienter tolerare, quàm bonis operibus in-
sudare. Secundum est, promptitudo voluntatis:
2. Cori. 9. quia secundum Apostolum, Hilarem datorem di
ligit deus. Et secundum Augustinum: Nemo in-
uitus benefacit: etiã si bonum sit quod facit. Ter-
tium est magnitudo charitatis: quia ipsa charitas
Leuit. 27. pondus est sanctuarij: secũdum quod omnia quæ
in templo erant, ponderabantur. Et ideo opus tan
tum in conspectu iudicis ponderat, quantum a-
Opa bõa. mor vnde procedit. Opera autem bona merito-
ria sunt trium: scilicet vitæ æternæ, augmenti
gratiæ, remissionis pœnæ. Primum, scilicet sub-
stantiale præmium, vitæ æternæ, respondet radi-
Præmium duplex. ci operis: scilicet charitati. Præmium verò acci-
dentale, scilicet augmentum gratiæ, respondet ge
neri operis: quia operibus excellentibus, & ope-
ribus supererogationis meremur magis augmen-
tum gratię, quam operibus alijs. Remissio autem
C pœnę, respõdet pœnalitati operis. Nam opera quę
magis sunt pœnalia, magis sunt meritoria remis-
sionis pœnæ. Est enim regula in theologia, quòd
pœna pœnę est resolutoria. Sanctorum igitur pu
gnam & patientiam ante oculos ponamus: vt sin-
gula nobis aduersa & contraria faciamus pro deo
Memoria sanctorũ. libentius, aut patiamur. Vnde Gregorius: Labo-
res præcedentium sanctorum recolamus: & non
erunt grauia quæ toleramus. Vnde & Chrysosto.
Sanctorum luctamina in corde nostro sicut in ta-
bula describamus: & assiduè meditemur contra
omnem spiritualium inimicorum armaturam: &
eorum patientiam nobis proponamus ad exem-
plum inuictæ virtutis: vt istic æmulantes fortitu
dinem illorum, similiter illic eorũ coronam possi
mus adipisci. Quantam illi patientiam in peri-
culis corporalibus ostenderũt: tantam nos in pas-
sionibus irrationabilibus continentiam demon-
stremus, id est cõtra iram, vel auaritiam, vel inanis
gloriæ concupiscentiam, & huiusmodi diuino ti-
more munitis sensib9 repugnãtes: & cõsimilia fig-
menta diaboli destruentes in nobis. Si enim cupi
ditatum & vitiorum huiusmodi ignes vicerimus, D
sicut illi tyrannidis ignem vicerunt: poterimus
iuxta ipsos pari gloria constituti similes haberi.
Et iterum: Speculum est & spirituale bonorum Speculum spirituale.
virorum memoria: & beatæ vitæ ipsorum histo-
ria: & scripturarum lectio: & quæ à deo datæ sunt
leges. Et si volueris semel solum inspicere ad san
ctorum illorum imagines: & turpitudinem vide-
bis m-tis tuę, & vides nullo indigebis alio in libe
rationem sordis huius. Etenim in hoc vtile est no
bis speculum, & facilem facit transpositionem.
Neq; enim mõstrat deformitatem solũ: sed trans-
ponit eam ad pulchritudinem ineffabilem si vo-
luerimus. hæc Chrysostomus. Vnde etiam Augu
stinus: Christum animo attende: attende aposto-
los: attende animo tot martyrum milia. Ibi vide-
bis non solum viros: sed etiã fœminas: postremò
pueros & puellas nec imprudentia decipi, nec ini
quitate peruerti, nec periculorum timore frangi,
nec seculi amore corrũpi. Ita te non inuenientem
quid excuses: non solum præceptorum ineuitabi-
lis rectitudo: sed etiam exemplorum innumerabi
lis multitudo circundabit. hæc Augustinus. Sed E
ve nobis miseris: qui nec flectimur præceptis, nec Induratio nostra.
monemur exemplis. Vt enim ait Gregorius: Nos
plerunq; à bono opere verba reuocant: sanctos vi-
ros à sancta intentione frangere nec tormenta po
tuerunt. nos ad pręcepta dominica largiri, nostra
saltem superflua, nolumus: sancti non solum deo
suam substantiam contulerunt, sed pro illo etiam
propriam carnem dederunt. hæc Grego. Et ma-
gna quidem alacritate hoc multi fecerunt: & il-
lam horam tanquam ad nuptias inuitati expe-
ctauerunt. Vnde Isaac abbas Syriæ dicit de mul Præscientia martyrũ.
tis martyribus, quòd in hac die qua præstolaban-
tur coronam percipere martyrij: si præsciebant,
hoc est ex reuelatione, vel ab aliquo amico suo, in
illa nocte aliquid non gustabant: sed à sero vsque
ad mane stabant vigilantes in oratione, glorificã-
tes deum in psalmis, & hymnis, & canticis spiri-
tualibus: & in lætitia & exultatione sperabãt ho-
ram illam: sicut illi qui sunt ad nuptias præpara-
ti, præstolantes occurrere gladio in ieiunio suo.
Nos quoq; qui ad inuisibile martyrium vocati su
mus: ad recipiendas sanctificationis coronas, vigi F
lemus: nec in aliqua parte negationis signum no-
stris inimicis exhibeamus. hæc Isaac. Vides ergo Sãctorum imitatio necessaria.
quia secundum doctorum consilium, debemus la-
bores & agones sanctorum nobis ante oculos po-
nere in exemplum. Vę ergo illis qui gesta sancto-
rum tanquam apocrypha exufflantes, non solum
legere nolunt, sed quantum in ipsis est, nec inter
alios legi permittũt. Et ideo tanquam illegitimi
à sanctis patribus in religione Christiana degene
rãtes, sortem hæreditatis inter filios dei non me-
rẽtur: nec merita sanctorũ qui pro deo passi sunt,
eis suffragantur. Contra quos pulchrè & con-
gruè in quodam prologo passionis beatę Anasta-
siæ, sic dicitur: Omnia quæ à sanctis gesta sunt,
vel geruntur, si quis voluerit studiose perquire-
re, & sibi & plurimis ædificationis exhibet fru-
ctum: & quasi arbor fructifera non sine causa
probatur terram occupare dum viuit: cùm ipse
suis pomis ornatur: & omnis qui ex eo fructus
percipit, saginatur. Scribimus, vt in gestis inue-
nimus, quid egerint: quid locuti: quid passi sint

G ſancti. Oſtenditis vos eſſe catholicos, qui Chriſti victorias libenter legitis, libenter auditis. Interrogo vos, qui iſta inter apocryphas literas exufflādas cēſetis, per quos ſtat canon ſcripturarum omnium diuinarū: nunquid non per eos qui pro ipſo canone occidi magis optauere, quàm vici? Quid enim tenuerunt martyres? Fidem certam, quæ ſacris voluminibus, certo librorum numero, continentur. Agunt illis gratias apices ſacratiſſimi: quia per eorum perſeuerantiam perſeuerant. Et ideo volūt eorū geſta cōſcribi, vt in cōſpectu dei & hominum ſemper ſancti laudentur: qui in conſpectu incredulorum, pro eorum defenſione, tormenta immania pertulerunt. Nihil ergo præter ſcripturas canonicas recipientes, eorum geſta ſtudioſè conſcribimus: oſtendentes dogma catholicum, per catholicos martyres cuſtoditum, exemplum poſteris damus: ædificationem credentibus tradimus: artem belli Chriſti militibus demonſtramus. Conſtat eos quidem nolle pugnare, ſi neceſſe ſit, qui nolunt legere pugnatores. Imperent ſilentium infideles: ſpectent pugiles diabo-
H licos, qui athletas domini ſpectare contemnunt: nos diuinas virtutes loquimur, ſcribimus, prædicamus. Prohibeant æmuli, imperent ſilentium timidi, verberent contemnentes, legentes increpēt, libenter hęc audientes accuſent: glorioſos faciūt milites vulnera pro imperatoris laude ſuſcepta, pro cuius amore etiā animas ponere libēter optamus. Triumphum Chriſti, ac victoriam laborioſi exercitus, de occultis foras proferim⁹. Scimus enī quæ illi viſibiliter paſſi ſunt: inuiſibiliter nobis excitari quotidie: & negligenter pugnantes acrius vulnerari. Ergo vt arma pertractes: attende bellātes. Da mentem ſtudijs: vt hoſtis incipiat te timere. hæc vbi ſupra. Vides ergo impudens ſanctorū detractor, & Chriſtianæ religionis impugnator, quia ſecundum hæc dicta, tanquam arbor infructuoſa, terram occupas dum viuis: & non te catholicum, ſed infidelem eſſe oſtendis: ideoq; timere habes ne meritò excidaris, & in ignem mittaris, ac partem cum infidelibus conſequaris. Da ergo miſer gloriam ſanctis: vt cum eis partem habere merearis.

Gloria militum.

Oratio.

I Beate pręcurſor & alme baptiſta, & magne amice Chriſti Ioānes: lucerna lucēs & ardens: ora pro me miſero ad deum patrem miſericordiarum: vt cor meum tenebroſum & frigidum illuminet & accēdat: & ita vt te imitando pro Chriſto, pro fide, pro veritate, pro iuſtitia patienter aduerſa ſuſtineam: & viriliter etiam vſq; ad mortem certare non timeam: vt poſt hanc fragilem vitam, tuis meritis & precibus intercedentibus, fœliciter peruenire valeam ad regales nuptias immaculati agni, quē tu almo tuo digito populo oſtendiſti. Amen.

De refectione quinq; milium hominum. Caput. LXVII.

Mat. 14. Ioā. 6. & Lucæ. 9.

Vm autem audiſſet Ieſus necem Ioannis, propter doctrinam veritatis, ⌊aſſumptis diſcipulis aſcēdit in nauiculam: & abijt trās mare Galilęæ, in mōtem, & deſertum locum ſeorſum⌋ deuotioni & doctrinæ aptum: iuxta Tyberiadem ciuitatem Galilęæ: & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis, & docebat eos: vt dicit Chryſoſto- K
mus. Aſcendit in montem, erudiēs nos à tumultibus & ab ea quæ eſt in mundo turbatione quieſcere. ⌊Seceſſit⌋ autem dominus, & declinauit Herodis tyrannidem: non timens mortem: ſed quia nondum venerat hora ſuæ paſſionis: & vt parceret inimicis, ne homicidium domini iungerent homicidio Ioannis: & vt oſtenderet quòd aliquando ad tempus eſt cedendum humanæ malitiæ: quódque licitum eſt Chriſti fidelibus fugere in perſecutione, vt ſe ſeruent pro multorum ſalute: & vt præberet nobis exemplum vitandæ temeritatis vltrò tradētium ſeipſos: quia non omnes eadem conſtantia perſeuerant in tormentis, qua ſe offerunt torquendos. Seceſſit etiam vt probaret fidem credentium: ſi ſcilicet ſequerētur eum. Vnde ſequitur: ⌊Cùm⌋ autē ⌊cognouiſſent⌋ hoc ⌊turbæ⌋ ſimplices ſcilicet & humiles, ac pauperes: non ſapientes huius mūdi, non potentes, non diuites, ⌊ſecuti ſunt eum:⌋ non in iumentis & vehiculis: ſed proprio labore pedum, & ⌊pedeſtres⌋ vt ardorem mentis & deſiderium ſuæ ſalutis oſtenderēt.
Erubeſcebāt etiam dominum pedeſtrem, in equis L
ſequi & quadrigis. Minores ſequebantur: ſed maiores perſequebātur. Adhuc temporibus iſtis pauperes & populares magis currunt ad ſermones, quàm diuites & potentes. Circa eos autem benignitas Chriſti multiplicitee apparuit: qui viſcera miſericordiæ in eis expandit. ⌊Cùm enim ſubleuaſſet oculos: & vidiſſet eos⌋ venientes ad ſe, deſcendens de monte, & obuiam eis exiens, curialiter illos excepit: ⌊& miſertus⌋ in corpore & anima ⌊curauit⌋ vt plena fides ſtatim præmium haberet. Nam quoſcunque in corpore ſaluabat: eos pariter & in anima reformabat. Secundum Bedam: Per hoc quod dicitur ſubleuaſſe oculos Ieſus, datur intelligi quòd oculos non erigebat huc atque illuc: ſed pudicè ſedebat attentus cum diſcipulis ſuis. Et ſecundum Chryſoſtomum, Non ſimpliciter & ocioſè ſedebat: ſed diligēter loquēs eis aliquid, & eos ad ſeipſum conuertens. Quatuor autem beneficia fecit dominus ſe ſequentibus: excepit enim fatigatos, docuit inſcios, ſanauit infirmos, refecit famelicos: per hoc quantum deuotione credētium lætetur inſinuās. Hęc ſunt quatuor beneficia, quæ dominus ſpiritualiter ex- M
hibet ſequentibus eum. Primò ſuſcipit ad pœnitentiam, operibus peccatorum fatigatos. Secundò illuſtrat per gratiam, tenebris peccatorum excæcatos. Tertiò ſanat per iuſtificationem, iaculis peccatorum vulneratos. Quartò reficit per internam conſolationem, pondere peccatorum debilitatos & deſolatos. Sic etiam debet bonus prælatus facere ſubditis: ſcilicet ſuſcipere dulciter, docere ſapienter, ſanare efficaciter, reficere ſpiritualiter. Qui ergo inter deſerta Chriſtum quærunt, & non faſtidiunt, à Chriſto ſuſcipiuntur: ac corporaliter & ſpiritualiter ſi indigent curantur. Sed nemo cibum Chriſti accipit, niſi antea ſanatus fuerit: quia poſt remiſſionem peccatorum, tribuitur alimonia cœleſtis. ⌊Erat autē proximum paſcha, dies feſtus Iudæorum.⌋ Iſtud erat ſecūdū feſtū paſchale: & in eo non fuit dominus in Hieruſalem. Sicut enim ſeruando legem oſtendebat ſe eſſe verum hominem de filijs Iſraël ſecundum carnem: ſic aliquando prætermittendo obſeruationem

Chriſti benignitas multiplex.

Beneficia fecit dominus quatuor in ſe ſequētes.

A tionem eius, ostendebat se esse deum supra legem. Vbi nota, quòd istud euangelium bis in anno in ecclesia recitatur, scilicet in quarta dominica quadragesimæ: & hoc propter principium euangelij, vbi dicitur lerat proximum Pascha, dies festus Iudæorum.⌋ & in vltima dominica ante aduentum: & hoc propter finem euangelij: vbi dicitur, hic est propheta, qui venturus est in mundum. ⌊Vespere autem facto, iam hora⌋ redeundi ad propria & comedẽdi ⌊præterijt⌋ & ideo refectio necessaria fuit. In quo ostenditur desiderium saluatoris, quod de salute animarum habebat: quia vsque ad vesperam sermonem protrahebat: & turbarum deuotio, quæ dulcedine sermonis dominici tenebantur: nec propter noctem imminentẽ ab eo recedebant: quis alimenta non haberent. Tantum enim desiderabãt audire Christum, quod omiserant apportare secum alimentum, propter quod necessarium erat fieri miraculum. Vbi Chrysosto. Turbarum fidem ostendit, quòd dominum etiam famem patientes, expectabant vsque ad vesperam. ⌊Cùm ergo subleuasset

Euangeliũ bis recitatum.

B Iesus oculos⌋ misericordiæ suæ: ⌊& vidisset⌋ miserationis intuitu, quia multitudo maxima venit ad eum⌋ totius mundi significabat multitudinẽ concurrentem ad Cristum: incepit conferre cum Philippo de tãtę multitudinis refectione, qui secundum Chrysostomum magis rudis fuit, & magis indigens instructione: & cognouit referente Andrea, quòd vnus puer inter eos, quinq; panes hordeaceos, & duos pisces rãtum haberet: quos eo iubente in medium attulerunt, propter spiritualem refectionem, quam continue à domino habebant, non multum de corporali refectione sibi curabant prouidere. In quo arguuntur successores eorum, qui de delicijs sibi prouidere non cessant. vbi Chrysostomus: Addiscimus autẽ in hoc discipulorum philosophiam, qualiter cõtempserunt escam. Duodecim enim existentes, quinq; panes habebant, & duos pisces: contemptibilia enim eis erant corporalia, & à spiritualibus possidebantur. Oportebat autem erudiri, discipulorũ exemplo, quoniam & si pauca habuerimus, oportet tribuere indigẽtibus. Iussi nanq; discipuli afferre quin-

C que panes: non dicunt, vnde mitigabimus famem nostram? sed obediunt confestim. Et fecit turbas discumbere, id est ordinatè ad comedẽdum sedere, super fenum, id est super herbam agri viridem: in quo ostenditur, quod locus erat aptus ad sedẽdum. Vbi innuitur probatio fidei turbarum: quia aliter non sedissent ad comedendum, nisi credidissent miraculum. ⌊Discubuerunt ergo quinq; milia virorum,⌋ perfectorum, absque paruulis & mulieribus. secũdum modum enim Hebraicum soli viri à viginti annis, & suprà numerantur: sed paruuli & mulieres tacẽtur. Hoc autem dicit euãgelista, vt appareat maius miraculum. ⌊Accepit ergo Iesus panes,⌋ & pisces in manibus gloriosis & venerabilibus: quæ vim multiplicandi habebant: vt sacratissimarum manuum tactu multiplicarentur, ac magna munera daturus prius in cœlum aspexit: vt omne datum optimum & donum perfectum desursum esse insinuaret: vt patrem suum honoraret, & non virtute elementari, sed cœlesti hoc factũ esse ostenderet. Deinde orauit, patri ⌊gratias agens,⌋ vt ostenderet quantum

Fides turbæ.

Iacobi.1.

Christus gratias egit.

de nostris profectibus gratuletur. & secundum D Chrysostomũ, vt informaret nos ad agendas sem per deo gratias, cùm vel in carne reficimur, vel in anima: & non prius tangere mensam, donec gratias egerimus ei, qui cibum hunc nobis præbuit & dat nobis escam in tempore oportuno. Similiter etiam ⌊benedixit,⌋ vt sua benedictione multiplicarentur: sic enim in principio creationis rerũ omnibus creaturis benedicens, contulit illis naturalem virtutem: vt ex seinuicẽ naturaliter multiplicarentur: cuius benedictione semel accepta, vsque hodie fructificare nõ cessant: in quo dat exemplum, quòd in principio mensę debemus panem deo offerre, & benedictionem supernam super ipsum elicere: & quòd non debemus ad mensam accedere, vel cibum sumere: nisi præmissa benedictione. Et istam benedictionem (vt creditur) Christus aliquibus verbis expressit: quibus creaturam & sanctificauit, & multiplicauit: sed quę illa verba fuerint, euãgelistæ non ponunt: quia forte secretè ea protulit. ⌊Et fregit⌋ in grossas partes, non scidit per minutias: vt nos doceret panẽ nostrum frangere debere, & dare pauperibus: & sic E multiplicata est illa materia inter manus Christi frangentis: quia hoc fiebat, virtute deitatis: cuius organum & instrumẽtum est humanitas eius. secũdum Chrisostomum: Multiplicat panes & pisces: ad significandum, quòd tam mari, quàm aridę dominatur. Fregit ergo, & frangendo multiplicauit: ⌊dedit q; discipulis suis,⌋ scilicet panes & pisces multiplicatos, vt ponerẽt ante turbas, in signum quòd data sunt temporalia prælatis, propter pauperes pascendos: & sic per discipulos distribuit: id est distribui fecit discumbentibus: officium enim prælati est ministrare, & nõ ministrari. Ipsos autem panes & pisces dominus ita multiplicauit: vt omnes pro libitu suo comederent: & multa fragmenta superarent. vnde sequitur: ⌊Vt autem impleti sunt,⌋ quia omnes manducauerũt & saturati sunt, quod significat cœlestẽ refectionem, in qua sancti plenè satiantur: dixit Iesus discipulis suis,⌋ vt fragmenta residua colligerent, vnde postea cibum egentibus præberent: non sic dives epulo fecit, cuius reliquias canes non pauperes comedebant: cui hodiè multi sunt similes, F idem vel peius facientes. In hoc quippe, quòd turbam pauit, dedit nobis exemplũ, vt operibus misericordiæ insistamus: & licèt hoc sit laboriosum: tamen est multum fructuosum. ⌊Collegerunt ergo & impleuerunt⌋ de reliquijs, ⌊duodecim cophinos,⌋ hoc est magnas sportas, quæ circulis per quos brachia inseruntur in dorso portãtur: vnusquisq; enim apostolorum implet cophinum suũ: vt quolibet vnum super humerum apportare, ineffabile videretur miraculum. Hic domini miraculum augmẽtatum est. Magnum enim miraculum esset, si de quinq; panibus & duobus piscibus quinq; milibus hominum satiatis, nil superesset. Sed signum creuit iuxta admirationem: quia nõ solum quinque milia hominum satiati sunt: sed etiam tot fragmenta remanserũt, vnde duodecim cophini replerentur. Hoc ergo etiam ad euidentiam miraculi facit, quòd plus remansit, quàm à principio fuit. Et secundum Cyrillum: Hoc factum est, vt hinc esset manifesta certificatio, quòd opus charitatis in proximos, vberem vendicet retributionẽ

Psal.144.

Gene.1.8.&.9.

Christi benedictio.

Luc.16.

G tributionem à deo, & ſecundum Theoph. vt addiſceremus quantum hoſpitalitas poteſt, & quantum augentur noſtra: cùm indigentibus ſubuenimus. [Illi ergo homines] aliquid de ratione habẽtes, [cùm vidiſſent] potentiam diuinam per effectum probatam [quod faceret ſignum] aliâs non auditum: in quo probauit ſe eſſe deum: quia illa multiplicatio per Heliſęum facta, multum deficiebat ab iſta: [dicebant] magnificantes deum, [quia hic eſt verè propheta:] immo ſecundũ Auguſtinum: Ipſe dominus prophetarum, de quo dixit Moyſes: prophetam ſuſcitabit vobis dominus de fratribus veſtris: tanquam me audietis eũ, ſecundum legis dictum venturus eſt in mũdum ad ipſum ſaluandum: ſic autem non venerũt alij prophetæ: ſed ſolum ad denunciandum iſtius aduentum. Vbi ſciendum quòd Chriſtus promiſſus erat in lege, tanquam propheta cæteris excellentior: & ideo viſo miraculo prædicto, populus confeſſus eſt illum eſſe, de quo loquitur prædicta ſcriptura, & ſic confitebatur eſſe verum Chriſtum.

Deut. 18.c

Chriſtus promiſſus vt propheta.

H Cõſpice igitur dominum Ieſum, qualiter indigẽtibus miſericorditer condeſcendit & ſuburnit, ac omnia ordinatè facit: & qualiter illos comedentes aſpicit, & in eorum iocunditate lętatur: & quomodo illi ſuper iſto miraculo admirãtur: & vnus ad alterum inde loquitur, dicentes, [quia hic eſt verè propheta,] & plura alia ad laudem eius pertinentia. Lętantur, & cum gratiarum actione manducant: nõ ſolum corporaliter cibum ſumentes, ſed etiam mẽtaliter, ſaltem aliqui ex eis, refectionem percipientes. Sta & tu à longè famem deſiderij, & miſeriam lachrymis prode: manũ tanquam mendicus extende, ſi fortè de dei donis & beneficijs ſaltem modicum quid merearis accipere. vbi conſideranda eſt parſimonia victus diſcipulorũ Chriſti, in duobus: Primò, in qualitate: quia pane hordaceo vtebãtur, qui eſt cibus iumentorum. Secundò, in quantitate: quia duodecim viri, & Chriſtus cum eis: & fortè nonnulli de alijs diſcipulis eos comitati, nõ niſi quinq; panes hordeaceos habebant: in quo notatur mira inopia Chriſti & diſcipulorum, quòd paucos panes habebant, & viles: vnde & frequẽter cum dño paſſi ſunt famem.

Chriſti inopia.

I In quo etiam apparet, quantum eſcam carnalem contempſerunt, ſolis ſpiritualibus intendentes. vnde Chryſoſtomus: Diſcamus autem hinc, qui voluptati attendimus, quæ comedebant mirabiles viri illi & magni, & quantitatem eorum quæ inferebantur, & vilitatem menſę eorum. Et iterum: Ioannes autem panes hordeaceos eſſe dicit, non inaniter hoc enarrans: ſed tumorem pręcioſitatis erudiens nos conculcare: talis enim prophetarum menſa erat. Et iuſſit eos ſuper fenum iacere, philoſophari turbas erudiens. Non enim nutrire corpora ſolum volebat: ſed & animã erudire. Et à loco igitur, & à nihil amplius panibus dãdo & piſcibus, & ab apponendo omnibus eadem, & à faciẽdo communia, & à nihil alteri plus præbendo: & humilitatem, & parſimoniam, & charitatem qua omnia ęſtimarent communia, eos erudiuit: & quod videbatur in eremo Iudæis eſſe mirabile, dicebant quippe: nunquid & panem poteſt dare, vel parare menſam in deſerto? hoc per opera oſtendit, propter hoc & in deſertum eos ducit: vt ſine omni ſuſpicione ſit hoc miraculũ: & nullus ęſtimet ex caſtello aliquo propè exiſtenti, inferri aliquid ad menſam. hæc Chryſoſtomus: Voluit etiam in deſerto hoc miraculum facere: vt ſignificaret ſe eſſe illum, qui quadraginta annis pauit populum in deſerto: qui patribus erat promiſſus. Item in ſignum futuri, quia in regione & ſtatu multorum: vbi nec ſeminatur, nec metitur paſcit deus ſeruos ſuos. vnde ſecũdum Theophilum: Addiſcimus ex miraculo perpetrato non fieri puſillanimes in coartationibus paupertatis. Et bene panibus pauit hordeaceis: quia panis delicatus non hic, ſed in futuro eſt guſtandus. Quotiens autem dominum legimus ex paucis panibus multas hominum turbas pauiſſe: non tantum eſt mirandum, quantum venerandum. Non eſt mirum quia pauit: ſed potius venerandum, quia facere voluit. Qui enim ex nihilo cuncta creauit: non eſt mirum, ſi ex paucis panibus multas turbas pauit. Myſticè per quinque panes, quinque libri Moyſi: per duos piſces, prophetæ & pſalmi intelliguntur. In his eñi tribus, ſcilicet lege, prophetis, & pſalmis, totum vetus teſtamentum comprehenditur.

Hordeace' panis.

K

In Exodi libro, & Numeris.

Myſticè.

L Per quinq; autem milia virorum, dominum ſequentium, deſignantur actiui omnes quinq; ſenſibus interioribus & exterioribus, quæ poſſident bene vtentes: per mulieres verò & paruulos, ſignificantur infirmi nondum pugnę idonei, qui numero ſunt indigni. Hi ergo prædicti rectè quinque panibus aluntur: quia tales neceſſe eſt legalibus adhuc præceptis inſtitui: nam qui mundo ad integrum renunciant, quatuor ſunt milia: & ſeptem panibus refecti: hoc eſt euangelica perfectione ſublimes, & ſpiritali ſunt gratia docti. Cùm ergo in hoc conuiuio domini tantummodo viri fuiſſe dicũtur, myſticè monemur: vt ſi quàm ſuauis ſit dominus, guſtare deſideramus: viri, id eſt fortes contra tentationes ſimus: vir enim à viribus dicitur: & virorũ nomine illos ſcriptura ſancta deſignare conſueuit, qui viriliter tentamenta vicerunt. Qui ergo cœnam domini manducãt, virtute mentis & ſenſu viri eſſe debent: non in concupiſcentijs emolliti ſicut fœminæ: nec puerilem ſenſum habentes, ſicut pueri. Per diſcubitum autem, & ſeſſionẽ corporis, intelligitur quies mentis: qui enim à deo ſpiritualiter paſci deſiderat: oportet quòd ſedeat, id eſt à curis ſuperfluis, & turbationibus cõquieſcat. Secũdum Bedam quoque ſuper fœnum diſcumbentes dominicis paſcuntur alimentis, qui per continentiam calcatis concupiſcentijs, audiẽdis implendiſq; dei verbis operam impendunt. Fœnum enim carnem ſignificat, ſecũdum illud: Omnis caro fœnũ, nec ad menſã dei dignè ſedere poterit, qui carnem per ſeruitutem ſpiritui non ſubijcit. Qui ergo vult refici pane gratiæ ſpiritualis, cõgruum eſt vt ſedeat ſuper fœnũ, id eſt vt dominetur corpori ſuo, & mortificet carnem ſuã. Saluator autem nõ noua creauit cibaria, ſed pręſentibus benedixit: quia veniẽs in carne, non alia quàm quæ lex & prophetæ prædixerant prædicauit: & ea myſterijs gratia grauida demonſtrauit. Reſpexit in cœlum: vt illuc dirigendam mentis aciem, ibi lucem ſcientiæ doceat eſſe quærẽdam. Sed tripliciter impeditur quis ne oculos ſubleuet ad deũ. Primò, quando nimis occupatur circa ſenſibilia, id eſt terrenas diuitias: quia tũc oculus fœdatur

Vir.

M

Fœnum.

Oculorum ſubleuandorum triplex impedimentũ.

A lus fœdatur,puluere auaritiæ. Secundò, quando
occupatur circa delectabilia, id est circa carnales
delicias:quia tunc oculus excęcatur igne concu-
piscentiæ. Tertiò,quando occupatur circa subli-
mia,id est circa ambitiones mundanas:quia tunc
oculus obscuratur fumo superbię . Fregit quoq;,
& ante turbas ponenda discipulis distribuit:quia
clausa sacramenta legis, & prophetię sanctis do-
ctoribus, qui hæc toto orbe prædicent patefecit.
Quod autem turbis supererat,à discipulis colli-
gi voluit ; quia secretiora intelligentiæ, & sacra-
tiora mysteria,quæ à rudibus capi nequeunt:non
sunt negligenter omittenda: sed à discipulis do-
mini,& eorum successoribus diligenter inquirē-
da:& illis qui idonei sunt alios docere , commit-
tenda. Nam per cophinos duodecim, apostoli , &
sequentes viri apostolici, & doctores figurantur:
foris quidem hominibus despecti:sed intus salua-
toris cibi reliquijs cumulati. Cophinis enim ser-
uilia & rusticana agūtur opera & officia ; & deus
infirma mundi elegit,vt confundat fortia. Est au
Cophinus. tem Cophinus,secundum Isidorum : vas ex vir-
B gultis factum,& de iuncis vel viminibus, aut fo-
lijs palmarum contextum:aptum ad portandum
Psal. 80. purgamenta,& ad seruilia opera. Vnde in Psalm.
de Ioseph dicitur: manus eius in cophino seruie-
runt. Sicut autem pauci panes & pisces fracti , in
multas reliquias excreuerunt: sic cibus verbi dei,
quanto magis distribuitur , tātomagis multipli-
catur. Nec à casu,sed ex diuina dispositione im-
pleti sunt duodecim cophini,secundum numerū
duodecim apostolorum:nec data sunt turbę fra-
gmenta portanda:sed discipulis , vt per hoc desi-
gnaretur quod fragmenta, & reliquiæ verborum
Christi,per apostolos erant per mundum portā-
da:& per eos corda ieiuna pascenda, q; bene duo-
decim esse dicuntur:quia fides sanctæ trinitatis,
in quatuor mundi partibus,per eos erat prædicā-
da. vnde Ambrosius:Hic verò panis quem fran-
git Iesus, mysticè quidem dei verbum est, & ser-
mo de Christo, qui dū diuiditur augetur:de pau-
cis enim sermonibus,omnibus populis redundan
tem alimoniam ministrauit. Dedit sermones no-
C bis,velut panes:qui nostro dum libantur ore,ger-
Moraliter minantur. Hæc Ambrosius. Moraliter per apo
stolos,intelliguntur prælati:per quinq; panes hor
deaceos quinque bona spiritualia , quibus anima
à deo reficitur in præsenti . Sicut enim in domo
Panis multiplex. patrisfamiliâs solet esse multiplex panis,scilicet
pauperum,famulorum, filiorum, dominorum,&
amicorum:sic in domo dei , quæ est ecclesia,sunt
diuersa genera panum spiritualium . Primus est
panis naturæ,& abstinentiæ corporalis:hic est pa
nis pauperum, id est peccatorum: hunc enim pa-
nem largitur dominus , etiam peccatoribus, qui
Genes. 3. verè pauperes sunt. de quo in Genesi dicitur : In
Esa. 30. sudore vultus tui, vesceris pane tuo. & in Esaia:
Dabit tibi dominus panem artum,& aquam bre-
uem. Istum panem debemus pauperibus commu
nicare, si volumus quòd facta nostra deo sint gra
ta:aliàs enim bona nostra opera deo non placent,
nisi eleemosynis ornata sunt. Secundus est panis
pœnitentiæ luctualis: hic est panis famulorum:
Psal. 41. de quo in Psalmo dicitur: Fuerunt mihi lachry-
Psal. 79. mæ meæ,panes die ac nocte. Et iterum : Cibabis
nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in

lachrymis in mensura,scilicet proportionis,id est D
pro modo culparum:quia quātum homo delecta-
tus est in peccatis,tantū debet se affligere,in pœ-
nitentię lamentis. Hunc panem dat dominus,per
prælatos pœnitentibus:inducendo eos ad contri-
tionem,& iniungendo pœnitentiam. Tertius est
panis intellectualis & doctrinalis:hic est panis fi-
liorum:de quo in euāgelio dicitur: Non est bonū Matth. 15.
sumere panem filiorū. Et in Ecclesiastico: Ciba- Eccli. 15.
uit illum pane vitę & intellectus . Hūc panē mi-
nistrat dominus fidelibus , per prælatos & cura-
tores,verbum dei seminando:vnūquenq; pro mo-
dulo suo pascendo . Quartus est panis euchari-
stiæ sacramentalis:hic est panis dominorum , de
quo in euangelio dicitur : Ego sum panis viuus, Ioan. 6.
qui de cœlo descendi . Et apostolus : Probet au- 1. Cori. 11.
tem seipsum homo:& sic de pane illo edat. Hunc
panem dat dominus per prælatos mundis & pec-
cato dominantibus:quia immundis & malis non
est dandus. Quintus est panis deuotionis inter-
nalis: hic est panis amicorum:licèt enim paterfa
miliâs habeat in domo sua panem bonum,tamen
amicis superuenientibus quęrit meliorē. de quo in E
Esaia: Erit panis terræ nostræ vberrimus & pin- Esa. 30.
guis. Duo autē pisces dulcorātes hos panes, sunt Pisces duo
spes venię,& amor dei:vel intellectus & operatio:
quia sine eis nullus istorum panum est sapidus.
Istis verò quinq; panibus & duobus piscibus, refi-
cit dominus animā in præsenti effectiuè,& præ-
latus ministerio. O q̄ fœlix anima est illa , apud
quam inuenti fuerint isti panes & pisces, vt de ea
dicatur: Est puer vnus hic,qui habet quinque pa-
nes & duos pisces. Per puerum enim intelligitur
fidelis anima à puritate innocentiæ puer dicta,
quę in quolibet fideli,etiam obnoxio peccatis,de-
bet per pœnitentiam reparari: ad quod assequen-
dum requiruntur quinque panes: & qui habet il-
los,est verè puer euangelicus . Est & panis cœle-
stis,quem sancti manducabunt in mensa Christi,
de quo in Luca dicitur: Beatus qui manducat pa Lucę. 9.
nem in regno dei. Et de ista manducatione dici-
tur in eodem: Et ego dispono vobis , sicut dispo-
suit mihi pater meus regnum:vt edatis & bibatis
super mēsam meam in regno meo. Moraliter etiā F
simul & allegoricè & anagogicè faciamus quinq;
panes pœnitētiæ,doctrinæ,& refectionis æternæ.
Moraliter pœnitentię quinque sunt panes,sci- Moraliter
licet panis compunctionis ex consideratione pec-
cati:panis afflictionis ex consideratione passionis
Christi:quē ille comedit,qui considerando Chri-
sti passionem corde & corpore , se mortificando
subijcit:panis compassionis,ex cōsideratione de-
fectuum, & miseriarum proximi:panis timoris &
tremoris, ex consideratione futuri supplicij: & pa
nis suspirij , & deuotionis ex consideratione dila-
tionis cœlestis gaudij & pręmij . Omnes isti pa-
nes sunt hordeacei:ideoq; sunt cum amaritudine
sumēdi. Pisces autem duo sunt spes venię,& dul-
cedo vitæ æternæ. Allegoricè autem panes do Allegoricè.
ctrinæ sunt quinque libri Moysi:hordeacei , pro-
pter literæ duriciē:reficientes tamen,propter spi-
ritualem intellectum reficiētem. Duo autem pi-
sces,sunt dulcedo prophetię, & dulcedo psalmo-
rum. Anagogicè verò,refectionis æternæ sunt Anagogicè.
panes quinq; ad quos suspiramus:& ex quibus re-
ficimur in æternis:quorū vnus est præsentia dei.

G Secūdus est, pulchritudo visionis faciei dei. Tertius est, societas angelorum: inter quorum sortes, est sors nostræ beatitudinis. Quartus est, consortium sanctorū, qui cum Christo regnant in cœlis. Quintus est, dulcedo internę beatitudinis, quam hic parumper experimur. In omnibus his hordeum est, dilatio suspirantis ad ista. Dulcedo autem duorum piscium consolantium, certitudo conscientiæ, & certitudo fidelitatis diuinæ. Itē primus panis hordeaceus, qualis conuenit peccatori, verè pœnitenti, est contritio in corde. Secundus est, pudor in confessione. Tertius est, ieiunium in carne. Quartus, oratio in mente. Quintus, pietas in opere. Duo verò pisces condientes hordeaceos panes, sunt timor, qui capitur in salsissimo mari, id est pœnis inferni: & spes quæ capitur in dulcissimo fluuio paradisi: si cogitas quia non sunt condignę passiones huius temporis ad

Moraliter Quinq; dona dei sensuum.

futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Insuper moraliter quinque panes significant quinq; quæ dominus dat nobis ad spiritualem quinque sensuum refectionem. Primò dat præsentia, quo H pane reficitur visus, dum videt omnia transitoria esse, & caduca. Secundus panis quē dat, sunt præterita, quo pane reficitur auditus, quando audit, quòd omnia transeunt velut vmbra, & ideo spernis ea. Tertiò dat futura: quo pane reficitur odoratus, quando cogitat mortem futuram, & inferni pericula: & ideo se comprimit operibus virtuosis. Quarto dat spiritualia æterna, scilicet bona cœlestia: quo pane satiatur gustus, quando propter amorem eorum omnia contemnuntur. Quintò dat flagella: quo pane satiatur tactus, quando per flagella mouetur ad dilectionem dei, & contemptum mundi. Et pisces secundum istum modum significant cognitionem, quæ illuminat intellectum: & dilectionem, quæ inflammat affectum.

Cognitio dat saporem.

Cognitio enim tribus primis dat saporem: quia cognitio præsentia intelligit: futura præuidet, & præterita recordatur. Dilectio similiter duabus vltimis dat saporem: quia diligēs deum prę amore, & degustatione cœlestium: & in flagellis domini delectatur. Hoc autem facto miraculo ⌊statim compulit dominus discipulos ascendere in I nauiculam: & pręcedere trās fretum ad Bethsaidam⌋ ciuitatem. Andreæ & Petri & Philippi apostolorum: vt ab illo loco recederent, donec turbas dimitteret, sub forma alicuius benedictionis & valedictionis: volebat enim separare se à turbis: quia sciuit quòd venturi erant, vt facerent eum regem: & ideo se à discipulis, inter quos à

Coactio turbę

turbis quęrebatur, separauit. Coegit eos, quia nō libenter recedebant absque magistro suo, eius societate & doctrina delectati. vnde Chrysostom⁹: Cùm autem dicat, coēgit, multam discipulorum instantiam ostendit: quia nō de facili ab eo poterāt separari: & hoc quidem tum propter nimium affectum, quem ad eum habebant: tum quia sollicitabantur, qualiter ad eos veniret. Et Hierony. Quo sermone ostenditur inuitos eos à domino recessisse, dum amore præceptoris, nec pūcto quidem temporis ab eo volunt separari. Rectè autē quasi inuiti, & retractantes apostoli à domino recesserant: ne illo abeunte naufragia sustinerent. Et quia Christus erat promissus rex futur⁹: ideo postquam confessi sunt eum Christum: voluerūt consequenter ipsum facere regem: considerabāt K enim quòd ipse qui eos satiauit, posset eorum necessitatibus subuenire: & sub tali rege videbatur eis non posse egere. Putauerunt forsitan illum sic venisse, vt iam regnaret: & volebant præuenire tēpus eius, quod ipse apud se vsque in finem seculi occultabat. Vbi Beda: Turbę viso tanto miraculo intellexerunt pium atque potentem: & idcirco voluerunt eum facere regem: & homines nanque volunt habere regem pium ad regendum, & potentem ad tuendum. vnde & Chrysostomus: Nouit enim eos, quia tam faciliter multos procurauit: & ideo sub ipso ociosam & resolutā & gastrimarginosam putabant ducere vitam: qui omnibus abundarent, & nihil laborum, vel impensarū impenderent: & ideo corruptam eorum nouit esse intentionem, & non consentiens resolutę ociositati, & gulositati, fugit ab eis: quia quanuis bonū vellent, non tamen bene voluerunt. vnde etiam Augustinus: Fugit Christus cùm eū voluerunt facere regem. Omnia enim bona terrena contempsit homo Christus, vt contemnenda mōstraret:

Fuga Christi.

omnia mala sustinuit, vt nec illis quęreretur fœlicitas, nec in istis timeretur aduersitas. ⌊Iesus ergo⌋ scrutator cordium: cognoscens voluntatem eorum: postquam præcepit discipulis suis transfretare ⌊fugit ipse solus⌋ à turbis ⌊in montē orare,⌋ & gratias patri pro beneficijs agere, & nobis in hoc formam dare: ita quòd illi non perpenderunt: nec eum inuenire tunc potuerunt. Sequere autem tu eum à longè, si fortè dignabitur te vocare: vel saltem aliquid de reliquijs refectionis & gratię tibi impartiri. ⌊Fugit ergo dominus in mōtem,⌋ id est celeriter ascendit: noluit enim temporaliter honorari, exemplo suo nos docens, vt vanam gloriam fugiamus: & in bonis, quæ agimus humani fauoris retributionem vitemus. vnde Chrysostomus: Considerandum autem, quòd cū dominus magna operatur, dimittit turbas: docēs nos nunquam gloriam, quę à multis est persequi: neque attrahere multitudinem. Et vt dicit Augustinus: Noluit rex ab hominibus fieri: quia humilitatis viam ostendit miseris. Dedit itaq; nobis exemplum humilitatis, & fugiendi honores, & acceptandi labores: quia quæsitus ad regnum M & honores fugit: quæsitus ad passionem & mortem, vltro se obtulit: vt scilicet exemplo eius parati simus ad aduersa tolerāda: cauti ad blādimēta declinanda: & ne nos aduersa fatigando deijciant, vel prospera emolliendo decipiant: crebris precibus à domino imploremus: & eius auxilium inuocemus. Omnem ergo laudem humanam fugias, cum honore, tāquam venenū mortiferum, & omnem cogitatum suggerentem tibi appetitū cuiuscunque altitudinis, sub quocunq; prætextu charitatis, in ipso principio & ortu suo, velut caput draconis infernalis, tam citò mortifices cum baculo crucis. Præpara quoque teipsum ad quæcunque opprobria, quæcunque aspera, quæcunque aduersa, pro Christi nomine sufferenda: & in despectu tuo gaudeas: teipsum talem verè & ex corde reputans, qui merito ab omnibus despici debeas: semper tibi Christi humilitatem & durissimam passionem reuocando ad memoriā: qui regnum fugiens, crucem voluntariè est amplexus, omni confusione cōtempta. ⌊Ascendit⌋ itaq; dominus

Christus rex esse noluit.

Laus humana fugiēda

L

A dominus [in montem] velut in locum cœlo proximiorem: innuens vt ad sublimia vitæ virtutũ cliuum ascendamus, & cœlo proximi esse cupiamus: & orare, vt si bene orare velimus, mentem sursum à terrenis leuemus: & solus, vt non in strepitu, sed in loco quieto oremus: & nos totos & vires nostras ad deum colligamus. Et bene coniungit ista duo, scilicet solus, & orare: quia solitudo amica, & vtilis est orationi, secundum illud: Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum: & clauso ostio, ora patrem tuum in abscõdito: habemus hic exemplum triplex, scilicet à terrenis recedendi, orãdi, & nobisipsis vacandi. Et est notãdus ordo: quia orationem præcedit dimissio turbarum: dimissa enim turba, scilicet tumultu hominum, affectionum, cogitationum: ascendit in montem ad orandũ, & comitatur solitudo: quia solus ascẽdit cum intentione orandi: & sequitur nobisipsis vacatio: quia [vespere facto solus erat ibi.] In quo dat exemplum, quòd homo post sermonem, vel aliud opus bonum debet à turbis recedere & tumultibus, & redire ad locum solitarium, vt prorios defectus qui contrahuntur ex conuersatione cum hominibus, recolligat & abstergat: profectus verò, si quos inuenit, dei gloriæ ascribat: & debet ascendere in montem ad orandum, vt deũ orando quærat: non enim debet orans in terrenis desiderijs iacere. nam secundum Bedam: Qui de diuitijs & honore seculi obsecrat: & in infimis iacet, viles ad deum preces mittit. debet etiam sibi vacare vt hauriat, quod postea docendo effundat: vel operando exerceat. Hic datur intelligi, quia cùm dominus sederet in monte cum discipulis suis, & videret turbas ad se venientes, descendit de monte: & circa inferiora loca turbas pauit, & deinde fugiendo honorem regium, iterum in mõtem solus ascendit. Vnde Chrysostomus: Faciebat autem hoc, rursus erudiens nos neque turbis commisceri continuè, neque fugere multitudinẽ semper: sed alterutrum vtiliter facere. Conspice nunc dominum Iesum, quomodo fugit honorem, & ascendit in montem orare: videlicet docẽs mundi prospera fugere, & contra ea deum inuocare, & quomodo quærit loca solitaria, & vadit ad ea: affligit se & vigilias longas impendit, pernoctans in orationibus, & se humilians coram patre intercedit pastor fidelis pro ouibus suis. Orat enim non pro se: sed pro nobis, tanquam aduocatus noster, & mediator apud patrem. Orat etiam vt det nobis orandi exemplum. Frequenter inde discipulos monuit, & hic opere comprobauit. Nõ orat inquantum deus, quia sic ei orare non competit: sed inquantum homo, & sic ei competit: quia aduocatus noster factus est, & ideo pro peccatis nostris interpellat.

Orare cõpetit solis.

B

Meditatio

C

Oratio domini pro nobis.

Oratio.

Domine Iesu Christe fac me oculos mentis à carnalibus delicijs, à terrenis diuitijs, & à mũdanis ambitionib⁹ ad te subleuare: & super fœnum carnalis voluptatis, temporalis possessionis, & mundialis gloriæ discumbere: vt merear satiari quinque spiritualium panum refectione: scilicet timore diuini iudicij, horrore peccati, dolore contritionis, pudore confessionis, & labore satisfactionis: ac duobus piscibus, stabilitate scilicet propositi, & desiderio in melius commutandi & proficiendi: quos puer vnus, scilicet humilitas habet, quæ gratiam & gloriam mereri solet. Amen. D

De ambitione, & quibusdam alijs clericorum & religiosorum defectibus. Cap. LXVIII.

Circa præmissa meditare & considera, quomodo dominus verè, & non ficte honorem regium fugit & declinauit: non sicut illi, q ne apud homines vilescãt, recusant orare quod corde desiderant. Sunt enim multi, & potissimè religiosi, qui dignitates se non appetere simulant: sed cùm offeruntur, manibus & pedibus promptissimi occurrunt, & lęti suscipiunt: immo & quandoque voluntariè se offerunt. Sunt etiam ex his aliqui, qui in dignitatibus positi fingũt se velle eas non habere: sed nihilominus per se, & mediatores procurant, & occasiones quærunt sollicitè, quòd possint in ipsis officijs remanere. Non fuit huiusmodi simulatio & fictio in domino, prout patet ex eius facto. Misit enim discipulos per mare: nec cum eis nauem intrauit: ne turbę eum inter discipulos quærerent: & deinde ipsis nõ aduertentibus solus in montem ascendit, & sic manus eorum euasit. Vide cum quanto studio & cautela fugit, & declinauit honorem. Exemplum dedit nobis, vt & nos ita faciamus. Non enim pro se, sed pro nobis fugit. Cognoscebat nanque quãtę sit temeritatis, si ad honores aspiceremus. Honor enim de maioribus est laqueis, & grauioribus ponderibus ad subuersionem animarum, siue sit honor prælationis, siue potentiæ, siue scientiæ, & similium. Vix enim fieri potest, quòd qui in honore delectatur, in periculo vel pręcipitio non sit: vel quod est peius, iam præcipitio collisus. Ambitio enim est vitium pessimum, ac causa & radix multorum aliorum vitiorũ. Multos quippe hęc passio sic excęcat, vt etiam ea quę multis alijs manifesta sunt ipsi non videant: sicq; in foueam primæ culpę: & deinde gehennę cadát. Et quid prodest eis si mundum lucrentur vniuersum: seipsos autem perdant, & detrimentum sui faciãt? Si fortè blandiuntur sibi aliqui ambitiosi sub specie lucri animarum, quasi sic melius possent intendere saluti aliorum. Quibus Bernardus respondet dicens: Vtinam quisquis sic intrat, si fieri posset, tam fideliter ministraret, quàm fiducialiter se ingessit. Ac difficile fortassis & impossibile est: vt ex amara radice ambitiõis, suauis fructus prodeat charitatis. Sed heu communiter hodie honor & non onus, gloria & non pœna attenditur: & honoris nomẽ virtutis tenetur. vnde Bernardus: Curritur à clero passim ab omni ætate & ordine: à doctis pariter & indoctis, ad ecclesiasticas curas, tanquam sine curis iam quisque victurus sit: cùm ad curas peruenerit. Multi non tanta fiducia, & alacritate currerent ad honores: si esse sentirent & onera. Grauari profectò metuerent: nec eum tanto labore & periculo, quarumlibet affectarent infulas dignitatum. Nunc verò quia sola attẽditur gloria, & non pœna: purum esse clericũ erubescitur in ecclesia: sicq; viles ęstimant & inglorios, qui quocunque eminentiori loco non fuerint sublimati. Idem etiam Bernardus, quasi subsannando alloquitur ambitiosum, sic dicens: Age ergo quoniam durissimum iudicium his qui præsunt fiet: & potentes potenter tormenta patientur: ascendit

Ambitiosi clerici taxantur.

E

Ioan. 13.

Honorum pericula.

Ambitiõis malum.

Marc. 8.

F

Onera honorum.

In ambitiosos.

Sap. 6.

G dit ſuperbia tua ſemper: ſequere regem tuum, om
ne ſublime videant oculi tui: feſtina multiplica-
re præbendas, in archidiaconatum vola: deinde
ſpira ad epiſcopatum: nec ibi quidem requiem ha
biturus, quoniam ſic itur ad aſtra. Quo progre-
deris miſer! An vt ab altiori gradu ſit caſus gra-
uior! neque enim ſic paulatim decides: ſed tanquā
fulgur impetu vehementer, quaſi alter Sathanas
ſubitò deijcieris. hęc Bernardus. vnde Hierony-
mus: Lętamur ad aſcenſum: timeamus lapſum:
non eſt tanti gaudij excelſa tenuiſſe, quanti ter-
roris de excelſis cecidiſſe. hæc Hieronymus. Ti-
meat ergo ambitioſus & ſe corrigat: ne apud ho-
mines exaltatus, & ad tempus falſis flores bonis,
apud deum humilietur: & in æternum veris per-
eat tormentis. Quanto enim maiori honore ſub-
limatus quis fuerit: tanto maioris virtutis debi-
Honores incendij materia. tor erit, aut maiori ſupplicio ſubiacebit. Hono-
res enim ſunt, quaſi quędam ligna ad augmentan
dum ignē in futura pœna. vnde Chryſoſtomus:
Honoris ſiquidem magnitudo his, qui non dignè
H viuunt in honore, cumulus incipit eſſe pœnarū.
hæc Chryſoſtomus: Et tunc ambitioſus nullam
requiem habebit: ſicut nec in præſenti habere vo
luit. Cor enim ambitioſi nunquam quieſcit: ſed
vel honorem, quem non habet appetit: vel eum
quem habet amittere metuit: & ſic diabolus cor
eius ſemper mouet & rotat, tanquam molendinū
quod nunquam pauſat. Et nota circa hanc ma
teriam, quòd præter ſimoniam & alia mala, quæ
frequenter non ſine graui ſcandalo committūtur
ſunt adhuc quædam mala: quibus hodie multi,
Beneficia petentes. quaſi non mala ſed licita eſſent, implicantur. Pri
mum malum eſt, quia plerique antequam vocētur,
promoueri ad dignitates & curas eccleſiaſticas,
per ſe, & per alios ſollicitè quærunt: nec vocatio-
nem humiliter expectant, ſed ambitioſè præue-
niunt. Hi malè accedunt teſtante apoſtolo, qui ſic
Heb. 5. ait: Nec quiſquam ſumit ſibi honorem: ſed qui
vocatur à domino tanquam Aaron. Quantum-
cunque enim ſufficiens, quis fuerit & virtuoſus:
profectò non erit dignus, ſi non aſſumatur inui-
tus. Nam cùm quis honoris primatum ambit: ex
I hoc ſolo efficitur indignus: quia indebitè præſu-
mit. vnde Auguſtinus: Status ſuperior, ſine quo
reſpublica nō regitur, & ſi bene adminiſtretur, in-
decēter tamen appetitur. vnde & Gregorius: Vir-
tutibus pollens coactus ad regimen veniat: virtu-
tibus verò vacuus, nec coactus accedat. De his
qui ſeſe in patrimonium Chriſti ingerunt, ſic di-
cit Bernardus: Audi querelas domini, quid ſuper
Oſeę. 8. hac temeritate loquatur. Ipſi inquit regnauerūt,
& non ex me: principes extiterunt, & ego non vo
caui eos. Quid iſtud temeritatis: immo quid inſa
nię! vbi timor dei! vbi mortis memoria! vbi ge-
hennę metus, & terribilis expectatio iudicij! hæc
Bernardus. Vnde ſi aliquis ad primum locum in
eccleſia eligitur: tolerabile eſt licèt periculoſum:
quia ſecundum Bernardum, non omnes qui vo-
cantur ad miniſterium, eliguntur & ad regnum:
ſicut patet de Saule in regno, & de Iuda in ſacer-
dotio electis à deo: ſed ſi ſe ingerit procurando ſe
eligi, damnabile eſt & perniocioſum omnino: ne-
mo enim debet eligi, vel promoueri, ſeu præfici,
niſi de quo ſpiritus ſanctus inſpirauerit: alioquin
ipſi ſpiritui ſancto iniuria fit. Vbi nota quòd cū

ſanctus Ludouicus rex Francię, à quodam deuo- K
to quęreret, cur epiſcopi modo, ſicut olim ſancti Ludouici
non eſſent: ille (vt creditur) nutu diuino reſpon- regis Fran
dit: quia tūc epiſcopi per inuocationem & inſpi- cię quęſtio
rationem ſpiritus ſancti, ab electoribus canonicè
eligebantur: nunc verò per ſupplicationes & pro-
curationes aliàs de eis prouidetur: & ob hoc mo-
do ſancti non ſunt, ſicut olim communiter fue-
runt. Quo audito rex dixit, quòd de cætero nul-
latenus pro aliquo ſupplicaret. Non ſolum autē
qui ad curas & dignitates ſe ingerunt, in periculo
ſunt: ſed etiam qui ad eas cum delectatione acce-
dunt, vel in eis cum delectatione perſeuerant. Vn
de Gregorius: Vnuſquiſque ſuperbus rector to-
tiens ad culpam apoſtaſię dilabitur, quotiēs prę-
eſſe hominibus delectatur, ac honoris ſui ſingu-
laritate lætatur. Vnde autem hęc vitiorum radix Luciferi
pullulat in corde regētium, niſi ex imitatione il- imitatores
lius qui deſpectis angelorum ſocietatibus dixit:
Aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ſimilis Eſa. 14.
ero altiſſimo. Vnde magnopere curandum eſt: vt
qui regendis hominibus præfertur: apud ſe pen- L
ſet, quia ad ſatiſfaciēdum diſtricto iudici de ſua
tantummodo anima vix ſufficit: & quot regen-
dis ſubditis præſto eſt reddendę apud eum ratio-
nis tēpore, vt ita dicam, tot ſolus animas habet.
Nam cui eſſe nunc iudicem libet, huic videre tūc
iudicem non libet. Numerati enim culpę neque- Diligere
unt, quæ habendę poteſtatis amore perpetrantur. honorem.
Hęc Gregorius. non dicit qui iudex eſt: ſed cui iu
dicem eſſe libet: animum videlicet, non gradum
redarguens: & ad voluntatem, non ad factum vi-
tuperationem referens. Cui autem videre tunc iu
dicem non libet: de numero reproborum ſe eſſe
non dubitet. Sicut enim electi tunc de viſione iu-
dicis gaudebunt: quia appropinquat eorum redē-
ptio, ſic & reprobi de viſione iudicis dolebūt: quia
appropinquat eorum perditio. Vnde & alio loco
euangelij, dominus dicit: Vę, id eſt æterna dāna- Lucę. 11.
tio vobis, ſcilicet imminet, qui diligitis primas
cathedras: non dicit, qui habetis: ſed, qui diligitis:
non arguens eos qui his vtuntur ex officij ordi-
ne: ſed eos qui hæc dum habent amant, vel dum
non habent affectant, quod procedit ex ambitio- M
ne. Vę quippe in ſcriptura ſacra, notat æternam Vę quid
damnationem, & gehennæ ſupplicium: ſed heu notet.
huius ſeculi peregrinationem, & præſens exiliū. Heu quid.
vnde & Chryſoſtomus: Hæc dictio vę ſemper in
ſcripturis dicitur de his qui non poſſunt euade-
re a futuro ſupplicio. Solent autem ambitioſi
ſe excuſando quandoque allegare illud apoſtoli, &
dicere: Qui epiſcopatum deſiderat: bonum opus 1. Tim. 3.
deſiderat. Quibus reſponderi poteſt, quòd opus
eſt bonum: ſed deſiderare eſt malum. Sic & dici Deſidera-
poteſt: qui aurum furatur, bonam rem furatur: re.
quia aurum bona res eſt, ſed furari malum eſt. vn
de apoſtolus ipſum opus, tanquam bonum & fru
ctuoſum, commendat: Chriſtus verò ipſum deſi-
derare, tanquam malum & vanum, condemnat.
Sic ergo patet ex Chriſti verbis & cæteris ſcriptu
ris, quod ambitioſus non eſt in ſtatu gratiæ & ſa-
lutis. Patet hoc etiam ex quibuſdam rationibus Ambitio-
& cauſis: quia in tot humanis defectibus, nullus ſus inexcu
relinquitur ambitioſo locus excuſationis, & per ſabilis.
hoc graue ei imminet periculū perditionis. Mul-
ti enim per infirmitatem vel ignorantiam: aut in
toto

A toto aut in parte de peccatis excusantur: sed ambitiosus cui præesse libet, per nullum horum defenditur. Non quidem per infirmitatem: quia ducatum gregis libens suscepit & tenuit: & ideo tãquam aries in grege fortis prę cæteris esse debuit, nec per ignorantiam, quia magisterium aliorum assumere & tenere sibi placuit: & ideo ignorare nõ debuit qui magister esse voluit. Talem ergo scilicet ambitiosum, & cæcitatem eius valde plangere debemus: quia hominem ad dei imaginem factum ipsum Luciferum (vt suprà per Gregoriũ dicitur) imitari videmus. Et quia ambitiosus in tanto versatur periculo, ideo qui scienter talem eligunt vel promouent, aut in statu suo fouent & defendunt: grauiter deum offendunt, & se participes cum eo in culpa faciunt. Vnde timendum est consentientibus ambitioso, ne cadant cum eo: sicut consentientes Lucifero ceciderũt cum illo. Ista maledicta pestis ambitionis, totam inficit religionem Christianitatis: & scandalum toti mundo parturit, non solũ in clericis, sed & in religio-

B sis. Vę ergo miseris ad quos Pharisæorum, quib9 dominus vę imprecabatur vitia transierunt: qui per breue & incertum huius vitę suæ curriculũ, quo peccata plangere debuerunt, ad dignitatem, & honorem aspirare: vel pro his laborare, seu etiã certare dei timore postposito non metuunt.

Pharisęorum vitiũ ambitio.

Secundum malum est: quia sæpe carnales amici in beneficiorum collatione alijs melioribus, & dignioribus præferuntur: quorum promotoribus vę damnationis propheta comminatur dicens: Væ qui ædificat Sion in sanguinib9. Multi enim qui pro amicorum carnalium promotione, & corpus & animam æternis exponunt incendijs: qui econuerso pro eorum liberatiõe extremum digiti vix ad horam ponerent in tormentis. Multis quidem prælatis, procurat diabolus amicorum carnaliũ multitudinem: vt eorum in carnali affectione & promotione, obscuret dignitatem & sanctitatem. Sępe nanque nepotes prælatorum, & alij carnales amici, qui ante ipsorum prælatorum promotionem non apparebant, post promotionem eorum apparere incipiunt: quasi vna die, scilicet promo-

Secundum malũ, affectio carnalis.

Abacuc. 2.

Consãguineorũ prę latio dominatur.

C tionis nati videantur. Sed super hoc potest ecclesia dicere illud Esaiæ: Quis genuit mihi istos? Ego sterilis & non pariẽs, transmigrata & captiua, & istos quis enutriuit? Ego destituta & sola: & isti vbi erant, scilicet ante prælati promotionẽ? Vnde ait quidam: Cùm factor rerum priuaret semine clerum. Ad Sathanæ votum successit turba nepotum. Hi tales qui in promotionibus amicos carnales præferunt factis & operibus suis, illud Psalmistę dicunt: Hęreditate possideamus sanctuarium dei. Et ideo timere habent maledictionem, quæ ibidem sequitur, quam non solum ecclesia & alij: sed etiam ipsimet sibi ipsis imprecantur sępius, cùm orant dicentes: Deus meus pone illos vt rotam: & sicut stipulam ante faciem venti. Sicut ignis qui comburit syluam: & sicut flamma comburens montes. Ita persequeris illos in tempestate tua: & in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominia: & quærent nomen tuum domine. Erubescant & conturbentur in seculum seculi: & confundantur & pereant. Vbi nota visionem de quodam pontifice nimis ad carnales amicos affecto: quę statim post mortem eius ostensa est cuidam legato ecclesiæ in via iam po-

Esa. 49.

Versus.

Psal. 82.

Visio pontificis.

D sito. Quodam enim mane, cùm idem legatus excitatus à somno vellet orare vt consueuerat: submissus est quidam lectus, in superficie aureis tapetijs circunseptus, in camera vbi quiescebat: in quo residere videbatur ipse defunctus, ad modum pontificis ornatus, & in gyro eius multi de genere suo per eum promoti, & ditati choreã ducebant: & cantilenas lugubres cantantes in hunc modum proclamabant: Maledicta promotio, & exaltatio tua: tu enim es perditionis nostræ causa. Ille verò circunquaque respiciens: maledictionem similiter eis imprecabatur dicens: Maledicti vos à deo, quia propter vos tradit9 sum igni perpetuo. Et hæc dicens coopertorium aureum eleuauit, & flamma de lecto cum fumo fœtidissimo ascendit: & sic visio disparuit. Hæc autem visio prædicto legato, angelo sibi referente ideo ostensa fuit, vt ipse à similibus abstineret: quia defuncti successor futurus esset. Post hæc quodam tempore, quidam pontifex alius promotioni carnaliũ

E amicorum nimis intentus, cùm ex infirmitate in qua per medicos neglectus fuerat, morti esset propinquus: quasi de salute corporis & animæ desperans, dixit pluribus circunstantibus & audientibus: Medici abstulerũt mihi corpus, & amici animam. Ecce qualem retributionem de amicis habuit, quos sic carnaliter dilexit & promouit. Sic & hodie multi religiosi carnalitatẽ nimis sequẽtes: nõ ea quę spirit9 & dei sũt: sed quæ carnis & diaboli sunt, in electionibus suis sapiunt, & magis corpori quàm animæ prouidere solliciti sunt. Multi enim potius eligunt bonũ cocum, qui carnalibus voluptatibus eorum satisfaciat: quàm virum deuotum qui vtilitatibus animarum proficiat, vt sic simul cum illo ducant in bonis dies suos, & quasi de alia vita desperati: recipiãt bona ĩ vita sua, ac si sic iretur ad astra. Hi tales similes illis sunt: de quibus Seneca sic dicit: Quidam voluptatibus se immergunt, quibus in consuetudinem adductis carere nõ possunt: & ob hoc miserrimi sunt, quòd eò peruenerunt, vt illis quæ fuerunt superuacua, facta sint necessaria. His etiam

Amici animã auferũt

Coc9 prę latus sapienti.

Gulę consuetudo.

F talibus applicari potest, quod de quodam patre factum est. Qui cùm quadam vice melius solito se refecisset: nocte sequenti diabolus sibi assistẽs, ventrem eius suauiter quasi manibus contrectando deliniuit: & quasi eum subsannando dixit: Modo bene, modo bene. Ille autem diaboli illusionẽ intelligens, pœnitẽtiam de hoc excessu egit, & ad abstinentiam consuetam redijt. Istud etiam verbum, scilicet modo bene, modo bene, potest dici cuilibet in hac vita prosperatè vel delicatè viuẽti. Et similiter istud euangelij, & quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt, ab oculis tuis, scilicet mala futuri temporis. Tertium malum est, quia plerunq; causa mala mouente & alliciente: indigni, & quandoq; etiã mali & hostes Christi ad ecclesiastica beneficia promouentur: & magis personis quàm ecclesijs: magisq; vtilitati priuatę, quàm communi prouidetur: nec fiunt clerici vel prelati deo, sed mũdo. Vnde magna cura est multis, vt in domo sua officiales vtiles præficiant: sed parua cura est eis, vt in domo dei ministros idoneos instituant: quia heu quasi nulla ministrorum Christi est electio: cùm tamẽ

Modo bene.

Lucę. 19.

Tertiũ malũ, promotio malorum.

G cùm tamen ministri hominum sæpe cum magno
eligantur cõsilio. Prochdolor sæpe magis insuffi-
cientes assumuntur ad statum clericorum, & ad
ecclesiastica beneficia etiam curata: quàm ad sta-
tum mæchanicorũ, vel ad aliqua huiusmodi offi
cia. Qui enim mæchanicus esse voluerit, necesse
est vt ad suum officium spectantia sciat, vel ad-
discat: sed plerunque in clericis hoc fallit. Quo-
Ignorantia nõ excusãs modo ergo tales per ignorantiam poterunt excu-
sari: maximè si ad dignitates & beneficia curata
fuerint promoti? Vnde Bernardus: Quæ ignorã
tia excusare possit hominem, qui se magistrũ in-
fantium, doctorem insipientium profitetur? Ta-
lium quippe dum quis promouetur, rectè à diabo
lo supra templi pinnaculum eleuatur: cui diabo-
Matth. 4. lus quasi subsannando tunc loquitur: Si filius dei
es, mitte te deorsum. Iam inter filios dei computa
tus es: iam ab his qui te non cognoscunt, videris
esse quod non es. Fac igitur aliquid vnde laude-
ris: vnde gloriosus habearis, & vnde magnus ab
hominibus videaris. Mitte te deorsum: Quid enim
tam proprium diabolo quàm suadere, vt vnus-
H quisq; indign⁹ ecclesiæ se sibi submittat? Et reue-
ra hi tales semper deorsum se mittunt: quia solas
diuitias, dignitates & gloriam quærentes, quoti-
die deteriores fiunt. Promotores etiam talium in
quacunque dignitate, quasi supra templi pinna-
culum constituti, se ad persuasionem & cõsilium
diaboli deorsum mittunt, quando per carnalem
affectionem, vel aliam causam malam eos excæ-
cantem, talibus condescendendo: eos promouẽt:
Simia i te-cto, latro i scalis. vel eorũ promotionibus acquiescũt. Simia quip-
pe ponitur in tecto: & latro in scalis coram popu-
lo, non ad sui honorem, sed ad derisionem: sic etiã
est de indigno in ecclesia exaltato. vnde Seneca:
Dignitas indignorũ Loco ignominię est apud indignum dignitas. Vt
Prælatorũ onus. autẽ dicit Gregorius: Necesse est vt is qui præ-
est, quæ exempla subditis præbeat solerter atten-
dat, & tantis se sciat viuere quantis præesse. Et
ideo vt idem dicit: Nõ debet hominum ducatum
suscipere: qui nescit homines bene viuẽdo pręire:
neque ad hoc eligatur, vt aliorum culpas corri-
gat, qui quod resecare debuit ipse committit. Et
iterum: Durũ quippe est vt qui nescit tenere mo-
I deramina vitæ suæ: iudex fiat vitæ alienæ. Hæc
Gregorius: Sic & hodie apud multos etiam reli-
giosos in electionibus & prouisionib⁹ timore dei
postposito, Iesus, id est vir bonus & dignus, ac dei
amicus, qui se & alios saluare studet, reprobatur:
& Barrabas latro insignis, id est malus & indi-
gnus, ac Christi hostis, qui se & alios in anima
perimit, eligitur. Vnde qui in talibus promotio-
nibus, faciendo vel consentiendo culpabiles sunt:
ipso suo facto, vel consensu, cum Iudæis dicunt:
Ioan. 18. Non hunc, sed Barrabam. Et ideo timeant tales,
ne alienati à Iesu saluatore, partẽ sortiantur cum
Barrraba latrone. Tales quippe sic electi sũt sub-
ditis magis in ruinam & scandalum, quàm in re-
surrectionem & boni exemplum: & hoc fermen-
tum prælatorum corrumpit totam massam sub-
ditorum: quia dum caput ęgrotat: cętera membra
dolent. Aegrotant quidem, sed non sanãtur: quia
morbum noli me tangere habere videntur: & in-
tacti remanentes, per eos quorum interest debitè
Caput fit cauda. non corriguntur. Et ideo heu, iam apud plures de
capite facta est cauda: de priore posterior: & de ma

gistro discipulus: & vtinam Christi, non diaboli. K
Sed timere habent homines in his culpabiles, ne
iustitia per eos neglecta ad supernum iudicẽ que-
relam suam dirigat: & ille voces querimonię eius
suscipiens, iusto iudicio suo vindictam suã super
præuaricatores rectitudinis inducat. Et istud in
multis talibus factum nouimus, & adhuc frequen
ter fieri videmus, sed quidam miseri sic sunt excę
cati, quòd nec cognoscere defectus suos volunt.
vnde talia flagella procedunt: & ideo sæpe grauio
ra eis superueniunt. Quartum malum est, quia Quartum malum,
vnus beneficio vno non est contentus in aliorum beneficio-
clericorum præiudicium & damnum: plura occu rum plura
pat, & alijs esurientibus ipse se põpis & vanitati- litas.
bus inebriat. Pauperum enim necessitatibus sub-
trahitur, quicquid diuitum vanitatibus accedit:
& multitudo seruorum, multitudinem pauperum
facit. vnde est quod communiter dicitur: Quic- Horatius
quid delirant reges plectũtur Achiui. Et quod pe in princi-
ius est, interdum vnus ad vnum etiam beneficiũ pio epistolarum.
minus idoneus, plura occupat: & qui vnicũ q̃uis
modicum vix officium implere sufficeret, pluri-
morum stipendia sibi vendicat. Plura quidem be L
neficia habentibus, paratur vagandi & delinquẽ-
di materia: diuinus cultus & hospitalitas in ipsis
beneficijs minuitur: ecclesiarum commodis & ho
nori detrahitur, quæ per hoc in spiritualibus & tẽ
poralib⁹ multipliciter collabũtur. Sed esto quòd
tales habeant dispensationem, super pluralitate Dispensa-
beneficiorum: nunquid dispensationem habere tio.
poterunt, super perpetratione prædictorum ma-
lorum? Quæ quidem mala tanta sunt, quòd sola
ad damnationem sufficiunt: & reum in infernum
detrudere possunt: vbi vnus vt plures in benefi-
cijs, erit vnus vt plures in tormentis. Istos secun-
dum Bernardum supra montem excelsum valde Matth. 4.
diabolus ducit: quibus etiam omnia regna mun-
di, & eorum gloriam ostendit: & ostensa si proci-
dẽtes eum adorãt dare promittit, & reuera postq̃
auaritiæ suæ consulendo, multa beneficia ade-
pti sunt, eum adorant, eum colunt & venerantur,
eum quasi deum sequuntur: & post eum in tene-
bris demerguntur. Vbi nota quędam exempla Guil. Pari-
de hac materia. Guilhelmus Parisiensis epi- siẽsis quę-
scopus, in theologia regens, conuocationem fece- stio.
rat magistrorum. Et proposita quęstione de plu- M
ralitate beneficiorum: solerti & lõga disputatio-
ne probatum est, duo beneficia, dummodo vnum
quindecim libras Parisienses valeret, ab vno tene
ri cum salute non posse. Hoc determinauit præ-
dictus episcopus, hoc omnes alij magistri theolo-
gię determinauerũt: exceptis duobus, scilicet ma
gistro Philippo Parisiensi Cancellario: & magi-
stro Arnoldo postmodum Ambianensi episco-
po. Quid autem prædicto Philippo contigerit Philippi
audiamus. Agonizantẽ in morte dominus Guil- Cãcellarij
helmus episcopus, tanquam bonus pastor visita- damnatio.
uit: rogans eum vt singulari opinioni de plurali-
tate beneficiorum cederet, & omnia beneficia sua
vno excepto in manus ecclesię resignaret. Sed re-
nuit, dicens se velle experiri verum esset damna-
bile plura beneficia ab vno teneri. Mortuus est
ergo sic: & post paucos dies dicto Parisiensi epi-
scopo in tetra & miserabili forma apparuit, dicẽs
inter cætera, propter pluralitatem beneficiorum
se esse damnatum. Similiter alius quidam cle-
ricus

A ricus magnę literaturę, apparens cuidā post mortem suam, dixit se damnatum ob hanc solam causam, quia duas tenuit præbēdas. Super hac eadem quæstione Robertus Romanę ecclesiæ cardinalis, & magister in theologia, interrogatus morti vicinus, respondit: Dico iam migraturus à vita, quòd mortale & damnabile est, plura tenere beneficia.

Hoc idem sanctæ memorię Petrus Cantor Parisiensis, & dixit, & scripsit. Hoc idē magister Guilhardus Cameracensis episcopus, verbo huiusmodi cōfirmauit: Nollem, inquit, pro toto auro Arabiæ vna nocte duo beneficia detinere, & hoc propter discrimen incertæ vitæ. Super hoc etiam narrante Bernardo, quondam domini papæ pœnitentiario: cùm beatę memorię Gregorius papa nonus interrogaretur, si posset de plenitudine potestatis cum plurium beneficiorum detentoribus dispensare: (Dispensatio papę.) respondit: Non possum, inquit, nisi tantum super vexatione detinentium dispensare. Quod fortè B ideo dixit: quia vt visum est, plura mala ac peccata grauia & ineuitabilia inde subsequuntur, super quibus faciendis dispensatio cadere non videtur: quia peccatū in nullo casu conceditur. Quis ergo erit sapiens qui se fallat, & tanto discrimini cōmittatur. Esto quòd multi dicant hoc, & multi alij in contrarium opinentur, hoc solum tamen mortale ab Augustino doctorum maximo iudicatur, cùm quis incertitudinis periculo, aut mortalis peccati discrimini se cōmittit. Sic & hodie multi religiosi non solum grangias, sed & ecclesias non sine animarum periculo sibi incorporando multiplicare solliciti sunt, exponentes se periculo reddendæ rationis de animabus ecclesiarum, quarum decimas & fructus percipiūt. (Quintum malum, Absentia fructus habentium.) Quintum malum est, quia plerique in beneficijs non resident, & fructus eorū percipientes debitū pro his laborem vel seruitium ecclesijs non impendunt. Gaudent & se iactant, quia habent tot florenos sibi apportatos, sed timeant ne sint floreni eos ad infernum portantes. Frustra enim se iactant habere beneficium, vel mercedem cuius non exhibent operationem. Sed esto C quòd tales habeant dispensationem, super absentia seu nō residentia: nunquid dispensationem habere potuerunt super peccatis, & malis committendis quæ ineuitabiliter sequuntur ex eorum absentia & negligentia? Et ideo bene eis esset, si haberent vicarium in tormentis, sicut excusando se dicunt habere in beneficijs. Qui enim residere nolunt in beneficijs, timere habent ne residentiā perpetuam faciant in tormentis. Et in hoc magis delinquunt prælati, & curam habentes animarum: quia ex illorum absentia maius sequitur periculum. Pauci quidem ex eis pastores, sed multi mercennarij sunt: quia non lucrum animarum, sed mercedem temporalis commodi, aut lucri, vel honoris quærunt. Istis bene congruit illud Bernar- (4. Reg. 4) di vbi ait: Væ tibi clerice, mors in olla, mors in huiusmodi delitijs. Peccata enim populi comedis, ac si propria minus sufficere viderentur. Sumptus ecclesiasticos gratis habere te reputas: sed bonum erat magis fodere & mendicare. Et iterum: Indignus lacte & lana conuincitur, si non pascit oues: si non vigilat in custodia gregis, iudiciū sibi manducat & vescitur. Quid tibi insipiens delitiæ sapiunt: quid diuitiæ illę cæcos delectāt oculos, qui- D bus mereris tam graue iudicium, tam durę temet ipsum obligas rationi. Vniuersa siquidem vsque ad quadrantem nouissimum exigeris. Hæc Bernardus: Et iterum super illo verbo prophetę. Peccata (Oseę. 4.) populi mei comedent. Quasi dicat, peccatorum precia exigunt: & peccantibus debitam sollicitudinem non impendunt. Quem dabis mihi de numero præpositorum, qui nō plus inuigilet subditorum euacuandis marsupijs, quàm vitijs extirpandis? Vbi qui orando flectat iram: qui prædicet annum placabilem domino? Leuiora loquimur, grauiora grauius manet iudicium. Ministri Christi sunt, & seruiunt antichristo. Honorati incedūt de bonis domini, qui domino honorem non fecerunt. Hęc Bernardus: Sunt autem quidam qui ecclesijs & ouibus suis proprijs derelictis, alijs deseruiunt ecclesijs vel prædicant populis: sed per hoc de negligentia ecclesiarum, & ouium suarum non excusantur apud deum: quia reddent rationem de (Matth. 5.) omnibus vsque ad quadrantem nouissimum. Al- E legant etiam quandoque non residentes, quòd in ecclesijs eorum sunt rebelles & tyranni, vel infideles & huiusmodi. In quo se ipsos magis redarguūt: quia vident lupum & fugiunt, cùm tamen pro illorum & ecclesiæ vtilitate deberent tūc potius residere. Sic & hodie multi in religione curā anima- (Claustri fuga.) rum habentes claustrum quasi carcerem fugiunt, & cum Sathan circumeundo terram, & perambulando eam quasi vagi discurrunt: parum timentes, quòd ligatis vagis eorum pedibus proijciātur in tenebras exteriores. Primi quidem religionis patres, vrbes & palatia relinquentes, solitudinem petebant: dicentes cum Hieronymo, Opidum mihi carcer est, & solitudo paradisus: sed isti vagi solitudinem deserētes, vrbes & palatia quęrunt, quasi intra se dicentes: solitudo mihi carcer est, & opidum paradisus. Vnde talibus bene competit: & de eis scribi posset, quod de quodam huiuscemodi post mortem eius, quasi pro epitaphio, quidam (Epithaphium vagi.) versificator sic scripsit: Dum fuit in mundo, per mundum vexit eundo. Hæc postrema dies, hæc F sibi prima quies. (Sextum malum, Bonorū ecclesiæ inutilis assumptio.) Sextum malum est, quia multi fructibus beneficiorū & bonis ecclesiasticis abuti non metuunt, ac patrimonium Christi, & res pauperum in vsus superfluos & illicitos conuertunt. Quantumcunque enim vtiliter in beneficio quis laboret, vltra tamen victum & vestitum sibi vendicare non debet. Quicquid amplius est, pauperum est. Vnde Bernardus: Sed esto, studiose quis & fructuose laboret, viuat de altario vt alimēta & quibus tegatur habens, his contentus sit. Non superbiat, non luxurietur, denique non ditetur, nec ex clericatu ditior fiat: non sibi de bonis ecclesiæ ampla palatia fabricet, nec loculos inde congreget, nec in vanitate aut superfluitate dispergat, non extollat de facultatibus ecclesiæ consanguineos suos aut nepotes, ne filias dixerim nuptui tradat. Res pauperum non pauperibus dare, pae sacrilegij crimen esse dignoscitur. Nec enim ordinauit deus his qui euangelio seruiunt de euangelio quęrere aut habere delitias, aut ornatum: sed viuere ait apostolus de eo, vt videlicet sint cōtenti alimenta corporis, nō gulæ irritamenta, aut incen-

G tiua libidinis: & quibus tegantur, non quibus ornentur, accipere. Et iterum: Pauci admodum sunt qui non quæ sua sunt quærant. Diligunt munera, non possunt pariter diligere Christum: quia manus dederunt mammonę. Intuere quomodo incedunt nitidi & ornati, circumamicti varietatibus, tanquam sponsa procedens de thalamo suo: nonne quępiam talium repentè eminus procedentē aspexeris, sponsam potius putabis, quàm sponsæ custodem. Vnde verò hanc illis exuberare existimas rerum affluentiam, vestium splendorem, mensarū luxuriam, congeriem vasorum argenteorum & aureorum, nisi de bonis sponsæ? Inde est, quòd illa pauper & inops, & nuda relinquitur, facie miserāda, inculta, hispida, exanguis. Propter hoc non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: non est defendere, sed exponere: non est instruere, sed prostituere: non est pascere gregem, sed mactare & deuorare: dicente de illis domino, qui deuorāt plebem meam vt cibum panis: & quia comederunt Iacob, & locum eius desolauerunt. Hæc Bernardus. Sic & hodie multi religiosi bonis monasterij abuti non verentur: & diuitem purpura & bysso indutum imitando, quærunt ad induendum nō quod vtilius, sed quod subtilius inuenitur: nō quod frigus expellat, sed quod superbire compellat, & cum eodem diuite epulari quondie splendidè volunt: & pro carnibus, à quibus abstinetur, studium suum in piscibus & delicijs varijs ponunt. Et secundum quod de quibusdam dicitur, plus in Salmone, quàm in Salomone student: quod, secundum Prosperum, non est delicias resecare, sed vnam in aliam commutare. Vnde & Augustinus: Qui sic à carnibus se temperāt, vt alias escas, & difficilioris præparationis & precij maioris inquirant: multum errant. Non enim est hoc suscipere abstinentiam, sed inuitare luxuriam. Isti non intelligunt quòd in his hamum accipiunt: quia poenā pro singulis exoluent, & quantum se glorificauerunt & in delicijs fuerunt: tantum de tormento & luctu habebunt. Vtinam multi mercenarij, & pseudopastores hæc attenderent: qui plus de seipsis etiam sanis, quàm suis subditis etiam infirmis, solliciti sunt: plusq̄ sibi in voluptatibus, q̄ subditis in necessitatibus condescendunt. Et ideo sæpe huiusmodi mercenarij diris à deo castigantur flagellis: sed intelligere nolunt vnde hęc flagella procedunt, conquerentes quandoque de percussione, sed tacentes de causa mouente: secundum illud quod communiter dicitur: percutitur puer & queritur, sed causa tacetur. Quandoque etiam iusto dei in iudicio tales in necessitate deseruntur ab alijs, vt sicut fecerunt fiat & ipsis: & vtinam hæc saperent, & intelligerent, & se emendarent. Septimum malum, quod præcedēti sæpe malo est annexum, est maledictum curositatis vitiū, à quo tam in faciendo, quàm vtendo tanquam à venenoso serpente est omnibus dei seruis abstinēdum. Curiosa enim qui faciunt, & qui eis vti volunt, mundo viuunt & seruiunt. Talia nanq̄ sunt ornamenta mundi, & blasphemia dei. Qui verò in puritate conscientiæ intendit viuere: mirum quomodo in faciendo vel vtendo se audet hac fece fœdare. Est em̄ periculosum, & est valde magnū vitium. Primò, quia tempus ad laudandum deum K concessum perditur, & contra ipsum in vanis expenditur. Multo enim plus de tempore occupat curiosum opus, q̄ expediat: & hoc valde malum esse nullus sapiēs ignorat. Secundò, q̄a facienti est causa vanæ gloriæ & iactantiæ. O quotiens cogitat & recogitat, ac mente reuoluit, etiam quando non operatur, ac etiam quando diuinis intendere deberet vt pulchrum opus faciat. O quotiens illud aspicit, & inde se reputat & apud alios reputari vult & se iactat. Tertiò, quia etiam ei cui facit, est causa & occasio superbiæ. Tali em̄ oleo ignis superbiæ nutritur, & magis accenditur. Nam sicut rudia & grossa sunt humilitatis fomentum, sic curiosa & pulchra sunt superbiæ nutrimentum. Quartò, quia est materia & occasio retrahendi animum à deo. Nam secundum Gregorium: Tanto quis à superno amore disiungitur, quanto inferius delectatur. Quintò, quia est concupiscentia & voluptas oculorum. Ad nihil enim talia curiosa valere videntur: nisi vt inde oculi pascantur, & per consequens etiam animus ex eis distrahitur. Sextò, quia multorum aliorum est laqueus & ruina. Nam ta- L lia respicientes multis modis offendere possunt, vel delectabiliter aspiciendo & similia cōcupiscendo, vel detrahendo & maledicendo: seu alijs scandalum & malum exemplum inde trahendo. Cogita ergo quotiens deus offendi poterit antequam illa curiositas deleta sit. De omnibus autem illis offensis ipse qui tale opus fecit, vel fieri procorauit, est in causa, & per consequens in culpa. Ecce quot mala ex tali curositate proueniunt. Adhuc est & aliud magnum malum valde: quia curiositas directè obuiat paupertati. Et vltra omnia prędicta est hoc malum, quòd leuis ac vani & inconstantis animi est indicium, & superbiæ in corde latentis signum. Hoc autem malum curiositatis nō solum reperitur in clericis: sed etiam pleris que religiosis. Quidam enim eorum relicta, & quasi contempta antiquorum patrum simplicitate & humilitate, nouitates seculares in multis ad vsum pertinentibus adinueniunt, & diaboli adulterantem cum suis satellitibus in religionem introducunt: vnde non videntur filij religionis veri & legitimi, M sed potius adulteri: quia à sanctis patribus degenerantes, adulterinas nouitates & curiositates adinueniunt, & quales sunt talia opera faciunt. Vnde de eis illud vulgare dici potest: Qualis erat mulier, tale coquebat holus. Ministri ergo diaboli sunt: quia opus eius faciendo sibi seruiunt. Et ideo propter nullum de mundo tale opus quis facere debet, nec velle pro se fieri etiam si gratis fieret: quia nulla de causa peccato est consentiendum, & ab offensa dei est omnibus modis abstinendum. Nam vt dicit Anselmus: Omne peccatum per prævaricationem deum exhonorat. Si ergo peccare, est deum exhonorare: hoc homo facere non deberet, etiam si necesse esset perire omne quod deus non est. Mirum ergo valde quomodo homuncio, cinis & puluis, tam audacter deum, & tantam maiestatem præsumit offendere. Vnde Bernardus: Tangit montes & fumigant, & tam tremendam maiestatem audet irritare puluisculus vno leui flatu dispergendus, & minimè recolligendus.

Prælatorū pompa. — Psal. 13. — Psal. 78. — H — Lucæ. 16. — Hamus in cibis & vestibus superfluis. — I — Septimum malū, Curiositas clericorū. — Curiositas perniciosum opus & malū. — Curiositas religiosorum. — Vetera*. — Peccati mala. — Psal. 103.

A colligendus. Et si propter nullum alium curiosa facere deberes: quanto magis offendis si proprio motu ad solam complacentiam talia facis: volens magis complacere creaturæ, quàm creatori. Ex præmissis igitur apparet aliquantulum in quali & quanto periculo sit hodie status clericorum: & quanta per eos veniunt scandala: quantámque persecutionem suscitant in ecclesia. Illi enim verè ecclesiam persequuntur, qui vitijs & malis exemplis persequuntur. Illi acerbius sanguinem fundunt, qui Christum quantum in ipsis est in homine occidunt. Vnde Bernardus: Si dominus proprium sanguinem dedit in precium redemptionis animarum: nónne tibi videtur grauiorem suscitare persecutionem, qui suggestione mala, exemplo pernicioso, scandali occasione, auertit ab eo animas quas redemit, ab illo qui sanguinem suum fudit? Et iterum: Quis obsecro laicorum auidius clericis acquirit temporalia: & ineptius vtitur acquisitis. Cùm tantum fastum videant laici in suppellectile clericorum: nónne per eos potius inuitantur ad mundum diligendum, quàm negligendum? Medice cura teipsum.

Periculum clericorũ.

Scãdalizãtũ malũ.

Luc. 4.

B Si mundum prædicas contemnendum, contemne tu prius: & ad ipsum alios efficacius inuitabis. Da voci tuæ vocem virtutis: consonet vita verbis, & statim erit in ore tuo viuax, & efficax sermo dei, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Nõ sic profectò est: sed sicut populus, sic sacerdos: sicut laicus, sic & clericus: vterque cupit, vterque diligit mundum, & ea quæ in mundo sunt. Laicus tamen cum labore, sed clericus sine labore volunt possidere totum mundum. Communicare volunt cupiditati & superfluitati hominum, sed non labori. Peccare volunt, sed non flagellari cũ hominibus. Vnde timendum est quòd flagellentur cum dæmonibus. Quomodo seculares non expenderent substantiam suam viuẽdo luxuriosè etiam in præsentia sacerdotum: quomodo non intenderent vanitatibus & lenocinijs huius seculi? quomodo non essent insolentes & elati, cùm tantum fastum, tantam insolentiam videant clericorum? Nónne in præsentia eorum irreuerenter abutimini eleemosynis pauperum? De patrimonio crucis Christi non facitis codices in ecclesijs: sed pascitis pellices, impinguatis canes, adornatis equos. Et verè in capitibus omnibus omnium platearum dispersi sunt lapides sanctuarij. Plateę latę sunt: & lata est via, quæ ducit ad mortem. Lapides ergo sanctuarij, id est sacerdotes sunt in capitibus: id est in introitu latarum viarum: docent enim populos per praua exempla ingredi vias latas quæ ducũt ad mortem: & demergunt in profundum inferni. Dolor capitis in mẽbra redundat. Et meritò clamat sancta ecclesia hodie. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Multa est hodie & longè & grauior, quàm credi possit persecutio sanctæ ecclesiæ: & talis incumbit qualis non fuit à principio. Multis modis persecutus est eam diabolus, sed nunquam grauius quàm hodie: quia nunquam fuit maior perditio Christianorum, nec liberior aut securior transgressio diuinorum præceptorum: ecclesiam incipientem persecutus est per tyrannos: proficientem persecutus est per hæreticos: iam lætam & florentem persequitur per motus illicitos. Hæc Bernardus: Adhuc autem vnum de

Heb. 4.

C

Thren. 4.

Lapides sanctuarij.

Esaię. 38.

D clericis in fine subiungo exemplum: Clericus quidam in synodo episcoporum prædicare cõpulsus angustiabatur non modicum, quidnam dignè posset coram tot ecclesiæ prælatis prædicare. At vbi accessurus in oratione iaceret, venit ad eum diabolus, & dixit: Quid angustiaris istis clericis prædicare? Dic eis istud, & non aliud: Princeps inferni salutat principes ecclesiæ. Læti omnes nos eisdem referimus gratias, quia per eorum negligentiam ad nos fere totus mundus deuoluitur: quia cum ipsis prælatis nobis eorum subditi pariter offeruntur. Inuitus quidem tibi dico, sed altissimi iussione coactus. Quàm vera ista sint, status proculdubio ecclesiæ monstrat: qui nullam trium malorum quę in mundo sunt, scilicet superbiæ, auaritiæ, luxuriæ comparationem recipit in clericis & prelatis. Vide moderatores orbis, & reges magnos: vide duces, comites & barones, nihil videbis in eorum cultu & apparatu tam singulariter exquisitum, tam pompo sum. Eorum auaritiam si attendas, nullam mercatorum, nullam ciuium talem reperies. Qui tamen hæredes legitimos si haberent, tolerabilior insania videretur. De luxuria verò eorum nihil diffinire præsumo: nisi quòd illam solus nouerit omnipotens, qui renum & cordium scrutator est deus. A qua quidem luxuria valde terrere deberent eos, quorundam clericorum exempla, de quibus noui quosdam subitò & improuisè in latrina & fœtore vitam suam fœdam terminasse: & quendam in ipso actu simul cum fine operis expirasse. Et si quæris de gula, quæ fomentum est luxuriæ: inuenies populum semel in anno carnispriuium facere, sed clerum quotidie. In sabbato quoque delitijs affluere mos erat Iudæis veri sabbati ignaris: quos clerici in hoc satis imitantur, in festis diebus delicatius conuiuantes, nec aliter diem festum, nisi plus solitò se ingurgitent reputantes. vnde Hieronymus: Cùm superbia propria sit dæmonibus, siue mulieribus: luxuria, pecudibus: auaritia, mercatoribus: ex his factum est monstrum, quod est malus clericus. Similiter in religiosis inuenire poteris vnum monstrum ex huiusmodi malis compositum. Quandoque enim præsidens est superbus & ambitiosus, diligens præesse, & quærens modis omnibus in officio remanere. Est etiam quandoque cum hoc concupiscentiæ carnis deditus: quærens frequenter occasiones vacandi delitijs & voluptatibus. Est insuper quandoque concupiscentia oculorum, & auaritia cæcatus pro quæstu faciendo: discurrens & qualitercunque temporalia acquirens, vel acquisita recipiens. Et quia in se habet hæc tria ex quibus oriuntur omnia huius seculi mala: nam testante Ioanne. Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ: ideo expectare habet pro retributione condigna omnia seculi alterius incommoda. Si quis propter prædicta mihi ea scribenti irascitur, talis de seipso quòd huiusmodi sit confitetur. Multi enim cùm eis veritas proponitur indignè ferũt: & cùm aliter euadere non possunt, respondent quòd de talibus sibi conscientiã non faciũt: & hęc est ma-

Exẽplũ de clerico.

E

Luxuria clericorũ.

Psal. 7. c.

Monstrum ex vitijs malus clericus est.

F

Tria capitalia mala.

1. Ioan. 2.

G la conscientia:quia veritati & rationi contraria.
Cōsciētia quadruplex. Vnde notandum quòd quadruplex est conscientia:scilicet duæ bonæ,& duę malę. Prima est bona & tranquilla:& hæc est illius qui peccata præterita punit, & committenda diligenter refugit.
Psal.31. De qua in Psalmo: Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum. Omne autem quod ipse non imputare decreuit, sic est quasi non fuerit. Secunda est bona, sed turbata: quæ se leuat, non tamen in dulcedine,sed in amaritudine repugnāte sensualitate: ita vt dura videatur ei via recta, parca vita,lōga vigilia,oratio plixa,rudis vestis, cibus agrestis: & tamen retinet se freno timoris.
Luc.22. Sed audiet iste à Christo cum apostolis: Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis:
Psal.90. & illud Psalmi: Cum ipso sum in tribulatione. Tertia est mala & turbata, quę non tantum timet peccatum, quantum deprehendi in peccato: & minus timet dei offensam, quàm peccati infamiam. De qua in Psalmo: In operibus manuum
Psal.9. suarum comprehensus est peccator. Et iterum:
Psal.82. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomē
H tuum domine. Quarta est mala & tranquilla, ac per hoc summè periculosa. Ista nec timet deum offendere,nec hominem veretur scādalizare:quę
Prouerb. 18. cùm venerit in profundum peccatorum, cōtemnit:& ideo in peccato quietè manet. Sed nihil est
Peccare cū securitate. quo tantum prouocetur vindicta iudicis,sicut cū securitate peccare,& non desistere à peccatis. Talis est conscientia quorundam, qui cùm errant & malefaciunt, ita quòd etiam scriptura vel ratione conuinci possunt:postposito dei timore, dicūt quòd non faciunt sibi conscientiā:putantes quòd deus in iudicando eorum sequatur opinionē phātasticam,& relinquat iustitiam. Oratio.

Iacobi.4. Domine Iesu Christe, qui superbis resistis,& humilibus das gratiam: da cūctis statum dignitatis & regiminis pro bono obedientiæ humiliter & sine ambitione suscipientibus,& sic in eo perseuerantibus,gratiā in præsenti,& gloriam in futuro: & resistere ambitiosis,sepiendo vias eorum spinis, ne prosperētur in eis:ita vt neque præesse hominibus delectētur,neque honoris sui singularitate lętentur:sicq;
I tandem illuminati, & ad cor reuersi, à pestifero vitio ambitionis desistant, & tales esse desinant, vt te miserante in æternum non pereant. Amen.

De eo quòd dominus supra mare ambulauit: & Petrum ne mergeretur erexit. Cap.LXIX.

Matth.14 Ioan.6. Mar.7. Nterim autē quòd dominus orauit in monte solus,⌊nauicula⌋ in qua erant discipuli ⌊in medio maris iactabatur fluctibus,⌋ & laborabāt in remigādo, ⌊quia ventus erat eis contrarius.⌋ Ex quo aduerte quàm formidanda sit Christi absentia,quia illi qui Christi societate carent, tentationibus exponuntur. Conspice igitur eos, & ipsis compatere, quia in magna sunt angustia & tribulatione. Tempestas enim eos inuasit, & tēpus nocturnum est, & absque domino suo sunt. Cùm autem à sero & deinceps,quasi per totam noctem laborassent: ⌊vidēs eos dominus, oculis mi-
Noctis quatuor partes. sericordiæ,in mari laborantes⌋ quarta vigilia noctis,de monte descendit: ⌊& ambulans supra mare⌋ eis appropinquauit. Diuiditur autem nox in quatuor partes,secundū quatuor excubias,seu vi- K gilias quas faciunt in castris excubātes, & per vices quatuor sibi succedentes. Prima dicitur con- Cōticiniū. ticinium:quia tunc omnes dormiendo conticent & tacent. Secunda,intempestum: quia nondū est Intēpestū. tempus ad surgendum vel operādum. Tertia,gal Gallicinių. licinių:quia tunc excitatur gallus ad cantādum. Quarta,antelucanum:quia ante lucē. Vnde quę- Antelucanum. libet vigilia tres horas habet,quia(vt ait Hiero.) Stationes & vigilię militares in trina horarū spa Vigilię tres. cia diuiduntur. Patet ergo quòd quasi per totam noctem periclitati fuerunt, quia penè iam nocte finita dominus ad eos venit:& nō mox, sed demū tamen eis succurrit:quia & si ad horā differre videtur auxilium tribulatis,tādem tamē eos consolari & corroborare nō desinit. Vnde Theophilus: Permisit autē dominus periclitari discipulos, vt fierent patiētes:vnde nō statim eis astitit, sed per totā noctem periclitari permisit:vt doceret eos patienter expectare,vt non à principio in tribulationibus sperarent subsidiū. Et itern: Vide quomodo non in principio periculi dominus astitit: sed in fine:permittit nāq; nos esse in medio periculo- L rum,vt certantes in tribulationibus probabiliores fiamus:& vt ad ipsum solum recurramus,qui potens est ex insperatis nos liberare. Cùm enim intellectus humanus sibi prouidere non poterit: tunc salus diuina aduenit. Cōsidera nunc domi- Meditatio vigilię domini. num quomodo fatigatus ex vigilia longa,& oratione prolixa,solus descendit noctis tempore pedibus nudis de monte laborioso & fortè petroso: & vehementer ei compatere, & quomodo vadit supra mare firmo vestigio,& nō infusis pedib9 sicut supra terrā:non quidē assumpta agilitate,sed corporis grauitate,& aquarum liquiditate manente: cognouit enim creatura suum creatorē:cuius etiā potestate subiectę sunt omnes tribulationes mundi,vnde miraculosè hoc fecit: sicut quando virgo manens,virgo peperit:& quando manente corporis soliditate, per clausa ostia dominus intrauit. Ioan.20. Cùm autem appropinquauit naui,discipuli vidētes eum turbati sunt,& præ timore ⌊clamauerūt, putantes esse phantasma⌋ & apparitionem rei nō existētis,vel alicuius spiritus nocere volentis: & tamen iam viderant eum tanta miracula fecisse, M quòd credere deberent ipsum super aquas posse ambulare. Et quia(vt ex hoc apparet)paruę fidei erant: ideo ⌊eos præterire volebat,⌋ id est ad modum volentis se habebat, eo modo sicut post resurrectionem suam ambulans cum duobus disci- Lucę.24. pulis,finxit se longius ire, quia non cognoscebatur: tales enim apparitiones fiūt communiter secundum dispositionem interiorem ipsorum quibus ostēduntur. Ideo etiā ad horā præterire vole- Gratia dilata dulcior. bat, vt dilata gratia magis grata foret, & liberatio dulcior esset: sic & finxit se lōgius ire, vt desideriū accenderet. At benignus dominus amplius eos vexari nolens,ne absorberētur à timore: quia propè est omnibus inuocantibus eum in veritate: Psal.144. statim assecurauit eos dicēs: ⌊Habete fiduciam,⌋ scilicet liberationis,contra desperationem tribulationis: ⌊Ego sum⌋ liberator, non phantasma, ⌊nolite timere,⌋ quia possum vos de periculo aquæ eripere. Secundum Hieronymum non dixit quis esset: quia ex voce sibi nota poterant magistrum agnoscere, vel vt intelligerent ipsum esse qui Moysi

Exodi. 3. qui Moysi dixerat, qui est misit me ad vos. Vbi A Chrysostomus: Non cognoscebāt personam eius propter tenebras: statim autem in voce cognouerunt eum, & timor solutus est. vbi & Theophilus: Cùm autem homines vel dęmones nos per timorem nituntur mouere: audiamus Christum dicētem: [Ego sum, nolite timere:] id est, ego semper assisto: & sicut deus permaneo, & nunquam pertranseo. Non perdatis in me fidem, pro falsis terroribus. Tunc Petrus amore vehementi succensus, & stimulatus: cupiensq; ad dominū venire, & illi propinquior esse dixit: [Domine si tu es,] scilicet liberator & saluator: [iube me venire ad te super aquas,] quasi diceret secundū Hieronymū: Tu pręcipe, & illicò solidabuntur vndę: leue fiet

Ambulatio Petri sup mare.

corpus, quod per se est graue. Et innuit illi dominus, voce & manu, vt veniret. Et cōfisus de domini potentia, insilijt in mare: cœpitq; & ipse supra mare ambulare: vt ad Iesum posset venire. Fœlix motus: quia super aquas mundanę prosperitatis per contemptum: sed fœlicior terminus, quia vt

Petri feruor.

veniret ad Iesum saluatorem animarum. Intantum enim desiderabat Christi societatem, quòd nolebat expectare aduentum eius vsq; ad nauem:
B sed volebat occuerere super aquam, oblitus prę amore Christi aquæ periculum. Vbique Petrus frequentissimę & ardentissimę fidei fuisse monstratur. Neque enim profundissimo pelago sese crederet: nisi fidem certissimam de domino haberet. Sciebat enim saluatorem nostrū omnia posse: & nihil minus de potestate i mari, quàm in terra eum credebat habere. Et in hoc miraculū maius apparuit: quia nō solū Christus virtute diuinitatis sup aquas ambulauit, sed etiā Petrus eadē virtute ad ipsum venit. Sed postea Petrus videns ventū validū & vehemētē, timuit ex infirmitate hominis, & titubauit: & qa parū dubitauit, parū submersus fuit. Fides ardebat: sed humana infirmitas in profundum trahebat. Supra mare dominus eum ambulare facit, vt diuinitatis suę potentiam ostendat: mergi facit, vt propriam infirmitatem cognoscat: ne putet se ęqualem deo, & superbiat. Relinquitur ergo paululum tentationi: vt ita per orationem augeatur fides eius, credentis se
C domini imperio posse liberari. [Et cùm cœpisset

Petri hęsitatio.

mergi,] statim dominū inuocauit: & dextera domini eum ne mergeretur erexit, ac naui restituēs dixit ei: [Modicę fidei quare dubitasti?] In hoc enim paruitas fidei in Petro apparuit: quia ex quo ad præceptum dei super aquas liquidas ambulauerat: de vēto contrario timere non debebat. vnde Chrysostomus: Vt igitur monstraret quoniam non venti immissio, sed illius modica credulitas periculū operabatur: subditur, modicę fidei quare dubitasti. In quo manifestat, quia neque ventus nocere potuisset, si fides firma fuisset. Modicę fidei erat Petrus, respectu eius quæ expediebat ei: magnę tamen & ardentissimę, respectu nostræ fidei, vnde Hieronymus: Si apostolo Petro qui cōfidenter saluatorem rogauerat, dicens: Domine, si tu es, iube me venire ad te super aquas: quia paululum timuit: dicitur, modicę fidei quare dubitasti? quid nobis dicendum est, qui huius modicę fidei nec minimam quidem habemus particulam. Intrauit autem dominus nauem [cessauitq; ventus] & tempestas, & omnia sunt pacata. In hoc Christus se ostendit dominum aëris: sicut in D
deambulatione super aquas ostenderat se dominum maris. Vnde datur intelligi, quód dominus patitur nos ad tempus tribulari, vt virtus nostra probetur: finaliter tamen & in necessitate non deserit, sed nobis proximus fit. [Et statim] virtute diuina [fuit nauis ad terram] ad quam ibant, scilicet Bethsaidam ciuitatem [in terra Genezareth.] Quód autem Ioannes dicit discipulos venisse trans mare in Capharnaum: non est contrarium, quia Capharnaum & Bethsaida in eodem littore sunt & vicinę: & forte discipuli venerunt in confinio vtriusque: medium autem ab vtroque extremo possumus denominare. Vel vento compellente venerunt primò Capharnaum: & postea inde Bethsaidam. Et sic à deserto Bethsaidæ, id est quod pertinet ad terminos ciuitatis Bethsaidę: in quo deserto dominus turbas pauit, migrauerunt vsque ad ciuitatem Bethsaidę: quia inter ciuitatem & desertum, pertinens ad ciuitatē, est mare, seu stagnum medium. Pluries legimus discipulorum nauiculam fluctibus & ventis exagitatam, sed nunquam submersam. Semper enim deus adest suis in tribulatione: quia promisit cum eis tunc esse. Vnde Bernardus: Quantumcunq; sęuiat tribulatio, non memineris te derelictum: E

Tribulatis bōis adest deus.

sed memineris esse scriptum, cum ipso sum in tribulatione. Et ego aliud interim in tribulatione, quid requiram? Bonum mihi domine tribulari dummodo ipse sis mecum, quàm regnare sine te: epulari sine te, gloriari sine te.

Psal. 90.

Mysticè.

Mysticè nauicula ista est ecclesia, vel quælibet fidelis anima: quæ fluctibus persecutionum & tentationum seculi, modo in hæreticis, modo in tyrannis, modo in falsis fratribus tunditur & turbatur: cùm ad patriā cœlestem tendere conatur. Ventus contrarius, est malignorum spirituum flatus: labor discipulorum in remigando, labores designat fidelium ad quietem patriæ cœlestis peruenire conantium, sed dominus videns laborantes pietatis intuitu corroborat, & aliquādo manifesto adiutorio liberat. Nō enim aufert auxiliū, etsi differat: nō derelinquit, etsi quādoq; pressuras exponat. Diluculo autē appropinquāte, dn̄s supra mare ambulans & pressuras seculi cōprimēs, venit ad eos: quia cùm homo mentē ad superni lumen pręsidij erexerit: F
aderit dn̄s, qui sicut Lucifer matutinus om̄es tenebras pellit, & pericula tentationū cessare facit: deo enim pręsente pacificatur anima, & fit tranquilla. Quia verò hęc nauicula nō torpentes vehit, sed fortiter remigātes: significat quod ī ecclesia nō desidiosi & molles, sed fortes & ī bonis operibus perseuerātes, perueniūt ad portū æternę salutis.

Moraliter

Moraliter mare mundus est: nauicula, est pœnitentia vel crux Christi: motus autem maris, motus est tentationum ex flatu dęmonū: discipuli sunt in naui: quia pœnitentia, quæ est participatio crucis & passionis Christi, non continet nisi discipulos domini. Iesus non est in naui: quia pœnitentia non indiget eo quod aquas concupiscentiæ calcauit. Hæc est secunda tabula post naufragiū, vt dicit Hiero. sine qua nullus venit ad littus solidę æternitatis. Iesus author salutis inducit tranquillitatem, quia sedat tentationem: turbę admirantur, quia nihil talis tranquillitatis in se experiuntur, quia non est pax impijs. Petrus am-

Tabula secunda est pœnitētia.

Esa. 45.

G bulans ſuper aquã,nil mali paſſus eſt ab aqua,ſed
à vento,qui cum ferè ſubmerſit:ſic homines am-
bulando ſuper aquam mundi, per contemptum
diuitiarum,nil ab eis mali patiuntur: tamen de-
bent timere periculum venti ſuperbię & elatio-
nis, propter contemptum huiuſmodi exurgẽtis.
Hoc debent timere illi qui in anguſta pœniten-
tia vel religione ſunt,& terrena dimiſerunt: & pe
dibus,id eſt affectionibus & deſiderijs quibus ani
ma graditur,ſuper aquas ambulanti ne vento ſu-
perbię agitentur, & ſubmergantur. Vnde primo
Gen 1. homini dictum eſt: Dominamini vniuerſis quæ
Nauis moraliter. mouentur ſuper terram. . Item moraliter nauis
eſt corpus humanum:in quo anima eſt ſicut nau-
ta in naui,quæ fluctibus paſſionum irę & concu-
piſcentiæ, quæ in organis corporalibus ſunt,fre-
quenter impellitur,& aliquando periclitatur: nã
motus paſſionis aliquando ſubuertit iudicium
rationis.Sed quarta vigilia,quæ terminatur in lu-
ce matutina, Chriſtus venit: quia dum mens ad
superni luminis claritatem oculos erigit, paſſio-
num impetus conquieſcit. Et tunc fit applicatio
ad terram Genezareth, id eſt generantis auram:
H per quam ſignificatur ſpiritus aurę lenis, vbi eſt
dominus,& ſanantur infirmi à languore peccati.
Miraculũ triplex. Sic ergo triplex hic concurrit miraculum: ſcili-
cet ambulatio ſuper mare, ſubita tempeſtatis ſe-
datio, & nauis multum à terra diſtantis ad por-
tum deductio: vt diſcamus quòd fideles, in qui-
bus eſt Chriſtus,tumorem mundi premunt: flu-
ctus tribulationum calcant: & velociter ad terrã
viuentium tranſeunt. Vbi Auguſtinus: Attẽdi-
te ſeculum quaſi mare. Ventus validus & magna
tempeſtas, vnicuiq; ſua cupiditas. Amas deum,
ambulas ſuper mare: ſub pedibus tuis eſt ſeculi
Amor ſeculi. tumor. Amas ſeculum:abſorbet te. Amatores
ſuos vorare nouit,non portare. Sed cùm fluctuat
cupiditate cor tuum, vt vincas tuam cupiditatẽ:
inuoca Chriſti diuinitatem. Diſce calcare ſecu-
lum:memento fidem in Chriſto. Et ſi motus eſt
pes tuus,ſi titubas,ſi aquam non ſuperas,ſi mergi
incipis:Dic pereo,libera me.Dic pereo,ne pereas.
Solus enim à morte carnis liberat te,qui mortuus
I eſt in carne pro te.hæc Auguſtinus.vbi & Beda:
Tẽtationũ ceſſatio. Nec mirandum ſi aſcendente in nauiculam do-
mino ventus ceſſauit: in quocunque enim corde
deus per gratiam ſui adeſt amoris:mox vniuerſa
vitiorum & aduerſantis mundi, ſiue ſpirituum
malignorum,bella compreſſa quieſcunt. Et vt ait
Theophilus: Si voluerimus Chriſtum in nauicu
lam noſtram ſuſcipere, id eſt in cordibus noſtris
habitare:ſtatim inueniemur in terra,ad quam ire
volumus, id eſt cœlum. [Cùm autem] dominus
Ieſus & diſcipuli eius [tranſfretaſſent, venerunt
in terram Genezareth,] ſic dictam à loci vicini-
tate:& gentes regionis illius cognouerunt Ieſum:
alij rumore & ſama,alij facie & pręſentia. Et per-
quirentes infirmos vniuerſę regionis illius,addu-
xerunt eos ad Ieſum,[vt vel fimbriam veſtimenti
eius] mererentur tangere: ſcientes quòd poterat
eos curare:& conſequebantur beneficia curatio-
num, tam mente quam corpore: quia illos quos
Chriſtus ſanabat corpore, ſanabat & mente. vbi
Fimbria veſtimenti Chriſti. Chryſoſtomus: Nos autem non ſolum fimbriam
aut veſtimẽtum Chriſti habemus,ſed etiam cor-
pus eius vt comedamus. Si ergo qui fimbriá ve-
ſtimenti eius tetigerunt,tantam acceperũt virtu K
tẽ:multo magis qui totũ ipſum ſumẽt.hęc Chry
ſoſtomus. Mira fides Geraſenorum,vt non tãtum Geraſenorũ fides.
præſentium ſalute contenti ſint: ſed mittant ad
alios per circuitum, vt currant omnes ad medi-
cum. Curre & tu pro quacunque infirmitate ad
Ieſum authorem ſalutis, vt beneficium curatio-
nis conſequi merearis. Hoc autem facto domini
Ieſu ſignificatur,quòd prędicator euangelij debet
curare languidos ſpiritualiter,medicina pręedica-
tionis,& ſanctę operationis. Myſticè tranſfre- Myſticè.
tatio hęc ſignificat tranſitum Chriſti ad Genti-
les per apoſtolos. Innuit ergo primò tranſitum Tranſfretatio.
apoſtolorum ad gentilium conuerſionem. Gene-
zar enim interpretatur vitiũ natiuitatis,& ſigni- Genezar.
ficat gentilitatem: ſecundò,ſequentem fidei co-
gnitionem,quia cognouerunt eum: tertiò,fideliũ
multiplicationem, quia ad congregandum infir-
mos miſerunt in vniuerſam regionem. Et audi-
uit Herodes tetrarcha famam de Ieſu,id eſt de do
ctrina & miraculis eius, ita vt & ipſe, & quidam
alij mirarentur in eo Ioannẽ reſurrexiſſe à mor-
tuis. Et verè de mortuis ſurrexit,qui de morte hu
ius miſerię corporalis,ſecundum ſpiritum,in vi- L
tam immortalem tranſiuit. Opinio enim omniũ Reſurrectio defunctos maiores reddit.
loquẽtium de reſurrectione & immortalitate ani-
mæ,fuit:quòd poſt reſurrectionem ſit homo ma-
ioris & excellentioris potentiæ & virtutis quàm
antè, dum adhuc grauaretur infirmitate carnis:
& ideo licèt Ioannes Baptiſta non feciſſet mira-
cula in vita ſua: Herodes tamen credens eum ſur
rexiſſe à mortuis,aſſerebat eum facere miracula.
Vnde Theophilus:Sciens Herodes quòd Ioannẽ
iuſtum exiſtentem ſine cauſa occiderat: credebat
eum à mortuis ſurrexiſſe,& quòd ex reſurrectio-
ne ſuſcepiſſet miraculorum operationem. hæc
Theophi. Per hoc autem moraliter deſignatur,
quòd reſurgentes de morte culpę,maiora virtutũ
opera debẽt facere quàm antè,vt ſic oſtendant ſe
gratos de ſua reſurrectione. Moraliter quoque Decollare Ioannem qs dicatur
Ioannem decollat,qui bonum propoſitum ab ali-
quo aufert,vel in ſe necat.Herodes vero inter du
bium timidumq; vacillãs:optabat ſępius & quę-
rebat videre Ieſum: magis ductus curioſitate vi- M
dendi miracula,quàm deuotione: & vt ſi fortè ſic
Ioannem poſſit agnoſcere: immo volebat eum
occidere.Per hunc ſignificantur curioſi,qui facta
miracula videre quęrunt & audire,ſed non imita
ri. Tremebat quidem & formidabat Herodes Io-
annem adhuc viuum,pauperem prorſus & nudũ:
timebat etiam & formidabat eum iam occiſum Ioannes erat timeri etiã defunctus.
& mortuum. vnde Chryſoſt. Sed nec abſciſſum
eius caput ſecurè poterat ac libẽter aſpicere: quia
poſt mortem quoque Ioannis in illo terror vige-
bat. Tanta eſt vis quippe virtutis,vt poſt mortem Virtutis vis.
quoq; ſit viuẽtibus fortior:adeo eſt imbecillis ne-
quitia,etiam ſi honore regis iuuetur:etiam ſi prę-
ſidio multitudinis,atq; vniuerſa huius mundi po
tentia fulciatur: omnes tamen quorum pectori-
bus ineſt,cunctis omnino rebus fragiliores facit.
Et iterum: Peccatores enim, ſcientes & neſcien-
tes,quenque ſtrepitum pertimeſcunt: peccatum
enim,nemine arguente,hominem prodit: nemi-
ne accuſante cõdemnat: & timidum, & pigrum
reddit delinquentem. hæc Chryſoſtomus.

Oratio.

Domine Ieſu

A Domine Iesu Christe clementissime, dignare in nauiculam pectoris mei ascendere: & superbię ventositatem, ac vitiorum insurgentium procellas sedare: ne me in aliquo tentationum ventus subuertat, vel vnda submergat. Da mihi in perturbatione consilium, in persecutione auxilium, in tribulatione solatium, in aduersitate fortitudinem, in omni tentatione virtutem. Libera me à tempestatibus huius procellosi maris: & perduc me ad tranquillitatem quieti littoris: dans mihi nunc pacem temporis & pectoris, & post hoc æternitatis. Amen.

De verbis domini propter quę quidam retrò abierunt. Cap. LXX.

Ioan. 6. Postquam ergo dominus Iesus trāsfretasset cum discipulis à deserto vsq; ad Genezareth, l altera die l turbę quas pauerat, non inuenientes eū in loco vbi hoc fecerat: intrauerunt naues superuenientes à ciuitate Tyberiade: quæ est iuxta idem desertum, & transfretantes l venerunt Capharnaum. l Et inuenientes Iesum mirabantur quomodo illuc venisset: cùm solam nauiculam vidissent: quam cum discipulis non intrauerat, & dixerunt ei. l Rabi quando huc venisti? l qui scilicet nec discipulorum, nec aliam nauem intrasti. l Respondit eis Iesus, l non ad quęstionē eorum: sed ad intentionem. l Amen dico vobis, l licèt vos quasi deuotos ostendatis, tamen l quæritis l & sequimini l me, l scilicet aliqui ex vobis, etsi non omnes l non propter signa quę vidistis l quibus me cognoscere potuistis: non propter sermonem quem audistis: non vt mihi vel signis meis, quæ facio credere velitis: sed quia manducastis ex panibus & saturati estis, l hoc est, non propter me: sed propter refectionē: ne pro victu oporteat vos laborare & habere sollicitudinē: quasi diceret, propter carnem me quæritis, non propter spiritum, quia scilicet vt saturemini iterum: sed deberetis esse magis solliciti de cibo spirituali quo anima sustentatur: quia tanto melior est cibo corporali, quo corpus reficitur, quanto anima melior esse C corpore dignoscitur. Considera modo quantæ Panes hordeacei suauissimi. suauitatis fuerunt panes illi quanuis hordeacei quorum dulcedine illæ turbæ captæ adhuc dominum sequebantur, tam solliciti. Nec mirum: quia suauis & dulcis erat prouisor & dispensator panum illorum. Similiter quotidie multi quęrunt Iesum, non propter Iesum: sed vt bene sit eis in hoc tempore & præsenti vita, vt assequantur commoda, & vitent damna. Multi etiam conficiunt Iesum: non propter Iesum, sed propter nūmum. Hic lætus obuiat intrantibus religionem, & assumentibus clericatū ex ignauia, vt sic ociosè, & sine labore panem manducent. Quibus ait dominus: l Quæritis me, l ab ambitione plurium reddituum ecclesiarum: celebratione plurium missarum: & propter alia huiusmodi, l non quia vidistis signa, l id est opera in quibus velitis me Psal. 85. imitari: de quibus ô domine fac mecum signum in bonum, l sed quia manducastis l ex redditibus & oblationibus, l nec tamen saturati estis, l quia « secundum dictum commune, quò plus sunt potę, « plus sitiuntur aquæ. Ita etiam est de cupiditate Panis cupiditas. tis pane. vnde Gregorius: de panibus enim fuerant saturati: & per eorum personam dominus illos intra sanctam ecclesiam detestatur, qui per sa D cros ordines ad dominum propinquantes, non in eisdem ordinibus virtutum merita: sed subsidia vitæ præsentis exquirunt: nec cogitant quid viuendo imitari debeant, sed quæ compendia percipiendo satientur. Satiatos quippe de panibus Panū sectatores. dominum sequi, est de sancta ecclesia temporalia alimenta sumpsisse: & non pro signis dominum, sed pro panibus quærere: est ad religionis officiū non pro agendis virtutibus, sed pro requirendis subsidijs tēporalibus inhiare. vnde & Chrysostomus: Discamus assistere Iesu, sed nō propter da- Iesus propter se quęrēdus. tionem sensibiliū, vt non exprobremur, secūdum Iudæos. Etenim quæritis me ait: non quoniā vidistis signa: sed quoniā comedistis ex panibus & saturati estis. Propter hoc neq; cōtinuè facit hoc signum: sed secundò solum, vt erudiat eos non vētri seruire, sed spiritualib⁹ adhęrere continuè. His itaq; adhęreamus & nos: & quęramus panem cœlestem, & accipientes omnē proijciamus vitę huius sollicitudinē. vnde etiā August. Quàm mul Christi quęsitores. ti nō quęrunt Iesum, nisi vt illis faciat bene secū- dum tempus. Alius negociationē habens: quærit E intercessionē clericorum. Alius premitur à potētiore: fugit ad ecclesiā. Alius vult pro se interueniri apud eum, apud quē parum valet. Ille sic: ille sic. Impletur quotidie talibus ecclesia. Vix quæritur Iesus propter Iesum. vnde & Beda: Illi etiā qui in oratione quærunt non æterna, sed temporalia: quærunt Iesum non propter Iesum, sed propter aliquid aliud. Et quia turbę in hoc operabātur, scilicet sequendo Christum propter cibū corporalem: inducit eos ad opera meritoria, vt ad reficiendum quęrant cibum spiritualem. Vnde satagens eorum satiare mentes, quorum satiauerat ventres, altiorem eis panem ostendit, & ait: l Operamini, l id est operādo quærite: seu operibus mereamini l non cibum qui perit, l scilicet corporalem, l sed qui permanet in vitam æternam, l scilicet spiritualem qui æternam tribuit vitam. Cibū Cibum qui perit operari. qui perit operatur omnis ille qui intentionem spiritualem ad temporale refert lucrū: sicut illi qui dominum sequebantur ad hoc quòd corporaliter pascerentur: qui autem laborem corporalem per F intentionem refert ad spiritualia: hic l operatur cibum qui non perit, sed qui permanet in vitā ęternam, l hic autem cibus est verbi dei & gratiæ, pro cuius deuotione sequi debuerant pręcipuè. Opus ergo nostrum, id est principale studium & intentionem nostrā, dirigamus ad quęrendū cibū qui ducit ad vitā ęternam, scilicet bona spiritualia. Ad temporalia autem nō debemus principaliter accedere, sed accessoriè solum ea procurare, ratiōe corporis corruptibilis, quod in hac vita oportet sustentari. Vbi Chrysost. Quasi diceret, vos exquiritis escam temporalem: ego autem corpora vestra nutriui: vt per hoc exquireretis illam escam quæ non temporalem, sed æternam tribuit vitam. Et iterum: Sed quia quidam eorum qui volunt pigrè nutriri, abutuntur hoc verbo: necessarium est inducere id quod est Pauli: Qui fu- Ephes. 4. rabatur, iam non furetur: magis autem laboret manibus suis vnde tribuat necessitatem patienti. Sed & ipse Corinthum veniens morabatur Act. 18. apud Aquilam & Priscillam, & operabatur. Dicendo ergo, ne operemini cibum qui perit:

G non insinuat quòd oporteat pigritari, sed quòd oporteat operari & dare: hoc enim est cibus qui non perit. Operari autem cibum qui perit, est affici secularibus rebus. Hoc igitur dixit, quia illi nullam fidei curam habebant: sed solum volebãt ventrem implere nihil laborantes: & hoc decenter cibũ qui perit vocauit. hæc Chrysostomus. Quẽ

Cibus spiritualis qui non perit.

cibum permanentem filius hominis dabit vobis, id est paratus est dare, quia ad hoc venit in mundum missus à patre. Hunc enim filium hominis deus pater signauit, id est ad hoc ipsum specialiter assignauit & instituit, mittendo in mundũ, vt daret vitam æternam mundo. Vnde infra dicit:

Ioan. 18.

Ego ad hoc veni in mundum, vt testimoniũ perhibeam veritati: & hoc est dare cibum spiritualẽ. Operam ergo date, vt possitis cibum spiritualẽ habere. Quæritis me propter aliud: quærite me propter me, non propter aliud, qui sum cibus permanens in vitam æternam. Seipsum enim hunc cibum insinuat, vt statim patebit. Operamur ergo opus dei, id est, quod ipse acceptat, & per quod consequi possumus hunc cibum qui non perit: dũ H per fidem veram, & bona opera nos Christo incorporamus, & efficimus eum nostrum mentis cibum: quem ipse per gratiam seipsum nobis dat, vt maneat nobiscũ in æternum. Ipse enim est cibus quo viuunt angeli: qui permanet in vitam æternam. Sed Iudæi quasi ingrati de cibo, quem eis dominus dederat: manna quod patres in deserto comederant præferebant dicentes: ⌊Patres nostri manducauerunt manna in deserto: sicut scri-

Psal. 77.

ptum est: Panem de cœlo dedit eis manducare.⌋ Quasi dicerẽt: Tu adhuc nõ fecisti similia Moysi: Moyses enim dedit manna, & annis quadraginta: Tu autem panem hordeaceum, & pauisti nos semel tantum. vnde Augustinus: Attendebant itaque qualia fecisset Moyses: & adhuc aliqua maiora volebant fieri. Quasi dicant: Tu promittis cibum qui non perit, & non talia operaris qualia Moyses: panes enim hordeaceos ille nõ dedit, sed manna de cœlo. Et ⌊dixit eis Iesus. Moyses panem,⌋ scilicet significatiuum de aëre, quia descendebat vt ros vel pruina, & non verum ⌊panem de I cœlo⌋ descendentem vobis tunc ⌊dedit: sed⌋ modo ⌊pater meus dat vobis panem de cœlo verum:⌋ ipsum scilicet dominum Iesum, quem ille panis figurabat: nam ille panis figura erat istius panis qui veritas est. Vnde nõ diuiditur sed distinguitur

Verus panis.

hic verum contra falsum, quia panis ille verus non falsus fuit: sed contra figurale, & sic panis ille propriè non fuit panis verus, quia fuit figura panis substantialis dati in sacramento, & ideo iste panis est verus, qui fuit per illum figuratus. ⌊Panis enim dei verus,⌋ non figuralis ⌊est qui descendit de cœlo: & dat vitam mundo:⌋ effectus nanque panis est, vitam conseruare: & ideo ille est verus panis spiritualis, qui dat & conseruat vitam spiritualem: hoc autem competit verbo incarnato: cuius egressio à summo cœlo, id est à patre: vnde venit, ⌊vt vitam daret mundo.⌋ Panis corporalis non dat vitam: sed tantum præexistẽtem conseruat ad tempus: panis verò spiritualis ita viuificat, quòd ipse dat vitam: nam anima incipit viuere per hoc, quòd adhæret verbo dei: & ideo ipsum verbum dei principaliter dicitur panis vitæ: propter quod Christus dicit: ⌊Ego sum panis vitæ,⌋ id est dans vitam per diuinitatẽ: ⌊qui K de cœlo descendi,⌋ per assumptam humanitatem: ⌊ex quo siquis⌋ dignè ⌊manducauerit,⌋ ac ei fide & dilectione coniunxerit se, ⌊non morietur⌋ morte animæ, ⌊sed viuet⌋ non tantum in præsenti: & tunc vita gratiæ, sed etiam in futuro & in æternum vita gloriæ. Non sicut ⌊patres⌋ eorum, qui similes istis erant: ⌊mãducauerunt mãna, & mortui sunt⌋ morte animæ: quia quod videbant, intelligebant: quod non videbant, non intelligebãt. Iusti autẽ qui similes istis non erãt, non secundũ animam mortui sunt: quia visibilem cibum spiritualiter intellexerunt. Vnde erga deuotos habebat omne delectamentum suauitatis: malis autẽ erat insipidus: quorum anima nauseam habebat, super cibo illo quando edebãt. Sic eucharistia di-

Num. 21.

gnè sumentibus, est vitæ spiritualis solatium: & indignè sumentibus, iudicium. Ille ergo est verè panis vitæ, seu viuus, & de cœlo descendens: qui potest præseruare à morte secundum animam: & dare vitam æternam: talis verò panis est verbum incarnatum: non autem datus à Moyse in deserto, quia multi qui ex illo manducauerunt, mortui L sunt in anima, & morte æterna. Et tunc inter cætera dixit eis Iesus verba spiritualia de corpore & sanguine suo. ⌊Panis⌋ inquit, id est signatum per panem, ⌊quem ego⌋ summus sacerdos ⌊dabo⌋ sacramentaliter & spiritualiter, vel saltem spiritualiter manducanti, ⌊caro mea est⌋ latens sub specie panis: pro mundi totius vita sufficienter: & si in quibusdam non efficit, culpa eorum est. Et iterũ:

Panis sacramentalis.

⌊Nisi manducaueritis carnem filij hominis⌋ viuificam ad vitam gratiæ & gloriæ, ⌊& biberitis eius sanguinem⌋ intima aspergentem & emendãtem ⌊non habebitis vitam in vobis,⌋ id est pignus vitæ, gratiæ, & gloriæ. Et iterum: ⌊Qui manducat carnem meam⌋ quæ pignus est vitæ, quia in carne est deitas quæ viuificat: ⌊& bibit meum sanguinem potu spirituali, qui inquam manducat & bibit vt debet, scilicet non solum sacramentaliter: sed etiam spiritualiter ⌊habet vitam æternam⌋ quia habet principium viuificans in æternum. Et iterum: ⌊Caro mea verè est cibus, inquantum est coniuncta verbo dei, quod est cibus quo viuũt M angeli: ⌊& sanguis meus verè est potus,⌋ quia totus purus, nihil habens de cõtrario admixtum: & cætera huiusmodi dixit tunc eis. Qualiter autem eius verba intelligere debeamus, ipse dominus exponit dicens: ⌊Qui manducat carnẽ meã⌋ vt spiritualem cibum, ⌊& bibit sanguinem meũ,⌋ vt spiritualem potum, ⌊in me manet⌋ per vitæ cõformationem ⌊& ego in illo⌋ per gratiæ inhabitationem. Profectò fides in corde tuo, est Christus in corde tuo: crede ergo in eum, & manducasti.

Credens manducat.

Hæc fides per dilectionem operans est opus dei, vt initium & finis omnis boni: quia per fidem veram homo incorporatur deo. Vnde Augustinus: Credere in eum, est credendo amare, credẽdo diligere, credendo in eum ire, & eius membris incorporari. Ipsa est fides quam de nobis exigit deus, quæ per dilectionem operatur. Credere ergo in eum, est manducare cibum qui manet in vitam æternam. Vt quid paras dentes & ventrem? Crede & manducasti, hæc Augustinus. Caro enim Christi duplex est: spiritualis, scilicet ecclesia: materialis, quã assũpsit de virgine Maria. Comestio

Credere I Christũ.

Christi caro duplex.

ergo fit

A ergo fit duob⁹ modis: scilicet spiritualiter, quādo quis ecclesiæ vnitur: & sacramentaliter, quando corpus & sanguis in altari sumitur. Vnde panis in altari, est sacramētum corporis Christi: qđ est in ecclesia ı & quod sumpsit de Maria. Et ⌊cùm hęc dixisset in synagoga⌋ vbi locus communis & publicus erat docendi, docens in Capharnaum⌋ quæ erat metropolis Galilęæ. Per quod ostenditur quòd Christus in palam docebat: sicut habēs doctrinam sanam, & non suspectam: & hæc dicendo charitatem suam nobis commendasset in dando corpus & sanguinem suum ⌊multi ex discipulis eius⌋ id est ex his qui eū sequebātur: ea tāquam carnales propter cæcitatem cordis non intelligentes: sed carnaliter accipientes, & abhorrentes, murmurabant: & dixerunt (scilicet secrete) apud di-

Durus sermo. scipulos ⌊Durus est hic sermo:⌋ atq; difficilis ⌊qs potest eū audire?⌋ id est intelligere & obedire. Durum enim putabant, ad intelligendum: inaudibilem, ad faciendum. Hoc autem, secūdum Augu. dominus dispensatiuè permisit, vt bene docentibus causam patientiæ & consolationis, cōtra malignantes eorū dicta, præberet: cùm discipuli etiā

B verbis Christi detrahere præsumant. ⌊Sciens autem Iesus⌋ qui scrutatur corda ⌊quia de hoc⌋ occultè ⌊murmurarēt⌋ soluit quod illis mouebat, & aperit vnde fuerunt scandalizati, si tamen intelligerent. Illi enim putabant eum erogaturum corpus & sanguinem suum: ipse autem dixit se ascēsurum in cœlum vtiq; integrum: & ergo de spirituali manducatione hoc intellexit, nō de carnali. ⌊Cùm videritis⌋ inquit, oculis cordis ⌊filium hominis ascendentem⌋ vbi erat prius quàm assumeret carnem, certè vel tunc intelligetis, quia gratia eius non consumitur morsibus: & quia non eo modo quo putatis erogat corpus suum. Ipsi enim intellexerunt carnem, quomodo in cadauere laceratur, aut in macello venditur: non quomodo spiri-

Christus in cœlo fuit. tu vegetatur. Vbi Aug. Filius hominis Christus ex virgine Maria hìc esse cœpit ī terra: vbi carnē assumpsit ex terra. Quid ergo sibi vult quod ait: Cùm videritis filium hominis ascendentem vbi erat prius⌋ nisi vt intelligamus vnam personam esse Christum deum & hominem, non duas: ne fi-

C des nostra non sit trinitas, sed quaternitas. sic ergo erat filius hominis in cœlo, quēadmodum fili⁹ dei erat in terra in suscepta carne, filius hominis in cœlo in vnitate personę. Vnde & Theophilus: Non ergo propter hos putes quòd de cœlo corp⁹ Christi descenderit: sed quia vnus & idem erat filius dei & hominis. Deinde dicit: ⌊Spiritus est qui viuificat⌋ id est, verba secundum spiritualem sensum intellecta viuificant & vitam dant: ⌊caro autem non prodest quicquam⌋ sine spiritu, id est secundum carnalem sensum intellecta nihil prode-

1.Corin.8. runt, immo nocent. Sicut scientia sine charitate inflat: sed per charitatē ædificat. ⌊Verba quæ ego sum locutus vobis⌋ ad vtilitatem vestram, de corpore meo manducando, & sanguine bibendo, ⌊spiritus & vita sunt⌋ id est spiritualem habēt intellectum: & spiritualiter & non ad literam intelligen-

2.Cori.3. da sunt, & viuificāt. Litera enim occidit: spiritus autem viuificat. Nam sicut palea frumentum: sic & litera regit spiritum. Hinc enim voluit intelligere manducatores & potatores carnis & sanguinis sui: vt in illo maneant: & ipse in illis. ⌊Ex hoc autem multi discipulorum eius⌋ in doctrina eius D non persectorum: qui ad audiendum eius doctrinam ipsum sequētes videbātur: sed non erāt verè discipuli ⌊abierūt retrorsum⌋ & retrocesserunt ⌊& iam non cum illo ambulabant⌋ credentes, vel per pœnitētiam redeūtes. ⌊Dixit ergo Iesus ad duodecim: Nūquid & vos⌋ quos specialiter elegi ⌊vultis abire?⌋ Non petit quasi ignorans: sed vt ostendat se eis non indigere ı quia ponit in eorū optione cum alijs recedere. ⌊Et Petrus⌋ qui erat principalior, & obediens, ac firmus sicut petra: & in omnibus maximè ad interrogandum dominum, eiq; respōdēdum promptus: ex feruore charitatis pro se & alijs ⌊respondit:⌋ Domine in cui⁹ ditione cūcta sunt posita ⌊ad quē ibimus?⌋ quia non est dux veritatis nisi tu. q.d. Similē tui inuenire nō possumus: tu solus sufficis nobis, ꝑpter quē omnia reliquimus. Et cùm non sit similis tibi: non est à te sed ad te eundum. vnde Aug. Si nos repellis à te: da nobis alterum te quem sequamur. In Petri responsione, exprimitur maxima dilectio ad Christum. vnde Chryso. Petrus fratrum amator, amicitiæ cōseruator, pro toto respōdet collegio: ⌊domine ad quem ibimus?⌋ Hoc autem verbum mul- Petri feruor. E

tę amicitiæ est ostensiuum ı iam eni Christus eis honorabilior erat quàm patres & matres. ⌊Verba vitę æternę habes,⌋ id est verba vitę æternæ promissiua, & ad eā inductiua: quib⁹ qui non crediderit, in æternū peribit. Qui in ministratione corporis & sanguinis tui ꝓmittis vitā: etiā in verbis prædicationis tuæ promittis eam: virt⁹ enim dei est in euangelio. Moyses habuit verba dei, similiter & prophetæ: sed raró verba vitæ æternæ: tu verò promittis vitam æternā. Quid ergo aliud maius quęrimus? Exprimitur enim in Petri responsione vera confessio fidei: cùm subditur: ⌊Et nos credimus corde⌋ & cognouimus signorum virtute: vel ⌊credimus & cognouimus:⌋ quia de credere procedit & intelligere: ⌊quia tu es Christus,⌋ quātum ad humanitatem: in qua vnctus es vnctione deitatis vt rex & sacerdos ⌊filius dei⌋ patris naturalis quantum ad diuinitatem: & per consequens æqualis ei in natura & potentia, id est (secūdū Augu.) quia ipsa vita æterna tu es: & non das in carne & sanguine nisi quod es, scilicet vitam ęternā. F

Panis & sanguis, ecclesia est. Panem ac carnem & sanguinem suum vocat hìc dominus fideliū societatem in corpore suo, quod est ecclesia. Panem: quia ecclesia quotidie reficit quos recipit: & in ea quousq; ad plenā satietatem perueniatur, alter alterum verbo & exemplo pascit. Vnde dominus ad Petrū: Pasce oues meas. Ioan.21.

Caro autem & sanguis Christi ecclesia dicitur: quia incarnatione verbi, fide & sacramētis vnita, viuit de spiritu Christi. Sicut enim corpus vniuscuiusq; hominis viuit de spiritu suo, id est de anima sua ı ita fideles animæ viuunt de spiritu sancto. Vnus ergo panis, & vnum corpus, siue vna caro & sanguis Christi, multi sumus. Conformitas etiam Christi & ecclesię, pariter & caro & sanguis Christi appellatur: eo quòd sit proprius effectus incarnationis verbi, & finalis causa dominicę passionis. Vnde Augustinus: Hunc itaq; cibū & potum, societatem vult intelligi corporis & mēbrorum suorum, quod est ecclesia. Huius rei sacramētum, id est vnitatis corporis & sanguinis Christi, in dominica mensa præparatur, & de mensa do-

G mini sumitur. Qui accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis: non mysterium accipit pro se, sed testimonium cõtra se. Hoc est ergo manducare illam escam, & illum potum bibere, in Christo manere: & illum manetem in se habere. Ac per hoc qui non manet in Christo: & in quo non manet Christus: proculdubio non manducat spiritualiter eius carnem: nec bibit ei⁹ sanguinem: licèt carnaliter & visibiliter premat dentibus sacramenta corporis & sanguinis Christi: & tantę rei sacramentum, ad iudicium sibi manducat & bibit. Signum ergo quia manducauit & bibit hoc est, si manet & manetur: si habitat & inhabitatur: si hæret & non deseratur. Manemus autem in illo, cùm sumus membra eius: manet autem ipse in nobis, cùm sumus templum eius. Hęc dicuntur vt amemus vnitatem: & timeamus separationem. Hoc totum quod dominus de carne & sanguine suo locutus est, ad hoc nobis valeat, vt carnem & sanguinem Christi non edamus & bibamus tantũ in sacramento, quod & multi faciũt mali: sed vsq; ad spiritus participationem manducemus & bibamus: vt in domini corpore tãquam mẽbra maneamus, vt eius spiritu vegetemur. hæc

Manducãdi corporis Christi forma.

H Augu. Et secundum eundem, ille sacramentaliter manducat & bibit, qui ipsum sacramẽtum tantum sumit: spiritualiter verò, qui pertigit ad rem sacramenti. quę est res duplex: vna signata & cõtentaq; quę est Christus integer: qui cõtinetur sub specie panis & vini. Alia res est signata & non cõtẽta: & hoc est corpus Christi mysticum: quod est in prædestinatis vocatis, & iustificatis. Et sciendum quòd nonnulli doctores aliqua de prædictis incidentaliter ad altaris sacramentum referunt: sed in continua expositione nullus: quia de sacramento altaris propriè habetur infrà in cœna domini, quando hoc sacramẽtum instituit. Oratio.

DOmine Iesu Christe, sufficiens salus animæ meæ: da mihi te solũ desiderare: desiderando te propter te, non propter aliud, quærere: quærendo inuenire: inueniendo tenere: tenendo amare: amando peccata redimere: redempta non iterare. Illustra quęso domine cor meum lumine tuæ gratiæ diuinæ: vt te ductorem in omnibus vijs meis habeam: & semper te, qui es

I super omnia, prę omnibus timeam & diligã: tuãq; in omnibus faciam voluntatem: nec vnquam à te recedam: sed semper tibi adhęream: quia tu solus sufficis, & vitam æternam promittis: ad quam misericorditer perducere me digneris. Amen.

De transitu domini & discipulorum per sata. Caput. LXXI.

Lucæ. 6. Mat. 12.

DEinde cùm dominus quadã die sabbati [transiret per sata] seu blada, id est per cãpos vbi erãt segetes [discipuli eius] vt homines esuriẽtes [vellebant spicas] propter ciborum defectum & penuriam: [& manibus suis confricantes edebant grana] consolando famis inopiam. Ecce fercula apostolorũ, scilicet grana spicarum: erant enim columbæ: quarum est grana comedere. Esuriebant tum ex paupertate, tum ex turbarum importunitate: in quo signatur quòd prædicatores & pręlati debent postponere cibum corporũ, propter salutem animarum. Vnde Beda: non habẽtes enim discipuli spatium manducandi propter importunitatem turbarum, esuriebant vt homines, K sed vellentes spicas inediam consolabantur: quod est indiciũ austerioris vitæ, non præparatas escas sed simplices quærere cibos. Vnde & Chrysosto. Putas quantam occupationem doctrinæ habebãt apostoli: vt nec mãducandi licentiam inuenirent. O beati apostoli, in quibus tunc corpus quod suũ est suggerebat: quãdo animus quid ageret non habebat. Carnales autẽ homines: nec tunc spiritualia curãt: cùm nihil habuerint carnale quod agãt. [Pharisæi autem videntes] reprehenderũt dominum de hoc: quasi contra legem agerent discipuli ex doctrina magistri: & dicũt: [Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere sabbatis.] Non arguebant eos agere contra legem, quasi raperent alienum; quia secũdum legem licitum erat famelico intrare segetem vel vineam proximi & comedere: non tamen falcem mittere, seu foras eijcere vel portare: sed super eo quòd spicas vellendo, & fricando die sabbati cibum præparabãt sibi: quia præceptum erat in lege quòd cibaria prępararentur die præcedẽti, & non in die sabbati. vbi Chry L sostomus: Iudæi scientes quia discipuli quasi speculum sunt magistri: quia in discipulis magister videtur: propter hoc errorem discipulorum volẽtes in opprobrium Christi vertere, ita dicebant: Non propter iniuriã legis dolentes: sed detractionis occasionem inuenire cupientes, ista dicebant. Nec enim poterant alijs contra legem agentibus contristari: cùm ipsi quotidie in legẽ peccarent. Nam qui alio peccante dolet: ipse circa iustitiam multum est perfectus. Nec enim potest aliquis alteri amplius misericors esse quàm sibi. hęc Chrysosto. Dominus autem confutat pharisæos, discipulos rationabiliter excusando: & quòd contra legem non faciebant ostendẽdo. Et primò per exẽplum: in quo duplex tangitur ratio. Prima est à simili, ex parte sumentium: quia similis necessitas fuit in discipulis, quę fuit in Dauid, quãdo comedit consecratos [panes propositionis, quos non licebat ei edere, neq; his qui cum eo erant.] Si ergo Dauid excusatur, quia comedit in necessitate, quod aliâs non licebat: per consequens & discipuli excusantur, quia necessitas eis imminebat. Secũda est à minori, ex parte sumptorum: quia Dauid in necessitate comedit sanctos panes licitè, quod lice- M bat solis sacerdotibus: ergo multo magis discipuli spicas cõmunes omnib⁹. q.d. si necessitas ibi legem non habuit: nec hic habere debet. Necessitas enim facit aliquid licitum, quod aliâs esset illicitum. Et ideo discipulis esuriẽtibus, quod licitum non erat in lege: factum est licitum famis necessitate. Sic hodie, si quis ęger ieiunium fregerit: reus non habetur. Cùm ergo pharisęi illa legunt, laudãt misericordiam factam in Dauid & suis: & quando ista vident, reprehendunt transgressionem in discipulis: ex quo apparet quòd non legis iniuriam defendunt: sed suam malitiam ostendũt. Alia ratio est à maiori: quia sacerdotes quorum interest maximè cerimonias legis obseruare, violãdo sabbatum quoq; sine crimine sunt: vt dum in templo opera manualia circa sacrificia faciũt, aialia occidendo, excoriando, hostias lauando, carnes coquẽdo, & consimilia faciendo: vel etiam dum pueros circuncidunt. Ergo multo plus discipuli, qui nullius in hoc legis sunt, vel ordinis, vellentes spicas in die

Fames apostolorum.

Deut. 23.

Discipuli speculum sunt magistri.

Dolere de peccato alieno.

1. Reg. 21.

Necessitas legem nõ habet.

A in die sabbati, & comedentes sine crimine sunt. Deinde post authoritates alienas, conuicit eos authoritate propria. Et primò per assertionem veritatis: & est ratio talis: quia potentius est templum spirituale quàm figurale: sed figurale potuit defendere sacerdotes sibi seruientes: ergo multo plus spirituale, quod est Christus: discipulos sibi credentes: de quo templo dicit: Soluite templum hoc: quia maior templo est hic. scilicet Christus: quia est templi dominus. Secūda ratio est, in qua conuicit eos per affectum pietatis: & est talis: Magis vult dominus affectum misericordiæ & pietatis, quàm cerimonias veteris legis. Sed pascere esurientes, est opus misericordiæ: & obseruare sabbatū, vel victimas offerre, est cerimoniale: ergo &c. Vnde magis vult deus misericordiam, qua quis subuenit alteri, vel sibi indigenti, quàm sacrificium: & opera misericordiæ sunt magis accepta deo, quàm victimæ: hostia enim deo placabilis, est salus hominum. Tertia ratio est, in qua conuicit eos per suę potestatis ostensionem: & est talis: Dominus potest disponere in his rebus quibus totaliter præest: sed Christus præest totaliter & discipulis, & sabbato: ergo potest dispensare cum discipulis de opere in sabbato. Ipse enim fecit sabbatum propter hominem: vt in eo quiescat, & deo vacet: & non hominem propter sabbatum: & ita dominus est etiam sabbati. Et ideo secundum Ambrosium, sicut posuit sabbatum: ita potest etiam destruere. Quia ergo sabbatum propter hominem fecit: & dominus sabbati est: magis curam adhiberi voluit saluti hominum, quàm custodiæ sabbati: permittendo discipulos spicas vellere, & famem repellere. Christus itaq; non subest obseruationi legis: sed præest, & eam mutare potest: & ideo non peccat qui secūdum ordinationem eius obseruat. Quód autem dicitur, factus sub lege: subiectio illa erat volūtatis, non necessitatis: ideo quandoq; se subiecit, propter humilitatem: quandoq; se præfuisse ostendit, propter authoritatem. Vbi Chrysosto. Sabbatum non propter ocium factum est: vt omnino in die sabbati vacent: sed vt ociantes meditentur deum, suum esse factorem & per vacantiam, dei opera recordentur: vt dum vacantię illius ratio quæritur, deus rerum opifex demonstretur. Ipse enim legem dans sabbati: nihil facietis, ait, pręter ea quę faciet anima: hoc est enim festum, si intendantur spiritualia, & secedāt terrestria, & vacemus vacatione spirituali. hæc Chrysostomus. Mysticè, per apostolos intelligi possunt prædicatores & prælati: per esuriem, fames salutis humanæ: per sata, mūdus in quo sunt diuersa hominum genera seminata: per diuersas segetes, diuersæ nationes: per spicas, homines: per paleas, corpora: per grana, animæ: quia sicuti in spica duo sunt, scilicet granum & palea: sic in homine corpus & anima. Discipuli ergo, id est prædicatores & prælati, esurientes hominum salutem, debent trāsire per sata, id est per mundum prædicādo: & euellere spicas homines à terrenis, quibus corde inhęserant, sepatādo: confricare manibus, exēplo suæ operationis ad bonum prouocādo: in qua separatur vitium à virtute, scilicet palea à grano: & sic manducare, ecclesię incorporando: & sabbato debēt hoc agere, scilicet spe quietis æternæ, ad

Ioan. 2.

B

Sabbati dominus.

Gala. 4.

Sabbati institutio.

C

Homines per spicas denotant.

quam alios volunt inuitare. Et de hoc conquerūtur pharisęi, id est dęmones: & infideles, pharisęorum consortes. Vbi Beda: Vellere itaq; spicas, est homines à terrena intentione, qua solum mentis quasi radice fixerant, eruere. Fricare autem manibus, exemplis virtutum ab ipsa carnis cōcupiscētia quasi folliculis atq; integumentis aristarum puritatem mentis exuere. Grana verò manducari, est emundatum quēq; ab omni inquinamento carnis & spiritus per ora prædicantium ecclesiæ membris incorporari, hęc Beda. Item per sata, intelligitur sacra scriptura: quæ diuinarum sententiarum seminibus est seminata. Per diuersas segetes, diuersi libri: per spicas, sententiæ. Item per sata prædicatores cum domino ambulant, cùm sacras scripturas deuotè studendo & meditando inuestigant. Esuriunt, dum in eis panem vitę pro se & alijs inuenire desiderāt: spicas euellūt, dū ea quę sibi vtiliora videntur in eis, colligunt: collectas cōfricāt, dū tādiu discutiūt, donec sub paleis literæ, grana spiritualis intelligentię inueniāt. grana verò ipsa manducant, cùm sibi & alijs ministrando per impletionem operum incorporant, & virtutes roborant: & hoc sabbato faciunt, dum à terrenis necessitatibus, & etiam turbidis cogitationibus quiescentibus, deo vacant: secundum illud Ecclesiastici: Sapiētiam scribe in tempore vacationis. Hoc dominus sabbati, scilicet Christus, probat: sed Iudęi vel adulatores, mētis refectionem & requiem animatum nescientes, reprobant: dicentes quia quiescendum est saltem in sabbato, non intelligentes quòd tūc magis debemus videre quoniā suauis est dominus, & requiem cœlestem quęrere operando. Considera nunc & intuere discipulos, & in tanta necessitate constitutis compatere: quàuis ipsi gaudenter hoc faciant paupertatis amore. Quid enim est cogitare principes mundi præsente omnium conditore, ad tam tenuem paupertatem redactos, vt tali pabulo more animalium oporteat sustentari? Vnde Chrysostomus: Tu autem admirare discipulos, qui ita erant suppressi, & nullam temporalium habebant curam: sed contēnebāt carnalem mensam, & fame oppugnabantur continua: & neq; ita desistebāt à Christo. Nisi enim eos coegisset vehementer esuries: nequaquam hoc fecissent. hæc Chrysostomus. O quàm dulcis erat ille cibus esurientibus, sicut & illa aqua instar mellis sitientibus obtinere videbatur: de qua dicitur: De petra melle saturauit eos. Aspiciebat eos dominus, & eis compatiebatur: quia tenerrimè eos diligebat. Sed nihilominus gaudebat, tam propter eos quos in hoc multum mereri sciebat, quàm propter nos quibus exēplum relinquebat. In hoc enim exemplo ad multas virtutes proficere possumus. Nam hic mirabiliter paupertas relucet: pompa mundi contemnenda ostēditur: sumptuosa & saporosa ciborum præparatio destruitur: & gulæ voracitas cum turpi vnctuositate & insatiabili appetitu totaliter enervatur: insuper & bestialitas multorum hominum hic confunditur: quia vt dicit Augustinus, appetere voluptates corporis, & vitare molestias, ferinæ vitæ actio est. Igitur, vt ait Bernardus, Ridiculum est sanctos honorare conuiuijs: qui deo abstinentijs placuerunt. Hic etiam renouata videtur

D

Vellere spicas.

E

Eccli. 38.

Psal. 33. 85. 99. & 144.

F

Psal. 80.

Paupertas.

Voluptas.

G detur primæ ætatis beata simplicitas: in qua homines fructibus arborum, ac herbis & aqua contenti viuebant. Vnde Boëtius: Fœlix nimium
" prior ætas, Contenta fidelibus aruis: Nec iner-
" ti perdita luxu. Facili quæ sera solebat Ieiu-
" nia soluere glande. Somnos dabat herba salu-
" bres: Potum quoque lubricus amnis: Vmbras
" altissima pinus. Vtinam modo nostra redirent
" In mores tempora priscos: Sed sæuior ignibus Ethnæ, Feruens amor ardet habendi. hęc Boëtius. Vnde & Hieronymus: Videns deus quòd

Gene. 8. diligenter appositum esset ad malitiam cor hominis ab' adolescentia, & spiritus eius in his permanere non posset, quia erant caro & opera carnis diluuio condēnauit: & auidissimam hominum gulā probans, dedit eis licentiam comedendarum carnium.

Carnium esus.

Esum enim carnium vsque ad diluuium ignoratum fuisse scias: post diluuium autem quasi in eremo murmuranti populo coturnices ita dentibus nostris neruos & virulētas carnes ingestas. Vinum enim cum carnibus post diluuium dedicatum est. Vnde etiā Petrus Damianus: Post mundi nascētis exordium,

Exod. 16.

Vini inuentio.

H per mille ferè atq; sexcentos annos humanum genus sine vini poculo & esu carnium vixit: nec tamen quispiam eorum quos scriptura commemorat languore contabuit. hæc Petrus. Tunc ergo simplex erat cibus, & morbus rarissimus: nunc autem cōtrariū videmus. vñ Seneca: Immunes erāt ab istis malis, q nōdū se delitijs soluerāt. Multos morbos multa fercula fecerūt: variusq; ex discordi cibo morb9 est. Innumerabiles esse morbos non miraberis, coquos numera. Ex istis non singulares morbi nascunt: sed inexplicabiles, diuersi, multiformes. Vnde & Chrysostom9: Voluptas & ingluuies sanitatis nostrę stabilitatem omnem subtrahit facilè. Et si iueris ad medicinalem locum & accedens interrogaueris, omnes ferè ægritudinum causas illinc inuenies existentes. Nam vilis quidem & parua mensa, sanitatis mater est: Propterea & medici ita eā vocarunt, non saturari deinum sanitatem vocantes: insatietas enim cibi, sanitas est: indigenter cibari, matrem sanitatis dicētes. Si verò indigentia est mater sanitatis: manifestum est quoniā plenitudo mater est morbi & ægritudinis: & generat passiones, & ipsorum superexcedens medicorum artem. Etenim pedum dolores, & capitis grauedinem, & caligines, & manuum dolores, & tremores, & dissolutiones membrorum, & ictericiæ, febres longę & flammęæ, & his multo ampliora, non parsimonia & philosophica dieta: sed ex abundāti comestione & plenitudine generari apta nata sunt. Si verò vis & animæ ægritudines videre quæ hinc nascūtur: aspicias quoniam auaritiæ, luxuriæ, melācholiæ, desidiæ, incontinentiæ, inscitiæ, omnes hinc habent principium. Quę omnia excogitantes, fugiamus & ebrietatem & voluptatem: non eam tātum quę in mensis est: sed & aliam omnem quę est in rebus mūdanis: & pro ea permutemus eā quæ à spiritu libus est voluptatem: & secundum prophetam voluptemur in domino, in his quæ hic sunt, & futuris potiamur bonis. Hæc Chrysosto. Voluptates ergo corporis spernendæ sunt: quia dolores ingerendo nocent. Vnde Horati9: Sperne voluptates:

Morbi origo ex cibo vario.

Sanitatis mater, indigentia.

I

Gulæ mala.

Voluptas spernenda. Horatius in epis.

nocet empta dolore voluptas. Nec solum corpori K nocent: sed & animam occidunt. Vnde Gregori9: Dum os delectatur in condimentis, anima necatur comedentis. Et ideo qui sapiens est, voluptatem corporis in voluptatem animi cōmutet. Vnde Rabanus: Si dulcedinem diuini amoris perfecte gustaueris: de temporali dulcedine non curabis. Vnde & Seneca: Animi voluptates quisquis sequitur, & bene intelligit: omnium sensuum blādimenta contemnit. Si ergo sic hodie fieret, prout tunc discipuli, & in prima ętate communiter homines faciebant: non indigeremus apparatu rerū, nec supellectili varia & pomposa: in quib9 genus humanum est inextricabiliter intricatum. Vnde Chrysostom9: Vbi enim coquorum ars vtilis est, nobis nusquā: sed & valde inutilis & nociua, corpori & animæ nocens, & mater est vniuersarum ægritudinum, & passionum: & lasciuiam, cū multa munificentia inducit. Vnde & Seneca: Si audire humanum genus voluerit, tam superuacuum sciet sibi coquum esse quàm militē. Non desiderabis artifices, si quæris naturam. Simplici cura constant necessaria: in delitijs laboratur. Vnde L etiam Boëtius: Si de eo quod naturæ satis est replere indigētiam velis: nihil est propter quod fortunę affluētiam appetas: paucis enim minimisq; natura contenta est. Cuius satietatem si superfluis vrgere velis: aut iniucundum quod infuderis, aut noxium erit. Quàm modicis autem natura contenta sit, ostendit Seneca, qui dicit, Panem & aquam natura desiderat: nemo ad hæc pauper est. Et Lucanus: Discite quàm paruo liceat pro- "
ducere vitam, Et quātum natura petat fluuium "
Cereremq;. Si verò istis famem pro condimento, & salsa addideris: miro modo sapida reperies, quę sine hac insipida videntur. Vnde Bernardus: Prudenter sobrieque conuersanti, satis est ad omne condimentum sal cum fame. Qua sola non expectata, necesse est alias atque alias de nescio quibus succis extraneas confici permixtiones: quę videlicet & palatum reparent, gulam prouocet, excitent appetitum. hæc Bernardus. Igitur (vt dicit Seneca) voluptatibus resistamus: quia facili9 non recipiuntur, quàm exeunt. Et iterū: Proijce quęcunque cor tuum laniāt: voluptates præcipuè extirpa, & inimicissimas habe more latronum, qui M in hoc nos amplectuntur vt strangulent. Et (vt idem dicit) ad rabiem cogunt venire delitiæ, vt quicquid non ex voluntate respondet, iram euocet. Ad debellandum autem voluptates, multum valet fugere earum occasiones. Vnde Seneca: Debellandæ sunt in primis voluptates: & nihil delicatè, nihil molliter faciendum, his cogitationibus intentum loca seria sanctaque eligere oportet. Effœminat animos amœnitas nimia: nec dubiè aliquid ad corrumpendum vigorem regio potest. Sed quidam excusantes se, dicunt quia debiles sunt: & quia assuetis carere non possunt. Quibus idem Seneca respondet, dicens: Occurres hoc loco mihi illa voce: Nimis dura præcipis: nos homunciones sumus: omnia nobis negare non possumus. Scis quare non possumus ista? quia nos posse non credimus. Nolle in causa est: non posse prætenditur. Et iterum: Molestum est, inquis, carere assuetis voluptatibus: abstinere cibo, sitire, esurire,

Coquorū ars inutilis.

Natura contenta est paucis.

Cōdimētū facile famem.

Voluptatibus resistēdum.

Amœnitas nimia vitanda.

A esurire. Hæc prima abstinentia grauia sunt: deinde cupiditas relanguescit: inde morosus est stomachus: inde quibus fuit auidus, tibi odium est: desideria ipsa moriuntur. Non est acerbum carere eo quod cupere desitris. Quemadmodum perniciosior est hostis fugientibus: sic omne incommodum magis instat cedenti & auerso, hęc Seneca. Expedit autem vt non solum in delicatis, sed etiam in vilibus escis concupiscentia inordinata vitetur: ad cauẽdum murmur, quo deus multum offenditur. Vnde Augustinus: De nulla re magis deum offendisse ille populus dictus est, quàm contra deum murmurando. Sed vt sciremus non dei creaturam esse culpabilem, sed inordinatam cupiditatem: non propter porcum, sed propter pomum mortem primus homo inuenit: & Esau primatus suos, non propter gallinam, sed propter lenticulam perdidit. Et iterum: Daniël ideo vir desideriorum appellatus est, quia panem desiderij no comedit: & potum concupiscentiæ non bibit: quia magis Christum quàm epulas desiderabat. hæc Augustinus. Et non solum corporis: sed & animi voluptates sunt debellandæ: quia (vt dicit Gregorius) Incassum caro atteritur, si à prauis

Prĩa absti nẽtia dũta xat dura.

Cupiditas in vilibus nocet.

Animi voluptas refrenanda.

B suis voluptatibus animus non refrenatur. Tu ergo hoc exemplo discipulorum animatus, paupertatem totis amplectere viribus: quæ sic emicuit in præfatis mundi principibus, & similiter in domino Iesu & sua matre, & in omnibus qui voluerunt eos perfectè imitari. Spiritu autem eam cõplectere, & corde dilige: quia aliâs meritoria non esset. Laudabile quidem non est pauperem esse: sed in paupertate paupertatem amare, & paupertatis inopias propter Christum gaudenter & hilariter sustinere. Proh dolor, quia multi de paupertate solo nomine gloriantur: sed quo pacto vt eis penitus nihil desit. Dicunt se amicos dominæ paupertatis: sed paupertatis sodales & amicos fugiunt toto posse: scilicet famem, sitim, frigus, defectus, contemptum, despectum, & huiusmodi. Et vt dicit Bernardus, volunt esse pauperes sine defectu, humiles sine despectu, patientes sine contumelijs. Tu verò nunquam pro aliqua re ipsam

Paupertatis sodales

C paupertatem lædere velis: & nihil omnino vltra necessitatem habeas, vel habere desideres. Et si quæris quę sit illa necessitas? Respõdeo tibi quòd quanto intimius paupertatem dilexeris, tãto subtilius de necessitate iudicabis. Illa namque necessaria sunt nobis, sine quibus esse non possumus. Vide ergo ea sine quibus commodè potes esse: & illa nec habere, nec appetere, nec procurare, nec à spõte dantibus recipere. Vnde Seneca: Circuncide superflua, & in arctum desideria tua constringe. Cõsidera tecum quantum natura poscat, non quantum cupiditas expetat. Impone concupiscẽtię frenũ: omnia quæ sunt blandimenta reijce. hęc Señ. Sed multi in iudicãdo de necessarijs & superfluis decipiũtur, & supfluis tanquã necessarijs vtũtur. Vnde Augustinus: Multa nos in facultatibus nostris superflua habere probamur, si necessaria sola retineamus: nam vana quærentibus nihil sufficit: & aliorum quodammodo retẽtor est, qui profutura pauperibus inutiliter habet. Vnde & Seneca: Quàm multa superuacua essent non intelleximus, nisi deesse ceperint. Tota mihi vita mentitur: necessaria indicat quorum magna pars superuacua est: quæ si quandoque necessitas abstulit, non sentimus ablata. hæc Seneca. Non solum autem superuacua: sed & necessaria sunt quandoque contemnenda. Vnde iterum Seneca: Non te laudes si contempseris aureos lectos, & gemeam suppellectilem: quæ est enim virtus supuacua cõtemnere? Tunc te admirare cùm contempseris necessaria. Non magnam rem facis, si viuere sine apparatu potes: tunc te mirabor, si contempseris etiam sordidum panem: si tibi persuaseris herbã, vbi necesse est nõ pecori tantum: sed homini nasci. Et notandum quòd abstractio à rebus mundanis (secundum Bernardum) fit tribus modis. Primus modus est, quòd quis solum in necessarijs contentetur: & tanquam aduenam & peregrinum se reputans, victu & vestitu contentus, graue existimet alijs onerari: quia (secundum Gregorium) hoc ipsum grauiter tolerant, quòd festinantes ad patriam in itinere multa portant. Secũdus modus est, quòd quis nec in necessarijs delectetur: & in nullo ad temporalia sit affectus: sed tanquam mundo & mundialibus mortuus abun-

Necessaria nobis.

D

Necessaria contẽnenda.

Abstinẽtia tribus modis fit.

E dantiam & defectum, laudem & opprobrium æqualiter accipiat. Mortuo enim si quid defuerit, non sentit: sic anima in suis affectibus mortificata, commodum & incommodum non discernit. Tertius modus est, quòd quis in vsu necessariorum non solum non delectetur: sed potius affligatur & crucietur: vt dicere possit cum Apostolo: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Talis namque non solum mundo est mortuus, quia mundana non sentit: sed etiam mundo crucifixus, quia omnia velut stercora arbitratur. Tali pœna est res creatas pro quacunque necessitate prospicere: sed solum delectatur per amorem deo dulciter adhęrere. Nec tamen dominum in paupertate perfectè imitari poteris quantumcunque te astrinxeris. Nec videtur quòd nostra paupertas suæ ęquiparari possit, quantumcunque à nobis totis viribus obseruata fuerit. Ad quod, omissis alijs quæ reddi possunt rationibus, scilicet & quia deus est, & quia ditissimus, & omnium dominus, & quia perfectissimus, & huiusmodi simi-

Gala. 6.

Philip. 3.

Paupertatis dominicæ excellentia.

F libus, hanc specialem adduco rationem: quia ipse non solum paupertatis penuriam, sed eius opprobrium assumpsit. Nam nostra paupertas, quia voluntariè & pro dei amore assumpta est, reputatur & est virtuosa: & ideo non opprobriosa, sed honorifica habetur, etiam apud malos. Ipsius verò non sic: non enim cognoscebatur: nec sciebatur quòd voluntariè pauper esset: sed credebatur quòd necessaria paupertas eum teneret: & hæc opprobrium & contemptum parit. Cùm esset absque domo & possessionibus & diuitijs, scientibus hoc vniuersis, magis habebatur contemptui à multis: huiusmodi enim pauperes quasi ab omnibus cõculcantur: si sapientes sunt, non eis creditur: si nobiles, nihilominus deridentur & contemnuntur: imo quod plus est, sapientia & nobilitas, & omnis virtus in reputatione hominum, in eis extincta videtur. Deijciũtur enim quasi ab omnibus: adeo vt nec amicitiæ antiquæ, nec sanguinis vincula vt plurimum eis prosint: cùm omnes ferè tales amicos vel consanguineos habere recusent. Vides bene

G des bene quomodo nec eius paupertati ęquiparari, nec eum imitari potes in eam profundæ paupertatis & humilitatis abiectione. Et propterea pauperes mundi contémendi non sunt: qui ipsum dominum repręsentant. Quantum etiam nostra paupertas à domini paupertate distet: considerare potes ex pluribus quæ simul tangit Chrysostomus, dicens: Cùm nasciturus erat, non exquisiuit claram domum, neque matrem diuitem, sed pauperem, & sponsum tectorem habentem. Et in tugurio nascitur, & in præsepio ponitur: & discipulos eligẽs, non rhetores, non sapiẽtes, non diuites, non nobiles, sed pauperes & ex pauperibus, & vndique ignobiles elegit: & mensam apponens, quádoq; quidem hordeaceos panes apponit: quandoque autem ipso tempore discipulos à foro emere iubet. Et sedilia faciens de fœno facit. Et vestimenta induens vilia: & à multis illo in tempore differentia circumamictitur: domum autem non habuit. Si autem transire de loco ad locum oportebat, ambulãs hoc faciebat, & ita ambulãs quòd fatigabatur. Et sedens non throno opus ei erat,

Paupertatus nostræ â dominica distantia.

Paupertas domini.

H neque puluinari sed pauimẽto. Sic ergo Christus pauper erat: qui tamen dominus omnium, rex expectabilis erat. hæc Chrysostomus. Attendamus hæc, & erubescamus nos miseri: quia talibus non contenti, dominum contemnimus imitari. Et maximè hoc tẽpore malo, quo omnis qui panem habet, contẽtari deberet. Vnde Hieronymus: Iuxta miserias huius temporis, & vbique gladios sęuientes, satis diues est qui pane non indiget: satis potens qui seruire non cogitur.

Oratio.

DOmine deus omnipotens, qui omnia quę cœli ambitu continẽtur, sub pedibus hominis subiecisti: vt solus homo tibi subiectus esset totus: exteriora nẽpe pro hominis corpore cuncta creasti, ipsum verò corpus pro anima, animam verò pro te, vt tibi soli vacaret, & te solum amaret: qui etiam das iumentis escam ipsorum, ac volucribus cœli, & piscib⁹ maris pastum: da mihi huius vitę necessaria ad salutem meam, & ad laudem tuam: vt sic per te prouisus, melius tibi vacare valeam: da quoque mihi in omni defectu & penuria patientiam, ne pusillanimitate fractus deficiam. Amen.

Psal.146.

I

De manco manum aridam habente. Caput.LXXII.

Lucæ.6.
Marci.3.

FActum est autem post hæc in alio sabbato [vt intraret Iesus in synagogam eorum & doceret.] Nam secundum Hilarium, præmissa in cãpo dicta sunt & gesta: & post hoc synagogam ingreditur. Sabbato intrauit synagogam ad docendum, propter maiorem populi frequẽtiam & conuẽtum. Vnde Beda: Sabbatis præcipuè dominus in synagoga docet, operaturq; virtutes, non solum propter insinuandum spiritale sabbatum: sed etiam propter celebriorem eo die

populi conuentum: cui tũc moris erat, quia vacare à labore per legem iubebatur, legendis audiendisque scripturis operam dare. Nam sicut hi quibus venandi ars est, vbi feras, vbi pisces & volucres plus abundare didicerint: ibi maximè sua rhetia tendunt: ita dominus semper docuit in synagoga & in templo, quò omnes Iudęi conueniebant: volens omnes homines saluos fieri: & ad cognitionem veritatis venire. hæc Beda. Ecce in Christo tria: scilicet Mentis stabilitas: quia licèt pharisęi insidiarentur ei: non tamen metuebat venire vbi erant: & hoc est contra pusillanimes. Doctrinæ veritas: quia in publico docebat: & hoc est contra hæreticos. Zęli immensitas: quia totum hoc propter salutem animarum faciebat: & hoc est contra eos qui inde quærunt vanam gloriam, vel temporale lucrum seu commodum. [Et erat] in synagoga [homo habẽs manum aridam] & cõtractam: [& obseruabant] id est dolosè seruabant eum pharisæi si sabbato curaret: vt illum arguerent vel accusarent. Vnde interrogabant eum maliciosè, si licet sabbatis curare? vt si diceret non, arguerent eum de immisericordia vel impotentia: si diceret sic, accusarẽt eum de sabbati transgressione. Vbi Beda: Quia solutionem sabbati quam in discipulis arguebant excusauerat, ipsum calũniari volentes obseruabãt: vt si in sabbato curet, transgressionis eum accusent: si non curet, crudelitatis aut imbecillitatis arguãt. Vt enim ait Bernardus: In factis obseruatores, in verbis exprobratores, in tormentis sustinuit illusores. Et videns dominus cogitationes eorum: iussit hominem infirmum surgere & stare in medio: vt miraculum esset magis manifestum: & euidentius argueretur cæcitas malignantium: & quasi repetendo quæstionem ab eis motam, sub aliis verbis hoc idem quæsiuit ab ipsis. Illis autem sic tacentibus, proposuit similitudinem de animali: & soluit quæstionem prius verbo, ostendẽs per rationem quòd licitum est sanare hominem die sabbati. & est ratio talis: Magis subueniendum est homini quàm animali: sed animal si ceciderit in puteum vel foueam, extrahitur & liberatur die sabbati: ergo multo plus homo qui est nobilior & melior: cùm sit factus ad imaginem dei, si in infirmitatem ceciderit, curatur die sabbati. Si enim hoc fit propter cupiditatem temporalium: multo magis debet istud fieri vbi salus quæritur animarum. Et sic ipsi vitæ communis & propriæ consuetudinis vincuntur exemplo. Vnde Chrysostomus: Vobis ouem licet in sabbato saluare: & mihi hominem non licet? Vobis manibus licet extrahere: mihi nec verbo licet curare? Ecce nec medicinam conficio: nec manum meam super illum extendo. Dico verbo, & sanatur infirmus: & legem sabbati vestri non transgredior: & sine opere opus virtutis consumo. hæc Chrysostomus: Sed auari pharisæi plus diligunt ouem quàm hominem proximum: & laudant impendere subsidium in oue: & accusant beneficium charitatis in homine. Vnde Hieronymus: Sic soluit quæstionem propositam, vt interrogantes auaritię condẽnaret. Si vos, inquit, i sabbato ouem & quodlibet aliud animal in foueam incidens eripere festinatis: non animali, sed vestræ auaritiæ consulentes: quanto magis ego hominem

K

Venatores.

Christi præconia tria.

Sabbato curare.

L

M

Curandi in Christo facultas.

A ego hominem, qui multo melior est oue, debeo liberare? Vnde & Rabanus: Competenti ergo exemplo soluit quęstionem eorum: vt eos ostendat sabbatum violare in opere cupiditatis, qui eum violare arguunt in opere charitatis, legem malè interpretantes: qui dicunt in sabbato a bono feriandum, in quo à malis tantum feriandum est. Vnde opus seruile nō facietis in eo, id est peccatum: quia qui facit peccatū, seruus est peccati. Sic in ęterna requie à malis tantum feriabitur, nō à bonis, hæc Rabanus. Secundo soluit quęstionem facto, hominem habentem manum aridam sanando. Tunc enim ait illi, extende manum tuam: & cùm extenderet, statim restituta est sanitati. In quo patet perfectio sanitatis, vbi Chrysostomus: Vt propositum legis, quam Iudęi nō intelligunt, sanitas manifestat. Si enim deus offenditur in opere sabbati, sine dubio infirmitas non fugatur: quia non potest iniuriam dei beneuolentia sequi. Iste mancus, secundum Hieronymū, in euangelio quo vtuntur Nazaręi, cemētarius scribitur, istiusmodi vocibus auxilium precans: Homo cementarius eram, manibus victum quæritās: precor te Iesu vt mihi restituas sanitatem: ne turpiter mendicem cibos.

Exo. 20. & Leuit. 23. Ioan. 8.

Mācus aridam manū habens.

B

Dominus Iesus maximè in sabbatis docebat, & operabatur virtutes. Primò, vt ostenderet quòd euangelicum & spirituale sabbatum, melius & fructuosius veteri sabbato succedebat. Secundò, vt sabbato pluribus occurrentibus, proficeret pluribus: & saluator mundi ex miraculorum virtute manifestus fieret. Tertiò, vt dominus legis & sabbati probaretur. Quartò, vt malum intellectum Iudæorum de obseruantia sabbati auferret, dum bene operando sabbatum se nō violare probaret, qui in sabbato curabat, & in hoc eorum pluribus legisperitos confutabat. Circa quod sciendum, quòd aliqui sunt actus boni in genere entis, qui tamen ex se nō habent bonitatem in genere moris: sicut ædificare domum, vel huiusmodi: & talia nō erant licita in die sabbati. Alij autem sunt actus boni in genere moris, secundum se: sicut sunt opera virtutum: & talia licita sunt in die sabbati: de

Sabbato præcipuè operat° est domin° virtutes.

Actus boni in genere reduplici.

C quibus erat sanatio manus aridæ: quia erat opus pietatis: & cum hoc erat ad gloriam dei manifestandam, inquātum fiebat miraculosè & supra naturam: & ideo talia possunt fieri in die sabbati, nō solum licitè sed & laudabiliter. Mysticè, secūdum Bedam & Rabanum, homo qui habebat manum aridam, humanū genus indicat in bono opere arefactum, pro manu in primo parente ad pomum vetitum extensa: sed in miseratione domini, saluti & bonorum operum fructibus, per innocentes Christi manus in cruce extensas, est restituta. Et bene manus in synagoga erat arida: quia vbi maius donum scientiæ, ibi transgressor maiori subiacet culpę: & grauius est periculum inexcusabilis noxę. Sananda manus arida iubetur extendi: quia infructuosa debilitas animæ, nullo melius ordine quàm eleemosynarum largitate curatur. Habebat autem homo dexteram manū languidam: quia ab eleemosynis torpebat: sinistram sanam, quia suæ vtilitati intendebat. Sed veniente domino, dextera sanatur vt sinistra: quia quod congregauerat auidè: modo distribuit charitatiuè. Mysticè etiā in hoc infirmo docuit quatuor necessaria pœni-

Humanū genus.

tenti: scilicet quòd surgat à culpa, per pœnitentiam: quod stet in gratia, per perseuerātiam: quòd in medio, per boni exempli euidentiam: quòd extendat manum, per bonam operationem. Extende ergo manum primò ad pauperes, in eleemosynarum largitione: secundò ad deum, in feruenti oratione: quia secundum Gregorium: Frustra pro peccatis rogaturus ad deum manus expandit, qui eas pro posse ad pauperes non extendit. Moraliter homo habens manum aridam, est peccator: habent enim quidam cor aridum, quia sine bona affectione, sine compassione: quidam linguam aridam, quia sine bona locutione, sine dei laude: quidam manum aridam, quia sine bona operatione. Hæc autem triplex ariditas sumitur ex similitudine arboris aridę: quia tunc est verè arida, quādo est sine succo, sine folijs, sine fructu. Cor habent aridum, inuidi: linguam, maliloqui: manum, auari. Iste ex obedientia diuina manum debet extendere ad proximū, per eleemosynarum largitionem. Ille lingua loqui ad deum, per deuotā orationē. Alius cor eleuare ad cœlum, per sanctam meditationem: & sic sanatur peccator. Item secundum Theophilum: Aridam dexteram habet manū, quisquis nō operatur quę sunt dexterę partis: quia talis est impotens ad bona, sed potens ad mala. Ex quo enim manus constituitur in operibus prohibitis, extunc arescit in operibus bonis. Iterum verò restaurabitur: quando in virtute stans operabitur. Per manum enim, quæ est organum organorum, cōuenienter intelligitur opus meritorium: & ideo manus est arida, quę est ad hoc opus inualida: sed cùm ad verbū Christi surgit per gratiam, tunc manum extendit per sanctam operationem. Potest etiam per hominē, manum aridam habentē, signari piger & ociosus: quia ad operandum est inualidus: sed cùm ad verbum Christi stat in medio virtutis: manus eius sanatur, & in bonis operibus exercetur. Specialiter tamē & pręcipuè per hunc hominem auarus signatur: cuius manus ad opera pietatis & largitatis inualida reperitur. Huius manus sunt quinq; digiti. Primus, inordinatum desiderium habendi. Secundus, labor acquirendi. Tertius, sollicitudo conseruandi. Quartus, studium multiplicandi. Quintus, infidelitas dispensandi. Sed vt sanetur, ei per gratiam dicitur: extende manum tuam: quia cùm ex dei dono ad opera pietatis extenditur, tunc sanatur. Vnde Ambrosius: Audisti domini verba dicētis: extende manum tuam. Cōmunis ista generalisq; medicina est. Et tu qui putas manū habere te sanam: caue ne auaritia, caue ne sacrilegio contrahatur. Extende sępius eam. Extēde illam ad pauperem, qui te obsecrat. Extende, vt proximum iuues: vt viduę præsidium feras: eripias iniurię quē videsinique calumniæ subiacere. Extende ad deū pro peccatis tuis. Sic manus extenditur, sic sanatur. hæc Ambrosius. Igitur ô auare, qui manum aridam & contractam habens nō vis dare, vis accipere: non vis largiri, vis prędari: extende manus tuas vt tribuas indigentibus: quia in hoc tibijpsi prouidebis, & thesaurizabis in cœlis. Vnde Chrysostomus: Eleemosynam faciamus, & ne despiciamus a fame correptos. Etem tibijpsi bñfacies magis, illis bñfaciēs. Nā his quidē pręsentia porriges: tibi, psi

Pœnitenti quatuor necessaria. D

Ariditas triplex.

E

Manus dexterę signi ficatio.

Digiti quinq; auari. F

Extēdēda manus nostra est.

G tibiipsi verò futuram gloriam prædæ ponis. hæc
Chrysost. Inter oia ergo opera misericordiæ prę-
rogatiuā habet eleemosyna, quam totiēs & tam ac
tentè nobis inculcat diuina scriptura. ⌊Pharisæi
autem⌋ repleti insipiētia, i. irrationabili iracūdia,
cùm magis deberēt esse grati de diuino beneficio,
⌊exeuntes⌋ de synagoga, & de conspectu Christi
& à lumine recedētes⌊statim cū Herodianis⌋prin-
cipis secularis satellitibus ⌊cōsilium faciebant ad-
uersus Iesum, quomodo eum perderent⌋ secūdum
Ambrosium: quomodo vitam perderēt: non quo-
modo vitam inuenirēt. Iam ergo de morte ipsius
tractabant: & hic primò loquitur de procuratione
mortis Christi, pro qua tunc primò consilium fa-
Pharisæorū mala & cæcitas — ciebant. Magna insipientia de nece eius tractare,
cuius beneficiis plurimum indigebāt: quos etiam
ad hoc non eius culpa, sed liuor mouebat. Magna
etiam eorum fuit obstinatio, quia nec verbis Chri
sti, nec factis, resilierūt à malo suo: sed amplius in-
uidia permoti, remanserunt in malo obstinati. vn-
de Chrysostomus: Pharisæi autem consilium acce
perunt, scilicet à diabolo, vt perderent eum. Inui-
H dētes enim Christo, nolebant eum facere signa, ne
gloriam acquireret, & discipulos congregaret: sed
turpitudinem inuidiæ suę, sabbati defensione te-
gebant: vt in prima quidem facie viderentur sab
bati iustitiam defendere: reuera autem suam exe-
querentur inuidiam. ⌊Iesus autem⌋sciēs machina-
tiones eorum, quia nihil eum latebat, recessit inde
Recessus Christi causæ. — ⌊cum discipulis suis, & ad mare secessit⌋. Recessit
autem inde propter multa. Primò, vt eis parceret,
& occasionē impietatis auferret: maiorique vtilita-
ti ecclesiæ se seruaret. Secundò, quòd nondum ve-
nerat tempus passionis suæ præfinitum à patre:
necdum impletæ erant prophetarum scripturæ.
Tertiò, quia nō aderat loc⁹, scilicet Hierusalē, ex-
tra quam non fuit locus passionis eius. Quartò,
propter dandū suis in persecutione fugiēdi exem-
plum: ne fuga eorum imputaretur in peccatum.
Quintò, propter humilitatis & patientię indiciū,
& cùm posset aduersarios suos nutu deiicere in a-
byssum. Sextò, ad ostendendum veræ humanita-
tis signum: cùm licèt ipse mortem non timeret, ta
I men tanquam homo fugit à cōsilio malignantiū.
In quo etiā nos docuit, vt ab illis recedamus, quos
Recedēdū ab obstinatis in malo — bonis monitis semper deteriores fieri videmus: ho
mines enim in malis obstinati, vix possunt per ra
tionem compesci. Vnde Chrysostomus: Sciens au
tem dominus consilium eorum, non diu contēdit,
sed vna reddita ratiōe recessit: ne magis insaniam
eorū excitaret: quia nō potest fieri, vt malicia ra-
tione placetur. Ignorantia quidem ratione placa-
tur: malicia autem amplius excitatur. Sciens ergo
paratos illos esse ad malefaciendum secessit: non
quasi timidus subtrahens se ab eis: sed quasi mise-
ricors parcēs eis: ne eos ad opus impium amplius
irritaret. quamuis enim qui paratus est malum fa-
cere, apud deum iam fecit: tamen qui intelligit pa-
ratum esse aliquem opus malum facere, & irritat
eum, dans ei occasionem vt compleat malum, ipse
particeps est peccati eius. Vt quid enim res mala
per te exitum suum inuenit. Et qui sine te fuerat
periturus, aut quantum ad voluntatem suam iam
perditus erat: vt quid per te impleta est perditio
eius? hæc Chrysostomus. ⌊Et multi⌋infirmi⌊secu-
K ti sunt eum⌋ ex eo quòd viderant prædictum ho-
minem curatum ⌊curauit eos omnes⌋remunerans
fidem ipsorum, forsitan quia omnes digni fuerāt
curatiōe. Docti ergo, visis signis, persequūtur: in-
docti, opinione eius ducti, amando sequūtur: & i-
deo curari merentur. Vnde Remigi. Quem pha-
risæi vnanimi consilio perdere quęrunt: turba in-
docta vnanimi dilectione sequitur: vnde mox sui
desiderii consequitur effectum: si vis & tu curari,
si vis sanari, si vis à mortis periculo liberari: seque
re & imitare Iesum, ipse enim neminem repellit:
omnes qui eum sequuntur sanat. Per pharisæos — Pharisæi.
qui diuisi interpretantur, discoli qui dissensiones
faciunt signantur: per Herodianos verò superbi,
qui gloriosi in pellibus interpretantur. Isti verò
consilium faciunt contra Iesum: qui cum humili-
bus & charitatem habentibus commorantur: & i-
deo recedit ab illis se elongādo, & humilibus eum
sequentib⁹ benefacit, beneficia salutis impenden-
do. ⌊Et pręcepit eis⌋qui curati erāt⌊ne⌋eum diuul-
garent &⌊manifestum facerent⌋ vt inanem gloriā
& gloriandi de se iactantiam declinaret, & vt no-
bis exemplum vitandi eam daret. Non prohibuit L
dominus miraculorum prædicationes ad vtilita- — Laudis humanæ vitatio
tem audientium, sed in beneficiis vanę glorię ap-
petitum. Vnde Ambrosius: Hic mystice instruit
nos, ne cùm magnum aliquid facimus, laudem
foris quęramus. Vnde & Chrysostomus: Vbi qui-
dem propter alios alii curantur, non præcepit
eis vt nemini dicerent: quale est vbi oculos cæci
nati aperuit: & paralyticum triginta & octo annis
iacentem erexit. Vbi autem non propter alios, sed
propter meritum ipsius curat hominem, præcipit
ei vt nemini dicat, sicut & lęproso mandauit.
Ideo & illis pręcepit ne vulgarent eum: quia pro-
pter ipsos solos curauerat eos: quia nō æstimatio-
nem hominum miraculis venabatur, sed creden-
tium desiderabat salutem: hæc Chrysostomus.
⌊Et venerunt in domum⌋ quandam ad hospitan-
dum ⌊& conuenit iterum turba⌋ ad audiēdum dei
verbum: & tunc ita feruenter intendebant prędi-
cationi, quòd ipsi discipuli eius non habebāt tem-
pus panem manducandi. Hoc est contra illos qui
dimittunt opus prædicationis, propter curam & M
saturitatem commestionis. vbi Beda: O quàm fœ
lix occupatio saluatoris: quàm beata frequentia
turbæ confluentis: cui tantum studii ad audiendū
verbum dei, tantum fuit curę ad obtinendam sa-
lutem, vt authori salutis cum his qui secum erāt
ne vescēdi quidem hora, à solatio vitæ miseris im-
pendendo, libera maneret. Vtinā domine Iesu, &
in nostri temporibus ęui, tantū gratiæ tuis fideli-
bus largiaris, qui doctores suos assiduitate discen
di non solum ab appetitu carnaliū voluptatū, ve-
rumetiam nonnunquam ab ipsa quoque panis quo-
tidiani perceptione prępediāt. hęc Beda. ⌊Et cùm
sui⌋scilicet Iudęi, qui ex parte matris de cognatio-
ne sua erant, viderent insolitum feruorem in eo, &
audirent altitudinem diuinę sapientię, quam ca-
pere non valebāt: æstimabant eum mente aliena-
tum, & in furorem versum, sensu perdito loqui: &
⌊exierunt tenere eum⌋& ligare, ne sibi vel aliis pos
set nocere. Vbi Beda: Verè sicut ipse dicit alibi:
Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, &
in domo sua. Quem enim exteri quasi authorem
vitę

A vitæ, & ſapientiam dei adire & audire deſideranti
hunc propinqui quaſi mentis impotem eſſe ligan
dum decernunt. Allegoricè autem in eo quòd tur
ba ad illũ conueniente frequẽti, vt furioſus à ſuis
contemnitur: ſalus credentium de gẽtibus appro-
batur: & inuidia Iudæorum & perfidia notatur: de
Ioannis.1. quibus ait Ioannes: In propria venit, & ſui eũ non
receperũt, hęc Beda. Similiter & hodie qui ad ſe-
quendum Chriſtum ſunt feruidi, à mundanis ho
minibus inſani reputãtur: & per eos quãtum poſ-
ſunt à bono retinentur. O quãtum vna non dico
menſura, ſed gutta hui9 vini valeret, quæ hãc in-
ſaniam induceret. Fœlices qui hac laborant inſa-
Sapiæ.5. nia: vt de illis dici poſſit illud Sapientiæ: Nos in-
ſenſati vitam illorũ æſtimabamus inſaniam: vti-
nam & ego miſer vn9 de illis merear fieri: ac cum
eis inter filios dei computari: & inter ſanctos ſor-
tem habere. Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, rogo te per viſcera
miſericordiæ tuæ, vt me mancum, ad fa-
ciendum opera bona inualidum, digneris
miſericorditer ſanare: & ad om̃e opus bo
B num, fortem & aptum facere. Fac me ſtare in me-
dio virtutum: vt te iubente & faciente, extendam
ad iuſtitiã, non ad iniquitatem, manus meas: meq́
in bonis exercendo, tuum beneplacitum in omni-
bus faciam: & in malis areſcendo, ab offenſa tua
omnino abſtineã. Da mihi bone Ieſu: vt præ om-
nib9 diuitijs & delicijs ſeculi, intẽdam verbo dei,
ac meæ & aliorum ſaluti. Amen.

De dæmoniaco, cæco, & muto. Caput. LXXIII.

Matth.12. POſt prædicta, oblat9 eſt ei homo dę-
Lucæ.11. monium habens, cęcus, & mutus: ſed
Lucas mutum tantum, non cęcũ di-
cit, tacẽs quòd Matthęus expreſſit.
Nec talia ſunt in dæmone formali-
ter, ſed ſolũ effectiuè: quia effecerat hominem cę-
cum & mutum: & ideo ipſo eiecto, vidit, & loque-
batur homo. Vnde ſequitur: [Et curauit eum,] in
quo notatur à dęmonio liberatio: [ita vt videret,]
in quo cæcitatis illuminatio: [& loqueretur:] in quo
Dęmonia- loquelę reſtitutio. Vbi Hiero. Tria ſigna ſimul in
cus cęcus homine perpetrata ſunt: cęcus videt: mutus loqui-
& mutus. tur: poſſeſſus, à dęmone liberatur. Quod tũc qui-
C dem carnaliter factum eſt: ſed quotidie cõpletur
in conuerſione fidelium: vt expulſo dæmone pri-
mùm lumen fidei accipiant: deinde in laudes dei
tacentia prius ora relaxentur. Vnde & Aug. Dę-
monium enim habẽs, cęcus & mutus eſt, qui non
credit deo: & ſubditus eſt diabolo, qui non intelli
git, & non cõfitetur ipſam fidem: vel qui non dat
laudem deo. Vnde etiã Chryſo. Ne aliquis putet
quia ſufficit homini fideli cognoſcere deum, eſt &
neceſſarium confiteri deum: & ideo cęcum & mu
tum curauit: oculos ad cognoſcẽdum: os ad confi
tẽdum deum. Qui cognoſcit, & non confitetur:
ille etſi oculos mentis habeat curatos, tamen ad-
huc mutus eſt. Qui ergo videns non facit pręce-
pta dei: & qui loquens non loquitur laudem dei
& gratiam: ille etſi loquitur & videt quantum ad
deum: tamen & mutus & cęcus eſt. Non enim ille
videt deum, qui ſcit deum: ſed qui timet & diligit
deum. Et qui orat & pſallit, & non facit quæ lau-
dat: ille corpore loquitur, animo autẽ tacet, hæc
Moraliter Chryſo. Spiritualiter dæmonium ille habet, qui
in peccato mortali perſeuerat. Quãdiu enim pec
catum in homine regnat, tãdiu victus & captiuus D
à diabolo poſſidetur & captiuatur. Vexat autem Dęmoniũ
dæmoniũ triplex: ſupbia, in mente: cõcupiſcẽtia, vexãs men
in carne: cupiditas, in rebus: quia omne quod eſt tẽ, triplex
in mũdo, cõcupiſcẽtia carnis eſt, aut cõcupiſcẽtia peccatum
oculorum, aut ſuperbia vitæ. Hoc autem triplex eſt, faciens
dæmonium facit mutum: nam cùm loquela data mutum &
ſit homini ad laudãdum deũ, & gratias agẽdum: cęcum.
ad loquẽdum veritatem, & ędificãdum pximum:
ad cõfitẽdum peccatum, & veniã de eo petẽdum.
Primam loquelam aufert ſuperbia: quæ quod dei
eſt, ſcilicet laudem, vſurpat ſibi. Secũdam aufert
auaritia: quæ ſoli ſibi intẽdit, non proximo. Ter-
tiam aufert luxuria, & maximè contra naturam.
Vnde Sodoma interpretatur ſilentium, ſiue mu-
ta. Item facit cęcum: vt ad ſalutem ſuã pertinen-
tia & ſibi proficua non videat: & eam lucem, quæ
ait: Ego ſum lux mundi, non ſequatur: ſed in te- Ioan.8.b.
nebris ambulet. Hic dæmoniacus, cęcus, & mut9
ſi domino offeratur, ſi ad pœnitẽtiam cõuertatur,
mox Ieſus curabit eum: ita vt eiecto dęmonio, vi-
deat & loquatur. Abũdat dæmonis malitia: ſup-
abũdat diuina clemẽtia. In iſto dæmoniaco, ma- E
litia dæmonis multum abũdauit: quia cùm tene-
bat obſeſſum, ipſum fecerat cęcum & mutum: ac
(ſecundum Chryſo.) etiã ſurdum: ſed dei miſeri-
cordia in ipſo abundauit: quia dæmonium ab ob-
ſeſſo eiecit: loquelam ſibi reſtituit: lumen repara-
uit: & auditum reſerauit. Per hunc igitur homi- Iuſtificato
nem ſic curatũ, intelligere poſſumus peccatorem cõferũtur
iuſtificatum: cui deus ſpiritualiter quatuor bene- quatuor
ficia ſupradicta cõcedit. Primum eſt, quòd diabo- beneficia.
lum ab eo expellit. Peccator enim diabolũ in do-
mum animę ſuę inducit: ſed Chriſtus eũ expellit
vt eã inhabitet. Domus autẽ animæ, tria habet ſo
laria: vnũ ſuperius, ſcilicet ſpiritũ: aliud inferius,
ſcilicet corpus: tertium mediũ, ſcilicet animam.
Deus in ſuperiori ſolario, ſcilicet ſpiritu, habitat:
quãdo ipſe ſpiritus cõtẽplationi vacat: habitat in
ſolario medio, id eſt in anima, quãdo ipſa intẽdit
internæ meditationi: habitat in ſolario inferiori,
id eſt in corpore, quãdo ipſum corpus exercitatur
& intendit mortificationi. Scdm beneficium eſt:
quia deus peccatori linguã aperit. Deus dedit ho Lingua
mini linguã ad tria: ſcilicet vt deũ laudet, vt pxi cur data.
mum ędificet, vt in cõfeſſione corã deo ſe reprehẽ F
dat & accuſet. Peccator autẽ quia lingua ſua ad
iſta tria non vtitur: ideo rectè mutus dicitur. Cùm er
go deũ incipit laudare, proximum ædificare, & ſe
accuſare: tũc loquitur, & lingua ad debita officia
vtitur. Tertium beneficiũ eſt, quãdo de9 peccatori
lumen reſtituit. Signũ autẽ quòd ipſe ſic illumi- Oculos ha
natus eſt, qñ videt antè & retrò, à dextris & à ſini bere antè
ſtris. Ille habet oculos retrò: qui cõſiderat & cogi- & retrò.
tat peccata quæ fecit, q̃ turpia, q̃ multa, q̃ grauia,
& inde habet dolorẽ. Ille habet oculos ante ſe, qui
videt & cogitat de iudicio dei futuro, & inde ha-
bet timorẽ. Ille habet oculos à dextris: qui videt
& cogitat mũdi proſpera, q̃ ſint caduca & vana: &
ad ea nõ allicitur per amorẽ: ſed reſilit per aſperna-
tionẽ. Ille habet oculos à ſiniſtris, qui videt mun-
di aduerſa, q̃ ſint breuia & vilia: & ideo in eis non
frãgitur per impatiẽtiam. Quartum beneficium
eſt, quando deus peccatori auditum reſtituit. Eſt
enim peccator ſurdus: quia non audit deũ admo-
nentem, nec deum benefaciẽtem, nec deũ inſpirã-

G tem, nec deum cōminātem: tūc autem ſurdus auditum recipit, quando deum in huiuſmodi audit. ⌊Et ſtupebant turbæ,⌋ ſcilicet ſimplices, diuinam virtutem in Chriſto admirātes. ⌊Et dicebāt: Nūquid iſte eſt fili⁹ Dauid?⌋ q.d. ſic, quia hic eſt Chriſtus nobis promiſſus de ſemine Dauid.

Moraliter

Moraliter eijcitur dæmonium, in contritione: loquiť qui prius erat mutus, in cōfeſſione: admirātur turbæ, in ſatiſfactione: ſcilicet quādo vidēt bene operari eos qui non ſolebāt niſi mala facere. Scribæ autē & phariſæi, ſcilicet literati & maiores inuidię nequitia pleni, audientes turbas, ſcilicet ipſum cōfitētes eſſe Chriſtum, propter euidētiam facti ⌊dixerūt⌋ in corde & cogitatione, ⌊In Beelzebub principe dæmoniorum, eijcit dæmonia:⌋ & ſic in ſpiritum ſanctum blaſphemabant: quia ſpiritui ſancto (cui⁹ opus eſt dęmones eijcere, & ſanitates perficere) contumeliam inſerebāt. Quia enim factū mirabile negare non poterāt: ideo modū faciendi calūniabātur: & ſic factum infamare conabantur: dicentes Ieſum Chriſtum per aliquem dęmonem H ſuperiorem ſibi, etiā familiarem & priuatum, eijcere dęmones inferiores de corporibus obſeſſorū.

Inuidię mos.

Nam vt ait Chryſo. Inuidia non quærit quid dicat: ſed ſolū vt dicat. Sic & hodie, multi cùm non poſſunt aliorum verba vel facta directè reprehendere: conātur intētionem & modum eorum infamare. Vbi Beda: Turbis autem, quæ minus eruditę videbātur, domini facta mirātib⁹, ſcribę & phariſæi, vel negare, vel ſiniſtra interpretatione peruertere laborabant: quaſi non diuinitatis, ſed immūdi ſpiritus opera fuiſſent.

Idolorum origo.

Secūdum eūdem Bedam, nomina idolorum, à Belo habuerunt originem. Ninus enī rex cōditor, vel potius reparator, Niniue: Belo patri ſuo (qui fuit primus rex Aſſyriorum) ſtatuam poſt mortem eius cōſecrauit: ad quam confugientes qui forfecerant, veniam merebantur. Vnde ipſam ſtatuam cœperūt venerari: & tādem inſtigāte diabolo, diuini honores ſunt ipſi ſtatuæ attributi: & incepit cultus idololatrię. Cuius ſimulachri conſuetudinem Chaldęi ſuſcipientes, vocauerunt Beel, Palęſtini Baal, Moabitæ Beelphegor, ſecūdum diuerſitatem linguarū.

Beelzebub.

I Iudæi autē vnius dei cultores, in deriſionem Gentium Beelzebub appellabant: quod ſonat vir, ſeu princeps muſcarū: propter multitudinem muſcarum, quæ in tēplo eius erāt, propter ſordes immolati ſanguinis: quē muſcę ſequi ſolebāt. In hoc ſimulachro dicebāt Iudęi principem dęmoniorum habitare: tum quia in eo fuit principium idololatriæ: tum quia nullum idolum inueniebatur illo efficacius: tum quia cultus eius erat generalior apud omnes gentes. Licèt enim quęlibet natio habeat alios deos ſpeciales: hūc tamen tanq̄ vniuerſalem deum venerabātur omnes. Itaq; in virtute principis dæmoniorum, qui in hoc idolo habitabat, phariſæi dominum facere miracula dicebāt. Vnde Remigius: Beelzebub autem ipſe eſt Beel,

Bel.

& Baal, & Beelphegor. Bel fuit pater Nini regis Aſſyriorum. Baal dictus eſt: quia in excelſo colebatur. Beelphegor, à loco, id eſt à monte Phegai.

Zebub.

Zebub, ſeruus fuit Abimelech filij Gedeonis: qui occiſis .lxx. fratribus, ædificauit templum Baal: & cōſtituit eum ſacerdotem in ipſo, ad abigendas muſcas, quę ibi congregabantur, propter nimium cruorem victimarum. Zebub nāq; muſca dicitur. Beelzebub ergo vir muſcarū interpretatur. K Vnde propter ſpurciſſimum ritum colendi, dicebant eum eſſe principem dęmoniorum. Nihil ergo ſordidius inuenientes, quod domino obijcerēt: dicebant eum in Beelzebub eijcere dæmonia. hęc Remigi⁹. Hoc autem totum ex inuidia faciebant: de qua hic dicit Chryſoſto.

Aemulationis mala.

Tale quid eſt æmulatio: qua non vtiq; erit malitia alia deterior. Sicut enī porcus gurgite, & dæmones iactura noſtra: ita & æmulator ꝓximi lætatur malis: & quēadmodum ſcarabæi nutriūtur ſtercore: ita & hic aliorum infortunijs. hęc Chryſo.

Dæmones prælati vitijs.

Vbi notādum quòd dęmones habent ſua officia valde ordinata in malum. Eſt enim vnus dæmon, qui præeſt ſuperbiæ, & vocatur Lucifer: & iſte multos habet ſatellites qui ſibi aſtant: & multos ſubiectos quib⁹ principatur: ſcilicet ſuperbos. Vnde Iob: Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Et hic expellitur per verā humilitatem cordis.

Lucifer. Iob.41.

Alius qui pręeſt luxurię: & iſte vocatur Aſmodeus: de quó dicitur ī Tobia, quòd interfecit ſeptem viros Saræ. Iſte enim odit legitimum matrimonium: & ideo per hunc modum L volebat trahere hanc puellam ad fornicationis vitium. Et iſte dæmon multos habet ſatellites, qui ſibi aſſiſtūt: & multos habet ſubiectos, ſcilicet omnes luxurioſos. Et hic expellitur per ieiunium & mortificationem corporis.

Aſmode⁹. Tobię.3.

Tertius eſt qui præeſt auaritiæ: & vocatur Mammona. Vnde dicitur in Matthęo: Non poteſtis ſeruire deo & Māmonæ. Et iſte multos habet ſatellites qui eum iuuant: & multos ſubditos ſuper quos regnat: ſcilicet ſuper omnes auaros. Et hic expellitur per tēporalium abiectionem: quæ fit aut totaliter, ſicut faciūt ꝑfecti, qui omnia dimittunt: aut particulariter, ſicut faciunt qui de ſua abūdātia pauperib⁹ largiuntur.

Māmona. Mat.6.

Quartus eſt qui præeſt immūdis cogitationib⁹, & rācoribus, & inuidijs, & malis affectionibus: & vocatur Beelzebub, id eſt vir muſcarum: immittit enī muſcas, id eſt cogitationes immūdas, odia, & volūtates malas, quę dicūtur muſcę: quia ad animam citò volāt, & ipſam cōmaculant. Iſte autē dæmon multos habet ſatellites qui eum adiuuāt: & multos ſubditos, quib⁹ pręeſt. Et expellitur per confeſſionem & ſacerdotalem abſolutionem.

Beelzebub.

M Ieſus autem ⌊videns cogitationes eorū⌋ probat pluribus rationib⁹ quòd non in Beelzebub: ſed in digito & ſpiritu dei eijcit dæmonia: & quòd miracula quæ faciebat, non poterāt attribui ſpiritui maligno: ſed oportebat ea attibui ſpiritui diuino.

Digito cōparat ſpiritum ſanctum.

Cōparatur autem ſpiritus ſanctus digito, ꝓpter tria. Primò, propter proceſſionem: quia ſicut manus & brachium procedunt de ſubſtantia corporis, & digitus de manu & brachio, & etiam à corpore: ita fili⁹ à patre, & ſpiritus ſanctus à patre & filio. Secūdò, propter partitionem: quia ſicut in digito ſunt plures articuli diſtincti: ita diuerſa & diſtincta ſunt dona ſpiritus ſancti. Tertiò, propter operationem: quia ſicut manus & brachium operatur per digitos: ſic filius per ſpiritum ſanctum: filius autem, manus & brachium patris dictus eſt: quia cuncta per eum operatur. Ad cogitationes verò eorum reſpondit, & in hoc deitatem ſuam oſtendit: quia ſolus deus cogitationes ſcit: vt vel ſic compellerentur credere in eum: qui cordis occulta videbat. Nam ſecundum Chryſoſtomum, Cùm eorum ſuſpicio irrationalis eſſet: meru multitudinis

A titudinis non audebāt eum diuulgare. Probat ergo primò ratione tali: quia si per dæmonem aliquē eijciebat alios: sequitur quod diuisio esset inter eos: & sic non posset diu stare potestas diaboli: & ex hoc sequitur aduentus Christi, per quem potestas dæmonis debebat auferri. Vnde dicit: ⌊Omne regnum in se & contra se diuisum⌋ vtpote per discordias principum, cōtra se alternatim pugnātium ⌊desolabitur⌋ & dissipabitur: & omnis ciuitas vel domus diuisa contra se per contrarias volūtates & operationes, non stabit: sed dissoluetur.

Regnum diuisum.

« Nam secundum Salustium, concordia paruæ res « crescunt: discordia maximæ dilabuntur. Inductionem facit in tribꝰ: in regno: in ciuitate: in domo: secundum triplicem vnitatem, sub qua viuūt homines. Aliqui enim viuunt tantum sub vna lege vel iure, & hi per regnum: alij sub vna consuetudine, & hi per ciuitatem: alij sub vno victu & societate, & hi per domum. Item à regno, ciuitate, & domo, sumit exēplum, id est à magnis, mediocribus, & paruis: vt per hoc rationem suam ostendat fortiorem & sufficientem. Vnde Chrysosto.

Vnitas triplex.

B Nihil enim est in terra regno potētius: sed tamen per altercationem perit. Quid autem dicendum de ciuitate, vel de domo? Siue magnum, siue paruum fuerit: contra seipsum pugnans perit. hæc Chrysosto. Sed ⌊si Satanas⌋ per me & ad meum imperium expellit & ⌊eijcit Satanam,⌋ dęmonum regnum diuisum est contra se, & discors sibi: quia contra se pugnant: & ergo regnum & potestas malitiæ ipsorum stare non potest: & ita finis mundi erit: quia vsq; ad finem mundi stabunt hic, ad tentandum nos. Regnum enim Satanæ, est in malis hominibus, quos sibi subditos tenet: quod ante finem mundi non cessabit: tum propter diuinæ iustitiæ ordinationem, & hoc ad hominum excitationem: tum propter prophetiarum nondum impletionem. Vnde Chrysostomus, q. d. Regnū contra se intestino bello diuisum, necesse est desolari: quod & in domo & in ciuitate videtur. Quocirca & si Satanę regnum in seipsum diuisum est: ita quòd Satanas ab hominibꝰ Satanam repellat: desolatio regni dęmonum appropinquauit: regnum autem eorum in hoc est quòd homines subditos

Regnum Satanæ.

C tenent. Si igitur ab hominibus pelluntur: hoc non est aliud, quàm regnum eorum dissolui. Si autem adhuc in hominibus potestatem tenent: manifestum est quòd regnum maligni adhuc stat: & non est contra seipsum diuisum. hæc Chrysostomus.

Moraliter Regnum diuisum.

Moraliter regnum diuisum, est anima hominis mali, cuius sensualitas rebellat rationi: & hoc regnum desolatur: quia Christus qui est veritas, inde recedit: & diabolus ingreditur. Item per regnū in se diuisum, signatur omnis congregatio, carēs cōcordia & pace: in qua sunt duo Satanę: quorū quilibet nititur suā partem ampliare: vt sic possit alteri parti præualere: & talis congregatio desolabitur, & concordia dissipabitur: quia si sint à se diuisi, per contrarietatem effectuum non potest durare: sed deficit domus & congregatio eorum. Sed heu vix inueniuntur aliqui homines, qui tantam concordiam habent in bono, quantam mali spiritus in malo. Cùm enim sint infiniti & innumerabiles: omnes tamen in eo concordant, quòd nihil nisi malefacere desiderāt. Et vtinam sic homines in bono concordarent: & ad faciendum bonum se mutuo animarent. Deinde probat idem hoc secūda ratione, quæ talis est: Eiusdem potestatis est D eiectio dæmonum per me & per filios vestros: sed illi, secūdum vos, non eijciunt dęmonia in principe dæmoniorum: ergo nec ego. Vnde dicit: ⌊Et si ego in Beelzebub,⌋ id est authoritate principis dæmoniorum ⌊eijcio dæmonia⌋ à corporibus obsessis: ⌊filij vestri,⌋ id est exorcistæ, secundum Bedam & Rabanum: vel apostoli de eis nati, secūdū August. & Hiero. ⌊in quo,⌋ id est in qua potestate ⌊eijciunt?⌋ q. d. Cùm non possitis attribuere eiectionem per filios vestros factam, nisi virtuti diuinæ: per consequens nec eiectionem factam per me. ⌊Ideo ipsi iudices vestri erunt,⌋ scilicet exorcistæ, vos condēnantes de mendacio quod dicitis contra me: quia si in virtute dei eijciunt: multo plus & ego: cuius oppositum mendaciter affirmatis, hoc dæmoni attribuendo. Vel apostoli de eorum stirpe geniti: qui sibi bene cōscij sunt: nil malę artis à Christo didicisse: erunt iudices eorū in futuro: scilicet assessione & approbatione iudicij: quia sedebunt in duodecim solijs, iudicātes duodecim tribus Israel. Deinde elisa falsitate pharisæorum, astruit veritatem: quia ex quo non eijcit virtute diaboli: sequitur quòd eijcit virtute dei, cùm aliud medium non possit dari. Dicit ergo: ⌊Si,⌋ id est quia ⌊in digito & spiritu dei eijcio dęmonia:⌋ & sic expello regnum diaboli, vt conclusum est ex prædictis: & expulsio vnius contrarij, est introductio alterius: ⌊profectò peruenit in vos regnū dei,⌋ id est ego Christus qui deus debeo regnare in vobis: quare ergo me blasphematis? Vel ⌊regnum dei⌋ id est tempus gratiæ, ad merendum regnum gloriæ, quod vobis offertur, dum per verba veritatis, & miracula potestatis prædicatur. Vel ⌊peruenit in vos regnum dei,⌋ id est aditus regni cœlorum patefactus est vobis & credentibus.

Mat. 19. d.

E

Probato ergo quòd dæmon non est actor miraculi: deinde consequenter probat Christus multipliciter, quòd ipse nō est minister diaboli. & prima ratio est talis: Minister nō est potētior actore: sed Christꝰ potētior est diabolo: ergo Christꝰ non est minister diaboli. Hoc autē ostēdit sic: Non enim ⌊potest quisquā intrare in domum fortis⌋ domum suam custodientis: ⌊& bona eiꝰ diripere, nisi prius⌋ tanquam fortior ⌊alligauerit fortem: & tunc⌋ eo victo ⌊domū & vasa, arma & spolia illiꝰ diripiet,⌋ auferet, ⌊& distribuet.⌋ Diabolus fortis est fortitudine naturalium bonorum: de quo scribitur in Iob, quòd non est potestas super terram, quæ ei cōparetur. Arma eius sunt astutiæ & doli nequitiarum spiritualium: & omnes species peccatorum. Domus & atrium eius, est mundus in quo principabatur vsq; ad saluatoris aduentum. Vasa & spolia eius, sunt homines obsessi vel decepti à diabolo. Quo custodiente atrium suum, in quo sicut in domo habitabat: in pace fuerūt omnia sua: quia nemo sibi resistebat: & adhuc ⌊in pace sunt⌋ ad eū ⌊omnia quę possidet⌋ id est omnes peccatores qui ei obediunt & fauent: quia secūdum Grego. Illos pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Sed ⌊fortior eo,⌋ scilicet Christus ⌊superueniēs,⌋ id est desuper de cœlo veniēs ⌊vicit eū⌋ tentationibꝰ eiꝰ viriliter resistēdo: & passionem ab eo procuratā patiēter sustinēdo: eoq; in infernū relegato, & sub pede dn̄i contrito ⌊vniuersa eiꝰ arma⌋

Christum nō esse ministrū diaboli probat.

F

Diaboli fortitudo.

Iob. 41.

Arma diaboli & diuitiæ.

id est cal-

G id est callidissimas versutias nequitiæ spiritualis ⌊in quibus confidebat⌋ abstulit, eas compescēdo & detegēdo: ⌊& vasa eius diripuit,⌋ id est peccatores diabolo subiugatos à potestate eius eripuit: ⌊& spolia eius distribuit,⌋ id est peccatores prius à diabolo captos, diuersis officijs ecclesiasticis assignauit: quia quosdam apostolos, alios euāgelistas, hos prophetas, illos pastores & doctores ordinauit. Secundum Bedam, distribuit spolia in regno ecclesiæ, tam militantis, quàm triumphātis, in diuersis dignitatibus & præmijs. Et quia Christus ista fecit, sequitur quòd potentior est dæmonib⁹: & ideo non est minister eorum: nec virtute eorū egens ad eijciendum. Ex quo etiam concluditur quòd ipse sit verè Christus: quia in aduētu Christi, potestas dęmonis erit diminuenda & arcenda. Non ergo debemus esse securi: quia aduersari⁹ noster fortis, victoris〈que〉 vocibus cōprobatur: nec debemus desperare: quia princeps noster fortior illo non dubitatur. Vnde Chryso. Non debet hostem timere fortem: qui habet principem fortiorem. Sed vigilemus & laboremus: ne fiducia principis

Aduersarius noster fortis est: sed domin⁹ fortior.

H fortioris cōtēnamus aduersarium nostrum. Nam si contendimus contra eum, fortiores illo sumus: si autē negligimus, ille fortior inuenitur. Fortem enim diabolum, nostra negligentia facit, non illi⁹ potentia. hæc Chryso. Vnde & Gregorius: Diabolus cùm ei resistitur, est debilis sicut formica: cùm verò eius suggestio recipitur, est fortis vt leo. Et Hierony. Tentamenta si ad te respicias, grandia sunt: si ad deum bellatorem fortissimum, ludus & vmbra sunt. Deinde ponit secundam rationem, quę talis est: Minister & author † cōcordāt in voluntate: sed Christus & diabolus habent cōtrarias volūtates: ergo Christus non est minister diaboli. Et hoc est quod dicit: ⌊Qui non est mecū,⌋ in bono conueniens meæ voluntati, ⌊cōtra⌋ seu aduersum ⌊me est.⌋ Et huiusmodi est diabol⁹: qa Christus vult animas saluare: sed diabol⁹ vult eas perdere. Christus vult homines à peccatis retrahere, & ad virtutes reuocare: diabolus ad peccata trahere, & per vitia distrahere. Vnde Hiero. Diabolus qui cū domino non est, contra ipsum est: quia ille vult animas tenere captiuas: quas Christus liberare desiderat. Deinde ad idem ponitur tertia ratio talis: Eadē sunt opera authoris† & ministri: sed non eadē Christi & diaboli: ergo Christus nō est in operando eius minister. Et hoc est quod dicit: ⌊Et qui non congregat seu colligit mecum,⌋ scilicet in fidei vnitatem, in ecclesiæ sinum, in oliue supernum: ⌊spargit, siue dispergit,⌋ sicut lupus: & hic est diabolus, qui diuersas sectas & hæreses, ac schismata quantum potest introducit. Diuersa enim sunt opera Christi & diaboli: quia Christus colligit dispersa: sed diabolus dispergit colligata. Ille prædicat idola: hic vnius dei notitiā. Ille trahit ad malum: hic reuocat ad bonum. His ergo & alijs modis diabolus est cōtrarius Christo: & non est secum per concordiam in voluntate & facto: & ideo non est secum, nec cooperatur sibi in eijciendo dęmones & expellendo. Vnde Chrysostomus: Qui igitur non mecum est, ne〈que〉 mecum cōgregat, non erit mihi cooperator, vt mecum dæmones eijciat: sed magis quæ mea sunt, spargere desiderat. Deinde post instructionem veritatis, subdit cōminationem damnationis. Quia enim

† al's, actor

† al's, actoris.

eos induratos sermonibus insuasibiles videt: ad K comminationes, terrores se conuertit: & blasphemiam spiritus sancti per quem peccabant, dicentes opus spiritus sancti in Beelzebub fieri: dicat omnino carere venia in hoc seculo & in futuro: intellige tamen, nisi pœniteant de peccato. Vnde Chrysostomus: Quia dominus pharisæis excusando respōderat, iam eos terret: est enim hęc correctionis non parua pars, non solū excusando respondere, sed & comminari. Dicit ergo: quia non vultis acquiescere rationibus nec operibus: immo blasphematis ⌊ideo dico vobis⌋ veraciter & pro certo ⌊quòd omne peccatum & blasphemia,⌋ scilicet procedens ex humana infirmitate, vel ignorantia, ⌊remittetur hominibus⌋ per pœnitentiam, id est remissibile peccatum est: & se〈que〉ia non obuiat directè principio per quod fit peccatorum remissio: sicut obuiat peccatum in spiritum sanctum: cuius sex sunt species: scilicet Desperatio, Præsumptio, Obstinatio, Finalis impœnitentia, Inuidentia fraternæ gratiæ, Impugnatio veritatis agnitæ. Vnde subditur: ⌊Spiritus autem blasphemiæ non remittetur,⌋ id est difficile & vix remittetur: quia vix aut nunquam tales pœnitent: & hoc peccatum non habet annexam excusationis rationem. Ex hoc patet differentia inter peccatum, blasphemiam, & spiritum blasphemię: quia duo prima sunt remissibilia: tertium non. Peccatum, in se vel in alterū: blasphemia, in deū: quę si est ex ignorātia vel infirmitate, dicitur simpliciter blasphemia: si est ex certa malitia, dicitur spiritus blasphemię. Vnde blasphemia erat in turbis: sed spiritus blasphemiæ in pharisęis: qui sciētes scripturas, ex inuidia impugnabāt opera Christi: & ex certa malitia blasphemabant deum: dicētes falsa de ipso quando miracula diuinitus facta attribuebant diabolo: quod erat impugnatio veritatis agnitæ, quædam species peccati in spiritum sanctum. Blasphemia quippe est, per quam de deo falsa dicūtur. Sed secūdum Augustinum, raro iam inueniuntur qui blasphemant lingua: sed multi vita. Quidam autem blasphemant ex coactione, & hi peccant in patrem per infirmitatem, quæ est contraria patris potentię: quidam ex deceptione, & hi peccant in filium per ignorantiam, quæ contrariatur filij sapientiæ: quidam ex studio, & hi peccant in spiritum sanctum per malitiam, quæ est contraria bonitati spiritus sancti. M Primum & secundum dimittetur dignè pœnitentibus: quia ex aliqua circunstantia remissione dignum est: scilicet quia per infirmitatem vel ignorantiam commissum est, quæ peccatum attenuant: sed tertium non remittetur, id est remissione dignum non erit: quia circū stantiam excusantem non habet. Inexcusabiliter enim meretur supplicium, qui si voluisset potuit vitare peccatum. Vnde Bernardus: Potentia ad patrem, sapientia ad filiū, charitas pertinet ad spiritum sanctum. Hoc est quod alibi dicitur: peccare in patremipeccare in filium: peccare in spiritū sanctū. Quādo enim ex fragilitate peccamus, in patrem quasi contra potentiam peccamus: quādo ex ignorantia peccamus, in filium quasi cōtra sapiētiam peccamus: quādo verò ex maleuolētia peccamus, in spiritum sanctum peccamus, quasi contra dilectionem. Et ideo peccare in patrem & filium, hic siue

Peccatori in spiritū sanctum species.

L

Peccatū. Blasphemia. Spūs blasphemiæ.

Blasphemia.

Blasphemātes in tres personas diuinas.

A ſiue in futuro remittitur: quia qui ex fragilitate vel ignorantia peccat, ſicut aliquam excuſationem habet in culpa: ita etiam aliquam remiſſionem habere debet in pœna: ſiue in hoc ſeculo, ſi pœnituerit, vt facilius conſequatur indulgẽtiam: ſiue in futuro, ſi in malo perſeuerauerit, vt tolerabiliorem ſentiat pœnam. Qui verò ex malitia peccant, eorũ delictum nullam excuſationem habet: & ideo pœna eorum remiſſionem habere non debet: quia ſi pœnituerint in hoc ſeculo, plena ſatiſfactione mulctãdi ſunt: ſi non pœnituerint, plena damnatione in futuro ſeculo: non quia pœnitentibus venia denegetur: ſed quia pleno peccato, plena retributio debeatur. hæc Bernardus. Spiritus ergo blaſphemiæ non remittetur homini: non quòd ei negetur remiſſio ſi pœniteat: ſed quia hic blaſphemus, exigentibus malis meritis, ſicut nunquam ad remiſſionem, ita ad pœnitentiam peruẽturus eſt. Vnde ait Ioãnes: Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis. Secũdũ Gregorium: Peccatum ad mortem, eſt peccatum vſq; ad mortem, pro quo non eſt rogandum: quia ſcilicet peccatum quod hîc non corrigitur, eius venia

Spũs blaſphemiæ quo ſit irremiſſibilis.

2. Ioan. 5.

Peccatum ad mortẽ.

B

frustra poſtulaŧ. Peccatum ergo in ſpiritum ſanctum, eſt obſtinatio vel pertinacia mentis in nequitia obduratę, procedens ex præſumptione vel deſperatione. Qui enim præſumit de miſericordia dei, promittens ſibi impunitatem, putans ita deum peccata impunita relinquere, eo ipſo obſtinatur, id eſt pertinaciter in peccato obduraŧ, peccata peccatis ſuperaddens. Et ita peccat contra iuſtitiam ſpiritus ſancti: qui ita miſericors eſt in iuſtitia, quod eſt & iuſtus in miſericrdia: qui oleum habet cum vino, & viceuerſa. Qui autem propter magnitudinem ſceleris deſperat de miſericordia dei, tanquam magnitudo peccati ſui excedat magnitudinem miſericordiæ dei: inde obſtinaŧ, peccata peccatis ſuperaddẽs, de peccato in peccatum effrenata libertate ruens, quouſq; ad cumulum dãnationis veniat. Sed quamuis tota etiam trinitas peccata remittat: huiuſmodi tamen peccatũ ideo ſpecialiter attribuitur ſpiritui ſancto: quia ſpiritus ſanctus, amor eſt patris & filij, & benignitas

Peccatum in ſpiritũ ſanctũ ex præſumptione.

Ex deſperatiõe peccatum.

Cur in ſpiritum ſanctũ dictũ.

C vtrorũq;. Qui autem deſperat, vel præſumit: ſpecialiter facit illi iniuriam, cuius benignitati attribuitur remiſſio peccatorum: quia putat eum immiſericordem vel iniuſtum: quia ſicut ex miſericordia peccata remittit: ita ex iuſtitia ea impunita non relinquit. Malè ergo de iuſtitia vel miſericordia ſpiritus ſancti ſentit: qui deſperat vel pręſumit. Sicut ergo morbus incurabilis dicitur, qui directè tollit remedia per quæ expellitur morbus & curatur: vt cùm tollit virtutem naturæ vel virium naturalium: deus tamen qui eſt ſuper omnia poteſt curare eum: ſic peccatum in ſpiritum ſanctum contemnit & excludit illa per quæ peccatum debet curari & vitari, vt timorem diuinæ iuſtitiæ, & ſpem venię, & huiuſmodi: & ſic ex ſui natura dicitur irremiſſibile: deus tamen ſua benignitate, omne peccatum pœnitentibus remittit. Vnde dicitur irremiſſibile, quaſi de difficili & vix remiſſibile. De hac materia ſic dicit Auguſt. Dico charitati veſtræ, fortè in omnibus ſanctis ſcripturis nulla maior quęſtio, nulla difficilior inuenitur, in eo quod ait: Qui blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum: non quocunque modo blaſphemauerit, reus erit hu9 irremiſſibilis delicti: ſed modo quodam quem nos quærere atq; intelligere voluit, qui hãc ſententiam veram terribilẽq; deprompſit. In ſpiritu enim ſancto, quo in vnum dei populus congregatur: eijcitur ſpiritus immundus, qui in ſeipſum diuiſus dicitur. Contra hoc donum gratuitum: contra iſtam dei gratiam, loquitur cor impœnitens. Ipſa ergo impœnitentia, eſt ſpiritus blaſphemiæ: [quæ non remittetur, neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro.] Contra ſpiritum enim ſanctum quo baptizantur, quorum peccata omnia dimittuntur, & quem accepit eccleſia, vt cui dimiſerit peccata, dimittantur ei: verbum valde malum & nimis impium: ſiue cogitatione, ſiue etiam lingua ſua dicit i quem patientia dei, cùm ad pœnitẽtiam adducat ipſe, ſecũdum duritiam cordis ſui, & cor impœnitẽs theſaurizat ſibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij dei: qui reddet vnicuique ſecundum opera eius. Hæc ergo omnino impœnitẽtia non habet remiſſionem, neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro: quia pœnitentia impetrat remiſſione in hoc ſeculo, quę valet i futuro. Sed iſta

Morb9 incurabilis.

Irremiſſibile peccatum.

D

Impœnitentia.

E

impœnitentia vel cor impœnitens, quãdiu quiſq; in hac vita viuit, non poteſt iudicari: de nullo eni deſperandum eſt, quãdiu patientia dei ad pœnitẽtiam adducit: nec de hac vita rapit impiũ, qui non vult mortem impij, quãtum vt conuertatur & viuat. Ideo autẽ omne prorſus peccatum & blaſphemia remitteŧ hominibus: quia vbi hoc peccatum non fuerit cordis impœnitentis cõtra ſpiritũ ſanctum, quo in eccleſia peccata ſoluuntur, cuncta alia dimittuntur. Quomodo autem hoc dimittetur, quod etiam remiſſionem impedit aliorum. Omnia ergo dimittuntur eis, in quibus hoc non eſt quod nunq̃ dimittetur. In quibus autẽ eſt, q̃m hoc nunq̃ dimittitur: nec alia dimittuntur: quia omnium remiſſio vinculo iſtius impeditur. Ideo peccatum omne atque omnis blaſphemia dimittetur hominibus in hac congregatione, quam in ſpiritu ſancto, & non aduerſum ſeipſum diuiſo congregat Chriſtus. Ipſius autẽ ſpiritus illa blaſphemia qua fit vt corde impœnitenti huic tanto dono dei vſq; in finem vitę iſtius reſiſtatur, nõ remittetur. Vnum ergo ſuffugium eſt, ne ſit irremiſſibilis blaſphemia: cor impœnitens caueatur: nec aliter pœnitentia prodeſſe credatur, niſi vt teneatur eccleſia vbi remiſſio peccatorum datur, & ſocietas ſpiritus in pacis vinculo cuſtoditur. hęc Augu. Deinde ad refellendum & corrigendum Phariſęorum errorem, inducit ſententiam ſub ſimilitudine arboris: oſtendens quòd miracula ſua non ſunt à virtute maligna & diabolica: ſed à virtute bona & diuina. Vnde dicit [aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum.] Loquitur vulgariter facite, id eſt dicite: ſecundum quod dicitur, iſte facit bonum: id eſt, dicit. Arbor autem hîc accipitur principium ipſorum operum: & fructus, ipſa opera. Inter arborem verò & fructũ, ſemper eſt ſimilitudo: quia arbor bona ſemper fructũ bonũ, & arbor mala fructum malũ producit: ergo quia opera miraculoſa quę Chriſtus faciebat, non erãt mala & vana, ſicut quę fiunt arte magica, ſed erãt bona & ſalubria: cõcludit quòd pricipiũ per quod talia faciebat, erat ſanctum & bonum. q. d.

Cor impœnitens.

F

Facere pro dicere & æſtimare.

G Confiderate fructum arboris bonæ,& fructum ar
boris malę,vt ex fructu cognoſcatis vtrum ſit bo
na an mala: quia ⌊ex fructu arbor cognoſcitur.⌋
Similiter conſiderate opus actoris,vtrum ſit bo-
num an malum:quia opus bonum,procedit à bo-
no principio:& malum à malo: & ſic ex bonitate
operum quæ ego facio, poteſtis perpendere quòd
virtus per quam ea facio, non eſt mala, ſed bona:
& ex operibus quæ fiũt per artem magicam,cùm
ſint mala & vana, poteſtis perpendere quæ fiunt
virtute maligna. Opus ergo eiiciendo dæmonia,
cùm ſit bonum, non eſt à malo principio, quale
eſt dęmonium:ſed à bono principio, quod eſt ſpi-
ritus ſanctus. Malè ergo dicitis,quia ego in Beel-
zebub eiicio dæmonia. Vbi Auguſtinus: In hoc
admonuit nos dominus vt bonæ arbores ſimus:
vt bonos fructus habere poſſimus. Vbi enim ait:
Facite arborem bonam,& fructum ei⁹bonum:eſt
pręceptum ſalubre, cui obedientia neceſſaria eſt.
Quia autem dicit,Facite arborem malam,& fru
ctum eius malum:non eſt præceptum vt faciatis,
ſed monitio vt caueatis.hæc Auguſtinus. Dein-
de quaſi explanando & aptando dictam ſimilitu-
H dinem phariſæis, oſtendit falſitatis eorum radi-
cem. Radix enim iſta erat inuidia & odium:quia
licèt phariſæi & legiſperiti primò cognouerint
Chriſtũ: tamen quia cœpit reprehẽdere vitia eo-
rum,ideo conceperunt odium & inuidiam contra
ipſum:ex quibus excęcati, ceciderunt à prima no
titia in errorem: quia talia peruertunt iudicium
rationis rectum: & extunc inceperunt omnia ſa-
cta eius interpretari in malum, ad diffamandum
ipſum. Oſtendit ergo illos eſſe malam arborem
ex mala radice:& malos fructus dare, cùm inten-
tione cordis eorum malitia abundet inuidiæ, di-
cens: ⌊Progenies ſeu genimina viperarum⌋ id eſt
venenati filij venenatorum Iudæorum: quia ve-
nenum inuidię ex veſtris parentibus traxiſtis:qui
perſecuti ſunt prophetas ex inuidia:& vos ex ea-
dem ratione perſequimini me patrem Chriſtum,
& matrem eccleſiam ⌊quomodo poteſtis bona lo-
qui, cùm ſitis mali?⌋ q.d. Non poteſtis de me bo-
na loqui, inuidia prohibente: cùm enim ſitis ar-
bor mala,non poteritis fructum bonum ferre:vti-
lia quidem alijs poſſunt loqui, ſed non meritoria
I ſibi. Vbi Chryſoſtomus: Non poteſt fieri vt alia
germina producantur: niſi qualis fuerit radix in
terra. Volũtas enim hominum,radix eſt: verba au
tem & opera,fructus ſunt voluntatis. Ideo quale
cor vnuſquiſq; habuerit: talia & verba loquitur,
& opera facit. hæc Chryſoſto. Et ideo ſubditur:
⌊Ex abũdãtia enim cordis os loquitur:⌋ quia ver-
bum exterius, eſt ſignificatiuum interioris conce
ptus. q.d. Cor veſtrum plenum eſt veneno,& eru
ctat de pleno. A parte autem totum intellige:ſci-
licet per locutionẽ oris,locutionem cordis,& locu
tionem operis. Per oris enim locutionem,vniuer-
ſa quæ actu, vel cogitatu, vel ſermone de corde
proferuntur dominus ſignificat. Nam verbũ pro
facto quandoq; poni ſolet. Vnde Eſaias de Eze-
chia: Non fuit verbum quod non oſtenderet eis,
id eſt res digna verbo. Vbi Chryſoſto. Et vide ad
maiorem accuſationem malorũ:& maiorem lau-
dem bonorum, quòd dicit: ⌊Ex abundantia cor-
dis os loquitur:⌋ id eſt cùm homo locutus fuerit
verbum bonum vel malum:ne putes quia tãtum

Bonę arbores vt ſimus monet.

Voluntas radix eſt.

Verbum pro facto.

4.Re.20.

boni vel mali habet in corde quantum oſtendit in K
verbo:ſed multo amplius. Ex abundantia enim
boni vel mali quæ eſt in corde, ſermo procedit.
Quod enim exterius dicitur, eſt ſupereffluentia
eius quod intus eſt. In quo eos vehemẽter tetigit.
Si enim quod dictum eſt ab eis,ita malum eſt:ex-
cogita radicem verborum quàm eſt magna. hæc
Chryſoſt. Et ideo vt dicit Grego. Curandum eſt
& omni cuſtodia mens ſeruanda: non enim ante
oculos dei tranſuolant cogitationes noſtræ:& nul
la momenta temporis per annum tranſeunt ſine
ſtatu retributionis. Et quia ⌊ex abundãtia cordis
os loquitur:⌋ ideo bene ſequitur:⌊Bonus homo de
bono theſauro,⌋ id eſt de bona intentione & volũ-
tate: quæ ſicut theſaurus abſconditus latet inte-
rius in mẽte,⌊profert bona⌋ cogitationis,locutio-
nis, & operis: ⌊& malus homo de malo theſauro
ſuo profert mala:⌋ quia cõtrariæ cauſæ habẽt cõ-
trarios effectus. Acſi dicat: Vos mali eſtis:ideo de
theſauro cordis veſtri non niſi mala profertis, ſe-
cundum glo. Theſaurus cordis,eſt intẽtio ex qua
deus iudicat opera. vnde aliquando minora maio
rem, & maiora minorem habent mercedem. Sæ-
pe enim maiora in genere,minori fiunt charitate, L
& econuerſò. Sicut ſępe aliquis maiori charitate
dat eleemoſynã, quàm alius cãtat miſſam:ideoq;
hic magis meretur de eleemoſyna, q̃ ille de miſ-
ſa. Vnde paupercula vidua,dando duo minuta,pa
rificata eſt diuiti Zachęo: quia deus non penſat
quantum,ſed ex quanto. De prædicta ſimilitudi-
ne arboris & alijs iam tactis,habes etiã ſuprà cir-
ca finem ſermonis domini in monte: vbi plura de
his videre poteris. Poſtquam autẽ proceſſit pro-
bando & arguendo,conſequẽter procedit commi-
nãdo,ne credãt paruum vitiũ malè loqui, & mala
verba nõ puniri. Ita ergo malus profert mala ver
ba, quæ quidem non ſunt paruipendenda, ⌊quo-
niam de omni verbo ocioſo,⌋ non tantum perni-
cioſo, ⌊reddent homines rationem:⌋ quod erit val
de difficile:quia locuti ſunt ſine ratione:vel ⌊red-
dent rationem⌋ id eſt ſoluent ⌊in die iudicij⌋ pœ-
nam:quod iudicium erit terribile,quia ſine ſpe ve
niæ. Si autem dicitur quòd verbum ocioſum eſt,
quod ratione vacuũ eſt:ergo de eo non debet quę-
ri,nec poteſt ratio reddi: reſpondendum quòd li- M
cèt ocioſum ſit ratione vacuum:tamen quia ver-
bum debuit habere rationem: ideo de ipſo exigit
ratio,ſcilicet omiſſionis rationis. Et ex hoc patet
quòd longè magis verbum nociuum & crimino-
ſum acriter punietur:& reddet homines in die iu
dicij cõdemnabiles: quale eſt verbum eorum quo
opera ſpiritus ſancti calumniabantur,& blaſphe-
mabant,dicentes: ⌊In Beelzebub eiicit dęmonia.⌋
Et eſt ſenſus ſecũdum Hiero. Si ocioſum verbum
non eſt abſq; periculo eius qui loquitur: & in die
iudicij reddet vnuſquiſque rationem ſermonum
ſuorum:quãto magis vos reddituri eſtis rationem
calumniæ veſtræ? Caueant ergo ſibi detractores,
opera proximorum minuentes vel infamantes,di
cendo illa eſſe facta in hypocriſi:vel pro vana glo
ria, vel aliquo indebito fine: & ita in Beelzebub
dæmoniorum principe. Si enim ita iudicat do-
minus de verbo ocioſo: quanto magis de nociuo
& criminoſo? Vt autem dicit Hieronymus: Ocio-
ſum verbum eſt quod ſine vtilitate loquentis di-
citur & audiẽtis:ſi omiſſis ſerijs de reb⁹ friuolis lo
quamur,

Theſaurus cordis.

Lucæ.21.

Lucæ.19.

Ratio reddenda de omni verbo ocioſo.

Verbum ocioſum.

Detractorum periculum.

Ocioſum verbum.

A quamur,& fabulas narremus antiquas. Ceterùm
qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissoluit,
& aliquid proferre turpitudinis: hic non ociosi ser
monis, sed criminosi tenebitur reus:ideoq́ in ver
botum pondere probatio consistit humanæ vitæ.
Et iterum:Quicquid non ædificat audientes:in
periculum vertitur audiētium. Et Origenes:Ina-
nis est omnis sermo,in quo nō est intrinsecus ali-
quid pro deo,vel pro dei mandato. Vnde etiá Gre
gorius:Ociosum verbum est,quod aut ratione iu
stę necessitatis,aut intentione pię vtilitatis caret.
Et si de verbo ocioso & cogitatione minutissima
reddenda est ratio in die nouissimo: pensandum
est quanta peccata sequantur multos. Sic enim
deus vniuscuiusq́ vias considerat:sic gressus enu
merat: vt nec minutissimæ cogitationes, aut te-
nuissima verba,quæ apud nos viluerunt,eius iudi
cio indiscussa remaneant. Vnde & Chrysostom⁹:
Ociosum verbum intelligitur,non malum,sed bo
num quod non operatur,id est quod non ædificat
audientem. Si ergo pro bono verbo & ocioso ra-
tionem sumus reddituri:quid speramus de malo?
B Et si de malo verbo rationem daturi sumus:quid
speramus de opere malo?hæc Chrysostomus. Et
ideo cauendum est à verbis ociosis & malis. [Ex
verbis enim tuis] si fuerint bona,ac bonitate mē-
tis consona, & sub debitis circunstantijs prolata
[iustificaberis] id est mereberis: vel tanquam iu-
stus remuneraberis [& ex verbis tuis condemna-
beris] si fuerint mala,& prædictis contraria. Scri-
Prouer. 18. ptum est enim,quia mors & vita in manibus lin-
guę. Et ideo ex sermonibus tuis iustificaberis vel
condemnaberis, quod omnium est iustissimum:
Etenim tu dominus es:& dicendi,& non dicendi.
Vnde Chrysostomus: Mansuetum iudicium:non
enim ex quibus alius dicit de te:sed ex quib⁹ ipse-
met locutus es,calculationes iudex feret:& tu do-
minus es dicendi. Et iterum: Vnusquisq́ homi-
num ex voluntate sua sola, aut peccator aut iu-
stus constituitur. Conuincitur autē vniuscuiusq́
peccatoris voluntas testimonijs tribus,id est cogi
tationum,verborum,& operum. hæc Chrysosto.
Os custodiendum est nobis. Hic ergo docemur vt os nostrum custodiamus:
ne verba ociosa vel mala loquamur:quia sicut vas
quod non operitur, citò immundum fit: & quic-
C quid est interi⁹ frigescit: sic est & de corde:nisi os
quod est eius operculū, teneatur cū discreta custo
dia clausum. Et vt dicit Gregorius, Ab omni re-
ctitudinis statu pereunt:qui per noxia verba dila
Psal. 140. buntur. Et ideo frequēter oremus,dicentes: Pone
domine custodiam ori meo: & ostium circunstan
tiæ labijs meis. Vnde Chrysostomus: Magis vtiq́
virgine aliqua custodi linguam. Equus est rega-
lis lingua. Si igitur imposueris frenum:& docue-
ris ambulare cum bona compositione,quiescit su
per eam:& desuper sedebit rex. Si autem infrena-
tam dimiseris ferri, & saltare: diaboli & dæmo-
num sessio fit. hęc Chrysostomus. Vnde & Orige
nes:Eorum qui verba dei loquuntur,os deus ape-
rit: illorum verò qui loquuntur mendacium,fal-
sum testimoniū,scurrilitates,turpitudines,susur-
ronum quoq́ & detractorum,& eorum qui ocia lo
Loqui de secularibus. quuntur,diabolus os aperit. Magnum ergo peri-
culum est loqui de secularibus & vanis:cùm mul
ta sint diuina & vtilia de quibus loqui possumus.
Detractio vitanda. Vnde Ambrosius: Non mediocre periculum est,
cùm tanta habeamus eloquia dei, & opera quæ fe D
cit:his prætermissis loqui quæ seculi sunt. Et ma
ximè à verbis detractorijs cauere debemus:ne ma
lè loquamur de alijs. Vnde Augustin⁹: Vide quo-
modo irasceris,si quis de te mala loquatur:quomo
do irasceris alteri, quando de te malè loquitur:sic
irascere tibi,qn̄ de altero malè loqueris. Et non so Detractor non audiēdus.
lum cauere debemus ne verba detractoria loqua-
mur:sed etiam ne audiamus: quia si non esset au-
ditor,non esset detractor. Vnde Bernardus:Detra
here,& detrahentem audire, quid horum damna-
bilius sit,non facilè dixerim. Et iterum: Lingua
detractoris, & auris auditoris, diabolus sedet su-
per vtráq́. Cauendum est etiam valde à verbis cō Contētio vitanda.
tentiosis & rixosis: quia occasionem dant multis
malis. Vnde Chrysostomus: Contentio,est alter-
catio longa. Nascitur autem ex vana gloria: quæ
dicitur amor victoriæ. Nemo enim diu contēdit,
nisi qui vincere concupiscit. Gloriam tibi putas
esse si viceris:sed occidisti gladio amicum & ami
citiam eius in ipso: & ideo quasi de amico occiso
dabis rationem. Nam si hominem non occidisti
ferreo gladio:amicum tamen occidisti gladio cō- E
tentiosi sermonis. hæc Chrysostomus. Multum Iudicatio vitanda.
insuper cauere debemus,ne proximum verbo vel
cogitatu iudicemus. Vnde Chrysostom⁹: Ex ser-
monibus tuis condemnaberis ait: Non audis quo-
niam & pharisęus vera locutus est:sed tamen vl-
timam dedit vindictam. Etenim habet iudicem
qui deliquit. Ne igitur capias dignitatem vnige- Ioan. 5.
niti:illi iudicij thronus conseruatus est. Sed si vis
iudicare: est tibi iudicium multum lucrum ha-
bens. Sedere fac in conscientia tua intellectum di
scernētem:& affer in medium omnia delicta tua:
& inuestiga omnia peccata animæ:& expete cum
diligentia noxas, & dic: Propter quid hæc & hæc
tu facere ausus es? Et si hæc quidem fugerit om-
nia: quæ autem aliorum sunt inuestigauerit, dic
ad eam: Non pro his te iudico: non pro his intra-
sti te accusatura. Quid enim si ille debeat:tu cur Accusa & iudica teipsum.
hæc & hæc deliquisti? Excusantem te accusa:quę
tuijpsius sunt intuere,non quæ aliorum. Et con-
tinuè in hanc deduc agoniam. Deinde si nihil ha
bere dicat:sed retardatur:dilania,flagella eam ve-
lut quandam ancillam elatam & fornicatam. Et
hoc secūdum vnāquāq́ diem constitue iudicium: F
& subscribe flumen ignis,vermem conscientiæ ve-
nenum emittentem, & alia loca tormentorum:&
ne dimittas eam esse cum diabolo. Et si doluerit
hæc audiens, nec subtrahas manum. Non enim
morietur si percusseris: à morte autē eam eripies.
Et paruorum magnas expete noxas: vt neq́ pro-
pe magna deuiar. Si hæc feceris,secundum vnā-
quāq́ diem cum libera propalatione stabis secus
tribunal illud terribile. Ita Paulus fact⁹ est purus.
Propter hoc & dixit: Si nosmetipsos iudicarem⁹: 1. Cor. 11.
non vtiq́ iudicaremur. hæc Chrysostom⁹. Mo- Moraliter
raliter autem in verbis,siue in loquendo,attendē- Quinq́ attendenda locuturo.
da sunt quinq́: scilicet quid,cui,vbi,quādo,& qua-
liter dicatur. Isti sunt quinq́ digiti in manu lin-
guæ. Quid: determinat Apostolus,dicēs: Sermo Quid loquendum.
vester sit semper in gratia sale conditus,id est gra Colos. 4.
tus,vtilis,sine ociositate. Ociosa sunt omnia quæ Inutilia.
aut inutilia,aut inhonesta,aut nociua sunt. Inuti
lia sunt quæ nec loquētibus,nec audientibus pro- Inhonesta.
sunt. Inhonesta,quę nec dignitati loquētis,nec au

Christi miraculis detractũ est dupliciter.

A viderunt, non spiritali affectu. Vbi sciendũ quòd aliqui malignantes detrahebãt miraculis Christi dupliciter. Vno modo attribuebãt ea virtuti dęmonis, vt visum est suprà in precedenti capitulo. Alio modo reputando ea parua, vt dicitur hoc loco. Isti enim ac si signa eius nõ vidissent, vel quasi quæ viderant parua vel nulla fuissent, tentantes eum de cœlo signum quærunt: non ex deuotione vt ex hoc credant, sed magis ex curiositate: & vt facilius quàm primis contradicant. Adulantes autem dicunt, magister: vt blanditijs alliciant, què conuitijs blasphemauerãt. vnde Chrysostomus: Hi quos oportebat admirari & obstupescere, & credere: nunc à nequitia non desistunt.

Verba Phariseorum.

vnde autem verba & adulatione, & ironia sunt plena, putabant enim allicere per hoc. Et nunc quidem conuitiantur, nunc adulantur, nunc autem dęmoniacum vocant, nũc magistrum: vtraq; pernicioso consilio: & si contraria sint quæ dicebantur, propter hoc & eos, & vehementer tetigit. hæc Chrysostomus. Et quia malè quærebãt, ideo non dat eis signum: sed respondens ait illis: Generatio mala in opere, & adultera in fide: quia

B relicto proprio viro, scilicet deo, idolis seruiebãt: etsi idola non colebant, tamen à vero spóso Christo se alienabant, signum de cœlo quęrit ad calumniam contra me, quasi alia quæ viderunt signa non fuerint. Vide quomodo cùm Iudęi Christo conuitiabantur, dicentes in principe dęmoniorum eijcit dęmones: mansuetè eis respondet per rationes improbans dictum eorum: hic vero cùm laudando adulantur, magistrum vocantes, asperè eos tangit: demonstrans, (secundum Chrysostomum,) quòd vtraq; passione erat superior: & neque conuitijs in iram conducitur, neq; adulatione mollitur: in quo ostendit amplectenda esse opprobria, & adulationes vitandas. Nã (vt ait Chrisostomus:) Vir sapiens in faciem cęditur, quando in facie laudatur. Non sic multi maiores huius tẽporis faciunt, qui bona suadentes contemnunt: & eis tanquam conuitiantibus irascuntur: sed mala suggerentes audiunt, & eorum adulatione molliuntur. Vtinam attenderent consilium sapiẽtis, qui dicit: Melius est à sapiẽte corripi quàm stultorum adulatione decipi. deinde subiungit: Et

Christus neq; cõuitijs, neque blanditijs captus est.

Adulatores vitãdi.

Eccls. 7.

C signũ non dabitur ei, scilicet potẽstatis: & de cœlestibus quale petit ad calumniam: nisi signum Ionę prophetæ, quod fuit humilitatis & abiectionis contra eorum superbiam, quasi diceret: Tu generatio praua petis signum cœleste, & signum potentiæ vel gloriæ de sublimi: & tibi non dabitur, nisi signum terrenum, & signum passionis & infirmitatis, significatum signo & facto Ionę prophetę. Ionas enim fuit Niniuitis signum dupliciter, scilicet verbo & facto. Verbo, quia viua voce eis significauit quòd perirent nisi conuerterẽtur. Facto, eo quòd fuerit in ventre ceti, tribus diẽbus & noctibus. Vbi fuerunt tria, scilicet absorptio, detentio, euomitio. Absorptio fuit signum mortis Christi: detentio, sepulturę: euomitio, resurrectionis. Et sic dabitur eis signum, id est significatio in facto Ionę: vt scilicet conuertantur & saluentur. Non hoc est dictum, quasi alia signa ante mortem Christi non fuerint data: sed quia mors & passio Christi fuit signum pręcipuum & vltimum: & signum signorum, in quod omnia signa

Ionas fuit signum.

Christi mors signũ maximum.

D deducebant: ideo dandum Iudæis dicitur, quia si illi crederent, saluarentur: si non crederent damnarẽtur: sicut Ionas fuit signum Niniuitis, vt si vellẽt credere, saluarentur: sin autem, subuerterẽtur. Nõ ergo dat eis signũ diuinitatis de cœlo quod quærebant: quia propter eorum curiositatem & malitiam videre indigni erant: sed de abysso maris, & profundo inferni, quale Ionas à ceto voratus, sed de abysso mortis liberatus: & accepit & dedit signum videlicet incarnationis, nõ diuinitatis: passionis, non glorificationis. Discipulis autem suis signum de cœlo dedit, quibus æternæ beatitudinis gloriam, & prius figuraliter in monte transfiguratus: ac postea veraciter in cœlum subleuatus ostẽdit. Quia enim Iudęi terreni & infimi erãt, ideo de terrenis & infimis signum debebãt habere. Vnde dat eis signum de imo suę passionis & sepulturæ dicens: Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti, tribus diebus & tribus noctibus: ita erit filius hominis in corde terrę, tribus diebus & tribus noctibus, per synecdochen, accipiendo scilicet partem sextę ferię, & totam diem sabbati, & partẽ diei dominicę resurrectionis, pro tribus diebus & noctibus. Per istos qui quærebant signum

Matth. 17.

Mat. vlt.

Ionę. 2.

Synecdoche.

E de cœlo, signãtur curiosi & superbi, qui supra vires cœlestia rimãtur, & nimis curiosè diuina scrutantur de cœlo: & cœlestibus ac secretis diuinis disputantes, vel de reuelationibus & visionibus præsumentes, omissa via, scilicet pręceptis domini & consilijs, quibus venitur ad illa, propter quod opprimuntur à gloria, quia per hoc aliquando labuntur in erronea documenta: vel quandoque in peccata spiritualia & carnalia, propter quod dicitur eis, generatio mala & adultera & cætera. qa quærunt quæ non sunt scibilia, nec ad fidem vel mores vtilia, & ideo non dabitur eis signum, nisi signum Ionę prophetæ, quem deglutiuit cetus: & sic deludit & deglutit eos diabol⁹. Deinde Iudęorum malitiam quam obstinatam, & obduratam, dominus pręuidit, exemplis quibusdam condemnat, quia conuersio Niniuitarum & factum reginę Austri ostẽdit istos in iudicio, quo omnes tam boni quàm mali surgent, grauius puniendos: & cõdemnabit eos, id est ostẽdet condemnandos: quia

F ex illorum facto apparebit iusta istorum cõdemnatio. vnde dicit: Viri Niniuitę qui sunt Assyrij surgent, scilicet in resurrectione generali in iudicio futuro cum generatiõe ista, scilicet Iudaica, quę similiter tunc surget, & condemnabũt eam, id est condemnandã ostendent, scilicet primò ex comparatione populi ad populum: quia ibi Niniuitæ, Gentiles, & Barbari: hic Iudæi populus dei. Secundò ex comparatione prædicantis ad prædicantem, quia ibi Ionas propheta purus homo: hic Christus dominus prophetarum, deus & homo, vbi Ionas peregrinus: hic Christus cõciuis suus. Tertiò ex comparatione prædicationis ad prædicationem, quia ibi Ionas tantum tribus diebus: hic Christus tribus annis prædicauit, ibi Ionas nullum miraculum: hic Christus multa fecit. Quartò ex comparatione effectus ad effectum, quia illi egerunt pœnitentiam: isti verò nõ: sed etiam addiderunt blasphemiam. vbi Chrysostomus: Illi prophetam susceperunt: isti dominũ Iesum repulerunt. Illi neq; in lege instructi, neq; prophetis admoniti ad dominum conuersi sunt,

Niniuitarum cum Iudęis cõparatio.

cognoscentes

G cognoſcentes ſuum peccatum: iſti tot præceptis eruditi legis & prophetarum, à domino receſſerunt. Illi qui ſemper fuerunt populus diaboli, infrà tres dies facti ſunt populus dei: iſti qui ſemper videbantur populus dei, infrà tres dies facti ſunt crucifixo Chriſto populus Satanę. Deinde ſubditur:

3.Reg. 10.

Regina auſtri, id eſt regina Saba: cuius regnum erat in Auſtrali parte reſpectu Hieruſalem, quæ non dubitatur electa eſſe, & ſecundum quoſdam dicebatur Sybilla ſurget, id eſt reſurget in iudicio extremo, cum generatione iſta peſſima & condemnabit eam, id eſt oſtendet cõdemnandam: hoc eſt ex facto ſuo oſtendetur iuſta iſtorum cõdemnatio, quia venit à finibus terræ, id eſt à longinquis partibus audi. ſapientiam Salomonis, qui tamen non fuit niſi ſolum forma Chriſti. Ex his aggrauatur Iudæorum malitia: quia illa mulier, iſti viri: illa à remotis venit, iſti præſentem habuerũt: illa cum labore, iſti ſine difficultate. Illa laudauit alienigenam, iſti condemnauerũt proprium terrigenam. Illa ad ipſum venit, quem ſola fama cognouit: iſti probatum mi-

H raculis contempſerunt. Illa ad purum hominem: iſti ad deum & hominem. Illa cum muneribus: iſti cum opprobrijs & vulneribus. Et ecce plus quàm Salomon hic, ſcilicet Chriſtus præſentialiter poſitus: quia hic deus, ille homo: ille ſcientiam habuit terreſtrium, hic omnium: ille ædificauit tẽplum defectibile, hic indefectibile. vbi Chryſoſtomus:

Regina Auſtri.

Regina Auſtri cùm eſſet gentilis, & mulier ob tantam longitudinem itineris venire ad eum, nec propter infirmiorem ſexum impedita eſt: concupiſceutia enim ſapientię infirmitati dabat virtutem: iſti autem viri & ſacerdotes quorum proprium eſſe debuerat amare ſapientiã ante oculos ſuos, & in medio gremio ſapientiam poſitam contempſerunt. Illa ad hominem cucurrit: iſti à deo receſſerunt. Illa munera multa obtulit vt audiret eum: iſti autem nec præmia regni cœlorum accipere volunt nec credunt. Et iterum: Regina Auſtri venit à finibus terræ ad audiendum Salomonem, & Chriſtiani nolunt venire de plateis ad audiendum Chriſtum: multi etiam de eccleſia exe-

I unt, & ibi Chriſtum ſolum relinquũt. hęc Chryſoſtomus.

Eccleſiæ myſteriũ.

Myſticè hic damnata plebe Iudæorum, eccleſię myſterium ſecretũ exprimitur, quæ in Niniuitis, & in regina Auſtri de totius finibus orbis congregatur, & in illis fides gentium Iſraeli antefertur.

Eccleſiæ ptes duę.

Duę enim ſunt partes eccleſiæ, vel duo genera hominum in ea, vnũ quod peccauit: ſed deſiſtit per pœnitentiam, & hoc ſignatum eſt per Niniuitas de quorum peccato legitur. Alterum quòd mortaliter non peccauit, & hoc ſignatum eſt per reginam Auſtri: de peccato cuius nõ legitur. vnde Ambroſius: Eccleſia fidelium ex gẽtibus collecta, quæ in Niniuitis per pœnitentiam præterita peccata delet, & i regina Auſtri quæ electa eſſe non dubitatur, per ſapientiam cauet futura: in iudicio condemnabit generationẽ hanc nequam: damnabit autem nõ ſine poteſtate, ſed operationis exemplo, quia pręfertur eccleſia ſynagogę. Ex duobus igitur conſtat eccleſia: vt aut peccare neſcias, aut peccare deſiſtas: pœnitẽtia enim peccata abolet, ſapientia cauet. Hæc Ambroſius.

Niniuitę.

Per Niniuitas etiam ſignantur peccatores ad vocem prędicatoris pœnitentiam agentes, & per reginam Auſtri ſimplices ſapientiam Chriſti deuote quærentes, quorum ſalus ſecundum ſententiam ſaluatoris præponitur ſaluti eorum, qui videtur iuſti vel ſapientes, & de ſua iuſtitia vel ſciẽtia pręſumentes. K

Niniuitæ quoque interpretãtur germina pulchritudinis: ideo etiam ſignificare poſſunt iuuenes exiſtentes in ſtatu potiſſimo iuuentutis, qui ſolent de facili ad vitia declinare, & ad bonam intentionẽ de facili pœnitere, propter quod ſubditur, quòd fecerunt pœnitentiã ad prędicationem Ionę, qui columba interpretatur: & ideo per eum ſimpliciter admonens ſignificatur.

Moralr.

Per reginam verò Auſtri, ſignari poteſt anima rationalis, quę ſi bene regat vires inferiores per dictamen legis naturæ, dicitur regina: ſed ſi hoc facit ex charitatis feruore, tunc dicitur regina Auſtri, eo quòd ab Auſtro prouenit feruor caloris ſignans feruorem charitatis. Et hæc regina venit ad verum Salomonem Ieſum Chriſtum per deuotionem afferens ei aurum ſapientiæ & gemmas virtutum, & aromata bonę famę: iſtis vtẽdo ad diuinum honorem. Ex hoc facto igitur iuuenum prędictorum, obſtinati ſenes: ex facto animę L bene & ex charitate ſe regentis, anima frigida & negligens: condemnabiles oſtenduntur: qui per generationem Iudæorum ſignantur. Poſt hæc dominus contra Iudæos nolentes aſſimilari Niniuitis, quia eo pœnitentiam prædicante non pœnituerunt: vel reginę Auſtri, quia eo docente nõ didicerunt, inducit exemplum ad arguẽdum ingratitudinem eorum: oſtendens eos ſimiles homini prius à dęmone obſeſſo: & pôſt liberato, & iterum propter negligentiam plenius poſſeſſo.

Diabolus mundens.

Nam primò diabolus habitauit in eis, quãdo erant in Aegypto viuentes, ſecundum ritum Aegyptiorum, qui expulſus fuit ab eis, quando in figura Chriſti mactauerunt agnum, & ſanguine eius liniti ſunt: quando & legem acceperunt, quæ excludebat cultum dęmonum, & inducebat ad colendum vnum verum deum: & ſic eiectus tranſijt ad poſſidẽdum plenius gentiles, ſine lege & prophetarum oraculis viuentes, & ideo eos tenebat in idololatria ſubiectos. Sed aduenieẽte Chriſti prędicatione & apoſtolorum, Iudæi pro maiori parte increduli permanſerunt: Gentiles verò deuotè fidem Chriſti M acceperunt: & ſic diabolus eiectus à gentibus, reuerſus eſt ad poſſidendum populum Iudaicũ errore excęcatum, & facta ſunt nouiſſima huius populi peiora prioribus: quia peior eſt modo quam a principio ante legem datam fuerit ſtatus eius, vnde ait:

Immũdus ſpiritus.

Cùm immundus ſpiritus, ſcilicet diabolus immundum faciens, & immundiciam diligens vel inhabitans: dęmones enim dicuntur ſpiritus immundi, vel affectione: quia diligunt immunda, vel perſuaſione, quia ſuadent immunda, vel inhabitatione, quia inhabitant corda immunda exierit ab homine, ſcilicet à populo Iudaico, quia ſecũdum Ambroſium: In homine totius Iudaici populi comparatio eſt: à quo viuente adhuc ſub lege naturæ immundus ſpiritus exierat per ſuſceptionẽ legis Moſaicę ambulat per loca arida & inaquoſa, id eſt corda Gentilium prius humore gratiæ & virore fidei, ac pinguedine ſpiritusſancti carentia ritũ idololatrię & maculas criminum eis immittendo quærens in eis requiẽ, id eſt perpetuam manſionem, appetens ibi finaliter ma-

A ter manere per infidelitatem & dominationem, & non inuenit, quia aduenienie Christo, & prędicantibus apoſtolis, ſuſcepta Chriſti fide inde eiectus fuit. Tũc dicit, intra ſe. Reuertar in domum meam, id eſt ad populum Iudaicũ, vnde exiui eos dimittendo. Et veniens inuenit eam vacantem ab obſeruantia legis: & operibus virtutum per negligentiam, ac fide & bonis operibus vacuam, & Chriſtum hoſpitem non habentem, & ſcopis mundatam ab operibus vitiorum ſuperficialiter, & ſecundum apparentiam: qa populus Iudaicus habebat quandam exteriorẽ mũditiam: ſicut enim ſcopa non tollit tenaces ſordes, ſed ſuperficiales: ita ipſi quod de foris eſt ſcopabant & mundabant, ac mundiciam exteriorem quærebant: ſed intus ſordidi manebant, & ornatã exterius per hypocriſim & boni ſimulationẽ propter legis apparentiam, & traditionum Phariſęorum obſeruantiam. Tangit ergo tria quæ dant locum diabolo, ſcilicet ocioſitatem, ſanctitatis præſumptionem, & virtutis ſimulationem. Similiter hodie timẽdum eſt eccleſiæ, ne olim expulſus ab

Matt. 23.

Diabolo locũ dãtia tria.

B ea diabolus eam inueniat vacantem ab obſeruantia mandatorum dei, & ſcopis mundatam, ſecundum exteriorem apparentiam & ornatam, per exteriorem cultum & obſeruãtiam humanarum traditionum. Multi enim hodie plus attendũt ad cultum eccleſiæ corporalem, quam ſpiritualem: quia parietes eccleſiæ & altaria ornantur, & de ornatione & purgatione miniſtrorum parum curatur. Sed econtrariò in eccleſia fuit primitiua: maior enim vis fiebat in ornatu ſpirituali & interiori. Et ideo multum diſtat nunc eccleſia in hoc tẽpore malo à ſtatu ſuo priſtino. Vnde Hieronym⁹: Chriſti eccleſia prius nata, & pòſt adulta, perſecutionibus creuit, martyriis coronata eſt. Et poſtq̃ ad Chriſtianos principes venit, potentia quidem & diuitiis maior, ſed virtutibus minor eſt facta. Tunc vt firmius poſſideat Iudæos vadit per conatum & aſſumit ſeptem alios ſpiritus per quos vniuerſitas dęmonum & vitiorum quibus tentat intelligitur, quia vniuerſitas hoc numero ſępe deſignatur: hæc ſunt ſeptem gentes pugnantes con-

Eccleſiæ ornatus exterior.

Septenari⁹

C tra filios Iſrael. Iſte autem ſeptenarius ſeptem donis ſpiritusſancti expellitur. Et addit nequiores ſe, vel propter numerum, vel propter conatum, vel propter effectum quem inducunt: quia eos ad quos redeũt nequiores, quàm antè, faciut. Et intrantes, ſeu ingreſſi habitant ibi, & ſic omnia cumulantur in eis vitia. Hæc eſt enim intentio dæmonum, vt non tranſeant ad horam vel tempus modicum: ſed vt immorentur vſque ad obitum. Et fiunt nouiſſima hominis, ſcilicet populi Iudaici peiora prioribus, quia Iudæi ante legem datam fuerunt peccatis irretiti, & à diabolo poſſeſſi: ſed poſt aduẽtum Chriſti in peccato ſuo obſtinati ſunt peiores facti: quia eorum peccata propter ingratitudinem ſunt quaſi duplicata: deteriores enim ſunt Iſraelitę blaſphemantes Chriſtum in conuenticulis ſuis, quàm olim fuiſſent in Aegypto ante notitiam legis: quia maior infidelitas eſt venientem non ſuſcipere, quàm venturũ nõ credere. Deinde ſimilitudinem dictam, & quó tendat parabola, exponit: quódque hic quaſi de vno homine per ſimilitudinẽ dictum de toto populo Iudaico intelligatur, oſtendit dicẽs: Sic erit

generationi huic peſſimę, ſcilicet Iudaicę, prout D
ſuprà dictum eſt de homine vno. Mala fuit generatio hæc in deſerto, quando vitulum adorauit, quando contra dominum murmurauit, quando terrę promiſſionis detraxit: ſed peior in terra promiſſionis ante aduentum Chriſti, quãdo filios & filias dæmoniis immolauit: ſed peſſima poſt aduentum Chriſti, quando dei filium ad eam miſſum crucifixit. Moraliter exponitur iſtud exẽplum de homine qui poſt gratiam baptiſmalem, vel pœnitentialem, recidiuat in culpam, ſicut canis reuerſus ad vomitum: diabolus enim ab homine exit, quando in baptiſmo pompis illius, & pręcedentium peccatorum illecebris homo abrenunciat: vel quando per pœnitentiam & confeſſionem à peccatis mundatur, proponens quòd ab eis abſtineat: qui eiectus ambulat per loca arida & inaquoſa, quia corda iuſtorum ab omni carnalis concupiſcentię amore ſiccata & immunia tẽtando explorat, ſi quos ibi nequitię ſuę greſſus figere poſſit. Sed in eis, tanquam per gratiam dei ſolidatis, requiem non inuenit: quia qui prauis cogitationibus & actibus paſcitur, in mentibus fide- E
lium omnia ſua tentamenta ceſſare perpẽdit. Et volens reuerti in domum priorem: peccator enĩ eſt domus diaboli, ſicut iuſtus templum dei: inuenit eam vacantem à bonis actibus per negligentiam, & ſcopis mundatam à ſordibus vitiorũ, ſecundum apparentiam & ornatam ſimulatis virtutibus, ſcilicet exterioribus & apparentibus: non interioribus & veris. Tunc aſſumit alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe, id eſt vniuerſa vitia diabolo nequiora: quia diabolus ſolum ſuggerit malum: habitus autem vitioſi intranei cum quadam violentia ad malum inclinant, & ingreſſi inhabitant vacantem & torpentem: à tot enim dęmonibus homo poſſidetur, quot vitiis ſubiicitur: ſingulis enim vitiis ſinguli dęmones præſidere dicuntur. Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus, & hoc propter ingratitudinem doni & gratiæ præcedentis: grauiora enim ſunt crimina poſt baptiſmum, vel pœnitẽtiam, quia melius eſt, id eſt minus malũ eſt viã veritatis nõ agnoſcere, quàm poſt agnitam retrorſum conuerti: id eſt leuius eſt committere aliquod peccatum cum ignorantia, quàm idem cum ſcientia quò ad pœnam: minorem enim pro illo patietur pœnæ vindictam, quia per contemptum gratiæ, quam de ſe malè viuendo pellit, deteriora ſupplicia meretur: & vulnus iteratum tardius ſanatur. vnde Chryſoſtomus: Hæc autem nõ ſolum ad illos, ſed ad nos etiam dicta eſſe rationem habet, ſi illuminati & à prioribus eruti malis, rurſus ab eadem poſſideamur nequitia. Etenim difficilior iam erit pœna poſteriorum peccatorum propter quod paralytico dixit Chriſtus: Ecce ſanus factus es: noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Et iterum cùm ſemel aliquis liberatus à malis non ſobrius efficitur, multo difficiliora patietur priorib⁹. Etenim difficilior iam erit pœna poſteriorum peccatorum: hinc autem non ſolum pœnam excogita, ſed etiam infinitam dei longanimitatem. Sed ne confidamus, ſed timeamus. Etenim Pharao ſi in prima plaga eruditus fuiſſet, non vtiq; acceſſiſſet experientiam poſteriorum: non vtiq; poſtea ſimul cum ipſo exercitu ſubmerſus eſſet. Sed non rubrum

Moraliter De recidiuante. Prou. 26.

2. Pet. 2. F

Ioan. 5.

Exod. 5. & ſequen. Ibidẽ. 14.

G rubrum mare iam pertransire nunc est: sed pela-
gus est ignis: pelagus non tale neque tantum, sed
multo maius & syluestrius. Ideo rogo vt compũ-
gantur sermones gehennę audientes. Nihil enim
delectabilius est dispositione hac, quare hac nihil
amarius. Conuertit enim animas nostras, & eri-
git intellectum, & perniciosam concupiscentiarũ
captiuationẽ proijcit, & medicina nobis hæc fit.
Excogitemus igitur & mittamus principium vel
nunc, & ostium pœnitentiæ: & tangamus viam
arctam. Vsquequo lasciuia, vsquequo remissio, nõ
impleti sumus pigritantes, deridentes, tardantes?
Non eadem rursus erunt mensa & saturatio, & su
perabundantia, & pecuniæ, & possessiones, & fa-
bricationes. Et quis finis? Cinis, & puluis, & se-
pulchra, & vermis. Ostendamus itaq; nouã quan-
dam viam, faciamus terram, cœlum: & omnino
assumamus virtutem, vt futuris potiamur bonis.
Hæc Chrysostomus.

Oratio.

DOmine Iesu Christe magister bone, fac
mecum signum gratiæ tuę in bonum, vt
me miserum quem cetus & draco ille ma
H gnus absorbuit peccatis spiritualibus &
carnalibus tanquam diebus & noctibus, & hoc tri
bus: quia cõsensu, & opere, ac cõsuetudine, tu mi-
sericorditer de faucibus eius digneris liberare.
Fac etiam me præterita peccata plangere, & fu-
tura cauere. Exicca me ab humore concupiscen
tiæ, vt quietem non inueniat in me, munda me
scopis confessionis à vitiorum sordibus: & orna
me veris virtutibus, ne me à bonis vacantem in-
ueniat, & iteratò deterius peccare faciat. Amen.

De muliere vocem de turba extollente: ac de matre & fratribus domini eũ quęrẽtibus. Cap. LXXV.

Lucę. 11. FActum est autem cùm dominus Ie-
sus hęc diceret, respondens blasphe-
mijs Iudæorum, ⌊extollens,⌋ id est
ex corde tollens: ac constanter & al-
tè proferens ⌊vocem⌋ in Christi cõ-
mendationem, & Iudæorum blasphemantium cõ
futationem, ⌊quædam mulier⌋ non diues, non
potens, non nobilis, sed pauper, ⌊de turba⌋ & de
communi plebe, & popularibus. Solent enim po-
pulares deuotiores esse maioribus, prorupit in lau
I dem Christi contra vituperium Iudæorum. Et
Marcella. dicitur fuisse sancta Marcella ancilla beatę Mar
thę: quæ non potuit amplius blasphemias Iudęo-
rum contra Christum sustinere, & cõtra blasphe
mos vocem extulit in laudem Christi & matris
suę: commendans eius cõceptum, & partum cor-
poralem, & dicens: ⌊Beatus est venter qui te⌋ bea-
tum ⌊portauit⌋ per quem omnes beatificamur ⌊&
beata⌋ sunt ⌊vbera quæ suxisti.⌋ Matrem beatifi-
cat & laudat ex filio, & non econuersò, quia gra-
Fides & deuotio mulieris. tia & gloria prouenit principaliter ab ipso. Vbi
apparet magna confidentia, & audacia, & fides, &
deuotio istius mulieris in duobus. Primò, in eo
quòd non silenter & in aure loquebatur, sed extol
lens vocem in altum non timuit, suauitate enim
verborũ Christi accensa fuit. Secundò, in eo quòd
Scribis & Pharisæis dominum tentantibus, si-
mul & blasphemantibus ipsa magna fiducia dei
filium confitetur, vt & pręsentium Iudæorum ca
lumniam, & futurorum hæreticorum perfidiam
confundat. Nam sicut tunc Iudæi blasphemãtes,
& eum in Beelzebub eijcere dæmonia dicentes,
negabant eum esse dei filium: ita postea quidam K
hæretici negabant eum esse verum hominem, di-
centes eum non veram carnem ex Maria virgine
assumpsisse, sed corpus ęthereum attulisse. Hæc
autem mulier vtrosq; confutat, quia & verum dei
filium patri consubstantialem aduersus blasphe-
mantes confitetur, cum matrem ex filio tanquam
principio ratione diuinitatis beatificat: & verum
non phantasticũ hominis filium matri consub-
stantialem testatur, cùm eum ventre portatum,
vberibusq; lactatum significat. Spiritualiter au
tem ista mulier sanctam ecclesiam signat, quę in-
ter turbas Iudæorum, paganorum, & hæreticorũ
credula voce dominum Iesum Christum confi-
tetur: cuius reuera voce vêter Mariæ virginis bea
tus prædicatur, qui totius mundi redemptorem
portare meruit, sicut ipsa de se ait: Ex hoc beatã
me dicent omnes generationes. vbi Beda: Et nos Laus Mariæ.
igitur extollamus vocem cum ecclesia catholica,
cuius hæc mulier typum gessit: extollamus & mẽ
tem de medio turbarum, dicamúsque saluatori:
Beatus venter qui te portauit: & vbera quæ suxi-
sti. Verè enim beata parens, quę sicut quidam ait: L

Enixa puerpera regem,
Qui cœlum terramq; regit per secula: cuius
Nomen ab æterno, complectens omnia giro:
Imperium sine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia matris habens, cum virginitatis honore.
Nec primã similem visa est, nec habere sequentẽ.

At Iesus confirmando verbum mulieris & com-
mendando laudem matris, ac fidem & constantiã
eiusdem mulieris aliorũq; similiũ dixit: ⌊Quin-
immo: beati qui audiũt verbum dei, & custodiunt
illud.⌋ Per quod signauit beatam virginem se cõ
cepisse fœlicius, per fidẽ & deuotionem spiritua-
liter, quàm corporaliter. Ac si dicat: Iuxta tuam
sententiam principaliter beata est illa cuius ven-
ter me portauit: sed non solum ipsa beata est, im-
mo etiam omnes sunt beati in præsenti in spe, &
tandem in futuro in re ⌊qui audiunt verbum dei⌋
corde credentes, ⌊& custodiunt illud,⌋ opere adim
plẽtes. Beata quidem & fœlix est mater mea, quę
me portauit & lactauit: sed magis ideo fœlix atq;
beata, quia verbum dei audiuit, audiendo credi-
dit, credẽdo custodiuit: hoc enim nisi fecisset, nec M
fœlix, nec mater mea esse potuisset. Vnde Eliza-
beth ad eam ait: ⌊Beata quæ credidisti: quoniam Lucæ. 1.
perficientur in te quæ dicta sunt tibi à domino.⌋ Beata Maria, ex fide præcipuè.
Beatior ergo fuit, quia verbum spiritualiter men
te concepit, auditu fidei suscepit, memoriterq; ac
studiosè operatione custodiuit, quia conceptio
spiritualis, qua Christus in corde concipitur, fœ-
licior est quàm carnalis. Fides eni per dilectionẽ
operans beatitudinem æternam promeretur: non
autem conceptio vel portatio sine fide, quia im-
possibile est sine fide deo placere. vnde secundum
Augustinum: Beatior fuit Maria profitendo fi-
dem Christi, quàm concipiendo carnem Christi:
& fœlicius concepit deũ mente per fidem, quàm
corpore per carnis assumptionẽ. Nihil enim Ma
riæ materna propinquitas profuisset, nisi illum
fœlicius corde quàm carne gestasset. vnde Chry-
sostomus: Neque concipere Christum, neque mi-
rabilem illum fœtum pârere habet aliquam vti-
litatem, virtute non existente: quoniam nulla hu-
ius ei vtilitas si non vniuersa quæ oportet fecerit:
& nihil

A

& nihil partus ei profuiſſet, niſi valde bona & fidelis eſſet. Si vero Mariæ nihil prodeſſet ſine ea, quæ ſecũdum animam eſt virtute, genitum ab ea eſſe Chriſtum: multo magis nos & ſi patrem, etſi filium habuerimus virtuoſum & nobilẽ: ipſi verò longè erimus à virtute illius, nobis prodeſſe poterit. Hæc Chryſoſtomus. Vbi Beda: Pulchrę atteſtationi mulieris annuit, non eam tantummodo quæ verbum dei corporaliter generare meruerat, ſed & omnes verbum dei ſpiritaliter auditu fidei concipere, & boni operis cuſtodia, vel in ſuo vel in proximorũ corde párere, & quaſi alere ſtuduerint aſſerens eſſe beatos: quia & eadem dei genitrix, & inde quidem beata, quia verbi incarnandi miniſtra facta eſt temporalis: ſed inde multo beatior, quia eiuſdem ſemper amandi cuſtos manebat æterna. Qua ſententia ſapiẽtes Iudæorum tanquam indignos beatitudine clam percutit, qui verbum dei nõ audire & cuſtodire: ſed negare & blaſphemare quærebant. hæc Beda: Et ſecundum eũdem tota vitæ cœleſtis perfectio duobus his comprehẽditur, vt verbum dei audiamus & faciamus.

Verbũ dei audire nolẽtes beati eẽ nequeunt.

B

Quem ergo beatitudo Mariæ delectat, verbum dei libenter audire & cuſtodire ſtudeat, & beatus erit. Quiſquis enim verbum dei libenter audit, Chriſtum concipit: ſi autem opere impleuerit, Chriſtum parit: quem Maria portauit corporaliter, ipſe portat ſpiritualiter. Vnde Auguſtinus: Qui corde credit ad iuſtitiam, concipit Chriſtum: & qui ore confitetur ad ſalutem, parit Chriſtum. vnde dominus alibi: Si quis fecerit voluntatem patris mei: ipſe meus frater, ſoror & mater eſt. Hac laude Chriſti matriſq; eius cùm ſe audiret laudari à quadam muliere Robertus, fundans & ædificans monaſterium Pręmonſtratenſe ait ei: Et maledicta tu, & qui tibi ſuggeſſit verba dominica, & laudem eius in me miſerum retorquere, qui etiam modica laude capi conſueueram. Verbum domini debet audiri reuerenter propter pręcioſitatẽ. Si enim aliquis haberet particulam de veſte domini, vel lachrymam quę exiuit de oculis eius, vel ſtillam ſanguinis quæ exiuit de carne ipſius: valde reuerenter ſuſciperet &

Rom. 10.

Matth. 7.

Robertus Pręmonſtratenſe.

Verbi domini præcioſitas, & quõo audiendũ ſit.

C

ſeruaret: multo fortius verbum domini quod non ſolum egreditur de ore eius, ſed de intimis cordis ipſius. Item patienter non cum tædio, vel murmure & detractione. Item obediẽter, vt ſcilicet quod quis audit opere impleat. Mali libẽter debent audire verbum dei vt corrigantur: nam verbum dei eſt medicina animæ contra morbum peccati. Boni etiam, qui ſunt in ſtatu triplici, libenter debẽt audire verbum dei. Incipientibus enim hoc conuenit vt erudiantur: & illis verbum dei eſt lac. Proficientibus etiam conuenit audire verbũ dei, vt dirigantur in via profectus ſpiritualis. Perfectis etiam cõuenit audire verbum dei, vt amplius perficiãtur: quibus verbum dei eſt ſolidus cibus. Eſt enim verbum dei mãna cœleſte, & ſapit cuilibet pro ſuo velle. vnde Origenes: Nunc ergo feſtinemus cœleſte manna ſuſcipere: illud enim mãna prout quiſque deſiderat, talem ſaporem reddit in ore eius. Tu ergo ſi verbum dei, quod in eccleſia prædicatur, tota fide, & tota deuotione ſuſcipias: fiet tibi ipſum verbum quodcunq; deſideras. Verbi gratia: Si tribularis, conſolatur te dicens: Cor cõtritum & humiliatum, deus non deſpicies.

Verbũ dei audiendũ Incipientibus, Proficientibus, Perfectis.

Verbũ dei eſt manna.

Pſal. 50.

D

Si lętaris proſperè, futurorum cumulat⁹ tibi gaudia dicens: Lętamini in domino & exultate iuſti. Si iracundus es, mitigat te dicens: Deſine ab ira & delinque furorem. Si in doloribus es, ſanat te dicens: Dominus ſanat omnes languores tuos. Si in paupertate conſumeris, conſolatur te dicens: Dominus alleuat de terra inopem: & de ſtercore erigit pauperem. Sic ergo manna verbi dei reddet in ore tuo ſaporem quemcũq; volueris. Hæc Origenes. ⌊Adhuc autem⌋ domino Ieſu prædicante, & quæ ſuprà dicta ſunt ⌊ad turbas loquente: mater eius & fratres,⌋ id eſt conſanguinei venerunt: ⌊quærentes eum,⌋ licèt enim Phariſęi eſſent mixti cum turbis, tamen principaliter prædicabat propter turbas erudiendas. Et quia faciliter eum adire præ turba non poterant, & etiam ne fructũ diuini verbi impedirent, ⌊foris ſtabant⌋ & miſerunt ad eum vocantes ipſum. Fratres hic vocantur conſobrini domini, ſecundum morem ſcripturæ, quæ ſæpe conſanguineos ſolet fratres nominare. Et cùm dominus erat occupatus in officio prædicandi: primò vnus, & poſt illum plures de turba dixerunt ei: ⌊Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te.⌋ Iſti inſidias tendebãt, ac malitioſe & inſidiando hæc dicebant: ſcilicet ad tentandum & explorandum, ſi carnis affectu prædicationem inceptam dimitteret, vel interrũperet, vt ſi ſpirituali operi præferret carnẽ & ſanguinem, arguerent ipſum eſſe purum hominem, natum propter affectionem carnalem, & vt populus videns quòd parentes carnales haberet, ipſum filium dei non crederet, cùm deus carnaliter non generet. Et ideo multas implicant circunſtantias quæ ipſum mouere poterant ad ceſſandum dicentes: ⌊Ecce mater tua,⌋ quæ præcipitur honorari: ⌊& fratres tui⌋ quos & natura & lex iubet diligi, ⌊foris ſtant⌋ expectantes te in loco exteriori, vbi verecundũ eſt ſtare, ⌊quęrentes te,⌋ quaſi propter te tantum venerint, & ideo debes meritò ad eos egredi. vnde Chryſoſtomus: Videns diabolus quia perſuadebat populo Chriſt⁹, eſſe ſe filiũ dei: dicens: & ecce plus quàm Salomon hic: timens ne ſi filius dei cognoſceret, qui putabatur homo, ipſe derelinqueretur ab omnibus: ad conuincendos ſermones eius, ſubintroduxit parentes ipſius carnales, vt per eorum contemplationẽ diuinitatis eius obſcuraret naturã. Ideoq; venit aliquis, quaſi diaboli aduocatus, qui humano ore verba diabolica loqueretur dicens: ⌊Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant volentes loqui tecũ.⌋ ac ſi dicat: Quid gloriaris ô Ieſu de cœlo dicens te deſcendiſſe, qui radices habes in terra? Ecce mater tua, & fratres. Non potes eſſe filius dei, quẽ homines genuerũt: non potes in te filium abſcondere, quem natura conuincit. Hæc Chryſoſtomus: Sic & hodie multis prælatis procurat diabolus propinquorũ multitudinem, vt in carnali affectione obſcuret eorũ dignitatem & ſanctitatem. Et bene dicitur foris ſtant: ad ſignificandum, quòd carnales amici clericorum debent eſſe remoti ab eis, vel ſaltẽ à cordibus eorum, quantum ad carnalem affectum, & tamen in multis videmus hodie cõtrarium. Myſticè ſecundum Bedam: Mater & fratres Ieſu poſſunt dici ſynagoga, & Iudæi ex quibus ſecundum carnẽ eſt editus, qui foris ſtare dicuntur Chriſto prædicante, quia gentibus Chriſto credentibus ſynagoga

Pſal. 31.

Pſal. 30.

Pſal. 102.

Pſal. 112.

Fratres domini.

E

Matth. 12. & Luc. 11.

F

Foris ſtent parentes.

Myſticè.

G synagoga cum Iudæis extra fidem mãsit pro ma
iori parte. Et notandum de beata virgine, quòd
tanquam pia mater filium quærebat paruulum,
quia eius absentiã non sustinebat: scilicet quando
eum amiserat: quærebat adultum, quia eius præ-
sentia satiari non poterat, vt hic patet: quærebat
magistrum factum, scilicet crucifixum: quia iam
eius præsentiã amittebat, quando iuxta crucem
stabat. Sed inuenit primò in medio doctorum in-
terrogantem, nunc in medio populorum prædicã
tem: vltimo in medio latronum patientem. Pri-
mò, in templo. Secundò, in domo. Tertiò, in pa-
tibulo. Ibi cupiebat inuenire, & ideo laborabat &
dolebat in quęrendo filium: hic cupiebat videre,
& ideo stabat foris expectando eius aspectum: ibi
cupiebat simul crucifigi, & ideo stabat iuxta cru-
cem vsque ad finem suum. Iesus autem ad requi-
sitionem matris vocatus, prędicationis officium,
propter matris affectum (licèt eam summè dilige
ret & honoraret) relinquere, vel interrumpere no
luit: quia nobiliora sunt opera misericordię spiri
tualis, quàm corporalis: & vtilitas matris ecclesię,

Maria Christum quęsiuit ter.

Non intermittenda officia diuina.

H præferẽda est vtilitati matris proprię. In quo ser
uor Christi apparuit: quẽ in prædicando habuit.
Vnde insidiãtes confutauit, & sicut qui intus pra
uam intentionem vidit, malignum eorum verbũ
rationabiliter repulit, ostendens quòd spiritualis
occupatio carnali affectioni, & opus dei negocijs
familiarium personarum præponi debet, dicens:
[Quę est mater mea, & qui sunt fratres mei?] Ac
si diceret matri & proximis. Nescio vos in opere
spirituali, & patris mei prædicatio non est pro-
pter vos dimittenda, seu etiam interrumpenda.
[Et] quasi ad protestandum veritatem [extendẽs
manus in discipulos suos,] qui in circuitu eius se-
debãt [dixit: Ecce mater mea,] scilicet hi qui me
in suo corde concipiunt, & me per prędicationem
in cordibus auditorum pariunt, [& fratres mei]
qui opera patris mei faciunt, & mihi in cœlo co-
hæredes erunt: quasi diceret, intantum est mihi
aliquis propinquus, inquantum est spiritualibus
actibus intentus. Et ille est mihi magis propin-
quus, qui spiritualibus operibus est magis inten
tus. Spirituales proximos pręfero carnalibus, &
I vtiliora opera minus vtilibus: adeo vt spirituali
operi vacãs omnino carnales postponã affectus.
Dominus se nosse matrem dissimulat, & per co-
gnationem proximos, dicens sibi proximos esse
per spiritum coniunctos. Quo exẽplo nobis mon
strauit, quod verbo docuit: scilicet qui amat patrẽ
aut matrem plus quàm me, non est me dignus: id
est, qui operi spirituali carnales pręponit affectus.
Qui ergo in conferendis beneficijs & dignitati-
bus ecclesiasticis, personas accipit, præferens car-
nem spiritui, & opus minus vtile vtiliori: formã á
domino præscriptam relinquit, & maximè deum
offendit. vnde Hieronymus: Non matrem nega-
uit, ne natus de phantasmate putaretur: sed apo-
stolos cognationi prætulit, vt & nos in compara-
tione dilectionis carni spiritum præferamus. vn-
de & Ambrosius: Nec tamen iniuriosè refutãtur
parentes, sed religiosiores copulę mentium docen
tur esse quàm corporũ: nec putet esse aliquis of-
fendiculum pietatis, vbi mandatum legis imple-
tur. vnde etiã Chrysostomus: Non spernens ge-
nerationem carnalem, neque erubescens humanã

Matrem nosse dissimulat dominus.

conceptionem tale dedit responsum: sed volens K
ostendere quia præponenda est cognatio spiritua-
lis carnali. Deinde dominus Iesus, quasi ratio-
nem dicti sui reddit quasi dicendo: nec solum dis-
cipuli specialiter, sed etiam quicunque fideles, &
iusti æternaliter sunt mater mea & fratres mei.
[Quicunque enim fecerit] corde, ore, & opere [vo
luntatem] in præceptis ac consilijs & exemplis
[patris mei qui in cœlis est: ipse meus frater, & so
ror, & mater est:] frater & soror credendo, quia fi-
lius dei est: dedit enim eis potestatem filios dei fie
ri, his qui credunt in nomine eius. Frater quippe
& soror dicitur, propter vtrunque sexum qui ad
fidem colligitur. Qui autem Christi frater & so
ror est credendo, mater eius fit prædicando: & in
cordibus proximorum dicto, vel exemplo eũ ge-
nerando. Igitur qui filij & filiæ ac hæredes dei
sunt per gratiam, fratres, & sorores, & matres, ac
hæredes Christi sunt, qui est dei filius per natu-
ram. Hinc etiam eos & fratres, & sorores, ac ma-
tres vocat, quoniam quasi fratres, & sorores ac ma
tres diligit. Et his quidem verbis apertissimè mõ L
stratur quòd carnali amori spiritualis amor de-
bet præferri: & propinquitas charitatis propinqui-
tati cõsanguinitatis. Eo enim amore & matrem,
& fratres, omnesque propinquos nostros diligere
debemus, quo Christus matrem & fratres suos di-
lexit. Diligebat enim eos, non quia magis secun-
dum carnem propinqui erant: sed quia voluntatẽ
patris eius magis faciebant. Ille ergo magis Chri
sto est propinquior, qui est melior, quia vt dicit
Hieronymus: Non in sexibus, sed in factis discer
nit. Et vt ait Gregorius: Apud dominum nõ gra
dus elegantior, sed vitę melioris actio comproba-
tur. Hanc autem sententiam, secũdum Chryso-
stomũ, dominus induxit, vt nullus de generis no-
bilitate, aut sanctorũ propagine sine virtute con-
fidat: docens nos in nulla cognatione confidentes
virtutem negligere. Si enim Marię nihil prodes-
set matrẽ esse, nisi virtus adesset: quis vtique alius
per cognationem saluabitur? Vna enim nobilitas
sola est, voluntatem dei facere, & hic nobilitatis
modus est illo melior & principalior. Oratio.

Ioan. 1.

Amor spiritualis pręferendus carnali.

DOmine Iesu Christe, da mihi vt verbum
tuum audiam fide credendo, & custodiã M
opere adimplendo: fac me spiritualiter
per auditum portare, & per custodiã nu-
trire idipsum dei verbum. Da mihi domine deus
meus vt occupationem spiritualẽ omni affectio-
ne carnali, & opus dei negocijs humanis, ac vni-
uersaliter vtiliora minus vtilibus, te rectore, te du
ce præferã semper & præponam. Fac me cor-
de, ore, & opere tuam in præceptis, consilijs, & ex-
emplis facere voluntatem: vt merear seruitor tibi
gratus fieri, & tandem inter dei filios & hæredes
per tuam gratiam computari. Amen.

De increpatione Pharisæorum & legis
doctorum. Cap. LXXVI.

CVm autem dominus iam præmissa
loqueretur, [rogauit eum quidam
Pharisęus vt pranderet cum illo.]
Inuitabant Pharisæi dominum nõ
vt reficerent: sed vt comprehende-
rent, accusarent, & perderent. Vnde ad domum
Pharisæorũ non intrabat nisi rogatus, sed ad cõ-
uiuium Publicanorum bene ibat etiam nõ inui-
tatus.

Luc. 11. Mat. 23.

Inuitatio Pharisæorum.

A tatus. Supponendum est quòd dominus post sermonem exiens de domo, in qua hospitatus fuerat & docuit, locutus est matri, decentem honorem exhibens ei: & deinde iuit ad domũ Pharisæi, magis intendens reficere, quàm refici. vnde Cyrillus: Sed Christus qui Pharisæorum nequitiã nouerat, dispensatiuè cõdescendit, satagens commonere eos, ad similitudinẽ optimorum medicorũ, qui grauius infirmantibus afferunt remedia suę industrię. Et ⌊ingressus⌋ domum ⌊recubuit⌋ & requieuit, id est ad comedendum se posuit. Omisit autem lauare manus, vt illorum errorem corrigeret qui credebant, quòd illa lotio ad salutem necessaria esset: & vt per eam interior mundatio à peccatis fieret: & vt demonstraret quòd non lotis manibus manducare, hominem non coinquinat. Vnde Pharisæus intra se murmurauit, & reputauit magnam esse culpam quòd secundum traditiones Iudęorum non esset lotus ante prandium. Mira stultitia: filium dei arguit, quia pręcepta hominum non seruat, qui traditionibus hominum subiectus non erat. Dominus autem cogitationi

Manuũ lotio ante prandiũ.

B illius respondit: ostendens per hoc se esse deum, cui nuda & aperta sunt secreta cordiũ, & arguit ipsos Pharisæos, qui quod foris erat à sordibus exterioribus mundabant: & quod intus erat, à macula rapinę, & iniquitatis, & fraudis non mundabant: quia de mundicia exteriori in vasis & corporibus suis erant multum solliciti & diligentes, & de mundicia interiori ipsius mentis negligentes, & non curantes: cùm tamen meritò deberet esse econuersò, quia interior mundicia est necessitatis: exterior autem solummodo honestatis: vnde non interior, sed exterior sine peccato omitti potest. Et ideo Christus exteriorem lotionem omisit, vt haberet occasionem arguendi Pharisæos: de exteriori mundicia tantũ curantes, & interiorem negligentes: exterius simulantes iustitiam, & sanctitatem, intus retinentes nequitiam & iniquitatem. Sed ò Pharisęe munda prius quod intus est, scilicet cor & animam à fraude & malis desiderijs vt mundum fiat, quod est de foris, vt foris per opera veraciter sanctitatem ostendere possis.

Interiora mundanda sunt.

C Qui enim vtranque hominis naturam, scilicet corpus & animam fecit, vtranq; mundari desiderat. vbi Beda: Hoc contra illos qui corporalia peccata, fornicationem videlicet, immundiciam, libidinem, furtum, rapinam & cætera talia, quasi grauissima detestantur: spiritualia verò quę non minus damnat apostolus, hoc est amaritudinem, irã, indignationem, clamorem, blasphemiam, superbiam, & auaritiam quę est idolorum seruitus, vt leuia contemnunt. Hęc Beda. Per hoc etiam arguuntur illi qui de minoribus magnam vim faciunt, & de maioribus parum curãt. Sicut aliqui religiosi plus ponderant fractionem silentij, vel aliquid eiusmodi, quàm iniustum grauamen proximi, vel aliam etiam transgressionem pręceptorum dei, Pharisæis etiam similes sunt clerici, qui bene tonso capite & rasa corona in veste alba & munda, & lotis manibus accedunt ad altare intus pleni auaritia & iniquitate: alijsq; immundicijs multipharie: ac legẽ dei postponẽtes, & traditiones hominũ in exterioribus sollicitè custodiẽtes. Deinde dñs, quasi bon⁹ præceptor, docet qualiter nostri contagiũ corporis mũdare debemus, dicẽs:

Spiritualia vitia nõ minus fugienda.

Ephes. 5.

Pharisæorum similes.

⌊Verũtamen⌋ do vobis salutis consilium, scilicet D ⌊qđ superest⌋ id est, de eo quod superest post aliorũ restitutionem ⌊date eleemosynam,⌋ quia primò debet fieri restitutio, & de eo quod remanet eleemosynarum elargitio: vel secũdum Bedam, de eo quod superest victui & vestitui necessario. Neq̃e enim ita facienda iubetur eleemosyna, vt teipsum consumas inopia: sed vt tui cura corporis expleta, inopem quantum vales sustẽtes. ⌊Et ecce omnia munda sunt vobis,⌋ quia eleemosyna magnã habet virtutem ad peccatorum remissionem. vnde in Daniele dicitur: Peccata tua eleemosynis redime. Daniel. 4. Vel ⌊veruntamen⌋ consilium & remediũ, ⌊quod superest⌋ & restat post tanta scelera do vobis: hoc scilicet, ⌊date eleemosynam,⌋ scilicet ordinatè vt incipiatis à vobis. Quod dictum sic est intelligendum, vt prius homo sibi faciat eleemosynam mundando se interius per fidem & baptismum, credendo in Christum: & si post baptismũ immundicia innocentię fuerit fœdata, emundet conscientiam per pœnitentiam: qui enim vult ordinatè eleemosynam dare, id est misericordiam facere: à seipso debet incipere, & eam primò sibi E dare. Est enim eleemosyna omne opus misericordiæ. vnde i Ecclesiastico dicitur: Miserere animę tuę placens deo. Eccli. 30. Nullum enim opus hominis deo placere potest, nisi ipse prius placeat. vnde ĩ Gen. legimus quòd deus prius respexit ad Abel quàm ad munera eius. Et tunc superest, vt qui proprię subuenit miserię: subueniat & alienę dando eleemosynam procedentem ex fide & charitate, & sic per misericordiam sui & proximi omnia munda sunt: & nullam mentem inquinant, & immũdam faciũt. Ergo misericordia & abolitio peccari promittitur omnibus misericordiam facientibus. Quod itaque hic dicitur ⌊date eleemosynam⌋ ad omnia quę vtili miseratione fiũt valet. Nõ enim solum qui dat esuriẽti cibum, & cætera huiusmodi: verumetiam & qui dat veniam peccanti, atque orat pro eo: & qui corripit, & alia emẽdatoria pœna plectit, eleemosynam dat. vnde Augustinus: Facere eleemosynam, est facere misericordiam. Si intelligis, à te incipe. Quomodo enim misericors es alteri, si crudelis es tibi? Audi scripturam F dicentem: Miserere animæ tuę placens deo. Redi ad conscientiam tuam quicunq; malè aut infideliter viuis, & ibi inuenies mendicantem animam tuam: inuenies egentem, pauperem, erumnosam: inuenies fortè nec egentem, sed egestate obmutescentem: quãdo inueneris animam talem intus in corde tuo, illi fac prius eleemosynam. In iudicio & charitate fac eleemosynam cum anima tua. Quid est iudicium? Displice tibi. Quid est charitas? Dilige deum, dilige proximum. Hanc eleemosynam si prætermittis, quantumuis ames: nihil facis, quando tecum non facis. Hæc Augustinus. Et quia Pharisæi ex hypocrisi non solũ quęrebant exteriorem mundiciam, sed etiam apparẽtem iustitiam, ac decimas dabant: & eleemosynã faciebant: putauerunt Christum inaniter loqui, quasi eis qui eleemosynam non facerent, & eum in cordibus suis deridebant. Non solum enim triticum, vinum, & oleum: sed etiam res contemptibiles: scilicet ciminum, rutam, mentam, & huiusmodi decimabant: & de residuo eleemosynam faciebant, quod non facile facit Christianus aliquis

Homo placeat. Gene. 4.

Eleemosynã facere.

Decimatio Pharisęorum.

vt per hoc

G vt per hoc apparerent iusti, quasi volendo implere mandatum dei de decimis reddendis, etiã circa minima, vt per hoc crederentur multum voluntarij ad implendum diuina mandata, cùm tamen essent transgressores in maioribus, & vt de eis diceretur à videntibus quoniam omnium decimas dant, qui etiam olerum decimas dare non negligunt. Dominus verò cogitatũ eorum sciens, subiunxit dicens: ⌊Vę,⌋ scilicet damnationis ⌊vobis Pharisęis qui decimatis mentam, & rutã, & omne olus,⌋ scilicet minuta & contemptibilia fructuũ vestrorum ⌊& relinquitis grauiora legis, scilicet ⌊iudicium & iustitiam⌋ subuertendo ⌊ac charitatem,⌋ & opera misericordiæ omittendo. Non est hoc facere misericordiam & eleemosynam, ⌊hæc⌋ enim, scilicet iudiciũ & charitatem: ⌊oportet facere⌋ primo loco: quia hęc præcepta sunt ad dei honorem, & illa scilicet decimã & eleemosynam non omittere, quæ sunt ad sacerdotum & proximi necessitatem. Illa facite, & ista præponite. Nõ enim per eleemosynã emitur impunitas in iniquitate manentibus. Decimantes igitur & eleemo-

H synam facientes, exteriora mundabant: sed quia iudicium & charitatẽ relinquebant, interiora nõ

Iudiciũ & charitas.

mundabant. Optimè autẽ coniunguntur iudiciũ & charitas, quia iudiciũ sine charitate vergit in crudelitatem: charitas sine iudicio in remissionẽ:

Decimare

charitas cum iudicio in ęquitatem. Istud autem de decimatione potest dupliciter intelligi. Vno modo respectu sui, quia licèt ministri tẽpli acciperent decimas à populo: tamen de illis acceptis à populo, & de his quæ habebãt ex labore suo, decimas reddebant sacerdoti summo: & ideo ad simulationem sanctitatis reddebant eis decimas de minimis. Hoc etiã faciebant ratione cupiditatis: vt per exemplum sui inducerent populũ ad reddendum, sibi decimas de omnibus vsque ad minima. Alio modo potest intelligi respectu aliorum, quos per doctrinam suam inducebant ad decimas strictè sibi soluendas. Illud etiam quod de omissione grauiorum legis additur, similiter dupliciter intelligitur. Vno modo respectu sui, quia ista quæ erant magnę necessitatis facere omittebant.

I Alio modo respectu aliorum, quia alios ad talia

Prælatorũ auaritia.

obseruanda inducere negligebant. Similiter hodie faciunt sacerdotes ecclesiæ & prælati qui solliciti sunt circa subiectos de redditione decimarum, & similium quæ eis debentur, & parum curant si in maioribus criminibus inuoluantur. Et quia honor est pręmium virtutis, & ex appetitu apparentis iustitię, sequitur appetitus indebiti honoris: ideo consequenter arguit arrogantiã & ambitionem Pharisæorum, comminando eis væ & pœnam æternam, dicens: ⌊Væ,⌋ id est æterna dãnatio imminet ⌊vobis Pharisæis qui diligitis primas cathedras in synagogis.⌋ Non dicit qui habetis cathedras: sed, qui diligitis: has enim appetere, ambitionis est: iniunctas suscipere, charitatis. In quo reprimit omnem indebitum appetitum honoris, & instruit nos vt ambitione careamus, & primatum in ecclesia non ambiamus. Væ ergo miseris ad quos Pharisæorum vitia transierunt: qui per breue & incertum huius vitę suæ curriculum quo peccata humiliter deplangere debuerũt, ad prioratum aspirare, vel pro eo certare nõ metuunt. Et non solum volebant esse doctores & magistri in synagogis, volentes vocari ab omnibus K

rabi: sed etiam quęrebãt ⌊salutationes in foro⌋ causarum & negociorum, ex quo videtur quòd idẽ erant in synagoga magistri, & in foro aduocati. Sed non conuenit vt litibus intendant qui diuino officio mancipantur: nemo enim militans deo implicat se negocijs secularib9. vnde Rabanus: Culpa non carent si in foro litibus intendãt, qui in cathedra Moysi & synagogę magistri cupiunt appellari. Et quia vitia occulta punientur adeo grauius, quanto peccatores tales volunt alijs pręferri in honoribus: ideo post hæc arguit eorum simulationem, comminando eis vę pœnę æternę, quia

Litib9 abstineat clericus.

Sepulchra

erant quasi sepulchra quæ non apparent, scilicet exterius qualia sunt interius, quia aliquando exterius ornantur, & fœtore interius replẽtur: & homines ambulãtes suprà, nesciunt qualia sunt intrà. Sic quicunque decepti per Pharisæorum & hypocritarum sententias eos imitantur, quasi suprà sepulchra ignoranter gradiuntur. Et bene comparat eos mortuorum sepulchris, quia anima mortua est in corpore hypocritę & peccatoris. Vnde

Sepulchrũ

L sepulchrum dicitur, quasi semi pulchrum, & tales sunt hypocritę exterius nitidi, & interius fœtidi. Tales non sunt filij sponsę, id est ecclesię quę dicit: Nigra sum, scilicet exterius: sed formosa sum, scilicet interius: sed isti econtrariò sunt dispositi. Hic reprehenditur quęlibet sanctitatis si-

Simulatio proscribit

mulatio falsa: vt abstineamus ab ea. vnde Cyrillus: Per ea quibus illos reprehendit, nos facit meliores: vult enim ambitione nos carere, & nõ plus venari apparẽtiam, quàm veram existentiã, quod tunc Pharisæi agebant. vnde & Chrysostomus: Sed quòd tales extiterint Pharisęi non est mirabile. Si autem nos digni reputati fieri templa: fiamus repentè sepulchra solum fœtorem continẽtia, hoc est extremę miserię. ⌊Quidam autem legisperitus⌋ dicta à Christo contra Pharisæos in contumeliam legisperitorum, retorquet dicens: ⌊Magister hæc dicens,⌋ non tãtum Pharisæis, sed ⌊etiam nobis⌋ legisperitis qui maiores sumus ⌊cõtumeliam facis.⌋ Hic legisperitus ignorabat imperitus legem veritatis: quia redargutio culpę, nõ est contumelia personę: & qui erubescit redargui, M

cessat à culpa: nec offendat eum corripientis charitas, sed ꝑpria iniquitas. vbi Beda: Quàm misera conscientia, quæ audito dei verbo, sibi contumeliam fieri putat: & commemorata pœna perfidorum, se semper intelligit esse damnandã. Vnde mihi meisque similibus vnum superest suffragium domino cum propheta supplicare: Vtinam dirigantur vię meę, ad custodiendas iustificationes tuas: tunc non confundar, dum respiciam in omnia mandata tua. hęc Beda. Communiter scribę & legisperiti erant doctores legis, quęstiones legis soluentes: Pharisęi verò, scilicet sacerdotes Iudæorum, diuisi ab alijs, quasi religiosi videbãtur. Dominus autem liberrimus vitiorum corrector, nec legisperitorum altitudinem verebatur: sed eos redarguit, quia peccata eorum publica & manifesta erant, & ideo publicè eos arguendo, contumeliã eis non faciebat: prout iste legisperitus sibi imponebat. Sed non sic hodie nostri maiores faciunt qui in corrigendo personas accipiunt. vnde Augustinus: Nostri principes cùm pauperes delinquẽtes publicè arguant & confundant, diuiti-

Cõsciẽtia misera.

Psal. 118.

Personarũ acceptio.

bus maiora

A bus maiora peccātibus, nec nutum faciūt. Quapropter Anaxagoras leges principum telis aranearum cōparabat, quę minora animalia capiūt, & maiora trāsmittunt. Vnde Chrysost. Si possibile esset in diuites vindictam procedere: videres ex eis repleri carceres vniuersos. Sed cum omnibus suis hoc malum habent diuitię, quòd in malignitate peccantes ab vltionibus eruunt. Vnde etiam Valerius Maximus narrat, quòd Socrates videns vnum duci ad suspendium risit, & interrogatus cur rideret respondit: Video magnos latrones ducentes paruum latronem ad suspendium. Minuta sacrilegia puniuntur: sed magna triumphis extollūtur. Vnde & Augustin⁹: Remota iustitia, quid sunt regna nisi magna latrocinia? & latrocinia quid sunt nisi parua regna? Ideo eleganter & veraciter Alexandro Magno quidam pirata comprehensus, cum ab eo interrogatus quid sibi vt mare infestū haberet: ille libera voce respōdit, quid tibi vt orbem terrarū? Sed quia ego exiguo nauigio facio, latro vocor: qa tu magna classe, imperator. Et reuera sic heu est & hodie: nam

Valerius Maximus.

Latrones magni suspendunt paruos.

Piratæ responsum.

B minores & pauperes pro leui transgressione grauiter puniuntur: sed maiores & potētes etiam pro enormibus nihil patiuntur. Sed non glorientur quia in præsenti sic intacti permanent: nam in futuro pœnas debitas cum vsura recipient. Tūc potentibus qui hic perperam pauperes innocentes iudicabāt: nullum erit consistorium, nullum tribunal: sed coram illis tunc iudicio stabunt, quos hic suo peruerso iudicio nedum iudicabant, sed & sæpius condemnabant. O quot iniustitię fiunt hodie in vna ciuitate, de quibus non esset mirum si ipsa & tota patria redigeretur in nihilum. Aliter enim iudicant extraneo quàm domestico. Aliter minori quàm maiori. Aliter per carnem coniuncto quàm remoto. Aliter pauperi quàm diuiti: quod omnino & manifeste est contra legem dei altissimi. Nullam quippe legem scriptam in iudicando respiciunt, sed secundum affectiones varias quas ad diuersas personas habent, sententias varias proferunt: dicētes, sic vel sic mihi videtur: nec dicunt, sic vel sic in lege scriptum habetur. Quanta autem mala iniustitia inducit, patet ex

Iudicia iniqua.

C bonis quæ iustitia facit, de quibus Cyprianus sic ait: Iustitia regis, pax populorum, tutamen patriæ, vnitas plebis, munimentum gentis, cura languorum, gaudium hominum, temperies maris, aeris serenitas, terræ fœcunditas, solatium pauperum, hæreditas filiorum, & sibimetipsi spes futuræ beatitudinis. Hæc Cyprianus. Horum omniū contraria timenda & expectanda sunt de iniustitia: quia in lege veteri & euangelica legitur populus punitus propter mala iudicia. Et heu iniustitia & malorum consuetudo in multis locis intātū excreuit, quòd vix extirpari possit. Vnde quia mala consuetudo multa mala inducit: ideo apud Longobardos communiter dici consueuit, quòd melius est in ciuitatem ignem ponere, quàm malam consuetudinem inducere: quia ad extinguēdum ignem omnes currunt, ad malam verò consuetudinem ampliandam omnes intendunt. Sed vtinam sequerentur doctrinam & consilium Senece, qui sic dicit de consuetudine: Bona consuetudo excutere debet, quod mala induxit. Et primò redarguit dominus legisperitos de immoderata dominatione & inordinata austeritate, cōminando eis vę damnationis, quia alijs onera importabilia imponebāt: & ipsi nec vno digitu tangere sarcinas curabant, id est, alijs imposita nec in minimis perficiebant: alijs erant seueri, & sibi nimis propitij: contra ius naturale in alijs fieri volebāt quod sibi nolebant: dicebant & non faciebant: docebant grandia, & non faciebant minora. Isti diuersa pondera habebāt: aliter enim facta propria, & aliter aliena pōderabāt. Vbi Theophil⁹: Quotiens enim doctor facit quæ docet, alleuiat fascē tradens ad exemplum seipsum. Quādo verò nil agit eorum quæ docet: tunc graues fasces videtur eis qui doctrinam suscipiunt: vtpote quę nec à doctore possunt portari. Per istos signantur prælati, alijs imponentes grauia & magna, & pauca faciētes aut nulla. Vnde Gregorius Nicenus: Tales sunt modo multi iudices seueri peccātium, & debiles agonistę: intolerabiles legislatores, & debiles portitores: nec appropinquare volentes nec palpare vitę honestatem, quam irremediabiliter exi-

Consuetudo mala plus nocet igne.

D

Contra onera imponentes.

Fasces alleuare.

E gunt à subiectis. Deinde redarguit legisperitos, cōdemnando eos de simulata deuotione, & falsa religione: quia ob fauorem vulgi captandū simulabant se horrere & condemnare acta & peccata ac perfidiam patrum suorum, monumēta prophetarum quos occiderunt patres eorum per hypocrisim & non ex pietate, magnificè ædificando & ornando: quasi de morte innocentum prophetarum dolentes & dicentes quòd si fuissent in diebus patrū suorū nō essent socij in sanguine prophetarū, vt viderētur iustiores patribus suis, qui occiderūt illos: sed ipso opere testificabātur quātū paternę nequitię cōsenserint persequēdo Christum dominū prophetarum eis promissum, & ab ipsis prophetis pręnunciatum. Defectus aliorum videbāt & non suos, quia vt dicit hîc Chrysost. Alter alterius culpam facile intelligit, suam difficile. Secundum literalem sensum hoc faciebant vt viderentur horrere crudelitatem patrum suorum: & similiter faciunt qui vitia verbis detestantur, vt ab eis immunes ab ignorātibus videātur.

Deinde redarguit legisperitos cōdemnādo eos de praua & peruersa scripturarū expositione: quia

F gloriabantur se habere notitiā legis & prophetarum, quā Christus vocat clauem sciētię: quia per hanc notitiā potuerunt in fidem & veritatē Christi intrare: sed ipsi malitia excæcati hanc clauem abstulerunt: dicta legis & prophetarū, vel truncādo, vel peruersè intelligendo & exponēdo, ac Christi dogmata & opera denigrando: vt ipsi ad intellectū veritatis & fidem nō intrarent, nec alios qui intrare desiderabāt, intrare permitterēt: quia peruersitate doctrinę suæ prohibebant. Clauis ergo scientiæ est authoritas docendi, per quam debet intellectus verus latēs interius aperiri, & ipsi ecōtrario claudebant peruersè interpretando, & alios in errorem ducendo: vt patet circa præceptum de honore parentum, quod per suam euacuabant doctrinam: & etiam circa alia plura domini præcepta secundū Bedā. Omnis etiam doctor qui auditores quos verbo ædificat, exemplo scādalizat: nec ipse regnum dei intrat, nec eos qui poterant intrare permittit. De præmissis redargutionibus Scribarū & Pharisæorum habes latius infrà feria tertia post palmas: vbi ponuntur multa similia,

Clauis scientiæ.

G milia,ſed non ſunt eadem,quia diuerſis temporibus dicta. Vltimo exaggerat Phariſęorum & legiſperitorum nequitiam & obſtinationem, qui ex verbis Chriſti non fuerunt emendati: ſed magis peiorati,quia⌊cùm⌋dominus, ⌊hęc⌋ præmiſſa ad illos diceret⌋veritate offenſi cœperunt doctorē veritatis perſequi,& doloſè ſibi inſidiari: quia cœperunt grauiter inſiſtere,⌋id eſt reſiſtere ac inſtare,⌊& os eius comprimere,⌋ id eſt ſermonem eius in pluribus interrumpere,ſeu verba oris eius calumniari⌊de multis inſidiantes ei,&⌋multa ab eo inſidioſè⌊quęrentes⌋ vt eum terrerent & ſtupefacerent:quia conturbati minus prędiuident,& ſic ex varijs quęſitis & obiectis aliquid calumniabile de ore eius extraherent: & in verbis eum caperent vt accuſare eum poſſent. Doctrina ergo veritatis fiebant deteriores,qui inde debuerant fieri meliores.vnde Beda: Quàm vera perfidię ſimulationis & impietatis ſuę crimina audierint,ipſi teſtātur,qui tanto intonante turbine, non ipſi reſipiſcere:ſed doctorē veritatis inſidijs moliuntur aggredi.

Phariſæorum obſtinatio.

Oratio.

H Domine Ieſu Chriſte, da mihi ante prandium ſpirituale,ſcilicet ante perceptionem ſanctę euchariſtię, per confeſſionē purā ſpiritualiter baptizari & lauari, vt ab inimicorum inſidijs & accuſationibus te protegente valeam liberari. Da mihi vitare omnem hypocriſim & ſimulationem: omnem arrogantiā & ambitionem: ne peccem in te, vel in proximū meum per mendacem vſurpationem perfectionis,per excellentiam ſingularitatis,per temeritatem iniuſti iudicij,vel per prauitatem cuiuſcūq; mendacij,ne cum Phariſæis in vanitate participem,ſed te veritate me ducente, per te viam, ad te vitam miſericorditer perueniam. Amen.

De fratre petente diuidi hæreditatem, & de diuite volente horrea ampliare. Cap.LXXVII.

Lucę.12.

Quidam autem de turba cognoſcens Ieſum eſſe iuſtum,dixit ei: ⌊Magiſter dic fratri meo,vt mecum diuidat hęreditatem⌋Non fuit iſte expertus quàm bonum,& quàm iocūdum,habitare fratres in vnum.Inconueniēter au-

Pſal.132.

I tem petebat,quia nec tempus, nec locus erat: & Chriſtus temporalibus non intendebat:immo ea contemnere docebat,qui etiam tantum colligere & non diſpergere venerat:& ideo reſpondit dicēs: ⌊Homo,⌋ſcilicet carnalis & terrenus, humum ſapiens,& ſecundum hominem ambulās, ⌊quis me conſtituit iudicem,⌋ſcilicet litium⌊aut diuiſorē,⌋ ſcilicet facultatum⌊ſuper vos,⌋ſcilicet qui fratres eſtis:inter quos nō iudex,ſed pietas debet eſſe ſequeſtra,quaſi diceret: Non ſum miſſus, ſiue conſtitutus ad iudicium terrenarum poſſeſſionum, ſed cœleſtiū.Non ſum diſſenſionis deus, ſed collectiōis,& pacis,& vnitatis:qui veni homines pacificare cum deo & angelis,& vt multi cor vnum & animam vnam habeant:non vt diuidantur per diuerſa,ſed vt colligantur & habeant omnia communia:nec ſit aliquis egens inter illos,ſed diuidatur ſingulis, prout vnicuiq; opus fuerit. Ille qui non colligit mecū,eſt fraternitatis diuiſor & diſſenſionis author.vbi Beda:Qui magiſtro ſupernæ pacis gaudia commendanti terrenę diuiſionis vult ingerere moleſtiam: merito homo vocatur, ſecundum illud: Cùm ſit inter vos zelus & contentio:nónne homines eſtis? vbi Ambroſius: Bene ergo terrena declinat, qui propter diuina deſcenderat. Nec iudex dignatur eſſe litium & arbiter facultatum,viuorum habens mortuorumq; iudicium & arbitrium meritorum: Non ſolum ergo quid petas,ſed à quo poſtules intuēdum eſt. Nec maioribus intento animo, putes minoribus obſtrependum. Vnde non immeritò refutatur hic frater,qui diſpenſatorem cœleſtium geſtiebat corruptibilibus occupare. hæc Ambroſius.

Chriſtus litium iudex eſſe noluit.

Acto.4.

K

1.Corin.3.

Per hoc quòd Chriſtus noluit ſe intromittere de diuiſione hæreditatis terrenę:oſtendit quòd prædicatores euangelij,& ſpiritualibus deditι,nō debent ſe intromittere de negocijs ſecularibus, ob quæ minus ſolliciti ſint de ſpiritualibus. Sic & apoſtoli vt poſſent vacare verbo dei,curam temporalium à ſe abiecerunt dicentes: Non eſt ęquū nos derelinquere verbum dei, & miniſtrare menſis. Sed heu hodie perſonę eccleſiaſticę litibus & cauſis euſque occupantur,vt his ſolummodo vacare videātur:vtiliora poſtponētes, & legem dei:

Prędicatores à ſecularibus abſtineāt.

Actuū.6.

L auaritia ad hoc tracti & inuitati. Primo quidem floruit eccleſia in ſtrage martyrum. Secundò,creuit in perſecutione hęreticorum:nūc autem corruptione falſorum fratrum litibus & inutilibus creſcere non deſinit. Quanuis ergo dominus poterat,tamen diuidere nolebat: ne,ſicut multi faciunt,ſpiritualia propter tēporalia intermitteret & ne fauere videretur auaræ cupiditati petentis, qui ad circūueniendū fratrem hoc petebat:& quē non tam ius,quàm res & amor habendi trahebat: quiq; terrena & non cœleſtia ſapiebat,ſicut terreni inter quos huiuſmodi zelus,& contentio diuidendę hęreditatis eſſe ſolet. Vnde & ex hoc conſequēter auaritiam quæ à deo ſeparat:ſtatim reprehendit,& cauere docuit dicens, tam ad turbas quàm ad diſcipulos, quia auaritia commune vitium eſt tam clericorum,quàm laicorum:tam religioſorum, quàm ſecularium: tam minorum, q̄ maiorum,quia omnes auaritiæ ſtudēt. Vnde eos, ſecundum Bedam, occaſione huius ſtulti peritoris aduerſus auaritiæ peſtem,quæ radix omnium malorum eſt, pręceptis pariter & exēplis munire ſatagit dicens: ⌊Cauete ab omni auaritia,⌋ ſcilicet tam interiori quàm exteriori, quæ conſiſtit in cupida acquiſitione temporalium,& tenaci retentione eorum.vnde Beda: Dicit autem ⌊ab omni,⌋ quia nonnulla ſimpliciter ab hominibus geri videntur:ſed internus arbiter qua intentione fiant, quia cernit,dijudicat.vel ſecundū Cyrillum, dicit ab omni,ſcilicet magna & parua. ⌊Quia non in abundantiā diuitiarum cuiuſq̄ vita eius eſt,⌋ ſcilicet ſpiritualis,per quā cōiūgitur deo,quia nō in ſolo pane viuit homo:nec etiā corporalis, quia temporalis vita diuitiarū multitudine non protēditur:immo frequenter ex ſollicitudinib⁹ animarum,& delitijs corporū,minuitur. Vita hōis tēporalis nō cōſiſtit in abundantia rerū:quia quādoq; plus minuitur & abbreuiatur in proſperitate, q̄ aduerſitate. Vita etiam ſpiritualis non cōſiſtit in abūdātia:imo frequēter periclitatur.vñ Chryſo. Neq; enī animę ſoli, ſed ipſi corpori ſunt nociuę delitię:eo quòd ex forti fit debile,& ex ſano ęgrotiuum:ex agili graue,ex formoſo deforme,ex iuuene veternoſum. vnde & Seneca: Poteſt noſtra pro-

Eccleſiæ vigor.

Auaritia dānatur.

1.Timo.6.

M

Diuitię nō beant.

Matth.4.

Delitię nocent.

A ſtra prouidentia languorem prorogare huic corpuſculo moram: ſi voluptates quibus maior pars perit, poterimus regere & coërcere. hæc Seneca.

Crapula nocet.

Propter abundantiam quoque & ſuperfluitatem ciborum & potuũ, mors plurimum acceleratur. Plures enim ex repletione quàm ex attenuatione moriuntur. vnde dicit Hyppocrates quòd ex plenitudine, quæcunque ęgritudines generantur.

Diuitię vitam non augent.

Vitæ etiam pauperum nullus ſtruit inſidias: diuites autem in omni loco, cibo & potu timẽt eas. vnde Theophilus: Hoc dicit dominus refellens auarorum intentiones, qui videntur coaceruare diuitias, quaſi diu victuri. Sed nunquid te opulentia longæuum efficiet? Quid igitur manifeſtè ſuſtines mala tam incertę quietis. Nam dubium eſt an debeas attigere ſenium, cuius gratia theſaurizas. Et ad deteſtandum auaritiam, & ad ſuum propoſitum declarãdum, inducit ſimilitudinem. vnd Theophilus: Dico quòd ex affluentia opum non protelatur vita humana: ad huius fidem parabolam ſubdit: ⌊Hominis cuiuſdam diuitis vberes fructus ager attulit,⌋ id eſt abundantes &

B multo plures quàm ſolito curſu conſueuit: & cogitabat præ ſollicitudine, quia abundantia diuitiarum inducit ſollicitudinem, & per conſequens animi anxietatem, quia non ſupplent indigentiã.

Diuites oẽs formidoloſi ſunt.

⌊Cogitabat inquam intra ſe dicens:⌋ non extra ſe proferens, ne audiretur: diues enim auarus omnẽ hominem timet: nam ſecundum Auguſtinum: Videt diuitem, & æſtimat prædonem: videt pauperem, & ſuſpicatur furem. ⌊Quid faciam quia non habeo quò congregem fructus meos.⌋ Anguſtiabatur iſte diues ex opulentia, infœlix in præſentibus bonis, infœlicior in futuris: ager enim ei non tam redditus, quàm gemitus attulit grauiores: & ſollicitudo nimia creuit ei ex auaritia, & anguſtia ex ſatietate. ⌊deſtruã horrea mea, & maiora faciam.⌋

Horrea dilatare volens.

Non opportebat eum horrea dilatare: bene erant horrea parata, ſcilicet pauperum eſurientium ventres, ſed non meminit communis naturæ, nec ſciebat cogitare, niſi de congregatione temporali, non de cœleſti, cuius horrea ſunt pauperes Chriſti. ⌊Et illuc inquit congregabo,⌋ cùm ecõtrariò deberet dicere, diſpergam pau-

C peribus ⌊omnia quæ nata ſunt mihi,⌋ id eſt propter me ſolum, vel meo labore, ⌊& bona mea⌋ in quo dicit mendacium, quia ex iniquitate dictum eſt meum & tuum: cũm omnia iure naturę eſſent communia. Bona ſua reputant temporalia, cùm

Bona noſtra.

tamen hominis, vt homo eſt, ſint bona ſpiritualia, & non terrena. vnde Gregorius: Non eſt hominis terrena poſſeſſio, ſed cœleſtis. Et Ambroſius: Non ſunt bona hominis, quæ ſecum ferre nõ poteſt: ſola miſericordia eſt comes defunctorum. Vnde dixit quidam philoſophus, qui de incendio euaſerat, Ego nihil perdidi: bona mea mecũ ſunt: animo enim illa porto, non humeris. Bona noſtra, bona interna ſunt. vnde Seneca: Sapiens intra ſe omne bonũ terminabit. Et dicit idem Seneca, quòd quidam capta patria & liberis amiſ-

Bias.

ſis: cum ex incendio publico ſolus, & tamen beatus exiret: interroganti victori num aliquid perdidiſſet, nihil inquit perdidi: bona mea mecum ſunt. ⌊Et dicam animæ meæ,⌋ id eſt animalitati meæ, vel mihimetipſi, ſecundum quòd totus homo denominatur à parte digniori. ⌊Anima mea habes multa bona:⌋ immo habebatur ab eis ⌊poſita,⌋ id eſt repoſita & congregata ad obſeruandum auare: non ad erogãdũ liberè ⌊in annos plurimos.⌋ D

Vbi Cyrillus: Diues igitur nõ parat permanẽtia horrea, ſed caduca: & quod ſtultius eſt, vitę ſibi taxat longitudinẽ. Sed o diues, fructus quidem habes in horreis, ſed annos plurimos vndè poteris obtinere? Hic arguitur habentium redditus ſibi ſufficientes reprehenſibilis detẽtio, & collectio ſupra annum eorum, quæ ſingulis annis redeunt & innouãtur.

Detentio bonorũ taxatur.

Et ſubiungit ⌊Requieſce,⌋ ſcilicet à labore, vbi peſti auaritiæ peſtem iungit deſidiæ, vt nec pro tẽporalibus deum interpellet, ecce ocioſitas: ⌊comede,⌋ ecce guloſitas: ⌊bibe,⌋ ecce ebrietas: ⌊epulare⌋ ſplẽdidè & ſuperbè magno delitiarum apparatu, vbi prędictis malis etiam laſciuiã & voluptatẽ addit, ecce cõmeſſationis celebritas. Hic ergo exprimuntur quatuor mala quæ euenire ſolent ex diuitiarum abundantia. Hæc fuit iniquitas Sodomę ſuperbia in epulatione, ſaturitas panis in commeſtione, & abundantia in ebrietate, & ocium in requie, vbi Beda: Cui ſimile eſt quod in Eccleſiaſtico legitur: eſt qui locupletatur parcè agendo, & hæc eſt pars mercedis illius in eo quòd dicit inueni requiem mihi, & nunc mãducabo de bonis meis ſolus: & neſcit quòd tẽpus prętereat & relinquat omnia alijs.

Ezech. 16.

Eccli. 11.

E

Diuitis reprehẽdẽdi ratio.

Secundũ eunde Bedã non reprehenditur iſte diues in eo, quòd terrã coluerit, & fructus ſeruare voluerit: ſed quòd oẽm vitæ ſuæ fiduciã in ſua abundantia poſuerit: fructusq; natos fructus ſuos & ſua bona cõputãs, nihil pauperibus erogare conſtituerit, iuxta imperium domini dicẽtis: Quod ſupeſt date eleemoſynã, ſed ſuę i futurũ eleemoſynę reſeruare ſtuduerit.

Lucę. 11.

Sed (vt dicit Baſilius:) dũ in abſcondito loquitur, eloquia eius examinãtur, vnde ſibi reſponſa prouenuint. Sequitur enim: ⌊Dixit autem illi deus,⌋ id eſt cõtrariũ ſuę cogitationi fecit: dicere enim dei, facere eſt: ſcdm illud Pſal. Ipſe dixit & facta ſunt. ⌊Stulte⌋ qui non cogitas de dei prouidentia & iuſtitia.

Pſal. 157.

Vbi Baſilius: Audi cõueniens tibi ſtultitię nomen, quod tibi nullus imponit hominum, ſed ipſe deus ⌊hac nocte repetent,⌋ ſcilicet exactores & dęmones, ⌊à te animam tuã⌋ tanquam ſuam, & ſibi per peccatum venditam & obligatã, vt de cętero tẽpus nõ habeas emendandi & te redimendi. F

Pecunia non amãda.

Vnde in Eccleſiaſtico. nihil iniquius quàm amare pecuniã, hic enim animam ſuã venalem habet.

Eccli. 10.

Vbi Beda: Qui multa tibi delitiarũ tempora promittebas, proxima hac nocte morte prçreptus alijs cõgregata relinques. Hæc à deo ad homines dicere eſt prauas eius machinationes ſubita animaduerſione compeſcere. Dies enim exitus tanquam fur in nocte comprehendit, quando ſtultorũ animas futura nõ prçmeditantes eijcit. vnde & Grego. Eadẽ enim eſt nocte ſublatus, qui multa fuerat prçſtolatus, vt ſcilicet qui in longũ ſibi ſubſidia colligendo proſpiceret, ſubſequentẽ diem vel vnum minimè videret. In nocte autem ablata eſt anima, quæ in obſcuritate cordis eſt euulſa. In nocte ablata eſt, quæ conſiderationis lucem habere noluit, vt quod pati poterat præuideret. hęc Gregorius.

Nocte ablata aĩa.

⌊Quę autem paraſti cuius erunt?⌋ Quaſi diceret, non erunt tua, quia non portabis ea tecum: ſolas enim diuitias virtutum portat homo ſecum. vnde Chryſoſtomus: Hic enim ea deſeres,

G non solum nullum inde percipiēs commodū, sed etiam sarcinam peccatorum portās super humeros proprios,& quę quidem à te cōgesta sunt, plerunque in manus inimicorum peruenient:à te verò super his ratio requiretur. vnde & Ambrosius: Frustra enim cōgregat opes, qui se his nescit vsurum. Neque enim nostra sunt, quæ non possumus auferre nobiscum. Sola virtus comes est defunctorum: sola nos sequitur misericordia, quę tabernacula defunctis acquirit æterna. hæc Ambrosius. Hæc quæstio, scilicet [quæ parasti cuius erunt] potissimè potest fieri personis ecclesiasticis, quæ non possunt relinquere bona ecclesię hęredibus suis. vnde in Ecclesiaste: Vnus est, & secundum non habet: non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat: & non satiantur oculi eius diuitijs. Et applicādo ad propositum, subiungit: [Sic est,] videlicet similiter stultus, & ad similem finem venturus, ac in nocte & improuisè à diuinis iudicijs rapiendus, [qui sibi,] id est vtilitati priuatę [thesaurizat,] scilicet bona tēporalia non distribuens pauperibus, vt ab eis recipiatur in æterna tabernacula: talis enim in morte pauperrimus erit, quia thesaurizat, & ignorat cui ea congregabit: an tineę demolienti, an furi effodienti, an hosti diripienti, an igni deuorantii [& non est diues in deum,] quia vacuus bonis spiritualibus, & sine thesauro meritorum: cuius expectatio non est dominus, nec apud deum est substantia eius. In deum namque diues est, qui transitoria contemnens pauperibus tribuit: cuius expectatio est dominus, cuius substantia, id est conscientia fides, & possessio qua sustentatur & pascitur est apud deum: non in sacculis & inferioribus terræ huius. Sed (vt dicit Gregorius:) tanto quisque minus dolet, quòd desunt æterna: quanto magis gaudet, quòd assunt temporalia. vbi Beda: Si is qui sibi thesaurizat, & non est in deum diues, stultus est & in nocte rapiēdus: ergo qui vult esse in deum diues: non sibi thesaurizet, sed possessa pauperibus distribuat: sic enim sapiens & filius lucis esse merebit. Vnde bene & Psalmista, cū de auaro quolibet diuite præmisisset: sed & frustra conturbatur, thesaurizat & ignorat cui congregabit ea: mox vbi cordis sui thesaurum locasset aperuit, dicens: Et nunc quę est expectatio mea: nōnne dominus, & substantia mea apud te est? hęc Beda. Per istum ergo diuitem intelligitur omnis homo congregans & conseruans bona temporalia, vt inde ociosè & deliciosè viuat: & frequenter cōtingit quòd tales subitò moriuntur: & sic à proposito suo defraudantur. Cum isto enim diuite, & multi hodie dicunt apud se: Epulare, lætare, quiesce, plenus es bonis, vtere, lętus eris: non curo qualia sint post me tempora: fiat tantum pax & fertilitas in diebus meis. Sed timeant tales ne subitò & improuisè animā ab eis rapiant dæmones exactores. Vnde bene de talibus & similibus, sic dicit Augustinus: Gaudet piscis quando hamum non videns escam deuorat. Sed cùm piscator eum adducere cœperit, viscera eius torquentur primò: deinde ab omni lætitia sua per ipsam escam de qua lætatus est ad consumptionem trahitur. Sic sunt omnes qui de bonis temporalibus beatos se putant. Hamum enim acceperunt & cū illo vagantur, veniet tempus vt sentiant quanta

Opū congestio.

Eccl. 4.

H

In deum diues.

Psalm. 38.

I

tormenta cum auiditate deuorauerunt. hæc Augustinus. Quis intelligens hæc in diuitijs spem suam ponet: cùm & diuitiæ tam facilè amittantur, & homo tam subitò moriatur? Qui enim ista bene attenderet: de facili ab auaritia caueret. Nam vt ait Hieronymus: Facilè contemnit omnia, qui se cogitat moriturum. Diuitię ergo si affluant, noli cor apponere: & si non affluant, noli sollicitus pro eis esse: ne immunda peste maculeris auaritiæ. Nam vt ait Ambrosius: Omnes cupidi, omnes auari, Giezi lępram cum diuitijs suis possident. Et, vt dicit Chrysostomus: Qui auaritiæ seruit: & præsentibus compedibus constringetur, & futuris incendijs præparatur. Dicitur tantum malum esse in inferno quòd semper sitiant, & nunquam satientur: & hanc pœnam auari iam sustinent, qui tantam cupiditatem acquirendi diuitias habent, vt nullo modo satientur. Vnde dicit Basilius de isto diuite, quòd horrea quidem crepabant præ copia conditorū: auarus tamen animus nequaquam implebatur. Quę est ista auiditas hominum, cùm ipsius beluæ modum non habeant. Tunc enim beluæ rapiunt, quando esuriunt: parcunt verò prędę, cùm saturitatem sentiunt. Inexplebilis est auaritia hominum: semper rapit, & nunquam satiatur: nec deū timet, nec hominem reueretur: nec patri parcit, nec matrem agnoscit: non fratri obtemperat, non fidem amico seruat: viduam opprimit, pupillum inuadit. Quæ est insania hæc, acquirere aurum, & perdere cœlum? vt autem dicit Petrus Damianus: Auaritia quasi biceps est coluber: vtroque consueuit ore mordere, vtroque pestiferum virus influere, dum aut aliena res quæritur, aut habita delectabiliter possidetur. Aliena etiam, secundum Gregorium, rapere conuincitur, qui vltra sibi necessaria retinere probatur. Vnde dicit hic Basilius: An iniustus est deus inęqualiter res nobis distribuens? Cur tu abundas: ille verò mendicat, nisi vt tu bonæ dispensationis merita consequaris: Ille verò patientiæ brauijs decoretur? At tu nónne spoliator es, quæ dispensanda suscepisti propria reputando? Est panis famelici, quem tu tenes: nudi tunica, quam in conclaui conseruas: discalciati calcius qui penes te marcescit, indigentis argentum quod possides: quocirca tot iniurias, quot dare valeres. vnde & Bernardus: Clamant nudi, clamant famelici, conqueruntur, & dicunt diuitibus: Nobis fame & frigore miserabiliter laborantibus, quid conferunt tot mutatoria, vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? Nostrum est quod effunditis: nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos enim dei plasmatio, Christi nos sanguine redempti sumus. Nos igitur fratres vestri videte quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros, vita nostra cędit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de vna prodeunt radice cupiditatis: dum & vos vanitando peritis: & nos spoliando perimitis. Vnde & Chrysostomus: Omnia quæ nobis deus dat, per nos alijs dat: vt de eo quod accepimus, partem impotentibus faciamus.

K

Mortis memoria.

Psal. 61.

4. Reg. 5.

Auaritiæ detestatio.

L

Retentio taxatur

M

Oratio,

A

Oratio.

NE reuoces me domine in dimidio dierū meorum: nec morte improuisa me perire permittas, sed spacium verę & fructuosę, & tibi gratę pœnitentię mihi cōcedas, vt sic valeam transitoria contemnere: & digna satisfactione in hac vita peccata delere: quatenus post hanc vitam merear sine impedimento te videre, & ad te lętus ac securus peruenire. Tu es eni domine expectatio mea: & apud te est mea substantia: tu es pars hæreditatis meæ, qui restitues hæreditatem meam mihi: vbi cum fratribus meis electis tuis quiescam, epuler, & iocunder in conspectu tuo, in æternum. Amen.

De probatica piscina, & paralytico. Cap. LXXVIII.

Ioan. 5. Pentecoste. POst hęc ascendit Iesus in Hierusalem, ad diem festum Iudæorum, ⌋ scilicet Pentecostes: & hoc erat festum nouorum, quia in hac solennitate mensis primitiuorum offerebantur primitiæ frugum. *Festa Iudæorum tria.* Vbi notandum quòd apud Iudæos erant præcipuè tria festa, in quibus debebat quilibet ascendere ad locum statutum à deo, sicut B erat tunc templum: scilicet in solennitate azimorum, in solēnitate hebdomadarum, & in solennitate tabernaculorum. Prima solennitas, scilicet azimorum, quæ vocabatur Phase, fiebat annuatim in primo mense, hoc est in Martio: ad commemorādum beneficium liberationis de Aegypto, quia Phase interpretatur transitus. *Phase trāsitus interpretatur.* Istud festum spiritualiter celebramus, quando iam dimissis vitijs ad virtutes transimus. Secundum festum, scilicet hebdomadarum, hoc est Pentecostes, fiebat in memoriam legis datę quæ data fuit quinquagesima die ab exitu de Aegypto. Hoc festum nos celebramus, cùm legibus obtēperamus. Tertium festum, scilicet tabernaculorum, hoc est scenophegia fiebat ad rememorandum diuinum beneficium protectionis, & deductionis per desertum: vbi in tabernaculis habitauerunt sub vmbra ramorum, ad signandum quòd per aridam terrā deserti eos duxerit ad terram promissionis. Hoc festum nos celebramus, quando per hunc mundum quasi peregrini transimus: & sic transeundo C virides ramos habere, & de virtute in virtutē proficere debemus. Ad dies festos Iudæorum dominus ascendit homo cum hominibus solennitates celebrans, & cum eis dies festos agens, ne legi contrarius videretur, & vt populis vndique tunc confluentibus fidei doctrinam annunciaret, & impartiretur: salutisq; mysterium panderet, & veritatis lumen ostenderet: ac virtutem suam manifestaret, & eos per doctrinam, & signa attraheret. *Piscina probatica.* ⌊Erat autem in Hierusalem ⌋ iuxta templum ⌊probatica piscina, ⌋ in qua aquę pluuiales à templo & ędificijs templi stillantes colligebantur. Et dicebatur piscina: quia aqua non habēs pisces in aliqua concauitate collecta, etiam piscina, quasi per contrarium dici solet. Et à πρόβατον Græcè quod est ouis Latinè, dicebatur probatica, quasi ouina, seu ouiaria vel peculialis, quia ministri scilicet Nathinęi, qui aquę baiuli in templo erant, exta & cadauera pecudum, & præcipuè ouium quæ vt plurimum in sacrificijs offerebantur in ea ad sacrificium primò lauabant, & postea in luteribus in atrio sacerdotum existentibus: cuius interpretationem ponit, in Hebraico dicens: ⌊qui cognominatur Hebraicè Betbsaida, ⌋ id est domus pecorum, seu peculialis: quia ibi corpora pecorum in porticu iacebant donec lauarētur à ministris. D Et ⌊habebat quinque porticus, ⌋ & aditus in circuitu, vt per plura loca possent ministri ad aquā descēdere, & inde hostias abluere. ⌊In his, ⌋ scilicet porticibus ⌊iacebat⌋ in casulis, & locis ad quiescendum paratis ⌊magna multitudo languentiū, cæcorum, claudorū, aridorum, ⌋ & aliorum infirmorum ⌊expectantium aquæ motum. ⌋ Et subditur causa. ⌊Angelus autem domini secundum tēpus ⌋ aliquod, id est in diuersis temporibus per interpolationem ⌊descendebat in piscinam, & mouebatur aqua: ⌋ ex descensu angeli qui dabat virtutem sanatiuam aquę illi, ⌊& sanabatur ⌋ vnus infirmus, scilicet qui primus descendebat in aquā post eius ab angelo motionem, ⌊à quacunque detinebatur infirmitate. ⌋ Quia enim incertū erat tempus quo angelus in piscinam descendere, & aqua moueri debebat: ideo lāguentes continuè ibi iacebant vt parati essent. Dicūtur aūt lāguētes, diu ex quacūq; infirmitate infirmati: quia lāguor est lōgus angor. *Languor.* E Causa verò descēsus angeli & ipsius miraculi assignatur à quibusdam dicentibus quòd in piscina fuit lignum dominicę crucis: & propter eius præsentiam & reuerentiam fiebant ista: *Lignum crucis.* quod ibi per aquæ motionem enatauit tempore conuenienti, scilicet appropinquante passione Christi. Per hoc etiā ostendebatur quòd natura humana à morbo peccati per lignum dominicę crucis erat sanāda. Et quia hoc authoritate nō probatur: ideo potius est dicēdū quòd piscina reuerentiā accepit, tū à facto, tū à mysterio. *Piscinę mouendæ causa.* A facto autem duplici: scilicet ab ablutione sacerdotū & hostiarum, & ab hospitalitate pauperum ibi receptorū. A mysterio autē quia ibi spiritus sanctus dignitatem figuralium hostiarū ostendere voluit, propter dignitatem passionis Christi, quæ in eis significata fuit: & ideo angelus locum illum visitauit, & mouebatur aqua vt infirmi ex ipso aquæ motu scirent gratiā curatiōis adesse. Mouebatur autem forti motu & turbabatur, quia à fundo cōmiscebatur quod relictū fuit ex ablutione de carnibus sanctis cum aqua sanctificationis & curationis, F vt baptismus significaretur commixtus cū passione Christi qui curationem spiritualē perfectā fuit exhibiturus. Voluit ergo dominus expressam figurā baptismi in hac piscina ostendere, quę cōueniebat cum baptismo in mundādo & sanando virtute occulta dei ad motionem angeli: sicut baptismus sub sensibili elemento mundat animā virtute occulta verbi: & aliquando cum hoc sanat corpus miraculosè. Veruntamen quia figura est, deficit à figurato: *Piscinę sanatio deficit.* ideo ista piscina nō sanabat nisi corpus, & vna vice non sanabat nisi vnū. Baptismus autē pertingit ad animā, & sanat oēs quotquot veniunt ad ipsum: nisi ponant impedimentū. hæc itaq; piscina sanās infirmitates, inuisibili virtute apparuit ante baptismū Christi, ad signādū virtutem huius baptismi ⌊quinq; porticus habēs, ⌋ id est aditus per quos signatur lex, prophetæ, agyographa, euangelium, & apostolica doctrina: *Quinq; de Christo testificantia.* hæc enim quinque mentionem faciunt de Christi baptismate, quasi ad ipsum prębentes aditum: tria prima figuratiuè, duo alia exhibitiuè. Per an-

 gelum

G gelum descẽdentẽ in piscinã, signatur Christus,
Esa. 9. qui dicitur magni consilij angelus. Ipse enim descendens in Iordane vim regeneratiuam dedit aquis tactu sanctissimę carnis suę. Sed quoniam diuina virtus non alligatur sacramẽtis: ideo ad hoc significandum languidus iste de quo hic agitur non fuit sanatus per descensum in piscinam: sed per Christi sermonem cùm ei dixit: ⌊Surge tolle grabatum tuum, & ambula. ⌊Multi erant ibi infirmi, sed vnus sanabatur: quia solus in vnitate fidei & ecclesię, quæ vnum deum colit, consistens
Ephes. 4. iustificatur vnus dominus, vna fides, vnũ baptisma. Væ ergo illis qui vnitatem odiunt, & in hominibus partes faciũt. ⌊Erat autem ibi⌋ paralyticus iacens in grabato, & ⌊trigintaocto annos habens in infirmitate sua.⌋ In quo ostenditur infirmi patientia, qui tot annis expectauit eripi, & nõ desistebat: & per hoc dignior ad sanandum apparebat.
Paralytici infirmitatis causa. Iste enim propter peccatum præcedens infirmitatem incurrerat, & diu punitus fuerat: & quia pœnam patienter sustinuerat, ideo dignum erat vt ei subueniretur. Propter quod dominus
H non solum oculo corporis, sed etiam miserationis eum videns, dixit ei: Vis sanus fieri? ⌋quasi diceret, in voluntate tua est: quia tu tibi per peccatum fuisti causa infirmitatis, & ideo voluntatem ad me à peccato conuerte, sicut ad authorem salutis, & curaberis. Non petit quasi dubitans de volũtate: sed vt eum erigat in spem sanitatis, de qua iã quasi desperabat: & vt magis excitet desiderium eius, quia per hoc homo dignior efficitur accipere dei donum. ⌊Respondit ei languidus, ⌋ostendẽs suum desiderium. Domine hominem non habeo, vt cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinã: dũ enim venio ego, alius ante me descendit, ⌋quasi diceret: Multum desidero & bene habeo voluntatem, sed inopia tanta est quòd non habeo adiuuantem & portantẽ: & ego tam debilis sum, quòd ita citò sicut alij venire nõ possum. Peccator em̃ omni destituitur auxilio humano, & hoc quidem facit peccatum in homine ipso, quia tollit cõmunionem sanctorum per quam deberet habere adiutorium ab alio, & vulnerat ipsam naturam per quam deberet habere auxilium in seipso: hoc au-
I tem dicebat paralyticus, quia videbat Iesum fortem, & aptum ad portãdum eum: & magnum reputaret, si in hoc ei seruire vellet: sed statim contulit ei maius beneficium, videlicet sanitatẽ perfectam. vnde sequitur: ⌊Dicit ei Iesus. Surge⌋ restitutus sanitati ⌊tolle grabatum tuum⌋ restitutus pristino vigori ⌊& ambula, ⌋ad declarationem di-
Grabatum literaliter. uini miraculi. Grabatum Siriace dicitur à graba, quod est caput, q̃a est lectus portabilis in quo tãtum capiti aliquid substratum est, & solum caput in stramento requiescit, sicut pauperes infirmi habere solent. ⌊Et statim sanus factus est, ⌋ quia diuina virtus infinita est, & in instanti operatur: sanitas autem quæ virtute naturæ restituitur, in tẽpore est, & nõ in instanti acquiritur ⌊& sustulit, ⌋ seu portauit, ⌋grabatum suum & ambulabat⌋ in signum restitutę virtutis. Et sic portat pœnitens onus peccati in quo prius requieuit, quando iniũctam sibi pro peccato pœnitentiam suffert & ambulat, sicut gradu corporis, ita profectu virtutis.
Grabatum moraliter. Grabatum enim in quo iacet peccator: est peccati delectatio, quia quandiu homo portatur ab isto grabato, vel de eo surgere nõ potest, infirmus est: K
sed cùm surgit de eo & portat eum: tunc est perfectę curationis signum, sed multotiens impeditur homo ne portet grabatum suum, propter peccati consuetudinem. Sic ergo factum est miraculum, & intus in anima, & exterius in corpore. Ad literam quippe pręcepit vt surgeret, & tolleret grabatum & ambularet: vt ostenderet perfectam sanitatem homini restitutã. In omnibus enim miraculis, secundum ipsius naturę optimum, dominus opus fecit perfectum: sicut de aqua perfectũ fecit vinum, quia dei perfecta sunt opera. Nihilominus tamen hæc tria in iustificatione præcepit peccatoris. Primò, quòd surgat: recedendo à peccatis. Secundò, vt tollat grabatum: portãdo onus pœnitentię pro eo. Tertiò, vt ambulet: proficiẽdo in bonum, & de bono in melius: & eundo de virtute in virtutẽ. Considera hic quòd trigintaocto annos iste infirmus habebat: & tamen non desperabat in quo peccatoribus exemplum datur patientiæ, & vt perseueranter insistet orationi cum spe salutis cõsequendę ab eo qui ait: Petite & ac- Lucę. 11.
cipietis, quęrite & inuenietis, pulsate & aperietur L
vobis. vnde Chrysost. Ostenditur patientia paralytici: triginta enim & octo annos manens hic, & Paralytici patientia.
secundum vnumquenq; annum alios quidem curatos videns, seipsum verò detentum ægritudine, neq; ita recedit, neq; desperauit. Et nimirum non solum pręteritorum tristitia, sed & futurorũ desperatio, sufficiẽs erat eum (nisi patiens esset) abigere ab hoc loco. Sed tunc quidẽ infirmitas impedimentum volenti curari fiebat: nunc autẽ potens vnusquisq; est accedere. Nõ enim angelus est qui turbat, sed angelorum dominator, qui omnia operatur. Curãdi nostri potestas.
Non est nunc dicere, laborantem hominem non habeo: non est dicere, in quo venio descẽdere, alius ante me descẽdit: sed & si orbis terrarũ vniuersus veniat, gratia non consumitur, neque actio finitur, sed simul manet, & talis qualis ante hoc: & sicut solares radij per vnamquanq; illuminant diẽ, & non consumuntur, neq; à multa largitione minor eius fit lux: ita & multo magis spiritus actio in nullo minuitur à multitudine eorum qui potiũtur ea. Et iterum: Erubescamus dilecti M
& ingemiscam⁹ in multa desidia. Trigita & octo Orandum perseueranter.
annos habebat assistens paralyticus: & non potitus est his quæ volebat, & non potiebatur: non à propria negligentia, sed præpeditus ab alijs, & vim patiens, & neque ita torpebat. Nos autem si decem diebus assiderimus studiose pro aliquo rogantes: & non potiti fuerimus, negligimus de reliquo eodem vti studio. Et hominibus tanto quidem assidemus tempore militantes, & afflicti, & in fine multotiens ab ipsa spe excidentes: dominatori verò clementi, vbi omnino est recipere retributionem multo maiorem laboribus, non sustinemus assidere cum decenti studio. Et quanto hæc supplicatio digna? Et si nihil suscipere esset hoc ipsum, scilicet continuè ei loqui, nonne infinitis dignum bonis esset æstimare? Sed laboriosum, ais, continua oratio. Et quæ tibi gratia vtique esset, vt eius rei susciperes mercedem: si non laboriosa hæc res esset? Quoniam circa illa magis anima affectuosè disponitur pro quibus laborauit. hęc Chrysost. Cõsidera etiã quòd sicut dñs requisiuit infirmũ si vellet sanus fieri:

A nus fieri: ita nobis sine nostro consensu salutem non dabit. Et faciliter consequitur homo veniam à deo: dummodo velit, & obicem non ponat. Et ideo inexcusabiles sunt peccatores voluntati domini, & suę saluti non consentientes: quia, vt ait Augustinus; Qui creauit te sine te: non iustificabit te, sine te.

Moraliter

Moraliter probatica piscina, id est ouilis in qua oues lauabantur, quæ in sacrificio deo offerebantur, conuersatione designat sanctam, & religiosam: in qua lauatur anima; quæ ouis debet esse per innocentiam, vt offeratur domino per operationem bonam.

Sensus nostri.

Habet ista piscina quinque porticus, propter quinque sensus corporis: per quos omnis nostra actio ad effectum, seu profectum ducitur. In his autem, id est sensibus nostris iacet multitudo magna languentium, quia multiplex est corruptio sensuum corporalium. Quotquot enim in aliquo sensu illicitos appetitus quis habet: tot in eodem sensu languentes continet. Aqua in qua languidi sanabãtur significat compunctionem: angelus verò qui mouebat aquam, spiritum sanctum. Angelus domi-

B ni descendebat in piscinam: & mouebatur aqua, & sanabatur infirmus. Sic spiritus sanctus quotiens in nos descendit, & in nobis excitat gratiam compunctionis, sanatur noster animus: vel sensus à quacunque detinetur infirmitate corruptionis. Circa istos infirmos prædictos notatur morbi diuersitas.

Peccati procreatio.

Omne enim peccatum, aut fit per inertiam & desidiam, aut per ignorantiam, aut per infirmitatem humanam, aut per certam maliciam, aut per consuetudinem longam. Illi qui peccant per inertiam & desidiam: sunt languidi qui languent, propter inopiam & defectum gratiæ & boni. Illi qui peccant per ignorantiam intelliguntur per cæcos, quia cęci sunt qui lumen fidei nõ habent: vel qui nec dominum nec eius mandata cognoscunt. Illi qui peccant per infirmitatem humanam, intelliguntur per claudos: claudi enim sunt qui firmum gressum non habent, & in semita iustitiæ, ac bonorum operum gressus non dirigunt: vel qui quæ vident operari non possunt. Illi qui peccant per malitiam, intelliguntur per aridos: tales enim arefacti sunt ab humore gratiæ &

C voluntatis bonę: nã aridi sunt, qui quicquid agãt sine pinguedine charitatis sunt & operantur, vel qui in bona actione, vel eleemosynarum largitione manus non porrigunt. Illi qui peccant per cõsuetudinem inueteratam: intelliguntur per infirmum qui trigintaocto annos, in infirmitate sua habebat. Ideo autem potius sanauit istum inueteratum, quàm aliquem cęcum, claudum, vel aridum: ad innuendum quod si deus aliquando iustificat hominem, qui peccauit per consuetudinẽ lõgam: non debet desperare aliquis qui peccauit, aut per desidiam, vt lãguidus: aut per ignorãtiã, vt cęcus: aut per infirmitatem, vt claudus: aut per malitiam, vt aridus.

Saluandorum paucitas.

Quòd autem vnus tantum sanatur de multitudine lãguidorum, signat quòd pauci saluantur de multitudine vocatorum: qui languerat surgit, ac grabatum domi reportat & ambulat: cùm anima à vitiis surgens, & à torpore ac praua consuetudine se erigens, peccatorum commissione curata se ad internam sui custodiã cum ipso corpore refert: ne quid iterum vnde feriatur admittat, ac de virtute in virtutem ambulans: & in bono opere proficiens, vsque ad visionem dei festinat. D

Erat autem sabbatum die illa, quãdo fiebant ista in quo non est licitũ opera facere seruilia. Dicebant ergo Iudæi illi qui sanatus fuerat. Sabbatum est, id est dies feriatus: non licet tibi propter legis prohibitionẽ, tollere grabatũ tuũ, quasi dicerent: Si sanitas non erat differenda, nũquid & opus fuerat imperandũ?

Sabbato ieiunare licet.

Sic dicũt mali cõsiliarii, festum est, non licet tibi ieiunare, aut pœnitẽtiã facere. Isti falsum dicebãt, quia opera corporalia quæ ad cultum & honorẽ dei sunt, in sabbatu licitè fieri possunt. Sicut sacerdotes corporaliter operabãtur in templo, ipsum tẽplũ ornãdo: hostias lauando & immolãdo, & cõsimilia faciendo. Similiter portatio illius grabati erat ad magnificentiã diuini miraculi: sicut & modo illi qui de carceribus & huiusmodi liberãtur: portãt cõpedes suos publicè ad manifestationẽ suę liberationis miraculosę. Sed tamẽ aliter se excusat iste sanatus, quia authorem sanitatis suę obiiciẽs calumniantibus & authorem dominicę legis prętẽdens, respondit eis dicens: Qui me sanum fecit, & per hoc se diuinã virtutem habere ostẽdit: ille E tãtę authoritatis & virtutis mihi dixit: tolle grabatũ tuũ & ambula: & huic obediendũ fuit, quasi diceret: Ille qui me diuina virtute sanauit: eadẽ virtute & authoritate mihi præcepit: & per cõsequens sibi qui tãtus est, & beneficiũ mihi tale contulit, obedire teneor, nec sum transgressor.

Paralytici sanatio.

Quare enim nõ acciperẽ iussionẽ à quo acceperã sanitatẽ? Non cędit aduersariis, nec timet prædicare eum qui eum sanũ fecit. Sed quis vel vbi est qui nunc contra sęuitiã principũ, vel dãnum propriũ eum prędicet? Et quia curatũ hominem qui per curãtem se cõuenienter excusabat calũniari non poterãt: ideo Christum curãtem calũniari nitentes, quęrebãt de eo: nõ quidẽ bona intẽtione vt proficeret, sed maligno aĩo vt perderẽt. Et hãc eorũ maliciã ipsorum verba manifestãt: cùm enim dñs & sanauerit lãguidũ, & tolli iusserit grabatũ: primũ virtutis diuinę ostensiuum, & irrefragabile signũ subticent, & aliud quod transgressio legis videbatur replicant, interrogando eum dicentes: Quis est ille homo qui tibi dixit: tolle grabatum tuum, & ambula? quasi dicerẽt: Malus homo est, qui ta- F lia præcepit. Non calumniantur de collatione salutis, sed de portatione lecti: & sic accipiebant qđ possent saltem apparenter reprehẽdere, non quod poterant laudare.

Maliciosorũ mos.

Sic mali homines & maliciosè contra aliquem agentes, frequenter notant & considerant in aliis, quod possint reprehendere & accusare: non quod possint laudare, & ad ædificationem trahere: siquid boni in eis vident, tacent: & mala si qua vident, manifestant: & quandoque etiã bonum in malum conuertũt. vbi Chrysostomus:

Liuoris, seu inuidię mala pessima.

Videamus quãtum liuor malum, & qualiter animę oculos excęcat, aduersus eius qui captus est salutem. Inuidi enim propriè rationem non faciũt salutis, & feris sunt deteriores. Illę quidem aut cibo indigentes, aut prius à nobis exacerbatę aduersus nos armantur. Hi verò & benefacientes multotiens his quæ sunt iniusta facientiũ benefactores disposuerunt. Igitur feris quidem hi sunt difficiliores, dæmonibus pares: fortassis autem illis deteriores. Illi enim ad nos quidem inexpiabilem habent inimicitiam: his autem quibus

G sunt eiusdem generis, non insidiantur. Hi verò neque communionem naturæ verecundantur, neq; sibijpsis parcunt: prius enim quàm eorū quibus inuident, suas ipsorum animas torquent, tumultu omni & tristicia implētes eas vanè & inaniter. Hęc passio, & fornicatione, & adulterio multum est deterior. Nam hęc quidem vsque ad eum qui egit stant: liuor vero tyranni ecclesias integras euertit, & orbem terrarum vniuersum læsit. Hæc homicidij mater est: Interfecit fratrē Cain, ita Iacob Esau, ita Ioseph fratres, ita homines vniuersos diabolus. Et nimirum alijs est difficilior: Etsi enim misetearis, etsi vigiles, etsi ieiunes: omnibus fordidior factus es inuidēs fratri. hęc Chrysostomus: Is autem qui sanus fuerat effectus ⌊ne sciebat⌋ de Iesu ⌊quis esset,⌋ scilicet genere & patria: licēt sciret i persona & præsentia, & quia diu languidus iacuerat: ideo & facta Christi, & eius famam ignorabat. ⌊Iesus autem⌋ nolens se iactare de miraculo, ⌊declinauit à turba constituta in loco⌋ permittens ab ipsis suum factum examinari, vt eo absente testimoniū fieret insuspicabile: dās H quoque exemplum non querendi in bonis operibus laudem & fauorem hominum: ac declinandi aliquando consortia calumniari volentium, & fugiendi oculos inuidorum in operibus nostris, ne ex hoc inuidia crescat in eis. ⌊Postea⌋ propalato miraculo & soluta turba ⌊inuenit eum Iesus in templo,⌋ quia ad agēdum gratias de sanitate sibi collata frequentabat templum, quod est locus ad orandum. In turba positus non cognouit Iesum, sed pòst in templo inuenit, & cognouit eum. In quo mysticè datur intelligi quòd Iesus in multitudine hominum, & in turbine curarum temporalium de facili nō inuenitur, sed in spirituali secreto, & in templo cordis, quod deus inhabitare dignatur. vnde Chrysostomus: Inuenit eum in tēplo, quod maximę religionis est signū. Non enim secessit ad nundinas & circuitiones: neq; voluptati aut negligentiæ & remissioni dedit seipsum: sed in templo conuersabatur. Iesum in turba non cognoscebat: cognouit in tēplo, in loco sacrato. vnde & Augustinus: Difficile est in turba videre Iesum. Solitudo quædā necessaria est menti no-

Turba ipedit inuenire Christū

I stræ. Quadā solitudine intētionis videtur deus. Turba strepitum habet, visio ista secretum desiderat. hæc Augustinus. In hoc ergo datur nobis intelligi: quia si gratiam conditoris cognoscere & ad eius visionem venire volumus: fugieda est turba cogitationum & effectuum prauorum: declinanda sunt conuenticula hominum malorum: & fugiendum est ad templum cordis nostri, & internę orationis, id est ad secretum mundę conscientiæ, vt nosipsos templum dei studeamus facere, quos deus inuisere, & in quibus manere dignetur. ⌊Et dixit ei⌋ instruens eum ad cautelam futurorum. ⌊Ecce sanus factus es⌋ dei beneficio: ⌊iam noli,⌋ id est non velis ⌊peccare⌋ de cætero: hoc est, habe voluntatem firmam non peccandi: quia omne peccatum ex voluntate, sicut ex radice, procedit. Deinde ponit & ostendit quàm periculosa sit recidiuatio in peccatum, dicens: ⌊ne deterius aliquid tibi contingat,⌋ vel hic, vel in futuro: quia in recidiuante nouissima fiunt peiora prioribus. Et istud periculum attenditur. Primò ex parte dei, quia recidiuans grauiter peccat, propter ingratitudinem: & ideo à deo grauius punitur. Secundò K attenditur ex parte diaboli, quia sicut miles castrum quod semel perdidit, si postea illud recuperat fortius munit, & cautius custodit: sic diabolus fortius munit recidiuantem, quia septem spiritus nequiores se ibi ponit, & ad omnia septē peccata mortalia ipsum trahit. Tertiò attenditur ex parte hominis, quia recidiuans facilius postea in peccatum cadit: iam enim, ex quadam mala consuetudine, peccare pro nihilo ducit. In his ergo verbis suis innuit dominus, quòd propter peccata paralyticus languebat: & quòd infirmitas illa propter peccata inflicta fuerat. vnde Chrysostomus: Vbi discimus quòd ex peccatis ei nata est hæc ægritudo. Quia enim sæpius anima in nobis ægrotante insensibiliter nos habemus: corpus autem si paruam susceperit læsionem, omne facimus studium vt ab infirmitate liberemur: propterea deus punit corpus, pro his quæ anima deliquit. Cum his & illud discim⁹, quòd si grauem sustineamus pœnam pro prioribus peccatis: deinde in eadem inciderimus, grauiora patiemur: & hoc decenter: qui enim neque supplicio factus est L melior, vt insensibilis de reliquo & cōtemptor, ad maius ducetur tormentum. Si autē hic non omnes pro peccatis torquentur, non confidamus: nihil enim nos hic pati pro peccatis, signū est maioris illic supplicij. Cauere ergo debemus, ne deū in pœnis cōtemnendo, tanquam indurati, in peccato permaneamus: vel sanati à domino, tāquam ingrati, in peccatum relabamur: ne propter contemptum vel ingratitudinem deterius nobis contingat: vel quia deteriores efficeremur, vel grauiori supplicio hic, vel in futuro traderemur. Iesus ergo sicut exterius corpore, sic interius mente paralyticum sanauit: præmonens ne iterum peccaret, & grauius iudicium incurreret: quasi diceret, Præcedens peccatum est tibi dimissum, ne iterū peccando constituas te magis reum. Quis enumerare sufficiat mira & magna opera domini, exquisita in oēs volūtates eius: quæ in materiā laudis suæ, & in vsum necessitatis nostræ creauit? Vidit deus omnia quæ fecerat: & erant valde bona, & nihil odit eorum quæ fecit. Solum peccatum, quod nihil est, odit, persequitur, & destruit. Vnde M cùm sex diebus solo verbo cuncta creauit: in annis plusquam triginta ad destruendum peccatum in mundo laborauit. Hoc solum est quod ei displicet: quod oculos maiestatis eius offendit: quod ipsum mitem & suauē, nobis asperum & durum reddit: hoc est quod de angelo diabolum fecit, de amico inimicū, de libero, seruum: de incorrupto, mortalem & corruptum: de beato, miserū: de ciue, exulem & eiectum: de filio dei, filium diaboli: hoc est quod nunquam impunitum est relinquēdum. ⌊Tūc abijt ille homo⌋ ad publicandū Christi virtutem: ⌊& nunciauit Iudeis, quia Iesus esset qui fecit eum sanum.⌋ Ecce nunc in mente sanatus fide cognouit dominum, & eo noto non est piger in annunciādo illum. vnde Augustinus: Nūc autem ille postē aquam vidit Iesum, & cognouit eum salutis suę authorem: non fuit piger in euangelizando quæ viderat. Iste ergo nunciauit salutem vt sequatur, sed illi econtra persequuntur. vnde sequitur: ⌊Propterea persequebantur Iudæi Iesum,⌋ tāquam violatorē legis diuinę: ⌊quia hoc faciebat

Periculum recidiuantis.

Peccatum causa morbi.

Psal. 110.

Opera domini. Gene. 1.

Peccati destructio difficilior quàm mūdi creatio.

A faciebat in sabbato,] agens contra deum, qui requieuit in eo: opinantes quòd nihil penitus esset in sabbato faciendum, sed ab omni opere hominum vacandum, quantumcunque sit vtile & diuinum. Malè de sabbato intelligebant: quia hominem in sabbato curare, ac pietatem & misericordiam exercere, peccatum esse putabant. Iudæi persequebantur Christum, opus eius bonum peruertentes in malum: & adhuc multos habet sequaces, frequenter seruos Christi propter opus bonum molestantes. Cùm ergo arguerent eum, & murmurarent de hoc quòd in sabbato operabatur, excusans

Operatur semp deus. se, ait illis: [Pater meus] qui est in cœlis, quamuis à sabbato cessauerit ab omni opere creationis, dispositionis, & ornatus: tamen [vsque modo operatur] gubernando & instaurando quod corrumpitur in opere, & propagando: & per hoc non soluit sabbatum: ergo cùm & ego operor, restaurans & reparans corrupta, & sanans infirma, non soluo sabbatum: sed in operando, me patri conformo: & sicut in principio creando, disponendo, & ornando operatus sum cum ipso: ita facio & modo. ac si dicat: Non tantùm

B sex diebus primis (vt putatis) operatus est pater meus, creaturas nouas condendo & producendo, à quibus requieuit die septima: sed vsque modo, & semper vsque in finem continuè operatur, in esse conseruando & gubernando, vt condita permaneant.

Conseruat oia deus. Non solum enim deus omnia fecit: sed & facta, ne deficiant, in esse conseruat: ita quòd si rebus subtraheret, & eas manu regiminis nõ retineret: sicut de nihilo facta sunt, sic in nihilum vniuersa tenderent & defluerent. Vnde sic deus intelligendus est requieuisse ab omnibus operibus suis, vt iam nullam nouam creaturam conderet: non vt conditas continere & gubernare cessaret: cum quo in cunctis pariter [& ego] operatus sum & [operor:] quia sum

Ioannis.1. verbum patris, per quod omnia facta sunt, & conseruantur in esse: & ergo bonum est quod ago: nec mirum si hominem in sabbato sano, qui deus cum patre omnia semper operor. In nullis enim quæ

Operatio trinitatis indiuisa. fiunt, operatio mea deest operationi patris: sed in omnibus simul ego cum patre operor: cùm diuina potentia nihil nisi per sapientiam suam faciat. Si er go me in aliquo quod per me factum sit reprehen

C dere præsumitis, reprehendite & deum patrem, pariter mecum operantem: cuius vos populum peculiarem esse iactatis. Vbi & Augu. Quomodo ipse pater & filius inseparabiles sunt: sic & opera patris & filij inseparabilia sunt: non tantum patris & filij, sed etiam spiritus sancti: sicut æqualitas & inseparabilitas est personarum, ita etiam opera inseparabilia sunt. hæc Aug. Hinc autem totius trinitatis opera indiuisa, id est communia esse dicuntur: quia quicquid potentia geritur, idem sapien-

Trinitas inuocãda. tia moderatur, & bonitate conditur. Vnde bene in his quæ facimus, vel deũ facere exoramus, cõmemorationem trinitatis facimus, dicentes: In nomine patris, & filij, & spiritus sancti: vel In nomine sanctæ & indiuiduæ trinitatis: vt sicut personarũ indiuisa est operatio: sic & earum sit inseparabilis inuocatio. Et sic Christus excusatur in sabbato operando. Sed quia ex hac excusatione sequitur quòd Christus sit æqualis deo patri: ideo ex hoc verbo magis persequebantur eum tanquã blasphemũ, quia blasphemia maius peccatum est, & acrius punit in lege, quàm violatio sabbati. Vnde subdi-

tur: [Propterea ergo magis] id est auidiori animo D & feruentiori zelo, quàm prius pro opere sabbati [quærebant Iudæi interficere eum: quia non solum] vt eis apparebat [soluebat sabbatum: sed & patrem suum] naturalem & sibi consubstantialem [dicebat deum:] non vt nos, qui adoptati patrem vocamus eum, æqualem se faciens & ostendẽs deo per æqualitatẽ naturæ & potestatis: quod illi blasphemiam esse dicebant. Cùm enim eum tantũmodo

Philip.2. hominẽ putarent, imponũt ei quòd rapinã faciat, se equalẽ faciens deo: quasi non esset, cùm reuera esset talis: quia ipse per naturã natus est ei equalis. Duo quippe crimina in lege morte punita fuerunt: scilicet crimen solutionis sabbati: & magis crimen blasphemiæ. Et hæc duo ei imponebant: & propterea eum occidere quærebãt. Et quia excusauit se de primo, consequẽter excusat se de secundo, probans se esse filium dei & æqualem patri. Et ne Iudæi dicerent: Tibi non credimus: nullus enim sibi testans dignus est fide. Ideo ad confirmationem propositi multiplex inducit testimonium, scilicet Ioannis, & operum: ac patris, & scri E

Verum nõ esse testimonium Christi de se. pturarum. Dicit ergo: [Si ego testimonium perhibeo de meipso: testimonium meum non est verum:] id est efficax secundum reputationem vestram, quãuis in se sit efficacissimum. Vnde secũdum Chryso. hoc quòd dicit, non est verum: non quantum ad dignitatem suam: sed quãtum ad illorum suspitionem loquebatur. Nota ergo quòd

Testes q̃tuor veritatis. in testimonio sunt quatuor testes filij: quia in testimonio possunt quatuor reperiri: scilicet veritatis demonstratio, veritatis confirmatio, veritatis immobilitas, & ipsa veritatis veritas. Demõstratio autem fiebat per Ioannem. Ipse enim Ioannes

Ioannis.1. ad quem Iudæi miserunt: & quem magis omnibus fide dignũ putabant, testimonium perhibuit: non sibi, sed veritati Christo, sicut amicus veritatis. Cõfirmatio fiebat per opera fortissima. Quòd enim cæcos illuminauit: aures aperuit: ora mutorũ resoluit: dæmonia fugauit: mortuos resuscitauit: hæc opera testimonium Christo perhibebãt. Immobilitas patebat per attestatione patris, qui testimonium perhibuit de Christo: quia vox patris

Matth.3. audita est in baptismo: & in monte ipso Christo trãsfigurato. Veritas autẽ ostẽdebatur ex scriptu F ris, quæ mentiri non poterant, eo quòd à spiritu veritatis processerunt: scripturæ enim legis quæ datæ sunt per Moysen & prophetas, perhibent de Christo testimonium. Et sic penes hæc quatuor, quę omne testimoniũ veritatis fulciunt: ista quatuor testimonia accipiuntur. Et quãuis essent per tot incõtradicibilia inducti, & cõuicti testimonia: tamen nolebant credere in eũ. Vnde dicit: [& non vultis venire ad me,] scilicet per fidem, id est non vultis credere in me: & à me quærere veram salutem, ex sola malitia vestræ voluntatis: quia nihil aliud impedit vos, nisi odium contra me conceptum à vobis: [non vultis] inquam credere in me: [vt vitam æternam habeatis:] nũc in spe, & in futuro in re, quæ habetur per fidem formatam charitate: ita nec veritas vos conuincit: nec promissio

Duritia Iudæorũ ad credẽdũ. vitæ vos trahit. Deinde redarguit eorum duritiã & tarditatem ad credendum, dicens: [Ego veni in nomine] & ad honorẽ [patris mei:] vt per me pater glorificetur: quod pater per prædicta testimonia: & nõ accepistis me: nec in me creditis: sed magis perse-

G gis persequimini, quia dilectionē dei nō habetis. Et inde pœna peccati vobis hęc erit: quia aliū, id est Antichristum in nomine suo venientem, id est, non habentem prædicta testimonia & suam gloriam propriam quærentem accipietis pro Christo & vero deo: vt secundum apostolum credant mendacio qui noluerunt credere veritati, q. d: Quia non accepistis me, id est, quia non credidistis me esse Christum, hęc pœna infligetur vobis vt decepti pro Christo Antichristum recipiatis. Per hoc arguitur quòd Iudæi primi erunt qui ad Antichristum conuertentur. Iudæi enim in fine Antichristum recipient, & templum ei facient: quia faciet se circuncidi: & dicet se eis promissum: & ei adhærebunt quousq; eius falsitas detegatur per Enoch & Heliam, secundū Aug. Anti christus cerimonias legis tentabit restaurare, vt euangelium soluat: quæ res Iudæos eū pro Christo recipere suadebit. Deinde causam infidelitatis eorum subdit: quia gloriam humanam ab inuicem accipientes: & acceptantes, id est ex superbia humanum fauorem captantes: quæ à solo deo

Antichristū Iudæi suscipient primi.

H est: id est humilitatē quæ est vera gloria: vel gloriam cœlestem nō quærebant. Non ergo: quia nō est aperta veritas non credunt: sed quia superbia eos excæcat: quæ laudari, & se super alios efferre desiderat. Ideo enim in Christum credere non potetant: quia cùm superba mens eorum gloriam & laudem appeteret, & sese super alios efferret, reputabant inglorium & dedecus in Christum credere, qui abiectus & pauper videbatur: & ideo ei credere non poterant: sed ille in eum credere potest qui cor habens humile solius dei gloriā quærit, & ei placere appetit. Ex quo apparet quod multum periculosa est inanis gloria. Vnde Chryso. Nihil ita deformat animam, sicut gloriam desiderare terrenam: non enim est possibile qui hāc gloriam amat, gloriā quærere crucifixi. Vnde dicit & Tullius, quòd cauenda est hominum gloria, quæ aufert animi libertatē: pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio. Et ideo secundum glo. magnum vitium est iactantia & humanæ laudis ambitio: quæ de se æstimari appetit qđ in se non habet: & gloriam suam, non dei, quærit.

Cur Christum non credant Iudæi.

Gloria vitanda.

I Econtrà vero, magna virtus est humilitas, quę se nihil reputat, & solius dei gloriam quærit, eiq; soli placere appetit. Hæc est etiam causa cur mandata dei non impleamus: quia nō humiles, sed superbi & ambitiosi sumus, præsumentes de industria & viribus nostris: vt ad ea implenda nequaq; humiliari possimus. Vel hoc impediuit Iudæos à fide Christi in parte: quia solum attendebant, & adhuc intendunt ad gloriam & exaltationem tēporalem, dandam eis per Messiam. Videbant autem Christum pauperem & abiectum: & ideo non receperunt eum: non attendentes scripturas prophetarum, quę de eius paupertate & abiectione loquuntur. Gloria autem & exaltatio, quę per Christum danda promittitur: illa est gloria cœlestis, quam non intelligebant: & ideo gloriam quę à solo deo est, non quærebant: & propter hoc in infide litate permanserūt. Ipse solus potest Christo pauperi & abiecto credere, qui non propriam, sed dei gloriā quęrit. Vbi de vitio vanæ & humanę gloriæ sic dicit Beda: Hoc autem vitium caueri melius non potest, quàm vt ad cōscietias nostras redeamus, nostrą; puluerem esse consideremus: & si K quid boni nobis inesse deprehēdamus: non nobis, sed deo ascribamus. hæc Beda. Vbi & Chrysost. Vanam gloriam fugiam⁹ omni studio. Et qualiter eā superabimus, ait: Si ad aliā respexerim⁹ gloriam quę ex cœlis est, à qua eijcere nos hęc cogit. Quæ igitur nobis spes erit salutis, cùm iussi esse ab his exteri, quæ hic sunt exteræ à cœlis sumus, & eorum quæ illic sunt. Quid hac insensibilitate deterius fiet vnquam, cùm secūdum vnāquāq; diem, ea quæ iudicij, ea quæ regni audientes, eos qui sub Noè & i Sodomis erāt imitemur, experiētia rerum expectātes omnia discere. Et nimirum propter hoc omnia illa scripta sunt: vt si quis futuris decredit, ab his quæ facta sunt manifestam & de futuris demonstrationem accipiat. Hæc igitur intelligentes, & præterita & futura, parum saltem respiremus à difficili hac seruitute, & aliquā animę faciamus rationem: vt & præsentibus & futuris potiamur bonis. hęc Chryso. Oratio.

Gloria tēporalis à Iudęis expectata.

Glorię superandę via.

Domine Iesu Christe, sana me languidum longo languore malè vexatum: & paralyticum diutino corpore boni grauatum: L da mihi vt surgam, recedendo à peccatis ac tollam grabatum, portando onus pœnitentiæ pro eis: & ambulem proficiēdo in bonum, & de bono in melius, & eundo de virtute in virtutem: sanus quoq; factus, tuo beneficio studeam à peccatis abstinere decetero: ne deterius mihi aliquid contingat, vel hic, vel in futuro. Da mihi etiam bone Iesu, vt te humilem sequens, humanam & terrenam gloriam cōtēnam: ac laudari & me sup alios efferri nō cupiam: sed tui solius gloriam quęram: & tibi soli placere appetam. Amen.

De arbore infructuosa: & muliere curuata. Caput. LXXIX.

Et relictis illis in incredulitate sua, Lucæ. 13. iterum abijt Iesus in Galilæam. Cùmq; ibi maneret & doceret Iudęis, erant eo tempore quidam Iudæi nunciantes Christo quòd Pilatus quosdam de Galilęis, scilicet viginti viros, dum sacrificarēt, & in actu in sacrificijs occupati essent, interfecit: & sanguinem eorū cum sacrificijs miscuit: quia morte cum sacrificijs cōcurrente, sanguis interfectorum cum sanguine sacrificiorum M mixtus fuit. Secundum Cyrillum, isti erāt sequaces dogmatum Iudę Galilęi: cuius metionem Lucas in actib⁹ apostolorum facit: qui dicebat quod illicitum erat Iudæis cognoscere aliquem dominum præter deum: & multi consenserunt ei, intantum quòd prohibebāt oblationes statutas à populo fieri pro salute Romani imperij. De quo Pilatus indignatus, venit super eos sacrificātes, secūdum ritum suum: & inter ipsas victimas quas ritu legis se offerre putabant, eos occidit: ita quòd sanguis offerentium, oblatis victimis misceretur. Vnde ortę sunt inimicitiæ inter ipsum & Herodem: quia Galilęi de Herodis potestate erant. Et quia aliqui de vulgo, illam occisionem subitam & horrendam, horribilibus peccatis ipsorum occisorum imputabant, credentes iustissimè eos talia passos esse: narrauerūt hoc saluatori, volētes percipere quid ei super hoc videretur. Dominus autem non negat: sed ponit eos peccatores fuisse, & propter hoc perijsse: non tamen asserit talia esse passos

Iudas Galilęus. Actu. 5. Pilat⁹ interfector Galilęorū.

A passos eos, tanquam peioees non patientibus: quia talis mors non est argumētum sufficiēs quòd grauius peccassent cæteris omnibus: quia frequenter deus peccata minꝰ grauia punit in præsenti vita, & grauiora post vitam pręsentem differt grauius puniēda.

Mysticè. Mysticè Pilatus signat diabolum, semper animas occidere paratum: sanguis exprimit peccatum: & sacrificia bonas actiones. Galilęi qui interpretantur transmigrantes, signant huius mūdi viatores: mors quoq; istorum corporalis, signat spiritualem mortem eorum qui non purè offerūt sacrificia. Pilatus ergo sanguinem Galilæorum, cum sacrificijs eorū miscet, quādo diabolus preces, eleemosynas, ieiunia, cæteraq; bona opera fidelium, vel mortifera carnis & sanguinis delectatione, vel odij meditatione, vel inuidię furore, vel humanæ laudis ambitione, vel sinistra intentione, vel alia qualibet nepharia peste commaculat: vt quāuis oblata domino videantur, nihil tamen prosint offerentibus, sed potius interdum fiant in peccatum. De Iuda enim qui inter sacrificia posi-

B tus, proditionem dominici sanguinis cogitabat,

Psal. 108. scriptū est: Et oratio eius fiat in peccatum. Et ait dominus eis qui hæc sibi nunciabant, Iudęos non minus illis Galilæis sceleratos: & nisi de peccatis pœnituerint, similiter in corpore & anima perituros. Sola enī pœnitētia liberat à periculo: quia est secūda tabula post naufragiū. Illi quidē Galilæi, non solum quia peccatores fuerūt, sed & in terrorem aliorum puniti sunt: quia frequenter mouentur homines ad pœnitentiam ex morte aliorum

Punitur nemo immeritò: vt alius emendetur. horrida & repētina. Vnde Chryso. In hoc autem ostendit quod illos permisit talia pati: vt viuētes, alienis piculis territi, fierēt hæredes regni. Quid igitur, dices, vt melior ego fiam: ille punitur? Nō ideo: sed punitur quidem propter alia crimina: fit verò ex hoc vidētibus salutis materia. Deinde ponit aliud exemplum de decem & octo Hierosolymitis: qui dum ædificarēt quādā turrim in Syloa,

Ruina oppressi. subitò cecidit super eos & oppressit: punitiq; sunt instrumento suę offensionis: quam ruinam aliqui imputabant enormitati peccatorum suorum: de quo similem sentētiam dicit Christus, sicut & de primo exemplo supradicto. Vnde Beda: Illi etiam

C Hierosolymitæ à ruina turris oppressi, significāt Iudęos qui pœnitere noluerint, cum mœnibꝰ suis esse perituros: illa turris signat illum qui est turris fortitudinis: quæ merito est in Syloa, quæ interpretatur missus: signat enim eum qui missus à patre, venit in mundum: qui omnes super quos

Ficus sterilis. ceciderit, cōteret. hæc Beda. Super quo dixit eis similitudinem ficulneæ fructum non facientis, & terram inutiliter occupantis: quā dominus vineæ succidi voluit: quia tertio anno fructū in ea quærens, non inuenit: sed à cultore vineæ circa eā fodere, & stercora mittere volente: rogatus etiā ipso anno tertio, propter spem emendationis dimisit. Concludens quòd Iudæi similiter essent prescindēdi de vita præsenti, & puniendi, nisi fructū pœnitentiæ & bonorum operum facerent. In hac similitudine, quanta sit dei patientia, quanta sit ho-

Moraliter minis negligentia, manifestatur. Ficulnea plantata in vinea, est synagoga erecta in domo Israel & plebe Iudaica: tres anni visitationis, sunt legis edicta, prophetarum cōtestationes, & coruscantis euāgelij gratia: in quibus deus quæsiuit fructum

bonorū operū à Iudęis, & non inuenit, nisi in val- D de paucis, qui quasi nihil computabātur, respectu tantæ multitudinis. Et quāuis cultores eiꝰ circa illam foderēt ligone acutę inuectionis eam humiliādo, & terrorem diuinorum iudiciorum sibi immittēdo, ac stercora mitterent: fœditatem & abominationem peccatorum suorum ei ostendendo, per quæ solent humilitas & compūctio suscitari & homines de peccatis suis pœnitere: parum tamen cultores pfecerūt: & ideo Iudæi succidi meruerunt. Dei etiam ager & vinea mūdus dicitur: cuius arbores & vites sunt homines: & aliæ quidē fructuosę, aliæ verò infructuosę. Huius verò cultores, sunt prælati & sacerdotes. Sed & cuiuslibet anima est arbor, vinea, ortus, & ager illius qui illā excolere habet vt fructus faciat. Sed heu in multis terram inutiliter occupantibus, fructus nō inuenitur: & ideo timere habent pœnam quam eis dominus non comminatur. Vnde Grego. Tertiò Tertio an no venisse. autem dominꝰ ad ficulneam venit: quia naturam generis humani ante legē, sub lege, sub gratia expectando, admonendo, visitando requisiuit: sed ta- E men in tribus annis fructum se non inuenisse cōqueritur: quia quorundam prauorum mentes nec inspirata lex naturalis corrigit: nec pręcepta erudiunt: nec incarnationis eius miracula couertūt. Sed cū timore audiēdum est quod dicitur: (Succide eam: vt quid terram occupat?) Vnusquisq; enī iuxta modum suum si fructum bonæ operationis non exhibet, velut infructuosa arbor terram occupat, hæc Grego. Cultores verò sunt qui ficulneæ pręsunt, & eius curam gerunt: vel sancti qui intra ecclesiam orāt pro eis qui extra eam sunt: qui omnes interpellant dominum pro ficulnea, dicentes: (Domine dimitte illam hoc anno) id est tempore isto sub gratia (vsq; dum fodiam circa illam) excolendo, & vitia reprehendendo: (& mittam stercora) per fœtorem peccatorum ad pœnitentiam suscitando. Circunfodere enim, est humilitatem Pœnitētię humilitas. pœnitentiæ & patiētiam docere: fossa nāq; est humilis terra: stercus autem sordes sunt, & memoria peccatorum, & fructum dant. Quid enim stercore sordidius? & tamen si bene vtaris, quid fructuosius. Vnde Greg. Ex stercore igitur ad fructū reuiuiscit arbor: quia de consideratione peccati, ad F bona se opera resuscitat. Vel fossio, est peccatorū recognitio: peccator enī peccata sua cooperit: sed fodiendo videbit abominationem peccatorum, & inde erubescet. Stercoratio autē, vel fimi appositio, est mortis recordatio: in morte enī homo stercus efficitur & putredo: ipsa nāq; mortis memoria à peccato præseruat, in bono opere sollicitat, & gratiam dei conseruat. Per arborem etiam fi- Moraliter ci moraliter potest quælibet persona in ecclesia dei ad fructificandum plantata signari: & per tres annos in quibus non facit fructum, iuuētus & ætas media & senecta intelligi: ppter quod meruit per mortem de præsenti vita succidi: per cultorē autem, angelus custos huiꝰ hominis accipitur: qui rogat vt adhuc in senio viuere dimittatur: vt per eius diligētiam circa talem hominem se emēdet, & fructificet: alioquin succidatur, & in ignē mittatur. Potest etiam moraliter arbor fici dici religio: quam dominus eius qui eam seruat, scilicet Christus (habebat plātatam in vinea sua,) id est in ecclesia: scilicet per Antonium, per Benedictū, per Augu-

G per Augustinum:⌊& venit quærens fructum,⌋sci
licet religionis & sanctitatis,profectum in illa sci
licet religione: ⌊& non inuenit nisi folia tantum⌋
& nihil de veritate religionis,pręter verba & exte
riorem habitnm.⌊Dixit auté ad cultorem vineę⌋
scilicet ad cœtum prælatorum & doctorum:quo-
rum officium est sarmenta amputare,spinas euel
lere,& cætera huiusmodi facere . ⌊Ecce tres anni
sunt,⌋ scilicet tempus Antonij,Benedicti,& Au-
gustini⌊ex quo venio quærens fructum,⌋ scilicet
virtutum & operũ : ⌊& non inuenio⌋ illum:nimis
enim prope viam & mũdum erat : & ideo fructus
vsq; ad maturitatem & finé seruare non poterat.
Sed reuera omni religioso timor incutitur , cùm
hìc dicitur:⌊Succide ergo illam,⌋ id est succiden-
dam annuncia:quia est infructuosa: ⌊vt quid ter-
ram occupat?⌋ & téporalibus vtitur : quia locum
quem tenet,operibus bonis non exercet. Vt enim
dicit Aug. peccator non est dignus pane quo ve-
scitur.⌊Et respondens⌋ prælatus:quia prælati de-
bent se opponere pro subditis ⌊dixit,⌋ scilicet orã
H do pro eis:⌊domine dimitte illam & hoc anno⌋ sci
Spatio pœnitentiæ abutentes. licet vt pœniteat & fructificet. Sed heu quia con-
cesso spatio pœnitentiæ multi abutuntur in sup-
bia, se non emendando: ⌊vsq; dum fodiam circa il
lam,⌋ scilicet per increpationem humiliãdo:& ob
amorem terrenorum reuocando: qui enim fodit,
terram extrahit,& fossam,id est humilitatem fa-
cit:⌊& mittam stercora,⌋ scilicet malorum quę fa
cit abominationem & fœditatem,& vilitatem ad
memoriam reducendo . Sũt tamen multi qui nec
sic pœnitere volunt : sed murmurant contra illos
qui eis peccatorum suorũ abominationem ad me-
moriam reducunt:siue in prędicatione,siue in le-
ctione,siue in correptione, siue in accusatione : &
ideo timendum est eis ne succidantur:quia arbor
quæ non facit fructũ bonum,excidetur,& in ignẽ
Vota oĩs religionis. mittetur. Tres etiã anni possunt significare tria
vota communia omni religioni,super quibus do-
minus quẽlibet nostrum interrogabit cum exa-
ctione magna quomodo fuerint obseruata:sed ti-
mendum est multis, ne ista vota inueniat fracta,
vel malé obseruata. Cultor etiã huius vineæ po-
I test ipsa ratio esse, quæ debet fodere circa consciẽ
tiam suã, in faciẽdo foueam humilitatis:& ipsam
euacuando ab omni appetitu mundi huius:& de-
bet mittere circa illam stercora,considerando hu-
ius mundi miseriam:quia omnia mundana,secũ-
dum Apostolum, non sunt nisi stercora:& istorũ
consideratio & fossio prædicta,faciunt ficum con
sciẽtiæ religiosi fructificare. Et bene per arborem
Religio p arboré fici intellecta. fici, intelligitur religio . Primò , quia sicut ficus
sub vno cortice multa grana continet in quadam
dulcedine:ita religio sub vno modo viuẽdi,& sub
vna regula,multos habet homines concorditer vi
uentes. Secundò,quia folia ficus habent quasi si-
militudinem manus humanæ:sic verba religioso
rum,quæ per folia significantur, debent operibus
adæquari:vt quicquid dicunt,illud faciant. Ter-
Tauri ad ficũ ligati mansuescunt. tiò,quia tauri ferocissimi dicuntur mansuescere,
quãdo ficui alligãtur:sic iuuenes insulẽtes & dis-
soluti mãsuescũt,& Christi iugo humiliter subij-
ciũtur,qñ religioné ingrediũtur,& ceremonijs or
dinis alligãtur. Sed nota quòd in Hieremia dicit:
Hiere. 24 Quid tu vides Hieremia? Ficus bonas, bonas val
de:& ficus malas, malas valde:quia qñ religiosus

est bonus,nõ est melior eo:& qñ est malus , nõ est K
peior eo , Vnde Augu. Simpliciter fateor ex quo Religiosi optimi aut pessimi.
deo seruire cœpi,quoniam sicut difficile expertus
sum meliores, quàm qui in monasterio pfecerũt:
sic non sum expertus peiores,quàm qui in eis defe
cerũt. Docemur ergo hìc & monemur,vt non si-
mus steriles, sicut arbor infructuosa:& terrã inu-
tiliter non occupemus:ne sine fructu bonorũ ope-
rum inuenti,succidamur,& in ignem mittamur.
Quia(vt ait Bernar.)arbori infructuosę,duo de-
bentur:securis,& ignis. Potest autem per terram Terra sterilis.
sterili ficu occupatam,ecclesia significari:quę no-
xia prælatorum & præpositorum vmbra premi-
tur,ne lumen veritatis videat:& exemplis eorum Contra prælatos ignauos.
impeditur, ne sole dilectionis dei calescat:de qui-
bus bene dici potest: Vę vobis scribæ & pharisæi: Mat. 23. b
qui clauditis regnum cœlorũ ante homines. Vn-
de Ambro. Inutiliter terram occupat,qui locum
quem tenet,bonis operibus non exercet : qui exẽ-
plo prauitatis,impedimẽtum præstat cęteris. Sed
vt ait Hiero. Qui viderit se insufficientem esse, Cędẽdum meliori.
vel nõ proficere in loco in quo ministrare & alijs
prodesse debet:tenetur cędere, ne melioris locum L
occupet. Vbi & Aug. Nihil est quod sic quisq; co
gitare debeat, nisi vt in semetipsum oculos con-
uertat,se discat, se discutiat,se quærat,& se inue-
niat : & quod displicet,necet:quod placet,aptet &
plãtet. Cùm enim se homo inanem inuenerit me- Bona interiora quęrenda.
liorum bonorum : vt quid est auidus exteriorum
bonorũ? Ecce quid prodest plena bonis arca,si in-
anis est consciẽtia? Bona vis habere:& bonus non
vis esse . Non vides erubescere te debere de bonis
tuis, si domus tua plena est bonis,& te habet ma-
lum? Quid enim est quod velis malũ habere,dic Malã rem nullã volumus præter vitam.
mihi? Nihil omnino. Non vxorem,non filiũ,non
seruum,non villam, non tunicam, postremò non
caligam:& tamen vis habere vitã malam. Rogo
te præpone vitam tuam caligę tuæ . Omnia quæ
circũiacent oculis tuis elegantia & pulchra, tibi
chara sunt,& tibi ipsi vilis es,fœdus es. Si possent
tibi respondere bona,quibus plena est domus tua,
quæ habere optasti,quę perdere timuisti,nõne ti-
bi clamarent:tu nos bona vis habere,sic & nos vo
lumus bonum habere dominum? Tacita voce in-
terpellant contra te dominum suum : Ecce tanta M
bona dedisti huic : & ipse malus est. Quid enim
prodest quod habet:quando eum qui omnia dedit
nõ habet? hæc Aug. Per hęc verba prædicta quẽ-
dam lubricum à peccatis retraxit Augustinus in Augustini verba quibus lubricum conuertit.
quodam sermone suo. ⌊Erat autem docens in sy-
nagoga eorum⌋ in loco communi, vbi conuenie-
bant Iudæi : & ⌊in sabbatis⌋ in quibus homines
debent intendere diuino cultui ad audiẽdum ver-
bum dei : vt ibi prædictam similitudinem propo-
nens,eã ad synagogã pertinere indicaret : & quod
synagogam infructuosę arbori cõpararet. Arbo-
ris enim succisio,significabat synagogę excisionẽ
quò ad quosdam reprobos & damnandos:sed mu
lieris de qua sequitur erectio,ecclesiæ exaltationẽ
& cuiuslibet fidelis animæ erectionem, siue ad fi-
dem & gratiam,siue ad gloriam . Vnde Ambro.
Quàm clemens dominus,quàm pius in vtroque, Clementia domini.
cùm aut miseretur, aut vindicat:in synagogę ty-
po,arborem excidi iubet: in typo ecclesiæ,fœmi-
nam saluat. Tunc ergo mulierem quandam ⌊quæ Mulier incuruata.
habebat spiritum infirmitatis,⌋ id est infirmitaté
à spiritu

A à ſpiritu maligno inflictã & cauſatam : quia erat
à Satana [decem & octo annis] vinculo infirmi-
tatis alligata:& more brutorum incuruata:ita vt
[nec poſſet ſurſum reſpicere] in cœlum, ad qđ erat
facta: quia terrena ſapiens, & infima requirẽs, cœ-
leſtia & ſuperiora cogitare nondum ſciebat: cùm
eam videret, vocauit ad ſe, & ſanauit:& cùm ma-
nus ei imponeret, [confeſtim erecta eſt: & glorifi-
cabat deum] pro beneficijs acceptis: ſolam enim
gloriam retinet deus de operibus ſuis: totam verò
Humilitas domini. vtilitatem concedit nobis. In hoc oſtendit domi-
nus ſuam humilitatem: quia infirmos non dedi-
gnabatur tangere, quantũcũq; deformem vel gra-
uem haberent infirmitatem. Licèt autem iſta in-
clinatio mulieris intelligatur de inclinatione in-
firmitatis, quam diabolo vexante ſuſtinebat: ta-
men accipimus eam moraliter ſic: quòd vtinam
Aſpectus mulieris. omnis mulier ſi haberet vultum & oculos ad ter-
ram demiſſos, quòd in perpetuum hominem non
reſpiceret: quia aſpectus eius valde eſt periculo-
ſus. Hic erudimur ne vita noſtra ſit terrenis im-
plicata, ſicut mulier terræ erat inclinata. Quia,
B vt dicit Auguſtinus, quanto magis quiſq; terre-
nis occupationibus implicatur: tanto magis à ſui
conditoris viſione præpeditur. Et vt dicit Grego.
Concupiſcens viſibilia: inuiſibiles virtutes amit-
tit. Ille quippe homo curuus eſt, qui inclinatus ad
culpam, ſurſum reſpicere nõ poteſt per iuſtitiam:
quia terrenis voluptatibus deditus, ſola terrena &
tranſitoria cogitat & diligit: ad cœleſtia contem-
planda, mentis oculos non erigit:& æternæ fœlici
Peccator incuruus eſt. tatis diuitias non requirit. Hunc autem ſi domi-
nus per gratiam tangat:& ſuæ miſericordiæ ma-
num ſuper eum ponat: ſtatim per iuſtificationem
erigitur, & terrenorum oblitus, cœleſtia contem-
platur. Vnde Grego. Omnis enim peccator terre-
na cogitans, & cœleſtia non requirens, ſurſum re-
ſpicere nõ valet: quia dum deſideria inferiora ſe-
quitur, à mentis ſuæ rectitudine curuatur: & hoc
ſemper videt quod ſine intermiſſione cogitat. Et
quia ad cœleſte deſideriũ non aſſurgit, quaſi mu-
lier inclinata, ſurſum reſpicere nequaquã poteſt.
Conſuetudo mala. Vſitata etenĩ culpa obligat mẽtem: vt nequaquã
aſſurgere poſſit ad rectitudinem. Conatur & labi-
C tur: quia vbi diu ſponte perſiſtit, ibi & cùm nolue
rit coacta cadit. Si ergo iam bona patriæ cœleſtis
agnouimus: diſpliceat nobis quòd curui ſumus.
Ponatur ante oculos mulier curua:& arbor infru
ctuoſa. Vnde & Augu. Ergo qui ſterilis eſt, agat
pœnitentiam, & faciat fructum dignum pœniten
tiæ. Qui curuus eſt vt terram intueatur: terrena
Erigat ſe homo ad cœleſtia. fœlicitate lætetur & erigatur. Si per ſeipſum non
poteſt: inuocet deum. hæc Aug. Et meritò ſe eri-
gere debet homo: habet enim faciem ad cœlũ ere-
ctam: vt plus intẽdat cœleſtibus & æternis, quàm
iſtis temporalibus & caducis. Vnde Aug. Erecta
in cœlum corporis forma: admonet quæ ſurſum
Os hoĩs ſublime. ſunt ſapere. Beluas dominus proſtratas in faciem
fecit, paſtum quærentes de terra: te in duos pedes
erexit: tuam faciem ſurſum attẽdere voluit. Non
diſcordet cor tuum à facie tua: vt habeas faciem
ſurſum, & cor deorſum. Vnde & Baſilius: Beſtiæ
terreſtres ſunt ad terram reſpiciẽtes: ſed cœleſtis
arbor homo, quantum figura corporalis plaſma-
tionis, tãtum & dignitate animæ differt. Quadru
pedũ figura qualis eſt? Capite vel corpore ad ter-
ram reſpicit: ſuper ventrem vadit:& quicquid vo D
luptuoſum eſt, ex omni parte proſequitur. Tuum
caput ad cœlum erectum eſt: oculi tui ſuperiora
contemplantur: vt ſi quãdo tu paſſionibus carnis
teipſum conuitiaberis ventri ſeruiens, & his quæ
ſub ventre ſunt: comparatus es beſtijs inſipienti- Pſal. 68.
bus, id eſt non ſapiẽtibus, & aſſimilatus es eis: alia
tibi ſollicitudo eſt digna, quæ ſuperius ſunt quæ-
rere: vbi Chriſtus eſt, ſuperq; terreſtria eſſe mẽte:
vt formatus es: ita diſpone tuijpſius vitam. Vrba
nitatem habes in cœlis: vera tua patria, quæ ſupe-
rius eſt, Hieruſalem. Vnde & Bern. Curuitas ani- Curuitas animæ.
mæ eſt, quærere & ſapere quæ ſuper terram ſunt.
Turpe eſt in humano corpore, quod eſt erectæ for
mæ, beluinam mentem gerere. Et iterum: Corpo-
ris ſtaturam dedit homini deus rectam: forſan vt
iſta corporea exterioris viliorisq; rectitudo figmẽ
ti, hominem interiorem illum, qui ad imaginẽ dei
factus eſt ſpiritalis ſuæ ſeruandæ rectitudinis ad-
moneret: & decor limi deformitatẽ argueret ani-
mi. Quid enim indecentius, quàm curuum recto
corpore gerere animum? Peruerſa res & fœda, lu-
teum vas, quod eſt corpus de terra, oculos ſurſum E
habere, cœlos liberè ſuſpicere, cœlorumq; lumi-
naribus oblectare aſpectus: ſpiritalem verò cœle-
ſtemq; creaturam ſuos ecõtrariò oculos, id eſt in-
ternos ſenſus atq; affectus trahere in terram deor
ſum:& quæ debuit nutriri in croceis: hærere luto
quaſi vnam de ſuibus, amplexariq; ſtercora. hæc
Bern. Vnde & Boëtius: Qui recto cœlum vul-
tu petis, ætherisq; frontem. In ſublime feras ani-
mum quoque, ne grauata peſſum Inferior ſidat
mẽs, corpore celſius leuato. Et Ouidius: Pronaq;
cùm ſpectẽt animalia cætera terram. Os homini
ſublime dedit, cœlũq; videre Iuſſit: & erectos ad
ſydera tollere vultus. Nota etiã, vt dicit Ariſto.
in libro de animalibus, quòd aues claudant ocu- Palpebra anim.
los cum palpebra inferiori: animalia verò groſſa,
cum palpebra ſuperiori. Per aues intelligũtur vi-
ri ſpũales: qui ad inferiora & terrena oculos clau-
dunt, ac cœleſtibus & ſuperioribus intendũt. Per
animalia verò groſſa, intelliguntur viri mũdani:
qui habent oculos clauſos ad cœleſtia & ſpiritua-
lia:& apertos ad terreſtria & ſecularia. Per hanc F
mulierem curuã ſignatur peccatrix anima, & mẽs Anima peccatrix.
auara. mulier: quia propter abſentiam charitatis
frigida. inclinata: quia longo tempore, diabolo
procurante, ſic ad inordinatum amorem terreno-
rum eſt incuruata, quòd propter longam conſue-
tudinem aſpicere non poteſt ſuperna, tanquã cœ-
li oblita. Fratres enĩ fuerũt Manaſſes, id eſt obli-
uio, & Effraim, id eſt frugifer. habens ſpiritũ in-
firmitatis: quia ad ſpũalia infirma. decem & octo
annis: quia valde diuturna. Secundum enim Hie
ro. Cùm cætera vitia, homine ſeneſcẽte, ſeneſcãt:
ſola auaritia iuueneſcit. Sed Ieſus eã tãgit in ſab-
bato, quando eius inſpiratione quieſcit à peccato:
& ſic erigitur ſurſum per cœleſtium appetitum.

In ſanatione autẽ mulieris, fecit dominus quinq;
vidit miſericorditer, vocauit, ſanauit, tetigit, & e-
rexit. Sic dominus animam peccatricem perfectè
curaturus. Primò, videt eam per pietatem. Secun
dò, vocat eam per internam inſpirationem. Ter-
tiò, ſanat per peccati remiſſionem. Quartò, tan-
git per ſatiſfactionis dolorem. Quinto, erigit ad
ſuperna, per amoris feruorem. Per archiſynago-
gum verò

G gum verò, de quo statim subditur, hypocrita qui
se sup alios extollit signat: qui de hoc murmurat
qñ malè iudicat & interpretatur. Propter quod
meritò arguitur de murmure tali: quia cura ma-
ior circa humanam naturam, quàm circa anima-
Archisynagogus. lia bruta debet adhiberi. Vnde sequitur: ⌊Rñdens
autem archisynagogus,⌋ id est princeps synago-
gæ: qui ex inuidia nitebatur gesta Christi deco-
lorare ⌊indignans⌋ de hoc facto, quasi ex legis zę-
lo ⌊dicebat turbæ⌋ quòd non venirēt pro cura die
sabbati: sed sex alijs diebus, in quibus licet opera-
ri: quasi indirectè arguens dominum, turbæ dice-
bat: quia eum personaliter & directè arguere non
audebat. Et respondit illi dominus, vocās eos hy
pocritas, quò⌋ bene licebat mulierem ipsam sol-
uere à vinculo infirmitatis die sabbati: quia & ipsi
bouem aut asinum tunc soluunt à pręsepio, & du
cunt adaquare. Vbi Ambro. Quàm dulcis para-
Vinculum bola, facilis autē. Vinculum vinculo comparat:
soluere li- vt insimulatio Iudæorum actu ipsorū redargua-
cet sabba- tur. Nam cùm ipsi animalib⁹ sabbato soluūt vin-
to. cula: reprehendunt dominum, qui homines à pec
H catorū vinculo liberauit. Deniq; & deus ab ope-
ribus mūdi requieuit: sed non ab operib⁹ sanctis:
cuius sempiterna & iugis operatio est: sicut filius
Ioan.5.c. ait: Pater me⁹ vsq; modo operatur: & ego operor.
vt ad similitudinē dei, secularia opera nostra non
religiosa cessarent. hæc Amb. Archisynagogus
ergo malè legem intelligebat: qui pietatis & mise
ricordiæ opera in sabbato fieri nolebat. Lex enim
non filiale & liberale, sed seruile & noxium opus
sabbato prohibebat: pręfigurans tempus quo no-
stra secularia opera, non religiosa & laudandi deū
cessabūt. In signum etiā hui⁹ rei dominus sabba-
to curabat: vnde curatio & miraculorum operatio
quæ ordinatur ad dei gloriam, & videntium deuo
tionem excitandam, poterat fieri in die sabbati: &
cōuenientius in die illa, quàm in alijs: eo quod dies
illa erat ordinata diuino cultui, & ad deuotionem
populi. Sed ipsi opus charitatis, scilicet sanatio-
nem hominis, non verentur postponere operi cu-
piditatis, scilicet pecoris: ideo bene eos hypocri-
tas, id est simulatores vocat: quia cùm magistri
plebium videri appetunt, hominem bestię postpo
I nunt. Vnde Chryso. Bene dicit hypocritam prin
cipem synagogæ: quia faciem habebat legis cul-
toris: mens verò eius erat versuti & inuidi. Non
enim turbatur propter sabbatum, quia violatur:
sed ꝑpter Christum, quia glorificatur. hæc Chry
so. Similiter hodie multi non solum seculares, sed
etiam religiosi, sunt tales, magis de pecore, quàm
de homine curantes. Vnde Bernar. Cadit asina,
& est qui subleuet: perit anima, & non est qui cu-
ret. Ergo qui præponit curam equi, vel cuiuscūq;
pecoris sui, vel etiam corporis, libentius sumptus
faciendo & laborādo, vt liberetur à morbo, vel ab
alijs periculis, quàm pro anima Christiani vt sa-
net & liberet à diaboli laqueis: cùm eā multo ma-
gis teneatur diligere quàm corpus propriū: hypo-
Exodi.20. crita est, & graue facit peccatū. Et sciēdum quòd
Sabbata quando dicit, Sabbata sanctifices: istud potest tri-
qūo sancti pliciter accipi. Primò generaliter: vt cessem⁹ à vi-
ficanda. tijs & peccatis. Secundo specialiter: vt cessemus
ab operibus corporalibus, quæ impediūt vacatio-
nem ad deum & eius cultū: vt sunt opera mecha-
nica, & agricultura, ac mercātium, & placitātium
& huiusmodi. Tertiò specialissimè: vt est in viris K
contemplatiuis, qui ab omnibus mundanis se se-
parant, vt totaliter deo vacent. Prima vacatio est
necessaria. Secunda, debita. Tertia, perfecta. ⌊Et
cùm hæc diceret, erubescebant omnes aduersarij
eius⌋ confusa sua rationabili respōsione: quia ve-
ritati apertæ non poterāt cōtradicere. ⌊Et omnis
popul⁹,⌋ scilicet simplices & humiles ⌊gaudebāt⌋
in factis & dictis suis gloriosis, tāquam amatores
veritatis. ⌊In ipsa die accesserunt quidam phari-
sęorum, dicentes illi⌋ scilicet Iesu: quidā fortè bo-
no zęlo, scilicet vt sibi consulerent: quidam malo,
scilicet vt probarent si timore mortis a doctrina
cessaret: ⌊Exi & vade hinc.⌋ scilicet ad locum in
quo Herodes partem non habet. Et ostendens se
talibus non terreri, ait illis: ⌊Ite dicite vulpi illi:⌋
Per vulpem intelligitur malus princeps. Vulpes Vulpes.
eni est animal dolosum, rapax, tortuose incedens,
& fœtidū. Sic princeps malus, qualis erat iste He
rodes, est dolosus per machinationem mali: rapax
ęris alieni: tortuosè incedens, peruersitate iudicij:
fœtidus, per infamiam nominis sui. Qui etiā ni-
titur Christum occidere in se & in suis membris, L
quantum in ipso est. Vnde Berñ. Patet quantum
noceat iniqua potestas: quomodo caput impium
subiectos quoq; suæ conformet impietati. Mise-
ra planè ciuitas, in qua regnat Herodes: quoniam
Herodianę particeps erit malitiæ. Herodiana ve-
rò malitia fuit, nascentem velle extinguere reli-
gionem. Si quis ergo religionis, vel sanctitatis or-
tum, vel profectum, vel consummationem impe-
dit, vel persequitur: talis cum Herode Christum
persequitur. hæc Berñ. ⌊Dicite inquā vulpi illi:
Ecce eijcio dęmonia:⌋ & nō possunt resistere, cùm
sint maioris potestatis quàm Herodes: & ideo non
habeo timere eum: ⌊& sanitates,⌋ scilicet in corpo
re & anima ⌊perficio hodie & cras,⌋ id est paucis
diebus, vsq; ad tempus passionis meę: ⌊& tertia die
consummor⌋ per mortem. q.d. Herodes non pote
rit me impedire quin faciam quod intendo. Tan-
git autem intentionem in tribus dietis. Prima cō Dietæ
stitit in dæmonum expulsione. Secunda, in infir- tres.
mitatum curatione. Tertia, in officij sui per cru-
cis patibulū consummatione: tunc enim consum
mata sunt omnia de ipso in lege & ꝓphetis dicta. M
vsi dixit: Consummatum est. Et notādum quòd
aduerbia, hodie & cras, singulatim reddenda sunt
verbis: vt sit sensus, hodie eijcio dæmonia, & cras
perficio sanitates. Primò enim est dæmonum e-
iectio: postea, sanitatis collatio: tertiò, sanitatis
collatę consummatio. Mysticè prima dieta fuit Mysticè.
hostis expulsio. Secunda, naturæ vulneratæ perfe
cta sanatio. Tertia, hominis ad deū reconciliatio.

Moraliter, prima dieta cōsistit in abiectione vi- Moraliter
tiorum. Secunda, in collatione virtutum, & exer-
citio morum. Tertia, in adeptione pręmiorum.
Vnde i Osee: Viuificabit nos post duos dies: & in Osee.6.
die tertia suscitabit nos, scilicet ad glorificādum.
Vel isti tres dies significant tres partes pœniten-
tiæ: quæ sunt cōtritio cum dolore, confessio cum
pudore, satisfactio cum labore. Et subiūgit de lo-
co passionis, vbi consummabitur per mortem, di-
cens: ⌊Verūtamen oportet me⌋ non facili necessi-
tate: sed patris & mea voluntate ⌊hodie & cras &
sequenti cras,⌋ id est paucis dieb⁹ ⌊ambulare,⌋ sci
licet ad locū passionis: ⌊quia nō capit,⌋ id est non
conuenit

A cōuenit,abſolutè intelligēdo,non tranſitiuè:⌊non
capit inquam propheiam,⌋ſcilicet me ⌊perire,⌋ id
eſt occidi ⌊extra Hieruſalem,⌋ vbi mei prophetæ
ſunt occiſi:ibi ego caput prophetarū,de quo om-
nes prophetæ ſcripſerunt,debeo immolari:vbi ſci
licet nō dominatur Herodes, ſed Pilatus. Ex quo
patet quod mors mea non eſt in poteſtate eius:ſi-
cut nec hora, nec tempus. q.d. Bene ſcio quando
debeo mori, ſed ipſe non:bene ſcio locum paſſio-
nis meæ,ſed ipſe non. Vtinam & hodie prædica-
tores & prælati,ac fideles cæteri à doctrina & con
feſſione veritatis, timore principum & malorum
hominum non ceſſarent:ſed Chriſtum imitando
veritatem coram hominibus confiterentur auda-
cter,& defenderent.

Timore prędicator nō debet ſilere.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte,da mihi fructū bo-
norum operum feruenter facere, & in eis
iugiter perſeuerare:ne ſine fructu inuen-
tus,merear ſuccidi,& in ignem mitti. Da
etiam mihi deus meus,vt non ſim deorſum incli-
natus per culpam,ſed ſurſum reſpiciam per iuſti-
tiam: nec à mentis rectitudine curuatus, terrena
B & tranſitoria cogitem & diligam:ſed ad cœleſtia
contēplanda mentis oculos erigam,& æternæ fœ
licitatis diuitias requirā. O domine,vide me per
pietatem: voca me,per internam inſpirationem:
ſana me, per peccati remiſſionem:tāge me, per ſa
tiſfactionis dolorem:erige me ad ſupna,per amo-
ris feruorem. Amen.

De hydropico, & exhortatione ad humilitatem & miſericordiam. Caput.LXXX.

Lucæ.14.

DEinde ibat Ieſus per ciuitates & ca-
ſtella,docens & indifferenter prędi-
cans,non perſonas accipiens. ⌊Et fa
ctum eſt vt dum intraret domū cu-
iuſdam principis pharisęorum ſab-
bato māducare panem⌋ neceſſitatis,non delitias,
non fercula voluptatis. Nomine enim panis,vitę
neceſſaria,excluſis ſuperfluis,deſignātur: paruis
quippe erat contētus,nec receptori oneroſus. Sup
ponendū eſt quòd intrauerit ab eo inuitatus:quia
dominus non venit ad conuiuium pharisęorum,
niſi rogatus:qui inuitabant eum,non ex deuotio-
ne,ſed malicioſè. Ad conuiuium autem publica-
C norum,acceſſit etiā non rogatus. Pharisęi enim
ſe iuſtos & ſanos reputabāt, nec medico egere:ſed
publicani ſe peccatores & infirmos confitebātur,
& medico indigere. Ideo iſtos,vt illuminet,præ-
occupat:illos autem rogatus,vt ſe humilient,ex-
pectat. ⌊Et ipſi obſeruabant eum⌋ inſidiando: vt
vel in eius factis viderēt aliquid vnde eum repre-
hendere & accuſare potuiſſent. Magna malitia
eorum,qui eum paſcebāt, & ſibi inſidias parabāt:
cum eo comedebant,& ipſum mordere volebant.
⌊Et ecce homo quidam hydropicus erat ante il-
lum,⌋ ſperans de infirmitate ſua remediū. ⌊Et re-
ſpōdēs Ieſus⌋ non ad verba: quia ſibi quęſtio non
proponebatur: ſed ad cogitationes pharisæorum
& legiſperitorum: quoniam cogitabant curatio-
nem in ſabbato eſſe illicitam. In quo dei ſapien-
tiam ſe habere monſtrabat, qui corda hominum
intellexit, ⌊dixit ad eos: Si licet ſabbato curare?⌋
Sic interrogat:vt ex dictis proprijs eos confutet.
⌊At illi tacuerunt.⌋ Vbi Beda:Sed meritò inter-
rogati tacent:quia contra ſe dictum,quicquid di-
xerint,vident. Nam ſi licet ſabbato curare:quare

Panis.

Non inuitatus non venit dominus.

Tacent pharisæi.

ſaluatorem an curet obſeruant? Si non licet:qua- D
re ipſi ſabbato pecora curant? Tacebāt ergo:quia
neſciebāt quid dicere debuiſſent. Iſte hydropicus
non petebat ſanitatem:quia infirmitas pro eo lo-
quebatur. Vel propter Iudęorum præſentiam,nō
audebat in ſabbato petere curationem. ⌊Ipſe autē
apprehenſum eum ſanauit⌋ tangēdo: ⌊ac dimiſit⌋
liberè ſine precio: quia per impoſitionem manus
ipſum curauit:& poſtea manum retraxit. Tētigit
eum,non cauſa neceſſitatis, ſed humilitatis:& vt
diuinitatem in carne oſtēderet,eum ſanauit. Vbi
Cyrillus: Neglectis ergo Iudæorū inſidijs, liberat
à morbo hydropicum:qui metu pharisęorum re-
media non poſtulabat, propter ſabbatum:ſed ſo-
lum aſtabat, vt ex aſpectu miſertus eius ſanaret
eum: quod dominus agnoſcēs,non poſtulabat ab
eo ſi vellet ſanus fieri:ſed protinus eū ſanauit. Et
reſpondēs cogitationibus eorum, qui murmuran
do cogitabant factum illud eſſe illicitum: oſten-
dit illud eſſe licitum, per exēplum animalis bru-
ti:cuius periculo licitum erat, etiā ſecūdum ipſos,
ſuccurrere in ſabbato. Si enim licet tūc ſubueni- E
re pecori,quod eſt opus cupiditatis: multo magis
licet ſubuenire homini, propter quem facta ſunt
animalia bruta: & qui factus eſt ad imaginem dei,
quod eſt opus charitatis. Vnde Beda: Competēti
ergo exemplo ſoluit quęſtionem: vt oſtendat eos
violare ſabbatum in opere cupiditatis:qui eū vio
lare arguunt in opere charitatis. His pharisęis ſi-
miles ſunt hodie multi prælati: qui plus ſolliciti
ſunt pro ſalute beſtiarum,quàm hominum eis cō
miſſorum. Si patitur vel deficit beſtia,ſtatim re-
media procurant:ſi frater vel ſubditus,parum cu
rant: & multi habent de paruis curam magnam,
de magnis paruam vel nullam. Mirum autē erat
quòd de curationibus in ſabbato eum arguebant.
Habent enim in traditionibus ſuis determinata ge
nera operum circiter.lxx.à quibus eſt vacandum
in ſabbato:inter quę non eſt curatio,maximè quę
ſolo fit verbo,ſicut dominus ſępe legitur curaſſe.
Sępe dominus in ſabbato docebat & curabat:ſiue
vt plures qui ad ſabbatum conueniebant,lucriſa-
ceret:ſiue vt ī ſabbato cœleſtis quietis omnes in-
firmitates curandas eſſe oſtenderet: ſiue vt inter-
dum à quiete contēplationis,propter ſalutem ani F
marum,nos ſubtrahendos eſſe doceret. Et ideo ad
manducandum ſabbato cum iſto principe intra-
uit:non propter cibum, ſed propter animarum lu
crum:vbi etiam hydropicum iſtum in corpore &
in mente curauit. Et non poterant ad hæc reſpon
dere illi tanquā victi & confuſi ratione euidenti.

Hydropici curatio

Pharisęorū ſimiles.

Opa quibus abſtinendū ſabbato.

Curādi in ſabbato cauſæ.

Myſticè,princeps iſte fuit Moyſes:domus eius,ſy
nagoga:hanc intrauit Chriſtus,cùm venit in mū
dum manducare panem,id eſt delectari in pœni-
tentia Iudæorum. Vnde in Apoca. Si quis audie-
rit vocem meam, ſcilicet in prædicatione:& ape-
ruerit mihi,ſcilicet in contritione:intrabo ad eū,
ſcilicet in oris cōfeſſione:& cœnabo cū eo & ipſe
mecum,ſcilicet delectādo in operū ſatiſfactione.
Iſtud etiam poteſt ſimili modo accipi de prælato
& eccleſia domo eius:quam tunc intrauit,& quo-
tidie intrat Chriſtus. Et notādum quòd proprie-
tates hydropici ſunt ſeptem:per quæ ſeptem capi
talia vitia deſignant:& ideo iſte hydropicus quē-
libet peccatorē ſignificare perhibetur. Habet enī
hydropicus corporis tumorem: ſic ſuperbus cor-
dis infla-

Myſticè.

Apoca.3.

Hydropici proprietates ſeptē pctā totidem ſignificantes.

G dis inflationem. Secūdò habet spirituum cōpressionem: sic inuidus bona comprimit, ne publicentur & veniant ad lucem. Tertiò, sitis ardorem: sic auarus quanto plus de diuitijs bibit, tāto plus sitit. Quartò, humorum indigestionem: sic iracundus per iram diminuit dies suos. Quintò, pedum pigritiam: sic accidiosus pigritiam affectionum & cogitationum ad bene operandum. Sextò, genitalium inflationem: sic luxuriosus eorundem tumefactionem. Septimò, oris fœtorem: sic gulosus oris corruptionem. Specialiter autem hydropisis auaritiam designat: quia hydropicus quanto magis abundat humore inordinato, & quāto plus bibit, tanto amplius sitit: sic auarus, quanto est copiosior diuitijs quib⁹ non bene vtitur: & quò plus diuitias adeptus fuerit: tanto ardentius eas concupiscit: quia vt Iuuenalis dicit: Crescit amor nummi, quātum ipsa pecunia crescit. Ferocissima pestis est cupiditas: quæ eos quos capit, egenos efficere solet, dum finem inquirendi non inuenit: sed vt magis quò fuerit locupletata mēdicat. Et iste auarus stat ante Iesum, cùm cōuertitur ad deum,

Auaritia.

Auaritia ferapessima.

H paratus acquisita dispensare ad honorem diuinū: & sic recuperat sanitatem: quo de cupiditate mutatur in liberalitatem: & ideo ante Pharisęos hydropicum curat: & mox eos per exēplum animalis bruti sic conuincit: vt eosdem etiam auaritiæ condemnet. Comparatur etiam hydropicus spiritualiter ei quē fluxus carnalium voluptatū exuberans aggrauat. Hę enim sunt duę filiæ sanguisugæ: quæ semper dicūt, affer affer: scilicet carnis voluptas, & auaritiæ cupiditas. Designat quoque hydropisis specialiter superbiam: quia sicut in hydropico erat turgēs corporis inflatio: sic in superbo est tumens mentis elatio: & ideo coram superbis Pharisęis curat hydropicum corporaliter: vt hoc exēplo ipsi discāt curari spiritualiter: & per istius ægritudinem corporis, ostendit in illis ægritudinem mētis: quod enim iste in corpore, hoc illi gestabant in mente. Vnde intendens quomodo primos accubitus, id est primas & honorabiliores sedes in cōuiuijs solennibus eligerent, hortatur eos ad humilitatem, proponēs exemplum vnius operis humiliter faciendi: vbi loci superioris arcetur

Prou. 30.

Superbia.

Inuitai ad humilitatem.

I appetentia: vt ad similitudinem eius fiant cęteræ & docēs humilitatem non solum apud deum, sed etiam apud homines esse laudabilem. Non enim intendebat principaliter docere quod hic dicitur ad literā: sed mysticè aliud intendebat secundum spiritualem intelligētiam. Monet ergo inuitatos ad nuptias, vt non in primo sed in nouissimo recumbant loco: iuxta illud Sapientis: Quanto maior es: tanto te humilia in omnibus. Vt enim ait Chryso. Nihil ita deo amicum est, vt cū vltimis seipsum numerare: hoc enim philosophiæ vniuersę principium est. Hoc autem non tantum corporaliter, sed & spiritualiter intelligi debet. Multi enim cum iactantia & superbia cordis recumbūt in nouissimo loco: non nisi vt iusti & humiles ab alijs videantur: & multi verè humiles recūbentes in cornu, consciētia & corde reputāt se in nouissimo loco esse. Vnde Chrysost. Iubet nos dominus in vltimo loco recūbere: non solum vt corpore in nouissimo iaceamus: sed etiam animo, vt nouissimos nos esse omnium iudicemus. Sine causa loco se humiliat, qui corde se præfert. Vbi notandum

Eccli. 3.

Humiliationis vtilitas.

K quòd sunt quędam nuptiæ spirituales: & quędam cœlestes. Spirituales sunt quas facit deus in præsenti cum anima in thalamo conscientię. Coniunctio autē animæ cum Christo, fit per fidem & dilectionem. Ex qua coniunctione venit triplex bonum: scilicet fidei, prolis, & sacramēti. Bonum fidei est, ne diabolum adulterum suscipiat. Bonum prolis est, vt spōsa Christi per bona opera se exerceat. Bonum sacramenti est, vt inter sponsum & sponsam diuisio nunq̄ fiat. Nuptiæ cœlestes sunt refectio visionis diuinæ: vbi erit plena satietas: in nuptijs enim consueuerunt omnia abundare. Via autē veniēdi ad istas nuptias, est humilitas: quod notatur cùm dicitur: Vade & recumbe in nouissimo loco. Et cōcludēdo subiūgit rationē. Quia omnis qui se exaltat superbiēdo humiliabitur vel hic vel in futuro. Non dicit, exaltabitur: quia secūdum Grego. Non potestas sed elatio in crimine est. Et qui se humiliat voluntariè: non qui humiliatur quasi ex necessitate exaltabitur in futuro: & quandoq; etiam in hoc mundo. Hæc sententia infallibiliter est vera in conspectu dei: in cu⁹

Nuptiæ spirituales.

Bona matrimonij spiritualis.

Nuptiæ cœlestes.

L iudicio superbi abiecti sunt, & humiles accepti: quis in iudicio hominum aliquando fit ecōtrario vt superbi sint in gloria, & humiles cōtēpti. Et si superbi exaltantur in hoc mundo, humiliabūtur in inferno: & si humiles abijciuntur in hoc mūdo, exaltabūtur in cœlo. Vnde Cyrillus: Hoc dicitur secūdum diuinum iudicium, nō secūdum humanam consuetudinem, secūdum quam plures cōcupiscentes honorem consequūtur. Alij verò se humiliantes, inglorij remanent. Vnde & Theophi. Porro non finaliter, nec omnibus hominib⁹ est reuerendus qui se honorib⁹ ingerit: sed dum à quibusdam honoratur, alij detrahunt ei, & quandoq; etiam ipsi honorantes. Vbi nota quòd cùm quidā superbus per procurationem suam exaltat⁹ audiret in ecclesia legi hęc verba euāgelij: Omnis qui se exaltat humiliabitur: & qui se humiliat exaltabitur: hoc verum esse non reputās: & quasi in verba blasphemiæ prorumpens dixit, quòd si se humiliasset & non se exaltasset, ad statum illum non peruenisset: & statim in eodē loco cecidit: & à diabolo suffocat⁹ expirauit. Heu q̄ multi hodie hoc dicunt corde vel facto, si non verbo: quasi nunquā exaltari possent, si ad hoc per se nihil facerēt. Per

Superbi ab iectio sunt deo.

Superbi exemplum.

M primum ergo locum, non solum intelligitur hic honorabilior sessio in cōuiuijs solēnibus: sed etiā quælibet dignitas in ecclesia, seu primatus. Ad dignitates enim null⁹ catholic⁹ ad Christi & ecclesiæ nuptias inuitatus, se debet ingerere: sed alios meliores pręponere quātum in se est: alioquin inuitator principalis, scilicet deus, à quo est omnis potestas, deijcit eum à sua dignitate, saltem spiritualiter, sententia æternę damnationis: aliquando etiam deijcit tales pena damnationis temporalis. Si autem humiliter & ex corde refugiēs (sicut faciebant antiqui patres: vt Gregorius & consimiles) dignitatem ex obediētia susceperit: & ex charitate fraterna bene ea vsus fuerit: tandem cœlestem gloriā obtinebit. Quia omnis qui se exaltat præsumptione se dignitatibus ingerendo, humiliabitur modo prædicto: & qui se humiliat non fallaciter & fictè, sed veraciter & ex corde exaltabitur: quia secundum quod dicitur in Prouerbijs, humilem spiritu suscipiet gloria. Vbi sciendum

Locus primus.

Prouer. 29. d.

A ſciendum, quòd humilitas meritoria cui debetur
Humilitas meritoria conſiſtit in tribus. exaltationis gloria cõſiſtit in trib⁹. Primò, in pro-
priꝗ ęſtimationis annihilatione:& hęc inducit cõ
temptũ ſui, ita vt homo nihil reputet ſeipſum: &
omnium quæ habet recognoſcat datorẽ eſſe deũ.
1.Cor.4. Quid enĩ habes, inquit apoſtolus, quod nõ acce-
piſti? Secũdò, cõſiſtit in dignitatũ vilipenſione:&
hęc inducit honorẽ dei,& hæc habetur quãdo ho-
mo in magnis virtutibus, donis, & honorib⁹ cõſti
tutus inde non extollitur: ſed totũ illi infundit &
Iacobi.1. integrũ reſtituit, à quo omne bonũ fluit. Tertiò,
cõſiſtit in aliorum ſibi prælatione:& hæc inducit
proximi appreciationem. quõ ſeruare poterimus
Roma.12. quod dicit apoſtolus, honore inuicem pręuenien-
tes: niſi alios digniores nobis in virtutum meritis
æſtimemus? Homo enim illum quo ſe digniorem
Meritorũ pręſũptio. æſtimat, vix honorat: ſed potius contemnit. Po-
teſt & hoc quod dictum eſt de dignitate, etiam ac
cipi de meritorum præſumptione. Vnde Beda:

Myſticè quiſquis nuptias Chriſti & eccleſiæ
inuitatus adierit, membris eccleſiæ per fidem cõ-
iunctus nõ ſe extollat quaſi ſublimior cęteris, glo
B riando de meritis. Dabit enim locum honoratio-
ri poſt inuitato, cùm illorum qui ſe in Chriſto ſe-
cuti ſunt, agilitate præitur. Et cum rubore no-
uiſſimum locum tenet, quando de alijs meliora
cognoſcens, quicquid de ſua operatione celſum
ſentiebat humiliat. Sed recũbit aliquis in nouiſſi
mo loco ſecundũ illud: quãto magnus es humilia
te in omnibus. Veniens autem dominus quẽ hu-
milem inuenerit, amici nomine beatificans ſupe-
Mat.18. rius aſcendere pręcipiet. Quicunque enim humi
liauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in re-
gno cœlorum. Pulchrè autem dicitur, ⌊tunc erit
tibi gloria,⌋ ne nunc quærere incipias quod tibi
ſeruatur in fine. Poteſt etiam & hoc in hac vita
intelligi: quia quotidie dominus ſuas nuptias in-
trat ſuperbos deſpiciens,& humilibus ſæpe tanta
ſui ſpiritus onera præſtans: vt diſcumbentiũ cœ-
tus eos admirãdo glorificet. Qui enim ſe de me-
ritis eleuat humiliabitur à domino, & q ſe de be-
neficijs humiliat exaltabitur ab eo. Hæc Beda.
⌊Cùm ergo inuitatus fueris,⌋ à domino per præ-
dicatores ſuos ad nuptias ſpirituales, quæ cõſiſtũt
C in cõiunctiõe Chriſti & eccleſiæ, ad quas nuptias
inuitati ſunt omnes Chriſtiani: quorũ quidã cæ-
teros dignitate præcedunt: alij verò merito vir-
tutum,& excellit vnus vna virtute, & excellitur
alia: alij verò excellunt ſacra intelligentia, ⌊non
diſcumbas in primo loco,⌋ aut meritorum tuorũ
præſumptione, aut bonorum mundanorum am-
Locus primus nõ appetendus. bitione, aut appetitu inanis gloriæ. Quare autem
primus locus nõ ſit ambiendus, probat ex tribus.
Primò, ex comparatione dignioris, ⌊ne fortè ho-
noratior,⌋ id eſt, dignior maiori honore, ⌊ſit inui-
tatus ab eo,⌋& talẽ debes tibi pręponere. Dignior
enĩ maiori honore eſt virtuoſior, & ideo quilibet
quantacunque dignitate polleat, habet incita-
tiuum fugiendi honorem ſi attendat quòd in con
gregatione eſſe poteſt aliquis eo honoratior. Non
enim dignitati debet̃ excellẽtia honoris, niſi quia
ipſa atteſtatur excellentiam virtutis. Secundò,
hoc idem probat ex indigni eiectione: quia locus
ſublimis indigno non eſt ſtabilis, ſed ſæpe inde
eijcitur. Vnde dicitur: ⌊Et veniens,⌋ per effectum
⌊qui te inuitauit & illum, dicat tibi:⌋ facto ſcilicet
te humiliando,& alium tibi præferendo, ⌊da huic D
locum,⌋ quo reputabas te dignum. Hoc ſæpe eue-
nit, quòd qui putabat ſe dignum honore, eijcitur
à ſua cogitatione, & expellitur inde. Tertiò, hoc
idem probat ex confuſione quæ ſequitur. Vnde
ſubditur: ⌊& tunc incipias cum rubore nouiſſi-
mum locum tenere,⌋ erubeſcens ſcilicet, quando
qui de te maiora præſumpſiſti incipies humilia-
ri, quaſi deiectus in animo tuo, aut eiectus de tuo
officio, aut deiectus poſt mortem in inferno. De-
inde oſtendit quid ſit obſeruandũ ei qui vult ho-
norem acquirere: quia debet humilia de ſe ſenti-
re. Vnde dicit: ⌊Sed cum inuitatus fueris vade,⌋
nõ te excuſa, ⌊& recumbe in nouiſſimo loco,⌋ mi-
norẽ te alijs reputãdo, & te eſſe in omnib⁹ in imo
merito,& ſi forte ſis excellẽtior dignitate vel ori-
ginis nobilitate. Et notãdũ, quòd triplex diſtin- Nouiſſimũ triplex
guitur nouiſſimũ: ſcilicet ſtatuũ, graduũ,& loco-
rũ. Inter ſtatus locus nouiſſimus eſt incipientiũ,
medius proficientiũ, ſuprem⁹ perfectorum. Inter
gradus locus nouiſſimus eſt ſubditorum, medius
prælatorũ minorũ, ſuprem⁹ maiorum. Inter loca
nouiſſim⁹ eſt inferni, medius mũdi, ſuprem⁹ cœ- E
li. Recũbe ergo aut in nouiſſimo primo, ſcilicet
in ſtatu incipientiũ te reputando per humilitatẽ:
aut in nouiſſimo ſecũdo, ſcilicet in gradu ſubdi-
torum per dei timorẽ: aut in nouiſſimo tertio, ſci-
licet in inferno per iugem meditationem. Et ad- Nouiſſimi loci appetendi rationes.
ducit tria, propter quę nouiſſimus locus eſt eligẽ-
dus. Primum eſt, quia ex hoc habetur gratia ami-
citiæ: ⌊vt cum venerit,⌋ mentes viſitando, vel me-
rita poſt mortem diſcutiẽdo, ⌊qui te inuitauit ad
nuptias dicat tibi, amice⌋ ſcilicet ꝓpter tuã humi
litatem. Secundũ eſt conſecutio loci dignioris, ⌊a-
ſcende ſuperius,⌋& in præſenti per gratiam,& in
futuro per gloriã: quia te humiliaſti, & quia etiã
amicus. Tertium eſt honoris gloria quæ ſequitur
dignitatem, ⌊tunc erit tibi gloria⌋ honoris ⌊coram
ſimul diſcumbentibus,⌋ in eadem fide vel in eadẽ
beatitudine quieſcentibus: tum quia humilis, tum
quia amicus principis, tum quia alto gradu ſub-
limatus. Et nota, quòd dominus non intendit hic Gloriã cœleſtẽ docet acquirere.
dicere, quomodo acquirere debeamus humanam
gloriam: ſed exemplo acquirendi gloriam iſtam F
humanam docet nos acquirere gloriam cœleſtẽ,
ita quòd ſicut humilitas eſt neceſſaria ei q cupit
exaltari honore eccleſiaſtico: ſic eſt neceſſaria ei
q cupit exaltari honore gratiæ & gloriæ. Sed dif- Humiliãdi ſui cauſa.
ferẽtia eſt: quia quicunq; ſe humiliat vt exaltetur
promotione eccleſiaſtica, peccat: eſt enĩ falſa hu-
militas in qua latet immũda ſupbia. q verò ſe hu
miliat vt exaltet̃ donis gratiarũ & pręmio glorię,
habet rectã intẽtionẽ. Quia vt dicit Hiero. Sãcta
ſuperbia eſt virtutes apparere. Vltimo aſſignat ra
tionẽ dicti, quãtũ ad oĩa præmiſſa. ⌊Quia omnis⌋
ſiue laic⁹, ſiue cleric⁹, ſiue religioſus ⌊q ſe exaltat⌋
ſcilicet ſuperbiẽdo ⌊humiliabit̃⌋ ſpõte vel neceſſã-
rio, hic vel ĩ futuro. ⌊& q ſe hũiliat⌋ volũtarie, nõ
q humiliat̃ quaſi ex neceſſitate ⌊exaltabit̃⌋ vel hic
vel in futuro:& hoc aut ĩ officio, aut ĩ merito, aut
ĩ pręmio. Humiles dicti ſunt ab humo cui pſtra- Humiles vnde dicti
ti ſunt, eo quòd nihil inferi⁹ ſe niſi humũ reputãt,
& ſe cõculcãdos omnib⁹ exhibẽt.& ꝓpter hoc ex-
altari merent̃:& ideo homo qui fact⁹ eſt de humo
hũiliari debet,& exaltatio nõ debetur ei niſi p hu-
militatis meritũ:& talis humilitas ducit ad lętabũ

G dum gaudiū. Vnde Bernardus: Semper in corde tuo debes habere, quòd sis peccator vilissimus, & omni dono & gratia dei indignus: nec ad hoc aliquo modo aptus, vt deus orationem tuam exaudiat. Multum ergo debemus fugere superbiam, quæ nos derisibiles & inimicos deo & hominibus constituit: & amplecti humilitatem, quæ nos desiderabiles & amicos eisdem facit. Vnde Chrysostomus: Ne timeas honore tuo destructo si humiliaueris teipsum. Ita enim magis extollitur gloria tua: ita maior efficitur. Hæc regni est ianua. Si voluerimus magni apparere, non erimus magni: sed & omnibus dehonorabiliores. Qui enim derisibiles sunt, & omnib⁹ inimici: & ab inimicis facilè captabiles, & immundi: apud deum hi maximi omnium sunt. Quid autem humilib⁹ est delectabilius, aut beatius, cùm humiles & deo sint desiderabiles? Sed & ea quæ ab hominibus est gloria, hi maximè potiuntur: & omnes eos velut patres honorant, sicut fratres salutant, sicut pro-

Hūilitatis præmia.

H pria membra amplexantur. Hæc Chrysostomus.

Misericordiā suadet dominus.

Et quia dominus instruxit inuitatos ad humilitatem: nunc instruit inuitantes ad misericordiæ pietatem, & ad pauperū ac debilium potius quàm amicorum & diuitum inuitationem: vt conuiuia faciant, non propter hominum fauorem & vanitatem, sed propter charitatem & pauperum necessitatem: arguens per hoc pharisæos, quia faciebant conuiuia, non moti pietate, sed magis cupiditate, intendentes per hoc cōsequi vtilitatem, seu honorē temporalē. Vnde dominus, vt pro refectione corporali rependeret spiritualē: scilicet documentum pietatis, ⌊dicebat ei qui se inuitauerat,⌋ & per hoc etiam alios assidentes qui erant in hoc culpabiles arguebat: ⌊Cùm facis prādium, aut cœnam, noli vocare amicos,⌋ id est, propter amicitiam secularem ⌊neque fratres tuos,⌋ id est, propter consanguinitatem, ⌊neque cognatos,⌋ id est, propter affinitatem, ⌊neq; vicinos,⌋ id est, propter familiaritatem, ⌊neq; diuites,⌋ id est, propter aliquam vtilitatem consequendam: hæc determinatio scilicet diuites, omnibus prædictis videtur debere subintelligi, & ita fratres, & cognatos, ami-

I cos, & vicinos pauperes sicut & alios egenos vocare potero: vt eis sicut & alijs pauperibus distribuam pro deo. Et subditur causa, cùm dicitur, ⌊ne fortè & ipsi reinuitent te.⌋ Hæc enim est consuetudo carnalium hominum: scilicet reinuitare inuitantes se, ⌊& fiat tibi retributio,⌋ ab homine, non à deo: in præsenti, non in futuro: ista nanque reinuitatio intelligitur cuiusque boni temporalis recompensatio. Vnde dicit Ambrosius, quòd hospitalem remuneraturis esse, affectus auaritiæ est. Sciendum tamen, quòd si vocentur prædicti ad conuiuia propter charitatem mutuo nutriendam, meritorium est. Si autem ad lasciuiam vel ad gulam exercēdam, vel ad inanem gloriam, peccatum est: & inuitans sustinebit pœnam. si autem ad reinuitandum: recepit mercedem suam. si autem ad beneuolentiam seu liberalitatem, indifferēs est: & potest bene fieri & malè, prout ad finē vlteriorē ordinatur, q potest esse bon⁹ vel malus.

Hospitalis in diuites, intētio attendenda.

Vnde hæc inuitatio permittitur nisi de patrimonio Christi, quod totum debet in vsus pauperum expendi: sicut de testamento mihi cōmisso ad faciendum eleemosynam, non possum in alios vsus

Bona ecclesiæ expēdātur in pios casus.

expendere quicquam. ⌊Sed cùm facis conuiuiū,⌋ K
motus pietate ⌊voca pauperes,⌋ censu: qui non habent de suo ad viuendum: ⌊& debiles conatu,⌋ qui potentiam non habent ad laborandum, ⌊& claudos⌋ gressu: qui iee nequeunt ad mēdicandum, ⌊& cæcos⌋ visu: qui non vident ad aliquod artificium operandū. ⌊& beatus eris:⌋ scilicet in præsenti beatitudine spei, & in futuro beatitudine rei: ⌊quia⌋ inuitati ⌊non habēt retribuere tibi:⌋ & ideo deum nunquam obliuiscentē habebis debitorem, pietas enim ad omnia vtilis est, promissionē habens vitæ quæ nunc est, & futuræ. Vbi Chrysosto. Non ergo turbemur cùm non recipimus beneficij recompensationem: sed cùm recipimus. Quoniam si receperimus, nō amplius recipiemus illic: sed si minimè retribuit homo, tunc tibi deus retribuet. Vnde sequitur: ⌊Retribuetur enim tibi:⌋ scilicet à domino, ⌊in resurrectione iustorum.⌋ secundum Bedam: Et si omnes resurgant, singulariter tamē & quasi propriè nō immerito resurrectio iustorū dicitur, qui in ea immutandi sunt, & se beatos esse L
futuros non dubitant. Vbi Gregorius Nissenus: Non ergo negligas iacētes, quasi nullo sint digni. Cogita quid sint, & preciositatē eorum inuenies. Saluatoris induerunt imaginem, futurorū bonorum hæredes, regni clauigeri, accusatores & excusatores idonei: nō loquentes, sed inspecti à iudice. Vbi & Chrysostom⁹: Deceret ergo eos sursum in solario suscipere. Si nō placet saltē deorsum: vbi sunt subiugalia & famuli. Christū suscipias, fiat saltem pauper edituus. Vbi est eleemosyna, nō audet intrare diabolus. Et si secum consedeas, mitte ei de mensa fercula. Et iterum: Sed dicis: Immūdus est pauper & sordidus. Laua eū, & fac tecum in mensa sedere. Si vestes sordidas habet, mundū indumētum exhibeas. Christus accedit per eum, & tu friuola loqueris. Hæc Chrysost. Moraliter ⌊cùm facis cōuiuium,⌋ id est, cùm accedis ad orationem, vt reficiaris pane lachrymarū, & inebrieris vino compunctionis ⌊noli inuitare amicos,⌋ id est, noli orare tantū pro amicis & consanguineis tuis: & pro diuitibus, id est, pro iustis qui sunt diuites in virtutibus: sed pro inimicis & peccatoribus, qui verè pauperes sunt. Vnde subdit: ⌊Sed vo- M
ca pauperes,⌋ id est, associa in tua oratione peccatores: & subdiuidit in tria genera peccatorum, dicēs: ⌊debiles,⌋ id est, peccātes ex infirmitate, ⌊claudos,⌋ id est peccantes ex malitia, scilicet qui habēt pedem intellectus sanū: sed pedem affectus infirmum, ⌊& cæcos,⌋ id est, peccantes ex ignorantia. Prædicator etiā verbi diuini facit spirituale conuiuium: sed si facit hoc propter honoris vel lucri temporalis consecutionem, nō habebit à deo mercedem: si verò facit propter animarum salutē, recipiet cum iustis vitam æternam. Ex eo autem quòd dominus hìc ait: ⌊retribuetur in resurrectione iustorū:⌋ quidā de simul discumbentibus, rudis & carnalis, motus verbis Christi, credidit quòd resurrectio futura esset ad vitā cibis corporalib⁹ indigētem, & quòd Christus promitteret escas corporales in regno cœlorū, & ⌊dicit ei beatus est qui manducat panem in regno dei.⌋ Vnde Cyrillus: Homo iste animalis erat, non diligenter percipiens ea quæ Christus protulerat. putauit enim corporeas esse remuneratiōes sanctorū. Sed quidā dicūt, quòd per panē iste intelligebat beatitudinē veram,

Retributio à domino petenda.

Pauperes honorandi pro Christo.

Immūdus paup mūdandus.

Moraliter

Cōuiuium prædicatoris.

A veram quæ consistit in visione & fruitionr deitatis Christi principaliter,& humanitatis secundariò,qui vocat se panem vitæ. Vnde Augustinus: Vel quasi in longinqua iste suspirabat, & panis iste,scilicet quem desiderabat,ante illum discumbebat. Quis enim est panis regni dei,nisi qui dicit: ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi? Noli parare fauces, sed cor. Hæc Augustinus. ⌊Beatus igitur qui hunc panem,⌋qui refectio animarum est,⌊manducabit in regno dei,⌋ videndo scilicet & fruēdo, de quo dicitur in Ecclesiastico. Qui edunt me adhuc esurient, nō propter famis inediam: sed propter fastidij absentiā. Vnde Beda: Panis qui manducatur in regno dei,non corporalis intelligendus est cibus, sed ille vtique qui ait: Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi: si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternū. id est, si quis meæ incarnationis sacramento perfectè incorporatus meæ diuinæ maiestatis visione frui meruerit, hic perpetua vitæ immortalis beatitudinr gaudebit. Hæc Beda.

Panis regni dei. — *Ioan. 6.* — *Eccli. 24.* — *Ioan. 6.*

Oratio.

B Domine Iesu Christe,manu misericordię tuæ mr appręhende, & protege: ne præualeat in me hydropisis carnalis voluptatis vel auaritiæ,aut superbiæ: & da mihi vt per veram cordis,oris, & operis humilitatem in nouissimo loco recumbam minorem me alijs reputando,& per misericordiā indigentes inuitare non obmittam, eorum necessitatibus pro posse succurrendo. Largitor opulentissime deus, da mihi misero panem cœlicum(qui tuipse es)manducare in regno dei: pro quo pane tibi domine quotidie militamus, pro quo tota die mortificamur,vt in tua vita viuamus. Amen.

De inuitatis ad cœnam magnam.

Caput. LXXXI.

Lucæ. 14.

Et quia nonnulli terrenis, vel voluptatibus mundi huis dediti,hunc panem de quo dictū est,fidetenus quasi odorando percipiunt, dulcedinem verò attingere veraciter gustādo fastidiunt: ideo ad ostendendū talium teporem cœ- C lestibus epulis non esse dignum, subiungit dominus parabolam, in qua demonstrat diuinæ largitatis effluentiam,& arguit multiplicem Iudęorū ingratitudinem,qui præ cęteris gentibus fuerunt inuitati ad cœlestem beatitudinem. Primò,per prophetas. Secundò,per ipsum Christum. Tertiò,per apostolos: & tamen renuerunt venire per fidem: & ita vocati sunt Gētiles. Dicit ergo.⌊Homo quidam,⌋id est,Christus verus homo & verus deus, qui dicitur homo ratione veritatis naturæ humanæ: quidam,ratione singularitatis personæ respectu aliorum,⌊fecit cœnam magnam,⌋ id est, præparauit futuram gloriæ & vitæ æternæ refectionem,& cœlestem seu æternam beatitudinem, quā sanctis animab⁹ ab æterno præparauit dominus. Quæ vocaſ cœna ro quòd est refectio vltima: quia sicut cœna paratur declinante die,post quam nulla refectio sequitur: sic vita æterna datur per diem præsentis vitæ,vbi nihil aliud expectatur. Item dicitur cœna magna imò sic maxima, vt eius immensitas in cor hominis nō possit ascendere,⌊& vocauit multos⌋ quia vult omnes homines saluos fieri & beatos. Vocauit dominus quosdam per angelos, quosdam per patres, quosdam per prophetas, quosdam per seipsum, D quosdam per apostolos,quosdam aliorum prædicatorum verbis, quosdam inspirationibus internis,quosdam beneficijs & prosperis,quosdam flagellis & aduersis. ⌊Et misit seruum suum,⌋id est, prædicatorem euangelicum: & licet plures sint serui personarum statuum & habituum diuersitatr, vnum tamen debent esse fidei & charitatis vnitate.⌊hora cœnæ,⌋id est, vltima ætate & tempore gratię. Hora cœnę est finis seculi,scilicet vltima ætas. Nam etsi homines in alijs ætatib⁹ ad cœnam inuitabantur, nullus tamen recipiebatur ad cœnam: sed omnes ad limbum descendebant, ⌊dicere inuitatis vt venirent,⌋id est, ad veniendū per bona opera se præpararent:⌊quia iam parata sunt omnia.⌋ Ante aduentum Christi, nondum erat cœna Christi parata:quia nullus poterat ingredi vitā æternam: sed agno Christo immolato apertus est regni cœlestis aditus,& tūc missi sunt apostoli ad quos antè fuerant prophetæ missi. Sicut enim Christ⁹ missus fuit à patre vt inuitaret ad cœnā:ita ipse seruos suos apostolos suos misit & mittit prædicatores, vt dicāt nobis: venite ad E cœnā quia parata sunt omnia. Consistit autē illa cœna in tribus:scilicet in beata visione diuinarū personarum, in socirtate angelorum, & in consortio sanctorum: quæ omnia vt hic dicitur sunt parata.⌊Et cœperūt se simul omnes excusare,⌋ id est, per mala opera se retrahere: quia plus dilexerunt terrena & corporalia, quàm cœlestia & spiritualia. Omnes se excusant, & si non verbo saltam cogitatu vel facto. Omnes dicit, id est,pro maiori parte: quia pauci saluantur respectiuè secundum Gregorium. Multi vocantur,sed pauci veniunt: quia multi qui per fidem ei subijciūtur, malè viuendo eius conuiuio contradicunt. Sed væ nobis: quia secundum eundem Gregorium, Ecce homo diues inuitat: & pauper occurrere festinat:ad dei inuitamur cōuiuium,& excusamus. Dominus clemēter omnes inuitat:sed qui venire nolunt excusant,& sic ęternum conuiuium quod deus non rogatus sed gratis offert volentibus, si- F bi intercludunt. Excusatio enim ista est indispositio voluntaria: qua alij cadunt in superbiam, alij in auaritiam,alij in luxuriam. Primi signantur per villam emptam videntes. Secundi,per iuga boum empta probātes. Tertij,per vxorem ducentes: & oēs isti ad cœnā dominicā sunt inepti. Vnde consequenter excusantiū causę subduntur, cùm dicitur. Prim⁹ dixit ⌊Villam emi,& necesse habeo exire,& videre illā.⌋ Vbi notantur superbi amatores mundi, in quibus est ambitio dignitatum & huiusmodi. in villa enim empta dominatio notatur & superbia: quia superbi volunt alijs dominari. Et alter dixit ⌊Iuga boum emi quinq, & eo probare illa,⌋ Vbi intelliguntur auari & cupidi quinque srnsibus, & terrenis nimis intenti: in quibus est cupiditas terrenorum & mundanorum: per boues enim qui terram versant terrena signantur. Et alius dixit ⌊Vxorē duxi,& ideo nō possum venire.⌋ Vbi notanſ carnales & luxuriosi delitijs carnis dediti:in quib⁹ est amor voluptatū carnalium, vxor enim ad voluptatem carnis pertinet. Dicit autem secundum Basilium,non possumvenire: eo quòd intellectus humanus vergēs ad humanas illrcebras,debilis est ad agendum di-

Ingratitudo Iudæorum. — *Cœna magna.* — *Vocatio domini.* — *Cœnæ tēpus.* — *Cœna cœlestis cōsistit ī trib⁹.* — *Oēs pro plurimis.* — *Excusatio à cœna.* — *Villam emit amator mundi superbus.* — *Iuga boum auarus.* — *Vxorē duxit carnalis.*

G uina. Omnes ergo prędicti sunt indigni cœna nu-
Versiculi. ptiarum agni. Vnde sunt versus isti: Villa, boues,
vxor, cœnam clausere vocatis. Mundus, cura, ca-
ro, cœlum clausere renatis. Ad ista vero tria vi-
tia, reducuntur omnia à beatitudine cœlesti ex-
1. Ioan. 2. cludentia. Quia (vt ait Ioannes) Omne quod est
in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut con-
cupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Vnde
Augustinus: O qui ad cœnam dei venitis: nolite
diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt.
Amor terrenorum. Amor rerum terrenarum, viscus est spiritualium
†pennarũ. pœnarum†: quoniam omnia quę in mundo sunt,
concupiscentia carnis sunt, & cõcupiscentia ocu-
lorum, & ambitio seculi. Concupiscentia carnis,
vxorem duxi: concupiscentia oculorum, quinque
Excusatio tollatur. iuga boum emi: ambitio seculi, villam emi. Tol-
lamus ergo de medio excusationes vanas, & ma-
las: & veniamus ad cœnã: quia intrinsecus sagina-
bimur. Non nos impediat extollẽtia: non super-
bia extollat: non nos teneat curiositas illicita & a-
uertat à deo: non nos impediat voluptas carnis à
voluptate cordis. Veniamus & saginemur. hęc Au-
H gustinus. Secũdum Chrysostomum: Quãuis vi-
deãtur rationabiles excusantium occasiones esse:
tamen hinc discimus: & si necessaria fuerint quæ
detinent omnibus prima facere spiritualia. Excu-
sat quippe omnis qui plus terrena, quàm cœlestia
diligit: etiam si se ad cœlestia tẽdere dicit. Quòd
hodie clericis & religiosis multis obijci potest, q
curam & sollicitudinem tantam habent de terre-
nis & omnibus quibus laici occupantur, vt nulla
differentia inter hos & illos videatur. Vnde Gre-
gorius: Sed ecce inter hęc pensare possumus, quid
sibi corda nostra respondeant. Occultis enim foe
tasse sibi cogitationibus dicant: Excusare nolu-
mus: ad illud enim supernę refectionis cõuiuium
& vocari & venire gratulamue. Loquentes nobis
talia, mentes nostræ verum dicũt si non plus ter-
rena, quàm cœlestia diligunt: si nõ amplius rebus
corporalibus, quàm spiritualibus occupãtur. hæc
Gregorius. ⌊Et reuersus seruus, nunciauit hæc do-
mino.⌋ Prædicatores exeunt ad prædicationem:
reuertuntur ad dei contemplationem: nunciant
quid egerunt per interiorem confessionem. ⌊Tũc
I iratus paterfamiliâs,⌋ scilicet Christus (cuius fa-
milia sunt omnes angeli, omnes electi fideles) cõ-
tra suæ cœnæ contemptores ira, non affectus, sed
effectus: quia punit vt iratus. Nam secundum Au-
Ira dei iusta. gusti. Ira dei est vindicta peccati. Et iustè irasci-
tur deus de neglig ẽtijs hominum, quòd paratam
pro eis æternæ vitæ cœnam contemnunt, & vili-
bus cibis mẽtem implẽt. Iratus (inquit) dixit ⌊ser-
uo suo,⌋ scilicet prędicatori euangelico: ⌊Exi⌋ ci-
tò, scilicet ab ostio studij & contẽplationis, ad pu-
blicum actionis & prædicationis ⌊in plateas & vi-
Iudęorum vocatio. cos⌋ ciuitatis. Per vicos & plateas ciuitatis, quę sci-
licet clausurã habent, intelligitur vocatio Iudęo-
rum, qui clausi erãt legalibus obseruãtijs, & quasi
dei ciues: vtpote eius legem tenẽtes: quorum qui-
dam erant in plateis, id est in lata via prosperita-
tis & voluptatis: quidam in vicis, id est in angu-
stia aduersitatis & tribulationis. Vicus enim ar-
ctior est quàm platea: & pauperes propter defectũ
gratię & virtutis: ac debiles, propter defectum bo-
næ operationis: & cæcos, proptee defectum veræ
cognitionis: & claudos, propter defectum rectę af-
fectionis & intentionis: hoc est humiles, qui se ta- K
les reputant, & intrare desiderant, introduc huc:
tales enim vult dominus ad pœnitentiam vocari,
& ad suum conuiuium introduci. Nam principi-
bus & sacerdotibus, ac legisperitis Iudæorum, pro-
pter ingratitudinem & superbiam dimissis à deo,
& relictis: humiles, simplices, & publicani illius po-
puli sunt vocati: vt patet in apostolis & pluribus
alijs ex decursu euãgelij. Vnde Gregorius. Quia Pauperũ
ergo venire superbi renuunt, pauperes eliguntur: electio.
quia infirma mundi elegit deus, vt confundat for- 1. Cor. 1
tia: peccatores superbi respuuntur, & peccatores
humiles eliguntur: hos itaq; elegit deus, quos de-
spicit mundus: quia plerunq; ipsa despectio, homi-
nem reuocat ad semetipsum. Pauperes ergo & de- Venientes
biles, cæci & claudi, vocantur, & veniunt: quia in- ad cœnam
firmi quiq; atq; in hoc mũdo despecti, plerũq; tan- qui sint.
to celerius vocem dei audiunt, quanto in hoc mũ-
do non habent vbi delectentur. Vnde & Augusti-
nus: Et qui venerunt nisi mendici, debiles, claudi,
cæci? Illi autem non venerunt diuites, sani, quasi
bene ambulantes, & acutè cernentes, multum de
se præsumentes: & ideo tanto despectiores, quãto L
superbiores. Veniãt mendici: quia ille inuitat qui
propter nos factus est pauper, cùm diues esset: vt 2. Cor. 8.
illius paupertate mendici ditaremur. Veniãt de-
biles: quia nõ est opus sanis medicus, sed malè ha- Matth. 9.
bentibus. Veniant claudi, qui ei dicant: compone Psal. 16.
gressus meos in semitis tuis. Veniant cæci, qui di-
cant: illumina oculos meos, ne vnquam obdor- Psal. 12.
miam in morte. hæc Augustinus. ⌊Et ait seruus:
Domine factũ est vt imperasti:⌋ sed etiã eo modo
vt imperasti: & sic notatur perfecta obediẽtia: sci-
licet in opere & in modo: ⌊& adhuc locus est⌋ qua-
si dicat: Multos introduximus de Iudęis ⌊sed ad-
huc est locus⌋ vbi recipiantur Gẽtiles. hoc etiam
ideo dicitur: quia ecclesia plures recipere semper
est parata. ⌊Et ait dominus seruo: Exi citò in vias Vocatio
& sepes,⌋ id est extra Iudæam discurrendo ad Gẽ- gentilium.
tilem populum. Per vias enim & sepes intelligi-
tur vocatio Gentilium: qui tanquam agrestes in
vijs & sepibus erant dispersi, & direptioni hostiũ
expositi in vijs, scilicet mundanę prosperitatis, &
sepibus aduersitatis: ⌊& compelle intrare⌋ instan-
tia & importunitate prædicationis. Vocãtur enim, M
qui à malo retrahuntur feruentibus exhortatio-
nibus: compelluntur, qui trahuntur duris commi-
nationibus. Vnde Iudæos monet vocari, & Gen-
tiles cõpelli: quia Iudæis tanquam legem & pro-
phetas habẽtibus, leuior vocatio debebat suffice-
re, quæ non sufficiebat gentibus ⌊vt impleatur do-
mus mea⌋ scilicet cœlum & cœlestis patria, vbi fit
æternum conuiuium debito numero prædestina-
torum: qui numerus non remanebit inexpletus.
Vel compelluntur intrare hæretici: qui per eccle- Intrare
siam puniti resipiscũt: vel quicunq; alij qui huius compulsi.
mundi aduersitatibus fracti, ad dei amorem re-
deunt. Fœlix necessitas, quæ ad meliora compel-
lit. Multi enim qui in securitate & prosperitate Tribula-
mundo viuunt, instante aduersitate & periculo tionum
ad deum fugiunt. Vnde Chrysostomus: Multo bona.
laboriosius est in securitate concupiscentias vin-
cere, quàm in periculo diuitias posse contemne-
re. Ipse enim timor periculi adiuuat animum,
& facilè vincitur delectatio corporalis. Quot
enim sunt qui in securitate non fuerunt con-
tenti pau-

A tenti pauperes esse:& tamen videntes persecutio-
nem,magis contenti fuerunt bona sua dimittere,
quàm perire. Illos tales sciens deus,frequēter præ-
cidit diuitias eorum: vt à sollicitudinibus releua-
ti,securius & melius permaneant deo. hæc Chry
so. Liquet ergo (vt ait Gregorius) quòd alij voca-
tur, & venire contemnunt: vt qui donum intelle-
ctus accipiunt, sed eundem intellectum operibus
non sequuntur. alij vocātur & veniūt: vt qui acce
ptam intellectus gratiam operando perficiūt. alij
intrare compelluntur: vt quos ecclesia tempora-
liter punit. In fine autem concludendo, subiun-
git: [Dico autē vobis] cuius dicere infallibile est
[quòd nemo virorum illorum qui vocati sunt] &
se excusantes venire noluerunt [gustabit cœnam
meam] immo nec videbit: sed sancti gustant & vi
Psal. 33. dent etiam in præsenti, secundum illud Psal. Gu
Prædestinati solū ad cœnam recipient. state & videte quoniam suauis est dominus. Im-
plēda est enim domus dei numero prædestinato-
rum: sed superbi peccatores qui vocati venire no-
luerunt, seipsos irrecuperabiliter excusarūt. Hæc
sententia domini (vt ait Gregorius) valde timen-
B da est. Nemo ergo venire contemnat: ne dum vo-
catus excusat, cùm voluerit intrare nō valeat. Et
certe qui non intrauerit, famelicus & inanis à refe
ctione diuinæ fruitionis & visionis remanebit.
Ecce quàm periculosum est contēnere inuitatio-
nem Iesu Christi: tales enī à refectione ei⁹ in præ-
senti per gratiam, & in futuro per gloriā, meren-
tur excludi. Hæc igitur omnia, & ad quæ vocati
sumus, diligenter consideremus: & præsentia de-
spiciētes, ad futura nos præparemus. Vnde Chry
sostomus: Permaneamus igitur custodiētes eam
quā initiò suscepimus dignitatem: & futura quo-
tidie regna quæram⁹: Omniaq; præsentia, vmbras
esse prorsus ac somnia iudicemus. Neq; enī si rex
terrenus aliquis, assumēs te pauperem ac mendi-
cum, repētè sibi adoptaret in filium: tu iam ad tu
gurij tui respiceres vilitatem. Ita nunc igitur ni-
hil præsentiū putes esse preciosum. Longè quip-
pe maiora sunt ad quæ vocatus es capessenda. hæc
Chrysostomus.

Oratio.

C DOmine Iesu Christe, qui omnes homines
volens saluos fieri, refectionem cœlestis
beatitudinis omnibus præparasti: & mul
tos ad eam multis modis vocasti: ne me
miserum excludas ab illa gratia generali quā om
nib⁹ venisti impartiri: & da mihi calcare omnem
superbiam & ambitionem, auaritiam & cupidita
tem, concupiscentiam carnis & voluptatem: ne
hæc vel alia impedientia, mihi æternum inter-
cludant conuiuium: sed qui sum pauper in gratia
& virtute, & debilis in bona operatione, ac cæcus
in vera cognitione, & claudus in recta affectione,
misericorditer introducat in id ipsum. Amen.

De scenophegia festiuitate Iudæorum. Caput. LXXXII.

Ioan. 7. POst hæc ambulabat & manebat ad-
huc [Iesus in Galilæa] docēdo in sy
nagogis eorum: [non enim volebat
in Iudæā ambulare: quia Iudæi quæ-
rebant eum interficere.] Licet enim
posset inter eos sine nocumēto esse: voluit tamen
aliquando ante tempus passionis, se ab eis subtra-
here. Primò, ratione sui: quia nondum venerat tē
pus quo volebat occidi. Secundò, ratione nostri:
vt nostram consolaretur infirmitatem: dando no- D
bis exemplum, quòd possumus aliquando decli-
nare persecutionem. Tertiò, ratione Iudæorum:
ne manens in medio eorum, magis eos incitaret
in odium. [Erat autem in proximo dies festus Iu
dæorum scenophegia,] id est festiuitas tabernacu
lorum, quando habitabant filij Israel in taberna-
culis septem diebus, sub vmbra ramorum, in simi
litudinem & memoriam tabernaculorum, in qui-
bus habitauerūt patres eorum, cùm educti ex Ae
gypto peregrinarentur in eremo, velut reminiscē
tes beneficia domini, qui erant dominum occisu-
ri. Et est scenophegia dictio græca, cōposita à sce- Σκηνοπη-
nos quod est vmbra: & phagin quod est comedere: γία qd est
quia in vmbraculis comedebant, durante illa fe-
stiuitate. Et celebrabatur collectis fructibus anni
in Septembri mense septimo: quia illo tempore
quo vuæ erant colligendæ, exiuerunt de eremi ta
bernaculis, & venerunt in terrā promissionis, vn-
de exploratores portauerūt in vecte vuas. Et tūc Nūeri. 13.
Iudæi habitabant in vmbraculis: quia patres eo-
rum per quadraginta annos habitabant in taber-
naculis. Imminente igitur scenophegia, [fratres] E
id est consanguinei domini, non apostoli, sed alij
propinqui eius cognatione ex parte virginis Ma-
riæ: quia viderūt ipsum non esse paratum ad ascē
dēdum, inuitabāt eum vt ad diem festum in Hie-
rusalem, quæ caput regni est, ascenderet: ibiq; glo-
riam miraculorum ostenderet, & se manifestaret.
Christus enim habebat quosdam cognatos secun
dum carnem, qui more Iudæorum fratres dicebā
tur. Et dixerunt ad eum: [Transi hinc, & vade Iu
dæam,] hoc est Hierusalem Iudææ metropolim:
[vt & discipuli tui,] id est turbæ te sequentes, seu
aliæ vndecūq; illuc conuenientes [videant opera
tua] & miracula. Ac si (secundum Bedam) dicāt:
Tu signa facis: & pauci ea vident. Transi ergo ad Amicorū
regiam vrbem vbi sunt principes: vt visis signis carnalium
laudem cōsequaris ab eis: carnales amici gloriam consilium.
eius quærentes: vt illius participes fierent: & per
miracula eius magnificarētur, carnale consilium
dabāt, quò saluator noster mundi gloriam acqui-
reret: & suum nomen lōgius dilataret: ideoq; non
in occulto & abscondito: sed palàm & in conuen- F
tu multorum, miracula dominum Iesum facere
admonebant. Est nanq; proprium inanis gloriæ
cupidorum: vt quicquid gloriosum suū vel suo-
rum extiterit, ostendatur in publico. [Neq; enim
fratres,] id est consanguinei [eius] humanā & mū
danam gloriam requirentes fideliter [credebāt in
eum] æstimantes eum vanè gloriosum, & gloriæ
hominum amatorem & cupidum. Facis inquiūt
miracula, sed in abscondito: innotesce & appare
hominibus, vt laudari possis ab hominibus. Pu-
tabant enim quòd laus & fauor mundi esset fru-
ctus virtutum, & miraculorum suorum. Et quia
suggerebant ei malum, scilicet gloriam munda-
nam quærere: ideo recusauit, & eis non acquieuit:
vt daret nobis exemplum non quærendi gloriam
huiusmodi, dicens: [Tempus meum,] id est glo-
riæ meæ manifestandæ [nondum aduenit:] quia
post resurrectionem manifestāda erit: [tēpus autē
vestrū,] scilicet mūdanæ gloriæ, quo & mundi lau
de, hominūq; fauore & vana gloria decipiamini
[semp est paratū:] id est mūdi gloria quā affecta-
tis & quæritis, semp est parata vobis. Ea eni quæ

G omnibus horis mundus exhibet quæritis, scilicet honores, diuitias, & delitias: & ideo sicut vos tempori parati estis, ita tēpus paratum est vobis. Mūdani ergo habent tēpus gloriæ pacatum: quia eadem amant quæ mundus & mundo consentiunt: & ideo quod quærunt, sempee inueniunt: sancti veró, qui quęrunt gloriam spicitualem, non habent hic tēpus paratum: quia vituperant quę mūdus amat, & mūdum contemnunt. Et ideo dicit: [Non potest mundus] id est mūdani [odisse vos:] quia cum mundo conuenitis, & de amatorib⁹ eius estis: & similium in volūtate, & voto, & opere non est odium, sed amor & amicitia. Vnde Chrysost. Qualitee eos mundus odit, qui eadem cum mundo volunt & pro eo student? [me autem] & meos [odit] propter dissimilitudinem quæ est in voluntate, voto, & opere: quia opera ei⁹ mala non approbamus, sed magis redarguimus. Gloria & festum duplex. Sicut autem duæ gloriæ, ita & diuersa suni festa. Mūdani enim habent festa temporalia, scilicet gaudere, epulari, & huiusmodi delitias exteriores: sancti veró habent festa spiritualia, quæ consistunt in delectationib⁹
H spiritus. Et ideo bene subdit: [Vos] qui gloriam mundi & festa gaudiorum mundanorum quæritis [ascendite ad diem festum hunc] in quo videri & videre in vanitate & concupiscentia vultis, id est ad festum lętitiæ temporalis. Vbi laus humana & voluptas quæritur: vbi carnalia gaudia extēdūtur [ego] qui talibus non delector [non ascēdam,] scilicet vobiscum [ad diem festum istum:] & hoc modo sicut vos vultis, scilicet quærens gloriam [quia tempus meum] id est gloriæ meæ secūdum humanitatem, ad quam peruenīēdum est, impleta prius humilitate [nōdum est impletum] non eni nisi impleta humilitate passionis, sequitur tēpus gloriæ & immortalitatis. Vel [vos ascēdite ad diem festū hunc] id est ad principium solennitatis huius: quia Iudæi magis vacabant epulis & lætitiæ in principio festi, quàm in fine: [ego autem non ascendam ad diem festum istum] scilicet primum: [quia tempus meum nōdum est impletum.] Tempus enim aptum doctrinæ veritatis, propter quam saluator venerat, non erat sic in
I principio solennitatis propter prædicta, sicut circa finem: quia tunc paratiores sunt omnes ad doctrinam. Dicendo autem, vos ascendite, non consulit nec pręcipit: nec eos ad talia inuitat: sed prędicit & præmitrit, & ostendit quid ipsi quærebāt qui mūdana adhuc tantum sapiebāt. Festa appetentes. Isti sempee volebāt esse in festo, & non in vigilia, qui semper volebant habere mundi laudem & voluptatem, & nullam ferre mūdi molestiam. Similes sunt multi in præsenti vita, qui sempee volūt habere festa, & ideo in futuro facient vigiliā: volunt enim modo esse in comessatione, & ebrietate, ac risu & vanitate: & ideo semper erūt in fame, & siti, & fletu, & tribulatione. Festū diabolicum. Istud autem festum diabolicum triplici de causa non est faciendum. Primò, quia hæc vita est vigilia: ideo debemus ieiunare, & peccata nostra plangere: vt possimus ad festū cœlestis patrię peruenire. Matth.5. Vnde Matth. Beati qui lugent. ecce vigilia: quoniam ipsi consolabūtur, ecce festum. Vigilia huius mūdi. Sed vani homines volūt hic festū facere: & ideo venient ad vigiliā. Lucæ.6. Vnde Lucas. Vę vobis qui saturati estis, ecce festum: quia esurietis, ecce vigilia. Exiliū huius mūdi. Secundò, quia ista vita est exilium: & stultus esset ille peregrin⁹ qui in exilio positus vellet
K facere festum: sed debet expectare quousq; ad patriam suam redeat: patria autem nostra, est regio cœlestis, quæ nos expectat: & quia peccatores de hoc exilio patriam faciunt, ideo à pateia cœlesti exules & banniti semper erunt. Labor huius mūdi. Tertiò, quia ista vita est locus laboris: & ideo serui dei sunt in labore cōtinuo, & de labore veniunt ad quietem: vani autem homines volūt esse in ocio, & ideo de ocio veniūt ad laborem. Hic ergo ostenditur discretio seu distinctio bonocum à malis: tempus enim gloriæ malorum sempee est in præsenti, vbi dies mali sunt, & mali florent: tempus veró gloriæ bonorum erit in futuro, quando cū Christo regnabūt: ad quā gloriam per passiones & tribulationes perueniūt. Dicant ergo deuoti alijs ad cōuiuia & lasciuias eos inuitantibus: [Vos ascendite ad diem festū hūc] nos qui talia non appetimus, non ascēdimus. Non enim debet seruus Christi in talibus delectari: quia delicatus miles est, qui vult simul gaudere cum seculo, & regnare cū Christo, cùm dictum sit: Væ his qui in bonis ducunt dies suos: Iob.21.b. quia in puncto horæ descēdēt ad inferni nouissima: receperunt enim bona in vita sua.
L Vnde Augu. Simus recti corde, tempus gloriæ nostræ nondum venit. Dicatur amatoribus hui⁹ seculi, quales erant fratres domini: Tempus vestrum semper est paratum: tempus nostrum nondum venit. Tēpus nostrum nōdum venit. Audeamus enim & hoc dicere & nos. Et quoniā corpus domini nostri Iesu Christi sumus: quoniā mēbra eius sumus: quoniam caput nostrum gratātee agnoscimus, dicamus prorsus: quoniā proptee nos & ipse dignatus est dicere, quando nobis insultant amatores huius seculi, dicamus eis: Tēpus vestrū semper est paratum: tempus nostrum nondum venit. hæc Aug. Tempus etiam diuitum semper est paratum: quia est in bursa eorum: si enim est frigus, bene se induunt, vel aliter calefaciūt: si est calor, habent domos frigidas, vel subuētiones alias: & similiter in alijs defectibus corporum, prōptum habent remedium: & ideo tempus eorum semper est paratum: pauperes veró totum habent cōtrarium: sed aliter erit in alio seculo. [Hæc cūm dixisset Iesus, mansit in Galilęa] ex ratione supradicta. [Postq̄ autem ascenderūt fratres eius] duo-
M bus diebus transactis, latenter ascēdit sine eis. Sicut eni noluit esse in principio festiuitatis, ne fratribus suis malum persuadentibus videretur fauere: sic noluit se omnino subtrahere: nec doctrinam salutis omittere, quā venerat docere: [Ascendit ergo ad diem festum:] sed non ad illū ad quē fratres eius ascenderunt: nec vt illi, scilicet manifestè & cum magna comitiua: nec vt videretur ab hominibus, ne occasionem maioris inuidiæ daret Iudæis: quia non cupiebat gloriaei temporaliter: sed aliquid docere salubriter: homines corrigere: de festo æterno admonere: amorem ab hoc seculo auertere: [sed ascēdit quasi in occulto:] in hoc cōdescendens fidelibus qui timore mortis occultādi erant: & ne se hominibus ostendens, fauorem humanum quæreret: quia dies festus domini, nō exterius, sed interius: non facie, sed in mente agitur: de quo in Psalmo dicitur: Psal.75.b Quoniā cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Festa secretè agenda. Sic ergo age diem festū, si ad tuam festiuitatem vis venire Iesum. Qui

enim

A enim agunt in manifesto, & vt ab hominibus videantur: receperunt mercedem suam. Vbi Beda: Mysticè. Mysticè autem designatur quod singulis quibusq; carnalibus, humanam gloriam quęrētibus, dominus manet in Galilęa: quę interpretat̃ trāsmigratio facta, id est in mēbris suis, quę transmigrāt de vitiis ad virtutes, & in eis proficiūt. Postmodum verò dominus ascēdit: quia mēbra Christi non huius vitę, sed ęternę gloriam quærunt: occulte autem dominus ascendit: quia omnis gloria eius ab intus, id est de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, hęc Beda. Nota quia do- Gloriā fugit dominus gloriȩ. minus doctor miracula, immo in omnibus magnis operibus potētiæ & virtutis suæ gloriam fugit: nolēs socios habere, vel nuncios pręambulos: vt patet hic & in plurib⁹ aliis, quasi diceret: Quāto maior es: humilia te in omnibus. Eccli. 3. In operibus vero humilitatis, turbam comitē habuit, veniens ad passionem: & discipulos præmisit, vt sibi asinā & pullum adducerēt. Etiam comestūrus agnum paschalem, præmisit qui præpararent locum: sed hoc fecit in tanti sacramenti mysterium: quod B nō debet sumi, nisi cum magna pręparatione virtutum & bonorum operum. [Iudęi ergo] communiter [quęrebāt eum in die festo] antequam ascēderet: quia non viderant eum adesse cum fratribus: [& dicebant: Vbi est ille?] scilicet talis & tantus pręditor, & miraculorum operator. Non nominant eum nomine proprio, tam quęrentes eum Quęrētiū dominum intentio. animo bono, quàm malo. Quidam enim quærebant deum desiderio addiscēdi, vt eius doctrinam deuote audirent: alij desiderio malignādi, vt eum interficerēt: alij vana curiositate, vt eum viderēt. Illi ergo qui quærebant eum ex odio, dedignabantur eum nomine proprio nominare: quia nomen suum fuit eis graue. Sed illi qui quærebant eum ex deuotione, non audebat eum nominare: vel ita reputabāt eum famosum & authēticum quod nō oportebat nomen proprium exprimere. Vani autem non curabant de suo nomine. [Et erat murmur de eo in turba] & dissentio propter cōtrarietatem opinionum de eo: [quidā enim] scilicet qui pia intentione quærebant eum [dicebant quia bonus est] approbantes eius doctrinam & miracula: C [alij autem] scilicet qui mala intentione quærebant eum [dicebant, non: sed seducit turbas] dicta eius persequētes & opera. Vbi Chrysostomus: Illam quidē æstimo opinionem multitudinis esse: hanc verò principum & sacerdotum. Vides vtrisq; principatum corruptum: eos autē qui principatui subijciuntur sanos iudicio. [Nemo tamen] scilicet illorum qui dicebant quia bonus est [palàm loquebatur de eo propter metum Iudeorum,] scilicet principalium, ne extra synagogam & congregationem fieret aliorum. Ex quo patet quòd principes populi illius dicebant eum seductorem: & maior pars dicebat contrarium. Seducit turbas, clarius sonabant: sed bonus est, pressius susurrabant. Veritas deprimitur: & falsitas extollitur. Ecce quantum deprimitur veritas: & extollitur falsitas. Quidam erant ibi formidolosi & timidi qui in Christum credebant, sed veritatem dicere non audebant: & ideo in veritate peccabant. Peccatur in veritate tripliciter. Tribus enim modis (secundum Chrysostomum) in veritate quis peccare potest. Aut veritatem præ timore tacendo. Aut ipsam veritatem in mendacium commutādo. Aut ipsam veritatem non defendendo. De primis dicitur: [alij D dicebant quia bonus est: nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorum.] Vt dicit Augustinus: Vterq; est reus apud deum: & qui veritatem tacet, & qui mendacium dicit: ille quia prodesse non vult: iste quia nocere desiderat. De secundis subditur: [alij autem non: sed seducit turbas.] De talibus dicit Apostolus: Commu- Roma. 1. tauerunt dei veritatem in mendacium. De tertiis dicitur: [multus murmur erat de eo in turba.] Murmurabāt quidem de eo quòd Pharisęi Christum persequebantur, sed tamen eum non defendebant: nec aperte resistere audebant: cùm tamen dicat Sapiens: Vsq; ad mortem certa pro iustitia. Eccli. 4. De omnibus seruis Christi, hoc idem dicitur. Sed non mirum si de eis iniqui homines aliquādo malè loquuntur: cùm de ipso dei filio talia loquerentur. Vnde Augustinus: De omnibus seruis eius Detractio cōis est. intelligendum hoc dicitur modo. Quicunq; apparuerit in aliqua gratia spirituali: alij dicunt bonus est: alij, nō: sed seducit turbas. Quod dictum est ergo de domino, valet ad consolationem nostram: de quocunq; hoc dictum fuerit christiano. E hæc Augustinus. Sed si bene consideras, hæc malorum derogatio commendatio est. Vnde Gregorius: Stultum valde est si illis placere quærimus: quos nō placere deo scimus. Peruersorum autem derogatio, vitæ nostrę approbatio: quia iam ostenditur aliquid iustitię nos habere, si illis displicere incipimus, qui non placent deo. In omni igitur quod de nobis dicitur, semper tacitè recurrere ad mentem debemus, interiorem testem & iudicem quærere. Quid enim prodest si omnes laudent, cùm conscientia accuset? Ad quid poterit obesse si omnes derogent: & sola conscientia defendat? Vnde & Boëtius: Itaq; nihil est quod admireris, si Displicendū malis. in hoc vitæ salo circū flantibus agitemur procellis: quibus hoc maximè propositum est pessimis displicere. Vnde etiam Seneca: Tam turpe est laudari à turpibus, quàm laudari ob turpia, vel esse turpem. Et iterum: Nemo mihi plus videtur æsti- Famā potius q̃ innocētiā amittas. mare virtutem: nemo illo magis deuotus, quam qui boni viri famam perdidit ne conscientiam perderet. Honesta turpitudo est pro bona causa, hæc Seneca. [Iam autem die festo mediante,] id F est in medio solennitatis, scilicet die quarta: quādo etiam deus ab initio mundi coruscare fecit lumen in cœlis [ascendit Iesus in templum] publicè: quia ibi erat locus communis aptius doctrinæ: [& docebat] quia in principio festi his quæ festi erant magis intendebāt: & ideo postea Christum attentius audiebant. Euangelistæ quandoq; mo- Scenophegię duratio. re Iudæorum dies septem, quibus celebritas durabat, diem festum propter vnam festiuitatem appellauerunt. Octauus autem dies de integritate scenophegiæ nō erat: & tamen totus celebris manebat. Fiebat enim in eo collecta ad opus pauperum: & in necessitates fabricæ & vtensilium eius. Et quidā de turba dicebant eum verè prophetam & Christum. Alij dicebant eū habere dæmoniū: Calūnia domini. qđ patet manifestè falsum: quia dęmonia expellebantur per ipsum. Dn̄s autē non turbat⁹: sed trāquillus non reddidit maledictum pro maledicto: sed tranquillè ad oia respōdit. In quo secūdm Bedā nobis patientiæ reliquit exemplum: vt quotiens nobis ab aliquo falsa obijciuntur conuitia, patien-

G ter toleremus:& vera quę possumus non obijcia-
mus,sed salutaria monita prædicemus. ⌊Et quæ-
rebant apprehēdere eum⌋ ad occidendum:sed re-
pressi sunt diuina virtute ⌊& nemo misit manus
in illum:⌋ quia nihil ei facere poterant:nisi quan-
tum & quādo ipse permittebat:⌊quia nondum ve
nerat eius hora,⌋ id est ab eo ordinata de captione
sua. Voluit enim præmissa lōga serie præconum,
oportuno tēpore nasci:& similiter prædicatu euā
gelio oportuno tempore mori. ⌊Quidam autem
de turba,⌋ humiles & pauperes,prędicatione & mi
raculis eius moti ⌊credebant in eum,⌋ verba & fa
cta eius glorificantes. Non dicit de principibus:
quia quanto maiores erant, tanto magis insanie-
bant. ⌊Audiētes autem principes & pharisęi⌋ tur
bam de illo bona secretò murmurantem, & eum
glorificantem:quia turbæ non audebant confite-
ri palàm:& propter cōtrarias de eo opiniones dis-
sensionem in turba factam,inuidia commoti ⌊mi
serunt ministros,⌋ scilicet satellites pręsidis, quos
ad hoc conduxerāt,⌊vt eum apprehenderēt.⌋ Non
sunt ausi ire personaliter ad capiēdum Christum
timore turbarum:sed miserunt ministros,tanquā
H periculis expositos:quia tales personæ pleni pre-
cio non timēt se periculis exponere. Ipsi quidem
maiores stantes in littore, non timent alios sub-
mergere. Insani audito murmure quòd Christus
à turba glorificaretur, & tanta bona de ipso dice-
rent,doluerunt valde, & quærebant eum occide-
re.⌊Dixit ergo eis Iesus:⌋ erudiēs ad salutem etiā
pertinaciū peruicaciā ⌊Adhuc modicū tēpus vo-
biscū sum,⌋ quid festinatis me interficere? paruū
tēpus, scilicet septē mēsiū, expectate:quod modo
facere vultis,facturi estis, non modo:quia iam no
Tēpus domini implēdum erat. lo.q.d. Nō modo implebitis quod vultis:quia ad-
huc modico tēpore volo manere in populo, ad do
cendum,& miracula faciendum. In vanum labo-
ratis & vos & principes vestri:quia non in vestra
sed in mea potestate est vt me apprehēdatis. Ex-
pectate dum tempus adueniat:citò vos relinquā:
& perfecto opere redemptionis,propter quod vo-
biscum sum,⌊vado⌋ quasi spontaneus, scilicet per
passionem & mortem ⌊ad eum qui misit me⌋ sci-
licet ad patrem. Implere debeo meā dispensatio-
I nem:prædicando scilicet & miracula faciendo:&
sic peruenire ad meam passionem, cōpleto dispen
Querētes & nō inuenientes Christum. sationis officio.⌊Quęretis me& non inuenietis.⌋
Hoc secundum Augusti. fuit post Christi ascen-
sionem,quando multi Iudæi compuncti ad prędi
cationem apostolorū crediderūt. Istud autē quo-
tidie accidit:quia Christum multi quærūt & non
inueniunt:quia quærunt eum non ibi vbi est:sed
vbi non est. Christus non est in delitijs,nec in di-
uitijs,nec in honoribus:& ideo non ibi inuenitur.
Iob.28. Vnde in Iob: Non inuenitur in terra suauiter vi-
uentium,quātum ad delitiosos:abyssus dicit non
est in me, quantum ad auaros: quorum cupiditas
non habet fundum:& mare loquitur non est me-
cum,quātum ad superbos,qui semper sunt tumi-
Christi locus. di & inflati. Inuenitur autem in humilitate,pau-
pertate, & asperitate: quia ibi est. Ista enim tria
Christus in hunc mūdum veniens secum porta-
Lucę.2. uit:& cum istis nasci voluit. Vnde in Luca: Inue
nietis infantem, ecce quāta humilitas:pannis in-
uolutum,ecce quanta paupertas:& positū in prę-
sepio,ecce quanta asperitas.⌊In nouissimo autem
die festiuitatis⌋ scilicet die septimo:qui sicut pri- K
mus erat celeberrimus:& in quo maior erat popu
li concursus: vel ⌊in nouissimo⌋ id est in octauo:
quia peractis septem diebus festiuitatis taberna-
culorum,in octauo die erat festum cœtus vel col-
lectę:& dicebatur illa dies sanctissima i lege:quia
figurabat congregationem sanctorum in superna
fœlicitate ⌊stabat Iesus⌋ firmè,qui se nūquam de-
flectebat à rectitudine ⌊&⌋ constanter ⌊clamabat⌋
prædicando verbum dei publicè. Vocat dominus
Iesus non vtcūq; loquēdo:sed clamando vocis in-
tentione:vt omnes possent eū audire. In quo ostē
dit sui feruoris desiderium, & affectus magnitu-
dinem, ad nostrā informationem & salutem. Se-
cūdum Chryso. Primo die laudibus & sacrificijs
dediti erant: intermedijs diebus epulando coram
domino voluptati vacabant:in vltimo die feruen
tius audiebant:vt doctrinæ aliquid secum recedē
tes portarēt:& ideo illo die dominus magis doctri
næ instabat:& quasi viatica salutis in doctrina da
bat: quæ percipientes secum meditarentur vsque
ad aliud festum, quo iterum doctrinam percipe-
rent. Septem autē isti dies, significant septem fe- Septē festa cordis.
sta cordis,quę domino agimus:in quorum primo
sacrificium laudis offerimus.quinq; autem sequē L
tibus refectiones coram domino accipimus. Pri-
mò quidem in pane lachrymarum pro peccatis.
Secundo,in confortatione cōscientiæ,& refectio-
ne virtutis. Tertiò, in pane serenatæ conscien-
tiæ à peccatorum reliquijs. Quartò,in refectione
desiderij. Quintò,in cōsolatione spiritus sancti.
Sextò,in refectione sacramenti. Septimo die sur-
git Iesus,reficiens in pane verbi. Quid autem do
cebat,subditur: ⌊Si quis sitit,⌋ scilicet intus,id est
desiderat aquam gratiæ, doctrinam vitæ, & gra-
tiam spiritus sancti neminem cōpello: sed si quis
multum desiderat, & feruens desiderium habet,
hunc ego voco:generaliter loquitur si quis, nullū
e cipiēdo,cuiuscūq; status & cōditionis:quilibet
scd̄m suā sitim potum inueniet apud deū.⌊Si quis
inquā sitit, veniat ad me⌋ fontem aquæ viuæ: ve-
niat autem,non corporis, sed fidei formatę passi-
bus:non pedibus,sed affectibus:non migrādo, sed
me amando,& ab amore mundi recedendo ⌊& bi-
bat⌋ abundanter aquam sapientiæ salutaris:& spi M
ritum sanctum, non solum ad sufficientiam, sed
etiam ad redundātiam:& tunc ⌊flumina aquę vi-
uæ⌋ purgantis mentes, ac viuificantis, & semper
agētis: scilicet doctrina sacra, & dona gratiarum,
ac beneuolētia:quę vult cōsulere proximis ⌊fluēt
abundanter de ventre eius⌋ interioris hominis:sci
licet conscientia cordis ad alios per redundātiam:
quia fides & bonitas vnius fidelis debet ad alios
deriuari:non enim fluunt aquæ viuæ de eius ven
tre:qui quod bibit,putat sibi soli sufficere. Si au-
tem proximo consulere festinat: ideo non sicca-
tur:quia manat. Propter quod admonendo dicit
Petrus: Vnusquisq; sicut accepit gratiam in al- 1.Petri.4.
terutrum illam administrantes: dominus vocat
illos sitientes qui sunt vacui ab amore mundi:ad
aquas gratiæ, scilicet ad amorem dei, vnde Aug.
Si habitat amor mundi in te: non est quò intret
amor dei in te. Vas es,sed plenus es: funde quod Amor seculi effundendus est.
habes, vt recipias quod non habes: funde amo-
rem seculi,vt amore dei implearis. hæc Augusti.
Vocatur autē secūdum Chrysostomum, spiritus
sanctus

A sanctus flumen: quia sicut flumen non reuertitur nec stat, sed semper currit: sic & illi qui habēt spiritum sanctum, non reuertuntur ad peccata, nec stant per ocium, sed semper currunt ad fortia: dicitur quoque spiritus sanctus aqua viua, quando aliquis habet gratiæ continuationem & perseuerantiam: sine qua nihil valerent omnia pręcedentia, vnde Bernardus: Tolle perseuerantiā, nec obsequium mercedem habet: nec beneficium gratiā, nec laudem fortitudo. Ministri ergo sermonib⁹ eius delectati, & doctrinæ suæ verbis capti redierunt, se excusantes & dicentes: quia nunquam sic locutus est homo sicut hic homo loquitur: quasi dicerent, Ita bene loquitur, quòd non videtur homo purus, sed plus: propter quod temerarium esset ponere super eum manus: vtinam & vos præsentes fuissetis, vtinam & vos eius verba audissetis: nunquam fortasse vlterius aduersus eum aliquid ageretis. Pharisæi ergo inuidia moti reputabant eos seductos: sicut & turbam, quæ de facili potest seduci, per ignorantiam, quos & maledictos dicūt, secūdum illud Deuteronomij: Maledictus

B qui non permanet in lege. In me (vt dicit Augustinus) sit ista maledictio. Ita etiam & nunc est in ecclesia, quòd simplices & laici, sunt aliquādò deuotiores, quàm alij, secundum illud Esaiæ: Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autē me non cognouit. Et quia Christi doctrina, ministrorum pręconia, populorum fides Pharisæos à sua malicia non traxerāt: surgit ad hoc Nicodemus, qui ad Iesum nocte venerat: qui & vnus ex ipsis erat, & legis authoritate nititur eos a persecutione & captione Christi compescere: ac Christum in quem occulte credebat excusare ex lege, dicens: Nunquid lex nostra hominem iudicat: nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat? Nemo enim secundū legem condemnatur: nisi ex se confessus, vel ab alijs conuictus: & præsens, non absens: quia in damnatione hominis non leuiter est procedendū. Nam etiam secundum leges ciuiles diligens inquisitio debet præcedere sententiam: Sed illi volebant peruerse antē esse damnatores, quàm cognitores. Credebat Nicodemus, si tantummodo do-

C minum Iesum vellent patienter audire, quòd verbum Christi esset tantę efficacię, quòd fortè similes fierent illis, qui ad tenendum eum missi fuerant, & ad verba eius conuersi sunt in eo facto ad quod missi erant, & crederent, sicut illi crediderunt. Et ideo volebat per hoc eos inducere ad audiendum Christum, vt conuerterentur per verba eius: sicut etiam ipse fuit conuersus. Pharisęi verò inuidia & iracundia agitati non recipientes de veritate persuasionem: sed magis Nicodemo contradicentes: tandem reuersi sunt confusi in domū suam, & in propria, nullo perfecto negocio, vacui fide, & fraudati à malo desiderio suo, vel in domum suam, id est in propriam cordis maliciam, scilicet in infidelitatem & impietatem suam: valde dolentes, quòd facere non potuerunt voluntatis suæ propositum: quia consilium eorum per diuisionem fuit dissipatum. Iesus autem qui misericordiæ visceribus abundabat perrexit in mōtem Oliueti, in cuius latere Bethania erat, & domus Marthę in qua hospitari solebat: nam dominus hanc sibi cōsuetudinē fecerat, vt per diē quā-

Flumē est spiritus sanctus.

Perseuerātia necessaria est.

Deute. 27

Esaiæ. 1.

Lex nō dānat nisi cōfessum.

Consuetudo domini

do Hierosolymis erat in diebus festis in templo D prædicaret: signa & miracula ostenderet: & in sero reuertebatur in Bethaniam, vt ibi hospitando quiesceret.

Oratio.

Domine Iesu Christe, da mihi corde & desiderio ascendere ad diem festum solēnitatis æternæ: & me semper ad illā pręparare, vt cùm tempus visitationis tuę aduenerit: ad contemplandum te facie ad faciem merear illuc fœliciter peruenire. O fons aquę viuæ, sitio & desidero ego miser gratiā tuā, venio & suspiro ad te toto affectu requirens eam: da ergo mihi bibere, & tam abundanter de ea percipere, vt dona gratiarum & mihi sufficiāt: & per beneuolentiam à me ad proximos fluant: eisq; proficiant, vt tu videns in me opus misericordiæ mouearis ampliorem gratiā mihi infundere. Amen.

De muliere in adulterio deprehensa. Cap. LXXXIII.

Sequenti autem die literum diluculò venit Iesus in templum, in quo ostenditur in eo zelus animarum & omnis populus venit ad eū, in quo patet deuotio audientium, & sedens E docebat eos de salute animarum: scribę verò, qui habebant notitiam scripturarum & Pharisæi, qui videbantur præ alijs religiosi, inuidētes & insidiantes ei: quia sciebant eum mansuetum, & misericordiæ prædicatorem: & ob hoc habere populi gratiam & fauorem, adduxerunt ei mulierem in adulterio deprehensam, & ob hoc secūdum legem lapidandam: & statuerunt eā in medio, vt omnium ore condemnaretur ad mortem: tentando expectantes Christi sententiam, & quęrentes quid de ipsa faciendum esset: vt si eam lapidari iudicaret, quasi crudelem & contrariū misericordiæ eum irriderent, & non habentem misericordiam quam populo prædicabat: propter quam etiam populus eum diligebat: si autem dimitti decerneret, quasi cōtrarium iustitiæ, & pręuaricatorem legis, quæ adulteram lapidari præcipit, cum ipsa adultera reum mortis iudicarent. Putabant deum vel immisericordem esse in iudicando, vel iniustum. De iustitia facienda non curabant: sed Christum in sermone capere volebāt. F Ipse autem vtramq; calumniam prudenter euitauit: quia & iustitiam in iudicio seruauit, & à misericordia non declinauit. Protulit enim iustum iudicium salua misericordia: & sic suum sermonem temperauit, vt & legi non contradiceret, & pietatem non amitteret. Non tamen statim iudicauit: sed prius inclinans se humiliter à rigiditate iustitiæ digito scribebat in terram, tanquam (secundum Augustinum:) illos tales in terram scribendos significaret: non in cœlo, secundum Alchuinum: Per terram cor humanum ostenditur, quod bonarum vel malarum actionum solet reddere fructus: per digitum autem qui articulorum compositione flexibilis est, sublimitas discretionis exprimitur. Nos ergo instruit vt auditis malis proximi non statim ea temerè iudicemus, sed prius ad conscientiam cordis humiliter reuersi digito discretionis ea sollicite disquiramus: nos etiā ipsos si sine peccato sumus, intus discutiamus. Iudex igitur qui audit accusantes, non debet statim dare sententiam, sed discutere: & ea quæ audit debet in corde scribere, id est discrete inquirere, &

quæ agen-

Ioan. 8.

Prudentia in Christi sermone.

In terra scribendi ratio.

Sententia non pręcipitanda.

G quæ agenda sunt videre. Digito quidem dominus in terra scribebat, ac si eis diceret: Vos legis mihi testimonia affertis, & legis verba narratis, qui legem ipsam non intelligitis: hic est digitus ille qui quondam ipsam legem scripsit in lapide. Præcepit enim lex mulierem huiusmodi lapidari: sed non sicut vos intelligitis, neque a talibus quales vos estis: præuaricatores legis legem implere cupiebat. Vnde sequitur. ⌊Cum ergo perseuerarent interrogantes eum erexit se,⌋ ad eorum importunitatem reprimendam: & proposuit eis sententiam iustitiæ, dicens: ⌊qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidẽ mittat,⌋ sine peccato, id est sine crimine: potest enim aliquis sine crimine esse, sed vix sine peccato: quasi diceret ascendat vnusquisque tribunal mentis suæ, & inueniet se peccatorem esse. Aut ergo istã dimittite, aut simul cum illa pœnam legis accipite: puniatur peccatrix, sed non à peccatoribus: impleatur lex quam allegatis, sed non à legis præuaricatoribus. Prius iusti fiatis: postea ream puniatis. Ecce plena iustitia, vt iustus mala puniat non reus, vbi

H Augustinus: Non dixit, non lapidetur, ne contra legem dicere videretur: absit autem vt diceret lapidetur, venit enim non perdere quod inuenerat, sed quærere quod perierat. hæc Augustinus. Si quis ergo in mortali est, neminem iudicare debet: quia qui alium iudicat de illo, vel consimili, quò ipse tenetur obnoxius: seipsum in hoc dãnat, vel damnandum ostendit: ergo antequam aliquem iudicemus, conscientiam nostram videamus, & iusta examinatione dirimamus. Rigor enim diuinæ iustitiæ exigit, vt nemo alium de crimine arguat, accuset, testimonium ferat, iudicet, si de pari vel de maiori redarguendus est. Sed nos hunc rigorẽ nimis temperamus, & magis quàm iustum est relaxamus. Audi de hoc Senecam: Te primùm exhibe bonum, & sic quære alterum similem tui. vide si adhuc malus es, & similibus parce. hæc Seneca. Quid autem dominus in terra scripsit, ad litteram incertum est. Augustinus tamen dicit, quòd scripsit illud, quod voce expressit & eis respondit, scilicet quòd qui sine peccato est vestrum, & cætera. Et sic ipse secũdum modum iudicialem suã sententiam primò scripsit: secundò protulit. Hieronymus autẽ in quadã epistola videtur velle eũ scripsisse: terra terra, absorbẽ viros istos abdicatos. Vel secundum Ambrosium: Terra, terrã accusas: vel secundum quosdam: primò se inclinãs scripsit verba hæc: Terra, terra, terra, mea est æquitas: meum est iudicium, meum est iudicare illum vel illam: secundò verò se inclinans scripsit, terra terrã accusat: meum autem est iudiciũ: vel secũdũ glossam scribebat peccata eorum, vt eos ostenderet ineptos ad huius sententiæ executionẽ, quæ illi legentes præ verecundia exierunt. Et erat illa scriptura tantæ virtutis, quòd quilibet eorum cognoscebat in ea peccata sua. Nõ scribebat per singula, sed potuit facere virtute diuina quod in aliqua figura ab eo protracta quilibet eorum videret sua propria peccata, & non alia. ⌊Et iterum se inclinans scribebat⌋ eadem denuo ⌊in terra,⌋ quasi diceret: Si ista est peccatrix, & vos similiter estis peccatores. Eadem denuo inclinatus scripsit: vt ostenderet maiorem sententiæ suæ firmitatem: & eos sua visione indignos esse, vnde cùm eos zelo iustitiæ percussisset, non est dignatus eos attenderẽ sed obtutũ ab eis auertit. In quo docet nos, sicut prius ante correptionem alterius: ita & post nosipsos humiliter inuestigare, ne idem vel aliquid simile in nobis sit. Inclinauit se, & vultum alio vertit: benignus dominus etiam pro æmulis & aduersarijs suis, quasi dissimulans vt à stultitia sua declinarent, & vt eorum verecundiæ consulens liberam exeundi facultatem eis daret: quos citius exituros quàm plura interrogaturos præuidebat. Si enim eos intueretur in facie, magis erubescerent exire: fac simile, ac confusis condole, & in faciem noli respicere. Hic instruimur ex Christi actione qualiter in iudicandis proximorum defectibus fidelis quisque debeat se habere. Ad quod sciendum quod primò debet homo ante oculos cordis peccata & defectus proprios scribere, vt sic seipsũ iudicet: & tunc dignior fit alios iudicare. Quæstio: Vtrum peccator possit iudicare, & reprehendere alios? Ad quod dicendum quod iudicãs aut est irretitus solum communibus peccatis & leuibus: & tunc ad corripiendum non redditur indignus, aut eodem peccato vel maiori de quo corripit alium, & tunc aut peccatum corripientis est manifestum, aut occultum. Si manifestum, tunc non potest corripere propter proximi scãdalum. Si occultum, aut pœnitet: & tunc potest cum humilitate corripere alios, vt & ipsi de suis peccatis pœniteant, aut non pœnitet: & tunc nullo modo dignus est alios reprehendere: quia talis correctio non procedit ex charitate, vel vitij detestatione: quia aliàs prius detestaretur, in se quàm alio: nec homo debet plus diligere proximũ quàm seipsũ: immo in hoc casu in quo ipse alium iudicat, seipsum condemnat. Ex hac autem propriorum defectuum consideratione innascitur humilitas: & hæc humilitas docetur in inclinatione domini deorsum vsque ad terram. Secundo debet etiam homo antequam alium corripiat cum summa discretione disquirere duo: primo personæ dispositionem: an scilicet sic sit dispositus vt ex hoc emendetur, aut non: secundò facti qualitatem & circunstantiam: an scilicet factum quod reprehẽdit in alio, sit secũdò sic malum: & tũc debet corripere, aut ad vtrumlibet, vt scilicet bene fieri possit & malè: tũc est in meliorem partem interpretandum. Tertiò debet disquirere propriam intentionem: an scilicet ex charitate moueatur ad talem correptionem, vel ex propria ostentatione, vel ex passione, vel suspitione: de talibus iudicijs temeratijs dicitur alibi: Nolite iudicare, vt non iudicemini. At illi ⌊discesserũt omnes vnus post alium,⌋ quia omnes peccatores se esse sciebãt: quod & ipso abscessu de se confessi sunt, ⌊incipientes à senioribus,⌋ item quia grauioribus implicati erãt peccatis & criminibus: tũ quia melius cognoscebant æquitatem sententiæ prolatæ & euanuerunt eorum astutiæ. ⌊Et remansit Iesus solus,⌋ scilicet ab illis calumniatoribus, quia discipuli & multitudo populi manserunt cum eo. ⌊Et mulier stãs in medio.⌋ Relicti sunt duo, scilicet Iesus misericordia, & mulier miseria. Et meritò remansit misericordia cum miseria: quia miseriæ necessaria est misericordia. Posito ergo timore iustitiæ, consequenter Christus ipsum temperat dulcore misericordiæ. Nam confutatis calumniatoribus

Margin notes: Luc. 16. — Rigor iustitiæ diuinæ. — Scriptum a domino in terra. — Bis scripsit i terra. — K — Iudicare quis debet seipsum: sed an peccator aliis? — L — Iudicans disquirat duo aut tria. — M — Matth. 7.

A ribus erigens se iterum Iesus dixit: Mulier, vbi sunt qui te accusabant? quasi diceret: Qui venerant ad quærendum iustitiam, fugati sunt iudicio iustitiæ. Ille autem qui aduersarios repulerat lingua iustitię, leuans in illam oculos mansuetudinis, interrogauit eam, dicens: nemo te condemnauit? Quæ respondit, nemo domine, iam enim recesserãt, & quilibet eorum se similiter inquinatum sciebat.

Liberatio peccatricis.

Vnde Augustinus: Ideo enim liberauit dominus peccatricem: quia non erat qui iustè mitteret lapidem. Quomodo lapidaret, qui se lapidandum cognosceret? Hæc Augustinus. Et quia mulier territa poterat timere ne ipse qui sine peccato est, eam puniret: & timẽs ei dicere nemo quippe me condemnauit, tu autem qui sine peccato es si vis potes, quia tibi soli peccaui: ideo subditur Christi absolutio.

Psal. 50.

Audiuimus ergo suprà vocem iustitiæ: audiamus nunc vocem misericordiæ.

Vox misericordiæ dominicę.

Nam dixit ei Iesus, nec ego te condemnabo: à quo fortè te damnari timuisti, quia in me peccatum non inuenisti: nec mirũ, quia veni peccatores saluare, non condemnare. Noli timere, sed

B secura sis: crede tantummodo meis consilijs: non abijcio peccatores, sed suscipio pœnitentes, quasi diceret: Illi dimiserunt te indamnatam propter peccata sua: & ego te absoluo ex misericordia mea. Vade absoluta à culpa & à pœna, & iã amplius noli, id est non velis peccare, hoc est nõ sit tibi voluntas peccandi. Magnum ergo peccatum est voluntas peccandi. Facta secura de præterito, caue de futuro: deleui quod commisisti: obserua quod præcepi, vt inuenias quod promisi. Ergo & dominus damnauit, sed peccatum, nõ hominem: saluando enim naturam, damnauit culpam, qui ergo amant in domino mansuetudinem, timeant & veritatem: etenim dulcis & rectus est dominus.

Psal. 24.

Erectus itaq; dedit sententiã iustitiæ in accusantes: & iterum erectus sentẽtiam misericordię circa accusatam: quia hoc vtrumque facere diuinæ est potentiæ, & ęque vtrumque proprium est deo, punire scilicet & parcere: & ęque iustũ est seruare misericodiam sicut iustitiam. Punit iustè, & parcit piè. Et sicut primò protulit iudicium iustitiæ salua misericordia: sic secundò protulit iudicium

C misericordiæ salua iustitia, scilicet vt misericors peccata præterita dimittens: & vt iustus ne amplius peccaret interdicens: nam vniuersæ vię domini misericordia & veritas. Sic ergo liberata est misera iubente misericordia. Licet autem deus sit iustus, sit & misericors: tamen dicitur ei proprium esse potius misereri, quàm iustũ esse: quia nihil requiritur ad complendum opus misericordiæ, nisi voluntas eius tantum: sed ad complendũ opus iustitiæ requiritur etiã aliquid ex parte hominis, scilicet exigentia meritorum. Vnde Anselmus: Occurrat iam nunc memorię mulier illa in adulterio deprehensa, & Iesus rogatus sententiã ferre: quid egerit, quod dixit recordare. In terram oculos iecit: ne fortè accusatam respiciens nimis confunderet. Cùm enim scribens in terra terrenos eos, nõ cœlestes, prodidisset: qui sine peccato, inquit, est vestrum, primò in illam lapidem mittat. O mira & ineffabilis Christi bonitas. Quam condemnare iustè potuit, aduerte quàm piè, & q̃ cautè liberauit. Cùm enim omnes sententia terruisset & expulisset de templo: imaginare quàm

Bonitas Christi ineffabilis.

D piùs oculos in illam leuauerit, quàm dulci & suaui voce sententiam absolutionis eius protulerit. Puta quòd suspirauerit, quòd lachrymatus fuerit cùm diceret: Nemo te condemnauit mulier & cętera. Fœlix (vt ita dicam) hæc adultera mulier: quæ de pręteritis absoluitur, secura efficitur de futuris. Iesu bone te dicente: nec ego te condemnabo, quis condemnabit? Deus est qui iustificat, quis est qui condẽnet? Audiatur tamen decætero vox tua: vade, & iã amplius noli peccare. Hęc Ansel.

Pœnitẽtia est iniungenda.

Et quis dominus Iesus mulierẽ à culpa absoluẽdo: & ne amplius peccaret interdicendo, nullam aliam iniungeret ei pœnitentiam seu pœnam: tamen hoc factum Christi nõ est trahendũ ad consequentiam & in consuetudinem: vt exemplo domini aliquis absq; confessione, & pœnę inflictione quenquam absoluat: quia Christus excellentiã in sacramentis habuit: & potuit conferre effectũ sacramenti sine sacramẽto, quod nullus purus homo potest: immo debent sacerdotes in foro pœnitentiali imponere pœnitentiam, secundum conditionem peccantis, & peccati: quia non habent

E talem potestatem remittendi. Poterat etiã Christus illi mulieri tantam contritionem dare quòd sufficeret ad deletionem totius culpę & pœnę, & illam contritionem cognoscere: non sic autẽ alius sacerdos potest, qui nec mouet cor, nec videt.

Moraliter

Simili modo quotidie dominus recipit adulteram, cùm per gratiam recipit quãlibet animam à diabolo corruptam per culpam. Per mulierem enim in adulterio deprehensam, significatur quælibet persona Christo per fidem desponsata: sed postea per mortale peccatum cũ diabolo adulterata: per scribas verò & Pharisęos significantur dęmones qui dicuntur hic scribę, quia peccata nostra retinent memoriter tanquam firmiter scripta: & Pharisæi, id est diuisi rectè dicuntur: quia à Christo & sanctorum consortio separantur. Hi mulierem ad iudicium adducũt: quia damnationem hominum sollicitè quærunt. Et quia dominus nõ vult mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat: ideo ei dicit, vade & amplius noli peccare, quia sibi sufficit vera pœnitentia de præteritis, & cautela contra recidiuũ pro futuris. Oratio.

F O Iesu clemens qui deprehensam in adulterio clementer ab accusatoribus liberasti, & à te incondemnatam in pace misericorditer dimisisti: stat corã te anima mea adulteratrix, quæ totiens à te vero sponso recessit, quotiens suggestionibus adulterantis inimici consensit: accusat conscientia, accusant opera & actio praua: non intres domine in iudicium cum ea: ne memineris iniquitatum eius antiquarum, libera ab accusatoribus peccatricem & ream, & dimitte in pace sibi conscientiam à tuo tremẽdo iudicio absolutam: quia tibi proprium est misereri semper & parcere: & non est numerus tuę misericordiæ. Amen.

De quibusdam verbis domini, pro quibus volebãt eum Iudęi lapidare. Cap. LXXXIIII.

Ioan. 8.

QVia verò, secũdum Alchuinum, Iesus mulierem absoluerat à crimine: ne aliqui dubitarent, an ille quẽ videbant verum hominem, posset peccata dimittere: dignatur ipse apertius diuinitatis suę potentiam demonstrare. Vnde dicitur:

G de dicitur: Iterũ ergo locutus est eis Iesus, dicẽs:
Lux mũdi Christus. Ego sum lux mundi, scilicet totius, non particulariter gentis vnius. Et ideo accedens ad eum per fidem & deuotionem, ab eo illuminatur ad salutem: ab eo verò recedens, obtenebratur ad gehennam. Christus secundum vtramque naturam dicitur lux: quia secundum diuinitatem illuminat intus animam, & secundum humanitatem informat exterius vitam: & hoc tripliciter: scilicet miraculis, prędicationibus, & exemplis: & primũ est potentiæ, secundum sapientiæ, tertium bonitatis.
Ioan.1. Ipse quippe est lux, quæ illuminat omnẽ hominem venientem in hunc mundum: quia ipse vniuersaliter om̃es illuminat, & est solus lux per essentiam: quia ab ipso omnis notitia deriuatur: cuius participatione alij ab hac luce illuminati dicuntur lux, sed non per essentiam vt ipse, quia ipse est verbum à patre progrediens, sicut lux à luce. Vnde secundum Augustinum: Lux mundi à patre egrediens nube carnis tegitur: & sic contemperata toleranda hominibus efficitur, vt per hominem veniatur ad diuinitatem. Illa ergo luce il-
H luminante illuminamur modo collyrio fidei, qui de Adam cęci nati sumus: & sequitur tam verbis quàm exemplis obediẽdo: vt exclusis ignorantiæ, vel peccatorum tenebris, in futuro manifesta visione deitatis illuminemur. Itaq; subiũgit: Qui sequitur me, scilicet credendo, amando, & imitãdo: non ambulat in tenebris, scilicet ignorantię: quia ego sum veritas: nec culpę, q̃a ego sum via: & per consequens non venit ad tenebras gehẽnę, quia ego sum vita: fructus autem huius lucis subditur, sed habebit lumen vitæ, nunc & in futuro, quia habebit Christum dei sapientiam: qui est lumen indeficiens & inextinguibile: hic per fidẽ, & ibi per speciem. Vnde hoc quod dicit, qui sequitur me: pertinet ad meritum: quòd verò dicit habebit lumen vitæ pertinet ad præmium. Vbi Augustinus: Ergo fratres mei, quoniam dominus
Sequẽdus est Christ⁹ breuiter ait: Ego sum lux mundi, qui me sequitur non ambulat in tenebris: sed habebit lumen vitę: quibus verbis aliud est quod iussit, aliud quod promisit: faciamus quod iussit, ne impudenti frõte desideremus quod promisit: ne dicat nobis in iu-
I dicio suo: Fecisti ne quod iussi, vt expetas quod promisi? Quid igitur iussisti domine de⁹ noster? dixi tibi vt sequereris me: ergo modo faciam⁹, sequamur dominũ: soluamus cõpedes quibus impedimur. Sequamur Christum lumen mundi: ne ambulemus in tenebris: tenebrę metuendę sunt, sed morum non oculorum. Et si oculorum, non exteriorum, sed interiorum: vnde discernitur non album & nigrum, sed iustum & iniustum. Hæc Augustinus. De superexcellentia autem istius lu-
Lucis ęternę iocunditas. minis nobis promissi dicit idem Augustinus: Tãta est iocunditas lucis æternæ, vt etiam si non liceret in ea amplius manere quàm vnius diei mora: propter hoc solum innumerabiles anni huius vitæ pleni delitijs, & circunfluentia bonorum tẽporalium rectè meritoq; contemnerentur. Deinde post aliqua iam incipiens ad certamen passionis Iudæos prouocare, dixit eis: Cùm exaltaueritis, scilicet in cruce filium hominis, id est filium virginis, secundum cuius carnem debebat pati: & exaltari in cruce, in qua fuit extensus, & exaltatus in aëre, propter q̃d & exaltatus est à deo

patre: tunc cognoscetis, scilicet aliqui ex vobis K
per fidem: quia ego sum, scilicet verè Christus: ego sum, sub carne deus abscõdit⁹: vbi prædicit quosdam de eis post passionem suam cognituros quis esset, & credituros in eum: prænuncians eis per quæ debeant peruenire ad fidem, quia per suã passionem. vnde Augustinus: Differo cognitionem vestram, vt impleam passionem meam: hoc oportebat impleri per manus eorum, qui postea fuerant credituri. Quare hoc? nisi vt nemo desperaret in quocunque scelere malè sibi cõscius, quãdo videt eis donari homicidium qui ociderant Christum. hæc Augustinus. Tribus modis nos offendimus deum, & ipsum humiliamus: scilicet malis cogitationibus, malis verbis, & malis operibus. Quando verò conterimur: confitemur, & satisfacimus: tunc ipsum exaltamus in anima, ipsum super omnia diligendo, & per consequens cognoscimus ipsum super omnia venerando. Si ergo vis cognoscere deum, exalta eum tribus modis prædictis: scilicet cordis contritione, contra malas cogitationes: oris confessione, contra malas locutiones: & corporis sa- L
tisfactione, cõtra malas operationes. Deinde quibusdam Iudęis, tunc in se credentibus, dicebat: Si vos manseritis in sermone meo, id est si perseuerauerítis vsque in finem in fide, quæ in vobis cœpit esse per sermonẽ, à doctrina & disciplina mea non recedendo: nullisq; tentationibus cedendo: tunc verè discipuli mei eritis hoc dixit quia aliqui eorum fictè credebant, & isti veri discipuli nõ erant: & vos cognoscetis veritatem, quæ modo carne tecta loquit̃ vobis, & latet vos: vel veritatẽ doctrinę quam ego doceo, & fidei quã modo creditis, & veritas cognita liberabit vos: id est liberos faciet: quia in præsenti liberat à seruitute culpę, & dat libertatem gratiæ: & tunc vera libertas inchoatur, & in futuro liberabit à seruitute miserię: & dabit libertatem gloriæ, & tunc vera libertas perficietur. Responderunt alij non credentes, & iactando dixerunt se esse semen Abrahæ & nemini vnquam seruisse, quasi liberi essent, & liberatione non indigerent. Sed manifestè patet dictum eorum falsum esse: quia primò in Aegy- M
pto fuerunt in magna seruitute, & iterum in Babylone. In terra etiam sua seruierunt regi Assyriorum, & nationibus alijs: & iterũ Romanis, soluentes tributa eis. Dominus autem proposuit eis seruitutem difficiliorem quàm hominum, dicens: Amen dico vobis, quòd omnis qui facit peccatũ cuiuscunque conditionis ille sit, siue nobilis, siue ignobilis, Iudæus vel Gręcus, diues vel pauper, imperator vel mẽdicus, seruus est peccati. Vnde Chrysostomus: Omnis qui diaboli sequitur volũtatẽ, seruus est, etsi sit liber. Qui autem deo obedit, ille verus ingenuus est: etsi fuerit seruus. Ingenuitatem enim spiritalem non sordidat seruitus corporalis, nec turpitudinem spiritalem honestat corporalis libertas. Seruitutem enim nõ dei dispositio, sed humana violẽtia introduxit. Omnis enim homo liber creatus est, quem deus in libero arbitrio posuit, nisi ipse se fecisset seruum. vnde & Augustinus: Bonus etiam si seruiat, liber est: malus autem, etiam si regnet, seruus est: nec vnius hominis, sed quod est grauius, tot dominorum, quot vitiorũ. Seruus esse vtinã hominis, non pec-

Cognosci noluit, vt crucifigatur.

Offendim⁹ deum tripliciter.

Seruitus Iudęorum

Liber verus.

Seruitus & libertas duplex.

A nõ peccati. Et iterum: Omnis qui facit peccatũ, seruus est peccati. O miserabilis seruitus: Plerũq; homines cùm dominos malos patiuntur, venales se petunt: non quærentes dominum non habere, sed saltẽ mutare. Seruus peccati quid faciat? quẽ interpellet? apud quem venalẽ se petat? Deinde seruus hominis aliquando sui domini duris imperijs fatigatus fugiendo requiescit. Seruus peccati quó fugit? secum se trahit quocunque fugerit. Non fugit seipsam mala conscientia: non est quó eat: sequitur se, immo non recedit à se. Peccatum enim quod facit, intus est: fecit peccatum vt aliquã corporalem caperet voluptatem. Voluptas transit, peccatum manet. Præterijt quod delectabat: remansit quod pũgat. Mala seruitus. Ad Christum omnes fugiamus: contra peccatum deum liberatorẽ interpellemus: venales nos petamus, vt eius sanguine redimamur. Liberat ergo ab hac seruitute solus dominus. Qui illam non habuit, ipse de illa liberat. Solus enim in hac carne venit sine peccato, hæc Augustinus. Peccator ergo, vt dictũ

Seruitus peccati pessima.

Peccator seruus.

B est, seruus est tot dominorum, quot vitiorũ. Vnde legitur de Diogene philosopho, quòd cũ Alexander diceret se dominatorem orbis: ille ait: nequaquam es dominus, sed seruorum meorum seruus. Superbia enim, domina tua & ancilla mea, te circunducit: ego autem eam suppeditaui: carnalis concupiscentia & gula sunt dominę tuę, & ancillę meę, quę te ducunt & tibi dominantur: ego autem eas suppeditaui & vici, & ideo tu es seruorũ meorum seruus. Deinde ostendit pœnam huius seruitutis, dicens: ⌊Seruus autem,⌋ scilicet culpæ ⌊non manet in domo,⌋ id est in ecclesia ⌊in æternum⌋ licèt modo ad tempus inquantum est de numero fidelium: quia modo sunt admixti mali cũ bonis: & in futuro abinuicem separabuntur, sicut oues ab hœdis: ⌊filius autem,⌋ scilicet dei naturalis: ⌊manet in æternum,⌋ quia solus est sine peccato, & sic habet potestatem alios liberandi à peccato: faciendo eos filios dei per gratiam adoptionis, vt secum maneant in domo libertatis: & hoc est quod concludit, dicens: ⌊Si ergo filius⌋ qui verè liber est, & potens in domo libertatis ⌊vos liberauit⌋ à seruitute culpę: ⌊verè liberi eritis,⌋ non à

Diogenis verbum.

C Barbaris, sed à diabolo: non à corporis captiuitate, sed ab animæ iniquitate, vt peccatum non dominetur in vobis, quia in hoc consistit vera libertas. vnde dicit Gregorius: Quem cõscientia defendit, etiam inter accusatores liber est. vnde & Boëtius: Liber est qui habet liberam conscientiam: patet ergo quòd mundana libertas, de qua gloriabantur, non est vera libertas: nec carnis nobilitas, est vera nobilitas. Sed hodie heu sunt multi qui de carnali nobilitate, & libertate quærunt extolli: non verecundantes de seruitute peccati, secundum Augustinum: Qui ex amore peccat, non ex languore naturę, nec ex ignorantia leui, seruus est peccati: alia enim sunt peccata infirmitatis, alia imperitię, alia malitiæ. Infirmitas & imperitia contraria sunt virtuti & sapientiæ: malitia contraria est bonitati. Deinde ostendit eos nõ esse filios Abrahę, de quo gloriabãtur: sed potius degeneres, quia eum operibus fidei non imitãtur. Vera enim filiatio declaratur per imitationẽ paternę conditionis, quia imitatio patris est signum verę filiationis: Iudæi autem non imitabantur facta Abrahę, quia quęrebant eum interficere, quod

Conscientia liberat.

Peccati differentię

Filiatio vera.

D Abraham non fecit, ex quo saluator concludit quòd eius verè filij non erant, quamuis ab eo carnaliter descendissent. Vnde erant filij Abrahæ tantummodo carne, sed non operum & fidei imitationẽ. Caro quidem illorũ ex ipso erat, sed vita non erat. Ex hoc patet quòd frustra quis gloriatur: quia secundum habitum est filius Augustini, vel Benedicti, seu alterius sancti: nisi opera ipsius secundum suam possibilitatem studeat imitari. Videntes autem Iudæi quòd ex operibus filiationem arguebat: ideo dixerunt se filios dei, cuius legem & cærimonias seruabant: non sicut alij idololatrię dediti, vnde dicũt ei ⌊nos⌋ vnius dei cultores ⌊ex fornicatione,⌋ scilicet spirituali gentilitatis, quæ fornicatur cum multis dijs: ⌊nati nõ sumus⌋ idola colẽtes sicut ipsi, sed in fide vnius dei: fornicationem enim vocant idololatriã, sicut & frequenter nominatur in sacra scriptura, quia anima separatur à deo per eam ⌊vnum patrem⌋ spiritualem ⌊habemus deum,⌋ quem colimus: quia nõ

E colebant pluralitatem deorum, sicut gentiles. Sed hanc paternitatem saluator excludit: & deum nõ esse eis patrem ostendit, quia non diligunt, nec cognoscunt eius filium, scilicet ipsum Christum ab eo missum: nam dilectio & notitia Christi, est signum filiationis dei: eorũ enim quæ ab vno procedunt mutua est dilectio in illo à quo procedũt. Deinde ostendit cuius sint filij, & dicit eos ex patre diabolo esse: nõ creatione, sed imitatione: quia desideria patris sui, scilicet diaboli, volunt perficere, & innocentem occidere: quod probat consequenter, conditiones diaboli explicans, & postea ad ipsos applicans: vnam autem conditionem diaboli primo tangit dicens: ⌊Ille homicida erat ab initio⌋ mundi, & conditi hominis: primos homines malis suasionibus occidendo, & eis immortalitatem auferẽdo. Homo enim in specie humana reponitur per animam: & ideo magis propriè est homicida qui animam per peccatum mortale occîdit, quàm ille qui occidit corpus, per quod homo cum brutis conuenit. vbi Augustinus: Nolite ergo putare non esse homicidam quando fratri tuo malè persuades. Si fratri tuo malè persua-

Deum patrem habẽtes.

Filij diaboli.

Homicida animarum occisor est

F des, occidis: & vt scias quòd occidis, audi psalmũ: Filij hominum, dentes eorum arma & sagittę, & lingua eorum machęra acuta. Alia conditio diaboli tangitur, cùm subditur, ⌊& in veritate⌋ operis & iustitiæ ⌊non stetit,⌋ id est in debita obedientia ad deum: quia non est veritas in eo. Res enim dicuntur verę, inquantum conformantur veritati primę: à qua veritate deuiauit diabolus per peccatum superbię, & deseruit ordinationem naturæ suæ: quæ erat vt deo subijceretur cõtinuè, nec stetit in veritate vocis & loquelę: quia mendax est, & pater, id est inuentor eius, scilicet mendacij: sicut deus pater est veritatis. Ante ipsum non erat mẽdacium: ab ipso, & per ipsum est factũ, vt sit omnis homo mendax. Ille quidem dicitur mendax, non tantum pater mendacij, qui mendacium ab alijs in mente refert, sed mendax est & pater mendacij, quia non solũ refert illud, sed & facit: & propter hæc diabolus dicitur pater mendacij: quia primum mendacium adinuenit dicens mulieri: Nequaquam moriemini. Hanc ergo proprietatẽ, hanc nephariam hæreditatem filijs suis diabolus dereliquit,

Psal. 56.

Res verę quę sint.

Mendacij pater.

Gene. 3.

G dereliquit:vt mentiantur & patrem ſuum diabolum metiendo ſequantur. Cùm enim mentiuntur à diabolo accipiuntur, & eum imitantur. Attendãt mendaces illud verbum Chriſti dicentis:Ego ſum via,veritas,& vita:quia recedendo à veritate,recedunt à via & vita. Tales ergo tãquã illegitimi i religione Chriſtiana meritò ſunt habendi:quia à deo patre degenerantes facti ſunt filij diaboli. O quàm multi ſunt huiuſmodi filij diaboli etiam religioſi, & quàm plenus eſt de eis mũdus. Et vtinam omnes tales characterem patris ſui diaboli in fronte geſtarent vt cognoſcerẽtur,ne alij per eorum mendacia deciperetur. Sed heu aliqui habent frontem meretricis,& parũ erubeſcunt de mendacijs. Vt quid terram occupant tales peſtiferi ſeductores,errantes & in errorẽ mittentes:ac ſi patrem ſuum qui vniuerſum orbẽ ſeducit imitantes. Mendax ergo in loquendo,& mẽdacia fingendo,proprietatem diaboli aſſumit malè viuẽdo. Vnde dicit Auguſtinus Quòd diabolus non ſpeciale nomen eſt, ſed commune: & in quocunq; opera diaboli fuerint inuenta,diabolus

Ioan.14.

Diabolus nomen cõmune officij.

H eſt appellandus: operis enim nomen eſt, non naturæ. Erubeſcè ergo ô Chriſtiane, & maximè tu religioſe,de hoc nomine:& ab om̃i mẽdacio abſtine: quia in quolibet Chriſtiano debet eſſe veritas tanta,vt inter iuramentum & ſimplicem affirmationem nulla ſit differentia. Et quia ſolent innocentes antequam ſubeant iudicium paſſionis,expetere iudicium examinationis:ideo dominus noſter ſciens Iudæos in mortem ſuam conſpiraſſe,iudicium examinationis ab eis expetijt: ad oſtendendam ſuam innocentiam, & Iudæorũ malitiam,& ad conuincendam apertius eorum iudiciariam iniuſtitiam. Quanuis enim vltro mortem pati voluerit:ipſe tamen Chriſtus ſuam innocentiam omnibus manifeſtam eſſe voluit. Vnde dicit: Quis ex vobis corã quibus palam docui,& miracula feci arguet & reprehendere poteſt me de peccato? quaſi diceret: vos vultis me interficere:oſtendite peccatum quo meruerim mortem:quod ſi non poteritis manifeſtum erit, quòd me innocenter occiditis. Secũdum Gregorium,

Veritas in Chriſtiano.

I Penſanda eſt manſuetudo dei qui venerat peccata relaxare, quia non dedignatur ex ratione oſtendere ſe peccatorem non eſſe, qui etiam ex virtute diuinitatis poterat peccatores iuſtificare. Et ideo cùm non poſſitis me de peccato arguere. Si id eſt, quia veritatem dico vobis quoniam ſcilicet dico me filium dei quare vos non creditis mihi & in me,ex quo non ſum peccator ſicut cæteri? Et ſubdit cauſam dicens: Qui eſt ex deo non natura,ſed fide:non ore,ſed amore & per conformitatem voluntatis verba dei audit, & hoc aure cordis, non ſolum corporis audit ea libẽter & amat, quia quilibet libenter audit doctrinam ad quam affectum habet, quia quaſi connaturalis eſt. Ille enim qui veraciter in deum credit, ac veraciter deum timet & diligit i dei verba libenter audit. Qui verò non habet fidem nec amorem,ſicut Iudæi erãt:verba dei audire non poſſunt. In his verbis domini vnuſquiſque conſcientiam ſuam probare poteſt, vtrum ex deo ſit an non:qui enim verba dei & cœleſtem patriam deſiderare,carnis deſideria & mundi gloriam contemnere, aliena non appetere & propria largiri, & alia huiuſmodi iubentis libenter audit, & libentius opere complet: K

Manſuetudo Chriſti.

Audimus ad quę afficimur.

Verba dei audiendo ex deo ſumus.

nullo modo ſe ex deo eſſe dubitet. Qui vero vecors & durus verba dei audire contemnit: vel ſi hoc aure corporis audierit, & tamen nullo ſtudio vel labore in opus mittere conatus fuerit: profectò ſe ex deo non eſſe oſtendit. Et tales erant iſti, quibus concludendo à domino hic dicitur Propterea vos non auditis, id eſt non recipitis verba dei ex ore meo,& mihi non creditis, quia ex deo non eſtis, propter vitium quod à deo non eſt: ſed à diabolo ſuggeritur,& à mala voluntate perficitur. Et quia non eſtis ex deo,non habentes fidem nec amorem: ſequitur quòd ſitis ex diabolo, non per creationem,ſed per imitationẽ. Vnde Auguſtinus: Cùm dicit ex deo non eſtis,noli attendere naturã,ſed vitiũ: ex deo quidẽ ſunt ſcd̃m naturam, ſed ex deo non ſunt vitio & praua affectione. Eſt autem ſecundum Gregorium triplex gradus malè affectorum. Nam ſunt nõnulli qui pręcepta dei nec aure corporis,id eſt exteriori auditu percipere dignantur:quidam verò percipiunt, ſed nullo mentis deſiderio complectuntur, nõ habentes voluntatem implendi quæ audiunt:quidã

Affectorũ gradus.

L autem libenter audiendo compũguntur,ſed poſt lachrymas tribulationibus preſſi aut delitijs allecti ad iniquitatem reuertuntur:hi profectò verba dei non audiunt, quia exercere in opere contemnũt. Licèt ergo omnes ſint filij dei per naturam: illi tamen ex diabolo per vitium ſunt, qui verba dei non diligunt. Qui verò ex deo generationis adoptione renati ſunt, audiunt verba dei & cuſtodiunt. Dum terra eſt ſub tecto & non compluta,latet quos fructus ſit ferre apta: ſed ſi eſt ſub aëre nudo & compluta, patet quis fructus veniat ex ea. Igitur ſi diuinus ſermo ſit tibi grauis, & quaſi ſarcinat aures:time ne ſis pręſcitus cum Iudæis quos imber verbi compluit, & ipſi ſpinas & tribulos exercuerunt:quo patuit quòd terrę maledictio proxima erat, quam ignis deuaſtare debuit. Et quia Iudæi conuicti ſunt non eſſe filij Abrahæ vel dei,ſed diaboli:ideo neſcientes contradicere veris,contradicunt iniurijs:& ingerunt

M conuicia,quia reſiſtere non poſſunt ex veritate aliqua. Modus enim hominum qui neſciũt rationabiliter reſpondere,eſt ad conuicia ſe conuertere: & ideo Iudæi non habẽtes quid rationabiliter Chriſto reſponderent, ad cõuicia ſe conuertunt. Vnde contradicentes dicunt eum Samaritanum eſſe, & dæmonium habere: licèt enim Chriſtus eſſet genere Iudæus & non Samaritanus: tamen vocant eum Samaritanum ex cauſis pluribus. Samaritani enim qui erant Gentiles, Iudæis infeſti & odibiles erant, eo quòd terram eorum poſſidebant:& ideo vulgare erat apud Iudæos,quòd homines malos & eis odibiles etiam ſi Iudæi eſſent vocabant Samaritanos:talis autem erat Chriſtus ſecundum opinionem eorum, quem credebant arguere eos propter odium:ideo vocabant eum Samaritanum,& quaſi aduerſariũ. Vel quia Samaritani partim legem ſeruabant, & partim non ſeruabant:videntes Iudæi Chriſtum in aliquo legẽ ſeruantem & in aliquo diſſoluentem, vocabant eum Samaritanum, quaſi à lege diuina alienum. Vel à Samaritanis cum quibus conuerſatus erat, eum Samaritanum quaſi peccatorem vocabant: quia peccatores illos reputabãt,nec eis cõuiti volebant.

Cõuitiorũ de peccato modus.

Samaritanus cur vocatus Chriſtus.

Dæmoniū habere dicitur saluator.

A lebant. Dicebant etiam eum dæmonium habere, propter mirabilia quæ faciebat, quę magicis artibus imputabant: vel quia cogitationes & secreta eorum reuelabat & frequenter dicebat: quod dæmoni attribuebant, cui tamen cordium occulta sunt abscondita. Vel quia aliquando quædam alta, & subtilia loquebatur quæ non intelligebant, credebāt quòd quasi dæmonio plenus loqueretur, & eum arrepticium reputabant. Dominus autem hic, sicut & vbiq; ad patientiæ & mansuetudinis exemplum nos prouocat: quia mansuetè iniuriā declinat. Accepta iniuria non irascitur, neque cō uitijs conuitia reddit. & , vt dicit Petrus, cùm malediceretur non maledicebat. Et attende quòd licèt dominus Iudæos sæpe docendo, vel corrigendo durè & asperè reprehenderit: tamen dura verba vel facta inferentibus, nunquā vel hic vel alibi durè vel asperè respondit. Erudiens nos secundum Chrysostomum, quę ad deum pertinēt, vindicare: quæ verò ad nos, despicere. vnde cùm in veritate eis respondere posset, vos dæmonium ha-

1. Petri. 2.

Responsio Christi sēper mollis.

B betis: tamen noluit, sed malum quod in eis esse cognouit, patienter tacuit: imitabilem nobis patientiam ostendens, vt quotiens à proximis iniurias patimur, eorum etiam vera mala patienter taceamus: ne fortè talis correptio nō ex dilectione, sed ex odio nata videatur. In his ergo, secūdum Gregorium, superbia nostra confunditur, quæ si exagitata vel leuiter fuerit, atrociores iniurias reddit quàm acceperat: facit mala quæ potest, & minatur facere quæ non potest. Duo quippe ei illata fuerāt: vnum negauit, & aliud tacendo consensit. Tacuit quod recognouit, & patienter repulit quod dictum fallaciter audiuit. Dæmoniū se non habere respondit, sed tamen Samaritanum non esse negauit. Quia enim Samaritanus interpretatur custos, & ipse præcipuè custos noster est: non enim dormitat qui custodit Israël: ideo se Samaritanum esse non negauit. Negauit autem dęmoniū habere: diabolus enim honori dei resistit: qui ergo honorem dei quęrit, alienus à diabolo est, & ideo Christus qui honorificat patrem suum, scilicet deū, dæmonium non habet. vnde ait: Sed ho-

Mala proximi tacēda.

Impatientia nostra.

Samaritanus.

Psal. 120.

C norifico deum ⌊patrem meum:⌋ declarando eius virtutem in miraculis, & omnia ei attribuendo, pro cuius honore ⌊vos me inhonorastis,⌋ per falsa opprobria, & quod virtuti diuinæ attribui debet, dæmoni ascribendo. Immo in hoc quòd inhonorastis me, inhonorastis & patrem meū: qui enim non honorificat filium, non honorificat patrē qui misit illum. Item habens dæmonium, qui est rex super omnes filios superbię, superbus est, & se extollit quærēdo gloriam suam: ⌊ego autem nō⌋ sic: non enim, ⌊quæro gloriam meam,⌋ sicut simulatores, qui se ostendunt, & quęrunt videri quod nō sunt. Et verè nō quęrit, qui semetipsum exinaniuit formam serui accipiens. Non quæsiuit in isto mundo gloriam, nec vllam magnificentiam: venit enim vt doceret omnem mundi gloriā contēnendam. Inquantum homo est loques dicit: ⌊ego gloriam meam nō quæro, solus enim deus est, qui potest gloriam suam quærere absque culpa & peccato: alij autem non nisi in deo. Sed ⌊est qui quærat⌋ veram & debitā gloriam meam ⌊& iudicet,⌋ scilicet iudicio discretionis, id est à gloria vestra humana: & secundum seculum discernat & separet: scilicet pater meus qui me & glorificantes me remunerat, & vos & omnes qui me non glorificāt damnat. Cùm itaque filius dei multa signa faceret, & virtutes multas ostenderet, gloriam suā nō quæsiuit: vt nos eius exemplo instructi discamus de bono quod agimus non gloriari, & cùm à patre omne iudicium, sibi datum esset: illatas iniurias patris iudicio seruauit, vt nobis insinuaret quantum nos esse patientes debemus, dum se vlcisci non vult & ipse qui iudicat. Accepta ergo contumelia meditemur in opere vocem domini illam, ⌊ego non quęro gloriam meam: est qui quęrat & iudicet.⌋ Et quia, secundum Gregorium, cū malorum peruersitas crescit, non solum prædicatio frangi non debet, sed etiam augeri: ideo dominus postquam habere dæmonium dictus est, prædicationis suę beneficia largius impendit. In quo ostenditur magna Christi benignitas: quia illis à quibus tantum receperat conuitium, non negauit suæ doctrinæ beneficiū. vnde dicit: ⌊amen amen,⌋ id est fideliter ⌊dico vobis: si quis sermonem meū seruauerit,⌋ non solum fide, sed etiam vita & opere: ⌊mortem non videbit,⌋ id est non experietur ⌊in

Philip. 2.

D

Gloriā suā non quęsiuit Christus.

Ioan. 5.

E æternum,⌋ hoc est æternæ mortis amaritudinem, sed vitam habebit ęternam. Deinde ex his verbis domini volentes ostendere eum habere dæmonium, dixerūt: ⌊Abraham mortuus est & prophetę,⌋ sed fundabant rationem suam super falsum, scilicet quòd Christus dixisset de morte temporali, qui tantum intellexerat de morte æterna: & post pauca subiungit: ⌊si ego,⌋ scilicet solus, sine patre meo ⌊glorifico meipsum,⌋ scilicet inaniter: & quæro gloriam meam præter regulam diuinæ veritatis, vt vos mihi imponitis ⌊gloria mea⌋ quā dicitis meam ⌊nihil est,⌋ & falsa, quia falsum est non ens, & nihil. Gloria mundi nihil est, quia est fumus transiens, & ventus tumens, & ad nihil culpę & ad infernum deducens. Sed gloria mea est à deo patre, à quo nullum falsum potest esse. ⌊Est enim pater meus⌋ substātialis, ⌊qui glorificat me⌋ voce & per miraculorum operationem: & postea glorificabit per resurrectionis, & ascensionis gloriam, ⌊quem vos dicitis: quia deus noster est,⌋ per operum imitationē, sed hoc est falsum quod pro-

F bat dicens: ⌊& non cognouistis eum,⌋ scilicet per fidem formatam, in qua cōsistit dei simulatio per adoptionem. Et quia dicentes, ⌊nunquid tu maior es patre nostro Abraham?⌋ reputabant dominum eo minorem: ideo ostendit se esse maiorem, quàm Abraham: quia Abraam ab eo tanquam à maiore bonum redemptionis expectat sibi promissę. vnde dicit ⌊Abraham pater vester,⌋ secundum carnem, de quo scilicet gloriamini: credens ⌊exultauit⌋ in spiritu sperando, ⌊vt videret diem meum⌋ intelligendo & cognoscendo tantum mysterium, quia desiderauit cognoscere tempus aduentus Christi, quod est videre Christum in spiritu: & vidit in figuris & fide diem æternitatis, & diem futuræ temporalis meę natiuitatis, quando in figura trium angelorum, sibi apparentium, cognouit trinitatis mysterium: & quādo dictum est ei, in semine tuo benedicentur omnes gentes terræ: & in oblatione Isaac, in loco qui ideo dictus est dominus videt. Quia dominus fecit Abrahā videre occultum Christi mysterium ⌊& gauisus est,⌋ propter beneficiū à me vt à maiore sibi promissum.

Christi dies Abrahę visa.

Gene. 18.

Gene. 22.

Gene. 26.

G missum. Ineffabili nanque gaudio exultare po-
Gaudium Abrahę de Christo. tuit, quãdo & verbũ apud patrẽ manens, & idem
aliquando in carnem venturum non de patris gre
mio recessurum perspexit: quando eum de stirpe
sua nasciturum præuidit, per quem non solũ ipse
saluaretur: sed etiã totus mundus redimeretur, &
facta ei⁹ de Christo repromissio impleretur. Et
cùm Iudæi solam in eo ætatem carnis non diui-
nam naturam pensantes, & de verbis suis miran-
tes dicerent ad eum: Quinquaginta annos nõdum
habes, & Abraham vidisti? qui scilicet ante mil-
le annos est mortuus: quasi diceret, hoc est impos-
sibile: volens eos ab intuitu carnis ad deitatẽ tra-
Esse & fieri. here respondit eis: Antequam Abraham fieret,
scilicet temporali generatione: ego sum æterna-
liter manens. non dicit Abraham esset, sed fieret:
quia Abraham creatura fuit: nec dicit ego fio, sed
ego sum, quod est verbum substantiuum: quia nõ
creatura, sed creator est omnium. Vbi ostenditur
eius æternitas cõiũgẽdo verbũ præsentis, scilicet
ego sum, cum verbo præteriti, scilicet antequam
H fieret: quia æternitas omni tempori assistit. Vnde
Esse dei. deus solus habet esse perfectum: quia illud perfe-
ctum est, cui nihil deest extra ipsum: & ideo diui-
num esse cùm totum simul sit, nec quicquam de
illo præterierit aut futurum sit, perfectissimũ est:
nostrum autem esse quia habet aliquid extra se
imperfectum est. deest enim nobis aliquid quod
de nostro esse iam pręterijt, vel quod futurum est.
Quantum ergo ad substantiam diuinitatis Chri
stus est ante Abraham: sed secundum naturam
assumptam fuit post Abraham. Vnde Christus
vidit Abraham oculo diuinitatis, & Abrahã vi-
dit Christum oculo cordis, fide videlicet illumi-
natus. At infideles insensati Iudæi considerantes
quod æternitas non nisi deo conuenit: & quòd se
per æternitatẽ deum esse profiteretur & ostende-
ret: istaq; æternitatis verba intelligere & sustinere
non valentes, reputabant ea blasphemiam: quodq;
pro tali blasphemia esset lapidandus: & ideo se-
cundum legis mandatum eum tanquam blasphe
mum lapidare volẽtes, tulerunt lapides vt iace-
rent in eum: sicut in blasphemum & mortis reũ.
Quia enim non valebant sapientię quæ loqueba
I tur resistere: nec sciebant verbis eius rationabili-
ter contradicere loquendo: ideo conuertentes se
ad lapides contradixerunt corporaliter persequẽ-
do: & quem intelligere cuiúsque sermoni resistere
Lapides Iudęis congruentes. non poterant, eum lapidibus obruere quęrebant.
Lapides enim cordis cõtra veritatem, ac duri &
inflexibiles ad credendum erãt: & eorum animus
facto eorundem consonabat. Vnde ad hoc signifi
candum lex scripta est in tabulis lapideis per do-
minum. Vbi Augustinus: Tanta duritia quo
curreret, nisi ad lapides sibi similes? Sed dominus
qui solo verbo eos superare poterat, vindicare se
noluit: quia pati venerat, & hostes suos non pote-
state sed humilitate vincere: & ideo abscondit se
vt homo & vt humilis: & exiuit de templo, quia
commendanda erat patientia, non exercenda po-
Domini abscõsio. tẽtia. Abscondit se: non timore mortis: neque im
potentia resistendi eis, sed cedens furori eorũ vsq;
dum veniret hora passionis, & docens nos furorẽ
hostium quandoque & pro tempore declinare, &
exiuit de templo ab eis, designãs derelictionẽ Iu-
dæorum, & transitum ad gentes. Notandũ au-
tem quòd dominus aliquando fugiebat, aliquan- K
do occurrebat, aliquando se occultabat. Fugiebat Fuga domini.
quidem honores, vt quando venturi erant vt fa-
cerent eum regem: occurrebat suis crucifixori- Domini occursus.
bus, quando volebant capere eum: abscondebat se
sicut hic patet à Iudæis furentibus, vt occasionẽ
furendi subtraheret ab eis. Per ista tria exempla,
dat nobis tria salutaria documenta, scilicet vt fu
giamus mundi prospera: desideremus pro Chri-
sto pati aduersa: & vitemus iurgia. Nos autem cõ
trarium facimus, quia honores appetimus & pro-
curamus: aduersa fugimus & vitamus: & litigijs
nos immiscemus. Considera hic (vt ait Grego-
rius) saluatoris nostri mansuetudinem & humili-
tatem: qui cùm potentia diuinitatis nutu tacitę
mentis suos persecutores posset subitò in pœnas
mortis obruere, tãquam pauidus humiliter se abs-
condit. Hoc autẽ fecit propter tria. Primò, quia Abscõsionis causę.
tempus mortis suæ nõdum aduenerat. Secundò,
quia tale genus mortis non elegerat. Tertio, vt
daret nobis intelligere, quòd liceat persecutores
declinare: & hoc quando est persecutio persona- L
lis, secundum illud quod dixit discipulis: Si vos Matth. 10.
persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Ioan. 10.
Sed quando non est persecutio personalis: tunc
prælatis non licet fugere, vt patet de mercena-
rio & pastore. Ideo etiam abscondit se ab eis cor-
pore, quia non merebantur eum videre mente.
Vnde Gregorius: Illis ipsa veritas absconditur,
qui eius verba sequi contemnunt, quia eam quã
non inuenit humilem veritas fugit mentem. Et
Augustinus: Tanquam homo à lapidibus fu-
git, sed vę illis à quorum lapideis cordibus deus
fugit. secundum Augustinum: Non abscondit se Abscõdendi locus & forma.
in angulo templi quasi timẽs, aut in domunculã
fugiens, vel post murum aut columnam diuer-
tens: sed cœlica potestate se inuisibilem insidian-
tibus constituens, per medium illorum exiuit: à
suis tamen discipulis videbatur, quia illi eum se-
quebantur. Hoc ergo exemplo suo dominus nos Abscõdendi occasio.
instruit vt locum irę demus: & vt persecutorum
ac malorum sęuitiam quantum sine fidei pericu-
lo fieri potest fugiamus. Vnde Gregorius: Quid
autem nobis hoc exemplo loquitur: nisi vt etiam
cùm resistere possumus, iram superbientium hu- M
militer declinemus? Quanta humilitate irã pro-
ximi fugere debeat perpendat homo, si furores
irascentium abscondendo se declinauit deus. Ne-
mo ergo se contra acceptas contumelias erigat:
nemo cõuicijs conuicium reddat. Imitatione et-
enim dei gloriosius est iniuriam tacendo fugere,
quàm respondendo superare. Hęc Gregorius. Sũt
autem multi qui Iudæorum duritiam repręhen-
dunt, sed suam minime attendunt. Vnde Grego-
rius: Quàm multi sunt hodie, qui Iudæorum du
ritiam detestantur quia prædicationem domini
audire noluerunt: & tamen quales illos arguunt
fuisse ad fidem, tales ipsi sunt ad operationem.
Præcepta dei audiunt, miracula cognoscunt: sed
conuerti à suis prauitatibus renuunt. Hæc Gre-
gorius. Conspice hic dominum Iesum bene, & cũ
vęhementi dolore, quomodo volens Iudęorum fu
rori cedere abscondit se: & intuere ipsum ac disci
pulos tanquam imbecilles mœste & inclinato ca
pite recedere: & eis ex corde compatere.

Oratio.

A

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui ad audiendum verbum dei nos inuitas: doce nos contumelias & iniurias sufferre, propriam gloriam non quærere: veritatem vitæ, iustitiæ, & doctrinæ propter scandalum vitandum nõ omittere: propter iteratam contumeliam & iniuriam à prædicatione non desistere. Iesu Christe summa veritas, bonitas, iustitia, misericordia, largitas, mundicia, sobrietas, humilitas, charitas, qui lapidaris, & absconderis à mẽdacibus & malitiosis, iniustis, impijs, cupidis, immundis, luxuriosis, superbis & odiosis: ne exeas à templo animę meę: redde me corrigibilem, & tecum per omnia concordantem. Amen.

De cęco à natiuitate, illuminato. Cap. LXXXV.

Ioan. 9.

ET præteriens inde Iesus, in exitu tẽpli [vidit hominem cæcum à natiuitate,] qui ibi sedebat mendicans eleemosynam ab ingredientibus in
B templum: & diligenter intuitus est eum Iesus, vt dicit Chrysostomus: quasi vellet aliquid agere circa eum, vt ex hoc se misericordem ad miserum ostenderet: & discipulos in admirationem, & ad quęrendum prouocaret: & ideo discipuli moti sunt ad quærendum de causa cæcitatis eius dicentes: [Rabbi quis peccauit: hic, aut parentes eius, vt cęcus nasceretur?] in vindictam scilicet talis sui, vel parentum peccati. Putabant enim pœnã sine culpa non infligi: & ideo crediderunt quòd peccatum ipsius, vel parentes eius essent causa huius cæcitatis. Iesus autem nõ negat simpliciter ipsum peccasse, vel parẽtes ei⁹: sed solum ad id de quo est interrogatus, dicens: [Neque hic peccauit, neque parentes eius,] scilicet vt ideo cęcus nasceretur: quasi diceret, Neque peccatò proprio cęcus natus est: quia ante natiuitatem peccare non potuit: in quo apparet quęstio apostolorum simplex quantum ad hanc partem: nec mirum, quia adhuc rudes erant ante spiritussancti receptionem. vel potest esse sensus talis: [Rabbi quis peccauit, & cętera.] Hoc est, vtrũ pec
C catum originale huius: an peccatum actuale in parentibus fuerit causa cæcitatis istius? Omnes enim filij irę nascimur: filius autem irę meritò punitur. Et si obijcitur quia sic quilibet puniendus esset, cùm quilibet in originali concipiatur. Dicendum quòd misericordiæ diuinæ est quando alicui parcitur: iustitiæ autem est, quando aliquis punitur. vnde in Threnis: Misericordię domini multę, quòd non sumus consumpti. Et apostolus: Omnes peccauerunt, & egent gratia dei: & sic quæstio ad hanc partem fuit bona. Neque peccato parentum hoc contigit licèt peccauerint. Vbi sciendum quòd est duplex pœna, qua homines puniuntur. Vna spiritualis, quantum ad animam, qua nũquam filius pro patre punitur: quia anima filij non est ex patre, sed à deo, scilicet per creationem. Alia corporalis quantum ad corpus, qua filius, cùm quantum ad corpus sit res quædã patris, pro patre punitur temporaliter: hoc est malus pater in filio, vt filium videndo torqueatur. [Sed] hæc causa cæcitatis huius, scilicet [vt manifestentur opera dei in illo,] in eius illuminatione mirabili: ac si dicat, Non est cæcus natus ad D punitionem peccati: sed potius cęcitas ista est dispensatiua, vt manifestato opere mirabili, in eius illuminatione filius dei manifestetur, & diuina eius virtus declaretur: & sic ad fidẽ homines ędificentur. Vbi considerandum quòd egrediens de templo studiosè venit ad opus sui manifestatiuũ. Ipse enim vidit cæcum: & non cęcus accessit ad eum. vnde dicit Chrysostomus: Quòd exiens de templo curauit cæcum, & absentatione furorem mitigans: & per operationem signi duritiam & insanabilitatem eorum molliens: & his quæ dicta sunt fidem faciens. Et expuit in terram: vt ostenderet quòd virtus sanatiua quodammodo erat ab eius humanitate, inquantum est organum diuinitatis: saliua enim fluit à capite: [& fecit lutum ex sputo,] vt ostenderet se esse illum, qui formauit primum hominem de limo: & liniuit lutum super oculos eius: sic & homo excæcatus per peccati delectationem apponere debet, pro remedio peccati vilitatem: [& misit eum ad natatoria Siloë] ad lauandum: vt cęcus transeundo sic per ciuitatem linitus luto, a multis videretur: & per conse- E quens miraculum magis, diuulgaretur & firmaretur, [quod interpretatur missus:] hoc addit euãgelista volens interpretari nomen Hebraicum, & ad designandum mysterium Christi, missi ad salutem hominum: & abijt & lauit, & venit videns: non virtute luti vel aquę: sed virtute diuina qua fuit illuminatus. Est autem Siloa fons ad pedem & radicem montis Sion descendendo in vallem Iosaphat, qui non iugibus aquis: sed in certis horis per concaua terrarum ebullit, quia non singulis & cõtinuis, sed interpolatis diebus, ter vel quater in hebdomada dulces aquas ex visceribus suis emittit: de quibus cùm exciperentur, quasi stagnum non longè a fonte constructum erat, quam collectionem modo piscinã, modo natatoria scriptura vocat. Ibi est & fons virginis Marię, de quo ipsa aquam pro se, & pro suo filio hauriebat, & suos pannos lauabat. Erat autem sabbatum, quãdo hæc fiebant: & ideo Pharisæi hæc cognoscentes reprehendebant: sed errabant, quia opera ad dei magnificentiam ordinata licitè in sabbato fiebant. Vnde Chrysostomus: Ipse potius sabbatum F custodiebat qui sine peccato erat. Sabbatum enim obseruare spiritualiter, est non habere peccatum: & hoc admonet deus, quando commendat sabbatum: omne opus seruile, non facietis in eo. Quid sit opus seruile, à dño audite: Omnis qui facit peccatũ, seru⁹ est peccati. Sed isti sabbatũ carnaliter obseruabant, spiritualiter violabant. Hæc Chryso. Ecce quomodo hi traditionibus suis innitebãtur, vt nullo modo violari eas permitterẽt: & mandata dei magis necessaria omittebant, colantes culicem, & glutientes camelum. Sic & hodie multi suas traditiones & instituta magis sequuntur & obseruant, quàm dei mandata: similes in hoc Pharisæis in opere, sed timeant ne etiam in mercedis retributione. Et cùm schisma & dissensio inde fieret, cæcus illuminatus constanter & viriliter etiam contra maiores Iudæorum partem domini defendit. In quo gratitudo eius magna apparuit: & per hoc etiam ostendi quòd quilibet gratanter & cõstanter beneficiũ diuinum recognoscere debet. Constans athleta &

Threno. 3. Rom. 3. Pœna duplici homines puniuntur. Siloa quid est. Fõs Marię. Sabbatum obseruare. Ioan. 8.

A immobilis

G immobilis confessor veritatis, apertè fatetur beneficium, ne incurrat ingratitudinis damnum. Annunciat gratiam,euangelizat & confitetur liberè veritatem ad gloriam dei & laudem:hoc non nisi à domino,nec à discipulis nisi deus esset i eis, fieret. Vnde Chrysostomus: Vides præconem veritatis:vides quanta audiuit ex initijs, & quanta passus est,& per verba,& per operat& qualiter testatus est:non enim verecundatus de priori cæcitate,neque formidauit furorem plebis, neque renuit ostendere seipsum, vt prædicet benefactorē: hæc autem scripta sunt, vt & nos imitemur. Et iterum hęc veritatis est natura,per quæ putatur insidias ab hominibus pati, per hæc fortior fit: per hæc claret,per quę obumbratur. Mendacium verò sibijpsi obuiat:& per ea per quæ lędere veritatem videtur,per ea clariorem eā ostendit: quod & nunc factum est, secundum eūdem Chrysostomum. Ex ista cęci constantia apparet,quàm forte quid sit veritas: quæ si despectos assumpserit, claros & fortes eos facit & ostendit: & quàm imbecille quid sit mendacium: quod etsi cum fortibus fuerit,imbecilles eos monstrat,& reddit. Tādem post longam concertationem maledixerunt ei,secundum suam reputationem:licet magis esset benedictio,secundum veritatem & dixerunt: ⌊tu discipulus illius sis.⌋ Vnde Augustinus: Maledictum est; si cor discunas, non si verba perpendas. Tale maledictum sit super nos, & super filios nostros. Et sequitur,⌊nos autem Moysi discipuli sumus.⌋ Moyses prædicauit seruantibus legem,fertilitatem,& bona temporalia,& propter hoc habet plures discipulos quàm Christus, qui prædicauit paupertatem,& similia:⌊&⌋iniustè cōdemnantes,⌊eiecerunt eum foras:⌋ extra synagogam,id est extra societatem Iudæorum,tanquam excommunicatum & reprobatum:quod apud eos erat maximum opprobrium,sicut apud nos excōmunicatio & eiectio à societate & communione Christianorum. Ob confessionem quidem veritatis:& quia domino adhęsit immobilis, eiectus est foras à Iudæis. Ipse ne deum contemneret,voluit contemni ab hominibus: nos verò ne ab hominibus contemnamur,deum contemnimus. Deinde I cùm cęcus curatus foras à Iudæis eiectus esset, & ad Iesum venisset, ab eo interrogatus & instructus etiam lumen fidei recepit: & fidem suam quam corde credidit,ore cōfessus est dicens:⌊Credo domine,⌋& opere protestatus:quia⌊procidens adorauit eum:⌋ adoratione & seruitute latriæ per hoc eius diuinam virtutem ostendens, & verbo opus adiungens:nam prostratio & adoratio debetur soli deo & creatori: in signum quòd manu eius de nihilo sumus erecti:sicq; eum credidit, & confessus est, verum deum & hominem. Quem ergo Iudæi repellebāt,hunc Christus recipiebat: quato magis enim quis propter deum ab hominibus contemnitur,tanto magis à deo diligitur:&,quāto amplius ab illis eijcitur, tanto amplius ab ipso recipitur. Vnde Chrysostomus:Qui propter veritatem & Christi confessionem iniuria opprimuntur,hi maximè honorantur:quod in cæco factum est. Eiecerunt enim eum ex templo Iudæi, & inuenit eum dominus templi & eum suscepit: sicut agonetheta athletam multum laborantem, & coronauit. Hæc Chrysostomus. Christus itaque hunc totum sanat: extrà oculos, & intus K cor aperit. Iam dominus agnus missus ad tollenda peccata mundi, lauat inuncto faciem cordis: iam mentis oculos illuminat,& ille confitetur nō tantum filium hominis,sed etiam dei. ⌊Et⌋commendando cæcum ex deuotione,& fidei illuminatione,⌊dixit ei Iesus. In iudicium,⌋scilicet discretionis, non damnationis:⌊ego in hunc mundum⌋ qui complectitur bonos & malos,⌊veni,⌋ scilicet per assumptionem carnis,⌊vt⌋simplices & humiles⌊qui non vident,⌋ id est se non videre reputant & confitentur,ac medicum requirunt,⌊vt videāt⌋ & illuminentur per fidem, & veritatis cognitionem:⌊ac⌋ legisperiti & sapientes superbi⌊qui vident,⌋id est se videre præsumunt,& iactāt,ac medicum non quærunt⌊cæci fiant⌋amplius, id est in sua cęcitate permaneant,& indurentur per infidelitatem:& quantum ad intuendam veritatem nolentes sustinere veritatis lucem,vt patet impletū in hoc cæco nato:& in apostolis qui propter suā humilitatem à Christo sunt illuminati. Sacerdotes autem & legisperiti, propter suam superbiam sunt excæcati. Item exponitur hoc de illumina- L tione Gentilium, per fidei susceptionem:& obtenebrationem Iudæorum, per fidei refutationem: quia antè reputabantur Gentiles cæci, & Iudæi vidētes: modo ecōuersò Gentiles vident,& Iudęi cæci sunt: vnde non accipitur hic iudicium condemnationis & pręmiationis manifestum, quod in secundo aduentu expectatur futurum: sed iudicium discretionis credentium,& non credentiū occultum,quod in primo aduentu est factū,qua si diceret:In hoc quòd te illuminaui,intellige quòd ego veni separare pauperes spiritu à superbis, vt illi illuminentur,isti cæcentur. Et notat hic causam,quia ad hoc nō venit finaliter, vt aliquis excęcaretur:sed notat terminum,quia aduētus eius fuit ad hoc terminatus: sicut boni medici operatio in desperatis terminatus ad mortem. ⌊Et audientes Pharisæi⌋repugnauerunt dicentes:⌊nunquid & nos cæci sumus?⌋qui religiosi & literati in lege sumus,& spiritualem visum illuminatum habemus. Sed ex eorum responsione eos confutat dicens: ⌊Si cæci essetis,⌋id est ignorantes scripturas & prophetias de me: ⌊non haberetis pec- M catum,⌋scilicet tantum quantum habetis: ⌊nunc verò quia dicitis videmus,⌋ id est reputatis vos intelligere scripturas ⌊peccatum vestrum manet⌋ id est aggrauatur,& magis punietur. Ex quo patet quòd scientes scripturas, & non obseruantes eas,grauius delinquunt, & grauiorem pœnam incurrunt, secundum illud: Seruus qui scit voluntatem domini sui & non facit, vapulabit plagis multis. Potest etiam exponi de corporali visione miraculorum & operum Christi: quia si ea non vidissent, haberent aliquam excusationem de hoc quòd ei non crediderunt:nunc autem quia viderunt, ideo peccatum eorum aggrauatur, & magis puniendi sunt:vel⌊si cæci essetis⌋vestra reputatione: id est si ex humilitate vos cæcos aduerteretis, seu reputaretis, recognoscentes per humilitatem peccatum vestrum, & currentes ad veniam & medicum, ⌊non haberetis peccatum:⌋ quia ego veni auferre peccatum, quod remittitur per gratiam, quæ nō datur nisi humilibus, & de se non præsumentibus. ⌊Nunc verò⌋ quia

Marginalia: Veritatis præco. — Mendaciū — Veritatis firmitas. — H — Discipuli Moysi. — Christi discipuli. — Eijci è synagoga. — Excęcandi alicuius causa non venit Christus. — Scire,& nō facere,grauat. — Luc.12.

A rò] quia superbè [dicitis, videmus,] id est vos videre reputatis, ac veniam & medicum non quæritis: [peccatum vestrum manet:] id est, nō remittitur, & in cęcitate infidelitatis vestræ permanetis.

Mysticè. Cęcitas mentis. Mysticè cęcus iste à natiuitate, humanum genus est, habens cęcitatem ab Adam, vnde secundum mentem cęci nati sumus: hæc enim cæcitas contigit in primo homine per peccatum: de quo omnes originem traduximus, non solum mortis, sed etiam iniquitatis. Cęcus etiam ideo nascitur omnis habens peccatum originale, quia priuatus est dei visione. Cęcum ergo à natiuitate, id est omne genus humanum, dominus in hunc mūdum veniens illuminauit. Spuit in terram, deitatem associans naturæ humanæ: ac de saliua & terra lutum fecit: contemperando terram sapientiæ diuinæ: id est, deus homo factus est: per sputum enim quod est saliua de capite descendens, significatur verbum, quod à deo capite omnium rerū procedit, & sapientia quæ ex ore altissimi prodijt: saliua enim est humor salsus: & sal sapientiam significat: per terrā verò caro & humanitas, B quam pro nobis suscepit: liniuit autem seu vnxit oculos, scilicet cordis ipsius cæci: id est generis humani, per fidem incarnationis Christi, quando fecit catechumenū, quod interpretatur instructus: qui fidem habet, sed nondum baptizatus est: & ideo mittit eum ad piscinam, vt lauetur & illuminetur, id est baptizetur, & in baptismo plenam illuminationem recipiat. Vnde secundum Dionysium: Baptismus dicitur illuminatio, quæ piscina vocatur Siloë, quod interpretatur missus: quia quicunque baptizantur, oportet quod baptizentur in Christo, qui est missus à patre: & tunc eum illuminat: nisi enim ille fuisset missus: nemo nostrum esset ab iniquitate dimissus. Qui ergo de limo terrę hominem formauit, per idem genus luti humanum genus reformauit: & reformando significauit. vnde puluerem massans de sputo, liniuit super oculos cęci: quasi dicat ei, ego sum qui puluerem de terra accipiens hominem plasmaui.

In facto etiam huius cęci illuminati significatur modus curationis, cuiuslibet peccatoris iusti- C ficati: qui bene per cęcum intelligitur: peccatum enim mētis oculos obtenebrat & obscurat. Vbi Cęcitatis spiritualis causæ. notandū quòd cęcitas spiritualis causatur tribus modis. Primò, à puluere cupiditatis terrenæ. Secundò, ex igne carnalis concupiscentiæ. Tertiò, ex tumore superbię. Plerunque etiam peccator, vel ex consuetudine peccandi, vel ex obstinatione mentis, vel etiam ex obcęcatione diaboli, peccatum suum non videt: quia videre non vult: nec peccatum, reputat peccatum. Vnde Gregorius: Cùm in graui peccato miser homo labitur, suadet ei diabolus ne pœniteat, ne confiteatur peccatum: leue & modicum in corde affirmat, misericordiam prædicat, longum spatium vitę promittit, vt permaneat in peccato suggerit: vt sic eum in contemptum dei, & desperationem sui inducat, & perdat. Illuminationi necessaria. Ad huius cęci illuminationē tria necesse est concurrere. Primum est, diuinę gratię præuenientis respectio. Et secundum est, cordis de peccatis compunctio. Tertium est, pura peccatorum confessio: hæc tria per ordinem designauit dominus in curatione istius cęci. Respectio dei. Primum significauit in eo quod dicitur, quòd vidit cęcum oculo, scilicet misericordiæ & gratiæ præuenientis, D quæ ante omnia præexigitur, ad conuersionem peccatoris: homo enim per se potest in peccatum labi, sed per se resurgere non potest sine auxilio gratiæ dei. Nisi ergo dominus peccatorem oculo misericordiæ respiciat, resurgere non valebit. Secundum designauit dominus per hoc, quòd ex- Cōpunctio cordis. puens in terram, fecit lutum ex sputo, quo liniuit oculos cęci. Per sputum vel saliuam, quæ à capite in os defluit, intelligitur diuina sapientia, quæ ex ore altissimi prodijt: per terram autem, intelligitur corpus humanum, quę duo commixta fuerunt in Christo: scilicet verbum æternum, quod per saliuam: & caro humana, quæ per terram intelligitur: & hoc benedictum lutum est remediū cęcitatis nostræ, si tamen super oculos cordis nostri liniatur: quod fit quando peccator ad considerationem dei, per peccatum offensi, ad recognitionem vilitatis suæ, propter peccatum, inducitur: tunc enim nobile lutum Christi, supra vile lutum peccatoris ponitur, ex quo compūctio causatur. Prędicto igitur luto suo, tunc deus luteos oculos peccatoris liniuit, quando eum ad consi- E derationem suę offensę, & vilitatis peccati, ac miseriæ sui status instigat & inducit. Vt autem peccator plenè illuminetur ad rectam cogitationem, & veram compunctionem: oportet quòd ex gratia dei consideret hæc septem. Primo, vt conside- Cōsiderāda peccatori septē. ret peccatum quod commisit, vt possit videre peccati multitudinem, & omissionem boni, & commissionem mali cogitatione, locutione, & operatione, quinque sensibus contra decem præcepta, contra septem sacramenta, in operibus misericordiæ: & tunc dicat peccaui super numerum arenæ 2. Par. 36. [in] oratione Manasses. maris & cætera. Item peccati magnitudinem, quòd tam magna peccata fecit, & contra tam magnum dominum, & dicat: pater peccaui in cœlū, Luc. 15. & coram te: & non sum dignus, & cætera. Item peccati turpitudinem, quod tam turpia peccata fecit. Secundò, vt videat tempus quod amisit: vide ergo quot dies, quot menses, quot annos inaniter consumpsisti. Et quia secundum Bernardum: Omne tempus perdidisti, in quo de deo non cogitasti. Tertiò, vt videat pulchritudinem animæ, F quam polluit, quæ pulcherrima fuit & dignissima, quia ad imaginem dei creata: & quòd se sic turpiter vilificauit. Quartò, vt videat gratiam quam amisit: & quanta bona per peccatum perdidit. O quàm multam gratiam multi negligūt: deus enim semper paratus est dare, sed pauci volunt accipere. Quintò, vt videat iram dei, quam prouocauit: & quòd beneficijs dei ita ingratus fuit. Sextò, vt videat pœnam, quam meruit, quæ est æterna, amara, & diuersa. Septimò, vt videat gloriam, quam perdidit, quæ est infinita: pro cuius gustu ad vnam horam, secundum Augustinum, contemnenda essent omnia. His septem consideratis, bene durum & lapideum cor haberet homo, qui non amara contritione compungeretur de peccatis suis. Tertium, quod est pura Confessio. peccatorum confessio, designauit dominus per hoc quòd istum cæcum sic linitum misit lauare se per confessionem apud sacerdotem. Quanuis enim deus dimittat peccatum ad contritionem peccatoris: obligat tamen eum ad confessionē homini vice dei faciendam. Et talis absolutio facta

 in con-

G in confeſſione (ſecundum Auguſtinum) reducit
hominem ad baptiſmi puritatem. Præmiſſis
autem tribus peractis, tunc incipit peccator videre:
& ſic à ſua cæcitate diuina gratia curatus
procidat humiliter, & adoret ſuppliciter gratias
Cognitio clara. agens deo. Signũ verò eſt quòd peccator ſic illuminatus
eſt, quando clarè videt & cognoſcit. Illa
autem cognitio in duobus conſiſtit: ſcilicet in
cognoſcendo deum, & in cognoſcendo ſeipſum,
Cognoſcere deũ in præſenti, eſt cognitio ſuę potentiæ
& ſuæ bonitatis. Cognitio autem potentiæ
generat in nobis timorem, qui timor facit recedere
à malo: cognitio bonitatis generat in nobis
amorem, qui amor ducit nos ad bonum faciẽdum.
Cognitio autem noſtri generat in nobis humilitatem,
quæ eſt mater omnium virtutum. Et
Cognitio duplex. ſic patet quod hæc duplex cognitio, ſcilicet dei &
noſtri, eſt cauſa totius noſtræ ſalutis: nã cognitio
potentiæ dei generat timorem, qui facit vitare
malum: cognitio bonitatis dei generat amorem,
qui facit operari bonum: cognitio noſtri generat
humilitatem, quę nos conſeruat in euitatione ma
H li & in operatione boni. Tempus igitur obſeruemus
Temporis vſus. & ab intẽpotaneis abſtineamus: ne cum cæcis
Iudęis illud in vanitatibus conſumentes, cum
ipſis in cæcitate maneamus. Vnde ait hoc loco
Chryſoſtomus: Dedit tibi vitæ terminum deus
ad curandam animam: tu verò inaniter & vanè
conſumis. Et ſi argentum paucum couſumpſeris,
ſimpliciter damnum tei vocas: dies autem tuos
conſumens in pompas, nullum putas facere inconueniens.
Congruo exiſtente in letanijs & orationibus
cõſumere vitam tuã omnẽ: tu in tumultibus
& turpibus verbis & iocunditate intẽporanea,
operibus & laboribus laſciuis vitam tuã con
ſumis inaniter & in malo tuo, neſciens quòd omni
rei magis parcere oporteret quàm tẽpori. Aurum
ſi conſumpſeris poteris rurſum recuperare:
tempus verò ſi perdideris, difficilè id reſumes: parum
enim nobis ſeruatum eſt tempus ſecundum
præſentem vitam. Si igitur, inquit, vt oportet eo
vſi non fuerimus: quid dicemus abutentes eo?
Cùm hoc conſumpſeris inaniter, quam habebis
excuſationem? Et cuius gratia agis, paruum recõ
I didit? O inſenſibilitatis & indeuotionis. Pro quo
maximè gratias agere oportebat, quoniam tuos
labores & ſudores incidit, & requiem longam &
immortalem fecit: pro hoc incuſas & grauaris.
Hæc Chryſoſtomus. Vnde & Seneca: Etiam ſi
multum ſupereſſet ætatis, parcè diſpenſandum
erat vt ſufficeret neceſſarijs: nunc quæ dementia
& ſuperuacua diſcere in tanta temporis ege-
Temporis egeſtas & anguſtia. ſtate! Eo magis itaque indignor aliquos ex hoc
tempore quod ſufficere ne ad neceſſaria quidem
poteſt, etiam ſi cuſtoditum diligentiſſimè fuerit:
in ſuperuacua maiorem partem erogare. Nõ tam
benignum ac liberale tempus natura nobis dedit,
vt aliquid ex eo vacet perdere. Et vide quàm mul
ta etiam diligentiſſimis pereant. Aliud valitudo
ſua cuique abſtulit, aliud ſuorum. Aliud neceſſaria
negocia, aliud publica occupauerunt. Vitam
nobiſcum diuidit ſomnus. Ex hoc tempore tam
anguſto & rapido & nos auferente, quid iuuat ma
iorem partem mittere inuanum! Hæc Seneca.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, qui illuminaſti ocu K
los cæci nati: illumina quęſo oculos cordis
mei ne in tenebris offendam, vel vnquam
in morte obdormiam. Deus vitæ
meæ: quàm vanè conſumpta ſunt, quàm infructuoſè
lapſa ſunt tempora mea, quæ dediſti mihi
vt facerem voluntatem tuam in eis, & non feci.
Quot ãni, quot mẽſes, quot dies, quot horę perierunt
apud me: in quibus ſine fructu vixi coram
te! Fiat amande pater hoc reſiduum temporis
mei fructuoſum & ſanctificatum in gratia tua: vt
in diebus æternitatis inueniat locum, & computabile
ſit ante te. Amen.

De paſtore ouium. Cap. LXXXVI.

ET quia cæci & increduli Phariſæi Ioan. 10.
& Iudæi non accedentes ad lucem
Chriſtum qui eſt via, veritas, & vita:
nec intrantes in ouile ouium vt
oues domini fierent: iactabant ſe videre
ſine Chriſto, & per conſequens poſſe ad veritatem
peruenire ſine eo: ideo Chriſtus qui ſuprà L
incœpit diſputare contra ſuperbiam & iactantiã
eorum: nunc vt hanc magis retundat proponit
contra eam, ſimilitudinem humilitatis de ouili &
oſtio eius: quorum vtrunque eſt humile, nec admittit
niſi humiliantes ſe, ac ſi eis diceret. Si vultis
intrare per humile oſtiũ in humile ouile ouium:
oportet vt vos humilietis, nec tam alta de vobis
ſentiatis. Et non tantum inducit hanc ſimilitudinem
ad humilitatis inſinuationem: verùm etiam
vt oſtendat per quod oſtium in ouile ouium
ſit intrandum: & exprimitur in ea diſtincta
conditio furis & paſtoris ouium, propter diuerſum
ipſorum ingreſſum & officium. Dicit ergo.
[Amen amen dico vobis: qui non intrat per oſtiũ
in ouile ouium, ille fur eſt & latro.] Non enim
venit propter bonum: ideo quærit indebitum ingreſſum:
[qui autem intrat per oſtium paſtor eſt
ouium,] quærens bonũ earum. [Huic oſtiarius
aperit,] quia ſcit eum ouibus beniuolum: [& oues
vocem eius audiunt,] id eſt cognoſcunt: quia bruta
animalia ſuos benefactores recognoſcunt: [&
proprias oues vocat nominatim,] quia diſtinctè M
eas cognoſcit, quod alienus non facit: & educit
eas ad paſtum vitæ huic neceſſariũ. [& cùm proprias
oues emiſerit, ante eas vadit,] quia communiter
ſolent paſtores pręcedere greges, & ad paſtorum
greſſum oues diriguntur: ideo ſubditur, [&
oues illum ſequuntur, quia ſciunt] & cognoſcũt
[vocem eius: alienum autem] id eſt furem [non
ſequuntur,] ſed fugiunt ab eo, quia non nouerunt
vocem alienorum paſtores ſe mentientiũ. Oſtendit
itaque Chriſtus Phariſęis: quia nec ſapientia,
nec obſeruatio legis, nec bona vita quicquam valet
niſi per eum: & quòd impoſſibile eſt eos videre
ſine Chriſto, & ad veritatem peruenire ſine
eo, dicens: [Qui non intrat per oſtium,] id eſt per
Chriſtum: [in ouile ouium,] id eſt in eccleſiam &
congregationem fidelium: [ille fur eſt & latro,]
quales ſunt omnes infideles, & etiam mali fideles.
Vbi Auguſtinus: Intrat per oſtium, qui in- Intrare per oſtium.
trat per Chriſtum, qui imitatur paſſionem Chri
ſti, qui cognoſcit humilitatẽ Chriſti. [Qui autẽ
intrat per oſtiũ,] id eſt per fidẽ Chriſti & humilitatem,

A litatem & alias eius virtutes ⌊in ouile ouium⌋ ad pascendum eas ⌊pastor est ouium,⌋secundum veritatem. Non omnis qui intrat per ostium pastor est, quia & oues intrant: veruntamen vnitas vniuersitatis ecclesiæ verbo & exemplo pascit quotidie. ⌊Huic⌋scilicet pastori⌊ostiarius⌋spiritus sanctus reuelãdo⌊aperit⌋ostium veritatis ad rectè intelligendum, & iustitiæ ad bene operandum, vt oues pascere possit,⌊& oues vocem eius audiunt,⌋ id est doctrinam recipiunt:⌊& vocat eas nominatim⌋condescendendo familiariter subditis singulis: vt ex familiaritate vnicuique det ausum veniendi ad se, & educit eas per instructionẽ de tenebris erroris in lumẽ veritatis,& ex mœrore seruitutis in regnum libertatis, ⌊& cùm proprias oues emiserit⌋ de tenebris ignorantiæ ad lumen vitæ,& de carcere culpę ad libertatẽ gratię:⌊ante eas vadit,⌋per exempla bonorum operum & vitę, ⌊& oues illum,⌋ ac vestigia eius ⌊sequuntur⌋ per imitationem & rectam operationem,⌊quia sciunt vocem eius,⌋id est cognoscunt & in ea delectantur.⌊alienum autem⌋ voce & vita, ⌊non sequun-

B tur⌋recipientes eius doctrinam vel exempla: quia verba inducunt ad errorem,& exempla ad malũ, ⌊sed fugiunt⌋ ab eo, tanquam à latrone & inimico,⌊quia non nouerunt⌋ approbando ⌊vocem⌋ & doctrinam ⌊alienorum,⌋ quia alieni aliena loquũtur: & ideo non cognoscuntur. Ouile ergo ouium commune est ecclesia catholica, sub vno pastore Christo: ecclesiæ autem congregationes particulares continentes sunt etiam ouilia & caulę ouium: sicut conuentus religiosorum & ecclesiarum conuentualium & parochialium: in quibus fecit deus accubare suas oues: hoc est fideles simplices & mansuetos, subiectos & humiles. ⌊Qui ergo non intrat per ostium,⌋ hoc est qui per principia religionis Christianę non venit, sicut per principia veritatis non venit hæreticus: per principia gratiæ non venit simoniacus: per principia libertatis non venit potenter vel armatis precibus intrusus: per principia simplicitatis non venit dolosus.⌊sed ascendit aliunde⌋ quidam enim ad intrandum desuper per scalas ascendunt, sicut ambitiosi cum Lucifero ac cum Datan & Abiron,

Ouile est ecclesia.

C quos propter ambitionem viuos terra absorbuit: quidam parietem irrumpunt, sicut auari cum Simone Mago: quidam fundamenta suffodiunt, sicut hæretici cũ Ario: ⌊ille fur est & latro.⌋ qui in hoc differunt, quia fur est qui in furuo hoc est in nigro, id est in tenebris (scilicet ignorantibus hominibus) alienam rem contrectat inuito domino. Latro autem est qui violentiam infert & manifesta contrectat domino inuito. Et ideo fur est qui ouile ouium suffodit, ac oues & vtilitatem ouium clam inuito domino contrectat: & iste est occultus & subdolus, vel hypocrita, vel hæreticus: quia vterque oues & vtilitatem ouium furatur. Latro autem est qui violentiam facit vt rapiat: & tales sunt qui potenter se intrudere volunt. Fur ergo & latro per ostium non intrat, quia vel ambitiosè ascendit aliunde, vel dolose suffodit occultè, vel violentia irrumpit manifeste, vt intrudat se. ⌊Qui autem intrat per ostium⌋ in catholicam vitam & dignitatem, ⌊pastor⌋ verus ⌊est ouiũ.⌋ & iste introitus est veritatis, libertatis, gratuitę bonitatis, & simplicitatis.

Fur quis dicitur.

Latro quis dicitur.

D Intrat autem ostium veritatis per catholicam fidem: intrat ostium libertatis per supernam vocationem: intrat ostium gratuitę bonitatis, nulli propter hoc faciens aliquam promissionem: intrat ostium simplicitatis, non obtinens per aliquam dolositatem. Christus autem est ostium veritatis & libertatis & gratuitę bonitatis & simplicitatis. Si verò aliquis aliter intrauerit dicetur ei illud: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? & eijcietur extra oues in tenebras exteriores. Huic vero pastori ostiarius aperit, qui est triplex: Christus quidem exemplo, scriptura doctrina, & spiritus sanctus inspiratione: isti enim sunt ostiarij ecclesiæ. Christus dat claues, hoc est ligandi & soluendi potestatem: scriptura docet claues voluere, & seras reserare: vnde etiam vna clauium est authoritatis discernendi, quæ est scientia: spiritus autem sanctus dignitatem & idoneitatem confert ad intromittendum: sicut ianitor fidelis, cui committitur custodia rerum. Talis ergo ostiarius exemplo Christi, doctrina scripturæ, & dignitate spiritus sancti, aperit tali pastori: aperit autem osti-

Ostiũ veritatis Christus &c.

Ostiarius triplex.

Claues ecclesiæ.

E um humile, ad quod superbi impingunt: vero pastori humili, vt non impingat: aperit ostium arctum, per quod auari intrare non possunt: pauperi paupertate spiritus, vt non constringatur: vt humilem & contrictum in vita recipiat, & alios repellat. Hic etiam nota quòd tribus modis munera captantur in officijs, ad quæ a plęrisque festinatur. Est enim munus à corde, scilicet fauor & gratia: munus ab ore, scilicet popularis adulatio: munus à manu, scilicet pręmij donatio.

Munera captantur tripliciter.

Qui ab his se excusserit, & sine horum intentione intrauerit, beatus erit: qui autem horum intentione ingreditur, fur est & latro. ⌊Hoc prouerbium dixit eis Iesus:⌋ prouerbium dicitur, qñ verbũ pro verbo ponitur. Sic est in parabola, quando per vocem vnam rem significãtem aliud designatur. Et quia illi non intellexerunt, consequenter exponit dicens:⌊Ego sum ostium ouiũ⌋ per doctrinam & exemplum, per quod ostium est intrandum. ⌊Omnes quotquot venerunt⌋non per me, & non intrantes per ostium: sed præter me,

Prouerbiũ quando dicitur.

F præter diuinam authoritatem & suspicationem, non cum intentione diuinæ gloriæ quærendæ: sed quippe non à deo missi, sed propria sponte ingerentes seipsos impudicè ⌊fures sunt⌋ alienũ, scilicet oues dei, sibi vsurpando⌊& latrones⌋malo exemplo & peruersa doctrina quantum in se est occidendo. ⌊sed non audierunt eos oues,⌋ id est fideles in ouili ecclesiæ permanentes: illi scilicet de quibus dictum est: Nouit dominus qui sunt eius. Deinde probat se esse ostium, quia officium ostij est saluare ea quę sunt intra domum, & quód per ipsum sit ingressus & egressus: sic autem est de Christo, quia per ipsum fideles seruãtur & saluantur, & similiter per ipsum est ingressus ad fidem & egressus ad gloriam. Per Christum enim qui solus est ostium, ⌊siquis introierit,⌋& perseuerauerit ⌊saluabitur,⌋quia nõ est aliud nomen sub cœlo datũ hominibus in quo oporteat nos saluos fieri: ⌊& ingredietur,⌋hic ad fidem & ecclesiam⌊& egredietur⌋ ab ista miseria ad gloriam & vitam æternam, à fide ad spem, à credulitate ad contemplationẽ, ⌊ingredietur⌋ etiã per studiũ contẽ-

G plationis, & ſecretum orationis : ⌊& egredietur⌋ per exercitium boni operis,& exemplum bonę actionis:⌊& ſic inueniet⌋ in æterna refectione ⌊paſcua⌋ viriditatis,ſcilicet mel diuinitatis,& lac humanitatis:quia beati reficiuntur interius in aſpectu diuinitatis, & exterius in aſpectu humanitatis Chriſti,per quam ſunt ſaluati:& ideo dicit ⌊paſcua⌋ in plurali. Vel in eccleſia militante inueniet paſcua,ſcilicet doctrinæ & gratię:& in eccleſia triumphante,ſcilicet gaudij & glorię. Vnde Au-

Paſcua inuenienda.

guſtinus: Quãuis ergo & hic in ipſo ouili non deſint paſcua: inuenient tamen paſcua,vbi ſaturentur:qualia inuenit cui dictum eſt,hodie mecũ eris in paradiſo. ⌊Fur non venit⌋ ad populi ſalutem,ſed magis ad eius deſtructionem: ſcilicet ⌊vt furetur:⌋quod non eſt ſuum ſibi vſurpando : non de præceptis Chriſti ſuos ſectatores inſtruẽs, ſed ſuis exemplis eos viuere ſuadens, ⌊& mactet⌋ prauo exemplo,& mala doctrina ad malum trahendo:⌊& perdat⌋in æternam damnationem mittendo. ⌊Ego veni⌋ non ſicut fur, ſed pro hominum ſalute miſſus à patre : ⌊vt⌋ ingredientes in ouile,

H ⌊vitam⌋ gratiæ ⌊habeant⌋ in præſenti per fidem

Abacuc. 2.

in ſpe:quia iuſtus ex fide viuit:⌊&⌋egredientes de corpore,vitam gloriæ ⌊abundantius habeant,⌋ in futuro per ſpem in re:quia gloria, eſt gratia conſummata. Vnde Gregorius : Oues ergo eius paſcua inuenient:quia quiſquis illum corde ſimplici ſequitur, æternę viriditatis pabulo nutritur. Attendamus ergo animum fratres : inardeſcant ad ſuperna noſtra deſideria. Ab æternæ ſolennitatis gaudio,nulla nos aduerſitas reuocet : quia ſi quis ad bonum propoſitum ire deſiderat,eius deſiderium quælibet vię aſperitas non immutat. Nulla nos proſperitas blandiẽs ſeducat: quia ſtultus viator eſt,qui in itinere amœna prata conſpiciens, obliuiſcitur quó tendebat. Vt ſi cœleſtis paſtoris veraciter oues ſumus , quia in via delectationis non figimur, ęternis paſcuis in peruentione ſatiemur. Hæc Chryſoſtomus. Deinde oſten-

Chriſtus paſtor.

dit ſe etiam eſſe paſtorem : hoc autem patet per hanc rationem,quia ſicut per paſtorem grex gubernatur,& paſcitur:ita etiam per Chriſtum fideles reguntur,& ſpirituali cibo,ac etiam corpo-

I re & ſanguine ſuo reficiũtur: ſed ad differentiam mali paſtoris,& furis, addit ⌊bonus.⌋ Bonus quidem non ſolum in natura & gratia : ſed & in paſtorali cura,quia implet boni paſtoris officia. Vnde Chryſoſtomus: Paſtorem ſeipſum,& oſtium, indifferenter prædicat. Quia enim adducit nos patri,oſtium ſe dicit:quia verò procurat,paſtorẽ: & ponit conditiones boni & mali paſtoris : quia bonus & verus paſtor, qui attendit ad præmium gloriæ:debet habere affectionem ad gregem intãtum, quód pro eo, ſi neceſſe eſt, ſuſtineat mortẽ.

Bonus paſtor qs ſit.

⌊Bonus enim paſtor animam ſuam⌋ propriam, id eſt vitam corporalem,⌊dat⌋ cùm opus eſt:ſemper autem paratus eſt dare: ⌊pro ouibus ſuis,⌋ & earum ſalute. Si hæc eſt deſcriptio boni paſtoris & ſignum:valde timendum eſt de paucitate bonorum paſtorũ. Cadit enim beſtia proximi,& multi eam ſubleuant:cadit anima iuſti , & non eſt ex omnibus charis eius qui eam releuet:cùm tamen quilibet plus teneatur diligere animam proximi, quàm corpus propriũ . Sed quomodo pro ea corpus meum ponam,qui nec rem temporalem dare

volo vt eam à peccato eripiam? Et nota quòd mo- K

Mori pro grege dominico tripliciter poſſumus.

ri pro grege dominico poteſt eſſe tripliciter: aut pro ipſo de bono in melius promouendo:& ſic eſt ſupererogationis,quãtum ad omnes prælatos:ſed ad opera ſupererogationis nullus tenetur,niſi voto ſe aſtrinxerit. Aut pro ipſo ab imminente periculo liberando:& ſic tenetur quilibet prælatus, quia ſuſcepit curam dominici gregis:& de manu eius requiretur ſanguis. Aut pro ipſo in extremo articulo neceſſitatis cõſtituto: qui non poteſt euadere damnationem, niſi homo morti ſe exponat, & ſic eſt neceſſitatis:ſicut vẽdere ſua, & dare pauperibus in extrema neceſſitate exiſtentibus . Sed

Fuga paſtoris non mala.

ſciendum quòd ſi eſt perſecutio generalis,quę populo indicitur: tunc debet paſtor ſe opponere , & animã ſuam ponere, ne totus grex diſpergatur:ſi verò eſt perſecutio perſonalis,& ipſe ſolus quęritur:tunc licet fugere perſecutionem,exẽplo Chriſti,qui à facie Herodis fugit in Aegyptum:& exemplo Pauli,qui dimiſſus fuit per murum : oues namque paſtori in cœlo ſedenti orationibus commendabat:ſe autem vtilitati earum fugiendo ſer- L

Matth. 10.

uabat. Hinc ait dominus:Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate,fugite in aliam. Aliquando autẽ debet fugere,nec animam ſuam ponere: ſed patiẽter expectare,quando ſcilicet tantum lana, id eſt temporalia diripiuntur,non perſonę. ⌊Mercena-

Mercenarius vnde dictus.

rius autem⌋ à mercede dictus , vel quia mercede conductus eſt,vel quia mercedem terrenã ſperat, ⌊& qui non eſt⌋ propriè⌊paſtor,quia non attendit ad præmium glorię cœleſtis, ſed ad commodum rei temporalis. Talis enim , ſecundum Gregoriũ, meritò nomen paſtoris perdit, eo quòd terrenam ſubſtantiam plus quàm oues diligit: & ideo eius ⌊non ſunt oues proprię,⌋ſed tantum vſurpatiuè, quod probat per effectum:quia⌊videns lupum venientem,⌋ ſcilicet diabolum, vt oues rapiat , vel hæreticum vt decipiat, vel tyrãnum vt corporaliter affligat:& timẽs damnum rerum vel corporis incurrere,⌊dimittit oues⌋direptioni patere,⌊& fugit⌋tacendo,non reſiſtendo,& auxilium debitũ ſubtrahendo. Dum enim ſola exteriora commoda requirit, interiora & etiam exteriora gregis dãna negligẽter patitur:& cõtra hæc nullo zelo accenditur,nullo feruore dilectionis excitatur:quia M mercenarius eſt,ſolum curans de mercede ac lucro & commodo tẽporali,⌋& non pertinet ad eũ,⌋ id eſt ad eius curam, ⌊de ouibus,⌋de quarũ perditiõe nõ ſollicitatur & curat : quia nõ amore earũ, ſed pro ſua mercede tẽporali laborat: nã ſecundũ Auguſt. Nõ diligit in ouibus Chriſtũ:ſed lac & lanã:⌊& lupus rapit,⌋ad malũ & periculũ pertrahẽdo:⌊& diſpergit oues,⌋ab vnitate charitatis,& eccleſię ſeparãdo,vel affligẽdo. ⌊Sed bonus paſtor⌋ aduerſus prædictos lupos⌊animã ſuã ponit:⌋quia reſiſtit tentationibus diaboli, arguendo & increpando vitia:reſiſtit fallacijs hęreticorum, prędicãdo vera:reſiſtit perſecutionibus malorũ, orãdo & implorando cœleſte beneficium. Bonus paſtor quærit vtilitatem ouium:ſed malus paſtor & mercenarius,commodũ proprium:⌊bonus paſtor videns lupum venientem,⌋ id eſt tentationem diabolicã,deceptionẽ hæreticam,vel ſęuitiam tyrãnicam: opponit ſe, & ſubditos contra hũc lupum triplicẽ tuetur & defendit:ſed malus paſtor fugit & dimittit oues , nec aduerſarijs reſiſtit . Vnde

in Zachariæ

Zacha. 2.

in Zacharia: O pastor & idolum derelinquẽs gre-

A

gem: quasi diceret, Non es pastor, sed similitudinem & idolum geris pastoris: bonus pastor non

Bonus pastor.

quęrens, quæ sua sunt, sed quę Iesu Christi, supra gregem suum sollicitè vigilat: cogitans quotidie quam rationem de commissis deo reddat. Vnde Augustinus dicebat: Et pertinetis ad curam nostram, vt rationem de vobis bonam reddamus: tota autem ratio nostra, quæ est scitis. Domine scis quia dilexi, scis quia non tacui, scis quia ex animo dixi: scis quia fleui cùm dicerem, & non audirent: ipsa puto quòd integra ratio mea est. Hæc Augustinus. Mercenarius verò, sua non quæ Iesu Christi quærens, supra gregem non vigilat: nec de grege sollicitus cogitat quam rationem de eo reddere valeat, quia nõ propter deum, sed propter mercedem tẽporalem, quam hic recipit, deo militat.

Mercenarius.

Vnde Gregori9: Mercenarius quippe est qui locũ pastoris tenet, sed lucra animarum non quærit. Terrenis commodis inhiat: honore prælationis gaudet: temporalibus lucris pascitur: impẽsa sibi ab hominibus reuerẽtia lætatur. Istę sunt etenim

B

mercedes mercenarij, vt pro eoipso quòd in regimine laborat, hic quod quęrit inueniat: & ab hæreditate gregis in posterum alienus existat. Hæc Gregorius. Deinde quod dixerat probat per signa dicens: Ego sum pastor bonus, & subditur signum huius: & cognosco oues meas, non solum scilicet notitia visiõis, qua oĩa nuda & aperta sũt oculis eius: sed etiã notitia approbationis & dilectiõis, qua cognoscit solũ dignos vita ęterna promissa eis: cognoscit etiam Christus oues suas per imaginem & similitudinem suam, quam eis impressit: per arma & vestimenta virtutum, quibus fideles ornauit: per signa bonorum operũ, quibus eos decorauit: per doctrinam suam, & specialiter per charitatem adinuicem, qua eos informauit: quę omnia in eis inuenit. Et cognoscunt me meę, quia verè fideles cognoscunt Christum, notitia per dilectionem operante: & ideo decipi non possunt: beneficia quoque eius manifestè cognoscunt. Boni ergo pastoris signum est, mutua cognitio ipsius & ouium suarum: quod prouenit ex hoc, quia pastor frequenter & sollicitè oues suas

Cognitio gregu, signũ primũ boni pastoris.

C

visitat: & sic particulariter cognoscit eas, & indiuidualiter & conditiones earum ac diligit, & oues ex frequenti imaginatione beneficij pastoris ipsũ attendunt, & specialiter recognoscunt, ac diligũt. Sic autem est de Christo & verè fidelibus, & ergo est pastor bonus & verus. Secundum signum boni & veri pastoris est, affectio quam ostendit ad oues: quę non potest esse maior quàm se exponere pro ouibus: sic autem est de Christo & fidelibus: & ideo subdit, & animam meam pono pro ouibus meis: solis enim ouibus Christi, proficie passio eius. Vnde Petrus Rauennas: Ecce pastor bonus animam suam pro ouibus suis dat, quod vtique facit vis amoris, quia nil durum, nil amarum, nil graue, nil lœtale computat amor verus: quod enim ferrum, quæ vulnera, quæ pœna, quæ mortes amorem præualent superare perfectum? Amor est impenetrabilis lorica: respuit iacula, insultat periculis, mortem ridet. Hæc Petrus.

Amor verus, secundũ signũ.

Sed cùm homo habeat tria, scilicet res, propinquos, & personam propriam: ista tria pro ouibus sunt ponenda: sua autem pro ouibus non ponunt,

Tria pro ouibus ponenda.

D

qui temporalia eis non tribuunt: suos non ponunt, qui consanguineos insufficientes promoueri faciunt: personam non ponunt, qui malis non resistunt. Christus autem ista tria pro ouibus posuit. Vnde in Hieremia: Reliqui domum & familiam meam, scilicet angelos: dimisi hæreditatem meam, scilicet cœlestem substantiam: dedi dilectam animam meam in manus inimicorum meorum. Tertium signum boni & veri pastoris est: quia oues oẽs ad ouile deducit. Vnde Christus ne crederetur quòd pro solis Iudæis mori deberet, subiungit: Et alias oues habeo, iam in prædestinatione ex gentibus mihi credituras, quæ non sunt ex hoc ouili, scilicet de synagoga Iudæorum, sed de populo Gentium: & illas oportet, id est oportunum est: me adducere in fidem & ecclesiam cum populo Iudæorum: quod factum est per prædicationem apostolorum Christo principaliter operante in prædicatione eorum, secundum Chrysostomum: hoc quod dicit, oportet, nõ est necessitatis demonstratiuũ, sed cõfirmatiuũ eius quòd omnes oues suas saluas faceret. Et subdit, & vocem meam audient, & ad fidem venient: quia Gentiles ad prædicationem apostolorum deuotè fidem receperunt: & fiet vnum ouile, & fidelium receptaculum, id est vna ecclesia ex Iudæis & Gentibus collecta, & vnus pastor, qui in cœlo est Christus, quia ipse est pax nostra qui fecit vtraque vnum, in terra autem est Papa Christi vicarius. Bonus etiam pastor gregem suum pascere debet. Vnde & à pascendo nomen accepit: hinc ait dominus Petro, quando pastorem ecclesiæ ipsum instituit: pasce oues meas. Secundò debet ipsum diligere: ideo Petrus quando debuit præfici ecclesiæ, fuit examinatus de charitate: Petre amas me? Tertiò debet gregem à lupo custodire & defendere. Vnde dominus ait Petro, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos: scilicet contra quorumcunque luporum turbationes. Hæc autem tria per quandam excellentiam facit nobis dominus noster, vt meritò bonus pastor dici debeat: etenim nos pascit, nos diligit, nos defendit: ostendit itaq; Christus sub metaphora prædicta, quòd per eum tanquam per ostium sit intrandum, & quòd ipse pastor bonus sit sequendus: bonum ergo pastorem Christum sequamur: sub eius disciplina maneamus, & vocem præceptorum, ac consiliorum eius audiamus, vt ab ipso pasci mereamur. Quanta verò fuerit huius pijssimi pastoris ad perditas oues sollicitudinis cura, quantáque clęmentia: ipse bonus pastor alibi in parabola pastoris & ouis centesimæ perditę: multáque cura quæsitæ, ac tandem inuentæ, & in humeris cum gaudio reportatæ, pia metaphora indicat, sed hic sermone expresso apertè declarat cùm dicit: bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis, & in eo illud propheticum verè & perfectè impletur: sicut pastor gregem suum pascet: nam propter hoc labores, lassitudines, & inedias passus: inter Pharisæorum insidias & pericula multa euangelizando regnum dei, ciuitates circuibat & castella, noctes ducebat in oratione peruigiles, nec Pharisæorum veritus murmur & scandalum, publicanis se præbebat affabilem: asserens pro-

Hiere. 12.

Signum tertium boni pastoris.

E

Pastor à pascendo dictus.

Ioan. 21.

Luce. 22.

Pastor bonus dominus.

F

G pter malè habentes se venisse in mundum: ad pœnitentes quoque paternum prætendebat affectum: apertum eis ostendens diuinæ misericordiæ signum. Audite hæc pastores, & ab vno pastore boni pastores esse discite: quod ipse fecit, hoc & vos, si necesse fuerit, facite. Vt autem Hugo dicit, animam pro ouibus ponit, qui periculosum regiminis locum ascendens, clauso silentij ostio claostralium gregem in pace custodit: animam ponit, qui solus inter mundana pericula exteriora negocia curans, necessaria quærit: animam ponit, qui ad sustinenda iurgia rei familiaris exit: qui inter adulantium & detrahentium linguas medius incedit: qui pro infirmis laborat, & laborantes pascit, consolatur pusillanimes, & cum superbis increpando contendit. Hæc Hugo. Nempe ad onus curę pastoralis portandum, & salutem proximorum quærendã, hortatur Bernardus ad quendam abbatem, sic scribens: Pascas verbo, pascas exemplo: pascas & sanctarum fructu orationum. Manent itaque tria hęc: verbum, exemplum, oratio: maior autem his est oratio: nam etsi vocis virtus sit opus: operi tamen & voci gratiam efficaciamq; promeretur oratio. Quid causaris te aliquorum, qui tecum sunt, magis grauari cõsortio, quàm frui solatio? Denique in quãtum grauaris, in tantum lucraris: & in quantum iuuaris, in tantũ tua tibi præmia minuit: elige ergo quos eligas: an qui grauando iuuant, an qui iuuando grauãt. Hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorum existunt. Nam qui socij laboris, proculdubio & mercedis participes erunt. Sciens ergo te missum iuuare, non iuuari: illius te & agnosce vicariũ, qui venit ministrare, & nõ ministrari. Beati si sic permanserimus vsque in finem: semper & vbiq; quęrentes non quæ nostra sunt, sed quę Iesu Christi. Hęc Bernardus. Sed ad hæc facienda necesse est habere cor bene sibi conscium, & conscientiã securam. Vnde idem Bernardus: In omnibus actis, vel dictis suis, nihil suum quis quærat: sed tãtum aut dei honorem, aut salutem proximorum, aut vtrũque: nec purè valet dei, vel proximi quęrere lucra, qui propria non cõtempserit. Bona obliuio si teI ipsum nescias, vt proximo prosis. Sanè in tanta obliuione, sui necesse est cor bene esse consciũ sibi quo se in lucra securius foras extendat, cùm securam intra se reliquerit conscientiam. Quid enim prodest homini si mundum vniuersum lucratur: animæ autem suę detrimentum patiatur? Sed & ordinis exigit ratio, vt qui ad sui mensurã proximum iubetur diligere: prius seipsum diligere norit. Itaque duo sunt, quæ post peccata bonam reddunt conscientiam: pœnitere de malis, & abstinere à malis: hoc est (vt verba loquar beati Gregorij) & commissa flere, & flenda non committere: horum neutrum sufficit. Vtriusque virtutis bene conscius animus, securè iam seipsum deserat: & quodammodo perdat, vt alios lucrifaciat. Hæc Bernardus. Caueant autem pastores ne subditos scandalizent, vel occasionem ruinæ eis præbeant. Væ enim æternæ damnationis eis imminet, per quos scandala veniunt, & animarum pericula procedunt: nam secundum Gregorium, tot mortibus prælati digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Et secũdum Augustinum: Qui animas ad peccandum inflammant, & deo subtrahunt: magis peccant, K quàm qui carnem Christi crucifixerunt. Et secundum Isidorum: Qui exemplis vitam moresq; bonorum corrumpunt: deteriores sunt his qui substantias aliorum prędiaq; diripiunt. Non pręsumant tales de quibusdam iustitijs & operibus suis, nec sperent saluari, alijs neglectis. Nam vt ait Gregorius: Nihil ei sua iustitia suffragatur: de cuius manu anima pereũtis exigetur. Vnde & Chrysostomus: Sacerdos & si propriam bene dispensauerit vitam: aliorum verò non cum diligentia curam habuerit, cum perniciosis in gehennam vadit. Hæc Chrysostomus. Attendant etiam pastores, quia subditorum culpas deus per ipsos leuius vindicat, sed prælatorum mala per semetipsum grauius damnat. Vnde Gregorius: Qui modo subditorũ culpas per præpositos vlciscitur: tũc præpositorum mala per semetipsum sęuiens damnat. Attendant autẽ subditi ne propter negligentes & malos pastores à cursu certaminis sibi propositi deficiant, sed aspicientes in Iesum totius boni speculum: etiam talium iudicium patienter suscipiant: quia tunc postmodũ L non habebunt aliud iudicium, cùm non puniat deus bis in idipsum. Vnde super illud verbum Esaiæ: Nunquid tota die arabit arans, vt serat? dicit† glosator arans. De milio autem & vicia nõ dicit textus an trituretur: quia subiecti quotidie de suis actibus infirmis, per prælatos iudicantur. Et si præsens iudicium patienter susceperint, ac de cætero mores suos emendauerint, non vltrà iudicabuntur: alioquin & ipsi iudicabuntur. Attendant etiam subditi & humilientur, quia defectus & negligentia pastorum, sæpe prouenit de meritis subditorum: & à deo idcirco permittitur, quia bonos pastores habere non merentur. Vnde Gregorius clero Mediolanensi, pastorem ab eo postulanti, inter cętera scribit: Verũtamen quia antiquę meæ deliberationis intentio est, ad suscipiẽda pastoralis curę onera pro nullius vnquam misceri persona: orationibus prosequar electionem vestram, vt omnipotens deus talem vobis pastorẽ prębeat, in cuius lingua & moribus exhortationis diuinę pascua valeatis inuenire. Sed quia iuxta meritum plebium solent superno iudicio personę M prouideri pastorum: vos spiritualia quærite, cœlestia amate, tẽporalia & fugitiua despicite: & certissimum tenete, quia placentem deo pastorem habebitis, si vos in vestris actibus domino placetis. Hæc Gregorius.

Animam pro ouib⁹ ponere.

Orationis excellẽtia.

Matth. 16.

Consciẽtiã bonam faciunt duo.

Prelatorũ culpa.

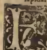
Esaie. 28.

† alias glosator Herueus, De milio &c.

Oratio.

Domine Iesu Christe, pastor bone, qui pro ouibus tuis posuisti animam tuã in precium, carnem in cibum, & sanguinem in potum: qui factus es nobis ostium in ecclesiam militantem & triumphantem, vt per te ad saluandum introeamus ad te: cognosce me inter oues tuas, & misericorditer nos respice in viã salutis dirigendo, vt cognoscamus te, & tibi conformemur te imitando: non audiamus vocem alienorum, scilicet mundi, carnis, & diaboli: sed tantum tuam, obediendo tuis præceptis & consilijs, vt vitam habeamus gratię, & abundãtius habeamus glorię, & apud te pascua inueniamus refectionis æternæ. Amen.

A De Encenijs, in quibus voluerunt Iudaei Iesum lapidare. Caput. LXXXVII.

Ioan. 10. Encenia. vnde dicã tur.

Acta sunt autem encenia in Hierosolymis, & hyems erat. Encenia dicuntur ab en, quod est in, & neos quod est nouum, interposita ce sylla bica adiectione, & sonat innouationes, quando scilicet aliqua res noua suo vsui applicatur, vel aliqua res à communi vsu ad celebrem & diuinum vsum dedicatur: quod enim Latinus dicit dedicationem, Hebræus vocat inchoationem vsus nouæ rei, seu innouationem. Vnde & vsus habebat hoc verbum, vt si quis noua veste indueretur, encęniare diceretur: Est igitur

Encenio.

encęnio, as, are, id est, initiare & aliquid de nouo facere. vnde vestem nouã encæniat, qui primò eam vestem portat: & episcopus ecclesiam encæniat, quãdo eam dedicat: hic igitur encænia vocantur festum dedicationis templi: quia in dedicatione templi applicatur diuino vsui, quod festum annuatim solenniter celebrãt Iudæi. Et dicitur encęnia encęniorũ in plurali: quia istud festum per

B plures dies solebat agi, hoc autem non ad primã, neq; ad secundã, sed ad tertiam spectabat dedicationem.

Dedicatio templi triplex.

Legitur enim triplex dedicatio templi, facta à diuersis, & diuersis tẽporibus. Prima a Salomone decima die septembris, quæ celebrabatur eadem die, quotannis vsq; ad euersionem templi factam à Babylonijs. Secunda, tempore Esdræ à Neemia, & Zorobabel, & ab his qui redierunt de Babylonica captiuitate reparato templo, ab eis facta est duodecima die Martij, & eadẽ die quotannis celebrabatur, quousq; illud polluit Antioch⁹, ponens in templo idolum Iouis. Tertia, propter hanc contaminationem, facta est à Iuda Machabæo, qui templum prophanatum à gentibus mũdauit, quintadecima die decembris: & eadem die exinde celebrata est quotannis, & hæc dedicatio tempore Christi celebrabatur, vnde hic agitur.

Templũ.

Tunc ambulabat Iesus in tẽplo, scilicet in porticu Salomonis, id est, in porticu templi, vbi Salomon ad orandum stare solebat, nomine enim templi non solum corpus ipsius, sed etiam porti-

C cus, & atria, seu loca circunstantia, & ad domũ domini pertinentia, intelligũtur: in quibus populus stabat ad orandum, non in templo: nõ enim licebat ingredi templum, nisi solis templi ministris. Alij autem orabãt extrà in porticibus, seu atrijs templum cingentibus: vbi rex Salomon sibi oratorium fecerat, quod hic appellatur porticus, in quo oratorio die dedicationis columnam, seu basem æneam, habentem quinq; cubitos longitudinis, & tres cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis erexit, super quam genibus flexis ora-

Oratoriũ regis.

uit: qui locus etiam regis oratorium dicebatur. Vbi Theophilus: Satagas tu quoque dum hyems imminet, id est, vita pręsens turbinibus iniquitatis concussa, spirituales encęnias tui templi celebrare, semper renouando teipsum, & ascensiones in corde tuo disponens: tunc Iesus erit præsto in porticu Salomonis, pacificum statum tibi tribuens sub regimine proprio: in seculo autem futuro nemo renouationis solẽnia perficere poterit. Circundederunt eum ergo Iudæi, comprimẽtes, animo circumueniendi & persequendi, vt citius eum in verbis caperent, & dicebant ei: Quousq; animam nostrã tollis, id est crucias, dimittendo nos D in suspenso dubitationis: certificãdi enim sumus de te. Adulatoriè loquuntur, volentes per hoc ostendere se desiderare scire veritatẽ de ipso: quasi dicerẽt, anima nostra est in suspẽso desiderij, quãdiu vinctos nos derelinquis. Spes quæ differtur

Prou. 13.

affligit animam: per hoc innuentes quòd vellent eius dicto stare, & eum libenter sicut Christũ recipere: cùm tamen cõtrarium haberent in corde. Si tu es Christus, id est, rex & vnctus: quẽ enim nos regem dicimus, Iudęi appellant Christum, id est, vnctũ: quia vnctio debebatur regibus, dic nobis palàm, vt sciamus quem sequamur: palàm enim annunciandũ est de veritate, quasi dicerent, peccam⁹ si tu es Christus & Messias in lege promissus, & tibi non credimus. Insidiosè hæc ab eo quærebant, vt si se Christum diceret, quasi se regem faciens, Cæsari cõtradiceret, mox teneretur: & Romanorum ministris occidendus traderetur. Vnde glosa: Non veritatem desiderabant, sed calumniam præparabant: & quia dolo loquebantur, ideo responsum temperauit dicens: Loquor vobis, vt verbum dei, & dico vobis veritatem, & qui E sim probo per opera, & non creditis mihi. Opera quæ ego facio in nomine patris mei, & ad gloriã eius, confitendo eum, & gloriam eius non aliam vbique quærendo: eiq; omnia tribuendo, hæc testimonium perhibent de me, & de mea deitate: quia scilicet non possunt nisi à deo fieri, & ideo manifestè apparet quòd à deo veni, quasi dicat: Vultis à me audire si ego sum Christus: & ego respondeo vobis, quòd non oportet vt ego dicam verbis, quia opera quæ ego facio, illa testimoniũ perhibent de me. Et si operibus nõ creditis, qualiter verbis credetis? & sic nõ dixit expressè se esse Christum, quod quærebant: sed dixit aliquid æquiualens, vel maius, quod tamen eis non sufficiebat: vt veritatem responderet, & calumniæ malitiam excluderet. Sic ergo temperauit responsum,

Responsi tẽperatio.

vt nec illis sit calumniæ locus: & fidelib⁹ propter quos hęc referuntur, manifestè appareat quòd ipse sit Christus: non homo tantum, vt illi putant, sed verbum patris, & dei filius. Illi enim Christũ purum hominem credunt venturum, sed præ om F nibus regnaturum: nõ ergo propter illos tantum respondit eis: sed & propter posteros fideles. Alia testimonia quòd sit verus deus, & verus homo, po-

1. Ioan. 5.

nit Ioãnes dicens: Tres sunt qui testimoniũ dant in cœlo: pater, verbum, & spiritus sanctus. Et tres sunt qui testimonium dãt in terra: spiritus, aqua, & sanguis: quòd enim Christus fuerit cœlestis, id est, verus deus, testimonium dedit pater, quando

Matt. 3. Ibidem.

dixit Hic est filius meus dilectus. Testimonium dedit spiritus sanctus, quando in specie columbæ super ipsum baptizatum descẽdit. Testimonium

Ioan. 10.

dedit ipse filius quando dixit, ego & pater vnum sumus. Quòd autem fuerit terrestris, id est, verus homo, tres testes sunt: scilicet spirit⁹, id est, anima quam in cruce emisit. Aqua, quæ de eius latere, & sanguis qui de eius venis effluxit. Causa autẽ incredulitatis eorum subditur, sed vos non creditis: quia nõ estis nec esse vultis ex ouibus meis, id est, innocentes & humiles: sed superbi & maligni, & ideo dei iudicio excæcati. Oues meæ, id est, humiles quibus reuelatur veritas à me, vocẽ meam audiunt, credendo corde, & obediendo

opere,

G opere,⌊& ego cognoſco eas,⌋ nō ſolum notitia viſionis: ſed etiam approbationis,⌊& ſequūtur me,⌋ imitando hic in præſenti per gratiam, & in futuro per gloriam: ideo ſequitur,⌊& ego vitam æternam do eis⌋ hic in paſtu mei corporis & ſanguinis, & in futuro in dulcedine fruitionis,⌊& ideo non peribunt in æternum:⌋ quia prædeſtinatio de eis fruſtrari non poteſt. ⌊Et⌋ ideo ⌊non rapiet eas quiſquā de manu,⌋ id eſt, poteſtate ⌊mea⌋ per violentiam hic trahendo ad culpam, vel in futuro ad pœnam: quod probat dicens, ⌊Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus eſt:⌋ id eſt, deitas quā habeo à patre: quia omnia excedit in infinitum. Vnde Auguſtinus: Dedit mihi, vt ſim verbum eius: vt ſim vnigenitus filius eius, vt ſim ſplendor lucis eius. Et nemo poteſt rapere de manu patris mei per violentiam, cùm ſit infinitę potentiæ: ergo nec de manu mea continente eas & conſeruāte.

Perſonę in deo plures

⌊Ego enim & pater vnum ſumus,⌋ ſcilicet in virtute & potētia, ſicut in deitate & eſſentia. Notādum autem, quòd ex hoc verbo ſaluatoris, ⌊ego & pater vnum ſumus:⌋ excluduntur duo errores

H contrarij circa articulum ſanctiſſimæ trinitatis. Sabellius enim poſuit in deo vnitatem perſonæ, ſicut & eſſentiæ: & hoc remouetur cùm dicitur: ⌊ego & pater ſumus:⌋ ſi enim pater & filius eſſent vna perſona, dixiſſet ſum in ſingulari.

Eſſentia vna.

Arius autem econtra poſuit diuerſitatem eſſentiarum, ſicut & perſonarum: & hoc excluditur cùm dicitur, vnum: ſi enim pater & filius haberent diuerſas eſſentias, non diceret vnum neutraliter,

Vnus & vnum.

ſed plura: igitur per ⌊ego & pater ſumus,⌋ diſcretio & æqualitas perſonarū exprimitur, per ⌊vnū⌋ vnitas diuinæ ſubſtantiæ intelligitur. In theologia enim per neutrum genus dicitur ſubſtantia diuina, per maſculinum perſonæ, per fœmininū notio. Vnde patet, quòd non debet in hymno cantari vnus patri cum filio, ſed vnum: quia pater & filius non ſunt vnus in perſona, ſed vna in ſubſtātia. Vnde Auguſtinus, vtrunque audi, & vnum ſumus, quòd dixit vnum, liberat te ab Ario: quòd ſumus, liberat te à Sabellio. Si vnum: ergo nō diuerſum. ſi ſumus: ergo pater & filius.

Ouiū dei ſigna quatuor.

Oues ergo dei per ſigna quatuor cognoſcuntur, quæ hic per ordinem tanguntur. Primò, per bona opera quæ

I faciunt, cognoſcuntur quia oues Chriſti ſunt. iſtud ſignum ponit dñs de ſe, qui eſt paſtor, cùm dicit, ⌊opera quę ego facio, teſtimonium perhibēt de me.⌋

Opera oſtendentia & nō faciētia ſanctum, &c.

Notādum tamen eſt, quòd ſunt quædam opera quæ hominem ſanctum oſtendunt, ſed non faciunt: ſicut ſunt opera miraculorum, quę etiam aliquando mali faciunt virtute fidei. Alia ſunt opera quæ ſanctum faciunt, ſed nō oſtendunt: ſicut eſt ſimplicitas & humilitas ſanctorum hominum, & cæteræ virtutes eorum quæ faciunt hominem ſanctum coram deo: ſed ſæpe reddunt deſpicabilem coram mundo. Alia ſunt opera quæ hominem ſanctū faciunt, & oſtendunt: ſicut ſunt opera pietatis, quæ ex charitate fiunt. Secundum ſignum eſt, quòd oues Chriſti ſunt, quando vocē eius audiunt. vnde ſubditur: ⌊oues meæ, vocem meam audiunt.⌋

Voces Chriſti quatuor.

Quatuor autem voces iſte paſtor dat ouibus ſuis. Prima, eſt exterior exhortatio. Secunda, interior inſpiratio. Tertia, eſt beneficiorum elargitio. Quarta, eſt corporalis flagellatio: ſed multi ſunt qui iſtas voces non audiunt, ideo dominus conqueritur dicens: ⌊Vocaui,⌋ ſcilicet per exteriorē exhortationem, ⌊& renuiſtis: extendi manum meam,⌋ multa bona faciendo, & nō fuit qui aſpiceret: deſpexiſtis omne cōſilium meū quo vobis bona propoſita inſpirabam, & increpationes meas neglexiſtis, per quas aliquando vos arguebam, & flagellabam: ideo ſubditur magna comminatio, ego quoq; in interitu veſtro ridebo.

Prouer.1.

K

Tertium ſignū eſt, quòd aliqui ſint oues Chriſti, quando Chriſtus qui eſt paſtor eas cognoſcit. vnde ſequitur: ⌊& ego cognoſco eas.⌋ Cognoſcit autem, vt etiam ſuprà dictum eſt, fideles ſuos per imaginem & ſimilitudinem ſuam, quam eis impreſſit: per arma virtutum, quib⁹ eos ornauit: per ſigna bonorum operum, quibus eos decorauit: per charitatem adinuicem, qua eos inſtruxit.

Cognitio ouiū Chriſti.

Quartum ſignum eſt, quòd ſint oues Chriſti, quando ipſum verum paſtorem ſequūtur. vnde ſubditur: ⌊& ſequuntur me,⌋ mali autē nolunt ſequi Chriſtum, ſed ab eo fugiunt & ſe auertunt: boni verò ſequuntur ipſum per imitationem bonorum operum. Chriſtum etiam quidam ſequuntur ficte, ſicut hypocritæ: quidam lentè, ſicut tepidi & negligentes: quidam ſollicitè, ſicut amore dei feruentes.

Sequentes Chriſtum.

L

Hæc autem prædicta domini verba quando dixit, ego & pater vnum ſumus, ⌊Iudæi,⌋ cætera ſerentes iam non tulerunt: ſed ⌊lapides ſuſtulerunt⌋ & hoc duriſſima intentione fecerunt: ſcilicet ⌊vt lapidarent eum,⌋ ſicut blaſphemum, moti liuore inuidiæ, non amore iuſtitiæ: quia abſque legis ordine: quia enim duri erāt, & profunda domini verba intelligere non poterant, lapidibus ſimiles ad lapides currebant. ⌊Reſpondit eis Ieſus,⌋ dulciter eos reprimēdo, ⌊multa bona opera oſtendi vobis,⌋ ad veſtram vtilitatem ⌊ex patre meo,⌋ hoc eſt virtute patris mei facta: ſcilicet veritatem docendo, infirmos curando, & alia miracula faciendo, ⌊propter quod horum⌋ operum, ⌊me lapidatis?⌋ cùm tamen ob hoc me honorare deberetis.

Reddētiū genera.

Vbi ſciēdum, quòd ſunt qui reddūt mala pro malis, & iſtud eſt prohibitum: quia deus vindictā ſibi reſeruauit, & dicat: Mihi vindictā, & ego retribuam.

Deut.32. & Ro.12.

Alij ſunt qui reddunt bona pro bonis: & iſtud eſt quoddam naturale debitum, & non meritorium: quia & publicani hoc faciunt. Alij ſunt qui reddunt bona

M

pro malis: & iſtud eſt perfectę charitatis indiciū: ſic fecit Chriſtus, & docuit ſuos diſcipulos. Alij ſunt qui reddunt mala pro bonis, & iſtud eſt valde iniquum: & tales erant Iudæi circa Chriſtum, & ideo eos arguit dicens: multa bona opera, &c. ⌊Reſponderunt ei Iudæi, dicentes: De bono opere nō lapidam⁹ te, ſed de blaſphemia: quia tu homo cùm ſis, facis teipſum deum. Aſſerēs enim ſe eſſe vnum cum patre, innuit ſe eſſe deum: non autem ipſe ſeipſum fecit deum, ſed pater generans eum, fecit ipſum deum. Dominus autem volēs eorum furorē temperare, ⌊reſpondit eis,⌋ ſe non eſſe blaſphemum, dicendo ſe eſſe deum, vel dei filium naturalem, quod probat primò per ſcripturam: quia ſcriptura ſacra, cùm ſit inſpirata, non poteſt eſſe falſa: & hæc tribuit hominibus ſanctis, & prophetis deitatem participatiuè: ergo multomagis ⌊quē pater ſanctificauit,⌋ id eſt, ſanctum ab æterno genuit, ſecundum deitatem: & iam ſanctificauit, id eſt, plenitudine gratiæ repleuit, quantum ad humanitatem, ⌊& miſit in mundum,⌋ ad ſaluandum

& ſanctifi-

A & sanctificandum ipsum,sicut erat per prophetas dictum:potest dici deus propriè,cùm tamen dicatur homo deus,& verbum deus dissimiliter: quia homo adoptione,verbum naturaliter. Si inquit, adoptiui filij dij dicuntur: quare naturalis filius deus non dicatur? Scriptura quidem sacra attribuit hominibus sanctis deitatem participatiuè dictam, sed Christo attribuit deitatem propriè dictam: secūdum enim Augustinum,tribus modis dicitur deus: natura,vt deus omnipotēs:adoptione,vt particeps deitatis:de quibus in Psalmista dicitur,dij estis:opinione,seu nūcupatione,vt idola & dæmones. Deinde hoc idē ostēdit per ratione, scilicet ex operibus patris quæ faciebat. Omnia enim,secundū philosophum,determinantur proprio opere: & ideo per propriam operationem certificamur de natura rei, Christus autem faciebat opera diuinitatis propria:scilicet miracula,totam facultatem creaturæ transcendentia, & virtute propria: non solum obsecrando diuinam potentiam,sed aliquando imperando:ex quo concluditur,quòd in eo verè erat natura diuina,& per con

Filij dei participatiuè.

Psal.81.

B sequens nō erat blasphemus dicendo se esse deū, vel filium dei: ac si diceret,non tantum per verba me esse filium dei credatis: sed etiā per opera,quæ & modo quo ea facio, & facto ipso ostendunt in me naturam & virtutē dei esse. Si non vultis credere verbis, fidem adhibete operibus, vt merito fidei,amplius cognoscendo opera, veniatis ad fidē deitatis, vt cognoscatis & credatis quia in me est pater, per naturæ inseparabilitatem, & sui consensus voluntatem in omnia facta mea, & ego in patre sicut à quo habeo naturam, & veritatem,& opera. In eo est pater, & ipse in patre,inquantum est vna natura amborū sicut vna operatio. Qui ergo magis diligit, vel credit, amplius cognoscit. Vide hic mirabilem Iudæorum insaniā. Ipsi volebant scire si esset Christus: & quia verbis & operibus hoc probabat,eum lapidare volebāt. Ipsi verò nec verbis,nec operibus inducebātur ad credendum,sed tanquam obstinati quærebant studiosè eum apprehendere, nō bona apprehensione,scilicet ad credendū & intelligendum:sed ma-

C la,scilicet ad sæuiendum & occidendum. Tu apprehendas vt habeas, illi apprehendere volebant vt non haberent. Et exiuit de manibus eorum, virtute diuina transiens per ipsos,sicut aliàs fecerat,vt ostenderet se non posse detineri:nisi quādo vellet: & vt daret nobis exēplū declinādi malorū fæuitiam, quando sine fidei periculo fieri potest. Non enim apprehenderunt:quia manus fidei non habuerunt. Et relicta Iudæa,propter incredulitatem eorum,abijt iterum trans Iordanem,in locū vbi Ioannes primùm baptizauerat: & ibi ad tempus cum discipulis suis manebat, vt populi venientes ad ipsum,recordarentur de testimonio Ioannis,& de testimonio dei patris,& alijs ibi factis & dictis: & sic habita primorum & nouissimorum collatione,confirmarentur in fide ipsius. Cōspice igitur tam eū, q̄ discipulos suos mœstos recedere,& eis toto posse cōpatere. Et multi venerunt ad eum, non tam corpore,quàm mentis deuotione, & crediderunt in ipsum, ex corde. Ecce isti apprehenderunt permanentem,vt haberēt:sed iniqui Iudæi apprehendere voluerunt discedentem,vt non haberent. Mysticè autem,secūdum

Theophilum,recedēs ab Hierosolymis dominus, hoc est,à plebe Iudaica,ad loca fontes habentia se transfert:id est,ad ecclesiam ex gentibus,quæ habet fontem baptismi,per quem multi ad Christū accedunt,quasi transeuntes Iordanem. Sciendum est hic, quòd mali Iudæi sunt,non solum illi qui literæ legis & circuncisioni carnis innitētes Christum blasphemāt,sicut isti de quibus hic dicitur: sed etiam omnes mali Christiani,qui solo nomine Christiani sunt:& solum nomen habent Christi,à quo appellantur Christiani: qui verbis confitentur Christum, factis autem negant:de quib⁹ etiam verificatur quod hic dicitur: quia sustulerunt lapides,vt lapidarēt Iesum. Vnde Ambro. Quod fecerunt tunc Iudęi persequentes,hoc verè faciunt hodie mali Christiani malè viuentes: Christum enim lapidant & occidunt. Quid est Christus? Veritas,pax,& iustitia. Qui ergo pro falsitate veritatem derelinquunt,pro discordia odiunt vnitatem & pacem, pro temporali precio relinquunt iustitiam: nil aliud facere videntur quàm lapidare,crucifigere,& occidere Christum: quia ipsius dona extinguunt in seipsis. Hęc Ambrosius. Et tales sunt in triplici genere. Quidā enim lapidant Iesum corde, quidam ore,& quidā manu. Primi sunt,corda sua prauis cogitationibus,& malis voluntatibus indurātes: secūdi sunt, verba blasphemiæ in deum & sanctos proferētes: vel præceptis maiorum & prælatis suis recalcitrantes: tertij sunt, per oppressionem violentiæ proximos lædentes. Primi ergo lapidant dominū Iesum: quælibet enim mala cogitatio,& mala voluntas,est vnus lapis qui iacitur contra eum. Vnde Beda: Quotquot malas cogitationes q̄s assumit, quasi tot lapides in Christū mittit. Et ideo beatus Ambrosius nos admonet dicens: Videte fratres ne per opera, vel cogitationes malas,lapideris Iesum. Sed dices,quomodo tā graue iudicatur peccatum cogitationis, si ad opus non procedit? Ad hoc dicēdum, quòd tota ratio peccati est in corde: actus autem exterior non aggrauat peccatum,nisi extensiuè. Et quia Christus habet domicilium suum in corde,dicente Apostolo: Vos estis templum dei viui: hinc est quòd sicut Christus inuitatur ad templum suum, per cogitationes & voluntates bonas: ita expellitur per malas. Et secundū hoc quęlibet mala voluntas,est quasi lapis quo dominus Iesus lapidatur, & expellitur de templo suo. O quàm detestabile est dominum domus lapidare,& eijcere de hospitio suo! Nam sicut dicit apostolus: Quis consensus templi dei, cum idolis? Quid autem aliud sunt cogitationes quas quis format in corde quasi quandā imaginationem contra honorem dei, nisi quædam idola? Et cum talibus idolis,Christus in eodem templo habitare dedignatur. Vnde ad conseruandā Christi præsentiam in templo suo, hortatur nos apostolus Petrus: Dominum,inquit,Iesum sanctificate in cordibus vestris. Ille dominum Iesum in corde suo sanctificat: qui nihil nisi quod sanctū, & deo placitum est,in corde versat. Secundi lapidant dominum Iesum multipliciter, secundum quòd blasphemia in deum multis modis cōmittitur. Primò enim committitur,quando deo negatur quod sibi cōuenit: sicut qui negaret in deo omnipotentiam,& omnem scientiam,vel prouidentiam.

D *Iudęi mali q dicendi.*

Titum.1.

E *Lapidātes Christum triplices.*

2.Cor.6. F

Ibidem.

1.Pet.3.

Blasphemiarum species.

G tiam. Et ad hanc speciem blasphemiæ pertinent illi qui in aduersis successibus dicunt in animo suo, verè deus non curat res humanas, vel similia: de quibus dicit Augustinus super psalmo trigesimoprimo. Item illi de quibus dicit Bernardus super cantica, qui vellent deum peccata sua vel vindicare nõ posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo eum non esse deum, qui quantum in ipso est vult eum aut impotentem, aut iniustum, aut insipientem esse. Crudelis planè, & omnino extranea malitia: quæ dei potentiam, iustitiam, sapientiam perire desiderat. Qui autem vult deum esse iniustum, vult deum non esse deum: & qui deum desiderat non esse, nonne quantum in se est deum lapidat & occidit? Hæc Bernardus. Secundo modo, blasphemia in deum committitur quando deo attribuitur quod sibi non conuenit: sicut illi qui dicunt deum esse authorem peccati. Ad quã speciem blasphemiæ pertinent illi qui peccata sua in deũ retorquent, dicentes: deus sic voluit vt adulterarer, furarer, vel occiderem, & vt sic confun

H derer & turbarer: & ita omnia fato asscribũt. Ad hanc etiã pertinent lusores, qui cum non ad votũ prosperãtur deo maledicũt, & conuicia in sanctos proferunt. Similiter & illi qui iurant per deum verbis execrabilibus & vituperosis: scilicet per nares dei, per iecur dei, vel per brachia dei, & similia: quæ sunt execrabilia auditui. Tertio modo, blasphemia in deum committitur, quando illud quod dei est aliquis sibi vel alteri creaturæ attribuit: sicut illi qui sibi diuinum honorem vsurpare præsumpserũt, vt Simon Magus & omnes idololatre. Et ad istam speciẽ pertinẽt ambitiosi, ac superbi, & vane gloriosi: qui sibi gloriã attribuũt, quasi eam ex seipsis & meritis suis habeant, cùm tamẽ gloria sit dei propria. Item ad hanc partem pertinent iracundi, qui sibi vsurpant vindictam quæ propria est dei. Similiter & illi temerarij, qui præsumunt & volunt de aliorum cordibus iudicare, cùm hoc sit propriũ dei tantum. Præter hæc est & aliud blasphemiæ genus, quod committitur in sanctos regnantes cum Christo, & in quib⁹ regnat Christus. Vnde in eis Christus laudatur, ac

I etiam blasphematur: & in prælatos qui seruiunt deo in subditis, & vice dei supra subditos positi sunt: ac per hoc in eis deus honoratur, ac etiam blasphematur. Tertij similiter lapidãt dominum Iesum, sicut Iudæi lapidauerunt Stephanum: sic enim mali Christiani spiritualiter nunc lapidãt Stephanum, imò ipsum Christum, quando vi opprimunt & affligunt proximum. Lapis enim dicitur à lædendo: & ideo cùm proximus qui est membrum Christi læditur, ipse Christus in membro suo lapidaf. Sed sæpe tristitia taliter oppressorum cõuertitur eis in gaudiũ, sicut lapides quos mittebant Iudæi cõtra Stephanũ ad afflictionem carnis, dulces illi fuerunt ex gaudio mentis, & cõuertebantur in lapides preciosos ad coronam capitis: quia posuit deus in capite eius coronam de lapide precioso, &c. Posset etiam dici, quòd vniuersaliter homo Christian⁹ in omni peccato mortali lapidat Christum. Vnde Ambro. O quàm pauci sunt in tanta multitudine Christianorum, qui Iesum non persequantur & lapident & occidant. Huiusmodi etiam lapidatio sic declaratur. Cùm enim Christus sit aduocatus noster, & pro-

Lapidãtes opere.

Lapis vnde dicit.

Psal. 20.

pitiatio pro peccatis nostris, qui interpellat pro K nobis apud patrẽ: idcirco ipse de peccatis dolet & luget, sicut econuerso de nostra conuersione gaudet. Quotiescunque enim peccamus, Christum contristamus & lędimus: ac per hoc eum quodãmodo lapidamus. Et intelligenda sunt hæc sanè, non quòd Christus in corpore suo iam glorioso lædatur sensibiliter, cùm corpus illud sit impassibile: vel quòd in ipsum cadant passiones animæ, vel partem sensitiuã, & quasi sic peccatis nostris lapidetur. Sed huiusmodi lapidatio est metaphorica, sicut & crucifixio: quemadmodum dicit apostolus de quibusdam baptizatis & prolapsis, rursum crucifigentes in semetipsis filium dei. Vbi Hebræ. 6. glosa: Non quòd crucifigant filium dei, sed quia similes sunt crucifixoribus: crucifigunt autem in semetipsis, id est, quantũ in ipsis est. Sic in proposito quando mortaliter peccamus, Christum lapidamus & lędimus & contristamus: quia quantum in nobis est, eum gaudio quod ipse de nobis expectat priuamus. In quo etiam sensu loquitur Bernardus, in persona Christi sic alloquens pec- L catorem. Nonne propter te vulneratus sum? Nun quid nõ pro iniquitate tua afflictus sum? vt quid addis afflictionem afflicto? Magis aggrauant me vulnera tui peccati, quàm vulnera corporis mei. Hęc Bernardus. Sed væ omnibus istis dominum Iesum lapidantibus: quia abscondit notitiam suã talibus, exit de templo cordium eorum, & manifestat se amatoribus suis, & habitat in illis.

Oratio.

Domine Iesu Christe, fac me encænia & innouationes in templo cordis mei spiritualiter celebrare: semper meipsum renouando, & ascensiones in corde meo disponẽdo. Da mihi bona opera facere, quę testimoniũ perhibeant de me: ac vocem tuam audire credendo corde, & obediẽdo opere: teq; per imitationem bonorum operum sequi, & inter oues tuas à te misericorditer cognosci. Custodi etiam me domine, ne vnquam malis cogitationibus & voluntatib⁹, aut locutionibus vel operibus, quasi lapidibus te à me ex pellam: sed semper te per gratiam in me habitare sentiam. Amen. M

De traditionibus Pharisęorum, etiam contra dei mandatum. Caput. LXXXVIII.

Qvia verò scribę qui putabant se habere perfectionẽ scientiæ, & pharisæi qui simulabant se habere perfectionem vitæ, dominum Iesum in templo reprẽhendere non poterãt: venientes ab Hierosolymis in Galilęam eum insequuntur. In quo nimia apparet malitia eorum: quia descendentes ab Hierusalem ciuitate sancta, relinquentes templum sequebantur eum: & quia seniores populi & legisdoctores erant, & non ad sciendum sed ad reprehendendum dominum venerant, obseruando & insidiando vt eum caperent in sermone vel facto. Vnde vt saltem ex discipulis magistrum tanquam contemptorem doctrinæ seniorum arguant, & sic eum populo odiosum reddant: videntes discipulos eius communia gentilibus non lotis manibus mãducare: quia Iudæi communia gentilibus immunda reputabant: ei dicebant: Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? Non enim lauant manus, cùm

Matt. 15. & Marc. 7.

A nus cùm panem mãducant.⌋Vbi Beda: Spiritua-
lia enim prophetarum verba carnaliter accipien-
tes,quæ illi de cordis & operis castigatione præ-
Esaiæ.1. cipiebãt dicentes:lauamini,mundi estote:&,mun
Eiusdẽ.52 damini qui fertis vasa domini. isti de solo corpo-
re lauando seruabant.Superstitiosa ergo hominũ
traditio ob manducandum panem præcipit cre-
brius lauare : sed necessariũ est eos qui panem de
cœlo descendẽtem participare desiderant , crebro
eleemosynis,lachrymis,& alijs iustitiæ fructibus
sua opera purgare.Hæc Beda.Isti gerunt typum
eorum qui plus zelant transgressionem humana-
rum traditionum quàm diuinorum præceptorũ,
plus decretalium quàm euangeliorum, plus con-
suetudinum quàm vtilitatum. Per istos etiã mul
tum solicitos de munditia exteriori & modicum
de interiori, signantur hypocritæ & simulati, ar-
guentes alios de leuibus , cùm tamen sint infecti
Lucæ.6. grauibus: videntes festucam in alterius oculo, &
nõ trabem in suo.His quoque similes sunt multi,
qui volunt habere exteriora pulchra,interiora au
tem habent fœtida . Discipuli autem domini in-
structi ea quæ virtutis tantum sunt operari , non
B lotis manibus manducabant:quia hoc non perti-
nere ad veritatẽ vitæ intelligebant. Vnde Chry-
sostomus: Ideo autem discipuli nõ lotis manibus
manducabant: quia iam superflua despiciebãt,ea
solũ quæ sunt necessaria attendẽtes,& neq; lauari
neq; non lauari pro lege habentes:sed vt continge
bat alterutrum facientes. Qui enim & ipsum ne-
cessarium cibum cõtemnebant,qualiter circa hoc
studium haberent? Et quia hæc traditio, scilicet
iubere manus lauari,non erat contraria legi: ideo
dominus aliam traditionem legi contrariam du-
cit in mediũ,& quasi clauum clauo retundens di-
Mandatũ cit eos deficere:quia faciebant transgredi manda-
faciendũ. tum domini propter mandatum hominum,quod
non erat faciendum : quia secũdum Bernardum,
nihil placet deo quodcunq; ei obtuleris , neglecto
eo quod teneris . Vnde ⌊respondens ait illis,qua-
re & vos transgredimini mandatum dei, proptee
traditionem vestram?⌋quasi diceret secundũ glo-
sam: Si vos cõtemnitis mandata dei pro traditio-
nibus hominum, quare arguitis discipulos meos,
C qui mandata hominum dimittunt vt præcepta
dei custodiant? Et dominus quidem non reprehẽ-
dit munditiam corporalem: sed hoc reprehendit,
quòd relicta munditia interiori putabant suffi-
cere tantum exteriorem. Deinde hoc quod dixit,
Honora- probando subdit:⌊Nam deus dixit, honora⌋scili-
tio parẽtũ cet necessaria dando , & reuerentiam exhibendo:
nam honor iste non solum intelligitur reuerẽtia,
sed etiam necessariorum administratio. ⌊patrem
& matrem,⌋ in quibus etiam proximus quilibet
intelligitur : sed illi nominantur quibus obliga-
mur.⌊Et qui maledixerit patri vel matri,⌋nõ iam
verbo vel signo,quàm facto⌊morte moriatur.⌋Do
minus enim imbecillitati & pœnuriæ parentum
consulens, hoc per Moysen præcepit : & ideo væ
illis qui parentes debiles vel pauperes contẽnunt,
& debitis obsequijs scilicet reuerentia & necessa-
riorum exhibitione defraudant . Hanc autem le-
gem Pharisæi cupidi per suam doctrinam falsam
subuertentes vt suæ auaritiæ consulerent,& sub
nomine pietatis impietatem inducerent: docebãt
filios parentum,& dicebant quòd melius erat bo-

na parentibus administrando deo fauere & offer- D
re: tũ quia est pater principalis & spiritualis,tum
quia licèt per talem oblationem parentes sustine-
rent detrimentum corporale,consequebantur ta-
men bonum spirituale, inquantũ illud quod erat
in eorum necessitatem conuertendũ,deo offereba
tur:vt ita parentibus suis ab eis necessaria exigen
tib9 ea negare possent,& ditiores frequẽtius offer-
rent: ex quo parentes egeni fiebant , & oblatio fi-
liorum sub prætextu religionis in lucra sacerdo-
tum cedebat. Vnde instruebant filios quid ege-
nis parentibus responderent . & hoc est quod sal-
uator dicit: ⌊Vos autem⌋ scilicet aduersatiuè ⌊di-
citis,⌋ id est , in traditione vestra alios instruitis
falso, scilicet exponendo mãdatum dei pro lucro
vestro ⌊quicunque dixerit,⌋ id est , dicere poterit,
⌊patri vel matri,⌋ ò pater & mater qui indiges &
petis munus à me, ⌊munus quodcunq; est ex me,⌋
id est,ex mea deuotione deo scilicet consecratum
& oblatum,⌊tibi proderit⌋scilicet ad vtilitatẽ ani
mæ,magis quàm si darem tibi: quia tũc prodesset
soli corpori . Vel potest legi interrogatiuè sic,
⌊munus quodcunque est ex me,⌋id est,ex meis re-
bus iam deuotum deo,⌊tibi proderit?⌋quasi dicat: E
Quod voui deo vis tuis vsibus applicare , & ti-
bi prodesse? absit,quia sacrilegium faceres si acci-
peres. Sic dicebãt parentibus : vt illi timentes ac-
cipere quod deo videbant mancipatum , & sacri-
legij crimen incurrere, inopem magis vellent vi-
tam ducere quàm de sacramẽtis comedere. Et est
hic constructio defectiua. vnde est sensus.⌊Qui-
cunque dixerit,⌋&c . scilicet licitè, & bene potest
dicere illud, & implet præceptum diuinum & le-
gem, & est dignus vita ęterna & regno cœlorum.
quod tamen est falsum:quia secundum veritatem
est transgressor pręcepti.& hoc est quod subditur
⌊&⌋sic per vestras suasiones filius postea⌊non ho-
norificabit patrem suum & matrem,⌋illud quod
erat sibi debitum subtrahendo ⌊&⌋ ita quòd ⌊irri-
tum fecistis mandatum dei⌋ de parentibus hono-
randis & sustentandis,⌊propter traditionem ve- Parentum
strã,⌋quę vestræ seruit auaritię,quasi diceret:mã- sustẽtatio.
datum pietatis deseritis propter cupiditatem im
pietatis . Sed vide ne hac authoritate(vt plurimi
faciunt)abutaris, supra modum de rebus ecclesię F
& pauperum erogans parentibus . Ad maiorem
autem intellectum est considerandum , quòd pa-
ter per se tenetur filijs prouidere : quia est causa
eorum quantum ad esse , & ideo debet eis nutri-
mentum & documẽtum. Filius autẽ tenetur pro-
uidere parentibus de necessarijs per accidens:sci-
licet si illi indigeant,& ipse sit potẽs. Et ideo si pa
ter iam necessitatẽ incurreret: bona de quibus fi-
lius potest ei administrare,iã sibi debita sunt.De
alieno autem nullus potest deo facere sacrificiũ,
& ideo talia offerre non est licitum : quia hoc est
transgredi præceptum de honore parẽtum. Secus
autem si filius bona sua vouisset antequam pa-
rentes in necessitate positi essent : quia tunc non
esset licitum de eis prouidere parentibus. Deinde
redarguens eos de sanctitatis simulatione subdit,
⌊hypocritæ,bene pphetizauit de vobis Esaias di
cens: populus hic labijs me honorat,cor autẽ eo- Esaiæ.29.
eum longè est à me:⌋quia ostendebãt sanctitatem
in verbis & exteriori conuersatione , cùm tamen
corrupti essent mala intentione . Hoc potest dici
de illis

G de illis qui bene docent, & malè viuunt: labijs e-
nim & non corde deum honorare, est bene loqui,
& malè viuere. ⌊Sine causa,⌋ & frustra ⌊colūt me⌋
non habentes fructum inde: sicut enim medicina
dicitur frustra & sine causa propinari, quæ non
confert sanitatem: sic cultus diuinus qui non du-
cit ad fœlicitatem: ⌊docentes doctrinas & manda-
ta hominum,& per hæc transgredi dei mandatū,
propter auaritiam & lucrum. Et confutatis su-
perbis & superstitiosis, scribis & pharisæis qui
ad partem videntur sibi prędicta contra discipu-
los dixisse: conuertit se ad turbam humilē & sim-
plicem, volens eos à falsa doctrina pharisæorum
reuocare: & cōuocatis eis dixit: ⌊Audite⌋ exterius
aure corporis, ⌊& intelligite,⌋ interius aure mētis:
Intrās per os, non coinquinat.
audite vocem,& intelligite virtutē. ⌊Nō quod in-
trat in os⌋ corporis, scilicet cibus corporalis, ⌊co-
inquinat hominem⌋ spiritualiter: scilicet in ani-
ma & apud deum, nisi inquantum per delectatio-
nem male afficitur quis ad cibum, vel aliâs esset
sibi prohibitum: quia non intrat in cor eius, hoc
H est in animam, quæ causa est omnis immunditiæ
spiritualis. Vnde corporales sordes non coin-
quināt spiritualiter, & ideo non est curandū vtrū
lotis, vel non lotis manibus corporalis accipiatur
cibus: ⌊sed quod procedit ex ore⌋ cordis, & ab in-
teriori radice voluntatis, ⌊hoc coinquinat homi-
nem:⌋ scilicet verba malæ cogitationis, quæ sunt
malitiæ interioris significatiua: quia ex cibo se-
cundū se non est culpa, sed ex his quæ procedunt
ex ore cordis & corporis: & ideo os ipsum est dili-
genter custodiendum. Et quia non sufficit custo-
dia humana, petenda est custodia diuina: sicut pe-
Psal. 140.
tebat propheta dicens: Pone domine custodiā ori
meo. ⌊Tunc⌋ scilicet, quādo audierunt illorum re-
ligionem euacuari, ⌊accesserūt discipuli,⌋ simpli-
citate moti,& dixerūt ei: Scis quia pharisæi, quo-
rum magna est religio in cibis, audito hoc verbo,
quod scilicet euacuat discretionē ciborum,& tra-
ditionem seniorum: scandalizati sunt: id est, indi
Scādalum acceptum nō datum.
gnati, vel offensi. Istud non erat scandalum a-
ctiuum, quia neque ex facto, neque ex dicto mi-
nus recto: sed potius passiuum, quia audito verbo
I veritatis, pietatis, & æquitatis scandalizati sunt:
quia oculis ægris odiosa est lux. Vnde non dicūt,
Veritas nō est relinquenda.
tu scandalizasti, sed scandalizati sunt. Et propter
tale scandalum aliorum veritas vitæ iustitiæ,&
doctrinæ non est dimittenda: quia procedit ex ip-
sius scādalizati malitia. Vnde Gregorius: Si de ve
ritate scādalum oritur, rectius oriri permittitur q̄
quòd veritas relinquatur. ⌊Et dn̄s respondens ait:
Omnis plantatio⌋ traditionum humanarum, id
est, doctrina ab homine inuenta, quæ legi dei non
est consona, ⌊quam nō plantauit pater meus cœ-
lestis,⌋ imo consuluit tepiditas carnalis ⌊eradica-
bitur⌋ cum plantatoribus suis: & hoc à fundamē-
to Christo, per reprobationem: à fidelibus, per se-
parationem: à terra viuentium, per priuationem:
quia non habet firmum fundamentum & radi-
cem. ⌊Sinite illos,⌋ in præcipitium damnationis
ire,& doctrinam illorum euitate. ⌊Cæci sunt,⌋ in
se carentes vero intellectu legis, ⌊& duces cæco-
rum,⌋ in regimine aliorum: quia alios suo errore
excæcant,& eos ad præcipitium ducunt. ⌊Cæcus
autem⌋ vt prælatus, ⌊si cæco⌋ vt subdito ⌊ducatum
prębet: ambo in foueam cadunt,⌋ sicut obliquitas

lineæ, procedit ex obliquitate regulæ. Vnde Gre- K
gorius: Cùm pastor per abrupta vitiorum gradi-
tur, cōsequens est vt grex in præcipitiū ducatur.
Et Bernar. Ridiculosa res est, imò magis pericu- Abusions
losa, speculator cæcus, doctor inscius, præcursor
claudus, prælatus negligēs, pręco mutus. Sed heu
quia sicut claudi volunt præire, ita fatui præesse.
Deinde Petro exigente exposuit discipulis para-
bolam prædictā. Quia ⌊omne quod in os intrat,⌋
id est, aliqua pars de omni quod intrat in os, ⌊in
secessum⌋ per euacuationem tanquam superfluū
⌊emittitur⌋ & aliud tanquam necessarium retine-
tur, & neutrum istorū coinquinat hominem spi-
ritualiter: & iste modus loquendi frequens est in
scriptura, vt in Michæa: Omnes sanguini insidi-
antur: id est, de omnibus multi: & similia. ⌊Quę au Omne pro multis.
tem procedunt de ore, intus nascuntur,& de corde Michez. 7
exeunt,⌋ id est, de cordis immunditia, sicut fumus
de igne, & fœtor de latrina: ⌊& ea hominem⌋ iam
inquinatum cogitatione praua ⌊coinquinant,⌋ id
est, simul & magis inquinant locutione sordida:
quia sunt conceptus mentis,& malæ cogitationis L
significatiua. Ex cogitationibus enim malis pro-
ueniunt,& mala verba,& mala facta: & in actu in-
teriori principaliter est culpa, cuius ea quæ extrà
apparēt sūt testimonia. Vnde subiungit: ⌊De cor-
de enim,⌋ in quo est sedes animę,& de libero arbi-
trio, ⌊exeunt cogitationes malæ:⌋ sicut principia
malitiæ: & ex cogitationibus malis mali actus,&
verba procedunt vlterius, scilicet ⌊homicidia, a-
dulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, bla
sphemiæ, auaritia,⌋ inquantum aliqua iniustè de-
tinentur ⌊nequitia,⌋ cùm malum affectam⁹,& im-
plere non possumus: ⌊dolus,⌋ qui consistit in dece-
ptione proximi ⌊impudicitia,⌋ in cogitationibus,
in verbis, in aspectu, in tactu,& quantū ad quam-
libet corruptionē mentis & corporis: ⌊oculus ma-
lus,⌋ id est odium & adulatio: nam qui odit, oculū Odium.
inuidum & malum habet ad eum quem odit: &
adulator non recto oculo videns quæ sunt proxi-
mi, ad malum ipsum deducit: superbia, in verbis,
factis, vel signis: stultitia, cùm scit malum,& non
cauet: vel stultitia est cùm non rectè sentitur de
deo: contrariatur enim sapientiæ, quæ est diuina- M
rum rerum cognitio. Omnia hæc mala,& huius- Peccata in corde generantur.
modi transgressiones præceptorum dei, in corde
generantur, & abintus à corrupta voluntate pro-
cedunt, ac spiritualiter hominem coinquinant: id
est, immundū,& impurum reddunt. Hoc enim in
culpam homini imputatur, quod in sua potestate
existit: talia autem sunt quæ procedunt ab inte-
riori voluntate, per quam homo est actuum suo-
rum dominus: & ideo causa immunditiæ spiri-
tualis non est nisi mala voluntas. Igitur scribarū
& pharisæorum verba maledicta, quæ ex iniqua
voluntate contra Christū & discipulos eius pro-
cedunt, illa eos coinquinant. Non lotis autem ma
nibus manducare,& huiusmodi trāsgressiones su
perstitiosarum traditionum, non coinquinant ho
minem immunditia spirituali: nec faciunt impu-
rum: quasi diceret, Ex quo nullus cibus coinqui-
nat spiritualiter hominē: ergo à minori non lotis
manibus manducare non coinquinat eum: & sic
ostendit quòd spiritualia literaliter intelligi non
debent. Vnde quando præcipitur in scriptura lo-
tio absolutè, magis de spirituali q̄ de corporali in-
telligendum

A telligendum est lotione. Sed vt dicit Chrysostomus: Videmus multos vt intrant ecclesiam lauantes manus & os: qualiter autem mundam offerāt animam, curam nullam facientes. Marcus pro nō lotis, ponit cōmunib9: & pro coinquinat, ponit cōmunicat, iuxta Hebræorum idioma, qui commune immundum dicebant. Iudæi enim partem dei se esse iactitantes, communes cibos vocant quib9 omnes vtuntur homines: quos ideo quia in lege prohibiti erant, immundos iudicabant. Commune ergo quod cæteris hominibus patet, & quasi de parte dei nō est, immundum appellant. Ex eo autem quòd dictum est, de corde exeunt cogitationes malæ, &c. colligitur quòd etsi diabolus quandoque immittit homini cogitationem mali, cogitationem tamen malā non potest immittere: quæ mala fit tantū per cōsensum q est in corde. Vnde quādo dicitur cùm misisset diabolus in cor Iudæ & in Psalmista: Immissiones per angelos malos: immissio accipitur pro suggestione: aliter enim non potest illabi animæ. Vbi Hieronymus: Ex hac sententia arguendi sunt, q cogitationes à diabolo immitti putant: & non ex propria nasci voluntate. Diabolus adiutor & incentor malarum cogitationum esse potest, author esse non potest.

Cōmune, pro immūdo. *Cogitatio mali.* *Cogitatio mala.* *Psal. 77.* *Diabolus occulta cordis nescit, & cogitationes malas non facit.*

B Si autem semper insidijs positis leuem cogitationum nostrarum scintillam suis fomitibus inflammat, non debemus opinari eum cordis quoq; occulta rimari: sed ex corporis habitu & gestibus æstimare, quid versemus intrinsecus. Verbi gratia, si pulchram mulierem nos crebrò viderit aspicere: intelligit cor amoris iaculo vulneratū. Vnde & Augustin9: Internas animę cogitationes diabolum non videre certi sumus: sed motibus eas corporis & affectionum indicijs, ab illo colligi experimento didicimus. Secreta autem cordis solus nouit ille ad quē dicitur: Tu solus nosti corda filiorum hominum. Hæc Augustinus. Solet quippe diabolus antequam veniat præmittere sui aduentus præcursorem, scilicet mali cogitationem: quam si quis in corde susceptam nutrierit, diabolus in corde suo habitaculū præparauit. Et quamuis diabolus quandoque sit adiutor, & occasio ma-

3. Reg. 8.

C larum cogitationum, non tamen omnium: quia quandoq; procedunt ex nobis tantum. Vnde Augustinus: Non omnes malæ cogitationes nostræ, à diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt, bonæ autem cogitationes semper à deo sunt. Qualiter autem cogitationibus malis resistendum sit, docet Anselmus dicens: Quomodo autem prauam voluntatem, aut malam cogitationem à vobis excludatis, hoc paruum consilium quod vobis do, intelligite & tenete: nolite litigare cum peruersis cogitationibus, vel peruersa voluntate: sed cùm vobis infestę sunt, aliqua vtili cogitatione & voluntate mē-rem vestram donec illę euanescant fortiter occupate. Nunquā enim expellitur cogitatio vel voluntas, nisi alia cogitatione vel volūtate, quę non concordat illi. Sic ergo vos habete ad inutiles cogitationes: vt toto nisu intendēdo ad vtiles mens vestra dedignetur eas saltem recordari, vel aspicere. Cùm autem vultis orare: aut in aliquam bonam meditationem intendere, si vobis tunc importunæ sunt cogitationes quas non debetis suscipere, nunquam propter illarum importunita-

Cogitationes vnde. *Cogitationibus malis resistēdum est.*

tem bonum quod incepistis velitis dimittere: ne D instigator earum diabolus gaudeat, quia vos ab incepto facit deficere: sed eo quē dixi modo illas contemnendo eas superate: neque doleatis nec tristemini de illarum infestatione, quamdiu illas, sicut dixi, contemnendo nullum eis assensum præbetis, ne occasione tristitiæ iterū redeant ad memoriam, & suam importunitatem resuscitent. Hanc enim habet mens hominis cōsuetudinem: vt hoc vnde delectatur aut contristatur sępius ad memoriam redeat, quàm hoc quod negligendum sentit aut cogitat. Similiter se debet habere persona in sancto proposito, studiosa in quolibet motu indecenti corporis vel animæ: sicuti est stimulus carnis, iræ, inuidiæ, vel inanis gloriæ. Tunc enim facillimè extinguuntur, cùm & illos velle sentire, aut de illis cogitare, vel quid eorum suasione facere dedignamur: neque timeatis quòd huiusmodi motus, vel cogitationes vobis ad peccatum imputentur, si nullatenus voluntas vestra se illis associat: quoniam nihil damnationis est his qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Secundum carnem enim ambulare, est carnis voluntati concordare. Carnem autem vocat apostolus omnem vitiosum motum in anima, vel in corpore, cùm dicit: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Facilè quippe huiusmodi suggestiones extinguim9, si principium earum secundum prædictum consiliū conterimus: difficilè verò postquam caput earum, intra mentem admittimus. Hæc Anselmus. Vnde & Hieronymus: Ad peccatum quod opere perpetratur nunquam peruenies, si incētiua vitiorum statim in mente iugulabis: & paruulos Babylonis ad petram allides: in qua serpentis vestigia non reperiuntur: & tandem deo promittis si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero. Hæc Hieronymus. Ad vitandum etiam cogitationes malas, multum habere valet cor vnitum cum deo: quia hoc ipse à nobis præcipuè requirit. Vnde Hugo: In omni creatura quæ sub cœlo vanitatibus humanis occupaf, nihil humano corde sublimius, nil nobilius, nihilq; deo similius reperitur: quare nihil aliud quærit à te nisi cor tuum. Et vniuersaliter in omni tentatione remediū salubre est deo inhærere. Vnde Aug. Cùm inhęsero tibi: exonero me, & omnino nusquam erit mihi labor & dolor. Moraliter autem in hoc euangelio ponit dominus quædam ad increpationem pharisæorum, quædam ad instructionem discipulorū. Increpat verò pharisæos, de tribus principaliter. Primò, de impietate, cùm dicitur: quare & vos transgredimini. Secundò, de simulatione, cùm subditur: hypocritæ, bene prophetauit de vobis Esaias. Tertiò de superstitione, cùm subiungitur: & conuocatis turbis. In primò suggillantur tyranni, qui mala statuta faciūt. In secundo falsi fratres, qui simulant exterius quod intus nō sunt. In tertio hæretici, qui prohibent homines à cibis quos deus creauit, & non abstinent à falsis doctrinis, quibus se & alios corrumpunt. Circa secundum ponit triplicem instructionem: vnam in destructionē gulositatis, cùm dicit, omne quod in os intrat, aliam in refrenationē oris, cùm subdit, quæ autem procedunt de ore. Tertiam in custodiam

Principijs obsta. *Ambulare secundum carnem.* *E* *Caro.* *Gala. 5.* *Psal. 18.* *F*

G custodiam cordis, cùm subiungit: ⌊de corde enim exeunt, &c.⌋

Oratio.

DOmine Iesu Christe, da mihi sic mandata dei sine transgressione seruare, vt ea omnibus & singulis præferam: & ab eis quacunque occasione non recedam: da etiã mihi in omni quod in os corporis intrat, gulositati resistere, ac interiori cordis munditię præcipuè intendere: & os cordis ac corporis diligẽter custodire. Et qa nõ sufficit custodia humana nisi assit diuina, ideo te domine suppliciter peto: pone tu custodiam ipsi vtrique ori meo, ne aliquid in illud intret vel inde procedat, quod me spiritualiter in anima & apud te maculare valeat.

De muliere Chananæa, & eius filia.

Caput. LXXXIX.

Matt. 15. ET relictis scribis ac pharisæis calumniatoribus, propter ingratitudinem eorũ ⌊egressus inde⌋ Iesus, scilicet à partibus Iudæorũ, abijt & ⌊secessit in partes Tyri, & Si-
H donis,⌋ vt Tyrios Sidoniosque cu-
Tyrus & Sidon. raret, & gentibus benefaceret. Tyrus enim & Sidon vrbes fuerunt Chananæorum, & gentilium, sitę tamẽ in terra promissionis prope montẽ Libani in corde maris: quia filij Israël nõ potuerunt totaliter expellere, & exterminare gẽtiles de terra promissionis. Et cùm ingressus esset quãdam domum causa quietis ex labore vię, accessit ad eum, ⌊mulier⌋ gentilis non edocta per prophetas & legem, ⌊Chananæa⌋ natione, Syrophenissa
Syrophenissa. genere: quia Chananæi quandoque Syriam & Phœnicem tenebant, vt dicatur Syrophenissa: quia à Syris & Phœnicibus descenderat. Syria quippe est nomen generale prouinciæ, Phœnis nomen cuiusdam specialis contractę, in illa prouinciæ sitę: & ideo componitur Syrophenissa, id est, de tali contracta oriunda, à finibus illis egressa, non solum à ciuitatibus pro peccatorum dimissione: sed à finibus per elongationem, & occasionum vitationem: quia istud in finibus gestum est gẽtilium vbi mulier sequebatur Iesum. ⌊Mulier à finibus illis,⌋ scilicet gentilium & peccatorum ⌊egressa,⌋
I significat animam peccatricem, à finibus peccatorum per pœnitẽtiam se auertentem. Non enim sufficit homini à peccatis se auertere, nisi etiam exeat à finibus peccatorum, qui sunt occasiones peccandi & causæ. Vnde Augustinus: Fines peccatorum exire, est causas peccatorum excindere, & eorum suggestionibus aditum non indulgere. Vbi notandum, quòd quando suprà dixit domi-
Matt. 10. nus: In viam gẽtium ne abieritis, scilicet ad prædicãdum: istud verbum, prohibet inuitationem, non receptionem si venirent: vnde dominus mulierem exterius non inuitauit: sed venientem recepit, & hoc significatur in aduentu Magorũ, qui à domino sunt recepti quasi primitiæ gentium. Ista enim mulier famam & miracula Iesu audiuerat: ideo firmiter credebat quòd filiam suam sanare poterat. Vnde ⌊clamauit dicens ei: Miserere mei,⌋ quia misera sum: & in hoc quòd dicit, mei, patet vehementia affectus sui: quia malum alienum, scilicet filiæ reputat suum: sic debet facere prælatus quilibet ⌊domine,⌋ propter naturam diuinam, ⌊fili Dauid,⌋ propter humanam: sed simul ⌊domine fili Dauid,⌋ propter personam in dua-

bus naturis vnitam, quasi diceret: ex diuina habes K
potestatem, quia potens es domine: ex humana voluntatem, quia Dauid mansuetudine: ex vnione commissionem, quia ideo deus factus est filius Dauid, vt nos saluet. Filium autem Dauid appellat: quia Christum promissum Iudæis descendere de genere Dauid audiuerat. Magna fides Chananeæ fides.
Chananeæ hic notatur: quia verum deum, & verum hominem Iesum cõfitetur: deum credit vbi dominum vocat, hominem credit vbi filium Dauid dicit. Nihil ex merito postulat, sed solum dei misericordiam efflagitat dicens ⌊miserere,⌋ quasi Confessio
diceret: non allego meritum, non peto iudicium, Chananeę.
non obliuiscor defectum: sed postulo beneficium, & ideo ⌊miserere mei.⌋ Vnde Chrisostomus: Miserere mei domine fili Dauid. O præclara confessio. Euangelista fit mulier, deitatem eius, & dispẽsationem annuncians: cõfitetur enim & dominationem, & incarnationem eius: miserere mei. Vides philosophiam mulieris dicẽtis, miserere mei. Non, inquit, habeo conscientiam bonorum operum: nec rectæ vitę fiduciam. Ad misericordiam L
confugio, vbi cessat iudicium: ad misericordiam confugio, vbi ineffabilis salus est: miserere mei. Modicus sermo, sed immensum benignitatis continet pelagus: vbi enim misericordia postulatur, ibi vniuersa comprehensa sunt bona. Hæc Chrysostomus. Et vt magis eum ad cõpassionem moueat, totũ ei dolorem enarrat dicens: ⌊Filia mea,⌋ non ancilla, non extranea, sed filia: quod est mihi grauius, ⌊malè vexatur,⌋ non quocunque dolore: sed ⌊à dæmonio,⌋ quod est ei periculosius. In quo vulnera medico detegit, & magnitudinem & qualitatem morbi qui premit. ⌊Iesus autem non Perseuerãtiæ cõmẽdatio.
respondit ei verbum,⌋ non propter indignationẽ: sed vt eius constantiam probaret, & probatã manifestaret, & vt ex perseuerantia in prece ostenderetur fides eius, & deuotio dignior exauditione: & in illo silentio secundum Augustinum, Christus exiuit domum cum discipulis, quos mulier sequens in via nihilominus instabat & perseuerabat clamans, intantũ vt & discipuli mysterij ignari misericordia moti importunitate mulieris victi rogarent pro ea, ⌊dicẽtes: Dimitte eam,⌋ quam M
tenes nõ exaudiendo, ⌊quia clamat post nos,⌋ præ angustia quæ eam tenet premẽdo. Fac quod ipsa petit, & sic recedit: moti enim erant ad hoc, vidẽtes eius fidem & deuotionem. ⌊Iesus autẽ respondens ait: nõ sum missus nisi ad oues domus Israël,⌋ id est, ad Iudæos ⌊qui perierunt,⌋ scilicet per Missus ad Iudæos Christus.
infidelitatem à deo recedentes, ad illos potius venire debuit quibus promissus fuit. In hoc vitat scandalum Iudęorum quantum est in se, & reddit eos inexcusabiles. Loquitur de sua missione ad prædicandum in persona propria, quia non fuit missus nisi ad Iudæos primò & personaliter: sed ex consequenti & per apostolos ad gentes, & ideo Iudæis tanquam eorum apostolus principaliter missus, in propria persona tantum prædicauit, & miracula fecit: nisi in casu ex aliqua causa speciali etiam circa alios hoc ageret: vt scilicet ecclesiam in fide gentium esse fundandam ostenderet, sicut habetur hic & suprà vbi Christus prædicauit Samaritanis deuotẽ eum recipientibus, post mortem autem Christi prædicata est fides publicè gentilibus. ⌊Ac illa⌋ misera misericordiam se-

A quitur, repulsa non erubescit, importunè clamat, saluatorem adoratione latriæ adorat, [dicens: Domine adiuua me,] sic adiuuari postulat: infirmitatem enim filiæ suam reputat, & per consequens etiam sanitatem, quasi diceret: Si vsq; modo non fui, tamen modo volo esse ouis dei in signū huius adoro te, sicut ouis pastorem: & ideo [domine adiuua me,] sicut pastor adiuuat ouem suam debilem & infirmam. [Qui respondens ait: Non est bonum] quia est contra ordinē iuris, & etiam naturæ [sumere] & auferre [panem] id est, verbum dei & salutis, seu doctrinam & operationem miraculosam [filiorum] id est, Iudęorum: quia promissa sunt Iudæis, tanquam spiritualibus filijs propter cultum vnius dei, [& mittere canibus] id est, dare gentilibus qui ante conuersionem dicebantur canes ratione immunditiæ, ratione idololatriæ, ratione sęuitiæ in sanctos. [At illa dixit,] ecce humilitas mulieris quæ tanto plus magnificatur, quanto maior fuit obiurgatio. quæ quanta fuit patet ex tribus: quia non filia, non pane digna, sed potius canis est dicta: & ipsa cōcessit omnia. Vnde sequitur [etiam domine] quasi diceret, verum dicis: quia sum canis. Canem me vocas, canis tuus esse volo: ergo me canem tuum nutri: quia nō possum relinquere mensam domini mei. Domini canes nō expellunt: & si expelluntur per vnam portam, ipsi reuertuntur per aliam. Si ergo sum canis non debes me expellere à te: & si expellis me à te, protinus redibo ad te. [Nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorū suorum,] quasi diceret: domine, non peto panem sed micam: quia istud quod peto est tibi quasi mica parua: & quia cōsuetudo est quòd domini dant canibus & catellis suis saltem micas, ergo da mihi istam micam quam peto: scilicet filiæ meæ curationem. Vel [etiam domine,] id est, bonum est in casu: vnde non est contrarietas in verbo Christi & mulieris: quia verbum Christi est intelligēdum, quod non erat regulariter & vniuersaliter bonum cùm Christus esset apostolus Iudęorum, sed verbum mulieris intelligendum est in casu,

B

C scilicet propter petentis deuotionem: & vt ostenderet ecclesiæ gentium futuram fundationem, [nam & catelli edunt, &c.] quasi diceret: Si catelli aliqua modica, scilicet micas cadentes de cibo filijs concesso percipiunt: ita etiam gentiles aliquid saltem modicum de beneficijs Christi percipere debent. Vnde sic intelligi potest, [nam & catelli,] id est, gentiles immundi & miseri [edunt] id est, edere debent [de micis] id est, de reliquijs [quę cadunt de mensa dominorū suorum,] id est, Iudæorū, quibus mensa scripturæ & fercula miraculorum & alia quæ ad salutem nostram pertinent posita sunt, quasi diceret: debemus habere aliquam micam tuæ largitatis. Vnde & si non vis facere nobis sicut Iudæis varia miracula: saltem vnum fac, sana filiam meam. Nō peto panem integrum cum filijs in mensa patris: sed micas & reliquias sub mēsa eius cum catulis, quasi diceret: Non in dignitate mea, sed tantū in misericordia tua cōfidens gratiā tuā peto. In me seruetur ista similitudo panis & canis, & si indigna sum vt panē integrū prębeas: vel micā tribue filiam meā sanando, quod quasi mica reputabitur respectu mirabiliū

Catella Chananęa

quæ fecisti. Vbi Chryso. Vide mulieris patientiā D & humilitatē: deus eū vocat Iudæos filios, & illa dominos: nec doluit de inimicorū laudib⁹, nec de suo molestata est cōuicio: imò amplius se humiliauit. nā deus gētiles vocat canes, & ista catellos: ille panē, hæc mēsam dixit. Vnde & Hiero. Mira sub persona mulieris chananitidis ecclesiæ fides, patientia, humilitas. Fides, qua credit sanari posse filiā suā: patientia, qua totiens cōtempta precibus perseuerat: humilitas, qua se nō canibus sed catulis cōparat. Scio me, inquit, filiorū panē non mereri, nec integros capere cibos posse, nec sedere ad mēsam cum patre: sed contenta sum reliquijs catulorum, vt per humilitatem micarum ad panis integri veniam magnitudinem. Hęc Hieronymus. Et nota hic triplicem mulieris petitionē. In prima, petit liberari dicens [miserere mei domine fili Dauid.] In secunda, petit adiuuari dicens: [Domine adiuua me.] In tertia, petit satiari dicens, [nam & catelli edunt &c.] In prima confitetur se miseram: ideo ait [miserere,] in secunda infirmā: ideo addit [adiuua me,] in tertia mendicam: ideo E superaddit, [nam & catelli &c.] quasi diceret, & si à mensa, nō tamen à micis excludar. Hic enim est ordo: primo fit homo miser per peccatū, secundo impotēs ad resurgēdū, & tertio medicus ad releuādum. In illis ergo petitionibus significatur ordo effectuū gratię. In prima petit gratiā remissionis & hæc pertinet ad gratiā iustificantē. In secunda gratiā operationis, & hæc ad gratiā operantē. In tertia gratiā cōsolationis, & hæc ad gratiā cōsummantem. Et quia sic prudēter habuit se: ideo tandem benignū audire respōsum meruit. Tūc enim [respōdēs Iesus ait illi: O mulier, magna est fides tua] quod patet ex verbo & facto suo: qa non fuit retardata à feruore petēdi, primo propter tacitur nitatē, nec postea propter eius negatiuā respōsionem, nec propter illatū conuiciū. Iam te nō voco canē, sed mulierem fidelē: quia tāta est fides tua, quòd me superauit & vicit, & ideo [fiat tibi sicut vis] quasi diceret: Fides tua hoc meretur, qd patet ex facto cùm subdit [Et sanata est filia ei⁹ ex illa hora] ex qua scilicet dominus dixit, [fiat tibi sicut F vis] dicere eū dei est facere: quia enim à feruore petitionis non refriguit, sed perseuerauit & valde se humiliauit: ideo diuina pietas se amplius continere non potuit, quę semper in oratione humilium respexit, & preces eorū non despexit. Igitur quia magnā fidē habuit, hoc quod petijt impetrauit: imò plus obtinuit quàm postulauit. Nā postulauit filiæ suæ corporis sanitatē: & non solum hanc ei obtinuit, sed etiam mentis iustificationem & sibipsi plenam conuersionem. Sæpe enim propter magnā fidē petētis deus plus exaudit, & plus cōcedit quàm ille petit. Vnde Chryso; O mulier, magna est fides tua: non vidisti mortuum suscitatum, nec leprosum mundatum: nec prophetas audisti: nec legem meditata es: neq; mare in diuisiones scindi vidisti: nihil horum contemplata es: insuper & despecta & contempta es à me & non recessisti, sed perseuerasti petendo: & quia magna est fides tua, copiosa effusa est gratia, [& sanata est (inquit) filia ei⁹ ex illa hora,] nō ex qua venit mater in domum eius: sed ex qua domini sermo processit. Et iterum Chananæam

Humilitas & patiētia Chananęę.

Petitio triplex Chananęę.

Fides Chananęę.

B mulierem

G mulierem magno dono impletam remisit. In hoc
euidenter ostendit, quoniam deus etiam illa quæ
nobis parata non sunt, dare possit, si vehementius
Matt.15. postuletur: non est, inquit, bonum tollere panem
filiorum & dare canibus: & tamen dedit: quia illa
vehemēter exegit. Iudęis verò è regione monstra-
uit, quia desidiosis nec illa quidem tribuat, quæ
eis fuerant præparata. Denique illi nihil accepe-
runt, imò etiam propria perdiderūt. Et ideo quia
minimè quæsierunt, ne sua quidem acceperunt:
illa verò quia vehementer incubuit vendicare, &
rem filiorum accepit canis: tantum quippe bo-
num est fides sedula, & deprecatio perseuerans.
Et iterum: Tu autem intende qualiter apostolis
victis, & non perficientibus ipsa perficit: tam ma-
gnum quid est instantia orationis: etenim pro no
stris noxijs à nobis vult magis rogari, quàm ab
Sidon & capella eius. alijs pro nobis. Hæc Chrysostomus. De Sarepta
ad duas leucas est Sidon ciuitas, ante cuius por-
tam ostēditur vna capella, in loco vbi locutus est
dominus Chananęę: & deinde sanauit filiam eius
in via, quæ ducit Cęsaream Philippi in Ituręam:
H sicut autem fides matris cooperatur filiæ, sic fides
ecclesiæ paruulis qui baptizantur in eius fide.
Catechizādi argumentum. Vnde secundum Remigium: Datur hic exem-
plum catechizandi, & baptizandi infantes: vt fi-
deles pro suis paruulis deo fidem promittāt: qua-
tenus sicut fide isti⁹ mulieris sanata est filia eius,
ita & fide catholicorum virorum peccata paruu-
lis relaxentur. Per fidem enim ecclesiæ, & con-
fessionem, seu responsionem offerentium in ba-
ptismo, liberantur à dæmonio paruuli, qui nec
dum per se sapere, vel aliquid agere possunt boni
Allegoricè aut mali. Allegoricè autem, secundum eun-
dem Remigium: Hæc mulier sanctam ecclesiam
signat de gentibus congregatam. Per hoc enim
quod dominus relictis scribis & pharisæis, venit
in partes Tyri & Sidonis: signat quia relicturus
erat Iudæos, ac transiturus ad gentes. Est autem
hæc mulier egressa à finibus suis: quia sancta ec-
clesia recessit à pristinis erroribus & vitijs. Ro-
gat quoque pro filia, id est, pro populo suo non-
dum credente, vt & ipsi absoluantur à fraudibus
I diaboli. Et si ad primam petitionem ecclesiæ do-
minus salutem animæ differt dare, non est despe-
randum, vel à petendo cessandum: sed magis pre-
cibus insistendum, & ad deum, & ad sanctos recur
rendum: & tunc perficietur oratio, vt sequatur ef-
fectus quantumcunque fuerit Chananęus, genti-
lis, canis & immundus. Meritò autem magna di-
citur fides ecclesiæ de gentibus: quia cùm gentes
nec lege fuerint imbutæ, nec prophetarum voci-
bus instructæ: ad prædicationem mox apostolo-
rum, in auditu auris obedierunt: ideoq; salutem
Moraliter de anima. impetrare meruerunt. Moraliter autem filia est
anima, vel conscientia cuiuslibet intra ecclesiam
diabolo mancipata: pro qua mater ecclesia orat,
vel ipse homo pro fœdata conscientia. Vnde Ra-
banus: Si quis conscientiam habet alicuius vitij
sorde pollutam, filiam habet à dæmonio vexa-
tam. Et si quis bona quæ gessit peccatorum pe-
ste fœdauit, filiam habet immundi spiritus fu-
rijs agitatam. Ideóque necesse est, vt ad preces
lachrymasq; confugiat: sanctorumq; intercessio-
nes & auxilia quærat. Vnde & Chrysostomus:
Imitare Chananæam, vir mulierem. Sed forsitan K
dicis: Non habeo filiam quæ dæmonio plena sit:
sed habes animam peccatis refertam. Dicito &
tu: miserere mei domine, quia anima mea male à
dæmonio vexatur: grandis enim dæmon pecca-
tum est. Hæc Chrysostomus. Male autem vexa-
tur anima, quando vexatio non sentitur: peius,
quando morbus desperatur: pessime, quando me-
dicus contemnitur. secundum Theophilum quo-
que, vnusquisque nostrum cùm peccat, mulier est
anima eius peccatrix: id est, fragilis, infirma: cu-
ius filia est operatio praua, quæ filia à dæmone
est possessa: quia actus praui dæmonum sunt. Pec Peccatores catelli
catores nos autem existētes, nuncupamur catelli sunt.
impleti immūditijs: propter quod non sumus di-
gni panem dei recipere, aut participes fieri im-
maculatorum mysteriorum dei. Si verò cogno-
scentes nosmetipsos per humilitatem esse catu-
los, humiliter confiteamur peccata nostra, tunc sa
natur filia: quia deletur operatio praua. secūdum
verò Augustinum, per mulierem Chananæam
potest intelligi ratio superior, quæ legibus æter-
nis inspiciendis & consulendis intendit: per dæ- L
monem autem intelligēdum est ipsa sensualitas,
quæ etiam per serpentem signatur. Sic ergo pari-
formiter filia mulieris Chananęæ vexatur, quan-
do per sensualitatem inferior ratio ad consensum
peccati mortalis impellitur, cuius sanatio per ma
trem, id est, rationem superior à domino petitur:
nam ratio superior ad optima deprecatur. Et si-
cut dominus distulit exaudire petitionē mulie-
ris Chananęæ, vt eius fides clarius appareret: sic
& dominus aliquando dimittit impulsum ratio-
nis inferioris per sensualitatem diutius protrahi,
vt augeatur meritum tētatii propter quod Paulo
petenti stimulum carnis à se auferri dicit domi-
nus, virtus in infirmitate perficitur. Imitemur 2.Cor.12.
ergo & nos ecclesiæ filij hanc mulierem, quæ de
gentibus credēdo mater nostra in fide effecta est:
quia de gētilitate venimus. Habeamus fidem, vt
vnum & trinum deum credentes, quicquid iustè
ab eo petimus, nos impetrare posse credamus. Ha
beamus constantiam, vt si diuina dispensatio pre-
ces nostras tardius exaudierit, tamdiu preces pre- M
cibus iungam⁹, quousque hoc quod petimus im-
petremus. Et si ad impetrandum nos idoneos
nō sentimus, spiritualium fratrum orationis ad-
iutorium quæramus: vt sicut ista mulier aposto-
lis pro se interuenientibus quod petebat prome-
ruit, ita & nos communibus precib⁹ magis quàm
singularibus & proprijs adiuuari credamus. Ha-
beamus humilitatē, vt alijs de nobis maiora exi-
stimantibus, nos minores iudicemus, exemplo hu
ius mulieris: quæ cùm à domino canibus compa-
rata esset, ipsa de se humilius sentiens, catellis se
coæquauit: hanc humilitatem in corde habebat,
qui despectus ab alijs dicebat: Ludā & vilior fiam Dauid.
plus q̄ factus sum, & ero humilis in oculis meis. 2.Reg.6.
Oremus instanter dominū, vt sanet filias nostras:
oremus, vt sanet à peccatis, & liberet nostras ani-
mas quę male à dæmonijs & vitijs vexātur. Cla-
memus humiliter & perseuerāter ad eum, dicētes
cū Chananæa, miserere mei domine fili Dauid:
&, dn̄e adiuua me. Illa em̄ anima à dęmonio vexa
tur, quę peccare nō cessat, & in crimine pseuerat:
quæ

A quæ si bene conuersa fuerit, & de Christi misericordia non desperauerit, dicetur ei à piissimo domino, fiat tibi sicut vis: & sanabitur ex illa hora:
Ezech. 18. quia peccator quacunque hora conuersus fuerit & ingemuerit, vita viuet & non morietur. Noli ergo desperare, vel à petendo cessare: quia si corde integro, fideli & puro, in oratione perseuerans, coram deo tuo humiliaueris, reputans te indignum omni beneficio suo: certissimè credas, quod quæcunque petieris obtinebis. Et sicut apostoli rogauerunt pro Chananæa, sic & angelus pro te rogabit: & orationem tuam deo offerens vtilitatem tuam procurabit.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, te rogo & obsecro, miserere mei, & adiuua me in meis necessitatibus, ac tentationum & tribulationum vexationibus, & si domine quia canis sum, & apud te vix vt canis, non sum dignus integrum à te panem, id est, magnitudinem donorum tuorum recipere: saltem da mihi micas paruulas, id est, aliquantulum de gratia tua, sine qua anima mea malè à dæmonio vexatur, cum
B ipsa verò quantumcunque praua fuerit, à peccato & dæmonio liberabitur. Nam gratia tua existens in anima, & delet omnia peccata, & deo facit animam filiam adoptiuam. Amen.

De surdo & muto, à dæmone possesso.
Caput. XC.

Marci. 7. ET iterum exiens Iesus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galileæ inter medios fines Decapoleos. Decapolis nomen est regionis
Decapolis decem vrbes continentis, & dicitur à decas quod est decem, & polis quod est ciuitas, & huius regionis vna pars est vltra Iordanem, &
Mare Galilææ. alia citra. Igitur mare Galilææ, quod est quidam lacus per quem transit Iordanis fluuius, respicit vtriusque partis regionis prædictæ fines, & terminos. Et adducunt ei, per fidei suæ deuotio-
C nem, surdum & mutum. Non erat iste talis à natiuitate, nec ab infirmitate superueniente: sed à dæmone ipsum obsedente, ac eius auditum & loquelam impediente, & in ipso tria miracula concurrunt: quia auditus & affatus fuit ei redditus, & à dæmone fuit liberatus. Et deprecabantur eum, vt imponat illi manum, omnipotẽtem quę condiderat eum: efficax est enim manus Christi ad saluandum. Sanatur quem tangit Iesus, sanatur quem tangit saluator: quia ipse est salus & vita, non aliunde quærit herbas: ipse est & medicus, & medicina. Tangit, & sanat: respicit, & me-
Moraliter detur. Moraliter omnis Christi actio, nostra est instructio: si ergo tu vis curari, sequaris exemplarem instructionem medici. Exeas de Tyro, id est, de peccato, per contritionem: interpretatur enim angustia: venias per Sidonem, id est cõfessionem: interpretatur enim venatio: & confessio venatur circunstantias peccatorũ, ad mare Galilææ transmigrando per satisfactionem, à delectationibus carnis ad opera satisfactoria per medios fines Decapoleos, obseruando scilicet decem præcepta: conducant autem te timor & amor. Et apprehendens eum Iesus de turba seorsum misit digi- D
tos suos in auriculas eius, & expuens tetigit sputo linguam eius. Christus aliquando sanauit in- Tangendo
firmos tangendo eos corporaliter, vt ostenderet sanat.
humanitatem suam esse deitatis instrumentum: quia per humanitatem faciebat miracula instrumentaliter, sed per deitatem principaliter: & suspiciens in cœlum ingemuit, ex compassione: vt quærens à deo auxilium, ostenderet se verum hominem, & ait effeta: quod est, adaperire, scilicet tam in vinculis auriũ, quàm in vinculis linguæ, vt audias & loquaris perfectè. In quo ostendit se esse verum deum, curando per imperium. Hoc vno sermone curauit eum: quia statim ad eius imperium, apertæ sunt aures eius: & soluta est lingua eius, & loquebatur rectè. Mysticè per surdum, & mutum accipitur genus humanum, quod monita salutis non audierat: & à laude dei cessabat, pro quo deprecabantur patriarchę & prophetæ incarnationem Christi desiderantes, vt imponat illi manum misericordiæ, quæ hominem sanat per aduentum eius in carnem: sed & varia peste, & omnium fere morbo in primo parente percussum est genus humanum. Cæcatur, dùm vi- E
det non videnda. Surdus fit, dum audit non audienda. Dum odorat, emungitur. Obmutescit, dum loquitur. Mancus fit dum manum erigit, & ad vetitum pomum extendit. Incuruatur, dum superbia erigitur. Hydropicus fit, dum concupiscit. Claudus fit, dum progreditur. Lepra suffunditur, dum virtutibus nudatur. Dæmone impletur, dum deitatem appetit. Moritur, dum audacter peccatũ excusat. Circa sanationem istius Sanandi
languidi, plura hìc tanguntur. Primum est, modus.
eius adductio ad deum, per preces patrum sanctorum. Secundum est, apprehensio, vt enim genus humanum liberaret, naturam nostram apprehendit. Tertium est, ipsius à turba sequestratio, vt doceret nos fugere inanem gloriam, in actibus nostris. Quartum est, digitorum immissio, vt doceret in eius membris diuinitatem habitare: licèt potens esset etiam verbo sanare. Digiti
etiam, qui in aures mittũtur, dona spiritussancti F
sunt: de quo dicitur, digitus dei est hic. Et ita di- Exod. 8.
gitos in auriculas mittit: cùm per dona sancti spiritus aures cordis ad intelligendum verba salutis aperit, & præceptis suam gratiam obediendi tribuit. Quintum est, tactus linguæ eius cum saliua, vt ostenderet quòd omnia membra sacri corporis eius diuina existunt & sancta, & etiam sputum quod vinculum soluit: etenim omne sputum superfluitas quædam est: sed in domino omnia sunt diuina. Saliua etiam ex capite in os defluens diuina sapientia est, quæ vincula labiorum soluit. Et sic expuens linguam tangit, cùm ad fidei confessionem & prædicationem sapientiam dat, & ora relaxat. Sextũ est, aspectus in cœlum, vt inde cunctis infirmantibus medelam ac omne remedium quærendum esse ostenderet, & in cœlum thesaurum cordis nostri erigere, & ad deum intentionem nostram semper dirigere doceret. Septimum est, gemitus, non quia ipsi opus Gemitus
esset cum gemitu aliquid petere à patre, qui cun- Christi.
cta petentibus dat cum patre: sed vt gemere nos doceret, & gemendi exemplum nobis daret, cùm

G pro noſtris ſeu aliorum exceſſibus & erroribus,
vel deſiderio patriȩ cœleſtis ſupernȩ,pietatis prȩ-
ſidia inuocamus . Ingemuit etiam,noſtram cau-
ſam ſuſpiciens in ſcipſo : ac naturæ miſertus hu-
manæ , & compaſſus miſeriæ tantarum infirmi-
tatum , in quas genus humanum incidit propter
peccatū .Octauum eſt, Chriſti imperiū,cùm ait,
Effeta.
effeta,quod eſt Hebrȩum,& idem quod adaperire
imperatiuū paſſiui verbi:id eſt , ſis apertus:quod
licet propriè loquendo ad ſolas aures referatur,ta
men per verbum iſtud dominus intellexit , quòd
vtraque infirmitas curaretur:quod patet per effe-
ctum ſubſecutum. Vbi ſecundum Bedam, vtraq;
natura vnius & eiuſdem eſt Chriſti manifeſtè di
ſtincta,⌊Suſpiciens enim in cœlum,⌋quaſi homo
deum precaturus ⌊ingemuit,⌋ ſed mox vno ſer-
mone,quaſi potens diuina maieſtate curauit. Au
res denique infirmi ad audiendum aperiuntur, &
lingua ad loquendum ſoluitur : dum ſurdus qui
præceptis diuinis aures cordis non commodat, &
mutus qui clauſa in diuinis laudibus ora tenet,
per gratiam dei iuſtificatus vtrunque operatur.
H Vinculum quoque linguæ ſoluitur,quando ad o-
rationem, ad proximi ædificationem , ad peccati
confeſſionem , & ad dei laudem lingua vtimur.
Hinc igitur docemur , vt quoſlibet peccatores
quotidie per prædicationem noſtram deo addu-
cere ſtudeamus,& pro illis iugiter exoremus. De-
precatio enim adducentium , ſignificat eccleſiæ
Surdus & mutus.
interceſſionem. Vnde Beda: Surdus & mutus eſt,
qui nec aures habet audiēdi verba dei: nec os ape
rit pro loquēdis:quales neceſſe eſt,vt hi qui loqui
iam & audire diuina eloquia didicerunt:dño ſal-
uandos offerant. Vnde & Greg. Sed cui aures cor-
dis ad obediendum apertæ fuerint, ex ſubſequēti
proculdubio etiam linguæ eius vinculū ſoluitur:
vt bona quæ ipſe fecerit, etiam facienda alijs lo-
quatur, Vnde & bene ſubditur:⌊& loquebatur re-
ctè,⌋ Ille enim rectè loquitur dominum confiten-
do, vel alijs prædicando : qui prius obediendo fe-
Locutio dei ad nos
cerit,quæ loquendo admonet eſſe facienda. Qui-
libet etiam peccator,quò ad deum ſurdus eſt:qui
obturat aures ſuas ne audiant deum ſibi loquen-
I tem,ſiue per prædicationem:ſiue per ſcripturam,
ſiue per inſtinctum internū: his enim tribus mo-
dis deus loquitur nobis, & ſurdi ſunt qui eum nō
audiunt. Sunt etiam muti,qui deo per multa be-
neficia eos ad ſe vocanti non reſpondent per gra-
tiarum actionem,& debitam recognitionē:quan-
tum ad vtrumq; defectum conqueritur dominus
Eſaiæ. 65.
per Eſaiam dicens : Locutus ſum inquit , & non
audierunt : vocaui , & non erat qui reſponderet.
Surdus igitur eſt inobediens & mutus,laudes de-
bitas dei omittens: & nec aures,nec os ad dei ver-
ba audienda & pronuncianda aperiens : ſed tactu
Chriſti vtrumque tollitur impedimentum , quia
cùm Chriſtus ſua gratia tangit cor hominis , fit
humiliter obediens,& deuotè deum laudans:talis
verò adducitur & ſanatur in prouincia , vbi ſunt
Sanandi peccatoris modus.
decem vrbes, decalogum ſignificantes. Qualiter
autem peccator de vtroque defectu , per diuinam
clemētiā curari habeat, proceſſus ſanationis hu-
ius infirmi declarat: in quo plures concurrūt cir-
cunſtantiæ ſignanter attendendæ . Primò enim
infirmus ad ſaluatorem adducitur. Secundò,ſal-
uator pro illius ſaluatione rogatur. Tertiò,infir- K
mus a ſaluatore comprehenditur , & à turba ſe-
queſtratur. Quartò,ſaluator digitos in auriculas
eius mittit. Quintò,linguā eius ſaliua ſua tāgit.
Sextò,in cœlum ſuſpicit, Septimò,gemit. Octa-
uò dicit,effeta:& ſic nono infirmus perfectam ſa-
nitatem recepit. Et hæc omnia circa ſanationem
huius infirmi geſta corporaliter,explentur in ſal-
uatione cuiuſlibet noſtrum ſpiritualiter. Primò
Adduci ad ſaluatorē.
ergo ad ſaluationē peccatoris exigitur,vt ſaluato
ri adducatur:qđ fit pluribꝰ modis. Aliquādo vir-
tute prædicationis:aliquādo correptione infirmi-
tis,& præcipuè cū timeť ne ſit ad mortē. Aliquā-
do hoc fit exemplo alterius,vitam præteritā cor-
rigentis. Aliquando fit eleemoſynarum largitio-
ne . Aliquando ductu propriæ conſcientiæ . Se-
cundò ſaluator rogatur, nam ſæpe precibus ſan-
ctorum ſalus alicui impetratur : deus enim vult
Turba fugienda nobis.
rogari, licèt tamen velit facere . Tertiò,infirmus
à turba ſequeſtratur; quod fit cùm dominus quē-
libet impium iuſtificans de ſocietate malè viuen-
tium diuidit,vel à conſuetis malis moribus euo-
cat & retrahit : quia ſecundum Hieronymum, L
Seorſum ſemper à turbulentis cogitationibus, &
actibus inordinatis ſermonibusq; incompoſitis,
quaſi de turba educitur qui ſanari meretur . Hic
datur documentum pœnitentibus , abſtrahendi
ſe à prauis mundanorum hominum ſocietatibus.
Sed quia non omnes qui per pœnitentiam addu-
cuntur ad deum, poſſunt ſe ſegregare à turbis fu-
ga corporali,ſaltem hoc debent facere abſtractio-
ne mentali,& ſufficit ad ſalutem. Quartò,ſalua-
tor digitos ſuos in auriculas peccatoris mittit:
quod fit quando deus conſiderationem peccato-
rum ſuorū ei immittit, quaſi omnia peccata ſua
in corde ſuo digito dei ſcripta videat . Quintò,
ſaluator ſaliua ſua linguam hominis tangit,cùm
ipſum ad confeſſioneoi inſtruit . Et rectè cogni-
tionem veritatis digito dei per aures immiſſam,
debet ſequi confeſſio, quæ per tactum linguæ ſi-
gnificatur . Eſt autem triplex confeſſio : ſcilicet
peccatorum,fidei, & laudis diuinæ. Sextò, ſalua-
tor in cœlum ſuſpicit : docens per hoc peccato-
rem conuerſum oculos , intentionis & deſiderij, M
ſurſum ad cœleſtia debere erigere . Quid enim
prodeſſet à terrenis fore ereptum:ſed nō animum
habere ad cœlum erectum? Septimò,ſaluator in-
gemiſcit infirmum ſanandum : docens per hoc
nos gemere debere pro incolatu præſentis miſe-
riæ,dicendo cum Dauidi Heu mihi,quia incola- Pſal.119.
tus meus prolongatus eſt. Præmiſſis ſeptem per-
actis,dixit ſaluator,effeta: quaſi per hoc verbum
dans peccatori plenam abſolutionem , à pœna &
culpa . Vnde mox ſequitur : ⌊Et ſtatim apertæ
ſunt aures eius , & ſolutum eſt vinculum linguæ
eius: & loquebatur rectè.⌋ Et ſic peccator reſtitu-
tus eſt perfectæ ſanitati, & non reſtat ei niſi euo-
lare.⌊Et præcepit eis,⌋ non præcepto obſeruatio-
nis , ſed inſtructionis: ad humiliandum ſe in fa-
ctis exemplo ipſius,⌊ne cui dicerēt:⌋& per hoc nō
iactare bona ſua diſcerent : quia iactantiā in om-
Præcepit ne cui dicerēt ſcrutis & cauſæ.
ni opere bono prohibuit . Præcepit ne cui dice-
rent: Primò,vt doceret non eſſe gloriandū in vir-
tutibus:ſed in cruce & humiliatione. Secundò,vt
doceret quòd beneficia largientes , de eis laudem
propriam

A propriã non debent quærere. Sed quia accipientes conuenit laudare benefactores, ideo bene subditur: ⌊Quanto autem⌋ ex abundantiore humilitate ⌊eis præcipiebat, tanto magis prædicabant⌋ gloriam ipsius, & dilatabant: quia humilitas semper gloriam præcedit. Per hoc autem ostenditur, quod beneficiatus de beneficijs debet se gratum ostendere, & benefactorem laudare, quanuis hoc benefactor non quærat, aut velit. Vnde Theophilus: Docemur autem ex hoc, cùm alicui beneficia elargimur, minimè applausus & laudes appetere: cùm verò accipimus beneficia, benefactores prædicare & laudare, quanuis nolint. Per hoc etiam monemur, vt frequenter prædicemus Christi gloriam, qui ab ipso mandatum habemus, dum eos quibus datum erat præceptum silentij, prędicasse conspicimus. Vnde Augustinus: Sciebat ille qui omnia nouit antequam fiant, quia magis prædicarent: sed hoc præcipiendo pigris voluit ostendere quãto studiosius, quantòque feruentius prædicare debeant, qui iubentur vt prædicent: quan-
B doquidem illi qui prohibebantur tacere non poterant. Et quantum ipse ex humilitate non dilatari pręcipiebat, ⌊eo amplius admirabantur dicẽtes,⌋ & eum laudando prædicantes: ⌊Bene omnia fecit,⌋ & facere probauit: quia ⌊& surdos fecit audire, & mutos loqui,⌋ quotquot voluit & sibi placuit. Licèt enim hic nõ exprimat nisi vnum surdum, & mutum esse curatum: tamen plures fuerunt surdi, & muti, ac cæci, & claudi, alijq; infirmi curati: vt patebit in capitulo sequenti, sed inter illos erat vnus cuius cura fuit mirabilior inter cæteros: quia in ipso, secũdum Hieronymum, tria concurrerunt miracula: scilicet in reparatione auditus & loquelæ, ac liberatione à dæmone. Et notanter dicitur, ⌊bene omnia fecit⌋ quia non sufficit bona facere, nisi bene fiant: bene autem fiunt, quando dei adiutorium postulatur, & quando humana gloria fugitur. Hic ergo docemur vanam gloriam fugere, & hominum iactantiam declinare. Qui si aliquid dignum laude aliquando fecerimus: hoc non ad vulgi fauorem ex-

Bene facere.

C tollere & prædicare, imò humiliter abscondere & cęlare debemus. Et hoc totum vertitur in contrarium: quia plus laudantur illi qui facta sua abscondere volunt, quàm illi qui ea pro vana gloria manifestare contendunt. Si gloriam mundi fugis, ipsa te sequitur: & si eam sequeris, ipsa te fugiet. Vnde Augustinus: Virtutes habenti magna virtus est contemnere gloriam: quia contemptus eius in conspectu dei est, iudicio autem non aperitur humano. Et qui contemnit iudicia laudantium, contemnit etiam suspicantium temeritatem. Neque est vera virtus, nisi quæ ad eum finẽ tendit vbi est bonum hominis quo melius non est. Vnde & Chrysostomus: Versuta est & vana gloria, & ad ea quæ valde sunt manifesta excęcat mentem eorum, qui ab ea capiuntur. Ebrietas enim quædam profunda est, ideoq; difficilè reducibilem eum, qui captus est facit hæc passio. Hæc eorum quæ capiuntur animam abscindens à cœlis terræ affigit, & lucem respicere veram non dimittit. Hæc passio auaritiam genuit, liuorem, accusationem, insidias: hæc eos qui nihil mali passi sunt, aduersus eos qui nihil mali fecerunt armat,

Gloriã nõ quærenti damus.

Vitandæ glorię difficultas.

Gloriationis mala.

& iritat. Neq; amicitiam nouit, qui in hanc ægritudinem incidit: nõ verecundatur ob aliquem vniuersaliter scit, sed ab animo eius eijciens bonum, ad omnes bellatur, instabilis & sine amicis existens. Vigilemus itaque dilecti, & sumamus sensum humilitatis nobis à deo datæ. Cõtemnamus multorum gloriam: nihil enim ita derisibilem & dehonorabilem facit vt hæc passio, nihil ita confusione plenum. Quoniam gloriam quidem cupere ingloriatio est: gloria autem vera est hanc despicere, & nullam eius facere curam: sed ad id quod deo placet omnia dicere & facere. Ita enim poterimus & mercedem recipere, ab eo qui nostra videt diligenter, cùm eo solo contenti fuerimus inspectore. Nos verò talem habentes dominum, precor alios ne inquiramus inspectores, qui pdesse quidem nobis nihil: nocere verò ex inspectione eorum possunt, & omnem euacuare laborem nobis. Sed vnde habemus mercedes suscipere, hunc vocemus laudatorem eorum quæ fiunt, hunc inspectorem. Nihil nobis & humanis oculis sit. Si enim volumus & hac potiri gloria, tunc hac fungemur cùm eam quæ à deo est quærimus solam. Hæc Chrysostomus. D E

Oratio.

Domine Iesu Christe, qui finaliter malos deseris: veni per Sidonem prædicationis, ad mare contritionis, Galilęæ confessionis, satisfactionis, & transmigrationis, inter medios fines decapoleos charitatis, in decalogo proficientis, & apprehende nos seorsum à turba tentationis multiplicis. Mitte digitum discretionis in auriculas nostri intellectus, & gustum sapientiæ in os nostri affectus: vt ad confitendum soluantur vincula linguæ nostræ, & loquamur rectè, verbo & opere non discordante à voluntate, vitemusq; laudes hominum: vt & surdi audiant per conuersionem, & muti loquantur per confessionem. Amen.

De refectione quatuor milium hominum. Caput. XCI.

F Deinde ascendens Iesus in mõtem,⌋ & desertum locum & ⌊sedebat ibi,⌋ ad quiescendum, & accesserunt ad eum turbæ multæ,⌋ quia de multis ciuitatibus, & castellis, & villis venerant ad impetrãdum sanationem infirmorum, ⌊habentes secum mutos, claudos, cæcos, ac debiles, & alios multos⌋ infirmos: quod addit euangelista ad includendum omnia infirmitatum genera, quæ hic non sunt nominata ⌊& proiecerunt eos ad pedes Iesu,⌋ vt fidem & deuotionem non solum verbo: sed & facto ostenderent. Fœlices pedes Iesu vbi peccata purgantur: vt ibi, stans retro secus pedes Iesu. vbi morbi curantur: vt hic. vbi verba sancta discũtur: vt ibi, quę sedens secus pedes domini. vbi gaudia renouantur: vt ibi, accesserunt & tenuerunt pedes eius. ⌊Et curauit eos,⌋ solo verbo. Ille enim solo verbo poterat curare: qui totum mundum solo verbo de nihilo potuit creare, ⌊ita vt turbæ mirarentur, videntes⌋ omnes sanatos, & glorificabant deum Israel: quia secundum Chrysostomum, Multitudo eorũ qui

Mat. 15. & Marci. 8.

G curabātur,& facilitas sanationis eos in stuporem mittebat. Hic enim in quodā generali multiplicant multa miracula, & diuersorū generum, quæ propter multitudinem in particulari describi nō poterant: quia si in particulari explicarentur, vnū magnum librum implerent: propter quod dicit Ioannes, quòd si omnia facta Christi essent scripta, totus mundus non posset capere libros, qui scribendi essent. Ponit ergo hìc multiplicitatem infirmorum, & specialiter tangit quatuor: scilicet ⌊mutos, claudos, cæcos, & debiles.⌋ Spiritualiter mutos habemus, ex defectu boni sermonis: claudos, ex defectu boni operis: cæcos, ex defectu veræ cognitionis: debiles, ex defectu bonæ voluntatis. Et notādum, quòd secundum Origenem, primò est debilitas in voluntate, deinde sequitur cæcitas in ratione, & sic clandicat in operatione: & ex his sequitur mutitas à diuina laude: sed hìc ordinantur secundum magnitudinem nocumenti. Vbi glosa: Muti autem sunt, qui non laudant deum. Cæci, qui non intelligunt viam vitæ. Claudi, qui per deuia boni operis, & non rectè euntes. Debiles sunt, qui infirmi sunt in bonis operibus. Mu-

Miracula multa simul facta.

Ioan. vlti.

Muti. Cæci. Claudi. Debiles.

H tos ergo curat, cùm eorum linguas in laudem sui creatoris soluit. Cæcos illuminat, cùm ignorantibus cognitionem suæ salutis infundit. Claudos sanat, cùm in via iustitiæ gressus eorum dirigit. Debiles fortificat, cùm pigros & accidiosos operari bonū viriliter facit. Turbæ verò mirantur & deū glorificant, cùm ex talibus mutationibus quæ sunt dexteræ excelsi deum laudant. Vbi & Rabanus: Ascendit autem in montem: vt scilicet auditores suos erigat ad superna & cœlestia meditanda. Sedebatq; ibi, vt demonstraret non nisi in cœlestibus requiem esse quærendam. ⌊Eo autem sedente in monte,⌋ id est, in cœlorum arce: accedunt turbæ fidelium, deuota mente illi appropinquantes, ducentes secum mutos, & cæcos, & alios infirmos, eos ad pedes Iesu proijciunt: quia peccata confitentes ipsi soli curādos subijciunt. Quos ita curat, vt turbæ mirentur & magnificet deum Israël: quia fideles quando viderint eos qui spiritualiter ægrotauerāt, diuersis operibus virtutum

I ditatos, laudem deo decantant. ⌊Cùm ergo turba multa esset⌋ cum Iesu, ⌊nec haberent quod manducarent, ⌊cōuocatis discipulis,⌋ loquebatur cum eis de hoc quod facturus erat: secundum glosam, prius Christus infirmorū debilitates abstulerat, postea verò sanatis cibos offert: quia prius remouenda sunt peccata, & postea anima verbis dei nutrienda. Voluit autem dominus prius discipulos conuocare, & cum eis loqui pluribus de causis. Prima, secundum Hieronymum, vt magistris tribuat exemplum non semper spernere cum minoribus consiliari, & de agendis quandoque eos consulere. Secunda, secundum eundem, vt ex collocutione intelligant signi magnificētiam. Tertia, vt ostendatur magnitudo misericordiæ suæ, quæ diutius intrinsecus latere non potuit. Et ait illis: Misereor super turbam. Ecce verbum miræ dulcedinis & amoris, procedēs ex intimis cordis medullis, & pertingens suo vigore vsque ad intima nostra. Neque enim alius est qui nostris miserijs sit sic miserator, quemadmodum conditor noster, cuius miserationes super omnia opera eius. Hoc

Discipulos alloquendi causæ.

Domini misericordia.

verbum dixit apostolis, vt eorum animos ad pietatem & misericordiam induceret & inclinaret. K secundum glosam, Compatitur vt verus homo, pascit vt deus. Et subiungitur ratio miserationis duplex, scilicet longanimitas: ⌊quia iam triduo sustinent me,⌋ pro curatione suorum quos attulerunt expectando, & perseuerant mecum me sequendo, verba mea audiendo, miracula videndo. Alia verò ratio miserationis est, necessitas: quia ⌊nō habent quod manducēt,⌋& tamen nō sollicitantur: & ideo cōgruit eis prouidere. Ex quo patet eorum deuotio, & quanto ei adhærebant desiderio, audientes suauem doctrinā, contemplantes gratiosam faciem: videntes eius opera mirabilia, ad quæ intantum afficiebantur, vt quasi extra se rapti de alimoniæ defectu solliciti non essent, & per tres dies ad loca propria nō redirent, manentes cum Christo in loco deserto, & sub diuo ac sine cibo: sed non poterant in victu deficere, quia erant cum Iesu saluatore. Cibaria quippe quæ de domibus suis apportauerant, iam consumpta erant, & in deserto loco victum acquirere non poterant: & ideo prima die vel secunda hoc miracu- L lum non fecit, tum quia alimenta adhuc habebāt, tum quia miraculum magis apparuit quando eis victus omnino defecit. ⌊Et si dimisero eos ieiunos,⌋ sic labore & fame affectos, deficient in via, & ideo refectio est eis necessaria. Tanta est creatoris virtus, quòd si creaturam desereret, omnino deficeret. ⌊Quidam enim ex eis de longè venerunt, & à domibus suis longè distabant, qui fortè die præcedenti etiam parum comederant. Fama Christi à remotis diffusa erat, & ideo multi de longè venerant. ⌊Et dixerunt ei discipuli. Vnde istos poterit quis hìc saturare panibus in solitudine?⌋ Quasi dicerent, locus est desertus & multum distant villæ: & ideo non possumus per humanam prouidentiam necessaria habere. Ipsi hoc infirma cogitatione dixerunt: nō enim adhuc intelligebant, neque virtuti eius propter priora miracula credebant. ⌊Et interrogauit eos, Quot panes habetis?⌋ Nō interrogauit dominus quasi nesciens quid haberent: sed ad hoc, vt cùm septem responderēt, quò pauciores panes dicerent, eo magis miraculum diffamarent, & notius fieret, & vt M ex eorum responsione de modo prouideret. ⌊Qui dixerunt, septem:⌋ quod erat quasi nihil respectu tantæ multitudinis: & paucos pisciculos, nō multos, nec magnos, quia pauci erant in numero, & parui in quantitate. In quo apparet sobrietas & temperantia discipulorum, quia non vtebantur carnibus, sed piscibus: & illis non magnis, sed paruis, & ipsis paucis. Omnia ista dicuntur ad maiorem declarationem miraculi, quòd ex tam paruo cibo potuerit tāta multitudo satiari, & hoc fuit per multiplicationem cibi in manibus Christi. ⌊Et præcepit turbæ super terram discumbere. In alia pastione circa pascha herba super terrā erat, nunc autem iam herba defeceratquia secundum Origenem, & plures alios, in hyeme, scilicet in die epiphaniæ hoc miraculū factum est, quando & plura alia miracula per dominū sunt facta. ⌊Et accipiēs septē panes & pisciculos,⌋ vt multiplicarent cōtactu manuū beatarū, & ⌊gr̄as agens⌋ in quo dedit nobis exemplum gratiarū actionis, ostendens

Populi feruor.

Discipulorū sobrietas.

A ostendens nos differre á bestijs: vt cognoscentes á quo,& quid datur, gratias patri luminum referamus: á quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum: [benedixit,] vt benedictione sua crescerent, [& fregit] per minutias, ad distribuendum inter plures: sed modo vnus solus totū colligere conaē, quod in omnes indigentes á Christo frangitur, [& dedit discipulis,] non vt sibi retinerent: sed vt tanquam ministri distribuerent, [& turbæ apponerent:] [& manducauerūt quatuor milia hominum, absque mulieribus & paruulis, [& saturati sunt,] nec mirum: quia bonum prouisorem habuerunt. De fragmentis quoque residuis [tulerunt discipuli septem sportas plenas,] vt darent pauperibus: in quo bene apparet eos fuisse saturatos. Ecce quantū valet eleemosyna,& communicatio mutua: quia res distributæ crescunt & superabundant, coaceruatæ verò putrescunt, & inopiam faciunt. [Et dimisit eos.] Magna nanq; suauitate verbi, & admiratione vehementi virtutis Christi detinebanē: ita vt nisi Christo iubēte non redirent.

Iacobi. 1.

Mysticè. Gratia dei opus est nobis.

Mysticè hoc miraculo designatur, quòd viā vitę pręsentis aliter incolumes trāsire nequimus, nisi nos gratia redemptoris nostri B alimento suo misericorditer reficiat. Triduo autem turba dominum sustinet: quia tertium tempus est quo fidei Christianæ gratia data est. Primum tempus est ante legem. Secundum, sub lege. Tertium, sub gratia. Et quia restat quartum, quo ad cœlestem Hierusalem venturi sumus: dicit se turbam reficere, ne deficiant in via: in præsenti enim vita quasi in via sumus, qua ad patriā pergimus. Igitur ne fideles in via deficiant, per prælatos & doctores pane eucharistiæ,& doctrinę pascendi sunt: quo septiformis gratia spiritussancti augetur. Et quia ad hoc turba sustinuerat dominum, vt infirmos sanaret, ideo si infirmitates tuas spirituales vis sanari, exemplo turbæ sustine dominum triduo. Vt primus dies, sit dolor contritionis. Secundus, pudor confessionis. Tertius, labor satisfactionis. Istud est triduum quo in desertum itur, vt deo gratum sacrificium offeratur. Vel secūdum glosam: Turba triduum dominum C sustinet, cùm multitudo fidelium peccata sua per pœnitentiam declinans ad bonum se in opere, in locutione, & cogitatione conuertit.

Triduum multiplex.

Inuenitur nihilominus triduum multiplex, scilicet pœnitentium, operantium, contemplantium, prælatorum, prædicatorum. Pœnitentium: contritio, confessio, satisfactio. Operantium: cogitatio sancta, locutio vera, actio bona. Contemplantium: meditationis, lectionis, & orationis. Prælatorum: discretio in intellectu, zelus in affectu, iustitia in effectu. Prædicatorum: paupertas, castitas, & obedientia. Quidam autem de prope veniunt: vt qui baptismalem innocentiam seruauerunt: quidā de longinquo, vt qui post multa flagitia pœnituerunt: quia quanto plus quis errauit, tanto longius á deo quis recessit. Sed discipuli reputabant quasi impossibile, quòd quis eos saturaret panibus, qui non inueniebantur in solitudine.

Panis cognitionis.

Vbi moraliter notandum, quòd cùm panis animæ sit cognitio veri,& amor boni: in rei veritate non inuenitur in solitudine præsentis seculi vnde quis esurientem animam pascat, & satiare possit. Panis enim veritatis mundanæ scientię multis est admixtus erroribus: quia diminutæ sunt veritates, á filijs hominum. D Rursus panis amoris creaturæ multas habet amaritudines. Vnde Augustinus: Miser est omnis animus vinctus amicitia rerum mortalium,& dilaniatur cùm eas amittit. Nec est igitur hic panis cognitionis, nec amoris, qui animā nostram satiare possit. Et cùm dominus cognosceret discipulos habere septem panes, & paucos pisciculos, accepit eos in manus suas: in quo ostendit se panum, & omnium dominum & factorem: quia in manu eius sunt omnes fines terræ,& gratias egit deo patri á quo sibi potestas est, vt & ipse quantum de salute generis humani congaudeat, ostenderet, & nos ad agendas deo semper gratias de omnibus a deo datis informaret. Deinde benedixit, in quo virtutem multiplicationis eis dedit.

Fractionis causæ.

Quia verò fregit, cùm dare vellet discipulis: apertionem designat sacramentorum, quibus nutriendus erat mundus. Vel etiam fregit, vt multiplicationem panum sua virtute fiendam ostenderet. In eo autem quòd dedit discipulis, vt turbæ apponerēt: eos honorauit, significans quòd spiritualis dona scientiæ tribuens apostolis, per eorum ministerium voluit ecclesiæ suæ per orbem E vitæ cibaria distribui. Et hoc signatum est, in distributione panum, vt hic & suprà in solutione mortuorum: vt ibi, soluite eum & sinite abire: & in adductione vehiculorum: vt ibi, soluite & adducite mihi. Eorum enim ministerio,& fit adductio ad fidem, & solutio ad reconciliationem, & distributio ad refectionem. Dedit panes, quia panis est cibus quo sustentatur vita: pisces verò dedit in condimentum cibi, ad ostendendum quod pani verbi dei addendum est condimentum boni exempli: magis enim suadent opera, quàm verba.

Ioan. 11.

Matt. 21.

Multiplicatio panū

Et apposuerunt turbæ: in qua appositione creuerunt per nouæ materię creationem,& ad illos additionem, nō enim creuerunt per rarefactionem: quia tunc corpus illorum fuisset subtilius & rarius corpore aliorum. Vnde Augustinus: Nil absurdius quàm dicere, quòd aliquid crescat nullo superaddito, & nō rarescat. Studeam⁹ ergo & nos ceptum panem diuinæ scientiæ, per prædicationem alijs apponere: ne per nostrā negligentiam F in via deficiant, & fame pereant. Conuersi nanque peccatores in præsentis vitæ via deficiunt si in sua conscientia sine doctrinæ pabulo ieiuni & vacui dimittantur. Ne igitur lassentur in huius peregrinationis itinere, pascendi sunt sacra admonitione.

Panum numerus mystic⁹: & discretio á consimili miraculo alibi facto.

Hoc verò inter hanc refectionem,& illam de quinque panibus & duobus piscibus differat, quòd ibi per quinque panes significatur doctrina veteris testamenti secundum quinq; libros Moysi, hic per septem panes doctrina noui testamenti, in quo plenius & reuelatur & datur septiformis gratia spiritus sancti. Item propter septem beatitudines, & propter septem sacramenta: & propter septem virtutes, scilicet tres theologicas & quatuor cardinales: ppterea illi hordeacei, isti triticei erant: quia delitiosior, sapidior,& manifestior est doctrina noui testamenti quàm veteris. Ibi per duos pisces, duæ personæ quæ populum pascebant intelliguntur, scilicet rex & sacerdos qui vngebantur: hic per paucos pisciculos intelliguntur sancti fluctibus seculi tunsi, qui de turbulentis fluctibus erepti refectionem

G nobis internam exemplo suæ vitæ, ac sopore mortis ac patientiæ præbent: doctrinamq; noui testamenti tanquã panẽ condiunt: guurũ ipsa scriptura fidem, vitam, & passiones cõtinet: qui dicuntur pisciculi, propter humilitatem: sed pauci, propter perfectionem: quia stultorum infinitus est numerus: & multi sunt vocati, pauci verò electi. Ibi super fœnum, sed hic non iam super fœnum, sed super terram discumbit: ad ostendendum quod in veteri lege terrena promittebantur, sed in noua lege illa contemni, & subiugari docentur: quia conuiuæ noui testamenti, diuitias & delitias, ac etiam ipsam carnẽ, quæ fœnum est, calcare & relinquere iubentur: quos omni cupiditate æternali remota spei permanẽtis firmamentum, tanquam terræ sterilitas nullo fœno interposito continet. Ibi fuerunt quinque milia hominum, iuxta numerum panum, & iuxta numerum quinque sensuum quibus inhærebant: hic quatuor milia, qui significant spirituales, propter quatuor euangeliorum perfectionem, vel propter quatuor cardinalium virtutum, quibus in hac vita spirituali-

H ter viuitur, exercitationem. Per quatuor etiam milia hominum, qui Christum sunt secuti, significatur multitudo credentiũ in Christum, de quatuor partibus mundi. Erant autem tot, exceptis paruulis & mulieribus, qui non numerantur in lege: neminem enim dimittit Christus ieiunũ: sed omnes vult sua gratia saturare. Ibi cophinos æquales discipulis fecit: vt sicut duodecim erant Christi apostoli, sic duodecim fragmẽtorũ cophini: hìc verò panib⁹, vt sicut fuerãt septẽ panes, sic

Septẽ sportarũ causę.

septẽ sportę. Quòd autẽ turbis saturatis apostoli fragmenta colligunt, & septẽ sportas implet: triplici de causa factum est. Primò, propter mysterium: quia sunt altiora perfectionis præcepta & consilia, quæ communis turba nequit seruando & implendo attingere, quorum executio respicit viros spirituales propriè: & ideo apostoli sustollunt & implent septem sportas, id est, perfectos septiformis spiritus gratia illustratos, & tamen turba saturata esse memoratur: quia etsi sua relinquere

I nequeunt, tamen audiendo mandata ad vitã sempiternam proficiunt. Secundò, propter exemplũ: vt ea quę nobis supersunt, vel quæ ieiunando nobis subtrahimus, pauperibus erogemus. Tertiò, propter documẽtum: vt ex hoc instruamur, quòd illis qui sunt pauperibus misericordes, bona temporalia multiplicẽtur. Vnde datur intelligi, quòd pauperes magis pascunt eleemosynarios, quàm econuersò, vel spiritualia bona eis impetrando,

Cur vtraq; refectio in monte facta fuerit.

vel bona temporalia multiplicando. Quanuis autem, vt visum est, hęc refectio à superiori in pluribus distet, tamen vtraque in monte celebrata est: quia vtriusque testamenti scriptura rectè intellecta altitudinem nobis cœlestium præceptorum & præmiorum docet, & altitudinem Christi qui est mons in vertice montium, consona voce prædicat. Considera nunc hìc quos dominus pascere dignatur, & quibus gratiæ suæ alimentum impartiatur. Vtique qui in deserto eum quęrunt, & cum eo triduò perseuerant: quod fit cùm fideles trinitatem credẽtes, ac contriti & confessi pro peccatis suis secundum posse satisfacientes, se ad deum in cogitatione, locutione, & opere conuertunt: ac dei bonitatem expectantes necessitate

tentationis imminente non recedunt. Quorum K miseretur deus, & pascit eos septem panibus, id est, septem donis sancti spiritus, ne deficiãt in via mundi huius: quibus & septem dotes per septem sportas remanentes significatæ reseruantur, post hanc vitam dandæ: quæ sunt clara dei visio, fruitio, tentio quantum ad animam: impassibilitas, agilitas, subtilitas, claritas quantum ad corpus.

Gratia quib. impertit.

Vnde Ambrosius: Gratiæ cœlestis impartitur alimentum, sed quibus impartiatur aduerte. Non ociosis, non in ciuitate quasi in synagoga, vel seculari dignitate residẽtibus: sed inter deserta quęrentibus Christum. Qui enim non fastidiunt, ipsi excipiuntur à Christo. Diuidit ergo escas dominus Iesus. Et ille quidem vult dare omnibus, negat nemini: dispensator enim est omnium. Sed cùm ille panes frangat & det discipulis, si tu manus non extendas tuas vt accipias tibi escas, deficies in via. Nec poteris in eum culpam referre, qui miseretur & diuidit. Sed his diuidit qui cũ eo etiam in deserto permanẽt, qui primo & secundo die, & tertio non recedunt. Non vult ieiunos dimittere, nec vult vt deficiãt in via. Noli ergo de- L ficere à disciplina dei, neque fatigeris cùm ab eo increparis: ne fatigeris nunc, ne postea fatigeris. Hæc Ambrosius. Considera etiam vtilitatem & parsimoniam mensæ eorum, & voluptatem sperne: quia inimica est & corporis & animæ. Vnde Chrysostomus: Nihil ita corpori inimicum & nociuum est, vt voluptas: nihil enim ita rescindit & suffodit, id est, corrũpit. Et primùm pedes punit, qui portauerunt nos ad perniciosa illa conuiuia: deinde manus quæ ministrãt ventri ligans, quia talia & tanta attulerunt cibaria. Multi autem & ipsum os peruerterunt, & oculos & caput. Hæc Chrysostomus. Vnde & Horatius: Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas. De alijs ad meditationem pertinentibus patet suprà, in alia pastione de quinque panibus. Adhuc autem hìc per septem panes, intelliguntur septem pœnitentiæ partes. Primus panis, est malæ vitæ sollicita emendatio. Secundus, vera & humilis defectuum accusatio. Tertius, contra excessum cõmissum iugis indignatio. Quartus, non relabendi anxia trepidatio. Quintus, amplius proficiendi affectio. Sextus, sanctorum virorum imitatio. Septimus, suorum malorum & aliorum punitio. Istæ sunt septẽ spicæ, pullulantes in culmo vno. Isti sunt septem gradus in scala, per quã in cœlũ ascenditur: septem peccatorum mortaliũ culpa diluitur: septiformis spiritus sancti gratia infunditur, & virtutũ septenarius acquiritur. Sed cum istis panib⁹ erant pisciculi pauci, saltem duo: qui significant timorem & amorem, qui cum istis panibus debent edi. Primus piscis, est timor pœnarum inferni, & iste capitur in aquis inferni. Secundus piscis est amor & desiderium ęternorum, & iste capitur in fluuio paradisi: & dicuntur pisciculi, non pisces: quia timor est paruulus, eo quòd hominem paruulum & humilem reddat: & amor ratione status, quia paruus est respectu amoris futuri seculi. Insuper sciendum, quòd sunt septẽ panes mystici cuiuslibet status: scilicet, incipientium, proficientiũ & perfectorũ: de quibus dominus pascit fideles secũdũ diuersitatẽ statuũ eorũdem. Primos septẽ panes beat⁹ Bernar. proponit

Voluptatis detestatio.

Horati⁹ in epistolis.

Partes pœnitentiæ septem.

M

Pisciculorum significatio.

Panes mystici septẽ.

Incipiẽtiũ panes.

claustralibus,

A clauſtralibus, qui gerunt formam incipientium, quantum ad initium ſuæ cõuerſionis. Primus eſt panis verbi, in quo vita hominis eſt: quia nõ in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod egreditur ex ore domini. Et vt taceamus de verbo vocali, quo deus aliquando locutus fuiſſe legitur Moyſi, Abrahæ, & alijs: ſiue per angelos, ſiue per ſe, ſiue alio modo: ad pręſens dicere poſſum⁹ quòd verbum egreditur ex ore dei dupliciter. Vno modo immediatè, quãdo videlicet deus loquitur per inſtinctum ad cor hominis, inſpirando ei quid facere debeat. Hoc modo deus loquitur peccatoribus & hominibus mundanis, inſtigando eos ad pœnitentiam. Alio modo loquitur deus per aliquem hominem, ſcilicet prælatum vel prædicatorem, vel doctorem, vel aliquem amicũ per quẽ quaſi per referendarium deus verba ſua tranſmittit ad aures hominis. Eſt & tertius modus quo deus loquitur hominibus, pręcipuè clauſtralibus, ſcilicet per ſcripturam, quę ad omnia recipienda ſunt ſicut verba dei, cuius inſpiratione ſunt ſcripta, ad paſcendum videlicet legẽtes pane vitę ſpiritualis.

Matth. 4.

Verbũ ex ore dei.

B Secundus panis, ſecundum eundem Bernardum, eſt obedientia, qui bene comitatur primum. Quid enim prodeſt verba dei audire, niſi quis eis velit & ſecundum ea vitam ſuam dirigere? Tertius panis eſt meditatio, & hic bene comitatur duos præcedẽtes. Nam poſtquam verba dei commendata ſunt cordi, & eis homo ſtatuit obedire: neceſſe eſt hominem continuè meditari qualiter vitam ſuam ſecũdum dei beneplacitum diſponat. Quartus panis eſt orantium lachrymę, qui panis bene adiungitur præcedẽti. Cùm enim meditatur peccatorum ſuorum ſarcinam, præſentis incolatus miſeriam, & vitæ æternę gloriã, ſuã imbecillitatem, & dei erga ſe bonitatem: in tali meditatione exardeſcit ignis deuotionis, & reſoluitur cor in lachrymas compunctionis: & tũc recurrit ad præſidium orationis. Quintus panis eſt labor pœnitentiæ, & hic panis vtique neceſſarius eſt incipientibus: etiam poſt alios præmiſſos: quia ſecundum Auguſtinum, Non ſufficit mores in melius commutare, & à malis factis recedere: niſi & de his quæ facta ſunt ſatiſfacias deo per

C pœnitentiam, laborem, & dolorem. Sextus panis eſt iocunda vnanimitas ſocialis: & hic bene dicitur panis, quia paſcit & confortat in vita ſpirituali viuentes in congregatione: quantum ad clauſtrales: etiam viuentes in communione eccleſiæ, & quantum ad alios incipientes. Septimus panis eſt euchariſtia: & de hoc pane ſatis dicitur alibi in diuerſis locis.

Proficientiũ panes ſeptem.

Rom. 9.

Prolatis ſeptem panibus incipientium, conſequenter deguſtandi ſunt alij ſeptem proficientium. Vbi ſciendum, quòd ſicut dicit apoſtolus: Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis dei: oportet enim currere volentem in via profectus ſpiritualis, totaliter inniti diuinæ miſericordiæ: & de bonis iam præſtitis miſericordias domini cum gratiarumactione iugiter ante mentis oculos habere, & ſic ſemper ad meliora poterit proficere. Propter quod beatus Bernardus omnes miſerationes domini erga ſe recogitãs, reducit eas ad ſeptem panes, quibus eum dominus miſericorditer reficere dignatus fuit. Et nos de eiſdem panibus veſci debemus, ſi in vita ſpirituali proficere velimus, vt dicamus cũ Pſalmiſta: Veniant mihi miſerationes tuę, & viuam. D

Pſal. 118.

Primus panis, vel prima miſericordia, ſecundum Bernardum, eſt præſeruatio à multis peccatis, in quæ incidiſſet ſi eum dei miſericordia non cuſtodiſſet: huius panis ſecundum eundem Bernardum, tria ſunt fragmenta. Tribus inquit modis à peccatis me memini cõſeruatum: occaſionis ſubtractione, reſiſtendi data virtute, & affectionis ſanitate. Secũdus panis eſt, pia dei diſſimulatio circa peccantem: quia tardabat vltionem, & indulgẽtiam cogitabat: habet & hic panis tria fragmẽta: videlicet lõganimitatem, quam exhibuit: electionem prædeſtinationis, quã impleri voluit: & charitatem nimiam, qua nos dilexit. Tertius panis eſt miſeratio, qua conuertit ad pœnitentiam. Hic etiam panis habet tria fragmenta: quia cor concutit, excitans illud vt aduertat ſuorum vulnera peccatorum, & vulnerum dolorem ſentiat: terret, deducens ad portas inferi, & præparata iniquis ſupplicia monſtrans: & ſpem dat intelligentiæ. Quartus panis eſt indulgẽtia peccatorum, quòd videlicet deus pœnitẽtem eũ miſericorditer ſuſcepit. Et hic panis habet tria fragmenta. Quia, E vt dicit Bernardus: Sic ex toto deus indulſit, & tam liberaliter omnem donauit iniuriam: vt iam nec damnet vlciſcendo, quod eſt primum: nec confundat improperando, quod eſt ſecũdum: nec minus imputando, quod eſt tertium. Quintus panis eſt continentia à peccando, ſeu virtus continendi & emendatius viuendi, ne recidiuum pateretur. Et hic panis etiam habet tria fragmenta. Nam hæc continentia habet tres oppugnatores, ſcilicet carnem, mundum, & malignum ſpiritum, quibus reſiſtere noſtra virtute non valemus: ſed pane iſto diuinæ miſericordiæ confortati, habemus in domino hanc virtutem. Sextus panis eſt gratia promerendi: qua videlicet minus bonæ conuerſationi indulget. Quam gratiam dicit Bernardus in tribus maximè conſtare, tanquam fragmentis: videlicet in odio præteritorum malorum, in contemptu bonorum pręſentium, & deſiderio futurorum. Septimus panis eſt ſpes obtinendi: qua deus donat homini indigno & peccatori de ſua totiens experto bonitate vſque ad cœleſtia ſperanda præſumere. Cuius etiam tria, ſe- F cundum Bernardum, ſunt fragmenta. Tria, inquit, conſidero, in quibus tota ſpes mea conſiſtit: charitatem adoptionis, veritatem promiſſionis, poteſtatem redditionis.

Sperandi ratio.

Refecti duobus ſeptenarijs panum, à beato Bernardo nobis appoſitis, videlicet incipientium, & proficientium: feſtinemus nunc vtcunque guſtare ſeptem alios à ſpiritu ſancto nobis proponendos, quibus reficiuntur animæ perfectorum: qui panes ſunt ſeptem dona ſpiritus ſancti: fœlix anima quæ his ſaturari meruerit. Et bene hæc dona nomine panum deſcribuntur, quia delectabiliter reficiunt animam in præſenti, & ſatiant in futuro. Primus panis eſt timor domini: timor inquam filialis: nam timor ſeruilis incipientium eſt. Et hic eſt timor caſtus quo quis ex timore timet à deo ſeparari: & ideo declinat à malo, quod contrariatur deo. Sed quia oportet etiam benefacere: ſequitur ſecundus panis, qui eſt donum pietatis, quo monet nos ſpiritus ſanctus vt operemur bonum ad laudem dei, & ad vtilitatem omnium proximorum: & hęc eſt

Perfectorũ panes ſeptem.

Dona ſpiritus ſancti.

pietas

G pietas quæ ad omnia vtilis est: & procedit ex pio corde, quo deus tantum inuenitur: corporalis autem exercitatio, scilicet sine pietate ad modicum vtilis est. Tertius panis est donum scientiæ: hoc donũ comitatur duo prędicta, quia vt dicit Chrysostomus, nemo potest cauere malum, nisi cognitum: neque bonum facere quod ignorat: & hoc datur per donum scientiæ, quo datur homini rectum habere iudicium de istis inferioribus, ad cognoscendum quid noxium, & quid expediens sit ad salutem. Quartus panis est donum fortitudinis. Et bene fortitudo sequitur scientiam. Nam cognito per donum scientiæ quæ mala cauenda sunt, & quæ bona prosequenda, opus est spiritu fortitudinis quo possit prosequi, quæ cognouit tam in vincendo mala, quàm in aggrediendo bona. Hoc dono dotati fuerũt sancti martyres: quos nulla tormenta poterant superare. Quintus panis est donum consilij, per quod homo dirigitur, quasi consilio à deo accepto, in his ad quæ humana ratio nõ sufficit. Et bene consilium sequitur fortitudinem: quia secundum Gregorium:

H Valde fortitudo destruitur, nisi per cõsilium fulciatur: quia quò plus se posse conspicit, eo virtus sine moderamine in præceps ruit: & mens quæ intus sedem consilij perdidit, foras se per desideria innumerabiliter spargit. Sextus panis est donum intellectus: & illud donum sequitur donum cõsilij, & duo bona facit in anima. Primum, quia illustrat intellectum ad sanè capiendum consilium spiritus sancti speculatiuè. Secundum, quia depurat affectum ad agendum practicè consultũ. Septimus panis est donum sapiẽtiæ, quod sequitur donum intellectus, & omnia dona alia, quę sine sapientia nihil sunt. Sapiẽtia est cognitio suauitatis diuinæ per experientiam habita. Vnde dicitur sapientia, quasi sapida scientia. Nam per donum sapientiæ iuuatur homo, non solum ad cognitionem diuinorum, sed etiam ad gustationem eorundem.

Sapientia, quasi sapida sciẽtia dicitur.

Oratio.

I DOmine Iesu Christe miserere super turbam pœnitentium, & incipientium iustorum, & proficientium perfectorum, & contemplantium per triduum contritionis, confessionis, & satisfactionis: per victoriam mundi, carnis, & diaboli: per visionem corporalem, imaginariam & spiritualem expectantium veniam, gratiam, & gloriam. Refice primos per discretam sollicitudinem, cautelam, indignationem, timorem, desiderium, ęmulationem & vindictam. Refice secundos per spiritum timoris, pietatis, scientiæ, fortitudinis, consilij, intellectus, & sapientiæ. Refice tertios per tres animę, & quatuor corporis dotes: in præsenti quidem spe quę superexcrescat in septem sportas in futura beatitudine. Amen.

De fermento cauendo, & cęco Betsaidę illuminato. Cap. XCII.

Matth. 15. & 16. & Marci. 8.

ET post miraculum de passione ostẽsum, dimissa turba, statim ascendit Iesus cum discipulis in nauiculam, fugiens turbę applausum & reuerentiam, & vt à turba remotus doctrinę vacaret discipulorum: dans in hoc nobis simile K faciendi doctrinam & exemplum. Et venit in fines, seu partes Magedam, seu Dalmanutha, quod secundum Augustinum, idem est secundum rem, & eadem terra dupliciter vocata: Sed secundum alios sunt duę regiones distinctę: sed in extremitatibus coniunctę: & ideo existens in confinio vtriusque dicitur esse in fine istius vel illius: & in tali loco erat Iesus. Et accesserũt ad eum non tanquam deuoti & simplices, vt addiscerent: sed tanquam inuidi & insidiantes, vt ipsum tentarent Pharisæi & Sadducęi tentantes, scilicet si possent eum capere in aliquo, & rogauerunt eum vt ostenderet eis signum de cœlo declarando, scilicet tempus aduentus sui ex aliquo cœlesti signo. Ac si dicãt: Si de cœlo venisti, proba in hoc quòd signa de cœlo ostẽdas. Vbi aduertẽdum, quòd aliqui scribę & Pharisęi, omisso studio legis & prophetarum, studebant in astrologia: vnde & vsque hodie aliqui eorum in hoc sunt valde curiosi: & quia astrologi aliquando per considerationem astrorũ volunt iudicare de inchoatione legum & sectarum diuersarum: ideo isti per L astra volebant pręnosticare de aduentu Christi, quod erat impossibile: quia ad talia non se extendit virtus cœli: licèt se extendat ad prænosticandum de futura dispositione aëris vt siccitate, & pluuia, & huiusmodi. Vel ad cognoscendũ ipsum esse Christum in lege promissum, petebãt de cœlo signum maiestatis suæ, vt fulgura & pluuias, vel huiusmodi simile: vel quod in exemplũ Moysi manna cœlitus emisso omnem populum reficeret multo tempore, vel quod solem stare faceret sicut Iosue, vel retrocedere sicut Esaias, vel quòd daret ignem de cœlo, sicut Helias. Dominus verò respondens & eos redarguens, ait: Facto vespere dicitis, id est aliquid de futura tẽporis dispositione prædicere per considerationem cœli potestis, videlicet serenũ erit: rubicũdum est enim cœlum, quia talis dispositio in vespere frequenter est signum serenitatis futurę: licet impediatur quandoque & mane, scilicet dicere potestis: hodie tẽpestas erit: rutilat enim cœlũ, quia hoc vt plurimum est tempestatis signum. Et est ratio talis: M Ex signis cœli in quibus non estis edocti scitis iudicare tempora prænosticando de serenitate vel pluuia: multomagis ex scriptura legis & prophetarum in qua estis edocti, debetis cogitare me esse Christum ab eis promissum. Vnde sequitur arguitio eorum. Faciem ergo cœli: id est dispositionem aëris diiudicare nostis prænosticando de futuris per signa, quæ tamen sunt fallibilia: signa autem temporum, scilicet aduentus mei à prophetis prędicta à me in effectu exhibita (primus enim & secundus aduentus Christi sunt quasi duo tempora) non potestis scire: facultatem vobis hæresi & inuidia auferente. Ex dictis enim prophetarum & visis miraculis quæ nemo alius fecisset, saluatoris aduẽtum cognoscere debuerunt: & iudicare quòd ipse esset Christus in lege promissus. Moraliter hic reprehendit dominus istos, qui per signa apparentia in cœlo quę sunt fallibilia, de futuris iudicabant: & ex his quę habebant in scripturis de Christo, quæ quidem scripturæ sunt infallibiles, iudicare nesciebant: & significant illos qui de factis aliorum se intromittere

Magedam. Dalmanutha.

Signũ de cœlo.

Astrologi Iudęi.

Exod. 16.

Iosuę. 10.

4. Reg. 20

4. Reg. 1.

Moraliter Scripturæ potiusquam astrologiæ credas.

A mittere volunt,& de proprijs conscientijs in qui-
bus possent legere non iudicant. Vnde Hierony-
mus: Vix inuenies qui irreprehensibilem vitam
suam exhibere velit,vt libenter non reprehendat
alienam:tamq; huius mali libido mentem homi-
num inuasit, vt etiam qui procul ab alijs vitijs re
cesserunt:in illud tamen quasi extraneum laque-
um diaboli incidant. Istud etiam dicitur contra
illos qui solliciti sunt futuram aëris, vel aliarum
rerum qualitatem considerare,& de tempore suæ
mortis vel futuri iudicij nolunt cogitare. Sed vt
dicit Augustinus:Laudabilior est animus,cui no
ta est infirmitas propria,quàm qui cœlorum con
stellationes, & terraeum fundamenta scrutatur.
Vesper moraliter — Moraliter,vespee est hominis senectus:mane,iu
uentus:rubor,est seruor charitatis: serenitas, trā-
quillitas mentis. Quando ergo in mane iuuentu
tis rubet cœlum,signum est futurę tribulationis.
Eccli.2. Vnde in Ecclesiastico: Fili accedens ad seruitu-
tem dei,sta in iustitia,& timore: & præpara ani-
mam tuam ad tentationem. Quando verò in se-
eo & in fine rubet charitas:signum est serenitatis
B futuræ,quæ sequitur tempestatem. Vnde in To-
Tob.3. bia: Post tempestatem tranquillum facis:& in Sa
Prouе.14. lomone,Extrema gaudij luctus occupat:& econ-
Ioan.16. uersò.& in Ioanne: Tristitia vestra conuertetue
in gaudium:similiter quando est serenitas prospe
ritatis in vita præsenti: signum est pœnę & tem-
pestatis in vita futura:& ecōuerso quādo est sere-
nitas in vespere & tardè,scilicet i vitę fine, signū
est serenitatis, & consolationis vitæ futuræ. [Et]
dominus[ingemiscens spiritu,] quia sicut de ho-
minum salute lętatur,ita super eorum dolet erro
eibus,[ait: Generatio mala] quo ad morum per-
uersitatem,[& adultera] quo ad fidei violationē,
recedens à deo vero sponso animarum,per infide-
litatem[signum quærit,]quò ad maiestatis iudica
tionem:[& signum non dabitur ei, nisi Ionę pro-
phetæ,id est signum infirmitatis. De quo Psal-
Psal.85. mista dicit:Fac mecum signum in bonum,& cæ-
tera. Hoc enim est signum passionis, pee quod
omnis homo est adiutus,& cōsolatus. Simile ha-
bes suprà. vbi plura de hac videas materia. Et tā-
quam obstinatos relinquens Pharisæos & Saddu-
C cæos,quò ad corporis præsentiam & gratiæ effe-
ctum: [& ascendens iterum nauem] cum discipu
lis suis: [abijt] ab illis [trans fretum,] id est vltra
stagnum Genezareth,relicto strepitu mundano.
[Et cùm venissent discipuli trans fretum obliti
sunt panes accipere,] id est fragmenta panum se-
ptem sportarum [& non habebant, nisi panem
vnum.] Causa autem huius obliuionis potuit es-
se multiplex:vna,prohibitio sollicitudinis de cra-
stino. Alia,occursus pauperum, quibus reliquias
dimiserunt:tertia,spes de domino, quia iam visis
miraculis certi erāt quòd nihil eis deficeret: quar
ta,interna dulcedo vnius& veri panis habentis in
se omne delectamentum, quem secum habebant:
illo enim capti, de exteriori pane non cogitabāt.
Vnde Beda: Vnus panis quem secum habebant
in naui, Mysticè ipsum panem vitæ dominū,
videlicet saluatorem designat: cuius amore, quia
semper intus reficiebātur in corde, minus de ter-
reno pane, quo corpus pasci solet,curabant. Hæc
Beda. In quo ostenditur in eis seruor & desideriū
supernę doctrinæ,& contemptus delitiarum mū-
di huius:cùm etiam circa vitæ necessaria parum D
fuerunt studiosi,& eorum deuotio ad pręsentiam
Christi, quia sic inseparabiliter adhæeebant ei,
quòd necessaria vitæ fuerant obliti:& quàm mo-
dicam carnis curam habebant, in reliquis neces-
sarijs, qui nec viaticum sumpserunt intentione
dominici comitatus. Vnde Remigius: Tāto enim
amore magistri detinebātur, vt nec etiam ad pū-
ctum vellent ab eo eecedere. Animaduertendum
est ergo, quantum alieni essent ab appetitu deli-
tiarum,cùm tam paruam haberent de necessarijs
cueam, vt etiam obliti sint panes accipeee, sine
quibus humana fragilitas subsistere non potest.
Hæc Remigius. Horum ergo discipulorum ex-
emplo,& tu magis cura de cibo mentis,quàm vē-
tris:& magis de virtute animi,quàm viatico cor-
poris. Nam secundum Chrysostomum: Hoc loco
virtutis possessio omnem tristitiam & sollicitu-
dinem expellit,ac lętitiam & spem magnam im-
mittit:ideoq; & hominibus acceptabiles facit. [Et
dixit eis,] Iesus, [intuemini] pee diligētem consi-
derationem mentis[& cauete,] per fidei puritatē [
à fermento,] id est à corruptione & doctrina cor- E
rumpente [Pharisæorum & Sadducæorum:] fer-
mentum enim quandoq; propter corruptionem
significat doctrinam malam, vt hic: quandoque
propter calorem inclusum significat feruorem
fidei,vt suprà:[& à fermento] & corruptione[He-
rodis,] scilicet prauis moribus. Et sic habetur tri-
plex fermētum. Primum, Sadducęorum, qui di- Fermentū
cunt non esse resurrectionem:neque angelum:ne- triplex.
que Christum: prophetas spernunt:spe præsen-
tium deo seruiunt. Secundum, Pharisæorum,qui
decreta legis diuinæ traditionibus hominum
postponunt: legem prædicant verbis, & impu-
gnant factis: in quorum doctrina duo erant, sci-
licet peruersitas doctrinæ,& simulatio vitæ. Ter-
tium est Herodianorum,quod est adulterium,ho
micidium, temeritas iurandi, simulatio religio-
nis. Primum est erroris. Secundum,simulationis.
Tertium,praui moris. Primum corrumpit ratio-
nem. Secundum,intentionem. Tertium, opera-
tionem. De his tribus dicit apostolus: Non in fer 1.Corin.5.
mento veteri,quantum ad primum:neque in fer-
mento nequitię,quantum ad secundum: & mali- F
tiæ,quantum ad teetium. Vel secundum quos-
dam fermentum Herodis vocat etiam doctrinam
corruptiuam Herodianorum, dicentium Hero-
dem Christum. Isti Herodiani, secundum eos Herodiani
fuerunt quidem Iudæi: fingentes quandam sectā
nouam, dicentes de Herode Ascalonita, quòd
erat Messias:moti falso intellectu illius, quod di-
citur in Genesi: Non auferetur sceptrum de Iu- Gen.49.
da & cætera. Vbi dicitur quòd ablatio eegni, à
tribu Iudæ erat signum aduentus Messiæ. Iste au
tem Herodes obtinuit regnum illud,cùm tamen
alienigena,quia pater eius fuit Idumęus, & quia
Messiam promissum intelligebant illi regnare tē
poraliter:nec videbant alium tunc regnare in Iu-
dæa,nisi Herodem: ideo dixerunt eum esse Mes-
siam,cùm tamen prophetia Iacob prædicta esset,
secundum veritatem de Christo,tempore Hero-
dis nato,intelligenda. Ab his ergo omnibus mo-
net discipulos cauere, ne in his consentiant, vel
hæc in eis approbando, vel in his eos imitando.
Non enim viuendum est in fermento veteri,quā-
tum ad

G tum ad peruersam doctrinam:neque in fermento malitiæ,quantum ad morum prauitatem: & nequitię,quantum ad simulatam iustitiam: sed in azymis synceritatis, quò ad vitã & intentionem: & veritatis,quò ad doctrinam. At illi, id est discipuli dictum domini intelligentes de pane fermentato,& materiali, cogitabant intra se dicentes, quodam occulto murmure:quia hoc ideo dicit, quia panes non accepimus: non vult quòd de pane Pharisæorum fermentato accipiamus. Putabant enim se esse tacitè notatos de panum obliuione:& quòd ad literam de pane fermentato loqueretur,ne ab eis acciperent,eo quòd panes secum non accepissent. Errabant apostoli in duobus:quia & de panum defectu dubitabãt,eo quòd panes non attulerant:& quia verbum domini de fermento ad literam capiebant. Primò ergo arguuntur de primo: scilicet quòd timebant panis defectum materialis. Sciens autẽ Iesus, cogitationes eorum, tanquam deus,arguit eos de fidei modicitate,quia eo præsente & cum eo timebant posse egere,dicens: Quid cogitatis modicę fidei, quia panes non habetis: & me dixisse de panibus terrenis,de quibus dubitare non deberetis. Panē vitæ,quę est causa omnium panum,secum habebant:& ideo de panum defectu dubitare non debebant. Hoc autem, secundum Chrysostomum, dominus facit, vt sollicitudinem escarum ab eis abijciat:quasi diceret,Ex factis meis præcedentibus & doctrina debetis sic esse illuminati, quòd verbum meum intelligeretis non de pane materiali, quia de hoc possum vobis sufficienter prouidere. Quod probat duplici exemplo,in quo magnam multitudinem satiauit paruo cibo. Vnde subdit: Nondum intelligitis, scilicet mysterium. Nam si per panes intelligitur doctrina sana:necessariò per fermentum intelligitur corrupta. neque recordamini, scilicet virtutis in multiplicatione panum. Vnde sequitur, quinque panum, scilicet distributorum in quinque milia hominum: & quot cophinos sumpsistis de residuo: neque septem panum, scilicet distributorum in quatuor milia hominum,& quot sportas sumpsistis fragmentorum. Reducit eos ad memoriam miraculorum de quinque & septem panibus, vt confidant quòd ipse pascet eos qui pauit turbas. Quasi diceret: Non est vobis timendum, cùm de tam paucis panibus,tantas feci abundare reliquias. Vnde Chrysostomus: Per hoc in memoriam eis reducit ea quę præterierunt,& ad futura attentiores facit. Deinde arguuntur de secundo, scilicet quòd habebant defectum intellectus spiritualis:cùm dicitur, Quare non intelligitis, scilicet quia nõ de pane dixi vobis. Quasi diceret,non est vobis dubitandum de pane materiali, quia ita possum eum multiplicare sicut vidististis:nec de illo ego sollicitor, nec loquor vobis: ideo potius de alio pane & fermento intelligere debuistis:scilicet doctrinæ peruersę,quę more fermenti se veri panis substantiam simulat habere. Sed reuera totam substantiam eius cui admiscetur corrumpit, & ad saporem suum trahit. Hoc est de quo Apostolus,dicit: Modicum fermẽtum totam massam corrumpit. Ab isto ergo sicut à nociuo cibo summè est cauendum. Vnde Ambrosius:Cibus corporalis nociuus cum magna sollicitudine cauetur:quanto magis spiritualis! Tũc intellexerunt, quia non dixerit cauendum à fermento panum, scilicet materialium:sed à doctrina Pharisæorum & Saducæorum, quæ ratione prædicta vocatur fermentũ. Et venerunt Bethsaidam,vbi cęcum ei adducunt: rogantes vt illum tangeret, & firmiter credentes quòd ad tactum eius sanus fieret. Et apprehensa manu cius eduxit eum extra vicum, id est extra vicinitatẽ & tumultum malorum. Et expuens in oculos eius, impositis manibus super oculos interrogauit eum, si quid videret. Et aspiciens, id est aspicere incipiens, ait, video homines velut arbores ambulantes. Non enim distinguere poterat liniamenta humanorum corporum, videbat obscurè corpora eorum moueri de loco ad locum:& postea perfectè illuminauit eum. Nam iterum manus super oculos eius imposuit,& clarè omnia vidit. Per hoc arguitur ignorantia discipulorum, facto quòd ipsis præsentibus illuminauit cæcum: primò imperfectè,& postea perfectè. Certum est enim quòd Christus poterat eum statim perfectè illuminare:sed per talem modum voluit facere, vt designaret discipulos adhuc in parte obscuratos caligine ignorantię,& ad clarè intelligendum indigere maiori illuminatione. Vnde & post resurrectionem suam aperuit illis sensum,vt intelligerent scripturas. Alij dicunt illuminationem huius cęci successiuè factam,propter paruitatem fidei huius cæci & offerentium ipsum Christo: & potest esse quòd ista causa & prædicta concurrerunt ad istum effectum in ipso. Per hoc etiam signatur quòd dominus aliquando dat suam gratiam augmentando prius datam. Et mittens illum in domum suam iussit, vt nemini diceret, ad vanitatis iactantiam, vt mundi gloriam nos doceret fugere: sed tamen dicere poterat, & debuit,ad prædicationem laudis diuinæ: hoc non: dum intelligunt, qui omnia opera sua, vt ab hominibus videantur,faciunt. De quibus dominus ait:Receperunt mercedem suam. Ne ergo hic recipias mercedem, & recipiendo perdas æternam: vitiositatem tuam potius enarra,quàm virtutem: exemplo apostoli dicentis:qui fui blasphemus,& persecutus sum ecclesiã dei. Vnde Augustinus: Vis virtutes tuas augeri, prodere noli,fuge videri quod esse meruisti. Quod manifestando potes amittere, tacendo custodi. Vbi Beda:Cuncti qui à domino curantur languores, spiritualium sunt signa languorum, quibus anima per peccatum æternæ morti propinquat. Sicut enim in surdo & muto à domino sanato:sanatio mentis insinuatur eorum,qui neque audire verbum dei, neque loqui nouerant:& mox in refectione turbæ esurientis,quæ dominum secuta fuerat suauitas figuratur illa quà diligentium se & quærentium se corda nutrire:ita & in hoc cæco paulatim curato à domino,illuminatio designatur cordium stultorum,ac longe à via veritatis aberrantium. Rogabant autem eum vt illum tangeret:scientes quia tactus domini,sicut leprosum mundare, ita etiam cæcum illuminare valeret. Tangimus autem dominum nos,cùm ei fide integra & syncera adheremus:tangit nos,cùm mentem nostram afflatu sui spiritus illustrat, atque ad cognitionem nos proprię infirmitatis studiumque bonę actionis accen-

Marginalia: Apostolorum error duplex. — H — I — 1.Corin.5. — K — Cęci illuminatio. — Cur prius imperfectè illuminatus sit cęcus. — L — Matth.6. — 1.Tim.1. — M — Tangimus domini.

A nis accendit. Apprehendit manum cæci, vt eum ad excusationem bonę operationis confortet. Eduxit extra vicum, vt à vita vulgari segregatus voluntatem sui conditoris, qua illuminari meretur, liberius sedulo corde scrutaretur. Quisquis enim lumen æternitatis videre desiderat: nō exempla turbarum, sed ducatum necesse est semper sui redemptoris sequatur. Ideo autem cæcum hunc paulatim, & non repentè curat: quem mox vno verbo, si vellet, poterat curare, vt magnitudinem humanæ cæcitatis ostenderet: quæ quasi pedetentim, & per quosdam profectuum gradus ad lucem diuinę visionis solet peruenire. Sputum quippe ab intus de capite domini procedit: manus verò sunt membra corporis, exterius posita. Expuens ergo in oculos cæci dominus, imponit manus suas vt videat: quia cæcitatem generis humani, & per inuisibilia diuinæ pietatis dona, & per exhibita foris sacramenta assumptæ humanitatis abstersit. Quòd autē eum

Mysticè. in domum ire præcepit, mysticè admonet omnes

B qui cognitione veritatis illustrantur, vt ad cor suum redeant: & quantum sibi donatum sit, sollicita mente perpendant: donatis collatisq; sibi beneficijs digna operum executione respondeant. Quia verò eum (sicut & multos alios quos sanauit) sanationem suam silentio tegere iubet: exemplum suis tribuit ne de his quæ faciunt mirandis, fauorem vulgi requirant: sed diuinis tantum aspectibus, vbi & merces restat, sint placere contenti. Hæc Beda.

Oratio.

Domine Iesu Christe, fac mecum signum infirmitatis & passionis tuę in bonum: vt inde per te me adiutum gaudeam & consolatum. O panis vitæ, da mihi semper tuo amore reficii vt minus sollicitèr de pane vel quocunque solatio temporali. Da mihi, vt à fermento peruersę doctrinę, ac simulatę iustitiæ, & actionis prauę caueam: & in his nec actiuè nec passiuè te offendam. O splendor paternę gloriæ

C illumina cor meum, lumine tuæ gratiæ diuinæ: meq; de omnibus erroribus & laqueis erue, ac dirige in viam veritatis & iustitiæ, ac salutis æternæ. Amen.

Finit prima pars, vitæ Iesu Christi.

Sequuntur tituli capitulorum Secundæ partis.

De lumbis

FINIS.

i

DE CONFESSIONE VERAE FIDEI, quam Petrus fecit pro omnibus. Cap. I.

PRIMA pars libri huius, quæ præcedit,nullã de passione mentionẽ expresse facit. Secunda verò pars, quę hic sequitur, frequenter de passione facit mentionem: & totam continet passionẽ: & eorum quæ vltrà sunt seriem. Post præmissa ergo [venit Iesus,] tanquam saluator: vbique lumen doctrinæ spargens, vbique perditos quærens, vbique pœnitentes saluans: [in partes] & fines ciuitatis, quæ [Cæsaria Philippi] vocabatur: sed nunc Paneas dicitur. Philippus tetrarcha frater Herodis ciuitatem illam renouauit & ampliauit: & extunc eam Cæsaream Philippi, in memoriam sui nominis, & in honorem Tyberij Cæsaris, qui ei quartam partem regni dederat, appellauit. Et est L
sita in pede montis Libani, vbi hincinde in decliui latere montis oriuntur duo fontes Ior & Dan dicti: qui post modicum ad radicem, & pedem Libani confluentes efficiunt Iordanem, qui post lõgos circuitus ingreditur mare Galileæ, propè Corozaim ciuitatem. Dicitur etiam Cæsaria Philippi, ad differentiam Cæsarię Palestinæ: vbi Cẽturio Cornelius dicitur habitasse. Est & alia Cęsaria, metropolis Cappadociæ, quæ est in regione Turciæ. In ista autem ciuitate, scilicet Cæsaria Philippi, & in confinibus eius, habitabat Gentiũ populus: & ideo ex hoc quòd Christus mysteriũ suæ incarnationis hic reuelare voluit: ostenditur quod fundamentum ecclesiæ in fide Gentiũ sit. Hæc enim ciuitas est Phœnicis regionis Gẽtiũ, & terminus Iudęæ ad Septentrionem, ad quã tributum census capitis deferebatur: pro quo sub Cæsare Augusto vniuersus orbis descriptus dicitur. Congruum autem fuit, vt in loco in quo orbis tributum soluit: rex regum, & dominus orbis tributum fidei exigeret, quod soluitur de capite M
animæ, id est de mente. [Et] cùm esset solus orãs in via: [interrogauit discipulos suos,] non quia dubitaret, vel ignoraret, & vt aliquid disceret: sed vt eos veritatem instrueret & doceret, & errorem hominum per responsionem discipulorum eliminaret. Item, vt eis occasionem merendi daret: & nos fideli eorum confessione, in fide solidaret. Item, vt fidem illorum per sequentem approbationem & promissionem in ipsis fortius confirmaret, ac differentiam Apostolorum & populorum confirmando ostenderet. Exploraturus autem fidem discipulorum, prius vulgi sententiã inquirit: quia confirmaturus eos in fide, prius opiniones & errores aliorum à mentibus eorum remouere voluit, vt de veritate eos melius informaret. Sic doctor euãgelicus debet errores destruere: vt melius possit veritatẽ astruere. Volẽs ergo dñs errores exponi, vt eis expulsis discipuli veritatẽ pferãt, nõ vulgi opiniõe, sed ex dñi reuelatiõe, [interrogauit eos dicens: Quẽ dicũt hoĩes,] & turbæ vulgares, [esse filiũ hoĩs?] id est virginis. Hoc soli Christo cõuenit.

Matth. 17 & Mar. 8.

Cæsaria Philippi.

Iordanis ortus.

Interrogationis ratio in Christo.

A cōuenit. Adā eni fuit filius terræ: alij filij hoim,
Filius hoīs qa ex vtroq; gignūtur parēte: sed solus Christus
fuit filius vnius hominis, quia nō nisi vnū parētē
habuit in terra, sic vnū in cœlo. Vocat se etiā nō
solum filium dei, sed hominis, ratione humilitatis:
quod est contra illos, qui semper volūt se á dignjori
nominare: & maiores suæ parentelæ tacitis
cæteris allegare. secundum Hieronymum,
non dicit, quem me dicunt esse homines? licèt
de se intelligerer, ne iactanter de se quęrere videretur:
sed dicit, secūdum Chrysostomum, filium
hominis: quia dispensationem incarnationis credi
Fama nostra nobis curanda. di vult, & in cōfessionem deuenire. Similiter prę-
lati ac doctores, magni homines, deberent inquirere
de fama sua á collateralib⁹ suis: quia bona fama
doctoris & præsidentis, multum facit ad doctrinę
& ędificationis fructum: mala, ad detrimētum.
Vnde Origenes: Interrogauit Christus discipulos:
vt nos semper scrutemur qualis opinio
sit apud homines de nobis: vt si quid malè dicitur
de nobis, occasiones illius præcidamus: siquid
autem boni, eius occasiones augeamus. Sed & di-
B scipuli episcoporum, apostolorum instruuntur
exemplo: vt qualescunque opiniones audierint foris
de episcopis suis, referant eis. In hoc autē quòd
dominus ab apostolis quæsiuit de fide turbarum:
Opiniones omnes de Christo. dedit intelligere quòd prælati reddituri sunt rationem
de fide subditorum. Et quia de Christo
erant varię opiniones in populo: ideo discipuli
responderunt dicendo, quod alij dicerent eum es-
Lucę.1.c. se Ioannem Baptistam, qui in vtero matris positus
sentiebat domini præsentiam: & propter baptismum
& vitæ eminentiā: cuius opinionis fuit
Herodes, & sui sequaces. Vnde Theophilus: Mul-
Lucę.9.a. ti namque putabant quòd Ioannes á mortuis surrexisset,
sicut & Herodes credebat: & post resurrectionem
suā miracula perpetrasset. Alij verò dicerent
eum esse Heliam, propter zelum veritatis
4.Reg.1.b.c. quem habuit, & propter potentiæ euidentiā, quia
ignem de cœlo posuit: & quia ad cœlum raptus,
4.Reg.2. creditur inde esse venturus. Alij Hieremiam, pro
Hiere.1.b sanctitate: qui sanctificatus fuit in vtero matris,
& propter patientiam in aduersis, & propter be-
C neficium misericordiæ: quia populi peccata plan
In Threnorū libro. xit, & lamentatus fuit. Alij autem vnum de prophetis,
scilicet Helisæum, propter excellentiā sapientiæ:
habuit enim duplicem spiritum Heliæ,
vel quia surrexit vnus alius de antiquis prophetis
prioribus. Et sic patet diuisio erroris habiti, de
Iesu, á diuersis. Sic adhuc hodie variantur homines
inquirēdo salutem, siue beatitudinem. Vnusquisque
enim ponit beatitudinem in eo quod diligit:
& hoc pro deo colit: quia secundum Augustinum,
hoc ab homine colitur, quod præ cæteris
diligit. Deinde exigit, á discipulis propriam de
se confessionem, dicens: ⌊Vos autem,⌋ ab alijs discreti,
qui non estis de turba, sed mei discipuli: qui-
Matt.13.b bus datum est nosse mysteriū regni dei, qui estis
Ibidē.5.b. lux mundi: quibus omnia quęcunque audiui á pa
Ioan.15.b. tre meo nota feci, ⌊quem me esse dicitis?⌋ quasi diceret:
Si alij errant opinione falsa de me: vos tamen
non debetis errare, qui tandiu mecum fui-
Petri responsio. stis: & meam doctrinam audistis, & miracula
tanta vidistis. ⌊Et respondit Petrus,⌋ pro omnibus,
scilicet pro se, & pro alijs: quia omnes vnum
sciebant, & idem sentiebant: licèt alij apostoli eti-

am scirent: iste tamen tanquam senior, ac prin- D
ceps & caput aliorum, fit os totius collegij: ac præ
omnibus & pro omnibus respondit, qui omnibus
præesse & prodesse debuit. Ex quo patet quòd
præcipuè ad Petri successorem pertinet certifica
tio dubitationum de fide, & pertinentibus ad eā- Papę est
dem. Petrus igitur non á parentibus, sed á patre decidere
cœlesti edoctus: dei filium & hominem videns, de dubijs
vtrunque complexus est: ac veritatem diuinæ & fidei.
humanæ naturæ, id est verum deum & hominē,
in eodē supposito confitetur, dicens: ⌊Tu es Christus
filius dei viui:⌋ quasi dicat, ⌊tu es Christus,⌋
id est homo secundum quòd vnctus es oleo gra- Psal.44.
tiæ præ participibus tuis: & sic cōfitetur eius hu b.
manitate, in qua vnctus est oleo gratiæ prę alijs:
& es filius dei, naturalis scilicet, & nō adoptiuus
sicut alij, & per consequens eiusdem naturæ cum
deo patre: & sic cōfitetur eius diuinitatem: & ad-
dit, ⌊viui:⌋ id est incommutabilis, & æterni: quia Deus viuus.
Hebręi consueuerunt vocare deum viuū, ad differentiam
& distinctionem falsorum deorum, qui
non viuunt: quos scilicet gentes, vel de mortuis
hominibus, vel de insensibili materia & substan- E
tia sibi instituerunt. ⌊Respondens autem Iesus⌋
Petro: & in Petro omnibus, mercedem verę confessionis,
⌊Dixit ei: Beatus es Simon Bariona,⌋ id Bariona.
est filius Ioanna: Bar enim idem est quod filius:
Iona autem ponitur per diminutionem, pro Ioanna,
subtracta media syllaba. Vnde Bariona hic
accipitur, ac si filius Ioannis diceretur: & propter
hoc etiam Petrus, quandoque Simon Ioannis dicitur.
secundum Chrysostomum, hoc dicit, vt
ostendat quoniam ita naturaliter est Christus
filius dei, sicut Petrus filius Ioannę, eiusdem substātiæ
cum eo qui genuit. Beatus inquam es, propter
confessionem verę fidei, quæ ducit ad beatitudinem,
⌊quia caro & sanguis non reuelauit tibi:⌋
id est non parentes tui, vel homo mortalis, aut
humana doctrina istam veritatem, & tantum arcanum
fidei te docuerunt, ⌊sed pater meus qui est
in cœlis:⌋ & per consequens tota trinitas: quia indiuisa
sunt opera trinitatis. Vbi Chrysostomus:
Sermo iste conuenit & ad omnes, vt singulis qui-
busque dicatur. Beatus es quoniam caro, & san- F
guis non reuelauit tibi: sed pater meus qui est in
cœlis. Tu dicis, & verū dicis: quia ego sum Christus
filius dei viui. ⌊Et ego⌋ qui sum veritas immobilis
⌊dico tibi⌋ pro te, & pro socijs tuis, cuius
dicere, est facere: ⌊quia tu es Petrus⌋ á me petra di Petri nominatio.
ctus, id est confessor verę petrę, qui est Christus,
ac fide fortis, & doctrina stabilis. Meritò propter
fidei fortitudinem, & fidelem Christi confessionē
hoc nomen Petrus accepit, qui in petram Christum
credidit. Simō quippe antea vocabatur: sed
hoc nomen Petrus á domino ei impositum est, vt
ecclesiā significaret. Quia enim petra Christus,
Petrus est populus Christianus. ⌊Et super hanc
petram,⌋ quam modo confessus es, & quam tu modo
in fidei fundamento posuisti, id est super Chri
stum ⌊ędificabo ecclesiam meam.⌋ Petra enim 1.Cor.10.a.
erat Christus, super quod fundamentum etiā ipse
ędificatus est Petrus. Huic sentētiæ apostolus cō
cordans ait: Fundamentum aliud nemo potest po 1.Corin.3.
nere, præter id quod positum est Christus Iesus.
Ac si dicat, non est aliud fundamentum, nisi illa
petra, quam Petrus posuit fundamentum, cùm di
ceret:

G ceret: Tu es Christus filius dei viui. Super hanc enim petram ędificatur tota dei ecclesia. Item super hanc petra: id est super hanc fidem & confessionem, seu huius fidei & veritatis firmitatē: tanquam supra fundamentum firmum, ędificabo ecclesiam meam. Et porte inferi quæ sunt suggestiones dæmonum, delectationes vitiorum, doctrinæ hęreticorum, tormenta ac blandimenta persecutorum: ac praua malorum opera, colloquia, & exempla: quæ iter perditionis ostendunt, & ad tartara ducunt: non præualebunt aduersus eam, scilicet ecclesiam sic firmatam, quia à fide & charitate Christi non separabunt eam. Ex quo patet quòd ecclesia consistit in illis personis in quibus est notitia & vera confessio fidei & veritatis.

Clauium promissio. Deinde claues regni cœlorum se Petro daturū dominus promisit, sed tunc non dedit: quia si statim dedisset: nunquam in Petro prauitas confessionis, de qua statim subditur: vel error negationis, de quo in passione dicitur, locum inuenisset. Sicut autem pro omnibus apostolis Petrus respōdit, ita in eo omnibus claues regni dominus pro-

H misit, dicens. Et tibi, qui præ cæteris confessus es dabo claues, id est iudicij potestatem regni cœlorum, id est ecclesiæ præsentis, quæ dicitur regnum cœlorum, quia ad vsum potestatis eius dignè ministratū sequitur aditus vel clausio regni cœlorum. Vnde Beda: Claues autem ei non modo dantur, sed promittuntur: necdum enim fabricatę sunt super incudē crucis, nec in eo sanguine temperatæ. Ego quoque earum ministerio cum in actu perfectionis fuerint, adhuc in ardentis passionis fornace, primo latroni & homicidæ aperiam ianuam paradisi: vt & tu in eo exemplo publicanos & meretrices intrare permittas. Tu enim super eos iudicium exercebis, qui confitebūtur culpam, & expectabunt pœnam. Et ideo habēbis ordinariam iurisdictionem, & iudiciariam potestatem, ad quod duo requiruntur: authoritas cognoscendi vel àrbitrandi de culpa: & potestas ab-

Clauiū significatio. soluendi vel etiam iudicandi: quæ duo sub nomine clauium tibi dabo. Hæc Beda. Claues ergo regni cœlorum ipsam discretionem & potentiā nominat: discretionē, qua dignos vel indignos dis-

I cernat: potētiā qua liget vel soluat. Clauis quippe est potestas quædam spiritualis supernaturaliter à deo data & infusa, non innata & acquisita. Et dicit hic glosa quòd duæ sunt claues, scilicet scientia discernendi, ac potestas ligandi & soluendi. Vnde sciendum quòd sicut in sole potentia liquefaciendi & indurādi vna est in radice, sed duę in effectibus: sic tantum vna est clauis in radice,

Clauiū potestas duplex. sed duę in effectibus. Clauis enim dicitur potestas iudicandi in foro animarum, non corporum: potestas autem iudicandi ex duobus integratur: ex potestate discernendi in causæ examinatione, & potestate diffiniendi in causę determinatione per sententiam condemnatoriam vel absolutoriā. Prima potestas dicitur hic scientia, nō vt est habitus cognitiōis: sed authoritas & potestas discernendi & iudicandi per sciētiam præhabitam. Alia dicitur potentia admittendi ad regnum, vel excludendi, secundum verum iudicium pręhabitum: quia debent indigni excludi, & digni recipi. Vnde Bernardus: Petrus claues accepit in sciētia & potestate sibi data desuper: & hæ claues sunt potestas aperiendi & claudendi: atque inter admittendos & excludendos discretio. Deinde subiungit. Et quodcunque ligaueris super terram, K id est ipso super terram viuēte: erit ligatum & in cœlis: id est cœlestis curia approbabit & confirmabit. Et similiter quodcūque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Hoc est secundum glosam, quemcunque indignum remissione iudicaueris dum viuit, indignus apud deum iudicabitur: & quęcunque soluendum iudicaueris dum viuit, remissionem à deo consequetur. Hæc autē soluendi atque ligandi potestas, nō soli Petro sed & cęteris apostolis data est à domino: & non tantum apostolis, verumetiam in episcopis & presbyteris omni ecclesiæ. Ita tamen quòd potestas authoritatis est in solo deo, qui aperit per gratię infusionem: potestas excellentię in Christo, qui aperit per passionis meritum: potestas ministerij in prælatis ecclesiæ, qui aperiunt per sacramentorū ministerium. Sed ideo Petrus specialiter claues regni cœlorum, & principatum iudiciariæ potestatis accepit: vt omnes per orbem credentes intelligant: quia quicunque ab vnitate fidei vel so- L cietate illius quolibet modo semetipsos segregāt, tales nec vinculis peccatorum absolui, nec ianuā regni cœlestis ingredi possunt. Et secundum glosam specialiter eam potestatem dominus Petro cōcessit, vt ad vnitatem nos inuitaret. Ideo enim eum principem apostolorum constituit: vt ecclesia vnum principaliter Christi haberet vicariū, ad quem diuersa membra ecclesiæ recurrerent: si forte inter se dissentirent. Quòd si diuersa capita essent in ecclesia, vnitatis vinculum rumperetur. Hic ergo Petrus eligitur ecclesiæ prælatus: sed post cum alijs apostolis hanc promissam potestatem accepit. Vbi apostoli episcopi sunt ordinati, quando post resurrectionem dominus insufflās in eos dixit: Accipite spiritū sanctum, & cętera. Sed pastorem omnium fidelium & apostolorum principem, ac suum vicarium in tota ecclesia præfecit cum ei dixit. Pasce oues meas. Hæc prædicta episcopi & prælati audiant, de munere gaudeant, de potestate non superbiāt. Si enim sic ligauerint vt Petrus, si ita soluerint vt Petrus: quicquid ligauerint ligatum erit, & quicquid soluerint solutum erit. Imitentur ergo illum in discretione & iustitia, quem imitari volunt in ligā- M di ac soluendi potestate. Ideo enim hæc soli Petro dicta sunt: vt omnes alij se in illo quasi speculo videant, sic viuendo, sic ligando, sic soluēdo, & à pace & concordia non recedendo. Non præsumant quicquam cōtra iustitiam & veritatem: attendentes verbum apostoli dicentis: Non enim possumus aliquid contra veritatem, sed pro veritate. Et secundum Origenem: Sit irrepręhensibilis qui alterum ligat vel soluit: vt inueniatur dignus ligare vel soluere in cœlo. Quodcunque ergo ligauerint vel soluerint in terra iustè & discretè, ac vtraque claue cooperante & non errante: ligatum & solutum erit & in cœlo. Si tamen iniustè agit pręlatus, sententia eius etsi ligat quo ad ecclesiam militantem: non tamen quo ad triumphātem. Sed siue iustè siue iniustè proferatur, semper sententia pastoris timenda est: ne fortè culpa quę nō fit ex opere, fiat ex elatione. Vnde Gregorius: Sub magno moderamine pastores ecclesiæ, vel

soluere

Potestas hęc quibus data.

Vnus Christi vicari⁹.

Ioan. 20.

Ioan. vlti.

Petrus imitandus, & intuendus.

A soluere studeant, vel ligare. Sed vtrum iustè vel iniustè obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est. Ne is qui subest, & cùm iniustè fortitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiscretè timeat, vel ligare. Is autem qui sub manu pastoris est, ligari timeat iustè, vel iniustè. Nec pastoris iudicium temerè reprehendat: ne & si iniustè ligatus est, ex ipsa tumidę reprehensionis superbia, culpa quæ non erat fiat. Hæc Gregorius. Tunc post confessionem discipulorum de filio dei, factā in Petro dicēte, tu es Christus fili⁹ dei viui. [Præcepit Iesus discipulis suis, vt nemini dicerent, & reuelarent] quòd ipse esset Iesus Christus:] vt secundum quòd ipsi de Christo intellexerant, alijs non prædicarent. Hoc præcepit Christus causa humilitatis, quia de se non magna, sed humilia prædicari voluit: & causa non impediendę suæ passionis, quia si prædicaretur, & crederetur Christus, non crucifigeretur: & causa non scandalizandæ suæ congregationis: quia si primò immortalitas, & magna de

Vetatio ne cui diceret.

B eo prædicata fuissent: & postea pusilli, & adhuc infirmi in fide eum flagellari, crucifigi, & post multa ignominiosa morte mori vidissent, scandalizati de eorum prædicatione fuissent. Vnde ista prohibitio fuit ad tempus, scilicet vsque post resurrectionem: ne si ante passionem prædicaretur, irritaretur fides in cordibus credentium, propter futurum scandalum passionis: sicut patet factum in ipsis apostolis. Instabat enim tempus passionis, tempus ignominię & ostendendæ infirmitatis, sed post resurrectionem habita perfecta victoria mortis, erat tempus prædicandi gloriam suæ maiestatis. Quando enim cessauit causa, scilicet scandalum passionis, cessauit & effectus. Vnde Chrysostomus: Quia si manifestè esset agnitus filius dei: nemo ausus fuisset manus in eum inijcere, & neque crucifixus fuisset: neque resurrexisset à mortuis: propterea adhuc infernorum regnum esset in terra, & dominatio diaboli, totum mundum teneret. Vnde & Ambrosius: Multis ex causis iubet tacere discipulos: vt fallar

C principem, vt declinet iactantiā, doceat humilitatem, simul ne rudes & imperfecti adhuc discipuli maioris prædicationis molibus opprimantur. Prohibentur ergo discipuli eum euangelizare dei filium, vt euangelizent postea crucifixum. Hæc est fidei gloria, si verè intelligas crucē Christi. Aliæ cruces nihil mihi prosunt: sola crux Christi mihi vtilis est. Et verè vtilis, per quam mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Si mihi crucifixus est mundus, scio quia mortuus est, & non diligo eum: scio quia præterit, & non concupisco eum: scio quia corruptela consumit hunc mundum, & quasi fœtidum vito: quasi leuem caueo, quasi nociturum relinquo. Hæc Ambrosius. Modum autem alloquendi, & ad ecclesiam ac fidem vocandi, siue Gentiles, siue Iudæos describit hoc loco idē Ambrosius dicēs: Cùm aliqui ex gētibus vocantur ad ecclesiam, ita præceptorum seriem formare debemus: vt primò vnum deum auctorem mundi omniumq́ue esse doceamus in quo viuimus, & sumus, & mouemur: cuius & genus sumus, vt non solum propter munera lucis & vitæ, verumetiam propter cognitionem quandam ge-

Crucis Christi vtilitas.

Vocandi gentes modus.

Acto. 17.

neris diligendus à nobis sit. Deinde opinionē illā D quæ est de idolis destruamus, eo quòd non possit auri, argentiq́ue, vel ligni materia, vim in se habere diuinam. Cùm vnum deum esse persuaseris, tunc iudicio eius astrues per Christum nobis salutem datam: incipiens ab illis quę gessit in corpore, etiā diuina describens: vt plusquam homo videatur victam huius virtute mortem: mortuumq́ue ab inferis resuscitatum. Paulatim enim fides crescit, vt cùm supra homines fuisse videatur, deus esse credatur. Nam nisi probaueris quòd facere illa sine diuina virtute non potuit: quemadmodum potes probare in eo vim fuisse diuinā? Tali Athenienses informauit præcepto apostolus: talis nobis apud Gentiles ordo seruandus est. At verò cū Iudæos alloquerentur apostoli, ipsum Christum esse dicebant, qui propheticis nobis esset promissus oraculis: quem non prius cum authoritate sua dei filium nominabant: sed virum iustum, virum à mortuis suscitatum. Illum virum de quo dictū est in prophetis, filius meus es tu, ego hodie genui te. Ita ergo, & tu ad ea quæ difficilè creduntur authoritate diuini sermōis addisce: & promissum E eius aduentum prophetarum voce designa: resurrectionem quoque multo antè compertam scripturarum testimonijs edoceto, nō vsitatam cum cæteris, vt in ipsa suscitati corporis assertiōe ęter nę testimonium diuinitatis acquiras. Cùm enim cæterorum corpora corruptionē probaueris subijsse post mortem hunc vtiq́ de quo dicitur: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, cùm probas humanę fragilitatis expertam: probas humanæ conditionis merita supergressum deo magis, quàm hominibus conferendum. Quia si ad sacramenta fidelium tendens catechumenus imbuendus fit: dicendum, quia vnus deus est ex quo omnia, & vnus Iesus per quem omnia, non duos dominos esse dicendos. Perfectum quidem patrē, perfectum esse filium, sed vnius patrem & filium esse substantiæ verbum ęterni dei: non quod profertur, sed quod operatur: ex patre genitum non voce editum. Hæc Ambro. Vt autē apostoli melius tenerent preceptum domini, ne ante resurrectionem euangelizarent: simulq́ne horrerēt mortis periculum, si regni gloriam diligerent prædi- F xit eis tunc passionem suā, ostendēs [quia oportet, id est coueniens esset, secundū ordinationē diuinā] filiū hominis, [scilicet] sē] ire Hierosolymā] ad operandū salutē in medio terræ: quia pręordinatū erat à deo patre, quòd ibi cōpleret mysteriū redēptiōis nostrę. Vnde istud oportet opē portat, opes apportat. Oportet inquā non ꝑpter sua, sed ꝑpter nostra peccata. Et ideo in Psal. dicit: Quę nō rapui, tūc exoluebā. Et est notabile quòd ipse loquēsde sua passione nominat se filiū hois, nō filiū dei: quasi vellet dicere quòd passurus erat, non secundū naturā diuinā, sed humanā. Modus autē nostræ redēptionis subiūgitur cū dicitur, [& multa pati] [factus enim fasciculus myrrhę, id est cumulus amaritudinis, quia ex multis passionū generibus cōpositus est myrrhę fasciculus. Multa inquā pati: quia comprehendi, colaphizari, conspui, accusari, denudari, flagellari, & reprobari: [à senioribus,] qui debebant habere præeminentiam vitæ: [& scribis,] qui videbantur habere prærogatiuam scientiæ [& principibus sacerdo- C tum]

Vocandorū Iudęorū modus.

Psal. 2.

Psal. 15.

Catechumeni informandi modus.

Oportet.

Psal. 68.

Fasciculus myrrhę.

Canti. 1.

G tum,]qui habebant excellentiam authoritatis &
potentiæ,quia ab istis iudicatus est ad mortem,&
præsidi traditus:& occidi in cruce à gẽtibus, quæ
cum crucifixerunt proprijs manibus:& tertia die
resurgere,tanquam virtute propria:non suscitari
potestate aliena:quod dixit ne nimis de eius mor-
te tristarentur, & sic spe resurrectionis conforta-
Passionis prædicãdę causæ. rentur. Ad hoc ignominiã suæ passionis , & suæ
resurrectionis gloriam prædixit, vt suo exemplo
timorem passionis tolleret : & eos ad consideran-
dum suę resurrectionis gloriã eleuaret. Vbi Hie-
rony. Est autem sensus: Tunc me prędicate,cùm
ista passus fuero. Quia non prodest Christũ pu-
blice prædicare, & eius vulgare ĩ populis maiesta
tem, quẽ post paululum flagellatum visuri sunt
& crucifixum.[Et assumens eum Petrus] seorsũ,
& ducens separatim,ne coram alijs videretur ar-
guere magistrum:[increpauit eum] amantis affe-
ctu dicens:[Absit à te domine:] sic pati [non erit
tibi hoc] scilicet quòd intereat filiꝰ dei viui: quasi
diceret:Indecens est quòd tu dominus maiestatis,
H tam ignominiosè patiaris. Increpauit Petrus do-
minum potius quam cæteri,quia non vult confes-
sionem suam destrui : nec putat filium dei posse
occidi vel mori:vel potius propter feruoris amo-
rẽ hoc fecit,quo præ cæteris ardebat. Et bene as-
Arguendi maioris forma. sumpsit eum Petrus secretò,relinquens nobis exẽ
plum similiter arguendi maiorem: quia inferior
non debet in publico arguere superiorem.[Domi
nus autem conuersus,]id est facie versa ad Petrũ,
quem pręcedebat, vt sic conuersus eum aspiceret
& efficacius argueret:[dixit ei,]arguendo ipsum:
[vade post me] conformitate voluntatis: & retro
non contra me [Satana,] id est aduersarie & con-
trarię:quia meę voluntati & vię salutis commu-
Satanas. nis aduersaris , & contraria loqueris: Satanas eñ
interpretatur aduersarius, siue contrarius : quasi
diceret,non aduerseris mihi:sed applica volunta-
tem tuam meę voluntati:& noli impedire passio-
nem meam:sed magis sequere , & post me eundo
vestigia mea imitare. Vbi Orige. Beatus autẽ ad
quem conuertitur Christus:etiam si corripiendi
causa conuertitur.& subiungit dominus: [Scan-
Scãdalum esse. dalum es mihi:]id est,das mihi occasionem offen
sionis,& me offendis,quia in isto facto [non sapis
I ea quę dei sunt,]dispositionem dei de mea passio-
ne considerando,[sed ea quæ hominum,]qui prę-
sentia appetunt humanè pro me zelando , & me
affectu humano diligendo. Ergo sapere debemus
non humana,sed diuina:nõ carnalia,sed spiritua-
lia:non terrena, sed cœlestia . Vt dicit Origenes:
Omnem discipulum peccantem, scandalum sibi
Petrus Satanas dictus. appellat . Petrum autem quem dominus antè
ita magnificauerat Sathanam vocauit , eo quòd
propter amorem carnalem quem ad dominũ ha-
bebat,dissuasit ei de sua passione , vt non fieret.
Maximi nanque ardoris & amoris legimus fuisse
Petrum in dominũ saluatorem nostrum. Vt eni
legitur in itinerario Clemẽtis : Petrus adeo affi-
ciebatur ad Christi corporalem præsentiam,quã
feruentissimè dilexerat:quòd post Christi ascen-
sionem quotiensćunq; dulcissimę præsentię ac so
cietatis & allocutionis Christi, & sanctissimæ cõ
uersationis memor erat : totus in lachrymas re-
soluebatur:ita vt genę eius adustę lachrymarum
fluxu viderentur. Ex zelo igitur Christi volebat
impedire eius passionem : & quia iste zelus erat K
indiscretus:nam Christi passio erat à deo præor-
dinata ad humani generis salutem: ideo durã me
ruit reprehensionem. Quia ergo affectum nõ re-
gulauit,vt vellet quod Christus volebat:& volũ-
tatem suam non conformauit voluntati diui-
næ cui aduersari videbatur : meritò reprehendi-
tur & Satanas , id est aduersarius appellat̃ . Hoc
ergo exẽplo domini habeas & tu omnes pro ad-
uersarijs,qui pro corporali alleuiatione & conso-
latiõe à bono & exercitio spirituali te vellent re-
trahere. Sicut autem Petrum quem antè proba-
uit hic increpat:sic nemo ob bona prius facta im-
munis sit à correptione, propter mala quæ facit.
Non est ergo in cruce domini verecundandum, Gloriandũ in cruce domini.
sed potius gloriandum:quia est nostræ salutis si-
gnum,& bonorum nostrorum principium. Vnde
Chrysost. Vt coronam ita circũferamus crucem
Christi. Etenim omnia quę secundum nos sunt,
per ipsam perficiuntur: & si regenerari oporteat,
crux accedit:& si pasci mystico illo cibo,& si con
secrari, & quodcunq; aliud facere, vbiq; symbolũ L
id est signum victorię nobis assistit. Propter hoc
& in domo,& in muris,& in ianuis,& in fronte,&
in mente cum multo inscribimus id studio: salu-
tis enim quę pro nobis est,hoc est nostrum signũ.
Quãdo igitur signaris, excogita omnem condi-
tionem crucis, vel causam:non enim simpliciter
digito insigniri eam oportet, sed cum multa fide:
& nullus prope te stare poterit immundorum dę-
monum videns ensem & gladium in quo plagam
& pestiferum vulnus accepit:& arma per quę om
nem virtutem eius Christus soluit.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, quẽ beatus Petrus
verum dei filium est confessus : te quoq;
ego indignus toto corde & ore confiteor:
quia tu es Christus filius dei viui æterni:
& rogo te domine clementissime,da mihi vt ope-
re te confitear,& factis non negando fidelis inue-
niar: quatenus benedictionem tuam cõsequar cũ
Petro,ac firmus in fide & opere permaneam cum
ipso. Da etiam mihi rex meus & deus meus,vt cõ
formitate voluntatis te sequendo beneplacitum M
tuum in omnibus perficiam: omnimode ab offen
sa tua abstineam:& sic vsq; in finem te largiente
perseuerem. Amen.

De exhortatione ad sequendum Christum,& suæ
passionis exemplum. Cap. II.

POstquam dominus discipulis my- Matth.16.
sterium suæ passionis secretò præ-
dixit,conuocat turbam cum eis : &
tam ipsos discipulos quàm omnes,
ad sui imitationem, & passionis to-
lerantiam inuitat,quasi diceret: Nolite prohibere
passiones,quia oportet sustinere eas omnes salua-
ri volentes: & ideo hic ad omnes generaliter lo-
quitur & omnes hortatur:quia imitatio passionis
ad omnes pertinet,vel per martyrium,vel per pœ
nitentiam. Vnde ait:[Si quis] quod notat varieta
tem [vult post me venire] per affectum interiorẽ,
per imitationem exteriorem, ad patrẽ superiorẽ:
& bene dicit vult:q(uia) neminẽ cogit sed cõsulit , &
vnumquenq;

A vnũquemq; ſuo arbitrio relinquit, vt ſeruitiũ ſit gratius domino,& pręmiũ ſit gratius ſeruo. Vnde Chryſoſt. Cùm autem ſaluator ſit pius & benignus:nullum inuitum aut coactum habere vult famulum,ſed ſpontaneos & gratias agẽtes ei pro famulatu. Et ideo neminem cogendo,aut neceſſitatem imponendo, ſed perſuadendo & benefaciẽdo vniuerſos volentes attrahit. Et iterum:Si quis aurum daret,aut theſaurũ exponeret,omnes currerent:multomagis ad ea quæ ſunt in cœlis. Hęc Chryſoſt. Et ſubdit dominus: ⌊Abneget ſemetipſum⌋per proprię voluntatis renũciationem, nõ tantũ ſua vel ſuos:ſed ſuum intellectum,ſuũ affectum, ſuum ſenſum, ⌊& tollat crucem ſuam⌋ per mortificationem corporis ſui, per compaſſionem proximi:& ſi neceſſe fuerit,per ſuſtinentiam martyrij,⌊& ſequatur me,⌋ſcilicet me habens lucẽ in intentione,contra fauorem humanũ: me ſequens ducem in operatione, cõtra errorem diabolicum: me expectans mercedem in remuneratione, cõtra temporale commodũ. Rectus ordo, vt qui vult ſequi dominum primò abneget ſemetipſum,& ſic

Inuitũ non vult dominus.

B tollat crucem,vt primò voluntas eius ſit prõpta ad omnem miſeriã ſuſtinendã. Et notandũ quòd primus homo tria perdidit per peccatum:ſcilicet libertatem,fœlicitatem,& dignitatẽ: quæ tria docet hic dominus per tria recuperare. Libertatem: cùm dicit , abneget ſemetipſum: fœlicitatẽ,cùm ſubdit,& tollat crucẽ ſuã:dignitatem,cùm addit, & ſequatur me. Vel abneget ſe in proſperitate , & malum declinando tollat crucem ſuam in aduerſitate,& bonũ operãdo:& ſequatur me vitę cõformitate,& in deum omnia ordinando. In verbis autem domini prædictis excludũtur ſex genera pœnitentiæ inutilis:& eſt prima violenta,cõtra quod dicit,ſiquis vult:ſecunda diminuta,quando ſcilicet homo dat ſua deo,& ſe mundo: cõtra quod dicit,abneget ſemetipſum : tertia delicata, quia ſic volunt aliqui facere pœnitentiam,vt nullam ſentiant afflictionem:cõtra quod dicit , tollat crucẽ: quarta mutuata,quando aliqui gloriantur de paſſionibus patrum,vel fratrũ ſuorum, ipſi verò nihil talium faciunt:contra quod dicit,ſuã,nõ alienã. Quinta momentanea,quando aliqui vna die

Hominis primi,ſeu Adę iactura,& amiſſio triplex.

C abſtinent:& alijs diebus delitijs vacãt , contra qđ dicit, quotidie. Sexta ſimulata,quæ eſt hypocritarum:contra quod dicit,& ſequatur me:non fauorem mundi. ⌊Si quis etiam vult poſt me venire,⌋hoc eſt,ſi quis vult attingere perfectionem vitæ Chriſtianę:faciet ea quæ ſequũtur,ſcilicet⌊abneget ſeipſum & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Vbi tria exprimũtur,in quibus perfectio vitę Chriſtianę conſiſtit. Primum eſt, ſui abnegatio: ſecũdum eſt, crucis portatio:tertium, vitę Chriſti imitatio. Quantum ad primum ſciendũ quòd ad ſequendum Chriſtum oportet hominem tria abnegare:ſcilicet,ſua:ſecũdum illud:Qui nõ renũciat omnibus quæ poſſidet,nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Et ſuos,ſecundum illud: ſi quis venit ad me,& non odit patrem &c. nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Et ſemetipſum ſecundum qđ hic dicitur,⌊abneget ſemetipſum,⌋ ſcilicet vetuſtatẽ & peccata abijciẽdo,& ad meliora mutãdo: vt deſinat eſſe qđ erat,& incipiat eſſe quod non erat:& alter ex altero efficiatur,ac voluntatẽ ꝓpriã abnegando:qđ plus eſt,q̃ abnegare res ipſas, & abijcere.

Perfectio vitę Chriſtianæ, in tribus.

Luc. 14. g

Lucę. 14.

Volũtatis renũciatio

re. Vnde proſper:Quid eis ꝓdeſt quòd facultates ſuas abijciunt,qui voluntates proprias nõ relinquunt? cùm ſit lõgè pręſtãtius voluntatibus proprijs renunciare,q̃ rebus. huiuſmodi ergo abnegatio debet fieri oĩbus deſiderijs carnis,& mundi cõcupiſcentijs perfectè reluctando: & in bonis actibus nullã complacentiã propriã vel humanã captãdo, ſed ſolum diuinum honorẽ in omnib⁹ quę agimus intendendo, vt ſic veraciter poſſimus dicere cum Chriſto:nõ veni facere meã voluntatẽ, ſed eius qui miſit me. Quãtum ad ſecundũ ſciẽdũ quòd crucẽ tollere tripliciter poteſt intelligi: ſcilicet per carnis mortificationem,per ꝓximi cõpaſſionem,per martyrij ſuſtinentiã. Vnde Hila. Sequendus eſt dñs cruce aſſumpta etiã paſſionis, & ſi non ſorte,tamen voluntate comitãdus eſt. ſecundum Maximũ epiſc. Duo abſtinentiæ & crucis ſunt genera: vnum corporale,ſcilicet à delectationibus,& ab alijs quæ decipiunt ſenſus viriliter reuocare , ac violenter abſtrahere & coërcere. Aliud ſpirituale,quod eſt ſpecioſum & ſublimi⁹, ſcilicet motus animi regere,& perturbationes illius placare. Impetus vitiorũ refrenare, & contra

D

Ioan. 6. d.

Crucẽ tollere.

Abſtinẽtię & crucis genera.

E ea quotidie litigare,ac rixã quodãmodo, cum interiori homine cõferere. Hęc Maxim⁹. Hoc etiã de cruce tollenda poteſt & aliter exponi dupliciter. Vno modo de cruce corporali: & ſic conuenit martyribus,& per hanc crucem intelligitur omne genus martyrij,ſcilicet mortis,& cuiuſlibet alterius pœnę vel periculi pro Chriſto ſuſtinẽdi animi tentatio & pręparatio. Tunc enim, ſecundum Auguſt. crucem noſtrã tollimus quãdo pœnalitates quaſlibet pro Chriſto volũtariè aſſumim⁹. Alio modo exponitur de martyrio ſpirituali, qđ cõuenit religioſis & perfectis:de quo martyrio dicit apoſtolus: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo id eſt,ſecundum glo. Mundi concupiſcentię non habent in me dominium, nec mundus iã mihi ſe ingerit, & ego contra eum ſum fortis. Et nota quòd non ſine cauſa vtrunq; dixit , ſcilicet ſibi mundum crucifixum,& ſe mundo. Plerunq; enim cõtingit vt homo mundum non teneat, ſed tamen mũdus eũ in ſuis occupationib⁹ aſtringit: & mortuus eſt homo mundo:& mũdus eum quaſi viuus concupiſcit,dum in alio intentum in ſuis actibus rapere cõtendit. Sed ſecundum Greg. nec

Galat. 6.

Crucifigi mũdo &c.

F Paulus à mũdo gloriã quęrebat,nec ipſe à mundi gloria quęrebatur: ideo & ſe mũdo & ſibi mundũ eſſe crucifixũ gloriabatur. Sunt autem tria in mũdo,quę nobis debẽt eſſe crucifixa,& nos eis: Quia vt dicit Ioãnes: Omne quod eſt in mundo: aut eſt concupiſcentia carnis,aut concupiſcentia oculorum,aut ſuperbia vitę. Horum trium crucifixio fit ꝑ tria vota religioſorũ,qui verè martyres ſunt ſpirituales. Primum ergo martyriũ cõſiſtit in tẽporalium voluntaria relictione. Secundũ in concupiſcentię carnis reluctatiõe:& quãto fortior fit iſta pugna,tãto glorioſior victoria martyrij. Tertium in proprię voluntatis abdicatione : quia ſecundum Greg. per obedientiã mactatur voluntas propria , & per victimã caro aliena : & ideo obedientia dicitur melior quàm victima. Quantum ad tertium de vitæ Chriſti imitatione: ſciendum quòd Chriſtũ ſequi nihil aliud eſt quàm ei⁹ veſtigia imitari,& eius vitę conformari. Ipſũ autẽ imitari debem⁹ triplici via,qua nos præceſſit: videlicet pau-

Crucifigẽda in mũdo tria ſunt.

1. Ioan. 2.

Imitatio Chriſti in triplici via.

G cet paupertatis, humilitatis, & asperitatis. Christus enim in suo ingressu nobis reliquit exemplū syncerissimę paupertatis, in progressu exemplū profundissimę humilitatis, sed in egressu exemplum acerbissimę pœnalitatis: & quia in his tribꝰ debemus Cristi vestigia sequi, ideo ad iugem eorum memoriā nos inuitat, dicens: Recordare paupertatis meæ, quantum ad primum: & transgressionis meę, id est profundissimę humilitatis, quātum ad secundum: & absinthij & fellis, id est amarissimę passionis, quantum ad tertium.

Threno. 3.

Tria in quibus imitemur Christum.

Triplicia bona.

Et nota quòd omnia in quibus deuoti sectatores perfectionis euāgelicę Christum debēt imitari, & eius similitudini conformari, possunt & hoc modo ad tria reduci: scilicet secundum tria bona quę à deo recepimus: vt sunt res exteriores, corpus propriū, & ipsa anima: quæ om̄ia oportet relinqui propter deum, si volumus ipsius Christi esse perfecti imitatores. Perfectus enim Christi imitator, primò debet relinquere mundum, & omnes res temporales: & etiā cū hoc oim terrenorum occupationem & sollicitudinem penitus debet postponere. Hoc H autem fit per voluntariā paupertatem, quā Christus altissimè seruauit: quia in tota vita sua pauperrimus fuit. Secundò debet relinquere corpus, quod quidē relinquitur tribus modis: Primò, per carnis macerationē: per quā corpus vigilijs, ieiunijs, & orationibus atteritur, ne caro lasciuiat, & contra spiritum se erigere pertinaciter nō præsumat. Secundò, per temporalis commodi abiectionem: quia qui nimis delicatè nutrit seruū, scilicet corpus suum, postea inuenit eum contumacē: & ideo debet semper in rigore teneri, vt magis subijciatur spiritui. Tertiò, per pœnalitatum voluntariam perpessionem, sicut apostoli & martyres, qui pro Christo voluntariè sunt passi. Et oia ista Christus fecit: & seipsum in exēplum dedit. Quartò, debet relinquere animā suā, per proprię voluntatis abdicationem: vt voluntatem suā diuinæ voluntati cōformet: quòd nihil aliud velit, nisi solum illud quod diuinæ voluntati beneplacitum fuerit: hoc enim fecit ipse Christus, qui dixit: Non veni facere voluntatem meam: sed volū I tatem eius qui misit me. Vnde ad voluntatem diuinam ita habeas regulam & mēsuram omnium actionum tuarum, sic quòd in omnibus actionibꝰ & desiderijs tuis, nihil concupiscas, nisi quòd honor dei in te amplietur, & in omnibus alijs creatureis.

Ioan. 5. c.

Viuere vita Christi.

Mori pro Christo.

Sed est sciendum, quòd nullus potest viuere vita Christi, nisi etiam moriatur morte Christi: ideo sicut Christꝰ per hoc quod ex nimia charitate se assumptioni nostræ carnis inclinauit, seipsū exinaniuit: & per consequens claritati diuinę qua patri consubstantialis existit, quodammodo mori voluit: ita quilibet ad istam perfectionem tendēs debet per veram humilitatem & plenarium contemptum sui mori sibijpsi, seipsum vsq; ad nihil deijciendo, & seipsum nihil reputando, vt viuere possit soli deo. Homo enim ad perfectionem tendens debet seipsum, hoc est quod videtur habere à seipso, nihil reputare: quod autē habet à deo, puta dona dei, quibꝰ cōformatur vitę Christi, debet summè reputare: & cum summa diligentia custodire, vt verè possit dicere cum apostolo: viuo autē iam non ego, viuit vero in me Christus. Vnde de talibus mentibꝰ perfectis sic mortuis sibijpsis, dicit apostolus: Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in deo. K Signātee autem dicit, & vita vestra abscondita est cum Christo in deo: quia vita illa qua mens per amorem cōtinuum & beatificū perfectè vnitur deo in patria, illa est in præsenti abscondita: quia propter necessitatem mortalis vitæ talis amor continuus, & non interruptus in pręsenti vita haberi nō potest. Sed hoc euidenter apparebit in vita beata, vbi obiecto beatifico cōtinuè fruemur: & in solo deo iugiter delectabimur, propter quod bene subditur: Cùm autē Christus apparuerit vita vestra: tunc & vos cum ipso apparebitis in gloria.

Colloss. 3.

Mors spiritualis pficitur gradibus.

Est autem sciēdū quod mors ista spiritualis, qua homo per contemptum sui moritur sibi, quibusdā gradibꝰ perficitur. Primus est, quòd homo per humilitatem reputet se oībus viliorē. Secundus est, quòd hoc verbis proprijs fateatur. Tertius est, quòd etiā ab alijs dici ęquanimiter patiaẗ. Quartꝰ est, quòd homo ęquanimiter ferat cùm ab alijs cōtemptibiliter tractatur. Quintus est, quòd homo non solum non doleat: sed etiam diligat, quòd ab alijs cōtēnatur. Et omnes isti gradus ꝓpriæ despectionis perfectè relucebant in Christo. L Sequamur ergo & imitemur, nō diabolum vt ambitiosi & superbi: nō mundū, vt cupidi & auari: non carnalem appetitum, vt voluptuosi & lubrici: sed dominum Iesum Christū. Qui enim deum nō sequitur: ei quidē neq; se abnegare, neq; crucē tollere ꝓdest. Vis seq Christū? Sis deo obediēs, & ꝓximū diligēs: ac propter deū omnia sustineas & facias: & malū declinādo circa virtutes insistas: hac eni via Christus incedit: per hāc ergo viā ambula si vis eum sequi in vita pręsenti, & cum eo gaudere in patria.

Sequentiū Christum paucitas.

Sed heu pauci hodie dominum sequi volunt: & tamen multi ad eum peruenire cupiūt. Vnde Bernardus: O quàm pauci post te volunt ire domine: cùm tamen peruenire ad te nemo est q̄ nolit: cōregnare cupiunt, sed non compati: non curāt quærere, quem tamē desiderant inuenire: cupiunt te consequi, sed nolunt sequi: optant extrema iustorum, non curātes principia eorum. Et quia dn̄s monuit ad sustinēdum, pro confessione fidei, martyrium: cōsequenter tollit huius confessionis triplex impedimentum. M

Anima perdenda.

Et primò primum, quod est nimius amor suijpsius, dicens: [Qui eni voluerit animam,] id est animalitatem [suam,] scilicet vitā pręsentem alimonijs indigentem, [saluā facere,] id est in pręsenti custodire: martyriū declinādo, vel corpus in pœnitētia nō macerādo: hoc est potiꝰ saluare tēpore persecutiōis q̄ me cōfiteri, scilicet eligens potius deū offendere, q̄ pro eo mori: vel tēpore pacis delicatè seruare, potiꝰ q̄ per pœnitentiā affligere: [perdet eā] in futuro, scilicet vitam vel aiam: & ꝑ vita momentanea incurret mortē æternā. Vnde fugiēdo mortē, incurret mortē: & seruādo vitam, amittit vitā. [Qui autem perdit aiam suam,] id id est animalē & pręsentē vitā perditioni & morti, si necesse est, exponēdo: eligēs potius ꝑ deo mori, q̄ eū offendere, vel per pœnitētiā se affligēdo, eligēs potiꝰ sic deū placare, q̄ se delicatè fouēdo ipsū magis iritare: & hoc nō propter mūdi vanitatem, vel erroris defensionē, aut desperationē: sed ꝓpter me, id est anteq̄ contra mea faciat mandata [inueniet eam] in futura gloria, & pro vita mortali inueniet æternam. Istud dictū domini de aia & vita saluanda,

A saluāda, & perdenda, simile est secundum Gregorium, ac si diceretur agricolę: frumentum si seruas, perdis: si seminas, renouas. Igit, vt dicit Cas. Væ carni, quæ hic superata non fuerit: nam quæ in hac conuersatione vincitur, illic sine dubio coronatur. Vnde Bernardus: Qui voluerit animā suam saluam facere, perdet eam. Et quidem prudentius eam perdis vt custodias, quam custodis vt perdas: quid hic vos dicitis obseruatores ciborum, morū neglectores? Hippocrates & sequaces eius docent animas saluas facere in hoc mundo: Christus & eius discipuli, perdere. Quem nam vos ex duobus sequi, magistrum aut seruum eligitis? Epicurus atq; Hippocrates, corporis, alter voluptatem, alter bonam habitudinem pręfert: meus magister vtriusque rei contemptum pręddicat. Quid enim tibi aliud sonuit cùm clamatum est: qui amat animam suam, perdet eam? Perdet autem dixit: siue ponēdo vt martyr, siue affligēdo, vt pœnitens. Quanquam martyrij genus sit, spiritu facta carnis mortificare, illo nimirū quo membra cęduntur ferro: horrore quidem mitius,

B sed diuturnitate molestius. Hæc Bernar. Deinde tollit secundū impedimētū quod est nimia cupiditas lucri & desiderij terreni, dicens: Quid enim

Lucri terreni detestatio.

prodest homini, si vniuersum mūdum lucretur: de quo nihil secū moriēs portare poterit nisi peccatū: imo quāto plus acquiuit de mūdo, tāto plus acquisiuit de inferno. Vnde in Apocalypsi dicit:

Apoc. 18.

Quantum glorificauit se, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum: animę verò suę detrimentū patiatur: scilicet amittendo gloriam, incurrendo pœnam æternam, & perdendo humanam substantiam: quasi diceret, nihil proficit, immo per talia multū perdit: scilicet id quod est immortale & diuinum in eo: & ideo anima cū sit immortalis, præponēda est omnibus corruptibilibus & transitorijs: nam anima rationalis, imagine trinitatis insignita, pręciosior est cūctis terrenis. Et ideo stultus est qui plus pecuniam quàm seipsum diligit: quod facit qui propter illam tormentis ęternis se exponit. Vnde nimis stultus est

Auarus peior est diabolo.

auarus, immo peior quàm diabolus: quia auarus plus diligit nummum, quàm animam suam vel

C aliorum: sed diabolus plus diligit vnam animam, quàm totum mundum. Quapropter dixit Christo præsumens decipere eum, si cadens adoraueris me, dabo tibi mundum istum.

Matth. 4.

Et ideo vt dicit Origenes, Duobus propositis, magis est eligendū vt mundum perdamus, & lucremur animas nostras. Vnde & Ambrosius: Valde timendū est ne propter auaritiam pecuniæ, vel propter amorem carnalis vitę salutem aiarū quęrere negligamus: quia nihil prodest lucrificare tēporalia, si perdantur æterna. Et dat Chrysost. exemplum: Si egēs in vltimis malis positus videres seruos in lasciuia agere, quod lucrū ęstimares te eorū dominū esse? sic quid lucratur anima tua misera carne lasciuiente, si futuram damnationem expectat? Sed magna heu hodie cæcitas & amētia in hominib[9] reperitur. quia secundū August. Si quis argentum auro pręponit, demētissimus iudicatur: si verò aurum deo præponit à nullo reprehenditur. Exponit etiā prędictū dñi verbū de illis qui animas aliorū lucrari volūt, & suas negligūt. Vnde Chrysosto. Si alterius sollicit[9] cōtēnas te, similis es eis qui metalla fodiūt & necātur. Et quia posset aliquis dicere: & si animā perdā, tamē ex multis quæ D lucrabor eā redimā: quod falsum est. Vnde dicit: Aut quā cōmutationē, id est redēptionē dabit homo pro anima sua? scilicet dānata: quasi diceret: si pro ea totus mundus daretur, non per hoc liberaretur. Et ideo non potest cōparari lucrū mūdi ad detrimentum animę, per quod homo perdit eam & vitam ęternam. Nam perditis diuitijs, possunt per alias diuitias cōpensari: & si mors infligitur, potest cōpēsari per vitā immortalē, quę in resurrectiōe expectatur: sed si aia per culpā perdat, non expectas in alia anima recōpensari: quia non poteris aliam animā, sed neq; aliquid aliud, quasi cōmutationē pro ea dare, vt liberes eam de æterna morte. Deus autem pro animabus hominum dedit commutationem, sanguinem filij sui præciosum. Perdēda est igitur anima & vita præsens in hoc seculo propter dñm, nō saluāda propter lucrum & desiderium terrenū. Quapropter, vt ait August. Voluntariè nunc pro Christo postponamus quādoq; dimittenda, ne (quod absit) pro transitorijs amittamus æterna. Si enim tibi di- E

Animę pditio irrecuperabilis.

ceretur: sis toto hoc mense diues & potens, & fac quicquid velis: vtere carnis voluptatib[9] sicut placet: ea tamen conditione, vt oculi tui postea eruātur, omne solatium tollatur, toto tēpore vitæ tuæ in fame & siti, in omni cruciatu & omni miseria viuas: nunquid illud tale bonum hoc tenore susciperes? Et quidem tota hęc vita nec mensis est, nec vnius diei vel horæ spacium, ad illius æternæ infœlicitatis cōparationē, cui[9] miserię neq; finis est, neq; pœna similis inuenitur. Vnde Isid. Si haberes sapientiā Salomonis, si pulchritudinē Absolonis, si fortitudinē Sampsonis, si longitudinem Enoch, si diuitias Crœsi, si potestatē Theboinā: quid prodesset tibi si tandem caro daretur vermibus, anima dæmonibus, cum diuite crucianda sine fine? quasi diceret, nihil. Duo quippe sunt tempora ecclesiæ: vnū persecutionis, & tūc antequam deum negemus ponenda est anima, & pręsens vita. Aliud pacis, & tūc frāgēda sunt desideria terrena & lucra cōtēnenda. Nulla ergo mūdi aduersitas animā tuā frangat, nulla prosperitas alliciat, nulla fallacia seducat à pręceptis & mādatis dei, F & à charitate quę est in Christo dño nostro. Omnibus modis & in omnib[9] debemus semp beneplacitū dei facere, & ab offensa ei[9] abstinere. Deinde tollit tertiū impedimētū ad cōfitendū fidē Christi, qđ est pudor seculi. Nā secundū Greg. Sępe ex humana verecūdia præpedimur vt rectitudinem quā seruamus in mente, nondū exprimere valeamus in voce: & tanto dei faciē ad iustitiæ defensionē negligim[9], quāto hūanas facies cōtra iustitiā veremur. Et secundū eundē, sunt qui dicunt: Nos non erubescimus deū cōfiteri, sed ad professionē fidei non sufficit vox professionis Christiani: dū verentur à pximis despici, dū dedignantur iniurias tolerare, dum erubescunt si iurgium contigerit, priores satisfacere. Hoc ergo impedimētum tertiū tollit. Primò, ex fructu. Secundo, ex pœna: quia Christus cōfitentes cōfitebitur & recognoscet: & erubescētes erubescet: id est, nō cognoscet eos de suis in secundo suo aduentu & iudicio cū venerit i maiestate sua, scilicet humana: id est, i forma hūana glorificata: & patris, id est maiesta-

Pœna ęterna.

Animæ pditio maxima.

Tempora duo sunt ecclesię.

Pudor seculi amouendus.

Confitendus Christus, sine erubescentia.

 te diuina,

G te diuina, quæ sibi & patri est communis, quam tamen habet à patre suo: & sanctorum angelorum, qui apparebunt cum eo: Tunc enim erubescet infideles, ignorabit fatuas virgines, obiurgabit immisericordes. Vnde patet quòd nō solum iudicabit filius in forma deitatis: sed etiam pater, & filius, & spiritus sanctus, quorū est vna maiestas: in forma tamē visibili solus filius apparebit, vt ex hoc solus filius hominis iudicare dicat. Indiuisè itaq; iudicāt pater & filius: necnon & spiritus sanctus. Verùm quia potentia sapientiæ cedit in discretione iudicij, vbi ęquitas magis est examinanda: & considerandum quid cuique debeatur pro meritis: quanuis & potentia sit exercenda, nec bonitas subtrahenda: ideo specialiter discrimen iudicij attribuitur sapientiæ, quia iudicium est per sapientiam diuinam: sapientia autem tota communicatur filio, & ideo etiam solus filius dicitur iudicare. Tempore ergo persecutionis non erubescat Christianus fidelis pro Christo affligi: & si opus fuerit morte affici, ac substantijs nudari, & honoribus deijci. Tempore verò pacis cùm vitia

Iudicabit pater & spiritus sanctus, vt filius.

H maximè subrepunt, carnem refrenet ne lasciuiat, & pro Christo non vereatur à proximis despici, iniurias verborum pati: prior proximo satisfaciente vt veraciter probetur sequi humilitatem capitis sui, & ipsum confitens mereatur ab eo recognosci. Et ne ad abnegandum se, & tollendū crucem auditores terreantur: ideo tristibus lęta subiungit dicens: ⌊Filius enim hominis,⌋ id est virginis, qui ita se vocat propter sui humilitatem, propter carnis veritatem, propter matris puritatem, siue integritatem, ⌊venturus est⌋ ad iudicandū orbem ⌊in gloria patris sui cum angelis suis⌋ in forma gloriosa iudicabit. Qui prius venit humilis: venturus est per manifestationem gloriæ & virtutis. ⌊Et tūc reddet,⌋ sine tēporis dilatione ⌊vnicuiq;,⌋ sine personarum acceptione: vbi nō personæ, sed opera considerātur. Vnde sequitur, ⌊secūdum opera sua:⌋ sine diminutione: iustis quidem præmium, scilicet gloriā animæ & corporis: alijs autem supplicium, scilicet pœnam vtriusq;. Hic est locus merendi & liberandi animam: ibi mit-

I tendi & recipiendi, secūdum merita. Ambula hìc dum lucem habes, ne ibi tenebrę te comprehēdāt. Suscipe hìc mortem, vt ibi suscipias vitā immortalem. Noli timere, quia tristibus lęta succedunt. Times mortem, audi gloriam triumphātis: vereris crucē, ausculta angelorum ministeria. Attēde & hìc verbum Bernardi, qui dicit: vis scire quæ debeas Iesu Christo? Debes ei vitam tuam: quia ipse vitam suam posuit pro tua. Et quia rudes erant apostoli, ne eum sic venturum dubitarent, & fatigati expectatione deficerent: promittitur in præsenti consolatio, vt citius credant de futuro. Vnde bonus magister ne discipuli desperatione frangantur, aut tędio, subiungit eos consolando. ⌊Amen dico vobis,⌋ vt securi de hoc sitis: ⌊sunt quidam de hìc stantibus⌋ discipulis, ⌊qui nō gustabunt mortem⌋ temporalem, quæ est quidam gustus respectu mortis ęternę: vel gustus dicitur, quantum ad bonos, qui non permanent in morte: ⌊donec videant⌋ oculis corporalibus, ⌊filium hominis venientem in regno suo:⌋ id est in ea claritate regni, quam habebit cū ad iudicandū veniet: vt qualis est vēturus postea, pręsenti quoq; tēpore

Gustatio mortis.

demōstretur & appareat: hoc est donec videant si- K militudinem glorię quam corpora electorum, qui eum nunc confitentur habebunt in ecclesia triūphāte, vt per hoc speretur ęterna futura in re. Vnde secundum glosam, in corpore mortali ostendit eis non immortalitatem, sed claritatē futuræ immortalitati similem: & ita sensus est, donec videāt regnum dei: id est, imaginationem gloriæ regni dei. Cū Christo hic stantes sunt in statu gratię, qui pro ipso patienter passiones sustinent: & isti mortem culpæ vel gehennę non gustant, sed cum ipso ad gloriam æternam transeunt. Hanc piam promissionem eis fecit, vt per visam gloriam futurę resurrectionis, & contemplatione gaudij manentis, ad aduersa transeuntis seculi fortius ferēda animaret. Visionem autem promissam distulit, vt eam vehementius desiderarent, & desideratam magis acceptarent, & gratam haberent.

Stantes cū Christo.

Oratio.

Domine Iesu Christe, da mihi vt meipsū sic abnegem quòd in prosperitate & in omnibus quæ temporaliter delectant à malo declinem, & nihil nisi honorem L tuum quęram: meęquè voluntati renuncians, tibi & propter te omni creaturę obediam. Da etiā mihi, vt tollam crucem meam, afflictiones & pœnalitates per me voluntariè assumendo, & ab alijs illatas patienter sustinendo, ac proximis in necessitatibus compatiendo, & in omni aduersitate bonum facere non desistendo. Da etiam mihi, vt te sequar vestigia tua imitando, & tuæ virę me conformādo, post te veniam ad supernam patriā pertingendo. Amen.

De transfiguratione domini. Cap. III.

Deinde quod iam suprà promisit, soluit cùm dicitur: ⌊Et post dies sex,⌋ secundum Matthęum, nō numerādo extremos, vel ⌊die octaua⌋ secundum Lucam, numerando diem primum quo promisit, & vltimum quo soluit: ⌊assumpsit Iesus secum Petrum & Iacobum, & Ioannem, & duxit illos seorsum in montem valde M excelsum,⌋ scilicet Thabor: quarto miliario à Nazareth contra Orientem, vt ibidem oraret. Matthæus & Marcus ponunt tantum dies medios, sed Lucas etiam extremos. Illi sex, quia post sextam mundi ætatem animæ sanctorum in beata expectatione requiescent. Lucas octo, quia in octaua resurrectionis corpora sanctorum in gloriam immortalitatis resurgent. Hic ergo post sex ætates quiescendum esse ab omni labore: & ibi octauo tēpore resurgendum designat. Vnde secundū Hieronymum & glosam, hoc bene mysterio conuenit: nā sicut Christus post sextā sabbati, qua crucem ascendit: & post septimam sabbati, qua in sepulchro quieuit, octaua die resurrexit: sic & nos post sex mundi ætates, quibus pro domino patimur & laboramus, & post septimam quietis animarum, quæ interim in alia vita geritur, octaua ætate resurgemus. Transfiguratio ergo fuit in octaua die, quia facta est ad ostendendum discipulis suis gloriam resurrectionis futuræ, quæ erit in octaua mundi ætate, & propter hoc figurata est hic per octauam diem. Assumpsit autem secum

Matth. 17. Luc. 9. & Marc. 9.

Transfiguratiōis dominicę tēpus.

A

Assūptionis trium causa.

tem secum tres tantum, vt in ore trium staret testimonium. Item in signum quòd qui nūc fidem trinitatis firmiter seruabunt: tunc in æterna visione gaudebunt. Istos autē tres, scilicet Petrum, Iacobum, & Ioannem, specialiter assumpsit: quia istos familiariter diligebat. Hoc autem fecit ad designandum quòd quicunq; vult gloriam dei videre, oportet quòd fidem agnoscat, sicut Petrus: quòd vitia supplantet, sicut Iacobus: quòd ad bene operandum gratiam habeat, sicut Ioānes: quia omne meritum consistit in credendo verū, in declinando malum, in faciendo bonum. Item ad cōmendationem omnium statuum ecclesię: nā per Petrum significantur coniugati, vel etiam prelati: per Iacobum, pœnitentes vel actiui: per Ioannē, virgines vel theorici. Et pulchrè ostēsurus discipulis resurrectionis gloriam, seorsum eos duxit, vt intelligamus quia si eiusdem resurrectionis participes esse cupimus, à turbis malignorum hominum, & tumultibus seculi diuisi esse debemus. Pulchrè etiam eos in montem excelsum duxit, & non vallem: vt discamus gloriā non in profundo hui⁹ seculi, sed in regno supernę beatitudinis esse quærendam: & quod ad illam gloriam futurę resurrectiōis peruenire, & in decore suo Christum videre merebimur: si ima & terrena deserentes, ac sublimia & cœlestia desiderantes, mente in cœlestibus habitemus. Necesse est enim omnibus qui deum contēplati desiderāt: vt nō in infimis voluptatibus iaceāt, sed semper ad cœlestia se erigant. Ascēdit autem in montem, vt oraret: innuens oraturos in montem virtutum ascendere, & sursum non in imis corda habere: ac continuis precibus insistere. Et bene mons iste dictus est Thabor, quod accessio lucis interpretatur: qa omē quod manifestatur, in lumine manifestatur. Effectus autem orationis ostendit, propter quid orauit, scilicet propter gloriā futurę resurrectionis manifestandam apostolis. Dum enim oraret transfiguratus est coram eis. Non dicit transfigurauit se, vt notetur actio fieri ex potentia trinitatis, sed in natura humanitatis. Et bene dum oraret facta est altera species vult⁹ eius: seruor enim & deuotio orationis, dispositio est ad transfigurationē, & extasim mentis. Vnde Petrus dū oraret factus est in extasi mentis. Conspice bene ista, & te præsentem exhibe, quia magnifica sunt valde. Resplēduit eni facies ei⁹ sicut sol: immo plusquā sol, sed nihil habet clarius cui comparetur. Vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix: & sic perfusa lumine, vt alba extrà apparerent, secundū August. Candor vestiū procedebat à faciei splēdore: & ista fuit vera mutatio in facie, sed non in veste. Non substantiā verę carnis amisit, nec corporis veritatem subtraxit: sed splendorem addidit. Vnde Lucas dicit, quòd facta est species vultus eius altera, nū alia. In carne ergo mortali immortalitatis & resurrectionis suæ vel nostræ gloriam: non in se, sed in seculi claritate sicut voluit ostendit, vt illius glorię quam prædicabat certiores nos redderet. Ecce quantum pignus beatitudinis nostræ habemus: nō eni erat aliud trāsfiguratio, nisi secundi aduentus prænunciatio: in quo & ipse Christus & sancti eius lucebūt sole clarius: vnde non assumpsit claritatis dotem: sed dotis similitudinem. Nam vt Leo papa ait: Illam ipsius

Cur seorsum duxerit discipulos.

Cur in mōtē duxerit discipulos

B

Thabor.

C

Acto. 10.

Candor vestium.

Transfiguratio domini spem auget nostram.

deitatis ineffabilem & inaccessibilem visionem, quę in ęternam vitam mūdis corde seruatur, nullo modo adhuc mortali carne circundati intueri poterant & videre. Splendor autem faciei significat claritatem diuinitatis: fulgor verò vestiū, claritatem humanitatis eius. Item claritas faciei representat futuram claritatem capitis Christi: fulgor autem vestium, designat futuram claritatem membrorum eius, scilicet sanctorum qui superabuntur à claritate Christi, sicut candor niuis superatur à fulgore solis. Cādor ergo significat gloriam futuræ resurrectionis, propter quod angelus dominicę resurrectionis nuncius, in veste candida apparuit. Et secundum Bedam: Vestitus domini sanctorū illius chorus accipitur, qui in terris despectus videbantut. Moraliter circa transfigurationem dominus tria fecit, quia discipulos assumpsit, montem ascendit, orationem premisit, ad significandum quòd ad gloriam non peruenitur, nisi per virtutis societatem, per vitæ altitudinem, per orationis deuotionem. Fœlix ergo qui talem comitatum assumpsit. Petrum, scilicet qui interpretatur agnoscens, vt sit in eo cognitio: quę debet esse triplex, scilicet dei, sui, & proximi. Cognitio dei, generat dilectionē, & cauet desperationē: cognitio sui, generat humilitatē, & cauet presumptionē: cognitio proximi, generat cōpassionē & cauet crudelitatē. Et sicut suā fragilitatem, sic & mundi vanitatem agnoscat, & agnitā cōtēnat. Iacobum qui interpretatur luctator, vel supplantator: vt sit in eo lucta & supplantatio, quæ etiam debet esse triplex: scilicet carnis, mundi, & diaboli: vt contra concupiscentias carnis & mundi, ac instigationes diaboli fortiter luctetur, & eas deuictas sub planta prosternat: non enim coronabitur nisi qui legitimè certauerit. In signum huius Iacob post luctā accepit benedictionem. Ioannem qui interpretatur gratia, vt in eo sit gratia, quę similiter debet esse triplex, scilicet incipiens, proficiens, & perueniens. Vnde apostolus: Gratia dei sum id quod sum, quantum ad primam: & gratia eius in me vacua nō fuit, quantum ad secundam: sed illis omnibus abundātius laboraui: non autē ego sol⁹, sed gratia dei mecū: quātū ad tertiā. Ioānes etiā priuilegio singularis amoris dei dotatus fuit: sic bonum diuinū super omnia diligat & in oibus transitorijs nihil nisi amorē diuinū concupiscat. Item Petrus alio noie dictus Simō, qui interpretatur obediens, significat obedientiā. Ioannes in quo gratia, significat munditiam. Iacobus qui luctator, vel supplantans, significat paupertatem voluntariam: & ista tria faciunt videre claritatem diuinam, sicut isti viderunt trāsfigurationem. Fœlix qui talem montem, id est eminētiam vitę ascendit: in quo sunt tres gradus, scilicet abiectio sui, mortificatio carnis, cōtemptus mūdanę psperitatis: de quibus suprà proximo capitulo: si quis vult post me venire abneget semetipsum, & tollat crucē suā, & sequat me. Fœlix qui sic orationi insistit piè, fideliter, & pseuerāter: donec appareat gloria in facie clerici, qui transfigurantur in solem dum lucent, per scientiam: ardent, p charitatem: illumināt, per exemplum & doctrinā: & in vestimentis laici: quibus sufficit albedo niuis: per mūditiā mentis, carnis, & operis. Et apparuerūt illis Moyses, iam mortuus, secūdū animā in cor-

D

Splēdor faciei Christi.

Moraliter

Petrus.

E

Cognitio triplex.

Iacobus.

Supplantatio triplex

Ioannes.

Gratia triplex.

1. Corin. 15

F

Petrus.

Ioannes.

Iacobus.

Montis ascensio.

Ioan. 16.

Apparitio Moysi & Heliæ, & eius causę.

G port assumpto, vel sibi adaptato, sicut quando apparēt angeli in corporibus assumptis: [& Helias] adhuc viuus in anima & corpore proprio, allatus de paradiso. Apparuerunt cum Christo isti duo potius quàm alij: alter mortuus, alter adhuc viuus in signum quòd viuentium & mortuorum, seu vitæ & mortis sit dominus. Et quòd iusti tā mortui, qui per Moysen: quàm viui, qui per Heliam: qui tempore iudicij vel viui in carne reperiendi, vel à morte resuscitandi sunt: regnaturi sunt in gloria cum illo. Item vt ostendant ipsum esse, quē legis & prophetarum scripta prędixerunt & promiserūt: & vt hinc appareat quod lex & prophetę à doctrina Christi non discordāt: & quòd finis legis & prophetarū in suo sermone, Christus erat & eius gloria, propter quam venerant: & vt ipse ostenderet se esse supra legem, quam Moyses legislator dedit: & supra prophetas, inter quos Helias prædicator pręcipuus fuit. Per Moysen quidem significatur lex: per Heliam prophetę: & per dominum euangelium. Apparuit ergo dominus medius inter Moysen & Heliam, tanquam ipse

H & euangelium haberent à lege & prophetis testimonium. Item vnus mortuus, & alter viuus apparuit: vt significent Christum moriturum, & iterum victurum: vel vt nos mortui simus mundo, viui autem deo. Item vt ex omni parte Christus testimonium haberet: de cœlo patrem in voce, de æthere nubes, de paradiso Heliam, de terra Apostolos, de inferno Moysen. [Et loquentes cum eo] dicebant excessum eius, quem completurus erat in Hierusalem, id est passionem, in qua fuit excessus amoris, doloris, & humilitatis. Amor fuit supra mensuram: secundum illud Ioannis: maiorem hac dilectionem, & cætera. Dolor, supra cō suetudinem: secundum illud Threnorum: O vos omnes qui trāsitis, & cętera. Humilitas, supra virtutem: secundum illud Threno. Recordare paupertatis, & cætera. Loqui autem ipsorum est, talē gratiam redemptionis futurā per Christum, testimonijs legis & prophetarum pręfiguratam esse ostendere. Et notandum quòd non loquebātur de tali materia, tanquam indicantes Christo quę nesciret: sed eum adorabant de aduentu eius in

(Ioan. 15. — Thren. 1. — Threno. 3. — Locutio cum Christo.)

I carne: & quia mysterium passionis, quod ipsi prędixerant, viderunt in Christo complendum: & lęti fortasse, quia videbant redemptionis suæ, totiusque humani generis diem appropinquare. Cōpatiebantur nihilominus Christo: quia tam gloriosa facies debebat sic cōspui: & sic inuidiose tradi, & iudicari, & crucifigi. Notādum etiam quòd gaudium magnum factum est apostolis & prophetis, non solum de trāsfiguratione Christi, sed etiam (vt dicit Effrem) de mutua visione, quia vtriusque testamenti principes congregati sunt, cum deo Abraham. Videbat enim Moyses dux Iudæorum, principem Christianorum Petrum: considerabat Helias castus, virginem Ioannem: & vterque in Iacobo laudabat martyrij priuilegiū. [Petrus verò & qui cum illo erant, grauati erant somno,] oppressi à gloria: quia splendore incōprehensibilis deitatis premuntur sensus humani corporis. [Et euigilantes viderunt maiestatem eius: & duos viros,] scilicet Moysen & Heliam, quos cognouerunt prędictę claritatis illustratione. Vnde quęrit Ambrosius: Quomodo apostoli cognoue-

(Gaudium ex transfiguratiōe. — Moysi & Helię ab apostolis cognitio.)

runt Moysen & Heliam, quos nunquam viderūt? K & respondet, quòd per maiestatem super eos venientem: in quo innuitur quòd in futura gloria alter alterum, quem nunquam vidit, cognoscet. Secundum glosam: Hic Helias dicitur eximius prophetarum: sed contra de Dauid hoc dicitur in prologo super Psalterium, & de Moyse in glosa super Exodum. Et soluitur, quia Moyses fuit eximius: domini familiaritate, signorum ostensione, legis promulgatione. Helias eximius: vitæ austeritate, arguendi authoritate, vitę diuturnitate. Dauid eximius: prophetię sublimitate, regia dignitate, & speciali ei facta promissione. [Tunc Petrus, tanquam feruentior, dixit ad Iesum: domine bonum est nos hic esse,] scilicet in monte, & in contemplationis dulcedine. Cœlesti enim dulcedine gustata, vilescūt infima. Vnde Rabanus: Quò amplius quis degustat dulcedinem vitę cœlestis, eo amplius omnia alia fastidit in infimis. [Si vis faciamus hic tria tabernacula] ad manēdum scilicet hic cōtinuè: [tibi vnum, Moysi vnū, & Heliæ vnum.] Non loquebatur de tabernaculo pro se & socijs suis faciendo: quasi supponens se L & socios suos, tanquam discipulos, cum magistro mansuros in suo tabernaculo. Petrus optando cōmendat Christum, & se in monte manere ex modico gustu participationis futuræ gloriæ, quam in Christo viderat: vt per hoc discamus quòd nihil sit difficile pro Christo pati, nec tormēta, nec crux, nec mors, vt ad mōtem cœlestis gloriæ perueniamus. Si enim sensibilis visa Christi gloria, sic Petrum in monte impressionibus, & intempe riebus subiecto illexit, vt diceret bonum ibi manere: quid ęstimandum est de illa ineffabili & intelligibili gloria æterna in cœlo, vbi nulla intemperies: nulla peregrinę impressionis molestia: vbi nullum malum, sed omne bonum obtinebitur. Vnde Beda: O quanta fœlicitas, visioni deitatis inter angelos adesse perpetuò, si tantum transformata Christi humanitas, duorūq; sanctorum societas ad punctum visa, delectat: vt eis ne discedant Petrus præstare velit obsequium. Vnde & Remigius: Visa domini maiestate, & duorum seruorum, Petrus adeo delectatus est, vt cuncta temporalia obliuioni traderet, & ibi in perpetuū vellet manere. Si autem Petrus sic accensus est: quāta erit suauitas & dulcedo videre regem in decore suo, & interesse choris sanctorum omnium, & angelorum? Hæc Remigius. Sed errauit Petrus, [& nesciebat quid diceret] hoc petendo: tum quia in via patriam requirebat, & vmbram futuræ gloriæ quam viderat, veram ęstimabat gloriam, obli tus regnum dei non esse sanctis promissum in terra, sed in cœlo: tum quia in gloria tabernacula manu facta necessaria credebat, ignorās domum manu factam non esse necessariam in illo seculo futuro: tum quia se & coapostolos adhuc carne mortali circūdatos esse non aduertebat, & absque gustu mortis immortalis vitæ statum subire volebat: tum etiam quia suam & proximorum salutē non attendebat. Vnde Augustinus: Quid dicis sancte Petre? mundus perit, & tu secretum quæris. Vides tot gētes in vnum cōuenire, & tu quietem diligis. Vides tenebras mundi, & tu lumen abscondis. Nemo quippe accendit lucernā, & ponit eam sub modio: & cætera. Vnde & Damasce.

(Helias. — Dauid. — Fruitio diuinitatis in Petro. — M — Petri error in optādo. — Matth. 5.)

Non est

A Non est tibi, inquit, Petre bonum quòd Christus ibi moretur: quoniam si ibi mansisset, nequaquam tibi facta promissio consequeretur effectum. Neque enim claues obtinuisses regni, nec mortis tyrannis abolita esset. Et vt dicit Chrysostomus, quia audiuit quòd oportet eum Hierosolymam ire & multa pati, adhuc timet pro Christo: sed post increpationem non audet aperte dicere rursus, propitius esto tibi: sed idem occultè per alia signa insinuat. Quia enim videbat multã quietem & solitudinem, cogitauit conuenientem ibi esse stationem ex loci dispositione: quod significat dicẽs, [Bonum est nos hic esse:] Vult etiam semper hic esse: ideo tabernaculorum meminit dicẽs: [Si vis faciamus hic tria tabernacula.] Cogitauit enim quòd si hoc fieret, non ascenderet Hierosolymam: & si non ascenderet Christus, non moreretur: ibi enim sciebat scribas insidiari ei. Hæc Chrysostomus. *Petri ardor.* Et licèt Petrus, vt homo, stupefactus nesciret quid diceret: in hoc tamen suam deuotionem ostendit, & in sitis sibi ardoris monstrat indiciũ. *Petri inebriatio.* Vnde inebriatus Petrus erat, qui de vna gutta vini cœlestis quam biberat, quasi tres taber B nas facere volebat: sicut enim ex passionis magnitudine, vt timoris vel mœroris † aliquis prorũpit in aliqua verba sine præmeditatione: ita similiter ex magnitudine deuotionis & delectationis expertæ dixit Petrus illa verba, quæ tamen non erant rationabilia: quia in solo aspectu humanitatis Christi non consistit essentia beatitudinis, & ideo illud non debebat sufficere pro finali beatitudine. *† aliàs, amoris.* *Thabor monasteria.* In monte Thabor est grande monasterium grandi sylua circundatum, tres habens ecclesias, iuxta quod Petrus ait: faciamus hic tria tabernacula. Tria tabernacula contemplatiuus moraliter facit, quando legem, & prophetias, & euangelium practice legendo disponit: scilicet corde credendo, ore cõfitendo, & opere adimplendo.

Transfigurationis describendæ forma. Sciendum autem quòd ista transfiguratio significans gloriam sanctorum, primò describitur à maiestate dei: quia tota trinitas ibi apparuit, pater in voce, filius in humana carne, spiritus san C ctus in nube: per quod datur intelligi quòd gloria sanctorum consistit in fruitione beatæ trinitatis. *Tabernacula animæ.* Sicut enim Petrus ebrius ex dulcedine illius claritatis voluit facere tria tabernacula: ita habet homo tria tabernacula in aĩa sua, quæ nec Moyses, nec Helias, sed sola beata trinitas delectabiliter inhabitat: secundum illud Ioannis, *Ioan. 14.* Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Hæc autem sunt: memoria, intelligentia, & voluntas. Nã filius habitat in tabernaculo intelligẽtiæ, implẽdo ipsam dei plenissima & lucidissima cognitione: spiritus sanctus in tabernaculo voluntatis, implendo ipsã sapidissima & suauissima dilectione: pater in tabernaculo memoriæ, implẽdo ipsam cogniti & dilecti perpetua refectione, & securissima intentione: quibus actibus anima in deum quasi totaliter transformatur, & quodammodo deiformis efficitur. Tunc verificatur, secundum quandam prægustationem, illud quod dicitur alibi: *Matt. 25.* Intra in gaudium domini tui. *Transfigurationis socij.* Secundò describitur ista transfiguratio, à societate consortij: quia ibi fuerunt Moyses, & Helias, Iacobus, Petrus, & Ioannes. In cœlesti igitur gloria habemus socios, omnes veteris & noui testamenti sanctos. Beati veteris testamẽti distinguuntur in duos ordines: D scilicet, patriarchas, qui intelliguntur per Moysen: & prophetas, qui per Heliam. *Cœlicolarũ ordines.* Sancti autem noui testamenti distinguuntur in tres: scilicet in martyres, qui per Iacobũ: in confessores, qui pleni sapientia dei intelligũtur, per Petrum: qui interpretatur agnoscens: in virgines, qui per Ioannem. Vel potest dici, quòd Christus voluit habere testimonium sui aduẽtus ab illis qui sunt in cœlo, scilicet, à patre: & ab illis qui sunt in mundo, scilicet à Petro, Iacobo, & Ioanne: & ab illis qui sunt in terrestri paradiso, scilicet ab Helia: & ab illis qui sunt in inferno, scilicet à Moyse. *Contẽplationis sex bona.* Vel per sex personas signantur sex bona quæ deus confert cõtemplantibus: quia in contẽplatione primò mens illuminatur: quod signatur in Petro, qui interpretatur agnoscens. Secundò, caro supplãtatur: quod signatur in Iacobo, qui interpretatur supplantator. Tertiò, gratia augetur & augmentatur: quod significatur in Ioanne, qui interpretatur in quo est gratia. Quartò, mundus contemnitur: quod significatur in Moyse, qui interpretatur assumptus ex aquis. Quintò, cor amore inflammatur: E quod significatur in Helia, qui raptus fuit in curru igneo. Sextò, dulcedo cœlestis prægustatur: quod significatur in Iesu. Vnde Petrus qui vnã guttam prægustauerat dixit, domine bonum est nos hic esse: nesciẽs quid diceret. *Glorificatio Christi.* Tertiò describitur ista trãsfiguratio à glorificatiõe subiecti, cùm dicitur: [resplenduit facies eius sicut Sol, vestimẽta autẽ eius facta sunt alba sicut nix:] per quæ signatur beatitudo & gloria, quibus sanctorum corpora induentur. Dominus igitur Petro non respondit: nam licèt ex feruore deuotionis loqueretur, tamẽ quia imprudenter interrogauit, ideo responsionẽ domini non meruit: nondum enim vt in hac gloria consisteret tempus erat. Qui autem vult domino facere tabernaculum; præparet penetralia cordis sui, & inueniet locum domino, tabernaculum deo Iacob: quia verò malè materiale tabernaculum ex frondibus & tentorijs quæsiuit, æstimãs in æterna illa gloria temporalia tabernacula necessaria, vbi nulla aduersitatis aura est timenda, F vbi deus omnipotens templum est & domus ecclesiæ, ideo nubis lucidæ accipit obumbraculum. vnde sequitur: [adhuc eo loquente,] & de tabernaculorum visibilium constructione cogitante, [ecce nubes lucida obumbrauit eos:] quia maiori luce & vera cognitione suffudit: vt intelligerẽt electis in æterna tabernacula receptis non esse necessaria corporalia tabernacula: & eos non esse protegendos tegmine domorum, vbi nubis & spiritus sancti gloria protegentur, & in abscondito faciei domini abscondentur. Et intelligas quòd cùm Petrus loqueretur, interim antequam verba compleret, discesserunt Moyses & Helias, & mox nubes subsecuta est, quasi interrũpuntur verba eius per obumbrationem nubis. *Nubes quę apparuit.* Quærebat Petrus terrenum tabernaculum, & affuit cœleste obumbraculum: & ista nubes non fuit causata ex istis caliginosis vaporibus, sed ex vehementia lucis processit: quia sicut fumus est ab igne, ita ista nubes fuit à luce. Ad instruendas autem mẽtes apostolorum, de cognitione diuinitatis vnigeniti filij dei, post Moysi & Heliæ testimonium [vox] patris [de nube,] modo tonitrus testimonium perhibuit,

G buit,⌊dicens: Hic est filius meus,⌋ non adoptiuè,
Filius dei Christus. sed per natueam:⌊dilectus⌋ filius meus, scilicet na
turalis & proprius, non aliunde creatus, vel ado-
ptiuus: hoc est, secundum Ambrosium, non He-
lias filius, non Moyses filius: sed hic est filius quẽ
solum videtis. Recesserũe enim illi vbi ceperat
dominus designari: vt ille solus demõstraretur, ne
errarent apostoli. In quo mihi bene complacui:⌋
id est, in quo meum beneplacitum de eedemptio-
ne mundi cõplere constitui: vel secundum Chry-
sostomum, in quo delector, in quo requiesco, quẽ
accepto: quia omnia quę sunt patris cum diligen-
tia exequitur, & est vna eademq; voluntas ipsius
& patris: quare & si crucifigi vult, ne cõtradicas.
⌊Ipsum audite,⌋ magis quam Moysen, vel Heliã:
quia Cbristus finis est legis & prophetarum. ⌊Ip-
sum audite,⌋ vt supremum & singularẽ magistrũ,
qui docebit vos omnia necessaria ad salutem. ⌊Ip-
sum audite:⌋ quia veritas est, ipsum quærite quia
vita est, ipsum sequimini quia via est. Ac si, vt
ait Remigius, alijs vetbis diceret: recedãt vmbræ
legales, & typi prophetarum, & solum coruscum
H lumen euangelij sequimini. Fœlices ergo aposto-
li, qui non solum domini claritatem videre me-
ruerunt: sed etiam vocem patris intonantem au-
dierunt. Nec ab hac fœlicitate nos ex toto alieni
erimus, si quem illi crediderunt & nos credimus:
& quomodo illi vixerũt, amando viuimus: & quẽ
dilexerunt, totis visceribus amamus. Sed quia hu
mana fragilitas in præsentia maiestatis opprimi-
tur: quia pondus diuinitatis & conspectum maie-
Cadere in facies & retrorsum statis gloriæ ferre non valet: ideo dum audirent
vocem terribilem de nube, ⌊ceciderunt in facies
suas,⌋ non sicut mali retrorsum. Vnde Remigius:
In eo verò quòd sancti discipuli in faciem ceci-
deeunt, sanctitatis fuit indicium: impij enim re-
1.Reg.4. trorsum caduntivt Heli. Hæc Remigius. Cadũe
ergo iusti in faciem, modo propter timorem vt
Matt.2. hic, modo propter humiliationem: vt magi pro-
cidentes adorauerunt eum, modo propter gratia-
Apoca.4. rum actionem: vt seniores ceciderunt in conspe-
Vocis dominicæ virtus. ctu throni in facies suas. ⌊Et timuerunt valde⌋
quia se errasse cognouerunt, quia nubes lucida ap
paeuit: quia vocem quasi tonitrualem, scilicet pa-
I tris, cuius maiestati timor debetur, audierũt. Ad
hanc vocem, vt dicit: Effrem, fugerunt prophetę,
ceciderunt apostoli & timuerunt. Tonitruũ qui-
dem terribile fuit: vnde de ipsa voce terra sub ip-
so contremuit. Sed quos humana fragilitas gra-
uabat, benignè pius magistee verbo pariter & actu
consolatur & erigit. Nam clementer ⌊accessit Ie-
sus,⌋ quia pee se surgere non poterant, ⌊& tetigit
eos,⌋ familiaeiter & dulciter, vt tactu debilitata
membra solidaret: ⌊dixitq; eis,⌋ vt metum & timo
rem fugaret. ⌊Surgite,⌋ contra casum: ⌊& nolite ti
meee,⌋ cõtra metum. Beati illi quos tangit Iesus,
Tactus Christi. beati illi quos tangit salus & vita. Illi enim sur-
gunt, illi sine timore & securi fiunt. Rogemus ee-
go eum vt & nos tãgat, & à somno stuporis & in-
sipientiæ exciter: atque ad se vidẽdum nobis ocu-
los aperiat. Dulcis amicus est: quia piè cõsolatue,
& potenter adiuuat. Ad tactum ergo & consola-
tionem Iesu miseratoris, qui prostratis dexteram
ad beneficium auxilij porrigit, & iacentes eri-
git: discipuli surgentes nec Moysen, nec Heliam
viderunt: sed solum Iesum in figura cõsueta, qua
conuersari solebat inter eos. secundum glosam: K
Si Moyses & Helias perseuerassent, vox patris
videretur incerta, cui potius testimoniũ dedisset:
& ideo recesserũt illi, ne ad eos vox patris fieri pu-
tarerur: sed vt ad solum Iesum pertinere intelli-
geretur. Allegoricè ablata nube viderũt Moysen Allegoricè
& Heliã euanuisse, ac solũ Iesum remansisse: quia
postquam legis & prophetarum vmbrs discessit,
quæ quasi nube apostolos texerat, viderunt eum,
& scriptura illis reuelata fuit: & euangelium, in
quo vtrumque reperitur, solum remansit. No- Regenerationum cõgruentia.
tandum autem, secundum glosam, quòd bene cõ-
uenit mysterium secundæ regenerationis, quæ sci-
licet erit in resurrectione, vbi caro resuscitabitur:
cum mysterio primæ quæ est in baptismate, vbi
anima resuscitatur. In baptismate enim Christi
operatio trinitatis ostensa est: fuit enim ibi filius
incarnatus, apparuit in specie columbæ spiritus
sanctus, & pater fuit ibi in voce declaratus. Et si-
militer in teansfiguratione, quæ est sacramentum
secundæ regenerationis, tota trinitas apparuit: pa
ter in voce, filius in homine, spiritus sanctus in
nube. Nam gloriam illius, quam modo in baptis- L
mate credentes confitemur, in resurrectione vi-
dentes collaudabimus. Nec frustra spiritus san-
ctus hìc in lucida nube, illic in columba apparuit:
dona enim sua per species declarare solet. Inno-
ceneiam autẽ in baptismate donat, quæ per auem
simplicitatis designatur: daturus est autem clari-
tatem & refeigerium in resuerectione, & ideo in
nube refrigerium: & in fulgore nubis claritas re-
surgẽtium corporum figuratur. Qui enim nunc
simplici corde fidem quam percipit seruat, tunc
luce apertæ visionis quod crediderat contempla-
bitue, ipsaq; quam lustrabitur in perpetuum gra-
tia protegetue. ⌊Et descendens Iesus cum discipu
lis de mõte, pręcepit eis,⌋ præcepto instructionis:
vt nemini dicerent visionem de gloria transfigu-
eationis, ante suam resurrectionem à mortuis.
Primò, secundum Hieronymum, ne dictum esse Vetãdi necui dicerẽt causæ.
incredibile, propter rei magnitudinẽ, videretur.
Secundò, secundum Tbomam, ne homines audi-
entes tam gloriosa de eo dici, scandalizarentur
postea videntes eum crucifigi. Tertiò, secundum
Remigium, ne prædicatio gloriæ passionis fru- M
ctum impediret: qa si maiestas illius fuisset diuul
gata in populo, plurimi resistendo principibus sa
cerdotum passionem eius impediuissent: & sic re-
demptio humani generis retardata fuisset. Quar
tò, secundum Hilarium, quia tunc debebant esse
testes diuinitatis Christi, cùm essent spiritu san-
cto repleti: & ad tantæ visionis testimonium pee-
hibendum confortati. Quintò, secundum Da-
mascenum, quia alij discipuli adhuc imperfecti
fuissent tristati, quòd hanc visionẽ non vidissent:
& Iudas magis incitatus ad proditionem saluato-
ris fuisset. Sextò, quia eesurrectio Christi multũ
fuit dubitabilis: ideo reseruata fuit ista visio, illo
diuulgãdo tẽpore quando maximè oportebat ipsi
resurrectioni testimonium perhibere, cui præsta-
bat argumentum nõ modicum ipsa gloria trans-
figurationis, ipsa quoq; visio magis credibilis vi-
debatur, quando etiam visibiliter per resurrectio-
nem factam monstrabatur. Septimò, vt daretue
nobis exemplum ea quæ ad laudem & gloriã no-
stram spectant esse occultanda, quamdiu sumus
in hac

A in hac mortali vita,& ad faciendum hoc quod in Ecclesiastico dicitur: Ne laudes hominē in vita sua:& in eodem, Ante mortem ne laudes quemq̃. Per hoc etiam ostēdit quod secreta & mysteria diuina non sunt semp,sed loco & tēpore debitis publicanda:& dedit exemplum viris sanctis,non facilè publicādi reuelationes sibi factas. Sicut Paulus annis quatuordecim tacuit raptum suū. Fuit autē transfiguratio domini facta,circa Veris principium. Vnde euangelium de transfiguratione legitur in ecclesia sabbato quatuor temporum,post primam in quadragesima dominicam. Festum verò transfigurationis domini celebratur sexto kalendas augusti:quia tunc ab apostolis fuit transfiguratio prædicata & publicata,quā racuerat vsq; ad diē illam,propter prohibitionem à domino eis factā. In descensu montis Thabor cōtra Occidētē,vbi est vna capella vbi domin⁹ dixit apostolis, [nemini dixeritis visionem,&c.] Oratio.

Ecclī.11.
2.Cor.12.
Transfigurationis tempus.

IEsu redemptor perditorum, saluator redemptorum, animæ lachrymosæ & post te currentis dulce solatium, & suaue refrigerium: da mihi omne delectamētum extra te respuere & obliuisci,vt tuo sapore merar iocundari:& veniat oro tempus vt quod nunc credo,reuelatis oculis tandem aspiciam: quod nunc spero & à longè saluto, apprehendam: quod pro viribus meis desidero, vlnis animæ amplectar & deosculer:& in claritatis tuæ abysso totus abscōdar,vt in velamento alatum tuarum sit pax mihi per æuum: Amen.

B

De sanatione lunatici. Caput.IIII.

SEquenti autem die Iesus rediens de monte vbi transfiguratus fuerat,venit ad discipulos quos inferius dimiserat, & occurrit ei turba quæ circa ipsos erat. Similiter si prælati vellent ad subditos descendere per humilitatem,cōpassionem,& affabilitatem:multa turba occurreret eis per pœnitentiam,Sed quia semper stant in alto per elationem, seu ambitionem, vel curiositatem: ideo pauci ei occurrunt:id est,pauci ad eos accedunt,& pauciores ab eis sanantur: nullum enim legitur dominus in monte sanasse. [Et accessit ad eum] quidam de turba, petens misereri vnico filio lunatico, secundum lunę innouationem magis patienti:& spiritum immundum habenti,quem eijcere non potuerunt eius discipuli. Qui eum apprehendens ad terram allidebat,& volutādo per diuersa,membra vexans dissipabat: sicq; ad ostendendum vehementiā passionis spumabat,ac dentibus stridebat & languens arescebat,& vix descēdebat dilanians eum. Qui etiam sæpe eum vexando clamare faciebat, & nunc in ignem,nunc in aquam mittebat:ita vt dudum periisset,nisi prouidentia eum conseruasset. Et cūm iubente domino adductus esset,statim spiritus cōturbauit eum:videns enim se citò eijciendum,faciebat peius quod poterat in eum. Deinde increpante eum domino,& præcipiente vt exiret ab eo, & ne amplius in eum introiret:quem etiam ab effectu malitiæ, siue surdum & mutum vocabat: quia surdū & mutum eum fecerat: statim discerpens eū exijt ab illo. Et factus est sicut mortuus: sed Iesus tenens manum eius eleuauit illum, & surrexit sanus,& reddidit illum patri eius. Moraliter iste lunatic⁹ significat peccatorē, quē diabolus primò apprehēdit per peccati delectationē. Secūdò,clamare facit,p peccati ardens desideriū. Tertiò, mutum facit, ad peccati & diuini laudis cōfessionem. Quartò, surdum, per obdurationē, ad verbi monitionem. Quintò, lunaticum, per mentis instabilitatem, & continuam in malum variationem. Sexto, elidit & volutat,per eius in diuersa peccata præcipitationem.Septimò,dissipat, per diuersarum cogitationum varietatem. Octauò, stridere facit dentibus,per iram & indignationem: ac spumare,per gastrimargiam & libidinem. Nonò,in ignem luxuriæ mittit,vel etiā elationis: quia ignis sursum tendit & alta petit, necnon in aquam voluptatum & cupiditatum submergit. Decimò, aridum reddit, per ocium, seu ignauiam, & indeuotionem. Vndecimò,vix discedit, per peccati consuetudinem. Duodecimò, dilaniat & dilacerat, per naturalium vulnerationem. Dum autem puer ad deum accedit, conturbatur:quia sæpe post peccata ad deum conuersi magis à dæmonio impugnantur, vt vel per tædium virtutum & labores pœnitentiæ excutiat, & ad vitia reducat: vel de sua expulsione se vindicet. Sic in primitiua ecclesia multa grauia certamina illis apposuit, quos suo regno subtrahere voluit. Non autem puer vim patiens,sed diabolus vim inferens,increpatur:quia qui peccātem vult sanare, vitium odiendo debet arguere & depellere,sed hominem amando fouere & confortare. Exiens verò dæmon ab homine nunquam reuertitur,si homo cor suum clauē humilitatis & charitatis ferauerit. Exiturus autem discerpsit eum: quia dum de corde expellitur,acriores in eo rentationes generat. Et liberatus à dæmone velut mortuus videtur:qui enim terrena desideria subegit,vitam in se carnalis cōuersationis extinguit: & mundo mortuus apparet. Quem autem hostis mortuo similem reddidit,hunc saluator piæ dexteræ tactu leuauit:in quo ostēditur dei auxilium. & surrexit: in quo monstratur hominis studium. primò enim deus nos iuuat:deinde à nobis requiritur vt bonum operemur. [Et cùm in domum introisset,discipuli secretò interrogabant Iesum, quare ipsi non potuerunt eijcere illum: & dixit, propter incredulitatem eorum.] Non dicūtur discipuli increduli propter defectum fidei,sicut Iudæi,sed propter remissionem feruoris:nam fidem remissam habebant,non sicut granū sinapis: quia non cum debito feruore credebant, vt præcipuè ipsi facere debebant. Nihil enim impossibile erit habenti feruentem fidem,& per dilectionem operantem, cui nunquam sufficit quod bene gessit. Granum quippe sinapis est modicum, feruidum, amarū,& veneni expulsiuum. In hoc ergo quòd hic comparat fidem grano sinapis, innuit quòd debent habere fidem modicam,per humilitatem: feruidam, per deuotionem amatam, per tribulationum perpessionē: veneni erroris expulsiuam, per sinceritatem,secundū Ambrosium: Granum sinapis res est simplex, & si teritur vim suā funditsic fides simplex videtur, & si atteratur aduersis,gratiam suæ virtutis effundit. Deinde reducit eos ad humilitatem, monēdo ne quis de operibus glorietur:sed humiliet se deo,cui iure obsequium debetur dicens: [Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt

Matt.17.
Mar.9.& Lucæ.9. &.17.
C
Lunatic⁹.

Moraliter Peccator lunatico similis.
D
Gastrimargia, id est, gulositas.
E
F
Incredulitas discipulorum.
Granum sinapis.

G cepta ſunt vobis, dicite, non tatū ore, ſed & corde: ne ſit tantum vocalis humilitas, ſed & realis: ſerui inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus: nec vos iactetis, quia bene ſeruiſtis: nihil enim feciſtis quod non debuiſtis: quaſi diceret,
Serui inutiles. Dicite, gratiam nō meruimus: ſed debitum ſeruitium ſoluendo pœnas vitauimus. Sed econtra ſuperbi cùm nequaquam omnia, ſed modicū quid eorum quæ præcepta ſunt faciunt, non ſolū mox de ſua iuſtitia præſumunt: ſed & infirmos quoſq; deſpiciunt: non enim ſumus noſtri, ſed ſerui: quia precio magno empti: & ergo Chriſto, cuius precio empti ſumus, ſeruire tenemur, & nihil omittere quod debemus: nec aliquid facere quod non debe-
Sapiens. mus. Vnde Seneca: Sapiens nihil facit quod non debet, nihil prætermittit quod debet. Non dicuntur inutiles ſerui facientes iure debiti mandata dei, quin fructum recipiant vitæ beatæ: ſed dicūtur inutiles, quia dominus bonorum noſtrorum
Roma. 8. non indiget: vel quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: vel quia quiſque magis debet
H ſe æſtimare imperfectum, quàm quod ſtatum attigerit perfectionis. Vnde Beda: Hęc eſt igitur in hominibus ſola fidei perfectio, ſi omnibus quæ præcepta ſunt impletis imperfectos ſe eſſe nouerint: & quamdiu peregrinantur à domino, ſemper ſibi ineſſe mala quæ defleant, ſemper meminerint deeſſe bona ad quæ gratia eius iuuante proficiāt.
Ioan. 1. Et iterum: Quia ſine me nihil poteſtis facere, nō temporum longitudine laborum merita penſare debetis: ſed amore & famulatu ſpontaneo nouis ſemper ſtudijs augere priora. Hæc Beda. & bene dicit, quod debuimus facere, fecimus. Vnde Beda: Reuera debuimus, quia qui nō venit miniſtrari, ſed miniſtrare: debitores ſibi nos fecit: ne noſtris videlicet operibus confidentes, ſed de eius ſemper examine pauentes, cum propheta dicam⁹:
Pſal. 115. Quid retribuemus domino, pro omnibus quę re-
Seruus inutilis. tribuit nobis? Hæc Beda. Attende hic bene quòd ſeruus inutilis reputatur, qui hoc ſolū facit quod facere tenetur. Quantumcunq; etiam perfectionem attingas, ſemper ſentias & dicas: Domine
I deus meus Ieſu Chriſte nihil valeo, & malè tibi ſeruio. Debemus ergo nunquā à bono opere ceſſare, & tamen totum meritum noſtrū inſufficiens reſpectu mercedis æternæ reputare. Vnde Pſal-
Pſal. 102. miſta: Qui coronat te in miſericordia & miſerationibus. Non ait, in meritis & in operibus tuis: quia cui⁹ miſericordia præuenimur, vt humiliter deo ſeruiamus: eius munere coronamur, vt ſublimiter cum illo regnemus. Et ideo cùm omnia fecerimus, reputemus nos parum aut nihil feciſſe domino, reſpectu mercedis quam expectamus ab eo. Vnde dicebat beatus Franſciſcus, etiam poſt multos & magnos labores, fratres incipiamus ſeruire domino: quia vſque nunc parum profecim⁹. Et ſi præceptis impletis nos humiliare debemus, quanto magis cùm de illis multa omiſerimus. Si enim inutilis eſt qui omnia perfecit, quid de illo dicendum qui ea facere deſpexit? Vnde Ambro. Non te iactes ſi bene ſeruiſti: quia facere debuiſti. Obſequitur ſol, obtemperat luna, ſeruiunt an-
1. Cor. 15. geli. Vas gentium electus à domino: non ſum, inquit, dignus vocari apoſtolus: quia perſecutus ſum eccleſiam dei. Deinde alibi nullius ſe oſten-
dens conſcium culpæ ſubiecti, ſed non in hoc iu- 1. Cor. 4.
ſtificatus ſum. Et nos ergo nō à nobis laudes exi- K
gamus, ne præripiam⁹ iudicium dei, & pręueniamus ſententiam iudicis: ſed ſuo tempore ſuo iudicio reſeruemus. Hæc Ambroſius. Bonum eſt itaque ſemper in timore ſtare, & nihil de ſe pręſumere: quia quantumcunque bene quis ſeruierit, neſcit tamen ſi odio, vel amore dignus ſit. Vnde Eccl. 9.
Bernardus: In veritate didici nihil æquè efficax eſſe ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quàm ſi omni tempore coram deo in- Timor habendus.
ueniaris non altum ſapere, ſed timere. Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus. Si adeſt gratia, time ne non dignè opereris ex ea. Si ſubtracta eſt gratia, time quia reliquit te virtus tua & cuſtodia. Si reuerſa eſt gratia, time ne fortè contingat recidiuum pati: & contingant tibi deteriora. Hæc Bernardus. Vnde & apoſtolus hortatur nos, ne 2. Cor. 6.
inuacuum gratiam dei recipiamus. Ille enim gra Gratiá recipere in vacuum.
tiam dei inuacuum recipit, qui ſe in bonis operibus nō exercet. Vnde ſi volumus quòd gratia dei in nobis non remaneat vacua, neceſſe eſt vt eam bonis operibus & virtuoſis exercitijs nutriamus: L
& nos à vitijs cuſtodiamus. Debemus etiam in præceptis dei, & in omnibus operibus noſtris attendere, non ſolum vt faciamus, ſed etiam vt ea ſecundum voluntatem dei dirigamus. Vnde Baſilius ponit exemplum de fabro faciente ſecurim, Fabri diligentia imitanda.
vel quiddam aliud: qui ſemper meminit eius qui iniunxit opus, & retinet in corde ſuo cuius magnitudinis, vel qualitatis, vel formę ille iniunxerit fieri ſecurim: & in illud ſemper intēdens quod ſibi meminit à domino operis iniunctum: ad hoc dirigit manuum myniſterium, vt forma operis cum eius qui iniunxit animo & voluntate conueniat. Sic & nos omnē conatum & omne ſtudiū in actibus noſtris habere debemus, vt ſecundum voluntatem dei, qui opus iniunxit, noſtrum dirigamus opus: & tunc poterimus implere illud apoſtoli: ſiue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid 1. Cor. 10.
facitis, omnia ad gloriam dei facite. Et ſubdit dominus, oſtēdens quomodo proteruitas diaboli ſuperetur & dicit: Hoc genus dæmoniorum, in ſpiritu & carne ſimul ſecundum cauſam radicatam, M
quale ſupradictum eſt, in nullo poteſtatis remedio, id eſt, in nulla poteſtate, ſcilicet miniſtrorum poteſt exire: ita quod non habeat poteſtatem in homine, niſi in oratione, quæ curat peſtes ſpiritus, & ieiunio, quod curat peſtes corporis, quæ ſcilicet oratio & ieiunium ſunt effectus fidei feruentis, ac per charitatem formatæ & operantis. Vnde videtur quòd ex crapula & ebrietate morbum illum incurriſſet. Hæc etiam poterat eſſe alia cauſa, propter quam diſcipuli non potuerunt eum eijcere. Dæmones enim non ſunt æquales Dęmoniorum poteſtates diuerſæ.
in virtute naturali: & ideo vnus alio difficilius poteſt expelli. Ad expulſionem autem iſtius requirebatur in expellēte ſubiectio carnis ad ſpiritum, quæ fit per ieiunium: & eleuatio ſpiritus in deum, quæ fit per orationem: talia autē non erant adhuc in apoſtolis, quia pro tempore illo non cōpetebat eis ieiunare propter præſentiā ſponſi: nec erant adhuc in deū perfectè eleuati: quia fuerunt rudes & imperfecti vſquequo poſt paſſionem receperunt pleniorem gratiam ſpiritus ſancti. Vel non eijcitur, miniſtrorum poteſtate, niſi in oratione,

A tione, iniūctā, [& ieiunio,] iniūcto: & hoc omiserunt apostoli, & sic fuit error clauis adhibēdæ ad dæmonē excludendū: sicut adhuc multi errant, eo quòd clauibus secundum debitum ordinem potestatis non vtuntur: quòd enim minister vsurpet sibi potestatem diuinam & absolutam, hoc dicit esse Hieronymus de supercilio pharisæorum, & de superbia Luciferi, qui sine merito suam sedem voluit collocari in summo: secundum Chrysost. dicit, genus hoc, non tantum lunaticorū, sed vniuersaliter omnium dæmoniorum, nō eijcitur nisi per orationem & ieiunium: quia semper diabolus peccatorem inhabitat, nisi per pœnitentiam ad dominum conuertatur: & quantomagis differtur, tanto difficilius expellitur. Vbi Hieronym9: Dum autem docet apostolos quomodo nequissimus dæmon possit expelli, omnes instituit ad vitam: vt scilicet nouerimus grauiora quæque, vel immundorum spirituum, vel hominū tentamenta ieiunijs & orationibus esse superanda, iramq; domini cùm in vltionem nostrorum scelerū fuerit accensa, hoc remedio singulari posse placari.
B Hæc Hieronymus. Per ieiunium enim, vt dictum est, curantur pestes corporis: & per orationem, pestes mētis: & sic quælibet tentatio superatur cum eis. Vel per ieiunium, intelligitur declinatio malorum: & per orationem, operatio bonorum. Et sic accipitur ieiunium hic generale, pro abstinentia, non solum ab escis: sed ab omnibus temporalibus delectationibus & vitijs. Vnde dicit Augustinus, quòd perfectum & magnum ieiunium est non solum à cibo: sed ab omnibus iniquitatibus & illicitis voluptatibus seculi abstinere. Vnde Bernardus: Si sola gula peccauit, sola ieiunet, & sufficit. Si verò peccauerunt cætera membra, cur non ieiunent & ipsa? Ieiunet ergo oculus à curiosis aspectibus & omni petulantia, vt bene humiliatus coerceatur in pœnitentia, qui malè liber vagabat in culpa. Ieiunet auris nequiter pruriens à fabulis & rumoribus: & quæcūque ociosa sunt, & ad salutem minimè pertinentia. Ieiunet lingua à detractione & murmuratione, ab inutilibus, varijs, & scurrilibus verbis. Interdum quoq; ob grauitatem silentij ab ipsis, quæ videri poterant ne-
C cessaria. Ieiunet manus ab ociosis signis, & operibus omnibus quæcunque non sunt imperata. Sed multomagis anima ipsa ieiunet à vitijs, & propria voluntate sua. Etenim sine ieiunio hoc, cætera à domino reprobantur, sicut scriptum est: Quia in diebus ieiunij vestri, inuenitur volūtas vestra. Non solum autem ab illicitis: sed ab ipsis quoq; licitis oportet nos ieiunare, si ea nobis quæ prius commisimus illicita, volumus condonari. Hæc Bernardus. Et secundum Bedam, sicut ieiunium generale est nō solum ab escis, sed à cunctis illecebris abstinere carnalibus, imò ab omnibus vitiorum passionibus: sic & oratio generalis non solum in verbis est, quibus diuinam clementiam inuocamus, verumetiam in omnibus quæ in obsequium nostri conditoris fidei deuotione gerimus, teste apostolo qui ait: Sine intermissione orate. Hæc Beda. Tunc quippe sine intermissione oramus, cùm ea solum opera gerimus quæ nos pietati commendent authoris. Sempee enim orat, qui semper bene facit, & in bono perseuerat.

[Margin: Ieiunium perfectū. — Esa.58.a. — Oratio generalis. — 1.Thes.5.]

Oratio, D

Domine Iesu Christe, qui nos humilitatē verbo & exemplo docuisti: da mihi vt nunquā alta, sed semper humilia de me, corde sentiam, ore proferam, & opere ostēdam. Eripe me & custodi à malignis spiritibus, & defende ab omnibus inimicis visibilibus & inuisibilibus: & præsta mihi ô saluator meus & deus meus, vt ieiunijs & orationibus cōuenienter intentus cunctas immundorum spirituum, & prauorum hominū tentationes valeam te iuuāte superare, & ab hostibus mentis & corporis merear te miserante liberari, & semper saluus esse. Amē.

De tributo pro domino & Petro soluto: & de quæstione discipulorum super maioritate eorum.

Caput. V.

Et quia ex his quæ domin9 egerat & dixerat in Hierusalē, Iudæi quærebant eum occidere, ideo ante pascha nolebat in Iudæam ambulare: quia nondū hora eius venerat, & vt ostēderet quod aliquando persecutionem fugere licitum fidelibus suis esset. Vnde Augustinus: Non
E perdiderat potestatem, sed nostram consolabatur fragilitatem. Futurum enim erat vt aliquis fidelis se absconderet, & ideo præcessit in capite, ne membro postea obijceretur pro crimine. In Galilæa igitur, in terra vbi erat conceptus & nutritus conuersabatur cum discipulis suis. Et secundum Chrysostomum, ne discipuli dicerent qua de causa continuè hic conuersamur: rursus de passione eis loquitur, vt quasi assueti circa negocium mortis Christi, minus cùm veniret scādalizarentur. Et cum morte sua etiam prædixit suam resurrectionem, ne in passione eius incurrerent desperationē. Vnde dixit ad eos: [Ponite in cordibus vestris sermones istos,] scilicet qui sequūtur de mea passione & resurrectione: quia eorum recordatio & memoria vtilis est valde. Filius enim hominis tradendus est, scilicet à patre per charitatem nimiam: à seipso, per obedientiā volūtariam: à diabolo, per suggestionem iniquam: à Iuda, per cupiditatem maximam: à Iudæis, per inuidiam dolosam: à Pilato, per pusillanimitatem indebitam: [in
F manus hominum,] id est, diuersarum nationum quasi humanitus sentientium: scilicet Iudæorum & gentium, & diuersorum statuum: quia militū, regum, principum, sacerdotum, religiosorum, & populorum [& occident eum.] Magna iniquitas quòd homines occidant hominū saluatorem: & ne his auditis tristitia absorbeantur, subiungit: [& tertia die resurget:] vt tristibus læta succedāt. [Et contristati sunt vehementer:] quia eius societas ita erat eis dulcis & grata, quòd non est mirū si contristati sunt passione eius audita. vt enim ait Hieronymus: Pro dilectione magistri nihil de eo sinistrum & humile patiuntur audire. Contristati sunt, non attendentes ad id quod dixerat, & tertia die resurget: & neq; vox patris audita, neq; resurrectio prænunciata potuit eos cohibere à tristitia. Vnde Hieronymus: Semper prosperis admiscet tristitia, vt cùm repentè venerint, non terreant apostolos: sed à præmeditatis ferantur animis. Si enim contristat quòd occidendus est, debet lætificare quòd die tertia dicitur resurrecturus. Si tristia semper acciderent, quis sustineret? si prospera,

[Margin: Lucæ.9. Matt.17. & 18.& Marci.9. — Traditio Christi diuersa. — Prosperis tristia admiscet dominus.]

G si prospera, quis contemneret? Hæc Hieronymus.
At illi ignorabant verbum istud, scilicet de eius
passione, & erat velatum ante eos, vt non sentirēt
illud aperte quod, secundum Bedam, non tam in-
genij tarditate, quàm de pio saluatoris amore cō-
tingebat: quia carnales adhuc & rudes ac mysterij
crucis ignari spiritualia nō capientes, quē verum
deum cognoscebant moriturum credere nequi-
bant: nec intelligebant quomodo in vna persona
mori, & non mori poterat. Galilæa interpretatur
volubilis, & ideo per hoc quòd dominus ibi præ-
dixit passionem suā discipulis, significauit quòd
memores esse debemus mortis Christi, ac etiam
nostræ quamdiu sumus in volubilitate præsentis
vitę. Et cùm venissent Capharnaum accesserūt,
qui didragma accipiebant, exactores scilicet tri-
buti ex parte Cęsaris Augusti, ad Petrum, quia
Tributi à Christo exactio.
secundum Hieronymum, præ signorum magni-
tudine non audebant aggredi dominum, & dixe-
runt ei: Magister vester non soluit didragma:
quasi diceret, dic ei vt soluat: non faciebant men-
tionem de apostolis, quia non accipiebāt nisi à ca
H pitaneis. Capharnaum erat ciuitas principalis in
Galilæa, & ideo ibi manebant qui tributum col-
ligebant ex parte Romanorū: quibus Iudæa erat
subiecta: & quilibet capitaneus domus soluebat
didragma: id est, duplex dragma: & in soluendo
dicebat, Ego profiteor me esse sub Romano im-
peratore. Et quia dominus nutritus erat in Na-
zareth, quod est oppidum Galilęæ, subiacens vrbi
Capharnaum: ideo ibi ab eo exigitur tributum.
Capharnaum quod villa consolationis, vel ager
pinguedinis interpretatur, & vbi tributū à Chri-
sto petitur, significat illum qui dat se delectatio-
nibus & solatijs huius mundi, à quo diabolus pe-
tit tributum sibi dari, & vix euadet quin soluat
aliquod tributum peccati. Et notandum, quòd
Dragma.
dragma dragmę fœminini generis, est moneta ha
bens imaginem regis, & valebat decem nummos
Lucæ. 15.
vsuales, de qua in Luca dicitur, quæ mulier ha-
bens dragmas decem, &c. Item est genus ponde-
ris, & sic accipitur in medicina. Sed drama dra-
matis neutri generis, est genus carminis, vbi alij
I incipiunt & alij respondent, & sic dicitur dulcia
cantica dramatis. Item est quarta pars stateris.
Stater.
Stater verò est idem, quòd siclus qui habet vi-
ginti obolos, didragma media pars: & dragma
quarta pars est, & ideo vnus stater sufficiebat ad
solutionem pro duobus: quia taxatio census erat
didragma, id est, denari9 qui pro capite soluebat.
Vnde vt sequitur: stater de ore piscis afferri iube-
Obolus.
tur. Obolus, vt dicitur, valebat tantum quantum
vnus paruus turonensis, quorum duodecim valēt
vnum turonensem grossum, & sic quilibet capi-
taneus soluebat annuatim quasi decem turonen-
ses paruos. Dominus autem hoc quod de petitio-
ne tributi Petro dictū erat intelligens, misit eum
ad mare, vt hamum mitteret, & piscem qui prim9
ascenderet, id est, quem caperet illum tolleret &
staterem valētem duo didragma, quæ dimidiam
vnciam faciunt, de ore eius sumens pro domino
& pro se solueret. Ex quo diuinitas eius patuit,
cùm futura cōtingētia certitudinaliter prædixit.
Vnde Hieronym9: Quid primùm mirer hic ne-
scio, an præsentiam stateris in ore piscis, an ma-
gnitudinem virtutis: si ad verbū eius mox stater
in ore piscis creatus est. Spiritualiter piscis est
Spiritualiter.
Christus, mare mundus: hamus mors, stater in-
uentus in ore piscis, precium redemptionis nostrę K
prænunciatę Christi ore: & sic solutum est tribu-
tum, & nos liberati sumus. Moraliter pœnitēti
Moraliter
dicitur: vade ad mare, id est, amaritudines pec-
cati consideratione, & mitte hamum in contri-
tionis compunctione, & aperto ore in confessione
inuentum staterē da in satisfactione, & sic libera-
tur peccator à tributo diaboli exactoris. Soluit au
Tributi à Christo solutio.
tem dominus tributum non ex debito: quia secū-
dum vtramque naturam erat filius regis, & per
cōsequens liber à tributo: quia regum filij in om-
ni regno sunt liberi, sed ex humanitate tantū hoc
fecit subdendo se minori, & soluendo quod non
debebat: & ne quæstores census scandalizaret, do-
cens per hoc nos esse humiles, & vitare ne scanda-
la per nos fiant. Voluit etiam pro Petro dare tri-
butum, in signum quòd Petrus fuit caput aliorū:
quia census dabatur pro capite seu capitaneo tan-
tum. Didragma, vt dictum est, continet duplex
dragma, & per vnum potest intelligi pœnalitas
corporis: scilicet fames, sitis, & huiusmodi: p aliud L
pœnalitas mētis: scilicet timor, tristitia, & huius-
modi. Hoc autem duplex dragma debet reddere
quilibet imperatori omnium pro peccato primo-
rum parentū, quod facit patienter tolerando pœ-
nalitates pręedictas: licèt autem Christus non ha-
beret peccatum, tamen reddere voluit pro salute
omnium. Et quia carnem assumpsit similem pec-
catrici, sed non peccatum: ipse quidem redemptor
corpus & anima in precio posuit, & sic bina drag-
mata soluit: eodemque precio ecclesia libera facta
fuit, & per Petrum ecclesiæ præfecit: ideo etiam
pro eo censum soluit. Vbi Hieronymus: Et pul-
chrè idipsum datur precium: sed quia diuisum est
pro Petro, quasi pro peccatore precium reddeba-
tur, dominus autem noster peccatum non fecit.
Ostenditur autem similitudo carnis, dum eodem
& dominus & seruus precio liberantur. Dominus
ergo tributa non debebat, sed qui carnis humili-
tatem assumpserat, omnē iustitiam implere vo-
lebat. Ille propter eximiam charitatem pro nobis
crucem sustinuit, & tributa reddidit: nos autē in- M
felices pro illius honore tributa non reddimus, &
quasi filij regis à vectigalibus immunes sumus.
Hæc Hieronymus. Et nota quòd dominus suprà
non vitauit scandalum pharisæorum, quando de
escis disputabat. Hic autem vitat scandalum eo-
Scandali vitatio à Christo.
rum qui tributum colligebant: quia illi sapientes,
isti simplices erāt: illi ex certa malitia, isti ex igno
rantia offendebant. Scandalum ergo quod oritur
ex malitia, est cōtemnendum: sed quod oritur ex
ignorantia est vitandum, salua tamen triplici ve-
ritate: scilicet iustitiæ, vitæ, doctrinæ: & tale erat
scādalum istud quod hic vitauit: quia illi qui hic
colligebāt tributum, erant gentiles legem & pro-
phetas ignorantes, & propter hoc ignorabāt quòd
Christus esset immunis à tributo, tum quia filius
dei secundum naturam diuinam: tum quia filius
Dauid secundum humanam: & talia scire illi non
tenebantur. Dare autem tributum non fuit con-
tra veritatem iustitię, vitę, vel doctrinę: ideo pro-
pter scandalum vitandum voluit Christus hoc
dare. Scandalum quippe est dictum vel factum
Scandalū.
minus rectum, præbens occasionem ruinæ: scan-
dalum

A dalum enim Græcè obicem sonat Latinè. Vnde sicut obex in via de se habet dare ambulanti occasionem ruinæ corporalis: sic dictum vel factum minus rectum habet dare occasionem ruinæ spiritualis. Si ergo obijcitur de pharisæis, quòd scandalizati sunt ex verbo domini, vt supra est dictū, & tamen illud verbum nō erat minus rectum: dicendum quòd obex dupliciter accipitur, aut ex natura rei quæ obijcitur: vt si quis lapidem magnum vel lignū proijciat in via: aut ex vitio ambulantis in ea: vt si quis modicum lapillum aut florem proijciat in ipsa via: primo modo dicitur scādalum actiuum, & hoc est mortale peccatum: secūdo modo passiuum, & potest esse veniale peccatum, vel etiam opus meritorium. Vnde bonum opus de se non præstat occasionem ruinæ, sed ex vitio accipientis illud nō rectè. Igitur, vt ait Gregorius, considerandum est ⌊quia inquantum sine peccato possumus vitare proximorum scandalū, debemus. Si autem de veritate scandalum sumi-

B tur: vtilius nasci scandalum permittitur, quàm veritas relinquatur. *Paupertas domini.* Considerandum hic, quia dominus cuius sunt omnia tantæ paupertatis fuerit, vt vnde tributum solueret nō haberet. Licèt enim loculum haberet, & Iudas pecuniā in eo portaret: ea tamen quæ sibi ad vsus pauperum data erant, in vsus suos seu alios conuertere nephas reputauit, nobisq; exemplū vtile in hoc tribuit & reliquit. Ergo si viuens de patrimonio Christi inutiliter expendit res pauperum, tenetur ad restitutionem & satisfaciendum. Sed quomodo ea restituet, cùm nō habeat alia nisi de patrimonio Christi? Nō apparet nisi proprijs manibus hoc elaboret: vel necessitatem suam ita restringat & coartet, vt de residuo pauperib⁹ restituat quæ dilapidauit, vel saltem deuotorum subsidium ad hoc faciendum imploret. *Petri prælatio.* Quia verò in redditione tributi & æqualitate precij Petrus fuerat domino cōparatus: æstimantes discipuli Petrum eis præferri, & omnibus esse prælatum, quia à capitaneis colligebatur tributum: cogitabant quis eorum esset maior. Apostoli ex multis præsumebāt Petrū à Christo præferri: vt quando ei claues regni cœlorum daturū,

C & ecclesiā supra petrā fidei (a qua ipse nomen acceperat) ædificaturū se promisit: & quādo ipsum cum Iacobo & Ioanne assumpsit, vbi transfiguratus fuit ⌊& propter tributum quod pro se & pro ipso soluit & eum sibi quasi parificauit: & ex his maior omnibus videbatur: & ideo ad quærendum mouebantur. Ista autem quæstio multotiens fuit inter discipulos Christi ventilata. *Maioritas inter discipulos.* Primò enim de ea cogitauerunt, vt dicit hic Lucas. Secundò, de cogitata disputauerunt in via dum irent Capharnaum, incipientes conquærere inter se quis eorum maior esset: vt dicit Marcus. Tertiò, disputatam magistro determinādam proposuerunt, vt dicit Matthæus: & nihilominus de ipsa cōtenderunt, vt infrà in cœna domini dicit Lucas. Cùm enim venissent Capharnaum, & dominus pro se & Petro æquale tributum solueret: cæteri apostoli priorem cogitationem augebant, & ex præteritis & ex isto ⌊intrauit cogitatio in eos,⌋ vt Lucas dicit ⌊quis eorum esset maior.⌋ Dominus autem videns in mente discipulorum super hoc cogitationem exortam, priusquam augmentum susciperet radicitus eam euellere volens quæsiuit de conqui-

sitione quam, vt Marcus refert, habuerūt in via. D Et tunc ⌊in illa hora,⌋ videntes se deprehensos ab ipso de contentione maioritatis ⌊accesserunt ad eum,⌋ vt Matthæus dicit, respondentes & ⌊dicentes: Quis putas maior est in regno cœlorum?⌋ id est, in collegio iustorum: vel merito in ecclesia militante, vel præmio in ecclesia triumphante. Et volens dominus desiderium gloriæ humilitate sanare, ait illis: ⌊Si quis vult prim⁹ esse,⌋ merito vel præmio ⌊erit⌋ & sit ⌊omnium nouissimus & omnium minister,⌋ humilitate & obsequio: vt nouissimus sit corde & minister actione. Vnde Ambrosius ⌊Quicunque vult fratrem præuenire regnando, prius eum præueniat obsequendo: vincat eum obsequijs vt possit vincere sanctitate. Si enim te non læsit frater, obsequium meretur vt diligas. Quod si forsitan læsit, magis obsequium meretur vt vincas. Hæc enim nostræ Christianitatis summa est: vt amantibus vicissitudinem, lædentibus patientiam rependamus. *Lex Christianorū.* Qui ergo fuerit patientior ad iniuriam, potentior constituetur E in regno. Hæc Ambro. Secundum glosam: Contentio ista potuit esse ex humilitate, volebat enim vnus alium præuenire in honore. *Contentio qualis fuit* Vnde glosa, Causa contentionis nobis incognita est: sed non est credibile, quin se inuicem honore præuenire certarent. Non asserit glosa quòd ita fuerit: sed quòd ita esse potuerit. Secundum verò Chryso. Contentio ista fuit elationis. Vnde dicit quòd passi sunt aliquid humanū discipuli de principatu contendentes. Et licèt fuerit ista contentio de principatu, non tamen ibi fuit peccatum secundū ipsum: quia nō de principatibus terrenis contendebant, sed de spiritualibus in cœlo. Vnde Matthæus. ⌊Quis putas maior est in regno cœlorum?⌋ Hoc infirmitatis erat: vt dicit Chryso. Nos autē ad infirmitatem eorum nondū peruenimus, non enim quærimus ⌊quis maior est in regno cœlorū⌋ sed quis maior, quis copiosior, quis potentior in regno terræ. Et quia in moralibus magis mouent facta quàm verba: *Facta in moralibus plusq̄ verba mouēt.* volens dominus superbiam eorum retundere, & eos de humilitate docere, proposuit eis humilitatis exemplum sensibile ⌊& aduocans paruulum⌋ ætate & malitia, quē tradunt quidam F fuisse Martialem, qui postea à beato Petro missus in Galliam prædicauit Lemouicensibus fidem catholicam, quorū primus episcopus & apostolus fuit ⌊qui in vertice humilitatis & puritate simplicitatis præ omnibus excellere videbatur, ⌊statuit eum⌋ pro exemplo, ⌊in medio eorum,⌋ vt ab omnibus videretur & attentè consideraretur: cui quilibet se cōmensuraret & imitando conformaret. Et meritò paruulum aduocat: vt qui maiores videri volunt eius exemplo instruantur, & eum in humilitate & innocentia imitentur. Et amplexās eum, quod signat solos humiles dignos esse suo amplexu & dilectione, qui verè possunt gloriari & dicere: leua eius sub capite meo & dextera illius amplexabitur me. *Amplexatio Christi Cant. 2.* Vt magis discipulos à superbia ad humilitatem reuocet, sub assertione contestatur eis pœnam, nisi ab elatione & inordinato appetitu honoris retrocedant. ⌊Amen, inquit, dico vobis: nisi conuersi fueritis, ⌊à vestra elatione & maioritatis ambitione, ⌊& efficiamini,⌋ gratia & per virtutem ⌊sicut paruuli,⌋ sunt natura & per ætatem: scilicet mites & innocentes,

simplices

G simplices & humiles, ac parui vestra reputatione non solū maiores,⌊in regno cœlorum⌋ non eritis: verumetiam illud ⌊ nō intrabitis:⌊quia nec in ecclesiam per meritum, nec in gloriam per pręmiū: vtrobiq; enim Christus est ostium:& quia ostium humile & māsuetum est, oportet intrantē humilē & mansuetum esse. O quam terribile est verbum istud. Et quis est hodie sicut paruulus? Certè rara auis est in terris. Rari sunt illi hodie:& ideo multum possumus formidare. Si enim diabolus propter superbiam de cœlo eiectus est, multomagis superbus illuc non intrabit: quia turpius eijcitur, quàm nō admittitur hospes. Et quia dęmones inde eiecti sunt per superbiam, ideo oportet homines illuc venire per aliam viam contrariam: scilicet per humilitatem. Per paruulum ergo vult intelligi humilem, eo modo loquendi quo dicitur Sauli cùm esses paruulus in oculis tuis. Vnde dicēs sicut paruuli, nō vult quod efficiamur paruuli sensibus, sed malitia: non ætate, sed conditione: vt videlicet formam virtutis quam natura duce puer obseruat, nos pro nomine Christi iuuante

Paruulum esse oportet.

Superbia è cœlo deiecta in ipsum non recipitur.

1.Reg.15.

H rationis industria sequamur: quia, vt ait Ambro. non virtus est, non posse peccare: sed nolle. Vnde Hieronymus: Non præcipitur apostolis vt ætatem habeant paruulorū, sed innocentiam:& quod illi per annos possident, hi possideant per industriam, vt malitia non sapientia paruuli sint. Ac si dicat, sicut iste paruulus cuius vobis exemplū tribuo, non perseuerat in iracundia, nō læsus meminit, non videns pulchram mulierem delectatur: non aliud cogitat, & aliud loquitur: sic & vos nisi talem habueritis innocentiam & animi puritatem, regnum cœlorum non poteritis intrare. vnde & Leo papa: Amat Christus infantiam humilitatis, magistram innocētiæ regulam. Non ad lubrica infantiæ, & ad imperfecta nobis primordia reuertendum est, sed aliud quod etiam graues annos deceat: inde sumendus est velox commotionum transitus, citus ad pacem recursus. Nulla memoria offensionis, nulla cupiditas dignitatis. Amor sociæ dilectionis, æqualitas naturalis. Vnde etiam Hilarius: Paruuli patrem sequun-

Nolle peccare.

Paruuli cōditiones.

I tur, matrem amant, proximo mala velle nesciunt, curam opum negligunt, non insolescūt, nō odiunt, non mentiuntur: dictisq; credunt, & quod audiunt verum habent. Et hæc omnium affectionum assumpta nobis, & consuetudo & voluntas cœlorum iter præuium præstat. Reuertendum igitur est ad simplicitatem infantium: quia in ea collocati speciem dominicam circūferemus. Hæc Hilarius. Et notandum quòd pueritia vsq; ad quattumdecimum annum durat, per quod intelliguntur quatuordecim proprietates, quæ debent esse in homine, qui statuendus est iuxta Christū. Prima est, quòd puer paucis est cōtētus: & in hoc est sobrietas. Secunda, quòd puer sedet in puluere:& hæc est humilitas. Tertia est, quòd non senrit motus carnis: & in hoc est castitas. Quarta est, quòd libenter dat de pane suo:& in hoc est liberalitas. Quinta est, quod parentib9 statim obediti& hęc est vera obediētia. Sexta est, quòd pueri mutuo se diligunt: & in hoc est mutua charitas. Septima est, quòd non confidit in se: sed in parentibus, ad quos omnes clamores reportat: & in hoc est confidentia in deo & constantia. Octaua est,

Pueritiæ duratio.

Puritiæ cōditiones quatuordecim.

quòd non est sollicitus de aliquo:& in hoc est vera spes in deo. Nona est, quòd verax est: & in hoc est veritas quæ omnem falsitatem & mendacium excludit. Decima est, quòd citò placatur & pro minimo: & in hoc est benignitas. Vndecima est, quòd personatos homines expauescit:& in hoc est verecundia & reuerentia. Duodecima est, quòd non pudet puerum etiam mendicare panem:& in hoc est recognitio propriæ paupertatis & fragilitatis. Tertiadecima est, quod simplex est:& in hoc est simplicitas & innocentia. Quartadecima est, quòd hilaris est: & in hoc est hilaritatis gratia. Isti sunt anni & ꝓprietates pueri spiritualis, quos qui haberet Christus eum apprehenderet, & iuxta se statueret. Deinde dominus postquam exclusit, quòd non superbi & bonorum appetitores: sed parui & humiles intrabunt in regnum cœlorum, concludit responsionem ad pręmissam apostolorum quæstionem dicens: ⌊Quicunque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est⌋ id est, erit ⌊in regno cœlorum.⌋ Ac si dicat vis esse maior in regno cœlorum, sis hic minimus per humilitatem: quia quāto hic humiliaberis & minor L

K

fueris, tanto ibi exaltaberis & maior eris. Arguamus ergo sic si simpliciter ad simpliciter, & magis ad magis: si ergo paruus per humilitatem est magnus in regno cœlorū, & paruulus erit maior: igitur si hic minor es alijs in humilitate, eris in regno cœlorum maior in dignitate illis quos excedis in humilitate. Quis enim hic fuerit humilior, erit maior per gratiam: quia humilitas est recta dispositio ad gratiam suscipiēdam: deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam:& talis erit maior in cœlo per gloriam. Moraliter paruulus in medio statuitur, cùm verè humilis in statu dignitatis ponitur: quia tunc sic lucerna super candelabrum ponitur, alijs in exemplum, & paruulus honoratus plus reputat se indignum. Et nisi alij à superbia cōuersi fuerint, & efficiantur sicut paruuli imitantes eius humilitatem, & non aspirantes ad dignitatem, non intrabunt in regnum cœlorum. Nam angusta est porta, & ideo inuidi & grossi per superbiam transire nō possunt per ipsam: sed tantum humiles & graciles, spiri- M

Humilitas

Iacobi. 4.

Moraliter

tum inflatum non habētes. Et ad refrenationem zeli & superbiæ in apostolis, qui honorari cupiebant, inducit eos non ad quærendum honorem, sed ad exhibendum: nō quibuscunque sed paruulis & humilibus & abiectis eos honorando, & obsequia charitatis eis exhibendo dicendo: ⌊Et qui susceperit vnum paruulum talem,⌋ humilem scilicet & fidelem meæ innocentiæ imitatorem, ⌊in nomine meo,⌋ id est, propter amorem meum & nomen quia Christian9 est, & meo nomine insignitus: vel ad mei nominis inuocationem ipsum ad hospitium recipiendo, & necessaria ministrando: & per hoc intelliguntur omnia alia beneficia quę propter deū impendūtur proximo, ⌊me suscipit⌋ inhabitante in illo, & illum qui me misit: scilicet patrem meum, quia ego in patre & pater in me est. Nam deus ab eo verè suscipitur, qui ei conformatur. Vnde Ambrosius: Qui enim imitatorem Christi recipit, Christum recipit:& qui imaginē dei recipit, deum recipit. Hæc Ambro. Qui inquam talem suscipit affectu ad compatiendum, affatu ad cōsolandum, effectu ad seruiendum, pa-

Suscipitur à quo de9.

tientia

A tientia ad fufferendumime fufcipir. Magno ergo
honore fufcipiendi fune pauperes & humiles,ti-
quidè in ipfis deus fufcipitur. Vnde Theophilus:
Vide quantum valer humilitas: patris nanque &
filij inhabitationē meretur, & etiam fpiritus fan-
cti. Quafi dicat dominus,fecundum Chryfofto.
Non folum fi tales efficiamini,mercedem magnā
accipietis: fed & fi alios tales propter me honora-
ueritis, ifta mihi humilitas & fimplicitas valde
eft honorabilis. Vel,fecūdū Hieronymū,ne cùm
delatum fuerit apoftolis,fe putent honoratos:ad-
iecit non illos fui merito,fed magiftri honore fu-
fcipiendos: quia principalius illi fit, cuius gratia
& honore fit. Et quia dixerat dominus: Qui fu-
fceperit vnum paruulum talem in nomine meo,
me fufcipit: fignificans quòd humiles fufcipien-
di effent, intellexit Ioannes quòd eos non in no-
mine eius recipiant, qui non fincerè ambulant.
vnde dixit ei: Magifter vidimus quendam in no
mine tuo, id eft, in inuocatione nominis tui, eij-
cientem dæmonia, & prohibuimus eum: ne fcili-
cet hæc in nomine tuo ageret: quia te nō fequitur
B nobifcum: id eft, ficut nos: fcilicet mente & corpo-
re,& non obfequitur in vita, nec relinquit omnia:
quafi diceret, Hic in nomine tuo recipi nō debet.
Iefus autem refpondit. Nolite prohibere illum,
quafi diceret: Non debetis bona, vel figna, facien-
tem prohibere: quia mecum eft. nemo enim fa-
ciens virtutem in nomine meo, citò & de facili
loquitur mala de me: exiftens ingratus mihi de
tantis beneficijs. qui enim nō eft aduerfum nos,
prorfus & manifeftè pro nobis eft, quodammo-
do ex parte: fcilicet inquantum aduerfus nos non
eft, & contraria doctrinæ noftræ non docet, quā-
uis tamen ex nobis non fit. Nam licèt figna faci-
entes quandoque defpiciantur: deus tamen, cuius
inuocatio hæc facit, honoratur. fecundum Theo-
philum, Difcipulì prohibuerunt eum, non qui-
dem inuidentes, fed operationem miraculorum
dijudicantes: non enim cum eis miraculorum po-
teftatem acceperat: neque enim dominus eum mi
ferat ficut illos, neque Iefum in omnibus feque-
batur. Sed, vt dicit Cyrillus, oportebat magis pē-
C fare, non hunc ipfum effe miraculorum authorē:
Miraculorum author. fed gratiam quæ eft in eo, qui in virtute Chrifti
miracula perficit. Multæ funt differentiæ dono-
rum Chrifti: fed quia tradiderat faluator potefta-
tem apoftolis vt fpiritus immundos eijcerent, pu
tauerunt nulli aliorum, fed fibi folis licere con-
ceffam gerere dignitatem: & ideo accedunt fcifci-
tantes, fi liceat & alijs hoc agere. Hæc Cyrillus.
Sed voluit dominus illum qui fe non fequebatur
ab operatione miraculorū non prohiberi: vt difci-
pulos feruaret in humilitate ne gloriarentur, ne
fuperbiendo gauderēt in miraculorum operatio-
ne, nec fuæ virtuti afcriberent, fed Chrifti, dum
viderent eum qui Chriftum non fequebatur eij-
cere dæmonia: vt quos humiliare conatus eft ex-
emplo pueri, eos etiam humiliet exemplo illius
qui Chriftum non fequebatur. Et quanuis non
effet tantæ perfectionis, vt in omnibus Chriftum
fequeretur vt apoftoli: ficut nec modo omnes fi-
deles fequuntur Chriftum, per religionis ingref-
fum: tamen in Chriftum credebat, & ideo dicitur
effe cum eis, & nō contra: quia nomē Chrifti non
blafphemabat, vt Iudæi, quos dixit contra fe effe.

fecundum Ambro. Non reprehenditur Ioannes, D
quia hoc ex amore faciebat: nam præcipua deuo-
tione diligēs deum, & à deo dilectus, putauit eum
excludendum effe à beneficio eiectionis dæmonū
& huiufmodi, qui non vtebatur officio difcipula-
tus, & obfequio fequendi Chriftum: fed docetur
infirmorum effe, firmorumq; diftantiam: quia do-
minus etfi remuneret fortiores, non tamen exclu-
dit infirmos: & neminē à bono, quod ex parte ha-
bet, effe arcendum: fed ad hoc potius quod non-
dum habet, effe prouocandū & inuitandum. Hęc
Ambro. Tales etiam ob falutem admittendi cen-
fentur aliorū, & non tam propter illos quàm pro-
pter aliorū vtilitatem eft gaudendum: quia licèt
fibi quandoque noceant, multis tamen in ecclefia
profunt. Vnde Beda: Hac doctus fententia dicit
apoftolus: Sed fiue occafione fiue veritate Chri- Philip.1.
ftus annuncietur, & in hoc gaudeo: fed & gaude-
bo. Itaq; in hæreticis & in malis catholicis non fa
cramēta communia (in quibus nobifcum funt, &
aduerfum nos nō funt, & dominū non fequuntur
nobifcum) deteftari & prohibere debemus. Hæc E
Beda. Et non folum talis eiectio dæmonum facit
ad declarationem virtutis Chrifti: fed etiam quia Beneficia dei p quos dentur.
beneficia diuina non folū dantur per maiores, fed
etiam aliquādo per minores & imperfectos, vt in
hoc etiam declaretur virtus nominis Chrifti, quę
per magnos & paruuos indifferenter poteft ope-
rari. Vnde Theophilus: Mirare autē Chrifti vir-
tutē: qualiter p indignos, & nō difcipulos eius gra
tia operatur. Sic & per facerdotes fanctificātur ho
mines, quāuis facerdotes fancti non fuerint. Hæc
Theophilus. Si ergo à malis fiat opus bonum de
genere, non prohibēdi funt hoc facere: licèt enim
opus tale nō fit meritoriū fine charitate, tamē eft
difpofitiuū ad emendationē vitæ. Per iftum qui
nō erat de focietate apoftolorū, fignatur laicus bo
nus, qui nō habet prædicandi officiū: tamē bonis
verbis & exēplis agit ad expulfionem dęmonis de
cordibus proximorū, quanuis non fequatur Chri
ftum per ftatū religionis & clericatū. Ecce quan-
ta inuitatio ad humilitatē, ad quam inuitat tan-
quam ad virtutem Chriftianiffimam: fed tamen
ad eam venire differimus, vfque ad horam fupre- F
mam, fuperbientes quamdiu valemus, licèt per fu
perbiam dæmones efficiamur. Oratio.

Domine Iefu Chrifte, da mihi vt vadam
ad mare, recogitādo peccata in amaritu-
dine animæ: & mittā hamū, in cordis cō-
tritione: & aperto ore, in cōfeffione: ftate-
rem foluam, in fatiffactione: & fic liberer à tribu-
to diaboli & eius exactione. Da etiā mihi vt con-
uerfus ab elatione, efficiar ficut paruulus & hu-
milis in oculis meis: ficq; per artam viam, & angu
ftam portam merear intrare in regnum beatitudi
nis. Paruulos quoque & humiles propter nomen
tuum, fufcipiam charitatis obfequia exhibendo:
vt te in eis fufcipiens, à te fufcipiar in cœlo.

De pufillis & paruulis non fcandalizandis exterius,
& non contemnendis interius. Caput. VI.

Poftquam ergo dominus reuocauit Matt.18.
apoftolos ab elatione & altercatio- Marci.9.
ne ex fufceptione honoris, quem hu
miliantes feipfos recipiunt: & con-
fequenter reuocat eos ex pœna, quā
quicunque ex zelo contenderint, aut minoribus

G scandalum posuerint, incurrunt. Nam, secūdum
Scandali malum. Chrysostomum, sicut qui hos honorant, propter
deum mercedem habebunt: ita vtique qui dehonorant, id est, scandalizant, vltimā vindictam sustinebunt: scandalizat autem, qui suo dicto vel facto, minus recto, occasionem cuiquam dat ruinæ in peccatum: ac verbo vel exemplo propellit ad malum. Et primò monet vitare scandalum actiuum, siue alienum: & postea passiuum, siue proprium. Est ergo sensus: Vos apostoli nolite altercare de primatu honoris: quia ex hoc pusillos & paruulos non ætate, sed fide, ac nuper conuersos & in Christo natos scādalizabitis & perdetis: vnde
Pusilli. dicuntur pusilli, qui à superba altitudine se humiliantes, patientia & humilitate sponte sua pusilli fiunt & paruuli: qui adhuc sunt in fide infirmi, & de leui ad illicita per mala exempla possunt
Scandalizari. prouocari. Tales autem scandalizandi non sunt: minores enim citò scandalizantur: maiores verò non faciliter scandala, id est, offendicula recipiunt. Rectè ergo qui scandalizari potest, pusillus
H dicitur, & paruulus est: quia nullus scandalizatur, aut ex dicto vel facto alterius in peccatū ruit, nisi inquantum pusillus & paruæ virtutis fuerit. Nam magnus & perfectæ virtutis, id est, robustus in fide & charitate: quicquid viderit, vel audierit, aut passus fuerit, non declinat de facili à fide & veritate: nec ex dicto vel facto malo alterius in
Prou. 12. peccatū ruit: quia, vt in Prouerbijs dicitur, Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Dicit ergo: ⌊Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt: expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demer-
Mola asinaria. gatur in profundum maris.⌋ Mola asinaria dicitur, quam trahunt & voluunt asini vel equi cum rota in molendinis: & per hanc intelligitur quicunque grauis & ponderosus lapis, quasi diceret: Multo vtilius & melius est innoxium, & pœnitētem etiam noxium, grauissima pœna vitam finire temporalē: quàm scandalizādo & perdēdo fratrem mortem mereri æternam. Et eligibilius est temporaliter affligi, quàm æternaliter cruciari. Vbi Hieronymus: Secundum ritum prouinciæ loquitur, quo maiorum criminum ista apud ve-
I teres Iudęos pœna fuit, vt in profundo ligato sa-
Expedit malis tēporaliter puniri. xo demergerentur: expedit autem ei, quia multo melius est pro culpa breuē recipere pœnam, quàm æternis seruari cruciatibus: nō enim iudicat deus bis in idipsum. Hæc Hieronymus. Hoc etiam de onere peccati potest accipi: quia ⌊expedit ei,⌋ scilicet peccatori ⌊vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.⌋ Mola asinaria, est onus pœnitētię: mare, est amaritudo contritionis. Peccatori ergo magis expedit cum mola asinaria: id est, graui pœnitentia demergi in profundum maris, id est, amarę & cordialis cōpunctionis, quàm reseruare æternæ damnationi. Hoc quicunque diligenter voluerit aduertere, non videbitur ei onus pœnitentiæ graue, sed valde leue. Et subiungit: ⌊Væ mundo,⌋ id est, mundanis hominibus, ⌊à scandalis:⌋ id est, propter scandala quæ faciunt alijs. Quia si tam graue est scādalizare pusillos, quòd ei qui scandalizat vnū pusillum, magis expedit mola asinaria in profundum maris demergi, quod non est paruum væ, longè maius væ scilicet æternum imminet ipsi

mundo, id est, mundi amatoribus & peccatoribus K
⌊ab scandalis,⌋ id est, pro scandalis quæ non cauent, nec proximos scandalizare timent: ac tanta & tam magna inserunt scandala, nedum paruis, sed & magnis. Prælatorū autem & religiosorum scandalum periculosius est & grauius: quia eorum factum magis trahitur in exemplum. Sed quia possit ab eo quæri, si ita malum est alios scandalizare: quare permittis scandala euenire? Respondit, ⌊Necesse est enim,⌋ id est, expediens & vtile Scandala expediūt.
ad aliorum probationem, ⌊vt veniant scandala,⌋ id est, bonę & deo placentis conuersationis impedimenta. Et ideo dicit apostolus: Oportet hære- 1. Cor. 11.
ses esse, vt qui probati sunt manifesti fiant in vobis. Vnde Hieronymus: Sicut necesse est ignem calere, niuem verò frigere: ita etiam necesse est, vt iniquitas mundi erroribus pleni scandala pariat, perfectorum verò charitas pietatis operibus luceat. Hæc Hieronymus. Non est necessitas abso- Necessitas duplex.
luta: sed tātum ex suppositione, scilicet supposita tanta vt appareat mundi iniquitate. Nulla enim L
necessitas cogit humana corda esse iniqua, quæ tamē qa iniqua sunt, necessariò mouent scādala. vnde secūdū Chryso. Nō destruit libertatē arbi- Necessitas ex verbo Christi.
trij, neque necessitati aliquarum rerum supponit: sed quod omnino futurum est, prædicit: neque enim quia prædixit, propter hoc fit: sed quia omnino futurum erat, propter hoc prędixit. Scandala quidem sunt prohibitiones rectæ viæ, & ⌊necesse est vt veniant:⌋ id est, omnino venient. Sed quia iterum posset argui, si necesse est vt veniant scandala: ergo qui faciunt scandala, non sunt puniendi: respondet, quòd imò: dicens, ⌊Veruntamen væ,⌋ scilicet æternæ damnationis, ⌊homini illi per quem⌋ causaliter, & cuius vitio, ⌊scandalū venit:⌋ si tamen sine peccato euitare potest, qui quod necesse est, vt in mundo fiat, vitio suo facit vt per se fiat. Si enim, vt ait Chrysostomus, necessitas esset, nō dixisset væ homini: vnde eos miseros dicit, qui ex electione perniciosi sunt. Vnde Theophilus: Quærunt aliqui si necesse est vt veniant scandala, cur dominus arguit scandalorum authores? Quicquid enim parit necessitas, veniale est. Sed attende, quòd necessitas ista ex libero M
arbitrio sortitur originem: videns enim dominus qualiter homines innituntur malo, nec proponūt aliquid boni, dixit quòd quantum est ex consequentia eorum quæ videntur, necesse est contingere scandala. Sicut si medicus videns quēquam malè dieta vtentem, dicat, necesse est hunc ægrotare. Et ideo inducenti scandala væ dicit, & pœnam ei cōminatur. Vbi & Hiero. Cùm necesse sit in isto mundo fieri scandala, vnusquisq; suo vitio scandalis patet. Simulq; per generalem sententiā Iudas tangitur.
percutitur Iudas, qui proditioni animum præparauerat. Hæc Hieronymus. Et si aliquando vti- Iudicat intentionē deus, non euentum.
liter scandalum quis faciat, non tamen iudicabitur à deo secundū vtilitatem quæ inde prouenit, sed secundum exitum quē scandalizans intēdit. Bona fuit crucifixio Christi, nō tamen benefecerunt qui eum crucifixerūt. Semper iudicat deus opus ex nequitia peccantium, non ex euentu cōmodorum inde prouenientiū, quæ ipse solus facit & vtiliter disponit. vt autem dicit: Chrysost. Per Saluantis aliquem premium.
scandalizantis pœnā, brauium saluantis addisce. Nisi enim vni⁹ aīæ salus sibi nimiū curę esset, nō

comminaretur

A comminaretur ſcandalizantibus tantã pœnam. Et meritò ⌊ væ illi per quẽ ſcandalũ venit,⌋ quia viam ad væ alijs præſtruit. Sicut enim qui intoxicaret fontem, cauſa eſſet mortis omnium potantium & morientiũ de eo: ſic eſt & de ſcandalo. De huiuſmodi ſic dicit Gregorius: Quantumcunque exemplum malæ conuerſationis (etiam ſi illi non ſequantur) quis præbuerit, ſe pro tantis rationem nouerit redditurum. Vnde & Chryſo.

Ornãdi ſui deteſtatio. Si vir aut mulier ſe ornauerit, & vultus ſpectantium ad ſe prouocauerit: etſi nullum inde proueniat damnum, iudicium tamen patietur in æternum: quia venenum obtulit, etſi non fuit qui biberet: pulchritudo enim venenum animabus infundit. Magnum ergo peccatum eſt ſcandalum, & ideo ſummopere eſt cauendum. Vnde Augu-

Exẽpli mali deteſtatio. ſtinus: Magis peccant qui animas ad peccandum inflammant, & deo ſubtrahunt, quàm qui carnem Chriſti crucifixerunt. Vnde & Iſidorus: Deteriores ſunt qui ſine doctrinis, ſiue exemplis, vitam moresq; bonorũ corrũpunt, his q ſubſtãtias alio-

B rũ prædiaq; diripiunt. Deinde quia egit de ſcãdalo actiuo quod facimus, prohibens ne ſcandalizemus credentes: nunc agit de ſcandalo paſſiuo quod patimur, monens vt caueamus ſcandalizantes: quia ſæpe nihil vel parum diſtat in vitio ſcandalizare & fallere, vel ſcandalizari & falli. Cauendum eſt igitur, ne quis ſcandalizetur ab alio vel à ſeipſo.

Scandalũ paſſiuum vitandum.

Tripliciter alius nos ſcandalizat. Alius autem poteſt præbere materiam ſcãdali tripliciter: aut per adiutorium, quod ſignatur per manum: aut per ſeruitium, quod per pedem: aut per conſilium, quod per oculum. Secundum verò quòd aliquis præbet ſibi materiam ſcãdali, poteſt eſſe vel per actionem propriam, quę per manum: vel per effectum, qui per pedem: vel per cognitionem, quę per oculum deſignatur. Ad fugiendum ergo peccatum ſcandali, inducit metaphoram membrorũ, & arguit: Intantum graue eſt peccatum ſcandalizantium, quòd ſi nobis ſint coniuncti, vt præoptata & chariſſima membra corpori: ſicq; ſint nobis neceſſarij, vt manus & pes, vel vt oculus, quòd ipſi qui ſic ſcandalizant & offendiculum vitæ ponunt, omnino nobis relinquendi & fugiendi ſunt. Dicit ergo: ⌊Si autem

C manus tua,⌋ id eſt, adiutor tuus quantumcunque tibi vtilis, qui tibi operoſè vt manus miniſtrat: ac pro te operatur & adiutorium impendit, & qui te ſicut dextera tua defendit, ⌊vel pes tuus,⌋ id eſt, diſcurſor tuus, qui in vſus tuos diſcurrit, & te in labore vel ſollicitudine ſupportat: & vt pes infirma tua portat ⌊ſcandalizat te,⌋ id eſt, lædit te in cauſa animę: ⌊abſcinde eum,⌋ quò ad affectum, ſcilicet affectum ipſum rumpendo, ⌊& proijce abs te,⌋ quò ad effectum, ſcilicet ſocietatem eius deuitando: & intelligitur, ſi caſtigare non potes. Et

Bonũ pro melius. ſubdit rationem dicens: ⌊Bonum,⌋ id eſt, melius ⌊eſt tibi ad vitã ingredi debilem,⌋ id eſt, ſine pernicioſo adiutore vel ſocio: ⌊vel claudum,⌋ id eſt, ſine pernicioſo ſuſtentatore vel amico, & adiutorio, ac ſuportatione iſtorum priuatum ⌊quàm duas manus vel duos pedes habentem,⌋ id eſt, duo adiutoria vel duas ſupportationes, ſcilicet tuiipſius, & amici ſcandalizantis, ⌊mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus,⌋ id eſt conſultor vel prouiſor & gubernator ad perſpiciendum acutus, qui te vt oculus ducit, vel dilectus ſicut oculus,

⌊ſcandalizat te,⌋ id eſt, in errorem vult ducere, D ⌊erue eum,⌋ ſeparando à voluntate ⌊& proijce abs te,⌋ ſeparando à ſocietate. ⌊Bonum,⌋ id eſt vtile ⌊eſt tibi cum vno oculo:⌋ ſcilicet ſimplici veritate, vt non niſi tuam ipſius prouidentiam, ac conſilium & gubernationem habeas ⌊ad vitam intrare: quàm duos oculos habentem,⌋ id eſt, duplicem prouiſionem, vel duplex conſilium: ſcilicet tuiipſius & mali amici, mitti in gehennam ignis.⌋ ſecundum Auguſtinum, per oculum intelligimus dilectum amicum conſiliarium: quia oculus iter demonſtrat, quòd verò dexter eſt, intelligitur cõſiliarius in rebus diuinis: ſiniſter autem oculus eſt cõſiliarius in terrenis, vt ſit iſte ſenſus: Quicquid illud eſt quod ita diligis vt pro dextero oculo habeas, ſi ſcandalizat te: id eſt, impedimento eſt tibi ad veram beatitudinẽ, eijce etiam & proijce abs te: quia occaſiones peccandi ſunt fugiendæ. De ſiniſtro autem ſcandalizante ſuperfluum erit dicere: quandoquidem nec dextro parcendum eſt. Dextera autem manus accipitur dilectus adiutor in diuinis operibus, quę huic vitę & corpori ſunt neceſſaria. Similiter ſuo modo eſt de pede. Et ſubdit dominus de ipſo igne prædicto. ⌊Vbi vermis,⌋ id eſt, remorſus & cauterium conſcientiæ ⌊eorum non moritur,⌋ nec quieſcit mœrore rodens, & mordens animam quod non ſit operata bonum: vnuſquiſque enim ſuiipſius accuſator fiet, rememorans quæ in vita geſſit. Vbi Ambroſius: Quæ pœna grauior, quam interius vulnus conſcientiæ? Nonne hoc magis fugiendũ eſt quàm mors, quàm diſpẽdium, quam exilium: & ignis gehennæ exterius corpus vrens non extinguitur, nec deficit: eſt enim ignis afflictiuus, non conſumptiuus: & ideo materia eius ſemper durabit, nec habet contrarium à quo corrumpi poſſit. Vnde Beda: Sicut autem vermis eſt dolor interius accuſans, ſic ignis pœna extrinſecus ſæuiens. Et eſt ſenſus præmiſſorum in ſumma: Societas amicorum, vel neceſſariorum, quantumcunque videatur vtilis eſſe, tamen præſcindenda eſt, & remouenda ſi ſit occaſio ruinæ animæ tuæ. Melius eſt enim ſine huiuſmodi amicis vel neceſſarijs eſſe in paradiſo, quàm habere tales & poſtmodum eſſe in inferno. Nihil enim eſt, quod contra ſalutẽ animæ debeamus diligere. Vnde Caſſiodorus: Iuſtitia non patrem, non matrem nouit, perſonam non accipit, ſolum deum conſiderat, & attendit. Rumpe ergo omnem affectum carnalem, & ſepara eum à te, ſi maior & potentior es: ſi minor, ſeparare ab eo, & inquantum potes deuita ſocietatem eius quem caſtigare nequis: nihil enim tam nociuum vt pernicioſa ſocietas. Et ideo inemendabiles quantumlibet amici nobis vitandi ſunt: ne ſi cum perditis in hac vita partem habere volumus, ſimul in futura cum illis pereamus. Vnde Hieronymus: Melius eſt vt propinquitate & emolimẽtis carnalibus careas, quàm dum vis tuos lucrificare cognatos & neceſſarios, cauſas habeas ruinarum. Itaque non frater, non vxor, non filij, non amici, non omnis affectus qui nos excludere poteſt à regno cœlorum, amori domini præponatur. Nouit vnuſquiſque credentium quid ſibi noceat, vel in quo ſollicitetur animus, ac ſæpe tentetur: melius eſt vitam ſolitariam ducere, quàm ob vitæ præſentis neceſ-

Oculus, amicus dilectus.

Dextera. E

Vermis cõſcientię.

F

Salus ſummè diligenda.

Cõſanguinei & amici ſaluti poſthabendi.

G satia æterna vitã perdere: melius est solũ saluum fieri, quàm perire cum pluribus. Hæc Hiero. Et nota, secundum Augustinum, quód etiã hoc ipso separantur à quibus separantur, quód eis mala suadentibus, hoc est scandalizantibus, nõ cosentitur. Sed queritur, quid dimittendũ est pro scandalo? & dicendum, quód illud de quo queritur aut est malũ in se, siue mortale, siue veniale: & de tali non est dubium quin dimitti debet: aut est indifferens, & hoc similiter debet dimitti: aut est bonum: & tunc aut est bonum præcepti, & hoc homo non debet dimittere: quia pro vitando peccato alterius, nullus debet peccare: aut bonum supererogationis: & hoc quanuis posset dimittere pro scandalo alterius, nõ tamen totaliter, sed aliquando ad tempus intermittere: quia est de vitæ perfectione & veritate, etsi non necessitate: vnde veritas vitæ, iustitiæ, & doctrinæ, non simpliciter est propter scandala dimittenda. Vnde est versus: Iustitiæ, vitæ, doctrinæ scandala cedunt. De hoc vide plura in capitulo præcedenti. Et notandum quód multas humilitatis excellentias legimus in

Dimittẽda pro scãdalo.

Hũilitatis excellẽtię.

H hoc loco: habet enim humilitas excellẽtiam, Primò, in sanctorum collegio: quia est exemplar populi sancti. Vnde ⌊aduocans paruulum, statuit in medio eorum.⌋ Secundò, in officio: quia est ostiaria paradisi, vnde ⌊nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.⌋ Tertiò, in præmio: quia est de maioribus regni. Vnde ⌊quicunq; humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cœlorum.⌋ Quartò, in primatu seu fastigio: quia est vicaria Christi, vnde ⌊qui susceperit vnum paruulũ talem in nomine meo, me suscipit.⌋ Quintò, in iudicio: quia est præcipua vltrix opprobrij. vnde ⌊qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, expedit ei &c.⌋ Sextò, in hoc exilio: quia eius ministri comites & adiutores sunt angeli beati. vnde sequitur: ⌊Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis⌋ quia angeli eorum, &c.⌋ Postquã ergo docuit vitate scandalum: consequenter docet vitare contemptum, qui est quasi radix ipsius scandali: quanuis enim pro vitando scãdalo dominus omnes carnales affectus precepetit respuere, non tamen vsquequaq; vt despiciamus illos de quorum salute possumus spem habere: de qua solliciti debemus esse: vnde dat specialem causam non contemnendi pusillos & paruulos, sed honorandi, & salutem eorum quærendi: quia ipsi sunt deo multum chari, quod ostendit ex duobus: dicit ergo ⌊videte ne contemnatis vnum ex his pusillis,⌋ ac si dicat, secundum Hieronymum, Quantum in vobis est nolite cõtemnere: sed post vestram salutem etiam illorum quærite sanitatem. Si autem perseuerantes in peccatis videritis: melius est vos saluos fieri, quàm perire cum multis. & primò ostendit hoc ex honorabili angelorum custodia dicens: ⌊Dico enim vobis quia angeli eorũ, ⌋id est, eis assignati in cœlis, ⌊semper vident faciem patris mei qui in cœlis est: ⌋id est, visione manifestationis dei perfruũtur. Facies enim dei, secundum Augustinũ, manifestatio eius intelligenda est: & ideo possunt renunciare iniurias illatas eis quos custodiunt. Et est ratio à maiori: quia pusilli non contẽnuntur à maioribus, scilicet deo patre cœlesti & angelis beatis: ergo nec à minoribus, scilicet hominibus misereris, debent contemni: ac si dicat: vos illos non debetis contemnere, sed honorare, quos deus pater cœlestis sic honorat & dignificat, quod ad ipsorũ ministerium & custodiam angelos beatos deputat: nõ est enim spernendũ ab homine, quod apud deum tantæ est curæ: si ergo contemnitis, angeli nunciabunt & pater meus vlciscetur de vobis. Vnde Hieronymus: Magna dignitas animarum, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui angelum delegatũ: sic itaque angeli existentes circa ministerium nostrum, quia ibi sunt vbi operantur, vident deum in cœlo facie ad faciem: quanuis enim mittantur, tamen vident patrem: quia semper deo inhærent per apertã visionem: & quia vbique deus pręsens est, ideo & in terra eum cernunt. Missi ergo ante dominum sunt: quia quocunque veniunt, intra ipsum qui vbique est currũt: & cùm ad nos veniunt, sic exterius implent ministerium, vt tamen nunquam interius desint per cõtemplationem: licèt enim mittantur in ministerium pro salute hominum, tamen non recedunt à contemplatione diuina: sed astant deo L per contemplatione iugem & cõtinuam. Et bene dixit, ⌊qui est in cœlis⌋ quia licèt deus sit vbiq; per essentiam, præsentiã, & potentiam: tamẽ specialiter dicitur esse in cœlis, vbi adest beatis per apertam visionẽ: non ergo debent cõtemni, sed honorati quos deus sic honorat: quia cõtemptus ipsorũ ascendit ad contemptũ dei, cuius imaginẽ habẽt. In eis quoq; contemptis, contẽnuntur angeli eorũ ministri & custodes. Deinde subiungitur alia ratio, sumpta ex redẽptione Christi. Vnde Chryso. ne dicas ille faber est, ille sartor, ille agricola: ab angelis qui eis missi sunt venerabiles sunt: sed quod maius est ratione redemptionis dominicæ. Secundò ergo, pusilli nõ sunt contẽnendi, sed honorandi: quos sic deus dilexit, quód pro eis (qui in Adam omnes peccauerãt & perierãt) saluãdis mi sit filiũ suum in similitudinẽ carnis peccati. vnde ait: ⌊Venit enim⌋ & de cœlo descẽdit ⌊filius hominis, ⌋saluator hominũ ⌊saluare quod perierat, scilicet genus humanũ, non tantũ magnos: sed etiã pusillos. ac si dicat, Vos nõ debetis contemnere & perturbando perdere quos ego veni saluare: quia M ego pro hominib⁹, homo fieri dignat⁹ sum. Vnde & apostolus: Noli cõtristare & perdere fratrẽ tuũ, pro quo Christus mortuus est. Non sunt ergo cõtemnendi pusilli, qui tanti sunt apud filiũ dei qui pro eis venit mori: nec debet seruus contemnere, quos dominus tantũ dilexit: sed exemplo eius omnem curã vt saluemur adhibere, pro qbus saluandis dominus venit. Et hęc ratio, seu cogitatio, secundum Chrysost. maior est priore: graue est cõtemnere, quẽ de⁹ honorat angelo custode: sed grauius, propter cuius salutẽ dei filius voluit in mũdum venire. De prædicto angelorũ ministerio sic dicit Bernar. Fidelis paranymphus, qui mutui amoris conscius, sed non inuidus, non suã quęrit, sed domini gloriã. Discurrit medius inter dilectũ & dilectã vota offerens, referẽs dona: excitat istã, placat illum. Interdum quoq;, licèt tarò, repręsentat eos pariter sibi: siue hanc rapiens, siue illum adducens. Siquidem domesticus est & notus in palatio, nec veretur repulsam, & quotidie vider faciem patris. Vnde Anselmus: Milia milium ad cõplẽda patris ministeria alacri discursu fugitet

K

Contẽptus vitandus.

Faciès patris cœlestis.

Angeli custodes hominum.

Deus in cœlis.

Roma. 14.

Angelorũ ministeriũ

A iugiter meant inter cœlum & terram, quasi apes
negociosæ inter aluearia & flores, suauiter dispo-
nentes omnia: populus accinctus, nesciens labem,
vel inobedientiæ moram. Hæc Anselmus. Vides
quàm fideliter angeli nostri nobis seruiunt, &
quàm solliciti circa nos sunt: vnde magnam eis
reuerentiam debemus, & quotidie eos laudare, ac
eis gratiarum actiones referre: nihilq; illicitum
vel turpe in eorum præsentia, qui nobiscum sunt,
cogitare, vel loqui, aut operari. Ad hæc nos mo-
Psal. 90. net Bernardus dicens: Angelis suis mandauit de
te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Quan-
tam tibi debet hoc verbum reuerentiam inferre,
afferre deuotionem, cōferre fiduciam: reuerentiā,
pro præsentia: deuotionem, pro beneuolentia: fi-
Angelorū duciam, pro custodia. Cautè ambula, tibi assunt
præsentia. angeli, sicut eis mandatum est, in omnibus vijs
tuis. In quouis diuersorio, & in quouis angulo an-
gelo tuo reuerentiam habeto, ne audeas illo præ-
sente quod vidente me non auderes. Quid retri-
bues domino pro omnib9 quę retribuit tibi? siqui-
dem ei soli honor & gloria. Quare ei soli? quia
Iacob. 1. c. ipse mandauit, & omne datum optimum non nisi
B ab illo est: veruntamen & si ille mandauit, ipsis
quoque qui ei ex tanta charitate obediunt, & no-
bis subueniunt in tanta necessitate ingratos esse
non licet. Simus ergo deuoti, simus grati tantis
custodibus: reclamemus eos quantum possumus,
quantum debemus. Hęc Bernardus. Et ideo cum
omni attentione & deuotione distinctè, & alacri-
ter officium diuinum exoluas: & in omnibus sci-
licet cogitando & verba proferendo videndo, &
audiendo, stando, & sedendo, supplicando, & ve-
niam sumendo: necnon in alijs singulis ad inte-
riorem & exteriorem hominē in hoc officio spe-
ctantibus, sic reuerenter & humiliter te habeas
quasi deum: ac beatam virginem & omnes ange-
los & sanctos corporalib9 oculis coram te videas,
recogitans quòd sine dubio pręsentes sunt angeli
sancti, in quorum cōspectu psallis deo ibi & vbiq;
Sensuum præsenti. Vnde qualiter deus in oratione possit
in orando intentionem suam recolligere, docet Basilius di-
collectio. cens: Quomodo non obtinebit quis vt in oratio-
C ne sensus eius non vagetur, si certus sit assistere
ante oculos domini. Recogitet ergo homo se sta-
re, seu pronum iacere ante conspectum dei: & se-
cum loqui, & iuuabitur à vagatione mentis. Vn-
Hiere. 18. de Hieremias: Recordare quòd steterim in con-
spectu tuo, vt loquerer pro eis bonum: imò recor-
dari timet stare ante conspectum dei. Hæc Basi-
Angelis lius. Et quia homines beatis spiritibus sociandi
coæquādi. sunt, idcirco hic nota quòd quicunque in ecclesia
est (& maximè in religione) fideliter, humiliter &
deuotè ministret: & qui propter deum infirmis &
peregrinis seu pauperibus & sibijnuicem charita-
te fraterna subueniunt: in primo gradu consi-
Archāge- stunt angelicis spiritibus coæquati. Qui verò o-
lis coæq. ratione & deuotione familiarius deo intendunt:
& proximis suam doctrinā, consilium, auxiliumq;
impendunt, in secundo gradu, archangelicis spi-
Virtutib9. ritibus inseruntur. Et qui se exercent in patien-
tia, obedientia, & voluntaria paupertate, & humi-
litate, omnesq; virtutes fortiter peragunt, tertium
Potestati- gradum cum virtutibus conscendunt. Qui au-
bus. tem vitijs & concupiscentijs reluctantes, diabo-
lum cum cunctis suggestionibus contemnunt,

in quarto gradu cum potestatibus triumphum D
gloriæ obtinebunt. Qui verò in ecclesia anima- Principa-
rum curas & prælaturas sibi commissas bene re- tib9 coæq.
gunt & ministrant, animarum lucris die noctuq;
inuigilantes, & talenta sibi credita summo cona-
mine duplicantes, hi cum principatibus in quin-
to gradu gloriam regni pro labore suo posside-
bunt. Qui autem diuinæ maiestati reuerenter Domina-
cum omni humili subiectione se inclinant, & pro tionibus.
eius gloria omnem hominem reuerentur & dili-
gunt: & siquidem seipsos, quia ad imaginem dei
facti sunt: deo etiam quantum possunt se confor-
mant, carnem suam spiritui subijcientes, & incē-
tiuum mortificantes, animo suo dominantes, &
ad cœlestia transferentes: hi cum dominationibus
in sexto gradu exultabunt. Qui verò sedulę me- Thronis.
ditationi & contemplationi inseruiunt, ac cordis
munditiam, & mētis tranquillitatem amplecten-
do quietissimum in se deo exhibēt habitaculum,
qui meritò paradisus dei appellari dicuntur: iuxta
illud: Delitię meæ sunt esse cum filijs hominum: Prouer. 8.
de quibus etiam dicit, Ambulabo in eis, & habi- Leui. 26.
tabo cum eis: in septimo gradu thronis socian-
tur. Qui autē scientia & cognitione cæteris emi- Cherubim
nent, qui singulari beatitudine deum facie ad fa- E
ciem mente illustrata conspiciunt: & ea quæ ex
ipso fonte omnis sapientiæ hauriunt, per doctri-
nam & illuminationem aliorum in ipsum refun-
dunt. In octauo ascensionis gradu, cum cherubi-
cis spiritibus locabuntur. Et qui deum toto cor- Seraphim.
de & mente diligunt, & igni æterno qui deus est
se totos immergunt: eiq; simillimi facti iam non
suo, sed diuino amore sicut dilecti ab ipso sunt, di
ligunt omnia in deo, & tam inimicos quàm ami-
cos diligunt propter deum: quos quidem ab amo-
re nihil potest disiungere, seu impedire: quia quò
magis inimici in eos insurgunt, eo validius in a-
more vnitiuo conualescunt, nihil etiam consola-
tionis & commodi temporalis requirūt: nisi quod
ad laudem & gloriam dei spectat, amore etiā tam
feruenti accensi & inebriati, ad deum per mille
mortes transire exemplo apostolorum & sancto-
rum non formidāt. Omnibus enim pœnis & tri-
bulationibus spretis, propter feruorem dilectio- F
nis in carne mortali, & vita præsenti omnem to-
lerant gaudenter molestiam. Fœliciter quidem
in semetipsis ardentes & alios accendentes, ita vt
si possent omnes homines in deifico amore inflā-
marent, & perfectos facerent vt cum ipsis arde-
rent: hi etiam aliorum vitia & peccata tanquam
propria lugent: nec quæ sua sunt quærunt, sed so-
lius dei patris faciē desiderabilē hianti semp ani-
mo super omnia diligunt & exquirunt: isti meri-
tò in nono gradu cum seraphim computabūtur.
Inter quos & deum nulli intersunt spiritus, qui
ipsum vicinius contemplentur, & ipsi immedia-
tius appropinquare videantur. Oratio.

DOmine Iesu Christe, magister & rector
bone: omnia interiora & exteriora mea
guberna propitius & rege, ne vnquam
alijs de me, vel mihi de alijs scandalum
proueniat: sed omnem occasionem scandali tua
gratia à me abscindat penitus & excludat. Da
etiam mihi vt nullū de pusillis seu paruulis præ-
sumam contemnere: sed potius omnes studeam
honorare, quos tu sic honorare dignatus es, quòd

G ad eorum ministerium & custodiam angelos beatos deputasti, & tu ipse pro eis saluandis de cœlo in mundum venire, & mori voluisti. Amen.

De tribus parabolis: scilicet ouis, & dragmæ, & filij prodigi. Caput. VII.

Lucæ.15.
DEinde ne quis scandalizet & contẽnat pusillos, & ad ostendendũ quanti sint pusilli apud patrẽ, subdit tres parabolas per ordinem: sed secundũ Lucam duplex fuit occasio, siue causa harum trium parabolarum: scilicet appropinquatio publicanorum & peccatorum, ac murmuratio scribarũ & pharisæorũ. [Erant enim appropinquantes] ad Iesum saluatorẽ, [publicani & peccatores] qui salute indigebant, [vt audirent illũ:] quia rationabiliter peccata reprehendebat: quia non cum austeritate, sed benignè eos admonebat, & spem veniæ promittebat. Libẽter debẽt omnes ad Christum accedere & appropinquare: quia om-
H nia remedia in eo poterunt inuenire. De quibus
Christ⁹ ab omnib⁹ est adeundus.
sic dicit Ambrosius: Omnis anima accedat ad Christum, quia omnia Christus est nobis. Si vulnere carere desideras, medicus est. Si febribus æstuas, fons est: si grauaris iniquitate, iustitia est. Si auxilio indiges, virtus est: si mortem times, vita est: si cœlum desideras, via est: si tenebras fugis, lux est: si cibum quæris, alimentum est. [Et murmurabant pharisæi, simulata sanctitate ab alijs diuisi, & scribę, legis notitia doctores populi, [dicentes: quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis:] quasi dicant, hic creditur bonus & sanctus, & tamen ad suam conuersationem & gratiam recipit peccatores: & quod amplius est, manducat cum illis tanquam amicus. Si cognouissent scribæ & pharisęi, quòd venit in hunc mundum peccatores saluos facere, nequaquam murmurassent: nam eos recipiebat, vt conuersando cum eis à peccatis conuerteret, & illuminaret, ac saluaret. Christus ergo peccatores pœnitentes recipiendos esse
Miseratio nem inducentia.
ostendit: & super hoc tres parabolas adducit: Tria enim sunt quę hominem ad miserendum consueuerunt inducere: scilicet simplicitas, propinqui-
I tas, & necessitas. Ista tria similiter deum inducũt ad miserendum. Primò, nostra simplicitas, & ad hoc pertinet prima parabola de oue errante. Homo enim est simplex respectu hostis tam astuti,
Psal.118.
id est, diaboli. Vnde clamat Psalmista: Erraui sicut ouis quæ perijt, require seruum tuum, &c. Secundò, nostra propinquitas quam nobiscum contraxit: & ad hoc pertinet secunda parabola de dragma amissa: in qua est imago regis, & suprascriptio nominis: sic & homo est ad imaginẽ dei formatus, & habet suprascriptionẽ Christi, quia à Christo dicitur Christianus: & ideo debet no-
Ephe.5.
stri misereri, iuxta illud apostoli: Nemo carnem suam odio habet, &c. Tertiò, nostra necessitas & paupertas: & ad hoc pertinet tertia parabola de
Lucæ.15.
filio prodigo reuertente, qui dixit: Quanti mercennarij in domo patris mei sunt, qui habent panem: ego autẽ hic fame pereo. Quando enim homo cognoscit suam miseriam & infirmitatem, tunc deus sibi exhibet suam pietatem. Vnde dicitur ibidem, quòd pater videns eum, misericor-
Ouis errans.
dia motus est super eum. Respondẽdo ergo scribis & pharisæis murmurantibus subdit dominus

primò parabolam vnius ouis ex centum errantis, K
quam quæsitam & tandem inuentam (quia propter infirmitatem ambulare non potest) pastor bonus in humeris suis ad gregem reliquum reportat: & veniens domum conuocat amicos & vicinos, ad congratulandũ sibi super inuentione ouis quæ perierat. Sententia itaque huius primæ parabolæ, secundum Lucam, talis est in summa: Si quis ouem perditam postea inuentam libẽter recipit, non debet mirari vel indignari si peccatores recipio ad pœnitẽtiam, qui prius amissi erant per culpam: vel referendo ad pusillos (de quibus dictũ est suprà) talis est huius parabolæ sententia: sicut non est volũtas pastoris, vt pereat de ouibus suis: sic nõ est voluntas patris cœlestis vt pereat vnus, nec etiam multi de pusillis: nec etiam de alijs, & ergo pusillus non est contemnendus: si autem perit, non voluntate eius perit: quia nec voluntate approbationis, vel consilij, vel præcepti eius peccat, eo tamen authore damnatur: quia omnis pœna ab ipso est. In hac tamen parabola, secundum L
sensum mysticum, tanguntur septem in speciali. Mysticè Septem notanda.
Quorum primum est, hominis & angelorũ creatio: ibi, [quis ex vobis homo qui habet centum oues.] Secundum, hominis creati præuaricatio: ibi, [& si perdiderit vnam ex illis.] Tertium, filij dei ad quærẽdum ouem perditam, scilicet hominem, incarnatio: ibi, [nónne dimittit nonagintanouem in deserto.] Quartum, ipsius per Christi passionem inuentio: ibi, [& cùm inuenerit eam imponit in humeros suos gaudens.] Quintum, in cœlum eius ascensio: ibi, [& veniens domum.] Sextum, angelorum ad congratulandũ inuitatio: ibi, [conuocat amicos dicens eis, congratulamini mihi.] Septimum, sensus mystici expressio: ibi, [dico vobis quòd ita gaudium erit in cœlo, &c. Vnde secundum Gregorium: Quia centenarius perfe- Centenari⁹ numerus.
ctus est numerus: ipse deus centum oues habuit, cùm angelorum & hominum naturam creauit & possedit: sed vna ouis tunc errauit & perijt, cùm homo peccãdo pascua vitæ reliquit. Et intelligitur per vnã ouem homo, & sub homine vno vniuersitas omnium hominum à principio vsque ad finem mundi sentienda est: quia vnus creatus est M
homo vnde omnes prodirent, & in vnius hominis errore omne hominum genus oberrauit. [nonaginta autem nouem,] id est, nouem ordines angelorum (idem enim significat numerus simplex & compositus) [dimisit] ratione humanitatis assumptæ [in deserto,] siue in montibus & excelsis, id est, in cœlo, quod & diabolus & homo deseruit quando peccauit. Cœlum quippe dicitur deser- Cœlũ desertum.
tum, id est derelictum: tum quia fuit derelictum ab angelo, qui in eo fuerat creatus: tum quia fuit derelictum ab homine, qui ipsum fuerat habituens. Item quia instar deserti in eo sunt dulces cantus auium, id est, angelorum: ibiq́ sunt rosæ martyrum, ac violæ confessorum, & lilia virginum. Et vt perfecta summa ouium reintegraretur in cœlo, hominem perditum quærebat in terra. Et inueniens ouem humeris suis imposuit, & ad gregem reportauit. Cùm ergo pastor pius ouem perditam reperisset, non puniuit, non verberauit, nõ vrgendo ad gregẽ duxit: sed superponens humiliter humeris, & portãs clementer, gregi annumerauit. Tunc verò humeris reportans

ouem

A ouem imposuit, quãdo naturam humanam susci-
piens peccata nostra ipse portauit: quia pro ho-
mine redimendo humanam naturam suscepit, &
in brachijs suis in cruce extẽsis peccata hominis,
id est, pœnam peccatorum nostrorum portauit.
Humeri Christi. Et secundum Ambrosium: Humeri Christi cru-
cis brachia sunt: illic mea peccata deposui, in illa
patibuli nobilis cruce quieui. Et attendendum
Lætitia Christi. quod Christus gaudens imposuit ouem humeris
suis: quia licet magnus fuerit dolor passionis &
mortis, quo genus humanum requisiuit & hume-
ris imposuit, hunc tamen laborem & dolorem lę-
tanter sustinuit: vt perditam ouem recuperaret.
Inuenta autem oue ad domum venit: quia repa-
rato homine ad cœleste regnum redijt, ad quod
cum oue reuersus est cùm cœlum ascendit, & ca-
ptiuam captiuitatem secum duxit, & conuocat
amicos & vicinos: scilicet angelorum choros qui
amici eius sunt, quia voluntatem eius continuò
custodiunt: & vicini, quia claritate visionis eius
assiduè perfruuntur: [dicens illis: Congratulami-
B ni mihi,]& simul mecum: [quia inueni ouem meã
quæ perierat.] secundum Gregorium non dicit,
Congratulamini inuentæ oui, sed mihi: quia vi-
delicet gaudium eius est vita nostra, & cùm nos
ad cœlum reducimur, solennitatem lætitiæ illius
implemus. Vel ideo cõgratulandum est sibi: quia
nõ frustra laborauit, nec frustra mortuus ex quo
ouem perditam inuenit: oui verò non est congra-
tulandum, quia nullis suis meritis inuenta eit: &
Gaudium angelorũ. subiungit cõcludendo. [Dico vobis quòd ita gau
dium erit in cœlo, super vno peccatore pœniten-
tiam agente, quàm super nonagintanouem iustis
qui non indigent pœnitentia:] non dicit pœnitẽ-
tiam cogitante, quæ est pœnitentia procrastino-
rum: nec dicit pœnitentiam docente, verbosorum
prædicatorum: nec dicit pœnitentiam ostenden-
te, quæ est pœnitentia hypocritarum & simulato-
rum: sed dicit pœnitentiam agente, quę est pœni-
tentia deuotorum. Non est ergo gaudendum so-
lum de redemptione generis humani: sed quacũ-
que hora conuertitur vnus peccator, fit gaudium
angelis dei, eo quòd numerus eorum suppleatur
C ex conuersione peccatorum. Vnde Augustinus:
Qui per pœnitentiam peccatum diluit, angelicę
fœlicitatis in ęternum consors erit: hinc est quòd
super cõuersione peccatoris, velut de suo cõsorte,
angeli in cœlo gaudere dicuntur: Nam vt dicit
Origenes. Nos angelis in cœlis occasionem gau-
dij præbemus, cùm super terram ambulantes con
uersationem in cœlis habemus. secundum Am-
brosium: Angeli quoniam rationabiles sunt, non
immeritò hominum redemptione lætantur, quã-
quam hoc quoque proficiat ad incentiua probita-
tis, si vnusquisq; conuersionem suam gratam fo-
re credat cœtibus angelorũ, quorum aut affectare
patrocinium, aut vereri debet offensam: & tu igi-
tur angelis esto occasio lætitiæ, gaudeant de re-
ditu tuo. Vnde Beda: Ouem ergo dominus inue-
nit quãdo hominem restaurauit, & super eam in-
uentam maius gaudium est in cœlo, quàm super
nonagintanouem: quia maior materia diuinę lau
dis eit in restauratione hominum, quàm in crea-
tione angelorũ. Mirabiliter enim angelos creauit:
sed mirabilius homines restaurauit. Hæc Beda.
Quanuis ergo pastor multo plus diligat oues
nonagintanouem, quàm solam cẽtesimam: tacitis Gaudium pastoris & Christi.
tamen alijs, de restaurata multis modis se gaude-
re ostendit. Sic quoq; saluator de reparatione ho-
minis magis gaudet: hoc est magis & pluribus ar- D
gumẽtis ostendit se gaudere, quàm de angelorum
stabilitate: vsitatissimum etenim est vt quanuis
eum plus non diligamus, maiorem tamen lætitiã
de illo faciamus, quem de maiori periculo libera-
ri videmus. Sicut ergo pastor gaudet speciali gau
dio de inuentione vnius ouis: non quia magis illã
solam quàm omnes alias diligat, sed quia in ea ha
bet specialem rationem gaudendi, quam in alijs
non habebat: sic deus de reuersione peccatoris ha
bet specialem rationem gaudij, quam non habet
de cæteris in iustitia permanentibus: cæteris ta-
men paribus permanẽtes in iustitia, sunt deo ma-
gis dilecti. Per hominem centum oues habentem
significatur pręsidens monasterio, vel ecclesiæ, ha
bens subditos in quocunque numero: quia sępe in
scriptura ponitur numerus determinatus pro in-
determinato: & si perdiderit vnã per apostasiam,
vel occasionem aliam, nónne dimittit alias in de- E
serto, id est, in obseruatione claustrali vel eccle-
siastica, quæ desertum dicitur, eo quòd asperitas
ibi videtur, & à multis deseritur: & vadit ad illam
quæ perierat, vt ad bonum reducat, & gaudet de
illius reductione plus quàm super alijs nõ erran-
tibus: non quia plus diligat eam cæteris, sed quia
specialem rationem gaudendi habet, de reductio-
ne eius, quam nõ habet de alijs: tamen non erran-
tes semper sunt plus diligendi cæteris paribus.
Et nota secundum Dionysium, quòd dominus Numerus electorũ.
numerum electorum determinauit in decem: no-
uem quidem ordinibus angelorum, propter trini-
tatem: in nouenario enim numero trinarius fit
tertiò repetitus: & vno ordine hominum propter
vnitatem, vt vnitas in trinitate ab angelis & ho-
minibus laudaretur, coleretur, adoraretur. Voluit
autem numerum electorum constare ex angelis &
hominib⁹: quia voluit à creatura spirituali & cor-
porali laudari. Hæc Dionysius. Ad idem subdit Dragma deperdita
parabolam vnius dragmæ ex decem perditæ, pro
qua mulier accẽdit lucernam, & euertit domum,
ac quærit diligenter donec inueniat: & super in- F
uenta cum amicis & vicinis gaudet. Dragma hoc
loco est nummus certæ quantitatis, valens decem
denarios vsuales, habens in se regis imaginem &
superscriptionem: quem nos debemus offerre: sci-
licet nosmetipsos, in quib⁹ est imago regis. Vnde
secundum Dionysium: Homo microcosmus, id Homo microcosm⁹.
est, minor mundus dicitur. Habet enim ex terra
carnem: ex aqua sanguinẽ, ex aëre flatũm, ex igne
calorem. In cuius substantia spirituali imago &
similitudo dei exprimitur: imago in forma acci-
pitur, similitudo in qualitate consideratur. Diui-
nitas enim consistit in trinitate, cuius imaginem
tenet anima, quæ habet memoriam, intellectum,
& voluntatem. In deo consistunt omnes virtutes:
cuius similitudinẽ tenet anima, quæ capax est om
nium virtutum. Hæc Dionysius. Igitur dragma,
scilicet homo ad imaginẽ dei factus: pro cuius re-
quisitione sollicitaſ diuina sapientia & spõsa eius
scilicet mater nostra ecclesia, pro cuius quoq; in-
uentione lætatur tota cœlestis curia quãuis pusil-
lus nõ est contẽnendus: qa nõ vult pater cœlestis
vt pereat vnus de pusillis. Sententia autem huius

 parabolæ

G parabolæ, ſecundum Lucam, talis eſt in ſumma: Si mulier cum tanta diligentia dragmam perditã quærit, & de inuenta gaudet, & ad gratulandum amicas & vicinas conuocat: multo fortius deus hominem perditum debet cum magna diligentia quærere, & de eius inuẽtione gaudere: & ſicut nullus debet murmurare contra mulierem quærentem dragmam perditam, ſic nullus debet murmurare contra dominum quęrentem peccatores: ſiue eos alloquendo, ſiue cum eis comedendo. Vbi tamen ſecundum ſenſum myſticum, notantur ſex in ſpeciali. Primò, angelorum & hominum creatio: ibi, ⌊quæ mulier habens dragmas decem.⌋ Secundò, hominis creati præuaricatio: ibi, ⌊& ſi perdiderit vnã.⌋ Tertiò, filij dei ad quęrendam dragmam perditã incarnatio: ibi, ⌊nónne accendit lucernam.⌋ Quartò, ipſius per Chriſti paſſionem inuentio: ibi, ⌊& quęrit diligenter donec inueniat. Quintò, angelorum ad congratulandum inuitatio: ibi⌊, & cùm inuenerit conuocat, &c.⌋ Sextò, inuitationis ratio: ibi, ⌊quia inueni dragmam quã perdideram.⌋ Vnde ſecundum Gregorium: Qui

Sex notãda.

H ſignificatur per paſtorem, ipſe etiam ſignificatur per mulierem: ipſe enim deus, ipſe & dei ſapientia: dicitur autem mulier, quia cum dolore nos parit. Angelorum verò & hominum naturã ad recognoſcendum ſe dominus condidit, & ad ſimilitudinem ſuam creauit. Decem ergo dragmas habuit, quia nouem ſunt ordines angelorum: ſed vt compleretur electorum numerus, homo decimus eſt creatꝰ. Et quia imago exprimitur in dragma: mulier dragmam perdidit, quando homo qui conditus ad imaginem dei fuerat, peccando à ſimilitudine ſui conditoris receſſit. Quotidie adhuc iſta dragma perditur, vel in puluere diuitiarum, vel in luto luxuriæ, vel in diuerticulo erroris cuiuſcunque. Accendit autem mulier lucernã: quia dei ſapientia apparens in carne, lumẽ deitatis accendit in teſta noſtræ mortalitatis ad quærẽdum hominem perditum, ad reducendum eum ad beatitudinem. Iſta verò lucerna accenſa refulſit miraculis, inflammauit dictis, illuminauit exẽplis: collocatus enim erat homo in obſcuris & vmbra mortis: vnde iſtam oportuit accẽdere lucernam.

Dragmæ decem.

I ⌊Et euertit domum⌋ conſcientiæ: quia mox vt eius diuinitas per carnem claruit, omnis ſe noſtra conſcientia concuſſit. ⌊Et quęrit diligenter,⌋ diligẽter enim quęritur quod intimè diligitur: ſic verò oſtendit Chriſtus dilectionem ſuam ad nos, vt animam ſuam pro noſtra redemptione poneret. Vnde ſubditur ⌊donec inueniat,⌋ quia non deſtitit quærere donec inueniret: quæſiuit enim vſque ad contumelias, vſque ad minas, vſque ad flagella, vſque ad mortem, vſque etiam ad inferna. Nec mirum ſi eam inuenit, quam vbique etiam vſque ad inferna cum diuinitatis lucerna ardenti quæſiuit. Euerſa ergo domo inuenitur dragma, quia cùm perturbatur hominis conſcientia, reparatur in homine ſimilitudo creatoris, tunc enim conſueta relinquuntur vitia, vt relucear imago conditoris, ⌊& cùm inuenerit, conuocat amicas & vicinas,⌋ ſcilicet ſupernas virtutes, quæ amicę ſunt, vt exequẽtes voluntatem ipſius: & vicinæ, quia ei per gratiã continuę viſionis appropinquant: quas ad congaudendum inuitat, & gaudij participes facit, quia congaudent de peccatoribus ad eum conuerſis, cùm deus de ſeipſo habeat gaudium & angeli gaudeant in eo. Gaudent tamen etiã de conuerſione pœnitentium, quando illud quod prędeſtinauit impletur: nec illud gaudium eſt deo nouum, aut temporale, ſed æternũ: angeli verò quibus effectus prædeſtinationis innoteſcit, de noſtra cõuerſione temporaliter gaudent. Chriſtus etiam gaudet ſuper cõuerſione peccatoris, propter duo. Primò, quia per pœnitentiam ira ſua placatur. Secundò, quia precium ſanguinis ſui in eo non fruſtratur. Eſt autem tantum gaudium Chriſto de conuerſione peccatorũ, quòd ſi non ſufficeret ſua paſſio, rurſus pati & mori eſſet paratus. vnde beatus Dionyſius in epiſtola quadã ſcribit, quòd cùm quidam infidelis hominem fidelem à fide auertiſſet, Carpus quidam vir magnæ ſanctitatis adeo moleſtè hoc ferebat, vt vtrumque igne comburi deum rogaret: cui circa noctis medium apparuit Chriſtus in aëre, cum multitudine angelorum, in terra verò apparuit fornax cum ſerpentibus accenſus, ad quam trahebantur illi duo homines. Carpo ergo petente ardenti deſiderio vt K

Quæſtio dragmæ.

Gaudij Chriſti cauſæ.

Pati rurſus paratꝰ Chriſtus.

mitterentur in fornacem, & moleſtè ferente dilationem: ecce Chriſtus miſeratus deſcendebat à ſolio in terram, & extenſis manibus homines illos eripuit: eleuataq́ꝫ manu dixit Carpo, iterum percute me lancea, paratus ſum rurſum pati & mori pro hominibus ſaluandis. Et ſubiungit dominus concludendo, ⌊ita dico vobis gaudium erit angelis dei,⌋ qui ſunt vicini & amici Chriſti, ⌊ſuper vno peccatore pœnitentiam agente,⌋ nam anima vitiorum laqueis capta & ſtricta, cùm ſe corrigit, & priora peccata relinquit: tam cœlicolas quàm chriſticolas hilares facit. Vnde Bernardus: Denique gaudent in conuerſione & pœnitentia pecatorum, ſalutem hominum ſitientes, quia lachrymæ pœnitentium ſunt vinum eorum: hoc certè vinum lætificat cor hominis: hoc conſtat & angelos bibere cum lætitia. Hæc Bernardus. Et ſi angelis tantum gaudium eſt pro peccatore, qui propria peccata damnat: quãtum eſt eis gaudium pro iuſto, qui aliorum peccata plangit? Conſidera hic quanta debet eſſe pœnitentia, vt per eam accendaris, nec torpeas: & totam domum, id eſt, M L

Angelorũ gaudium.

mentem & conſcientiã euertas, vt dragmam vſqꝫ ad nouiſſimum puluerem inquiras diligẽter, non pigrè, nõ morari donec inuenias. Moraliter mulier poteſt dici præſidẽs, tum propter fœcũditatẽ, tum propter pariendi difficultatem: huius mulieris dragmæ ſunt animæ dei imagine inſignitæ: quarum ſi vnã perdiderit, debet accendere lucernam: ſcilicet orando, meditando, ſanctè viuendo: & vertere domum conſcientiæ peccatoris, feruore prædicationis, terrore comminationis: & quærere diligenter, donec inueniat: quod fit quando ad pœnitentiam reducit. Tertiam quoqꝫ de eodem & expreſſius addit parabolam: ſcilicet de filio prodigo, qui facultatibus conſumptis & perditis, ad patrẽ reuerſus ſuſceptus eſt ab eo & honoratus: quia homo nõ ſolum eſt ouis chara paſtori, non ſolum dragma precioſa mulieri: ſed viſceroſæ charitatis filius chariſſimus patri. Deus enim pater hominẽ ad imaginem & ſimilitudinem ſuã creauit, vt poſt angelos expreſſiori ſimilitudine præ cæteris creaturis filius dei dicatur. Ideo nullus quantumcunque puſillus eſt contemnendus,

Moraliter

Filiꝰ prodigus.

cùm ſit

A cùm sit summi regis filius: præsertim ille cui dedit fidem & gratiam, per quam est filius adoptionis. Et si post susceptam fidem & gratiam, quæ ipsum ex dono dei cōtingebat, vixerit luxuriosè: per culpam, gratiam perdēdo: vel spiritualiter fornicatus fuerit, fidem deserendo: adhuc non est contemnendus, adhuc à Christi & ecclesiæ gremio non est eijciēdus: quia si pœnituerit, & humiliter redierit, adest deus pater miserator & misericors, qui non lætatur in perditione filiorum, & occurrit pœnitenti, & dat osculum pietatis & amoris. In cuius receptione gaudet tota cœlestis curia: qui enim mortuus fuerat infidelitate & culpa, viuit fide & gratia: & qui perierat errore, inuētus est Christo pastore omnium requirente. Per hanc ergo parabolam datur intelligi benigna peccatorum à deo receptio. Ex quo secundum Lucā vult habere, quòd nullus debet indignari si benignè recipit peccatores. In hac autē parabola sex

Sex notanda.

tanguntur. Primò status naturę, & vtriusque filij communis propagatio: ibi, [homo quidā habuit duos filios.] Secundò, lapsus culpę, & adolescen-
B tioris à patre recessio: ibi, [dixit adolescentior patri.] Tertiò, locus pœnitentiæ, & eiusdem postmodum reuersio: ibi, [in se autem reuersus. Quartò, munus gratiæ, & reuertentis à patre benigna susceptio: ibi, [cùm autem adhuc lōgè esset.] Quintò, stimulus inuidię, & de eius iocunda susceptione senioris indignatio: ibi, [erat autem filius eius senior.] Sextò, virtus doctrinę, & indignationis eius rationabilis sedatio: ibi, [pater ergo illi⁹.] Potest autem hæc parabola exponi de populo Iudaico, & Gētili. Vel de innocēte seu iusto tepido,

Iudaicus populus.

& de peccatore pœnitente deuoto. Iudaico inquā vel iusto conquerente de domino, dāte maiorem gratiā vel deuotionis feruorem Gētili, vel pœnitenti, quàm sibi. [homo] ergo iste de quo hic dicitur, Christ⁹ est: qui habuit duos filios, id est duos populos: scilicet Iudaicum & Gentilem qui sunt filij dei quantum ad eius imaginem: vel eius filij sunt omnes Christiani per eius baptismum regenerati: quorum tamen aliqui sunt iusti, & aliqui peccatores. [Et dixit adolescentior,] id est Genti-
C lis populus: vnde & populus Iudaicus vocatur in

Exodi. 4.

Exodo filius dei primogenitus. Vel [adolescentior,] id est peccator, qui iuuenis est moribus: & petijt à patre portionem suę substantię, vt recederet à dei patris lege: & ageret pro libito voluntatis suę, ac regeret se propria voluntate. [& diuisit illis substantiam,] quia dona sua omnibus largitur, licèt diuersimodè: [& dimittit quēlibet agere secundum arbitrij libertatem. [Adolescētior verò filius profectus est in regionem longinquam:] non localiter, à deo patre cœlesti qui vbique est, recedēs, sed per multiplicationem peccati se à patre, & patria cœlesti elongans: [& ibi,] scilicet in regione peccati, [dissipauit substātiam suam] per peccatum bona gratiæ perdendo, & bona naturæ peiorando: [viuendo luxuriosè] luxuria interiori, quæ est fornicatio spiritualis, & maximè idololatria: & luxuria exteriori, quæ est fornicatio corporalis & manifesta. Peccator ergo à patre suo cœlesti recedit, quando mortaliter peccat: & tunc in

Psal. 118.

regione longinqua est: quia longè est à peccatoribus salus: & talis luxuriosè consumit suam substantiam, quando sensus suos, & vires cōuertit ad malitiam: [& postquam consummasset,] id est cō- D
sumpsisset [omnia] ornamenta naturæ, tam naturalia quàm gratuita: [facta est fames valida in regione illa,] quia in regione peccati fit magnus defectus pabuli diuini: & fames bonorum operum atque virtutum: [& ipse cœpit egere,] scilicet spiritualibus bonis & virtutibus eorum fonte relicto: nā existens in mortali peccato fit egens omni spirituali bono: [& abijt,] scilicet profectu erroris, & de malo in peius ruendo, [& adhęsit vni ciuium regionis illius:] scilicet diabolo, qui est ciuis in regione vmbrę mortis: [& misit illum in villā suam,] id est in cupiditatem mundanā, vel in peccatorum societatem, in qua dominatur sicut in propria villa: [vt pasceret porcos,] id est vitia quę fœtida sunt & immunda: [& cupiebat implere vētrem] animæ scilicet affectum, [de siliquis,] id est cibo porcorū, qui est carnalitas: [& nemo illi dabat,] scilicet ad satietatem: quia venter impiorum est insatiabilis: dæmones enim ad hoc student, ne

Mali insaturabiles.

vnquam saturitas malorum proueniat. [In se autem reuersus,] id est ad propriam conscientiam, per rationis dictamen, à qua recesserat sequendo sensualitatem: homo enim in peccando extra se E
egreditur: quia limites rectę rationis transgreditur: & ideo pœnitendo ad se reuertitur. Debet autem pœnitens, secūdum Gregorium, recognoscere vbi fuit, quia in peccato: & ideo debet dolere. vbi erit, quia in iudicio: & ideo debet timere. vbi est, quia in miseria: & ideo debet gemere. vbi non est, quia in gloria: & ideo debet suspirare. [In se ergo reuersus dixit,] pœnitendo de peccatis & dolendo: [Quanti mercenarij,] id est deo seruientes pro mercede æterna [in domo patris mei,] id est in ecclesia, seu congregatione iustorum, [abundāt panibus] spiritualibus, scilicet verbi diuini, & eucharistię sacramenti: ac pluribus virtutibus & donis: [ego autem hic fame pereo:] id est penuria omnis boni, quo priuatum me sentio. [Surgā] de luto culpę, per infidelitatis vel peccati derelictionem: quia iacebat: [& ibo] per conatum bene operandi, & meliorationem vitę: quia longè aberat. & [ad patrem meū] à quo recesseram: quia sub principe porcorum erat. [& dicam ei,] recognoscēdo culpam, & petendo veniam: [pater,] scilicet ex natura quā dedisti mihi, [peccaui,] scilicet malè viuendo [in cœlum,] id est coram cœlesti curia: scilicet angelis sanctis: & ideo multum debeo dolere & flere, quia eos contristaui. Specialiter peccator peccat in angelum custodem suum, quia spernit eius consilium: [vel in cœlum,] quod scilicet per culpam meam amisi, & per meam negligentiam non quęsiui: [& coram te,] scilicet vidente & sciēte, id est in ipso conscientiæ meę conclaui: vbi tui solius, qui iudex meus es, penetrant oculi: & ideo multum debeo erubescere & timere, quia peccaui ante oculos iudicis cuncta cernentis. Hic docetur modus confitendi, qui est quòd omne bonum attribuamus deo: quod notatur ibi, [pater] à quo scilicet omne bonum habemus: & omne malum quod facimus attribuamus nobisipsis, quod notatur ibi, [peccaui in cœlum, & coram te. Iam non sum dignus vocari filius tuus:] primò, quia à te recedens te contristaui: secundo, quia imaginem patris non honoraui: tertiò, quia substantię meę prodigus extra disciplinam vixi: quartò, quia seruum al-

Pœnitenti cognoscēda.

F

Peccare in cœlum.

Indignitas peccatoris.

G uū alterius, scilicet diaboli me feci: quintò, qa degener in morib⁹ pascēdo porcos extiti: sexto, quia ingratus te contēpsi. Fac me per cōdignā satisfactionē, sicut vnū de mercenarijs tuis: scilicet bonum, qui seruit pro æternis: nō malū, qui seruit pro tēporalibus. Quasi diceret: Paratus sum ammodo tibi satisfacere, & seruire spe mercedis ęternę: mercenarius eni laborat pro mercede. Ecce ergo post cōtritionē & cōfessionē, satisfactiōis oblatio: hæc est pœnitentia meditantis in confessione peccati, nondū tamē agentis: postq̄ itaque ad necessitatē famis peruenerat, in se reuersus pœnitētiā agere incipiebat: quia necessitas ipsum cōpellebat. In quo notare possumus dei clementiā, quia etiam peccatores compellit agere pœnitentiam. Intantum enim nostram salutem diligit & quærit, quòd omnibus modis quibus potest nos attrahit: quosdā per prædicationē, quosdā per inspirationē, quosdā p beneficiorū largitionē, quosdā p flagellationē. Vnde dicit Beda: Prodig⁹ iste postquam in semet reuersus dirę famis supplicia formidabat: velut iam seruus effectus etiam merce-

H narij statum de mercede iam cogitans concupiscit. Ad filij affectum, qui omnia quæ patris sunt sua esse non ambigit, aspirare nequaquam pręsumit: sed mercenarij statum iam pro mercede ser-

Mercenarius, seru⁹, & filius.

uiturus desiderat. Hæc Beda. Distat autem inter mercenarium, seruum, & filium. Seruus enim est, qui supplicia metuens solo timore pœnę præsentis vel futurę temperat se à vitijs, & declinat à malo. Mercenarius autem, qui causa mercedis & desiderio regni cœlestis obedit mandato, & cauet offensas. Filius verò, qui seruat ius hæredis, non pro lucro seruit mercedis: sed gratia ipsi⁹ boni & amore virtutum succensus, quicquid est illi contrariū, toto detestatur desiderio. Et surgens impleudo quod deliberauerat, venit, id est venire cœpit, se ad pœnitentiam per bona opera disponendo ad patrem suum, eius gratiam requirendo. Est autem pater redeuntibus clemens. Nam sequitur: Cùm autem adhuc longè esset, id est attritus & motus ad pœnitēdum. Non tamē perfectè contritus: ad quod requiritur gratia dei pręueniens: ideo subditur, vidit illum pater ipsius,

I oculo clementiæ, vt dicit Chrysustomus: Sensit pater pœnitentiam: non expectauit recipere confessionis verba, sed præuenit petitionē misericorditer agens. Vnde subditur: Et misericordia motus est, misericorditer ei inspirando motum pœnitentiæ. Et velociter accurrens, ipsum præueniendo per misericordiam inchoantem: cecidit super collum eius, cum amoris amplexibus constringendo, per misericordiam concomitantem: osculatus est eum, dulciter ipsum sibi perfectè reconciliando per gratiam subsequentem. Occur-

Occursus dei.

rit quippe deus pœnitenti per gratiam præueniētem, & recipit eum per clementiam omnia scelera dimittentem. Vnde Gregorius Nissenus: Confessionis meditatio placauit ei patrem vt obuiam ei iret, & oscula conferret. Vnde & Chrysostom⁹: Quid enim est aliud quod occurrit, nisi quia nos peccatis impedientibus nostra virtute ad eū peruenire non poteramus: ipse autem potens ad inualidos peruenire, descendit? Osculatur autem os eius per quod emissa de corde confessio pœnitentis exierat, quam pater lætus excipit. Incipit autem iam peccata confiteri. Vnde sequitur: dixit K ei filius, Pater peccaui in cœlum, & coram te: iā non sum dignus vocari filius tuus. quod intellige vt suprà: sed hic iam non facit mentionem de statu mercenarij: quia postquam suauissimū osculum recepit: extunc statum mercenarij dedignatur: sed vt dicit Beda, Pater occurrens non contētus minora concedere, vtroque gradu sine dilatione transcurso pristinę filiorum restituit dignitati: nec iam de mercede conductoris, sed de hæreditate fecit cogitare parētis. Dixit autem pater scilicet deus, ad seruos suos, id est apostolos & ecclesiæ ministros, quibus Christus præcepit benignè recipere pœnitentes & confitentes. Citò

Stola prima.

proferte stolam primam, id est citò proferendam & restituendam verè pœnitentibus innocentiam nunciate & promittite: & induite illum, id est ostendite & certificate illum induendum: & date annulum, id est fidei signaculum docete dādum in manu, id est in opere eius: vt per opera fides clarescat, & per fidem opera cōfirmētur: annulus enim rotundus, cùm non habet principium neq; finem, significat fidem æternæ trinitatis, quo fi- L delis anima deo despōsatur: hunc annulum debēt ministri ecclesiæ in manu dare, docendo ipsum habendum in opere: fides enim sine operibus mor- Iacob. 2. d tua est, & similiter opus sine fide non sufficit: &

Calciamēta.

calciamenta, id est sanctorum exempla, in pedes eius: scilicet in intellectu & affectu, secundum Chrysostomum: Ad non tangendum terrena, & ad corrigendum viam, vt per lubricū mundi isti⁹ iter, fixus & immaculatus incedat. Et adducite

Vitulus saginatus.

vitulum saginatum, id est Christum, quem secūdum Chrysostomum, vitulum nominat, propter hostiam & immolationem corporis immaculati. Saginatum autem dicitur, propter gratiarū pinguedinem & plenitudinē: quia pinguis & optimus omni spirituali virtute intantum est, vt pro totius mūdi salute sufficiat, & occidite. Hoc est secundum Augustinum, Mortem eius insinuate: tūc enim cuique occiditur, cùm credit occisum.

Vituli occisio.

Hic ergo vitulus filio reuertenti adducitur & occiditur, quando Christi passio Gentili populo & cuilibet peccatori pędicatur: aut quādo in sacramento eucharistię ministratur: hic vitulus semel M occisus est in re, sed multotiens in sacramentali repręsentatione: quotidie verò immolatur credētium fide, & prædicantium recordatione. Et mā ducemus & epulemur, quia peccator verè pœnitens ad mensam Christi cum alijs Christianis recipitur: & non solum filius reuersus reficitur, sed etiam pater & serui eius: quia refectio dei & sanctorum est salus peccatorū: & ideo bene dicit pluraliter, manducemus & epulemur. Vnde Ambrosius: Epulantem autem inducit, cùm dicit epulemur: vt ostenderet quoniam paternus est cibus salus nostra: & patris est gaudium nostrorum redēptio peccatorum, quia hic filius meus mortuus erat: spiritualiter per infidelitatem, & morte culpę: & reuixit per fidem & vitam gratię. Vel mortuus erat, per separationem à deo, tanquam à patre: & reuixit, reuertēdo ad deum tanquam ad pa-

Mors vera

trem suum: quia secundum Augustinum, Vera mors, quā homines non timent, est separatio animæ à deo: qui est vera vita animarum: perierat, scilicet recedendo à consortio sanctorum, quasi à fratre

A fratre⌊& inuentus est,quia matri ecclesiæ restitutus per baptismum,vel pœnitentiam.Et nota hìc circa receptionem peccatoris,quòd pater de cœlis recipit pœnitentem velociter:quod notatur cũ dicitur ⌊accurrẽs cecidit super collum eius:⌋ quia deus pronus est ad miserendum,& tardus ad puniendum:cuius natura & proprietas est misereri & parcere: secundò recipit dulciter, reconciliãdo eum per gratiam sibi:ideo dicitur, ⌊cecidit super collum eius:⌋tertiò recipit honorabiliter , dando ⌊stolam primam,⌋id est restituendo innocentiam quam in baptismo induerat,sed per peccatũ perdiderat: ⌊& annulum in manu eius:⌋id est gratiã bene operandi:quia non sufficit habere innocentiam,nisi fiant opera bona:sed quia in operãdo sępe aduersa occurrunt:ideo subditur⌊& calciamenta in pedes eius,⌋id est constantiam contra aduersa:quartò recipit lætanter. Vnde dicit, ⌊mãducemus & epulemur:⌋deus enim ipsi pœnitenti consolationes & dulcedines infundit,& in conuersione peccatoris ipsè deus & angeli, & omnes sancti gaudent.⌊Erat autem filius eius senior in agro,⌋

Recipiẽdi peccatoris modus.

B id est Iudaicus populus in cultu vnius dei occupatus erat,legem obseruando,vel Christianus in iustitia perseuerans: remissè tamen operando. ⌊Et cùm veniret & appropinquaret domui:⌋ scilicet ecclesiæ:⌊audiuit symphoniam & chorum,⌋scilicet pœnitentes deum laudantes,& in domino gaudendo epulantes:⌊interrogauit vnũ de seruis,quæ hæc essent,⌋scilicet festa ecclesię vel gaudia.⌊Isq; dixit illi: Frater tuus,⌋id est Gẽtilis populus, vel peccator⌊venit,⌋ scilicet ad fidem & pœnitẽtiam: ⌊& occidit pater tuus,⌋id est deus qui est pater omnium per creationem⌊vitulum saginatum,⌋id est Christum: quod intellige (vt suprà dictum est) ⌊quia saluum ipsum recepit,⌋scilicet Gentilẽ populum & peccatorem. Indignatus est autem frater senior:talis enim aliquãdo miratur quòd deus respicit magis peccatorem conuersum, dando ei virtutem fortius operandi:& talis admiratio potest dici indignatio largè loquendo inquãtum talis non videtur dignus tanto bono,& nolebat introire,scilicet ad conuiuium,id est in ecclesiam, vel peccatorum communionem,propter indignationem.

Indignatio senioris.

C Pater ergo illius,scilicet deus volens pacificare & ammouere hãc admirationem, seu indignationem,& cupiens hunc saluare: Vult enim omnes homines saluos fieri : egressus scilicet de domo synagogę in ecclesiam: vel de rigore iustitiæ ad misericordiam:cœpit rogare illum, per se, scilicet interna inspiratione: & per suos vicarios, scilicet apostolica prædicatione,& aliorum eruditione:ostendens iusto quòd hoc non prouenit ex parte veteris peccatoris pœnitentis:sed ex infinita bonitate dei conferentis,secundum sua vera iudicia facultatem omnium transcendẽtia: & quòd quicquid operatur iustè fit:licèt hominibus aliquando aliter videatur: ⌊at ille respondens dixit patri suo⌋indignationis suæ causam ostendendo: ⌊ecce tot annis seruio tibi,⌋scilicet legis iustitiam sectando, vel pro te mala sustinendo, & bona faciendo:⌊& nunquam mãdatum tuum præteriui,⌋ quod scilicet est de vno deo colẽdo , vel à iustitia incepta recedendo: ⌊& nũquam dedisti mihi hœdum,⌋quia omnia beneficia veteris legis modica sunt,& quasi nullius reputationis respectu beneficiorum nouę legis, ⌊vt cum amicis meis epularer:⌋scilicet cum prophetis, patriarchis, & angelis:vel hœdum,id est tantam peccatorum exprobrationem & abominationẽ : vt epularer per deuotionis feruorem.⌊Sed postquam hic filius tuus venit,qui deuorauit substantiam suam,⌋ scilicet temporalem & spiritualem ⌊cum meretricibus,⌋ id est,cum carnalibus vitijs & spiritualibus: ⌊occidisti ei vitulum saginatum,⌋scilicet Christum: vel dedisti ei magnæ deuotionis pinguedinem, quasi diceret,secundum ordinationem tuam hoc fuit. ⌊At ipse,⌋ scilicet pater: ⌊dixit illi,⌋ scilicet filio suo seniori, tanquam pius pater ipsum placare volens.⌊Fili tu semper mecũ es,⌋ scilicet per legis obseruantiam,vel per iustitię custodiam:⌊& omnia mea tua sunt,⌋scilicet bona gratiæ in re,& bona gloriæ in spe:quasi diceret,tãquam iure hęreditario per debitum remunerationis tibi omnia mea debentur. ⌊Epulari autem & gaudere oportebat,quia frater tuus hic,⌋scilicet vnde congaudere deberes,non indignari,⌊mortuus fuerat,⌋ scilicet per priuationem fidei,quæ est animæ vita: vel per amissionem innocentiæ & iustitiæ : ⌊& reuixit,⌋ per susceptionem fidei, & recuperationẽ innocentiæ,⌊perierat⌋ propter morum amissionem, ⌊& inuẽtus est,⌋quia redditus matri ecclesiæ propter emendationem.

Iudicia dei.

D

E

Mouet eum gaudere:quia in hoc apparet optimè bonitas hominis, quando scilicet libenter videt emendationem & correctionem fratris. Vnde Augustinus: Nihil ita probat spiritualem virum, sicut peccati alieni curatio: cùm liberationem potius, quàm insultationem: potius auxilia,quàm conuitia meditatur:& quãtum facultas tribuit,suscipit. Vbi Chrysostom⁹: Hæc ergo parabola ad hoc est cõposita, quòd peccatores non diffidant reuerti: scientes quòd magna consequentur: vnde introducit alios turbatos in eorum bonis:non vt iudicet eos liuore tabescẽtes,sed tanto decore honoratos redeuntes,vt etiã inuidiosi possint alijs fieri. Hæc Chrysostomus. vnde Dyonisius: Verè optimus,& superoptimus Iesus Christus,qui & redeuntibus amabilẽ se exhibet:accedentibus quoque occurrit & obuiat: & totus totos amplectens salutat: & in humeros tollit,quos vix ab errore conuertit, nec de prioribus illos accusat:sed diem festum agit,& amicos conuocat,& vt sit omnium lætãtium habitudo:optimos quoque angelos in lętitiam suscitat. Hæc Dionysius.

Spiritualis approbatio.

Bonitas Christi.

F

Quotidie deus filium recipit reuertẽtem, dum quẽlibet peccatorem recipit pœnitẽtẽ: & alia supradicta circa eum facit , dum gratiam in baptismo receperat, & per culpam perdiderat, iterum illi reddidit. Igitur non debemus fratrem nostrum peccatorem contemnere,vel derelinquere,sed reuertentem dulciter recipere:ac charitatẽ circa eum ostendere,& benignè tractare : vel saluator noster iratus nos peccatores meritò contẽnat,vt iustè derelinquat: considera nunc quãtum operatur pœnitentia,& quanta sit circa pœnitentes dei misericordia. Vnde Bernardus : O fœlix pœnitentium humilitas:ô bona spes confitentiũ, quàm facilè vincis inuincibilem, quàm citò tremebundum iudicem conuertis in pijssimum patrem. Et iterũ: O quæ & qualis & quanta est misericordia dei , quæ peccatorem conuersum non minus diligit,quàm eum qui nullam peccati ma

Peccatores non cõtẽnẽdi,sed corrigẽdi.

Pœnitentium vis.

culam

G culam contraxit. Hæc Bernardus. Tres igitur
parabolę vno fine clauduntur. de quibus Ambro
sius sic loquitur: Non ociose sanctus Lucas ex or
dine tres parabolas posuit. Ouis quę perierat, &
inuenta est: dragma quæ perierat & inuenta est:
filius qui erat mortuus, & reuixit: vt triplici me-
dio prouocati vulnera nostra curemus. Spartum
enim triplex non corrumpetur. qui sunt isti? pa-
ter, pastor, mulier. Nonne deus, pater. Christus, pa
stor. Mulier, ecclesia: Christus te in corpore suo
reuehit, qui tua in se peccata suscepit: quærit ec-
clesia, recipit pater: quasi pastor reuehit, quasi mu
lier inquirit, quasi pater vestit: prima misericor-
dia, secunda suffragatio, tertia reconciliatio. Sin-
gula singulis quadrant. Redemptor subuenit,
etiam suffragatur, author reconciliatur. Eadem
diuinę operis misericordia: sed diuersa pro meri-
tis nostris gratia. Ouis à pastore lassa reuocatur:
dragma quæ perierat inuenitur: ad patrem filius
suis vestigijs redit, & plena cōdemnati erroris re-
greditur pœnitentia. Oues sumus, oremus vt su-
H pet aquam refectionis nos collocare dignetur.
Oues sumus. Oues inquam sumus, pascua petamus: dragma su
mus, habeamus precium: filij sumus, ad patrē re-
dire festinemus: nec vereare ne te non recipiat.
Non enim delectatur deus perditione viuorum.
Iam occurrens venienti tibi cadet super collum,
dominus erigit elisos. Osculum dabit, quod est pi
gnus amoris: stolam, annulum, calciamēta profer
ri iubebit. Tu adhuc iniuriam metuis, Ille resti-
tuit dignitatem. Tu supplicium vereris, ille oscu
lum defert: tu conuitium times, adornat ille con-
uiuium: facilè reconciliatur, quando intensè roga
tur. Et ideo discamus, quali pater obsecratione sie
ambiendus. Pater, inquit, quàm misericoes, q̄
pius, qui nec offensus patrium dedignatur nomē
audire: [pater,] inquit, peccaui in cœlum & corā
te. Hæc est prima confessio apud authorem na-
turæ: apud solem misericordiæ, arbitrum culpę.
Sed & deus nouit omnia: vocem tamen tuæ con-
Rom. 10. fessionis expectat. Ore enim confessio fit ad salu-
tem. Confitere magis vt interueniat pro te Chri
stus, quem aduocatum habemus apud patrem: ro-
I get ecclesia, illachrymet populus: nec vereare ne
non impetres: aduocatus spondet veniam: patro-
nus promittit gratiam: reconciliationem tibi pa-
ternæ pietatis pollicetur assertor: crede, quia ve-
ritas est: acquiesce, quia virtus est: habet causam
vt pro te interueniat, ne pro te gratis mortuus
sit. Habet & causam ignoscendi pater, quia quod
Occursus dei. vult filius, vult pater. Occurrit tibi: quia audit te
intra mentis secreta tractantem. Et cùm adhuc
longè sis videt & accurrit: videt in pectore tuo, ac-
currit, ne quis impediat complectitur quoque. In
occursu præsentia est, in amplexu clementia, &
quasi quidam patrij amoris affectus: supra collum
cadit, vt iacentem erigat, vt oneratum peccatis
atque in terrena defluxum reflectat ad cœlum in
quo suum quęrat authorem. Cadit in collum tuū
Christus, vt ceruicem iugo exuat seruitutis, & col
lo tuo iugum suaue suspēdat. Hæc Ambrosius.
Considera nunc ex præmissis, quàm multis mo-
dis inducit nos deus: vt pusillos & humiles diliga
mus, nec aliquem ex his contemnamus: sed salutē
Animę apud deum precium. eorum cum diligentia quęramus. Vnde Chryso-
stomus: Vides per quot inducit nos ad viuum
fratrum diligentiam, ne vtique contemnamus ta K
les animas. Etenim hęc omnia dicta sunt propter
hoc: omnia ergo sunt tolerabilia, propter salutem
fratris. Ita enim studiosissimum quid deo est ani-
ma, vt neque proprio filio suo pepercerit: ideo ro-
go mane apparente confestim exeuntes à domo,
hanc vnam intentionem habeamus, & idem ad
omnes studium, vt eum qui periclitatur eripia-
mus: non dico hoc solum sensibile periculum, sed
id quod est animæ, id est à diabolo hominibus in-
fertur. Hæc Chrysostomus.

Oratio.

VEni domine Iesu, quære seruum tuum:
veni pastor bone, quęre errantem & las-
sam ouem tuam: veni sponsa matris ec-
clesiæ, quęre drachmam perditam: veni
pater misericordiæ, recipe filium prodigum ad te
reuertentem. Veni non cum virga, sed cum cha-
ritate, & spiritus mansuetudine: veni ergo domi-
ne, quia solus es qui possis errantem reuocare, per-
ditum inuenire, profugū reconciliare: veni vt fa-
cias salutem in terris, gaudium in cœlis: & con- L
uerte me ad te, & da mihi veram & perfectam pœ
nitentiam agere, vt sim angelis occasio lętitiæ do
mine deus salutis meę. Amen.

De modo correptionis fraternę, & de dimittendo fra-
tri septuagiesseptics. Cap. VIII.

ET quia deus gaudet de peccatore cō Matth. 18.
uerso, consequenter dat modum re-
ducendi peccatorem ad ouile domi-
nicum: & quomodo pereunti per cul
pam, succurratur per correptionem
fraternam. Circa hāc verò correptionem frater- Correptio fraterna.
nam est sciendum, quòd corripere peccantem prę
ceptum est affirmatiuum: & est omnium in om-
nes, quia secūdum glosam, ita peccat qui fratrem
suum peccare videt & tacet: sicut qui peccanti nō
indulget. Ista enim correptio ordinatur ad emen
dationem fratris peccantis: & ideo est actus cha-
ritatis, & pertinet ad omnes, quia vt dicitur in ec-
clesiastico: Vnicuique mandauit deus de proxi- Eccli. 17.
mo: & ideo sicut quilibet tenetur proximum ex M
charitate diligere: ita tenetur defectus eius chari
tatiuè ad emendationem eius corrigere. Plus ta-
men ad hoc ligantur prælati quàm alij: quia prę- Corripiendi forma.
lati ex zelo charitatis, & ex officio prælationis:
sed alij tantum ex zelo charitatis. Item prælati
habent corripere verbo & flagello, alij tantum
verbo. Et cùm sit pręceptum affirmatiuum, ligat Præcepti affirmatiui obligatio.
semper, sed non ad semper exequendum: sed pro
loco & tempore, quando licet & expedit: & homo
credit quòd correptio sit vtilis apud illum quem
corrigere intendit. Sunt autem quinque casus in Casus, quibus non tenemur corripere.
quibus absoluitur homo ab isto pręcepto. Primus
est, cùm nō sit aliqua spes correctionis. Vnde Hie
ronymus: Frustra niti, & nihil quàm odium quę-
rere, extremę dementiæ est. Secundus, cùm time-
tur defectus probationis, & criminaliter agitur:
vbi scilicet actor ad talionem, si in probatione de-
ficiat, obligatur. Tertius, cùm prælato tanquam
iudici notum est factum: quia ille notorius est, vel
conuictus. Quartus, cùm meliori operi, vel ad mi
nus ęque bono vacat, sicut monachi facere debēt.
Quintus, cùm multitudo vel potestas est in cul-
pa, vbi

A pa:vbi correptio plus noceret ecclesię,quàm prodesset. Vnde est versus: Non spes, non testis, plebs,præsul scit, monachus sum. Ostendit ergo hic debitum modum correptionis huius, & quis ordo in processu eius sit seruandus. Quia peccatum fratris aut est tibi soli cognitū, aut alijs paucis est notū,aut est publicū. Si tu solus scis,nō vt deus per confessionem, sed vt homo per certā cognitionem:debes ipsum corrigere amicabiliter, secretè,& seorsum.vñ dicit:[Si peccauerit in te,] id est, secundum Augustinum, te sciente [frater tuus,]scilicet proximus [corripe] & increpa[eū,] dulciter & charitatiuè monēdo,secretè [inter te & ipsum solum,]vt non deducatur in publicū,quod est occultum: vt sic sis emendator, non criminis proditor: intendēs correctionem,parcens pudori: ne si publicè correptus semel pudorē aut verecūdiam amiserit, in peccato permaneat: & pertinacior effectus difficilè emendabilis maneat: fortè enim præ verecundia incipiet defendere peccatū suum: & quem vis facere correctiorem, facis peiorem. Peccat ergo frater in illos quibus scientibus peccat:quia quantum in eo est, exemplo cor-

Peccare in te.

B rumpit quos testes suæ iniquitatis efficit. Corripe,inquam,eum:non laudes, adulando:non occidas, coutiando:non sileas,verecundando:nō negligas,pigritando:non dissimules,inimicitias vel damna temporalia metuēdo: non iuues,obsequiū præstando. Vnde dicit Seneca: Amici vitia si feras, facis tua. Bis peccas, cùm peccāti obsequium accommodas. Hæc Seneca. [Et si te audierit] pœnitendo,& à peccato cessando,[lucratus eris illū] animam eius saluando,& eius reuocatio cędet tibi in lucrū spirituale: scilicet salutis animæ tuæ. quia(vt dicit Hieronymus) per salutem alterius, nobis quoque acquiritur salus. Et certe libenter, ac patienter debet quis recipere correptionē, propter animæ suę vtilitatem. Vnde Seneca: Moneberis libenter,& reprehendêris patienter:si meritò obiurgauit te aliquis, scito quia profuit: & si immerito,scito quia prodesse voluit. Nō acerba, sed blanda verba timeas. Hæc Seneca. [Si autem te nō audierit,] taceas & cesses donec aliam viam procedendi habeas. Alia autem via potest haberi dupliciter:quia illud peccatum aut est iterabile,

Corripiendus peccator.

Monitor audiēdus.

Alia via corripiēdi.

C aut non. Si sit iterabile:debes aliquibus bonis qui velint prodesse aliquid dicere, per quod possunt eum deprehendere, vt tecum possint eum corripere. Si autem non sit iterabile:nihilominus corā talibus potes eum corripere vt de illo pœniteat, & de simili sibi timeat:nec es proditor fraterni criminis, sicut dicit Augustinus: Si ergo per primā viam peccator non emendatur: [adhibe tecū vnū vel duos:]ita quòd (secūdum Hieronymum) cū peccator non audit corripientem in secreto, primò debet adhiberi vnus,qui (secūdum Augustinum) vult prodesse non obesse:[quòd si nec illum audierit,adhibeatur & tertius,]vel corrigendi studio:vt scilicet aut admonitiōe, aut pudore corrigatur. Vel conueniendi cū sub testibus,vt de peccato conuincatur.vel secundum glosam: Si dixerit non esse peccatum,probent contrarium:[vt in ore duorum vel trium,stet omne verbum.] Si ergo peccatum omnino est occultū,tunc frater corripiaeur occultè. Si autem est publicum,tunc debet corripi publicè:quia tunc non solum opus est, vt ipse emendetur: sed & alij quos scandalizauit D in ipsa punitione ędificentur,& eius exemplo alij timeant,& à malis coerceantur. Et si non profit secunda via: addit dominus tertiam,quæ habet vim coactiuam,dicens:[quòd si eos,]scilicet tecū corripientes & commonentes [non audierit,] se corrigendo:[dic ecclesiæ,]id est prælato per denūciationem publicam,sibi intimando:vt qui prius eras corrector, propter eius pertinaciam fias accusator:& tunc sunt testes inducendi ad facti probationem,qui prius fuerāt inducti ad fratris secretā admonitionem:vt qui emendari noluit correctione fraterna, in iudicio conuictus coerceatur à malitia. Quos autem non potes corripiēdo,aut monendo,vel accusando conuertere: studeas saltem orando acquirere:deinde ad pœnam peccantis publicè procedit dicens: [Si autem & ecclesiam non audierit:] præceptum prælati contemnendo, [sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus,]in numero fratrum non computandus:id est separetur à communione fidelium per excommunicationē & censuram ecclesiasticam:& deuita eum tanquam hęreticum & excommunicatum: vt vel saltem pu- E dore corrigatur,& opprobrijs salutetur. Ethnicus dicitur Gentilis. ἔθνος enim Græcè:gens est Latinè. Publicanus dicitur, qui lucra seculi sectatur per fraudem, furta, & periuria: vel qui publicorū exactor est vectigalium. Proponuntur autem isti in exemplum:quia apud Iudæos,quasi excommunicati habentur,non enim eis coütuntur:& in hoc culpa eius & pertinacia,magis detestabilis ostenditur. Detestabilior enim est in eodem genere peccati,& paribus alijs circunstantijs,qui sub nomine fidelis agit opera infidelium,quàm qui apertè Gentiles sunt. Nec tamen ideo negligenda est salus eius. Nam & ipsorum Gentilium & Publicanorum salutem semper inquirimus. Prima ergo correptio,est amoris: secūda,timoris: tertia,pudoris: qa primò frater reuocādus est amore:& si hoc nō pficit,reuocād9 est timore:& si hoc nō sufficit, reuocādus est pudore. Sanè prędictus ordo fraternę correptiōis,intelligit tātū de criminalibus. Solēt autē claustrales se i suis capitulis accusare, nō præmissa admonitiōe: caueat tñ accusans, ne hoc ad infamādū,sed ad corrigendū faciat:quia aliter F grauiter peccaret. Fœlicior est q seipsū accusat, & excusationem aliundè non expectat. Et ne quis superbus sequestrationem, vel excommunicationem talem contemneret:potestatem tribuit apostolis,vt sciant qui à talibus damnantur eorum sententiam non contemnendam:quia robur & firmitatem habet à deo confirmante in cœlo, quod minister eius facit in terra. Vnde dicit:[Amen dico vobis,quæcunque ligaueritis super terram,]id est in ecclesia militante,ab ea excludendo: [erunt ligata & in cœlo,] id est in ecclesia triumphante: quia talis sententia confirmabitur diuino iudicio,[& quæcunque solueritis super terram,vocando ad ecclesiæ vnitatem: [erunt soluta & in cœlo,]per diuinam approbationem:ac sic dicat, Sententia vestra firma stabit in abijciēdo contumacem,& in recipiendo pœnitentē: adhibita tamen debita diligentia in ferendo sententiam. Siue autem iustè,siue iniustè proferatur: semper sententia pastoris timenda est, ne fortè culpa quæ non sit ex opere:fiat ex elatione. Hoc dicit ad cōmendationem

Ethnicus.

Publican9.

Correptionis triplices differētię.

Accusandi se forma.

Sententia pastoris.

Excōmunicatio etiā iniusta timenda.

G dationem authoritatis ecclesiæ,& ad terrorẽ peccatorum: vt coerceantur à malis, & pœniteant de commissis: quando audiunt quòd hic in terra propter culpã ligati, ligamur & in cœlis. Quod verò hic generaliter omnibus dicitur, dictũ fuit suprà Petro singulariter: in quo tamen omnes intelliguntur. Deinde vt peccatores non contemnant pœnam qua ab ecclesia excludũtur, ponit duo cõmoda ex vnitate & communione ecclesiæ: quibus ab ecclesia præcisi,& excommunicati, priuantur.

Cõmunionis commoda.

Primum tangit, cùm dicit: [Si duo ex vobis consenserint,] in bono: per vnionem fidei, & nexum charitatis, [super terrã,] vbi est opportunitas merendi, vel demerendi,& de alijs iudicandi: [de omni re quamcunque petierint,] cum fide & sine hæsitatione, [fiet illis:] merito vnitatis [à patre meo cœlesti.] Semper ergo orantes exaudiuntur, concurrentibus conditionibus adhoc requisitis: vt scilicet orent pro se, ac piè,& perseueranter, & petant expedientia, scilicet ad salutem pertinentia, ac dei ordinationi conuenientia: & si digni sunt ipsi qui petunt. Et ideo si non exaudiuntur, ideo

Exaudiri orantes.

H fit quia in aliquo horum deficiunt. Sæpe etiã pro alijs exaudiũtur: etsi non oratio eorum in sinum eorum conuertetur. Vbi Origenes: Et ista est etiã causa, propter quam non exaudimur orãtes: quia non consentimus nobis per omnia super terram, neque dogmate, neque conuersatione. Sæpe enim in musicis, nisi fuerit cõuenientia vocum, non delectat audientem: sic in ecclesia, nisi consensum habuerit, non delectatur deus in ea: nec audit voces eorum. Vbi & Hieronymus: Possumus autem & hoc spiritualiter intelligere: quòd nisi spiritus & anima corpúsque cõsenserint,& nõ intra se bellum diuersarum habuerint voluntatum, de omni re quam petierint impetrent à patre. Nulli dubiũ est quin bonarum rerum postulatio sit, vbi corpus vult habere ea quæ spiritus. Hæc Hieronymus. Secũdum commodum est, quia [vbi duo vel tres,] multo magis vbi plures, [congregati fuerint,] id est vniti per fidem & charitatem: non diuisi, per discordiam & dissensionem: non dispersi, per terrenarum rerum concupiscentiam: non segregati, per singularitatẽ: [in nomine meo,] id est ad salu-

I rem propriã, vel alienã quærendã, ad gloriam nominis mei manifestandam. Vnde Rabanus: In nomine domini congregati sunt, qui ipsius gloriam æmulãtur: ipsius spiritu feruent, ipsum in omnibus & per omnia fidei oculis & mundo corde non desinunt intueri. [Ibi sum in medio eorum:] fauens eis,& acquiescens bonę voluntati & petitioni eorum, ac iuuãs eos in omnibus. Ipse enim qui est pax & charitas, ac summum & commune bonum, sedem atq; habitationem sibi in bonis atq; pacificis collocauit: qui cum patre cœlesti vnus deus, quæ iustè petunt in fide & gratia congregati, concedit & facit. Vbi Chrysostomus: Non dicit simpliciter, vbi congregati fuerint: sed addit, in nomine meo: quasi dicat, Si quis propter me, principalem amicitiæ causam ad proximum habuerit, cũ eo ero: & sic in alijs virtuosus erit. Vbi & Rabanus: Amat medium mediator dei & hominum, qui in medio doctorum inuentus est: medius stetit ad baptismum: medius pependit in cruce: resurgens quoque stetit in medio discipulorũ: medius quoque ad iudicium veniens, separabit

Congregati in noĩe domini.

Medium amat dominus.

agnos ab hœdis. Hæc Rabanus. Ecce pręmium concordię, ad quam totus iste sermo vocat. Vnde Hieronymus: Omnis superior sermo nos ad concordiam prouocauerat, igitur & pręmium pollicetur, vt sollicitius festinemus ad pacem, cùm se dicat inter duos vel tres medium fore. Hæc Hieronymus. Considera nunc quantam charitatem & diligentiam circa proximum ostendere debemus, vt ipsum ab errore reuocemus. Nõ est enim maior charitas, quàm fratrem peccantem corripere,& pro eo mori. Sed heu in paucis vera charitas & dilectio, quæ propter Christum est, experitur: & i multis dilectio & amicitia ficta reperitur. Vnde hìc ait Chrysostom9: Plures videmus alias habentes amicitiæ occasiones, hic enim quando diligitur diligit: ille autem quoniam honoratus est, ille autem quoniam in alio quodam negocio seculari fuit vtilis, ille autem propter aliud tale: propter autẽ Christũ difficile est inuenire aliquẽ propriè, & vt oportet, diligere eum proximũ quẽ diligit: sed omnia perscrutantes, inuenimus apud multos amicitias poëticas, id est fictitias, magis quàm hoc. Hæc Chrysostomus. Quia verò do- K

L minus suprà loquens de correctione fraterna, induxit vt peccanti & pœnitenti remittatur iniuria: ne dubitetur de numero, quærit Petrus caput discipulorum quotiens fratri peccanti sit remittendum: & petit si sufficiat ad salutem dimittere septies peccanti in eum. Cui interrogationi benignus & misericors dominus respõdit, quòd [nõ solum septies, sed septuagiesseptiesremittendum sit.] secundum Augustinum: Solet per septem cuiuslibet rei, aut temporis vniuersitas indicari. vnde in Psalmo canitur: Septies in die laudem dixi tibi: nihil aliud est, quàm semper laus eius in ore meo. Vndenarius verò trãsgressionem significat: quia vbi transgrederis denarium, in quo decalogus consistit, ad vndenarium vadis: transgressio autem peccatum est. Omnem ergo transgressionem & iniuriam, ac omnia peccata intelligi & dimitti voluit, quãdo septuagiesseptiesdixit: quod ex numero vniuersitatis,& numero transgressionis, id est ex septem & vndecim compositum est: quia si vndecim ducas septies, fiunt septuagiesseptiés. Vel ponitur hic numerus determinatus pro indeterminato: ac si, secundum eundem Augustinum, diceret: Totiens quotiẽs, hoc est omnino quotienscunque peccauerit, totiens dimittas. Ille verò numerus potius ponitur, quàm aliquis alius: quia ab Adam vsque ad Christum fuerunt septuaginta septem generationes: & ideo sicut Christus totius humani generis deleuit culpas: sic & homo omnes suas debet dimittere iniurias. Si enim Christus milia peccatorum inuenit, & tamen omnia donauit: noli subducere misericordiam. Vnde secundum Chrysostomum, cùm dicit, Septuagiesseptiés: non numerum certum & determinatum ponit: sed quasi infinitum, quod continuè & semper est, significauit. Et secundum Hieronymum: Septuagiesseptiés accipitur pro septiesseptuaginta vel septuagiesseptẽ, id est quadringentisnonaginta vicibus, vt totiens peccanti fratri dimittas in die, quotiens ille in die peccare non poterit: vel quotiens peccauerit: vt nõ sit modus in te, nec numerus in remittendo, sed semper dimittas. Et sic prima expositio refertur ad omnẽ iniuriam:

M

Quotiens remittendum sit.

Septenarius.

Psal. 118.

Psal. 33.

Vndenari9

Septuagiesseptiés.

Generationes ab Adã vsque ad Christum 77.

A iniuriam, secunda ad omne tempus. Vnde Bedai Septenario numero non veniæ dandæ terminus ponitur: sed vel omnia peccata dimittenda, vel semper pœnitenti dimittendum præcipitur. Solet enim sępe per septem cuiuslibet rei, aut temporis, vniuersitas indicari. Et iterum: Cautè intuendum est, quia non passim peccanti: sed pœnitentiam agenti dimittere iubemur. Et primò quidè peccantè misericorditer increpare, vt sit cui postmodum habeamus iustè dimittere. Qui ergo videns fratrem peccare tacuerit: non minus dominici præcepti transgressor est, quàm is qui eidem pœnitenti veniam dare noluerit: qui dixit, Si pœnituerit, dimitte: præmisit, Si peccauerit, increpa. Itaque venia fratri post increpationem largienda est: sed illi vtique, qui pœnitendo ab errore conuertitur: ne vel difficilis venia, vel remissa sit indulgentia. Hæc Beda. Peccantem itaque vt conuertatur corripiamus, & pœnitentem socia charitate colligamus, donantes nobismetipsis, secundum apostolum, sicut deus in Christo donauit nobis. Vnde Ambrosius: Discas frequenter ignoscere, nec indignationem tenere: nihil enim

Septenarius. *Pœnitenti remittēdū solum.* *Coloss. 3.* *Ignosce libenter.*

B est quo possit offendi, cui ignoscendi est consuetudo. Disce donare iniurias tuas: quia persecutoribus suis Christus ignouit. Hæc Ambrosius. Vtrum autem teneatur quis remittere iniuriam inimico non petenti, est distinguendum. Ex iniuria enim oritur primò rancor, in affectu: secùdò, rancoris signum, in effectu. Primum tenetur quilibet statim remittere, etiam si iniurians non petat veniam. Secundum tenetur remittere veniam veraciter petenti: id est, parato emendare secundū suam facultatem: & tenetur ei dicere aue, & subuenire sibi si indiguerit, quod non petenti facere nō tenetur, nisi perfectus fuerit: licèt ergo nō agatur hic nisi de dimissione pœnitentis, tamen & pœnitenti & non pœnitenti, tenetur quilibet rancorem odij dimittere: alioquin non habetur charitas, & in articulo necessitatis necessaria etiā ministrare. Perfecti verò qui omnia reliquerunt: & pœnitentibus, & non pœnitentibus, tenentur veniam dare: obuios in via salutare: circa articulum necessitatis necessaria ministrare: & multa in hunc

Remissio integra.

C modum facere, ad quæ non tenentur imperfecti. Vtrum verò ille cui facta est iniuria, debeat amicitiam quærere. Sciendum quòd duplex est debitum. Primum est necessitatis, sine quo non est salus. Secundum, est perfectionis. Quantum ad primum debitum, non tenetur quis reconciliationē quęrere: sed de secundo dicit Chrysosto. quòd talis debet recōciliationem quęrere, vt duplicem coronam assequatur: vnam, quia iniuriam passus est: alteram, quia prior rogauit. Vnde iterum idē Chrysostomus: Excogita quantum noxius es, & non solum nō moram facies ad remissionem qui tibi iniustitiam fecerat: sed & curres ad eos qui te contristauerunt, vt fiat tibi remissionis occasio, vt inuenias curationem propriorum malorum. Mercedem ineffabilem determinat deus, vt præuenias illum qui iniusta tibi fecit: qui si rogatus reconciliatus fueris non adhuc dei pręcepto facta est amicitia, sed studio illius. Itaque sine corona abscedis illo brauium accipiente. Sed mala passus es. Sed nihil tantum quantum sibipsi operaberis malum rememorans. Sed & nō possibile est

Debitum duplex. *Bonus malum nō patitur.*

virum bonum aliquod malum pati. Si autem dixeris quoniam inflammatus es contumelię memorans: recordare si aliquod factum est tibi bonū ab eo qui te contristauit, & quot tu alijs fecisti mala. Male tibi dixit, & confudit: reputa quoniam & tu alijs dixisti. Qualiter igitur potieris venia, in quibus alijs non parcis? Sed nulli maledixisti: sed audisti dicentes, & acceptasti: neque hoc est innoxium. Nihil autem ita dilectionem conseruat, vt non meminisse eorum qui in nos peccauerunt. Hęc Chrysostomus. Aduertendum autem, quòd licet offensa sit semper remittēda, non tamen iniuria. Si enim ex remissione iniurię & pœnę debitę, sequeretur pronitas in eo cui remittitur ad facilius peccandum: non esset bonum ei remittere. Similiter si ex tali remissione esset scandalum aliorum, & omissio iustitiæ. Et sic in casibus consimilibus intellige. Dimittamus ergo debitoribus nostris debita pœnę peccati, si pœniteant in nos peccasse: dimittere verò quod quis in deū peccat, non est nostri arbitrij. Sed, vt dicit Hieronymus, Nos econtrariò in dei iniuria benigni sumus: in nostris contumelijs odia exercemus. D

Offensa semper, sed nō semper iniuria remittenda.

Oratio.

Domine Iesu Christe, mihi indigno propitius concede, vt fratrem peccantem verbis opportunè corripiendo emendem: & si non verbis, saltem orationibus & bonis exemplis hoc facere nō desistam. Da mihi etiam vt in vnitate ecclesiæ & charitate fraterna permanendo merear in orationibus exaudiri, & te per fauorē & auxiliū in medio nostrū experiri, q habitationem tibi in pacificis collocasti. Insuper & hoc tribue mihi, vt quotienscunque peccauerit frater in me, totiens dimittam ei: ita quòd nec rācor interius, nec rancoris signum exterius in me valeat aliqualiter reperiri. Amen. E

De rege qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Cap. IX.

Quòd autem dimittendum sit fratri peccanti: & non tantum septies, sed septuagiessepties: & quòd hoc non debeat alicui graue aut difficile videri, si attēdatur q deus maiora remittit in se peccanti: ostendit dominus per exemplū: quia magis sumus debitores dei, & plus offendimus eū quam homo posset offendere proximum: tanta enim est offensa, quātus est ille qui offenditur: deus autē est infinitus, & ideo offensa in ipsum commissa quandam habet infinitatem: & tamen quotienscunque offendimus, totiēs ipse paratus est remittere: dum tamen velimus veraciter pœnitere: ergo si ipse qui est dominus, & rex omnium, dimittit seruo: multo fortius & nos debemus dimittere peccanti in nos fratri & proximo. Et ideo pro exemplo ponit parabolam, de rege qui voluit rationem ponere cum seruis suis: & in fine applicat parabolam ad propositum, dicēs: Sic & pater meus cœlestis faciet vobis. Similiter enim deus ponit rationem cum seruis, scilicet hominibus: nam omnium actus deus discutit diligēter, & merita cuiusq examinat: & hoc per scripturas, per creaturas, per confessores, per illuminationem proprię conscientię, nolens rationē de factis

Matth. 18. F *Offensa, q tus offensus.*

G factis humanis exigere. Poteſt ergo parabola ad
propoſitum aptari, & ſic exponi: ⌊Simile eſt re-
gnum cœlorum,⌋id eſt ſtatus eccleſiæ militantis,
ſeu præſentis temporis,quæ regnum cœlorum di
citur:tum quia legibus cœli ſubijcitur, tum quia
de ea ad cœlum peruenitur,⌊homini regi:⌋ id eſt,
Chriſto,qui eſt verus homo,& verus deus:rex re-
gum,& dominus dominantium,⌊qui voluit ratio
nem ponere cum ſeruis ſuis,⌋ ſcilicet hominibus:
quorum eſt dominus:quia ad ipſum pertinet exa-
minatio meritorum quorumlibet,& ſingulorum.

Ratio de omnibus reddenda.

Et notandum quòd dominus ponet nos ad ra-
tionem de omnibus bonis nobis commiſſis, & bo
nis omiſſis. Itemq́ de malis à nobis commiſſis, &
de malis à nobis dimiſſis. De primo eſt parabola
de villico iniquitatis:& iſta computatio multum
timenda eſt: multa enim bona nobis commiſſa
ſunt,& magni valoris: ſcilicet bona naturæ, gra-
tiæ,& fortunæ:de quibus omnibus oportet redde-
re rationem, qualiter eis vſi ſimus. Et ſi non ha-
beremus reddere rationem niſi de tempore, mul-
tum eſſet nobis timendum:omne enim tẽpus ho-
H mini impenſum, requiretur ab eo qualiter fuerit
expenſum:& vna hora temporis poteſt homo ab-
ſolui à debito,& regnum cœlorum lucrari. De ſe-
cundo eſt parabola de talentis:& hæc etiam com-
putatio multum eſt timenda,cùm dominus dicat
ibidem, inutilem ſeruum proijciendum in tene-
bras exteriores. De tertio,computatio etiam mul
tum eſt timẽda:cùm dominus poſiturus ſit ratio-
nem etiam de cogitationibus,& verbis ocioſis. De
quarto eſt parabola præſens: & hęc computatio
multum eſt timenda,propter vitium ingratitudi-
nis,quod eſt valde periculoſum. ⌊Et cùm incipit
ponere rationem,⌋id eſt merita & conſciẽtias ex-
aminare:in qua examinatione modo ſumus, ſed
poſtmodum dabitur de nobis ſententia,ſecũdum
merita: ⌊oblatus eſt ei vnus debẽs decem milia talẽ-
ta:⌋id eſt obligatus ad magnam pœnam, propter
multa peccata. In debito iſtius denotatur graui-
tas,& numeroſitas peccatorum:& accipitur deter
minatus numerus pro indeterminato. Vnde Au-

Decẽ milia talẽta.

guſtinus:Quia lex in decem præceptis commen
datur:ille debebat decem milia talentorum, per
I quod omnia peccata deſignantur,quæ ſcilicet cõ-
tra legem fiunt. ⌊Cùm autem non habet, vnde
reddat:⌋id eſt cùm non poteſt viribus ſuis deo ſa-
tiſfacere pro peccatis. Homo enim per ſe poteſt
ruere,ſed non reſurgere:per ſe offendere & pecca-
re,ac per hoc debitum contrahere, ſed non per ſe
ſatiſfacere,niſi gratia dei accedẽte:& ſi homo pro
vno tantum peccato non ſufficit ſatiſfacere,mul-
to minus pro decem milibus peccatorum talẽtis:
⌊iubet eum dominus venundari,⌋ in ſeruitutem
pœnę. quia ſecũdum Remigium:Precium huius
vẽditi,ſupplicium eſt damnati:⌊& vxorem eius,⌋
id eſt concupiſcentiam,ex qua concipiuntur ma-
li filij:⌊& filios eius,⌋id eſt mala opera:in homine
enim ſpiritus eſt vir,ſenſualitas mulier: per quo-
rum commixtionem filij, id eſt opera,generantur:
vxorem ergo & filios venundari,eſt pro concupi-
ſcentijs interioribus, & malis operibus exteriori-
bus pœnam ſoluere,quod eſt preciũ eius: ⌊& om-
nia quæ habet,⌋ſcilicet temporalia:quia tota ſub-
ſtantia ſua pro magnitudine delicti traditur quã-
doq́ extraneis:vel omnia quę ſpiritus habet,ſunt
vires animæ & corporis:& etiam bona exteriora, K
quæ omnia in pœnam commutãtur:vt pœna do-
minetur ei,quantum,ad omnia in quibus pecca-
uit. Vnde ſubditur, ⌊& reddi:⌋ tũc enim debitum
peccati redditur,cùm pro eo pœnę precium exol-
uitur. ⌊Procidens autem ſeruus ille,⌋id eſt pecca-
tor,per pœnitẽtiam & humilitatem ſui:qui prius
quaſi collum contra deum erexerat, obnixe ⌊ro-
gat eum dicens: Patientiam habe in me,⌋ donan-
do mihi vitæ & pœnitentię ſpatium, condonan-
do delictum,relaxando ſuppliciũ, ⌊& omnia red-
dam tibi:⌋opera meritoria faciendo, & me emen-
dando:tua patientia expectatus,tua gratia præuẽ
tus,tua miſericordia adiutus. ⌊Miſertus autẽ do-
minus,⌋quia miſericors & miſerator dominus,pa
ratus eſt miſereri & parcere verè pœnitentibus:
⌊ſerui illius,⌋ſic procidentis in contritione:ſic di-
centis in confeſſione, ſic promittentis de ſatiſfa-
ctione:⌊dimittit eum⌋ liberũ à captiuitate culpę
⌊& debitum dimittit ei,⌋relaxando reatum pœnę
æternę:dimittit totum,quia plus dat quàm roge-
tur. Vnde Chryſoſtomus: Vide miſericordiã dei.
Petierat dilationẽ, & accepit omnium peccato- L
rum remiſſionem:⌊egreſſus autem⌋ de obligatio-
ne peccati,⌊ſeruus ille⌋ à debito quidem liber, ſed
iniquitatis ſeruus, & miſericordiæ inuentę obli-
tus:⌊inuenit vnum de cõſeruis ſuis,⌋ id eſt de pec
catoribus & hominib9,qui ſunt ſerui dei cũ ipſo.
Omnes enim conſerui,& vnius domini ſerui ſu-
mus,& nos & angeli:⌊qui debebat ei centũ dena-
rios,⌋ id eſt parum offendit eum,& in modico te-
netur reſpectiue:quia offenſa in hominem,modi-
ca eſt reſpectu offenſę commiſſę in deum: inuenit
autem in animo per recordationem iniurię:& te-
nens ſuffocat eum,⌋ſtringendo & arctando: quia
crudeliter coëgit eum reddere & ſatiſfacere. Ille
debitorem tenet,qui offenſum tenet in memoria:
qui iram & odium ſeruat in corde. Suffocare, eſt
ſtrangulare vel ſtringere per gulam: & quia gut-
ture loquimur,ille ſuffocat proximum,qui verba
excuſationis non audit. In quo oſtenditur auſteri
tas in repetendo vindictam à proximo. Vnde Re
migius: Conſeruum ſuffocare,eſt in fratrem per
vindictam exardeſcere. Tenens ergo ſuffocat eũ,
dicens: ⌊redde quod debes:⌋ſcilicet tormentũ pro M
iniuria,pro verbis verbera. ⌊Et procidẽs⌋per pœ-
nitentiam,⌊rogat eum dicens:patientiam habe in
me,⌋ id eſt parce mihi, ⌊& omnia reddam tibi.⌋
Quaſi dicat,paratus ſum ſecundum poſſibilita-
tem meam ſatiſfacere:&,vt dicit Remigius,emẽ-
dabo iudicio vel conſilio eccleſiæ quod deliqui.
Attende quòd eadem verba protulit conſeruus
ſupplicans,quibus ſupplicando à domino remiſ-
ſionẽ meruerat malus ſeruus. Sed, vt dicit Chry
ſoſtomus, hæc verba ingratus ſeruus reueritus
non eſt, quibus ſaluatus eſt. Ille autem non vult
habere patientiã, præſtando dilationem:nec vult
dimittere ſine vindicta rancorẽ,oſtendens crude-
litatem in modo repetendi vindictam. Vnde Au
guſtinus: Non talem inuenit iſte cõſeruum, qua-
lem ille inuenerat dominum. Petijt ille dilatio-
nem,& meruit remiſſionem:iſte qui miſericordiã
petebat dilationis, ſenſit pœnam ſuffocationis.
⌊Sed abijt⌋in via Cain,à naturali pietate recedẽ-
do:& à familiaritate & amicitia proximi ſe alie-
nando: ⌊& mittit eum in carcerem,⌋ crudeliter
affligendo,

Offenſa, in hominem.

Verba verenda.

A affligendo[donec reddat debitum] plenariè & ad nutum satisfaciendo: hic carcer infernus potest intelligi. Totiens verò peccantem in nos proximum in carcerem mittimus: quotiens eius culpæ non indulgemus: quãtum enim in nobis est dum non parcimus, carceri damnamus. [Videntes autem conserui eius,] scilicet angeli, qui secundum Apocalypsim conserui sunt nostri: quia eiusdem domini sumus serui [quæ fiunt,] scilicet crudeliter à seruo in conseruum suum: omnia enim opera quæ agimus, & supplicia quę patimur vident: & coram deo repræsentant. Tres enim testes habemus à quibus non abscondimur: scilicet deum, angelos sanctos, & dæmones. Videntes inquam contristantur de ingratitudine & culpa serui, de afflictione & pœna conserui. Angeli enim contristantur ad culpam, lætantur ad pœnitentiam, & ferunt animas ad gloriam: [& narrant domino suo omnia] ad deum referendo, conquerendo, & auxilium implorando. Vel isti conserui sunt ecclesiarum ministri, & quicq; fideles & iusti: qui videntes crudelitatem hominum erga proximos,

Testes incuttabiles quatuor. Conserui.

B vel aliquem fratrem remissionem peccatorum adeptum non velle misereri conserui sui, contristantur: quia ad eandem virtutem pertinet gaudere de bono, & contristari de malo: & narrãt domino, quia in oratione petunt à domino talia iudicari ad declarationẽ iustitiæ, non ex liuore vindictę. Vel domino narrare est dolores & contritiones cordis in suo affectu deo demonstrare. Vel cùm veniunt ad dominum, id est ad prælatũ, qui vicem dei gerit in terris: denunciant ei mala facta ad finem correctionis. [Tunc vocat eum dominus] per sententiam mortis: & de hoc seculo migrare iubet, vt de omnibus rationem reddat. Vnde Remigius: Hæc vocatio non fit modo intus in conscientia, sed fit exterius in iudicio. [Et ait illi. Serue nequam,] quia non est ęquus: sed iniquus recipiendo misericordiam, & reddendo immisericordiam seu iniuriam: [omne debitum dimisi tibi,] id est magnam offensam in me cõmissam. In hoc (secundum Chrysostomum) patet magnum esse peccatum ingratitudinis: nam primò quando debitor erat decem milium talento-

C rum, non eum nequam appellauit: non sibi insultauit: sed vbi incurrit vitium tantę ingratitudinis, animo irato ait ei: [serue nequam,] quia peior es effectus quàm primò. Nam (secundum Gregorium) Sicut boni contumelijs efficiuntur meliores: sic semper reprobi de beneficio efficiuntur peiores. Nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui?] remittendo parua: [sicut & ego tui misertus sum,] remittendo maiora: nulla quippe interueniente satisfactione, sed ob hoc solum, [quia rogasti me] rogasti dilationem, sed meruisti remissionem. Oportuisset quidem vt tali prouocatus beneficio totum etiam debitum relaxares roganti: sed tu etiã quod minus est facere noluisti, quia dilationem concedere recusasti. Vbi Chrysostomus: Si graue videtur damnum, afficere debuit lucrum: si graue videtur pręceptum, cogita pręmiũ: si graue sit remittere ei qui contristauit, grauius est incidere in gehennam. Secũdum Remigium: Seruus iste nullum respõsum legitur dedisse domino: in quo demonstratur quòd in die iudicij, & statim post hãc vitã cessabit omnis peccati excu-

Cessabit post hanc vitam excusatio.

satio. [Et iratus dominus] non per affectũ, sed similitudinem affectus hominis irati, id est ad modum irati se habẽs pœnã inferendo: [tradet eũ tortoribus,] id est dęmonibus & ministris tartareis, q; in hoc sunt diuinæ iustitiæ executores: quia tortores patimur in pœna, quos passi sumus suasores in culpa, [quoadusque reddat] per pœnã [vniuersum debitũ] cõmissum per culpam: & hoc erit æternaliter & in perpetuũ. Quousq; enim ponitur pro infinito, sicut donec ponitur ibi, non cognouit eam donec peperit: & est sensus, semp soluet & nunq̃ persoluet: neq; reddet aliquando, sed semper pœnam luet: nunq̃ enim reddere poterit, quia æternaliter dãnatus erit. Nã in inferno semper est redditio absq; acquisitione, cum pœna semper maneat sine fine: quia ibi non est locus redemptionis vel satisfactionis: sed condẽnationis & punitionis. Quòd autem hãc totam similitudinem ad hoc attulerit ipse dominus, eam modo quo dictũ est ad propositum adaptando exponit dicens: [Sic & pater meus cœlestis faciet vobis] vniuersum debitũ à vobis exigendo, & vos tortoribus cruciandos tradendo. Secũdum Chrysost. Non dicit pater vester, sed pater meus: non enim dignum est hominis talis vocari patrem deum, qui ita perniciosus & odiosus est. Vbi Hierony. Formidolosa sententia: si parua fratri non dimittamus, magna nobis à deo non dimittẽtur. Et quia vnusquisq; potest dicere ore, nihil habeo contra eum: habet deum iudicem qui simulationem fictę pacis aufert, dicens: [Si nõ remiseritis vnusquisq; fratri suo] nõ solũ ore, sed etiam de cordibus vestris: non ficta pace, sed vera & integra dilectione. Quia nõ sufficit labijs dimittere: nisi ora & corda conueniant. Quidã enim dimittere nolũt omnino: quia & malitiã seruãt in corde, & vindictam dũ possũt exercẽt i opere. Alij etsi remittũt quãtũ ad vindictã: seruãt tamen cõceptũ odiũ quantũ ad malitiã. Sed quisquis sibi à dño remitti desiderat, oportet vt vtroq; modo fratri remittat: vt nec opere exerceat vindictam, nec corde reseruet malitiã. Quia secũdũ Grego. Si hoc quod in nos delinquitur ex corde nõ dimittimus: illud rursus à nobis exigetur, quod nobis iã per pœnitẽtiã dimissum fuisse gaudebamus: vbi ergo nõ fuerit charitatis perseuerãtia, nulla est sufficiẽs pœnitẽtia. Vnde à peccatis soluto dicitur: Vade & amplius noli peccare. Seculares quoq; leges propter ingratitudines quosdã reuocant manumissos ad priorẽ seruitutem. Sed ex his videtur q; peccata dimissa redeãt propter iteratã peccati perpetrationẽ. Ad hoc dicitur cõmuniter q; redeũt per aggrauationẽ peccati sequẽtis: nõ q; peccatũ seques sit ęquè graue sicut oia pręcedẽtia: sed quia grauius est ex cõparatiõe pręcedẽtiũ. Vnde exigit qd dimissum fuerat: nõ in se, sed quãtũ ad ingratitudinẽ dimissionis: & ideo dicũtur uia redire, quia ingratitudo est respectu dimissionis quę oim fuit: & ita quodãmodo respectũ habet ad oia dimissa. Non ergo redeũt quantũ ad maculã & reatũ: sed quantũ ad ingratitudinẽ. Qui enim post acceptã remissionẽ ad peccatum redit, magis delinquit q; ingratus tanto beneficio extitit: & ita ingratitudo peccatũ recidiuatiõis aggrauat. Quidã verò dicũt q; peccata redeũt in quatuor casibus: scilicet ppter odiũ fraternũ, propter apostasiam à fide, propter con-

D Quousq;. E Dimittendum, vt dimittatur. F Ioan. 8. Peccatorũ reditio. Casus in quibus peccata redeunt.

E temptum

G temptum confessionis, & propter dolorem de pœnitentia habita. Vnde sunt versus: Fratres odit, apostata fit, spernitq; fateri. Pœnituisse piget, pristina culpa redit. Faciliter ergo & merito in te peccanti dimittes, si quantum tibi dimitti desideras veraciter attendas. Quia secũdum Chrysostomum: Et si septuagiesseptes dimiseris: & si omnia simpliciter peccata concesseris continuè proximo: quantum gutta aquę ad pelagus infinitum, tanto magis & multo plus deficit tuus amor ad infinitam bonitatem dei, cuius in necessitate constitutus es, cùm iudicaberis & noxas tribueris. Et ideo bene peccata in deum decem milibus talentis, & peccata in proximum cẽtum denarijs cõparauit: quia etiam eadem peccata multo grauiora commissa sunt in deum, quàm in proximũ.

Dimittere docemur.

Docemur ergo hoc loco, vt sicut dominus nobis dimittit maiora peccata: sic nos dimittamus conseruis nostris minora in nos commissa: alioquin à nobis exiget debita vniuersa. Vnde Augustinus: Omnis homo debitor est dei, & debitorẽ habet fratrem suum. Ideo deus iustus constituit tiH bi regulam in debitore tuo, quam faciet & ipse cũ suo. Vnde & Chrysostomus: Hęc igitur omnia intelligentes, & hæc decem milia excogitantes, saltem hinc festinemus ad dimittendum proximis parua & vilia. Audiamus immisericordes & crudeles, quoniam non alijs sumus crudeles, sed nobisimetipsis. Cùm memorari malorum vis, excogita quoniam tibi ipsi malorum rememoraris, non alij: quoniam tua ligas peccata, nõ proximi. Duo itaque hinc quærit: & cognoscere aduersum peccata nostra, & alijs dimittere: & illud propter hoc, vt facilius hoc fiat. Qui enim sua intelligit, facilius ignoscit conseruo: & non simpliciter ab ore dimittere, sed & à corde. Ne igitur dicas quoniam conuitiatus est, & detraxit, & decem milia operatus est mihi mala. Quanto enim dixeris, tanto magis monstras eum benefactorem: dedit enim occasionem abluendi peccata tua. Quare quãto maiora iniusta tibi fecit: tanto maiorum peccatorũ dimissionis causa tibi consistit. Si enim voluerimus, nullus iniusta nobis facere poterit: sed I & inimici maximè proderunt nobis. Vide ergo quanta lucraris mansuetè inimicorum ferẽs imprudentias: primum quidem, & maximũ, peccatorum remissionem: secundũ, patiẽtiam, & perseuerantiam: tertium, mãsuetudinẽ, & amorem hominum: quartum, ab ira cõtinuè esse liberum, & à tristitia quæ hinc est. Cum his & venerabilis eris & ipse inimicis, & si dæmones fuerint: magis autem neque habebis iam inimicum ita dispositus. Quod autem est maius & primum, dei amicitiam: & si peccaueris, venia potieris. Et iterum: non memoriã malorum habeamus in eos qui lædunt: nam nobis prosunt maximè, nisi nosipsos vindicauerimus. Rapuit ille: gratias egisti tu pro iniustitia, & glorificasti deum, infinitas fructificasti mercedes. Si autem oraueris pro eo: deo factus es similis. Vides qualiter maximè lucramur ab aliorum persecutione. Nihil ita deum lætificat, vt non reddere malum pro malo: immo reddere contraria iniunctum est nobis, beneficia & orationes. Non est quid difficilius quàm memoria malorum. Hæc igitur scientes humiliemur, & debitoribus nostris etiam gratias agamus: fiunt

Iniuriã patienti misereus, obsequiũ prestat.

Ignoscere prodest.

enim nobis, si philosophari volumus, maximę nõ K solum indulgentiæ, verumetiam mercedis occasio. Pauca siquidem damus, plurima recepturi. Quid igitur expetis cum violẽtia, cùm deceret, & si ille vellet dare, ei concedere: vt à deo totum accipias. Nunc autem omnia facis & litigas, vt nihil tibi dimittatur tuorum. Quotcunque ergo debitores habes & pecuniarum & laborum, omnes dimittẽs liberos deum expete remuneratorem. Cuncta igitur & pecunias & peccata debitoribus nostris donemus, vt nobis retributio optata proueniat. Quodq; neglexerimus per aliam explere virtutẽ: hoc de obliuione admissę in nos malitię adipiscẽtes, æternis potiamur bonis. Hęc Chrysostomus: Attende & hic Senecam, qui dicit: Si magnanimus fueris, nũquam iudicabis tibi contumeliam fieri. De inimico dices: Non nocuit mihi, sed animum nocẽdi habuit: & cùm illum in potestate tua videris: vindictã putabis vindicare potuisse. Scito enim honestum & magnũ vindictę esse genus, ignoscere. Et iterum: Iniuria- L rum remedium est obliuio. Hæc Seneca. Et nota hic, quòd secundum numerum gradus apostolici duodenum, sunt duodecim modi remissionum. Primus est baptismus. Vnde in euangelio: Nisi quis renatus fuerit, & cætera. Secundus est, charitas. Vnde etiam in euangelio: Remittũtur ei peccata multa, & cætera. Tertius est, eleemosyna, & charitatis opera. Vnde propheta: Sicut aqua extinguit ignẽ &c. Quartus est, flet9 & lachrymę: dicẽte dño: quia fleuit in cõspectu meo, non inducã mala in dieb9 suis. Quintus est, cõfessio, & pœnitẽtia. Vnde Psal. Dixi confitebor, & cętera. Sextus est afflictio corporis. Vnde apostol9: Traditũ huiusmodi hominẽ in interitũ carnis, vt spiritus saluus sit. Septimus est, emẽdatio morũ, vel abrenunciatio vitiorũ. vnde in euãgelio: Ecce sanus factus es: iã amplius noli peccare. Octauus est, intercessio sanctorũ. Vnde Iacobus: Infirmatur aliquis, inducat presbyteros &c. Nonus est, misericordiæ & fidei meritũ. Vnde in euangelio: Beati misericordes, quoniam &c. Decimus est, cõuersio & salus proximorũ. Vnde Iacobus: Qui cõuerti fecerit peccatorẽ &c. Vndecimus est, mutua remissio M & indulgentia. Vnde in euangelio: Dimittite, & dimittemini: & in hoc loco præsenti. Duodecim9 est, passio martyrij pro fide ecclesiæ. Vnde latroni pœnitenti ac patienti dicitur à domino, Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiso. Ex hoc loco, & plurib9 alijs euãgelij locis, salubria habem9 remedia cõtra malũ desperationis: & ideo non desperet aliquis, cũ multos habeamus portus salutis. Si enim desperasti propter peccati magnitudinẽ: habes Petrũ qui negauit fidẽ, quod est maximũ peccatũ: & tamen deus respexit eũ. Si desperasti, propter peccati multitudinem: habes Mariam Magdalenã, quę septem habebat dæmonia, id est vniuersa peccata, & tamen de ea dictũ est: dimissa sunt ei peccata multa. Si desperasti propter peccati turpitudinem, habes mulierem in adulterio deprehensam, cui dictum est: vade & amplius noli peccare. Si desperasti, propter peccati infamiam: habes Mathæum publicè in telonio sedentem, & tamen dominus dixit ei: sequere me. Si desperasti propter peccati diuturnitatem: habes latronem qui perseuerauit in malo vsque

ad mortem:

Iniuria nõ fit magnanimo.

Remissionum modi duodeci.

Ioan. 3.

Lucæ. 7.

Eccli. 3.

4. Reg. 21

Psal. 31.

1. Corin. 5.

Ioan. 5.

Iacob. 5.

Matth. 5.

Iacob. 5.

Lucæ. 6.

Lucæ. 23.

Remedia contra desperationẽ

Ioan. 18.

Lucæ. 7.

Ioan. 8.

Matth. 9.

A ad mortem:& tamē dictum est ei à domino, Hodie mecum eris in paradiso. (Luc.23.) Si desperasti propter peccati crudelitatem: habes Paulum apostolū lapidātem Stephanum, de quo dictum est: (Actuū.9.) Vas electionis mihi est iste. Si desperasti propter peccati recidiuationem, seu peccati iteratione & magnitudinem: habes hic authoritatem expressam de dimittendo fratri septuagiesseptíes. Vnde Bernardus: Omnino propter mansuetudinem, quę in te prædicatur, currimus post te domine Iesu: audientes quòd non spernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruisti confitentem latronē, non lachrymantem peccatricem, non Chananęā supplicantem, non deprehensam in adulterio, nō sedentem in telonio, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. Tam validus denique es ad iustificandum, quam multus ad ignoscendum. Currit sponsa, currunt adolescentulę: sed quæ amat ardentius, currit velocius, & peruenit citius. Vnde & Chrysostomus: (Liberi arbitrij bonū.) Liberi quippe nos arbitrij creauit deus, vt voluntate nostra cum adiutorio dei, quod volumus faB ciamus. Si publicanus es, potes fieri euangelista: si blasphemus es, potes fieri apostolus: si latro es, potes paradisi colonus effici: si magus es, potes deum adorare. Nec est vlla malitia, quæ pœnitentia non soluatur. Et ideo tanquam præcipua malignitatum elegit Christus, vt nemo vsq; in finē semetipsum despiciat. Noli mihi dicere, periji: noli mihi dicere, peccaui. (Medici potentia.) Et quidem medicum habes satis fortiorem te, & potentiorem quàm infirmitas tua est. Medicum habes voluntatem tuam (si volueris) emendantē, & potentem, & cupientē. Cùm enim non subsisteres, fecit te: & quia peruersus es effectus, multo magis emendare te poterit. Sed forsitan dices: Quomodo poterit peccator similis esse sanctis? Noli requirere qua arte: noli scrutari rationem, sed crede clementię & benignitati diuinæ. Sed dicis: grandia sunt peccata mea: & immensa scelera mea. Et quis est sine peccato? Sed ego inquis pessimè, & super omnem hominē. Sufficit tibi, ad placādum deum, peccare desineC re, & benefacere. Dic tu prior, inquit, iniquitates tuas vt iustificeris. (Esa.43.) Recognosce quia tu peccasti: & si agnoueris, initium correctionis factum est tibi. Suspira, mœstus esto, effunde lachrymas. (Luc.7.) Nec enim aliud quid effudit meretrix illa: sed lachrymis pœnitentiam sociauit, & ipsa comite peruenit ad fontem. Hęc Chrysostomus. Vnde & Gregorius: (Sperandū semper.) Ab spei ergo certitudine nulla nos malorū nostrorum qualitas, nulla quantitas frangat. (Electorum casus.) Idcirco enim omnipotens deus electos suos in quibusdam lapsibus cadere permittit: vt alijs in culpa iacentibus, si toto ad eum corde consurgant, spem venię reddat: & eis per lamenta pœnitentię viam pietatis aperiat. Quia qui multos à suis iniquitatibus iā sanatos aspicimus: quid aliud q̃ supernæ misericordiæ pignus tenemus? Et iterū: Quid itaque in hac re debemus aspicere, nisi immensam misericordiam conditoris nostri: qui nobis velut in signo ad exemplum pœnitentiæ posuit eos, quos per pœnitentiam viuere post lapsum fecit. Etenim nihil in his aliud video, nisi ante oculos nostros posita spei, & pœnitentię exempla. Omnipotens deus vbiq; oculis, quos imitari debeamus obijcit: vbique exempla suæ mi- D sericordiæ opponit. Vnde & Augustinus: Quæcunque necessitas cogit peccatorem ad impœnitentiam, nec criminis quantitas, nec temporis breuitas, nec vitę enormitas, nec horę extremitas excludit à venia si perfecta fuerit voluntatis mutatio: sed in amplissimos sinus mater charitatis filios prodigos suscipit reuertentes. Et iterū: Pater tradidit filium suum, quò redimeret seruos: misit spiritum sanctum, quò seruos adoptaret in filios: filium dedit in precium redemptionis, spiritum sanctum in priuilegium adoptionis se totum seruat in hæreditatem adoptatis. (Magnitudo misericordię dei.) Nemo ergo de dei pietate diffidat: quia maior est dei misericordia quàm nostra miseria, & quisquis ad eum toto corde clamauerit, exaudiet illū: quia misericors est. Tardius siquidem ei videtur peccatori veniam dare, quàm ipsi peccatori accipere. Sic enim festinat reum absoluere à tormento conscientiæ suæ, quasi plus cruciet eum compassio miseri, quàm ipsum miserum compassio sui. Vnde etiam Chrysostomus: Crede mihi: talis est erga hominem pietas dei, quòd nunquam sper- E nit pœnitentiam, si ei syncerè & simpliciter offeratur: etiam si ad summum quis venerit malorum, & inde velit reuerti ad veritatis viam, suscipit libenter & amplectitur, & facit omnia quatenus ad priorem reuocet statum. Vnde super illo verbo Cain: Maior est iniquitas mea, quàm vt (Gen.4.) veniam merear: dicit Augustinus: Mentiris, inquit, Cain mentiris: maior est dei pietas, quàm omnis iniquitas. Ecce expressè apparet quòd desperauit: & ideo dicit Augustinus: quòd ipse plus turbauit deum in desperatione, quam in fratricidio: sicut Iudas in desperatione, quàm in proditione. Vnde Bernardus: O res confusa, ô res monstruosa, peccator desperans de dei misericordia: cùm cuncta peccata originalia, mortalia, venialia ab origine mundi commissa, diuinæ misericordiæ comparata, sunt quasi vna gutta ad pelagus totius maris. Et breuiter dicendo, secundum Augustinum & Gregorium: Si vnus homo omnium hominum peccata perpetrasset, & velut Cain & Iudas desperasset, præterea deus illi veniam denegare iurasset: si miser ille contritus veniam F rogasset, deus pius illi veniam non denegasset. Et testante Augustino & Hieronymo, peccata (Peccata non nocēt, si non placent.) præterita non nocent, si non placent. Multum etiam sperare debemus in merito Christi, sine quo non possumus saluari. In merito enim Christi radicata sunt omnia merita nostra, siue satisfactoria pœnę, siue meritoria vitæ æternæ: quia nec ab offensa creatoris sumus digni absolui, nec immensitatem pręmij, quod deus est, digni sumus assequi nisi per meritum hominis dei. Et præcipuè in merito passionis Christi est sperandum: quia hæc est miseris speciale solatium. Vnde Bernardus: (Passionis meritum.) Passio tua domine vltimū refugium, singulare remedium deficiēte sapientia, non suffragante iustitia, non sufficiente sanctitate succumbentibus meritis, illa succurrit. Non solum autem à desperatione, sed etiā à vana spe est cauēdum: quia vtrobiq; magnum est periculum. (Desperatio spes vana.) Vnde August. Ex vtroq; homines periclitātur & sperando & desperando. Quid igitur agit deus eum periclitantibus vtroque morbo? Illis qui spe

G periclitantur, hoc dicit: Ne tardes conuerti ad dominum, neq; differas de die in diem: subitò enim (Eccli. 5.) veniet ira illius, & in tempore vindictę disperdet te. Illis qui desperatione periclitantur, quid dicit? In quacunq; die iniquus conuersus fuerit, omnes (Ezech. 18.) iniquitates eius obliuiscar. Propter illos ergo qui desperatione periclitantur, proposuit eis indulgẽtiæ portum: propter illos verò qui spe periclitantur, & dilationibus illuduntur, fecit diem mortis incertum. Quando veniet vltimus dies, nescis. (Mortis incertitudinis causa.) Ingratus es: quia hodiernum habes in quo corrigaris, & crastinum expectas, fortè nõ addetur. Et iterum: Ne desperando augeamus peccatum, datus est nobis pœnitentiæ portus: rursus ne sperãdo augeamus peccatũ, datus est nobis dies mortis incertus. Et iterum: Latro agnouit, Petrus negauit: in Petro demonstratur quenquam iustum non de se debere præsumere: in latrone, non impium conuersum desperare debere. Timeat ergo bonus, ne pereat per superbiam: & malus ne desperet, propter multam malitiam. Hæc Augustinus. Vnde & Gregorius: Habete fratres mei fidu-
H ciam de misericordia conditoris nostri: & ad misericordem iudicem, dum adhuc expectat, cum lachrymis venite. Considerantes nanque quòd iustus sit, peccata vestra nolite negligere: considerãtes verò quòd pius sit, nolite desperare. Et iterũ: Sic autem nos misericordia eius refoueat, vt nullo modo negligẽtes reddat: sic peccata perturbẽt, vt mẽs in desperationem nõ proruat. Quia & si præsumentes metuimus, & metuentes speramus, æternum regnũ citius adepturi sumus. Vnde etiã Chrysostomus: Ne audeamus qui stamus: sed dicamus nobisipsis: Qui æstimat se stare, videat ne (1. Cor. 10.) cadat: neque desperemus si cecidimus, sed dicamus nobis: Nunquid qui cadit non resurget? Ecenim multi in ipsum cœli verticem ascenderunt, (Hier. 8.) & à scæna & scurrilitate ad angelicam translati sunt vrbanitatem: & tantam ostenderunt virtutem vt dęmones abegerint, & multa signa operati fuerint. Et horum quidem plenę sunt scripturæ, & plena vita patrum exemplis nobis. Et iterum: Nullus eorum qui in malitia sunt, diffidat: nemo in virtutibus existens dormitet, neque hic confi-
I dat: multotiens enim meretrix pertransibit: neq; ille desperet: possibile enim est ei, & primos transire. Hæc Chrysostomus.

Oratio.

VAe mihi misero: quia cùm ad peccata quæ feci inspicio, & supplicia intelligo, quæ pro his pati debeo, non paruum timore habeo. Quid ergo remanebo quasi desperatus sine consilio, sine adiutorio? Ad te fontem pietatis & misericordiæ Iesu Christe curro & festino: in quo iam tot & tantos peccatores ablutos video & agnosco: tuámque ineffabilem misericordiam exoro, vt mihi sic concedas in præsenti mecum, & cum ministris tuis computationem facere: ac conseruis meis peccata sua dimittere, & mea emendare, vt in futuro quando personaliter rationem ponere volueris cum seruis tuis, dimittas mihi quæ tibi debeo & proximis. Amen.

De causa dimittendi vxorem, & de paruulis domino oblatis. Cap. X. K

POst hæc venit dominus Iesus de Galilæa [in fines Iudææ trãs Iordanẽ.] (Matth. 19. & Mar. 10.) Omnis quippe prouincia Iudęorum generaliter dicebatur Iudæa, ad distinctionem aliarum gentium: (Iudæa.) veruntamen meridiana eius plaga, in qua habitabant tribus Iuda & tribus Beniamin, specialiter dicebatur Iudęa, ad distinctionem aliorum regionum quę in ipsa continebantur prouincia: scilicet Samaria, Galilęa, Decapolis, & reliquę alię sitę in ea. Narrantur ergo ea quæ in hac prouincia, scilicet Iudæa fecit, & docuit, ac passus est dominus: & primò quæ trans Iordanem ad Orientem, vbi habitabant duę tribus, scilicet Manasse: deinde quæ circa Iordanem, quando venit Hierico, & Bethaniam, & Hierusalem. [Et secutę sunt eum] de Galilæa [turbę multæ.] Ex quo patet deuotio populi ad eum, quia multi sequebãtur causa suæ prædicationis audiendę: aliqui causa curationis impetrandæ. Vbi Chrysostomus: Et secutę sunt L cũ turbę multę, quasi testimonia salutaris doctrinæ eius: quasi oues pastorẽ in manu ipsius genitæ & nutritæ: perducebant eum, quasi paruuli filij patrem eius peregrẽ proficiscentem. Ipse autem tanquam pater proficiscens bona pignora charitatis filijs suis reliquit: pro exilijs, remedia sanitatum. Hæc Chrysostomus. Vnde sequitur, & curauit eos ibi: [scilicet in Iudæa, & non antè in Galilęa: vt gentes in eam misericordiam seu veniam, quæ Iudææ parabatur, admitteret: & in signum quòd ex Iudæa gentibus salus esset. secũdum Origenem: Sanauit dominus turbas trans Iordanẽ, vbi baptismus dabatur: quia omnes à spiritualibus infirmitatibus in baptismo saluantur. (Cur trans Iordanem sanauit dominus.) Et sic patet quòd euangelista in vno verbo, multa miracula sanitatũ includit: quia propter multitudinem miraculorum, non poterant omnia in particulari describi. Deinde subditur narratio de triplici religiosorum perfectione: scilicet continentiæ, obedientiæ, & paupertatis: & primò de cõtinentia, cùm dicitur: [Et accesserũt ad eum,] scilicet Iesum [Pharisæi,] qui in populo Iudęorum M præ alijs videbantur religiosi: [tentantes eum,] scilicet capere in verbis. Notãda est mentium distãtia in turbis & Pharisæis. Hæ conueniunt vt doceantur, & sui infirmi sanentur: hi accedũt vt saluatorem & doctorem veritatis tentando capiant & decipiant: has deuotio pietatis, illos stimulus adduxit liuoris. [Et dicentes: Si licet homini dimittere vxorem suam quacunque ex causa?] id est ex leui causa. Hanc autem quæstionem proponũt Christo, ad capiendum eum, quia responsio ad vtranque partem calumniabilis videbatur. (Quęstio Pharisæorum captiosa.) Quia si diceret vxorem pro libito voluntatis dimittendam, & aliam ducendam: pudicitiæ prædicator & assertor videretur laxare frena carnali concupiscentiæ, & sibiipsi contraire. Si autem diceret quòd non: videretur contra Moysen dicere, qui libellũ permisit repudij. Sed (Deut. 24.) ipse sic responsionẽ temperat, vt decipulam eorum transeat: & respondit sola fornicationis causa vxorem esse dimittendam: libellum verò repudij ob duritiã & malitiam cordis eorum à Moyse fuisse

A fuisse permissum, id est nulla lege punitum. Per-
Permissio repudij. misit autem hoc, non sicut bonum & licitum, sed
propter maius malum euitandum: quia maluit
permittere diuortium quàm ob odium vxorem,
vel desiderium secundarum nuptiarum fieri ho-
micidium. Ista autem permissio, non absoluebat
eos à peccato: sed tantum à pœna legali, quia non
fuit imperium dei, sed hominis dissimulatio in
tollerando minus malum ne maius fieret. Deus
enim non est sibi contrarius, vt aliud antè iusse-
rit, & aliud nunc imperet. Moyses quidē nec prę-
cipiendo, nec concedendo, nec indulgēdo hoc mā
dauit: sed dispensando, sustinendo, & permittēdo
consilio spiritus sancti, ne peiora fierent hoc to-
lerauit. Sic apostoli permiserunt secūdas nuptias
propter incontinentiam hominum, & malas eo-
rum voluntates. Iuxta enim primariam institu-
tionem, non fuit nisi vnica vnici: sed propter in-
continentiam hominum, transeunt modo ad se-
Dispensatio. cundas nuptias. Vnde cū de duobus malis minus
toleratur, huius permissio dicitur dispēsatio, qua-
si diuersorum pensatio: quando duo mala quasi
B ęquè librantur, vt videatur quod eorum peius sit
Permissio triplex. & pręponderat. Est autem triplex permissio: scili
cet concessionis, vt cùm abbas cōcedit monacho
propter infirmitatem vesci carnibus: illicitis qui-
dem propter votum, sed nunc licitis propter con-
cessionem abbatis, & causam necessariam. Indul-
gentiæ, vt permissio secundarum nuptiarū. Vn-
1. Corin. 7 de apostolus: Vxor viro defuncto nubat cui vult
in domino, hoc autem secundum indulgentiam
dico: quia si culpa est, venialis est. Sustinentiæ, vt
permissio libelli repudij, quod sustinuit Moyses
non deus: quia deus hoc crimen puniuit tempo-
raliter vel æternaliter, quod Moyses non puniuit
tēporaliter. Est enim permissio sustinētiæ, quādo
deus permittit nos peccare, qui non cōcedit illud
fieri: nec dispensat, sed sustinet, id est per patien-
Causa dissidij. tiam expectat. Solam ergo fornicationem ponit
dominus causam dissidij: iubēs cæteras molestias
pro fide coniugij, & castitate sustineri. Et intelli-
ge dissidium, quantum ad cohabitationem, & de-
biti redditionem: non tamen quantum ad vincu-
C lum matrimonij, quod non soluitur nisi per mor-
tem, & ergo nec vir nec mulier potest contrahere
Duci alia nequit. altero viuente. Vnde Rabanus: Vna ergo solum-
modo carnalis est causa, id est fornicatio: vna spi-
ritualis hoc est, timor dei, vt vxor dimittatur: nul
la autem causa est vt viuente ea quæ relicta est,
alia ducatur. Spiritualiter per vxorem quæ non
dimittitur nisi propter fornicationem, intelligi-
tur anima, cuius vir est Christus, qui nunquam
animam nisi propter fornicationē peccati dimit-
Moraliter tit: per quam Christus à nobis recedit. Morali-
ter qui dimittit vxorem suam spiritualem, scili-
cet ecclesiam: & ducit, scilicet pinguiorē, mœcha-
tur: non enim quærit spiritualem fructum, sed tē-
porale lucrum. Proposito ergo quod est necessita
tis in virtute continentiæ, consequenter ponitur
illud quod est supererogationis & cōsilij, scilicet
continentia ab omni actu venereo. Discipuli enī
hoc audiētes quòd vinculum matrimonij est in-
dissolubile, & moti ex verbis eius, dixerūt ei: ⌊Si ita
est causa homini cū vxore⌋, quod nō possit eā nisi mo
do prędicto dimittere⌊nō expedit nubere:⌋ ac si di
cāt, Melius est simpliciter continere, propter onus

& graue pondus vxorum, & multa incōmoda quę D
possunt inde venire. Vnde Chrysost. Leuius est
contra concupiscentiam prœliari, & cōtra seipsū,
quàm contra mulierem malā. Vnde & Hiero. Graue
pondus vxor est, si excepta causa fornicationis nō
licet eā dimittere. Quid enim si temulenta fue- Cōiugatorū prouincia durissima.
rit, si iracunda, si gulosa, si vaga, si morbosa, si iur-
gatrix, si maledica: timenda erit huiusmodi, &
erit volumus nolumus sustinēda. Cùm enim libe
ri essemus, voluntariè nos seruituti subiecimus.
Et dixit dominus respondendo discipulis: ⌊Non Non oēs capere.
omnes capiunt verbum istud⌋ continentiæ, scili-
cet vt impleant & se contineant: quia non omnes
capere volūt, nec omnes acceptū habent. Audiet
enim luxuriosus & displicet ei: ⌊sed quibus datū
est⌋ à deo ex speciali munere: quia status altus est:
ad quē nō valemus, nisi ex gratia, ascēdere. Vnde
dicit sapiens quòd nemo potest esse cōtinēs, nisi Sapien. 8. b
deus det: ac si dicat, Nō casu, seu fortuna virgines Cōtinētia
fiūt: sed qui à deo petunt & laborant vt accipiāt. à deo est.
Vnde Hiero. Nemo putet sub hoc verbo, vel fatū
vel fortunā introduci, quòd hi sunt virgines, qui-
bus à deo datū sit: aut quos quidem ad hoc casus E
adduxerit: sed his datum est qui petierunt, qui vo
luerūt, qui vt acciperent laborauerūt. Omni enim Lucę. 11.
petenti dabitur, & quærens inueniet, & pulsanti
aperietur. Vnde & Chrysost. Nō dixit, nō omnes
possunt: sed, nō omes capiūt: id est, oēs capere pos-
sunt, nō tamen capere volūt. Si enim quidā in pu
gna cadunt: nos cadentiū negligētię imputare de-
bemus, nō difficultati virtutis. Quòd autē dicit,
quibus datū est: nō hoc significat, quoniā quibus-
dā datur, quibusdā non datur: sed illud ostēdit, quia
nisi auxiliū gratię acceperimus, nihil ex nobis va
lemus. Quoniā autē volentibus gratia nō negat,
in euangelio dominus dicit: Petite, & dabitur vo- Lucæ. 11.
bis: quęrite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vo-
bis. Debet autem voluntas pręcedere, & sic sequi-
tur gratia. Nā gratia sine voluntate nihil operat,
nec voluntas sine gratia. Nam & terra non germi
nat, nisi pluuiam susceperit: nec pluuia fructificat
sine terra. Hęc Chrysost. Et ne omnem cōtinen-
tiā putarent laudabilem & meritoriā, consequen- F
ter distinguit eam triplicē. Prima est contracta à Cōtinentia triplex.
natura: secunda, à casu, siue violētia: tertia, à volū
tate & gratia. ⌊Sunt enim Eunuchi⌋, id est cōtinē Eunuchi.
tes: & est Gręcū vocabulum, secūdū Isidorū, ⌊qui
sic nati sunt⌋ sine instrumentis: siue frigidę natu-
ræ, qui propriè dicuntur castrati, quasi caste nati.
⌊Et sunt Eunuchi qui facti sūt ab hominib⁹⌋, qui-
bus secātur genitalia: qui propriè dicuntur Spa- Spadones.
dones, à spata genere ferri quo eunuchizātur. Et
istę duę non sunt laudabiles, & nec meritorię, nec
demeritorię: quia necessitate fiunt, non volūtate:
nisi inquantū per voluntatē acceptantur. Secūdū
Hiero. Inter hos secūdos cōputātur & hi qui spe-
cie religionis simulāt castitatē, scilicet hypocritę
& appetentes vanā gloriā ab hominibus ex quo-
cūque suo opere. ⌊Et sūt Eunuchi⌋, id est cōtinētes
⌊qui seipsos castrauerūt⌋, nō per mēbrorū abscis-
sionē: sed per concupiscentię repressionē: & se ca-
stitati, seu castè viuere voluntariè, deuouerunt
⌊propter regnum cœlorum⌋ qui propriè dicuntur
Eunuchi, id est bene viuētes: ab eu quod est bonū
& nuchos quod est victoria quasi boni victores: & hi
merent: & ratiōe volūtatis, quia spōtanea: & ratio-

 ne actionis,

G ne actionis, quia bona: & ratione intentionis, quia recta: ista enim tria perficiunt meritum. Hæc ergo tertia continentia, quæ est per voluntatem reprimentem concupiscentiam ab actu venereo, victoriosa dicitur & laudabilis, & tota est meritoria.

Continentia gloriosa.

Vnde Chrysostomus: Illa est gloriosa continētia: non quam transgredi nō potest necessitas debilitatis corporis, sed quam complectitur voluntas sancti propositi. Et iterum: Cùm autem dicit qui se castrauerunt, nō membrorum dicit abscissionem: sed malarum cogitationum interemptionem. Etenim concupiscentia habet fontes pręcipuè à proposito incontinendi, & mente negligente. Et si ipsa sobria fuerit, naturalium motuum nullum est nocumentum. Nec ita abscissio membri comprimit tentationes & tranquillitatem facit, vt cogitationis frenum. Sed quia talis status altus est, nec possunt omnes ad hoc attingere, sed solum perfecti: ideo infert dominus hortādo milites suos, dicens: ⌊Qui potest capere, ⌋& implere, ⌊capiat⌋ cum adiutorio dei, vt sit castus vel intelligat quæ dico: vel qui potest pugnare contra carnem, pugnet, ac superet & triumphet. Et est vox

H hortantis ad continentiæ brauium, non iubentis, quasi diceret: Vnusquisque consideret an virginitatis & pudicitiæ præceptū implere queat. Tantum bonum non est necessitatis, sed supererogationis: nec est hoc præceptum, sed consilium: cuilibet offertur, nemini imponitur: qui potest continere, contineat.

Obediētiæ perfectio.

Habito itaque de perfectione continentiæ, siue castitatis: consequenter agitur de perfectione obedientię, siue humilitatis: & hoc cōmendatione paruulorum, per quos designātur humiles & obedientes: quia sicut paruuli nō propria volūtate, sed alterius ducūtur: ita humiles & obedientes, alterius voluntate & imperio mouentur. Vnde dicit Beda: Quòd hæc lectio humilitatis magisterio plena micat: quæ videlicet innocentes ac simplices ad domini gratiam pertingere posse demonstrat. Dum ergo dominus Iesus de castitate dissereret: ⌊tunc oblati sunt ei paruuli⌋ ex deuotione offerentium, ⌊vt manus eis imponeret & oraret: ⌋id est vt manu, & voce benediceret.

Manuum impositio.

Consuetudo enim fuit apud veteres, vt paruulos benedi-

I cendos offerrent senioribus: & impositio manuū ortum habuit ab antiquis patribus, qui volentes benedicere paruulis, imponebant eis manus.

Gen. 27. & 49.

Videntes igitur Iudęi Christum moribus senem, vita sanctum, doctrina sapientissimum, & de castitate loquentem: & habentes eum sicut prophetam: obtulerunt ei infantes, vt eis manus imponens & orās benediceret: manu per tactum, & voce per orationem. In quo datur intelligi, quòd paruulis sufficit per fidem aliorum ad Christū afferri. ⌊Discipuli verò⌋ labori magistri compatiētes, & propter eius dignitatem, prohibebant, & ⌊increpabant⌋ offerentes: non quòd nollent infantibus à saluatore, & manu, & voce benedici: sed quia timebāt eum post tam longos sermones, importunitate offerentium grauari & offendi. Christus autē etsi fatigabatur corpore, non tamē animo: quia ei placebat, & præualuit ac vicit fortis eius affectus, quo hominum salutem cupiebat, vt nullus à cōsecutione suę salutis prohiberetur. Sic fatigatus ex itinere nō curās famem aut cibos, ad conuersionem Samaritanorū, quorum salutē fa-

mescebat, se conuertit. Vbi Origenes: Hæc ergo K debemus attendere, ne æstimatione sapientię excellentioris & profectus spiritualioris, cōtemnamus quasi magni pusillos ecclesiæ: prohibentes pueros venire ad Iesum. Hæc Origenes. Paruuli etiam possunt dici pauperes & generis infimi: per discipulos autem impedientes ne Christo offerātur, possunt accipi ecclesiæ rectores, vel religiosi: qui propter paupertatem, vel generis infimitatē repellunt tales à promotione vel receptione, quāuis sint apti & digni, propter quod impedièntes arguuntur ore Christi. Vnde dominus indignè ferens dixit discipulis: ⌊Sinite paruulos venire ad me, ⌋apud quem non est personarum acceptio: ⌊& nolite eos prohibere⌋ comminationibus terrendo, vel malis exemplis corrumpēdo: quia isti sunt figura & forma verè humilium: quorum familiaritatem ego volo, & consortium. In quo dedit pręlatis exemplum corrigendi ostiarios suos pauperum accessum prohibētes.

Accessus petendus.

Vnde Chrysostomus: Nolite vetare pueros: nam si sancti futuri sunt, quid vetatis filios ad patrem venire? Si autē peccatores futuri sunt: vt quid sententiam condēnationis profertis, antequam culpam videatis? Nam L quales modo sunt, meum est: quales autem postea futuri sunt, ipsorum erit. Quod ergo meum est, honorate: quod autem illorum erit, miseramini. Et subiūgit: ⌊Talium est enim regnum cœlorū, ⌋ non dicit istorum, sed talium: vt non tam ętatem quàm humilitatem & innocentiam commendet. Non omnium, sed talium, id est similium, & illorum qui similem habent humilitatem & innocentiam, per studium & laborē: & qui tales sunt per mores & virtutes, quales sunt paruuli per naturam & ætatem.

Puerorum puritas.

Puerorum enim anima, ab omnibus malis est pura: & magistra innocentiæ, & humilitatis: & nullus potest intrare in regnum cœlorum, nisi fuerit innocens & humilis: quia nihil inquinatum intrabit in illud. Vnde secundū Hieronymum. Non ait istorum, sed talium, vt ostenderet non ætatem regnare, sed mores: & his qui similem haberent innocentiam & simplicitatem pręmium repromitti. de quibus apostolus: Nolite pueri fieri sensibus, sed malitia paruuli estote, sensu autē perfecti.

1. Cor. 14.

M Vnde Amb. Nō ętas præfertur ætati: alioquin obesset adolescere. Cur ergo pueros aptos dicit esse regno cœlorum? Fortasse quia malitiā nesciant, fraudare non nouerint, referire non audeant, scrutari ignorent: opes, honorē, ambitionem, non appetant. Sed non ignorare ista virtus est, sed cōtemnere. Non enim virtus est nō posse peccare, sed nolle. Non igitur pueritia: sed æmula puerilis simplicitatis bonitas designatur. Vnde etiā Chrysost. Et nos itaq; si volumus fieri hæredes cœlorum, virtutem hanc cum multa possideamus diligentia. Etenim ab omnibus malis pura est pueri anima: & eorum qui contristauerunt non memoratur: sed vt ad amicos accedit, sicut nullo facto: & quantumcunq; à matre flagellatus fuerit, hanc inquirit, & præ omnibus eā appreciatur: & si reginā ostenderis cū diademate, non pręponit hanc matri cilicio superindutę: & necessarijs nihil plus inquirit: non tristatur in quibus nos, puta damno pecuniarū, & talibus: non lætatur in quibus nos, in temporaneis his: nō respicit ad pulchritudines corporum, propter hoc dixit:

A hoc dixit, Horum enim est regnum cœlorum: vt electione hæc operemur, quæ a natura pueri habent. Hęc Chrysostomus. Sunt autē decem proprietates bonę in pueris: quas qui imitatur, regnum cœlorum consequetur, quæ sunt: innocentia, munditia, obedientia, simplicitas, humilitas, veritas, malorum illatorum immemoratio, fortuitorum nulla reputatio, & præsentium valde paruorum ad sufficientiam acceptio. Deinde paruulos sibi oblatos dominus dulciter suscepit, ⌊& complexans eos,⌋ & in vlnis detinens, in signum, quòd simplices & humiles puros & deuotos diligit ⌊& manus eis imponens,⌋ vt viris continentibus gratiam sui auxilij conferēdam significaret: ⌊benedixit illos,⌋ aliqua vocali benedictione, quæ scripta non est, vt humiles sua benedictione dignos ostenderet. Sic spiritualiter quotidie humilibus manus imponit cùm eis gratiam, & auxiliū tribuit: quia humiles spiritu digni sunt eius gratia & benedictione: deus enim superbis resistit, humilibus autem, qui se manibus & potestati eius

Puerorum decē proprietates.

Iaco. 4. & 1. Pet. 6. b.

B subijciunt, dat gratiam. In quo humilium dignitas ostenditur, qui tanta bona merentur. Vnde dicit Hieronymus: Quòd humilitas sola obseruatrix est custósque virtutum: & nihil est quod ita deo gratum faciat & hominibus, quantum si vitę merito magni, sed humilitate infimi videamur. Et bene humiles, paruulis & innocentibus cōparauit: quia humilitas maculas peccatorū lauare, & innocentiam reddere cōsueuit. Vnde Bernardus: Decor animę, humilitas est. Nō à me ipso hoc dico, cū propheta prior dixerit: Asperges me hyssopo & mūdabor: humili herba ac pectoris purgatiua humilitatem significans. Hac se post grauem lapsum rex propheta lauari cōfidit: & sic inuenit quendam innocentiæ recuperatę candorē.

Humilium dignitas.

Psal. 50.

Et sciendum quòd Christus manus imponendo paruulis instituit, & initiauit sacramentum cōfirmationis: cuius ministerium postea contulit apostolis. Vnde paruuli in frōtibus chrismate cōsignantur ab episcopis, qui in ecclesia dei locum obtinent apostolorum: per impositionem enim manuum apostolorum, conferebatur spiritus san-

Cōfirmationis sacramentū.

C ctus, ad robur, & confirmationem fidelium: cuius impositionis manuum locum obtinet prędictum sacramentum. Considera nunc quantum Christus simplicitatem, & humilitatem, ac innocentiā paruulorum diligit: quibus tāta familiaritatis & beneuolentiæ signa ostendit: & studeas pro posse paruulos imitari, & virtutes eorum habere, vt valeas cum ipsis regnum cœlorum possidere.

Oratio.

Domine Iesu Christe, qui nos ad continētiā es hortat⁹: da quod hortaris, & tribue mihi fragili castitatem mentis & corporis: & qui paruulos venire ad te voluisti, & eis manus imponens benedixisti: præsta mihi misero vt sim paruulus in oculis meis: quatenus gratiam inueniā in oculis tuę maiestatis: & quod paruuli possident per naturā: ego cōsequar misericorditer per gratiā tuam, vt meritis omniū paruulorum, & humiliū tibi placētium ego vltimus omniū te rectore, te duce merear ad te peruenire: & à te benedictione in cœlestib⁹ munerari. Amē.

De perfectione paupertatis.
Cap. XI.

D Habito de perfectione castitatis, & obedientiæ, seu humilitatis: consequenter agit de perfectione paupertatis. ⌊Et ecce⌋ enim ⌊vnus⌋ adolescēs genu flexo ⌊ante Iesum: ⌊interrogauit eum, dicens: Magister,⌋ propter doctrinam sanam: ⌊bone,⌋ propter vitam sanctā: ⌊quid boni faciendo vitam æternā possidebo?⌋ Secundū Bedā, audierat iste à domino, tātum similes paruulis dignos esse regno dei: & ideo certior esse desiderans de ingressu regni, non per parabolas, sed apertius postulat sibi exponi, quibus meritis, vel operibus vitam æternam possit consequi. ⌊Iesus autem respōdit ei,⌋ primò quantum ad eius cogitationem, quia iste cogitabat Iesum esse purum hominē: licèt crederet eum esse sanctum, bonum doctorem: & ideo quasi respondens eius cogitationi, dixit ei: ⌊Quid me dicis bonum?⌋ quasi diceret, Ex quo me credis purum hominem: non debes me vocare bonum. ⌊Nemo enim bonus, nisi solus & vnus deus:⌋ hoc est dictū: Deus est solus bonus essentialiter, per se, & à seipso: & null⁹ alius: quia alij participatiue per ipsum, & ab ipso. Vnde Chrysost. Hoc autem dicens non excludit homines à bonitate: sed à comparatione bonitatis diuinę. Quasi diceret dominus: Quare me dicis bonum, cùm non credas me esse deum? Si vero confiteris bonum: credas etiam esse deum. Solus enim deus natura est bonus. Deinde consequenter respondet eius interrogationi, dicens: ⌊Si autem vis ad vitā ingredi, serua mandata:⌋ quasi diceret, hoc sufficit ad salutem: quod amplius est, non est necessitatis, sed supererogationis. quia secundum Hieronymum: Iustitia legis custodita, nō solum bona terræ, sed & vitam conferebat æternam, suo tempore consequendam. Et quia adolescens hæc audierat, sollicitus factus interrogauit, quæ essent hæc mandata quorum obseruantia est necessaria. hoc autem, secundum Chrysostomum, non tentans fecit: sed ęstimans alia quædā præcepta esse, præter legalia, quæ vitæ ei causa fierent. Iesus autem quasi infirmo condescendens, legis pręcepta clementissimè exposuit dicens: ⌊Non homicidium facies⌋ manu occidendo: ore iubendo, vel consulendo, vel etiam detrahendo: quia per detractionem occiditur proximus in conscientia aliena, in qua viuebat per bonam famam: nec corde mortem alterius desiderando, vel odium retinēdo, aut beneficium subtrahendo: & per hoc præceptum decalogi, prohibetur nocumentum proximi in persona propria. ⌊Non adulterabis,⌋ per hoc prohibetur nocumentum proximi in persona, sibi coniuncta. ⌊Non furtum facies,⌋ per hoc prohibetur nocumentum proximi in re possessa. ⌊Non falsum testimonium dices,⌋ per hoc prohibetur nocumentum, proximi in fama. ⌊Honora patrem tuum & matrem,⌋ eis subueniendo: & reuerentiam exhibendo, & per hoc præceptum affirmatiuum intelligitur omne beneficium proximo reddendo: quia nomine patris & matris, intelligitur omnis proximus. Et hoc est, quod subditur: ⌊Et diliges proximum tuum, sicut teipsum,⌋ id est, ad id quod diligis teipsum, scilicet ad gratiam & gloriam,

Matth. 19. Mar. 10. & Lucę. 18.

Bonus solus deus. E

Pręcepta legis. F

G vel⌊ ſicut teipſum,⌋ id eſt non verbo tantum, ſed opere & veritate. Proximus autem noſter eſt, omnis qui nobiſcum conuenit in natura, quem debemus ſicut noſipſos diligere. Quam ſententiam dominus inducit, ve oſtēdat quòd finis præceptorum eſt charitas: quia obſeruantia mandatorum non eſt meritoria vitæ æternæ, niſi fiat ex charitate. Inter hæc præcepta ordinantia in proximum, non tanguntur præcepta de non concupiſcendo rem proximi, vel eius vxorem: quia reducūtur ad præcepta de non adulterari & non furari: & ſub illis poſſunt intelligi. Vel quia intelliguntur in hoc quod dicitur: ⌊diliges proximum tuum,⌋ qui enim verè proximum diligit, nec rem eius nec vxorem concupiſcit. Enumerat autem hic non omnia mandata: ſed ſolummodo pręcepta ſecundæ tabulæ quæ ordinant hominem ad proximū, in quibus implicat & ſupponit præcepta primæ tabulæ ordinantia hominem ad deum: quia homo magis tenetur deo quàm proximo: & ideo ſi obſeruantia mandatorum ſecundæ tabulę eſt neceſſaria ad ſalutem, multo fortius obſeruātia mā-

H datorum primę tabulę eſt neceſſaria ad eandem. Vnde bene dicit apoſtolus, quòd qui diligit proximum legem impleuit: quia in dilectione proximi intelligitur dilectio dei vt finis propter quem proximus diligitur, quia proximus diligitur propter deum, & non econuerſò. Per prædicta etiam oſtendit ſaluator, quòd obſeruantia pręceptorum cerimonialium & iudicialium non erat amplius neceſſaria ad ſalutem, ſed ſufficiunt decem decalogi præcepta. Quorum primum eſt: Non adorabis deos alienos: id eſt, verum deum coles & ſuper eū nihil amabis. Multi enim hodie ſunt, qui ſibi deos alienos faciunt. Nam ſicut dicit Auguſtinus: hoc ab homine colitur, quod prę cæteris diligitur. Superbus igitur pro deo habet ſuberbiā, luxurioſus luxuriam, auarus auaritiam. Secundum: Non aſſumes inuanum nomen dei tui in os tuum: id eſt, non blaſphemabis nec iurabis indebitè in nomine ſui. Talis iniuriā facit deo, quem in teſtimonium ſuæ falſitatis inuocat, quaſi deus mendacium diligat: & ſibi, qui in iudicio dei puniēdum ſe obligat ſi non eſt ita ſicut iurat: & pro-

I ximo, quia per falſam iurationem ipſum decipit & defraudat. Tertium: Diem ſabbati ſanctifices: vt in eo mortaliter non pecces, & mala vites. Cōtra iſtud præceptū peccat qui cauſa cupiditatis in ſabbato opus ſeruile facit, vel aliquod peccatum committit, vel opera miſericordiæ dimittit: quia à bonis operibus non eſt vacandum. Quartum: Honora parentes tuos: ſcilicet obediendo, obſequendo, ſubueniendo, & animabus eorum miſerēdo. In hoc etiam præcipitur honor patrum ſpiritualium, ſcilicet prælatorum. Quintum: Non occides: opere, verbo, negligentia, cogitatione, auxilio, conſenſu, malo exemplo, vel aliqua occaſione. Homicidium etiam aliquādo fit corde per odiū, aliquādo ore per verbum detractorium, aliquando opere per factum. Et iſtud vltimū eſt triplex: quidam enim occidunt corpus tantum: quidā animam tantum, quando ſcilicet eam trahunt ad peccatum: quidam vtrunque, quando ſcilicet aliquis interficit ſeipſum, vel alium in peccato mortali exiſtentem. Sextum: Non mœchaberis: operādo, cogitando, loquendo, vel in iuriſdictione tua fornicationem ſuſtinendo. Per hoc autem quòd di- K

xit nō mœchaberis: prohibet omnis carnalis appetitus & corruptio, præter eam quę eſt matrimonij. Septimum: Non furaberis: aliena quomodolibet tibi attrahendo, vel re aliena inuito domino vtendo. Per furtum intelligitur omne malum ablatum: ſiue occultè faciēdo in acceptis, ſiue fraudem exercēdo in mercationibus, ſiue mercedem non ſoluendo operarijs. Octauum: Nō dices falſum teſtimonium contra proximum tuū: omne mendacium, dolum, detractionem, adulationem, calumniam, & doctrinam erroneam deuitando. Nonum: Non deſideres domum, vel agrū, vel aliam rem proximi tui: tali videlicet mente, quòd velles tibi cum ſuo damno adoptare. Decimum: Non concupiſces vxorem, ſeruum, ancillā proximi tui: corde conſentiendo, ore ſolicitando, opere concupiſcentiam perficiēdo. Hæc qui perfecerit ſaluari poterit. Cùm autē ille adoleſcēs hæc omnia à iuuentute ſua ſe ſeruaſſe reſponderet: quod tamē in multis religioſis vix aliquis hodie reperiret. ⌊Ieſus intuitus eum dilexit eum:⌋ propter bonam conuerſationem ſuam præteritā, L

& oſtendit ſibi vultum amicabilem: ⌊&⌋ inſtruēs eum de perfectione, ⌊dixit illi: Vnum tibi deeſt,⌋ quo ad ſtatum perfectionis, ſcilicet bonum paupertatis. Quia etſi mandatorum obſeruatio ſufficit ad ſalutem: non tamen ad euāgelicā perfectionem, ſed ad hanc etiam requiritur obſeruatio conſiliorum: in qua primum eſt abrenunciatio temporalium, & ideo de hac tantum hìc facit mentionem. Vbi Origenes: Non tamen intelligendū eſt quòd in ipſo tēpore quo bona ſua tradiderit pauperibus, fiat omnino perfectus: ſed illa ex die incipiat ſpeculatio dei adducēs eum ad omnes virtutes. Et ſubdit dominus, dicens: ⌊Si vis,⌋ quia hoc eſt in tua libertate: ⌊perfectus eſſe,⌋ id eſt ad ſtatū perfectionis aſcendere ſuper communem ſtatum ſaluti neceſſarium, quia hoc eſt de perfectione vitę, ⌊vade⌋ per affectum contemnendo temporalia, ⌊& vende⌋ per effectū ea relinquendo: & hæc ⌊omnia⌋ non partem tātum vt Ananias & Sapphira, quod eſt contra proprietarios, ⌊quæ habes⌋ & iuſtè poſſides: quod eſt contra raptores & vſurarios eleemoſynas de alieno facientes: illa enim habemus quæ iuſtè poſſidem⁹. Illa ergo quæ iuſtè poſ- M

ſidentur vendenda ſunt: quæ verò iniuſtè, reddēda ſunt illis quorum fuerunt: ⌊& da,⌋ non vende quærendo munus à manu, vel à lingua, vel ab obſequio, ⌊pauperibus⌋ non diuitibus à quibus ſimilia accipies: nec amicis carnalibus, niſi fuerint indigentes: nec hiſtrionibus & malè vtētibus, quod eſt contra ſimoniacos & ambitioſos, qui dāt alijs vt acquirāt beneficia & dignitates: & hoc fac propter deum, non propter oſtentationem: quia abijcere temporalia propter oſtentationem, non eſt meritorium. ⌊&⌋ ſic dando ⌊habebis theſaurū⌋ id eſt quendam beatitudinis ⌊in cœlo⌋ locum tutiſſimum. Hoc autem non dicitur, quia paupertas ſit maior virtus quàm continētia vel obedientia: ſed dicitur per quādam correſpondentiam, qua ſi theſaurus cœleſtis ſic reſpondeat voluntarię paupertati, ſicut exaltatio humiliationi. Vnde Chryſoſtomus: Bene autem non vitę fecit æternæ mētionem, ſed theſauri dicens: & habebis theſaurum in cœlis: quia enim de pecunijs erat ſermo & de

abrenunciatione

Margin notes: Proximus noſter. — 1. Timo. 1. — Charitatis excellētia. — Rom. 13. — Dei præcepta. — Propria vēdenda & dāda perfectis.

A abrenunciatione omnium, ostendit quòd reddit plura his quæ præcepit relinquere, quanto maius est cœlum quàm terra: in thesauro enim copiam retributionis ostendit. ⌊Et veni, ⌋relictis omnibus ⌊& sequere me, ⌋me imitando, & sicut ego ambulo ambulando: quia in sequela Christi per opera charitatis consistit perfectio principaliter & completè: in paupertate autem voluntaria cõsistit inchoatiuè per modum remouentis, prohibentis, & disponentis: quia per hoc aufertur cura temporalium, quę à dilectione dei impedit animum. Vnde glosa: Relinquere omnia, est via ad perfectionem: sed in sequendo consistit perfectio. Magna certè gloria est sequi dominum, & ideo valde est appetendum. Ad perfectionem ergo non sufficit homini relinquere sua, nisi dominũ sequatur: id est, nisi relictis malis faciat bona. Vnde Theophilus: Cum paupertate enim & cæteras virtutes hominẽ habere oportet: ob hoc ait, & veni sequere me: id est, in cæteris esto meus discipulus, & ingiter me sequaris. Vnde & Hieronymus: Facilius sacculus contemnitur, quàm voluntas. Multi diuitias relinquentes, dominum non sequuntur. Sequitur autem dominum, qui imitator eius est & per vestigia illius graditur. Vbi & Rabanus: Ecce duas vitas hominibus propositas audiuimus: actiuam ad quam pertinet non occides, & cætera legis mandata: & contemplatiuam ad quam pertinet si vis perfectus esse, &c. Actiua ad legẽ pertinet, contemplatiua ad euangelium: quia sicut vetus nouum præcessit testamentum, ita bona actio præcedit contemplationẽ. Actiuis enim conuenit obseruatio præceptorum quæ in lege traduntur, contemplatiuis obseruatio consiliorum quæ in euangelio docentur. Et notandum, quòd multiplex est perfectio: scilicet sufficientię, quam omnes habẽt existẽtes in charitate: ordinis, cuius proprium est seruare continentiam: religionis, cuius proprium est renunciare omnibus: prælationis, ad quos pertinet ponere animam pro ouibus suis: securitatis, cuius proprium est habere mortem in desiderio, & vitam in patientia. Ad primam perfectionem tenetur quilibet: ad vltimam

C verò nullus tenetur: ad tres verò medias tenentur aliqui ex causis. Vnum ergo signum perfectionis posuit: cùm omnia relinquere consuluit, vt nudum Christum nudus sequatur. Vnde (secũdum Theophilum) dicẽs omnia, summã paupertatem suadet: si quid enim restiterit, illius seruus est. Et secundũ Ambrosium: Talem voluit adolescentẽ illum dominus ad paradisum redire: qualis Adã fuerat de paradisi sublimitate deiectus. Nudus enim incola Adam paradisi fuit. Quanuis ergo cum possessione diuitiarum possit quis ad vitam ingredi seruando mandata: tamen ad perfectam sequelã Christi vt perfecto amore & integro affectu tendat in deum, deest sibi vnum, scilicet quòd relinquat diuitias affectu: vt sit pauper spiritu, quæ paupertas includit humilitatem, sine qua nõ est paupertas vera: quia vanum est habere bursam vacuam, & cor plenum superbia. Includit etiam contemptum diuitiarum effectu: quia difficile est valde habenti diuitias, ne amore earum aut detineatur, aut distrahatur & impediatur à perfecto amore dei: ne Christum liberè & expeditè sequatur. Nam qui diuitijs implicatur mittit pedes in rete, ne possit coram deo perfectus ambu- D lare, & liberè Christum sequi: quia diuitiæ viscosiores sunt visco, & vix euellitur animus occupatus ab eis & detentus. Nimia ergo dilectio terrenarum possessionum est huius perfectionis impedimentum. Quod bene patuit in hoc iuuene, qui ⌊cùm audisset verba domini, ⌋de perfectione paupertatis voluntariæ ⌊abijt tristis ⌋seculi tristitia mortem operante, impeditus à perfectione quam quęrebat terrenarum possessionũ amore, ob quod non poterat ad perfectionem voluntariæ paupertatis ascẽdere. Vnde causa tristitiæ redditur, cùm subditur: ⌊Erat enim multas habẽs possessiones, ⌋spinas producentes & tribulos, sementem dominicam suffocantes: & ipse nihilominus habitus à possessionibus, & diues valde diuitijs fallacibus, ob quarum inordinatum amorem tristabatur de persuasione abrenunciationis earum: tristabile enim est amata abijcere. Ad temporalia enim passibiliter afficitur, cuius cor in priuatione eorundem aliqualiter contristatur. Nam plerunq; cùm temporalia assunt nobis, putamus quòd ea non E diligamus: sed cùm abesse ceperint inuenim⁹ qui fumus. Hoc est sine amore nostro aderat, qđ sine dolore discedit. Iste iuuenis cùm audiret, quòd quęcunque haberet venderet, & daret pauperibus: abijt mœtens: quia & diuitias seculi & vitam ęternam habere volebat: quod difficile erat vt fieret: quoniam in possessione diuitiarum absque superbia elationis & absque proprietate voluptatis vix stare quis potest: sicut etiã difficile esset, quòd homo in cacumine verticis alicuius montis staret, & tempestate validi venti quassatus non caderet. Vt verò dicit Augustinus: Hic adolescẽs laudabilis quidẽ est: quia nõ occidit, nõ adulteratus est. Vituperabilis autẽ: quia contristatus est in verbis Christi vocantis eum ad perfectionem. Adolescens quippe erat secundum animam, & propterea relinquens Christum abijt. Hæc Augustinus. Sed tale rete frustra iacitur ante oculos pennatorum: scilicet contemplantium perfectorum, qui tanto minus contristantur quòd desunt temporalia, quanto magis appetunt æterna. Nam vt ait Gregorius: Tanto quisque minus dolet quòd de- F sunt æterna, quanto magis gaudet quòd assunt tẽporalia: & qui minus dolet quòd desunt temporalia, certius expectat vt assint æterna. Et ideo secundum Gennadium: Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare: sed melius est pro intentione sequendi Christum, omnia & totum simul donare, & absolutum à solicitudine cum Christo egere. Vt enim dicit Chrysostom⁹: Non similiter detinẽtur qui pauca habent, & qui multis abundant: quoniam adiectio diuitiarum maiorem accendit flammam, & violentior fit cupido. Non solum autem diuitiarum possessio, sed etiam rerum aliarum diuersitas hominem à dei cõtemplatione & perfecto amore impedit & auertit. Vnde Augustinus: Temporaliũ rerum multiformitas ab vnitate dei hominem per carnales sensus diuerberat, & mutabili varietate eius affectum multiplicat. Quem ergo delectat libertas, ab amore mutabilium liber esse appetat: & quem regnare delectat, vni omnium regnatori deo subditus hæreat. Et iterum: Duo sunt amores: mundi, & dei. Si mũdi amor habitat, nõ est quo intret amor

Sequendus dominus.

Vita duplex.

Perfectio multiplex.

Signũ perfectionis.

Affectus temporaliũ.

Prouer. 1.

Amores duo.

G amor dei. Cùm exhauseris cor tuum ab amore terreno, hauries amorem diuinum. Vnde & Greg. Cum cupiditate terrenæ substantiæ deus non diligitur: quia terrenus amor oculum mentis sordidans excæcat, ne diuina claritas videatur. Nec mirum: Quomodo enim diligere potest quem nescit? Aut quomodo scit, ad quem nesciendum oculum cordis claudit? Vnde etiam Chrysosto.
Res humanæ fumo sunt similes. Fumo similes sunt humanæ res. Nihil enim ita contristat animæ oculum & turbat, vt vitę huius curarum turba, & concupiscentiarum multitudo: hæc enim fumi huius sunt ligna. Vnde & Ansel. Si vis esse quietus, nisi seculi appetas. Semper et quiem mentis habebis, si à te mundi curas abieceris. Qui curis terrenis se implicat, à dei amore se separat. Et vt in paucis multa intelligas, attende pauca verba Augustini sic dicentis: Nihil plus noui esse, quàm ista sensibilia fugienda. Cui concordat Dionysius, q sic dicit: Derelinque sensus, & omnia sensibilia. Qui habet aures audiendi hæc pauca verba prædicta, audiat, & corde intel-
H ligat: quia multa in eis latent, quæ vanis & dissolutis non apparent. Vnde cuidam de sermonis a-
Exteriora sequestrāda. bundantia sollicito, dictum est in spiritu: Si vis scire omnia prædicanda, tunc separa te ab exterioribus: purifica te à temporalibus: liberum fac te à carnalibus: & erige te ad cœlestia, & manifestabūtur tibi diuina. Ecce in his verbis totum est inclusum quod est prędicatum: imago enim tua, imago dei est: depone ergo ab ea omne quod sibi accidens est, & apparebit tibi in ea quod diuinum est. Vt autē vtiliter ad temporalia & æterna perfectè te habeas, scito quòd temporalia debes aspi-
Tēporalia quō cōspicièda sūt. cere sub sensu quadruplici. Primò, scilicet vt tanquam peregrinus & aduena sentias omnia vt extranea & aliena: ita quòd tua vestis sit tuo sensui extranea, ac si esset alicuius de Græcia vel India. Secundò, vt in tuo vsu omnem abundantiam timeas vt venenum, & mare submergens. Tertiò, vt in tuo sensu omnē inopiam & egestatem, sentias vt mensam, & aram, & scalam vitæ æternæ: & vt specu sculū imaginē crucis Christi. Quartò,
I vt diuitias & apparatus diuitum ita sentias tibi difformes, φ in eorum memoria vel aspectu nullaten⁹ valeas delectari vel lętari: φ si videris te in eis congaudere, à Christi gloriosa paupertate te æstima alienum fore. Huic autem connectitur quòd in pauperum & despectorum memoria, vel aspectu tanquā in Christi pauperis expressa imagine totus læteris, & eis quasi regibus cum sum-
Opera bona omnia facienda. ma alacritate & reuerentia associeris. Considera etiam hic quòd ad perfectionem nō sufficit quædam opera bona, & quasdam virtutes habere: sed oportet omnia pro posse perficere. vnde Chryso. Completus est dei homo ad omne opus bonum, expletus non: vt hæc quidē habeat, illa verò non habeat. Qui enim talis est, non est cōpletus. Quę enim vtilitas, dic mihi, cùm orat quis intensè, no misereatur autem abundè? Aut cùm miseretur quis abundè, auarus autem & violentus existens? Aut cùm non auarus aut violentus existens, ad ostentationem verò fit hominum qui videt? Aut cùm misereatur quidem in id quod deo videtur, eleuetur autē hoc ipso & magna sapiat? Aut cùm humilis quidem fuerit, & ieiunijs intendens, auarus autem & negociator, & terræ affixus, & matrē

omnium malorum inducens animæ? Radicem e- K
nim omnium malorum, dixit Paulus auaritiam, 1. Timoth. 6. b.
Horreamus igitur hanc, refugiamus hoc peccatum. Hoc orbem terrarum instabilem fecit: hoc omnia confudit: à beata seruitute nos abducit Christi. Nō est enim, ait, deo seruire & mammonæ: contrarium enim iniungit Christus. Hæc Matt. 6. d.
Chrysostomus. Et nota circa pręmissa, quòd perfectio paupertatis non consistit in maiori defectu eorum temporalium, sed in maiori abstractione sollicitudinis eorū. Quanto enim modus viuen- Paupertatis pfectio
di in paupertate minorem habet sollicitudinem, tanto paupertas est perfectior: non autem quanto paupertas fuerit maior. Non enim paupertas secundum se bona est: sed inquātum liberat ab illis, quibus homo impeditur quo minus spiritualibus intendat. Oratio.

Domine Iesu Christe, da mihi misero & fragili, qui tua mandata hactenus negligenter & malè seruaui, saltem ammodo ea obseruare: vt cum obseruatoribus eorundem merear ad vitam ingredi. Da etiam mihi clementissime domine, vt ad perfectionē tenden- L
do omnia temporalia, propter te affectu contemnam, & effectu relinquam: relictis φ omnibus te sequar, te imitando, & per tua vestigia gradiendo: vt te rectore, te duce ad te thesaurū meum desideeabilem & indeficiētem valeam lætus peruenire, & de tua visione semper gaudere. Amen.

De duodecim consilijs euangelicis.
Caput. XII.

Et quia dictum est de præceptis, quę sunt necessaria ad salutem, videam⁹ & de consilijs quæ requiruntur ad perfectionem. Vnde & præceptis, & prohibitionibus tenemur: sed de cōsilijs & permissionibus non tenemur. Nam con- Cōsilia ad
silium pertinet ad perfectos, preceptum autem ad perfectos
perficiendos: sed permissio pertinet ad imperfe- pertinent.
ctos, prohibitio verò ad peruersos. Ad obseruantiam quidem præceptorum vtilis est obseruantia consiliorum. Aliquando enim fortitudo terræ in
ingressu illius cōsistit, & ideo passus ille bona cu- M
stodia indiget: quia obtento ingressu faciliter residuum hostes obtinent. Sic est in terra animæ, quia tota fortitudo eius consistit in ingressu: scilicet in occasionib⁹ peccatorum, & propter hoc necessaria est bona custodia circa ipsum. Propter custodiam autem istius ingressus dantur consilia, quæ continent & custodiunt mandata, ac retrahunt hominem ab incautis respectibus, & discursibus & alijs periculis. Sunt autem duodecim Consilia
consilia euangelica, quæ Christus adiecit ad prę- duodecim
cepta. Primum, est paupertatis, quæ consistit in abdicatione proprietatis. Vnde est illud: Si vis Matt. 19.
perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & veni sequere me. Et illud: Qui non renunciaue- Lucæ. 14.
rit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Secundum, est obedientiæ. Vnde est illud: Si quis vult post me venire, abneget semet- Lucæ. 9.
ipsum. Et illud: Super cathedram Moysi sederūt Matt. 23.
scribæ & pharisęi, quæ dicunt facite. Tertium, est castitatis. Vnde est illud: Sūt eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnū cœlorū. Et illud: Matt. 19.
Audistis quia dictum est antiquis. Non mœcha- Matth. 5.
beris:

A beris:ego autē dico vobis, qui viderit mulierē ad
cōcupiscendū eā, iam mœchatus est in corde suo:
vbi ostēditur ꝙ non solum dānabilis est cōsensus
in opus mœchiæ, sed & cōsensus ad delectandum
in corde. Hæc tria consilia prædicta, sunt specia-
lia omnis perfectæ religionis, & substātialia: quia
suos obseruatores elongāt à malo, non solū quan-
tum ad culpam: sed etiam quantum ad causam.
Mali ort⁹. Omne nanque malum oritur ex triplici radice:
scilicet ex concupiscentia carnis, & concupiscen-
tia oculorum, & superbia vitæ. Prædicta ve-
rò tria consilia nos elongant perfectè ab hac tri-
plici radice: scilicet paupertas, à concupiscentia
oculorum: castitas, à concupiscentia carnis: & obe
dientia, à superbia vitæ. Quartum consilium, est
Lucæ.6. charitatis. Vnde est illud: Diligite inimicos ve-
stros. Istud quantum ad dilectionem affectus, est
præceptum: sed quātum ad dilectionem effectus,
est consilium: quia inimico velle gratiam & glo-
riam, est necessitatis: sed impendere opera benefi-
centiæ, & ostendere illi signa beneuolentiæ, est cō
silij & perfectionis. Sanè negare ei signa familiari
B tatis, quādo veniā petit, vel ad familiaritatem nō
simulatoriè se ingerit, vel quando necessitas ex-
poscit, vindicta est: quia tunc inter amicos est cō-
putandus: sed quòd aliquis vltro se ad familiari-
tatem eius ingerat, hoc est perfectionis. Quintū
Matth.5. consilium, est mansuetudinis. Vnde illud: Si quis
te percusserit in maxillam vnam, præbe ei & aliā:
id est, paratus sis & aliam percussionem sustinere
patienter: & istud est consilium patientiæ, respe-
Ibidem. ctu læsionis corporum. Et illud: Qui tecum vult
iudicio contendere, & tunicam tollere, relinque
ei & pallium: & istud est respectu ablationis rerū.
Cum contentione & fraude, nulli licet sua repe-
tere: cum charitate licet imperfectis, perfectis au-
tem non: quia non repetere est infirmis cōsilium,
perfectis verò præceptum. Illis autem qui renun-
ciauerunt proprietati, nō licet repetere sua: sed vt
cōgregationis. Sextum, est misericordiæ & eroga-
Lucæ.6. tionis. Vnde est illud, Omni petenti te tribue:
non propter se, sed propter bonum commune. Et
Marci.10. illud: Si vis perfectus esse, vende omnia quæ ha-
C bes, & da pauperibus. Dare superfluum in extre-
ma necessitate, est necessitatis & debiti: sed dare q-
bus egemus, est consilij. Septimum, est de simpli-
Matth.5. citate verborum. Vnde est illud: Sit sermo vester
est est, nō nō: id est, si affirmatio vel negatio est in
Ibidem. ore, sit etiam in corde. Et illud: Audistis quia di-
ctum est antiquis, Non periurabis: ego autem di-
co, non iurare omnino. Iurare, quantum ad infir-
mitatē pertinet, permissionis est: non iurare autē,
quantum ad perfectionem pertinet, consilij est.
Octauū, est de vitanda occasione peccandi. Vnde
Matth.5. est illud: Si oculus tu⁹ scādalizat te, erue eū & p-
iice abs te. Vbi secundū Aug. Nullum mēbrum
ad literam præcipitur erui, sed occasio peccandi:
quia non solum peccata, sed & occasiones peccā-
di sunt fugiendæ. Nonum, est de rectitudine intē-
tionis, & simplicitate operis vel finis. Vnde est il-
Matth.6. lud: Attendite ne iustitiā vestram faciatis coram
Ibidem, 5. hominibus, vt videamini ab eis. Et illud: Sic lu-
ceat lux vestra coram hominibus, vt videant ope
ra vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui
in cœlis est. Decimum, est de conformitate ope-
Ibidem. ris & doctrinæ. Vnde est illud: Qui fecerit & sic
docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlo- D
rum. Et illud: Alligant hominibus onera grauia, Matt.23.
digito autem suo nolunt ea mouere: dicunt enim,
& non faciunt. In prædicatione aliquando asseri-
tur censio generaliter de his quæ pertinent ad sta-
tum salutis, aliquando deo asseritur censio secun-
dum statū perfectionis, vtpote religionis. Primo
modo tenetur facere quod dicit prædicator, cùm
asserat omnes ad hoc teneri. Secundo modo non
tenetur, nisi ipse perfectionem illam vouerit. Exi-
stens autē in peccato notorio, peccat quando præ-
dicat: quia scandalizat. Existens autem in pecca-
to occulto, si prædicat & nō studet ex suo delicto
compungi, adhuc videtur peccare: quia videtur cō
temnere. Vndecimum, est de vitanda sollicitudi-
ne. Vnde est illud: Nolite solliciti esse. Et illud: Matth.6.
Nolite cogitare de crastino. Vbi sciendum, quòd
quadruplex est sollicitudo. Prima est laudabilis: Sollicitudo quadruplex.
& est prouidentiæ spiritualis, quo ad animā, quo-
modo quis deo placeat omnem sollicitudinem
suam proiiciens in eum. Secunda est etiam lau-
dabilis: & est prouidentiæ temporalis ex fraterna
charitate, qualis competit prælatis & religiosis E
officiatis: qui præsunt in sollicitudine. Tertia est
tolerabilis, & est curæ temporalis, quo ad corpus.
Quarta est vituperabilis: & est superfluæ thesau-
rizationis, quo ad auaritiam. Prima cōsulitur cō-
silio isto. Secunda præcipitur. Tertia permitti-
tur. Quarta prohibetur. Duodecimum cōsilium
est de fraterna correptione. Vnde est illud: Si pec Matth.18.
cauerit in te frater tuus, corripe eum &c. Corri- Corripere
pere fratrem quandoque est consilium: vt quando proximū.
aliquis corripit fratrem de venialibus, & illum
cum quo nihil habet facere nisi communem cha
ritatem, quandoque est præceptū: vt quando cor-
ripitur de mortali, & isto secundo modo pertinet
ad oēs, & obligat semp: sed nō ad semper: quia pro
loco & tēpore, scilicet quādo vacat & licet, & cre-
ditur ꝙ vtilis sit correptio. Et ad hoc præceptū
maxime tenentur prælati, quo ad eos quorū curā
gerunt. Omnia præmissa domini præcepta & cō- Consiliorū
silia facilia sunt volenti, & dei timorem præ ocu- facilitas.
lis habenti. Vnde Chrysostomus: Sit tibi timor
dei, omni necessitate violentior. Si enim velis F
occasiones semper obiicere, nihil de eis quæ sunt
imperata custodies: & ita prorsus omnia quæ sunt
præcepta calcabis. Quia si legem volueris custo-
dire Christi: necessitatem quidem nullam, quæ te
ab obseruatione eius impediat aliquando patie-
ris. Noli igitur ô homo in ocium reclinare, nec
dissoluas bonam animi voluntatem: neque enim
quæ imperātur onerosa sunt. Tantummodo velle
sufficit, & totū quod iubetur impletū est. Quòd
si mihi consuetudinem tuam opponis vt legem,
per hanc ipsam te admoneo quàm sit facilis ista
correctio. Si enim in aliam cōsuetudinem ex alia
te cōuerteris: hoc quod tibi difficile videtur, effe-
ceris. Quia sicut ad vitiandum consuetudo est
violenta: ita fit potens ad corrigendum. Et iterū:
Si in vsum semel bonæ philosophiæ transeas, etiā Consuetudo bona.
si postea aliquis tibi torpor obrepat, non tamen
facilè poteris horū quippiam quæ præcepta sunt
transgredi, bona scilicet cōsuetudine firmitatem
iam imitante natura. Quàm enim facile est dor-
mire, comedere, bibere, respirare: tam nobis fa-
cilia erunt bona consuetudine, etiam opera vir-
tutis,

G tutis. Hæc Chryſoſto. Vnde & Tullius: Optima
forma viuendi eligenda eſt, quam iocundam red-
dit cōſuetudo. Tantum etiam delecteris & com-
placeat tibi in præceptis & conſilijs domini, vt ſi
nō ſine grauamine vel difficultate videantur fie-
ri, coneris tamen ob honorem ipſius legiſlatoris
ſeruare quātum ipſe vires dabit: quia etſi propter
Patimur inuiti. ipſum pati nō elegeris, nihilominus aliter patie-
ris. Vt enim dicit Auguſtinus: In hoc mūdo non
timere, non dolere, non periclitari impoſſibile eſt:
ſed plurimum intereſt qua cauſa, qua expectatio-
ne, quo termino quiſque patiatur. Vnde Chryſo.
Si nō propter Chriſtum elegerimus aliquid pati
dolorum, neceſſe eſt eos omnino & aliter ſuſtine-
re. Neque enim ſi propter Chriſtum nō mortuus
fueris, immortalis eris: neque ſi propter Chriſtum
non proieceris pecunias, ferens eas abibis. Hæc
expetit à te, quæ & non expetente eo dabis. Hæc
te vult facere tua voluntate, quæ & ex neceſſitate
te oportet facere. Expetit autem ſolum propter
eum fieri: quia continget & hæc tranſire à neceſſi
H tate, quæ ſecundum naturam fit. Ergo non iniu-
ſtè auertit & punit deus, cùm in omnibus ſeipſum
nobis præbeat, nos autem reſiſtimus. Ego, inquit,
pater, ego & amicus & frater & ſoror & mater: &
omne quodcunq; volueris ego ſum: ſolū familia-
riter te habeas ad me: quia omnino neceſſe eſt te
pati, elige pati propter me. Ego inops ꝓpter te, &
peregrinus propter te, in cruce propter te, in ſepul
chro ꝓpter te: ſuperius ꝓpter te interpello patrē,
inferi⁹ pro te ligatus, veni à patre: oia mihi tu es,
& frater, & cohæres, & amicus, & membrū. Quid
plus vis? Quid eum qui te diligit auertis? Quid
huic mundo laboras? Quid vaſe hauris pertora-
to? Hoc enim eſt in præſenti vita laborare. Quid
flammā incidis? Quid aërem impugnas? Quid
Eccl. 1. inaniter curris? Vanitas enim vanitatum, & om-
nia ſunt vanitas. Ita humiliemus noſmetipſos, &
potiores efficiamur, vt qui dignè hìc vixiinus, fu
turis fruamur bonis. Hęc Chryſoſtomus. Prædi-
Lapilli. 12 dicta autem duodecim conſilia, duodecim lapidi-
bus præcioſis poſſunt adaptari. Primum enim cō
I ſilium, quod eſt paupertatis, ſignificatur per lapi-
Saphirus. dem ſaphirum. Saphirus enim flaui coloris eſt, ſi-
cut cœlum ſerenatum: ſic pauperes colorem cœ-
leſtem habēt, pro quanto à terrenis totaliter elon-
gati ſolis cœleſtibus intendunt. Item ſaphirus di-
citur ardorem interiorem refrigerare, & oculos
purgare: ſic ſancta paupertas ardorem cupiditatis
rerum temporalium, qua communiter homines
mūdani æſtuant, ita in animo iſtorum pauperum
refrigerat, vt omnia terrena bona arbitrentur vt
ſtercora. Et ideo facit eos habere oculos mundos
& limpidos ad contemplandum cœleſtia: quia nō
ſunt terrenorum puluere obſuſcati. Item ſaphi-
rus fugat ſquinantiam, & morbum qui dicitur
noli me tangere: & vniuerſaliter valet ad apoſte-
mata calida. Sic paupertas ſpiritus, tumores & in-
fectiones vitiorum non compatitur: ſed ea fugat
& ſedat. Secundum conſilium, quod eſt obedien-
Topazius. tia, ſignificatur per lapidem topazium. Topazius
in colore eſt auro ſimilis: ſic obedientia. Color e-
nim auri nobiliſſimus eſt, ſine quo nulla pictura
eſt perfecta. Et certè ſine qua obediētia nulla per-
fecta virtus eſt: quia ſecundum Auguſtinum,
Sine obedientia omnia vacua, & cum obedi-
entia omnia plena charitate reperiuntur. Item K
topazius bullientes aquas compeſcit: ſic obedi-
entia aquas humanæ fluxibilitatis compeſcit.
Nam ex naturali ſomite in nobis incentiua vi-
tiorum ebulliunt, quibus obedientia frenū impo-
nit. Item topazius iram reſtringit, & certè obe-
dientia iram & omnem paſſionē animi mitigat:
quia quæcunque paſſio vel tentatio in animo ir-
repſerit, ſuperueniente maiorū obedientia reſtrin-
gitur in homine obediente. Tertium conſilium,
quod eſt caſtitas, ſignificatur per lapidem ſma-
ragdum. Smaragdus enim eſt à tota ſpecie ama- Smaragd⁹.
tor caſtitatis, & nullo modo ſuſtinet coitum niſi
rumpatur. Vnde & geſtātem ſe ad caſtitatem in-
clinat. Eſt autem viridis præ omnibus rebus vi-
rentibus: cuius etiam fulgore vicinus aër virere
cernitur, nec eius viror ſole vel luna, vel vmbra
obfuſcatur. Sic caſtitas inter alias virtutes viret.
Vnde & virgo dicta eſt à virore: & ipſa caſtitas Virgo.
eſt viror omnium virtutum, ita vt etiam proxi-
mas exemplariter & virtualiter virere faciat: nec
obſcuratur ſole, id eſt, æſtu cuiuſlibet tentationis: L
nec obſuſcatur luna mundanæ gloriationis, nec
vmbra carnalis delectationis. Itē ſmaragdus mo
tus laſciuos compeſcit, viſum reſocillat, gratum
hominem in verbis reddit, & hæc tria ad literam
efficit caſtitas vt pater. Item ſmaragdus tempe-
ſtates auertit, & caducum morbum curare dici-
tur: ſic caſtitas tempeſtatem carnalis impugna-
tionis reprimit, & morbum eius: vnde homo quaſi
caducus & amens efficitur, compeſcit. Quartum
conſilium, quod eſt charitas, prout extenditur ad
dilectionem inimicorum, ſignatur per carbuncu-
lum. Carbunculus enim ſe habet ad alios lapides Carbūcul⁹
ſicut aurum ad cætera metalla, & dicitur aliorum
lapidum virtutē habere: ſic charitas excellit om-
nes virtutes, & complectitur in ſe virtutes vniuer
ſas. Carbunculus etiam eſt calore igneus, ſicut
carbo viuus nocte magis lucet quàm die, & circa
ſe noctem quaſi in diem mutat: ſic charitas ignis
eſt, & magis lucet in nocte aduerſitatis, quam in
die proſperitatis: imò etiam noctem aduerſitatis
& tribulationis, vertit in diem cōſolationis. Item
carbūculus fugat venenū aëreū & vaporoſum, ſic M
charitas ſua benignitate omnē malitiā infectiuā
vincit. Quintum conſilium, quod eſt manſuetu-
do, ſignatur per ametiſtum. Ametiſtus enim eſt Ametiſtus
coloris violacei, & habet virtutem refrigerandi &
leniendi, vnde operatur contra ebrietatē: ſic man-
ſuetudo refrigerat calorem iracundiæ, & lenit ap
petitum vindictæ: vnde & ebrietatem mentis,
qua aliqui rapiuntur extra moderamen ratio-
nis, ex crapula animi ſedat: & hominem tranquil-
lum reddit. Item ametiſtus reprimit malas cogi-
tationes, & confert inſcibilibus intellectum, ſic &
manſuetudo: quia vt dicit Ambroſius, Manſue-
tus homo cordis eſt medicus. Et Pſalmiſta: Do- Pſal. 24.
cebit mites vias ſuas. Sextum conſilium, quod eſt
miſericordia, ſignatur per onichinum. Onichin⁹ Onichinus
in colore & magnitudine eſt ad ſimilitudinē vn-
guis humani: per vngues autem in ſcriptura vl-
timatæ operationes deſignantur: & certè conſiliū
miſericordiæ extēdit ſe etiam vſque ad vltimum
poſſibilitatis noſtræ: imò perfecta miſericordia
non habet vltimum, & nunquam impletur: quia
ſi miſerearis quantum potes, plus tamen velle
debes.

A debes. Item onichinus appositus infirmo oculo, sponte sua, quasi res sensata, intrat sine læsione & circuit oculum, & penetrat interius omnes partes, quousque ei⁹ cõtrarios humores prorsus excusserit: sic misericordia naturaliter ex seipsa oculũ cordis subintrat, & cùm pium cor intrauerit, emundat ipsum ab humoribus vitiosis. Vnde dominus: Date, inquit, eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. (Lucæ.11.) Onichinus etiam valet contra scabiem, & dealbat faciẽ: sic misericordia scabiem peccatorum abstergit, & faciem animæ dealbat: quia sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Et vt dicit Chrysostomus: Eleemosyna illustrat animam, & eam bonam efficit & decoram. Septimum consilium, quod est simplicitas verborum, significatur per iaspidem. (Iaspis.) Iaspis enim bonus est, viridis, translucens, & rubeas habens venas: sic sermo noster debet esse viridis, vt semper aliquid boni germinet, quod est contra vaniloquos: debet esse transparens, vt in verbis appareat intẽtio cordis, quod est contra dolosos & medaces: debet etiam habere

B venas rubeas charitatis ad proximum, ad quem & de quo est sermo, quod est contra susurratores, detractatores, conuiciatores, & calũniatores. Item iaspis fugat febrem & hydropisim, & stringit fluxum sanguinis: sic simplicitas verborum fugat febrem iracundiæ: quia responsio mollis frangit irã: (Prou.15.a) curat hydropisim auaritiæ, nam apud mercatores & alios temporalibus lucris inhiantes, verborum simplicitas reputatur fatuitas. Stringit etiam fluxum sanguinis, carnalis videlicet concupiscentiæ, quæ ex simulatis colloquijs sæpe excitatur. Octauum consilium, quod est vitatio occasionis peccati, significat per Chrysolitũ. (Chrysolitus.) Chrysolitus enim micat ad solẽ quasi stella aurea: & si ponitur in igne, resilit ab igne: sic cautela occasionis peccãdi micat in anima, quasi stella aurea, dirigens hominem in factis suis instar stellæ maris, vt sine offensione peccati pertingat ad portũ: & per hãc cautelam mox vt homo aduertit se esse in periculo, resilit fugiendo à tali oportunitate, quasi ab igne. Item Chrysolitus repellit stultitiã,

C & confert sapientiam: sic vitare occasiones peccandi, est magnę sapientiæ: sicut econtrariò quęrere oportunitates peccandi, magnæ stultitiæ est. Nonum consilium, quod est rectitudo intẽtionis, ac simplicitas finis, signatur per berillũ. (Berillus.) Berillus enim est coloris pallidi & trãsparẽtis, & illi optimi sunt qui maculas interius non habent: sic bona opera nostra debent esse pallida, scilicet spiritualia & transparẽtia, vt videantur ab hominib⁹ pro bono exemplo & dei gloria: & hoc tunc solum est laudabile, quando intentio est pura intus in cordeita quòd non sint maculæ intentionis sinistrę. Itẽ berillus si sit rotundus, & opponitur soli, ignẽ accendit in carbone mortuo: sic bonum opus, si sit bene rotũdatum, id est, ex omni parte debitis circunstantijs coæquatum, & non obliquatum vel distortũ à fine debito, & si directè opponatur soli, ita vt tota intẽtio dirigatur ad lumen, tunc accẽdit carbones mortuos: id est, opera nostra prius per peccata mortificata reuiuiscere facit: vel etiã quia eius ardor accendit proximos mortuos pro peccatis, qui eius exemplo accenduntur ad pœnitentiam. Item berillus valet contra squinantiam

& glandes: sic rectitudo intentionis valet contra D tumefactiones hypocrisis & vanæ gloriationis. Item berillus valet contra pericula hostium, & reddit hominẽ inuictum: sic quia hostes nostri dæmones nituntur bona opera nostra vitiare per inanem gloriam, & superbiam spiritualem (quia secundum Augustinum, bonis operibus insidiantur vt pereant) contra hoc berillus rectę intentionis reddit hominẽ inuictum. Item berillus amorem inter coniuges reconciliat: & certa bona opera nostra, recta intentione simpliciter in deum directa, reconciliant animam cum deo sponso suo. Decimum cõsilium, quod est conformitas operũ ad doctrinam, signatur per Lyncurium. (Lyncuri⁹.) Lyncurius est lapis qui fit ex vrina lyncis, nam vt Plinius dicit: vrina huius animalis in lapidem durescit. Lynci cõparatur doctor, vel prædicator, propter acumẽ visus intellectus: cuius doctrina prius debet esse in seipso digesta, per operationem sibi incorporata: & tunc quasi ex abundãtia vitæ suæ stillare in præciosum liquorẽ doctrinæ, ad profectum aliorum: sed ipse debet prius id quod purius est sibi incorporasse: sicut postquam id quod purius est in vrina, cõuersum est in substantiam aliti, extũc liquor vrinalis egreditur: vnde sicut E malum signum est in natura, quando liquor vrinalis indigestus & crudus emittitur: sic malum indiciũ est in moribus quãdo id quod docetur, prius opere non impletur. Item Lyncurius confert constipatis, & ventrem soluit: sic cùm aliqui pleni malis humoribus peccatorum, per cõfessionem eos egerere nequeunt, sæpe tales ex prædicatione exemplaris viri, cuius vita plus prædicat quàm doctrina, remedium consequuntur. Vndecimum consilium, quod est vitatio sollicitudinis, signatur per lapidem Achatem. (Achates.) Achates est nigri coloris, cum albis venis intermixtus. In nigro colore designatur humilitas, & despectus mundi: quę sunt in istis qui à sollicitudine temporalium sunt abstracti. Nam ipsi mundum despiciunt, & à mundo despecti sunt. Sed in hac vita non potest esse omnimoda abstractio ab omni sollicitudine: sed propter necessitates corporis parua sollicitudo permittitur etiam perfectis: & hoc significatur per F venas albas intermixtas. Item Achates venena fugat, sitim sedat, visum fouet: sic vitatio sollicitudinis venena mundani contagij fugat: nam omnia ista mundana venenosa sunt, & vix absque contagio animæ tractari possunt. Item sollicitudo temporalim sitim prouocat, quia multum attrahit: & auarus non satiatur, sicut qui nunquam dicit sufficit. Sed ab istis, scilicet veneno & siti, vitatio sollicitudinis per oppositum præseruat. Quæ etiam fouet visum intellectualẽ: quia quãtominus disgregatur ad temporalia, tanto fortificatur ad spiritualia. Duodecimum consiliũ, quod est fraterna correptio, significatur per Sardium. (Sardius.) Sardius est coloris rubei, sed atri: sicut terra rubea. Sic fraterna correptio debet esse rubea ex charitate, qua fieri debet: sed quia charitas ista semper est cum dolore & compassione, propter delictum fratris: ideo rubor ille est turbulentus. Item Sardius restringit fluxũ sanguinis: sic correptio fraterna restringit fluxibilitatem peccandi, pro quãto per huiusmodi correptionẽ multi restringuntur à peccãdo. Item Sardius accẽdit animum ad gaudium,

G ad gaudium, & acuit ingenium: sic correptio
fraterna fratrem bonum ex postfacto facit gau-
dentem: acuit etiam ingenium, quia secundum
Ephe. 5. apostolum, omnia quæ arguuntur à lumine ma-
nifestantur.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, rex meus & deus
meus, qui me creasti & redemisti, & insu-
per ad me regendum non solum præce-
pta dedisti, sed & consilia addidisti: re-
gnum quæso in me constitue, & me rege. Illa bo-
nitas & charitas tua, quæ te coëgit ad creandum
& redimendum, ipsa cogat ad regendum. Quid
enim prodesset quod composuit & refecit bonitas
& charitas tua: si non me regat dextera tua? Rege
ergo me domine, & regna in me: vt te rectore, te
duce, valeam non solum quæ præcipis, sed & ea
quæ consulis lætus adimplere. Amen.

De difficultate & impossibilitate intrandi diuitem in regnum cœlorum. Et de præmio relinquentium omnia, & sequentium Christum. Caput. XIII.

H
Matth. 19. VIdens autem Iesus iuuenem tristem
factum ex paupertatis persuasione,
& abiisse: occasione huius habentis
diuitias, ingreditur sermonem de
auaro, sub diuitis nomine: & vt disci
pulos confirmet in assumpta perfectione: nec eis
graue sit quòd relictis omnibus secuti sunt Chri-
stum, ostendit quomodo diuitiæ faciunt difficul-
tatem ad perfectionem, & regnum consequendū,
Diuitiarū amor. dicens: ⌊Amen dico vobis: quia diues difficilè in-
trabit in regnum cœlorum:⌋ quod scilicet est pau
perum: non dicit impossibile, sed difficile: quia
difficile est diuitias possidere, & non teneri nimis
earum amore: quia, vt dicit Augustinus, Bona
terrena diliguntur arctius adepta, quàm concupi-
ta: aliud est enim nolle incorporare quæ desunt,
aliud iam incorporata diuellere: illa enim velut
extranea iam repudiantur: ista velut mébra præ-
scinduntur. Et vt dicit Chrysosto. Appositio di-
uitiarum maiorem apponit flammam, & vehe
mentior fit cupido. Vbi ergo difficile ponitur, nō
impossibilitas prætenditur: sed raritas demonstra
I tur. Difficilè enim diuitiæ habitæ contemnun-
tur, & vix aliquis ees seculi sine seculi vitijs asse-
quitur. Hæ enim sunt spinæ & tribuli, qui suffo-
cauerunt semen dei. Quare tutum est nec habe-
re, nec amare diuitias: quia vt ait Beda, Qui hic
multiplicandis diuitijs incumbunt, alterius vitæ
gaudia quęrere contemnunt. Vnde Hiero. Super-
flua est cura de rebus corruptibilib⁹, quę cum an-
gustia prodeunt, adeptę paruo tempore subsistūt,
subsistentes sollicitudinem ingerunt, recedentes
dolorem faciunt: & quod peius est, ingressum re-
gni frequenter impediunt. Deinde quasi impossi-
bile hoc ostendit, & quomodo diuitię faciunt im-
possibilitatem ad cōsequendum perfectionem, &
Difficile est saluari diuitem. regnum cœlorum, dicens: ⌊Facilius est camelum
per foramen acus transire, quàm diuitem⌋ scilicet
inordinatè diuitias amantem ⌊intrare in regnum
cœlorum:⌋ scilicet portam angustam & arctam.
Verbum terribile diuitibus: quorum nulla bona
sunt in cœlo, sicut pauperum nulla bona sunt in
mundo. Vnde Ambrosius: Nam ideo nudi acce-
dimus ad lauacrum: vt nudi ad cœli ianuam pro-
peremus. Quàm autem incongruum & absurdū K
est, vt quē nudum mater genuit, nudum suscepit
ecclesia, diues intrare velit in cœlū. Hęc Ambro.
Vbi attende, quòd quando quis vult habere diui- Diuitias habere.
tias: & non quidem in eis confidendo, vel finem
& spem constituendo: sed tamen vtendo eis affi-
citur, & cum amore citra deum eas possidet, ita
quòd à perfecto amore dei & libera sequela Chri-
sti aliqualiter impeditur: sic difficilè regnum cœ-
lorum ingreditur. Sed quando quis confidit in di-
uitijs, & in ipsis finem & spem constituit, vt in-
de superbiat & lasciuiat, retinens eas cupidè &
inordinatè, cum amore supra deum: nec ad e-
genos manus extendens: sic impossibile est eum
intrare in regnum cœlorum. Vnde quod dixit
difficile, respectu diuitis, primo modo: dicit im-
possibile, respectu diuitis, secundo modo. Quo-
modo ergo plurimi diuites regnum dei intraue-
runt: nisi quia deo inspirante pro nihilo diuitias
habuerunt? Nunquid Dauid in diuitijs confide-
bat, qui de seipso canens ait: ego verò egenus sum Psal. 69. b
& pauper. Alios quoque hortatur dicens: Diuitiæ Psal. 61. c
si affluant, nolite cor apponere. Vnde Augustin⁹: L
Diuitem ergo hic appellat cupidum rerum tem- Diues quis sit.
poralium, & de talibus superbientem: his diuiti-
bus cōtrarij sunt pauperes spiritu, quorum est re-
gnum cœlorum. Hæc Augustinus. Aliud est di-
uitias habere, aliud amare. Multi habent, & non
amant: multi non habent, & amant. Item alij ha-
bent, & amant: alij nec habere, nec amare se gau-
dent: qui vltimi tutiores sunt, & cum aposto-
lo dicere possunt: Mihi mundus crucifixus est, & Gal. 6.
ego mundo. Vnde quidam philosophus ait: Licet
inter diuitias esse pauperem: nec maior est ille, qui
sic vtitur fictilibus sicut argento: nec minor ille
qui sic argento sicut fictilibus vtitur. Vel facilius
hic, minus significat positiuo sui contrarij: id est,
minus difficile est. Potest enī deus facere vt tran- Camelū p foramē acus trāsire
seat camelus per foramen acus, nullo obstante: a-
uarum vero, qui hic nomine diuitis intelligitur,
ponere in gloriam, etsi potest de potentia, non ta-
men de iustitia, quę reclamat. Oportet enim aua-
rum amorem opum dimittere, si vult ad vitam
intrare. Vel camelus non potest intrare per fora-
men acus, nisi diuidatur per multas partes mi- M
nutas quod est facilius, quàm diuitem in diuitijs
confidentem, & per amorem eis inhærentem in-
trare in regnum cœlorum: quia illud est aliquo
modo possibile, istud impossibile. Vel vt dicitur,
quædam porta erat in Hierusalem, quę dicebatur
Acus, per cuius foramen non nisi deposito onere Acus.
& flexis genib⁹ poterat intrare camelus: sic & nec
diues per viam artam potest intrare in regnū cœ
lorum, nisi depositis diuitijs, vel per abiectionem
eas relinquēdo: vel saltē per subiectionem eas nō
amādo. Vel per camelū, cuius vnicū & singulare
officium est onera portare, hi intelliguntur qui
peccatorum pondere prægrauantur. ⌊Facilius est
ergo camelum,⌋ id est aliquem valde peccatorem,
⌊transire per foramē acus,⌋ id est, per artam & an-
gustam viam, quæ ducit ad vitam, ⌊quàm diuitē⌋
cupidum ⌊intrare in regnum cœlorum,⌋ quia ille
facilius à peccatis, quàm iste à diuitiarum spe se-
parari potest. Quòd autem nomine diuitiarum
auarum significasset, hinc patet: quia ⌊discipuli,⌋
inopes & pauperes ⌊hæc audientes,⌋ & iam homi-
nibus

A nibus compatientes, affectuq; charitatis salutem illorum zelantes, quærunt admirando, ⌊dicentes: Quis ergo poterit saluus esse?⌋ cùm penè omnes cupiant diuites fieri. Intellexerunt enim, secundũ Augustinum, omnes qui diuitias cupiunt vel amant, etiam si nõ habeant, vel adipisci nequeant, in diuitum numero deputari:& sic multi sunt diuites, & pauci pauperes. Plures enim rebus sunt pauperes, quàm diuites: & ita plures saluari possent, si de possessorib⁹ opum dixisset. Hoc autem dicebant, quia pauci sunt qui diuitias non diligant, vel non appetant. ⌊Iesus autem aspiciens,⌋ illos oculo modesto & mansueto, clementia sua seueritatem sententiæ temperat:& timidam corũ mentem mitigat, & eos consolans ait: ⌊Apud homines,⌋ quorum scilicet est per se cadere, non per se resurgere, ⌊hoc impossibile est:⌋ vt per se à suis cupiditatibus cõuertantur & saluentur: quia non possunt ad hoc attingere ex virtute propria, sed solum ex gratia diuina: ⌊apud deum autem omnia sunt possibilia,⌋ qui per gratiam potest affectum à diuitijs separare:& hominem à cupiditate

B terrenorum, ad charitatem cœlestium conuertere. Vnde non est hoc sic intelligendum, quòd diues cum sua cupiditate, & superbia in regnum dei sit intraturus: sed possibile est deo, vt à cupiditate & superbia ad charitatem & humilitatem conuertatur, & sic intret. Compositam deus nõ facit, diuisam facit. Vbi Chrysosto. Neque etiam hoc ideo dicitur vt resupinus iaceas, & sic ab impossibilibus abstineas: sed vt magnitudinem iustitiæ considerans, insilias deum rogans. Fugiamus ergo pessimam auaritiam, quæ nos terræ affigit: nosq; intrare in regnũ cœlorum, & saluari non permittit. Vnde Chrysostomus: Quid igitur tota mente auidi diuitijs inhiamus, quãdoquidem nos istæ in cœlum euehere non possunt: Rege cœlorum inclamante nobis atque dicente: quia difficile sit nós cum diuitijs diuinæ illius inhabitationis intrare vestibulum, si non impendimus omnia. Et quanam hoc, inquis, ratione possibile est? Si scilicet alium, id est, cœlestis regni amorem, intra tuũ pectus incluseris. Qui enim concupiscit illius re-

Auaritiæ fugã suadet.

C gni gloriam, facile irridebit auaritiam. Qui semel Christi seruus effectus est, non erit mammonę famulus: cuius certè è regione sit domin⁹: itaq; soluamus aliquãdo hos pessimos artissimosq; nodos. Si enim insensibiles materias non vincimus, quemadmodum incorporeas possumus superare virtutes? Hæc igitur intelligentes fugiamus morbum hunc omnino lætalem, & venenatissimos auaritiæ morsus curemus. Hæc Chrysostomus. Et quia dominus dixit iuueni, quód omnia relinqueret, si perfectus esse vellet: Petr⁹ pro se & alijs apostolis respondens ait: ⌊Ecce nos reliquimus omnia.⌋ Et quia non sufficit tantum relinquere, iungit quod perfectum est, ⌊& secuti sumus te,⌋ sequi enim Christum, est fidei dilectione & deuotione ipsum imitari. Ille, inquit, diues neq; omnia dimittere, neque sequi te voluit: cui etiam quid responderis audiuimus. De nobis autem quid dicis, qui & omnia reliquimus, & omnibus omnino postpositis te secuti sumus. Igitur fecimus quod iussisti illi. ⌊Quid igitur erit nobis?⌋ & quid dabis præmij? Adolescenti sua portio maneat, mundus: scire cupio quid sit nostra portio, deus.

Omnia relinquere.

Illa enim omnia reliquerat Petrus, de quibus dictum est, Vanitas vanitatũ & omnia vanitas: illa autẽ omnia retinuerat, de quib⁹ dictum est, Deus est omnia in omnibus. Licèt Petrus non omnia, imò valde pauca habuerit, tamen omnia reliquit: quia nihil sibi retinuit:& voluntatẽ habendi, quę capax omniũ volitorum est, dimisit. Nemo enim omnia habere potest. Velle autem potest: quia voluntas etiam impossibilium est. Licèt ergo esset pauper in actu, tamen habebat multa in potentia: & quia per paupertatẽ voluntariam nõ solum relinquuntur possessa in actu: sed & possibilitas acquirendi & possidendi alia:& ista possibilitas aliquo modo se extendit ad omnia: ideo conuenienter Petrus dixit, quòd omnia reliquit: quia omnẽ cupiditatem dimisit. Non autem ad iactantiam, sed veridicè & ad nostram instructionem loquitur Petrus, vt det fiduciam pauperibus, ne solos diuites qui diuitias possunt relinquere, æstiment ad perfectionis gratiam peruenire. Possunt nempe peruenire & pauperes, qui quę habent saltem animum & affectum habendi relinquunt.

D *Eccl's.1.* *1.Cor.15.*

E Maius quidem est habendi voluntatem, quàm ipsum habere derelinquere. Nam vt dicit Augu. Multis mortuus est mundus, ipsi tamen vicissim mundo mortui non sunt: bona enim seculi diligunt: & tamen ipsa quæ diligunt, minimè consequuntur. Item dicit hoc Petrus, vt diuitum superbiam reprimat: ne qui plures diuitias reliquerunt, suam humilitatem deserant, & pauperes cõtemnant, ac cæteris perfectiores se dicant. Non enim qui plura reliquit: sed qui maioris dilectionis affectu relinquendi omnia, Christum cõsequitur, perfectior est dicẽdus. Vnde putandum, quód Petrus magis cõfidẽs de animo & affectu suo, quàm de quantitate ipsarum rerum relictarum, fiducialiter & confidenter ait: ecce nos reliquimus omnia. Vnde Origenes: Etsi enim minima cum fratre reliquit, sed non minima sunt æstimata apud deum: considerantem quoniam ex tanta plenitudine dilectionis illa minima reliquerũt, vt etiam si multas habuissent possessiones, omnes reliquissent. Item dicit hoc Petrus, nõ tantum pro se, sed

F & pro omnibus: interrogans, quid ergo erit nobis? vt audito præmio omnes alliciat ad perfectionẽ & Christi sequelam. Vnde Bernardus: Dixit Simon Petr⁹ ad Iesum, Ecce nos reliquim⁹ omnia, & secuti sumus te. Hęc nempe sunt verba, quæ & contemptum mundi in vniuerso mundo, & voluntariam persuasere hominibus paupertatem. Hæc sunt quæ monachis claustra replent, deserta anachoritis. Hæc, inquit, sunt verba quæ Aegyptum spoliant, & optima quæque eius vasa diripiunt. Hic sermo viuus & efficax cõuertens animas felici æmulatione sanctitatis, & veritatis promissione fideli. Omnia sanè dixerim non tantum possessiones: sed etiam cupiditates, & eas maximè: plus enim mundi cõcupiscentia, quàm substantia nocet. Et hæc fugiendarum causa diuitiarum præcipua est, quòd aut vix aut nunquam sine amore valeant possideri. Limosa siquidem & glutinosa nimis, non modo exterior, verumetiam interior substantia nostra videtur: & facilè cor humanũ omnibus quæ frequentat adhæret. Age ergo qui relinquere omnia disponis, te quoq; inter relinquenda numerare memento: imò verò

Omnia relinquẽda.

maximè

G maximè & principaliter abnega teipsum, si deli-
beras sequi eum qui exinaniuit propter te semet-
ipsum. Pone grauissimã sarcinam, pone illa quin-
que non hominum planè iuga sed boum, quę tibi
insipienter emisti: alioquin sequi sponsum & ve-
nire ad nuptias spirituales, quinaria hac pressus
& oppressus corporis sensualitate non poteris.
Hæc Bernardus. Et respondens dominus tangit
triplex pręmium quod consequuntur relinquen-
tes omnia, & sequentes Christum: & per eandem
viam ambulantes secum. Primum est, quia cum
domino iudicabunt. Vnde dicit: ⌊Amen,⌋ id est,
fideliter ⌊dico vobis⌋ quibuscunq; fidelibus, ⌊quòd
vos qui⌋ dimissis omnib⁹ terrenis ⌊secuti estis me⌋
imitatione viuendi, ⌊in regeneratione⌋ id est, in
iudicio, tempore regenerationis generis humani.
Regenerationes duę — Duæ enim sunt regenerationes. Prima animarũ
ex aqua & spiritu in baptismo. Secunda corporũ
in generali resurrectione, quæ quidem resurrectio
dicitur regeneratio vel secunda generatio: quia
terminatur ad esse acceptum secundariò, ⌊cùm se-
H derit filius hominis, ⌋ad iudicãdum mundũ: quia
sicut in forma hominis iudicatus fuit, ita in for-
ma humana iudicabit, ⌊in sede maiestatis suæ,⌋
manifestam potentiam ostendendo, qui in primo
aduentu sedit in sede humilitatis latendo & ma-
iestatem occultando ⌊sedebitis & vos super sedes
duodecim iudicantes duodecim tribus Israël.⌋ In
duodecim apostolis vniuersitas significatur iudi-
cantium: scilicet perfectorum qui propter euan-
gelium omnia sua dimiserunt, & secuti sunt do-
minum: in duodecim tribubus vniuersitas iudi-
cãdorum, bonorum & malorum. Vbi Greg. Felix
Paupertas felix. — paupertas volũtaria relinquentiũ oia, & sequẽtiũ
te domine Iesu. Felix planè quę tam securos imò
gloriosos facit in illo singulari fragore elemen-
torum, in illo tremendo examine meritorum, in
illo tanto discrimine iudiciorũ. Hæc Gregorius.
Iudicium multiplex. — Et sciendum quòd multiplex est iudicium. Est
enim iudicium principalis authoritatis, quo iu-
dicabit tota trinitas. Est iudicium promulgatio-
nis, quo iudicabit Christus homo sententia pro-
ferens. Est iudicium assessorię dignitatis, quo iu-
I dicabunt sancti & perfecti in loco eminẽtiori se-
dentes sicut assessores iudicis: iudicabũt verò non
dando vocem, sed assensum: non authoritate, sed
assessoria dignitate. Quia enim communem sta-
tum iustorũ transcenderũt viuendo, seruantes nõ
solũ præcepta quæ sunt necessitatis, sed etiã cõsi-
lia quæ sunt supererogationis: ideo specialem ho-
Retributio iusta. — norem habebunt in iudicio. Vnde Beda: Iusta
prorsus & digna retributio: vt qui ꝑ Christi amo-
re omnẽ mundi gloriam contempserunt, ei associ
entur in iudicio: vt velut assessores iudici mun-
danæ cõuersationis assistant. Et qui ab eius amo-
re nulla in hoc mundo poterant ratione diuelli,
illuc cum Christo perueniãt vsque ad fastigium
iudiciarię potestatis. Hæc Beda. Est etiam iudi-
cium comparationis, quo minus mali iudicabunt
Matt.12. — magis malos: vt, niniuitæ surgent in iudicio, &c.
Est autem & iudicium approbationis, quo omnes
electi quorum exemplo cæteri damnabuntur iu-
dicabunt: quia sententiam iudicis approbabũt &
laudabunt. Est quoq; iudicium retributionis, quo
iudicabuntur omnes & boni & mali. Est & iudi-
ciũ dispositionis, quo iudicati sunt infideles: qui
enim non credit, iam iudicatus est. Qui ergo K
nunc videntur scabella peccatorum superborum
& sedes, tunc erunt iudices & sedẽtes. Quod bene
intuens propheta ait: quia illic sederunt sedes in
iudicio. Tunc erunt primi nouissimi, & nouissimi Psal.121.
primi. Quia illi qui sunt hic primi in honore a- Matt.20.
lios iudicãtes iniustè: tunc erunt nouissimi & in-
feriores, ac iudicio aliorum subiecti: & econtrariò
q sunt hic nouissimi & despecti, tunc erunt primi
& iudicis assessores. Et hæc est mutatio dexteræ Psal.76.
excelsi. Vnde Bernardus: Iudicẽt nunc & præiu-
dicent superbiæ filij cum rege suo: sedeant cum
eo qui sibi latera aquilonis elegit: exaltentur & e-
leuentur sicut cędrus Libani, transiuimus & ecce
non erunt. Opprimãt nunc quos possunt, blasphe
ment, cõgregent maledicta: venient super vos ma
ledicta opprobria opprobrantium Christo: quo-
niam merces vestra copiosa est in cœlis. Hæc
Bernar. Secũdum pręmium est: quia centuplum — Secundum pręmium.
recipient in hoc tempore. Vnde dicit: ⌊Et omnis
qui reliquerit domum,⌋ scilicet propriam ⌊vel fra
tres & sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxo- L
rem, aut filios,⌋ id est propinquos ⌊aut agros,⌋ id
est possessionem terrenam. Vbi tangit abdicatio- — Abdicatio à tribus.
nis actum quantum ad tria, scilicet quantum ad
propriam dominationem, quæ intelligitur per do
mum: quantum ad carnalem cognationem, quæ
intelligitur per consanguineos siue propinquos:
quantum ad temporalem possessionem, quæ intel
ligitur ꝑ agros. Et patet ordo: quia difficilius est
relinquere propriam dominationem quàm cogna
tionem, & cognationem quàm possessionem exte
riorem ⌊propter me,⌋ & amorẽ meum, seu propter
nomen meũ dilatandum: & propter euangelium,
id est, doctrinam meam prędicandã vel obseruan
dã: nõ propter vanitatẽ mundi sicut hypocritę &
philosophi: nec ꝓpter lucrũ, vt ambitiosi sperãtes
promoueri, ⌊centuplum accipiet,⌋ in hoc tẽpore.
Hoc centuplũ spiritualium rerũ est: videlicet vir — Centuplũ.
tutũ & consolationũ internarũ, quas ꝑ experien-
tiam cognoscim⁹ magis quàm per doctrinã. Cùm
enim anima gustat odorẽ paupertatis, castitatis
virorem, patientię cæterarumq; virtutũ saporem, M
& in eis delectatur: nònne centuplũ tibi recepisse
videtur? Et si vlterius ascẽdat vt visitationẽ spõsi
recipiat, eiusq; pręsentia glorietur: nònne tunc re
cipit plus quàm millecuplum omniũ quæ pro eo
dimiserat? Vnde Bern. Nemo sanę mẽtis amplio-
rem esse in vitijs credat, quàm in virtutibus dele
ctationẽ. Et iterũ: An nõ omnia possidet, cui om-
nia cooperantur in bonum? An non centuplũ ha
bet omniũ qui impletur spiritu sancto, qui Chri-
stum habet in pectore: nisi quòd longè plus quàm
centuplũ est visitatio paracliti spirit⁹ & pręsentia
Christi. Et iterum: Centuplũ est adoptio filiorũ,
primitiæ spiritus, deliciæ charitatis, gloria cõsci-
entiæ, quæ est regnũ dei quod intra nos est. Hæc
Bernar. Vides quomodo verũ est, quod loquitur
veritas. Non fallit quin centuplum reddat in hoc
seculo, & non tantũ semel sed pluries & sępe, ani-
mæ sibi deuotæ: adeo vt sic afficiat eam, quòd nõ
solum id quod reliquit, sed & totum mundum ar-
bitretur vt stercora: vt sponsum lucrificari possit.
Vnde Chryso. Et nos itaq; si gustauerimus sicut
oportet fructus spirituales, de reliquo neq; ęstima
bimus aliquid pręsentia esse, velut quadã optima
ebrietate

A ebrietate futurorũ cõcupiſcentia rapti. Guſtemꝰ
itaq; vt à tumultu pręſentiũ liberati, ęternis frua
mur bonis. Vnde & Hiero. Qui ergo propter fidẽ
Chriſti, & prędicationẽ euangelij omnes affectus
carnis cõtempſerint, atq; diuitias, & ſeculi vani-
tates: iſti centuplũ recipient. Senſus iſte eſt: quia
q carnalia pro ſaluatore dimiſerit, ſpiritualia re-
cipiet: quæ comparatione & merito ſui ita erunt,
quaſi paruo numero cẽtenarius numerus cõpare-
tur. Vnde & Aug. Hoc etiã quod hic dicitur, cẽ-
2. Cor. 6. Centum. tuplũ accipiet, exponens quodammodo apoſtolus
ait: quaſi nihil habẽtes & õia poſſidẽtes. Centum
enim ꝑ ipſa vniuerſitate ponitur. Vnde Cyrillꝰ:
Si domũ quis dimittat, recipiet manſiones ſuper-
nas. Si patrẽ, patrẽ habebit cœleſtẽ. Si à germanis
receſſerit, in fratrẽ hũc recipiet Chriſtꝰ. Cùm di-
miſerit coniugem, inueniet diuinam ſapientiam,
à qua procreabit ſpirituales fructꝰ. Pro matre, in-
ueniet Hieruſalem cœleſtẽ, quę eſt mater noſtra.
Hæc Cyrillus. Loco etiã paucorum amicorũ, re-
cipiet multo plures amicos ſpirituales: & pro pau
cis bonis tẽporalibꝰ, recipiet multa: ſecundũ illud
B Actuũ, erãt illis oĩa cõmunia. Vnde in collatione
Acto. 4. abbatis Abrahæ: Manifeſtũ eſt enim eũ qui ali-
quid ſeculariũ, vel affectuũ, vel bonorũ Chriſto
ſuadente cõtempſerit, à fratribꝰ atq; conſortibus
propoſiti ſui qui ei ſpirituali glutino colligãtur,
cẽtuplo gratiorẽ etiã in hac vita recipere charita-
tem. Centuplum etiã fratrum parẽtumúe recipiet
quantitatẽ, quiſquis patris vniꝰ vel matris, ſeu fi-
liorũ pro Chriſti nomine charitate cõtempta, in
omniũ, qui Chriſto deſeruiunt, dilectione ſince-
riſſimã trãſijt: pro vno ſcilicet tot incipiẽs habere
patres fratreſq;, ſtrictiore atq; pręſtãtiore ſibi affe
ctione coniunctos. Multiplicata etiã domorũ atq;
agrorũ poſſeſſione ditabitur, quiſq; vna domo pro
Chriſti dilectione reiecta, innumera monaſterio-
rum habitacula, tanq̃ propria poſſidebit in qua-
cunq; orbis parte velut in ſuæ domos iure ſucce-
Tertium premium. dens. Hęc Abrahã. Tertiũ pręmiũ ſubiũgit, cùm
dicit: l & vitã æternã poſſidebit, l ſcilicet in futu-
ro. Vnde Aug. Quia multũ amãt homines viue-
re in hac terra, promiſſa eſt illis vita: & quia mul-
C tũ timẽt mori, promiſſa eſt illis æterna. Hoc ſuffi
cere viſum eſt humanę infirmitati, vt diceret ha-
bebis vitã æternã. Amemus vitã æternã: & ex eo
nouerimꝰ quãtũ pro vita ęterna laborare debemꝰ,
cùm videamus homines amatores pręſentis vitæ
tẽporalis atq; finiẽdę, ſic pro illa laborare, vt quã-
do venerit mortis metus, quicquid poſſunt faci-
unt, nõ vt auferant, ſed vt differãt mortem. Hæc
Aug. Felix paupertas quæ recipit centuplum in
pręſenti, & vitã ęternã in futuro: quod magna de-
bet eſſe Chriſti pauperibꝰ cõſolatio. Vnde Bern.
Centuplũ, inquit, accipiet, & vitã æternã poſſide-
bit. Illud in via: hoc in patria. Illud cõſolatio pre-
ſentis laboris, hoc futuræ felicitatis cõſummatio
eſt. Sic nimirũ operarijs huiꝰ ſeculi ſolet cibus in
opere, merces in fine dari. Sic militãtibus & ſtipẽ
dia miniſtrãtur pro neceſſitate tẽporis, & nouiſſi-
mum donatiuũ maius erogatur pro quãtitate la-
boris. Sic & filijs Iſraël donec terrã promiſſionis
intrarẽt, in deſerto mãna nõ defuit: & ab eccleſia
Retributio cõſideranda. poſt quæſitũ regni cœleſtis aduentũ quotidianus
panis quotidie petit in oratione, quã ipſe ſaluator
inſtituit. Hæc Bernar. Conſidera ergo bene hanc

retributionem, & gaude, & gratias age deo qui te D
ad talem adduxit negociationẽ, vt hic de vno lu-
creris centuplũ, & nihilominꝰ poſtea vitã ęternã.
Et in hãc paradiſum ſępe ingredere: quod cõſequi
poteris ex ſtudio orationis, & humilitate. Quid
igitur eſt inſaniæ, ꝙ homines ſimpla pro cẽtuplis
& vita æterna cunctantur relinquere? Cùm itaq;
ſancti terrena omnia vt aurum & argentũ abie-
cerint, cur eorũ reliquias populo cauſa quęſtus o-
ſtendẽdo cogimus eos illa mẽdicare quę hic ſpre-
uerunt: vnde vbi nos habemus ſanctũ, in Græco
habemus ἅγιος, quod ſonat ſine terra: quia ſancti
non terrenis dediti ſunt: nec in terra ſed in cœlis
cõuerſationẽ habẽt. Et ideo ad pedes apoſtolorũ Acto. 4.
aurum & argentũ ponebatur ex pręcepto eorum:
vt ſic docerent eſſe contemnenda. Imitemur ergo
diſcipulos domini, relinquẽdo diuitias ac gloriã,
& omnia quæ ſunt mundi: quia ſic ipſi præcipuẽ
effecti ſunt magni. Vnde Chryſo. Quid eſt quòd
magnos apoſtolos oſtẽdit? Pecuniarũ cõtemptus,
gloriæ deſpectio, ab omnibus vitæq; huius nego-
cijs ereptio. Quia ſi nõ hæc habuiſſent: ſed ſerui
paſſionũ eſſent, & ſi decem mille mortuos ſuſci- E
taſſent, non ſolũ nulli profeciſſent, ſed & ſeducto-
res vtiq; ęſtimati eſſent. Ita vita eſt quæ vbiq; ful
get, & ſpiritus attrahit gratiã: ſigna verò ſi nõ vi-
gilauerimꝰ, obſunt multotiens. Hæc igitur quibꝰ
facti ſunt apoſtoli magni, zelemur: & ab vniuer-
ſis deſiſtẽtes vitę huius negocijs, apponamus noſ-
metipſos Chriſto: vt apoſtolorum conſortes effi-
ciamur. Hæc Chryſo.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte: da mihi miſero &
indigno ꝙ propter te & amorem tuũ, ac
propter nomẽ tuũ glorificandũ, diuitias
ac delitias, ac pompas, & omnia quę mũ-
di ſunt, necnon & meipſum inter omnia valeam
relinquere: omnibuſq; excluſis tibi ſoli adhærere:
& pro modulo meo te ſequi qualicunq; imitatio-
ne viuẽdi: vt te rectore, te duce, laqueos & inſidias
omnium inimicorum meorum viſibilium, & in-
uiſibilium merear euadere: ac pręmia quæ relin-
quentibus omnia, & te ſequentibus promiſiſti, mi-
ſericorditer obtinere. Amen. F

De denario diurno. Caput. XIIII.

ET quia non ſufficit prædicta relin- Math. 19. & 14.
quere, ſi homo corpore deficiat, &
non perſeueret: ideo ne quis torpeat
cùm bene cœperit, infert dominꝰ &
dicit: l Multi autẽ erũt primi nouiſ- Primi nouiſſimi.
ſimi, & nouiſſimi primi. l Multi enim aſcendũt &
deſcendũt de ſtatu in ſtatum meliorẽ, & peiorem.
Multi prius feruidi, poſtea torpẽt: multi priꝰ fri-
gidi, ſubitò inardeſcũt: ſunt enim multi qui opera
perfectionis bene & frequẽter præ multis incho-
anti ſed torpẽtes in progreſſu, à diuino amore te-
peſcunt, & in bonis operibꝰ ſegnes fiunt, & ab eis
deficiũt: vel in vitia funditus labuntur & cadunt:
& econuerſò aliqui tardè vel tepidè inchoantes,
ita feruidè & bene operantur, quòd meritis præ-
cedunt illos qui eos præcedere videbantur. Et ſic
qui primi fuerunt inchoando, fiunt nouiſſimi, vel
nulli in perſeuerando: vel qui fuerunt in primo
& excellenti ſtatu, erunt in nouiſſimo. Vide Iudã
de apoſtolo in apoſtatam verſum, & latronem in
F cruce

G cruce confessorem factum. Vide simile de Iudæis & gẽtibus: qa Iudei primi fuerũt vocatione, & nouissimi facti sunt cõuersione: & gentiles econuerso. Sic & nouissimi per humilitatem, fiunt primi per gloriam: & primi per superbiã, fiunt nouissimi per abiectionẽ finalem: multi enim in seculo despecti, in futuro sunt glorificãdi: & multi apud homines gloriosi, in fine sunt dãnandi. Deinde hanc sententiã cõfirmat per similitudinem, proponens parabolã, in qua docet nos fugere ociũ, & inuitat ad laborem. Quæ parabola specialiter pertinebat ad discipulos: quia continuè laborare in agro dominico, prçcipuè pertinet ad prælatos. Vt autè facilius appareat quid in parabola lateat, attẽdẽda sunt sex. Primò, quia homo paterfamiliâs est de⁹ pater: qui homo dicitur, nõ proprietate substãtię, sed pietatis affectu: dicitur enim homo, quia est humanus, id est, benignus, mãsuetus, & misericors circa homines: & dicitur paterfamiliâs, per creationem & prouidentiã, qui ita gubernat omnia, sicut paterfamiliâs subditos in domo sua: de cuius familia est omnis creatura. Secũdò, quia operarij H sunt prędicatores, & etiã omnes rectè viuẽtes: sed multi hodie tãtum verbarij nõ operarij sunt: quia dicũt, & nõ faciunt. Tertiò, quia denarius est vita æterna operarijs domini promissa. Quartò, quia vinea allegoricè est secundum Grego. ecclesia.

Nouissimi primi.

Sex attendenda.

Moraliter, anima, secundũ Basiliũ: iustitia generalis, secundũ Chryso. Quinto, quia horę sunt ętates mũdi, vel ætates hominis. Sextò, quia procurator vineæ est Christus, secundum quod homo: inquantũ autè deus, est paterfamiliâs cum patre: quia vnũ cum patre. Dicit ergo: Simile est regnũ cœlorũ, id est, præsens ecclesia vel iustorum vita, homini patrifamiliâs, id est, deo vniuersę creaturæ: & fit hic cõparatio nõ tam personæ ad personã, quàm negocij ad negociũ: & est sensus, negociũ quod fit in ecclesia præsenti, similari potest negocio quod ab homine patrefamiliâs quandoq; fit qui exijt per sui manifestationẽ, & suæ bonitatis diffusionẽ. vt enĩ dicit Greg. quãdo nõ cognoscit, in secreto est: quãdo verò cognoscitur, de occulto procedit ad notitiã: eo ergo frequẽti⁹ exijt, quò amplius sui notitiã dedit: primo mane, id est, in I prima mundi ætate, scilicet ab Adã vsq; ad Noë, cõducere operarios, id est iustos ei seruiẽtes, nomẽ suũ alijs manifestãtes in vineã suã, id est, in ecclesiã militantẽ, cuius palmites sunt iusti à primo Abel vsq; ad vltimum electũ. Vel secundum Chryso. Cõducere operarios in vineã suã, id est acquirere rectè viuẽtes in operib⁹ iustitię: & sic iustitia est vinea, & palmites virtutes. vel secundum Basiliũ, Per vineã anima siue cõscientia significatur, in qua laborandũ est, vt amputem⁹ palmites luxuriantes carnalis cõcupiscentiæ: proijciamus lapides superbię, & extirpem⁹ spinas auaritię. Per vineã etiã intelligere possum⁹ pœnitentiã, in qua per diuersas horas operarij cõducuntur: dũ alij in pueritia, alij in iuuentute, alij in senectute cõuertuntur. Ergo paterfamiliâs, p dominationẽ: exijt, per manifestationẽ: cõducere, per multiplicẽ inuitationẽ: operarios, nõ tantũ locutores: quia melior est prædicatio facti, quàm verbi: in vineã suã per bonorũ meritorũ multiplicationẽ. Sic Adã primò positus est in paradiso: sed quia non coluit, est eiectus: sic populus Iudaicus in speciali cultu

Vinea.

diuino positus, est eiectus. Sic & nos positi sum⁹: K & si neglexerimus, similiter proijciemur. Ruina præcedentium, admonitio debet esse sequentium. Cõuentione autè facta cum operarijs ex denario diurno, Ista cõuentio est vitæ æternæ pro labore promissio: quę quidè vita ęterna dicitur denari⁹, Primò, ratione nominis: denari⁹ est à decè dicit, ex eo q; olim decem nummos vsuales valebat: in quo significatur preciũ pro vsu & obseruãtia decalogi promissum: & ideo illa vita denarius dicitur: qa pro decalogi obseruatione datur. Secũdò, ratione figurę: qa in denario est figura sphærica & rotunda, vbi nõ est inuenire principiũ & finem: in quo significatur vitę æternitas, & plena æternitatis possessio. Tertiò, ratione imaginis: in denario enĩ imago regis est scripta: in quo animæ ad deũ notatur cõformitas plena: imago enim dei in beatos imprimitur per assimilationẽ ad deũ, & transformationẽ in ipsum. Quartò, ratione scripturę: in quo notatur plena sciẽtia & cognitio veritatis, quę ibi erit in beatis. Et vocatur iste denarius diurnus, tum quia tota vita hominis, tota etiã vita præsens reputatur quasi vna dies, in qua nunquã L a bono opere est desistendũ: tum quia nõ nisi operanti in die gratiæ, & nõ in nocte culpæ redditur: tum quia in die gloriæ primò dabitur. Et misit eos in vineã suam: quasi ab initio misit ad vocãdum homines ad fidẽ redemptoris, & inuitauit ad viuendũ iustè, & bene operandũ. Et egressus per maiorẽ manifestationẽ circa horã tertiã, scilicet à tẽpore Noë vsq; ad Abrahã, vidit per miserationem alios stãtes in foro ociosos, & illis etiam ad vineã inuitatis mercedẽ promisit, secundum Chryso. Per forũ mundus accipitur, in quo calũnię, iniurię, cõtẽtiones, diuersorũ negociorũ difficultates semp tumultuosæ, & omnia venalia sũt. In isto foro animæ hominũ venales exponuntur. Mercatores duo sunt, de⁹ & diabolus: quidã sic cęci sunt vt vendãt propriã animã diabolo pro vili precio: quia pro modica præsentis vitæ delectatione, vt gulosi & luxuriosi: quidã pro honoribus & gloria mũdi, vt superbi & vanè gloriosi: quidã pro diuitijs & bonis tẽporalibus: vt raptores & auari. Talẽ mercatorẽ fugiamus, & vendam⁹ animas nostras Christo: qui nos emit sanguine suo M preciosõ. Ociositas est debiti operis defect⁹. Vnde secundũ Chryso. Peccatores mortui sunt, non ociosi: qui diabolo seruit, mortuus est: qui opus dei non operatur, ociosus est: qui aliena tollit, mortu⁹ est: qui sua nõ dat, ociosus est. Coluisti viã misericordię si das ieiunio: si ieiunas, & si nemini das, ociosus es: & sic de alijs. Iterum autem exijt, per ampliorẽ manifestationẽ circa sextã, scilicet ab Abrahã vsq; ad Moysen, & circa nonam, scilicet à Moyse vsq; ad Christũ, & fecit similiter: inuitãdo, & mercedẽ pmittẽdo. Circa vndecimã verò, id est, in vltimis tẽporib⁹, scilicet à tẽpore Christi vsq; ad finẽ mũdi, exijt per clariorẽ manifestationẽ, cum Christus apparuit: & inuenit alios stãtes, nõ proficientes, nõ se humiliantes, scilicet gentiles, & dixit illis: Quid hic in loco tam periculoso, tam transitorio, tam fœtido statis, cùm potius ire deberetis: quia vita breuis, via longa, virtus debilis: tota die, cùm habeatis temporis opportunitatem, mercedis securitatem & immensitatem, ociosi, vobis nihil proficientes,

Denarius diurnus.

Denari⁹ a decẽ dicit.

Forũ, id est mundus.

Mercatores duo.

A proficiẽtes,proximis nõ ſubueniẽtes, hoſtib⁹ non
reſiſtentes,& imposterũ non prouidẽtes,cùm mul
ta mala docuit ocioſitas . Quaſi dicat domin⁹ o-
cioſis: Cur tanto tẽpore pro ſalute veſtra negligi-
tis laborare? Dicunt ei:quia nemo nos cõduxit:
id eſt null⁹ propheta,nullus doctor ad nos inſtru-
endũ venit: dicit illis,Ite & vos, ſcilicet gentiles
in vineã meam: mẽte credendo,ore cõfitendo,o-
Operandũ vt manduces. pere laborãdo:quia(ſecundũ Chryſo.)qui nõ ope
ratur in hoc ſeculo,non manducat in futuro:imò
dies iſte,eſt dies operationũ: dies qui ſequitur,eſt
dies feriarũ. Et interponitur hic coniunctio copu-
latiua,ſcilicet & q̃a gẽtiles Iudęis adiũcti ſunt,vt
vna eccleſia ex ambob⁹ fieret. Iſta parabola prin-
cipaliter & cõmuniter exponitur,ſecundũ diuer-
Moraliter ſas mũdi ætates,vt iam viſum eſt ſuprà. Mora-
liter autẽ poteſt exponi de vocatis ad gratiã , ſe-
cundum diuerſas ętates hominum,& ſic in mane
ſeu in prima hora, intelligitur pueritia:in tertia,
adoleſcentia:in ſexta,iuuentus,ſeu virilis ętas:in
nona, ſenectus:in vndecima, ſeniũ, ſeu decrepita
ætas. In quib⁹ qui in bonis operibus laborare ne-
gligit:tota die, id eſt,tota vita ocioſus ſtat, Ergo
B quolibet tempore , qualiber ætate,vocat deus ho-
mines ad gratiã & gloriam:quia ſemper aliqui ad
vitã bonã perducuntur,& à domino pręmiantur:
ſi enim vera,nunq̃ ſera erit pœnitentia. Nota hìc
verbũ cuiuſdã hominis ſibijpſi opponentis,& di-
Obiectio ſibi facta. centis : Iam es in hora nona , quid igitur ociaris?
Nũc es in vndecima,quid igitur ſtas? Quã aliam
expectas? Sed ne in vndecima homo dedignabitur
Aetates ſex hoïs. ſeruiture tua: ſecundum Iſido. ſex ſunt ętates ho-
minis. Prima ætas,eſt infantia,& protenditur in
ſeptem annos. Secunda,eſt pueritia,tendens vſq;
ad quartumdecimũ annum. Tertia,eſt adoleſcẽ-
tia,quæ protenditur vſq; ad vice ſimũ octauũ an-
num. Quarta,eſt iuuentus finiens in quinquage-
ſimo anno. Quinta ſenioris: id eſt, grauitas,quæ
eſt declinatio iuuentutis in ſenectute:nondum ſe-
nectus,ſed iã nõ iuuentus:quę ætas à quinquage-
ſimo anno incipiẽs in ſeptuageſimo terminatur.
Sexta eſt ſenectus,quæ nullo annorũ tempore de-
terminato finit,ſed poſt illas quinq; ætates,quan-
tumcunq; vitæ eſt, ſenectuti deputatur . Senium
C autẽ eſt pars vltima ſenectutis,dicta q̃ ſit termin⁹
ſextæ ętatis. Septima verò eſt in quiete animarũ,
vſq; ad diem iudicij. Et tunc in reſurrectione erit
octaua ætas. Cùm ſerò factũ eſſet, id eſt,cùm fi-
nito opere finis mũdi,vel vitę huius aduenit. Vbi
ſecundum Chryſo. Cõſidera quòd nõ mane,imò
ſerò reddit mercedẽ : quia ſolum remunerat per-
ſeuerantem operarium & fidelẽ dicit dñs vineę,
id eſt,de⁹ pater qui domin⁹ eſt, procuratori ſuu,
ſcilicet Chriſto:pater enim omnia dedit in man⁹
eius, Voca operarios, & non ocioſos ante tribu-
nal, & redde illis mercedem, ſcilicet ęternã:voca
inquã eos de labore ad requiem,de merore ad io-
cunditatẽ,de bello ad pacẽ:incipiens à nouiſſimis
vſq; ad primos. Denari⁹ datur primò nouiſſimis:
quia ſecundum Aug. licèt detur omnibus ſimul,
illi tamen qui poſt vnam horã, vel paucas ipſum
recipiunt,dicunt prius recipere quàm illi qui poſt
multas horas expectauerunt, & poſtea receperũt.
Iuſtitiæ exhibitio. Et ſecundũ Chryſo . Iuſtitia fuit omnib⁹ redde-
re:ſed nouiſſimis primò,hoc nõ fuit iuſtitię con-
trarium:ſed miſericordiæ oſtenſiuum : dũ tamen
alijs reddatur. vnde ſecundũ eundem,vt oſtendat D
deus inęſtimabilem miſericordiam ſuã. Primùm Ordo mutatus.
nouiſſimis reddit mercedem,poſtea primis:nimia
enim miſericordia ordinem nõ aſpexit . Domini
ergo miſericordia , quæ in ſuis donis plus aſpicit
cor,& pręfert operi,& tẽpori,ſupplet in nobis dã-
na ipſius operis & tẽporis. Vnde Bern. Exaggera
quantum vis merita,& extolle ſudores:melior eſt Miſericordia dñi.
miſericordia domini ſuper vitas:ex ea ſanè operis
& temporis damna mihi reſarcio. Et ſic ex pręce- Pſal.62.
pto patrisfamiliâs acceperũt nouiſſimi, & ſimili-
ter primi ſingulos denarios:id eſt,ſingula pręmia
iuxta conuentionẽ: ſcilicet æternitatem, ſeu vitã
ęternã. ſecundũ Aug. Iſte vnus denarius,qui om
nibus datur,eſt vna vita æterna,quæ ab omnibus
percipietur,quæ æqualis erit omnibus: nulli lon-
gior,nulli breuior: quia in eo non viuit vnus alio
minus,ſeu prolixius, meritorũ tamen diuerſitate
fulgebũt,alij magis,alij minus. Hic ergo denari⁹ Denarij
vnus,eſt in ſe multiplex,propter differentiã acci- multipli-
pientium:quia ibi erunt multę diuerſitates meri- citas.
torum. Et accipientes primi murmurabãt aduer
ſus patrẽfamiliâs dicẽtes: Hi nouiſſimi, ſcilicet
gentiles,vel martyres,vel in bonis ſeruentes, vna E
hora fecerunt: quia modico tempore labores ſu-
ſtinuerunt: deuotio enim voluntatis,tẽporis ſpa-
tium breuiauit,cùm merito paſſionis Chriſti, &
pares illos nobis feciſti, ſcilicet in præmio qui
portauimus pondus diei & ęſtus. Pondus diei,ſi- Põdus diei
gnificat opus iuſtitiæ: æſtus verò,calorem tenta- quid ſigni
tionum quas cõflat malignitas dæmonũ, cupidi- ficet.
tas tẽporalium , delectationes motuũ carnalium.
Portauim⁹ ergo pondus:quia iuſtitiã ſeruauim⁹,
& nõ ſuccubuimus. Poteſt dici,quòd iſta murmu
ratio erit admiratio de tanta dei bonitate in ſan-
ctorum remuneratione. Vbi notandum q̃ duplex Murmur
eſt murmur:ſcilicet cõqueſtionis,& admiratiõis. duplex.
Nũc verò ſancti nõ murmurant tanquã de aliorũ
gloria conquerentes : ſed quia vident q̃ deus tam
copioſẽ remunerat tardè venientes , q̃ ſibi longo
tempore ſeruientes:quaſi murmurare dicũtur,dei
ſuper hoc liberalitatẽ & miſericordiã admirãtes:
quia illi nouiſſimi , quaſi pro nihilo & ſine labore
vitam æternã videtur acquirere. Vnde & Petrus
murmurare potuit,q̃ latro citius ipſo ad regnum F
peruenit. Vbi ſciendum,q̃ iſta retributio iuſta Retributio
eſt,quãtum ad præcedentes,quia datur eis pręciũ iuſta,&
cõuentũ:& miſericordia quantũ ad ſequẽtes,quia miſericor
pro modico labore æqualẽ priorib⁹ accipiũt mer- dia abun-
cedem. Nõ igitur iniuſtè agitur cum primis: ſed dans.
miſericorditer diſpẽſatur cum vltimis. Muntrat
primos p iuſtitiã,extremos ſecundũ ſui bonitatẽ.
Et ęquale accipiũt pręmiũ:vt oſtendatur,ſecũdũ
apoſtolum,quòd non ex operibus ſaluati ſumus. Gal.2.
Itaque non quotitatem nec quantitatem operum
vel laborum , ſed potius cor & charitatẽ attendit
domin⁹ in remunerãdo: quia nõ cõſiderat quãtũ,
vel quãdiu,operat⁹ fueris:ſed ex quãto. Hinc etiã Ne tardes
colligitur quòd ſera pœnitẽtia,ſi fuerit vera , nec conuerti,&c.
tollit gratiã,nec diminuit. Et licet poſtremi ęqua
liter remunerentur cum primis,nõ tamen ſtultè
differas cõuerti : vel bene operari vſq; ad vndeci-
mã horã & vltimũ tẽporis:ne tũc nimis oneratus
peccatis,habẽs cor impœnitẽs, exonerari nõ poſ-
ſis: vel ſi pœnitens ad multã pro peccatis ſatiſfa-
ctionem tenearis, Si tamen vſque ad vndecimam

G diſtuliſti bene viuere: nec tunc deſidiæ, ſed magis quàm prius exercitationi animę intẽde. Vnde Tullius: Senibus labores corporis minuẽdi, exercitationes animæ augendæ videntur: & ita nihil magis cauẽdũ eſt ſenectuti, q̃ ne lãguori deſidięq; ſuccũbat.

Moraliter Murmur clauſtraliũ. Moraliter iſti murmurãtes figurã tenent quorundã clauſtraliũ, qui eo ꝙ diutius fuerunt in clauſtro murmurãt, ſi eis præponãtur iuniores, vel parificentur. Vnde docentur hic ſeniores clauſtrales non debere murmurare, ſi videant aliquos iuniores eis ęquari, vel etiã in officijs pręferri, & plus honorari. Item datur hic documentũ quòd religioſi non debent facere cõparationes ſui ad alios, quaſi ipſi plus ſeruiant deo quàm ſeculares: quia ſępe videmus quòd quidã ſecularium æquantur meritis quorũdam religioſorũ, vel etiam eos excedunt per meritũ. [At ille reſpondens vni eorum dixit:] quod autem vni dixit, omnibus dixit. Vel vni: quia vna & æqualis erat omnibus occaſio murmurãdi. [Amice, non facio tibi iniuriam:] quia iniuria non habet locum vbi eſt mera

H gratia: & ideo ſi facit & dat gratiã vni, non facit iniuriã alteri. [Nónne ex denario,] & pro mercede [conueniſti mecum] à principio? [Tolle quod tuum eſt,] quaſi diceret: paratus ſum tibi reddere mercedẽ tuam, [& vade intra in gaudiũ domini tui. An nõ licet mihi quod volo facere?] quaſi diceret ſic: quia voluntas dei nullo modo diſtorta eſſe poteſt, vnde ſignanter dicit, quod volo: quia enim vult, ideo licitum: nos quia licitum, ideo volumus. Et vt nõ ſolum licita, ſed etiã benignitate plena oſtendatur voluntas diuina, addit: [An oculus tuus,] id eſt conſideratio tua [nequã eſt] & inæqualis, [quia ego bonus ſum,] ſcilicet ex natura bonitatis meę abundãter cõmunicans? vnde dicit, nequã, non propter culpã, ſed propter cõſiderationis inęqualitatem: quia illa admiratio procedit ex cõparatione diuinæ iuſtitiæ, magis q̃ eius miſericordiæ infinitæ. Vbi Greg. Stulta eſt quęſtio hominis, cõtra dei bonitatem. Conquerendũ quidem eſſet, ſi non daret quod deberet: non ſi dat quod nõ debet. Vnde & Chryſo. De eius dato ne-

Voluntas dei licitũ facit.

I mo iuſtè murmurat, qui amplius dat quàm homo deſiderat. Vltimò cõcludens parabolam, dicit: [Sic] ſcilicet vt oſtenſum eſt, [erũt nouiſſimi primi: & primi nouiſſimi:] vt nulla ſit differentia temporis clauſa. Sæpe enim illi qui ad pœnitentiam tardè veniunt, citius remunerãtur quàm illi qui tempeſtiuè veniunt: quia citius de corpore exeunt: vel ſæpe illi qui tarde ad pœnitentiã veniunt, tẽpore præcedunt alios in feruore: ſicut in itinere cõſueuit, vt qui tardius exierunt, velocitate morã compenſent. Vel illi qui ſunt nouiſſimi in oculis ſuis, ſunt primi in oculis dei. Vel illi qui nouiſſimi iudicio hominũ ſunt, ſępe ſunt primi iudicio dei: quia deus nõ cõſiderat exteriora hominis, ſed interiora cordis. Quãuis autem audieris in parabola omnes accepiſſe ſingulos denarios: non tamẽ putes omnes ad fidem vocatos, vitã æternã accepturos. Vnde additur ſententia valde metuenda: [Multi enim] de primis, de tertijs, ſextis, nonis, & nouiſſimis [ſunt vocati,] ſcilicet ad fidẽ & meritum: ſed de his omnib⁹ [pauci ſunt electi,] ad beatitudinis pręmiũ & regnũ. Multi ſunt de eccleſia militante, qui nõ erunt in eccleſia triumphante. In quo paucos oſtendit eſſe eos qui ſaluantur, ad

Pauci ſaluandi.

cõparationem eorũ qui per ſingulas horas vocantur: quia ſecundũ Greg. ad fidem plures veniunt, plures eccleſiæ parietes implẽt, ſed ad cœleſte regnum pauci perducuntur. Hoc figuratur de filijs Iſraël, quorũ multi ad terrã promiſſionis fuerunt vocati: ſed pauci ad intrandũ fuerũt electi. Et ſimiliter de Gedeone, qui plures ad bellãdum vocauit, ſed paucos elegit quos ſecum duxit: quia lata eſt via, & ſpacioſa porta, quę ducit ad perditionẽ, & multi ſunt qui intrãt per eam: ſed arcta eſt via, & anguſta porta, quæ ducit ad vitã: & pauci ſunt qui intrant per eã. K

Matth. 7.

Dupliciter autem vocat nos deus. In pręſenti ad laborẽ, in futuro ad requiem: vnde neceſſe eſt vt quicunq; futurã remunerationem deſiderat, pręſentẽ non refugiat laborẽ: quia illi qui pro deo fideliter ſuſcipiũt laborem, feliciter peruenient ad remunerationem: quãdo audiẽt deũ dicentem, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiã vos. Et tãto maiorẽ remunerationem accipient, quãto maiorem laborem ſuſtinent: quia teſte apoſtolo, Vnuſquiſque mercedem ſecundũ laborem ſuũ accipiet. Omnes ergo qui vocati ſumus, nouimus: vtrũ verò electi, adhuc ignoramus. Et ideo tanto ſollicitiores eſſe debemus in bono opere, quanto inexcuſabiles nos eſſe ſcimus de vocatione. Vnde Grego. Duo ergo ſunt, quæ ſollicitè penſare debemus. Primum eſt vt de ſe quiſq; minimè pręſumat: quia etſi iam ad fidem vocatus ſit, vtrũ perhenni regno dign⁹ ſit, neſcit. Secundũ verò eſt, vt vnuſquiſq; proximũ, quem iacere fortaſſe in vitijs conſpicit, deſperare nõ audeat: quia diuinę miſericordię diuitias ignorat. Quid enim ſit hodie, aſpicim⁹: ſed quid cras futurus ſit vnuſquiſq;, neſcimus. Plerunq; & qui poſt nos venire cernitur, per agilitatem nos boni operis antecedit. Et vix eũ cras ſequimur, quem hodie pręire videbam⁹. * Vnde & Chryſo. Hęc parabola poſita eſt, vt qui tardè cõuertuntur nõ deſperent: ſed auidiores fiant, quoniã in hac vita nõ eſt ita ſera pœnitentia, quin ſi corde perfecto fiat, poſſit tãto feruore procedere, vt mereatur multis prioribus nõ ſic feruentibus in pręmio anteferri. Hæc Chryſo.

Vocatio domini.

Matth. 11.

1. Cor. 3. I.

** alś, pręire videbamur.*

M Nullus ergo deſperationi, nullus locus reſtat excuſationi: ſiquidem in omni ætate & in omni hora peccator ſuſcipitur: peccator enim quacunq; hora cõuerſus fuerit & ingemuerit, vita viuet, & non morietur. Et quia incerta eſt in omnibus ætatib⁹ cuilibet hora vocationis ſuæ, paratus vnuſquiſq; debet eſſe in bona operatione: vt ſicut incertus eſt exitus, ſic cert⁹ ſit in bono opere anim⁹: ne fortè ſi quãdo poteſt nõ vult bonũ operari, tũc incipiat velle quãdo nõ erit poſſe. Debemus ergo omni die ſic viuere, tanq̃ illa die morituri: vt ſic reſiduum tẽporis noſtri poſſim⁹ expectare ſecuri. Vnde Seneca: Sic ordinãdus eſt dies omnis, tanquã cogat agonẽ atq; expleat vitã. Ille beatiſſimus & ſecurus ſui poſſeſſor eſt, qui craſtinum ſine ſollicitudine expectat. Inter cætera mala, hoc habet ſtultitia proprium, ꝙ ſemper incipit viuere. Quid eſt turpius, quàm ſenex viuere incipiens. Cõſidera quàm pulchra res ſit cõſummare vitam ante mortem. Deinde expectare ſecurè reliquam ſui temporis partẽ. Nullus enim vitã in craſtinum ſpectat. Non enim viuunt: ſed victuri omnia differũt. Hęc Seneca. Multũ quippe iuuat ad vincendam delectationem peccati, recordatio mortis

Ezech. 18.

Vitæ incertitudo.

Stultitiæ propriũ.

Eccli. 7. mortis & finis nostri. Vnde Sapiēs: In omnib⁹ ope
A ribus tuis memorare nouissima tua, & in æternū
non peccabis. Et Greg. Nil tantum ad domandū
desideriorū carnalium appetitum valet, quantum
vt vnusquisq; mortē penset. Et Bernar. Saluber-
rimum est remedium redeūdi ad dominū, habere
præ oculis mortē. Multum etiā iuuat nos desides
& pigros, Iesum & studiosos aspicere, si volu-
mus non desides fieri & pigritari, sed feruere po-
tius & proficere: inde enim exempla & bona mul-
ta poterimus reportare.

Oratio.

Domine Iesu Christe, summe paterfami-
liâs, tu me primo mane in vineam tuam
duxisti, dum me à iuuentute mea ad fidē
& tuum seruitiū misericorditer vocasti,
& ad laborandum pro denario vitæ æternæ mecū
conuenisti: sed ego miser tota die vitæ meæ ocio-
sus steti, & negligenter viuendo debitum meum
non feci. Domine quia bonus es & misericors, fac
me saltē in vndecima hora resipiscere, & dignos
fructus pœnitentiæ facere: vt apud te mercedem
B quantulamcunque merear inuenire. Amen.

De villico iniquitatis. Caput. XV.

Lucæ. 16. Deinde ponit parabolam, secundū
rē gestam, de villico iniquitatis,
diffamato apud dominum suum
ex dissipatione bonorum suorū:
quia ea inutiliter in illicitis con-
sumpserat & superfluis, nō timēs
offendere dominum suum. Quæ
parabola, sicut & prædicta, specialiter pertinebat
ad discipulos: quia officium villicationis, & peri-
culū reddendæ rationis maximè pertinet ad præ-
latos. Est enim villicus propriè, gubernator & cu-
Villicus quis dicit. stos villæ: sed hic accipitur pro œconomo, id est,
curatore & dispensatore: qui scilicet vniuersam
substātiā domus dispēsat. Oeconomus enim tam
pecuniæ, quàm frugum & omnium quę dominus
possidet dispensatorē designat. Hic timens amo-
ueri ob officio, & egere, clam fecit misericordiam
cum debitoribus domini sui: vt cùm amoueretur,
reciperent eum in domos suas, memores sui bene-
ficii. Et ideo dicit, quòd [homo quidā erat diues
C qui habebat villicum,] & infrà in fine applicat pa
rabolā ad propositū, dicēs: [& ego vobis dico, &c.]
Similiter enim [homo quidā,] id est, ipse deus pro
nobis humanatus diues: quia gloria & diuitiæ in
domo eius, [habet villicum,] id est, dispēsatorem,
cui tradidit bona ad dispensandū. Huius ergo do
mini, id est, Christi triplex est villicus, scilicet in
spiritualibus, prælatus: in temporalibus, princeps
Villa triplex nobis commissa. terren⁹: in vtrisq;, quilibet Christian⁹. Quilibet
em̄ homo est villicus dei, cui triplex villa cōmis-
sa est gubernāda, qui fructus cuiuslibet villę pru-
dēter debet dispēsare. Prima villa, est mūdus iste,
cuius fructus sunt bona temporalia: quæ quilibet
custodire debet, ne mali rapiant, & vt sibi cōmissa
seruis domini sui distribuat. Secūda villa, est cor-
pus propriū, quod est custodiendū: ne quando in-
grediatur mors ad animā per portas sensuū: bona
etiā ipsius corporis vt sanitas & fortitudo, &c. ad
dei seruitium & honorem sunt dispensanda. Ter-
tia villa est, anima quæ à prauis cogitationibus
est custodienda, cuius omnes virtutes debent di-
stribui ad cognitionē & honorem, & amorem dei.
[Et hic,] scilicet triplex & prædictus villicus dif-
famatus est apud illum,] scilicet deum: quia nihil D
latet eum, [quasi dissipasset bona ipsius,] malè eis
vtēdo: scilicet res temporales in illicitis & super-
fluis expendendo, corpus suum voluptatibus dā-
do: animā in immundis cogitationib⁹ implendo.
Et bene dicit, ipsius: quia bona nostra, dei sunt au
thoritate: sed nostra sunt, vtilitate. Fit autem hic Diffamatio.
diffamatio vel accusatio remorsu conscientiarū,
vel euidentia operū, vel per angelos qui nobis mi
nistrant, & omnia opera nostra deo renunciant.
[Et vocauit illū,] scilicet inspirationibus interio-
ribus prędicationibus, exteriorib⁹, euidētib⁹ bene
ficiis, multiplicib⁹ flagellis: & incutiendo timorē
æternæ dānationis, [& ait illi,] eum ante mortem
corripiēdo & monendo, [Quid hoc audio de te?]
bonorū dispensatore. [Redde rationem villicatio-
nis tuæ:] & dum viuis cogita qualiter debes ope-
rari. Oportet enim reddere rationem, aut in vita:
aut post mortem. Iam enim vltrà, scilicet à tem-
pore mortis tuæ nō poteris villicare, nec quicquā
boni agere. Tunc enim nō poterit quis deo satis-
facere de rebus per eleemosynas: nec de corpore E
per ieiunia, nec de anima per orationes. Tria ver- Verba quatuor.
ba dicit hic Christus peccatori, magnæ angustiæ
& anxietatis: quæ si cōtinuè insonarent aurib⁹ no
stris, nullo modo peccarem⁹. Primū est rigidæ re-
prehēsionis: cùm dicit: [Quid hoc audio de te?]
sic ditato gratiarū munerib⁹, sic pręuento benedi-
ctionibus, dissipatore rerū mearū tibi cōmissarū.
[Quid hoc audio,] clamorem de terra resonantē
tam horribilia scelera, tam antiqua vitia, qui tāta
bona dissipasti: quia tēporalia malè expēdisti, cor
pus inquinasti, & animā peccatis inueterasti. Se-
cundum verbum est anxii timoris, cùm subditur:
[Redde rationē villicationis tuæ.] O verbū stri-
ctum. O verbū anxium. O verbū durū, discussio-
nis districtę tunc faciendæ, quādo exigetur à no-
bis ratio de occultis cordiū cogitationib⁹, de ocio-
sis sermonib⁹, de nostris operib⁹: tunc aperti erunt
libri cœlestes, tunc apertus erit liber cōscientię, in
quo leget memoria quicquid homo cogitauit, di-
xit, & fecit: tunc examinabuntur omnia, & tunc
discutietur de tota vita nostra. Tertium verbū est
amari doloris, cùm additur: [Iam nō poteris vil- F
licare.] In futura enim vita tollitur omnis villica
tio hoim: ita vt vlterius nec bene, nec malè possit
operari. Magnus igitur est dolor animæ, quando
proximāte hora mortis, audit sibi dici, quòd vlte-
rius nō possit villicare. Puto φ totū mūdū daret,
vt sibi cōcederetur spatium vni⁹ horę quo pœni-
teret, & aliquid boni ageret: sed nō dat, quia tēpus
illud est reddēdę rationis, nō exercēdę villicatio-
nis. Audiam⁹ ergo hæc verba tria seueri iudicis,
& ante iudiciū placemus eum, vt non pereamus.

Timēs autē villicus de vocatione in morte vel
in iudicio, & reddēda ratione, [ait intra se,] in sua
cogitatione. Intra se loquit, qui nullū amicū inue
nit, cum quo cōsiliari possit. [Quid faciā: qa dn̄s
aufert à me villicationē:] id est, omniū villarum
prædictarū custodiā, scilicet tā rerū q̄ corporis &
animę, & hoc erit i morte. Sæpe em̄ cōtingit, φ ta
les timore mortis ducunt ad pœnitētiā, & ad cogi
tādū de vita futura. Sic semp cogitare debet pec-
cator secūdū Iob: Quid faciā cùm surrexerit de⁹
ad iudiciū, & cùm quęsierit qd respōdebo illi? Nō
ait, qd dicā: sed, q̄d faciā: q̄a apud districtū iudicē

G non excuſant verba ſuaſoria,ſed facta meritoria.
[Fodere] p pœnitentiã,[nõ valeo:]id eſt, proprio
labore & pœnitẽtia non poſſum de peccatis ſatiſ-
facere,& ad vitam beatã venire .[Mẽdicare,] per
orationem [erubeſco:] quia verecundũ debet eſſe
huius mũdi diuitib⁹ petere ſuffragia ſpiritualia,
& non rependere in temporalibus. In alia vita a-
nima nõ poteſt operari opera quib⁹ adiuuetur ad
gloriã. Vnde Chryſo. Vita pręſens habet exerci-
tium mandatorũ,futura verò ſolatiũ. Si nihil o-
peratus es hìc,fruſtra in futuro ſperas . Item nec
bona ipſa poteſt ab alijs mẽdicãdo impetrare:qa
non dabitur ei, Huius ſignũ ſunt virgines fatuæ,
quæ petentes oleũ,à prudẽtibus ſunt expulſæ:ſed
nec diues epulo mendicans guttam aquæ meruit
recipere.[Scio quid faciam:]quia ſcilicet antequã
tollat per ſententiã mortis à villicatione , debita
relaxabo debitoribus domini mei,& diſtribuã eis
de facultatibus ipſius,[vt cùm amotus fuero à vil
licatione,]ſcilicet in morte:recipiãt me in domos
ſuas:id eſt,per eorũ merita & ſuffragia recipiar in
vita beata,ne cogar fodere,aut mendicare fruſtra.
H Et in domos pluraliter,ꝓpter diuerſitatẽ pręmio-
Ioan.14. rũ:qa ibi mãſiones multę ſunt. In has domos nul
lus poteſt ingredi,niſi per oſtiũ miſericordiæ, vel
ſpiritualis,vel corporalis. In cuius ſignũ Salomon
in ingreſſu ſancta ſanctorũ,fecit duo oſtiola de li
gnis oliuarũ : per oleũ eñ miſericordia deſignaꝛ.
Manſiones cœleſtes pauperum ſunt. Nota ꝙ mãſiones cœleſtes ſunt pauperũ : qa illis
datę ſunt:pauperum enim ſpiritu eſt regnum cœ
lorũ. Vnde ſi diuites illud habere volunt,oportet
vt à pauperibus emant. Diuites enim habent do-
Matth.5. mos in terra,pauperes in cœlo:libenter ergo diui-
tes recipiant pauperes in domos ſuas in terra , vt
à pauperibus recipiantur in cœlo . Vnde Augu.
Prębe terrã,& accipe cœlum. Vbi conſiderãdum
eſt,quòd vt ſuprà dictum eſt,tres villę commiſſæ
ſunt homini: ſcilicet mundus , corpus,& anima:
quorum fructus debet diſpẽſare ad honorem dei.
Corpus nanq; ſuũ debet diſtribuere ieiunijs,vigi-
lijs,& cęteris laboribus pro deo aſſumptis:& tunc
ſanitas,fortitudo,pulchritudo,quæ ſunt bona cor
poris, optimè erunt diſpenſata . Si verò corporis
I labores ſuſtinere nõ poſſit , dicens cum hoc villi-
co,[fodere non valeo:] ſaltem bona animæ , quæ
ſunt amor,cognitio,& memoria,ita diſtribuat o-
rando,meditãdo de lege domini,& cunctos etiam
inimicos amando,vt orationib⁹ ſibi recompenſe-
tur,quod laboribus efficere non potuit. Et ſi rur-
ſus orare erubeſcit , vtpote quia neſcit:dicẽs quẽ-
admodum & hic villicus dicebat, [mẽdicare eru-
beſco:]qui enim orat,mendicat,quia ſuffragiũ pe
tit:tunc certè non reſtat,niſi vt prouideat ſibi ta-
liter de bonis terræ villę domini,ſcilicet de bonis
temporalibus eleemoſynas largiendo , quòd talis
diſpenſatio omnem defectum excuſet corporis &
animæ. Ieiunium enim,quod diſtribuit bona cor-
poris:& oratio,quæ diſtribuit bona animæ: atque
eleemoſyna,quę diſtribuit bona mũdi:ſunt opera
quibus habetur vita æterna . [Conuocatis itaque
ſingulis] ſeorſim his ab illis, [debitoribus domi-
ni ſui:] quia religioſi & pauperes quãtumcunq; e
iuſti,ſunt debitores dei: fecit circa eos miſericor-
diam de bonis tẽporalibus ſibi traditis ad diſpen-
ſandum. dans ipſis oleũ & triticum : oleũ quippe
compaſſionis,& triticum ſubuentionis . Ad hoc
ergo tendit iſta parabola , vt ſicut dedit de bonis K
domini oleũ & triticũ:ſic & nos demus pauperib⁹
de bonis à deo nobis traditis,oleũ cõpaſſionis in-
terioris,& triticum ſubuentionis exterioris: quia
bonorũ nobis datorũ non dñi,ſed tantũ diſpenſa-
tores ſumus. In hoc autẽ quòd plus dedit de oleo,
quàm de tritico : ſignificatur quòd plus debemus
cõpati affectu,quàm poſſumus ſubuenire effectu.
[Et laudauit dominus villici,] non dominus om- Laudatio villici.
nium [villicum iniquitatis,] id eſt,villicum ini-
quum:non quòd aduerſus eum fraudulenter , ſed
pro ſe prudenter,ſecũdum prudentiã huius ſecu-
li,non tamen bene vel meritoriè egiſſet: nõ enim
laudauit eum de fraude quam fecit,ſed de prudẽ-
tia & ingenio, quo ſibi in futurum proſpexit : eſt
nanq; prudentia, quædã ſibi in poſterũ prouiden- Prudẽtia.
tia. Sic diuites huius mundi non ſunt laudabiles
de deceptione in illicitis actibus: ſed de hoc quòd
prudenter ſe conuertunt ad diſtribuendum bo-
na,in pijs operibus: vt per hoc prouideant ſibi in
futurum : quia ſecundum Ambroſium,Sola mi-
ſericordia eſt comes defunctorum . Cui etiam
prudentiſſimè nõ ſolum dominus villici, ſed etiã L
dominus omniũ applaudere videtur , ſubiungens
ad quid hãc ſimilitudinẽ dederit: [Quia,]inquit
[filij huius ſeculi,]& tenebrarũ,id eſt homines tẽ-
poralibus intẽti,& amatores mundi,[prudẽtiores
ſunt filijs lucis in generatione ſua carnali:] id eſt
in ſecularibus, ad quę videntur geniti: id eſt ma-
gis aſtuti & feruidi ſunt in carnalibus & tẽporali
bus negocijs agẽdis,q̃ filij lucis & vitæ æternę:id
eſt,homines ſpiritualib⁹ deputati,& amatores cœ
leſtium ſint in ſpiritualibus negocijs exercendis.
Prudentiores ſunt illi in malo,quàm iſti in bono.
Vix enim inueniuntur aliqui,qui tantam pruden Prudentes ſeculi.
tiã & curam habẽt in acquirendis bonis æternis
& permanentibus,quantã calliditatẽ & ſolicitu-
dinẽ iſti habent in acquirẽdis bonis tẽporalib⁹ &
fugitiuis. Pro his enim die noctuq; vigilãt,angu-
ſtiatur,laborant,& modis oibus tales diuitias co-
aceruare nõ ceſſant. Sicut bubo & cattus clarius Nocte videntia.
vident de nocte q̃ homo,nõ ad legendũ literas,ſed
ad capiendũ mures:ſic filij ſeculi acutius vidẽt q̃
filij lucis:non ad ſciendũ legẽ dei,ſed ad acquirẽ- M
dũ bona mũdi. Audiãt hæc filij lucis,& à filijs te
nebrarũ,ſcilicet hui⁹ ſeculi,vinci erubeſcãt. Ideo
enim hęc ſcripta ſunt,vt audiendo prudentiores
fiãt,nõ autẽ vt iniquitatis villicũ imitãdo,fraudẽ
vel iniuſtitiã in aliquo agãt. Vbi Beda: Audiant
ſapientes huius ſeculi,vt ſtultã ſapiẽtiã deſerere,
& ſapientẽ dei ſtultitiã diſcere queant:quãti eorũ
ſapientiã diuina ęquitas ęſtimauerit:quos nõ ve-
rè prudentes,ſed in generatione ſua prudẽtes eſſe
cõmemorat. Iuxta hoc quod alibi dicitur, vę qui Eſaiæ.5.
ſapientes eſtis in oculis veſtris,& corã vobiſmet-
ipſis prudẽtes. Nec non & amatores vitę æternæ
filios lucis appellãdo:non aliud eos qui ſapientes
ſunt vt mala faciãt,bene autem facere neſcierũt,
q̃ filios eſſe tenebrarũ arguit: filij aũt lucis, & fi-
lij hui⁹ ſeculi vocanꝛ,qũo filij regni & filij perdi-
tiõis:cuius enim quiſq; agit opera, eius cognomi-
naꝛ & fili⁹. Hęc Beda. Sed heu nos(vt ait Hiero.)
feruẽtiſſimi ſumus in terrenis,frigidiſſimi in cœ
leſtib⁹:& ſummã in rebus paruis exhibem⁹ alacri
tatẽ,ad maiora tepeſcimus:celerẽ habiturę finem
res ſine fine quęruntur,cœleſtes diuitias immor-
tales

A tales honores, pigra quadam dissimulatione negli
Sapientia nociua. gimus. Hæc Hiero. Vbi notandum, quòd quæ-
dam est sapiẽtia nociua: & ista est carnalis, quam
habẽt auari, in acquirẽdo diuitias: superbi, in ac-
quirendo honores: luxuriosi, in acquirendo deli-
Iacobi. 3. tias. Vnde Iacobus: Non est ista sapientia desur-
sum descendẽs: sed terrena, quò ad auaros: anima-
lis, quò ad luxuriosos: diabolica, quò ad superbos.
Quantum autem ad istam sapientiam, verum
est quòd filij huius seculi sunt prudentiores filijs
lucis: quia filij lucis eam aspernantur & fugiunt.
Sapientia superflua. Secunda sapientia est superflua, quę est de imper-
tinẽtibus ad salutẽ. Ista sapientia est mundana &
secularis, siue sit philosophica & physica: siue sci
entia legum & decretaliũ, quę pro tanto dicuntur
superfluæ: quia sine illis potest salus esse. Quan-
tum etiam ad istam sapientiam, filij seculi sunt
sæpe prudentiores quàm filij lucis: quia viri spi-
Sapientia necessaria. rituales parum curant de talibus scientijs. Tertia
sapientia est necessaria, quæ est de expedientibus
ad salutem: & ista est sapientia diuina, quæ consi-
stit in vera dei & boni cognitione. Quantum au
B tem ad istam sapientiã, filij lucis sunt prudentio-
res quàm filii huius seculi: imò in rebus diuinis
filij seculi videntur esse stulti, filij autẽ lucis sunt
valde sapientes & prouidi. Qui autem sunt filij
seculi, non apparet manifestè: sed tamen potest de
Filij seculi per coniecturas. hoc aliqua coniectura haberi. Vna est, quia com-
muniter filius habet inclinationem & artificium
patris: & ideo quando persona tota est mundana,
& ad negocia mundi inclinata, signum est quòd
pertinet ad filios seculi. Secunda coniectura est,
quia filius assumit arma patris: sic persona quę in
seipsa assumit arma mundi, quæ sunt superbia, a-
uaritia, gula, luxuria: hæc videtur pertinere ad ge
nerationem mundi. Filij autem lucis similiter co
gnoscuntur duplici coniectura. Prima est, quan-
do persona cum omni deuotione sustinet visita-
tionẽ dei, qua visitatur per flagella: vel alio quo-
cunq; modo: & quãdo nõ pmittit aliquid in corde
suo, quod est contrarium deo: signum est quòd est
filius dei. Secũda coniectura est, quia communi-
ter pulli auium comedunt libenter cibum, quo cõ
C sueuerũt vti parentes eorum, & in ipso potissimè
delectantur: sic quando homo libenter degustat
cœlestia, quæ fuerunt cibus Christi, & ei sapiunt
talia, ac continuè conatur qualiter impleat volun
Mãmona iniquitatis tatem diuinam, iste est propriè filius dei. De-
inde quasi à minore, infert cõdendo propositum.
Et ego vobis dico. Facite vobis, id est, ad vestrã
vtilitatem, amicos de mammona iniquitatis, sci
licet de tẽporalibus diuitijs: sed non eo modo quo
fecit villicus iniquitatis, non defraudando aliena:
sed largiendo vestra, vt cùm defeceritis meritis
proprijs & præsenti vita, recipiant vos in æterna
tabernacula: id est, per sua merita & suffragia im
petrent apud deũ, vos finaliter recipi in vita bea-
Psal. 83. ta. Ad hæc tabernacula propheta suspirans ait: q̃
dilecta tabernacula tua: quasi diceret dominus, Si
sibi in futurũ etiã cum dolo & fraudulẽter proui-
dens laudatur: multomagis laudandi eritis si sine
dolo & legitimè vobis prouideritis. Vbi Grego.
Si nos eorum, scilicet pauperũ, amicitijs ęterna ta
bernacula acquirimus: dantes pensare debemus,
quia patronis potius offerimus munera quàm ege-
Mãmona. nis bona largimur. Mammona mãmonæ lingua
Syra, diuitiæ dicuntur: & mammon mãmonis Sa- D
tanas, qui opibus seducit, appellatur. Et est aduer
tendum, quod non dicuntur hic diuitiæ iniquita-
tis: quia iniquè & de malo acquisitæ: de illis enim
non præcepit dominus fieri eleemosynam, cùm Eleemosyna de quibus fiat.
nunquam bonus vsus iustificet malè acquisita: &
ideo talia sunt restituenda, nõ in eleemosynis dã-
da. Potest tamen de diuitijs iniquo affectu, vel a-
ctu malè acquisitis fieri eleemosyna, vt de acqui-
sitis per meretricium, vel lenocinium, vel diebus
festiuis laborando, vel huiusmodi. Si verò diuitię Diuitiæ iniquæ.
non de malo sunt acquisitæ, nihilominus dicũtur
mammona iniquitatis, pluribus de causis. Primò,
quia non sunt verę diuitię, nec seruant quod pro-
mittunt: sed falsæ, quia fallunt & decipiunt. Pro-
mittunt enim securitatẽ, & dant timorem: satieta
tem, & dant esuriem: stabilitatẽ, & dant subitam
deiectionẽ. Secundò, quia iniqui in eis cõfidunt,
ac fidẽ & spem in eis cõstituunt. Tertiò, quia ini-
quus mammon pręest eis qui tentat homines cu-
piditate, vt seruiãt auaritiæ: quod est idolorũ ser-
uitus, & sæpe faciũt homines iniquos vt semp de-
siderent amplius. Quartò, quia sunt multarũ ini E
quitatum materia: propter diuitias enim multa
cõmittuntur iniqua, & expenduntur in multis il-
licitis & superfluis. Quintò, quia vt plurimũ ac-
quirũtur iniquè: in pluribus enim prædecessoribus
necesse est aliquem reperiri, qui iniuste vsurpaue-
rit aliena: vnde vulgata cõmuni dicitur sentẽtia:
Omnis diues aut iniquus est: aut hæres iniqui.
Sextò dicũtur mammona iniquitatis, id est, inæ-
qualitatis: quia inæqualiter possidentur: nã vnus
habet ad superabundantiã, alius ad sufficientiã,
alius ad necessitatẽ extremam, alius ad totalẽ pe-
nuriam. Septimò, quia iniquè retinentur: quod e-
nim vltra necessaria vitæ retinetur, nec proximi
necessitatibus erogatur: pecunia est iniquitatis, id
est, contra æquitatẽ: in ea enim non seruamus æ-
quitatem quã proximo debemus, quẽ sicut nos di
ligere iubemur. Pauperes ergo recipiẽt nos in su- Bonorum diuisio.
as domos cœlestes, si nos eos receperimus in no-
stras domos terrestres. Vnde Augu. Omnia bona
sua dedit deus duobus hominibus: diuitibus terre-
na, pauperibus cœlestia. Sed deus volens vtrumq; F
saluare, cõstituit vt hic diuites in sua hæreditate
recipiant pauperes: & pauperes in sua hæreditate
eos collocẽt, & vterq; per alium collocetur. Hæc
Aug. Et si nõ omnes pauperes possunt nos recipe
re in domos cœlestes, tamẽ quia largimur his, re-
cipiemur ab angelis & sanctis: quia largiẽdo pau-
peribus angelorũ nobis cęterorumq; sanctorũ gra
tiã cõparamus: & quãuis bonũ sit eligere pauperes
bonos, & alijs pręferre in datione eleemosynę, tamẽ
q dat indigẽti peccatori, nõ qa peccatori sed quia
homo est: nõ peccatorẽ nutrit, sed iustũ: qa culpã
nõ diligit, sed naturã. Qui autẽ eleemosynã acce Eleemosynæ acceptor.
pturus est, attẽdat bene si indigeat: alioquin nõ acci
piat ne rapinã cõmittat. Vnde Hiero. Monache si
eges & accipis, das potius q̃ accipias. Si autem
nõ eges, & accipis: rapis. Porrò non indiget mona
chus, si habeat quod naturę sufficit. Et hãc suffi-
cientiam apostolus certa diffinitione describit: ha 1. Timo. 6.
bentes, inquit, alimenta & quibus tegamur his cõ
tenti sumus. Vnde in collatione abbatis Abra-
hæ, Noueris autem te ex hoc nõ leui affici detri-
mento: quia cùm sis sani corporis, ac robusti: stipe

G fuſtentaris aliena, quæ iuſtè ſolis eſt debilibus at-
Opera mi- tributa. Miſericordiæ ergo operibus inſiſtamus:
ſericordiæ quia multa bona & in vita, & in morte, nobis in-
de comparamus. Vnde Hieronymus: Non memi-
ni me legiſſe malè mortuum, qui libenter exer-
cuit opera pietatis: habet enim multos interceſſo-
res, & impoſſibile eſt multorum preces non exau-
diri. Vnde & Leo papa: Quicquid in cibos pau-
perum, in curationes debilium, in precia captiuo-
rum, & in quælibet opera pietatis impéditur: non
minuitur ſed augetur. Nec vnquam apud deum
perire poterit, quod fidelis benignitas erogauerit:
dum quod cuique tribuit, id ſibi ad præmium re-
Matt. 5. a. condit. Beati enim miſericordes, quoniam ipſorũ
miſerebitur deus. Nec delictorum memoria erit,
vbi teſtimoniũ pietatis affuerit. Hæc Leo papa.
Religioſus verò, & qui nõ habet vnde poſſit elee-
moſynam dare materialem, nihilominus ex cor-
de poteſt facere eleemoſynam deo valde gratam:
videlicet ad hoc voluntatem habendo, ſeu etiam
illatas ſibi iniurias proximo indulgendo, vel ad-
H uerſitati alienæ ex corde compatiendo. Igitur ô
monache, ô clerice, ô laice, dum viuis cogita qua-
liter debeas operari: vt ſcias & habeas quid in iu-
dicio poſſis reſpondere: vbi audies, redde rationẽ
villicationis tuæ. Villici enim ſumus, non domi-
ni, rerum temporalium & ſpiritualium nobis ad
neceſſarios vſus proximorum commiſſarum.
Et ſi eas proximis non diſtribuimus, aliena reti-
nemus. Vnde Chryſoſtomus: Opinio quædam
erronea aggenerata mortalib⁹ auget crimina, mi-
Dñi nõ ſu- nuit bona. Ea verò eſt opinari, quod ea quæcunq;
mus hic. poſſidemus in vſu vitæ, poſſidemus vt domini.
Et ideo etiam oportunè ea apprehendimus, tan-
quam bona præcipua. Sed contrarium eſt. Non
enim nos vt domini in vita preſenti collocati ſu-
mus in propria domo, ſed tãquam hoſpites & ad-
uenæ: quò nolumus ducimur, & quò non putam⁹:
& qui nunc locuples eſt, in breui fit mẽdicus. Er-
go quicunque ſis, noueris te eſſe diſpenſatorem
alienorum: & tranſitorij vſus & breuis tibi iura
conceſſa ſunt. Abiecto ergo ab anima dominij
faſtu, ſumas humilitatem, & modeſtiam villici.
I Hæc Chryſoſtomus. Attende & aliud quod tibi
dicetur: iam enim non poteris villicare & opera-
ri. Vnde Chryſoſtomus: Quotidie talia per effe-
ctus nobis exclamat deus, oſtendens nobis feruen-
tem in meridie ſoſpitatem, priuſquam aduesperaſcat exanimẽ, & alium inter prandia expiran-
tem, & diuerſimodè ab hac villicatione diſcedi-
mus. Sed fidelis diſpenſator, qui de propria diſpẽ-
Philipp. 1. ſatione confidit: deſiderat cum Paulo diſſolui &
eſſe cum Chriſto. Is autem cuius ſunt vota ter-
rena, anxiatur in exitu. Hæc Chryſoſto. Cogita
etiam quòd tunc fodere non valebis, & mendica-
re erit confuſionis. Vnde Beda: Ablata quippe
villicatione fodere non valemus: quia finita hac
vita, in qua tãtũ licet operari, nequaq̃ vltrà bonæ
cõuerſationis fructũ ligone deuotę cõpunctionis
licet inquirere. Mendicare confuſionis eſt, illo ſci-
licet peſſimo genere mendicãdi, quo virgines illæ
fatuæ mendicaſſe feruntur, & de quo Salomon
Prou. 20. ait: Propter frigus piger arare noluit: mendica-
bit ergo æſtate, & non dabitur ei. Hæc Beda. Vt
autem idem dicit Beda, ſi hi qui prębent eleemo-
ſynam de iniquo mammona, faciunt ſibi ami-
cos, à quibus in æterna tabernacula recipiantur: K
quantomagis hi qui ſpirituales largiuntur epu-
las, qui dant conſeruis cibaria in tempore ſuo: Prouer. 31.
certiſſimè debent ſpe ſummę retributionis erigi.

Poſtquam ergo dominus præmiſit de diſpen-
ſatione pecunię corporalis, ſubdit de diſpenſatio-
ne pecuniæ ſpiritualis dicens: ⌊qui fidelis eſt in
minimo,⌋ & in diſpenſatione minorum, ſcilicet tẽ-
poralium: ⌊& in maiori,⌋ id eſt, in diſpenſatione
maiorum, ſcilicet ſpiritualium ⌊fidelis eſt. Et qui
in modico,⌋ ſcilicet in carnalibus ⌊iniquus eſt,⌋ vt
non bene pro neceſſitate proximorum expendat:
⌊& in maiori,⌋ ſcilicet in ſpiritualib⁹ ⌊iniquus eſt⌋
vt nõ pro vtilitate communi diuidat: quaſi dice-
ret, qui bona temporalia quæ ſunt minima bene
diſpenſauit in eleemoſynis, & in alijs pijs vſibus,
dignus eſt vt ſibi cõmittatur diſpẽſatio ſpiritua-
lium, quę ſunt maiora: quia fidelitas diſpenſatio-
nis primæ, eſt argumẽtum fidelitatis ſecundę. Et
qui modica, ſcilicet bona temporalia non bene
diſpenſauit: ſed in illicitis conſumpſit, vel malè
retinuit: indignus eſt vt ſibi committatur diſpen- L
ſatio maiorum, ſcilicet ſpiritualium: quia infideli-
tas prima, eſt argumentũ ſecundæ. Hic habes ar- Auari de-
gumentũ, quòd auarus non eſt bonus prędicator, teſtatio.
vel prælatus. Vnde ſubdit: Si ergo in iniquo mã-
mona, ſcilicet in bonis temporalib⁹ & diuitijs, fi-
deles non fuiſtis diſpenſando, quæ ſunt magis bo-
na ſecundum apparentiam, quam ſecundũ verita-
tem: quod verum eſt, ſcilicet bona ſpiritualia, quę
ſunt vera bona, quis credet vobis? id eſt, tradet vo-
bis ad diſpenſandum? quaſi dicat, nullus ſapiens.
Vnde habes exemplum de quodam epiſcopo, qui
quatuor caſeos tradidit ad cuſtodiendum nepoti
ſuo: & quia malè cuſtodiuit, ideo curam animarũ
tradere ſibi noluit. ⌊Et ſi in alieno fideles nõ fui-
ſtis,⌋ ſcilicet in tẽporalibus, quæ ſunt aliena à no-
bis, quia ſunt extra nos: ⌊quod verum eſt,⌋ ſcilicet
bona ſpiritualia, quæ ſunt habentibus intrinſeca,
⌊quis dabit vobis ad diſpenſandum?⌋ quaſi dicat
nullus ſapiens hoc faceret. Qui enim fidelis non
eſt in diſpenſatione bonorum fortunę, & diuitia-
rum corporalium, quæ reſpectu ſpiritualium fal-
ſæ diuitiæ ſunt, & a nobis alienæ, quia extra na- M
turam noſtrã ſita: nihil enim intulimus in hunc 1. Timo. 6.
mundum, & nihil hinc auferimus: poſſuntq; no-
bis auferri etiam nolentibus: diſpenſationem bo-
norum gratię, & diuitiarum ſpiritualiũ, quæ verę
diuitię ſunt, & noſtra quia proprie homini depu-
tata (ad ea enim habẽda nati ſumus, nec poſſunt
nobis auferri nolentib⁹) nullus ei credere vel dare
debet: qa in eis etiã infidelis eſſet. Vnde Ambro.
Alienę à nobis diuitię ſunt: quia præter naturam Diuitiæ a-
ſunt. Neque nobiſcum naſcuntur, neque nobiſ- lienæ à no-
cum tranſeunt. Neque enim noſtra ſunt quę non bis.
poſſumus auferre nobiſcũ. Sola virtus eſt comes
defunctorũ, ſola nos ſequitur miſericordia. Et vt
dicit Aug. Poteſt homo inuitus amittere bona tẽ-
poralia: nunquam autẽ, niſi volens, perdit ęterna.
Secundum Bedam: In minimo eſt fidelis, qui ha-
bet viſcera pietatis, & opera miſericordiæ: dan-
do eleemoſynas, & diligendo proximos: in ma-
iori eſt fidelis, qui omnino adhæret creatori: &
vnus ſpiritus cum eo deſiderat fieri. Sed qui fra-
trem nõ diligit quem videt, nec egeni miſeretur,
quomodo diliget deũ quem nõ videt: & quomodo
ſeipſum

A ſeipſum deo tribuet? Valde ergo cōſiderandū eſt,
in electione prælatorum & præpoſitorum quales
in modico fuerunt: & quid pietatis & miſericor-
diæ habuerint: quoniam qui in modico fideles nō
ſunt, in magnis quoque fideles non erunt. Vnde
1.Timo.3. præcepit apoſtolus Timotheo, & Tito: vt in eli-
& ad Tit.1 gendo epiſcopo ſemper præconſiderent ſi fidelis
fuerit, & non auarus in diſpenſatione rei familia-
ris: ſæpe enim auarus in erogatione pecuniæ cor-
poralis, auarus eſt in erogatione talenti ſpiritua-
lis: vt nil verè faciat, niſi pro pecunia: vel pro per-
ſonis, & iuxta acceptionem perſonarum. Comita
tur enim eum ſæpe auaritia & cupiditas vſque ad
ſpiritualia. Et ideo tales ſi promouentur in eccle
ſia, non eſt ex dei ordinatione, ſed magis ex per-
miſſione quadam diuina. Demus igitur aliena, vt
ſuſcipiamus noſtra: præbeamus parua, vt recipia-
mus magna: ſeminemus in benedictione, vt meta
2.Cor.9. mus benedictionem: ſed qui parcè ſeminat, parcè
& metet. Si bene diſpenſamus bona minora, ſcili-
cet fortunæ & naturæ: merebimur promoueri ad
bona maiora, ſcilicet gratiæ & gloriæ.

B Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, animam meam fac
virtutum villam: ne villicus tuus, ratio
mea, diſſipet bona tua mihi credita: quia
poſt mortem neſcio, quid meritorij fa-
ciam. Remitte mihi centum cados olei, quos tibi
debeo per contemplationem: & centum coros tri-
tici, quos tibi debeo per operationem: & amici tui
pauperes, qui te diligunt, & tibi cōformantur, fiāt
mei apud te interceſſores, aduocati, & patroni: vt
cùm defecero proprijs meritis, & ab hac vita: reci-
piar meritis eorum & ſuffragijs in domos ſuas,
ſcilicet in æterna & dilecta tabernacula. Amen.

De diuite epulone, & Lazaro mendico ad ianuam
eius iacente. Cap.XVI.

Lucæ.16. PHariſæi autem, qui erant auari, au-
dientes dominum Ieſum de contem
ptu mundi & contra auaritiam diſ-
putantem: ac homines ab appetitu
diuitiarum retrahentē: & ad facien-
C dum eleemoſynas inducentem: ⌊deridebāt eum,⌋
quaſi irrationabiliter loqueretur, & contraria le-
gi prophetiſque præciperet, vbi multi ditiſſimi
deo placuiſſe leguntur, & obſeruatoribus legis bo
na temporalia promittuntur: non attēdentes quia
in lege carnalibus minora, propter regnum æter-
num: & in euāgelio ſpiritualibus maiora, propter
regnum cœlorum iure præcipiuntur: & ideo in-
ter legem & euangelium, ſicut promiſſionum, ita
& præceptorum debere eſſe diſtantiā. Ibi nanque
dictū eſt, Si volueritis & audieritis me, bona ter-
Matt.5.a. ræ comedetis: hìc verò, Beati paupes ſpiritu: quo-
Legis promiſſio. niam ipſorum eſt regnum cœlorum. Item lex nō
promittebat temporalia, tāquam principale præ-
mium: & ideo vbicunque in ſacra ſcriptura pro
actibus virtutum promittuntur bona tempora-
lia, ſub illis intelligūtur bona ſpiritualia & æter-
na, tanquam principaliter promiſſa. Nec tempo-
ralia ſic promittūtur ad malum vſum, ſicut Pha-
riſæi iſta ad defenſionem ſuæ auaritiæ malè indu
cebant: ſed ad bonum: quia illi qui bene vtuntur
diuitijs, non ſeruiunt eis, nec dæmoni per eas ten-
tant: ſed magis econuerſò diuitiæ ſeruiunt ipſis, D
quia ſunt eis iuuamenta virtutis: & tales fuerunt
Abrahā, & alij diuites qui deo ſeruierunt, & pla-
cuerunt in eis. Vnde occurrit eis dominus confu-
tans, & redarguens eos de vana gloria, & de auari
tia, dicens: ⌊Vos eſtis qui iuſtificatis vos coram
hominibus,⌋ auaritiam veſtram prædicto modo
falſè colorando: & opera veſtra vt ab hominibus
videamini faciendo: ⌊deus autem⌋ cui omnia nu-
da & aperta ſunt: ⌊nouit corda veſtra,⌋ & iniqui-
tatem ibi latentem, ⌊quia quod hominibus,⌋ & in
reputatione hominum, qui vident in facie ⌊altum
eſt,⌋ id eſt apparens iuſtitia, & non exiſtens in re,
⌊abominatio eſt apud deum,⌋ & in reputatione dei
qui videt in corde: quia ſimulata ſanctitas, duplex
eſt iniquitas: eſt enim & ſimulatio, & iniquitas.
Audiant hoc hypocritæ & ambitioſi, quia quanto Simulata
magis apparent, & ſe exaltant apud homines, tā- ſanctitas.
to magis abominabiles ſunt apud deum. Igitur
quia deus videt corda, & per conſequens etiam fa
cta, quantūcunque ſecreta: ſtudendum eſt cuilibet
etiam cùm ſolus fuerit, vt & cogitando & operā- E
do mala declinet, & bona faciat. Si enim deū præ- Præſentia
ſentem, & omnia videntem, & vindicantem ſem- dei.
per cogitaremus: aut vix aut nunquam peccare-
mus. Vnde Boetius: Auerſamini vitia, colite vir
tutes, ad rectas ſpes animum ſubleuate: humiles
preces in excelſa porrigite: magna vobis eſt neceſ
ſitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis iu
dicis cuncta cernentis. Quia ergo Phariſæi corā
hominibus ſe iuſtificabant, & iuſtos ſe eſſe oſten-
debant: peccatores quaſi infirmos contemnendo,
& eleemoſynarum remedia negligendo, quàm iu-
ſtè hæc auaritia & auara altitudo damnanda ſit,
in ſequenti dominus docet exemplo, quod maxi-
mè inducitur ad prouocandum homines ad ope-
ra miſericordiæ ex diuite propter defectū pietatis
& miſericordiæ damnato: & non dicitur hìc quòd
ſit parabola vel ſimilitudo, quia eſt rei geſtæ nar-
ratio. Vnde ſecundum quoſdam: Diues iſte Na- Diues
bal erat, quē Dauid occidere volebat, quia victua lo.
lia ſibi & ſuis negauerat. Dicit ergo: homo qui-
dam. Vbi notādum quòd homo potius ſonat hìc
in vitium, quàm in naturam: vt dicatur homo ab
humo, id eſt humo adhærens per amorem terreno F
rum. ſecundum Gregorium: Non exprimitur no-
men eius, quia non erat à deo per approbationem
cognitus: ſecundum quod dicit ſaluator reproba-
tis, Nūquam noui vos. Vnde quaſi ignotus apud Matt.7.
deum, nomine non deſignatur, neque nominatur
à deo: quia nomen quæſierat à mundo. ⌊Homo er-
go quidā erat diues⌋ non tam à poſſeſſione diui-
tiarū, quàm ab amore earū. Ecce ſuperfluitas in
ſenſu, & concupiſcentia oculorum. ⌊& induieba-
tur purpura⌋ rubea deſuper, propter inanem glo-
riam: ⌊& byſſo⌋ alba deſubtus ad carnem, propter
mollitiem: ecce exceſſus, in veſtitu & ſuperbia vi-
tæ. ⌊& epulabatur quotidie ſplendidè,⌋ ſeruiendo
gulæ magis quàm naturæ: ecce exceſſus in victu
& concupiſcentia carnis. ſecūdum quod veſtimē-
ta, ita & epulæ. Ad mollitiem & luxuriam cultu
regio diſſoluebat carnem exterius: ac cibis & po-
tibus refouebat interius. ⌊Et erat quidam men-
dicus nomine Lazarus. Diuiti adiungitur pau- Lazarus
per, quia alter alteri confert, ſed differenter: quia pauper.
diues confert temporaliter pauperi, & pauper ſpi-
ritualiter

G ritualiter diuiti. Vnde Chrysostomus: Dum diues sustentat pauperem, sustentatur à paupere. Exprimitur autem hic nomen pauperis, quia à deo per approbationẽ erat cognit⁹, sicut & Moysi dicit, Noui te ex nomine: vnde & pauperibus humilibus dicitur. Gaudete & exultate, quia vestra nomina scripta sunt in cœlis. Lazarus pauper & humilis nominatur: diues verò nec nomine dignus habetur. Nomina bonorum scripta sunt in libro dei: & nomina malorum in libro diaboli. In quo pensandum est, quantum interest inter publicam legem mundi, & benignam legem dei.

Pauperes latent.

Nam diuites sunt mundo celebres per nomina sua: sed pauperes latent, nec nomen in mundo habent. Mos est dicendi, Quando de vrbe profecti sumus, obuiauit nobis talis comes, vel dominus. Ecõtrà de paupere dicitur, Nobiscum vnus pauper agebat iter.

Pauperis prælatio.

Sed in euangelio est mos contrarius: quia pauperis nomen exprimitur, diuitis verò nomen tacetur: superbos diuites per iudiciũ reprobationis deus nescit, humiles pauperes per iudicium approbationis noscit. Cominus aspicit

H hos, & eminus arcet illos. Diuitibus sunt nomina in culmine mundi, sed pauperibus sunt nomina in aula dei. ⌊Qui iacebat ad ianuam eius vlceribus plenus,⌋ vt ex vicinitate magis appareret duritia diuitis exeundo, & reuertendo eum videntis: & patientia pauperis ex visione diuitis. Vbi Chrysostomus: Infœlicissime hominum mortem corporis tui vides iacere ante ianuam, & non misereris. Si dei præcepta non cõsideras: saltem miserere conditionis tuæ: & time ne & ipse talis efficiaris. ⌊Cupiens saturari de micis,⌋ non dicit de preciosis, ⌊quæ cadebant de mensa diuitis:⌋ quodammodo dicens ad diuitem, Sufficiũt mihi micę mensę tuæ: quas abijciendo proijcis inde. Præbe de superfluo eleemosynam: fac de non damno lucrũ, in quo nimia duritia apparet, eo quòd perire permittebat vnde pauper subleuari poterat. ⌊Et nemo illi dabat,⌋ quia tali domino talis familia: & ideo conformabantur ei in mentis duritia. Cùm ergo ante ianuam iacere ex visione pauperis diuiti non miserêti, cumulus damnationis infertur: & rursus ex visione diuitis tentatus quoti-

I die pauper probatur. Quem ad maiorem ipsius probationem paupertas simul & egritudo, & visa diuitis copia, & nulla sibi adhibita consolatio affi ciunt. Vbi Chrysostomus: Egrotatio habet aliquod solatium, si opes habet. Si autem ad infirmitatis magnitudinem accedat & paupertas, duplex est infirmitas. Quãta ergo in isto pœna est, in quo inter tanta vulnera non meminit dolores plagarum, sed famis! ⌊Sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius.⌋ Vnde talis pietas in lingẽdo vlcera pauperis, arguit duritiam diuitis: quia magis curiales erant canes pauperi, quàm eorum dominus. Et nec à se canes remouere poterat, nec visitator erat qui remoueret. Qui etiam si mordendo punxissent, non esset qui illos amouisset. ⌊Factum est autem vt moreretur mẽdicus⌋ in patientia, quæ opus perfectum habet probatus, ⌊& portaretur,⌋ secundum animam ⌊ab angelis in sinum Abrahę⌋ de mendico diues factus, id est ad

Sinus Abrahæ.

requiem, & lymbum sanctorum patrum: vbi descendebant animæ iustorum morientium, antequam generale impedimentum glorię per passionem Christi esset amotum: qui sinus (secundum K

Augustinum:) ideo Abrahę dictus est, non quòd ipsius tantum sit, sed quòd ipse multarum gentiũ pater sit, quibus ad imitandum positus est. Vbi Chrysostomus: Non suffecerat ad portãdum angelus vnus pauperẽ, sed propterea plures veniunt vt chorum letitiæ faciant. Gaudet vnusquisque angelorum tantum onus tangere: libenter talibus oneribus prægrauantur, vt ducãt homines ad regna cœlorum. ⌊Mortuus est autem diues,⌋ quia diuitię non possunt à morte saluare: ⌊& sepultus est in inferno,⌋ scilicet damnatorum, id est in profunditate pœnarum infernalium: de diuite mẽdicus factus. Diues iste tanquam diaboli parrochianus Diues.

ad cœmiterium infernale à dæmonibus est deductus, & ibi est sepultus. Ibi sepelientur parrochiani diaboli sine thure, & sine aqua benedicta ad modum asini. Vnde in Hiere. de quolibet reprobo di Hiere.22.

citur, sepultura asini sepeliet. Sepultura asini est talis quia excoriatur, & pellis à domino possidetur: carnes à canibus lacerãtur, ossa pluuijs & grãdinibus derelinquuntur. Sic quando aliquis moritur iniquus, parentes possidet substantiam ter- L

renam, vermes lacerant carnem suam, supplicia infernalia lacerant eius animam, quæ naturam ossis habebit, quia consumi nunquam poterit,

Parrochiani agnoscẽdi modi p characterẽ

Et notandum quòd pluribus modis cognoscitur aliquis, cuius parrochianus sit: scilicet si ab eo baptismũ suscipiat, si ei primitias & decimas reddat, si eius missas & horas audiat. Qui ergo aqua concupiscẽtiæ baptizatur, in qua character diaboli imprimitur: de quo in Apocalypsi dicitur, Qui Apoca.19. d.

initia operum & consummationem tanquam primitias & decimas diabolo reddit, vel bona temporalia in illicitis consumit: qui lasciuis cantilenis, & erroneis carminibus, seu verbis detractorijs & malis intendendo, tanquam horas diaboli audit: diaboli parrocbianum se ostẽdit, & in eius cœmiterio sepelietur in morte, sicut etiam diues iste est sepultus. Sed qui baptizatur aqua pœnitẽtiæ, vbi ĩprimit character Christi, scilicet Thau: de quo Ezech.9.c

dicitur in Ezechiele. Qui initium & consummationem bonorum operũ Christo reddit, qui eius sermones & verba libenter audit deportabitur ab angelis in requiem Christi: cuius parrocbianum M

se ostendit. Meritò autem pauper deportabatur ab angelis, & angelica ei deputabantur officia: cui tam crudeliter denegata sunt humanitatis obsequia, & meritò diues sepultus est ĩ inferno, vt sustineat cruciatum nolendo, qui in præsenti vita crucem portare noluit pœnitendo. ⌊Eleuans autem oculos suos⌋ spirituales, non corporales, quia ibi erat anima eius non corpus, ⌊cùm esset in tormentis⌋ multiplicibus, quia eius oculi aperti erant per pœnam qui antè clausi fuerant per culpam, ⌊vidit Abraham à lõge⌋ quia multum etiam ante apertionem ianuæ cœlestis distabat status electorum à statu reproborum, intantum quòd impossibilis erat transitus ab vno in alium ⌊& Lazarum in sinu eius⌋ ad cumulum suę pœnę, quem in prosperitate posit⁹ dedignabatur videre. Sinus Abrahæ Sinus Abrahæ.

(de quo hîc dicitur) ante passionem erat in lymbo inferni, sed modo est in cœlo: sicut enim translatus est Abrahã de lymbo: sic & sinus ipsius cũ eo. Erat nanque in superiori margine inferni locus aliquantulum habens lucem pro spe futuræ claritatis,

A claritatis,sine omni pœna materiali,in quo erant
animæ electorum,vsque ad descẽsum Christi ad
inferos:scilicet ad eundem locum, qui locus pro-
Sinus. pter sui tranquillitatem sinus est dictus: sicut &
sinus maris,dicitur locus quietus à ventis & tem-
pestatibus:& dicebatur Abrahę,quia ipse fuit pri
ma via credendi,& primus publicè prędicauit fi-
dem vnius dei. Hunc locum appellauit Iob tene-
bras,respectu visionis diuinæ:vel pro tędio expe-
Iob.17. ctandi saluatorem,dicẽs: In tenebris straui lectu-
lum meum. Secundum Bedam:Sinus Abrahæ,
est requies beatorum pauperum, quorum est re-
gnum cœlorum,quo post hanc vitam recipiũtur.
Et secũdum Augustinum:Sepultura inferni,pœ
narum profunditas est: quæ superbos & immise-
ricordes,post vitam hanc vorat. Qui in præsen-
ti volunt tenere locum primum:in futuro retru-
dentur in locum nouissimum. Vbi Chrysosto-
Loci com mus:Sicut autem pauperi,dum viueret,grauiorẽ
mutatio. pœnam reddebat iacere ante ianuam diuitis, &
aliena bona prospicere:sic diuiti mortuo augebat
exercitium accubitus in gehenna, & prospectus
B delectationis Lazari,ne sola tormentorum natu-
ra,sed & collatione honoris illius intolerabilius
sentiret supplicium. Aliorũ diuitię,eorum qui in
paupertate sunt,tormenta sunt. [Et ipse clamans
prę dolore,dixit:Pater Abraham,miserere mei.]
Hunc serò & pro nihilo patrem vocat,quẽ in ope
ribus misericordiæ imitari noluit: & petit mise-
reri sui,qui nec suimet misertus est, nec Lazari.
[Et mitte Lazarum vt intingat extremum digi-
ti sui in aqua,& refrigeret linguam meam, quia
crucior in hac flamma.] Lazarum petit mitti si-
bi ęstuãti,cui ipse micas panis noluit mittere esu
rienti. Vocat autem extremum digiti sui, modi-
cum suffragium meritorum:& guttam aquæ,mo
dicum quid refrigerantis misericordiæ. Vnde
Digitus & notandum quòd lingua & digitus metaphoricè
lingua ani dicuntur in animabus separatis:quales erant ani
marum. mæ Lazari & diuitis:sicut enim in deo,qui spiri-
tus est,manus dicitur virtus eius operatiua:simi-
liter in Lazaro hìc per digitum intelligitur vir-
tus eius auxiliatiua: & per linguã diuitis, virtus
C conceptus mentis expressiua. Vnde non in vera,
sed imaginaria lingua punitur,dum per imagina
tionem in memoriam peccata linguæ reuocat.
Et similiter plura alia (de quibus hìc dicitur) mẽ
Animarũ taliter fieri intelliguntur. Quanuis animę corpo
passio. ra non habeant:tamen in membris pati dicuntur:
quia exutę à corporibus tales affectus i sesentiũt
pro peccatis,ac si in corpore paterentur in mem-
bris. In lingua ergo cruciari dicitur, id est in ani-
ma,quæ pro peccato linguæ amplius torqueba-
tur,quia per eam plus peccauerat,secundum duo
officia naturæ,in quibus lingua deseruit, scilicet
gustum & loquelam,in quibus epulones frequen-
ter offendũt. Per linguam quidem in officio gu-
stus peccauit,quia epulabatur quotidie splẽdidè:
& similiter in officio loquelę, quia inter epulas
splẽdidas magis relaxatur lingua ad loquendum
inepta. Et ideo expedit valde in mensa sobrieta-
tem,& silentium obseruare. Vnde Basilius:Quã-
tum possumus delitias mundi,& ciborum epulã-
tiam fugiamus: nequãdo cruciati in flãma, quæ-
Diuitis ramus guttam aquæ & nullum refrigerium con-
vitia. sequamur. Plenus nihilominus,vt visum est, iste

diues fuit vitijs:in eo enim erat auaritia, quia di- D
ues erat:non quia diuitias habebat,sed quia auarè
retinebat,& illicitè expẽdebat. Item in eo fuit va
na gloria,quam habuit in vtendo veste preciosa.
Hoc autem quàm grande sit peccatum patet ex
historia Romanorũ, vbi legitur quòd ille qui pri-
mus apud eos purpura indutus fuit,à fulmine per-
cussus interijt. Non debet homo de vestibus glo-
riari,immo magis dolere,respiciendo ad peccatũ
suum: nam ante peccatum veste non indigebat,
quia decore innocentię indutus erat: sed perdita
innocentia,aduenit dei ira,& tunc fuit vestis sibi
facta ad cooperiendum miseriam peccati & defe-
ctuum nostrorum. Vnde in Genesi: Fecit quoque Gen.3.
deus Adę & vxori eius tunicas pelliceas: scilicet
extra paradisum post lapsum & peccatum. In si-
gnum huius aliqui religiosi non vtũtur nisi pel-
libus, in memoriam transgressionis primorũ pa-
rẽtum,& in signum mortalitatis:quia pelles sunt
de animalibus mortuis. Quatuor autem modis Vestiũ re-
potest esse reprehensio circa vestes. Primò,quãdo prehensio.
sunt nimis preciosę. Secundò,quando sunt curio-
sę. Tertiò,quando non sunt statui personæ conue E
nientes. Quartò, quando quis habet diuersa ve-
stium mutatoria, ita quòd à tineis demoliuntur,
& Christus in pauperibus nudus relinquitur. Itẽ
fuit in eo peccatum gulę,quia [epulabatur quoti-
die splendidè.] Facit autem gulosus iniuriam na Gulosi de-
turæ:nulli enim animali tam magnum corpus ha testatio.
benti dedit natura tam paruum os & collum, si-
cut homini:vt per hoc ad cibi & potus parcitatẽ,
& temperantiam nos moneret. Erat & sine mise-
ricordia,quia vlcerosi pauperis noluit misereri:&
ideo frustra misericordiam petijt, qui misericor-
diam non fecit:& ideo etiam tanquam à deo non
cognitus caret nomine, qui deum cognoscere no-
luit in paupere. Non enim reprehenditur ex eo
quòd diues erat: sed quòd diuitias auarè retine-
bat:& nihil pauperi dare volebat:ac eas in vesti-
bus curiosis,& epulis delicatis malè expendebat:
nimisq; diuitias amabat,& circa eas cor suum po
suerat:nec reprehenditur ex eo quòd aliena abstu
lit,sed quòd sua nõ dedit:nec dicitur quia quem-
piam oppressit,sed quia in acceptis rebus se extu- F
lit. Vnde Chrysostomus: Non autem quòd diues Diuitis ac
erat torquebatur,sed quia misertus non fuit. Nõ cusatio.
accusatur,quia res alienas tulerit, non quia adul-
ter fuerit,non quia aliquod malum fecerit:sola in
illo condemnatur superbia. Vnde & Gregorius:
Hinc colligendum est qua pœna mulctandus sit,
qui aliena diripit, si inferni damnatione percuti-
tur,qui propria non largitur. Hæc Gregorius. Pẽ
sent ergo non solum seculares,sed & religiosi, qui
temporalia illicitè sibi attrahunt,vel detinẽt,qua
pœna puniendi sunt,si damnatur qui propria nõ
dedit. Qui enim aliena, seu illicite acquisita, &
reddenda detinent:contra dei mandata peccant:
sine quibus nemo potest ad vitam ingredi, vel sal
uari. Et tamẽ multi credunt,sed stultè,quòd rea-
tu tantę iniuriæ non obstante,animæ eorum re-
quiescant in pace. Nam quia conscientia sępe for
matur secundum id ad quod homo afficitur:ideo
multi pecunias & temporalia nimis diligentes,de
illicite acquisitis conscientiam non faciunt: sicq;
dei pręcepta contemnendo, & per consequẽs mor
taliter peccãdo deũ grauiter offendunt, & omnia
sua in bonis

G ſua in bonis exercitia perdere non metuunt. Et
maximè hoc attendant domini terrarum,& potẽ-
tes,qui parum timent terras aliorum ſibi attrahe-
re,& minus potẽtes vi vel dolo opprimere: nec ad
deum cuncta cernentem curant reſpicere. Si ar-
bores ſolum in altum & non in latum creſcerent,
nec ſe dilatarent: vna aliã non impediret: ſed quia
creſcunt in latum & ſe dilatãt, vna impedit aliã:
ita quòd vna quãdoq; abſcinditur, propter aliam
ſibi vicinam. Sic reges & potentes qui habent &
quærunt dominium, ſi ſolum creſcerent in altum
verſus cœlum,& erigerent ſe ad deum, vnus non
impediret alium:& quia dilatãt ſe plus debito ad
terrena, propter hoc vnus alium impedit, & alie-
na ſibi attrahit, ac ea ſæpe hęredibus ſuis relin-
quit. Sed non gaudeant de hoc vel gloriẽtur: quia
veniet tempus quo ipſi tanquam parrochiani dia
boli, cum diuite in inferno ſepultura aſini ſepeliẽ
tur,& alij per eos iniuſtè oppreſſi ad requiem cũ
Miſericordiæ adhortatio. Lazaro ſuſcipientur. Audiant hoc terreni & mi-
ſeri, quos puluis terræ nunc excęcauit, quia vexa-
tio tũc intellectum eis dabit. Vnde Auguſtinus:
H Audiant iſta diuites, qui nolunt eſſe miſericor-
des. Audiant irrogari ſibi ſupplicia, qui nolũt ero
gare ſubſidia. Audiant pauperem refrigerantem,
audiant diuitem pœnis grauioribus æſtuantem.
Penſentur ergo pro diuitijs, pœnę: refrigeriũ, pro
paupertate: pro purpura, flamma: refectio, pro nu
ditate: vt ſalua ſit ęquitas ſtatherę, & non mẽtia-
tur modus illius menſurę: in qua, inquit, menſura
menſi fueritis, ita metietur vobis. Ideo negatur
miſericordia diuiti, quia ipſe dum viueret noluit
miſereri: ideo rogans diues, non exauditur in tor-
mentis, quia rogantem pauperem non exaudiuit
in terris. Et iterum regnum cœlorũ, veritate at-
teſtante, didicimus non diuitum, ſed pauperũ eſ-
ſe. Si igitur regnum eſt pauperum: reſtat vt infer
nus ſit diuitum. Quiſquis igitur vis regnare cũ
Chriſto, elige paupertatem cũ ipſo, & requieſcas
cum Lazaro mendico. Nemo enim poteſt gaude-
re cum ſeculo,& regnare cum domino. Qui igi-
tur vult epulari cum diuite, pręparat ſe inter epu
las vermibus gehennæ. In qua pro gaudio momẽ
taneo ardebit perpetuò cum capite ſuo diabolo.
I Infœlix commercium, pro tam breui gaudio cœ-
Paupertas fœlix. leſti priuari à regno. Fœlix paupertas, per quam
cœleſtis acquiritur hęreditas. Fœlix commerciũ,
pro perituris æterna ſuſcipere: & quod ineffabile
bonum eſt, ſine fine cum Chriſto regnare. Econ-
trà ineffabilis miſeria, perpetua pati ſupplicia.
Diuitijs nõ cõfidas. Hęc Auguſtinus. vnde & Chriſoſtomus: Inſtrui-
mur autem quàm ſit vtile in diuitijs non confi-
dere. Ecce diues indiget paupere, qui quandoque
eſuriebat. Mutantur res, & notificatur omnibus
quis eſſet diues, & quis eſſet pauper. Sicut enim
in theatris cùm aduesperaſcit, & aſtãtes recedũt:
exeuntes & amictum induentes, qui reges & præ-
tores viſi fuerant, omnibus vultibus videntur vt
ſũt: ſic adueniẽte morte,& ſoluto ſpectaculo, vni-
uerſis laruis ægeſtatis,& diuitiarum depoſitis: ex
ſolis operibus dijudicantur, qui iam verè ſint di-
uites, q pauperes, qui glorioſi, qui ve inglorij. Hęc
Chryſoſtomus. Videtur etiã eſſe de ſtatu homi-
num, ſicut de ludo Scacorum. In illo enim ludo
Scacorum ludus. ſũt reges & milites, ſenes & iuuenes, magni & par
ui,& cætera huiuſmodi: quorum in ipſo ludo con
tinua fit de loco in locum mutatio, & quaſi quæ- K
dam mutua adinuicem oppugnatio, ſed comple-
to curſu ludi & temporis, omnia proijciuntur in
ſaccum,& maiora quæque,& magis grauia cadũt
in profundum. Sic diuerſarum conditionum ho-
mines in diuerſis locis ponuntur,& frequenter de
loco in locum mutantur, ac ſæpe mutuo ſe impu
gnant,& ſibijnuicem aduerſantur: ſed completo
curſu eorum, mittuntur in terræ ſaccum, & ma-
iores ac de onere peccatorum magis graues: deſcẽ
dunt cum diuite in inferni abyſſum. [Et dixit il-
li,] ſcilicet diuiti Abraham, [Fili,] ſcilicet gene-
re non imitatione, & vocat eum filium vt dolor
eius augeatur de perdita hæreditate: [recordare,]
ſed melius eſſet pręuidiſſe: [quia recepiſti bona in
vita tua,] id eſt, illa quę vera & ſola putaueras eſſe
bona, ſcilicet temporalia: quæ ſæpe dantur qui-
buſdam in ſignum diuinæ reprobationis: & hoc
ſibi dicitur ad augmentum ſuæ pœnę & infœlici
tatis, vt cogitet ſtatum præteritę ſœlicitatis, quia
(vt dicit Boetius) in omni aduerſitate fortunæ,
infœliciſſimum eſt genus infortunij fuiſſe fœli-
cem. [& Lazarus ſimiliter mala,] ſcilicet trãſito- L
ria recepit in vita ſua: non mala ſecundum æſti-
mationem ſuam, ſed diuitis: qui inopiam,& famẽ,
& egritudinem exiſtimabat mala. Et horum re-
cordatio malorum fuit Lazaro conſolationis au-
gmentum. Vnde Boetius: Dulcior eſt apum ma- Dulcia quando.
ge labor, Si malus ora prius ſapor edat. Fortè di-
ues iſte aliquid boni habuit, quod fœlicitas trãſ-
euntis vitę remunerauit:& Lazarus aliquid ma-
li, quod ignis inopię purgauit. Et ideo, ſecundum
Gregorium, Si honorem vel diuitias, ſeu aliquid
aliud exterioris boni vel proſperitatis in hoc mũ
do accipimus, pertimeſcere debemus, ne nobis pro
quorundam noſtrorum actuum bonorum recom
penſatione dominus dederit,& à retributione bo-
ni intimi repellat: & ſi pauperes fortè reprehenſi-
biles conſpicimus, deſpicere non debemus, quia
fortaſſe eos caminus paupertatis purgat. Habent Bona iuſtis data.
iuſti bona mundana, ſed in recompenſationẽ me-
ritorum ſuorum non recipiunt, quia ad æterna
ſanctis deſiderijs ęſtuantes, quæ aſſunt minima
bona reputant. Iniuſti verò omne gaudium ſuum
fœlicitatem tranſitoriam putantes, exteriora ſola M
ſumma bona æſtimant. Vnde Chryſoſtomus: Di-
xit etiam recepiſti bona in vita tua, quaſi debita:
quaſi diceret: Si quid boni feciſti, vnde pręmium
deberetur, omnia recepiſti in illo mundo: epulãs,
ditatus, oblectatus ſucceſſibus proſperis. Hic au-
tem ſi quid mali commiſit, vniuerſa recepit pau-
pertate, fame, & extremè oppreſſus miſerijs, &
vterque veſtrum huc nudus acceſſit: hic quidem
de peccatis, propter quod & cõſolationẽ ſortitur:
tu verò à iuſtitia, propter quod & immitigabilem
perfers pœnam. vnde ſequitur: [Nunc autem hic
conſolatur,] ſcilicet æterna conſolatione: pro mo-
dica tribulatione, & propter meritum patientiæ:
[tu verò cruciaris,] ſcilicet æterno cruciatu pro
temporali delectatione,& propter defectum miſe
ricordiæ. Vt enim dicit Gregorius: Iuſtum eſt vt
in ſe dolorem inueniat, qui relicto vero gaudio in
ſe, & in mundo gaudia vana quęrebat. Vnde Ber
nardus: Quantos, inquit, videtis & ipſi Lazaros
eſurientes, nudos, egrotos: & plus de iumentis ve-
ſtris, plus de eorum phaleris quàm de iſtorũ mi-
ſerijs

A seriis cogitatis. Sed ad tremendum Abrahę iudicium veniamus. Non enim Abrahæ sed domini sententia est: Memento, inquit, fili quòd recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic cõsolatur: tu verò cruciaris. Heccine cruciatuum causa tota est, quòd in hoc seculo bona recepit. Ipsa planè: neq; enim ad hoc nos paradiso voluptatis animaduersio diuina eiecisse videtur, vt alterum sibi hìc paradisum adinuentio humana pararet: sed vt in cinere & cilicio miseriam suæ subuersionis deploraret. Cæterùm si sic cruciandi sunt qui in vita sua bona receperunt: & habentibus consolationem præsentem, væ repositum est sempiternum: quisnam eorum poterit esse finis, si secũdum multitudinem consolationum suarum, dolores apprehenderint animas miserorum. Consequens enim videtur vt bona omnia, & omnem seculi huius recipientibus consolationem, nihilominus vniuersum væ, & vniuersi maneant cruciatus. At verò & illud æquè ex eadem Abrahę sententia coniiciendum videtur, eos qui contrario ducti spiritu vitę præ-

Abrahę iudicium.

B sentia omnia bona respuunt, & eligunt mala: omnia bona domini, & omnem habituros consolationem. Et iterum: Si de pœnarum diminutione solatium præbere voluero: crudelis ero, & nõ misericors. Quantum enim subtrahã de pœna: tantum de corona furabor. Tãtum minus erit de fructu, quantum de semine subtraxero. Renuat ergo consolari anima nostra huiusmodi consolatione: sed memor sit dei, & cõsoletur in eo. Apud ipsum nanque ipsa quoque tribulatio, magna quædam consolatio poterit inueniri. Hæc Bernardus. Sic ergo huius vitæ fœlicitas diuitem infœlicem fecit: quia, vt dicit Augustinus, Nihil est infœlicius infœlicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur. Vnde Seneca: Breuem tibi formulam dabo qua te metiaris, qua te perfectum esse iam sentias. Tunc habebis tuum bonum, cùm intelliges infœlicissimos esse fœlices. Et iterum: Nihil est infœlicius & demẽtius eo cui nihil vnquam euenit aduersi: non licuit illi se experiri. Et iterum: Te iudico miserum, quia non fuisti mi-

Aduersitatio.

C ser: transisti sine aduersario viam: nemo scit quid tu potueris, nec tu quidẽ ipse. Hęc Seneca. Infœlicitas verò huius vitæ Lazarum purgauit, & fœlicem fecit. Pluribus quippe modis purgamur in ista vita. Quibusdam enim est purgatio cruciatus corporis, quos eis mali inferunt: aliquibus afflictiões carnis, quas sibijpsi per ieiunia, vigilias, & alios labores ingerũt: quibusdam verò charorũ vel rerum amissio: aliquibus dolores, vel egritudo: quibusdam victus, vel vestitus ęgestas: aliquibus ipsius mortis acerbitas. Deinde subiungitur: Et in his omnibus, id est inter hæc omnia quæ petis vnum est quod impedit, scilicet quod inter nos & vos, chaos magnum firmatum est: id est, distantia magna meritorum & statuum firmata est rigore diuinæ iustitiæ: vt impossibilis sit trãsitus ab vno statu in aliũ: ideo subditur, vt hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint: neque inde huc transmeare: quia animæ separatę sunt extra statum meriti & demeriti. Vnde Chrysostomus: Videre possumus, transire non possumus: & nos videmus quod fugimus, & vos videtis quod perdidistis: & nostra gaudia accumulant vestra tormenta, & vestra tormenta accumulãt nostra gaudia. Hæc Chrysostomus. Quòd damnati vellent

Animę separatæ.

D venire ad locum electorum, si esset possibile, non est dubium: sed quòd electi vellent ire ad locum damnatorum, nun videtur: vnde est dicẽdũ, quòd non vellent ire illuc ad manendum: vellent tamẽ illuc venire, si esset possibile, ad propinquos suos liberandum. Istud tamen velle intelligitur secũdum voluntatem naturalis compassionis, non autem secundum volũtatem deliberatiuam, in qua conformantur simpliciter diuinæ iustitiæ, & dispositioni diuinæ voluntatis. Noli ergo diuitem imitari in superbia vitę: quia vt dicit Gregorius, Illic eos à sorte humiliũ iudex separat, qui se hìc in superbię cornibus exaltãt. Neq; in concupiscẽtia carnis: quia vt dicit idem Gregorius, Nõ possunt qui hic voluptatibus suæ carnis seruiunt, illic in ouium grege numerari. Neque in concupiscentia oculorum: quia vt idem Gregorius testatur, Regnum cœlorum percipere nequeũt, qui hic toto desiderio terram quęrunt. De qua auaritia etiam Chrysostomus hoc loco dicit: Vbicun-

E que abieris, philargios & auaros punitos videbis: & nũc quidẽ audient, Chaos est inter nos & vos: nunc autem, Ite maledicti in ignem ęternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius: & vbique abactos eos aliquis videbit, & nusquam locum habẽtes, quàm in gehennam. Quæ itaq; rectę fidei nobis est vtilitas ad salutem, hæc cùm audierimus? Illic est stridor dentium, & tenebrę exteriores, & ignis paratus: hic autem sunt inimicitię, accusationes, detractiones, pericula, solicitudines, insidię, & ab omnibus odio haberi, etiã ab his qui videntur adulari. Philargium denique vniuersi simul contristant, & improperium vltimũ est auaritia. Si enim pecunias despicere nõ sustinet: quomodo superabit vnquam concupiscẽtiam, & gloriæ insaniam, & furorem, & iram? Hæc Chrysostomus. Postquam ergo, vt dicit Gregorius, ardẽti diuiti de se spes tollitur: eius animus ad propinquos, quos reliquerat, recurrit. Vnde sequitur: Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domũ patris mei. Habeo enim quinque fratres, vt testetur illis ne & ipsi veniant in locum hunc tormento-

F rum. Non dixit hoc charitate ductus, quam ante mortem non habuit, nec postea acquisiuit: sed timore seruili, ne in ipsorum consortio eius pœna augeretur: quia fuerat eis occasio peccandi, tũ ratione diuitiarum, quas eis dimiserat ad abusum: tum exemplo malę vitę, quod eis dederat ad sequendum. Vnde Gregorius: Qua in re notandũ est, ardenti diuiti quanta supplicia cumulantur. Ad pœnam nanque suam ei cognitio seruatur & memoria. Cognouit enim Lazarum, quem despexit: & fratrum suorũ meminit, quos reliquit. Vt enim peccatores in supplicio amplius puniãtur: & eorum vident gloriam quos contempserunt, & de illorum pœna torquentur quos inutiliter amauerunt. Petenti autem diuiti, vt Lazarus mitteretur: ab Abraham protinus responderur, Habent Moysen qui docuit moralia & agenda: & prophetas, qui docuerunt mystica & credenda: & ista sufficiunt ad salutem: ideo sequitur, audiãt illos. Et ex hoc patet quòd iste diues & fratres eius erant de gente Iudæorum, quia Gentiles non habebant

Timor diuitis.

G bebant doctrinam Moysi & prophetarũ vt enim dicit Chrysostomus, Vocat hic Moysen & prophetas, scripta Mosaica & prophetica. Sed (vt dicit Gregorius:) Qui dei verba despexerat, hæc audire non posse suos sequaces æstimabat. Vnde sequitur: [At ille dixit: Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.] In quo implicat quòd extra pœnitentiam erant, & per consequens in via veniendi ad inferni tormenta. Quasi diceret, plus credēt mortuo quàm scripturæ: moti ex nuncio sic mirabiliter eis apparente. Sed mox diuiti sententia veraci respondetur: [Si Moysen,] qui fuit tantę authoritatis [& prophetas] qui fuerunt tantę sanctitatis, [non audiunt:] auditu interiori: [neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent ei.] Hoc patuit per effectum quia Lazaro resurgenti, & Christo testimonium perhibenti, non crediderunt: sed magis eum occidere voluerunt. Similiter nec Christo resurgenti crediderunt: sed magis falsò suaserunt ipsum non resurrexisse, & corpus à discipulis suis furatum fuisse. Vnde Gregorius: Quia si

Lazaro nõ est creditũ

H verba legis despiciunt, redemptoris præcepta qui ex mortuis resurrexit: quàto difficiliora sunt, tàto hæc difficilius implebunt. Vbi & Chrysostomus: Cõsidera quòd quisque mortuus seruus est: quęcunque verò dicunt scripturę, dicit dominus. Vnde & si resurgat mortuus, & si cœlitus descenderet angelus, omnib⁹ magis sunt dignę fide scripturæ. Nam angelorum dominus, viuorũ & mortuorum iudex eas instituit. Hæc Chrysostomus.

Hæc ergo præmissa considerantes, toleremus quę temporaliter molestant, & refrenemus nos ab his quæ temporaliter delectant, vt etiā dicit Hieronymus: Miseriæ delitijs, & delitię miserijs commutātur: & in nostro arbitrio est, vel diuitem sequi, vel Lazarũ. Vnde & Chrysostomus: Si quādo ægrotamus, si pauperes sumus, si frigore conficimur, si hospitium non habemus: lætemur & gaudeamus, Lazarũ cogitemus, accipiamus mala in vita nostra, & diuitis nos tormenta terreant, & pauperis exempla prouocēt. Deprecemur dominum vt latronem, & istum Lazarum pauperē imitemur. Si persecutio venerit, imitemur latro-

I nem: si pax fuerit, imitemur Lazarum, & ægestas propter Christum bene tolerata facit martyriũ. Et iterum: Sed dices non est aliquis, qui hìc & illic venia perfruatur: hoc quidem difficile est, & de numero impossibilium. Nā & si paupertas nō vrgeat: vrget tamen ambitio. Si ægritudo non stimulet, ira inflammat. Si tentationes nō impetāt emergunt sæpe cogitationes iniquę. Non est autem paruus labor iracundiam refrenare, compescere illicita desideria: ostētationes sedare, despectionem remittere, vitam asperā ducere, talia verò non agentē impossibile est saluati. Hęc Chrysostomus: Si ergo temporales miserię terrent, aut delitiæ delectant: æternę tibi in mentem veniant, & oculis tuis occurrant, vt sic facilius temporales miserias perferre: & æternas euadere, ac temporales delitias fugere, & æternas consequi merearis. Vnde Gregorius: Si bonum diligitur, mens in bonis melioribus, id est cœlestibus delectetur. Si malum metuitur, mala animæ æternę proponantur. Vt dum illic esse conspicit, & amplius quod diligat, & amplius quod pertimescat, hic omnino nō adhæreat. Vnde & Augustinus: In præsenti vita K & delitiæ temporales dulces sunt, & tēporales tribulationes amarę sunt. Si quis non bibat tribulationis poculum, metuens ignem gehennalem? Et quis non contemnat dulcedinem seculi, inhiās bonis vitæ æternæ. Et iterum: Si fortè tentant fluctus concupiscētiæ, intuearis quod promisit deus, & dulcedo promissorum facit te contemptorem dulcedinum seculi. Pro eo quod promisit deus, cōtemnis temporalem fœlicitatem: promisit requiē patere molestiam, minatur ignem, contemne temporales dolores. Hæc Augustinus. vnde etiam Chrysostomus. Mala carnalia ideo à deo creata sunt, non vt timeātur, sed vt per eorum timorem mala spiritualia magis timeantur. Bona carnalia ideo creata sunt, vt per huiusmodi bona carnalia intelligantur spiritualia, & magis diligātur. Hæc Chrysostomus. Vt autem temporales fœlicitates & voluptates melius contemnas, cogita charissime & vide quid beatitudinis, siue in spe, siue in re fœlicitates præteritę & voluptates in te effecerint, & sic iudica de futuris. Pro his enim omnibus, non nisi tormentum remanebit & luctus. Vn L de in Apocalypsi: Quantum glorificauit se & in delitijs fuit: tantum date illi tormētum & luctũ. Requiem ergo Lazari & pœnam diuitis considerantes pauperes nō despiciamus, nec inimici oculo aspiciamus, sed vt patronos & aduocatos in die iudicij ipsos honoremus, & eorum indigētijs pro viribus succurramus: immo dominatorem omnium nudũ circüeũtem, & ianuas ex ianuis trāsmutantem, & semper ad exitus stantem, & manus extendentem, despici vel honorari in eis certissimè sciamus. Ipse enim dicit: Quicquid vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vnde Gregorius: Fratres mei & requiem Lazari, & pœnam diuitis cognoscentes, sollerter agite, culparum vestrarum intercessores quęrite, atq; aduocatos vobis in diē iudicij pauperes procurate. Cùm quoslibet in hoc mundo abiectos aspicitis, etiā si qua reprehensibilia eorum esse videantur nolite despicere. Quia fortasse quos morũ infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat. Quorum si qua sunt talia quæ debeant iure reprehendi, panem pariter detis, & verbum: panem refectionis cum M verbo correptionis. Et duo à vobis alimenta percipiat qui vnum quęrebat, dum exterius cibo, & interius satiatur eloquio: pauper ergo cùm reprehensibilis cernitur, moneri debet, & despici nō debet: si verò reprehensionis nihil habet, venerari summopere debet. Et iterum necesse est, vt cùm naturæ nostræ consortes exteriora non habere cō spicimus, quàm multa desint nobis interiora bona, pensemus. Quatenus sese super inopes cogitatio nostra non eleuet, cùm solerter videt, quia nos tanto vberius quanto interius indigentes sumus: negantur electis in hac vita bona terrena, quia & ægris quibus spes viuendi est, nequaquam à medico cuncta quæ appetunt conceduntur. Dantur autem reprobis bona quæ appetunt, quia & desperatis ęgris omne quod desiderant non negatur. Vnde & Ambrosius: Cōtinuus successus tēporalium æternæ reprobationis est indicium. Vnde etiam Augustinus: Tu cōsolatio sempiterna, quę solis illis te tribuis qui consolationem huius mūdi, pro consolatione tua contemnũt. Nam qui hic consolantur,

Vita præsens.

Apoc. 18.

Matt. 25.

Reproborum bona.

A consolãtur, indigni tua consolatione habẽtur: sed qui hic cruciantur, à te consolantur: & qui participant passionibus, participant consolationibus. Nemo enim potest in vtroque seculo consolari, nec potest quis hic & in futuro gaudere: sed vnã necesse est perdere, qui alterã vult possidere. Hæc Augustinus. Hęc igitur præmissa, bene considerata & diuitibus & pauperibus valde sunt necessaria: quia & illis dant timorem, & istis consolationem. Audiant hic diuites pœnas suas, & pauperes gaudia sua: vt illi terreantur, & isti mulceãtur. Sed heu parum hęc attendimus, & memoriã eorum cum sonitu transire permittimus.

Oratio.

Domine Iesu Christe, cùm sim omnino pauper virtutibus, plenus peccatorũ vlceribus, mendicus ante ianuam tuæ misericordiæ positus, cupiens saturari de micis exemplorum quę cadunt de mensa diuitum filiorum tuorum, qui induuntur purpura passionum, & ępulantur quotidie splendidè ferculis virtutũ. Veniant canes doctores tui, vt lingãt vulnera pec-
B catorum meorum: vt moriens mũdo, deporter ab angelis in sinum contemplationis cœlestium: audiam Moysen & prophetas, declinãdo à malo, & faciẽdo bonum: vt ex mortuis operibus resurgẽs, sperem vitam habere æternam.

De resuscitatione Lazari. Cap. XVII.

Ioan. 11.

Vm autem esset Iesus cum discipulis trans Iordanem, in loco vbi Ioannes primùm baptizauerat: contigit Lazarum fratrẽ Mariæ & Marthæ infirmari in Bethania, quæ inde per dietã, vel circa, distabat. Sorores ergo eius curationem fratris sui desiderantes, ⌊miserunt⌋ nuncium ⌊ad Iesum,⌋ vt ipsas à dolore, & illum à languore liberaret, ⌊dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.⌋ Nihil amplius mandant ei. Sufficit enim amanti insinuare necessitatem amici, absque alicuius petitionis additamẽto speciali. Qui enim proximum in necessitate deserit, nec ei succurrit: amicus eius non est, nec eum diligit.
C Vnde Augustinus: Non dixerũt, veni & sana: nõ ausę sunt dicere, ibi iube, & hìc fiet: sed tantum ⌊ecce quem amas infirmatur:⌋ quasi dicerẽt, Sufficit vt noueris: non enim amas & deseris. Vnde & Chrysostomus: Per hoc enim ad miserendum volunt attrahere Christum. Ideo autem non iuerũt ad Christũ, sed mittunt, quia confidebãt de Christo vehementer, & quia à luctu detinebantur. Et secundum Theophilum: Quia mulieres erant, quas non decet de facili domum exire. Magnam autem spem de Christo habebant: diligebat enim Christus Martham actuosam, & Mariam cõtemplatiuam, quę tristes erant: & Lazarum qui in figura pœnitentium languebat, quiq; ei officium humanitatis sæpe exhibuerat. Hoc addit euangelista, ad ostendendum quare non oportuit quod Martha & Maria irent personaliter ad Christũ: quia Christus erat familiaris Lazaro, & eius sororibus, & ibi frequenter veniebat ad hospitãdum. Vnd Augustinus: Ille languẽs, istę tristes, omnes dilecti. Habebant ergo spem, quoniam diligebantur ab eo qui erat dolentium consolator, languẽtium sanator. Spiritualiter Lazarus, qui interpretatur a deo adiutus, pœnitentię significat vitam: Lazarus. D
in die enim salutis, hoc est in die pœnitẽtiæ, quãdo verus sol illuxit, auxiliatur deus & adiuuat. Martha autem prouocans interpretatur, quæ signat vitam actiuam, ĩ qua tã virtutis delectatione, quàm exempli boni ostentatione, semper homo ad meliora prouocatur. Martha. Maria verò interpretatur illuminatrix, & signat vitam contemplatiuam, qua homo illuminatur. Maria. Secundũ illud Apocalypsis: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius: Apo. 12. luminare noctis huius vitę, quod splendorẽ huius mundi signat, sub pedibus proijcit. Hæc tria sunt quę dominus libenter visitat, scilicet pœnitentes, actiuos, & contemplatiuos. Pœnitentes, in gratia compunctionis: actiuos, in profectu virtutis: & cõtemplatiuos, in puritate veritatis. Hic nota quòd illi qui Christo plus sunt dilecti, quãdoq; plus infirmantur, & grauiora mala sustinẽt quàm alij. Infirmatio dilectorũ. Sicut enim medicus timens de morbo periculoso, vt de acuta, inducit tertianam, vt acuta euitetur: sic Christus inducit infirmitates corporales, vt morbus animę periculosus declinetur, E
quia sumus proni ad peccandum, & ad malum faciendum. Vnde Hugo: Præsciẽs dominus quosdam multa posse peccare, flagellat eos ne peccẽt: quia vtilius est eis frangi lãguoribus ad salutem, quàm remanere incolumes ad damnationẽ. Hæc Hugo. Sed attendant hi qui infirmantur, vel tribulantur vt se corrigant: quia ille qui iacit sagittam vel lapidem post signum, quanto iacit frequẽtius, tanto propinquius: ita quòd in fine quãdoque lignum tangit: sic post nos, qui in mundo sicut sagittę lignũ sumus, mors vel deus iacit frequenter per infirmitates & tribulationes: sed quãto frequentius iacit post nos, tanto directius & periculosius, nisi corrigamur. Cùm ergo dominus per nuncium sororum Lazari, accepisset eum infirmari, dixit ⌊infirmitas hæc non est ad mortem:⌋ id est, ad detinẽdum eum in morte, ⌊sed pro gloria dei:⌋ scilicet ⌊vt glorificetur filius dei per eã⌋ in ostensione virtutis suæ, & per resuscitationem Lazari declaretur in Christo veritas deitatis: & hic erat finis infirmitatis. ⌊Et mansit adhuc duobus diebus⌋ trans Iordanem ⌊in eodem F
loco,⌋ vbi erat expectando mortem Lazari, qui in eodem die mortuus fuerat, quo dominus nũcium recepit. Distulit sanare, vt posset resuscitare. Ad maiorem enim miraculi certitudinem & euidentiam expectauit, vt illius quatriduum cõpleretur, ac mirabilius & gloriosius suscitaretur. Vnde Chrysostomus: Mansit duobus diebus, vt scilicet expiraret & sepeliretur, vt nullus posset dicere quoniam nondum defunctum eum suscitauit, sed stupor fuit & non mors. Et postea inter alia ⌊dixit discipulis suis: Lazarus amicus noster dormit, sed vado vt à somno excitem eum.⌋ Mortem eius vocat dormitionem & somnum, quia cito erat surrecturus. Vnde secundum Augustinum: Domino qui poterat suscitare dormiebat, alijs mortuus erat: quia tam facilè immo facilius est Christo suscitare mortuũ de sepulchro, quam alteri dormientem de lecto. Vbi sciendum quòd somnus accipitur multis modis, Sõni acceptiones. quandoque pro somno naturæ: Vnde in Iob ⌊Securus dormias.⌋ Iob. 11. quandoq; pro somno mortis ⌊Vnde Apostolus:

Nolumus

1. Thess. 4. Nolumus vos ignorare de dormientibus: quādo-
Psal. 120. que pro negligentia, Vnde in Psalm. Ecce non
G dormitabit neque dormiet: quādoque pro somno
Ephe. 5. culpæ, Vnde Apostol⁹: Exurge qui dormis: quā-
doq; pro quiete contemplationis, Vnde in Canti-
Cantic. 5. cis, Ego dormio, & cor meum vigilat: quandoque
Psal. 4. pro quiete futuræ gloriæ, Vnde in Psalm. In pa-
ce in idipsum, dormiam & requiescam. Mors ve-
rò dicitur somnus, propter spem resurrectionis: &
ideo mors consueuit appellari dormitio, ab eo tē-
pore quo Christ⁹ mortuus est & resurrexit. [Di-
scipuli autem] intelligēres de somni dormitione,
& timentes reuerti in Iudæam, vbi volebant eum
lapidare: [dixerunt ei, Domine, si dormit saluus
erit.] dormitio enim infirmi, signum est salutis.
Vnde Chrysostomus: Discipuli autem impedire
voluerunt eius aduentum in Iudæam. Vnde dixe
runt: Domine, si dormit saluus erit. Solet enim
esse somnus ægrotantium salutis indicium: quasi
dicāt, Si dormit, non igitur vtile est quòd tu va-
das ad excitandum eum. Stultum enim erat ire
per tot stadia, vt Lazarum à somno excitaret.
H [Tunc ergo dixit eis Iesus manifestè, Lazarus
mortuus est: & gaudeo, scilicet non de morte eius
absolutè, [sed propter vos,] id est propter ædifica
tionem & vtilitatem vestram. [quia non erā ibi:]
vt credatis, scilicet ampli⁹ & fortius quàm prius:
& ex miraculo sumentes experimentum diuinita
tis meæ, in illius resurrectione in fide magis robo-
remini, cuius mortem etiam ego absens vobis an-
nuncio & reuelo. Vide mirabilem bonitatem, ac
dilectionem & solertiam domini circa discipulos,
qui indigebant adhuc maiori robore & virtute.
Vnde Augustinus: Gaudeo, inquit, pro vobis: nā
cū illic nō extiterim, cōfert ad maioritatem fidei
vestræ: quoniam si astitissem, ægrotantem curas-
sem: quod esset modicum signum ad meæ virtutis
indiciū. Quia verò me absente superuenit mors,
potius in fide mea corroboramini, cùm videbitis
me posse & defunctum putrescentem resusci-
tare. Et secundum Chrysostomum, dicit hoc vt
iam inciperēt admirari, quia dominus poterat di-
cere mortuum, quod nec viderat, nec audierat: vt
cognoscentes eum nil latere, magis in eum crede-
I rent. Perrexerunt ergo dominus & discipuli
eius, & venerūt prope Bethaniam, quæ erat iuxta
Hierusalem quasi stadijs quindecim: de quibus
octo faciunt vnum miliare: nec statim intrauit,
ostendens se ad miracula facienda non ingerere,
& vt probaretur deuotio fœminarum sanctarum
sibi occurrētium, scilicet Marthæ & Magdalenæ.
Vbi dum adhuc esset extra castellum, Martha au
diuit quia Iesus venit: ipsa enim curā domus ha-
bebat: & ideo primò nunciatur ei aduentus Chri-
sti per aliquem qui eum præuenerat: dimittensq;
sororem suam & Iudæos, qui de Hierusalē & alijs
vicinis locis ad consolandum eas venerant, quia
nobiles dominæ erant: sola iuit & Christo reuerē-
ter, & deuotè occurrit. Vnde & Theophilus: Pri-
mò itaque non pandit sorori, volens astantes hoc
latere, quibus notum fore aduentum Christi no-
lebat. Vnde & Chrysostomus: Non autem assu-
mit sororem obuiam Christo vadens. Vult enim
singulariter Christo loqui, & quod factum est ei
annunciare. Cùm verò eam in bonam spem du-
xit, tunc abijt & vocat Mariam. Hæc Chrysosto.

[Martha ergo dixit ad Iesum: Domine si fuisses K
hic] localiter præsens: [frater meus nō fuisset mor
tuus,] cùm mors locum habere non debeat vbi
est vita. Et post dialogum de resurrectione cū do-
mino habitum: [abijt & vocauit Mariam sororē
suam silentiò, dicens: Magister adest, & vocat te.]
Vbi Augustinus: Aduertendum quòd suppres-
sam vocem silētium vocauit. Ideo autem occultè
sororem vocat, quia si sciuissent Iudæi Christum
aduenire: recessissent, & non fuissent testes mira-
culi. Hæc Augustinus. Maria vero [vt audiuit
surgit] à quiete contemplationis: [citò] per desi-
derium cordis, [& venit] ex magna deuotione [ad
eum] extra castellum in locū, vbi ei Martha oc-
currerat. [Iudæi ergo] Hierosolimitæ & alij [qui
in domo erant, cùm vidissent Mariam festinātèr
abire, secuti sunt eam, credētes quia iret ad monu
mentum, vt ibi ploraret,] & nescientes quòd illic
Iesus esset. Diuina autem prouidentia factum est
vt eam sequerentur, quia secundum Augustinū
Hæc occasio fecit vt plures ibi essent quando La
zarus suscitatus est, vt tam grande miraculum
quatriduani mortui resurgentis testes plurimos L
inueniret. [Maria ergo cùm venisset vbi erat Ie-
sus, videns eū cecidit ex deuotiōe [ad pedes eius]
apud quos misericordiam, & peccatorum veniā
se nouerat aliàs consecutam. [Et dixit ei,] sicut &
Martha dixerat, [domine si fuisses hic, non esset
mortuus frater meus.] Ex hoc aūt ꝙ Maria sic Mariæ de-
festinauit ad eum, patet secūdū August. Quòd uotio.
non illam præuenisset Martha, si ei notus fuis-
set aduentus Iesu. Per hoc etiam quòd Martha
& Maria obuiauerunt domino, non expectantes
aduentum ipsius, datur intelligi, quòd cùm volu-
mus deo recōciliari, debemus ei occurrere per pœ
nitentiam, antequam ad nos veniat per vindictā:
quia nos peccatores sumus & meruimus percus-
sionem & pœnam. Cessat autem vt dicit Ambro
sius diuina vindicta, si confessio præcurrat huma
na: & cùm volumus Christo frui, eum venientem
anticipemus: non expectantes quòd ipse nobis cō
descendat, sed nos potius ad eum festinemus. [Ie-
sus ergo vt vidit Mariam & Iudæos, qui cum illa
venerant plorantes] de morte amici, [fremuit spi- M
ritu & turbauit seipsum:] humanum demonstrās Turbatio
affectum in luctu amicorum. Fremebat, extra so- & fremit⁹
num lugentis emittens: turbabatur intus, miseriā Christi.
conditionis humanæ considerans. Turbauit se,
quem alius turbare non potuit. Nos turbamur ex
necessitate, ipse autem ex voluntate. Sic omnes
defectus huiusmodi suscepit, quia voluit. Vnde
Augustinus: Turbatus est Christus, quia voluit:
esuriuit, quia voluit: in illius potestate erat sic vel
sic affici, vel non affici. Et nota quòd fremitus
consurgit ex indignatione ad obiectum. Iste ergo
fremitus Christi procedebat ex indignatiōe eius
contra diabolum, per cuius suggestionem mors
intrauit in mundum, quem erat citò debellatu-
rus. Turbatio autem illa procedebat ex compas-
sione Lazari & sororum eius, quia vt verus homo
ex quadam naturali affectione flebat cum flenti-
bus, vt nos instrueret quòd aliorum miserijs com
pati debemus. Istæ tamen passiones & consimiles
non erant in Christo vitiosæ, sed magis virtuosæ:
quia non erant præuenientes iudicium rationis,
sed magis sequentes, & per ipsum excitatæ. Iste
verò

A verò fremitus & hæc turbatio nos docet, quid nos
quoque in tali re agere debeamus: quando vel pro
nobisipsis, vel pro alijs in peccatis turpiter degen
tibus deum oramus. Est autē fremitus, imperus
irę contra vitia prorumpens: turbatio verò, quę-
dam tristis cū gemitu cordis commotio. Et quia
fides de Christo, Christus est: in corde fremit
Christus, & turbatur in homine, quando peccator
cōputat quæ bona accepit, quæ mala reddidit: &
de peccatis se increpat, & reprehēdit. ⌊Et dixit eis
Interrogatio Christi. Iesus, Vbi posuistis eum? ⌋ Interrogat, nec igno-
rat: in quo mysticè innuit se huiusmodi peccato-
rem nescire, cuiusmodi per Lazarum significa-
tur. Vnde glosa: Qui absens sciuit mortuum, sci
uit vbi esset sepultus. Sed sic dicens, signat se
quasi nescire perditum hominem. Vnde dicitur:
Matt. 6. d. Non noui vos: & Adam vbi es? ⌊Dicunt ei: Do-
Gen. 3. mine, veni & vide: ⌋venit dominus per compassio
nem, & vidit oculis misericordiæ: quia, vt ait Au
gustinus, Videt dominus, quando miseretur. Et
affectum suum lachrymis demonstrans ⌊Iesus la
chrymatus est: ⌋humanitus ex pietate: mysticè do
B cens hominem propter peccatum fletibus indi-
gere, & significans eos qui peccati morte sopiun-
tur, vt reuiuiscere queant plangendos esse. Vnde
Alchuinus: Quia fons pietatis erat, flebat pro
parte humanitatis, quem resuscitare poterat per
potētiam diuinitatis. Et Beda: Quare autem fle
uit Christus, nisi quia hominib⁹ flere docuit? La-
chrymamus igitur & nos pro nobis, & omnibus
illis quos in fœtore vitiorum iacere sentimus: si
forte nostris lachrymis nos & eos dominus resu-
scitare dignetur. Vt autem ait Augustinus: Le-
gitur Christum super Lazarum fleuisse, in ora-
tionibus pernoctasse, ex itinere fatigatum fuisse:
Risus domini. nunquam autem risisse, aut prosperatum fuisse.
Vnde & Chrysostomus: Flentem quidem illum
frequenter inuenies: nunquam verò ridentem, sed
nec leuiter saltem subridentem, vel gaudentem.
Mors non flenda. Et nota quòd dominus non fleuit Lazarum
mortuum: sed ad huius vitę miserias & ęrumnas
resuscitandum. Vnde nec pro nostra, nec pro alio
rum morte tristari debemus. Quomodo enim ab
C eo pręmijs honorabimur, ad quem venimus inui-
2. Tim. 4. ti? Nam secundum Apostolum: Coronam iusti-
tiæ reddet dominus his, qui diligunt aduentum
eius. Et quid tantopere vitam desideremus, in
qua quantomagis quis fuerit, tanto maiori sarci-
na peccatorum oneratus erit. Vel certè dominus
mortem fleuit, quam homo peccando incurrit, ac
miserias & ęrūnas humano generi pro culpa indi
ctas. Si enim peccatum non processisset, sine du-
bio mors secuta non fuisset. Secuta est ergo mors
etiam corporis, quam præcessit mors animæ. ⌊Et
Iesus rursum fremens in semetipso⌋ etiam indi-
gnatus contra malitiam Iudęorum, de factis suis
iniquè murmurantium, ⌊venit⌋ motus misericor-
dia, & compulsus compassione ⌊ad monumen-
tum, ⌋quod⌊erat spelunca habens lapidem super-
Monumentum. positum. ⌋Et dicitur monumentum, quasi monēs
mentem, scilicet illius qui aspicit, vt pro anima
sepulti oret, ac de morte propria pręcogitet, & ad
eandem se disponat. Rursum fremuit, vt det intel
ligere eos qui à peccatis debent resurgere, in con-
Psal. 37. tinuo luctu persistere. Secundū illud Psalm. To-
ta die contristatus ingrediebar. Sæpe ergo se plo-
ret peccator, sæpe fremat Christus & turbetur in D
homine, si vult reuiuiscere. ⌊Et iussit Iesus tolli
lapidē superpositum⌋ vt omnes viderent mortuū,
fœtidum, & corruptum. Sed contēdebat Martha
dicēs ad eum, ⌊Domine iam fœtet, quatriduanus
enim est. ⌋Timebat remoto lapide potius fœtorē
excitari, quàm fratrem resuscitari, quasi diceret:
Licèt aliquando resuscitati sint mortui recenter
& post paululum: tamen quòd iam quatriduanus
ex fœtore resolutus resuscitetur, non est sic audi-
tum. Et hoc videtur processisse ex admiratione
Marthæ & eius ignorantia, quia eiusdem virtu-
tis est resuscitare recēter mortuum, & quatridua-
num. Vide mirabilem amorem istarum sororum
erga dominum Iesum: nolebāt enim quòd etiam
fœtor nares eius tangeret ad modicum. Dein-
de sublato lapide ⌊Iesus eleuatis oculis in cœlū⌋
patri pro exauditiōe sua gratias egit ad fidei ædi
ficationem, vt circunstantes hoc audientes, & vir
tutem dei in eo videntes, crederent eum filiū dei.
Vnde Hilarius: Nō prece eguit: nobis orauit, ne Preces Christi.
filius ignoraretur. Cùm enim sibi non proficeret
deprecationis sermo, ad profectum tamen nostræ E
fidei loquebatur. Non inops ergo auxilij, sed nos
sumus inopes doctrinæ. Ideo etiam orauit, vt in
necessitatibus ad orationis suffragium esse recur-
rendum nos doceret. Et notādum quòd orare pa-
trem, & exaudiri, conuenit Christo ratione huma
nitatis, in qua est minor patre: non autem ratione
diuinitatis, in qua est ei æqualis. Oraturus ve-
rò gratias pro exauditione egit, quia iam se audi-
tum cognouit. Vnde Origenes: Erat enim oratu-
rus pro resurrectione Lazari, sed pręueniēs illius
orationem, qui solus bonus pater est, exaudiuit di
cenda. Pro impletione ergo orationis, subdit gra
tiarum actiones, dicens: ⌊Pater gratias tibi ago,
quoniam exaudisti me. ⌋ Hæc Origenes: Per hoc Orandi forma.
quòd Iesus oculos eleuat in cœlum, ostendit no-
bis formam orandi, quę est per eleuationem men-
tis in deum. Vnde instruimur, vt in oratione le-
uemus sursum ad deum oculos mentis nostræ, eri
gēdo & remouendo illos à pręsentibus rebus, me-
moria, cogitatione, & intentione. Oculos etiā ad
deum leuamus, quando non confidentes de meri-
tis nostris, de sola misericordia dei speramus. F
Per hoc autem quòd in principio orationis gra-
tias agit, datur nobis exemplum, vt cùm orare vo
lumus, ante quàm futura petamus, pro receptis be
neficijs deo gratias referamus. Deus enim ex gra-
tiarum actione de præteritis prouocatur ad præ-
standa beneficia sequentia facilius. Deinde⌊vo
ce magna⌋ potius virtute, quàm clamoris inten-
tione ⌊clamauit: Lazare veni foras, ⌋scilicet quā-
tum ad corpus de sepulchro, & quantum ad ani-
mam de inferno, & sic Lazarum vocis suæ virtu-
te suscitauit. vbi secundum Origenem, est consi- Mora resuscitationis.
derandum, quòd mora tollendi lapidem adiacen-
tem, ex sorore defuncti causata est: & ideo tandiu
resuscitatio fratris dilata est, quandiu Christum
per verba detinuit: sed statim cùm Christi man-
datum obediendo exequitur, frater resuscitatur:
vt per hoc discamus nihil interponere inter ius-
sa Christi, & executionem ipsorum, si cupimus
quòd statim sequatur salutis effectus. Secundum
illud Psalmistæ: In auditu auris obediuit mihi. Psal. 17.
Et nota quòd vox Christi magna dicitur, propter

G virtutis magnitudinem: nā tanta virtus eius fuit quòd suscitauit Lazarum à morte, quemadmodū suscitatur dormiens à somno, vel sopore.

Vox domini.

Vox etiam ista magna, repręsentatiua est illius vocis magnæ, quæ erit in communi resurrectione, per quam omnes de monumentis resuscitabuntur. Tanta enim erat virtus huius vocis Christi, vt absque temporis dilatione vitam conferret: sicut

1.Cor.15.

erit in resurrectione cōmuni, quando in ictu oculi mortui audientes tubam resurgent. Clamauit, inquam, Lazare veni foras: quem secundum Augustinū, ideo ex proprio nomine vocat, quia tanta erat virtus vocis eius, quòd pariter omnes mortui cogerentur exire, nisi per expressionē nominis virtutem suam ad vnum determinasset. Et non solum suscitatus est Lazarus, sed prodijt & exiuit, licèt esset ligatus manus & pedes institis, id est fascijs, quibus antiqui mortuos inuoluebāt: & facies eius sudario ligata erat, ne scilicet horrorem faceret. In quo virtus diuina & miraculi certitudo declaratur: ideo enim ligatum & coopertum resurgere iussit, vt miraculum magis appro-H baretur. Vnde dominus discipulis præcepit, vt eū qui foris ligatus apparebat soluerent, & finerent abire: vt per opera vitę ostenderetur verè suscitatus, & non phantasticè.

Aiæ mors.

Hic est notādum, quòd mors animę, est animę à deo derelictio dānosa: quod fit per peccatum mortale, quo deus repellitur ab anima. Vnde secūdum Augustinum: Mors animæ fit, cùm deserit eam deus: sicut corporis, cùm id deserit anima. Quatuor autem progressibus mors animæ perficitur, & sic quatriduanus mor-

Mortis aię progressiones.

tuus dici meretur. Prima est, quasi titillatio delectationis in corde. Secunda, cōsensio. Tertia, factum. Quarta, consuetudo. Sed deus ab hac morte animam ad vitam resuscitat per gratiam, qua anima deo reconciliatur. Quia sicut corpus viuit ex coniunctione animæ: sic anima dicitur viuere, ex vnione dei, per gratiam. Et hæc viuificatio significatur in resuscitatione Lazari de sepulchro. In resuscitatione enim Lazari plura facta sunt, quæ mysticè ad resuscitationem peccatoris concurrūt. Nam eo ordine quotidie peccator resuscitatur, quo Lazarus resuscitatus dicitur: & ta-I lis fit quotidie processus in resuscitatione animæ à morte peccati, qualis fuit in resuscitatione La-

Peccatoris resuscitatio.

zari de fœtore sepulchri. Primum ergo quod requiritur ad resuscitationem peccatoris, est notitia diuina actualis, qua deus respicit peccatorem, in aliquo tempore certo: & hæc significatur per hoc quòd sorores Lazari miserunt nuncium ad Iesum, sibi de infirmitate Lazari notificando. Secundum est auxilium, quod deus porrigit homini, vt liberum arbitrium moueatur in deum: vt anima per peccatum à deo auersa, conuertat se ad

Rom.9.

ipsum: non enim est volentis velle, neque currentis currere, sed miserentis dei hęc donare: & ideo requiritur auxilium diuinum, vt nos melius ad gratiam disponamus: & hæc porrectio diuini auxilij signatur per hoc quòd Iesus ad Lazarū ire est dignatus. Tertiū est, motus liberi arbitrij nostri: quia secundum Augustinum, licèt deus creauit te, sine te: non tamen iustificabit te, sine te: & ideo ex parte nostri requiritur motus liberi arbitrij, qui duplex est: Vnus, quo mouetur super peccatum, vt scilicet peccatum displiceat. Alius, quo mouetur in deum per fidem & spem, quo deū sibi K reconciliari desideret: & hi duo motus notantur per occursum duarum sororum, scilicet Marthæ & Marię, ita quòd primus motus intelligatur per Martham, quæ prior occurrit: secundus, per Mariam, quæ venit vocata per Marthā: sic enim hic ex primo motu prouocatur secundus. Quartum est, cognitio peccati in quam deus quærendo reducit hominem, vt homo se cognoscere studeat, quem deus quærendo quasi nescire se significat: & hoc signatur per hoc quòd interrogauit, vbi eum posuerunt. Quintum est, gratia contritionis, quæ sequitur motionem liberi arbitrij, & cognitionem peccati: & hæc significatur per lachrymationem Christi, quæ quidem lachrymæ processerunt ex fonte diuinæ misericordię, & his lachrymis quotidie peccator perfunditur, cùm sibi hæc gratia infunditur: Christus enim non est lachrymatus pro morte Lazari corporali: sed pro morte peccatoris spirituali, qui in Lazaro repręsentabatur. Caueat ergo peccator ne lachrymas Christi contemnendo gratiam sibi euacuet, sed potius cum Christo flente peccata sua defleat, & sic effe- L ctum lachrymarum Christi suscipiat. Sextū est, propositum cauendi peccata in futurum, & hoc notatur in eo quòd præcepit amoueri lapidem. Tunc enim lapis de sepulchro tollitur, cùm durities propositi peccandi, & moles malę consuetudinis de corde amouetur. Et cùm lapis deponitur, tūc fœditas cadaueris detegitur. Vnde dixit Martha, Domine iam fœtet. Sic duritia cordis amota, videtur vilitas peccati: ex quo sequitur peccati abominatio, & concipitur propositum vlterius non peccandi. Septimum est, gratiæ infusio, qua iustificatur impius: & hoc notatur cùm clamauit voce magna, dicens: Lazare veni foras. Clamor magnus signat multitudinem diuinæ virtutis, quæ exigitur in iustificatione impij: quia, secundum Augustinum, maior est iustificatio impij,

Peccatoris iustitia.

quàm creatio cœli & terræ. Voce enim magna clamauit, quia difficilè surgit quem moles malæ consuetudinis premit: sed tamen post magnam vocem surgit, id est per magnā dei gratiā viuificatur & iustificatur dum pœnitet. Datur etiam per hoc intelligi, quòd Christus vocat pec- M catorē foras exire de conuersatione peccati, & de occultatione eius, per confessionem faciendam sacerdoti. Octauum ergo est, peccatorum confessio, quam deus administrat voce magna clamando: id est, magna gratia vocando: & hoc notatur in eo, quòd Lazarus prodijt de sepulchro: prodire enim, est de occulto per confessionem venire. Sed adhuc peccator non est totaliter solutus, antequam superueniat absolutio sacerdotis: quod significatur per hoc quòd prodijt ligatis manibus & pedibus. Nonum ergo est, sacramentalis absolutio: quæ significatur per hoc quòd Christus dixit discipulis, Soluite eum. Potuisset quidem immediatè simplici verbo ipsummet soluere, sicut fecit ipsum de monumento prodire: sed voluit suos discipulos in hoc cooperatores habere, quia vult hoc ministerium sacerdotibus communicare. Suscitat Iesus, quia per seipsum viuificat interius. Soluunt discipuli, quia ministerio sacerdotum absoluuntur viuificati: Christus enim per se intus viuificat,

A viuificat, ministris potestatem soluendi tribuit. Mortuus ergo procedens adhuc ligatus, est confitens adhuc reus. Vt autem absoluantur peccata eius, ministris mandatur vt illum soluant. Sicut ergo dominus Lazarum suscitauit, priusquam à discipulis solueretur: sic in contritione peccatum dimittit, & peccatorem viuificat, priusquam à sacerdote absoluatur: cui tamen postea se ostendere tenetur. Decimum & vltimū est, satisfactio, quæ signatur in hoc, quòd Iesus subdidit, ⌊& finite eū abire.⌋ Non dicit, facite eum ad sepulchrum redire. Sic sacerdos debet pricipaliter pro satisfactione iniūgere homini, quòd de sepulchro, & de profundo peccatorum & malę consuetudinis longè abeat: & nullatenus recidiuet: & amplius non peccet. Dixit enim, finite abire: non stare, vel iacere sine exercitio spirituali: quia in via dei stare, retrocedere est, sed debet ambulare de virtute in virtutem.

Mysticè. Item mysticè per Lazarum languētem, significari etiam potest grauem tentationem patiens: & per eius sorores, personæ pro eius alleuiatione deuotę Christum precantes, quæ non sem- B per exaudiuntur: sed talis patiens aliquando per actum peccati mortalis mori permittitur, ab eo qui est tantæ bonitatis & potentiæ, quòd scit & potest bona de malis elicere. In hoc aūt quòd dominus vadit ad eum suscitandum, ostēditur eius clementia: inquantum homines in peccatis existētes & quasi mortuos, ac per se ad deum accedere non valentes, misericorditer præueniendo attrahit: & peccatorem non solum mortuum per culpam, sed etiam aliquando fœtentem per infamiā, & sepultum sub lapide per obstinationem, sic reducit ad vitam gratiæ, quòd non solum tollitur obstinatio & mors culpę, sed etiam fœtor infamiæ, & reducitur suauis odor bonę famæ. Nulla enim desperationi datur occasio, cùm Lazarus iā fœtens, & quatriduanus resurrexit à mortuis & monumēto.

Bethania. Locus autem infirmi erat Bethania, quæ interpretatur domus obedientiæ, per quod datur intelligi quòd si infirmus sit deo obediens, potest ab eo de facili curari. Et secundum Anselmum: In Bethania, quod domus obedientiæ in- C terpretatur, Lazarum suscitauit: ostendens omnes qui bonę voluntatis studio huic mundo morientes in sinu obedientiæ requiescunt, in vitam æternam à deo resuscitandos. Ista autem Bethania erat Marthæ & Mariæ, per quas duplex vita, scilicet actiua & contemplatiua significatur: vt sic per hoc intelligi detur, quòd per obedientiā homo perfectus in vita actiua & contemplatiua redditur.

Lazarus non risit deinceps. Dicitur autem de Lazaro, quòd postea nunquam risit: nunquā in gestu signa iocosa ostēdit: pro eo quòd vitæ huius ęrumnis, quas moriēs euaserat, redditus fuit. Magis enim quàm antè factus amator vitæ illius, pœnitebat eū vitæ istius. Vnde Augustinus: O si possemus excitare homines, & cum ipsis pariter excitari, vt tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis. Creditur autem hoc factum ea die qua in ecclesia solet legi, scilicet feria sexta ante dominicam de passione domini.

Lazari monumentū. Monumentum verò Lazari demōstrat ecclesia ibidem in honore beatæ Mariæ Magdalenæ constructa: & grande monasterium magna oliuarum sylua circundatum, vbi erat abbatia sancti Lazari, cum abbatissa & monialibus ordinis sancti Bene- D dicti. ⌊Multi ergo Iudæorum qui viderant⌋ mirabilia, ⌊quæ fecerat Iesus, crediderunt in eum.⌋ Nec mirum, quia illud signum fuit diuinę virtutis manifestè ostensiuum, & tale miraculum non est à seculo auditum, scilicet quòd mortuus quatriduanus in monumento, resuscitaretur ad vitā. Vnde secūdum Augustinum: Excedit omne miraculum, quod Iesus circa Lazarum fecit: quē ab ipso inferni inquilino, destructa lege tartarea, redire ad superos iussit. ⌊Quidā autem ex ipsis⌋ Iudæis ⌊abierunt⌋ eadem die ⌊ad Pharisæos, & nunciauerunt eis quæ fecit Iesus,⌋ & celebris erat sermo de eo apud multos: alij bono, alij malo zelo moti nūciauerunt: quia sicut ex signis visis boni conuertuntur & proficiunt, ita frequenter mali obdurātur, & deficiunt. Boni quidē nunciauerūt eis, vt mitigarent eos circa Iesum, & prouocando vt crederent: mali verò vt concitarent eos contra Iesum, & prodendo vt sęuirent. Per bonos illi signantur qui bona in alijs sicut in se amant, & omnia in bonum interpretātur: per malos autem illi qui videntes seruorum dei opera, odijs insequun- E tur, & infamare conantur.

Oratio.

BEnignissime Iesu, qui quatriduanū Lazarum iam fœtentem à sepulchro resuscitasti, & à vīculis soluere, ac liberè abire fecisti: moueantur obsecro viscera misericordię tuæ super me miserum, peccati delectatione, consensu, & perpetratione mortuum: mole malę cōsuetudinis oppressum & sepultum: iamq; quatriduanum & fœtidum: & me à sepulchro vitiorum resuscita: vt per cōfessionem foras veniāt resuscitatum à vinculis peccatorū & mortis, solue: solutum ab omni seruitute liberum in libertatem gloriæ filiorum dei ire concede. Amen.

De conspiratione Pontificum & Pharisæorum contra Iesum.
Cap. XVIII.

F

PRędicto itaque miraculo de resuscitatione Lazari publicato, pontifices (Ioan.11.) qui erant maioris authoritatis, & magis literati: & Pharisęi, qui videbantur præ alijs religiosi: ex quibus factum eorum grauius erat: moti sunt ad tractandum publicè de morte Christi ex ira & inuidia quam de fama & gloria eius habebant: & ad hoc faciendum ⌊collegerunt concilium:⌋ sabbato mox sequenti ⌊aduersus Iesum:⌋ timentes si dimitterent eum sic viuentem, & signa talia facientem, per ipsum amittere & locum & gentem, eo quòd omnis turba post eum iret, eique crederet & ipsa sacra eorum vana & abolenda esse doceret. Concilium à conciliando est dictum (Conciliū.), quia conciliati & congregati erant in vnum malum consensum. Et hoc erat primum concilium, quod habuerunt contra Iesum. Prius quidem quærebant eum interficere, nunc autem sententiam firmauerunt, & quęrentes concilium, apertè de morte eius tractauerunt. Videbant enim Christū à populo tāquam regem honorari:

 & quia

G & quia mandatum Romanorum erat, vt nullus
Timor Pharisæorum. nisi per eos deberet rex nominari. Omnis enim
qui se regem facit, contradicit Cæsari: ideo time-
bant quod si Christum tanquam regem haberēt,
Romani ipsos rebelles reputarent, & veniētes cō-
tra eos ciuitatem & locum destruerēt. Vel time-
bāt etiam, ne si Christi doctrina procederet: tem-
plum & vniuersa religio, ac reuerentia eius vilipē
deretur, & Iudæi nullius momenti fierent: & ideo
Romani ciuitatem eis auferrent, eósque in serui-
tute dispergerent. Vel certè timebāt, ne si omnes
in Christum crederent, nemo remaneret qui ad-
uersus Romanos ciuitatem, templumq́ defende-
ret: quoniam contra ipsum templum, & contra
suas paternas leges doctrinam Christi esse sen-
tiebant. Pontifices & Pharisæi sibi consulebant,
nec tamen credere volebāt. Plus enim perditi ho
mines cogitabant quomodo alteri, scilicet Chri-
sto, nocerēt vt perderent: quàm quomodo sibi cō
sulerent ne perirent. Timebant & consulebant.
Psal. 13. Sed trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Si
enim Christo credidissent: si eum nō occidissent:
H nec locum, nec gentem amisissent. Sed quia Chri
stum occidere non timuerunt: & locum, & gētem
perdiderunt. Nam & Romani post domini pas-
sionem, & glorificationem, tulerunt eis locum, &
gentem: expugnando, occidendo, & transferendo.
Temporalia perdere timuerunt, & ęterna non cō
gitauerunt, & sic vtraque amiserunt. Quæ vt fu-
gituri egerunt: hęc, quia egerunt, non effugerunt.
Quid vobis profuit ô insani Iudæi, quòd tātum
scelus commisistis? Nunquid quia Christo domi-
no, vt docuit, seruire noluistis: ideo domino ca-
ruistis? Dum enim illi seruiunt reges, quibus vos
seruitis: facti estis mali serui bonorum seruorum
Christi. Per quos conterit cōtumaciam vestram,
per ipsos dissipat consilia vestra, per ipsos retri-
buit scelera vestra in capita vestra. Ipse autē do-
minus, quem interemistis, non vos seruos, sed libe
Ioan. 8. ros esse cupiebat: quando dicebat, si vos filius libe
rauerit, verè liberi eritis. Vos autem dominū deū
regem & ipsam veram libertatem non solum re-
pudiastis: verumetiam negare cupientes clama-
Ioan. 19. c. stis, Non habemus regem nisi Cæsarem. Conside
Religiosi ra quot sunt hodie homines, etiam religiosum ha
ficti. I bitum gestantes, qui Iudæos imitando tempora-
lia perdere metuunt: & æterna non attendunt, sic
quòd vtraque non immeritò amittunt. Sūt enim
plerique etiam religiosi qui temporalia quandoq́
minus iustè & obliquè acquirentes, vel sic acqui-
sita possidentes, ea dimittere trepidant, & pro his
æterna amittere non formidant. Et quia nunc cū
Iudæis tenebras diligunt interiores, scilicet cul-
pæ: ideo tunc cum eis in tenebras mittentur exte
riores, scilicet gehennę. Religiosus ergo cupidus,
vel vanus, est lamentabilis: quia miserabilior est
quodammodo omnibus creaturis, scilicet carens
deo & mundo. Tunc Caiphas, quia pontifex fuit,
quid eis faciendum erat decreuit, & propter au-
thoritatem officij locutus est, dicens: Expedit vt
vnus homo, etiam si bonus & iustus esset, pro po
pulo moriatur, & populi conseruatione, & non
tota gens pereat: si ille in vita maneat: quia bo-
num commune magis est eligendum, quàm par-
ticulare. Hic patet manifestè quòd passio inui-
diæ & liuoris cōtra Iesum, & passio timoris per-
dendi gentem & locum, subuertebat in eis ratio- K
nis iudicium: quia in nullo casu licitum est inter-
ficere innocentem & iustum: per hoc enim non
procuratur, sed magis destruitur commune bo-
num. Propter quod iudicio dei illud malū, quod
credebant per mortem Christi euadere, scilicet
destructionem loci & gentis, hoc per mortē Chri
sti incurrerunt: quia in pœnam huius peccati Ro
mani locum & gentem destruxerūt, quod per Ty
tum & Vespasianum anno quadragesimosecun-
do, post passionem Christi, est factum. Propheti- Caiphæ
zauit autem Caiphas vtilē humano generi mor- prophetia
tem Christi, licèt nesciens. Quanuis enim esset
intentio Caiphæ dare solummodo consilium de
morte Christi, pro temporalis periculi euasione
circa populum Iudæorum: tamen verbum suum
sic sonabat, quòd Christus erat moriturus pro gē
te & populo: & quod sic protulit fuit prophetia
quodammodo de futuro, quòd Christus erat mo
riturus pro salute spirituali, non solum Iudæo-
rum, sed etiam omnium gentium, qui credituri
erant in ipsum, & per fidem congregandi. Vnde
Theophilus: Hoc ipse quidem praua dixit inten- L
tione: sed tamen spiritussancti gratia ore eius vsa
est ad futuri præsagium. Hæc Theophilus. Non
tamen sequitur, quòd quicunque prophetat sit
propheta: nam quādoque alicui conceditur actus
alicuius rei, cùm tamen conditio ei non concedi-
tur. Vnde Origenes: Non quicunque prophetat, Prophetare.
propheta est: sicut non quicunque ius prosequi-
tur iustus est, scilicet qui facit aliquod opus pro-
pter humanam gloriam. Hæc Origenes. Expe- Expediuit
diens autem & necessarium fuit Christum pro Christum
nobis pati & mori, ratione triplici. Primò, ad ostē mori, tri-
dendum circa nos iudicium diuinæ dignationis pliciter.
& pietatis. Secundò, ad exoluendum precium no
stræ redemptionis: quod fuit preciosus immacu-
lati Iesu Christi sanguis. Tertiò, ad præbendum
exemplum nostræ imitationis, vt sequamur vesti
gia eius. Insuper & alia ratione triplici expedie-
bat Christum mori. Primò, quia homo mortuus
erat: & ideo expediebat, vt Christus mortem no-
stram destrueret, & hominem viuificaret. Erat au Mors quadruplex.
tē homo mortuus quadruplici morte: scilicet na-
turę, culpę, gehennę, & ex priuatione visionis di- M
uinæ. Primam destruxit, per suam gloriosam re-
surrectionem. Secundam, per sui sanguinis effu-
sionem. Tertiam, per inferni expoliationē. Quar
tam, per suæ visionis restitutionem. Secūdò, quia
homo erat perditus: ideo expediebat vt Christus
ad nos veniret, ac mortem subiret, & sic hominē
perditum inueniret. Tertiò, quia homo erat à deo
diuisus & dispersus: ideo expediebat vt Christus
homines in vnum congregaret, & ad deum reuo-
caret. Caiphas ergo prohetizauit quidem, id est,
verba prophetiæ protulit: nec tamen erat prophe
ta: quia inspirationem propheticam non accepit,
& donum prophetię non habuit, sicut & Balaam. Num. 22.
Vnde secundum Augustinum: Docemur etiam
homines malos prophetiæ spiritu futura prædi-
cere, quod tamen euāgelista diuino tribuit sacra-
mento: id est virtuti ipsius sacramēti, scilicet sū-
mi sacerdotij, quia Caiphas non à semetipso hoc
dixit, sed cùm esset pontifex, id est summus sa-
cerdos anni illius, & ministerium habens in ma-
nibus, non meritis suis prophetizauit, & spi-

ritu dei

A ritu dei locutus est, quia ipso ignorante dictum propheticum protulit non ratione meriti sui, sed dignitatis officij:& fortè vnctio pontificalis contulit ei quendam sensum prophetandi. Vnde Chrysostomus: Vide autem quanta spiritussancti virtus est: à mente enim mala valuit verba proferre prophetiæ. Vide etiam quanta est pontificalis virtus potestatis. Pontifex enim effectus, etsi indignus existens prophetauit, nesciens quid diceret. Ore enim solum vsa est gratia, contaminatum cor non contigit. Hæc Chrysostomus.

Pontificalis virtus.

Ob quam authoritatem solum credimus malum prælatum exaudiri: & fortè, quia præco ecclesiæ est, & in eius voce dicit, Oremus: cùm multæ authoritates faciant in contrarium: vt illa, qui suis premitur, aliena non diluit & huiusmodi. Dicitur autem Caiphas fuisse pontifex anni illius: quia licèt deus constituerit summum sacerdotem vnum, cui mortuo vnus succederet: per ambitionem tamen postea euenit vt plures essent, & per annos singulos suis vicibus ministrarēt. [Ab illo ergo die,] quasi vtili accepto consilio [cogitauerunt] magis diffinitè quàm prius, vt Christum B quàm citius possent interficerent: & dicentes, vt inuentus duceretur in Hierusalem: licèt enim antè habuissent instinctum & voluntatem interficiendi ipsum: tamen ex consilio Caiphæ diffinierunt firmo proposito hoc quàm citius possent adimplere. O prauum consilium, ô pessimi duces populi, ô consiliarij nequissimi. Quid agitis miseri? Quid vos furor exagitat tantus? Quę ordinatio est hæc? quod propositum? quæ causa accusationis domini nostri Iesu Christi? Nónne ipse in medio vestrum est, quem tamen nescitis: & intelligit omnia verba vestra, & scrutatur renes & corda? Sed sic fieri oportet vt deliberastis, quia tradidit eum pater suus in manibus vestris.

Consilium prauum.

Quia ergo [Iesus iam destinatus erat morti: ideo ab ipso sabbato, quo concilium, collegerunt, inchoamus memoriam dominicę passionis in diuino officio: maximè in hymnis:& subticemus gloria patri in introitu missæ, & responsorijs:& quasi post horam eiusdem concilij publicum luctum incipiens ecclesia, & suo compatiens domino, sicut C membra capiti, ex tunc quasi lugendo recitat vexillum regis, mysterium crucis, clauos & lanceam perforati corporis, & his similia vsque ad diem passionis: nondum tamen plenè, quia nondum traditus erat dominus in lanistarū manus. Vnde dominicam & hebdomadam illam, de passione domini appellamus. Diuulgatum autem fuit istud consilium de occisione Christi habitū. Sed sapiens dominus volens dare locum irę: & etiam quia nondum erant omnia completa, nec dum venerat hora eius qua tradendus erat, & crucifigendus: post concilium cautius se obseruans, palàm apud eos ambulare desijt, neque ad aliquā ciuitatem populatam abijt, sed in regionem iuxta desertum, vbi pauci de Iudæis erant, & non frequētia insidiantium, in ciuitatem Effrem, quę erat parua & parum populata, ac magis secreta: & ibi morabatur cum discipulis suis, vsque ad tempus suæ passioni propinquum. Sed stetit ibi paucis diebus, cum ipsis discipulis, se occultās ad tempus. Vbi Chrysostomus: Ipsi autem quando omnes lętabantur, & festum celebrabāt, tunc occultantur & in periculis sunt: sed tamen perma- D nebant cum eo. Secūdum illud: Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et sic fugit dominus ante faciem nequissimorum seruorum:& hoc non fecit propter potentiæ defectum, sed vt alijs daret viuendi exemplum. Vnde Augustinus: Nō quia potentia eius defecerat, in qua si vellet, palàm cum Iudæis conuersaretur, & nihil ei facerent: sed exemplum discipulis demonstrabat, in quo appareret non esse peccatū, si fideles eius oculis persequentium se subtraherent, & furorem sceleratorum latendo potius euitarent, quàm se ostendendo magis accenderent.

Effrem.

Lucę.22.c

Fuga domini.

Secundum Origenem: Honestum & laudabile est imminente iam periculo & agone confitendi Iesum, non euitare confessionē, nec recusare subire mortem gratia veritatis. Sed nullus debet tradere occasionem tantæ tentationi:& hoc propter duas rationes. Primò, quia valde præsumptuosum est periculis se ingerere, propter inexperientiam proprię virtutis, quæ & quandoque fragilis inuenitur:& propter futuri euentus incertitudinem. Secundò, ne nos ingerentes persecutoribus occasionem præstemus eis, vt magis impij & noxij fiant, E & nos de eorum delicto demus responsum, & luamus pœnas.

Confessio fidei.

[Proximum autem erat pascha Iudæorum.] Hoc subditur, ad ostendendum quòd Christus paruo tempore in ciuitate se occultauit, quia ante pascha in Hierusalem venit. [Et ascenderūt multi de regione Hierosolymam ante pascha, vt sanctificarent & mundarent seipsos] orationibus & sacrificijs ante festum, ad dignè comedēdum agnum paschalem, quem nullus comedere debebat, nisi mundus. Præceperat enim dominus per Moysen, vt vndique de tota Iudæa cōuenirent ante pascha in Hierusalem:& ibi secundum legem ante esum agni paschalis se mundarent, vt sic purificati, solennitati & esui agni mūdi interessent. Vnde Theophilus: Ascenderunt autem ante pascha vt purgarentur: quoniam quicunque peccauerant pascha non celebrabant, nisi prius expiarentur balneationibus & ieiunijs, ac rasura: quinetiam quasdam deputatas oblationes offerendo. Hæc Theophilus. Vbi informantur qui debent cōmunicare: quia confessione, oratione, & ieiunio antè debent purificari. Si enim hoc fiebat de agno figurali: multomagis se F debet homo sanctificare bonis operibus ad dignè recipiendum verum agnum, immaculatum corpus Christi. Sed Iudæi obliti suæ sanctificationis, tractabant de nece veri agni:& ipsum agnum ad immolandum quærebant in ipso loco orationis, festo sanguinem innocentem miscere cogitantes. Vnde Chrysostomus: Hi venerant in exterioribus se mundare, & in interioribus per homicidium & sanguinem se coinquinare. Insidiabantur ei, & tempus festi tempus faciebant occisionis. Hæc Chrysostomus.

Cōmunicare volētes.

[Quærebant ergo Iesum, & colloquebantur adinuicem in templo stantes: Quid putatis, quia nō venit ad diem festum?] quia enim mirabantur quòd in tanta cōgregatione ad docēdū non venerat: ideo quęrebāt non quidem bene & ad honorandū, sed malè & ad occidendum. Sed est notandū, ꝙ quādo est dies festus, & agitur sanctè, semp dn̄s est in die festo: secundū illud: Vbi duo vel tres cōgregati fuerint in

Dies fest⁹.

Matth.18.

G nomine meo, in medio eorum sum: & ideo nos cō gregati in domo dei, quęramus Iesum, mutuo nos consolando, & exorando vt ad diem festum nostrū veniat, & nos sua præsentia sanctificet: quādo verò non rectè agitur festum, tunc non venit Iesus: secundum illud Esaiæ, Festiuitates vestras non feram. Et subdit euangelista, quasi respondens quæstioni eorum, ⌊Dederant enim pontifices & Pharisæi mandatum, vt si quis cognouerit, vbi sit Iesus, indicet:⌋ potestati publicę, ⌊vt apprehenderēt eum,⌋ scilicet ministri potestatis ad occidendum: propter hoc enim ab eis, sicut ab ingratis & obstinatis recesserat, vsque ad tempus quod suæ passioni dispositum erat. Sed vt ait August. Nos qui scimus vbi Christus est, quia ad dexterā dei patris, indicemus Iudæis, vt sic vtinam apprehendant eum per fidem. Conspice igitur prædictos nepharios in suo concilio pessimo æstuantes, & dominum Iesum ac discipulos tanquam pauperes, & imbecilles recedentes. Quid tunc putas Magdalenam dixisse? Sed & qualis animi mater domini Iesu erat, cùm sic eum recedere videret, & H audiret causam quare, quia scilicet eum occidere volebant? Potes hic meditari dominam & sorores eius, tunc cum Magdalena remansisse, & dominum Iesum eas omnes de cita sua cōuersione, tunc consolatum fuisse. Considera nunc quomodo dominus suos aduersarios, quos solo nutu perdere poterat tanquam imbecilles, recedendo declinabat: nec se saltem verbis excusando defendebat, ac eius mansuetudinem & humilitatem imitādo omnem depone amaritudinem & furorem, quia sic & corporis & animæ habebis requiem.

Esaię.1.

Contēplatio.

Oratio.

Domine Iesu Christe, magni consilij angele, qui concilium malignantium cōtra te fieri permisisti: nec illis resistere per potentiam, sed magis cedere per patientiam voluisti: ne derelinquas me in errante iudicio, aut noxio cōcilio mei arbitrij vel hominum, neque in potestate aut tentatione dæmonum: sed tuipse clementer me intus & foris dispone & rege, ac dirige in viam salutis æternæ. Da mihi domine vt quicquid cōtra me diabolicę aut huma-I næ moliuntur aduersitates redigantur ad nihilū, vt illęsus & de omni periculo erept⁹, lętus tibi referam actiones gratiarum, Amen.

De decem leprosis, à domino curatis. Cap. XIX.

Factum est autem cùm complerentur ⌊& appropinquarent⌋ dies assumptionis domini Iesu, id est à mundo ad patrem, per passionem & mortē, nō diuertit, sed ⌊firmauit faciem suam,⌋ id est voluntatem (nam per faciem designatur animi voluntas) in locum passionis, & ⌊vt iret in Hierusalem,⌋ quia ibi oportebat verum agnū immolari, vbi figuralis agn⁹ solebat offerri. Assumptionem Iesu dixit Lucas, non solum secundum tempus quo assumi debebat per passionem de hoc mundo ad patrem, quia oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam: sed etiā secundum præceptum de agno paschali, qui decimo die mensis primi assumebatur de grege, & ad domum inferebatur & seruabatur vsque ad vesperam quartidecimi diei, & tunc immolabatur. K In hunc modum Christus decima die, id est, ramis palmarum venit ad locum passionis, scilicet in Hierusalem: vbi tanquam verus agnus erat pro nobis immolandus: mansitq; ibi & circa, vsque dū passus est, vt sic veritas figurę respōderet. Ex quo patet quòd tempus suæ passionis præuidit quasi deus, & quòd spontaneè non coactè est passus: vnde ⌊firmauit,⌋ id est non leuiter voluit, sed firmiter & constanter disposuit, ⌊vt iret in Hierusalē,⌋ ad sustinendum mortem, vt ostenderet se sponte passurum & suo exemplo discipulos animaret ad passionem. Sic & tu omne opus bonum, firmus & stabilis debes assumere, nec propter tentationes ab eo dimittere. Instante ergo tempore passionis, quo transmigraturus erat de mundo ad patrem, præstat dorsum Galilææ, & faciem in Hierusalem conuertit, ac firmata & imperterrita mente locum quo pati decreuerat petit. Non huc & illuc ibat, sed iter versus Hierusalem tenebat. Vnde qui superius pluries excitauit, & hortatus est discipulos & alios ad martyrium, & sui sequelā, verbo: hic hoc idem facit facto, eos tanquam magister & ductor præcedens, & quasi facto suo, di- L cens: ⌊Si quis vult post me venire abneget semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me.⌋ Appropinquante ergo tempore passionis suę dominus Iesus, qui pluries fugerat, incipit reuerti. Sicut enim in superioribus ad nostram instructionem vsus est prudentia, ostendens quòd pro loco & tempore furorem persequentium, cautè debemus declinare: ita nunc vtitur fortitudine: quia debito tempore imminente spōte redijt vt se passioni offerret, & in manibus persequentium traderet. Sic aliàs fuit vsus temperantia, cùm fugit honorem, quando turbę voluerunt eum facere regem, & econtrariò fuit vsus iustitia, cùm voluit tanquam rex honorari quando populus cum ramis arborum occurrit eidem. Satis tamen modestè eundem honorem voluit, & ideo asellum ascēdit. Istis igitur quatuor virtutibus vsus est dominus, virtutum, propter nostram instructionem, à quibus omnes alię virtutes morales descendunt & deriuantur: propter quod cardinales, ac principales esse dicuntur. Non ergo æstimandus est M fuisse inconstans vel varius, sicut nec aliquis alius qui secundum diuersos casus in diuersis se exercet virtutibus. ⌊Et factum est, dum⌋ pascha celebraturus ⌊iret in Hierusalem, transibat per mediam Samariam & Galilæam.⌋ Samaria erat terra gentium, Galilæa Iudæorum. Et ideo Christus vadens ad passionem, transijt per Gentes & Iudæos, dans intelligere quòd fructus suæ passionis in omnes erat futurus, atque fides nominis eius post mortem & Iudæos & Gētiles vnum debebat efficere populum. Quia ergo erat discordia inter Iudęos & Samaritanos, ipse inter vtrosq; & per medium vtriusque terræ transijt, vt tanquam mediator eos pacificaret, qui ad saluandos Gentiles & Iudæos venerat. ⌊Et⌋ in ingressu cuiusdam castelli in terminis Samariæ: ⌊occurrerunt ei decem viri leprosi,⌋ quia audierant famam de mirabilibus Christi. In ingressu vrbis, & tamen ante ingressum occurrerunt ei: quia ritu legis Mosaicę quasi immūdi erant ab vrbibus & oppidis exclusi, nec poterāt cum alijs cōmorari. Couer-

Lucę.9. & 17.

Assūptio Christi.

Prouidentia Christi

Virtutes Christi.

A ri. Conuerſabantur autem adinuicem, quia communitas paſſionis fecerat eos vnanimes: & preſto ſtabantur ſimul tranſitum Ieſu ſoliciti donec aduenientem eum viderent. ⌊Qui ſteterunt à lōgè⌋ tum propter Chriſti reuerentiam, tum quia non debebāt appropinquare hominibus, ne eos inficerent: eo quod lex Iudæorum lepram immundam non tangendam iudicat. Lex euangelica lepram non externam, ſed internam, eſſe immundam aſfirmat. Et ſecūdum Theophilum: A longè ſtāt, quaſi verecundantes de immundicia: putabant enim quòd Chriſtus eos quemadmodum alij faſtidiret. Sic ergo abſtiterunt loco, ſed facti ſunt (Pſal.144. d.) proximi deprecando: propè enim eſt dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. ⌊Et leuauerunt vocem ſuam⌋ ex magnitudine affectionis, & magno deſiderio ſanitatis, & clamauerunt, ⌊dicentes: Ieſu preceptor miſerere noſtri,⌋ quia ſolo precepto & verbo potes nos curare. Si Ieſus, ergo vult: ſi preceptor, ergo poteſt: ſi miſericordiā inuocant, ergo ſe miſeros & indigentes oſtendunt: & ſic petitio fuit digna, & ex parte petentiū, quia miſerandi: & ex parte eius à quo petebatur, quia B Ieſus volens, & præceptor potens: ſecundum Titum, Dicunt nomen Ieſu, & lucriſaciūt rem. Nā Ieſus interpretaſ ſaluator. vnde ſequitur: ⌊Quos vt vidit⌋ benignitatis & compaſſionis & miſericordiæ oculis, ⌊dixit: Ite oſtendite vos ſacerdotibus.⌋ Lex enim præcepit, vt emundati à lepra ſacerdotibus ſe præſentarent: non vt ſacerdotes eos mundarent, ſed vt eos mundos eſſe iudicarent, & vt mundati pro ſua emundatione ſacrificium in lege determinatum offerrent. ⌊Et dum irent,⌋ vt ſacerdotibus ſe demonſtrarent, ⌊mundati ſunt⌋ ex fide & obedientia ad Chriſtum, meritoriè de congruo, ſed diuina virtute effectiuè. Quatuor ex cauſis mūdati ſunt, antequam ad ſacerdotes peruenirent. Primò, quia Chriſtus nouerat ſacerdotum ſuperbiam: contempſiſſent enim eos aſpicere: ne ergo ſcādalizarent, preuenit eos ſanare. Secundò, bonum obedientiæ eorū hoc meruit. Tertio, hoc meruit eorum fides. Quartò, voluit oſtēdere quòd non virtute legis, aut ſacerdotum erāt mundati, ſed dei imperio. ⌊Vnus autem⌋ eorum C qui Samaritanus & Gentilis erat, ⌊vt ſe mundatū vidit⌋ ſuam ſanationem virtuti Chriſti deputāsi ⌊rediȷt cum magna voce, deum⌋ ex fidei & deuotionis magnitudine ⌊magnificans:⌋ & tanquam gratus beneficium recognoſcens ⌊cecidit⌋ per humilitatem ⌊in faciem ante pedes Ieſu,⌋ per deuotionem ei reuerentiam exhibens ⌊& adorauit eū⌋ gratias pro beneficio accepto ſibi ⌊agens.⌋ Vbi exprimitur fides eius & deuotio, ac beniuolentia, & grandis affectio. Dedit autem ei fiduciam appropinquandi domino iam ſuſcepta purgatio. Cæteri verò qui Iudei erant permanſerunt ingrati, nec ad agēdum gratias ſunt reuerſi: quia decepti à ſacerdotibus quibus ſe repreſentauerant, quiq; doctrinæ Chriſti & miraculis detrahebant, ſecundū eorum informationem attribuerunt ſuam ſanationem obſeruātię legis, cùm ſe ſacerdotibus oſtēdebant, & non virtuti Chriſti, licèt à principio fideliter & deuotè petiuiſſent ab eo ſanari. ⌊Et dixit Ieſus: Nónne decem mundati ſunt, & nouem vbi ſunt?⌋ Nō interrogat dominus quaſi neſciēs, ſed ingratos quærit quaſi ignorans, & de eorum ingratitudine dolēs: & eos requirendo oſtendit ſibi ignotos, id eſt reprobatos. D Sicut enim ingratus non recognoſcit dei beneficium, ita nec deus notitia approbationis recognoſcit ipſum: recognoſcētē verò ſe recognoſcit & ipſe. Vnde Beda & meritò eos ſaluator, quaſi ignotos vbi ſunt inquirit. Scire enim dei, eligere: neſcire, reprobare eſt. Hæc Beda. (Scire & neſcire dei.) Magis autem dolendum eſt de eo, qui aliquam incurrit ingratitudinis culpā, quàm de beneficio perdito. Et ideo quaſi plangēdo ſubditur: ⌊Non eſt inuentus qui rediret & daret gloriā deo, niſi hic alienigena:⌋ alterius, ſcilicet gētis, qui nō erat de Iudæis. Et hoc dictum eſt vel à Chriſto, & tunc erant verba quaſi lamentantis: vel dictum eſt ab euangeliſta in confuſionē Iudæorum, qui non ſunt reuerſi ad Chriſtum. Et nota quòd in hoc quòd iſte alienigena rediȷt: & alij qui erāt Iſrahelitę reditum neglexerunt: præfigurata fuit (Alienigenę reditus.) vocatio & fides Gentiliū, qui venturi deuotè erāt ad fidem Chriſti, ac repudiatio & perfidia Iudæorum, qui in ſuo errore erant remanſuri. Dominus autē & in his & in omnibus quos ſanauit in corpore, ſanauit & in anima: E ſed hi poſtquam fuerūt ſanati in corpore, & iuſtificati in anima, ac boni facti: poſtea corruerunt à gratia, & facti ſunt mali & ingrati. Deinde eorum ingratitudinem magis confutat: dum alienigenam, qui redierat, laudando commendat: quia enim humiliter ante deū infirmitatem ſuam cognouit: ideo dominus conſolans eū, dixit: ⌊Surge,⌋ ſcilicer, à peccato in quo iacuiſti ceſſando, ⌊& vade⌋ de virtute in virtutē, in conuerſione quam incœpiſti proficiendo: ⌊quia fides tua⌋ qua intellectum deo ſubdidiſti, ⌊te ſaluum fecit:⌋ & ad ſalutem non ſolum corporis, ſed & animæ reduxit: quia ipſa eſt initium iuſtificationis, & dat fiduciam regni cœleſtis. vbi Beda: Si autem fides ſaluum fecit eum qui ſe ad agendas ſaluatori gratias inclinauit: ergo perfidia perdidit eos qui de acceptis beneficiȷs deo gloriam dare neglexerunt. Myſticè per lepram, quæ eſt (Myſticè.) corruptio carnis, ſignatur peccatū mortale, quod eſt corruptio animæ. Primò quia communiter in lepra vox efficitur inualida: ſic in peccatore vox eſt inualida: quia deus peccatores non audit, & cū multiplicāt orationem non exaudit. Secūdò, quia F in leproſo corpore multa vlcera minuta, dura & rotunda creſcunt: ſic in corde peccatoris multæ compunctiones & anxietates diuerſorum peccatorum & circunſtantiarum conſurgunt: minuūt ſemper affectionem hominis ad deum, & reddunt hominem durum & rebellem deo & eius mandatis, & per hoc fiunt corda hoīm peccatorū rotūda & ductilia, ſcilicet ad volūtatē diaboli. Tertiò, qa eorum anhelitus corrumpitur, & eius fœtore ſæpius alij inficiuntur: ſic operatio & conuerſatio peccatoris ita eſt corrupta, quòd conuerſantes infirmantur ex vitioſo eorum conuictu. Quartò quia lepra quāto ſtudioſius reprimitur, tāto plus turpior poſtea ebullit: ſic peccatum quanto plus occultatur, tāto fortiꝰ creſcit: & ideo turpius apparebit. Per denarium verò numerum vniuerſitas ſignificatur: (Denarius numerus.) numeri nanque ſequentes vſque ad centum ſunt ipſius & partium eius replicationes, & ſic conſequenter per decem leproſos occurrētes Chriſto, ſignificatur vniuerſitas peccatorū pœnitentiū. Vel leproſi ſignant eos qui pec-

G cant contra decem præcepta decalogi, varietate
peccatorum, quasi maculis lepræ distincti & re-
Lepra aię. spersi. Valde deterior est lepra animæ, quàm le-
pra corporis: quia peior est corruptio spiritus, q̃
carnis. Debet autẽ peccator volẽs sanari, & à pec-
catorũ lepra curari, eo modo se habere quo se ha-
buerũt illi leprosi. Primò itaque venire debet ad
Iesum per fidem: non enim abhorret pius domi-
nus aspicere maculam lepræ nostræ, qui pro nobis
in cruce velut leprosus reputatus est. Secũdò de-
bet stare, surgendo à peccatis, & cessando ab eis.
Tertiò debet stare à longè, suam vilitatem humi
liter considerando, & valde erubescendo. Quar-
tò debet leuare vocem, scilicet de profundo corde
in contritionis verba prorumpẽdo, & peccata sua
non aliena confitendo. Quintò, debet dicere Ie-
su præcepeor, dei misericordiam implorãdo: quæ
maximè est peccatoribus opportuna. In hoc au-
tem quòd dominus videns leprosos dixit eis: Ite
ostendite vos sacerdotibus] manifestè à domino
Iesu cõfessio pręcipitur, per quam lepra interior
saluti ostenditur. Ac si eis diceret: Ite à contritio-
ne ad confessionem: ostendite vos sacerdotibus.
H Quia licèt peccata remittantur in cõtritione, di-
Psal. 31. cente propheta: Dixi, id est firmiter statui, confi-
tebor, & tu remisisti mihi: tamẽ tenetur homo ea
confiteri. Vnde [dum irent, mũdati sunt] in via:
quia deus virtute contritionis peccatorem mun-
dat interius, priusquã à sacerdote absoluatur ex-
terius: & nihilominus se sacerdotibus ostenderũt.
Sic & tu, si habes maculam lepræ ex aliquo crimi-
ne, dum vidente te domino oculis misericordiæ,
vadis ostendere te sacerdoti per confessionem vo
cis, obuiat ipsa salus, & sanaberis à lepra trãsactæ
iniquitatis. Non tamen idcirco omittas te offerre
illis, quorum iudicio mundus habeberis: alioquin
ex contemptu & negligẽtia, immundus remane-
Vnius reditus. bis. Vnus autem qui rediit, vniuersalis ecclesiæ
vnitatẽ, seu illos qui in vnitate ecclesiæ sunt de-
signat, quæ pro beneficio gratiæ, grates referre nõ
cessat: nouẽ verò qui remanserunt, illos qui extrà
sunt exprimunt: seu qui post acceptam remissio-
nem criminum à perfectione decalogi, per vnita-
tem subtractam deficiendo, grates pro gratia red-
I dere contemnunt. Decem igitur mundantur, sed
vnus gratias refert: quia multi in confessione mũ
dantur, sed non omnes dominum laudant. Qui
enim tanquam canes reuertũtur ad vomitum, hi
sunt nouem qui post adeptam sanitatem, non lau
dabant dominum. Et quia pauci sunt respectiuè
qui grati sunt de beneficiis largitatis diuinæ, &
remanent in reparata sanitate: ideo tantum vnus
Gloriam deo dare. reuertitur dans gloriam deo. Deo enim gloriam
dare, est percepta peccati sui curatione in bonis
operibus perseuerare. Et hic est Samaritanus, qui
interpretatur custos: nam illi sunt grati deo, qui
Heb. 13. se custodiũt à peccati recidiuo. Et est alienigena,
dicens cum apostolo, non habemus hic manetem
ciuitatem, sed futuram inquirimus. Hinc colligi
tur, quia hi qui deberent esse magis grati domino
& familiares, vt literati, prælati & diuites, quibus
sciẽtiam dedit, vel opes: magis sunt ei ingrati: se-
seq; elongant ab eo, nec referunt sibi gratias sicut
simplices & pauperes, quibus tot bona nõn cõtu-
Orandi situs. lit: quasi diceret, Labia nostra & diuitiæ à nobis
sunt, quis noster dominus est? Ipse autẽ vnus gra-
tias agendo in faciem cecidit, quia sola vnitas ec- K
clesiæ cadit in faciem adorãs. Inde est quòd quã-
doque prostrati oramus, vbi quatuor prætendi-
mus: infirmitatem corporis, quia de puluere sum-
pti sumus: infirmitatem animi, quia casum ex no
bis, non erectionem à nobis, sed à deo habemus:
erubescentiã de malis, quia præ multitudine pec-
catorum oculos ad cœlum leuare non audemus:
prudentiam, quia in faciem cadimus & videmus
vbi cadimus: id est quòd in terrenis affigimur.
Quãdoque verò flexis genibus vt Salomon, sed
erecto capite & eleuata facie oramus, quasi dicen-
tes pro desiderio patriæ, trahe me post te. Quan- Cant. 1. a.
doque autem stantes oramus, nos spem in cœlesti
bus habere designantes, & quasi dicentes, nostra Philip. 3. d
conuersatio in cœlis est: & illud, in domum do- Psal. 121. a
mini lætãtes ibimus. In primo ergo exprimimus
conditionem nostram: in secundo, desiderium: in
tertio, spem. In memoria quoq; resurrectionis do-
minicæ tempore paschali & diebus dominicis, ex-
emplo sanctarum mulierum, inclinatis in terram
vultibus oramus, nos terram & puluerem esse cũ L
Abraham recolentes. Vnus ergo reuersus in fa- Cadere in faciem.
ciem ad pedes Iesu cecidit, ac nobis humilitatis,
& pœnitentiæ exemplum ostendit. Vnde secun-
dum Bedam: In faciem cadit, qui de perpetratis
malis erubescit. Ibi enim homo cadit, ibi confun
ditur. Qui in faciem cadit, videt quò cadat: qui
retrò, lapsum suum non videt. Boni ergo in faciẽ
cadunt, quia humiliant se in his visibilibus, vt ad
inuisibilia erigantur. Mali retrò cadunt, quia ca-
dunt in inuisibilibus, vbi modo non vident, quid
eos tũc sequatur. Ad pedes etiã Iesu cadit, & gra
tias agit, qui se ad percipienda dei beneficia humi
liat, qui nihil sibi virtutis attribuit, qui bona quæ
habet, de misericordia dei se habere intelligit. Et
secundum eundem, qui deuotus ante dominum
cecidit, surgere & ire præcipitur: quia qui infir-
mitatem suam agnoscens humiliter iacet per di-
uini verbi consolationem, surgere ad fortia opera
& crescentibus quotidie meritis ad perfectionem
passim proficere iubetur. Hunc autem fides saluũ
facit, quæ ad gratias agẽdas inclinat: & ecõtrà per-
fidia illos dãnat, qui de acceptis beneficiis ingra-
ti sunt, & deo dare gloriam negligunt. In hoc er- M
go capitulo ingrati de beneficiis reprehenduntur
à domino. Multum est laudabilis virtus gratitu-
do, & valde acceptabilis deo gratiarum actio, ac
detestabile vitium ingratitudo. Vnde Augusti- Gratitudo
nus: Quid melius animo geramus, aut ore pro-
mamus, aut calamo exprimamus, quàm vt deo
gratias agamus? Hoc nec dici breuius, nec agi
fructuosius potest. Et iterum: Scio quòd ingra-
titudo displiceat tibi, quæ radix est totius mali
spiritualis, & ventus vrens & exiccans omne bo-
num: obstruens fontem diuinæ misericordiæ su-
per hominem, qua & mala mortua iam reoriun-
tur, ne vltrà bona adipiscantur. Vnde & Bernar-
dus: Dignum est semper gratias agere, quia deus
nunquam cessat benefacere. Et iterum: Disce in
referendo gratiam non esse tardus aut segnis, di-
sce ad singula dona gratias agere. Diligenter, in-
quit, considera, quæ tibi apponuntur, vt nulla vi-
delicet dei dona debita gratiarum actione frustrẽ
tur: non grandia, non mediocria, non pusilla. De-
niq; iubemur colligere fragmẽta ne pereãt: id est,
nec

A nec minima beneficia obliuisci. Nunquid non peccat qui (Ingratitudo.) rit quod donatur ingrato? Ingratitudo inimica est animæ, exinanitio meritorum, virtutum dissipatio, bonorum dispersio, beneficiorum perditio. Ingratitudo est ventus vrens & siccans sibi fontē pietatis, rorem misericordię, fluenta gratię. Qualis verò debeat esse gratiarum actio: docet idem Bernardus dicens: Non tantum verbo & lingua, sed opere & virtute exhibeamus nosmetipsos gratos: nō enim gratiarum dictionem, sed gratiarum actionē exigit à nobis dominꝰ deus noster. Vnde etiam Chrysostomus: Agamus igitur ei iuges gratias: & non modo verbis hoc nostris, verumetiam operibꝰ nostris, imò ipsis principaliter impleamus. Agamus verò gratias non de proprijs tantum, verumetiam de alienis bonis. Ita enim & inuidiam poterimus extinguere, & alere charitatem. Neque iam illis poteris inuidere, de quorū bonis gratias deo referendo lætaris. Quid igitur magnum reposcit, qui pro liberalitate in nos sua, solummodo gratos sibi esse nos præcepit? Ingratitudinis autem vitium ex arrogātia potissimum

B gigni solet, cùm se aliquis dignum esse beneficijs æstimat. Humiliatus verò atque contritus, non pro bonis solum: sed pro his quæ contraria æstimantur esse, gratiarum actiones mittet deo: & quodcunque patietur, nihil se dignum æstimabit passum esse. Hæc Chrysostomus. Et hæc est magna causa quare deum non diligimus, quia eius beneficia non recognoscimus. Vnde Hieronymus: Vis scire quare deum non diligis? quia eius beneficia non recognoscis. Quanto magis in bonitate eius ascendis, tanto plus in amore eius inardescis. Hæc Hieronymus.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, de tua pietate confisus ad te pium medicum, ego quasi leprosus, varietate peccatorum respersus, cōfugio ad te fontem misericordiarum: ego immūdus maculis vitiorum curro, & supplex te exoro, quatenus digneris meam sanare infirmitatem, lauare fœditatem, & me dirigere ad salutem. Da mihi vt semper beneficia tua in corde

C habeam, & de vniuersis gratias tibi agā. Sed quia homo mortalis, cinis & puluis, nec vnū pro mille gratias referre sufficit: referant tibi grates pro me virgo Maria & oēs ciues supercœlestes, atq; omnis creatura quę diuinæ laudis sit materia. Amē.

De Samaritanis hospitium domino negantibus.

Caput. XX.

(Lucæ.9.) VT autem aduentus domini Iesu nō lateret [misit nuncios suos, scilicet Iacobum & Ioannem, ante faciem suam,] in ciuitatem Samaritanorū: vt ibidem hospitium & cætera necessaria, quę non magni constabant, sibi prępararent. (Sebaste.) Hæc ciuitas Samaria nunc Sebaste dicta, iam peccatis exigentibus, nec vnicam habet domum, nisi tantum duas ecclesias: vnam in mōte, vbi quondā fuit regis palatium: secundam in honore sancti Ioannis Baptistæ, in qua sepultus fuit inter Abdiam & Helisęum. (Samaritani.) Samaritani verò qui ęmulabātur tēplo Hierosolymitano, & inuidebāt euntibus in Hierusalem adorare: quia videbant Christum cum discipulis habere faciem seu vultum, id est, prætendere similitudinem & signum euntis in Hierusalem, ad festum paschale, causa D orationis faciendæ: ideo eos, ex æmulatione propter locum adorationis, noluerunt hospitio recipere: quia dicebant locum adorationis esse apud eos in monte Garizim, & non in Hierusalē. Vnde suprà mulier Samaritana, quasi æmulando dixit domino: Patres nostri in monte hoc adorauerūt: (Ioan.4.) & vos dicitis, quia Hierosolymis locus est in quo oportet adorare. Itē quia ex vestimētis Christi, & discipulorū eius, cognouerūt Samaritani ꝙ fuerunt Iudęi. Iudęi autem erāt Samaritanis odiosi, eo quòd contemnebant eos, nolentes comedere & bibere cum eis: non enim coutuntur Iudęi Samaritanis, sicut & Hebræi Aegyptijs. Vnde Hiero. hostili inter se Samaritani, atque Iudæi discordāt odio. Videntes itaque dominum ad hostes suos pergere Samaritę, eum recipere noluerunt. Quāquam alia subijciatur intelligentia: quia voluntas domini fuerit, non suscipi à Samaritanis: quia festinabat Hierusalem pati, & sanguinem fundere: ne occupatus susceptione Samaritica, & doctrina gentis illius, passionis differret diem, ad quam venerat sustinendam. Hæc Hieronymus. E

Sicut autem domino in Hierusalem tendenti restiterunt Samaritani: sic si mens tua in cœlum tendat, habebis semper qui rixas, odia, & bella gerant: non tamen irrepat vindicta menti tuæ: sed quantum poteris stude vtilis esse. Vnde sunt versus: (Versus de tabulis.)

Hierusalem ciues, gentes odere forenses.
Quotquot non recipit mœnibus illa suis.

Si ergo in his quæ secundum deum operari desideras, aliquos tibi obsistere, seu te impedire videas, noli contentionibus desæuire: sed te ipsum in te ipso restringe, & te cum deo tuo recollige: sibiq; dicas, Domine vim patior, responde pro me. Nec de hoc contristeris: quia nihil possunt nisi quòd deus scit finaliter pro bono tuo esse expediens: imò quāquam ad præsens non videas, videbis finaliter, si tamen patienter portaueris, quòd illud in quo tibi eos impedimētum præstare credebas, erit tibi iuuamen ad tuum propositum exequendum: sicut de Ioseph & multis alijs est factum, F quia secundum Chrysosto. Si legem Christi custodire volueris, necessitatē quidem nullam, quæ (Impedimētum ad salutē nullū.) te ab obseruatione eius impediat, aliquādo patieris. Si etiam in his quę secūdum deum desideras, te videas quodammodo diuinitus impediri, vel per infirmitatem, vel quocunque alio modo contingente: de hoc nullatenus cōturberis, sed totum æquaminiter feras, & te ex toto illi cōmittas qui melius nouit quàm tu ipse, quid tibi expediat: qui te ad se continuè subleuat, dummodo teipsum ex toto illi committas: quanuis fortè hoc ipse nō videas. Ad hoc ergo sit totum tuum studium, vt teipsum in pace & cordis tranquillitate possideas: & pro quocunque euentu non doleas, nisi de solo peccato proprio vel alieno: seu etiam de his quæ te inducerent ad peccatum, & quæ possent alienare seu elongare à deo: vel medium facere inter te & ipsum deum: quęuis enim tibi occurrens aduersitas eius nutu & prouidētia geritur, cuius virtute res creatæ sunt, & in suo esse conseruantur. Cùm igitur tribulatio aduenerit, exi obuiā hospiti tanto, benignè eum recipiendo: & dic corde iocūdo: Bene venerit amica mea tribulatio. Qui enim aduersa libenter pro deo patitur: Christo passo

G passo assimilatur, & ideo ab eo tanquam á consi-
mili nexu dilectionis præcipuo constringitur.
Porrò de inuoluntarijs tribulationibus scire de-
bes, quòd licet inuoluntarium, inquantum huius-
modi, non sit meritorium: veruntamen si prudés
animus hoc quod inuoluntarié illatū est, volun-
tarié pati voluerit: & voluntatem suam hactenus
rebellem ad virgam dei inclinauerit, virtutem fa
ciens ex necessitate, haud dubium quin salubre &
meritorium fiet, & ad spirituale virtutum incre-
mentum proficiet hoc quod antè pestiferum vi-
debatur. Patiamur ergo libenter & voluntariè:
quia vera salus nostra est in cruce, nec extra eam
Patientiæ laus. aliqua salus inuenitur. In quacunque enim ani-
ma crux, id est, tribulatio non est: nulla patientia
est: & vbi patientia nō est, vera salus non est. Cor
autem patiens est, cui gaudium est quod despi-
citur: & quod in pœnis & quibusque aduersitati-
bus lætatur, exultans pro eo quòd passioni Chri-
sti & humilitati suæ aliquid adijcere valeat, &
quòd habeat vnde deo aliquid sacrificet. Et ideo
omnes pœnas & aduersitates occurrentes vnias
H cum pœnis & aduersitatibus Christi, & ex vnione
ipsorum dulcescant: & deo in summa patientia
redoleant. Omnia ergo quæ tibi aduenerint, siue
læta, siue tristia ex nimia charitate, á deo tibi esse
donata certissimé scias, & omnino credas quòd
omnia ex tanto amore Christi tibi proueniant: vt
nihil aliud tibi, aut aliter euenire velles aut velle
drberes: & ideo pro singulis ei gratias & laudes a-
gas. Irati itaque Iacobus & Ioannes contra Sama
ritanos, voluerunt ignem é cœlo ad consumendū
eos impetrare, dicentes: ⌊Domine⌋ si ⌊vis dicimus
vt ignis descendat de cœlo,⌋ id est, de alto sicut
fulgura & huiusmodi quę omnia veniūt de cœlo
Fiducia apostolorū aëreo, ⌊& consumat illos:⌋ te recipere nolentes. O
quanta fiducia eorū in domino erat, qui solo ver-
bo se posse credebant vt ignis de cœlo descende-
ret, ac huiusmodi vindicta quę laudata est in He-
lia, in istis est à domino reprobata: quia hoc non
appetebant ex charitate & amore correctionis eo-
rum, vel finiendæ in illis malitiæ, sicut ille: sed ex
impatientia potius & indiscretione & appetitu
I vindictæ. In quo innuit dominus, quòd non valet
zelus, nisi sit discreta voluntas. Vnde verbis apo-
Acto. 5. stoli Petri Ananias, & vxor eius exanimes ceci-
derunt: nō odio, sed iusta vindicta: & Paulus quē-
1. Cor. 5. b dam peccatorem tradidit satanæ in interitū car-
nis, vt anima esset salua. Vnde Beda: Rrprehen-
dit in istis dominus nō exemplum prophetæ san-
cti, sed voluntatem vindicandi, quę adhuc erat in
rudibus: animaduertens eos non amore corre-
ctionem, sed odio desiderare vindictā. Hęc Brda.
Spirit⁹ cuius simus. Vnde dicit eis: ⌊Nescitis cuius spiritus estis,⌋ sci-
licet spiritus sancti qui bon⁹ est & suauis: hoc est,
non bene recognoscitis cuius spiritu signati estis,
& ideo vultis per odium exercere vindictá, quod
nō licet dei seruis. In nouo enim testamēto, quod
est amoris, procedendum est suauiter & benignè,
non sicut in veteri testamento, quod est timoris,
vbi procedebat asperè & rigidè. Vnde glosa: Cu-
ius spiritu signati estis, eius & acta imitemini, nūc
piè consolantes & in præsenti patientiam haben-
tes: sed in futuro iustè iudicantes, cùm sedebitis
super sedes duodecim. Et subiungit dominus, ⌊Fi-
lius hominis non venit animas perdere,⌋ per rigo-
rem iustitiæ statim inferendo pœnā mortis, sicut K
vos vultis, quinimo perditio est ex vobis, ⌊sed ve-
nit saluare⌋ animas, p misericordiá & pœnæ rela-
xationem: sicut expedit miseris: saluantur enim
melius clementia, quàm sæuitia. Et in hoc da- Prælatorū exemplū.
tur exemplum prælatis, vt non statim cum impe-
tu peccata puniant: sed magis tempus & locum
expectēt, nec semper in peccátes vindictam exer-
ceant. Vnde Ambro. Quia verò discipulos incre
pauit: quia ignem super eos descendere gestiebāt,
qui non receperant Christum: ostenditur nobis
non semper in eos qui peccauerūt vindicandum:
quia nonnunquam amplius prodest clemētia tibi
ad patientiam, lapso ad correctionem. Denique
Samaritani citius crediderunt, á quibus hoc loco
ignis arcetur. Dominus autem nec in hos inde-
uotè dominum refutantes proprium commoue-
tur: vt ostenderet quia nō habet vltionis studium
perfecta virtus: nec vlla sit iracundia, vbi plenitu-
do est charitatis: nec excludenda infirmitas, sed
iuuanda. Procul á religiosis indignatio, procul
á magnanimis cupiditas vltionis: procul á pru-
dentibus considerata commotio & incauta sim- L
plicitas. Hæc Ambrosius. Per Iacobum & Ioan-
nem, qui adhuc imperfecti erant significantur ho
mines imperfecti, quærentes nimis durè vindica-
ri: sed magister perfectionis prohibet hoc fieri.
Et quia Samaritani noluerunt dominum Iesum,
& discipulos eius intra ciuitatem suam recipere
ad hospitandum: ⌊abierunt in aliud castellum.⌋
Circumibat enim dominus Iesus ciuitates & ca-
stella prædicando, & faciendo miracula sicut su-
prà dictum est: Vide nunc quomodo dominus Ie-
sus cuius est terra, & plenitudo eius, exclusus ab
vno loco patienter fert & transit ad alium: & ha-
be patientiam si similia tibi euenerint: imò gau-
de quia datum est tibi in tantillo imitari domi-
num tuum. Hæc igitur omnia considerantes om- Ira vitāda.
nem amaritudinem & iram à nobis excludamus,
& non vlciscenres nosipsos deo totum commit-
tamus. Vnde Chrysostomus: Nunquam insidie-
mur alijs: quoniam aduersus nosipsos acuimus
gladium, & profundiorem nobisipsis plagam da- M Vltio vitanda.
mus. Sed cōtristauit te quis, & vis in eum vlcisci:
ne vlciscaris. Ita enim vindicare poteris, si non
vindicaueris, non si vindicasti. Quoniā non vin-
dicans, deum ei constituis inimicum: vindicaris
autem non adhuc. Mihi enim vindictam, & ego Deut. 23. f
retribuam, dicit dominus. Si enim famulos habe-
mus, & si adinuicem dissidentes, non nobis litem
commiserint finiendam, & si infinitæ accesserint,
non solū nō vindicamus: sed auxiliamur dicentes
& flagellum totum nobis committere oportebat:
quia verò teipsum præueniens vindicasti ne me
molestes de reliquo: multomagis deus qui enun-
ciauit sibi cedere omnia, hoc dicet. Qualiter au-
tem non inconueniens est, si à pueris quidem no-
stris tantam expetimus obedientiam, dominatori
verò non cedimus ea quæ volumus famulos no-
bis cedere. Si enim dic mihi odis eum qui pecca-
uit cuius gratia & ipse peccas, & in eisdem cadis?
Conuitiatus est, ne reconuitieris: percussit, ne re-
percutias: cōtristauit, ne recontristes: quia nullū
lucrum si factus es illi rursus par. Ita enim con-
fundere poteris, si cum humilitate feras & man-
suetè: ita confundens abscidere poteris ab ira.
Nullus

A Nullus malo malum sanat: sed bono malum.

Oratio.

Domine Iesu Christe, q de Samaritanis, hospitium tibi negantibus, non te vindicasti: sed patienter ferens, humiliter ad alium locum declinasti: præsta mihi indigno ô dulcis hospes animę, vt vitijs cunctis expulsis, gratum tibi in corde meo hospitium valeā præparare: & si quando ob mea demerita ibi receptus non fueris, noli mihi irasci, & à seruo tuo in ira declinare, aut vindictam de me sumere: sed tu qui non venisti animas perdere, sed saluare, reconcilia me tibi per tuam misericordiam, & da vt tibi per dignam præparationem cor aperiam, tibiq; placeat ad me seruum tuum intrare, & me misericorditer benedicere. Amen.

De petitione filiorum Zebedæi. Caput. XXI.

[Matt. 20. Luc. 18. & Marci. 10.] Post hæc ascendit Iesus versus ⌊Hierosolymam,⌋ quæ respectu totius terræ promissionis sita est in alto: & propter hoc ab alijs partibus illuc venientes ibant ascendendo, & B præcedebat discipulos suos: vt, secundum Theophilum, ostenderet q ad passionem præcurrit, & non refugit mortem pro nostra salute. Illuc ibat passurus pro nobis, & nos præcedēs & nos instruens, quòd ipsum in operibus pœnitentię sequi debeamus: ⌊& sequentes discipuli timebant:⌋ quia nondum perfecti vsque ad tolerantiam martyrij erant. Et vt dicit Beda, meminerant sermonis eius quo se passurum multa à summis sacerdotibus & scribis, & occidendum esse prædixit: metuentes ne vel ipsi cum eo occiderentur: vel saltem ille, cuius vita & magisterio gaudebant, inimicorum manibus occumberet. Et diuertens se à via ⌊assumpsit⌋ & ad partem traxit seorsum, & ⌊secretò duodecim discipulos suos,⌋ tanquam perfectiores, typum prælatorum gerentes, nō infirmos qui possent scandalizari: quia noluit omnibus secreta sua mysteria indicare: & tunc eis iam quarta vice mysteriū suæ passionis & resurrectionis prædixit. quia, vt dicit Theophilus, Conueniens C erat passionis mysterium propinquioribus sibi reuelare. Vnde & Chrysostom9: Omnis gloria dei, & omnis salus hominum, in Christi morte posi-[Mors dñi.]ta est. Nulla enim res est quæ amplius ad salutem hominum pertineat, quàm mors ipsius. Nec est aliud aliquid propter quod magis deo gratias agere habeamus, q̄ propter mortem ipsius. Ideo cùm plurima turba fideliū sequeretur eū, in via duodecim apostolos solos tulit in secreto, & illis tantummodo mortis suæ annunciauit mysteriū: quia semper preciosior thesaurus in melioribus vasis includitur. [Passionis dominicæ prænotationes.] Et notandū, quòd Christus passionem suam, & mortem pluries discipulis suis prædixit: primò, postquam Petrus confessus fuit eum filium dei: secundò, postquam transfiguratus fuit in monte: tertiò, ibidem postquam curauit lunaticum: quartò, in pręsenti loco: quintò, in [Mat. 26.] monte Oliueti, dicens: Scitis quia post biduum pascha fiet, &c. Et hoc fit propter plura. Primò, vt colloquendo cum charissimis amicis suis, reuelaret illis secreta suæ mētis: quia secreta mysteria sunt tantum maioribus reuelanda & detegenda, cuiusmodi erant apostoli. Secundò, ne de memoria laberentur, sed mortis iugiter meditationem D haberent: vt exercitati expectatione cùm veniret persecutio & crucis ignominia, facilius ferrēt, & non turbarētur vehementer: quia tribulatio præcognita & expectata leuior inuenitur: vel videntes eum mori ignominiosè, non scandalizarētur. Tertiò, vt non dubitarent eum resurrecturum sicut prædixerat: cùm viderent ea quæ de passione sua prædixerat impleta. Quartò, vt scirent quoniam passionem præuenit, & spontaneus ad eam accessit. Quintò, vt essent testes quòd scienter pateretur & voluntariè: vtpote qui præuenit mortem, & potuisset fugere. [Mysticè.] Mysticè frequenter prædixit discipulis passionem suam: per hoc significans quòd multotiens esset passurus in membris suis. [Acto. 9.] Vnde in actibus: Saule Saule quid me persequeris. & Petro imminente passione sua dixit, vado Romam iterum crucifigi. O quotiens & quātum hodie dominus in electis suis patitur, qui per malos multipliciter, & crudeliter sępius affliguntur. Et ait illis specialiter, tanquam suis secretarijs & amicis: ⌊Ecce ascēdimus Hierosolymam,⌋ ad locum passionis: quasi diceret, iam in promptu E est vt patiar, quoniam tribulatio proxima est, & attende quod & suprà. Et hic facit mentionem de loco passionis, scilicet Hierusalem: quia secūdū scripturas in medio terræ operaturus erat sa-[Psal. 73.]lutem. [Hierusalē situs.] Terra autem Hierusalem in medio mundi est posita, cui ab Oriente adiacet Arabia, quæ tēpore filiorum Israël solitudo erat vastissima, id est, desertum, eremus, terra inuia & inaquosa: in qua detinuit eos domin9 quadraginta annis māna ad manducandum eis pluens, & aquam de rupe producens: quam Arabiam mare mortuū diuidit à Iudęa. A meridie verò adiacet Aegyptus, & sic filijs Israël de Aegypto ad Iudæam redeūtibus, magnus erat circuitus: quia per Arabiam circunduxit eos dominus. Ab Occidente quoque adiacet mare magnum, & à Septentrione Syria & mare Cypriū. In hoc ergo quod dicit, ecce ascendimus Hierosolymam, apparet voluntas patiendi: quia sponte sua venit ad passionē. Vbi Chrysostomus: Ac si dicat, videte quia voluntariè vado ad mortem: nemo me vocat ad Hierosolymā, F nemo admonet, nullius potestatis præceptum timeo, nullius violentiæ necessitate cōpellor. Cùm ergo videritis me in cruce pendentem, ne æstimetis me hominem esse tātum: nam & si posse mori hominis est, velle tamen mori hominis non est. Hęc Chrysostomus. Hic dominus ostendit quòd in prælatis debet esse vigor ad tolerandum martyrium, si necesse sit, pro grege sibi commisso: & hoc docet per exemplum sui, qui volūtariè venit in Hierusalem, ad suscipiendum mortem pro salute mundi. Et subiungit: ⌊Et consummabuntur omnia, quæ⌋ de filio hominis, id est virginis, ⌊per prophetas sunt scripta.⌋ & bene dicit, omnia: nam tria prædixerant de Christo, scilicet quid esset acturus, quid passurus, quid pro vtroque recepturus. Congruè autem se filiū hominis nominat, vbi se passurum prędicat: vt intelligatur quòd secundum humanam naturam, non secundum diuinam, passurus erat. Deinde explicat quæ ventura super eum erāt, & seriatim ordinem passionis enarrat: ⌊Tradetur enim⌋ scilicet, à Iuda, ⌊principibus sacerdotum, & scribis & senioribus:

& condemna-

G & condemnabunt eum morte:⌊id eſt,per falſos te-
ſtes,iudicantes eum eſſe reum mortis, nullo iuris
ordine ſeruato. Et quia nō habebant poteſtatem
interficiendi, eo quòd iudicium ſanguinis eſſet
eis ablatum per Romanos, qui eis dominabātur,
ideo ſubiungit:⌊Et tradent eum,⌋ſcilicet princi-
pes & ſcribę cum accuſatione criminis ⌊gentib⁹:⌋
ſcilicet Pilato præſidi, & ſuis militibus,miniſtris
Romanorum,ad perficiendum illud quod ipſi nō
poterant,ſcilicet mortem Chriſti. Et ipſi genti-
les illudent ei,verbis & contumelijs:& conſpuent
eum, oris immundirijs: & flagellabūt eum,virgis
& nodis:& occident eum,crucifigendo clauis fer-
Iniuria ſumma.
reis. Iniuria nimia vbi falſi tradunt veritatem,fa-
tui illudunt ſapientiam, eei flagellant innocen-
tiam,miſeri conſpuunt gloriam, mortui occidūt
vitam. Vnde Bernardus: Heu fratres chariſſimi
libertas captiuorum traditur, gloria angeloeum
illuditur, ſpeculum ſine macula & candor lucis
æternę conſpuitur,dominus omnium flagellatue
& vita hominum occiditur. Quid inſtat niſi vt
omnes eamus, & cum eo moriamur? Et iterum:
H Traditur,tanquam reus:ad illudendum,tanquam
fatuus: ad flagellandum,tanquam malefactor:ad
cōſpuendum,tanquam vilis:ad occidendum,tan-
quam pręuaricator legis. Hęc Bernar. Myſticè
dominus traditur à ſimoniacis,illuditur ab hypo
critis,flagellatur à tyrannis,cōſpuitur à blaſphe-
mis,occiditur ab hæreticis & apoſtatis. Et ne apo
ſtoli eius morte audita abſorberentur præ triſti-
tia,& turbarentue cùm viderent morientem: nun
ciat eis ſuam reſurectionem, ad eorum cōſolatio-
nem dicens: ⌊Et tertia die reſurget.⌋ Ecce tem-
pus & gloria reſurrectionis, quam paſſioni anne-
ctit, vt tam cita & certa reſurrectio ſcandalū cru-
cis euacuet. Ideo etiam paſſio & reſurrectio con-
iunguntur, vt in paſſione natura humanitatis,&
in reſurrectione natura diuinitatis comprobetur.
Paſſionis dñicæ demōſtratio.
Et vt dicit Auguſt. Paſſione oſtendit,quid ſuſti-
nere pro veritate: reſurrectione, quid ſperare in
teibulatione debeamus. Sequere ergo nunc & tu
cum diſcipulis,& aſſocia dominū tuum,ad igno-
miniam paſſionis, vt tandem peruenire merearis
I ad gloriam reſurrectionis: quia, ſecundum apo-
Roma.8.c
ſtolum,ſi compatimur & cōglorificabimur. Præ-
dixit ergo e. & paſſionis ſuæ pœnam,& reſurre-
ctionis gloriā: vt cùm morientem cernerent, etiā
reſurrecturum nō dubitarent: & eius reſurrectio-
nem fiducialius expectarent. At ipſi nihil horum
intellexerunt, ſcilicet manifeſtè & perfectè: quia
adhuc eudes erant & imperfecti: cuius rationem
triplicem aſſignat Beda dicens, Diſcipuli cuius
vitam maximè deſiderabant,mortem eius audire
non poterant: & quem non ſolum hominem in-
nocentem,ſed & verum deum eſſe ſciebant, hunc
nullatenus mori vel poſſe putabant: & quia per
parabolas eum ſæpe loquentem audire conſueue-
eant,quotiens aliquid de ſua paſſione dicebat,hoc
non ita vt ſonabat intelligendum, ſed amore di-
ctante ad aliud quid allegoricè referendum eſſe
credebant. Hęc Beda. Et nota quòd ſicut Chri
ſtus aſſumpſit diſcipulos,& duxit eos Hieroſoly-
mis,ac ſecreta eis reuelauit: ſic ſpiritualiter adhuc
aſſumit diſcipulos & ducie Hieroſolymis, quādo
vocat hominem ab amore mundi, & ducit ad re-
ligionem,in qua eſt pacifica conuerſatio: ſicut &
Hieroſolyma interpretatur pacifica, in qua reli- K
gione multa ſecreta eis reuelat. Et illa quinque
Mors,paſſio & reſurrectio religioſorum.
quę enumerat de Chriſto,ſpiritualiter contingūt
religioſis,quæ & Chriſtus patitur in eis. Primò,
moriuntue mundo, quando amor ſeculi funditus
in eis extinguitur: ita quòd parentes,diuitias,de-
Diſcipulorū Chriſti indicia.
litias,honores,& omnia quæ in mundo ſunt,pro-
pter Chriſtum cōtemnunt. Secundò, illuduntur:
quia iam ab hominibus infatuantur,ita quòd re-
ligioſus poteſt dicere illud Pſalmiſtæ: Videntes Pſal. 21.b.
me deriſerunt me, locuti ſunt labijs & mouerunt
caput. Tertio, flagellantur linguis detrahētium:
quia heu iam vbi conueniunt ſeculares,ſemper ro
dunt & flagellāt eeligioſos p detractiones. Quar-
tò, crucifiguntur à ſeipſis, quando totum coe ſuū
ad crucē Chriſti configunt, & cogitantes de paſ-
ſione Chriſti carnem ſuam crucifigunt & affli-
gunt ieiunijs & diſciplinis & ſimilibus. Quin-
tò,tertia die reſurgent: quia terminata omni mi-
ſeria ad æternā lætitiam peruenient. Prima, qui-
dem dies eſt fidei Chriſtianę,quam habuerunt in
ſeculo. Secunda dies,eſt religionis ſanctę qua ſer-
uierunt deo:ſed in his duobus diebus adhuc mor L
tui ſunt. Tertia verò dirs,eſt gloriæ,in qua ab om
ni miſeria reſurgent. Poteris etiam prædicta de
Chriſto enumerata,& aliter accipere & ſic orare:
Ignoſce mihi ô munditia ſumma, quòd ego cor-
pus tuum indignè ſumendo totiens tradidi te, li-
bidinoſis motibus meis tanquam incircumciſis.
Ignoſce mihi ô ſumma veritas: quia ego totiens
illuſi tibi votum meum tranſgrediendo,& proxi-
mis mentiendo. Ignoſce mihi ô vera patientia,
quòd totiens flagellaui te peccata mea iterando,
& te offendendo. Ignoſce mihi ô ſumma ſapien-
tia,quòd ego totiens faciem tuam conſpui,quan-
do veritatis cognitionem quam de te habui per
turpitudinem fœdaui vitæ meæ. Ignoſce mihi ô
vera vita, quòd ego te totiens occidi, quando per
peccatū mortale te ab anima mea expuli: fac me
tertia die reſurgere per veram contritionem, pu-
eam confeſſionem,& dignam ſatiſfactionem. Et Opinio diſcipulorū.
quia domin⁹ Ieſus dixit,ſe tertia die reſurrecturū:
filij Zebedęi putantes imminere regnum Ieſu in
Iſraël,& eū ilicò in proximo regnaturū tēporali- M
ter & in pace:ſicut Dauid & Salomō regnauerūt:
ac cōplendū in primo aduētu, quod promittitur
in ſecundo,ſuggeſſerūt matri ſuæ vt peteret mu-
nus ſine nomine, quo conceſſo peteret eis conſeſ-
ſionem à dextris & à ſiniſtris eius in regno ſuo:id
eſt, quòd eſſent collaterales & maiores præ cæte-
ris in regno ſuo poſt eum: quia enim erant eius
cognati germani, volebant poſt eum eſſe primi.
Nec mirum ſi talia apoſtoli credebant, & appete-
bant,qui adhuc carnales erant,& nōdum perfectè
illuminati, nec confirmati per gratiam ſpiritus
ſancti. Vt ait Chryſoſtomus,intra tempus voca-
tionis apoſtolorum, & paſſionis domini mortuus Zebedæi mors.
eſt Zebedæus, & ſic iſta ſecuta eſt Ieſum cum fi-
lijs ſuis. Sexu fragilis,& iam ætate defecta, Chri-
ſti veſtigia ſequebatur: quia fides nunquam ſe-
neſcit, & religio fatigationem non ſentit. Hæc
Chryſoſtomus. Tria autem petit,quæ deſiderant Petita tria
matres filijs: quietē, cùm dicit, ⌊dic vt ſedeant hi
duo filij mei:⌋honores,cùm ſubdit,⌊vnus ad dexte
ram tuam,& alius ad ſiniſtram:⌋diuitias,cùm ad-
dit,⌊in eegno tuo.⌋ Et vt dicit Chryſoſtom⁹, alij
filijs

A filijs suis militiam comparant, alij diuitias, alij honores: nemo filijs suis comparat deum. Perditionem illorum magno precio comparãt, salutem autem illorum nec dono accipere volũt: sed si viderint illos honoratos, lætantur: si viderint pauperes, tristantur: si viderint peccãtes, non tristantur: vt ostendant quia corporum amatores sunt, non animarum. Hæc Chrysostomus. In tribus autem deficiebat ista mulier: in ordine, in intentione, in materia. In ordine erat peruersitas: quia ante meritum petebat præmium: ⌊dic inquit vt sedeant,⌋ qui nondum laborauerãt. In intentione carnalitas: credebat enim hoc sibi deberi ex lege carnis: ideo dicit, ⌊hi duo filij mei,⌋ scilicet consobrini tui. In materia vanitas: quia pompã quærebat: ideo subdit, ⌊vnus ad dexterã tuam, & vnus ad sinistram tuam in regno tuo.⌋ vt ait Chryso. Non solum prædicens discipulis suis de passione sua futura: sed etiam aptans petituræ mulieri locum, declinauit seorsum ab itinere, donec mulieres retrò venientes occurrerent. Nec etiã credibile est, mixtim cum ipso ambulasse mulieres: sed longo interuallo separatim inter se ambulabant:

B Christus cum discipulis suis primi, sequentes autem de longè mulieres. Et cùm mater secundum informationem filiorum peteret pro eis, Iesus nõ respõdit matri pro simplicitate eius: sed filijs per eam petentibꝰ, qui verba posuerunt in ore matris. Sciebat enim ipsam missam à filijs, & informatã de petitione facienda pro eis: propter quod eis imputauit: quia quod per alios facimus, quodammodo per nosipsos facimus. Vnde respondens duobus filijs, quorum consilio mater petebat, ostendit eos errare dicens, ⌊Nescitis quid petatis:⌋ scilicet mediante matre vestra quam submisistis. Quasi diceret: Prælationem quæritis in cœlo, quæ nulla ibi erit: & malè quæritis: regnare enim vultis, qui non meruistis: & nec honore, sed onere peruenitur ad regnum quod quæritis. Attendãt ergo qui regnum cœlorũ à domino petunt, & parum per hoc laborant, quod Christus suis discipulis & nepotibus responderit. Vnde Beda: Nesciunt quid petunt, qui sedem gloriæ à domino, quam nondum merebantur, inquirunt: desiderabant enim regna-

C re sublimiter cum Christo, sed prius erat pati humiliter pro Christo. Vbi & Chrysostomus: Intelligere ergo debemus & nos, vt non illud à deo petamus, quod nos bonum esse iudicamus: sed orantes in potestate dei ponamꝰ, vt ad illud exaudiat, quod ipse nobis expedire cognoscit. Et iterum: Non enim solum debemus cogitare qualem gloriam consequamur, sed quomodo euadamus ruinam peccati: quia & in seculari bello qui semper de præda victoriæ cogitat, difficilè vincit. Ideo petendum erat, da nobis exemplum gratię tuæ, vt omne malum vincamus. Hæc Chrysostomꝰ. Per istos qui petierunt à Christo præ cęteris discipulis honorari, eo quòd erant eius consanguinei, significãtur ambitiosi: qui habentes pręlatum consanguineum, volunt per hoc in ecclesia præ cæteris promoueri. Quibus bene respondetur, ⌊nescitis quid petatis.⌋ Nam honores ecclesiæ non sunt dispensandi ex propinquitate sanguinis: sed ex idoneitate personarum, ratione scientiæ & virtutis. Et vniuersaliter de omnibus ambitiosis optimè potest dici, quòd nesciunt quid petãt: quia tales si promouentur malè intrant & possident.

Petendum quid.

D Cognoscens igitur dominus eorum ignorantiam & errorem: quia indiscretè petebant, præsumentes peruenire sine merito ad gloriam tantam, reduxit eos ad viam, scilicet ad humilitatem, & nos inuitat ad eam per quam venitur ad sublimitatem potiusquàm per ambitionem. Vbi ostendit, quòd in prælatis debet esse tenor humilitatis: quia nõ debent appetere vel gaudere præesse alijs. Vnde dixit eis: ⌊Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?⌋ id est, passionem martyrij & mortẽ crudelem sustinere propter deum, quam ego pro vobis & multis ex charitate passurus sum voluntariè, ac si bibam illam vt delectabilem calicem, per quem debeo venire ad regnum, non temporale (vt creditis) sed æternum. Per calicem ferè vbique passio & martyrium intelligitur: tum quia sicut calix est vas quo bibitur ad mensuram, sic passio cum mensura bibitur: eo quòd non permittit dominus hominem tẽtari supra id quod potest: tum quia citò sicut potus transit: illud enim quod in præsenti est tribulationis, momentaneum & leue est: tum quia delectat, nam passio & tribulatio

Calix qd.

E à fidelibus pro cõsolatione recipitur, & in ea gloriantur. Est autem multum delicatus, qui non potest bibere potũ, de quo bibit dominus suus. Hanc autem passionem quam Matthæus calicem vocat, Marcus & calicem & baptismum nominat, dicens: ⌊Potestis bibere calicem quem ego bibo, aut baptismo quo ego baptizor,⌋ scilicet pro vobis ⌊baptizari?⌋ scilicet propter me. Tincturam sanguinis sui in sua benedicta passione, pro peccatorum emundatione vocat hic baptismum. Vnde Theophilus: Calicem autem & baptismum crucem nominat: calicem quidem, tanquam potum dulciter ab ipso susceptum: baptismum verò, tanquam emundationem nostrorum facientem peccatorum. Hæc Theophilꝰ: quasi diceret eis, Ante humilitatẽ passionis exaltari nõ poteritis: si vultis conregnare crucifixo, incumbit vobis tollere crucem eius exemplo: quia nemo nisi tollat crucem suam, per martyrij passionem, vel proximi cõpassionem, vel carnis mortificationem, regnabit cum crucifixo. Vbi Gregorius: Iam locum cel-

F situdinis quærebant: ad viam illos veritas reuocat, per quam ad celsitudinem venirẽt. Ac si dicatur: Iam vos locꝰ delectat celsitudinis: sed prius via exerceat laboris. Per calicem pertingitur ad maiestatem. Si mens vestra appetit quod demulcet, prius bibite quod dolet. Sic per amarum poculum confessionis, peruenitur ad gaudium salutis. Vbi & Chrysostomus: Per modum interrogationis attrahit eos, vt ex cõmunione, quæ est ad ipsum, auidiores fierẽt. Ac si dicat: Vos de honore & coronis loquimini, ego autem de agonibꝰ & sudoribus disputo. Non enim est hoc præmiorum tempus: sed occisionis, pręliorum, & periculorum. Et iterum: Nunquid nesciebat dominus, quia passionem ipsius poterant imitari? Sed ideo eis dicit, vt domino interrogante, & eis respondẽtibus omnes nos audiamꝰ: quia nemo potest cum Christo regnare, nisi passionem illius fuerit imitatus. Sicut ait apostolus: Si commortui sumus, & conuiuemus. Si sustinemus, & cõregnabimus. Res enim preciosa, vili precio non comparatur. Magnum laborẽ non necesse est nobis impẽdere,

2. Timo. 2

si volumus

G si volumus ad regna cœlestia peruenire. Passionem autem domini dicimus suscipere nos debere: non solum persecutionem gentilium, sed omnem laborem & molestiam quam patimur cõtra peccata certantes. Nam si gentiles defecerint, qui persequantur: nunquid ideo prompta voluntas fidelium debet sine fructu & sterilis permanere? Ideo & si gentiles non habes qui te persequantur, habes principem gentilium diabolum, qui hominem persequi non cessat. Si ergo principem potes vincere in peccato, non est magnũ superare principes eius in corpore. Ecce ostendam tibi magnã & insufferribilẽ persecutionẽ in corpore tuo. Incipe resistere desiderijs tuis, & tunc intelliges q̃ fortes sunt spiritus desideriorum malorum qui te persequuntur. Hęc enim pugna periculosa, & hęc est gloriosa victoria, qui potuerit odire quod amat, & amare quod odit. Hæc Chrysosto. Vnde & Hieronymus: Non solum effusio sanguinis pro nomine Christi martyrium reputatur: sed deuotæ quoque mentis seruitus, quotidianum martyrium est. Illa corona de rosis & violis, ista de lilijs.

Passionis dominicæ susceptio.

H Et illi respondentes ⌊dixerunt ei: Possumus.⌋ loquuntur sicut inexperti proprię fragilitatis: quod per effectum patuit, quia in passione Christi fugerunt præ timore mortis. Vbi Chrysostomus: Responderunt autem tam promptè, expectantes in eo quod petierunt exaudiri. Iesus autẽ ⌊ait eis: Calicem quidem meum bibetis, & baptismo quo baptizor baptizabimini:⌋ id est, passiones propter me sustinebitis, vel actu, vel voluntate. Nam dissimiliter passi sunt, vnus sustinendo actu, alter affectu: vnus occisus, alter in feruentis olei dolium, & etiam in exilium, quod est quædam mors ciuilis missus. Vbi Chrysostomus: Dominus autem eis prophetat magna bona, id est, martyrio dignos efficiendos. Deinde dominus subiungit: ⌊Sedere autem ad dexteram meam,⌋ in gaudiu æternitatis, ⌊& ad sinistram⌋ in perfruitione humanitatis, ⌊non est meum,⌋ ex ordine iustitiæ quæ respondet meritis ⌊dare vobis,⌋ ratione consanguinitatis, vel sicut adhuc estis indispositi: quia ex superbia regnum temporale quæritis, ⌊sed quibus⌋ ex meri-
I torum ordine ⌊paratum est:⌋ id est, propter merita ab ęterno dispositum, ⌊à patre meo cœlesti,⌋ scilicet humilibus & ad hoc dispositis, sicut vos aliquando eritis. Præordinauit enim deus quòd nullus ad regnum perueniat, nisi bene meritus & dignus fuerit. Non est enim personarum acceptor deus: vt scilicet personaliter aliquem accipiat, sine meritis in dando salutẽ æternam: quia, secundum Augustinum, dilectio æqualis facit non acceptare personas. Vnde Beda: Non est meum vobis dare: id est superbis: hoc em̃ adhuc erant: alijs paratum est, & vos alij estote: id est humiles, & vobis paratum est. Vnde & Chrysostom⁹: Paratum est quippe regnum cœlorum deum diligentibus: sicut conuiuium paratur amicis, mundum contemnentibus: sicut domus dei vel hospitale paratur pauperibus, qui nõ habent domos alias: veris humilibus sicut paruulis paratur cibus, & vestitus misericordiam egenis impendẽtibus: sicut paratur honor pro honore, bonum pro bono finaliter perseuerantibus: sicut operarijs paratur merces reddenda in sero post opus. ⌊Et audientes decem⌋ alij scilicet apostoli, ⌊indignati sunt de duobus fratribus,⌋ qui se à decem separauerant: trahentes Christum seorsum, & ignorantes mensuram suam, volebant socijs suis præferri: quia adhuc ipsi decem erãt carnales sicut & illi duo alij.

Preordinatio diuina.

Regnũ cœlorũ quib⁹ paratum.

K Vbi Chrysostomus: Quemadmodum isti carnaliter petierunt: sic & illi carnaliter cõtristati sunt. Nam sicut isti si spiritualiter sapuissent, non fuerant petituri vt essent super omnes: sic & illi si spiritualiter intellexissent, non fuissent contristati ante se esse aliquos: nam velle quidem esse ante omnes, vituperabile est: sustinere autem alterum super se, nimis est gloriosum. Et iterum: Si indignati sunt, quia isti ausi sunt hoc per matrem petere: quantomagis turbarentur si petitio eorum fuisset suscepta. Et ideo neque dixit, nõ sedebitis: ne duos confunderet: neque dixit, sedebitis: ne cęteros irritaret: sed tanquam benignus pater sic respondit, vt inter fratres concordia non rumperetur, & omnes sperare faceret dicens: ⌊non est meũ dare, sed patris.⌋ Nam quod vni aut duobus specialiter non promittitur, à cunctis speratur. Hæc Chrysostom⁹. Vt autem dicit Theophilus,

Indignatio discipulorum.

L tunc sic imperfectè se habebãt apostoli, sed postea in primatibus sibi cedebant adinuicem: vide quia ex hoc quòd procurabatur promotio duorum fratrum, alij decem apostuli fuerant indignati: sic est de multis hodie, qui eoipso quòd videt alios promoueri, inuident statim & indignantur. Humilis autem dominus, ac pius pater, & mitis magister, nec cupiditatis & ambitionis duos arguit postulantes, nec decem reliquos indignationis increpat & liuoris: sed ipse misericors & benignus, qui est pax nostra vtraque faciens vnum, quos ad apostolatum vocauerat, & affectu seiunctos aspexit, duos per superbam postulationem, decem per indignationis turbationem, ad se tanquam ad salutis medium, quo mitigarentur: tanquam ad pacis vinculum, quo vnirentur: tanquã ad virtutis magistrũ, quo instruerentur vocauit, vt ab errore reuocaret, vt pacẽ reformaret: vt regulã debitę prelationis erudiret: vt non esset denarius sine binario charitatis. Et vtrosq; reprimens cœpit eos docere de humilitate, per quam honor cœlestis ac-
M quiritur & terrenus contemnitur dicens: ⌊Reges & principes gentium dominantur,⌋ violenta dominatione & potestatis ambitione ⌊eorum,⌋ id est populorum subditorum: & est hic relatio ad intellectum: ⌊& qui maiores sunt potestatem exercent in eos,⌋ scilicet humiliantes eos per suam potentiam & angariantes. Quasi diceret: Apud terrenos habet locum dominatio, & dominij executio: quia desiderare primatum, & vsurpare honorem, gentium est: & nõ tantum regere suos subiectos, sed etiam violenter eis dominari. Vnde Chryso. Ostendit autem in hoc, quòd gẽtile est primatus cupere, & sic gentium comparatione eorum animam æstuantem conuertit. Et quia nihil sic corda hominum ab vnitate pacis separat, sicut superbia: ideo dominus ad humilitatẽ eos reducit: docens hos & illos nõ venturos ad regnũ, nisi per humilitatem. Non, inquit, ita erit inter vos sicut est inter mundi huius potestates, vt ille cæteris dominetur, qui maior cæteris videtur. Maioritas enim in regno meo non eodem modo acquiritur, sicut in regno terreno: quia in regno terreno acquiritur per ambitionem & potestatem: sed in regno meo

Maioritas in regno dei.

A gno meo acquiritur contrario modo, scilicet per
humilitatem. Quasi diceret: Vos more seculariũ
petitis, & vultis prr prælationem venire ad requiẽ
& regni possessionem; cùm econtra ad summam
virtutum ascendatur non imperando, sed mini-
strando; & ideo non ita erit inter vos, sicut inter
eos. Nam in regno terreno prælati sunt dominit
sed vestrum regnum non est terrenum, sed spiri-
tuale: vnde per oppositũ debet in vobis esse, quia
prælati ecclesiæ sunt ministri. Vnde & Origenes:
Inter vos autem qui estis mei, non erunt hæc.
Quoniam qui principes sunt spirituales, princi-
patus eorum in dilectione subditorum debet esse
positus, non in timore corporali. Vnde subditi
⌊Sed quicunque⌋ siue nobilis, siue ignobilis, ⌊vo-
luerit inter vos maior fieri:⌋ sanctitate & dignita-
te, ⌊sit vester minister:⌋ non primatum ambiendo,
sed humiliter ministrando, & se in obsequiis hu-
militatis exercendo. ⌊& qui voluerit inter vos pri
mus esse,⌋ id est, primatũ habere: ⌊erit vester ser-
uus, ⌋& omniũ nouissimus: non ex conditione, sed
B ex charitate: nõ ex pusillanimitate, sed ex humili
Humilitatis fructus. tate. Vnde Beda: In quo docet eum maiorem esse
qui minor fuerit, & illum dominum fieri qui om-
nium seruus sit. Frustra igitur aut illi immode-
rata quæsierãt: aut isti dolent super maiorum de-
siderio, cùm ad summitatem virtutum non po-
tentia sed humilitate veniatur. Vbi etiã Chryso.
Fructum humilitatis posuit primatum cœlestẽ,
& in primatu terrestri fructum posuit confusio-
nem cœlestem: vt quicunque desiderat primatum
cœlestem, sequatur humilitatem terrestrem, qui-
cunque autem desiderauerit primatum in terra,
inueniet confusionem in cœlo; vt iam inter ser-
uos Christi non sit de primatu certamen, nec fe-
stinet vnusquisque eorum quomodo aliis maior
appareat: sed quomodo inferior videatur. Quo-
niam non qui maior fuerit in honore, ille est iu-
stior: sed qui iustior fuerit, ille est maior. Conuer-
satio ergo melior est desideranda, non dignior gra
dus. Et opus quidem desiderare bonum est; quia
nostræ voluntatis est, & nostra est merces: prima-
tum autẽ honoris concupiscere, vanitas: hoc enim
C consequi iudicium dei est, propter quod ex prima-
tu honoris nescim⁹ si mercede iustitiæ meremur.
Neq; enim apostolus laudem habebit apud deũ,
quod apostolus fuit: sed si opus apostolatus sui
bene impleuit. Primatus etiam fugientem deside-
rat, desiderãtem se horret. Volens ergo dominus
& duorum illorum ambitionẽ extinguere, & isto-
rum decem apostolorũ inuidiam: introducit dif-
Principes mundi & ecclesiæ. ferentiam inter principes mundiales & ecclesia-
sticos, ostendens quoniam primatus in Christo,
nec ab aliquo appetẽdus est non habẽte: nec alteri
est inuidendus habenti. Quoniã principes mun-
di ideo fiunt, vt dominentur minoribus suis vt
seruificent eos, & spolient eos, & comedant eos, &
vsque ad mortem abutantur vita eorum ad suas
vtilitates & glorias. Principes autẽ ecclesię fiunt,
vt seruiant minoribus suis, & ministrent eis quę-
cunque acceperunt à Christo: vt suas vtilitates
negligant, & illorum procurent: & si opus fuerit,
neque mori recusent pro salute inferiorum. Si er-
Primatus ecclesiastici appetitio. go hęc ita se habẽt, secularem quidem primatum
desiderare, etsi ratio non est, vel causa est: quia si
iustum nõ est, vel vtile est. Primatum autem ec-
clesiasticum concupiscere, neque ratio est, neque D
causa; quia neque iustum est, nrque vtile. Quis
enim sapiens vltrò se subiicere festinat seruituti,
dolori, labori, & (quod maius est) tali periculo vt
det rationem pro omni ecclesia apud iudicem iu-
stum, nisi fortè qui nec credit iudicium dei, nec
timet: vt abutens primatu suo ecclesiastico secu-
lariter, conuertat eum in secularem. Hęc Chryso.
Et quia in moralibus magis mouent facta quàm
verba; ideo qui cœpit facere & docere, ex his quæ
egit demonstrat quod docuit: vt si dicta paruipen
derent, erubescerent ad opera: & inducit suipsius
exemplum, siue dat seipsum eis in exemplum, di-
cens: Sicut filius hominis non venit in mundum
ministrari, ⌋& ministerium ab aliis accipere, vel
temporaliter dominari. Non enim legimus disci-
pulos eum discalciasse, non manicas cùm lauaret
tenuisse: non genibus prouolutos ante eum hoc
vel hoc egisse, vel aliud huiusmodi sibi fecisse: sed
omnes simul comedebant, sibiq; sine prælatione
seruiebant. Erubescant ergo qui hæc à seruis suis
quærunt: quia in hoc Christum præire conten-
dunt. ⌊Sed⌋ potius venit ⌊ministrare, ⌋& ministe- E
rium aliis impendere: sicut patet in lotione pedũ,
in distributione panũ, in restitutione sanitatum;
in discursu ad prædicandũ. Vbi Origenes: Nam
etsi angeli & Martha ministrauerunt ei: non ta-
men ideo venit vt ministraretur, sed vt ministra-
ret. Ecclesiarũ ergo principes imitari debẽt Chri Principes ecclesiarũ.
stum accessibilem, & pueris manus imponentem,
& discipulis pedes lauantem, vt & ipsi similiter fa
ciant fratribus. Non autem tales sumus vt etiam
principum mundi excedere superbiã videamur,
vel non intelligentes, vel contemnentes mandatũ
Christi, & quærimus sicut reges acies præceden-
tes, & terribiles nos & accessu difficiles maximè
pauperibus exhibemus: nullam affabilitatem ha-
bentes, vel habere ad nos permittentes. Hęc Ori-
genes. Et non tantum prædicto modo ministrare
venit: sed etiam ⌊dare animam suam:⌋ id est, vitã
⌊in redemptionem pro multis:⌋ id est, pro his qui
credere voluerunt. Pro omnibus quidem, quantũ
ad sufficientiam: sed pro multis, nõ pro omnib⁹,
quantum ad efficaciam. Non solum ergo quod- F
cunque ministerium exhibuit Christus: sed mi-
nistrauit nobis id quod summè est preciosum, &
eximię charitatis, scilicet seipsum in precium no
stræ redemptionis. Vnde Bernardus: Bonus mi-
nister qui carnem suam in cibum, sanguinem in
potum, animam ministrat in precium. Vnde &
Beda: Et hoc quoque maioribus ecclesiæ præci-
puum genus ministrandi, imitando ostendens vt
non solum misericordes, eleemosynę, doctrinæ sa
lutaris, spiritualis exẽpli ministeria fratribus im-
pendamus: verumetiam sicut ille pro nobis ani-
mam suam posuit, ita & nos pro inuicem animã
ponere discamus. Vnde etiã Chrysostomus: Rex
cœlorum existens, homo voluit effici, & contem-
ni, & conuitia pati: neq; in his suffecit, sed ad mor
tem venit, & animam dedit precium redemptio-
nis, pro multis etiam inimicis. Tu quidem si hu-
miliatus fueris, pro temetipso facis, ipse autẽ pro
te. Quantumcunque ergo humiliatus fueris, non Christi imaginem
potes tantum descendere sicut dominator tuus. gerere debemus.
Et iterum: Ad hoc enim ad imaginem Christi
facti sumus, vt imitatores efficiamur voluntatis
eius

G eius & conuersationis. Sed in hoc sumus imago eius, vt quod ei bonum videtur, & apud nos sit bonũ: & quod ei malũ videtur, & apud nos sit malũ: quicunq; autem dño humilitatẽ studente iactantiæ studet, non est imago eius. Et qui domino paupertatẽ amante, diuitiarum amator est in hoc seculo: repellit à se Christi similitudinem. Non est verus discipulus, qui nõ imitatur magistrum: nec est vera imago, quæ similis non est authori. Hæc Chrysostomus. Humilia igitur teipsum, & imitare magistrum & dominũ tuum. Vituperabile enim valde est, vt discipulus se erigat, vbi magister se inclinat: & quòd seruus sit superbus, vbi
Matth.10. dominus est humilis: quia nõ est discipulus super magistrũ, nec seruus super dominum suũ. Quia enim homo per superbiam cecidit, necesse est vt per humilitatem resurgat.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui pro nostra salute calicem passionis bibere, & baptismo sanguinis perfundi voluisti, & non temporaliter dominari & ministrari: sed humiliter seruire & ministrare, ac vitam tuam pro
H nostra redẽptione dare venisti. Da mihi misero, pro meo modulo, tui calicis & baptismi, cum patientia & gaudio spiritus participem fieri: & te magistrum ac dominum in humilitatis operibus imitari, & non solũ in operibus misericordiæ ministerium proximis impendere: sed etiam vitam, si necesse est, pro eis ponere: & tandem ad regnum electis tuis paratum feliciter peruenire. Amen.

De vno cæco, ante ingressum Hierico illuminato.

Caput. XXII.

Mar.10. & Lucæ.18.

Hierico vrbs.

FActum est autem vt appropinquaret dominus Iesus Hierico, quæ est vrbs inter Galilæam vnde ascendebat, & Hierusalem quò ibat: distans duabus leucis à Iordane, & septem à Hierusalem, & sita ad eius partem Orientalem. Hæc ciuitas quondam nobilis, nunc autem humilis, ad solum destructa est: & sola domus Raab, in signum fidei, remanet: eius enim adhuc parietes sine culmine durant. Iuxta Hierico fons est dulcis ad potãdum, pinguis ad rigandum, qui quon-
I dam amarus ad potandum, & sterilis ad rigandũ,
4.Reg.2. per Helisæum sanatus est: hic fons sub monte Quarentane oritur, & deinde Hierico, quæ duobus miliaribus inde distat, diriuatur. Ad hanc ergo ciuitatem dominus declinauit, vt secundum Hiero. sanaret in ea multos malè habentes. ⌊Et tunc cæcus quidam, qui sedebat iuxta viam mẽdicans, cùm turbam prętereuntem audiret, ⌋& Iesum transire perciperet: misericordiam cum clamore non tantum exteriori, sed etiam interiori petebat dicens: ⌊Iesu fili Dauid miserere mei.⌋In quo cæcus iste vtrãque naturam in Christo confitetur: scilicet humanã, in eo quòd dicit, ⌊Iesu fili Dauid:⌋à Dauid enim carnem suscepit. Diuinam, in eo quòd dicit, ⌊miserere mei:⌋proprĩu est enim deo misereri creaturæ suæ quam condidit,
Psal.144. secundum illud Psal. Miserationes eius super omnia opera eius. Vnde Cyrillus: Iste cęcus in Iudaismo nutritus, non ignorauit quòd de progenie Dauid deus secundum carnem nasceretur: & ideo ei vt deo & homini loquitur. Et licèt increparetur à turba prętereunte, & doctrinam Christi auscultante: ipse tamen multo magis clamando petebat sibi misereri, timens ne ex increpatione K
impediretur auditio & exauditio petitionis suæ. Iesus verò tandem propter suam benignitatem stetit, quia cæcus eum sequi non potuit: & iussit eum adduci ad se, ne turba prohiberet, & vt occasionem sanandi haberet. Magnę pietatis in Christo signum fuit, quando ipsum cæcum expectare voluit, & ad se adduci fecit.

Pietas Christi.

Vnde Cyrillus: Sistit autem Christum vox, & inuocantes in fide respicit. Et ideo vocat cæcum, & accedere iussit: vt scilicet qui prius fide eum tetigerat, appropinquet & corpore. Sic deberent facere nostri principes, cùm viderent pauperes conquerentes: scilicet stare, & facere vocari ad se, vt audirent eorum querimonias: facerentq; eis iustitiam expedire. ⌊Et interrogauit eum, ⌋quid vellet: non quòd hoc ignoraret, sed vt eius confessionem approbaret: & secundum Ambrosium, vt sciremus nisi confitentem non posse saluari: & vt cor eius ad orationem excitaret, & lumen quod ex sua bonitate largiturus ei erat, ad sui petitionem tribueret: quia nõ sanat inuitos, sed voluntarios. Vnde Augustinus: Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Vnde L
& Ambrosius: Vult omnes homines saluos fieri: sed si accedant ad eum: non enim sic vult vt nolentes saluentur, sed volentes: nõ enim vera salus est, si nolenti tribuatur. Item secundum Cyrillũ, interrogauit, vt scirent astantes quòd non pecuniam, sed diuinam efficaciam à deo petebat.

Interrogãdi causę in Christo.

Vide & hîc domini clementiã: quia nõ dedignatus est non solum stare, sed & alloqui personam vilem & pauperem. At ille⌋ respondens ⌊dixit, Domine vt videam: ⌋vbi miseriam & necessitatem suam insinuat, ac remedium & releuationem: nec aliquid aliud præter hoc postulat. Voluit ergo dominus audire confessionem, qui tamen non ignorat mẽtis intentionem: vt cognoscamus non nisi confitentem posse sanari ab infirmitate spiritus. Vnde hunc cęcum saluare noluit quamdiu clamauit in generali, miserere mei: sed postquam specialiter insinuauit miseriam, cuius releuationem sibi misericorditer fieri postulauit, tunc eum sanauit. Petiit enim vt videret ⌊& Iesus, ⌋verbo potentissimo, quo dixit fiat & factum est: ⌊dixit illi, respice.⌋ Breue verbum, sed in operatione efficacissi- M
mum, & quia in fide credentium verbum domini operatur, ideo subiungitur: ⌊Fides tua saluum te fecit.⌋Ex fide enim impetratur salus corporalis, & spiritualis, & æternalis. ⌊& confestim vidit & sequebatur illũ magnificans deum: ⌋id est, magnum dicens illum: non magnitudine molis, sed virtutis. Non sufficit lumen recepisse, nisi etiam lumen sequatur, ne ambulet in tenebris. Ecce ergo signum illuminationis perfectę, & in anima & in corpore.

Cęci liberatio.

Vnde secũdum Cyrillum, patet quòd iste cæcus à duplici cæcitate liberabatur, scilicet corporali, & intellectuali: neq; enim eum vt deũ glorificasset, nisi verè vidisset. Vbi & Theophilus: Grata enim erat anima cęci, in eo quòd sanus effectus Iesum nõ reliquit: sed secutus est eum. Et nõ solum fuit illuminatus cæcus: sed & aliis factus est occasio glorificandi deũ, & omnis plebs illuminata est, vt diuinum aliquid in Christo cognosceret. Vnde sequitur ⌊& omnis plebs vt vidit dedit laudem deo, ⌋glorificando facta dei: congratulãdo vtilitati proximi. Hoc enim sibi retinet dominus

A minus de beneficijs suis, scilicet gloriã. Vnde ait: Esa. 48. b. Gloriam meam alteri non dabo: nobis autem reliquit vtilitatẽ. Et nota, secũdum glosam, quatuor causas istius laudis. Prima, est pro exauditione clamoris istius pauperis. Secunda, pro potẽtia & misericordia illuminantis. Tertia, pro impetrato munere lucis. Quarta, pro merito fidei eius qui illuminatus est. secundum Gregorium, quia carnales adhuc discipuli, non valebant capere verba mysterij, venitur ad miraculum: ante eorum oculos cæcus lumen recepit, vt eos ad fidem cœlestia facta solidarent. Et secundum Theophilum: Ne incessus domini esset inutilis, fecit cæci miraculum: hoc documẽtum discipulis suis dans, vt in omnibus simus proficui, & nihil nobis ociosum. Mysticè, secundum Gregorium, cæcus à domino illuminatus, est genus humanũ: quod in parente primo claritatem supernæ lucis ignorans, damnationis suę tenebras accepit. Hierico autem interpretatur luna, quæ dum menstruis momentis decrescit, defectum nostræ mortalitatis designat. Cùm igitur conditor noster appropinquat Hierico, cæcus ad lumen redit: quia dum diuinitas defectum nostræ carnis suscepit, humanũ genus lumen quod amiserat recepit: qui æternæ lucis claritatem nescit, cæcus est. Si autem iam in redemptorem credit: qui dixit, ego sum via: iuxta viam sedet. Si verò credit & exorat vt æternum lumen recipiat, iuxta viam sedet & mendicat. Quisquis ergo cæcitatis suæ tenebras agnoscit: quisquis hoc quod sibi deest lumen æternitatis intelligit, clamet medullis cordis, clamet & vocibus oris, dicens: Iesu fili Dauid miserere mei. Illi autem qui Iesum venientẽ præcedunt, & cæcum increpat, designant carnalium desideriorum turbas, tumultusq́ue vitiorum: quæ priusquam Iesus ad cor nostrum veniat, cogitationem nostram dissipant, & voces cordis in oratione perturbant, ne Iesus ad cor illuminandũ accedat. Sicut enim turba cæcum impedit, ne lumen corporale recipiat: sic spiritualiter turba phantasiarum & cogitationum frequenter impediunt, ne lumen gratiæ recipiant. Sed in eo quòd cæcus, quem turba increpat, magis clamat: datur nobis exemplũ quòd quanto plura nobis occurrunt impedimenta, tanto magis est clamandum: & quanto grauiori tumultu cogitationum premimur, tanto orationi attentius est insistendũ. Vnde Hieronymus: Cõminantur autem multi ei vt taceat: quia peccata & dæmonia compescunt clamorem pauperis. Sed ille magis clamabat: quia grauescente bello manus ad lapidem adiutorij, hoc est Iesum Nazarenum, cum clamore leuandę sunt. Vnde & Cyrillus: Increpabant eum vt taceret: sed per inhibitiones huiusmodi nõ impediebatur eius audacia. Nouit enim fides omnibus repugnare, & in omnia triumphare: vtile est enim pro cultu diuino pudorẽ deponere. Nam si causa pecuniæ sunt impudentes nonnulli, quare pro animæ salute non decet bonã induere impudentiam? sed cùm cæcus primò clamaret, Iesus trãsire dicitur: cùm autem multomagis clamaret, stat Iesus: quia cùm adhuc turbas phantasmatũ in oratione patimur, Iesum aliquatenus transeuntem sentimus: cùm verò orationi vehementer insistimus, deus in corde figitur, & lux amissa reparatur. Ex quo docemur

Margin notes (left column): Esa. 48. b. — Laus quatuor de causis. — Mysticè. — Hierico. — B — Ioan. 14. — C — Fides.

quòd si in oratione primò senserimus Iesum nos D quasi pertranseuntem: post paululum instanter perseuerãtes, sentiemus nobiscum stantem. Interrogat autem cæcum, quid velit vt eum ad orandum excitet: quia peti vult hoc quod & nos petere & se concedere præsciuit. Pius enim dominus sua dona gratuita nostra vult esse merita: nec vult bonum nostrum inuitum & coactum, sed spontaneum & voluntarium: & quod nobis sponte largitur, vult nostris petitionibus tribuere. Et ideo quamuis sciat quid nobis necesse sit antequam petamus, importunè tamen nos ad petendum inuitat dicens: Petite autem & accipietis, quærite & Matth. 7. inuenietis, pulsate & aperietur vobis. In cæci autem petitione discimus: quia in oratione non aurum, non argentum, non fugitiuos honores: non longiturnam vitam, non vindictam inimicorum: non aliquod temporale sed ineffabile lumen quęrere debemus: hoc est, vt ipsum qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum videre possimus, iuxta quod ipse admonet dicens: Quærite primùm regnum dei & iustitiam eius, Matth. 6. & hæc omnia adijcientur vobis. Ad illud lumen autem videndum profectò via fides est: quia fides E eum saluum fecit: videns autem confestim præeuntem Iesum sequitur, quãdo quis bonum quod intelligit intuitu eius operatur & eum imitatur. Quanto ergo quisq́ue plus à deo illuminatur, tanto amplius & perfectius in bonis operibus exercere se debet: sicut iste cæcus recepto lumine non piger remansit, nec retrò rediit. Et hic talis non solum in deum proficit: sed etiam alios ad laudẽ dei accendit. Vbi Gregorius: Si ergo fratres charissimi cęcitatem iam nostræ peregrinationis cognoscimus, si credendo in redemptoris nostri mysterium iuxta viam sedemus: si exorando quotidie ab authore nostro lumen petimus, si tandem lucem iam per intellectum videndo illuminati post cæcitatem sumus, Iesum quem mente cernimus opere sequamur. Aspiciamus quò graditur, & eius vestigia imitando teneamus. Ecce cùm sit dominus & creator angelorum, suscepturus naturam nostram in vterum virginis venit. Nasci tamen per diuites noluit, parentes pauperes elegit, prosperari in mundo noluit: opprobria, irrisiones F q́ue tolerauit: sputa, flagella, alapas, spineam coronam, crucemq́ue sustinuit. Et quia rerum temporalium delectatione à gaudio æterno cecidimus, cum qua amaritudine illuc redeatur ostendit. Quid itaque homo pro se pati debet, si tanta deus pro hominibus pertulit? diuerso quippe itinere ambulat si gaudia delectationésque appetit, cui dux suus viam amaritudinis ostendit. Si ergo retributionis gaudium in peruentione quærimus, pœnitentiæ amaritudinem in via teneamus. Sic itaque fit vt non solum nostra in deum vita proficiat: sed hæc ipsa nostra conuersatio ad laudem dei, & alios accendat. Hæc Gregorius. Hæc etiã quæ de cæco dicta sunt, ad vnumquemque peccatorem hoc modo referri possunt. Qui enim criminale peccatum committit in opere, cæcus est in mente. Sed si iter veritatis ingredi cupiens pro æterna vita cœperit cogitare, & ad deum post peccatũ flendo, & veniam petendo redire: secus viam sedet, & mendicat. Prætereuntes verò silentium cæco imponere

Margin note (right column): Orandi modus.

G ponere volunt:quia immundi ſpiritus acrius contra eum quem ad veniam redire viderint conſurgunt, & ne peccator ad pœnitentiam redeat con-
Rebellio cōtra bona — tradicunt. Nec ſolum immundi ſpiritus:ſed etiā ipſa conſuetudo peccandi durius incipit rebellare,cùm ſenſerit poſt aſſueta mala ad virtutes hominem velle redire. Sed quò acrius ſe ſentit impugnari à malignorum ſpirituum tentatione,ſeu ab ipſa peccandi conſuetudine, eo fortius debet exemplo huius cęci pugnare in oratione clamando,per deſiderium, ad deū:clamor enim magnus, magnum indicat deſideriū. Et verè expedit pec-
Pſal.118. catori clamare: quia longè diſtat à deo: longè enim à peccatoribus ſalus. Et ſecundum Hugo. Si ad primas lachrymas, vel preces deus non exaudit,homo preces iterare non deſinat:magna enim munera ſunt multis precibus comparanda. Neq; enim diuina pietas adiutorium ſe petenti negabit, ſi ille orando à petitione nō defecerit. Nec de ſuis meritis aliquid præſumat: ſed in illius miſe-
Pſal.59. ricordia confidat cui per prophetam dicitur: In deo faciemus virtutem, & ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros. Quantam autem miſeri-
H cordiam dominus pœnitentibus exhibeat, quale auxilium pugnantibus cōtra peccatum præbeat, conſequenter declaratur. Qui enim prius tranſibat propter tētationes quas in oratione patimur, ſi in oratione perſeuerauimus, quaſi ſtans nos ad ſe adduci iubet quando tranquillitatem mentis redditam dulcedine ſuæ contemplationis, vel tenuiter manifeſtat. Et quia in oratione ante omnia æternam gloriam quærere debemus,rectè cæcus lumen à domino petiſſe fertur. Et quoniam quicunq; non negligit pœnitere de venia,non debet deſperare:rectè dicitur fides tua te ſaluū fecit.
Ezech.18. Quacunque enim hora peccator verè pœnitēdo ingemuerit,& cōuerſus fuerit,ſaluus erit. ſecūdū
Hierico. Auguſtinū:Si Hierico lunam,& ob hoc mortalitatem interpretatur,morti propinquans dominus Iudæis ſolis lumen euangelij iuſſerat prædicari: quos ſignificauit iſte vnus cæcus ante ingreſſum Hierico illuminatus,quem Lucas commemorat. A mortuis autem reſurgens atque aſcendens, & Iudæis & gentibus quos duos populos ſignificare
I videntur duo cæci poſt egreſſum Hierico illuminati: de quibus Matthæus narrat. Oratio.

Benigniſſime Ieſu non perſonas hominum reſpicis:omnes expectas creator:omnium miſereris redemptor: omnibus indulges ſaluator. Quis igitur niſi ſuæ ſalutis immemor tardabit ad te conuerti, ſic benigniſſimè expectantem, ſic ad oſtium pulſantem, & per gratiam introire volentem? Da ergo domine deus meus mihi cæco & miſero, vt à te vocatus aperiam tibi cor meum, peccatum inde expellendo, & te per gratiam recipiendo: vt illuminatus te ſequar nunc in operibus virtuoſis, & poſt hęc de tua viſione ſemper gaudere merear in cœlis. Amen.

De Zacchæo & eius conuerſio. Caput.XXIII.

Lucæ.19.
Deinde eadem die dominus Ieſus ipſam vrbem Hierico ingreſſus, ambulabat per eam, turba non modica ſtipatus. Hierico ſignificat mundum, quem intrauit in incarnatione, ambulauit in ſua conuerſatione: ſed perambulauit in ſua paſſione,ex qua perambulatione fa- K
cta eſt ſalus domui eccleſiæ, mundus eſt perambulandus: quia per eum eſt citiſſimè tranſeundum, & nullo modo per inordinatū amorem vel affectionem eſt ibi ſiſtendum vel ei inhęrendum. Vix enim eſt aliquis qui non inficiatur, ſi circa mundi negocia implicetur. ⌊Zacchæus,⌋ autem qui erat non tantum publicanus:ſed & ⌊princeps publicanorum,⌋ & primus inter illos qui vacabāt publicis actibus: ſcilicet exactionibus & vectigalibus, quæ implicant ad peccatū, ⌊ac diues,⌋ quia in acquirēdo auarus, & temporalibus implicatus: ex quo in eius vocatione apparet maior dei miſericordia,& diuinę pietatis abundantia. Deſiderabat ex deuotione ⌊videre Ieſum,⌋ beati enim oculi qui vident ipſum, ⌊& non poterat præ turba,⌋ ſequente eum ⌊quia ſtatura puſillus erat,⌋ & corpore ſecundum quantitatē,& mente ſecundum humilitatem. Ex quo patet deuotio populariū ad Chriſtum:quia tanta turba ſequebatur eum. ⌊Et præcurrens,⌋ id eſt,præ alijs currēs ⌊aſcendit in arborē ſycomorum vt videret Ieſum,⌋ inde tranſeuntē.
Vnde Beda: Quæ impoſſibilia ſunt apud homi- L
nes,poſſibilia ſunt apud deū. Ecce enim camelus — Cameli p acus foramē trāſitio
depoſita gibbi ſarcina per foramen acus tranſit: hoc eſt diues & publican⁹ relicto onere diuitiarū cōtempto cenſu fraudū,anguſtam portā, artamq; viam quæ ad vitam ducit aſcendit. Qui mira deuotione fidei ad videndū ſaluatorem,quod natura minus habebat,aſcēſu ſupplet arboris:atq; ideo iuſtè quanuis ipſe rogare non audeat, benedictionem dominicę ſuſceptionis accipit quā deſiderabat. Hęc Beda. Sycomorus eſt arbor in folijs mo- — Sycomor⁹ celſa.
ro ſimilis,& in alijs ficui: ſed ſtipite diſtans,& altitudine præſtās. Vnde & à Latinis celſa dicitur: Et interpretatur ficus fatua: quia arbor eſt ſterilis:ſicq; dicitur ſycomorus,id eſt, ficut morus: vel ſcribitur ſycomorus pro ficomoro, vitio ſcriptorum. Vnde ſecundū Ioſephū, potius deberet dici ficomorus: quia cōponitur ex natura fici, quò ad lignum:& ex natura mori,quò ad folia. Sicomora quoq; dicuntur quædam poma ficis ſimilia,fructus autem mori liquorem ſanguini ſimilem habet: vnde dicitur quòd oſtenderunt elephantis ſanguinem vuę,& mori,ad acuendum eos in prę- M
lio,ſcilicet corporali. Et ideo morus crucē ſignat — Morus.
cuius fructus ipſe Chriſtus dicitur in ea ſuo ſanguine rubricatus, qui ſanguis nobis per recordationē oſtenſus acuit nos in pręlio ſpirituali. Do- — Zacchæi in arborē aſcendētis imitatio.
minica enim crux credētes alit, vt ficus: ab incredulis irridetur vt fatua: quia Iudæis eſt ſcandalū, gentibus verò ſtultitia: ſed credentibus virtus dei eſt. Hæc ergo arbor in quā puſillus ſtatura Zacchæus vt exaltari poſſet aſcendit: arbor fidei & crucis eſt, ad quam multi venientes & in eam aſcendentes, quanuis ſtatura paruuli fuiſſent: & nōdum in ſcientia & perfectione multum creuiſſent, inde tamen Ieſum videre & cognoſcere meruerūt. Huius arboris fructus ſanguineus eſt: per quē martyres ſignificātur, qui tam firmiter huic arbori inhærent: vt potius occidi & proprio ſanguine cruentari,quàm à ſua arbore, id eſt, à Chriſti fide & cruce valeant ſeparari. Hanc debemus aſcendere per fidem & meditationē, aliter Ieſum videre non poſſumus: quia ſtatura puſilli ſumus: nō eñ ſufficiūt noſtra merita, ſine merito paſſionis crucis

A nis crucis Christi. Hanc pusillus, vt exaltari possit, ascendit: dum quilibet humilis, & propriæ infirmitatis conscius, terrena relinquendo, & prauos actus deserendo, altioraq́ petens & in domino cōfidens, in virtute crucis gloriatur clamans cum
Gal.6. apostolo: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi: cui lignum crucis est gloria, salus, vita, & per hanc laudabilem fatuitatem dominum cernere meretur. Nos enim, in-
1.Cor.1. quit apostolus, prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Ecce sycomorum: ascende & tu lignū vbi pro te pependit Iesus, & videbis Iesum. Vnde Augustinus: Apprehendit Zacchæus sycomorū: ascendat humilis crucem: parum est, ascendat: ne de cruce erubescat, in fronte illam figat, vbi sedes pudoris est. Ibi, omnino ibi, in quo membro erubescitur, ibi figatur: vbi non erubescatur putas quia irrides sycomorum. Ecce ipse efficit videre Iesum. Hæc Augustinus. Quicunque etiam humiliatur propter Iesum, hic infatuatur iuxta mū-
1.Cor.1. dum: qui solus tamen sapiens est: Quia quod stul-
B tum est hominibus, sapientia est dei: & hic dn̄m videre meretur. Vnde Gregorius: Si veraciter sapientes esse, atque ipsam sapientiam contemplari appetimus, stultos nos humiliter agnoscamus. Relinquamus noxiam sapientiam, discamus laudabilem fatuitatem. Hinc euangelicæ historiæ verba testantur: quia Zacchæus cùm videre præ turba nihil posset, sycomori arborem ascendit, vt
Sycomor⁹. transeuntem dominū cerneret. Sycomorus quippe, ficus fatua dicitur: Pusillus itaque Zacchæus sycomorum subijt, & dominum vidit: quia qui mundi stultitiam humiliter eligunt, ipsi dei sapi-
Pusillanimitas Centurionis. entiam sublimiter contemplantur. Pusillanimitatem nanque nostram ad videndum deum turba præpedit: quia infirmitatem humanæ mentis, ne luci veritatis intendat, curarum secularium tu-
Sycomorū ascensus. multus premit. Sed prudenter sycomorum ascēdimus, si prouidè eam quæ diuinitus præcipitur stultitiam tenemus. Quid enim in hoc mundo stultius, quàm amissa non quærere, possessa rapientibus relaxare, nullam pro acceptis iniurijs in-
C iuriam reddere, imò & adiunctis alijs patientiam præbere. Quasi enim Sycomorum nos ascende-
Matth.5. re dominus præcipit, cùm dicit: Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas. Et rursum: Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe ei & alteram. Per sycomorum domin⁹ transiens cernitur: quia per hanc sapientem stultitiam, & si necdum solidè vt est iam, tamen per contemplationis lumen dei sapientia, quasi in transitu videtur. Qui verò in elata ad conspiciendum deum adhuc cogitationum suarum turba deprehensi sunt, sycomori arborem non inuenerunt. Hæc Gregor. Vbi & Theophilus: Sed facile hoc est ad moralem vtilitatem retorquere. Quisquis enim pluribus in malitia præest, paruus est statura spirituali, & non potest videre Iesum præ turba. Nam perplexus à passionibus & secularibus rebus, non aspicit Iesum ambulantem: id est, in nobis operantem: nullum opus eius cognoscens. Ascendit autem super sycomorum: id est, super voluptatis dulcedinem, quæ significatur per ficum deprimens eam: & sic sublimior factus videt, & videtur à Christo. Hæc

Theophilus. Per sycomorum etiam potest intel- D ligi religio: quia Latini sycomorum celsam nominant: est enim procerior & altior moro, & habet fructus subdulces, qui nunquam ad maturitatem perueniunt. Sic status religionis est altior & Status religiosorū. procerior: quia in contemplatione consistit & statum mūdi transcendit. Habet etiam fructus subdulces: fructus scilicet abstinentiarum, vigiliarū, ieiuniorum, & huiusmodi: qui licèt de se sint duri & asperi, tamen sunt subdulces: quia sustinentur amore dulcedinis paradisi, & nunquam in maturitatem perueniūt: quia fructus maturi sunt dulciores, & vera religio de mundana dulcedine non curat. Sed sycomorus ficus fatua dicitur: quia ad literam ingrediens religionem fatuus reputatur. Vnde potest dicere illud Amos: Armētarius ego Amos.7. sum vellicans sycomoros. Istam arborem Zacchæus pusillus, humilis scilicet religiosus ascendit, vt videat Iesum: scilicet vt lucretur vitam æternam, quæ in visione dei consistit: sed quia paruus altè non potest ascendere sine scala, vel gradibus: ideo sunt tres gradus in scala religionis. Vn⁹ Gradus ascēdentiū. est abrenunciatio propriæ voluntatis, per votum E obedientiæ. Secundus est, abrenunciatio proprietatis exterioris, per votū paupertatis. Tertius est promissio perpetuę castitatis, per votū continentiæ. Et istos tres gradus, tres alij gradus ex parte ipsius ascendentis præcedūt. Primus est, contemptus terrenorum. Secundus, obliuio generis. Tertius, odium mundi. Et ista tria fuerunt dicta Abrahæ à domino. Egredere de terra: ecce gradum Gene.12. primum, & de cognatione tua: ecce gradum secundum, & de domo patris tui: ecce gradum tertium, & veni in terram quam monstrauero tibi: id est, in religionem. Hi sunt tres gradus, quibus ascendebatur ad thronum Salomonis. Iste thro- Thronus. nus est religio in qua dominus residet, tanquam in throno & cathedra speciali. Vnde & Petrus Rauennas vocat religionem paradisum, quæ propria mansio dei est, dicens: Iuxta sententiam cordis mei si paradisus in hac vita præsenti est: aut in claustro, aut in scholis est: quicquid enim extra hæc duo est, plenum est anxietate, inquietudine, amaritudine, formidine, sollicitudine, & do- F lore. Et cùm Iesus venisset ad locum, vbi erat sycomorus, suspiciens vidit Zacchæum, non tantum visu corporis, sed & respectu pietatis, approbans illius deuotionem & desiderium. Bonum fuit ei videre Christum: sed melius videri à Christo. Vbi Beda: Vidit Iesus videntem se: quia eligit eligentem se, & amauit amantem. Hunc sanè ordinem proficiendi, hoc est super fidem dominicę incarnationis ad cognitionem diuinitatis perueniendi, quasi sycomorum Iesu faciem speculandi doctor egregius ostendit, cùm ait: Non enim iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum. Hæc Beda. Cognoscens ergo & acceptans Iesus desiderium Zacchæi, eum vt descenderet vocauit dicens: Zacchæ festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere. In domo quidem materiali, propter refectionem Christi & discipulorum suorum: & ad ostendendum benignitatem peccatori reuertenti, & in domo cōscientiæ spirituali per gratiæ infusionē ne-

G cessariam peccatori. Illud etiam dixit Christus cuilibet nostrum: vult enim manere in domo conscientiarum nostrarum, & ideo debet præparari ad eum recipiendum. Vnde de ista dicit Psalmista: Domum tuam decet sanctitudo domine. Gloria enim nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Bene debet domum suam spiritualem emundare & ornare, qui vult tantum hospitem recipere: scilicet regem gloriæ, quem nec cœlum, nec terra potest capere: vt ibi maneat: id est, per gratiam inhabitet, & non transeat. Vbi Beda: Quòd autē descendere de sycomoro Zacchæus, & sic in domo sua Christo mansionem præparare iubetur, hoc est quod apostolus ait: quia & si cognouimus secundum carnem Christum: sed iam nunc non nouimus: si enim mortuus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute dei. Hæc Beda.

(Psal. 92. — 2. Cor. 1. — 2. Cor. 5.)

Moraliter Verba prædicta domini Iesu, moraliter exponi possunt de fideli anima, quæ domus dei dicitur: quia in ea Christus per gratiā manere dignatur: & hoc hodie, id est, in vita præsenti p gratię prælibationem, ac etiā hodie: id est, in æternitate per

H gloriæ beatam fruitionem. Licēt autem Christus in qualibet fideli anima habitet per fidē, specialiter tamē ad hoc eligit mentes eleuatas & abstractas. Debet autem anima talis esse abstracta tripliciter: scilicet à desiderio rerum temporaliū, à voluptate delectationum carnalium, vel commodi corporalis: & à seipsa, per abdicationē propriæ voluntatis. Per hæc enim tria abstrahitur anima ab omni impeditiuo salutis, cōtra illa tria, de quibus dicitur: Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia oculorum, aut concupiscentia carnis, aut superbia vitæ. Hanc triplicem abstractionem docuit saluator dicens: Qui vult venire post me, abneget se, quantum ad tertium: & tollat crucem suam, quantum ad secundum: & sequatur me, videlicet relictis omnibus, quantum ad primum. Et hæc triplex abstractio de Zacchęo, cui hæc verba dicta sunt, scilicet: In domo tua oportet me manere: potest intelligi. Quanuis enim principium euangelij ipsum diuitem appellauit, in processu tamē eum verum pauperem Christi

(Animæ abstractio triplex. — 1. Ioan. 2. — Lucæ. 9.)

I factum esse commemorat. Nam in eo quòd dixit: Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, &c. innuit abstractionem primam, scilicet à rebus temporalibus. In eo autem quòd Zacchæus ascendit in arborem sycomorum, significatur abstractio à commodo temporali, vel delectatione carnali: sycomorus enim est ficus fatua: & signat carnalis delectationis dulcedinem, quæ fatua est, quam ascendens per hanc abstractionem sub pedibus deprimit & calcat. In hoc autē quòd ipse ad vnam domini vocem, festinans descendit: & excepit illum gaudens, innuitur abstractio propriæ voluntatis. Et hæc tria se inuicem perficiunt: ita quòd alterum sine alijs perfectum non est. Si enim quis sit abstractus à sollicitudine temporalium, & sit deditus voluptati carnis: nihil valet: & sic intellige de alijs suo modo. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens, & exultans de tanti hospitis aduentu. Iam enim quia dominum in cor suum susceperat Zacchæus, in domo eius dignatus est suscipi dominus. In quo facto dominus innuit, quòd votis minorum annuit: & affectus pios prosequitur & perficit. Vide hic benignitatem domini: plus enim dedit Zacchæo q̄ ille desiderasset: quia dedit ei seipsum, quod ille

K petere ausus non fuisset: vide etiam virtutem orationis: quia desiderium magna vox, & magna oratio est. Et ideo dicit propheta: Desiderium pauperum exaudiuit dominus. Et alibi dominus ad Moysen, quid clamas ad me? cùm ille ore taceret, & tantū corde loqueretur. Vnde Augustinus: Tota vita boni Christiani sanctum desiderium est: quod autem desideras, nondum vides: sed desiderādo capax efficieris, vt cùm venerit quod videas, implearis: hæc est vita nostra vt desiderando exerceamur. Tantum autem nos exercet sanctum desiderium, quantum desideria nostra amputauerimus ab amore seculi. Hæc Augustinus. Et videntes pharisæi & alij malignantes Iudæi, quòd intrauerat domum publicani, murmurabant dicentes: quia ad hominē peccatorē diuertisset. Isti peccabant dupliciter: scilicet falsè iudicando de Zacchæo: quia iam peccator nō erat, sed verē pœ

(Benignitas domini. — Psal. 9. — Exod. 14.)

L nitens. Et similiter de Christo: quia non mirum erat si diuertebat ad eum quē iustificauerat: quia cor pœnitentis est Christi diuersorium, vbi pascha manducat. Irrationabiliter etiam murmurabant: quia nullus potest rationabiliter murmurare, si medicus dignatur ęgrotum visitare. Stans autem Zacchęus, ad obediēdum domino promptus, non titubans propter aliorum murmurationem & detractionem, sicut multi qui ad modicum verbum aliorū bonum deserūt iam inchoatum, dixit ad dominum, Ecce dimidium bonorū meorum do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum: scilicet de dimidio residuo quod adhuc retineo. Lex enim in aliquibus pręcepit restituere duplum, in aliquibus quadruplum, in aliquibus quintuplum: & ideo per hoc quòd hic restitutio media exprimitur, aliæ duæ extremæ intelliguntur. Ex hoc autem quòd dimidium bonorum suorum dedit pauperibus, patet quòd non omnia bona sua erant malè acquisita: quia de illis non posset fieri eleemosyna.

(Restitutionis lex.)

M Sicut autem Zacchęus dixit, do pauperib⁹ & reddo quadruplum: sic debent facere volentes dare eleemosynam, vel reddere malè acquisita dicētes: do, vel reddo: non dabo, vel reddam, seu in testamento meo ponam. Vbi Beda: Et hęc est sapiens illa stultitia quam de sycomoro publicanus quasi fructum vitę legerat: rapta videlicet reddere, propria relinquere, visibilia cōtemnere: pro inuisibilibus etiam mori desiderare, seipsum abnegare, & eius qui necdum videbatur domini vestigia sequi cōcupiscere. Hæc Beda. Conspice igitur dominū & discipulos cum illis peccatoribus comedentes, ac familiariter & domesticè conuersantes: vt eos ad se attraherēt & de peccatoribus iustos facerēt. Et quia Iudæi murmurabant, quòd ad hominem peccatorem diuertisset, & cum eo maneret, vt ipsorum æstimationem & murmur redarguat, & cō pescat quem intus curauerat, etiam à culpa sanatū annunciat dicēs, quia hodie salus huic domui facta est: & omni ægritudine omni morbo, omni vitiorū cōtagione fugata, sanata est, & tota interius & exterius sanctificata: quia p d̄ni ingressum facta est Zacchæo sal⁹, & q fuerat peccator p d̄ni redemptionem

(Zacchæi salus.)

A redemptionē est iustificatus,& salutē consecutus: quia [illegible]epto medico saluus factus est ab auaritia & omni morbo. Vbi Theophil9: Ipsum Zacchęū signat assecutum fuisse salutē: per domum, habitatorē designās: sequitur enim,eo quòd & ipse sit filius Abrahæ: nō enim vocasset Abrahæ filium, inanimatam fabricam. Hæc Theophilus. Vel eo quod & ipse, qui huius domus habitator est, iam non publicanus sit: sed filius Abrahę factus, scilicet non natus: id est,non secūdum carnem,sed secundum fidem: non genere,sed fide & operū imitatione. Abrahæ nanq; filij sunt,quicunq; Abraham imitātur,& opera Abrahę faciūt: Zacchęus quippe,sicut & Abraham,in fide creuit: & Abraham quidē angelos,Zacchæus verò angelorū dominū hospitio suscepit. Vnde Beda: Filius Abrahæ dicitur Zacchęus,nō quia de eius stirpe generatus: sed qa ei9 est fidē imitatus,vt sicut Abrahā terram cognationē domumq; patriam ob spem futuræ hæreditatis domino iubente deseruit: ita & ille quod thesaurum in cœlis acquireret,bona sua pauperib9 partiendo, relinquit. Et pulchrè dicit, & ipse: vt non solum eos qui iusti perseuerant,sed

Zacchæus fili9 Abrahæ.

Gene.12.

B & eos q ab iniustitia resipiscunt,ad filios promissionis pertinere declararet. Hæc Beda. Et reddit causam quare ad domum publicani diuertit: quia hoc fecit vt medicus ægrotum curaret, & vt deus peccatorem iustificaret,& vt pastor ouem perditā reportaret: & vt saluator quod per culpā perierat, saluaret. Quia ad hoc dei filius venit de cœlo in mūdum, per carnis assumptionem factus homo, & filius hominis, id est virginis, vt quęreret per doctrinam, & saluum faceret per gratiā, quod perierat per culpam, scilicet ouem centesimam, dragmam decimam, filium iuniorem. Perierat enim in homine innocentia naturę,similitudo gratiæ, adoptio gloriæ: propter primum comparatur oui perditæ: propter secundum,dragmæ perditæ: propter tertium,filio prodigo. Tria autē prædicta venit Iesus reparare. Vnde ait & alibi: non veni vocare iustos: sed peccatores ad pœnitentiā. Vbi Chrysost. quasi diceret: Quid me criminamini si rectifico peccatores? tam enim procul est à me odium peccatorū, quòd eorum causa aduenerim.

Perdita in homine.

Lucæ.5.

C Nam medicus veni,nō iudex: ob hoc conuiua fio languentium,patiorq; fœtorem,vt pręstem remedium. Vbi & Beda: Pius sanè magister,qui murmurantibus turbis sua mysteria non dedignatur exponere: à deo scilicet peccatorum pœnitentiam non esse respuendā: vt ipse dei filius ob hanc maximè quęrendā sit destinatus ad terras,qui vt pietatis suæ nobis dispēsationē inculcet,sepissimè se filium hominis appellat: cōmendans sollicitè nobis,quod factus est benignè pro nobis. vt autē dicit idem Beda: Mysticè Zacchę9,qui interpretatur iustificatus,credētem ex gentibus populum significat,qui per occupationē temporalium depressus erat & minimus: sed à domino sanctificatus: qui intrantem Hierico saluatorem videre voluit, dum fidem quam mundo attulit,participare [illegible]luit. Hæc Beda. Per diuitē etiā istū,scilicet Zacchæū, qui quærebat videre Iesum, sed impediebatur per turbā,& staturæ suę paruitatē,intelligi potest quilibet diues,qui de salute sua sollicitatur: sed per turbationem phantasmatum circa negocia temporalia,& per propriam imperfectionem impeditur: propter quod ascendere debet in D arborem,id est,ad Christum per orationem: quæ secundum Damascenum, est ascensus mentis in deum: & sic Iesum videre meretur, & partem bonorum suorū pauperibus dare, & si quem defraudauit fideliter restituere. Per pharisæos autē murmurantes intelligi possunt maledici,bonorū opera deprauātes, & quæ bene fiunt in malum interpretantes. Sed de his non est curandum, nec ideo à bono opere cessandum, imò potius & fortius ei insistendum. Et quia erant prope Hierusalē,quæ est caput regni, & existimabāt aliqui pharisæorū & etiam discipulorum, quòd statim cùm esset in Hierusalem manifestaretur regnū eius super Iudæos: à multis em̄ credebatur futurus rex Israël, secūdum quòd dixerunt Magi, Vbi est qui natus est rex Iudæorum? & ipsi apostoli quęrebāt ab eo: domine si in tempore hoc restitues regnū Israel? Ad hunc ergo errorē remouendū, inducit parabolam de homine nobili, qui abijt in regionem longinquam,& dedit decem seruis suis,decem minas ad negociandum. Quę quia in sentētia cōcordat cū alia parabola quæ infrà de talētis dicitur: ideo hæc ibidē simul cum illa cōiungitur.

Mysticè. Zacchæus

Oratio.

Oratio. E

DOmine Iesu Christe, qui Zacchæum in Sycomorum ascendētem misericorditer respexisti, ac eum ad te vocans & in domum ipsius diuertens ab omni vitio sanasti: Cōcede mihi pusillo & misero, vt in arborē pœnitentiæ valeam ascendere: vbi me oculis misericordiæ digneris aspicere, & ad tuam gratiam vocare: donans mihi vt domū conscientię meę ad te recipiendū dignè præparem, & per te totus interius & exterius perfectè saner. Et qui venisti de cœlis quęrere & saluare quod perierat in terris, tu me qui per culpam perierā requiras bone pastor, & saluum facias pie saluator. Amen.

De duobus cæcis post egressum Hierico illuminatis. Caput. XXIIII.

POst hæc egrediente Iesu cum discipulis ab Hierico, turba multa desiderantium audire doctrinam eius, secuta est eum: pauci enim audebant propter latrones ingredi desertum. Quod turba plurima sequebatur Iesum, suę F sedulæ & studiosæ doctrinæ est indicium. Vnde Chryso. Testimoniū studiosi agricolę est messis fœcunda, assidui autem doctoris documētum ecclesia plena. Neminem labor itineris impediuit: quia amor spiritualis fatigationē non sentit. Neminem possessionum suarū sollicitudo retraxit: quia ingrediebātur in possessionē regni cœlestis. Verè enim nō habet super terram quod amet,qui bonum cœleste in veritate gustauerit. Sicut enim qui preciosum manducauerit cibū,postmodum ei hæc esca communis ingrata videtur: sic & qui semel dulcedinem Christi bene gustauerit,terrenorum bonorum de cætero non multū sentit saporem. Nimirū hæc est illa rosa in campis Hierico, de qua sapientia loquitur per Salomonem: Sicut palma exaltata sum in Cades, & quasi plantatio rosæ in Hierico. Ergo hæc est illa speciosissima rosa, sanctitate iustitiæ candida, & passionis sanguine rubicunda. Sicut enim rosa antequā videatur sentitur,& anteq̄ inueniat tenetur in odoribus

Mat.20.& Marci.10.

Doctoris documētū

Eccli.24.

Rosa.

G tibus suis: sic & domino transeunte de longè, duo cæci antequam viderent diuinitatẽ eius fragrantia senserunt. Hæc Chrysostom⁹. Vnde sequitur: ⌊Et ecce duo cæci sedentes secus viam,⌋ vt eleemosynam peterent à transeuntibus, non remotè à via salutis, ⌊audierũt⌋ à transeuntibus ⌊quia Iesus,⌋ Nazarenus omni flore virtutum vernans,
Lucæ.10. ⌊transiret.⌋ O felix auditio, rumor leuis. Multi enim reges & prophetæ voluerunt audire, & non audierunt. Et misericordiam cum clamore petebant dicentes: ⌊Domine miserere nostri fili David:⌋ tua cõpassione nostram miseriam remouen-
Filius David. do. Vocant eum filiũ David: quia credebant eum esse Christum, per prophetas promissum: & notũ erat apud omnes Iudæos, quòd Christus de semine David erat nasciturus. Cum magna desiderij intentione clamauerunt: & magno desiderio illuminari postulauerunt: confessi David filium per carnem, deum etiam in eo esse nouerũt per inspi-
Cæcorum oblatio. rationem. Vbi Chrysostomus: Opportunè autem oblati sunt ante faciem Christi duo cęci, vt apertis oculis quasi testes virtutis eius ascenderẽt cum eo in Hierusalem: hi currẽtium strepitum audie-
H bant, & personas non videbant, nihil solum habẽtes de toto corpore preter vocem: & ideo quia pedibus eum sequi non poterant, voce sequebantur. Hęc Chrysosto. De vno illorum tantum, scilicet famosiori Marcus mentionem faciens, de alio tacuit minus noto. Vbi Augu. Hoc autem factum & Marcus commemorat, sed de vno cæco factũ. Nam duorum cæcorum quos Matthęus interposuit, vnum fuisse in illa ciuitate famosissimum, ex hoc satis apparet, quòd & nomẽ eius & patris eius
Barthime⁹ Marcus cõmemorauit. ⌊Barthimeus enim Thimei fili⁹,⌋ ex aliqua magna fœlicitate deiectus notissimæ & famosissimæ miserię fuit, quòd nõ solum cæcus verumetiam mendicus sedebat. Hinc est ergo quòd ipsum voluit commemorare Marcus, cuius illuminatio tam clarã famam huic miraculo cõparauit, quàm erat illi⁹ nota calamitas. Vnde & Beda: Et bene Marcus, qui gentibus scribebat euangelium, vnũ dicit illuminatum, vt eorum quos instruebat ad fidem saluationi figura congrueret. Matthæus verò, qui Hebræis suum
I scribebat euangelium, quod in gentium quoque notitiam erat peruenturum, rectè duos dicit illuminatos, vt ad vtrumq; populũ vnam eandemq; fidei gratiam pertinere doceret: qui etiam in sequenti lectione de asino, in quo dominus sedere dignatus est, eãdem euangelicam seruare scripturam curauit. Hæc Beda. Barthimeus, qui filius pinguedinis interpretatur, significat hominem in delitijs carnalibus nutritum: ideo dicitur cæcus, scilicet sapientiæ lumine priuatus: de qua dicitur
Iob.28. in Iob, ꝙ nõ inuenitur in terra suauiter viuentiũ: quia delitiæ carnales hebetant intellectum. Et talis cùm audit de saluatore, debet clamare per orationẽ deuotã, vt ab illo recipiat sapiẽtię lumen, qui dat omnibus affluenter, saltem de necessarijs ad salutem. ⌊Turba autem⌋ doctrinam Christi auscultans, videns sordidas vestes, nõ conscientiæ claritatem, ⌊increpat eos vt tacerent:⌋ quia per clamorem suum turbam ab audiendo Christi do-
Turba triplex nos impediẽs. ctrinam impediebant. Et hi significant eos, qui à bono opere retrahunt alios. Habemus autem triplicem turbam impediẽtem: vnam à carne, aliam à mũdo, tertiam ab inferno: quia carnalia deside- K ria & persecutiones, scilicet mundi & diaboli, nobis obstant: vt taceamus à confessione peccati, ab ędificatione proximi, à laude dei. Infœlix hęc turba omni bono obsistit. Turba desideriorũ carnis, increpat alliciendo: turba tyrannorum mundi, increpat persequendo: turba dæmonum inferni, increpat decipiendo. Sed quomodo tacebunt in oratione cæci per ignorantiam mentis, præcipuè de proprio statu mendici per defectũ virtutis: & extra viam, scilicet salutis. ⌊At illi magis clamãdo insistebant,⌋ donec strepitum turbæ vincerent, timentes ne ex increpatione aliorum impediretur auditio, & exauditio petitionis, ac vocum eorum: & misericordiam petebant, ⌊dicentes: Domine miserere nostri fili David.⌋ In hoc & nos exhortamur ad orationis continuationem, & in ea perseuerantiã. Vbi Chrysostomus: Irritabantur vetiti magis quàm cõcupiscebãt. Talis est natura fidei, quantomagis vetatur, tantomagis accẽditur: propter quod serui dei in persecutionibus non vincuntur: virtus enim fidei in periculis secura est, & in securitate periclitatur. Quid enim aliud sic vigorem fidei in omnibus laxat, quàm longa tran- L quillitas? Et iterum: Primò enim clamabãt: quia cæci erant. Secundò, magis clamabãt: quia ad lumen accedere vetabantur. Christus autẽ permittebat eos vetari, vt plus eorum desiderium appareret. Hinc autem disce, quia si abiecti fuerimus, cum studio accedẽtes ad deum, per nosipsos assequamur quod petimus. Hęc Chrysostom⁹. Vnde Augu. Bonos enim Christianos volentes facere præcepta dei, Christiani mali & tepidi prohibẽt: clament tamẽ illi, nõ deficiant. Cùm enim quisq; Christianus cœpit bene viuere: mũdumq; contẽnere, in ipsa sui nouitate patitur reprehensores frigidos Christianos: sed si pseuerauerit, ipsi iam obsequuntur qui antè prohibebant. Hæc Augu. ⌊Et⌋ quia pulsanti aperietur, ⌊stetit Iesus expectãs eos:⌋ quia illi sequi non poterant: quò enim pergerent, non videbant: ⌊& vocauit eos,⌋ ne turbę prohiberent si non vocati venirent. Et interrogauit eos quid vellent, non tamen hoc ignorans: sed vt ex responsione & confessione cęcorum manifesta debilitas & virtus remedio cognosceretur: quia ad M miraculorum operationem vult habere sanandorum confessionem, vt ex hoc magis appareat euidentia miraculi ad aliorum vtilitatem. Et cùm illi dicerent, ⌊domine vt aperiantur oculi nostri:⌋ misertus eorum Iesus, ⌊fons veræ lucis,⌋ tetigit oculos eorũ, & confestim, ⌊id est subitò⌋ viderunt. ex quo patet ꝙ talis illuminatio fuit miraculosa nõ naturalis: quia natura non operatur in instanti. Vbi Chryso. Tetigit autẽ vt homo carnaliter, sanauit vt deus. Et iterum: Quãdiu dixerunt fili David, suspensa est sanitas: mox vt dixerunt, domine, sanitas est infusa: quia saluare non poterat filius David, sed fili⁹ dei. Hæc Chryso. Spiritualiter, secundũ glosam, oculos tangit, cũ radijs suæ lucis cõscientiam illustrat: & confestim videmus ad deum contemplandũ, ad nos cognoscendum, ad proximũ iuuandum. Notandum autem quòd Modus illuminandi triplex. triplex est modus illuminationis: Illuminati enim leguntur aliqui verbo, sicut cæcus de quo dictum est suprà: aliqui tactu, vt isti de quibus fit hic mentio: aliqui vnguento, sicut vbi lutum fecit

rum fecit

A tum fecit ex sputo. Verbũ, est prædicatio:tactus, est interior, inspiratio:vnctio, sacramentorum institutio. Sic ergo illuminat per eloquia sacræ doctrinæ, per charismata gratiæ, per sacramenta ecclesię. [Et secuti sunt eũ,] non tam pedibus, quàm virtutibus, ac fide & moribus: quia illi qui à Christo illuminati sunt corporaliter, ab ipso etiam illuminati sunt mentaliter. Quoscunque enim Christus sanauit corpore, sanauit & mente: quia totum hominē simul fecit saluũ. Vnde Chrysost. Bonum munus obtulerunt Christo sanati: quia secuti sunt eum. Hoc enim deus à te requirit, secundum prophetã, sollicitum ambulare cum deo tuo. Et iterum permisit eos sequi, vt recens miraculum ostenderet eum non ex infirmitate mori. Hæc Chrysostomus. In hoc autem quòd secuti sunt eum, patet eorum gratitudo: quia non resilierunt post beneficia donata eis à domino: quod tamen multi faciunt qui post beneficia ingrati existentes ad vomitum reuertuntur, & ad malum redeunt. Vbi Chrysostomus: Sed non illi fuerunt tales: sed & ante donationem fuerũt perseuerabi-

Mich.6.

B les, & post dationem grati. Hos & nos zelemur: & si tardauerit dationē deus, & si multi sunt qui adducunt, ne desistamus petentes: sic enim maximè deum attrahemus. Vide itaque & hic qualiter vehementem eorũ concupiscentiam, non inopia, non cęcitas, non audiri, non à turbis increpari, nõ aliquid aliud prohibuit. Tale quid est anima feruens & laborans. Hæc Chrysostomus. Tu ergo existens extra viam, & cęcus, clama ad Iesum, vt te illuminare dignetur ad ipsum videndum, ac fide & imitatione sequendum: quia hoc præcipuè est nobis necessarium. Vbi August. Tota igitur fratres opera nostra in hac vita est, sanare oculum cordis, vnde videatur deus. Ad hoc sacrosancta mysteria celebrantur, ad hoc sermo dei prædicatur: ad hoc exhortationes morales: id est, pertinētes ad corrigendos mores: ad emendendas carnales concupiscentias, ad renunciandum, non voce tantũ, sed mutata vita huic seculo: ad hoc agunt, quicquid agunt, diuinæ sacræq; literæ, vt purgetur illud interius ab ea re quæ nos impedit ab aspectu dei. Hæc Augu. Vbi & Origenes: Et nos

Oculus cordis sanandus.

C ergo sedentes iuxta scripturarum viam, & intelligentes in quibus cæci sumus: si ab effectu petierimus, tanget oculos animarum nostrarum, & recedet à sensibus nostris tenebra ignorantiæ: vt eũ videamus & sequamur, qui dedit nobis posse videre propter nihil aliud, nisi vt eum sequamur. Hæc Origenes. Per duos cæcos istos significãtur duo populi: scilicet gētiles, qui erant excæcati per idololatriam: & Iudæi, per doctrinam peruersam, mandatum dei transgredientes propter traditiones hominum: qui sedebāt secus viam, quia videbantur habere legis notitiam, sed viam quæ est Christus, ignorabat: quorum alter naturalē, alter scripturæ legem habebat. Qui audierũt de transitu Iesu, postquam exijt de Hiericho: id est, de hoc seculo: sed Iesu eorum oculos mentales tangente, illuminati sunt multi de Iudæis, & de gentibus plures, eum per fidem & opera sancta sequētes. Et prius quidem vnum, postea duos cęcos illuminat: quia vnum prius populum, deinde duos vocat. Vnde Beda: Quòd autē appropinquans Hierico, vnũ illuminauit, ac proficiscens de Hierico duos:

Matth.15.

hoc intimauit, quòd ante passionē suam vni tantum populo Iudæorum prædicauit: post resurrectionem verò atq; ascensionem suam, per apostolos & Iudæis & gentibus diuinitatis suæ & humanitatis arcana patefecit. Hæc Beda. Plura ad expositionem & meditationem pertinētia, suprà de vno cęco posita possunt hic applicari: & econuersò plura hic posita ibi aptari. D

Oratio.

Lux lucis, & fons luminis domine Iesu, qui duorum cęcorum ad te clamantium affectu misericordię misertus, oculos eorum tangere, & sic eos illuminare dignatus es: tange quæso oculos meos spirituales, & radijs tuæ lucis conscientiam meam illustra, ad te contemplandum, ad me cognoscendũ, ad proximũ instruendum & iuuandum. Illustra cor meum lumine tuæ gratiæ diuinæ: vt te ductorē in omnib⁹ vijs meis habeam, te imitando sequar, & te qui es super omnia præ omnibus timeam & diligam, tuamq; in omnibus faciam voluntatem. Amen.

De effusione vnguenti super caput Iesu. Caput. XXV. E

Appropinquante tempore in quo dominus pati disposuit, appropinquauit ipse loco in quo eiusdem passionis dispensationem facere voluit: vt per hoc intimaret, quòd voluntariè & sua sponte pateretur & mortem subiret. Igitur [ante sex dies] solennis [paschæ,] id est, sexta die ante pascha, scilicet sabbato ante ramos palmarum, [venit Bethaniã.] Intelligas hic diē paschæ non decimãquartã primi mensis, in qua ad vesperam immolabatur agnus paschalis: sed quintamdecimam, scilicet illã in qua passus est Christus, quæ tota erat festiua & solennis. Vnde Theophilus: Decima autem die mensis agnum Iudæi capiunt immolandum in festo paschę: ex tunc enim festiuitatis prælibant solennia: quapropter in die quæ est nona mensis, & pręcedit sextum diem ante pascha, epulantur splendidè, & exordium festi hanc diem cõstituunt: quo fit vt Iesus quoq; pergens Bethaniam conuiuaretur. Hæc Theophilus. Ideo autem venit Bethaniam, vt Lazari resuscitatio renouaretur: ac memoriæ omnium arctius imprimeretur, & vt inexcusabiles Iudæi de morte iam suscitatoris tractantes confunderentur: & ex memoria miraculi ibidem facti turba populi moueretur, ad eum honorificè recipiendum in Hierusalem ante suam passionem, sicut fuerat prædictum per Zachariam prophetã dicens: Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalem, ecce rex tuus venit tibi, &c. Sciens ergo dominus Iudæos conspirasse in mortem appropinquante pascha, in quo agnus paschalis immolabatur, reuertendo venit quasi agnus ad victimã: vt sic agnus verus immediatè post immolationē agni paschalis immolaretur, pro nobis: vt veritas figuræ succederet, & verum pascha haberemus. Et erat in domo Simonis prius leprosi, tunc autem mundati: quia fuerat leprosus & à domino sanatus, sed tamen adhuc pristinũ nomen ad memoriam miraculi retinebat, vt virtus curãtis appareret: sicut adhuc dicitur, Mathęus publicanus, licèt esse publican⁹ desierit. Hinc colligere possumus, q licet

Ioan.12. Matt.26. Mar.14.

F

Zacha.9.

 à peccato

G à peccato nostro mundati fuerimus, semper tamẽ ipsum in memoria ad pœnitendum habere debemus. Hunc Simonem leprosum tradunt fuisse beatum Iulianũ, sic postea vocatũ, & factum Cenomanensem episcopum: cui iter agentes dicunt pater noster, vt bonum habeant hospitium. ⌊Fecerunt autẽ cœnam ibi⌋ domino: ⌊& Martha ministrabat: & Lazarus⌋ inuitatus à Simone, ⌊vnus discumbẽtium erat.⌋ Piè credẽdum est quòd cœna honesta & absque luxu fuerit, quam fecerunt ei qui prædicator & amator parsimoniæ extitit. ⌊Martha ministrabat ibi:⌋ quia, secundum quosdam, domus Marthæ erat possessione, sed Simonis habitatione: aliàs ibi non ministrasset. Vel potest dici, quòd iste Simon erat Marthæ vicinus: & propter hoc ipsa ministrabat in domo eius, sicut homines solent facere in domibus amicorum suorum: & maximè propter reuerentiam ipsius Christi comedentis ibidem. ⌊Lazarus vero erat vnus ex discumbentibus cum eo,⌋ inuitatus à Simone: & hoc factum est ad declarationẽ veri miraculi de eius resuscitatione: vt ex hoc quòd post suscitationem cibum sumeret, nõ phantastica sua

Simon leprosus, Iulianus sanctus.

H suscitatio esse probaretur. Vnde Augustinus: Ne putarent homines phantasma esse factum: quia mortuus resurrexit, Lazarus vnus erat ex recumbentibus: viuebat, loquebatur, epulabatur: veritas ostendebatur, infidelitas Iudæorum confundebatur. Et secũdum eundem: Lazarus dum discumbit in conuiuio, conuiuis interrogãtibus eum tristia loca, pœnarumq́ sedes alta nocte obscuras, indicauit diligenti narratione per ordinem: & ita inferi, longis temporibus ignorati, tandem inuenerunt proditorem. Quòd autem ante sex dies venit, hoc mysterio conuenit. Primò quidẽ, quantum ad numerum: numerus enim senarius perfectus est: vnde & deus opera creationis perfecit sex diebus: & propter hoc decuit, quòd sex dieb⁹ quodammodo cõpleretur opus passionis quo omnia sunt restaurata. Secundò, quantum ad figuram: quia decima die mensis primi tollebatur agnus, & seruabatur vsque ad quartamdecimam. Vnde & dominus sexta die ante quindecimam Hierusalẽ

Lazari de inferis reuersio.

Geñ.1.& 2

Figura.

Exod.12.

I intrare voluit, quasi ad locum immolationis accedens. Quòd venit Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ, etiam congruit mysterio. Primò, quantum ad causam passionis: quia, secũdum apostolum, factus est obediens patri vsq; ad mortem. Secundò ad fructũ passionis, quẽ consequuntur illi soli qui obediunt ei: quia secundum eundem apostolum, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Vnde Hiero. Passurus dominus pro omni mundo, & vniuersas nationes suo sanguine redempturus, venit & moratur in Bethania, in domo obedientiæ: hinnulus ceruorum semper ad lectum suum redit, & filius obediens patri vsque ad mortem, obedientiã à nobis petit. Hæc Hieronym⁹. Quòd venit vbi fuerat Lazarus mortuus, quẽ suscitauit, significat quia in domo obedientiæ, illi qui sunt spiritualiter mortui in peccatis, resuscitantur reducti ad vitam iustitię: quia secundum apostolum, Per vnius hominis obedientiã iusti cõstituuntur multi. Quòd fecerũt ibi cœnam domino, conuenit etiã mysterio: quia dominus in domo obedientiæ spiritualiter reficitur, delectatus in obedientia no-

Bethania.

Philipp.2.

1.Cor.1.

Cãt.2.& 8

Roma.5.

stra, & Martha ministrabat & satagebat circa frequens ministerium: per quam significantur prælati, qui in ecclesijs ad ministerium instituuntur: secundum illud apostoli, sic nos existimet homo vt ministros Christi: & Lazarus resuscitatus erat vnus ex discumbentibus, per quem significantur subditi ministerio prælatorum, à peccatis ad statum iustitiæ reducti, qui cum alijs iterum spiritualiter cum domino merentur epulari. ⌊Maria verò vnxit caput & pedes Iesu, & extersit capillis,⌋ per quam significantur contemplatiui: de ea enim dicitur alibi, quòd sedẽs secus pedes domini audierat verbum illius. Vnde Alchuinus: Mysticè quòd ante sex dies venit Bethaniam, significat quòd ille qui sex diebus omnia fecerat, sexta die hominẽ creauit: ipsa sexta mundi ætate, sexta feria, sexta hora, redimere mundũ venerat. Cœna autem dominica fides est ecclesiæ, quæ per dilectionem operatur. Martha ministrat, cùm fidelis anima, opera suæ deuotionis domino impendit. Lazarus vnus est ex discumbentibus, cùm hi qui post peccatorum mortem suscitati sunt ad iustitiam, vna cum eis qui in sua permanserunt iustitia, de pręsentia veritatis exultant, & cœlestis gratiæ munere aluntur. Et bene in Bethania celebratur, quæ interpretatur domus obedientiæ, nam ecclesia est obedientię domus. Hæc Alchuinus. ⌊Maria ergo accessit ad Iesum,⌋ tanquam ad fontem misericordiæ lauantem infirmitates nostras: ⌊& fregit,⌋ id est, aperuit alabastrum contentiuum ⌊vnguẽti nardipistici preciosi,⌋ id est, vasculum alabastrinũ, scilicet pixidem de alabastro, (quod est genus marmoris candidi, & varijs coloribus intertincti, in quo bene & incorruptè seruãtur vnguẽta) plenam vnguento precioso, ⌊& effudit vnguentum super caput Iesu recumbẽtis:⌋ id est, ad mensam sedentis: sicut effunditur aqua rosacea propter refrigeriũ & odorem, ⌊& etiam vnxit inde pedes eius,⌋ apud quos etiam aliàs tãtam gratiam inuenerat, ⌊& capillis suis extersit.⌋ Ordine alio factum fuit quàm hic scriptum sit: quia primò lauit pedes & extersit, & postea vnxit. ⌊Et domus impleta est ex odore vnguenti⌋ effusi: quia enim de re aromatica erat, longè lateq; poterat odor eius diffundi. Non est verisimile quòd esset aliquid grosse, sicut vnguenta communiter dicta: quia indecens esset tale quid ponere super caput hominis sedentis in mensa, & ideo dicendũ quòd hìc vocatur vnguentum liquor preciosus de re aromatica expressus, sicut aqua roseacea exprimitur de rosis: aliter dicitur quòd fuit lachryma fluens naturaliter de arbore aromatica, quæ est multum preciosa, & valet ad multa medicinalia: dicũt etiam aliqui, nardus est herba nigra faciens spicas in cacumine, & propter hoc dicitur nardispicati: quia de illis spicis extrahitur liquor prædictus p artificiũ vel, secundũ alios, fluit per naturã. Alij dicunt, ꝙ est frutex vel arbor paruula, & inde fluit vel extrahiť liquor modo prædicto. Pistici, secũdum quosdã, nomẽ est loci vbi crescit arbor vnde talis liquor exprimitur: sed melius dicitur, pistici, id est fidelis: πίστις enim Græcè, fides est Latinè, hoc est dictu, quòd iste liquor erat purus & verus, non habens aliquid aliud admixtum, nec sophisticatus. ⌊Preciosi,⌋ quia valebat trecentos denarios, id est, nummos vsuales: erat

K

1.Cor.4.

Lucæ.10.

Mysticè.

Galat.5.

L

Alabastrũ.

Ordo factorum.

M

Vnguentũ

Aromatica arbor.

Nardus.

Pistici.

enim

A enim ille liquor refrigeratiuus, & confortatiuus membrorum,& consolidatiuus, & valde odoriferus, valens ad alleuiationem laboris,& cōtra æstū solis,& distemperiem aëris,& ad multa medicina lia. Ex quo patet preciositas vnguenti,& deuotio ac pietas Mariæ,quæ labori Christi compatiens, & pedes & caput eius vnxit: & rem tā preciosam in obsequiū eius expēdit. In quo & nos docemur quòd ea quæ preciosissima sunt apud nos,deo offerre debemus. Et quod alia vice,peccatrix adhuc existens,fecit in eadem domo ex contritione,scilicet quando conuersa est,& peccata ei multa dimissa sunt,eo quòd multum dilexit:nunc iustificata & familiaris domino effecta,facit ex deuotione:sed tunc tantum pedes vnxit,& gradatim à pedibus ad verticem perueniens, nunc & caput & pedes vngere meruit:tunc vnxit dominū vnguen to pœnitentiæ,nunc vnguento deuotionis. Ibi ru dimenta pœnitentium, hic iustitia perfectarum designatur animarum: diligebat enim Iesum super omnia,& de obsequēdo eidem non poterat satiari. Fragrātia fidei caput domini & pedes,qua-

B si odore aromatum perfudit, qui diuinitatem & humanitatem eius digna laude attollit: nunc de pedibus ad caput ascendens, nunc ad pedes à capite per fidem descendens. Secundum Apostolū:

1.Cori. 11. Caput Christi est deus. Itaque caput Christi vn-

& Epes. 5. git,qui ad honorē dei omnia opera sua facit. Se-

1.Cor. 10. cundum illud apostoli: Omnia,in gloria dei facite. Qui verò vestigia Christi sequitur,pedes eius vngit. Item caput Christi vngit,qui ipsum Chri stum veneratur:pedes verò,qui eius fidelibus obsequitur. Vbi Augustinus: Quæcunque anima fidelis vis esse:cū Maria vnge pedes domini precioso vnguēto. Vnguentū illud iustitia fuit:ideo libera fuit. Vnge pedes bene viuēdo,dominica sectare vestigia,capillis terge:si habes superflua,da

Capilli. pauperibus:& pedes domini tersisti. Capilli enim superflua corporis videntur. Domus autem impleta est odore: domus impletur est bona fama.

Odor bonus. Nā odor bonus,bona fama est. Qui malè viuunt, & Christiani vocantur,iniuriam Christo faciūt.

Rom. 2. C De quibus dictum est, quòd per eos nomen dei blasphematur. Si per tales nomen dei blasphema tur,per bonos nomen dei laudatur. Audi Aposto

2.Cor. 2. lum: Christi bonus odor sumus, inquit, in omni loco. Dicitur & in Canticis Cāticorum: Vnguētum effusum nomen tuum. Hęc Augustinus. vbi

Mysticè. & Beda: Mysticè autē hæc deuotio Mariæ domino ministrantis,fidem & pietatem designat ec clesiæ sanctæ,quæ loquitur in amoris cantico,di-

Cant. 1. cens: Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Quæ nimirum verba,& semel iuxta literam manibus Mariæ compleuit, & quotidie in omnibus suis membris, spiritualiter implere non desinit,quæ toto diffusa orbe gloriātur,& dicit: Deo autem gratias qui semper triūphat per nos in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus deo. Qui cùm potētiam di uinæ virtutis eius(quę illi vna cum patre est)digna reuerentia confitetur, laudat, & prædicat:ca put profectò illius vnguento perfudit precioso. Cùm verò assumptę mysteria humanitatis,æquè digna reuerentia suscipit:in pedes vtique domini vnguentum nardipisticum,id est fidele,ac verum perfudit:qui illam eius naturam qua terram con- D tingere,hoc est inter homines conuersari dignatus est,pia prædicatione commendat, ac deuotis veneratur obsequijs. Domus autē impleta est ex odore vnguenti:quod significat odorem sanctitatis Christi implesse ecclesiam, ad quem odorem omnes festinant. Vbi & Origenes: Qui eleemosynas & alia huiusmodi,quę ad vtilitatem hominum fiunt,facit in Christianos: pedes domini vn git. Qui autē castitati studet, & in ieiunijs & ora tionibus permanet,& cęteris quę tantum ad gloriam dei proficiūt:vngit caput Christi. Aut doctrina,quæ necessaria est hominibus: hoc est vnguētum,quo pedes domini vngūtur. Agnitio au tem fidei, quæ ad solum pertinet deū, est vnguētum quo vngitur caput Christi. Capillis autē pe des extergit,qui ea quæ fluunt à mente tanquam capilli à capite,in obsequium dei retorquet. Vnde in Canticis: Vulnerasti cor meum soror mea Cantic. 4. sponsa,in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui:hoc est,charitate affecisti me,pptet simplicitatem oculorum tuorum me cōtemplantiū, & propter simplicitatem tuarum cogitationum, E quæ in me continuè diriguntur. Hoc enim modo deuotiōis extergitur à pedibus Christi, quicquid in eis est lassitudinis & tarditatis, quibus ad nos aliquando tardat venire. Et notandum quòd Sabbato pedes domini loti. hac die,scilicet sabbato, Maria lauit pedes domini vnguento:in memoriam huius rei,eodem sabbato dominus Papa consueuit vacare,& intendere pauperibus,dando eleemosynas,& pedes paupe rum lauando: quia in cœna domini,propter officij magnitudinem,ad hoc non vacat intendere,& mandatum celebrare: pauperes enim sunt pedes domini sedentis in cœlo, adhuc deambulantes in terra. Cuius rei occupatione, eadem die stationē ad missam celebrandam non facit, sicut cæteris diebus quadragesimę facere consueuit:& ideo vacat hoc sabbatum à proprio missę officio. Indignabatur autem & murmurabat de hoc facto Ma riæ, Iudas Scariotis,dicens: Vt quid perditio hęc vnguenti facta est? putabat enim vnguentū perditū, propter hoc quòd non habebat apud se precium:in quo verbo non solum increpabat mulie- F rem,quare hoc faciebat,sed & Christum qui hoc fieri permittebat:ecce quod in obsequium Christi ponebatur,perditum reputabatur. Simile aliqui faciunt,qui omne quod ex deuotione deo in oratione vel meditatione impenditur, perditum esse dicunt:quia nos vtilitati proximorum inten dere non cernunt. Similiter si aliquis religionem Dāda deo. intrar,talem multi fatuum reputāt:si autem actibus secularibus se implicet,talem prudentem esse dicunt. Vnde communiter dicitur de persona cū debilis est,& infirma,quòd nihil valet nisi ad dādum pro deo. Res etiam sępe pro deo non dātur, donec deteriorare videtur. Vnde dicitur. Panē Versus. muciditas,vinumq; tonitrua,vestem Tinea pauperibus:sed cōfert musca scutellā. Poterat enim vnguentum istud venundari, plusquam trecentis denarijs. In hoc insinuatur occasio venditionis Christi ab ipso Iuda pro triginta denarijs venditi: nam,secundum quosdam,consuetudo Christi erat quòd decimam partem eorum, quæ sibi dabantur pauperibus erogabat: vel cùm Iudas procurator domini esset,credebat secundum consuetudinem

G tudinem suam accipere sibi decimam partem datorum domino: & ideo voluit vendi istud vnguētum, vt haberet triginta denarios, qui sunt decima pars trecentorum, propter quod Iudæ visum est, quòd in vnguento super Christum effuso triginta denarios perderet: vnde ab illa hora cogitauit, vt Christum triginta denarijs venderet, & sic prædam suam recuperaret. Vel secundum alios, ibi triginta argentei, pro quibus dominum vēdidit, valebant trecentos denarios vsuales, & sic recuperauit totum precium vnguenti. [Et dari pauperibus.] Ecce sub prætextu pietatis, zelat affectū nō pietatis, sed cupiditatis. Hoc enim dixit simulans pietatem, ad operiendam suam cupiditatem. Per hunc designantur detractores bonorum operum, sub specie pietatis denigrantes. quidā etiam alij discipuli indignè ferebant, & quasi de perdito vnguento murmurabant: isti quidem moti pietate propter pauperes indignabantur, non intendentes esse perditum simpliciter, sed in comparatione ad subleuationem pauperum: audierant enim à domino, Misericordiam volo, & non sacrificiū:

H & ideo fortè credebant quòd dare pauperibus esset magis bonum. Iudas verò motus cupiditate, propter lucra sua: quanuis etiam sub prætextu, id est velamento seu specie, pietatis indignabatur: dicebat enim hoc, non quia de egenis pertineret ad eum, [id est non quia compateretur pauperib9, vel curaret de eis: sed quia dolebat quòd vnguentum non fuerat sibi traditum, vt eius precium furando sibi retineret. Vnde Theophilus: Discipuli plures mulierem arguerunt, eo quòd sæpe Christum audierant de eleemosynis dicentem: Iudas verò non eadem intentione indignè tulit, sed propter amorem pecuniæ, & turpe lucrū. Vnde & Ioannes ipsum solum commemorat, tanquam fraudulenta intentione mulierem arguētem: cuius ex hac occasione, furandi cōsuetudinem credidit intimandam. Hæc Theophilus. Licèt enim portabat ea, quæ dabantur pro Christo ad dādum pauperibus: non tamen hoc faciebat, sed sibi retinebat: vnde musitatio eius cum crimine ponitur, quod nō curam pauperum habuerit, sed suo furto prouidere voluit: [quia fur erat, & loculos] id est, bursas domini [habens,] & custos eorum existens, ea

I quæ mittebantur in loculis, donata in eleemosynam à fidelibus, ad vsum & necessitatem discipulorum & pauperum, furto asportabat: portabat quidem ministerio, sed asportabat furto. Habebat loculos dominicos, ad ea quę dabantur mittēda: & loculos proprios, ad ea quæ furabatur reponenda. Et secundum Augustinum: Ea quæ furabatur, dabat vxori & filijs suis. Sic multi habētes loculos & facultates ecclesiæ, ea quæ diuino cultui & pauperibus erogare deberēt, subtrahunt, & sibi retinēt: ac inde ditari & inclyti fieri student. Multi etiam bona ecclesiæ, quæ sunt pauperum, dant filijs & meretricibus, ac sacrilega crudelitate surripiunt pauperibus, & expendunt in illicitis. Vnde de sacerdotibus Belis legitur, quomodo filij & vxores eorum comedebant illa quæ super altare ponebantur: & rex credebat quòd Bel ea comedisset. Multi etiam custodes loculorum monasterij existentes, bona ad vsum fratrum deputata largiuntur quibus non debent: & magis in suis superfluitatibus, quàm aliorū necessitatibus expendunt, ac aliàs illicitè & malè consumunt. Et

K quia omnes prædicti loculos Christi cum Iuda fure portant, & cum in scelere sequūtur: ideo etiā post eum in tenebras demergūtur. Dominus, cui angeli ministrant, condescendens infirmis, loculos habebat, in quibus oblata fidelium seruabantur, suorum & indigentium necessitatibus profutura: in signum quòd ecclesia loculos erat habitura: & in hoc datur forma ecclesiæ seruandi necessaria. Sanè cùm doceret viam paupertatis: nō habebat loculos propter propriam vtilitatem, sed ad pauperum suorum sumptus & necessitatem. Vnde Augustinus: Habebat dominus loculos: & à fidelibus oblata conseruans suorum necessitatibus, & alijs indigentibus tribuebat: tūc primùm ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta, vt intelligeremus quod præcepit non cogitādum esse de crastino: non ad hoc fuisse preceptum, vt nihil pecuniæ seruaretur à sanctis: sed ne deo propter ista seruiatur, & propter inopię timorem iustitia deseratur. Vnde & Nicolaus tertius, in declarando regulam fratrum minorum, Dicimus quòd abdica-

L tio proprietatis omnium rerum, tam in speciali quam in communi meritoria est, & sancta: quam Christus, viam perfectionis ostēdens, & verbo docuit, & exēplo firmauit. Nec his quisquam putet obsistere, quòd interdum dicitur Christū loculos habuisse. Nam si Christus, cuius perfecta sunt opera, in suis actibus viam perfectiōis exercuit, quòd interdum infirmorum imperfectionibus condescendens, & viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas semitas non damnaret. Sic infirmorum personam Christus suscepit in loculis, sic & in nonnullis alijs: non tantum carne, sed & mēte condescendit infirmis. Egit ergo Christus, & docuit perfectionis opera: egit etiā & infirma, sicut interdū in fuga patuit & loculis. Sed vtrūque perfectè, perfectus existens: vt perfectis & imperfectis viam salutis ostenderet. Hæc Nicolaus. Sed quare dominus furi loculos commisit, & auarum suum dispensatorem fecit? videtur enim quòd ei occasionem peccandi dederit. Dicēdum quòd Iudas primò fuit bonus, quādo vocatus fuit ad apostolatum, & officium dispensationis sibi traditū: sed postea lapsus est in peccatū. Et quanuis Chri-

M stus sciret eum futurum furem, & malum: tamen pluribus de causis tradidit sibi illud officiū. Primò, vt eius ecclesia exemplo sui fures & malos cū patitur toleraret: non est enim bonus, qui malos tolerare non potuit. Secundò, vt ei occasionē proditionis auferret, cùm ex loculis mitigationem concupiscentiæ haberet. Tertiò, vt doceret quòd minoribus temporalia sunt tradenda, sed maioribus spiritualia committenda. Quartò, vt nos instruens ostenderet quàm parum temporalia curaret, quando bursam pecuniæ furi & deteriori tradidit: claues autem ecclesiæ cum magna examinatione commisit Petro: quod est contra illos qui suas animas, vel aliorum illis committunt ad regendum, quibus bouem vel asinum non committerent ad vendendum. Ex præmissis ergo patet, quòd Christus & discipuli eius de eleemosynis & oblationibus fidelium tanquam pauperes viuebant. Sed dominus pro Maria respondit, & eam more solito defendit, dicens: [Quid molesti estis huic mulieri?] quasi diceret, sine causa murmuratis

Margin notes: Iudæ auaritia. — Discipulorum reprehensio. — Loculi dominici. — Ecclesię bona non sunt meretricibus danda. — Dan. 14. — Loculos cur habuerit Christ9 — Matth. 6. — Egestas Christi. — Loculi cur Iudę traditi. — Ioan. 21. — Victus Christi.

A murmuratis: ⌊opus enim bonũ operata est ĩ me,⌋ & ergo non debetis eam reprehendere: nõ est perditio vnguenti, vt vos dicitis, sed opus bonum: id est pietatis & deuotionis obsequium. Vnde de bono opere lapidatis eam, contra rationem & iustitiam. ⌊Sinite illam⌋ nunc de hoc vnguento facere quod poterit, ⌊vt in diem sepulturæ meę seruet illud,⌋ scilicet quod tunc pro ipsa præparabit: illud enim reseruabit, quia non potuit expendere præuenta acceleratione resurrectionis meæ. Vnde dimittenda est nunc facere, quod tunc facere non poterit: & illud vnguentũ in loco istius nunc in me expensi tunc seruabit, vel præcepit partem istius vnguenti ad sepulturã suam reseruari. Vnde credendum est, quod ipsa hoc fecit edocta à spiritu sancto: quia enim cognouerat eum in proximo moriturum, ipso hoc dicente: ideo vnguentũ parauerat, cuius partem nunc expẽdit, & partem ad officium sepulturæ reseruauit: ⌊nam pauperes semper vobiscum habebitis,⌋ quibus benefacere potestis, & recuperare quod modo neglectum dicitis: ⌊me autem non semper habebitis,⌋ scilicet
B præsentia corporali, ad habitandum vobiscum in carne passibili, quæ indiget vnctione tali: quasi diceret, poterit recuperare ad benefaciendum pauperibus, sed non ad vngendum corpus meum. Bonis & malis loquitur, de præsentia corporis sui. Sedet enim ad dexteram patris, postquam in cœlũ ascẽdit: & secundum corpus non est hic, qui præsentia maiestatis semper est hic. Si tamen ad bonos pertines, semp habes Christũ ĩ præsenti per fidẽ, per signum, per baptismatis sacramentum, per altaris cibum & potum. Vnde alibi dicit eis, Ecce ego vobiscum sum, vsque ad consummationẽ seculi: quia erit cum fidelibus præsentia spirituali & sacramentali. Quod habuit, ⌋ id est quod potuit, ⌊hoc fecit: ⌋vel ⌊quod habuit⌋ facere ex officio pietatis, ⌊hoc fecit⌋ in opere deitatis: ⌊preuenit enim vngere corpus meum in sepulturam meã⌋ futuram designandam: quia in hoc facto præfigurauit eam de propinquo futuram: quasi diceret, Sinite vt faciat viuo dũ potest, quod volet facere mortuo, sed nõ poterit. Vnde Alchuin⁹: Signi-
C ficat se mortuum & ad sepeliendum aromatibus esse vngendum. Ideo Mariæ, cui ad vnctionem mortui corporis præuenire non liceret, donatum est viuẽti adhuc impẽdere obsequium, quod post mortem celeri resurrectione præuenta nequiuerit. Vnde & Theophilus: Præuenit ea quasi à deo ducta vngere corpus meum, in signum sepulturæ futuræ: in quo proditorem confundit: ac si ei diceret, Qua conscientia mulierem confundis, quę in sepulturam corpus meum vngit, & teipsum non confundis qui te in mortem trades? ⌊Mittẽs enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliẽdum me fecit,⌋ & per hoc meam sepulturam pręfigurauit. Quod vos putatis perditionem esse vnguenti: officium est, & significatio sepulturæ. Mysterium est quod agitur, in quo mors & sepultura mea cito fieri significatur. In proximo enim passurus sum: ideoq; mihi hoc obtulit ad sepeliendũ. Nec mirum si me vnguẽto perfuderit, & mihi bonum odorẽ fidei suę dederit, cùm ego pro ea mox fusurus sim sanguinẽm meum, & daturus animã meam. Patientia ergo domini arguit Iudam auaritiæ, & non pauperum causa dixisse quod dixit: sed obsequium Mariæ commendauit ostendens D quòd esset moriturus, & ad sepeliendum aromatibus vngendus. ⌊Tunc dixit eis Iesus, opus hoc⌋ cõmemorandum ⌊in⌋ dulcem ⌊memoriam eius:⌋ id est, ad laudem eius recitandum, tanquam factum virtuosum ⌊vbicunque in toto mundo prædicatũ fuerit hoc euãgelium:⌋ id est hoc factum mulieris pertinens ad Christi euangelium: nondum enim euangelia erant scripta: quasi diceret, vos insipienter eam reprehenditis, pro eo facto pro quo ipsa laudanda est in vniuerso mundo, vbicunque prędicatum fuerit hoc euangelium: id est, vbicunque dilatabitur ecclesia per mundum, quia memoriale sempiternum habebit, ex hoc quod mihi fecit. Vbi Theophilus: Prophetat autem dominus consequenter duas prophetias: scilicet quod euangelium eius prædicabitur in vniuerso mundo, & ꝙ opus mulieris laudabitur. Hæc Theophilus: Et hoc domini dictum iam patet adimpletum. Vbi Beda: Notandum autem, quia sicut Maria gloriã adepta est, toto orbe quocunq; ecclesia sancta diffusa est, de obsequio quod domino pia deuotione exhibuit: ita econtrario ille qui obsequio eius de-
E trahere temeraria lingua non timuit, perfidię nota longè lateq; infamatus: & deo simul atque hominibus meritò factus est exosus: sed dominus bonum laude digna remunerans, futuras impij contumelias tacendo præterijt. Hæc Beda. Nihilominus tamen & Iudas indignatus remansit, & inde proditionis causã & occasionẽ assumpsit: hinc habemus argumentum, quòd maius bonum quãdoque obmittendum est, pro minori bono quod iterum recuperari non poterit. Et præfertur hic bonum quod videtur minus, ei quod videtur maius: in genere dico, nõ quò ad charitatẽ. Vbi sciendum quòd multa bona opera sunt, de quibus si peteretur cõsilium antequam fiant, non consuleremus quòd fierent: quia fortè possent fieri meliora: postquam tamen iam incipiunt fieri, non sunt prohibenda. Et secundum Chrysost. Fortè Iesus antequam effunderet vnguẽtum, elegisset potius illud dari pauperibus: nũc verò quia iam factum
F erat, exprimit dicens, sinite illam. Item quandoq; faciendum est illud quod est minus necessarium: & potest præponi magis necessario, si remanet locus implendi quod est magis necessarium: præsertim si tollatur locus faciẽdi id quod est minus necessariũ, & immineat casus quòd illud minus necessarium non posset aliàs recuperari: & ideo fortè dominus permisit sic fieri. Vnde & dixit ꝙ pauperes, non autem ipsum, semper haberent. In hoc autem quod dicit pauperes semper habebitis vobiscũ: datur intelligi familiaritas, quam diuites debent habere ad pauperes: quis pauperes maximè facti sunt propter diuites. Circa ista Anselmus, ad sororem suam scribens, sic dicit: Gaude quęso huic interesse conuiuio, singulorum distingue officia. Martha ministrabat, discumbebat Lazarus, vngit Maria: hoc vltimum tuũ est: frange ibi alabastrũ cordis, & quicquid amoris, quicquid desyderij, quicquid affectionis habes, totum effunde super caput sponsi tui: adorãs in homine deum, & ĩ deo hominem. Si fremit, si murmurat, si inuidet proditor, si perditionem vocat deuotionem, non sit tibi curę. Pharisæus murmurat inuidens pœnitẽti: murmurat Iudas de effusione vnguenti:

Christum non semp haberi.

Matt. 28.

Sepulturæ significatio.

Prophetia domini.

Iudę proditionis origo.

Bona opera nõ cõsulẽda fieri.

Necessariũ minus fit priusq; magis.

Pauperes semp haberi.

G guenti:sed Iudex accusationem non recepit, accusatam absoluit. Sinite, inquit, illam: bonum enim opus operata est in me: laborat Martha, parat hospitium peregrino, esurienti cibum, sitienti potũ, vestem algenti: ego solus Mariæ, & illa mihi totũ præstare quod habet: à me quicquid optat, expectet. Hæc Anselmus. Conspice igitur dominum Iesum cœnantem in domo Simonis, cũ illis amicis suis: quia fortè consanguinei vel multum domestici erant eiusdem Simonis, & conuersantem cum eis paucis diebus, scilicet vsque ad tempus passionis suæ: sed amplius in domo Marthæ: hæc enim domus erat suum refugium speciale. Ibi cũ discipulis suis comedebat & dormiebat: ibi & mater eius cum sororibus quiescebat: quam omnes multum honorabant, & maximè Magdalena, quę eam semper associabat, nec ab ea vllatenus recedebat. Lazarus quippe, & Maria Magdalena, & Martha ex patre & matre geniti insignes & diuites fueruut: & Lazaro pars eorum, quæ in Hierusalem parentes habuerunt, scilicet quidam vicus: & Maria Magdalon castellum, seu oppidum Galilææ ad duas leucas de Bethsaida, contra Meri-

Diuisio bonorũ Lazari & sororum.

H diem, & secũdò miliario à stagno Genezareth: & Marthę Bethania in partem de hęreditate parentum cessit & euenit: sed tamen propter hospitalitatis gratiam, simul cum Martha manebant, quia ipsa prudentior ad dispẽsandum erat: & ideo etiã in receptione domini, sola aliquando Martha legitur nominata. Conspice etiam ipsam dominã, quia de dilectissimo filio suo timore perterrita erat, nec se ab eo illo tempore separabat. Et cùm dominus defendens Magdalenã à murmure proditoris, dicens: mittens hæc vnguẽtum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit: an non credis quòd huius verbi gladius matris animã pertransiret? quid enim de morte sua expressius dicere poterat? Similiter & omnes alij erant perterriti, & anxijs cogitationibus pleni, colloquentes adinuicem vnus cum altero, hincinde in ore illorum qui habent dura & aduersa tractare. Compatere ipsis, & tunc libenter cum eis cõuerseris. ⌊Cognouit ergo⌋per famam publicam ⌊turba multa ex Iudæis,⌋ qui ex tota terra venerant ad diem fe-

I stũ, ⌊quia illic,⌋ scilicet in Bethania ⌊esset Iesus.⌋ Bethania enim prope Hierusalem, quasi ad duo miliaria erat, & ideo de facili hoc cognoscere poterant: ⌊& venerunt illuc, non propter Iesum tantum, sed etiam vt Lazarum viderent⌋ suscitatũ. In hoc innuitur duplex causa. Vna, propter ipsũ Iesum reuerenter visitandum: alia, vt viderẽt Lazarum suscitatum. Et hoc propter duo: Primò, quia illud quod factum circa ipsum audierãt, valde mirabile erat: & hoc homines videre desiderãt. Secundò, quia sperabant Lazaro referẽte aliquid de alia vita percipere, & audire: cuius cognitionis desiderium homini est innatum. Curiositas tamen magis eos adduxit quàm charitas, nec tantũ amore ducebantur quantum admiratione: quia sicut se cupiditas hominum habet, noua videre & audire cupiebãt. Sed illa curiositas mala nõ erat, ex qua ad fidem induci poterant. Nos econtrà si cognoscimus Iesum obediẽtis animæ domum in qua inhabitet inuenisse: veniamus illuc contemplatione, non propter hominem tantum, quem in anima suscitatum videmus: sed vt vitam bonam

Visitandi Christi causę.

Curiositas Iudęorũ.

imitemur, & per hoc ad visionem Iesu perueniamus. ⌊Cognouerunt autem principes sacerdotũ,⌋ dolentes de manifestatione gloriæ Christi, ⌊vt & Lazarum interficerent⌋ ad occultandum miraculum, quia multi ex Iudęis propter illum abibant & credebant in Iesum, conuicti signo maximo: & inducti ad credendum. In quo videbantur manifestè deo obuiare: ipse enim viuificauerat Lazarum: & isti volebant occidere eum, ex quo & maxima patet malignitas eorum. Stulti & maligni Iudæi eum occidere volebant, quem nuper dominus suscitauerat, acsi iterum eum resuscitare nõ posset. Vnde Augustinus: O stulta cogitatio, & cęca sæuitia. Dominus Christus, qui suscitare potuit mortuum, non posset suscitare occisum? Ecce vtrumq; fecit dominus, & Lazarum mortuũ, & seipsum suscitauit occisum. Vbi & Chrysostomus: Nullum autem miraculum Christi, eos ita furere fecit: hoc enim mirabilius erat, & coram multis factum est: & erat inopinabile, mortuum quatriduanum videre ambulantem & loquẽtem. K

Iudęorum stulta cogitatio.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui pro omni mundo passurus venire & morari in Bethania, id est in domo obedientiæ, & ibidem cœnare voluisti, ac caput & pedes tibi vngi permisisti: da mihi vt in vera obedientia perseuerando, per hanc tibi refectionem facere merear spiritualem: quia tu in nostra delectaris, & quodammodo pasceris obedientia. Fac etiam me ibidem caput tuum, & pedes vngere: caput quidem, diuinæ virtutis tuæ potentiam digna reuerentia & laude confitendo: pedes verò, assumptæ humanitatis mysteria similiter dignè suscipiendo: vel caput, te Christum venerando: & pedes, tuis fidelibus obsequendo: vt tuam gratiam consequar sic agendo. Amen. L

De sessione domini super pullum & asinam.
Cap. XXVI.

FRequentabantur mysteria, implebã tur scripturę per dominum Iesum instante tempore quo volebat per proprij sanguinis effusionem mundo cõferre remedium. Igitur ⌊in crastinum,⌋ id est in die sequenti, scilicet dominica, summo mane parauit se ad eundum in Hierusalem nouo & incõsueto modo, sed sicut fuerat prophetatum. Imminente itaque paschali tempore quo immolabatur agnus: ipse tanquam verus agnus ad locum passionis accessit, pro salute mundi voluntariè immolandus: facto ostendens quòd erat paratissimus se humiliare, & obedire vsque ad mortem contemptibilissimam & acerbissimam pro omnibus. secundum Bedam: Pręceptũ legis erat, vt decima luna primi mẽsis agnus, siue hœdus in domo recluderetur vsque ad decimam lunam eiusdem mensis, quando ad vesperã immolabatur: vnde & verus agnus, ex omni grege sine macula electus, pro populi sanctificatione immolãdus, ante quinque dies, id est, decima luna Hierosolymam ascendit, vt sic veritas figuræ responderet. Cumq; dominus Iesus pergere vellet: mater, vt creditur, pro affectu eum retinebat. Similiter & discipulis, & alijs intolerabile videbatur quòd

Ioan. 12. Matth. 21. Mar. 11. & Lucę. 19.

M

Agni Paschalis parasceue.

A tur quòd illuc iret,& vt poterat eum retrahebat. O deus quomodo diligebant eũ!& quomodo erat eis amarũ quicquid læderet ipsum. Ipse verò aliter disposuerat, qui vniuersorũ salutem sitiebat: cœpit igitur ire, & illa parua sed fidelis discipulorum comitiua post ipsum incedere. & venit Bethphage] in medio itineris, quæ erat viculus, seu villa parua sacerdotum, in latere & descensu seu decliuio mõtis Oliueti versus Hierusalẽ, distans vno miliario à Bethania,quæ est in alio latere montis eiusdem,& vno à Hierusalem: vnde

Bethphage. Bethphage locus sacerdotum,bene domus buccę seu maxillarum interpretatur:quia maxilla propria erat pars sacerdotum in lege,quorũ erat prędicare,& verbum dei proponere. Sacerdotes enim qui per hebdomadam in templo deseruiebant,cõpleto officio vicis suæ,illuc ad manendum diuertebant,vbi etiam pecora sua alebant. Licèt enim non habebant hęreditatem ad excolendum, habebant tamen domos ad nutriẽdum animalia: & ad manendum tempore quo non vacabant cultui

B diuino in Hierusalẽ. In hoc quòd dominus venit in

Oliueti mons. montem Oliueti,significatur,quòd per solam pietatem veniebat ad passionem,& non per necessitatem, Secundum Hieronymum:iste mons vocatur mons olei chrismatis,& luminis:in quo significatur triplex effectus dominicæ passionis, in oliua venia indulgentię,in chrismate vnctio gratiæ, in lumine splendor glorię. Ibi ergo dominus expectans] misit] inde] duos discipulos.]secũdũ Chrysostomum & Glo. hi fuerunt Philippus & Petrus:quorum primus Samariam,quasi asinam:secundus Cornelium, quasi asinæ pullum adduxit: tales enim debent mitti ad prædicandum,scilicet qui habent agnitionem veritatis, seu scientiã ad intelligendum:& splendorem honestatis, seu gratiam ad docendum.

Petrus. Philippus. Petrus enim interpretatur agnoscẽs. Philippus, os lampadis. Misit autem

Duo cur missi. discipulos, quasi disciplinatos,propter ædificationem templi: † sed duos,propter firmitatem ver-

†alij, exempli. bi:quia in ore duorum vel trium, stat omne verbum: & pluribus alijs de causis destinauit hunc numerum, sicut & binos misit ad prædicandum.

C Vnde Hierony. Misit duos,propter societatem, propter duplicem humilitatem cordis & corporis: & propter duplicem geminam charitatẽ, dei & proximi. Et iterum: Siue propter theoricam & practicam,id est scientiam & opera. Vnde & Beda. Rectè aũt duo mittũtur,siue propter sciẽtiã veritatis,& munditiam operis: seu propter geminę dilectionis:dei videlicet & proximi sacramentum,toto orbe prędicandum. Vnde etiam Chrysostomus:Duos autem misit apostolos , quia per duo generalia mãdata omne genus hominum de

Matth. 22. peccato absoluitur. Qualia?diliges dominũ deũ tuum ex toto corde tuo:& proximum tuum sicut teipsum. In his duobus omne peccatum expellitur,& omnis iustitia consummatur. Aut certè il-

Matth. 7. la duo:Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: & quod vultis vt faciant vobis homines , facietis eis & vos similiter. Vnde & Remigius:Duos quippe misit, propter duos ordines prædicatorũ missos Iudæis & Gentibus , siue duo sunt præcepta charitatis,siue propter duo testamenta , siue propter literam & spiritum.] Et dixit eis: Ite in castellum,]scilicet in Hierusalem:]quod contra vos est,]id est corã vobis est:& vobis ex opposito positum ad radicem alterius montis, scilicet Sion. D

Hoc etiam dicit,quòd contradictionem futuram in Hierusalem contra apostolos prӕuidebat. Et dicit castellum,quia vsus sacræ scripturæ est,aliquando castellum pro ciuitate , & ciuitatem pro castello ponere. Castellum cur Hierusalem. Vel dicitur castellum,propter loci situm & fortitudinem : quia triplici muro , ac propugnaculis & fortalitijs,ad modũ castri clausa erat Hierusalem. Vel vocat eam sic despectiuè: iam enim nomen ciuitatis amiserat, quia ex libertate temporali in seruitutem gentium redacta, & Romanis subiecta erat. Itẽ de libertate spirituali redacta erat in seruitutem peccatorum: & de frequentia populorum in paucitatem habitatorum: & ideo dicitur diminutiuè castellum. Item nõ vocat Hierusalem ciuitatem,quia non erat ibi ciuiũ vnitas,sed multiplex discordia inter eos , sed vocat eam castellum, quia munita erat armis militiæ cõtra Christum. Et statim,]scilicet ante portam,& introitum ciuitatis] inuenietis asinam & pullum eius,]super quem nullus sedit,]in biuio & E

loco publico alligatos,& ad ministeria pauperum deputatos. Mos quippe erat in illis regionibus,vt in singulis ciuitatibus & viculis,asinus,vel quodlibet animal,ad opus vel ad sedendũ aptum, pręparatum haberetur pro pauperibus , qui propria iumẽta non habebant: & si cui necesse esset opere vel itinere vnius diei,eo vteretur: de cuius sustentatione habitatores vrbis cõmuniter cogitabant: sed cùm quis eo vtebatur, pro tẽpore illo pabulũ ei dabat,& post vsum ad locum determinatũ reducebat. Mos igitur iste tunc Hierosolymis ser- Mos Iudæorum. uabatur, vbi in loco publico ligata erat asina , & cum ea pullus,qui pariter ad opera communia nutriebantur. Nondum enim quisquam eum ascenderat,& qui asina vtebatur,vtriq; de pabulo prouidebat.]Soluite & adducite mihi.] Vbi Chrysostomus: Ecce igitur quàm humile & contemptibile animal Christus rex regum elegit ad insidendum, cùm Hierusalem ingrederetur.] Et si quis vobis aliquid dixerit,dicite quia dominus,] scilicet omnium,]his opus habet:& confestim]sine cõtradictione]dimittet eos.] Dicit enim Chrysost. F

quòd virtus Christi mouit & præparauit cor domini,id est custodis illorum animalium, vt mox ad verbum eorũ daret eis, quãuis ignotis. Mysticè Mysticè. castellum mundus , discipuli verò prædicatores:mundus verò est contra prædicatores: quia mundus amat diuitias,honores,& delitias: econtrà prædicatores prædicant paupertatem , abiectionem,& asperitatem. A[illegible]ulus Iudaicus propter stultitiam: pullus,po[illegible]Gentilis propter lasciuiam,& peccandi co[illegible]dinem. Dicit ergo discipulis,] Ite] ad prædicationis officium, ad sacramẽtorum ministerium,] in castellum,]id est in mũdum , qui multipliciter impugnat deũ: scilicet erroribus, in incredulis: fictionibus, in hypocritis: voluptatibus, in impudicis: vanitatibus, in superbis: cupiditatibus, in auaris & ambitiosis. Vnde Ioannes: Totus mundus in maligno,id est, 1. Ioan. 5. in maligne positus est.] Quod contra vos est:] dissimili conuersatione,tumida mentis obstinatione,pudibũda oris obiurgatione.] Et statim inuenietis,]quia sine magna solicitudine quęrendis]asinam alligatã, & pullum cum ea.] quorum, secundum

G cundum glosam, vnum ad Iudæos, scilicet asinat alterum ad Gentes, scilicet pullus refertur. Igitur Iudæa secundum deum, & in spiritualibus mater
Mich. 4. est gentium, quia de Sion exiuit lex. Ecce triplex
Miseria triplex Iudeæ. miseria conditionis peccatorum, quæ debet nos mouere ad querendum. Bestialis similitudo, quia de homine iumentum est factus: & ideo dicit, ⌊asinam & pullũ eius.⌋ Spiritualis ligatio, quia de libero factus est captiuus: & ideo dicit ⌊alligatam:⌋
Eccls. 1. talis multitudo: quia stultorum infinitus est numerus: & ideo dicit, ⌊statim inuenietis,⌋ vbiq enim occurrunt peccatores. Vt autem dicit Chrysosto
Asinis similes. mus: Propter quasdam similitudines animalibus his assimilati sunt homines, deum, vel dei filium non cognoscentes: est enim animal hoc immundum, rude, stultum, & infirmum: sic fuerunt homines ante Christi aduentũ, & alligati praua consuetudine peccati, quod vinculum fortius est cæteris, quia licét alia vincula vetustate putrescant, & corrumpantur, vinculum tamẽ peccati sua vetustate fortificatur: super quem nemo sedit, quia nulli vult obedire: soluite, monitis vestris ab erro
H ribus & peccatis enodando & extrahendo, & solutos ostendendo: & adducite mihi, in fide & moribus informando: vt soluti à vinculis me sequantur imitando: sicut enim auis quæ portat secum vinculum, non potest bene ad prædam suam volare, nec etiam post prædam suam potest currere canis vinculatus: sic nec peccator post Christum vinculo peccati ligatus. ⌊Et si quis vobis aliquid dixerit,⌋ impedire vos volens ⌊dicite quia dominus⌋ omnium, cui omnia seruire debent, ⌊his opus habet:⌋ & operam eorum desiderat: non propter suam necessitatem, sed propter nostram vtilitatẽ: vult enim nostram conuersionem, propter nostrã salutem. ⌊Et confestim,⌋ id est sine contradictione, ⌊dimittet eos:⌋ cognito mandato superioris.

Moraliter Moraliter castellũ domino & suis apostolis, ac suę gratię muneribus contrarium, potest dici cor hominis peccatoris, rationibus & excusationibus quasi muris & propugnaculis contra deum munitum: ac per turrim elationis, & per murum ob-
Asina ligata. durationis, & per seram pertinaciæ firmatũ. Asina in eo ligata, est anima vinculis peccatorũ prę
I pedita: pullus lasciuus, est affectus lubricus & malus: duo discipuli, sunt timor & amor ordinatus: qui asinam & pullum soluũt, dum ea peccatis absoluunt, & dominũ desuper stratis vestibus sedere faciunt: dum eandem animam omnibus virtutibus, & donis imbuunt. Vbi Chrysostomus: Ligata erat asina, id est diabolici erroris vinculo impedita, vt non haberet libertatem ire quó vellet: nam omnes homines antequam peccemus, liberũ habemus arbitrium, si volumus sequi volũtatem
Ala ligata p se dissolui nequit. diaboli, an non. Quòd si semel peccantes obligauerimus nos operibus eius: iam omnino nostra virtute euadere non possumus: sed sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, vbi tempestas impulerit: sic & homo diuinæ gratię auxilio, perditę per peccatũ, nõ quod vult agit, sed quod diabolus vult. Et nisi deus valida manu misericordiæ soluerit eum, vsque ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit: ergo nostra quidem volũtate & negligẽtia alligamur, per dei misericordiam absoluimur. Et sic homo, priusquã peccet, liberum habet arbitrium vtrum velit sub regno

esse diaboli: cùm autem peccando tradidit se sub K
regno ipsius, iam non potest de potestate eius exire. Sed prima voluntas eius, in necessitatem conuertitur. Et hoc est quòd homines seculares & peccatores dicere solent: Nunquid volumus esse sancti? & quis non vult esse iustus? sed non possumus: verum quidem est quod dicunt, sed non habent excusationem, quia primùm potuerunt non esse sub potestate diaboli si voluissent. Postquam verò posuerũt thronum diaboli in cordibus suis: iam nõ potest eos de potestate diaboli eripere, nisi solus deus. Hęc Chrysostom9. vnde Bernardus: Difficilis prorsus res, & soli diuinæ virtuti possibilis, susceptũ semel peccati iugum à seruis † suis † als, à ceruicibus.
excutere: quoniam qui facit peccatum, seruus est peccati. Nec etiam liberari potest ab isto iugo nisi in manu forti: hęc est magna misericordia, magnis necessaria peccatoribus. De qua dicitur: Miserere mei deus, secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meã. Hæc Bernardus. Studeat ergo Iesus, à diabolo vt citò eius Peccati iugũ abijcere solius dei est. Ioan. 8. Psal. 50.
dirumpat iugum: quia tanto facilius quãto citius L
eius dominium euitatur. ⌊Hoc autem totum factum est, vt⌋ præter humilitatis exemplũ, in hoc facto ostensum, etiam ⌊adimpleretur⌋ consecutiuè non effectiuè, quod dictum est per prophetam
⌊Zachariam, ⌊dicẽtem: Dicite filiæ Sion,⌋ scilicet Zach. 9.
ciuitati Hierusalem: hoc est habitantibus in ea. ⌊Noli timere:⌋ immo exulta & iubila, vbi dat securitatem, & excludit timorem humanum & seruilem. ⌊Ecce rex tuus,⌋ id est, Christus ⌊venit tibi mansuetus: sedens super asinam, & pullum filium subiugalis:⌋ id est asinę sub iugo & onere positę & domitę: non super vtrumq simul, sed successiuè.
Et bene dicit ⌊filium subiugalis:⌋ quia populus Subiugalis filius.
Gentium exemplo Iudæorum credidit: vel à Iudæis ad Gentes verbum domini emanauit. In tali
aduentu, & tam humili significatur regis clemen Aduentus humilis domini.
tia, quæ subditis valde est accepta: quasi diceret, non veniet in fastu regio, propter quod posset esse odiosus: sed veniet in mãsuetudine, propter quod est magis diligendus. Noli ergo timere regis oppressionem, sed magis exultans agnosce regẽ tuũ
mentes regentem: & ad regnum cœlorum perdu- M
centem. Secundum Chrysostomum. Consueuerunt homines timere reges venietes, propter nouitates bellorum, & exactiones, & seruitutes atq iniusta grauamina: sed noli timere Hierusalem, quia iste rex veniens non est talis, sed mansuetus & humilis: non in multitudine exercitus & equorum ingrediens, sed cum humili turba asinæ insidens. Signum quippe aduentus Christi in Hierusalem ad redemptionem populi, fuerat in Zacharia prædictum, & celebri fama diuulgatũ: videlicet quòd Christus venturus erat in Hierusalem in paupertate & humilitate, sedens super asinam & pullum eius: & ideo legisperiti hoc videntes in ipso completum, ostenduntur contemptores suæ maiestatis: quia eum non receperunt, sed magis tanquam deceptorem persecuti sunt. Hoc autem non solum impletum est, quia erat prædictum, sed etiam antè prædictum est, quia erat implendum. Vnde cùm dicit ⌊vt impleretur⌋ hic, vt, cõsecutiuum est, non effectiuum. Circa hoc autem, quòd Hierusalem dicitur filia Sion: est sciẽ- Sion.
dum, quòd

A dum quòd mons Sion pars est sublimior ciuitatis Hierusalem versus Meridiem, & aliquantulũ etiam ad Occidẽtem: in quo erat rupes prærupta quę Mello vocabatur: in cuius angulo quodam & colle satis eminente erat arx & turris Dauid, ad quam mille clypei pendebant: omniumq́ fortiũ armatura: vbi Dauid habitauit, & eam ciuitatem Dauid appellauit. Vnde ciuitas Hierusalem dicitur filia montis Sion: quia in eo erat fortalicium ciuitatis, scilicet turris Dauid defendens & protegens ciuitatem, sicut mater filiam. Vnde canitur: Vrbs fortitudinis nostræ Sion. Vt ergo prophæta omnem excusationem ignorantiæ à Iudæis auferret, cùm domini aduẽtum prædiceret: ipsam qualitatem domini aduenientis ostendit, acsi diceret: O vos Iudęi, quòd ille aduentus domini in carnẽ venturus est: his signis regem vestrum cognoscite, cùm videritis eum venientem mansuetum, nõ superbum, sed humilem: non armorum splendore terribilem, vt quondam ad vestram destructionẽ Nabuchodonosor & Antiochus venerunt, sed ad restaurationem: non vt auferat à te temporale re-

Turris Dauid.

Prou. 10.

B gnum atque terrenum, sed conferens tibi (si credideris) cœleste & sempiternum regnum: non vt ducat te in terram alienam vinctum, sed vt restituat te in propria liberum, quòd autem tuus ait tale est, acsi diceret: [Tuus] inquam, non alienus, non extraneus, sed propri9 tibi promissus, ex te natus, & in te nutritus: & tibi, hoc est ad tuam salutem & vtilitatem veniens [venit, inquam, tibi] non sibi, sicut prælati multi potius veniunt ad visitãdum propter lucrum suum, quàm propter salutẽ subditorum, scilicet vt suas procurationes accipiant, magis quàm vt defectus corrigãt: quòd verò subiungit [mansuetus] ostendit suam mansuetudinem non solum in verbis, sed etiam in subiugalis sessione. Vnde Chrysostomus: Sciẽs autem propheta malitiam Iudæorum, quia contradicturi erant Christo ascendenti in templum: ideo antè præmonuit, vt per hoc signumq́ cognoscerẽt Iudæi regem suum, dicens: [Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullũ eius.] Cùm ergo videritis eum in templo ô Iudæi, nolite dicere non habemus regem nisi Cæsarem: no-

Tuus rex quid.

C lite superbè agere contra eum: quia rex tuus venit tibi, sedens super asinam. Si intellexeris, tibi veniet: si non intellexeris, veniet contra te, id est, si intellexeris veniet vt saluet te, & sub pedibus tuis subijciat gentes. Si autem non intellexeris, veniet vt perdat te: & de templo sanctitatis expellat, & aliam sponsam de gentibus castiorem inducat in cubiculum sanctitatis: vis cognoscere mansuetudinem venientis? considera speciem aduentus eius. Non sedet in curru aureo preciosa purpura fulgens, nec ascendit super feruidum equum discordię amatorem & litis: qui gloriæ iactantia pectus habet repletum, & gaudet ad vocem tubę: sed sedet super asinam trãquillitatis & pacis amicam. Non autem vides in circuitu eius splendentes gladios: aut cætera ornamenta armorum terribilium. Sed quid? Ramos frondentes, testimonia pietatis & pacis. Venit ergo mansuetus, non vt propter potentiam timeretur: sed vt propter mãsuetudinẽ amaretur. Hæc Chrysostomus. Mysticè [dicite] ô prædicatores [filiæ Sion,] id est ecclesiæ militanti: sicut enim Hierusalem dicitur filia Sion, quia ab hoc monte sicut à matre protegi videtur: sic ecclesia militans filia ecclesiæ triũphantis dicitur, quia ab ea sicut à matre protegitur. [Ecce rex tu9 venit tibi,] id est ad vtilitatem tuam, non suam: [sedẽs super asinam & pullum,] id est in pręcordijs vtriusque populi: quasi diceret, prædicate mundo aduentum Christi in carnem, vt cognoscatur & credatur, vt recipiatur & colatur. [Euntes autem discipuli,] tanquam veri obedientes, non refutauerunt hoc officium vt paruum: sed [fecerũt sicut præcepit illis Iesus, & adduxerunt asinam & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.] Sic quoque, vt dicit Basilius, decet nos & infima opera plurimo cum affectu & studio aggredi: scientes quòd quicquid intuitu dei fit non est paruum, sed dignum regno cœlorum. Vestimenta apostolorum, quibus turpitudo carnis cooperitur, & ornata sessio domino paratur: apostolica instituta & exempla ac doctrinam virtutum significant: quibus corda hominum instruxerunt, vt deum habitatorẽ habere possent: quibus

Tibi venit quid.

Mysticè.

D

Affectus premiat.

E receptis à Iudęis & Gẽtibus, sedit in eis Christus: quia nisi anima his instructa fuerit & ornata, deũ sessorem habere non meretur. Vnde Bernardus: Domino quoq́ sessuro super asellum, vestes suas discipuli substrauerunt: significantes saluatorem seu salutẽ nequaquam insidere nudę animæ: quã non videlicet vestitam inuenerit doctrina & moribus apostolorum. Hæc Bernardus. Christus ergo super asinam & pullum sedit, propter veritatẽ præallegatę prophetię, quæ hoc expressè dicit. Et primò sedit super asinam: secundò post aduentũ turbę de Hierusalem, sedit super pullum: qui quia indomitus & lasciuus erat, & super eũ nemo adhuc sederat, nec adhuc applicatus humanis vsib9 fuerat, propter inquietudinem & inconsuetudinẽ forsan recalcitrabat: & ideo Christus rex mãsuetus descendit: & deinde super asinam sub iugo domitam iterum ascendens sedit. Hoc autem factũ est in figura, quia per asinam significabatur populus Iudaicus, qui sub lege laborauerat, & iugum legis traxerat, ac multis vinculis peccatorum alligatus erat: per pullum populus Gentilis, qui iugo

Vestium substratio.

Sedẽdi super pullũ & asinam forma & ratio.

F legis subiectus non fuerat, nec quis eum iugo domini coercuerat, ac diuersis dogmatibus & erroribus subditus erat. Ad hoc ergo Christus veniebat, vt vtrumque populum sibi per fidem catholicam subiugaret: sedens autem primò super asinam, secundo, super pullum, deinde iterum super asinam: significauit quia de Iudæis transiuit ad Gentes: & iterum in fine mundi de Gẽtibus trãsibit ad Iudæos, vt postquam plenitudo Gentium intrauerit, omnis Israël saluus fiat. Hoc mysterium etiam notatur in delatione missalis à cornu ad cornu altaris. Vel secundum glosam: Non ad literam super vtrumq́ in tam breui spatio sedit, sed spiritualiter intelligendum est, quia in præcordijs vtriusque populi sedet. Vnde & Chrysostomus: Sedet super asinam & pullum eius, vt & in Iudęis sederet, & in Gentibus. Sedere autem super iumenta, est in præcordijs eorum habitare, vt dicat illis Christus: Tollite iugum meum super vos, & videte quia mitis sum & hũilis corde. Nõ est autem contrarietas quòd Matthæus dicit asinam & pullum: cęteri autem tantũ dicunt pullũ,

Matt. 11. d

Cõcordia euangelistarum.

quia vnus

G quia vnus quandoq; dicit, quod alius tacet & prętermittit. Matthæus quidē scribens Hebręis, Hebræorum eloquio rectè asinam & pullum refert, simul domino adductos: sciebat enim notitiā dei venturam ad Iudæos & Gentes: sed cæteri euangelistę scribentes ecclesiæ Gētium Gręco sermone, solūmodo mentionem pulli faciūt: quia quod gentium salutem specialiter respicit, attendunt.

Moraliter

Moraliter per asinam potest intelligi caro nostra pigra, stolida, lasciua: ab anteriori debilis, id est ad spiritualia: à posteriori fortis, id est ad temporalia: per pullum carnalis affectus, & vanū desyderium nostrum quæ ligātur, id est voluptatū illecebris irretiuntur, sed ea soluere & subijcere debemus, vt deus ibi sedeat: illiq; dicamus vt iumētum factus sum apud te: onus iaxa, & portabimus: & econuersò audiamus: Empti estis precio magno, portate Christum in corpore vestro: per illos ergo qui asinā & pullum ad Christum deducebant, pœnitentes significari possunt, qui carnē suam dant deo, per mortificationem: & animam, per contritionem: sicut enim per asinam caro, sic

Psal.82. 1.Cor.6.

H per pullum animus designatur. Ad ostendendam ergo suam humilitatem & mansuetudinem, dominus non super superbum & feruidum: sed humilis super humile, & mitis super mite animal sedit: quia nō in superbis & asperis, sed in humilibus & quietis tantum requiescit, non curru vel equis vtens, non scutiferos circunducens, sed magnam vilitatem & mansuetudinem hinc ostendens. Ergo etiam in exterioribus necesse est vt humilitatem prætendas, si Christum sequi desideras. Igitur & in equitatura, in veste, in cibo, in domicilio, & in omni apparatu: & secundum Chrysostomum, quia cōtingebat quosdam infirmiores existentes subiugali opus habere, & hic mensurā nobis sapientiæ posuit: mōstrās quòd super equos & mulos, aut hos coniugantes ferri necesse non est, sed sufficit asino vti, & vltrà non procedere, & vbique eo quod necessitatis est contentum esse. Interroga autem Iudæos, quis rex super asinā delatus intrauit Hierosolymam? Sed non vtiq; aliū habent dicere quàm hunc solum. Hæc Chrysost.

Humilitas etiá i exterioribus habenda.

I Vnde dominus nō legitur alibi equitasse, vel mulum ascendisse: sed modo tantum asinasset & tamen eadem hebdomada legitur morte turpissima cōdemnatus fuisse. Quid fiet de multis prælatis, qui cum equorum multitudine equitant: & hoc de patrimonio crucifixi & bonis ecclesiasticis? hoc enim est contra Christi exēplum hìc eis ostensum. Item est contra illud Deuteronomij: Cùm fuerit rex constitutus, nō multiplicabit sibi equos. Si non licet regi: quanto minus pontifici? Si non laico, quanto minus clerico? Si non de redditibus proprij patrimonij: quāto minus de patrimonio crucifixi? Sed non superbiant qui equis vel curribus vehuntur: quia & ligna, & lapides, & aliæ res viles plerunq; sic ducuntur. Vnde Chrysostomus: Quid tibi arrogas, & magna sapis ô homo, quoniam excelsus super equum veheris, quia te trahunt mularum quadrigę? & quale istud est: nam & saxa ita plerunque & ligna gestantur. Speciosa veste circundaris: sed respice pro cultu vestium virtutum decore fulgentem, & videbis te quidem putrefacto iam fœno simillimum, illum verò arbori admirabiles fructus ferēti, maximáq;

Contra prælatorū pompam.

Deut.17.

Cōtra superbientes de equis.

præbenti cernentibus voluptatem. Hæc Chrysostomus: Conspice nunc bene, & considera quomodo dominus mundi incedebat. Quanuis enim iustissimum foret eum honorari: honoris tamen tēpore talib⁹ dextrarijs & phaleris vsus est: & in hoc suo honore honorabilem pompam mundi nō modicum vituperauit: non fuerunt hæc animalia ornata frenis, & sellis deauratis, & phaleris sericatis, more stultitię mundialis: sed quibusdam vilibus pannis & funiculis: cùm tamen esset rex regū, & dominus dominantium. In hoc ergo facto vtile humilitatis exēmplum dominus suis reliquit: sed filij superbiæ prohdolor parum hoc attendunt. Vnde legitur, quòd cùm Heraclius Christianissimus Imperator: reuertens à cęde Cosdroes regis Persarum, per portam, per quam Christus in die palmarum intrauit, in equo regio & ornamentis imperialibus decoratus ingredi vellet: repentè lapides portę descenderūt, & inuicem, quasi vnus paries se clauserunt: super quo cunctis stupētibus angelus domini signum crucis in manibus tenēs super portam apparuit, dicens: Cùm rex cœlorū Christus per hanc portam ad passionem intraret: non cultu regio, sed humili asello ingrediens: humilitatis exemplum suis cultorib⁹ dereliquit. His verò dictis angelus domini abscessit. Tūc Imperator lachrymis perfusus, discalciatus, & vsque ad camisiam spoliatus: crucem domini accipiēs, vsque ad portam humiliter baiulauit. Moxq; lapides ad suum locum redierunt, & intrantibus cūctis ingressum patefecerunt. Mysticè secundum Remigium: Saluator noster asino sedens Hierosolymam tendit, quando ecclesiæ vniuersali, vel cuiq; animæ fideli præsidens, & eam in hoc seculo quasi iumentum regit: & post hāc vitam ad visionem cœlestis patriæ introducit.

K

Humilitas Christi.

Heraclius Hierusalē ingrediēs.

L

Oratio.

Domine Iesu Christe, qui ad passionem spōtaneus aduenisti: adueni & mihi misero per gratiā in corde meo. Et qui me tunc reparasti per crucem: iterū lapsum repara per eandem beatificam passionem. Largire mihi domine vt in omnibus humilitatē & mā suetudinem custodiam: ac tibi carnem & spiritū totaliter subijciam, & vt iumētum apud te fiam: quatenus in me sedens, & me quasi iumentum regens, nunc ad intimę pacis gustum, supernęq; pacis desiderium ducas, & tandem ad eiusdem pacis visionem introducas. Amen.

M

De gloriosa domini susceptione. Cap. XXVII.

Et cùm appropinquaret Iesus ad descensum mōtis Oliueti, multi descēdētium cum eo, ex quibus plures de Hierico fuerant eum secuti, substernebant vestimenta sua in via: alij autem cedebant ramos virides de arboribus fructiferis, quibus mons Oliueti consitus est: & sternebant in ea, vt viam ornarent, & ne iumentum in lapidem offenderet, ne calcaret spinam, ne laberetur in foueam. Mons enim Oliueti mons vberrimus est, & decorus, arboribus plenus, & maximè oliuarum, à quibus & nomen accepit. Turba autem multa, quæ conuenit ad diem festum in Hierusalem de omnibus tribubus Israël: quia omnes

Math.21. Mar.11. Luc.19.& Ioan.12.

Oliueti mons.

tenebantur

A tenebantur venire in Hiecusalem in paschali solēnitateiac pueri,ac plebecula Hierosolymorum, cùm sciuerunt Iesum aduenire, ⌊tollentes ramos oliuarum & palmarum,exiuerunt obuiam ei⌋ reuerenter vsque ad montem Olıueti : & vt regem cum hymnis & canticis,ac vestium suarum & armorum stratiōe , ac lętitia magna eum honorificè susceperunt:& ab illo loco vſque Hierusalem, cum hymnis & laudibus deduxerunt: canentes, gloria laus & honor tibi sit,rex Christe redēptor. Quod diuina dispensatione factum est,ad designandum victoriam,quam Christus erat in proximo habiturus,qua erat moriendo mortem superaturus,& trophęo crucis de diabolo mortis principe triumphaturus.Hęc processio in arca fœde-

2.Reg.6. eis pręfigurata fuit,quā Dauid in iubilo deduxit.

Lazari resuscitatio. Post Lazarum suscitatum, & vnguentum super caput Iesu effusum,odore famę eius iam resperso in populo pee circuitum,præsciens ipse turbam obuiam sibi venturam,ascendit asellum, vt intee applausus occurrentium populorum miræ præ-

Miraculū summū. berer humilitatis exemplum . Inter alia quippe Christi miracula,maximè miraculum auditum

B de Lazaro ad hanc deuotionem & honorificam obuiationem eos commouit: quia,secundū Augustinum,inter omnia miracula quæ fecit dominus noster Iesus Christ⁹,Lazari resuscitatio pręcipuè prædicatur.Istud enim euidentius & mirabilius signum erat:& ideo vltimò ipsum reseruauit,vt magis eorum memoriæ imprimeretur.Miraculis ergo trahebantur,qui verbis non mouebātur.Vbi Origenes:Pulchee autem turbas, laudares deum,ad descensionem montis occurrisse legimus,vt operatorem mysterij spiritualis significarent sibi venisse de cœlo.Vbi & Beda:Descendente etiam domino de monte oliuarum,turbæ descendunt,quia humiliato misericordiæ authore, necesse est eos qui misericordia indigent, eius vestigia imitari. Cùm autem tuebę obuiantes peruenissent ad Christum , facta sibi reuerentia præcesserunt,alijs sequentibus ipsum : & sic erat

Osanna. Christus in medio eorum.Vnde sequitur : ⌊Turbę autem quæ præcedebant, & quæ sequeban tue

הושיעה clamahant,dicentes:filio Dauid osanna,⌋quod est

נא vox exultantium pariter & laudantium,vel obse-

C crātium: magis affectum indicans, quàm aliquā

Racha. rem significans:sicut racha interiectio indignan-

ריק tis dicitur,nihil expresse designans.vnd secundū vocem, neque Grecus,neque Latinus interpretari potuit: sed secundum sensum interpretantur quidam saluifica,vel saluū me fac. Et est osanna verbū Hebræū, ex corrupto & integro cōpositū. Dicitur enī osanna,i litera subtracta,quasi osianna : osi ergo corruptum , anna est integrum : osi autem apud eos interpretatur salua,vel saluifica, vel saluum fac:& anna est interiectio obsecrātis, sicut apud nos heu dolentis:nam sicut apud nos à dolente dicitur beu,sic apud illos ab obsecrante dicitur anna, & valet apud nos vtinam, quod est aduerbium optandi . Et ideo osanna tantum valet,quantum vtinam saluemur,vel obsecro salua. Et quia hæc interiectio in Latino non habetur

Obsecro. eloquio:posuit pro ea noster Hieronymus, obsecro. Vnde in Psalm. vbi septuaginta interpretes

Psal.117. transtulerunt.O domine saluum me fac , in Hebręo scriptum est,anna Adonai osianna . Quod interpres noster Hieronymus diligētius elucidās, D ita transtulit:obsecro domine,salua obsecro . Idē nāque signat ô domine,per interiectionem obsecrantis:quod,obsecro domine,per ipsum verbum obsecrationis. Est ergo osanna, quasi osianna , id est salua obsecro:& est vna dictio,vel duę per subtractionem vnius literæ,& significat quod aduen eus Christi salus sit mūdi:cui enim salua,siue saluifica,clamabant,vtique saluatoeem credebant. Vnde & conuertendo sermonem inter se,subiungit,dicētes, ⌊Benedictus,⌋ id est gloriosus sit:vel, secundum Bedam,Benedictus,id est ab omni peccato singulariter immunis , & immunes faciens: ⌊qui venit⌋ per carnis assumptionem, id est incarnatus est ⌊in nomine domini,⌋id est in nomine patris & à deo patre missus ad explendum eius voluntatem,& ad glorificandum eum,quia filius nō in nomine suo,sed in nomine patris venit:eū gloeificando,& in omnibus operibus non suam , sed patris gloriam quærēdo. Vnde alibi: Ego, inquit, Ioan.5. veni in nomine patris. In hoc ergo confitentur & laudant domini aduentum: benedictio namque Benedictio quæ fit à nobis,in deo confessio sola est:& lauda- E tio bonorum,quæ præstita sunt ab eo. Benedictio verò quæ fit à deo,in nobis impletur,dum eius beneficijs implemur. Vbi sciēdum quòd benedice- Benedicere. re,est bonum dicere. Aliter autem deus benedicit nobis : & aliter nos benedicimus deo . Deus enim benedicendo nobis,beneficium nobis impēdit, & bonos nos facit : nam suum dicere,est eius facere·quia ipse dixit facta sunt,nos autem benedicendo deo,non eum bonum facimus,sed rantūmodo eius bonitatem confitemur & laudamus: dicere enim hominis,non est suum facere,sed tātum fateri. Et addunt,⌊rex Israël.⌋In quo con- Rex Israël Christus. fitentur eius porentiam , tamen diminutè : quia credebant ipsum regnaturum tempoealiter, & liberaturum eos a tributo:ipse autem venit ad regnandum spiritualiter, & ad liberandum totum genus humanum à diabolo,quod erat maius illo. Ad literam ergo credebant quòd venisset regnaturus tēporaliter super eos in regno Dauid,& redēpturus ipsos à seruitute Romanorū,& restituere regnū tēporale quod à Romanis erat vsurpatū. Cui⁹ cōtrariū ipse dixit corā Pilato:Regnū meū Ioan.18. nō est de hoc mundo:sed,supple, de cœlo: & ideo F applaudebāt ei tanq̄ suo regi. Vnde subiungunt, & benedictū, quod scilicet venit,regnū patris nostri Dauid:quod scilicet eestitutū est nūc in aduētu tuo:quasi dicerenr,hoc est de quo dictū est: Da Lucæ.1 bit illi dn̄s deus sedem Dauid pateis eius. Regem verò eū in testimoniū suę dānationis vocauerūt ex hoc enim pater,quod proprium dominū occiderunt. Vbi August. Quid autē magnū fuit regi seculorū regē fieri hoīm! Nō eni rex Israël Christus ad exigēdum tributū , vel ferro exercitū armandū,hostesq; visibiliter debellādos: sed rex Israël quòd mētes regat,q̄ in æternū cōsulat, quòd in regnū cœlorū credentes,sperantes, amantesq; perducat. Quòd ergo rex esse voluit Israël,dignatio est nō promotio: miseratiōis indiciū,nō potestatis augmentū :qui enim appellatus est in terra rex Iudæorū, in cœlis est dominus angelorū. Et iterum: Noli timere,illū agnosce qui à te laudat, & noli trepidare cū patitur:qa ille sanguis funditur,per quē tuū delictū deleatue, & vita eedimat.

 Hęc Augu-

G Hæc Augustinus. Deinde iterum verba conuertentes ad ipsum, repetūt Iosanna, id est salua obsecro. Bis dicunt osanna, quia saluator est Christus secundum naturam vtramque: secundum diuinam, effectiuè: secūdum humanam, meritoriè. Et ad sciendum de qua salute intelligatur, determinant vbi se velint saluari: scilicet, in excelsis: id est, in cœlestibus, nō ī infimis & terrenis. Salua in excelsis, qui prius saluabis ab inferis. Ecce duplex salus: vna in liberatione pœnę, alia in collatione gloriæ: vbi manifestè ostenditur quòd aduētus Christi non tantum hominum, sed totius mūdi salus est, in cœlis & in terris, & terrena iungens cœlestibus: vt omne genu sibi flectatur: cœlestiū, terrestrium, & infernorum. Christus enim veniebat ad dandam salutem cœlestem & æternam: & fortè licèt sublimitatem regni æterni & temporalis petebāt, tamen nescientes propheticè eum regem cœli & angelorum prædicabant. Et hoc diuina ordinatione significabatur verbis laudantium, cùm dicebant, Iosanna in excelsis: quod est

Salus duplex. — *Philip. 2.*

H salutem æternā à domino petere: licèt hoc nō intelligerent: sicut & Caiphas dixit mortem Christi futuram pro salute mundi, licèt non intelligeret quid diceret. Vbi Chrysostomus: Ex his ergo verbis colligimus, quòd deus est: nam osanna, saluos fac interpretatur: salutem autem deo scriptura attribuit. Et notandum, quia quòd dicitur in excelsis, signum est quòd in inferioribus non est salus, sed multiplex periculū: sed in excelsis, quæ sola cœlestia sunt, salus sine periculo inuenitur. Vel in hoc ꝙ dicit hìc, in excelsis: significatur per primum osanna quòd Christus est rex in terra vniuersa per fidem & gratiā: & per hoc quòd hìc ad secundum osanna additur, in excelsis, significatur quòd non tantum in terris, sed etiam in cœlestibus Christus regnat: quia per ipsum ea quæ in cœlis & in terris sunt restaurantur. Considerāda est autem, iuxta ordinem personarū, qualitas meritorum. Qui enim vestimēta sua super asinam imposuerūt, vt Iesus mollius sederet, apostoli fuerunt: qui sua doctrina mentes hominum, vt habitaculū dei essent, præparauerūt. Per istos significari possunt, qui per suas exhortationes ani-

Ioan. 11. — *Salus in excelsis.* — *Officia domino exhibita ab apostolis.*

I mam erudiunt, à peccatis abstrahunt, virtutibus ornāt & componunt, vt sic ibi dominus sedeat, & quiescat. Qui autem vestimēta in via strauerūt, ne pes asinæ impingeret, sancti martyres sunt: qui dum corpora sua, animarum videlicet tegumenta, propter deum ad supplicia tradunt, & proprio se carnis amictu exuunt, quasi vestimenta sua sternūt: iter simplicioribus suo sanguine ostēdentes, per quod ad cœlestem Hierusalem peruenire possint. In via denique vestimenta sternunt, qui exempla martyrum secuti, corpora sua per abstinentiam edomant, vt domino iter ad mētem parent, vel exempla bona sequentibus præbeant: quia ergo vestimētum animę, est corpus: hoc vestimentum substernimus, aut per martyrium, aut per ieiunium, aut etiam per boni operis exercitium & exemplum, aut per continentiæ propositum. Vel vestimenta animæ diuersorum colorū, sunt varietates diuersarum virtutum: quæ tunc in via sternimus, quando ea in exemplum alijs prębemus. Fœlix illius anima, cuius virtutes confundunt & extinguūt in alijs vitia cōtraria. Vestimenta etiam, ob aduentum Christi, in via sternere, est antiquam conuersationem peccati deponere.

A martyribus officia. — *Vestimentorū significatio.*

K Qui verò ramos de arboribus cędebant, & sternebant in via, vt iter asinę planum & decorū redderent: sancti confessores sunt: qui dum verba & sententias, vel exempla patrum præcedentium de scripturis carpentes, in via dei, ad auditoris animum venientis, humili prædicatione submittunt, quasi de spiritualibus arboribus ramos cędentes, cœlestis patriæ iter decorāt. Vel per illos qui ramos oliuę ferebant, significātur qui circa opera misericordiæ se exercitant: oliua enim, dei misericordiam significat. Et per illos qui ramos palmarum ferebant, significantur qui circa victoriam tentationum intendunt: palma enim victoriam designat. Notat autem Bernard. hic triplex obsequium Christo exhiberi. Primum quidem à iumento, cui dominus insidet. Secundum, ab his qui vestimenta in via prosternunt. Tertiū, ab his qui ramos de arboribus cędunt. Prælati ramos de arboribus cędunt, cùm de fide & obedientia Abrahæ, de castitate Ioseph, de mansuetudine

Obsequiū triplex.

L Moysi, cæterorumq; sanctorum virtutibus prædicant. Seculares vero homines vestimenta prosternunt in via, cùm expēdunt in Christi obsequiū, non siquidem corpora, sed quæ adiacent & necessaria sunt corporibus, quasi vestimēta: cùm eleemosynas largiuntur de terrena substantia. Religiosi sunt iumētum, iuxta apostolum, glorificantes & portātes dominum in corpore suo. Hi sunt qui dicere possunt, vt iumētum factus sum apud te, & ego semper tecum: omnes reliqui ex eo quod abundat sibi mittunt, & quasi sine labore obsequuntur domino: solum verò iumentum semetipsum exponit eius obsequio. Omnes tamē (si suo quisque fideliter intentus fuerit ministerio) proculdubio in processione sunt saluatoris, & cum eo in sanctam ciuitatem ingrediuntur. Tres enim propheta vidit saluandos: Noe, in arcę fabricam ramos cędentem: Iob, huius mundi substantiam bene dispesantem: Danielem, in vili edulio & labore abstinentiæ factum quasi iumentum. Cui autem in illa processione sit Iesus propinquior: cui de tribus ordinibus sit salus vicinior: facilè credo quisque potest aduertere. Hæc Bernardus.

1. Corin. 6. — *Psal. 72.* — *Tres saluandi.*

M Turbę autem præcedentes & sequentes vtriusque testamenti significant fideles, vna voce clamantes. Pręcessit quippe Iudaicus populus, secutus est Gentilis: & quia omnes qui fuerunt, vel sunt fideles, in Christum mediatorem dei & hominū crediderunt & credunt: & qui præeunt, & qui sequuntur, clamant, salua nos obsecro. Vnde Beda: Sed qui pręibant, & qui sequebantur, clamabant, osanna. Osanna autē Lingua latina, salua nos dicitur: ab ipso enim salutem & priores quęsierunt, & præsentes quærunt: & benedictum qui venit in nomine domini confitentur: quoniam vna spes, vna fides est præcedentium atque sequentium populorum: quē enim priores nostri ex Iudaico populo crediderunt, atque amauerunt venturū: hūc nos & venisse credimus & amamus, eiusq; desiderio accendimur, vt eum facie ad faciem contemplemur. Vnde & Chrysostomus: Qui præcedebāt, seniores erāt: id est, patriarchę & ꝓphetę cęterīq; sancti, q ante aduētū Christi de aduētu eius & prędixerūt, & cognouerūt. Sequētes aūt, iuniores

Testamēti vtriusque populi. — *Præeuntes & sequentes Christum.*

id est,

A id est apostoli, martyres, cæterique doctores, qui post ascensum Christi de resurrectione eius, & de ascensu, vel de operibus eius prædicauerunt & prędicant. Et diuersis quidem in temporibus fuerunt, tamen in omnibus vnus exultationis spiritus fuit. Et illi quidem prophetantes, de Christo venturo clamauerunt: Benedictus qui venit in nomine domini: isti autem laudantes clamant de aduentu Christi, iā adimpleto osanna, & cætera.

Facta Christi media. Hæc Chrysostomus. Facta etiam Christi, quia quasi media inter facta veteris testamenti & noui sunt, ideo tam turba quæ præcedebat, quàm ea quæ sequebatur, eum laudabat: inquantum facta Christi sunt regula & exemplar eorum, quæ in nouo testamento fiunt, & quæ à patribus veteris testamenti præfigurata sunt. Vnde etiam Bernardus: Præcedebant aliqui, & viam domino parabant: ipsi sunt qui viam parant domino ad corda vestra, qui vos regunt, & dirigunt vestros gressus in viam pacis. Alij sequebātur, & hi sunt qui propriæ inscientiæ conscij, deuotè sequuntur, & ad-

Laterales. hærent semper vestigijs præcedentiū. Erant quo-

B que discipuli tanquam domestici lateri eius adhę rentes: ipsi sunt qui in claustris soli deo viuunt, semper adhærentes ei: & eius beneplacitum considerātes. Hæc Bernardus. Per istos etiam qui clamabāt, dicentes: osanna filio Dauid: & cætera, significantur contemplatiui, qui magis deuotioni per orationem sunt intenti. In pręmissis ergo instruemur vt operibus & officijs, quæ nobis magis competunt insistamus: non enim omnibus omnia copetunt: & ideo in ista processione Christi, non vnus omnia faciebat, sed alij asinam & pullum adducebant: alij vestimenta sua eis imponebant: alij vestimenta in via sternebant: alij ramos cędebant, alij iubilabant: & ideo vnusquisq; illud officium debet assumere, ad quod videt ma-

Cant.3. gis idoneum se esse. Surge igitur saluatoris filia, tanquam vna de filiabus Hierusalem, intuens regem Salomonem in honore, quem sibi mater synagoga in ecclesiæ nascentis ministerium reuerenter exhibuit, vt insidentem aselli tergo vniuersorum dominum, velut cum ramis oliuarum, atque palmarum pietatis operibus, virtutumq;

C triumphis iugiter comiteris. Vnde Anselmus: Insidentem asello cœli & terræ dominum comiteris: tātàque fieri pro te obstupescens puerorum laudibus tuas inseras: clamans & dicens, osanna filio Dauid: benedictus qui venit in nomine do-

Figura in Dauid. 1. Reg. 18. mini. Quòd populus Christo cum laudibus obuiauit, hoc olim per regem Dauid pręfiguratum fuit: cui populus post cędem Goliæ obuians laudes exhibuit. Dauid Christum præfigurauit: qui Goliam, id est diabolum aduersarium nostrum superauit: Hierusalem visio pacis interpretatur: per quam fidelis anima designatur: ad hanc saluator noster omni hora paratus est venire, & nos ei in occursum per cōtritionem debemus ire. Cui etiā laudes decantamus, quando peccata nostra in cōfessione recitamus: & ramos palmarum in manibus portamus: quando corpora nostra in satisfactione castigamus: insuper & vestimenta nostra in via sternimus, quando temporalia pauperibus erogamus: & cum floribus ipsum honoramus, quando misericordiæ operibus, & diuersis virtutibus nos ornamus. Christū Iesum, qui venit in nomine domini benedicimus, quando pro beneficijs nobis collatis gratias agimus. Regem eum, & dominum protestamur: si omnia opera nostra cum timore dei, & reuerentia operamur. [Pharisæi ergo] inuidia concitati: [dixerunt ad semetipsos,] id est inter se & adinuicem. [Videtis quia nihil proficimus:] laborando & faciendo contra eum. [Ecce mundus totus post eum abit,] sermo est hyperbolicus, ad exprimēdum quòd multi sequebantur Christum: prophetabant, sed nescientes: per hoc enim significatur quòd totus mundus erat eum secuturus. Hoc quidem secundum Augustinum, est verbum Pharisęorum inuidentium vt dicant, [nihil proficimus,] scilicet in malicia nostra non valentes impedire eum: & secundum eundem, Quid mirum & quid inuidet cæca turba, quia post eum abit mundus, per quem factus est mūdus? Chrysostomus autem vult, quòd hæc sunt verba Pharisæorum credētium, tamen occultè, propter metum Iudæorum: & quòd dicunt hoc vt retraherent eos à persecutione Christi: ac si dicerent, quantumcunque insidiamini, tāto hic

E augetur, & gloria eius intenditur. Quid ergo nō desistitis à tantis insidijs? quod quidem quasi idē est cum consilio Gamalielis: de quo habetur in Act. 5. f. actibus. [Et quidam de turba Pharisæorum,] ex inuidia quam contra ipsum cōceperant, deuotionem populi ad ipsum, videre & laudem eius audire non valentes, [dixerunt ei: Magister increpa & cohibe discipulos tuos,] & turbas te laudantes. Magistrum vocant, quem tamen ipsi docere volunt: quasi dicerēt, Si tu iustus & bonus esses, talē applausum sustinere non deberes. Vilescat in ore tuorum laus tua: ideo eos increpa. Vbi Beda: Mira Iudæorum dementia, quem magistrum appellandum non dubitant, quia vera docentem nouerant, huius ipsi discipulos quasi melius edocti redarguēdos autumant: cūmque corrigere quos instituit suadent, quem signis approbantibus deum clarescere vident. Hęc Beda. Dolebant isti de lau-

Dolor Iudęorum. dibus Christi. Et primò de hoc, quòd turbę dicebant ipsum benedictum, cùm ipsi reputarent eum peccatorem. Secundò quia turbæ dicebant eum regem, cùm ipsi reputarēt eum valde ignobilem.

F Tertiò, quia turbæ dicebant eum venisse in nomine domini, cùm ipsi reputarent eum non esse à deo, vel missum ab eo. [Quibus ipse respondit] & prophetizando de futuro se rationabiliter excusauit. [Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.] Quod & factum est. Nam quem homines vel timore, vel perfidia confiteri trepidabant: hunc durissima etiam elementa apertè prædicabant. Crucifixo enim domino discipulis, & notis eius præ timore repressis: & laudem Christi tacentibus, terra mota, petrę scissę, & monumenta aperta, quasi perhibentes testimonium sanctitatis ipsius Christi morientis, eum deum & totius mundi dominum clamabant & protestabantur. In quo apparet duritia Iudæorum & hominum, quia elementa compatiuntur creatori suo, & recognoscunt eum. Vel mysticè [Si tacuerint hi,] id est Iudæi, [lapides] id est Gentiles ad modum lapidis duri [clamabunt laudes Christi:] quod factum est mortuo Christo: quia Iudæis mutis factis à laude eius, Gentiles qui duri, steriles, & infructuosi erant: ac ligna &

 lapides

G lapides adorabant, ad Christum conuersi ipsum
laudabant & prædicabant: quia Centurio & alij,
qui erant cum eo, visis tot signis sanctitatẽ Chri-
Mar. 15. sti confessi sunt, dicentes: Verè filius dei erat iste:
verè hic homo iustus erat: quotidie Gentiles cla-
mãt, & in Christi virtute laudare nõ cessant, Iu-
dęis ex magna parte cęcatis, & laudẽ Christi ta-
Moraliter centibus. Vel moraliter [si tacuerint hi,] id est cle
rici: [lapides,] id est layci [clamabunt] & deum bo
nis operibus laudabunt, quod etiam quotidie in
plerisq; videmus impleri. Sed illi qui Christum
cum tanto triumpho susceperunt: non diu pòst
Mobilitas turbę. cõtraria in eo fecerunt. Turba enim mobilis est,
& more fluctuum & vẽtorum mouetur: quem mo
do veneratur, contra eum postea clamat & insur-
git. Vnde Bernardus: Ab eodem populo, in eodẽ
loco, & ipso tempore, paucis diebus interpositis:
primò cum tanto triumpho susceptus, postea cru
cifixus est. O quàm dissimile est, tolle tolle cruci
fige eum: &, benedictus qui venit in nomine do-
mini, osanna i excelsis: quàm dissimile, rex Israël:
&, non habemus regem nisi Cæsarem: quàm dis-
H simile, rami virentes, & crux: flores, & spinę: cui
prius vestimenta prosternebãtur aliena, ecce suis
exuitur, & sors mittitur super ea. Væ tibi amari-
tudo peccatorum nostrorum, propter quæ diluc-
da tanta amaritudo necessaria est. Hæc Bernar-
dus. Et quanuis Christus sępe Hierusalem ascen
derit, nunquam tamen aliquem honorem sibi ex-
hiberi voluit, nisi modo cùm ad passionem iuit:
vt ex hoc detur intelligi quòd in morte sanctorũ
non est dolendum, sed potius gaudendum: & quod
sua passio erat sibi in gaudium, & in magnum fe-
stum: & persecutiones propter Christum debemus
gaudẽter appetere, mundanos autem honores vi-
tare: sicut fecit ipse qui regium honorem fugit, &
ad locum passionis gaudenter accessit. Sed cur
Christus vadens ad mortem, tãtum honorem re-
cipere voluit, cùm aliâs honorem regium respue-
Honorem cur moriturus suscepit Christus. ret? Ad quod dicendum, quòd hoc ideo fecit vt se
non meritum pati demonstraret: & vt ille qui est
in magnis honoribus vel diuitijs cõstitutus, sem
per memoriam mortis habeat: quia vadit ad mor
tem, & nihil hinc præter saccum portabit secum:
I & qui tenet corpus suum in delitijs & ornatibus,
cogitet quia vadit ad mortẽ, vbi vermes corpus
comedẽt & lacerabunt. Item vt doceret quòd re-
gnum suum de hoc mundo nõ esset, ad quod pro-
fecto triumpho passionis & gloria resurrectionis
Ioan. 6. peruenit. Vnde Beda: Legimus in euangelio Ioã-
nis, quia refectę de quinq; panibus & duobus pi-
scibus turbę, voluerũt rapere Iesum, & cõstitue-
re eum regem: sed ne hoc perficere possent, ipse in
montem fugiendo prædicauit. Nunc autem vbi
passurus Hierosolymam venit, non refugit eos
qui se regem faciunt: qui agmine glorifico, & hy-
mnis dei filio ac rege dignis, ad ciuitatem regiam
ducunt: non reprimit voces eorum, qui regnum
patriarchę Dauid in eo restaurandum, & priscæ
benedictionis dona recuperanda concinunt: vt
quid ergo quod prius fugiendo declinauit, modo
libens amplectitur: regnúmque quod adhuc vi-
cturus in mundo suscipere noluit, iam exiturus
per passionem crucis de mundo, non negauit su-
scipere: nisi vt apertè doceret, quia non tempora-
lis & terreni in terris, sed æterni in cœlis rex esset

imperij, ad quod profecto regnum per cõtemptũ K
mortis, & gloriam resurrectionis, & triumphum
ascensionis perueniret: hinc est enim quòd post
resurrectionem apparens discipulis, ait: Data est Matt. 28.
mihi omnis potestas in cœlo & in terra: & cætera
eiusdem loci. Hæc Beda.

Oratio.

GEnerale gloriæ signum domine fecisti,
quando ante sex dies Paschæ veniens in
Hierusalem, tuæ clementiæ & sereni vul
tus gloriã reuelasti, vt occurrerẽt tibi ob-
uiam turbæ, cum floribus & palmis lætantes: &
quam videbant maiestatem confitentes, dicendo
osanna filio Dauid: benedictus qui venit in no-
mine domini. Pręcor & obsecro domine, per sa-
cramenta & opera tua, noli me reprobare à pue-
ris tuis: sed ostende mihi lumen gloriæ tuæ: vt
repleatur os meum tuę laude, & cantem gloriam
tuam tota die. Amen.

De fletu domini super Hierusalem, & ingressu in eam. Cap. XXVIII.

L
IMmiscuit autẽ dominus cum præ- Ioan. 6.
dicta lætitia & fletum: nec suæ mi-
serationis oblitus, cùm turba depro
meret canticum, ipse super excidiũ
ciuitatis assumpsit lamentum: mise-
rebatur enim eorum qui omnes homines saluari
vult: quod nobis nõ patuisset, nisi per aliquod hu-
manum signum euidens fieret. Effusę enim la- Lachrymę
chrymæ sunt sigum tristitiæ: vnde istud euange-
lium in mense Augusto decantatur: quia ciuitas
Hierusalem in isto mense prius à Nabuchodono
sor: deinde à Romanis destructa fuisse inuenitur.
Fleuit etiam, & tanto honore sibi exhibito lachry
mas voluit commiscere, vt ostenderet, quia huma
na lætitia citò in fletum conuertitur: & quòd om
nia gaudia & honores mundi lachrymis, & dolo-
ribus sunt admixta. In cœlo quidem sunt omnia
pura: in mundo omnia mixta: in inferno omnia
lugubria: id est, flebilia: vel lutulenta, id est luto
plena, sordida, vel fœtida. Item ad dandum ex-
emplum prælatis, quòd quando assumuntur ad
honores, pro cura populi potius debent flere M
suam imperfectionem, & populi defectionem,
quàm gaudere de sublimatione temporali. Item Prelati dũ
vt lætitiam mundanam salubri tristitia tempe- præferunt
remus: est enim mundana lætitia, sicut vinum pu flendũ est.
rum, quod citò inebriat, nisi temperetur medita-
tione mortis, vel recordatione aduersi futuri. Vn-
de Ecclesiasticus: In die bonorũ, ne immemor sis Eccli. 11.
malorum. [Vt ergo appropinquauit,] non solum
corporis gressu, sed etiam compassionis affectu,
[Hierusalem,] in qua diu viguerat cultus diui-
nus: [videns] non tantum oculo corporis [ciui-
tatem,] & exteriorem eius pulchritudinem: sed
etiam oculo diuinitatis ipsam impiam ciuita-
tem in suam necem conspirantem, præuidens
eius casum & subuersionem, non de sua mor-
te, quam illi machinabantur: sed de illius rui-
na & perditione: [fleuit,] scilicet fletu compas-
sionis [super illam:] tum propter mala culpę, quę
ibi multiplicata fuerant: tum propter mala pœ-
næ, quæ super ciuitatem & populum futura
imminebant, [dicens: Quia si cognouisses,]

scilicet

Flere debebat Hierusalem.

A ſcilicet ea quæ ego ſuper te ventura cognoſco, [& tu,] ſcilicet fleres mecum ruinam tuam, quę modo exultas: ſicut ego, inquit, fleo qui oĩa video, & futura cognoſco: ſic & tu fleres, ſi nunc ventura videres: quę modo, quia neſcis quod imminet, exultas: quia fons pietatis erat, lachrymas cõtinere non poterat: nec ędificia planxit parietũ, ſed ſubuerſionem animarum. Cur verò modo exultat, oſtenditur cùm ſubditur: [Et quidem in hac die tua,] id eſt in hac tua proſperitatis claritate, & in hoc modico tempore tibi proſpero, in quo facies voluntatem tuam: aſſunt tibi ea [quæ ad pacem tibi ſunt:] non pectoris, nec æternitatis, ſed temporis ſolum & modico tempore duraturã: & ideo nunc gaudes, quia imminentia non vides. Cùm enim ſe carnis voluptatibus daret, & ventura non proſpiceret: in die ſua quæ ad pacem ei eſſe poterãt, habebat. Eſt namq; mundana pax, quam diligunt impij, vt ſine timore peccent, & liberè ſuis voluptatibus vacent: de qua in politicis dicitur, quòd rubiginem contrahunt, ſicut ferrum pacem

Pax mundana.

B ducentes. Et attẽde quia tempus proſperitatis ſignificat hic nomine diei ſingulariter: Poſtea verò dies aduerſitatis pluraliter, quia modica fuit proſperitas in comparatione aduerſitatis. Cur autem bona præſentia ad pacem habuerit, manifeſtatur cùm ſubiungitur. [Nunc autem] quaſi modico præſenti tẽpore ꝓſperitatis & pacis [abſcõdita ſunt ab oculis tuis,] tam corporalib⁹, q̃ ſpiritualibus, ſcilicet mala, quæ vẽtura ſunt tibi: præſens enim proſperitas facit ne cõſideretur & præcaueatur futura aduerſitas: citò autem manifeſtabũtur & in breui, quia gaudium hypocritę inſtar eſt puncti. Si enim à cordis ei⁹ oculis mala imminentia abſcõdita non eſſent, ſic læta in præſentibus proſperis nõ fuiſſet. Cuius pœna, quę de Romanis principibus imminebat: adiuncta eſt, cùm dicitur. [Quia veniẽt dies] tribulationum [in te,] id eſt contra te: [& circundabunt te inimici tui,] ſcilicet principes Romani [vallo] & circuitu, ſcilicet concatenatura de lignis & palis facta: & hoc factum fuit in vindictam, quia caput Chriſti Iudæi circundederunt ſpinea corona: [& circundabunt te,] ſua potentia corporali, & hoc in vindi-

Dies cur ſingulariter & pluraliter dicitur.

C ctam: quia Iudæi circundederunt Chriſtũ in horto cum gladijs & fuſtibus: [& coanguſtabunt te vndique,] ſcilicet concludendo, & prohibendo introitum & exitum, ita vt nulla ſit euaſionis via: tanta autem fuit ciuitatis anguſtia, vt carnes filiorum manducarent: & hoc in vindictam, quoniam ſitienti Chriſto acetum in cruce dederunt. [Et ad terram proſternẽt te,] turres & loca munitiora diruendo: & cuncta ędificia ad terram deijciendo: & hoc in vindictam, quia corpus Chriſti mortuũ oportuit ſepeliri in terra [& filios tuos,] id eſt Iudæos qui in te ſunt geniti, ſeu habitatores tuos [proſternent] ad terram: aliquos occidendo, aliquos captiuando: & hoc in vindictam, quia Chriſti filios apoſtolos perſecuti ſunt: [non relinquent in te lapidem ſuper lapidem,] ſcilicet funditus euertendo: & poſt omnia in perpetuum ſunt diſperſi, quia noluerunt ſub alis Chriſti in fide eccleſiæ congregari. Cui etiam ex qua culpa fuerit pœna illata, ſubiungitur [eo quòd non cognoueris,] quia malicia & inuidia excęcante, cognoſcere noluiſti [tempus viſitationis tuæ:] id eſt, mei aduentus in carnem: veni enim viſurus, & D ſaluaturus te: quod ſi cognoſceres, & in me crederes, eſſes pacata Romanis, & ab omnibus erepta periculis. Si enim tempus gratiæ in aduentu Chriſti cognouiſſet: Chriſto credidiſſent, nec ſupradictas calamitates ſuſtinuiſſent: ſicut omnes qui in Chriſtum crediderunt, tunc euaſerunt.

Allegoricè

Secundum ſenſum allegoricum, ciuitas hæc eſt eccleſia, quæ tempore Antichriſti, ſic anguſtiabitur & proſternetur, quòd pauci audebunt ſe Chriſtianos confiteri: quam eccleſiam Chriſtus viſitat, quandocunque ad bonum eam excitat. Sed eccleſia pro maiori parte non cognoſcit hoc cum effectu: propter quod Antichriſti perſecutio ſuper eam venit, ad purgationem electorum, & damnationem reproborum. Secũdum verò ſenſum moralem, iſta ciuitas eſt anima peccatoris, ſuper quam flet Chriſtus fletu compaſſionis. Si verò conſideraret anima ſtatum ſuę culpę, & quem ſtatum pœnarum in futuro expectet: ipſa cum Chriſto ſemetipſam plangeret. Sed peccati delectatio tollit mortis repentinę conſidera- E tionem: diſtricti iudicij timore, & pœnarum inferni anxietatem: quæ vallatur in morte, & anguſtiabitur à ſpiritibus malignis, vt euadendi aditũ inuenire non poſſit: & eius filij proſternentur, id eſt cogitationes quibus promittebat ſibi longam vitam, honores, diuitias: & huiuſmodi fruſtrantur: & non relinquetur in ea lapis ſuper lapidem, quia omnis ab illa cogitationum ſuarum conſtructio diſſipabitur, eo quòd non cognouerit tempus viſitationis ſuæ, cùm dominus eam inuitaret ad emendationem vitæ. Vnde ſecundum Gregorium, quòd iuxta hiſtoriã dominus ſemel egit, hoc quotidie per electos ſuos in eccleſia agit: plãgit enim reprobos [qui neſciunt cur plangantur: ſed in malis exultant & lætantur: qui ſi damnationem ſuam, quæ eis imminet, præuiderent: ſemetipſos cum lachrymis electorum plangerent, qui in peruerſitate ſua diem ſuam hic habet cum pace, quia tranſitorio gaudent in tempore, & nulla venturæ pœnę terrentur formidine. Supplicia autem ſequentia, nunc ab oculis eorum abſcondita ſũt. Quia futura quę temporalẽ lętitiã perturbãt pręuidere refugiũt. Vnde & ſi qua eſt pręſentis tẽporis, ita eſt agenda lętitia, vt nunq̃ amaritudo ſequentis iudicij recedat à memoria. [Venient autem dies,] quando ad vltionem & ſupplicia ducentur. [Quia non cognouerunt tẽpus viſitationis ſuæ.] Peruerſam enim animã deus viſitat quotidie pręcepto, aliquãdo flagello, aliquãdo verò miraculo: vt & vera quę neſciebat, audiat: & aut dolore cõpũcta redeat, aut beneficijs deuicta, malũ quod fecit erubeſcat. Sed quia ſuperbiens contẽnit, & viſitationis ſuę tẽpus nõ cognoſcit: illis in extremo vitę inimicis tradit: cũ quibus in æterno iudicio dãnationis perpetuę ſocietate colligatur: vnde cogitandũ valde eſt, quantũ erit nobis terribilis hora noſtrę reſolutiõis, q pauor mentis: quãta tũc omniũ malorũ memoria, quæ obliuio trãſactę fœlicitatis, quæ formido & cõſideratio iudicis. Quid ergo eſſe nobis de pręſentib⁹ ad delectationẽ debet? quãdo ſimul cũctis trãſeũtib⁹ nõ valet trãſire qđ imminet, quãdo & hoc fũdit⁹ finit, qđ diligit: & illud incipitur, vbi dolor nunq̃ finitur. Pręter hãc ſentẽtiã Gregorij, poſſũt pręF

Moraliter

F

Viſitatio domini.

G dicta & aliter accipi:nam moraliter in culpa pec-
Peccatoris cator Primò vallatur, per hostis suggestionē ex-
errandi teriorem. Secundò circundatur, per interiorē car
modi. nis impulsionem. Tertiò coangustatur, per dele-
ctationis inflammationem. Quartò ad terram
prosternitur, per consensum interiorem. Quintò
filij occiduntur, per operum bonorum mortifica
tionem. Sextò omnino diruitur, per peccati per-
Pœnę petrationem exteriorem. In pœna verò, primò
peccatoris vallatur per exteriorem tribulationem. Secundò
circundatur, per proprij corporis infirmitatem,
Tertiò angustiatur, per animi & conscientię an-
xietatem. Quartò ad terram prosternitur, per
salutis desperationem. Quintò filij occiduntur,
per propinquorum dolorem & desolationem. Se-
Dæmonū xtò totaliter euertitur, per mortē. In morte quo-
in morte que vallatur & circundatur à dæmonibus: coangu
tentatio. statur à peccatis: dæmones enim omnia peccata
non solum operis, verumetiam locutionis & cogi
tationis ad memoriam sibi reuocant: vt ad despe-
rationem trahant: tunc etiam ad terram proster-
nitur, quia corpus incineratur, & anima in infer-
H num detruditur: & filij, id est opera vel imitato-
res eius, vt sint secū in pœna, sicut fuerūt in cul-
pa: & lapis super lapidem non relinquitur, id est,
cogitatio super cogitationem, quę contra eum nō
adducatur. Quia, secundum Gregorium, Ab ani
ma peruersa omnis cōstructio cogitationum dis-
sipatur: tunc enim vt in Psal. dicitur: Omnes co-
Psal. 145. gitationes impiorum peribunt: & omnes machi-
nationes cessabunt. Fleuit ergo nunc bonus do-
minus Iesus: sed & pro summę pietatis dulcedine
referanda, ipse fons totius misericordię non solū
semel sed pluries fleuit, & ex illis pijssimis oculis
ad omnium expiationem peccatorum lachryma-
rum fluenta vberrimè manando effudit. Legi-
Flet⁹ Chri tur enim dominum Iesum fleuisse Primò, ex in-
sti. fantuli necessitate, in natiuitate: secundum illud
Sap. 7. Sapientiæ: Primam vocem similē omnibus emisi
plorans. vnde cantat ecclesia: Vagit infans inter
arta positus presepia. Secundò, ex immenso amo-
Ioan. 11. re, in Lazari suscitatione, ex nimia compassione.
Tertiò, in hac solēni processione. Quartò, e in-
Hebr. 5. timo dolore, in sua passione preces cū lachrymis
I offerens ad deum. Hæc sunt quatuor flumina de
paradiso egredientia, ad totius mundi ablutionē,
refrigerationem, potationem, & fœcunditatem.
Hi quatuor fletus saluatoris possunt referri ad
quatuor species fletus, quæ quasi quatuor fluuij
paradisi animam irrigant & fœcundant. Primus
est fletus, pro incolatu præsentis miserię. Secun-
dus est fletus compūctionis. Tertius, compassio-
nis. Quartus, pro dilatione patriæ. Primam fle-
tus speciem, significat fletus infantiæ saluatoris.
Vnde Augustin⁹: Puer qui nascitur incipit à plo
ratu, lachrymę sunt testes miserię: nōdum loqui-
tur, & iā prophetizat. Fletus in cruce, signat fle-
tum compunctionis, quem debent habere illi qui
sunt in cruce pœnitentię. Vnde Augustin⁹: Sciat
se culpabiliter durum, qui deflet mortem amici,
vel damna rei temporalis, & dolorem peccati non
ostendit in lachrymis. Fletus super destructionē
ciuitatis, signat fletum quo flere debemus super
miserorum calamitatibus, & animarum ruinis, &
Iob. 30. perditionibus. Vnde Iob: Flebam super eo, qui af-
flictus erat &c. Fletus super Lazarum, qui ad vi-

tam erat reuocandus: & cui gloria erat differēda: K
signat fletū pro dilatione patrię. Vnde Psal. Heu Psal. 119.
mihi, quia incolatus meus prolongatus est. In fle
tu autē domini, ostenditur quantū flere debeant
qui peccant, quando sic fleuit qui nunq̄ peccauit.
Vnde Cassio. Vbi princeps tāta afflictione plāge
bat, quis illo flente non fleret: eo gemente non ge
meret? Et notandū quòd septē mala quasi ventu- Mala se-
ra sunt peccatori, per quæ si ea cogitaret, ad fletū ptē pecca-
incitari posset. Primum est, spoliatio omniū, quæ tori ventu
fit ei in morte, de quibus nihil secum feret. Secū- ra.
dum est, occursus inimicorum, qui apprehendent
eum inter angustias. Tertium est, amissio status
pœnitendi, & misericordiam consequendi. Quar
tum est, magna confusio, cuius cōfusionis causa
poterit esse operum denudatio, vel beneficiorum
Christi exprobratio, vel dei & sanctorum derisio.
Quintum est, separatio reproborū ab electis. Se-
xtum est, exclusio à gloria. Septimū est, gehenna-
lis pœnę miseria. Et valde flēdū est pro peccatis,
propter multa quæ peccata inducunt peccātibus. L
Per peccata enim homo deum offendit, cōsortiū Peccata
sanctorum & angelorum amittit, suffragia eccle- inducunt
się perdit, animam interficit, diabolo se subijcit, multa fle
& in infernum se demergit. Conspice igitur bene da.
ipsum dominum Iesum nunc flentem: & si potes Contem-
fleas cum eo: flet enim largiter & fortiter, quia nō platio.
simulatè, sed verè de ipsis dolebat. Corde enim
amaro dolebat & flebat illorum periculum æter-
nale & excidium temporale, quia nō cognouerūt
tempus visitationis suæ: quando per incarnatio-
nis mysteriū visitauit eos oriens ex alto, vt ipsum
dominum ac prędicationem eius reciperent, sed
magis vsque ad mortem eū persecuti sunt. O cor
durum vesanum & impium, & tanquam vera vi-
ta priuatum, omnino plangendū: cur more phre-
netici, flēte super te sapientia patris, in tantis mi-
serijs lætaris & rides? Considera lachrymantem
medicum tuum, & vt luctum vnigeniti fac tibi
planctum amarum. Deduc quasi torrētem lachry
mas per diem & noctem: nō des requiem tibi, nec
taceat pupilla oculi tui. Conspice etiam discipu-
los, quam libenter & diligenter vadūt semper iu-
xta eum, cum timore tamen & reuerentia. Ipsi sui
barones & milites, comites, domicelli, & dextera- M
tores. Nec debes credere q̄ ipso flente alij se po-
tuerint a lachrymis continere. Nobis fratres istæ
lachrymę domini fiunt vt magistrum imitemur:
& ab hoc tanto præceptore nostro discamus quid
in nostrorum inimicorum morte, & ruina agere
debeamus. Vnde & ipse ait: Diligite inimicos ve- Lucæ. 6.
stros: benefacite his qui oderunt vos, & orate pro
persequentibus vos, & calumniantibus vos: non
tantum muros ciuitatis perituræ, sed & animarū
ruinam & perditionem flebat Iesus: nobisq̄ exē-
plum dabat quid in tali negocio facere debeam⁹,
cùm peccatorem aliquem in ęternam damnatio-
nē ruere videmus: de tali enim domini nostri Ie-
su Christi exempla sequentes, nos quoq; flere de-
bemus: & tanto amplius flere, quanto ipse de se-
ipsu flere ignorat. Si enim suas infirmitates intel
ligeret, & calamitates quæ ei superuenturę sunt
cognosceret, vtique & ipse plus alijs de se fle-
ret. Iste fletus domini compatientis ciuitati de
miseria, quæ illi imminebat præfiguratus fuit
olim in lamētationib⁹ Hieremię, qui desolationē
eiusdem

A eiusdem ciuitatis, per Romanos futuram, deflebat: sic & nos in afflictione proximorum, etiã inimicorum, ex compassiõe flere debemus: exemplo Christi, qui compassus est suis inimicis. Plus est compati afflictis, quàm bona temporalia erogare: & impossibile est illum gratiam & misericordiam non mereri, qui scit afflictis compati, & eorum peccata deflere. Intrauit ergo Iesus Hierosolymam, cum isto triumpho & honore turbarum, per supradictam portam auream, quæ est ad pedes templi, à parte vallis Iosaphat. Hoc, secũdum Chrysostomum, ipse faciebat, non pompam quãdam ostendens: sed & prophetiam implens, & discipulos, propter mortem contristatos, consolãs: & monstrans quoniam hoc pati volens. Vbi Rabanus: Hic introitus eius in Hierusalem fuit ante quinq; dies Paschę: vbi notãda est cõcordia, nõ solum in rebus, sed etiam in temporibus veteris & noui testamenti. Decima enim die mensis primi agnus, qui in Pascha immolaretur, domum introduci iussus est: quia & dominus decima die eiusdẽ mẽsis: hoc est ante quinq; dies Paschę, ciuitatem

Compassionis virt⁹ — *Porta aurea.* — *Cõgruẽtis tẽporis introitus domini.*

B in qua pateret, erat ingressurus. [Et cùm intrasset Iesus Hierosolymã,] vt exhiberet salutẽ: [cõmota est vniuersa ciuitas, dicẽs: quis est hic?] per hoc significatũ fuit ꝙ intrãte Iesu i Hierusalẽ cœlestem, angeli dicturi erant, quis est iste rex gloriæ? Vnde Origenes: Sed & quando intrauit Iesus Hierosolymam veram: admirantes virtutes cœlestes, dicebant: Quis est iste rex gloriæ? Hæc Origenes. Dicebant ergo [quis est hic:] quasi dicerent, iste non est talis ac tantus quòd talia deberent sibi exhiberi. Mirabantur enim turbę frequẽtiam, nescientes de eo veritatem: cui obuiam cum laudibus occurrunt. Vnde Chrysostomus: Meritò commouebantur, vidẽtes rem mirabilem. Homo laudabatur quasi deus, sed deus laudabatur in homine: puto autem quòd nec ipsi qui laudabãt, sciebant quid laudabant: sed spiritus subitò ingressus in eos, nesciẽte anima, veritatis verba fundebat. Hæc Chrysostomus. Principes itaq; sacerdotum, & maiores indignabantur de reuerentia Christo exhibita: & ob hoc tota ciuitas dicitur esse commota: quia factum maiorum, dicitur esse

Psal. 23.a. — *Laudatio Christi p Iudæos.*

C factum totius ciuitatis, vel alterius communitatis. [Populi aũt,] id est simplices & vulgares, quasi rationem de contrario reddentes, [dicebãt: hic est Iesus propheta à Nazareth Galilææ:] immo dominus prophetarum, & ideo scilicet meritò debet honorari. Ecce confessio dei à minoribus incipit, vt ad maiores perueniat. Vbi Hieronymus: Alijs autem ambigentibus vel interrogantibus, vilis plebecula confitetur, [quia hic est Iesus propheta à Nazareth Galilææ.] A minoribus incipiunt, vt ad maiora perueniant: prophetam enim eum dicunt, quem Moyses sui similem dixerat esse venturum: à Nazareth autem Galilææ, quia ibi educatus fuerat: vt flos campi nutriretur in flore virtutum. Hæc Hieronymus. Et postquam dominus ingressus est Hierusalem, remisit animalia ad locum suum. Memoriã huius processionis dominicæ, recolit ecclesia illa die. Egrediuntur enim fideles cum ramis, quasi obuiam domino, extra muros vel septa, vsque ad crucem aliqui vadunt: in qua & ramos quos gestant affigentes deponunt, quasi diceret ecclesia: Mihi autem

Galat. 6.

absit gloriari, nisi in cruce dñi nostri Iesu Christi. D Quandoque autem ideo eunt, & vsque ad crucem: quasi sic ostendatur eis non esse sperandum in quantalibet gloria mundi: quia extrema gaudij luctus occupat: & deinde cum cruce in ciuitatem regrediuntur, pro eadem significatione illa die gaudio processionis subditur euangelium dominicæ passionis: fortè quia & dominus exultationi inseruit lamentum, & nos processioni passionem: quia passio fuit causa euersionis, pro qua fleuit. In proximo ergo bella acturus, & de hostibus triumphaturus, cum triumpho & gloria, & ad impiam ciuitatem, & ad locũ certàminis dominus venit: & certus de victoria ante bellũ, quod fieri non solet, triumphum suscepit: vnde & rami palmarum, cũ quibus gloriosè susceptus est, propinquam victoriã super principem mũdi signant. Hodie ergo mater ecclesia, duas recolit processiones. Prima fuit, quia Iudæi Christum à monte Oliueti, vsque Hierusalem cum ramis oliuarum & palmarum, & magnis canticis associauerunt: & ista processio magnæ reuerentiæ, & honoris fuit: & hanc ecclesia in euangelio hodierno represen- E tat. Secunda est, quia Iudæi Christum ab Hierusalem ad montem Caluariæ, cum magnis opprobrijs & irrisionibus deduxerunt: & ista processio fuit magnę ignominiæ & doloris: & hanc repræsentat ecclesia in passione hodierna. In istis processionibus ostenditur magna in Iudæis multiplicitas voluntatis. Nam in prima cum magna reuerentia & deuotione ipsum supra asellum posuerunt. In secunda ipsum cum magna ignominia in patibulo suspenderunt. In prima, vestimenta sua in via strauerunt: in secunda, Christum suis vestibus expoliauerunt. In prima ramos oliuarum & palmarum sibi obuiam portauerunt: in secunda spinas acutissimas eius capiti affixerunt. In prima appellauerunt eum regem: in secunda negauerunt eum, dicentes: non habemus regem nisi Cæsarem. In prima appellauerunt eum saluatorem dicentes: osanna, id est salua obsecro: in secunda negauerunt ipsum saluatorem: quòd dixerunt qui seipsum saluare non poterat. In prima dixerunt ipsum esse benedictum: & in nomine domini, scilicet patris venisse in mundum: in secunda F dixerunt ipsum esse malefactorem: & ideo se tradidisse eum, & crucis patibulo affigendum. Ecce quanta instabilitas in istis fuit: quia quem tantum honorauerunt, post modicum ignominiosè tractauerunt. Sed propter gloriæ processionem, maiorem habuit ex consequenti vituperio confusionem. Vnde Bernardus: Quid fuit quòd processionem habere voluit, qui mox futuram nouerat passionem? Processio quidem meritò representatur hodie, quia hodie facta fuit. Passio verò cur addita est, quam sexta feria constat esse secutam? fortè vt amarior esset passio, quam processio pręcessisset. Et iterum: Nõ sine causa tam noua processio mira quadam cõiunctione additur passioni. Nam processio plausum habet: passio verò planctum. Videamus quid conferat ista coniunctio. Vtique vt discamus in nulla vnquam huius seculi lætitia habere fiduciam: scientes quoniam extrema gaudij luctus occupat: sed in die bonorum, non immemores simus malorum. His enim mixtum est pręsens seculum, non secu-

Prouer. 14 — *Triũphus Christi.* — *Processiones duę diuersę.* — *Ioan. 19.* — *Processionis causę.*

G laribus tãtum,sed etiam spiritualibus viris. Ideo
Actuum.1. qui cœpit prius facere quàm docere: non modo
verbis,sed etiam exemplis ostendens,quia omnis
Esa.40. caro fœnum,& omnis gloria eius quasi flos fœni:
processionis voluit gloria sublimari, quando sibi
imminere cognouit diem ignominiosissimę pas-
1.Cor.2. sionis. Spiritualibus autem spiritualia comparan
tur:in processione quidem,cœlestis patriæ repre-
sentamus gloriam:in passione verò, monstramus
1.Thess.4 viam. In processione rapiemur in nubibus obuiã
Christo in aëra,quãdo suscipietur in cœlesti Hie
rusalem Christus dominus, applaudẽtibus & ac-
clamantibus vndique populis vtriusque testamẽ-
ti,quasi qui præcedebant & qui sequebantur : be-
nedictus qui venit in nomine domini. In proces-
sione considerasti quó properandum sit, disce in
passione quó eundum sit. Tribulatio enim præ-
sens,via vitæ est:via glorię,via regni. Tolerabilẽ
proinde laborẽ passionis, reddit gloria processio-
nis:quoniã amãti nihil est difficile. Hæc Bernar.

Oratio

H DOmine Iesu Christe, qui verbo & exem-
plo magis docuisti nos flere q̃ ridere:
obsecro te per beatissimas lachrymas, &
omnes miserationes tuas,doce me vt pec
cata mea & pericula imminentia semper videam
& cognoscam:ne inimici mei,scilicet dæmonum
suggestiones, tẽporalium rerum pulchritudines,
& carnales voluptates circũdent, coangustent, &
ad terram prosternãt me:ne filios,scilicet sensus,
cogitatus, & actus meos, & ordinem virtutũ de-
struant:vt inde laudem te,& cõfitear nomini tuo
altissime. Amen.

De electione vendentium & ementium
de templo. Cap. XXIX.

Matt.21. VEnit autẽ Iesus directè ad tẽplũ, &
intrauit in ipsum. Vbi nota q̧ tem-
Templum plũ accipitur aliquãdo pro domo tẽ
pli, quod diuidebatur in duas par-
tes:vna pars vocabatur sanctum,vbi
prope ostium sanctisanctorum erat altare incen-
si,seu thimiamatis,auro tectum: mensa proposi-
I tionis,& candelabrũ:alia pars erat sanctũsancto-
rum,vbi erat arca testamẽti,& duo cherubin. Illã
partem quæ dicebatur sanctum,intrabant quoti-
die sacerdotes ad offerendũ incẽsum,& nulli alij.
Intra sanctũsanctorũ solus summus põtifex in-
Altare ho trabat,& semel in anno. Aliquando autem acci-
locaustorũ pitur templum largè,pro quadam platea quadra-
ta ante tẽplum,muro clausa:& dicebatur atrium
sacerdotum,vbi sub diuo erat altare holocausto-
rum ęre coopertum:& istud intrabant non solum
sacerdotes,sed etiam Leuitę eos in excoriatiõe,&
ablutione hostiarum & consimilibus adiuuantes:
vulgares autem homines illud non intrabant,sed
ad ostium illius atrij animalia viua sacerdotibus
offerebant. Ista autem duo loca nõ intrauit Chri
stus,quia non erat sacerdos,nec leuita. Sed pręter
ista duo loca erant adhuc duo alia, vbi homines
sub diuo in oratione erant, & in vno viri, & in
alio mulieres orabant,& ista atria vocabantur no
mine templi:& de hoc dicitur quòd Iesus intra-
Acto.3. uit in templum dei:ac Petrus & Ioannes ascende
bant in templum ad horam orationis nonam.

[Intrauit autem Iesus] protinus [in templum,] K
præcipuè propter tria. Primò, secũdum Bedam, Introitus
vt doceret nos formam religionis,quã sequamur: domini in
scilicet vt quocunque pergimus, primò domum templum
orationis,si ibi est, adeamus:& per orationes deo causę.
commendati, sic ad agenda negocia secedamus.
Secundò,quia locus publicus erat,vbi posset inue
niri:ostendens se non inuitè, sed spõte pati. Ter-
tiò,vt ostenderet quòd ruina vrbis & populi,pro
qua fleuerat, maximè ex sacerdotũ culpa fuit: &
inde radix perditionis processit. Hoc profectò in-
notuit, cùm post malorum imminẽtium enarra-
tionem protinus templum ingressus est,vt de illo
vendentes & ementes eijceret: in signum quòd sa
cerdotes, tãquam indigni, essent de templo & of-
ficio eijciendi. Sicut enim templum est in ciuita-
te:ita vita sacerdotum in plebe. Vnde secundum
glosam: Simonia sacerdotum, causa fuit destru- Simonia
ctionis Iudæorum. Sacerdotes enim auaritiæ suæ destruxit
consulentes,in porticibus & atrijs templi hostias Hierusalẽ
cuiuscunque generis vendebant:ne venientes vi-
ctimas non habentes nihil offerrẽt,si hostias prę-
stò non inuenirent: & hoc faciebant vt vendita L
iterum oblata reciperent:& ne pauperes non solũ
hostias,sed & vnde emerent non habentes,excusa
tionem pecuniæ non habitę prætenderent: posue
rant ibi nummularios,qui mutuam sub cautione
& spe alicuius doni pecuniam darẽt: sed quia lex
non patiebatur vt à fratribus suis vsuras accipe-
rent:ideo quod non audebant dare ad vsuram,da
bant nomine collibiorum, vt sic pro nũmularijs
collibistas facerent. Collibia autẽ dicuntur apud Collibia.
eos vilia munuscula, vt ciceris,& vuę passę,& po
morum,& his similia. Collibistę igitur licet pro
illa accommodatione pecuniæ,non reciperent pe
cuniam vltra sortem: recipiebant tamen munera
vel xenia, quasi quod in nũmo non licebat,in his
rebus quæ nummis coëmuntur liceret: quod pro-
hibuit Ezechiel, dicens: Vsuram & omnem su- Vsura pal
perabundantiam non accipietis. Sic & hodie mul liata.
ti prędictis sunt similes,vsuram & simoniam sub Munera
nomine charitatis,vel gratitudinis palliãtes. Val- accipere.
de periculosum est munera accipere: quia hoc est
libertatem vendere. Vnde Seneca: Quædam gra
tuita nobis videntur, quæ carissimè constãt: pro M
quibus nosmetipsos impendimus,quę emere nol-
lemus si nobis domus nostra pro illis esset danda:
si amœnum aliquod fructuosumve prędium:ideo
nihil est cuiq; se vilius. Nostri essemus,si ista no-
stra nõ essent:quisquis nostrum tutam agere vitã
volet,ista viscata beneficia deuitet,in quibus mi-
serrimi fallimur. Sapiens cùm primò videt mu-
nuscula,à theatro surgit,& scit magna paruo con
stare:vilem prędam,magno incommodo luimus.
Beneficium accipere, libertatem vẽdere est. Hęc
Seneca. vbi Chrysostomus: Hoc erat propriũ bo- Templum
ni filij, vt veniens primò ad domum curreret pa- primò pe-
tris,& illi honorem redderet qui genuit eum. Et tendum.
tu imitator Christi factus cùm in aliquã ingres-
sus fueris ciuitatem,primùm ante omnem actum
ad ecclesiã curras:& hoc erat boni medici, vt in- Medici bo
gressus ad infirmam ciuitatem sanandam,primũ ni est ha-
ad originem passionis intenderet. Nam sicut de bere pręci
templo omne bonum egreditur: sic & de templo puam cu-
omne malum procedit. Quemadmodum medi- rã de sto-
cus quando primùm ingreditur ad infirmum, de macho.
stomacho

A ſtomacho eius interrogat, & eum componere fe-
ſtinat: quia ſi ſtomachus ſanus fuerit, totum cor-
pus validum erit: ſi autem diſſipatus fuerit, totũ
corpus infirmum eſt: ita ſi ſacerdotium integrum
fuerit, tota eccleſia floret: ſi autẽ corruptum fue-
Cor & ſtomachus. rit, fides marcida eſt. Cor enim & ſtomachus, ſa-
cerdotium intelligitur: quia in rebus ſpirituali-
bus per eos totus populus gubernatur. Sicut e-
nim cor ſapiẽtiæ locus eſt: ita ſacerdotes recepta-
cula ſunt ſapientiæ ſpiritualis. Et ſicut ſtoma-
chus accipiens cibum, coquit eum in ſemetipſo, &
per totum corpus diſpergit: ſic & ſacerdotes acci-
piunt ſcientiã ſermonis, per ſcripturas, ex deo: &
coquentes eam in ſe: id eſt, tractantes & meditan-
Sacerdotũ cura. tes apud ſe: vniuerſo populo ſubminiſtrant. Vi-
dete ergo ſacerdotes quomodo vos componatis in
verbo & opere, quoniã ſicut in corpore ſi aliquod
infirmatum fuerit membrum, non omnino lan-
guet & ſtomachus: ſi autem ſtomachus langue-
ſcit, omnia membra inueniuntur infirma: ſic ſi
aliquis Chriſtianorum peccauerit, non omnino
B peccant ſacerdotes: ſi autem ſacerdotes fuerint in
peccatis, totus populus conuertitur ad peccan-
dum. Ideo ſi vnuſquiſq; Chriſtianorum pro ſuo
peccato dat rationem, ſacerdotes autem non tan-
tum pro ſuis: ſed & pro omnium peccatis daturi
ſunt rationem. Vidit arborem pallentibus folijs
marcidam: intellexit ſtudioſus agricola, quia læ-
ſionem in radice haber. Nam vere quemadmodũ
cùm videris arborem pallentibus folijs marcidã,
intelligis quia aliquam culpam habet erga radi-
cem: ita cùm videris populum indiſciplinatum
& irreligioſum, ſine dubio cognoſce quia ſacer-
dotium eius non eſt ſanum. Hęc Chryſoſtomus.
Valde ergo deflendi ſunt clerici quando cadunt:
quia eorum caſus eſt magis periculoſus. Vnde
Chryſoſtomus: Nihil intantum deſtruit eccleſiã
dei: ſicut clericos laicis eſſe deteriores. Cernens
ergo dominus in domo patris ſui negociationem
ſeu latrocinium iſtiuſmodi: ardore ſpiritus cõci-
tatus, fecit ſibi flagellum de funiculis, & eiecit ip-
ſe dominus templi vendentes & ementes de tem-
plo, cum hoſtijs ſuis: & menſas trapezetarum, &
cathedras vendentium columbas euertit: nec ali-
C quod vas deo non dicatum & ſacratum, mercan-
Vaſa à domino proſcripta tẽplis. di gratia per templum transferri permiſit. Inter-
dixit quidem de vaſis mercationis, & humanis
vſibus applicandis: non de vaſis deo dicatis: quia
vaſa diuino cultui deputata, debebant ibi, & non
alia eſſe. Ergo nec cophini, vel alia vtenſilia com
munia, per eccleſiam debent deportari. Vnde Be-
da: De vaſis dicit illis, quæ mercandi gratia infe-
rebantur. Cæterùm abſit, vt vaſa deo dicata dñs
eijceret de templo, vel introferri prohiberet in
templum: ſed potius vbi futuri ſibi examinis in-
ſigne prætendit exemplum, immunda & propha-
na eliminat vaſa de templo, ac ne amplius inſe-
rantur prohibet, quando non ſolũ de eccleſia om-
nes repellet, ac deturbabit reprobos: verumetiam
ne vltrà ad turbandam eccleſiam intrent æterno
eos verbere compeſcit. Sed & in præſenti hæc eſt
vera domus domini: id eſt, cordis fideliũ purifica
tio, vt nõ tantum peccata, quæ inerant, diuinitus
Eiectio ſecunda acrior. immiſſa compunctio tollat: ſed etiam ne vltrà re-
petantur, diuina in eis gratia perſeuerans adiu-
uet. Hæc Beda. Et hæc fuit ſecunda eiectio. Bis
enim legitur dominus hoc feciſſe, ad ſignifican- D
dum, quod eijciendi ſunt tales ab eccleſia militã-
te per ſententiam, & à triumphante per pœnam.
Vbi Theophilus: Hoc etiã dominus fecit in prin-
cipio prædicationis ſuæ: & nunc iterum illud fe-
cit quod ad crimen & in maximam redargutionẽ
Iudæorum redundat: quia non fuerunt ex priori
admonitione caſtigati: & cùm dominus hoc toti-
ens fecerit, ipſi minimè ſe correxerũt. Vnde Chry
ſoſtomus: In quo minor eſt excuſatio Iudæorum:
quoniam cum bis hoc idem feciſſet, morabantur
tamen in ſua dementia. Hæc Chryſoſto. Vnde
in prima eiectione eiecit tantum vendentes: & ex
hoc nobis datur fiducia impetrandi: vt quid enim
vellet dominus ibi nos orare: niſi ipſe vellet nos
audire? hìc autem durius agendo, etiam ementes
qui numero erant plures. In prima etiam expul-
ſione, eos appellauerat negociatores: ſed vt ſtatim
patebit, hìc acrius reprehendendo, appellat latro-
nes: dans per hoc exemplũ prælatis, quòd durius
debent arguere ſecundum peccatum, quàm pri-
mum: quia grauius eſt (cæteris paribus) ratione E
ingratitudinis. Hìc etiã & in prima eiectione ma- Auſteritas in hoc facto Chriſti.
ior serioſitas, & rigor & auſteritas de Chriſto ex-
primitur, quàm nuſquam alibi de eo legitur: quia
ſecundum Chryſoſtomũ, in proprijs iniurijs eſſe
quempiam patientem, eſt laudabile: iniurias autẽ
dei diſſimulare, nimis eſt impium. Vnde Chri-
ſtus iniurias ſuas patienter ſuſtinuit: iniurias au-
tem patris ſui nullatenus diſſimulauit. Hæc fla-
gellatio & eiectio malorum de templo, olim præ-
figurata fuit in Heliodoro, qui cùm audacter ma Heliodor⁹
nu armata templum intraſſet, vt illud ſpoliaret:
quidam aduenientes eum flagellauerunt, & tan-
quam mortuum reliquerunt. Heliodorus flagel-
latus fuit propter templi ſpoliationẽ, Iudæi pro-
pter vſuræ palliationem. Moraliter autem per Moraliter
hunc actum Chriſti datur intelligi, quòd deus
quotidie ſuam eccleſiam intrat, & qualiter ibi
vnuſquiſque conuerſetur attẽdit. Caueamus er-
go ne in ea riſibus & fabulis vel alijs illicitis va-
cemus: ne improuiſus veniens nos flagellet, & de
eccleſia ſua ac demum de regno eijciat & expel-
lat. Nam qui peccata peccatis addit, quaſi funem
quo hic vel in futuro flagellatur, vel ligetur, con F
nectit. Funiculi ergo quib⁹ mali eijciuntur, ſunt
incrementa actionum malarum: quia funiculis Prou. 5. d.
peccatorum ſuorum vnuſquiſque conſtringetur.
Vnde Auguſtinus: Ergo quando aliquid patiun-
tur propter iniquitates ſuas, hi qui vel fictè bonĩ,
vel apertè malè faciunt in eccleſia: agnoſcãt quia
dominus fecit flagellum de reſticulis peccatorum
ſuorum, & admonet eos vt mutent ſe, ne ſint ne-
gociatores: ne tandem audiant, ligate illis manus
& pedes, & proijcite in tenebras exteriores. Hæc
Auguſti. In hoc quòd dominus expulit de tem-
plo boues, & oues, & nummularios, & vendentes
columbas euertit, myſticè deſignatur quòd præ-
lati conſtanter debent reprimere hypocritas, pel-
les ouinas ſimulantes, tyrannos cornu ſuæ poten-
tiæ bonos ventilãtes: vſurarios & ſimoniacos do-
na ſpiritus ſancti, quæ per columbã intelligũtur,
vendentes. Maximè autem ex hoc facto domini Simoniaci expellẽdi.
enormitas ſimoniacæ prauitatis oſtenditur: quia
nuſquam alibi corporaliter reſtitiſſe, & alios im-
puliſſe vel eieciſſe narratur. Si igitur eum in
hoc

G hoc quoque imitari volumus, ſi non aliter poſſumus, etiam violēter ſimoniacos ab eccleſia pellere debemus: ſi tamen vires ſuppetant quibus hoc ſine eccleſiæ detrimento facere valeamus. Audite hæc ſimoniaci, audite negociatores nephandi: aut à negocijs ceſſate, aut de templo exite. Vos nummularij eſtis, vos columbas & gratiam ſancti ſpiritus venditis, vos ſine nummo & precio nihil agitis. Omnes quidem ſimoniaci à templo dei vel ante humanos, vel ante dei oculos eijciūtur, & dei dono priuantur. Similiter clerici & religioſi, qui in templo dei ſunt deputati ſi ſecularibus & terrenis negocijs ſe implicent, merito eiectionem à deo, & eius indignationem timere debent. O quanta mala gerunt hodie in eccleſia: quę ſi dominus inueniſſet, vtique grauiter tunc puniuiſſet. Vnde Beda: Eiecit commercia rerum humanarum de domo illa, in qua diuinas tātum res agi, hoſtias & orationes deo offerri, verbum dei legi, audiri, & decantari præceptum erat. Et quidem credēdum eſt: quia ea tantum vendi vel emi reperetit in templo, quæ ad miniſterium neceſ-

Clerici ſecularibus dediti.

H ſaria eſſent eiuſdem templi: iuxta quod aliâs factum legimꝰ, cùm idem templum ingrediens inuenit in eo vendētes & ementes oues, boues, & columbas: quæ nimirum omnia non niſi vt offerrētur in domo domini, eos qui de longè venerāt ab indigenis comparare credendum eſt. Si ergo dominus nec ea volebat in templo venundari, quæ in templo volebat offerri: videlicet propter ſtudium auaritiæ, ſiue fraudis, quod proprium ſolebat eſſe negociatorum facinus: quanta putas animaduerſione puniret, ſi inueniſſet ibi aliquos riſui vel vaniloquio vacantes: aut alij cuilibet vitio mancipatos? Si enim ea quæ alibi liberè geri poterant, dominus in domo ſua (videlicet temporalia negocia) geri nō patitur: quantomagis ea quæ nuſquam fieri licet plus cœleſtis iræ merentur, ſi in ædibus deo ſacratis agūtur? Hæc Beda. Moraliter tēpore iſto ſancto, appropinquante paſchare Iudæorum, id eſt confitentium, ascendit Ieſus Hieruſalem, id eſt, cor humanum vel animam ſanctam, & deuotam, per gratiæ ſublimationem eleuatam: nam Hieruſalem in alto ſita eſt. Vnde

Moraliter

I dicitur, aſcendit. Templum in Hieruſalem, eſt eminentior pars animæ: puta ſuperior pars rationis, quæ ſoli deo & æternis debet intendere: illuc aſcendit deus per effectum ſacramenti, vel etiam ſua præſentia ſpirituali animam viſitando. Sunt autem quatuor præcipuè quę Chriſtus in templo ſpirituali non patitur, deſignata per quatuor quæ inuenit in templo materiali: & ſunt quatuor defectus etiam in viris religioſis quandoque reperti. Primum, eſt nimia ſollicitudo temporalium in acquirendo ipſa & conſeruando: hoc ſignificatur per æs quod Chriſtus effudit de templo. Non autem ſollicitudo temporalium ſimpliciter probibetur: ſed nimia: & ne in templo ſit, id eſt, in mente quæ ſolis æternis debet vacare. Vnde quando tēporalia in hoc templo habentur, peccatur mortaliter: quia creatura ponitur loco creatoris, & tēporalia loco æternorum. Secundum eſt, incautus vſus temporalium, & incircunſpecta conſideratio de euitandis periculis: quod ſignatur per bouem, qui cùm libenter herbas comedit, quandoque nociua in herbis abſconſa deuorat & deglutit. Sic

Quatuor ex templo animę pellenda.

plerunque accidit cùm vtimur temporalibus, vo- K
lendo accipere id quod eſt neceſſarium: quia latet ſub neceſſitate ſuperfluitas & voluptas. Tertium eſt, timor inordinatus & ſtolidus: quod ſignatur per ouem, in qua plus abūdat priuatio intellectus quàm in alijs quadrupedibus: & ſi tempore tonitrui remanet ſola & fuerit impregnata, abortit præ timore. Sic homines nimis timidi, abortiunt fructum profectus ſpiritualis. Quartum eſt, inexpeditio, vel tarda progreſſio, in expletione operum virtuoſorum: & hoc ſignificatur per columbam, quæ nimis deliberat de volatu, collū vndiq; circunflectendo & circunſpiciendo ad quam partem ire velit: ſed ſæpe interim ſagitta eam percutit, vel accipiter rapit: ſic accidit hominibus pigris & inexpeditis. Sed talia à Chriſto in ſuo ingreſſu à templo animæ expelluntur: facit enim flagellum de funiculis tribus, quorum primus eſt infirmitas corporalis: ſecundus, tribulatio cordialis: tertius, ex inſtinctu diuino admonitio ſpiritualis. Hoc flagello Chriſtus prædicta quatuor ab anima fugat & eijcit: & nihilominꝰ cathedras & menſas euertit, ne facilem ingreſſum habeat: L
& dixit eis, quos de templo eiecerat, Scriptum eſt, ſcilicet in Eſaia: Domus mea, id eſt, nomini & cultui meo dedicata domus orationis vocabitur, non rapinæ vel furti, non negociationis & vanæ locutionis, vel ſpectaculi. Et ex hoc datur nobis magna fiducia impetrandi. Vt quid enim vellet dominus ibi nos orare, niſi ipſe vellet nos exaudire? In hoc etiam oſtēdit ſe illis deum eſſe: quia templum ſolius dei eſt domus. Vbi Ambro. Deus enim templum ſuum nō mercationis vult eſſe diuerſorium: ſed domicilium ſanctitatis. Et Origenes: In quo non debent vendere & emere: ſed orationibus tantum vacare, qui congregantur in domo orationis. Nemo ergo, vt ait Augu. in oratorio aliquid agat, niſi ad quod factū eſt: vnde & nomen accepit. Sed heu nūc domus dei, domus diſſolutionis & cupiditatis poteſt vocari. Ideo ſubditur: Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum: latrones enim non curant niſi de lucris temporalibus, quocunque modo acquirāt: & ideo in ſpeluncis ſe abſcondunt. Vnde Grego. Domus orationis, ſpelunca latronum facta fuerat: quia ad M
hoc in templo aſſiſtere nouerant, vt aut nō dantes munera ſtuderent corporaliter perſequi, aut dantes ſpiritualiter necare. Templum quoque & domus dei eſt ipſa mens, atque conſcientia fidelium. Quæ ſi quando in lęſione proximi, peruerſas cogitationes profert: quaſi in ſpelunca latrones reſident. Et nō iam domus orationis, ſed ſpelunca latronis eſt, quando relicta innocentia & ſimplicitate ſanctitatis, illud conatur agere, vnde valeat proximo nocere. Hæc Gregorius. Spelunca latronum, dicitur eſſe locus, vbi ſpolia quæ latrones rapiunt congregantur: & hoc fecerunt ſacerdotes de templo: quia non curabant de cultu dei, ſed magis de excoriatione populi: & hoc per aſtutias varias & exquiſitas. Similiter & hodie clerici plus curāt de ſuo lucro, quàm de eccleſiæ ſeruitio. Sicut enim magni latrones in ſpelūcis ſuis exiſtentes, quando ſciunt tranſire aliquos parum habētes, nō exeunt de ſpelūcis: ſed mittunt famulos ſuos ad expoliandum illos: quādo verò ſciunt tranſire homines multum pecunioſos, currunt illuc

Ouis. *Funiculus flagelli triplex.* *Eſaiæ. 56.* *Spelunca latronum.*

A illuc de primis ad illos. Sic multi canonici & clerici, quando sciunt lucrum magnum, currunt ad ecclesiam: sed quando lucrum est modicum, remanent in domibus, & se subtrahunt, ac clericos suos ad ecclesiam mittunt.

Ecclesiæ vsus quadruplex.

Et nota quadruplicem vsum ecclesiæ: quia primò est domus reconciliationis, quò ad pœnitentes: secundum illud Genesis,

Gene. 28.

non est hîc aliud, nisi domus dei & porta cœli. Secundò, orationis, quò ad proficientes: sicut dicitur hîc. Tertiò, instructionis, quò ad perfectos: secundū illud Esaiæ:

Esaiæ. 2.

Venite ascendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob, & docebit nos. Quartò, iubilationis & laudis, quò ad omnes: secūdū illud Psal. in ecclesijs benedicite deo: & illud, Beati qui habitant in domo tua domine.

Psal. 67. Psal. 83.

Latrocinium quadruplex.

Sed fit spelunca latronum, secūdum quadruplex latrocinium: vel scripturarum, quando corrumpuntur, vt ab hæreticis: vel gratiarum, quando sacramenta venduntur, vt à simoniacis: vel præbendarum, quãdo emuntur, vt ab ambitiosis: vel pecuniarum, quando malè expenduntur, vt à voluptuosis. Vel secundum Hieronymum: Latro est, B & templum dei in latrocinium seu latronum specum conuertit, qui lucrum de religiosis sectatur.

Lucrum à clericis sectantes.

Hoc lucrum sectantur aliqui per studium scientiæ, vt quæstuarij aduocati: aliqui per fortitudinem potentiæ, vt nobiles: aliqui per oblationem munerum, vt diuites mundi. De his omnibus dicit Ioannes: Quotquot venerunt, fures sunt & latrones.

Ioan. 10.

Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, testes vocis & laudis puerorum, & sanauit eos: vt quod pueri clamabãt verbis & ore, ipse ostenderet factis & opere, quasi etiam testis ipsorum. Clamabant enim osanna, id est, saluifica: quibus per opera respondit, quia salutem tribuit. Ac si diceret: Bene clamatis saluatorem: quia ecce do salutem.

Moraliter

Moraliter cæci sunt ignorantes, claudi verò rectitudinem iustitiæ dimittentes: & isti curãtur per Iesum, & per bona consilia & hortamenta sectatorum eius.

Honor nō repressit iustitiam.

Considera nunc quòd dominus cum magno honore receptus, propter exhibitam sibi reuerentiam non dimisit iustitiã: quia mox templum intrauit, & omnes vendentes & ementes inde eiecit: nec propter seueram iusti- C tiam omisit suam misericordiam, quia mox cæcos & claudos sanauit: propter quod datur intelligi, quòd iudex & prælati propter impensum sibi fauorem, non debent dimittere iustitiæ rigorem: nec propter rigorem iustitiæ, debent dimittere dulcedinem misericordiæ. Videntes autem & admirantes principes sacerdotū & scribæ mirabilia quæ fecit Iesus, in tantæ multitudinis de templo eiectione, in cęcorum & claudorum sanatione, & pueros clamantes in templo, ipsum scilicet esse verum Christum, & dicentes: osanna filio Dauid (ipsi enim pueri & cæteræ turbæ cum laudibus Christum vsque in templum deduxerunt) moti contra ipsum rancore & inuidia, indignati sunt: quia mali de laude bonorum dolere consueuerunt. Vbi Chrysostomus: Qui ingrediebatur vt homo, laudabatur vt deus. Qui celabatur in carne, demonstrabatur in voce. Quē malitia sacerdotum, quasi hominem, blasphemabat: hunc innocētia paruulorum, quasi deum, exaltabat. Quantum autem ille glorificabatur, tantum sacerdotes inuidia torquebãtur: & illius honor fiebat illis tormentū. Sic enim est res, quan- D do boni in sua virtute laudantur, mali in sua inuidia cruciantur. Hęc Chrysosto. Cumq; manus non auderent timore populi in eum inijcere, nec miracula manifesta impugnare: arguebant tamē eum de applausu quem sustinebat circa se, & testimonium populi atq; puerorum clamantium, osanna filio Dauid, vertebant in calumniam: quòd videlicet hoc non dicitur nisi soli filio dei. Vnde dixerunt ei, laudis quid isti dicunt? Quasi dicerent: Talem laudem de te meritò non deberes sustinere: quia si tu iustus & bonus esses, talē gloriam & applausum declinares. Vbi Chrysost. Et nimirum hoc Christi erat dicere ad eos: Non auditis quid hi dicunt? Sicut enim deo cantabãt illi pueri. Et iterum & vos videtis quæ ego facio. Illos loquentes attenditis, & me facientem non cōsideratis. Ego factis interpretor voces illorum. Hæc Chryso. Iesus autem dixit eis: Vtiq; scilicet audio, & audire debeo: quia hoc est ex diuina præordinatione, secundū quod scribitur in Psal. Nunquid enim legistis ibidem: Ex ore infantiū Psal. 8. & lactentium perfecisti laudē. Et bene dicit, per- E fecisti, laus enim inchoata fuit à turbis in via. Profert autem de Psalmo exemplum, vt tacente domino testimonium scripturarū firmaret dicta puerorum: quasi diceret, Vos qui estis legisperiti, debetis scripturam hanc scire: & per consequens me non reprehendere. Vbi Chryso. Intelligimus quia infantes dicebantur, non ætate, sed simplicitate cordis. Infantes enim lactentes nec intelligere aliquem, nec laudare possunt.

Infantes.

Lactentes enim dicebatur, quoniã quasi lactis suauitate, ita mirabilium delectatione excitati, clamabãt sicut scriptum est: sed exultaui animam meam sicut ablactantes super matrem suã: Lac enim dicitur opus miraculorum: quia miracula nullum laborem videntibus ponunt, sed videntes admiratione delectant, & ad fidem molliter inuitant.

Psal. 130. Lac.

Panis autem est doctrina perfectæ iustitiæ, quam accipere non possunt, nisi exercitati sensus circa res spirituales. Hęc Chrysof. Et omnis simplex doctrina lac dicitur: quia delectat, & faciliter capitur, sicut lac sine dolore gentium sugitur.

Oratio.

F Generale terroris tui domine signum fecisti, quando flagello de funiculis facto omnes de templo eiecisti: prætendens in oculis flammã tuæ diuinitatis, precor & obsecro domine te, da mihi te terribilē pręsentem attendere, vt sancto te timeam timore. Magna enim sunt iudicia tua domine & inscrutabilia: quę cùm considero, contremiscunt omnia ossa mea: quoniam non securatur homo viuens super terram: sed in futurum omnia reseruantur incerta, vt semper seruiamus tibi piè & castè in timore, & exultemus tibi cum tremore. Amen.

De duobus minutis viduæ, & de pharisæi & publicani oratione. Caput. XXX.

Et sedens Iesus contra gazophylacium, id est diuitiarum repositoriū, aspiciebat eos qui mittebant, & ponebant munera sua, id est, oblationes in illud. Erat autem gazophylacium arca, foramē desuper habēs, iuxta altare ad

Luc. 21. & Marci. 12.

Gazophylacium.

dexteram

G dexteram posita, in qua mittebatur & seruabatur
pecunia pro sustentatione ædificiorum templi, &
alijs quæ erant ad templum & ministerium ne-
cessaria: necnon pauperibus & viduis inde nutri-
endis, ac pro sacerdotibus & ministris. Dicitur au
tem gazophylaciũ porticus, vbi tales arcæ & ob-
lationes seruabantur: de quo etiam alibi in euan-
Ioan. 8. gelio dicitur: Hæc locutus est Iesus in gazophy-
lacio, docẽs in templo. Vnde Beda: Quia sermo-
ne Græco phylaxe seruare dicitur, & gaza lingua
Persica diuitiæ vocantur: gazophylacium locus
appellari solet, quo diuitiæ seruantur, quo nomi-
ne & arcam in qua donaria populi congregaban-
tur ad vsus templi necessarios, & porticus in qui-
bus seruabantur appellabant. Hæc Beda. Et cùm
multi diuites multa mitterent, ⌊videns quandam
viduam pauperculã mittẽtem ęrea minuta duo,⌋
id est, duos nummos æreos, valẽtes quadrantem,
seu quartam partem sicli, scilicet obolos quinque
quos cum sudorib⁹ ad diuturnum victum acqui-
sierat, ⌊dixit⌋ discipulis quòd plus omnibus mi-
sisset: quia miserat de penuria sua, & sibi necessa-
H ria omnia quæ habuit, & totum victum suum: id
est, omnia necessaria corpori, sine quibus non est
viuere, se de cætero in totum cõmittens deo. Alij
verò ex superabundãti sibi & superfluo miserũt:
quod non debebant retinere, sed erogare. Non di-
cit quòd miserunt quod abundat: sed ex eo quod
abundat illis, & ex abundanti: ad denotandũ quòd
non dederunt totum superfluum, sed partem mo-
Munerum precia. dicam. Sacerdotes quippe qui erant auari, doce-
bant quòd ille qui plus offerebat in templo, abso-
lutè loquẽdo, plus habeat de merito: quod falsum
est: quia quantitas meriti nõ accipitur secundum
quantitatem doni absolutè, sed per comparationẽ
& facultatem dantis, & promptitudinem suæ vo-
luntatis & deuotionis. Vnde secũdum doctrinam
sacerdotum, multi diuites iactabant munera mul
ta & magna: sed secũdum Christi sententiam vi-
dua hęc pauper plus omnibus misit: non absolutè
loquendo, sed considerata facultate & bona vo-
luntate sua: non effectu ponderis, sed affectu de-
uotionis: non plus in quantitate, sed in charitate,
I vt dicatur plus, quia ampliori desiderio & feruo-
re: quod enim potuit, misit: & quod nõ potuit, de-
siderauit: item plus comparatione, quia totum de-
dit: item plus dati qualitate, quia de sibi necessa-
rio: item plus diuina acceptatione, quia Christus
Vidua plus dedisse probatũ cæteris. plus approbauit. Præfertur ergo diuitibus vidua
paupercula: quia plus est pauperi dare modicum,
quàm diuiti dare multũ: sicut plus est puero ferre
pondus paruum, quàm forti viro ferre magnum:
& deus plus attendit dantis affectum, quàm do-
num: & plus ponderat quantitatem deuotionis
quàm muneris. Vnde Hieronymus: Non quan-
tum, sed ex quanto, dederis, considerat deus. Et
Greg. Cor namq; & non substantiã pensat deus,
nec perpendit quantum in eius sacrificio: sed ex
quanto proferatur. Vnde etiam Chrysostomus:
Nõ etiam paucitatem oblati: sed copiam affectus
intuitus est deus. Quod si nequis tantum offer-
re, sicut & vidua: offer saltem totum superfluum.
Hæc Chrysostomus. Si autem bina minuta, quæ
vidua misit in arcam, plus omnibus muneribus
deo placuerunt: sic amor dei & proximi omnia
vincit, qui semp in arca cordis seruari debet: per
duo etiam minuta animam & corpus accipere K
possum⁹, quę deuotè deo offerre debemus. Mo- Moraliter
raliter autem hæc vidua pauper, dici potest per-
sona simplex, carens diuitijs & scripturarum no-
titia: quæ tamen apud deum plus meretur oratio-
nibus, & vita, quàm potentes in tẽporalibus & ma
gna scientia. Vnde cùm Augustinus legisset vi-
tam Pauli simplicis, dixit: Simplices & indocti ra
piunt cœlum, & nos cum literis nostris demergi-
mur in infernum. Ista quoq; vidua signat cuiusli-
bet fidelis animã, quæ nunc debet se reputare vi-
duam quãdiu est ab amplexibus sponsi sui Chri-
sti separata: & sicut vidua ducit semper vitam lu-
gubrem, & induit vestes viduitatis suæ: sic anima
deuota debet esse in luctu pœnitentiæ, & corpore
& mẽte in humilitate. Hæc debet offerre Christo
duo minuta: scilicet affectum compassionis verbi
& facti: & quandoque verbum compassiuum bene
valet factum, & quandoque melius est quàm da-
tum. Vnde Theophilus: Vidua ista anima homi-
nis est, relinquens Satanam, cui fuerat adiuncta,
quæ mittit in templi ærario duo minuta, carnem
scilicet & mentem: carnem quidem, per abstinen- L
tiam: mentem verò, per humilitatem: vt sic audire
valeat quòd totum victum suum posuit, nihil de
suo relinquens mundo. Vbi & Beda: Hic nobis lo Anim⁹ deo acceptus.
cus moraliter quidẽ intimat, quàm sit acceptabile
deo, quicquid bono animo attulerim⁹. Iuxta verò
leges allegorię, diuites Iudęos designant de iusti-
tia legis elatos. Vidua pauper, ecclesiæ simplici-
tatem designat, quæ rectè paupercula vocatur:
quia vel superbiæ spiritum, vel concupiscentias
temporalium: vel peccata tanquam mundi diui-
tias abijcit. Vidua verò, quia vir eius pro ea mor-
tem pertulit, hæc in gazophylacium æra mittit
minuta: quia in conspectu diuinę maiestatis cum
dilectione dei & proximi, seu fidei orationisq; mu
nera defert: quæ considerata propriæ fragilitatis
minuta, sed merito pię deuotionis accepta, cunctis
superborũ Iudæorum operibus præstant: ex abun
dantia sibi Iudæus mittit in munera dei, qui de
iustitia sua pręsumens hæc apud se orat, quasi nõ
apud deum: deus gratias ago tibi, quia non sum Lucæ. 18.
sicut cæteri hominum raptores, iniusti. Omnem M
autem victum suum ecclesia in dei munera mit-
tit: quia omne quod viuit, non sui meriti, sed dei
esse muneris intelligit dicens: Deus propitius esto Ibidem.
mihi peccatori. Hæc Beda. ⌊Dixit autem tunc
Iesus & ad quosdam,⌋ quasi singulares, & se alijs
præponentes, ⌊qui in se confidebant,⌋ & de pro-
prijs meritis præsumebant ⌊tanquam iusti,⌋ pro
operibus suis exterioribus, ⌊& aspernabantur cæ-
teros⌋ tãquam iniustos, & sic dupliciter superbie-
bant: scilicet quia de meritis confidebant, & quia
cęteros despiciebant, ideo iusti non erant: quia hu
militatem sine qua nullus iustus est, non habe-
bant: parabolam de pharisæo apparente iusto,
& publicano peccatore publico ascendentibus
in templum & orantibus. In templum ascende- Publican⁹ & pharisæus orantes.
bant: quia templum in alto situm erat, & ascen-
sum quindecim graduum habebat, ⌊vt orarent:⌋
quia hic est finis debitus eundi ad ecclesiam, sci-
licet ad orandum, non ad confabulandum, non ad
vanitates videndum. Pharisæis quippe loqueba-
tur dominus: qui inde pharisæi, id est, diuisi dicũ- Pharisæi.
tur, quia apparentes iusti, se præ cæteris meliores
esse

A esse putabant. His autem vnum pharisæum dominus opposuit, in quo quasi in speculo cæteri quales erant videre potuissent. Et fortasse idem ipse presens ibi erat, de quo dominus ista dicebat. Vbi Theophilus: Causa igitur confidentium in se, non autẽ totum attribuentium deo, sed ob hoc cæteros contemnentium, parabolam proponit: ostendens quòd iustitia quamuis hominem approximet deo, si tamen assumat superbiam, ad infimum deijcit hominem. Est autem superbia, dei contemptus. Quotiens enim aliquis non deo, sed sibi ascribit bona quæ facit: quid est aliud quam dei negatio? Hæc Theophilus.

Pharisæi iactantia.

Pharisæus superbus se iactabat, & iustificabat: alios accusabat, & se eis preferebat, dicens: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominũ. Ieiuno bis in sabbato: id est, in septimana: decimas du omniũ quæ possideo. Hæc autem sunt indicia superbię: quam deus à longè cognoscit, sed non ignoscit. De vtraque parte iustitiæ se laudat: quarum vna est declinare à malo, altera facere bonum. De pri-B ma se laudat dicens, non sum sicut cæteri hominum. De secunda dicens, ieiuno bis in sabbato: Pharisæus ergo bene dicitur quasi diuisus, quia gestu, habitu & cõuersatione erat à cęteris distinctus. Vnde dicebat, non sum sicut cæteri homines: & verum dixit, non quidem in iustitia, sed in superbia. Malè quippe incepit: debuit enim incipere à sui accusatione: secundum illud Prouerb.

Prou. 18.

Iustus in principio accusator est sui: in medio supplicare, & orare: in fine, gratias agere. Sicut sacerdos facit in missa sua. Primò enim accusat se in generali confessione. Secundò, deum suppliciter deprecatur multiplici oratione. Vltimo deo regratiatur dicendo, ite missa est: vel, benedicamus domino: & respondetur, deo gratias. Ipse autẽ nõ se accusauit, sed laudauit: non deum rogauit, sed laudanti insultauit, nec gratias agendo dei dona, sed sua merita pensauit. Publice quidem arguere vitia omnibus licet: nulli autem, nisi paucis, vt ad certam personam descendãt: in quo pharisæus reprehensibilis erat, secundum Bedam: De verbis elati pharisæi, quibus humiliari meruit, possumus è diuerso humilitatis formam, qua sublimemur, C assumere: vt sicut ille consideratis & peiorum vitijs & suis virtutibus est elatus ad ruinam: ita nos non nostra solum pigritia, sed & meliorum virtutibus inspectis humiliemur ad gloriam. Et publicanus humilis à longè stans, propter timorem, quasi non esset dignus, appropinquare nolebat, nec oculos in cœlum leuare, propter pudorem: quia iudicabat se indignum præ verecundia peccatorum, quasi pro peccatis non audens respicere cœlum: sed percutiebat propter contritionis dolorem pectus suum, tanquam totius mali originem: dicens, per humilem confessionem, Deus qui omnia potes propitius esto mihi peccatori. ecce sui accusatio, & pura confessio, & ista faciunt ad peccatorum remissionem. Hæc enim sunt indicia humilitatis, quã deus de propè aspicit & cognoscit.

Humilitatis indicia.

Meritò autem pectus percutiebat: quia ibi peccauerat, vbi fons & fouea & origo mali erat. Ibi enim est cor, bonorum omnium atque malorum secretarium. Inde omnia bona, & omnia mala procedũt. Hoc ergo publicanus percutiebat: quia, secũdum Augustinum, est arguere quod latet in pectore, & euidenti pulsu occultum D peccatum castigare: ac pectus percutiendo se de ipso quodammodo vindicabat & dicebat, deus propitius esto mihi peccatori. Non attendas huius praui cordis consilia, dele peccata, & propitius esto. Nihil in me est vnde tibi placere & veniam consequi debeam, quoniam corde & corpore, cogitationibus & operationibus tibi peccaui. Omnibus iniquior ego sum, & nisi per misericordiam tuam saluari non possum. Ideoq; propitius esto mihi peccatori. Publicanus, quasi publicus peccator dicitur: Publicani enim dicebantur exactores vectigalium publicorũ, & exactio tributi erat contra legem: ideo exactores peccatores vocabantur.

Publicani.

Iste ergo sicut humilis appropinquare nõ audebat, vt deus ad eum appropinquaret: non aspiciebat, vt aspiceretur: percutiebat pectus suum, pœnas de se exigens vt deus parceret: confitebatur, vt deus ignosceret: & nõ minus se accusabat, quàm pharisæus se iustificabat. Sed quo fructu, qua mercede? quia ignouit deus quod ipse agnouit, & iustificatus inde recessit. Vnde sequitur: E Amen, id est verè dico vobis, descendit, scilicet de domo dei, hic scilicet publicanus, iustificatus, id est, de impio per gratiã factus iustus: in domum suã ab illo: id est, plus quàm ille: vel ab illo, id est, prę illo remanente in fecibus suis: & meritò magis quàm ille: quia habebat ille iustitiam suam præsumptam, hic veram: ille apud se de operibus, hic verò apud deum ex fide iustificatus est: ille em̃ superbè de bonis gloriabatur, hic humiliter mala confitebatur. Sed secundum Augustinum, melior est in malis factis humilis confessio, quàm in bonis superba gloriatio.

Confessio humilis.

Et hic est argumentum quòd melior est peccator humilis, quam iustus superbus: quia eo ipso quòd peccator se humiliat, iam non est peccator: & iustus eo ipso quòd superbit, iam non est iustus. Vnde Augustinus: Enumerationi meritorum præfertur confessio peccatorum, propter quod dicitur: Gaudiũ est angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia: id est, qui non reputant se indigere illa.

Lucæ. 10.

In quo miro modo reprimitur superbia humana, vt non de suis meritis homines præsumant.

Superbiæ repressio.

F Vbi Beda, quantam veniæ fiduciam dignè pœnitentibus præbet, quòd publicanus qui reatum suę nequitiæ perfectè cognouit, fleuit, cõfessus est: & si iustus ad templum venit, iustificatus à templo redijt. Vbi & Ambrosius: Introduxit pharisęum & publicanum in templo orantes, & docuit etiamsi bona cętera habeat, ꝙ magis superbus offendat, quàm humilis qui nulla virtutũ dote subnixus sit. Studuit enim diabolus supplãtare bonis operibus intentos: quantum laborauit pharisæus ille ne raperet aliena, ne iniustus esset, ne adulteraret, ne peccaret sicut publicanus: vt bis in sabbato ieiunaret, vt decimas daret omnium quæ acquireret? Quis nostrum hæc fecit? Aduertit hoc diabolus, & persodit eũ vlcere graui, vt mente carnis inflatus, in eo in quo laudabilis fore crederetur, ibi reprehensibilior iudicaretur. Hæc Ambrosius. Hic ergo ostenditur, nõ ex operibus esse gloriandum: sed humiliter in gratia confidendum.

Gloriandũ non est.

Vnde Basilius: Cùm accesseris ad prædicandum dominum, prosterne te humiliter

in conspectu

G in conſpectu eius: nec poſtules quicquam quaſi ex
gratia meritorum tuorũ. Et ſi eſt tibi cõſcientia
alicuius boni operis, cela illam: vt te ſilentium a-
gente, multipliciter tibi reſtituatur à domino: &
peccata tua citò produc in medium, vt deleat ea
deus, cùm confeſſus fueris ea. Non te iuſtifices
orans, ne ſicut phariſęus ille exeas condemnatus.
Memento publicani, ve ita ſicut ille veniam deli-
ctorum tuorum inuenias. Hæc Baſilius. Vbi &
Chryſoſtomus: Geminas aurigas & duas bigas,
in ſtadio poſitas, ſermo pręſens proponit. In alte-
ra quidem iuſtitiam cum ſuperbia, in altera pec-
Humilitatis potẽtia catum & humilitatem. Et vides bigam peccati
ſuperare iuſtitiam, non proprijs viribus, ſed hu-
militatis coniunctę: illam verò deuictam non fra
gilitate iuſtitię, ſed mole & tumore ſuperbiæ. Nã
ſicut humilitas per ſui eminentiam peccati pon-
dus ſuperat, & ſaliens attingit deum: ſic ſuperbia
ob ſui molem de facili iuſtitiam deprimit. Si er-
go plura facta ſtrennuè geras, putas autẽ te poſſe
præſumere, tota caruiſti oratione. Si verò mille
feras in conſcientia faſces reatuum: & hoc ſolum
H de te credas quòd es infimus omnium, multam
obtinebis ante deum fiduciam. Hæc igitur faſtus
inflatio ab ipſis cœlis poteſt deprimere non ca-
uentem, humilitas verò & ab ipſo abyſſo reatuũ
hominem ſublimare. Hæc enim præ phariſæo pu
blicanum ſaluauit, latronẽ ante apoſtolos in para
diſum duxit: illa verò incorporeã ingreſſa eſt po-
teſtatẽ. Cæterùm ſi iuxta delicta humilitas tam
facilè currit, vt ſuperbiã iuſtitiæ tranſeat: ſi iuſti-
tiæ coniunxeris eam, quò nõ ibit? Aſſiſtit ipſi tri-
bunali diuino, in medio angelorũ, cũ fiducia mul-
ta. Rurſus ſi faſtus coniunctus iuſtitiæ eam depri
mere potuit, ſi coniunctus ſit peccato, in quantam
gehennam detrudet? Hæc dico nõ vt negligamus
iuſtitiam: ſed vt faſtum vitemus. Hæc Chryſoſt.

Deinde ſuæ ſententiæ cauſam aſſignans, ſcili-
cet quare publicanus magis iuſtificatus deſcẽdit,
cõſequenter inferendo ſubiungit: ⌊Quia omnis⌋
generaliter ſine exceptione: ſcilicet ſiue laicus, ſi-
ue clericus, ſiue religioſus. Item ſiue paruus, ſiue
mediocris, ſiue quantumcunque magnus, ⌊qui ſe
exaltat⌋ ſuperbiendo, ſicut fecit phariſæus, ⌊hu-
I miliabitur,⌋ & deijcietur: vel in hoc ſeculo per mi-
ſeriam, vel in futuro per pœnam æternam: ⌊& qui
ſe humiliat,⌋ ſponte per veram pœnitentiã & pec
catorum cõfeſſionem ⌊exaltabitur,⌋ in gloria per
Prou. 16. remunerationem. Nam ſecundum Sapientẽ: An-
te ruinam exaltatur cor, & ante gloriã humilia-
tur. Et vt vulgariter dicitur: non eſt vallis quæ
non habeat collem, nec eſt collis quæ non habeat
vallem. Sicut ergo publicanus, ſe humiliando, eſt
exaltatus: ita & phariſęus, ſe exaltando, eſt humi-
liatus. Sicut enim in ſtatera materiali vna parte
depreſſa, altera eleuatur, & econuerſò: ſic in ſtate-
ra diuinæ iuſtitiæ decretum eſt, vt qui eleuantur
per ſuperbiam in præſenti vita, deprimantur per
pœnam confuſibilem in futuro: Et econuerſò,
Superbiæ deteſtatio. qui ſe deprimunt in præſenti ob dei reuerentiam:
eleuabuntur in futuro ad gloriam. Si ergo ſic
reprehenditur & confunditur qui ſuperbe gra-
tias agit, & cætera bona facit: quid de illo erit
qui gratiam impugnat, & non bona facit? Certum
itaque tene ſuperbe, quia ſi humiliatus non fueris
deo: velis nolis humiliaberis diabolo. Et ideo ca-
ueat quiſque ne ſibi ſuperbia dominetur: quia vt K
ait Auguſtinus: Væ homini cuius auriga ſuper-
bia eſt: neceſſe eſt enim vt in preceps eat. Si cõſi-
deremus exitũ rei in Lucifero ſuperbiẽte, & Chri
ſto humiliante: in Eua elata, & in virgine humi-
liata: in diuite purpurato, & in Lazaro vlcerato:
in phariſæo ſe extollente, & publicano pœnitẽte,
videbim⁹ manifeſtè quàm verum ſit quod hic do-
minus dicit: quia omnis qui ſe exaltat humiliabi-
tur, & qui ſe humiliat exaltabitur. Et ideo bene
dicit quidam philoſophus: Inter ſapientes ſapien-
tior eſt, qui humilior eſt. Hic autem verſiculus
ſcilicet ⌊omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui
ſe humiliat exaltabitur,⌋ totiens à domino in euã-
gelio iteratur vt deprimat ſuperbiam, quam ſu-
per omnia vitia deteſtatur: & humilitatem com-
mendat, quam ſuper omnem virtutem & ſæpius
laudare dinoſcitur. Radix enim omnium malorũ
ſuperbia, & cuſtos omnium virtutum humilitas
eſt. Vnde Theophilus: Quia enim ſuperbia plus
quàm aliæ paſſiones vexat hominum mẽtes: ideo
crebrius de hac monet. Vnde Chryſoſtomus: Si-
mus itaque humiles, vt ſimus excelſi: etenim cum L
abundantia multa humiliatur deſpectio. Nihil e-
nim ita deus auertit ſicut ſuperbiam: propterea
& à principio omnia fecit vt hanc auferat paſſio-
nem: propter hoc mortales facti ſumus, & in mi-
ſerijs & planctibus, propter hoc in labore & ſudo-
re, in laboratione continua & miſeria. Etenim à
deſpectione peccauit primus homo, petens dei æ-
qualitatem: propter hoc neque quę habebat man-
ſit habens, ſed ab his cecidit. Tale enim quid eſt
deſpectio, quòd nõ ſolum nobis adijcit correctio-
nem vitę: ſed & quę habem⁹ abſcindit, & his offi-
cit: ſicut humilitas nõ ſolum eorũ quæ ſunt nihil
abſcindit: ſed & quæ non ſunt adijcit. Hanc itaq;
zelemur, hanc perſequamur: vt & præſenti potia-
mur honore, & futura fruamur gloria. Myſticè Myſticè.
per phariſæum Iudaicus populus deſignatur, qui
ex beneficijs legis & prophetarũ ſuſceptis de ſua
ſanctitate præſumens gentiles aſpernabatur, per
publicanum verò gentilis, qui peccata ſua apoſto
lis prędicantibus recognoſcens, humiliter ea con-
fitebatur: propter quod gentilis iuſtificatus eſt per
fidei Chriſti receptionem, & Iudaicus damnatus M
per ſuam obſtinationem. Vnde Beda: Typicè au- Typicè.
tem phariſæus eſt populus Iudæorum, qui ex iu-
ſtificationibus legis extollit merita ſua. Publica-
nus verò gentilis eſt, qui longè à deo poſitus con-
fitetur peccata ſua, quorum vnus ſuperbiendo re-
ceſſit humiliatus, alter lamẽtando appropinqua-
re meruit exaltatus. Moraliter hi duo homines Moraliter
ſignant vniuerſitatem hominum, ſcilicet iuſtos
phariſæus, & impios publicanus: vterque debent
aſcendere in templum ad orandũ: impius pro ve-
nia, iuſtus pro perſeuerantia. In templum autem
ſpirituale quod eſt deus debemus aſcendere oran-
do: quia ſecundũ Damaſcenum, Oratio eſt aſcen- Oratio.
ſus mentis in deum. Ee ſecundum Augu. Oratio
eſt pius affectus mentis in deum directus. ⌊Prin-
cipes autem ſacerdotum,⌋ ſcilicet pontifices, qui
ſpiritualibus pręerant ⌊& ſcribæ,⌋ qui doctrinæ le
gis & prophetarũ intendebant. ⌊Et principes ple-
bis,⌋ qui cum temporalibus diſponendis præſide-
bant: moti contra Ieſum inuidia & rancore, ⌊quę-
rebant eum perdere,⌋ qui tamẽ venerat eos ſalua-

A re: excogitantes diuersas vias, & modos quomodo possent illum occidere. Vnde Bernar. O bone Iesu, totus mundus videtur contra te coniurasse: & hi in persecutione tua primi sunt qui videntur regere populum, dirigere principatum. [& nō inueniebant quid facerent illi, id est, causam rationabilē eum occidēdi, cùm esset iustus & innocentissimus, nec etiam audebant timore populi: quia [omnis populus audiebat illum, & admirabantur super doctrina eius.] Vnde Beda: Quærebant illum perdere, vel quia quotidie docebat in templo: vel quia latrones eiecerat de templo: vel quia veniens illuc quasi rex & domin⁹, à credentiū turba laudem hymni cœlestis accepit: vel quia suo magisterio neglecto, plures ad eū audiendū confluere cernebant. Vbi & Cyrillus: Decebat autem, ex his quæ Christus dixerat & fecerat, eum adorare vt deum: sed ipsi nequaquam hoc facientes, quærebāt eum occidere. Sed vt ait Gregorius, redemptor noster prædicationis verba nec indignis, nec ingratis subtrahit. nam subditur: Et erat tunc docens quotidie in templo: reddens eis bonum pro

B malo. Quia enim erat proximus passioni, instabat docendo: Ecce optima commutatio: quia de domo negociationis facta est schola veritatis, templum orationis, locus deuotionis. Vbi Gregori⁹: Nuncusq; agitur quod factum fuisse perhibetur. Cùm enim mentem fidelium ad cauenda subtiliter erudit, & quotidie veritas in templo docet. Et stetit Iesus publicè in templo prędicans populo, & respondens principibus vsque quasi sero: & tota die ipse & sui ieiunarunt. [Et circunspectis omnib⁹ cùm iam vespertina esset hora, [quæ erat hora declinandi ad hospitium: & relictis illis [exiit] de ciuitate, & rediit [in Bethaniam cum duodecim,] vt quod in vrbe magna nō inueniebat, in agro paruo haberet hospitium: ibiq; mansit apud Martham, & Mariam, & Lazarum, & docebat eos de regno dei. Vbi arguitur duricies & ingratitudo Iudæorum, qui doctorem quem gloriosè & honorificè ve regem & gaudiosè susceperant: & qui per totam diem vsq; ad vesperam eos doctrina pauerat, hospitio non susceperunt, & famescentem non paue

Iudæorum ingratitudo.

C runt. Circunspexit enim dominus, qui nihil de proprio vbi hospitaretur habuit, sed omni beneuolentia indiguit, si quis eum in domū suam vocaret aut reciperet: & nullus est inuentus benedictione pacis Christi dignus. Vnde in hoc quòd dimisit eos corporaliter, ostendit facto eos propter ipsorum cæcitatem esse dimittendos à deo spiritualiter. Vbi Hieronymus: Hinc autē intelligendum est quòd Christus fuerit tantæ paupertatis, & ita nulli adulatus sit, vt in vrbe maxima nullū hospitem, nullamq; mansionem inuenerit: sed in vico paruulo apud Lazarum, sororesq; eius habitauerit. Eorū quippe vicus Bethania est. Vbi & Chrysostomus: Et relictis illis, tanquam excæcatis per inuidiam, abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam: vt recedendo cōpesceret, quos respondendo non potuit: quia malitia nō instruitur sermonibus, sed excitatur. Malum enim hominem melius locum dando potes vincere, quàm respondendo. Nam si contendis irrationabilem placare: & illum non placas, & teipsum subuertis. Et mansit ibi apud Lazarum, & sorores eius: vt illic

Adulari noluit Christus.

requiesceret corporaliter, vbi & spiritualiter re- D pausabat. Nam sanctorum virorum est, non ibi quærere mansionem, vbi clariores sunt viri, sed vbi fideliores: nec gaudent vbi epulæ largæ sunt, sed vbi sanctitas floret. Hæc Chrysostomus. Vbi etiam Beda: Bene autem dicitur, quia circunspectis omnibus exiuit in Bethaniam. Inspicit quippe internus arbiter omnium corda, & cùm in contradicentibus, ac resistentibus veritati, non inuenit vbi caput reclinet: secedit ad fideles, & in eis qui obediunt verbo mansionem sibi vna cum patre facere gaudet: Bethania namque domus obedientiæ dicitur. Hæc Beda. Nota ergo ex præmissis quòd Christus tria loca intrauit: scilicet Hierusalem, templum, & Bethaniam: per quæ loca significatur mens humana, quæ debet esse pacifica, & tunc est Hierosolyma, quæ interpretatur visio pacis: debet esse dei habitatio grata, & tunc est templum dei viui acceptum: debet etiam esse ad obediendum prona, & tunc est Bethania, quæ interpretatur domus obedientiæ. Ingrediente autem domino in primum locum, scilicet Hierusalem, tota ciuitas est commota: quia intrante do- E mino animā, per gratiam præuenientem, omnes vires animæ debent commoueri, per dolorem & cōtritionem peccati. Cùm verò intrauit templū, eiecit vendentes & ementes, ac mensas & cathedras euertit: quia postquam Christus intrauit in cor hominis, per gratiam præuenientem, mouēdo ipsum ad contritionem, intrauit postea in ipsum per gratiam proficientem, purgando illud: & eiiciendo inde peccata per confessionē: & tunc Christus sanat illud, dando indulgentiæ remissionem: vnde subditur ibi de infirmorum sanatione. Deinde Christus intrauit Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ, quia postquam intrauit cor per gratiam præuenientem & proficientem, inducendo ipsum ad contritionē & cōfessionem, consequenter intrat per gratiam perficientem ipsum per obedientiā satisfactionem: ille enim verè obedit, qui de omnib⁹ peccatis suis plenè satisfacit. Conspice igitur nunc bene dominū, quia valde humiliter vadit per ciuitatē cum illis paucis, qui sic honorificè venerat mane cum multis. Ex quo potes considerare, quia parum est curandum F de humano honore, qui sic terminatur in breui: & quia in cursu huius vitæ risus dolore miscetur, & extrema gaudii luctus occupat. Potes etiam considerare, quomodo sui gaudebant quando honorabatur à turbis, & multomagis quando Bethaniā redierunt illęsi: quia maximè timebant quando Hierusalem ibat, quòd tunc qualibet die faciebat. Quanuis enim aliàs sæpe, maximè tamen à præcedenti die sabbati, vsque ad vigiliam cœnæ locutus est Iudæis, & operatus est palàm in Hierusalem. [Erat autem tunc quotidie docens in templo:] propter doctrinæ authoritatem, loci celebritatem, ac populi frequentiam, & auditorum plurium vtilitatē: [noctibus verò exiens morabatur in monte Oliueti, [scilicet in Bethania, quæ erat in latere montis eiusdem, vigilans, & orans, ac docens discipulos, & confortans. In hoc dedit exemplum prædicatoribus & doctoribus euangelii: vt diebus doceant, & noctibus sint in oratione dei, vt ibidem hauriant quod auditoribus infundant in mane sequenti. Siue etiā in prosperitate simus,

Bethania.

Loca tria intrauit Christus.

Hierosolyma.

Bethania quid interpretatur.

Contemplatio.

Prou.14.

Prædicatorum exemplum.

G quæ per diem significatur: siue in aduersitate, quæ
per noctem intelligitur: semper doceamus & ore-
mus, ac bonum faciamus inquantum valemus.
Eccl.11. Vnde Sapiens: Mane semina semen tuũ, & vespe-
re ne cesset manus tua: quia nescis quid magis o-
riatur, hoc an illud: & si vtrumque simul, melius
Mane. erit. Per mane enim, intelligi potest tempus pa-
Vespere. cis & prosperitatis: & per vespere, tẽpus tentatio-
nis, & aduersitatis: in quibus semper bonum ope-
rari, nec tempore hoc vel illo à bono opere cessare
debemus: quia quid horum maiorem fructum no-
bis afferat, ignoramus. Et hæc facere debemus in
monte Oliueti, id est, in culmine misericordiæ ad
proximum: non enim meretur impetrare miseri-
cordiam à deo, qui non facit misericordiam cum
proximo. Et est notabile, quòd imminente morte
magis instabat Christus prædicationi: quod est
cõtra multos, qui in senectute dãt se ocio & quie-
ti, cùm adhuc possent multorum prodesse saluti.
⌊Et omnis populus,⌋ attractus efficacia & dulce-
dine doctrinæ suę, ⌊manicabat:⌋ id est, mane festi-
nabat ⌊ad eum in tẽplo,⌋ vt audiret ab eo verba vi
H tæ: hoc est, mane cum festinatione accelerabat ve
nire ad locum prædicationis suæ: à mane enim, di
citur manicare. Vbi Cyrillus: Populo autem an-
te lucanum venienti ad eum, cõgruum erat dice-
Psal.62. re: Deus deus meus, ad te de luce vigilo. Et quia
dominus sic diebus & noctibus tunc præcipue la-
borauit, ideo tota illa septimana pœnosa dicitur:
quia per totã illam laborauit recreando, sicut per
primam mũdi hebdomadam operatus est crean-
do. Et quia vna septimana cuncta creauit, multo
labore hac septimana hominẽ refecit. Vnde Be-
da: Quæ verbis præcipit dominus, suis cõfirmat
exemplis. Nam qui nos ante repentinum iudicij
vniuersalis aduentum, ante incertum singulorum
nostrorum exitum, delitijs simul & curis huius
vitæ neglectis, ad vigilandum hortatur, & oran-
dum: & ipse impendente suæ tempore passionis
doctrinæ vigilijsq́ & precibus instruit, pariter &
exemplo: insinuans hoc esse dignè deo vigilare, di
cto vel facto proximis quibusque viam veritatis
ostendere: & eos pro quibus passurus erat, vel ver-
bo ad fidem prouocans, vel patri oratione cõmen-
I dans. Et nos quoque cùm inter prospera sobrie, &
iustè, & piè conuersamur: inter aduersa verò nun-
quam de diuinæ misericordiæ celsitudine despe-
ramus, diebus profectò cunctis in templo doce-
mus: & fidelibus operis boni formam præbemus,
noctibus verò in monte Oliueti moramur: quia
in tenebris angustiarum gaudij spiritualis conso-
Psal.51. latione respiramus: iuxta eum qui dixit: Ego au-
tem sicut oliua fructifera in domo domini, spera-
ui in misericordia dei mei: id est, sicut is qui mi-
sericordiæ fructum quibus voluit impendit, ei
à domino miserendum esse nõ ambigo. Et ad nos
quoque audiendos omnis populus manicat: cùm
vel discussis operibus tenebrarum, vel euictis dei
gratia nebulis pressurarũ, sicut in die honestè am
bulantes, non in commessationibus & ebrietati-
bus nos filij lucis imitantur. Hæc Beda.

Oratio.

Eus omnipotẽs præsta mihi pauperi tibi
derelicto, vt duo minuta, scilicet corpus
& animã, quæ de te habeo, tibi cum de-
uotione offeram: vt vtroque tibi seruire
& placere valeam. Miserere supplici tuo, quia nõ K
sum sicut innumeri serui tui, iustitiæ merito glo-
riosi, velut etiam multi post flagitia pœnitendo
tibi facti deuoti. O deus propitius esto mihi pec-
catori, & respice me oculis misericordiæ quibus
publicanum respexisti: vt per veram cordis, oris,
& operis humilitatem coram te merear iustifica-
ri: & cum hominibus exaltari. Amen.

De maledictione ficulneæ, & grano frumenti:
& de principe mundi. Caput. XXXI.

Equenti autem die, scilicet feria se- Matth.21.
cunda, iterũ ⌊mane⌋ & diluculò exi- Ioan.12.
ens Iesus à Bethania, & rediens in
Hierusalem, ⌊esurijt,⌋ secundum su-
spitionem discipulorum, eo quòd ad
arborem accessit. Vbi nota morem studiosi ope-
ratoris, dum dicitur ⌊mane⌋ reuertisse in ciuitatẽ
vt prædicaret, & vt aliquos deo patri acquireret.
⌊Esurijt⌋ autem, non quasi homo, indigens cibum Esuries
corporalem: sed quasi deus misericors humanam Christi.
salutem. Vnde ista esuries naturalis nõ fuit: quia L
in sero pręcedenti comederat, nec adhuc hora co-
medendi erat: sed sicut maledictio arboris, de qua
subditur, figurabat maledictionem infructuosi: sic
ista esuries significabat desiderium Christi de sa-
lute populi. Et ideo adhuc mane esurit, qui iusti-
tiam esurit. ⌊Et videns arborem fici,⌋ inter Beth-
phage & montem Oliueti, ⌊secus viam: accessit ad
eam,⌋ & nullum in ea fructum nisi tantum folia
inueniens, maledixit ei, dicens: ⌊nunquam ex te
fructus nascatur in sempiternũ: & statim aruit.⌋
Venit dominus ad ficulneã, non causa inueniendi
fructus, quibus esuriens reficeretur: sciebat quòd
in Martio tẽpus ficuum non esset: sed adiuit pro-
pter miraculum, vt apostolos ad fidem confirma-
ret. Vnde, secundum Chrysostomum, Maledixit Ficulneę
dominus ficulneę, nõ quia fructũ in illa nõ inue- maledictio
nit cùm non esset tempus ficuum: sed discipulorũ & eius cau
gratia: vt confiderent, & vt discerent quòd possit sa.
etiam Iudæos persequentes siccare, & in momen-
to exterminare. Ideo neque in alia planta sed in
omnium humidissima miraculum hoc fecit: vt &
hinc maius appareat hoc miraculum. Ad hoc e- M
nim dominus miraculũ fecit, vt discipulos in fide
solidaret: quia vt ait Hieronymus, dominus pas-
surus in populis, & baiulaturus scãdalum crucis,
voluit discipulorum animos signi anticipatione
firmare. Quod etiam in signum synagogę male-
dictæ, & arefactę Iesus fecit: in qua fructus iusti-
tiæ non inuenit. Arbor enim fici, est synagoga,
propter multitudinem granorum sub vno corti-
ce: id est, hominum sub vna lege: & vna, propter
vniformitatẽ ritus: quia secus viã erat, quia legẽ
habebat, sed non in via: quia nõ credebat in Chri-
stum, qui est via: ad quam venit, per præsentiam
corporalem, & per doctrinam spiritualem. ⌊Et ni-
hil inuenit in ea,⌋ licèt multum quæsierit exem-
plis, doctrinis, signis, & miraculis ⌊nisi folia,⌋ id
est, verba legis: & traditiones pharisæorum absq́
vllis fructibus. Sancti enim habent & folia ver-
borum, & flores morum, & fructus operum. Per
talem etiam arborem virentem folijs, & carentem
fructibus, possunt intelligi hypocritę, & simulati,
existentes extra viam iustitię, & non in via positi
per simula-

A per simulationem virtutum folijs circundati,sed à fructu iustitię alieni:quia exteriorem apparentiam sanctitatis habentes interius sunt vacui ab operibus veritatis, & infructuosi: & ideo à domino maledicti fiunt aridi, & humore deuotionis priuati. Vnde Chrysostom⁹: Folia veritatis,sunt species tantummodo sanctitatis in homine, aut sine fructu verba religiosa. Quicunque ergo religiosus,id est, arbor rationabilis profitetur se esse dei: & iustitiam non operatur:est arbor tantummodo folia habēs sine fructu. Secus viam autem, est iuxta mundum:mundus enim via est communis, per quam omnes transeunt qui nascuntur. Quicunque ergo homo fidelis,id est,arbor rationabilis,iuxta mundum vixerit: nunquam potest in se iustitiæ fructus tenere. Transeuntes enim & retranseuntes dæmones,vel ministri ipsorum per viam, id est vagantes per mundum istum excutiunt eos. Sicut ergo difficile est arborem iuxta viam positam fructus suos vsque ad maturitatem seruare:sic difficile est virum fidelem iuxta istum mūdum viuentem,in ramis,id est, in actibus suis

Folia veritatis quae sunt.

B iustitiam immaculatam vsque ad finem seruare. Si vis ergo fructus iustitiæ ad finem tenere,recede de via, & plātare in loco secreto:vt nec mūdus tecum aliquid habeat cōmune,nec tu cum mundo.Hæc Chrysostomus. Cùm itaq; esuriens dominus ficus quæsiuit,aliquid aliud se quærere significauit,non enim ficus,sed fidem: neq; fructus arboris, sed fructus operis quæsiuit. Ex hoc ergo, secundū Bedam,patet quòd sicut dominus multa dixit in parabolis:ita & fecit. Cur enim in ficu fructum quæreret, cuius tempus nondum esse quilibet homo sciret, & ob id eam æternæ sterilitatis maledictione damnaret? quia plebem quam docebat verbo,terruit facto: ne quis habens folia, id est,verba iustitię sine fructu operum,mereatur excidi & in ignem proijci. Vnaquæq; enim arbor non de floribus,non de folijs,sed de fructu suo cognoscitur:sic vnusquisque homo non de æstimatione famæ, vel sermonis pompa: sed de suarum testimonio probatur actionum. Hæc autem maledictio ficus maximè in nobis timenda est: quia folia,id est,verba non vertimus in opera. Iam e-

Parabolas fecit & dixit dñs.

C nim securis ad radicem posita est. Et ingressus Iesus in ciuitatem, venit in templum, secundum suam consuetudinem:quia semper locum dei visitare consueuit,& patri exhibere honorē. Erant autem gentiles quidam ex his qui ascenderant in Hierusalem,vt adorarent in die festo: quia templum pro sui sanctitate in reuerentia à gentilibus in circuitu Iudæorum erat,& eius famositas non tantum Latinos & Iudæos:sed etiam gentiles trahebat,vt de Eunucho Candacis reginæ patebat. Isti ergo qui Christi miracula audierant:ideo eū videre,& eius doctrinam audire volebant. Et accesserunt ad Philippū, quia videbant eum pium & mansuetum: & se non reputabant dignos, vt venirent per seipsos, & rogabant eum dicentes: Domine, volum⁹ Iesum & saluatorem omnium videre. Et congruenter ad Philippum accesserunt prius: quia ipse prius prædicauit gentibus, scilicet Samaritanis. In his gentilibus præfigurabatur conuersio gentium,per prędicationem apostolorum in proximo secutura: & quòd gentes ministerio eorum ad fidē conuersæ desiderent

Acto. 8.c.

Iesum glorificatum in patria. Venit Philippus D & dixit Andreæ, quia Andreas primus Christi erat discipulus,& magis familiaris domino quàm Philippus: & etiā quia Philippus per Andream conuersus fuerat:& ideo de cōsilio & auxilio eius circa hoc agere volebat. In quo datur nobis exemplum omnia faciendi de consilio maiorum. Andreas rursum & Philippus dixerunt ambo simul hoc domino Iesu, itaquam superiori. Mysticè Philippus,qui os lampadis dicitur,signat veritatem. Andreas autem virilis,quæ duo intellectum & affectum Christo adducūt in conuersione animarum. Iesus verò audiens deuotionē gentilium, qui iam erant dispositi ad credendum:vidensq; eos properare ad fidem: & intelligens in eis quodammodo inchoari gentium conuersionē, prænunciauit suæ passionis tēpus imminere, post quam passionē immediatè gentes erant recipiendę dicens: Venit hora vt clarificetur filius hominis: quasi diceret, Iudæi nolunt credere,quos primùm voluit lucrificare: plenitudo gētium creditura est,quia veniunt gentes ad credendū,quibus filius est clarificādus. In passione quippe sua fuit E filius clarificatus per signa ostensa:fuit etiam clarificatus in sua resurrectione & ascēsione. Itemq; in gentium conuersione: quia deitatem eius confitentur vbiq;. Veruntamen per congruum ostendit exemplum,quòd mors eius debeat præuenire conuersionē gentilium,dicens: Nisi granum frumenti cadens in terrā, mortuum fuerit,ipsum solum manet: quia nō facit fructus multiplicationem,nisi per sui corruptionem: id est,nisi ego moriar, fructus conuersionis gentiū non sequetur. Si autē mortuum fuerit, multum fructū affert, id est,me mortuo per humanitatem multiplicabitur fides per gentiū conuersionem: ac si expressè dixisset: Isti gētiles,qui modo volūt venire ad me per præsentia corporalem, post mortē meam venient ad me p fidē. Ipse enim erat granū iacēdū in corpore terrę p passionis humilitatē, vnde messis copiosa debebat exurgere. Passio quippe Christi multū attulit fructum,scilicet fructum remissionis peccatorū, fructum conuersionis gentium, fructū gloriæ regni cœlorū. Et quia Christus se cōparauit grano frumenti, mos est ecclesię de hoc F grano, scilicet tritico tantū cōfici corpus Christi. Moraliter homo in terra cadit,quādo per humilitatē se deprimit:sed eā nō cooperit,quādo vult humilitatē manifestari,& nō occultari:& talis humilitas nō fructificat: sed quando talis humilis vult q; humilitas lateat,tunc fructificat. Ad hoc enim q; granum frumēti fructificet, non sufficit quòd in terram cadat: sed oportet q; agricola ipsum cooperiat. Prædicit etiā Christus suā passionem & eius fructū: vt videntes morientē nō ideo perdane fidē,& ex passione non terreantur:sed magis imitentur, quoniā oportet nos imitari eum qui reliquit nobis exempla vt sequamur ipsum. Vnde consequenter discipulos & omnes exhortatur ad passionis suæ sectanda vestigia,dicēs: Qui amat animā, id est vitam suam, scilicet in hoc mundo, & ad bona mundana: & carnis desideria: volendo sibi huiusmodi delectabilia, vt mundo viuat,& nō deo: vel eam cùm necesse est pro deo nō ponēdo, perdet eā: scilicet in vita ęterna,& quātum ad bona æterna possidenda. Et per contrariū

Philippus.

Andreas.

Clarificatio Christi

Granum frumenti.

Passionis Christi fructus.

Moraliter

K qui

G qui odit animã suam, id est vitam, in hoc mundo denegando sibi bona præsentia, & sustinendo mala: vel etiam cùm necesse est ponendo pro deo, in vitam æternam custodit eam: id est, viuet æ-
Amare & odisse. ternaliter cum eo. Vbi Augu. Si malè amaueris, tunc odisti: si bene oderis, tunc amasti. Fœlices qui oderunt custodiendo, ne perdant amando.

Et quód debeamus ipsum imitari in passione, ostendit per rationem, inducens exemplum de sei vt sicut ipse fecit, ita & nos si opus fuerit faciam⁹
Sequẽdus est Christ⁹ & dicit: Si quis mihi ministrat, hoc est noie & affectu quęrit esse me⁹ minister, me sequatur: id est, me imitetur: sequi enim imitari est. Quasi diceret, rationabile est ꝙ minister sequatur dominum: si quis me nõ sequitur, non mihi ministrat: quia secundum Chrysostomum, oportet eum qui
Ministrãdũ Christo ministrat, sequi eum cui ministrat. Oportet ergo discipulos Christi qui ei ministrant, sequi Christum per mortẽ, si oportuerit: & per bona opera, imitando ipsum. Illi quippe Christo ministrant, qui nõ sua, sed quæ Iesu Christi quærunt: & quęcunque
H bona siue in temporalib⁹, siue in spiritualibus propter deum faciunt. Ministrant autem Christo episcopi & clerici, inquantum eius sacramenta fidelibus dispensant. Vnde apostolus: Sic
1.Cor.4. nos existimet homo, vt ministros Christi & dispensatores ministeriorum dei viui. Item quilibet fideles in quocunque ordine constituti, qui mandata seruant Christi. Vnde apostolus: In omni-
2.Cor.6. bus exhibeamus nos sicut dei ministros. Ministrat enim Christo vnusquisque monendo, docẽdo, corripiendo, beneuolentiam, eleemosynam, &
Præmium sequelæ. cętera misericordiæ opera impendẽdo. Et subiungit huius sequelę brauium, seu pręmium: quia si quis Christo dignè ministrauerit, & ipsum secutus fuerit, erit vbi Christus est. Et certè magnum est præmium esse cum Christo: sine quo nusquam est bene, & cum quo nusquam est male. Et deinde manifestius hoc dicit. Nam qui ministrauerit Christo, mandatis suis obediendo, ipsum sequendo, & vestigia eius imitando: hic honorabitur à patre cœlesti: scilicet vt sit cum filio eius, non æqualis diuinitati, sed con-
I sociatus æternitati. Et certè magnus honor est, quód homo miser efficiatur beatus: exhæredatus hæres dei, cohęres autem Christi. Beatus ille quẽ deus honorificabit: ille enim ditabitur illis bonis
1.Cor.2. quę nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit deus diligentibus se. Honor enim datur homini ab alijs hominibus in vita præsenti, in testimoniũ virtutis: sed honor datur hominib⁹ à deo in gloria cœlesti, in præmium virtutis. O deus meus misericordia mea, author & dator omnium virtutum: da nobis nunc in eis exercitiũ continuum, & tandem pro eis præmium sempiternum. Et quia discipulos hortatus fuerat ad tolerãtiam mortis, exemplo sui quem sequendum proposuit, consequenter confortat eos vt non turbentur & retrahantur propter infirmitatem naturæ: quia recta ratio non obstante turbatione animæ, secundum passiones partis sensitiuæ, dirigit eam in bonas & virtuosas operatiões, vt velit fortis sustinere mortem, & quęcunque contraria propter deum & bonum virtutis: sic enim in Christo fuit, quód non obstante turbatione sensualitatis passus est, quod recta ratio suadebat. Vnde ait: Nũc anima mea, K
sensualis turbata est: id est, affecta est quantũ ad sensitiuam, passionibus timoris & tristitiæ ac naturali horrore, qui tamen est de voluntate. Ani- Anima.
ma enim hic accipitur pro sensualitate: id est, pro appetitu sensitiuo, in quo sunt passiones, non autem in ratione. Ac si dicat: Non vos turbet vel retrahat sensualitatis turbatio à recta & debita operatione: quia etiam anima mea turbata est imminente passione, & tamen hoc non obstante mori eligo, obediens patri pro vestra salute. Quia enim hortatus fuerat alios imitari mortem suam, ne fortè aliquis ei diceret, securè potes mortem subire: quia nihil mali sentis: ideo contrarium voluit ostendere per talem turbationem, & per consequens non esse recedendum ab eius imitatione propter naturalem animę horrorem. Nam si nul- Passiões in Christo.
lam passionem sensisset in anima, non fuisset sufficiens exemplum hominibus ad mortem sustinendam. Huiusmodi autem passiones aliter fuerunt in Christo, & aliter sunt in nobis. In nobis enim sunt ex necessitate, inquantum quasi ab ex- L
trinseco commouemur & afficimur: in Christo non fuerunt ex necessitate, sed ex imperio rationis: ad ostendendũ humanę naturæ veritatẽ, & ad dandum nobis exemplum nõ recusandi mortem, & ad merendum nostram redemptionem, cùm in eo nulla passio fuerit, nisi quam ipse voluntariè concitauit. Nam intantum inferiores vires erant subditę rationi in Christo, quód nihil aliud agere & pati poterant nisi quod ratio volebat: quæ permisit agere animę & viribus inferiorib⁹ quæ propria erant. Sic ergo turbata est anima Christi, quód nec supra rationem, nec contra, sed secundum rationis ordinẽ turbatio in ea fuerit. Deinde volens ostendere quód non venit voluntatem infirmæ carnis, sed voluntatem patris facere, ait: Et quid dicã, in hac & de hac turbatione, nõ dicit, quid faciam: quia sciebat quid facturus: sed docet quid dicere, & quo fugere, & quẽ inuocare, & in quem sperare debeamus: scilicet in patrem qui saluat solus: quasi diceret, Nõ habeo quid dicam, ereptionem quærẽs: sed scio quid agam: quia passurus sum. Vnde non recedam à cœpto propo M
sito propter timorem periculorum, sed ex ratione sensualitatem superans, voluntatem meam voluntati diuinæ conformabo. In quo dat exemplũ nobis, vt similiter faciamus. Et hoc est quod dicit: Et ô tu pater saluifica, & saluum fac me ex hac hora passionis. Non dicit in hac hora in qua pater eum morti exposuit: sed ex hac hora, quia inde eum glorificauit. Propterea enim voluntariè veni in hanc: scilicet horam passionis & mortis propterea veni in mundum, vt patiar propter patris obedientiam & humani generis salutem, quasi diceret: Saluationẽ quæro, sed passionẽ non recuso. Et tu pater per hanc passionem clarifica nomen tuum: me suscitãdo, quod est gloria nominis tui & clarificatio. Vbi Augusti. Docui Turbatio in deũ relata tria facit.
te quem inuoces, cuius voluntatem tuę voluntati pręponas, hominis infirmitatem: vt doceat dicere contristatum, nõ quod ego volo, sed quod tu vis. Ex hac autem supportatione turbationis in deũ, homo triplicẽ percipit vtilitatẽ. Prima est, ꝙ turbatio alleuiatur. Si enim ex eo ꝙ quis amico conqueritur turbationẽ suã, alleuiationẽ recipit, quãto fortius

A fortius propter compassionem mutuam à deo recipiet? Secunda est, quòd turbatio meritoria efficitur. Si enim meritorium est deo offerre rem temporalem, quam portas in bursa: multomagis si offers id quod geris in animo. Tertia est, quod homo postea notabilem recipit consolationem: sicut patet de multis à tribulatione liberatis, sicut & hic. Nam statim venit vox de cœlo pro consolatione. Vnde sequitur: Venit ergo vox de cœlo, à deo patre, dicens: Et clarificaui, & iterum clarificabo: id est, clarum genui ab æterno secũdum diuinitatẽ, & clarum etiam faciam secundũ humanitatem. Vel secundum hominem clarificaui in natiuitate, quando angeli cecinerunt: Gloria in excelsis deo: & Magi adorauerunt, & in baptismo, & in transfiguratione, & in miraculis in vita per eum factis: & iterum clarificabo, per signa deitatis: in passione, in qua triumphabit de diabolo: & in resurrectione: & in ascensione, & in totius mundi conuersione, & maximè in iudicio.

Lucæ. 1.

Et quidam de turba magis rudes stantes & audientes, sonumq; vocis non significationem percipientes,
B dicebãt tonitruum factum esse, id est, aliquid per modum soni confusi: tamen hoc dicebant factum propter dominum: alij autem magis perspicaces articulationem vocis intelligẽtes dicebant quòd angelus ei locutus sit. Credebãt enim eum esse hominem purum, & ideo dicebant angelum ei esse locutum: sicut aliquando in scriptura dicitur, quòd angeli prophetis loquebantur. Sed vox illa fuit paterna, & formata à tota trinitate, cùm ei⁹ opera sint indiuisa. Veruntamẽ fuit vox patris, quę fuit formata ad representandum personam eius. Et respondit Iesus, & dixit: Non propter me, scilicet instruendum, qui testimonio vel consolatore vel clarificatore alio à me non indigeo, hæc vox testificans venit de cœlo: sed propter vos, in instructionẽ vestram, qui instructione indigetis & testimonio: scilicet vt credatis quia ego ex deo sum. Vnde ostendit hãc vocem nihil sibi indicasse quod antè nescisset: sed ignorantibus quibus indicari oportebat, & propter instructionem populi circunstantis vt cognoscerent ipsum Iesum esse Christum, cui de cœlo
C dabatur testimoniũ. Sicut ergo anima ei⁹ nõ propter eum, sed propter alios volũtariè turbata est: sic ista vox nõ propter eum, sed propter alios aliqua dispensatione diuinitus facta est. Et quia dixit vox, & clarificabo: consequẽter modum ostendit clarificationis, dicens: Nunc scilicet in hoc tempore passionis rectum iudicium est: non cõdemnationis, sed discretionis mundi: id est, pro mundo contra diabolum: hoc est, nunc pro mundo à potestate tenebrarum liberando iudicabitur, & separabitur mundus à potestate diaboli, & eripietur: & hoc est iudicium discretionis quo discernuntur & separantur multi à potestate inimici. A tempore quoque passionis Christi discreti sunt fideles credentes, ab obstinatis contra fidem: in futuro autem erit iudicium condemnationis infideliũ, & pręmiationis credentium. Vnde exponendo subdit effectũ iudicij: Nũc princeps huius mundi, id est, amatorum mundi, & malorum hominum qui habitant in mundo: scilicet diabolus qui ab Adam vsq; nunc fuit dominatus, & adhuc dominatur in malis mundo dedi-

Vox paterna.

De eiectione primi hui⁹ mũdi.

Iudicium.

Princeps mundi.

tis (& dicitur princeps mundi, non quia sit do- D minus substantię mundi, sed hominum mundialiter viuentium, inquantũ se ei subijciunt per peccatum) eijcietur, & repelletur foras, à redemptis & liberatis, & potestatem homines post se trahendi perdet hoc iudicio: per Christum & virtutem passionis eius, per quam aperta est ianua glorię, à cuius consecutione diabolus non potest impedire, & post se trahere sanctos sicut antè faciebat. Per passionem etiam domini data est homini virtus resistendi diabolo, quia per eam fortiores sumus ad resistendum: nec modo ita facilè homines seducere vel adeo tentare potest vt prius, nec permittitur facere quantum potest & vellet. Iustum est enim quòd sicut princeps mortis p peccatum hominem sibi subiecit ad mortem: sic qui Christum procurauit interfici iniustè, meritò & dignè eijcitur, ne deinceps iustis hominibus per Christum redemptis principetur. Permittitur tamen tentare homines, ad exercitium, & meritum electorum. Et declarat modum per quem eijcitur foras: quia per mortem crucis & resurrectionem. Vnde subdit: Et ego si, id est, cùm (non dubitat E futurũ esse quod venit implere) exaltatus fuero à terra: scilicet in cruce: omnia, scilicet electa & prędestinata ad salutem, ex quibus diabolus eijcitur, traham ad meipsum: vt sim caput, & illa membra, spoliando illum qui decipiendo iniustè deprędatus fuerat. Vel omnia genera hominum: quia de omnibus generibus hominum aliqui sunt tracti: scilicet de omnibus linguis, de omnibus ritibus, de omnibus ætatibus, & de omnibus gradibus: & sic traxit ad se omnia, quia homo dicitur omnis creatura. Nam amore, quo pro nobis passus est, trahit nos ad seipsum: ex amore enim ostẽso in cruce ad genus humanum, habet vim attractiuam mentium, sicut lapis magnes attrahit ad se ferrum. Christi autem crucifixio, ideo dicitur exaltatio: quia corpus eius fuit exaltatum in cruce, sicut vexillum in aëre, ad debellandum aëreas potestates: & quia se humiliauit vsq; ad mortem crucis, ideo deus exaltauit illum: & ipse exaltatus exaltauit suos. Per passionem ergo habuit victoriam de diabolo. Vnde hoc ipsum omnia trahere, est principem mundi huius eijcere: nõ enim F est conuentio Christi ad Belial, & lucis ad tenebras. Et nota quòd Christus noluit mori in aliqua domo, nec sub tecto, sed in aëre voluit exaltari ex causa triplici: Aër quidem elementum est commune: & potest homo habere propriam terram, aquam, vel proprium ignem, sed nemo potest habere proprium aërem. Christus ergo voluit in aëre exaltari. Primò, ad innuendum quòd sicut aër est communis, sic & Christi passio: nam passiones aliorum sanctorum fuerunt propriæ: quia quilibet passus est propter se, passio autem Christi cõmunis fuit: angelis, qui sunt reparati: hominibus, quia inde sunt saluati. Secundò, ad innuẽdum q sicut aër est medius inter cœlum & terrã, sic Christus etiam fuit mediator inter deũ & hominem: quia cum deo cõuenit ratione naturæ diuinæ, cum homine ratione naturæ humanę. Erat autẽ quædam discordia inter deũ & hominem: & ideo venit Iesus, & se ostendit mediatorẽ. Tertiò, vt ipsum aërem mũdaret: sanctificauerat enim terram, triginta annis super eã ambulando:

Passionis dominicæ efficacia.

Exaltatio Christi.

2. Cor. 6.

Cur in aëre mori voluit.

G sanctificauerat aquam, in ipsa se baptizari faciendo: sanctificauerat ignem, spiritum sanctum in specie ignis mittẽdo. Restabat vt sanctificaret aẽremino sub tecto, sed in aëre moriendo. Pluribus etiam de causis voluit mori morte crucis. Vna, propter mortis turpitudinem: vt hominem nec ipsa mortis turpitudo à perfectione iustitiæ repellat. Item quia hoc genus mortis per modum exaltationis conueniebat fructui, causæ, & figuræ passionis. Fructui quidem conueniebat: quia per passionem exaltandus erat à patre. Causæ autem passionis conueniebat dupliciter: scilicet ex parte hominum, pro quorum salute moriebatur: ipsi enim perierant, quia deiecti & demersi erant ad terrena: & ideo voluit mori exaltatus, vt nos eleuaret ad cœlestia. Et ex parte dæmonum: vt scilicet eos qui in aëre principatum & potestatem exercebãt, ipse eleuatus in aëre cõculcaret. Figuræ verò conueniebat: quia dominus serpentem in deserto fieri præcipiebat: quia sicut ille serpens exaltatus fuit in palo, ita & dominus in cruce. Cùm autem domin⁹ tanta & tam magna signa fecisset coram

Christus cur in cruce mori voluit.

Nume. 21. & Ioan. 3.

H eis, in miraculis, & in doctrina, & in reuelatione secretorum cordis, & futurorum contingentium, per quæ declarata erat diuinitas eius: non tamen credebant in eum, scilicet pro maiori parte: & in hoc completæ sunt scripturæ prophetarum, eorum obstinationem & excæcatione prædicentiũ. Consueuerãt enim dicere, quod signum ostendis nobis vt credam⁹ tibi? sed ecce cùm tanta signa fecisset, non crediderũt ei. Veruntamen multi ex principibus, id est, ex legisperitis & sacerdotibus crediderunt tunc in eum, propter miracula & impletionem scripturarum: sicut & Nicodemus, vnus eorum, qui aliàs venerat ad Iesum nocte: & Gamaliel, & Ioseph ab Arimathia, & alij quàm plures: sed propter pharisæos non confitebantur manifestè, timentes ne de synagoga eijcerentur: quia iam conspirauerant quòd confitentes ipsum esse Christum, de societate Iudæorum expellerẽtur: quod apud eos valde ignominiosum erat. Eiectio enim de synagoga reputabatur magna, sicut apud nos eiectio per excõmunicationẽ ecclesiæ. Causa verò & radix huius defectus, scilicet quare non confitebantur, erat superbia & inanis gloria:

Eiectio de synagoga.

Gloria mũdana.

I dilexerunt enim gloriã hominum, & honorem mũdanum in dignitatibus & laudibus humanis, magis quàm dei gloriam, & meritũ pro dei gloria sperandum: cui soli debetur honor & gloria. Ex hoc enim quòd publicè confitebantur, amittebant gloriam hominum, licèt ex hoc consequerentur gloriam dei: isti autem magis elegerunt priuari gloria dei, nolentes publicè cõfiteri, quàm gloria hominum, cupientes à mundanis honorari: non attendentes ad dictum apostoli, si hominibus placerẽ, Christi seruus non essem. Isti hodie multos habent sequaces: scilicet pro mũdi gloria se & sua prodigaliter exponẽtes, & parum aut nihil pro dei gloria promerenda facientes. Vnde eorum fides insufficiens erat: non enim sufficit corde credere ad iustitiam, sed oportet etiam ore confiteri ad salutem. Et in hoc humana gloria est paruipendenda, & omnis pœna patienter toleranda: quia omnis pœna quæ pro iustitia sustinetur, est meritoria, vt cùm apostolo quilibet dicat: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo, secundum Augustinum, dominus crucem suam in frontibus credentium fixit, vbi quodammodo sedes est verecundiæ: vt de nomine eius fidelis non erubescat, & magis dei gloriam quàm hominum diligat. Vnde ille qui euagelium legit, & etiam illi qui audiunt, signo crucis se signãt. Post hæc autem tandem

Gala. 1.

Roma. 10.

Gal. 7.

K

Crux in frontibus fixa.

dominus Iesus, qui scrutatur corda hominum, cognoscens furorem illorum, & malitiam quam iam de eo occidẽdo cõceperant, & volens eos præuenire, nõ expectauit vt in opus irent, sed abijt, recedendo à persecutoribus suis: quia iam non recipiebant eius doctrinam: & abscondit se ab eis, mitigans illorum inuidiam & furorem: quia nondum venerat hora passionis suę. In quo nobis exemplum dedit, vt cùm de aliquorum malitia nobis cõstat, etiam antequam patrare opere tentent, fugere debeamus. Abscõdit se ab eis, faciem cognitionis suæ eis subducẽdo: quod excęcationem eorum, & transitum fidei à Iudęis ad gentes significabat. Et cùm vespera facta esset, egrediebatur dominus cum discipulis duodecim de ciuitate, & rediit in Bethaniam: ibi mites & iustos de regno dei docens, in die cõtra peruersos & malos asperè loquens, eosq; pro moribus prauis redarguens, & nos eum in hoc imitari erudiens.

Absconsio domini.

L

Oratio.

Domine Iesu Christe, da mihi vt non solum folia, hoc est verba & æstimationem iustitiæ: sed vt fructus operum habeam, ne à te vnquam maledictionem incurrã. Da mihi vt tanquã verus tuus minister, pro modulo meo te sequar: vt vbi tu es, & ego esse merear. Trahe me post te bone Iesu: non trahat dulcedo seculi, sed trahat me suauitas amoris tui. Sic tecum in cœlo iugiter intentio mea sit, mecum in terra continuè protectio tua. Adhæream tibi inseparabiliter, seruiam tibi perseueranter: quærã te fideliter, inueniam te fœliciter, possideam te æternaliter, rex meus & deus meus. Amen.

De duobus filijs quorum vnus in vineam iuit, alius ire neglexit. Caput. XXXII.

M

ET cùm tertio sabbati, hoc est feria tertia, iterum mane, reuertendo ad ciuitatem Hierusalem, trãsiret dominus & discipuli eius circa locum vbi ipse maledixit ficulneæ: viderunt discipuli, arborem aridam factam à radicibus, id est, à fundamentis, quæ erant sacerdotes & scribæ, amplius quàm prima die: & mirati sunt de subita arboris exiccatione. Nec mirum si continuò aruit: quia sermo domini maledicentis quasi flamma ad radices descendit. Et cùm venisset in templum, id est, in atrium templi, vbi conueniebant homines ad orandum, & verbũ dei audiendũ: vt doceret, oraret, & exemplum daret: accesserunt non vt docerentur cũ populo, sed vt docentẽ caperent in verbo: ad eũ docentẽ, id est, dũ doceret, quãdo pręcipuè impediendus nõ erat, principes sacerdotũ, quos non excusat ignorantia: & seniores populi, à quib⁹ egressa est iniquitas, secundũ Chryso. Dicebãt sacerdotes apud se: nos sumus colũnæ tẽpli, ecce super illũ tota recũbit ecclesiae

Matth. 21. & Mar. 11.

A bit ecclesia: nos sumus quasi tacentium scripturarum lingua visibilis, & ecce ille resonat in medio templi, & nos contempti quasi cithara dissipata tacemus: nos fuimus patres, modo iste generat filios, & nos steriles sumus: quasi diceret, multum vilificamur. ⌊Accesserunt⌋ inquam dicentes: ⌊Dic nobis⌋ quia ad officiū nostrum pertinet hoc inquirere & scire ⌊in qua potestate hæc facis?⌋ scilicet an propria, an aliunde tibi commissa: & quis tibi dedit hanc potestatem vt ista facias? Quasi diceret: Quid est quòd eiicis de templo quos vis cùm non sis ostiarius, & doces nobis inconsultis? Quærunt qua authoritate ista facit: quia authoritatem eiiciendi de templo habebant ostiarij, & docendi in templo sacerdotes & legisdoctores ad hoc à principibus sacerdotū assignati, & non alij. Christus autem neutram authoritatem videbatur habere: sed magis vsurpare. Subintelligunt enim eum operari per diabolū, & diaboli esse quod facit: sicut suprà dixerunt, quòd in Beelzebub dæmonia eiiceret. Quasi vellent dicere secundum

Quæstio de potestate Christi.

Lucæ. 11.

B Chrysostomū, Tu de sacerdotali familia non es: senatus hoc tibi non donauit neque Cesar: in qua ergo potestate hoc facis? nunquid in Beelzebub principe dæmoniorum? Iesus autem oppositioni reddidit oppositionem non solutionem, quasi clauum clauo retundens: & qui aperta responsione tentatorum calumniam confutare poterat, prudenter eos interrogat: vt ipsi vel suo silentio vel sua responsione & sententia conuincantur. Calumnians enim melius interrogatione quàm directa ratiocinatione vel responsione ad inconueniens ducitur. Ille namque est optimus modus respondendi & concludendi contra malignantes, quando ex suis proprijs verbis & responsis arguuntur. Per hoc quoq; ostendit Christus ꝙ malignantibus quales isti erant, nō sunt secreta dei reuelanda: sed eorum malitia prudenter est declināda. Interrogauit ergo eos, ⌊de baptismo Ioannis, vnde erat: de cœlo an ex hominibus,⌋ id est, ex dei præcepto & diuina ordinatione, an ex hominis adinuentione & humana institutione. ⌊At illi⌋ stupefacti ad interrogationem, ⌊cogitabant intra se,⌋ viam respondendi: sed non habebant, videntes

Calūnianti & malignāti quō respondendū.

C ex quacunque responsione suam confusionem. Nam si dixissent baptismum Ioannis de cœlo, id est, ex cœlesti & diuino instituto esse, patenter cōuincebantur: quia non crediderunt Ioanni dicenti ipsum dominum de cœlo venisse, & perhibenti ei testimoniū de potestate. Qui em̄ credit Ioāni, credit vtiq; & Christo: quia Ioannes Christo testimonium perhibuit ipsum prędicando, & dei filiū esse nunciando. Quasi vellet dicere: Ille mihi testimonium perhibuit quem cōfitemini habuisse prophetiam de cœlo, & ab illo audistis in qua potestate hæc facio: quia ille hoc demonstrauit testimonium mihi perhibendo. Si autem dixissent de terra & institutione humana: periculum mortis incurrissent ad populum, vt tanquam blasphemi essent lapidandi: quia populus qui pro maiori parte Ioannis baptismum susceperat, eum ex vita & doctrina ac Christi testimonio prophetam sanctum & verum à deo missum reputabat, & per consequens verba eius & facta à deo esse sentiebat. Viderunt ergo (vt ait Beda) Quodlibet horum respondissent in laqueum se casuros, timen-

Baptismus Ioannis vnde fuit.

tes scilicet plebis lapidationem: sed magis timentes veritatis confessionem. Et mendaciter dicentibus eis se nescire ait Iesus: ⌊Neque ego vobis dico, in qua potestate hæc facio.⌋ Non dico vobis quod scio: quia nō vultis fateri quod scitis. Quia ergo dicebant se nescire quod tamen sciebant, noluit eis de se aperire veritatem de hoc quod quærebant: & iustitissimè confusi sunt. Ex sua enim taciturnitate compulsi sunt à sua petitione cessare. Nam secundum Chrysostomum: Mendacia si nō habent quem decipiant, ipsa sibi mentiuntur. Duabus quippe de causis (secundum Bedam) occultatur veritas: quia authores min⁹ capaces sunt ad intelligendum. Vnde dicitur: Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. vel quia ex odio & cōtemptu indigni sunt quibus aperiatur. Vnde dicitur: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos. & hic vtrumque concurrebat. Et tertia causa addi potest, scilicet assiduitas prædicandi: assidua enim prædicatio vilescit. Voluit ergo Christus ostendere de facto & exemplo, quòd licet vti cautelis E contra cautelas malorum insidiantiū bonis. Vnde dicit Chrysostomus: Quòd interrogantem oportet docere, tētantem retundere. Quòd autem aperienda erat veritas suæ potestatis & prædicationis alijs & non ipsis, & quare: indicauit per parabolam duorum filiorum quorum vni pater dixit: ⌊vade in vineam meam, qui respondit nolo. Postea tamen pœnitentia motus iuit: dixitq; alij pater: vade in vineam meā, qui respondit vado, sed nō iuit.⌋ Homo iste qui duos filios habuit est deus: scilicet pater: qui dicitur homo ratione mansuetudinis quam ad hominem habuit, qui etiam omnes homines paterno affectu creauit: & cùm sit natura dominus, tamē magis vult diligi quasi pater, quàm timeri quasi dominus. Primus filius tempore & origine, non dignitate & dei cognitione, est populus gentium, alter populus Iudæorum: quia gentes erant ex tempore Noē, Iudæi autem ex Abraham. Operari autem vineam est facere iustitiam, quam generaliter quidem in natura omnium hominum deus plātauit: specialiter autem Iudæis eam in libro vitæ dedit, cuius diuersæ vites sunt diuersæ iustitiarum species. F ⌊Primo filio⌋ primū dixit per naturalis legis impressionem & notitiam, ⌊vade operare:⌋ id est, in tempore huius seculi, fac legis naturalis iustitiā quæ est: Hoc facias alij quod tibi vis fieri, & quod tibi non vis fieri ne feceris alteri: operare inquam ⌊in vineam,⌋ id est in ecclesiam, extra quam non est locus operandi meritoriè. Locutus est autē ei non facie vt homo: sed in corde vt deus ingerens intellectum sensibus: quia nunquam deus destitit homines incitare ad bonum per occultos instinctus. Vnde Chrysostomus: Posuit deus spiritum scientiæ boni & mali in hominibus: vt quotienscunque peccamus, ille in silentio quasi factum nostrum accuset, q in cōscientia tacitè ad animā loquitur dicēs: Malum est hoc, & hoc bonum est. ⌊Ille autē,⌋ scilicet prim⁹ filius licèt in cogitatu superbè, ⌊respondit nolo:⌋ quia bonū relinquendo & malum eligendo apertè contumax fuit: legi enim naturali non obediuit, & libero arbitrio abusus est. Vnde Chrysostom⁹: Quomodo dixit nolo? in cogitatu. Qui habens intellectū boni & mali re-

Mēdacia.

Veritatis occultādæ causa.

Ioan. 16.

Matth. 7.

Filiorum duorū parabola.

Spiritus scientiæ in cōsciētijs.

G linquit bonum,& ſequitur malum in cogitationibus ſuis,contra dominũ reſpondere videtur: quia nolo:id eſt,contra intellectum ſuum,creatum ſibi à domino,facit. Hæc Chryſoſt. Sed poſtea in aduentu ſaluatoris ad prædicationẽ Chriſti & apoſtolorum,credens,pœnitentia ductus operatus eſt in vinea dei,& ſermonis cõtumaciam labore correxit: quia ſummo deo colla ſubmiſit,& nũc cultu fidei deo placet. Alteri autem filio poſtea dixit (per Moſaicę legis dationem) vade & operare in vinea mea,& fac iuſtitię opera. Qui reſpõdit,vado:quia primùm deo ſeruire vouit, & ſe ad ſeruiendum deo,per ſuſceptionem legis Moſaicę,obligauit,dicens Moyſi,Omnia præcepta domini faciemus:ſed non iuit: & quod ore reſpondit,opere non impleuit:quia in ſeruitio dei non remanſit,& legem ſuſceptam non obſeruauit,necnon ad idololatriam & ad infinita mala declinauit: & nunc Chriſti cultum negat. Induxit autem hanc parabolam,eos interrogando: vt propria reſponſione illos impieratis miniſtros argueret,& proprio iu-

Exod. 24.

H dicio cõdemnarẽtur. Cùm ergo quæſiſſet,quis ex duobus fecit voluntatem patris? & illi reſpondiſſent,primus:non intelligentes de ipſis dictam parabolam: & neſcientes quia in reſponſione exprimerent condemnationem ſuam:intulit, & ex reſponſione propria eos confutauit,cõfirmans prolatam ab ipſis ſententiam,& dicens: [Amen dico vobis quia publicani & meretrices,] ſcilicet non qui tales ſunt, ſed qui fuerunt,[præcedent vos in regno dei:]id eſt,in eccleſia militãte, per fidem & pœnitentiã:& in triumphante,per gloriam:vobis extrà derelictis, per infidelitatem. Primus enim filius,qui fecit voluntatem patris, dignus eſt miſericordia. Secundus,quia neglexit,dignus eſt reprobatione & pœna. Quaſi diceret: Non ſolum gentiles meliores ſunt vobis Iudæis, ſicut & ipſi iudicaſtis:ſed & peſſimi de gentilibus,ſcilicet publicani & meretrices,qui inter vos manifeſtè ſunt turpiſſimę vitę,erunt maioris meriti apud deum quàm vos: quia melius eſt non promittere, & facere iuſtitiam dei: quàm promittere, & mentiri.

Publicani & meretrices.

Et ſecundum Hieronymum:Simulata ſanctitas, duplex eſt iniquitas: & hoc vitium potiſſimè vi-

Sanctitas ſimulata.

I gebat in ſacerdotibus & Leuitis. Igitur,ſecũdum Origenem, potes vti parabola ipſa ad eos qui modicum aut nihil promittunt,operibus autẽ oſtendunt: & contra eos qui magna promittunt, nihil autem vel parum ſecundum ſuam promiſſionem agunt. Nam hodie heu multi,etiam religioſi,non ſolum legis ſcriptæ, ſed etiam legis naturalis iuſtitiam derelinquunt: & ideo non miſericordia cum filio primo, ſed potius pœna cum ſecundo digni ſunt. Vbi Chryſoſt. Puto quòd ex perſona omnium virorum peccatorum,publicani ponantur: & ex perſona omnium mulierum meretricũ, meretrices. Quanuis enim multa ſint peccata in viris & mulieribus, præter iſta: tamen præcipuè auaritia in viris abundat: fornicatio autẽ in mulieribus. Mulier enim quæ in domo ſua ſedet incluſa,facilè peccatum fornicationis incurrit:quia hoc vitium facilè ex vacantia & ocio naſcitur. Nam qui ſollicitudinibus animũ habet occupatum, non facilè fornicationi operam dat. Nam diffinitio amoris hæc eſt,animæ vacantis paſſio. Vir autem qui in actibus rerum diuerſarum eſt

Virorũ & mulierum præcipua peccata.

Amoris cauſa.

Amoris deſcriptio.

aſſiduè,auaritiæ peccatum facilè incurrit:in fornicationem autem non facilè, niſi fortè multum ſit laſciuus. Nam occupatio virilium ſollicitudinum,ſuggeſtionem voluptatis plerunque excludit. Vnde proprium eſt hoc adoleſcentium nihil agentium. Hæc Chryſoſtomus. Deinde ſubiungit cauſam reprobationis Iudæorum,quæ eſt contemptus credendi:quem aggrauat & ſanctitas Ioannis, & exemplum conuerſionis peccatorũ:quia publicanis & meretricibus Ioanni credentibus, & ad prædicationem eius pœnitẽtiam agentibus: ipſi non crediderunt Ioanni, doctrinam eius audiendo,& opera eius imitando:qui venit ad eos in via iuſtitiæ, quia opera perfectionis faciebat, & Chriſtum(qui eſt ipſa iuſtitia) annunciabat. Et non ſolum hoc non fecerunt: ſed nec poſtquam publicanos & merettices credentes & pœnitentes viderunt,confuſi ſunt, aut compuncti, vt crederent: vel illorum exemplum ſequerentur, quibus ipſi exemplum eſſe debuerant: ex quo ſequitur aggrauatiu peccati ipſorum: quia nec præcedere, nec ſequi, illos in fide & pœnitentia voluerunt. L

K

Laici etiam & ſacerdotes, duo filij poſſunt intelligi:& populus,prior filius: & ſacerdos,ſecundus. Vnde Chryſoſtomus: Duos etiam filios dicit:laicorum conditionem, & ordinem ſacerdotum. Quis eſt prior filius? Populus. Prior enim populus creatus eſt: deinde ſacerdotes,qui regerent populum. Non enim populus propter ſacerdotes creatus eſt: ſed ſacerdotes propter populum. Denique populus dei,ex tempore Abrahę cœpit:ſacerdotes autem,de tempore Aaron. Et populares per hoc ipſum quòd ſingularem ſuſcipiunt vitã, denegare videntur obedientiam deo. Sacerdotes autem magis videntur obedientiam promittere deo: præcipuè per hoc ipſum,quòd ſpecialiter in miniſterio dei conſtituuntur. Nam qui doctor populi conſtituitur:ſine dubio profitetur talem ſe fore, qualem oportet eſſe doctorem. Sacerdos,& omnis clericus,& ſi ſpecialiter non promittat:tamen per hoc ipſum quòd doctor conſtituitur aliorum, tacitè promittere deo videtur in omnibus obauditurũ ſe deo. Et melior eſt laicus, qui in prima facie ſecularem profitetur vitam, reuera autem ſtudet viuere ſpiritualiter: quàm ſacer- M dos, qui in prima quidem facie profitetur vitam ſpiritualem, reuera autem complectitur vitam carnalem. Et melior eſt laicus ante deum pœnitentiam agens, quàm clericus permanens in peccatis. Laicus autem in die iudicij ſtolam ſacerdotalem accipiet: ideo & in chriſmate ſic vnguntur omnes ſicut in ſacerdotio: ſacerdos autem peccator,ſpoliatus ſacerdotij dignitate quam habuit, erit inter infideles & hypocritas. Vnde & modo ſecularis homo poſt peccatum facilè ad pœnitentiam venit. Nam occupatus negligentia ſeculari:dum ſcripturis non ſatis attẽdit,ſemper quæ in ſcripturis poſita ſunt noua ei videntur: ideóque cùm audierit aliquid de gloria ſanctorum,aut de pœna peccatorũ,quaſi nouum aliquid audiens expaueſcit:& dum bona cõcupiſcit, aut mala timet, compunctus ad pœnitẽtiam citò recurrit. Nihil autẽ impoſſibilius,q̃ illũ corrigere qui ſcit omnia:& tamen cõtemnens bonũ, diligit malũ. Oĩa enim quæ ſunt in ſcripturis,ꝓpter meditationẽ quotidianã ante oculos eius inueterara

Laici & clerici.

Seculariũ facilis ad pœnitẽtiã conuerſio, clericorũ difficilis.

& vilia

A & vilia æſtimãtur. Nam & quicquid terribile eſt, vſu vileſcit. Propterea clericus, qui ſemper meditatur ſcripturas: aut omnino obſeruaturus eſt, & erit perfectus: aut ſi ſemel cœperit illas cõtẽnere, nunquam excitatur in illis vt timeat. Quis aliquando vidit clericum citò pœnitentiam agentẽ? Et ſi deprehenſus humiliauerit ſe, non ideo dolet quia peccauit: ſed confunditur, quia perdidit gloriam ſuam. Putáſne dominus, quaſi crudelis, clericis pœnitẽtiam denegauit, dicens: ſi ſal infatuatum fuerit, in quo ſalietur? Sed quaſi naturale eſſe conſiderans: quia non eſt qui doceat illum errantem, qui errantes alios corrigebat. Ideo, non dico populares, quia ſecundum rationem verbi vitam ſuam diſpenſant: ſed publicani & meretrices, qui deſiderijs mũdialibus & voluptatibus carnalibus ſeipſos mancipauerunt, præcedent vos in regno dei: quia illi conuerſi deſinunt eſſe quod erant, vos denegatis in opere, quod videmini profiteri in verbo: tanquam arbores folia ſine fructu habẽtes: non paſcentes dominũ ſuum, ſed deludentes. Hæc Chryſoſtomus. Per primum etiam filium, (Lucæ. 14.)

B qui primò renuit patris præceptum, ſed poſtea fecit: ſignificãtur peccatores, qui malè viuendo deo ſeruire negant: ſed poſtea pœnitẽtes viriliter operantur. Per ſecundum verò filium, qui facere voluntatem patris promiſit, & non fecit: ſignificantur illi qui operari virtuoſè promittunt, ſed non faciunt: de quibus ſunt multi religioſi, profitentes ſeruare magna, ſcilicet euangelica cõſilia: cùm tamen nõ ſeruent etiam præcepta: propter quod ſeculares, etiam peccatores tamen poſtea pœnitentes, eis coram domino præponuntur, cùm dicitur: Quia publicani & meretrices præcedẽt vos in regno dei. Nullus ergo peccator diffidat, nullus iuſtus præſumat: cùm peccatores, per pœnitentiam, quandoque alios in regno dei præcedant.

Oratio.

Domine Ieſu Chriſte doctor bone: da mihi veritatem corde credere: & ore atque opere, prout oportet, confiteri: malignorum ſpirituum & hominum cautelas, & aſtutias ſapienter declinare. Da mihi legis naturalis, cordibus noſtris impreſſę, & legis ſcriptę in libris

C nobis datæ, iuſtitiam facere: & tuam in omnibus voluntatem adimplere: vt non cum ſecundo filio pœnam, ſed cum primo miſericordiam apud te merear conſequi: ac cum verè pœnitentibus gratiam in eccleſia militante, & gloriam in triumphante miſericorditer inuenire. Amen.

De locatione vineæ, & ſanguinarijs vinitoribus. Caput. XXXIII.

Ad idem propoſuit eis aliam parabolam de homine patrefamiliàs, qui plantauit vineam: & circũdedit ei ſepem, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis, ſeu colonis: & peregrè profectus eſt. Illi autem ſeruos ſuos ad recipiendum fructus miſſos malè tractauerũt, & occiderunt: & nouiſſimè filiũ miſſum hęredem cognoſcentes, & hæreditatẽ habere volentes, apprehenderunt: & extra vineã eijcientes etiam occiderunt. Et interrogati quid faceret dominus vineæ colonis illis, dixerunt: Malos malè perdet, & vineam ſuã locabit alijs agricolis qui reddãt ei fructum temporibus ſuis: quibus ipſe dixit, quia auferetur ab eis regnum dei, & dabitur genti facienti fructus eius. In hac parabola deſcribit multipliciter malitiam & ingratitudinem Iudæorum, quibus deus paterfamiliàs qui natura dominus, beneuolentia pater, homo manſuetudine, non natura: ſimilitudine, non veritate: multa beneficia cõtulit: quia domus Iſraël & ſynagoga vinea eſt, ex electis perſonis patriarcharum & prophetarum, ſicut ex vitibus optimis quam de Aegypto tranſtulit, & in terra promiſſionis plantauit: cui ſepem circũdedit, cuſtodiam quidẽ triplicẽ: ſcilicet angelicam ſup muros Hieruſalem: & humanam, ſcilicet protectionẽ bellicorum virorum: & terrenam, ſcilicet munitionẽ murorum: & fodit in ea torcular: id eſt, legem iuſtitiæ, timorem comprimentem, & malos torquẽtem: & hoc fodit ſignis, minis, & promiſſis: & ædificauit turrim, ſcilicet templum ad cultũ dei: quod dicitur turris, propter altitudinem ædificij, propter ſecuritatem refugij, propter dignitatẽ priuilegij, reſpectu aliarũ nationum: & locauit eam agricolis & operarijs, ſcilicet ſacerdotib9 & principibus, qui debent extirpare vitia tanquã ſpinas, & inſerere virtutes tanquam bona ſemina, ac ſeruare cultum diuinum, & iuſtitiam in hominib9: & peregrè profectus eſt: nõ loci mutatione, quia deus eſt vbiq;, ſed quia vinitoribus liberum arbitrium reliquit: vel propter lõganimitatem, quã in expectando vt à peccatis conuerterentur habuit, vel propter ipſorum negligentiam: quia ſecundum Ambro. Qui vbiq; præſens eſt, diligentibus pręſentior, & negligentibus abſentior eſt. Cùm autem tẽpus fructuum appropinquaſſet, quia poſt legẽ ſuſceptam debebãt facere fructum bonorum operũ, miſit ſeruos ſuos, id eſt, primos prophetas ad agricolas, id eſt, ad reges & ſacerdotes principaliter, & ad alios ſubiectos eis conſequenter: vt acciperent fructus, per prędicationem ſuã eos ad fructum bonorum operũ reducendo: & agricolæ apprehenſis ſeruis: quia multi reges & ſacerdotes prophetas ſibi miſſos à domino turpiter cõprehẽdentes, malè tractauerunt & occiderũt. Iterũ miſit alios ſeruos plures prioribus, multiplicãdo ſcilicet prophetas ad populi correctionẽ, & fecerunt eis ſimiliter: quia ipſi ingrati deum inhonorauerunt, & ſimiliter illos prophetas perſecuti ſunt & interfecerũt. Sed nouiſſimè, id eſt, in vltimis tẽporibus miſit filium ſuum, pro nobis incarnatũ, quẽ hæredem vniuerſorũ & principem cognoſcẽtes, eiecerũt extra vineam, negãdo: vel quia extra portã Hieroſolymorũ occiderũt crucifigẽdo, volentes habere hæreditatem, & temporale ſcilicet poſſeſſionẽ: cogitabãt enim intra ſe, ſi iſtũ populus habeat dominũ, neceſſe eſt vt amittam9 cõſuetudinem hoſtiarũ, quæ ad noſtrũ parata eſt lucrum: ſi autẽ occidamus eum, ſic ſemper tenebitur conſuetudo offerendarũ hoſtiarum: & ſic fiet noſtra poſſeſſio, & erit noſtra hęreditas. Venit autem dominus ad iudicandũ, & iſtud factũ vindicandum, quãdo ex eius ordinatione venit contra eos exercitus Romanorũ: & malos malè perdidit, quãdo ciuitatem & templũ per Romanos deſtruxit, ac populum occidi & captiuari fecit. Vel hæreditas Chriſti, eſt eccleſia, quam Iudæi pręcipuè moliebantur: dum fide eius extincta, iuſtitiam Chriſti,

Marginal notes: Matth. 21. Mar. 12. & Lucæ. 20. — Iudæorum ingratitudo & malitia. — Eccleſia eſt hæreditas Chriſti. — D — E — F

G quæ ex lege est, persuadere gentibus conabatur. Hęc fecerunt, vt sic ingrati mali malè perdantur, & meritò damnentur:& ab eis regnum dei, scilicet Christus, scriptura sacra, seu scripturarum intelligentia, fides, ecclesia, & vita æterna auferatur:& hoc pertinet ad Iudæorum reprobationem: sed quod sequitur, pertinet ad gētilium conuersionē: & vinea ecclesiæ locetur alijs agricolis: quia ecclesiam suam Christus regēdam tradidit apostolis, & alijs discipulis, qui reddant ei fructum temporibus suis: quia ad prædicationem eorum credidit multitudo gentium: vel regnum cœlorum detur alijs, scilicet gentibus ab Oriente & Occidente, ab Austro & Aquilone venientibus: qui faciēt fructum cordis, credendo: & oris, cōfitendo: & operis, seruiendo: & corporis, patiendo: & recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob, in regno dei: & ipsi Iudæi, eijcientur in tenebras exteriores.

Mysticè. Ecclesia. Mysticè totū potest exponi de ecclesia, hoc modo: quia homo, id est Christus, plātauit vineā, id est, ecclesiam sanguine suo, & de latere suo formatam: in qua tot sunt differētiæ palmitum, quot H differentiæ hominum: & circūdedit ei sepem, id est, euangelicam doctrinam, vel angelorum custodiam: & fodit in ea torcular, id est crucē Christi, vel martyrum patientiam: & ædificauit turrim, scilicet matrem Christi, vel contemplationem Christi confessorum & doctorum, vel fidem de qua ecclesia se defendit contra hostes: & locauit eam agricolis: id est, prælatis, quorum varijs ministerijs regitur & gubernatur: & profectꝰ est, vt suprà exponitur: & misit seruos, id est, bonos ad arguendum malos: & aliquos cæciderunt, & alios occiderunt, vt patet de multis. Deinde mittitur Christus filius inuisibiliter à patre, quando aliquem instigat ad bonū: sed aliqui sunt ingrati, eius instinctum non solum repellentes, sed etiam pessimè agentes: propter quod, quātum in eis est,

Heb. 6. occidunt eum. De quibus dicit apostolus: Rursum crucifigentes filium dei, & sic ex dei iustitia perduntur, & vinea alijs locatur, cùm eorum loco

Anima. boni surrogantur. Potest etiam per vineam istam intelligi anima rationalis, homini per deū locata: quia ad hoc infunditur corpori, vt ipso mediante I fructum bonorum operum faciat: & multa merita acquirat, quæ bona facta per hominē, sunt tanquam vites. Et in quolibet bono hominis, siue sit bona cogitatio, vel bona operatio, vel locutio, crescunt quinque vuæ: quarum quatuor remanent homini, quinta verò debetur deo: quæ vuæ sunt cordis iocunditas, culpæ remissio, æternæ mortis vitatio, æternæ gloriæ acquisitio, quinta vua est gloria dei: istā non nobis, sed deo dare debemus.

Religio. Potest insuper exponi de religione, cuiꝰ fundatio est maxime in triplici voto, qđ dicitur diuina plātatio: sepes, regula & constitutiones: torcular, lectio & studium scripturæ: turris, prędicatio: agricolarum locatio, prȩlatorum prȩfectio est: fœlices qui bene colunt, & non negligunt: augent, & non diminuunt: conseruant, & non destruunt. Quilibet etiam nostrum de populo est vinea, & idem est etiam cultor: quilibet enim nostrum colit seipsum. Vnde Hieronymus: Locata est autem nobis vinea, & locata est ea conditione, vt reddamus fructum domino temporibꝰ suis: & sciamus vnoquoque tempore quid oporteat nos vel loqui, vel facere. Principes autem sacerdotum, & scribæ, & K pharisæi, cognoscentes quòd de ipsis dixerit parabolam istam, voluerunt eum quasi mendacem tenere, ad occidendum: sed diuinæ reuerentiæ humanum timorem præferentes, & timentes turbas, non processerunt in factum: quoniam turbæ, sicut prophetam habebant eum. Sed quem nunc turbæ quasi prophetam habent, & colunt, postea contra ipsum crucifige, crucifige eum clamant: quia turba mobilis est, nec in proposita voluntate persistens. Vbi Chrysostomus: Omnis ho- Mali deū mo malus, quantum ad voluntatem suam, & ma- crucifigūt nus suas mittit in deū, & occidit eum. Qui enim deum ad iracundiā excitare non dubitat, qui præcepta eius conculcat, qui nomen eius contemnit, qui blasphemat: qui murmurat contra deum, & turbato vultu aspicit cōtra cœlum: qui in ira sua manus audacter subleuat contra eū: nōnne si posset fieri manus mitteret in deum, & occideret eum, vt iam licenter peccaret? Vide nunc obstinationem pontificum, & maiorum, in malo: quia audientes doctrinam Christi, nō fuerunt contriti: sed magis ex hac indignati, & ad occidendum L eum incitati. Multi sunt tales hodie, qui indignā- Corrigi tur quando reprehenduntur: quia pauci sunt qui nolentes. veritatem suæ correctionis velint audire, imò & persequuntur reprehendentes eos pro ipsorum salute. Vide etiam quomodo pontifices & maiores retrahebātur à malo propter populū, cùm tñ deberet esse per contrarium. Hæc plebs quasi asina Num. 22. Balaam fuit, quæ ipsum errantem corripuit. Hoc quotidie geritur in ecclesia, cùm quilibet solo nomine fatetur eā quā non diligit ecclesiasticæ fidei & pacis vnitatē: sed erubescit vel timet impugnare propter bonorum multitudinem. Sed licet ab occidēdo dei filio ad modicum, donec veniret hora eius, timore humano potuerunt retardari: nunquam tamen diuino amore voluerunt cohiberi. Prędicationem enim Christi contemnentes, propter cupiditatem temporalium, conspirauerunt in ipsius mortem, ne perderent ciuitatem & templum: in quo quidem templo hauriebant pecuniā populi sub obtentu cultus diuini. Vnde occiderunt filium, vt haberent hæreditatem, & pacificè possiderent templū & ciuitatē: ne occasione eius M Romani venirent, & eis locū & gentē auferrent: contrarium tamen eis accidit, quia in vindictam mortis Christi & locū & gentem perdiderūt. Vbi Chrysost. Quandoꝗ igitur detentus, per medios eos transijt, nō apparens: quandoꝗ autē apparens, dolentem eorū concupiscentiā detinet: hi autem neꝗ sobrij fiebant, neꝗ verecundabātur: ita semel eos dilectio principatus, & vanæ gloriæ repleuit cupido, & prȩsentia petere. Nihil ita aduersus pro- Terrenorū ximum caput impellit, & in præcipitationes fert, cupiditas. & nihil ita facit à futuris excidere, sicut affixum esse temporaneis. Nihil ita facit & his potiri, sicut omnibus illa præhonorare. Quærite enim Matth. 6. (ait dominus) regnum dei, & omnia adijcientur vobis. Neque ita sollicitus sis de tuis, sed dimitte ea deo: si enim tu inde sollicitus fueris, vt homo sollicitus eris. Si autē deus prouiderit, ne sollicitus sis de eis, dimittens spiritualia quæ maiora sunt: qa ipse non valde eis prouidebit: vt igitur valde eis prouideat, ei soli omnia cōcede. Si enim & ipse ea attrectaueris, dimittens spiritualia, non multam

A multam ipse eorum faciet prouisionem. Vt tibi igitur hæc bene omnia disposita sint:& à solicitudine eripiaris vniuersa i adhæreas spiritualibus, despice secularia. Ita enim & terram habebis cū cœlis:& futuris bonis participabis. Hęc Chrysostomus. Hæc per Chrysost. iam dicta maximè & præcipuè ad monachos spectant, de quorum vita idem Chrysostomus hoc loco narrat: eamque ad secularium vitam comparat, dicens: Quæ videtur ita onerosa esse vita & difficilis, eam quæ monachorum est dico, & crucifixorum: multum hac quæ videtur esse mitis & mollis, dulcior est & delectabilior:& tantum est medium, quanta est portus & pelagi continuè à vento percussi differentia. Intuere autem à conuersationibus confestim primordia tranquillitatis. Foros enim & ciuitates,& eos qui in medio sunt tumultus fugientes, vitam quæ est in montibus elegerunt, quæ nihil habet commune ad præsentia: & iam quæ sunt tegni illius meditantur in silentio, & quiete multa:& cum omnibus his deo sunt con iuncti:quoniam opus monachorū habebat Adā

Monachorū vita.

B ante inobedientiam, opus est eis id quod erat & Adæ ante peccatum, quādo gloriam illam induitus erat:& deo cum libera prçsentia copulabatur: & regionem illam quę multa erat plena puritate habitabat. Quo enim hi deterius illo sunt dispositi, quando ante inobedientiam positus est operari paradisum, nulla cura erat ei secularis, sed neque his. Deo loquebatur cum pura cōsciencia, hoc & hi:& multo ampliorem habent liberā prçsentiam illam, quanto & maiori potiuntur gratia per dei largitionē: hi orbis terrarū luminares, fulgētes à lectulo clari & lætantes,& chorū vnū statuentes, in prçclara consciencia cōsonant: vniuersi sicut ex vno ore hymnos ad vniuersorum canūt deum, laudantes eum,& ei gratiam pro omnibus soluentes pro proprijs & communibus beneficijs. Quare, si videtur, Adam dimittentes interrogamus, quo ab angelis hic distat chorus, qui in terra cantant,& dicunt: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Deinde postquam cantica illa dixerunt, genua flectētes deum quem hymnis laudauerunt, rogāt & petunt, præ-

Lucę. 2.

C sentium quidem nihil: nulla enim est horum est cura: stare autem cum libera prçsentia ante terribile tribunal, cūm venerit iudicare viuos & mortuos vnigenitus filius dei,& nullum audire illam terribilem vocem quę dicit: nescio vos:& cum pura cōsciencia, & multis directionibus laboriosam hāc expleant vitam,& difficile nauigent hoc pelagus cum trāquillitate. Deinde surgētes,& perficientes iam sanctas illas & continuas orationes oriente radio, ad opus adit vnusquisque, multum stipendium egentibus hinc cōgregantes. Magnus est illic qui vile opus rapit. Non est ibi meum & tuum: sed abiectum est inde hoc verbū, quod decē milium est causa præliorum. In nullo eorum tabernacula deterius cœlis disposita sunt: etenim angeli descendunt ad eos, & angelorum dominator. Et mensa apud eos est ab omni auaritia munda,& philosophia plena. Nō sanguinum torrētes sunt apud eos: neque carnium incisiones, neq; dulcamina, neque vapor coctorum indecēter implēs odoratum, neque fumus incōueniens, neque cursus & tumultus,& turbationes,& clamores aggrauantes, sed panis & aqua: hæc quidem ex fonte puro, ille autem à laboribus est iustis. Si autem & aliquid munificētius comedere voluerint, extremitates arborum: hæc munificentia fit,& maior hęc delectatio quàm in regalibus mensis. Angelorum est hæc mensa ab omni turbatione eruta. Et sedile eis fœnum simpliciter supponitur, sicut in eremo prandens Christus fecit. Multi autem neque tegmen hic faciunt, sed pro tecto cœlum habent, & lunam pro lumine lucernę, non indigētes oleo, neque ministro: sol desuper ipse dignè lucet. Hāc & angeli mensam de cœlo contemplantes lætantur & exultant, hæc igitur scientes & deponentes auaritiam vniuersam: inuadamus superius, cum studio vniuerso regnum rapientes, vt & futuris fruamur bonis. Hæc Chrysostomus.

Matt. 7. d.

Meum & tuum.

D

Oratio.

Domine deus paterfamiliâs omnipotens, qui vineam ecclesiæ tuæ prælatis locasti ad colendum: vt vitia tanquā spinas extirpando,& virtutes tanquam bona semina inserendo, fructum in se,& in subditis facerent bonorum operum: da propitius omnibus & prælatis,& singulis subditis vt fructum cordis, oris,& operis tibi teddant:& vbertate fructuum maiestati tuæ placeant: ac tandem post laborem præsentis vitæ, cum electis tuis, qui bene & fideliter laborauerūt i regno tuo, te miserāte requiescāt. Amē. E

De inuitatis ad nuptias,& non habente vestem nuptialem. Cap. XXXIIII.

ET quia maiores Iudæorum, intelligētes de se dici parabolas, quęrebāt dominum tenere & occidere, hanc eorum sciens voluntatem: nihilomin9 increpat sæuientes, nec timore superatur, quo minus arguat peccatores. Hinc habes argumētum, quòd si prædicatio tua non fuerit semper consecuta effectum, non ideo desistas à prædicatione & redargutione: maximè si spes est tibi de eorum, quibus prędicas, correctiōe. Quia igitur ostenderat quòd regnum auferetur à Iudæis, & dabitur genti facienti fructus eius: ideo subiūgit nunc parabolam de inuitatis ad nuptias regis, quas fecit filio suo: quorum quidam venire neglexerunt, quidam verò seruos missos cōtumelijs affectos occiderunt: & de alijs bonis & malis vocatis qui venerunt,& ad nuptias intrauerunt. Hanc parabolam inducit vt dei longanimitatem, & patientiam multam ad Iudæos ostendat, quos præ cæteris honorauit: & primò ad nuptias filij sui vocauit: cui carnem nostram, & ecclesiam desponsauit:& vt reprobationem Iudæorum, & vocationem gentium demonstraret. Quia enim Iudæi ad fidem vocati venire noluerūt: meritò ipsis reprobatis alij introducti sunt,& impletę sunt nuptię discumbentium, quia fides catholica diffusa est per orbem vniuersum. Simile est regnum ergo cœlorum homini regi: id est, negocium prçsentis ecclesiæ: seu factum in ecclesia militante circa Christum: simile est negocium quod potuit fieri per hominem regem in celebratione nuptiarum. Iste homo rex est deus pater, qui dicitur rex: quia regnat in cœlo per gloriam, in mundo per gratiā, in inferno per iustitiam. Et dicitur homo propter conformitatem,

Matt. 22. & Luc. 14

F

Iudęi ad nuptias venire noluerunt.

Deus rex.

G conformitatem, quæ est intee deum & hominem. ⌊Qui fecit nuptias filio suo⌋ triplices. Primas celebrauit in virginis vtero, in copulatione diuinæ naturæ & humanæ: de quibus dicit Gregor, quòd nuptiarum thalamus, fuit vterus virginalis. Secūdas fecit in mundo, in coniunctione Christi & ecclesiæ: de quibus dicit Apostolus: Sacramentum hoc magnum est: ego dico, in Christo, & in ecclesia. Tertias fecit in fideli amico, in coniunctione gratiæ & fidelis animæ: de quibus Osee: Sponsabo te mihi in fide. Alię sunt nuptiæ cœlestes, in quibus & multa fercula apponētur, secundū Augustinum: scilicet vita, salus, & virtus, & copia, & gloria, & honot, & pax, & omnia bona. ⌊Et misit seruos suos⌋ pręcedentes, scilicet prophetas ⌊vocare inuitatos ad nuptias:⌋ p scripturas legis, in qua est pmissio de incarnatione Christi, scilicet ipsos Iudęos: ⌊ad nuptias,⌋ id est, ad fidem incarnationis Christi: promissam in patriarchis, figuratam in lege, prædicatam in prophetis: prophetæ namque clarius denunciauerūt ea de Christo, quæ obscurius posita erant in lege: hortabantur enim po-

Nuptię triplices.

Ephes. 5.

Osee. 2.

H pulum Iudaicum expectare Christi aduētum, ac per fidem & opera tendere ad ipsum: & nolebant venire, credendo scripturis inuitātibus, obediendo seruis vocantibus, congaudendo nuptijs regalibus. ⌊Iterum misit alios seruos⌋ sequentes, scilicet Ioannem Baptistam, & apostolos, ⌊dicens: dicite inuitatis, ⌊scilicet Iudæis vocatis à tempore Abrahę: ⌊Ecce prādiū meum paraui, ⌊id est mysterium incarnationis impleui, ac sacramenta ecclesię & doctrinam Christianam, quibus reficiatur anima, disposui ⌊tauri mei, ⌊scilicet patres veteris testamenti, qui sub iugo legis laborabant, & inimicos cornibus ventilabāt: ⌊& altilia, ⌋quasi alitilia, ab alendo dicta, scilicet patres noui testamenti pinguedine charitatis saginati, pennis virtutum alati, ad superna mēte erecti ⌊occisa sunt:⌋ quia sancti occiduntur pro salute populi: ⌊& omnia parata sunt:⌋ quia quicquid quęritur ad salutem, iam adimpletum est in scripturis: vel omnia quæ pertinent ad mysterium nostræ redemptionis: vel introitus regni, est per fidem meę incarnationis apertus, qui antè fuerat clausus: ⌊venite ad

I nuptias⌋ credendo, diligendo, operando. ⌊Illi autē neglexerunt, ⌋quia Iudęi prædicationem Christi & apostolorum contempserunt: nam pauci, comparatiuè, de Iudæis crediderunt. Neglexerūt quidem, quia dominum nō timuerunt: qui enim dominum timet, nihil negligit. ⌊Et abierūt alius in villam suam, & alius in negociationē suam⌋ ambitione seculi tanquam villæ domino detenti, & ob pecuniæ cupiditatem negociatione occupati. Vbi Chrysostomus: O miserrimus mūdus, & miseri qui eum sequuntur: semper enim mundialia opera homines excluserunt à vita. ⌊Reliqui verò tenuerunt seruos eius, & contumelijs affectos occiderunt, ⌋ quia Ioannes Baptista est abeis incarceratus & occisus: necnon Stephanus & Iacobus, & alij discipuli: & similiter multi in testamento veteri: quia quod est grauius, nonnulli vocati gratiam non solum respuunt, sed etiam persequuntur. ⌊Rex autem cùm audisset iratus est, ⌋ quia à domino meritò pro talibus sunt puniti: ⌊& missis exercitibus suis⌋ scilicet Romanorum, sub principibus Tito & Vespasiano, qui ex diuina ordina-

Mūdanorū miseria

tione venerunt cōtra Hierusalē quadragesimosecūdo anno post Christi passionē, ⌊perdidit homicidas illos, ⌋ qui in vltionem sanguinis Christi, & suorum discipulorum ab exercitu Romanorum sunt trucidati & captiuati: ⌊& ciuitatem illorum succendit:⌋ quia tunc Hierusalem est succensa, & templum in ea. ⌊Tunc ait seruis suis, ⌋ scilicet apostolis & discipulis per diuinam reuelationem: ⌊nuptię quidem paratę sunt, ⌋ id est mysteria Christi impleta sunt: & omne sacramentum incarnationis, & humanæ dispensationis iam peractum est, & completum: vt natiuitas, prædicatio, passio, & huiusmodi: ⌊& qui inuitati erant⌋ per legem, per prophetas, per apostolos, scilicet Iudæi ⌊non fuerunt digni, ⌋ propter suam incredulitatem. ⌊Ite ergo ad exitus viarum, ⌋ id est ad Gentiles, extra viā errantes, & dispersiones gentium: ⌊& quoscunque inueneritis, ⌋ id est cuiuscunque sexus vel ætatis, cuiuscunque status vel dignitatis, cuiuscūque professionis vel conditionis, sine acceptione personarum, ⌊vocate ad nuptias:⌋ id est ad fidem incarnationis: quia nullus volens fidem Christi recipere, est repellendus. ⌊Et egressi serui congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos:⌋ quia in ecclesia militante admixti sunt mali cum bonis: ⌊& impletę sunt nuptię discumbentium, ⌋ quia (vt prędictum est) fides catholica diffusa est per orbem vniuersum: vel ⌊impletę sunt⌋ & quantum ad numerum, & quantum ad meritum, & quantum ad præordinationem diuinam, quod erit in fine mundi, quādo complebitur numerus electorum. ⌊Intrauit autem rex, ⌋ scilicet deus, ad iudicium: tota enim trinitas iudicabit: id est, reddet vnicuique pro meritis: ⌊vt videret discumbētes:⌋ id est, in fide quiescentes: attendendo scilicet vitam fideliū, & discernendo merita & demerita eorum: fideles enim pertinent ad iudicium: nam qui non credit, iam iudicatus est. Intrat autem dupliciter, scilicet generaliter in futuro iudicio, & specialitee in morte cuiuslibet hominis. Et nota quòd discumbere in nuptijs Christi, est sacramentis ecclesiæ participare, fidem Christi habere, & beneficijs dei atque gratijs eius perfrui. ⌊Et vidit ibi hominem, ⌋ id est totum cœtum malorū, qui in malitia sociati sunt in vnum, ⌊non vestitum veste nuptiali:⌋ id est habentem fidem Christi, non opera. Nam secūdum Hieronymū. Vestis nuptialis præcepta sunt domini, & opera quæ complentur ex lege, & euangelio nouique hominis efficiunt vestimentum. Iste homo habens fidem sine operibus, ad nuptias ecclesię portat os & dentes: obmitrens vitæ compositione & moees. Vel ⌊non vestitum veste nuptiali, ⌋ id est habentem fidem sine charitate. Dicitur autem charitas vestis nuptialis, quia tegit turpitudinem peccatorum: quia protegit à frigore tentationum, quia ornat munere donorum & virtutum. Et vt dicit Augustinus: Diuidit inter filios regni & perditionis. Vbi Gregorius: Rectè charitas nuptialis vestis vocatue, quia hanc in se conditor noster habuit, dum ad sociandę sibi ecclesię nuptias venit. Qui ergo per charitatem venit ad homines: eādem charitatem innotuit vestem esse nuptialem. Sciendum verò est, quia sicut in duobus lignis, superiori videlicet & iferiori, vestis texitur: ita in duobus pręceptis charitas habetur: in dilectiōe scilicet dei, & in dilectiōe proximi. Duo ergo

K

L

Ioan. 3. c.

M

Vestis nuptialis.

Charitas vestis nuptialis dicitur.

A ergo neceſſe eſt, vt charitatis pręcepta cuſtodiat, quiſquis habere in nuptijs veſtem nuptialem curat. Quatenus nec ex compaſſione proximi, contemplationem relinquat dei: nec pluſquam debet inhærens cõtemplationi dei, compaſſionem abijciat proximi. Sciendum quoque eſt, quòd ipſa dilectio proximi in duobus pręceptis ſubdiuiditur: cùm quidam ſapiens dicat: Omne quod tibi oderis fieri, vide ne alteri facias: & per ſemetipſã veritas prædicat dicens: quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Charitas autem vera eſt, cùm & in deo diligitur amicus, & propter deũ diligitur inimicus. Magna ſunt hæc, alta ſunt hęc, & multis ad exhibẽdum difficilia: ſed tamen iſta eſt veſtis nuptialis. Quiſquis hãc recumbens non habet: iam ſolicitus metuat ingrediente rege, quando mittatur foras. Hæc Grego. ⌊Et ait illi,⌋ Vnumquẽque hominem in iudicio particulari, cùm moritur, vniuerſorum iudex interrogat, quomodo in fide Chriſtiana ſe habuerit: ſed in fine mundi loquetur toti humano generi: ⌊Amice⌋ fidei participatione, ſed non opera-

Dilectio proximi.

Matt. 7.

Charitas vera.

B tione: debiti obligatione, ſed nõ ſolutione: nomine, non re: vocatur ergo peccator amicus, propter fidem informem: quæ notitia quædam eſt, & dei donum, licèt non ſufficiat ad ſalutem. Vocatur etiam amicus, propter naturam, qua ad imaginẽ dei eſt factus: vel quia fuit inuitatus. ⌊Quomodo huc intraſti⌋ inter congregationem, ſcilicet fidelium: ſacramenta eccleſiæ ſuſcipiendo, fidem eccleſię confitendo, ⌊non habẽs veſtem nuptialem?⌋ ſcilicet opera, ſine quibꝰ fides eſt mortua, vel ⌊veſtem nuptialem,⌋ ſcilicet charitatem: quia abſque tali veſte nemo ad communionem fideliũ debet accedere: quoniam dignum eſt, vt cõuiuantes ipſi ſponſo in habitu ſint conformes, qui veſtẽ induit charitatis. Charitas dicitur veſtis: tum quia operit delicta, tum quia calefacit deſideria, tum quia ſine ea non placent deo opera noſtra. Dicitur autem nuptialis: quia matrimonia fiũt, propter amicitiam reformandam, confirmandam, & augẽdã. In matrimonio igitur filij dei, quod fecit cum natura humana, amicitia inter deũ & nos eſt reformata,

Amicus propter naturá vocatur peccator.

Iacob. 2.

Charitas cur veſtis dicta.

C perpetuò confirmata, & etiam augmentata. Et nota quòd exiſtentium in nuptijs Chriſti, plurimi ſũt induti ſacco, auaritiæ: aliqui ſunt induti purpura, ſuperbiæ: aliqui auro, inanis glorię: aliqui pellibꝰ ouium, ſimulatę iuſtitiæ: aliqui armis, iracundiæ: aliqui habent veſtimẽtum ſordidum, peccato luxuriæ: aliqui laceratum, diſſecatione inuidiæ: aliqui incompoſitum, negligentia accidię: aliqui molli, intuitu complacentię: aliqui nimis affluentes, voracitate gulę. De quibus omnibꝰ in Sophonia dicitur: Viſitabo ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrina. ⌊At ille obmutuit:⌋ propter timorem accuſationis, propter erubeſcentiam iniquitatis, propter ignorantiam excuſationis: prę confuſione non habens quid reſpõderet: quia deo nullus reſpondere poteſt: ſed propria arguente conſcientia conuincitur, & mutus efficitur. Per hoc quòd ille obmutuit, mõſtratur quòd in illo vltimo examine, omne genus excuſationis ceſſabit. ⌊Tunc dixit rex miniſtris,⌋ id eſt, angelis, diuinæ iuſtitiæ executoribus: vel iſti miniſtri ſunt maligni ſpiritus, qui deputati ſunt ad pœnam damnatorum. quia ſecundum Origenẽ:

Indumẽta peccatorũ

Sopho. 1.

Cur obmutuit nõ habens veſtẽ nuptialẽ.

D Meritò ipſi ſunt pœnę authores, qui fuerunt culpæ ſuggeſtores: ⌊ligatis manibus & pedibus,⌋ id eſt ablata poteſtate bene operandi, & ad ſalutem reuertendi, ac gratiam recuperãdi (Vel pedes ſunt facultas liberi arbitrij, manus verò ſunt potentia operis: & vtrumq; eſt ligatum in dãnatis) ⌊mittite⌋ & proijcite eum, ſic ligatum, ⌊in tenebras exteriores,⌋ à viſione dei: & quia ſunt extra omnẽ diẽ, & extra ambitum diuinæ miſericordiæ. ⌊Vel exteriores,⌋ id eſt corporales, & localiter extra ipſũ poſitas: quia habuerat in ſeipſo, dum hic viueret, interiores: id eſt mentales. Tenebrę enim ignorãtiæ, ducunt ad tenebras culpæ: & hę ad tenebras pœnę. Vnde ſecũdum Gregorium: Interiores tenebras, dicimus cæcitatem mentis: exteriores verò tenebras, æternam noctem damnationis. Qui ergo nunc in vitio ligantur ſponte, tunc in ſupplicio ligabũtur inuite: & ligabit ibi pœna, quos hic à bonis operibus ligauit culpa. Et quid ibi ſuſtinebit, qui hic bene viuere contempſit: ſubiungit, dicens: ⌊Ibi erit fletus,⌋ ſcilicet oculorum, per illicitas concupiſcentias & in vanitate mundi hic vagantium: ⌊& ſtridor dentium,⌋ in edacitate mo-

Tenebrę exteriores

E do gaudentium: quatenus ſingula membra ſupplicio ſubiaceant, quę hic ſingulis vitijs ſubiecta ſeruiebant. Vel ⌊fletus & ſtridor,⌋ id eſt dolor mentis & corporis, ad quæ reducitur omnis pœna infernalis: fletus enim à triſtitia originatur: & ſtridor dentium cauſatur à cõtrarijs cauſis, ſcilicet ex ardore ignis, & frigore infernali. Vnde dicitur in Iob: Ad nimium calorem tranſibit, ab aquis niuium. In fletu etiam & ſtridore, magnitudo tormentorum, & doloris immẽſitas ſignificatur. Vel certè ſtridor dentium prodit indignantis affectũ: eo quòd ſerò vnumquemque pœniteat, ſerò ingemiſcat, ſerò ſibi iraſcatur, quòd tam peruicaci improbitate deliquerit. Et quia in conuiuio nuptiali non initium, ſed finis quæritur: cõſequenter repulſo vno (in quo omne malorum corpus imprimitur) generalis ſententia, & parabolæ concluſio infertur: ⌊Multi autem ſunt vocati,⌋ ad fidem catholicam: ⌊pauci verò electi:⌋ ad gloriam, ſcilicet comparatiuè, reſpectu illorum qui vocati ſunt ad

Stridor dentium.

Iob. 24.

F fidem: quia inter multos fideles, habentes fidem, pauci ſunt electi qui habent fidem formatam. Rurſus omnes homines vocantur ad fidẽ, ſed pauci ſunt electi: quia pauci ſunt fideles reſpectu infidelium. Tale eſt quod dicit: Non vnus tantum de vocatis eiectus eſt de nuptijs, ſed intelligendũ eſt de multis: quia per illum vnum intelligitur vniuerſitas malorum, qui habent fidem ſine operibus charitatis. Nam ſecundum Auguſtinum: Homo ille qui inde proiectus eſt, non vnum hominem ſignificat, ſed multos: quia ille vnus corpus malorum eſt, Vnde alibi dicitur: Lata eſt via quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui ingrediuntur per eam: & arcta eſt via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam. Et hoc multum deberet nos terrere, & ad humilitatẽ mouere, quia eſt nobis incertum, vtrum ſimus de illo paruo numero electorũ. Vnde Gregorius: Tanto ergo ſibi vnuſquiſque metuat, & in humilitate ſe deprimat, quanto ſi ſit electus ignorat: quia quod ſępe dicendum eſt, & ſine obliuione retinẽdum: multi ſunt vocati, pauci verò electi. Hæc Gregorius. Et notandum quòd hoc verbum, ibi

Vnus eiectus notat multos.

Matth. 7.

Timendũ cuiq;.

erit fletus

Gerit fletus & stridor dentium, in septem locis euã-
Fletus & stridor septies dicta — gelij legitur: & hoc contra septem vitia maximè
prælatorum, secundum quod vbique in pręcedē-
ti litera reddit causa. Prima causa est, quia malè
intrauerunt, scilicet per nummum, non per deũ:
per cupiditatem, non per charitatẽ. Vnde dicitur
hic: Quomodo huc intrasti non habens vestẽ nu-
ptialem? & sequitur: Ibi erit fletus & stridor dē-
tium. Secunda, quia malè vixerunt, non sicut pa
stores, sed sicut prædones: non sicut episcopi, sed
Matth. 13. sicut epicuri. Vnde suprà de sagena: Malos autẽ
foras miserunt, & sequitur: ibi erit fletus & stri-
dor dentium. Tertia, quia alios scandalizauerũt,
sicut lapis subitò occurrens pedi, facit ipsum ce-
Ibidem. spitare & offendere. Vnde suprà: Et colligent de
regno eius omnia scandala, & sequitur: ibi erit fle
tus & stridor dentium. Quarta, quia in docendo
Eiusdẽ. 25 & regendo inutiles fuerunt. Vnde infrà: Seruum
inutilem proijcite in tenebras exteriores, & sequi
tur: ibi erit fletus & stridor dentiũ. Quinta, quia
subditos & superbia verbi & auaritia facti oppres
serunt. Vnde infrà. Si dixerit seruus malus, morã
Matth. 24 H faciet dominus meus, & cætera: partem suam po-
net cum hypocritis, & sequitur: ibi erit fletus &
stridor dentiũ. Sexta, quia magna de se pręsum-
pserunt credendo, & maiora iactando. Vñ suprà.
Nonne manducauimus coram te, & bibimus &c.
Luc. 13. & sequitur: ibi erit fletus & stridor dẽtium. Septi
ma, quia non pœnituerunt: elatio enim superbiæ
repugnat humilitati pœnitentiæ. Vnde suprà de
Matth. 8. Centurione. Filij autem regni eijcientur foras in
tenebras exteriores, & sequitur: ibi erit fletus &
stridor dentium. Has ergo Christi & ecclesiæ nu
ptias, tota mente diligamus: harum gaudijs cœle
stibus indefessa bonorum intentione iungamur:
has quia per fidem vocati intrauimus, mundo di-
lectiõis habitu celebrare curemus: nostræq; actio-
nis simul & cogitationis maculas ante diem ex-
tremi discriminis, ipsi solicitius examinando di-
luamus: ne fortè tunc ingrediẽs rex, si viderit nos
nuptialem charitatis vestem non habere, eijciat
nos, & ligatis à facultate bene agendi manibus no
stris ac pedibus in tenebras mittat exteriores. Si
quis enim in tempore iudicij fuerit inuentus sub
I nomine Christiano non habens opera Christia-
ni, statim corripietur: & audiet istud à rege sibi di
ci: Amice quomodo huc intrasti non habens ve-
stem nuptialem? quasi diceret: Vt quid Christia-
nus es effectus, cùm opera tua non sint Christia-
Vocat omnes deus. ni? Nullus itaque de vocatione præsumat, donec
de adeptione finis securus existat. Omnes quidẽ
vocat deus voluntate antecedente, secundum quã
vult omnes homines saluos fieri: & pauci sunt
electi, quia pauci beatitudinem consequũtur re-
spectu eorum qui condemnantur. Nonnulli qui-
dem vocati, nec incipiunt: nonnulli verò in bonis
quæ inceperunt minimè persistunt: & multi fidẽ
percipiunt, sed respectu malorum pauci sunt qui
in gratia vsque in finem perseuerant. Nemo autẽ
Christianum se iudicet, nisi qui Christi doctrinã
sequitur, & imitatur exemplũ. Qui malè viuunt
& Christiani vocantur, iniuriam Christo faciũt.
Vnde Augustinus: Nemo sine causa quodcunq;
nomẽ sortitur. Sutor vt dicatur, necesse est vt cal
ciamenta conficiat. Vocetur quis faber, aut alius
artifex: artis peritia fiat. Huiusmodi exemplis co
gnoscimus nullum sine actu nomen: sed omne no K
men ex actu. Christiani ergo nomen ille frustra
sortitur, qui Christum nõ imitatur. Quid enim
tibi prodest vocari quod non es, & nomẽ vsurpare
alienum? Sed si Christianum te esse delectat, quæ
Christianitatis sunt gere, & meritò tibi nomen
Christiani assume. Tu ergo quomodo Christia-
nus diceris, in quo nullus Christiani est actus?
Christianus iustitiæ, bonitatis, integritatis, patiẽ Christiani qui dicuntur.
tiæ, castitatis, pudicitiæ, pietatis, humilitatis &
innocentiæ est nomen: & tu istud nomen quomo
do tibi defendis & vendicas, cui de tam pluribus
rebus nec paucæ subsistunt? Christianus ille est,
qui non nomine tantum sed opere est, qui viam
Christi sequitur, qui Christum in omnibus imi-
tatur. Sicut scriptum est. Qui dicit sese in Chri-
sto manere: debet sicut ille ambulauit, & ipse am-
bulare. Christianus est, qui die noctuq; deo deser-
uit, qui indesinenter eius pręcepta meditatur &
cogitat, qui pauper mundo efficitur vt deo locu-
ples fiat, qui inter homines habetur inglorius vt
corã deo & angelis gloriosus appareat, qui in cor-
de suo nihil simulatum videtur habere nec fictũ, L
cuius simplex & immaculata est anima, cuius cõ
scientia fidelis & pura est, cuius tota in deo mẽs,
cuius omnis spes in Christo est, qui cœlestia po-
tius quàm terrena desiderat, qui humana spernit
vt possit habere diuina. Hæc August. Vnde &
Leo papa. Frustra appellamur Christiani, si imi-
tatores non sumus Christi. Qui ideo viam se es-
se dixit, vt conuersatio magistri esset forma disci
pulis: & illam humilitatem eligeret seruus, quam
sectatus est dominus. Vnde Cyprianus: Christia
nus nemo rectè dicitur, nisi qui Christo moribus
coęquatur. Vnde etiam Anselmus: Inter infide-
les computantur, qui quod vouerunt non imple-
uerunt. Quicunque etiam Christum non sequi-
tur: non solum Christiani nomen amittere, sed &
Antichristus dici meretur. Vnde Augustinus: Antichristi qui.
Quisquis factis negat Christum, Antichristus
est: magis mendax est Antichristo, qui ore profi-
tetur Christum, & factis negat. Ideo mẽdax, quia
aliud loquitur & aliud agit. Quis est qui non cre
dit quòd Iesus sit Christus? Qui non viuit quo-
modo præcipit Christus. Multi enim dicunt cre M
do: sed fides sine operibus non saluat. Et iterum:
Omnes negant Christũ in carne venisse, qui vio
lant charitatem Iesu: nõ enim opus erat vt veni-
ret nisi per charitatem. Maiorem hac dilectionem Ioan. 15.
nemo habet, quàm vt animam suã ponat pro ami
cis suis. Quisquis violat charitatem: quodlibet
dicat lingua, vita ipsius negat Christum in carne
venisse, & iste est Antichristus vbicunque fuerit,
quocunque intrauerit. Hæc Augustinus. In hoc
ergo maximè nos Christiani Gentiles scandaliza Scandalizatio Gentiũ p nos.
mus: quia charitatem & vitam virtuosam nõ ha-
bemus. Vnde Chrysostom9: Nihil aliud est quod
scandalizat Gentiles, quam quòd non amor est.
Cùm enim multiplicata fuerit iniquitas, frigebit
amor. Vitam autem nihil ita facit clarã vt amor. Amoris virtus.
Nihil ita cõuertit Gẽtiles vt virtus animi: nihil
ita scãdalizat vt malitia. Cùm enim viderit aua-
ritia vtentem rapientem eum qui cõtraria iubet:
& his qui eiusdem sunt tribus vt foris vtẽtem, eũ
qui iubet inimicos amare: delirationem dicit ea
quæ dicta sunt. Cùm autẽ viderit tremẽtes mor-
tem

A tẽ, qualiter ſuſcipiet eos q de ĩmortalitate faciũt ſermones? Cùm viderit diligere principatum,& alijs ſeruientem paſſionib⁹:firmus in ſuis manet dogmatibus,nihil magnũ imaginans. Nos enim ſumus cauſa manendi eos in errore. Nam dogmata quidem quæ apud ſeipſos ſunt, olim contempſiſſent:ſed & noſtra ſimiliter admirarẽtur:ex vita autem noſtra prohibẽtur. Nam per verbaquidem philoſophari facile eſt : multi enim & apud eos hoc fecerunt:inquirũt autem eam quæ fit per
Iacob. 2. opera demonſtrationem. Oſtende enim mihi fidem tuam,ait, per opera tua. Cùm autem magis fera diuellimus proximorum ſubſtantias:iacturã nos vocant orbis terrarum. Quare & nos horum vindictam dabimus: nõ pro quibus malè agimus ſolum, ſed pro quibus blaſphematur nomen dei. Vſq̃quo pecunijs, & voluptati,& alijs ſum⁹ alligati paſſionibus? Deſiſtamus igitur de reliquo,& virtutem capiamus omnem , & futuris fruamur bonis. Hæc Chryſoſtomus.

Oratio.

B Domine Ieſu Chriſte,rex cœleſtis glorię, qui nos per nuncios tuos:ſcilicet per ſacram ſcripturam, infirmitates, periculũ viuendi,mutationem fortunę,& gratuitam voluntatem,ad nuptias tuas vocaſti: da nobis charitatis veſtem nuptialem,ne à confeſſione peccati,& à laude dei vnquam obmuteſcamus:ne à reſurrectiõe ſpiritalis gaudij: ſcilicet pace,& ſecuritate,ſeparemur:& da nobis veſtem pietatis,& bonę operationis:ne ligatis manibus & pedibus, in tenebras exteriores mittamur. Amen.

De quęſtione ſuper tributo ſoluendo,& de muliere ſeptem viros habente. Cap. XXXV.

Matth. 22 Tunc,ſcilicet poſt prædicta,& eadem feria tertia: ⌊abeuntes Phariſæi⌋ ad Herodianos:⌊conſilium inierunt,⌋vt ex collatione communi melius perpenderent qualiter Ieſum decipere poſſent:&⌊eum⌋ quem capere non poterãt in malo opere,⌊caperent in ſermone:⌋quia facilius capitur homo in verbis,quàm in factis.⌊Et miſerũt
C diſcipulos⌋ de ſecta ſua, cum Herodianis:⌋id eſt, miniſtris Herodis, qui ex parte Cæſaris præerat tributis:vt diſcipuli caperent in ſermone, & miniſtri raperent eum ad puniendum in corpore.ſecundum Chryſoſtomũ:Ne fortè Phariſęi,Chriſto noti & ſuſpecti, circumnenire eum non poſſent:quia coram eis ſibi in verbis caueret, mittũt diſcipulos,quaſi ignotos,vt facilius deciperent:& minus erubeſcerent deprehenſi:& propter hoc eos & Herodis miniſtros ſimul mittunt:vt quodcũq̃ dixerit,reprehendatur. Et circundant eum:ſicut apes mel in ore & aculeum in tergo portantes, &
Veritas triplex in Christo. adulatoriè commendant in eo triplicem veritatem,dicentes:⌊Magiſter, ſcimus quia verax es:⌋ quãtum ad vitam non hypocrita:ecce veritas vitæ.⌊& viã dei,⌋qua itur ad deum,⌊in veritate doces:⌋quantum ad ſanam doctrinam. ecce veritas doctrinæ.⌊& non eſt tibi cura,⌋id eſt,timor vel fauor,⌊de aliquo:⌋quantum ad iuſtitiam:id eſt,non attendis aliquem,vt accipias perſonam. vnde exponendo ſubiungit:⌊non enim reſpicis perſonas hominum,⌋ ſed indiſtinctè dicis maiorib⁹ & minoribus veritatem:ecce veritas iuſtitiæ. Sed econ D
trà multi moderni faciunt:qui pauperes delinquẽtes publicè arguunt & confundunt,ſed diuitibus maiora peccantibus nec nutum faciunt. ſecundũ Chryſoſtomum:Inter omnia peccata ſacerdotũ, Perſonarũ
maximum eſt quòd perſonas reſpiciunt , & non acceptio,
cauſas. Et ideo iuſtos & pauperes deſpicientes,ini ſummũ ſa
quos & diuites promouent & exaltant. Vt autem cerdotum
dicit idem Chryſoſtomus. Magiſtrum eum vo- malum.
cant, & veracem magiſtrum, vt quaſi venerando eum deciperent:& vt quaſi honoratus & laudatus myſterium ſui cordis ſimpliciter eis aperiret, tãquam volens eos habere diſcipulos. Hæc eſt enim Hypocritę detra-
hypocritarum prima ſimulatio,laudatio:laudant ctores.
enim quos perdere volunt,vt per delectationẽ laudis paulatim corda hominum,ad ſimplicitatẽ benignę confeſſionis inclinẽt. Hęc Chryſoſtomus. Iſtis ſimiles ſunt,qui hominibus in pręſentia adulantur,& in abſentia detrahunt. O quàm plenus eſt mũdus his, & illis peſtiferis hominibus:à quibus cuſtodiat ſuos deus. Vnde ſecundum Auguſtinum , duo ſunt genera perſequentium: ſcilicet vituperantium,& adulãtium: & plus perſequitur E
lingua adulatoris, quàm manus interfectoris. Et mellitis verbis, eum interrogare volẽtes, ſubiungunt: ⌊Dic ergo nobis, quid tibi videtur?⌋ Quia certi ſumus quòd non dimittis propter maieſtatẽ Cæſaris, vel timorem aut fauorem cuiuſcunque hominis, quin veritatẽ , & iuſtè quod verum eſt, diffinias. Et interrogant eum,dicentes: ⌊Licet cẽſum Cęſari dari,an non?⌋hanc quęſtionem,apud Iudæos ortam, Chriſto malicioſè propoſuerunt: vt ſi tributum negaret, & diceret nõ eſſe licitum, caderet in manum præſidis : & ſtatim caperetur tanquam contrarius imperatori. Si autem tributum cõderet,& diceret eſſe licitum:caderet in manum populi,tanquam contrarius eorum libertati & diuino honori : & ſic totum eorum artificium erat vndique habens pręcipitium. Dicebant quidam,quia Romani pro republica militabant,eos in ſecuritate & quiete tenentes, quòd licebat dari tributum. Sed econtrà Phariſæi aſſerebant, quòd qui ſeruiebant ſummo deo , & ſibi oblationes & decimas reddebant,nulli homini tributa ſoluere
debebant. Sed ſapientiæ ſons dolos eorum fugit: F
ſic enim reſpondit,vt deo & Cæſari ſua iura ſeruarent. Vnde ⌊cognita⌋ & deprehenſa ⌊nequitia⌋ & doloſitate ⌊eorum:⌋ nihil enim latet deum,qui
ſcrutatur renes & corda:laudes ipſorum reſpuit, Pſal. 7. c.
& durè eis reſpondit, dicens: ⌊Quid me tentatis hypocritę?⌋quaſi diceret: Non quæritis veritatem addiſcere,ſed me verbis capere:& propter hoc eos hypocritas vocat:quia aliud prætẽdebãt,& aliud intendebant,ſecundum Chryſoſtomum,reſpondet non ſecundum verba eorum, blãdè: ſed ſecũdum conſcientias eorum,aſperè:docens nos durè refellere adulantes:& ſecundum eundem, Phariſæi blandiebantur,vt perderent: Ieſus autem confũdebat, vt ſaluaret: quia vtilior eſt deus homini iratus,quàm homo propitius. Et ſubiũgit: In hoc autem quod Chriſtus laudes reſpuit,dat intelligere quòd nullus debee velle laudari: & in hoc ꝙ adulatores ſuos durè reprehẽdit,docemur vt adulationes vitemus.⌊Oſtendite mihi numiſma cen-
ſus:⌋ id eſt denarium qui pro cenſu datur annuo, Numiſma
& erat de argento:vocabaturq́ue denarius,quia valebat

Glebat decem numos vsuales : & habebat imagi-
nem Cæsaris, & nomen eius. Propriè tamen nu-
misma est ipsa inscriptio imaginis : & numus
est, cui inscribitur. Et illis offerentibus ei dena-
rium censualem, ⌊ait: Cuius est hæc imago?⌋ quā-
tum ad figuram: ⌊& inscriptio,⌋ quantum ad scri-
pturam. Non de ignorantia interrogat: sed vt cō-
petenter ad eorum verba respondeat. Voluit do-
minus videre materiam quæstionis, vt nos tacitè
informaret ne simus præcipites in sententiando:
sed maturè inquiramus, & prius examinemus an-
tequam diffiniamus: ⌊dicunt ei, Cæsaris:⌋ scilicet
Tiberij, priuigni Augusti Cęsaris: sub quo Au-
gusto natus est dominus. ⌊Tunc⌋ ex pręmissis in-
ferendo quæstionis determinationem, ⌊ait illis:⌋
Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, ⌋ scilicet
tributum & pecuniam, per quam cōfitemini vos
illi subiectos. Vbi secundum Chrysostomum: Il-
la dicit solum quæ non nocent pietati: quia si ali-
quid tale est, non Cæsaris sed diaboli est vectigal:
⌊& quæ sunt dei deo:⌋ scilicet, secundum Hierony
H mū, decimas, primitias, oblationes, & hostias. Si-
Matt.17. cut & ipse reddidit tributa pro se & Petro: & deo
Ioan.6. reddidit quę dei sunt, patris faciens voluntatem.
Vel debemus reddere mūdo suos honores, eos de-
spiciēdo: suas delitias, eas abhorrendo: & suas di-
uitias, eas contemnendo: deo autem decimas &
oblationes. Vel secūdum Ambrosium: Sicut Cę-
sar exigit impressionem suæ imaginis, sic & deus
animam lumine vultus sui insignitam: sicut enim
denarius imagine regis, sic signatur homo ad ima
ginem & similitudinem dei: quam peccando cor-
rumpit. Et iterum: Cùm alia sit imago dei, alia
mundi: si non vis esse obnoxius Cæsari, noli ha-
bere que sunt mundi. Si vis terreno regi nihil de-
bere: omnia tua relinque, & Christum sequere. Et
bene prius quæ Cæsari sunt reddenda decreuit:
neq; enī potest esse quis discipulus dñi, nisi prius
renunciauerit mundo. Sed omnes renunciamus
verbis, non renūciamus affectu. Nam cùm sacra-
menta recipimus, renunciamus. Quàm grauia
sunt vincula, promittere deo, & non soluere? Ma-
ior est cōtractus fidei, quàm pecuniæ. Redde pro-
missum dum in hoc corpore es, priusquam veniat
I exactor & mittat te in carcerem. Vnde & Hiero.
Numum habentem Cæsaris imaginem reddi-
Psal. 4. te coacti Cæsari: vosmetipsos libēter deo. Signa-
tum est enim lumen vultus dei super nos, nō Cæ
saris. Hæc Hieronymus. Relictis ergo quæ mun-
di sunt: corpus, animam, intellectum, volūtatem,
rationem, & omnia quæ in nobis sunt deo (à quo
accepimus) non dico debemus, sed tanquam de-
bitum reddamus: vt non comparati bestijs, sed
rationabiliter in omnibus procedamus. Quia se-
cundum Hilarium: Condignum est, vt ei nos to-
tos reddamus, cui debere nos recolimus & originē
& profectum. Non est itaq; inconueniens, nec cō-
tradictio, quòd homo sit subditus homini in tem
poralibus, & deo immediatè in spiritualib9: vtrū-
que enim bene se compatitur, nec alterum alteri
præiudicat. Sed magis fœlix est & beatus, qui à tē
poralibus & à perniciosa seruitute eorum est eru
tus, & deo soli subiectus: quia hic maximè est li-
Tributum ber, & princeps, & regibus regalior: & neque diui-
deo red- riarum timet tyrannidem, neque principatus ti-
dēdum. morem. Mysticè autem deo debemus reddere
triplex tributum, siue rationem, quam postulat: K
scilicet de corde, perfectā dilectionem: de ore, fer-
uentem & frequentem gratiarū actionem: de cor-
pore, voluntariam vitiorum mortificationem. In
præmissis etiam tria mysticè notantur. Primò
quæritur ostensio denarij. Secundò interrogatur
superscriptio oblati. Tertiò sequitur diffinitio,
cui debeat reddi. In denario sunt tria: materia, pō
dus, & superscriptio cum imagine. Materia, est
operatio bona, vel mala: argentea, vel stannea. Pō
dus, est intentio recta vel praua. Imago attendi- Imago cu-
tur in affectu interiori: & superscriptio, in effectu ius.
exteriori. Imago enim diaboli, est culpa: imago
dei, gratia: superscriptio, est exterior conuersatio:
& humilis ad imitationem Christi, vel superba
ad imitationem diaboli. Huius denarij ostensio
fit in morte. O quàm metuenda quæstio: osten-
dite mihi numisma census: hominem scilicet
interiorem, sacco carnis velatum, exteriori simu-
latione obumbratum, diu ad pœnitentiam expe-
ctatum: fœlix qui poterit dicere, concidisti saccū Psal.29.e
meum, & circundedisti me cum lętitia. Sed inter-
rogatio fiet in iudicio de imagine. O quàm hor- L
renda interrogatio, immo increpatio, malorum:
cuius est imago hæc, & superscriptio? Quilibet
portat imaginem eius cuius habet opera: scilicet
vel dei, vel imperatoris, mūdi & diaboli. Sed diffi
nitio fiet in retributione: ⌊reddite ergo quæ sunt
Cæsaris Cæsari, & quæ sunt dei deo:⌋ quia ibunt
hi in supplicium, illi in gaudium. ⌊Et⌋ qui missi
fuerant à Pharisæis, audientes sapientissimā re-
spōsionem domini ⌊mirati sunt,⌋ quia calliditate
& insidijs præualere nō potuerunt: & ⌊relicto eo,⌋
sicut confusi, ⌊abierūt.⌋ Vnde Hieronymus: Qui
ad tantam credere sapientiam debuerant, mirati
sunt quòd calliditas eorum insidiandi locum nō
inuenisset: & relicto eo abierunt, infidelitatem pa
riter cum miraculo reportantes. Deinde cùm Sadducęo-
abijssent Pharisæi, ⌊accesserunt ad eū Sadducęi:⌋ rum acces
vt quia ratione eum superare non poterant, saltē sio.
per ipsam frequentiam sensum eius subuerterēt:
& tędio eum superarent. Tres erant sectę inter Iu Sectę Iu-
dæos ab alijs differentes: scilicet Pharisæi, q erāt dęorū tres
ab alijs diuisi quantum ad habitum & traditio- Pharisæi.
nes, qui traditionibus Moysi traditiones suas M
præferebant: & secundum legem vocabantur
Pharisæi, id est diuisi: à Phares, id est diuisio.
Alij erant Sadducæi, qui ab alijs differebāt quā- Sadducęi.
tum ad doctrinam: quia ipsi sibi iustitiā, & quod
non erant vēdicabant: vnde & iusti propter exte-
riorem sanctitatem appellati sunt. Ipsi enim re-
surrectionem negabant: animam mortalem esse,
& cum corpore interire dicebant: ac neque ange-
lum, neque spiritū esse credebāt: sed libros Moysi
recipiebāt. Alij erant Essei, qui ab alijs differebāt Essei.
in vita & modo viuendi: quia ferè monasticā vi-
tam ducebant, coniugia vitabant, omnia in com-
muni habebāt. De duabus autē primis sectis hic
dicitur. Sadducæi ergo accedentes ad Iesum quā-
dam fabulam fictam de muliere, quæ septem vi-
ros habuerat, ei proponebant: quęrētes cum cuius
esset in resurrectione: per quam ostendere vole-
bant resurrectionem non esse. Putabant enim ꝙ
si futura esset resurrectio, tunc celebrandę essent
nuptię sicut modo: & quia inconueniens videtur
quòd detur omnibus septem simul: quia vni mu-
lieri

A lieri nunquam licuit plures viros habere, sed bene econuerso, propter fœcūditatem: vel quòd detur alicui eorum determinatè: quia qua ratione esset vnius, eadem ratione esset & alterius: intendebāt concludere resurrectionem nullam esse. Quam quæstionem eis soluendo, euacuat dominus eorū opinionem: & ostendit errorem, dicens: Erratis] in hoc, scilicet quòd resurrectionem negatis: [ne-sciētes scripturas, quę resurrectionem asserunt, ac modū resurrectionis instruunt, & ostēdunt. Vnde etiam sequitur, quòd nesciant [virtutem dei,] quę poterit corpora suscitare, & post mortem viuificare: quia potuit omnia de nihilo facere. Errabāt ergo, quia & scripturis contradicebant, & virtuti dei derogabant. [Erratis] etiam putantes ibi celebrandas esse nuptias. [In resurrectione enim] generali, [neque nubent,] scilicet viri: id est, non accipient vxores: [neque nubentur,] scilicet mulieres: id est, non accipientur à viris. Vt dicit Hiero. Latina consuetudo hic Græco ideomati non respōdet. Nubere enim propriè dicuntur mulieres, & viri vxores ducere: sed hic simpliciter intelli-

Nubere & nubi.

B gamus quòd nubere de viris, & nubi de mulieribus dictum sit: vnde non erit carnalis, sed spiritualis cōuersatio: & hoc est quod subditur, [sed sunt sicut angeli dei in cœlo:] non in natura angeli, sed sicut angeli, in proprietate spiritualitatis, & immortalitatis, incorruptibiles scilicet & ingenerabiles: non quòd sint spiritus, sed quòd sint spirituales, ac vitam & conuersationem spiritualem habentes, & sine labe corruptionis visione & fruitione dei viuentes. Cessante enim causa, cessat effectus: nuptię autē ordinatæ sunt ad procreationem filiorum educandorum ad cultum dei, quousque numerus prædestinatorum sit completus: qui completus erit in resurrectiōe, & propter hoc tunc erimus sicut angeli, semper contemplationi vacantes: & hoc est quod debet corda mouere ad deuotionem, videlicet consideratio illius beatæ vitæ, quam post modicum expectamus. Secundū

Septē viri.

Bedam, mysticè per septem viros reproborū vniuersitas designatur: quorū vxor est mundana conuersatio, qui discedunt sine liberis: quia tota hac vita, quæ septem diebus agitur, steriles sunt à bo-

C nis operibus: quibus morte misera præraptis ad vltimum, & ipsa mundana conuersatio, quam illi sine vitali opere transegerant, quasi vxor infœcunda trāsibit. Potest etiam nomine huius mu-

Ecclesia.

lieris intelligi ecclesia, quæ viro despōsatur, quādo prælato committitur: septenarius autem virorum non generantium ex ecclesia filios, significat vniuersitatem malorum prælatorum, vel clericorum, secundum differentias septem ordinum ecclesiasticorum: quorum primus est ostiariorum, secundus lectorum, tertius exorcistarum, quartus accolitorum, quintus subdiaconorum, sextus leuitarum, septimus sacerdotum. Hi filios non generant, quia in ecclesia dei fructum non quęrunt: & ideo dæmonium eos occidit. Mulier quoque ista moraliter loquendo potest dici peccatrix anima, septē capitalium vitiorum vniuersitati despōsata. Resurrectio autem spiritualis est, à morte culpę ad vitam gratiæ, quæ est arra gloriæ: & ideo quando hæc resurrectio firmata est, per propositum cauēdi recidiuum, firmatū professione religionis: & etiam obseruatum: tunc est similitudo

ad angelicam vitam: quia per castitatem fit conformitas angelicę puritati. Angeli quoque similiter nihil possident in hoc mundo: & obediunt continuè ipsi deo. Mali ergo sunt desides: qui ex suis operibus bonis non reliquerunt semen, & aliquid memoria dignum: & adhuc peiores sunt, qui memoriam sui de malis operibus suis reliquerūt. D

Postquam autem dominus respōdit ad eorum interrogationem: & ipsorum cōfutauit errorem, statim subdit de resurrectione, confirmando veritatem resurrectionis authoritate scripturæ. Probaturus ergo resurrectionem corporum, inducit authoritatem de Exodo sumptam: & probat primò perēnitatem animarum, quam illi negabant: qua probata consequenter probat resurrectionem corporum, quę cum animabus bona, maláve gesserunt. Dicitur enim in Exodo ā deo: Ego sū deus Abrahā, & deus Isaac, & deus Iacob. [Quā-do hoc deus dicebat: iam illi mortui erant: [deus enim non est mortuorū,] id est omnino nō existētium, [sed viuentium,] & existētium: ergo ipsi viuunt & existunt. Ratio talis est: deus non dicitur dominus rerum non existentium, vel eorum quæ sunt nihil: quia creaturę ad deū est realis relatio, quæ non potest fundari in nihilo: sed deus dicitur Abrahā, & deus Isaac, & deus Iacob, qui mortui sunt: ergo ipsi existūt: nō enim dixit, ego fui: sed, ego sum: tanquam illi præsentes existantes non corpore, ergo anima: & ideo anima non moritur cum corpore, sed est ęterna. Et per hoc probat resurrectionem corporum ex veritate iustitiæ. Nā cùm dicat se deum Abrahā, & aliorum qui seruierunt ei in corporibus suis: iustum est, vt remunerentur cum corporibus ipsis in quibus meruerunt. Et vniuersaliter omnium corpora & animę bona vel mala simul recipient, quæ simul meruerunt. Quia enim homo meruit, vel demeruit, anima simul & corpore: ideo in futuro punietur, vel remunerabitur, simul in vtroque. Hoc autem nō potest fieri, nisi fiat resurrectio corporū. Et ideo constat futuram esse corporum resurrectionem. Vnum ergo probat dominus expressè, scilicet quòd animæ semper viuant, nec cum corporibus intereant: alterum per consequens, scilicet quòd corpora resurgant. Item propter naturalem appetitum & inclinationem animarum ad corpora sua: quia naturale est animabus desiderare sua corpora, vt cum ipsis glorificentur, cum quibus meruerunt: & ideo ne à suo desiderio fraudētur, necesse est vt eis sua corpora reddantur, quia anima non potest esse perfectè quieta, nec beata, nisi vniatur cū corpore, ad cuius vnionem habet inclinationem naturalem, & ita corpora resurgent. Vbi Hierony. Cùm autē dicit, deus Abrahā, deus Isaac, & deus Iacob, ter deum nominando trinitatem intimauit: cùm autem dicit, Non est deus mortuorum: vnum deum iterans, vnam substantiam significauit. [Et audientes turbę, mirabantur in doctrina eius. Vnde Remigius: Non quidem Sadducęi, sed turbę mirantur. Hoc etiam quotidie agitur in ecclesia. Cùm enim diuina inspiratione aduersarij ecclesię superantur: turbę fideliū lętatur. Oratio.

Animas nō mori probat.

E

Resurrectionem corporum probat.

F

Domine Iesu Christe doce me astutias seductorum intelligere & cauere: necnon veritatē vitę ac doctrinę & iustitię semper custodire. Da mihi insigniri tua imagine

G gine,non inimici: vt ea quę mundi sunt relinquē-
do,& tibi soli adhærendo, reddam tibi ea quæ de
tua gratia à te percepi, in ipsis tibi fideliter ser-
uiendo: præsta etiam mihi vt carnalem & mun-
danam cōuersationem (quæ sterilis est) fugere, ac
spiritualem & cœlestem sectari valeam: & gloria
resurrectionis innouatus, cum angelis dei in cœ-
lo immortalitate frui merear, & perpetua tui vi-
sione. Amen.

De primo & magno, ac secundo & simili legis mandato. Cap. XXXVI.

Matt.22. PHarisæi verò audientes ⌋& gauden-
tes ⌊quòd⌋ sapienti respōso Iesus ⌊si-
lentium imposuisset Sadducęis, ⌋nō
habentibus quid amplius dicerent
contra responsionem eius: ⌊conuene
runt in vnum⌋ ad ipsum alio modo inuadēdum:
& venerūt in magna multitudine, ad magis eum
terrendum. Vnde Chrysostomus: Conuenerunt
vt multitudine vincerent, quem ratione superare
H nō poterant: à veritate nudos se esse professi sunt,
qui multitudine se armauerunt. Hæc Chrysost.
Recedentibus Pharisæis, venerunt Sadducæi: &
iterum recedentibus Sadducæis, venerunt Phari
sæi, tentantes eum frequenti congressu fatigare
& subuertere: licèt enim cōtrarij essent in opinio-
ne de animæ immortalitate, & mortuorum resur
rectione: tamen conueniebant in Christi persecu
tione. Vnde Hieronymus: Quod de Herode &
Lucæ.23. Pontio Pilato legimus domini nece eos fecisse cō
cordiam: etiam nunc de Pharisæis cernimus, &
Sadducæis: qui inter se contrarij sunt, sed ad ten-
tandum Iesum pari mente consentiunt. ⌊Et vnus
ex eis⌋ scriba & ⌊legisdoctor accessit⌋ tentans Ie-
sum capere in sermone, dixit: ⌊Magister quod est
mandatum magnum in lege,⌋ id est pręcipuum.
Interrogauit tentans, non scire desiderans: non vt
disceret, sed vt deciperet. Vnde Chrysostomus:
Magistrum vocat, cuius non vult esse discipulus.
De mandato magno intertogat, qui nec minimū
obseruat. Ille enim debet interrogare de maiori
iustitia, qui iam minorem compleuit. Hęc Chry
I sostomus: De hoc autem interrogauit, quia circa
hoc erant opiniones: quidam enim dicebant sacri
ficia & oblationes magis placere deo, quàm opera
charitatis. Alij dicebant contrarium, quod ma-
Pręceptū magnum. gis est verum. ⌊Et ait illi Iesus: Diliges dominū
deum tuum: ⌋vt dicit Chrysostomus: Non dicit,
time: sed, dilige: timere, iquit, seruorū: diligere, est
filiorum. Non dixit etiam, cognosce: sed, dilige.
Cognoscere, inquit, deum proprium est humanæ
naturæ: diligere autem, religiosi cordis & recti.
⌊Diliges, inquam, dominum deum tuum ex toto
corde tuo: ⌋id est, ex toto intellectu sine errore,
vt nullum in confessione diuinitatis locum erro-
ri relinquas: ⌊& in tota anima tua: ⌋id est, tota vo-
luntate sine contrarietate & cōtradictione, vt ni-
hil contrarium ei velis. ⌊& in tota mente tua: ⌋id
est, tota memoria sine obliuione, nihil reminiscēs
quo minus de deo sentias. ⌊& ex tota virtute, ⌋seu
fortitudine ⌊tua: ⌋vt vires tuæ, & totum posse sibi
Diligere ex toto corde &c. seruiant, & ad ipsum expendantur. Vnde Augu-
stinus: Deum ex toto corde diligere pręciperis, vt
omnes cogitationes tuas: ex tota anima, vt omnē
vitam tuam: ex tota mente tua, vt omnem intel- K
lectum tuum in illum cōferas à quo habes ea quę
cōfers. Nullam ergo vitæ nostræ partem reliquit
quæ vacare debeat, & quasi locum dare, vt alia re
velit frui: sed quicquid aliud diligendum venerit
in animum, illuc rapiatur quo totus dilectionis
impetus currit. Tunc est enim optimus homo, cū
tota vita sua pergit in incommutabile bonū. Vn-
de & Chrysostomus: Quid est diligere deū ex to
to corde? Vt cor tuum non sit inclinatum ad vl-
lius rei dilectionem amplius quàm dei. Pro quā-
ta enim parte cor tuum fuerit ad aliquā rem, pro
tanta minus est ad deum. Quid est in tota anima
diligere deum? id est certissimum animum habe-
re in veritate, & firmum esse in fide. Qui enim
credit apud deum esse omne bonum, & nihil boni
esse extra ipsum: hic ex tota anima diligit deum.
Quid est ex tota mente diligere deum? id est, vt
omnes sensus tui, qui pertinent ad mentem, deo
vacent. Cuius enim intellectus deo ministrat: cu
ius sapiētia circa deum est: cuius cogitatio ea quę
dei sunt tractat: cuius memoria, quæ bona sunt
recordatur: tota mente diligit eum. Hæc Chry- L
sostomus. secundum Bernardum, Toto corde: id
est sapienter, contra suggestiones diaboli, ne se-
ducamur. tota anima: dulciter contra delectatio-
nes carnis, ne alliciamur. tota mente: fortiter con-
tra pressuras mundi, nt opprimamur. Hæc enim
sunt tria, quæ pręcipuè retrahunt ab amore dei:
diabolus, caro, & mundus. Et subiungit: ⌊Hoc est
maximum, & primum mandatum.⌋ Maximum
dignitate, quia de maximo, scilicet deo diligendo:
primum ordine, quia pręceptum de diligēdo deū,
præcedit præceptum de diligendo proximum. Et
verè istud est magis nobilius & vtilius inter om-
nia mandata. In hoc enim omnia mandata implē
tur: hoc etiam mandatum diligendi deum est ma
gnum, quia mādat hoc lex naturalis in mēte om-
nis creaturæ rationalis diuinitus indebiliter ex-
pressa. Maius: quia remandat, & repetens iterum
mādat hoc lex Mosaica à deo iterum data, & per
angelos ordinata. Maximum: quia confirmat il-
lud lex euangelica, per ipsum filium dei tradita.
Et primum mandatum, intentione iubentis: finis
enim in quolibet, ea quæ ad finem sunt in inten- M
tione præcedit. Vnde Apostolus: Finis præcepti 1.Tim.1.
est charitas: finis non terminans, vel consummās,
ad quem omne pręceptum ordinatur. Et iterum:
Plenitudo legis est dilectio. Et Psalm. Omnis cō Ro.13.
summationis vidi finem: latum mādatum tuum Psal.118.
nimis. Vel primum in necessitate obseruationis.
Ad hoc autem quòd istud mandatum possit per-
fectè impleri, quatuor requiruntur. Primum est, Primo mā
diuinorum beneficiorū rememoratio: quia enim dato im-
quæ habemus siue exteriora, siue corpus & ani- plēdo qua
mā, omnia à deo habemus: ideo oportet quòd sibi tuor ne-
de omnibus quę habemus seruiamus, & cum cor- cessaria.
de perfecto diligamus. Nimis enim ingratus es-
set, qui cogitans alicuius beneficium eum non di
ligeret. Secundum est, diuinæ excellentiæ consi-
deratio: deus enim maior est corde nostro: & ideo
si toto corde & omnibus viribus ei seruiamus, ad-
huc sufficientes non sumus, nec satisfaciamus.
Vnde in Ecclesiastico: Glorificate dominū quā- Eccli. 43.
tum potestis: superualebit adhuc. Maior est enim
omni laude. Tertium est, mundanorum & omniū
temporalium

A temporalium abdicatio. Magnam enim iniuriam facit deo, qui aliquid ei adęquati quod fit, quando res temporales & corruptibiles simul cum deo diligimus. Nihil enim aliud vult quod diligamus, quam eum: quia ipse solus sine cōsortio vult possidere cor nostrum. Vnde dicit Augustinus: Domine, minus te amat, q̄ pręter te aliquid amat. Et Hierony. Nimis est auarus, cui nō sufficit deus. Quartum est, omnimoda peccatorū vitatio: quia nullus potest deum diligere in peccato existens,

Math.6.

scilicet mortali: ideo dicitur, Nemo potest duob⁹ dominis seruire. Vnde si in peccato manes, deum non diligis. Non diligit deum superbus, vel amator vanæ gloriæ: qui puluerem vanæ gloriæ quæ nihil est, deo præponit. Nec voluptuosus, qui pro momentanea delectatione eum deserit: nec auarus, qui pro numo, vel nihilo eum amittit. Deinde addit: Secundum autem simile est huic: nō

Secundum mandatū.

æquale, sed simile: quia est de actu simili, scilicet de dilectione: vel de re simili deo, scilicet de homine, qui ad similitudinē dei fact⁹ est: scilicet, Diliges proximū sicut teipsum: id est, ad id ad quod teipsum: scilicet ad iustitiam & salutem, ad gra-

B tiam in præsenti, & gloriam in futuro, & ad eandem beatitudinem ad quam diligis te. Vnde ly

Sicut.

sicut, non denotat æqualitatem gradus, quia primò & plus tenetur homo se diligere, quàm proximum, cæteris paribus: sed denotat similitudinē boni optati: vt velit proximū sicut se esse in gratia & amore dei. Et cùm dicitur, secundum, non est ordo: nisi quantum ad materiam, quę est deus & proximus. Vnum enim est præceptum de dilectione, vel etiam est ordo causalitatis, quia amor p̄ximi causatur ex amore dei. Et ideo dicit Apo-

Rom.13.

stolus: Qui diligit proximum, legem impleuit. Quia causa intelligitur in causato, & non econuerso. Dilectio igitur in deum, origo est dilectionis in proximum: & dilectio in proximum, cognitio est dilectionis in deum, ac etiam nutrimentum. Vnde Gregorius: Per amorem dei amor proximi gignitur: & per amorem proximi, amor dei nutritur. Hæc Gregorius. Et similiter dilectio in seipsum, præcedere debet dilectionem in proximum. Vnde Augustinus: Vide prius si

C iam nosti diligere teipsum: & committo tibi proximum, quem diligas sicut teipsum. Si autē nondum nosti diligere te, timeo ne decipias proximū

Proximus quis sit.

sicut te. Et iterum: Manifestum est autem omnē hominem proximum esse deputandum, quia erga neminem operādum est malum. Qui autē amat homines: aut quia iusti sūt, aut vt iusti sint, amare debet. Sic enim & seipsum amare debet, aut q̄a iustus est, aut vt iustus sit. Sic enim diligit proximum sicut seipsum, sine vllo periculo. Hæc Au-

Modus diligēdi proximum.

gustinus. Vnde modus diligēdi proximum, attēditur secundum quatuor causas. Primò, secundū finalem: scilicet vt diligatur proximus propter deum. Secundò, secūdum materialem: scilicet vt diligatur bonum, nō malū. Tertiò, secundum formalem: scilicet vt ordine debito, citra deum & supra tēporalia. Quartò, secundū efficiētē siue mouētem: quia vt homo, nō quia pater tātum, vel fi-

Amor proximi, per quę falsus est.

lius, vel domesticus, vel amic⁹: & his modis debet homo diligere seipsum. Et nota secundū Augu. ꝙ primò diligēdus est deus. Secūdò, aīa propria. Tertiò, aīa p̄ximi. Nota etiā ꝙ amor p̄ximi falsus est, p hęc seu huiusmodi: videlicet, si impedit D amorē dei. Si aliquid fiat p̄pter amorē p̄ximi, qđ sit cōtra amorē dei. Si aliquis dissimulet i eo quē diligit, plusq̄ in eo quem nō diligit sic. Si aliquid in eo placeat, quod in alijs displiceat. Si patienter nō sustinet, quod alium sicut se vel plus diligat. Et infert, In his duob⁹ scilicet mādatis dilectionis: tota lex pendet & prophetę: quia totus decalogus & monitiones, siue cominationes hic finem habent: hoc enim vt charitas introducatur intendunt. Tota quippe scriptura legis & prophetarū, ad dilectionē dei & proximi ordinatur: quicquid enim pręceptum est in lege & prophetis, hoc fine pręceptum est, vt deus & proximus diligatur. Et propter hæc, omnia mandata & scripta legis & p̄phetarū non sunt nisi quędā explicationes istorū duorum mādatorū: quia omnia ad hęc duo sunt ordinata. Itē omnia pręcepta ad hęc duo referuntur. Primū enim pręceptū, scilicet dilectionis dei, ambit & implet om̄ia mādata primę tabulę: quia in ea continentur tria mandata de dilectione dei, quę scripta erāt in vna tabula: & secundum pręceptum, scilicet dilectionis proximi, ambit & iplet omnia mandata secundę tabulę: quia in ea cōtinē- E tur septem alia mādata de dilectione p̄ximi, quæ in secūda tabula erāt scripta. Nā qui deū diligit: idola spernit, dei nomē inuanū nō assumit, & diē sabbati sanctificat. Et qui proximum suum diligit: honorat patrem & matrē, non occidit, nō furatur, nō mœchatur, nō falsum testimonium dicit, nec vxorē proximi vel aliā rem eius concupiscit. Nā secundum Chrysost. sicut odiū facere suggerit omne malum, sic dilectio omne bonū. In trib⁹

Dilectio dei ad tria

autē dilectio dei extenditur: vt omnes cogitationes, omnes affectiones, & om̄is ratio humana qua intelligimus & discernimus, in deum referātur, & diuinis rebus occupētur: vt nihil remaneat in homine quod non diuinæ dilectioni subdatur. Item duo sunt erga proximi dilectionem seruanda, vt & beneficij impensione foueatur: & nulla malitia lædatur, vnum affirmatiuū. De quo Matt. septimo. Quæcūq;, scilicet licita, decentia, expediētia

Dilectio proximi vult duo.

vultis: scilicet voluntate rationali, ratione distinguente inter debita & indebita: vt faciant, vel di- F mittant corde, ore, opere, vobis vel pro vobis, homines, inquantum homines, non bruta: & vos facite illis in simili casu, voluntate, opere, & pleno affectu. Secundum hanc regulam dilectio proximi causat & efficit imperando omnes motus omnium virtutum tendentes ad proximū, interiores & exteriores. Aliud negatiuū, de quo Tobię. iiij. Quod ab alio oderis rationabiliter fieri tibi corde, ore, opere: vide ne alij feceris volūtate vel opere, affectu vel effectu: secundum hanc regulam dilectio proximi causaliter reprimit & cohibet omnes motus & actus vitiorum respectu eius. Licèt igitur diuersa sint præcepta, quibus aut vtiliter quæ appetenda sunt cupimus: aut quæ vitanda sunt vtiliter præcauemus: vnum tamen sunt in radice charitatis: quia omnia in dilectione dei & proximi facere debemus. Rectè itaque dicit le-

Charitatis excellētia.

gem & prophetas referri ad duo mandata charitatis, quia ex hac dependent, & ibi finem habent. O charitas regula ordinis electorum: lex vniuersalis, vniuersos ligans, virtus virtutum, canon canonum, lex legum, non constitutio po-

L puli,

G puli, sed principis placitum, sanctio regis regum: quam non solum edidit, vel condidit iubendo, sed & edixit & promulgauit personaliter docendo, & adimpleuit seruando. Ecce lex domini conuertẽs animas: mater & origo legum diuinarum, magistra & domina humanarum, rationabiliũ & æquarum, hostis & inimica iniquarum. Cuius obseruãtia per gratiam in hac vita initiatur, & continuata vsque ad mortẽ in alia cõsummatur. Et quia, vt ait Chrysost. Iudæi æstimantes Christum hominem purum esse, tentabant eum: neque tentassent, si dei filium credidissent: ideo volẽs Christus eis ostendere, quia deus erat: talem interrogationem eis proposuit, vt ipsa interrogatio eis ostẽderet quis esset. Quia enim ad passionem venturus erat, opinionem falsam Iudæorum corrigit, qui Christum filium Dauid, non dominum eius esse dicebant. Et vt dixit Hierony. Palàm eis de se loquitur, vt inexcusabiles sint. Cõgregatis ergo Pharisæis, qui ad tentandum venerant, interrogauit eos Iesus. Quasi eis diceret, hucusque quæstionibus vestris satisfeci: tempus est vt in aliquo respõdeatis mihi. Interrogat ergo de illo, quẽ credebant esse venturum, quia præsentem credere nolebant: cuius filius debeat esse, dicẽs: Quid vobis videtur de Christo? id est Messia, in lege promisso, quem venturum creditis, cuius filius est? Dupliciter errãt Iudæi circa Christum. Primò quidem circa personam: non enim credunt eum fuisse Christum, qui venit in mundum, natũ ex virgine: sed adhuc expectant eum. Item errant circa eius naturam, quia non credunt etiam quẽ expectant, esse deũ, sed purum hominem. De isto secundo errore eos interrogat, cuius filius sit: & hoc ideo fortè quærit, quia ex quo totam legem direxerat ad duo mãdata dilectionis: tanquam artificiosus legislator, vult ostendere Christus hæc duo mandata reduci in vnum diligibile, quod est Christus. Nihil enim diligitur tanquam deus & proximus, nisi ipse Christus. Dicunt ei, Dauid: secundum illud Psalm. De fructu ventris tui, ponam super sedem tuam. Credebant illum fore purum hominem, de genere Dauid. Vnde dicũt, Dauid solum: scilicet diuinitatem negando. Ait illis, arguendo in contrarium: Quomodo ergo si Christus est purus homo, vt vos creditis, Dauid cui occulta sapientiæ diuinæ manifestata sunt, in spiritu, scilicet sancto & prophetico, non de corde suo proprio vocat eum dominum suũ? quod non liceret, si esset filius eius: dicens: Dixit dominus domino meo, id est pater filio. Ipsi autem sic exponũt: dixit dominus creator cœli & terræ domino meo, id est Messiæ. Quòd ergo iste Messias non sit purus homo, probatur tripliciter ex hoc verbo. Primò ex eo quòd Dauid vocat eum dominum: & hoc sic: Nullus pater filium suum, qui trahit naturam suam ab ipso, testatur dominum suum: sed Dauid, spiritu sancto inspiratus, testatur dominum suum Christum: ergo non solum habet naturam quam traxit ab ipso, sed altiorẽ, secundum quam dicitur dominus eius: scilicet diuinam: quia non est homo filius & dominus alterius, secundum eãdẽ naturam: ergo est alia natura, secundum quam est filius, & hæc est humana: alia, secundum quam est dominus, & hæc est diuina. Secundò probatur idem sic, quãdo Dauid hoc

Psal.18.

Christũ nõ nouerunt Iudæi.

Duorũ præceptorũ in vnũ suppositum reductio.

Psal.131.

I

Christum seu Messiã nõ esse purũ hoiem.

dixit, nondum Messias homo erat: quomodo ergo K dominus eius erat, qui nõdum erat? & qui nõ ante eum, sed post extitit? ergo oportet ponere aliam naturam, secundum quam ante eum erat. Tertiò probatur idem ex hoc, quod sequitur: Sede à dextris meis, impossibile est enim purum hominẽ, sedere à dextris dei. Dicat ergo Dauid: dixit dominus, scilicet deus pater: domino meo, id est Christo filio suo: cuius dicere, est æqualem sibi filium generare: ergo domino meo, non secũdũ quod temporaliter homo factus est: sed secũdum quòd patris æternus filius: sede quietè regni potitus, à dextris meis, id est in æqualitate mea, secundum quòd deus: vel in potioribus bonis, secundum quod homo: quia vt sic in gloria præest angelis: donec ponã, inclusiuè: nõ quòd postea non sedeat, quia semper sedebit: inimicos tuos, & inobedientes tibi, scabellũ pedum tuorum, id est donec homines rebelles tibi subiugauero: vel bona & voluntaria subiectione, scilicet vt credant te verum deũ & hominem sponte, vel coacta subiectione: vt in die iudicii puniantur & credant inuitè: ita vt velint nolint subiecti sint tibi, sicut scabellum pedibus est subiectum. Hæc enim subiectio complebi L tur in iudicio, quando omnia perfectè subiicientur homini Christo. Si ergo Dauid vocat eũ dominum, secũdum veritatem: quomodo filius eius est, scilicet tantum: cùm filius propagatione subiectus sit patri: & maximè secundum consuetudinem patrum antiquorum. Potius enim parentes sunt & dicuntur domini filiorum, quàm filii domini parentum: filius enim debet esse subiectus patri, & non dominari. Quasi diceret: Cùm secundum naturam humanam sit filius Dauid: & per consequens eo inferior: oportet ponere in eo aliam naturam, per quam sit dominus eius & eo superior: & hæc est diuina: ergo in Christo sunt duæ naturæ, scilicet diuina & humana. Est itaque filius Dauid & dominus: sed filius inquãtum homo, dominus inquantum deus: & sic restat quòd Christus est homo & deus. Non ergo errabãt, nec reprehendũtur, quia Christũ filiũ Dauid dicunt: sed quia ipsum purũ hominẽ, & non dei filiũ credunt: Christus autẽ non tãtũ Dauid, sed & dei filiũ se esse probauit, & per authoritatẽ Dauid eos M cõuicit. Et nemo poterat ei respõdere verbũ, quia nõ poterãt scripturã negare, & irrefragabile erat argumentũ: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare, quia planè testimonio & ratione erãt cõuicti. Vnde Hiero. Ideo cõfutati sermonibus vltrà non interrogãt, sed apertissimè cõprehensum Romanæ tradunt potestati. Ex quo intelligimus venena inuidiæ posse quidem superare, sed difficilè posse quiescere.

Parentes filiorũ domini sunt.

Oratio.

Domine deus sanctificator meus, misisti mihi legẽ tuã, vt toto corde, tota anima, tota mẽte, & ex oĩbus viribus meis te diligã, sed nec hoc valeo nisi tu dederis mihi, cuius est omne donum bonum, & omne datum optimum. Iubes te diligi. Da quod iubes, & iube quod vis. Da etiam mihi diligere proximũ, sicut meipsum: vt hic gratiam, & ibi gloriam cõsequamur in idipsum. Da insuper mihi bone Iesu, vt te Christum nobis missum deum & hominem corde credam, ore confitear, & opere contester: vt tibi nũc subiectus spõte tecũ gaudeã sine fine. Amen.

Iacob.1.

De Scribis

A De Scribis & Pharisęis in doctrina audiendis, sed non in vita imitandis. Cap. XXXVII.

Matt. 23. Mar. 12. & Lucę. 20.

Onsuratis autẽ & tacentibus Scribis & Pharisæis, qui dolose interrogabãt dominum, vt tentarent eum: ne plebs & alij idonei sine pane doctrinę euanescerent, ⌊locutus est dominus⌋ eadem feria tertia ⌊ad turbas,⌋ scilicet ad simplices & imperfectos, & ad discipulos suos magis doctos & perfectos. Vnde Chrysost. Postquã dominus sacerdotes respõsiõe prostrauit: & incorrigibilem conditionem eorum ostẽdit: sicut & clerici si malè fecerint inemendabiles sunt, laici verò delinquentes facilè emendantur: tunc conuertit sermonem ad populum. Infructuosum namq; est verbum in quo sic alter cõfunditur, vt alter nõ erudiatur. Locutus est ergo ad eos instruens, & docens Scribarum & Pharisæorum doctrinam audiendam, sed eorum vitam non imitãdam: & nihilominus hortans eos subijci illis, propter sacerdotij & nominis dignitatem, non opera sed doctrinam considerãtes.

B Multaq; eorum crimina annumerans, & alios ab eis dehortans. Vnde dicit: ⌊Super cathedram Moysi,⌋ id est authoritate dicendi & iudicandi ⌊sederunt,⌋ scilicet indignè, ⌊Scribæ & Pharisęi.⌋ Cathedra doctorum est: & ideo dicũtur sedere super cathedrã Moysi, qui docẽt quod docuit Moyses. (Cathedra Moysi.) Vbi Chrysost. Multi sacerdotes, & pauci sacerdotes: multi in nomine, & pauci in opere. Videte ergo quomodo sedeatis super eam: quia non cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram. Non locus sanctificat hominẽ, sed homo locum. Non omnis sacerdos sanctus est, sed omnis sanctus sacerdos. Bene quidem docendo, & malè viuendo, deum instruis quomodo debeat te condemnare. Vt autem dicit idem Chrysost. Ne aliquis dicat, quoniam propter hoc desidior fact⁹ sum ad agendum, quia malus est doctor: ideo hãc destruit occasionem, cùm subditi ⌊Omnia ergo⌋ ad cathedram pertinentia, ⌊quæcunq; dixerint vobis,⌋ id est ad vestram vtilitatẽ: ⌊seruate⌋ corde ⌊& facite⌋ opere, id est, doctrina. Non tamen simpliciter quæcunq;: sed illa tantum quæ Moysi cathe-

C drę doctrinæq; conueniunt, & quæ à vera fide nõ discrepant, neque diuinis repugnant mandatis. (Omnia facienda, quæ à sacerdotibus pręcipiũtur.) Vnde Chrysost. Omnia ait, quæ corrigunt mores, & meliorem faciunt vitæ modum: & noui testamenti concordant legibus, & non dimittũt de reliquo sub iugo legis esse. Hæc Chrysostomus. Ex quo patet quòd etiam malis prælatis & doctoribus bona docẽtibus, est honor obedientiæ exhibendus: nisi in his quæ manifestè sunt cõtra deũ, & sunt habendi in reuerentia, quandiu tolerãtur in officio suo: quod patet per exemplum Dauid, qui venerabatur Saulem, licèt sciret eum malum & à deo reprobatum: & per hoc auditoribus tollitur excusatio non bene agendi. (1. Reg. 24 & 26. & 2. Reg. 1.) Nam obediendo malis prælatis & doctoribus, deus in eis honoratur, cuius personam gerũt: non enim sua, sed quæ dei sunt, dicunt: ⌊secundum verò opera eorum,⌋ quæ præter id quod oportet nequiter faciunt, ⌊nolite facere:⌋ quia non sunt imitandi in malis, sed tantum in bonis. Vbi Chrysostomus: Si bene vixerint, eorum est lucrum: si bene docuerint, vestrum. Accipite ergo quod vestrum est: & nolite discutere quod alienum est. Hæc Chrysostomus. D

⌊Dicunt enim, & non faciũt:⌋ quia vita doctrinæ non cõcordat. Docebant enim bene viuere, secũdum legis præcepta, & ipsi per præuaricationem legis malè viuebant. Contra quos dicit Augustinus: Bene docere, & malè viuere, non est aliud q̃ se sua lingua damnare: de talibus enim qui dicũt & non faciunt, potest dici illud Genesis: Vox quidem, vox Iacob est: manus autem, manus Esau. (Gene. 27.) Vbi Chrysostomus: Maximè accusatione dignus est, qui doctrinæ authoritatem habẽs, legem trãsgreditur: primò quidem, quia præuaricatur, qui alios corrigere debet: deinde, quia peccans maiori pœna dignus est, propter honorẽ: tertiò, quia plus corrumpit, velut in ordine doctoris peccãs. ⌊Alligant autem onera,⌋ scilicet suarum traditionum & legum, vt sit quasi fascis importabilis. Vnde subdit ⌊grauia,⌋ quantum ad affectum: ⌊& importabilia,⌋ quantum ad effectum: ⌊& imponunt in humeros hominum,⌋ nõ in suos, per coactionem obseruantiæ præceptorum: quia supra legis præcepta, constituerunt ex suis traditionibus multa quæ erant subditis grauia & importabilia: ⌊digi- E to autem suo,⌋ id est leui motu vel tactu, ⌊nolunt ea mouere⌋ & tangere. Ecce qualiter eorum reprehensionem aggrauat: non enim dixit, nõ possunt: sed, nolũt: nec dicit, pleno opere & manu: sed, digito & modico tactu: nec dixit, portare: sed, mouere: id est, neq; propè fieri neq; tangere: quia modicum conatũ ad agendum talia nolebant apponere, & nec minora eorum quę ipsi præcipiębant volebant opere adimplere. Vbi Chrysost. secũdum consequentiã autem tales sunt etiam sacerdotes, qui omnem iustitiam populo mandant, & ipsi nec modicam seruant: videlicet non vt faciendo sint iusti, sed vt dicendo iusti. (Cõtra onera grauia imponentes.) Tales sunt & qui graue pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt, ipsi autẽ nec minimum faciunt. Et sic dum pœna præsentis pœnitẽtię fugitur: contemnitur pœna futuri iudicij. Si enim fascem super humeros adolescentis, quem non potest baiulare, posueris: necesse habet vt aut fascem reijciat, aut sub pondere confringatur. Sic & homini cui graue põdus pœnitentię imponis, necesse est vt aut pœnitentiam tuã reijciat: aut suscipiẽs dũ ferre nõ potest F scãdalizetur, & amplius peccet. Deinde & si erramus modicã pœnitẽtiã imponẽtes: nonne melius est propter misericordiã dare rationẽ, q̃ propter crudelitatẽ? Vbi paterfamiliàs largus est: dispẽsator non debet esse tenax minister. Si deus benignus, vt quid sacerdos est austerus? Vis apparere sanctus: circa tuã vitã esto austerus: circa aliorũ autem benignus. Audiãt te homines parua mandantẽ: videant grandia faciẽtem. Talis est autem sacerdos qui sibi indulget, & alios exigit: quemadmodum malus descriptor tributi in ciuitate, qui se releuat & onerat imponẽtes. Et iterum: In quo duplicem eorum malitiam ostendit: vnam quidẽ in hoc, quòd sine venia expetunt à subiectis summam diligentiam vitæ. Aliam verò in hoc, q̃ sibijpsis multã cõcedunt licentiã. Oportet autẽ bonum principẽ ecõtrariò se habere: in his quidem quę secũdũ seipsũ sunt, grauẽ iudicẽ esse: in subiectis autẽ, mãsuetũ. Hęc Chrysost. Imponẽdo ergo modicã pœnitẽtiã, melius est aĩas mittere in purgatoriũ, q̃ in infernũ: sed tamẽ in quibus tenetur, (Pœnitẽtia modica imponenda.)

G saltē est eis innotescendum. Igitur, vt aie Hiero. hoc generaliter dicitur aduersus oēs magistros, qui grandia iubent, & minora non faciunt. Hæc est autem quædam causa non modica, quæ hodie mouet subditos contra maiores & prælatos: quia dicūt, & non faciunt. Imponunt onera alijs, & ea digito non tangunt. Parum talium verba apud subditos proficiunt, quando in eis non videntur quæ docent & præcipiunt. Quicunq; ergo proximorū animab⁹ vtilis esse desiderat: studeat prius in se habere quicquid alios doctur⁹ est: alioquin parum proficiet. Nā eius verbum inefficax erit, nisi prius homines in eo comperiant esse ea quæ docet. Ex pręmissis patet, quod ille qui legem aliquam constituit: licet non sit subditus legi, quātum ad hoc quód per hominem puniatur si contrarium fecerit: tamen obligatus est ad legem implendam, & grauius punietur à deo, si fecerit contrarium: quia trāsgressio eius est grauior propter scandalum. Propter quod dicit sapiens: Patere legē quā tuleris: & vt alibi dicitur, quòd quicquid iuris in altero statuit, ipse eodem vti debet. Patet

Cato.

H ergo ex pręd ictis, quòd illi qui statum ecclesiæ in generali, seu aliquē statum eius in speciali, regūt & subditos onerat grauibus statutis, sine magna & euidēti necessitate, abutuntur sua potestate: sicut faciebant Pharisęi & Scribę. Pręlatorū enim tot sunt inhumanæ sententię & mandata, lignaq; vetita, q̄ vix possit aliquis transire per huius mūdi vmbram, quin incidat in peccatū & offensam. Vnde ait Aug. loquens de religione Christiana, Ipsam religionem nostrā, quam dominus noster Iesus Christus in paucissimis sacramentorum celebrationibus voluit esse liberam, quidam seruilibus premunt oneribus: adeo vt tolerabilior sit cōditio Iudæorum, qui non humanis pręsumptionibus, sed diuinis subijciūtur institutis. Deinde secūdum Chrysost. Postq̄ dn̄s arguerat Scribas & Pharisæos crudelitatis & negligentię: consequenter arguit eos inanis glorię, quę fecit eos à deo recedere, & propter quam non possunt Christo credere. Vnde subditi: Omnia verò opa sua faciūt: ea scilicet intentione, & eo fine: vt videātur ab hominibus: & sic habeant gloriam inter homines: id

Vana gloria Scribarum.

I est, propter gloriam humanam: quia videri in bonis propter gloriam diuinam non est malum, sed magis meritoriū. Nō autem potest credere Christo cœlestia prædicanti, qui gloriam terrenā quęrit, & eam cœlestibus præponit. Non solum ergo desides & remissi erant ad bene operandum: sed etiam vanè gloriosi, & in suis operibus laudē appetentes hominum, vt essent in reuerentia & honore apud populum. Tales autem nullam mercedem de operibus suis recipiunt: quia non student vt deus glorificetur, sed vt ipsi in his quæ agunt laudentur & remunerentur. Et ideo non solū nullam mercedem, sed etiam pœnam recipiunt, qui de bono malum faciunt. Vnde Chrysost. Quemadmodum vermis de ligno nascitur, & lignū à verme consumitur, & tinea de veste à qua corrodit: sic diabolus insidiatur, & occasionem quęrit: vt q cogere hoīem ad malum non potest, studeat vt ex bonis operibus malum inanis glorię nascatur: & quod bonum erat, ex inani gloria sit malum. Igitur vt ait Hiero. quicūq; ita facit quodlibet vt videatur ab hominib⁹, Scriba est & Pharisæus. De-

Vanę glorię malū.

inde quod dn̄s generaliter dixerat, scilicet opera sua faciunt vt videantur: consequenter in partes diuidit, dicens: Dilatant enim phylacteria sua: & magnificant fimbrias, & volunt ambulare in stolis. Circa hæc secundum Hiero. est sciendum, q̄ dominus cùm dedisset mādata legis per Moysen, ad extremum intulit, dicens: ligabis ea in manu tua: & erunt semper ante oculos tuos. Et est sensus: Præcepta mea sint tibi semper in opere, semper in meditatione: sint in manu tua, vt opere cōpleantur: & sint ante oculos tuos, vt die ac nocte mediteris in eis: quia spiritualiter per manus est intelligēda operatio, & p oculos iugis meditatio. Sed hęc Pharisæi, male interpretātes, scribebāt ī membranis & chartis decalogū Moysi: id est, decem legis verba, siue præcepta: complicantésque ea, & quasi coronam capiti facientes, ligabant in fronte, vt semper ante oculos mouerentur. Et similiter in sinistro brachio circumligabāt, vt semper in manu haberent. Et dilatabant has mēbranas, id est eas latiores faciebant, & decalogum in eis de grossiori litera scribebāt. Et hæc omnia faciebant in signum religionis, vt per hæc religiosi K

Decalogi portatio.

Deut. 6.

L apparerent, & recordatores & obseruatores decalogi ab hominibus viderētur. Et hę chartę dicebantur phylacteria, à phylaxe, quod est seruare: & thera quod est lex, quasi conseruatoria legis: quia erant quædam signa seruandæ legis: eo quod quicunque ea habuissent, quasi ob custodiam & munimentum sui haberent. Iusserat etiam Moyses, vt in quatuor angulis palliorum, iuxta pedes facerēt fimbrias hyacinthinas ad populū Israëliticum discernendum à cæteris populis in habitu exteriori, sicut erant religione discreti: & ponerēt in eis vittas hyacinthinas, quę etiam cū filis apponebantur, vt videntes eas recordarentur mandatorum cœlestium, ac vana & inutilia non cogitarent. Sunt igitur fimbriæ legis, mandata: vittæ verò hyacinthinæ sāctæ cogitatiōes: quæ si simul iunctæ fuerint, ab omni vanitate oculos auertūt, & tota mente ad cœlestia dirigunt. Vidētes enim hyacinthū, cœli recordamur: quia vnius coloris sunt cœlū & hyacinthus. Istiusmodi erat fimbria breuis & parua ex lege præcepta: quā mulier sanguine fluens tetigit in pallio domini, & statim est sanata. Per huiusmodi etiam fimbriam creditur Samaritanam cognouisse de domino, quòd Iudæus esset. Superstitiosi verò magistri, gloriam ab hominibus captantes, & lucra sectantes & ostentationem, maiores fimbrias alijs, in pallijs suis faciebant: & acutissimas in eis spinas ligabant: vt videlicet eundo, vel sedendo eis pungerentur, & quasi sic commoniti memores mandatorum, & beneficiorum dei essent: & hac commonitione ad officia dei, & ad ministeria seruitutis eius traherentur: non intelligentibus eis quòd hæc in corde portanda sint, non in corpore: alioquin & armaria, & arcæ libros habent, & dei notitiam non habent. Pro tanto autem hæc faciebant, quia hominibus videri, & opinione sanctitatis ab eis honorari, ac lucra habere cupiebant. Et volebant in stolis ambulare, id est, cultioribus vestimentis ad publicum procedere, vt per hoc honorabiliores viderentur, & magis venerarentur: quod in diuite reprehenditur, qui bysso & purpura induebatur. Stolæ

Phylacteria.

Vittę.

Fimbrię legis, sunt mandata.

M

Matth. 9. Fimbria domini.

Fimbria superstitiosorum.

Luc. 16. Stolæ.

erant

Stolę.

A erant camisiæ lineæ longę, quibus scribæ vtebantur, vt sanctiores apparerent: & dicebantur stolæ, à thelon quod est longum: quia vsque ad pedes descendebant. Hæ stolę adhuc hodie multas simulationes & hypocrises faciunt: ac plęrosque incautos decipiunt. ⌊Amabant quoque primos recubitus, & sedes in cœnis & cõuiuijs:⌋ & hoc duplici de causa, scilicet ratione gulæ, quia ibi primò seruitur, & fercula meliora ponuntur: & ratione superbiæ, vt sic in loco honorabiliori positi, principaliores & maiores domini viderētur. ⌊Ac primas⌋ & digniores ⌊cathedras in synagogis⌋ & congregationibus, vbi conueniebant homines ad audiendum verbum dei: ⌊& primas salutationes in foro,⌋ id est, loco patenti. Primas quidem tempore, ac factas alta voce: ⌊&⌋ inclinato capite ⌊vocari ab hominibus rabbi:⌋ id est, magistri: vt dicit Chrysost. Vocari volunt, non esse: nomen appetunt, & officium negligunt. Et notandum quòd tripliciter cõueniũt homines: vel ad tractãda carnalia, sicut in cœnis: vel spiritualia, sicut in synagogis: vel temporalia, sicut in foro: & vbique vole-

B bant principatum habere, & gloriam in publico

Magistrorũ quatuor vitia.

quærebant sibi exhiberi. Ecce ergo quatuor generaliter in hac serie, quæ reprehenduntur in magistris & prælatis, in quibus non sunt imitandi. Primum est, defectus bonę operationis: quia ⌊dicunt, & non faciunt.⌋ Secundum, austeritas prælationis: quia ⌊onera grauia alijs (non sibi) imponunt.⌋ Tertium, ostẽtatio singularis actionis: quia ⌊omnia opera faciunt, vt videantur ab hominibus.⌋ Quartũ, affectus ambitionis & laudis: quia ⌊amãt primos recubitus, & primas cathedras, & salutationes.⌋ Et nota, secũdum Bedam, quod dominus non arguit & vituperat eos, quibus hæc ex officij ordine competunt, & fiunt: sed illos qui hęc habita, siue non habita, indebitè amant & appetunt: animum videlicet, non gradum redarguens: & ad voluntatem, non ad factum vituperationem referens. Sine causa enim loco se humiliat, qui corde se præfert & exaltat: vnde nõ prohibet magistros primò sedere, nec doctrinam super cathedram, nec salutationes in foro, nec nomina magi-

C stri vel patris: sed ambitionem, & vanam gloriã: ne quis hęc appetat, vel glorietur in eis. Si autem, dicit Chrysostomus, diligere talia est incusatio: quàm malum est studere, vt his aliquis potiatur. Vt ait Beda: Væ miseris illis, ad quos Pharisæorum vitia transierunt: qui per breue curriculum vitæ suæ, quo peccata plãgere debuerãt, pro prio-

A vanę gloriæ cupidis attẽdedũ.

ratu certare non metuunt. Et sciendum, secundũ eundem, quòd duplici ratione à vanę gloriæ cupidis attendere iubemur: ne scilicet eorum vel simulatione seducamur, ęstimantes bona esse quæ faciunt: vel æmulatione ad imitandum inflammemur, frustra gaudẽtes in bonis laudari quæ simulant. Deinde reuocat discipulos ab hac superbia & ambitione, dicens: ⌊Vos autem nolite,⌋ id est nõ velitis & affectetis ⌊vocari rabbi:⌋ nec vocemini, id est nec appetatis vocari magistri, propter inanis gloriæ ambitionem, ⌊& patrem nolite vocare vobis super terram,⌋ propter adulationem. Non honorem, vel nomẽ magistri, aut patris, inhibet: sed ne quis indebitum, vel indebitè sibi vsurpet, vel alteri attribuat: ⌊vnus est enĩ magister,⌋ & pater principalis omnium singulariter, & per excellentiam, ⌊qui est in cœlis:⌋ cui est cura de omnib⁹: D

licèt aliquis possit vocari pater, vel magister in terra, ratione generationis, doctrinæ, vel ætatis: tamen solus deus naturæ author, est pater & magister principalis: quia ab eo habemus quod sumus, & scimus. Vbi Chrysostomus: Vos autem nolite vocari rabbi: ne quod deo debetur, vobis præsumatis. Nolite & alios vocare rabbi: ne diuinum honorem hominib⁹ deferatis. Vnus est enim magister omniũ, qui omnes homines naturaliter docet. ⌊Et patrem nolite vocare vobis super terrã:⌋ qui non estis filij terreni. Ex eo enim cœlestem te professus es habere patrem, ex quo patrẽ tibi vocasti de cœlo, dicens: Pater noster qui es in cœlis. Ex quo enim cœlestem te professus es habere patrem: vocando patrem deum, turpe est vt iterum te profitearis terrenum, tibi patrem vocando super terram. Et iterum ⌊ne vocetis patrem in terra:⌋ non vt dehonores eos qui te genuerunt, sed vt omnibus illis pręponas eum qui te fecit, & inscripsit te inter filios suos. Hæc Chrysostomus. ⌊Omnes autem vos fratres estis:⌋ quia filij dei per creationem, & gratię adoptionem, ad vnam vocati hę- E

Rabbi vocari non debemus.

Matth. 6.

reditatem: scilicet ad regnum cœlorum. secũdum Hieronymum: Omnes Christiani, fratres vocantur specialiter: & oẽs homines, ex vno patre deo nati, communiter: non solum autem dominus primatus cupere prohibet, sed ad contrarium auditorem inducit. Vnde vt in amorem humilitatis discipulos ducat, ostendens formam humilitatis, subiungit: ⌊Qui maior est vestrum,⌋ vel merito sanctitatis, vel officio dignitatis, ⌊erit & sit minister vester,⌋ & alios pręueniat obsequendo: non superbè dominando, paratus ad officia humilitatis, secundum decentiam sui status. Vnde & Papa vocat se seruum seruorum dei. Bene agentibus per humilitatem sit socius: contra delinquẽtes zelo iustitiæ sit erectus. ⌊Qui autem se exaltauerit,⌋ in præsenti per elationem & arrogãtiam: ⌊humiliabitur⌋ in futuro per damnationem & pœnã. ⌊& qui se humiliauerit⌋ in præsenti, non nequiter sed veraciter: ⌊exaltabit⌋ in futura gloria mirabiliter. Et notandũ ꝙ ꝓpter triplicẽ gradũ hũilitatis hoc verbũ ter ponitur ĩ euãgelio: scilicet suprà, F

Luc. 14.

vbi monet vt inuitati recũbãt in nouissimo loco: & iterũ, de Pharisęo & Publicano orãtib⁹ ĩ tẽplo,

Ibidem. 18

& tertio, in hoc loco. Est enĩ triplex hũilitas: scilicet cordis, operis, & oris: quã tria nutriũt & custodiũt. Primã, assiduitas cordialis subiectiõis: quam nõ habuit Lucifer. Secundã, cõsideratio propriæ fragilitatis: quã nõ habuit Adam. Tertiã, benignitas orationis: quam non habebit Antichristus.

Oratio.

DOmine Iesu Christe pie, aufer à me defectũ bonę operationis, vt merear bona nõ solum docere & dicere, sed etiam facere & operibus adimplere: remoue à me austeritatem ac crudelitatem, ne grãdia iubendo, & minora non faciendo, me releuare videar & alios onerare. Exclude à me gloriam inanem & ostentationem: ne opera mea vt ab hominibus videar faciam, & gloriam humanam in eis non quęram. Elonga etiam à me ambitionis & laudis affectũ: ne prima loca & salutationes amem, vel magistri nomen: vt me sic humilians in hoc seculo, merear à te exaltari in futuro. Amen.

G Quibus debetur vę æternum. Cap. XXXVIII.

Matt. 23.

POst hæc dominus, qui legi & pręce-
ptis euangelicis obedientibus dat be
nedictiões, ipsis Scribis & Pharisęis
inobedientibus comminatur væ ma
ledictionis: & in omnibus effectibus
hypocrisis ipsorum hanc dictionem vę præponit,
Vę quid notat. quæ maledictionem significat. Væ quippe in scri
ptura sacra notat æternam damnationem, & ge-
Heu. hennæ supplicium: sed, heu, huius seculi peregri-
nationem, & præsens exilium. Vnde secundum
Origenem: Sicut in veteri lege ponuntur benedi-
ctiones obseruantibus legẽ, & maledictiones trãs-
Matth. 5. gredientibus eam: ita in euangelio ponuntur bea
titudines respectu iustorum, vt habitum est suprà
in sermone domini in monte: & hic ecõtrariò po
nuntur maledictiones, contra hypocritas falsò iu
Vę octies positum. stitiam simulãtes. Et ponit octo vę, iuxta octo in
quibus ipsorum hypocrisis & fictio patet: ad ostẽ-
Vę de superbia. dendum, quæ in eis cauenda esse docet. In pri-
mò redarguit eos de superbia & auaritia: quia re-
gnum cœlorum claudebant ante homines, & nec
H ipsi intrabant, nec intrare sinebant volrntes. Vn-
de dicit ⌊væ,⌋ id est æterna damnatio ⌊vobis⌋ im-
minet, ⌊scribę⌋ qui putatis vos peritos in lege: ⌊&
Pharisæi,⌋ qui dicitis vos prælatos in sanctitate ⌊
hypocritę⌋ simulantes quod non estis, ⌊qui clau-
ditis regnum cœlorum ante homines:⌋ id est, qui
vestris prauis expositionibus veritatem scriptu-
rarum absconditis, vel malo exemplo alios scan-
dalizatis: ⌊vos autem nõ intratis,⌋ quia intellige-
re & credere non vultis: ⌊nec introire volentes,⌋ id
est credere cupiẽtes ⌊sinitis intrare:⌋ immo facitis
Ingressus i domũ dupliciter impeditur. errare. Dupliciter enim impeditur ingressus ali-
cuius in domum: vno modo, quando clauis tolli-
tur: alio modo, quando obstaculum ponitur. Spi-
ritualiter autem, secundum Chrysost. regnũ cœ-
lorum sunt sacrę scripturæ: quia in eis regnũ cœ-
lorum est insertum. Iste ergo claudit hoc regnum
Regnũ cœlorum pro scribẽtes. alteri, qui clauem portat, & non aperit: scilicet qui
habet sciẽtiam, & docere cõtẽnit, vel negligit: iste
verò obstaculum ponit, qui per malum exemplũ
alios impedit ne intrẽt, vel intrare velint. Quã-
I uis ergo Scribę & Pharisæi per scripturas cogno
scerent & scirent Christi aduentum: tamen ipsi
considerabant, quòd si Christus creditus fuisset,
cõsuetudo sacrificiorum & oblationum cessaret:
& sic ipsi oblationibus sacrificiorum fraudarenť:
& ideo praua expositione, & peruersa interpreta-
tione ante conspectum populi claudebant ianuã
legis & prophetarum, qui de aduentu Christi ma
nifestissimè locuti fuerant, vt à fide Christi homi
nes retraherẽt. Malis quoq; operibus & exemplis
simplices à fide auertebant: & sic eos scandalizan
tes, regnum cœlorum ante illos claudebant. Pri-
mò quidem ipsi cognitionem de Christo habue-
runt: sed postea per inuidiam cæcati perdiderũt,
& in errorem conuersi sunt, & multos alios erra-
re fecerunt. Vel, secundum alios, regnum cœlorũ
hic accipitur pro ęterna beatitudine: ostium, per
quod intratur ad ipsam, Christus est: secundum
Ioan. 10. qđ ipsemet dicit: Ego sum ostium: per me si quis
introierit, saluabiť. Clauis, est doctrina: & ideo per
sanam doctrinam aperitur hoc ostium, & per fal-
sam doctrinam clauditur. Igitur quia Pharisęi &
Scribę authoritates, quę sunt in lege & prophetis K
de Christo, corrumpebãt: ideo regnum cœlorum
ante hoĩes claudebant: eos à fide & notitia Chri-
sti veri auertendo, & in errorem mittendo. Ipsi nõ
intrabãt, quia à cognitione quam de Christo ha-
buerunt per odium & rancorem in errorem con-
uersi sunt: ⌊nec introeuntes,⌋ id est intrare volen-
tes, ⌊quales erant simplices populi,⌋ sinebant in-
trare: quia per eos fuerunt decepti, & à fide Chri-
sti pro maiori parte auersi. In secũdo redarguit Vę de gula.
eos de gula, & gastrimargia: quia sub specie cult⁹
diuini & religionis ⌊oratione lõga,⌋ scilicet in ver
bis, sed breui in affectu & sententijs, ⌊orantes⌋ vt
sanctiores apparerent, & maiora dona reciperent:
comedebant substantiam pauperum: scilicet ⌊do-
mos viduarum,⌋ affectum pietatis ad eos haben-
tium, bona earum sibi attrahentes, & consumẽtes
sub simulatiõe & falsa specie sanctitatis: quia sua
superstitione nihil intendebãt, nisi vt prædam de
subiecta plebe facerent: & magis de viduis, quę fa
cilè decipiũtur, non habẽtes virum qui consulat,
& habentes dandi libertatem, quod voluntas sug-
gerit. Et ex hoc factum eorum aggrauatur: quo-
niam nõ à diuitibus, sed à viduis ventrem imple- L
bant: & illarum inopiam attrahebant, quam emẽ-
dare oportebat. Vbi Chrysost. Dũ Iudaicos sacer
dotes cõfundit, Christianos sacerdotes monet nõ
permanere cum viduis amplius quàm cum cęte-
ris: quia & si voluntas mala non est, suspitio tamẽ
mala est. Deinde & huius rapinę modus erat gra-
uior: vt enim dicit Chrysost. Qui malũ facit, di
gnus est pœna: sed qui à religiõe causam accipie
malicię, grauiori est obnoxius pœnę. Vnde sequi-
tur: ⌊Propter hoc,⌋ scilicet non solum ꝑpter rapi-
nam: sed etiam propter vestram simulationẽ, ⌊am
plius accipietis iudicium,⌋ & maiorem damnatio
nem. Vbi Chrysost. Primùm quidem ꝑ eo, quòd Fictio sanctitatis.
figmentũ sanctitatis assumitis: auaritiã eñ vestrã
religionis colore depingitis, & quasi diabolo præ-
statis arma dei, vt armeť iniquitas dũ pietas æsti-
matur. Vnde & secũdũ Bedam: Nõ tantũ ait, acci
pient dãnationẽ: sed adiunxit, maiorẽ: vt insinuet
illos qui orãt vt videãtur ab hominib⁹, dãnationẽ
mereri: sed eos qui hęc prolixius, quasi religioso-
res agendo, non solũ laudes ab hominibus, sed & M
pecunias quærunt, prolixiori dãnatione plecten-
dos. Istorũ ergo oratio fit in peccatũ: vt no solum
pro alijs intercedere non possint: sed nec sibi ad sa
lutem proficere: immo pro ipsis orationibus ma-
gis dãnabuntur. Vnde & Isid. Dupliciter dãnanť
hypocritę: vel pro occulta iniquitate, vel pro aper
ta simulatione. Ex illo enim condẽnãtur, quia ini
qui sunt: ex isto, quia ostendũt quod nõ sunt. Vñ
secundũ Greg. Simulata ęquitas, non est ęquitas,
sed duplex iniquitas: & ideo plectenda maiori pœ
na. In tertio redarguit eos de inani labore, & ne- Vę de inani gloria.
quitia: quia multi eorum circumeũt ⌊mare & ari-
dã,⌋ ciuitates & villas, lustrantes orbẽ, ⌊vt⌋ ex gen
tibus ⌊vnum proselytũ faciant,⌋ id est aliquẽ de gẽ
tilitate ad Iudaismũ trahãt & cõuertãt: & nõ pro
pter misericordiã, vt eos saluẽt: sed aut ꝑpter va-
nã gloriã, vt pietati fidei, & cultui Christianę reli
gionis obsistant: aut propter auaritiam, vt additis
in synagoga Iudęis, sacrificiorum oblatio addere-
tur eis. Proselyti dicuntur, qui relicto gentilita- Proselyti qui dicunť
tis errore, ad Iudaismum cõuertuntur: quorũ ra-
titas

A ritas per vnū significatur. Vbi patet labor vacu9, quia pro vno circumeūt mare & aridā multi: sed vnus de mille Christus circuit ciuitates & villas, & sequuntur eum turbę multę. Patet etiā nimia eorum nequitia: quia pro quo laborāt, vt ad se trahant, deteriorem se faciunt: [& gehennę,] seu perditionis [filium] duplo quàm seipsos. Quia antè dum ethnicus erat, simpliciter errabat, & semel filius gehennæ erat: sed postea videns eorum vitia, & corruptus in moribus, per malā eorū vitā reuertitur ad gentilitatem, & sic præuaricator & apostata à lege quam seruare pmiserat, in moribus & fide peccat, & maiori pœna dignus: quia melius esset illi veritatē nō agnoscere, q̄ post agnitā retrorsum cōuerti. Similiter faciūt illi qui multū laborant ad hoc φ possint aliquem ad religionem adducere: & cùm adductus est, p mala exempla faciunt eum apostatare: & fiunt nouissima eius peiora prioribus: quia (vt hic ait Hiero.) nō eo studio seruamus quæsita, quo quęrimus. In quarto redarguit eos de stultitia & fraudulentia: quia vt populum ad dandum & offerendum inuitarent: ea quę

Ethnici cōuersi grauius, dum retrocedūt, peccāt

2. Pet. 2.

Vę de fraudulēta stultitia.

B erant pter tēplū & altare, pręferebant in honore & sanctitate ipsi tēplo & altari sanctiora: dicētes, φ si qs iuret per templū, vel altare, nihil est: id est, nihil debet, nec obligatur isto iuramēto, & cōuictus mendacij non tenetur reus periurij, nec est obligatus in aliquo: [si autem iuret in auro tēpli,] id est in pecunia, quæ offerebatur sacerdotibus in templo, [vel in dono] & oblationibus, id est in hostia & victimis quę offeruntur deo sup altare: [debet,] id est obligatur, & cōuictus statim illud in quo iurauit tenetur exoluere: & hoc studiosissimè solebant repetere. Sāctio ergo istorum erat talis quòd iuramentū per creaturas nō erat obligatorium: nisi solū cùm iurabat per aurū & dona tēpli, & altaris: in quo non attendebant dei timorem, sed suam cupiditatē. Vnde decipiebant populū, dicentes aurū & dona sanctiora esse, q̄ tēplum & altare: vt hoīes promptiores fierent ad offerenda dona, sed errabant, quia maius est quod sanctificat, quàm quod sanctificatur: ergo & templum maius est quàm aurum, & altare maius quàm donum: quia templum & altare quodammodo sanctificant in eis oblata:

Iuramentū per creaturas.

C quia erant deo dicata: ergo & iuramentum per tēplum & altare maius est, quàm per aurum templi vel donum altaris. vnde vocat eos cæcos duces, quia in errore erant, & alios in errorem ducebant: & iste error maximè ex cupiditate procedebat. Itē conuincit eos alia ratione, quia in iuramēto quod fit per templum, vel altare, continetur iuramentum per aurum, vel per donū: qui enim iurat per altare, ex quo deriuatur oblatorum sanctificatio, iurat etiam in contentis in illo: & qui iurat per tēplum, iurat etiam in habitante in ipso: & ideo iuramentū per templū, vel altare, magis est obligatorium, quàm per dona templi vel altaris. Similiter quia Iudæi consuetudinem habebant per cœlum iurare: ideo ad reprehensionem eorum subdit: [Et qui iurat per cœlū, iurat in throno dei, & in deo qui sedet super eum.] Non ergo sicut arbitrantur euadunt periculum ex eo quòd non iurāt per deum, sed per thronū dei, scilicet cœlū. Qui enim per subiectā creaturam iurat, implicitè iurat per creatorē creaturę præsidentē: & ideo iuramētum per creaturas licitū, est obligatoriū. Adhuc multi insipientes Christiani eodem vitio & simili errore laborant: qui putant maius esse iurare p euangelium, q̄ per deum: & cùm per euangeliū iurare timeant, per deum tamen frequenter ex vsu vitioso iurare nō formidant: cùm tamen tota sanctitas euāgelij à deo veniat. Scripturæ enim propter deum factę sunt, nō deus propter scripturas: & ideo maior est deus qui sanctificat euāgelium, quàm euangelium quod sanctificatur ab eo. In quinto redarguit negligentiam, & segnitiē quam habebant circa magna & vtilia, ad salutem animarū pertinētia: gerentes magnam solicitudinē & diligentiā circa minuta & tēporalia, quia decimabant omne olus, & minimas res: sed in iudicijs iustitiam, in pauperes misericordiam, & in deum fidem, quæ magna sunt, pretermittebāt. Fides importat debitum ordinem hominis ad deum: iudicium autem importat debitum ordinem hominis ad proximum, in his quæ habent rationem debiti: misericordia autem, in his quæ habent rationē doni: & in his tribus intelligūtur omnia illa, quæ ad salutem sunt multum necessaria. Quòd autē dicit [decimatis,] pōt dupliciter intelligi. Vno modo respectu sui: quia licèt ministri receperunt decimas à populo, tamen de illis acceptis à populo, & de his quę habebant ex labore suo, decimas reddebant sacerdoti summo. Ad simulationem quippe sanctitatis reddebant eis decimas de minimis, & ratione cupiditatis: vt per exemplum sui inducerēt populum ad reddendū sibi decimas de omnibus vsq; ad minima. Aliter potest intelligi respectu aliorum, quos ad strictè soluendum decimas inducebāt, quas ab eis vsque ad minima extorquebant. Et ne aliquis crederet quòd de minimis rebus non essent decimę dandę: subiungit, φ principalius oportet facere hæc maiora, scilicet [iudicium & misericordiā,] ac ea quæ sunt fidei agere tanq̄ magis necessaria: [& illa,] scilicet minora, scilicet decimationē minimarum rerum [nō obmittere] tanquam bona minora: quia præceptum dei est de omnibus, tam minoribus quàm maioribus decimas dare, & oīa pręcepta legis tā maxima q̄ minima oportet implere. Deinde has simulationes eorū arguit, quia erāt duces habētes regere populum, cæci peruertentes intellectū scripturarū, [colātes] & purgātes [culicē,] id est minora cum diligentia disquirētes & tractātes: [camelū autē glutiētes,] id est maiora subticētes, & pro nihilo reputando obmittētes. Culex quippe animal paruum est, ab aculeo dictum: habet enim in ore fistulā ad modum stimuli, quo pungit carnē & sugit sanguinē, per quod minor transgressio intelligitur. Camelus verò est aīal magnū & deforme: p quod maior præuaricatio designat. Vbi Chry. Qm̄ scribarū & Pharisæorū ad quos loquebat: quidā erāt sacerdotes, quidā autē populares: nō est incōgruū vt duplicē huius loci faciamus traditionē, vt vna pertineat ad populares, qui decimas dant: alia autem ad sacerdotes, qui decimas accipiūt. Etenim ipse sermo dubius est, qui dicit: [Vę vobis q decimatis,] quia & qui accipit decimas, rectè decimare dicitur, & qui dat. Scribę ergo & Pharisæi minimorum olerū decimas dabāt, vt per hoc vidētes eos, dicerēt hoīes: Putas qūo omniū rerū suarum decimas offerre nō pretermittunt, vt etiā cōtēptibilium olerum decimas dare non negligant. Putas quo-

D

Iurare per euangeliū.

Vę de segnitia circa salutaria.

Decimare

E

F

Culex.

Camelus.

G tas quomodo omnia præcepta dei vita eorum cõ
ſũmat, vt nec i modicis his negligere acquieſcãt,
quod non erat verum. Nam minorum quidẽ re-
rum decimas offerebant, oſtentãdę religionis gra
tia: in iudicijs autem erant iniuſti, in fratribus ſi-
ne miſericordia, in deum ſemper increduli: liquã-
Matth. 23 tes culicem, camelum autem glutientes: quoniam
à modicis quidem delictis ſe abſtinebant, magna
autem alacriter committebant. Nunc veniamus
Minora vitia, & non maiora caſtigantes. ad ſacerdotes. Hi ergo auaritia pleni: ſi quis de
populo decimam alicuius rei vel minimę nõ ob-
tuliſſet, ita eum corripiebant quaſi magnum cri-
men feciſſet. Si quis autem in populo aut in deũ
peccabat, aut alterum lędebat, aut aliquid tale fa-
ciebat: nemo curabat corripere eum, quaſi nullam
culpam feciſſet. De ſuo quidem lucro ſolicitè
agebant: de gloria verò dei, & ſalute hominũ, ne-
gligebãt. Sic & modo fit: Quia omnes de ſuo ho
nore ſoliciti ſunt: de honore autem dei, nullus. Et
portiones quique ſuas vigilanter aſpiciunt & de-
fendunt: ſed circa obſequium eccleſiæ, curam im-
pendere non attendunt. Si populus decimas non
H obtulerit, murmurant omnes: & ſi peccantem po-
pulum viderint, nemo murmurat contra eos. Ipſi
ſunt qui docẽt populum, ſuo exemplo liquare cu-
licem, & camelum glutire: id eſt, à modico pecca-
to ſe continere, maiora autem committere. Hæc
Chryſoſtomus. O quantum adhuc hodie cęcitas
Scribarũ & Phariſæorum regnat (prohdolor) in
prælatis tam religioſis, quàm ſecularibus: qui ſo-
licitè curant de ſolutione decimarum & cenſuum
quæ eis debentur, & parum curãt ſi ſubditi in ma
ioribus inuoluantur criminibus: qui minora ſub-
tiliter diſcutiunt, & maiora ſubticent: ac magnã
in minimis, ſed paruam vel nullam in maximis
diligentiam adhibent: puta ſi quempiam de cleri-
cis ſuis vel monachis deprehendunt in cęremo-
nijs exterioribus offendere, aſperè redarguunt: &
ſi ſuperbus eſt, aut inuidus, vel detractor, vel ſe-
minator diſcordię, & turbator pacis, ſub ſilentio
prætereunt: plus punitur aliquis pro omiſſione
vnius conſtitutionis vel admonitionis, ac de trãſ-
greſſione decretalium & conſtitutionum homi-
nis, quàm euangeliorum & mandatorum Chri-
I ſti. Curam animarum negligunt, & negocia exte
riora agunt: non curant fructum animarum, ſed
excreſcentiam diuitiarum: per mundum diſcur-
runt, gregem ſibi commiſſum non cuſtodiũt. Cu
ſtodiat eum, qui cuſtodit Iſraël. In ſexto arguit
Vę de ſimulatione & mendacio. eos ſimulationis & mendacij: quia plus curabant
lauare ſordes exteriores, quàm intęriores: plus cor
porum & vaſorum, quàm morum & vitiorum.
Phariſæi enim quando debebant aſcendere in tẽ-
plum, ad oſtentationem mundicię primò laua-
bant vtenſilia domus, ac veſtimenta, & conſimi-
lia: & parum curabant de interiori mundicia in-
trinſecus. Sic etiam foris oſtendebãt hominibus
ſanctitatem in habitu, in ſermone, in philacterijs,
in fimbrijs, in orationum longitudine, & cæteris
huiuſmodi: intrinſecus autem in conſcientia &
mente erant ⌊pleni rapina,⌋ per affectum ambitio
nis: ⌊& immundicia,⌋ per voluptatem carnis: vel
⌊rapina,⌋ id eſt auaritia ⌊& immũdicia,⌋ id eſt ſor
dibus vitiorum: quia quod bibebant & manduca-
bãt, alijs auferebant: & per hoc cibus & potus eo-
rum immundiciam peccatorum habebat. In hoc
verò multum errabant, & magna cęcitas eorum K
erat, quia plus curandum eſt de mundicia inte-
riori, quàm exteriori: quia exterior nõ eſt deo ac-
cepta, niſi per interiorem. Tales ſunt etiam mo-
do multi, qui ſunt ſicut fimus niue dealbatus, ex-
terius decorati, & intus iniquitate pleni. Vnde ſi
quis interiora exterius euolueret, multum fœto-
rem, multámque ſaniem inueniret. Vnde in Eze-
chiele: Fili hominis fode parietem, & videbis ab- Ezech. 8.
ominationes: mũdandum eſt ergo quod intus eſt
calicis & paropſidis: id eſt, cor purgandũ eſt à vi-
tijs, quia per interiora ⌊calicis & paropſidis intel-
ligit metaphoricè interiora mentis: ex cuius mun
dicia depẽdet bonitas mũdicię exterioris: & ideo
ſequitur, ⌊vt fiat quod deforis eſt mundum:⌋ id eſt
vera ſit oſtenſio ſanctitatis, non malicia diſſimu-
lationis. Vnde Origenes: Hic ſermo nos inſtruit,
vt feſtinemus eſſe iuſti, non apparere. Qui enim
ſtudet vt appareat iuſtus, quę à foris ſunt mũdat,
& quæ videntur curat: cor autem & cõſcientiam
negligit. Qui autem ſtudet ea quæ intus ſunt, id
eſt cogitationes mundare: conſequens etiam eſt, L
vt ea quæ à foris ſunt faciat munda. Et notandũ Cęcitas triplex & eius væ.
quòd in triplici vę poſitum eſt nomen cęcitatis,
eo quòd triplex cæcitas arguatur in eis. Primò in
docendis, ſcilicet in vę quarto. Secundò in corri-
piẽdis, ſiue in eligendis: ſcilicet in vę quinto. Ter-
tiò in agendis, vt hic in vę ſexto. In ſeptimo de-
monſtrat hoc idem per exemplum ſepulchrorũ:
vt quomodo ſepulchra dealbata calce leuigata
ſunt forinſecus, & ornata marmoribus, ac diſtin-
cta auro & coloribus ⌊intus autem plena ſunt oſ-
ſibus mortuorum,⌋ & ideo horribilia: & omni ſpur
citia, ſcilicet putredine & fœtore, & ideo abomi-
nabilia. Vnde dicitur ſepulchrum, quaſi ſemi pul Sepulchrũ
chrum: ſic & ipſi mundiciam, & iuſtitiam in ha-
bitu veſtis, & humilitate verborum oſtendentes,
exterius dealbati ſunt, propter boni ſimulationẽ:
intus autem pleni ſunt hypocriſi, id eſt amore va
nę laudis, quãtum ad intentionem ſimulationis:
& iniquitate, id eſt odio veritatis, quantum ad af-
fectionem malignitatis. Exterius habent conuer
ſationem honeſtam, vt cooperiant malitiam oc-
cultam. Iſti ſignificãtur per Bel, qui exterius erat
æreus, & intus luteus. Vbi Chryſoſtomus: Me- M
ritò quidem iuſtorum corpora templa dicuntur,
quia in corpore iuſti anima dominatur & regnat,
quaſi deus in templo, vel certè quia ipſe deus in
corporibus habitat iuſtis. Corpora autem pecca-
torum, ſepulchra dicuntur mortuorum, quia ani-
ma mortua eſt in corpore peccatoris: nec enim vi
uens putanda eſt, quæ nihil viuum, aue ſpiritale
agit in corpore: vel quia mors ipſa in corporibus
habitat peccatorum. Sicut ergo ſepulchrũ, quã-
diu clauſum eſt, pulchrum videtur à foris: ſi verò
apertum, horribile: ſic ſimulatores bonorũ, quan-
diu non cognoſcuntur, laudabiles ſunt: cùm autẽ
cogniti fuerint, inueniuntur abominabiles. Dic
hypocrita ſi bonum eſt eſſe malum, vtquid non
vis apparere quod vis eſſe? Si bonum autem eſt
eſſe bonum, vtquid non vis eſſe quod vis appare-
re? Nam quod turpe eſt apparere, turpius eſt eſſe:
quod autem formoſum eſt apparere, formoſius eſt
eſſe. Ergo aut eſto quod appares, aut appare quod
es: quia manifeſtum malum à ſapientibus non re-
prehẽditur, dũ inſania ęſtimatur. Hęc Chryſoſt.

A Vnde & Bernardus: Quę dabis de filijs Adam, qui quod eſt non dico velit, ſed vel patiatur videri. In octauo arguit eos filios eſſe homicidarum: *Væ homicidarum.* quia propter opinionem bonitatis, & glorię in populos, vt iuſti viderentur, ſepulchra & memorias prophetarum & occiſorum ambitioſè ędificabāt, & magnificè ornabant, quos maiores eorum interfecerunt: & dicebant quòd ſi fuiſſent in diebus patrum ſuorū, non eſſent ſocij eorum in ſanguine prophetarum: id eſt, ad effundendum ſanguinem eorum: nec feciſſent ea quæ patres ſui fecerunt: in quo teſtantur ſe filios eorum qui prophetas occiderunt. Scelera patrum, propter ſpeciem ſanctitatis, verbo ſuo reprobant: & perſequēdo ſanctos, vt Chriſtum & ſuos, eadem ſcelera faciunt: & ſic facto approbant quia filij ſunt non ſolum carne, ſed etiam imitatione: non ſolum quantum ad naturam, ſed etiam quantum ad mores. Non enim eos incuſat quoniam ſepulchra ædificant: ſed intentionem eorum reptehendit, quia non propter honorē eorū qui occiſi fuerant, nec propter amorem pietatis & veritatis hoc fecerunt: ſed propter
B amorem vanæ laudis, quam in hoc quærebant. *Templa nō ſunt ex malè acqſitis facienda.* Vnde Chryſoſtomus: Qui martyrum eccleſias ędificant & ornant, bonum opus facere videntur: ſed ſiquidem & aliàs iuſtitiam dei cuſtodiunt, ſi de bonis eorum pauperes gaudēt, ſi aliorum bona per violentiam non faciunt ſua, ſcito quia ad gloriam dei ædificant. Sin autem quis non intelligat, quia non ad gloriam dei faciunt ędificia illa: ſed propter æſtimationem humanam ædificant altaria martyrum, vbi pauperes paſſi violentiam ab eis interpellant contra eos. Non enim gaudēt martyres quando ex illis pecunijs honorantur, in quibus pauperes plorabant. Qualis eſt iſta iuſtitia, munerare mortuos, & ſpoliare viuentes: de ſanguine miſerorum tollere, & deo offerre? Illud non eſt deo offerre, ſed velle violentiæ ſuæ ſociū facere deum: vt cùm oblatam ſibi pecuniam de peccato libenter acceperit, conſentiat in peccato. Vis domum dei ædificare? da fidelibus pauperibus vnde viuant, & ędificaſti rationabilem domū dei. In ædificijs enim homines habitant, deus autem in hominibus ſanctis. Quales ergo illi ſunt
C qui homines ſpoliant, & ædificium martyrum faciunt: habitationes hominum componunt, & habitationes dei diſturbāt? Quæ eſt autem iuſtitia ſanctos colere, & cōtemnere ſanctitatem? Primus gradus pietatis eſt, ſanctitatem diligere, deinde ſanctos: quia non ſancti ante ſanctitatem fuerūt, *Sanctitas ante ſanctos fuit.* ſed ſanctitas ante ſanctos. Sine cauſa ergo iuſtos honorat, qui iuſtitiam ſpernit. Non poſſunt ſancti amici eſſe illorum, quibus deus eſt inimicus. Dicebant apud ſe: Si benefecerimus pauperibus, quis illud videt? Et ſi viderint, non multi vident: & ſi multi viderint, pro tempore vident. Tranſit tempus, & cum tempore tranſit beneficij memoria. Melius eſt ergo ædificia facere quæ aſpiciant omnes, non in hoc tempore ſolum, ſed etiam in poſterū. O inſipiens homo, quid prodeſt tibi poſt mortem iſta memoria, ſi vbi es torqueris, & vbi non es laudaris? Hæc Chryſoſtomus. Deinde probat quod ſint filij homicidarum: & oſtendit eos non ſolum genimina viperarum, quò ad malitiam in imitatione malorum, ac paternæ nequitiæ imitatores: ſed etiam parentibus deteriores: & quòd fictio erat hoc quod dicebāt, ſcilicet quòd D
nō communicaſſent operibus eorum, ſi in tempore illo fuiſſent. Vnde dicit: ⌊Et vos implete,⌋ id eſt implebitis, ⌊menſuram patrum veſtrorum.⌋ ſecundum Hieronymum, & Chryſoſto. Non iubet vel præcipit: ſed quod futurum erat, prædicit & oſtendit. Menſuram enim patrum ſuorum implere cupiebant, & iam impleuerunt: quia quod illis defuit, iſti ſuppleuerunt. Nec ſolum impleuerunt, ſed menſuram multum exceſſerunt: quia illi occiderunt homines, iſti dei filium: illi ſeruos, iſti dominum: illi miniſtros, iſti regem: illi membra, iſti caput: illi prophetas, iſti prophetarū magiſtrum, qui à prophetis prædictus eſt: ſcilicet Chriſtum. *Menſuram patrum implere.* Deinde poſtquam oſtendit in phariſæis multiplicem culpam, oſtendit conſequenter pœnam dicens: ⌊Serpentes⌋ venenum inuidiæ habentes: ⌊genimina viperarum,⌋ quia venenum malitiæ à patribus traxerunt: ⌊quomodo fugietis à iudicio gehennæ?⌋ quaſi diceret, nullo modo, quia erant in malitia obſtinati. Nō ſolum autem hanc pœnam meruerunt propter mortem Chriſti, ſed etiam propter occiſionem apoſtolorum & E
diſcipulorum eius: & propter hoc ſequitur: ⌊ideo⌋ ſcilicet quia dicitis, non eſſemus ſocij eorū: id eſt, homicidarum: vt oſtendā veſtrū mendaciū, ⌊Ecce ego mitto,⌋ ſeu mittam ⌊ad vos⌋ inſtruendos & reuocandos ad me, ⌊prophetas & ſapientes & ſcribas,⌋ ſcilicet apoſtolos, qui ſpiritu prophetico pleni erant: & corda ſapientia diuina erudiebant: & tanquam ſcribę docti de theſauris ſuis noua & vetera proferebant: ⌊& ex illis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis in ſynagogis⌋ & congregationibus ⌊veſtris: & perſequemini de ciuitate in ciuitatem,⌋ quod & fecerunt: & quos illi ideo quia non viderunt non occiderunt, iſti vidētes eorum deſiderium impleuerunt: & ſic mores patrum iniquorum ſequēdo, ſe filios eorum eſſe teſtati ſunt. Deinde vt oſtendat quoniam non impunè hoc faciunt, timorē eis ex his incutit dicēs: ⌊Vt veniat⌋ conſecutiuè: quia eſt conſecutio æquitatis: ⌊ſuper vos,⌋ id eſt, generationē veſtram & omnium malorum vobis conſimilem, ⌊omnis ſanguis iuſtus,⌋ id eſt, debita vltio pro omni effuſione ſanguinis F
iuſtorum, ⌊à ſanguine Abel iuſti,⌋ cuius munera narrantur à deo accepta, ⌋vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachię,⌋ id eſt, Ioiadę ſacerdotis qui propter ſuam iuſtitiam dictus eſt Barachias, qui interpretatur benedictus domini ⌊quem occidiſtis,⌋ id eſt, veſtra generatio vobis ſimilis occidit, ⌊inter tēplum & altare,⌋ ſcilicet holocauſtorū, quod erat extra templum: ſcilicet in atrio ipſius tēpli. *Gene. 4.* *Zacharias Barachię filius fuit. 2. Par. 24.* Sed licèt multi poſt & ante ab hac generatione ſint occiſi, tamen potius nominat iſtos duos quàm alios: vt in vno laici, ſcilicet in Abel qui fuit paſtor ouium, & in campo necatus: in alio clerici, ſcilicet in Zachatia, qui fuit altaris officio mancipatus, & in atrio templi occiſus, intelligantur: & per hos duos omnes ſancti martyres, laicalis ſcilicet & ſacerdotalis ordinis, deſignantur. *Gene. 4.* ⌊Amen amen dico vobis, venient omnia:⌋ ſcilicet ſcelera & ſcelerum punitiones ⌊ſuper generationem iſtam:⌋ ſcilicet veſtram & omnium malorū: & ſi non omnes ſint vno tempore, tamen omnes ſunt vnum corpus diaboli. Deinde conuertit ſermonem ſpecialiter ad Metropolim ciuitatē Hieruſalem

G rusalem, in qua erant magis culpabiles: eam pij patris affectu plangendo, & ex hoc auditores erudiendo dicens: [Hierusalem Hierusalem.] Hierusalem vocat habitatores, non ædificia ciuitatis, ponendo continens pro cótento: & alloquitur hic populum Iudaicum, sub nomine ciuitatis metropolitanæ. Geminatio veró huius verbi Hierusalem, miserentis est, & miseriam vocâtis, ac valde diligentis. Vel geminat propter vehementem reprehensionem, & maiorem exprobrationem. Vel quia sanctos affligebât dupliciter: & corporaliter, & spiritualiter. [Quæ occidis prophetas,] dominum etiam occisura prophetarum: [& lapidas eos qui ad te,] id est, ad tuam vtilitatem & instructionem, & ad increpandum scelera tua, [missi sunt.] Ideo incurabilis est plaga tua: quia eos abijcis qui tibi salutem offerunt. Vnde Chrysostomus: Quomodo saneris, quæ nullum ad te medicum peruenire permittis? Sanctis meis non peperci, vt tibi parcerem peccatrici. Illorum vitam neglexi, ne mortem tuam viderem. Omnes medici spiri-
H tuales in te defecerunt, & tu curata non es. Si de morte tua gauisus fuissem, nunquam ad te misissem prophetas. Si te perdere voluissem, nunquam ad te ipse venissem: ego quid faciam, si tu ipsa viuere non vis? Hæc Chrysost. [Quotiens volui,] ego qui mortem peccatoris nolo, ego qui omnes peccatores saluare volo: nó quidem semel vel bis, sed multotiens. Primó, per legem naturæ. Secundó, per legem scripturæ. Tertió, per legem gratiæ. Item in mane pueritiæ, in tertia adolescentiæ, in sexta iuuêtutis, in nona senectutis, in vespere decrepitæ ætatis, [congregare] sub cultu vnius dei per fidem & charitatem, [filios tuos:] scilicet Iudæos, predicationibus propheta rûm & miraculis, & te mihi adiungere & meis. Multi sunt dispersores, sed pauci ad bonum congregatores: dispergit enim diabolus, dispergit mundus, dispergit carnalis affectus, dispergunt tentatores. Sed dominus vult congregare in vnitatem fidei, in vnitatem charitatis, in vnitatem supernæ ciuitatis. Sequitur: [quemadmodum gallina cógregat pullos suos sub alas.] Ponit exemplum de gallina, ad
I ostendendum affectum suum ad populum: quia inter alias aues videtur magis affici ad nutritionem & conseruationem pullorum: tam magnum enim affectum in filios habet, vt eorum infirmitate affecta infirmetur & ipsa, & eos alis protegês contra miluum pugnet. Sic & dei sapientia per carnis susceptioné infirmata protegit nos, & defendit à diabolo, ac nutrit & conseruat sua gratia. Et noluisti: quinimó neglexisti, contradixisti, impediuisti: qa prophetas à deo missos, postea Ioannem Baptistam, & vltimó dominum nostrum Iesum Christum & eius discipulos contempserunt: imó & occiderunt: ac si diceret, Ego volui: sed tu noluisti. Ego quod meum est feci: sed tu quod tuum erat non fecisti. Ego pro tua salute prophetas ad te misi: sed tu eos interfecisti. Ego ad te ipse veni, & tu me recipere noluisti. Tibi ergo imputandú & tuæ malitiæ, non mihi. O quotiens monet nos deus: modo blanditijs, modo increpationibus: nunc sic, nunc sic. Et parum aduertimus. Et ideo valde timéda est nobis pœna quæ sequitur. Tandem enim ex multiplici eorum culpa, multiplicé eis comminatur pœná. Primó,

Hierusalê.

Ezech. 18.
1. Tim. 2.

Dispersores multi.

temporalem, quam plus timebant & semper formidabant, subuersionem ciuitatis, & templi desertionem, dicens: Ecce relinquetur vobis à deo domus vestra, scilicet templum & ciuitas, deserta: quia per Romanos fuerunt destructa: deserta quidem & nudata auxilio Christi, quia habitatorem Christum reliquerunt ac perdiderunt: & hereditatem præripere gestientes, hæredem occidetunt. Ergo Christus erat qui antea eis præsidebat, & eos manutenebat ac gubernabat, & ab hostium manibus eripiebat. Item deserta angelorú custodia: quia audita est vox in templo, Transeamus ab his sedibus. Mysticé etiam domus Iudæorum deserta & vacua derelicta est: id est, indigni habitudine sancti spiritus remanserunt: quia in incredulitate perseuerantes, Christum hospité non susceperunt. Vbi Chrysostomus: Deserta est à sanctis, deserta à sanctitate, à fide, à charitate, à gratia & spiritu. Deserta denique ab ipso deo, & à bonis omnibus quæ sunt dei. Vbi & Origenes: Semper etiam eis qui noluerunt congregari sub alas eius, comminatur Christus: ecce relinquetur L
vobis domus vestra deserta: id est, anima & corpus. Deinde comminatur eis pœnam æternam, quæ est carentia suæ visionis: nisi à suis conuertantur nequitijs, dicens: Dico enim vobis. Nó me & faciem meam videbitis amodo ab hoc: scilicet tempore passionis meæ, donec dicatis benedictus qui venit in nomine domini: id est, donec etiam inuiti cófiteamini me esse Christum benedictum filium, à patre missum, à prophetis prædictum: quod erit in aduentu claritatis ad iudicium. Vnde Zacharias: Aspicient me quem confixerunt. Reuera enim post passionem suam visus est à discipulis & amicis suis: sed non à Iudæis. Vel non videbitis me: id est, nisi dicatis pœnitendo, & me dei filium per fidem confitendo, [benedictus qui venit in nomine domini:] id est, hic est benedictus qui venit in mundú, per incarnationé missus à patre: in quo innuitur conuersio reliquiarum ante aduêtum ad iudicium: tunc enim Iudæi qui in fine mundi credituri sunt in Christum, laudabunt & confitebuntur ipsum. Et his dictis exiens dominus Iesus de templo cum discipulis, re- M
cessit à Iudæis. Vbi Origenes: Sed & vnusquisque cúm sit templum dei, propter spiritum deî inhabitantem in se, ipse fit causa suæ desertionis, vt egrediatur Christus ab eo.

K

Deserta Hierusalê à deo.

Hierusalê ab angelis deserta.

Zacha. 12.

Oratio.

Omine Iesu Christe, qui legi & præceptis tuis obedientibus das benedictiones, & inobedientibus maledictiones: da mihi de tua largitate ipsis tuis præceptis semper obtemperare, & errores hypocritarú in omnibus euitare: da mihi tuis monitionib⁹ & beneplacitis sine tedio acquiescere, & me sine negligentia emendare: vt tandem in aduentu claritatis tuæ ad iudicium te benedictum, ad plenam nostram redemptionem, hoc est perfectam corporis & animæ libertatem manifesté venientem lætus aspiciam, & cum electis tuis te sine fine benedicam. Amen.

De signis

A **De signis aduentus domini,& consummationis seculi.**
Caput.XXXIX.

Matt. 24. Marci.13. Lucæ.21.

T cùm dominus Iesus eadem feria
tertia egressus esset de templo ı ipso
egressu designans quod dixerat, sci-
licet domum Iudæorum deseren-
dam : id est, ciuitatem & templum:
discipuli admirantes si templum tantæ pulchri-
tudinis & fortitudinis destrueretur: id est, ad ni-
hilum redigeretur: ostenderunt ei ædificationes
templi, non ignotas, sed tanquam admirandas: vt
propter nobilitatem & magnificentiam ædificio-
rum, quæ ad diuinum cultum facta erant, flecte-
retur ad misericordiam, & mitigaret pœnam cō-
minatam. Videbatur etiam eis quòd nec rapi, nec
Ornatus templorū. euerti posset, vel dirimi. Nō respiciebant ad tem-
pli sanctitatem, sed ad ędificiorum pręciositatē &
fortitudinem : sic hodie multi plus attendunt ad
cultum ecclesiæ corporalem, quàm spiritualem.
Vnde Bernardus: Gemmis altaria fulgent, & mi-
nistrorum dei nulla electio est. Sed contrariū fuit
in primitiua ecclesia: quia maior vis fiebat in or-
natu spirituali, quàm in materiali. Vnde Augu.
B Olim erant parietes ecclesię viles, & viri preciosi:
modo econuersò. Ecclesiæ quippe ornatus nō est
in ædificijs & redditibus : sed in humilitate, ho-
spitalitate, & pietate. Et respondens Iesus, dixit
non solum hæc destruenda fore: sed & quòd in eis
non relinqueretur lapis super lapidem, qui nō de-
strueretur & comminueretur, quantumcunque
preciosa & fortia viderentur ı hoc autem factum
est à Romanis quadragesimosecundo anno post
passionē domini. Similiter erit de magnis & sum-
ptuosis palatijs, quia non relinquetur lapis super
Destructio tēpli. lapidem in eis, secundum Bedam: Diuinitus pro-
curatum est & prouisum, vt patefacta euangelica
gratia per orbem, templum ipsum cum suis cere-
monijs tolleretur : ne quis adhuc paruulus & in-
firmus in fide, si viderit illa permanere quæ à deo
sunt instituta, à sinceritate fidei ad Iudaismum
laberetur. Aufertur ergo vmbra, & palmam tenet
veritas per orbem declarata. Omnis enim compo
sitio mandatorum, sic est destructa, vt Iudęi nihil
impleant, & capite sublato membra inter se pu-
C gnent. Vnde Chrysostomus: Illa Hierusalem fi-
guralis, typum gerit Hierusalē spiritualis: id est,
ecclesiæ. Nam nisi templum istud destructum fu-
isset, obseruantia legis non facilè fuisset compe-
scenda. Ideo autem destructum est, vt si velint Iu
dæi postmodum seruare legem, non possint : aut
de pascha, aut de sacrificijs, aut de cæteris festi-
uitatibus. Ceciderunt corporalia & figuralia, vt
surgerēt spiritualia & vera mysteria. Hæc Chry-
sostomus. Et vadens dominus ipsa die cum disci
pulis in montem Oliueti, & sedens ibi contra
templum, in loco vbi postea constructa est eccle-
sia : interrogatur ab eis de tempore destructionis
Hierusalem & templi, & de signo aduentus sui, &
consummationis seculi: quæ putabant sequi sta-
tim destructionem ciuitatis & templi. Istæ quæ-
stiones fuerunt ei factæ in monte Oliueti : & hoc
rationabiliter : quia ex illo loco templū & ciuitas
clarissimè videntur: & occasione huius de destru-
ctione ibi quæritur. Similiter & iudiciū extremū
futurum est circa illum locum : ideo conuenien-
ter fit ibi quæstio de futuro iudicio. Et respondēs
Iesus dixit eis signa prædictorum, & eos circa D
quodlibet in necessarijs & vtilibus instruxit : nec
dicebat quod eos scire non expediebat. De signis
docet, de tempore intimandum non putat : quia
incertitudo temporis inducit terrorem, & ita pręe-
parationē: sed ignorātia signorum posset induce-
re in errorem. Et quanuis plura ex his signis pos-
sint referri simul ad euersionem vrbis & templi,
& ad Christi aduentum ante consummationem
seculi (secūdum enim Chrysostomum, Dominus Signorum confusio.
nō separatim quæ signa pertineant ad hoc vel ad
illud ponit, vt eadem videātur ad vtrumque per-
tinere) quia tamē euersionem vrbis & templi iam
completam & pręteritam dinoscimus, ideo ad in-
structionem nostram omnia ad ea quę restant re-
feramus: quia possunt omnia de aduentu Christi
& consummatione seculi intelligi, & per aposto-
los omnium credentium personæ signari. Nam
dicit hæc discipulis, non tanquam eis qui durare
deberent in vita ista vsque ad finem mundi : sed
in personis eorum dixit hęc omnibus posteris eo-
rum credituris, quasi vnum corpus existentibus
cum ipsis. Sed antequā eis ad interrogata respon-
deat, mentem eorum vt non seducantur confir- E
mat. Vnde Chrysostomus: Neque enim de Hie-
rosolymæ destructione, neque de secundo suo ad-
uentu, statim respōdit: sed de malis quibus statim
obuiandum erat. Præmunit ergo domin⁹ fideles,
ne seducantur: id est, seorsum à veritate fidei du-
cantur. Multi enim pseudoChristi ı & pseudo-
prophetæ, id est simulati & falsi, venient, asscribē-
tes sibi nomen Christi ex præsumptione, & di-
centes se Christum esse: & seducent multos, per
falsam doctrinam, per simulatam vitam, per signa
mirabilia. Vnde Athanasius dicit: In vnaquaque
hæresi, diabolus figuratus dicit : Ego sum Chri-
stus, & apud me est veritas. Multi etiam videntur
hoc dicere facto ı quia statuta sua districtius fa-
ciunt obseruari quàm præcepta dei, volentes ma-
gis sibi quàm deo obediri. Sed non est venturus
Christus, nisi præcedant signa ab eo prædicta.
Quæ ideo nobis dominus prænunciat, vt nos ab
amore mundi compescat, & timorem nobis incu-
tiat, ac semper vigilantes & paratos nos inueniat:
quia minus iacula feriunt quę antè præuisa sunt. F
Et præmittit dominus primò in generali signa Signa cōmunia.
priora ı scilicet prælia, quantum ad hostes extra-
neos: & seditiones, quantum ad domesticos. De-
inde subdit in speciali eorum multitudinem, tan- Mala septem.
gens mala septem ı quæ sunt inimicitiæ populo-
rum, quia surget gens contra gentem : discordia
principum, quia regnum aduersus regnum: com-
motio locorum per loca : infectiones morborum,
quia pestilentiæ: defectus victualium, quia fames:
terror cœlestium impressionum, quia terrores de
cœlo: nouitas euentuum mūdanorum, quia signa
magna erunt. Per hæc autē septem quæ hìc tan-
guntur, possunt intelligi septem mala, quæ hodie
ecclesia dei patitur : quorum primum est discor-
dia ecclesiarum. Secundum, impugnatio hæreti-
corum. Tertium, turbationes secularium. Quar-
tum, exempla malorum. Quintum, defectus do-
ctorum. Sextum, fulminationes sententiarum.
Septimum, monstruositas ordinationum eccle-
siarum. Multa ergo mala pręcedēt, ita vt implea-
tur quod dicitur: Pugnabit pro eo orbis terrarum Sapien.5.
contra

G contra insensatos: ve qui contra authorem omnium procaciter pugnauerunt, iusto tunc dei iudicio ab omnibus oppugnentur: & qui in cunctis deliquerunt, in cunctis feriantur. ⌊Oportet,⌋ & cōueniens est ⌊primùm hęc fieri,⌋ tanquam à deo ordinata, malitia hominum exigente & deo bonum inde eliciente: scilicet ad probationem & vtilitatem bonorum, & ad destructionem & perditionē malorum: quia ⌊hæc omnia initia⌋ & quasi præconia ⌊sunt dolorum⌋ futurorum: ⌊sed nondum statim est finis,⌋ & consummatio eorum: quia ista sunt signa remota, non propinqua: vel quia ista sunt temporalia, sed consummatio dolorum erit æterna. Magnitudo enim malorum, iudicium generale pręcedentium, est figura sequentium incoparabiliter grauiorum. Nam, vt dicit Gregorius, per crebra mala quæ præueniunt, indicantur mala perpetua quæ sequuntur: quia multa debēt mala pręcurrere, vt malum valeant sine fine nunciare. Spiritualiter, secundum Ambrosium, sunt & alia bella quæ vir sentit Christianus: scilicet diuersarum prælia cupiditatum, studiorum conflictus: multo etiam grauiores sunt hostes domestici, quàm extranei.

Malorum magnitudo.

H Et secundum Chrysostomum: Spiritualiter in ecclesia pestilentię carnalium vitiorū, fames verbi diuini, terremotus tribulationum erunt: quia ecclesia multum in fine tentabitur. Deinde subdit quo merito hæc omnia contingent: quia ante hæc omnia: scilicet hæc prædicta, erunt persecutiones sanctorum, quibus inijcientur manus ad capiendum: quiq; tradentur ad tribulationes, & mortem etiam à propinquis & amicis: & erunt odio omnib⁹ hominibus, humum & terram, seu humana non diuina sapientibus: amicus enim dei, inimicus est mundi: & in tali odio erunt propter nomen Christi, ac confessionem hujus nominis, & assertionem veritatis: quod quidem iocundum & gloriosum est sanctis: quia fœlix est iniuria, cū deus est in causa: quia ad hāc sequitur magnum præmium, & gloria immensa. Qui etiam post dura quæ prædicuntur de afflictione mortis, protinus consolantur de gloria resurrectionis: quia etiam capillus minimus de capite eorum non peribit, & ideo multo magis cætera maiora nō peribunt: & hoc addit ad declarā-

Capillus non peribit, &c.

I dum veritatem futuræ resurrectionis: nam quicquid siue ad substantiam, siue ad decorem corporis facit, in resurrectione redibit. Secundum sensum spiritualem, capillus de capite dicitur non perire: quia nec minima mentis cogitatio bona, manebit irremunerata. Vnde Beda: Non solum ossa nostra, id est, fortia gesta vel dicta remunerātur: sed etiam capilli, id est, minutissimæ cogitationes bonæ, quæ de corde quasi capillus de cerebro exeunt, apud iustum iudicem digna mercede donabūtur. Vnde Propheta: Reliquiæ cogitationum diem festum agent tibi. Similiter nec cogitationes malæ remanebūt impunitæ. Et quia grauia sunt quę sancti in persecutionibus pati habebunt, ideo consequenter ad tolerantiam confortantur: in prædictis enim maximè necessaria est patientia: quia in patientia possidebūt, id est, custodient animas suas. Custos enim omnium virtutum patientia est: in qua animas, quæ corpus possident, possidemus: cùm ipsas animas ad patiendum ratione regimus. Qui autem impatiens

Psal. 75.

Lucę. 21. d

Patientiæ laus.

est, animam suam non possidet: quia animi sui furorem & iram cohibere non potest. K Vnde Beda: Sic enim conditi mirabiliter sumus, vt ratio animam, & anima possideat corpus. Ius verò animæ à corporis possessione prępeditur, si non prius anima à ratione possidetur. Custodem igitur conditionis nostræ patientiam dominus esse monstrauit: quia ipsa nos possidere nosmetipsos docuit. Hæc Beda. Magna igitur est virtus patientiæ, sine qua anima perditur, & per quam possidetur. Qui enim patienter suffert tentationem, accipiet coronam: sed qui perdit patientiam, perdit & coronam. Vnde & Gregorius, eam commendans, dicit: Ego virtutem patientiæ signis & miraculis esse maiorem puto. Et Salomon: Melior est patiens, viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium. Vnde & Seneca: Tormenta patienter ferre, optabile est: hoc enim fortitudinis pars est. Non enim pati tormenta optabile est: sed pati fortiter, quod est virtus. Cùm aliquis tormēta fortiter patitur, omnib⁹ virtutibus vtitur: fortasse cùm vna in promptu sit, & maximè appareat patientia, illic est indiuiduus comitatus virtutum. Quicquid honestè fit, vna virtus facit: sed L ex consilij sententia. Hæc Seneca. Igitur, vt ait Chrysostomus, Iniuriæ hominū nullum faciunt damnum: sed magis patiētiæ lucrum. Quia verò tot terroribus auditis sancti turbari potuerunt, timentes quid tunc respondeant: consolationem supponit de dando eis impręmeditatis os & sapiētiam, ac dicendi & respondendi materiam, quibus nullus poterit resistere vel contradicere: quia non ex ingenio vel arte eorum procedent verba, sed ex spiritussancti gratia. Tunc multi scandalizabuntur: id est, discedēt à fide, & ruent in errores timore vel immanitate tormentorum: aut portentis seu muneribus seducti. ⌊Et quoniam abundabit iniquitas,⌋ & malitia in falsis Christianis: ideo ⌊refrigescet,⌋ & deficiet ⌊charitas,⌋ id est, vera dilectio erga deum & proximum, in multis alijs ab igne diuinæ amoris, licèt totaliter non cadat in eis. Ex abundantia enim iniquitatis oritur tepiditas charitatis pro tribulatione, quę calere videbatur ante tribulationem & in pace. Denique, vt ait Ambrosius, tunc iustus in deserto: iniquus in M regno. Vel in eisdem in quibus abundat iniquitas, refrigescit charitas. Nam, vt ait Remigius, quantomagis ab vnoquoque iniquitas suscipitur, tanto amplius in corde ipsius ardor charitatis extinguitur. ⌊Qui autem perseuerauerit,⌋ in fide veritatis, in amore bonitatis, ⌊vsque in finem,⌋ & terminum vitæ præsentis: quocunque tempore incipiat, & quocunque tempore reincipiat, ⌊hic saluus erit:⌋ quia non cœpisse, sed persistere virtutis est: & non inchoatio tolerantiæ, sed perseuerantia coronatur. De hac materia persecutionum habes latius suprà post missionem apostolorum. Sed hæc prædicta more insolito, & multo violentius tunc fient, quàm euenire soleant: ita vt pro signis habeantur. ⌊Et prædicabitur hoc euāgelium regni, in vniuerso mundo.⌋ Prædicatio noui testamenti dicitur euangeliū, ratione suæ perfectionis & bonitatis: videlicet quia bonum honestum, quia bonum iocundum, quia bonum vtile: & dicitur euāgelium regni, ratione suæ dignitatis: vel finaliter, quia ad regnum ducit, quod lex non faciebat. Vel causa-

Prou. 16.

Euangeliū regni.

A Vel causaliter:quia reges facit. Vel materialiter: quia de regno differit:& hoc Lin testimonium om nibus gentibus:Jid est,in accusatione his qui non crediderunt : qui enim crediderunt, testabuntur aduersus eos qui non crediderunt:& eos condemnabunt: L& tunc veniet cōsummatio,J cùm ad fines orbis terræ sermo pietatis peruenerit : ne aliquis excusare se possit. secundum Augustinum, Prędicatio euangelij in toto mundo,quanuis fue rit completa quo ad omnes mundi partes: non ta men quo ad omnes homines, in omnibus partib⁹ mundi existentes. Vnde in omnē terram,sed non in omnes omnis terræ exiuit sonus eorū: nisi forsitan per communem in generali relatum aliorū, & quod nondum in omnibus fuerat completum expectatur complendum. Vnde & Hieronymus: Signum dominici aduētus est,in toto orbe euangelium prædicari:vt nullus sit excusabilis : quod aut iam nunc est completum, aut in breui credimus esse complendum. Non enim puto aliquam remansisse gentem, quæ Christi nomen ignoret: & quanquam non habuerit prædicatorem,tamen

Euangelij diuulgatio

B ex vicinis nationibus opinionem fidei non potest ignorare. Hæc Hieronymus. De prædictis signis sic dicit Chrysostomus: Est quippe res ista prorsus ambigua, & omnino nescimus an etiam nostra ætate hæc omnia finiantur:& dies ille metuendus adueniat,atque horribile illud nobis ostendatur tribunal. Nam & signa multa prorsus impleta sunt, & euangelium toto iam ferè orbe personuit : & prælia terrarum, tremores & fames,vt prædictum fuerat,acciderūt:nec grande iam medium est. Quæ omnia considerantes,ad eam nos qua hinc abscessuri sumus perfectionem parem⁹. Nam licèt communis illius finis nondum instet dies peculiaris: tamē iste vniuscuiusque nostrum finis in proximo est. Etsi enim senex sit aliquis, etsi adolescens, morti tamen in qualibet ętate vicinus est. Hæc Chrysostomus. Causa verò & radix omnium malorum in mundo, est superbia & præsumptio. Populus enim contra regem erigitur,clericus contra sacerdotem, monachi contra abbatem,filij contra parentes: iuuenes contra se-

Signa ferè completa sunt.

Superbiæ mala.

C niores superbiendo diuersa sentiunt. Malum ergo superbiæ, quod supernam angelorum curiam corrumpendo destruxerat, præsens quoque seculum inordinatè peruertendo destruet. Vnde Petrus Damianus,cuidam de fuga mundi congratulando,sic scribit : Magnas deo gratias debes, qui te hoc tempore de mūdo elegit,quo in eo difficilè quis saluatur. Iam sterile aratrum per littus ducitur arenosum. Iam illud propheticum videtur impletum. Non est veritas, non est misericordia, non est scientia dei in terra. Maledictum,& mendacium,& homicidium,& furtum, & adulterium inundauerūt. Et illud: Omne caput languidum, & omne cor mœrens: à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas. Non est huius tempo ris,vt qui pueritiæ & innocentiæ tramitem tenere desiderat,ecclesię baiulare regimen acquiescat: cùm videlicet omnes penè per vitiorum abrupta pręcipites,& tanquam furentes equi,per voluptatum suarum campos feruntur effrenes. Claustra vocant:euangelium clauditur,& per ora ecclesiastici ordinis forensia iura decurrunt. Pauci sacrarum meditātur eloquia scripturarum: sed omnes

Osee. 4. Ibidem. Esaie. 1.

scita legum & forense litigium. Et reuera tam im-
D manis pressura incumbit ecclesijs:vt tanquā Babylonicæ legionis acies circunfusa, & Hierusalē cum ciuibus suis videatur obsessa. Iam non oculum pro oculo, iuxta legem,sed referunt cum fœnore læsionē:& disciplina vindictæ,quæ sub gentili dudum seruabatur imperio, nunc euangelio pœnam terribiliter intonāte nescitur. Ideoq; pro virga tauream,pro scutica clauam,pro verbo ferrum,pro vecte adhibēt gladium. Erubescunt nūc non excedentem iniuriæ vicem : dedignantur illati discriminis æquitatem: videri victores atque terribiles ambiunt:triumphalis gloriæ titulos cōcupiscunt. Sic itaque dum vnus parumper irascitur,alter ad insaniam prouocatur. Et quid aliud inter hæc tot flagitiorum mala perpendimus,nisi quòd venturo citius antichristo via iam sternitur, per quam inoffensis nequitiæ suæ vestigijs gradiatur? Nam sicut dicit apostolus: Mysterium iam operatur iniquitatis. Hæc Petrus.

Exodi. 21.

Antichristi aduēt⁹.

2. Thes. 2.

Oratio.

Domine Iesu Christe, iudex omniū venture, da mihi constantiam in fidei veri-
E tate,ne seducar à simulatis & falsis hominibus:nec succumbam in tribulationib⁹: sed in confessione tui nominis, & assertione veritatis valeam fortiter persistere,& pro hac odia ho minum & aduersa gaudenter sustinere. Tribue mihi virtutem patientiæ,& vt abundante iniquitate non refrigescat in me ardor charitatis : sed vsque in finem vitæ præsentis perseuerem in fide veritatis,& amore bonitatis,quatenus te miserāte saluus fiam,domine deus salutis meæ. Amen.

De aduentu & persecutione antichristi. Caput. XL.

Post prælia autem & seditiones, & alia quæ præmissa sunt,sequitur aduentus antichristi:quia vt pax præcessit Christum,ita discordia pręcedet antichristum. Et vt ait Chryso. Sicut ante ignem fumus præcedit, & ante victoriam pugna : sic & ante gloriam Christi,tentatio antichristi. Vnde subiungit: LCùm videritis,Jsci
F licet oculis corporis in successorib⁹ vestris,Labominationem desolationis: quæ dicta,J id est prædicta,Lest à Daniele propheta,Jdicente: Erit in tēplo abominatio desolationis:Lstantem in loco san cto,Jid est in templo dei:Lqui legit,J scilicet dictā prophetiam,Lintelligat,J eam tunc impleri, & cōsummationem instare. Nam ibidē dicitur & vsq; ad consummationem & finem perdurabit desolatio. Hoc impletū est quando Aelius Hadrianus imaginem suam statui fecit vbi steterat arca testamenti: & hoc fuit signum destructionis & desolationis ciuitatis & templi : hoc etiā de abominabili antichristo potest intelligi:qui dicitur abo minatio, ratione superbiæ qua se confert deo,ex hoc quòd aduersus deū veniens, honorem dei sibi vendicat: & dicitur,desolationis: quia tunc erit maxima electorum desolatio, quando cultus dei destruetur : vel quia terra & cultus dei per ipsum desolabitur. Tunc enim(vt ait apostolus) reuelabitur:id est, manifestabitur homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra, id est,contra omne quod dicitur deus: aut quod colitur:ita

Matt. 24. Marci. 13. Lucæ. 21. & 17.

Daniel. 9.

Aelius Hadrian⁹.

Abominatio dicitur Antichristus.

2. Timo. 2.

G litur: ita vt in templo dei sedeat, ostendens & o-
stentans se tanquam sit deus. In loco enim sancti-
ficationis stabit: vt vbi sanctorum precibus deus
inuocabatur, ibi ab infidelib⁹ receptus dei honore
venerabilis dignus videatur. Cuius species iam
præcedit: quia iam mysterium iniquitatis opera-
Moraliter tur in membris suis. Moraliter prælatus malus
est idolum abominationis, & desolationis. Vnde
Zacha. a. in Zacharia: O pastor & idolū, derelinquens gre-
gem. Dicitur autem abominatio, propter fastidiū
respectu dei: abominabilis enim est deo propter
prauitatem cordis, propter impietatem operis,
propter indignitatem oblationis: vnde totus est
abominabilis. Sed additur, desolationis: propter
dispendium, siue damnum respectu proximi. De-
solatur enim populum: vel per negligentiam offi
cij, vel per corruptionem exempli, vel per subtra-
ctionem temporalis subsidij: sed stat in loco san-
cto, propter mōstrum respectu officij: est enim fi-
gura antichristi, qui sedebit in templo dei: & ideo
iam antichristi sunt multi. [Tunc [qui legit intel
ligat,] videlicet ecclesiæ destructionem, prælati
H damnationem, populi periclitationē. Vbi Beda:
Iuxta verò sensus spirituales cùm viderimus abo
minationem desolationis stare vbi non debet, hoc
est hæreses & flagitia regnare inter eos qui cœle-
stibus mysterijs videbantur esse consecrati: cùm
operantes iniquitatem, loquentes mendacium, vi-
ros sanguinum & dolosos, quos abominabitur do
minus, pacem fidelium turbare perpenderimus:
tunc quicunque in Iudæa, hoc est in confessione
veræ fidei persistimus, non terrenis infimisq; a-
ctibus mancipari, sed tanto altius virtutum cul-
men debemus ascendere, quanto plures ampla &
errabunda vitiorum sequi itinera videmus. Hæc
Fuga à fa- Beda. Vnde consequenter monet, vt [tunc,] scili-
cie anti- cet veniente antichristo, [qui in Iudæa sunt fu-
christi. giant:] quia Iudæi eum primitus suscipient, & ibi
propter corporalem antichristi præsentiam maior
persecutio erit: [fugiant inquam ad mōtes,] id est,
ad loca secreta, & deserta, vbi latitare possint. Vn-
de Hilarius: Iudæam deseri monet & transfugi
in montes, ne admixtione plebis illius quæ credi-
I tura est antichristo, vis aut contagio afferatur.
[Et qui in recto sunt,] id est, in eminentia perfe-
ctionis, [non descendant aliquid tollere de domo
sua:] per cupiditatem rerum secularium: propter
quas sæpe etiam perfecti deijciuntur à culmine
perfectionis, tēpore persecutionis. Hæc Hilarius.
[Et qui in agro sunt,] laborātes pro fructu bono-
rum operum, quantum ad actiuos, [non reuertan-
tur tollere tunicam suam:] id est, non redeant ad
occupationes seculi peccatum implicantes, quæ
intelliguntur per tunicam. Ad literam vult ostē-
dere, quòd propter instantiam tribulationum &
malorum præsentium, ac propter expectationem
iudicij & malorum futurorum, non vacabit ali-
cui intendere negocijs temporalibus: sed melius
est quòd saluet vitam suam quàm rem possessam,
& cogitet quomodo occurrat iudicis conspecti-
Mysticè. bus. Mysticè autem distingui possent prædicta
tria, per tres status hominū. Per eos qui in Iudæa
sunt, intelligi potest status incipientium, qui tan-
tum in confessione fidei manent. secundum illud
Roma. 10. apostoli: Corde creditur ad iustitiam. Per illos
qui in tecto sunt, status proficiētium, qui iam su-

pra carnem, quæ est domus animæ: supra mun- K
dum, qui est domus hominum: supra aërem, qui
est domus dæmonum ascenderunt. secundū illud
Psal. Et factus sum sicut passer solitarius in te- Psal. 101.
cto. Per illos qui in agro, status perfectorum, qui
in se perfecti iam alios perficere conantur. secun-
dum illud Canticorum, egrediamur in agrum. Canti. 7.
Secundum hæc triplex est consilium admonitio-
nis. Primis enim datur consilium ascendendi ad
montes: sic & qui in Iudæa sunt, id est, in confes-
sione fidei, licèt imperfecti (Iudæa enim confessio Iudæa.
interpretatur) [fugiant ad montes] æternos, id
est, ad scripturas apostolorum & prophetarum:
vel ad culmina virtutum, vt illuminentur à deo.
Vnde Psalmista: Illuminans tu mirabiliter à mō- Psal. 75.
tibus æternis. Secundis datur consilium non de-
scendendi: sic & qui in tecto, id est, qui animo ex-
cedit carnem & mundum, per cœlestem conuer-
sationem, non descendat tollere aliquid de domo
sua: id est, nō inclinet se ad carnalia desideria, nec
redeat ad actus pristinæ conuersationis munda-
næ: secundum illud apostoli: Carnis curam ne fe Roma. 13.
ceritis. Tertijs datur cōsilium non reuertendi: sic L
[& qui in agro,] id est, qui operatur in ecclesia si-
cut bos in agro domini, non reuertatur tollere tu
nicam suam: id est, rem aliquam temporalem qua
se exuit: vt nudus nudum Christum sequeretur.
secundum illud Canticorum: Expoliaui me tu- Canti. 5.
nica mea. secundum enim Augustinum, In tribu
lationibus cauendum est, ne quisquam deuictus
ad carnalem vitam de spirituali sublimitate de-
scendat: aut qui profecerat in anteriora se exten-
dens, deficiendo in posteriora respiciat. Et bene
dixi quòd nō est reuertendum retrò, per defectum
perseuerantiæ in bono. & vt hoc facilius faciatis,
memores estote vxoris Loth, quæ quia retrò re- Gene. 19.
spexit, naturę suæ munus perdidit. Fugiens enim
Satanam & Sodomam, per intemperātiam respe-
xit ea: & mortua statua salis, seu columna est effe
cta. secundum Augustinum: Hæc vxor Loth si- Vxor
gnificat eos qui in tribulatione retrò respiciunt, Loth.
& à spe diuinæ promissionis se auertunt. Et ideo
statua salis facta est, vt exemplo admonendi ho-
mines ne similia faciant, tanquam condiat & eru- M
diat cor eorum ne fatui fiant. Quærit Augusti. Retrospe-
quare mulier ista fuit punita, respiciendo & vidē- ctio Abra-
do Sodomitas, non autem Abraham. Et respon- hæ.
det, quòd Abrahā respiciebat, dei sententiam ap-
probando: ista autem, in peccatis eorum delectan-
do. Et ne homines in persecutione retrò aspiciant
fidem negando, & vitam bonam deserendo, vt vi-
tam corporalem saluent: consequentur admonen-
do inducit, quòd quicunque quęsierit sic animam
suam, id est, vitam corporalē, saluam facere timo-
re mortis deficiendo in antichristi tribulatione:
scilicet Christum negando, vel bona deserendo,
& retrò ad mala eundo, perdet illam, incurrendo
damnationem æternam: [& quicunque] perma-
nens fortis in cōfessione fidei & tribulatione [per-
diderit animam suam:] id est, vitam corporalem,
æstimans eam vt occisionis ouem: & præeligens
mori quàm cadere à fide & virtute, [viuificabit
eam:] id est, vita ęterna eam dignam faciet: quam
inde merebitur, & in præmium recipiet. Væ autē
prægnantibus & nutrientibus in illis diebus: quia
ad literam prægnantes non possunt bene fugere
aggrauante

A aggrauante pondere, nec similiter nutrientes propter curam qua circa paruulos sunt occupatæ.

Pregnãtes. Mystice prægnantes sunt, qui fœtum mali propositi cõceperunt: & nutrientes, qui partum mali operis fouent & nutriunt: & sic notatur in conceptione, peccatum in corde: in nutritione, peccatum in opere. Vel prægnantes sunt, qui bona proposita quæ conceperunt, non impleuerunt: nutrientes, qui peccata sub spe longioris vitæ vsque ad mortem deduxerunt. Vel secundum Augustinũ: Prægnantes sunt auari, qui aliena concupiscunt, & spem habẽt adipiscendi: sicut mulier prægnans

Nutriẽtes. in spe est prolem habendi. Nutrientes verò sunt, qui quod concupierunt possident, & possessa nutrire student, ea detinendo & augendo: & sic animæ cupidæ temporalium, prægnantes sunt in acquirendo: & nutrientes, in possidendo. Et nota se-

Charitas quadruplex. cundum Augustinum, quòd quadruplex est charitas: scilicet incipiens, quæ nascitur: proficiens, quæ nutritur: perfecta, quæ roboratur: perfectior, quę mortem desiderat. Prægnantes ergo sunt, qui bonum opus conceperunt, sed non fecerunt: nutrientes, quę facere cœperunt, sed non perfecerũt.

B Istis autẽ prægnantibus & nutrientibus væ, quia citò scandalizabuntur in antichristi persecutione: vel amore malè inflammante, vel timore malè humiliante, vel modo vtroque. Deinde hortatur vt oremus, ⌊ne fiat fuga nostra hyeme vel sabbato⌋ id est, ne aut in frigore peccatorum, aut ocio bonorũ operum reperiamur: vtrumq; enim multum impedit hominem à fuga antichristi, imò magis facit approximare sibi: sicut econtrariò diuertendo à malo, & faciendo bonum, homo appro-

Defectus duplex. ximat deo. Spiritualiter signatur hic duplex defectus: scilicet charitatis in hyeme, & bonæ operationis in sabbato. In hyeme, est gelicidium amoris: in sabbato, cessatio boni operis. Vel ne tunc incipiam[9] peccata nostra fugere, & pœnitentiã facere, quando iam nõ licet ambulare & bene agere. Ambulare enim longius, sabbato nõ licet: hyems

Tribulatio sub antichristo vbi quoq; ad ambulandum impedimentum est. ⌊Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo, neque fiet vlterius ta-

C lis tribulatio. Tunc enim omnes persecutiones conflabuntur in vnum: scilicet infidelium, hæreticorum, tyrannorum, & falsorum fratrum. Hi sunt quatuor venti, & quatuor bestiæ pugnantes in mari. Tunc creberrima & acerrima tormenta longè lateq; inferũtur fidelibus: sed in illis regionibus tunc fideles sunt vexandi vehementius, vbi dominus fuit crucifixus. Et vt dicit Haymo super Apocalypsim, Illa tribulatio non per partes, sed simul totum examinabit mundum: soluentur enim tunc dęmones, qui modo ligati sunt, ne possint nocere quantum vellent. Sicut autem antichristus crudelior erit omnibus persecutoribus, ita sancti tunc fortiores erunt omnibus martyribus. Illam verò tribulationem, domin[9] sciens infirmitatem humanã, abbreuiabit propter electos, secundum moderamen suæ æternæ sapientiæ, & affectum suæ misericordiæ: ne mora temporum fides cõcutiatur credentium, & malitia mutet intellectum: quia non durabit nisi per tres annos

Duratio psecutiõis Daniel. 7. cum dimidio. Vt enim dicitur in Daniele: Durabit per tempus & tẽpora & dimidium temporis: id est, tribus annis & dimidio: in quibus regnabit antichristus, quãtum & prædicauit Christus. Et

D Danie. 7. Apoca. 11. iterum in Daniele: Dies mille ducentinonaginta: id est, tres annos & dimidium. & in Apocalypsi dicitur, quòd data est ei potestas facere menses quadragintaduos: id est, tres annos cum dimidio. Et nisi abbreuiati, id est, breues à deo præstituti fuissent dies illi, quib[9] scilicet operabit antichristus, nõ fieret salua omnis caro iusti: id est, homo: quia nisi hoc esset, rarus aut nullus pressuras sustinere, & per patientiam saluari posset: quia infirmitas humana diu tribulationem sustinere non potest: sed propter electos breuiabuntur, ne ex tribulationis magnitudine cadant à veritate. Bre-

Breuiatio dierum. uiabuntur autem non mensura, sed numero: quia breuiati dies, nõ breues dies sunt intelligendi: sed pauci. Vnde dies accipiuntur pro tempore: quia tempus illius persecutionis erit breue. Quæ ergo spes electis, nisi gratia dei, quæ dat patientiã pijs, & citius demit potentiam impijs. Quanto enim erit hæc tribulatio cęteris quæ præcessère pressurarum pondere grauior, tanto erit temporis breuitate moderatior: vt salui fiant electi, qui soli in horreo cœlesti sunt reponendi. Vnde dicit Raba-

E nus, quòd talis tribulatio tũc erit in circuitu areę domini, vt omnibus velut cribro examinationis paleis sequestratis, solum frumentum in horreis domini remaneat colligendum. ⌊Tunc⌋ scilicet tempore antichristi, & in illa pressura ⌊si quis vobis,⌋ imitatoribus meis ⌊dixerit: Ecce hic,⌋ id est, in hac patria vel natione, vel secta, vel persona, ⌊est Christus: aut illic,⌋ id est, in alia à prædictis: ⌊nolite credere,⌋ & nolite ire pede intellectus, eorũ doctrinæ credendo: neque sectemini pede affectus eorũ vitã imitãdo: qa multi discipuli antichristi venient ad seducendum populum dicentes, quòd ipse sit verè Christus in lege & prophetis promis-

Pseudochristi. sus. ⌊Surgent enim pseudochristi,⌋ qui se eum qui est Christus esse mentientur: sed reuera erunt antichristi: id est, falsi Christiani, peruertentes doctrinã Christi, & mentientes de Christo: ⌊& pseudoprophetæ,⌋ peruertẽtes doctrinam legis & prophetarum: vel vsurpantes sibi diuinas reuelationes: scilicet antichristus & discipuli eius, qui sunt

F membra eius: ⌊& dabunt signa,⌋ aliquid magnum

Prodigia. signantia: ⌊& prodigia,⌋ hominibus admiranda, quæ digito produntur: & propter admirationem demonstrãtur: vel signa, quæ aliquid significãt de præsentibus: & prodigia, quæ aliquid produnt & manifestant de futuris: quia virtute dæmonum multa miracula fieri possent quando deus permittit, ita vt in errorem ducãtur si fieri potest, etiam electi & prædestinati: id est, si aliquo modo fieri posset vt dei præfinitio mutaretur. Sed non seducuntur: quia perire non possunt quos deus ad vi-

Concussio fidelium. tam præordinauit. Vnde Gregorius: Quia electorum cor & trepida cogitatione concutitur, & tamen eorũ constantia non mouetur: vna sententia dominus vtrumq; cõplexus est. Quasi enim iam errare est, in cogitatione titubare. Sed, si fieri potest, subiungitur: quia fieri nõ potest vt in errorẽ electi capiantur. Hæc tẽporibus antichristi propriè congruunt. Cuius enim nõ paueat & concutiatur fides, quando non solũ tormenta crebriora & acerbiora, quàm prius cõsueuerant, inferentur fidelibus: sed quod grauius est, signorũ quoq; operatio eos qui tormenta ingerent: non eos qui sustinebunt

G stinebunt cõcomitabit:& persecutor veritatis, erit operator virtutis: idemq; ipse qui tormentis sæuit vt Christus negetur, prouocat miraculis vt antichristo credatur. Nec mirum si ista tũc mali operantur, quãdo à deo permittuntur. Soluetur enim, vt ait Augustinus, tunc satanas: & per antichristum in omni virtute sua mirabiliter quidem, sed mendaciter operabitur. Vnde Gregorius: Pensemus quę erit humanæ mentis illa tentatio, quando pius martyr & corpus tormentis subijcit, & tamen ante oculos eius miracula tortor facit. Et Chrysosto. Sicut in aduentu Christi ante illum prophetæ, & cum illo apostoli in spiritu sancto faciebant virtutes: sic & in aduẽtu antichristi pseudochristiani, & ante illum, & cum illo in spiritu maligno facient virtutes. Et subiungit: Vos ergo videte, ecce prædixi vobis omnia, vt præscij vigiletis, quia moniti estis: quasi diceret, Ad hoc ista prędico nunc, vt caueatis protunc, & pericula sequentia præuideatis, quia præmoniti estis: & vt minus noceant vobis iacula quæ pręuidistis. Vnde Chrysostomus: Propterea dicit, ecce prædixi vobis: vt excusationem ignorantiæ tollat ab omnibus, & præcedens contestatio præuidere faciat pœnam sequentem. Misericordia enim est, mandatis præuenire periculum. Non vult enim quẽquam perire, qui omnibus monstrat perditionis aduentum. Hæc Chrysostomus. Non est igitur credendum alicui, vel de persona vt ipse sit Christus: vel de tempore futuri iudicij neq; fides adhibenda his qui calculant, & certum tempus determinant quando deus venturus sit: quia hoc à nemine potest sciri vel obseruari. Vnde interrogatus dominus de aduentu regni dei, respõdit: Non venit regnum dei, & dies iudicij, cum obseruatione: scilicet temporis: neq; ab angelis, neque ab hominibus potest obseruari quando veniet. Per aduentum regni dei intelligitur aduentus ad iudicium: quia veniet tanquam rex ad iudicandum, & quia tunc manifestabitur dei regnum, & cessabit omne aliud regnum. Et addit, ecce enim regnum dei intra vos est: quia donum gratiæ est in mente: regnum gratiæ intra nos est, quando omnes vires & motus in nobis diuinæ gubernationi

H (at "nibus")

Martyrũ tentatio.

Tempus iudicij ignoratur.

Lucæ.17.

Regnũ dei & eius aduentus.

I obediunt: secus quando rebellãt. Ac si dicat: Non curetis scire quando veniat regnũ dei, & omittite quæstionem de regno gloriæ: quia eius aduentus sciri non potest: sed quærite regnum gratiæ, quod intra vos esse potest, & parate vos intra vos per fidem cum dilectione operãtem: quia intra vos est regnum dei. Nam in nobis cum dei gratia est, vt regnum dei capiamus, nisi nos obicem ponamus. Vbi nota, quòd triplex est regnũ dei. Primum est circa nos, vel in quo nos: scilicet regnum militantis ecclesiæ. Secundum intra nos, scilicet regnum gratiæ: quo videlicet deus regnat in anima. Tertium est regnum glorię: quo deus regnat cum sanctis in gloria. Vel regnum dei dicit seipsum, in cordibus fidelium regnantem. Vnde Beda: Dicit regnum dei intra fideles positum: qui enim quandoque venturus est iudex omnium, nunc etiam regnat in cordibus fideliũ. Vnde & Ansel. Qui verè iustus est, deum in se manẽtem habet. Templum enim dei sanctum est, quod estis vos. Vt ait apostolus: Summa igitur diligentia considerandũ est, cum quanta ratione & reuerentia sensus no-

Regnũ dei triplex.

1.Cor.3.

stros & membra corporis nostri monere debem⁹, K quibus diuinitas ipsa præsidet. Demus igitur (vt dignum est) tanto inhabitatori omne imperium cordis nostri, vt nihil ei repugnet in nobis: sed omnes cogitationes & voluntatũ motus, omnia verba & vniuersa opera nostra illius nutũ attendant, eius voluntati deseruiant, ad rectitudinis eius regulam dirigãtur. Sic enim verè regnum eius erimus: & ipse in nobis manebit: & nos in illo manẽtes bene viuem⁹. Vos estis, ait apostolus, corpus Christi, & membra de membris. Serua igitur corpus ea dignitate qua decet. Oculi tui Christi sunt. Non igitur licet tibi oculos Christi ad aliquas vanitates cõspiciendas dirigere. Os tuum, os Christi est. Non ergo licet tibi os Christi, non dico ad detractiones, non dico ad mendacia, sed neq; ad ociosos sermones aperire: quod ad solas laudes dei, ad ædificationem proximi debes paratum habere. Sic de cæteris Christi mẽbris, tuæ custodiæ cõmissis intellige. Hæc Anselmus. Deinde subiungit: Si ergo dixerint vobis, ecce in deserto est Christus: scilicet tanquã homo religiosus in loco deserto, quasi sub specie sanctitatis vos decipere volentes: nolite exire, à vestro loco & proposito L ad videndum eum, vel ad sequendum per operis imitationẽ. Et si dixerint, ecce in penetralibus, & in locis occultis est: sub specie cognitionis diuinorum archanorum, malitiam eius palliantes, & vos decipere volentes: nolite credere. vel secundum Hiero. Si quis promiserit vobis quòd in deserto gentiliũ & philosophorũ dogmate Christus moretur: aut in hæreticorum penetralibus, & occultis seu obscuris conuenticulis, quæ dei pollicẽtur arcana, nolite credere. Non enim deus in secũdo aduentu in deserto vagabitur, nec in penetralibus, aut in aliquo angulo terræ, vel in occulto loco, seu in aliquibus obscuris latitabit: sed de cœlo veniens manifestè omnibus vbiq; apparebit, quia licèt aduẽtus Christi in carnem fuerit occultus, tamen aduentus eius ad iudicium erit ita manifestus, q non poterit aliquem latere tanquam incognitus. In primo enim aduentu venit in humilitate, & paucis cognitus, & à multis despect⁹ & reprobatus: sed in secũdo aduẽtu veniet manifestus & gloriosus, in potestate orbẽ iudicaturus. Nã vt M ait Aug. Occultum oportebat eum venire vt iudicaretur, manifestus autẽ veniet vt iudicet: quasi diceret: Nolite eis credere: quia dies aduentus mei ita clara erit, quòd nullus de ea dubitare poterit. Ad quod similitudinẽ fulgoris introducit. Sicut enim fulgor, & splẽdor solis, exit ab Oriente, & subitò apparet vbiq; vsq; in Occidentem, oculis scilicet omniũ manifestus: & non in vna parte videtur & fulget, sed in omnibus, nec annunciante vel pręcone indiget: sed in instanti momento temporis in orbem terrarum vniuersum apparet, ita aduẽtus filij hominis, ad iudicium generale, erit subitus, & coruscus, & manifestus omnibus, & ita patens & clarus quòd nullus dubitare poterit: & non hic vel illic, sed simul vbiq; propter effusionem & splendorem gloriæ apparebit. Stultum est ergo eum credi esse, vel quærere in paruo loco & in abscondito, qui totius mundi lumen est. Vnde Ambrosius: Christus sicut fulgur coruscans per vniuersum mundum luminis sui globos spargit. Et ideo nec in desertis vagatur, nec ali-

1.Cor.13.

Christus alius non quærẽdus.

A nec aliquibus locis clauditur: quia cœlum & terram ego impleo dicit dominus. Sed luce fulgoris fulget, vt in illa nocte resurrectionis gloriam videre possimus. Et vt dicit Chrysostomus: Sicut fulgur secundum qualitatem fulgoris sui non digne aspicitur: sic & dum venerit Christus secundum mensuram gloriæ eius, non poterunt eum sufficienter aspicere. Et sicut iam instruxit discipulos de modo apparitionis suę: quia sicut fulgur manifestè veniet: sic nunc consequenter instruit eos de loco in quo venturus est. Vnde subiungit: Vbicunque fuerit corpus, id est, Christus in humanitate: quia iudicabit in forma humana, scilicet gloriosa: ibi cōgregabuntur & aquilę: id est, sancti occurrentes obuiam Christo ad iudicium venienti, quibus, innouata est iuuentus vt aquilæ. Christus dicitur corpus ad denotandum carnis veritatem, & ostensionis speciem, in qua videbit eum omnis oculus. Electi verò dicuntur aquilæ, propter resurrectionis innouationem, & visionis subtilitatem, qua solem iustitiæ irreuerberatis oculis videbimus: quasi diceret, secundum Chrysostomum, B Dum in glorioso corpore aduenerit filius hominis, non oportet in angulis æstimare eum esse: quia tanta erit obsequentium sibi sanctorum multitudo, vt vnicuique pateat quòd ipse est Christus dominus, caput totius ecclesię, & super omnem principatum & virtutē, & super omne quod nominatur in hoc seculo & futuro. Per aquilas enim multitudinē angelorum & sanctorum vniuersorum ostēdit. Ideo enim sancti aquilis assimilantur: quia sicut filij aquilarum ad solem probantur: vt siquidem recto aspectu intendere potuerint contra radios solis, intelligantur esse legitimi: si autem non potuerint, cognoscantur adulterini: sic & filij dei ad Christi iustitiam probātur. Si enim potuerint pleno corde iustitiæ eius verba suscipere, intelliguntur esse legitimi: si autem non potuerint, cognoscuntur de diabolo esse nati. Hęc Chrysostomus. Quia ergo aduentus Christi erit ita publicatus & manifestus, & quantum ad modum & quantum ad locum: ideo ipse non indiget preconibus & nuncijs talibus C qui vobis annuncient dicentes, hic vel illic est Christus. Igitur nolite talibus credere.

Hiere.23.

Christus corpus dicitur.

Aquilis assimilantur sancti.

Oratio.

DOmine Iesu Christe pie, da mihi visis mundi abominationibus, & sæuientibus tribulationib9 ad montes & culmina virtutum fugere: & in cœlestibus conuersando de spirituali sublimitate ad carnalia desideria & actus pristinę conuersationis mundanæ non descendere: vel me inclinare, & in anteriora me extendendo, & pro fructu bonorum operum laborando, in posteriora & ad temporalia quibus me exui non respicere. Da etiam mihi vt nullis seductoribus credens, regnum gratiæ (quod intra nos potest esse) quęram, & ad regnum gloriæ perueniam. Amen.

De remedijs contra spirituales nouissimi tēporis tentationes, & exercitio mentis in deū. Caput. XLI.

Remedia cōtra tentatiōes spirituales.

T quia, vt dictum est, ante aduētum domini venient multi pseudochristi & pseudoprophetæ: id est, simulati & falsi: & seducēt multos, qui antè videbantur etiam perfecti: ideo hic consequenter ponuntur aliqua remedia contra D quasdam tētationes spirituales, quæ isto tempore abundant: ad probandum & purgandum electos, quæ etiam in cordibus quorundam seminantur à diabolo, & præparant locum antichristo. Dupliciter autem veniunt prædictæ tētationes. Primò, per suggestionem & illusionem diaboli: qui decipit hominem in regimine quod debet habere erga deum, & in hoc quod est dei. Secundò, per corruptam doctrinam, & modum viuendi aliorum, qui iam venerūt per tentationes huiusmodi: propter quod ostendendum est, primò quod regimen debes babere apud deum, & ad id quod dei est: & pòst quomodo debes regi erga alios, quantum ad doctrinam, & modum viuendi eorum. Primum remedium contra tentationes spirituales istius temporis, quas procurat diabolus in cordibus illorum qui volunt se dare deo per orationem & contemplationem, vel per alia opera perfectionis, est istud: vt non desideres visiones aut reuelationes: vel sentimenta quæ sunt supra naturam, & supra cursum illorū qui deum diligunt, & timent per verissimum amorem: quia istud desiderium E esse non potest sine radice, & sine fundamento superbiæ & præsumptionis: vel sine intentione alicuius vanæ curiositatis circa secreta dei: vel sine fragilitate & defectu fidei: propter quæ iustitia dei dimittit animam quæ habet desiderium huiusmodi, & venit quandoque talis in tentationem & illusionem diaboli. Per hunc modum seminat diabolus maiorem partem tentationum spiritualium istius temporis, & radicat in cordibus illorum qui sunt nuncij antichristi, prout videre poteris in subsequentibus. Vnde debes scire quòd verę reuelationes, & sentimenta spiritualia secretorum dei, non veniunt per antedictum desiderium, neque per aliquod conamen vel studium quod anima habeat in se: sed tantum veniunt per puram bonitatem dei in animam, quæ est in magna humilitate, & magno timore, ac reuerentia dei. Item scias quòd exercitare se in magna humilitate, ac timore magno, ac reuerentia dei, propter hoc vt homo habeat visiones ac reuelationes & sentimenta supradicta: est habere in F se radicem & fundamentum, ac finalem intentionem quam habet antedictum desiderium: & ex hoc in eodem delicto venit homo, in quo est per desiderium supradictum. Secundum remedium est, quòd in tua oratione vel contemplatione non sustineas in anima tua aliquam consolationem magnam vel paruam, ex quo tibi videtur quòd fundat se in pręsumptione & ęstimatione superbiæ tuijpsius: & postquam ducit te in ambitionē tui proprij honoris vel gloriæ, siue istius vitæ, siue alteriūs. Quia anima quæ se sentit in tali consolatione, venit in plures errores & mala: & deus per suum iustum iudicium permittit diabolo posse augmētandi & accelerandi prædictam consolationem, & imprimit cum illa in anima falsissima & periculosissima sentimenta, & alias illusiones quas anima imbuta dicta consolatione credit & reputat esse veras reuelationes. O quot personæ per istum modum sunt deceptæ! Et propter hoc caueas, quòd in tua oratione vel contemplatione non sustineas aliquā consolationem, nisi illam quæ venit per perfe-

Reuelationes veræ.

G ctam noticiam & completum ſentimentum tuæ
nihilitatis & imperfectionis,& quę facit perſeue-
rare dictam noticiam & ſentimentum tui in te,ac
magnitudinem & altitudinem dei per altam re-
uerētiam,& cum magno deſiderio honoris & glo-
riæ dei:ſic quòd antedicta conſolatio ſundetur &
totaliter ſit in his prædictis, vel ſimilibus aut æ-
qualibus. Et idem quod dictum eſt de diuina con
ſolatione,intellige etiam de ſeruore & ardore per-
ſectionis,quę poſſunt eſſe in eiſdem modis. Ter-
tium remedium eſt,ꝙ omne ſentimentum quan-
tumcunque altum,& omnis viſio quantumcunꝗ
ſecreta tibi appareat,quæcunque etiam ſit, ſi du-
cit cor tuum in opinionem contra aliquem arti-
culum fidei ı vel contra bonos mores, & maximè
contra humilitatem vel contra honeſtatem ı fu-
gias eam & horreſcas ı quia ſine dubio ex parte
diaboli venit. Et ſi appareat tibi aliqua viſio,de
qua ſis certus quòd veniat ex parte dei ı & quòd
illud quod inducit viſio,eſt placitum deo, noli te
firmare in dicta viſione. Quartum remedium
eſt,quòd propter altam vitam,vel propter magnā
deuotionem,aut propter præclarum intellectum:
H ſeu propter aliquam aliam ſufficientiā quam vi-
des in aliquibus perſonis,non ſequaris eorum cō-
ſilia, vel modos: ex quo cognoſcis clarè & ratio-
nabiliter,quòd eorum conſilia non ſunt ſecūdum
deum & veram diſcretionē per viam Ieſu Chriſti
& ſanctorum monſtratam,& perſectam ſcripturā
in dictis ſanctorum notificatam. Nec propter hoc
timeas quòd ſpernendo talia conſilia dictarum
perſonarum, pecces per ſuperbiā & præſumptio-
nem:ſolum quòd ſacias propter zelum & verita-
tis amorem. Quintum remedium eſt,quòd ſu-
gias & vites ſamiliaritatem illarum perſonarum
quæ dictas tentationes ſeminant & diffunduntı
& illas perſonas quę eaſdem ſuſtinent & laudant,
& noli eorum verba vel etiam collocutiones au-
dire, neque eorum modos velis videre ı quia tibi
demonſtrabunt magnum ſignum perſectionis in
pluribus verbis & modis, per quæ ſi vis acciperet
& eos tanquam diuinales ſequi, venies in pericu-
la & pręcipitia errorum & inhoneſtorum morum
eorundem. Poſt hæc vide remedia quæ debes at-
I tendere circa aliquas perſonas, quæ per ſuam vi-
tam & doctrinam ſeminant dictas tentationes.
Remedia contra ſeminatores tētationū. Primum remedium eſt, quòd non habeas magnā
æſtimationem viſionum,aut ſentimentorum,vel
raptuum eorum:imò ſi ducunt te in aliquid quod
ſit contra fidem,vel contra ſcripturas ſanctas,aut
contra bonos mores, vel contra vitas ſanctorum,
ſeu verba eorum ſanè accepta: abhorreas eorum
viſiones & ſentimenta tanquam ſtultas demen-
tias,& eorum raptus ſicut rabiamenta. Tamen ſi
ducunt in hoc quod eſt ſecundum fidem, & ſecū-
dum ſcripturam, & ſecundum ſanctos, & ſecun-
dum bonos mores:noli ſpernere,quia forſitā ſper-
neres hoc quod eſt dei. Non tamen totaliter con-
fidas: quia ſæpe & maximè in tentationibus in-
ducitur ſeu abſconditur ſalſitas ſub ſpecie veri-
tatis,& malitia ſub ſimilitudine bonitatis: vt dia
bolus poſſit melius & ſæpe mortalem errorem
diffundere. Et ideo videtur plus placere deo,ꝗ vi-
ſiones & ſentimenta ac raptus, quæ ſecundum
quod dictum eſt habent ſimilitudinem veritatis
& bonitatis: dimittas ire pro tanto quantum va-
lent:niſi cōtingat aliquibus perſonis ratione ſan- K
ctitatis & humilitatis eorum probatæ certiſſimè
& manifeſtè, de quibus eſſet certum & mani-
feſtum quòd non poſſent decipi per illuſiones
vel ingenium diaboli. Et tunc quanuis ſit pium
viſionibus & ſentimentis talium perſonarum cō-
ſentire, tamen ſecurum eſt non totaliter per ra-
tionem veridicam eis credere:ſed ſolum quia cō-
cordant cum fide catholica & ſacra ſcriptura, ac
bonis moribus & vita & verbis ſanctorum, & cū
ratione fundata ſupra prædicta. Secundum re-
medium eſt, quòd nullam expoſitionem ſcriptu-
ræ & verborum ſanctorum velis accipere: niſi
concordaret vitę Ieſu Chriſti & ſanctorum:quod
tamen intellige quantum ad illos nobis propoſi-
tos ad imitandum, non quantum ad imitandum
priuilegia & ſingularitates eorum. Et iſtud dici-
tur contra aliquos nuncios ſeu diſcipulos anti-
chriſti, qui palliant & deſendunt ſuos errores &
periculoſos modos viuendi, exponendo ſacram
ſcripturam ſecundum eorum propriam affectio-
nem: ducentes in exemplum aliquos exceſſus &
ſingularitates quas aliqui ſancti fecerunt. Ter-
tium remedium eſt,quod ſi per reuelationem,vel L
ſentimentum ı vel per alium modum cor tuum
moueatur ad ſaciendum aliquod opus, & maxi-
mè opus graue vel notabile,& non tibi conſuetū,
de quo non habeas certitudinem an deo placeat,
imò & rationabiliter dubitas: contrahas moram
ad faciendum dictum opus, vſquequo inſpexeris
omnes circunſtantias,& maxime finales,& cogno
ſcas quod deo placeat ı nō tamen quòd tu iudices
per tuam opinionem,ſed ſi poteſt per teſtimoniū
certum ſcripturæ, vel per exemplum ſanctorum
patrum imitabile. Et bene dictum eſt,imitabile.
Quia ſecundum Gregorium, aliqui ſancti fece-
runt aliqua opera in quibus non debemus eos imi
tari, quanuis eſſent in eis bona ı ſed debemus ea
habere in reuerentia. Et ſi per teipſum non po-
teſt venire in noticiam an deo placeat vel non,
petas conſilium à probatis perſonis in vita & do-
ctrina & cōſilio veritatis. Quartum remedium
eſt,quod ſi tu es immunis à prædictis tentationi-
bus ſic quòd nunquam eas habueris:vel quātum-
cunque eas habueris liberatus fueris:dirige cor & M
intellectū ad deū,recognoſcendo humiliter gratiā
tibi ſactam,& quā tibi multotiès ſuper hoc facit.
Et caueas tibi ne hoc quod per puram gratiā & bo
nitatē dei habes,velis aſcribere tuæ virtuti vel ſa-
pietiæ,ſeu merito tuo,aut bonis morib⁹ tuis:neꝗ
quod ſactum ſuerit à caſu ſeu à ſortuna: quia (vt
dicunt ſancti) hoc eſt principalius per quod deus
beneficium ſuæ gratiæ aufere & ſubtrahit homi-
ni,permittit eum ſubijci tentationibus & illuſio-
nibus diaboli. Quintum remedium eſt, quòd
te,ſeu tuo corde,exiſtente in tentatione ſpiritua-
li, per quam es in dubio ı non incipias tua pro-
pria voluntate aliquid notabile tibi inconſuetum
antè ı ſed tuum cor & tuam voluntatem refre-
nando expectes humiliter cum timore & reue-
rentia dei, vſquequo deus cor tuum clarificet:
quia ſi exiſtendo in dicto dubio inciperes ex tua
propria voluntate aliquid notabile, tibi incon-
ſuetum,non poſſes exire ad finem bonum. Sex-
tum remedium eſt,ꝙ propter tentationes antedi-
ctas,ſi habeas,nō dimittas aliquod bonū quod tu
incepiſti.

A incepisti dum in tentationibus illis non eras: &
maximè non debes dimittere orare, aut confite-
ri, vel opera facere humilitatis: licèt consola-
tionem non inuenias in ipsis. Vnde scriptum est:
Mane scilicet prosperitatis & gratiæ, semina, sci-
licet opus bonum: & vespere scilicet aduersitatis
& tentationis, ne cesset manus tua scilicet à semi-
nādo. Septimum remediū est, quòd omnes ima-
ginationes & errores quæ te venire faciunt quasi
in dubium alicuius veritatis, expellas à corde tuo:
& à memoria tua cum summo studio & conami-
ne, tantum cor & intellectum conuertendo in pu-
ritate & veritate radicum nostræ fidei, & in vita
sanctorum, & in veritate sanctarum scripturarū,
de quibus si humiliter & discretè ad easdem con-
uersus fueris: poteris lumen extrahere ad certè co
gnoscendum hoc, in quo prius dubitaueras. Et
istum modum debet homo tenere in tentationi-
bus spiritualibus, quæ non sunt de principalibus
fidei articulis: sed de aliquibus veritatibus ipsi fi-
dei proximis. Octauum remedium est, quòd te
existente in antedictis tentationibus habeas fir-
mam & certam spem, quòd de istis tentationibus
B deus te ad aliquod bonum adducet, & cor tuum
clarificet, & credas firmiter quòd deus permittit
te venire in prædictas tentationes, propter exer-
citium tuę virtutis, & vt te humilies. Attamē ita
se habeat spes supradicta, quòd negligentia non
includatur in ea: sic quòd tuum posse facias de
expellendo à te tentationes prædictas. Et simili-
ter sic se habeat credulitas prædicta, quòd super-
bia nō includatur: sed quòd dubites quòd illę ten-
tationes veniāt propter tuam culpam. Nonum
remedium est, quòd si habeas antedictas tentatio-
nes multū absconditas & secretas, non eas teneas,
imò eas reueles tuo sapienti & discreto confesso-
ri, & aliquibus singularibus personis: sed non mul
tis, de quibus perpendere possis quòd ratione ex-
perientiæ tentationum quas habuerunt: vel ra-
tione luminis sapientię & sanctitatis possunt tibi
dare consilium & auxilium, ac consolationem.
Istud remedium commendant multi sancti: quia
narratur in vitis patrum, quòd quidam mona-
C chi qui per magnam vitam erant alti: quia con-
temnebant consilium & auxilium sanctorum pa-
trum, super tentationibus eorum veniebant ad fi-
nem malum. Et contigit aliquibus alijs, quòd
deo volente prodebāt tentationes propter eorum
simplicitatem, & humilitatem quam habebant in
petendo consilium, & auxilium super tentationi-
bus suis finem salubrem inueniebant, & citius li-
berabātur. Decimum remediū est, quòd si ante-
dictas tentationes habeas, leua cor & intellectum
tuum ad deum: quærendo humiliter hoc quod ei
fuerit honorabilius, & tuæ animæ salubrius su-
per tua tentatione, subijciendo tuam voluntatem
voluntati diuinæ: sic vt si sibi placet ꝙ perseue-
res in tentatione, similiter & tibi placeat solum
vt deum non offendas. Vndecimum remedium
est, quòd tu si per aliam viam possis euadere præ-
dictas tentationes debes eas obliuisci, & per quā-
dam negligentiam fugere & dimittere, conside-
rans quòd nō sunt tentationes per diabolum pro-
Exercitiū mentis in deum. curatæ: sed passiones, & fragilitates, seu debilita-
tes quæ sunt cōmunes statui huius vitæ. Et quia
suprà & in sequētibus multis modis hortatur do-
minus vt vigilemus, & ad incertum eius aduentū D
nos præparemus: ideo vt continuè ad opera vir-
tutum ascendas, vel saltem vehementer ascende-
re desideres, ponuntur hic consequenter aliquæ
rationes per quas poteris sentire pigritiam & ni-
hilitatem boni quod incepisti, & cor tuum exci-
tare & mouere ad maiores perfectiones omnimo-
dæ virtutis quam non incepisti. Prima ratio est: Ratiões de pigritia.
quia si aspicias quomodo deus est dignus amari
& honorari, secundum suam bonitatem & sapien-
tiam, & alias suas nobiles perfectiones, quæ sunt
in eo sine numero & sine termino: videbis quòd
hoc quod credidisti facere multum & magnum
ad honorem dei: & secundum suam voluntatem
est minimum, & quasi nihil in respectu quod de-
beret esse secundum quòd deus est dignus. Ista
ratio idcirco primò ponitur: quia principaliter
debemus attendere in omnibus operibus nostris
honorem, & reuerentiam, & amorem dei: quia in
se dignus est amari, & honorari per omnem crea-
turam. Secunda ratio est: quia si attendas quot
despectus & vituperia, quot egestates & penurias,
quot dolores & passiones sustinuit filius dei amo-
re tui, vt ames deum, & honores: cognosces quia E
parum est quod fecisti ad deum amandum & ho-
norandum, secundum hoc quod facere deberes.
Ista ratio est altior & perfectior quàm aliqua se-
quentium: & ideo ponitur secundò. Tertia ratio
est: quia si cogitas innocentiam & perfectionem
quam deberes habere secundum dei mandatum,
per quod teneris esse absque omni vitio, & sine
omni culpa, & in plenitudine totius virtutis, sicut Deut. 6.
est quòd deberes amare deum ex toto corde tuo,
& ex omni mente tua: & ex totis viribus tuis, vi-
debis manifestè infirmitatem & distātiam in qua
es à prędicta innocētia & perfectione. Quarta ra-
tio est: quia si cogitas multitudinem & largita-
tem beneficiorum dei, & gratiarum corporalium
& spiritualium communium tibi & alijs, vel quæ
singulariter tibi sunt datę, senties quòd hoc quod
facis propter deum, est nihil ad recompēsandum
dicta beneficia & gratias dei: & maximè si dei li-
beralitatem attendas ad bonitatem. Quinta ra-
tio est: quia si cogitas altitudinem & nobilita- F
tem remunerationis & gloriæ promissę & paratę
illis qui faciunt opera virtutum ad honorem dei,
quæ gloria tanto maior dabitur, quanto opera
erunt virtuosiora & maiora: cognosces pro tanto
tuum meritum nihil esse in comparatione tantæ
gloriæ, & desiderabis facere opera virtuosiora q̄
antè feceras. Sexta ratio est: quia si attendas pul-
chritudinem & gratiositatem quam habent vir-
tutes in se, nobilitatem quā anima recipit per ip-
sas virtutes. Si attendas etiam vilitatem & turpi-
tudinem quam in se habent vitia & peccata, &
nihilitatem quam anima recipit per ea: conabe-
ris (si sapiens es) ad amplius acquirendum vir-
tutes, & amplius fugere vitia & peccata quàm
vnquam conatus fueris. Septima ratio est: quia
si attendas altitudinem & perfectionem vitæ san
ctorum patrum, vel eorum multas & perfectas
virtutes: cognosces imperfectionem & infirmita-
tem vitæ tuæ & operum tuorum. Octaua ratio
est: quia si cogitas magnitudinem & multitudi-
nem offensarū quas fecisti contra deum, cogno-
sces quòd omnia opera quæ facis quantumcunq;

G bona, nihil sunt ad satisfaciendum per viam iustitię offensis dei. Nona ratio est: quia si speculeris diuersitatem & periculum tentationum carnis, mundi, & diaboli: conaberis ad assumendum maiorem firmitatem & altitudinem in omni virtute quàm vnquam feceris: vt possis esse in maiori securitate contra dictas tentationes. Decima ratio est: quia si cogitas districtum iudicium dei finale, & cum quo apparatu bonorũ operum, & cum qua satisfactione de offensis dei debes venire ad dictũ iudicium, videbis quòd parum est quod fecisti per bona opera: vel per misericordiam secundum quod facere debuisses. Vndecima ratio est: quia si cogitas breuitatem vitæ tuæ, & necessitatem tuæ mortis dubiæ, postquam non habebis spatium faciendi opera meritoria vel pœnitentiã: cognosces quòd cum maiori corde & studio deberes facere bona opera, & pœnitentiam quàm nunc facis. Duodecima ratio est: quia si aduertas qualiter si incipias bonã vitam, in quouis gradu, sine conamine & desiderio ascendẽdi in maiorem & altiorem vitam, non potest esse sine fundamento præsumptionis & superbiæ huius quod incepisti: nec potest esse sine inclusione magnæ tepiditatis &
H negligentiæ, & ex quo hæc duo mala includũtur, non potest esse sine magno periculo veniendi in multa spiritualia vitia: non dubium quòd si velis dictorum malorum esse liber, & immunis, quantumcunque altam vitam inceperis: tu conaberis ad ascendendum ad altiorem vitam & perfectioeem. Tredecima ratio est: quia si cogitas abyssalia iudicia dei, facta super aliquos, qui diu perseuerauerant in magna sanctitate & perfectione: sic quòd deus eos deserebat propter aliqua occulta vitia quę non credebant habere: nõ dubium quòd quantumcunque altam vitam inceperis, omni die eleuabis tuas affectiones & intentiones, deferendo omne vitium plus quàm feceras antè: appropinquando ad perfectam & integram sanctitatem: timendo ne fortè sit in te aliquod vitium occultum propter quod sis dignus deseri à deo. Quartadecima ratio est: quia si tecogitas pœnas infernales damnatorum paratas peccatoribus cunctis, credo quòd leuis erit tibi omnis pœnitentia, & om-
I nis humilitas paupertatis vituperium: & omnis labor quem in vita ista propter deum possis sustinere, vt euadas pœnas supradictas, & conaberis continuè ad tenendum altiorem & perfectiorem vitam, timendo periculum veniendi ad pœnas illas. Prædictę quatuordecim rationes plus in breui tactæ sunt q̃ explicatæ, vt addiscatis in paucis magna cogitare: sic ꝙ quęlibet ratio sit tibi materia considerationis spaciosæ. Attamen scias ꝙ si velis proficere cum dictis rationibꝰ, debes eas formare, non solum per intellectum: imò est necessarium quòd per affectionem moneas tuam voluntatem ad hoc quod dictant ipsæ rationes. Et nota quòd conclusio cuiuslibet rationis debet esse in duobus. Primò, in sentimento propriæ imperfectionis & nihilationis: deinde in desiderio & conamine veniendi in altiorem vitam, & maiorem perfectionem: sic quòd non sit sentimentum propriæ imperfectionis & nihilationis sine desiderio, & conamine maioris perfectionis & vitæ altioris, nec maior perfectio & altior vita sine sentimento propriæ imperfectionis & nihilationis.

Oratio. K

DOmine Iesu Christe, mitis & humilis corde: funda cor meum in vera humilitate, & exclude à me omnẽ motum præsumptionis & superbiæ: vt nunquam visiones desiderem, aut reuelationes: nec per aliquas tentationes seducar spirituales, quæ me ducere quoquomodo possent in errores. Fac me domine pijssime quotidie ad opera virtutum ascendere, & semper in bono proficere, ac continuè in altiorem vitam tendere & suspirare: vt sic vigilando, & sollicitè agendo ad incertum tuum aduentũ me valeam præparare. Amen.

De orando & expectando aduentum domini, & de posterioribus signis aduentus eius, & consummationis seculi. Caput. XLII.

POstquam ergo dominus erumnarum & periculorum meminit, cõsequẽter horũ remedium subdit: quod est oratio præmeditata, ac iugis & assidua. Vnde in libro Paralip. Cùm ignoramꝰ quid agere debeamus, hoc solũ residui habemus vt oculos nostros dirigamus ad te. Quia enim dixerat dominus de suo futuro aduẽtu, qui L subitò veniet, & cuius tempus certum latet, sollicitos nos vult esse & dispositos, ne dies illa nos inueniat imparatos. Inter cætera autem quæ nos præparant vt securè & dignè aduentum domini expectemus, est orationis sedulitas & assiduitas: vt iusti iudicis misericordiã imploremus, & orantis humilitas: vt iudicẽ per humilitatẽ flectemus, & eius rigorem temperemus: quia ei semper humilium placuit oratio. Vnde in Ecclesiastico: Oratio humiliantis se nubes penetrabit, & donec appropinquet non consolabitur: & non discedet donec aspiciat altissimꝰ. Oratio autem superborum exaudiri non meretur: orans enim defectum proprium confitetur: quod superbiæ repugnat: quia defectum suum magis celare quàm prodere affectat. Docet ergo dominus quoniam oportet iugiter & semper orare, & ab oratione non deficere: quia multum valet oratio iusti assidua. Sed quis potest semper orare? Ergo hoc intelligendum est de quotidianis horis canonicis, iuxta ritum eccle M się constitutis, & oremus semper scilicet pro tempore & horis debitis, & sic semper non importat continuitatem temporis: quia oportet interrumpi tempore dormitionis & quarundam necessitatum corporis: sed importat instantiam orationis temporibus & horis ad hoc congruis. Aut certè quicquid iustus facit & dicit secundum deum, ad orationem est reputandum. Nam semper orat, qui semper bene facit, seu in bono perseuerat: nec desinit orare, nisi cùm desinit iustus esse. Orat enim non solũ lingua: sed & cor & cogitatio, desideriũ, sensus, manus, oculi: & omnis operatio bona. Hęc enim si orare cessauerint, omnis linguæ oratio inutilis est. Et hoc modo semper & sine intermissione possumus orare, & ab oratione non deficere. Vnde Augustinus: Qui deum laudat lingua, non semper potest: qui moribus deum laudat, semper potest. Multum autem valet apud deum oratio cum lachrymis: quia hanc deus magis diligit & citius exaudit. Vnde angelus ad Tobiam, quando orabas cum lachrymis, ego obtuli

Lucæ. 18. & 21.
Matt. 24.
2. Par. 20.
Orationis virtus.
Orare semper.

A tuli orationem tuam domino, Et dominus per
Esaiæ.38.
Esaiam ad Ezechiã: Audiui orationem tuã, vidi lachrymas tuas. Nam vt ait Hieronymus, oratio deum lenit, lachryma cogit: hæc vngit, illa pungit. Vnde Bernardus: O humilis lachryma: tua
Oratio & lachryma.
est potentia, tua est regni gloria, ante faciem iudicis sola intrare non vereris: quicquid petieris impetrabis, accusatori silentium imponis, & quandoque sententiam ab ore iudicis rapis: vincis inuincibilem, ligas omnipotentem. Et ad probandum efficaciam orationis assiduę, proponit parabolam de perseuerantia in oratione & eius exauditione, inducens exemplum de iudice, [qui deum non timebat] offendere, [& hominem non reuerebatur,] publicè scandalizare: nec diuino timore mouebatur, nec humano pudore: & de vidua petente vindicari de aduersario suo: scilicet vt faceret sibi iustitiam de eo, quam tandem ob solam importunitatem precum suarum exaudiuit, ne eum sigillaret: id est, suggerendo sua importunitate offenderet: & fecit victus tedio, quod nolebat facere beneficio: motus ad faciendum iustitiam,
B non propter amorem iustitiæ, sed ad euitationem suæ molestię. Ex quo patet aliquos hodie peiores isto esse: quia nec dei timore, nec hominum pudore, nec aliqua importunitate volunt grauatis iustitiam facere. Hanc parabolã dominus ideo proposuit, vt ostendat quanto certiores de exauditione esse debeant qui deum fontem iustitię & misericordiæ perseueranter rogant, cùm apud iniquũ iudicẽ valuerit perseuerantia deprecantis ipsum: quia per importunitatẽ precum obtinuit petitionis effectũ. Sic enim multo fortius [deus,] qui est bonus & iustus, exaudiet preces, & faciet vindictã electorum suorũ, [in pressura & tribulatione existentium, & [clamantiũ ad se die ac nocte:] id est, orantium instanter pro sua liberatione & declaratione diuinę iustitiæ. Aduertendum tamen quòd
Sanctorum petitio.
sancti viuentes in terra nõ petunt à deo de aduersarijs vindictam per gehennæ pœnam, sed quòd conuersi ad iustitiam desinant esse mali, secundũ illud in Prouerbijs, Verte impios & non erunt, scilicet impij. Vel ꝙ amissa potestate quam nunc
C habent, desinãt iustos persequi, vel quia ad bonos pertinet bona spiritualia & æterna suis persecutoribus optare: & hoc modo pro eis orare: sed quia pœnæ temporales sunt quædam medicinæ, & valent ad emendationem vitæ, & ad declarationem diuinæ iustitiæ: ideo ad sanctos bene pertinet petere à deo hoc modo vindictam de suis persecutoribus: non ex motu iræ, sed ex zelo iustitiæ: & sic
Matth.5.
non est contra illud quod dicitur: Orate pro persequentibus vos, &c. Deinde post orationem subiungit dominus de fide interrogationem dicens: Verũtamen cùm venerit filius hominis, [scilicet Christus ad iudicium, putas inueniet fidem super terram? quasi diceret, parum inueniet, respectiuè loquendo de fide formata charitate. De fide post orationem interrogat: quia si fides deficit, oratio
Roma.10.
perit. Quomodo enim inuocabunt in quem non crediderunt? Ergo vt oremus, credamus: & vt ipsa fides qua oramus nõ deficiat, oremus: ꝙ autẽ quærit dominus an in aduentu suo inueniat fidẽ, nõ facit dubitãdo, qui omnia nouit: sed quærit arguens & increpans infidelium multitudinẽ: quia in aduẽtu suo multos ab antichristo seductos reperiet à fide corruisse, respectu quorũ paucos inue- D
niet in vera fidei cõfessione perstitisse: tunc enim secundũ Bedã, tanta erit charitas electorũ, vt non tam ob clamorẽ infidelium, q̃ ob torporem aliorũ totius iam mundi sit accelerãda ruina: quia enim
Matt.24.
abũdabit iniquitas, refrigescet & deficiet charitas multorũ. Et quia pręmuniuit dominus fideles cõtra aduentũ antichristi & suorũ pseudoprophetarum, ac insuper monuit eos orare semper in tãtis malis ad expectandũ aduentum suũ, nunc consolatur eos per suum propinquum aduentum. Vbi
Aduentus domini triplex.
sciendum, ꝙ cùm triplex sit aduẽtus dei saluatoris nostri: videlicet in carnem, in mentem, & in iudiciũ: primi duo sunt amoris, tertius est timoris: tertium celebramus propter primum, & primum propter medium. De aduentu enim ad iudicium metio fit isto tempore in officio: vt timore nobis immisso ad venerandã futurã festiuitatem natalis domini in carnem nos sollicitius pręparemus. De aduentu in carnẽ ideo festa recolimus, quatenus per ea verbum æternũ mentaliter concipere mereamur, dũ ipsa mentalis cõceptio est maxima gratia omniũ donorum quæ in hac vita, secundũ E
legem cõmunem animæ deuotę per gratiã conferunt. Vnde dicit Aug. ꝙ beatior fuit Maria cõcipiendo Christum mente, q̃ carne. Et quia dicit idem Aug. ꝙ timoris est præparare locũ, & quòd introducit charitatem sicut seta filũ: ideo ecclesia celebrãs aduentum domini in carnem, pariter & in mentẽ, qui sunt aduẽtus amoris, simul mentionem facit in officio de aduẽtu eius ad iudiciũ, qui est aduentus timoris: vt videlicet per timorẽ introducatur, ac per hoc nos moueamur ad amorosam nostri hospitij pręparationẽ: quatenus verbo æterno mentaliter in nobis concepto, dicamus cum propheta, à timore tuo domine concepimus spiritũ salutis. Cõsolatur ergo eos domin⁹ de suo aduẽtu propinquo: quia statim nõ immediatẽ sed paruo tẽpore elapso post tribulationẽ antichristi & pseudoprophetarũ, quæ durabit per tres annos cum dimidio, & etiã post mortẽ ipsius antichristi apparebunt signa manifesta propinqui iudicij: quia post tribulationem illã anteq̃ appareãt signa ista, erit tempus breue, scilicet quadraginta dierũ, vel F
circà, ad refrigeriũ bonorum, & ad pœnitentiã malorum, in quo pœnitere poterunt illi qui per antichristũ fuerunt decepti. Et sciendũ ꝙ appro-
Turbatio vniuersalis
pinquãte finali iudicio in omni creatura apparebit turbatio. Vniuersitas autẽ creaturarũ reduci potest ad quatuor genera: videlicet ad naturã cœlestem, elemẽtarẽ, rationalẽ, & intellectualẽ. Primò,
Turbatio cœli.
ergo describitur turbatio in natura cœlesti, videlicet [in sole, luna, & stellis,] in quibus erunt aliqua apparentia insolita, & naturæ suæ repugnantia: & ideo dicuntur signa quæ in eis erunt. [Sol e-
Stellarum casus.
nim & luna obscurabuntur, & stellæ cadẽt de cœlo,] nõ à situ suo, quod naturaliter impossibile est fieri, cùm terra non sufficeret earum magnitudini, & corpora cœlestia maneant in natura sua integra: sed propter nimiã scintillationem quæ erit in aëre, cadere videbuntur à suo lumine, non ꝙ eo priuentur cùm sit eis naturale: sed quia vincuntur à maiori lumine. Hæc enim luminaria obscurari & cadere dicuntur, cõparatione maioris lucis superuenientis: quia in glorioso Christi aduentu apparente verę gloria lucis, omnia mundi lumina

G tenebris comparantur & vmbris: sicut stellæ non
apparent sole oriente,& lumen candelę non lucet
in die. Vnde Beda: Sydera in die iudicij videbun-
tur obscura, non diminutione suæ lucis acceden-
te, sed superueniente claritate veri luminis: hoc
est summi iudicis cum venerit in maiestate sua,
& patris,& sanctorũ angelorũ. Quamuis nil pro-
hibet intelligi veraciter solem tunc & lunã cum
syderibus cæteris ad tempus suo lumine priuari:
quomodo de sole factum cõstat tẽpore dominicæ
passionis, luna enim tunc tẽporis cum esset plena
sub abdito terrę latebat. Cæterùm peracto die iu-
dicij & clarescente futuræ gloria vitæ, cum fuerit
cœlũ nouum & terra noua: tunc fiet quod Esaias
Esaiæ. 30. propheta dicit: Et erit lux lunæ sicut lux solis,&
lux solis septempliciter sicut lux septem dierum.
Mysticè. Hęc Beda. Mysticè ecclesia speciosa vt luna, ele
cta vt sol,& quę noctem mundi illuminat vt stel-
læ: tunc non apparebit impijs vltra modum sęui-
entibus:& cedent persequentibus ac cadent multi
qui gratia fulgere videbantur, & quidam fideles
Moraliter firmissimi turbabuntur. Moraliter verò per so
lem status perfectorum designatur, eorum enim
H est ad modum solis influere alijs & illuminare.
Per lunam status proficientium significatur: ad
quos pertinet exterioribus exercitijs virtuosis quæ
sunt circa mutabilitatem humanorũ actuum in-
sistere, ad similitudinem lunæ quæ inter planetas
specialiter habet influentiam super mutabilitatẽ
istorum inferiorum. Per stellas verò status inci-
pientiũ accipitur, ad quos pertinet præterita pec-
cata deplangere & à futuris cauere: stellæ enim
emissione radiorum aërem impurum depurant,
& earum virtute aufertur à mundo inferiori pe-
stilẽtiæ corruptela. In quolibet istorum statuum,
vt verbum æternum concipiatur in mente, debẽt
certa signa præcurrere. In sole nanq; legimus ac-
cidisse signum stationis, signũ retrogradationis,
Signa perfectorum in sole. & signum obscurationis. Et in sole quantum ad
perfectos, primò debet esse signũ stationis:& hoc
per mentis in deo stabilitationẽ, ne varijs cogita-
Psal. 54. tionibus euagetur, secundum illud Psal. Iacta co-
gitatum tuum in domino. Secundò, signum re-
trogradationis per contemplationis & actionis
Ezech. 1. alternationem, secundum illud Ezechielis: Ani-
I malia ibant & reuertebant. Animalia enim, id est
sectatores euãgelicæ perfectionis, vadunt ad vitã
contemplatiuam, in qua quia diu immorati non
præualent reuertuntur ad actiuam. Tertiò, signũ
obscurationis per propriæ gloriæ exinanitionem,
vt in suis oculis nihil se esse reputent. Sic semet-
1. Cor. 15. ipsum obscurauit apostolus dicens: Ego sum mi-
nimus apostolorum. Et sequitur: Gratia dei sum
Signa in luna. id quod sum. In luna quãtum ad proficientes de-
bet apparere signum conuersionis in sanguinem,
per passionis iugem recordationem. Vnde eis di-
Threno. 3. cit Christus in Threnis: Recordare paupertatis
meæ, & absynthij & fellis. Et respondere debet
homo illud quod ibi sequitur: Memoria memor
ero,& tabescet in me anima mea. In stellis verò
quantum ad incipientes debet esse signum casus
& propriæ deiectionis per defectuum multipliciũ
humilem recognitionem. De quo casu exponi po
Psal. 24. test illud Prouerb. Septies in die cadit iustus, &
resurgit. Iustificatus enim per gratiam dei omni
tempore quod per septenarium numerum innui-
tur, debet cadere per propriam recognitionem: & K
tunc semper post lapsum resurgit per diuinę mi-
serationis subleuationem: quotiens enim quis pro
suis defectibus ingemuerit, totiens diuinæ propi-
tiationis gratiam sibi amplius cumulabit. Hæc
autem signa facere in quolibet statu nõ est ex no-
bis, sed ex superaffluentia diuinæ bonitatis. Ideo
sapiens orat: Miserere nostri deus omniũ, & ostẽ- Eccli. 36.
de nobis lucem miserationum tuarum. Et sub-
dit: Innoua signa,& immuta mirabilia. Secundò
describitur turbatio in creatura elementari, cùm
dicitur: [Et in terris pressura gentium præ con-
fusione sonitus maris & fluctuum.] Nam ex im-
pressione corporum cœlestium fiet commotio ele
mentorum. Terra enim commotione commoue- Terræ & maris signa.
bitur: & in aëre caligo & venti, tonitrua & fulgu-
ra, coruscationes & varię tempestates generabun-
tur. In mari quoq; & fluctibus generabuntur spi-
ritus procellarum: & ab intus & ab extrà concu-
tientes mare & fluctus, ex quorum confractione
generabitur maximus & horribilis sonus, & præ
nimia aquarum hincinde agitatione absque or-
dine, quasi sonus confusionis apparebit. Et insu-
per aderit etiam incendium ignis qui præcurret L
faciem iudicis: ita vt mare & omnia credantur cõ
sumi omnino, dicente Petro: Elemẽta calore sol-
uentur, & terra & oĩa quæ in ea sunt opera exu-
rentur. Ex quibus omnibus corda hominum ni-
mio terrore concutientur, & homines attoniti
quasi fugere volentes,& propter tenebras horren-
das se mutuò videre non valentes: discurrendo se
inuicem prement,& impingendo comprimẽt: vt
fiat pressura gentium, & ruat vnus super alium
ex concursu multorum timentium ab aquis ab-
sorberi, & ab igne & tempestatibus cõsumi:& se-
cundum hoc propriè dicitur pressura, quasi pre-
mens suram. Maximè autem huius pressuræ cau
sa erit sonitus maris & fluctuũ: quia mare inusi-
tato modo terribiliter fremet,& littus maris vęhe
mentius agitabitur tempestate. Tertiò describi- Hominum turbatio.
tur turbatio in creatura rationabili, id est homi-
ne, cùm subditur: [Arescentibus,] id est, deficien-
tibus [hominibus,] à vigore suæ corporalis virtu-
tis & colore, in diebus enim illis efficientur homi
nes aridi & stupidi & pallescentes & velut amen-
tes,& contabescent in seipsis: ita vt alter alterum M
non alloquatur, vel audiat seu attendat, [præ ti-
more,] scilicet malorum præsentium [& expecta-
tione] malorum adhuc restantium [quę] inquam
timor & expectatio [superuenient vniuerso orbi,]
quasi diceret: nec natio nec prouincia excludetur
ab his angustijs. De his autem sic dicit Esaias:
Eritq; repentè,& confestim visitabitur à domino Esaiæ. 29.
exercituum in tonitruo, & commotione terræ,&
voce magna turbinis & tempestatis & flammæ
ignis deuorãtis. Et sic implebitur quod dicit Da-
uid de impio: Quæsiui & non est inuentus lo-
cus eius, quasi diceret: Quæsiui impio locum in Psal. 36.
mundo,& nõ inueni. Nã iudicio imminente cœlũ
tonitruis & fulguribus repellet impium, aër depel
let per turbinẽ, mare per tempestatem, terra eum
excutiet per cõmotionem: vt in toto mundo locũ
nõ inueniẽs sepeliatur in flamma ignis deuorãtis
in inferno. Quartò ponitur turbatio in creatura Virtutum cœlestium motus.
intellectuali cùm infertur. Nã virtutes cœlorũ, id
est, angelicæ potestates mouebũtur. Ille autẽ mo-

 tus erit

A tus erit multipliciter: quia mouebuntur quodam
motu admirationis vidētes inuſitatos effectus ac-
cidere præter ordinem naturalem. Item mouebū-
tur ex diuina voluntate ad faciendum miraculo-
ſas tranſmutationes in elementis, ad incutiendū
hominibus terrorem iudicis venientis. Item mo-
uebuntur ad peccatorum vindictam & ſeparatio-
nem, expetendo ab eis vltionem: quia ſeparabunt
malos de medio iuſtorum, & mittent eos in cami-
num ignis. Item poſſunt dici moueri ex magno
timore, videbunt enim totum orbem iudicari, &
Luciferum qui eorum princeps fuit. Vnde dicit
Chryſoſt. quòd valde decenter cōmouebuntur &
concutientur videntes tantam tranſmutationem
fieri, & cōſeruos ſuos puniri, & orbem terrarū ter-
ribili aſſiſtentem iudicio. Eſt autem in angelis ti-
mor cuiuſdā reuerentiæ & admirationis reſpectu
dei: quia ſcilicet admirantur dei maieſtatem eis
incomprehenſibilem, & ad modum trementiū ſe
Iob.26. habebunt. De tali timore dicitur in Iob: Colūnæ
cœli contremiſcunt & pauent in aduentu eius.
Quid ergo facient virgulta deſerti, vbi timore cō
cutitur cedrus Libani paradiſi? Vnde non eſt mi-
B rum ſi homines qui in natura & ſenſu ſunt terre-
ſtres areſcent, cùm etiam angelicæ poteſtates quę
Moraliter de ſe ſecuræ ſunt mouebuntur. Moraliter cœ-
lorum nomine poſſunt intelligi animæ ſanctę, in
quibus deus per gratiam concipi dignatur & ha-
Eſaiæ. 66. bitare. De quibus dicitur: cœlum mihi ſedes eſt,
anima enim iuſti ſedes eſt ſapientiæ. Huius cœli
virtutes ſunt animę vires. Sicut autem in aduētu
in iudiciū virtutes cœlorū corporalium mouebū-
tur: ſic in aduentu verbi ęterni in mentem omnes
virtutes & potentię animæ mouebūtur ad opera-
tiones ſuperexcedētes, ſuperiorq; & inferior por-
tio rationis mouebūtur de exercitio bonæ opera-
tionis, ad ſtudium orationis & contemplationis.
Iudicium diuinum præcedent ſigna & mirabilia,
iram dei in peccatores deſignātia, & ad oſtenden-
dam dei paratam contra eos vindictam. Et ſicut
offenſo domino turbatur eius familia cōtra offen
dentes, ſic creatura dei turbatur cōtra peccatores.
Et ſecundum Bedam: Quomodo impulſę ad ca-
C ſum arbores fragores motusq; ſui præmittere ſo-
lent indicia, ſic termino mundi appropinquante
quaſi pauentia nutant & gemunt elementa & om
nis creatura. Et vt dicit Chryſoſto. ſicut homo
cùm moritur patitur phātaſias & turbationes ma
ximas, qui eſt microcoſmus ſiue minor mundus:
ſic macrocoſmus ſiue maior mundus deficiens to
tus conturbabitur. Modū enim deficiendi in ma-
Signa quindecim iudicij futuri. iori mundo, ex minori oportet accipere. Nota hìc
dominum breuiter quædā tetigiſſe ſigna diem iu
dicij præcedentia. Dicitur autē in ſcholaſtica hi-
ſtoria quòd Hiero. in annalibus libris Hebræorū
inuenit ſigna quindecim dierum ante diem iudi-
cij: ſed vtrum dies illi continui futuri ſint an in-
terpolati, nō expreſſit: hoc autem multā habet du
bietatē. Prima die eriget ſe mare quadraginta cu-
bitis ſup altitudinē montiū ſtās in loco ſuo quaſi
murus. Secunda, intātum deſcendet vt vix videri
poſſit. Tertia, marinę beluæ, ſcilicet balenę & hu
iuſmodi apparētes ſuper mare dabūt rugitus vſq;
ad cœlum. Quarta, ardebit mare & aquæ omnes.
Quinta, herbæ & arbores dabunt rorem ſangui-
neum. Sexta, omnia ruent ędificia. Septima, petrę
adinuicem collidentur. Octaua, fiet generalis ter- D
rēmotus. Nona, ęquabitur terra. Decima, exibunt
homines de cauernis, & exibunt velut amentes,
nec mutuo poterunt loqui. Vndecima, ſurgent
oſſa mortuorum, & ſtabunt ſuper ſepulchra ſua.
Duodecima, cadent ſtellæ de cœlo ſecundū quoſ-
dam quoad apparentiā. Tertiadecima, morientur
homines viuētes vt cum mortuis reſurgāt. Quar
tadecima, ardebit cœlum & terra, id eſt ſuperficies
aēris & terrę. Quintadecima, fiet cœlum nouum
& terra noua, & omnes homines reſurgent. O cor Cōpūctio.
nequam ſi ad hęc audita non molliris: nec ad pœ-
nitentiā prouocaris, durius es lapide: durius ada-
mante. Hęc enim ſigna terribilia quę præcedunt,
terribilius iudiciū quod ſequitur oſtendūt. Vnde
Chryſo. Terribile eſt illud iudicium, & ineuita-
bilis eſt pœna, & intolerabile illud tormentum. Si
autem vis neq; hìc dare vindictam: decerne de te-
ipſo, & expete à teipſo noxas. Audi Paulū dicētē:
Quoniam ſi noſmetipſos iudicaremus, non vtiq; 1.Cor.11.
iudicaremur: ſi hoc feceris viam præuenies, & ad
coronam deuenies. Et qualiter expetemus vin-
dictam à nobiſipſis, ait Bernardus: Luge, ingemi-
ſce amarè, humilia teipſum, vitupera te, rememo- E
ra peccatorū ſecūdum ſpeciē. Qui enī facit hoc,
ita compungetur vt neq; vita dignū ſeipſum eſſe
æſtimet: qui autem hoc æſtimat, cera omni mol-
lior erit. Neque igitur parua hæc æſtimes eſſe: ſed
congrega omnia, & ſic vt in libro ſcribe. Si enim
tu ſcripſeris deus delebit: ſicut ſi tu nō ſcripſeris,
deus & inſcribet & vindictam expetet. Multum
igitur melius eſt à nobis inſcribi & diuinitus deleri,
quàm econtrariò nobis obliuione tradētibus deū
ea ante oculos noſtros offerre ſecundum diem il-
lam. Vt igitur hoc nō fiat, omnia cum diligentia
recogitemus: & inueniemus multis noſipſos obno
xios. Qualiter igitur eſt ſaluari ars? Contra-
ria his formata ponentes. Attendamus igitur &
per omnia vulnera expurgemus. Ita enim pote-
rimus & ignoſcentia delictorum potiri, & pro-
miſſis perfrui bonis. Hæc Chryſoſto. Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, da mihi imitari ſi-
gna in ſole, luna, & ſtellis: hoc eſt bonorū
operum exempla in te ſole iuſtitiæ & ma F
tre virgine, & in omnibus ſanctis tuis: vt
fiat in terra carnalitatis meæ preſſura gentium,
id eſt, motuum incircunciſorum præ confuſione
ſonitus cōfeſſionis & maris cōtritionis, & fluctu-
antium afflictionum, areſcentib9 in me humanis
cōcupiſcentijs, prę timore gehēnę & expectatione
gloriæ quæ ſuperueniēt vniuerſo orbi quādo vni-
cuiq; ſecūdū opera ſua dabis: virtutes etiā cœlorū
ſcilicet potētię animę moueātur de virtute in vir
tutem, vt paratus inueniar in aduentu tuo. Amē.

De aduentu Chriſti iudicis. Caput. XLIII.

ET tunc [ſcilicet poſt prædicta ſigna Matt. 24.
per dominum tacta,] apparebit [ho-
ra qua non putatur, hora enim iudi-
cij ignoratur] ſignum filij hominis: [
ſcilicet ſignum crucis] in cœlo, [hoc
eſt in aere qui aliquando in ſcriptura cœlum vo-
catur: vt paſſus in humilitate ignominiā crucis,
oſtendat in ſua veniens maieſtate ſalutarem fru-
ctum & dignitatem eiuſdem glorioſæ crucis. Fi-
lium hominis non filium dei ſe hìc appellat: quia
nō in forma dei ſed hominis iudicabit. Secundū

G Chryſoſtomum: Crux apparebit ſole luculentior (Crucis apparitio.) exiſtens, vt nõ ſit neceſſitas accuſationis cùm viderint crucem, ſed per ſe ſine excuſatione condẽnabile eorum efficiatur peccatum: quemadmodum ſi quis lapide vulneratus, ipſum oſtendit lapidem, vel veſtimenta ſanguine madefacta. Et ſecundum eũdem Chryſo. Non erit crux lignum, in quo ſcilicet paſſus eſt dominus: ſed lux in modum crucis ſplendidior ſole. Per hoc autem ſignum crucis intelligi poſſunt etiam alia ſigna, & inſtrumenta ſuæ paſſionis & mortis: vt claui, lancea, corona, & flagella: quæ quaſi vexilla, triumphi, & victoriæ in iudicium deferentur. Quidam autem per hoc intelligũt cicatrices ſeu ſtigmata, & teſtimonium paſſionis in carne Ieſu: vt impleatur illud Zacharię (Zacha. 12.): Videbunt in quem tranſfixerunt. Vnde Hieronymus: Signum autem hic crucis intelligamus, vt Iudæi videant in quem compunxerunt: aut vexillũ fidei victoris triumphantis. ſecũdum Chryſoſtomum: Quemadmodum ingrediente rege in ciuitatem, exercitus antecedit, qui ſigna atque vexilla regalia præferens annunciat regis introitum: ita domino deſcendente de cœlis, præcedet exercitus angelorum & arch-

H angelorum, qui ſignum crucis vt triumphale vexillum præferentes, diuinũ regis cœleſtis ingreſſum terris trementibus nunciabunt. [Et tunc,] ſcilicet cùm triumphale vexillũ videbunt, [plangent ſe,] inconſolabiliter, ſerò accuſante conſcientia, [omnes tribus terræ:] id eſt, aliqui de omnibus tribubus, & nationibus: ſcilicet mali vel omnes tribus terræ, id eſt, omnes homines terreni & iniqui, qui terrena dilexerunt, & ea deo præpoſuerunt: qui cum terrena voluntate deceſſerũt, quibus grauis & triſtabilis erit aduentus iudicis quem terrenis poſtpoſuerunt. Et rectè dicit, tribus terræ: quia, vt dicit Hieronymus, hi plangent qui municipatum non habent in cœlis: ſed ſcripti ſunt in terra. Vbi Chryſoſtomus: Plangent Iudæi, plangent gentiles, plangent Chriſtiani, qui magis dilexerunt mundum quàm Chriſtũ. Non ſic tribus domini. (Pſal. 121. a) Illuc enim aſcenderunt tribus tribus domini, ad cõfitendum nomini domini. Plangent autem ſe, (Planctus terrena amantium.) id eſt, ſuam culpam quam cõmiſerunt, ſuam ſtultitiam quam non correxerunt, ſuam gloriã quam

I amiſerunt, ſuam pœnam quã incurrerunt. Et iterum: [Tunc plangent ſe omnes tribus terræ,] qui magis dilexerunt mundum q̃ Chriſtum, cùm audierint eum hęc verba dicentẽ ad ſe: Ego propter vos homo factus ſum, propter vos alligatus, & deluſus, & cæſus, & crucifixus: vbi eſt tantarum iniuriarum mearũ fructus? Ecce pręmium ſanguinis mei quod dedi pro redemptione animarũ veſtrarum: vbi eſt ſeruitus veſtra quã mihi pro precio ſanguinis mei debetis? Ego ſuper gloriã meã vos habui cùm eſſem deus apparens homo, & viliorem me omnibus rebus veſtris feciſtis. Nam omnem rem viliſſimam terræ amplius dilexiſtis, quàm iuſtitiam meam: & fidem. [Tunc plangent ſe omnes tribus terræ:] quia nec reſiſtendi virtus eſt contra eum, nec fugiendi facultas ante faciem eius, nec pœnitẽdi locus: ex anguſtia enim omniũ (Planctus iuſti ratio.) rerum nihil eis remanet præter luctus. Meritò plangent ſe: quia tunc neq; pecuniæ diuitib9 proſunt ad eleemoſynã faciendam, neq; parẽtes iuſti pro filijs intercedent, neq; ipſi angeli pro hominibus, ſicut ſolebãt facere verbum: quia non recipit K natura iudicij miſericordiã, ſicut nec tempus miſericordię iudicium, dicente propheta: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine (Pſal. 100.): miſericordiam in priori aduentu, iudicium in ſecũdo. Hæc Chryſoſt. Vnde & Effrem: Vtiq; ſi ſciremus quid immineat vel incumbat, ô fratres iugiter plangeremus deum obſecrantes. Si enim omnis creatura contremiſcet, & ipſa agmina ſanctorum angelorũ expaueſcent in aduentu eius: quid tunc dicemus ſi hoc paruo tempore negligẽter ac ſegniter vixerimus? Ipſe namq; pro hac negligentia noſtra rationem à nobis exquiret, ac dicet (Beneficiorũ dei exprobratio.) propter vos incarnatus ſum: & in terris palam couerſatus: propter vos flagellatus ſum, conſputus, palmis cęſus, crucifixus, aceto potat9: paradiſum vobis aperui, regnum cœlorum vobis obtuli, ſpiritum ſanctũ vobis miſi, quid vltrà debui vobis facere, & non feci? humilẽ voluntatem veſtrã ſolummodo quęſiui, non vos coegi: ne cauſa veſtrę ſalutis, eſſet occaſio neceſſitatis. Dicite mihi peccatores, ſecundũ carnẽ paſſibiles, ac mortales, quid paſſi eſtis propter me dominatorem veſtrum, qui etiã impaſſibilis pro vobis paſſus ſum? Hæc Effrem. Et tunc videbunt oculis corporalibus, tam fideles q̃ infi- L deles, filiũ hominis in ſpecie humana: quia in forma hominis iudicabit. Vnde Aug. Viſio quippe (Videndus Chriſtus.) filij hominis exhibetur & malis: nam viſio formę dei non niſi mundis corde: quoniã ipſi deum videbunt. Et quia filiũ dei ſecundũ id quòd in forma dei æqualis eſt patri, videre iniqui nõ poſſunt: oportet autẽ vt iudicem viuorũ & mortuorum corã quo iudicabũtur, & iuſti videant & iniqui: ideo oportebat vt filius hominis acciperet iudiciariã poteſtatẽ. Vnde & Beda: Ea forma electis apparebit, qua in monte apparuit: reprobis verò in ea forma, qua in cruce pependit. Videbũt, inquam, eum venientẽ ad iudicium in nubib9 cœli, ſicut in nube aſcendit, ſcilicet in aẽre ſuper locũ vnde aſcendit. Vnde Chryſo. Quia enim ſicut in actib9 apoſtolorum legitur: Nubes ſuſcepit illum ab oculis (Acto. 1.) eorũ: & illic dictum eſt ab angelis: ſic veniet quẽadmodum vidiſtis eum aſcendentem in cœlum: meritò credendus eſt, nõ ſolum in eodem corpore quo aſcendit, verũetiam in nube venturus. Vnde M & Orige. Sicut eo aſcendente in cœlum nubes eũ tulit, propter honorem aſcendentis: ita eũ deferet ad iudicium: veniet autẽ cum poteſtate magna. Prim9 enim Chriſti aduentus, fuit in oſtenſionẽ infirmitatis. Secũdus erit in oſtẽſionẽ poteſtatis, & maieſtate, id eſt, gloria: tũc enim totus Chriſt9 cũ mẽbris glorioſus apparebit, indui9 lumine ſicut veſtimento: veniet inquã cum virtute multa & poteſtate cõtra inimicos, ad puniendũ & deprimendum eos: ac gloria magna & maieſtate, propter bonos ad præmiandum & glorificandum ipſos, vt qui in primo aduentu venit vt ſeruus cum infirmitate & humilitate: in ſecundo veniet vt dominus cum fortitudine & regia maieſtate. Vnde Cyrillus: Primam enim apparitionẽ proſecutus (Aduentus terribilis.) eſt cum infirmitate & humilitate noſtra: ſed ſecundam celebrabit cum propria poteſtate & maieſtate. Vbi & Gregori9: In poteſtate & maieſtate viſuri ſunt quem in humilitate poſitũ audire noluerũt: vt virtutẽ eius tãto tũc diſtrictius ſentiãt, quanto nunc ceruicem cordis ad eius patientiam non incli-

A non inclinant. Vbi & Chryso. Si quando rex terrenus processum aliquem, aut expeditionem mādat in populo: dignitates omnes mouentur, & exercitus excitatus tota ciuitas feruet: quanto magis rege cœlesti exurgente iudicare viuos & mortuos, virtutes angelicæ commouebuntur: terribiles ministri, terribiliorem dominum præcedētes. Ante ipsum pro candelabris fulgura viua præcedent, & pro tubis horrenda tonitrua vociferabūt. Qualis rex, talis est præparatio regis. Hæc Chrysostomus. Filius ergo hominis in iudicio apparebit: quia dignum est vt ipse filius dei, qui in forma hominis iniustè iudicatus est, in eadem forma hominis in iudicio iustè iudicet. Et in carne eius videbuntur cicatrices vulnerum, vt videant reprobi in quem pupugerunt. Vnde Chrysostomus: Vulnera seruauit, vt in die iudicij proficiāt ad testimonium passionis contra Iudæos, & omnes qui deneganres filium dei crucifixum in corpore iudaizant. Et tunc viui rapientur aliqui, cùm dominus veniet, vt dicatur iudicare viuos & mortuos: ac iudex viuorum & morruorum. Et secun-

Vulnerum seruandorum causa.

B dum Augustinum: Illic tūc morientur, & in momento resuscitabuntur, quia statutum est hominibus semel mori. Et secundum Apostolum omnes resurgemus, & ergo omnes moriemur. Vt enī ait August. Erit resurrectio mortuorum omniū hominum, sed vna & in simul: nō prima iustorū, & peccatorum secunda. Et tunc, scilicet ante resurrectionem communem mittet angelos suos cum tuba & voce magna: id est tam aperta & tam intensa voce, quæ à mortuis audiatur vbiq;. Vnde Remigius: Hæc autem tuba non reuera corporea est intelligēda, sed angelica vox: quę adeoma gna erit, vt ad clamorem illius omnes mortui de terrę puluere consurgant. Vel tuba, est potestas suscitandi mortuos: & vox, est vox Christi vocantis mortuos ad iudicium, ex cuius virtute suscitabuntur, & vt in iudicio sint omnes. Vbi Chrysostomus: Verè magna vox tubę terribilis, cui omnia obaudiunt elementa: quæ petras scindit, inferos aperit, clausuras tenebrarum pertransit, portas ęreas conterit, vectes adamātinos confringit, vincula mortis dirumpit, & de profundo abyssi

Hebr. 9.
1. Cor. 15.
Tuba preua.

C animas liberatas corporibus assignat. Hæc omnia citius cōsummat in opere, quam sagitta trāsit in aēre: dicēte Apostolo: In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti. In illa voce puluis iam dissolutus corporum mortuorum in noua membra constringitur. In illa voce quasi vna persona obnoxia totū mare discutitur, vt si quid apud se retinet de humanis ossibus, sine contradictione restituat. Hæc Chrysost. Et congregabunt angeli ad iudicium electos specialiter ab vniuersis regionibus & locis, in quib⁹ putrefactione resoluti sunt vt triticum ventilatum de area totius terrę & orbis: qui specialiter adducentur ministerio angelorum, quia erunt conciues eorum. Et non solum congregabunt electos, quorum corpora leuia: sed etiam reprobos, qui corpora pōderosa habebunt: & ideo sicut angelus Abacuch, sic eos portabunt. Sed electos congregabunt ad gloriam, reprobos ad damnationem. Ec electi occurrent domino ad iudicium venienti. Reprobi verò venient, sed in magna distantia. Vt ait Remigius: Et secundum

1. Cor. 15.
Cōgregatio corporum.
Daniel. 14

Chrysostomum, Primò resurgent & resuscitatos angeli congregabunt, congregatos autem rapient nubes, & hæc omnia in instanti momento fient. In valle autem Iosaphat, scilicet in aēre iudicabitur omnis homo: quia iudicij discrimē erit in aēre, dicente Apostolo: Simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra. De hac die sic dicit Chrysostomus. Heu mihi de illa die terribili, cùm deceret nos lætari, cùm hæc audiamus, sed dolemus & tristes sumus. Qualibus ergo videmus Christum oculis? Si enim patrem aliquis, non vtiq; ferret videre, cōscius sibi ipsi peccati in ipsum patrem infinitè mansuetum: qualiter respiciemus eum tunc, qualiter sustinebimus? Etenim repræsentabuntur tribunali Christi, & omnium diligens erit inuestigatio. Hæc Chrysost. In omni autem tentatione multum valet illam diem resurrectionis & iudicij, & nobis & alijs ad mentem reuocare, quia hoc præcipuè consueuit animam curare. Vnde Chrysost. Si auari esse voluerimus, & si rapere, & si inconueniens quid agere: confestim diem illam in mentem mittamus, & iudicium subscribamus, & omni freno vehementius detinebit inconuenientem impetum hæc cogitatio, & dicamus ad nosipsos: resurrectio est, & iudicium nos expectat terribile. Et si viderimus aliquem elatum, & in præsentibus bonis inflammatum: idem semper dicamus, ostendentes quoniam omnia hic manēt. Et si alium dolentem viderimus & contristantem, & ad illum idem loquamur: ostendenres quoniam finem habebunt tristia. Et si pigritanrem & dissolutum, rursus idem supercincantemus: ostendenres ei quoniam necesse est pigritiæ noxas dare. Sufficiens est hoc verbū omni ferramento, magis nostram curare animā. Etenim est resurrectio præ ostijs non longè, neq; procul: adhuc autem parum quantulumcunque qui venit, veniet & nō tardabit, & omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, & bonos & malos: hos quidem, vt ante omnes verecundentur: eos verò, vt ante omnes clariores efficiantur: hæc igitur secundum vnamquāq; subscribamus nobis diem. Si hæc semper reuolu imus, nulla sollicitudo præsentium nos mordere poterit: rerum etenim quę videntur temporanea, ea verò quę nō videntur non temporanea sunt. Continuè igitur & ad ipsos loquamur, & adinuicem resurrectio est & iudicium: & noxę eorum quæ gesta sunt. Et ne irritemus deum, sed audiamus eum dicentem. Timēte eum qui potest & corpus & animam perdere in gehēnam: vt propter timorem facti molliores, & à perditione hac eruti digni efficiamur regno cœlorum. Hæc Chrysostomus.

D
Iudicij locus.
1. Cor. 15.
Terribilitas iudicij.
Iudicij recordatio.
E
F
Matth. 10.

Oratio.

Domine Iesu Christe, qui ad iudicādum cum potestate & maiestate magna es vēturus: angelis signum gloriosę crucis tāquam vexillum triūphale præferētibus, tu animam meam huius sanctissimę crucis impressione consigna: tu me huius virtute purifica: & per hanc me totum sic vendica tibi, vt nihil aduersarij valeant in me reperire: quatenus te ad iudicium veniente ego hoc venerabili inueniar signatus stigmate, vt tibi crucifixo configuratus in pœna consors fieri merear, & tui resurgentis in gloria. Amen.

G De electorum consolatione ex appropinquante redemptione,& de similitudine ficulneę. Cap.XLIIII.

Luc̨.21. Matt.24. Mar.13. DEinde post præmissa contra reprobos dicta mox ad electorum consolationem dominus conuertir verba, quia dies iudicij licèt in reprobis sir trrribilis: tamen electis debet rsse cōsolabilis: tunc enim ad gloriã transferentur optatam. Vnde hortatur eos, dicens: [His autem,] scilicet signis prædictis [fieri incipientibus] & apparentibus, scilicet cùm plagę mundi crescent: cùm terror iudicij commotis virtutibus ostendetur, cùm peccatores tabescent præ timore & expectatione malorum: vos electi [respicite] per fidem, id est diligenter attendite, & mentis oculos aperite credendo & nullatenus dubitando [& leuate] per spem [capita vestra] id est mentes vestras à terrenis ad cœlestia expectatione gaudiosa rrigite, & corda vestra exhilarate, ac gaudete cū lętitia qui in tristitia fuistis: quoniam post tribulationē horum dierum, post pressuras & trrrores malorū ap-

H propinquat redemptio vestra plena & perfecta, quam expectatis: quia dum finitur mundus, cuius amici non rstis: propè est redemptio quam quęsistis: redrmptio inquam vestra, id est sanctorum: sed econtrariò appropinquabit perditio malorū. Hæc autem redemptio erit plena ab omnibus malis liberatio: tunc enim ab omnibus seruitutibus, scilicet peccatorum alligatione, fomitis infectione, sensuum illectione, passionum infestatione, dęmonum tentatione, malorum hominum persecutione, necessariorum solicitudine, & ab omnibus huiusmodi erimus liberi, quando ponemur in li-

Rom.8. bertatem gloriæ filiorum dei. Hæc enim redemptio non est aliud, nisi perfecta libertas animæ & corporis, vt tunc iusti dicere possint Christo il-

Apocal.5. lud Apoc. Occisus es & rrdemisti nos deo nostro in sanguine tuo, & fecisti nos deo nostro regnum. Hoc quippe ad consolationem elrctorum cedit, quòd videant Christum venire, vt eis præmia largiatur quæ suis promisit. Sed væ vobis ambitiosis, qui primas cathedras diligitis: scilicet qui ad dignitates diligitis accedere, vel in ipsis dignitati-

I bus diligitis perseuerare: quia tunc non erit vobis pars neque sors in sermone isto, nec cum electis consolatio: nam Christum iudicem venientē non libenter nec gaudenter videbitis: qui nunc prærsse & iudices esse diligitis. Quod benr Gregorius in Moralib⁹ attestatur, dicens: Nã cui esse nunc iudicrm libet, huic videre tunc iudicem nō libet. Non dicit qui iudex est: sed cui esse iudicē libet, animum videlicrt non gradum redarguens, & ad voluntatem non ad factum vituperationem

Lętitia iustorum, & tristitia reproborū. referens. Quis autem cogitare vrl dicere valeat, quæ tunc lætitia bonis, & quæ tunc tristitia malis erit? Vnde Gregorius: Qui deum diligunt, ex mundi fine gaudere atque hilarescere iubentur, quia videlicet eum quem amanr mox inueniunt dum transit is quem non amauerūt. Absit enim vt fidelis quisque qui deum videre desiderat, de mūdi percussionibus lugeat: quem finiri eisdem percussionibus suis non ignorat. Scriptum nãq;

Iacob.4. est. Quicunque voluerit amicus rsse huius seculi, inimicus dei constituetur. Qui ergo appropinquante mundi fine non gaudrt, amicum sr illius esse trstatur, ac per hoc inimicus dei essr conuin- K citur. Ex mundi enim destructione lugere eorum est, qui radicem cordis in eius amore plãtauerūt, qui sequentem vitam non quærunt. Hæc Gregorius. Dicit autem hęc ad discipulos, non tanquã ad eos qui durare deberent in vita ista vsq; ad mūdi terminum: sed quasi vno corpore existete ipsis & nobis & posteris vsque ad consummationē mūdi credituris in Christum. Quãuis ergo diem illam nemo sciat: proximã tamen esse dubitarr nō poterit, postquam tanta & talia signa fieri incipient. Cuius rei gratia subdit parabolam, id est similitudinem ad propositum congruam, de ficul-

Ficulneæ similitudo nea & alijs arboribus. Sicut enim ex pullulatione & fructu foliorum & florum in arbore propè esse æstas agnoscitur: ita ex ruina mundi quę fructus eius est, & signis prædictis, propè esse cognoscitur aduentus iudicis, & regnum dei quæ æstas erit iustis ex hyeme, & peccatoribus hyēs ex ęstate. Secūdum Chrysostomum: Plus de ficu quàm de alia arbore similitudinē ponit, quia penè post omnes arbores vernat, & sic magis è vicino ęstatē

nunciat. Vel similitudinem à ficu sumit, quia illa L si mala est, mala est valde: & si bona est, bona est valde: sic iudicium valde malum est malis, & valde bonum est iustis. Vrl quia dulcedo ficus dulcedinem futurorum significat gaudiorū. Hac simi-

Fruct⁹ mūdi. litudine (secundum Gregoriū) despiciendus mūdus ostēditur, cuius fructus ruina est, quia ad hoc crescit vt cadat, ad hoc germinat vt quæcunque

Moraliter germinauerir cladibus consumat. Moraliter homo arboribus in hoc assimilatur, quia sicut arbores post hyemē fructificant, & æstate fructus colligitur: sic homo post tribulationem fructum habet, qui per tolerantiam passionum acquiritur, & hic fructus in æstate claritatis æternæ colligitur. Et conuenienter regnum dri comparatur ęstati. Primò quia æstas est tempus lucidum, sic regnū cœlorum. Secundò quia æstas est tempus fructiferum, sic in regno cœlorū. Tertio quia æstas est tempus iocūdum: sic regnum cœlorum. Quartò quia est tempus tranquillum: sic in regno dei cessabit nubilum tribulationum. Et confirmãs præmissa assertione certificatoria subiungit: [Amen,] id est verè [dico vobis, quia non præteribit gene- M ratio hæc,] id est non deficiet hęc sexta ætas omnium hominum malorum & bonorum, hoc est genus humanum: vel specialiter generatio hæc scilicet Iudæorum, quæ non deficiet ex toto, quia potest opprimi & dispergi, non tamen destrui & anihilari ob memoriam crucifixi: vel generationem Christianorum dicir ecclesiam, volens discipulos consolari, ne crederent quòd in illis temporibus fides deficeret [donec omnia] quæ circa Christi aduentū prædicta sunt [fiant] & fuerint consummata. Vel secundum Chrysostomum: donec impleatur omne mysterium vocationis sanctorum: quia quantumcunque fideles opprimantur tempore Antichristi: tamen aliqui permanebunt in fide stabiles vsque ad finrm mundi: vbi de prædicta die aduentus domini nos quasi pręmonendo, sic dicit Gregorius: Illum ergo diem fratres charissimi ante oculos ponite, & quicquid modo graue creditur in eius comparatione leuigatur. Illū

Dies iudicii. dirm tota intentione cogitate: vitam corrigite: mores mutate: mala tentantia resistendo vincite: perpetrata

A perpetrata autem fletibus punite. Aduentum nãque æterni iudicis tanto securiores quandoq; videbitis: quanto nunc districtionem illius timendo præuenitis. Hæc Gregorius. Et addit quandã protestationem ad assertionem pręmissorum, dicens: ⌊Cœlum,⌋ scilicet non ęthereum, sydereum: sed aëreum, à quo & aues cœli & nubila cœli cognominantur: hoc est inania hæc & nubilosa ventosi aëris spatia ⌊& terra trãsibunt⌋ id est, suo modo mutabũtur: scilicet quo ad mutationem qualitatis, & eius quam nunc habent imaginis: non quo ad destructionem substantiæ, secundum quã subsistent sine fine: quia quo ad qualitatem in melius commutabũtur, & forma priori deposita innouabuntur: vt dicatur cœlum nouum, & terra noua: præterit enĩ huius mũdi figura: sed quo ad substantiã & essentiã semp manebũt immobilia. ⌊Verba autẽ mea⌋ fundamentum æternæ veritatis habentia, hoc est verborum sententię ⌊nõ trãsibunt⌋ sine effectu impletionis: sed sicut dicũtur, sic sine vlla diminutione implebuntur. Ac si diceret: Ecce quãta est stabilitas verborum meorum, quia facilius est ea quæ videntur esse valde stabi-

Cœlum aëreum.

1. Cor. 7.

Verborũ dei stabilitas.

B lia & durabilia destrui, quàm verborum meorum quę videntur per prolationem trãsire aliquod decidere. Facilius est quòd tota natura subuertatur, quàm quòd intellectus verborum meorum, effectu nõ cõpleatur. Plus enĩ repugnat diuinæ veritati à veritate verba sua deficere, quàm quodcũq; creatũ in nihilum redigi. Augustinus distinguit triplex cœlum. Primum aëreum, in quo aues volitant. Secundum ęthereum, in quo sydera stant. Tertium empyreum, in quo deus & sancti habitant. Primum transibit, non quidem secundum substantiam, sed secundum qualitatem: quia innouabitur & depurabitur per ignem. Secũdum etiã transibit, quia à motu cessabit, & habebit claritatem quam habet sol: & soli dabitur alia claritas, & lunæ similiter. Cessabit ergo mot⁹ cœli & trãsmutatio in elementis, quia ista ad complendum numerum electorũ sunt ordinata: & ideo isto cõpleto in iudicio cessabunt, sicut ea quæ sunt ad finem habito fine cessabunt. Moraliter circa hoc nota quòd quia mundus iste quantum ad omne sui appetibile transit, quia secundum Ioannẽ mũ-

Cœlum triplex.

Cœlorum transitus.

Motus cœli cessatio.

Moraliter

1. Ioan. 2.

C dus transit & concupiscentia eius: hinc est quòd quicunque his mundanis adhęret, ille est in continuo transitu cum ipso mundo. Et præcipuè triplicem facit transitum miserabilem. Primò à culpa in culpam. Secundò de culpa in pœnam. Tertiò de pœna in pœnam. Boni autem sugiẽtes mũdum & ea quæ in mundo sunt, faciunt triplicem transitum commendabilem. Primò quidem trãseunt à culpa ad pœnitentiam. Secundò à pœnitentia ad sapientiam. Tertiò à sapientia ad vitã æternam. Qui hunc triplicem facit trãsitũ, ille est verus Hebræus: & hic celebrat verum Pascha vel Phase, quod est transitus domini. Moraliter etiam nota quòd sicut transitus cœli & terrę corporalis ponitur in argumentum aduentus Christi in iudicium, sic transitus cœli & terrę spiritualis est argumentum aduentus verbi æterni in mẽtem. Vnde sciendum quòd per cœlum & terram, quę sunt extrema mundi corpora, possunt intelligi anima rationalis & corpus quæ sunt duo extrema: scilicet spiritualis & corporalis natura. Igitur

Transitus mundanorũ, & deuotorum.

Moraliter

adueniente verbo æterno in mentem ⌊cœlum & terra transibunt,⌋ id est vltrà ibunt, quia scilicet extra vel supra communem hominũ statum eleuabuntur & innouabuntur: hoc enim efficit eius aduentus in nobis quòd innouabimur, tam secũdum animam, quàm secundum corpus: vt exuentes veterem hominem cum actibus suis induam⁹ nouum hominem, qui secundum deum creatus est. Renouabitur autem homo secundum animã per reformationẽ imaginis deformatę vetustate defectuum culpabilium, ad quam reformationem imaginis deformatę anima peruenit triplici trãsitu. Nam primò transibit ab obliuione memorię, ad acquirendam verbi æterni pręsentiã per iugẽ memorię recordationem. Secundò trãsibit ab obfuscatione intelligentiæ, ad contemplandam sapientiam per luculentam intelligentiæ perscrutationem. Tertiò transibit à torpore ignauię, ad degustandam ecclesiæ dulcedinis affluentiam per ardentem amoris inhęsionem. Secundum corpus etiam homo innouabitur triplici transitu. Primò corpus transibit à carnalium oblectatione ad sensualitatis debitam suppressionẽ: vt videlicet corpus quantum ad appetitum animalem & sensitiuum, sit subiectũ imperio rationis. Secundò trãsibit à sensibiliũ diuagatione ad similiũ corporalium & specierum imaginabilium quietationem. Tertiò transibit à passionũ molestatione ad pœnalitatum & afflictionum ęquanimem tolerationem. Igitur quando sic cœlum & terra in nobis transierunt, certissimum argumentum est quòd verbum æternũ nullatenus nos trãsiuit, sed amorosè in mentem nostram declinauit. In quocunq; enim homine cœlum & terra, id est, anima & corpus transierint per gratiæ innouationem, illum verbum æternum non transibit: imò ad deum venit per mentalem eius conceptionem. Et quia ad præcauendum tãta mala suprà tacta necessaria est digna præparatio: ideo generalem subdit admonitionem, dicẽs: ⌊Attendite vobis,⌋ id est diligenter cauete, ⌊ne grauentur corda vestra,⌋ id est deorsum premantur ad vitia: ita quòd leuare non possitis capita vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitę, id est ex superfluitate cibi & potus, & superflua terrenorũ solicitudine. Crapula enĩ sensum ligat, cura secularis sensum distrahit & suffocat: ⌊& superueniat in vos⌋ repentina dies illa scilicet iudicij, & ⌊repẽtinus interitus⌋ vos auferat nescientes: & ideo hæc vitanda sunt & cauenda. ⌊Tãquã laqueus enim,⌋ scilicet insperatus, qui euadi nullo modo poterit, & ꝑpetuò retinẽs quod semel ceperit ⌊superueniet in omnes qui sedẽt super faciem omnis terrę⌋ id est qui delectabiliter & per amorem quiescunt in terrenis, & huiusmodi illecebris. Peccator enim primò capitur laqueo culpę, sed tandem capietur laqueo pœnę. Sancti quidem transeunt super terram, tanquam hospites & peregrini: sed mali sedent & quiescunt in terra, tanquam ciues & domestici. Vnde Theophilus: Capiet enim dies illa sedentes in superficie, quasi impremeditatos & inertes. Quotquot verò sunt solertes & agiles ad bonum, non sedentes & ociantes in terrenis, sed surgẽtes ab eis, sibi dicentes: surge, vade, quoniam non est hìc tibi requies: talibus non est illa dies vt laqueus & discrimen: sed vt dies festiuus, Vnde Beda: O stultam præsumptionem

D

Ad Ephe. 4.

Animę transitus

Corporis transitus

E

F

Laqueus peccator

G ſumptionem cordis humani, quæ lamentabilem finem cupiditatis, ebrietatis, & crapulę, nec ipſo iudice conteſtante pręuideat, ſed edictum regis æterni in more ſerui nequam, poſtquam didicerit ſpernat. Et certè ſi quis nobis peritus ac ſapiens medicus præciperet, attendite, inquiens, vobis ne quis, verbi gratia, de illius herbę ſucco auidius ſumat: quod ſi fecerit, repentinus ei ſuperueniet interitus: quanto quiſque ſtudio præmonentis medici mandata ſeruaret, ne videlicet vetitum guſtando periret: ac nunc animarum ſimul & corporum ſaluator, ac dominus iubet ebrietatis herbā & crapulę vitandam: necnon & curarum ſecularium ſolicitudines, vt mortiferos ſuccos eſſe cauendas: & quanti tamen noſtrum his non ſolum ſauciari, ſed etiam conſumi nō timent? Nulla certe alia cauſa, niſi quia fidē quā medici præbēt dictis, deo præbere contemnunt. Si enim credidiſſent, credendo vtique timerent: timendo autē imminens periculum cauerent. Vnde & Chryſoſt. Si dixero tibi, abſtine te à delitijs, & ieiuna: nō facis, quia non credis. Si ęgrotanti tibi medicus di-

Credēdū deo vt medico.

H xerit, abſtine te ab hoc, obaudis: quia credis te ſaluandum ſi ſeruaueris. Et frequenter illud amas quod manducare vetaris, & vincis deſiderium vētris, propter deſiderium ſanitatis. Multo magis ieiunare poteras, ſi crederes iocunditatem illam futuram. Hæc Chryſoſtomus. Maior inſania non poteſt eſſe, quàm mortem animæ non formidare. Quia (vt ait Chryſoſt.) Quanto precioſior eſt anima quàm corpus, tanto miſerabilior perditio animarum quàm corporum. Deinde monet omnes, dicens: Vigilate itaque omni tempore, nō vigilia ſenſus: quia nullꝰ poſſet hoc ſuſtinere, ſed vigilia intellectus, de qua in canticis dicitur: Ego dormio, & cor meum vigilat: & omni tēpore orantes, non quod oratio ſit ſemper cōtinua, quia oportet eam ſæpe interrumpi ſomno, & alijs neceſſitatibus corporis: ſed cōtinuitas intelligitur quòd non interueniat mortale peccatū impediēs ipſius effectum & opus bonum: & ideo ſubditur vt digni habeamini fugere, id eſt cauere ſalubriter omnia iſta quę ventura ſunt, & ſtare ſecuri in iudicio ante filium hominis, ſedentis ſcilicet ad iudican-

Animæ mors formidanda.

Cant. 5. a.
1. Theſſ. 5. c.

I dum: id eſt, coram Chriſto in forma humana iudicante, quia illi qui tunc inuenientur ſine peccato mortali, erūt ſalui: vt dicit gloſa. Hęc eſt ſumma beatitudinis, ſcilicet in pręſentia iudicis ſecurum conſiſtere. Mali autem cadent ante eum ita quòd amplius non reſurgent: quia pœnam quàlibet mallent ſuſtinere, quàm ipſum videre. Vbi Auguſtinus: Hæc intelligitur illa fuga, quæ non debet fieri in hyeme, vel in ſabbato. Ad hyemem pertinent curę huius vitæ, quæ triſtes ſunt velut hyems: ad ſabbatum vero crapula & ebrietas, quę carnali lętitia, luxuriaq; cor ſubmergit atque obruit, quod malum ſabbati nomine ſignatur: quia illo die Iudęi delitijs affluūt, dum ſpiritualē ſabbatum ignorant. Et ſecundum eundem Auguſt. Omni tempore opus eſt vigilia mentis ante mortem corporis, vt in præſentia ſummi iudicis conſiſtamus. Hoc enim eſt noſtra beatitudo. Vbi Beda: Qui ante filiū hominis ſtare: eiq; (iuxta Apocalyp. Ioannis) die noctuq; in templo eius ſeruire deſiderat, nec ab eius aſpectibus in ignem ęternum maledictus abijci: non ſolum ab illecebris ſe

Vigilandū eſſe.

culoribus caſtigari, ſed & orare & vigilare, & hoc K non quibuſdam diebus, ſed omni tempore facere debet. Iuxta quod Pſalm. ait: Benedicam dominum in omni tēpore, ſemper laus eius in ore meo: Pſal. 33. a. ſic namque merebitur habitare in domo domini, & in ſeculum ſeculi laudare illū. Hæc Beda. Cur autē monuit vt vigilemus & ſoliciti ſimus, declarat protinus: cùm ſubdit: Neſcitis enim quando tempus ſit: ſcilicet iudicij, ſiue mortis proprię. Et quia dixerat dominus aduentum, & regnum ſuū propè eſſe: ne diſcipuli ęſtimarent quòd ex ſignis prædictis poſſet dies & hora ſciri, determinatè ſubiungit: De die autem illa & hora, ſcilicet quādo ad iudiciū veniet, nemo in eccleſia, id eſt nullus hominum ſcit determinatè, neque angeli cœlorum ſciunt: quia non eſt de pertinētibus ad beatitudinem: neque filius ſcit, niſi ſolus pater. Secundum plures doctores intelligendum eſt quòd homo, vel angelus, nec ſibi, nec alijs ſcit diem iudicij, ſed filius in patre ſcit, ſibi quanuis alijs neſciat, id eſt nullum ſcire faciat. Pater autem ſolus ſcire dicitur, quia ſolus facit filiū ſcire. No- L ta quidem eſt hæc regula loquendi, vt ibi: Tentat vos deus vt ſciat: id eſt, ſcire vos faciat, ſi diligitis deum. Et ibi: Nunc cognoui quoniam times deū, id eſt nunc feci vt cognoſceres. Vt enim dicitur dies lętus, quia lętos facit: & frigus pigrum, quia pigros reddit: ſic dicitur filius neſcire, vel ſcire nobis quibus miſſus eſt, quæ ſcire vel neſcire nos facit: ſcit itaq; in ſe, & ſibi non nobis. Vnde per hoc quod dicitur: Niſi ſolus pater, à quo fons omnis cognitionis eſt, non excluditur filius, vel ſpiritusſanctus qui in eodem fonte habitāt, ſed magis includuntur, quia vna eſt trium perſonarum notitia. Sicut ergo principium mundi à ſolo deo fuit præcognitum, quia mūdus immediatè ab ipſo factus eſt: ita & finis mundi ſoli deo eſt cognitus, & homini Chriſto reuelatus, ad quem pertinet iudicare de omnibus. Nobis autem hoc vult eſſe celatum: quia ſecundum Hieronymum, Non expedit nobis, immo nec expediebat apoſtolis ſcire diē & horam illam iudicij, ne pigriores ſimus, ſed ſemper incerti de temporibus futuris, & aduentu iudicis: ſic quotidie viuamus cum timore, & ſemper vigilemus ſoliciti, quaſi in proximo, & altera die M iudicandi ſimus, ac pendulę expectationis incerto, ſemper tum credamus futurum quem ignoramus quando venturus ſit. Signa quidem appropinquationis aduentus eius, ſcire poſſumus & debemus, ſed diē pręciſum neſcimus. Vbi Chryſoſtomus. Ecce ſenectutis ſigna cognoſcimus: diē autem vltimum ignoramus: ſic & labentis ſeculi ſigna ſcimus, finem eius non agnoſcimus. Sicut enim quando videmus hominem ſenem, ſcimus quia propè moriturus eſt: quādo autem, neſcimꝰ: ſic & cùm mundum perturbatum videmus, caſurum cognoſcimus, diem autem ignoramus. Vnde & Auguſtinus: Finis quidem ſeculorum eſt ętas ſexta mundi, videlicet ab aduentu domini vſq; in finem ſeculi. Senectus verò tantum temporis ſolet tenere, quantum omnes ætates cæteræ. Nam cum anno ſexageſimo ſenectus dicatur incipere, & hominis vita poſſit vſque ad annos centumuiginti peruenire, manifeſtum eſt ſolam ſenectutem tam longam quàm omnes ætates priores eſſe poſſe: fruſtra igitur annos qui remanent huic ſeculo

Filiū neſcire diem iudicij.

Scire ideo
Deute. 13.
Gene. 22.

Dies iudicij cur ignotus.

Senij vniuſque mūdi comparatio.

ſeculo

A seculo conaremur diffinire: omnium enim de hac re calculantium digitos & peritiam numerandi resoluit, & quiescere iubet, qui ait: Non est vestrũ nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Hæc August. Nõ est quippe nostrũ nosse tempora vltrà quàm reuelatur, vel traditur per scripturas: quia hoc est præsumptionis. Sed secundum scripturas nosse, est eruditionis: quanuis ergo reuelatum fortè fuit alicui tempus aduẽtus Antichristi: non tamẽ sequitur vt sciat de die iudicij. Nescitur enĩ quanto interstitio post Antichristum futurum sit iudicium. Quia licèt scriptum sit quòd quadraginta dies dabũtur sanctis ad pœnitendum post Antichristum: nescitur tamen vtrum statim post illos dies quadraginta futurum sit iudicium. Creditur tamen quòd nocte resurrectiõis dominicę erit generalis resurrectio: scilicet in nocte Paschę. Ideo secundum Isidorũ, In primitiua ecclesia fideles tota nocte illa vigilabant, quasi iudicem expectantes. Quo autẽ anno dies iste vẽturus sit, penitus ignoramus. Istud verò quod hìc ad literam exponitur, de die iudi- B cij generalis moraliter: potest intelligi de die iudicij particularis, qui est dies mortis cuiuslibet hominis: diem enim mortis suæ nullus scit, nisi deus sibi reuelauerit: & ideo est nobis vigilandum de hac die, sicut de illa solicitè cogitãdum: quia qualis quisq; exierit de hoc mundo, talis præsentabitur etiam in futuro iudicio.

Acto. 1.

Tẽpus resurrectionis generalis.

Oratio.

Domine Iesu Christe, veni ad me in nubibus pœnitentię, & cor meum in pluuiam lachrymarum resolue: eijce in potestate vitiorum dæmonia, & maiestate in me regna. Fac me ô nostra redemptio ad te respicere in serioribus oculis, & leuare caput mentis: da mihi videre ficulneam, sentire scilicet tuæ charitatis dulcedinem, & omnium virtutum arbores producant in me fructum bonorũ operũ: vt mihi propè sit æstas regni cœlorum. Præsta mihi cauere omnia vitia, & vigilare in oratione continua: vt merear mala ventura fugere, & in iudicio ante te securus stare. Amen.

C

De die domini iuxta exemplum Noe, vel Loth subitò venturo, ac de vno assumpto & alio relicto.

Cap. XLV.

Matth. 24 & Luc. 17

POst hæc declarat incertitudinem diei domini: introducens terrorem insperati diluuij: & hortans vt vigilemus, & nos præparemus bene operando, ne dies domini inueniat nos imparatos. In hac autem comparatione temporis iudicij, & ipsius diluuij, implicantur duo iudicia generalia: vnum quod præcessit, scilicet per aquã in diluuio: aliud quod futurũ est, scilicet per ignẽ in generali incendio. Ponitur ergo comparatio, quantum ad incertitudinem vtriusque, quò ad tẽpus determinatum, & etiam quò ad incredulitatẽ multorum carnaliũ. [Sicut enim in diebus Noë] eo fabricante arcam, & prædicante diluuium futurum: [erant homines comedentes & bibentes,] ac matrimonia facientes: id est gulę, & ebrietati, ac luxurię dediti: & sine timore lasciuientes securi: & eis credere nolentibus, ac vanitatibus vacantibus, & nihil timentibus, subitò veniẽs [diluuiũ] D submersit & [perdidit omnes:] [prętet Noë & cum eo in arca existentes: sic & circa diem iudicij hominibus, vacantibus voluptatibus & vanitatib⁹, ac in securitate existentibus, & de nullo timentibus, aduentus Christi subitò & insperatè veniet: & omnes quos reperiet extra arcam, id est ecclesiam, perdet, & cõdemnabit: sed in ecclesia per fidem, & operationem existentes, custodiet & saluabit. Vt dicit Beda: Non hìc coniugia, vel alimenta damnantur: sed immoderatus licitorum vsus arguitur. Neque enim quia hæc agebant, sed quia his se totos dedendo dei iudicia contemnebant, aqua perierunt. Hæc Beda. Interitus quidem illorum erat subitaneus, non quia antè minimè nũciatus: sed quia à nullo creditus. Vnde Maximus episcopus: Noë & si tacebat voce, opere loquebatur: si silebat lingua, fabricatione, clamabat: Nã vtique cùm operaretur opus nouum, & nulli aliquando compertum, admonebat cunctos nouis periculis noua tabernacula pręparari: loquebatur ergo opere, & dicebat illud euangelicum domini dictum: Si mihi non creditis, operibus credite. Hęc E Maximus. Sed peruersi homines arcam in tot annis constructam videntes, sine dolore lętabantur: nihil futurorum pręuidẽtes, & iudicia dei cõtemnebant: non euigilantes, sed in malitijs dormitantes, & subitò à diluuio absorpti sunt, & repẽtinus interitus tulit omnes in magna securitate existentes, & nihil timentes. Sic domino fabricãte arcam ecclesiæ, extra quam nõ est salus, prædicatur aduentus domini ad iudicium inopinatus. Multi quoque hoc tempore pœnitentiam agentes, & exempla pœnitentiæ alijs ostendentes: & si tacent voce, tamen cum Noë loquuntur opere, dicentes: Si nobis nõ creditis, vel operibus credite. Ioan. 10. Sed reprobi contemnentes lasciuiũt: & in die qua non putãt veniet dominus, & perdet eos. Et cùm dicent pax & securitas, quasi securi existentes, & de nullo timentes, veniet super eos repentinus interitus: & non effugient tribulationem imminentem. Vbi Beda: Mysticè autem Noë arcam ædificat: cùm dominus ecclesiã de viris fidelibus, quasi lignis leuigatis adunando construit: quam perfectè consummatam ingreditur, cùm hanc in die F iudicij præsentia suæ visionis æternus habitator illustrat. Sed cùm arca ædificatur, iniqui luxuriãtur: cùm verò intratur intereunt: quia qui sanctis hìc certantibus insultant, eis illic coronatis æterna damnatione plectentur. Hæc Beda. Sic multi de morte sua non cogitant, quanuis certitudinaliter sint morituri: & frequenter venit mors, quãdo nullum timetur periculum: subitus enim erit aduentus filij hominis ad iudicium generale, vel particulare venientis. Vnde Chrysostomus: Ee quid mirum si periturum mundum audiunt, & non credunt. Ecce morituros se esse quotidie audiunt homines, quotiens mortuos alios vident, & tamen non credunt se morituros. Si enim crederent se morituros, non facerent ea pro quibus moriuntur morte digna. Si ergo illud quod quotidie fieri vident in alijs, in se futurum esse nõ credũt: quomodo illud credent futurum, quod adhuc nũquam factum est! Hæc Chrysostomus. Hoc idem etiã ostẽdit ex similitudine facti in diebus Loth. Similiter enim sicut tũc factum est, scilicet quòd impij

Iudicium per aquã & ignem.

Licitorum immoderatus vsus dãnatur.

Arcã Noë fabricat.

Similitudo de Loth sumpta.

G impij igne & sulphure perierunt: sic impij in die
aduentus Christi peribunt. Quia homines illius
temporis edebant & bibebant. Ecce peccatum vo
luptatis: emebant & vendebát, ecce peccatum cu-
piditatis: plantabant & ædificabant, ecce peccatũ
nimię securitatis: & in securitate erant vsque in
diem illam qua (exijt Loth à Sodomis,) qua do-
minus (pluit ignem,) cõtra immoderatum ardo-
rem: (& sulphur,) cõtra fœtorem: (de cœlo,) scili-
cet aëreo (& perdidit omnes) illos, & adiacentes ci
Licitorum uitates. Vbi Beda: Prætermisso dominus illo ma
immodera ximo, & infando Sodomorum scelere: sola ea quæ
tus vsus. vel leuia, vel nulla putari poterant delicta com-
memorat: vt intelligas illicita qua pœna ferian-
tur, si licita & ea sine quibus hæc vita non duci-
tur, immoderatius acta, igne & sulphure puniun-
tur. Hæc Beda. Si quando filius hominis reuela-
bitur, qui modo occultatur, scilicet in aduẽtu suo
futuro, erunt homines in securitate, nihil timẽtes
de futuro iudicio vsque ad tẽpus illud, quo Chri-
stus in humanitate gloriosa videbitur veniẽs ad
iudicium: veniet enim quando homines non ad-
H uertent periculum. secundum Chrysostomum,
hoc totum dixit, ostendens qualiter repentè ve-
niet & inopinatè, & pluribus lasciuientibus, & si-
ne solicitudine existentibus. Vbi Beda: Pulchrè
dicit, reuelabitur: quia qui interim non apparens
omnia videt, tunc apparens omnia iudicabit: ap-
parebit autem iudicaturus eo maximo tempore,
quo cunctos iudiciorum eius oblitos huic seculo
conspexerit esse mancipatos: quia licèt mũdi ter-
minus olim pręfinito sit venturus in tempore: fri
gente tamen circa finem charitate multorũ, tan-
ta crebrescet humani generis iniquitas, vt meri-
tò debeat cum ipso, quem inhabitat orbe deleri.
Nam & nunc quidem innumeros adeo commessa
tioni & ebrietati, emptioni & vẽditioni, cæterisq́
mundi rebus inhærere videmus, vt palàm distri-
cti iudicis iram eos prouocare non lateat. Sed ta-
men quod sine graui mœrore sapiens quisque sal
tem cogitare non valet, peiora iam iamq́ superuẽ
tura formidamus: quod enim de vna quondá pec
catrice gente dolenda dictum est: necdum com-
Gene.15.d pleta sunt peccata Amorręorum, de tota procul-
I dubio prauorum massa damnanda constat esse
Mysticè. sentiendum. Mysticè, secundum Bedam, Loth
Loth de- qui interpretatur declinans, est populus electorũ,
clinãs in- qui dum in Sodomis, id est inter reprobos vt ad-
terpretaf. uena moratur, quantum valet eorum scelera de-
clinat. Exeunte autem Loth de Sodoma, perit: qa
secundum Chrysostomum, Quandiu sunt ho-
mines fideles, stat iste mũdus: & cùm sancti de mũ
Mundi ca- do deficiunt, est vtique casurus: sic etiam egrediẽ
sus. tibus Israëlitis de Aegypto, exterminat⁹ est Ae-
gyptus. Hæc igitur prædicta audiẽtes timeamus
actus nostros, & ab ocio ac lasciuijs ammodo abs-
tinentes, & de præteritis pœnitentiam agentes, ad
illam diem domini nos sine cessatione præpare-
Saluatio mus. Deinde post certitudinem temporis iudicij,
incerta. ostendit incertitudinem salutis iudicandorum,
ne quis de suo statu præsumat, vel se eleuet, quia
in omni statu erunt aliqui electi, & aliqui reprobi.
De vno (Tunc) enim in illa nocte tribulationis, quia An-
assumẽdo. tichristus hora tenebrarum est: & similiter est in
nocte mortis (duo erunt in agro,) id est in agricul
tura prælationis, qui præsunt ecclesijs: & operan-
tur in ecclesiæ ministerio tanquam in agro dei, vt K
surgat & proficiat messis huius agri dominici,
(vnus assumetur,) scilicet ad gloriam, vt præla-
tus bonus & vtilis: (alter relinquetur) ad pœ-
nam, scilicet prælatus malus & inutilis. Item (duę
erunt molentes in mola,) id est in exercitio actio-
nis, quæ in modum molę voluitur solicitudinib⁹,
& pertinet ad populos qui fœminarum nomine
designantur, quia tanquam infirmi à præpositis
reguntur (vnus assumetur) ad gloriam, scilicet iu
stus: (alter relinquetur ad pœnam,) scilicet iniu-
stus. Item (duo erunt in lecto,) id est in quiete cõ-
tẽplationis, qui ocium & quietem eligũt: & neque
negocijs ecclesiasticis, neque secularibus occupa-
ti: sed velut ad hæc infirmi secedunt ad ocium &
quieti esse diligunt: non se magnis actionibus cõ-
mittentes, & quodammodo in stratu infirmitatis
deum rogantes (vnus,) scilicet bonus: (assumetur)
ad salutem: (alter,) scilicet malus relinquetur ad
damnationem. In quolibet ergo istorum statuum
ostẽditur aliquos esse electos, & aliquos reprobos:
in quolibet enim sunt boni & mali. Quia secun- L
dum Augustinum: In omni conditione, & gradu Mixtio po
optimis mixta sunt pessima. Et qui boni fuerint puli.
assumentur ad gaudia æterna vbi est Christus:
quia (vbi est corpus,) id est dominus i corpore, sci
licet Christus, qui est homo corporeus, & aquila-
rum, id est animarum sanctarum præda: (ibi con
gregabũtur & aquilę:) spirituales in corpore, sci-
licet sancti & electi, qui eius passionem humilita-
temq́ imitando, tanquam de eius carne saturan-
tur: quorum per resurrectionem, vt aquilę iuuen-
tus renouabitur: mali verò cum diabolo ad pœnã
æternam relinquẽtur. Et ideo vt dicitur in Oseę: Oseę.13.
Consolatio abscondita est ab oculis meis: quoniã
ipse inter fratres diuidet. Cùm ergo dicitur quòd
de agro, & de mola, & de lecto vnus assumetur, &
alter relinquetur: nõ de duobus hominibus dictũ
est, sed de duobus generibus affectionũ. Nec alia
videntur esse genera hominum, quibus constat ec
clesia, quàm ista tria habentia binas differentias,
propter assumptionẽ & relictionem. Vnde Chry
sostomus: Quando iusti quidem assumũtur, pec-
catores autem relinquuntur: omnes iusti in vno M
homine figurantur, & omnes peccatores in vno.
Videat vnusquisque modo qualis sit, & talẽ se fa-
ciat quòd debeat assumi, & non relinqui: quia bo-
ni tantum assumẽtur, mali verò relinquentur. Hi
autem tres ordines, quò ad saluandos, significãtur Ordines
per tres viros qui saluauerũt animas suas, & quos saluando-
solos liberandos Ezechiel propheta prænunciat: rum tres.
scilicet Noë, qui significat statũ prælatorum, per Noë.
quos ecclesia regitur: sicut per illum in aquis arca
gubernata est, quæ figuram ecclesiæ gestabat. Et
Iob, per quem significatur status actiuorum: qui Iob.
vxorem, & filios, & amplas terrenarum copias ha
buit, & curã domus proprię exercuit. Et Daniel Daniel.
vir desideriorum: per quem significatur status cõ
templatiuorum, qui nuptias contempsit, & cœli-
bem vitam elegit, & in aula regia abstinẽtiæ de-
ditus fuit. De clericis verò qui negocia secularia, Clerici ne
& causas ciuiles tractant, dubitari potest, sub quo gociatores
horum statuum comprehendi possint & debeant.
Et quia vt dictum est suprà, incerta est dies domi-
ni, & de die illa nemo hominum scit: & vt iam vi-
sum est, incertitudo est salutis in quocũque statu
quis

A quis fuerit. Ideo ex pręmissis concludit, ne torpeamus in peccatis dormitando, sed soliciti simus & vigilemus contra mortis incertitudinē, bonis operibus iugiter insistendo, dicens: [Vigilate ergo] & semper in solicitudine sitis, [quia nescitis qua hora,] vel in mane pueritię, vel i tertia iuuētutis, vel in sexta senectutis, vel in sero senij [dominus vester venturus sit] ad iudicium particulare, in cuiuslibet morte: siue ad iudicium generale in resurrectione: ne cū venerit subitò & ex insperato, dormientes nos inueniat & imparatos. Vnde Ecclesiastes:

Eccl. 9.

Nescit homo finem suum: sed sicut piscis capitur hamo, & sicut auis comprehenditur laqueo, sic homo capitur in tempore malo. vnde & Bernard. Nihil morte certius, & nihil hora mortis incertius. Nam nescimus quomodo, aut quando, aut vbi moriemur, quoniam mors vbique expectat nos. Idcirco debemus esse parati: vt cùm corpus reuertetur ad terram, de qua sumptum est: spiritus redeat ad deum, qui misit illū. Vnde etiā

Dilatio bonis operis vituperaſ.

Gregorius: Nemo in huius vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Quia enim adhuc hodie licet bene agere scimus: vtrū cras liceat ignoB ramus. Vnde & Chrysostomus. Qua ratione ab vnoquoque homine absconditus est dies mortis ipsius videlicet vt semper benefaciat: semp mortem suam sperans: eadem ratione & ab omnibus hominibus absconditus est dies aduentus Christi: videlicet vt non vna generatio saluetur sciens aduentum eius, sed omnes, dum in singulis quibusque generationibus aduentus eius speratur.

Timenda hora mortis & iudicij.

Hæc Chrysost. Quia ergo tempus iudicij, & etiā mortis est incertum: ideo debemus semper esse paratı ad ipsum expectandum: & semper esse in cōtinua solicitudine ne improuisi inueniamur in morte. Vnde Bernardus cōtra negligētes se parare. Miser quare omni hora te non disponis? Cogita te mortuum, quem scis de necessitate moriturum: distinguē qualiter oculi vertentur in capite: venę rumpentur in corpore, & cor scindetur dolore. Hæc Bernardus. Habeamus igitur in memoria: quia mundus fallax, vita breuis, finis dubius, exitus horribilis, iudex terribilis, pœna interminabilis: & hęc semper nos terreant, & ad vigilanC dum inducant. Vnde Basilius: Semper ante oculos tuos versetur vltimus dies. Cûm diluculò surrexeris, ne ad vesperam te confidas peruenire. Et cùm quiescens lectulo membra tua composueris, de lucis non confidas aduentu: & facillimè poteris refrenari ab omnibus vitijs. Semper cor tuum cœlestia promissa meditetur, vt ipsa te ad virtutis viam prouocent. Esto nunc talis in operibus tuis, qualem te vis futurum postmodum. Hęc Basilius.

Dijudicare nosipsos debemus.

Hæc itaque scientes, & illam diem semper suspectam habentes: faciamus nunc de nobisipsis iudicium, præoccupando faciem domini in confessione & iustitia: perficiendo dignos fructus pœnitentiæ, vt deum nobis propitium inueniamus & benignum. Vnde Bernardus: Si nosmetipsos diiudicauerimus, non vtique iudicabimur. Bonum iudicium quod me ab illo districto diuinoq; iudicio subducit & abscondit. prorsus horreo incidere in manu dei viuentis: volo vultui irę iudicatus præsentari, non iudicandus. Iudicabo proinde mala mea, iudicabo & bona. Mala melioribꝰ curabo corrigere actibꝰ, diluere lachrymis, punire ieiunijs: cæterisq; sanctæ laboribus disciplinę. D In bonis de me humiliter sētiā, & iuxta pręceptū domini seruum inutilem me reputabo, qui quod facere debui tantū feci: scrutabor ego vias meas, & studia mea, quò is qui scrutaturus est Hierusalem in lucernis, nihil inscrutatum in me, siue indiscussum inueniat. Neque enim iudicaturus est bis in idipsum. Naum. 1.

Vnde & Chrysostomus: In proprijs peccatis non erubescamus homines: sed timeamus, vt oportet, deum: qui & nunc videt quæ fiunt, & tūc punit eos qui non pœnitentiam hìc agunt. Qui enim verecundiam hominum inspicit nunc solum: deo autem inspiciente non verecundatur agere aliquod inconueniens: neque vult pœnitere & transmutari: in illo die vniuerso orbe terrarum considerante exemplificatur. Omnia enim vt in imagine tunc stabunt secundum oculos nostros, vt per se condemnatus vnusquisque sit. De reliquo igitur, si non vult quis diuulgari, quæ sua sunt in illa die sanet iam vulnera: instat enim de reliquo noxarum tempus. Simus semper parati, nō semper horum potestatem habebimus. Quocirca hìc pœniteamus, vt ita propitium deū inueniamus secundum futuram diem, & multa E potiamur eius elementia. Hæc Chrysostomus.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, da mihi incertitudinem diei aduentus tui vigilando & bene operando præuenire: ne voluptatibus & vanitatibus vacans, subitò imparatus inueniar illa die: præsta mihi vt tunc inter electos tuos merear tua gratia connumerari, & cum ipsis ad gaudia æterna misericorditer assumi, & sic cū eisdem electis & sanctis tuis, quorum per resurrectionem renouabitur vt aquilę iuuētus, ego te miserante, vbi tu in corpore glorioso es congregatus de tua satiari merear visione, & exultans te iugiter laudare sine fine. Amen.

De vigilia patrissamiliâs, custodientis contra furem domum suam. Cap. XLVI.

DEinde probat per exemplum, quòd sit vigilandum. Magis enim vigilā- Matth. 24 Lucę. 12.
dum est pro æternis, quàm pro tem- F
poralibꝰ: sed paterfamiliâs hora suspecta de aduētu furis vigilaret pro corporalibus: ergo & nos omni hora (quia omnis hora est suspecta) debemus vigilare pro spiritualibus: & semper esse soliciti, vt in morte inueniamur parati. Si ergo paterfamiliâs solicitus est de domo custodienda: multofortius nos debemus esse soliciti de vita æterna, ne perdamus eam: quod erit, si inueniamur per gratiæ carentiam. Secundum Chrysostomum: Cōfundit hìc desides: quia

Desidū & pigrorum increpatio.

non tantum studium faciunt pro anima, quātum alij pro pecunia: qui fures expectant ne perdant: illi enim vigilant vt resistant furi, hi autem non vigilant vt inueniantur parati. Exponitur autem hæc similitudo, secundum Chrysostomum dupliciter. Primò modo vocat furē, diabolum: domū, Fur.
mentem: quam si intrauerit per negligentiam ianitoris rationis, spoliat domum illam vestimentis iustitiæ, auro sapientiæ, argento innocentiæ. Domum ergo suam quis sinit perfodi, cùm suggestioni consentiens virtutibus spoliatur, & viribus lęditur,

G bus lęditur. Secundum hanc viam notantur tria
de patrefamiliâs: videlicet scire, vigilare, & nō si-
nere. Debet ergo scire insidias furis: id est, cogno-
scere prudenter: vigilare, ad sui custodiam: id est,
cauere sollerter: non sinere, id est resistere fortiter,
ne perfodiatur domus fossorio diaboli: qui primò
percutit suggestione, secundò fodit delectatione,
ternò perdit consensu: primum vix potest caue-
ri, secundum magis, tertium maximè. Alio modo
exponendo, vocat furem mortis diem: quia occul-
tè, sicut fur: domum, corpus: ianuam, os, & aures:
fenestras, oculos. Et est sensus: Quia si sciret pa
terfamiliâs, qua hora fur veniret, id est mors quę
fur dicitur: & meritò, vel propter improuisum ad-
uentum, & occultum introitum, vel propter scru-
tinium, & spoliationem rerum omnium: vigila-
ret vtique ne moreretur in peccato & culpa: quia
Psal. 33. mors peccatorum pessima: & nō sineret domum
suam perfodi: id est, cum violētia animam à cor-
pore extrahi, sed sponte exire. Vnde Chrysosto-
mus: Quoniā animę peccatrices, in corpore qua-
si in proprio domicilio delectantur, veniens cum
H sententia dei, angelus mortis perfodit corpus, &
animam violenter auellit ab eo. Animę autem iu
stę, quæ non delectantur in corpore, sed quasi in
exilio ibi sunt: veniente sententia, non perfodiun
tur nolentes, sed vocantur gaudētes. Vnde & Gre
gorius: Nesciente patrefamiliâs fur domum per-
fodit: quia dum à sui custodia spiritus dormit, im
prouisa mors veniens carnis nostræ habitaculum
irrumpit: & eum quem dominum domus dormiē
tem inuenerit, necat: quia dum vētura dāna spiri
tus minimè pręuidet, hūc mors ad suppliciū ne-
sciētem trahit. Furi autem resisteret, si vigilaret:
quia aduentum iudicis qui occultè animas rapit,
præcauens, ei pœnitendo occurreret, ne impœni-
Horę vltimę incertitudo. tēs periret. Et iterum: Horam verò vltimam do-
minus noster idcirco nobis voluit esse incogni-
tam, vt possit semper esse suspecta: vt dum illam
præuidere minimè possumus, ad illam sine inter-
missione præparemur. Hæc Gregorius. Deinde
concludit ex prædictis, & ammonet nos vt parati
simus: quia si tanta adhibetur diligentia pro cu-
stodia rei paruę: multomagis adhiberi debet pro
I custodia animæ. Vnde dicit: Ideo & vos estote
parati, sine macula cordis, oris, & operis: qa qua
hora nō putatis, id est insperatè: filius hominis
venturus est, ad iudicium particulare, in morte:
vel ad iudiciū generale, in mūdi fine. Igitur quia
nescimus diem, vel horam illam vnam, quando
occultè & furtim vēturus sit dominus: vigilemus
non vna die, vel vna hora: sed semper omnibus
diebus & horis, quasi semper sit venturus: ne in il
la die & hora dormientes & imparati inuenia-
Nouissima prouidenda. mur. O quàm fœlix qui nouissima prouidet, qui
sibi à peccatis cauet, qui seipsum non negligit, qui
se omni tempore ad mortem præparat & dispo-
nit: vt quandocūque mors venerit, paratum eum
inueniat, gaudenterq́ ipsum recipiat: quasi qui li
beratoris sui aduentum desideratum expectat, di-
Philip. 1. c cēs cum apostolo: Cupio dissolui, & esse cū Chri-
sto. Deinde generaliter subiungit, quod autē vo-
bis dico: omnibus, scilicet præsentibus & futu-
ris: tam rectoribus ecclesiæ quàm subditis: dico,
vigilate, per solicitudinē, quam sibi quilibet im-
pendere debet, vt commune omnium pręceptum

nouissimi per primos audiant. Vbi ostendit quod K
non loquebatur tantum discipulis, sed pro omni-
bus fidelibus præsentibus & futuris. Quāuis eni
dies ille non omnes inuenturus sit in hac vita: ta-
men ad omnes quodammodo pertinet: videlicet,
quia tunc vnicuique dies ille veniet, cùm venerit
ei dies vt talis hinc exeat, qualis illo die iudican-
dus est. Talis enim præsentabitur iudicio: scilicet Qualis
in parte electorum vel damnandorum: qualis in- quisq; mo-
uenietur in morte, quantum ad gratiam & meri- ritur, talis
tum, vel culpam & demeritum. In quocunque sta iudicabit.
tu quemque inuenerit suus nouissimus dies, in eo
comprehendet eum mundi nouissimus dies: quo- Nouissim⁹ dies.
niam qualis in die isto quisque capitur & mori-
tur: talis in die illo pręsentabitur & iudicabitur.
Vnde Augustinus: Nemo quærat nouissimū diē
quando futurus sit. Sic vigilemus omnes bene vi
uendo, ne nouissimus dies cuiuscunque nostrum
inueniat nos imparatos, & qualis quisq; hinc ex-
ierit suo nouissimo die: talis inueniatur in nouis-
simo seculi die: & ideo vigilare debet animo om-
nis Christianus, ne imparatum eum inueniat do-
mini aduentus. Imparatum autem inueniet dies L
ille, quem imparatum inuenerit suæ vitæ huius
vltimus dies. Vbi inueniemur, ibi iudicabimur.
Hæc Augustinus. Qualem ergo dominus in
morte quemque inuenerit, talem illo die iudica-
bit, qui etiam in morte iudicium suū cognoscit.
Vnusquisque enim Christianus in morte Chri- Christus ī
stum videbit, & tunc cognoscet an de electis, vel morte cu-
dānatis sit. Vnde Lotharius: qui postmodum In- iuslibet vi-
nocentius tertius est dictus, in libro de miseria cō detur.
ditionis hūanę, sic ait: Videat ergo tam bonus q̄
malus, antequā anima egrediatur à corpore, Chri
stum in cruce positum. Malus videt Christum ad
erubescentiam & confusionem, vt erubescat se nō
esse redemptum sanguine Christi sua culpa exi-
gente. Vnde de malis dicit: Viderunt in quē pu- Zach. 12.
pugerunt: quod intelligitur de aduētu Christi ad
iudicium: & de aduētu ad diem mortis. Bonus ve
rò videt ad exultationē. Vnde & Christus de Io-
anne euangelista, ait: Sic eum volo manere: donec Ioan. 21.
veniam ad obitum ipsius. Quatuor ergo legūtur Aduentus
aduentus Christi ad homines: duo scilicet visibi- Christi ad
les, duo inuisibiles. Primus aduentus visibilis fuit hoies. iiij.
in infirmitate corporis, scilicet ī carne. Alius ad- M
uentus visibilis erit in maiestate dei, scilicet ad iu
dicium. Primus aduentus inuisibilis fit in mente
iusti per gratiam. Secundus aduentus inuisibilis
est in obitu cuiusq; fidelis. Vnde dicitur obitus,
quia obuiam venit Christus. Hos quatuor aduen
tus repręsentat ecclesia in quatuor dominicis de
aduentu: non solum numero dierum, sed etiam ra
tione officiorum. Hæc Lotharius. Eia ergo aduo
cata nostra illos tuos misericordes oculos ad nos
conuerte: & Iesum benedictum fructum ventris
tui nobis post hoc exilium ostende, benignum.
O clemens, O pia, O dulcis Maria. Postquam er-
go dominus in communi nos ad indefessam vigi
lantiæ curam ammonuit, consequenter specialem
rectoribus & principibus in expectatione & aduē
tu suo solicitudinem mandat: & quòd vigilādum
sit, ostendit per secundum exemplum de seruo pa
trisfamiliâs: qui solicitus est regere domum sibi
commissam, non solum in præsentia domini: sed
etiam in absentia eius: vt sic veniens dominus eū
remuneret

A remuneret: si autem in cõtrarijs actibꝰ ipsum inueniat, æternaliter puniat. Vnde dicit: [Quisputas est fidelis,] intentione domino, propter dominum, seruiens: oues Christi non ad lucrum temporale, sed pro amore Christi pascens: [seruus,] id est humilis affectione: non suam, sed domini gloriam quærẽs: [& prudẽs,] in officij executione: qui subditorum capacitatem, vitam, & mores discutiat: [quem constituit dominus,] qui scilicet sit vocatus à deo, & ipse non se ingesserit: [super familiam suam] regẽdam & pascendam: [vt det illis,] non subtrahat negligenter, pigritia, vel occasione alia, nec vendat symoniacè nũmo, scilicet cupiditatis terrenæ, vel laudis humanę: det inquam [in tempore oportuno,] scilicet necessitatis & tribulationis, id est habita tẽporis opportunitate, nõ indiscretè: [tritici mensuram,] id est cibum animæ & corporis, scilicet diuini verbi vel exempli, vel tẽporalis subsidij, electum ad vsum hominũ, & mẽsuratum pro qualitate auditorum & indigentiũ.

Fidelis dispensator.

Quòd autem dicit querẽndo, quisputas: non est ignorantis, nec signat hæc interrogatio impossi-

B bilitatem perficiendę virtutis: sed difficultatem, & rei raritatem: rarus est enim talis, & difficile est ista in vno inuenire, non autem impossibile. Vnde Theophilus: Sicut enim in dispensationibus facultatum, siue aliquis incautus sit fidelis domino existens: siue etiam prudens sit & infidelis, dispereũt res domini: sic & in rebus diuinis opus est fidelitate & prudentia. Duo ergo, secundũ Chrysostomum, expetit ab huiusmodi seruo: scilicet fidelitatem: vt nihil quod domini sui est, sibi proprium furando faciat, aut vanè consumat: & prudẽtiam, vt ad id quod oportet, quæ data sunt dispẽset. Debet autem familiam domini pascere magis quàm se: & dare eis cibum triplicem prędictũ, secũdum mensuram, & capacitatem singulorum: & hoc in tempore, quia prædicatio neque debet esse assidua ne vilescat: neque nimis rara, ne subditi insolescant. Idem etiam panis esurienti quidem appetibilis est, satiato autem non multum vtilis. Prælatis ergo incumbit vigilare super se, & super gregem suum, & cuilibet fideli pro modulo suo. [Beatus enim ille seruus, quem dominus]

C in suo aduentu, & [cùm venerit] in morte ipsius, quærens seruitij rationem, [inuenerit ita facientem:] id est bona spiritualia & corporalia fideliter & prudenter, ac bene ministrantem: hoc est in actibus charitatis se exercentem, ac pro se & sibi commissis vigilantem: quia per talia meretur æternã beatitudinem. Nam [super omnia bona sua,] id est super omnia cœlestis regni gaudia, & in dei gloriam vltrà quam nihil melius est [constituet eũ:] quia in beatitudine æterna consequetur bonum infinitum, quod includit omnia bona: beatitudo enim est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Bona quippe pręsentia sunt particularia, sed bona cœlestia sunt communia & perfecta: quia nunc ex parte cognoscimus, ex parte diligimus: sed tunc perfectè. Constituetur autem super omnia, non vt solus, sed vt præ cæteris possideat præmia, & gaudia æterna: tum pro sua vita, tum pro suæ gregis custodia. Nam secundum Chry. Ex proprijs meritis habebit aureã, & ex aliorũ acquisitione aureolã: primum, quia bene vixit: secũdum, quia alios bene viuere docuit. Vnde Apostolus: Qui bene præsunt, duplici honore digni habeãtur: maximè qui laborãt in verbo & doctrina. *1. Tim. 5.*

Bona domini.

Beatitudo

Corona duplex.

D Vnde dicit Augu. quod apud deũ nihil beatius episcopi, vel presbyteri, aut diaconi officio, si eo modo militet, quo noster imperator iubet. Iste seruꝰ, de quo hìc dicitur, est quilibet Christianꝰ, qui est dispensator dñi sui: quod tripliciter intelligi potest: Vno modo in dispensatione spiritualiũ: quod propriè pertinet ad prelatos. Alio modo, in regimine temporalium: quod pertinet ad principes seculares & iudices. Tertio modo, in bono vsu gratiarũ à deo sibi collatarũ: vt quãdo aliquis in quo ratio vires iferiores debito modo regit, vitã virtuosè peragit: & hoc ptinet ad oẽs. Cùm ergo dicitur quisputas est fidelis seruus &c. potest responderi hic est bonus prelatus, vel bonus princeps & iudex, vel etiã bonꝰ simplex Christianꝰ: qa vt dicit in Ecclesiastico: Cuilibet mãdauit deus de proximo suo vt det illi cibũ, id est auxiliũ, in tẽpore necessitatis: ad quod quilibet prædictorũ tenet. Vñ Chry. Hęc aũt nõ de pecunijs dicta sunt solũ, sed & de sermõe, & de virtute, & de pecunijs, & de om-

Dispensatio Christiani.

E ni dispẽsatione que vnicuique cõmissa est: hęc & ad principes seculares aptabit vtique parabola. Vnũquęque enim his quę habet ad cõmunẽ vtilitatẽ vti oportet: & si sapientiã habuerit, & si principatum, & si diuitias, & si aliquid aliud quodcũque: nõ ad nocumentũ cõseruorũ, neque in perditionẽ suijpsius. Hęc Chry. Deinde secundũ Chry. Non solũ ab honore quo munerat bonos, sed etiã à pœna qua minatur malis, erudit auditorẽ: cũ subdit: Si autẽ seruꝰ, id est homo malus, nihil cogitãdo de domini aduẽtu i morte vel iudicio, & pmittẽdo sibi lõgã vitã, dixerit in corde, id est præsũpserit, ac si in corde suo diceret, morã facit dñs meus venire, id est iudiciũ aut mors lõgè est à me (hoc quippe dicunt illi qui nõ cogitãt de morte) & cœperit, quãtomagis si pseuerauerit, voluptatibꝰ & illecebris, ac malis operibus & charitati cõtrarijs occupati, & cõseruos quos fouere & defendere debuit, pcutere: scilicet iniurijs lacescẽdo, vel prauo verbo & exẽplo corrũpendo, & peccare faciẽdo: sicque cum securitate vixerit peruersè: veniet dñs serui illius, scilicet in morte, vbi est iudiciũ particulare, vel i extremo examine, vbi erit iudiciũ generale, in die

Serui mali pœna.

F qua nõ sperat, & hora qua ignorat: de die enim & hora illa nullus hominũ scit. Et sic exprimit malorũ prelatorum, qui in hoc seruo intelligũtur, vitam & demeritum in sex, quę sunt propria eorũ: scilicet pręsumptio, minorũ oppressio, gastrimargia, luxuria, cõtẽptus, & negligẽtia: & diuidet eũ separãdo animã à corpore in morte: & à cõsortio sanctorũ in examine: ponetque partẽ eius duplicẽ, scilicet corpus & animã, vel partẽ, id est retributionẽ cũ hypocritis, id est falsis Christianis i agro vel i mola, & i lecto derelictis: & cũ infidelibꝰ qui nec fidẽ habuerunt, separãdo eũ à beatis: & cõiungendo eũ dãnatis, & potius dicit, cum hypocritis quàm cum alijs: vt similitudo pœnę respõdeat similitudini culpę: hypocrita enim aliud est, & aliud ostendit: sic qui in agro, vel in mola, seu in lecto erant: & idẽ facere, ac boni esse videbãtur, sed exitus diuersę voluntatis apparet cùm derelinquuntur, & cum damnatis sociantur. Ecce malorum seruorũ remuneratio, scilicet æterna damnatio. Vbi Chry. Diuidet eũ de cõsortio Christianorũ,

Matt. 24.

Prelatorũ malorum sex propria.

Malorum diuisio.

Lucę. 17.

N vt neque

G vt neque cum sanctis glorificetur: neque cum his qui mediocriter deliquerunt, mediocriter puniatur. Et iunget eum hypocritis infidelibus: vt quorum imitatus est mores, ipsorum puniatur interitu. Quoniam sacerdos quemadmodū super omnem populum glorificatur, si bene fecerit: non solum propter suam iustitiam, sed & propter omnium: quia causa est ipse iustitiæ vniuersorū: ita & peccans super omnes punitur: non solum propter suum peccatum, sed propter omnium: quia ipse causa sit omnium ad peccādum. Hæc Chrysostomus. Deinde de pœna eorum subdit, dicens: Ibi erit fletus ex vehementia caloris: & stridor dentium, ex vehementia frigorum. Vnde Iob:
Iob.24. Maledicta pars eius in terra: ad calorem nimium transeat ab aquis niuium. De hac pœna latius habes supra eadem feria tertia, de non habente vestem nuptialem. Attende ergo hæc ô serue male: & te emendare stude: quia nunc est tempus emendationis & laboris: postea erit retributionis & mercedis.

Oratio.

H Domine Iesu Christe, da mihi incessabiliter diem transitus mei, & diem iudicij cogitare: ac nouissima prouidere, vt vigilem solicitè pro spiritualibus, & æternis: mihi cauendo á peccatis, & insistēdo operibus bonis: meq; ipsum non negligam, sed omni tempore ad mortem me præparem, & disponam. Pręsta domine, vt mihi quotidiano actu prouideam & procurem consummationem, & vt tota vita mea talis sit in conuersatione, vt liber merear esse in fine: teq; in morte vel iudicio venientem gaudenter recipere, & tecum sine fine gaudere. Amen.

De lumbis pręcinctis, & lucernis ardentibus. Cap. XLVII.

Lucę.12. ET quia ad vigilandum multipliciter dominus monuit, consequenter quædam ad vigilandum nos præparantia, seu ad vigilantes pertinētia, describit: monens, vt sint lumbi nostri, iam mentis quàm carnis: præcincti cingulo castitatis: & lucernæ ardētes in manibus & operibus nostris. (Lūbi pręcingendi.) Lūbi mentis sunt voluntas, seu af-
I fectus, & intellectus: ex quibus procedunt cogitationes malę, & desideria praua. Lūbi verò carnis sunt, ex quibus prodeunt carnales concupiscētiæ, & opera impudica: & vtrique lumbi sunt præcingēdi, id est coartādi ab illicitis cogitationibus, & operibus. Cinctorium primorum est, diuinæ legis meditatio assidua, quæ fit per studium sacræ scripturæ. Cinctorium, secundorum est iustitia, quæ fit per rigorem disciplinæ: & ita per primum fluxus cogitationum, & desideriorum inutilium reprimitur in mente: per secundum fluxus concupiscentiarum carnalium, & operum restringitur in carne. Lucernæ ardentes sunt doctrinæ clarę & lucidę: & exempla bona ex charitate, quę debent esse in manibus nostris, vt impleamus opere. (Lucernę ardentes.) Lucernę ergo, per bonorū sermonū & operū euidentiam: ardētes, per æternæ charitatis seruorē: & lucentes, per sanctæ cōuersationis splēdorē sint in manibus nostris: id est, in operibus bonis: sicut Ioannes erat lucerna ardens & lucens. Vbi
Ioan.5. Gregorius: Lumbos præcingimus, cùm carnis luxuriam per continentiam coartamus: lucernas ardentes in manibus tenemus, cùm per bona opera K
proximis nostris lucis exempla monstramus. Et Fulgentius: Iubens dominus vt sint lumbi nostri præcincti, mandat vt mala desideria atque opera fugiamus: iubens vt sint nostræ lucernę ardētes, monet vt bona diligamus & faciamus. Prius ergo præcinge lumbos, & tunc accende lucernam: prius declina à malo, & tunc fac bonū: prius quiesce agere peruersè: & tunc disce benefacere. Nam Psal.36. Esa.1.
(vt ait Augustinus) non nobis infert deus bona sua, nisi mala auferat nostra: & intantum illa crescunt, inquantum ista minuuntur: nec illa perficientur, nisi ista finiantur. Item monet vt tanquā fideles & prudentes, ac de nostra custodia soliciti & vigiles, dominum à nuptijs in cœlo per copulationem angelorum factis reuertentem, id est aduentū eius ad iudicium particulare in morte, vel generale in resurrectione, cum timore & amore expectemus: sicut antiqui patres expectabāt eum venturum in carnem. Quem bene expectamus, dum in eius aduentum in omnibus nosmetipsos præparamus: vt cùm venerit & pulsauerit, confestim ei aperiamus, & ipsum suscipere parati si- L
mus. Vbi Gregorius: Ad nuptias quidem dominus abijt, cùm resurgens à mortuis, & ascendens in cœlum, supernam sibi angelorum multitudinem nouus homo copulauit. (Nuptię domini.) Qui tunc reuertitur, cùm nobis per iudicium manifestatur. Venit quippe, cùm ad iudicium properat: pulsat verò, cùm iam per ęgritudinis molestias mortem esse vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hūc cum timore suscipimus. Aperire etenim iudici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat: (Aperire domino.) & videre eum, quem contempsisse se meminit, iudicem formidat. Qui autem de sua spe & operatione securus est, pulsanti confestim aperit: quia lætus iudicem sustinet, & cùm tempus propinquę mortis agnouerit: de gloria resurrectionis hilarescit. Hæc Gregorius. Talis quippe potest dicere cum Apostolo: Cupio dissolui, & esse cum Philip.1.
Christo. Qui eiusmodi est, omnibus huius mundi fœlicibus est fœlicior, & regalibus regalior. (Fœlicissimus.) Vnde Anselmus: Hoc vnum dico, omnibus huius mūdi præstare delitijs, honoribus, atque diuitijs: si ob conscientiæ serenitatem, fidei firmitatem, spei certitudinem mortem non timeas. (Mortem nō timere.) M Quod ille poterit maximè experiri, qui aliquo tempore sub hac seruitute suspirans, ad liberioris conscientiæ auras euasit. Hæ sunt futuræ beatitudinis tuæ primitiæ salutares: vt morte superueniente naturalem horrorem fides superet, spes temperet, conscientia pura repellat. Hæc Anselmus. Sed hoc solis perfectis conuenit: nunquid ergo imperfecti, qui vitam habent in desiderio, & mortem in patientia, damnabuntur? Absit. Multi enim saluandi sunt in charitate imperfecta, qui scilicet ædificant lignum, fœnum, stipulam: & de corpore exire timent, propter cremabilia, quæ secum ferunt. Sed quia deum istis temporalibus, quibus adhærent, præponunt: de vita æterna certi sunt. Sed de his licèt sint saluandi, non loquitur hic, sed de perfectis qui vitam habent in patientia, & mortem in desiderio. (Vita ī patientia. Mors in desiderio.) Deinde subiungit præmij & retributionis magnitudinem, quia vigilantibus promittit beatitudinem. Beati enim serui illi, in

præsenti

A præsenti, beatitudine spei: & in futuro, beatitudine speciei: ⌊quos cùm venerit dominus,⌋ in eorum morte, vel in extremo examine: ⌊inuenerit vigilantes,⌋ in statu gratię: & non dormientes, in statu culpę. Vbi Gregori⁹, Vigilat, qui ad aspectum veri luminis, apertos mentis oculos tenet. Vigilat, qui seruat operando quod credit. Vigilat, qui à se corporis & negligentiæ tenebras repellit. Hæc Greg. Sed veniens dominus quid vigilantibus seruis exhibeat audiamus. ⌊Nã pręcinget se,⌋ id est ad retributionem pręparabit: ⌊& faciet vigilantes discumbere,⌋ id est in æterna quiete refoueri & quiescere: vt edant super mensam suam in regno suo: ⌊& trãsiens,⌋ id est de iudicio ad regnum rediens, ⌊ministrabit illis:⌋ quia suę lucis illustratione, & diuinitatis contemplatione fideles satiabit: quem enim in humanitate in iudicio cernemus, etiã in diuinitate post iudicium videbimus: ⌊ministrabit illis⌋ lac humanitatis, & vinum deitatis, & manna dulcissimum, quod in cor homi-

Discubit⁹ cælestis.

nis non ascendit. Faciet itaq; illos discũbere, quasi fessos refocillans: & ministrabit illis, spirituales B delitias apponens. Vnde Dionysius: Discubitum enim opinamur quietem à multis laboribus, & copiosam donationem omnium bonorum: hoc est enim quod Iesus facit eos recumbere, dans eis perpetuam quietem, & distribuens eis bonorum multitudinem.

Moraliter Pulsatio domini.

Moraliter pulsat dominus hominis animum, cùm eum inducit ad melius propositũ: cui confestim aperit, per bonum consensum, & sequẽtem effectum: & tali seruo ministrat dominus gratiam in pręsenti, & gloriam in futuro. Delectatur quippe dominus esse cum hominibus: ideo quærit, vbi mansionem apud eos inueniat. Pulsat ergo ad ostia cordium multipliciter: vt si pro vno non, aperiatur ei saltem pro altero. Pulsat per doctorum verba, per bonorum exempla, per collata beneficia, per illata flagella, per promissiones præmiorum, per minas tormentorum, per passiones suas & sanctorum: quidã autem sunt qui pulsanti domino respondere nolunt. Quidã humiliter respondent, sed tamen eum abire faciunt: quidã aperiunt, sed diu apud se quiescere eum non permit-

Aperiẽtes domino.

tunt. Quidam licèt aperiant, & eum recipiant: tamen superuenientibus alijs hospitibus, eum quasi C pauperem eijciunt: aut quia domus plena est vtẽsilibus, non inuenit vbi caput reclinet. Quidam autem dominum pulsantem recipiunt, & alios hospites excludunt: & insuper ei delectabilem præparant mansionem, vt à nullo inquieretur: & illi multa bona, per talem hospitem consequuntur. Primi sunt, qui ita sunt duri, vt ad nullam prædicationem, vel beneficium cor eorum valeat aliqualiter molliri. Secundi sunt, qui se peccatores humiliter confitentur: sed adhuc non habent voluntatem deserẽdi peccata. Tertij sunt, qui in aliquo se emendant, & in aliquo non: vt qui vsuras & res alienas amplius accipere nolunt, sed acceptas refundere recusant. Quarti sunt, qui pro tẽpore compungũtur vel se emendant, sed citò recidiuant: vt faciunt qui alijs hospitibus superue-

Hospites.

nientibus, pauperes hospites eijciunt. Hospites superuenientes, sunt delectationes carnis, mũdi, & huiusmodi: varia vtẽsilia, sunt occupationes superfluę, quę cordis libertatẽ angustant & spiritũ sanctũ extinguũt. Sed vt dicitur: turpius eijcitur, quàm non admittitur hospes. Quinti & vltimi sunt, D qui bona inchoant, & ad finem proficiendo perducunt. Apud istos mansiones dominus facit, & eos valde diligit. In nocte ergo huius seculi, semp debemus vigilare: & cõtra hostes soliciti esse, ac expectare iudicem, & dominum omnibus in qualibet ętate paratis lucem perpetuam ministraturũ. Et ideo si in prima vigilia & ætate negligentes fuimus: nec sic desperare, & à bono opere cessare debemus. Nam longanimitatis suæ patientiã, insinuans dominus, subdit: ⌊Et si venerit in secunda vigilia,⌋ & ætate: ⌊& si in tertia vigilia,⌋ & ætate venerit in morte, vel iudicio: ⌊& ita inuenerit⌋ eos, scilicet vigilantes, & in bono perseuerantes: ⌊beati sunt serui illi,⌋ nunc in spe, & postea in re.

Vigiliæ tres.

Vbi Greg. Prima vigilia primæuum tempus est vitæ nostrę: id est, pueritia. Secunda, adolescentia vel iuuentus. Tertia autem senectus accipitur. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit, custodiat, vel secũdam: & qui in secunda noluit, tertię vigiliæ remedia non omittat: vt qui conuerti in pueritia neglexit, saltem in tempore iuuentutis, vel in senectute resipiscat. Sed, vt ait idem Greg. E nemo hanc longanimitatem dei negligat: quia tãto districtiorem iustitiam in iudicio exige, quãto longiorem patientiam ante iudicium prærogauit. Vnde Alchuinus: Satis est alienus à fide, qui ad agendam pœnitentiam tempus senectutis expectat: timendum est enim ne dum expectat misericordiam, incidat in iudicium. Sed heu hodie homines florem iuuentutis in vanis consumunt: & fecem senectutis in agendo pœnitentiam vix expendunt. Vnde Seneca de talibus loquens, sic ait: Quemadmodum ex amphora primum quod est syncerissimum effluit, grauissimum quoq; turbidumq; subsidet: sic in ætate nostra quod est optimum in primo est: idq; exhauriri in alijs potius patimur, vt nobis fecẽ seruemus. Vigilias hic vocat à similitudine excubantium in nocte: quia in huius mundi nocte semper debemus soliciti lucẽ vẽturam, id est aduentum iudicis expectare: quia nescimus quãdo dominus veniat, an mane, id est in iuuẽtute: an gallicantu, id est in virili ętate: an media nocte, id est in senectute: an sero, id est in senio. Et quia in quolibet horum statuũ aliqui mo- F riuntur, & domini aduent⁹ est nobis incertus: ideo in quolibet statu, & omnibus ętatibus vigilare debemus: & parati esse per iustitiam ad recipiẽdum mortem: vt in morte dominum venientem recipiamus per bonam voluntatem. Et ne quis confidat de status dignitate, aut scientiæ claritate, si malè seruierit, subiungit quòd ⌊seruus,⌋ vt non sit discretio in genere: ⌊qui cognouit voluntatẽ domini,⌋ bonam: & ad implendum obligantem: ⌊& non se præparat⌋ ad bonum, ⌊nec facit eius voluntatem⌋ ipsam in opere adimplendo, & etiam in opere potissimo, ac magis beneplacito domino: ⌊plagis vapulabit,⌋ id est punietur ⌊multis:⌋ quia peccauit in multis, & quia contempsit nõ faciendo quod faciẽdum sciebat: talis enim nõ ex ignorantia, sed ex certa scientia peccat, & scienter peccans magis dominum contemnit, & plus offendit, ac viuus in infernum descendit. Ecce quòd scientia aggrauat culpam.

Scientia culpã aggrauat.

Vnde Gregorius: Vbi donũ maioris scientiæ: ibi transgressor maiori subiacet culpæ. Et Chrysostomus: Leuior culpa est,

G veritatem non apprehendere, quàm contemnere apprehensam. Non enim similiter in omnibus omnia iudicantur, sed maior cognitio fit maioris pœnę occasio, Vnde sacerdos eadem peccans cum populo, multo grauiora patietur. [Seruus autem qui non cognouit,] scilicet voluntatem domini, sed scire potuit si negligens non fuisset, [& fecit] peccata [digna plagis,] & punitione [vapulabit paucis,] & minus punietur cæteris paribus, q̄ qui scienter peccat, & ex certa malitia: quia talis peccat ex ignorantia, quæ diminuit de peccato, nisi fuerit affectata: sicut cùm aliquis vult ignorare illud, quod tenetur facere vel vitare, vt licentius possit peccare. Ex magna enim libidine peccandi prouenit, cùm aliquis vult illud ignorare, cuius scientia posset eum à peccato impedire, vel retrahere: multi quidem æstimantes se minus vapulaturos, si nesciant quid operari debeant: auertunt aurem, ne verbum dei, & veritatem audiant vel intelligant: sed cùm possent scire, si studium vellent adhibere, non vt nescientes, sed vt cótemptores iudicabuntur: quia non cognoscere dicen-

Ignorātia affectata non excusat.

H dus est, qui apprehendere vult, sed non valet. In talium persona dicitur in Iob, qui dixerunt deo, Recede à nobis: scientiam viarum tuarum nolumus. Vnde Beda: Multi hāc sententiam malè intelligentes nolunt scire quid faciant: & quasi minus se vapulaturos æstimant, si nesciant quid operari debuerant. Sed aliud est nescisse: aliud est scire noluisse: nescit namque, qui apprehendere volet, & non valet: qui autem vt nesciat aurem à voce veritatis auertit, iste non nesciens, sed contemptor dicitur. Vnde & Chrysust. Non est eis excusatio condemnationis ignorantia veritatis, quib⁹ fuit inueniendi facilitas, si fuisset quærendi facultas: nam veritas, salus, & vita cognoscentium se magis debet quęri, quàm quærere. Vnde etiā Bernardus, Multa scienda nesciuntur, aut sciendi incuria, aut discendi desidia, aut verecundia inquirendi: & quidem huiusmodi ignorantia nō habet excusationem: Et iterum: Frustra sibi de infirmitate, vel ignorantia blandiuntur: qui vt liberius peccent, libenter vel ignorant, vel infirmantur. Hæc Bernardus. Sed pauci per ignorantiam ex-

Iob. 21.

I cusantur: quia, vt ait Leo papa, Intonante quotidie auribus nostris eloquiis dei, omnis homo qd diuinæ iustitiæ placeat, scire conuincitur. Vnde & Beda: Nemo igitur ex eo quòd dictum est, seruum nescientem voluntatem domini vapulare plagis paucis, interpretādum de remedio nesciēdi præsumat: qui (vt alia taceam) ex eo ipso quòd homo est, nec mala quæ caueat, nec bona potest ignorare quæ appetat. Vt autem hìc dicit glosa, Inter omnes pœnas mitissima est eorum, qui pręter originale peccatum nullum addiderunt: minor postea eorum, qui ex ignorantia peccauerūt: postea eorum qui ex infirmitate, tamen scienter: postea eorum qui ex malitia. Et nota quòd licèt grauius sit peccare ex certa scientia: periculosius tamen est peccare ex ignorantia. Deinde reddit causam iam dictorum, quia ab [omni cui plus datur,] & cui plus committitur de gratiis, plus exigetur & quęretur in hoc tempore: vt non solum sibi, sed etiam aliis proficere conetur, & in die iudicii quando de omnibus commissis ratio exigetur. Quanto enim dominus plura dona, & bona homini confert: tanto magis, & maiore contēptu dominum offendit cùm peccat: & ideo magis punietur, quia potētes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatus. Et ergo meritò cognoscens plus, & non cognoscens minus vapulabit: quia isti plus, illi minus est commissum: hoc specialiter potest intelligi de his quę data sunt prælatis ad re... en aliorum, vel generaliter de his quæ data sunt vnicuique ad regimē proprium: & hoc siue sint bona naturæ, siue fortunæ, siue gratiæ. Vnde Beda, Multum sæpe datur etiam quibusdam priuatis: quibus etiam cognitio dominicæ voluntatis, & exequendi quę cognoscunt facultas impeditur: multum autem cōmendatur illi cui cum sua salute dominici quoq; gregis pascendi cura cōmittitur: maiori ergo gratia donatos, si deliquerint, maior vindicta sequetur. Vnde & Chrysust. Quanto enim maius aliquis beneficium accipit, tāto magis est obnoxius pœnę ingratus existens: & neque honore melior effectus: propter hoc vtique & diuites pauperibus magis puniuntur, mali existentes: quoniam neq; in copiositate facti sunt mansueti. Hæc Chrysustomus. Et non tantum reddemus rationē, de his quæ accepimus, sed etiam de his quæ accipere potuimus, si per nos non stetisset, quod intelligentes & desides valde terrere deberet. L

Ex ignorātia peccat periculosius.

K Sap. 6.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui iussisti & lumbos restringere, & lucernas ardentes tenere: tuipse lumbos nostros pręcinge, vt nulla nobis dominetur iniquitas, & ad nullum declinemus peccatum. Lucernas nostras tuipse fac ardere, ardentesq; custodi: vt non refrigescat nostra charitas, sed semper ad tuam iustitiam faciendam omnis nostra cogitatio, locutio, & operatio dirigatur. Fac me domine vigilanter & solicitè aduentum tuum expectare: vt lætus te suscipiens ad gaudia æterna valeam, te miserante peruenire. Amen.

De decem virginibus. Cap. XLVIII.

M

POstquam dominus ostendit quædā antecedentia iudicium, & monuit ad vigilandum: consequenter describit ipsum iudicium. Et quia vniuersitas iudicanda distinguitur in tres status: scilicet actiuorum, contemplatiuorum, & prælatorū: ideo tres ponit parabolas ad istas tres pertinentes. Prima est de decē virginibus: & pertinet specialiter ad cōtemplatiuos: virginitas enim vitam contemplatiuam significat, quia castitas mentem à carnalibus eleuat, & sic ad contemplationem veritatis disponit: numerus autem denarius vniuersitatem contemplatiuorum significat, quia numeri solum vsque ad decem procedūt, vel decem propter operum legis obseruantiam. Nihilominus tamen ad omne genus hominum potest hæc parabola referri. Et primò circa vitā cōtemplātiū, & consequenter etiā aliorū ponitur meritum & demeritum. Secundò, examinationis iudicium. Optat quippe dominus vt nos, cùm venerit, inueniat præparatos: & cum eo ianuā cœlestis regni intremus, & ne excludamur improuidētia fatuitatis, & claudat ianua sponsi cœlestis, vsi vigilare

Matth. 25. Iudicādorū vniuersitas.

Status tres.

A vigilare oportet,quia neſcimus quando ſponſus
veniet. Et cur ſit opus vigilare,docet:& ad hoc pa
rabolam de decem virginib⁹ inducit. ⌊Simile eſt
regnum cœlorum,⌋id eſt præſens eccleſia militās
ſpecialiter , quātum ad ſtatum contemplantium:
& nihilominus quantum ad ſtatum aliorum,⌊de-
Virginib⁹ cem virginibus⌋ continentibus:quarum⌊quinque
ſimilis ec- erant fatuę,⌋quia vanitati quinque ſenſuum ſer-
cleſia. uierunt:& opera ſua bona de genere , nō ad finem
debitum ordinātes, propriam gloriam,& fauorē,
ſeu laudem hominum,vel quæſtum principaliter
in eis intenderunt:⌊& quinq; prudentes:⌋quia ve-
ritati pro ęternis ſeruierunt:& opera ſua bona ad
finem debitum,ſcilicet ad gloriam dei principa-
liter,& ad perfectionem ſui , & ad ædificationem
proximi, conſequenter ordinauerunt . His rectè
eccleſia ſimilis perhibetur:quia in ea boni & reli-
gioſè, & mali ſuperſtitioſè cōuiuētes permixtim
continentur:qui per quinq; prudentes,& p quinq;
fatuas virgines:per quinque partitam ſenſuū con
tinentiam à carnis illecebris , & voluptatibus ſi-
gnificantes,intelliguntur. Quicunque enim ope
B ra ſua bona pro vana gloria , vel quæſtu faciunt,
fatui quidem ſunt: etſi prudentes eſſe videantur.
Inde enim & virgines dicuntur:quia bona operā-
tur,& boni ab hominibus videntur. Sunt enim in
actione virgines,& intentione corrupti: quia bo-
na quæ agunt,non caſta & ſyncera intentione fa-
ciunt:& meritò dicuntur virgines fatuę, quia bo
num opus de genere perdunt , propter defectum
intentionis rectę:magna quippe fatuitas eſt diffi-
cilia & ardua aggredi, & ſuſtinere ſine fructu &
vtilitate. Magna enim fatuitas eſt ieiunare, vigi-
lare,carnem affligere, orare, & ſimilia facere : &
nullam aliam mercedem,niſi vanam gloriam ex-
Matth.6. pectare. De talibus enim dominus ait: Receperūt
mercedem ſuam. Prudentes verò totam intētio-
nem ad deum referunt:& pro operibus ſuis à deo,
cui ſoli placere cupiunt, mercedem recipiūt: pru
dētia quippe magna eſt, ex modicis magna, & ex
Virgines temporalibus acquirere ſempiterna. Et in his di-
duplices. uiditur totus mūdus, & tota fidelium multitudo:
quia, vt dicit Hieronymus : Sancta eccleſia vir-
gines prudentes habet,pro deo benè operantes: &
C fatuas,vana gloria laborantes: videat ergo vnuſ-
quiſq; vt bonū opus bene,& bona intētione,faciat:
quia nō bonū facere,ſed bene facere laudabile eſt:
nō eñ verbis meremur,ſed aduerbijs:id eſt,nō in
eo q aliquid facimus , ſed in eo q benefacimus.
Hæc Hiero.⌊Omnes verò accipientes lampades
ſuas,⌋id eſt opa bona de genere boni ⌊exierūt ob-
uiam ſponſo & ſponſę:⌋ ad hoc enim debet ordi-
nari exercitium vitæ noſtræ,vt homo poſſit ſecu
rè & decenter Chriſto ad iudicium venienti ob-
Oleum lā- uiare.⌊Sed quinque fatuę acceptis lampadibus,⌋
padum. id eſt operibus ſuis:⌊non ſumpſerūt oleum ſecū:⌋
id eſt non habuerunt ſpirituale gaudium , quod
oritur ex operibus bonis , propter deum factis, &
hoc propter defectum rectę intentionis. Vt enim
dicit Auguſt. Qui nō propterea gaudet,quia in-
trinſecus deo placet,nō habet oleum ſecum: ⌊prū
dētes verò acceperunt oleum in vaſis ſuis,⌋ id eſt
intra conſcientias:⌊cum lampadibus,⌋ id eſt cum
bonis operibus. Hoc eſt,vt dicit Auguſt. Læti-
tiam bonorum operum in corde atq; cōſciētia po
ſuerunt:quia propter rectitudinē intentionis gau
dēt in domino de ſuis operibus bonis. Dicitur au D
tem gaudiū iſtud oleum:quia nutrit & fouet cha
ritatis ignē. Ex hoc enim quòd aliquis delectatur
in opere,fortius & meli⁹ operatur:& per cōſequēs
diſponitur,vt ei maior charitas infūdatur. Omes
quippe virgines tam fatuę,quàm prudentes acce-
perunt oleum in vaſis cum lampadibus:fatuę au- Oleum in
tem ſolum in lampadibus,non in vaſis,ita q va- lāpadibus,
ſa habuerunt vacua:ſic in eccleſia quidam acci- nō in vaſis.
piunt oleum in lampadibus,quaſi videātur ab ho
minibus boni:interius autem ſunt bonitate va-
cui & mali.⌊Moram autem faciēte ſponſo,⌋id eſt
Chriſto differēte iudicium:ſcilicet donec implea
tur numerus electorum,⌊dormitauerunt omnes,⌋ Dormita-
quantum ad languorem corporis:⌊& dormierūt,⌋ re.
quantum ad ſomnum mortis,vel dormitauerunt
per inertiā & negligentiā. Vnde Chryſoſt. Tar-
dante conſummatione ſeculi: nō ſolū peccatores,
ſed iuſti & ſpirituales ad negligentiā ſunt deuol-
uendi:& ad carnalia delectamenta tranſituri , vt
impleatur illud Pſalm. Saluum me fac deus,quo- Pſal.11.
niam defecit ſanctus:quoniam diminutę ſunt ve
ritates à filijs hominum. Et bene cōparatur mors E
ſomno,quia à morte erit ad vitam excitatio. De-
inde ponitur examinationis iudicium circa prędi
cta opera contemplantium,& aliorum,cùm dicit
⌊media autem nocte,⌋ id eſt ſubitò,nullo ſciente
aut ſperante : quia dies dñi ſicut fur ita in nocte
veniet:nam quia tempus iudicij eſt nobis occul-
tum,ideo ſignatur per mediam noctem : quia illa
quæ fiunt nocte media,ſunt hominibus occulta.
⌊clamor factus eſt⌋ tubantium angelorum : exci-
tans mortuos & conuocans ad iudicium. O quā- Clamor
tus clamor,quia non erit anima ita altè in cœlo, ad iudiciū
nec ita profundè in inferno, nec corpus in ſepul-
chro, quin audiat hūc clamorem, & cōtremiſcat.
Ad literā,media nocte (ſecundum quoſdam) fiet
iudicium:qua angelus Aegyptum deuaſtauit, &
dominus infernum ſpoliauit: eademq; hora ele-
ctos ſuos de hoc mundo liberabit : ſed ſecundum
alios , de die celebrādum dicitur:quia nox illa ſi-
cut dies illuminabitur. ⌊Tunc ſurrexerūt oēs illę Reſurre-
virgines⌋fatuę & prudentes,quia oēs ſcilicet boni ctio oīm.
& mali reſurgēt,vt in iudicio appareant:⌊& orna
uerunt lampades ſuas,⌋id eſt aptauerunt rationes F
operum ſuorum reddendas: cogitando & numerā
do apud ſe opera ſua,pro quibus expectabant re-
munerationem:iſte enim ornatus nō eſt aliud niſi
recurſus ad mentem,cogitando de iuſtitia ope-
rum ſuorum , & bonitate circunſtantiarum , ac
reddenda ratione eorum: hoc enim commune eſt
fatuis & prudentibus:ſed in fatuis eſt vana fidu-
cia, in prudentibus vera. Ad veritatem quippe or Lampadis
natus lampadis tria exiguntur : videlicet clari- ornatus.
tas vitri , in quo ſignificatur puritas quò ad ſe-
ipſum : plenitudo olei , in quo miſericordia ad
proximum : inflammatio ignis,in quo fides cum
dilectione ad deum : quæ omnia in prudenti-
bus ſunt , & in fatuis deficiunt . Sed fatuæ ſua
fiducia deceptæ dicunt ſapientibus : ⌊date no-
bis de oleo veſtro : ⌋quaſi dicerent , Iuſtitia ve-
ſtra ſufficiens eſt vos glorificare , & nos excu-
ſare :excuſetis ergo nos , vel feratis teſtimoni-
um de operibus noſtris quæ vidiſtis : quia con-
tinentes & fideles , ⌊ quia lampades noſtræ ex -
tinguuntur,⌋ id eſt opera noſtra quæ videbantur

G nobis lucere, & clara hominibus foris apparere, in aduentu iudicis intus obscurātur:quia adeo veræ glorię, & intentionis rectę priuantur. Nam secundum August. Quorum facta aliena laude fulciuntur, eadem subtracta deficiunt. Respondērunt prudentes, dicentes: Ne fortè nō sufficiat nobis & vobis. [Ista petitio vana, & responsio negatiua, significant quòd nullus tunc ad alium quātumcunq; iustum poterit pro auxilio habendo accurrere: nec aliquis quātumcunq; iustus poterit aliū iuuare, sed vix sibi soli sufficit sua iustitia. Vnde August. Vnusquisq; pro se rationem reddet: nec alieno testimonio quisq; adiuuabitur apud deū, & vix sibi quisq; sufficit vt ei testimonium perhibeat conscientia sua. Vnde & Hiero. Hoc non de auaritia, sed de timore dicunt: quia vnusquisq; de operibus suis mercedem accipiet: nec possunt in die iudicij aliorum virtutes, aliorum vitia sublevare: Ite potius ad vēdētes, & emite vobis:] quasi diceret, secūdū August. crimen eorum cōmemorando, videamus nunc quòd vos adiuuent qui vobis laudes vendere consueuerunt: & vos in errorē inducere, vt non corā deo, sed ab hominibus gloriam quæreretis. Exprobratio est fatuitatis præteritę, in hoc quòd bona opera de genere, dederūt pro fauore laudis humanæ: quia venditores, sunt adulatores: quasi diceret eis: Cōsiderate quid valuit vobis, pro tali fauore cōtinenter viuere. [Dū autem irent emere:] tropicè loquitur, id est si adhuc viuerent & inuenire, irent emere: in quo implicatur quòd remanet affectus & habitus vanitatis præteritę: id est secundum August. dum inclinarent se in ea quę foris sunt, & solita gaudia requirerent, [venit spōsus:] scilicet ille qui iudicat, id est Christus: vt remunerationem bonorum faciat, [& quæ] per opera charitate formata, paratę erant, scilicet prudentes virgines: quibus (secundum August.) bonum testimonium coram deo conscientia perhibebat: intrauerunt cum eo ad nuptias, scilicet ad cœlestis regni gloriam: & fatuis exclusis, & ad pœnam relictis: [clausa est ianua:] id est aditus ad regnum cœlorum, qui nō est alicui possibilis post iudicium. Ianua inquā triplex est, scilicet misericordiæ, ad indulgēdum, quę modo omnibus aperitur: gratiæ, ad merendum, quæ modo oibus offertur: glorię, ad intrandū, quę modo omnibus pœnitentibus reseratur: ergo clausa est exclusis reprobis, inclusis electis, operibus cōsummatis. Non enim, vt ait Augu. post iudiciū patet precū aut meritorū locus. Vnde & Chry. ita est terribile illud iudicium, vt nec innocentia sibi cōfidat. Tantus timor erit omnium, etiam sanctorum, vt nemo speret se iustum inueniendum: sed adhuc timeat ne fortè reus existat. Quomodo ergo pro peccatoribus tunc intercedant sancti, cùm timeant ipsi de se? Nam sicut tempus misericordiæ iudicium nō recipit, sic & tempus iudicij misericordiā non recipit: vbi autem locū misericordia nō habet, nec intercessio valet. Vbi etiā Greg. O si sapere in cordis palato possit, quid admirationis habet qđ dicitur, [venit sponsus:] quid dulcedinis, [intrauerūt cū eo ad nuptias:] quid amaritudinis, [& clausa est ianua:] Tunc regni ianua lugentib⁹ clauditur, quę modo quotidie pœnitentibus aperitur: quia nequaq̄ tūc veniam inuenit, qui modo tempus venię apertū perdit. Ibi à dño non potest mereri quod petit, qui hic noluit audire quod iussit. Hęc Greg. [Nouissimè] per nimis tardā & infructuosam pœnitentiam [veniunt & reliquę virgines, dicentes: Domine domine, aperi nobis:] per hoc quòd vocāt eum dominum, significatur quòd crediderūt in Christum. Vñ Chry. Egregia quidem in domini appellatione cōfessio: idemq; repetitū indicium fidei est. Sed quid prodest voce inuocare, si operibus neges? non humanis verbis hæc aguntur, sed consciētiæ sibi loquūtur. Et quia fides eorum fuit informis, & secundū August. magna eius seueritas post iudicium, cuius ante iudicium ineffabilis misericordia prerogata est: ideo [respondens, ait: Amen dico vobis, nescio vos:] id est nō cognosco, scilicet notitia approbationis, qua soli electi à deo cognoscunt: quasi diceret, Ideo vos desero, quia vitę meritum in vobis no cognosco. Nescit eas & repellit, quia secūdum Augu. nō intrāt in gaudium eius, qui no coram deo, sed vt placerēt hoibus, visi sunt aliquid secundum præcepta eius operari. In fine autē intentam conclusionem infert ad nostrā instructionem, dicēs: [Vigilate itaq;,] ad habēdum fidē charitate formatā: & vos ad mortem & iudicium solicitè parando: antequam veniat sponsus vos ad hoc subitò vocando: [quia nescitis diem neq; horā,] mortis vel iudicij: sed de vtroq; incerti estis. Ecce quò parabola tendit, vt quia ignoramus diē iudicij, & etiam mortis nostrę dubię, solicitè testimonium bonę conscientiæ nobis præparemus: ne si iudex nos inueniat imparatos, cum fatuis virginibus foris remaneamus. Singulorum enim dissecutientur actus, accusante vel excusante consciētia vnūquenq;. Vnde Hiero. Ex hoc autem quòd infert, vigilate itaque, quia nescitis diem neq; horam: intelliguntur vniuersa quæ dicta sunt esse præmissa, vt quia ignoramus iudicij diem, solliciti nobis lumen bonorum operum præparemus: vigilia enim opus est mentis, ante mortem corporis. Vt autem dicit August. Non solum illius vltimi tēporis, quo venturus est sponsus, sed & suę quisque dormitionis diem & horam nescit. Quisquis autem paratus est vsq; ad mortem (quæ omnibus debetur) paratus inuenietur etiā cùm illa vox media nocte sonuerit, qua omnes euigilaturi sumus. Itaq;, vt dicit Chryso. reuocemus ad memoriam exemplū, quod de virginibus refertur, quę exclusę sunt à thalamo sponsi, propter olei defectū. Ponamus nosmetipsos in illis quę excludūtur, & inde quis dolor, quæ pœna sit, si cogitem⁹ posse etiā nos eadem pati cùm negligimus. Est ne aliquis ita lapideus qui hoc exemplo non moueatur, & timeat ne similia incurrat? Hæc Chrysosto. Igitur vigilemus, & opera lucis agentes in vigilia huius vitę ornemus lāpades nostras & operā: vt habētes oleum ac gloriā & gaudium in cōsciētijs nostris, preparati intremus cum sponso ad nuptias regni cœlestis. Vnde dicit hic Chry. q̄ Iudei exituri de Aegypto expediti & præcincti agnum iussi sunt manducare & ad eundem parati: ostendentes nobis quoniam quicunq; nostri agni eucharistiā māducant: ita debent esse expediti, quasi quotidie exituri de mundo. Ad hoc ergo tendit parabola vt ad futura oculos cordis aperiamus: mala euadamus, deferendo culpam: bona promereamur, sectando iustitiam: & cum omni diligentia quotidie

Marginal notes (left): In iudicio nō erit patrocinium. — H — Virginum prudentia. — I — Timor omnium in iudicio: vbi nulla intercessio.

Marginal notes (right): K — Nescio vos. — L — Cōsciētiæ testimoniū — M — Exhortatio. — Exod. 12. & .13. — Parabolę intentio.

A tidie expectemus domini aduentum: cuius neſcimus diem neq; horam. Vbi Grego. Quia poſt peccata deus pœnitentiá ſuſcipit, ſi ſciret quiſq; de pręſenti ſeculo quo tempore exiet, aliud tẽpus voluptatibus atq; aliud pœnitentię aptare potuiſſet. Sed qui pœnitenti veniam ſpõdet, peccati diẽ craſtinum non promiſit. Semper ergo extremum diem debemus metuere, quẽ nũꝗ poſſumus pręuidere. Illa hora eſt noſtri exitus ſemper intuenda: iſta redemptoris admonitio ante mentis oculos eſt ſemper ponenda, qua ait: vigilate quia neſcitis diem neq; horam. Hęc Greg. Illi ergo qui expectant vt in vltima hora conuertantur: falli poſſunt: qui verò in bono perſeuerant, falli non poſſunt. Omnis enim homo in eo iudicatur, in quo inuenitur: & ergo nunquá niſi in bono iudicanſ, qui ſemper in bono inueniũtur. Igitur, vt ait Richar. debet anima perfecta, & aſſiduè ſummorũ contemplationi dedita omni hora peregrinatiõis ſuę terminum & ergaſtuli huius egreſſum, cum ſuo deſiderio expectare: & ad illud diuinę contẽplationis ſpectaculum, quod in futura vita ſpera-
B mus, animum ſuum ſuſpẽdere: & in eiuſmodi expectatione vehementi deſiderio anhelare, vt id quod interim videt per ſpeculũ, & in ænigmate, mereatur facie ad faciem videre. Oratio.

Domine Ieſu Chriſte, ſponſe bone: da mihi cum prudẽtibus virginibus bona opera, & intentione recta facere, ac in eis vigilanter perſeuerare: vt paratus inuẽtus, ad nuptias tuas valeam gaudenter intrare. Peto domine vt notum facias mihi finem meum antequam veniat: & ne me antè finiri ſinas ꝗ peccata mea dimittas: vt in hora exitus mei vltio diuina ſuper me non veniat, & poteſtas tenebrarũ mihi non occurrat, nec noceat: ſed talẽ me dies examinationis reddat, qualem me fons regenerationis exhibuit. Amen.

De talentis & bonis, à domino ſeruis traditis. Cap. XLIX.

[Matth. 25 & Luc. 19.] Subiungit ſecundam parabolam de talentis, quæ ſpecialiter pertinet ad prælatos: quia licèt omnes, maximè tamen prælatos inducit, vt vigilantes gratijs & donis à deo receptis be
C ne vtantur ad dei gloriam, & ſui perfectionem, & proximi ædificationem: & fructum afferant, exẽplo ſeruorum qui de talentis lucrati ſunt: & à domino veniente remunerati: nec abſcondant in terra, vel ſudario, prædictis vtendo ad mundi gloriã vel temporale lucrum, ſeu carnale commodum: ne vt ſeruus piger & torpens damnentur: ac foras extra conuentum ſanctorum in tenebras exteriores, & infernales eijciantur. Et primò circa ſtatum prælatorum ſpecialiter, & nihilominus aliorum deſcribit meritum & demeritum propriæ actionis. Secundò, iudicium diſcretionis: ideo dicit, dico vobis vt vigiletis benefaciendo, & in bonis perſeuerãdo, quia neſcitis diẽ aduẽtus ſpõſi & iudicis, ſicut hominis peregrè proficiſcẽtis incertus eſt reditus ſeruis ſuis: ſponſus enim prædict9: ⌊ſicut homo peregrè proficiſcens, ⌋ſecundum corpus, ſcilicet ad cœleſtem patriam carnem noſtrã portans: peregrinatio enim fuit cœlum carni, vel quia à nobis non videtur in pręſenti: ⌊tradidit ſeruis bona ſua, ⌋ſcilicet quinq; talenta, duo, & vnũ, ad fructificandum: ⌊vnicuiq; ſecundum propriam virtutem, ⌋ſcilicet ſuſceptiuam, ne quem grauaret: nec cuiquam deficeret. Et eſt argumentũ inde, quòd deus non præcipit impoſſibile: ⌊& profectus eſt ſtatim, ⌋liberam eis poteſtatem operandi permittens: ⌊abijt autem⌋ per affectum voluntatis ⌊qui quinq; talenta acceperat: ⌋ id eſt donum quinq; ſenſuum, & exteriorem ſcientiam, quinque ſenſibus acquiſitã: ⌊& operatus eſt in eis, ⌋ per exercitiũ exterioris operis: ⌊& lucratus eſt alia quinque, ⌋quia merita ſua multiplicauit: ex creaturis creatorem, ex corporalibus ſpiritualia, ex temporalibus æterna cognoſcens: ac fructũ ædificationis in proximis faciens: ⌊ſimiliter qui duo acceperat, ⌋ſcilicet intellectũ ſcripturarũ & operationũ: ⌊lucratus eſt alia duo: ⌋ſcilicet bonũ ſapientię à ſe diffundendo in proximum per verbum prædicationis, & bonum operationis per exemplum ædificationis. ⌊Qui autem vnũ acceperat, ⌋ſcilicet ſolam intelligentiá ſcripturarũ: ⌊abiens fodit in terra⌋ curuitate terrenæ intẽtionis & carnalis actionis: ⌊& abſcondit pecuniam domini ſui, ⌋ ſine ædificatione proximi. Gregor. talentum in terra abſcondere, eſt acceptum ingenium in terrenis actibus implicare, & non lucrum ſpirituale quęrere.

D [Impoſſibile nõ pręcipitur.]

[Talentum abſcōdere.]

E [Hominum triplex genus.] In his ergo tribus ſeruis ſignificantur omnia genera hominum, quibus competit negociatio actiuę vitę: ſcilicet imperfecti, pfecti, & mali. Imperfecti, quia plurib9 indigẽt, deſignãtur in illo ꝗ accepit quinq;: pfecti, in illo qui accepit duo. Mali, ĩ eo qui accepit vnũ. Illi autem duplicãt talẽta, qui ex eis faciũt opera bona: illi verò abſcondunt, qui ocioſè viuunt, vel ex eis tẽporalia tãtũ lucra quęrũt. Examinationis iudiciũ circa prędicta ponitſ, cùm dicitur, ⌋poſt multũ tẽporis, ⌋ſcilicet in ſecũdo aduẽtu: ⌊venit dñs ſeruorũ illorũ, ⌋requirens à ſingulis de cõmiſſo rationẽ, exquirẽs merita, & exigẽs qđ tradidit cũ vſura. Quid quiſq; accepit, cõſideret: & quod lucrũ de acceptis reportet, penſet. ⌊Et accedẽs qui quinq; talẽta accepat, ⌋id eſt pręparãs ſe & cõfidẽs de reddẽda ratiõe: ⌊obtulit alia quinq; talẽta: & qui duo accepat, obtulit alia duo: ⌋ multiplicata em̃ talenta, ſunt multiplicata merita: quæ offeruntur, cùm à deo acceptantur: ⌊obtulit inquam dicẽs: dñe quinq;, vel duo, talenta tra-

F didiſti mihi: ⌋cõfitetur gratificè, & totũ ei deputat, quia ab ipſo accepit: ⌊ecce alia quinq;, vel duo, ſuperlucratus ſum: ⌋ id eſt multiplicata ſunt merita ex gratia tua, cum vſu liberi arbitrij. ⌊Et ait illi vterq; dñs ei9, Euge, ⌋quod eſt interiectio gaudẽtis: id eſt, ſecũdũ Chry. Bene ſit tibi ſerue, per ppriã humiliationẽ quò ad teipſum: bone, per diuinã aſſimilationẽ quò ad deũ: & fidelis, per vtilẽ diſpenſationẽ quò ad proximũ: vel ⌊bone & fidelis, ⌋quęrẽs i actib9 ſuis gloriã dñi ſui, nõ ſuã: ⌊quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ⌋ſcilicet ſuper bona vitę pręſentis: ⌋ ſuper multa te cõſtituã, ⌋ſcilicet bona vitę ſequẽtis. de quib9 Pſalm. di. Quàm magna multitudo dulcedinis tuę dñe, quã abſcõdiſti timẽtibus te. [Pſal. 30.] Vñ Chry. Pauca ſunt quę in hoc ſeculo nobis pręſtãtur, multa quę in illo ſeruantur. Et Hiero. oia quę ĩ pręſenti habem9, licèt magna videanſ & plurima, tñ cõparatiõe futurorũ parua & pauca ſũt: ⌊intra in gaudiũ dñi tui: ⌋& ſuſcipe quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hois aſcẽdit: & bene dicit, ⌊intra, ⌋ vt ex omni parte gaudiũ: ſurſum, ex viſione dei: deorſum, ex [Gaudium ſaluãdorũ 1. Corin. 2]

 conſideratione

G consideratione inferni: interius, ex gloria cōsciētię: exterius, ex decore omnis creaturæ. Gloriosè consummato cursu certaminis in gaudium domini sui intrabit, qui centum milibus prædicās, vel vnam animam lucratam domino suo reportauerit: nec ideo minus gloriosè si nullam, dummodo fideliter pro posse faciat quod faciendum est pro salute. Nempe miles strennuus in certamine commendatur, si constanter & legitimè certauerit: etiam si domino suo triumphū non obtinuit: sic & doctor gentium, repositam sibi habere coronam iustitiæ gloriabatur non minus, quàm si omnes quos conuerterat, in vera fide & vnitate sanctę matris ecclesiæ perstitissent. ⌊Accedens autem qui vnum talentū acceperat, ait: domine scio quia homo durus es:⌋ grauiter puniens delinquentes, ⌊metis vbi non seminasti, & congregas vbi nō sparsisti.⌋ Seminat deus notitiam, in prædicatione veritatis: spargit virtutes, in exemplo bonitatis: metit ergo vbi semen legis vel euangelij non ministrauit, & colligit vbi bonitatis exempla in patribus veteris vel noui testamenti non sparsit.

H In prælatis etiam ecclesiæ non solum requirit bona in persona propria, sed etiam in aliena: scilicet in subditis eorum: quia eorum officium est alios & maximè subditos inducere ad bonū: ⌊& timēs,⌋ scilicet aggredi altioris vitę statum, ne ipse periclitaret quærens salutem aliorum, ⌊abscōdi talētum tuum in terra:⌋ hoc est non sum vsus notitia mihi data propter ęterna, sed propter terrena: ⌊ecce habes, quod tuū est:⌋ quasi diceret, sufficit mihi quia tenui quod habui, nec alijs ministraui. Iste timor serui pigri, non est nisi pusillanimitas bene agendi. Vt autē dicit Chrysostomus. Et si talentum non perdidit, reus tamen est damni: sicut qui causa seminandi semen accipiens tempore seminationis non seminauerit, domino suo damnum fecit: & si semen non perdidit, quātum poterat lucrum facere si oportuno tēpore seminasset. ⌊Respondens autem dominus, dixit ei: serue male,⌋ propter calumniā respectu domini: ⌊& piger,⌋ in multiplicatione respectu proximi: ⌊sciebas quia meto vbi non semino:⌋ multomagis vbi semino: ⌊& cōgrego vbi nō sparsi:⌋ multomagis vbi sparsi:

Pusillanimitas.

I quasi diceret, pro omissione veritatis & virtutum iudico illos quibus non prædicaui, nec exemplum bonitatis proposui: ergo multomagis te cui talētum notitiæ meę ad negociandum commisi: & ex hoc te accuso, quo te excusas. Oportuit ergo ad tuum meritum, & ad aliorum commodum: ⌊te pecuniam meam,⌋ id est sermonem vel legem, dare gratis ad mensam: id est ad aliorum refectionem internam: ⌊& committere nummularijs,⌋ id est auditoribus, qui quod audiunt operantur: vel potius docere alios, qui postea alijs ministrarent: ⌊& ego veniens⌋ ad discutiendū merita ⌊recepissem quod meum est cum vsura:⌋ id est te & ipsos quos mihi acquisiuisses: hæc enim est vsura spiritualis, scilicet lucrum animarum, quæ maximè placet deo. Tollite itaque ab eo talentum, ⌋ id est donum sibi traditum, scilicet naturalis ingenij vel notitiæ: & loquitur permissiuè, quia dominus auferri permittit intelligentiam, vel per vitia, vel per dæmones, quando homo infatuatur in eligendo malū vel infatuatur propter scientiæ abusum, vel non recipit mercedem, sed pœnam, quia bona diuinitus collata non cedent malè operātibus, vel ociosis ad gloriam, sed magis ad confusionem: ⌊& date ei qui habet decem talenta,⌋ quia damnatio reproborum cedet ad gloriam electorum, secundum illud: Lætabitur iustus cùm viderit vindictam: ex quo patet quòd non permittit deus fieri malum, nisi inde eliciat aliquod bonum: iussit autem potius dari illi qui habebat decem, quàm illi qui habebat quatuor: quia minus habuit qui quinq; acceperat, quàm qui duo: per quinq; enim significatur exteriorum scientia, secundum quinque sensus: sed per duo, operatio volūtatis & intellectus: oportuit ergo illi qui habuit exteriorum scientiā, & administrationem, dari intellectū interiorum, qui per vnum intelligitur talentum: ⌊omni enim habenti,⌋ & bene vtenti ⌊dabitur⌋ incrementum eius quod habet ⌊& abundabit:⌋ habenti enim sollicitudinem ministrandi verbum dei, dabitur gratia ⌊& abundabit⌋ in efficaci doctrina. Item ⌊habēti⌋ charitatem, ⌊dabitur⌋ augmentum charitatis: ⌊& abundabit⌋ vsque ad perfectionem. Item habēti meritum, dabitur pręmium, & abundabit: quia remunerabitur supra condignum. Augetur enim L gratia ei qui laborat in ea: nam laborando meretur augeri, & ei qui reperitur ī gratia, dabitur gloria & abundabit: non solum de sua & aliorum glorificatione: sed etiam de impletione iustitię in malorum reprobatione. ⌊Ab eo autem qui non habet⌋ studium vel charitatem, & bonum doni collati vsum, ⌊& quod videtur habere⌋ naturali ingenio vel studio literarum, ac donum sibi collatū, ⌊auferetur.⌋ Item ei qui nō habet fidem, vt in deo non credenti: etiam quod videtur habere, scilicet legis scientia, auferetur ab eo. Item ei qui in morte non inuentus fuerit in gratia, bona naturæ & gratiæ cedēt ei ad pœnam. vt autem dicit Augustinus: Omnis res quæ danda non deficit: si habetur & non datur, non habetur quomodo habenda est: & vt idem dicit, dare habenti, fuit misericordiæ: auferre non habenti, iustitiæ: prudenter ergo & fideliter laborātem, ac bonum vsum in dei munere habentem ampliori gratia dominus donat: & ocia sectātem, ac munere dei non bene vtentē, eo quod dederat priuat. Vnde dicit Gregorius: Quisquis charitatem habet, etiā alia dona percipit: quisquis charitatem non habet, etiā dona quę percepisse videbatur amittit. Deinde inutilē seruum talētu priuatum iubet mitti in tenebras exteriores: id est, corporales: quia (vt ait Hiero. dominus lumē est: qui ab eo foras mittitur, caret lumine. Exteriores tenebrę, sunt corporis: iteriores, sunt mala animæ. Vnde Gregorius: Interiores tenebræ, sunt cęcitas mentis: exteriores, æterna nox damnationis: qui ergo hic sponte cecidit in cæcitatem mentis, illic projicietur in noctem damnationis. Vnde & Raba. Per pœnam in exteriores tenebras cadit, qui per culpam suam sponte in interiores cecidit: ibi coactus patitur tenebras vltionis, qui hic libenter sustinuit tenebras voluptatis. Hæc Rabba. ⌊Ibi erit fletus⌋ proueniens ex fumo caloris: ⌊& stridor dētium,⌋ ex passione frigoris: vel ⌊fletus & stridor dentium,⌋ id est dolor mētis & corporis: & ad ista reducitur omnis pœna infernalis: ecce quia nō solum qui mala operatur, sed & qui bona non facit vltima pœna punitur: possunt etiam per quinque talenta, intelligi bona naturæ,

Talentum malis creditum.

K

Psal. 57.

Habenti dabitur.

M

Charitatis laus.

Tenebræ exteriores

A naturæ, bona gratiæ, bona scientiæ, bona potentiæ, & bona opulentiæ: & dicuntur talenta, quia per bonum vsum talium potest homo sibi acquirere cœleste præmium: & aliqui habét omnia ista à deo collata: alij plura istorum: alij vnum tantū. Aliqui etiā sunt qui talenta multiplicāt & gemināt, bene vtēdo prædictis ad sui pfectionē & proximi ædificationem: alij abscondunt in terra, quę vtuntur ad mūdi gloriam & lucra tēporalia. De

Hominis nobilis parabola.

eodem quoque Lucas ponit parabolam, de homine nobili, scilicet Christo: qui non solum secundum diuinitatem, verūetiam secundum humanitatem ex nobili genere ortus est: quia secūdum diuinitatem, dei patris: & secundum humanitatem, Dauid regis filius: qui abijt in regionem longinquam, ascendens in cœlum empyreum, accipere sibi regnum super ordines angelorum, ac reuerti: scilicet ad iudicium generale, in mundi fine: & etiam ad iudicium particulare, in cuiuslibet hominis morte: & priusquam illuc ascéderet, vocatis, per electionis gratiā: decem, propter decalogi obseruantiam: seruis suis, propter obediētiam omnimodā: vel decem seruis suis, id est,

B Christianis & fidelib⁹ vniuersis: quorū vniuersitas numero denario designat, propter perfectionē denarij: dedit illis gratis decē mnas: id est, talenta seu libras: scilicet spirituale decalogi intellectū ad negociādū, donec veniat ad iudiciū: quas veniens exiget cum vsura & excrescentia. secundū Be

Mna.

dam: Mna decem dragmis appēditur. Decem ergo mnæ centū dragmas, id est, centum libras faciunt: qua numerus perfectorum designatur, & sacræ scripturæ sermo: quia vitę cœlestis perfectionem suggerit, quasi numeri centenarij pondere

Mnę decē.

fulgescit: vel per decem mnas intelligitur vniuersitas donorum dei, propter perfectionē ipsius denarij. Mutuauit ergo nobis deus aliqua dona ad negociandum, vt multiplicentur per fructus bonorum operum: quia tempus meriti currit vsque ad iudicium: de quibus quærit lucrum meritorū, redditurus cumulum præmiorum. Hoc profecto negocium, vt ait Gregorius, hîc verè nos agimus, si viuendo & loquendo proximorum animas lu-

C cramur, si infirmos quosque cœlestis regni gaudia prædicando in superno amore roboramus, si proteruos ac tumidos gehennæ supplicia terribiliter insonando flectimus, si nulli cōtra veritatem parcimus, si supernis amicitijs dediti, humanas ini-

Vsura quid est.

micitias non timeamus. Hæc Gregorius. Vsura quippe est, quod ex mutuo vltra sortē accipitur. Et certè domin⁹ dando nobis pecuniam suæ gratiæ & doctrinæ, exigit eam cum vsuris & excrescentia. Primò, vt cùm tribuit doctrinam fidei ad credendum, exigit vt quod credis, ore confitearis. Secundò, vt quod confiteris, opere compleas. Tertiò, vt exauditis in lege domini meditando, & legendo, & orando etiam alia intelligas. Quartò, vt quod compleueris, docere non cesses: his enim partibus denarius vitæ fundatur æternæ. Vnde Gregorius: Inquantum vos profecisse pensatis, etiam alios trahere vobiscum satagite: in via dei habere socios desiderate: & si ad deum tenditis, curate ne ad eum soli veniatis. hinc enim scriptum est: Qui audit, dicat veni: vt qui in corde vocem superni amoris susceperit, foras etiam próximis vocem exhortationis reddat. Hæc Gregorius.

Accepto autem regno, dominus seruorum illorū rediens iussit eos vocari ad se, vt sciret quan- Retributio D

tum quisque negociatus esset. Et cùm primus veniens cum mna sua alias decem, & alter cum mna sua alias quinque acquisitas obtulisset: congratulans ei dominus dixit primo, eris potestatem habens super decem ciuitates: alteri verò, & tu esto super quinque ciuitates: id est gaudebis, scilicet tu vterque de fœlicitate omnium qui per tuam doctrinam vel vitæ tuæ exemplum conuersi sunt ad bonum. Seruis autem bonis mnas cum lucro reportātibus piger seruus mnam suam sine lucro obrulit, quā in sudario ligatam habuit: quia molliter & delicaté viuendo doctrinam commissam nō enumerauit, ac gratiam sibi datā, in hac carne laboribus & fatigationibus traditam, torpescens: & percepta dona sub ocio torporis & ignauię abscondit: & sic ipsam mnam sine operibus tāquam mortuam & sepultam in sudario habuit. Sudariū enim est pannus in quo inuoluūtur corpora mortuorum: & ideo mna in sudario reposita, signat donum dei à bonis operibus ociosum tanquam mortuum. Illis ergo qui de donis suis bene operando lucrum fecerunt, commendatis à domino & re- E

muneratis: pigrum qui in bonis operibus torpendo mnam suam in sudario ligauit, reprobat dominus & damnat, vario tamen modo secundū quantitatem meriti vel delicti: quia gradus sunt & in gaudijs & in tormentis. Iste homo peregrè profectus, scilicet Christus ad patrem ascendens, secundum Marcum, reliquit corporaliter domū suam: id est ecclesiam, quam tamen nunquam diuinæ potentiæ præsidio destituit, & dedit seruis potestatem cuiusque operis: quia dans fidelibus octo talenta, secundum Matthæum, & decem mnas, secundum Lucam, tribuit eis facultatem insistendi operibus bonis: dimittens eos agere secundum libertatem suæ voluntatis: & ianitori, qui ducit in domum cœli, præcepit vigilare: et scilicet qui prædicat, & præfecti dicitur, si non annunciaueris iniquo iniquitatem suam, sangui- Ezech.3.

nem eius de manu tua requiram. Vnde Beda: Ianitori autem præcepit vt vigilaret: quia ordini pastorum commissæ sibi ecclesiæ iubet curam im- F

pendere: non solum autem rectores ecclesiæ: sed omnes vigilare præcipimur, ianuas cordium custodiētes ne antiqui hostis mala suggestio intret, ne nos domin⁹ dormientes inueniat. Hæc Beda.

Ianitor etiā est ratio, quæ debet esse vigil ad clau- Ianitor.

dendum ostium consensus, diabolo: & ad aperiendum Christo: qui ad ostiū pulsat, quādo ad bonū inuitat. Negociemur ergo fideliter de bonis naturæ, gratiæ, & fortunæ nobis datis: quia de omnibus rationem reddemus. Fugiamus pigritiā: quia Piger.

piger locum diabolo præparat: & ociosus quasi puluinar est diaboli, in quo requiescat. Omnibus quoque modis quibus possumus nosmetipsos emendando, vel alios adiuuando, talentum dominicum erogare, & erogando multiplicare studeamus: vtpote de quo in districto iudicio rationem reddituri sumus: nec se aliquis ab hac negociatione excusare poterit: quia nullus est qui talentū non acceperit. Vnde Gregorius: Sciendū verò est, Talenti exactio.

quod nullus piger ab hac talenti acceptione securus est: nullus namque est qui veraciter dicat talentum minimé accepi, non est vnde rationem ponere

G nere cogar. Talenti enim nomine cuilibet pauperi etiam hoc ipsum reputabitur, quod vel minimum accepit: alius namque accepit intelligentiæ donum, prædicationis ministerium debet ex talento: alius terrenam substantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus: alius didicit artem qua pascitur, ipsa ars ei in talenti acceptione reputatur: alius familiaritatis locum apud diuitem meruit, talentum profecto familiaritatis accepit: habens igitur intellectum, curet omnino ne taceat: habens rerum affluentiam, vigilet ne à misericordiæ largitate torpescat: habens artem qua regitur, magnopere studeat vt vsum atque vtilitatem illius cum proximo partiatur: loquendi locum apud diuitem habens, pro pauperibus intercedat. Tantum quippe ab vnoquoque nostrum venturus iudex exigit, quantum dedit. Consideremus ergo quæ accepimus, atque in eorum erogatione vigilemus: nulla nos à spirituali opere terrena cura impediat, ne si in terra talentum abscondit, talenti dominus ad iram prouocetur. Vnde Augustinus: Vnusquisque quod habet præstet alteri, quicquid plus habet largiatur inopi.

H Alius habet pecunia: pascat pauperem, vestiat nudum, ædificet ecclesia, operetue de pecunia quicquid boni potest. Alius habet cōsilium: regat proximum, pellat tenebras dubitationis luce pectoris. Alius habet doctrinam: eroget de cellario domini: ministret conseruis cibaria, confortet fideles, reuocet errantes, quærat perditos, quātum potest faciat. Est quod sibi erogent pauperes: alius claudo pedes accommodet, alius cęco suos oculos duces præbeat, alius visitet infirmum, alius sepeliat mortuos: sunt ista in omnibus, vt prorsus difficilè inueniatur aliquis qui non habeat vnde aliquid alteri præstet: & illud extremum & magnū

Gal.6. quod ait apostolus, Inuicem onera vestra portate, &c. Vnde etiam Chrysostomus, omnia inferamus ad proximorum vtilitatem: talēta enim hæc sunt vniuscuiusque virtus, siue in præeminentia, siue in pecuniis, siue doctrina, siue in qualicunque tali negocio: nullus dicat quoniam vnum talentū habeo, & non possum facere: potest & per vnum approbatus esse: nō enim es vidua illa pauperior,

I non es Petro & Ioanne rusticior, qui & idiotæ & illiterati fuerunt: sed tamen quoniam desiderium monstrauerunt, & ad communem vtilitatem omnia fecerunt, cœlos apprehenderunt: nihil enim est ita deo amicum sicut ad communem vtilitatem viuere: propter hoc sermonem nobis dedit deus, & manus, & pedes, & corporis virtutē, & intellectum, & sensum: vt omnibus his & ad nostrā ipsorum salutem, & ad proximorum vtilitatem vtamur: non opus est multis hic nobis sermonibus, neque longa circumitione. Instat enim beatus Paulus ratiocinium ferens & dicens, dissolui & cum Christo esse melius est: manere autem in carne, magis necessarium est propter vos: & ei qui ad Christum erat discessioni, præposuit proximi ędificationē. Hoc enim maximē est esse cū Christo, voluntatē eius facere: volūtas autē eius nihil est ita, sicut quod expedit proximo. Si enim in secularibus nullus sibiipsi viuit: sed & artifex, & miles, & agricola, & negociator ad id quod communiter expedit sunt, & ad quod proximo prodest conficiunt vniuersi, multomagis in spiritualibus hoc oportet facere: hoc enim maximè est viuere. K

Philip.1.

Cū Christo esse.

Qui sibiipsi viuit solū, & omnes despicit, superfluus est, & neque homo, neque generis nostri. Hæc Chrysostomus. Ex prædictis videtur quòd aliquis fidelis in charitate manens, qui absque suo scandalo vtilis est, vel esse potest proximis quò ad vitam ęternam, peccat moraliter si se transfert ad eremum, vel monasteriū, vbi alios non instruit verbo vel exemplo, nec curam quam posset & deberet circa proximos, gerit: quia ita abscondit talentū, & est seruus piger: de infirmis enim non loquimur, qui de facili scandalizantur: quia eis est tutum fugere consortium prauorum, & laqueos diaboli. Sed econtra videtur quia præualet actiuę contemplatiua: dominus enim dicit Marthæ, Maria optimam partem elegit, quę non auferetur ab ea. Et Hieronymus in pluribus locis epistolarum suarum vsque adeo præfert actiuę contemplatiuam, vt viros religiosos, & multis vtiles vocet ad eremū, quasi nihil boni in mundo agerent, habito respectu ad vitam monachorum & anachoritarum. In his ergo videtur necessarium vt quisque vires suas consideret, & ad quod opus ipse sit aptior penset: si enim ad contemplatiuam L habilior, & ad orandū deuotior, tutè se transferat ad eremū, oraturus pro se & aliis: & ita plus proderit eis in eremo pro ipsis orādo, quàm in mundo eis prædicando: nec abscondit pecuniam domini sui in terra, sed in domino: licet non prædicet: quia talenta orationis & deuotionis, in quo amplius valet, & meliorē se sentit, omnibus erogat: nec piger dici debet qui totus in sancta deuotione & oratione, ieiunio, vigilia, & fletu est: veruntamen si quis videret gregis sibi commissi periculum imminere, & nullum idoneum in curam gregis sibi successurum, periculum esset gregem deserere, & ad eremum se trāsferre: licet habilior ad orandum sit, dummodo de suo scandalo non præsumat: prælatus quidem qui idoneus est ad prædicandum, & plures instruere potest: ac sibi & aliis in tali officio vtilis est, talis fraternam charitatem nō obseruat si populum sibi commissum relinqueret, & se ad eremum transferret: cùm vtilior in agro prædicationis, quàm in eremo esse possit: in his verò quemque in charitate manen- M tem spiritus sanctus intus docebit, quid ei melius faciendum sit, & solliciti circa hæc inquisitoris quæstioni satisfaciet.

Vtilis alii an monasticam vitā accipiet.

Lucæ.10.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui nobis tua dona misericorditer tradidisti monens vt vigilantes & sollicitè agentes ex eis fructū afferamus, da mihi indigno seruo tuo de donis à te receptis vigilanter negociari, & ea per fructus bonorū operum multiplicare: eisque ad tui gloriam, proximi ędificationem, & mei perfectionem sic bene vti, vt cum seruis tuis bonis & fidelibus merear remunerari, ac te iubēte intrare gaudium fœlicitatis æternæ, & suscipere quæ præparasti diligentibus te, bone Iesu. Amen.

De ventilatione areæ in extremo iudicio.

Caput. L.

POstremò ponit tertiam parabolam, Matt.25. quæ pertinet ad actiuos, quorum est se exercere in actibus misericordię, pro quorum exercitio vigilantes in talibus remunerabuntur: desistentes autem

A autem à talibus, condẽnabuntur:& describit ventilationem areæ, quæ fiet in extremo iudicio, ac modum ipsius diuini iudicij. De hoc euangelio dicit August. Si quis esset qui de tota sacra scriptura nihil aliud sciret nisi solummodo lectionẽ istam præsentem, hoc solum sibi sufficeret ad salutem: quia continentur hic merita & demerita, præmia & supplicia bonorum & malorum: conditiones autem iudicis in hoc aduentu secundo ponit, per oppositum conditionum eius in aduẽtu primo. Venit enim primò in humilitate, apostolorum pauperum societate, & propria infirmitate. Secundò veniet in maiestate, angelorum societate:& iudicis dignitate. Veniet ergo filius hominis, scilicet virginis ad iudicium, in maiestate sua: quia tunc iudicaturus apparebit in forma hominis gloriosa, qui in primo aduentu iudicandus apparuit in forma passibili & infirma. Vnde Remigius: In maiestate deitatis iudicaturus adueniet, qui in humilitate serui iudicandus apparuit: itaque tradendus in proximo cruci, promittit gloriam triumphantis: vt secutura scandala B hac promissione compẽsaret, & vt melius illa paterentur discipuli, & libentius, sub tantæ gloriæ expectatione. Vnde & Chrysostomus: Deus manifestè veniet: manifestè, inquit, non iam celatus in corpore sicut antea: vt vix eum etiam boni cognoscerent, sed manifestus in gloria, vt etiã mali eum cõfiteantur inuiti: vt qui contempserunt eũ in humilitate, cognoscãt eum in potestate:& qui scire noluerũt quàm dulcis est misericordia eius, sentiant quam grauis est ira ipsius. Hæc Chryso. In forma ergo humana veniet, vt ab omnibus videri possit: si enim in forma diuina veniret, non posset videri à malis: quia talis visio non est sine delectatione maxima, quę tunc non competit eis: & ideo dicit Cum venerit filius hominis, in famulatu autẽ eius venient omnes angeli eius cum eo, propter iudicis honorem, & tanquam testes actuum humanorum, & executores sententiæ ferendæ per ipsum. Vnde Chrysosto. Omnes enim angeli cum ipso aderũt, testantes & ipsi quantum C administrauerũt missi à dominatore ad salutem hominum. Tunc sedebit super sedem maiestatis suæ: id est, in ecclesia, in qua apparebit cum omnipotentia sua: per quod significat potestatem iudiciariam quæ Christo homini est data:& tunc congregabuntur ante eum, tanquam ante iudicẽ suũ, omnes gentes: omnis temporis, omnis conditionis, omnis ætatis: quia nullus poterit tunc latẽre vel se abscondere. Vnde Chrysostomus: Vbi illuminatio euangelij ad omnes gentes pędicata peruenit, tunc omnes gentes inexcusabiles factæ sunt:& ideo tunc iustè ad iudiciũ cõgregabuntur omnes. Et separabit eos ab inuicem, scilicet bonos à malis, sicut pastor segregat oues ab hœdis: de die sunt simul in pascuis oues & hœdi, sed in vespere pastor eos segregat: sic i vita pręsenti sũt in ecclesia simul boni & mali: sed in vespere mortis, seu mũdi, separabit Christ⁹ bonos à malis, sicut oues ab hœdis. Separabit, inquam, merito oĩa merita discernenda loco: loca varia assignando, vocabulo diuersis nominibus appellando hos hœdos, illos oues. In ouibus intelligitur innocentia bonorum: propter simplicitatem, mititatem, fœcunditatem. In hœdis intelligitur peruersitas ma

Euangelij huius vtilitas.

Aduentus duplicis discretio.

Psal. 49.

Angeli cũ domino venient.

Separatio bonorũ & malorum.

Oues.

Hœdi.

lorum: propter fœditatem, impetuositatem, sterilitatem. Vnde Chrysostomus: Deinde à nominibus vnuscuiusque modum ostendit, hos quidem hœdos vocans, hos autẽ oues: vt horũ quidẽ infructificationem ostendat: nullus enim ab hœdis fructus fit, horum autem multum quæstum: etenim multus ouium est quæstus, & à lana lacteq́, & ab his quæ pariuntur, à quibus vniuersis desertus est hœdus. Et iterum: Oues, homines iusti, propter mansuetudinẽ, quia ipsi neminem lædunt:& propter patientiã, quia cùm ab alijs læsæ fuerint, sustinent: hœdos autem homines peccatores dicit: qa in capris hæc naturaliter insunt vitia, libido præ cæteris animalib⁹, superbia, rixa, inuidia, concupiscentia gulæ, & clamoribus super omnia garrulæ, in omnibus his vitijs peccatores abundant, & ideo hœdis sunt assimilati. Hæc Chrysostomus. Et statuet oues, seu bonos, à dextris suis, hœdos autẽ, seu malos, à sinistris. In ipsa positione dextræ & sinistræ, iam extunc vtraq́ pars cognoscere poterit cui misericordia, & cui miseria immineat. Vnde Chrysostomus: Iustos quidem ad dexteram constituet, peccatores ad sinistram: vt vnusquisque meritorum suorum conditionẽ ex ipsius loci qualitate cognoscat. Meritò iustos ad dexteram collocabit, quia nunquam cognouerunt sinistram: merito impios ad sinistram, quia nunquam cognoscere voluerunt dexteram partem. Vias enim quæ à dextris sunt, nouit dominus: peruersę autem sunt quæ à sinistrã sunt: & iterum à sinistris, sunt qui quærũt temporalia: à dextris, qui quærũt æterna. Vnde & Remigius, in dextris æternæ beatitudinis confirmabuntur, qui amauerunt æterna: in sinistris æternæ miseriæ, qui cupierũt pręsentia. Nam & ipsa transitoria dei dona, respectu ęternorum, dicuntur esse sinistra: æterna verò in dextera, quia sunt potiora. Hinc est illud, Cor sapiẽtis in dextera eius, & cor stulti in sinistris illius. Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt, id est bonis (hic nõ dicit, filius hominis, sicut suprà: sed, rex: ad cuius apicẽ pertinet subditos regere, leges condere, transgressores legis punire, & obseruatores præmiare: qđ tũc apparebit manifestè. Tunc non quæret Pilatus, ergo rex es tu? tunc non dicent Iudæi, non habemus regem nisi Cæsarem) Dicet, inquam rex, Venite benedicti patris mei, id est, à patre meo, q à patre benedictionem gratiæ accepistis: quia non nisi benedicti primò per gratiam & meritum, vocantur ad beatitudinem æternam & præmiũ: non dat enim deus pacem æternitatis, nisi supra pacẽ pectoris: vel, secũdum Rabanum, dicuntur benedicti, quibus pro bonis meritis debetur ęterna benedictio: possidete, & ęternaliter tenete, paratum vobis regnum cœlorum, locum sanctorum, à cõstitutione mundi. Vbi Chrysostomus, antequam essẽ vos nasceremini, ait, hęc vobis preparata sunt & præaptata: quia vidi vos tales futuros. secundũ Remigium, rex regum sine strepitu verborum loquitur: id est, manifestabit conscientias & merita, diceteq́ per collationẽ gloriæ: venite, beneficio patris mei promoti ad obtinendum regnum vitæ, prædestinatum vobis à cõstitutione mundi. Hæc Remigius. Ante mundi cõstitutionem paratum fuit, per prędestinationẽ: à constitutione mundi, per creationem: ab ascensione, per apparitionem:

Attende

D Dextera & sinistra.

E

Eccl. 10.

Rex Christus.

F

Ioan. 19.

Benedicti

Locutio iudicis.

Paratum regnum ante constitutionẽ mundi.

G Attende hic dulciſſimam inuitationem domini,
cùm dicit: venite benedicti patris mei: ò quam fœ
lices & beati qui hoc dulce inuitatorium ad ſe di-
rectum meruerint audire, & à domino inuitati re
gnum eius percipere: frequentemus ergo nunc &
cantemus deuote inuitatorium eccleſiæ dicentes:
Venite exultemus domino: vt tunc cum electis
mereamur audire inuitatorium domini, & regna-
Opera miſericordię re ſine fine cum eo. Et commemorabit dominus
ſex opera miſericordiæ, in ſe capite & in mem-
bris ſuis propter eum factaiquę ſunt, paſcere eſu-
rientem, potare ſitientem, collocare hoſpitem, ve-
ſtire nudum, viſitare infirmum, conſolari vincu-
latum: & per hæc intelligitur ſeptimum, quod eſt
in Tobia, ſcilicet ſepelire mortuos. Vnde verſus:
Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, cōdo. Et ſe
cundum quoſdam non erit aliud hæc commemo-
ratio: niſi quia omnes ſcient merita ſua, pro quib⁹
ſaluabuntur vel etiam damnabuntur. Vbi Chry-
ſoſtomus: Putas quanto gaudio extolluntur ſan-
cti, quando in conſpectu omnium angelorū quod
fecerunt hominibus ſatetur ſe accepiſſe, nam tale
videtur opus eorum nō quale datum eſt: ſed qua-
lis perſona illius eſt qui accepit. Hæc Chryſoſt.
H Sed iuſti, quaſi laudem fugientes, interrogabunt,
quando hæc ſibi fecerint. ſecundum Remigium:
In conſcientijs ſuis ita reſpondebunt, non dubi-
rantes vel diffidentes de verbis domini: ſed vel
ſtupentes pro magnitudine maieſtatis regis, vel
quia paruum videtur eis omne bonum quod fece
Roma. 8. runt cōparatione præmij. Vnde Apoſtolus: Non
ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futu-
ram gloriā quæ reuelabitur in nobis. Vnde Chry
ſoſtomus: O humilitas, quæ nec poſt mortem de-
ficies. Homo enim malus etiam falſis honoribus
delectatur, vir autem bonus etiam ſibi debitā lau-
dem fugit: ſic & ſancti debitam ſibi laudem repel
lentes dicent, quando te vidimus eſurientem? Hęc
Chryſoſto. ⌊Et reſpondens rex, dicet illis: Amen
dico vobis quandiu,⌋ id eſt, eo & quanto tempore
⌊feciſtis,⌋ id eſt, opera miſericordiæ exhibuiſtis,
⌊vni de his fratrib⁹ meis minimis: mihi feciſtis.⌋
Fratres ſunt, quia fecerūt voluntatem patris: mi-
I nimi verò, quia fuerunt humiles & abiecti. Vbi
Bonitas Chriſti etiam in judicio. Chryſoſtom⁹: O bonitas Chriſti: quandiu in cor-
pore contemptibili erat in mundo, fuerat veriſi-
milis ratio, vt propter ſimilitudinem viſionis fra
tres ſuos homines appellaret: quid autem dicam⁹,
ꝙ in illa gloria cōſtitut⁹, adhuc cōtētus eſt eos di
cere fratres, quib⁹ ſufficeret ad laudē ſi vel bonos
Fratres Chriſti. ſeruos illos vocaret. Et iterum: propter hoc enim
ſunt fratres: qa humiles, quia abiecti & contēpti-
biles: hos enim tales maximè in fraternitatē vo-
Minimi Chriſti. cat. Vnde & Augu. Minimi ergo q ſunt Chriſti,
hi illi ſunt qui omnia dimiſerunt & ſecuti ſunt
eum, & quicquid habuerūt pauperibus diſtribue-
runt: vt deo ſine ſeculari compede expediti ſerui-
rent, & ab oneribus mundi liberos velut pennatos
ſurſum humeros tollerēt. Hi ſunt minimi: quare
minimi? quia humiles, quia non elati, non ſuper-
bi. Apprehēde minimos iſtos, & graue pondus in-
uenies. Hæc Auguſtinus. Chriſtus itaque in eſu-
rientibus eſurit, in ſitientibus ſitit, in infirmis æ-
grotat, & in alijs ſimiliter patitur: magna ergo re-
uerētia ſuſcipiēdi ſunt minimi & pauperes Chri-
ſti: cum magna veneratione ſeruiendum eſt eis,

ſiquidem Chriſtus in eis ſuſcipitur & honoratur. K
Vnde Gregorius: Ad tribuendum ergo pigri cur
eſtis, quando hoc quod iacenti in terra porrigitis,
ſedenti in cœlo datis? Hæc præmiſſa ſunt opera
miſericordiæ, ad corporis miſerias pertinentia:
ad animas verò ſpectat, vt eſurientem & ſitientē Opera miſericordię ad animā ptinentia.
iuſtitiam pane verbi dei reficias, & potu ſapien-
tiæ refrigeres: errantem per hæreſim vel per pec-
catum, in domum matris eccleſiæ dei reuoces:
innocentem à malis protegas: nudum à bono o-
pere, virtutibus ornes: infirmum in fide, corrobo-
res: tribulatione ſeu carcere triſtitię oppreſſo ſub-
uenias cōpatiendo, vel conſolando: qui enim hæc
facit, veram dilectionem & charitatem adimplet:
& hæc maiora ſunt quàm alia præmiſſa: quia vt
ait Gregorius, plus eſt verbi pabulo victuram in
perpetuum mentem reficere, quàm ventrem mo-
rituræ carnis terreno pane ſatiare. Vnde Chryſo.
ſi hæc omnia corporaliter corporibus Chriſti mi
niſtrare magnę beatitudinis eſt, quę omnino poſt
modicum ſunt peritura: putas quantæ beatitudi-
nis eſt, hæc omnia ſpiritualiter animabus pericli-
tantibus miniſtrare, quibus viuificatæ poſſint vi-
uere in æternum. Quāto melior eſt anima quàm
corpus, tanto meliora ſunt, quæ ad ſalutem ani- L
marum, quàm quæ ad ſuſtentationem corporum
miniſtrātur. ⌊Tunc dicet rex & his qui à ſiniſtris
eius erunt,⌋ id eſt, reprobis: qui ſiniſtra, id eſt, tem-
poralia quādiu vixerunt ardenter amauerūt. ⌊Di- Diſceſſio à deo.
ſcedite à me.⌋ O infœlix diſceſſio. O dura ſepara-
tio. O miſerabilis conditio: quia à me fonte vitæ
indeficientis, à me lumine gloriæ beatificantis, à
me torrēte voluptatis inundatis, à me plenitudine
vbertatis inebriantis. ⌊maledicti,⌋ primò maledi-
ctione culpæ, ſed modo maledictione pœnæ æter-
næ: ⌊in ignem æternum,⌋ ſine fine vos arſuri:
⌊qui paratus eſt diabolo & angelis eius,⌋ vt quibus
colligati fuiſtis in culpa, ſociemini in pœna. O cō Conſortiū diabolicū.
ſortium malum, horribile quidem ad imaginan-
dum, horribile amplius ad videndum: ſed adhuc
horribili⁹ ad cohabitandum: nō portaſtis, inquit,
clauē crucis: ideo in regnū nō intrabitis: nō naui-
gaſtis in naue crucis, ideo ad portum non perue-
nietis: ſed pœnā damni & ſenſus habebitis. Dum M
mali permixti ſunt bonis, videntur eſſe cum deo:
ſed tandem diſcedent ab eo, & mittentur ignem
æternum: nec videbit impius gloriam dei. ⌊diſce-
dite,⌋ inquit, qui adhuc commixti fuiſtis bonis in
mundo, à mea facie, ab omni mea miſericordia,
ab omni gloria: ⌊maledicti,⌋ ſed non addit patris
mei: quia ex patre eſt benedictio, ex nobis verò
maledictio. Vbi Chryſoſtomus, quaſi qui nō ſuf-
ferat præſentiam illorum vel aſpicere, ſic dicit,
⌊diſcedite a me:⌋ nam deus qui in ſanctitate dele-
ctatur animarum, peccatrices animas aſpiciens
quaſi grauatus non ſuffert: tanquam ſi dicat eis,
quaſi putredo & ſpurcitia eſtis: nec tamdiu vos
ſuſtineo, quandiu ſtatis in iudicio meo. Et ite-
rum: Ite maledicti, non à patre meo: neque ipſe
eos maledixit, ſed propria opera: ⌊in ignem æter-
num, qui paratus eſt,⌋ non vobis, ſed ⌊diabolo &
angelis eius:⌋ quia verò voſipſos in ignem miſi-
ſtis, vobiſipſis reputate: ſed ne vnquam hęc patia-
mur ô vnigenite fili dei, ſcilicet faciem illā man-
ſuetam videre auerſam à nobis, & tranquillū illū
oculum non ferentem videre nos, neque accipia-
mus

A mus aliquam experientiam illius pœnæ incurabilis: scilicet excidere à regni gloria, & comburi in gehenna. De hac etiam exclusione & separatione sic dicit idē Chrysostomus, Ponamus illud ante oculos, quanti doloris est excludi & proijci à regno cœlorum, quod (vt mihi videtur) ipsa grauius est gehenna: nam & si ille ignis non arderet, & immortalis illa pœna non esset parata, hoc solum quòd alieni efficimur à Christo, & excludimur à bonis æternis, nónne omni pœna cruciabilius diceretur? Hæc Chrysostomus. Et commemorabit iudex opera misericordiæ prædicta, ab ipsis reprobis sibi non facta: sed reprobi quasi se excusantes respondebunt & interrogabunt, quando hęc sibi non fecerunt. Verùm, vt ait Rabanus, & si se excusare satagunt, tamē deum fallere non possunt. vnde respondit illis dicens: quandiu non fecistis vni ex minimis his, nec mihi fecistis. Augustinus: Christus caput est ecclesiæ, corpus eius ecclesia: in nostro corpore caput sursum est, pedes in terra. In aliqua constipatione hominum, quando aliquis tibi pedē calcat, nónne dicit caput calcas me? quomodo ergo lingua, quam nemo tāgit, dicit calcas me: sic Christus caput, quē nemo cal-
B cat, dicet: Esuriui, & non dedistis mihi manducare, &c. Vbi Chrysostom⁹, Et vide qualiter leuia iniungit: nō enim dicit, in carcere eram, & nō eripuistis me: infirmus, & nō curastis me: sed non visitastis, & nō venistis ad me. In esuriēdo etiam non petit mensam preciosam: sed necessarium cibum. Omnia ergo sufficientia sunt ad pœnam. primò quidē, facilitas petitionis: panis enim erat. Secundò, misericordia eius: pauper enim erat qui petebat. Tertiò, comparatio naturæ: homo enim erat. Quartò, desiderium promissionis: regnum enim promisit. Quintò, dignitas eius qui accipiebat: deus enim erat qui per pauperes accipiebat. Sextò, superabundantia honoris: quoniam dignatus est ab hominibus accipere. Septimò, iustitia dationis: ex suis enim à nobis accipit: sed contra vniuersa hæc homines per auaritiam excæcātur. Hæc Chrysostomus. Et reuera per auaritiam homines ad opera misericordiæ excęcantur, & ad ea
C duri & quasi insensibiles redduntur: sicut enim charitas quæ directè opponitur auaritiæ, vult omnibus subuenire & benefacere: sic auaritia suadet à talibus abstinere, & non operibus misericordiæ intendere. Suggerit enim quasi consulēdo ipsi misero quē possidet, vt de talib⁹ nō curet: quia tantū constaret, & tantum dānum inde reciperet. Hic siste tu miser auare, qui alijs in necessitate positis non curas succurrere, & maximè tu crudelis pręsidens seu prælate, & specialiter religiose: qui infirmis tibi commissis de ministris & custodib⁹, vel quibuscunque alijs necessarijs nō studes prouidere: attende & vide, quia hoc terribile iudiciū, in quo de operib⁹ misericordię disceptatio fit, tibi specialiter imminet: quia præcipuè immisericordes arguet iudex & puniet: tunc audies correptiones durissimas, quibus non poteris contradicere: qui modo abijcis monitiones mollissimas quibus non vereris repugnare, tunc erit hora tua qua tibi instabit horrenda miseria, vt cum maledictis eas in ignem æternū, diabolo & angelis eius paratum. Illuc perges derelictus à cura & custodia diuina, qui hic tuos infirmos dereliquisti sine

Dolor ex sententia iudicis.

Quomodo Christ⁹ in membris sit.

In detestatione auarorum.

Auaritia excæcat.

Contra auaros.

cura & custodia humana: & tunc nihil eorum D quæ cōtra charitatē seruasti, & necessitatibus indigentium crudeliter subtraxisti, te à miseria liberabit: sed tua crudelitas te sine fine immaniter cruciabit. Tunc boni poterunt cōtra te sumere parabolam, & dicere ad exaggerandum tuam miseriā, Quomodo cessauit exactor, quieuit tributum? cessauit exactor, qui alijs necessaria subtrahendo quasi exactionare eos videbatur: quieuit tributū, quod alij defectum patiendo, quasi soluere cogebantur: quid tibi miser tunc proderit tua crudelitas & auaritia, pro qua habebis pati tanta & talia sine fine mansura? tunc per pœnam, sed nimis tardè aperientur oculi tui, qui modo per auaritiā contra opera misericordiæ sunt excæcati: & tunc sola vexatio dabit intellectum, qui modo circa vexatos habes cor induratū. Hæc pauca ô auare, impie, crudelis, & dire tyranne diligēter attende: & dum adhuc vales te emendare, stude vt mala perpetua possis deo auxiliante euadere, amen. Sufficientia autem prædictorum operum misericordiæ, hoc modo accipitur: homo enim in vita præsenti primò indiget ex parte corporis alimēto, sine quo non potest esse: scilicet cibo & potu: & sic est duplex opus misericordiæ: scilicet pascere E esurientem, & potare sitientem. Secundò, indiget alimento, sine quo non potest bene esse: scilicet indumento & domicilio: & sic iterū est duplex opus misericordiæ, scilicet vestire nudum, & colligere vel recipere hospitem. Tertiò, indiget post vitam istam sepultura: & sic est quintum opus misericordię: scilicet sepelire mortuos. Ista autem quinque prędicta, sunt omnibus communia. Alia sunt duo opera misericordiæ, quæ impenduntur alicui ex aliquo accidente superueniente: vt si aliquis incurrat infirmitatem, vel capiatur ab hostibus, & sic accipiuntur duo opera misericordiæ, quæ sunt visitare infirmos, & redimere captiuos. Et nomine redemptionis intelligitur omne beneficium eis impensum. Ista autem septem impensa fidelibus propter Christum, reputat ipse Christus sibi facta, & econtrariò fidelibus denegata: quia sibi reputat denegata. Fideles sunt eius mēbra propter quod facientibus opera misericordię, F reddit vitam æternam: denegantibus autem ea, reddit pœnam. Aduertendum tamen quòd cùm dicitur: Domine quādo te vidim⁹ esurientē, &c. non est quæstio procedens ex ignorantia: quia iusti cognoscent quòd opera misericordiæ facta mēbris Christi, ipse sibi reputat fieri: & pro talibus se saluari: & similiter mali scient se pro cōtrario dānari: sed est quæstio admirationis, pro magnitudine gratię quæ fiet electis, & pro magnitudine miseriæ quę infligetur reprobis. Sic itaque iudicium sine misericordia fit ei qui non fecit misericordiam. Quid ergo merentur qui aliena rapiunt, si æternaliter damnantur qui de suo non dederint? si talia sustinebunt immisericordes, qualia passuros putamus crudeles? Vnde Chrysosto. Ex hoc loco sciendum est, quòd non tantum pro eo quòd peccaverunt homines condemnandi sunt: sed etiā pro eo quod bene non faciunt: si autē pro eo quod bene non faciunt sic condemnantur, putas quales pœnas exoluent pro eo quod peccant? & dignè: deus enim hominem ideo fecit vt benefaciat, & ad gloriam dei pertineat: non ideo tantum vt non peccet,

Sufficiētia operū misericordię.

Quæstio admirationis.

Iacob. 2.

Damnatio propter omissionē.

G peccet: nam si nõ faciat bonum, nec est causa qua
creatus est: sine dubio enim si creatus non fuisset,
peccatum non fieret super terram: nam qui intel-
ligit mysterium diuinæ dispensationis, quare fa-
ctus est homo cognoscit: quia merito quasi pec-
Omissio operũ misericordiæ in animã. cans condemnetur qui iustitiam non facit. Hæc
Chrysostomus. sicut autem melius est opera mi-
sericordiæ circa animam, quàm circa corpus fa-
cere: sic peius est ea circa animam, quàm circa cor
pus negligere. Vnde Chrysostom9: Si hæc corpo-
raliter corporib9 non præstare impietatis est, quæ
& si accipiunt ea non possunt viuere semper: pu-
tas quantę impietatis est hæc omnia spiritualiter
animabus periclitantibus non ministrare, quæ po
terant viuere in ęternum si hæc eis ministrata fu-
issent? quãtum enim melior est anima quàm cor-
pus, tanto grauius est peccatum animabus labo-
rantibus spirituales eleemosynas non præstare,
Pauperes in ecclesia. quàm corporibus corporales. In ecclesia ergo non
solum sunt pauperes corporaliter esurientes, aut
debiles corporaliter, aut peregrini secundum
corpus: sed etiam spiritualiter pauperes sine ci-
bo iustitiæ, sine potu agnitionis dei: sine vesti-
H mento Christi, maximè taliter pauperes sunt qui
corporaliter videntur diuites esse: quoniam ple-
runque in abundantia rerum inopia iustitiæ inue
nitur. Sunt peregrini in hoc mundo: sunt debiles
animo, sunt mente cæci, inobedientia surdi, & cæ
teris passionibus spiritualib9 ægrotantes: quorum
animæ omnem escam spiritualem abominantes
appropinquauerũt vsq; ad portas mortis. Qui er
go habet nõ vnde faciat eleemosynas corporales,
faciat spirituales: ex gr̃a verbi quã accepit à deo,
& inuenit retributionẽ dignam à Christo, qui om
nia tam corporalia quam spiritualia data quasi
in se facta commemorat, quæ cum hominibus fi-
unt: hæc diximus vt sciant doctores & quantum
beatitudinis sibi acquirant, si diligentes fuerint
circa verbum: & quantum damnationis, si fuerint
negligentes. Hæc Chrysostomus. [Et ibunt hi]
scilicet reprobi, [in supplicium ęternum, [iusti au
tem in vitam æternam.] Vnde Chrysostomus:
Propter hoc vtiq; & hi iustè puniuntur & illi co-
ronantur, & si decem milia bona fecerint: gratiæ
enim hæc est munificentia pro tam paruis & vi-
libus cœlum tantum & regnum, & tam magnum
Aeterna retributio. eis dari honorẽ. Hæc Chrysostomus. Aeternum
est ergo suppliciũ malorum, & similiter pręmium
bonorum: sicut enim peccata actualia transeunt
actu, & remanent reatu: ita bona opera transeunt
Cur de operibus misericordiæ disquirit. actu, & remanent merito. Vnde Hiero. Prudens
lector attende, quòd & supplicia ęterna sint: & vi-
ta perpetua, metum deinceps non habeat ruina-
rum. Et notãdum, quòd potius fit disceptatio de
operibus misericordię, quam de operibus iustitię:
cùm tamen magis teneamur ad opera iustitiæ:
quia opera misericordię faciliora sunt: quia natu-
ra ad hęc inclinat, & ideo magis arguenda vbi de-
ficiũt, & minus remunerãda vbi assunt. Et ergo si
ista remunerantur, & alia: item potius arguit de
omissione, quàm de cõmissione: cùm tamen ma-
ioris criminis sint commissa: & ideo magis argu-
enda: quia puniendo quod minus est, innuit am-
plius faciendum de maioribus. Si enim omissa ar
guit, multoplus commissa: item magis arguit de
peccatis in proximum, quàm in deum: quia si pec
cata in proximum condemnantur, multomagis K
peccata in deum: vt blasphemia & idololatria.
Item cùm septẽ sint opera misericordiæ: vnũ, sci- Sepeliendi operis omissio.
licet sepulturam mortuorum, de qua intantum
Tobias commendatur, omittit: quia minus est ne-
cessaria inter cætera opera misericordiæ. Item
cùm sit misericordia corporalis & spiritualis, po-
tius defectum arguit operum corporalium, quam
spiritualium: quia opera corporalia sunt euiden-
tiora, vel per hoc etiam significantur illa. Potest Iudiciũ an erit mẽtale, an vocale.
autem quæri vtrum illa disceptatio & sententia
erit vocalis, vel mentalis tantum: & videtur quòd
vocalis: quia, vt dicit Augustinus, per quot dies
hoc iudicium tendatur, incertum est: sed si men-
taliter fieret tantum, statim expediretur. Econtra
quidã dicunt, quòd iudicium erit mentale, & non
vocale, aliter multo tempore protẽderetur. Vnde
Sapiens: Disrumpet illos inflatos sine voce: alij Sapien. 4.
dicunt: quia & mentale erit interius, & vocale ex-
terius: quia iudicabit Christus non tantum vt
deus, sed vt homo: ideo eius iudicium erit non di-
uino modo tantum, sed humano. Ex hoc autẽ ma
ius gaudium sensibile bonorum, & maior dolor
sensibilis reproborum erit: vnde non frustra erit L
hoc, sed vtiliter sicut & corporalis apparitio ho-
minum. Huic opinioni adhærendo dicendum ad
obiectum, quòd disrumpet illos sine voce excusa-
tionis sufficientis, vel appellationis: sed non sine
voce disceptationis generalis. Vnde Augustinus:
Quære causas vel tantæ mercedis, vel tanti sup- Retributiõis causę
plicij: percipite regnũ: &, ite in ignem æternum. Elemosynarum efficatia.
Quare illi percepturi regnum? Esuriui enim, &
dedistis mihi mãducare. Quare isti ituri in ignẽ
æternum? Esuriui enim & non dedistis mihi man
ducare. Quid est hoc rogo? video de his qui per-
cepturi sunt regnum: quia dederũt tanquam boni
& fideles Christiani, qui verba domini non con-
temnentes, & cum fiducia promissa sperantes fe-
cerunt hoc: quia si non fecissent, vitę ipsorum bo-
næ sterilitas ista non vtique conuenisset: fortè e-
nim casti erant, non fraudatores, non ebriosi, ab-
stinentes se ab operibus malis: si hoc non adderẽt,
steriles remanerent: fecissent enim declina à ma- Psal. 36.
lo: nõ fecissent, & fac bonum. Scriptum est: Sicut Eccli. 3.
aqua extinguit ignem, sic eleemosyna peccatum.
Item scriptum est: Include eleemosynam in cor- Eccli. 29.
de pauperis, & ipsa pro te deprecabit dominum: M
& alia multa sunt diuini eloquij dogmata quibus
ostenditur multum valere eleemosynam ad extin
guenda & delẽda peccata. Proinde illis quos dam
naturus, imò plus illis quos coronaturus est solas
eleemosynas imputabit dicens: Difficile est vt si
examine vos & apprehendam, & scruter diligen-
tissimè facta vestra, non inueniam vnde vos dam-
nem: sed ite in regnum. Esuriui enim, & dedistis
mihi manducare: non ergo itis in regnum, quia
non peccastis, sed quia peccata vestra eleemosynis
redemistis. Rursus & illis, Ite in ignem æternum:
sine dubio videbunt se iustè damnari pro sceleri-
bus suis, & quasi eis diceret, nõ inde vnde putatis:
sed quia esuriui & non dedistis mihi manducare.
Si enim ab illis omnib9 vestris factis auersi, & ad
me conuersi illa omnia crimina atq; peccata elee-
mosynis redemissetis, ipsæ eleemosynę modo libe
rarent vos, & à reatu tantorum criminum absol-
uerent: Beati enim misericordes, quoniã ipsis mi- Matth. 5.
sericordia

Iacob. 2. sericordia pręstabitur. Iudiciũ sine misericordia
A ei qui non fecerit misericordiam. Sicut ergo boni
quibus paratũ est regnum a constitutione mundi,
antequam fierẽt ad vitam æternam erant præde-
stinati: sic mali qui mittentur in ignem paratum
diabolo & suis, à constitutione mundi antequam
Prædesti- fierent ad mortem erant præsciti. Et differentia
natio. inter prædestinationem & præscientiã: quia præ-
Pręsciẽtia destinatio est præcognitio bonorum, cum causa-
litate eorundem: sed præscientia dicit præcogni-
tionem respectu malorum sine causalitate, quæ
potius residet penes liberum arbitrium. Fit autẽ
conditionaliter prædestinatio dei, nihilq; sine ali-
qua cõditione prædestinatum est: prædestinatum
est enim vt saluaretur mundus: sed per aquam ba-
ptismatis, & mortẽ filij dei, prędestinati sunt om-
nes boni ad gloriam: ea tamen conditione si fidem
tenuerint: si charitatem, si humilitatem, si patien-
tiam, si misericordiam & pietatem, & his similia
habuerint: tales enim eos futuros præuidit quos
deus ad vitam prædestinauit: & quasi prędestinã-
do eis diceret: Ego quidem ad vitam vos præde-
B stino, si tamen tales & tales fueritis: si mandata
mea custodieritis, si fidem & misericordiam ha-
bueritis, & si in bono tãdem inuenti fueritis. Qui
ergo talis esse non vult, qui mandata dei custodi-
re non nititur: ideo non venit ad prædestinatio-
nem, quia nõ seruat conditionem. Noli igitur at-
tendere ad prædestinationem dei quam ignoras:
attende ad verba quæ audis & intelligis: sicut e-
nim prædestinatione sua verus est deus, & mu-
tari non potest: ita & verba eius vera sunt, & mu-
tari non possunt: sed audiamus quæ sint hæc ver-
In alia lite ba: Peccator, inquit, quacunque hora conuersus
ra secũdũ fuerit & ingemuerit, vita viuet & non morietur.
Augustinũ Et iterum: Si volueritis & audieritis me, bona ter
Ezech. 18. ræ comedetis: quod si nolueritis, gladius deuora-
Esaiæ. 1. bit vos. similiter in euangelio, inquit, Qui credi-
Mar. vlti. derit, & baptizatus fuerit, &c. Et iterum: Si dimi-
Matth. 6. seritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis
pater vester cœlestis, &c. Nec quæras aliam præ-
destinationem. In his enim verbis omnis & vitæ
& mortis prædestinatio & præscientia consistit: si
hæc feceris, esto securus, & crede indubitãter quia
C ad vitam æternam prædestinatus es. Quòd si in-
durato corde hæc facere nolueris, & in hac mali-
tia perseueraueris: pro certo scias te ad mortem
præscitũ. Quamuis enim nullus homo ad pecca-
tum sit prædestinatus: omnis tamen homo, aut ad
gloriam, aut ad supplicium est præuisus. Nullus
ergo dicat frustra se orare deum, & alia bona fa-
cere: quia prædestinatio diuina (quæ est præpara-
tio gratiæ in præsenti & glorię in futuro) cùm sit
æterna, sicut ab æterno prædestinauit aliquem ad
beatitudinem, ita prędordinauit modum per quem
daret sibi illam beatitudinem: scilicet per merita
sua & orationem. Prædestinatio enim taliter est
instituta; vt precibus & laboribus obtineatur: &
Oramus ideo non frustra orat deum: quia oratio est illud
nõ frustra per quod ex ordinatione diuina debet cõsequi gra
tiam & gloriam: & eadem ratio est de omnibus
alijs bonis, quia cadunt sub ordine diuinę præde-
stinationis. Vnde sicut deus aliquem saluandum
præuidet, sic & modũ quo saluari debeat: propter
hoc stultus est q dicit, volo facere quod mihi pla
cuerit: quia si saluari debeo, saluabor; vel si dam-
nari debeo, damnabor: sicut stultus esset infirmus D
qui diceret, volo comedere & bibere quod mihi
placuerit: qa si curari debeo, curabor: & si mori
debeo, moriar: sic em̃ inutiles essent medicinę. Sa-
nè si deus dimittit liberum arbitrium (quod se ha
bet ad vtrumlibet) in malum cadere, hoc nõ per-
mittit nisi iustè: rursus si præueniat per gratiam,
nulli facit iniuriam. Vnde secundum Augusti.
Liberum arbitrium, est libertas eligendi bonum Libertas
vel malum: & hoc in paradiso homo habuit libe- arbitrij.
rum, nunc verò captiuum: quia bonum non vult
nisi gratia dei præueniatur, nec potest nisi eum se
quatur. Cùm ergo malos dãnat & reprobat, ope-
ratur secundum iustitiam: quando verò prędesti-
nat & saluat, agit secundum gratiam & misericor Prouidẽtia
diam, quę non excludit iustitiam. Nullam autem dei non co
necessitatem infert prouidẽtia dei rerum euenti- git.
bus: sed sicut se habent res ad vtrumlibet, scilicet
fieri & non fieri: sic se prouidentur habere quæ
prouidẽtia (seu quod idem est præscientia dei) ex
sua sapientia præscientis omnia antequã sint, om
nino ineuitabilis est: & nullo modo potest falli: &
ideo omnia præuisa à deo necesse est fieri: quia nõ E
potest simul esse quòd præuisa sint, & non fiant:
sed non sequitur quòd necessario fiant. Sic quoq; Necessitas
dicimus, me vidente te currere: necesse est vt cur- duplex.
ras: hoc est, nõ potest simul fieri vt videam te cur-
rere, & non curras: & ex hoc nequaquam prouenit
quod necessariò curras. Vnde Boëtius: Duæ sunt
etenim necessitates: simplex vna, veluti quòd ne-
cesse est omnes homines esse mortales: altera ve-
rò, cõditionis: vt si aliquẽ ambulare scias, eũ am-
bulare necesse est: hanc etiam necessitatem non
facit propria natura, sed conditionis adiectio.
Nulla enim necessitas cogit incedere volũtariè
gradientẽ: quãuis eum tunc cùm graditur necessa
riũ sit incedere. Quæ igitur cùm fiũt carent exi-
stendi necessitate, eadem priusquam fiant sine ne-
cessitate futura sunt: nam sicut sciẽtia præsentiũ
rerum nihil his quæ fiunt, ita præscientia futu-
rorũ nihil his quæ futura sunt necessitatis impor
tat. Eodem modo si quid prouidentia præsens vi-
det, id esse necesse est, tametsi nullam naturæ ha-
beat necessitatem. Hæc Boëtius. Et ideo hæc du-
plex est. Si deus præuidet hoc, necessariò euenire F
oportet: quia coniunctim vera, diuisim est falsa: &
est ibi necessitas consequentię, & non consequen-
tis. Exemplum habemus Boëtij, si aliquis videat
aliquem facientem rotam, necesse est quòd ille
faciat rotam: nec tamen visus eius causa est illius
factionis. Sic deus præuidet mala istius opera, nec
tamen causa est quare iste malè operetur: verun-
tamen fiet si præuisum est. Quando autem deus
facit aliquam rem, nõ fit in ipso deo mutatio: sed
in re certa quã operatur. Vnde quando fecit præ- Mutatio
dicari subuersionem Niniue, & prædici mortem non cadit
Ezechię, quorum neutrum accidit, in talibus non in deum.
mutauit deus consiliũ quod ab ęterno secum fuit: Ionę. 3.
sed sententiã quę respectum ad ipsa negocia ha- Esa. 38.
buit: quia Niniue subuertenda erat secundũ me-
rita, & Ezechias moriturus erat secũdum causas
inferiores, vel etiam secundum merita: sed hęc nõ Prædesti-
imposuerunt necessitatẽ diuinę potentię. Prędesti- natio non
stinatio igitur licèt certa sit, libertatem tamen ar tollit liber
bitrij non tollit: vnde bonorũ saluatio est necessa tatem ar-
ria necessitate consequentię vel conditionata, nõ bitrij.
necessitate

G necessitate cõsequẽtis, vel absoluta. Ista enim propositio, prædestinatus potest dãnari: falsa est in sensu composito, est tamẽ vera in sensu diuiso. Sic ergo exclusum est sophisma quod multos in errorem duxit, vt omnia ex necessitate fieri putarẽt. Si ergo dicis quid adhuc faciendum est? Respondeo, quia hoc solum superest consilium, vt curramus, & contendamus placere ei qui nos vocauit, dicit enim Augustinus: sic præordinata est diuina prædestinatio, vt ad eam per bonorum operum perseuerantiam perueniamus. hinc Bernardus, ipsa cœlestis regni prædestinatio, ita ab omnipotenti deo præordinata est: vt ad hoc electi ex labore perueniant, quatenus mereantur precibus obtinere quod ipse omnipotens deus ante tempus disposuit donare. Vbi nota exemplum vtile, & aptum ad propositum. Fuit in quodam monasterio frater quidam religiosus & deuotus, cui sæpe reuelationes fiebant diuinitus: quod quidem alter eiusdem monasterij frater sciens, instituit apud eundem vt deo oraret, quatenus sibi dignaretur ostendere si ipse de numero saluãdorum esset: & cùm ille vix precibus victus orationi instando hoc à deo postularet, ostensum est sibi quòd ille frater de numero

Exemplũ præsciti & saluati.

H damnandorum esset: vnde timens fratrem alium turbare, per aliquot dies hoc sibi celauit: sed tandẽ eidem requirẽti (licèt inuitus) aperuit. Ille autem hoc audiẽs, & scripturas intelligens, statim respondit, benedictus deus: nec tamen sic desperabo, sed pœnitentiã quam per ingressum religionis assumpsi, decetero duplicabo, & triplicabo donec gratiã & misericordiam apud deum altissimum qui pius est inueniã: & post multos dies iterum fratri prædicto diuinitus est reuelatum, quòd ille frater de numero saluandorum esset: quod cùm eidem fratri retulisset, ille lætus effectus de reuelatione, fortior factus est in opere: ac viriliter agens, & de virtute in virtutẽ quotidie proficiens perseuerauit in bono fine cessatione. Vtinam multi animati hoc exemplo manum suam ad fortia mitterẽt, & non desperarent vel deficerent: quia sic agendo, & in hoc perseuerando, deũ sibi propitium vtique inuenirẽt.

Oratio.

I Domine Iesu Christe, iudex viuorum & mortuorũ, in extremo iudicio me à dextris collocare digneris: & tunc auditã faciens mihi illã dulcissimam vocem tuam, quã promisisti electis tuis dicens: Venite benedicti patris mei percipite regnũ: & fac vt non timeam ab auditione mala quam cõminatus es reprobis dicens, Ite maledicti in ignem æternũ. O vnigenite fili dei miserere nostri, ne vnquam illam pœnam incurabilem experiamur, scilicet excidere à regni gloria & comburi in gehenna, deus meus misericordia mea. Amen.

Mat. 25. c.

Ibidem.

De pascha, & diuersis huius nominis acceptionibus. Caput. LI.

Pascha domini.

Nunc, secundum Hiero. aspergamus de sanguine librum nostrum, & limina domorum, & funem circũdemus coccineum domui orationis nostræ: & coccum in manu nostra vt zara ligemus, vt vaccam russam in valle occisam enarrare possimus: iam enim instat vt ad passionem domini veniamus: quã & ex affectu inspicere, & in effectu imitari debemus. Iuxta illud Exod.

Gene. 39. Nume. 19. & Deu. 21.

Inspice & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est: Christus est tanquã liber K exẽplaris, ad cuius exemplar totam vitam nostrã ducere & corrigere debemus: etsi Christus sæpius in scriptura dicatur mõs, ratione summitatis, siue excellẽtissimæ perfectionis, maximè tamẽ exaltatus in cruce mõs dicitur, ratione sublimitatis meriti suæ sacratissimæ passionis. In hoc ergo monte Christo, scilicet crucifixo, monstratum est nobis exemplar diligenter inspiciendum, & efficaciter imitandũ. Nõ enim sufficit Christiano Christũ passum inspicere: nam & hoc fecerunt Iudæi & gentiles sui crucifixores: sed exigitur etiã secundum exemplar monstratum operari & facere. Et hoc est quod indicit cuilibet fideli in verbis propositis, inspice & fac: quasi diceret, inspice exemplar dominicæ passionis ipsam tibi per intimam cõpassionem visceraliter incorporando: & fac secundum illud exemplar, ipsum efficaciter imitãdo. Et vtrumque horum docet beatus Petrus, Christus inquiens pro nobis passus est: ecce primum, quod est diligenter cordis oculo inspiciendum: vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius: ecce secundum, quod est efficaciter in facto L imitandum. Circa primum sciendum est, quòd si nos omnia quæ Christus in mũdo passus est, vellemus enarrare, innumerabilia vtique essent: præsertim cũ tota vita Christi in terris quædã passio fuerit. Nimirum cùm etiam tota vita cuiuslibet Christiani, si secundũ euangelium viuat, quędam crux atque martyrium sit, vt Augu. dicit, quanto magis hoc indubitabile est de ipso domino Christo, qui euangeliũ condidit, & in seipso perfectissimè adimpleuit. Exordiendo enim à primordio natiuitatis suæ, inspice quàm pauper natus fuit, qui nec domicilium neque vestes habuit: sed in vili diuersorio natus, in præsepi super fœno exiguo ante bruta animalia reclinatus, pannis vilibus inuolutus fuit: octauo die circũcisus fuit, & iam sanguinem suũ pro nobis fundere cœpit: deinde persecutionẽ Herodis fugiens in Aegyptum deportatus, & inde rediens per totam pueritiam & adolescentiam suam parentibus subiectus, & non dubium in magna paupertate educatus fuit: de hinc M adueniente tempore ostensionis suæ, inspice quomodo tẽpore magni frigoris baptizatus in aquis frigidis mergi voluit, & quomodo tẽpore ieiunij quadraginta dierum continuato maceratus fuit: & quantas tunc à diabolo tentationes sustinuit, quantas etiã iniurias & cõtumelias à Iudæis frequẽter passus fuit, nunc dicẽtibus ipsum à dæmone obsessum, nunc samaritanũ, nunc vorator em & vini potatorẽ, nunc de fornicatione natũ, nunc blasphemum, nũc populi seductorẽ: & alia multa blasphemãtes dicebãt in eũ, nihilominus ad facta iniuriosa sæpe attentabãt procedere: nunc volẽtes eũ lapidare, nũc de supercilio mõtis præcipitare. Inspice etiã cum quãto labore vixerit: quia quotidie erat prædicans in templo, & in synagoga: & de ciuitate in ciuitatem, de terra in terrã perambulauit: in oratione sæpe pernoctauit, infirmos multos curauit, obsessos à dæmone liberauit: mortuos suscitauit, multitudinem esurientem pauit: & nihilominus in his omnibus naturæ legibus subiectus fami, siti, & cæteris infirmitatibus hominis absque tamẽ peccato expositus fuit. Ecce quomodo tota

Exod. 25.

Christus mons.

1. Pet. 2.

Passus est Christus innumerabilia.

Vita Christi tota, passio & paupertas.

A tota vita sua in laborib⁹ & passionibus fuit: sed omnibus talibus passionē, de qua nunc tractādum est, antecedentib⁹ omissis: inspice diligēter quid in hac sustinuit, & præcipuè articulos & puncta passionis, in quib⁹ singulis Christ⁹ notabiliter passus fuit. Circa secundum est sciendum, ꝙ secundum

Vita Christi tota doctrina est.

Aug. non solum quicquid boni Christus in terra gessit, sed & quicquid mali sustinuit, totū disciplina morum fuit: vnde passio domini in se cōplectitur omnē perfectionem hominū, in hac vita possibilem: quoniā oīa opera perfectionis quæ Christ⁹ vnquam in euangelio docuit, ipse in semetipso in sua passione perfectissimè adimpleuit: itaq; in cruce domini, est finis legis & scripturæ: in passione eius, summa omnis perfectiōis: in morte ipsius, est cōsummatio omnis sermonis. Vnde apostolus dicebat, Nō iudicaui me aliquid scire inter vos, nisi Iesum Christū, & hunc crucifixū. Nempe q̄a hoc scire, est oīa scire quæ ad salutē spectāt.

1.Cor.2.

Paupertas Christi.

Nam si de paupertate voluntaria agitur, quis vnquā pauperior

B Christo nudo pendente in cruce? quia nec habebat vbi caput suum reclinaret.

Obediētia & humilitas Christi

Si de obedientia & humilitate loquimur, quis vnquā intantum se humiliauit & exinaniuit, sicut Christus? q factus est obediens vsq; ad mortem crucis: tanta vilia & magna opprobria sustinuit pro nobis.

Castitas Christi.

Si de castitate virginali mētio fiat, quis castior eo cuius mater virgo est, cuius pater fœminā nescit?

Charitas Christi.

Si de charitate sermo fuerit: quis vnquā maiorē vel tātam charitatem habuit, q̄ Christus, qui in passione sua posuit animā suam pro ouib⁹ suis: & tam horrenda supplicia pati voluit pro nobis, cùm tamen liberare potuisset solo nutu voluntatis.

Exemplar virtutū, & antidotum vitiorū, in passione domini.

In passione ergo domini relucet exemplar perfectionis omnium virtutū, prout iam suprà est tactum: item in ea relucet perfectum remedium & antidotum cōtra omnē spiritualē morbū: nā per hoc ꝙ pati voluit mortē exprobratissimā, habem⁹ remediū contra superbiā. Quòd latronib⁹ se associare voluit, remedium præbet cōtra inuidiam. Quòd contra ipsum blasphemantes obticuit, remedium præbet contra iram. Quòd in cruce distendi, & clauis cruci affigi voluit: prębet remedium cōtra accidiam, quæ nō sinit amplecti pœnitētiæ crucem.

C Per eius verò nuditatē & paupertatem, habemus remedium cōtra auaritiā. Per fellis & aceti degustationem, habem⁹ remediū contra gulā. Per vulnerum inflictionem, & summi doloris afflictionē, habemus remediū contra luxuriā: & hæc sunt septem sigilla librū vitæ, cōsignantia, quæ Christus nobis in passione aperuit, & postea nobis vitæ aditum reserauit: prædicta ergo in passione Christi adimpleta videmus: deniq; si de patientia agitur:

Patientia Christi.

tota passio excellentissimam Christi patientiam demonstrat.

Cōtēptus mundi.

Si de cōtemptu mundi, & abstractione à rebus mundialib⁹ loquimur, quis vnquā elōgatior & abstractior ab omnibus terrenis, q̄ Christus in cruce supra terrā, & super omnia terrena eleuatus & abstractus?

Abstinētia & ieiuniū.

Si de abstinētia & ieiunio, seu victus inedia mentio fiat, Christus nihil in passione sua nisi fel, & acetum, vel vinū mirrhatum gustauit.

Castigatio corporis.

Si de corporis castigatione agitur, cuius vnquam corpus intantum castigatum fuit, quantum corpus domini in cruce?

Orationis efficacia.

Si de efficacia orationis sermo fiat: quis vnquā efficacius Christo orauit? qui ex vehementi attentione orationis guttas sanguineas sudauit.

D

Eleemosynarū largitio, & cęteræ misericordiæ operæ.

Si de eleemosynarum largitione, & alijs misericordię operib⁹ loquimur, quis vnquā maiorem eleemosynam dedit, q̄ ipse Christ⁹: qui propriū corpus suū in cibū, & sanguinem suū in potū nobis pauperib⁹ in eleemosynā perpetuam dedit: infirmos etiā visitauit, dum infirma discipulorū corda cōfortauit: & egros multos curauit, captiuos multos in limbo redemit, mortuos de sepulchris suscitauit.

Dilectio inimicorū

Si de dilectione inimicorū agitur, in cruce pendēs pro suis crucifixoribus orauit.

Dimissio offensarū.

Si de dimissione offensarum loquimur, quis vnquā liberalius dimisit debita debitoribus suis q̄ Christus? qui latroni non solū debita dimisit, sed & paradisum sibi promisit: & sic de similib⁹ inducendo, per singula opera supererogationis, quæ omnia in passione Christi (si bene aduertimus) supereroganter adimplets inuenimus: similiter & nos, si pfecti imitatores Christi esse volumus, adimplere vel in facto, vel in desiderio, vel in ministerio debem⁹. Nam sicut dicit Hiero. Singula ea quæ circa dominū in passione gesta sunt, quāuis Iudæi & alij quęcunq; fecerunt alia mente fecerūt: nobis tamen credentibus mystica afferūt

E sacramēta. Sic etiā Caïphas quādo dixit, expedit vnum hominē mori pro populo, nesciuit quid diceret, & tamē prophetauit: similiter est de singulis gestis passionis dominicę: quæ nos inspicere debemus, & secūdum exemplar illorum facere.

Matt.26.

[Cùm itaq; cōsummasset Iesus sermones,] omnes prædictos de secundo aduentu, vbi se venturū ad iudicium in claritate prædixit: cōsequenter se passurū ostendit, vt sacramentum crucis admixtum esse gloriæ æternitatis admoneat: quasi qui cōpatitur crucifixo, nō timuit de iudicio: cōiuncta enī sunt vt causa finalis & effect⁹, gloria ęternitatis & meritū passionis. Post aduentū ergo maiestatis subdit humilitatē passionis, vt causam illius: passionis enim effectus vel causa finalis, est gloria æternitatis. Vnde apostolus, Christus factus est obediens vsq; ad mortē: propter quod deus exaltauit illum.

Philip.2.

Incipit ergo narrationē de pascha & sua passione, qua Christus ipse pascha nostrū fuerat immolādus, & eadem die scilicet feria tertia in sero, & ibidem, scilicet in monte Oliueti, [dixit discipulis suis: Scitis quia post biduum,] id est, feria

F quinta ad vesperam, [pascha fiet,] & agn⁹ paschalis immolatur. Et ego addo quod nescitis: scilicet ꝙ tunc [etiā filius hominis,] id est virginis, [tradetur vt crucifigatur,] & pascha faciet transeūdo. Ex quo patet, ꝙ non fuit ex ignorantia traditus: sed ex sua pręscientia & voluntate. Bene autē dicit, [filius hominis:] quia secundū formā humanā tentus & crucifixus est, nō secundū diuinā, in qua semper immortalis est: & bene impersonaliter posuit, [tradetur:] q̄a vno traditionis verbo diuersæ voluntates exprimūtur: nam deus pater tradidit filiū ꝑpter charitatē, & generis humani vtilitatē: econtra Iudas Iudæis propter auaritiā & lucri sui cupiditatē.

Tradentiū Christū diuersę voluntates.

Itē spiritus sanctus propter suā benignitatem: econtra Iudęi Pilato propter inuidiam & malignitatem. Item filius seipsum, vt impleret beneplacitum diuinum: econtra Pilatus cruci, vt satisfaceret peruersæ voluntati Iudæorum. Itē diabol⁹ propter timorē, ne p Christi doctrinā & miracula euelleretur genus humanum de manu sua: non aduertens quia magis erat per ipsius

G mortē eripiendum,q̄ fuerat per doctrinā & mira-
cula ereptū. Ecce opus cōmune,ſed voluntates di
uerſę valde:ergo pater & filius & ſpiritus ſanctus
nō ſolum amandi,ſed etiā glorificandi: Iudas aūt
& alij nō ſolum deteſtandi, ſed etiā cōdemnandi
ſunt: quia quod pater & filius & ſpiritus ſanctus
bona,hoc illi mala intentione fecerunt. Prædicit
autē diſcipulis ſe tradendum:præmuniens eos ne
prius q̄ audiant quę euentura fuerāt,ſubitò vidē-
tes tradi ad crucē magiſtrū,obſtupeſcāt. Et quia
hoc nomē paſcha in diuerſis locis reperitur,& di
uerſa p ipſum ſignificātur:ideo ne in ęquiuoco er
Paſcha accipiť multipharià. remus,diuerſas eius acceptiones videam⁹. Sci-
endum ergo,ad ſolutionē multarū contrarietatū,
ꝙ paſcha appellatur primò, tota ſeptimana, ſeu
ſeptem dies azimorū,quibus Iudæi panes azimos
hoc eſt ſine fermēto,comedebāt: nā à,ſine:& ζύμη,
Acto.12. fermentum ſignificat:vnde in actibus volens poſt
Paſcha producere eum populo, primus & vltim⁹
dies illius ſeptimanę,magis ſolennes erant q̄ me-
dij. Secundò,dicitur hora immolationis agni,ſci-
licet veſpera qua agn⁹ immolabatur, quæ eſt ini-
H tium primi diei azimorū,qui ſolēnior erat:vt hic,
Scitis quia poſt biduū paſcha fieti vnde cātat ec-
cleſia,quartadecima die ad veſperā paſcha domi-
ni eſt,&c. Dies autē præcedens illā horā, nec pa-
ſcha dicebatur,nec ſolennis erat. Tertiò,dicitur
prim⁹ azimorū,qui erat celeberrim⁹:ſcilicet quin
tadecima luna primi menſis,quando egreſſus po-
Lucæ.22. pulus Iſraël eſt de Aegypto:vt ibi, Appropinqua
bat dies feſtus Iudæorū,qui dicitur paſcha:& ibi,
Ioan.13. Ante diē feſtū paſchę. Quartò,dicitur feſtiuitas
2.Par.35. epulæ paſchalis:vt i Paralip. nō fuit phaſe ſimile
huic in Iſraël. Quintò,dicitur agnus paſchalis,q
Matt.26. paratus comedebať: vt, Vbi vis param⁹ tibi come
Lucæ.22. dere paſcha?& ibi, Venit dies azimorū,in quo ne-
ceſſe erat occidi paſcha. Sextò,panes azimi, vel
Ioan.18. quicunq; cib⁹ paſchalis: vt ibi, Nō introierūt prę
torium,ne cōtaminarentur,ſed manducarent pa-
ſcha:id eſt,panes azimos,ſeu paſchales:quia ad co
medendum azima,ſeptē dieb⁹ oportebat eos mun
datos eſſe:& ideo quolibet ſeptē dierum nō pote-
rant in prætorium introire. Septimò,dicitur ipſe
1.Cor.5. Chriſtus per agnū paſchalē ſignatus: vt ibi, Pa-
I ſcha noſtrū immolatus eſt Chriſtus: ipſe eñ eſt
verum paſcha noſtrū. De prædictis paſchæ acce-
ptionibus ſunt iſti verſus: Hebdomas,hora,dies,
epulæ,azima, Chriſtus,Paſcha ſolent dici: velut
exemplis pateſeci. Cōmuniter tamē paſcha voca
tur dies in qua immolabatur agn⁹. Declinatur au
tē paſcha ſchæ,vel paſchatis: & dicitur paſcha nō
Paſcha vnde. à paſſione,ſed à trāſitu. Prima eñ origo huius vo
cabuli paſchæ ex Hebræo habetur:quia paſcha di
citur quaſi phaſe,qđ in Hebræo idē eſt qđ tranſi-
Paſcha cur trāſit⁹ tus. Dicebatur autem paſcha Iudæorum trāſitus,
propter duo:q a ea nocte qua immolatus eſt agn⁹,
angelus exterminator videns ſanguinē agni in fo
ribus Iſraëlitarū,pertrāſiuit, nō percutiens eos:&
quia filij Iſraël fugiētes illa nocte de Aegyptiaca
ſeruitute,mare rubrū tranſierunt,& deinde ad ter
ram promiſſę olim hęreditatis & pacis venerunt,
& ideo feſtū illud bene paſcha vocatur:quo tran-
ſitu pręfiguratus eſt etiā tranſitus Chriſti de hoc
mundo ad patrē:& trāſitus noſter de vitijs ad vir
tutes,& de terrenis ad cœleſtia. Et ideo ſimiliter
paſcha Chriſtianorum myſticè dicitur trāſitus:

quia in eo dominus per mortem tranſiuit de hoc K
mūdo ad patrem: & ſignificat ꝙ eius exemplo fi-
deles Chriſtum ſequentes, vel pœnitentiā & mar
tyrium aſſumendo,ſecundum illud, Tranſiuimus Pſal.65.
p ignem & aquā:vel mentis deſiderio ad cœleſtia
anhelādo:ſecundū illud, Trāſite ad me omnes qui
cōcupiſcitis me: tranſituri ſunt p Chriſti ſangui
ne fuſo ad patriæ cœleſtis promiſſionē. Sanguis
enim Chriſti debet poni ſuper vtrumq; poſtem: Exod.12.
ſcilicet ſuper intellectū, deuotè recogitādo:& ſup
affectū,deuotè per pœnitentiā imitādo. Vnde ſe-
cundum Aug. ſignum crucis à nobis repellit ex-
terminatorem,ſi tamen cor noſtrum Chriſtū ha-
beat inhabitatorē:cuius ſanguine illinitis poſtib⁹
noſtris,id eſt, cuius crucis ſigno ſignatis frontib⁹ Crux.
noſtris à perditione huius ſeculi,tanquā à captiui
tate Aegyptiaca liberamur: & agimus ſaluberri-
mum tranſitum,cum à diabolo trāſimus ad Chri
ſtum:& ab iſto inſtabili ſeculo ad eius fundatiſſi-
mum regnū, ſecundum Bedā,quia paſchę dies in
azimis panib⁹ eſt celebrari præceptus: & vno die
agno immolato ad veſperā,ſeptem ex ordine dies
ſequuntur azimorū, Ieſus ſemel pro nobis paſſus L
eſt,& de hoc mundo trāſiens p omne nobis huius
ſeculi tēpus,quod ſeptem dieb⁹ agitur, in azimis
ſinceritatis & veritatis præcepit eſſe viuendū: &
quaſi paſcha perpetuū faciendo ſemp ex hoc mū-
do trāſeundum, totoq; ſemp niſu deſideria ſeculi
quaſi Aegypti retinacula fugere,& quaſi à mun-
dana conuerſatione ſecretā ſolitudinem iter nos
admonet ſubire virtutū. Poſt hæc dominus Ieſus
redijt cum diſcipulis duodecim in Bethaniam,&
manſit apud Lazarū,& Marthā,& Mariā ſorores
eius: docens eos more ſolito & cōfortās. Et dein-
de nō venit in Hieruſalem,ſicut antè fecerat,vſq;
ad diem cœnæ: & ſic Iudæi locum ſuum habebāt
tractandi liberius de ſua morte. Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, qui die tertia ante
tempus paſſionis & mortis tuæ,diſcipu-
lis tuis paſcha & tranſitum tuum ex hoc
mundo prædixiſti:da mihi per omne tē-
pus vitæ meę in azimis ſinceritatis & veritatis vi
uere: meq; de hoc mundo tranſire non permittas
antequam per triduum pœnitentię ſcilicet cordis
contritionem,oris confeſſionem,& operis ſatiſfa- M
ctionem,peccata mea omnia deleas: donans mihi
ſacratiſſimi corporis & ſanguinis tui communio-
nem,olei ſacri vnctionem,ac in omnibus perfectā
conſummationem: & me tandem fœliciter con-
ſummatum tranſire facias ad te dulciſſimū domi
num meum ſuper omnia benedictum. Amen.

Qua die, & cur Iudas vendidit dominum.
Caput. LII.

TVnc, ſcilicet quarta feria ſequenti, Matt.26.
principes ſacerdotū qui audierāt Ie Marci.14.
ſum dixiſſe,nō me videbitis ammo- & Luc.22
do: videntes eū abijſſe,& putātes ip-
ſum velle ab eis fugere, congregati
ſunt cum ſenioribus populi, qui erant iudices or-
dinarij,in atriū Caiphę: & quærebāt cōſilium vt
eū dolo tenerēt,& occiderēt: quia nullam mortis
cauſam in eo inuenire poterant,niſi eā doloſè cō-
fingerent. Prius quidē determinauerāt ipſum in- Conſilium
terficere,& deliberauerāt de facto: ſed nūc quęre- Iudæorū.
bāt cōſiliū de faciēdi modo, & qualiter poſſent fa
cere occultè,& ſine populi ſeditione,qui ſe debue-
rant patare

A rant parare ad paschalem agnũ,& secundũ ritum
legis purificari vt esu agni digni fierẽt:cõtra verũ
agnum,magis & potius se armãt, & hoc faciũt ex
dolo & cõsilio, timẽtes ne eis auferatur populi au
xilio. Vnde dicũt habito cõsilio,⌊Nõ in die festo⌋
scilicet azimorũ:id est,in solennitate paschali im
minenti de proximo,supple est capiendus ad occi
dendum:quod nõ dicebãt propter reuerentiã festi,
sed ne tumultus fieret in populo:⌋propter diuersa
studia ipsius populi, scilicet diligentis Christum
& odientis, credentis & nõ credentis. Multi enim
propter solennitatẽ paschæ venerãt in Hierusalẽ:
& quia aliqui reputabãt Iesum esse verũ Christũ,
timebãt si durante solennitate paschali in eũ ma-
nus mitterent,ne populus qui eum diligebat illis
cõsurgens,innocentẽ defenderet:& sic ipse manus
eorũ euaderet. Timebãt quidẽ plebem,nõ vitãtes
scãdalum,sed impetum:nec seditionem metuẽtes,
sed ne de suis manibꝰ tolleretur cauentes:propter
quod cõsulebant mortem suam differri vsq; post
festum:postea tamen mutauerunt istud cõsilium,
B quia inuenerũt opportunitatẽ capiendi eũ secretẽ
per discipulũ. Attẽde hic,quia maiores principa
liter querebãt Iesum perdere:à principibꝰ enim &
senioribꝰ egressa est iniquitas in Babylone. Sic &
hodie maiores præ cæteris cõtra eum insurgũt,&
maiora scandala q̃ cæteri faciunt. Vnde Bernar.
O bone Iesu,totus mundus videtur cõtra te cõiu-
rasse: & hi in persecutione tua primi sunt qui vi-
dentur regere populum,dirigere principatũ. ⌊In-
trauit aũt satanas in Iudã,⌋id est,in Iudæ animã:
qui Scarioth est dictus,quia de hac villa fuit ori-
undus. Intrauit inquã nõ impellens,sed patulum
inueniens ostiũ:nã oblitus omniũ quæ viderat,ad
solã auaritiã dirigebat intuitũ. ⌊Intrauit autem,⌋
nõ per essentiã,& essentialiter in animã illabẽdo.
quia secundum Aug. sic solus deus intrat in ani-
mam,qui creauit eã: sed intrauit p effectum sug-
gestionis,venditionẽ & traditionem Christi sug-
gerendo: & secundò post bucellã per effectum ple
nioris possessionis eum suæ seruituti subiugãdo.
Ex quo patet ꝙ in omni peccato mortali diabolꝰ
intrat hominẽ,vt ipsum denuo vel amplius q̃ an-
tẽ possideat. Iudas ergo audiẽs eos cõgregatos ad
C tractãdum de Christi morte,qui etiam audierat à
Christo se tradendũ vt crucifigeretur in pascha
tunc instãti:& apud se cogitãs, & dicens in corde,
in proximo morietur homo iste, & ad lucrũ meũ
possum eum tradere:abijt,⌋à Christo,& facta so-
cietate,nõ tantũ corpore,sed etiã mente recedẽdo
& apostatãdo,& veniens ad cõsiliũ proditor,dixit
eis:⌊Quid vultis mihi dare,& ego vobis eum tra
dã?⌋occultẽ scilicet & sine strepitu.⌊Et gauisi sũt⌋
quia ille modus capiendi Christum,per suum di-
scipulum videbatur magis cõueniens & secretus,
propter quod mutauerũt cõsilium prędictũ:scili-
cet differendo mortẽ eius vsq; post festum. Quia
eñ traditorẽ inuenerũt,in ipsa festiuitate Christũ
occiderunt,hoc aũt, secundũ Leonẽ papã,diuino
intelligimꝰ dispositũ fuisse cõsilio. Oportebat eñ
vt manifesto implerẽtur effectu,quæ diu figurato
fuerant promissa mysterio. Et pepigit Iudas cum
eis de Christo tradẽdo pro triginta argenteis,eodẽ
precio quo Ioseph venditus est à fratribus suis: in
venditione enim Ioseph præfigurata fuit vẽditio
Christi. Iudas ad cõgregationes iuit,vbi Christũ

Maiorum malitia.

Introitus satanæ in aiam Iudæ.

Precium Ioseph. Gene. 36. Argentei tantum triginta.

vendidit:sic multi ad spectacula vadũt,vbi Chri- D
stum pro modica tentatione & modico precio vẽ-
dunt. Ipse dedit pro triginta argẽteis:sed peccato-
res dant sæpe pro precio minori, vbi dicit Leo pa
pa,ꝙ anima lucri cupida etiam pro exiguo perire
nõ metuit:nullumq; in illo corde est iustitię vesti
gium,in quo sibi auaritia fecit habitaculum. In-
fœlix mercator Iudas,qui tãtum dedit pro tanto,
deũ pro nummo, verum pro vano, æternum pro
transitorio. Quia enim audierat dñm tertia die
moriturũ,& eum in morte detineri putauit:mor-
tem imminentẽ lucratiuã sibi facere voluit. Cùm
eñ esset fur,& loculos habẽs:& videret vnguentũ
sup caput & pedes domini effusum, qđ putauerat
esse vendendũ,& precium sibi tradendũ: qđ perdi
derat in effusione vnguenti, voluit recuperare in
venditione magistri. Illi quippe triginta argentei
valebãt trecentos denarios vsuales: quilibet enim
decem valebat, & ita in venditione Christi recu-
perauit valorẽ vnguenti prędicti,& recõpensauit
damnum trecentorum denariorũ de quo dixerat:
quare hoc vnguentũ nõ venijt trecentis denarijs E
& datum est egenis? Et fortè hæc causa fuit quare
Matthęus hic factũ Marię recitauit:vt scilicet cõ
gruenter factũ Iudę quo dominum vẽdidit narra-
ret,tanquã cõtinuans effectum ad causam,q̃a hoc
factũ fuit occasio venditionis Christi. Iudas itaq;
vnus de duodecim:numero,nõ merito:nomine,nõ
munere:corpore, nõ animo:à principibus nõ inui
tatur,nõ cogitur, nulla necessitate constringitur:
sed propria spõte processit,& propria malignitate
cõsilium scelerate mentis inijt: nec in venditione
magistri certã postulauit summã,vt de re cara fie-
ri solet, sed quasi vile tradens & venale exponens
mãcipium, in potestate emẽtiũ posuit quãtũ dare
vellẽt. Cùm eni vilia exponũtur,solet quęrere vẽ-
ditor ab emptore,quãtũ dabis? cùm autẽ cara,ecõ
uersò dicit,tãtum dabis. Mysticẽ autẽ per Iudã
significãtur iudices ac pręlati & sacerdotes,qui iu
dicia ac beneficia & sacramẽta vẽdere nõ cessant:
dicentes sæpe, & si nõ verbo,tamen facto, ⌊Quid
vultis mihi dare, & ego vobis eum tradã?⌋ Vnde
Bernar. Quãti hodie de his qui animas regere su
sceperunt,quod sine miserabili gemitu nõ est di-
cẽdum,Christi opprobria,flagella,clauos,lanceã, F
crucẽ,mortẽ in fornace auaritiæ cõflant:hoc solo
à Iuda differẽtes, ꝙ ille omniũ horũ emolumẽtũ
denariorũ numero cõpẽsauit:isti voratoria inglu
uie lucri infinitas exigũt pecunias:his inhiant,ti-
ment ne amittãt,in harũ amore quiescũt: anima-
rum apud eos nec casus reputatur,nec salus: cùm
sint de patrimonio Christi nimiũ impinguati,in-
crassati,dilatati, nõ cõpatiuntur super cõtritione
Ioseph. Hæc Berñ. Propter auaritiã verò Iudas
factus est talis: quia vt Leo papa dicit, Anima lu
cri cupida,&c. vbi suprà. Ex hoc autẽ articulo vẽ
ditionis Christi,tria trahũtur notabilia documẽ-
ta. Primũ est,vt nobis caueamꝰ ne & nos tã dete-
stãdũ facinꝰ,scilicet vẽditionis Christi,vnquã p-
petremꝰ:qđ vtiq; diuersis modis incurrimꝰ. Vnde
Beda: Multi hodie Iudę scelꝰ,ꝙ dñm & magistrũ
deumq; suũ pecunia vendiderit, velut immane &
nephariũ exhorrẽt,nec tamẽ cauent. Nã cùm pro
muneribꝰ falsum cõtra quẽlibet testimoniũ dicũt,
profectò quia veritatẽ pro pecunia negãt,dominũ
pro pecunia vendunt:ipse enim dixit,ego sum ve Ioan. 14.

Iudę infœlicitas.

Argẽteorũ triginta valor.

Venditio Christi cõmittitur.

G ritas. Cùm societatē fraternitatis discordiæ peste
1. Ioan. 4. cōmaculant, dominum produ͂t: quia deus charitas
est. Qui etiā si nullus pecuniā det, dominum ar-
genteis vendunt: quia principis seculi imaginē, id
est exempla hostis antiqui, neglecta conditoris ad
quā creati sunt, imaginem sumunt. nam secundū
Hiero. Sicut Ioannes baptista, qui nō pro Christi
cōfessione, sed pro defensione veritatis occubuit:
ideo tamen pro Christo: quia pro veritate marty-
rium suscepit: ita ecōtrariò q charitatis & verita-
tis iura spernit, Christū vtiq, q est veritas & cha-
ritas, prodit. Imò vniuersaliter, sicut dicit Orig.
Omnes qui pro temporalib⁹ & mundialib⁹ rebus
Consilium vēdēs, deū vendit. iustitiā deferunt, deū qui est iustitia vendunt. Si-
militer deum vendit, qui iustitiā vel consiliū ven-
dit: quia ipse est iustitia, ac spiritus, & angelus cō
filij. Ille etiā dominum vendit, qui eius timore &
amore neglecto, terrena ac caduca, imò etiam cri-
minosa plus amare & curare conuincit. Dominū
etiam pro temporali pecunia vēdit, qui bona sua
pro vana gloria expēdit. Item deū vendunt simo-
niaci, qui gratiam dei quæ est in sacramentis & in
H alijs sacratis, & spiritualibus rebus, cōmutant. Et
Simonia tā in emēte, q̄ invēdente. quia simoniæ peccatū est tam in dante, q̄ in reci-
piente: ideo nō solum peccauit Iudas in vendēdo
Christum, sed etiā Iudæi in emendo Christum.
Emit autē à me Christū: qui dādo mihi aliquod
tēporale, aufert mihi Christū: verbi gratia, si adu-
lator dat mihi laudem falsam, ex qua cor meū ex-
tollitur, aufert mihi Christum: & ego cōsentiens
pro vana laude vendo Christū. Itē dans mihi pe-
cuniam, qua allicit me ad peccatū mortale, aufert
mihi Christū: & ego cōsentiendo vendo Christū.
Neq; vēdētis, neq; ementis est Christus: sed noster Nec tamen ille emendo retinet sicut nec ego, sed
nec mihi nec tibi. Sic fuit de Iuda, & Iudęis, quo-
rum neuter Christū retinuit: sed acquisitus est no
bis Christianis. Vnde Raba. Exulta Christiane:
in cōmercio inimicorum tuorū vicisti. Quod Iu-
das vendidit, & Iudæus emit, hoc tu acquisisti: no
ster enim Christus, nō Iudæorum, qui eū emerūt.
Vendi debemus pro Christo. Secundum est, vt etiā & nos vendi & vilipēdi pro
laude dei patiamur: qui enim vendit rem aliquā,
id pro quo rem vendit, plus appreciatur, q̄ rem ip-
sam. Vnde si quis te minoris valoris in corde suo
I & factis ęstimet, q̄ fortè sis, nō turberis: & maximè
in causa dei. Si enim ipse dominus & saluator no
ster, qui est summū bonū, & infinitæ bonitatis, in
quo sunt omnes thesauri recōditi, dignat⁹ est pro
nobis tam vili & exiguo precio ęstimari, ac vendi
& vilipendi iniustè: nos qui veraciter viles, & ob
hoc vilipensibiles sumus, si cōditionis nostræ mi-
seriam aspicere volumus, cur nō pro Christo vi-
lipēdi, imò nihilipēdi patiamur iustè? vnde Psal.
Psal. 68. Ego propter te sustinui opprobriū. Tertiū docu-
Vendi debemus pro cœlo. mentum est, ꝙ homo debet vendere seipsum pro
regno. Si eñ regnum cœlorū venale est, & tantū
valet quātum habes: sed tu nihil habes melius te-
ipso: vende ergo teipsum pro regno cœlorū, sicut
Christus voluit vēdi, vt nobis acquireret regnum
Meditatio cœlorū. In recolendo istum articulū, recogitet ho
mo vilitatē suā: quia si iusto precio æstimari de-
beret, vix vnū obolum valeret: imò nihil, in cōpa-
ratione Christi, qui tam exiguo & vili precio vē-
ditus est. Itē recogitet an ipse vnquā Christū ven
diderit: ipsum, & mādata eius, pro re tēporali vel
pro delectatione trāsitoria deferēdo. Itē recogitet
qualiter ipse Christū sic venditū gratis sua mera K
bonitate acquisiuit. Itē qa Christ⁹ adhuc hodie ve Emendus Christus.
nalis est: ideo sicut Iudas neqter vēdidit Christū,
sic tu p contrarium cum eleemosynis eme ipsum:
vel si aliud nō habes, da pro eo cor tuū: hoc enim
desiderat præ omni re mūdi: iuxta illud Sapiētis,
præbe fili cor tuum mihi. Item quilibet, quātum- Prou. 23.
cunq; perfectus, nō præsumat de se: cū audit Chri
sti apostolū, magistrum & dominū suum, imò deū
& creatorē omniū, prodidisse. Et qa quarta feria Feria quarta ieiunio & abstinentijs celebranda.
dñs fuit venditus, sic sexta feria fuit crucifixus:
ideo in memoriā huius vēditionis domini, p totū
annum ieiunijs pœnitentialib⁹ feria quarta secū-
dum post sextā tenet locū. Hinc est etiā ꝙ multi
quartis & sextis ferijs ieiunare cōsueuerūt: multi
quoq; abstinent à carnib⁹ quarta feria: quia tūc ca
ro Christi fuit vendita. ex tunc etiam post feriam
quartā illā, qua fuit venditus, trib⁹ dieb⁹ sequen-
tibus initia & fines horarū omittim⁹, quasi nobis
ablatus sit alpha & ω, & impijs traditus. Facta igi-
tur pactione quęrebat opportunitatē, scilicet loci,
& tēporis, & societatis, vt traderet eū occultè & si-
ne turbis: scilicet quādo populus nō erat circa eū: L
sed secretus erat cū discipulis, quod & fecit tradēs
eū post cœnā, & de nocte cū in horto esset cū eis,
ne per cōcursum & impetū populi tolleretur, qui
de die eum sequebatur. Cōsidera nunc quomodo Meditatio passionis.
dñs Iesus toto vitę suæ tēpore vsq; hodie pro Iu-
dæis laborauit: sed ipsi tanq̄ ingrati mala pro bo-
nis domino reddiderūt, & post multas cōtumelias
vsq; ad ipsius emptionē & mortē sæuierūt. Vnde
Ansel. Demū venisti domine ad oues quæ perie-
rant dom⁹ Israël, diuini verbi lāpadē palam extol
lens, ad illuminationē orbis terrę, & regnū dei an-
nunciās cunctis obtēperātib⁹ verbo tuo, sermonē
sequentib⁹ signis cōfirmasti, & virtutē diuinitatis
tuę ostendisti in cūctis malè habētib⁹: oia omnib⁹
gratis exhibēs, quæ saluti ipsorū cōgruebāt, vt o-
mnes lucrifaceres. Sed obscuratū est insipiens cor
eorū domine, & proiecerūt sermones tuos retror-
sum: nec attēderunt ad oia mirabilia quæ operat⁹
es in eis, exceptis paucis nobilibus athletis, quos
inter infirma & abiecta mūdi elegisti, vt per ipsos
fortia & alta mirificè expugnares: nec solū ingra-
ti gratuitis tuis beneficijs extiterunt, sed etiā con- M
tumelijs affecerunt te dominū dominātium, & fe- Opprobria quæ Christus passus fuit
cerunt in te quæcunq; voluerūt. Te enim faciēte
opera in eis, quæ nemo alius fecit, quid dixerunt?
nō est hic homo à deo. In principe dæmoniorum
eijcit dęmonia, dęmoniū habet: seducit turbas, vo
rax est & potator vini, amicus publicanorū & pec
catorum. Quid fles, quid suspiras, ô homo dei, dū
sustines verborum iniurias? Nō audis quāta pro-
pter te in dominum deum tuū ceciderunt oppro-
bria? Si patremfamiliās Beelzebub vocauerunt,
quātomagis domesticos eius? Hæc quidē & his si-
milia blasphemātes, & aliquotiens de lapidib⁹ im
petentes, Iesu bone patienter sustinuisti, & factus
es coram eis, sicut homo nō audiens: & nō habens Psal. 38.
in ore suo redargutiones. Nouissimè autē & iustū
sanguinem tuum bone Iesu à discipulo tuo filio
perditionis, triginta argenteis appreciati sunt: vt
præcipitarent animā tuam in mortem sine causa.
Hęc Ansel. Verè magna deberet nobis esse cōfu- Patientia nobis necessaria.
sio, ꝙ patientiā in aduersitatib⁹ non habemus. Ie-
sus innocēs tot & tanta ac etiā passionē & mortē
patienter

A patiēter pro nobis sustinuit:& nos peccatis aggrauati, & ira dei digni nō possumus paruas iniurias & grauamina modica sustinere,& multotiens nec verba leuia pro eius noīe tolerare. Vnde Chryso. Christus exprobratus contumelias fert, tu verò vbiq; honorari vis,& non fers opprobriū Christi. Cōsidera etiā hic,q̄ periculosum sit peccatis locū dare, ac principia & introitus eorū non repellere: quia frequēter à minoribꝰ diabolus incipit,vt ad maiora mala inducat. Si enim Iudas cupiditate & auaritia,ac Iudæi vanę gloriæ & inuidiæ restitissent,nunq̄ ille ad proditionē,nec isti ad eius occisionem peruenissent:sed quia minora contempserunt, ideo consequenter ad maiora deciderunt:vt
Eccli.19. enim ecclesiasticus ait: Qui spernit modica,paulatim decidit.

Oratio.

Iesu clementissime,qui labores in prædicando,fatigationes in discurrendo,cōuicia & opprobria,iniurias & angustias pro nostra salute pertulisti: ac tādem ab vno discipulorū tuorū vēdi,& à Iudæis appreciari triginta argēteis,sic quoq; vili precio vendi voluisti: da mihi tātæ patientię & humilitatis exemplum imitari,atque opprobria,iniurias & oīa quæ mihi
B illata fuerint patienter tua gratia tuoq; cōsilio superare:& pro nulla re transitoria te nequiter commutare: vilipēsiones quoq; meas,& angustias pro tui nominis gloria æquanimiter tolerare. Amen.

Meditatio in primis vesperis de cœna domini. Cap. LIII.

Lucæ.22. Matt.22. Marci.14. 1.Petri.1.

Duenіente iam & imminente tēpore miserationū & misericordiarū domini, quo disposuerat plebem suam saluam facere,& eam nō corruptibilibus auro & argēto,sed precioso sanguine suo redimere: voluit cœnā facere cum discipulis suis notabilem, antequā ab eis per mortem discederet: in signum,& memoriale recordationis,
Cœna dñi & vt mysteria quæ restabāt cōpleret. Hæc autem
1.Reg.12. cœna præfigurata fuit in panibus, quos Abimelech Dauid porrigebat:& magnifica valde fuit,& magnifica sunt, quæ dominꝰ ibi fecit:ad quæ intuenda te pręsentē,cū attentione summa exhibe: quia si hoc dignè & vigilāter feceris,non patietur
C benignus dominus te ieiunū redire. Circa ipsam igitur cœnā principaliter quinq;,quæ ibi notabi-
Quinq; in cœna dñi notanda. liter facta sunt,meditāda occurrunt. Primò,ipsa corporalis cœnatio. Secundò,pedum discipulorū per dominum Iesum ablutio. Tertiò,charitatiua proditoris correptio. Quartò,sacratissimi sacramenti institutio. Quintò, pulcherrimi sermonis per ipsum cōpositio. Circa primum attēde,quòd [prima die azimorum,] id est, eadem die in cuius vespera erat agnꝰ immolādus,& cum azimis edēdus,scilicet quartadecima die seu luna mensis, id est,quę erat feria quīta,& paschæ vigilia dñs Iesꝰ requisitꝰ à discipulis suis,vbi vellet sibi iuxta legē parari pascha:id est,paschalē agnum:præmisit ad hoc faciendū Petrū & Ioannem ad amicū suum in mōte Sion,vbi erat cœnaculū grande stratum, iubēs vt pascha pararent ibi:& per oīa manifestās ꝙ vsq; ad extremū vitæ nō est aduersatꝰ legi. Per Petrū signatur actio bona,per Ioannem contemplatio deuota,quæ præparāt pascha,id est, disponunt ad corpus Christi sanctū debitè sumendū. Præparāt autē in cœnaculo:id est, in homine per deuotionem eleuato, grādi longitudine longanimitatis [lato, latitudine charitatis] strato, varie- D tate virtutis. Mittens autem discipulos dixit eis: [Ite in ciuitatē,& occurret vobis homo amphorā Aquæ amaquæ portās.] Ad literā tulit amphorā seu lage- phora. nam aquæ,vt in tanto festo haberet apud se aquā expiationis, qua mundaret se: & significat ꝙ vbi Christus cœnaturus est,lagena aquæ lachrymarū in expiatione debet præcedere:per aquā eñ viuifici fontis baptisma designatur. Vnde Beda: Paraturis pascha homo amphorā aquæ portās occurrit,vt ostēdat mysteriū paschæ domini celebrādū pro ablutione mūdi. Aqua lauacrū gratię,lagena fragilitatem designat eorū per quos eadē erat gratia mūdo ministrāda. Et subdit: [Sequimini eum in domū quā intrat,& dicite domino domꝰ:magister dicit, Tēpus meū,] scilicet patiendi [propè est: apud te faciet pascha,] dicit magister: quasi diceret: volo parari apud te,quæ exiguntur ad comestionē agni paschalis: & ideo prouide mihi de loco & cibo: vnde credit ꝙ ille erat discipulꝰ Christi: sed occultus: & ideo prouidit de loco, & agno & alijs necessarijs in cōuiuij celebratione paschalis. In quo apparet maxima paupertas Christi:q̄a Paupertas ita pauper erat ꝙ nec domiciliū, nec susceptacu- Christi. lum habebat, nec vnde paschalem cibum emere E posset: & ideo discipuli interrogabant vbi pascha parare deberent. Audiant hæc & erubescāt quibꝰ cura est in ædificādis magnis domibꝰ & ambitiosis,& cōgregandis thesauris:cognoscāt Christum omniū dominum, quia locū vbi cœnaret vel etiā caput reclinaret,aut cibū quem acciperet,vel pecuniam vnde emeret nō habebat. Attendāt se parum distare ab infidelibus, idola & opera manuū hominū colentibus. Studiū enim ponere & delectari in magnis & pulchris ędificijs,vel in thesauris,quid aliud est q̄ colere ligna,vel lapides,vel argentum & aurum cum gentibꝰ? [Euntes autē discipuli inuenerunt sicut dixerat illis,& parauerūt pascha:] id est, refectionē paschæ in mōte Sion,& cœnaculo ostenso eis. Ibi pascha māducauerunt: ibi post resurrectionē domini discipuli ꝓpter metum Iudæorū latuerūt, ibi spiritumsanctū in die pētecostes receperūt,ac multa & magna ibidē per F dominū facta sunt. Hic mons Sion,mons coagu- Psal.67. latus,mons pinguis, mons in quo beneplacitū est deo habitare in eo: & multa ac mira operari quasi fauus distillās dulcedine, & flos redolēs suauitatis odorē: pias mentes sui recordatione afficit,cōfortat & reficit,ac sanctitatis suę præeminētia cōsolatur & pascit. Appropinquāte aūt vespera,ipse dñs cum alijs discipulis ciuitatē intrauit,& ad ipsum locū perueniēs ad vesperā illiꝰ diei pascha celebrauit:quia illa hora agnus paschalis comedi cōsueuit. Hora quippe vespertina debebat agnus Hora vespertina paschalis immolari,& hoc in figura & signo,ꝙ in agno pavespera mundi & in fine seculorum immolandus schali apta esset verus agnus,scilicet Christus. Solennitates etiā Iudæorū incipiebāt à vespera,& terminabantur in vespera:quia ipsi secundū lunā quæ de sero primò apparet dies numerabāt,& eos de vno sero in aliud cōputabant. Sic ergo aliquid factū in vigilia festi, potest dici in festo factum,quem quidē modum tres euāgelistæ seruantes,dixerunt cœnā esse factam prima die azimorū:quia facta fuit die præcedenti ad vesperā,quæ iam ad primam diem azimorū pertinebat:in qua scilicet vespera fermē

G to de domibꝰ ſuis abiecto, Iudæi agnū immolare,
id eſt, occidere ſolebāt. Ioannes verò accipit diem
feſtū paſchæ, non pro illo cuius feſtū ſolū celebre
erat, quæ erat dies præcedēs: ſed pro illo die qui to
tus celebris erat, & ideo dicit cœnam factam ante
Corpus dominicū de azimo factum. diem feſtū paſchæ: illa autē veſpera qua comede-
batur agnus paſchalis cum azimis, cōfecit Chri-
ſtus corpus ſuū, ex quo patet ꝙ cōfecit de azimo
& nō de fermento, cùm tunc nō eſſet fermentatū
in domibꝰ Iudæorum: quia tunc tenebātur veſci
panibꝰ azimis, ſcilicet à veſpera decimiquarti diei
primi mēſis, vſq; ad veſperam viceſimiprimi diei
eiuſdē menſis: vnde patet ꝙ Ioannes nō contradi-
cit alijs, ſed magis conuenit cū ipſis. Quāuis aūt
typicus agnus figurā veri agni geſtabat, illa tamē
nocte qua immolabatur agnus typicus, non fuit
Chriſtus verus agnus immolatus. Ipſe enim lega
lia voluit obſeruare, ne legi cōtrarius videretur:
& ideo voluit more Iudæorū paſcha celebrare, &
nocte illa agnū comedere anteq̄ moreretur. Præ-
ceſſit ergo immolatio agni typici immolationem
agni veri, vt ſic Chriſtus qui eſt agnus verus im-
molaretur pro nobis immediatè poſt immolatio-
H nem agni figuralis: & ſic veritas figurę ſuccederet
& reſponderet. Qui etiā licèt die ſequēti crucifi-
xus fuerit: hac tamē nocte qua agnꝰ immolabatur
myſteria corporis & ſanguinis ſui celebrāda diſci
pulis tradidit, & à Iudæis tentus & ligatꝰ eſt: & ſic
ipſius immolationis, id eſt, paſſionis ſuæ exordiū
ſacrauit. Quādo autē Chriſtus verus agnus fuit
immolatus: ſcilicet in paraſceue ſancta, tūc apud
nos eſt tempus non gaudij, ſed mœroris, propter
Chriſti paſſionē: & ideo eccleſia illa die nō ſolen-
nizat paſcha, ſed differt vſq; ad diē reſurrectionis:
1.Cor.5. quia ſicut ait apoſtolus, paſcha noſtrū immolatꝰ
eſt Chriſtus. Aſpice igitur nunc dominū Ieſum
in aliqua parte domus manentē, & cum diſcipulis
ſalubria colloquentē. Et interim in cœnaculo pa-
rabatur pro eis, p aliquos ex ſeptuagintaduobꝰ di-
Marcialis ſcipulis. Legitur enī ꝙ beatus Marcialis Lemoui
carum apoſtolus cum aliquibꝰ alijs ex ſeptuagin-
taduobꝰ fuit ipſo ſero ibi ad miniſtrādū domino
Ieſu, & duodecim recumbentibꝰ. Sed & aquā por-
I tauit ipſi dn̄o Ieſu, quādo lauit pedes diſcipulorū.
Ad agnum paſchalem neceſſaria Cùm autē omnia eſſent parata in cœnaculo, in-
trauit cœnaculum dominꝰ Ieſus, & diſcipuli cum
eo. Omnes lauant manꝰ, & defertur eis agnus pa-
ſchalis aſſus, benedictioneq; p dominū, comedunt
eum cum ſucco lactucarū agreſtiū. In ſolennitate
quippe paſchali quatuor erant: agnus paſchalis,
panis azimus, vinum & ius lactucarum agreſtiū:
nō enim niſi cum amaritudine & compunctione
cordis dignè acceditur ad verum agnum. Dicit
Carnis comeſtor raro Chriſtꝰ. autem Comeſtor in ſcholaſtica hiſtoria, ꝙ nun-
quā legitur dominū comediſſe carnes, niſi agni pa
ſchalis: quod tamē fecit in typo & figura. Diſcu-
bebat ergo Ieſus cum duodecim diſcipulis ſuis: do
minus cum ſeruis, magiſter cum diſcipulis, pater
cum filijs quaſi cū ſocijs, quaſi cum amicis. Vnde
Pſal.127. in Pſal. Filij tui ſicut nouellę oliuarū, in circuitu
menſę tuę. Hęc refectio ſignificat refectionē ęter-
nam in veſpere, id eſt, in fine mundi futurā. O q̄
fœlices illiꝰ recubitus cōmenſales. Sed quomo-
do diſcūbētes cœnabāt cùm lex pręceperit, ꝙ ſtā-
tes erecti paſcha comedere deberēt? Poteſt dici ſe-
cundū Theophilū, ꝙ prius māducauerūt paſcha,

& fecerunt vt lex mādabat. Deinde ſecundum cō K
munem vſum diſcubuerūt manducātes quoſdam
alios cibos: vnde dicitur poſtea, ꝙ Ieſus ſurrexit
à cœna. Et edentibꝰ illis dixit dominꝰ, [Deſiderio
deſideraui,] id eſt, valde deſideraui, [hoc paſcha,]
ſcilicet typicum & legale [manducare vobiſcū an-
tequam patiar:] id eſt, moriar. Geminatione verbi
notat intētionē duplicis deſiderij: ſcilicet vt finiat
vetus teſtamentū, & inchoet nouū, quod erat ſibi
in deſideriū. Cogita quàm longo tempore hoc Deſideriū domini.
deſideriū domini fuerit protelatū, & noli deficere
ſi quādoq; ad tēpus tuum differtur deſideriū. Ipſe
etiā oībus diebꝰ vitæ ſuæ, poſt nos cucurrit in ſiti
feruētiſſimi deſiderij ſalutis noſtrę. Et nos ſi quā-
doq; nō valemus habere deſideria bona, ſaltem ha
beamus voluntatē habendi deſideriū. Iuxta illud:
Cōcupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes
tuas: & tūc acceptabit voluntatē pro facto. Dicit
autem hoc dominꝰ vt ſe voluntariè pati oſtendat,
cuius paſſionem immolatio agni typici & paſcha
Iudaicū præfigurabat: & vt demonſtret affectum
quem habet vt legalia ceſſent, & veritas euāgelij
currat. ſecundū Bedā: Deſiderat primò typicum
paſcha cum diſcipulis manducare, & ſic paſſionis L
ſuæ myſteria mūdo declarare: quatenus & legalis
paſchę probator exiſtat, & hoc figurā veri paſchę
fuiſſe docendo vetet vltrà carnaliter exhiberi. In
cuius rei figura defecit māna poſtquā comederūt
filij Iſraël de frugibus terræ promiſſionis, nec vſi
ſunt vltrà cibo illo. Vnde ſubdit: [Ex hoc,] ſcili
cet tempore [nō māducabo illud:] ſcilicet vetus &
legale paſcha [donec] ſacramentū dominici cor-
poris & ſanguinis in hoc veteri paſcha ſpirituali-
ter intellectū, [in regno dei,] id eſt, in eccleſia mi-
litāte [impleatur:] id eſt, inſtituatur vel inſtitutū
celebretur. quaſi diceret: nō comedā vel celebrabo
amplius in figura & ſigno, ſed in veritate & ſigna
to. Ipſe enī poſtea ſumpſit verum corpus ſuū ſub
ſacramento, & nihilominꝰ hodie in eccleſia vetus
& figurale paſcha impletū māducati quia ea quæ
lex rudi populo carnaliter obſeruāda pręcepit, ip-
ſe in mēbris ſuis, hoc eſt in ipſa eccleſia ſpiritua-
liter exercet. In hoc igitur regno comedit corpus
ſuū: id eſt, nos illud in eo comedere facit: ſicut po M
ſtulat pro nobis, id eſt, poſtulare nos facit. Sacra-
mentum enī euchariſtiæ, quod nos per fidē ſpiri-
tualiter māducamus, & ipſe māducat nobiſcū in-
corporādo nos ſibi per iſtud ſacramētū quod allo-
quens Aug. dicit, Cibus es grandiū: non mutabe-
ris in me, ſed tu me mutabis in te, vnde donec nō Donec.
ponitur hìc excluſiuè, ſed incluſiuè. [Et accepto
calice,] ſcilicet vini quò ad paſcha Iudaicū, [gra-
tias egit & dixit, accipite & diuidite iter vos.] Gra
tias egit: quia inſtabat cōpletum deſideriū, vt poſt
immolationem agni typici ſequeretur immolatio
agni veri, ſcilicet Chriſti: & quia vetera tranſibāt
& noua fiebāt omnia, dū vinū & azima in corpus
& ſanguinē domini eius benedictione tranſubſtā
tiabātur. Vnde ait: [Nō bibā amodo de genimine
vitis:] ſcilicet materialis, id eſt, de vino qđ generať
in vite ſcilicet typicū potū, [donec veniat regnū
dei,] qđ intellige vt ſuprà de cibo eſt dictū. Vnde
Beda: Sicut ſuprà typicū agni eſum, ſic etiā potū
paſchæ typicū negat ſe vltrà guſtaturum, donec
oſtenſa & manifeſta reſurrectionis ſuæ gloria re-
gni dei fides mūdo adueniat: vt per duo maxima
legis

Alegis edicta, esum videlicet potumq; paschalē, spiritualiter immutata, disceres omnia legis sacramenta, vel iussa quæ carnaliter sonare videbatur, ad spiritualem iam obseruantiā fuisse transferenda. Et sic secundū Aug. Lucas de duplici calice mentionem facit. Primò, de calice vini prædicto: quò ad pascha Iudæorum. Secundò, de calice sanguinis sui: de quo infrà est dicendū. Calix domini argēteus duas hinc, & inde habens ansulas, sextarij gallici mensurā capit. Legale igitur pascha cessauit, & impletum fuit in regno ecclesiæ, quando diuina sapientia parauit mensam noui sacramenti: vbi posuit panem corporis, & miscuit vinū sanguinis sui. Legalia enim habuerunt cursum suum & obligationem vsq; ad Christi passionem, in qua oblatum est vnum perfectum sacrificium, euacuatiuum legaliū: & ideo vsq; tūc Christus legalia seruauit, & similiter alijs seruanda mādauit. Vnde dicit August. φ legalia tantū fuerunt ante passionem domini viua, post passionem mortua: sed postquā claruit veritas euangelij per mundū, sunt sepulta. Nostra verò sacramenta vsq; ad finē

(Margin: Calix.)

(Margin: Legalia.)

B mundi in suo vigore manebunt. Et nota, φ in Exodo determinatur multa, quæ requiruntur ad esum agni typici: & adhuc requiruntur ad esum agni veri. Debet enim comedi verus agn⁹, scilicet Christus primo à circuncisis: per veteris conuersationis depositionē. Secundò, cum lactucis agrestibus: per amarā de peccatis omnibus cordis contritionem. Tertiò, sine fermento peccati, cum panibus azimis: per cōscientiæ sinceritatē. Quartò, renib⁹ accinctis: per castitatē. Quintò, pedib⁹ calciatis p affectionū à terrenis elongationē: cuius signū potest esse, φ de⁹ prius lauit pedes discipulorū, q̄ daret eis hoc sacramentū. Sextò, cum baculis in manib⁹: p suspisius custodiā diligentē. Prædictæ cōditiōes requirūtur ad declinationē mali. Sed quantū ad operationem boni requiritur Primò, φ in domo vna comedatur: per ecclesiasticā vnitatem. Secūdò, φ à vicinis: per fraternū amorē & concordiam. Tertiò, φ non crudus sine amoris igne, nec coctus aqua sine deuotionis sapore: sed assus igni, per deuotionis feruorem præcedentem. Quartò, φ festinanter: p spiritualem auiditatē &

(Margin: Exod. 12.)

(Margin: Agni sumendi cōditiones.)

C delectationem cōcomitantem. Quintò, φ totaliter: per fidei integritatem, vorando caput cum pedibus & intestinis: id est, per veram fidem incorporādo & credendo in Christo diuinitatem, quæ est caput eius: & humanitatem, scilicet carnem quę tanquam pes eius est: infima in ipsa natura, & animā, quę est media, sicut ius intestina. Sextò, quòd sine ossium comminutione: per simplicem sacramenti venerationem. Oratio.

Domine Iesu Christe, q hora vespertina cœnā vltimā cum discipulis in cœnaculo grādi strato fecisti, & eos sacratissimo corpore & sanguine tuo cibasti: fac pect⁹ meum cœnaculū grande stratū: amplifica spem & charitatem in corde meo: magnifica lōganimitatem, spem, & charitatem, patientiā & humilitatem: da mihi vt te quem cœli & terræ non capiūt, pro modulo suo capiat cor meū cōtritū & humiliatū: vt p inhabitātem gratiā tuā oia tibi placentia cogitem & perficiā, & oia cōtraria odienda declinē, & sic pseuerādo vsq; in finē cōsequar tūc dignā sacro sacti corporis & sāguinis tui pceptionē.

De ablutione pedum. Caput. LIIII.

Circa secundū verò diligenter attēde. D Præmissis nāq; ita se habentib⁹, sciens Iesus quia venit hora ei⁹, .i. nō fatalis, sed impletionis sacramētorū à deo patre ordinata: vt trāseat ex hoc mūdo ad patrē: non per loci mutationē, sed sicut dicitur à patre venisse assumendo naturā nostrā mortalē, ita dicitur ad patrem rediisse, faciēdo ipsam p immortalitatē in sua resurrectione paternę gloriæ cōsortē: cūm semp dilexisset suos q erant in mūdo, .i. nō suos sola creatione: sed suos etiā electione: scilicet discipulos, in finē dilexit eos: .i. id est in fine specialia & maiora signa dilectiōis: & quāto amore dilexerit eos, ostēdit ponēdo animā suā p eis. Vel in finē, .i. id est, perseuerāter & in morte, nō φ morte terminaretur dilectio: sed intantū dilexit φ vsq; ad mortē dilectio eū perduxit: in quo exemplū dedit, vt omnes in dei & proximi charitate vsq; in finē permaneant: vel in finē, .i. id est, in Christū q est finis pficiens & cōsummās, .i. dilexit eos, .i. vtiq;, vt & ipsi de hoc mūdo vbi erāt, ad caput suū, qd hinc trāsiret eius dilectione trāhirent. Per E Iesum qui salus interpretatur: bon⁹ prælatus significatur, finis verò vltimus est beatitudo vera, quæ cōsistit in clara dei visione & fruitione psecta. Licèt autē omnis homo debeat ad hūc finē proximū diligere, prælatus tamē qui est Christi vicari⁹, specialiter tenet erga suos subditos hæc facere. Et cœna facta: .i. scilicet agni paschalis, cū diabolus misisset in cor, .i. id est, in volūtatē Iudę, nō directè tanq̄ voluntatē mouēs: sed indirectè tanq̄ ei suggerens vt traderet eū, .i. scilicet Iesum cōsentiēs iniquitati: dic eū præcedenti eū vīdiderat suggestione diaboli. Diabolus quippe nō est immissor cogitationū malarū, sed incentor: qa tētatio praua ex homine est, quā diabol⁹ nō immittit, sed immissā ab homine magis intēdit, & accēdit tētatione hominis percepta per aliqua signa exteriora. Aliter eū nō potest hominē deijcere, nisi homo seipsum deijciat, & hosti arma reddat: id est, nisi suggestioni cōsentiat: nā secūdū Aug. p diabolū suggestiones immittūtur, & humanis cogitationib⁹ miscētur: his ergo ita factis, sciēs, .i. Iesus vt deus, .i. qa oia dedit ei pater in man⁹: id est, in potestatē, etiā ipsum traditorē & psecutores: ex quo patet in Christo plenitudo sciētiæ & potestatis, & qa à deo exiuit in mūdum veniēs, nec patrē deserēs, & ad deū vadit, .i. oia q; acquisiuit patri reducēs, & nō nos relinquēs, sciēs se esse regē regū, & dnm dominātiū, nec oblit⁹ se esse dei filiū naturalē, & nō ignorans suā sublimitatē, quāuis talis esset, & talē se sciret, tamen in magnæ suæ pietatis indiciū, in magnæ nostræ exemplū humilitatis, nō dei dñi sed hois serui implet officiū: humiliat se vt ministret, qa venit ministrare & nō ministrari: ac surgit à cœna, volens lauare pedes discipulorū. Ex quo vniuersū cōculcat tumorē, dū is q̄ exit à deo, & ad deū vadit, pedes lauare voluit. Locutur⁹ quippe euāgelista, de tāta dñi humilitate pri⁹ ei⁹ celsitudinē voluit cōmēdare ad exaggerādū ipsi⁹ dñi humilitatē, & admonendū nos vt quāto magni sum⁹, humiliemur in omnib⁹, & de donis dei nunq̄ superbiam⁹. Ac si p hoc dicatur homini, Si ille qui fili⁹ dei erat, & patri æqualis, suā à deo inclinauit maiestatem, vt humiliaret se ad pedes hominis: quid debet facere miser homo, qui est terra & cinis? surgunt etiam statim & discipuli, ignorantes quò velit ire,

(Margin: Ioan. 13.)

(Margin: Hora Iesu)

(Margin: In finem diligere.)

(Margin: Iesus.)

(Margin: Diabolus nō immittit, sed intēdit cogitationes malas.)

F

(Margin: Humilitas domini in lauandis pedibus.)

G lit ire. Ipse autem descendit cum eis in alium lo-
cum, inferius in eadem domo subtus cœnaculũ.
Cœnacula Palęstinorum.
Nam in superiori parte domus Palęstini faciebãt
cœnacula, & inferius cubicula. Sunt autem in
monte Sion duæ capellæ, vbi erant canonici re-
gulares cum abbate, secũdum regulam beati Au-
gustini, domino ministrantes: vna superior, vbi
cœna facta fuit, & spiritus sanctus super discipu-
los descendit: alia inferior, vbi Christus pedes di-
scipulis lauit: & eis ianuis clausis apparuit, cui est
contiguum cœmiterium, quod dicitur bonorum
virorum possessio: vbi sepultus fuit beatus Ste-
phanus, Nicodem⁹, Gamaliel, & Abiba cum alijs
viris sanctis: vbi etiam est sepulchrum Dauid &
Salomonis, & aliorum bonorum regum Iuda &
Hierusalem. Veniens ergo dominus inferius cum
discipulis, omnes ibi sedere fecit: aquam sibi affer
ri iubet, deponit vestimenta, vt cõuenientius hoc
Vestes quater depositę à Christo.
ministerium exhibeat. Vbi nota quatuor deposi-
tiones vestium Christi. In cœna deposuit eas, &
resumpsit: ad columnã nudat⁹ est, & reindutus: in
illusione militũ nudatus est, & reindut⁹: sed ab He
rode nõ legitur nudatus: ad crucem nudatus est,
H nec reindutus. Prima spectat ad apostolos, quos
in breui resumpsit. Secunda, ad illos qui resum-
pti sunt in die pentecostes, & paulatim resumun-
tur. Tertia in reliquias, quæ resumentur in fine.
Quarta, ad peruersam medietatem nostri tempo
ris, quæ nunquam resumetur. Depositis igitur ve
stimentis suis ⌊lintheo se pręcinxit,⌋ disponens se
ad lauandum, & nihil omittens de his quæ ad
istud requirũtur officium. ⌊Deinde mittit aquã
in peluim,⌋ lapideam, proprijs manibus, non per
aliorum ministerium: & tam charitatiuè, tam ho-
nestè, tam officiose pręparatus venit lauare pedes
discipulorum lutosos: quia discalciati incedebãt,
⌊& tergere lintheo quo præcinctus erat:⌋ vt per o-
mnia humilitatis officiũ impleret. Et quid mi-
rum si hoc fecit, qui multo maiora facere digna-
tus est? Vnde Augustinus: Posuit autem vesti-
Philip. 2. Ibidem.
mẽta sua, qui cùm in forma dei esset, semetipsum
exinaniuit: præcinxit se lintheo, qui formam ser-
ui accipiens, habitu inuentus est vt homo: misit
aquam in peluim, vt lauaret pedes discipulorum,
I qui in terram sanguinem fudit, quò immũdiciam
dilueret peccatorum: lintheo quo erat præcinctus
pedes quos lauit tersit, qui carne qua erat indutus
euangelistarum vestigia confirmauit. Et lintheo
quidem vt se præcingeret, posuit vestimenta quę
habebat: vt autem formam serui acciperet, quan-
do semetipsum exinaniuit, non quod habebat de-
posuit: sed quod non habebat accepit. Hæc Aug.
Et vt omnia ratione & ordine faceret, & faciendo
nos instrueret, ⌊venit⌋ ministeriũ inchoando pri-
mò, ⌊ad Simonem Petrum:⌋ ipse enim inter alios
maior erat, & ideo ab ipso inchoandũ fuit. Et tũc
Petrus lotionem refugit.
Petrus ex consideratione diuinitatis & maiestatis
Christi territus, quòd etiam quilibet eorum ex-
pauisset, expauit, & totus stupefactus recusat: &
rem sic suo iudicio indecẽtem declinat. Non de-
cet, inquit, non cõuenit: ⌊tu⌋ dominus, ego seruus:
tu deus, ego homo: tu creator, ego creatura: & ⌊tu
mihi⌋ misero, pauperrimo, humilimo piscatori ⌊la
uas pedes,⌋ sordidos, & infimũ in corpore membrũ
manib⁹ his quib⁹ cæcis oculos aperuisti, leprosos
mundasti, & mortuos suscitasti: id est, vis lauare
pedes mihi peccatori, tu qui es filius dei: quasi di- K
ceret, hoc indecens est, & nullo modo sustinendũ.
Simile verbũ dixit in principio conuersionis suę,
exi à me, quia homo peccator sum domine. Sicut *Lucæ. 5.*
est dominus humilis ad seruiendũ, ita seruus non
suscipiendo seruitiũ: quasi diceret, secundũ Bedã:
Tu deus deorũ, tu rex angelorum, tu filius altissi-
mi, & speculum sine macula maiestatis dei: tu quẽ
adorant angelicæ potestates, tu deus æterne mihi
vermiculo lauas pedes? tu ante me curuaris, ante
quem curuantur qui portãt orbem: tu ante me fle
cteris, ante quem flectitur omne genu, cœlestium
terrestrium & infernorũ. Et in hoc Petrus signi-
ficat discipulum ignorantem, & indiscretè loquẽ-
tem de facto superioris sui, cuius ignorat rationẽ.
Frequẽter enim cõtingit, quòd aliquid iudicatur
irrationabilissimum ab ignorante causam, quod
tamen rationabilissimum est secundum veritatẽ:
propter quod dixit ei Iesus: ⌊Quod ego facio, tu
nescis modo:⌋ hoc meum factum, exemplum est &
mysterium: exemplum quidẽ humilitatis exhibẽ-
dæ, mysterium autem interioris mundationis.
Dupliciter ergo potest itelligi. Vno modo: ⌊quod
ego facio,⌋ id est, quomodo ego facio exemplũ, ⌊tu L
nescis modo:⌋ id est, nõ intelligis, ⌊scies autẽ post-
ea,⌋ tunc scilicet quàndo exposuit eis dicens, scitis
quid feci vobis, &c. Aliter enim non potuit su-
perbiæ nostræ tumor curari, nisi per maximã hu-
militatem redẽptoris nostri: & tamen post totum
istud adhuc cum Lucifero superbiũt multi vi-
carij, & successores Christi. Alio modo potest in-
telligi, ⌊quod ego facio tu nescis modo:⌋ id est, hoc
mysterium est & secretũ, & significat interiorem
mundationẽ, quæ nõ potest fieri nisi per me: quod
non intelligis modo. ⌊scies autẽ postea:⌋ tunc scili-
cet cùm spiritum sanctum accipies. Res enim est
sacramentalis ad instructionẽ ecclesiæ, & fiet tibi
manifesta oportuno tempore. Et in hoc docemur
bene iudicare, & loqui de factis superioris boni, ni-
si deo permittente erraret manifestè. Petrus autẽ
de tanta filij dei inclinatione perterritus, & vsque
ad suos pedes humilem Christũ videre nolens, in
eadem adhuc voluntate persistit: non ex obstina-
tione, sed ex humillima, quã ad Christum habuit
reuerentia, dicens: ⌊Non lauabis mihi pedes in æ- M
ternum: id est, nunq̃ lauabis, nunq̃ hoc patiar: hoc
enim in æternũ non fit, quod nunq̃ fit. Ac si dice-
ret, absit à me q̄ sustineam hoc à magistro, à dño
& à deo meo: licèt autẽ Petrus bono zelo hoc fa-
ceret, tamen indiscretè faciebat: quia cùm Chri-
stus non posset errare, non debebat voluntati eius
aliquo modo resistere. Et ideo comminatur ei do
minus dicens: ⌊Si nõ lauero te,⌋ id est. pedes tuos,
Lauandi sumus à Christo.
⌊nõ habebis partem mecum,⌊ in beatitudine. Siue
hoc intelligatur de lotione mystica & interioris
maculæ ipsius affectus, quæ quia necessaria est,
ideo pręcipitur: siue de lotione materiali & corpo
rali pedũ ipsius Petri, quæ econuersò ideo est ne-
cessaria, quia pręcipitur, non potuit in Petrũ am-
plius intonare quàm vt minaretur repulsam. Et
ideo Petrus audita cõminatione Christi, ad tãtæ
cõminationis terrificũ verbũ expauescens, sapien
ter mutat consiliũ in melius, dicẽs: ⌊Domine non
tãtũ pedes meos:⌋ id est, affect⁹: sed & man⁹, ⌋ id est
opa: & ⌊caput,⌋ id est, cogitiões mẽtis: quasi diceret
nõ ex proteruia recusaui: sed q̄a cõsideraui opera
tua, &

A tua & expaui ı pedes sunt pars corporis inferior, man⁹ media, caput superior: & ideo p expressionẽ istarum partium, intelligitur totum corpus. Territus Petrus de periculo salutis ex domini respõsione, ac perturbatus amore & timore, plus expauit Christum sibi negari, quàm vsque ad suos pedes humiliari: & se totum offert abluendum. Si tibi, inquit, placet: si aliter fieri non potest, seruus tuus sum, totum me tuæ volũtati subijcio: & ⌊nõ pedes tantum, sed & manus, & caput⌋ ad lauandũ tibi offero: & prius sustinerem à te per totum corpus lauari, quàm à te separari. Non mihi neges capiendam tecum partem, cùm nullam tibi negem abluendam mei corporis partem. Quanuis enim durum esset Petro sustinere seruitium magistri: grauius tamen erat ei ab ipso separari. Secundum

Totus homo lauandus in baptismo.

Augustinum: Totus homo abluitur i baptismo: & errauit Petrus, ne nos erraremus cùm se totum deo obrulit abluendum: quem deus correxit, ostẽdens semel baptizatum non esse rebaptizandum. vnde ⌊dixit ei, Qui lotus est,⌋ scilicet per baptismum: ⌊non indiget, nisi vt pedes lauet:⌋ id est af-

B fectus, & motus sensualitatis inordinatos: ⌊sed est mundus totus,⌋ scilicet præter pedes quibus terrã

Baptizati erant apostoli.

tangit, quos lauare opus habet. Ex quibus verbis intelligimus apostolos baptizatos, etsi non legimus quis baptizauit eos. Erant autem baptizati baptismo Christi: qui licèt non baptizauit turbas, baptizauit tamen discipulos suos, sibi familiares & domesticos: vt haberet baptizatos seruos, per quos baptizaret cæteros. Sed cùm baptismus abstergat etiam sordes pedum, videtur quòd qui lotus est, id est baptizatus: non indiget vt pedes lauet. Ad hoc dicendum, quod si statim post baptismum de hoc mundo transiret: non vtique hac ablutione indigeret: quia cùm sit mundus totus, statim euolaret. Sed qui post baptismum viuit in hac vita mortali, non potest ad tantum culmen perfectionis ascendere, quinetiam inordinati motus sensualitatis de affectibus terrenis insurgant: & ideo oportet quòd pedes lauet, vel per martyrium, quod est baptismus sanguinis, vel per pœni-

C tentiam, quod est baptismus flaminis, vt euolare

Ratio, item interioris hominis caput.

possit. Vbi nota quòd interioris hominis caput, est ratio superior, qua anima est coniũcta deo: ⌊siue pars contemplatiua, quæ intẽdit superioribus & æternis. Manus, sunt ratio inferior, quæ vacat operibus actiuæ vitæ: pedes verò, sensualitas, & sensus corporis, ac mẽtis & animæ affectiones inferiores. Ipsi enim nos fecerunt extra nos: & ipsi frequenter sicut pedes maculantur nobis post baptismum: in quo totus homo abluitur: quia ex cõditione mortalis vitæ sępe maculas contrahunt ex terrenis & temporalibus: & ideo lauandi sunt sępius: vnde necesse est, vt crebra ablutione confessionis & lachrymarum emundentur pedes affectuum de terrena cogitatione terrenorum, in cogitatu & amore eorũ. Qui enim nõ lauatur post baptismum per pœnitentiam, non habet cum Iesu partem. Vnde dicit Augustinus, quòd humani affectus, sine quibus in hac mortalitate nõ viuitur, quasi pedes sunt, vbi humanis rebus affici-

1. Ioan. 1.

mur: vt si dixerimus quoniam peccatum non habemus, nos ipsos decipim⁹. Sciebat ergo dominus apostolos mundos quò ad caput, quia deo coniuncti erant per fidẽ & charitatem: & quãtum ad ma-

D nus, quia eorum opera erant sancta: sed tamẽ quãtum ad pedes, affectus aliquos terrenorum ex sensualitate habebant, & sordidi erant: & ideo quantum ad illos lotione indigebant. Vnde Bernard.

Lotus qui.

Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet: lotus enim est, qui grauia peccata non habet ı cuius caput, id est intentio & manus, id est operatio & conuersatio, munda est: sed pedes, qui sunt animæ affectiones, dum in hoc puluere gradimur ex toto mundi esse non possunt, quin aliquando vanitati, aliquando voluptati, aliquando curiositati, plus quàm oporteat cedat animus, vel ad horam.

Iacob. 3.

In multis enim offendimus omnes. Veruntamen hæc contemnat aliquis: quia impossibile est cum eis saluari, & impossibile est ea dilui, nisi per Christum, & à Christo: quia si nõ lauerit ea Christus, nõ habebimus partem cum eo. Nemo tamen pro eis desperet: quoniam si viderit nos dominus humiliter pro eis esse solicitos, ignoscet facilè: imò

Minora pctã cur nõ penit⁹ auferãtur.

& libenter. De minoribus enim istis peccatis pia dispensatione nobiscum agitur, vt nõ penitus auferantur, sed in illis nos erudiat deus: & cùm minora cauere nõ possumus, certi sumus quòd non

E nostris viribus maiora superemus: semper timorati & omnino soliciti simus, quomodo eius gratiam non amittamus: quam nobis tantopere, & tam multiphariè necessariam esse sentimus. hæc Bernardus. Deinde dominus subiungit, ⌊Et vos mundi estis:⌋ quia à me mundati. Secundum Augustinum: Erant mundi, quantum ad manus & caput: non quantum ad pedes. Et sequitur, ⌊sed nõ omnes.⌋ Duo enim sunt præcipua, quibus homo à peccatis mundatur, scilicet eleemosyna, & charitas. Contra primum, Iudas erat fur: contra secundum, Christi proditor: & ideo non mundus erat. Sic ergo per pedum ablutionem designauit dominus mundiciam spiritualium pedum, quæ maximè requiritur, ex eucharistiæ pceptione. Et ideo voluit lauare pedes discipulorũ suorũ, anteq̃ daret eis sui corporis sacramẽtum: ad designandum quòd spiritualis mundicia requiritur ad ipsum percipiendum. Vnde Anselmus: Corpus & san-

F guinem suũ discipulis suis, in cœna mystica tradens, eorum pedes humiliter lauit: docens sacrosancta mysteria mundis operibus, & pia mentis

Mysticè.

humilitate celebranda. Mysticè etiam significatur eius sanguinis effusio, per hoc ꝙ misit aquam in peluim: & peccatorum nostrorum ablutio, per hoc quòd cœpit lauare pedes discipulorum ı ac pœnarum nostrarum in seipso susceptio, per hoc quòd tersit pedes lintheo, scilicet corporis sui, qa peccata nostra pertulit in corpore suo sup lignũ.

Alij autem discipuli audita reprehensione Petri, de hoc quòd recusauerat huiusmodi lotionẽ: non fuerunt ausi vltrà aliqualiter recusare eam.

Cõtemplatio.

Considera nunc bene singulos actus, in hac benignissima lotione pedum, omni dilectiõe & humilitate plena: & cum admiratione conspice quæ geruntur, quia sunt deuota. Inclinat se summa maiestas, & humilitatis magister, vsque ad piscatorum pedes. Stat incuruatus & genibus flexis corã ipsis sedentibus: lauat proprijs manibus & abstergit, ac deosculatur pedes omnium. Sic ergo vsque ad pedes discipulorum dominus omnium seipsum humiliat, & supplex humilitatis ministerium exhibet, propter humilitatis formam: non solum verbo, sed

G bo,ſed exemplo commendandam & docendam.
Iudę pedũ lotio. Sed & illud ſuperexaltat humilitatẽ, & ad maximum cumulum humilitatis accedit, quòd & ipſi proditori ſuo eadem obſequia præbet: & illi non dedignatus eſt pedes lauare,cuius manus iã præuidebat polluẽdas in ſcelere:in quo dominus infirmitatem noſtram conſolatur,vt ſi quando contingat nos ab amicis prodi,vel à famulis aut aliquibus vilioribus malum aliquod pati,non ſcandalizemur reſpicientes Iudę exemplum,qui infinitis potitus bonis,in cõtrarium remunerauit benefactorem,ac dominum & magiſtrũ. Sed ô cor nequam,& ipſa duritia durius: ſi ſic ad tãtam humilitatem non mollirıs,ſi ſic dominum maieſtatis non vereris:ſi ſic vſque ad ipſius ſemper tibi beneficij,ſemperq́ innocẽtis interitum ſęuis. Sed vę tibi miſer. Tu quidem obduratus, quod concepiſti parturies:non tamẽ ipſe,ſed tu peribis. Admiranda eſt igitur tanta humilitatis & benignitatis profunditas domini Ieſu. Vnde Anſelmus: Et te quidem perditiſſimi proditoris tui perfidia non latebat:quando in hac cœna ablutionis, etiã
H coram ipſo genuflexo procumbẽs, maledictos pe
Pſal.13. des eius veloces ad effundẽdum ſanguinem tuũ, ſanctiſſimis manib9 tuis attrectare,lauare, & ex-
Contra ſuperbiam. tergere dignatus es. Et tu adhuc extẽto collo ambulas. O terra & cinis, adhuc ſuperbia te eleuat, adhuc impatientia te exagitat. Intuere humilitatis & manſuetudinis ſpeculum, vniuerſę facturæ creatorem,& tremebundum iudicem viuorum & mortuorum:ante pedes hominis,etiam traditoris ſui,genua curuantem:diſce ab eo qui mitis eſt, & humilis corde. Confundere in ſuperbia tua, eru-
Matth.11. beſce in impatientia tua. Et iterum: Cùm autem ſurgens à cœna lintheo ſe præcinxerit: miſitq́ue aquam in peluim:cogita quæ maieſtas, quæ poteſtas hominum pedes lauit & exterſit,quę benignitas proditoris veſtigia ſacris manibus tangit. Specta & expecta, & vltimò omniũ tuos ei præbe pedes abluendos:quoniam quem non lauerit, nõ habebit partem cum eo. Hæc Anſelmus. Hoc autẽ
Amictus apta reſũptio. expleto miniſterio,quod ad humilitatem pertinebat obſequij,& ad purificationem cœnę corporis ſui:⌊reaccepit veſtimenta ſua,& rediȷt ad locum
I cœnę:quia mutat officium,mutat & habitum,ad ſeruiendum veſtimenta depoſuit:ad docendũ reſumit & ſedet. Vt enim dicitur in Eccleſiaſtico:
Eccli.19. Amictus hominis enunciat de illo. Per hoc autẽ oſtendit quòd ſuperior poſt actum humilitatis debet reſumere debitum officium authoritatis.
Myſticè. Myſticè autem, ſecundum Alchuinum,impleta redemptionis noſtrę purgatione,per ſanguinis ſui effuſionem accepit veſtimenta ſua: tertia die de ſepulchro reſurgẽs, & eodem corpore iam immortali veſtitus,& aſcendẽs in cœlum in dextera paternę diuinitatis recumbens,inde venturus eſt ad iudicandum. Et cùm recubuiſſet iterum ad cœnam corporis ſui faciẽdam, docuit eos quare hoc fecerit in exemplo:ſcilicet mutuo ſibi ſeruiendi. Vnde dixit:⌊Scitis q̃d fecerim vobis?⌋ id eſt quãtam humilitatem exhibuerim vobis. Interrogat, vt eos attentos reddat. Deinde eos ad imitandum ſuum exemplum confortat,dicens: ⌊Vos vocatis me magiſter,& domine:& bene dicitis,⌋quia verũ
1.Cor.1. eſt quod dicitis.⌊Sum etenim⌋ magiſter & domi
Magiſter. n9,quia dei virt9, dei & ſapiẽtia. Magiſter,inquã,
propter ſapiẽtiam, quam doceo verbis:dominus, K
propter potentiã,quam oſtendo miraculis. Quia dicit magna de ſe:non eſt arrogantia, ſed veritas quę prodeſt auditoribus,ſicut facit & Paulus. Auguſtinus, Vituperabile eſt quòd quiſque ſe commendet,propter periculum ſuperbiendi. Nam periculoſum eſt ſibi placere,cui cauẽdum eſt ſuperbire:vbi ergo non imminet periculum ſuperbiendi,non eſt vituperium propria commendatio. In Chriſto autem hoc periculum non timebatur:ille enim qui ſuper omnia eſt, quantumcunque ſe laudet,non ſe extollit excelſus. Item quia aliquãdo laudabile eſt quòd homo ſe commendet,quãdo ſcilicet cedit ad vtilitatem fideliũ:& ſic Apoſtolus commendauit ſe. Sed valde eſt nobis vtile & neceſſarium vt cognoſcamus deum,vnde expedit nobis quòd magnitudinem ſuam nobis reueleti& ideo oportet quòd ipſe ſe nobis laudet: non eſt igitur veritas,quandoq; tacenda pro vitanda iactantia. Gregorius, Incauti ſunt humiles,qui ſe mendacio illaqueant: dum arrogantiam vitant: quia contra veritatem ſe erigũt,quam relinquũt. Qui enim neceſſitate cogente vera de ſe bona loquitur:tanto magis humilitati iungitur, quanto veritati ſociatur. Tunc arguit à minori. ⌊Si ergo ego laui pedes veſtros, dominus & magiſter:⌋ de quo minus videtur,& quod minus erat debitum: ⌊& vos⌋ ſibimet diſcipuli multo fortius ⌊debetis⌋ hoc exemplo prouocati alter alterius lauare pedes:⌋& ad omne obſequium humiliari:quia magiſter ſum,meam doctrinam recipite. Et quia dominus,meum mandatum cuſtodite. Hic per vnum obſequiũ accipiunt ſynecdochicè omnia alia obſequia fraterna:quaſi diceret, Debetis vobis mutua obſequia humilitatis & charitatis exhibere: ſcilicet inuicem miniſtrare,inuicem iniurias dimittere,pro inuicem orare. Chryſoſtomus: Non in lauando pedes hanc legem ſcribit ſolum: ſed & in alijs omnibus, quę circa nos non monſtrauit.⌊Exemplum enim dedi vobis,vt quemadmodum ego feci vobis,⌋ humiliando me ſub vobis, ⌊Ita & vos⌋ inferiores ⌊faciatis⌋ vobiſinuicem: & maximè in caſu neceſſitatis: quaſi diceret, Non ſolum hoc feci propter pedum corporalium emũdationem, ſed propter humilitatis eruditionem: & ad hoc feci vt oſtenderẽ vos ad hoc teneri. Se- M
cundum Chryſoſtomum:Chriſtiana religio potius attendit modum quàm opus: quia dominus non attendit quantum,ſed ex quanto: id eſt potius hoc quàm illud. Et bene docuit humilitatẽ exemplo. Nam in moralibus & in actibus hominum,plus mouẽt exempla quàm verba. Illud enĩ hoc agit & elegit,quod ſibi videtur bonum. Vnde magis oſtendit quis illud eſſe bonum, quod ipſemet eligit, quàm quod docet. Et inde eſt q̃ quando quis docet aliquid,& aliud facit:magis ſuadet alijs quod facit,quàm id quod docet:& ideo maximè neceſſarium eſt ex ipſo facto dare exemplum. ⌊Non eſt ſeruus maior domino ſuo: neque Apoſtolus,⌋id eſt miſſus, ſeu nuncius, ⌊maior eo qui miſit illum:⌋& ideo ſicut ego dominus, & magiſter & mittens me humilio vobis: ita & vos humiliare debetis: & facere ęqualibus veſtris, quod me vobis minoribus facere vidiſtis: quaſi diceret, ſecundum Chryſoſtomũ, Si à me hęc facta ſunt, multomagis à vobis oportet hæc fieri: debitores enim

Margin (right column): Laudare ſe. — 2.Cor.11. — Mẽtiẽdum non eſt, vt humiles vídeamur. — L Magiſter & domin9. — Facta plus quàm verba mouẽt.

A enim nos constituit deus ipse incipiens. Qui sedet super cherubin, pedes lauit proditoris. Tu vero homo, terra & cinis existens: & puluis & lutũ, extollis teipsum, & magna sapis. Ecce quantum exemplo & verbo eos ad humilitatem inuitauit & doctrinę suæ de humilitate factum & exemplũ humilitatis præmisit: & in hoc conuenientem modum docendi ostendit, secũdum illud: Cœpit Iesus facere, & docere. Hic etiam aperuit in hoc quod Petro dixit: Scies autē postea. Augustinus, Hoc est beate Petre quod nesciebas, cùm tibi lauare pedes non sinebas: hoc tibi postea sciendum promisit, quando vt sineres terruit te magister tuus, & dominus tuus lauans pedes tuos. Didicimus fratres humilitatem ab excelso: faciamus inuicē humiles, quod humiliter fecit excelsus. Hæc Augu. Et ad literam & ad mysticum sensum, hoc mandatum domini debet impleri: ad literam quidem, vt per charitatem seruiamus inuicem: non solũ in lauando pedes fratrum, sed & in omnibus necessitatibus adiuuando, & opera misericordię exercendo. Quod si non fiat ad literam, scilicet ma

Actuũ. 1.

Humilitas Christi imitãda.

B nū, saltem faciamus corde: vt in illorum numero simus quibus dicitur: benedicite sancti & humiles corde domino. August. Multo melius est, & sine controuersia verius: vt etiam manibus fiat, ne dedignetur quod fecit Christus facere Christianus. Cùm enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipso vel excitatur, vel si iam inerat confirmatur ipsius humilitatis affectus. Hæc August. Sed excepto isto morali intellectu: nihilominus hoc etiam ad mysticum intellectũ, & spiritualiter facere debemus. In lotione enim pedum, datur intelligi ablutio macularum. Tũc ergo spiritualiter lauas pedes fratris tui, cũ Christum imitando abluis, quãtum in te est, maculas eius. Hoc autem fit tripliciter: remittendo scilicet ei offensam, sicut ille nobis pœnitentibus peccata dimittit: itemq; orando pro peccatis eius, sicut ille lauit nos à peccatis interpellando patrem pro nobis: & iste duplex lauandi modus communis est omnibus fidelibus. Tertius modus pertinet ad prælatos, qui lauare debent remittendo peccata authoritate clauium. Nostrum est ergo do-

C nante domino ministerium charitatis, & humilitatis adhibere: illius est exaudire, ac nos ab omni contaminatione peccatorum mundare. Deinde quod dixit sequenti præmio confirmat, dicēs: Si hæc scitis, quæ feci & doceo: beati eritis, hic in spe, & in futuro in re: si feceritis ea, quia beati qui audiunt verbũ dei, & custodiunt illud: & intellectus bonus facientibus ea. Quia scire bonum, & non facere: non pertinet ad beatitudinem, sed ad condemnationem. Secundum illud: Scienti bonũ & non facienti, peccatũ est illi. Vnde & Chrysostomus: Beatitudo non copulatur cum scientia: sed cum opere & lumine scientiæ.

Lucę. 11.
Psal. 110.
Iacob. 4.

Oratio.

O Mitis Iesu, & verę humilitatis exemplum, qui lauisti pedes discipulorum tuorum: peto & obsecro domine purga meos affectus, vt vtroque pede, gemina videlicet charitate purgatus, & accensus ad te purificatorem meum accedam securus. Purifica me in finem dierum, & emunda ab omnibus maculis peccatorum: vt dimissis negligentijs, & peccatis meis inimici die mortis confusi abscedant, qui

D meum calcaneum obseruabunt. Dirige domine pedes meos in viam pacis: vt de manibus omniũ inimicorum liberatus, benedicam te cum electis tuis omnibus in secula seculorum. Amen.

De charitatiua correptione proditoris, & egressu eius. Cap. LV.

Circa tertium autem dolens, & mœstus ausculta. Cùm enim hęc dixisset Iesus, turbatus, id est contristatus est, non carnaliter, sed spiritu: id est spiritualiter & ex imperio rationis: quia ipse spiritu suo, & potestate fecit in se istam propassionis turbationem: & hæc turbatio in parte sensitiua existens, non erat contraria rationi, sed magis conueniens ei: virtuosum enim est cōtra vitia turbari: spiritualis turbatio ad pietatem, & misericordiã spectat, sed carnalis furorē & irã excitat: spiritu igitur turbatur Iesus, & misericorditer, siue compatiendo discipulo qui eum tradit, & tradendo perit, siue vt nos doceat quid

Ioan. 13.
Matth. 26
Marc. 14.
& Lu. 22.

E agere debeamus, quando in magnum facinus, aliquem hominem ruere videmus: sic & sancti misericorditer & ex charitate turbantur, cũ vrget eos iam zizania à tritico ante messes separare. Moraliter ergo instruit prælatos non debere, quantũcunque etiam flagitiosos, nisi cum magna compassione & dolore, à liminibus sanctæ matris ecclesiæ separare. Vnde Augustinus: Turbetur planē Christianus, non miseria, sed misericordia: timeat ne pereant homines, conturbetur cùm perit aliquis Christo. Concupiscat homines acquiri Christo: lætetur dum acquiritur aliquis Christo: timeat & sibi ne pereat Christo, contristetur se peregrinari à Christo. Cōcupiscat regnare cũ Christo, lætetur cùm speret se regnaturum esse cum Christo. Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia vnus ex vobis, duodecim, qui vbique mecum estis, quorum pedes laui, quibus tanta promisi, tradet me dominum, me magistrum, me saluatorem. vnus ex vobis: numero, nō merito: corpore, nō animo: specie, nō virtute. Maxima

Moraliter
Excōmunicandi ratio.

F ingratitudo Iudę fuit tradere suum commensalem, imò dominum & nutritorem: vnde & alius euangelista, sic dicit: ecce manus tradētis me mecum est in mensa. Hoc idem posset dominus hodie dicere de sacerdotibus multis qui mensam domini indignè attingere præsumunt, qui rursum quantum in se est merito peccatorum filium dei crucifigendum tradunt. Per hoc enim quòd in mensa denunciauit suum proditorem, designauit quòd multi proditorē veniunt ad suam mēsam. Maius autem peccatum est tradere Christum regnantem in cœlis peccatoribus membris, quàm ambulantem in terris peccatoribus Iudæis. Vnde Beda: Sed & hodie quoque, & in sempiternum, væ homini illi qui ad mensam domini malignus accedit: qui insidijs mente conditis, qui præcordijs aliquo scelere pollutus mysteriorum Christi secretis participare non metuit. Et ille enim in exemplum Iudæ, filium hominis tradit, non quidem Iudæis peccatoribus, sed tamē peccatoribus membris, videlicet suis, quibus illud inæstimabile & inuiolabile domini corp9 violare præsumit. Væ inquam

Contra sacerdotes scelestos.

G Væ,inquam,illi homini de quo Iesus,qui altarib⁹
sacrosanctis inter immolandum,vtpote proposita
consecraturus adesse non dubitatur,astantibus si-
bi ministris cœlestibus conqueri cogitur:ecce,in-
quit, manus tradentis me mecum est in mensa.
Hæc Beda.& vt dicit Origen. Tales sunt omnes
in ecclesia,qui insidiantur fratribus suis,cum qui-
bus ad eandem mensam corporis Christi frequen
Prędicēdę prodictiōis causę. ter fuerunt. Prædixit autem dominus de prodi-
tore: & sic eum quodāmodo reuelauit triplici de
causa. Primò,vt sic ostenderet se deum,qui futu-
ra contingentia præuidebat. Secundò,vt ostende-
ret se spontaneè pati,quia præcauere poterat mor
tem,quam pręsciebat. Tertio, vt proditor pœnite
ret,qui se non latere audiebat. Vnde Hieronym⁹:
qui de passione prædixerat,& de proditore prædi
cit:dans locum pœnitentiæ: vt cùm intellexisset
sciri cogitationes suas, & occulta cordis consilia,
pœniteret eum facti sui:& tamen nō designat eū
specialiter,ne manifestè coargutus impudentior
Retractio à malo quadruplex. fiat:sed mittit crimen in numero, vt conscius pœ
nitentiam agat. Hæc Hierony. Et notādum q
à mali perpetratione solet aliquis quatuor modis
H retrahi,quibus ex magnitudine misericordiæ suę
tentauit dn̄s proditorem discipulū à tanto scelere
perpetrādo ad pœnitentiā reuocare: scilicet pudo
re,cùm dicit,Vnus ex vobis tradet me: &,manus
tradentis me mecum est in mensa. timore,per cō
minationem supplicij:cùm dicit,Væ autem ho-
mini illi per quē filius hominis tradetur: vt qui
pudore non vincitur,timore corrigatur. beneficij
exhibitione,cùm illum ad mensam suam recipit,
& ei pedes lauat.affectus ostensione,in blanda al-
locutione,cùm dicit:amice ad quid venisti? Sic
exemplo Christi bonus prælatus subditis etiam
malis debet exhibere beneficia, vt quantum in se
est eos à sua reuocet vita mala . Sed Iudas nullo
horum frangitur, ne hominem tradat , quem dei
Proditoris venenum filium nouerat. Passionem ergo Iesu Christi piè
considerare volēti,occurrit primùm perfidia pro-
ditoris,qui tantæ fuit fraudis veneno repletus, vt
magistrū & dominum proderet:tantę cupiditatis
flamma succensus,vt deum argento venundaret
& preciosum Christi sanguinem vilis mercedis
I precio compēsaret: tantę denique ingratitudinis,
vt eum qui omnia sibi commiserat, & ad culmen
apostolici honoris prouexerat venūdaret ad mor-
tem:tantę duritię,vt nec familiaritate conuiuij,
nec humilitate obsequij, nec suauitate colloquij,
nec mulcebritate osculi à concepta malitia po-
tuit reuocari. O mira benignitas Christi in disci-
pulum durum: domini in seruum nequissimum.

Verùm licèt inexplicabilis fuerit proditoris im
pietas: in immensum tamen eam exuperat agni
dei dulcissima mansuetudo,in exemplū data mor
talibus,vt iam non dicat ab amico exuperata hu-
Psal. 40. mana infirmitas : si inimicus meus maledixisset
mihi,sustinuissem vtique:quia ecce homo vnani-
mis,qui dux videbatur & notus : qui panes Chri-
sti edebat,& in sacra illa cœna dulces capiebat ci
bos: magnificabat super eum supplantationem,
& leuauit calcaneum suum contra eum: quia co-
nabatur suppeditare ipsum. Sic hodie multi præ-
lati,clerici, & religiosi qui lautè viuunt de patri-
monio crucifixi:leuant calcaneum contra Chri-
stum in mēbris suis,supplantātes ea , & affligen-
tes calumnijs,& exactionibus iniustis. Cùm autē K
Iesus dixit eis,vnus ex vobis me tradet: hæc vox Vnus vestrum me tradet.
in corda ipsorum vt gladius acutus intrauit : lu-
ctusq; intolerabilis chorum illum sanctum tunc
assumpsit,& tristati comedere cessauerunt, & in-
spiciebant seipsos inuicē,quasi nouo stupore per-
cussi,hęsitantes de quo diceret : Non solum pro-
pter mortem magistri sui futuram sunt contrista
ti:sed quia quilibet timebat de se,ne esset ille qui
debebat eum tradere . Erant ergo admirati, quia
quilibet eorum præter Iudam sentiebat se totali-
ter firmatum in contrarium dicti ipsius Christi:
& similiter de suis socijs,sicut de se cogitabat:ve-
runtamen propter firmitatem verborum Christi
magis eius dicto, quàm suis cōscientijs credebāt:
& non hæsitabāt de euentu rei,sed de illo per quē
hoc eueniret. Contristati ergo valde cœperunt
singuli dicere,vnusquisque pro se, Nūquid ego
sum domine? scilicet qui tradet te. Et certè noue
rant vndecim apostoli,quòd nihil tale contra do-
minum cogitauerant:sed plus magistro quàm si-
bi credebant,& timentes fragilitatem suam, tri-
stes quærunt de peccato cuius non habent con- L
scientiam: vt dicitur in Psalm. Delicta quis intel Psal. 18.
ligit? Quilibet etiā debet sibi timere de futuro,
quantumcunque sit sanctus. Et respondens, ait:
Qui intingit mecum manū in paropside, seu ca-
tino , hic me tradet. Ecce humilitas Christi &
patientia,qua proditorem ad mensam & scutellā
admittit. Et secundum Hieronymum, In hoc mi
ra apparet domini patientia, quia primùm dixe-
rat vnus ex vobis me tradet : perseuerat proditor
in malo: manifestius arguit,& tamen nomine pro
prio non designat. Vnde per hoc verbum Christi
non potuerunt determinatè perpēdere quis esset.
quia omnes duodecim de eodem vase in circuitu
cum domino edebant : minores autem discipuli
seorsum in alia mensa comedebant:quasi diceret,
vnus ex duodecim me tradet. Et ex hoc satis ap-
paret quòd alij discipuli præsentes erant. Quod
autem Matth. paropsidem, Marcus catinum
dicit,vnus quadraturam vasis:alter quod esset fi-
ctile opus designat . Est enim paropsis vas qua- Paropsis.
dratum,habens pares apsides,id est latera & extre Catinus.
mitates : catinus verò vas fictile , seu luteum ad M
immittendum liquorem,& ad plura alia aptum.
Aspice nunc bene discipulos , & compatere tam
domino quàm eis,quia in magno dolore sunt po-
siti. Ille autem proditor ne verba hæc ad eū perti-
nere viderentur, comedere non cessauit . Cæteris Audacia Iudę.
enim contristatis ac retrahentibus manus, & in-
terdicētibus cibos ori suo: Iudas temeritate & im
pudētia, qua proditurus erat magistrum,manum
cum eo mittit in paropsidem , vt audacia bonam
conscientiam mētiretur. Et debes scire quòd ipsa Mēsa domini.
mensa erat in terra,& more antiquo in terra sede-
runt ad cœnam in cœnaculo strato , quasi iacen-
do recumbentes. Erat autem vt creditur quadra-
ta,de pluribus tamen tabulis facta. Et prout nar-
rauit ille qui eam Romæ in ecclesia Lateranen-
si mensurauit : in vno quadro est duorum bra-
chiorum & trium digitorum : & in alio duorum
brachiorum & palmi: ita quòd licèt strictè & ar-
ctè,tamen vt creditur tres discipuli in vno qua-
dro sedebant,& dominus humiliter in angulo, &
Ioannes iuxta eum erat : ita quòd omnes de vno
vase

A vaſe comedere poterant. Vbi aduerte conuiuium humilitatis & charitatis, quia cum pauperibus illis diſcipulis, & Iuda proditore in eadem menſa, eodem cibo & potu, eodem catino & calice magiſter & dominus participat. Non ſic hodie multi religioſi faciunt, qui diſſimiliter à fratribus refici non erubeſcũt. Et addit Ieſus, prædicendo pœnã damnationis traditoris, ⌊Filius quidem hominis vadit,⌋ad paſſionem voluntariè: ⌊ſicut ſcriptum eſt: de eo,⌋oblatus eſt, quia ipſe voluit.⌊Vę autẽ homini illi, per quem filius hominis tradetur.⌋Væ: id eſt, ęternaliter peribit: quia væ in ſcriptura ſacra æternam damnationem notat. Licèt enim Iudas poſt factum pœnituerit: hoc tamen inutiliter fuit, quia per deſperationem ſe ſuſpendit. Hiero. Iudas autem nec primò, nec ſecundò correptus, à proditione retrahit pedem: ſed patientia domini nutrit impudentiam ſuam: & ideo pœna prædicitur, vt quem pudor non vicerat, corrigant denunciata ſupplicia. Et ne mitiſſimam pœnã eius intelligeremus, adiungit: ⌊bonum ei erat, ſi natus,⌋ ſcilicet in vtero ⌊non fuiſſet homo ille:⌋tot & tan-

Eſaię. 53.

Vę.

Iudę ſcelera.

B tis criminibus fœdatus: qui patrẽ occîdit, matrẽ ſtuprauit, Chriſtum prodidit, ſeipſum ſuſpendio interemit: quia, ſecundum Hieronymum, Melius erat ei non eſſe, quàm ad tormenta eſſe: multo enĩ melius eſt nõ ſubſiſtere, quàm malè ſubſiſtere: bonum enim accipitur hìc pro minus malo. Minus autem malum eſt, non eſſe ſimpliciter, quàm eſſe damnatum: quia & ſi nõ ſit minus malum ratione pœnę adiunctę, quæ non priuat totũ eſſe creatum: tamen minus malum eſt ratione culpę mortalis, quæ inſeparabiliter adhæret dãnatis, & ipſa non ſolum priuat quoddam eſſe creatũ ſicut pœna: ſed etiam priuat bonum infinitum, ſcilicet diuinum, propter quod eſſe miſerum, miſeria culpę mortalis æternaliter, hoc eſt peius quàm ſit non eſſe ſimpliciter. Et quia cæteri diſcipuli eum triſtes interrogauerant: interrogat eum & ipſe quem conſcientia remordebat, ne tacendo ſe & crimen ſuum prodere videretur. Si enim ipſe alijs de hoc quærentibus tacuiſſet, ſuſpectum ſe eis reddidiſſet, vnde dixit: ⌊Nunquid ego ſum rabbi?⌋ nõ vocat eum dominum, ſicut alij, quia iam à ſe excuſſerat iugum domini, alijs ſub eius iugo remanen-

Non eſſe pręſtat ſecũdũ Hier. q̃ damnatum eſſe.

Cur rabbi, & non domine, dixit

C tibus. Et ſecundum Hieronymum, Non dominum, ſed magiſtrum vocat: quaſi excuſationem habeat, ſi domino denegato ſaltem magiſtrũ prodiderit. ⌊Et ait, tu dixiſti:⌋ quaſi diceret, ſecundũ Rabanum, Tu prodidiſti te, non ego: Eadem ratione confutatus eſt proditor, qua Pilatus iniquus iudicator. Nondum coram eis eum exprimit, nec delictum ſuum in hoc alijs publicauit, ſed conſcientiæ Iudę ſe eius delictum ſcire ſignificauit: poterat enim per hoc verbum mentem Iudæ ſic mouere, quod alios latebat: vnde poteſt ſic intelligi: Ego no dico, ſed tu dicis. Vel poteſt exponi de aſſertione cordis, quaſi diceret: Ore interrogas, quaſi neſcius: ſed corde dicis, & ratũ habes te eſſe proditorem. Ecce miſer homo vides dominum omnia ſcire, nec tuam conſcientiam eum latere: ceſſa igitur, & confitere. Hic admonemur vt peccantem primò cum manſuetudine arguamus: pòſt ſi peccauerit grauius, ad vltimum grauiſſimè. Hanc enim formam nobis dominus reliquit, qui primò dixit: ⌊vnus ex vobis me tradet:⌋

Arguendi forma.

ſecundò ⌊qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet:⌋ tertiò, ⌊tu dixiſti.⌋ ⌊Erat autem Ioannes recumbẽs,⌋ id eſt reclinatus, ſermonibus iſtis territus, & ſeipſum ſuſtinere non valens, eo quòd terrore erat reſolutus: ⌊in ſinu,⌋ ſiue ſupra pectus ⌊Ieſu⌋ quia inclinatè, quaſi ante pectus, & prope os eius appodiauit ſe ſuper dominum, ſicut innixus ſuper dilectum ſuum: & ſic erat idoneè poſitus ad interrogãdum aliquid ſecretè ab eo, & audiendum. Cùm ergo iſta quæſtio à ſingulis fieret: ⌊innuit illi Petrus: & dicit ei, quis eſt de quo dicit?⌋ id eſt non verbis & ſonando, ſed tantummodo nutu corporis, & innuendo dixit ei vt ſecretò quæreret à domino, quis eſſet de quo dixerat. Vel primò ⌊innuit,⌋ & deinde non cõtentus nutu, dixit. Nota Petri reuerentiam, propter quam licèt maior, & princeps apoſtolorum non interrogat dominum per ſe, ſed per minorem. Et cùm Ioannes ſubmiſſa voce hoc quæreret, dominus Ieſus familiariter ei, tanquam ſingulariter dilecto, ſubmiſſa voce aperuit, & proditorem ſuum tacitè expreſſit, ne alij audirent: cui ſcilicet panem intinctũ porrigeret. Ioãni igitur, vt ſecretario ſuo, expreſſit aperto ſigno: non tamẽ nomine nec omnibus: in hoc nos inſtruens non debere crimina proximorum propalare alijs. Ideo enim, ſecundũ Chryſuſtomum, Noluit Chriſtus Iudam proditorem publicare, vt nos doceret quòd peccata occulta aliorum publicare non debemus: quia ſicut eſt mortale peccatum innocenti falſum crimen imponere: ſic verum crimen occultum, alijs reuelare. Et ſtatim buccellam tantum intinctam, non conſecratam, Iudę porrexit: quæ corpus ſuum nõ erat, quia qui verum panem de cœlu tradere inſidioſè ſtudebat: non illo, ſed alio intincto reuelari merebatur. Et ideo ſtatutum eſt, quòd euchariſtia intincta non detur fidelibus: & etiam pro hæreſi tollẽda, quæ dogmatizauit totum Chriſtum ſub vtraque eſſe, & neutra tantum forma. Dominus per buccellam intinctam ſuum exprimit traditorem: fortaſſis per panis intinctionem, illius ſignificans fictionem: quia ſicut panis intinctus habet colorem, & ſaporem in ſuperficie alium quàm interius: ita Iudas ſimulabat ſe exterius Chriſti diſcipulum, & diligere magiſtrum, cùm tamen interius proditor eius eſſet, & proditionem tractaret. Ioannes autem ſtupefactus, & cordialiter gladiatus, verſus dominum magis ſe inclinauit, & ſupra pectus eius recubuit. Petro autem dominus non dixit, nec ipſe Ioannes, quanuis ad nutum eius quæſiſſet: quia erat ita feruidus, quòd ſtatim in proditorem inſurrexiſſet, & eum interfeciſſet. Sed hoc noluit dominus, ne diſpenſatio cõſilij diuini impediretur: quòd autem Petrus Ioanni interrogationem committit: habet etiam rationem myſticam. Per Petrum enim, deſignatur vita actiua: per Ioannem, contemplatiua: Petrus ergo per Ioãnem à Chriſto inſtruitur, quia actiua vita, de diuinis, per contemplatiuam informatur. Vnde habes hìc argumentum, & figuram, quòd contemplatiuus non intromittit ſe de actibus extrinſecis: vindictam etiam nõ expetit de ipſis dei offenſis: ſed inde interius gemit, & per orationẽ ad deũ ſe conuertit, ac fortius per contemplationem approximans, eiq; adhęrens omnia ſuæ diſpoſitioni committit: & hoc de tempore vacationis intellige,

D

E

Prodenda non ſunt occulta ſcelera.

Euchariſtia non eſt tradita Iudę in buccella.

F

Contẽplatiui officiũ

G lige,cùm copiam sponsi haber apud se. Nam ali-
quando ipse contemplatiuus ex zelo dei & anima
rum,vel ratione officij imminētis , exterius exiti
& similiter quando sponso, vt reuocetur auidius,
& teneatur fortius,ad tempus recedente non sen-
tit solitas consolationes,in actiuam se reducit, vt
vel sic sponso fructificet. Non enim decet contem
platorem esse desidiosum. Hinc etiam potest col-
ligere quòd contemplatiuus secretum domini nō
debet reuelare: nisi fortè fraternę salutis vrgeret
zelus,vel supernę reuelationis dictaret instinct9.
Nunc ergo conspice domini benignitatem, quo-
modo dilectum suum discipulum in sinu supra
pectus suum retinet : in quo & magna humilitas

Ioannis in Christum amor.

eius claret. O quàm tenerrimè seinuicem dilige-
bant:& ideo de pectore & sinu,id est secreto sapiē
tiæ domini sacramentum diuinitatis,& speciali-
ter euāgeliū, quod scripsit hauriebat: & bibēs in-

Ioannis fœlicitas.

ebriatus est. Vnde Anselmus: Quisnam ille est,
rogo te,qui supra pectus eius recubuit , & in sinu
eius caput reclinat? Fœlix quicunque es. O certe
ecce iam video. Ioannes est nomen eius. O Ioan-
H nes quid tibi dulcedinis , quid gratiæ & suauita-
tis, quid luminis & deuotionis hauriebas ab illo
fonte? Ibi certè omnes thesauri sapientiæ,& scien
tiæ dei absconditi sunt. Ibi fons misericordiæ: ibi
domicilium pietatis,ibi fauus æternę suauitatis:
vnde tibi ò Ioannes omnia ista? Nūquid tu subli-
mior Petro, Andrea sanctior, aut certè omnibus

Virginitatis priuilegium

apostolis gratiosior? Speciale hoc priuilegiū vir-
ginitatis,quia virgo es electus à domino,atque in-
ter cæteros magis dilectus. Iam nunc exulta vir-
go,accede propius , & aliquam huius dulcedinis
portionem vendicare non differas. Si potiora non
potes,dimitte Ioanni pectus,vbi se cum vino læti
tiæ in diuinitatis cognitione inebriat: tu currens
ad humanitatis vbera,lac exprime quo nutriaris.
Hæc Anselmus. Conspice etiam alios discipulos
multum mœstos,ad prædictam vocē domini non
comedentes, seseq; inuicem aspicientes , & super
his consiliū capere nesciētes. Cùm ergo Iesus pa-
nem intinctum Iudæ dedisset [post buccellam,]
per quam vidit eum designatum: [intrauit Sata-
nas in eum,] non tunc primò & de nouo,cùm iam
I Christum prius vendidisset: sed ad amplius,quasi
proprium ac sibi iam traditum plenius possiden-
dum,& suæ seruituti subiugandum,& ad quæcū-
que vellet noxia agenda trahendum: in quem an-
tè introiuerat,quasi alienum,ad tentandum & de-
cipiendum. Intrauit in eum,vt totum eum occu-
paret: & quem malignis cogitationib9 obligaret,
iam ipso impietatis opere possideret. Ingratus eñi
beneficiorum Christi, factus est in potestate dæ-
monis magis quàm antè: sicut apostoli,qui iā post
resurrectionem acceperant spiritum sanctum in-
sufflante domino: postea iterum ipsum plenius
acceperunt in die Pētecostes. Vbi sciēdum quòd

Satanā intrare i hominem.

Satanam intrare hominem, potest dupliciter in-
telligi: quia vel intrare in corpus hominis : sicut
patet in dęmoniacis,& sic potest essentialiter in-
trare in hominem: vel intrare in mētem,ita quòd
menti essentialiter illabatur , & sic nullus potest
intrare in hominem,nisi solus deus. Anima enim
rationalis non habet dimensiones quantitatis, vt
aliquid in ea esse dicatur,quasi infra dimensiones
eius contentum, & sic nihil potest in ea esse, nisi

quod ei dat esse quod est ibi per virtutem suam: K
vbi autem est virtus dei, ibi est & essentia dei : in
deo enim idem est virtus & essentia : & ideo deus
essentialiter est in anima,cuius solius est implere
naturam,siue substantiam ab eo creatam: dicitur
tamen Satan illabi menti humanæ , per affectum
& effectum maliciæ,scilicet inquantum homo ab
eo seductus sequitur eum ad perpetrandum ma-
lum quod suggerit: & sic per fraudulentam dece-
ptionem,& maliciam habitare dicitur in eo quem
implet: & hoc modo intrauit in Iudā, vt plenius
possideret,& ad perpetrādum malum induceret.
In cuius cor prius miserat vt deciperet,& ad prę-
bendū assensum malo induceret. A simili, quan-
do ostium est ita forte , quòd latro nec violenter,
nec latenter potest intrare: tunc quandoq; latrun-
culum per fenestram submittit,qui postea ostium
latroni aperit,& sic latro intrat. Latro,est diabo-
lus: domus fortis,voluntas: latrunculus,mala co-
gitatio vel delectatio. Quando ergo diabolus po
test intrare per aliquam complacentiam: hic ape
rit ostium consensus: & sic diabolus intrat, & spo
liat animam bonis suis. Vnde Origen. Cauendū L
nobis est, ne diabolus intrudat in cor nostrū ali-
quid ignitorum telorum suorum: nam si introdu
xerit,insidiatur deinde vt & ipse introeat. In hoc
autem quòd buccella sumpta amplius introiuit
Satanas in Iudam,perpende quantum est malum
commensalem alicuius post esse ingratum,& be-
neficij immemorem. Deinde ponitur proditoris
permissio : non enim poterat aliquid facere, nisi
Christo permittente. Ideo dixit ei: [quod facis,]
scilicet voluntate: [fac,] id est facies [citius.] Et be
ne dicit,[quod facis,] quia voluntatis crimen pro
facto reputatur. Festinat dominus in bonum sa-
lutis fidelium quod Iudas operatur,sed non sibi.
Multi quippe bonum, vt Iudas faciunt: sed omni-
no nihil eis proficit,quia bonum facere non intē-
dunt. Non tamen dominus impellit Iudā ad pro-
ditionis culpam: sed ostendit se sitire salutem no-
stram. Vnde non dicit hoc, præcipiendo facinus,
vel consulendo: quia præceptum diuinum, vel cō
silium,non potest esse de faciendo malum: sed tan
tum prædicendo & permittendo,dans in se pote-
statem,quia vidit eius animum præ nimio deside M
rio implendi quod cœperat acceleratum,nō posse
quiescere: sed implere non poterat,nisi ipse domi-
nus permitteret. Dicit etiam hoc dominus,crimē
proditionis exprobrando: vt ostenderet quòd dū
ipse beneficia conferret, ille mortem intentaret.
Dicit insuper hoc,ad opus nostræ redemptionis
anhelando: non tam in perniciem perfidi sequen-
do,quam ad salutem fidelium festinando. [Cùm
ergo] Iudas [buccellam] de manu domini [acce-
pisset: exiuit continuò] ad quærendum cohortem
quæ Christum caperet. In quo significatur quod
sacerdos sumens corpus Christi indignè , magis
elōgatur à deo: quia enim bono malè vsus est,hęc
præsumptio peccatum auxit, vt ingratus benefi-
cijs domini, aperte ab eo recederet. [Erat autem
nox:] quod expressit euangelista,ad ostendendum
oportunitatem temporis ad peragendum prodi-
tionem : & ad denotandum in Iuda mentis tene-
brositatem. Vnde congruit hoc bene sacramento:
erat enim qui exijt filius noctis,faciens opera te-
nebrarum: ibatq; in noctem seu tenebras & mor-
tem,

Comēsalis proditoris iniquitas.

Permissio proditoris

Bonū non sibi, sed alijs facientes.

A tem:quia ergo Iudas ex bonorum ſocietate non
profecit,ob hoc maiori pœna dignus fuit. Vnde
Chryſoſtomus:Sicut boni & perfecti duplici ſũt
digni honore,quoniam & benigni ſunt facti,& ni-
hil à malis nocumenti ſenſerunt:ſic & mali dupli
ci ſunt digni pœna: & quia mali facti ſunt, cùm
poſſent effici boni,quod oſtendunt qui facti ſunt
boni:& quia nihil à bonis lucrati ſunt. ⌊Cùm er-
go exiſſet⌋Iudas⌊ad procurandum Chriſti mor-
tem,⌋dixit Ieſus: Nunc clarificatus eſt filius ho-
minis:⌊id eſt eiecto tenebroſo remanſerunt ſoli
mundi,cum ſuo mũdatore. Nunc,inquit,quia ca-
ligo noctis & tenebrarũ receſſit à diſcipulis meis:
nunc filius hominis clarificatus eſt in eis,nũc ni-
hil caliginis & tenebrarum ſentit in ipſis. Vnde
Anſelmus:Hoc quoque erat manſuetudinis tuę
domine Ieſu,quòd perfidum illum in cetu fratrũ
palam detegere,& confundere noluiſti:ſed leuiter
admonitum, accelerare iuſſiſti quod parabat. In
omnibus his non eſt auerſus furor eius malignus
à te,ſed egreſſus foras ſatagebat circa frequẽs ma
leficium. Tunc clarificata eſt familia tua Chriſte
B in modum ſocietatis angelicę. Hæc Anſelmus.
Poſſunt etiam hic res ſignificantes tanquam illę
quæ ſignificantur accipi.⌊Nunc,⌋inquit, clarifi-
catus eſt filius hominis in ſe:in cauſa,non in effe-
ctu:quia modo inchoata eſt traditio paſſionis, cu
ius merito ex cõgruo datur ei claritas reſurrectio
nis & aſcenſionis. Similiter in corpore myſtico
eſt clarificatus:quia Iudæ exitus malorum à bo-
nis ſignat ſegregationem: ⌊& deus clarificatus eſt
in eo:⌋quia ſcilicet non quæſiuit niſi gloriam pa-
tris. Hoc ergo facto ſeparationis Iudæ à ſocietate
Chriſti & apoſtolorum,præfigurata fuit reprobo
rum ſeparatio tempore iudicij à conſortio Chri-
ſti & electorum: quia tunc apparebit gloria ma-
gna Chriſti:membraq́ adhærebunt capiti,& pa-
leę amouebuntur concremandę igni inextingui-
bili. Vnde Auguſtinus: Exeunte immundo, om-
nes mundi cum ſuo mundatore manſerunt. Tale
aliquid erit cum zizanijs à tritico ſeparatis:iuſti
ſicut ſol fulgebunt in regno patris ſui. Hoc futu-
rum præuidens dominus, diſcedente Iuda,tãquã
zizanijs ſeparatis, remanentibus tãquam tritico
C apoſtolis ſanctis, nunc inquit, clarificatus eſt fi-
lius hominis: tanquam diceret, Ecce in illa mea
clarificatione quid erit, vbi malorum nullus erit,
vbi bonorum nullus peribit.

Egreſſus Iudę.

Separatio Iudę.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, paſtor bone, qui
diſcipulum tuum à ſuis erroribus ad pœ
nitentiam multis modis reuocare volui-
ſti:reuoca me ab inuijs & erroribus meis
vniuerſis. Da mihi ſaluator meus poteſtatem &
fortitudinem vincendi diabolum continuè vigi-
lantem: & contra me dimicantem, ne me fraude
ſua nequiſſimè trahat ad tenebrarum foueã, ſed
tuo adiutorio ſuffultus perueniam ad claritatis
gloriam, vbi iuſti in modum ſocietatis angelicæ
clarificati fulgebunt ſicut ſol, in regno patris ſui.
Amen.

De inſtitutione ſacramenti euchariſtię. Cap. LVI.

Matt. 26. Mar. 14. & Luc. 22

Irca quartum verò meditando ob-
ſtupeſce illam chariſſimam digna-
tionem, & dignatiſſimam charita-
tem, qua nobis tradidit & reliquit.
ſemetipſum:ſcilicet ſacratiſſimum
corpus & ſanguinem ſuum verè in cibum & po- D
tum:vt quod erat futurum in proximo ſacrificiũ
deo placens,& redemptionis noſtræ impreciabi-
le precium,eſſet viaticum noſtrum & ſuſtentamẽ
tum:quia hoc ſacramentum quod per excellentiã
dicitur euchariſtia,id eſt bona gratia, quotidie re
ficit & renouat feruentia corda & deuota. Volens
ergo dominus Ieſus finem dare legalibus ſacrifi-
cijs:& nouum incipere teſtamentum,ſeipſum no
ſtrum facit ſacrificium:& poſt cœnam legalem,
mox ſpiritualem cœnam Chriſtianorum præpa-
rat:vt de lege ad euangelium:de veteri & tranſito
rio teſtamento,ad nouum & æternum teſtamen-
tum:de figura ad veritatem,de carnalibus ad ſpi-
ritualia tranſeat. Beda: Finitis veteris Paſchę ſo-
lẽnijs,quæ in cõmemorationem antiquę de Ae-
gypto liberationis agebantur, tranſit ad nouum,
quod in ſuæ redemptionis memoriam eccleſiam
frequentare deſiderat:pro carne & ſanguine agni,
ſuæ carnis & ſanguinis ſacramentum in panis &
vini figura ſubſtituens: ſacerdos in æternum fa-
ctus,ſecundum ordinem Melchiſedech. Et ⌊cœ-
nantibus illis,⌋id eſt cœnam agni typici perficiẽ E
tibus & conſummantibus, vel poſt eſum agni ty-
pici adhuc in cœna reſidentibus, antequam ſur-
gerent de cœna: ⌊accepit Ieſus panem⌋ azimum,
non fermentatum:⌊&⌋ oculis ad patrem eleuatis,
⌊gratias agens,⌋pro veteribus terminatis,& nouis
inchoandis:⌊benedixit,⌋dicẽdo illud quod ſequi-
tur:ſcilicet,⌊hoc eſt corpus meum:ac fregit,⌋ſcili
cet poſt conſecrationem:⌊deditq́ diſcipulis ſuis,
dicens:⌋ ſcilicet priuſquam frangeret, vel ſimul
quando frangebat:⌊accipite,⌋ſcilicet ⌊ex hoc om-
nes:hoc eſt corpus meum, quod pro vobis trade-
tur.⌋Eccleſia addidit,enim:& ideo ſemper eſt di-
cendum.⌊Et ſimiliter accipiens calicem,⌋non ve-
terem vt prius,ſed nouum:⌊& item gratias agens
benedixit:ac dedit illis,dicens: Accipite & bibite
ex eo omnes:hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis
effundetur.⌋ Quibus verbis hoc ſacramentũ in-
ſtituit:& tacitè præmiſſum deſtituit. Vnde credi-
tur cùm dominus dixit,⌊hoc eſt corpus meũ: hic
eſt ſanguis meus:⌋mutaſſe panẽ & vinum in car-
nem & ſanguinem:& tunc eandem vim contuliſ-
ſe illis in poſterum:& ideo cùm proferuntur in ca F
none,ex virtute eorum fit tranſſubſtãtiatio: quia
verba conſecrationis efficiunt quod figurant. Si
enim verbum Chriſti tantę eſt virtutis, quòd fe-
cit de nihilo omnem creaturam: non eſt mirum
ſi vnam creaturam conuertat in aliam. Chryſo-
ſtomus: Sicut illa vox quæ dixit, creſcite & mul-
tiplicamini,& implete terram: ſemel quidem di-
cta eſt,ſed omni tempore ſentit effectum ad gene-
rationem operante natura: ita & vox iſta ſemel
quidem dicta eſt, ſed per omnes menſas eccleſiæ,
vſque in hodiernum diem,& vſque ad eius aduẽ-
tum præſtat ſacrificio firmitatem. Hæc Chryſo-
ſtomus. Eſt autem ibi altare,vbi dominus ordina
uit ſacramentum euchariſtiæ. Ob cuius inſtitu-
tionem eſt,quòd in hac die cùm omnes horæ ſint
flebiles, ſola miſſa eſt ſolennis: tanquam in ſuo
natali,ſcilicet in die ſuæ inſtitutionis. Eadẽ quo-
que die chriſma conficitur, quo frontes liniuntur:
quia eadem die poſtes agni ſanguine linebantur.
Aſpice nunc bene quomodo diligenter ac fideli-
ter,& deuotè dominus prædicta facit: & proprijs
manibus

Euchariſtia.

Enim, non omittẽdũ in cõſecratione.

Verbi Chriſti efficacia.

Miſſę in cœnę die ſolẽnitas.

G manibus illam dilectam & benedictam familiam suam communicat. Non enim est intelligendum, quòd discipuli sumptum corpus de manu domini sibi ministrarent: sed qui cõsecrauit, ipse & ministrauit. In cuius signum omnes religiosi deberêt in die cœnę recipere corp⁹ Christi, de manu prælati sui. Sumpsit etiam ipse sacramentum corporis & sanguinis sui, non propter sui indigentiam, & vt aliquem à sacramento consequeretur effectum: sed gratia exempli, scilicet vt alijs daret mã ducandi exemplum. Sumpsit autem modo illud sacramentali tantum, non spirituali. Per hoc autem quòd Christus morti propinquus, nõ solum agnum typicum, sed etiam corpus suum verum sacramentaliter cum apostolis manducauit: ostenditur quòd quilibet Christianus, periculo mortis imminente, debet (si potest) sacramentaliter communicare: & si non potest, communicet saltem fide. Secundum illud verbum Augustini: Crede, & manducasti. Attende etiam sacramenti dignitatem, & reuerêtiam, & ordinê circa ipsum: quoniam primò gratias egit pro tanto mysterio,

Communicatio discipulorum, per manus domini. *Christus suũ corpus sumpsit.*

H circa quod diuina virt⁹ operatur secretius: & pro tanto beneficio, vt corpus & sanguinem suũ det nobis: & per hoc ostêdit, quòd in sumptiõe, & ante sumptionem huius sacramẽti, præexigitur deuotio & oratio, ac mẽtis in deum eleuatio. In hoc etiam tribuit nobis exemplum, glorificandi deũ in omni bona inchoatione. Beda: Et sicut de veteribus terminandis egerat: sic & de nouis incipiendis gratias agit: nobis pariter exemplum tribuês, in omni boni operis inchoatione, vel perfectione, patrem qui in cœlis est, esse glorificandum. Deinde benedixit, dicêdo verba quę sequũtur: hoc est corpus meum: hoc, scilicet quod sub specie panis videtis: quod nunc do, & quod nunc sumitis: quod pro vobis, & vestri redemptiõe tradetur: ad flagellandum, & crucifigendum. Ex quo videtur quod ly hoc, non demonstrat speciem panis simpliciter, nec corpus Christi simpliciter, sed corp⁹ Christi sub specie panis apparens. Vnde etiã videtur quòd nulla alia intelligatur benedictio, q̃ sacrorum verborum prolatio. Transmutatio autem fit in vltimo instanti prolatę orationis. Vn-

Hoc quid demõstret

I de ly hoc, demonstrat corpus Christi, non pro tẽpore pro quo profertur, sed completa oratione: vt cùm dicitur, hoc est bonum verbum, deum time. Et tunc fregit, vt secundum Bedam, ostenderet corporis sui fractionem, id est passionem, non sine sua sponte & opere futuram. Frangimus & nos, in signum quia fregerit: sed nihilomin⁹ integer põst manet: pane enim in corpus Christi transsubstantiato, frangi dicitur: non quòd corpus Christi, qđ integrum sub qualibet parte manet, frãgatur: sed accidentia, sub quibus corpus manet, franguntur. Debet autem fractio fieri in tres partes: in signũ quòd fractus est tripliciter Christus: scilicet flagellis ante passionem, clauis in passione, lancea post passionem. Item propter tres partes ecclesiæ: nam prima pars notat sanctos in cœlis. Secunda, saluandos, qui sunt in pœnis. Tertia tinctã, viuos quos adhuc hæc vita sustentat in terris. Deinde dedit discipulis suis, ad vsum, vt ad se species panis conuerterent, & ipsi in Christum conuerterêtur. Vnde Augustinus: Dictũ est à domino, Nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuę: sed tu mutaberis in me. Et ait, Accipite & comedite: K vbi vtramque huius sacramenti innuit comestionem: sacramentalem scilicet, & spiritualem: vt accipiant mente & corpore, & comedant fide & ore, ac gustent & videant deuotione: quoniã suauis est dominus. Est enim manna in sapore habês omne delectamentum, & omnis saporis suauitatẽ: ac sibi incorporent, recogitatione: seruãtes in corde precium redemptionis suæ. Nõ est ergo sic intelligendum, quòd prius frangeret & daret discipulis: ac postea diceret verba consecrationis: sed magis econuerso: quia Christus dedit corpus suũ consecratum apostolis: & ideo prius dixit verba cõsecrationis. Per Iesum, qui salus interpretatur, bonus prælatus Christi vicarius, & de sua subditorumq́ salute solicitus, intelligitur. Hic accipit panem, cùm diligêter studet sacram scripturam: gratias agit & benedicit, quãdo deo attribuit eius diligentiam. Frangit autem & dat, deuotê prædicando eam. Econtrà de ignorante & negligente, dicitur in Threnis: Paruuli petierũt panem, & nõ erat qui frangeret eis. Et accipiês calicem, cum vino aqua mixto, passionem suam præsignãtem:

Fractio in tres partes. *Psal. 33.* *Fractio post cõsecratione.* *Iesus.* *Thren. 4.*

L gratias egit, pro redêptione humano generi collata per illam: nec non in aduersis, & pro aduersis, quòd non pro se, sed pro nobis hæc tulit: mõstrãs in hoc vt dominum laudemus, quãdo flagella videmus, & gratias agamus in omni tribulatione, quæ significatur in nomine calicis. Vnde Chrysostomus: Gratias egit, docens nos qualiter oportet hoc mysterium perficere: & erudiês nos quodcunque patimur cum gratiarũ actione ferre. Vnde & Beda: Qui nihil dignum percussione exhibuit, humiliter in percussione benedicit: vt hinc videlicet ostendat quid vnusquisque in flagello culpę proprię facere debeat, si ipse ęquanimiter flagella culpę alienę portat: vt hinc etiam ostêdat quid in correptione faciat subditus, si in flagello positus patri gratias agit ęqualis. Deinde benedixit dicês, hic est sanguis meus: qui scilicet sub specie vini apparet: noui testamẽti, scilicet & ad noui testamenti confirmationem: quia sicut vetus testamentum cõfirmatum est in sanguine animalium immolatorum, ita nouum testamentum sanguine Christi est cõfirmatum: in quo apparet excellentia noui testamenti, respectu veteris. Et M addit, quod pro vobis & multis redimendis, & in cœlestem hæreditatem introducendis effundetur in remissionem peccatorum. Dicit autê, pro multis, efficienter: sed pro omnibus, sufficienter: quia sanguis Christi pro omnibus effusus fuit, quantũ ad sufficientiam: sed non fuit effusus pro omnibus, quantum ad efficientiã: quia nõ omnes emũdar, quanuis omnes emundare sufficeret, si fide & dilectione, ac sacramentorum perceptione virtutes eius attingerent. Deinde dedit eis, dicens: Bibite ex hoc omnes, vt sitis passionis meę represen tatores: id est, imitamini meam passionem: quia nisi compatiamini, non cõregnabitis. Bibit autê ipse primò sanguinem suum: inducens eos etiam ad bibendum. Et notandum quòd sicut tunc, ita & in primitiua ecclesia homines qui missę intererant, sumebant sacramentum vnitatis: nunc autem quia non possunt omnes dignè sumere, sumũt aliud saltem signum vnitatis, id est osculum pacis: quod tradens sacerdos & dicês: Accipe vinculum

Laudãdus in tribulatione est dominus. *Pro multis.* *2. Tim. 2.*

Pacis oſculum.

culum pacis:idem eſt,acſi diceret, ⌊ſumite ex hoc
omnes.⌋vel,⌊Accipite, & diuidite inter vos.⌋ Per
A calicem perſecutio ſignatur in ſcriptura. Hic ca-
Calix quid lix ſumitur,patienter tolerando: & datur alijs,ad
ſimile exbortando. Aduertendum autem quòd
Sacramentum cur ſub duplici ſpecie inſtitutum eſt. iſtud ſacramentum ſub duplici ſpecie,ſcilicet pa-
nis & vini, eſt inſtitutum: quia ordinatur ad cor-
poris & animæ ſalutem:vel ad ſignificandum per
fectam animæ refectionem:ſicut ex cibo & potu
fit perfecta corporis refectio.Separatim tamen fit
corporis & ſanguinis conſecratio, quia in paſſio-
ne fuit ſanguis ſeparatus à corpore. Hoc autem
ſacramentum inſtitutum eſt,quaſi quoddam me-
moriale illius paſſionis:& ideo conſecratio corpo
ris & ſanguinis fit ſub ſpeciebus diſtinctis.Con-
ſiderandum tamen quòd ſub vtraque ſpecie eſt co
tus Chriſtus indiuiſus:ſcilicet corpus & ſanguis,
ac anima & deitas:ac per hoc vtrobique eſt vnum
& ſimpliciſſimum ſacramentum : aliter tamen &
aliter.Sub ſpecie nanque panis, eſt tâtum corpus
ex vi conuerſionis vel ſacramenti: cætera autem
ſunt ibi ex concomitantia reali,ſeu naturali & in-
B ſeparabili: quia ſanguis eſt ibi,per connexionem:
& anima,per coniunctionem : & deitas,per vnio-
nem.Iſta enim quatuor non poſſunt diuidi , nec
abinuicem ſeparari. Similiter ſub ſpecie vini, eſt
tantum ſanguis,ex vi conuerſiôis & ſacramenti:
Cur non amplius ſub vtraqꝫ communicemus. cætera autem ex concomitantia ſunt ibi. Et licèt
in primitiua eccleſia populus ſub vtraque com-
municaret: poſtea tamen prouidè ordinatum eſt,
vt non cõmunicaret ſub ſpecie vini,propter peri
culum effuſionis:& quia ſub ſpecie panis quodâ-
modo ſanguis accipitur, inquantum ibi contine-
tur.Euchariſtia itaqꝫ formaliter & perfectiſſimè
eſt vnum ſacramentum,materialiter verò plura:
quia ibi concurrunt duo,ſcilicet cibus & potus:&
propter hoc quandoqꝫ exprimitur pluraliter,ſicut
in collecta:Purificent nos quęſumus domine ſa-
cramenta quæ ſumpſimus: & ſubditur pòſt ſingu
lariter,& præſta vt hoc tui corpis ſacramẽtũ &c.
Aquę ſignificatio Panis quippe ſacramentũ eſt corporis,& vinũ ſan
guinis:aqua verò quę apponitur,notat ſimilitudi
nem,vel illius aquæ quę fluxit de Chriſti latere,
vel fidei eccleſiæ:vt neqꝫ Chriſtꝰ ſine eccleſia,ne-
que eccleſia ſine Chriſto ſit:ſed eius carni & ani-
C mę vniatur & conformet. Et ideo vinũ aquę mi-
xtum offertur,vt oſtendatur quia caput & mem-
bra,id eſt Chriſtus & eccleſia,vnum corpus ſunt.
Tria in hoſtia. Sũt autem tria in ſacramento iſto conſideranda:
vnũ,quod tantum eſt ſacramentum,ſcilicet ſpe-
cies viſibilis panis & vini:alterum,quod eſt ſacra-
mẽtum & res:ſcilicet caro Chriſti propria & ſan
guis:tertium,quod eſt res & nõ ſacramentum:vi-
delicet myſtica Chriſti caro,ſcilicet eccleſię vni-
tas.Res ergo ſignificata & contenta in hoc ſacra-
mento,eſt verum corpus Chriſti, quod traxit de
virgine:res nõ contenta,ſed tâtum ſignificata,eſt
corpus Chriſti myſticũ, quod coniungitur capiti
per charitatem.De hoc corpore Chriſti myſtico,
ſcilicet vnitate eccleſiæ , dictũ eſt ſuprà de verbis
domini,pro quibus quidã retrò abierunt. Eſt etiã
corpus dominicũ ſacramentũ incarnatę diuinita
tis.Aug.Illud corpus viſibile & palpabile, ſacra-
mentũ eſt inuiſibilis formę:id eſt panis cœleſtis,
quo viuũt angeli. Cùm eñ nihil geſſit i corpore
aĩa Chriſti,niſi quãtũ verbũ cui vnita eſt iſpira-
bat:quis nõ iudicet corpus eſſe ſacramentũ inha- D
bitâtis diuinitatis? Et iterũ: Chriſti viſibilis for-
ma nobis modo inuiſibilis,res eſt viſibilis ſacra-
mẽti altaris:& iuiſibilis forma cœleſtis panis,quo
viuũt angeli,res eſt viſibilis & palpabilis formæ
Chriſti. Eſt ita Chriſtus & ſacramentũ,& res ſa- *Chriſtus ſacramẽtũ eſt.*
cramenti. Multa mirabilia ſunt in hoc ſacramen
to. Primũ,quòd ibi eſt corpus Chriſti in tâta quã *Mirabilia in euchariſtia.*
titate,ſicut fuit i cruce:& ſicut iã eſt in cœlo: nec
tamen excedit illius paruę formę terminos , vel
quãtitatẽ. Vnde mirũ eſt quò ſub tã modica ſpe-
cie tâtus homo lateat. Secundũ eſt,quòd ibi ſunt
accidentia ſine ſubiecto:quia enim in deũ non ca-
dit accidẽs:ideo accidẽtia quę prius erant in ſub-
iecto,ſcilicet i pane,poſtea ſunt ſine ſubiecto. Ter
tium eſt,quòd panis ita cõuertitur in corpꝰ Chri-
ſti,quòd tamen nõ eſt materia corporis,nec etiam
aię. Quartum eſt,ꝙ corpus nõ augetur ex multa
rum hoſtiarum cõſecratione:& econuerſò non mi-
nuitur ex earũ ſumptione. Quintum eſt,ꝙ idem
corpus ſimul in pluribus locis,id eſt ſub oibus ho
ſtijs cõſecratis eſt. Deo enim conuenit eſſe vbiqꝫ
ſimpliciter & propriè: creaturæ verò in loco vno E
tantum eſſe:corpus verò Chriſti medio modo ha
bet ſe. Cùm eñ ſit creatura,nõ debet coęquari cre
atori in hoc,ꝙ ſit vbiqꝫ:cùm verò ſit vnitum diui
nitati,debet in hoc alia corpora excellere,vt ſimul
& ſemel poſſit in pluribꝰ locis eſſe,ſub iſto videli-
cet ſacramẽto. Sextum eſt, ꝙ cùm diuidit hoſtia,
nõ diuiditur Chriſti corpus:ſed ſub qualibet par-
te totus eſt Chriſtus. Vnde hæc fractura in forma
eſt panis,nõ in Chriſti corpore:quia totus Chri-
ſtus indiuiſus ſumitur, ſub qualibet parte. Sicut
integro ſpeculo tota & vnica forma relucet in to-
ta:& i fracto ſpeculo fit vniꝰ & eiuſdẽ formę nu-
mero,& totius integrę formę ad quãlibet ſpeculi
fracturã reflexio. Septimũ eſt, qñ tenet hoſtia in
manibus,& videt oculis,corpꝰ Chriſti nec tangit
manibꝰ,nec videt oculis:ſed hoc totũ tantũmodo
circa ſpecies agit,ſicut & qñ diuidit. Octauũ eſt,
quòd cũ nõ ſit ibi panis vel vinũ,tñ accidẽtia eũ-
dẽ habẽt effectũ,quẽ prius:vt ſatiare,inebriare,&
huiuſmodi. Nonũ eſt,ꝙ ſtati cũ deſinũt illę ſpeci-
es,tũc etiã ibi deſinũt eſſe corpꝰ Chriſti & ſãguis.
Hugo:quãdiu ſenſus corporalis afficitur, corpora F
lis pręſentia nõ aufertur:ſed deinceps Chriſtꝰ trãſit
de ore ad cor,& manet virtꝰ ac pręſentia ſpiritua-
lis tãtũ. Et licèt poſt ſũptionẽ deſignat ibi eſſe cor
pus & ſãguis Chriſti: cauere tñ debet cõmunicãs
ne poſt cõmunionẽ ſpuat,maximè añ comeſtionẽ,
i loco imũdo:vel vbi poſſit ſputũ pedibꝰ cõculca-
ri:& hoc ꝓpter periculũ,& ob reuerẽtiã tãti ſacra
mẽti. Tãdẽ quoqꝫ dñs i amoris recordationẽ ſub-
iũxit:⌊Hoc,⌋ſcilicet ſacramẽtũ⌊facite,⌋ id eſt cõfi
cite vel celebrate:accipite & date,⌊in meã,⌋id eſt i
paſſiõis meę⌊cõmemorationẽ:quia euchariſtię cõ
ſecratio,eſt quędã dñicę paſſionis rememoratio.
Hoc exponit apoſtolꝰ,dicẽs: Quotiẽſcũqꝫ mãdu- 1.Cor.11.
cabitis panẽ hunc,& calicem bibetis:mortem dñi
annũciabitis donec veniat:ſcilicet ipſe dñs ad iu
dicium. Paſcha enim legale fuit in præfiguratio-
ne paſchæ futuri:ſed euangelicum,fit in cõmemo
ratione præteriti:ſcilicet paſſiõis Chriſti. In me-
moriã ergo illiꝰ beneficij iexpreſſibilis Chriſtꝰ in-
ſtituit ſacramẽtũ altaris,dicẽs:itaqꝫ⌊hoc facite in
meã cõmemorationẽ.⌋ ordinauit eos i ſacerdotes:

P & dedit

G & dedit eis potestatem cóficiendi sacramentum corporis & sanguinis sui. Hoc igif colit ecclesia, passumq; Christum retractat, cúm illud corp⁹ domini cósecrati & sacerdos cúm leuat corpus dñi, repręsentat q̃ Christus in cruce sit leuatus. Illud enim corpus est quod & ipse sacrauit, quod crucifixum est & mori sustinuit. Hoc est illud memoriale, quod animam gratam, cúm ipsum suscipit mâducando & bibendo, vel etiam fideliter meditando debet totã ignire & inebriare: & in ipsũ dominum pre amoris & deuotionis vehementia totaliter trâsformare. Nihil enim maius, carius, dulcius, vel vtilius nobis relinquere potuit quàm seipsum. Ipse nãq; quem in sacramento altaris, hodie per eum instituto, sumimus: ille idem est qui de virgine incarnatus & natus vbera eius suxit, qui pro te crucifixus mortem sustinuit, & qui resurgës & ascendës sedet à dextris dei. Ipse est qui creauit cœlum & terram, & qui gubernat & moderat vniuersa. Ipse est à quo dependet salus tua: in cuius voluntate & potestate est, tibi dare paradisi gloriam. Ipse in tali hostia modica sic oblat⁹:

Leuatio hostię.

Mommentum, seu memoriale domini.

Idẽ est in eucharistia Christus.

H tibiq; exhibitus, ipse dominus Iesus, de quo loquimur, filius est dei viui. Vnde excellenter eucharistia, id est bona gratia dicitur: quia in hoc sacramento nõ tãtũmodo augmentũ est virtutis & gratiæ: sed ipse totus sumitur, qui est fons & origo totius gratię. Hiero. Hanc vltimã memoriã nobis reliquit: quẽadmodum si quis peregrè proficiscẽs aliquod pignus ei quem diligit relinquit: vt quotienscunq; illud viderit, possit & eius beneficia & amicitias memorari. Quem si ille perfectè dilexerit, sine ingenti illud desiderio, vel fletu nõ potest videre. Ideo hoc saluator tradidit sacramentum, vt per hoc semper commemoremur, quia pro nobis mortuus est. Nam & ideo cùm accipimus, à sacerdotibus commonemur, quia corpus & sanguis est Christi, vt non simus ingrati tantis eius beneficijs. Hęc Hiero. Institutum est igitur hoc sacramentum altaris, Primò, in recordationem dominicę passionis & liberationis. Secũdò, in signũ præcipuę dilectionis & imitationis. Tertiò, in robur confirmationis, contra lapsus humanæ infirmitatis. Quartò, in purgationem spiritus hominis: & nutrimentum vitæ spiritualis. Quintò, in

Instituẽdi sacramenti causæ.

I viaticum præsentis peregrinationis. Sextò, in pignus & arram habendę hæreditatis. Septimò, in remedium satisfactionis pro peccatis. Vnde sanguine Christi corpus & animã linimus, quia sanguis agni super vtrumq; postem domus, liberauit Hebræos ab angelo exterminatore. In hoc autem sacramento duo requiruntur ex parte recipiëtis: scilicet desiderium coniunctionis ad Christum, quod amor facit: & reuerentia sacramenti, quę ad donum timoris pertinet. Primum, ad quotidianã huius sacramenti frequẽtationem inuitat sed secundum retrahit. Vnde si aliquis experimentaliter cognosceret, ex quotidiana sumptione feruorẽ amoris augeri & reuerentiam nõ minui: talis deberet quotidie cõmunicare: si autem sentiret per quotidianam frequentationem reuerentiam minui, & feruorem non multum augeri, talis deberet interdum abstinere, vt cum maiori reuerentia & deuotione postmodum accederet. vnde, quãtũ ad hoc, vnusquisque est suo iudicio relinquendus. Modus autem sumendi, tripliciter diuiditur. Comestio enim alia fit ore, & est sacramentalis: alia fit corde, & est realis: alia fit ore & corde: in altero sacramentum, in altero res sacramenti. Sola sacramentalis tantum, malorum est: qui etsi sub visibili specie elementorum corpus Christi accipiant, tamen quia nec verè credunt, nec diligunt, pani cœlesti couniri non possunt. Sola realis tantum, bonorum est: qui etsi sub visibili sacramento carnem Christi non sumant, tamen fide & dilectione panem cœlestem manducant, & ei couniũtur. August. Quid paras dentes & ventrem? Crede, & manducasti. Realis verò & sacramentalis comestio iunguntur, cùm accipientes in pane quod pependit in ligno, accipientes in calice quod manauit de latere, pertingunt mente vsque ad esum panis vitę. Oris, inqua perceptio & incorporatio, sacramentum est comestionis cordis, qua manducamus cum domino carnem suam, & bibimus cum eo sanguinem suum: hoc est per efficaciam carnis suæ & sanguinis sui manemus in eo, & ipse in nobis. Itaq; alij accipiunt corpus domini ad mortem, quia non attingunt panem vitęalij accipiũt ad vitam, quia aduniuntur cum verbo. Chrysost.

Recipiẽti eucharistiam necessaria.

Receptio eucharistiæ an frequentanda

Sumptio

& comestio tripex. K

Sumentes ad mortẽ. L

Cœna dominica repræsentat.

Credimus itaq; quoniam & nunc illa cœna est, in qua & ipse recubuit: nihil enim illa ab hac differt. Neq; enim hanc quidem homo operatur, illã autem ipse, sed hanc & illam ipse. Cùm ergo sacerdotem dantem tibi videris, nõ sacerdotem esti ma esse qui hoc facit: sed manum Christi esse quę extenditur. Sicut igitur cùm baptizaris, non ipse sacerdos baptizat, sed deus est qui detinet tuum caput inuisibili virtute: ita & nunc. Nullus itaq; Iudas assit, nullus auarus, nullus inhumanus accedat, nullus crudelis & immisericors, null⁹ vniuersaliter immũdus: si quis non est discipulus, discedat. Non recipit eos qui non sunt tales hæc mensa: cum discipulis enim meis, ait, facio pascha: hęc est illa mensa, & nihil minus illa habet. Hoc illud est cœnaculum vbi tunc fuerunt: hinc ad mõtem Oliuarum exierunt. Exeamus & nos in manus pauperum. Hæc enim regio mons est Oliuarum: oliuę enim sunt plantatę in domo domini, id est pauperum multitudo stillat oleũ, quod hic est vtile nobis. Ita enim & deum propitium habebimus, & multam assumemus mercedem. Hæc Chrysostomus. secũdum Bedamː si quem mouet cùm cœnatus saluator apostolis suum corpus, ac sanguinem tradidit: quare nos ieiuni eadem sacramenta percipiamus? audiat, quia tũc necesse erat typicum pascha prius consummari, & sic ad verũ pascha transire, ac verè paschę sacramenta substitui: nunc autem in honorem & pro reuerentia tãti sacramenti placuisse magistris ecclesiæ, primò nos dominicæ passionis participatione muniri, & spiritualibus epulis satiari: deinde terrenis dapibus corpus refici. Sunt autem tria sacrificij genera: vnum, dominici corporis: alterum, contriti cordis: tertium, mortificatę carnis. Oportet ergo sacrificium humilitatis, præcedere in mente: afflictionis, in carne: vt deuotio habeatur in dominici corporis consecratione & receptione. Appropinqua nunc & tu ad hanc cœnam mendicans, vt eleemosynam inde accipias: ad quod te hortatur Anselmus, dicens: Iam nunc ascende cum eo in cœnaculum stratũ grande & salutaris cœnæ interesse delicijs gratulare. Vincat

M

Cur nos ieiuni, cùm apostoli post cœnã cõmunicati sint.

A re. Vincat verecundiam amor, timorem excludat affectus, vt saltem de micis mensę illius eleemosynam præbeat mēdicanti, vel à longè sta, & quasi pauper attendens in diuitem vt aliquid accipias, extende manum, famem lachrymis prode. Hæc Anselmus. Cœna domini olim in manna præfigurata fuit, quod deus filijs Israel in deserto dedit. Dedit Iudæis figuram veri panis: scilicet panem materialem & temporalem: nobis autē veritatem, scilicet supersubstantialem & æternalem. Manna creatum fuit à deo in cœlo aëreo: sed panis nobis datus, scilicet Christus descendit de cœlo vero. Cœna domini etiam præfigurata fuit in agno paschali: quem deus primò pręcepit filijs Israel manducare, quando decreuit eos de captiuitate Aegyptiaca liberare. Ita Christus sacramētum eucharistię tunc primùm instituir, quando nos à diabolica potestate eripere voluit. Quando filij Israël agnum Paschalem manducabant, succincti erant, baculos in manibus tenebant, & stabant. Ita communicātes debēt esse succincti, per mētis & corporis castitatem: & tenere baculos, per B rectę fidei firmitatem. Debent etiam erecti stare in bona vita, quam inchoauerunt: & nō se iterum reponere in lutū, de quo iam surrexerunt. Agnus comedebatur cum lactucis agrestibus, quæ sunt amarę: & nos debemus corpus domini manducare cum amara contritione. Qui comedebant agnum, tenebantur pedes suos calciare: sic communicantes debent pedes suos, id est affectus & desideria custodire: cauendo ne aliqua maculētur sorde. Agnus Paschalis non fuit coctus aqua, sed assatus igne: & manducans debet esse ignitus charitate. Christus rex, & sacerdos verus, eucharistiā sub specie panis & vini dedit: & hoc sacramētum instituit, quod olim Melchisedech rex & sacerdos dei altissimi figurauit: quapropter Christus sacerdos, secundum ordinem Melchisedech appellatur: quia hoc sacramētum in oblatione Melchisedech præfigurabatur. Facta est autem & contentio, id est disquisitio, inter discipulos: quis eorū videretur esse maior. Vbi sciendum quod cùm apostoli audierunt Christum, prædicentem traditionem sui ad mortem: cœperunt quærere inter C se, quis eorū esset maior: id est aptior & cōueniētior ad præcedendum alios loco Christi, & ad tenendum eius locum. Et ideo Christus de hoc eos docuit, videlicet quòd ille esset ad hoc aptior, qui esset verè humilior i reuocando eos ab affectu superbæ dominationis & primatus, exemplo regum gentium, & per contrarium dominorum terrenorum. Gentiles enim & terreni domini appetunt primatum, dominantur subiectis, & benefici vocantur: quia blandi sermones à subditis eis offerūtur. Vnde dominus nolens discipulos suos imitari, subiungit: vos autem non sic facere debetis, sed qui maior est in vobis, scilicet per virtutum excellētiam: fiat sicut minor, per humilitatē: & qui præcessor, scilicet dignitate, vel etiā sanctitate: fiat sicut ministrator, humili sui reputatione, vel humilis officij executione, & exhibitione pro loco & tēpore. Sed heu hodie multi habentes nomen Christianorum, Gentiles imitantur: appetentes primatum habere, & subiectis dominari: seq; ab eis superuacuis laudibus extolli, & benefici vocari. Specialiter autem in ecclesia sit frequenter contentio pro dignitatibus obtinēdis: D & non solum inter seculares, sed etiam inter religiosos: sicut canes contendunt ad obtinendum os carnibus plenum & medullis: propter quod viliores canibus videntur quidam religiosi qui contendunt pro officijs præsidendi: cùm tamē nihil habeāt annexum, nisi miseriam & laborem. Et quia monuit discipulos ad humilitatem, superbiā secularium dissuadendo: consequenter facit hoc, eos ad sui exemplum inuitando. Nam secundum iudicium humanum maior est qui recumbit, quàm qui ministrat: licèt secundum iudicium dei sæpe sit aliter: ipse autem qui contrarius est mundo, in medio eorum est, sicut qui ministrat: quāuis maior sit eis: vt etiam iam in lotione pedum ipsorum ostenderat, & ideo est imitandus. Et ex hoc intendit concludere, quòd ille est aptus ad succedēdum sibi in regimine ecclesiæ, qui est fundatus in vera humilitate. Vt enim humilitate superbiam curaret, ipse deus ad nos descēdere & humilis fieri voluit: ostendens exemplo quòd meritò eum imitādo humiliari debeat & homo. Vnde Augustinus: E Quid superbis homo? deus propter te humilis factus est. Puderet te fortasse imitari humilem hominem: saltem imitare humilem deum. Hęc Augustinus. Humilieris ergo ministrando, & abiectiora ministeria, & quæ alij dedignantur lætāter cùm opus est suscipiendo. Ait Iesus: Omnes vos scādalū patiemini in me &c. Prædicit quod passuri sunt, vt cùm passi fuerint ne desperent salutem, sed agentes pœnitentiam liberentur. Scandalum enim dubitationis passi sunt, dum quasi impotentem teneri, ligari, & duci viderent. Et signāter dicit, in nocte: quia qui scandalum patiuntur, in nocte & in tenebris sustinent: & ipsi apostoli in aduersitate dominum reliquerunt. Petrus autem quia cæteris feruentior erat, quod Iesus prædixit prævidendo, ipse denegat amādo. Et respōdens, ait: Et si omnes scādalizati fuerint in te, ego nunquam & cætera. Infirmus voluntate, iactat suam voluntatem: sed non vires cognoscens glorię cōscius. Petrus præsentis affectus, sed nescius futuri casus, nō credit se ab eo non posse deficere. In tantū Petrus affectu & charitate Christi efferebatur, vt & imbecillitatē carnis suæ, & fidē verborum Christi nō contueretur. Sed nō mentitur, F quia credit verū esse quod promittit: & sic in mente habet: mentitur autē qui falsum voce signat, cū voluntate & intentiōe fallendi. Dixit tamen falsū, qa accidit cōtrariū. Cōmuniter eīn accidit ꝙ illi q alijs in virtute se præferunt, turpius alijs cadunt. Respōdit ei Iesus: Amen dico tibi, quia tu hodie i hac nocte, priusq̄ bis gallus vocē dederit, ter es me negaturus. Hiero. Petrus de ardore fidei ꝓmittebat: & saluator, quasi deus, futura nouerat. Hęc Hiero. Nemo ergo in se, nemo in viribus suis cōfidere potest: quia ois cōstātia, ois virtus & fortitudo, non hominis sed dei est. Beda: Qui solus nouit quid sit in homine: ne quis fidelium suo vel de statu incautè confidat, vel de casu incautius diffidat: quasi deus modum, tempus, ac numerum negationis eius prædicit. Vnde & Remigi9:

Moraliter instruimur, vt quantum confidimus de ardore fidei, tantū timeamus de carnis fragilitate. Istud verbum dñi, de negatiōe Petri, Marc9 (vt pręmissum est) plenius cæteris expressit. Post

P ij primam

Marginal notes: Cœnę figurata in manna. — Manna. — In agno paschali cœna figurata. — Agni sumendi modus. — Gentiū imitatores. — Cōtra superbiam. — Petrus nō mentitur falsum dicens. — Cōfidētia damnatur. — Negationes Petri quando factę.

G primam enim negationem Petri statim gallus cãtauit,& ante secūdū gallicātū bis iterū negauit:& ita trina negatio Petri ante primū gallicantū est inchoata,& ante secundum completa. Alij verò euangelistę,dicentes:priusquam gallus cantet,ter me negabis:de inceptione trinę negationis agūt: id est,trinam negationem inchoabis, sed Marcus de completione eius scripsit. ⌊Et ait illi Petrus: Etiamsi oportuerit me mori tecum,non te negabo. Intellexit enim quòd timore mortis prædiceret eum esse negaturum: & ob hoc dicebat,quod licèt periculum mortis imminerer, nullo tamen modo ab eius fide diuelli posset. ⌊Similiter,⌋id est eodem amore & feruore,⌊& omnes discipuli dixerunt,⌋ac feruorem intrepidum ostenderūt,& pec ardorem mentis damnum mortis non timuerūt sed non perseuerauerunt:quia vana fuit præsumptio humana sine protectione diuina. Chrysosto. Hinc ergo magnum discimus dogma:quòd non sufficit desiderium hominis, nisi diuino aliquis potiatur auxilio. Et nota quòd multiplex est ratio quòd deus permisit Petrum cadere. Prima, vt nullus de se præsumat. Secunda, vt plus Christo, quàm sibi quisque credat. Tertia, vt cōprimeret eius audaciam. Quarta, vt alij exemplo eius instruerentur,humanam fragilitatem excogitantes & dei veritatem. Quinta, vt Petrus alijq; prælati discerent, qualiter subditis compati deberent. Sexta, vt error hæreticorum confunderetur, dicētiū q; charitas semel habita non amittitur, nec amissa iterum haberi potest:cuius contrarium omnino in Petro patuit.

Petri casus rationes.

H

Oratio.

Pie Iesu, qui transiens de hoc mundo ad patrem, postquam cœnasti corpus tuum & sanguinem discipulis ob tui memoriam dedisti, & nobis sumendum reliquisti:placuitq; tibi vt tuo refecti corpore, & potati sanguine,essemus os de ossibus tuis,& caro de carne tua. Peto ergo domine,& obsecro pec virtutem huius ineffabilis sacramenti, vt dignū me facias gratia tua,& tanta redemptione nō frauder:& fac me tanti mysterii tua miseratione parti ipe:m... per participationē mereār peccatorū optatā:& gratia proficiēdi in fide,spe,& charitate percipiam,& ad gaudia sempiterna pertingā. Amē.

I

De sermone domini in cœna. Cap. LVII.

Circa quintum verò ad omnem cumulum superefluentem attende admiranda dilectionis insignia. Post egressū enim Iudę,cùm scilicet mundi cum mundatore remāsissent: & post alia supradicta dominus Iesus discipulos consolando fecit eis sermonem pulcherrimum ignitis plenū carbonibus dulcedinis & amoris, scilicet verbis dulcissimis de cœli melle mellitis,& de dei lumine luminosis:quem scripsit Ioannes specialiter à deo delectus & his potatus. Anselmus: Tunc demum suauissimi eloquij vberrima inundatione contentus ille facer ex ore tuo domine potatus est. Siquidem corruptus ille vter foras missus fuerat,quem huius lympidissimi liquoris infusione sciebas indignum. Ex huius autem sermonis ornata ac veneranda & vtili magnitudine,quinque meditanda principaliter assume. Primùm qualiter prædicens discipulis discessū suū, confortat eosdē. Dicebat nanque: ⌊Filioli adhuc

Ioan. 13.& seqq. vsq; ad. 19. Matt. 26. Mar. 14.

Cur post Iudę abitū sermo habitus.

K modicum vobiscum sum:⌋ id est modico tēpore, scilicet vsq; ad captionē vel mortē: quia tūc fuit eis subtractus:vel,secūdū quosdā,vsq; ad ascēsionē: quia vsq; tūc apparuit eis corporaliter. Dicēs autem, filioli, ostendit teneritudinem amicitiæ,& dilectionis suæ ad eos. Diminutiua enim, secundum Priscianum,aliquando pro familiaritate,& amore dicuntur. Sic ergo nunc eos vocat præ amoris teneritudine, quia cùm amici abinuicem recedunt,affectu amoris maximè inardescunt. Et iterum: ⌊Adhuc modicum,⌋scilicet tempus erit, ⌊& mundus me iam non videt,⌋id est amatores mundi. ⌊Vos autem videbitis me,⌋& boni quidem cæteri:quia solis bonis post resurrectionem apparuit in carne. Et iterum: ⌊Non turbetur cor vestrum,⌋ scilicet de meo recessu per mortem, cùm sit ad meam glorificationem, & spiritus sancti missionem. Et in hoc docemur non turbari de nostris amicis in confessione fidei decedentibus: nam est via ad eorum glorificationem & nostrā subuētionem:quia amici nostri existētes cum deo, multo plus nos iuuare possunt, quam viuentes in mū L do. ⌊Non turbetur inquam cor vestrum,⌋quia dixi me moriturū, sed stabiliat fide credētes me resurrecturum: ⌊neque formidet,⌋ propter tribulationum instantiam ne dimittatis fidei constantiam:sed perseuerate fortes vsque in finem. Dominus intendebat animos discipulorum confortare contra duo:scilicet contra vnum,quod imminebat i præsenti, quod erat eius passio:& aliud qđ timebatur futurum,scilicet superuentura eius tribulatio. vnde dicit eis: ⌊Nō turbetur,⌋ & tristetur ⌊cor vestrum⌋scilicet de malo præsenti, quantum ad primum,neque formidet,⌋& timeat,scilicet de futuro,quantum ad secūdum. ⌊Creditis in deum, & in me,⌋per consequens credite: qui sum deus,& quem etiam confessi estis deum. Vnum supponit,scilicet fidem eorum in deum: hac enim iam instructi erant pec eum,& aliud præcipit, scilicet vt credant in ipsum:quia est deus,& non homo tātum,secundum Augustinum, Ne mortem Christi tanquam hominis timerent, & ideo turbarentur,consolatur eos etiam se deum esse contestans qui possit hominē suscitare. ⌊In domo patris mei mansiones multę sunt,⌋id est diuersæ participationes beatitudinis: quia secundū differētias meritorum,sunt etiam distinctiones præmiorū,quasi diceret. Iam certi estis de passione mea,& tamen à me expectate vitam æternam,secundum Augo. meritò turbabantur,quando quidē fidētiori dictū erat quòd negaret dominū:sed cùm audiūt de mā sionibus cœli,à perturbatione recreant: certi post pericula se apud dominum mansuros,quod significant multę mãsiones. Et iterum: ⌊Vado parare vobis locum⌋ tam pulchrum, tam delectabilem moriēdo,resurgendo,in cœlos ascēdēdo. Et iterum ⌊venio⌋ in iudicio apparēdo ⌊& accipiam vos ad meipsum⌋ ad beatitudinem corporis & animę ⌊vt vbi ego sum & vos sitis,⌋scilicet in ęterna beatitudine. Iam vt dixerat paratę erant mansiones, scilicet in prædestinatione,sed tamen adhuc parandæ erant ab eo redemptionis opere, & ab ipsis meritoria operatiōe. O domine. para quod paras: nos scilicet tibi,& te nobis:vt sit multitudo mansionū pro diuersitate meritorum. Alius plus,alius minus participes tui erimus. Et iterum: ⌊Nō relinquam vos

Filioli.

Turbandū non est de morte fidelis.

M

A quam vos orphanos:⌋in quo indicat se esse patrē illis:⌊vado & venio ad vos,⌋spiritum, scilicet mittendo:hoc autem dicit,ne putaretur spiritū mittere sine se. Et iterum : Pacem , scilicet pectoris relinquo vobis:quæ triplex est in homine,scilicet ad seipsum,ad deum,& ad proximum:pacem meam,scilicet æternitatis,do vobis: si in pace prima perseueraueritis.secundum Augustinum: Pacem nobis relinquit in hoc seculo , qua hostem vincamus:& qua nos inuicem diligamus. Pacem suam dabit nobis in futuro:quādo sine hoste,& sine dissensione regnabimus. Et bene dicit ⌊pacem meā,⌋ ad distinguendum pacem sanctorum à pace mundi,quæ est magis apparēs & ficta,quàm vera. Vnde subiungit: ⌊non quomodo mundus dat,ego do vobis:⌋quia mundus dat carnaliter, ego spiritualiter:mundus temporaliter,ego æternaliter:mundus exterius,ego interius. Et iterum,⌊si diligeretis me,gauderetis vtique⌋ de recessu meo, quia vado ad⌋exaltationem meam:scilicet ⌊quia vado ad

Pacem relinquit Christus.

B patrem,qui maior me est.⌋ Augustinus, quia naturæ humanæ gratulandū est, eo quòd sic assumpta est à verbo vnigenito , vt immortalis constitueretur in cœlo:atque ita fieret terra sublimis,vt incorruptibilis puluis sederet ad dexterā patris. Quis nō hìc gaudeat,qui sic diligit Christum:& suum naturam iam immortalem gratuletur in Christo,atque ipsum speret futurū esse per Christum? Et iterum:⌊Expedit,⌋ id est vtile est⌊vobis, vt ego vadam:⌋scilicet ad patrem ascendendo, vt spiritualiter me cognoscatis,& carnaliter iam me nosse desistatis:ne verbo carnem facto,quasi lacte contenti sitis. Et verè expedit: ⌊si enim non abiero, paracletus nō veniet ad vos : si autem abiero, mittam eum ad vos.⌋ Si hanc carnalem dilectionem à vobis abire non fecero:non eritis digni vt paracletus veniat ad vos:quandiu enim de me carnaliter sentietis, non eritis idonei vt spiritū sanctum recipiatis. Nō quod positus in terra nō posset dare,sed quia illi non sunt idonei accipere,nisi eum secundum carnem nosse desistant : quò magis spirituales effecti magis ad cœlestia amplectenda eius deitate anhelant. Intantum enim mūdus est spiritus, quòd in nullo quiescit nisi in eo

Humanæ naturę fœlicitas ex incarnatione dominica.

Amor terrenus amouēdus est.

C qui omnino est spiritualis : nullo carnali solatio impeditus. Bernardus: Delicata est diuina consolatio,& nō datur admittentibus alienam. Hugo: Idcirco nimirum domin⁹ Iesus discipulis se subtraxit corporaliter,vt eum discerent amare spiritualiter. Ascendit siquidem in cœlum,vt corda post se traheret,vt dilectio pergeret post dilectū. Sed & vsque hodie Christus amicos suos , quasi quadam corporali præsentia consolatur in scriptura sacra,& ecclesię sacramentis, atque alijs visibilibus exercitijs virtutum,quorum aliquando dispensatoriè subtrahit vsum, vt spiritualis amoris dulcedinem,tāto purius percipiant, quò nihil foris habēt etiam in opere virtutis ad quod mentem suam per intentionem effundant. Hęc Hug. Pensandum ergo est quia si præsentia carnis filii dei impedit spiritus receptionem : quantomagis carnalis affectus in nobis impediat eandem? Hęc & his similia eis dicebat , quæ corda ipsorū totaliter penetrabant. Non enim de suo discessu aliquid pacificè tolerare poterant. Secundò circa sermonē mediteris, qualiter cordialiter & instanter dominus Iesus instruxit discipulos pluribus vicibus in charitate seruanda,dicens:⌊Mādatum no- D uum do vobis,⌋quo scilicet dispositi ad meā sequelam eritis: videlicet⌊vt diligatis inuicē,sicut dilexi vos:⌋hac enim via sequendus est dominus. Nō dicitur nouum,quantum ad substātiam,quia fuit datum in veteri lege:quę etiā præcipit proximos diligere,nō tamen pro eis mori: sed dicitur nouū, quantum ad mandati formam : sicut ipse dilexit nos,qui etiam mori dignatus est pro nobis. Vnus modus renouādi vinum vetus est, quando amisit colorem & saporem,ponendi ipsum cum vino nouo & forti:quia ibi recipit colorem & saporem ex seruore vini,& sic dicitur renouari. Mādatum de dilectione fuit valde antiquum,& iam quasi nulli sapiebat:ideo passio Christi,in qua fuit maximus feruor dilectionis,quasi vinum fortissimum illud mandatum renouauit:dicitur etiā nouum mandatum ab effectu,quia animā renouat, & hominē nouum facit:dilectio enim talis confert nouitatē, & aufert vetustatem. Et iterum ⌊in hoc,⌋scilicet signo,quasi i meo proprio charactere⌊cognoscēt,⌋ omnes apertè, ⌊quia mei estis discipuli:⌋ discipli- E nis meis imbuti,& de schola mea instructi: non si dęmonia eijciatis,vel alia signa faciatis: sed si dilectionē habueritis adinuicē:hoc est enim qđ maximè desiderat dominus. Quicunq; connumeratur militię alicuius regis, debet portare insignia eius. Insignia autē Christi sunt insignia charitatis:quicunq; ergo vult annumerari militię Christi,debet charitatis charactere insigniri. Aug.tāq; dicens: Alia munera mea habēt vobiscum etiam non mei:non solum naturā,vitam,sensum,rationem,& eam salutem quæ hominibus pecoribusq; cōmunis est,verumetiam sacramenta, prophetiā, scientiam,fidē,distributionē rerum suarum pauperibus,& traditionē corporis sui vt ardeant: sed quoniam charitatē non habent,vt cymbala cōcrepant:nihil sunt,nihil eis prodest. Hic est fons cui nō cōmunicat alien⁹: id est dilectio sola discernit inter filios dei & filios diaboli. Signent se oēs signo crucis Christi:respōdeant oēs,amen:cantent oēs hallelu ia,baptizētur oēs,intrent ecclesias,faciant parietes basilicarum: non discernuntur filij dei à filijs diaboli,nisi charitate. Quicquid vis ha- F be,hoc solum si nō habeas,nihil tibi prodest. Alia si non habeas:hoc habe,& implesti legē. Hęc August. Et iterū:⌊Hoc est pręceptū meum vt diligatis inuicē,sicut dilexi vos:⌋id est vt diligatis opere,vt quod tibi vis fieri facias alteri : & quod tibi nō vis fieri,nec tu alteri facias. Vbi notandum q; tripliciter dilexit nos Christus:Gratuitè, quia in dilectione nos pręuenit:ipse enim incepit,nec expectauit quòd nos inciperemus diligere. Sic ergo & nos debemus prius diligere proximos,non expectantes præueniri, seu beneficiari. Et multomagis debemus deum rediligere:quia secundum Augustinum,nulla est maior ad amorem inuitatio,q̃ præuenire amando:& nimis durus est animus qui dilectionem, & si nolebat impendere, nolit & rependere. Dilectio ergo dei causa est dilectionis nostræ:sed non econuersò:non enim quia nos diligimus deum,diligit nos:sed quia diligit nos, diligimus eum : & quia eum,& proximum . Et quia per charitatē Christ⁹ ad nos redimēdos venit,sectemur charitatē:vt p hāc,qua ad nos Christ⁹ de-

Diuina cōsolatio.

Presentia carnis Christi impedieba t.

Mādatum nouū q̃uo.

Insignia militum Christi.

Dilexit nos Christus tripliciter.

G scendit dilectionis viam,etiam nos ad ipsum pos-
simus ascendere. Item efficaciter,quod patet per
opus:dando seipsum,& ponendo animam pro no
bis:quia probatio dilectionis,exhibitio est operis.
Nos ergo hoc exẽplo efficaciter & fructuose inui
1.Ioan.3. cem diligamus. Secundum illud Ioan. Non dili-
gamus verbo,neque lingua: sed opere & veritate.
Et multo magis deum diligamus , vt sermonem
& mãdata eius seruemus. Itẽ rectè,quia hâc dile-
ctionẽ ad nostram beatitudinẽ ordinauit,& vt ad
deũ nos traheret:nõ sicut hoies sese inuicẽ carna-
liter,& pro commodo terreno diligentes. Sic ergo
& nos in proximis,non quod beneficij est,seu dile
ctionis:sed quod dei est debemus diligere:& inui-
Amici triplices. cem ad hoc vt deum habeamus. Sunt enim amici
naturæ,& sunt amici fortunę,& sunt amici gra-
tiæ,& hi vltimi soli approbantur à deo. Licèt enĩ
in dilectione proximi,includatur dilectio dei,tã-
quam principalior:quia proximus non est diligẽ-
dus, nisi propter deum: tamẽ saluator hic magis
facit mentionem expressam de dilectione proxi-
mi,quàm dei:cùm dicit,inuicem:quia intendebat
apostolos inducere ad ædificationem,& consola-
H tionem fidelium: & ad perferendas tribulationes
persecutorũ: ad quod necessaria est charitas pro-
ximi,quæ tamen vt dictum est, includit charita-
tem dei . Et iterum : Maiorem hac dilectionem
nemo habet, vt animã suam ponat quis pro ami-
Dilectio summa. cis suis. Dilectionem vocat hic signum,& proba
tionem dilectionis,id est exhibitionẽ operis, trãs-
ferens de causa ad effectum. Et quidem nullum
maius dilectionis argumentum est , quàm ponere
animam pro amicis:hoc enim est vltimum signũ
Amoris signa quatuor. amoris:vltra quod non est aliud inueniri. Amor
namq; per quatuor signa potest manifestari. Pri-
mo,per verba:quando enim cor abundat in amo-
Matth.12. re,tunc os abundat in sermone:quia ex abundan-
tia cordis os loquitur. Secundò,per collata benefi
cia:& istud est maius signum quàm primũ : quia
multi seruirent de verbis suis,qui non seruirẽt de
suis reb9. Tertiò,per obsequia personalia:& istud
est adhuc maius signum quàm primum vel secũ-
dum:multi enim seruirent de sua substantia, qui
non seruirent de sua persona. Quartò per aduer-
I sa,quando scilicet quis pro amore amici se expo-
nit morti:multi enim darent personã ad seruien-
dum,qui non darent animã suã ad moriendũ . In
hoc ergo quòd Christus ꝑ nobis crucifigi & mo-
ri voluit, infinitam nobis charitatem ostendit.
Gregorius: Mori etiam pro inimicis dominus ve
nerat,& tamen positurum se animam pro amicis
dicebat:vt nobis ostenderet, quia cùm diligendo
lucrum facere de inimicis possumus , etiam ipsi
Mori debemus pro fratribus. amici sunt qui persequuntur . Consequens ergo
est,vt quemadmodum Christus animam pro no-
bis posuit, sic & nos animas pro fratribus pona-
Diligẽda quatuor. mus. Quatuor enim sunt diligenda per ordinem
ex charitate:scilicet,deus,anima,proximus,& cor
pus:& ideo cùm charitas sit ordinata,pro ipso deo
(qui est primum & maximũ diligibile) ex chari-
tate debet alia tria exponi,sicut minus ꝑ maiori:
pro anima verò propria debet proximus & cor-
pus proprium contemni,& pro salute proximi de
bet vita corporalis exponi. Et iterum: Hæc mã-
do vobis vt diligatis inuicem: quia aliter nullum
solatium habebitis,nisi in vobis inuicem habea-
tis,sed absque dilectione:solatium,& consolatio K
nem in vobis inuicem habere non potestis. Præce Charitatis excellẽtia.
ptum dilectionis semper inculcat,& tanquam so-
la dilectio præcipienda sit,eam semper commen-
dat. Et reuera ille qui ait: habe charitatem, & fac
quæcunque vis:quasi solam charitatem visus est
præcepisse:& meritò: quia ipsa valet sine vsibus
multarum virtutum:sed cætera omnia non valẽt
sine ea. Vnde secundum Gregorium, de dilectio-
ne quasi de singulari mandato dominus loquitur:
quia omne mãdatum de sola dilectione est,& om-
nia vnum præceptũ sunt. Quicquid enim præ-
cipitur,in sola charitate solidatur. Multa sũt per
diuersitatem operis vnum in radice dilectionis.
Et plura alia huiusmodi ad dilectionem incitan-
tia dominus dicebat , quæ Ioannes hic conscri-
psit. De dilectione fraterna nullus apostolorum, Dilectio ab Ioanne pręcipuè pręcipitur
tantum loquitur quãtum Ioannes,& hic & in epi
stolis suis . Legitur etiam de eo quòd iam senex
effectus portabatur ad ecclesiam à discipulis suis,
vt fideles instrueret:quibus hoc tantum dicebat,
Filioli diligatis inuicem,& in hoc est perfectio di
sciplinæ Christianæ . vnde dicitur specialiter à
deo dilectus:non solum propter priuilegium vir- L
ginitatis,sed etiam propter specialitatem charita
tis. Tertiò,circa sermonem mediteris : quomodo
monuit eos ad obseruantiam mandatorum suo-
rum,dicens: Si diligitis me,mandata mea serua-
te: implendo ea facto,& opere:quasi diceret, non
ostendatis amorem quem habetis ad me fletu so-
lum:sed in obedientia mãdatorum . In hoc enim
mũdi huius potestates suos amicos & fideles pro-
bant & cognoscunt, si eis obediunt,& eorum mã-
data custodiunt:quia secũdum Gregorium, pro-
batio dilectionis exhibitio est operis. Et iterum:
Qui habet mandata mea & seruat ea , ille est qui
diligit me: scilicet opere & veritate, & non tantũ
lingua & sermone: hoc est ille habet veram dile-
ctionem ad me. Augustinus : Qui habet in me-
moria,& seruat in vita:qui habet in sermonibus,
& seruat in moribus. Qui habet audiẽdo, & ser-
uat perseuerãdo: ipse est, inquit, qui diligit me.
Opere est demonstranda dilectio:ne sit infructuo-
sa nominis appellatio. Vnde & Ioannes, qui dicit
quia diligit deũ,& mandata eius nõ custodit,mẽ- M
dax est. Et iterum: Si quis diligit me, id est dile
ctionem in me tendit: sermonem meum serua-
bit, id est mãdata mea ad faciendũ ea: quia obe-
dientia procedit ex amore, qui est in corde. Sermo
nem ergo & verba dei tunc seruamus,quãdo faci-
mus quę pręcepit,& diligim9 quę promisit. Qui
autẽ verba tenet per memoriam,& nõ cohęret il-
lis per obedientiam:nõ sunt ei in beneficiũ,sed in
dãnationis testimoniũ. Grego. Verè diligimus, si
mãdata eius seruamus:verè diligimus,si à nostris
nos voluptatib9 coartamus. Nã qui adhuc per il-
licita desideria defluit,profectò deũ nõ amat:quia
ei i sua voluptate cõtradicit. Ille ergo verè amat,
cuius videlicet mentem delectatio praua,ex con-
sensu non superat. Nam tanto quisque à superno
amore disiungitur,quãto inferius delectatur. Hęc
Greg. Et iterũ: Si pręcepta mea seruaueritis,ma- Mãdatorũ obseruatio.
nebitis in dilectione mea: id est,ex hoc scietis vos
dilectos à me , & quòd in dilectione mea qua vos
diligo , & in gratia mea manetis , si præcepta
mea seruaueritis . Seruatio enim mandatorum,
est effectus

A eſt effectus & ſignum diuinæ dilectionis: non ſo-
lum eius qua nos diligimus, ſed & eius qua ipſe
diligit nos: ex hoc enim quòd ipſe nos diligit, mo
net nos & adiuuat ad implendum eius mandata,
quæ impleri non poſſunt niſi per gratiam. Oſtē-
dit ergo, ſecundum Auguſtinum, non vnde dile
ctio generetur, ſed vnde monſtraretur: vt nemo ſe
fallat, dicēdo quòd deum diligat, ſi eius pręcepta
non ſeruat. Nam intantum deum diligimus, in-
quantum eius præcepta ſeruamus: inquantū autē
minus ſeruamus, minus diligimus. Nemo præce-
pta ſeruat, qui non diligit: & nemo diligit, niſi qui
ſeruat. Nec prius ſeruamus præcepta, vt nos dili-
gat Chriſtus: ſed niſi nos diligat, ea ſeruare non
poſſumus. Et iterum: Vos amici mei eſtis, ſi fe-
ceritis quę ego pręcipio vobis: id eſt, ſi opera oſtē
ditis amicitię & dilectionis: quia impletio præce-
ptorum eſt ſignum dilectionis, & præceptum eſt
ſignum ſuę voluntatis: & ideo ſi ea quæ præcepit
non facerent, voluntates non conſonarent: & ſic
Amicus quis. amici non eſſent, ſecundum Greg. Amicus, quaſi
animi cuſtos dicitur. Vnde non immeritò qui vo
B luntatem dei in præceptis eius cuſtodire dicitur,
illius amicus vocatur: & ſecundum eundem, Ma
gna eſt miſericordia redemptoris, & dignitas ho-
minum, eſſe amicos dei. Sed audiſti gloriā digni-
tatis, cùm dicitur: Vos amici mei eſtis: audi & la
borem certaminis, cùm ſubditur: Si feceritis, quæ
ego pręcipio vobis. Vnde & ait Augu. Cùm ſer
uus bonus eſſe non poſſit, niſi præcepta domini
ſui fecerit: hinc amicos ſuos voluit intelligi, vnde
boni ſerui poſſunt probari. O magna bonitas dei.
Cùm ei ꝑ cōditione reddere debeamus obſequia:
vtpote ſerui domino, famuli deo, ſubiecti poten-
ti, mancipia redemptori, amicitiarum nobis præ-
mia promittit, vt à nobis obſequia debita ſeruitu
tis extorqueat: vt quos nolle ſeruire conſpicit, ſpō
te ſuorum beneficiorū poſſit promiſſionibus in-
uitare. Hæc Auguſtinus. Nullus ergo ſine ope-
ris atteſtatione credat ſe deum diligere: ſed, vt ait
Greg. de dilectione conditoris lingua, mens, & vi-
Amor dei nō eſt ocioſus. ta requiratur. Nūquam eſt dei amor ocioſus: ope-
ratur etenim magna ſi eſt: ſi verò operari renuit,
amor non eſt. Nemo itaque debet credere quòd
C deum diligat, qui eum ſępe corde nō cogitat, qui
eum ſępe ore non laudat, qui eius mandata opere
nō ſeruat. Gregorius: Si ab aliquo quæratur, vtrū
deum amat: liberè reſpōdet, ita: ſed cōſtat vt ipſe
dicit quòd probatio dilectionis, exhibitio eſt ope-
ris: ergo ſi verè deum diligis, quærēdum eſt à cor-
de, ab ore, ab opere. Primò à corde, quia qđ amat
de eo ſępe cogitat. Vnde luxurioſi ſępe cogitant
de delitijs carnis, auari de diuitijs, ſuperbi de emi-
nentijs, & viri verè ſpirituales de diuinis. Si ergo
non ſępe de deo cogitas, non credas te verè amare
eum. Item homo maximè de eo cogitat, quod pręę
cæteris amat: ergo ſi de mundo magis quàm de
deo cogitas, mundum magis quàm deum amas.
Secundò, ſi deum diligis, à lingua tua requiras:
Luc. 6. quia ex abundantia cordis os loquitur. Nam idē
eſt verbum cordis & oris, ſed in corde eſt nu-
dum, in ore veſtitum: lingua ergo libenter illum
nominat, quem cor amat: & ideo ſi plus de mun-
do, quàm de deo fatur: magis mundum, quàm
deum diligere conuincitur. Tertio, an deum dili-
gas, ab opere tuo requiras: non enim poteſt ignis
eſſe, & nō ardere. Si ergo ignis diuinus eſt in cor- D
de tuo, non poteris vacare ocio: ſed ſi ocio vacas,
ignem non habes: quia vt dictum eſt, charitas
non eſt ocioſa: operatur enim, ſi eſt: ſi operari re-
nuit, charitas non eſt. Ad hoc ergo quòd quis Diligere veraciter deum, quō poſſumus.
Chriſtum veraciter diligat: neceſſe eſt vt deo
amando nihil præponat, & proximum ſuum ſi-
cut ſe diligat, ac dilectionem corde, ore, & opere
oſtendat: hoc etiam quod dictum eſt, Vos amici
mei eſtis: dupliciter poteſt intelligi, ſecundum
quòd amicus dupliciter dicitur: ſcilicet qui amat,
& qui amatur: & ſecundum vtrumque verum eſt
quod ſubdit: Si feceritis quæ ego præcipio vo-
bis. Quia & qui deum amant, mandata eius ſer-
uant: & quos deus amat, mandata illius ſeruant,
inquantum conferendo eis gratiam ſuam adiuuat
ad ſeruandum. Sed, vt viſum eſt, mādatorum ob-
ſeruatio non eſt diuinæ amicitię cauſa: ſed ſignū:
ſcilicet quòd deus diligat nos, & quòd nos diliga-
mus eum. Et plura alia huiuſmodi dominus tūc
dicebat. Quartò, circa ſermonem mediteris, qua- Patiētię cōmēdatio.
liter dando eis confidentiam circa preſſuras, quas
eis prædixit eſſe venturas: præmunit & hortatur E
ipſos ad patientiam, ne deficiant in tribulationi-
bus, dicens: Si mundus vos odit, id eſt mundani
& amatores mundi, qui diuitijs, delitijs, & honori
bus ſunt deditis: ſcitote: ad conſolationem ve-
ſtram, quia me priorem vobis odio habuit. Vn-
de ſcriptum eſt, odio habuerunt me gratis: quaſi
diceret, ſecundum Chryſoſtomum, Scio hoc eſſe
durum & difficile: ſed propter me patiemini: &
ideo non dolere, ſed & lętari oportet: & ſufficit vo
bis in conſolationem propter me hęc pati: gran-
dis conſolatio membris ex capite, quia non debēt
conditionem capitis refutare. Vnde Auguſtinus:
Cur ſe membrum ſupra verticem extollit? Recu
ſas eſſe in corpore, ſi non vis odium mundi ſuſti-
nere cum capite. Deinde oſtendit, cur odit eos Odia mundi toleranda.
mundus, ſcilicet quia non ſunt de mundo: id eſt,
parte eius: nihil enim commune cum terra eſt eis,
ſed cœleſtium facti ciues: & propter hoc mundi
odium patienter eſt ſuſtinendum. Vnde Chryſo-
ſtomus: Hoc eſt virtutis augmentū, à mundo odio
haberi: vnde dolere oportet ſi à mundo diligere-
mini: hoc enim eſſet malitiæ veſtræ oſtenſiuum. F
Gregorius: Nam peruerſorum derogatio, vitæ no
ſtrę approbatio eſt: quia iam oſtenditur nos ali-
quid iuſtitiæ habere, ſi illis diſplicere incipimus
qui non placent deo. Et quia exēplo ſui, quo aliud
maius & melius non eſt, monuit ad ferenda odia
mundi: ſubdit quare eum debeāt imitari: quia ille
dominus, ipſi ſerui. Mementote, inquit, ſermonis
mei, quem dixi vobis: Non eſt ſeruus maior dño
ſuo. Si, pro quia, me pſecuti ſunt, quia ſum dñs:
& vos perſequentur, qui ſerui eſtis: perſequētur
vos in quibus ego ſum, & per conſequēs me in vo
bis. Nō poteſt placere ſeruus, quib⁹ diſplicet dñs.
Chryſoſt. quaſi diceret: Nō vos turbari oportet ſi
cōmunicabitis meis paſſionibus, quia vos nō eſtis
me potiores. Et iterū: Mundus quidē, id eſt mū
dani, in delitijs, diuitijs, & ambitione viuentes:
gaudebit: tanquam de me triumphauerit: quia
in triduo mortis Chriſti Iudæi mundo dediti
ſunt gauiſi, credentes extinxiſſe totam ſectam
Chriſti: Vos autem cōtriſtabimini, de mea mor-
te & abſentia, ſed triſtitia veſtra vertet i gaudiū
 in reſurre-

G in resurrectione, & apparitione, seu præsentia & ascensione,& maxime in spiritus sancti missione. Contristati enim sunt de morte domini,sed mox de resurrectione lætati. Nam post lachrymationē & fletum,infudit deus exultationem & gaudium.

Tristitię libenter sustinendę. Vbi notandum quòd si cui promitteretur , ab eo qui esset verax & potens facere promissum,quòd omnes illius lapides verterer in aurum:vtique ille congregaret hincinde lapides,quàm posset plures & maiores. Nunc igitur promittitur nobis ab ipso qui veritas est, & potēs super omne quod est, quòd tristitia nostra vertetur in gaudium : ideo multum libenter debemus sustinere tristitias , & pressuras huius mundi, in augmētum nostri gaudij:vnde nō dixit,post tristitiam vestrā vobis erit gaudium:sed ait,[tristitia vestra vertetur in gaudium]:ita quòd hoc ipsum,quod est tristitiam habere,in cumulum gaudij conuertetur. Ad ostendendam autem & mœroris & gaudij immensitatem,inducit similitudinem,declarādo quod dixerat per exemplum mulieris, in dolore partus tristitiam habentis:sed in natiuitate pueri gaudium

H superueniens absorbet in ea omnem tristitiā pręcedentem. Deinde hoc paradigma, quod de muliere proposuit dominus,exponit, & similitudinē adaptat,dicens:[Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis,] scilicet tempore meæ passionis & mortis,quasi iam parturientes:[Iterum autem videbo vos,& gaudebit cor vestrum:] scilicet post meam resurrectionem, [& gaudium vestrum nemo tollet à vobis:] quia vita Christi quæ fuit materia huius gaudij,erat deinceps immortalis, non amplius auferenda per mortem. Tristitiam enim habuerunt passo domino:sed post resurrectionem gauisi sunt viso domino, & gaudium eorum non tollebatur ab eis:quia etsi postmodum persecutiones,& tormenta pro Christo passi sunt:spe tamen resurrectionis & visionis illius accensi,libēter aduersa quæq; ferebant:imò gaudium existimabāt, cùm in tentationes varias inciderent. Possunt autem & hæc ita intelligi, vt in discipulis vniuersæ loquatur dominus ecclesiæ, velut etiam ibi: ecce

Matt. 28. ego vobiscum sum,vsque ad cōsummationem se-

I culi. Mundi enim amatores gaudent,quia in pręsentibus delectantur, nulla alterius vitæ gaudia sperantes:sed boni in ærumnis huius vitæ tristantur,& plorant pro peccatis proprijs,& alienis,pro huius mundi incolatu & dilatione regni cœlestis: & per huius vitæ tribulationes & angustias , ad

Acto. 14. æterna contendunt gaudia cœli: quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei. Dicens ergo dominus,[Iterum autē videbo vos:] secundum promittit aduentum,quo ad vniuersam videlicet ecclesiam, ad remunerādum ex integro. Ac si diceret, iterum videndus apparebo vobis æterna visione,eripiā vos ab aduersarijs,assumam vos ad meipsum,coronabo vos victores, probabo me semper vidisse vos decertantes . Al-

Mulier pariens,ecclesia est. chuinus: Mulier autem sancta ecclesia est,propter fœcūditatem bonorum operum,& quia spiritualesdeo filios generat:hęc mulier dum parit:id est dum in mundo virtutum profectibus insistit, dū vndique cōtatur & affligitur, tristitiam habet de

Ephes. 5. hoc,quia venit hora vt patiatur:quia nemo carnē suā odio habuit. Sed cùm peperit,id est cùm deuicto laboris certamine ad palmam peruenerit,iā non meminit pressuræ præcedentis , propter per- K ceptæ gaudium retributionis: quia natus est homo in mundum. Sicut enim mulier nato in hoc

Nascitur, qui in cœlum migrat. mundo homine lætatur : ita ecclesia nato in vitā æternam fidelium populo, exultatione repletur. Beda: Nec nouum debet videri, si natus dicatur, qui ex hac vita migrauerit. Sicut enim consuetè nasci dicitur,cùm quis de vtero matris procedens in hanc lucem progreditur:ita potest natus appellari,qui solutus à vinculis carnis ad lucem æternam sublimatur . Vnde sanctorum solennia non funebria, sed natalitia vocantur. Deinde concludit conclusionem principaliter intentam : ad hoc enim dixit prædicta omnia , vt firmarentur contra tribulationes eis imminentes, & aduersa. Vnde ait:[Hæc omnia] quę dixi,in sermone isto, [locutus sum vobis,] scilicet ad hunc finem [& ideo vt in me pacem habeatis:] aduenientibus tribulationibus futuris: quia fecit graue quietatur in loco proprio,ita cor humanum in deo. Et inde est quòd homines mundani,qui deo per amorem non sunt coniuncti, habent tribulationes absque pace:sed sancti,qui deum per amorem habent in L corde, et si ex mundo habēt tribulationes, in Christo habent pacem. Hic finit sermonem suum , vt

Pacis commendatio. pius pater vtiliora ponens in fine, scilicet de pace ad quā omnes conatur inuitare. Vnde glosa: Non solum quæ in cœna,sed etiam quæ ab initio prędicationis suæ , & maximè quæ in cœna hac de causa dicit , vt in illo pacem habeant : pacem pectoris in præsenti , pacem æternitatis in futuro. Hæc pax est pro qua Christiani facti sumus, pro qua sacramentis imbuimur , pro qua flagellis & alijs modis erudimur,pro qua spiritus pignus accepimus,pro qua in eum credimus & speramus,& amore eius accendimur. Hæc est in pressuris consolatio & liberatio,vt hac in fine fœliciter regnemus cum Christo. In hoc ergo sermonem conclusit,quia ipse est consummatio viæ , & beatitudo patriæ. Augustinus: Hæc pax finem temporis nō habebit:sed omnis pię nostræ intentionis , actionisq; finis ipsa erit. Et subiungit:[In mundo pressuram habebitis,] scilicet ab humanis hominibus vos persequentibus:in me autem pacem: quasi di M ceret,secundum Gregorium, Sit vobis de me interius,quod consolando reficiat : quia erit de mundo exterius,quod sæuiendo grauiter premat. Sancti enim viri non habēt tribulationes puras, quia habēt consolationem dei admixtam:sed mali habent eas puras,non habentes consolationem istā. [Sed cōfidite,] id est fiduciam in me habete:quia ego pro vobis vici mundum, & non præualebit: quasi diceret, recurratis ad me, & habebitis pacē in me: Christus vicit mundum, diripiendo & auferendo arma eius quibus impugnat : hæc autem

1. Ioan. 2. sunt eius cōcupiscibilia: Nā omne quod est in mūdo,aut est concupiscentia carnis,quam destruxit per afflictionem & laborem : aut concupiscentia oculorum, quam destruxit per paupertatem: aut superbia,quam destruxit per humilitatem. In hac victoria Christi debent confidere sancti,quia confideratione eius armati,& virtutibus muniti,faciliter superant tentationes mundi:propter quod dicit Petrus Christo in carne passo:& vos eadem cogitatiōe armamini. Qui ergo sicut Christus ista concupiscibilia vincit, vincit mundum. Et hoc,

secundum

Fides. secundum Ioannem,facit fides nostra : quia cùm
A sit substantia sperandorum, quæ sunt bona spiri-
tualia & æterna , facit nos contemnere bona cor-
poralia & trãsitoria. Et alia plura his similia tunc
dicebat: Quintò,circa sermonem mediteris,qua-
liter ipse dominus Iesus, eo qui erat ad discipulos
sermone finito(de quo, secundũ Bedam, in cœna
locutus est vsque ibi: surgite eamus hinc) deinde
stando vsque ad hymni finem, cuius hoc initium
est, tandem ⌊sublevatis oculis,⌋aspiciens in cœlũ
se ad patrem conuertit: & verba ad ipsum dirigẽs
Orandi ratio in Christo. orare cœpit . Christus non tantum orauit ad ali-
quid impetrandum , sed etiam ad dandum nobis
orandi exemplum:& ideo oratio sua hic describi-
tur optimis circunstantijs disposita. Primò,respe
ctu præcedentium : quia post sermonem, & disci-
pulorum instructionem,conuertit se ad orationẽ:
ad ostendendum quòd complementum boni ope-
ris est à deo requirendum : & vt quos instruimus
verbo,iuuemus orationum suffragio : quia sermo
diuinus maximè habet effectum in cordibus au-
B dientium, cùm fulcitur oratione,per quam diuinũ
imploratur auxilium : & ideo finis sermonis no-
stri debet ad orationem terminari. Secundò,respe
ctu præsentium:quia orando principaliter oculos
leuauit ad cœlum , ad denotandum quòd in ora-
tione mens debet eleuari in deum:quia secundum
Oratio quid. Damascenum,Oratio est ascensus mentis in deũ.
Inter alias autem partes corporis,dispositio inte-
rior mentis maximè relucet in oculis : vbi enim
Oculorum leuatio. amor,ibi oculus . Chrysost. Propter hoc in cœlũ
oculos leuauit,vt stantes sursum aspiciamus:non
oculis carnis solũ,sed & mentis. Sancti ergo quã-
doque erecti & eleuantes oculos ad cœlum orãt,
non vt superbi,sed vt humiles: vt orationẽ ad deũ
dirigendam,& cœlestia tantum petenda esse ostẽ-
Psal.122. dãt. Vnde Psal. Ad te leuaui oculos meos,qui ha
bitas in cœlis. Et non solum oculos,sed & opera-
tiones nostras in deum referre debemus: secũdum
Threno.3. illud Threno. Leuemus corda nostra cum mani-
bus ad deum in cœlis: per manus enim designan-
tur operationes. Tertiò,respectu sequẽtium: quia
articulo passionis sibi imminente, & pressuris di-
C scipulorum prædictis,orauit ad patrem suum: ad
designandum , quòd pressuris & tribulationibus
imminentibus debet homo per orationem recur-
rere ad deum:sicut Moyses, Susanna,& alij plures
clamauerunt ad dominum cùm tribularentur , &
Orauit Christus pro se & suis. liberauit eos. Orat autem Christus primò pro se,
deinde pro membris. Pro se orat, tum secundum
humanam naturam, tum secundum diuinam: se-
cũdum humanam naturam, pro clarificatione in
passione,pro clarificatione resurrectionis,pro cla-
rificatione ascensionis , pro clarificatione iudicij
quam habebit in eo post illud. Secundum diuinã
naturam orat pro notitia,& manifestatione clari-
tatis patris & filij: in quibus intelligitur nexus &
amor amborum,scilicet spiritus sanctus:quia me-
dium sæpe intelligitur in extremis. Horum trium
eadem est claritas,natura,essentia, eadẽ potentia,
scientia,bonitas. Postulat ergo ipse Christus cla-
ritatem suam,ab æterno patre habitam,ad huma-
nam cognitionẽ & notitiam peruenire : ne ipsum
purum hominem arbitrãtes,de passionis ignomi-
nia verecundiam recipiant , ac de resurrectionis
gloria desperantes à fide deficiant . Pro membris
dupliciter orat. primò,pro membris credentibus, D
& iam capiti adhærentibus: secundò,pro creditu-
ris per verbum iam credentium. Orat ergo pro di
scipulis & mẽbris iam credentibus,& recommen-
dat eos patri dicens: ⌊Pater sancte serua eos,⌋con-
seruãdo à malo,& custodiẽdo in bono: ⌊in nomine
tuo,⌋id est,in fide ac cõfessione,& veritate & virtu
te nominis tui: ⌊quos dedisti mihi,⌋ ꝑ fundamẽto
ecclesiæ per eos fundandæ,per spiritualem amici-
tiam eos mihi cõiungẽdo, ⌊vt sint vnum,⌋& vniti
per charitatem, ⌊sicut & nos⌋ sumus vnum,per na
turam: ita quòd ly, sicut , non importat æqualita-
tem, sed quandam similitudinem & imitationem
longinquam. Sum ego filius tuus per naturam,si-
cut & isti filij tui & fratres mei per gratiam . vel
secundum Augustinum: Vt quemadmodum pa- Vnũ esse cum deo.
ter & filius nõ tantum æqualitate substantiæ, sed
etiam voluntate vnum sunt: ita & hi non tantum
per hoc quòd eiusdem naturæ sunt,sed etiam per
eandem dilectionis societatem vnum sint. Cuius-
cunque perfectio nihil aliud est quàm participa-
tio diuinæ similitudinis: intantum enim boni su- E
mus , inquantum deo assimilamur . ⌊Ego pro eis Oratio ꝑ apostolis.
rogo,⌋quò ad efficaciam: ⌊quia tui sunt,⌋per æter-
nam prædestinationem: ⌊non pro mundo,⌋ id est,
mundi dilectoribus , & perditis secundum tuam
præscientiã. Hoc dicit, quia efficacia suæ oratio-
nis tantummodo ad electos se extendit. Quanuis
enim in se sit efficax pro omnibus,tamen mali po
nunt sibi impedimẽtum,ne sint participes ipsius.
Et licèt iam non essent de mundo , adhuc tamen
necessarium erat eos esse in mundo : ideo subdit,
⌊non rogo vt tollas eos de mundo:⌋ vel propter a-
liorum salutem,quia adhuc sunt mundo necessa-
rij: vel propter eorum vtilitatem , quia in meritis
non sunt consummati . Vbi Beda, quasi diceret:
iam imminet tẽpus vt ego tollar de mũdo, ideoq;
necesse est vt isti nunc non tollantur de mundo,
vt te & me primùm annuncient mundo . ⌊Sed vt
serues eos à malo,⌋& defectu, in pressuris eripien-
do de periculis,& dando eis permanẽtiam in fide,
& constantiam in tribulationibus imminentib9.
Hinc habes quia sancti non debẽt rogare, vt tran-
seant de mundo, si adhuc eis conueniens nõ est, si- F
cut nec istis cõueniens erat: ⌊sanctifica eos:⌋id est,
confirma ⌊in veritate fidei catholicæ,ac vitæ & do
ctrinæ : sanctum enim vno modo significat idem
quod firmum. Ista autem confirmatio apostolorũ
facta est à deo patre, quãdo in die pẽtecostes misit
eis spiritum sanctum. Deinde orat pro toto fidelĩ Oratio ꝑ cæteris fidelibus.
populo,dicens: ⌊Non pro eis rogo tantum : sed &
pro eis qui⌋ per totum orbem ⌊crediturі sunt in
me,⌋per verbum eorum: scilicet per verbum fidei
& euangelij quod prædicauerunt: per quod omnes
in Christum crediderunt, qui fidem illam habue-
runt quam apostoli prædicauerunt. Quod verbũ,
dicitur eorum, non quòd per eos tantum sit præ-
dicatum , imò & per Paulum & alios quoslibet
prædicatores: sed eis primò & principaliter com-
missum est ad prædicandum , & ab ipsis est pri-
mitus ac præcipuè prædicatum . Hoc est ver-
bum fidei prædicatum , verbum dei inspiratum:
per quod credidit latro , credidit Paulus , & qui-
cunque vnquam credidit in Christum . Vnde,
secundum Augustinum,omnes suos ibi intelligi
voluit: non solum qui tunc erant in carne,sed etiã
qui

G qui futuri erāt. Quotquot enim postea credide-
runt in eū, per verbū apostolorum sine dubio cre-
diderunt, & donec veniat credituri sunt. Per hos
euangelium ministratum est, & antequam scri-
beretur: & vtique quisquis in Christum credit,
euangelio credit. Hæc Augusti. ⌊vt omnes vnū,⌋
vnitate ⌊sint⌋ fidei & charitatis, ⌊sicut & tu pater
in me: & ego in te vnum sumus:⌋ in vnitate natu-
ræ & substantiæ: ⌊vt & ipsi in nobis vnum sint,⌋
fide & charitate. vel secundum Augustinum, po-
test referri ad vnitatem amoris, sic: ⌊Sicut tu pa-
ter es in me, & ego in te,⌋ per amorem: ⌊ita & ipsi
sint vnum in nobis,⌋ per amorem: quia charitas fa
cit vnum esse cum deo: quasi diceret, sicut pater
diligit filium, & econuersò filius patrem, ita ipsi
diligebant filium & patrem. Fructus autem vni-
tatis est, ⌊vt mundus⌋ totus prædicatione eorum
conuersus ⌊credat⌋ & cognoscat: ⌊quia tu me mi-
sisti,⌋ & ꝙ doctrina quam dedi eis sit à te: sic enim
omnes vnum erunt. Nam per nihil aliud manife-
statur veritas euangelij, sicut per charitatem fide-
lium. Vnde Chrysostomus: Nihil enim scandali-
H zat omnes, vt ab inuicem diuidi: quòd credentes
fiant vnum, hoc ædificat ad fidem. ⌊Et ego clari-
tatem quam dedisti mihi dedi eis:⌋ quia potestatē
miraculorum per quam declarata est diuinitas
Christi, dedit apostolis. Vnde Chrysosto. Clari-
tatem dicit gloriam, quæ est per signa & dogma-
ta, & vt vnanimes sint. Vnde subdit: ⌊Vt sint vnū
sicut & nos vnum sumus:⌋ id est, vt sint in vera
vnitate ecclesię, absque schismate. Vnde Chryso.
Hæc enim gloria, vt sint vnum, etiam signis ma- Claritas.
ior est. Ego in eis per gratiam & per charitatis
spiritum, & tu in me per vnitatem naturæ & sub-
stantiæ, & per consequens etiam tu in eis per eun-
dem spiritum. Vel secundum Hilarium: Ego in Vnū esse.
eis, scilicet sum per vnitatem naturæ humanæ,
quam eandem habeo cum ipsis: & etiam quia do
ipsis corpus meum in cibum sacramētalem: & tu
in me per vnitatem essentiæ: vt sic sint consum-
mati, id est, perfecti in vnum: quia per vnionē hu-
manitatis Christi ad deum facta est vnio totius
creaturę. Vt sint, inquit, consummati in vnum in
pręsenti, in vnitate charitatis & gratiæ per fidem:
I & in futuro in vnitate gloriæ, & fruitionis diuinę
per speciē. Ad hoc enim tota tendit oratio, in qua
pluries inculcat orando vt sint vnum. Sic omnes
orare debent pro vnitate gratię in via, & pro con-
summatione glorię in patria: vt hic habeant vni-
tatem charitatis & gratiæ per fidem, & ibi vni-
tatem fruitionis & gloriæ per speciem. In vnione
charitatis consistit perfectio Christianæ religio-
nis: quia per hoc membra ecclesiæ coniunguntur
adinuicem, & capiti homini Christo, & vlterius
ipsi deo: quia qui adhæret deo, vnus spiritus est: &
sic per consequens primum principium, quod est
deus, coniungitur homini, qui est quodammo-
do omnis creatura. Finis autē vnitatis est ⌊vt co-
gnoscat,⌋ tunc per speciem ⌊mundus,⌋ ex inimico
amicus effectus, id est, credentes ⌊quia tu me mi-
sisti,⌋ & dilexisti eos sicut & me dilexisti. Vnde
Augustin⁹: In filio quippe pater nos diligit: quia
in eo nos elegit, Cùm igitur eorum quæ fecit ni-
hil oderit, quis dignè possit loqui quantum dili-
gat membra vnigeniti sui, & quanto amplius ip-
sum vnigenitum? Deinde petit coniunctionem
membrorum ad caput, dicens: ⌊pater quos dedisti Vnitas cū
mihi,⌋ per veram fidem in tua prædestinatione ab capite.
æterno: ⌊volo,⌋ id est, oro & desidero: ⌊vt vbi ego K
sum,⌋ citò futurus, ⌊& illi sint mecum,⌋ id est, in ę-
terna beatitudine: in qua etiā iam erat Christus
actualiter, quātum ad animam, quæ est pars prin-
cipalior hominis, ⌊vt videant claritatem meam
quam dedisti mihi:⌋ id est, diuinitatem meam: vel
claritatē corporis mei glorificandi, vtrāque enim
claritatem, & secundum diuinitatem, & secundū
humanitatem sancti in gloria videbunt: ⌊quia di-
lexisti me,⌋ essentiali dilectione ⌊ante mundi con-
stitutionem,⌋ & ab æterno: hoc patet quantum ad
Christi deitatem, similiter quantum ad humani-
tatem, inquantum deus pater æternaliter præde-
stinauit ipsam ad hanc gloriam & exaltationem.
In ipso etiā dilexit nos ante mundi cōstitutionē
prędestinatione: qa mēbra eius sum⁹: & diligimur
in illo q totus diligitur: id est, caput & corpus. Est
enim in nobis tāquam in templo suo, nos autem
in illo secundum quòd caput nostrum est. Vbi
Augustinus: In magnā spēm dominus Iesus suos
erigit, qui maior esse non possit: audite & estote L
in spe gaudētes, vt esse possitis in tribulatione pa
tientes: audite inquam, in quo spes nostra leuetur
attendite. Christus Iesus dicit audite, credite, spe-
rate, cōsiderate quod dicit. ⌊Pater, inquit, quos de- Dati Chri
disti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecū.⌋ sto à patre
Qui sunt isti quos ait à patre datos sibi? Nónne Ioan. 6.
illi de quibus alio loco dicit, nemo venit ad patrē
nisi pater qui misit me traxerit eum? Et iterum:
Quapropter omnibus membris suis promittit
hoc præmiū, vt vbi est ipse & nos cum illo simus.
Nec poterit non fieri, quod omnipotenti patri se
velle dixit omnipotens filius. Hæc Augustinus.
Vnde & Anselmus: Inter hæc cùm discipulos sa-
cratissima illa oratione commendans pater dixe-
rit, pater serua eos in nomine tuo: inclina caput
tuū, vt merearis audire, volo vt vbi ego sum & illi
sint mecum, bonum est tibi hic esse: sed exeundū
est. Hæc Anselm⁹: O quàm dulcissima orationis Orationis
verba, antidotum & remedium ad omnem aduer dulcedo.
sitatem & peccatum, cuius dulcissimę orationis
principium & finis in pace & dilectione consistit:
ad quam præcipuè (vt dictum est) tendit. Et mul- M
ta alia dominus Iesus discipulis dicebat, quę verè
corda deuota scindebant. Si ergo in sermone quæ
dicta sunt attentè discusseris, & diligenter medi-
tando ruminaueris, in eorū dulcedine requiescēs:
meritò inardescere poteris ad tantam dignatio-
nem, benignitatem, prouidentiam, diligentiam,
& charitatem: & circa alia per dominum hoc sero
gesta. Ex quibus poteris colligere fasciculū con-
tra omnem tentationem & aduersitatem, salubre
consolationis remedium. Inter omnia enim me- Cœnæ ex-
morialia Christi, præcipua recordatione constat cellentia.
esse dignissimum finale illud sacratissimæ cœnæ
conuiuium, in quo non solū agnus paschalis pro-
ponitur ad edendum: verūetiam agnus immola-
tus, qui tollit peccata mūdi, sub specie panis præ-
betur in cibum. In quo quidē conuiuio mira dul- Miranda
cedo bonitatis Christi refulsit, quando cum pau- in cœna.
perculis illis discipulis & Iuda proditore, eadem
mensa & scutella cœnauit. Mirum claruit humi-
litatis exemplum, dum pedes piscatorum & pro-
ditoris sui rex gloriæ præcinctus lintheo studio-
sissimè

A fissime lauit. Mira patuit munificentiæ largitas, dum sacerdotibus illis primis, & per consequens toti ecclesiæ,& orbi terrarum corpus suum sacratissimum,& sanguinē vere in cibum dedit & potum. Mirus tandem emicuit dilectionis excessus, quando in fine diligens suos tam dulci exhortatione confortauit in bono, Petrum specialiter præmonens ad fidem & robur,& Ioanni conferēs pectus ad recubitum dulcem & sacrum. O quàm mira sunt hæc omnia repleta dulcedine, illi duntaxat animæ quæ ad tam celebre vocata conuiuium, tanto mentis currit ardore,vt possit illud

Psal. 41. propheticum cantare : Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum,&c. Conspice ergo dominum dum loquitur,quomodo efficaciter,deuotè & delectabiliter loquens,imprimit discipulis suis quæ narrat:& pascaris in amenitate aspectus & verborum eius. Cōspice etiam discipulos,quomodo sunt mœsti,lachrymantes & suspiria dantes. Pleni enim sunt tristitia, vt de hoc ipsa veritas testimonium fert dicens : ⌊Quia hæc,⌋ scilicet de recessu meo,⌊locutus sum vobis,tristitia imple-

B uit cor vestrum:⌋ & doletis me corporalibus subtrahi oculis. Inter alios autem cōspice Ioannem, eidem familiarius cohærentem,qualiter attentè & diligēter hunc dilectum suum aspicit, & tenerius anxiatus omnia verba eius recolligit. Ipse enim

Ioanni benedicit. solummodo ea describens tradidit nobis. Benedictus ipse Ioannes,qui supra pectus domini recumbens hæc potauit, & memoriter retinens nobis ea scripsit. Nullus sic fideliter & familiariter domino adhæsit,vt Ioannes. In cœna iuxta eum sedit, licèt esset iunior aliorum : & quando captus fuit, secutus est eum in atrium principis sacerdotum: & nec in crucifixione,nec in morte,nec post mortem eum dimisit, quousque sepultus fuit. Et quia dominus videbat discipulos formidare & timere: tum ratione temporis,quia nox erat: tum ratione loci,quia in ciuitate manifestè sistebant, ita vt frequenter circūuoluerent oculos ad ostium domus, quasi imaginātes & expectantes inuadi & capi ab hostibus:& propter hoc minus intēdentes his quę dicebat : ideo vt melius verba quæ dicturus erat intelligerent, & vt ad locum vnde tradendus erat

C veniret,inter alia eis discumbentibus dixit:⌊Surgite eamus hinc:⌋ scilicet ad locum alium magis securum & secretum: vbi æstimantes vos securos attentius audiatis verba mea , & melius attendatis ad ea quæ sunt vobis dicenda : ad locum vnde tradendus sum ad mortem, ad separationem à vobis corporaliter in hoc mundo , ad angustiam & passionem meam: & quicunque voluerit post me venire,abneget semetipsum:& tollat crucem suā, & sequatur me. Et ora eum vt non sinat te à suo latere separari:sed concedat tibi secum ire,& eum sequi,siue ad mortem, siue ad vitam . O quantus pauor in discipulos intrauit , nescientes quò vel qualiter ire deberent,& de ipsius separatione plurimum formidantes. Meritò autem de tanto conuiuio gratiæ reddendę erant deo:& ideo post cœnam hymnum,id est,canticum diuinæ laudis di-

Hymnus dicendus. xit:& gratias egit, sicut & ante cœnam fecerat: vt scilicet addiscas,& ante cibum & post cibum gra-

Gratiæ post cibū agendæ. tiarum reddere actiones. Vnde Chrysostomus: Audiant quicunque velut porci simpliciter manducantes cum ebrietate surgunt,cùm deceret gratias agere , & hymnum concinere,& mensam definere:audiant quicunque vltimam orationem in sacris mysterijs non expectant: vltima enim oratio missę,illius hymni est signū. Gratias ergo egit antequam sacra mysteria discipulis daret , vt & nos gratias agamus:hymnum dixit postquam dedit,vt & nos hoc ipsum faciamus. Hæc Chryso. Vbi & Beda : Simul etiam & hoc ostendit, quòd amplectibile erat sibi pro nobis mori : quia cùm tradendus erat deum laudare dignatus est , docet & nos cùm in angustias incidimus, propter multorum salutē non contristari:sed deo gratias agere, qui in nostra tribulatione operatur multorum salutem. Tandem multis completis mysterijs, & hymno dicto,pro sacramenti institutione,& nouę vitæ denūciatione,hora completorij egreditur de loco cœnæ,cum discipulis suis,ad locum extra ciuitatem, ad quem sciebat venturum proditorem, vltrò se offerens passioni : vt ostenderet se voluntariè subire mortem,& desiderare nostram redemptionem . Ille enim locus erat aptus ad capiendū Christū:quia erat à ciuitate remotus,& ipsi quærebant capere eum sine strepitu turbarum . Præcedit ipse, tu eum sequere , & conspice discipulos euntes post eum,& cum eo,quomodo quilibet qui magis potest,magis eidem approximat,& congregatim pergentes(sicut moris est pullorum pergere post gallinam)impellunt eum modo vnus,modo alius ex desiderio appropinquandi & audiendi verba ipsius. Ipse verò libenter & patienter sustinebat ab eis,& tunc locutus est eis complendo sermonem,eundo per viam & in horto. Et iuit cum illis versus Orientem,⌊trans torrentem Cedron,⌋ & vallem Iosaphat , quæ est inter Hierusalem & montem Oliueti à Septentrione in Austrū porrecta , per cuius vallis medium currit idem torrens Cedron . Est autem cedrōn genitiuus pluralis,qui Latinè cedrorum dicitur:de quibus arboribus copia ibi erat in ripis torrentis eiusdē: vnde sic appellatur. In hac valle est parua campi planities irrigua & nemorosa,plenaq; delitijs. Vallis verò nomen accepit à rege Iosaphat ibi sepulto: vbi à parte montis Sion in pede montis Oliueti,in ipsam vallem descendendo,est turris sepulchrū eius continens. Cuius ad dexterā de rupe montis Oliueti , excisa & separata domus duo cauata habet sepulchra,scilicet Simeonis senis:& Ioseph sponsi Mariæ virginis. Et ⌊venit cum illis in villā,quæ dicitur Gethsemani,⌋ad radicem,seu pedem montis Oliueti iuxta campum,qui Gethsemani dicebatur:vnde & villa sic vocatur,vbi est ecclesia adhærens rupi,sub qua apostoli erāt somno prægrauati , & intra erant canonici regulares cum abbate,secundum regulam beati Augustini , domino seruientes . Et intrauit cum ipsis in hortum,qui in fine villæ erat,& ad villam pertinebat,vbi traditorem suum & armatos expectabat, sciens omnia quę ventura erant super eum,secundū altissimæ dispositionis arcanum . Et qui persecutores suos , & omnia in manu sua accepisse se nouerat quia omnia dedit ei pater in manus,sponte in manus persequentium se ponebat.⌊Sciebat autem & Iudas traditor locum , quia frequenter Iesus cum discipulis suis illuc venire consueuerat,⌋causa orandi secretius extra tumultum ciuitatis,& causa secretius loquendi cum discipulis familiariter instruendis.

D

Egressio Christi hora completorij.

E

Vallis Iosaphat.

Cedron genitiuus.

F

Ioseph sepulchrū.

Introitus in hortū.

G Struendis. Itaque tradendus à discipulo, consueti secessus locum & Iudę notum adijt, quò facillimè reperiri posset: manifestum se dans ad capiēdum, ne morte timere, vel inuitus crucifigi putaretur. Vnde bene dicitur, quòd hymno dicto exierunt, secundum consuetudinem, in montem Oliueti: id est, versus montem Oliueti: quia cōsuetus erat illuc ire, & morari de nocte, causa orationis. Nam

In oratione pernoctare solit' erat dn̄s. secundum Chrysostomū, consueuerat frequentee extrà in oratione pernoctare, & stratus mollitiem declinare: &, secundū eundem, consuetudo Christi erat, vt maximè in solennitatibus, post cœnam discipulos seorsum ducere, & purū à tumultibus locum inquirere, ne mens impediretur ab auditione, & aliqua sublimia de festo docere, quæ non

Cōpletorium vnde dictum. erat phas alios audire. Cōpletorium potest dici: quia in ipso completur cursus diei. Similiter dominus noster Iesus Christus, completo cursu prędicationis, & cœna illa singulari tam gloriosissimè celebrata & facta cum discipulis suis, de qua cœna & de sacratissimo dono corporis & sanguinis eius, ibi tradito debes frequenter deuotissimè

H cogitare: & quòd lotis discipulorum pedibus, ac facto sermone & dicto hymno, id est, gratiarum actione, exiuit cum discipulis suis versus montem Oliueti, vbi capiendus erat & ab amicis separandus. Et quando complendum erat quod propheta

Zacha. 13. dixerat, percutiam pastorem & dispergentur oues gregis. Vade & tu semper cum eo, & noli eū deserere, ne & ipse deserat te.

Mysticè. Mysticè, Egressus est Iesus extra ciuitatem, vt nos egressuros de mundanis, & mundi habitatione significaret, quando sacrificium deo offerre volumus: & vt tumultum hominum fugere doceret, quando orare vel familiaria cum nostris tractare intendimus. Egressus autem iuit trans torrētem Cedron, qui interpretatur, tristis mœror, & significat viā passionis, quā Christus perambulare voluit: quia sicut torrens torrore caloris solis cum impetu descēdit, sic Christus calore charitatis & luce veritatis succensus fluctus passionum impetum proprię voluntatis sustinuit. Per hoc ergo quòd Christus iuit illuc imminente sua passione, significatur quòd Christianus ire volens ad martyrium, debet imminens

I supplicium præcogitare, & per patientiam se armare, quia secundum Gregorium, Minus feriunt iacula quæ præuidētur: & tolerabiliora sunt mala quæ præsciuntur. Et venit in villam Gethsemani, quæ interpretatur vallis pinguedinis: quæ interpretatio ostendit, quàm humilis, quàm deuota fuit Christi oratio quam ibi fecit: in valle enim humilitas, & in pinguedine deuotio notatur: secundum Remigium, domin' appropinquans passioni in valle pinguedinis orauit, vt demonstraretur quia per vallem humilitatis & pinguedinē charitatis pro nobis mortem suscepit. Humiliauit enim se vsque ad mortem, & ex charitate po-

Cur in horto orauit & captus est. suit pro amicis animam suam. In horto etiam orauit & capi voluit, vt ostenderet quòd satisfacere venerat pro peccato primorum parentum commisso in horto: id est, in terrestri paradiso: vel quòd per passionem suam nos in hortum pa-

Egressus in Oliuetū. radisi coronandos introducit. Dicitur etiam post cōmunionem in montem Oliueti exisse & orasse: quod representat processio fratrum, quando post refectionem exit in oratorium, ad gratias agen-

dum. Per quod etiam datur intelligi, quòd virtute dominici sacramēti ascenditur ad culmen gratiæ & gloriæ. K Signanter autem, secundum Orige. hymno dicto exierunt in montem Oliuarum: per hoc designans quòd post perceptionem tanti sacramenti fidelis homo nihil debet agere in conualle, nec circa aliquod terrenū se occupare. Sed, secundum Hieronymum, debet ascendere in mōtem Oliueti: id est, in virtutum sublimia, vbi est laboris refectio, & doloris solatium, ac veri luminis noticia apprehenditur. Orauit ergo dominus in monte Oliueti, siue in horto ad radicem eiusdē mōtis: quod totum viuum est, & plenum figuris. Cùm enim in mōte orat: sursum nos, & pro cœlestibus habere cor in oratione, & sublimia tantum orando inquiri debere docet: cùm in valle, & hoc in valle pinguedinis, docet nos in oratione humilitatem & internæ deuotionis ac dilectionis pinguedinem seruare: & vt non gestemus cor aridum à charitatis pinguedine. Meritò autem passurus dominus ascendit in illum montem, vnde erat ascensurus in cœlum, vt per hoc ostēderetur quòd per tolerantiam passionis ascenditur ad quietem L cœlestis mansionis. Vnde Hieronymus: In monte quidē Oliueti Iesus vigilat & orat, tenetur ac ligatur: ac inde ad cœlos ascendit, vt nos sciamus quia inde ad cœlos ascendimus: vnde vigilamus & oramus, ligamur, & non repugnamus in terra.

Oliueti montis dignitas. Hic mons Oliueti omni acceptione est dignus, in quo dominus frequenter morari & orare, ac multa & mira operari dignatus est. Est autem in hoc monte ecclesia, in qua cum abbate nigri monachi esse solebant.

Quinque virtutum exempla. Potes autem meditari, quòd dominus Iesus dedit nobis in isto sero exemplum quinque magnarum virtutum: scilicet humilitatis, in lauando pedes discipulorum: charitatis, in sacramento corporis & sanguinis sui, & in sermone qui est monitis charitatis plenus: orationis, in orando in horto tribus vicibus: patientiæ, in sustinendo proditorem suum, & multa opprobria, quando fuit captus & ductus vt latro: obedientię, in eundo ad passionem & mortem ex patris præcepto. In his ergo virtutib' & alijs eum pro posse imitari coneris.

Oratio.

BEnignissime Iesu, qui pro credētibus & M credituris in te, ante tēpus passionis patrem suppliciter exorasti: rogo domine tuam clementiam & misericordiam pro illis, & pro me, & pro omnibus mihi cōsanguinitate, affinitate, familiaritate, beneficio, oratione, recommendatione, vel quocunque coniunctis, seu cordi meo insertis: & vniuersaliter pro omnibus fidelibus, tam viuis quàm defunctis. Vt nobis viuis & gratiam in præsenti, & gloriam in futuro exhibeas: ac defunctis misericordiam & requiem æternam indulgeas: & tu qui omnium redemptor es, etiam eorum saluatorem te ostendas: Amen.

De passione domini nostri. Caput. LVIII.

Passionis dominicæ recordatio. Ccurrit nunc, vt passionem domini nostri Iesu Christi tractem', de qua ad min' septies in die recordari deberet Christianus. Vnde dicit Bernardus: Quòd quotidiana lectio Christiani, debet esse recordatio dominicę passionis: & quòd nihil ita accendit cor humanū, quemadmodum

A admodum sæpe & sedulò recogitata passio & humanitas saluatoris. Qui ergo in cruce & passione domini desiderat gloriari, sedula meditatione debet in ea persistere: quæ præcipuè inter cætera debet cordi nostro esse infixa: vt sicut in suo corpore cicatrices & vulnera semper tenet, & de eius corpore non delentur: ita & in corde nostro per memoriam nostri teneri, & nunquam de eo deleri debet. Cuius quidem passionis mysteria, & quæ circa eum facta sunt, si toto mentis intuitu perspicerentur, in nouum vtique statum meditantem adducerent. Nam ex profundo corde & totis viscerum medullis eam perscrutanti, multi passus insperati occurrerent ex quibus nouam cõpassionem, nouum amorem, nouas consolationes, & per consequens nouum quendam statum dulcedinis susciperet, quę sibi præsagia & participalia glorię viderentur.

Monialis deuotio.

Vnde quædã monialis deuota intantum circa passionem Christi erat affecta, vt nunquam crucifixi imaginem inspicere posset, nisi ca-

B dens in terram quasi totaliter absorpta à se deficeret.

Passionis intentio.

Oportet ergo quòd quis pręsentem se exhibeat affectuosè diligenter & morosè omnibus & singulis quæ circa dominicam passionem contigerunt: & quòd illuc totam mentis aciem vigilantibus oculis cordis, oblitisque alijs curis & sollicitudinibus exterioribus dirigat perseueranter.

Proficere volens in passionis diuinæ scientia, quid faciat.

Et scias quòd si in hac sciẽtia (quę super omnes alias scientias est) volueris proficere, cum magno studio oportebit te à cibo & potu delicato abstinere, & ad necessitatem tantum parce de vtroque sumere. Cœna quoque nocturna, siue potus, multũ impedit orationem & contemplationem: quapropter esset pro posse abstinendum. A vestibus quoque ac lectis mollibus & delicatis abstineas, & in vestitu sicut & in victu humilioris, grossioribus vtẽdo & vilioribus. Oportet etiam quòd caueas à multiloquio, ac lætitia vana & inepta: quia nõ decet eum qui vult Christi dolorem sentire, in verbis, risibus lusibus & gaudio vano se inutiliter occupare. Necessarium enim erit, vt aliquando ita cogites te præsentem cogitatione tua, ac si tunc temporis ibi præsens fuisses quando passus fuit: & ita te ha-

C beas in loquendo, in viuendo, in dolendo, ac si dominum tuum coram oculis tuis cerneres patientem. Ita enim & ipse dominus in spiritu tibi pręsens erit, sicut à te cogitabitur præsens esse: & accipiet tua vota, & acceptabit tua facta. Et (vt breuiter dicam) oportebit te à delectatione & consolatione carnali, cum magna diligentia elongari, & vt amara & dura tibi dulcescant, & suauia fiant si in Christi doloribus & passione cõsolationem, & dulces animæ tuæ dapes cupis inuenire.

Cõsolatio carnis non congruit passioni Christi.

Gal. 5.

Non enim bene conueniunt consolatio carnis, & contemplatio dominicę passionis: sed contraria quasi nomina sortiuntur, nec possunt simul caro & spiritus delectari: imò, secundum apostolum, sibi adinuicem aduersantur. Vnde Bernar. Crux Christi voluptati aduersatur, & voluptas cruci: & quomodo possunt excusari voluptatum amatores, vt nõ sint Christi persecutores? Rei enim fiunt mortis Christi: & si non vt persecutores, tamẽ vt tantæ rei contemptores.

Gala. 6.

Et iterum: Mihi absit gloriari, nisi in cruce domini mei Iesu Christi: per quem mihi mũdus crucifixus est, & ego mundo. Non solum, inquit, mortuus mundo: sed & crucifixus, quod est ignominiosissimum genus mortis. D

Ego illi, & ipse mihi. Omnia quæ mundus amat crux mihi sunt: delectatio carnis, diuitię, honores, vanæ hominum laudes. Quæ verò mundus reputat crucem: illis affixus sum, illis adhæreo, illa toto amplector affectu. Quanuis in his apostoli verbis, illud quoque non incongruè possit intelligi, crucifixum ei mundum reputatione: ipsum verò mundo crucifixum, compassione. Crucifixũ enim videbat mũdum obligationibus vitiorum, & ipse crucifigebatur ei per compassionis affectũ. Hæc Bernardus.

Delectatione non vacat anima.

Et quia, vt dicit Gregorius, sine delectatione anima nunquam potest esse: nam aut infimis delectatur, aut summis: ideo heu multi consolationem diuinam non inuenientes, protinus inhiant ad aliam, & sic sibi iustè subtrahũt diuinam.

Cõsolatio diuina non cõpatitur aliam.

Vnde Bernardus: Renuit consolari anima tua in alijs, si vis in dei memoria delectari. Cuius ad alias consolationes mens inhiat, & non penitus in caducis & transitorijs renuit cõsolari, ipse sibi profectò cœlestis subtrahit gratiam con- E solationis: quã si digna deuotione, pleno affectu, desiderio vehementi petere, quærere, pulsare, satageret, sine dubio petens acciperet, quærens inueniret, pulsanti aperiretur. Non ergo quæras consolationem aliam, si cupis habere diuinam: quia, vt idem dicit Bernardus, Delicata est diuina consolatio, quæ non datur admittẽtibus alienam: nec duplici via, vel duplici affectu quæras diuinã consolationem: quia indignum te reddẽres ad eandẽ.

Repulsa dignus.

Vnde iterum Bernardus: Indignus benedictione cœlesti conuincitur, qui dubio quærit affectu, duplici petit intentione: aliud sibi refugium parans, si fortè eam nõ obtinere contingat. Hæc Bernar.

Mannæ defectus.

Manna defecit filijs Israël postquam comederunt de frugibus terræ: per manna quod habebat in se omne delectamẽtum, & omnis saporis suauitatẽ, significat suauitas Iesu: quæ deficit filijs Israël, id est, claustralibus, cùm incipiunt comedere de frugibus terræ, id est, dare se terrenis consolationibus. Vnde Augustin⁹: Si animus habet vnde delectatur extrinsecus, sine delectatione manet intrinsecus. Ideo vir sanctus debet dicere cum pro- F

Psal. 76.

pheta: Renuit consolari anima mea, scilicet exterius: & ideo ibi sequitur, memor fui dei, & delectatus sum. Vnde Richardus: Nunquam intellectus ad cœlestium contemplationem perfectè attrahitur, nisi caro in necessarijs fortiter retrahatur. Vnde & Gregorius: Si à carne hoc quodlibet abscindimus, mox in spiritu quod delectet inueniemus.

Cõpatiendũ Christo

Cõpatiaris igitur saluatori nostro Iesu, memoriam passionis & vulnerum eius in corde tuo habendo: certissimè confidens quòd eius consolationis socius in futuro efficieris, si eius tribulationis in præsenti socius inuenieris. Nec enim pro ipso piè lugẽtibus gloriam suam negabit, qui nec Magdalenæ dolenti & ipsum quærenti resurrectionẽ suã occultari voluit. Quod bene propheta innuit dicens: Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent.

Psal. 125.

Roma. 8.

Vnde apostolus: Si tamen compatimur, vt & simul glorificemur. Vnde & Bern. Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinẽ meum, habet vitam æternam: hoc est, si compatimini, & conregnabitis. Sed non solum corde, verũ etiam corpore compatiendum est Christo. Vnde Ambrosius: Qui autem compatitur, non perfun-

ctoriè

G ctoriè compatiatur: sed vt tribulationes Christi in corpore suo impleat, sicut implebat & Paulus.

Canti. 8.

Vnde & in Canticis: Pone me vt signaculum super cor tuum: diligendo, scilicet me per affectum, & mihi te conformando per affectionem dilectionis: & vt signaculum super brachium tuum, diligendo etiam me per effectū, & mihi te conformādo per amorem operationis: signaculum enim formam suam imprimit rei quę sigillatur. Et meritò

Ibidem.

debes me diligere vtroq; modo: quia fortis est vt mors dilectio: hoc est, tam fortiter te dilexi, quòd pro amore tuo mortuus sum. & dura sicut infernus ęmulatio: quia in nullis tentamentis hostium à nostræ salutis cura reuocare potuit, sicut infernus nullus miserorum cruciatibus mitigatur. Per multas ergo tribulationes oportet nos intrare in

Crucis locatio & ei9 significatio.

regnum cœlorum: quod bene figuratur per hoc quod crux ponitur inter chorum & cancellos ecclesiæ, vt qui chorum intrare voluerint, vadant sub cruce: quia ab ecclesia militante ad triūphantem, nemo nisi per crucem potest intrare.

Memoria passionis.

Multū quippe placet deo, quòd homo memoriam passio-

H nis & vulnerum eius portet in corde suo. Narratur enim quòd cùm quidam eremita sanctissimæ vitæ instanter dominum exoraret, vt sibi ostenderet quod sibi inter cætera seruitia magis acceptaret: vidit hominem nudum trepidantem frigore, & crucē magnam super se baiulātem, & sibi quis esset interroganti dicentem: Iesus Christus ego sum: Rogasti enim me vt tibi ostenderē quod inter cætera seruitia mihi magis complaceret, & nunc tibi dico quòd hoc: scilicet quòd quis homo iuuet me portare crucem meā, & vulnera, & passionem in corde suo. Et hęc dicens euanuit.

Crux domini nobis baiulanda.

Crucem domini debem9 baiulare, & iuuare eum portare: & hoc in corde, per recordationē & compassionem: in ore, per crebram & deuotam gratiarum actionem: in corpore, per flagellationem & castigationem: vt saluatori nostro corde, ore, & opere

Brigidæ.

gratias agamus. Cuidam etiam seni matronæ reclusæ multitudinem & numerum omnium vulnerum Christi scire cupienti, & pro hac re flebiliter deum orāti, vox cœlica missa dixit: Quinq;

Vulnerum Christi numerus.

milia quadringenta nonaginta vulnera mei corporis extiterunt: quæ si venerari volueris, orationem dominicam cum salutatione angelica quin-

I decies quotidie in memoriam passionis meæ replicabis: sicq; anno reuoluto vnumquodque vul-

Oratio quindecim Pater noster.

nus venerabiliter salutabis. Hæc oratio valde placet deo, prout postmodum reuelatum fuit cuidam solitario. Et accipitur hic numerus secūdum annum bisextilem, vt semper sufficere possit: quia minor numerus quem quidam ponunt, scilicet quinque milia quadringenta septuaginta quinq; alijs annis tantum, sed non hoc anno sufficit.

D. notat quingenta quę vndecies notāt md. vnde demuntur decem.

De numero vulnerum Christi sunt versus isti. Mittitur vt legitur olim, vox cœlica lenis. Cor resoluendo senis flebilis, vt sequitur: D. duc vndecies decem dempta simplice Christi. Vnde reuixisti vulnera cuncta scies. Tot quippe fuerunt vulnera Christi, accipiendo videlicet quamlibet plagam flagellationis pro vulnere vno: & puncturam cu-

Numeri mysteriū.

iuslibet spinæ pro vno. Cuius quidē numeri partes singulæ cōgruunt mysterio passionis dominicæ. Millenarius enim, qui est vltim9 limes numerorum, vltimam & supremā perfectionem in hac

vita homini possibilē insinuat, quam vtiq; Christus in sua passione & summè adimpleuit. K Quinarius autem ad quinq; sensus refertur: in quibus omnibus Christus passus fuit, vt sensus nostros nostris peccatis corruptos reintegraret. Centenarius etiam perfectionem notat. Et ideo per quadringenta perfectio noui testamenti, quod in quatuor euangelijs consistit, accipi potest: quod quidem testamentum in sanguine passionis Christi dedicatum est. Nonagenarius verò, qui constat ex ductu denarij in nouenarium, designat nouem ordines angelorum, Inter quos ducimur per obseruantiam præceptorum decalogi, & hoc non nisi per meritum passionis Christi.

Bona ex meditatiōe passionis.

Multa quidem & magna bona proueniunt homini passionem Christi frequentanti, & se circa eam sedulò occupanti. Si enim ad diuinitatis cognitionem peruenire desideras, restat vt per assumptam humanitatem, & humanitatis passionem tanquam per viam regiā gradatim ascendere ad altiora discas. Quia non datur peruenire ad diuinitatis altitudinē, vel inusitatam dulcedinem, nisi tractis pio quodam fidei ac dilectionis affectu, per humanitatis Christi a- L maritudinem. Et quanto hac neglecta quis ascenderit altius, tanto cadit profundius. Hæc est via per quam itur. Hæc est porta per quam introitus ad desideratum finem cōceditur. Per fructiferam namque ac venerabilem Christi passionem, cunctorum nobis spiritualium bonorum materia copiosissimè ministratur: vbi enim est gloriatio nostra, vbi spes & lætitia cordis nostri? Reuera in Christo vno summo & vero bono, & preciosissimo eius passionis thesauro. Et ideo tam inappreciabilem thesaurum delectat iugiter in corde retinere, & continuè de ipso loqui, ac omni tempore mente & corpore cum ipso occupari: vtinā quoq; & in cordib9 nunquā marcescat, sed semper rediuiua pullulatione nouus existat. Fœlix proinde tu ò gloriosissimum lumen ecclesiarum, qui arcanum diuinitatis attingens, abyssum claritatis diuinæ oculis purioribus intuendo introisti: ac verba quæ non licet homini loqui audisti, & tamen ad ima descendēs affectu quodam mellito passionis huius ob preconium de cordis thesauro in me- M dium eructasti dicens: Nihil arbitratus sum me 1. Cor. 2. scire inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. O verbū mellifluum, dulcius super mel & fauum, deuotis mentibus iugiter ruminādum, de quo liquor emanat, qui miseris largiter gaudia salutis propinat. Cæterùm quicunque æternam salutem, & præmiorum magnitudinem desiderat habere: arcem quoque cunctarum virtutum optat conscendere, scientiam etiam atq; sapientiam obtinere, inter prospera & aduersa æquanimiter stare, & securam viam ambulare, necnon amaritudinem passionis Christi eiusq; cōsolationis potum suauissimum desiderat prægustare, debet Iesum Christū, inquam crucifixum, iugiter in suo corde portare.

Passio Christi doctū efficit.

Frequens passionis huius memoria indoctum quēquam reddit doctissimum, ac imperitos & ideotas facit proficere in magistros: magistros inquam non scientiæ quæ inflat, sed charitatis quæ ædificat. Ipsa est velut quidam liber vitæ, in quo omnia saluti necessaria inueniuntur. Hic liber de omnibus docens mellea quadam dulcedine perunctus sentitur. Fœlix qui eius studio

seriosè

A serioſe intendit: quia cõtemptu mundi & in amore dei proficiet, cunctarumq́ virtutum ac gratiarum incrementũ ſumet.

Paſſionis memorandę modus.

Memoria paſſionis Chriſti debet fieri non perfunctoriè, nec cum feſtina acceleratione, maximè cùm tempus aderit ſufficiens & opportunum: ſed cum matura & moroſa ac præcordiali rememoratione, & flebili quadam compaſſione. Niſi enim hoc dulciſſimum lignum dentibus affectuoſæ diſcretionis maſticatum fuerit, ſapor eius licèt immenſus nequaquam mouebit.

Deuotiõis excitandæ modus.

Quòd & ſi quidẽ flere cum flente, aut dolere cum dolente non potes: ſaltem affectu deuoto de tantis beneficijs tibi per eam gratuitò exhibitis gaudere & gratias agere debes. Quòd ſi nec affectu compaſſionis, nec gratulationis deſiderio moueris: ſed dura quadam affectione te in eius recordatione deprimi ſentis: nihilominus in duricia cordis tui ad laudem dei, memoriam huius ſalutiferæ paſſionis qualitercunque percurre: & quod à te habere nõ potes, ipſius manibus pijſſimis committe. Percute bis ſilicem: interiori videlicet recordatione, & corporali nihilominus la-B bore, te exercens ad pietatem, per extẽſionem manuum, ſeu oculorum ad crucifixum ſubleuationem, vel pectoris tunſionem, aut genuflexiones deuotas, ſeu diſciplinas & flagellationes: vel cætera ſimilia pietatis officia continuando, donec egrediantur aquæ lachrymarum largiſſimæ: vt & ratio bibat deuotionis aquas, & corpus animale eius experientia accenſum ad gratiã habilitetur.

Solatia ex paſſione quatuor.

Porrò paſſionis Chriſti frequentem meditationẽ inter alia innumerabilia ad quatuor præcipuè tibi noueris prodeſſe ſolatia: videlicet ad tria principalia vitia, quæ in mundo ſunt, repellenda: ad tribulationem & pœnitentiã mitigandam, ad triſtitiam inordinatam repellandam, & ad pœnam purgatorij diminuendã. De primo patet in Threnis, vbi dicitur: Recordare paupertatis meę tranſgreſſionis: id eſt, vilitatis tranſgredientis omnes alias vilitates & fellis. *Threno. 3.* Concupiſcentia ergo carnis debet crucifigi, per crucifixi amaritudinem. Concupiſcentia oculorum, per eius paupertatem: ſuperbia vitæ, per eius vilificationem. Sed volu-C ptuoſi contrariantur cruci Chriſti: quia Chriſtus in ea ſuſtinuit amaritudinem. Item vanè glorioſi: quia Chriſtus in ea ſuſtinuit ignominiam. Item auari: quia Chriſtus in ea ſuſtinuit paupertatem. De ſecundo etiam ex hoc apparet, quia cibus aliquando de ſe inſipidus, per ſalſam appoſitam, vel condimentum fit ſapidus: ſic tribulatio & pœnitẽtia de ſe ſunt inſipida: ſed appoſita ſalſa paſſionis Chriſti, quæ fuit amara, efficiuntur dulcia & ſapida.

Exemplũ doloris pellendi.

Tertium autem, ſcilicet qualiter dolorem animi expellat, exemplo tibi potius quàm verbo monſtrabo. Erat namque quidam quem circa conuerſionis ſuæ initia quædam triſtitia inordinata lætaliter oppreſſit: ita vt nec legere, nec orare, nec quicquam boni pro tũc facere poſſet. Qui dum die quadam in cella reſidens, ab hac paſſione grauiter vrgeretur: & incredibili dolore affligeretur, facta eſt ad eum deſuper quaſi vox intellectualis, dicẽs: Quid hic ſedes ocioſus, & in teipſo tabeſcens! Surge nunc & meam deuotè pertracta paſſionem, & in amaritudine tuum deuinces dolorem: quo audito ille frater ſurrexit, & ſe ad meditandum paſſionem contulit: & extunc medicina hac ſalutari ſanatus, per eius continuam repli-D cationem, nequaquam plus de cætero talem vnquam ſenſit animi paſſionem.

Purgatorij relaxatio p paſſionẽ Chriſti.

Quartum verò, ſcilicet qualiter hæc vtiliſſima meditatio pœnã purgatorij relaxare habeat, tibi indicabo. En author naturæ nil inordinatum in ſua natura relinquit, ſed nec diuina iuſtitia quicquam impunitum dimittit: quod non aut hic, aut in futuro debitę correctioni ſubijciat. Quando igitur putas quod finem habitura eſſet pœna alicuius peccatoris, qui multis criminibus obnoxius condignam ſatiſfactionem pro quolibet mortali, pro milleſima parte non impleuiſſet, quam exoluere in locis purgatorij decedens cogeretur vſque ad minimum quadrantem. O nimis longa miſerę animæ expectatio. O diutina & acerba nimium cruciatio, dolor perſeuerans & immẽſus, pœnitẽtia grauior omni terreſtri cruciatu. Sed vide quòd hanc pœnam leuiſſima & breuiſſima ſatiſfactione cõpenſare poſſet, quicunque ipſam de theſauro paſſionis agni immaculati recipere ſciret. Hic namq́ theſaurus precioſiſſimus, propter charitatem maximã perſonamq́ digniſſimam, ac dolorem immẽſiſſimũ, E ſufficiens eſt & ſuperabundans. Et ideo taliter poſſet ſe homo ad hunc applicare, & de eius merito & ſatiſfactione tam deuotè ad ſe trahere: vt ſi mille annis purgari deberet, in breui de toto liberaretur. Si ergo vis pœnam purgatorij longam & acerbam in temporalem, breuem, & leuem commutare: ſtudeas hęc facere. Primò omnium, debes corde compuncto & ſpiritu contribulato cum gemitu cordis enormitatem peccatorum tuorũ grauiſſimè ponderare, confitendo aduerſum te iniuſtitiam tuam domino, amariſſimè recogitando quid feceris, quem offenderis, quidve merueris: peccaui inquiens domine ſuper numerum arenæ maris. Deinde debes teipſum coram oculis æterni iudicis humiliter deſpicere, & vilem æſtimare: ita vt cum publicano oculos immundos nec audeas ad cœlum leuare, nec labijs pollutis nomen illud glorioſum nominare: ſed neque teipſum hominem, ſed vermẽ immundum æſtimare, & opera tua ſatiſfactoria quaſi nullius momenti ſint annihilare, & ſic miſer & miſerabilis ante fores gra-F tiam iudicis, & cum profundo gemitu cordis tui petere: & dicere, Pater mi, peccaui in cœlum & coram te, & non ſum dignus vocari filius tuus: fac mihi ſicut vni ex mercennarijs tuis. *Lucæ. 15.* Poſtea meritum paſſionis Chriſti debes cum ſummo affectu extollere & magnificare, cogitando quoniam apud eum copioſiſſima eſt redemptio: & quòd minima gutta precioſiſſimi ſanguinis, qui per omnes partes corporis ſui vulneribus repleti largiter effluxit, pro redẽptione & ſatiſfactione totius mũdi ſuffeciſſet: ſed copioſè ipſum effundere voluit, in argumẽtum magni amoris, & ſupereffluentiſſimæ pietatis, in ſolamẽ omnium miſerorũ. Tandem debes humili quidem, ſed feruido affectu manum auxiliatoris quærere, & miſericordiſſimi redemptoris meritum infinitum in ſubſidium poſtulare, nihil hæſitans: quia pronior eſt fons ille pietatis iugiter ſcatutiens ad miſerendum, quàm tu ad petendum. O verbum gratioſum & præcipuum, miſeris peccatoribus cum ſumma exultatione ſuſcipiendum, eo quòd in Chriſti paſſione ſic in promptu inuenimus vnde poſſim⁹ peccata abluere,

G abluere, pœnas delere, gratiam inuenire, & gloriã sempiternam promereri. Memoriã igitur passionis Christi semper debes in corde tuo habere, & omnes tribulationes & aduersitates quas pateris ad ipsam referre: ipsiusq; similitudinem, quantum possibile est, induere. Et cùm ex occulta dispensatione tibi consolatio interna subtrahitur, & desolatus relinqueris: debes instar veri crucifixi non aliunde consolationem quærere, sed patienter expectare, & sursum ad patrẽ qui in cœlis est respectum habere: teipsum deserendo, & omnem cogitatum tuum in ipsum iactando. Tunc sine dubio quanto fuerit maior hominis exterioris pressura, & desertio hominis interioris cum voluntate deo vnita: tanto similior crucifixo, & amabilior patri peramando eris: quia reuera hoc est punctum aduersitatis, per quod milites probatissimi in acie Christi constituti strictissimè examinantur. Item omnia infortunia & cuncta tristabilia clementiæ dei debes cõmittere: & sic te liberè in omni facto tenere, quasi homo qui in procinctu migraturus est de hoc mũdo. Refugium quoq; continuum in H vulnere lateris Iesu Christi debes quęrere, tanquã columba in foraminibus petræ: quia in hoc loco semper inuenies copiosissimam peccatorũ remissionem, gratiarũ plenitudinem, & à cunctis malis imminentibus securam protectionem.

Narratio historiæ passionis.

Ad narrationem itaq; propositi accedamus. Si igitur vigilanter attendisti præmissa, quæ de vita Christi sunt dicta, hic multo vigilantius totum apponas animũ, totam virtutem: quia hic maximè apparet illa eius charitas, quæ corda nostra deberet totaliter concremare. Non solum autem illa pœnalis & mortalis crucifixio domini, sed & ea quæ eandem pręcesserant, sunt vehementissimę cõpassionis, & amaritudinis, & stuporis.

Passio in generali.

Quid enim est cogitare quód ipse domin⁹ noster, super omnia benedictus deus, ab hora qua de nocte cum facibus & armis tanquã latro quæsitus fuit, & captus, vsq; ad sextã crucifixionis suæ scilicet horam, fuit in bello cõtinuo doloris, magnis opprobrijs, & tormẽtis. Nõ enim sibi datur vel modica requies: sed in quolibet bello & conflictu audi & vide: Alius eum tra-I dit, alius cõprehendit, alius ligat, alius ducit, alius impellit, alius exclamat, ali⁹ insurgit, alius vexat, alius circumuoluit, alius interrogat, alius contra eum falsos testes inquirit, alius inquirentem associat, alius falsum testimonium contra eum dicit, alius accusat, alius deludit, alius blasphemat, ali⁹ in eum expuit, alius oculos velat, alius in faciem cędit, alius colaphizat, ali⁹ veste alba induit, alius spernit, alius illudit, alius ad columnam eum ducit, alius dum ducitur percutit, alius vociferatur, alius eum insultãter ad vexandum suscipit, alius in eum impetum facit, alius expoliat, alius eum ad columnã ligat, alius flagellat, alius eũ purpura in contumeliã vestit, alius spinis eum coronat, alius arundinem in manu eius ponit, alius furibundè reaccipit vt spinosum caput feriat, alius nugatoriè genuflectit, alius vt regẽ salutat. Hæc & multa similia non solum alius, sed & alij plurimi intulerunt. Ducitur & reducitur de iudicio in iudiciũ, de opprobrio in opprobrium, de supplicio in supplicium: spernitur & reprobatur, voluitur & circumflectitur, huc atq; illuc tanquã stultus & imbecillis, sed & tanq̃ latro & impiissimus malefactor, modo ad Annam, modo ad Caïpham, modo K ad Pilatum, modo ad Herodem, & iterum ad Pilatum: & ibidẽ modo intus, modo foris. Deus me⁹ quid est hoc? Nónne hoc tibi videtur durissimũ, amarissimũ, & continuum bellũ? Sed expecta parumper, & duriora videbis. Astant contra eũ, constant & viuacissimè principes, scribæ & pharisæi, & milia populi. Acclamatur ab omnibus vnanimiter vt crucifigatur. Crux humeris suis iam fractis & laceratis imponitur, in qua crucifigatur. Concurrunt vndiq; ciues & aduenæ, tam maiores quam etiam vilissimi ribaldi, viniq; potatores: nõ ad cõpatiendum, sed ad deridẽdum. Nemo est qui eum recognoscat: sed luto & immunditijs eũ impetunt & affligunt. Et dum suam portat ignominiam, factus est illis in parabolam. Contra eum loquebantur qui sedebãt in porta, & in eum psallebant qui bibebant vinum. (Psal. 68.) Impellitur & anxiatur, trahitur & acceleratur: & sic fatigatus, flagellat⁹, cruciatus, totusq; maceratus, & opprobriis saturatus vsq; ad summum non sinitur requiescere, non esse in ocio. Vix potest refocillare spiritũ quousq; perueniatur ad Caluariæ locum. Et hæc omnia L cum impetu & furore fecerũt. In ipso autem loco finis & quies negocio, de quo tractamus imponitur. Sed quæ est illa quies? Crucifixio, & lectus doloris. Ecce qualis. Asperior bello est. Vides ergo quomodo vsq; ad horam sextam passus est longũ & durum bellum. Verè intrauerunt aquæ vsq; ad animam suam: (Ibidem.) & verè circundederunt eum canes multi & feroces & terribiles, (Psal. 21.) qui dirè & vt gladiũ bis acutum exacuerunt in eum linguas & manus suas. In passione autem Christi tria fuerunt in summo, ad quę redigũtur cætera omnia, & in quibus pœnitentiæ summa exprimitur: & veræ patientiæ perfectio experitur.

Tria principalia in passione, partes pœnitentię cõcernentia.

Primum, est rerum ablatio & nudatio. Secundũ, contemptus & irrisio. Tertium, pœna & corporalis afflictio: quæ omnia in Christo domino fuerunt in summo. Nudatus est à crucifixoribus, ita vt nec fœmoralia in eo remanerent: quod nulli vnquam latronum factum fuisse legimus: & panniculis à pia matre sua non incongruè creditur inuolutus.

Fœmoralibus caruit in cruce.

Nudam ergo crucẽ ita nudus ascendit, vt si per sepulchrum illius ter M ram matrem omnium corporum velimus intelligere, rectè possit ei & ad literam conuenire quod sanctus Iob ait: Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. (Iob. 1.) Vnde Ambro. Restat igitur considerare crucem dominus qualis ascendat. Nudũ video. Talis ergo ascendat, qui seculum vincere pensat, vt seculi adiumenta non quærat.

Nuditas domini.

Victus est Adã qui vestimenta quæsiuit, vicit ille qui tegumẽta deposuit. Et talis ascẽdit, quales nos (authore deo) natura formauit. Talis in paradiso homo primus habitauerat, talis ad paradisum homo secundus intrauit. Hæc Ambro. Sed quis narrare sufficiat qualia & quanta ludibria, qualis & quãtus, à quib⁹ & à qualibus passus sit? Hæc enim & à parte patientis, & à parte inferentis, & à parte illatorũ pensanda sunt: nec aliter (& vtinã) vel sic dignè pensari possint. Vide qualia passus est. Etenim cum gladijs & fustib⁹ tanquam ad latronẽ exierunt cõprehendere eum: (Ioan. 18.) traditus, captus est, ligatus, velatus, consputus, alapis & colaphis cæsus, accusatus: in veste alba illusus, flagellatus, purpura in opprobriũ indutus, spinis

coronatus,

A coronatus, arundine pro sceptro insignitus, & capite percussus: derisoriè adoratus & salutatus, ac multis alijs illusionibus & contumelijs affectus, & demum cruci est affixus. Ad consummandam quippe hominis humilitatem, vniuersa in eum cōtumeliarum genera exercebantur. Sed quis nouit quanta passus est? Credimus enim sanctos euangelistas breuitatis causa irrisionum tantū species, non etiam numerum expressisse. Quis enim sciret, quis narrare sufficeret, quot & quoties in tanta multitudine quæ tunc ibi erat, eum irriserunt? In augmentum etiam irrisionis & verecundiæ, cōfusionis & ignominiæ accedit, vbi & quando passus est. Vbi? vtiq; inter cognatos, & notos, in Hierusalem, in ciuitate regia, famosa & populosa, extra portam, in loco punitionis sceleratorum, scilicet in loco Caluariæ fœtido & immundo: vbi occidebātur homicidę & latrones. Vbi? in medio latronum, in cruce quasi ad spectaculum eleuabatur flentibus amicis, & insultantibus inimicis. Quādo? In præcipua solennitate Iudæorum, ad quam propter reuerentiam templi & pulchritudinem, & propter ipsam festiuitatem confluebat non solum ex Iudæa, verumetiam ex diuersis gentium
B nationibus maxima multitudo: & quæ maximè illa die ad tantum spectaculum concurrebat: coram quibus dominus noster ludibrio expositus, omnibus spectaculum est factus. Sed de afflictione corporali, quid dicturi sumus? Caro enim Christi beatissima atque mundissima, quanto natura purior, quāto ab omni labe peccati sincerior fuit, tāto vtique passibilior extitit ad tormenta. Vnde in persona ipsius Hieremias lamentabatur, dicens: O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte si est dolor, sicut dolor meus: quasi diceret, Non. Quanuis enim multi martyres multa & magna tormentorum passi sunt genera, nullus tamē in carne ex peccato corrupta tā sensibilis esse potuit ad tormenta: quinetiam cùm ipse martyres suos in passionibus nō solum roborauerit: verumetiam ipsum dolorem mitigauerit, aut certè in refrigerium & oblectamentum frequenter conuertit. Et quanuis hæc martyribus suis Christus ex potentia diuinitatis contulerit beneficia, pie tamen credimus, & fiducialiter cōfitemur, eum, non
C sibi, hoc est suæ humanitati beneficium hoc præstitisse: sed in carne illa mundissima, quantum dolorem naturaliter sustinere potuit, tantum vsque ad exitum animæ sustinuisse, & vim doloris virtute patientiæ tolerasse. Ecce qualia & quāta passus sit, vidimus. Sed iam qualis & quantus sit, qui hæc passus est, videamus. Nōnne ipse est innocēs manibus & mundo corde: qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius? Nōnne ipse mitis est, & humilis corde? Nonne ipse est qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt? Nōnne ipse est qui cuncta quæ fecit tenet, regit, gubernat, & protegit? Nōnne ipse est qui intuetur abyssos, cuius oculis omnia nuda sunt & aperta, qui nouit omnia antequam fiant? Nōnne ipse est qui nouit cogitationes angelorum & sanctorum omnium: & quas ipse nec inspirat, nec informat, dæmonū & hominum peruersorū? Nōnne ipse est qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire? Ipse quippe est dei filius, deus verus, summè potens, sapiens, & bon⁹.

Passio non tota scripta.

Locus passionis.

Tempus passionis.

Passionis grauitas.

Threno. 1.

Quis & qualis Christus qui passus est.

Videamus etiā à quibus & à qualibus hæc omnia D passus sit. In augmentum enim doloris & dedecoris non hæc ab extraneis, sed à domesticis passus est: nec à quibuslibet vicinis & notis, sed à filijs & fratribus: de quibus ipse dixit, Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus, Iudæos vtique filiós vocans, & gentiles canes: & Dauid in persona ipsius loquens ad patrem: narrabo, inquit nomen tuum fratribus meis: id est, Iudeis, ex quibus erat secundum carnem. Qui etiam filij & fratres quales fuerint, ostendit in Esaia: Vbi ait: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autē spreuerunt me, Et in Canti. Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Cōtra quos in euāgelio sæpe inuehitur, & væ æternę damnationis eis cōminatur. Ecce qualia & quanta, qualis & quantus, à quibus & qualibus passus est dominus: vt ex omnibus aduertamus quantum ipsi domino qui pro nobis nequam mancipijs, hęc omnia voluntariè passus est, vnusquisque debeat Christianus. Lætali duritia laborat, qui taliter amantem non amat. Ad mirandū autem ad saporem dominicæ passionis, & ad compatiendum domino nostro Iesu crucifixo, hęc attende. Primò studeas, quātum potes, te vnire illi per feruentem amorem: nam quanto feruentius E eum diliges, tanto magis suæ passioni compatieris: & quanto plus ei compassus fueris, tanto plus erga eum tuus affectus accēdetur: vnde sic se mutuo augebunt dilectio & compassio, donec venias ad perfectionem, nisi hoc remanserit propter aliquam tuam miseriam: & præcipuè studeas abijcere omnem præsumptionem, diffidentiam, & negligentiam. Debet enim homo tam nobile opus aggredi humiliter, confidenter & instanter, & cum quanta potest mundicia cordis. Et quanuis homo sibi videatur indignus, tamen nequaquā desistat: quia ipse Christus pro peccatorib⁹ crucifixus est. Primò igitur sic vniaris sibi amore, vt cor tuū intret in ipsum totaliter: & extra ipsum reputa nihil esse, ac de te extra ipsum tanquam de nihilo curabis. Tota cura tua vertatur ad pęsśns circa dominum tuum passum, nec de te aliquid exhibeas alteri: nā eius es quicquid es. Sic ergo totaliter trāsformatus in ipsum, non possum credere quin eius vulneribus vulnereris & perfundaris eius contu- F melijs, illusionibus, & opprobrijs. Et ad hæc omnia addas orationem, vt quasi cōtinuè depreceris dominū Iesum Christum, vt suis vulneribus vulneret mentem tuam: & ad ipsa vulnera quasi semper dirige cordis affectum, vt per tuam nimiam importunitatē, à sua misericordia impetres quod intendis. De modis autem exercitij passionis Iesu Christi scire debes, quòd circa passionem domini potest homo se habere sex modis. Cōsideret cā Primò, ad imitandū. Secundò, ad cōpatiendū. Tertiò, ad mirandum. Quartò, ad exultandum. Quintò, ad resoluendū. Sextò, ad quiescendum. Primò ad imitandū consideretnā imitatio Christi, est summa & perfecta religio perfecti. Hæc est regula & exēplar perfectionis omnis vitę & virtutis, scilicet Christū imitari in passione, & in morte. Sit ergo nostra regula viuēdi, passio saluatoris: nā tāto ampli⁹ desolamur, quāto ab hoc exēplari & regula ampli⁹ elōgamur. Semp ergo, quanū in nobis est, velimus ab omnibus cōculcari, deijci, & vilipendi, illudi, persecutionē pati, flagellari, & in

A quibus passus.

Matth. 15.

Psal. 21.

Esaiæ. 1.

Canti. 1.

Saporis dominicę passionis excitatio.

Mod⁹ exercendi se in passione.

Q diuinis

G diuinis obsequijs ab omnibus exprobrari. Simus nudi cum nudo, & nihil penitus cupiamus habere: imò habere aliquid sit nobis grauissima pœna & dolor intẽsus. Abhorreamus delectabilia & dulcia degustare,& potius velimus vilibus & amaris cibari: quia ipse fuit felle & aceto potatus. Et vt breuiter dicam, cõsideremus quæ pro nobis sustinuit, & qualiter se in passionibus habuit, & nos pro modulo nostro quantum possumus conformemur eidem. Secundò debemus cõsiderare eam ad compatiendum. Debemus enim considerare ipsius flagella,illusiones,& opprobria: & in corde nostro ruminare & imaginari, quanta sit deiectio & contemptus erga dominum nostrum: quantus dolor, quantáve afflictio in corde & corpore suo: & quòd ratio passionis & compassionis suæ peccata nostra sint. Magnam habemus materiam flendi,& causam lugendi, si intimè cogitemus quòd sumus occasio necis vnigeniti filij dei,rei lesę maiestatis eius. Consideremus quanta tunc amaritudine repletus erat angelorum dulcedo: quãtum

H etiam aggrauabat eum non tantum pœnæ illatio & nostra ingratitudo,sed etiam assistentis matris afflictio:quam sic diligebat, & quasi deficere præ compassionis dolore videbat. Iam ergo transfigant cordis nostri intima eius conuitia, flagella & vulnera:nec in nobis sit quod non perfundatur ex compassione,& non affligatur dolore immenso. Tertiò consideremus quis,quę,& pro quibus passus est:& multum mirari debemus. Quis,scilicet dei filius,deus verus,summè potens,sapiens, & bonus. Sed quę? peregrinationem,fugam,famẽ, sitim,frigus,calorem,tempestates,horrores,persecutiones,obseruationes, vincula,flagella,illusiones,& dolores. Conspuitur gloria, contemnitur iustitia, iudex iudicatur, inoffensus inculpatur, innocens infamatur, deus blasphematur, Christus conculcatur, vita occiditur, sol obscuratur, luna denigratur,sidera dispergũtur. Sed pro quibus hæc patitur? pro sceleratissimis inimicis,pro nequissimis mancipijs,pro contemptoribus diuinæ maiestatis,& pro ingratis diuinę pietati. Ergo

I talis & tantus,talia & tanta, pro tam vilissimis & abiectis passus est. Sed à quibus? à specialiter dilectis,quibus omnem benignitatem ostendit: & à vilissimis, à stultissimis,ab impijs: maximus,sapientissimus,summè pius: & à sanie fœtidissima splendor ęternus. Et in his omnib⁹ in diuinę pietatis admiratione eleuemur. Quartò consideremus eam ad exultandum. Exultare in ea debemus de redemptione humana, restauratione angelica,& clementia diuina. De redemptione humana sine dubio nimis gaudere debem⁹, facta per Christi passionem & mortem. Quis quæso non exultet & gaudeat,cùm cernat se per hanc redemptum à damnatione æterna, à culpæ ignominia à potestate diabolica. Exultemus etiam quòd per Christi passionem restaurata est angelica ruina. Magna preciositas debet esse nobis cùm videmus per Christi mortem tam nobile collegium reparari de nobis,vt fiat vnum ouile & vnus pastor,& simus vnum de vno. Pręcipuè autem exultare debemus cernentes in prædictis omnibus summam domini nostri clementiam. Vbi quæso magis apparet benignissima domini clementia, quàm in passione sua? vbi tam turpia & grauia sustinere voluit pro inimico suo liberando & glorificando, K

qui puniẽdus erat quadam morte æterna. Quintò cõsideremus beatissimam Christi passionem, ad cordium nostrorum resolutionem in Christũ: hoc est, per perfectam transformationẽ in ipsum: quod fit quando nõ solum imitatur, compatitur, admiratur & exultat:sed etiam totus homo quodammodo conuertitur in ipsum,scilicet dominũ Iesum Christum crucifixum: vt iam quasi vbiq; & semper sibi crucifixus occurrat: imò tunc verè in ipsum resoluitur,quando ex se exiens homo,& suprapositus vniuerso, imò totus supra se totum abstractus ab omnibus, totus est conuersus in dominum suum passum, vt non videat sentiatq; intra seipsum nisi Christum crucifixum, illusum, exprobratum & passum pro nobis. Sextò consideremus illam beatissimam passionem, ad quietem dulcoris: quod fit cùm iam resolutus vt dixi sitibundus eandem passionem ruminare non cessat,intrans secundum posse in illum passionis thesaurum humiliter & deuotè,& liquefit amore deuoto, & feruida deuotione deficit à se & quiescit L

in Christo crucifixo. Sed quanto plus deficit à se amore & deuotione,tanto plus eidem dilecto pro se mortuo inhęret, & pl⁹ requiescit in ipso. Et sic mutuo se auget adhęsio & amoris deuotio, donec totus deficiẽs absorbeatur ab illo camino amoris passionis dilecti. Sicut in amplexibus sponsi spõsa quiescit,quæ clamat & dicit: Adiuro vos filiæ Sion,ne euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. *Canti.2.* Sic circa passionem domini debet esse imitatio ad purgationem & directionem,compassio ad vnionem & amorem, admiratio ad mentis eleuationem, gaudiũ & exultatio ad cordis dilatationem, resolutio ad perfectam conformationem, quies & pausatio ad deuotionis cõsummationem. Docet autem passio Christi tria, scilicet quàm odiosa sint deo vitia, quàm lachrymosa inferni supplicia,quàm gratiosa cœli gaudia. *Tria quæ passio docet.* Christus enim passus est pro culpis delendis, pro supplicijs nobis auferendis,& pro gaudijs cœli conferendis. Hæc in quadam generalitate sunt dicta: sed videamus diligenter singula. Non enim nos decet M

tædere,illa cogitare quæ Christum dominum nõ tæduit tolerare. Et prout dicitur non solũ semel pro omnibus hæc tolerare: sed etiam iteratò pro peccatoribus singulis si necesse esset omnia sustinere deliberauit & paratus fuit. O deus meus misericordia mea. Quid est hoc? Quis ad tantam pietatem non obstupescit? Vnde sanctus vir Carpus dicebat se aliquando contristatum à quodam infidelium,qui quendam bonum ab ecclesia seduxerat. *Carpi visio.* Cumq; staret in diuino colloquio,indignatus non esse iustum:dicens:si viuerent impij subuertentes rectas vias domini, petijt à deo igne cœlesti vtrumque immisericorditer consumi. Et vidit subitò in visione Iesum humaniformiter in dorso cœli, angelis ipsi astantibus dicentem sibi, Carpe Carpe paratus sum pro hominibus resaluandis iterum pati.

Oratio.

Vlcissime domine Iesu infunde obsecro multitudinem charitatis tuæ mihi peccatori, vt nihil terrenum vel carnale desiderem: sed te solum super omnia diligam, vt penitus renuar consolari anima mea nisi in te dño meo dulcissimo. Scribe digito tuo in tabulis

A bulis cordis mei eorum quę pro me pertuliſti memoriam, vt ea ſemper præ oculis habeam, & dulceſcat mihi non ſolum illa cogitare: ſed etiam ſi neceſſe ſit pro meo modulo tolerare, & non ſolum tibi ex omnibus viribus obſequi: ſed etiam propter te contumelijs affici, aut certè morte turpiſſima condemnari. Amen.

De primo completorio in paſſione domini. Caput. LIX.

Matt. 26. Mar. 14. Lucæ. 22. & Ioan. 18.

Eaſſume igitur à principio paſſionis meditationes iſtas, & proſequere per ordinem vſq; ad finem: & attende ad ſingula ac ſi pręſens eſſes. Cōſpice itaq; dominum Ieſum attentè cùm à cœna exiens hora completorij, in hortum cum diſcipulis ſuis vadit, vltimo nunc ab eis aſſociandus itinere, quomodo affectuoſè, ſocialiter ac familiariter eis loquitur, & eos ad orationem hortatur: & cùm intraſſet in hortum cum diſcipulis ſuis, dixit: ⌊Sedete hìc,⌋ id eſt expectate, non mo- B ueamini: ſicut nec loco, ita nec mente: ⌊donec vadam illuc & orem:⌋ & vos etiam orate ne intretis in tentationem, per conſenſum: ne ſcilicet ſuccūbatis tentationi. vt ait Hieronymus, ſeparantur in oratione, qui ſeparantur in paſſione. Et Chryſoſtomus: Conſuetudo enim ei erat ſine eis orare, hoc autem faciebat, erudiens nos in orationibus quietem conſtituere nobiſipſis, & ſolitudinē multam quærere. Vnde & Cyrillus: Semotim orat, vt diſcas ꝙ animo attento & corde quieto colloquēdum eſt cum deo ſublimi: hæc autem dixit octo apoſtolis, quia Iudas ibi nō erat: & tres ſecū duxit, ſcilicet Petrum, Iacobum, & Ioannem. Per hoc quòd Chriſtus volens orare, aſſumpſit Petrum, Iacobum, & Ioannem: docet nos quod omnis volens deuotè orare, debet habere tres comites: ſcilicet fidei firmitatem, deſignatā in Petro, qui interpretatur agnoſcens: & temporalium abdicationem, ea ſub pedibus per contemptum ponendo: & nihil de temporalibus dum orat cogitando: hoc deſignatur in Iacobo, qui dicitur ſupplantator: ac C ponere ſe in ſtatu gratiæ, & habere gratiæ ſeruorem, quæ deſignatur in Ioanne, qui interpretatur in quo eſt gratia. ⌊Aſſumpto igitur Petro & duobus filijs Zebedæi,⌋ ſpecialiter tanquam de ſuis ſecretarijs & magis familiaribus: vt quibus in transfiguratione oſtenderat gloriam ſuę maieſtatis, eiſdem reuelaret etiam triſtitiam ſuæ paſſionis: & qui viderant glorioſa, viderent & humilia ⌊cœpit, ⌋ille cuius ſunt omnia, & in quo aduerſarius nihil habebat: qui peccatum non fecerat morte ſibi imminente, ⌊cōtriſtari & pauere:⌋ quid ergo nos oportet facere? Vnde Hieronymus: In hoc pauere & triſtari docemur ante iudiciū mortis: qui nō poſſumus per nos dicere niſi per illum, venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Hęc autem triſtitia domini maximè fuit: quia tunc ait illis: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem.⌋ Vſualiter dictum eſt, id eſt, multum triſtis eſt anima mea: quia triſtitia tantum intenſa erat, quantum eſſe poterat: vel triſtis eſt vſque ad timorem mortis, & pro timore mortis: quia mortem naturaliter timebat: vel vſq;, poteſt eſſe excluſiuū: triſtabatur enim donec ſe & ſuos mor-

Orandum in ſecreto.

Orationis comites.

Pauor & triſtitia domini.

te liberaret: mors quippe corporis, abſolutio eſt D doloris in Chriſto & ſuis: vel poteſt eſſe incluſiuum, ſcilicet donec poſt mortem ſuam redirent apoſtoli ad eius fidem. Vnde Anſelmus: Dato autem charitatis & patientiæ ſalutari mandato, & diſpoſito fratribus regno patris tui, ad locū proditori tuo notum cum illis diuertiſti, ſciens omnia quæ ventura erant ſuper te. Ibi animæ tuæ triſtitiam, quam ex imminente paſſione ſponte aſſumpſiſti, ſicut & cætera quæ paſſus es in auribus fratrum profiteri non erubuiſti, dicens: triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Et iterum præcedit ipſe ad montem Oliueti, tu eum ſequere. ⌊Et licèt aſſumpto Petro & duobus filijs Zebedæi,⌋ ad ſecreta ſeceſſerit: vel à longè intuere quomodo in ſe noſtram tranſtulerit neceſſitatē. Vide quomodo ille cuius ſunt omnia, ⌊pauere cœpit & tedere,⌋ triſtis eſt inquiens anima mea vſq; ad mortem. Vnde hoc deus meus? Ita compateris mihi exhibēs hominem, vt quodammodo videaris neſcire quòd deus es? Hęc Anſelmus. Aſſumpſit autem Chriſtus iſtum pauorem & triſtitiam propter plura. Primò, ſecūdum Hieronymum, vt ve- E ritatem aſſumpti hominis probaret. Naturale enim eſt homini timere mortem. Ex hac naturali triſtitia verè contriſtatus eſt dominus. Sed ſciendum, quòd quædam eſt triſtitia & quidam timor rationem ſubmergēs, & hominem contempto dei præcepto in peccatum ducens: ſicut Petrus timore negauit Chriſtum, de huiuſmodi loquuntur expoſitores, quando dicunt Chriſtū non timuiſſe: quippe qui ad hoc venerat vt pateretur, & Petrum temeritatis arguerat, cùm eum vellet auertere à paſſione, dicens: Abſit à te domine, non erit tibi hoc. Eſt & alius timor moderatus, qui naturaliter ineſt omni homini, & eſt ſine peccato, ſicut & fames, & ſitis, & tales paſſiones fuerunt in Chriſto. Vnde ipſe naturaliter horruit mortem, & pœnas acerbiſſimas, quas præſciuit ſe paſſurum de proximo. Aliter tamen huiuſmodi paſſiones fuerunt in Chriſto quàm in nobis. In nobis enim plerunque huiuſmodi paſſiones præueniunt iudicium rationis, & imperium voluntatis. In Chriſto autem ſemper ſequebantur ratio- F nem & volūtatem: vnde volens eſuriuit & ſitiuit, volens timuit & contriſtatus eſt. Nihil enim coactum in Chriſto conſideratur: ſed omnia voluntaria creduntur. Iſta ergo triſtitia ita fuit naturalis, quòd tamen fuit voluntaria & rationalis. Et ideo ſignanter dicunt hìc euangeliſtæ quòd cœpit contriſtari, & quòd cœpit pauere: non dicunt, fuit contriſtatus, vel pauefactus: quia ipſe motus triſtitiæ non ei dominatus eſt: ſed ipſe eum ſtatim aſſumpſit, & voluntati diuinæ ſubiecit. Aliud eſt enim contriſtari, & aliud incipere contriſtari. Vnde contriſtat eum propaſſio: ſed paſſio nō dominatur eius animo. Propaſſio ēm dicit inceptionem, ſed paſſio continuationē. Quia ergo timor & triſtitia inceperūt ſurgere in parte ſenſitiua, ſed nondū peruenerunt ad eius animum ſiue mentem: ideo dixit: ⌊triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem,⌋ vbi anima ſumitur pro parte ſenſitiua, in qua ſunt paſſiones: non autem in ratione, ſicut etiam alibi dixerat: Nunc anima mea turbata eſt. Poterat quidem Chriſtus natura non mori: ſicut Adā potuit nō mori ante peccatū: in eo eīn nullū

Pauoris aſſumendi cauſæ.

Timor duplex.

Matth. 16.

Paſſiones nō vitioſę, quę nos pręueniūt, ſequebant Chriſtum.

Propaſſio.

Ioan. 12.

Non mori natura poterat Chriſtus.

G culpæ debitum, nullius peccati fuit vestigium. Sed sicut veram humanitatem: ita & humanas infirmitates nostras assumpsit, quæ à deo non separanti velut econtra ignorantia, impotentia, concupiscentia, & huiusmodi faciunt. Et nota quòd

Passio iurbis accidit tripliciter in anima.

compassio turbans potest in anima tripliciter accidere: aut præter imperium & iudicium rationis, vt motus subitus, qui appellatur propassio: aut contra imperium & iudicium rationis, vt motus progressiuus vsque ad perturbationem rationis: vel à sua rectitudine, vt in malis: vel à sua tranquillitate, vt in bonis imperfectis: aut secundum imperium & iudicium rationis, vt motus à ratione imperatus & ordinatus: vt turbatio pœnitentis & compatientis. Primo modo, passiones sunt in omnibus puris hominib9 etiam perfectis. Secundo modo, in imperfectis solû. Tertio modo, in Christo: quia in eo totaliter subdita erat sensualitas rationi, & ratio inferior superiori, & superior deo: nec tamen vna potentia impediebat aliam in opere suo naturali. Cōtristabatur etiam

Tristitiæ Christi causæ.

Christus, secundum Hieronymum, non solum timore imminētis mortis, quam ipsa natura abhorret & recusat: sed & propter infœlicitatem Iudæ, H & scandalum discipulorū, & deiectionem Iudæorum, & euersionem Hierusalem misertus his & cōpassus. Et possumus etiam addere quòd ideo tristabatur: quia præsciuit quòd tam acerbæ passionis suæ flagella & vulnera & mors amarissima, in multis adhuc hodie miseris & obstinatis peccatoribus frustrari deberent. Secundò, assumpsit pauorem & tristitiam pro nobis membris suis, vt ipse nostras tristitias in se vinceret, sicut & mortem nostram sua morte destruxit: & sicut suscepit tentationem & passionem vt nos à tentatione & passione liberaret. Tertiò quoque huiusmodi pauo-

Documēta ex pauore Christi.

rem & tristitiam assumpsit, nobis in exemplum, & doctrinam moralem vt sequitur: ex hoc enim articulo qui est pauoris & tristitiæ assumptio, plura habemus documenta. Primum est, vt nos exemplo Christi discamus timores & tristitias ac passiones alias in nobis insurgētes freno rationis cohibere, ne vsque ad animam pertingant: sed in inferiori parte animæ sub voluntatis imperio co- I stringantur: vt dictum est de Christo. Secundum est, vt eius exemplo discamus nos desperare non debere: si aliquādo nobis surrepat tristitia, timor, vel pusillanimitas in obsequio & opere diuino. Vnde Augustinus: Moriturus tristatus est Christus, vt doceret martyres suos nō debere desperare, si in hora passionis surrepat tristitia quam tamen vincant. Tertium est, vt nos discamus contristari pro proximis & necessitatibus eorum, sicut Christus tristatus fuit nō pro se: sed pro alijs vt dictum est secundū vnum intellectum. Quartum documentum est, vt exemplo Christi discamus tristitias & turbationes nostras ad deū cum oratione referre, sicut fecit & ipse. Nam statim vt dixerat, tristis est anima mea, iuit ad orandum. Quintum documētum est, quòd nos orare volentes deuotè, debemus secedere ab hominibus ad aliquē locum secretum, sicut fecit Christus, dans nobis exemplum. Sextum est, quòd omnes tristitias, tribulationes, pœnas, aduersitates, & infirmitates nostras etiam si petamus ab eis liberari, sicut Christus fecit, semper post orationem committamus voluntati diuinę: ac per hoc eas quasi in cor Chri K sti reponamus, orantes vt ipse eas in vnione suæ passionis perficiat, & offerat eas deo patri ad laudem & gloriam suam. Et ex hoc nostræ tribulationes, & passiones multum nobilitantur. Nam sicut passio Christi in cœlo & in terra infinitum attulit fructum: sic pœnæ & quæcunque tribulationes nostræ, hoc modo Christo commissæ, in vnione passionis suæ tam fructiferæ erunt, vt angelis in cœlo gloriā, iustis in terris meritum, peccatoribus veniam, purgandis animabus conferant releuamen. In recogitando istum articulum stu-

Contristemur cum Christo.

deat homo semetipsum contristare cum gemitibus, compatiendo Christo de sua tristitia propter nos assumpta, & si in aliqua turbatione vel aduersitate sit, vniat illam cum tristitia & aduersitatibus Christi: vt ex vnione ipsarum dulcescant, & deo in summa patientia redoleant. O domine Iesu Christe qui tristari pro me misero voluisti, da mihi omnes tristitias meas ad te iugiter sufferre: tuq; eas in vnione tuæ tristitiæ mecum digneris sufferre. Deinde dominus Iesus volens se etiam sequestrare à tribus apostolis secum assumptis, dixit eis: Sustinete hic, expectādo: & vigilate mecum, non cum diabolo vel cum mundo, tanquam L amici speciales præ cæteris, qui debent in angustijs assistere amicis. Sustinere pondus tentationis, vigilantes à somno infidelitatis, & torpore mentis, ne ingrauante diabolo obrepat vobis. Cęteris quidē iussi sedere ibi, quasi inferiores ab agone isto seruans eos securos: vos autem quasi firmiores vsque huc adduxi, vt collaboretis mecum in vigilijs & orationibus: sed nolo vos progredi vlterius, nondum enim potestis. Propter hoc manete hic vigilantes, sicut & ego vigilo, vt vnusquisque in gradu suæ vocationis consistat: quia & omnis gratia, quanuis magna fuerit, superiorem habet. Et progressus est ab eis pusillum, scilicet quātum iactus est lapidis, & positis genibus procidit in faciem suam, super terram: vt humilitatem mentis ostenderet habitu corporis, & orabat corde, dicens ore: Abba pater si possibile est,

Oratio Christi.

salua congruentia redēptionis humanæ, & si moritur mors me secundum carnem non moriente, transfer calicem hunc, id est, experimētum pas- M sionis à me. Quasi diceret: Si possibile est sine morte mea temporali saluari genus humanum, transfer calicem amaræ passionis à me. Per ora-

Perfectio orationis Christi.

tionem offerebat spiritum deo patri, quæ quidem oratio ex pluribus ostēditur perfecta. Primò, quia solitaria erat: est enim oratio, eleuatio mentis in deum: quod melius fit quando homo est sequestratus ab alijs. Secūdò, quia humilis, cùm in faciem suam procidit. Tertiò, quia deuota, cùm ad deum patrem recurrit. Quartò, quia recta: cùm voluntatem suam volūtati diuinæ submittit. Quintò, quia charitatiua, cùm interim dulciter discipulos visitauit. Quia dicit abba pater, vtriusq; populi

Abba pater.

patrē & saluatorē deū esse innuit & ostēdit. Idem enim significat abba, quod pater: sed abba est Hebręum, pater verò Græcū & Latinū. Ergo vtroq; primus ipse inuocat, vt vtrūq; populū in eum creditur ū, & ab vtroq; eū inuocadū esse doceat: quia

Possibilia apud deū.

nō est distinctio Iudæi & Græci. Quia autē dicit si possibile est, ad potentiā dei pariter & iustitiā refert. Quoniā quantū ad iustitiā ei9 q nō solū potens est,

A tens est, sed etiam iustus, non sunt possibilia nisi ea quæ iusta sunt. Vnde & verus homo horrebat mortem: & voluntate sensualitatis vellet non mori, si de iustitia posset fieri. Habebat autem iustitia patris vt Christus pateretur, & à constitutione mundi hoc nostræ salutis sacramentum erat ab eo præostensum. Angustia ergo mortis, & tolerantia passionis non placebat Christo per se, & tanquam finis qui per se appetitur: ideo simpliciter loquendo pati nolebat, sed propter obedientiam patris, & salutem humani generis, passionẽ & mortem voluntariè sustinebat: sicut infirmus voluntariè recipit potionem amaram, non propter potionem, sed propter sanitatem consequendam.

Martyrũ gloria.

Hęc voluntas, non moriendi, gloriosos martyres facit. Non enim vult sensus carnis nisi quod delectat: si autem delectaret eos mori, non inde viderentur mereri. Sed quia hanc voluntatem non moriendi deo subijciunt: & quod naturaliter fugiunt, propter deum volunt: ideo merentur: vnde & Christus subdit dicens: [Verũtamen non quod

B ego volo,] humano affectu: [sed quod tu.] Quod enim ex humana infirmitate trepidanter renuerat: reuertens in seipsum, per obedientiam & fortitudinem mentis cõfirmat. Non, inquit, hoc fiat quod humano affectu loquor: sed ad quod missus sum, & propter quod ad terras tua voluntate descendi.

Ioan. 6.

Vnde alibi: Non veni facere voluntatem meam, scilicet quam temporaliter sumpsi ex virgine: sed voluntatem eius qui me misit, quam videlicet communem habui æternus cum patre, & quam semper approbo animæ ratione. Nõ meam, non propriam: non meam, non filij hominis: non meam, quæ resistat deo.

Voluntas Christi.

Et vtiq; volũtas Christi, non erat contraria voluntati patris: sed qui venerat obedientiam docere, non inueniretur obediens si propriam faceret voluntatem. Quanto ergo magis nos nõ iudicabimur obedientes, si facimus proprias voluntates: Vnde Augustinus: Filius vnicus dicit, non quęro voluntatem meam: & homines volunt facere voluntatem suam. Ille tantum se humiliat, qui est æqualis patri: & tantum se extollit qui in imo iacet, & nisi manus ei porrigatur non surgit. Et iterum: Transfigurat in

C se suos: & qui nihil aliud vult quàm pater, docet eos priuatam voluntatem corrigere, & dirigere iuxta diuinam. Vnde & Hieronymus: Vsque in finem non cessat docere nos patribus obedire, & voluntatem eorum voluntati nostræ præponere.

Petendi à deo forma

Ostendit itaque, secundum Bedam, dominus Iesus, vt cùm mors vel aliud quod fieri nolumus imminet, sic per infirmitatem petamus vt nõ fiat, quatenus per fortitudinem parati simus vt volũtas conditoris nostri etiã contra nostrã voluntatem fiat. Nam sicut multum confidere non debemus, ne nostram virtutem videamur profiteri: sic multum pusillanimiter agere & diffidere non debemus, ne dei adiutoris nostri impotentiam videamur pronunciare. Et iterum: Multi adhuc infirmi contristantur futura morte: sed si habeant rectum cor, vitent mortem quantum possunt: sed si non possunt, dicant quod dominus dixit, [pater si fieri potest transeat à me calix iste.] ecce habes voluntatem humanam: vide iam rectum cor, [sed non quod ego volo: sed quod tu.] Hæc Beda. [Et rediens,] de loco in quo orauerat, [ad] tres [discipulos suos,] [scilicet Petrum, Iacobum, & Ioãnem, D

[inuenit eos dormientes,] iam vicina tentatione incipiebant oculi eorum languescere: quia dormitio erat quasi præfiguratio negationis & fugæ. Vnde Beda: Somnus corporis, præfiguratio erat quòd in proximo grauandi erant somno infidelitatis. Et Petro ironicè dicit sic: [Simon dormis?] quasi diceret, Sic erat faciendum: vel, sic imples quod promiseras? [Non potuisti vna hora vigilare mecum?] quasi diceret, Quia vna hora non potuisti vigilare mecum, quomodo mortem spernes tu qui spondes mori mecum? Non ostendis tantum feruorem facto, quantũ verbo. In hoc apparet tua infirmitas. Per hoc quòd dicit, vna hora: ostendit, quòd breuis est molestia tentationis, respectu remunerationis. Vt ergo dicit Tullius: Omnia quæ breuia sunt, tolerabilia debent esse, etiam si magna sint.

Petri increpãdi causa

Quanuis autem omnes dormirent, Petrum tamen potius increpabat: quia enim præ cæteris fuerat gloriatus, ideo præ cæteris erat increpandus. Item quia inter eos principalis erat, ideo in ipso alios reprehendebat. Item E quia in eodem defectu prælatus magis est increpandus, quàm alij: cæteris paribus. Qui etiam iam infirmitate depressus, nõ Petrus vel Cephas, sed antiquo nomine Simon à domino hic vocatur. [Vigilate,] attentè, oculis mentis & corporis: [& orate] deuotè, verbis cordis, & oris: [vt non intretis in tentationem,] negandi me, & recedendi à me. Nõ dicit, ne tentemini, quia impossibile est hominem non tentari: sed, [ne intretis in tentationem,] & incidatis in eius profundum: id est, ne tentatio vos superet & includat, per consensum vel opus: tentationis enim initium, est suggestio mali: medium, consensus in delectationem, vel opus: consummatio, est opus ipsum. Ad euitandum autem tentationem, & ad resistẽdum eidem, recurrendum est ad orationem.

Orationis virtus.

Oratio enim est eleuatio mentis in deum: quanto autem mens in deum eleuatur, tanto facilius tentatio ab ea separatur. Et sicut fur audito clamore fugit, & vicini veniunt ad succursum: ita clamor orationis diabolum fugat, & sanctos ad succurrendum excitat. Vnde Isidorus: Hoc est remedium eius qui vitiorum tentamentis æstuat, vt quotiens quoli- F bet vitio tangitur, totiens orationes fundat: quia frequens oratio impugnationem vitiorum extinguit. Et sicut seruus qui sentit furem in domo, & non clamat, fauet furi, & proditor est domini sui: sic qui scit tentationẽ esse in corde, videtur Christum prodere, & diabolo cõsentire, nisi statim per orationem exclamet. Et ideo quia diabolus semper tentat, semper debem⁹ orare, & nunquam deficere. Sed oratio debet ordinari non ad hoc vt non tentemur: sed ad hoc quòd non intremus in tentationem. Multum autem valet ad expulsionem tentationis cogitatio, & timor æternæ mortis.

Timor mortis æternæ.

Vnde Augusti. Timor de futura morte mentem concutit, & quasi cõclauatos omnes corporis motus superbię ligno crucis affigit. [Spiritus quidem] de se & natura sua, [promptus est,] in me & in vobis ad confitendum: [caro autem infirma,] in vobis, non autem in me, ad tolerandũ: quia caro corrupta semp deprimit, & aliquãdo vincit spiritũ: & ideo est orandũ.

Promptitudo spirit⁹ Petri.

Nã quasi promptũ habuisti spiritũ, in promittẽdo mori etiã pro me: sed nunc

 patet

G patet carnis infirmitas,ad ſuſtinendum imminẽ-
tem tentationem: quia ipſa dormitio corporalis,
indicium eſt & quaſi prænuncia veſtræ infirmi-
tatis: nondum enim virtute ex alto induti eſtis.
Vbi Hieronymus: Hoc autem aduerſus temera-
rios dictum eſt:qui quicquid crediderint, putãt ſe
conſequi poſſe. Itaque quantum de ardore mentis
confidimus, tantum de fragilitate carnis timea-
mus. Hæc Hieronymus. Tu domine qui manda-
ſti quòd vigilemus & oremus, da nobis gratiã ad
hoc faciendum:quia licèt ſpiritus promptiſſimus
ſit,caro tamẽ infirma eſt,& tota pigra & tota ſom
nolenta:nec poteſt ſuſtinere vt vix per vnam ho-
ram perfectè tecũ m vigilet, & tecum oret, ne ca-
dat in tentationem. Deinde iterum ſecũdò abijt
& orauit dicens: Pater mi,ſi non poteſt hic calix
tranſire niſi bibam illũ,fiat voluntas tua.⌋Oſten-
dit hìc, vt ait Chryſoſtomus, quoniam valde cõ-
cordat voluntati dei:& quoniam vbique hanc ſe-
qui oportet,& hãc inquirere. Vellet quidem tran-
ſire calicem, quia homo eſt:ſed perficit diſpenſa-
H tionem,quia patri obediẽs eſt. Vnde & Leo papa:
Fiat voluntas,vox efficaciſſima Hęc vox capitis,ſalus eſt totius corporis:hęc vox
omnes fideles inſtruxit:omnes confeſſores accen-
dit,omnes martyres coronauit. Nam quis mundi
odia,quis tentationum turbines: quis poſſet per-
ſecutorum ſuperare terrores:niſi Chriſtus in om-
nibus, & pro omnibus patri diceret,fiat voluntas
tua? Diſcant igitur hanc vocem omnes eccleſiæ
filij, vt cùm aduerſitas violentiæ alicuius tenta-
tionis incumbit:ſuperato tremore formidinis,ac-
cipiant tolerãtiam paſſionis. ⌊Et reuerſus denuo,
inuenit eos dormientes præ triſtitia, erant enim
oculi eorũ grauati,⌋& depreſſi: interiores quidẽ,
languore terroris & triſtitiæ: exteriores verò, vi-
giliarum longitudine:nam triſtitiæ magnitudine
ſomnum non poterant vincere:timentes tum pro
capite, tum pro ſe: ſed ſicut dormiebant men-
te, ita & corpore: quia ex torpore animæ, quan-
doque prouenit ſomnus naturę:⌊& ait illis: Quid
dormitis? ſcilicet in tantis conſtituti periculis,
cùm ſit tempus vigilandi,propter inſtantiam gra
uiſſimæ tentationis vobis imminentis.⌊Surgite,⌋
I à torpore mentis:⌊vigilate,⌋ animi vigilantia:⌊&
orate, ne intretis in tentationem:⌋ſcilicet per con
ſenſum:id eſt,ne tentatio vos ſuperet,& intra ſuos
caſſes teneat. ⌊Et abijt iterum, & orauit tertiò,
dicens eundem ſermonem⌋ orationis,ſcilicet ⌊pa-
Orationes iterandæ. ter mi,&c.⌋ Tertiò Chriſtus idem orauit,vt ora-
tionis frequentiá oſtenderet, & nobis ſpei longa-
nimitatem exhiberet. Iterat orationem,oſtendens
quòd oratio debet eſſe continua. Similiter iterat
viſitationem diſcipulorum ſuorum: quia opera
charitatis debent orationi eſſe coniuncta. Et ſic
prælatũ inſtruit & ſibi & gregi intendere,& nunc
contemplatiuam, nunc actiuam vitam exercere.
Huic non obſtat, quod dicitur in Eccleſiaſtico:
Eccli. 7. Non iteres verbum in oratione tua: quia illa au-
thoritas ſic intelligenda eſt, non iteres: id eſt,ita
ſis diligens in proferendo integrè & deuotè verba
orationis tuæ, vt poſtea propter omiſſionem vel
negligentiam non oporteat iterare:ſed tamen ite-
rare propter deuotionem,vel inſtantiam, bonum
Chriſtus ab angelo cõfortatus eſt. Sic & eundem ſermonem, in prædicando di-
uerſis,bonum eſt quandoque iterare. Cùm autem
oraret & anxiaretur domin⁹ Ieſus,⌊ecce angelus⌋

princeps Michael aſtitit confortans in eo motum K
ſenſualitatis,ſecundum quam minoratus eſt pau-
lominus ab angelis,illum ſcilicet motum qui ex-
horrebat mortem. Statim poſtquam Chriſtus ſe
voluntati patris ſubmiſit,angelus eum conforta-
uit. In quo innuitur quòd licèt quandoque non
fiat quod petitur: quia fortè non expedit: ſemper
tamen oranti mentalis conſolatio confertur. Et,
ſecundum Theophilum, vt nobis innoteſceret o-
rationis virtus, quatenus eam in aduerſis præpo-
namus, orans dominus ab angelo confortatur. Et
humilis dominus reuerenter & humiliter ſuſcipit
hanc confortationem,etiam à ſua creatura,conſi-
derans ſe eſſe minoratum paulomin⁹ ab angelis, Pſal. 8.
dum eſt in hac lachrymarum valle: & ſicut con-
triſtabatur vt homo, ſic ex verbis angeli ſui fuit
cõſortatus vt homo. Nec putãdũ ꝙ hic angelus, Angelum non habuit deputatũ.
vel alius,fuerit in eius cuſtodiam deputatus:quia
hoc non decuit,& Chriſtus non indiguit, ſecun-
dum Bedã: Alibi quòd angeli ei miniſtrauerint, Matth. 4.
hic quòd angelus eum confortauerit dicitur: vt
vtraque natura deſignetur. Nam diuinæ naturæ
angeli miniſtrant, humanam verò confortant. L
⌊Apparuit autem ei angelus,⌋ viſione corporali Angelus in forma humana.
in aſſumpto corpore humano,conſolans eum per
modum ſeruientis: non propter ſe & ſui indigen-
tiam, ſed magis propter diſcipulorum aſſiſten-
tium conſolationem, & ad confirmandum fidem
in eis,quòd Chriſt⁹ ſit maior angelis,ratione dei-
tatis:ac propter noſtram inſtructionem,ad oſten-
dendum ſcilicet ꝙ angeli aſſiſtunt nobis oranti-
bus,confortantes nos in oratione:& vt ex ſua poſt
triſtitiam conſolatione ſciremus quòd tribulatis
pro Chriſto non deeſt diuina conſolatio:iuxta il-
lud Pſalmiſtæ, Secundum multitudinem dolo- Pſal. 93.
rum meorum in corde meo,conſolationes tuæ læ
tificauerunt animam meam. Nam,ſecundum Be
dam,creator non indigebat creaturæ ſubſidio:ſed
homo factus, ſicut nobis & propter nos eſt contri
ſtatus, ſic nobis & propter nos eſt confortatus.
Sed & ipſe dominus ratione ſe confortabat, dicẽs
ad patrem: Non ſicut ego volo ſed ſicut tu. Aiunt Michaelis ſermo.
autem quidam Michael aſtitiſſe oranti & dixiſſe
ſe patri orationis tenorem retuliſſe, omnèſque M
procidentes angelos pro hoc ipſo oraſſe:& reſpon
diſſe patrem, nouit dilectus filius meus quòd hu-
mani generis redemptio, quam ſic optamus, ſi-
ne ſui ſanguinis effuſione decenter fieri non po-
teſt. Angelus autem poſt hæc conſortauit eum: Confortatio angeli qualis.
vel de ſui præſentia, ſicut amicus de ſua præſen-
tia conſortat amicum. Vnde confortauit: id eſt,
ad modum confortantis ſe habuit:ſcilicet ei aſſi-
ſtendo:vel fortè aliqua verba conſolatoria dicen-
do:quia ſcilicet hic vincetur Lucifer,ſicut victus
eſt in cœlo: vel qa magnanimũ magna ſuſtinere
deceret:vel qa paſſio citò tranſiret,& eius fructus
eſſet perpetuus:ſcilicet redemptio humani gene-
ris,& reſtauratio angelicæ ruinæ, vel aliquod ſi-
mile. vel ſecundum quoſdam, vt dicit Theophi-
lus, iſta angelica conſortatio,fuit Chriſti glorifi-
catio:dicebat enim angelus glorificans eum, Do-
mine tua eſt virtus, tu potes cõtra mortem & in-
fernum genus liberare humanum:& ſimilia. Ieſu
qui in oratione poſitus ab angelo confortari vo-
luiſti,da mihi per virtutẽ orationis tuæ,vt oranti
mihi ſemper aſſiſtat angelus tuus me cõfortans.

Hic

A Hic animaduerte contra impatientiam nostram, quia dominus Iesus pluribus vicibus orauit, antequã à patre acciperet responsionẽ,& cõfortationem. Sicut autem ter fuerat tentatus in tribus locis,sic ter orauit: non in eodem loco,sed in tribus diuersis locis, distãtibus abinuicem per iactum lapidis. Et (vt dicitur) adhuc in ipsis locis vestigia ecclesiarum sunt, quæ ibi factæ fuerunt. Et factus in agonia prolixius orabat: ostendens & docens quod nos in agonia, vel quacunque necessitate constituti,debemus ad orationẽ confugere:& in magnis periculis ac maiori necessitate, magis & instantius orationi insistere. Agonia ista potest dici certamen contra mortem,vel mortis anxietas,quam quasi præsentem præuidebat:& ideo dicitur tunc fuisse in agonia, sicut infirmi in extremis laborantes dicuntur esse in agone. Vel potest dici certamen & reluctatio sensualitatis ac rationis: quia agonizabat & certabat in eo mirabili pugna sensualitas,naturaliter mortem horrens & recusans:ac ratio voluntati diuinæ obtemperans, & ipsam mortem pro salute humana zelans: quia

Ter orauit,vt ter tentatus fuerat.

Agonia Christi.

B virtute diuina qualibet pars permittebatur agere vel pati quod proprium erat sibi. Iam tamen vincebat mortem animo dum etiam mori volebat, quam pòst vicit actu ipso,scilicet resurgendu. Sed heu colluctatio carnis ad spiritum, siue sensualitatis ad rationem, quosdam hominum facit retroire vel exorbitare: vt illos qui peccãt mortaliter: & quosdam lentè incedere,siue in via morari,vt illos qui peccant venialiter. Vnde in huiusmodi pugna prolixius est orandum, vt oratio sit recta & voluntas constans, ac sensualitas rectæ rationi & ratio diuinæ voluntati non obsistat:sed obediat: & dicamus, nõ mea,sed tua volũtas fiat. In statu mortis,districtum iudicium,& ea quæ homo nunquam antea recoluit,ei veniunt in animũ. In cuius figura Christus appropinquante morte, factus est in agonia. Vnde Gregorius: Appropinquante etiam morte,nostræ mentis in se certamen expressit, qui vim quandam terroris & formidinis patimur, cùm per solutionem carnis æterno iudicio appropinquamus. Nec immeritò tunc anima

Orandum prolixius.

Morienti subueniẽtia.

C terretur: quoniam post pusillum hoc inuenit quod in æternum mutare non possit. Si enim consideremus quòd viam vitæ præsentis nequaquam sine culpa transire potuimus: & quòd nec hoc ipsum sine reatu nostro est quod laudabiliter gessimus,si remota pietate iudicemur: meritò in agonia cõstituimur. Et cùm dominus prolixius oraret,interim sudor feruentissimus,in modum sanguinis erũpens in hac agonia,siue certamine,vsque in terram abundanter currebat. Ex feruore enim orandi,& ex apprehensione imminentis periculi, ac vehementi anxietate sensualitatis,quę permittebatur agere & pati quod erat proprium sibi, inflammabatur cor & corpus,vt apertis poris efflueret sudor rubicundus & sanguineus. Iste sanguis fuit verus & naturalis, quãtum ad veritatem suæ existentiæ, & de purissima Christi carne: sed miraculosus & non naturalis, quantum ad modum profluentiæ: quia,secundum Bedam, contra naturam est sanguinem sudare. Sic etiam oportet dicere de sanguine & aqua lateris Christi, iam mortui,quòd fuit verus sanguis & vera aqua: sed miraculosè effluxerunt de mortuo corpore. Ad

Sudor sanguinis Christi.

D hunc suauissimi sudoris balsamum, ægrotis proficuum, festina ne tardaueris, vt inde sanari merearis. Vnde Anselmus: Quid stas? accurre, & suauissimas illas guttas lambe, & puluerem pedũ illius linge: noli dormire cum Petro,ne merearis audire,sic non potuisti vna hora vigilare mecum? Hæc Anselmus. Surgit igitur tertiò ab oratione in qua stabat, flexis in terram genibus, totus sanguine madefactus: quem conspice tergentem sibi vultum,vel fortè etiam in torrente lauantem,totúmque afflictum reuerenter cerne, & considera quanta tunc fuerit animæ suæ angustia: cuius testes sunt guttę sanguineæ decurrentes in terram, & ei intimè compatere: quia non sine ingenti acerbitate doloris hoc sibi potuit contingere. Nunquam enim aliquis mortalium, ob mortis horrorem auditur sudorem fudisse sanguineum. Vnde patet eius nunquam similem fuisse dolorem. In hoc quidem apparet quanta fuerit amaritudo passionis Christi, cuius sola cogitatio tantum naturam immutauit, quòd præ angustia sanguinem sudare coëgit. Hæc pugna eius & anxietas,martyrum certamina, & agones significãs,plurimum E consolatur & confortat pusillanimes & infirmos, & ad amorem incitat tepidos & ingratos. Vnde Anselmus: Positis quoque genibus in terra,procidisti in faciem tuam adorans in agonia, & dicens: Abba pater mi,si possibile est transeat à me calix iste. Et angustias quidem cordis tui dulcissimi certissimè indicabat sudor ille sanguineus, qui orationis tempore de sanctissima carne tua guttatim decurrebat in terram. Dominator domine Iesu vnde animæ tuæ tam vehemens tristitia: vnde tanta sudoris anxietas, & tam anxia supplicatio? Nonne voluntarium omnino sacrificiũ deo patri obtulisti,& nihil inuitus pertulisti? vtique domine. Arbitramur autem quòd & hoc quoque ad consolationem infirmorum membrorum tuorum assumpsisti,ne fortè desperet quis, si caro infirma remurmuret, vbi ad passionem promptus est spiritus. Nimirum & vt maiores erga te amoris & gratitudinis stimulos haberemus, naturalem carnis infirmitatem huiuscemodi indicijs in F te expressisti: quibus docemur,quia verè languores nostros portasti, & non absque sensu doloris passionum sentes percurristi. Vox enim illa vox carnis fuisse videtur, non spiritus, eo quòd subiunxisti: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Hæc Anselmus. Voluit autem dominus sanguinem sudare, pluribus rationibus. Prima est, secundum Augustinum, ad figurandum quòd de corpore suo toto, quod est ecclesia, sanguis effundendus, & emanatura erant sanctorum martyria. Secunda est,secundum Bedam,vt per terram sanguine irrigatam, declararet terrenos homines sanguine suo redimendos & mundandos. Tertia est,secundum Glosam, vt totum mundum peccatis mortuum ad vitam resuscitaret: ideo sudorem suum sanguineum ad terram decurrere volebat. Item,secundum Bernardum, non solum oculis,sed quasi membris omnibus fleuisse videtur: vt totum corpus eius, quod est ecclesia,totius corporis lachrymis purgaretur. Insuper etiam sanguis decurrebat in terram: ad ostendendum quod pro terra,id est, ecclesia adhuc militãte in terra,orabat:& sanguinẽ suum fundebat:& ipsam

Dolor passionis dominicæ.

Sãguinem sudandi ratio.

G suo irrigatam sanguine fœcūdabat. In sudore au-
tem notatur feruor: in sanguine, preciū: in decur
su, abundātia: in guttis, particularis efficacia, quā-
Documē-tum. uis esset vniuersalis sufficientia. Ex isto articulo,
qui est sudoris sanguinei defluxio, habetur docu-
mentū salutiferū, q̄ & nos in oratione debem⁹ ita
esse intenti & feruidi, vt ex vehementia intentio-
nis, & feruore deuotionis, sudemus quasi sangui-
nem per cōfigurationem passionis Christi, & ar-
dorem dilectionis ad deum. Quod fit, dum quis
orans in tanto ardore deuotionis accēditur, quòd
pro amore dei si oportet sanguinem suum funde-
re non veretur: & talis sic incalescit spiritu, vt to-
tus sanguis in corpore, quasi spiritui alludēs, pro-
num & promptum se exhibeat ad exsudandum:
quia verò caro ex infirmitate sua tam vehemen-
tem ardorem deuotionis sufferre non præualet:
ideo sudorem quasi sanguinem eusporat, vel sal-
tem pro sanguine ardentes lachrymas per oculos
Efficacia orationis ex oratione Christi. effundat. Et quoniā nos tam vigorosam oratio-
nem effundere non valemus, adiungamus oratio-
nem nostram orationi Christi, qui est aduocatus
noster apud patrem, & ipse interpellat pro nobis,
H imò orat nobiscum. Et illa oratio est efficacissi-
ma, & deo patri accepta, quæ scilicet in vnione o-
Oratio cū lachrymis cōpassiōis. rationis Christi offert. Quàm efficaces etiā sint
lachrymæ orationis, & maximè illæ quę in recor
datiōe passionis Christi funduntur, patet ex quadā
reuelatione facta cuidam personæ, de qua legitur
quòd apparens ei domin⁹ in spiritu ait: Si quis in
recordatione meæ passionis lachrymas cum deuo
tione fuderit, suscipere volo ac si ipse pro me pas-
sus sit. In recolendo istum articulum procidat ho
mo in faciem super terram, orando intentè, & co-
gitet angelicam præsentiam sibi tunc adesse: reco
gitet etiam agonem suum, & conetur quantū po-
test habere lachrymas ex compassione & amore
Christi: quas si habere non potest per oculos, fun-
dat saltē lachrymas cordis. Et sicut Christus dei
filius imminente sibi passione horrenda, cum præ
angustijs superuenturæ mortis guttas sanguine-
as in terram funderet: nihilominus tamen liberè
voluntatem suam voluntati patris commisit, &
I quod cœperat deuotè perfecit: sic quilibet deuo-
tus in omni aduersitatis pressura, & tribulationis
angustiis (licèt fortè naturam reluctātem habeat)
se paternę voluntati cōmittat: & hoc quod occur-
rit, deuotè suscipiat. O pie Iesu, qui factus in ago-
nia guttas sanguinis mirabiliter desudasti da mi-
hi vt recordatione tuæ passionis accensus, lachry-
marum guttas pro sanguine, in cōspectu tuo me-
Contemplatio. rear dulciter desudare. Respice nunc qualiter
iacebant discipuli dormientes: & qualiter domi-
nus ostendit eis modum orandi in gestu corporis,
& in verbo pio, & per angelum ibi apparentem:
quem modum & tu tenere debes: scilicet te pro-
sternendo, ac proprium defectum & fragilitatem
recognoscendo, & cadendo in faciem tuam, non
post faciem: vt ea quæ rogas coram te habeas, &
in mente teneas, non retrò: vt vnum ore dicendo,
& aliud corde cogitando: & vt humilitatem men-
tis ostendas habitu corporis (casus enim in terrā,
docet nos magis humiliari, si posset fieri) & quòd
voluntas patris semper præcedat, & quòd non te-
pidè, sed cum magno feruore ores, sicut dominus
fecit: & quòd non parum, sed prolixè & distinctè,
non sicut illi qui festinanter horas soluendo: & si K
non verbo, facto tamen dicunt expediamus nos
de istis: quia habemus facere alia magis necessa-
ria, quasi festinātes ad vtiliora & maiora. Et vide
quomodo statim aderit tibi angelus qui te adiu-
uet & confortet, & orationem tuam deo præsen-
tet: propter exemplum enim nostrum ille angelus
apparuit confortans dominum. Et non semel, Orandum frequēter.
sed frequenter est orandum, sicut ipse ostendit no-
bis per trinam orationem suam: docēs vt non de-
ficiamus, sed in oratione permaneamus, donec im
petremus ea quæ postulare iam cœpimus. Et tu
ora pro mortuis, pro viuis, tā peccatoribus quàm
iustis. Vel orauit ter, vt & nos de peccatis præte- Dñs cur ter orauit.
ritis veniam, de præsentibus emendationem, & de
futuris cautelam à deo postulemus. Vel vt hæc
tria: scilicet veniam, gratiam, & gloriam, in ora-
tione petamus: vel vt contra trinam concupiscen-
tiæ, seu cupiditatis tentationem orationis clipeo
tueamur. Vel vt ad trinitatem, scilicet patrem, &
filium, & spiritum sanctum orationem dirigam⁹.
Per hoc etiam docuit nos orare perfectè: quia per-
fectio consistit in tribus: scilicet in principio,
medio, & fine. Compatere nunc domino, & admi- L
rare profundissimam humilitatē suam: quia cùm
sit deo patri suo coęqualis & coeternus, prostra-
tus tamen deum orat, & tanquam quilibet de po-
pulo homunculus. Orare quidem patrem, conue- Orare quō Christo cōuenit.
nit Christo ratione humanitatis, in qua est minor
patre: non autē ratione deitatis, in qua est æqualis
patri: vt homo rogat patrem, qui vt deus est vnus
cum patre. Considera etiam perfectissimam eius
obedientiam. Quia enim pater vult quòd moria-
tur, ipse hanc obedientiam reuerenter suscipit &
exequitur. Vide tertiò indicibilem ad nos chari-
tatem, tam patris, quàm filij: pro nobis enim hæc
mors indicitur & sustinetur, propter nimiam ip-
sorum charitatem quam ad nos habent. Venit
autem, post hæc dominus Iesus ad discipulos
suos, & quasi compatiens eis, propter tētationem
de proximo eis imminentē, dixit eis: Dormi- Dormire cur pmisit apostolos.
te iam & requiescite: quasi diceret, Parum po-
testis hoc facere. Qui ibidem aliquantulum dor-
mierunt. Iubet eos dormire vt ostendat suam ad M
eos cōpassionem, quia grauati erant: & vt cogno-
scant suam infirmitatem, quia cum ipso vigilare
non poterant: & vt somno recreati fugere possent
de manib⁹ eorū qui statim Christū erant capturi:
& in figura, quòd in proximo infidelitatis somno
erant grauandi. Considera in Christo mansuetu-
dinem piam: quanto enim magis appropinquat
ad mortem, tanto magis ostendit cordis sui dul-
cedinem. Bonus pastor vigilabat super custodia Vigilia Christi.
pusilli gregis sui. O grandis amor. Verè bonus
& pius est hic pastor. Verè in finem dilexit eos,
cùm in tanta agonia positus illo modico tempore
quietem eorum procurat: non sic hodie multi pa-
stores faciunt, qui subditis vigilantibus & in ago-
nia positis, dormiunt suauiter & quiescunt. Dum
ergo videbis discipulos dormientes in tanto pe-
riculo, & dominum vigilātem, si deuotus es, mul-
ta inuenire poteris quæ dicas tam domino tuo, q̄
discipulis suis. Videbat tandem à longè aduer-
sarios suos venientes cum facibus & armis, nec
tamē discipulos excitauit, nisi cùm propè & qua-
si iuxta eos fuerunt. Tunc autem euigilans dis-
cipulos

A cipulos,dixit eis:⌊ſufficit:⌋ſcilicet quia iam quieuiſtis,& ſatis dormiſtis:ergo parum eſt dormiendum. Vnde quidam patres, nō niſi ſtando vel ſedendo ſomnum capere conſueuerunt per modicum. Ter diſcipuli dormiunt: ter dominus orans ſuſcitatique trina dormitio & ſuſcitatio,tres mortuos quos dominus ſuſcitauit ſignificat. Et ſubiunxit:⌊Venit hora,& filius hominis tradetur in manus peccatorum.⌋vbi Origenes: Sed & nūc Ieſus in manus peccatorum traditur,quando hi qui videntur in Ieſum credere, habent eum in manibus ſuis,cùm ſint peccatores:ſed & quotienſcunque iuſtus, habēs in ſe Ieſum, in poteſtate factus fuerit peccatorum: Ieſus eſt traditus in manus peccatorum. Hæc Origenes. ⌊Surgite eamus:⌋ſcilicet obuiam Iudæ proditori,& ſuis complicibus:⌊ecce qui me tradet,propè eſt:⌋quē nolo declinare, quāuis poſſem hoc facere: ac ſi diceret, Non nos inueniant latentes,ac quaſi timentes & retrahentes: vltrò eamus eis obuiam,& pergamus ad mortem: vt paſſuri confidentiam & gaudium videant,& paſſionem omnino volūtariam ſciant. Vltrò nos de-

Tradi in manus peccatorum.

B bemus offerre,quando non expedit mortem effugere: vbi oſtenditur Chriſti deſiderium ad noſtrā redemptionem: quia non ſolum proditorem cum turba venientem expectauit,ſed etiam eis occurrit: vbi etiā docet,vt ſi tribulari nos oportet, cum gaudio & confidentia ſuſtineamus. Moraliter quoque monet nos ad tria. Primò,ad tentationes nos præparare: cùm dicitur,⌊ſurgite.⌋Secundò,in bonis operibus proficere: cùm ſubditur, ⌊eamus.⌋ Tertiò, omni hora quaſi tentationem proximam expectare: cùm additur, ⌊ecce propè eſt.⌋ ⌊Et adhuc eo loquente cum diſcipulis ſuis : ecce Iudas⌋ mercator peſſimus: ⌊vnus de duodecim:⌋ ſcilicet numero,non merito: quod dixit ad oſtendendum immane facinus illius,qui de apoſtolica dignitate proditor fuerat factus: ⌊accepta à præſide cohorte⌋ militū Gentiliū , quorū intererat capere malefactores,cum tribuno qui præerat eis: ac turba plurima Iudęorum miniſtrorum,accepta à pontificibus & principibus ſacerdotum, crudeli vtique & peſſima ſocietate impiorum,tanquam ad tenendum reum,antecedebat eos tanquam ductor eorū,

Moraliter

Iudę aduētus.

C qui volebant comprehendere Ieſum: & venerunt illuc ⌊cum laternis & facibus,⌋vt ſi in tenebris latere vellet, his quęreretur: necnō ⌊cum gladijs,fuſtibus & armis,⌋vt captionem eius impedire volētibus his reſiſteretur. ſecundum Hierony. Incumbit virtuti ſeculi,qui deſperat de adiutorio dei: habebat itaque fulcimentum ab vtraque curia, ſcilicet imperatoris & pontificis , quaſi ſeruato ordine legitimę poteſtatis, vt nemo tenentibus auderet obſiſtere: cùm hinc milites præſidis,inde miniſtri Phariſęorum, qui in lege ſummi & iudices videbantur,illum tenerent: vel etiam ſi quis auderet,contra tot non poſſet: timebant enim plebem, ne per hanc defenderetur contra eos: & ideo etiam nocte traditur, vt ſine turbis quæ in die frequenter propter inſtructionem aderant, inueniretur. Antequam autē Iudas cum turba veniret ad hortum,vbi Ieſus cum diſcipulis erat,dedit eis ſignū dicens:⌊Quēcunque oſculatus fuero, ipſe eſt,⌋ſcilicet Chriſtus:⌊tenete eum,& ducite cautē:⌋ſcilicet cauendo à populo,ne eum de veſtris manibus eripiat: populus enim communis deuotionem ad

Armatura Iudę.

eū habebat: hoc autem fecit Iudas,& propter Romanorum milites, qui Chriſtum non cognoſcebant: & propter alios,ne loco Chriſti caperent Iacobum minorem, qui in facie Chriſto ſimilimus erat: propter quod ſpecialiter frater domini dicebatur: & quia timebat ne ſe transformaret , & de manibus eorum elaberetur: quia pluries detentus ab ipſis pertranſijt,neſcientibus eis: & ideo oſculari eum voluit, vt in oſculando teneretur ne euaderet. Et cùm veniſſent ad hortum, ⌊tūc Ieſus ſciens omnia quæ⌋ ex diſpoſitione diuina ⌊ventura erant ſuper eum, proceſſit⌋ vltrò ⌊in occurſum illorum,⌋ſicut paratus ad paſſionem. Ex quo patet, voluntariè eum captum fuiſſe & paſſum: diſcipuli quoque ſequebantur eum timentes : ſed ipſe confortabat eos ne timerent. Vnde Anſelmus: Quàm promptus, bone Ieſu, ſpiritus tuus ad paſſionem fuerit,euidenter oſtendiſti,quando venientibus vnà cum proditore tuo viris ſanguinum, & quærentibus animam tuam cum laternis,& facibus,& armis,per noctem vltrò occurriſti. ⌊Et dixit⌋ Ieſus occurrentibus , offerens ſe voluntariè eis:⌊Quem quæritis?⌋Non interrogat,quaſi ignarus voluntatis eorum: ſed mori paratus interrogat,vt ſciant eſſe eum quem quærebant. ⌊Reſponderunt ei, Ieſum Nazarenum.⌋Non erat quærendus ad mortem, quem profitentur eſſe ſalutis auctorem: nec erat perſequendus, quem dicunt eſſe florem honoris & honeſtatis. ⌊Dixit eis Ieſus:⌋ſemetipſum manifeſtans & offerens, ⌊Ego ſum:⌋ſcilicet quem quæritis. quaſi diceret : Quid pro ſigno ſumitis oſculum proditoris? quid quaſi latentem me quæritis cum facibus & laternis? ⌊Ego ſum.⌋Non ſe occultauit , nec ſe abſcōdit: ſed magis quęrentibus obuiam iuit , & ſe oſtendit . Vbi Chryſoſtomus: Fecit autem hoc Ieſus,oſtendens quoniam non ſolum comprehendere eum nō poſſent: ſed nec videre in medio exiſtētē,niſi ipſe cōcederet. Hæc Chryſoſt. Virtute enim diuina factum eſt,vt venientes ad capiendum eum, primò non cognoſcerent: etiam ſuus diſcipulus qui venerat ad tradendum: quod maximè eſt potentię eius oſtenſiuum: vt per hoc ſecundò oſtēderetur quòd de voluntate ſua caperetur: quia incognitus ab eis recedere poterat,ſi voluiſſet . Sed & manifeſtius patet per hoc quod ſubditur , quia audito verbo virtutis & diuinitatis,quod eſt ei cū patre & ſpiritu ſancto commune,à voce tonitrui huius formidantes,⌊abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram,⌋reſupini,tam Iudas quàm alij , potētia diuinitatis ipſius deiecti: ita erat eis importabile quod dicebatur. Item ideo,vt etiam quantum in ſe eſt, daret Iudæis materiam conuerſionis, viſo potentię ſuæ miraculo: & ideo cùm ſtatim ad oſtenſionem ſuæ potentiæ conuerſi non fuerunt,ſe eis capiendum ſponte obtulit. ⌊Ceciderunt retrorſum,⌋ & reſupini, ſicut cadunt iniqui: non antè & in faciem,ſicut cadūt iuſti: qui autem antè ſe cadit,videt quò cadat: qui autem retrò cadit, nō videt ſui caſus periculū. Iniqui ergo retrò cadunt,quia non vident ſui caſus miſeriam, & quod eos ſequatur: iuſti verò qui in iſtis viſibilibus ſemetipſos ſpontè deijciunt, vt in inuiſibilibus erigantur in faciē ſuam; & antè cadere dicuntur: quia caſum videt, & timore compuncti humiliantur. Hinc ergo pēſandum eſt,quàm aſpera erit vox irati: cuius verba dulcia

D

Iacobi minoris ſimilitudo ad Chriſtū.

E

Oblatio Chriſti.

F

Reſupinus captiuātiū caſus.

Caſus retrorſum.

Verbi Chriſti virtus.

G ba dulcia pati nõ potuerũt: hoc autem factum est
ex diuina ordinatiõe, vt per hoc declararetur vir-
tus suæ diuinitatis. Vnde Augustinus exclamãs
ait: Vbi nunc militum cohors, & ministri princi-
pum ac Pharisæorum: vbi terror, & munimen ar
morum? Nempe vna vox dicentis, Ego sum: tan-
tam turbam odijs ferocem, armisq; terribilem, si-
ne telo vllo percussit, repulit, strauit virtute diui-
nitatis latentis. Deus enim latebat in carne: quid
iudicaturus faciet, qui iudicandus hoc fecit? quid
regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? hęc
August. Poterat Christus omnes hostes suos de-
struere, si vellet se defendere: sed noluit nisi ad mo
dicum eos prosternere: hoc ideo fecit, vt ostende-
ret se mortem voluntariè sustinere: & si vellet re-
Figurę — nisi, non possent eum capere, vel tenere. Hæc ho-
victorię — stium Christi victoria, fuit olim in Sampsone &
Christi. — Sangar, & Dauid præfigurata. Sampson cum mã
Iudic. 15. — dibula asini strauit mille viros: & Sangar cum vo
Ibidem. 3. — mere interfecit viros sexcentos: & Dauid vno im
2. Reg. 23. — petu, occidit viros octingentos. Sed si isti dei adiu
torio tot hostes prostrauerunt, non est mirũ quòd
H coram Christo omnes hostes corruerunt. Et cùm
tremuli surrexissent, iterũ eos interrogauit, quẽ
quæritis? quęstionem iterat, vt fideles sua passio-
ne liberandos ostendat. Illi autem adhuc in ma
licia sua perseuerantes, dixerunt: Iesum Nazare-
num: non enim cognoscere, vel capere poterant
eum, donec ipse vellet: propter hoc subditur, Di-
cit eis Iesus: dixi vobis, quia ego sum: qui volunta
riè me offero: & tunc habuerunt ipsius notitiam,
& capiendi licentiam, propter quod sequitur: Si
ergo me quæritis, scilicet comprehendere, faciatis
id quod intenditis: sed tamen sinite hos, scilicet
discipulos meos, abire: quia non est tempus mo
Capi vo- — do, quòd tollantur de mundo. In quo patet quòd
luit se, non — ipse dedit eis potestatem capiendi eum: nam sicut
suos. — ex sua potẽtia discipulos suos seruauit, ita & mul
to magis seipsum seruare potuisset: quasi diceret,
Sic do vobis potestatẽ me capiẽdi: vt tamẽ meis
discipulis non faciatis aliquid mali. Hoc dixit,
quia seruandi erant discipuli, vt verbum salutis
per eos diuulgaretur. Vsque ad vltimam horam
eius, quam ad eos habuit dilectionis conseruantiã
I demonstrauit: per hoc ostenditur quòd superio-
res debent suos subditos fideliter adiuuare: & pro
eorum defensione se mortis periculo exponere (vt
ait August.) Faciunt quod iubet: sinunt eos abire
quos non vult perire: & impletur quod dixerat,
quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quen-
quam. Tunc accedens ille nequam, & dominũ
suum subdolè salutans dixit, aue rabbi: & oscula-
Accessus — tus est eum. Accessit tanquam domesticus, sed
Iudę. — fur erat: salutauit tanquam discipulus, sed insidia
tor erat: osculatus est tanquam amicus, & inimi-
Osculandi — cus erat. Dicitur quòd erat consuetudo Iudęorũ,
cõsuetudo — in aduentu suo osculari, ad significandum quòd
ingressus erat pacificus: & quòd moris erat domi-
ni Iesu discipulos, quos emittebat, in osculo pacis
recipere redeũtes: & propterea proditor illis oscu-
lum in signum dedit, & alios tanquam dux ex-
ercitus, & ductor ad malum præcedens, cum oscu
lo ficto rediit, quasi diceret: Non sum ego cũ istis
armatis: sed rediens more solito te osculor, & di-
Iudę simi- — co: aue rabbi, ô verè proditor. Huic similes sunt
les. — multi prælati, qui verbo vel facto alios scandali-
zando, & post se trahendo antecedunt ad malum: K
& ideo etiam antecedunt ad infernum. Iudas be-
neficijs Christi abutẽs, mala pro bonis reddebat:
cui etiam similes sunt, qui similia facere non eru-
bescunt. Secundum Bedam: Suscepit osculũ do-
minus, nõ quòd simulationem nos doceat: sed ne
proditorẽ fugere videretur, & plus afficeret prodi
torem, cùm amoris officium non negaret: simul
& illud Psalm. complens: Cum his qui oderũt pa — Psal. 119.
cem eram pacificus. Et suscepto osculo dixit il
li Iesus: Amice ad quid venisti? Vocat eũ amicũ, — Amicus di
secundum statum pristinum: amicabiliter enim — ctus Iudas.
fuit electus à domino in apostolum, ac si diceret:
Ad quod scelus dilapsus es, vt discipulus trade-
res magistrum: & dũ esses apostolus, factus es tra-
ditor. vide quid feceris, & considera finem tuum
malum: vel amice, quia diligo te: sed inimice, quia
me tradis: vel vocat eum amicum ironicè, impro-
perans simulationes. Tanquam secundum Augu
stinum diceret: Oscularis, & insidiaris: noui qua-
re veneris: amicum fingis, cùm proditor sis: ostẽ-
dis amicitiam signo, & agis proditionẽ de facto.
Amicitiæ signis proditores vtuntur, vt eorũ do- L
lus latentius peragatur. Vnde apertius ei dixit:
Iuda osculo filiũ hominis tradis: id est, in signo
charitatis, proditionem homicidij facis. Infœlix
signum vbi per pacem bellum, per osculum ho-
micidium, per salutationem condemnatio procu
ratur. Vbi Ambrosius: Illud plus confutat ingra- — Ingratitu-
tum, quòd cum tradiderit, qui cùm esset dei filius, — do Iudę.
propter nos filius hominis esse voluisset: quasi di
ceret, propter te suscepi ingratè, quod tradis hy-
pocrita. Et, secũdum eundem, quasi amantis affe
ctu corripuit proditorem: & ideo etiam secũdum
Chrysost. proprium nomen posuit, quod magis
dolẽtis erat & reuocãtis, quàm prouocati ad irã.
Vnde Anselm. Signo quod acceperant à duce fla
gitij, teipsum manifestasti. Nam accedentem ad
osculum sanctissimi oris tui cruentam bestiá a-
uersatus non es: sed os in quo dolus inuentus non
est, ori quod abundauit malitia dulciter applicui-
sti: ô innocẽs agne dei, quid tibi & lupo illi? Quæ — 2. Cor. 6.
conuentio Christi ad Belial? sed & hoc benignita
tis tuę erat domine, vt omnia illi exhiberes, quæ
praui cordis sui pertinaciam emollire potuissent. M
Nam & veteris amicitiæ illum commonuisti, di-
cens: Amice, ad quid venisti? Et horrore sceleris
sui cor impium ferire voluisti, cùm dicebas: Iuda
osculo filium hominis tradis. Hæc Anselm. Hoc
idem potest dici indignè sumẽtibus corpus Chri
sti, scilicet Iuda osculo filium hominis tradis.
Moraliter Iudas est mundus: qui quando ad li- — Moraliter
bitum dat diuitias, tunc ridet: quando dat solatia,
& delitias, tũc osculatur: quãdo dat honores, tũc
amplexatur: sed omnibus istis modis nos decipit,
& morti æternæ nos tradit. Teste beato Iob, qui — Iob. 21.
dicit: Ducunt in bonis dies suos, & in pũcto ad in- — Amici
fernum descendunt. Vide hic maximam mansue — fraudulẽti
tudinem domini, quia osculum proditori suo de-
dit, & verbis blandissimis alloquens amicũ ipsum
vocauit. O quot sunt hodie tales, qui vidẽtur ami
ci esse domini, & non sunt eius amici. Amicis enim
suis omnia nota facit, scilicet mundum contẽne-
re, carnem domare, & diabolum cum suis tenta-
tionibus vincere. Sed multi abeuntes retrò post
concupiscentias suas, cum Iuda proditore abierũt
ad pœnas,

A ad pœnas. Quot sunt etiam hodie, qui inter se videtur amici sed sunt ficti, & peiores quàm inimici aperti. Inimicus enim manifestus melior est, q̃ amicus fictus. Ille dum timetur, facilè vitatur: iste
Traditionis tria amara. præualet dum non cognoscitur. In isto articulo traditionis exprimuntur tria, quæ specialiter traditionem istam reddebant Christo multum dolorosam, & factum Iudę aggrauabant valde. Vnum est, quòd fiebat à suo seruo, à suo discipulo, & vno ex duodecim, de toto mundo ad tantam dignitatem apostolatus specialiter electus ab eo. Vbi, secundum Ambrosium, seruus dominum, discipulus magistrum, electus authorem prodit. Secundū est, quod signo pacis & amicitiæ, scilicet osculo, tā fraudulenter & dolosè tradebatur. Vnde Ambro. Amoris pignore vulnus infligis, & charitatis officio sanguinem fundis, & pacis instrumento mortem irrogas. Tertium est, quòd illud fœdum os proditoris, vtpote cui⁹ cor Sathanas, & omni spurcitia eum repleuerat, tam amorosum & mellifluū os verbi æterni contingere audebat. Et tunc, secūdum Chrysostomū, Agno miti basia lupus de-
B dit venenosa. Ex hoc articulo tria habemus do
Documenta. cumenta. Primū est, vt caueamus ne & nos Christi proditores efficiamur: quia vt dicit Origenes, Omnes proditores veritatis, amare veritatem fingentes, osculi signo vtuntur: omnes etiam hæretici, sicut Iudas, Iesu dicunt, aue rabbi. Item Christū qs dolosè salutat, & tradit osculo: in proximo, vel etiam in seipso. In proximo quidem, dū quis proximum diligere se simulat, & malum contra eum machinatur: quam traditionem sibi Chri-
Matt. 25. stus assumit, Iuxta illud: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Item Christum dolosè cum Iuda salutat, & osculatur, qui proximo suo promittit & non seruat: vel fraudulenter adulatur. In seipso etiam deum salutat, & osculo tradit: qui ore dicit se nosse deum, & credere in eum, factis autem negat. Item cum Iuda dominum salutat, & osculo tradit, qui cum mortali ad corpus domini accedit. Secundum est, vt discamus patiēter ferre malorum hominum fraudulentias: sicut Christus patienter sustinuit proditoris sui fallacias. Tertium est, vt calumniatores nobis malū
C imprecantes non odiamus: sed amantis affectu,
Meditatio exemplo Christi, eos corripiamus. In recolendo hunc articulum de falso osculo Iudæ, poterit homo per contrarium cum syncera fide & deuotione osculari pedes crucifixi, indignum se reputans osculo oris, ad quod ille infœlix Iudas accedere præsumpsit: quòd si imaginem crucifixi ante se non habeat, osculetur terram, repræsentando hoc idem: & aliter prout deus inspirabit. O domine Iesu, qui à Iuda osculo tradi pertulisti: da mihi nūquam in proximo, vel in memetipso, te tradere, & calumniatoribus meis, & insidiatoribus fraterni
Figura proditorij osculi. amoris officium non negare. Ista iniqua salutatio Christo facta, olim fuit in Ioab & Amasa prefigurata. Ioab Amasam salutans, dolosa mēte fra
2. Reg. 20. trem vocabat: & Iudas Christum salutans, iniqua intentione magistrum appellabat. Ioab dextera mentum Amasi quasi deosculans tenebat, & in sinistra gladium educens ipsum perimebat: sic Iudas, quasi dextra mētum Christi tenuit, Aue rabbi, blandè sibi dicens: & quasi sinistra gladium eduxit, & ipsum perfodit, insidias sub verbis blan

dis occultans. Iudam & Iudæos, malum pro bono reddentes, olim Saul præfigurauit: qui genero D
suo Dauid malū pro bono reddidit. Dauid hostē 1. Reg. 20.
Saulis, scilicet Goliam superauit, & in multis ei & alibi.
vtilis fuit: sed Saul sibi tanquam hosti insidias parauit, & ei mortē inferre affectauit. Sic deus Pharaonem, & inimicos Iudæorum sæpe deuicit, & semper eis profuit: nunc autem in mortem eius arma parant, & ad occidendum eum se armant. Similes etiam sunt Cain, qui fratri suo sine causa Gene. 4.
inuidit: & ipsum qui nihil mali sibi fecerat, occidit. Cain eduxit fratrem suum verbis blandis, & eductum crudeliter interfecit: sic & Iudas verbis blādis Christum, fratrem nostrum, & patrem salutauit, & hostibus ad interficiendum nequiter præsentauit. Et cùm Petrus cæteris ardētior, ser Petri seruo pontificis, cui nomen erat Malchus, qui ad uor.
Christum capiendum magis de propè se ingerebat, & ferocius instabat, auriculā dextram ob zelum amputasset: putans eum magis lędere & grauiter vulnerare, vel ei caput amputare & interficere: sed diuina dispositione ictus declinauit, & relapsus est ad aurem: dominus eum à lęsione ad- E
uersariorum compescuit, dicens: ⌊conuerte gladiū tuum in locum suum,⌋ seu ⌊vaginam,⌋ quasi non esset locus defensionis, sed patientiæ: nec ei licitus vsus gladij materialis: quasi diceret, Noli eo vti ad defensionem meā: quia non licet viris apostolicis vti gladio materiali. Vbi considerādum, secundum Chrysostomum, quòd licèt Christus Petro & alijs discipulis prius præcepit, dicens: ⌊Si quis te percusserit in vna maxilla, præbe ei & aliam,⌋ Ex sermone tamen Christi, quem fecit post cœnam, Petrus in tantum amorem exarserat, quòd de illo precepto non recolēs, solum magistri sui defensionem intendebat. Ex hoc autem Defensio-
quòd Christus defensionem prohibuit, ostendi- nem sui
tur promptitudo eius, quam ad patiendum ha- prohibet.
buit: recondi gladium præcipit, vt patientiam, nō vindictā doceat. Vnde Rabanus: Oportuit vt author gratiæ fideles patientiam suo doceret exemplo: & potius ad sustinendum aduersa fortiter instrueret, quàm ad vindicandum prouocaret. Prohibet ergo dominus defensionem armorū, ne clericus armis pugnare præsumat. Vnde Ambro- F
sius: Arma mea sunt lachrymę & orationes: aliter non possū, nec debeo, resistere. Sed hoc hodie prelati parum attendunt, qui regalia à regibus ad pugnandum accipiunt: cùm potius reges ab eis cilicia ad pœnitendum accipere deberent. Et adiecit dominus, ⌊Omnis enim qui acceperit gladiū:⌋ id est vsus fuerit gladio: scilicet propria authoritate, & nulla superiori aut legitima potestate vel iubente, vel concedente, seu iniustè, & pro crudelitate vindictę, non iustè & amore iustitię ⌊gladio peribit:⌋ id est ipsa vindicta erit ei causa perditionis, quia dignus est gladiari. Quicunque molitur lædere alium, seipsum proprio iaculo percutit: & incidit in foueam quam fodit. Et subdit domin⁹, ⌊An putas quia non possum rogare patrem meū, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones angelorum:⌋ tanquam sibi dicat, per aliam viam possum euadere, si vellē: non indigeo auxilio duodecim apostolorum, qui possem si vellem habere duodecim legiones angelorum. Cùm ergo posset accipere legiones, nolebat accipere: vt per patien-

G tiam eius implerentur scripturę,prophetantes de
ipso,quoniam ita eum pati conueniebat ad no-
stram redemptionem: quia & si nostræ liberatio-
nis alius modus fuisset possibilis, nullus tamē ita
conueniens: & ideo non erat locus defensionis &
resistentiæ,sed magis patientiæ. Non solum autē
minis eum cohibuit:sed & aliter consolatur eum,
dicens:⌊Calicem quem dedit mihi pater, non bi-
bam illum?⌋quasi dicat:Si rectè sapis,debes volū-
tatem tuam diuinę voluntati conformare: aliter
enim eris Satanas, non sapiens quæ dei sunt. Se-
cundum Chrysost.In eo quòd ipsam mortem ca-
Calix pro morte. licem dicit: quàm sit grata & acceptabilis pro sa-
lute mortalium mors, vt videtur, edisserit. Iesus
autem seruum sanauit,auriculam eius tangendo,
& ei restituendo:vt adimpleret quod prædixerat,
Matth.5. Benefacite his qui oderunt vos. In quo maxima
Christi saluatoris charitas,& pietas apparet,& be
nefica virtus eius ostenditur: quam exhibet, ho-
stem suum,qui ad ipsum comprehendendum ve-
nerat,sanando:& per hoc inimicos eum persequē
tes ad fidem admonendo, & insuper discipulos in
H fide confirmando,& nos: quia noluit quenquam
propter se lædi: & vt inimicis nostris benefacia-
mus instruendo. In quo etiam suam virtutem &
potestatem reuelat,quòd nō de necessitate, sed vo
luntariè captus esset. Vbi Beda: Nunquam enim
pietatis suæ dominus obliuiscitur, qui etiam ho-
stes suos non patitur vulnerari. Illi iusto mortē
inferunt: iste persequentium vulnera sanat: my-
sticè docens & ipsos, si cōuertantur, posse sanari,
qui in suæ sunt mortis consensione vulnerati.
Tunc Iesus conuertit se ad turbam,non impatiē-
ter,sed rationabiliter eam alloquendo:dicens la-
mentabiliter,& quasi ad lamētum auditores pro-
uocando:⌊Tanquam ad latronem existis,cum gla
dijs & fustibus comprehendere me:⌋quasi diceret,
sine causa fecistis hoc. Cuius rationem assignat,
dicens:⌊Quotidie,⌋id est frequēter,pacificè, & si-
ne armis,apud vos eram docens in tēplo:⌋in loco
vbi potestatem habetis:& tunc sine violentia ar-
morum me comprehendere potuistis, ⌊sed nō me
tenuistis:⌋ tūc nec cepistis,quia nolebam: sed nec
nunc possetis nisi permitterem, & me sponte ve-
I stris manibus subijcerem. Vbi Remigius,ac si di-
ceret: Latronis officium est nocere,& latitare:ego
verò nemini nocui:sed plures sanaui, & in syna-
gogis semper docui. Vbi & Hieronymus, Stultū
est,inquit,eum cum gladijs & fustibus quærere,
qui vltrò se tradebat vestris manibus:& in nocte
quasi latitantem,& vestros oculos declinantē,per
proditorem inuestigare,qui quotidie in tēplo do-
cebat:ideo autem,vt dicit Chrysostomus,cum in
templo non tenuerunt: quia non ausi erant pro-
pter turbam,propter quod & dominus foras exi-
uit,vt ex loco & tempore daret aptitudinem se ca
piendi.Hic,secundum Anselmum, mansuetudo
domini notanda est,quæ tam dulciter persecuto-
res suos allocuta est,tam dulci allocutione redar-
guit: vt ipsorum nequitiam compesceret, & nos
ad imitationem suæ benignitatis vtiliter inuita-
ret. Et subdidit dñs: ⌊sed hæc est hora vestra:⌋
id est vobis concessa ad me comprehendendum,
⌊& potestas tenebrarum harum:⌋ quia diabolus
princeps tenebrarum incitabat eos ad hoc facien-
dum:& hæc potestas est tenebris data, id est dia-
bolo & Iudæis insurgendi in Christum. Et ideo K
aduersum me in tenebris congregamini: & pote-
stas vestra,qua contra lucem armamini, in tene-
bris est. vt autem ait Theophilus, Peractis cun-
ctis quæ sufficienter se habebant ad prohibēdum
Iudęos,cùm illi hoc nequaquam discernerent,tūc
duci se permisit. Vnde dicitur ⌊cohors ergo⌋ mi- Captio Christi.
litum,⌊& tribunus,⌋ qui eis præerat, ⌊& ministri
Iudæorum⌋ accesserūt,sicut lupi ad agnum,vna-
nimiter & impetuosè: & manus sacrilegas iniece-
runt in Iesum,omnium saluatorem, irreuerenter
& indebitè: & tenuerunt eum, ipso permittente:
quando enim voluit tentus est, & non antè: & sic
fuit captiuatus propria voluntate. Nam, vt dicit
Remigius, frequenter eum comprehendere vo-
luerunt:sed non potuerunt:sicut nec nunc potuis-
sent,nisi ipse voluisset.Sicut enim eos solo verbo
prostrauit:sic solo verbo eos fugare,vel annihila-
re potuisset,si voluisset. Ex quo patet obstinatio
eorum: quia non fuerunt auersi à suo malo,visis
prædictis signis: sed magis attribuebant artibus
magicis. Cogita hic quòd si pœnale est cuilibet
homini capi, pro eo quòd per captiuitatem adimi L
tur homini libertas,tam conditionis,quia redigi-
tur in seruitutem captiuatoris,secundum leges ci
uiles: quàm actionis,quia captus nō potest facere
quod vult:quantomagis pœnale fuit Christo,qui
est dominus cœli & terrę:& quem cœli & terra ca
pere non poterant,violentorum,quantum ex par-
te ipsorum erat,manibus capi & teneri.Ex hoc ar Documentū morale.
ticulo habemus morale documentum: quòd sicut
Christus amore nostri semetipsum volūtariè tra-
didit captiuum Iudæis:sic & nos pro eius amore
nosipsos,id est omnes sensus nostros debemus ca
ptiuare in obsequium Christi: videlicet vt oculi
captiuentur ab illicito visu,aures à noxio auditu,
lingua ab ociosis & nociuis locutionibus, manus
à malis operibus,pedes a vano & vago incessu,ma
ximè ad peccandum:sicut enim Christus fuit ca-
ptiuatus, ne quò vellet posset abire: sic homo se-
ipsum debet captiuare,ne sequatur concupiscen-
tias carnis, & sensualitatis appetitum ad nociua
trahentem.Cor etiam captiuetur à malis cogita-
tionibus:intellectus ab erroneis sensibus, & falsis
dogmatibus:voluntas ab omnibus à diuina volū M
tate discrepantibus. Vnde Apostolus: In captiui- 2.Cor.10.
tatem redigētes omnem intellectum in obsequiū
Christi:vbi per omnem intellectum possunt om-
nes sensus,& vires animæ ad operationem intel-
lectus deseruientes accipi. Aliud documētum est Captiui debemus esse Christi.
huic connexum: quòd homo libenter debet esse
captiuus Christi,vt mortem euadat æternam.Si-
cut enim homo in belli periculo constitutus, li-
benter dat se alicui nobili & benigno domino ca-
ptiuum,ne ab alijs ferocibus occidatur: sic nos in
hac vita sicut in bello constituti, quia militia est Iob.7.
vita hominis super terrā,tradamus nos benigno
domino Christo captiuos: qui non est dominus Luc.20.g.
mortuorum,sed viuorum: ne ab hostibus æterna
morte ferociter occidamur.In recolendo hunc ar Meditatio
ticulum recogitet homo,se quasi in campo belli-
co cum hostibus conclusum:nec posse euadere po
tentiam aduersariorum, id est dæmonum: nisi se
tradat Christo benignissimo domino in seruitu-
tem captiuum:& sic aliquo gestu corporis tradat
se totum Christo captiuum,clamans,& dicens ad
eum:

A eum: Iesu quia à Iudæis sponte capi, & teneri voluisti: da mihi omnes sensus viresq; in obsequium tuum iugiter captiuare: vt à morte perpetua bonitate tua merear præseruari. Deosculatio & comprehensio Christi præfigurata fuit in Ioab: qui
2.Reg. 20 Amasam deosculàns interfecit. Tenentes autē Iesum dulces illas manus suas vinculis strinxerūt: & ligauerunt eum ignominiosè quasi latronem, & morte dignum à quo potius solui velle debuerūt, quia omnium venerat absoluere vincula infirmitatum & peccatorum, ac mortis & inferni. Et erāt
Psal.115. fortè in eis qui postea liberati ab eo dixerūt, Disrupisti domine vincula mea. Ecce adest Ioseph ligatus venditus à fratribus: & Sampson vinctus à Dalila: id est à synagoga. Vnde Anselmus: Sed ecce iam proditorem præeuntem impiorum turba prosequitur: & osculum præbente Iuda manus iniiciunt in Iesum. Dominum suum tenent ligatum, & illas dulces manus vinculis stringunt. Quis fecerat? Scio occupat nunc cor tuum pietas: omnia viscera tua zelus inflammat. Sine rogo patiatur, qui pro te patitur. Quid optas gladiū?
B Quid irasceris? Quid indignaris? Si instar Petri cuiuslibet auriculam absciderit: si ferro brachiū tuleris: si pedem truncaueris: ipse restituet omnia qui etiam, si quem occideris absque dubio suscitabit. Hęc Anselmus. Ligauerunt autem eū propter tria. Primò, ne manus eorum effugeret: dixerat enim eis Iudas, quòd cum tenerent, & cautè ducerent. Secundo, vt eum morte dignum ostenderent: quia mos erat Iudæis, vt quem morte dignū iudicarent, vinctum præsidi traderet. Tertiò, propter mysterium, licèt ipsi hoc ignorarent: quia cū Christus nos peccatis ligatos, & in lymbo vinculatos soluere debebat: ideo ipsum pro nobis ligari oportebat: cuius vinculis liberati sumus. Voluit quippe Christus, tanquam latro comprehendi, & ligari. Adam enim cum latrocinio furtum commisit, quando pomum sibi vetitum attractauit: nam furtum est contrectatio rei alienę inuito domino: & huius rei causa, totum genus humanum à diabolo comprehensum tenebatur ligatum: pro cuius satisfactione Iesus, tanquam latro voluit cōprehendi, qui incomprehensibilis est: & ligari, qui
C ligatos venit soluere, & vincula eorum dirumpere. Et nota quòd Christus filius dei, tanquam latro cum latrone: scilicet Barraba est captus, inter latrones crucifixus: à latronibus occisus, propter latrones passus: soluens quæ non rapuit. Legitur autem dominus ter ligatus. Primò, statim cùm captus esset, & duceretur ad Annam. Secundò, cùm de Anna duceretur ad Caiphā. Tertiò, cùm duceretur ad Pilatum. Nam secundum Bedā potuit fieri, vt ad horam solueretur, quatenus discuteretur, & post hæc discussus iterum ligaretur. Quartò potest addi, quod etiam ligatus fuit ad columnam cùm flagellaretur: licet hoc in euangelio non exprimatur. Insuper in cruce clauis fuit vinctus, & sic etiā ligatus. Ex hoc articulo trahuntur plura documenta salubria. Primum est, quia sicut dictū est, dominus ligari voluit: vt ipse peccatorum nostrorū vincula solueret: ideo nos debemus esse grati de solutione nostra, & cauere ne rursus eum nostris peccatis ligemus, quod fit quotiescūque mortaliter peccamus. Manus etiā Christi videntur cum funibus peccatorum colligare: qui non credunt deo, quòd possit eis necessaria sua dare. Secundum est, quod Christus ligari voluit: vt nos sibi alligaret vinculo charitatis, vnde studeamus & nos sibi tam fortiter charitate astringi, ne leuiter ab ipso possimus separari: ipsa enim charitas est vinculum, in quo anima deo alligatur. Tertium documētum est, vt nos ligemus omnia membra nostra: & ipsam linguam funibus præceptorum dei, ne laxentur ad aliqua contraria diuinis præceptis, vel diuinæ voluntati: vt nihil operemur, aut loquamur, quo deus vel proximus offendatur. Quartum est, vt simus vinculo fraternę charitatis proximis colligari, ita vt omnem gratiam diuinitus acceptam studeamus eis impartiri: sicut apostolus omnes fideles hoc vinculo sibi colligatos habuit: eosq; socios sui gaudij esse cupiuit. Quintum est, quòd nos volentes sequi Christum, debemus nosmetipsos ligare vinculo professionis obedientiæ, propter eum qui pro nobis voluit ligari: ita vt amplius pro nostro velle nos mouere non possumus: & sic cum Isaac colligati, & in altari mactationis proprię voluntatis, positi, quotidie in holocaustū viuum deo immolamur. E

Ligandi Christi causę tres.

Furtum quid.

Latronib' associatus Christus.

Ligat' ter.

Documēta ex ligatione dñi.

D

Conformatio. Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo qualiter dominus ligatus fuit, propter vincula peccatorum nostrorum soluenda: & vt vinculo charitatis nos sibi alligaret: & poterit in recompensam aliquam seipsum deo ligare aliquo bono proposito, vel etiam voto. Quo si iam ligatus sit in religiōe, vel aliàs: desideret à deo adiuuari ad perficiendum huiusmodi obligationē ad laudem suam. O Iesu, qui iniquorum manibus ligari voluisti, absolue quæso nostrorum vincula peccatorum: atque ita charitatis vinculo, præceptorum tuorum funibus me constringe: ne vnquam membra corporis, aut vires animæ meę laxentur, ad quæuis contraria tuę voluntati.

Fuga discipulorum. Capto autem & ligato domino: discipuli omnes perterriti, relinquentes eum fugerunt: & magistrum suum, sicut latronem ad victimam deduci dimiserunt: sicut prædixerat eos scandalum in se passuros. Comprehēso pastore, dispergūtur oues: capto magistro, fugiūt discipuli. Vnde Beda: Impletus est sermo domini, quo dixerat, quòd omnes discipuli scandalizarentur in illo in ipsa nocte. F
Psal.87. Et Hierony. Tunc adimpletum est, Elongasti à me amicum & proximum: & notos meos à miseria. vt autē dicit Theophilus, Permisit eos dominus cadere: vt non in seipsis confidant. Vnde Remigius: In hoc facto demonstratur fragilitas apostolorum. Qui enim de ardore fidei promiserant se mori cum eo: timore fugiunt, immemores suę promissionis. Quod etiam videmus impleri in his, qui pro amore dei magna se promittūt facturos, & postmodum non implent: non tamen desperare debent, sed cum apostolis resurgere, & per poenitentiam resipiscere. Vbi & Rabanus. Mysticè autem sicut Petrus, qui culpam negationis poenitentiæ lachrymis abluit: recuperationem eorum ostēdit qui in martyrio labuntur: ita cæteri discipuli, qui articulum comprehensionis fugiendo præuenerunt: cautelam fugiendi docēt eos qui se minus idoneos ad toleranda supplicia sentiunt: quibus tutius est latere, quàm se discrimini certaminum exponere. Sed quare non comprehenderunt apostolos, & maximè Petrum, qui percusserat cum gladio?

G gladio? Dicẽdum quòd nihil eos detinuit, nisi vir-
Apostoli cur nõ cõprehensi. tus diuina, quæ etiam prostrauit eos resupinos. Tunc omnes discipuli peccauerunt: & in fide per illud triduum extincti fuerunt: præter beatã vir-
Fides in sola Maria. ginem, in qua sola fides ecclesiæ incõcussa permã sit: ob cuius representationem in matutinis illius
Cãdelarũ extinctio. tridui omnes candelæ extinguũtur excepta vna sola, quę remanet accensa. In huius signum etiam denudantur altaria, quia Christus per altare designatus relictus fuit ab apostolis, signatis per ornamenta. In illo etiam triduo officium nocturnum altè cantatur, per quod prophetiæ de Christo significantur: diurnæ vero horę sub silentio dicuntur, quia apostoli tunc prædicare non audebant: vnde & campanę non pulsantur, quia tunc sonus prædicationis cessauit. A parte montis Sion in vallẽ Iosaphat descendendo, sunt cauernæ apostolorũ, vbi latuerunt tempore passionis Christo relicto. Adolescens autem quidam sequebatur Iesum, amictus sindone, id est linea veste quæ innocentiam significat super nudo, scilicet corpore: quia non habebat aliud indumentum supra tunicam
H & ab extrà, quàm solam sindonem, qui dicitur
Ioannes iuuenis. fuisse Ioannes. Vnde Beda: Iuuenem istum nil vetat intelligi fuisse Ioannem, cuius longa post hæc
Fuga Ioã. in carne vita indicio est. Hic cũ teneretur ab impijs, reiecto vestimento elapsus manibus tenẽtiũ, nudus profugit ab eis: quorum scilicet & præsentiam detestabatur & facta: non à domino, cuius amorem etiam absens corpore fixum seruauit in mente: nõdum fuit in eo perfecta charitas, quę foras mittit timorẽ: sed pro tanto plus alijs de amore habuisse videtur, quia plus cæteris magistrum sequebatur. In facto autem suo, secundum Bedã, designat illos qui vt securiores ab incursibus hostium fiant, quicquid in hoc mundo possidere videntur abijciunt: ac nudi potius deo famulari, q̃ adhærendo mundi rebus materiam tentandi, & à deo reuocandi aduersarijs dare didicerunt: iuxta
Gen. 39. exemplum beati Ioseph, qui relicto in manibus adulterę pallio, foras exiliuit: malens nudus deo, quàm indutus cupiditatibus meretricis seruire.
Paulus primus eremita. Sic Paulus primus eremita, vidẽs alios deficere in exquisitis tormentis fugit, & ad solitudinem se transtulit. Et tu nudus euola ad vexillum crucis,
I potius quàm diuitijs alliciaris: & detinearis à mũdo, quò minus Christum imiteris. Vnde Hiero. Qui vult effugere manus iniquorum, relinquẽs mente quæ mundi sunt, fugiat post Iesum. Ioannes verò mox recuperato & resumpto vestimento redijt, & dominum vt prius sequebatur. Potuit enim fieri, vt sub dubia noctis luce sese turbis ducentium Iesum, quasi vnus ex ipsis immiscuit donec ad atrium pontificis, cui notus erat, perueniret. Ioannes sudario simplici, & tenui erat superuestitus: sed nunc vestes extendimus in particis: & plicamus in capsis, ac vestium deportandarum habemus summarios quadrigas & currus: & etiã earum caudas post nos trahimus, vel portari facimus. Ex hoc articulo, scilicet fuga discipulorum, trahuntur quatuor documẽta. Primum est, quòd
Documenta ex fuga apostolorum. nos caueamus, ne & nos vnquã à Christo fugiamus. Fugit autem à Christo, qui propter timorẽ humanum, vel ex tentatione diabolica, vel aliâs
Fugere à Christo. propter quamcunque passionem, seu affectionem corruptam relinquit iustitiam aut veritatem: nã Christus est iustitia & veritas. Et vniuersaliter K in omni peccato mortali fugit homo à deo. Secũdum est, quòd si nos aliquãdo ex fragilitate ad horam à Christo recedamus peccando: non ideo debemus desperare, sed cum apostolis resurgere, & per pœnitentiam resipiscere. Tertium est: quia (vt suprà dictum est) ex fuga cæterorum discipulorũ docetur cautela fugiendi minus idoneis ad tolleranda supplicia & aduersa, sicut ex pœnitẽtia Petri ostenditur reparatio lapsorũ in martyrio propter illa. Quartum est, si interdum hi qui videntur amici nostri, & proximi recedant à nobis tempore necessitatis, vel aduersitatis, ęquanimiter hoc feramus: memores, quòd & apostoli recesserunt à Christo his incumbentibus. In conformando se Cõformatio. isti articulo recogitet homo, quantum se elongauerit à deo peccãdo, & ruminet illud Psalmistæ: Quoniam qui elongant se à te, peribunt: perdidisti omnes qui fornicantur abs te: mihi autem adhærere deo bonum est: ac oret deum dicendo, Iesu qui electos discipulos tuos omnes à te fugere permisisti, suscipe me fugitiuum seruum tuum, & tene virtute omnipotentiæ tuæ, nec sine me abs L te proprię voluntatis arbitrio euagari. Attende Contemplatio. nunc diligenter, & vide quomodo dominus Iesus patitur se capi & ligari, & à discipulis derelictum duci ad mortis supplicium: ac si esset malefactor, & omnino impotens ad se defendendum. Cum quanto clamore putas manus in eum iniecerunt? quàm crudeliter eum ligauerunt, quàm dirè strinxerunt, & quàm irreuerenter traxerunt: considera etiam quomodo discipulis suis fugientibus, & errantibus compatitur: & quis fuit dolor quem discipuli amantissimi habuerunt, quando oportuit quòd à magistro suo dilectissimo separarentur. O quàm inuiti, ô quàm tristes, ô quàm desolati, ô qualiter plorantes, ô quales voces & clamores, gemitus & suspiria dantes, sicut orphani & timore perterriti recedebant. Et perpendere potes, quòd recedentes dicebant. O magister bone, ô dulcis pater, ô benigne domine, quomodo ita separamur à te? quomodo pater sancte filij tui fugiũt à te? quò ibimus domine? hæc & multa alia dicere poterãt. O quotiens retrò respiciebant, videntes qualiter dominus suus ligatus & sine honore trahebatur. O quotiens se in terram proijciebant, & ad cœlũ M clamabant. Ex hoc enim magis, & magis eorum dolor augebatur: quia videbant magistrum & dominum suum sic viliter trahi, & canes illos pessimos mordentes, & ad victimam eum trahentes, quasi agnum mãsuetissimum sine clamore, & resistentia sequi. Quis enim tunc doloris aculeus discipulorum corda penetrauit: quando videbant dilectissimum magistrum, & dominum suum tãquam malefactorem duci ad mortem: cùm & ille impijssimus Iudas pœnitentia ductus, tanta postmodũ fuerit ex hoc repletus amaritudine, vt maluerit mori quàm viuere: cogitare potes si domina mater sua ibi fuisset, quid fecisset? O domina mea quàm mala, & quàm amara erit tibi dies crastina quando audies, & quando videbis tam crudele spectaculũ? O domine Iesu, quæ anima hæc cogitans potest sustinere quòd non rumpatur prę dolore? Cõspice igitur eum quomodo ducitur ab illis nequissimis de torrente sursum versus Hierusalem festinantes, & cum impetu manibus retrò

A eregione dorsi ligatis: &,vt dicitur,catena collo
suo iposita,exchlamidat9 tunica,nō curiose suc-
cinctus,capite discoopertus,& curuus ex fatiga-
tione,& vehementi acceleratione incedēs:& quo-
modo agnus innocens inter lupos ibat mordaces.
Ducendi Christi forma. O quàm violenter eum impellebāt per vallis Io-
saphat medium,& ad montis ascensum:quàm fa-
tigatus,& molestijs afflictus,transijt per torrentē
Cedron:vt adimpleretur scriptura quæ dicit: de
Psal.109. torrente,amarę scilicet passionis,in via bibet. Et
sic cum impetu tanquam contra latronem stridē-
tes,& eum percutientes duxerunt eum per portas
aureas,per quas in die palmarum intrauerat:quæ
modo clausę sunt:l& adduxerunt eum,J ligatum
tanquam morte dignum lad Annam primùm,J
Ducendi primò ad Annā causę. id est primò. Pluribus autem de causis ducebant
eum primò ad Annam. Quarū vna est, quia do-
mus Annę prior eis in via occurrebat:& ideo tur
pe ei esset,& contemptus videretur si domum suā
antepositam præterissent: vel fortè illuc diuerte-
bant, ne in via longiori tumultus in populo fie-
ret. Vel ministri faciebant hoc de voluntate Cai-
B phę,volēs Annam socerum suum honorare:vt di
uino iudicio,qui erant affines sanguine,sociaren-
tur in scelere. Item quia Annas senior fuit quàm
Caiphas:iudiciū autē primò referebat ad senio-
res,vt magis iustū appareret coram hominibus:
ideo fecit eum Annæ primò præsentari,vt excu
sabilior esset,si ab Anna condemnatū ipse post-
modum condemnaret. Item quia hi duo sacerdo-
tium vicissim à gentibus emebant: & sibi per an-
nos vicissim succedebant, & vtilitatem in com-
muni habebant:& ideo fecit eum præsentari An-
næ tanquam coniudici,ad quem scire de iudicio
pertinebat:& vt Christus magis dignus morte,&
per consequens ipse Caiphas minoris culpę vide-
retur: si alterius quoque consacerdotis sui senten-
tia,& coram iudicibus pluribus Christus condē-
Pontificū iurisdictio naretur. Et licèt isti pontifices Iudęorum,non ha
berent iudicium sanguinis,habebant tamen iudi
cium examinis:quia ipsi examinabant causas ad
ritus Iudæorum spectantes: & postea miserūt ad
pręsidem Cæsaris causas instructas. secundum le
gem vnus summus sacerdos per totam suam vitā
C officio pontificij fungebatur,cui post mortem fi-
lius succedebat, vt generationis in sacerdotibus
series texeretur. Postmodum verò inuidia & am-
bitione principum crescente,non solum patri nō
succedebat filius,sed nec vltra annum quis offi-
cio fungebatur pontificatus, & hoc ipsum pecu-
Annas & Caiphas. nia procurabat à Romanis. Vnde hi duo, scilicet
Annas & Caiphas principes sacerdotum erāt: li-
cèt de tribu Leui non essent: & per vices annuas
alternatim sacerdotium ministrabant:quod quo-
libet anno pro suis vicibus ab Herode emebant,
& erat tunc annus Caiphę cùm passus est domi-
nus, quia lerat pontifex anni illius:J id est admi-
nistrationem anni illius habebat, quanuis iudi-
cium & vtilitas iudicij communiter amborū es-
set. Non ergo mirum si iniqui pontifices iniquè
iudicauerunt: & officium pontificatus, tam ne-
quiter adepti,rem sic nephariam gesserunt. Sæpe
enim qui per auariciam vel ambitionem ad sacer
dotium & dignitatem accedit,per iniustitiam in
eis seruatur, & sceleratum initium funesto fine
cōsummatur. Vide simonia, ambitione, & schis-

mate sacerdotiū synagogę deperisse: caueat hæc D
ecclesia,ne sibi contingat simile. Circa hunc ar Ductus est Christ9 nouies.
ticulum, scilicet ductionem Christi, est conside-
randum,quòd Christus in processione passionis
suæ nouies hodie ductus fuit. Primò enim mox
vt captus fuit & ligatus, duxerūt eum ad Annā.
Secundò, ab Anna ad Caipham. Tertiò, à Cai-
pha ad Pilatum. Quartò, à Pilato ad Herodem.
Quintò, ab Herode reductus est ad Pilatum. Se-
xtò, milites duxerunt eum intrò in atrium præ-
torij,vbi illuserunt ei. Septimò, Pilatus duxit eū
foras de prætorio portantem coronam, & vestem
purpuream. Octauo,duxit eum foras pretorium,
ad locum vbi sedit pro tribunali. Nonò,duxerūt
eum ad crucis patibulum: & in qualibet istarum
ductionum semper singulares pœnas,& contume
lias passus est,sicut de singulis in suis locis pate-
bit. Has nouem ductiones vsque ad meridiem fa- Visitatio nouē templorum.
ctas: represēntant fideles,qui hodie vsque ad no-
nam circueūtes visitant nouē ecclesias,in memo-
riam quòd Christus postquā captus fuit ductus
est ad nouem loca. Et meritò fideles hodie san-
ctorum ecclesias visitant,vt ab ipsis beneficia ob- E
tinere valeant:nā hodie sancti valde liberales esse
debent:quia hodie de carcere fuerūt liberati,& in
cœleste imperium sublimati. Si quis enim de car-
cere liberaretur,& in imperium sublimaretur,illā
diem multum diligeret, & in illa die multum li-
beralis esset: sic & de sanctis credendum est. Fuit
autē ductio Christi violenta:quia manu armata,
& cum turba. Fuit & ignominiosa:quia duceba-
tur vinctus,sicut malefactor,& morte dign9. Fuit
etiam dolorosa:quia quantumcunque ipse volūta
r è cum eis iret:tamen in fune eum trahebant ac
impellebant,& pressuris obruebant: ita vt dicere
posset illud Paralip. Ex omni parte angustiæ me 1.Paralip. 12.
premunt. Ex hoc articulo habētur quatuor do-
cumenta. Primum est,quòd fideles in die parasce- Documenta quatuor
ues nouē ecclesias,secundum nouem ductiones,in
prima ecclesia rememorari debent,quid Christus
passus fuit coram Anna. In secunda, quid coram
Caipha. In tertia,quid coram Pilato: & sic dein-
ceps,vt videre potes in ordine supradicto. Secun-
dum est,ꝙ si quando forsitan causa dei ducamur
ad pœnā:cùm patiētia toleremus,amore & exem- F
plo eius,qui ꝑ nobis ductus est innocēs,sicut ouis
ad occisionē. Tertiū est,ꝙ licèt nos aliquādo du-
camur ad malū pœnę:nūq̄ tamē patiamur nos du
ci ad malū culpę:quia talibus ductionib9 nullate
nus cōsentire debem9: imò nec ad huiusmodi in-
uiti trahi,vel duci possumus:& ideo si quando in-
ducamur ad tentationē:nequaquam tñ ducamur
in tentationē,per peccati cōsensum. Quartū est,
vt nos sim9 de facili ducibiles ad viā iustitię,sicut
Christus valde faciliter,imo desiderāter ducebat
ad passionē:nō repugnans nec renitēs,nec remur-
murans,& sicut ouis os suū nō aperiēs. In cōfor Conformatio.
mādo se isti articulo,recogitet homo q̄ exprobra-
biliter,sicut fur vel latro Christus ductus fuit: &
poterit etiā mētaliter visitare nouē ecclesias,sicut
deuotio dabit. Itē formet sibi homo propositū se
velle cū gratia dei ducibilē esse ad omne diuinū
beneplacitū: & oret,dicēs: Iesu qui vinctus velut
malefactor ab iniquis de loco ad locū exprobrabi
liter duci voluisti:da mihi virtutē, vt ad nullum
à spiritu maligno, vel homine malo seducar pec-
catum,

G catum,ſed ſpiritu tuo bono ducar ad oia tuæ beneplacita voluntati.⌊Sequebatur autē Ieſum Simon Petrus,& alius diſcipulus,⌋ſcilicet Ioannes⌊ ſed à longè ex timore. Licèt enim iſti ſicut & alij primò ex timore fugiſſent:poſtea tamen ex deuotiõe Ieſum ſecuti ſunt:quia feruētiores alijs erāt, & præ cęteris Chriſtum diligebant:& quia maior eos adinuicem vis dilectiõis vniebat.

Petri & Ioãnis ſequela.

Q uòd Ioãnes & Petrus dominũ ad paſſionem euntem ſequuntur,ſignificat eccleſiam de Iudæa & Gentibus domini paſſionem ſecuturam:id eſt,imitaturam: ſed à longè & differenter: eccleſia enim pro ſe patitur, ſed ille pro eccleſia: & paſſio ſãctorum à longè imitatur paſſionem Chriſti , quia non eſt dolor ſimilis dolori eius. Myſticè per hos duos diſcipulos duæ vitæ intelliguntur,qui Chriſtum ſequuntur:ſcilicet actiua,quæ per Petrum:& contēplatiua,quæ per Ioannem ſignificatur : & actiua quidem ſequitur Chriſtum obediēdo, contemplatiua verò cognoſcendo & contemplando.

Vita duplex.

Et quia Ioannes erat notus pontifici , introiuit cum Ieſu in atrium pontificis: quia propter notitiam permiſſus eſt intrare cum alijs. H Cauſa autem ſuæ notitiæ hæc eſſe poterat : quia fortè miſſus a patre ſuo piſces ad domum pontificis pluries portauerat. Vel fortè quia aliquis de cognatione eius ibidem ſeruiebat: vel , ſecundum aliquos,de Dauid deſcenderat , quas genealogias ſacerdotes habebant.⌊Et dixit Ioannes oſtiarię,& fecit introduci Petrum,⌋qui ex timore ſtabat foris ad oſtium, quaſi præſagiens futuræ negationis factum. Vnde in Pſalm.Q ui videbant me,foras fugerunt á me.

Ioan.cur notus pontifici.

Pſal.30.

Myſticè autem Ioannes intrauit cum Ieſu, quia vita contemplatiua eſt ei familiaris: ſed Petrus foris ſtabat, quia actiua vita circa exteriora occuparur. Per hoc autem quòd Ioãnes fecit introduci Petrũ,myſticè intelligi datur ꝙ per cōtēplatiuã introducitur ad Chriſtũ vita actiua:ſicut enim ratio inferior dirigitur per ſuperiorem : ita actiua per cōtemplatiuã.Sequere & tu eum vſque ad atriũ principis,& intra cum eo ſi poteris:vt ſingula quæ fiunt videre merearis. Atriũ vocabatur platea ſub diuo inter primam portam & ſecundã, vbi erant miniſtri principis circũſedētes ad ignē: I inter quos ſtabat Petrus calefaciens ſe. Intus autē erant in conſilio principes ſacerdotum,& ſcribæ, & ſeniores:& dominus cum eis, ſicut agnus inter lupos.

Atrium.

Hic trina negatio Petri fuit inchoata : ſed poſtea in domo Caiphę cõſummata: & ideo propter continuationem materię , ſimul omnes tres infrà ſunt poſitæ.

Negatiõis Petri initium.

Ibidē ergo domino Ieſu in bello & conflictu duro & aſpero permanente:tu aliquãtulum non ſine compaſſione & gemitu dormitabis & quieſces:ſi tamē poteris hoc facere. Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte,q i agonia ſãguinē ſudaſti:da mihi in erũna peregrinationis hui⁹ tecũ ſudare,vt ocioſa nõ marceſcã requie:ſed in ſudore vultus mei veſcar te pane viuo:tuiq; ſudoris ſanguinei balſamum me ęgrotũ ſanet,& cœleſti curiæ lotũ repręſentet: & qui Iudę oſculo te tradi ĩ man⁹ impiorũ,& ligatũ adduci ad Annã pmiſiſti,ac vincula mortis ęternę nobis abſtuliſti,nõ pmittas me tradi in manus crudelium:& rumpe vincula conſcientię meę malę,vt ſecurus decantem:dirupiſti vincula mea,tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Amen.

Pſal.115.

De matutinis. Cap.LX. K

Ora matutinali excitaberis à ſomno tuo,plenus lachrymis, & dolore confectus:propter ea quæ poſt completorium cogitaſti, & tunc meditaberis,& in ſpiritu tuo videbis qualiter dominus tuus ſedet inter inimicos deſpectus & inhonoratus,& à ſuis diſcipulis, & amicis derelictus:& tot malis hominibus ſociatus . O domine Ieſu,quomodo ita ſedes tam contemptus & deſolatus: vbi ſunt diſcipuli tui,& amici ? O vnicum bonum meum.O ſingulare gaudium meum,quid faciam cùm te ſic videam! Certè domine ſedebo in terra tecum,& aſſociabo te,quia non video hìc q diligat te:ſed poti⁹ inimicos tuos inſanos & dementes,qui odiunt te.

Matt. 26. Mar.14. Lucę.22. & Ioan.18

Ieſu ergo ſtatuto & ſtante ligato ante Annam pontificem ⌊interrogauit⌋ doloſe ⌊Ieſum pontifex de diſcipulis ſuis:⌋ fortaſſis vbi eſſent , & cuius gratia eos collegit , vt videret ſi poſſet eum deprehēdere quòd ab eo ſeducti fuiſſent⌊& de doctrina eius:⌋nõ cognoſcēdę veritatis amore, ſed ad videndum ſi poſſet ibi falſitatem, vel calumniam,& aliquid dictum contra legem L inuenire:& ſic cauſam haberet qua poſſet accuſare eum,& tradere Romano præſidi ad damnãdũ. Duo enim imponebantur Chriſto à Iudæis:ſcilicet falſa doctrina & noua,ac ſeductio & attractio hominum ad ſe: & ideo pontifex examinat eum de vtroque:videlicet ſi eſſet ſeductor hominum,& doctor falſę doctrinæ:& primò de diſcipulis eius, quos videbatur ſeduxiſſe . Secundò , de doctrina eius,quaſi notans eam falſam eſſe: dicitur autem Annas pontifex,non quia tũc actu eſſet,ſed quia antè fuerat,& pòſt eſſe debebat.

Impoſita Chriſto.

Ieſus verò de diſcipulis omnino tacuit:quia tũc de ipſis nihil boni dicere potuit,qui iam fugerunt:dans nobis exēplum quòd malum de alijs non debemus dicere, nec peccatum alterius propalare. Sed de doctrina ſua reſpondit:oſtendens quòd non mala vel ſuſpecta,ſed bona & ſana erat:quod declarat ex loco,& auditorũ teſtimonio,dicens: ⌊Ego palam locutus ſum mũdo:⌋id eſt in publico & multis audiētib⁹: ⌊ego ſemper docui in tēplo & ſynagoga⌋ Iudęorũ, locis publicis & Iudæis præſentibus,⌊& in occulto locutus ſum nihil:⌋ ſcilicet ideo vt occultaretur & non innoteſceret multis:⌊quid me interrogas?⌋à quo veritatem audire nõ deſideras: ⌊interroga eos qui audierunt:⌋de quorum dictis non habeas inuidiam vel ſuſpitionem:quaſi diceret, Paratus ſum teſtimonium eorum ſubire,quod tibi magis quàm dictum meum eſt credibile . Vnde Chryſoſto. Q uid, ait, me de diſcipulis meis interrogas? Interroga inimicos meos, qui inſidiãtur mihi hi dicant. M Hæc enim eſt veritatis inaltercabilis demonſtratio,cùm inimicos quis eorum quę dicit inuocat teſtes ipſos:ita dominus reſponſionem temperauit,vt veritatem taceret ne ſe defendere videretur:dans nobis formam temperatè reſpondēdi hoſtibus:ita vt nec veritatem cęlemus, nec eos contra nos dictis prouocemus.

Veritatis demõſtratio.

Tunc vnus miniſtrorum põtificis,qui dicitur fuiſſe Malchus cuius ſanauerat auriculã, ingratus accepti beneficij ⌊dedit Ieſu alapam:⌋ repręſentans peruerſos qui beneficijs impenſis mala rependunt:& dixit, ⌊Sic reſpondes pontifici?⌋ Ille enim miniſter ſceleris

Alapam accipit Chriſtus.

A leris accepit responsionem Iesu: quasi notasset pō tificem de stulta interrogatione: & dans sibi alapam, ad improperium, voluit vindicare quod plã cabiliter non responderat pontifici, planè confitendo, vel negando: quia alapa vt plurimum pro vindicandis offensionibus seruorum solet dari. *Thren. 3.* In hac alapa impleta est prophetia illa: Dabit percutienti se maxillam. *Alapa.* Est enim alapa, percussio in maxillam: sicut colaphus, est percussio in collum. *Colaphus.* Ipse verò dominus lõganimis & patiens, malum pro malo non reddidit: sed hanc contumeliam, sicut multas alias, quæ sequũtur, pro nobis cum omni patientia & mansuetudine tolerauit: & patientiam docuit, humiliter vultu placido, & submisso sermone modestè respondendo, & veritatem ostendendo: ac ministrum, cui quamlibet pœnam solo iussu irrogare poterat, blandè & charitatiuè corripiendo. [Si, inquit, malè] & contra veritatem [locutus sum,] & habes reprehẽdere quæ dixi, demonstra [& testimonium perhibe de malo:] & proba me mendacem. [Si autem bene,] & non habes reprehendere, [quid me cædis?] iniustè?

B Quid ista responsione verius, mansuetius, & iustius? *Increpare interdum licet.* Hinc colligimus nos posse increpare nobis iniuriantes, & arguere, ita tamen quòd moderatè & pacatè. *Prou. 26.* Respondendum est enim, quandoque stulto iuxta stultitiã suã, ne sibi sapiẽs videatur. O verax & pie Iesu: quæ nã aïa tibi deuota hæc cernens & audiens, valeat se continere à lachrymis, & dolorem occultare internę passionis? Vnde Chrysostomus: Vnus dedit alapam Iesu, hæc dicenti. Quid hoc fiet vtriq; stultius? horreas cœlum, excessum mentis patiaris terra: dominatoris longanimitate, & seruorum indeuotione. Vnde & Augustinus: Si cogitemus quis accepit alapam, nônne vellemus eum qui percussit aut cœlesti igne consumi, aut terra dehiscente absorberi, aut correptum dæmonio volutari, aut aliqua huiusmodi qualibet pœna, vel etiam grauiore puniri? *Patientiam voluit docere dñs.* Quid enim horum per potentiam iubere non potuisset, per quem factus est mundus? nisi patientiam nos maluisset docere, qua vincitur mundus? Hæc Augustinus.

C Sed, secundum eundem Augustinum, dicet fortè aliquis: *Actuum. 1.* Quia cœpit Iesus facere & docere: *Maxillam aliam cur non præbuit.* cur non fecit quod docuit, præbendo alteram maxillam? Dicendum, quòd dicta & præcepta sacræ scripturæ ex factis Christi, & sanctorum debent interpretari: sic ergo sacra scriptura interpretanda est, secundum quod Christus, & sancti eam seruauerunt. Christus autem quæ vtique præcepta quæ docuit prius impleuit, & in homine quem suscipere dignatus est, viuendi nobis exemplum tribuit: non præbuit isti aliam maxillam, nec Paulus (vt in actibus legitur) hoc fecit: ostendens percutienti maxillam nõ actu ipso præbendam esse alteram: sed animo paratam esse ad patiendum si opus sit. Fieri enim potest, vt alteram maxillam visibiliter homo præbeat & iratus. Sed beatus est qui in omnibus quæ iniustè pro iustitia patitur, potest veraciter dicere: *Psal. 56.* Paratum cor meum deus, paratum cor meum. *Præcepta nõ secũdũ literã intelligenda.* Vnde istud Christi præceptum: de præbendo maxillam aliam: & similiter de non resistendo malo, & plura alia, non dantur & intelliguntur absolutè & ad literam, sed magis secundum animi præparationem: vt homo habeat animum præparatum ad hæc facienda, vbi viderit expedire ad dei honorẽ, & ecclesiæ vtilitatẽ: aliàs aut non: & hoc D dominus seruauit, qui paratus erat dare aliam maxillã (si opus fuisset) percutienti: quia totum corpus suum pœnis acerbissimis præbuit & occisioni: imò aliquando expedit iniuriantibus respondere, ad ipsorum & aliorum instructionem, sicut fecit hic Christus. Et vt in Actibus legitur Paulus. *Acto. 23.* Et aliquando etiam facto resistere, ne detur occasio agendi malè. Sic ergo excusatio domini, qua sic respondit, vtilis ad instructionem fuit. Et multis alijs conuitijs ibidem fortè eum affecerunt: de quibus euangelistæ tacent. Ex hoc articulo alapizationis, habentur tria documenta. *Documenta ex alapizatione Christi.* Primum est, quia Christus pro nobis alapizari voluit, vt nos ora nostra compescamus, ne quid contra diuinum honorem loquamur: & etiam vt ad bonum loquendum vel agendum excitemur: sicut aliquando aliquis percutitur, vt à torpore excitetur. Secundum est, vt & nos discamus in iniurijs & contumelijs nobis illatis patientiam habere, imitatione domini, qui in hoc specialiter exemplum magnæ patientiæ dignatus est nobis præbere. E Et sicut Christus eadem nocte omnes illusiones & verecundias, ab iniquis sibi factas, patienter sustinuit: sic homo contumelias & opprobria, ac cuncta mala in verbis, seu factis, ab importunis hominibus sibi illata patienter ferat amore sui redemptoris, similia & multo maiora propter ipsum patientis. Tertium est, quòd consilia euangelica non semper oportet seruare ad literam: sed aliquando secundum animi præparationem: & maxime vbi de hoc ex factis Christi & sanctorum informationem habemus & authoritatem. Ad conformandũ se isti articulo, poterit homo sibiipsi dare alapam moderatam ad repræsentandum alapam Christi, *Conformatio.* pro omnibus verbis suis ociosis, vel etiam prauis & mendosis: & orare, dicens: Iesu qui ab Annæ ministro cædi alapa voluisti: da mihi quæso gratiam tuam, quæ me à tua laude nunquam cessare faciat, & ab ocioso sermone cõpescat. [Et misit Iesum Annas ligatum,] quasi reũ & morte dignũ, & tamen corã eo condẽnatũ [ad Caipham pontificẽ,] F quia Christi examinatio principaliter pertinebat ad ipsum: [& cõuenerũt oẽs sacerdotes,] id est principes sacerdotũ: [& scribę,] id est legisperiti: [& seniores,] id est iudices ordinarij: ad examinandum Christũ: & iudicandũ, & ad tractãdũ de ipsius cõdẽnatione & morte. Cùm autẽ pręsentatur consilio malignantium aduersus eum: illi quasi leo capta prędà exultant. Benè potes cogitare quàm male eum receperunt, & quomodo sine honore fortè in terra viliter coram ipsis sedere fecerunt. [Petrus autem] & hic [vsque in atrium,] id est vsque quo peruenit ad atrium [principis sacerdotũ, sequebatur eum,] *Petri timẽtis charitas.* ex deuotione & amore: quanuis à longè, propter timorem. Quẽ charitas trahebat, timor retrahebat. Verùm, secundum Bedã, in hoc maxima nobis est admiratione venerandus, quòd dominum non reliquit, etiã cùm timeret. [Et ingressus intrò,] scilicet in ipsum atrium, deductus per ostiariã similiter vt suprà: [sedebat cũ ministris ad ignẽ, quia frigus erat,] sicut solet esse in Martio. Post mediã noctẽ [vt finem] negocij videret, & quid pontifex de domino iudicaret.

G ⌊Principes autem ſacerdotum & omne conſiliū,⌋
quia verum ⌊teſtimonium⌋inuenire non poterãt,
⌊falſum quærebant,⌋procurando & ſubornando:
⌊& non inuenerunt.⌋ vnde eum tanquam morte
dignum coram Pilato accuſare poſſent, licèt mul
ti falſi teſtes ad id procurandũ acceſſiſſent: quo-
rum teſtimonia non erant conuenientia:& ſic de-
Pſal.26. fecerunt ſcrutantes ſcrutinia: mẽtita eſt enim ini
Gen.39. quitas ſibi:vt regina aduerſus Ioſeph, & ſacerdo-
Daniel.13. tes aduerſus Suſannam: quia ignis ſine materia
deficit. Vbi Origenes: Falſa enim teſtimonia tũc
locum habent, quando cum colore aliquo profe-
runtur:ſed nec color inueniebatur, qui poſſet con
tra Ieſum adiuuare mendacia, quod maximam
laudem exhibet Ieſu, qui ſic omnia irreprehenſi-
biliter dixit & fecit, vt nullam veriſimilitudinẽ
inuenirẽt in eo reprehenſionis, mali & multi aſtu
ti. Hæc Origenes. Sed de omnium teſtimonijs
ſolum duorum teſtimonium exprimitur: de qui-
bus ſubiungitur, ⌊Nouiſſimè autem, ſcilicet poſt
multorum falſa teſtimonia: ⌊duo falſi teſtes dixe
runt: Nos audiuimus eum dicentem, Poſſum de-
H ſtruere templum dei hoc manufactum, & poſt tri
duum aliud non manufactum ædificare.⌋ Ex hoc
autem conabantur probare, quòd ipſe diuinam
potentiam quaſi deus ſibi vſurparet: ſed falſi te-
ſtes erant: quia & ſenſum, & verba Chriſti muta-
bant: ad quod Chriſtus nihil reſpondit: quia men
tiebantur apertè: non enim dixerat de hoc tem-
plo Salomonis, ſed proprij corporis. Vnde Hiero
Falſus te-ſtis. nymus, Falſus teſtis eſt, qui non eodem ſenſu di-
cta intelligit quo dicuntur: dominus enim dixe-
rat de templo corporis ſui: ſed in verbis calũnian
tur: & paucis additis, vel mutatis, quaſi iuſtam ca
lumniam faciunt: ſaluator dixerat, ſoluite hoc tẽ
plum: illi commutant & aiunt, poſſum deſtruere
templum dei: vos (inquit) ſoluite, nõ ego: quia il-
licitum eſt vt ipſi nobis manus inferamus: dein-
de illi euertunt, & poſt triduum ædificabo illud,
vt propriè de templo Iudaico dixiſſe videatur:
dominus autem vt oſtenderet animale & ſpirans
templũ: dixerat, & ego in triduo ſuſcitabo illud:
aliud eſt ſuſcitare, aliud eſt ædificare. Hæc Hie-
ronymus. Dicens autem dominus, ſoluite: non di
I cit præcipiendo, ſed prædicendo eis quid eſſent fa
cturi: prædicẽs mortem ſuam, in qua corpus eius
quod erat templũ deitatis, ſolutum eſt. Vnde ſen-
ſus eſt, ſoluite: id eſt, ſoluetis corpus meũ per mor
tem, quam mihi infeeetis, & in tribus diebus exci
tabo illud. Excitare eſt enim à ſomno mortis re-
Excitare quid eſt. uocare, quod propriè competit templo ſpirituali:
ſcilicet ſuo corpori, ſed reædificare propriè com-
petit templo materiali. Non maius tamen mira-
culum erat, templum manufactum in tribus die-
bus reædificare, quàm ſeipſum poſt mortem die
tertia reſuſcitare. Item poſſent dici falſi teſtes ex
falſa intentione: quia intendebant mortem inno-
Documenta de falſo teſtimonio centis procurare. Ex hoc articulo, ſcilicet de la-
tione falſi teſtimonij, ſumuntur tria documenta.
Primũ eſt, quòd nos falſum teſtimoniũ, imò om-
nem falſitatem & mendacium ſummè deteſte-
mur: quia mendacijs & fallacijs Chriſtus morti
eſt addictus: & nos quotienſcunque falſum teſti-
monium & mendacium contra proximum pro-
ferimus, Chriſtum (quantum in nobis eſt) morti
addicim⁹. vnde quàm deteſtabile ſit iſtud crimẽ,

oſtendit Iſidorus, dicens: Teſtis falſidicus tribus K
perſonis eſt obnoxius. Primùm deo, quem periu- Teſtis falſidicus trib⁹ obnoxi⁹
rando contemnit: conſequenter iudici, quem men
tiendo fallit: poſtremùm innocenti, quem falſo te
ſtimonio lædit. Secundum eſt, quòd nos diſca-
mus incriminationes, ſi nobis inferantur, amore
dei patienter ſuſtinere: ſicut Chriſtus pro nobis
ad omnes falſas incriminationes ſimpliciter ta-
cuit: quia ſecundum Auguſtinum, Aperta men Mẽdacia aperta.
dacia non ſunt reſponſione digna. Tertium eſt,
vt nos fallacias ſtudeamus, quantum cum deo
poſſumus, declinare: ad hoc enim dominus falſos
teſtes ſuſtinuit, vt nos ab eis eriperet: ſicut etiam
mortem ſuſtinuit, vt nos à morte liberaret. Ad Conformatio.
conformandum ſe iſti articulo, gratias homo re-
ferat Chriſto quòd falſos teſtes contra ſe admiſit,
vt nos veritate fulciret, & ſic oret: Ieſu qui à Iudæ-
is falſis teſtimonijs accuſari voluiſti: da mihi
nemini falſas calumnias inferre, & illatas pro tuo
honore patienter ſufferre. Videns autem Cai-
phas princeps ſacerdotum, quòd Ieſus tacebat, &
quòd teſtimonia contra eum producta ad eius cõ
demnationem non ſufficiebant: perturbatus, quia L
non inueniebat locum calumniæ, & vnde poſſet
Ieſum iuſtè condemnare: ſicq; ira commotus, &
veſania mentis agitatus, ⌊ſurgens⌋ ex impatien-
tia ⌊in medium⌋ de ſolio ſacerdotali, ait illi: ⌊Ni-
hil reſpondes ad ea, quæ iſti aduerſus te teſtificã-
tur?⌋ motu corporis inſaniam mentis demõſtrat:
cùm temperantia & grauitas in verbo, opere, & ge
ſtu iudicem & prælatum deceat. ſecundum Be-
dam: Ad reſponſum prouocat: vt ex occaſione ſer
monis locum accuſandi inueniat. ⌊Ieſus autem
tacebat, & nihil reſpondit.⌋ Primò, vt oſtenderet Tacẽdi ratio i Chriſto.
ſuam iuſtitiam: quia & illi indigni erant: & ea
quæ contra ipſum dicebantur erant falſa, & re-
ſponſione indigna. Secundò, ſuam miſericordiã:
ne illi amplius peccarẽt, ſi in malicia perdurarẽt.
Tertiò, ſuam ſapientiam: quia ſciebat (vt deus) ꝙ
quicquid reſpondiſſet, traxiſſent in calumniam:
& reſponſio excuſationis, nullo audiente, fuiſſet
inutilis. Quartò, ſuam patiẽtiam: vt exemplum
daret contemnere calumniantium voces: & po- M
tius fortiter ſilere, quàm ſine vllo profectu defen Quãdo nõ reſpõdendum.
dere. Hinc colligimus, porcis, & canibus, & detra-
ctoribus, vel quibuſlibet, non eſſe reſpõdendum,
cùm nulla ſecutura ſit vtilitas: ſed potius in-
commoditas. Quanto autem magis Ieſus ad in-
dignos reſponſione eius tacebat, tanto magis põ
tifex furens eum ad reſpondendum prouocabat:
vt ex verbis eius occaſionem calumniandi ca-
ptaret. Tunc enim ⌊princeps ſacerdotum⌋ rur-
ſus interrogans dixit ei: Adiuro te per deum vi-
uum, vt dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius, ⌋ ſci-
licet naturalis, ⌊dei benedicti?⌋ Qui ad eum ca-
piendum, quaſi latronem miſerat: nũc de furto &
vſurpatione deitatis examinat. Non tamen veri-
tatem dei deſiderat: ſed magis calumniam parat.
Ad hoc autem Ieſus reſpondit, propter reue-
rentiam diuini nominis inuocati, ⌊Et dixit
illi: Tu dixiſti, quia ego ſum.⌋ Veritatem eis re-
ſpondit: vt inexcuſabiles eſſent, & ne nomen
dei ſpernere videretur. Et adiecit dominus Ie-
ſus: ⌊Veruntamen dico vobis, Ammodo vi-
debitis⌋ oculis corporeis, ⌊filium hominis, ⌋ ſcili-
cet me quem modo cõtẽnitis, & ignominioſè tra-
ctatis,

A datis, in die iudicij [sedentem,]vt iudicem, [à dextris virtutis:]id est, maiestatis [dei] patris: id est in æqualitate & plenissima potestate patris. Hoc est, secundum Hieronymum, In vita regnantem sempiterna, & virtute diuina,]& venientem,]scilicet ad iudicium, secundum formam humanam [in nubibus cœli,]sicut ascendit: vbi videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Quasi dicat, vos me vt purum hominem contemnitis, & quasi impium condemnatis: sed tamen propter hoc me exaltatum super omnes cœlos, & iudicem videbitis. [Tunc princeps sacerdotum,] qui surrexerat in furore, magis insaniens[scidit vestimenta sua,]in rabie: quia, secundum Bedam, Quem de solio sacerdotali furor excusserat, eundem rabies ad scindendas vestes prouocat. Et in hoc facto Caiphas prophetauit, quamuis ipse nesciuerit. Bis enim nesciens prophetauit: semel verbo, quando dixit: Expedit vt vnus homo moriatur pro populo: altera vice facto, vt patet in hoc loco: quia, secundum Hieronymum, Per hoc ostendit Iudæos sacerdotalem gloriam perdidisse: dum enim vestem sibi discidit, ipsum quo tegebatur,

Propheta- uit Caiphas bis.

Scissio vestimenti.

B velamentum legis abiecit. Vnde & Beda. Altiori autem mysterio factum est, vt in passione domini pontifex Iudæorum vestimēta sua scinderet: hoc est Ephor, cùm tunica domini, nec ab ipsis qui eū crucifigēre militibus scindi potuerit. Figurabatur enim quòd sacerdotium Iudæorum, pro sceleribus pontificum esset scindendum: & à statu suæ integritatis soluendum & auferendum, cùm soliditas ecclesiæ, seu fidei (quę vestis dei solet appellari) nūquam valeat scindi, vel disrumpi. Hoc est iam oculis cernere, quia videmus Iudæos sacerdotij gloriam perdidisse, & sedē à cæremonijs vacuam esse: ecclesiā verò & fidem eius, quia supra petram fundata est, in sua soliditate permanere. Hęc Beda. Mos quippe erat Iudęis scindere vestimenta, in signum doloris & detestationis criminis: cùm aliquid blasphmiæ, & quasi cōtra deū audiebant: sicut Paulus & Barnabas sciderunt vestes, cùm cultu diuino se honorari videbant. Hoc autem tam enorme peccatum, princeps sacerdotum imponebat Christo, dicens exclamando: [Blasphemauit,] scilicet attribuēdo sibi quod

Scindendi vestimenti mos.

C dei est. Blasphemia enim est, attribuere creaturæ quod solius dei est, vel deo quod solius creaturæ est. [Quid adhuc egemus restibus?]Quasi diceret, pro nihilo laboramus quærendo testes. [Ecce nunc,]id est in aperto & coram omnibus [audistis blasphemiam.]O miser & princeps nequam: non dixit Christus blasphemiam, sed veritatem: tuipse blasphemas, qui quod dei est, deo non attribuis: sed filium dei puram creaturam credis: & ideo blasphemia tua tecum est in perditionem. Sicut ergo Christus in mortis discrimine ad Caipham ductus veritatem non deseruit: sed constāter se dei filium cum omni modestia confessus fuit: sic verus ipsius seruus, propter nullum temporale periculum debet veritatem deserere: sed vsque in mortem cōstans perseuerare. Ex hoc articulo, impositionis blasphemiæ, sumit documētum, quòd nos debemus esse ab omni blasphemia puri & immunes: tam quò ad nos, quàm quò ad alios. Quò ad nos quidem, vt nihil committamus, vel dicamus quo nomen dei blasphematur.

Documentū vitandę blasphemiæ.

Quod fit multipliciter, vt siue quis expressè maledicat deo: vel sanctis, siue quis blasphemet baptismum, vel alia ecclesiæ sacramenta. Blasphemat etiam verbum dei qui contemnit: & spiritū sanctum blasphemat, qui sacris canonibus derogat. Christus igitur licèt non solum à blasphemia, sed etiam ab omni peccato putissimus fuerit, blasphemiam tamen sibi imponi pertulit: vt nos puros à blasphemia custodiamus. Quò ad alios etiam, vt nos alijs blasphemiam non inferamus: ita quòd nos per os nostrum nunquam verbum blasphemiæ, vel maledicti exeat contra aliquem etiā maledicto dignum: sicuti iste Caiphas eoipso blasphemus fuit, quo blasphemiam creatori imposuit: & potuisset Christus respondere, nō ego sed tu blasphemas: sed noluit dominus per os suū exire aliquod blasphemię verbū, nobis in exemplum. De quo etiam pulchram doctrinam habemus in epistola Iudæ, vbi dicitur ꝙ Michael archangelus cùm altercaretur cum diabolo de Moysi corpore, non est ausus iudicium blasphemiæ inferre diabolo: sed dixit, imperet tibi dominus. Super quo verbo dicit Hieronymus: Si Mi-

D Blasphemia multipliciter fit

Blasphemię nec creaturę inferendę.

Iudę.1.

E chael non fuit ausus diabolo, certe maledictionis dignissimo, iudicium inferre blasphemię: quātomagis nos ab omni maledicto puri esse debemus? Merebatur diabolus maledictum, sed per os angeli blasphemia exire non debuit: Hæc Hieronymus. Si igitur diabolus, licèt voluntate malus, in substantia tamen bonus, ab angelo non blasphematur, quia aliquid proferret aduersus bonam naturam, quæ dei est creatura: quantomagis ab hominibus blasphemia est cauenda in quamcunque creaturam, & maximè in creatorem. Ad conformandum se isti articulo per contrarium benedicat homo deo dicens illud: Sit nomen domini benedictum: ex hoc nunc & vsque in seculum, vel aliquid huiusmodi. Iesu qui blasphemiæ crimen falsò tibi imponi voluisti: custodi ne vnquam per me nomen tuum verbo, vel facto blasphemetur, nec per os meum blasphemia, vel maledictum proferatur. Cùm autem princeps sacerdotum dixisset: [ecce nunc audistis blasphemiam:]adiecit, [Quid vobis [nūc secūdū legē de hoc] videt? Tūc illi oēs cōdēnauerūt eum: & [respōdētes dixerūt, reus est mortis:]cū tamē veritatē dixisset eis. Ipsi erant accusantes: ipsi discutientes: ipsi sententiam proferentes. Secundū Bedā: Sententia sua se cōdenant, qui eū morti adiudicāt: quē & oris, & operis sui testimonio deum esse cognoscere possunt. Et quidem in hoc verè respondissent, supposita veritate facti: omnis enim qui blasphemat nomē dei, secundum legem reus est mortis: quia debet lapidari: sed quia factum super quo fundabatur quæstio fuit falsum: ideo responsio fuit falsa, ac prophana, & inqua. Ex hoc articulo, condemnatio nis Christi ad mortem, habemus duo documenta. Primum est, vt caueamus ne vnquam illa vox Iudæorum, reus est mortis, quæ Christi auribus innocenter insonuit, nostris mentalibus auribus insonet: & in nobis locum veraciter habeat: nam de quocunq; existente in mortali peccato verum est dicere, reus est mortis. Secūdum est, vt si quādo nos propter Christum à persecutoribus cōdēnemur ad mortem, nō perturbemur: sed potiꝰ gaudeamus respicientes ad mercedem. Ad confor-

Cōformatio.

Psal.112.

Cōdēnatio ad mortē.

F

Documēta duo.

Cõformatio.

G mandum ſe iſti articulo,recogitet homo qualiter ipſe ſæpe propter demerita ſua reum mortis ſe fecerit:ſed dei miſericordia ſit hactenus conſeruatus pro ſua emendatione,vel aliâs prout deus inſpirauerit. Ieſu,qui prophanam impiorum vocem, ſcilicet reum te eſſe mortis,minimè timuiſti:cuſtodi me ne in oculis eius æternæ mortis reus inueniar.⌊Tunc⌋ qui circunſtabant oẽs, ferè inſimul irruerunt ſuper dominũ Ieſum,& illudebant ei.

Spuere in faciem.

Alij ſpuebant in vultum eius:⌋benigniſſimum,tanquam in hominem vilem & peſtiferũ, & morte dignum , ſcilicet confeſſum ſe eſſe deo æqualem:vt compleretur quod dictum eſt: Faciem meam nõ auerti à confuſione ſputorum.

Eſa.50.

Proprium enim Iudæorum erat, in contemptum ac vituperium & deſpectum , ſpuere in faciem eius quem abijciebãt. Et tam horribiliter & inceſſanter in facies hominum ſpuebant,vt quandoq; eos ſuffocarẽt. Quid turpius?quid deſpectius?quid ignominioſius & vituperioſius , quàm in faciem expuere ? & maximè in illam faciem ſpecioſiſſimam,in quam deſiderant angeli proſpicere? O

H quàm cæca æmulatio infœlicium Iudæorum, qui non exhorruerunt turpiſſimis ſputis ſuis maculare & deturpare faciem tam amabilem . Et non tantum ſimplicibus ſaliuæ ſputis:ſed veriſimiliter etiam execrationibus ſuis fœtidiſſimis. Vnde Matthæus non dicit , ſpuerunt:ſed, ⌊expuerunt:⌋ quaſi excreando ſpuerunt . Marcus autem dicit, ⌊conſpuerunt:⌋quia non tantum vnus, ſed plures ſimul conſpuerũt. Et ſic illa facies benedicta facta eſt,ita abominabilis,quaſi eſſet leproſa,ex ſputis & verberibus,quæ ei vt ſubditur,⌊in faciem cũ palmis dederunt.⌋Hoc eſt contra illos qui adulterinis coloribus ornare ſuas nituntur facies . Ex hoc articulo conſputionis in faciem, ſumuntur duo documenta . Primum eſt, quod nos diligenter caueamus ne & nos vnquã,cum Iudæis,Chriſti faciem conſpuamus:quod modis pluribus fit.

Documẽta Cõſpuere faciem Chriſti.

Primò nanque, ſecundum Hieronymum,faciem Chriſti conſpuunt,qui conſcientiam ſuam fœdis cogitationibus & actionibus polluunt.Quia eñ Chriſtus conſcientiam ſanctam inhabitat,in qua dei facies,id eſt imago relucet:hinc eſt,ꝙ qui con

I ſcientiam ſuam peccatis polluit,quaſi ſputum in Chriſti faciem proijcit. Et ideo dicit Hieronymus , quòd dñs noſter in faciem ſuã conſpui voluit:vt ſputaminibus ſuſceptis faciem animæ noſtræ lauaret. Secundò,ſecundum Rabanum, Illi in faciem Chiſti expuunt:qui præſentiam gratiæ eius execrandis verbis,ex interna cæcæ mentis inſania conceptis,eeſpuunt,& eum in carne veniſſe negãt. Tertiò,ſecundum Gregorium, in faciem Chriſti conſpuunt, qui iuſtos & ſanctos in præſenti vita confutant:& in eorum contumelias fluxa verba,quaſi fluentes ſaliuas mittunt. Quartò poteſt dici,quòd ad literam Chriſtum in faciẽ cõſpuunt,qui euchariſtiam indignè ſumunt. Quicunque enim polluta conſcientia corpus Chriſti in os ſuum accipiunt:hi ſaliua ſua peccato infecta,ſacramentum contingunt, mad⸗faciũt & degluriunt,ac per hoc in faciem Chriſti conſpuũt. Quintò in faciem Chriſti conſpuunt,qui prælatos ſuos contemnunt. Item ſexto in faciem Chriſti deſpectiuè conſpuunt,qui gratias deo de quolibet ſibi dato munere non agunt. Secundum documentum eſt,vt nos iſta ſputa turpiſſima,& alia facta exprobrabilia paſſiõis Cheiſti, nobis ad magnam gloriam reputemus.

K

Opprobria Chriſti,gloria noſtra.

Vnde Chryſoſtomus: Attende quòd euangeliſta, cum ſumma diligentia ea quæ videntur eſſe exprobratiſſima exponit:nihil occultans vel omittens,aut verecundãs: ſed gloriam exiſtimans maximam,dominatorem orbis terrarum pro nobis talia ſuſtinere. Hæc autem legamus continuè,hæc noſtræ menti inſcribamus,& in his gloeiemur. Hæc Chryſoſtomus. Et ſiquidem iſtud documentum poſſit referri ad ſingula puncta dominicæ paſſionis,præcipuè tamẽ ad iſtud quod ſic exprobratiſſimũ fuit.

Conformatio.

Ad conformandum ſe huic articulo,formet homo in mente ſua Chriſtum , tam horribiliter ſputis in facie deturpatum: & regratietur ſibi pro magna gloria noſtra. Recogitet etiam quotiens ipſe faciem illam ſpecioſiſſimam in conſcientia ſua polluit. Item quotiens indignè communicando ſputi ſui contactu Chriſtum ſordidauerit . Ieſu qui immundis Iudæorum, ſputis pulcherrimam faciem tuam maculari voluiſti : da mihi tuæ imaginis faciem in me nunquam meis ſordidis acti-

L bus,aut cogitationibus inquinari. ⌊Alij velabant faciem eius,⌋ quod velamen manet vſque hodie ſuper corda eorum: quia ab eis faciem ſuam abſcondit.

Velatio faciei.

O inſana cæcitas: & cæca inſania infœlicium Iudæorum : quia illam deſiderabilem faciem, quam aduenturam patres eorum,& prophetæ cum longo ſuſpirio deſiderauerant:ipſi infœlices cùm præſentem habuerunt,tam ignominioſè velauerunt. Velauerunt,inquam (vt ait Beda) non vt ipſe illorum ſcelera non videat : ſed vt à ſeipſis faciem & gratiam cognitionis eius abſconderent. Oſtenderunt per hoc etiam neſcienter , ꝙ in faciem Chriſti nullus infidelis & auerſus à deo intueri poteſt: quia eſt ab eis velata. Et ſimilis ratio eſt de falſis Cheiſtianis , Sed ſicut dicit apoſtolus: Cùm quis conuerſus fuerit ad deum, tunc auferetur velamen.

2.Cor.3.

Documẽta Velamen ponere ante faciem Chriſti.

Ex hoc articulo,velationis faciei,habentur plura documenta . Primum, quòd nos ſummè caueamus, ne velamen ante Chriſti faciem ponamus . Sed heu multi Chriſtiani velamen ante Chriſti faciem ponunt, quales ſunt qui infrontitè peccant. quaſi deus eos

M non videat : quales etiam ſunt qui ſub velamine cuiuſdam libertatis liberè peccant. Item velamen ante Chriſti faciem ponunt,qui imaginem dei in ſe velamine culpæ & ignorantiæ obtegunt & obſcurant,dicit enim Hieronymus,quòd ideo Cheiſtus pro nobis velari voluit, vt velamine faciei ſuæ velamen culpæ & ignorantiæ à cordibus noſtris auferret. Inſuper faciem Chriſti velant, qui à ſeipſis gratiam cognitionis eius abſcondunt.

Oculos domini velare.

Item oculos domini omnia videntis velant : qui malum pro bono dant vel vendunt. Item hic eſt documentum , quòd & nos debemus interdum facies noſtras velare, ne oculi noſtri videant vanitatem,vel ſaltem oculos habere defixos in terram: & ſic faciem quaſi habere velatam,ne capiatur in exteriorum aſpectu & concupiſcentia.

Conformatio.

Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo, quomodo omnia nuda & aperta ſunt oculis dei , vt ex hoc trahatur à peccando . Item memoretur , quomodo ipſe luminoſam faciem imaginis dei in ſe obtexit , & obſcurauit peccatis.

A catis. Iesu qui faciem tuam gratissimam velari voluisti: illustra quæso faciem tuam super me indignum seruum tuum, & imaginem tuam in me non sinas obscurari: velamen quoque culpæ & ignorantię à corde meo digneris auferre. [Colaphizatio.] ⌊Alij colaphis eum cęciderunt:⌋ id est in collo percusserunt. Solent in collo percuti fatui, & despectibiles personæ. Vnde in hoc quòd Iudæi Christum colaphizabant, non tam attenditur læsio percussionis, quàm maxima contumelia despectionis. [Documentum.] Ex hoc articulo colaphizationis tale habetur documentum: quòd caueamus ne & nos aliquando Christum colaphizemus. secundum Bedam, omnes falsi Christiani Christum colaphizant: qui ore confitentur Christum, factis autem negant. [Colaphizantes.] Colaphus datur à retrò. Illi ergo colaphizant dominum Christum, quia ei blandiuntur, ore eum confitentur: sed retrò, quo deberent eum sequi per bonam vitam, colaphizant eum, malis operibus Christo contradicendo. Item secundum Augustinum, Colaphis Christum cędunt, qui ei honores pręferunt. Item à tergo Christū colaphis ver- B berat: qui proximum post tergum suum infamat. Item est documentum, quòd sicut Christus pro nobis est colaphizatus: sic & nos colaphizationes suas spirituales, quas plerunque nobis infligit, nō solum patienter, sed & prudenter portemus: sicut [2. Cor. 12.] fecit apostolus, qui dicebat: Datus est mihi stimulus carnis meę: angel⁹ Satanę qui me colaphizet: & cætera. [Conformatio.] Ad conformandum sese huic articulo, poterit homo sibijpsi dare colaphum, in memoriā colaphorum Christi: & sic orare, Iesu qui à Iudęis colaphizari voluisti: da mihi sic te ore confiteri, vt contrarijs operibus nullatenus colaphizem. ⌊Alij palmas in faciem ei dederunt,⌋ & faciē eius [Percussio in faciem.] percusserunt. Dicitur autem palma (secundum Papiam) manus extensa, vel applicata: sicut pugnus dicitur manus complosa. Manibus ergo extensis & palmis, eum in faciem percusserunt: ex qua percussione plus affligitur homo, quàm de percussione in collo. In facie enim sunt omnes sensus: & sunt ibi membra tenera, facilè lęsibilia. Vnde verisimile est, quòd ex tali passione fluxerit sanguis per nares & os, licèt hoc ab euangeli- C stis non exprimatur. O quàm horrendum scelus impijssimorum Iudæorum, quòd faciem tam formosam, tam crudeliter verberibus affecerunt. secundum Hieronymum: voluit alapis expalmari: vt nos ei in laudem nostris manibus, scilicet operibus & labijs applauderemus. Ex hoc articulo, [Documenta.] percussionis in facie, habentur plura documenta. Primum est, quòd nos exemplo Christi discamus patienter sustinere, si quis nos in faciem cędat: si- [2. Cor. 11.] cut apostolus quosdam in hoc commēdat. Quod non solum accipiendum est ad literam, sicut in proposito Christus ad literam cęsus fuit in faciē, sed etiam mysticè: quia sicut dicit glosa ibidem, in faciem cęditur, in cuius os iniuria irrogatur. Nam & isto modo Christus in faciem cęsus fuit, pro quanto multas iniurias, & improperia ei in fa- [Percutientes in faciē Christi.] ciem obiecerunt. Sicut ergo dominus noster, ab omnibus talibus increpationibus, blasphemijs, percussionibus, & sputis, faciem nunquam auertit: quinimmo voluntariè ad omnia illa faciem suam eis pro nobis obtulit: sic & nos casu ingruēte sustinere similia pro Christo non recusemus.

Secundum documentum est, vt caueamus ne & D nos demus palmas in faciem Christi. quia secundum Augustinum, Illi palmas in faciem Christi dant, qui perfidia cęcati eum in carnem non venisse affirmant: tanquam præsentiam eius exterminantes & repellentes. Item in faciem Christi illi sacerdotes palmas dant, qui pollutis manibus corpus Christi tangunt, & contrectant. Item faciem Christi alapis contundit, qui proximum in præsentia sua confundit. Ad conformandū [Conformatio.] se huic articulo, recogitet homo quotiēs ipse imaginem dei in se offenderit: & paratus sit secundum præparationem animi, pro Christo libenter velle in faciem cędi: non solum verbaliter, sed etiam realiter casu oportuno. Item recogitet sacerdos, quotiēs manus suas pollutas in faciem Christi iniecerit: corpus suum indignè tractando. Iesu qui Iudæorum manibus faciem tuam speciosissimam cędi voluisti: da mihi imaginis tuæ faciem in me semper illibatam, illæsámque conseruare: ne quando iniquitatum mearum sceleratis manibus meis violetur. ⌊Et ministri alapis eum cædebant:⌋ hoc est, in maxillas eum percutiebant. de E quo poteris meditari, sicut dictū est suprà de alapizatione coram Anna pontifice facta. Percutiētes autem eum in capite, interrogabant eum, dicentes: ⌊Prophetiza nobis Christe, quis est qui te [Prophetizationis expetitio.] percussit?⌋ Sed in qua nā parte capitis percusserint eū, tunc quando hoc dicebant, de hoc euangelistę diuersimodè loquuntur. Vnde potest dici, quòd cùm velassent faciem eius, quilibet eorū percussit eum vbi voluit: aliqui in collo, alij in faciem, alij in maxillas: & sic ⌊percutientes interrogauerunt eum, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?⌋ Et hoc derisoriè dicebant, quasi in contumeliam eius, qui se prophetā à populo haberi volebat: & quem populus magnū prophetam reputabat: per hoc enim designabant quòd falsus propheta esset: & quòd ignoraret quis eū percussisset. Vnde Theophilus dicit, quòd dominus prophetarum, vt pseudopropheta deluditur. Et quoniam ipsi eum illis verbis irridebant, & quasi ludibrium de eo faciebant: idcirco eis nihil respondebat. vt enim dicit Hieronymus: Stultum erat verberātibus respondere, & prophe F tare cędentem, cùm palàm percutientis insania videretur. Ex hoc articulo ludibriosę expetitionis prophetandi, habentur quatuor documenta. [Documenta quatuor] Primum est, quòd non illudamus Christo, putantes mala nostra non videri ab eo. Nam, secundum Bedā, Quicunque reprobis actibus eum exacerbant, dum suas cogitationes & opera tenebrarum ab eo videri non putant: quasi illudentes dicunt, quis est qui te percussit? Secundum est, quòd consideremus nosmetipsos, si vnquam manu praui operis Christum percusserimus: quod si nescimus, expetamus pia fide à Christo quod Iudæi irrisoriè ab eo exegerunt: vt prophetizet nobis, docendo nos cognoscere culpas nostras. Tertium est, quod nos cauere debemus: ne à Christo prophetiam, vel miraculum tentatiuè expetamus. Vnde Augustinus, Quantis mecum suggestionum machinationibus agit inimicus, vt signum aliquod petam? Sed obsecro te domine, vt quemadmodum à me longè est ista consensio, ita sit semper longè atque longius ipsa cogitatio.

G Quartum est, quòd indignis non est effundendum donum dei. Vnde licet Christus esset verus propheta, noluit tamen prophetizare irrisoribus suis. Sic & doctores pro tempore & loco debent verbū dei subtrahere auditoribus indignis. Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo quantam irrisionem & infatuationem dominus noster in hoc facto est passus: & quomodo Iudæi ludum quasi puerorum fecerunt de eo: & oret dicendo, Iesu qui ludibrijs Iudæorum percussus in capite, prophetizare exactus fuisti: prophetiza tu mihi obsecro Christe, vt cognoscam quis & qualis ego miser sum, qui totiens manu praui operis prohdolor te percussi. Insuper potes etiam meditari, quòd alij manu reuerſa dulcissimū & mellifluum os eius percutiebant: alij pugnis eum cędebant: alij sanctissimam barbam eius euellebant: alij per suos venerabiles capillos ipsum trahebant & viliter inter pedes conculcabant, ac sine reuerētia & pietate aliqua dominum angelorum malè tractabant. Et nihilominus alia multa blasphemantes dicebant in eum, & faciebant. Cùm enim

Indignis non sunt dona dei profundenda.

Conformatio.

H crudelissimi, & sine misericordia essent, omnia mala, & vituperia, quæ poterant, ei faciebant: alij ex sua mala voluntate ad hoc moti: alij vt placerent maioribꝰ, qui erant immanissimi. Quid ergo tu facceres si hęc videres? nunquid non te proijceres super ipsum dominum, dicens: Nolite iam, nolite facere tantum malum domino meo: ecce me, facite mihi: ecce percutite me, & domino meo tātas iniurias irrogare nolite. Et tunc amplexareris flexis genibus dominum & magistrū tuum: & sic susciperes libenter super te percussiones, ad tuendum ipsum. Quod ita mente facere recogites: & totū sicut si præsens esses te facturum æstimes. Conspice igitur singula, quomodo illi maledicti dominum vexant: falsos testes procurant: ipsum examinant: & veritatem, scilicet se filiū dei esse confessum, quasi blasphemum condemnant: & quomodo opprobrijs vexatus in omnibus patienter se habet: & compatere sibi, quia pro te oīa sustinet, iugiterq́ꝫ lachrymas fundens, speciosissimam faciem eius, quam illi impudenter suis illiniunt sputis, tu reuerenter tuis laua lachrymis: quis em̄

Cōtemplatio.

I audiens, vel mente pertractans, quomodo fuit factus opprobrium hominum, ipse dominus & gloria angelorum: & abiectio plebis, filius dei patris: poterit se continere à lachrymis? Vnde Anselmus: Concilio malignantium aduersum te pontificum præsentatus es, & veritatem prout oportuit confessus, quasi de blasphemia adiudicatus es morti. Amantissime domine Iesu quanta illic indigna à propria gente pertulisti. Vultum tuum honorabilem in quem desiderant angeli prospicere, qui omnes cœlos adimplet lætitia, quem deprecātur omnes diuites plebis, pollutis labijs, & sputis inquinauerunt: sacrilegis manibus cęciderūt: velo operuerunt in derisionem: & te dominō vniuersæ creaturæ, tanquam seruum contemptibilem colaphizauerunt: sed (vt ait Beda) ipso dispēsante qui patitur, omnia pro nobis fiunt: vt, sicut Petrus hortatur, Christo in carne passo, nos eadem cogitatione armemur, atque ad toleranda pro nomine eius irrisionum opprobria præparemur. Iudæi qui Christum deluserūt, olim in Philistæis hostibus Sampsonis præfigurati fuerunt.

Figura illusionis Christi. Iud.16.

Sampson enim quadam vice voluntariè se ligari fecit: quem Philistæi captum excæcauerunt: & ei illudentes in derisionem ipsum habuerunt. K

Sic Christus sponte à Iudæis ligari, velari, illudi voluit, & derideri: quadam autem vice dum Sampsoni placuit, tunc se de inimicis horribiliter vindicauit. Sic in fine seculorum de inimicis Christi erit, cùm ipse in maiestate, & potestate ad iudicium venerit. Conspice igitur Iesum præ cunctis meritò honorandum, indignè & viliter tractari: & eum imitando disce humiliari: gratiāmque honoris spernere, & laudem humani fauoris contemnere. Cùm ergo homo foris videns reputat te vilem in oculis suis: tu vilem te reputa in oculis dei, nec murmures vel indigneris, si coram hominibus vilis reputaris: sed magis in oculis dei, qui omnia nouit occulta, confundaris. Et caue ne malorum exemplo corruptus, dominum potius exhortari videaris, quàm imitari: qui enim tunc exhortatus est blasphemijs Iudæorum & infidelium: etiam nunc exhortatur vęsanis opprobrijs falsorum Christianorum: & nomentenus fidelium, prout suprà in articulis illusionum huiusmodi est tactum. Cogita etiam L qualiter dolebant Petrus & Ioannes, hæc percipientes, vel fortè videntes. Et qualiter Petrus iā torpēs frigore infidelitatis, [sedet calefaciens se:] exterius, cui calor charitatis & verus ignis extinguebatur interius: & negat ter dominum suum, timore perterritus. Nec mirum si accedit ad eum tentatio, qui se elongat à Christo. Primò quidem in atrio ab ancilla hostiaria compellatur, & negat. Vnde Gregorius: Vnius ancillæ voce percussus, dum mortem timuit, vitam negauit. Sed cur ab ancilla prius prodatur Petrus, quàm à viris, vna ratio est ad confutationem præsumptionis: quia à muliere, non à viro: ab ancilla, non à libera primò victus est. Secunda ratio est, vt ostendatur omnis sexus & conditio in domini peccasse necem, & redimi per eius passionem. Deinde post negationem, timens Petrus inter Iudæos diu stare, [exiuit foras ante atrium, & gallus cantauit.] Secundo autem animaduertit [eum alia ancilla: &] dum foris esset, [dixit ministris,] qui se calefaciebant: [& hic cum Iesu erat:] sed postquam redijt quod dictum fuerat, Vnus de circunstantibus, secundum Lucam, sed plures de eis secundum Ioannem, ei idem dixerunt: & negat cum iuramento: Ecce argumentum, quòd ex vno peccato homo ruit in aliud grauius: Vnde Rabanus: Mora in peccato, dat incrementum scelerum. Et Gregorius: Peccatum quod pœnitentia non diluit, mox suo pondere ad aliud trahit. Et timens Petrus, iterum foras exiuit. [Et interuallo facto, quasi horæ vnius, reuersus iterum,] secundum Matthæum & Marcum, à multis, & secundum alios ab vno qui cognatus Malchi erat compellatur: & negat cum iuramento & detestatione, [& statim gallus,] secundò [cantauit.] Potest esse quòd multi tumultuantes, ibi stantes, Petro hoc dixerunt: vel vnus eorum pro omnibus: & quasi in persona omnium expressius, & acrius dixit ei. Et sic semel negat ante primum gallicantum: bis ante secūdum. Non enim solum negat Christum, qui dicit eum nō esse Christū, sed etiam qui cū sit negat se M

Negatio trina Petri

Mora in peccato.

A gat se eius discipulum, vel membrum, vel qui negat se esse Christianum: dominus enim non ait Petro, discipulum meum te negabis: sed, me negabis. Negauit ergo Petrus Christum, cùm se negauit eius discipulum: & isto modo se etiam negauit Christianum. Vbi Augustinus, Ecce medici completa est conditio, ęgroti conuicta est praesumptio. Non enim factum quod iste dixerat, animam meam pro te ponam: sed factum est quod ille praedixerat, ter me negabis. Et grauatur in Petro culpa: & exaggeratur crimen, secundum processum negationum: quia primò simpliciter negauit, secundò negationi periurium addidit, sed tertiò adiecit periurio detestationem: & cœpit anathematizare: id est maledicere sibijpsi, & maledictioni se obligare, si cognouisset Iesum. Anathematizatio enim significat iurationem, quae est per execrationem, & cum imprecatione maledictionis: scilicet quádo aliquis imprecatur sibijpsi malum poenae, & obligat se maledicto si ita sit sicut imponitur ei, vel nisi illud quod dicit sit verum. Quidam dicunt totam trinam negationem factam in atrio Annę: & quae dicta sunt inde, post

Anathematizatio.

Negationũ locus.

B missum Iesum ad Caipham, recapitulando dicta. Alij verò dicunt, in atrio Caiphę totam factam: & secundum hoc Ioannes anticipauit primam. Sed communior opinio est, quòd trina negatio incœpit in atrio Annae, & completa est in atrio Caiphae. Et hoc videtur patere ex textu Ioannis: qui cùm non faciat mētionem de Caipha, sed solum de Anna: ponit primò vnam negationem: deinde ea quae Annas interrogauit de Christo, & tandem prosequitur alias duas negationes, quae factę fuerunt postea in atrio Caiphae. Et potuit esse quòd Ioannes esset notus vtrique pontifici, & similiter introduxit Petrum in domum vtriusque: prout suprà patuit, vbi Annas Iesum ad Caipham misit. Cogita etiam quomodo dominus benignus magister, conuersus à iustitia ad misericordiam, respexit diuinitus Petrum dilectum discipulum, in tertia vice, respectu miserationis & gratiae: quia misericordia prouocat ad poenitentiam, & est necessaria ad eam. Conuersio quidem ista & respectus fuit interior, & spiritualis: non exterior, & corporalis: quia dominus erat

Cõtemplatio.

Conuersio dñi ad Petrum.

C intus in auditorio, & superius cum principibus: Petrus autem foris in atrio, & inferius cum ministris: & vnus alium videre non poterat oculis corporalibus. Vnde Leo papa: Dominus autem Iesus, qui intra pontificale concilium corpore tenebatur, trepidationem discipuli foris positi solo diuino intuitu vidit: pauētisq; animum mox vt respexit erexit, & in fletum poenitudinis concitauit. Vnde secundum August. diuina Petri respectio nihil aliud fuit, nisi traditio in mente eius, quotięns iam dominum negasset, & hoc quod dominus ei praedixisset: atq; ita misericorditer dño eum respiciente poeniteret & fleret, sicut solemus dicere: dñe respice me, & respexit eum dñs, q absque periculo diuina misericordia liberatus est. Hęc autē recordatio fuit initiū poenitentiae eius, quia secundū Chrysost. nihil ita curat delictū, vt memoria domini continua. Vnde & Beda: Respiciēte domino, Petrus ad cor reuersus maculā negationis poenitētiae lachrymis tergit: quia nō solum cùm agitur poenitentia, verumetiam vt agatur dei misericordia necessaria est. Vnde Psalm. Vsquequo exaltabitur inimicus meus sup me: respice & exaudi me dñe deus meus: id est, miserere & adiuua. Hęc Beda. Petrus autē cognoscens q dñs eū audierat & respexerat: & hoc respectu cōmonit⁹, & ad amaras lachrymas prouocatus: statim exiuit foras: de medio malorū inter quos eū negauerat, & fugiens in cauea, seu fouea quae modo gallicantus appellatur: fleuit amarè: id est ex cordis amaritudine, & fletu cōtritionis qui amarus est. Fletus autem deuotionis est, suauissimus, intantum vt pro cibo reputetur: secundum illud Psalm. Fuerunt mihi lachrymae meae panes die ac nocte. In ipso autem loco vbi post negationem fleuit, & poenitentiā fecit, in memoriā amari flet⁹ & poenitentię eius, ędificata est ecclesia sancti Petri, qui locus est inter montem Sion, & ciuitatem Hierusalem. Exinde tunc Petrus traxit in cōsuetudinē, vt singulis noctibus surgēs à primò gallorum cātu, vsq; ad horam matutinā staret in oratione, flens pro ista negatione: ita quòd facies eius videbatur adusta ex fluxu lachrymarū, & semper in sinu suo sudarium portabat, quo crebrò fluētes lachrymas tergebat: quia quàdocunq gallum cantantem audiebat, & quàdocunque denegationem Christi recolebat, amatissimè flebat: tā pro peccato negationis, q̄ pro dulcedine amoris dñi. Vnde secundū Chrysost. Flebat non propter poenā, sed quia dilectum negauerat: quod ei quolibet supplicio molestius erat. Attende nunc vbi Petrus negauit, & fuge omnē locum qui occasionem peccādi inducit. Vnde Amb. Vbi tamen negauit Petrus? non in monte, non in templo, non in sua domo: sed in pretorio Iudęorū, in domo principis sacerdotum. Ibi negat, vbi Iesus ligatus est: vbi veritas non est. vnde & Hiero. In atrio cum ministris calefacit se ad ignem. Atrium sacerdotis, circuitus est secularis: ministri, daemonia sunt: ignis, desiderium carnale: cum quibus qui manet, flere peccata nō potest. Haec Hiero. Hinc nota q malum est conuersari in curijs magnatum: Petrus enim semel curiam intrauit: & ibi animi vigorem perdidit, & Christū negauit. Quid si diu ibi mālisset? vnde non ibi, sed foris poenituit. Sic stella à magis in curia Herodis disparuit: quibus inde egressis reapparuit. Exiuit itaque Petrus de atrio principis, vt liberum locum flendi haberet: quia inter impios poenitentiam agere non valebat: & cùm vellet flere, egressus est foras: quia palàm flere non audebat: ne scilicet ab alijs videretur, & à lachrymis deprehenderetur. In quo & nos instruimur, vt volentes insistere lachrymis, secretum locum quaeramus. Vnde Beda: Quàm nociua sane alloquia perfidorum: Petrus inter Iudaeos, vel hominem se nosse negauit, quem inter condiscipulos dei filium confessus erat. Sed nec in atrio Caiphae retentus poterat agere poenitentiā: egreditur foras, vt ab impiorum consilio secretus, pauidae negationis sordes liberis fletibus abluat. Haec Beda. Sic hodie multi in atrio magnorum introducti, Christum malis operibus negant, & vix aut nunquam dum ibi sunt poenitent: quia in magnatum domibus nō est congruus poenitentiae locus: & ideo qui vult peccata vitare, & mala quę fecit emēdare, debet egredi de mala societate. Vñ Bernar. Periculosum est valde si quis

D

Fletus Petri.

Psal. 41.a

Flendi consuetudo.

E

Negādi locus.

Curię magnatum.

F

Exitus Petri de atrio

Atria magnorum.

Poenitētię locus.

G quis velit inter turbas feculi pœnitentiam agerei vbi inimicorū alij venenatis perſuaſionibus: alij vndique exemplis peioribus ad peccandum alliciunt, alij adulationibus in vanam gloriam trahunt, alij detractionibus in impatientiam deijciunt. Hęc Bernardus.

Petrus imitandus in pœnitētia.

Imitare ergo Petrū, qui voluntate, verbo vel facto procaciter negaſti Chriſtum pro te paſſum. Cognoſcit Petrus reatū ſuū, dolet & pœnitet, egreditur foras, relinquit conſilium malignantium, locū petit ſecretum, lachrymis & pœnitētiæ amicum, flet amarè: certiſſimè

Pſal. 50.

intelligēs quia ſacrificiū deo eſt ſpirit⁹ contribulatus, cor contritum & humiliatum deus nō ſpernit. Tu quoque rememorans paſſionem dilectiſſimi magiſtri, & tuū reatum: foras cum Petro egredere, vt teipſum defleas amariſſimè, ſi quando te reſpiciat, qui Petrum lachymātem reſpexit. Hic eſt pœnitentiæ modus. Peccaſti, quieſce, dole, & lachrymare, & diſce cum Petro flere amarè: & ſi vis mereri veniam, dilue lachrymis culpam tuā. Geminę quoque amarificationis, ſcilicet contritionis pro te, & compaſſionis ad Chriſtum, inebrieris abſinthio, vt expiatus cum Petro à reatu
H
ſceleris, replearis cum Petro ſpiritu ſanctitatis.

Fletus Petri efficacia.

Quia vero dicit Ambroſius, De Petro non inuenio quid dixerit: inuenio quòd fleuit: eius lachrymas lego, ſatiſſactionem nō lego. Videtur ex hoc quòd tanta fuit eius contritio, quòd ſufficiebat ꝑ eius ſatiſſactione. Vnde Leo papa: Fœlices ô apoſtole lachrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam negationis, virtutem ſacri habuere baptiſmatis. Inde eſt argumentum quòd contritio poteſt eſſe tanta quòd tollat omnem pœnam.

Ordo pœnitētiæ in Petro.

Et nota ordinem pœnitentię Petri. Primò gallus cantauit: deinde dominus Petrum reſpexit. Tertiò, Petrus flere cœpit: & tūc egreſſus foras, amarè fleuit. Sic hodie fit. Nam ſecundum Grego. Tunc nobis gal-

Galli cant⁹

lus cantat, quando prædicator quiſque corda noſtra ad compunctionem excitat. Sed cantus galli non ſufficit, niſi dominus oculo pietatis peccatorem reſpiciat: quia oportet vt miſer in tenebris permaneat, quandiu eum lux mundi non illuminat. Tunc autem tertiò, ſecundum Gregorium, incipimus flere, quando ignimur intus per ſcintillam conſcientiæ. Et tunc foris eximus, cū ex-
I
trà quod fuim⁹ egredimur. Vnde & Beda: Petrus qui media nocte negauit, ad gallicantū pœnituit: & quod in tenebris obliuionis errauit, ſperatę iam lucis rememoratione correxit. Hunc opinor gallum aliquem doctorem intelligendum, qui nos iacentes excitat, & ſomnolētos increpat, dicēs: euigilate iuſti, & nolite peccare. Hæc Beda. Cogita nunc qualiter Petrus pro domino ſuo, & pro peccato ſuo plangebat: & quomodo recogitabat bona quæ ſibi dominus fecerat, & qualiter ipſe eum negauerat. Dominus quidem intuitu ſuo ſpirituali prouocauit Petrū ad lachrymas: nec mirū: oculi enim domini velut flamma ignis: Petri verò vt glacies erant: & ideo intuitu ſuo reſoluerūt illos ſicut ignis glaciem reſoluere ſolet, nec poterat in negationis tenebris permanere, quem lux

Oculi Chriſti.

mundi reſpexit. O beati oculi tui domine Ieſu, qui ita calefaciunt cor frigidum, & accendunt in amorem tuum, & illumināt vt videat homo creatorem & errorem ſuum. O quàm citò gelicidium pectoris liqueſaciunt, & in aquas amaritudinis & deuotionis conuertunt. Vnde Anſelmus: In- K
tuere quàm pijs oculis, quàm miſericorditer, q̄ efficaciter tertiò negantem reſpexit Petrū: quando ille cōuerſus, & i ſe reuerſus, fleuit amarè. Vtinam bone Ieſu tuus me dulcis reſpiciat oculus, qui totiens ad vocem ancillę procacis, carnis ſcilicet meæ, prauis operibus affectibusq́ negaui. Hæc Anſelmus.

Moraliter Ancillę.

Moraliter per primam ancillam oſtiariam, quę Petrum negare cogit, deſignatur cupiditas: per ſecūdam, carnalis voluptas: per vnum ſeu plures qui aſtabant, intelliguntur dæmones: his enim ad Chriſti negationem trahuntur homines. Prima ancilla, ſcilicet auaritia, quæ hodie in domibus multorum principum eſt oſtiaria, quaſi omnes intrare facit: quia ſicut oſtiarius intromittit quos vult: ſic & auaritia idem facit. Vnde in Prouerbijs: Donum hominis dila- Prou. 18.
tat viam eius, & ante principes ſpacium ei facit: timendum eſt ne expulſa charitate à domibus prę-latorum, tanquam domina incipiat principari ancilla: quia charitas expellitur, dum cupiditas ingreditur: nam venenum charitatis eſt cupiditas.

Huic carnalis delectatio & dæmones adhærēt, L
qui Chriſtum negare ſuadent. Per Petrum autē, qui interpretatur agnoſcens, intelligi poteſt clericus, qui à longè ſequitur dominum: quia fortè nō propter ſe, ſed propter ſua, qui multotiens cupiditate deuictus negat Chriſtum. O quot ſunt hodie miſeri curias principum ſequentes, vix aut nunquam pœnitent dum ſunt ibi.

Documēta.

Ex hoc articulo negationis Petri plura habentur documenta. Primum eſt, quòd prælatus eccleſiæ debet eſſe talis, qui infirmitatibus ſubditorum cōpati ſciat: quia,

Caſus Petri.

ſecundum Gregorium, ideo dominus Petrum cadere permiſit, vt & fortius poſt caſum reſurgeret: & vt is qui futurus paſtor eccleſiæ erat, in ſua culpa diſceret qualiter alijs miſereri debuiſſet: & ex ſua infirmitate cognoſceret, quàm miſericorditer aliena infirma toleraret. Et, ſecundum Chryſoſtomum, Chriſtus permiſit Petrum labi, vt pręlatis exemplum præberet fragilitati ſubditorū melius compatiendi. Nam, ſecundum eundem, ideo angelis non eſt commiſſa ſacerdotij poteſtas, ne cùm ipſi minimè peccarent, de ſua innocentia præſumentes, alios ſine miſericordia iudicarent: ſed potius eſt collata homini fragili & peccanti, M
vt circa aliorum lapſum ſe mitem præbeat & benignum. Secundum eſt, quòd nullus debet ſe iactare & extollere: aut de ſua virtute, & virib⁹ præ-

Præſūptio vitanda.

ſumere. Vnde Leo papa: Ob hoc Petrus hæſitare permiſſus eſt, vt in ipſo eccleſiæ principe conderetur remedium pœnitentiæ: & nemo auderet de ſua virtute confidere, quando mutabilitatis periculū nec ille tātus potuiſſet euadere. Vnde Chryſoſtomus: Quod euangeliſtę ſcripſerunt, nos erudire volentes, quantum malum ſit non deo totum concedere, ſed in ſeipſo confidere. Vnde etiā Ambroſius: Hæc autem ideo ſcripta ſunt, vt ſciamus neminem ſe iactare debere. Nam ſi Petrus lapſus eſt, quia dixit, & ſi alij ſcandalizati fuerint in te, ego non ſcandalizabor: quis alius iure de ſe præſumat? Denique & Dauid qui dixerat: Ego dixi Pſal. 29.
in abundantia mea, non mouebor in æternum: eā ſibi iactantiam obfuiſſe profitetur, dicens: Auer- Ibidem.
tiſti faciem tuam à me: & factus ſum conturbatus.

Principijs obſtandū.

Tertium eſt, quòd in principio obſtandum eſt peccatis:

A est peccatis: quia vnum semper trahit ad se aliud grauius. Sicut in proposito primò fuit nuda negatio. Secundò, negationi accessit periurium. Tertiò, periurio accessit maledictio. Vel, sicut dicit Hieronymus, Prima ancilla, titubatio. Secunda, consensio. Tertius vir, actus est. Hæc est trina negatio, quam abluit per fletus verbi Christi recordatio. Quartum est, quòd si nos quandoque ex fragilitate peccemus, nullo modo in peccato perseueremus: quia secundum glosam, Perseuerare in peccato, dat incrementa scelerum: & qui spernit minima, cadit in maiora. Et secundum Greg. Peccatum quod pœnitentia non diluit, mox ad aliud trahit. Ecce enim beatum Petrum ad primam negationem impulit vna tantum ancilla: ad secūdam, duo: scilicet ancilla & vir: ad tertiam, plures. Quintum est, quòd nullus peccator debet desperare, quantumcunq; peccata sint grauia: sed debet pro peccatis suis flere, exemplo beati Petri, qui culpam negationis abluit lachrymis pœnitentiæ. In hoc enim remedium nobis pœnitentiæ ostenditur, & in maximis excessibus veniam spe-
B rare conceditur: cùm Petrus post tantum peccatū factus sit ianitor cœli, ac omnibus norma & regula pœnitendi. Sextum est, quòd nos caueamus ne vnquam Cristum negemus. Christum namq; negat quis in omni mortali peccato: quia consentiendo diabolo, abnegam⁹ Christum, & recedimus ab eo. In conformando se huic articulo, cogitet homo quàm piè ipsum deus respiciet, & tunc instar beati Petri rememoretur peccata sua breuiter & summariè: & ea quantum potest lachrymis saltem cordis defleat. Iesu qui à beato Petro apostolorum tuorum principe ter negari te pertulisti, quiq; eum misericorditer respiciens reatum suum amarè flere fecisti: respice quæso me oculo clementiæ tuæ, & concede me verbis vel factis te nunquam negare, & peccata mea dignè deflere. Tandem fatigati principes Iudæorum, & ministri iniquitatis, & cæteri Iudæi recesserunt euntes ad dormiendum, & mittentes dominum Iesum in quendam carcerem ibi subtus solarium, cuius adhuc videri potest vestigium, ligauerunt eum ibi
C ad quandam columnam lapideam, cuius pars ibidem mutata fuit: & adhuc vt dicitur apparet. Dimiserunt nihilomin⁹ cum eo aliquos armatos, ad tutiorem custodiam, qui eum vexauerunt per totam noctem residuam, quasi non sufficeret dies ad complendum malitiam suā, derisionibusq; & maledictionibus vacantes conuitiabantur ei dicētes: Putabas esse prudentior principibus, & melior pharisæis: Nunc tua stultitia apparet, modo stas vt conuenit: & morte crudelissima citò morieris. Intuere igitur qualiter illi audaces & pessimi cōuitiantur eidem & insultant: & modo vnus, modo alius verbis & fortè etiā factis contra eum insurgunt. Tanta enim dicunt & faciunt, & irreuerenter huiusmodi mercennarij & vilissimi quanta possunt. Vnde Anselmus: Nox insomnis tota ducebatur, nulla prorsus requies Iesu præstabatur: ministrorum impia plebs iniuriatur, alapis & colaphis innocens mactatur. Intuere nunc opprobrijs dominū verecundum, in tormentis verò patientem, & vultum semper ad terram habentem, & silentem ad omnia, tanquam verè esset deprehensus in culpa, & mira cordis contritione com-

Christum negare.

Conformatio.

Contemplatio.

patere creatori. Hæc Anselmus. Et sic stat dominus rectus ad istam columnam ligatus, & saturatus opprobrijs vsque mane, afflictus nimis frigore & labore: quia hyems erat & noctes longæ. Tu ergo ibis ad eum, & vehementer sibi compatiens dices ad ipsum. O domine ad quorum manus venisti? Quanta est patientia tua? Verè ista est hora tenebrarū. Et tunc deuotissimè osculaberis manus & pedes ei⁹ venerabiles, & vincula illa durissima, & sedebis ibi ad pedes illius dolens & lugens & dices: O domine Iesu saltem requiescat caput tuum super humerum meum, ex quo te liberare non possum. Et tunc recommendabis te ei, & omnes amicos tuos, & totum absque dubio concedet tibi quicquid rogaueris & petieris ab eo. Et dices ei: O domine quid dicam in crastinum dignissimę matri tuę? Et sic ad pedes beatissimos aliquātulum dormitabis & quiesces, si tamen dormire potes in tali statu dominum tuum videns. D

Oratio.

Domine Iesu Christe, qui hora matutina coram Anna à ministro alapam suscepisti, & te ligatum ad Caipham duci permisisti, & tota nocte multa opprobria & E incommoda pertulisti: tribue quæso mihi peccatori vt similia pati gaudeam pro gloria tui nominis, & gaudijs perfrui merear æternis. Illis quoque tuæ pietatis oculis quibus tunc Petrum respexisti, me miserum frequenter respicias: qui te totiens prauis cogitationibus, locutionibus, operibus, negligentijsq; negaui: vt valeam defectus meos cognoscere & inde pœnitere: ac veniam & gratiam merear apud te inuenire. Amen.

De prima. Caput. LXI.

Ota primę corde doloroso & mœsto meditaberis, qualiter l mane quando dies est factus, l tempestiuē conuenerunt, l apud Caipham l principes sacerdotum, l id est, pontifices, qui prę-cellebant reuerentia dignitatis: l & seniores populi, l qui præcellebant reuerentia ætatis: l & scribę, l qui præcellebant reuerentia doctrinæ legalis: l ad consilium aduersus Iesum, vt traderēt eum morti, l & fecerunt dominum tuum dulcem Iesum nimis afflictū ibi adduci. Hic est cōuentus malignātiū, cuius prior siue abbas erat Caiphas, qui erat pōtifex anni illius. Cùm autem volunt eum de domo ducere, dicunt ei: Iesu quid facis: ibimus an non? Veni quia principes & sacerdotes mandant, quòd ducaris ad consilium, vbi te expectant cum populo, volentes te tradere Pilato vt moriaris. Tu autem si adhuc cogites te cum ipso esse, dices cum magna compassione: Heu domine mi, heu magister bone: quia iam te volunt perdere. Iam volunt te morti tradere. O domine quid ego miser faciā? O quàm crudeles, & q̄ dolorosi rumores? O domine quàm lugubrem visionem habebit tua mater dulcissima, quàm amaros rumores audiet tam ipsa quàm omnes qui te diligunt cum ea. O domine quid ego miser faciam? Ibo tecum domine, vel ibo nunciare & dicere, dominę meę benignæ matri tuæ vt veniat ad te. Postea videbis quomodo ducunt eum tanquā agnum mansuetū, qui portatur ad victimam, & quomodo intrat ligatus & afflictus, & omnes in eum respiciunt, & insultantes ei dicunt:

Lucæ. 22. & 23. Matt. 27. Mar. 15. & Ioan. 18.

F

Couentus malignantium.

Conformatio.

G ei dicunt: O bone Iesu hic es? Quomodo si propheta eras, istud non præuidebas? Talia & multa similia poterant ei dicere illi maledicti. Considera modo quantum Iudæi sitiebant sanguinē Iesu Christi, qui summo mane quærebant sententiā de morte eius dari. Nam tanta erat eorū nequitia, vt nulla mora interponeretur, quin occidendus Pilato traderetur. Et sic bis fuit consilium impiorū aduersus Iesum: primò, ante gallicantum, vt visum est superius: secundò, mane quādo dies est factus. Quia enim ex testimonijs pręhabitis nō habebant aliquid, vnde coram Pilato sicut reus mortis accusari posset: ideo vlterius consulebant, qualiter eum morte dignum accusarent. Et tunc dixerunt ei: ⌊Si tu es Christus:⌋ id est, rex & vnctus, ⌊dic nobis.⌋ Vbi Beda: Non veritatem desiderabant: sed calumniam præparabant. Siquidē Christum hominē tantummodo de stirpe Dauid venturum sperantes, hoc ab eo quærebant: vt si diceret, ego sum Christus, calumniaretur quòd sibi regiam potestatem arrogaret: & ob hoc à rege puniendus esset. Et ait illis: ⌊Si vobis dixero,⌋ scilicet quòd sim Christus, ⌊non credetis mihi:⌋ sicut

Consilium impiorum bis factū.

H & aliâs non credidistis nec verbis meis, nec factis. ⌊Si autem interrogauero vos, non respondebitis mihi:⌋ sicut nec aliás respondistis, cùm interrogarem, quomodo Christus filius Dauid esset: ⌊neque dimittetis scilicet me, ⌊qui tamen sum innocens. Ex hoc autem,⌋ scilicet tempore: id est, post tempus passionis & ascēsionis, ⌊erit filius hominis sedens à dextris virtutis dei:⌋ id est, in potioribus bonis patris, secundum humanitatem: sed in æqualitate patris, secundum diuinitatem. Vnde bene dixit, ⌊filius hominis:⌋ quia inquantum filius dei semper fuit æqualis patri, & sedens ad dexteram patris: quasi diceret, Ero in vita regnans sempiterna & virtute diuina, cùm hic infirmus coram vobis appaream. Vbi Theophilus: Quasi diceret, Non est vobis de cætero tempus sermonum & doctrinę, sed deinceps iudicij tempus erit, cùm videbitis me filium hominis sedentem à dextris virtutis dei. Tunc ⌊dixerūt omnes: Tu ergo es filius dei,⌋ scilicet naturalis. Qui ait: ⌊Vos dicitis: quia

I ego sum.⌋ Quasi diceret: Ego nec dico, nec nego: sed vos dicitis, quāuis non credatis. Sua ergo sententia condemnantur. Vbi Beda: Ita responsionē suam tēperat, vt & verum dicat, & sermo eius calumniæ non pateat. Maluit enim se Christum filium dei probare, quàm dicere: vt condemnandi causa toleretur his, qui quod obijciunt hoc ipsi fatentur. Quam tamen responsionem ipsi blasphemiam reputantes dixerunt: ⌊Quid adhuc desideramus testimonium?⌋ scilicet ad probādum quòd se Christum dicat, & dei filium. Hęc duo grauius ponderabant: scilicet quòd se Christum & dei filium dicebat, eo quòd vnum videbatur esse contra deum: reliquum cōtra Romanum imperium. ⌊Ipsi enim audiuimus de ore eius.⌋ O insensati, excæcauit vos malitia vestra. Audistis ex ore eius dei reuerentiam qua erat colendus, & non blasphemiam qua esset crucifigendus. Ergo, vt ait Beda, sua se sententia condemnant, qui eum morti tradunt: quem oris, & operis testimonio deum esse cognoscunt. Et post multa quæ contra eū fecerunt, vt æstimo, sicut in nocte fecerant, ⌊adduxerunt eū vinctum,⌋ à domo Caiphæ pontificis, ad domum

Respōsum Christi.

Adductio ad Pilatū.

Pilati præsidis Romanæ potestatis, ad quem pertinebat iudicium in causa sanguinis: vt scilicet Pilato totum imponeretur, & ipsi immunes reputarentur: duxerunt, inquā, eum vinctum, manibus post tergum ligatis, & cum multis conuitijs ac contumelijs, & vt dicitur catena in collo eius posita, quæ postea ostendebatur in Hierusalem peregrinis pro deuotione magna, qui & ipsi submittebant in ea colla sua. Cogita nunc, cum quāto opprobrio ducitur per medium ciuitatis Hierusalem, conuitiantibus principibus sacerdotum & pharisæis, atque dicentibus: Veni nobiscum latro, & deceptor populi, nunc tua maleficia finem habebunt in breui. Horrenda prorsus impietas, quæ tantis iniurijs satiari non potuit: quin potius ferali rabie fremens, impio iudici, tanquam rabido cani, animam iusti deglutiendam exposuit. ⌊Tunc videns Iudas quòd Iesus damnatus esset,⌋ consilio sacerdotū & seniorum, id est, damnationi & morti adiudicatus: consuetudo enim erat Iudæorum, vt quem reum mortis iudicassent, vinctum præsidi traderent: vt dum præses vinctum teneret, morti addictum intelligeret: ⌊pœnitentia L ductus,⌋ infructuosa tamē, quia sine spe veniæ erat: ⌊retulit preciū,⌋ scilicet triginta argenteos, ⌊principibus sacerdotū & senioribus populi,⌋ à quibus malè acceperat: in tua potestate esset persecutorū sententiā mutare: & quasi eodem precio quo Christum dominum vendidit, posset eum redimere. Multi enim possunt alicui mala persuadere, quæ tamen pœnitentia ducti pòst non poterunt dissuadere, vel in bonum conuertere. Si ergo Iudas restituit pecuniam malè acquisitam: quomodo vsurarius tenet vsuram, & simoniacus præbendā, vel quicunque rem alienam? Credibile est quòd lata sententia contra Christum, illi qui principales fuerunt in morte Christi, redierunt ad templum: & tunc venit Iudas, ⌊pœnitentia ductus,⌋ id est, angustia quadā & tristitia tactus, quæ tamen non valuit: quia non propter amorem dei, sed propter enormitatem rei tristis fuit: ⌋& retulit argenteos, dicens: Peccaui tradens sanguinem iustum.⌋ Non valuit Iudę ista confessio, quia deerat spes veniæ & salutis. Vbi Chrysostomus: Vide veritatem vndique fulgētem, proditor de seipso dat testimonium, & eorum qui condemnauerunt oppilat ora. ⌊At illi⌋ deridentes eum, ⌊dixerūt: quid ad nos,⌋ scilicet de peccato tuo, qui nō sumus rei in hoc facto: ⌊Tu videris,⌋ & senties te peccasse: sed nihil ad nos pertinet, & nobis de hoc nō est curæ. Professio hæc audax est, atque cęca. Emisse se iusti sanguinem audiunt, & tamen extra reatum se esse credunt, & in vendente scelus constituunt. Vnde secundum Chrysostomum, Accusatio sacerdotum est, qui non egerunt pœnitētiam etiam Iuda pœnitente. ⌊Et⌋ videns Iudas quòd eum deridebant, lapsus in desperationem, ⌊proiectis argēteis in templo, ⌊vnde recepti erant, ⌊recessit: & abiens laqueo se,⌋ ex desperatione ⌊suspendit.⌋ ex quo patet quòd cupiditas sua nihil sibi valuit. Maluit se quàm denarios perdere: denarios templo, seipsum diabolo tradidit, & laqueo. Hic habemus duo exempla. Primum est, quòd auaritia nō est aliud quàm quidam laqueus diaboli, per quem suspendit auaros. Secūdum exemplum est, quod crudelitas præsidentis, est occasio desperationis peccatoris.

K (margin, beside "Pilati præsidis")

Cōsuetudo dānati.

Iuda iniquiores.

M (margin, beside "spes veniæ")

Professio Iudęorum audax & cæca.

Auaritia laqueus diaboli.

Desperatio subditorū vnde.

A Iudas enim retulit pecuniam, pœnitentia ductus, & peccatum suum est confessus: sed quia principes durè responderunt sibi, dicentes: ⌊quid ad nos? tu videris:⌋ desperatus ⌊abiens laqueo se suspēdit.⌋ sic frequenter circa peccatorem accidit. Iudas laqueo se suspēdit in terrę meditullio, indignus hominum & angelorum consortio. Indignus colligi inter angelos qui in cœlis sunt, indignus etiā colligi inter homines qui in terra: socius factus dæmonum, quibus deputatus est aër iste caliginosus in carcerem, vsque ad iudicium. Sunt autem tres rationes, quare tali morte decuit proditorē interire. Prima, vt eleuatus in aëre, socium se ostenderet dęmonum, in hoc aëre caliginoso habitātium. Secunda, quia pacificēdo locutus fuerat, in gutture punitur: vt arterię quę vocem proditionis emiserant, punirentur: quia per quę peccauit quis, per hæc & torquetur. Tertia, vt cœlo & terræ exosus ostenderetur: quia non solum proditionis culpam emendare nequiuit, sed etiam homicidij proprij scelus addidit. Mirabilis duritia Iudæorum: quos nec confessio peccati, nec restitutio precij, nec operatio proprij suspendij emolliuit: qa nec pœni-
B tenti, nec proijcienti, nec suspendenti Iudæ crediderunt. Cum Iuda quippe seipsos suspendunt, qui veniam petere & satisfactioni intendere nolunt. ⌊Et crepuit medius⌋ effusis visceribus: rupto enim laqueo putatur cecidisse, & crepuisse: & in hoc quodammodo delatum est ori quo osculatus dominū fuerat, ne per os damnata anima exiret: non enim tam viliter inquinari debuit, quod tam gloriosum scilicet os Christi cōtigerat. Dignum enim erat vt viscera quæ proditionem conceperant, rupta caderent: & guttur quo vox proditionis exierat, laqueo arctaretur. Sæpe enim modus pœnę exprimit modum culpæ. Væ Iudæ, quia ad fontem misericordiæ per spem veniæ non redijt: sed proprij sceleris immanitate perterritus desperauit. Et ideo dicit Hieronymus, quòd magis Iudas offendit deum quando se suspendit, quam in hoc quòd eum prodidit. ⌊Dixeruntq;⌋ sacerdotes, ⌊quia non liceret⌋ ipsos argenteos ⌊mitti,⌋ id est remitti, ⌊in corbanam:⌋ id est, in gazophilacium, vnde eos tulerant: ⌊quia preciū sanguinis & mortis erat:⌋ quod ibi mittere noluerunt, cauentes sci-
C licet ne sacros loculos pecunia cruenta pollucrēt. secundum Hieronymum, Verè culicem liquantes, & camelum glutientes. Si enim ideo pecuniā, quia precium sanguinis est, in corbanam hoc est in gazophilacium, & inter dona dei non mittunt: cur ipsum sanguinem fundunt? Vnde & August. Qualis illa innocentiæ simulatio fuit, pecuniam sanguinis non mittere in arcam, & ipsum sanguinem mittere in conscientiam! Et ⌊consilio⌋ inter se ⌊habito emerunt ex eis agrum⌋ cuiusdam ⌊figuli, in sepulturam⌋ mortuorum, scilicet ⌊peregrinorum,⌋ qui non habebāt sepulchrum proprium: qui dictus est ⌊acheldemach,⌋ id est, ager sanguinis, in detestationem proditoris Iudæ, & memoriā passionis Iesu Christi: quia enim precium mortis fuerāt, in vsum mortuorum, & hoc peregrinorum eos tradiderūt. Quod fecerunt, non in misericordiam, sed in saluatoris infamiam: simulando pietatem, & intendendo iniquitatem: vt longè lateq; diffamaretur emptio, & propter hoc addita est impositio nominis, & vocatus est ⌊ager sanguinis,⌋

Iudæ suspendium.

Mortis talis in Iuda rationes.

Iudæorum duritia.

Cur medius crepuit Iudas.

Corbanæ mundicies & cordis immundicies.

Matth. 23.

Emendi acheldemach ratio.

id est, emptus precio sanguinis: vt esset frequens D
rememoratio facti in detestationē nominis Christi. A parte montis Sion in vallem Iosaphat descendēdo, iuxta natatoriam Siloē contra Austrū, ad iactum lapidis vltra vallem, est ager acheldemach, vbi est sepultura peregrinorū, vbi fuit monasterium seu ecclesia omnium sanctorū. In hoc quòd de precio sanguinis emerunt agrum in sepulturam peregrinorum, mysticè datur intelligi, quòd Christus per suum sanguinē nobis peregrinis emit quietem perpetuam, & gaudiū paradisi. Vnde Glosa: Magnum sacramentum latet in factis iniquitatis. Figulus est deus, in cuius manu est ex eodem luto facere aliud vas in honorē, aliud in contumeliam: ager eius est seculum, quod vniuersum precio sanguinis eius emitur: vt in cōmortui sepeliantur peregrini, non vtique Israël: sed alieni qui in precio sanguinis eius sepulti æternam requiem sortientur. Vnde & Hieronym⁹: Nos ergo qui peregrini eramus à lege & prophetis, praua Iudæorū studia in salutem suscepimus, & in precio sanguinis Christi requiescim⁹. Vnde etiam Augustinus: Peregrinis, inquam, qui sine domo & patria & toto orbe exules iactabātur, re- E
quies Christi sanguine prouidetur. Istos autem peregrinos dicimus esse deuotissimos Christianos, qui renunciantes seculo, & nihil possidentes in mundo, in Christi sanguine requiescunt. Hæc Augustinus. Cùm autem per omnes plateas Hierusalē diceretur quòd dominus Iesus captus esset, & quomodo Iudæi eum crucifigere vellent: percipiens hos rumores terribiles dolorosa mater eius, quæ tamen cum primò caperetur, hoc in spiritu (vt dicitur) cognouerat: ducta est cum inæstimabili lamento & fletu, & planctu à sororibus suis & alijs, quasi mortua. Et venit ad videndum filium suum dilectum, plorans incessanter per ciuitatem Hierusalem, & dicens: Heu me, vbi est nunc amātissimus filius meus? Vbi es dulcissime fili? Vbi te inueniam? quis te cepit charissime? Quare te mihi abstulerunt benignissime? Hæc & his similia poterat dicere, & multomagis mouentia mentes audientium, etiam infidelium, ad deuotionem & compassionem. Aestimo quòd omnes qui viderunt eam dicerent: O quàm malè est isti bonæ F
mulieri. Si vidistis parem dolorem? Et cùm ipsa ac sorores eius & alij qui secum venerant, viderēt eum sic ligatum, afflictum, consputum, ab omnibus despectum, à discipulis derelictum, ac omni solatio & auxilio destitutum, non loquentem, nō se excusantem, sic vituperabiliter, & sic enormiter à tanta multitudine armatorum crudelium duci, ad sistendum tribunali iudicis iniqui, & condemnandum eum morti: quanto sunt dolore & amaritudine repleti non posset dici, vel sermone explicari. Credo quòd quasi mortui in terram prosternebantur coram eo. Dominus etiam videns matrem, & alios in tāto dolore, valde dolebat & ipse. Multum enim affligebatur ex compassione quā ad suos & maximè ad matrem habebat: sciebat enim quòd pro ipso vsque ad euulsionem animæ à corpore dolebant. Et sic domino vbique & semper dolor multiplicabatur nō modicum: dolorem enim matris & suorum reputabat suum: in illo ergo mutuo conspectu magnus valde dolor fuit vtrinque. Sequuntur verò à longè, quia nō possunt appropinquare,

Mysticè.

María re sciens filiū captum.

G appropinquare. Considera & intuere ista diligenter per singula, quia multum sunt compassiua. Cogita (si potes) tantam amaritudinē, si piam habes animam: quia longum est cogitare animæ habenti deuotionem. Sicut ergo dulcissima mater filio suo sic angustiato viso valde doluit, ac ei ex intimis compassa fuit, & amarissimè fleuit, similiter & dominus matri & alijs cōpassus etiam multum doluit, sicut fidelis amicus suo amico & proximo mala patienti compati & condolere debet. ⌊Et adduxerunt Iesum vinctum,⌋ & eum Pilato præsidi incircunciso cani glutiendum tradiderunt, ⌊in prætorium:⌋ quod erat in domo Pilati locus quidem vbi iudicabat, & prætoris, seu iudicis sedem & locum tenebat. Vnde Beda: Prætorium enim dicitur sedes prętoris: Prętores autem dicuntur præfecti, siue præceptores, eo quòd ciuibus pręcepta donent. Tradiderunt eum potestati Romanæ, vt eo modo alienos se ostenderent ab eius interfectione: in quo non eorum innocentia, sed magis demonstratur insania. ⌊Et⌋ ipsi qui ducebant eum, ⌊non introierunt in prætorium, ne cōtaminarentur:⌋ intrando domum gentilis: ⌊sed vt manducarent pascha:⌋ id est, azimos panes, quos non licebat comedere nisi personis mundis: dies enim agere cœperunt azimorū, quibus diebus cōtaminatio illis erat in alienigenæ intrare habitaculum. Timebant cōtaminari ex ingressu domus hominis gentilis, & non timuerunt inquinari ex procuratione mortis Christi innocētis: ex quo paret superstitio eorum vana, sicut in multis alijs. Vnde Augustinus: O impia cæcitas. Habitaculo videlicet contaminarentur alieno, & non contaminarentur scelere proprio. Alienigenæ iudicis prætorio contaminari timebant, & fratris innocentis sanguinem effundere non timebant. Hæc Augustinus. Istis sunt similes qui conscientiam magnam de minimis faciunt, & multo grauiora committunt. Cùm ergo Iesus esset in prætorio, ⌊Pilatus,⌋ obseruantijs Iudæorum, qui domū eius ingredi non audebant, deferens, ⌊exiuit ad eos foras,⌋ de prætorio. Ipse enī erat quasi medius hincinde discurrens, & quærebat quam accusationem

I aduersus eum in iudicio afferrent, quē reum mortis iudicabant. Videbat enim eum in signum dānationis ligatum, & à tot ductum ad damnandū: & ideo de causa ab eis quærebat, volens modum tenere Romanorum à quibus missus erat: quibus consuetudo erat nullum cōdemnare nisi prius accusationem suam audirent, & ille locum defendendi haberet. ⌊Et dixerunt ei: Si nō esset hic malefactor,⌋ quem deus in lege præcipit non pati viuere, ⌊non tibi tradidissemus eum:⌋ nos qui sumus tantæ religionis & authoritatis. Quasi dicerent: Nos sumus tanti veritatis & iustitiæ, quòd nobis deberet credi simplici verbo, sine aliqua disquisitione: nos enim factum diligēter examinauimus, & eum dignum morte inuenimus: & ideo iam cōdemnatum tradimus eum tibi puniendum: nec oportet aliam facere examinationem. Sic homines maliciosi coram iudicibus se iustificant, vt innocenti magis nocere valeant. Miseri Iudæi dicunt eum esse malefactorem, qui pertransiuit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo: & faciunt secundum illud quod de eis per prophetā iam ipse prædixerat, retribuebant mihi mala pro bonis. ⌊Et Pilatus,⌋ quasi indignatus ex eorum

K responsione, quia sciebat eos per inuidiam ipsum tradidisse, ⌊dixit eis: Accipite eum vos, & secundū legem vestram iudicate eum.⌋ Quasi diceret: Si sufficit vestra examinatio, sufficiat vestra sententia: ego nequaquam talis iudex efficiar. Per quam responsionem mortem Christo inferre inhibebat, quia Romani aliqua minora iudicanda Iudæis dimiserant: sed causam sanguinis & altam iustitiam sibi retinuerant. Vnde ⌊dixerunt Iudæi: Nobis nō licet interficere quenquam:⌋ scilicet propter potestatem ad alios translatam. Tamen cōtra seipsos dicebant: quia interficiebant, quem iniustè interficiendum offerebant: & sanguinem innocentem fundebant, quem fundendum alteri tradebant. Argumētum contra sentientes, vel procurantes, aut simulantes fraudem inferendā proximo, cùm possint obuiare malo: quia tales similes sunt Iudæis hæc dicentibus, & sub prætextu iustitiæ vel cuiuscunque causæ suam nequitiam defendentibus. Multi etiam mali clerici sic dicunt, scilicet nobis non licet interficere quenquam: intelligētes de morte corporali, qui tamen pro modico habēt

L multos interficere suo malo exemplo morte spirituali, quæ peior est interfectione corporali. Vel dixerunt Iudęi, sibi non licere illis diebus, propter festi solennitatem & sanctitatem, quod celebrare iam cœperant: propter quod de ingressu etiā prætorij contaminari metuebant. Vnde Augustinus: Si malefactor est, cur non licet interficere? Si propter festū non licuit interficere, cur crucifige crucifige eum clamastis? Vel quia crucifigi eum, vt etiam modo mortis infamaretur, cupiebāt: & hoc eis secundum legem non licebat: licèt alio modo possent blasphemos interficere, qualem Christum reputabant, vt patuit in Stephano ab eis lapidato. Hoc autem factum est ⌊vt sermo Iesu impleretur quem dixit, significans qua morte esset moriturus:⌋ id est, à quibus: non enim mortem crucis hìc significat: sed quia à gētibus esset moriturus, & quod Iudæi eum fuissent gentibus tradituri ad illudendum, & flagellandum, & crucifigēdum: hæc enim tria dominus à gentibus est passus. Quia

M enim proprijs manibus noluerūt eum interficere: vt sic qui magis peccabāt, quasi alieni essent à scelere, impletus est sermo Iesu quem de sua morte prædixit, vt à Iudæis traditus occideretur à gentibus. Et ⌊cœperunt accusare⌋ eum falsè in multis, de quibus solum tria exprimuntur, quę Lucas ponit dicens: ⌊Hunc inuenimus subuertentē gentem nostrā,⌋ scilicet Iudæorum, à cultu legis, falsam doctrinam seminando: ⌊& prohibentem dari tributum Cæsari,⌋ & sic quasi contra ipsum seditionem faciendo: ⌊& dicētem se Christum regem esse,⌋ quasi volens sibi regnum Iudęorum vsurpare. Nomine Christi reges Iudæorum appellabantur, propter vnctionem: sed addebant regem, dicēdo Christum regem, gratia explanationis, quia Pilatus gentilis erat: gentiles verò reges suos non vngebant sicut Iudæi faciebant, & ideo si ei quod est Christum, id est vnctum, nō addidissent regē, Pilatus non intellexisset. Sed falsæ erant accusationes. Vnde non bene dicebānt inuenimus, quia quod ei imponebant non erat rei veritas, sed humana fictio & adinuentio. Non enī subuertit gentem à lege, quia non venit soluere legem sed adimplere:

Contemplatio filij & matris dolorum.

Prætores.

Pascha.

Cōtaminari verentes prętorio.

Romanorū in cōdēnādo mos.

Psal. 37.

Iudęorum contra se responsio.

Clerici Iudæis similes.

Acto. 7.

Christi, reges Iudęorum.

Inuenimus cautè iterpretatū, id est, excogitauimus.

Matt. 22.

A impleretnec subuertit, sed conuertit, quos docuit in veritate. Nec prohibuit tributa Cæsari dari. Sed dixit reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt dei deo:& liber à tributo,ne scandalizaretur,soluit tributum pro se & Petro. Dicens quoq; se Christum regem esse,verũ dixit, licèt regnum in hoc mundo habere nollet: quia cùm ipsi vellẽt eum regem facere,fugit,& regnũ respuit. Igitur, vt ait Beda,arguuntur impietatis Iudęi,quod accusantes saluatorem, & falsò quidem,nec aliquid verisimile quod ei obijcere possint inueniunt. De prima igitur accusatione, tanquam friuola & ad eum non spectante Pilatus parum curabat: quia enim erat homo gentilis,non curabat de obseruatione seu violatione Moysaicę legis,& secundam tanquam falsam & mendosam paruipendens nullam reputabat: quia fortè per reuelationem audierat Iesum dixisse aliquando, reddite quæ sunt Cæsaris Cęsari,& quę sunt dei deo. Vnde transit ad tertiam, quæ magis tangebat eum, & Romanum imperium, & videbatur contra imperatoris honorem,scilicet quòd dicebat se esse Christum:

Matt. 17.

Pilati accusationũ examinatio.

B id est vnctum,siue regem: nam directè contra imperatorem erat quòd aliquis se esse regem Iudæorum diceret,qui imperatori Romano sub tributo in signum subiectionis seruiebat. Propter quod Romani nomen regium ab eis abstulerant,vt eorum superbiam frangerent,& rebellandi occasionem tollerẽt. Et intrans Pilat⁹ in prætoriũ,vt ibi Christum magis pacificè & exquisitè examinaret extra tumultum & strepitum Iudæorum qui non audebant intrare prætorium,⌊interrogauit eum dicens: Tu es rex Iudæorum?⌋quasi diceret: Est hoc verũ quod tibi imponitur: scilicet quòd velis tibi vsurpare regnum, vel quòd sis rex Iudæorum,secundum quod accusant te? Quærebat verum esset rex de iure: quia de facto constabat ipsum regem non esse. Et, secundum Theophilũ, hoc interrogauit Pilatus,cõtemptum obiecti criminis, & accusationem Iudæorum subsannando: quasi diceret,Tu pauper,humilis, nudus,cui nullus adiutor,accusatis de regni ambitione,ad quod opus est multorum adiutorum & sumptuum. Et

Interrogatio Pilati irridendi causa.

C ⌊respondit Iesus: A temetipso hoc dicis,⌋hoc est quòd tu æstimes qui nunquam me vidisti talibus intendere.⌊An alij tibi dixerunt de me?⌋ Et tunc cognosce radicem dicti,ex quo nullum signum talis accusationis in me vnquam vidisti:⌊respondit Pilatus: Nunquid ego Iudæus sum?⌋Quasi diceret,non sum Iudæus:& ideo de istis quæstionibus à meipso non loquor,& per meipsum hęc scire nõ valeo:sed gens tua & põtifices,⌋qui te ab alienigenis deberent defendere,⌊tradiderunt te mihi,⌋pro malefactore. Tu ergo dic ⌊Quid fecisti?⌋Interrogatus itaque Iesus de regno,respondit Pilato eum erudiens,& ad altiora reducens.⌊Regnum,inquit, meum non est de hoc mundo:⌋ id est, secundum Chrysosto. Potestas mea, & authoritas mea qua sum rex,non habet originẽ & principium ex caussis mundanis & hominum electione: sed aliunde, scilicet à patre:quasi diceret: Rex sum,nõ quidem talis quale suspicaris, sed multo maior & clarior. Temporale quippe regnũ fugi, & nullum de hoc signum ostendi. Vnde Chrysostomus: Nihil denique monstrauit tale. Neque enim milites,neque principes, neque equos, neque mulorum iugum, neque aliud quod tale habebat circa semetipsum: D sed humilem hanc & inopem vitam pertransibat, duodecim viles homines secum circũferens. Hæc Chrysostomus. Secundum diuinitatem omnia sunt subiecta Christo:tamen quantum ad humanitatem in primo aduentu suo nõ venit ad dominandum temporaliter, & regnandum, sed magis ad seruiendum & patiendum. Vnde non negat se esse regem,sed magis concedit:quia secundum veritatem ipse erat rex regum, veruntamen ad tollendum occasionem euadendi,temperat suam responsionem dicens, quòd non quærit huius mũdi temporalem dominationem: quia regnum suum non est de hoc mundo,quãtum ad temporalia ista quęrenda,& habenda. Et ergo regnum eius neque Iudæis,neque Romanis aduersum erat:nec dominationem eorum impediebat:quia ipsi tantum de regno terreno, quod de hoc mundo est, curabant: quasi diceret eis,decepti estis,non impedio dominationem vestram in hoc mundo,ne vanè timeatis & sęuiatis: sed ad regnum cœleste quod nõ est de hoc mundo,venite credendo,ad quod vos inuito prædicando. Christus dixit,⌊regnũ meum non

Regnum Christi nõ est de hoc mundo.

Christus rex.

Regnum Christi nulli in mundo cõtrarium.

E est de hoc mundo:⌋ sed tamen multi prælati qui sunt eius vicarij, contrarium videntur dicere facto,in pompis se principib⁹ terrenis ęquantes, vel etiam eos excedentes. Et subiungit: ⌊Si ex hoc mundo esset regnum meum,⌋tunc ⌊ministri,⌋ regni ⌊mei⌋ terreni,vnde post regem etiam regnum temporale habet firmitatem,⌊vtique decertarent⌋ contra aduersarios,⌊vt non traderer Iudæis:⌋ per quod patet quòd non est mundanũ regnum meũ. Vnde sequitur:⌊Nunc autem regnum meum non est hinc:⌋id est,de hoc mundo: est tamen hic,quia vbique attingit à fine vsque ad finem. Vnde Augustinus: Non dicit, non est hic:hic est enim regnum eius vsque in finem seculi, habens in se cõmixta zizania vsque ad messem: sed tamen non est hinc: quia peregrinatur in hoc mundo. Vnde & Theophilus,Non dicit, non est hic:sed non est hinc. Nam regnat in mundo, & vtitur illius prouisione:& iuxta votum cuncta disposuit. Non est autem ab infimis cõstitutum regnum eius,sed cœlitus & ante secula. Vnde etiã Chrysostomus:

Hic & hinc.

F Sed cùm dixit, regnum meum non est hinc: non priuat mundum de sua prouidẽtia & prælatione, sed ostendit regnũ suum non esse humanum neq; corruptibile, quoniam desuper habet principatum: quia nõ est humanus, sed multo maior & clarior. ⌊Dixit itaq; ei Pilat⁹,Ergo rex es tu?⌋ex quo alibĩ est regnum tuum. ⌊Respõdit Iesus:Tu dicis quia rex sum ego.⌋Quasi diceret: Ego nec nego, nec affirmo: sed tu dicis,non tamen asserendo,sed interrogando. Eodem verbo præsidi quo & principibus sacerdotum respondit, vt propria sententia cõdemnentur. Noluit dicere, non sum,ne falsum diceret:noluit etiam dicere ego sum,ne calumnię occasionem daret. Vnde sic temperauit respõsionem,vt & verum diceret,& sermo eius calumniæ non pateret, & penitus nulla culpa in eo cognosceretur. Deinde determinat sui regni conditionem dicens:⌊ego in hoc natus sum,⌋ temporaliter:⌊& ad hoc veni in mundũ,⌋per carnis assumptionem:⌊vt testimonium perhibeam veritati:⌋ dicendo & radicando veritatem de diuinis in cordibus fidelium. Et ideo ⌊omnis qui est ex veritate,⌋prima

Esse ex veritate.

G te, prima, quæ deus eſt, non ſolum per creationẽ, ſed etiam per imitationem & ſubiectionẽ, audit verba mea: credendo, & opere adimplendo, & per conſequens in talibus ſpiritualiter regno. Dixit ei Pilatus: Quid eſt veritas? Et huius quæſtionis reſponſum non expectauit: quia Iudæorum malitiam, & Chriſti innocentiam percipiens, ad eius liberationem feſtinauit: vel quæſtionem de veritate tantum facere potuit, ſed reſponſum finale audire non meruit: quia iudicium ſuum à veritate inchoauit, & non in veritate ſed in peruerſitate finiuit. Legitur tamen in euangelio Nazaræorum, & etiam videtur dicere Auguſtin⁹, quòd Chriſtus reſpondit, quod veritas eſt de cœlo, & nõ erat in terra: ſed Pilatus nõ audiuit, vel quia exiuit ad Iudæos, vel propter tumultum clamantiũ.

Veritas vbi.

Pilatus quæſtionem de veritate fecit: ſed de reſponſione nõ curauit. Veritas enim eſt ſicut aqua benedicta, ad quam omnes currunt, tamen manus faciei apponunt, ne ſuper faciem aqua cadat. Sic multi quærunt de veritate: tamen nolunt quòd eis veritas de ſuis defectibus dicatur, etiam pro eorũ

Veritas vt aqua benedicta vitaſ

H ſalute. Et cùm hæc dixiſſet, quærendo quid eſt veritas, iterum exiuit ad Iudæos, vt pro innocentia domini loqueretur, & dixit ad eos: Ego nullam in eo inuenio cauſam, ſcilicet morte dignam. Quia enim Pilatus, & imperator dominus ſuus, non curabant niſi de regno terreno: ideo Pilatus habuit Ieſum excuſatum, dicens ſe nihil criminis inuenire in eo. Ergo Iudæi inuidia ſtimulati ſunt, qui iuſtum mendaciter damnare laborauerũt. Sed hic eſt modus malorum, quòd per mendatia quærunt condemnationem iuſtorum. Ex hoc etiam patet quòd aliquando iuſtius agitur in curia laicali, quàm clericali: principes enim ſacerdotum Chriſtum cõdemnauerunt tanquam mortis reum, quem Pilatus pronunciat innocentem & iuſtum. Sic & hodie fit in pluribus locis quòd malefactores qui per ſeculares iudices punirentur, per eccleſiaſticos viros (in magnũ ſcandalum populi) tuentur. Iudæi verò cùm nihil aliud facerent calumniæ eorum, recurrebant ad ſubſidia clamorum. Vnde quia deficiebant rationibus,

Clericorũ iudicium.

I inualeſcebant vocibus, dicentes: Commouit populum, docens per vniuerſam Iudæam, & incipiẽs à Galilæa vſque huc. Quaſi dicerent: Peruertit populum, & turbauit pacem communem: nec in vna parte tantũ, ſed à Galilæa incepit & hucuſq; peruenit. ſecundũ Bedam, Hic accuſantium ſermo magis & eum qui accuſatur docet innoxium, & eos qui accuſant docet eſſe peruerſos: docuiſſe enim populum, non criminis ſed virtutis conſtat eſſe indicium: nec commouit populum, qui pacis condidit teſtamentum. Myſticè commouit populum ſalubri commotione, viam veritatis docẽdo: de qua motione dicitur in Pſalmo: Commouiſti terram & conturbaſti eam, ſana contritiones eius quia commota eſt. Clamoribus igitur inualeſcebant, qui in rei veritate deficiebant: vt ſit clamoroſa non iuſta accuſatio: quia per clamorem voluerunt obtinere, quod non poterant per rationem habere. Sic faciunt maligni, quærentes obtinere per verba & cõtentionem, quod non poſſunt per iuſtitiam & veritatẽ. Nunc conſidera inquantum ſe humiliauit iudex totius creaturæ conſtitutus à patre, vt acquieſceret ſtare ante iudicem

Cõmotio populi.

Pſal. 59.

Humilitas Chriſti.

terræ Iudeæ. Et ſicut Chriſtus cùm ante præſidẽ K ſtatueretur, & iniquis accuſationib⁹ falſè vrgeretur, omnem manſuetudinem & patientiam oſtendit: ſic verus Chriſti imitator non murmuret, aut reclamet, nec contradicat, cùm indebitè ab æmulis læditur, aut impugnatur. Ex iſto articulo, accuſationis Chriſti de falſis, datur documentum, quod caueam⁹ ne & nos de falſo vel falſè accuſem⁹ Chriſtum. Iſti enim accuſant Chriſtum de falſo, qui ſibi falſum imponunt: ſicut Iudæi, pagani, hæretici, ac conſules qui de ipſo Chriſto aliter quàm debent ſentiunt. Sunt & alij qui accuſant eum de vero, ſed falſe: ſicut mali Chriſtiani qui retorquẽt peccata ſua in deum, dicentes: deus hoc voluit, vel ſtellæ fecerunt me peccare: deus autem fecit ſtellas, & ſic deus fecit me peccare. Falſè imponis peccatum tuum deo. Verum quidem eſt quod deus fecit & te & ſtellas, & hæc omnia bona: ſed quòd deus creauit non te cogit ad peccandũ, ſed malitia voluntatis tuæ: ergo imputando deo peccatum tuũ, tu accuſas deum falſe. Item alio modo quidã accuſant deum falſè, mali ſcilicet Chriſtiani habẽtes quidem fidem veram, ſed informẽ: qui cognoſcunt Chriſtum per fidem, ſed non glorificant eũ

Documentũ accuſati Chriſti.

Accuſatores q ſunt, deum de falſo accuſantes.

L per vitam. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo, quomodo ille qui eſt ipſa veritas, propter nos falſitatibus calumniari dignatus eſt, vt nos in veritate fundaret: & ſic oret: Ieſu qui coram Pilato de multis falſis accuſari voluiſti, doce me iniquorũ fallacias euitare, & fidem Chriſtianam bonis operibus veraciter profiteri. Cùm autem Pilatus audiſſet, quòd Ieſus homo Galileus, & de Herodis tetrachæ poteſtate eſſet, quia in Galilea nutritus & multum conuerſatus fuit: habens occaſionem dimittendi eum, miſit eum ad Herodem, præpoſitum Galileæ, qui tunc etiam erat Hieroſolymis, propter ſolẽnitatem paſchalem: quia Iudeus natu erat. Pater enim ſuus amore vxoris ſuæ, quæ Iudea erat, tranſiens ad ritum Iudaiſmi ſe circũcidi fecerat. Miſit, inquam, eum volens Herodi honorem deferre: vt ipſe dominus Galileæ, hominem Galilæum, vel abſolueret, vel damnaret, dans exemplum ne quis falcem in

Cõformatio.

Herodes Iudaizans.

M meſſem & poteſtatem alterius (etiam inimici) immittat: & quia credebat quòd libenter hominẽ de terra ſua & maximè innocentem liberaret: & ne contra eum quem inſontem & per inuidiam traditum cognouerat, ſententiam dare coactus eſſet. Et dum mittitur, fit concurſus magnus populorum eum ſequẽtium. O domina qualiter ibas, vel quis te iuuabat vt ires in tanta preſſura? Certè exemplum doloris eras omnibus Chriſtũ amantibus. Tu autem chariſſime cogita quàm libenter iuuares eam, & aſſociares ſic triſtem & mœſtam. Et viſo Ieſu gauiſus eſt Herodes, ex multo enim tempore, ſcilicet ex tempore decollationis Ioannis baptiſtæ, Ieſum videre cupiebat: quia multa de miraculis & doctrina eius audierat: & ſperabat aliquid de ſuis miraculis videre, & ab eo quædam inſolita audire. Interrogabat autem illum multis ſermonibus: non ſicut ſtudioſus, ſed ſicut curioſus: nõ ſicut veritatis amator, ſed ſicut tentator, non tanquam lucratiuus aliquam vtilitatem, ſed patiens nouorum cupidinem: & propter hoc, nihil reſpondit, nec etiam ſignum aliquod coram eo fecit. Stans quidem Ieſus ſicut

Mariæ in preſſura eũdi labor

Herodis interrogãdi intẽtio.

agnus

A agnus mansuetissimus ligatus coram eo, inquisitus tacuit, & expectatus miracula adhibere contempsit: quia Herodis incredulitas & curiositas, diuina non merebatur audire vel videre, & dominus suam iactantiam & ostentationem declinabat, suamq; nolebat passionem impedire. Vnde, secundum glosam, quia Herodes non reputabat Christum saluatorem, sed incantatorem: ideo non erat dignus nec verbis, nec miraculis Christi. Et, secundum Ambrosium, Herodes ex quadam curiositate miracula fieri petijt, quod Christus renuit, docens nos per hoc iactantiam declinare. Per hoc quòd Christus corā Herode incestuolo & homicida noluit miracula facere, nec suis interrogationibus respōdere: significauit quòd tales & omnes impij nō sunt digni opera diuina videre, nec eius responsa habere. Ex hoc articulo, derisionis habetur documentum, secundum Gregorium, vt quotiens auditores nostri nostra volūt quasi laudanda cognoscere, non autem sua peruersa mutare, omnino taceamus: ne si ostentationis studio verbum dei loquimur, & eorum quæ erat culpa esse

Herodis de Christo opinio.

Documentum.

B non desinat, & nostra quæ non erat fiat. Multa autem sunt quæ audientis animum produnt, maximè si auditores nostri & semper laudant quod audiunt, & nunquam quod laudant sequuntur. Ad cōformandum se huic articulo, rememoretur homo sacū articuli, & oret dicendo: Iesu qui ab Herode derisoriè multis interrogati sermonibus voluisti, nec ei ad vllum verbum respondere curasti: da mihi amore tuo (quādo oportet) sermones derisorios patiēter audire, meamq; iactantiam cum silentio declinare. [Stabant autem & principes sacerdotum & scribæ constanter accusantes eum,] corā Herode. De quibus verò ibi eum accusauerunt, euangelistæ non exprimunt, sed fortè de eisdem tribus de quibus coram Pilato eum accusauerant, maximè hoc coram Herode aggrauantes, quomodo commouisset vniuersum populum, incipiens a Galilæa, scilicet dominio Herodis, vt ex hoc magis sibi animo assumeret, quia in suo dominio commotionem suscitasset: vnde ad istas accusationes Christus nihil respondit, nec Herodi, nec accusatoribus: sed tacuit, non concedendo

Conformatio.

Accusatio Christi corā Herode

C eorum accusationes taciturnitate, sed despiciendo tanquam indignas responsione: ad cōmendandam quippe patientiam tacuit, & nihil respondit, secundum illud Esaiæ: Quasi agnus coram tondente se obmutescet. Ex hoc articulo accusationis, trahitur documentū, quòd non omni loco, & tempore, & coram quibuslibet, veritas est manifestanda: sed plerunque silentium diuinum est. Ad conformandum se isti articulo, memoretur homo grauitatem articuli, & oret dicens: Iesu qui coram Herode cōstitutus falsas incriminationes, nec verbo refellere voluisti: da mihi iniquorū non frangi iniurijs, nec sacra mysteria propalare indignis. Videns autem [Herodes,]quod Christus nullum signum faceret, nec verbum aliquod ad interrogata responderet, nec contra accusatores suos aliquibus responsionibus se defenderet: reputauit eū ideotam ac fatuum, & nō sanę mentis, ac per hoc [spreuit eum,] ipse [& similiter [exercitus eius,] vt omnes in eadem culpa monstrarentur esse pares. Sic hodie sectatores Christi à malis hominibus spernuntur, & ab eis fatui reputantur: Iesum

Esaiæ. 53.

Documentum.

Cōformatio.

Spretio Christi ab Herode.

hodie multi cum Herode spernunt, qui signa fieri quærunt, conquerētes quòd modo miracula ab eo non fiunt, cùm modo non sit tempus signorū, sed operum. vnde dominus: Habent Moysen & prophetas, audiant ipsos: modo autem prœter hæc habemus & euangelium, & apostolum, & adhuc signa quœrimus, non euangeliū implemus, sed spernimus. Ex hoc articulo despectionis, trahitur documentum quòd nos potius velle debemus à malis despici, quàm ab adulatoribus laudari, sicut dominus noster. Vt ait Gregorius: Magis eligebat apertè à superbientibus despici, quàm à non credentibus vacua voce laudari. Iesu qui ab Herode & exercitu suo sperni non spreuisti: da mihi mundanum fastum despicere, & iniquorum despectus pro iustitia non curare: non solum autem Herodes eum spreuit, sed etiam illusit, induendo veste alba: & hoc in derisionem & signum illusionis, sicut fatui solent aliqua veste ludicra indui, qua cognoscantur ab alijs: & fortè tunc temporis derisorium fuit portare desuper vestem albam, eo quòd sic illuderetur tunc fatuus: hæc autem vestis erat (vt dicitur) ad modū scapularis religiosorū, sine capucio, dependens à collo antè & retrò. Fusbitò peciam panni albi accipientes, foramen in medio eius fecerunt, & sic collo suo imposuerūt. Sed quantumcunque Herodes hoc in illusionibus fecerit, nō tamen à mysterio vacat, sicut & omnia alia circa Christi passionem gesta. In veste enim alba, innocentia & castitas assumptæ humanitatis & gloria regni immortalis, quam per passionē accepit, designatur: & quòd pro peccatis totius mundi in carne casta & innocente immaculatus agnus est passus. Tu quoque nō nisi in veste alba, scilicet sine macula & causa illudaris, & spernaris: alioquin illusio erit tibi pœna peccati: & magis dolendum de causa & materia irrisionis, quàm de irrisione ipsa. Designauit ergo Herodes suo facto, nesciens fortè quid agebat, quòd Christus albedine puritatis & innnocētiæ indutus erat. Vnde Ambrosius: Non ociosum quòd veste alba induitur ab Herode, immaculatæ tribuens indicia passionis, quòd agnus dei sine macula cum gloria peccata mūdi susciperet. Hanc autem vestem albam, repræsentat hodie alba sacerdotalis. Vnde mysticè notandum, quòd pontifex noster in sua passione habuit omnia pontificalia. Amictum suscepit, cùm velatus est coram Caipha à Iudæis. Albam habuit, cùm veste alba indutus est ab Herode. Casulam accepit, cùm milites circundederunt ei purpureum vestimentum coram Pilato.

D

Lucæ. 16.

Documentum.

Laudari à malis.

Veste alba Christus indutus.

E

Vestis albæ forma.

Mysteriū.

F

Pōtificalia Christi indumenta.

Et ne quid sibi desit, cingulum habuit, cùm ad columnam ligatus est. Stolam habuit, quando ad collū ligatur. Manipulum habuit, quando cū fune manus eius ligauerunt: sed hunc soluerunt, quando ei arundinem in dextera manu dederunt, & funis mansit pendens in sinistra: ad quod designādum manipulus ponitur in brachio sinistro. Coronam spineam super caput habuit pro mitra pontificali, & arundinem in manu pro baculo pastorali. Chirothecas autē habuit & sandalia, cùm manus eius & pedes toti fuerunt sanguine rubricati: ad quod designandum sandalia debent habere aperturam, cum aliquo rubro serico panno. Chirothecæ etiā habent desuper aliquod monile rotundum, quod debet similiter habere aliquid de rubro,

G ruhro, ad deſignandum ſtigmata Chriſti. Hæc
omnia ſunt inſignia pontificalia, quæ in memo-
riam paſſionis Chriſti geſtat pontifex, in conſe-
cratione eccleſię vel altaris: in cuius etiam memo
riale conficitur ſacramentum altaris. Patet ergo
ex dictis, quòd illuſus fuit dominus in omni veſte
& ornamento, tam ſacerdotali, quàm pontificali:
& quod peius eſt, hodie illuditur ei in omnibꝰ ve-
ſtibus prædictis, non minus quàm tunc: quia & à
maiori multitudine, & longiori tempore, & modo
fraudulentiori: quia iſti vere, illi quaſi figuratè.
Illa enim multiplex illuſio quæ facta fuit ei tunc,
figura erat & ſignū illuſionis futuræ, quæ à mul-
tis impletur nunc. Notādum etiam, quòd ille qui
eis vtitur, debet ea habere in intellectu, per medi-
tationem: in memoria, per recordationem: in affe-
ctu, per compaſſionem: & ſe domino pro poſſe in
apparatu conformare: cùm enim aliquid talium
accipit, nihil aliud proteſtatur facto ſuo, quàm ſi
verbo diceret, ita credo dominum noſtrum fuiſſe
indutum, & in talibus illuſum: in cuius ſignum
& memoriam ſic induo meipſum: & vt in me ſen-
H tiam quod & in ipſo Chriſto Ieſu. Qui ergo ta-
lia ferunt exterius, nihil ſentientes vel cōpatien-
tes interius, profectò Chriſto illudunt: faciunt e-
nim ac ſi dicerent: ſigno tibi compatimur, & tuas
illuſiones in nobis oſtendimus, ſed in nullo tibi
compatimur. Moraliter amictus capitis, ſigni-
ficat ſpem, quam apoſtolus vocat galeam ſalu-
tis: ſpes autem ęternorum, facit contemptum ter-
renorum. Cùm ergo ſacerdos ſe velat amictu, o-
ſtendit ſe terrena cōtemnère: & ſi ita nō eſt, Chri-
ſto illudit. Alba autē longa & lata, mentis & cor-
poris ſignificat caſtitatem: cingulus verò, & ſtola,
& manipulus, & huiuſmodi ligamenta, præcepta
& conſilia, & religionem cui ſe obligat, qui tales
ordines aſſumiti obligatos ſe oſtendunt, qui talia
induunt. Caſula deſuper tegens per totum, & cæ-
teris ſupereminens ornamentis, charitatem ſigni-
ficat, quam apoſtolus ſupereminentiorem viam
vocat: & ideo qui nō diligit deum plus quàm ſua,
vel ſuos, vel ſe, non eſt dignus tali officio. Mitra
verò epiſcopi, ſignificat ipſum habere ſcientiam
I duorum teſtamentorum, propter duo cornua: quā
(inquam) ſcientiam debet habere, non tantum in
corde per habitum, ſed etiam in ore & manu per
vſum: vnde duæ linguæ dependentes à mitra ſu-
per humeros, ſignificant ipſum epiſcopum debe-
re habere duplex documentum, ſcilicet verbi &
exempli. Baculus verò paſtoralis in manu, ſigni-
ficat executionem officij paſtoralis: quod cōſiſtit
in tribus, quæ ſignificantur per triplicem partem
baculi. Primum, eſt vocatio peccatorum. Secun-
dum, directio vocatorū. Tertium, eſt exhortatio
directorum. Vnde eſt verſus: Attrahe per primū,
medio rege, punge per imum. Sic itaq; vides, qua-
liter dominus non ſolum malefactor, ſed etiam
ſtultus eſt reputatus. Ipſe autem omnia patien-
tiſſimè tolerabat. Patientiam ergo habeas & tu, ſi
malefactor vel ſtultus iniuſtè fueris reputatus.
Nam ſicut diuina ſapientia, tanquam fatuus ſper
ntur & irridetur: ſic omnes irriſiones quæ ſolent
à vanis mundi huius hominibus (deum præ ocu-
lis non habentibus) homini ſpirituali irrogari, de-
bent patienter ſufferri. Ex hoc articulo illuſio-
nis, ſumuntur tria documenta. Primum eſt, quòd

Illuſio domini in omni veſte.

Moraliter De indumentis ſacerdotū.

Amictus capitis.

Alba.

Caſula.

Mitra.

Baculus paſtoralis.

Patientia domini.

Documēta tria.

omnes qui piè & innocenter volunt viuere, ſecun- K
dum nouum hominem, ab his qui viuunt ſecun-
dum hominem veterem illuduntur, & ab eis pro
fatuis habentur. Sed propter hoc non debent tur-
bari viri ſpirituales, imò potius gaudere: quia no-
uus homo ſaluator noſter Chriſtus indutus alba
veſte, quæ innocentiam ſignificat, illuſus & deri-
ſus eſt à filijs huius ſeculi, apud quos alba veſtis
exprobrabilis eſt: ſed ſicut crux ante paſſionem
Chriſti exprobrabilis fuerat, quæ poſtea facta eſt
honorabilis, ita vt etiam portetur in frontibus re-
gum: ſic alba veſtis poſt Chriſti paſſionem facta
eſt valde honorabilis, & innocentię ſignum. Vnde
quilibet poſt baptiſmum renouatus induitur ve-
ſte alba, in ſignum innocentiæ quam confert ba-
ptiſmus, in cuius etiam ſignum Chriſto paſſo an-
geli in veſtimentis albis apparuerunt in eius re-
ſurrectione, & ſimiliter in eius aſcenſione. Secun-
dum documentum eſt, quòd pro tempore & loco
expedit ſtultitiam ſimulare. Vnde quod dominus
ipſe fons ſapientiæ coram Herode pro ſtulto ha-
beri dignatus eſt, ex incomprehenſibili ſapientia
ſua proceſſit: quia ſi ſapientem verbis vel factis L
ſe oſtendiſſet, Herodes vtique paſſionem eius im-
pediuiſſet. Tertium eſt, quòd homo nihil quæ-
rat in veſtibus non ornatum, non precioſitatem,
ſed ſolum neceſſitatem: quia ſaluator noſter in
veſte velut fatuus eſt illuſus. Ad conformandum
ſe huic articulo, regratietur homo deo, quòd ipſe
nobis cum ſua illuſione veſtem innocentiæ con-
ferre dignatus eſt. Itē recogitet qualiter ipſe can-
didam veſtem innocentiæ baptiſmalis, quā Chri-
ſtus nobis prætulit ſæpe peccatorum malis deni-
grauit: & oret dicens, Ieſu qui veſte alba indui, &
vt ſtultus ab Herode illudi voluiſti: da mihi mū-
di huius prudentiā, quæ ſtultitia eſt apud te, cau-
tius declinare, & ad te qui vera es ſapientia per-
uenire. Herodes autem cùm non inueniret in
Chriſto cauſam mortis, illuſum & indutum ve-
ſte alba remiſit ad Pilatum, vt eum honoraret, ſi-
cut Pilatus ſibi detulerat. In quo ipſe probatur in
necem domini cōſenſiſſe: quia enim fuit ſibi miſ-
ſus tanquam homo ſuę ditionis, cùm non inuenit
in eo cauſam, debuiſſet eum abſoluere, & nō alie- M
no iudici remittere. Remiſit ergo eum Herodes
Pilato: quaſi diceret, fac de eo quicquid volueris.
Et fortè ſimilia verba ſibi remandauit. Et ſic do-
minus cum nota illuſionis portando veſtem al-
bam redijt, & Herodis conſenſum de ſua nece ſe-
cum detulit. Hic autem conſenſus apparuit ſi-
gno & facto: ſigno quidem, in veſtis albæ illuſio-
ne: facto, in amicitiæ confœderatione: nam & ip-
ſa die facti ſunt amici Herodes & Pilatus, propter
mutuam reuerentiam ſibi inuicem factam. An-
tea quippe inimici erant adinuicem, propter ne-
cem Galilæorum, qui de Herodis præpoſitura &
dominio erant, quos Pilatus occiderat miſcēs ſan
guinem eorum cum ſacrificijs quę offerebant: ſed
nunc ſuper hoc reconciliatus eſt Pilatus Herodi:
quia pro bono habuit Herodes quòd Pilatus ſibi
detulerat, mittendo ſibi hominem ſuę iuriſdictio-
nis, & præſertim talem hominem quem ipſe vi-
dere diu deſiderauerat. Sic multi frequenter ami-
ci & concordes in condemnatione vel nocumen-
to innocentium fiunt, qui antea ſibi inuicem con-
trarij fuerunt. Hæc autem amicitia Pilati & He-
rodis, fuit

Stultitiam ſimulare expedit.

In veſtibus quærenda.

Cōformatio.

Remiſſio Chriſti ab Herode ad Pilatum.

Amicitiæ confœderatio.

Amicitia Pilati & Herodis.

A rodis, fuit signū quòd Iudæi & gentiles conuenirent in perſecutione Chriſtianorum. Vnde Beda: Hoc nephandiſſimum Herodis & Pilati fœdus, quod in occidendo Chriſto pepigerunt, hactenus eorum velut hæreditario iure ſucceſſores cuſtodiunt, quando gentiles & Iudæi ſicut genere & religione, ita etiam mente diſſidentes, in Chriſtianis tamen perſequendis, Chriſtiꝗ; in eis fide perimenda, conſentiunt. Hæc Beda. Poteſt etiam hæc amicitia in bono accipi: & per concordiam Herodis & Pilati, cõcordia populi Iudaici & gentilis ſignificari. Sicut enim Pilatus primò miſit Ieſum ad Herodem, & Herodes poſtea ei remiſit: ſic verbum ſalutis primò recepit populus gentilis, & annunciauit Iudæis: in fine autem mundi iterum Iudæus remittet ad gentilē, quando per Heliam & Enoch multi conuertentur. Iſti duo populi ante mortem Chriſti erant inimici ſibi inuicem & diſcordes, ſed poſt mortem Chriſti facti ſunt amici & concordes in fide eius: quia ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum. Vnde Ambroſius: In typo etiam Herodis atque Pilati, B qui amici ex inimicis per Ieſum Chriſtum facti ſunt, plebis Iſraël & populi gentilis figura ſeruatur, quòd per domini paſſionem vtriuſque ſit futura concordia: ita tamen vt prius populus nationum capiat dei verbum, & ad populum Iudæorum fidei ſuæ deuotionē tranſmittat. Hæc Ambroſius.

Humilitas domini.

O quanta humilitas & patientia domini Ieſu, qui de ſe quaſi de fatuo permittebat malos ludere: mittere ſe, & remittere, & quod volebant facere. Hanc autem miſſionem & remiſſionem ipſe dominus fieri voluit ad maiorem & euidentiorem ſuæ innocentiæ oſtenſionem.

Contemplatio.

Intuere eum nunc bene, dum ducitur & reducitur, demiſſo vultu & verecundè incedentem, & omnium clamores conuitia & ſubſannationes audientem, & fortè lapidum percuſſiones & immunditiarum ſuſcipientem. Et cogita quomodo habebat illos pedes ſanctiſſimos confractos: quia cum magna feſtinatione duxerunt & reduxerunt eum, nudis pedibus incedentem. Intuere etiam matrem & ſuos cum indicibili mœrore à longè ſequentes & iſta videntes, C & cogita quàm libenter tu iuuares & aſſociares ſic triſtes & dolentes.

Documentum.

Ex hoc articulo habetur documentum, quòd tantam vim habet natura boni, quòd reſpectu ſui conſœderat etiam malos. Inimicitia enim, reſpectu boni, parit amicitiam inter malos: non timeat ergo iuſtus ſi viderit malos contra ſe colligari: quia hoc teſtatur in eo aliquid eſſe boni, & per hoc ipſe conformatur Chriſto, contra quem omnes conuenerunt in vnū etiam inimici.

Cõformatio.

Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet homo ſi habeat inimicitiam cum aliquo, & dimittat eam de corde amore Chriſti, qui pro nobis in ſua paſſione etiam malos aduerſum ſe concordauit. Ieſu qui contra te inter Herodem & Pilatum amicitiā fieri voluiſti, da mihi iniquorum aduerſum me colligantiam non timere: ſed eorum potius exercitatione me proficere, quatenus tibi merear cõformari.

Cõſideratio de fatigatione Chriſti.

Conſidera nunc quanta fatigatio fuerit Chriſto ſic duci & reduci de iudice ad iudicem: quia magna pœna eſt cuilibet homini mitti de vno iudice ad alium. Fuit enim primò præſentatus Annæ. Secundò, Caiphæ. Tertiò, ductus ad Pilatum. Quartò, miſſus ad Herodem. Quintò, remiſſus ad Pilatum: quæ D omnia ad vnum poſſunt reduci articulum, ex quo plura ſumuntur documenta. Primum eſt, quòd nõ debemus formidare præſentari poteſtati temporali, vel ad malos iudices trahi, propter Chriſtum: quia quanto poteſtas iniquior, & iudices nequiores, tanto faciunt martyres glorioſiores. Secundum eſt, quòd non omnes actus voluntates & deſideria noſtra antequam perficiamus debemus ad examen rectæ rationis, quæ per iudicem intelligitur, præſentare: & nihil præcipitanter agere: omnia quoque mala quæ fecimus debemus conſpectui conſcientiæ noſtræ præſentare, & ſic eam coram Chriſto iudice examinandam ſtatuere.

Religioſorum tráſmiſſio.

Tertium eſt, quòd religioſi, qui ſpecialiter debent eſſe imitatores Chriſti, non debent turbari ſi interdum ſub obedientia mittantur de loco ad locum, de prælato ad prælatum: quia Chriſtus propter nos ſub obedientia patris dignatus eſt mitti de iudice ad iudicem. Item ſicut Chriſtus ſtabat ante iudices, & nullum irreuerentiæ verbum eſt locutus: ſic & nos cum reuerentia ſtare debemus coram prælatis noſtris & iudicibus, etiam malis. E

Cõformatio.

Ad conformandum ſe iſti articulo, formet ſibi homo imaginem Chriſti in mente ſua. Statuens coram eo conſcientiam ſuam miſericorditer examinandam, pro eo quòd Chriſtus coram iudicibus malitioſè fuit examinatus. Recogitet etiam homo quomodo oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chriſti, & idcirco ipſe pius pro nobis impiis exhiberi voluit ante tribunal iniqui iudicis, vt nos iniuſti ante tribunal iuſti iudicis fiducialiter comparere poſſemus. Ieſu qui de iudice ad iudicem mitti, & coram eis examinari voluiſti: da mihi amore tui nominis, malorum iudicum verſutias non metuere, & in conſpectu tuo me tuta conſcientia comparére: ac bono animo maiorum imperiis me ſubdere, & alacri corde ad obedientiam ſine mora concurrere.

Oratio.

Domine Ieſu Chriſte, qui hora diei prima permiſiſti te ligatum adduci in conciliū Iudæorū, ac poſt multas iniurias & conuitia de Caipha duci ad Pilatum, vbi F à Iudæis reus mortis & malefactor fuiſti iudicatus, & in multis falſè accuſatus: ac deinde à Pilato ad Herodem te mitti, & ibidē accuſari & fatuus reputari, ac ſperni, & in veſte alba illudi pertuliſti, tandemꝗ; ſic illuſus & in veſte alba indutus ad Pilatum es remiſſus: fac me quæſo iniurias & conuitia patienter & gaudenter pro tui nominis gloria tolerare, & in conſpectu tuo cum gaudio apparere, ac vultum tuū deſiderabilem ſemper reſpicere. Amen.

De tertia in paſſione domini.
Caput. LXII.

Matt. 27. Marci. 15. Lucæ. 23. Ioan. 18. & 19.

Hora tertia cogitabis mœſtus & triſtis qualiter reducto domino ad Pilatum, illi canes lætantes de fœdere Herodis & Pilati, cum audacia magna proſequūtur accuſationes ſuas: quamuis neque Pilatus, neque Herodes diligenter eum interrogando & examinando inuenirent in eo cauſam mortis.

Innocentia Chriſti.

Vnde ad exprobrādam duritiam

G ritiam Iudæorum & gentilium, Pilatus fatetur nec ſe, nec Herodem, neque in occidendo, neque in illudendo, in Chriſto cauſam ſeu aliquid dignum morte inueniſſe. Vbi Beda: Hoc dicendo Pilatus abſoluit quidem Ieſum, quem probauit inſontem: ſed quem abſoluit iudicio, crucifigit miniſterio. Audi cæce Iudæe, audi crudelis pagane. Pilatus ipſe fatetur neque ſe, neque Herodem dignum quid morte in Chriſto reperiſſe: ſed tantum in occidendo vel illudendo innoxio, alienæ crudelitatis obtemperaſſe clamoribus. Hæc Beda. Magnum dimittendi Ieſum ſtudium gerebat Pilatus. Sed quãto curioſius dimittere quęrit, tanto criminoſiores ad mortem eius inuenit.

Pilati in dimittendum cura.

⌊Et cũ accuſaretur,⌋ dominus mendaciter ⌊à principibus ſacerdotum & ſenioribus, nihil reſpõdit:⌋ nec ad ſui excuſationem, nec ad dictorum refractionem, nec ad dicentium improperationem: ſed magis accuſationes viriliter ſuſtinuit & tacuit. Et ⌊tunc⌋ cùm ſic accuſaretur ab eis, ⌊dixit illi Pilatus: Non audis quanta aduerſum te dicunt teſtimonia?⌋ ſecundum Chryſoſtomum, Ideo hoc dicebat: quia volebat liberare eum, dum ſe excuſando reſponderet. ⌊Sed dominus non reſpondit

Miratio Pilati de Chriſto.

H ei ad vllum verbum, ita vt miraretur præſes vehementer,⌋ de eius patientia & conſtantia: quòd ille quem in lege peritum & ad omnia reſpondere potentem audierat, nihil reſponderet: & quòd exhibitus ad criminale iudicium, & ſtans ante mortem, quæ apud omnes homines æſtimatur terribilis, ipſe imperturbabilis remaneret. In hoc autem docet, accuſationes & criminationes patienter eſſe ſuſtinendas: hoc enim magis mirabilem facit ſanctorum patientiam, quàm defenſio. Vnde Ambroſius: Accuſatur dominus & tacet, quia defenſione non indiget: nec accuſationem tacendo confirmat, ſed deſpicit non refellendo. Ambiunt defendi, qui timent vinci. Melior eſt cauſa quæ non defenditur & probatur. Suſanna tacuit, & vicit. Hæc Ambroſius. Iudex ergo omnium ante tribunal iudicis vilis & indigni, manſuetus & tacitus ſtetit, & accuſatus nihil reſpondit. Sunt autẽ quatuor rationes huius ſilentij & taciturnitatis Chriſti. Tacuit enim Chriſtus primò iuſtè, quia propter falſitatem accuſationum & corruptum iudicium indigni erant audire. Secundò,

Cur accuſatus tacuit.

Danie. 12.

Taciturnitatis Chriſti cauſæ.

I miſericorditer, ne ſcilicet ex reſponſione ſua peiores fierent, ſi ſibi non crederent, vel non obedirent. Tertiò diſpenſatiuè, ne ſi ſe excuſaret dimitteretur: & crucis vtilitas, ſcilicet noſtra ſalus & redemptio differretur. Quartò exemplariter, vt daret nobis patientiæ exemplum, & impleret illud de ſe ſcriptum: ſicut agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. Igitur, vt dicit Anſelmus, Vide attentè quomodo ſtat ante præſidem inclinato capite, demiſſis oculis, vultu placido, ſermone raro, paratus ad opprobria, prõptus ad verbera: quandoque dominus reſpondet, quandoque non reſpondet. Vbi reſpondet, quaſi paſtor bonus docet, & pro creditis ſibi ouibus contra luporum latronumque inſidias pugnat: vbi verò non reſpondet, quaſi agnus pro toto grege immolãdus ſilet, & patientiã pręſtat: & vtinam modo innoteſceret quando quaſi agnus & quando quaſi paſtor quiuis eſſe deberet: vt ſciret quando tacere & reſpondere haberet. Quamuis ergo quibuſdam interrogationibus ſæpe reſponderit, quando tamen

Eſa. 53.

Reſpõdet, & non reſpondet.

K reſpondere noluit, non ſicut reus & malè ſibi conſcius, qui de peccatis conuincebatur ſuis: ſed ſicut innocens & manſuetus, qui pro peccatis immolabatur alienis. Et ideo ſimilitudo de agno data eſt, vt in ſuo ſilentio non reus, ſed innocens haberetur. ⌊Per diem autem feſtum⌋ paſchæ, ⌊conſueuerat præſes vnũ vinctum dimittere populo,⌋ id eſt ad petitionem populi, ⌊quem volebãt,⌋ ſine meritorum diſcretione, in memoriã liberationis filiorum Iſraël de Aegyptiaca ſeruitute: cuius beneficij memoria in ſolennitate paſchali fiebat, quòd ea die de ſeruitute Pharaonis egreſſi erant: in alijs autem feſtis non ſic fiebat. Quia enim in nocte paſchæ angelus domini ſaluauit Hebræos, & percuſſit primogenita Aegyptiorum: ideo ad hoc repreſentandum, & in memoria huius beneficij, in hac ſolennitate ſaluabant vnum morti propinquum, & aliquos interficiebant de vinctis qui cuſtodiebantur ad occidendũ. Vel hoc faciebant in memoriam trãſitus maris rubri, in quo filij Iſraël fuerunt liberati, & Aegyptij ſubmerſi. Et iſtam conſuetudinem eis conſeruari impetrauerant ab imperatore Romanorum, ſicut fuerat obſeruata antequam Iudęa eſſet Romanis ſubiecta: ſi adhuc

Liberandi malefactoris inſtitutio.

L ſingulis annis aliquem occidunt deus ſcit, & ipſi ſciunt. Pilatus ergo ſciens eos cupidos de obſeruanda illa conſuetudine, & ex altera parte quòd Barrabas eſſet peſſimus, & populo odioſus, propoſuit eis ſub diſtinctione optionem dicens, quòd ad honorem feſti liberaret eis Barrabam vel Ieſum, & nullum alium, per hoc ſubtiliter credens liberare Ieſum de conſenſu eorum: quia non credebat aliquo modo quòd peterent liberationem Barrabæ qui erat homicida & ſeditioſus, ac peſſimus & inſignis, non nobilitate generis, ſed ex famoſitate ſui criminis: quia erat latro publicus, & in malitia vulgatus & famoſus, & ideo credebat meritò Ieſum eſſe pręeligendum, ſciens eum innocentem & per inuidiam traditum: quia publice arguebat vitia eorum. Magnam (vt dictum eſt) diligẽtiam Pilatus oſtendit, vt Chriſtum liberaret. Primò, per innocentiam: quia manus Herodis euaſerat. Secundò, per conſuetudinem: quia eum præeligendum credebat: in quo datum eſt exemplum laborandi ad liberationẽ innocentum. Vnde Chryſoſto. Et intuere ſapienter: non enim dixit quia

Diligentia Pilati ad liberãdum Chriſtum.

M peccauit & dignus eſt morte, donari eum ex feſto: ſed primùm eũ excuſans & eruens à cauſa omni, tamen rogat ex ſuperabundanti: vt ſi nollent innoxium dimittere, ſaltem vt obnoxium donarent feſto vel tempori. Tunc ⌊miſit ad Pilatum pro tribunali ſedentẽ vxor ſua,⌋ nomine Procula ⌊dicens, nihil tibi & iuſto illi,⌋ ſit cauſæ vel cõtra iuſtum illum: quaſi diceret, nihil habeas cauſæ: nec intromittas te ad interficiẽdum hominem illum, quia iuſtus eſt: ⌊multa enim paſſa ſum hodie per viſum,⌋ & in ſomnijs ⌊propter eum.⌋ Vxor itaque gentilis viri hoc in viſionibus & ſomnijs intellexit, quod Iudæi vigilantes nec credere, nec intelligere voluerunt, Diabolus quippe apparuerat ei, mouens eam terroribus, ad liberationem Chriſti: nunc enim demum diabolus intelligens per Chriſtum ſua ſpolia, ſiue in mundo ſiue in tartaro ſe amiſſurum, penituit quòd fecerat comprehendi eum: & ideo immiſit viſiones

Vxoris Pilati viſum.

huic

A huic mulieri vt per eam impediretur mors Chri-
sti: & sicut prius per mulierem intulerat mundo
mortem, ita modo satagit Christum de mani-
bus Iudæorũ liberare per mulierem, ne per Chri-
Christum agnouit diabolus. sti mortem mortis amittat imperium. Iam qui-
dem dei nutu & virtute poterat mysterium cru-
cis cognoscere, & ideo laborabat ne Christus mo-
reretur. Fortè iã sancti in inferno gaudebãt, vnde
hoc nouerat. Nam, vt ait Augustinus, anima La-
zari reuocata ad superos, animę in inferno cogno
uerunt dominum de proximo descẽsurum ad in-
feros: vnde extunc lætabantur: & maximè diabo-
lus hoc cognouit, cùm dominus clamore valido
animam exhalauit. Vel etiam per scripturarum
impletionem hoc perpendit, quia in domino eas
impleri vidit: quòd ergo vxor Pilati & ipse Pila-
tus fecerunt tantum pro liberatione Christi, to-
tum putatur fuisse ex instinctu diaboli: qui per
Pilatum & eius vxorem nitebatur impedire no-
stram redemptionẽ, sicut olim per Adã & Euam
fecit nostram damnationem. Pilatus ergo quę-
rebat ab eis, quem vellent propter honorem festi
B sibi dimitti de duobus pręd ictis: & quasi exhorta-
tiuè expressit Christum, quærẽs si vellent dimitti
regem Iudæorum. Ipsi verò nimio odio contra
Christũ moti, & obstinato corde in malitia per-
Barrabæ pręelectio durantes, ne Christus liberaretur præelegerunt &
petierũt Barrabam hominem pestiferum dimitti
& liberari, Christum verò innocentẽ tolli de me-
dio & crucifigi. Putabant enim, vt dicit Chryso.
hoc se posse astruere, quòd Iesus deterior esset la-
trone, & adeo nequam vt neque pro festi præro-
gatiua deberet liberari. In quo facto eorum osten-
ditur futuræ infidelitatis arcanum, scilicet anti-
christum Christo præferendum. Latrones latro-
nem petierunt, & homicidam authori vitæ præ-
tulerunt. Quod improperans eis beatus Petrus
Acto.3. postea dicebat: Vos sanctum & iustum negastis,
& petistis virum homicidam donari vobis, autho
rem verò vitæ interfecistis. O quanta infelicium
Iudæorum iniquitas & malitia, qui ad procuran-
dum Christi mortem petierunt latronis publici
liberationem, contra bonum publicum, & iusti-
tiam: mortem vitæ, tenebras luci, filium diaboli
C filio dei tam stultè quàm impiè præferẽtes. Vnde
Augustinus: O cæcitas Iudæorũ, ó furia phrene-
ticorum: [noli dimittere hunc, sed Barrabã:] quid
fuit aliud dicere, quàm occidatur ille qui suscita-
uit mortuos, & dimittatur latro vt iterum occi-
dat viuos? Vnde Anselmus: Adhuc autem & ani
mam tuam incircunciso cani glutiendam tradi-
derunt: vinctum siquidẽ ante faciem Pilati præsi-
dis te perduxerunt, postulantes supplicio crucis
interimere qui peccatũ non feceras, & virum ho-
micidam donari sibi: agnum lupo, aurum luto
postponentes. O indignum & infelix concambiũ.
Iudæis sua permanet petitio nociua. Vnde etiam Beda: Hæret autem Iudæis vsq; ho-
die sua petitio quam tanto labore impetrauerũt.
Quia enim data sibi optione pro Iesu latronem,
pro saluatore interemptorem, pro datore vitæ ele
gerũt peremptorem: meritò salutem vitamq; per-
diderunt, & latrocinijs se ac seditionibus intan-
tum submerserunt, vt & patriam regnumq; suum
quod plus Christo amauere perdiderunt, & hacte-
nus eam quam vendidere vel animæ vel corporis

libertatem recipere non meruerint: atque ideo Iu- D
dæi pacem habere non possunt, quia seditiosum
principem, id est, diabolum qui vsq; hodie regnat
in eis, magis quàm dominum eligere maluerunt.
Hæc Beda. Similiter adhuc hodie aliqui magis
nitũtur saluare & etiã promouere malos homines
quàm bonos, & in multis electionibus ac prouisio-
nibus Iesus, id est, vir bonus ac dignus, & dei ami-
cus, qui se & alios saluare vellet reprobatur: &
Barrabas latro insignis, id est, malus ac indignus
& Christi hostis, qui se & alios in anima perimit,
eligitur. Vnde qui in talibus promotionibus faci-
endo vel consentiendo culpabiles sunt, ipso suo fa
cto vel consensu cõdicunt Iudæis: [non hunc, sed
Barrabam.] Iesus verò ad omnia tacet patienter
canes oblatrantes tolerans, & sua patientia nos ar
mans. Considera hic quantum Christi animum
sauciare potuit, quòd tam sceleratus & vilis ho-
mo pręferebatur sibi homini deo intantum, vt pe
terent illius vitam, & istius mortem: peccauerunt
autem in duobus, scilicet quia reum petebant li-
berari, & innocentem damnari. Vnde in Prouerb. E
Qui iustificat impium, & condemnat iustum: Prou.17.
vterq; abominabilis est apud deum. Ex isto arti- Documẽta.
culo trahuntur duo documẽta. Primum est, quòd
nos æquanimiter toleremus, si aliquando præfe-
rantur nobis personæ infimiores & humilioris cõ
ditionis: quia latro Christo fuit prælatus. Secun-
dum est, quòd caueamus ne & nos Barrabã Chri-
sto præferamus. Multi enim adhuc hodie deside- Barrabam
rant Barrabam sibi solui, & Christum vinctum solui cupientes.
esse: quia vt dicit Origenes, Omnes qui Iudæis
sunt similes, siue in dogmate, siue in vita, Barra-
bam sibi solui desiderat: quicunq; enim malè agit,
solutus est in corpore eius Barrabas, Christus au
tem vinctus: qui autem bonũ agit, Christum ha-
bet solutum, Barrabas vinctum: & ideo sicut Iu-
dæi postquam pro Christo elegerunt Barrabam
latronem, latrocinijs & seditionibus sunt subuer-
si: sicut & nunc quęcunque anima præelegit Bar-
rabam, illa semper latrocinijs diabolicis extermi-
natur. Vbi enim non est Iesus, ibi lites & prælia
sunt: vbi autem est Iesus, ibi sunt omnia bona &
pax. Hæc Origenes. Spiritualiter homo vinctus Spiritualiter.
est per peccatum positus in carcere secundũ cor-
pus, & animam: ita quòd sint duo vincti, corpus & F
anima: sed de his vnus, scilicet anima poterit libe
rari, si tamen corpus pœnitentiæ & flagellis expo
natur: quia sicut animam à culpa & à pœna libe-
rabit. Si verò corpus liberetur, adhuc manebit vin
cta anima, & supplicijs ac flagellis exponetur æ-
ternis: & ideo melius est quòd anima liberetur
quàm corpus: quia si corpus suspenditur in cruce
pœnitẽtiæ, tunc animam liberabit à morte. Vnde
Grego. Si magnę mercedis est eripere à morte car Liberanda anima.
nem morituram: quanti meriti est liberare animã
in cœlo sine fine victuram? Ad cõformandum se Cõformatio.
huic articulo, recogitet homo si ipse vnquam Bar
rabam Christo præelegit, & doleat ac oret dicens:
Iesu qui non dedignatus es à Iudæis reprobari pe
tentibus sibi Barrabam latronem dimitti, te verò
authorem vitæ crucifigi: da mihi te creatorem
meum semper eligere prę omnibus, & pro nulla re
creata te vnquam reprobare. Pilatus autem volẽs
dimittere Iesum, iterum locutus est ad illos, quæ-

G rens quid faceret de Iesu rege Iudæorum, & quid mali fecisset, & asserens quòd nullam causam mortis in eo inuenerit: sed quantoplus videbant quòd Christum liberare vellet, tantomagis iterum & iterum clamabant, vocibus magnis instabant, postulantes vt crucifigeret eum: & inualescebant voces eorum. Mala fuit Barrabę prælectio, sed peior hæc sententiatio. ⌊Videns autem Pilatus quia nihil proficeret,⌋ ad liberationem Christi saluo fauore populi, ⌊sed magis tumult⁹⌋ & strepitus ⌊fieret,⌋ populi clamantis ad contrarium per seductionem sacerdotum, volētium per clamorem & tumultum populi obtinere quod nō poterant per rationem habere: & volens populo placere & satisfacere ⌊dimisit illis Barrabam,⌋ quē petebant, quanuis Christū præferendum non dubitaret. Ecce quòd Christus innocens damnatur: & Barrabas latro liberatur. Ita contingit hodie in curijs principum & prælatorum: quia innocentes damnantur, & peruersi peccatores liberantur: minora puniuntur, sed maiora dissimulantur: puniuntur transgressores decretalium & statutorū, & dimittuntur impuniti transgressores diuinorum mandatorum.

Iniustæ dānationes in storū in curijs principum sunt.

H ⌊Et⌋ vt Iudæi de morte Iesu totum peccatum super se acciperent, & ipse immunis esset à peccato, ⌊accepta aqua lauit manus suas coram populo dicens: Innocēs ego sum à sanguine,⌋ id est, sanguinis effusione, ⌊iusti huius:⌋ & sicut lauo manus, sic & cōscientiam: quia ego volui liberare innocentem, & solum minister legis sum, ⌊vos videritis,⌋ quid continget vobis quantum ad supplicium pro culpa quam committitis: quia vox vestra sanguinem iusti fundit, vnde pœnam sentietis. Mos enim erat apud antiquos, vt cùm quis vellet se ostendere immunem à crimine aliquo, accepta aqua lauaret manus suas coram populo. Lauit ergo manus coram populo: vt quos non poterat mouere suasione, moueret significatione, qua significabat iniquam mortē Christo inferre, & se innocētem à tanto scelere. Lauit manus suas, imponens peccatū de morte Christi Iudæis, ipsis hoc recipientibus, quanuis non esset per hoc secundum veritatem excusatus: quia non

Lauādarū manuum mos.

I lotus fuit aqua suus reatus: mentiebatur ergo dicendo se innocentem, quia ⌊sciebat quòd per inuidiam eum tradidissent,⌋ & quòd iustus ac innocens erat: & vt met confitebatur, eum liberare poterat. Particeps ergo erat criminis: sed innocentior illis. Vnde Leo papa: Excessit ergo Pilati culpam facinus Iudæorum: sed nec ipse euasit reatum qui reliquit proprium iudicium, & in crimen transtulit alienum. Huic Pilato similes sunt excusantes se à criminis consensu, cùm possint reclamare cum effectu. ⌊Et responderunt omnes, Sanguis eius:⌋ id est, culpa & pœna, seu vltio & vindicta effusionis sanguinis eius, ⌊super nos & super filios nostros.⌋ Optimam hæreditatem reliquerunt Iudæi filijs suis: perseuerat enim vsque hodie super Iudæos hæc imprecatio pœnæ & criminis, & sanguis Christi non aufertur ab eis: vnde in singulis lunationibus, vt dicitur, fluxum patiuntur sanguinis. Percussit enim eos dominus in posteriora, & opprobrium sempiternum dedit illis: suntq; vagi & profugi sub seruitute: & nisi lauerint manus suas per baptismum, ab isto sanguine pœnam criminis sustinebunt continuè: vt

Sanguinis fluxum Iudæi patiuntur.

K autem dicit Hieronymus, verbum optimum & salutiferum responderunt Iudæi: sed intentione pessima. Optandum est ergo vt sanguis ille veniat super nos: sed in ablutionem, secūdum illud Apocalypsis, Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Pilatus itaque causam mortis in eo non inueniens, nitebatur eum dimittere: non enim in eo, sed in nobis causa mortis eius fuit: passus est pro nobis, non pro se, non habens culpam & sustinens pœnam: vt & culpam nostram solueret & pœnam. Vnde Bernardus: O pijssime Iesu, quid tibi & morti? nos peccauimus & tu luis, nos debuimus & tu soluis. Nullam itaque causam mortis in eo inueniens, dixit illis: ⌊Corripiam ergo eum,⌋ scilicet flagellando: vt si qua in vestris ceremonialibus commisit, vel in aliquo deliquit, pro ipsis correptus emendetur, & sic emendatum & disciplinatum dimittam à morte liberum. Flagris & ludibrijs eum afficiam quantum ipsi iubetis, dummodo innoxium sanguinem non sitiatis vel fundatis. Videns enim ex clamore eorum quòd nullo modo poterat dimittere Iesum omnino liberum cum pace ipsorū, & ex altera parte du

Apoca.1.

Flagellatio domini.

Flagellādi intentio.

L rum sibi erat interficere innocentē: ideo ad satisfaciendum eis fecit Cristum flagellari & illudi, vt videntes eum sic punitum & illusum vltra condignum, pœnis eius & opprobrijs crudelitas eorum satiaretur, ac mitigaretur: & sic sufficere sibi æstimantes vltrà sæuire desisterent, & mortem eius non sitirent. Vnde Augustinus: Non persequendo dominum flagellauit, sed illorum furori satisfacere volens: vt vel sic iam mitescerent, & silerent, & desinerent velle occidere eum quem flagellatum viderēt. Hæc Augustinus. Vnde etiam propter hoc cohortem suam ei illudere permisit, aut fortè iussit, vt eorum iram molliret: & à morte eius desisterent. Naturale enim est vt ira quiescat, si eum contra quem irascitur humiliatum & punitum videat. Quod quidem verum est in ira quæ cum mensura quęrit proximi nocumentum, sed nō in odio quod totaliter quærit eius qui odio habet exitium. Isti autē ex odio mouebantur cōtra Christum: & ideo flagellatio eius non suffi-

M ciebat nisi viderent & eius interitum. O Pilate Pilate tu vis dominū castigare. Nescis quid agis: quia nec flagella meretur, sicut nec pœnam mortis. Rectius ageres si te ad suum nutum corrigeres: vnde intentio non excusat Pilatum in toto, quia nullum per se malum potest propter bonam intentionem effici totaliter bonum: nec facienda sunt mala vt veniant bona: affligere autem innocentem, & præcipuè dei filium, est maximè malum, & ideo nulla intētione est excusabile: & cùm iudex esset, nō debebat ei quem innocentem sciebat etiam minimam inferre pœnam. Ob hoc etiā secundum Hieronymum, eum flagellari voluit, vt Romanis legibus seruiret: quibus sancitū erat vt crucifigēdus flagellaretur prius, fortè ad extorquendū ab eo socios sceleris: & sic Christus, si crucifigi deberet, iam flagellatus esset. Ipse quoq; dominus flagellari voluit: vt, quia scriptū est, Multa flagella peccatoris, nobis parceretur: & nos suo flagello à perpetuis flagellis liberaremur: sicut pia mater quando videt patrē velle flagellare aliquē de filijs

Malū per se, nō excusat intētio

Flagellādi causa.

Flagellari voluit.

Psal.31.

A de filijs suis: extensis occurrit brachijs, & eum
protegit, exponens se pro eo flagellis: homo enim
deũ offenderat, & ideo disciplinari debebat: Chri-
stus ergo disciplinari voluit, & sic deum placa-
Esaiæ. 53. uit: & ideo dicitur, disciplina pacis nostræ super
eum. Et si tam grauiter flagellatus est innocens
pro peccatis alienis: quàm grauiter putas noxios,
nisi se correxerint, flagellandos pro peccatis pro-
prijs? Cùm ergo dominus flagellari iubetur, spo-
liatur per milites, apparitores præsidis, & vestibus
quibus indutus erat exuitur, & coram omnibus
Exutio ve- denudatur. Est autem intelligendum, quòd sicut
stis albæ. remissus fuerat ab Herode cum alba veste, sic re-
mansit in eadem veste vsque ad horam flagella-
tionis, & tunc exuerunt eum hac veste & suis.
Documē- Ex hoc articulo exuitionis vestium, habemus
ta. duo documenta. Primum est, vt caueamus nos
Nuditas à nuditate, tam corporali, quàm spirituali: ne fortè
vitanda. vnquam nudi appareamus coram deo, & angelis,
& hominibus: nam & si homo interdum non vi-
deatur ab hominibus: erubescat tamen nudita-
tem suam coram deo & angelis. vnde primi pa-
B rentes erubuerunt à facie dei, qui vbiq; apud nos
est cum angelis suis. De nuditate vero spirituali
2.Cor.5. est illud apostoli: si tamen vestiti, & non nudi in-
Apoca.3. ueniamur. Item est illud Apocalypsis, Vesti-
mentis albis induaris, ne appareat confusio nudi-
tatis tuæ. Vbi per vestimenta alba intelligitur
candor sanctæ conuersationis, quæ instar vesti-
menti multis debet esse contexta villis: his vesti-
mentis semper induta debet esse anima fidelis, ne
confusio nuditatis eius à virtutibus, appareat co-
ram deo & angelis & hominibus. Secundum do-
cumentum est, quòd sicut exutus fuit vestimen-
tis suis: sic & nos exuamus veterem tunicam, &
nudemus conscientias nostras coram deo, per nu-
dam & puram confessionem peccatorum: depo-
nentes omne pallium excusationis: quia nuda &
Conforma- aperta sunt omnia oculis eius. Ad conforman-
tio. dum se huic articulo, recogitet homo quàm mise-
rabiliter, & cum quanta iniuria & verecundia
Christus fuit exutus vestibus suis, & denudatus
pro nobis, vt nos vestiret virtutibus: & oret hoc
C modo: Iesu qui vestimentis tuis exui, & ad flagel-
la nudari voluisti: Da mihi nuda peccatorum
meorum cõfessione veterem hominem cum acti-
bus suis exuere, & in conspectu tuo nudum à vir-
Contem- tutibus me nequaquam apparere. Deinde domi-
platio. nus ad columnam dirissimè ligatus, ille qui sol-
uere compeditos solet: & plena deo membra ver-
beribus subdens immanissimè flagellatur, & vn-
dique flagellis atteritur, verberibus cruciatur.
Stat nudus coram omnibus amantissimus iuue-
nis, elegans & verecundus, & silet ad omnia quasi
Psal. 44. agnus. Speciosus forma præ filijs hominũ susci-
pit dura, aspera, & dolorosa flagella spurcissimo-
rum. Caro illa innocentissima, & tenerrima, mũ-
dissima & pulcherrima: flos omnis carnis & to-
tius humanæ naturæ, repletur plagis, liuoribus,
& fracturis: vulneratur per totum corpus illud
sanctissimum, à planta pedis vsq; ad verticẽ eius
non remanet sanæ partis vestigium, & totum fit
rubrum vestimentum suum. Fluit vndique re-
gius & preciosissimus sanguis de omnibus parti-
bus corporis, & eius corpus candidissimum cruo-
re eius roseo rubricatur per totum. Superaddi-

tur, reiteratur & spissatur plaga super plagam, D
liuor super liuorem, fractura super fracturam, san
guis super sanguinem, quousque tam tortoribus
quàm inspectoribus fatigatis solui iubetur à co-
lumna, cui fuit alligatus. Cuius columnæ aliqua Columnę
pars ostenditur Romæ in ecclesia sanctæ Praxe- pars, Ro-
dis: maior autem pars fertur esse in ecclesia mon- mæ.
tis Sion, in loco vbi pronunciatur euangelium:
quæ secundum Bedam, dominici cruoris vsque
hodie cernentibus vestigia certa demonstrat.
Quot autem & quantæ plagę, vel vulnera in hac
flagellatione sibi infligebãtur, pro certo sciri non
potest, nisi per reuelationem vt suprà dictum est:
sed oportuit ea esse quasi innumerabilia. Si enim,
vt dicitur in Deuteronomio: Pro mensura pec- Deut.25.
cati erit plagarum modus: Christus autem flagel
labatur pro peccatis nostris, quæ vtique sunt in-
numerabilia: quare & plagæ innumerabiles. Et
hoc est quod dicitur in Esaia: A planta pedis vsq; Esa.1.
ad verticem, non est in eo sanitas. Tunc imple-
tum est quod ibidem dicitur: Non est ei species
neque decor: & vidimus eum, & non erat aspe-
ctus: & quasi absconditus vultus eius & despectus: E
& reputauimus eum quasi leprosum, percussum
à deo & humiliatum. Vnde Augustinus: De vul-
tu illius pulchritudo effluxerat omnis, & qui erat
prę filijs hominum speciosus, videbatur omnium
indecorus: quia iniquorum liuor sacrum illius
vultum fœdauerat verberibus. Considera eum Contem-
hìc diligenter per longam moram & spaciosè, & platio.
si hic ei non compateris, cor lapideum reputa te
habere. Et tũc exclamabis: O bone domine Iesu,
quomodo tu denudaris qui nudos vestis? quomo-
do tu ligaris, qui cõpeditos soluis: & ligatos à dæ-
monibus & ab infirmitatib⁹ detẽtos liberas? quo-
modo tu flagellaris, qui nos à flagellis eruis? quis
fuit ille tam audax, qui te spoliauit? quis tã teme-
rarius, qui ad columnã te ligauit? quis tam sacrile
gus, q te flagellauit? Sed tu sol iustitię tuos radios
subtraxisti, & ideo sunt tenebræ ac tenebrarum
potestates: omnes sunt te potentiores: nobis de-
bebantur flagella æternæ afflictionis, tu flagella-
ri voluisti pro nobis, vt nos misericorditer erue-
res ab illis. Vnde Anselmus: Et quidem non igno F
rabat impius ille per inuidiam omnia in te fieri,
nec tamen abstinuit temerarias à te manus: sed
amaritudine repleuit animam tuam sine causa.
Illudendum te misit Herodi, illusum recepit, nu-
dum in conspectu irrisorum stare te iussit: nec
pepercit amarissimis verberibus virgineam car-
nem tuam diuellere, plagas plagis, liuores liuori-
bus infligens. Electe puer domini dei mei quid
tanta amaritudine, quid tanta confusione dignũ
cõmiseras? Prorsus nihil: ego homo perditus to-
tius contritionis, totius confusionis tuæ causa
extiti: ego domine vuam acerbam comedi, & den-
tes tui obstupuerunt: quia quæ non rapuisti tunc
exoluebas. Amor tuus & iniquitas nostra sic te
fecit imbecillem. Maledicta sit tanta iniquitas,
pro qua sic affligeris. In omnibus his non est sa-
tiata perfidorum Iudæorum impietas. Hæc An-
selmus: Vide nunc, attende quãta & qualia ab im
pio Pilato & suis sine causa domin⁹ passus est pro
te, & exemplo eius ad patientiam in laboribus &
aduersitãtib⁹ confortare. Sicut enim Christus ver Cõforma-
beratur & flagellis nodosis caro illa sanctissima, tio.

G & membra delicatiſſima acerrimè dilacerantur, ac corpus eius formoſum plagis liuet,& ſanguine vndique eubet : ſic miles Chriſti ſtrennuus debet corpus ſuum per aſperitates & duritias debitas caſtigare,ne inobedienter incipiat recalcitrare.

Flagellationis figura. Indith. 6.

Flagellatio domini pręfigurata fuit pee Achior principem ligatum ad arborem. Achior ligatus fuit ad arborem,per Holoſernis ſatellites:Chriſtus ad columnam,per Pilati milites. Achior propter veritatem quam dixerat, fuit ligatus:Chriſtus propter veritatem quam prædicauerat, fuit flagellatus. Achior ligabatur, quia noluir Holoſerni loqui placentia:Chriſtus, quia reprehendit Iudæos cum eorum diſplicentia. Achior ligatus eſt,quia gloriam dei magnificabat : Chriſtus flagellatus eſt, quia nomen patris ſui manifeſtabat. Fagellatio etiam Chriſti, in flagellatione Hieremiæ præfigurata fuir,quem Phaſſur flagellauit.

Hiere.20.

Soluto autem domino à columna,ducunt eum ſic nudum, ſic flagellatum,per domum pro pannis ſuis colligendis, qui ſparſim per domum ab expoliatoribus proiecti fuerant.

Contemplatio.

Intuere bene eum ſic afflictum,ſic tremētem propter frigus: quia hyems H erat. Attende diligenter,& conſidera ſtatum eius in actibus ſingulis: vt intimè compatiaris, ac ſimul paſcaris: auerte autem parumper oculos à diuinitate, & eum purum hominem conſidera : & videbis iuuenem elegantem,nobiliſſimum,innocentiſſimum,& amantiſſimum,totum autem flagellatum,& ſanguine liuoribusq; reſperſum:pannos ſuos vndique ſparſim proiectos de terra recolligere, & cum quadam verecundia & eubore ſe nudum coram illis ſemper ipſum deridentibus ſe eeueſtire, ac ſi foret omnium infimus,à deo derelictus,& omni auxilio deſtitutus. Intuere ergo eū diligenter, ac pietate & compaſſione mouearis. Redeas poſtea ad diuinitatem: & conſidera illam immenſam æternam & incomprehenſibilem, & imperatoriam,maieſtatem,incarnatam,ſe flectētem,& humiliter ad terram inclinantem, pannos recolligentem, & ſe cum reuerentia,rubore ſimiliter reueſtientem: ac ſi eſſet homo viliſſim9,imò quidam ſeruus empticius, ſub illorum dominio conſtitutus,& ab eis pro aliquo exceſſu correptus I & caſtigatus. Intuere & nunc eum diligenter, ac humilitatem ſuam admirare, & pro poſſe imitare. Secundū eandem etiam conſideratione intueri potes eundem cùm poſt coronationem purpura ſpoliatus ſe vult reueſtire.

Documēta.

Ex boc articulo flagellationis, habentur duo documenta. Primum eſt, quòd nos flagella dei libenter debemus ſufferre,vr vnuſquiſq; noſtrum poſſit cū Pſalmiſta dicere : Quoniā ego in flagella paratus ſum.

Pſal.37.

Et meritò,quia ſi vnicus dei filius paratus fuit ſuſcipere in ſe noſtra flagella ex obedientia patris: cur & nos adoptiui non eſſemus parati ſufferre flagella eiuſdem patris, quæ ipſe per ſe vel per miniſtros, ſeu inſtrumenta ſua media nobis miſericorditee infligere dignatur ad emendationem noſtram, nam ſecundum Sapientem, quem diligit deus, caſtigat : flagellat autem omnem filium quem recipit.

Heb.2. Apoca.3.

Flagellantes iterum Chriſtum.

Secundum eſt,quòd diligentee caueamus ne & nos iteratò Chriſtum flagellemus : quod fit quotienſcunque mortaliter peccamus. Cùm enim Chriſtus flagellatus ſit pro peccatis noſtris, quandocunque peccamus tunc Chriſto vnum ictum flagelli quantum in no- K bis eſt incutimus : ſicut apoſtolus de quibuſdam dicir, rurſum crucifigentes in ſemetipſis filium dei.

Cōformatio.

Ad conformandum ſe huic articulo,poterit homo flagello vel virga ſeipſum cædere, ſi gratiam babet : vel ſaltem compatiendo flagellato Chriſto, mentaliter ſe flagellet & ſic oret : Ieſu qui pro nobis flagellari vndique voluiſti:da mihi flagella tuæ paternæ correptionis libenter ſuſcipere, & de peccatis meis nunquam denuo flagellare. Cùm igitur poſt flagellationem Ieſus reueſtire ſe vellet,contendunr impijſſimi quidam Pilato dicentes : Domine hic ſe regem fecit,veſtiamus & coronemus eum more regio. Miſeri ad plenū ſibi illudere volebanr,antequam eum morri traderent. Vnde Anſelmus: Nouiſſimè autem domine Ieſu in manus incircunciſorum militum deuolutus es, morte turpiſſima conſummandus: paruū erat ſacrilegis manibus ſuis crucifigere te, niſi prius repleuiſſent illuſionibus animam tuam. [Et] conſentiente Pilato,[congregauerunt ad hoc vniuerſam cohortem in prætorium,] vbi ſedebat pręſes & ſenatus, vt omnes intereſſent tali ſpectaculo, & vt magis ei illuderenr in loco pa- L tenti & coram multitudine,[&] eum vix reueſtirum,[exuentes veſtimentis ſuis induerunt eum veſte,]ſeu tunica,[purpurea,& circundederunt ei chlamydem coccineam,]id eſt, pallium ſiue mātellum,non conſutum:ſed fibula infrenatum coccinei coloris, qui eſt inter rubeum & purpureum, in opprobrium regij nominis:quod ipſe (vt Iudęi aſſerebant) indebitè vſurpabat:& ad deridendum eum, ſicut regem falſum, acceperūt purpuram & chlamydem: nō nouam,ſed veterem,in confuſionis augmentum : quia enim rex dicebatur, induunt eum veſtibus quibus reges veteres vtebantur.

Chlamys coccinea.

Chriſtus illa die fuit indutus triplici veſte: ſcilicet alba, rubea,& coccinea : ad deſignandum quòd qui vult eſſe de Chriſti familia, debet portare veſtem albam innocentiæ, rubeam charitatis & obedientiæ, & coccineam pœnitentiæ : ſic ergo nunc purpura & chlamyde induerūt eum:& vnus euangeliſta exprimit vnum, alius aliud : quia ſi tantum chlamydē ei circundediſſent, non eum nudaſſent : ſicut non legitur nudatus ante M Herodem, vbi impoſuerunt ſibi albam veſtem.

Veſtitus tripliciter Chriſtus vno die.

Et bene conueniebat veſtis alba & rubra tali corpori, vtpote toti ſanguine rubricato ex flagellatione:vt impleretur illud Eſaiæ, Quare rubrum eſt indumentum tuum,& veſtimentum ſicut calcantium in torculaei ? & hæc quæſtio, ſecundum gloſam,fuit angelorum videntium & mirantium quòd Chriſti corpus quod de vtero virginali tantum candorem habuit, quantum fullo non poteſt facere ſuper terram, intantum fuit ſanguine rubricatum.

Eſaiæ. 63.

Ad quam quęſtionē ipſemet ibidem reſpondit dicens: Torcular calcaui ſolus:quaſi diceret, ſecundum gloſam, Ego ſolus ſuſtinui preſſuram crucis,flagellorum, & omnium tormentorum paſſiones, in quibus quaſi pręlo preſſus ſum, ſanguine proprio per totum corpus meum pro ſalute mundi aſperſus.

Ibidem.

In purpureo ergo veſtimento caro eius paſſionibus obiecta ſignificatur. Per hoc etiam ſignificatur paſſio martyrum, qua totum corp9 Chriſti,id eſt,eccleſia rubricatur:& ſic etiā purpura veſtitur,cū de triūphis ſanctorū martyrum

Documẽta

A

tyrum gloriatur. Ex hoc articulo trahuntur duo documenta. Primum eſt, quòd nos peccata noſtra operire debemus operibus charitatis: vt ſicut Chriſtus noſtrorum peccatorũ flagellis cruentatus purpura cooperiri voluit: ſic & nos opera noſtra cruenta, id eſt peccata noſtra cooperiamus purpura vernantis charitatis: quia, vt ait Petrus, charitas operit multitudinem peccatorum. (1. Petri. 4.) Vel etiam per purpuram ſignificatur memoria dominicæ paſſionis. (Canti. 7.) Vnde in Canticis, comæ capitis ſponſæ, id eſt, animæ fidelis dicuntur eſſe ſicut purpura regis: quia cogitationes mentis noſtræ, quæ per comas capitis intelliguntur, verſari debent aſſiduè circa paſſionem redemptoris, vel etiam circa opera charitatis. Secundum documẽtum eſt, quòd per hoc quòd dominus noſter veſte regali indui voluit, ſecundum Theophilum, docemur quòd & nos habitu mentis veſte regia induamur, & ſimus verè reges calcantes ſuper ſerpentes & ſcorpiones: id eſt, omnia vitia ſuppeditantes. Vnde dicimur Chriſtiani, id eſt, vncti quaſi reges.

Cõformatio.

Ad conformandum ſe iſti articulo & ſeptem ſequentibus illuſionum articulis, recogitet homo factum cuiuſlibet articuli cum aggrauationibus ſuis: & oret ſicut in quolibet articulo deuotio miniſtrabit: (B) Ieſu qui veſte purpurea illuſoriè indui voluiſti: da mihi iugem tuæ paſſionis memoriam induere, & peccata mea charitatis purpura operire. Pro diademate autem ſeu corona regali, [plectentes,] complicando ſeu plicantes, id eſt, componentes connectendo [coronam,] id eſt, ſertum ad modum coronæ capitis [de ſpinis,] hoc eſt de iuncis ſpinoſis & aculeatis, valde acutos angulos habẽtibus, [impoſuerunt capiti eius] reuerendiſſimo & tenerrimo, aculeis ad caput verſis: vt pœna punctionis cumularetur probro irriſionis: qui attentius conſideraſſe ſe dicunt, ſpinas illas iuncos fuiſſe marinos aſſerunt: quorum acies non minus dura & acuta, aſpera & pungitiua ac penetratiua ſpinis eſſe dicitur, intantum vt etiam homines calciati deſuper calcantes inde vulnerentur. Vnde Poeta: Et acuta cuſpide iunci. Suauiſſimum mihi ceruical ſit illa ſpinea corona domine capitis tui, ſuper quam dulciter caput meũ requieſcat.

Coronatio Chriſti.

Iunci marini.

Documẽta

C

Ex hoc articulo tria habentur documenta. Vnum, quòd nos peccata noſtra per recordationem ſemper in mente portemus, ſicut Chriſtus ſpinas peccatorum noſtrorum in ſuo capite portauit: quia ſecundum Bedam, In corona ſpinea quam portabat, noſtrorum ſuſceptio peccatorum oſtenditur: quorum ſpinas remouit, per ſpinas quas portauit. De his ſpinis dictum erat primo homini: Terra ſpinas & tribulos germinabit tibi: (Gene. 3.) quia terra noſtri corporis peccata germinat, quæ ſuis aculeis conſcientiam noſtram ſicut ſpinæ pungunt. Has ergo ſpinas Chriſtus ſuſcepit portandas pro corona victoriæ. (Trophęa.) Solent enim victores arma deuictorum hoſtium pro ſigno victoriali geſtare, & de his gloriari. Arma diaboli ſunt peccata noſtra, quibus armatur contra nos: quæ dominus in paſſione ſua abſtulit: ipſe enim eſt agnus qui abſtulit peccata mundi. (Coronæ ſpineæ cauſa.) Idcirco ſpineam coronam, vtpote victorialem in ſuo capite geſtare dignatus eſt. In iſta corona videre regem noſtrum deſiderabile eſt omni animę amanti. Vnde ad hoc ſponſa in Canticis, omnes fideles animas euocat dicẽs: Egredimini filię Sion, & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit mater ſua, (Canti. 3.) (D) ſcilicet ſynagoga ad literam: vel mater ſua, id eſt, charitas quantum ad tropum præſentem. Aliud documentum eſt, ſecundum Theophilum, vt & nos ſumamus coronam ſpineam: id eſt, feſtinemus coronari vita arta, abſtinentijs & puritate conſcientiæ: hæ enim ſunt quædam ſpinæ propter auſteritatẽ quam habent. Tertium documentum eſt, vt & nos conemur coronari ſpinis tentationum. Quælibet enim tentatio nos impugnans, eſt quaſi quædam ſpina caput mentis noſtræ pungens, quam dum homo ſuperat, ſpina illa cedit ſibi ad coronam. Vnde quot ſpinas tentationum homo in hac vita ſuſtinet & ſuperat, tot gemmas precioſas ad coronam ſuam comparat. Ieſu qui ſpinis coronari voluiſti: fac me pœnitentiæ ſpinis ſic dignè compungi vt à te merear in cœleſtibus coronari.

Arundinis in dexterã datio.

Pro ſceptro quoq; regali, [dederunt arundinem in dextera eius:] dehoneſtantes arundine dexteram quæ cœlum regit & terram, (E) & per hoc ſignantes regnum quod ſibi vſurpauit, dicẽdo ſe regem, ad modum arundinis eſſe vacuum & infirmum, ac ipſum regno vacuum: non attendentes, quòd ipſe dixerat regnum ſuum non eſſe de hoc mundo: ſed in alio mundo, ſcilicet æternitatis, vbi regnum eſt firmiſſimum. Ex hoc articulo trahitur documentum, quòd nos attendere debemus, nos ex nobis eſſe infirmos & fragiles, ac omni bono vacuos, niſi dextera dei nos manu teneat: ſicut arundo in ſe habet vacuitatem & imbecillitatem, ſed manu Chriſti apprehenſa firmatur. Vt dicit Hilarius: Idcirco ergo dominus noſter arundinem in dextera tenere voluit, vt per hoc oſtenderet ſe nos fragiles vacuos & infirmos manutenere, & omnibus bonis implere. Item arundo, ſiue calamus, eſt inſtrumentum ſcribendi: & idcirco ſecundum Hieronymum, Chriſtus calamum in manu tenere voluit, vt ſacrilegium Iudæorum ſcriberet: & oſtenderet ſe illum eſſe, qui electos ſuos ſcriberet in libro vitæ. Ieſu qui arundinem pro ſceptro in dextera tibi dari voluiſti: imbecillitatem quæſo meã dextera tuæ potentiæ ſic ſuſtentare digneris, quatenus in me regnum tuum iugiter conformetur. (F) Sic ergo tria inſtrumenta illuſionis introducuntur: ſcilicet veſtis purpurea & coccinea, corona ſpinea, arundo vacua. Veſtis corpori, corona capiti, arundo pro ſceptro manui imponitur. Ad literam hæc ſunt tria regalia inſignia contumelioſè & in deriſionem ſibi impenſa, vt reus oſtendatur leſæ maieſtãtis, eo quòd regnum vellet ſibi vſurpare: nec poſſet obtinere.

Reus agitur maieſtatis leſę.

Moraliter illuſio triplex animæ.

Moraliter ſicut Chriſtus illuſus fuit tripliciter: ſic tripliciter anima frequenter illuditur & per peccatum capitur. Primò, in oſtentatione humanæ potẽtiæ, quæ ſignificatur per veſtem purpuream & coccineam: quæ eſt veſtis regum & potentum. Secundò, in cupiditate affluentis opulentiæ: quæ notatur per coronam ſpineam, diuitiæ enim ſpinis & curis ſunt plenæ. Tertiò, in vanitate mundanæ ſapientiæ: quæ ſignificatur per arundinem, quæ pulchra, ſed vento plena & vacua eſt: mundana enim ſapientia in qua confidunt homines, & qua quis non ad dei laudem, ſed ad gloriam ſuam vtitur, eſt quaſi baculus arundineus & confractus.

G Vide hic quomodo Chriſtus in omnibus nõ tantum patri, ſed ſuis etiam illuſoribus obedit. *Obediẽtia Chriſti.* Purpuram ſuſcipit, caput coronæ parat, arundinem manu tollit. Sicut ergo Chriſtus rex gloriæ ſpinea corona coronatur, purpura ac ſceptro ſubſannatoriè deluditur: ſic etiam cùm ſeruus Chriſti in hoc mundo vilipenditur, & velut omni honore indignus abijcitur, & à præſumptuoſis deſpicitur, & illuſionib⁹ moleſtatur, cogitet quòd ſeruus non eſt maior domino ſuo, *Ioan. 13.* nec pro malo habeat ſi patiatur ſimilia regi ſummo. *Flexio genuum.* Deinde cùm ſigna regalia ei adhibuiſſent, ⌊flectebant genua coram eo:⌋ ac deriſoriè eum vt deum adorantes, ⌊&⌋ vt regem ſalutantes, ⌊illudebant ei,⌋ tanquam regnare volenti & non valenti: ac irridentes, ⌊dicebant ei, Aue rex Iudæorum:⌋ quaſi dicerent, Voluiſti regnare: ſed non potuiſti. Regem Iudęorum eum vocãtes, verum dicunt, etiam nolentes & irridentes. Et ſic, ſecundum Bedam, adorabant eum, quaſi qui deum ſeipſum falſo dixiſſet: & ſalutabant eum, tanquam qui ſeipſum falſò regem feciſſet. Quod fecerunt, vt eorum illuſio

H reſpõderet Iudæorum accuſationi: quia de vtroq; accuſabatur à Iudæis: deteſtabilis mentis affectu hæc faciunt, quia compungentes coronant, ac illudentes adorant & ſalutant. Et licèt gentiles hoc facerent, tamen Iudæi hoc luunt, qui tanti criminis authores erant: & ideo in paraſceue cùm pro perfidis Iudęis oratur, genua nõ flectim⁹, *Genua non flecti pro Iudæis.* cùm fortè Iudæi hoc agebant cum gentilibus. Vbi Chryſoſtomus dicit, quòd milites pecunia corrupti hoc ad gratiam Iudaicam faciebant. Auguſtinus autem dicit, hoc eſſe factum mandato vel permiſſione præſidis: vt ſcilicet magis Iudæorum odia ſaturaretur, & facilius eum eriperet. *Documentum.* Ex hoc articulo habetur documentum, quòd nos caueamus ne Chriſtum falſò adoremus, vel ſalutemus. *Adorare falſò.* Myſticè falſò Chriſtum adorant & ſalutant, qui in eum credunt, ſed peruerſis actibus deſpiciunt: ore eum confitentur, ſed factis negant. Item falſò adorant vel ſalutant, qui inter orandum aliquid quod eſt contra diuinum honorem mente pertractant. Item qui in eccleſijs ſigna deuotionis o-

I ſtendunt, & poſtea iniurias Chriſto graues in membris ſuis faciunt. Item falſò Chriſtum adorant & ſalutant omnes pſeudochriſtiani. Ieſu qui irriſoriè adorari & ſalutari voluiſti: da mihi te deum meum verum adorare in ſpiritu & veritate, & te ſolum verum regem venerabiliter ſalutare. ⌊Et⌋ vt illuderẽt factis, ſicut illuſerant ſignis & verbis, ⌊dabant ei alapas,⌋ in augmentum illuſionis: & hoc ideo, vt ipſo opere oſtenderent illuſorium eſſe quòd ei talem honorem exhibebant. In hoc enim illuſionem ſuam magis deſpectiuam fecerunt, quòd velut adorantes deum, & ſalutantes regem, eum alapizauerunt. *Alapizatio a multis.* Et differt illa alapizatio ab illa quæ in domo Annæ fuit facta: quia ibi vna alapa ab vno miniſtrorum, hic autem plures alapæ à diuerſis dabantur: & illa dabatur cauſa vltionis, iſtæ cauſa illuſionis. Documẽta autem poſſunt hic accipi ibi. Ieſu qui alapis cędi voluiſti: fac me ore & vita tibi ſemper plaudere, & aliorum opera licèt mala ſint, mihi in bonũ cooperari concede. ⌊Et expuebãt in faciem eius,⌋ ſicut perſonę viles & contemptibiles. O quàm vilis actus militum. Ex hoc apparet quod iſti dicuntur milites, non ſecundũ nomen militiæ præ- K
ſentis temporis, quo generoſi & nobiles qui equites nominatur de calcaribus deauratis: tales enim nobiles perſonæ non illuderent, non conſpuerent, nec crucifigerent, nec veſtes crucifixi ſibi diuiderent quod ad carnifices potius pertinet. *Milites.* Sed dicuntur milites, ſecundum antiquam conſuetudinem, ſtipendiarij, & ſeruientes pedites. Sicut patet in geſtis Iulij Cæſaris. Vbi milites ab equitibus diſtinguuntur. Et in actibus apoſtolorum. Vbi dicitur: Quòd Paulus cum militibus ducentis, & equitib⁹ ſeptuaginta de Hieruſalem miſſus eſt Cæſaream. *Acto. 23.* Ergo milites in hoc loco intelligimus viles ſtipendiarios carnifices, quales nullam perhorreſcunt inſolentiam: qui dicti ſunt milites, non à nobilitate, ſed à fortitudine: erant enim robuſti corpore, & ad omne malum expoſiti, vt dicit Chryſoſtomus: de quibus dicit Theophilus, quòd in iſtis illuſionibus militaris vana gloria ſemper inordinatis gaudens opprobrijs ſibi propria oſtendebat. Documenta hic poſſunt ſumi, ſicut ſuprà de conſpuitione in domo Caiphæ fa- L
cta. Ieſu qui in delicioſiſſimam faciem tuam conſpui voluiſti: da mihi faciem tuam in ſacramenti euchariſtiæ ſumptione indigna non polluere, & conſcientiã meam immundis cogitationibus non fœdare. Et accipiebãt arundinem de manu eius: ⌊& percutiebant⌋ ſacrum ⌊caput ipſius:⌋ & ratione doloris infligendi, vt aculei ſpinarum fortius infigerentur capiti: & ratione contemptus, in ſignum vacuitatis & nihili: *Arundinis incuſſio.* non enim tantum cauſa lædendi eum, per puncturas ſpinarum & per ictus baculi, quantum cauſa illudendi & vilificandi hoc fecerunt: nam viles perſonæ baculis ſicut beſtiæ percuti conſueuerunt: quaſi dicerent ad eum, O tu homo vilis, vt quid te regem facis? In hoc fiebat ei ſicut furi qui fune capiti circumpoſito torquetur, vt recognoſcat mala quæ fecit: & ſicut funis conſtringitur, vt ſe amplius profundet vel grauius torqueat, ſic & Ieſum coronatum arundine percutiebant. Percutiebant arundine caput pauendum, dæmonibus tremendum, ac reuerendum cunctis cœlorum virtutibus, & venerandum ſanctis omnibus, caput be- M
nedictum in ſecula: à quo omnis benedictio non ſolum in barbam, verum etiam in oram veſtimenti totius eccleſiæ manat. O miſeri quomodo vobis adhuc tremẽdum apparebit caput illud, quod nunc ſic percutere non formidatis! Et tunc ſanguis per aculeos coronę de capite extractus, & largiter fluens, tinxit caput & genas eius, ita vt appareret quaſi leproſus: quia ſanguis & ſputa appoſita faciebant eum leproſo ſimilem. Tinxit ergo ſanguis totum caput eius: ſicut cruor flagellis extractus, & ſudor ſanguineus tinxit omnes alias partes corporis, vt non tantum manus & pedes & latus dicamus ſanguine reſperſa: ſed tota veſte tincta Chriſtum aſcendiſſe de Bozra. *Contemplatio.* Cerne igitur eum cum cordis amaritudine in ſingulis ſuis afflictionibus, quia omnia ſuſtinet quæ ipſi volũt quaſi eorũ ſeruus, & ad omnia tacet quaſi mutus. Et maximè cerne eum cùm caput eius ſpinis plenum arundine grauiter & ſæpe percutitur, quomodo depreſſo collo patiẽter, cũ dolore tamẽ magno, acerbos ictus ſuſcipit & patitur. Perforabant nãq; caput ſacratiſſimũ acerbiſſimę illæ ſpinæ, ac totũ

madefaciebant

A madefaciebant sanguine. Ex isto articulo trahi-
Documentum. tur documētū, q̄ caueamus ne & nos caput Chri
sti cum arundine percutiamus. Caput quidem
Caput Christi percutere. Christi percutiunt, qui diuinitatem eius impu-
gnant:& eum deum esse verum denegāt. nam se-
cundum Apostolum, Caput Christi est deus: id
est diuinitas creans, est caput creaturę assumptę.
Arundo autem vel calamus, significat scripturā
diuinam, calamo spiritussancti scriptam. De qua
Psal. 44. in Psalmo dicitur: Lingua mea calamus scribæ.
Calamo igitur (vt dicit Beda) caput Christi per-
cutiunt, qui diuinitati eius contradicentes, errorē
suum authoritate sacræ scripturæ, quæ calamo
scribitur, confirmare conantur. Quales sunt, qui
eum purum hominem fuisse dicunt. Item arun-
dine caput Christi percutiunt, quando propter
aurum mundani fauoris, quæ per arundinem si-
gnificatur, deus offenditur. Itē caput Christi ca-
lamo percutiūt, qui ex scriptura diuinitatē, plus-
quam oporteret inuestigare satagunt: vnde & inter-
dum sanguinem erroris eliciunt. Item cum arun
Ocij detestatio. dine Christum in capite percutiunt, qui per va-
cuam, id est ociosam vitam Christum offendūt
B qui est caput nostrum: à quo in omnes sensus no-
stros vitales operationes defluunt, qui & operum
nostrorum exempla nobis prębuit. Vnde in quo-
libet ocio, cùm adest nobis oportunitas bonum
faciendi, homo ociosus Christum quasi in capite
percutit: ita vt ex tali percussione & spinarū pun
ctione sanguis de capite Christi emungatur. hoc
est: quia Christus dolet & pungitur vsque ad san
guinem de ocio nostro: quia videt quod exempla
sua non fructificant in nobis. Iesu qui nobile ca-
put tuum arundine percuti voluisti: da mihi te ca
put nostrum per inanem vitam nō offendere: sed
Coronationis & illusionis figurę. tibi placitis moribus deseruire. Coronatio & illu-
sio Christi, ac eius patientia præfigurata fuit in
rege Dauid, quando ab inimico Semei, tanta ma-
la patiēter tolerauit. Semei proiecit super Dauid
2.Reg.16. lapides, ligna, & lutū: sic synagoga iniecit in Chri
stum palmas, spinas, & sputum. Semei Dauid vi-
rum sanguinum, & virum Belial vocauit: syna-
goga Christum seductorem, & maleficum appel-
C lauit. Sed Abysai cùm voluisset Semei occidere,
Dauid prohibuit: & angeli occidissent derisores
Christi, sed ipse non permisit. Christum etiā pręー
2.Reg.10. figurauerūt nuncij regis Dauid, quos Amon rex
Amonitarū tā turpiter dehonestauit. Dauid mi-
sit Amon nuncios ad pacem instaurandam: quo-
rum vestes ipse præcidit vsque ad nates, & radi fe
cit medium barbam: sic deus filium suum ad pa-
cem faciendam in mundum misit, quem syna-
goga nudans vestibus barbam ipsius sputis macu
lauit. De præmissis domini cōtumelijs (dicit Au
gust.) sic erāt implebātur quæ de se dixerat Chri
stus: sic martyres informabantur ad omnia, quæ
persecutores libuisset facere perferenda: sic pau-
lisper occultata tremenda potentia, commenda-
batur prius imitanda patientia: sic regnum quod
de hoc mundo non erat, superbum mundum
nō atrocitate pugnandi, sed patiendi humilitate
vincebat: sic illud granum multiplicandum se-
minabatur horribili contumelia, vt mirabili pul-
lularet in gloria. Hæc Augustinus. Væ igitur se-
Superbię execratio. mel, væ væ bis, & væ iterum his qui post tā præ-
clarum humilitatis speculum superbia tolluntur

in altum: opprobria refugiūt, & ad honores aspi- D
rant: rursus contemptui habentes dei filium, quē
tanto ab hominibus amplius omni constat hono
rificentia dignum, quanto pro hominibus indi-
gniora sustinuit. Vnde Chrysostomus: Tot autē Patientiæ laudatio.
& talibus factis ipse instabat silens: tu verò audi-
ens hæc in mente habe continuē, & regem orbis
terrarum & angelorum dominum videns contu-
meliam patientem, & omnia ferentem silētio imi
tare. Et iterum: Quæ igitur erit nobis cura de cę
tero, si contumelias ab aliquo patiamur: postquā
hæc Christus passus est? Etenim quod fiebat in Corporis totius contumelia.
Christo, vltimus contumelię terminus erat: nec
vna particula tantum, sed vniuersum corpus pa-
tiebatur iniurias: caput per coronam, & arūdinē,
& colaphos: facies, quia conspuebatur: genę, quia
alapis cędebantur: corpus totum, per flagella: &
quia denudatum est, & per circundationem chla-
mydis, & per fictam adortionem manus, per arū-
dinem, quam dederunt ei pro sceptro: ac si time-
rent ne prætermitterent aliquid grauissimæ pre-
sumptionis. Vnde Anselmus: Regali purpura in-
duitur: sed plus in ea despicitur, quàm honoretur.
Sceptrum in manu gestat: sed eo ipso reuerendū E
caput eius feritur. Adorāt coram ipso positis ge-
nibus in terra, & regem conclamant, & continuò
ad conspuendum amabiles eius genas subsiliunt:
maxillas palmis concutiunt, & honorabile collū
exhonorant. Hæc Anselmus. Omnes verò istę il- Mysteria illusionū.
lusiones militum, & contumeliæ Iudæorū Chri-
sto illatæ nobis tribuunt mysteria: licēt alia intē-
tione ab eis sint facta, prout sæpius tactum est su
prà. Hæc autem secundum Ioannem ante senten
tiam Pilati facta sunt: sed Matthęus & Marcus,
post sententiam ea quę omiserant recordando po
nunt: sic ergo (vt dictum est) martyres informa-
bantur ad perferenda omnia, quæ à persecutori-
bus inferebātur. Quod enim in veste duplici, sci Vestium colores.
licet alba & rubea Christus illusus esse perhibe-
tur: in vno puritas suæ humanitatis: in altero ve-
ritas passionis exprimitur. Hoc etiam significat
duplex martyrij genus, quo in passionibus eccle-
sia adornatur, vt sit candida virginitate, & rubicū
da sanguine. Et ipsa ecclesia varijs membrorum F
suorum flosculis vernans in pace lilia gignit, in
bello rosas. Vnde dicit admirādo: Dilectus meus Cant. 5.
candidus & rubicundus: candidus, scilicet actio-
ne: & in pace liliū virginum: ac rubicundus san-
guine, & in bello rosā martyrum. In vtroque er-
go habitu domini, potest omnis multitudo electo
rum intelligi: alba enim veste induuntur virgines
& confessores, & rubea martyres. Vnde & domi-
nus alba veste induitur, cùm munda iustorum cō
fessione circundatur: rubea vestitur, cùm in triū-
phis victoriosorum martyrum gloriatur. Si autē
te nudū absque his vestibus inueneris, veste Chri
sti rubea induere: & totō Christi passionibus ad-
ornare, sed nec illis sufficiebat quod ad maiorem
illusionem totam cohortem militum congregaue
rant: sed & Pilato iubente coram ipso & toto po-
pulo Iudæorum foris expectante, qui propter fe-
stum non introibant in prætorium, adduxerunt
foras Iesum sic illusum: & ad derisionem & confu
sionem paratum omnibus demonstrandum. Exi Coronati egressio.
uit ergo iterum Pilatus de prætorio, foras ad Iu
dæos, & dixit eis. Ecce adduco vobis eum foras:
postquam

G postquam diligenter examinaui,& puniui,ad vobis satisfaciendum: [vt cognoscatis quia nullam in eo causam,]scilicet mortis,[inuenio] licèt afflictus & illusus sit,& hoc ad voluntatem vestrā innocenti fecisse sufficiat. In eo habitu illū ostendit,in quo illusus est à ministris:vt saltē sic quiescant videntes eum plenum opprobrijs. [Exiuit ergo Iesus] ex præcepto Pilati,[portans spineam coronam,& purpuream tunicam,] & chlamidem coccineam, turpem & veterem:ac sceptrum arundineū. Ecce quàm lamentabile spectaculum. Incedebat quasi in habitu regali,sed patebat vndique despectui. Ecce quomodo rex & dux tuus cōfusione repletur & humiliter sustinet, vt te ab æterna confusione eriperet,& à superbię peste sanaret. Hic ergo istruimur,vt opprobria omnia pro nomine Iesu Christi sustinere parati simus, & in omnibus humiliari studeamus. Vnde Anselmus: Attende anima mea quis est iste. qui ingreditur habens imaginem quasi regis,& nihilominus serui despectissimi confusione repletus est: coronatus incedit,sed ipsa eius corona cruciatus est illi,
H & mille pūcturis speciosum eius verticem diuulnerat. Hæc Anselmus. [Et] tunc quasi despectiuè loquendo,vel eos ad misericordiam prouocan
Ecce hō. do,[dixit eis Pilatus,ecce homo]:ecce de quali homine creditis quòd vellet sibi regnum vsurpare: & quasi diceret,& si in aliquo malè egisset:tamen vltra condignum punitus est:& ideo sufficere vobis deberet:videte caput eius perforatum: totum corpus laceratum:faciem consputam : & prodeo compatiamini sibi, quia frater vester est: volebat enim Pilat⁹ vt sensibiliter viderent qualiter fuisset punitus & illusus,vt sic mouerentur ad compassionem, qui animo liberandi eum fecit hanc ostensionem. Vnde Chrysostomus: Propterea coronatum Iesum eduxit ad eos,vt cōuitium quod à militibus factum erat in eum,videntes parum respirent à passione & vomāt venenum. Vnde & Augustinus: Hinc apparet non ignorante Pilato hæc à militibus facta: siue iusserit ea,siue permiserit illa scilicet causa, vt hæc eius ludibria inimici libentissimè viderent,& vlterius eius sanguinem non sitirent. Egreditur ad eos Iesus portans
I spineam coronam, & purpureum vestimentum non clarus imperio, sed plenus opprobrio: spinis punctus,sputis illusus,flagellis afflictus. Et dicitur eis,ecce homo:quasi dicat,Si regi inuidetis:iā parcite,quia deiectum videtis:flagellatus est,spinis coronat⁹ est,ludibriosa veste amictus est,amaris cōuitijs illusus est,alapis cęsus est,feruet ignominia,frigescat inuidia. Sed non frigescit: inardescit potius,& increscit. Hęc Augustinus. Ex hoc articulo sumitur documentum,quòd nos Chri-
Documentum. stum illusum ante mentis nostræ oculos habeamus:& in vestitu & in exteriori apparatu non vanè gloriemur:quoniam dominus noster in vestitu illusus est. Et maximè in hoc sequi Christum debent religiosi & monachi, qui Christum illusum representant in habitu,tonsura, & ferulis:habitus enim monachalis despectibilis est, & quasi illusorius hominibus mundanis : corona autem capitis monachalis, representat coronam spineā: baculi seu ferulę, quos antiquitus monachi portare consueuerunt,representant arūdinem. Et sicut Christus non dedignabatur habitu illusorio populo Iudæorum ostendi: sic non erubescant mo K
nachi & alij mundi contemptores,qui secundum apostolum spectaculum facti sunt mundo in habitu contemptibili, & insignijs regalibus illusorijs prædictis Christum regem imitari . Item est
hic documentum, quòd istam ostentationē Christi representat sacerdos in eleuatione hostię:quasi diceret ipse,[Ecce homo.] Quia enim sacramentum altaris est memoriale dominicæ passionis,& Christus est passus,secundum humanitatem: secundum diuinitatem verò est impassibilis : ideo sacerdos ostēdens ibi Christum, congruentius dicit,ecce homo:quàm,ecce deus:licèt ipse sit & homo & deus:sed homo patens fuit in illa ostensione,& deus latens. Item est documētum,quòd nos debeamus cum eisdem insignijs mysticè acceptis prout dictum est,suis locis ante conspectū Christi regis nostri in iudicio apparere,cū quibus ipse dignatus fuit Iudæis ostentari. Iesu qui cum illusionis insignijs Iudæis ostentari voluisti: da mihi ostentationem vanæ gloriæ deuitare, & cum eisdem insignijs mysticis ante conspectum tuum in extremo iudicio comparere. Sed licèt Pilat⁹ hæc Pertinacia Iudęorū.
agati tamen insatiabilis sacrilegorum furor non L
cessat, sed magis instat. Ecce magna pertinacia Iudæorum,in procurando mortem Christi: nam obstinata nequitia non emollitur misericordia. Tunc enim illi Iudæi,filij diaboli, cùm vidissent eum sic punitum & illusum,& cognoscerēt quòd Pilatus sic volebat dimittere eum:in nullo cōpatientes ei, ac punitionis correptione, & illusionū opprobrio non contenti, nec Pilati excusatione placati,[clamabant] tumultuosè,& alios ad clamandum excitabant:[dicentes: crucifige,crucifi- Crucifige.
ge eum:]quasi dicerent,hæc pœna nullo modo nobis sufficit:sed petimus quòd moriatur. Videntes eum magis commouebantur,quia ex aspectu eius qui odio habetur magis contra eum cor odientis inflammatur. Ingeminant autem crucifige,propter desiderij vehementiam, & quia voluntate & opere crucifixerunt eum. Magna crudelitas: Pœnā cū sanguine poscunt.
quia non sufficit eis alterum , scilicet vel flagellare,vel occidere,sed vtrumque: nec cōtenti sunt quacunque morte,sed turpissima & durissima:scilicet crucis desiderant occidere. Clauis affigi ad M
lignum quærunt,ne dolor citius finiatur:sed morte producta moriatur,& vt in cruce diutius videatur,& modo mortis diffametur. Et secūdū Chrysostomū: Formidantes ne aliqua eius post ipsum fiat memoria:studēt & ad supplicium ducere maledictum. Verùm,vt dicit Rabanus,Iudęi de mor Crucis suppliciū à deo & à Iudęis electū diuersimodè.
te pessima cogitabant:sed à domino non intelligētibus eis electa erat. Ipsam enim crucem, diabolo superato,erat tanquam trophęum in frontibus fidelium positurus . Cerne etiam nunc quomodo sic contumeliosè vestitus & coronatus,& cum sceptro incedit,& quō facie dimissa stat corā tanta multitudine vociferante & clamāte,crucifige crucifige: ac semper eū deridente, & sibi insultante, quasi sapientiores eo fuerunt:& sic non solum dolores & pœnas. sed etiam contumelias & terrores recipiebat ab eis. Ex hoc articulo,qui in clamore Documentum.
consistit,trahitur documentū,ꝙ nō refert ad culpæ intentionem occidere hominē lingua vel gladio. Vnde Psalm. Lingua eorum gladius acutus: Psal. 56.
& loquitur ad literam de Iudæis clamātibus,crucifige.

A cifige.ſuper quo Auguſt.Noli attendere inermes
manus,ſed os armatu:inde gladius proceſſit quo
Chriſtus occideretur.Caueat ergo ſibi detracto-
res,& proximorum infamatores, ne exacuant vt
gladium linguas ſuas: quia ſicut gladio corpus,
ſic lingua fama hominis perimitur. Vnde dicitur
Prou.18. in Prouerb. Mors & vita in manibus linguæ. Itẽ
eſt documẽtũ, ꝙ nõ ſemp ad quęlibet interrogata
Conformatio. eſt reſpõdẽdũ. Ad conformandũ ſe huic articulo,
recogitet homo quàm terribiles fuerunt illi cla-
mores Iudæorũ:& rememoretur an ipſe vnquam
iniquis hominum iudicijs, aut oblocutionibus,
ſeu detractionibus contra proximum per conſen
ſum conclamauerit, vel aliâs prout deus dede-
rit:& ſic oret:Ieſu qui terribiles Iudęorum voces,
crucifige crucifige clamantium, audire minimè
expauiſti:da mihi inimicorum tuorũ verbis exe-
crabilibus non terreri,& lingua mea nocumentũ
Pilati reſiſtentia. proximo non inferre. Sed Pilatus videns Chriſti
innocẽtiam, & Iudęorum maliciam,impellentiũ
ad rem illicitã, & recuſans crucifigere Ieſum,di-
xit eis: ⌊Accipite eũ vos, & crucifigite:⌋qui ſine
B cauſa conſueuiſtis innocentes condemnare: ⌊ego
enim non inuenio in eo cauſam,⌋ſcilicet crucifi-
gendi,& dandi talem ſentẽtiam. Verum dixit Pi
1.Petri.2. latus,quia Chriſtus peccatum non fecit:nec inuẽ
tus eſt dolus in ore eius.vnde bene dicit,in eo:qa
cauſa mortis Chriſti non fuit in eo,ſed in nobis.
& ideo dicit Bernardus:O piiſſime Ieſu, quid ti-
bi & morti?nos peccauimus,& tu luis:nos debui-
mus,& tu ſoluis:ac ſi diceret Pilatus,Mihi non li
cet crucifigere innocentem:vos crucifigite,ſi vul
tis.Deriſoriè & indignanter hoc dixit, quia non
habebant poteſtatem iudicandi aliquem ad mor
tem. Vnde,ſecundũ Chryſoſt. ꝙ dixit crucifigi-
te,execrantis fuit hoc verbum,& ad rem non cõ-
ceſſam illis impellentis:videntes autem Iudæi ꝙ
Pilatus clamoribus eorum non acquieſceret, in-
cœperunt allegare rationes alias,quàm ſuprà alle
gauerant,& accuſabant eum,quia contra legẽ dei
filium dei ſe fecit:& ideo vt blaſphemus,ſecundũ
legem quam habebant,mori deberet. Erras ô Iu-
Filium dei ſe fecit. dęe,quia ſe deum non fecit:ſed pater eum genuit
deus deum:& ergo filium dei ſe dicendo,non bla-
C ſphemauit,ſed veritatem dixit. Vnde Auguſti-
nus:Ecce altera maior eſt inuidia. Parua quippe
illa videbatur velut affectatę illicito auſu regiæ
poteſtatis:& tamen neutrum ſibi Ieſus mendaci-
ter vſurpauit: ſed vtrumqꝫ, ſcilicet quia erat rex,
& filius dei,verum eſt:& vnigenitus eſt dei filius,
& rex à deo conſtitutus ſuper Sion mõtẽ ſanctũ
eius:& vtrũqꝫ nũc demõſtraret,niſi quãto erat po
tẽtior,tãto mallet eſſe patiẽtior. Hæc Aug.⌊Tũc
ergo Pilatus magis timuit,⌋ne fortè verũ eſſet ꝙ
eſſet dei filius,& ſic factum enorme feciſſet ipſum
puniendo & illudẽdo,& ne videretur iniquè agere
re occidendo. Illi verò hoc dicentes non horrue-
rũt:ſed interficiũt eũ,pro quibus oportuerat ado-
rare,ſecundum Auguſtinum:Pilatus non timuit
legẽ eorum, vt occideret: quia alienigena erat, &
legem non obſeruabat:ſed magis timuit,filiũ dei
ne occideret. Prius timuit occidere innocentem:
nunc magis timet occidere dei virtutem. Et ideo
volens de hoc ſecretius inquirere:nõ amplius in-
terrogauit, quid feciſti: ⌊ſed ingreſſus eſt iterum
prætorium cum Ieſu, vt veritatem magis poſſet
cognoſcere extra tumultum Iudęorum: ⌊& dixit D
ad eũ: vnde es tu?⌋ id eſt, vnde duxiſti originem?
per hoc quęrebat, vtrum eſſet deus originem ha-
bens diuinam: vel homo,habens originem terre-
nam. ⌊Ieſus autem non dedit ei reſponſum:⌋ im-
plens illud propheticum, ſicut ouis non aperuit Eſa.53.
os ſuum: vt nobis daret patientiæ exemplum.
Quia enim Pilatus altam quæſiuit quęſtionem,
non audiuit reſponſionem:nam diuina generatio
infideli & incredulo explicanda non erat: & quia
ſuam paſſionem impedire nolebat: cùm ad hoc
veniſſet, quòd pro nobis pati vellet. ⌊Dixit ergo
ei Pilatus⌋,prouocans eum ad reſpõſum aliquod,
per quod illa accuſatio excludi poſſet:⌊Mihi non
loqueris?⌋ Mirabatur de eius taciturnitate, cùm
eſſet in puncto liberationis, vel condemnationis
ſuæ. Ideo ſequitur: ⌊Neſcis quia poteſtatem ha-
beo crucifigere te,& poteſtatem habeo dimittere
te?⌋quaſi diceret,mihi ſaltem deberes reſpondere.
Tua Pilate voce conſtringeris: tua ſententia dã-
naris. Si enim in te totum eſt poſitum, quare in-
nocẽtem, in quo nullam cauſam inuenis,non ab-
ſoluis?pro poteſtate ergo,non pro ęquitate crucifi E
gendum dominum tradis:per poteſtatẽ latronem
abſoluis, authorem verò vitæ interficis: & quia
gloriatur de ſua poteſtate,ideo reſpondit Ieſus ad
reprimẽdum eius iactantiam & tumorem, dicẽs:
⌊non haberes poteſtatem aduerſum me vllã⌋quã- Poteſtas Pilati vnde.
tulamcunque habes: ⌊niſi⌋ hoc ipſum quicquid
eſt⌊tibi eſſet datum⌋& conceſſum ⌊deſuper, ſcili-
cet à Cæſare,& vlterius permiſſum à deo, qui eſt
poteſtas ſuperior:& à quo eſt om̃is poteſtas. Et ex
hoc arguit eius peccatum,quia non acceperat po-
teſtatem à Cęſare & à deo condemnandi innoxi-
os,ſed magis liberandi eos:& quia Pilatus Genti-
lis erat,& ſuperioris poteſtatis timore angebatur:
dicit eum minus peccare quàm Iudæos, qui legẽ
nouerant,& inuidia mouebantur. vnde Auguſti-
nus, quia plus peccat qui poteſtati innocentem
occidendum liuore tradit, quàm poteſtas ipſa ſi
eũ timore alterius maioris poteſtatis occidit: nec
timẽdo quidem, præſertim innocentem hominẽ,
homo debet occidere:ſed tamen id zelãdo facere,
multomagis malũ eſt quàm timendo. Hęc Aug.
Et ſimiliter traditor plus peccauit, qui pro quæ- F
ſtu eum Iudæis tradidit. Maius ergo erat pecca-
tum Iudę & Iudæorum,quàm Pilati:quia ad oc-
ciſionem Chriſti Iudas fuit motus cupiditate,Iu
dæi autem rancore,ſed Pilatus humano timore.
⌊Et exinde,⌋id eſt ex hac cauſa, & propter hoc,
ſcilicet ne peccaret,& peccatum haberet occiden-
do innocentem, & dei filium: ⌊quęrebat Pilatus
dimittere eum,⌋abſolutum:quamuis minus eſſet
peccans quàm alij qui tradiderunt illum: non ꝙ
tunc primùm conciperet:ſed ſi prius volebat,mo
do quærebat. Suprà enim tentabat eum dimitte-
re:ſed extunc omnino & conſtanti animo quære-
bat hoc facere. Iudæi autem non valentes per fal-
ſas accuſationes circũuenire iudicem,nituntur ei
de iniuria Cæſaris ingerere timorem: & ideo de
hoc magis quàm de omnibus ſuperius dictis eũ
terrere putantes,⌊clamabãt dicentes: Si hunc di- Cęſaris amicus.
mittis,qui ſe regem facit:⌊non es amicus,⌋& fide-
lis miniſter,⌊Cæſaris:⌋id eſt non zelas pro hono-
re & ſtatuto domini tui cuſtodiendo:& ideo ami-
citiã eius amittes. ⌊Omnis enĩ qui ſe regẽ facit,⌋
vſurpando

G vſurpando poteſtatem ſibi,⌊contradicit Cæſari.⌋ Imperatores enim Romani abſtulerant à Iudæis regiam dignitatem:& ideo qui inter Iudæos dicebat ſe regem,videbatur facere contra imperatoris ordinationem: ſine cuius conſenſu non ſolebat quis titulo vti regio:hęc eni poteſtatis eſt terrenę natura,quód vna eſt impatiens cōſortij aliarum.vnde & ideo Cæſar non patiebatur aliū dominari. Vbi Chryſoſtomus,Et vnde habetis demonſtrare hoc:à purpura, à diademate, à curia,à militibus:nónne ſolus ſemper cum diſcipulis incedebat? per omnia viliter tranſiens, & cibum, & ſcholam,& habitationem. Hæc Chryſoſtomus. ⌊Cùm autem Pilatus audiſſet⌋ minas ſibi inferri à populo de indignatione Cæſaris, adhuc plus timuit. Nam,ſecundum Auguſtinum,Non ſic potuit Pilatus contemnere Cæſarem authorem poteſtatis ſuæ:quemadmodum legem gentis alienę. Timens ergo Cæſarem, & non audens etiā ſecundum minimam apparentiam facere contra eius honorem:⌊adduxit Ieſum foras,⌋ extra prętoriū, ⌊& ſedit pro tribunali:⌋id eſt ante tribunal , vel in

Pro. H tribunali:nam apud Græcos hæc propoſitio pro, idem eſt quod ante,vel in:hoc eſt,ſedit in loco ſedis iudicare:ſeu,ad iudicādum: quod eſt officium ſedentis in tribunali. Eſt enim tribunal ſedes iudicum, ſicut thronus vel ſolium regum,& cathedra doctorum. Et dicitur tribunal, quia apud Romanos tribuni cauſas particulares decernebāt:dicti à tribubus quibus præponebantur. Sedit verò ⌊in loco qui dicitur Græcè λιθόστρωτος,⌋ id eſt lapidum ſtratura,ſiue pauimentum varietate lapidum ſtratum:dictū à λίθος quod eſt lapis: & στρωτὸν,quod eſt ſtratura, ſeu pauimentum : quia ille locus diuerſis lapidibus erat pauimētatus, & erat ante domum Pilati: & idem locus dicitur ⌊Hebraicæ gabatha,⌋id eſt collis,ſiue ſublimitas , ex coaceruatione lapidum: quia locus fuit ſublimis vario lapide ſtrat⁹, in quo tribunal erat.⌊Erat autem araſceue,⌋ id eſt præparatio paſchę,⌊hora quaſi ſexta.⌋Gręcis admixti Iudæi , Græcis crebrò vtebantur vocabulis. παρασκευή autem Græcè,dicitur præparatio Latinè. Sic dicebatur feria ſexta:quia in ea præparabant neceſſaria pro ſab-

I bato,in quo aliquid decoqui,vel operari non licebat: ſicut & in deſerto duplex māna feria ſexta, propter ſabbatum colligebant : dicitur etiam feria ſexta præparatio, quia Iudæi præparabant ſe mundādo. Et congruè ſexta die crucifigitur dominus:quia per crucem reparauit hominem, qui ſexta die à deo eſt factus. Sexta etiam hora dominus pro homine eſt crucifixus:quia ſexta hora homo in peccatum eſt lapſus. Nam vt dicit Hieronymus:Qua hora primus Adam mortem peccādo induxit,eadem hora ſecundus Adam mortem moriendo deſtruxit. Sexta quoque hora,qua maior feruor diei eſt, crucifigi voluit: ad oſtēdēdum quòd ex magno feruore charitatis paſſus ſit. Tūc Pilatus iuſſit Ieſum ſiſti iudicio,⌊&⌋ allegans pro eius liberatione ⌊dixit Iudæis,⌋ quaſi eos ſubſannādo,⌊ecce rex veſter:⌋prius dixerat, Ecce homo: ignominiam ſuam demonſtrans, vt eos ad miſerendum moueret:nūc verò vt eos magis moueat, ironicè eis inſultat,dicens:⌊ecce rex veſter.⌋ Primò conabatur eū liberare,per Chriſti ludibriū. Secundò,per Iudęorum opprobriū: quaſi diceret

Litoſtratos. — Tribunal. Thronus. Solium. Cathedra. — Paraſceue — Sexta die congruè crucifixus Chriſtus ſexta hora

eis: Mirum eſt quòd hunc hominē flagellatum, K illuſum,& abiectum dicitis vſurpare ſibi regnū. Talis homo eſt quòd regnum inuadere, vel captare non poſſit. Vnde erubeſcere debetis quòd eum eſſe regem formidatis . Compatiamini ergo illi:quia de eo timere non oportet , vel tale quid ſuſpicari. Et tamē Pilatus ſuper hoc timet ab eis apud Cæſarem accuſari,& ſua poteſtate priuari. Vbi Chryſoſt. Et nimirum quæ dicta ſunt erant ſufficientia, vt facerent eos de cętero ab ira ceſſare:ſed trepidabant ne dimiſſus rurſus turbam ducat,& omnia pro hoc agebāt. Amor enim principatus,verſutum quid eſt, & animam ſufficiens perdere:propterea magis inſiſtunt. Hæc Chryſoſtomus. Vnde Iudęi ſicut furibundi ⌊clamabant,⌋ & ex abundantia maliciæ ingeminando,dicebāt: ⌊Tolle tolle,⌋ſcilicet ad mortem:& non quamcūque,ſed turpiſſimam. Et explicantes genus mortis,addiderunt:⌊& crucifige eum.⌋ Interficere enī eum conabantur,& morte exprobratiſſima: formidantes ne aliqua eius poſt ipſum fiat memoria:quaſi dicerent,Tolle eum à nobis , & conſpectu noſtro:grauis enim eſt nobis ad vidēdum,nec L poſſumus eum videre:auferque eum de medio, & interfice. Quanto plus audiebant, quòd Pilatus vellet liberare eum,tantomagis clamabant in cōtrarium. Vbi Beda: Quia totam accuſationem, quam aduerſus dominum detulerāt,crebra & ſollicita Pilati interrogatione videbant euacuatam: tandem impudici ad ſolas ſe preces conuertunt: vt quod criminando,& quaſi ratiocinādo nequiuerant:iam poſtulando & vociferando perficiāt. Quem exinde ordinem ſæuiendi, etiam beatorū martyrum perſecutores tenuiſſe,ſatis eccleſiaſtica demonſtrat hiſtoria. Hæc Beda. Dulciſſime Ieſu,quis tam durus & impius erit , vt clamores illos horribiles,⌊tolle tolle crucifige eum,ſine gemitu & clamore ſpiritus aure corporis valeat audire,ſeu mente tractare? Pilatus verò terrorem, quem de Cæſare ingerunt, adhuc ſuperare conatur:& volens de ipſorum ignominia eos frangere, quos de Chriſti ignominia non potuit mitigare: allegansq; in Chriſti crucifixione eorum verecūdiam:dixit eis,quaſi ſubſannando: ⌊regem veſtrū crucifigam?⌋ quod redundat in veſtram ignomi- M niam:quaſi diceret, Ex quo eum regnare formidatis,& iam de hoc fama magna fuit:non eſt honor veſter quòd rex veſter condemnetur,& erit vobis verecūdia ſi morte ſic abiecta moriatur. Et ideo ſi non moueamini ab eius humilitate , debet vos mouere veſtrum opprobrium, quod eſſet ſi crucifigerem eum . Sed illi ſe à libertate regni dei & Chriſti excludentes,iugum diaboli ſumpſerunt: ac perpetuę ſeruituti & tyrannidi ſe ſubiecerunt, dicentes:⌊nō habemus regem niſi Cæſarem.⌋ Ex quo patet quòd extunc perpetuæ Romanorum ſe obligauerunt ſubiectioni:renunciantes omni alteri regię dignitati : patet etiam eorum obſtinatio ad procurandum mortem Chriſti, cùm pro eius procuratione confeſſi ſunt imperpetuum ſeipſos ſubiectos ſeruituti. Vnde Chryſoſtomus: Abnuerunt dei regnum,& traditi ſunt regno Romanorū,quia quod habebant non intellexerunt:& ideo quod petierunt acceperunt:hoc idem etiam facto clamant noſtri pontifices & prælati , ſeu curati, qui ſuas eccleſias dimittentes ingerunt ſe nego-

Principat⁹ amor. — Pilati diligentia. — Iudęorum ſubiectio.

A cijs temporalibus principatus, vel regni. Per hoc autem iterum Iudæi timorem Pilato ingerebãt. Vt enim dicit August. Apertissimè contrà Cæsarem venire videretur, si regem se nõ habere nisi Cęsarem profitentibus, alium regem vellet ingerere: dimittendo impunitum, quem propter hos ausus ei tradiderant occidendum. Ex quo articulo adductionis Christi ad tribunal, habentur duo

Documenta.

documenta. Primum, quòd nos debemus tribunal in mente nostra cõstituere, & ibi iudicio astare, sicut Christus stetit ante tribunal propter nos: vt nos districtũ dei iudicium possimus declinare.

1.Cor.11.

Iuxta illud Apostoli: Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. Secũdum est, quòd tempore aduersitatis iudicium dei cum patientia subeamus: sicut dominus noster pro nobis ductus ante tribunal hominis obmutuit, & nõ aperuit os suum, cum omni patientia subiens iudicium: nos quippe tempore aduersitatis, quasi ante tribunal dei sistimur. Vnde Apostolus, post verba præallegata, subdit: Cùm autem iudicamur, scilicet temporalib⁹ pœnis, à domino corripimur, quia vt dicit glosa: Pœna ipsa nobis propria est purgatio,

Ibidem.

B vt non cum hoc mũdo damnemur: quasi diceret, Ideo est bonum hic per punitionem temporalem iudicari à deo: vt hic correpti non damnemur in iudicio futuro. Ad conformandum se huic articulo, attendat homo documenta iam præmissa, & oret mente deuota. Iesu qui ante tribunal Pilati adduci, & in iudicio sisti voluisti: da mihi ante tribunal mentis meæ conscendere, & meipsum de culpis meis conscientiæ testimonio districtius iudicare: iudicium quoque tuum in aduersis tã patienter hic subire, vt iudicio tuo extremo valeam securus astare. Sed Pilatus timore mox vincitur: & à tramite veritatis & iustitiæ detorquetur. Petente enim tota Iudæorum multitudine vocibus magnis, vt crucifigeretur: tãdem miser pręses Pilatus motus timore imperatoris, & fauore Iudaici populi, cui ipse præerat: & à quibus pecunias sperabat leuare contra iustitiam, & contra conscientiam, qua Christum innocentẽ nouerat: & in quo nulla causa erat: dedit sententiam crudelissimam de morte innocentis: [&] per sententiam diffinitiuam, [tradidit Iesum, vt crucifigeretur iudicio &

Conformatio.

Iudicium Pilati.

C potestate præsidis: non dixit euangelista, vt crucifigerent eum: sed vt crucifigeretur, per pręsidis iudicium. Sed ideo illis traditum dixit, vt eos crimine implicatos, à quo alieni esse conabantur, ostenderet, nõ enim Pilat⁹ hoc faceret, nisi vt id quod eos cupere cernebat impleret. Itaque Pilatus ambitiosus nolens amittere principatum, quãquam pronunciasset Christum innocentem: ac per eum dimittendum: volens tamen ad complacendũ clamoribus populi satisfacere: id est eorum voluntatem facere: & non quod erat placitum deo & iustitiæ: timẽsq; ne accusaretur de Cęsaris rebellione, cum hoc nullum suspicans periculum, si innocentem pauperem morti adiudicaret: maximè quia contradictor aliquis non apparebat: protulit sententiam, & iudicauit eum ob culpam affectati regni esse crucifigendum: quia enim Iudæi Cæsarẽ regem & dominum professi sunt: videns quòd sic se potestati Romanorum subiecerunt, condemnauit Iesum, quasi vsurpãtem Cæsaris potestatem: [& tradidit eum voluntati ipsorum] ad crucifigẽdum. Quæ autem fuerit forma sententiæ, nõ est D

Ambitio Pilati

expressum ab euangelistis: in euangelio tamẽ Nicodemi scribitur, quòd Pilatus protulerit sententiam sub his verbis: Gens tua comprobauit te regem: propterea præcipio te primùm flagellari, secundum principum statuta: deinde in cruce alleuari. Peccauit Pilatus, nec excusatur: quia cùm iudex esset, tenebatur ex officio seruare iustitiã: & nec timore cędere debuit, nec amore, vt faceret cõtra eam: qui si omnino voluisset, quem iustum pronunciauerat, eripere potuisset. Minus tamen peccauit quàm Iudæi: institit enim quãtum potuit, vt illum ex eorum manibus liberaret: & eius motiuum fuit minus malum, quia Iudæi ad occidendum Christum moti sunt per rancorem & odium: Pilatus verò propter timorem Cæsaris & fauorem Iudæorum. Sic ergo eis cõsensit, quia cum effectu furori eorum obuiasse potuit: consentit enim, qui cùm potest arguere non arguit: non consensit etiam consensu pleno, sed coacto. Sicut

Sententiæ Pilati contra Christũ, forma.

Pilati peccatum.

autem tunc Pilatus, sic hodie faciunt multi iudices, timore vel fauore à veritate iudicij declinantes, & iustitiam subuertentes: ecce quomodo inno E centissimus agnus, vt te à iudicio & lamento iustę & æternæ dãnationis eriperet, iniustè propter te iudicio damnari prælegit: ecce quæ nõ rapuit pro te soluit: & tu anima mea nequam & impia, nec deuotionis soluis pinguedinem, nec compassionis refundis affectum. Cogita quantum amici eius clamauerunt, quando illam sententiam audiuerunt. Sed maledicti gaudent & exultant, quòd intentum suum prauum habent. Rident, & eum qui est verus & æternus deus deridẽt, & eius mortem quantum possunt accelerant: non beneficiorum & operum eius recordantur: non propter innocentiam eius mouentur: & (quod crudelius videtur) non propter afflictionem quam in eo vident retrahuntur. Et sic hora tertia crucifixus est dominus linguis Iudęorum: & sexta manibus militum. Vnde Augustinus: Quoniam Iudæi facinus interfecti Christi à se in Romanos, id est Pilatum, & eius milites transferre conati sunt: propterea Marcus ea hora qua Christus à militibus crucifixus est, quæ agi sexta iam cœperat pręter missa: tertiam potius horam recordatus expressit: qua hora intelliguntur clamare potuisse, cruci F fige crucifige: vt non illi tantum reperiantur crucifixisse Iesum, id est milites qui eum ligno sexta hora suspenderunt: verumetiam Iudæi, qui vt crucifigeretur hora tertia clamauerunt. Et iterũ apparitores potestatis hora sexta crucifixerũt: præuaricatores legis hora tertia clamauerunt. Quod illi manibus hora sexta: hoc isti lingua hora tertia. Rei magis isti, qui clamando sęuiebant, quàm illi qui obtemperando administrabant. Hæc Augustinus. Alij dicunt quòd in hora tertia dominus iam condemnatus sit, & in hora tertia incœpta est crucifixio eius: & occupatis eis in crucifixione, fluxit tempus vsque ad sextam: & in hora sexta crucifixio fuit consummata: & ideo quod dicitur de tertia, verum est de crucifixionis principio: & quod dicitur de sexta, intelligitur de crucifixionis consummatione: secundum veritatẽ poterit esse meditulliũ horarum, & hora media inter sextam & tertiam: & quia medium denominatur ab vtroque extremorum, ideo ab euangeli-

Pilati imitatores.

Iudęorum acceleratio.

Crucifixus lingua.

Hora crucifixionis.

stis

G ſtis quandoque dicitur tertia; aliquando dicitur
Hora miſſę celebrandę. ſexta. Vnde etiam in ſignum huius eccleſia com
muniter, inter tertiam & ſextam celebrat miſſas
ſolẽnes:quia miſſa in memoriam celebratur paſ-
Documentum. ſionis. Ex hoc articulo condemnationis Chriſti
ad mortem per ſententiam trahitur documentũ,
quòd nos caueamus ne vnquam iuſtam mortis
ſententiam animæ vel corporis mereamur. Itẽ
ſicut ſaluator noſter ſuſtinuit pro nobis iniquã,
ab homine, contra ſe ferri ſententiam; ſic & nos
pro deo curare non debemus iniqua hominum
1.Co.4. iudicia. Vnde Apoſtolus: Mihi,inquit,pro mini-
Conformatio. mo eſt vt à vobis iudicer,aut ab humano die. Ad
conſormandum ſe huic articulo,oret homo dicẽ-
do: Ieſu qui ſententiam condemnationis ad mor-
tem,mortem autem crucis,innocenter ſubire vo-
luiſti:fac me iuſtam mortis ſententiam, ſiue in
corpore, ſiue in anima non mereri: & tui amore
iniqua hominum iudicia non timere. Data autẽ
ſententia reducitur dominus intus, & ſpoliatur
(chlamide & purpura,) quibus fuerat ab illis in-
dutus:& adhuc nudo coram eo exiſtenti,vix da-
H tur ſibi licentia veſtiendi. Intuere & hic dominũ,
ſecundum conſiderationem ſuprà de flagellatio-
ne poſitam, tandem (veſtimentis ſuis,) quibus eũ
ſpoliauerant(reinduerunt eum,vt ductus ad mor
tem magis cognoſceretur in veſte propria,quàm
in aliena:& cùm eſſet veſtimentis ſuis reueſtitus,
ducunt eum foras quanto citius, ne mortem eius
differant amplius:vbi ligãtes fune manus & col-
lum ipſius,iudicium ſuæ mortis ei imponunt, &
ipſum tanquam maleſactorem extra propriam
Lignum crucis. ciuitatem eijciunt. Nam venerabile lignum cru-
cis longum & groſſum & multum graue ponunt
ſuper humeros ſuos delicatiſſimos,vt portet ipſũ
ad locum vbi erat crucifigendus. Vt enim dici-
tur in hiſtorijs,opinio eſt crucem quindecim pe-
Lõgitudo crucis. des habuiſſe in lõgitudine. Et quia lignum illud
reputabatur prophanũ & immundũ, & mors cru
Deut.12. cis ignominioſiſſima:qa vt dicitur in Deut. Ma-
Crucẽ portat humeris. ledictus qui pendet in ligno:ideo nullus eorum li
gnum illud nedum portare, ſed nec tangere vo-
luit:& ideo impoſuerunt illud Ieſu vt iam dãna-
to:agnus autem manſuetiſſimus patienter ſuſci-
I pit,& portat patibulum ſuis humeris in angariã
mortis,tendens ad locum paſſionis. Vnde Augu
Eſaię.9. ſtinus: Hic adimpletur illud Eſa. Cuius principa'
tus ſuper humerum eius. Principatus enim Chri
ſti eſt crux eius:propter quam (ſecundum Apo-
Philip.2. ſtolum) deus eum exaltauit; & ſicut ſignum di-
gnitatis alij baltheum, alij mitram portant,ſic &
dominus crucem:& ſi inquiras,inuenies non ali-
ter ĩ nobis regnare Ieſum,niſi per aſperitates:quo
fit vt delitioſi inimici ſint crucis. Hæc Auguſti-
Gen.22. nus: Completur etiam nunc figura Iſaac obedien
tis,& ad patris iuſſum ligna pro ſui immolatione
portantis. Et,ſecundum Chryſoſtomum, Quo-
modo Iſaac dimiſſus eſt, & mactatus aries: ſic &
hic diuina natura manet impaſſibilis:ſed macta-
ta eſt humanitas,hærens cornibus inter vepres:id
eſt inter retiacula peccatorum,quibus natura hu
3.Reg.17. mana detinebatur. Hic etiam cõpletur viduę Sa-
reptanæ figura,quæ collegit duo ligna. Vnde An
ſelmus; Vide anima mea quomodo per omnia
vir iſte coartatur & ſpernitur. Sub crucis onere
dorſum incuruare iubetur, & ſuijpſius portare
ignominiam. O ſpectaculum,vides ne? Ecce prin K
cipatus eius ſuper humerum eius:hæc eſt virga
æquitatis,virga regni ſui. Vnde & Hieronymus:
Hic educitur Abel in agrum à fratre,vt perima- Gen.4.
tur:hic adeſt Iſaac cum lignis, & Abraham cum Gen.22.
ariete vepribus hærente:hic adeſt Ioſeph cũ gra- Gen.37.
mineo faſce ſomniato, & tunica talari ſanguine
lita:hic adeſt Moyſes cum virga & ſerpente ſuſ- Num.21.
penſo in ligno:hic adeſt botrus in ligno portatus: Num.13.
hic adeſt Heliſęus cum ligno, ad quærendum ſe- 4.Reg.6.
curim,quæ in imo dimerſa erat, & natauit ad li-
gnum:id eſt genus humanum,quod à ligno veti-
to in infernum decidit:per lignum crucis Chri-
ſti,& baptiſmum aquæ ad paradiſum natauit:hic Ionę.1.&
adeſt Ionas de ligno ſorti in mare ventremq́ ce- 2.
ti triduo miſſus. Vnde Auguſtinus: Grande ſpe Crucẽ portantis ſpectaculum.
ctaculum. Si ſpecter impietas,grande ludibriũ: ſi
pietas, grãde myſterium. Si impietas ſpectet, grã
de ignominię documẽtum: ſi pietas, grande fidei
munimẽtum: ſi ſpectet impietas,videt regem pro
virga regni lignũ ſui portare ſupplicij; ſi pietas,
videt regem baiulantem lignum ad ſeipſum fi-
gendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus L
regum:in eo ſpernendus oculis impiorum,in quo
erant gloriatura corda ſanctorum. Dicturo enim
Paulo: Mihi autem abſit gloriari, niſi ĩ cruce do- Gal.6.
mini noſtri Ieſu Chriſti:ipſam crucem ſuam ge-
ſtans humeris commendabat: & lucernæ arſuræ,
quæ ſub modio ponenda non erat, candelabrum
ferebat. Hæc Auguſtinus. Portat autem Chriſtus
crucem vt rex: ſceptrum, in ſignum gloriæ, quæ
eſt vniuerſale rerum omnium dominium. Item
vt victor trophęum,& ſignum ſuæ victoriæ: quo
principatus & poteſtates expoliando triumpha-
uit. Item & doctor portat candelabrum,in quo po
nenda erat lucerna ſuę doctrinæ:quia ſignum cru
cis fidelibus eſt virtus dei. Et ſicut ſummus ſacer Figuræ.
dos,quando ibat ad tabernaculum vt intraret ſan
cta ſanctorum,portabat clauem ſuper humerum
ſuum:ſic Chriſtus vadens ad tabernaculum ſan-
cti ſanctorum,& volẽs nobis aperire, portauit cla
uem,ſcilicet crucem,ſuper humerum. Baiulatio Gen.22.
crucis præfigurata fuit in Iſaac filio Abrahæ.
Iſaac enim ligna proprijs humeris ferebat,in qui-
bus eum pater ſuus immolare volebat: ſic Chri- M
ſtus proprijs humeris crucem baiulabat, in qua
ipſum gens Iudæorũ ſuſpendere affectabat. Iſaac
ad obediendum patri ſe voluntarium exhibuit:
ſic filius dei patri ſuo cœleſti vſque ad mortem
obediuit:duo autem populi Ieſum ad interficien-
dum eduxerunt,videlicet Iudæi qui corde, & Gẽ
tiles qui opere hoc fecerũt. Iſti olim per duos ex-
ploratores pręfigurati erant,qui botrum de terra Num.13.
promiſſionis ad deſertum afferebant: per botrum
præfigurabatur filius dei Ieſus Chriſtus, qui per
hos duos populos de Hieruſalem in locum Cal-
uariæ eſt ductus:per botrum illum probabant fi-
lij Iſraël terræ promiſſionis bonitatem: per do-
ctrinam Chriſti poſſumus conſiderare patriæ cœ
leſtis ſuauitatem. Eduxerunt autem eum extra
ciuitatem:quorum enim animalium ſanguis infe
rebatur in ſancta ſanctorum;horum corpora edu-
cebantur extra caſtra,cùm cremabantur & immo
labantur. Baiulans verò crucem, per hoc nos in-
ducit ad ſui ſequelam,ſicut antè dixerat monẽdo
ad eam: Si quis vult venire poſt me, abneget ſe- Matth.16.
metipſum,

A metipsum,& tollat crucem suam,& sequatur me. Sicut enim Christus author vitæ,sententia mortis super eum data, crucem sibi baiulans confestim ad locum supplicij foras educitur, tanquam malefactor, qui huius mundi vita indignus æstimatur:sic verus Christi imitator seipsum abneget, crucem suam tollendo, & extra castra secum improperia eius portando: tanquam purgamentũ huius mundi factus:semperq; mortificationē Iesu in corpore suo circunferat, vt & vita Iesu in corpore suo tandem manifestata fiat. Et nota quod hæc tria:scilicet quia exuerunt eum veste regia,& induerunt eum vestimentis suis,& duxerunt eum vt crucifigerent:figuratiua sunt passionis in corpore mystico scilicet ecclesiæ, maximè temporibus Antichristi. Exuitio regiæ vestis,est spoliatio terrenæ potestatis:induitio propriæ vestis,est reuersio pristinæ paupertatis:ductio ad crucifigendum, est violentia persecutionis finalis.

Ecclesiæ sub Antichristo præfiguratio.

Cùm igitur Christus Pilato imperante,præcone clamante,baiulans sibi crucem traheretur ad supplicium:tunc eum ducendo & accelerando,& opprobrijs saturando,factus est concursus populorũ

Christus ad supplicium trahitur.

B post ipsum euntium:alij super ipsum plangebãt, alij illudentes irridebant, alij lutum & immundicias in caput & in faciem eius proijciebant. Sed ipse quasi agnus innocens, & vt ouis coram tondente se, inclinato capite incedens, ad omnia tacebat:quoniam tãquam ouis ad occisionem:& quasi agnus ad immolandum ductus est,& non aperuit os suum. Et sequebatur eum triplex turba. Prima carnificum,quæ eum premebat. Secunda Iudæorum,quæ eum irridebat. Tertia amicorum, quæ anxiè lugebat. Et insuper quarta illorũ, qui ad videndum spectaculum veniebant: vnde non eadem mente sequebantur:sed quidam vt læti morientem aspicerent,quem viuentem oderunt: alij vt morientem plãgerent, quem viuentem dilexerunt:ductus est autem cum socijs, duobus vtique latronibus,per medium vrbis, vbi eius confusio patebat singulis ad ostia & fores confluentibus: hæc est societas sua.O bone Iesu quãtam tibi verecundiam isti faciunt:latronibus te associãt: sed

Esaiæ. 53.

Turba triplex Christũ secuta.

Verecundia Christi.

C & deterius tibi faciunt, quia crucem portandam imponunt,quod de latronibus non legitur: vnde non solum cum iniquis deputatus es, sed & iniquorum iniquior. Indicibilis est domine patiẽtia tua:hoc ad literam procuratum fuit per principes Iudæorum, vt Christus infamaretur societate latronum:& à vulgaribus videretur in criminibus eorum participasse,& sic ipsi viderẽtur iustè mortem eius procurasse. Sic & hodie frequenter maligni faciunt,qui suam nequitiam, per bonorum infamiam operire quærũt: per iustitiæ etiam subuersionem hodie in multis locis deputantur iusti cum iniquis. Christus autem permisit hoc fieri, vt ostenderet quòd pro peccatoribus vellet pati. Vnde Beda:Sed ille cum iniquis deputatus est in morte,vt iniquos iustificaret in resurrectiõe:qui cùm in forma dei esset,propter homines homo factus est,vt hominibus potestatem daret filios dei fieri. Hæc Beda. Occurre igitur nunc anima mea & vide amatorem tuum & dominum,pro te crucem baiulantem, & ad patibulum properantem, ac tua crimina suis pœnis expiãtem. Cerne eum quomodo sub onere crucis curuus incedit, & vehementer anxius anhelat. Compatere ei quantũ

Contemplatio.

D potes,in tot angustijs & ludibriorum renouationibus posito. Certè benefaceres si iuuares dominum deum tuũ:& diceres, date obsecro mihi crucem domini mei,& ego portabo eam. Quia verò mœsta mater & mœrore cõfecta,propter multitudinem populi appropinquare ei non poterat, nec eum videre,iuit celeriter per aliam viam breuiorem, & compendiosam cum sociabus suis & Ioãne,vt alios præcedens valeret eidem approximare:cùm autem extra portam ciuitatis in concursu viarum eum obuium haberet: cernens eum sic oneratum ligno tam grandi,quod antè non viderat,semimortua facta est, & penè exanimata præ angustia:nec ei verbum dicere poterat,nec dominus sibi,acceleratus ab his qui eum ducebant. O quàm tristes & dolentes: quàm clamantes & plorantes,ibant mulieres sanctæ,sustentantes dominam nostram matrem eius,non valentem se sustentare vel sustinere:imò dicitur in terram corruisse. Credo quòd ipsa libenter crucem portasset, si potuisset:& quanuis non posset,libenter accepisset. Vnde secundum Anselmum:Hac voce vt reor sequebatur,dicens: Vadis propiciator solus ad immolandum pro omnibus:non tibi occurrit Petrus qui dixit,pro te moriar. Reliquit te Thomas, qui ait:Cum eo omnes moriamur:& nullus de his nisi tu sol⁹ duceris: qui me castam conseruasti filius meus & deus meus:verùm hęc verba ex magnæ pietatis affectu producta, ita ad hoc memorasse sufficiat,vt oculus ea pietatis attendens dũ tantæ matris gemebundis affectibus compatitur, fructu pij amoris illius aliquãdo remunerari mereatur. Hæc Anselmus. Vlterius autem dominus procedens,parum pòst vertit se ad ipsas mulieres sequentes & flentes. Quia enim nouit dominus qui sunt eius, prætermissa furentis populi turba, ad amantes & plangentes se fœminas oculos & ora conuertit:suos enim dominus libenter respicit,& dixit eis:Filiæ Hierusalem,nolite flere super me, nec lamentemini me moriturũ,cuius citò resurrectio mortem soluere potest: cuius mors & omnem mortem, & ipsum mortis authorem destruet. Non enim oportet flere eum, qui

Mariæ occursus.

E

Respectus domini in filias Hierusalem.

F propria patitur sponte: sed magis ei applaudere. Vbi cùm filias Hierusalem appellat,datur intelligi quòd non solum mulieres de Galilæa eum secutæ sunt: sed etiam aliquæ mulieres eiusdem vrbis per deuotionem ei adhæserunt. Typum gerebant istæ mulieres eorum,qui alijs compatiũtur & miserentur,sed non sibi:aliorum peccata deplorant & accusant,sed de suis moribus non curant:contra quod dicitur in Ecclesiastico: Miserere animæ tuæ placens deo. Non ergo prohibet domin⁹ compassionem: sed prędicit aliã luctus causam. Vnde subiungitur: Sed super vosipsas, & super filios vestros flete,& super imminẽti excidio vrbis & gentis vestræ,vósque ipsas, & vestram progeniem dignis lachrymarum fletibus abluite, ne in vltionem meæ mortis damnemini etiam cum perfidis. Secundum sensum literalem, fletus ad quem induxit Christus mulieres,fuit propter miseriam per Romanos super Iudæos venturam: & illa miseria figura fuit miseriæ super incredulos per spiritus malignos venturæ:pro cuius euasione flendum est, & orandum ante terminum huius vitæ,

Eccli.30.

G vitæ. Quoniam ecce venient dies, scilicet quadragesimo anno post passionem Christi, in quib⁹ steriles, quæ non genuerunt & lactauerunt, dicentur beatæ: quia agiliores erunt ad fugiendum, quam grauidæ, & pro se solum anxię. In die quoque iudicij parentes dicent filijs se esse damnatos, propter amorem nimium filiorum: & econuerso filij dicent se esse damnatos, propter amorem & sequelam parentum. Tunc incipient dicere montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos: quia aliqui præ horrore miserię tunc dicebant: vtinam montes caderent super nos, & colles operirent nos. Similiter in die iudicij hoc dicent reprobi, optātes abscondi à facie domini. Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Christus hic dicitur lignum viride faciens fructum: & per consequens indignum abscissione per mortem. Populus autem Iudaicus, lignum aridū infructuosum: & per consequens dignum abscissione per mortē. Viride etiam lignum & fructiferum, sunt iusti & electi: sed aridum infructiferum, peccatores & impij. Si ergo in viridi ligno, id est in Christo omnium virtutum virore virenti, hæc faciunt: id est tot tormenta inferunt: in arido, id est in populo Iudaico & peccatore, ab omni honore gratiæ destituto & arefacto, quid fiet? Certe grauiꝰ punietur. Quasi omnibus diceret: Si ego qui peccatum non feci, & fructuosus sum, sine igne passionis de mundo non exeo: quæ tormenta manēt peccatoribus & impijs, qui fructibus sunt vacui? Certē domine Iesu verum est: quia si tu arbor sancta lignum vitæ fructuosum & benedictum tanta pateris, & ramis tuis spoliaris: quid erit de nobis miseris, qui sumus lignum infructuosum & siccum, aptum pro igne & gehennæ incendijs? Si ergo incipit iudicium de domo dei, & omnes qui volunt piè viuere in Christo, persecutionem patiuntur: quis finis eorum qui non credunt dei euangelio, & impiè viuunt? Vnde Augustinus: Si hinc fuit flagello non exijt, qui huc sine peccato venit: quomodo flagellis digni non sunt, qui huc cum peccato venerunt? Vnde & Gregorius: Quotiens mortem saluatoris attendo, & patientiam Iob, & mortem Baptistę considero: dico tibi ò peccator, I hinc cōsidera, quid passuri sunt illi quos reprobat, si tanta passi sunt quos amat? Hæc Gregorius. Bonum esset de his cogitare, vt cogitatio tantæ angustiæ nobis timorem incuteret: & timor incussus à nobis peccatum perpetratum expelleret: vel à perpetrando arceret: exemplo Hieronymi dicentis, Siue comedam, siue bibam, siue aliquid aliud faciam, semper videtur auribus meis insonare illa vox terribilis: surgite mortui, venite ad iudicium. In prædictis duobus locis, quæ modo fūt in ipsa ciuitate: sed extra ecclesiam sepulchri, scilicet vbi Christus obuiauit matri: & vbi se vertit ad mulieres: adhuc (vt dicitur) apparent vestigia ecclesiarum, quæ ibi factę erant in horum memoriam. Cùm ergo dominus vlterius processisset, & ita fatigatus ac fractus, & ex afflictione præcedēti debilitatus esset, quòd lento gradu incederet, & amplius crucem portare non posset: deposuit eam vt aliquantulum pausaret & respiraret. Illi autem pessimi nolentes differre mortem eius: timētes ne Pilatus sententiam reuocaret, quia voluntarem dimittendi eum ostenderat: coegerunt Simonem

Lignū viri de dicitur Christus.

2. Tim. 3.

Persecutio omnibus toleráda.

Cogitatio de iudicio

Cyrenęum, dictū à Cyrene ciuitate Lybiæ, patrem Alexandri & Rufi discipulorum domini: de villa venientem, & ad ciuitatem eūdo eis occurrentem, vt portaret crucem, post Iesum vsq; ad crucifixionis locum. Hoc autem non fecerunt ex compassione ad Christum: sed vt citius duceretur ad crucifigendum. Item vt ostenderent eum esse hominem fatigatum & infirmum, & sic non crederetur dei filius. Vt autem ait Augustinus, Nullus aliorum acceptabat crucem baiulare, eo quòd lignū detestabile putabatur: & ideo Simoni Cyrenęo, quasi in quādam iacturam imposuerūt crucem portandam, quam alij recusabant. Qui portauit eam corporaliter & inuitè: non spiritualiter & voluntariè: tum quia hoc erat turpe: tum quia forsitan erat Iesu discipulus, licēt occultus. Et vt dicit Hieronymus, Nomen istius Simonis hic exprimitur, ratione filiorum suorum, qui erāt Christi discipuli. Crucem Iesus diu portare non poterat, quia ex afflictionibus præcedentibus satigatus erat: & ideo Iudæi crucem Simoni portare post Iesum imponebant. In quo docemur quòd quilibet debet portare crucem pœnitentię quandiu potest: sed cùm vlterius non potest, tunc placet Christo quòd alius pro eo portet. Iste Simon, secundum quosdam, non fuit Hierosolymita: sed peregrinus & aduena: quia fuerat Gentilis, & factus fuit proselitus. Et licèt ipsi tanquam contēptibili imposuerunt crucem Iesu: hoc tamen non vacat à mysterio. Significabat enim quòd Gentilitas ab ipsis humeris immediatè crucem susceptura ad redēptionem erat, quæ & tenebras ignorantiæ idolatrię extirparet, quod Alexāder interpretatur: & totam ecclesiam de Gentibus sanguine suo decoraret, quod signāt Rufus: & per omnia mœrorem gentium, per obediētiam deponeret, quod interpretatur Simon: & heredes regni faceret, quod interpretatur Cyrenęus: & crucē Christi in altum per pœnitētiam extolleret, quod sustollere crucem Christi significat: & ad hoc compellerent Iudæi, per hoc quòd verbum crucis reiecerunt, quod significat angaria. Ipse ergo Christus primus passionem crucis sustinuit: & postmodum alij, & maximè aduenę Gētiles, eum imitādo. Sapientia enim diuina ordinauit, vt ipse dominus crucem primò portaret, & portando nobis portādam præberet. Vnde Hilarius: Indignus enim Iudęus erat Christi crucem ferre: quia fidei gentium erat in reliquum, & crucem accipere, & compati. Vnde & Glo. Ecce non Hebræus, sed alienigena & peregrinus opprobrio Christi subditur, vt plenitudo sacramentorum transire à Iudęis ad Gentes ostendatur. Simon quippe obediēs interpretatur: Cyrenęus heres. Vnde bene per eū designātur Christiani ex gentibus conuersi, q quōdam peregrini erant testamentorum dei: sed nūc credendo & obediendo diuinis mādatis, facti sunt ciues sanctorum & domestici atq; heredes dei: coheredes autem Christi. Hæc Glo. De villa ergo Simon egrediens crucem portat post Iesum, cùm populus nationum paganis ritibus derelictis vestigia dominicę passionis obedienter amplectitur: Villa enim Grecè pagos vocatur, à qua pagani nomen trahūt. Vnde paganos appellamus eos, quos à ciuitate dei alienos videmus. Vnde Theophilus: Ille tollit crucem suam, qui venit à villa: id est,

K Simon Cyrenęus cum crucē portare cogit.

Documentum.

L Mysteriū in Simone Cyrenęo.

M

Villa. Pagos.

A id eſt,qui dimittit hunc mundum , & opera eius: in Hieruſalem,id eſt in ſupernam ciuitatem tendens. Ex hoc articulo,baiulationis crucis,ſumuntur duo documenta. Primum eſt,quòd nos Chriſtiani crucem portare debemus poſt Ieſum : quia Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum,vt ſequamur veſtigia eius. Vnde glo. Prior dominus crucem portat , qui prior paſſus eſt : poſtea impoſita eſt Simoni Cyrenæo, poſt Chriſtum portanda:quia debemus ſequi veſtigia eius. Vnde (vt dicit Ambroſius) Non præceſſit Simon:ſed ſequebať. Hinc dominus in euãgelio: Si quis poſt me vult venire , tollat crucem ſuam quotidię,& ſequatur me. Vbi tria innuit neceſſaria,portanti crucem poſt Ieſum. Videlicet quód portet eam voluntarié,& non angariatus,ſicut Simon iſte. Vnde dicit: ſi quis vult,& cętera . Item quòd portet crucem ſuam:ſcilicet propriam,non ſicut iſte Simon alienam:vnde dicit crucem ſuã. Item quòd portet crucem , non pro inani, ſed dei gloria:vnde dicit,& ſequatur me. Notandum autem(ſecundum Auguſtinum) quòd crux domi-

Documenta duo.
1.Pet.2.
Crux portãda cuiq;.
Luc.9.
Crux dñi.

B ni non tantum illa dicitur, quæ tempore paſſionis Chriſti, ligni affixione conſtruitur:ſed & illa quæ totius vitæ curriculo cũctarum diſciplinarum virtutibus coaptatur . Intelligendum ergo crucem,non ligni patibulum: ſed vitæ virtutiſq; propoſitum. Tota igitur vita Chriſtiani hominis, ſi ſecundum euangelium viuat , crux atque martyrium eſt. Hęc Auguſtinus. Et iſta eſt crux, quæ quotidie eſt portanda. Hanc autem quidam portant voluntarié : vt viri perfecti, imitatores Chriſti:quidam inuitè, ſicut qui cum murmure & coacti alicui ſe diſtrictioni ſubijciunt , vel bonum faciunt. Quidam etiam portant crucem alienam,non ſuam:ſicut qui abſtinentiam & diſtrictionem ſanctorum prædicant , ſed in ſe non ſeruant:vel qui ſub regula artiſſima ſe militare gloriantur, ſed per eius obſeruantiam non mortificantur . Quidam inſuper crucem portant , ſed Chriſtum non ſequuntur:vt qui pro laude humana laborant,ſed adhuc dei dilectione non trahuntur. Vnde & ſicut Simon crucem portant,ſed non

Crucem portantes.

C moriuntur:quia corpus quidem per laborem affligunt, ſed per deſiderium gloriæ mundo viuunt. Primi figurantur in domino,& faciunt pœnitentiam meritoriam. Alij figurantur in Simone , & hi faciunt pœnitentiam,ſed non meritoriam. Vnde Bernardus: Væ ſemel,væ iterum crucem portantibus,& non ſequẽtibus Chriſtum: væ portantibus crucem,non ſicut ſaluator ſuam,ſed ad angariam ſicut Cyrenæus alienam. Si crucem portas cum crucifixo,cur non moreris mundo? Hęc Bernardus. Sponte igitur & Chriſti amore crucẽ tuam porta poſt Ieſum quotidie , & ſemper oculum mentis in eum dirige,& leuius portabis quęcunque pateris. Vnde Auguſtinus : Quantumcunque propinat nobis pręſentis temporis tribulatio:parua patimur, ſi recordamur quis pro nobis iuerit ad crucis patibulum : quis nos inuitat ad gloriam. Caue etiam ne vnquam crucẽ Chriſto fabrices, vel dorſo eius imponas. Crucem enĩ Chriſti ad crucifigendum ipſum perhibetur carpentare,qui ad perpetrãdũ mala conatur conſiliũ & auxilium præſtare. Et dorſo Chriſti crucẽ baiulandã imponit,qui peccatum ſuum diuinæ or-

Crucem Chriſto fabricare.

D dinationi attribuit. Secundum documentum eſt (ſecundum Theophilum)ꝙ qui ad modum Chriſti magiſter eſt,debet ipſe primò tollere crucẽ, & timore dei propriã carnem crucifigere, & ſic ſubditis & obediẽtibus ſalutari eã angaria imponere. Ad cõformãdum ſe huic articulo, rememoretur homo quãta charitate Chriſtus crucẽ portauit,& quãti ponderis illa crux fuerit , cui omnia peccata mundi impoſita erãt:quæ oĩa agnus immolandus in humeris ſuis portauit. Poterit etiã homo per imaginẽ recolere,quaſi ipſe portet crucem poſt Ieſum:& cum Ieſu inſtar Simonis Cyrenęi,vel aliâs prout deuotio miniſtrabit: Ieſu qui crucẽ tuã proprijs humeris baiulare voluiſti: fac me crucem arctioris cõtinentiæ ſpõte apprehendere,eãq; poſt te quotidie baiulare. Et nota quòd quatuor portauerunt crucem etiã materialem,ſcilicet latro ſiniſter:qui ſignificat impœnitẽtes:qui de cruce præſentis pœnalitatis,trãſeunt ad crucẽ æternę calamitatis . Latro dexter, qui ſignificat verè pœnitentes . Simon,qui ſignificat de pœnitẽtia murmurãtes. Chriſtus,qui ſignificat innocẽ-

Conformatio.
Crucem portantes quatuor.

E tes,aliorũ peccata portãtes. Primi ſuſtinẽt pœnã, ſed nõ faciunt pœnitentiã. Secũdi faciunt pœnitentiã,meritoriã & propriã. Tertij faciunt pœnitentiã,ſed nõ meritoriã. Quarti faciunt pœnitentiã nõ propriam,ſed meritoriã. Primò itaq; Ieſus crucem ſuã quãdiu poterat baiulauit: poſtea impoſita eſt Simoni cõgruo ordine myſterij. [Ieſum autem] ſic exoneratũ:ſed vt latronem ligatũ: [duxerũt in Golgotha (quod interpretať caluarię locus)ad crucifigendũ: [clamãtes & vociferãtes poſt ipſũ : & iſta ductio fuit exprobroſior & pœnoſior inter omnes de quibus dictũ eſt ſuprà,pluribus de cauſis. Primò ratione ignominię:quia valde ignominioſum eſt,duci ad patibulũ. Secundò,ratione ſocietatis:quia [ducebatur cum eo & alij duo nequã] vt interficerentur:quod ſpecialiter factũ eſt ad maiorem ſuã cõfuſionem,vt nõ videretur diſtinctio inter Chriſtum,& alios nequã. Tertiò, ratione multiplicis comitiuę & turbę,quæ eũ ſequebãtur:ſed nõ vna eademq; mente. Quartò,ratiõe loci ad quem deduxerũt eũ, qui horrorem pręſtabat pariter & fœtorem. Ex iſto articulo, deductionis in Golgotha ad crucifigẽdũ,tria trahunť documenta. Primũ eſt,ꝙ ſicut Chriſtus volũtarié du-

Ductio Chriſti ignominioſiſſima.
Documenta.

F ctus eſt ad patibulũ,tãq̃ ouis ad victimã: ſic & nos volũtarié ducamur ad obedientiã mãdatorũ dei, & prælatorũ vice dei qua ꝓpria volũtas mactať. Secundũ eſt,ꝙ nos ſequi debem⁹ Chriſtũ euntem ad locũ ſuæ paſſionis,ſup noſipſos flẽtes cum mulieribus miſeriã noſtræ fragilis cõditionis. Quia (vt dicit Theophi.) Mens infirma,quæ ſignificať per fœminã: ſi ſumpta cordis cõtritione per pœnitentiã flet,ſequiť Chriſtũ. Vnde hãc proceſſionẽ plãgẽtiũ & lugentiũ poſt dñm repræſentam⁹: quãdo proceſſiones & letanias ꝑ aliquibus imminentib⁹ periculis facim⁹,ſequentes crucẽ quę ante ꝓceſſionem baiulatur:quaſi dicamus,exeamus ad eũ extra caſtra:improperiũ eius portãtes:& ſic iuxta mandatũ dñi plangimus ſuper nos , & ſup filios noſtros. Similitudinem ergo ꝓceſſionis illius amariſſimę,quã Chriſtus cõdemnatus fecit, dũ ad locum paſſiõis educeretur explendo: aĩo dolenti cõquetaris crucifixo,ꝙ affectum tam feruidũ ad ſuã paſſionem,prout dignũ eſt, nõ habeas:

Proceſſio & letania.

G nec hactenus habuisti. Tertium est, quòd peregrini pro pœnitentia, & religiosi pro obedientia per vias euntes, si aliquãdo lassantur, rememorari debent istius itineris Christi, quo ad patibulum ducebatur: quoniam ita lassus fuit, quòd crucem per se amplius ferre nequiuit: nimirum cùm per totã noctem & diem illam multipliciter fatigatus fuerit. Si igitur saluator noster tantam lassitudinem cum tanta ignominia pro nobis sufferre est dignatus: cur & nos propter eum modicum laborẽ viæ, & cum nostro honore non sustinemus? Ad conformãdum se huic articulo, recogitet homo, cum quanta ignominia dominus noster ducebatur ad patibulum pro nostra magna gloria: & fleat cum sanctis mulieribus, fundendo lachrymas saltem cordis, & sic oret: Iesu qui ad crucifigẽdũ in Golgotha duci voluisti, deduc me in semita mandatorum tuorum: vt cum sanctis mulieribus tuæ sequar vias passionis, & super meipsum fleam miseriam propriæ conditionis. Vides itaque quomodo hęc quæ in hora completorij, matutinali, prima & tertia passus est dominus, absque aliqua crucifixione, vehementissimi & amarissimi doloris

Conformatio.

H sunt, & horroris valde stupẽdi. Cùm enim in manus impiorum deuolutus esset morte turpissima consummandus: parum erat sacrilegis illis crucifigere eum: nisi prius doloribus & illusionibus animam eius repleuissent.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui hora diei tertia pro nobis flagellari voluisti: libera me ab æternæ iræ flagellis quæ merui: per sacratissimi capitis tui punctiones punge mentem meam, vt noxias delectationes vitare præualeam: & da mihi post pœnitentiam pertingere ad coronam. Qui etiam multipliciter derisus, tandem sententialiter condẽnatus es ad mortem: fac me euadere diabolicam derisionẽ & mortem æternam. Portasti tibi crucem domine: da mihi tollere crucem meam, & sequi te: meam vtique, quæ debetur peccatis meis, meam etiam spõtaneam & deuotam: vt per hãc perueniam ad gloriam. Amen.

I De sexta in passione domini. Cap. LXIII.

Matt. 27. Mar. 15. Luc. 23. & Ioan. 19.

Ora sexta cogitabis dolẽs & tristis, quomodo dominus Iesus præcone clamante, & vituperabiliter ductus extra portam Hierusalem peruenit ad locum caluarię, vtique fœtidum: Hebraice Golgotha dictum, & Latinè decollationis interpretatum: vbi malefactores puniebãtur, & publicum erat patibulum. Est autem Caluaria testa capitis, pilis & pelle denudata: & quia ibi decollabantur & suspendebantur rei: & sparsa erant multa ossa corporum humanorum, & maximè capitum: ideo dicebatur locus Caluariæ, seu Caluariarum. Et idcirco Iesus pro omnium salute in loco peccatorum est passus: vt ostenderetur pati pro peccatoribus: vt vbi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla martyrum: & vbi abundauit peccatum, superabundaret gratia dei: & in hoc ostenderetur quòd per tolerantiam supplicij, peruenitur ad coronam martyrij. Ibi Christus decaluatur, id est à carne sua, scilicet carnali Iudæa separatur. Et sic patet mortis K

Caluaria.

Christi turpitudo ex conditione loci: quia in loco vbi puniebantur malefactores & rei: & ex modo mortis, quia crucifixio erat turpissimum genus mortis: & ratione societatis, quia inter duos malefactores, quasi noxius est crucifix9: per quod Iudæi intendebãt inducere suspitionem populo, quod Iesus esset particeps, & principalis in eorum malefactis: quia eum vilificare intendebant in omnibus. Crux verò, quæ tunc erat suppliciũ latronum & multę ignominię: nunc à locis suppliciorum fecit transitum ad frontes imperatorum, & est immensę gloriæ. Tempus etiam passionis Christi erat tempus solenne: & ideo tempus gaudij & misericordiæ: & per consequens maior fuit dolor tantam crudelitatem & afflictionem tali tempore sustinere. Extra autem ciuitatem passus est. Primò, vt ostẽderet virtutem passionis suæ non esse includendam intra terminos gentis Iudaicę. Vnde Chrysostomus, Non autem voluit dominus pati sub tecto, non in templo Iudaico, ne putares pro illa tantum plebe oblatum: & ideo foras ciuitatem, foras muros: vt scias sacri L

Turpitudo mortis Christi ex multis.

Cur extra ciuitatem passus.

ficium esse commune, quod totius terræ est oblatio, quod communis est purificatio. Secundò, vt ostendat quòd quicunque sequi volunt passionis fructum, debent exire mundum, saltem per affectum. Quia ergo Christus extra portam passus est, sequamur eum, & exeamus ad eum extra castra, & mundanam conuersationem, improperia ipsius & pœnã portantes. Vnde Bernar. Christus extra portã passus est: ad quem egrediamur mundanæ conuersationis contemptu, quod est egredi de ciuitate huius mũdi: & hoc tribus modis. Affectu, vt mũdum non diligamus. Effectu, vt eum mente & corpore funditus deseramus. Profectu, vt cum domino spiritus vnus fieri anhelemus. Quia vt ait Gregorius: Tanto quis deo est proximus, quanto ab amore mundi est alienus. Hic locus, seu mons Caluariæ, sanctus magnam inter loca sancta obtinet dignitatem, & maximam ob memoriam dominicę passionis habet cõpunctionis virtutẽ: in quo dominus noster magna & stupenda operari dignatus est: quib9 ad memoriã reductis cor cõtritũ & humiliatũ cõpungit, & quasi M torculari passionis lachrymę cõpassiõis exprimũtur. De hoc ergo mõte seu loco, & his quę ibi fiebant, debes sæpe & maximè in tentationibus recordari: & quando tibi extinctus est ignis deuotiõis, perge illuc, & collige de lignis crucis, & per hæc ignem huiusmodi iterũ suscitabis. Mons autẽ Caluariæ, in quo crucifixus est dñs, prope quẽ ad quinquaginta passus est sepulchrum eius, erat extra ciuitatẽ ad Aquilonem: dñs enim passus & sepultus est extra portã, quem montem & locum sepulturę dñi Helius imperator Adrianus inclusit intra vrbem, ampliãs eã versus Aquilonẽ, & à capite vsq; ad pedes muro cingens eãdem. In quo loco postea Christiani ecclesias duas: sub vno tamen tecto cõstruxerũt: mõtemq; Caluarię & locũ sepulturę, & multa sacra loca intra eas concluserũt. A mõte enim Caluarię versus Occidentem descendẽdo, ad duas cãnas est Golgotha siue Caluaria, vbi est ecclesia oblonga in qua apparet rupis illa in qua crux sancta cùm portaret dominũ erat fixa patente adhuc foramine in rupe ipsa,

Meditatio

Mõs Caluarię.

qui locus

A qui locus crucis distat tribus cannis, vel circa, scilicet sedecim gradibus à superficie terræ: hoc est à pauimento ecclesiæ. Est etiam ibi alia grandis scissura per totam petram, quæ testimonium perhibet per suam scissuram, sanguinem sui fabricatoris se sustinere nequaquam potuisse. Ipsa verò petra altior est quàm pauimentum, vsque ad genua circunstātium. Deinde ad quinquaginta passus, vel circa, est sepulchrum domini: vbi est ecclesia sancti sepulchri, seu resurrectionis dominicæ rotunda: sed chorus protenditur in longum cum sanctuario: in quo est summum altare, & sustentatur duodecim columnis: sed vtraque ecclesia, scilicet ista & golgota vno tecto est tecta. Vnde quidam hanc & illam vnam dicunt esse, nominantes eam ecclesiam sancti sepulchri, seu resurrectionis dominicæ. Locus autē crucis prædictus talis est, vt positus in medio terræ ad capessendam dei cognitionem omnibus gentibus esset æqualis. Vnde super hunc locum scriptum est Græcè: Hic deus noster ante secula, operatus est salutem in medio terræ. Tradūt autem Iudæi (vt Hieronymus ait)

B quòd in hoc loco montis immolatus est aries pro Isaac. Vnde Augustinus: Hieronymus presbyter scripsit ab antiquis & senioribus Iudæis se certissimè cognouisse, quòd ibi immolat⁹ sit Isaac, vbi postea Christus crucifixus est. Sub isto loco est locus carceris Christi, vbi stetit ligatus, quando præparabatur crux, in qua debebat affigi. Et notandum quod Hierusalem ciuitas dei summi, domina

Hierusalē situs. mundi, de qua dicta sunt & dicuntur gloriosa: sita est in decliui latere montis dupliciter, & ab Austro videlicet & ab Occidente. Ab Austro quidē sita est in latere montis Sion: & inde descendit lōgitudo eius contra Aquilonem: & ab Occidente habet montem Sion: & dependet ab ipso eius latitudo contra Orientem, vsque ad torrētem Cedron, siue vallē Iosaphat. Situs ergo ciuitatis ab Austro est eleuatus, similiter per totū latus Occidentis, & in parte Orientis omnino est demissus: ita vt sordes ciuitatis, tempore pluuię, descendant per portam sterquilinij in torrentem Cæ-

C dron. Nunc ergo conspice operarios malos, vndi-

Conformatio. que nequiter operari. Intuere diligenter singula, quæ fiunt contra dominum tuum: & quæ dicuntur, & quæ fiunt ab ipso, & per ipsum: & his toto mentis intuitu exhibe te præsentem. Videas igitur oculis mentis alios cùm vidissent eum fatigatum, sibi dare vinū myrrhatum, siue cum felle mixtum: in hoc etiam interiora dulcissimi domini amaricare volētes, & suam amaritudinem declarantes: quod, secundum Matthæum, cùm gustasset noluit bibere. quia (vt dicit Chrysosto-

Gustare. mus) Nihil distat simpliciter gustare, & non bibere: sed vnum quidem & idem significant. Et secundum Marcum nō accepit, id est non bibit, vel non scilicet perfectè vt biberet: quod enim gustamus non accipimus: quia non traijcimus illud in corpus, sed statim reijcimus. Aliquid ergo accepit ad gustandum modicum, vt quod scriptum

Psal. 68. erat impleretur, scilicet: Et dederunt in escam meam fel: & in siti mea potauerunt me aceto: & quia illud quod modicum est, quasi nihil reputatur: ideo hic dicitur quòd non accepit, scilicet ad perfectè bibendum, quia felleam amaritudinem hominib⁹ dulcis & rectus dominus, nunquā acceptauit. Vel cùm gustasset, id est ori apposuit, no- D

luit bibere: propter duo. Primò, vt ostenderetur Bibere cur noluit. iniquitas talem potum propinantium. Secundò, vt significaretur velocitas resurrectionis ipsius. Vnde Gregorius. Gustauit vinum, sed noluit bibere: quia mortis amaritudinem, quam gustaturus erat, momentaneam & citò in dulcedinem cōuertendam significabat, quia tertia die resurrecturus erat. Vnde & Hieronymus. Hoc aceto succus lætalis pomi abstergitur, & nō accepit id pro quo patitur. Vnde de eo dicitur, quæ non rapui tunc Psal. 68.

exoluebam. Vinum myrrhatum domino propinat: qui hęreses sub pallio veritatis docet. Acetū cum felle mixtum domino propinat: qui de malē acquisitis domino sacrificat. Hoc etiam facit, qui membra eius amaritudinibus affligit. Et vniuersaliter vinum myrrhatum, vel cum felle mixtū, est bonum opus cum culpa factum: quia sicut modicum myrrhæ, vel fellis, bonum vinum corrumpit: sic modicum culpę mortalis, totum bonum opus destruit. Videas & alios quæq; ad hoc opus necessaria disponere, & alios ipsum spoliare. Spo- E

liatur itaque suis vestibus: & ad pudoris tumultū Spoliatio etiam fœmoralibus, vt ventis & frigori exponatur Christi nudus. Spoliatur autem cum maximo dolore, ante crucē & renouantur in eo fracturę: quia vestis interior, propter sanguinem flagellationis fortiter corpori adhærebat. Et tunc corpus eius, tam eleganter formatum, apparuit totum cruentatum, & liuoribus repletum. In hoc etiam apparuit passionis eius Nudus ignominia, quòd nudus est crucifixus: quia hoc crucifixus. non fit nisi personis abiectis & vilibus. O quan- Marię dolor. tus dolor erat tibi mater sanctissima, cùm oculis tuis aspiceres ista? Nunc enim primò conspiciens mater sua filium, sic vulneratum & dispositum, dolore mentis nimio affligitur. Tristatur autem supra modum, quia eum videt sic nudatum. Accelerat igitur mater, & filio suo approximat, ac velo capitis sui eum cingit & velat. O in quanta amaritudine est nunc anima sua? Nō credo quòd verbum facere potuisset. Differt autem iste articulus expoliationis, ab articulo exuitionis in flagellatione: quia ibi exuebat in prętorio corā præsi- F

de & suis ministris, hic autē in publico corā omni populo. Item ibi exuebat reinduendus, hic autem nunq̄ reinduēdus: & ideo signāter dictū est, quòd exuerūt eū: hic autem dicitur quòd expoliauerūt eū, quasi nunq̄ amplius vestes rehabiturū. Ex Documenta.

hoc articulo documēta possunt accipi, sicut ex illo. Item est documētū, ꝙ nos debemus nudari ab oibus rebus & actibus mundanis, saluti nostrę cōtrarijs: vt, secundū Hiero. nudā crucem nudi sequamur. Item est documentū, quòd si quem Christianū cōtingat à prædonibus vestibus suis spoliari, recordet & Christū à suis crucifixoribus spoliatum: & erit sibi materia patientiæ. Ad confor- Conformatio.

mandū se huic articulo, rememoretur homo substantiā actus articuli, & oret dicendo: Iesu qui ante crucē vestibus expoliari & nudari voluisti: fac me ab oibus mundanis rebus, inquantū contra salutē meā sunt, denudari: quatenus nudum crucifixum & nudā crucē nudus sequar. Deinde eripit furibūdè filius de manib⁹ matris dolorosæ, nō sine magnis doloribus, gemitibus, & suspirijs: & ducitur ad mortem crucis. Et nudus super lignum Crucifixio crucis, quæ in terra erat posita, dire proiectus, Christi.

 crudeliter

G crudeliter expansus & tractus, strictissimè, in modum pellis hincinde est extensus. Dicitur enim quòd foramina fecerunt prius in cruce: & quia brachia, & pedes Christi non poterant foramina attingere, ideo ligatis funibus in brachijs & pedibus tantū traxerunt, ac dulces manus & pedes ita atrociter extenderunt, quòd omnes iuncturę ossium dinumerari potuerunt. Iuxta illud Psalm.

Psal.21. Dinumerauerunt omnia ossa mea: id est, dinumerabilia fecerunt. Vbi, secundū Augustinum, Ad literam describitur extensio corporis Christi in ligno: nec poterat melius describi huius extēsio. Hæc autem extensio multum pœnosa fuit, & maximam pœnam Christo intulit. Vnde legitur, quòd

Extensio Christi in cruce. cùm quædam deuota persona, in quadam reuelatione interrogaret à domino, quid in omnibus, quæ pro nobis pertulit, maximè doluisset. Respōdit quòd in cruce extēsus fui, ita quòd omnia ossa mea numerari poterant: & quicunque pro illo dolore mihi gratias egerit: ita gratum obsequium mihi præstabit, ac si omnia vulnera mea vnguen

H to suauissimo deliniret. Ex isto articulo, extensionis

Documenta. in cruce, sumuntur duo documenta. Primum est, quod & nos omnia membra & organa corporis nostri extendere debemus in obsequium Christi: manus videlicet & brachia ad operationem: pedes ad ambulationem, genua ad orationē, omnes quoque sensus ad suorum actuum sanctā & castam exercitationem, vt possimus dicere cū

Psal.34. Psal. Omnia ossa mea dicent: domine, quis similis tibi? Vnde Cassianus in collationibus patrum docet, quòd religiosę & deuotæ personæ debent omnium membrorum suorum primitias domino

Primitię mēbrorū deo offerendę. offerre. Mox enim vt à somno excitati de lectulo surrexerint, debent primo oris & linguæ motu orando laudes deo offerre: & priusquam membro aliquo suo fungantur officio, circa curam rei familiaris, debent ea ad diuina obsequia extendere: et caput & faciem cum omnibus sensibus ad cœlum leuando: manus ad deum in oratione eleuando, brachia in modum crucis expandendo, genua ad orationem incuruando, totum corpus nunc stando, nunc in terram ad veniam prosternendo: cum

I reuerenti & honesta omnium membrorum, & virium totius corporis extensione, & spiritualium virium intentione in sacrificium iustitiæ deo offerendo. Secundum documentum est, quòd cor-

Contemplatio. dis oculis aspiciamus saluatorem nostrum in cruce expāsis manibus extensum, quasi paratum nos recipere ad amorosum amplexum suum. Vnde Augustinus: Christus extendit brachia sua in cruce: & expandit manus suas paratas in amplexus peccatorum. Inter brachia saluatoris mei, & viuere volo, & mori cupio: ibi securus decantabo:

Psal.29. Exaltabo te domine, quoniā suscepisti me. Ad

Conformatio. conformādum se huic articulo, poterit homo brachia & omnia membra sua, siue stando, siue procumbendo in modum crucis, etiam corporaliter, & vires spirituales intentionaliter ad laudem dei extēdere: rememorando illos amorosos amplexus extensionis Christi cum Augustino: Iesu qui in cruce extendi voluisti ita atrociter, vt omnia tua possent numerari: fac me omnia membra, viresque corporis & animæ meæ ad laudem tuam extēdere: & ad amorosos amplexus tuos dulciter aspira-

Cur cruci figi voluit re. Ipse autem dominus noster non solum digna-tus est in cruce extendi: sed & voluit cruci affigi: K vt commendaret nobis indissolubilem charitatē suam, qua salutem nostram firmauit. Extensis ergo neruis & venis: ac protensis ossibus & iuncturis: violenta extensione affixus est cruci in manibus & pedibus durissimè perforatis, & sauciatis cum clauis grossis & durissimis, cutem & carnem, neruos & venas, ac compages ossium dissipantibus: quorum stimulis excita & tu manus & pedes tuos ad omne bonum opus. Quia enim primus

Adę cōformitas. homo ad lignum præuaricationis manus extendendo, & pedibus accedēdo, chirographum dānationis nostræ diabolo confecerat: ideo saluator noster, vt chirographum illud deleret, manibus & pedibus ligno salutiferę crucis affigi voluit clauis inuictissimę charitatis: delens per hoc chirographum decreti quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigēs illud cruci. O quàm libenter crucem ascendit, & quanto amore omnia pro nobis sustulit. O quanta patientia obediuit & quantum pater in ipsius obedientia delectatus fuit. O quantæ voces ac tristes vlulatus & gemi- L tus, ibi ab amicis suis, & pręcipue à matre sua mœstissima audiūtur, cùm sic crudeliter extenditur, clauatur, & foditur, & toto corpore dissipatur. O stupor, ò pietatis abyssus, ò charitatis incendium, ò mira circa nos tuę pietatis dignatio, ò inęstimabilis dilectio charitatis. Sed caue ne tu clauos cru-

Clauos Christo fabricare, aut ipsum crucifigere. cis Christi fabrices, vel manus aut pedes domini eis vulneres, aut configas. Clauos enim crucis Christi fabricat, qui inter proximos discordias seminat. Manus verò domini videtur clauis vulnerare & configere, qui de bonis à deo datis, non vult eleemosynas erogare. Pedes autem Christi clauis ferreis perforat, qui theatra seu spectacula & tabernas magis quàm ecclesias visitat. Ex hoc enim articulo crucifixionis, trahitur documētū,

Documentum. quod & nos crucifigere debemus carnem nostram cum vitijs & concupiscentijs: vt simus fixi clauis, id est præceptis iustitiæ, sicut Christus clauis confixus fuit in cruce. Sic fecit ipse apostolus qui dicebat: Christo confixus sū cruci: id est crux

Galat.2. Christi extinxit in me ardorē peccati: timore dei, quasi clauis affixas habens carnes. Et hoc est qđ M orat propheta: Confige clauis à timore tuo carnes meas: secundum translationem, qua vtitur

Psal.118. Augustinus: Ad conformandum se huic articulo, memoretur homo continentiam eius, & sic

Conformatio. oret: Iesu qui durissimis clauis cruci affigi voluisti: ac per hoc chirographum peccatorum nostrorum, & mortis eidem cruci affixisti. Confige quæso timore tuo carnes meas, vt præceptis tuis firmiter inhærens, semper tibi confixus sim cruci. Cùm ergo crucifixio facta esset cruce in ter-

Leuatio cū cruce. ra iacente: postea Christum affixum leuauerunt cum cruce. Et hoc videtur sentire Hieronymus: & in quadam oratione expressè hoc dicit Innocentius papa tertius. Et hoc fortè repræsentat ecclesia, in eo quòd in die parasceues crux deosculando iacet ad terram appodiata. Ista autem leuatio non dubium, quin maximi doloris fuerit, eo quòd tunc lacerabantur vulnera manuum & pedum ex ponderositate corporis: profluxerūntque copiosi riui sanguinis vndique ex illis magnis scissuris & fontibus saluatoris. In alto autē (secundum Augustinū) eleuari,

& non

A & non sub tecto pati dominus voluit, vt etiam ipsius aëris natura mundaretur, scilicet à dæmonibus & infectione peccatorum: sed & terra per sanguinem decurrentem similiter mundabatur. Et secundum Theophilum, vt sanctificaret aërem, qui sanctificauerat terram, ambulando in ea. Et secundum Chrysostomum, vt à dæmonibus expiaret aëtem, & ascensum nobis pararet in cœlū. Ideo etiam sic eleuari voluit, vt in cruce pendens in aëre, se inter deum & hominem mediatorem ostenderet: & per passionem crucis, cuius cùm eleuata fuerit vna pars ad cœlum, altera veró in terram respicit, humanam naturam ad consortium angelorum reuocaret. Vnde Anselmus: Mediator dei & hominum, inter cœlum & terram medius pendens, ima superis vnit: cœlestibus terrena coniungit. Ex hoc articulo, leuationis in cruce,

Documentum. habetur documentum, quòd nos passionem domini recolentes, debemus exaltari à terra: id est, à terrenis affectibus: vel etiam à terrena conuersatione, saltem quò ad mentalem abstractionem, vt vel sic à terra sursum trahamur ad Christum in

B cruce pendentem: quatenus simus de illorum numero, de quibus ipse pollicēs dixerat: Omnia traham ad meipsum.

Conformatio. Ad conformandum se huic articulo, poterit homo ex deuotione sua mentē sursum erigere, quasi Christo coram eu pendente in cruce: & poterit hoc etiam aliquo gestu corporis repræsentare, & sic orate: Iesu qui in cruce leuari, & sic à terra exaltari voluisti: fac me quæso à terrenis affectibus subleuari, & mente in cœlestibus conuersari.

Minutio Christi. O quàm malè prouisum fuit Iesu in sua minutione: fuit enim in sua minutione, vsq; ad sudorem calefactus, firmiter ligatus, profundè

Minutorū prouisio. vulneratus, sed malè procuratus. In tribus namq; prouidet minutis: scilicet in alimoniç recreatione, in quieta pausatione, & in luminis absconsione. Sed dulcis Iesus pro recreatione habuit fel & acetum: pro quiete, vexationem corporis & afflictionem animæ: pro luminis temperatione, splen-

Contemplatio. dorem meridianum. Hìc siste anima mea: hìc siste Christi sanguine redempta. Ecce Abel occisus à fratre. Ecce Isaac ligatus à patre. Ecce ser-

C pens æneus in deserto exaltatus à Moyse. Ecce agnus, immolatus in lege. Ecce deus, occisus ab homine. Ecce Iesus, crucifixus in carne. Ecce rex tuus, suspensus in cruce. Ecce dominus tuus, condemnatus morte. Ecce homo mitis & innocens, inuolutus sanguine. Ecce homo vita tua, quasi pēdens ante te. Fixis in illa vulnera oculis, interna pietate considera illud corpus tenerum, corpus illud innocens, corpus immaculatum: graui crucis extensione grauiter laceratum. Attēde & vide, si est dolor sicut dolor eius. Et licèt nō ignores quid boni illa passio conferat mūdo: tamen si qua sunt in te pietatis, si qua charitatis, si qua compassionis viscera, pietatis affectu compatere, & emitte lachrymas: clama & dic, Flecte ramos arbor alta, tensa laxa viscera: & rigor lentescat ille, quem dedit natiuitas, vt superni membra regis miti tēdas stipite. Sic enim crucifixus est dominus Iesus, & in cruce extensus, quòd dinumerari possent omnia ossa eius: & sic angustatus vndique quòd se mouere non posset, nisi in capite. In hora enim & in tempore illo flebili spaciosa terræ latitudo sibi defecerat: ita vt nō haberet, vbi caput

D miserijs fessum reclinaret: sed inclinatum dependebat. Claui ferrei sustinent totum pondus totius corporis eius: dolores acerrimos tolerat, & vltrà quàm dici vel cogitari possit, affligitur. Vide cum quanto labore, & dolore dominus stat in cruce, & non tędeat te in seruitio suo stare. Quia (vt ait Petrus Damianus) Quò labotiosius in conspectu supernæ maiestatis se conspicientis quis assistit: eo suauius dulcedinem intimę quietis acquirit: quantóque difficilius sui corporis grauedinem tolerat, tanto copiosius eū ad dei meritum leuat. Stat etiam dominus nudus corpore, ac vento & frigori expositus: sed vestitus amore, & amoris calore inflammatus à planta pedis vsque ad verticem: à leua in dexteram

Crux vnde. intus & exterius cruciatus. Crux quippe à cruciatu dicitur, vbi dolores acerrimi exagitant: vbi diu viuitur, & mors ipsa protenditur, ne dolor citius finiatur: quod genus mortis intantum durissimum atque turpissimum apud Iudæos erat, vt non solum ipse vituperabilis esset quem

E crucifigi contigisset, sed etiam tota domus eius, domus crucifixi appellaretur.

Crucis mortem cur elegit. Vt ergo dominus à turpissima & durissima morte nos liberaret: nō solum durissima, sed etiam turpissima morte se condemnari permisit: & vt maledictionem quam incurreramus supportaret, maledictā mortem, scilicet crucis suscepit, secundum illud: Maledictus

Deut. 21. Galat. 3. qui pendet in ligno. Vnde Apostolus, ait: Factus maledictū vt nos à maledictione liberaret. Vnde Aug. Illa morte nihil peius fuit. Inter omnia genera mortis, elegit extremum & pessimum genus mortis: qui omnium fuerat ablaturus mortē, de morte pessima occidit oīm mortem. Hęc Aug.

Figura. Hàc autem crucifixionē Christi Esaias prefigurauit, quē gens Iudaica serra lignea per mediū secauit. Iudęi eñ cum serra lignea Christum per mediū diuiserunt: quia animā & corpus eius, per crucē, ab inuicē separauerunt. Congruè autē dñs tale genus passionis elegit, quod primę præuaricatiōis reatum absolueret: vt qui per lignū vetitū cecideramus, per lignum sanctę crucis resurgeremus. Et qui per lignum præuaricationis mortui iacebamus: per ligum recōciliationis, ad vitā re-

F uocaremur.

Crucis lignum redemptioni aptum. In cruce ergo Christus mori, & sic genus humanum saluare voluit, vt morbo conuenientet medela responderet: vt videlicet vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret: & diabolus qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur per Christum. Per lignum enim præuaricationis, mors inducta fuerat: & necessariū erat, vt per lignum passionis pelleretur: & de ligno crucis & cruciatus, lignum concupiscentiæ excluderetur: & vt dominus per ligni dolores inuictus trāsiens, delectationes ex ligno prouenientes confutaret.

Contemplatio. Expandit in cruce immaculatas manus, pro manibus incontinenter extensis. Pro suaui cibo arboris vetitę escam fellis accepit: & in se suscipiēs mortem, nostram mortalitatem abstulit. Vnde Bernardus: Quid commisisti dulcissime puer? Quid fecisti amantissime iuuenis? quę tua noxa, quæ tua causa damnationis? Ego certè tui sum causa doloris: quod perpetrauit seruus, dominus soluit: quod commisit iniustus, soluit iustus. O nate dei, quó tua descendit humilitas? qui factus es obediens pro me, deo vsq; ad mortem: mortē autē

G crucis. Me ad illicita, traxit concupiſcẽtia: te pro
me ſancta charitas, traxit ad crucem. Ego po-
mum accepi, tu clauis laniaris. Ego pomi dulce-
dinem: tu fellis guſtas amaritudinem. Mihi mi-
ſero congaudet Eua: tibi crucifixo plorans com-
patitur Maria. Hæc Bernardus. Quis det mihi
vt totus totaliter carne & ſpiritu tranſfigat, cru-
ciſque affigar patibulo cũ dilecto, vt nec aliquid
ſentiam niſi Ieſum, & hunc crucifixum: & clama
bo toto corde: Quis mihi det, vt ego pro te mo-
riar deus meus? Dulcis mihi lectus ſit illud li-
gnum crucis tuę domine, vt ego pro te moriar, in
quo dulciter requieſcam. Manus tuę, quæ me fe-
cerunt, expoſitæ ſunt clauorum aculeis: placeat
tibi vt non extendam vltrà ad iniquitatem ma-
nus meas: ſed per ſanguinem, qui de manuum
tuarum plagis exiuit, purifica manus & opera
mea: vt ſine ira & immundicia leuem eas ad te, &
ad opera pietatis. Sana domine vulnera conſcien
tiæ meæ, quæ inflixi mihi manibus proprijs in
operibus voluptatum. Beatos pedes tuos, quo-
rum ſcabellum terra eſt, ligno crucis paſſus es
H clauis affigi duriſſimis: per hoc te obſecro do-
mine dele errata pedum meorum, & perfice greſ-
ſus meos in ſemitis tuis, vt non moueantur veſti-
gia mea: ſed ſemper ſint ſtabiles in opere ſancto.
Tituli ſcriptio. ⌊Scripſit autem Pilatus,⌋ in quadã charta tabulę
affixa ⌊titulum,⌋ & poſuit tabulam cum cauilla
⌊ſuper crucem,⌋ vt eminentius appareret, & in ti-
tulo cauſa mortis eius. ⌊Ieſus,⌋ in quo exprimitur
proprium nomen eius ⌊Nazarenus,⌋ quò ad pa-
triam, quia ibi fuit nutritus: ⌊rex Iudæorum:⌋ in
quo exprimitur cauſa mortis ipſius: quaſi diceret,
ideo crucifixus eſt, quia erat rex Iudæorum. Mos
enim erat Romanorum, ſuper lignum crucis po-
nere cauſam mortis crucifixorum. Ipſe autem
accuſatus fuerat, quòd ſibi regnum Iudæorum
Cauſa mortis. vſurpare volebat. Pro hac ergo cauſa Iudęi eum
Pilato tradiderant: & Pilatus eum ad mortem cõ
demnauerat. Et quia Iudæi contra voluntatem
Pilati petierunt Chriſtum crucifigi: ideo volens
ſe vindicare de eis, per talem modum ſcripſit ti-
tulum, vt redundaret in verecundiam ipſorum.
Vnde Chryſoſtomus: Sicut in trophæo literæ po
I nuntur victoriam oſtendentes: ita Pilatus titulũ
Chriſti à latronibus exẽptio. cruci Chriſti inſcripſit: ſimul quidem pro Chri-
ſto reſpondens, vt eum à communione latronum
diſcerneret: ſimul autem & de Iudęis vlciſcẽs, oſtẽ
dens ſcilicet ipſorum malitiam, dum in ſuum re-
Tituli myſterium. gem inſurrexerunt. ſecundum Theophilum: Iu-
dæi procurabant ſcribi titulum, & intendebant
per hunc illuſoriè vituperare opinionem eius qui
regem faciebat ſeipſum: vt ſic prætereuntes ſui
miſereri non valerent: ſed magis ei tanquam ty-
ranno improperarent. Sed Pilatus non ſcripſit
ſicut volebant. Vnde & Hieronymus: Iudæi illu-
dentes, & irridentes hoc fecerunt: ſed in intentio-
ne Pilati aliud fuit. Operabatur enim, ſecundum
gloſam, diuina vis in corde neſcientis. Diuinitus
namque, ſecundum Remigium, hoc procuratum
fuit, vt talis titulus ſuper caput eius poneretur: vt
per hoc Iudæi agnoſcerent, quòd eum occidendo
nihilominus regem haberent. Vnde & Beda, in
quo monſtrabatur iam tunc regnum ipſius, non
vt ipſi putabant deſtructum, ſed potius augmen-
tatum. Titulus enim poſitus ſuper crucem eius,
illud oſtendit, quia nec etiam occidendo efficere K
potuerunt vt eum regem non haberent, qui eis ſe-
cũdum opera ſua redditurus eſt. Hæc autem tria
verba, ſcilicet Ieſus Nazarenus rex Iudęorũ: ſatis *Tituli conuenientia.*
cõueniũt ad crucis myſteriũ. Nã hoc quod dicit
Ieſus, qđ interpretatur ſaluator, cõuenit ad virtu-
tẽ crucis, per quam facta eſt nobis ſalus. Hoc ve-
rò quòd dicit Nazarenus, quod interpretatur flo-
ridus, pertinet ad patientis innocentiam: qui eſt
flos qui de radice Ieſſe aſcendit: ſed hoc quod di-
cit rex Iudæorum, pertinet ad patientis poteſta-
tem & dominium, quod ex paſſione promeruit:
quia propter hoc deus illum exaltauit. Sed licèt
ipſe per crucem ſit non ſolum rex Iudæorum, ſed
& gentium: tamen ſcripſit rex Iudæorum tãtum:
quia ipſi Gentiles conuerſi ad fidem ſpiritualiter
Iudæi dicuntur, id eſt confitentes: non circunci-
ſione corporis, ſed Chriſti: & ideo per hoc quòd
dicit rex Iudæorum, intelliguntur etiam Genti-
les conuerſi: vt autem dicit Beda, Pulchrè titu- *Tituli ſuper crucẽ poſitio.*
lus, qui Chriſtum regem teſtetur non infra, ſed
ſupra crucem ponitur: quia licèt in cruce pro no-
bis hominis infirmitate dolebat, ſuper crucem ta L
men regis maieſtate fulgebat. Vnde & Ambro- *Cur tribus linguis.*
ſius, Meritò autem ſupra crucem ponitur titu-
lus: quia non humani corporis, ſed diuinæ pote-
ſtatis eſt regnum, quod habet Chriſtus. Scripſit
autem titulum illum nõ in vna lingua, ſed in tri
bus linguis famoſis: ſcilicet, ⌊Hebraicè, Gręcè, &
Latinè:⌋ & in qualibet lingua integrè: vt diuerſa-
rum linguarum homines, qui ad diem feſtum cõ
uenerãt, legere & intelligere poſſent cauſam mor
tis ipſius: & vt omnis lingua cõfiteretur, quia do-
minus Ieſus Chriſtus eſt rex regum, & dominus
dominantium, in gloria dei patris: & vt omnis lin
gua commemoret perfidiam Iudæorum: & ad
oſtendendum ipſum pati pro populo omnis lin-
guæ, & eis dominari in perpetuum. Cuius ſignũ
eſt, quòd Pilatus titulum delere noluit, vel mu-
tare, licèt Iudæi hoc peterent: quia videbant quod
in verecundiam eorum redundabat, eo modo quo
ipſe ſcripſit. Vnde pontifices Iudęorum, volentes
titulum corrigere, dicebant Pilato: ⌊Noli ſcribe-
re, rex Iudæorum: ſed quia ipſe dixit, rex ſum Iu-
dæorum.⌋ Nam in hoc quòd ponit, rex Iudæorũ, M
oſtenditur Chriſti pręconium, & Iudæorum op-
probriũ: quia cõtumelioſum erat Iudęis ꝙ crucifi
gi fecerunt regẽ ſuum. Sed ſi poneretur, quia di-
xit rex ſum Iudæorum, hoc redũdaret in Chriſti
opprobriũ: & indicaret eius culpã: & hoc ipſi intẽ
debãt: vt ſcilicet crucifixi famã auferrẽt: qui iã vi
uo vitã abſtulerãt. Pilatus verò magis confirma-
uit, dicẽs: ⌊Quod ſcripſi ſcripſi:⌋ id eſt imobiliter *Tituli approbatio.*
& indelebiliter ſcripſi: quaſi diceret, hoc eſt verũ
quod ſcripſi: ideo nõ mutabo. Nõ corrũpo verita-
tẽ, etſi vos diligitis falſitatem. Iteratio verbi, con
firmatio eſt tituli, & regni Chriſti. Immobilitas
tituli, immobile regnũ ſignificat Chriſti. Fuit au
tem ſecũdũ Auguſt. titulus iſte immutabilis: nõ
quia Pilatus ſcripſit: ſed quia veritas dixit. Rex,
inqt, ſũ Iudęorũ. vñ exclamat idẽ Aug. O ineffa
bile vim diuinę operationis: etiã in cordib⁹ igno-
rãtium. Nónne occulta quædã vox Pilato intus
quodã (ſi dici poteſt) clamoſo ſilentio perſonabat,
quod tacito antè i Pſalmorũ literis ꝓphetatũ eſt:
ne corrũpas tituli inſcriptionẽ. Ideo enim Pila-

A tus, quod ſcripſit ſcripſit: quia dominus quod dixit, dixit. Hæc Auguſtinus. Commendauit autẽ eum Pilatus, licet neſciens, in hoc titulo à tribus.

Mortis Chriſti cauſa. Mors enim Chriſti, cauſa erat remiſſionis culpæ: quia Ieſus, collatiõis gratiæ: quia Nazarenus: adeptionis gloriæ: quia rex Iudæorum, in quoom nes erimus reges. *Linguarũ triũ excellentia.* Tres verò linguæ prædictæ ad principatum in crucis titulo ſunt cõſecratę, quia illę præ cæteris eminebant & principales erant: Hebræa, propter religionem, & Iudęos in lege dei gloriantes. Græca, propter ſapientiam & gentium ſapientes. Latina, propter potentiã, & Romanos, multis, ac pené omnibus, iam tunc Gentibus imperantes: ac ſi diceretur, Hic eſt rex totius religionis, totius ſapientiæ, totius potentiæ. Hæ ergo tres gentes (vt ait Auguſtinus) ſibi dignitatem in cruce Chriſti vendicant: in quo ſignatur quòd per crucem Chriſti ſubiugari & conuerti deberent deuoti & religioſi, qui ſignantur per linguã Hebræam: ſapientes, qui per Græcam: & potẽtes, qui per Latinam. Velint nolint ergo Iudęi, diuerſæ linguæ, omne mundi regnum, omnis mundana ſapientia, omnia diuinę legis ſacramenta teſtã

B tur, quia Ieſus rex eſt Iudæorum: hoc eſt imperator credentium, & confitentium deum. Et notandum, ſecũdum Hieronymum: quòd triplex diſtinguitur titulus. *Titulus triplex.* Memorialis, quado ſcilicet aliqua ſcribuntur ad memoriam facti, maximé mortuorum: ſic fit inſcriptio ſuper ſepulchra eorũ. Præconialis, qui ſcilicet inſcribitur in præconium & laudem viuorum: ſic fit in portis domorum vel ciuitatum, quando res actu deſcribitur. Triumphalis, qui ſcilicet continet cauſam & ordinẽ alicuius triumphi: & talis fit hic titulus, de quo nũc dicitur. Poſt victum enim diabolum, ſuper caput eius fuit ſcriptum, hic eſt rex Iudæorum: ſcilicet corde circumciſorum: ſpiritu, non litera: & per hoc quòd etiam in morte dicitur, rex Iudęorum: oſtẽditur quòd nec in morte perdidit regnum Iudęorum, ſed magis acquiſiuit: verorũ, ſcilicet Iudęorum: ipſum corde, ore, & opere confitentium. Ex iſto articulo, ſuperſcriptiõis tituli, habetur *Documentum.* documentum, quòd quandocũque impugnamur à dęmone, opponamus ſibi titulum iſtum, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Qui ideo titulus trium-

C phalis dicitur, quia triumphum Chriſti contra diabolum euidenter exprimit. Quod ſentiẽs diabolus, mox affixo titulo cruci, Iudæos inſtigauit vt à Pilato tituli mutationem peterent: ſed Pilatus diuino inſtinctu in hoc facto motus, immutabilem eſſe titulũ aſſeruit. *Titulus in corde habendus.* In omni ergo impugnatione diabolica, Chriſtianus hunc titulum in corde & ore, vel etiam in ſcripto geratquia inter omnia arma paſſionis dominicæ diabolus hunc titulum triumphalem maximé perhorreſcit: prout metipſe diabolus cuidam perſonæ deuotę in viſione quadam exactus aſſeruit. *Conformatio.* Ad conformandũ ſe huic articulo, qui illuſorius fuit ex intentione Iudæorum, attendat homo documentum, & ſic oret: Ieſu, qui tituli triumphalis ſupſcriptione luſoriè diffamari voluiſti: da mihi ſub eodem titulo tuo ſic ſtrenuè militare, vt trophæo tuo hoſtis perterritus mihi non audeat propiquare. *Crucis forma.* Ad literam nota, quòd crux non habebat aliquid ſuper lignum tranſuerſum, habens tria brachia ad ſimilitudinem literæ T: ſed loco quarti brachij,

Pilatus ſuperpoſuit cauillam & tabulam, ſimili- D ter ad modum thau, ei affixam, & in tabula ſcriptus erat titulus. Creditur autem crux domini quindecim pedes habuiſſe in altum, & tabula ſuperpoſita pedem & dimidium. *Ligna crucis quadruplicia.* Dicuntur quoque in cruce domini fuiſſe quatuor ligna diuerſa, & generum diuerſorum: ſcilicet ſtipes, ſiue truncus in rupe defoſſus, cui crux erat infixa, de cędro. Palus, ſiue lignum erectum de cypreſſo. Tranſuerſale, ſiue lignum tranſuerſum, de palma. Tabula ſuperpoſita, de oliua. Vnde eſt iſte verſus: Ligna *Cædrus.* crucis palma, cædrus, cypreſſus, oliua. Signat au- *Cypreſſus* tem cędrus, altitudinem contemplationis: cypreſ- *Palma.* ſus, famam bonę opinionis: palma, fructum iuſti- *Oliua.* tiæ: oliua, lęuitatẽ miſericordiæ. Crux verò quadripartita, quadrifariam partem mũdi deſignat: nam ſi rectè iacendo in terra proijciatur: alia pars eius ad orientem: alia ad occidentem, alia ad meridiem, alia ad Septentrionem reſpicit. Cùm ergo dominus huius genus mortis ſuſtinere voluit: oſtendit quia quadrifidum mundum ſaluaturus erat: & ex quatuor mundi partibus electos ad ſuã E fidem collecturus erat: & quòd virtus paſſionis & crucifixionis ſuæ, ad has plagas mundi per crucem expandi debebat. Siue etiam tale genus mor *Mortuus pro quadruplicibus.* tis ſuſtinere voluit, vt oſtenderet pro quibus reſtaurandis patiebatur: ſcilicet pro ſupernis angelorum ruinis replendis, pro iuſtis de limbo educendis, pro amicis colligendis & adunandis, pro inimicis reconciliandis. Primum, deſignatur per brachium ſuperius. Secundum, per inferius. Tertium, per dextram. Quartum, per ſiniſtram. Et ſecundum Chryſoſtomum, In cruce etiam *Cur expãſis manib⁹* expanſis manibus moritur: vt altera quidem manu veterem populum, altera eos qui ſunt ex gentibus trahat, vtroſque ſibi coniungens. Moralem verò ſacroſanctæ crucis figuram deſcribit apoſtolus, vbi dicit: In charitate radicati & *Epheſ. 3.* fundati: vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis quæ ſit longitudo, & latitudo, altitudo, & profundum: cognoſcere etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti. Vbi oſtenditur quòd hi qui carnem ſuam cum vitijs, & concupiſcentijs crucifigunt, latitudinem debent habere in bona operatione: longitudi- F nem, in bona perſeuerantia: altitudinem, in ſpe cœleſtium pręmiorum: profundum, in cautela inſcrutabilium iudiciorum dei. Secundum Auguſtinum enim, in latitudine crucis bona *Latitudo crucis.* opera, in latitudine charitatis facta ſignificantur: quia charitatis opera ſunt generaliter extendenda, & hoc eſt in ligno tranſuerſo, quo extenduntur manus, propter operum ſignificationem: per manus enim opera intelligimus, per latitudinem hilaritatem operantis: quia triſtitia facit anguſtias. *Lõgitudo.* In longitudine perſeuerantia boni operis, & ſanctæ conuerſationis: quæ in tota longitudine temporis eſt habenda vſque in finem: & hoc eſt in ligno à tranſuerſo vſque in terram: vbi corpus crucifixum ſtare videtur: quod ſignificat perſiſtere, hoc eſt longanimiter permanere. *Profunditas.* In altitudine ſpes cœleſtiũ pręmiorum & intentio recta, qua in deum tanquam in finem vltimum, cuncta bona opera referuntur, & hoc ab ipſo ligno tranſuerſo ſurſum verſuſq; ad caput eminet, ꝑpter expectatio-

G nem supernorum, ne illa opera bona atque in eis
perseuerātia, propter temporalia dei beneficia cre
dantur facienda : sed potius propter sempiterna
speranda. In profundo inscrutabilia iudicia dei,
vnde ista gratia dei in homines venit : & hoc est
in illa parte ligni, quæ terræ abdito defixa lateti
sed inde consurgit illud quod eminet, quia cūcta
eis apparentia & eminentia inde cōsurgunt: sicut
bona nostra de profunditate gratiæ dei, quæ com
prehendi ac iudicari non potest, vniuersa proce-
dunt: quia ex occulta dei volūtate vocatur ad par
ticipationem tantę gratię, alius homo sic, alius au
tem sic. Supereminentem verò scientiæ charitatē
Christi, eam profectò dicit, vbi pax illa est, quæ
præcellit omnem intellectum. secundum Bernar-
Virtutum dum, Christus in cruce patientiam exhibet: obe-
operatio I dientiam implet: humilitatem commēdat, & cha
cruce à ritatem perficit. His ergo quatuor virtutum gem
Christo. mis, quatuor brachia crucis decorantur. Supere-
minens, est charitas: à dextris, obedientia: a sini-
stris, patiētia: in profundo, radix omnium virtu-
Crucis be tum humilitas. Hæc Bernardus. In quatuor etiā
neficia brachijs crucis, notantur quatuor crucis benefi-
quatuor. cia. Signat eni pars superior, ianuę cœlestis aper
H tionem: inferior, inferni destructionē : à dextris,
gratię collationem: à sinistris, peccatorum remis-
Latronum sionem. [Crucifixi autem sunt cum Iesu duo la-
crucifixio. trones,] propter scelera damnati: [vnus à dextris,]
qui in fine pœnituit: & alius à sinistris, qui in per-
tinacia permansit: & Iesus in medio, qui mediator
ad reconciliandum fuit. Sed hoc quantum ad in-
tentionem Iudæorum, factum est ei ad ignomi-
niam & opprobriū : vt scilicet causa mortis eius,
similis iudicaretur causę mortis latronum, ac par
ticeps in malefactis eorum videretur: & eorum so
Mysteriū. cietate infamaretur. Sed si ad mysterium attenda
tur, hoc ad claritatem Christi pertinet : nam per
hoc ostenditur, quòd per passionem suam mereba
tur iudiciariam potestatem: medium enim tenere
propriè pertinet ad iudicem. Vnde Chrysosto
mus: Pariter crucifigunt latrones, non tanquam
inimici latronum: participes enim erant sceleris
eorum: sed vt infamarent dominum suum: quód
non sine causa crucifixus sit, sed quasi qui facino-
I rosus inuentus sit. Vnde & Ambrosius, quàm exe
crabilis in facto iniquitas Iudæorum, vt quasi la-
tronem crucifigerēt omnium redemptorem? Ipse
Cur cum verò hoc permisit, & cum peccatoribus voluit cru
peccatori- cifigi, vt ostenderet se pro peccatoribus pati & mo
bus cruci- ri: & vt impleretur scriptura Esaiæ, quę diu antè
fixus. dixerat, Et cum sceleratis reputatus est. Cum ini
Esaię 53. quis ergo reputatus est in morte: vt iniquos viui-
ficet in resurrectione. Hæc Ambrosius. Pendet
ergo dominus inter duos latrones, quasi dux &
Iudicij si- magister criminum in medio locatus. In hoc au-
gnificatio. tem mysterium finalis iudicij designatur: quando
veniet filius hominis, & iudicandos statuet hos,
scilicet agnos à dextris: & alios, scilicet hœdos à
sinistris. Vnde Hieronymus: Cum iniquis veri-
tas deputata, vnum reliquit sinistrum, alterū as-
Confessio sumpsit dextrum: sicut in die iudicij faciet. Con-
latronis. fessio breuis, vitam acquisiuit longam: & blasphe
mia finita, pœna plectitur æterna. Vnde & Aug.
Ipsa crux, si attendas, tribunal fuit. In medio eni
iudice constituto, vnus latro (qui credidit) libera-
tus: alter (qui insultauit) dānatus est. Iam signi-
ficabat, quid facturus est de viuis & mortuis: alios K
positurus est ad dexteram: alios ad sinistram. Iudi
cabatur, & iudicium minabatur. Ex hoc articulo
crucifixionis latronū cum Christo, trahitur do- Documen
cumentū, quòd & nos cum Christo crucifigi de- tum.
bemus in medio latronum. Nam sicut ibi sunt
tres crucifixi: duo latrones, & medius Iesus: sic in
nobis moraliter crucifigenda sunt tria: scilicet ca
ro & mūdus, qui per duos latrones: & spiritus no-
ster, qui per Iesum designatur. Caro crucifigenda
est, sicut latro dexteri vt spiritui subijciatur; & ei
consentiat: secundum illud Apostoli, Qui autē Galat. 5.
sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vi
tijs & concupiscentijs : mundus, sicut latro sini-
ster, vt bono insultans relinquatur: secundum il-
lud eiusdem apostoli, Mihi mūdus crucifixus est: Galat. 6.
& ego mūdo. Istis latronibus in nobis crucifixis,
spiritus in medio crucifigatur cum Christo : vt
dicat cum apostolo: Christo confixus sum cruci: Galat. 2.
viuo autem iam non ego, viuit verò in me Chri-
stus. Est autem sciendum, quód latro sinister cru Latro sini
cifixus quidem fuit, non tamen saluatus, sed per- ster.
mansit in perfidia sua: sic mundus licèt crucifiga
tur, remanet tamen in immundicia sua: caro autē L
crucifixa saluatur cū spiritu, quia in resurrectio-
ne sua glorificabitur: vnde latroni dextro dixit Ie
sus: [hodie mecum eris in paradiso.] Ad maiorem Crux car-
autem euidentiam prædictorum, est sciendum nis.
quòd crux carnis est rigor disciplinę : cuius qua-
tuor sunt brachia: scilicet vigilia, abstinētia, aspe-
ritas vestium, & disciplinę verberum. Crux autē Crux mun
qua mundus crucifigitur, est paupertas spiritus: di.
cuius etiam sunt quatuor brachia: scilicet contē-
ptus gloriæ, pecuniæ, patriæ, & parentelæ. Crux Crux spi-
verò spiritus, est feruor deuotionis: cuius similiter ritus.
sunt quatuor brachia: scilicet amor, spes, timor, &
dolor. Spes sursum, timor deorsum: amor à de-
xtris, dolor à sinistris. Radix autem, ex qua omnia
hæc pullulant, est charitas. Vnde Apostolus: In Ephe. 3.
charitate radicati, vt possitis comprehēdere cum
omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo, subli
mitas, & profundum. Vbi figuram crucis, & eius
mysterium aptissimè exprimit Apostolus, secun-
dum Augustinum & glo. Ad conformandum Conforma
se huic articulo, recogitet homo quomodo Chri- tio.
stus pendebat in medio latronum: & reuoluat in M
mente documentum, & oret: Iesu qui inter duos
latrones crucifigi, & cum sceleratis reputari vo-
luisti: da spiritum meum in medio carnis & mun
di crucifigi: quatenus extremis mihi crucifixis, in
te medio conquiescam. Nec tamē Christo sic an-
gustiato à conuitijs parcūti sed, quod pœna peius
est, passum subsannant. Vndique pœnę, vndique
opprobria, vndique conuitia. Quidā, scilicet [mi- Diuisio ve
lites,] quatuor qui eum crucifixerant: [acceperūt stimento-
vestimēta eius,] excepta tunica: & iuxta numerū rū Christi
personarum diuiserunt sibi ea in quatuor partes,
in præsentia sua. Et tunicam superiorem simili- Tunica in-
ter acceperunt, circa partes prædictas : quam nisi consutilis.
scinderetur partiri non potuerunt: sed vtiliter &
commodè scindi non potuit: quia erat inconsuti
lis, [id est sine sutura & reticulato opere facta: qua-
libus indumentis pauperes in Palęstina vti con-
sueuerunt: & ideo ne scinderetur, ad vnum eā in-
tegram peruenire sortione maluerunt. Dicitur au
tem quod ad modum chyrothecarū seu bitreto-
rum, &

A rum,& quorũdam ciliciorum quodam opere textili facta fuit: & quòd beata virgo proprijs suis manibus eam fecerit: & quòd cum Iesu crescente paulatim etiã creuerit. Et erat desuper contexta per totum: quia (vt dicitur) ab extra per totum de panno aliquo erat appositum, ad eam fortificandum magis & conseruandum. Vnde secundũ Chrysostomum, Hoc dicens euangelista, occultè vestis vilitatem insinuat: nam in Palæstina est quoddam genus vestiũ, propter pauperes ex multis pannis contextum, quasi vnus pannus super alium. Hoc autẽ factum est vt adimpleretur: cõsecutiuè, id est, ad hoc & ex hoc adimpletum est: quod dictũ est per prophetam, ex persona Christi: Diuiserunt sibi vestimenta mea, scilicet alia à tunica: & super vestem meam, scilicet tunicam inconsutilem, miserunt sortem. secundum Augustinũ, Quadripartita vestis domini Iesu Christi, quadripartitam figurauit eius ecclesiam: toto orbe scilicet (qui quatuor partibus cõstat) terrarũ diffusam: & in omnibus eisdem partibus æqualiter: id est, concorditer distributam: ad quas virtus crucifixi expanditur per quatuor partes crucis. Tunica verò illa sortita, omnium partium significat vnitatem, quæ charitatis vinculo cõtinetur. Si enim chatitas supereminet, & super omnia præcepta est: meritò vestis, qua significatur, desuper contexta perhibetur. Et addidit, per totum: quia nemo eius est expers, qui pertinere inuenitur ad totum, à quo toto catholica vocatur ecclesia. Inconsultis autem dicitur, ne aliquando dissuatur. Et ad vnum peruenit, quia in vnum omnes colligit. In sorte autem, dei gratia cõmendata est: quia cùm sors mittitur, non personæ cuiusquam vel meritis, sed occulto iudicio dei in vnitate fidei conceditur. secundum Hieronymum, vestimenta Christi sunt, quibus tegitur corpus eius, scilicet ecclesia: quatuor milites quibus diuisa sunt, quatuor genera hominum quibus data sunt præcepta: scilicet coniugati, viduati, prælati, religiosi, seu continentes. Hi omnes dicuntur milites, quia debent militare Christo, per obedientię perfectio-

Psal. 21.

Quadripartita vestis est ecclesia.

B

Incõsutile quid.

Mysticè.

C nem: non mundo, per temporalium amorem: non diabolo, per peccatorum perpetrationem. Tunica incõsutilis & indiuisa, est vnitas ecclesiastica vsque in finem duratura. Sors quæ hanc tunicam vni assignat, non alijs: scilicet fideli, nõ infideli: est gratia dei, quæ etiam huius vnitatis integritatem conseruat. Christi ergo tunica partita non fuit: sed heu hodie peccatis exigentibus Christi tunica inconsutilis, scilicet ecclesia militans prauè scinditur, dissuitur, & sortitur. Quod gentiles facere noluerunt, hoc prohdolor Christiani facere non verentur. Scindunt eam hæretici, contra ipsam diuersas sententias inducendo: scindunt eam laici, affligẽdo. Eandemque inter se clerici sortiuntur, & cuius erit eam dolo & fraudibus partiũtur. Vnus dicit hic est, alius hic est. O Christi tunica quàm pessima est diuisio tua. Vestimenta etiam Christi diuidit, qui ecclesias spoliare, vel res proximorum distrahere præsumit. Vides ergo quomodo vestes Christi dantur in prædam militib9, sicut vestes interfectorum dari solent tortoribus. Ex quo apparet duo documẽta. Primum, passionis Christi ignominia, in hoc quòd nudum eum crucifixerunt: quod non fit nisi vilibus personis.

Tunica inconsutilis nunc diuiditur.

Documẽta.

Secundum, crucifigentium auaritia: quia vestes D Christi quanuis parum valerent, omnes tamen sibi rapuerunt. Vnde Chrysostomus: Diuidunt vestimenta, quod in valde vilibus & abiectis condemnatis fit, & nihil aliud habentibus. Quasi enim in dehonoratum, & abiectum, & omnium vilissimum hoc ita audebant: in latronibus quippe nihil tale operati sunt: sed in Christo omnia ausi sunt. Dicit etiam Theophilus, quòd forsitan plures eorũ egebant, vel fortè magis ad opprobrium, & ex quadam lasciuia hoc faciebãt: quasi subsannatiuè dicerent, Quia iste dixit se regem, habeamus singuli aliquid de regalibus vestimẽtis eius. Est autem miranda patientia & dispensatio misericordiæ saluatoris, qui sicut agnus tondentem & occidentem se suo vellere vestit: ita se tondentes seu spoliantes & occidentes suo vestitu vestiuit, ostendens quòd nisi suis exemplis vestirentur, ignominiosè nuditas eorũ esset coram oculis dei & angelorum apparens. Ex isto articulo diuisionis vestimentorum Christi, plura habentur documenta. Primum est, quòd libenter debemus par- E ticipare exempla sanctorum, quæ per vestimenta domini signantur. Item est documentum, secundum Hieronymum, quòd obseruantia mandatorum dei, quæ etiam per vestimenta signantur, est diuidenda inter Christianos secundum diuersos hominum status. Item est documentum, quòd bonum est diuidere reliquias sanctorum, pro deuotione, ad eorum honorem ampliandum. Quod enim isti milites pagani fecerunt Christo in opprobrium & derisionem, hoc boni Christiani cõuertere debent ad Christi & sanctorum preconiũ & honorem: sicut multos ritus paganicos Christiani conuertunt ad cultum dei. Item est documentum, quòd charitas, quæ secundum Augusti. significatur per tunicam inconsutilẽ, diuidi non potest: cùm ipsa cæteras virtutes connectat. Item, quod nemo debet schismate dissuere vnã sanctam catholicam ecclesiam quæ in vnum omnes colligit, quæ etiam per tunicam incõsutilem significatur: propter quod etiam, secundum Chrysostomum, non caput ei amputatur vt Ioanni, neque sectus est F vt Esaias: vt corpus integrũ & indiuisibile morti seruet, & non fiat occasio volentibus ecclesiã diuidere. Ad conformandum se huic articulo, imaginetur homo exempla Christi & sanctorũ, quasi quædã preciosa vestimenta, quę participare quantum possumus studeamus: & sic oret: Iesu qui vestimenta tua inter crucifixores tuos diuidi, super tunicam autem tuam inconsutilem sortem mitti voluisti: da mihi sanctorum tuorũ exempla cum mandatorum obseruantia participare, & charitatem semper integram cõseruare. Et sedentes iuxta crucem obseruabant eum quando expiraret: & ne euaderet: vel ne aliquis eum de cruce viuum deponeret. Et sic volebant suam impotentiam ostendere: ac si impeditus ac custodibus non posset se iuuare. Vbi Hieronymus: Diligentia militum & sacerdotum nobis proficit, vt maior & apertior resurgẽtis virtus appareat. Illudebatur psuppe & deridebatur in cruce à pluribus, & diuersis vicib9. Vnde nota, in serie literæ quatuor differentias illudentium Christo in cruce. Prima est sedentiũ, qui eum obseruabant. Secunda prætereuntium, qui eum blasphemabant. Tertia, stantium sacerdotum

Diuidendi ratio.

Agno Christus similis.

Documẽta.

Conformatio.

Illudentiũ Christum in cruce differentię quatuor.

G dotum & seniorum. Quarta, pendentium latronum. Per hos significantur quatuor genera hominum, virtutem eius abnegantium. In sedentibus, deliciosi & accidiosi, qui delitijs carnis intendunt. In prætereuntibus, cupidi & auari, qui prætereuntia sequuntur, & viam iustitiæ prætergrediuntur. In stantibus, superbi & elati, qui stant per appetitum excellentię. In pendentibus, impatientes & querulosi de aduersitate. Quibusdam ergo sedentibus & eum obseruantibus, alij prætereuntes iuxtà per viam, hoc est vulgares homines circa locum crucis transeuntes & concurrentes, blasphemabant eum, mouentes capita sua in signum irrisionis, & dicentes improperando: ⌊Vah,⌋ quod est interiectio insultãtis, seu deridentis & subsannantis, ⌊qui destruis templum dei:⌋ sicut dixisti, ⌊& in triduo illud reędificas,⌋ virtute tua quæ apparet nunc tamen infirma. Repetunt dicta falsorum testium, & eis concordant qui sibi imponebant quod hoc dixerat: sed hoc falsum erat. ⌊Saluum fac te ipsum,⌋ virtute quam de te prædicasti in potestate reędificandi templum, ⌊descendens de cruce,⌋ qui promittebas te in triduo templum reædificare. Et iterũ dicebant: ⌊Si filius dei es, descende

Virtutem Christi abnegãtes.

Vah.

H de cruce:⌋ id est, si potes amoue dolores quos sustines: quasi dicerent, nõ potes, ex quo fallitas tua patet: sed mentita est iniquitas sibi: plus enim fecit de sepulchro resurgendo, quam fecisset de cruce descendendo. Vnde Gregorius: Si tunc de cruce descendisset, nimirum insultãtibus cedens, virtutem nobis patientiæ nõ demonstrasset. Sed expectauit paululum, tolerauit opprobria, irrisiones sustinuit, seruauit patientiam, distulit admirationem. Et qui de cruce descendere noluit, de sepulchro resurrexit: plus igitur fuit de sepulchro resurgere, quàm de cruce descendere. Plus fuit mortem resurgendo destruere, quàm vitam descendẽdo seruare. Vide etiam, secundum Augustinum, in verbis istis vocem filiorum diaboli, quomodo imitantur vocem paternam. Diabolus dicebat, si filius dei es mitte te deorsum: & Iudæi dicunt, ⌊si filius dei es descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum illudentes cum scribis,⌋ id est, legisperitis ⌊& senioribus,⌋ id est, iudicibus ordinarijs ⌊dicebant,⌋ ad alterutrum irridendo: ⌊Alios

Cur de cruce non descendit.

I saluos fecit,⌊& vtique tam spiritualiter quàm corporaliter, ⌊se saluum faciat,⌋ id est, supplicio crucis eruat, ⌊si hic est Christus,⌋ id est rex siue Messias, ⌊dei electus,⌋ id est, dei filius. Vnde Beda: Imò se saluum facere de cruce descendendo noluit: quia ipse est Christus dei electus. Nam qui ideo venit vt pro nobis crucifigeretur: ideo seipsum saluare de cruce descendendo neglexit: quia cum cęteris peccatoribus etiã illos qui eum crucifixere saluare moriendo curauit. Et iterum dicebant: ⌊Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere.⌋ Vnde Hieronymus: Etiam nolentes confitentur scribæ & pharisæi, quòd alios saluos fecerit. Itaque vestra vos condemnat sententia. Qui enim alios saluos fecit: vtique, si vellet, & seipsum saluare poterat. Et iterum dicebant: ⌊Si rex Israël est,⌋ nõ quicunque, sed Messias promissus in lege, sicut ipse dicebat de se, ⌊descendat nunc de cruce,⌋ vt videamus scilicet virtutem ipsius: quia alij reges non possunt talia facere, ⌊& credimus ei:⌋ sed mentiebantur dicentes, credimus. Vnde Hiero.

Fraudulenta promissio. Quid est enim plus de K
cruce viuentem descendere, an de sepulchro mortuum resurgere? Et surrexit, & nõ creditis ei: ergo etiam si de cruce descenderit, similiter non credetis ei. Sed mihi videtur hoc dæmones immittere. Statim enim vt crucifixus est dominus, senserunt virtutem crucis, & intellexerunt fractas esse vires suas: & hoc agunt vt de cruce descendat, ne faceret salutem quam inchoarat. Sed dominus sciens aduersariorum insidias, permanet in patibulo, vt diabolum destruat. Hæc Hieronymus. Tamen in Thobia super exenteratione piscis legitur dęmonem stetisse super brachium crucis, & cõsiderasse an Christus aliquam maculam peccati haberet. Vnde discipulis in cœna dicebat: Venit enim princeps mundi huius, id est, amatorũ mundi: scilicet aduersum me, sed in me non habet quicquã, quod ad se pertineat. Et quamuis peccatum non haberet: & ideo morti obnoxius non esset, mori tamen voluit, quia pater mandauit: & ideo subiecit, sed vt cognoscat mundus quia diligo patrem: & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio: scilicet pro hominibus moriendo. Considera modo quid in

Descẽdẽdi de cruce diabolica immissio.

Thobię.6.

Diabolus supra crucem stetit.

Ioan.14.

aliorum exitu dæmon facit, qui contra ipsum L
mundi saluatorem & dominum venire præsumpsit. Vnde Gregorius: Curandum nobis est, & cum magnis quotidie fletibus cogitandum, quàm sęuus, quàm terribilis sua in nobis opera requirẽs, in die nostri exitus princeps huius mundi veniat, si etiam ad deum in carne morientem venit, & in illo aliquid quæsiuit in quo inuenire nihil potuit. Prius verò eum in miraculis deum cognouerat, sed de cognitione sua ad dubitationem cecidit, quando hunc passibilem vidit. Hæc Gregorius. In cruce ergo tanquam in decipula, captus est diabolus & victus. Vnde Augusti. Ipsa morte Christi est diabolus victus, tanquam in muscipula escam accepit. Muscipula diaboli, crux Christi: esca qua caperetur, mors domini. Et iterum dicebant: ⌊Confidit in deo, liberet eum nunc si vult. Dixit enim quia filius dei sum,⌋ quasi dicerent: Si verum dixit, liberationem suam à deo statim impetrabit: quia pater filios libenter liberat. Item ⌊illudebãt ei & milites accedentes⌋ prope crucem corpore, sed longè recedentes mente: ⌊& acetum M
offerentes illi,⌋ scilicet postea quando dixit sitio, ⌊dicentes: Si tu es rex Iudæorum,⌋ sicut dixisti ⌊saluum te fac,⌋ scilicet à morte liberando. O miseri, & rex Iudæorum, id est, credentium & deum confitentium est: & se saluum faceret, de cruce descendendo, si vellet. Miseri & cæci deberent supplicare, saluos fac nos qui indigemus, non saluum te fac: cùm ipse esset & saluus, & salus. Sed dominus Iesus non acquieuit, docens nos in tribulatione habere perseuerantiam, vide quomodo non Iudæis suffecit, & alijs quòd Christũ crucifigerent: sed etiam crucifixũ eum diuersimodè deriserunt. Ita multis non sufficit Christum crucifigere peccando: sed etiam derident crucifixum peccata iterando, vel de peccatis se iactando. Dominum etiam deridet & subsannat, qui pro laude humana orat, vel eleemosynas dat, seu quodcunque bonum facit. Ex hoc articulo illusionis crucifixi habetur documẽtum, quòd nos quando fuerimus in sublimi contemplationis, vel sacræ actionis, aut sanctę religionis positi, nõ debemus ad verba subsannantium

Muscipula diaboli.

Diabolus timendus.

Documẽtum de tribulatione.

Documẽtũ non frãgendi illusionibus.

A ſannantium deſcendere ad mundanas occupationes, ſed potius ſuſtinere peruerſorum ſubſannationes: ſicut Chriſtus ad Iudæorum inſultationẽ & tentatiuam exprobrationem de cruce deſcendere noluit, ſed ibi vſq; ad mortem perſeuerauit.

Iudicũ. 9.

vnde dicebat vitis, Nũquid poſſum deſerere vinũ meum quod lætificat deum & homines, & inter cætera ligna promoueri? Similiter & oliua, & ficus dicebant: Sic eſt in propoſito. Cùm autẽ tempus ſit crucis, quamdiu exterior homo corrumpitur, vt per eam interior homo renouetur: & euacuetur corpus peccati: quidam tamen pro modica contumelia deſcendunt de cruce patientiæ. Alij de cruce macerationis carnis & pœnitentiæ, pro lenticula rufa & cibo delectabili. Alij de cruce cõpaſſionis, pro auaritia, claudentes viſcera ſua cùm vident proximum ſuum neceſſitatem habere. De cruce ſanguinis & martyrum non deſcendimus, quia nec eam aſcendere volum9. Petitionem verò prædictam ſæpe facit diabolus pœnitenti, ſcilicet vt deſcendat de cruce: quia homo cadit facilius

B deſcendendo: & ideo vult diabolus vt deſcendat de cruce pœnitentiæ, eam deſerendo. Vnde quidã nouitius Pariſienſis matri ſuę volenti eum de religione extrahere, ſic legitur reſpõdiſſe: Chriſtus propter matrem ſuam non deſcendit de cruce: ſic nec ego propter te deſeram crucem pœnitentiæ.

Religioſi Pariſiẽſis reſponſio ad matrẽ.

Cõformatio.

Ad cõformandum ſe huic articulo, rememoretur homo ſenſum documenti, & oret: Ieſu qui in cruce poſitus exprobrabilibus verbis illudi voluiſti: da mihi pro nulla diabolica vel humana ſuggeſtione de ſublimi ſanctæ religionis & conuerſationis deſcendere, ſed in tui amoris amplexu fixũ iugiter permanere. Itẽ latrones cum Chriſto crucifixi, illudẽdo idipſum, ſimile improperium, ſeu verba improperij præmiſſa improperabant ei, & conuitiabantur blaſphemantes, ſecundum Auguſtinum, Duo dicuntur pro vno, & pluralis pro ſingulari. Vel ſecundum Hieronymum: Primò vterque blaſphemauit: ſed viſis ſignis in elementis & rebus inſenſatis, vnus in Chriſtum credidit, & priorem negationẽ ſequenti confeſſione emen-

C dauit: vnde cùm vnus qui Iudęos fidem reſpuentes ſignat, blaſphemando diceret, Si tu es Chriſtus, id eſt rex, ſiue Meſſias, ſaluum fac temetipſum & nos: ſcilicet ſalute corporali & à morte liberando: non enim curabat de ſalute ſpirituali, vel animę cõmodo: alter qui gentes fidem ſequentes ſignat, increpabat eum dicens: Neque tu times deum qui in eadem damnatione es, ſcilicet mortis & pœna ſimili quaſi diceret; licèt homines nõ timueris, tamen deum timere deberes, maximè in articulo mortis in quo nunc es. Et nos quidem iuſtè in hac dãnatione ſumus. Nam digna factis ſupplicia, & ſecundum factorum noſtrorum exigentiam recipimus. Ecce cõfitetur culpam ſuã: vt dicat, iniquitatem meam ego cognoſco: & ideo meretur miſericordiam. Cõfitetur etiam Chriſti innocentiam dicens, hic verò nihil mali geſſit: quia peccatum nõ fecit, & ſine peccato conceptus fuit. Vbi quærit Auguſtinus: Quis, inquit, illum docebat: niſi qui iuxta illum pẽdebat? Erat enim illi fixus in latere, ſed hærebat in corde. Vnde cõuerſus ad Ieſum, qui nouit pręcordia, dixit: Memẽto mei dñe dum veneris in regnum tuũ. Manifeſtè patet ꝙ non loquebatur de regno tempo-

Confeſſio latronis boni.

Fides latronis.

rali, ſed æterno: non de præſenti, ſed de futuro. D Magna fides huius latronis fuit: quia non timore Iudæorum aſtantium, nec proprij doloris acerbitate, nec ſocij ſui blaſphematiõe, nec carnis Chriſti apparente infirmitate, nec apoſtolorum fuga & negatione, retrahitur à veritatis ſeu veræ fidei confeſſione: vnde fuit ei remiſſio culpæ, & totius pœnæ. Apparet quidem hic illius conuerſio quò ad plura. Primò, quò ad profectum charitatis, quã viuaciter in morte ſua tenuit, fratrem & conlatronem pro ſimili ſcelere morientem, de iniquitate ſua redarguendo, & ei vitam quam cognouerat prædicãdo. Secũdò, quò ad fidei & veræ cõfeſſionis ſinceritatẽ, eum quẽ ſecum pariter moriẽtem vidit, deum & dominum regnaturum credẽdo, & publicè prædicãdo. Tertiò, quò ad iuſtitiæ & veritatis propalationẽ humiliter & verus pœnitens reatum ſuum fatendo: vnde qui fictè confitetur, vel in confeſſione mentitur, dominum cum ſiniſtro latrone ſubſannare videtur. Quartò, quò ad ſpei firmitatem, regni dei aditum & conſortium poſtulando, nec propter peccatorum ſuorum ma- E gnitudinem vel multitudinem deſperando. Iſte latro de nullo niſi de corde & lingua ſe iuuare poterat, quæ deo totaliter offerre curauit: cor quidẽ in contritione & intima compaſſione: quia, ſecundum Gloſam, plus videbatur affligi ex Chriſti compaſſione, quam ex ſua propria paſſione: imò plus plangens Chriſti ſupplicium, quàm ſuũ proprium: & linguam (vt dictum eſt) in veritatis cõfeſſione. Vnde Gregorius: In cruce claui manus pedéſque ligauerant, nihilq; ei à pœnis in eo liberum niſi cor & lingua remanſerat. Inſpirante deo totum illud ei obtulit quod in ſe liberum inuenit, & iuxta hoc quod ſcriptum eſt: Corde crederet ad iuſtitiam, ore confiteretur ad ſalutem. Vnde Beda: Quis huius latronis animũ non miretur? imò iuuantis domini gratiam, quis dignè miretur? digna gratiarum actione veneretur? Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur dominum, quem videbat ſecum humana infirmitate morientem: quando negabant apoſtoli eum, quem mi- F racula viderant diuina virtute facientem. Hæc Beda. Obſecro te domine, da mihi primò cum latrone iſto cognoſcere, & deinde cognoſcere te me ſicut verè peccatorem confiteri & magnificare te, qui ſine culpa paſſus es iuſtus pro iniuſtis. Deſiderem quæſo domine, petam & impetrem eiſdem verbis cum eodem, memento mei domine dum veneris in regnum tuum. Per iſtos duos latrones ſignantur illi qui pro peccatis ſuis expiandis cum Chriſto crucifiguntur, per profeſſionem in religione factam: ſed aliqui reuertuntur, actu etſi non habitu ad ſecularem vitam. De quibus dicit apoſtolus: Nomen dei blaſphematur per vos inter gentes: quoniam ſcandalizant ſeculares: & iſti ſignantur per latronem blaſphemantem. Alij verò profeſſi crucem pœnitentiæ ſuſtinent deuotè, per patientiam: & iſti ſignantur per latronem Chriſtum confitentem. Vnde Beda: Myſticè latrones qui cum domino hincinde ſunt crucifixi, ſignificant eos qui ſub fide & confeſſione Chriſti, vel agonem martyrij, vel quælibet continentiæ ſeu diſciplinę arctioris inſtituta ſubeũt. Sed quotquot hæc pro æterna ſolum, cœleſtiq; gloria gerunt,

Conuerſio latronis ꝑ charitatẽ, fidem, & confeſſionem, &c.

Satiſfactio latronis.

Roma. 10.

Roma. 2.

Myſticè.

G runt,hi profectò dextri latronis merito & fide de-
signantur. At qui vel humanę laudis intentu,vel
qualibet minus digna intentione seculo abrenun-
ciant,non immeritò blasphematoris & sinistri la-
tronis mētem & actus imitantur. Quidam duos
latrones cum domino crucifixos, duobus bapti-
zatorum generibus coaptant. Quicunque enim
Galat.3. baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius
baptizati sumus. Ambo namq; similes crucifixi:
sed vnus in cruce blasphemus peior,alter est con-
fessione martyr effectus:quia per baptismum quo
cùm peccatores essemus abluimur. Alij dum deū
in carne passum,fide,spe,charitate laudant,coro-
nantur. Alij dum aut fidem aut opera baptisma-
tis habere renuunt,dono quod accepere priuātur.
Latronum differētia. Hæc Beda. Quòd etiam alter latronum murmu-
rabat, alter nō:significat quòd tribulationem alij
patienter sustinent,& coronam merentur:alij non
sustinent patienter, & damnationem consequun-
Pati sine culpa Christi est,cum culpa latronis. tur:vnde de impatientibus ait Hugo,Dicunt ho-
mines quando pœnam sustinent, Si meruissemus
non erubesceremus: nunc autē iniustè pati & sine
culpa,nobis ignominiosum est:imò verò si p cul-
pa pateris, erubesce: si sine culpa, gloriare. Latro
H magis vis esse, quàm Christus: & fortè sinister &
blasphemator,non confessor. Tu enim pro culpa
pateris,& culpam agnoscis, & iudicem non vene-
raris. Cōsidera nunc quàm magni despectus fuit
illusio latronis sinistri,eo quòd tam vilis & scele-
ratus homo & iam ad mortem damnatus,& mox
pro suis vulneribus moriturus insultauit vitæ au
Documentum. thori. Ex hoc articulo illusionis latronis habetur
documentū tale,quòd discamus exemplo Christi
calumnias etiam à vilibus personis patienter sup-
portare. Item est documentum in latrone dextro,
quòd iniurias dei nullatenus tolerare debemus,
sed reprehendere sicut fecit latro iste. Item docu-
mentum, quantumcunque simus scelerati pecca-
tores,de dei tamē misericordia nullatenus despe-
remus:exemplo istius peccatoris: qui,vt dicit Au
gustinus, per vnum verbum factus est hæres pa-
Cōformatio. radisi. Ad conformādum se huic articulo,atten-
dat homo documēta,& oret dicendo:Iesu qui tibi
I ab vno latronum exprobrari & ab alio venerabi-
liter confiteri voluisti:fac me pro tui nominis glo
ria malignorum improperia æquanimiter susti-
nere, & cum illo latrone venerabili paradisi gau-
dia possidere. Et multa alia cōuitia dicebāt tunc
maledicti,qui aderant ibidem,domino Iesu & fa-
ciebant. Ipse verò docens nos in tribulatione ha-
bere patientiam & perseuerantiam, nihilominus
perseuerabat & permanebat in cruce vsq; in finē:
vt diabolum prorsus destrueret, & spolia sua ei
Mariæ pręsentia. auferret. Omnia autem ista dicūtur & fiunt mœ-
stissima matre sua præsente, quæ stabat iuxta
crucem cum sororibus suis,& Maria Magdalenę
& Ioanne, cuius matris compassio multum aug-
mentabat filio passionem. Et econuersò ipsa cum
filio in cruce pendebat mentali dolore: & potius
elegisset cum ipso mori, quàm amplius viuere.
Vnde Bernardus:O bone Iesu magna pateris ex-
terius in corpore: sed multo maiora interius in
corde, ex compassione matris omnia tecum par-
ticipantis. Hæc Bernardus. Vndique sunt angu-
stiæ, vndique tormenta & pœnæ. Sentiri potue-
runt,narrari non possunt. Stabat Maria cum cæ-
teris iuxta crucem corpore: sed in cruce tota mi- K
grauerat mente. Non auertebat oculos à filio,an-
gustiabatur vt ipse, & toto corde orabat patrem
pro eo,& filius similiter orabat pro matre. Vnde
Ambrosius: Fugientibus apostolis Maria ante
crucem stabat,& pijs spectabat oculis filij vulne-
ra:quia expectabat non pignoris mortē,sed mun-
di salutem. Aut fortasse quia cognouerat per filij
mortem mundi redemptionem,aula regalis puta-
bat se & sua morte publico muneri aliquid addi-
turam. Sed Iesus nō egebat adiutore ad omnium
redemptionem. Vnde & Chrysostom⁹, In passio- Altaria duo.
ne Christi duo videbis altaria: vnum in pectore
Mariæ, aliud in Christi carne: Christus carnem,
Maria immolabat animam. Optat quidem ipsa Maria filiū offert.
ad sanguinem filij addere sanguinem carnis suæ,
& cum domino Iesu corporali morte redemptio-
nis nostræ consummare mysterium. Sed hoc so-
lius summi sacerdotis erat priuilegium, vt cum
sanguine intraret in sancta sanctorum. Ideo nec
virgini,nec angelo, nec vlli homini potuit in re-
paratione hominis esse communis authoritas.
In hoc autem grauissimè patitur pia mater: quia
quod filius eius corpore, ipsa sustinet corde. Hæc L
Chrysostom⁹. Et quia Ioannes crucifixioni asti- Ioannis euangeliū.
tit:ideo ea die passio secundū ipsum legitur, licèt
etiam meritò postremus legatur: quia postremus
scripsit. Omnes igitur & maximè Magdalena sua Magdalenæ fletus.
dilecta discipula vehementer flebant, nec conso-
lari de suo dilecto domino & magistro poterant.
Compatiebantur domino,& etiam dominæ,& si-
bijpsis. Sæpe eis dolor renouabatur: quia semper
passio domini sui, vel in conuitijs vel in factis au
gebatur. [Stabant à longè] aspicientes,& à nullo
consolabantur. O quantæ voces & tristes vlula-
tus ibi audiebantur ab amicis suis. Quòd autem Longè & iuxta stantes.
Ioannes dicit [iuxta crucem,] & alij euangelistæ
dicunt à longè mulieres stetisse,intelligendum est
secūdum Augustinum, quòd eo interuallo erant
vt & iuxtà dici possent:quia in cōspectu eius pęe-
sto aderant,& sic propè quòd verba Christi audi-
re poterant:& à longè,in comparatione turbæ cō-
primentis, propinquius circunstantis, cum Cen-
turione & militibus. Vel erant longè,respectu mi M
litum Christum crucifigentium & custodientiū:
sed propè, respectu aliorum astantium & aspiciē-
tium. Sic ergo possunt dici longè & propè stetisse
diuersis respectibus. Vel primò erant prope cru-
cem, & post commendationem matris abierunt:
vt à densitate turbæ se exuerent,& cętera quæ fa-
cta sunt longius intuerentur, vt euangelistæ, qui
post mortem domini eas commemorauerunt &
longè stantes commemorarent. Quòd autē mu-
lieres stabant iuxta crucem,discipulis fugientib⁹,
commendat deuotam cōstantiam in mulieribus.
Vnde Chrysostomus: Mulieres astiterunt cruci, Mulierum cōmēdatio
fugientibus discipulis: & quod imbecillius genus
est,virilius apparuit tunc: ergo sicut nec à salute,
ita nec à mysterio crucis, & sciētia resurrectionis
excluduntur & repelluntur mulieres. Et nota, Situs Mariæ sub cruce.
quòd beata virgo non stetit sub cruce ad Aquilo-
nem,vt quidam fabulantur,& sicut in picturis po
nitur: sed contra faciem filij ad Occidentem ali-
quantulum,tamen declinans ad Austrum. Mon-
stratur enim iuxta montem Caluarię quidam lo-
cus,& à fidelib⁹ veneratur,vbi ipsa cum alijs mu-
lieribus

A lieribus iuxta crucem filij sui stetit, plorans & lamentans eum: in quo loco est vna capella extra ecclesiam sancti sepulchri, sed coniuncta muro eiusdem ecclesiæ.

Iuxta crucē standū.

Sta & tu iuxta crucem cum ea, & lamentare dominum pro te mortuum. Iuxta crucem libenter debemus stare, & potius mente quàm corpore, habendo memoriam saluatoris secundum statum in quo fuit in cruce.

Crucis memoriæ vtilitas.

Vtilis enim valde est nobis memoria talis. Ibi est nobis refugium, contra mala culpæ: refrigerium, contra mala pœnæ: ibi erudimur circa bona gratiæ: ibi ostenditur nobis via ad bona gloriæ. Bona & desiderabilis est vmbra sub alis Iesu vbi tutum est fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium. Vna ala potest intelligi protectio in prosperitate: alia, protectio in aduersitate. Vna ala contra mala culpæ: alia, contra mala pœnæ. Vnde Bernar. hac memoria absorptus, ait: Domine quocunque iero, semper te in cruce video. Considera nunc qualiter ipse est exaltatus: prout prædixerat, sicut Moyses exaltauit, scilicet super palum serpētem

B in deserto, ita scilicet exaltari in cruce oportet filium hominis.

Nume. 21.

Ille enim serpens ęneus in deserto exaltatus, figura fuit huius exaltationis: quia sicut ille serpentis quidem similitudinem habebat, serpentis autem venenum non habebat, quia æneus erat: sic Christus cum iniquis deputatus, & inter latrones suspensus, carnis quidem similitudinem habebat, peccatum autem nullū habebat. Et sicut qui mordebantur à serpente, inspiciendo serpentē in palo exaltatum, sanabantur: sic contra morsum & tentationem diaboli non est melior medicina, quam in cruce pro nobis passum aspicere saluatorem. Si enim aspectus illius serpentis ænei saluauit à morte corporali: multo fortius fides Christi crucifixi saluat à morte spirituali. Vide etiam dominum tuum stantem super solium excelsum, & paratum ad iudicandū: & ideo duo homines hincinde ponuntur, quorum vnus saluatur, alter condemnatur: vide etiam Christum, qui est pontifex futurorum bonorum, qualiter extensis brachijs & manib9 offert hostiam puram, scili-

C cet carnem suam preciosam pro nobis super altare crucis.

Verba Christi in cruce.

Vide etiam magistrum tuum qualiter stat in alto & prædicat. Dominus enim etiam in cruce pendēs, etiam vsque ad exitum spiritus non fuit ociosus: sed faciebat & dicebat vtilia pro nobis. Vnde, secundum Augustinum, se habuit sicut magister in cathedra: & lignum pendentis, factum est cathedra docentis: vbi septem verba sacratissima quæ dixit in cruce positus, breuiter tibi nota, & ea frequenter cum deuotione pertracta. Per hęc autem septem verba possum9 facere exclamationes nostras, modo tenendo partem domini nostri, & causando contra Iudæos, modo compatiendo domino nostro, modo matri eius: modo nobis miseris, & in fine cuiuslibet verborum facere orationem.

Verba septem vel octo.

Quidam tamen verba octo distinguunt, & verbum tertium in duo diuidunt: ita vt dixerit duo pro peccatorib9: scilicet, [pater ignosce illis:] &, [hodie mecum eris in paradiso:] duo pro bonis: scilicet, [mulier ecce filius tuus:] &, [ecce mater tua:] duo pro vniuerso mundo: scilicet, [sitio:] &, [consummatum est:] duo pro seipso: scilicet, [deus meus vt quid dereliquisti me:] &, pater in manus tuas commēdo spiritum meum.] Primum verbū fuit in ipso actu crucifixionis, cùm pro suis crucifixoribus inimicis crudelissimis, ipsum ad crucem fabricantibus, orauit dicens:

Primum verbum.

D [Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt:] scilicet bonum mihi, & malum sibi. Reuera ita est: quia qui alteri malum facit, nescit quantam pœnam & culpam sibi inferat, quantamq; gratiam & coronam alteri acquirat. Vel, [nesciunt quid faciunt:] ignorāt enim quòd filius tuus sum quem crucifigunt. Vnde Chrysostomus: Quia dominus dixerat, orate pro persequentibus vos: hoc etiam crucem ascendens fecit, dicēs, pater dimitte illis: Non quia nō posset ipse relaxare, sed vt nos pro persequentibus orare doceret: non solum verbo, sed opere. Dicit autem, dimitte eis si pœnituerint: fauet enim pœnitentibus si vellent post tantam nequitiam reatus per fidem diluere. Hęc Chrysostomus.

Pro nesciētibus orat.

Cùm ergo dixerit, [quia nesciunt quid faciunt:] patet secundū Bedam, quòd nō pro eis orauit qui per inuidiam & superbiam eum, quem filium dei intellexerūt, negantes crucifixerunt: sed pro eis qui zelum dei habentes, sed non secundum scientiam, nescierūt

E quid fecerunt. Erant enim ibi aliqui simplices & illiterati, à sacerdotibus Iudæorum decepti, qui persequebantur Christum zelo legis, & pro istis orauit Christus. Alij autem erant literati, qui ipsum esse Christum probabiliter nouerant, seu cognoscere debuerant, sed ex odio & inuidia excæcati fuerunt, & Christum vsque ad mortem persecuti sunt: & pro illis non orauit. secundum Bedam, Non frustra orauit, sed eis qui post eius passionem crediderunt impetrauit. Vnde dicitur in Actibus, quòd conuersi sunt vna die tria milia, & alia die quinq; milia.

Acto. 2.

Nec dubium quin hoc prouenerit ex virtute huius orationis Christi. Ad quam etiam vocem multi de turba Iudæorum astantium compuncti sunt corde & pœnituerunt: vt dicitur in euangelio Nazaræorum: & ponitur in glosa Esaiæ super illo verbo, & pro transgressoribus exorauit.

Esaiæ. 53.

O q̄ dulcis in oratione Christi ad crucifixorum malleationem erat melodia, de cuius cōsonantia cōuersa sunt tot milia. Nec mi-

F rum: quia ipse tantam mansuetudinem seruans in contumelijs, tantam patientiam ostendens in tormentis, sic miram benignitatem exhibens crucifixoribus, euidentius declarauit se filiū esse patris quē orabat. Quid enim maius miraculū hac benigna pietate? hoc quippe verbū magnæ patiētię & mansuetudinis, magni amoris & indicibilis bonitatis, magni dulcoris & venię fuit.

Charitatis actus tripliciter in primo verbo.

In quo triplex actus charitatis maximæ apparuit: primò, quia pro crucifixoribus affectuosissimè orauit: secundò, quia orationi lachrymas adiunxit: tertiò, quia cum valido clamore, & lachrymarū effusione, pro ipsis preces obtulit. Vnde Bernardus: Christus flagellis cæsus, spinis coronatus, clauis confossus, crucifixus, opprobrijs saturatus, omniū dolorum immemor, ait: Pater ignosce illis.

Misericordiæ abundantia.

Hinc multæ miserię corporis, hinc multæ misericordię cordis. O quàm firmata est super ipsos misericordia tua, & q̄ magna multitudo dulcedinis misericordiæ tuæ, quoniam potabis domine desiderantes te torrente voluptatis tuæ. Hæc Bernardus. Non ergo desperet amodo quisquam pœnitens pro peccatis, pensando copiam gratiæ saluatoris. Vnde Augustinus: Quid autem conuerso non ignoscitur,

G ignoſcitur, ſi fuſus Chriſti ſanguis cognoſcitur? Quis homicida deſperet, ſi in ſpem redditus eſt, à quo etiam Chriſtus occiſus eſt? Per hoc verbum primum docemur petentes nos citò exaudire iniuriasq́ remittere, & vindictas non expetere: ac etiam pro inimicis intercedere & orare, eosq́ diligere. Ad verbum igitur tantæ pietatis emolliatur cor noſtrum, ſicut dicitur in Pſalmo: Hodie ſi vocem domini audieritis, nolite obdurare corda veſtra: vt dimittamus offenſas debitoribus & iniuriatoribus noſtris: & non ſolum dimittam⁹ offenſas, ſed etiam pro ipſis oremus intuitu eius qui patrē exorauit pro perſecutoribus ſuis & crucifixorib⁹. Vnde Aug. Vide charitatis affluentiā, & mirabilē patientiā: pro inimicis facit orationē: remittit, & nō expetit vltionē. Cur igiť formica, feſtuca, cinis, puluis, & fauilla vindictam expetis, remiſſionem protrahis: cùm videas regem gloriæ dominumq́ virtutum remittentem minas, contumelias, & blaſphemias, & condonantem crucis moleſtias, & reales iniurias? Vnde & Anſelmus: Ad locum deductus ſupplicij, mirrha potatur & felle. Ita in cruce leuatur, & dicit: pater dimitte

Documētum. — *Pſal. 94.* — *Ignoſcere debemus.*

H illis, quia neſciunt quid faciunt. Qualis eſt hic qui in omnibus preſſuris ſuis, nec ſemel os ſuum aperuit vt aut querelę, aut excuſationis, aut cōminationis, aut maledictionis verbum aduerſus maledictos canes illos proferret: ſed nouiſſimè verbū benedictionis, quale à ſeculo non eſt auditum, ſuper inimicos ſuos effudit. Quid hoc viro manſuetius, quid benigni⁹ anima mea vidiſti? Et iterum: In omnibus his conſidera illud dulciſſimum pectus, quam trāquillitatē ſeruauit pietatis. Non ſuam attendit iniuriam, nō pœnam reputat, non ſentit contumelias: ſed ipſis potius à quibus patitur, ille compatitur: à quibus vulneratur, ille medetur: vitam procurat à quibus occiditur. Cum qua mentis dulcedine, cū qua ſpiritus deuotione, in qua charitatis plenitudine clamat, pater ignoſce illis! Ecce ego domine, tuæ maieſtatis adorator, non tui corporis interfector: tuæ mortis venerator, non tuæ paſſionis deriſor: tuæ miſericordię contemplator, non infirmitatis contēptor: interpellat pro me tua dulcis humanitas, commendet me patri tuo tua ineffabilis pietas. Dic igitur dul-

I cis domine, pater ignoſce illi. Hæc Anſelmus.

Oratio. O clementiſſime domine, quāta eſt patientia tua? ſemper inſidiati ſunt tibi, & perſecuti ſunt te & tuos: proditioſè te ceperunt, & malicioſè te crucifixerunt, & modo petis vt ignoſcatur illis? Domine Ieſu, pater miſericordiarum, oro te, vt ſicut tu pepercisti tuis crucifixoribus, & rogaſti pro eis, fac vt amore tui parcam ego cunctis mihi mala facientibus, & tu domine parcere digneris omnibus iniquitatibus meis, & patri tuo in conſpectu gloriæ tuæ me miſerum commendare: ſæpe enim domine te offendo, & (quātum in me eſt) peccatis meis crucifigo: tamen domine tu ſcis quia in te credo, & te dominum meum & deum verum confiteor, à quo veniam peccatorum poſtulo impartiri mihi miſero & indigno.

Verbum ſecūdum. Secūdum verbum fuit ad latronē pœnitentē & cōfitentem, cùm dixit: ⌊hodie mecū eris ī paradiſo.⌋ Nō intellige de terreno paradiſo, vel horto voluptatis, vnde Adā eſt expulſus: nec de paradiſo angelico, vel cœlo empyrreo: quia ad illum ante Chriſtum nemo

Paradiſus.

aſcendit: ſed de limbo ſanctorum, & ſinu Abrahę, K ad quē anima Chriſti & latronis deſcendit: vel ⌊in paradiſo:⌋ id eſt, in fruitionis gaudio & fruitione beata, quā habuerunt ſancti patres in limbo, cùm ad eos deſcendit Chriſti anima: & eadem die deſcendit illuc anima huius latronis, facta particeps beatæ fruitiōis. Vel ⌊in paradiſo:⌋ id eſt, in requie: quod eſt eſſe cum Chriſto: vel ⌊hodie eris mecū:⌋ quod eſt eſſe ⌊in paradiſo:⌋ quia vbi eſt Chriſtus, qui eſt paradiſus, ibi eſt & paradiſus: ſicut vbicūq́ eſt papa, ibi dicitur eſſe Romana curia. Vnde Anſelmus: Credo domine, credo certè quòd vbi tu vis, & vbi tu es, ibi eſt paradiſus: & eſſe tecum, hoc eſt eſſe in paradiſo: quoniam venerabilis ille confeſſor & glorioſus martyr tecum fuit per totū illud hodie, & poſtea omni tempore. O quàm beatum eſt eſſe tecum, ò quàm beati ſunt illi qui tecum ſunt! Illi verè ſunt in paradiſo, verè ſunt in requie, qui tecum ſunt fide & dilectione. Hæc Anſelmus. Hoc etiam dicens magnam conſolationem dedit pœnitentibus, & peccata ſua confitētibus: nam reuera hodie & quotidie ita accidit: quia qui deuotè & purè cōfitetur peccata ſua, ſtatim cum domino eſt in paradiſo per gratiam, & L poſtea erit per gloriam: vel eſt in paradiſo: id eſt, in quadam requie & ſecuritate ſuæ conſcientiæ: quia ſecura mens quaſi iuge conuiuium. Ecce quàm liberalis, imo quàm prodigus hodie factus eſt Chriſtus: quia latroni regnum, crucifixo cœlum, damnato paradiſum, pro breui petitione eſt largitus. Miſericordia obtulit, quod miſeria diſtulit. Hoc verbum ſecundum magni amoris & gratiæ ac conſolationis fuit: in quo Chriſtus nobis exemplum perfectæ ſpei & fiducię reliquit: vt nullus de venia peccatorum quantumcunq́ enormium, necdum in vita, imò nec in mortis articulo deſperare debeat: cùm iſte latro qui nihil boni fecerat, ſed ſuo teſtimonio mortis ſupplicio dign⁹ erat, veniam conſecutus fuerit. Et hoc rationabiliter: nam ipſe ſolum de corde & lingua iuuare ſe potuit, quorum vtrūque deo perfectiſſimè obtulit: cor quidē, in perfecta contritione: linguam, in pura & vera confeſſione: & ideo non mirum ſi veniā impetrauit. Sed exēplo iſtius latronis nullus debet ſuam pœnitentiam differre vſq́ ad mortem: quia priuilegia paucorum, nō faciunt legē cōmunem: & pauci ſunt qui in morte verè pœniteant. M Nam ſicut monſtruoſum eſſet, quòd lupus caudā ouis haberet: ita monſtruoſum videtur quòd vita mala bono fine claudať. Euolauit iſte latro, propter fidei meritum, & crucis quodammodo martyrium: ac nobis conuerſionis & pœnitentiæ reliquit exemplum. Vnde Hieronymus, Chriſtus de cruce latronē in paradiſum intulit: & ne quis aliquando conuerſionem ſeram putaret, fecit homicidij pœnam martyrium. Vnde & Ambroſius, pulcherrimum autem datur affectandæ cōuerſionis exemplum, quòd tam citò latroni venia relaxatur, & vberior eſt gratia quàm precatio. Semper enim plus domin⁹ tribuit, quàm rogatur. Ille enim rogabat vt memor ſui eſſet dominus cùm veniſſet in regnum ſuum: dominus autem ait: amen dico tibi, hodie &c. Vita eſt enim eſſe cum Chriſto: quia vbi Chriſtus, ibi regnū. Citò igitur ignoſcit dominus, quia ille citò cōuertitur. Vnde etiam Auguſtinus: Dixiſti latroni, hodie mecum eris

Paradiſus, vbi deus. — *Pœnitētiū cōſolatio.* — *Prou. 15.* — *Deſperandū non eſt.* — *Temerè cōfeſſio differēda nō eſt.* — *Latronis meritum.*

A eris in paradiſo: vt deſit locus deſperationis, qui parcis latroni, vt oſtendas fructum pœnitentiæ, fontem miſericordiæ, celeritatem indulgentiæ. Tu enim ſaluas latronē ſeipſum accuſantem, teipſum excuſantem, miſericordiam inuocātem, & blaſphemantem ſocium increpantem. Vnde & Chryſoſtomus: O res miranda: non Abrahę data eſt promiſſio paradiſi, non patribus, non prophetis, ſed primò latroni dicitur: hodie mecum, &c. Credidit Abraham deo, non ſub tali conditione poſito: ſed de cœlo loquenti. Credidit Eſaias, ſed ſedenti ſuper ſolium excelſum & eleuatum. Credidit Ezechiel, ſed ei ſuper quem cherubim contēplatus eſt. Credidit Moyſes, ſed de medio ignis loquenti. Sed iſte vidit ſaluatorem non in regali throno, ſed in pœna ſociatum latronibus. Videt in cruce pendentē, & orat quaſi in cœlis ſedentē: videt condemnatū & inuocat regē. O admiranda latronis cōuerſio. Iudęi crucifigunt qui nouerunt legem & prophetas, & tu latro vnde talia philoſopharis? Hæc Chryſoſtomus. Sed clemens oculus tuus, ô domine Ieſu reſpexit ſuper eum & vo-

Latroni promiſſio paradiſi.

Fides latronis.

B caſti ipſum interna vocatione ad pœnitentiam. Quis non debet in te ſperare, te laudare, & benedicere, & amare, cùm ita de facili peperciſti ei qui tam malè conſumpſerat vitam ſuam? Reſpira ergo nunc in ſpem veniæ quæcunq; peccatrix anima, ſi tamen patientis pro te domini tui non horres ſequi veſtigia. Sed ne procraſtines vſq; ad horam mortis, exemplo huius latronis, pœnitere, & inuenire locum domino. Et ſi enim optimum ſit & ſalubre conſilium de miſericordia dei quærere refugium, totum tamen hominem ex ea pendere ſtultiſſimū eſt ſolatium: quia miſericordia & veritas in eo obuiant ſibi. O pater clementiſſime rogo te ego miſer dignus infernali ſupplicio, vt ſis memor mei in regno tuo: ego enim domine latro ſum peſſimus qui me & multos in anima occidi: ſed tu domine miſericordiſſime memēto mei in bonum. Ecce adoro te quem latro adorabat, & oro ſicut ille orabat: [Memento mei domine dum veneris in regnum tuum.] Recognoſce in me do-

Oratio.

C mine hanc orationem, ſicut recognouiſti eam in latrone, ſuſcipe hanc à ſeruo, ſicut ſuſcepiſti eam à famulo tuo: memento mei de regno, ſicut fuiſti memor illius de ligno. Dic igitur, dic quæſo domine, dic ſeruo tuo, loquere ad cor meum: dic animæ meæ, [hodie mecum eris in paradiſo:] & ego cōfortatus deſiderabili tua promiſſione, fideliter permaneam in tua fide & dilectione. In ſplendore fidei & confeſſionis tuæ tecum ſim per tuam gratiā ſpiritus vnus: & ſic tecum ero in paradiſo, ſi videlicet in terra amoris tui delitias guſtem, quibus in paradiſo reficis ſpiritus beatorū: verè enim guſtare de tuo amore, eſt tecum eſſe: & fac me ita viuere vt aliquando cùm tuæ pietati placuerit, dicas animæ meæ, hodie mecum eris in cœlo. Tertium verbum fuit, cùm vt matrem & diſcipulū inter anguſtias poſitos aliqualiter conſolaretur, commendauit matrem ſolatio deſtitutam ac mœſtam, & quaſi morientem diſcipulo, & diſcipulum matri, dicēs matri: [Mulier ecce filius tuus:] hoc eſt, qui loco filij tui tibi debet obſequi, & affectione cōiungi: quaſi diceret ei, vſque modo fui obſequium tibi, & tui curam habui: ſed de cætero iſtum derelinquo tibi, qui erit loco mei: & diſcipulo, [ecce mater tua:] hoc eſt cui reuerentiam D & ſeruitium debes vt filius matri: quaſi diceret ei, deputo te ad eius obſequiū & curam loco mei. Hoc tertium verbum Chriſti fuit maximę ſollicitudinis & pietatis, eo quòd in tantis doloribus conſtitutus matris mœſtiſſimę curam geſſit, & ei de miniſtro prouidit. In quo docuit nos compati parentibus noſtris afflictis, & in neceſſitatibus ſubuenire: ac eis, quando indigent, curam & debitum obſequium impendere: & in quocunq; ſtatu ſimus, parentes (quātum bono modo fieri poteſt) honorare: quod prius mandauit dicens, honora patrem & matrem, hoc nunc ſuo exemplo docuit & fecit, quod faciendum admonuit. Pro ſe enim matri, quam moriens relinquebat, alterum quodammodo filium ad eius curam & obſequium prouidebat. In hoc autem quòd Ioanni matrem commendauit, magna oſtenditur dignitas Ioannis, & quāto eum honore honorauit. Et, vt dicit Hiero. Pudicitia virginis nulli diſcipulorū rectius quàm virgini commendata eſt: vt eſſet adinuicem grata ſocietas, & floridus aſpectus, necnon & venuſtus cōuerſandi vernans alternatim pudicitiarū ſplen E dor decoratus. [Et ex illa hora,] quamdiu vixit Maria, [accepit eam Ioannes in ſuam:] ſcilicet matrem, ſecundum quoſdam: ſed congruentius ſubauditur, in ſuam curam & ſollicitudinem, quā de cætero ſpecialiter de ea gerebat: quia quicquid ei neceſſarium erat, ad ipſius curam pertinebat. Tradit dominus matri Ioannem pro Ieſu, ſeruū pro domino, diſcipulum pro magiſtro, hominem pro vero deo: filium Zebedæi, pro filio dei: nepotem pro filio ſuo, qui erat totum ſuum gaudium: ac vita ſua & ſolatium. Quæ mutatio ipſam intus cruciat, ac matri amarior omnibus doloribus corporeæ paſſionis exiſtit, & cætera corda humana, licèt ſaxea, licèt ferrea, ſcindit. Quis enim ſine ſingultu audiet eum hæc verba dicētem? non dixit ei, mater: ſed, mulier: ne matris dolorem amplius excitaret. Vnde Chryſoſtomus hic mouendo quęſtionem, ſic dicit: O bone Ieſu, qui matrem tuam dulciſſimam, quę ita diligenter te nutriuit, reuerenter tractauit, & dulciter lactauit, adeo in- F dulciter alloqueris? Sed vt dictum eſt, non vocauit eam matrem, ſed cōmuni nomine: ne pro materni nominis (ſi exprimeret) & vehemētis amoris teneritudine aggrauaretur virginis animus: ac videns filij paſſionem, & audiens matris nomen, doleret amplius: tunc enim non erat tempus ipſam dulciter alloquendi, nec matris nomen exprimendi: quia ſi Chriſtus dulcius ſibi locutus fuiſſet, fortè cor virginis crepuiſſet. Stans autem dominus in cruce, faciem verſus Occidentem tenebat, ſed Maria & Ioannes verſus Orientem ad Chriſti faciē reſpicientes iugiter lachrymas fundebant: vnde non ſtetit beata virgo ſub cruce ad Aquilonem, vt quidam fabulantur, ſed contra faciem filij ad Occidentem, aliquantulum tamen declinans ad Auſtrum. Monſtratur enim locus & à fidelibus veneratur, vbi cum alijs mulieribus ipſa ſtetit. Contemplare & tu dominum tuum, vt mouearis ad compatiendum. Vnde Anſelmus: At tu cum matre & Ioanne accede ad crucem, & perfuſum pallore vultum Ieſu cominus intuere. Quid ergo? Tu ſine lachrymis amantiſſimę dominę tuę lachymas videbis? Tu ſiccis manes oculis, & eius

Tertium verbum.

Verbū ſolicitudinis

Ioannis dignitas.

Cōmutatio iniqua.

Mulier.

Cur non matrem vocauit.

Status Mariæ ſub cruce.

G lis, & eius animam pertransibit gladius doloris? Tu sine singultu audies dicentem matri, mulier ecce filius tuus: & Ioanni ecce mater tua. Et iterum, mulier (inquit) ecce filius tuus? O cōmutatio: pro æterno & incommutabili deo, purum & corruptibilem hominem: pro naturali & vnico filio, seruum accepit in filium. O domina qui (precor) cogitatus in te succedebant, cùm tam inæstimabilem commutationem ab ipso quem super omnia diligebas tibi fieri audiebas?

Marię martyrium.

Verè tuam animam pertransiuit gladius doloris: quoniam tibi amarior extitit omnibus doloribus cuiusuis corporeæ passionis. Quicquid enim crudelitatis inflictū est corporibus martyrū, leue fuit, aut potius nihil, comparatione ipsius tuæ passionis, quæ nimirum sua immensitate transfixit tua penetralia tui benignissimi cordis. Hæc Anselmus. Vnde & Augustinus: Matri dominus, in cruce iam anxius, oculis & vultu annuens, de Ioanne ait: Mulier, ecce filius tuus. Ecce Ioannes, qui est nepos tuus, de cætero reputabitur tibi filius: & curā habebit tui, & erit solatium tibi fidelissimum. Inde intuitus Ioannē dixit, Ecce mater tua: ei seruias,
H & curam illius habe: eam tibi commendo, suscipe matrem tuam, imò magis suscipe matrem meam. Dū hæc pauca diceret, illi duo dilecti lachrymas fundere non cessabant.

Maria & Ioannes virgines & martyres.

Tacebant ambo illi martyres, & præ nimio dolore loqui non poterant. Isti duo virgines audiebant Christum voce loquentem tanta, & ipsum videbant paulatim morientem. Amarè flebant: quia amarè dolebant, nam gladius doloris Christi, animas vtrorūq; trāsibat: quę magis amabat, seuerior fiebat in matre. Et iterū: Eructauit etiā os tuum verbū bonū, cùm diceres: Mulier, ecce filius tuus.

Cruciatur memoria matris. Mariæ obsequia.

Cruciat te dñe Iesu crux tua, sed non minus mater tua: cruciat te dolor tuus, sed nō minus dolor eius. Non est mirum si doles & condoles, si pateris & compateris, bone fili in desolatione matris, in separatione matris, in commēdatione matris. Nunquam enim te deseruit: non in infantia, non in adolescentia, non in iuuentute, non in passione tua. Nunquam defuit tibi eius solatium: sed nec eius obsequium. Lactat infantem, audit & sequitur prædicantem, videt &
I comitatur patientem: contemplatur opprobria, intuetur vulnera, audit tua verba. Tu verò bone Iesu quanquam esses dolor intolerabilis, plaga insanabilis in agonia mortis, & vltimo spiritu constitutus non obliuisceris matrem tuā: caput inclinas, & eam in matrem Ioanni commendas, & eum sibi in filiū adoptas: fœlix depositū, singulare priuilegium, insigne solatium. Vrgebat te siquidem domine Iesu præceptum: iussisti, honora patrem tuum & matrem tuam: seruitium, quod ipsa exhibuit tibi: exemplum, posteris relinquendum.

Marię dolores.

Considerare libet bona mater, & genitrix, & nutrix, & filia desolata, quis sit dolor tuus: angustia tua. Vides enim crucifixum vnigenituum tuum, mutas filium, magistrum in discipulum, regem in militem, dominum in seruum, omnipotentem in deficiētem. Reuera viscera tua penetrat gladius, configit animam tuam lancea & clauus, laniat mentem tuam spinatum aculeus, lacerat cor tuū filij tui amarus aspectus, deest tibi præ amaritudine lachryma: desunt verba, deest fortitudo, marcescit pulchritudo. Vulnera filij tui, sunt vulnera tua: crux filij tui, est crux tua: mors eius, mors K
tua. Nutrix quomodo dimittis alumnum? mater filium? ancilla dominum? vna die orbaris patre & filio. Hæc Augustinus. Compatiebatur itaque filius matri compatiēti sibi: commota sunt quippe omnia viscera eius super matre sua. Sciebat enim ipse angustias materni cordis, nouerat dolorem animæ eius. Et, vt dicit Damascenus, quia dolores quos ipsa in sua non senserat parturitione, nunc geminabant sibi in eius passione: ideoq; & ipse geminum dolorem patiebatur: scilicet, crucis & matris.

Cōformatio.

Ad conformandum nos huic articulo, compassionis materni doloris, meditemur quātus fuerit dolor piæ matris, & talis matris, pro filio tali, quem videbat tam crudeliter tractari, & tam miserabiliter mori. Pensemus etiam quantus fuerit dolor compassiuus filij ad matrem, sibi compatiētem: quantus amor filij ad matrem, tam cordialiter eam discipulo commendantis. Pensemus insuper qualiter in illa commendatione cor virgineum anxiebatur, cùm ei pro filio alienus, & pro homine deo homo purus dabatur. O quàm miserabilis commutatio? Quis itaque ista deuota meditatione pensans, poterit se continere à la- L
chrymis? Quis non compatitur matri totius pietatis? Quis non misereatur matri misericordiæ? Si ergo quo ad hunc articulū volumus nos Christo conformare: compatiamur dolenti matri suæ, quia compassus est & ipse. Iesu qui in cruce maternæ compassioni compatiens, ipsam tuo dilecto discipulo, & ei discipulum commendare curasti: commendo me tibi in illa fide & dilectione qua eos adinuicem cōmendasti: & supplico tibi vt per tantæ dilectionis pignora facias me ad amorem tuum veraciter peruenire, & me eorum commenda custodiæ, vt inter huius vitę discrimina ab omni aduersitate, & in omni sanctitate ac puritate & castitate mentis & corporis vitam meam custodiant, & post huius vitæ exitum ad te, te miserante perducant.

Exēplū cōpassionis.

Hic nota, quòd erat quidam religiosus, qui tantam habebat deuotionem in isto verbo: scilicet, [mulier ecce filius tuus:] quòd ferè per viginti annos continuauit lachrymas in tanta abundantia, quòd multum de illis bibebat. Vnde quando incipiebat cogitare totam passio- M
nem domini, & veniebat ad locum istum, totus in lamēta & lachrymas dissoluebatur, & dicebat matri: O mater mea, ecce qualiter pendet in cruce filius tuus: vide quomodo derelictus est, & moritur filius tuus. Item dicebat filio: Ecce mater tua lachrymosa & dolorosa, vide quomodo stat dilectissima mater tua derelicta. Tu ergo charissime frequenter ita cogita, & loquere ad filium pro matre, & ad matrem pro filio vt gratiam obtineas vtriusque. In hac autem recommendatione intelligimus non solum Ioannem, sed & totam ecclesiam & quamlibet fidelem animam in Ioanne beatæ virgini commendatam, ac eius seruitio & obediētiæ subditam: ipsāmq; econtra toti populo Christiano vsque in finem mundo pro consilio & auxilio relictam, vt ipsa nos habeat in filios: diligendo nos, & bonum nostrum procurando affectu materno: & nos habeamus eam in matrem dilectissimam, ipsam semper amādo, & post deum super omnia honorando. Vnde Hugo de sancto Victore, Ex hoc articulo vbi dictū est, ecce mater

tua:

Maria ma ter eccleſię totius.

tua: intelligitur quòd virgo beata non ſolum Ioanni in matrē traditur, imò toti eccleſiæ vniuerſiſq; peccatorib⁹ in matrē aſſignatur, cùm dicitur: A ecce mater tua. O peccator deſperate, ecce mater tua: ô verbum dulce, ô verbum ſolarioſum, ô verbum gaudioſum, ecce mater tua. Ipſa enim eſt mater dei & hominis, mater rei & iudicis: non decet vt inter filios diſcordiam eſſe permittat. Si enim ô peccator, Maria eſt mater tua: ergo & Ieſus eſt frater tuus: & pater eius, pater tuus: ergo & regnū & hæreditas tua: ergo gratia Mariæ, quam inuenit apud deum, eſt theſaurus tuus. Ergo dilige eam & venerare tanquam præſentem tibi vbique, & amplius noli morari: ſed ab hac hora accipe illam in tuam, vt ipſa tandem recipiat te in gloriā ſuam. Hæc Hugo. Sicut ergo neceſſaria fuit nobis paſſio domini ad ſaluādum, ita neceſſaria fuit hæc recommendatio ad noſtrum auxilium & cōſilium. Et propterea ſecurè currēdum eſt ad eam, pro quacunque neceſſitate & vtilitate. Ipſa enim mater miſericordiæ, nulli conſueuit miſericordiā denegare. Vnde Bernardus: Sileat miſericordiam B tuam virgo beata, ſi quis eſt qui inuocatam eam in ſuis neceſſitatibus meminerit defuiſſe. Hæc quippe miſericordia, nobis miſeris eſt multum neceſſaria. Vnde idem Bernardus: Nos quippe in cæteris virtutibus congaudemus tibi: ſed in miſericordia tua potius nobiſipſis. Laudamus virginitatem, humilitatem miramur: ſed miſericordia miſeris ſapit dulcius, hanc amplectimur charius, recordamur ſæpius, crebrius inuocamus. Ne timeas ad eam accedere: quia mitis & dulcis eſt valde. Vnde iterum Bernardus: Reuolue totam ſeritm euāgelij, & ſi quid aſperum, ſi quid durum inueneris in Maria, deinceps eam ſuſpectam habeas: & ad eam accedere verearis. Nos igitur ſtudeamus vt exemplo Ioannis virginem beatam in matrem habeamus, ſi ipſam volumus habere adiutricem. Cùm enim ſit triplex ſtatus hominis: ſcilicet in vita, in morte, & poſt mortem: ipſa in hoc triplici ſtatu adiuuat filios ſuos, qui eam habent in matrem. Vnde cantat eccleſia, Maria mater gratiæ, mater miſericordię, &c. Adiuuat ergo

Maria in triplici ſtatu nos adiuuat.

C in vita: ſed in vita quidam ſunt iuſti, & iſtis impetrat perſeuerantem gratiam: ideo dicitur mater gratiæ, ſcilicet datrix & cōſeruatrix: alij ſunt peccatores, & iſtis impetrat peccatorū veniam & dei miſericordiā: ideo ſubditur, mater miſericordiæ. Secundus ſtatus, ſcilicet in morte, eſt periculoſus: quia hoſtes, id eſt, dæmones ad morientes accedūt, & ſi quod ius habent exquirunt: ſed beata virgo animas in morte protegit, & hoſtes expellit: ideo ſubiungitur, tu nos ab hoſte protege. Tertius ſtatus, ſcilicet poſt mortē & animæ egreſſum, ſimiliter eſt periculoſus: quia ibi ſunt dæmones rugiētes, animā deuorare volentes: ſed beata virgo animas in morte ſuſcipit & in cœlum deducit: ideo ſubinfertur, & hora mortis ſuſcipe. O domine Ieſu, magiſter bone, recommēdationē quam feciſti inter nos & matrē tuam cōſerua in ęternum: & da nobis gratiam vt ei valeamus taliter deſeruire, ꝙ dignè mereamur eius filij nūcupari, & ipſa dignetur mater & domina noſtra dici. [A ſexta autem hora factæ ſunt tenebræ,] viſibiles, [vſq; ad horam nonā ſuper vniuerſam terrā.] Quia enim agnus

Tenebræ factæ.

innocens & verus ſol iuſtitiæ eclipſim patiebatur, ſol iſte viſibilis clariſſimum mundi lumen, factori ſuo cōpatiens, lucis ſuæ radios retraxit & occultauit: nō valens intueri pendentem dominum, ac mortis eius vilitatem & acerbitatem. Vnde Chryſo. Sol obſcuratus eſt: nō enim ferre poterat creatura iniuriā creatoris. Retraxit radios ſuos, celauit igneū iubar, ne videret impiorū facinora. Hęc Chryſo. Hoc autē factum fuit triplici ratione. Primo, vt natura inſenſibilis, Chriſto cōpatiens, corda lapidea ad verā Chriſti cōpaſſionem emolliret. Secundò, vt eclipſatio luminis ſolaris, ſubtractionē veri luminis in cordibus Iudęorū, & militum Chriſtū crucifigentium, oſtēderet. Tertiò, ne corpus Chriſti nudum in cruce & mortem eius exprobratiſſimā ab impijs cū gaudio videri, vel eos ſua luce frui permitteret. Nō fuit iſta eclipſis naturalis: quod patet ex ratione durationis: quia nunquā poteſt fieri naturaliter p tres horas. Secundò, ratione tēporis: quia impoſſibile eſt fieri eclipſim, niſi in cōiunctione ſolis & lunæ: ſed tunc luna erat plena & è regione ad ſolem. Tertiò, ratione generalitatis: eclipſis enim nunq̄ poteſt eſſe E ſuper vniuerſam terram, ſicut dicitur hic: quia apud Athenas hoc viſum fuit. Vnde Dionyſius apud Heliopolim tūc pręſens, vidit hoc fieri per interpoſitionem lunę, inter terrā & ſolem, ſicut fit in eclipſi ſolis: quia vidit lunā ab Oriente aſcendentem verſus meridiē, & ſe ſupponentem ſoli, & tranſacta eclipſi luna redijt ad Oriētem: ita ꝙ in veſpere fuit in Oriente, ſole exiſtēte in Occidēte, & ſic orbes totū ſunt ad priſtinum ſtatū reſtituti: vnde patet etiā defectum & repugnationem ſolis non ex eadem parte, ſed econtraria ſecundū diametrū incepiſſe. Itē illæ tenebræ palpabiles erāt & obſcuræ, & nigræ ſicut tenebræ Aegypti ſub Pharaone, tenebræ autem ex eclipſi ſolis naturali ferrugineæ ſunt & aereæ & aliquantulum claræ. Patet ergo, quòd illa eclipſis non potuit naturalis eſſe, ſed miraculoſa: & ſoli Chriſto, qui eſt cauſa omniū, manifeſta. Et quia trib⁹ horis protenſę ſunt tenebræ, ideo has tres horas repręſentamus tenebris trium noctium: vel potius in memoriam triduanæ ſepulturæ tribus noctibus celebramus, F quaſi triduanas exequias Chriſti mortui: quia nec alibi monachi nouem lectiones faciunt, niſi hic & pro mortuis. Et tunc etiam primatus tenebrarum inſinuatus eſt: quia in illis diebus tenebrę cœperunt diem præcedere. His etiam horis, ſcilicet à ſexta vſque ad nonam magis obtenebrantur homines commeſſationibus & ebrietatibus vacando. O quanti & quales etiam religioſi, his horis tenebris voluptatum effrenatè ſe immergunt: quia ea quæ Chriſtus tunc paſſus eſt, tanquam ingrati parum cogitant vel attendunt. Tibi domine Ieſu morienti compaſſus eſt ſol, proinde precor & obſecro, vt me quem rationalem cōdere dignatus es, ſic facias tua pietate cōpati tibi morienti, & pro nobis impijs in crucis ſqualore pendenti, vt in vita mea non gaudeam in luce gloriæ temporalis, neque diem hominum deſiderem, ſed toto mentis ardore deſiderem diem tuum. Quartum verbum fuit, quando circa horam nonam præ nimia doloris anguſtia clamans voce magna, dixit: [Eli Eli lamma azabthani.]

Cauſa tenebrarū. — *Eclipſis non naturalis.* — *Dionyſius, eclipſim vidit.* — *Quartum verbum.*

G Et qđ Hebraicé dixit, euãgelista exponit, dicens: hoc est: Deus meus, (cuius sum filius (per naturam) inquantum deus:) deus meus, (cuius sum filius (per vnionis gratiam) inquantũ homo, & sic geminatio duplicem ostendit naturam in eo:) vt quid dereliquisti me? (id est, pœnis & morte exposuisti?) Hoc non loquitur deitas, quæ passa nõ fuit: quia diuinitas in Christi passione semper illæsa mansit. Sicut si sole superlucente in ligno, securis lignũ incideret, sol impassibilis permaneret: multomagis verbi diuinitas, secundum hypostasim carni vnita, carne patiente permanet impassibilis & illæsa. Sed loquitur hoc humanitas, quæ videbatur derelicta: & dolorẽ sustinuit, quia illa morti tradita & passa fuit: quasi diceret, Pater intantum mundum dilexisti: quód me pro ipso tradidisti, & dereliquisti Iudæis & morti. Subtraxit enim protectionem, sed nõ soluit vnionem. Hoc etiam dixit, vt magnitudinem suæ pœnæ ostenderet. Ita enim grauiter dolebat, ac si non dei filius sed inimicus esset. Et ideo penitus videbatur dereli-

Derelictus cur dicat Christus.

H ctus à deo, nullum refrigerium vel iuuamen recipiens ab eo. Derelictum ergo se clamat: quia licèt multi multa propter deum passi sint, omnibus tamen deus aliquid consolationis & refrigerij ministrabat: Christum verò totaliter dolori subiecerat: vt doleret quantum dolore poterat. Vnde non est intelligendũ, quód diuinitas humanitatem deseruerit, vel ab ea separata fuerit: deum enim, quem inuocabat, inseparabiliter semper secum habebat: quia nunquam desinebat esse deus, siue anima coniuncta corpori, siue separata: nam & tunc anima illa erat deus, & corpus mortuum erat deus: sed quia traditus erat ita calamitatib⁹, quód videbatur à deo derelictus: quasi secundum hunc sensum diceret: Vt quid tam immanibus & intolerabilibus me exposuisti dolorib⁹ & pœnis, ac si me dereliqueris? Vehementissimo enim dolore in carne sua tenerrima tenebatur, & amarissimo dolore pro compassione suæ matris & aliorum in anima torquebatur. Et tamen pro bono nostra ipsemet voluit hæc transire: & sic sustinebat, vt nos aliquando exemplo suo taliter patia-

I mur, ac si deo derelicti videamur. Siue quando dominus vult nos probare: vel nosmeripsi volumus nobis etiam aliquas pœnas inferre, vt sic domino nostro conformemur in pœna, vt ei possimus conformari in gloria. Vel se derelictum à deo patre dicit: quia tunc ferè inutilis videbatur eius passio: de toto enim genere hominum nõ videbatur aliquis redimi nisi latro, qui ferè solus in eum credebat: excepta beata virgine, quæ tunc etiam credidisse nõ ambigitur: in huiusmodi enim ipsa semper excipitur. O domina mea quanto dolore tenebaris, quando filium tuum sic clamantem audiebas? Et attende, quód in isto clamore nõ erant adhuc tenebræ: & ideo quod de tenebris est dictũ, est per anticipationem accipiendum. Hoc quar-

Verbũ acerbitatis.

tum verbum Christi fuit magnę acerbitatis: quia clamãdo ostendit magnitudinem sui doloris: qui tantus fuit, quód præ eius acerbitate se clamat à patre derelictum: in acerbitate passionis, omni solatio destitutum. Quæ quidem acerbitas passionis ex hoc apparet, quod ipse patiebatur exterius in toto corpore, & ex omni parte sensuũ, & ex omni genere tormentorum: intus verò ex materna cõ **K**
passione, quæ omnes Christi dolores corporales in seipsa per materni cordis compassionem plenissimè transformabat: & ex discipulorum lapsu & excæcatione, qui omnes tunc à fide exciderant: necnon ex preciosi sanguinis tam multiplici deperditione, quia considerauit quòd precium suæ redemptionis in tot hominib⁹ ingratis annihilari debuit: hoc enim, secundum Bernardum, maiorem dolorẽ ei intulit, quàm omnes pœnæ quas extrinsecus pertulit. Vnde bis ingeminat, deus meus, vt ex hoc ostendatur immensitas sui doloris, tam in carne quàm in anima, quantum ad vires inferiores corpori affixas: quia in superioribus viribus animæ fruebatur perfectè, licèt in inferioribus torqueretur acerbissimè. Clamauit etiã voce magna, peccatum inclinando quod fuerat tantæ mortis & miseriæ causa: quia secundum Ambrosium, quorum suscepit naturam, horum plorauit miseriam: & vt duritiam humani affectus ad sui excitaret compassionem. Sciendum tamen, quòd homo rationabiliter debet moueri ad compatiendum Christo triplici ratione. Primò, ex motu creaturæ insensibilis, quę tota Christo morienti compassa fuit. Secundo, ex conditio- **L**

Cõpatiendũ Christo triplici ratione.

ne suæ propriæ naturæ: natura enim tot membra prouidit corpori humano, quot sunt dies in anno (vt dicunt phisici) ad designandum quòd non sit dies vel momentum, in quo homo beneficium redemptionis affectuosè & cum gratiarum actione non debet recordari. Tertiò, ex diuinæ vocis imprecatione: quia ipse sponsus amaritudinem suæ passionis iubet sine interuallo imprimi nostris mentibus, dicens: Pone me sicut signaculum super cor tuum. [Canti.8.] Cui voci anima deuota obtemperans respondee, fasciculus mirrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur. [Canti.1.] De hoc clamore appropriatè dici possunt verba beati Augustini, in sermone: Satagentis & solliciti pro nobis in tribulatione positi, verba sunt ista: verba quidẽ teneritudinis & mœroris, verba amaritudinis & doloris. Nam qui deuotè consideraret ex quàm anxio gemitu, ex quàm alto singultu, ex

M quàm profundo luctu, ex quàm amaro planctu hæc vox in cruce proruperit ab ore domini Iesu: nullus est si haberet pectus ferreum, quin molliretur compunctione: si saxeum, quin scinderetur cõpassione: si ligneum, quin flecteretur con dilectione: si æreum, quin liquaretur comtemplatione. In hoc verbo duplex natura in vna persona Christi, clamauit ad duas personas in vna essentia dei: & ideo geminatur persona sub eodem actu verbi, deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me?

Duplex natura in Christo.

Clamabat enim in Christo affectio rationalis naturæ, propter zelum ardentissimę compassionis: clamabat afflictio sensualis iacturæ, propter telũ acutissimæ passionis. Clamat affectio rationalis, deus de⁹ meus, vt quid dereliquisti me? in tanto mentis suspirio & mœrore, qui nõ derelinquis clamantes ad te. Clamat afflictio sensualis, deus meus, deus meus: vt quid dereliquisti me? in tanto carnis supplicio & dolore, qui non derelinquis præsumentes de te. Magnam enim patiebatur exterius amaritudinem: sed longè plus cruciabatur interius propter ingratitudinem.

Vnde

Hugo, in persona Christi nos alloquentis.

A Vnde Hugo inducit eum in cruce ſic loquẽtem: Cerne homo quid pro te patior, vide pœnas quibus afficior, vide clauos quibus confodior: & cùm ſit tantus dolor exterior, intus tamen planctus eſt grauior, tam ingratum dum te experior.

Documẽtum.

Per hoc verbum quartum, docemur ad deum in neceſſitatibus clamare, & in periculis ad orationem recurrere. Vnde Auguſt. Inſuper addidiſti deus meus, vt quid dereliquiſti me? vt oſtenderes effectum orationis, quæ ſicut ſcutum accipienda eſt contra iacula tentationis, in tempore tribulationis. Orauerat ſiquidẽ domin⁹ Ieſus in horto: orat & in patibulo: quia reuera oratio, eſt ſubſidium in periculo. Aſcende igitur anima mea turrim & caſtrũ orationis: ipſa etenim eſt vnguẽtum egrotorum, ſcutum infirmorum, odoramẽtum ciuium ſupernorum. Hæc Auguſtinus.

Documẽtum.

Ex hoc ergo articulo, derelictionis Chriſti à deo, habetur documẽtum, ꝙ in noſtris tribulationib⁹ debemus ad deum recurrere, & ei deſolationẽ noſtram conqueri orando, vt ipſe tribulationem noſtram dignetur reſpicere: Sicut Chriſtus qui in anguſtia tribulationis B poſitus clamauit ad deum patrem, dicens: Deus meus, deus meus, vt quid dereliquiſti me? Quod, ſecundum gloſam, non ſolum fuit verbum conqueſtionis: ſed & orationis. Quæ quidem oratio hîc ſubintelligitur, & in pſalmo illo ex quo Chriſtus hoc aſſumpſit exprimitur,

Pſal. 21.

Vbi dicitur: Deus deus meus reſpice in me: quare me dereliquiſti? Vbi hoc qđ dicitur, Reſpice in me, eſt oratio, & non eſt in Hebręo: ſed additũ à ſeptuaginta interpretibus, magis ſenſum quàm verba ſequentibus. Quod verò ſequitur, quare me dereliquiſti? eſt cõqueſtio. In hoc ergo verbo Chriſti, fuit oratio implicita, & conqueſtio explicita.

Heb. 5.

De qua oratione videtur loqui apoſtolus, dicens de Chriſto: Qui in diebus carnis ſuæ, preces cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Igitur & nos conquerentes deo tribulationem noſtram, ſemper ſubintendamus orationem, vt ipſe in nos reſpiciat & adiuuet. Exprimit ergo hîc dominus formam tentati, & liberati: qui dum eſt in tribulatione, putat ſe quaſi derelictũ à deo, C cùm tamen propior ſit dominus homini in tribulatione poſito.

Pſal. 4.

Iuxta illud Pſal. Cum ipſo ſum in tribulatione. Dereliquit quippe dominus amicos ſuos, dum tribulationibus exponit ad tempus, vt miſereatur in æternum. Dereliquit: id eſt, ad modum derelinquentis ſe habet: quia protectionem ſuam ſubtrahit. Sicut enim deum pœnitere, eſt ad modum pœnitentis ſe habere: ita hîc deum aliquem derelinquere, eſt ad modum derelinquentis ſe habere.

Conformatio.

Ad conformandum ſe huic articulo, meditetur homo quàm atrocibus pœnis expoſitus fuerat Chriſtus, quando ſic clamauit ad patrem: & recolligat omnes paſſiones & tribulationes ſuas, & conqueratur eas deo patri in vnione paſſionum Chriſti: clamãs in toto corde, ſimul cum Chriſto, verba hęc: Deus me⁹, deus meus, reſpice in me: vt quid me dereliquiſti? Nec miretur vel deficiat, ſi tribulari permittitur: quia ſic ſuo capiti conformatur. Domine Ieſu, qui pendens in cruce preces ad patrem cum clamore valido & lachrymis obtuliſti: da mihi in omni tribulatione & anguſtia mea ad te clamare, nec tu me patiaris (velut derelictum) à tua miſericordia reprobari: ſed exaudias de cœlo vocem meam, & D facias in tribulatione prouentum, vt ſentiens me tua miſericordia ſaluatum, poſſim cantare gloriam & laudem tuam, dicens: Voce mea ad dominum clamaui: voce mea ad deũ, & intendit mihi.

Dicentes, Heliam vocat.

Quidam autem illic ſtantes, & audientes hoc verbum domini, dicebant, Heliam vocat iſte: hi (ſecũdum Hieronymum) Romani milites ipſum cuſtodientes fuiſſe videntur, qui erant gentiles, nõ intelligentes Hebræum, & putantes propter ſonum & quandam affinitatem vocabuli Eli, idem quod Heliam ſonare: & Heliam vocari. Vel fuerunt Iudęi, dominum imbecillitatis infamantes, quòd Heliæ deprecaretur auxilium: reputãtes eum minorem fuiſſe Helia. Vel fortè ipſi Iudæi potuerunt hoc dicere, non bene intelligentes quod diceret, propter tumultum obſtrepẽtem circumquaque.

Quintum verbum.

Quintum verbum fuit, cùm Ieſus ſciens oĩa cõſummata, quæ lex & prophetæ pręadixerãt de eo, & quæ erant ſcripta de Chriſto paſſuro, & quæ oportebat fieri antequam acciperet acetum, & traderet ſpiritum, vt hoc etiam conſummaretur quod in ſcriptura prædicta re- E ſtabat: & cõſummãdum erat, ſcilicet, In ſiti mea potauerunt me aceto: dixit, Sitio: ac ſi diceret: Hoc ſolum ex ſcripturis implendum reſtat: perficite quod prædixit. Vnde cùm dicitur, vt conſummaretur ſcriptura: ly, vt, non ponitur cauſatiuè ſed conſecutiuè:

Vt.

non enim ideo Chriſtus hoc fecit, quia ſcriptura hoc prædixerat: nam tunc ſequeretur quòd nouum teſtamentum propter vetus & eius impletionem eſſet, cùm tamen econuerſò ſit: ſed ideo prædictum eſt, quia per Chriſtum conſummandum erat: hoc enim facto impleta eſt ſcriptura prophetiæ, & ſic in alijs ſuo modo intellige.

Sitis Chriſti.

Dixit ergo, Sitio: ſcilicet hominum ſalutem, quia hanc deſiderio cordiali ſitiuit: videlicet ſitim ſitiens: id eſt, deſiderans: vt nos ſitiremus fontem viuum.

Verbũ cõſolationis.

Hoc quintum verbum, fuit maximè conſolatorium omnium totius eccleſiæ fidelium, quãdo dixit, ſitio: ſcilicet ſalutem humanam feruentiſſimo deſiderio. In hoc enim oſtenditur eius ardens deſiderium de ſalute generis humani, qui vult omnes homines ſaluos F fieri: nam vehemens deſiderium exprimere conſueuimus per ſitim.

Pſal. 41.

Vnde dicit Pſal. Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum.

Sitis Chriſti.

Vnde Bernat. Sitio, ait Chriſtus, non doleo. O domine quid ſitis? Fidem veſtram, ſalutem veſtram, gaudium veſtrum: plus animarum veſtrarum q̃ corporis mei cruciatus me tenet: & ſi non mei, ſaltẽ veſtri miſeremini. Et iterũ: O bone Ieſu coronã ſpineã ſuſtines de tua cruce, & de vulneribus tuis taces: & pro ſola ſiti clamas dicens, ſitio: quid ergo ſitis? Certè ſolam redemptionẽ hominis, & gaudium humanæ ſalutis. Per hoc verbum quintum, docemur ſalutem noſtrã deſiderare: & ęternam vitã appetere. Vnde Auguſtinus: Adiecisti etiam domine Ieſu Chriſte, ſitio: quid ſitis domine Ieſu? vinũ de vite, aut aquam de flumine? Sitis tua, ſalus mea: cibus tuus, redemptio mea. Siti igitur anima mea & deſidera, ſicut deſiderat ceruus ad fontes aquarum, illum videlicet qui ſitiuit te: nónne tedet te anima mea intemperies aëris, moleſtia carnis, & cordis pugna cum vitijs, varietas formę, mutatio & incertitudo temporis, expectatio & timor mortis?

G Cur igitur non cupis dissolui,& esse cū Christo?
Cur te retardat vita mortalis: & non prouocat te
vita vitalis, beatitudo fontalis,societas & lætitia
spiritualis. Desidera igitur,& cōsidera quam ma-
gna multitudo dulcedinis tuæ,quàm gloriosa di-
cta sunt de te ciuitas dei:vbi est lumen vitæ,fons
totius dulcedinis, & beatitudo vtriusq; hominis.
Cōpassio Mariæ nō habentis potum. Hæc Aug. In hoc verbo domini fuit magna cō-
passio matris,& sociarū eius,& Ioannis,& maxi-
ma exultatio illis pessimis:nam licèt exponi pos-
sit φ sitiebat salutem,tamen ad literam æstimare
potes φ in veritate multum sitiebat:quia propter
nimium laborem, & sanguinis emanationē,totus
desiccat⁹ intus & arefactus & adustus erat:& pro-
pter hoc sitiebat supra modū:& talis sitis est ma-
ximum tormentum. Et cùm illi maligni cogita-
re non possent in quo amplius ei nocerent : acce-
perunt vexandi materiam,⌊& dederunt ei in spō-
gia,⌋ quæ propter porositatem de aceto multum
imbiberat,⌊arundini imposita,⌋ vt sursum ad os
pertingeret:ac⌊hissopo circumposita,⌋& circunli-
gata: vt per hissopum herbam amaram de spōgia
H sugeret ⌊acetum⌋ seu vinum acetosum ⌊cum felle
mixtum,seu mirrhatum,⌋quale etiam sibi priusq;
Potat⁹ bis, & causa potationis crucem ascenderat propinauerant. Sic ergo bis
potatus fuit:& ante crucifixionē,& in crucifixio-
ne. Et est ratio potationis, & ratio geminationis
huius. Dicunt enim quidā,crucifixos citius mori
si aceto potētur:& ideo potatus est iste, & nō alij,
vt citius moreretur:& hoc vel instinctu Iudęorū,
qui captabāt maximè mortem Christi: vel ex te-
dio militum,vt citius à custodia eius absolueren-
tur:quia tedebat eos ibi morari. Competit autem
mysterio gemina potatio, propter geminā perso-
nam quæ peccauerat,gustato ligno vetito,ex qua
Iudæorum peruersitas. damnata erat generis humani propagatio. In hoc
etiā potu amaro,amaritudinem suę peruersæ vo-
luntatis ostenderunt:quia quātum poterant, tan-
tum ei nocuerunt. De quorum malitia, sic dicit
Chrysosto. Tu autem mihi temeritatem eorum
qui assistebant cogita. Et si decem milia habueri-
mus inimicorum,& si insanabilia passi sumus,vi-
dentes eos interfici flectimur : hi verò neq; in his
quæ videbant facti sunt mansueti : sed sæuiebant
I magis & insaniam intendebant, & spongiam affe
rentes aceto potabant. Hæc Chrysosto. Vnde se-
cundum Remigium, Ipsi Iudæi erant acetum,de-
generātes à vino patriarcharum & prophetarū in
acetum:id est,in malitiam & crudelitatem,habē-
tes fraudulenta corda,quasi spongiam cauernosis
Sensus oēs in Christo passi. atq; tortuosis latibulis. Ob hoc signanter fel cum
aceto sibi porrexerunt,vt in omnibus sensibus ip-
sum amaritudine replerent : iam enim velatus
fuerat oculis,contra ligni vetiti procacem visio-
nem: iam maxillas eius pugnis attriuerant,cōtra
pomi vetiti masticationem: iam collum eius ala-
pis cæciderant,contra cibi vetiti traiectionem:so
lum restabat os & nares affligere : & ideo nares
Christi affligebāt tam cadauerum fœtore,quàm
aceti odore: os verò affligebant,fellis amaritudi-
ne. At ipse acetum quidem accepit: non vt bibe-
ret,sed gustauit:vt scripturam,seu quod scriptum
erat,adimpleret. Et quia Eli Eli clamauerat,cæ-
teri potū ei dantes dicebant:⌊Sine,⌋id est expecta,
⌊videamus,⌋ per experimētum ⌊an veniat Helias
liberans eum.⌋ Quia verò vocem domini malè

intellexerant : non enim Heliæ,sed deo loqueba- K
tur: ideo frustra & inaniter aduentum Heliæ ex-
pectabant. Ecce qualis cœna dabatur domino no
stro:hora autem iam cœnandi : sed præ labore &
dolore non petijt aliud pro cœna nisi potum,& fi-
lij diaboli dederunt ei ꝑ cibo,fel:& pro potu,ace-
tum. O nos miseri quid faciem⁹,qui aliter cœna- Cōtra gulosos.
re,& aliter potare volumus,& delitias quærimus.
Certè si mille annis homo viueret, & quotidie in
pane & aqua ieiunaret,vnicam cœnam illam suf-
ficienter compensare non posset. Verūtamen qui
potest capere capiat:quia durus est hic sermo pro
carnalibus:& ideo non sapiunt,non sentiunt cum
sapore quæ dei sunt, & consolationes internas a-
mittunt. Quia si acetum domino propinatū ad
mentem reducerēt,in cibo & potu quantumcunq;
vili saporem inuenirent. Vnde Bernardus : Non
est cibus adeo aridus, qui non efficiatur sapidus,
si illius aceti quod propinatum est condimento
fuerit temperatus. Si ergo cibus ex defectu salis,
vel alia causa fuerit tibi insipidus:nō apponas ibi
sal, vel condimentum aliud, sed propter Christū
felle & aceto potatum sensualitati resistas : cogi- L
tans quòd pro peccatis tuis in pane & aqua absti-
nere debes, & quòd multi pauperes sibi ista repu-
tarēt ad delicias:& tunc videbitur tibi magna gra
tia aliquid adiecisse ad hęc ipsa. Ex hoc articulo, Documēta.
potationis aceti,trahuntur plura documēta. Pri-
mum accipiendo ista mysticè in bono sensu,sicut
Iudæi & milites multa fecerunt mala intentione,
quæ tamen mysterium boni nobis important : &
secundum hoc docemur hic, quòd & nos vinum
deuotionis, admixtū mirrha mortificationis car-
nis,& felle amarę compunctionis Christo propi-
nare debemus. Tale enim vinū mirrhatum & fel-
litum Christus à nobis sitit, & oblatum libenter
gustat: sed non vult bibere & in se traijcere, quia
ipse bonorum nostrorum non eget. Quid enim
Christo de nostra deuotione, mortificatione, &
compunctione accrescit? Sed talia ab eo gratan-
ter gustata nobis relinquit, quibus omnia illa co-
operantur in bonum : imò & amara fiunt nobis
dulcia,merito suæ passionis. Aliud documentum
est,accipiēdo ista in malo sensu, quòd nos cauea-
mus ne vinum mirrhatum vel fellitum Christo M
bibendum offeramus : quia sicut tunc Iudæi, ita
etiam mali Christiani dant deo bibendum ama-
rum potum,& Christo sitienti salutem animarū,
offerunt amaritudinem peccatorum. Quicunque
enim rectè credunt, sed malè viuunt: hi Christo
dant bibere vinum cum mirrha & felle mixtum:
quia vinum Christianæ professionis vel deuotio-
nis,miscent cum mirrha & felle scandalosæ con-
uersationis,inquantū malè viuendo scandalizant
ecclesiam : quales sunt præcipuè mali prælati,sa-
cerdotes, & monachi, & aliæ personæ religionis
speciem prætendētes,qui specialiter se ad cultum
dei deuouerunt. Qui præ cęteris Christianis vi-
num deuotionis,quod deum & homines lętificat,
deo offerre deberent : sed per suam scandalosam
conuersationem vinū suum mirrha & felle malo-
rum exemplorū miscent,& hoc deo offerunt:qui-
bus dominus exprobrat dicens: Vinea mea electa Hiere.2.
ego te plantaui: quomodo cōuersa es in amaritu-
dinē? Alij sunt qui acetū in spongia cum calamo
domino offerunt,q extraneas & a veritate alienas
sententias

A ſententias ex ſcriptura applicãt Chriſto,quaſi eas
dicẽtã:quales ſunt qui ſingulares ſenſus,à cõmuni
eccleſiæ doctrina extraneos, ex ſcriptura trahere
moliuntur,& ſic in errores homines mittunt. Hi
enim ſpongiam aceto implentes,calamo ſcripturã
imponunt, & ori eius offerunt: & talis potus eſt
Chriſto inſipidus: nam ⌊cùm guſtaſſet,noluit bi-
bere.⌋Ex quo etiam nobis datur documentum,ꝙ
ſicut Chriſtus nõ dedignatus fuit pro nobis ace-
tum guſtare,ſed non bibit: ſic & nos ſuo exemplo
diſcamus prædictos aridos homines tam ſcanda-
loſos in vita, q̃ ſuperſtitioſos in doctrina,guſtare
quidem,id eſt pati & tolerare:ſed nequaqua bibe-
re,& eorum vitam & exempla nobis incorporare:
quemadmodũ dominus noſter acetum non bibit:
quia tales in corpus eius traijci nõ poſſunt. Item
eſt documentũ pro religioſis & pœnitentibus,ꝙ ſi
quãdo eis apponitur cibus vel potus pœnitẽtialis
& minus ſapidus, recogitent Chriſtũ felle & ace-
Eccli.18. to pro nobis potatum. Poſt concupiſcentias ergo
tuas non abeas: ſed eas viriliter frangas, & tunc
B felle amaritudinis cum dilecto tuo potaberis.

Cõforma-tio. Ad conformandum ſe huic articulo, recogitet
homo quãto deſiderio ſaluator noſter ſalutem no
ſtram ſitiuit, pro qua etiã acetum cum mirrha &
felle accipere non dedignatus fuit:ad oſtendendũ
ꝙ non ſalutẽ,quæ eſt vita ęterna,conſequi valea-
mus,niſi prius amaritudinem vitæ præſentis gu-
ſtemus. Ieſu qui noſtram ſalutem ſitiens aceto &
vino mirrhato cum felle potari voluiſti:ſalua me
tua gratuita gratia in numero ſaluandorũ: & da
mihi verſa vice ſitire te fontẽ vitæ,& aquæ viuæ,
corde diligendo,ore laudãdo & prædicando,& a-
morem ad te habitum operib⁹ oſtendendo.fac me
vinũ deuotionis,cõ mirrha mortificatiõis carnis,
ac felle pœnitẽtialis cõpunctiõis,tibi dignè offer-
re:& da mihi acerbitatem calicis tui non horrere:
ſed cum gaudio amplecti & bibere ad ſalutem,vt
pro amore tuo animæ meæ ſitienti amara dulcia
Sextum verbum. videantur. Sextum verbũ fuit,cùm dixit:⌊Con-
ſummatũ eſt:⌋id eſt,totum cõpletum eſt in opere
etiam vſq; ad aceti potum, quicquid de me lex &
prophetę prædixerãt:& quicquid de me ſcriptum
C erat,& opus redemptionis humanæ,& omne opus
meũ quod in mundo facere debui, cõſummatum
eſt & perfectum:ac etiã omnis pœna & omnis pu
gna cõſummata eſt & completa: omniſq; labor &
dolor, quẽ ſuſcipere veneram, eſt finitus: tempus
quoq; quo inter homines eſſe debui,ad honorẽ dei
patris & vtilitatem fidelium,eſt cõpletum:& obe-
dientiam, quã dedit mihi pater, perfectè cõpleui:
& quicquid oportebat fieri antequã morerer,factũ
eſt: & nihil remanet,nec quicquã iam reſtat quod
antequã moriar adhuc fieri oporteat. Et hanc cõ
Lucæ.18. ſummationẽ etiã ipſe prædixerat, Cõſummabũ-
tur,inquiens,oĩa quæ ſcripta ſunt per ꝓphetas de
filio hominis. Aceroſo igitur & felleo poculo pro
pinato,intulit,⌊cõſummatum eſt:⌋ tanquam ſi in
guſtu aceti & fellis totius amariſſimæ paſſionis
cõſummata plenitudo conſiſteret. Per hoc enim
diluitur prim⁹ ille malè delectabilis guſtus. Nam
cùm per guſtum ligni ſuauis & vetiti totius no-
ſtrę perditiõis cauſa extiterit pręuaricator Adãi
oportunum fuit & cõgruum,per viam cõtrariam
inuenire ſaluti noſtræ remedium. Et cùm in ſin-
gulis membris ipſius acutiſſimarum paſſionum

militãtes ſagittæ crebreſcerent,quarũ indignatio D
ebibebat ſpiritũ eius:decebat,vt cibi verbiq; vehi
culum nequaq̃ maneret immune:vt verificaretur
illud ꝓphetæ,Repleuit me amaritudine: inebria- Threno.3.
uit me abſinthio. Hoc verbum ſextum magnæ Verbũ perfectionis.
perfectionis fuit,cùm dixit:⌊conſummatum eſt:⌋
per hoc inſinuans,ꝙ omnia conſummauerat,quę
pro ſalute humana ipſum Chriſtũ pati vel agere
oportebat. Et exemplariter: Nam ſicut bon⁹ me-
dicus primò pro infirmo dietam taxat: ſecundò
ſudorem procurat: tertiò ſi prædicta non ſuffici-
unt, indicit minutionem, pro humorũ correctio-
ne: quartò miniſtrat potionem pro malæ mate-
riæ euacuatione:ſic Chriſtus(vt nos à morbo pec
cati ſaluaret) pro nobis primò quadraginta dieb⁹
ieiunauit:ſecundo ſudorem ſanguineum pro no-
bis exhalauit: tertiò per totum corpus ſuum mi-
nutionem celebrauit,quãdo pro nobis totum ſan
guinem ſuũ abundantiſſimè ſine numero & men
ſura fudit, ſic quòd corpus ſuum in cruce pendẽs
tanquã cremium exaruit: quartò & vltimo,præ-
dictis antidotis nõ contentus,potionem amariſſi- E
mam ſumpſit,quãdo pro noſtra ęgritudine fugã-
da,felle & aceto ſe potari permiſit:& ideo rationa
biliter dixit,⌊cõſummatum eſt:⌋ innuens per hoc
quòd omnia cõpleuerat,quæ pro noſtra ſalute fi-
enda erant. Per hoc verbũ ſextum,docemur pœ- Doctrina.
nitẽtiam inchoatam cõſummare,& vitam noſtrã
fine debito terminare, ac omnia opera noſtra ad
virtutum perfectionem & debitã perducere con-
ſummationem. Vnde Aug. Dixiſti etiã domine,
cõſummatum eſt: conſummata etenim erant va-
ticinia prophetarum,figuræ hoſtiarũ,acerbitas &
diuerſitas pœnarum,emendatio culparũ. Fœlix
qui poterit dicere cum Ieſu,cõſummatũ eſt: cum
Ieſu qui eſt alpha & ω:& ſermonum cõſummatio
nõ eſt præmiũ in inchoatione,ſed in conſumma-
tione:nõ datur denarius incipientib⁹, ſed finien-
tibus:& corona nõ currẽtibus, ſed peruenientib⁹.
Inchoa igitur pœnitentiã,& cõſumma:vt ad cru-
cem ſicut Chriſtus, ſicut latro curras ad pœniten
tiam:non deſcendas de cruce,vt ſalutẽ conſequa-
ris perſeuerantia. Hęc Auguſt. Sciendum autem, Cõſũmare
ꝙ cõſummare idẽ eſt quod ſimul ſummare:vnde F
tunc aliquid cõſummatur,quãdo omnia ſingilla-
tim acta vel paſſa ſimul ſommãtur:id eſt,in ſum-
ma recolliguntur. Sic fuit in propoſito: Nã poſt-
quam Chriſtus omnes pœnas paſſionis ſuæ ſigil-
latim pertulerit,& nihil amplius circa mortẽ pa-
tiendum reſtaret: tũc demum omnia perpeſſa re-
memorãs, recolligit ea ſimul in vnam ſummã:&
obtulit ea deo patri, dicens, ⌊conſummatum eſt:⌋
quaſi diceret,conſummatum eſt opus obedientię,
quam aſſumpſi: conſummatum eſt opus totius
paſſionis meæ,quod tibi deo patri meo offero pro
ſalute generis humani. Vnde apoſtolus: Cõſum- Heb.5.
matus factus eſt omnib⁹ obtẽperantib⁹ ſibi cauſa
ſalutis æternę. Et aduerte,ꝙ hęc cõſummatio nõ Cõſummatio pœnoſa.
fuit ſine notabili pœna:ſicut qui pertrãſiuit mul-
ta pericula,vel grauia ſupplicia, non ſine magno
horrore poteſt cogitare ea, licèt ex alia parte gau-
deat ea in prętéritũ pertrãſiuiſſe:talẽ horrorẽ do-
loroſum nõ dubium quin Chriſt⁹ habuerit in cõ-
ſummãdo oĩa ꝓpeſſa:nec mirũ,qa talis cõſumma-
tio virtualiter, vel etiã integraliter cõtinebat in ſe
oẽs partes paſſiõis,quas ſimul i ſũma ſignificabat

G cùm dicebat, cōſummatū eſt: Quod verbū magnę
Verbum efficaciæ côtra fluxū ſanguinis. efficaciæ eſſe in periculis, perhibetur ab expertis.
Et ſpecialiter valere dicitur in immoderato flu-
xu ſanguinis è narib9, ſi cum codē ſanguine ſcri-
batur idem verbū in fronte patientis. Et non mi-
rum ſi magnæ efficaciæ ſit verbum iſtud, in quo
Documentum. tota ſumma paſſionis Chriſti cōtinetur. Ex hoc
articulo, cōſummationis toti9 paſſionis, habetur
Cōſummationis deo dicādæ ratio. documētum, ꝙ nos in fine cuiuſlibet boni operis
partes habentis, debem9 facere ſummā vel epilo-
gū, & ſic in ſumma illud offerre deo verbi gratia,
Si quis pro deo vadat Romam, perueniens ad ter-
minum, omnes paſſus & omnia veſtigia ſua offe-
rat deo & beato Petro, dicens: cōſummatum eſt.
Similiter ſi quis legat pſalterium: in fine omnes
pſalmos, verſus, & verba toti9 pſalterij in ſumma
offerat deo: & ſic de ſimilibus. Ita etiā facimus in
Collecta. officio eccleſiaſtico, qđ ſemper in fine cū collecta
cōcluditur: quæ & idcirco collecta dicitur, quia in
illa oratione tota vis illius officij quaſi in ſumma
eſt collectio. Eodem modo hoc verbum, conſum-
matum eſt, fuit collecta totius paſſionis Chriſti
Conformatio. citra mortem. Ad cōformādum ſe huic articulo,
recolligat homo breuiter in ſumma omnes arti-
H culos paſſionis prælibatos, & agat pro eis gratias
Chriſto & deo patri: dicens, cōſummatum eſt: vel
aliâs prout deuotio miniſtrabit. Ieſu ſaluator no-
ſter, & cōſummator glorioſi operis, quod accepiſti
à patre cōſummandum: qui incepiſti opus tuum
cum multis laboribus, & cōſummaſti cum maxi-
mis doloribus: & tandem cōſummationem totius
paſſionis tuæ in ſumma deo patri obtuliſti, dicēs:
conſummatū eſt: benedictum ſit domine ex hoc
nomen ſanctum tuum: quia ad hoc cōſummaſti,
vt nos ſim9 in bono cōſummati, & inimici noſtri
omnes conſumpti: rogo te da mihi mandata tua
perficere, & in tuis virtutibus proficere: ac omnia
per me (te operāte) bene acta & paſſa ad tuā laudē
cōſummare: conſummata tibi & per te deo patri
offerre: vt in hora mortis poſſim dicere, ecce dñe
cōſummaui & perfeci opus quod dediſti mihi vt
facerem, & nunc venio ad te magiſtrum meum
& dominum Ieſum Chriſtum: & tunc merear vi-
I dere facie ad faciem, & omnis conſummationis
finem.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, qui hora diei ſexta
fuiſti ante crucē vino mirrhato ſeu ſelli-
to potatus, ac denudatus, & tuis veſtibus
ſpoliatus, in manib9 quoq; & pedibus cla
uis acutiſſimis perforatus, & duriſſimè cruci af-
fixus: in cruce autē poſitus, à multis blaſphemat9
& deriſus: & iterum aceto ſeu vino acetoſo pota-
tus: da mihi, qui peccatis meis crucē merui, vt in
te aſpiciens, totus totaliter carne & ſpiritu tranſ-
figar, omniq; iniuria & contumelia ac confuſione
contēpta tecum cruci affigar: vt nec aliquid ſen-
tiam, niſi te Ieſum, te inquā crucifixum. Amen.

De nona in paſſione domini. Caput. LXIIII.

Matt. 27. Marci. 15. Lucæ. 23. Ioan. 19. Contēplatio Chriſti morientis. HOra nona cogitabis mente lugubri
& deuota, ſi piam habes animā, qua-
liter ſiccatur ipſe fons vitę, & dulce-
do cordium noſtrorū, Ieſus domin9
tuus amātiſſimus, & omni gratioſi-
tate acceptiſſim9, venis iam ex ſanguinis effuſio-
ne exhauſtis, & virib9 deficientib9 appropinquās
morti incipit oculos langueſcentes deprimere, &
facie palleſcere. Et quomodo incipit inclinare ca K
put verſus matrem ſuā, quaſi dans ei aue vltimū:
aue inquā doloris & omnis deſolationis, quod nō
poterat ore & verbo exprimere præ nimia paſſiōe
& inæſtimabili dolore: & quaſi cōmendans ei cor-
pus ſuum, tam crudeliter foſſum, ac laceratum, &
diſſipatum vndiq;. Et etiam verſus patrem ſuum:
quaſi oſtendens ex modo moriendi, ꝙ moriebatur
ex obedientia patris, & non inuoluntariè: & quaſi
gratias agens eidem, ꝙ ipſum reuocabat ad ſe: do-
cens nos ſimiliter gratias in aduerſis agere, & ſi-
gnificans ſe per varias tribulationes ad præmia
ſequendū, & quaſi tradens ei ſpiritū ſuum. Etiam
quaſi declinare à crucis titulo ſe oſtendens, & va-
nam gloriā vitare nos docens: ac ſi diceret, Nolo
hic regnare, nolo ſcribat aut nominet me regem
Pilatus: Et etiā quaſi me patri reconciliato, nun-
cians mihi pacem, me ſalutet: & oſculū mihi prę-
bet: & aures meis precibus, quæ prius nō profece-
runt, ad exaudiendū inclinat. Quo facto cōcluſit Verbum
vltimum verbum, ſcilicet ſeptimū, cum clamore ſeptimum
valido & lachrymis, dicens: Pater in man9 tuas, & vltimū.
id eſt in poteſtate tua, cōmendo ſpiritum meū. L
Per quod voluit nobis declarare, ꝙ ſanctorū ani- Animę ſanctorū cœlum petunt nunc.
mæ ex tunc in manus dei aſcendunt: nā prius ab
inferis omniū animæ tenebātur, donec venit qui
captiuis redemptionē prædicauit. Vnde Cyrill9:
Hæc autem vox edocet, ꝙ animæ ſanctorum non
deinceps in inferno claudūtur, vt prius: ſed apud
deū ſunt, huius rei facto Chriſto principio. Vnde
& Anaſtaſius: Cōmendat enim patri per ſe vni-
uerſos mortales in ſe viuificatos: nā ſumus mēbra
eius: ſecundum illud apoſtoli, Omnes vnum eſtis Gala. 3.
in Chriſto. Prius ergo dominus clamauerat, Eli
Eli: & modo clamat, Pater in manus tuas. Vnde
quidā dicunt, vt Hiero. ꝙ ab illo Pſal. Deus deus Pſal. 21.
meus reſpice in me: vſq; ad iſtū verſum, In man9
tuas: vbi ſunt pſalmi decē: & verſus centū quin-
quaginta; Chriſtus dixerit eos omnes: primum vi-
delicet & vltimū verſum cum clamore, ſed inter-
medios ſub ſilentio. De iſto clamore Chriſti, ſicut
& de ſuperiori, videtur loqui apoſtol9, cùm dicit:
Qui in diebus carnis ſuę preces cum clamore va Heb. 5.
lido & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua M
reuerentia. Et ex hoc videtur, ꝙ Chriſtus tam in Lachrymę Chriſti in cruce.
illis verbis Eli Eli quàm in iſtis, Pater in manus
tuas: lachrymatus fuerit. Alij verò dicūt, ꝙ Chri
ſtus totū pſalmū, Deus deus meus reſpice in me:
& deinde pſalmum, In te dñe: vſq; ad verſum, In
manus tuas: cōcluſiuē decātauit. Cōmendauit do
minus Ieſus patri ſpiritū: non ꝙ egeret, ſed vt nos
inſtrueret. In hoc enim ſeptimo verbo, quod ma- Verbū deuotionis.
ximę deuotionis fuit, exemplū multiplicis infor-
mationis nobis reliquit, prout infrà in documētis
articuli patebit. Hoc aūt verbo vltimo dicto, in- Emiſſio ſpiritus Chriſti.
clinato capite tradidit ſeu emiſit ſpiritū: nō co-
actus & inuitè, ſed quādo voluit & voluntariè ſine
coactione expirauit: id eſt, ſpiritū extra corpus
ſpōte & propria poteſtate miſit: nō alius extorſit.
Vñ Aug. Quis ita dormit quādo voluerit, ſicut
Ieſus mortu9 eſt quādo voluit? Quis ita veſtē po
nit quādo voluerit, ſicut ſe carne exuit quādo vo-
luit? Quis ita quādo voluerit, obit: quō cū voluit
obijt? Quāta ſperāda vel timēda eſt poteſtas iudi
cātis, ſi tāta apparuit morientis? Hęc Aug. Hic ergo
apparet ꝙ Chriſtus tradidit ſpm̄ clamādo, orādo,
& lachrymando.

A & lachrymãdo. In primis duob⁹: ſcilicet in tradẽdo ſpiritũ, & clamãdo, diuinitas apparuit, & deitatis ſuæ potentiã Chriſtus declarauit.

Tradere ſpiritum.

Tradere enim vel emittere ſpiritum propria virtute, diuinę poteſtatis indiciũ eſt, & nemini niſi deo cõuenit. Et pręe hoc ꝙ moriẽs clamauit, apertiſſimẽ ſe deũ verum oſtendit: nã homines alij morientes nõ clamare, ſed vix ſpirare, vel tenuiter loqui poſſunt. In alijs autẽ duob⁹: ſcilicet, in oratione, & lachrymatione, humanitas apparuit, & miſerationis affectum Chriſtus manifeſtauit. Quãdo igitur Matthæus dicit, ⌊Ieſus autẽ iterum clamans voce magna, emiſit ſpiritum:⌋ & Marcus, ⌊Ieſus autem emiſſa voce magna expirauit:⌋ quid hac voce magna dixerit, Lucas apertẽ deſignat dicens, ⌊& clamans voce magna Ieſus ait: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum: & hæc, inquit, dicens expirauit.⌋ Ioannes verò tacens de hac voce, ſcribit, ⌊cùm ergo accepiſſet Ieſus acetum: dixit, conſummatum eſt: & inclinato capite tradidit ſpiritum:⌋ emiſſa tamẽ prius voce prædicta.

Clamor Chriſti validus.

Fuit autẽ (vt dicitur) ita magnus & validus clamor iſte, ꝙ vſq; in infernum auditus fuit: & cœlum terramq;

B tremere fecit. Vox ergo illa nõ fuit naturalis, ſed miraculoſa: quia homo magno & longo cruciatu afflictus, & ex tali afflictione morti ſic proximus, nõ poſſet ſic clamare virtute naturę: & ideo ſequitur ꝙ vox illa ſit formata dei virtute.

Hora mortis Chriſti.

Hic nota ꝙ eadem hora qua primus Adam peccauit, ſecũdus expirauit. Primus enim poſt meridiẽ peccauit: quia mox vt peccauit, vocẽ domini ambulantis ad auram poſt meridiem audiuit: & tunc circa horam nonã ſecundus Adã expirauit.

Gene. 3.

Vnde qua hora primus Adàm peccãdo mortem huic mũdo induxit, eadem hora ſecundus Adã mortem moriendo deſtruxit. Et qua hora illi paradiſus eſt cõcluſus, eadem hora iſte paradiſum aperuit: quia ſecũdum Bedam, ordo poſcebat vt eodẽ temporis articulo, quo Adæ peccãti occluſerat ianuã paradiſi, panderet eã latroni pœnitenti. Et ſecundum gloſam, cùm ſol à feruore tepefactus eſt, paſſionẽ cõſummat, oſtendẽs ſe mori propter peccata, qui-

C bus a diuina luce & dilectione in hanc noctem cecidimus. Item hac hora mortuus eſt: quia per eũ nouem ordines angelorum reparãtur.

Diabolus ſuper brachiũ crucis.

Notandum etiam ꝙ ſicut dicitur in gloſa Thobię, domino in cruce paſſo, diabol⁹ (quo procurãte crucifix⁹ erat) aduenit, quęrens ſi quid peccati in ipſo inueniret. Et dicit magiſter in hiſtorijs, ꝙ ſtabat ſupra brachium crucis, donec Chriſtus expirauit: & tunc videns ſe cõfuſum, receſſit: & veniens ad tartara, inuenit ibi animã Chriſti portas & ſeras cõfringẽtem, & iuſtorũ animas inde educentẽ.

Gladius verſatilis.

Et tũc mox remotũ eſt diuinæ viſionis impedimentum, quod figurauit gladius flammeus & verſatilis poſitus ante paradiſum.

Mors pœnarũ ſummum.

Sciendum autem ꝙ inter omnes pœnas paſſionis Chriſti, iſta pœna mortis fuit acerbiſſima: quia inter omnia terribilia terribiliſſimum eſt mors. & hoc eſt ſecundum Damaſcenũ, propter naturalẽ inclinationem animæ ad corp⁹. Et fuit ſpecialis ratio in Chriſto de tali anima & de tali corpore, cui vtriq; diuinitas vnita fuit in vnitate ſuppoſiti. Vnde oportuit ꝙ illa ſeparatio eſſet maximẽ pœnalis.

Documẽta.

Ex iſto articulo expirationis, ſeu mortis Chriſti, habẽtur plura documẽta. Primum eſt, ꝙ nos debemus cõmori Chriſto, moriendo videlicet mũdo & peccatis, ſi cum Chriſto D in ęterna vita viuere voluerim⁹. Vnde apoſtolus: Si cõmortui ſumus cũ Chriſto, & conuiuem⁹. Et de talibus idem apoſtolus ait: Mortui eñ eſtis: ſcilicet mũdanis & caducis, & vita noſtra abſcõdita eſt cum Chriſto in deo.

2. Tim. 2. Coloſ. 3.

Secũdum eſt, ꝙ Chriſtus in anguſtia mortis voce alta clamãs ad patrem, & cõmendãs ei ſpiritum ſuum, reliquit nobis exemplum intimę deuotionis: docẽs nos in hoc ipſe bonus magiſter quid nos in articulo tentationis, & ſpecialiter in agone mortis poſiti facere debeamus.

In articulo mortis facienda.

Semper enim debem⁹ auxilium noſtrum in deum ponere, & eum inuocare, ac ſpiritus noſtros ei cõmendare: quorũ corpora quotidie tendunt ad mortem, & penitus ignoramus diem & horam. Et ſpecialiter in hora & articulo mortis debem⁹ hoc facere: quia maximẽ tunc eſt neceſſe, & propter hoſtis importunitatẽ maiorem, & propter noſtræ virtutis debilitationem. Reliquit etiã nobis exẽplum perfectę fiduciæ paternæ defenſionis: per hoc enim ꝙ in manus patris cœleſtis homo ſpiritum ſuum cõmendat, ſecurus eſſe debet ꝙ diuina virtute ab incurſu malignorũ ſpirituum defenſatur. E

Religionẽ ingredientes.

Tertium documentũ, ſpecialiter pro religioſis, qui moriuntur mundo in religionis ingreſſu, eſt: ꝙ ipſi debent ſpiritum, id eſt, voluntatẽ & ſenſum ſuum tradere in manus ſpiritualis patris, ſcilicet prælati: ſic ꝙ amplius nõ reſumãt vſq; ad diẽ reſurrectionis: exemplo Chriſti, qui ſpiritũ ſuum, quẽ moriens in manus patris cõmendauerat, vlterius nõ niſi in reſurrectione ſua reſumpſit. Commendans enim ſpiritũ deo patri, exemplum perfectæ obediẽtiæ & ſubiectionis reliquit, qua quilibet ſubditus ſuo prælato ſpiritum ſuum gubernandũ & dirigendum cõmittit. Vnde quilibet ſubditus, voto obedientiæ ſuperiori aſtrictus, humiliter habet dicere ſuo prælato, pater in manus tuas commendo ſpiritũ meum. Illi ergo religioſi, qui nunq̃ depoſuerũt ſpiritum ſuum, vel ante reſurrectionẽ reſumunt: puta qui ſecundũ voluntatem ſuã facere, & ſenſum ſuum ſequi volũt: mendaces ſunt, & reſurrectionẽ pręueniunt, & ideo antichriſti ſunt. F

Pſalmorũ decẽ, quos Chriſtus legit, lectio.

Quartũ documẽtum eſt, ꝙ valde vtile & ſalubre eſt legere illos decem pſalmos, quos Chriſtus orauit in cruce: quia nulli dubiũ quin deuotionis effectum legenti eos cõferãt ſalutarem. Et dicitur ꝙ ſpecialiter valeant ad expiationẽ negligentiarum in horis canonicis negligenter dictis. Quintum documentum eſt, ꝙ quãtumcunq; aliqui ſint iuſti & ſancti, nunquã tamen ſe putent ſecuros de diabolo, cùm ipſe nec Chriſtum in cruce dimiſerit quin eum obſeruaret. Quid ergo pręſumere poterit homo miſer & fragilis? Certẽ de nullo niſi ſolum de morte Chriſti.

Spes noſtra i morte Chriſti.

Vnde Aug. Tota ſpes mea eſt in morte domini mei. Mors eius, eſt meritum meum, & refugiũ meum, ſalus, vita, & reſurrectio mea. Nõ poſſum terreri multitudine peccatorum meorum, ſi mors domini in mentem venerit: quia peccata mea illã vincere nõ poſſunt.

Diligẽdus Chriſtus.

Sextum documentum eſt, quòd nos multum tenemur amare Chriſtum, qui pro nobis animam ſuã poſuit: & caput ſuũ ad nos in morte inclinauit. Vnde Augu. Saluator noſter caput ſuũ inclinauit in morte, vt oſcula daret dilectis ſuis. Et nos totiens dominũ oſculamur, quotiens in eius amore compungimur. Septimum documentum eſt, quòd quilibet

[Morienti ſeruanda quinque.] Chriſtianus moriens debet illa quinq; ſupradicta
ſeruare quantum poterit, quæ Chriſtus moriens
ſeruauit. Ipſe enim orauit, clamauit, plorauit, ani
G mam patri commendauit, & ſpiritum tradidit: ſic
& nos in extremis poſiti debemus orare, clamare,
ſaltem corde, plorare pro peccatis, per veram pœ-
nitentiam animam deo cõmendare, & ſpiritũ tra-
dere: voluntariè ſcilicet moriendo, & voluntatem
[Cõformatio.] noſtram diuinæ voluntati tradendo. Ad confor-
mandum ſe huic articulo, recogitet homo quãto
amore ſaluator noſter mortem pertulit: vt nos vi
uificaret, & quòd conditionem mortis ſubijt, qui
vitam vniuerſis creaturis tribuit: & mortuus eſt
qui mortuos ſuſcitauit, & reuoluat in mente ſua
documenta præmiſſa. Ieſu qui in cruce moriẽs
animam tuam patri commẽdaſti: da mihi in hac
vita tibi ſpiritualiter ſic commori, quatenus tu in
hora mortis meę digneris animam meam miſerã
habere cõmendatam. Ego autem domine in illas
manus tuas extẽſas & perforatas, & ſacroſangui-
ne reſperſas commendo ſpiritum & corpus meũ:
& ſupplico charitati tuæ, vt in nouiſſima hora
H poſſim cum memoria integra, fide pura, & ſpe fir-
ma animam meam in manus tuas miſericordiſſi-
mas commẽdare, quas pro me ſaluando expãdiſti
in cruce: & audire merear verbum illud dulciſſi-
[Veli ſciſſio.] mum, hodie mecũ eris in paradiſo. ⌊Et⌋ tunc hac
voce ⌊velum templi,⌋ quod erat foris ante faciem
& introitum templi, prohibens aſpectum ſancto-
rum quæ erãt intra templum, ⌊ſciſſum eſt in duo
à ſummo vſq; deorſum:⌋ nõ illud quod erat intra
templum inter ſancta & ſancta ſanctorum. Vnde
[Vela duo.] Origenes: Duo autem vela fuiſſe intelliguntur.
Vnum quod velabat ſancta ſanctorum: alterum
exterius, ſiue tabernaculi, ſiue templi. In paſſione
ergo domini ſaluatoris, velũ quod erat à foris, cõ-
ſciſſum eſt à ſurſum vſque deorſum, vt ab initio
mũdi vſq; ad finem conſciſſo velamine myſteria
♦ publicentur, quę vſq; ad Chriſti aduentum ratio-
nabiliter fuerant occultata. Cùm autem venerit
quod perfectum eſt: tunc auferetur etiam ſecun-
dum velum, vt videamus etiã quæ intus ſunt oc-
cultata, ſcilicet veram arcam teſtamenti: & ſicut
ipſa ſe habet natura, videamus cherubim & alia.
I Hæc Origenes. Per hoc ergo ſignum figurabatur
reuelata eſſe myſteria & ſecreta ſacramentorũ le-
gis, quę antè velata erãt: vt vniuerſis proderẽtur,
& ad gentes tranſirẽt, & impletam eſſe veritatem
quę in figuris latebat, & cœlũ apertum quod antè
[Detectio crucis & cæterorũ.] clauſum erat. Vnde & nos in paſſione domini &
cruces, & reliquias, & cætera ſacra detegimus in
eccleſia, & patefacim⁹. Et in euangelio Nazarę-
orum legitur, ſuperliminare templi infinitæ ma-
gnitudinis fractum eſſe, auditaſq; voces in aëre, &
virtutes angelicas pręſides quondam templi tunc
pariter clamaſſe, tranſeam⁹ ex his ſedibus. Vt au-
[Veli ſciſſi preciositas] tem dicit Chryſoſt. hoc velum ſciſſum erat pre-
cioſiſſimum de purpura & byſſo, & cocco & auro,
& ſerico: & hiacintho contextum, qđ in diebus ce-
[Terra mota.] leberrimis ſuſpendebatur. Hac quoq; voce ⌊terra
mota eſt,⌋ quaſi non valens ferre dominum ſuum
pendentem, & nõ potens ſuſtinere Chriſti mortẽ:
capax enim huius mortui eſſe nõn poterat: & in
ſignum quòd Iudęi de ea abijciendi & deſtruendi
[Petræ ſciſſæ.] erant: ⌊& petræ ſciſſæ ſunt, in ſignum cõuerſionis
gentilium: & in ſignum ꝙ corda quantumcunque

dura deberẽt compati Chriſto morienti. Dicitur K
autem ꝙ adhuc apparent ibi ſciſſuræ, & deponũt
ibi peregrini cruces ſuas. ⌊Et monumenta aperta [Monumẽta aperta.]
ſunt,⌋ ad denotãdum quòd mortis clauſtra erant
reſerata, & quòd reſurrectio Chriſti & aliorũ cum
ipſo reſurgentium erat propinqua, & in ſignum
reſurrectionis quæ expectatur futura. ⌊Et multi [Mortuorũ reſuſcitatio.]
ſanctorũ ſurrexerunt à mortuis,⌋ non tunc quãdo
monumẽta aperta ſunt: ſcilicet hora mortis Chri
ſti, ſed quando reſurrexit: quia cum eo ſurrexe-
runt tanquã teſtes ſuæ reſurrectionis: & ideo non
antè, ſed cum eo debebant reſurgere, vt ipſum o-
ſtenderent reſurrexiſſe: & hoc eſt quod ſubditur,
⌊& exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem
eius,⌋ id eſt Chriſti, ⌊venerunt in ſanctã ciuitatẽ,⌋
ſcilicet Hieruſalem, ⌊& apparuerunt multis:⌋ ad
declarationem dominicæ reſurrectionis. Vnde di
cit Hiero. ꝙ cùm monumẽta aperta ſunt, nõ antè
reſurrexerunt q̃ reſurgeret dominus, vt eſſet pri-
mogenitus reſurrectionis ex mortuis. In Apoca.
Chriſt⁹ dicit primogenit⁹ mortuorũ: ſed in epiſto [Apoca. 1.]
la ad Corinthios, primitię dormientiũ. Hæc autẽ [1. Cor. 15.]
magnitudo ſignorum ſignificat vt crucifixum do L
minum ſuum cœlum & terra, & omnia quę in eis
ſunt, demõſtrarent. Voce quippe Chriſti mouen-
tur elementa, & ſimul cum eo vult diſſolui atque
finiri omnis creatura. Vnde Leo papa: Pendente
ſiquidem in patibulo creatore, vniuerſa creatura
congemuit. Debebat hoc teſtimoniũ ſuo mundus
authori, vt in eius occaſu vellent vniuerſa finiri.
Hęc Leo. Ecce quãta nunc apparet eius maieſtas, [Maieſtas Chriſti in morte.]
cuius antè apparuit tãta infirmitas. Vnde Anſel.
Et iam quidem infirma eius anima mea vidiſti &
miſerta es: nunc & maieſtatẽ eius attẽde, & mira-
beris. Qualis eſt hic, quia cœlum & terra cõpati-
untur ei: cuius & mors mortuos viuificat. Vnde
& Augu. Quãquam autem tu iudiceris, vt ma-
leficus: crucifigaris, vt flagitioſus & impius: quã-
uis videaris à deo derelictus, nõ deſunt miracula,
nõ deeſt virtutum abundãtia. Vnde etiã Chryſo.
Intende quanta ſigna fecit, hoc quidẽ è cœlo, hoc
autem in terra, hoc autem in ipſo templo: ſimul
quidem anguſtiam ſuã demonſtrans. Etenim iræ
dei magnæ erant quę fiebant, & nõ ſimpliciter ſi-
gna, ſed & furoris ſigna vniuerſa erant tenebræ, M
ſciſſæ petræ, velum medium ſciſſum, terræ con-
cuſſio, & multæ anguſtiæ ſuperabundantia erat.
Hæc Chryſo. O quãtum pia mater eius tunc do-
lebat, quãdo fieri hæc videbat. Vnde Aug. Cogi- [Marię dolor.]
tare libet quãtus dolor tunc fuerit matri, cùm ſic
dolebãt quæ inſenſibilia erant. Non lingua loqui,
nec mens cogitare valebit, quanto dolore teneba-
tur tunc anima Mariæ. Hæc Aug. Myſticè hęc [Myſticè.]
ſigna prædicta habent fieri in reſuſcitatione &
conuerſione peccatoris. Dei quippe templum eſt
fidelis anima: cuius velum ſcinditur, quando ve-
lamen hypocriſis & cuiuſlibet peccati diſſipatur.
Sicut enim velum impediebat ne videri poſſent
ſancta tẽpli, ſic peccatũ impedit ne videantur ſan
cta paradiſi: quod tamẽ, quãtũ ad ſufficientiã, fuit
amotũ p mortẽ Chriſti. Velũ enim tẽpli ſciſſum
fuit, in ſignum ꝙ per mortẽ Chriſti ablatũ eſt im
pedimẽtum quod nos ſecreta gaudij paradiſi pro-
hibuit contẽplari: ſicut velũ operiebat ſecreta tẽ-
pli. Terra mouetur in peccati recogitatione, & per
timorem compunctionis internæ: & quando per
compaſſionem

A compassionem mortis Christi terrenum desiderium in amorem commutatur cœlestium. Terra enim tremuit præ horrore ignominiosæ mortis Christo inflictę:ad designādum quòd corda terrena Christo compatienti debēt compati, & eius strictum iudicium formidare. Quòd autem tremuit in resurrectione,hoc designat quoddam speciale tripudium: quo omnis creatura debet congaudere Christo resurgenti: sicut etiam compassa fuit Christo morieti. Vnde primus tremor designat metum & terrorem. Secundus autem,gaudium & exultationem. Petrę scinduntur in contritione: & per dolorem contritionis in corde: & quando duritia cordis per pietatem emollitur cō passionis.] Petrę enim scissę sunt,] ad designandū quòd corda lapidea & dura, per dolorem contritionis, & intimę compassionis scindi debēt.] Monumēta aperiuntur,] in confessione, & per pudorem confessionis in ore:& quando fœtor,qui intus latet,foras per os prodit.] Mortui resurgunt,] in spirituali viuificatione,& per laborem satisfa-ctionis in opere,& quando ad boni operis exerci-

B tium excitatur somnus pigritię:& apparēt in sancta ciuitate,in animę illuminatione.In hora mortis tuę domine [velum templi scissum est:] rogo te aufer velamen ignorātiæ de corde meo: vt videam voluntatem tuam,& opere perficiam.] Terra contremuit:] da mihi obsecro, qui sum terra & cinis coram te stare cum casto timore,& reuerentia filiali:& meam salutem cum timore & tremore operari.] Petrę scissę sunt:] da mihi vt lapideū cor tuo scindatur timore, & inhians ardenter à te rorem supernę benedictionis accipiat:& tibi germinet fructum vitæ. [Monumenta aperta sunt, & multa resurrexerunt corpora sanctorum:] da quæso domine animæ meæ à sepultura resurgere peccatorum. Visis autem his quæ fiebant, scilicet tot & tam mirificis signis in passione Christi,inter quæ etiam fuit quod voce magna clamans,sic citò & sponte expirauit:[centurio] qui crucifixoribus præerat,]& milites [qui cum ipso] constituti erant] ad custodiendum Iesum in cruce quousque expirasset:[timuerunt valde,] & diuinę virtuti,tot & tanta miracula ascribendo [glorifica-

Timor crucifigētiū.

C uerunt deum:]fidei confessione, ac potestatem & veritatem diuinitatis in Christo confessi sunt,[dicentes: Verè hic homo iustus erat:verè filius dei erat iste:]aliter enim tanta gloria in eius morte nō appareret. Mattheus dicit,[verè filius dei erat iste.] Marcus,[verè hic homo filius dei erat.]Lucas,[verè hic homo iustus erat.]Ibi resultat veritas deitatis,quia verè filius dei:ibi veritas humanitatis,quia verè hic homo: ibi veritas innocentiæ suæ & sanctitatis, quia verè iustus erat. Et hæc tria necessaria erant ad redemptionem:scilicet homo qui deberet,deus qui valeret, iustus cui congrueret. Et ex istis aggrauatur scelus Iudæorum:quia occiditur deus à seruis , homo à bestijs caninis,iustus ab iniustis. Multum quidem istos ad fidem diuinitatis Christi disposuit,quòd cum clamore magno sic potenter & dominatiuè spiritum dimisit. Videbant enim quòd clamor ille supernaturalis & miraculosus fuit:quia propter defectum sanguinis & effluxum spirituū, talis clamor fieri non potuit ab homine sic propinquo morti:& ideo concluserunt quòd esset factus virtute diuina supernaturali: & per consequēs quòd ipse esset filius dei. Quod etiam ex hoc perpenderunt:quia quando voluit, tunc spiritum dimisit. Vt enim dicit Hieronymus,nullus habet potestatem dimittendi spiritum,nisi ille qui animarum conditor est. Et secūdum Augustinū, Cùm post illam vocem continuò tradidit spiritum,hoc maximè qui aderant sunt mirati: lōga enim mor te cruciabantur in ligno suspensi. De isto Centurione,sic dicit Bernard. Erat ille Centurio incircuncisus,sed non aure, qui ad vnam expirātis vocem sub tot infirmitatum indicijs dominum maiestatis agnouit:ideòque non despexit quod vidit, quia credidit quod nōdum vidit. Non autem credidit ex eo quod vidit, sed ex eo qđ audiuit: quia fides est ex auditu:auditus autem per verbū Christi. Et secundum Chrysostomum, Centurio (ve quidam dicunt) non solum cōfessor fuit:sed etiā corroboratus in fide martyrium suscepit. Per hoc quòd Centurio Gentilis confessus fuit Christum tam clarè:significata fuit gloriosa confessio Gentilium,in eorum conuersione:& duritia Iudæorū, in infidelitate. Vnde Hieronymus: Nouissimi autem nunc primi efficiuntur,quia Gentilis populus confitetur: & plebs Iudaica cæcata negat, vt fiat eis error nouissimus peior priore. Vnde & Beda: Quanta ergo cæcitas Iudæorum, qui tot per duminum virtutibus factis, tantis in morte eius apparētibus signis credere respuerunt:& insensibiliores Gētibus deum glorificare,vel timere contempserunt:vnde meritò per Cēturionem fides ecclesiæ designatur : quæ velo mysteriorum cœlestium per mortem domini reserato, cōtinuò Iesum,& verè iustum hominem,& verè dei filium synagoga tacente confirmat. Vnde etiam Ambrosius: O duriora saxis pectora Iudæorum : iudex arguit,credit minister, proditor scelus suum morte condemnat,elementa fugiunt,terra concutitur,monumenta reserantur: Iudæorum tamen immobilis duritia manet orbe cōcusso. Hæc Ambrosius. Considera ergo tu homo redempte, quis & quantus & qualis est, qui pro te pendet in cruce:cuius transitum & cœlum luget & terra: & lapides duri, quasi compassione scinduntur : cuius mors mortuos viuificat: & quem omnis creatura dominum suum confitetur. O cor humanum omnium lapidum duritia durius: si ad tanti rememorationem piaculi,nec terrore concuteris,nec compassione afficeris,nec compūctione scinderis, nec pietate molliris. Vnde Hieronymus: Omnis creatura Christo morienti compatitur: sol obscuratur,terra mouetur,petræ scinduntur,velum templi diuiditur, sepulchra aperiuntur, sed solus miser homo non compatitur,pro quo solo Christus patitur. Vnde Bernardus: Ascendit Christus in altum,vt ab omnibus videretur:alta voce clamauit,vt ab omnibus audiretur:clamori fletum admiscuit,vt homo compateretur. Qui ad hanc vocem non concutitur , terra grauior est, petra durior,sepulchro fœtidior. Hæc Bernardus.] Erant autem ibi] ad associandum,ad considerandum,ad compatiendum cum matre domini, Ioannes , & Magdalena,& duæ sorores dominę: scilicet Maria Cleophę,& Maria Salomę:& præter istas,quę principales erant,etiam plures aliæ [mulieres à lōgè stantes,]& videntes, quæ fiebant: [quæ secutæ cum

Testimonia i Christo.

D

Animā in potestate habuit solus Christus.

Cēturio.

Rom. 10.

Centurio martyr.

Gentilium confessio.

E

Iudęorum cęcitas.

Contemplatio.

F

Mulieres astantes.

G eum á Galilæa fuerant,] ex deuotione quam ad
audiendum verbum eius habebant:[ministrantes
ei necessaria vitæ de substantia sua,] vt meteret
eorum corporalia, cuius illę metebant spiritua-
Prędicantiū nutritio. lia. Consuetudinis enim Iudaicæ fuit, vt mulie-
res de substantia sua victum & vestitum prædi-
catoribus & præceptoribus suis ministrarent, &
in alijs: vt in præparatione cibi, & in lotione ve-
stium seruirent: quod & dominus accepit, vt exē-
plum daret Apostolis, eorum consulens infirmi-
tati: & vt euangelio magis vacarent: nec tunc hoc
Pauli supererogatio. scandalum erat. Paulus autem supererogauit, qui
cùm haberet potestatem circūducendi mulieres
sicut alij: non tamen vsus est ea, propter pseudo-
apostolos, vt eos á prædicatiōe reprimeret: & pro-
pter suspitionem remouendam, maximè inter gē
tes, vbi talis consuetudo non erat: & ideo scanda-
lum facere poterat. Ministrabant autem domino
carnalia pro spiritualibus: nō quód indigeret do-
minus creaturis: sed vt ostenderet typum magi-
strorū, ꝙ victu atq; vestitu ex discipulis deberent
esse cōtenti. Vbi Chryso. Hæ autē mulieres cōsi-
H derabant, quæ gerebant, quæ maxime erant com-
passibiles: & quę sequebantur ministrantes vsque
ad pericula affuerunt, maximam fortitudinē ostē
dentes: quia dū discipuli fugerūt, ipsę affuerunt.
Mariæ dolor. Hæc Chrysostomus. O qualiter tunc anima ma-
tris intimi doloris gladio penetrata erat, cùm sic
pœnosum filium deficere, languere, lachrymari,
clamare, & mori: & se in mundo derelinqui in tan
to dolore & anxietate videbat: & qualiter clama-
uit, si tamen loqui poterat, & dixit: O fili mi dul-
cissime, quid faciam ego mœstissima? Cui me mi-
seram commendatam dimittis? Fili mi memen-
to mei, & omnis familiæ tuæ, quam ita desolatam
relinquis. Memento etiam hominum, qui seruie-
runt tibi: fili mi & ego in manus tuas, & patris tui
commendo meipsam, & totam ecclesiam nostrā.
O pater sancte deus omnipotens, in manus tuas
commendo filium meum: imó dominum meum,
& filium tuum. Iam enim deficio, & ante filium
meum in eius conspectu mori desidero. Talia di-
cens, ęstimo quód propter angustiarū multitudi
nē vel absorpta erat, & quasi insensibilis, vel semi-
I mortua facta, & quód se sustinere non valens, cor-
ruit in faciem suam super terram. Nullus enim
cogitare aut dicere posset, quanta mœstitia patiē-
tē & morientem suspirauerit & doluerit: vnde ipsa
sustinebat intus quod filius tulit foris. Quid tūc
Ioannes specialiter ab eo dilectus: quid Magdale-
na fidelis & dilecta discipula: quid væ sorores do-
minę faciebant? sed quid facere poterant? Replerę
erant amaritudine, completę doloribus, inebriatę
Plangētes pectora. absynthio, & intolerabiliter flebant. O charissi-
me, cogita & considera quanto dolore & eiulatu
omnes amici eius plorabant: quia etiam hi qui si-
bi nihil attinebant: & cum eo nihil habere videbā
tur, multum dolebant, sicut Centurio & alij mili-
tes, qui Iesum crucifixerant, & cum quousq; expi
rasset custodiebāt: [& omnis turba eorum qui ad]
videndum [spectaculum] conuenerant, & [simul
aderant, & videbant quæ fiebant: qui pectora sua,]
in signum pœnitentiæ & luctus, [percutientes]
cum silentio[reuertebantur,] dolentes de Christi
persecutione. secundum Bedam, ꝙ percutiebant
pectora, quia pœnitentiæ est & luctus indiciū: po-

test dupliciter intelligi: siue enim eum, cuius vitā K
dilexerant, iniustè occisum dolebant: siue cuius
mortem se impetrasse meminerant, hunc in mor
tem amplius glorificatum tremebant: primū per-
tinet ad bonos: secundum, ad malos. Condolens
ergo plora & tu cum mulieribus, & alijs, si piam
animam habes, & viscera pietatis. Vnde Ansel-
mus: Stupet cœlum, terra miratur. Quid tu? Nō
mirum si sole contristato tu contristaris: si terra
contremiscente tu cōtremiscis: si scissis saxis cor
tuum scinditur: si flentibus iuxta crucem mulie-
ribus, tu collachrymaris. Hæc Anselmus. Ecce
igitur pendet dominus in cruce mortuus: recedit
multitudo tota, remanet mœstissima mater cum
Ioanne & Magdalena, cum duabus suis sororibꝰ.
Sed quid tunc mater faciebat? leuabat manus prę Marię gestus.
cordis desiderio, tangere cupiens dilectum suum:
vt vel sic dolori & amori melius cōsulere potuis-
set. Cumq; aliud solatium non haberet, sanguinē
fumantem, & ex vulneribus filij ad terram vsque
stillantem, nimia cum auiditate deosculabatur:
intantum vt facies eius de cruore filij occisi san-
guinolenta redderetur. Vnde Augustinus inter L
cætera, sic ait: Iuxta crucem stabat Maria, con- Marię iuxta crucē stantis gestus.
siderans vultu benigno Christum pendentem in
crucis stipite ſęuo: pedibúsque nitens, in altum
manus leuabat, amplectens crucem, ruens in oscu
la eius. Ex qua parte sanguinis vnda crucem riga
bat, illuc se vertebat, vt eam complecti valeret: ex
quo sursum manus extendere non valebat. Vole-
bat amplecti Christum in altum pendentem: sed
manus inde frustra reuersę in se redibant com-
plexę. Se leuās á terra, sursum erigebat ad Chri-
stum: & quia tangere illum nequibat, malè colli-
debatur ad terram. Mortis pallor eius persude-
rat vultum, tamen genis & ore, Christi cruore ru
bea erat. Cadentes guttas sanguinis ore sacro lin
gebat: terram deosculans quam cruoris vnda ri-
gabat: ó quàm malè tunc illi erat. Hæc Augusti-
nus. Tandem ponunt se omnes ad sedendum iu-
xta crucem: contemplantur dilectum suum: ex-
pectant á deo auxilium, quomodo ipsum depone-
re valeant, & sepelire. Commorantibus igitur, &
sedentibus eis prope crucem: & aspicientibus sine
intermissione dominum Iesum, sic pendentem in M
cruce inter latrones: sic nudum, sic deturbatum,
sic afflictum, sic mortuum, & sic ab omnibus dere
lictum. Ecce armati multi veniebant á ciuitate
versus eos, qui licētia Pilati habita, mittebantur
á Iudæis, vt ipsis crucifixis crura frangerentur,
vt citius morerētur, & taliter mortui tollerentur
de patibulis, & sepelirentur: ne in magno die sab-
bati, quæ á vespera sextæ feriæ incipiebat: & pro-
pter ipsum sabbatū, & ꝓpter festū azimorū valde
solennis erat, corpora eorum in cruce pendentia
remanerent: & festum horrore diuturni cruciatus
fœdarent. Prima quidem dies Paschæ, qua cruci- Die festo passus dominus.
fixus est dominus, solennis erat apud Iudæos. Se-
cunda tamen dies, pro tunc fuit solennior, ratione
sabbati apud eos: quia die sabbati, quæ intra octa-
uas occurrebat, duplex festum erat: ideo hoc facie
bant, quia in lege præceptum erat, vt cadauera su
spensorum propter delicta, vsque mane non essent
suspensa, ne inde pollueretur terra. Vnde Theo-
philus: sic enim iubebantur in lege non occidere Deut. 21.
solē in hominis supplicio. Sed, secundū Chryso.

Iudæi

A Iudæi hoc quidem in paruis diligentes sunt, sed tn magnis contempserunt: & cùnt tantam fuissent operati audaciam, de dudiligenter ratiocinaturi colantes culicem, & glutientes camelū. Appropinquant ergo ipsi armati cum furore & strepitu magno, & videtes latrones adhuc viuere, frāgunt eis crura, & occidunt ac deponunt, & in aliquā foueam proiiciēdo (ne oleant) sepeliūt. Duo milites fregerunt crura vnius latronis, & duo alterius, & sic simul venerunt ad Iesum qui erat medius. Redeuntibus autem illis versus dominum, [vt viderūt eum iam mortuum, seu quod acerbiora supplicia quàm latrones pertulerat: vel quia forte ante alios suspensus fuit: vel quia potestatē ponendi animam habuit] non fregerunt eius crura: [quia hoc non fiebat, nisi ad hoc quòd euadere non possent depositi de patibulis: [vt impleretur] consecutiuè [scriptura, [qua dicitur in Exodo, [Os non comminuetis ex eo:] scilicet ex Paschali agno: qui verum agnum dei, scilicet Christum præfigurabat, qui mortuus iam coctus ad esum fidelium erat. Ideo enim ordinatiōe diuina

Fractio crurū latronum.

Exod.12.

B constitutum est, vt ossa agni Paschalis non frangerentur, quia veri agni ossa in cruce fracta non sunt: vt sic figura & veritas correspōderent. [Sed] vt certificarentur de morte eius, [vnus militum] Longinus nomine: tunc impius & superbus, pòst verò conuersus & martyr factus: porrigens [lanceā] de longè, sacrum [latus domini] Iesu dextrū vulnere grandi [aperuit: vt impleretur scriptura] qua per Zachariam dicitur: [videbunt in quem transfixerunt.] In qua prophetia, secundum Augustinum, promissus est Christus, in ea qua crucifixus est carne venturus. Et nota quòd iste miles fecit hoc ad complacentiam Iudęorū, de morte Christi certificari volentium. In quo etiam patet nimia ipsorum crudelitas: quia non satiati pœnis quas Christo viuente inflixerant, etiam mortuū vulnerare conati sunt. Sic & hodie Christū semel crucifixum conatur rursus vulnerare, qui sine timore peccare præsumit, vel de peccato se iactare. Vnde Theophilus: Vt Iudæis complaceāt, lanceant Christum, circa corpus exanime contumelias inserētes. Vnde & Chrysostom⁹: Aperue-

Lōginus.

Zacha.12.

C runt eius costam lancea: & mortuo corpori de reliquo conuitiantes: & in mortuum conuitiari corpus militem, multo deterius fuit, quàm crucifigi. Qui autem eum lanceauit, cùm ferè caligassent oculi eius prę senectute & casu, vel potius nutu diuino: sicut & lanceauit, licèt nesciens, sanguine Christi, per lanceam defluente oculos tangeret continuò clarè vidit, & protinus illuminatus in Christum credidit. Vnde & militię cedēs, instructus ab apostolis, in Cæsarea Capadociæ trigintaocto annis monachicam vitam duxit: & in omni sanctitate permanens, verbo & exemplo multos ad Christum conuertit. De eo quoque dicit Isidorus: Lancea Longinus latus saluatoris aperuit: & non tātum veniam inuenit, sed episcopatus honorem & martyrij coronā promeruit. Non sufficit Iudæis & alijs quòd Christum occiderunt, sed etiam post mortem diuersimodè deriserunt. Istud olim fuit in Absalon præostensum, quem legimus in arbore suspensum: & veniens Ioab, tres lanceas in corde eius fixit: & armigeri Ioab gladijs ipsum crudeliter inuaserunt. Sic &

Illuminatio Lōgini

Longini vita.

2.Reg.18.

Christus in cruce lancea militis, & insuper trib⁹ lanceis, id est tribus doloribus est confixus: quotū primum habuit ex propriarum pœnarum magnitudine. Secundum, ex dilectę matris suæ amaritudine. Tertium, propter peccatores, quibus suā passionem præsciuit non profuturā, & insuper super hoc Iudæi inuaserunt eum gladijs linguarū suarum acutissimis. Hoc modo omnes voluntarij peccatores Christum inuadūt, qui spontè peccando iteratò ipsum crucifigunt. Plus peccant, qui offendunt Christum regnantem in diuinitate: quàm qui crucifixerunt eum conuersantem in humanitate. Sed contumelia à Iudæis illata in signum prodijt: quia de corpore extincto sanguis verus, & aqua pura miraculosè manauit. Vnde sequitur: [Et continuò exiuit sanguis & aqua:] quibus habent efficaciam ecclesiæ sacramenta. Hoc autem factum est, ad ostendendum quòd per passionem Christi plenam consequimur ablutionem: scilicet à peccatis, & maculis: à peccatis quidem, per sanguinē, qui est precium nostrę redemptionis, secundum illud Petri, Non corruptibilibus auro & argento redempti estis: sed pretioso sanguine. A maculis verò, per aquam, quæ lauacrū est nostræ regenerationis, secundum illud Ezechielis: Effundam super vos aquam mūdam, & mundabimini ab oibus inquinamētis vestris. Vel potest referri sanguis ad precium & nostram redemptionem, vt redimamur à pœnis: aqua, ad lauacrum & peccatorum ablutionem, vt purgemur à culpis. Sanguine enim agni domus seruantur à percussione angeli: & aqua maris rubri extinguūtur inimici. Effusus est inquam ille, ad redemptionem: ista, ad redemptē ablutionem. Ille, vt redimeret captiuum: ista, vt ablueret immundum. Sed hic secundus sensus satis intelligitur in primo: quia vbi est plena à peccatis ablutio, ibi sequitur & à pœnis redemptio: & vbi est à maculis ablutio, ibi præcedit & à peccatis purgatio. Hoc etiam factum competit figuræ: quia sicut de latere Christi dormientis in cruce fluxit sanguis & aqua, quib⁹ consecratur ecclesia: ita de latere Adę dormientis in paradiso, mulier (quę ipsam ecclesiam figurabat) est formata. Et factū est hoc miraculosè: quia de corpore mortui, in quo statim per mortis frigiditatem sanguis coagulatur, & in tabem conuertitur, non solet sanguis exire, nec de aliquo aqua pura manare. Ille autem sanguis erat verus & purus, & aqua vera & pura: & non (vt quidā dixerunt) humor aquaticus, seu phlegma. Considera nunc quanta fuit malicia Iudæorum, qui adhuc non fuerunt saturati pœnis & opprobrijs Christo in vita eius illatis: quin etiam eum persequerentur mortuum. Et quanuis etiā istud vulnus lateris nō senserit, cùm corpus mortuum fuerit: tamen per hoc contumelię, & conuitia sibi inferebantur: quia omnes contumeliæ & conuitatates, illatę mortuorum corporibus, reputantur ac si viuis inferrentur. Ex hoc articulo, lanceationis lateris, habentur tria documēta. Primum est, quòd nos cùm mortui fuerimus cum Christo: sci licet mundo & peccatis: tunc debemus & lanceari cum Christo cuspide, videlicet charitatis: sicut anima illa se lanceatam gloriabatur, quę dicebat, vulnerata charitate ego sum. Hac etiam amoris lācea, cor suū perforari Augustinus petijt, dicens: Rogo te

Lanceę dolores tres.

D

Efficacia sacramētorum.

1.Pet.1.

E

Ezech.36

Exod.12. & 14.

Gen.2.

F

Miraculū aquę & sanguinis defluentis.

Documenta tria.

Cant.4.

Oratio beati Augustini.

Rogo te domine per illa salutifera vulnera tua, quæ passus es pro salute nostra in cruce: ex quibus emanauit ille preciosus sanguis quo sumus G redempti: vulnera hanc animam meam peccatricem, pro qua etiam mori dignatus es: vulnera eā igneo & potentissimo telo tuæ potentissimę charitatis. Confige cor meum iaculo tui amoris, vt dicat tibi anima mea: charitate tua vulnerata sum: ita vt ex ipso vulnere amoris tui vberrimę fluāt lachrymæ die ac nocte. Percute obsecro domine hanc durissimam mentem meam valida cuspide pię dilectionis, vt altius ad intima penetret virtute potenti. Hæc Augustinus. Secundum documentum est, secūdum Chrysostomum, quòd nos percipere debemus sacramenta ecclesiæ ea intentione ac deuotione, ac si nobis de latere Christi perfluerent. Vulnus em̄ lateris Christi, fuit ostiū sacramentorum: quia sicut de latere primi Adæ formata est Eua: ita de latere secundi Adæ, formata est ecclesia. Vnde, secundum Augustinum,

Aperuit, signanter dictum.

Vigilanti verbo euangelista vsus est: vt non diceret, latus eius percussit: aut, vulnerauit: aut quid aliud: sed, aperuit: vt innuat, quòd ibi quodāmo- H do ostium vitæ apertum est: quia inde sacramenta ecclesiæ manauerunt, sine quibus ad veram vitam non intratur. Et nota quòd hoc, quod dicitur sacramenta manasse de latere Christi: specialiter intelligendum est de duobus præcipuis sacramentis, sine quibus non intratur ad vitam: videlicet de sacramento redemptionis, & sacramento ablutionis.

Sacramenta saluti necessaria.

Quorum primum pertinet ad sacramentum eucharistiæ, & significatur per sanguinem: imò est ipse idem sanguis, quem quotidie sumimus, & qui fluxit de latere Christi. Secundum verò pertinet ad sacramentum baptismatis, quod significatur per aquam. Vnde Augustinus: Ille, inquit, sanguis in remissionem fusus est peccatorum: aqua illa salutare temperat poculum: hæc lauacrum pręstat & potum. Hoc prænunciabat, quòd Noë in latere archę ostium facere iussus est, quo intrarent animalia, quæ non erant diluuio peritura: quibus præfigurabatur ecclesia. De istis etiam sanguine & aqua dicit idem

Latronis baptism⁹.

Augustinus, quòd credibile est quòd latro ille, cui promisit dominus paradisum, aspersus fuit I aqua & sanguine, de Christi latere exilientibus, & tali sanctissimo baptismate saluatus sit: cùm sine baptismate nemo saluetur, vel martyrio. Tertium documentum est, quòd nos omnem voluntatem nostram conformare debemus voluntati diuinę: & quòd voluntas dei in omnibus, & super omnia sit nobis accepta: eo quòd cor Christi vulneratum est amoris vulnere propter nos: quatenus nos per amorem reciprocum intrare possimus per ostium lateris ad cor eius, & ibi omnem amorem nostrum ad suum diuinum amorem counire, vt sicut ferrum candens cum igne in vnū redigatur amorem. Homo enim omnia desideria sua debet fundare & ordinare in deum, amore Christi: quia pedibus, per quos affectus accipiuntur, est crucifixus: & in omnibus bonis operibus se exercere, ac cuncta mala opera deuitare, amore Christi: quia manibus, per quas opera accipiūtur, crucifixus est: omnem verò voluntatem suam cōformare voluntati diuinæ, pro illo amoris vulnere quod in cruce pro homine accepit, cùm inuincibilis amoris sagitta cor suum mellifluum perforauit. K Per istud vulnus quasi per ostium amoris Augustinus intrauerat, cùm dicebat: Longinus, inquit, aperuit mihi latus Christi lancea, & ego intraui: ibi requiesco securus. Claui & lancea clamant mihi quod verè reconciliatus sum Christo, si eum amauero.

Conformatio.

Ad conformādum se huic articulo, rememoretur homo, quàm superexcellētissimum amorem Christus in apertione lateris sui nobis ostenderit, in quo nobis aditum patulū ad cor eius dedit. Festinet ergo homo intrare ad cor Christi: ac recolligat omnem amorem suum, & counias amori diuino: reuoluendo in mēte sua documenta præmissa. Recogitet etiā homo, quanta charitate Christus ex latere suo nobis profuderit sacramenta, quibus intremus ad vitam æternam: vel aliàs, sicut dominus meditanti & oranti deuotionem ministrabit. Iesu qui latus corporis tui mortui, lācea aperiri, & exinde sanguinē & aquā exire voluisti: vulnera quęso cor meū lācea charitatis: vt tuis dignus efficiar sacramētis, quę de eodē sacratissimo latere profluxerunt. In apertura lateris tui domine, aperuisti electis tuis ianuam vitę. L Hæc porta tua domine, iusti intrabūt in eam. Noli domine quæso iniquitatum mearū recordari, vt propter eas mihi claudas aditū istū, quem peccatoribus & pœnitentibus prouidisti.

Maria sensit vulnus lateris Christi.

Et licet istud vulnus lateris non senserit Christus: quia mortuus: beata tamen virgo mater eius bene sensit: cuius fœlicissimam animam crudelis illa lancea tunc transfixit. Tunc ipsa deficiēs, & quasi mortua cecidit inter brachia Magdalenę in terram. Vides quotiens hodie mortua est. Totiens certè, quotiens videbat cōtra filium fieri nouitatem. Vnde nunc perfectè verificata est in ea Simeonis prophetia, qua sibi dixerat: Tuam, inquit, ipsius animam gladius pertransibit. (Lucę.2.) Ex hac cordis Christi scissione, à cuius archano (tanquā à fonte) precium nostræ salutis copiosè est effusum: meritò etiam ad compatiendum, & amandū vulneratur cor nostrum: quia hic maximè apparuit, quàm copiosa apud eum redemptio fuerit.

Redēptio copiosa.

Vnde Bernardus: Ad cumulum postremò pietatis, tradidit in mortem animam suam, & de proprio latere protulit preciū satisfactionis, quo placaret patrem: M per quod illum planè ad se versiculum traxit: Apud dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. (Psal.129.a) Prorsus copiosa: quia non gutta, sed vnda sanguinis largiter per quinq; partes corporis emanauit. Vnde & Anselmus: Adhuc autem attentius eundem intuere, q̄ grādi & tenerrima compassione dignus appareat. Vide nudum, & verberibus laceratum, in mediu latronum cruci ignominiosè ferreis clauis affixum: aceto & felle potatum: & post mortem lancea in latere vulneratum: & copiosos sanguinis riuos ex quinque vulneribus manuum, pedúmque, & lateris effundentem. Fletū deducite oculi mei: & liquesce anima mea igne compassionis, super contritione amabilis viri huius: quem in tanta mansuetudine tantis vides affectum doloribus. Hæc Anselmus.

Quinque vulnerum ratio.

Quinq; autem vulnera sibi infligi permisit, vt humani generis quinque sensus à diabolo captos redimeret. Christus quippe hodie pro nobis sanguinem suum fudit pijssimè, plenissimè, & acerbissimè. Pijssimè fudit, si consi-

A deretur causa: nã causa effusionis sui preciosi sanguinis, fuit pijssima: quia ipsum fudit ex charitate feruentissima, ex qua voluntarie pro nobis pati voluit: quod pulchrè ostendit Augustinus in persona Christi, ita dicens: O homo, recogita qualia & quanta pro te passus sum: cùm esses inimicus patri meo, reconciliaui te: cùm tanquam ouis perdita oberrares, quæsiui te, & in humeris meis portaui te. Patri meo reddidi te: caput meum spinis opposui: manus meas clauis obieci: sanguinem meum pro te fudi: animam meam pro te posui: vt iūgerem te mihi, & tu diuideris à me? Conuertere ad me: & ego suscipiam te. Plenissime fudit, si cōsideretur mensura: quia totum sanguinem effudit, ita vt vnica gutta in eo non remaneret. Nam sanguinem intercutaneum fudit in flagellatiōe: & quicquid sanguinis habuisset in vertice & capite, effusum fuit in spinarum cōfossione: sanguinem verò venarum & neruorum, fudit in manuū & pedum conclauatione: sed sanguinem qui remansit in corde, vel in membris interioribus, effudit in lateris apertione: & ideo quia nihil in eo sanguinis remansit, non erat ei species neque decor.

Luc. 15.

B Acerbissimè fudit, si cōsideretur natura: nā quãto natura & complexio est nobilior & delicatior, tanto est suæ læsionis perceptibilior: & per consequens pœna inflicta, & eius sensibilitas est acerbior: sed constat quòd complexio corporis Christi fuit delicatissima. quia spiritussancti artificio de virginis sanguine formata: & ergo sui sanguinis effusio, & pœnarum illatio, fuit acerbissima: & ideo dicit, attendite, scilicet mentaliter: & videte, sensibiliter: si est dolor similis, sicut dolor meus: quasi diceret, non. Surge ergo amica Christi: esto sicut columba nidificans in summo ore foraminis: ibi vt passer inueniens domum vigilare non cesses: ibi, tanquam turtur, casti amoris pullos abscondes: ibi os appone, vt haurias aquas de fontibus saluatoris. Hic enim est fons, egrediens de medio paradisi: qui in corda deuota diffusus, fœcundat & irrigat vniuersam terram. Ecce ostium in latere arcæ, quo intrant animalia non peritura diluuio. Ad huius ergo petræ foramina, & maceriæ cauernam stude nunc, & in die

Gene. 7.

C exitus tui recurre, & in eis latita: vt ibi valeas securam inuenire, & ora leonum euadere. Vnde Anselmus: Festina, ne tardaueris: comede fauum tuū cum melle tuo: bibe vinum tuum cum lacte tuo. Sanguis tibi in vinum conuertitur, vt inebrieris: in lac aqua mutatur, vt nutriaris. Facta sunt tibi in petra foramina, in membris eius vulnera: & in corporis eius maceria, tua cauerna: in quib9 instar columbæ latitans & deosculans singula, ex sanguine eius fiant sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Vnde & Gregorius: Per foramina petræ, vulnera manuum & pedū Christi in cruce pendentis libenter intellexerim: cauernam verò maceriæ, vulnus lateris, quod lancea factum est, eodem sensu dixerim: & bene in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ, esse dicitur: quia dum in crucis recordatione patientiam Christi imitatur, dum ipsa vulnera (propter exēplū) ad memoriam reducit, quasi columba in foraminibus, sic simplex anima in vulneribus nutrimentum, quo conualescat inuenit. Hęc Gregorius. In his etiam vulneribus saluatoris, securitatem & protectionem, ac consolationem non modicam reperies. Vnde Bernardus quædam de verbis Augustini assumens, sic ait: Et reuera vbi tuta firmaque infirmis requies, nisi in vulneribus saluatoris? Tanto illic securior habito, quanto ille potentior est ad saluandum. Fremit mundus: premit corpus, diabolus insidiatur: non cado, fundatus enim sum supra firmam petram. Peccaui peccatum grande, turbabitur conscientia: sed non perturbabitur, quoniam vulnerum domini recordabor. Nempe vulneratus est, propter iniquitates nostras. Quid tam ad mortem, quod non Christi morte saluatur? Si ergo in mentē venerit tam potens tamque efficax medicamentum, nulla iã possum morbi magnitudine terreri. Ego verò fidenter quod ex me deest, vsurpo mihi ex visceribus domini: quoniam misericordia affluunt, nec desunt foramina per quæ effluant. Foderunt manus & pedes, latúsque lãcea perforauerunt: & per has rimas licet mihi sugere mel de petra, oleúmque de saxo durissimo: id est gustare & videre, quoniã suauis est dominus. Patet arcanum cordis, per foramina corporis: patet magnum illud pietatis sacramentum: patent viscera misericordię dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto. Quidni viscera per vulnera pateant? In quo enim clarius quàm in vulneribus tuis elucet, quòd tu domine suauis & mitis es, & multæ misericordiæ? Maiorem enim miserationem nemo habet, quàm vt animam suam ponat, quis pro amicis suis. Tu domine maiorem habuisti, qui animam tuã etiã posuisti, pro abditis & damnatis. Meum proinde meritum miseratio domini. Non planè sum meriti inops, quandiu ille miserationum non fuerit: quòd si misericordiæ domini multæ, multus nihilominus ego in meritis sum. Quid enim si multorum sum mihi conscius delictorum? Nēpe vbi abundauerunt delicta, superabundauit & gratia. Et si misericordiæ domini ab æterno & vsque in æternum: ego quoque misericordias domini in æternum cantabo. Quanta in foraminibus petrę multitudo dulcedinis: plenitudo gratię, perfectióque virtutum? Hæc Bernardus. O domine sicut exiuit sanguis tuus, copiosa redemptio nostra: non permittas me in hora mortis, vel in die iudicij perire cū impijs: sed me tuo pio cruore redemptum aggrega cum electis tuis, abscondendo me interim in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ: & vulnerando me charitate tua, vt amore langueam. Qui enim verè te diligit: pro te vulneratur & languet: & donec te videat, à mundi actionibus est velut mortuus alienus. Fortis est enim, vt mors, dilectio tua: & dura velut infernus æmulatio. Considera nūc bene corporis Christi, in cruce positi, dispositionem: quia ex hoc in spem & fiduciam rapieris maiorem: attestante Bernardo, qui ait: Quis non rapiatur ad spem, & ad impetrandi confidentiam, qui eius attenderit corporis dispositionem? Vide caput inclinatum ad osculum, brachia extensa ad amplexum, manus perforatas ad largiendum, latus apertum ad diligendum, pedum affixionem ad nobiscum manendum: corporis extensionem, ad se totum nobis impendendum. Hæc Bernardus.

Vulnera Christi.

In vulneri b9 Christi quęrenda.

D E Cant. 8.

Oratio.

G

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui hora diei nona pendens in patibulo, & clamās voce magna, in manus patris spiritum commendasti: & inclinato capite eundem spiritū emisisti: & iam mortuus vulnus lateris, de lancea militis suscepisti: dignare quęso nunc, & semper, spiritum meum tibi commēdatum habere, & gladio charitatis cor meum transuerberare: eique vulnera tui corporis imprimere: & per hæc cogitationes illicitas ab ipso repellere: ac tandem in fine vitæ meæ, spiritum meum in manus tuas cō mendatū, cum beatis spiritibus collocare. Amē.

De secundis vesperis. Cap. LXV.

Matt. 27. Mar. 15. Lucę 23. Ioan. 19.

HOra vespertina meditaberis mente lugubri & lachrymabili, quomodo mater domini, & alij quatuor, ponunt se iterum ad sedendum prope crucem, nescientes quid facere debeant. Corpus enim domini deponere, & sepelire

H non possunt: quia nec vires sufficientes habēt, nec instrumenta quibus deponant. Recedere autem, eo sic manente, non audent: & diu manere nocte appropinquante non valent. Vide in quanta sunt perplexitate, & eis corde compatere. Interim au-

Arimathia tem ⌊Ioseph ab Arimathia,⌋ ciuitate Iudææ, decē leucis ab Hierusalem distante, antiquitus dicta Ramatha: vnde fuerunt Helchana & Anna, parētes Samuelis: ⌊diues & nobilis genere, & decurio:⌋ id est de ordine curię, & officia curię imperij Romanorum administrans: ⌊vir bonus,⌋ in se & quò ad deum: ⌊& iustus,⌋ quò ad proximum: ⌊ac discipulus Iesu,⌋ nō de duodecim, vel septuagintaduo: sed de multis alijs credentibus, quia omnes credētes à principio discipuli vocabantur: ⌊sed occultus, propter metum Iudæorum:⌋ ne de synagoga expelleretur: ⌊qui non consenserat⌋ neci domini, & ⌊actibus & consilijs aliorum⌋ Christum persequentium: ⌊qui & ipse,⌋ sicut & alij discipuli ⌊expectabat,⌋ scilicet certitudine spei ⌊regnum dei:⌋ non temporale & terrenum, sed cœleste & ęternū: id est, regnū cœlorum, à Christo discipulis pro-

I missum: ⌊venit⌋ ad sepeliendum Christum, antequam intraret sabbatum: in quo talia facere non erat licitum: quia enim erat discipulus domini: ideo curam de corpore eius habere voluit, vt cū honore sepeliretur, & non sicut damnati corpus projceretur. Hic virtute sanguinis Christi iam fusi roboratus, ⌊audacter⌋ omni timore deposito, & confidenter ⌊introiuit ad Pilatum,⌋ nec Iudęorum timens inimicitias, nec Pilati potestatem: ⌊& petijt,⌋ magno munere, ⌊vt⌋ de eius licentia ⌊tolleret corpus Iesu,⌋ de cruce: & sepeliret illud honorificē: hoc præferens omni thesauro quantumlibet precioso. Petijt autem hoc sibi concedi: quia (secūdum leges humanas) corpora damnatorum, non debent sine licentia deponi, vel sepeliri. ⌊Et permisit Pilatus:⌋ tum propter petentis reuerentiam: tum propter Christi innocentiam sibi notam: & quia plura in morte eius viderat mira-

Ioseph quomodo Pilato notus. cula. In quadam historia dicitur, quòd Ioseph seruierat quinque annis Pilato, & pro seruitio petijt & obtinuit corpus Iesu ab eo. Fit autem hic secularis dignitatis Ioseph mentio: non quòd euangelista hanc commendet, sed quia ad præsidem nisi K talis accedere non poterat: quia ergo diues erat valde insignis, ac Pilato notus & familiaris, potuit de facili ad Pilatum intrare, & ab eo impetrare: quia verò bonus & iustus, dignus fuit hoc ministerio, & meruit corpus Iesu sepelire. Vnde Beda: Magnę quidem Ioseph iste dignitatis apud seculum, sed maioris apud deum meriti fuisse laudatur: vt & per iustitiam meritorum, sepeliendo corpore dominico dignus foret: & per nobilitatē potentiæ secularis, idem corpus accipere posset: non enim quilibet ignotus, aut mediocris ad præsidem accedere, & crucifixi corpus poterat impetrare. Vnde & Augustinus: Ioseph fiducia digni- Ioseph fiducia. tatis, qua præditus erat, familiariter intrauit ad Pilatum: iam minus curans de Iudæis, quāuis antea in audiendo domino deuitaret inimicitias eorum. Vnde etiam Gregorius: Fuerat quandoque Ioseph occultus Christi discipulus: denique vincula timoris rumpens, seruentior factus, dominicum corpus turpiter pendens à ligno deposuit: cō parans preciosam margaritam verborum modestia. Considera nunc fortitudinem Ioseph: quia L non solum audet corpus Christi petere, sed etiam sepelire: sicut homo potestatem habens, plus ex virtute quàm ex adiutoribus. Vnde Chrysostomus: Inspice autem huius viri fortitudinem: in mortis enim periculum se tradidit, inimicitiam ad omnes assumens, propter beneuolētiam Christi. Vnde & Theophil9: Audet ausum laudabilē: non enim excogitauit, à diuitijs decidam, & expellar à Iudæis, si corpus petam eius qui est blasphemijs condemnatus. Hæc Theophilus. Qui ergo prius ex imperfectione meticulosus, & occultus discipulus domini fuerat, propter metum Iudęorum, vitans tunc inimicitias eorum: nunc exemplo mortis Christi animatus, ac virtute & vigore auctus, manifestat se: ac palàm & facto fatetur, & ostendit se Christi discipulum, petendo eius sepulturam, & exequendo: minus curans de illis, in hoc extremo officio. Concesso autem sibi corpore, vocauit ad se quēdam virum sapientem, & legisperitum, discipulum Christi similiter occultum, Nicodemum nomine. ⌊Ioseph igitur merca- Sindon. tus sindonem,⌋ id est pannum lineum, candētem M & mundum, venit ad crucifixionis locum, portās secum instrumenta quibus clauis euulsis corpus de cruce deponat: & ipsam sindonem, qua inuoluat. Iste pannus mundus & cādidus, innocētiam domini, & liliosam significabat castitatē: vt qui rubricatus fuerit sanguine passionis, candidaretur sindone innocentissimę castitatis. In Canticis: Dilectus meus candidus & rubicundus. ⌊Ve- Cant. 5. nit & cum eo Nicodemus,⌋ se illi associās, in quo Nicodemus. dolus non erat, ⌊qui prius⌋ timidus ⌊nocte ad Ie- Ioan. 19. sum venerat primùm,⌋ scilicet ante passionē: ⌊ferens secum mixturā myrrhæ & aloes, libras quasi centum,⌋ ad ipsum condiendū: quia hęc sua amaritudine arcent vermes à corporibus mortuorū: & quàm plurimum ea conseruant, nec citò corruptioni subijci permittūt. Iste ante passionē Christi, sicut & Ioseph, erat discipulus domini occultus: sed post passionem manifestauit se sicut & ille: & factus est publicus: sed nondum habens verā fidem de resurrectione: quia attulit myrrham & aloë, quasi corpus eius muniri indigeret à putredine.

A dine. Et ideo licèt ex deuotione istam vnctionem faceret: videtur tamen quòd plenam notitiam de resurrectiõe Christi non haberet: quia de eo scriptum erat: non dabis sanctum tuum videre corruptionem: (Psal. 15.) propter quod non indigebat vnctione, conseruante contra putrefactionem. Vnde Chrysostomus: Adhuc enim vt de nudo homine disponebant: sed tamen multam dilectionem demonstrabant. De isto Nicodemo legitur in reuelatione corporis beati Stephani protomartyris. Per Ioseph, qui interpretatur accrescens, significatur persona crescens in virtutibus: quę corpus domini postulat, quando pro digna receptione eucharistiæ deum suppliciter orat. Per Nicodemum verò peritum, significatur doctor bonus: ferens mixturam: id est, doctrinam ex authoritatibus sacrę scripturæ confectam, ad vngendum corpus Christi mysticum ad eius salutem. In sindone etiam munda, paupertas & castitas notantur: & in aromatibus, virtutum varietas designatur. Fœlix talis conscientia, cui non deficit defunctio paupertatis, contra mundum: mundicia castitatis, cõtra B carnem: fragrantia virtutum, contra diabolum.

Depositio Christi de cruce. Cùm autem Ioseph & Nicodemus fuerunt prope crucifixionis locum, genua flectentes adorauerũt dominum. Quos dum vidit mater, volentes deponere corpus, quasi de morte consurgens paululum reuixit spiritus eius. Et applicantes recepti fuerunt per eam reuerenter: & parauerunt se ad deponendum eum, quibus ipsa quod poterat ministrabat adiutorium. Vnus clauos de manibus trahebat: alius ne corpus caderet exanime sustinebat. Stabat Maria leuans brachia in altum: & dum tangere eum valuit, caput & manus eius dependentia trahebat supra triste pectus suum: & ruens in amplexus & oscula, de dilecto sua satiari non poterat: nec quis ipsam desuper corpus attrahere valebat. Corpore igitur domini in terrã deposito, domina suscepit caput cum scapulis suis in gremio. Magdalena verò pedes, apud quos olim tantam gratiam meruerat. Alij autem circunstant, & omnes planctum magnum super eum faciunt. Omnes enim amarissimè plangunt eum, C quasi vnigenitum. Vnde Anselmus: Sed adhuc expecta, donec nobilis ille decurio veniens extractis clauis manus pedésque dissoluat. Vide quomodo fœlicissimis brachijs corpus amplectitur, ac suo astringit pectori. Tunc potuit vir ille sanctissimus dicere: (Cant. 1.) Fasciculus myrrhę dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Cerne pręterea, quàm dulciter, quàm diligẽter beatissimus Nicodemus, sacratissima membra eius tractat digitis, fouet vnguentis. Hæc Anselmus. Venias & tu charissime deuotis gressibus, & spiritualibus accessibus, ad deponendum dominum deum tuũ de cruce; & ad plangendum eum cum sua benedicta matre, & alijs qui ibi aderant & ad sepeliendum, & alia faciendum quæ ipsi faciebant. Vnde Ambrosius: Veni & tu vel sero, vel nocte, vel quacunque hora: quacũque enim hora veneris, Iesum inuenies ad suscipiẽdum paratum: nec minorem serius venientibus mercedem pia largitate soluẽtem. Nam & qui hora sexta venit, non est mercede fraudatus: & qui vndecima, plenitudinem mercedis accepit. Hæc Ambrosius. Deus meus bone Iesu: concede mihi quanquam per omnem modũ D immerito & indigno, vt qui his cum matre tua & alijs qui tunc aderant corpore interesse, & ea facere non merui: fideli tamen hæc eadẽ mente pertractans, illum ad te deum meum pro me crucifixum & mortuum, compassionis affectum experiar, quem innocens mater tua, & pœnitens Magdalena in ipsa passionis tuę hora senserunt.

(Depositio ad miseriã refertur.) Et sciendum, quòd quanuis ista depositio domini de cruce, non fuerit sibi in pœnam: quia corpus erat exanime: nec fieret ei in contumeliam, sed potius in honorem & reuerentiam, præsertim cùm non fieret à Iudæis sęuientibus, sed à deuotis fidelibus eum multum diligentibus, imò etiam Iudæis & hoc dolentibus, quòd cum tanta solennitate deponebatur, condiebatur, & sepeliebatur: istud tamen factum depositionis, in se valde miserabile fuit & lamentabile: quòd videlicet corpus tantę nobilitatis, tractabatur tanquam cadauer vile: licèt in veritate cadauer non fuerit, propter diuinum suppositum, in quo corpus illud imputribiliter subsistebat: & si corpus illud non sensit pœnam, beata tamen virgo (quę ibi aderat) pœnã in hoc facto sensit maximam. E Ex hoc articulo, depositionis domini de cruce, habentur duo documenta. (Documenta.) Primum est, quòd fideles communicantes corpus domini de altari, ęquiparãtur illis qui ipsum deposuerũt de cruce. (Communicantes.) Perinde enim est (imò plus) Christi corpus sumere de ara altaris, quàm de ara crucis. Illi enim acceperunt eum in brachijs & manibus: sed isti sumunt in ore & cordibus. Secundum documentum est, quòd & nos libenter debemus Christum cum Ioseph de cruce deponere. Quandiu enĩ peccator in peccatis est, Christum in cruce distentum, quantum in se est, vinculat & crucifigit: peccata enim nostra sunt in causa, quòd Christus crucifixus est. Sed mox cùm per pœnitentiam ad deum conuertitur, ipsum de cruce soluit & deponit: & inter brachia sua eum recipit. Sicut fecit Ioseph qui in deponendo Christum de cruce, inter brachia sua eum complectebatur. Vnde sicut quis complectens aliquem inter brachia, potens est de eo facere quicquid vult: maximè si illud non repugnet, sic peccator conuersus per pœnitentiam, constringens iam Chri- F stum brachijs amoris, potens est de eo omnia quę voluerit obtinere. Nequaquam enim Christus repugnat pœnitenti: sed paratior est ad dandum gratiam, quàm iste ad recipiendum. (Conformatio.) Ad conformandum se huic articulo, recogitet homo, quàm lamentabile factum fuit quòd tale corpus (quod erat deus) sic tractabatur ad modum cadaueris: & quòd corona gloriæ, iacuit sic supina & prostrata in terra: qualem etiam planctum tunc beata virgo fecerit super corpus dilecti & dulcis filij sui: vel aliâs, sicut dederit meditanti. Iesu qui de cruce non viuus descendere, sed mortuus deponi voluisti: vt de morte resurgeres ad electorum informationem: da mihi de sacro altari tuo, ac si de ara crucis corpus tuum verum dignè susciperet & vt de hac cruce, quam suscepi in tui professione seruitij, quousque vixero non descẽdam: sed cùm tibi placuerit ab hoc corpusculo repetere animã quam dedisti, tunc te vocante de cruce deponar: & te inuitante ad requiem paradisi perducar.

Post aliquam verò morulam, rogat Ioseph dominam, vt permittat corpus domini perungi, ac lintbeami-

Lugendi dilatio. lintheaminibus inuolui & sepeliri. Ipsa verò contendebat, dicens: Nolite amici mei tam citò mi-
G hi filium meum auferre, vel me secum sepelite. Illum adhuc paululum relinquite mihi, vt faciem ipsius valeam contemplari, & videndo aliquantulum inde consolari. Illi volebant eum tradere sepulturæ, & ipsa volebat eum retinere: & sic erat hæc pialis & miseranda contentio inter eos. Flebat illa lachrymis irremediabilibus. Ipsius lachrymarum tanta vbertas fluebat, vt caro cum
Lachrymę virginis. spiritu in lachrymis resolui putaretur. Rigabat lachrymis faciem & extinctum filij sui corpus, & perfundebat vndique plagas eius. Lapidem quoque quo corpus eius positum & locatum fuerat, lachrymis madebat, in quo eius lachrymę adhuc apparere dicuntur: qui nunc in ingressu ecclesiæ sancti sepulchri esse memoratur. Lauit & tersit vulnera eius cruentata, & osculabatur ea, & faciem eius sacratissimā. Aspiciebat vulnera corporis, & vultum eius & caput: videbat spinarum puncturas, depilationem barbę, faciem ex sputis & sanguine deturpatam: & de aspiciendo & flen-
H do non poterat satiari. Virginis dolores narrari non possunt: quia malè illi erat, sicut esse poterat. Et ideo quantas lamentationes, vlulatus, plā ctus & fletus super idem corpus vnici filij sui tūc
Planctus Marię rationabiles. fecerit, verbis explicari non posset. Credendum tamen est, quòd nullos planctus irrationabiles fecerit: quia dolor eius ad rationem superiorem nō pertingebat. Magdalena verò pedes domini, quos alia vice lachrymis compunctionis rigauit: nunc multomagis vndis lachrymarum compassionis largiter lauit. Aspiciebat pedes sic vulneratos & perforatos, desiccatos & sanguinolentos: & flebat amarissimè: & præ dolore videbatur deficere: similiter flebant vehemēter & alij, ac etiam angeli præsentes ibi. Vnde Augustinus: O quis angelorum vel archangelorum illic non fleflet, vbi contra naturam author naturæ, immortalis deus mortuus homo, iacebat? Videbāt Christi corpus sic malè tractatum: ab impijs sic laceratum iacere: & Mariam totam suo cruētatam in cruore sic amarissimè flere: & nullo modo suas lachrymas poterant refrenare. Sicut enim possibile fuit, deū
I per assumptum hominem mori: sic possibile fuit angelos bonos in morte domini sui dolere. Hæc Augustinus. Plāge ergo & tu charissime amarè, & clama cum Bernardo dicente: O bone Iesu quàm dulciter cum hominibus conuersatus es: quàm magna & abundantissima eis largitus es, quàm dura & aspera pro eis passus es, dura verba, duriora verbera, durissima crucis tormenta. Hæc
Contemplatio. Bernardus. Contempleris etiam bene dominum & saluatorem tuum, nigra & regia, volue & reuolue, à latere in latus, à planta pedis vsque ad verticem, & non inuenies in eo sanitatem: sed vndique dolorem, vbique cruorem. Non enim est in eo mē brum, vel sensus corporis, qui suam afflictionem & infirmitatem, vel passionem non senserit. Vide quid in quolibet sensu, quid in qualibet parte sustinuit. In capite spinas: in auribus opprobria: in oculis fletum, in ore fel & acetum, in facie alapas & sputa, in collo colaphos, in naribus fœtorem: quia in loco ex cadaueribus corrupto fuit crucifixus: clauos in manibus & pedibus, flagella in dorso, lanceā in pectore. Quia enim ge-

nus humanum vulneribus peccatorum fuit plenum, secundum illud Esaiæ, Omne caput lan- K Esai. 1.
guidum, & omne cor mœrens, à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas: ideo Iesus in omni parte corporis sui plagas suscepit: vt per eius liuores in toto sanaremur. Homo enim erat infirmus in capite: id est in intentione, quæ est caput animæ: quia in his quæ faciebat non sanam intentionem habebat. Erat infirmus in manibus, quia faciebat opera mala vel remissa: erat infirmus in pedibus, quia habebat affectionem immundam aut terrenam: pes enim animæ, est affectus & amor eius: quia sicut corpus vadit pedibus, sic anima vadit affectibus. Erat infirmus in corde, quia habebat cogitationes noxias & vanas. Erat infirmus in toto corpore, quia habebat totam vitam mundanam, & conuersationem vanam. Vt igitur Christus suis liuoribus & vulneribus nos sanaret: voluit vulnerari in capite, vt sanaret omnes nostras obliquas intentiones: voluit vulnerari in manibus, vt sanaret nostras malas & remissas operationes: voluit vulnerari in pedibus, vt sanaret nostras im- L
mundas & terrenas affectiones: voluit vulnerari in corde, vt sanaret noxias & vanas cogitationes: voluit flagellari & vulnerari in toto corpore, vt sanaret totam nostram vitam & conuersationem. Vnde Bernardus: Meditare, inquit, positionem corporis crucifixi: & vide si aliquid est in eo quod non peroret pro te ad patrem. Diuinum illud caput multiplici spinarum densitate depressatur, vsque ad cerebri teneritudinem confixum est. Ad quid hoc? Ne doleret caput tuum, ne tua vulneraretur intentio. Caligauerunt in morte oculi sui: & illa luminaria magna, quæ illuminant orbem, ad horam extincta sunt. Nónne illis obtenebrantibus tenebræ factæ sunt super vniuersam terram: & illa duo luminaria magna cum illis luminaribus semota sunt? Hoc autem totum factum est, vt auerterentur oculi tui, ne viderent vanitatem: & si viderent, non adhærerent. Aures illę quæ in cœlis audiunt: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus Sabaoth: audierunt in terra dæmoniacorum voces: crucifige crucifige, vt quid istud? Ne aures tuæ obsurdescerent M
ad clamorem pauperis: ne reciperent auditum vanum, ne detractionis virus apertis poris vsquequaque susciperent. Speciosa illa facies speciosi forma præ filijs hominum: sputis illita est, afflicta colaphis, addicta delusionibus. Quare hoc? Vt facies tua illuminaretur, illuminata confirmaretur, & diceretur de te, Vultus eius non sunt amplius in diuersa mutati. Os illud quod angelos docet, homines instruit, quod dicit & factum est, felle potatum est & aceto. Sed hoc factum est, vt veritatem & iudicium loqueretur os tuum, & confiteretur dominum deum suum. Manus illæ quæ fundauerunt cœlos, extensæ sunt in cruce: clauisque transuerberatę durissimis, vt manus tuæ extenderentur ad inopem. Pectus illud, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ dei absconditi: lancea militari perfossum est, vt pectus tuum à prauis cogitationibus mundaretur, mūdatū sanctificaretur: & cōseruaretur sanctificatū. Pedes illi, quorū scabellum adorare debemus, quoniam sanctum est: dura transfixione transfixi

Infirmitas humanæ naturę per Christum sanata.

Omnia mēbra Christi pro nobis orant.

A transfixi sunt, ne pedes tui festinarēt ad malū: sed
currerent viā mandatorum domini. Quid plura?
Pro te carnem & animam posuit, vt corpus & spi
ritum sibi vendicaret. Totum toto, se te compara
uit. Huic igitur omnem vitam tuam ô homo de-
bes: quia vitā suā pro tua posuit, & cruciatus ama
ros sustinuit: ne tu perpetuò sustineres. Cui verò
iustius viuam q̄ illi? qui si non moreretur, ego nō
viuerem. Hæc Bernard. Ad hoc etiam faciendū,
& debitum domino rependendum, idem Bernar-
dus, quasi monendo sic dicit: O homo respice ocu
lo mentali, quanto remunerationis debito astrin-
garis domino patienti. Recole sudorē sanguineū,
triginta argenteos, fictionis osculum, alaparū cō-
tumeliam, flagellorum instantiam, ictus arundi-
nis, coronam spineam, sputi ludibria, crucis anga-
riam, patibuli suspendium, oculos lāguentes, oris
pallorem, fellita cibaria, amara pocula, spōgię ob-
sequium, caput inclinatum, latus perforatum, vl-
nas extensas, manus transfixas, pedes confossos,
vocem lamentabilem, latrones altrinsecos, garru-
lationes irrisorias, titulum famosum, vestimenti
B sortem, geminatū crucifige. Quid plura? Vilissi-
mum mortis supplicium, & probra nephandissi-
ma. Et iterum: Vide homo quo amore te dilexit
dominus deus tuus, vt vestigia eius sequaris. Pro
te ligat⁹ est, vt te à vinculis peccatorū absolueret.
Pro te flagellatus est, vt te à flagellis æternæ iræ
erueret. Pro te iudicat⁹ est, vt te à iudicio æternæ
dānationis liberaret. Pro te coronatus est spinis,
vt te coronaret in cœlis. Pro te vulneratus est
medicus, vt tu sanareris egrotus. Pro te crucifix⁹,
vt tuas concupiscentias crucifigeret. Pro te mor-
tuus est, vt te à mortuis suscitaret. Pro te sepult⁹
est, vt in te vitia sepeliret. Hæc Bernardus. Mul-
ta igitur pro nobis sustinuit dominus Iesus: sed
nos miseri ad confusionem nostram vno sermone
fatigamur, vno verbo deijcimur. Oīa ergo quæ
dominus Iesus passus est: quæ circa ipsum gesta
sunt, mente reuolue, & diligenter pertracta: & ex
his te ad patientiam in omnibus aduersis, quæ pa
teris, accinge viriliter & arma. Vnde Chrysosto-
mus: Armemus nosmeipsos aduersus omnem fu
rorem, aduersus omnem iram: & si inflammatum
videris cor tuum, signa pectus, impone crucem.
C Conuitiatus est tibi aliquis: recordare omnium
quæ in Christo gesta sunt, & omnia extinguen-
tur. Non solum legamus hęc omnia: sed & mente
feramus ea. Sufficientia enim sunt hæc, continuè
reuoluta, vniuersam iram destruere. Et si contu-
meliam, & si iniustitiam patiamur: dicamus con-
tinuò, nō est seruus maior domino suo. Propter-
ea enim hæc omnia sustinuit, vt secundum eius
semitam gradiamur: & nos cōtumelias feramus,
quia maximè conuitia à mente abijciunt. Sed ta
men ipse non solum tulit hæc: sed omnia egit vt
saluaret eos qui hæc faciebant. Hæc & nos zele-
mur. Vnde Gregorius: Nihil enim deum ita pro-
pitium facit: vt inimicos amare, & his qui offici-
unt benefacere. Cùm quis officit, non ad ipsum
respicias: sed ad eum qui mouet, scilicet dęmonē,
& iram vniuersam aduersus illum euacua: ipsius
autem & miserere, qui ab illo mouetur. Cùm in-
iuriantem videris, excogita quoniam diabolus est
qui mouet eum: nō enim Christianorum sunt in-
iuriæ. Cùm igitur quis iniuriatus fuerit, memen-
to tui dominatoris: quoniam & per verba, & per D
res ei detrahebant: & ironiam multam ostende-
bant: ipse verò non solum non vlciscebatur: sed &
contrarijs remunerabat in humilitate & mansue
tudine: hunc itaque & nos zelemur: ita enim pote
rimus & à conuitio eripi omni. Si enim non do-
lueris, non conuitium patieris: quid enim doles?
Si quidem iniustè conuitium pateris: hoc maxi-
mè tristari non oportet, sed illius misereri. Si ve-
rò iustè multo magis silere oportet: neque doleas
in verbis, sed corrigas in rebus. Quare si vigilaue
ris, dupla lucraberis: & propitium facere deum si-
lentio, & actionem accipere: ex his quę dicta sunt,
corrigere ea quæ acta sunt: & gloriam hanc huma
nam despicere. Etenim hinc dolor nobis fit, quo-
niam multi ad insensatorum suspicionem inhiāt.
Hæc igitur vniuersa meditemur in operibus: si
enim nō hæc direxerimus, inaniter & vane in mū
dum venimus: magis autem & in malo. Non enī
sufficit fides in regnum ducere: sed hæc maximè
condemnare habet eos qui vitam malam demon-
strant. Qui enim sciuit voluntatem domini sui
& non fecit, verberabitur in multis. Properemus E
igitur nos ad exitum: etenim multis nobis opus
est viaticulis: vt sufficientia æternæ vitę accipiē-
tes viaticula, videamus dominum nostrum Iesum
Christum. Hæc Chrysostomus.

Memoria passionis ob remunerationē faciēdam.

Cōtra irā passionis memoria.

Amare inimicos.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui hora diei vesper
tina à Ioseph de cruce deponi, & inter bra
chia eius recipi voluisti: à matre quoque
tua mœstissima, & alijs amicis tuis plan-
ctus fuisti: fac me quæso Ioseph crescētem in vir-
tutibus quotidie: & da vt peccata propter quę cru
cifixus es, & iterum quasi in cruce ligaris, plangē-
do & deponendo merear te de cruce deponere: teq;
quasi fasciculū myrrhę inter brachia amoris re-
cipere: vbi digneris dilecte mi semper commora-
ri, & me à laqueis diaboli custodire, ne vnquā vel
hic, vel in futuro valeam à te separari. Amen.

De secundo completorio. Cap. LXVI

F
HOra completorij cogitabis doloro- Matt. 27.
sus & tristis, qualiter tardante hora Marc. 15.
rogat Ioānes dominam, vt permit- Luce. 23.
tat aptari & sepeliri corpus domini & Ioan. 19
nostri, antequam intret sabbatum,
in quo non licet talia operari: & eo quòd propter
nimiam moram possent à Iudæis pati calumniā.
Tandem domina tanquam grata & discreta, & co
gitans quòd ipsi Ioanni esset per filium cōmissa,
amplius contendere noluit: ac signans & benedi-
cens corpus, vt volebant aptari permisit: tunc vn-
xerunt corpus: [& inuoluerunt in sindone mūda,] Inungitur
quam Ioseph emerat, [& ligauerūt illud lintheis:] & inuoluit
etiam alijs, scilicet sudario quod capiti adhibeba corp⁹ Iesu.
tur: & institis seu fascijs quibus totum corpus al-
ligabatur: quæ omnia etiam de lino erant, [& (vt
creditur) Nicodemus attulerat, ac etiam [cum
aromatibus, sicut mos Iudæis est sepelire:] scili-
cet personas venerabiles: hoc enim acceperunt à
patribus suis & senioribus. Domina tamen sem-
per tenebat caput ipsius in gremio suo, quod sibi
reseruauit aptandum: & Magdalena pedes, apud
quos misericordiam est consecuta: tandem ve-

G rò Magdalena pedes lachrymis rigatos deuotè
abstergit,amplexatur,osculatur, & inuoluit:& a-
ptat fideliter,quàm melius nouit. Sic ergo aptato
reliquo corpore,respiciunt ad dominam : vt ipsa
compleat,& omnes planctum reincipiũt. Omnes
enim sic amarissimè flebant, vt vix quisquã eorũ
loqui posset. Videbant matrem omni solatio de-
stitutam:& super illam dabant potius planctum,
quàm super extinctum dominum suum. Reinci-
pe etiam & tu planctum, si fortè dimiseras eum.
Tunc domina videns quòd amplius differre non
possit:ponit vultum super faciem filij:& ex inun
dantia lachrymarum, multomagis lauit faciem,
quàm Magdalena pedes: abstergit autem & de-
osculans os eius, in quodam sudario ipsum inuo-
luit,& diligenter aptat: & iterum benedicit eum,
& signat. Et tunc omnes adorantes flexis genib⁹,
& pedes eius osculantes,accipiunt & portant eum
ad monumentum,quod à monte Caluariæ distat
passibus quinquaginta: domina tenebat caput,&
Magdalena pedes : reliqui verò erant in medio.
Vnde Anselmus: Sequere & tu preciosissimũ cœ
H li terræq; thesaurum: & porta vel pedes, vel ma-
nus,brachiáque sustenta: terræ defluentes minu-
tatim preciosissimi sanguinis guttas curiosius col
Dolor Mariæ in exequijs Christi. lige:& puluerem pedum eius linge. Dolorem quẽ
Maria in exequijs filij sui tolerauit: olim Dauid
in exequijs Abner præfigurauit . Abner à Ioab
fraudulenter interfectus erat: cuius interfectionẽ
2.Reg.3. rex Dauid,feretrum sequens, deflebat.Dauid nõ
solum ipse super exequias eius plorabat , sed etiã
alios ad plorãdũ incitabat : ita beata virgo & alij
deuoti exequias Christi deplanxerunt , & corda
Monumẽtum dñi. sua intima compassione sciderunt. [Erat autem
propè locum crucifixionis hortus,& in horto mo
numentum nouum] ipsius Ioseph,sumptuose fa-
ctum:& in petra excisum,id est in vno lapide, se-
cundum quantitatem hominis concauatum: [in
quo nõdum quisquam positus fuerat:in quo,quia
iuxtà erat,propter parasceuen Iudęorum sepelie-
runt eum:] reuerenter & deuotè,flexis genib⁹,ma
gnis singultibus,& suspirijs validis : & sic domi-
num vitę,dederunt sepulturæ mortis. Sepelierũt
eum in loco propinquo:quia non poterant longè
I portare,propter solennitatem sabbati imminen-
tem. Vnde Chrysostomus: Quia verò breuitate
temporis vrgebantur,& vespera imminebat:ideo
ponunt eum in proximum monumẽtum. Et Au
gustinus, Acceleratam vult intelligi sepulturã,
ne aduesperasceret: quando iam propter parasce-
uen facere aliquid tale non licebat. Tunc (vt ait
Exequię domini. Augustinus) illius exequias angelorũ milia mi-
lium decantabant:qui omnes conuenerant ad se-
pulchrum domini sui. Illi cantabant laudes , sed
Monumentum cur nouum. Maria dabat gemitus & suspiria cordis. Dispensa
tiuè autem in nouo ponitur monumento,vbi nul
lus positus erat:vt,secundum Ambro.& Chryso.
non alius qui cum eo iaceret surrexisse à perfi-
dis diceretur.vel secũdum August. Sicut in Ma-
riæ virginis vtero nemo ante illum,nemo post il-
lum conceptus est:ita in hoc monumento nemo
ante illum,nemo post illum sepultus est. Et secũ-
Cur solidum. dum Hiero. In monumento exciso in petra cõdi-
tus est:ne si ex multis lapidib⁹ fuisset ędificatum,
suffossis tumuli fundamentis,ablatus furtò dice-
ret. Et secũdum Aug. Si etiã sepulchrum fuisset
in terra, dicere poterãt: suffoderũt terrã,& furati K
Cur alienum. sunt eum:ꝙ autem in alieno sepulchro ponit,pau
pertatem eius testat. vñ Theoph. Attende etiam
Paupertas domini. abundãtiã ꝓ nobis susceptę paupertatis. Nãq; do
mum in vita nõ habuit,post mortẽ quoq; in alie-
no sepulchro recõdit:& nud⁹ existẽs,à Ioseph ope
ritur. Vñ & Anselm. Pauper ita fuit Christus vt
nõ in sua, sed in aliena domo nasceret:& viuens i
hoc mundo, nõ haberet vbi caput suum reclina-
ret:nec moriens, vnde nuditatem suã tegeret: nec
mortuus,vnde inuolueret:nec sepulchrum aut lo
cum,vbi corpus suum poneret. Ideo etiã,secundũ
Ambro.& August. Saluator in aliena sepultura
ponitur,qui ꝓ aliena moriebat salute. Vt quid il-
li ꝓpria sepultura,qui in se mortem ꝓpriã nõ ha-
bebat? Itẽ,secundum Amb.ad ostendendum ꝙ nõ
debuit detineri à morte. Non em̃ ille sepulchrum
mortis desiderabat,qui de morte triumphũ quęre-
bat. secundũ Hiero. autem & Bedã,ex simplici se-
pultura dñi,ãbitio diuitũ cõdemnat: qui nec mor
tui & in tumulis possunt carere diuitijs. Sed (vt
ait Aug.) Põpa funeris: agmina exequiarũ,sum- Pompę funebres.
ptuosa diligentia sepulturę,monumẽtorum opu- L
lenta cõstructio:viuorum sunt qualiacunq; sola-
tia,nõ adiutoria mortuorum. hęc Aug. Nõ fuit i
sepultura dñi aurum,nõ gẽmę,nõ sericũ: sed lin-
theamẽ purũ & nitidũ. Sindon em̃ pãnus,seu tela Sindon.
de lino est:de quo etiã erãt institę, quib⁹ corp⁹ est
alligatum:& similiter capitis sudarium. vñ secun
dum Hiero. possumus intelligere ꝙ corpus dñi
nõ auro,nõ gẽmis,nõ serico: sed lintheamine pu-
ro obuoluendũ sit. Vnde etiã quia in simplici sin-
done inuolutũ est corpus Iesu: ideo Siluester pa-
pa instituit,vt sacrificium altaris nõ in pãno seri
co,vel tincto,vel auro texto:sed puro lintheo ter-
reno, & sindone munda cõsecretur & celebretur.
Secundũ Petrũ cãtorẽ,ex eo ꝙ dicitur, In sindo-
ne munda, & in monumento nouo: colligi potest Ornamẽta altaris sint noua.
pallas altaris,dalmaticas,casulas,albas, sicut nec
sindonẽ fieri debere de aliqua veste prius in cõmu
nes vsus assumpta: ꝓpter reuerentiã tanti sacra-
mẽti:sed ex noua,prius nõ induta:quę domino cõ
secrata, nõ debet ad communes vsus assumi. Sed
nónne corp⁹ Christi ponit sępe in aureis scyphis?
Ita,sed mediãtibus pixidibus nouis. Hęc Petrus. M
Sepulto autẽ domino mater eius omni corde am
plexabatur sepulchrũ,& qua poterat voce benedi
cebat filium suum. Ad sepulchrum sedẽs innixa
illi man⁹ extẽdebat:& desup illud exosculãs, ama
ro nimis dominũ singultu deplorabat. Accessit
Ioannes, & lugens ipse multum leuauit eam lugẽ
tem:& exeuntes omnes de monumento,[posuerũt
lapidẽ, quasi pro clausura] ad ostiũ monumenti,]
Lapidis super sepulchrũ positio. ne ipse locus bestijs esset peruius,scilicet magnũ,
qui non posset de facili,& sine multorum auxilio
amoueri:ne aliquis veniens posset rapere Christi
corpus:quia per illud ostium erat ad sepulchrum
ingressus. In quo patet virtus resurgentis, quẽ nõ
potuit retinere magnus lapis:& tollitur oĩs in re-
surrectione eius suspitio , quia nec ab aliquo fieri
potuit violentia,aut furtum,aut fictio. Vnde Au
gust. Si fuisset lapis paruulus suppositus : dicere
poterant,dormientibus nobis tulerunt eũ. Et Hie
ronymus, Saxũ enim magnum appositũ, ostẽdit
nõ absq; auxilio plurimorum sepulchrũ potuisse
reserari. Mysticè,in actibus Ioseph & Nicodemi
signantur

Mystica sepultura Christi in corde nostro.

A signantur plura requisita in nobis, si Christus in corde nostro debeat sepeliri. Nam debet cõmunicans esse inuolutus lintheaminibus: per mũdam affectionem,& conscientię puritatem. In sindone enim munda Iesum inuoluit, qui eum pura mente & puro corpore suscipit: decet nãq; non solum pura anima, sed & corpore puro corpus Christi suscipere. Inuoluere autem oportet: quia mysterium eius clausum & occultum est. Debet etiam vnctus esse aromatibus, per feruentem deuotionem. Cum mirrha enim & aloè Iesum inuoluit, qui crucifixũ in corde cum amaritudine pœnitẽtiæ & cõpassionis recõdit. In nouitate verò monumenti designatur, quòd cor debet esse per gratiam & puritatem innouatum, & ab omni vetustate peccati purgatũ, priusquam ad corpus Christi accedat: in quo corde etiam ponit eum, quando de ipso iugiter cogitat: quia monumentum dicitur, quasi monẽs mentem. Sumpturus igitur eucharistiam, videat vt cor suum sit quasi monumẽtum nouum, in quo locetur:& quasi hortus in quo delectetur, ne in monumẽto suo alius positus sit,

Euchari-stiã sumpturo vi-denda.

B vel circa hoc quicquam inutile excreuerit: quod erit, si bene per pœnitẽtiam mundatum fuerit & innouatum: alioquin nõ poterit in eo dignè sepelire Christum. Per monumẽtum autem lapideũ, in petra excisum, designat cordis stabilitas: quia debet in bono proposito esse firmum:& fidei soliditas, in qua apud ecclesiã sepultus est Christus: hoc est fides Christi, supra quã petram ædificata est ecclesia. Sed pro custodia omniũ prædictorũ, debet adhiberi lõganimitas perseuerãtiæ: vt mẽs corpus Christi recipiens, in prędictis conditionibus intẽdat finaliter perseuerare: & hoc designatur per saxum ostio monumenti aduolutum. Ille etiam sepulto Christo in corde suo aduoluit pro clausura lapidem magnum ad ostium: qui se claudit ne possit ingredi peccatum: & ponit diligens obstaculum contra peccati recidiuum, ne Christus eum deserat & relinquat, donec ipsum à mortuis resurgere faciat. vnde Ambrosius, Cui pulcherrimè lapis admotus est, ne pateret: quicunq; enim in se humauerit Christum, diligẽter custo-

Cordis clausura.

C diat ne eum perdat, ne perfidię sit ingressus. Vnde & Hilarius, Et quia nihil præter eum oporteat in pectora nostra penetrare, lapis ostio aduoluitur: vt nihil absque eo inseratur. Voluit autem Christus in monumento iusti, scilicet Ioseph, sepeliri: ad ostendendum quòd nõ requiescit nisi in corde iusti:& quòd non amplius peccatorum consortio volebat: quia amplius pro ipsis non moriturus erat. vnde Ambrosius, Mysticè autẽ iustus Christi corpus sepelit (talis enĩ est Christi sepultura) qui fraudem iniquitatẽq; nõ habeat. Iustus autẽ corpus Christi operit sindone vesti:& tu domini corpus gloria sua, vt & ipse sis iustus. Bene autem in monumento conditur iusti: vt iustitiæ habitatione requiescat. hæc Ambrosius. De monumento domini fertur, quòd domus seu spelunca fuerit rotunda, de subiacente rupe excisa: erat enĩ lapis seu rupes grãdis in horto: in cuius latere erat monumẽtum excisum seu spelunca, habens octo pedes longitudinis:& totidem latitudinis:& tantę altitudinis, vt homo intrò consistens, & in eius pauimẽto rectus stans, vix posset manu extẽ-

Cur in monumẽto iusti sepultꝰ.

Sepulchri forma.

sa culmen attingere: introitũ patulum habens ab Oriente: cui lapis ille magnus aduolutꝰ atq; appositus erat p ostio. In cuiꝰ monumẽti parte Aquilonari sepulchrũ dñi, hoc est locus dñici corporis de eadẽ petra est excisus, septẽ pedes & mediũ habens lõgitudinis,& à cętero pauimẽto altius eminens: tres palmos & medium habens altitudinis: eiusdẽq; existens latitudinis, cuius est altitudinis. Qui videlicet locus nõ desup, sed à latere Meridiano p totũ est patulus, vnde inferebatur corpꝰ, vt esset quasi sarcophagus superpositus fundamẽto,& inclinatus sup latus, aperturã habens à latere,& nõ superius. Color autẽ eiusdẽ monumenti ac loculi, rubicũdo& albo dicitur esse permixtus. Monumẽtũ ergo erat ad modũ domũculæ factũ: intra quod erat sepulchrũ Christi positũ. Sic enĩ sepulchra Iudęorũ antiquitꝰ,& maximè magnarum personarũ solebant fieri: vt eorũ filij possent ibi etiã sepeliri. Propter hoc dicitur frequẽter de regibus Iuda: Sepultꝰ est in sepulchro Dauid &c. Est autẽ ibi in eodem loco, ob reuerẽtiã dñici sepulchri, artificioso opere, forma rotunda, vno tãtum foramine superius aperto dñicę resurrectionis ecclesia maxima constructa, continens montẽ Caluariæ ac locũ sepulchri:& multa loca sacra, in qua sepulchrum dñi est intra quandam cellam rotundam pulchris lapidibus constructam. Hæc siquidem ecclesia dñici sepulchri est patriarchalis, & habebat canonicos regulares,& priorẽ, secundũ habitum & regulam sancti Augustini viuentes, quibus loco abbatis patriarcha præerat, cui soli obedientiã promittebant. Hæc ecclesia inter sancta & venerabilia loca, nõ immeritò obtinet principatum, in cuius loco tam magna & mira, per dominum sunt facta & ostensa. ⸢Et dies erat parasceues,⸣ id est, pręparationis: scilicet sexta feria, in qua præparabant illa quæ in sabbato comedi debebãt: ⸢& sabbatũ illucescebat,⸣ q; a vespera ad sabbatum pertinẽs instabat, à qua solennitas sabbati incipiebat. Vbi sciendũ, ꝙ sicut homo sexta feria creatus est, & peccauit: sic Christus sexta feria pro homine mortuus est,& satisfecit. Vnde & dixit, consummatũ est: opus scilicet recreationis, sicut eadẽ die consummatũ fuit opus creationis:& sicut sabbato requieuit ab omni opere suo, sic sabbato quieuit in sepulchro: in signũ ꝙ in hac sexta ætate pro eo operari,& pati debemus, vt in septima cũ ipso quiescamus: donec in octaua, veniente gloria resurrectionis, cum ipso simul gaudio perfruamur. Vnde Beda, Parasceue Græcè, Latinè præparatio interpretatur: quo nomine Iudæi, qui inter Græcos cũuersabant, sextã sabbati, quę nũc à nobis sexta feria vocat appellabant: eo ꝙ in illo ab opere suo requieuit deꝰ. Vnde & hãc sabbatũ, id est, requiẽ vocari præcepit, rectè dñs eadem die sexta crucifixus, humanæ reparationis impleuit arcanũ: sabbato aũt in sepulchro requiescens, resurrectionis, quę octaua die ventura erat, expectabat euentũ. Vnde nostræ simul deuotiõis, ac beatę retributionis prælucet exemplum: quos in hac quidem sexta mũdi ætate pro domino pati, & velut mundo crucifigi necesse est: in septima verò ętate, id est, cũ leti quis debitũ soluit, corpora qdẽ in tumulis, animas aũt secreta i pace cũ dño manere, & post bona oportet opera quiescere: donec

D

Sepulchri color.

Ecclesia sepulchri.

E

Sextæ ferię mysterium.

F

Parasceue

G octaua tãdem veniente ætate, etiam corpora ipsa resurrectione glorificata, cum animab⁹ simul incorruptionem æternæ hæreditatis accipiant. vnde pulchre septima dies in Genesi vesperam habuisse nõ legitur: quia requies animarum, quæ in illo seculo nunc est, non cõsumenda mœrore: sed pleniori gaudio futuræ est resurrectionis adaugẽda, hæc Beda.

Vespera sabbati nõ lecta.

Vbi etiam nota, ꝙ inter cætera mysteria, quæ hodie ecclesia facit, hoc vnum est: quia hodie ꝓ omnibus orat.

Oratio ecclesię in parasceue.

Cuius ratio est: quia Christus fuit hodie valde pius, in parcendo: qñ dixit, Pater dimitte illis: quia nesciũt quid faciũt. Fuit valde liberalis, in largiendo: quia ad modicam petitionem dedit latroni regnum cœlorum. Fuit valde largus, in redimendo: quia non guttam, sed totum sanguinem pro nostra redemptione dedit. vnde in psalmo: Quia apud dominũ misericordia: & copiosa apud eum redemptio. Ideo ecclesia, ad similitudinem Christi, est hodie multum liberalis in orando, & multum pia in parcendo.

Psal. 129.

Hodie etiam fideles ecclesias omnes, & altaria visitare consueuerũt: cuius triplex ratio est: Prima est, quòd illa visitatio repræsentat visitationem apostolorum & sanctarum mulierum, quæ crebrò visitabant sepulchrum.

Ecclesiarũ & altariũ visitandorũ causæ.

H Secunda est, quia Christus hodie omnes sanctos, qui fuerunt à principio mũdi vsque nunc, præsentialiter visitauit: dum ad limbum descendit. Tertia ratio est, quia sancti hodie debent valde liberales esse: fuerũt enim hodie de carcere liberati, & in cœleste regnũ sublimati. Si quis enĩ de carcere liberaret, & in imperiũ sublimaretur, illam diẽ vtiq; multũ diligeret: & in illa die multũ liberalis esset. Meritò igitur hodie fideles sanctos visitant: vt ab ipsis de carcere liberatis, & in imperium sublimatis, beneficia valeant obtinere. (Mulieres autem, (quæ erãt Christo deuotę, funus (subsecutę) quomodo, & in quo loco corpus domini poneretur, diligenter curauerunt respicere & notare: vt postea ei tempore congruo munus suæ deuotionis possent offerre, & officium funeri impendere: ac corpus eius inungere.

Mulierum circa sepulturam deuotio.

Per hoc significatur: quia animæ deuotæ debent mysterium passionis Christi sollicitè considerare: & eam pro posse imitari. vnde Beda,

I Sed & hactenus sanctæ mulieres die parasceues, id est præparationis, idem faciunt: cùm animæ humiles, & quò maiores sibi conscię fragilitatis, eo maiori saluatoris amore feruentes, passionis eius vestigijs in hoc seculo, quo requies est præparanda futura, diligenter obsequuntur: & si forte valeant imitari, pia curiositate quo ordine sit eadem passio completa, perpendunt. Qua lecta, audita, recordata, mox ad parandum opera virtutum, quibus Christus delectetur se conuertunt: vt finita præsentis vitæ parasceue, in requie beata expectent tempore resurrectionis occurrere Christo cum aromatibus spiritualium actionum. hæc Beda.

Mariæ & cęterarum constãtia.

Ioseph autem & Nicodemus inclinantes domino, & adorantes sepulchrum, recesserũt: Maria verò & alij, qui arctius amabant, remanserunt (sedentes contra sepulchrum,) & lamentantes dominum, & expectantes eius promissum. In quo ostenditur earum constantia, & feruor dilectionis erga dominum: quia recedentibus discipulis, ac alijs notis, adhuc remanebant circa sepulchrum. vnde Hieronymus, Cæteris relinquentibus dominum, mulieres in officio perseuerant: expectantes quod promiserat Iesus: & ideo meruerunt primò videre resurgentem: quia perseuerauerunt vsque in finem. K

vnde & Rabanus. Alijs notis Iesu ad sua redeuntibus, solę mulieres, quæ ardentius amabant, obsequium funeris inspiciebãt: expectantes quod promiserat: & ideo post resurrectionem primò Christum vident beatæ mulieres quæ ministrauerunt viuenti, astiterunt morienti, obsecutę sunt sepulto: & sic congauisæ sunt resurgenti. vnde & Chrysostomus, Vidisti mulierum fortitudinem, vidisti dilectionem, vidisti magnanimitatem quæ vsque ad mortem fuit. Imitemur has mulieres nos viri: neque derelinquamus in tentationibus Iesum. hæc Chrysostomus. Per deuotionem quippe harum mulierum ostenditur, quia deuotę personæ mũdo mortuæ, debent cum Christo per compassionem sepeliri: vt mereantur resurrectionis eius participes fieri. Laua ergo & tu lachrymis corpus eius sacratissimo sanguine aspersum: & vnge ipsum vnguentis sanctę orationis: & porta brachijs charitatiuę & humilis operationis: & sepeli cum aro- L matibus bonæ conuersationis: ac bonis doctrinis & exemplis: cum multis gemitibus ac planctibus & lamentis, & cooperi sub amoris & deuotionis pauimento conscientiæ tuæ in sindone & castitate mentis: ac sudario & labore pœnitentiæ, & sedebis ibi iuxta eum ad monumentum, donec videas ipsum à mortuis resurgentem. Queso ne mortuum pro te dilectum reijcias: sed totis desiderijs in sepulchro cordis recipias: stringas candidissimis cogitationum & purissimis affectionũ lintheaminibus, roseas speciosissimas, amorosissimas eius plagas: donec te ducat in resurrectionis suæ lętitiam mirabilibus dotibus decoratam, & in ascensionis suæ excellentiam super omnes cœli ordines eleuatam.

Et nota quòd licèt in hac sepultura Christus nihil passus fuerit, quia mortuus: tamen hoc factum in se miserabile fuit & lamentabile: propter rationes & causas suprà circa depositionem domini de cruce tactas.

Sepultura lamentabilis.

Ex isto articulo sepulturæ trahuntur plura documenta.

Documenta.

M Primum est (secundum Theophilum) quòd nos simus imitatores Ioseph, in hoc quòd quãdo corpus Christi susceptum fuerit à nobis, & inuolutum: tunc debemus ipsum ponere in monumento nouo exciso in petra: id est in mente nostra dei imagine insignita: renouata & firmata in Christo, qui est petra. vt dicat illud Canticorũ, Tenui eum, nec dimittam.

Canti. 3.

Secundum est, quòd sicut dominus passus, mortuus, & sepultus, lamentatus fuit: sic & nos lamentari eum debemus, per compassionẽ & veram compunctionem. Tertium est, quòd sicut Christus sepultus custoditus fuit: sic & nos eum in mente nostra sepultum firmiter custodire debemus: ne latrunculi, id est dęmones sepulchrum cordis nostri subintrẽt, & furentur nobis Iesum. Quartũ est, ꝙ & nos qui spiritualiter mortui sumus peccatis, cõsepeliamur etiã cũ Christo: ita vt abscondamur & quiescamus à peccatis: sic ꝙ vetus homo in nobis amplius non resurgat. vnde Apostol⁹, Cõsepulti, inquit, sumus cũ Christo ꝑ baptismũ in mortẽ: vbi Glo. Christus in psona veteris

Roma. 6.

na veteris

A na veteris hominis habebat membra confixa in cruce, ne ad priores actus mouerentur, à quibus etiam mortuus & sepultus quieuit humanis subtractus aspectibus: per hoc exigens à nobis vt mēbra nostra continentiæ & iustitiæ clauis confixa habeamus, ne ad priora mala redeamus: à quibus etiam ita perfectè quiescamus, vt nec eorū visio, nec memoria habeatur. Et sic veteri homine in nobis crucifixo, mortuo, & sepulto: ad bona resurgentes, in nouitate vitæ ambulemus, hæc in glosa.

Conformatio. Ad conformandum se huic articulo, imaginetur homo quasi cor suum sit Christi sepulchrum: & ibi ipsum venerabiliter recondat: reconditum lamentabiliter defleat, & diligenter custodiat: ne ipsum amittat. Cōsepeliat se ipsum in eodem sepulchro cum Iesu: & ruminet sensum documentorū, vel aliàs sicut deus ministrabit. Iesu qui in monumento sepeliri, lamentari, & custodiri voluisti: da mihi te in corde meo spiritualiter sepelire, lamentari, & diligenter custodire: vt & ego tibi consepultus tecū merear ad resurrectionis gloriam peruenire: & qui positus in sepulchro à visu B hominum es segregatus in pace dormiens, abscōde interim me seruum tuum in abscondito faciei tuæ, à conturbatione hominum: vt mundo mortuus tibi viuens in te dormiam, & suauiter in te requiescam.

Sepeliendi cum Christo forma. Hic nūc videndum est, qualiter debemus cum Christo sepeliri. Sepulchrum autem istud in quo debemus sepeliri, est ipsa religio, in qua ipse religiosus spiritualiter debet mundo mori & sepeliri. Assimilari autem debet religiosus mortuo & sepulto, quātum ad plura. Primo, quātum ad censum rerum: quia sicut mortuus & sepultus nihil pprium habet: sic & religiosus nihil proprium habere, sed omnia in cōmuni diuidere debet. Secūdò, quantum ad sensum carnis & motūs: quia sicut mortuus priuatur sensu, nec sensibilibus gaudet: sic & religiosus debet esse mortuus quantum ad delectationes, quę ad sensum carnis pertinent: & sicut mortuus, mouenti se non contradicit: sic & religiosus prælato, se regēti non debet cō tradicere: sed in omnibus obedire. Tertiò, quantū ad domicilium: quia sicut mortuus clauditur in sepulchro: C sic & religiosus debet esse clausus in claustro: & sicut mortuus de monumēto non exit, nisi ad iussionem dei: scilicet die iudicij: sic nec religiosus debet exire claustrum sine iussione prelati: & sicut mortuus nō murmurat quando transfertur de monumento in monumentum, sic nec religiosus debet murmurare quando transfertur de monasterio ad monasteriū. Quartò debet assimilari maximè morti Christi: in morte enim Christi anima fuit à carne separata: tamē anima & caro fuerunt diuinitati vnitę: sic in vero religioso anima debet esse separata à carne: vt scilicet carni non consentiat in aliquo carnali amore: anima tamen & caro deo debent esse vnitę: anima, per amorem: caro, per incorruptionem: vt possit dicere cum propheta, Cor meum & caro mea exultauerunt in deum viuum. (Psal.12.)

Sepulturę figuræ. (Gene.37. Ionæ.2. & 3.) Sepulturam Christi olim filij Iacob præfigurauerunt: qui fratrem suum Ioseph in cisternam miserunt. Hanc etiam Ionas præfigurauit: quem proiectum de naui in mare cetus deuorauit. Ionas fuit per tres dies & noctes in ceto: ita Christus fuit vsque ad triduum in monumēto. D Nunc recogita qualiter dominus tuus septē horis prędictis pro te passus sit, & ausculta eum quasi te moneret & diceret: Cùm primò nocte surrexeris, ob reuerentiā illius amoris quo me vinctum tradidi in manus malorū, & quo factus sum obediens vsq; ad mortē: disponas in corde tuo obedire velle ad omnia quæ tibi iniunguntur. (Memoria septem horarū dominicarum.) Circa primā, ob reuerentiā humilitatis qua corā indigno iudice velut agnus mansuetus steti: subijcias te omni creaturę propter me, & ad quęq; vilia opera sis paratus. Ad tertiam, ob amorem quo ego contēptus, consputus, & opprobrio saturatus fui: teipsum contēnas & vilipēdas, & opprobria sustineas. Ad sextā crucifigas tibi mūdum, teq; mundo: cogitās qualiter ego omniū creator pro amore tuo crucifixus sum: & ideo omnia delectabilia mūdi sint tibi quasi crux amara. Ad nonā, moriaris mundo & omni creaturę: scilicet vt amara mors intantū corde tuo dulcescat, vt omnis creatura desipiat. Circa vesperā, qua de cruce depositus sum, recolas in gaudio qualiter post mortem & omnes labores tuos fœlici requie pausabis in sinu meo. Ad cōpletoriū, memor sis E vnionis illius qua spiritus vnus mecum effectus, meipso in summa experiētia perfrueris: quę vnio hic in via incipit per voluntatis meæ & tuę concordiam in omnibus, tam aduersis q̄ prosperis, & in futuro complebitur per æternam gloriam in cœlis.

Mariæ abductio à sepulchro. Appropinquante aūt nocte, dicit Ioannes dominę quòd eis expedit recedere, quia non est cō ueniens ibi morari, vel de nocte ad ciuitatem redire. Tunc domina prout potest surgit, & ad monumentum genuflectit, & ipsum amplectitur ac benedicit. Nam cruciata gemitibus, fatigata doloribus, afflicta ploratibus, nequibat stare pedibus. Tamen sicut poterat mulieribus sanctis adiuta, cunctis plorātibus simul cum ea, cœpit recedere.

Crucē prima adorauit Maria. Cùm aūt venerunt ad crucē, ibi ipsa genu flexit, & crucem adorauit. Similiter & omnes fecerunt. Cogitare nanq; potes, quòd ipsa fuit prima quæ crucem adorauit, sicut & prima quæ filium natum adorauit.

Crucis absconsio. F Hæc autem sancta crux post passionem & resurrectionem domini per Iudæos, cū crucibus latronum, sub monte Caluariæ profundè sub terra abscondita fuit, vbi ducentis annis & amplius vsque ad tempora Cōstantini & Helenę latuit: sed Helena in lapide plusquam viginti passibus fodiens, ipsas tres cruces inuenit, quibus sublatis crucem domini ab alijs signo resurrectionis mortui probauit & discreuit.

Crucis absconsæ locus. Ipse autē locus in quo crux inuenta est, distat à loco Caluariæ decem pedibus versus Orientem descendendo, vbi in ecclesia quæ continet montem Caluariæ, est cripta profunda, inferior pauimento quadraginta gradibus, vel circa: & sunt ibi quatuor columnæ, quę dicuntur mortem domini fleuisse. Deinde recedunt versus ciuitatem, & per viam sæpe domina se vertebat retrò, aspiciēs per compassionem. Intrantibus autē illis ciuitatem, multi videntes dominam, moti pietate super illius dolore ad luctum cōuertebantur amarum: & concurrunt vndique bonę matronæ, & virgines ambulātes post ipsam, & associantes eam p viā, & consolantes, ac etiam lamentantes eam. Sed & boni homines, per quos transibat, compatiebantur ei-

G tur eidem & mouebantur ad fletum. Vndique fit ploratus magnus & luctus. Nam dolor eius multos faciebat dolentes. Vix lachrymas continere poterant, quicunque eam plorantem videbant. Fiebat luctus quocunque transibat Maria: plurabat ipsa, plorabant & omnes ambulantes cum ea, plorabant & multi venientes obuiam ei. Sic vtique deducitur à plorantibus plorans, quousque peruentum est ad domum Ioannis. Cùm autem venerunt ad domum, tunc ipsa vertens se versus dominas illas, inclinauit se agens gratias. Illæ verò inclinantes se eidem valedixerunt, & cum lachrymis recesserunt. Intrauit ergo domina domum: ibi resedit, ibi permansit: & eam Ioannes in sua cura & custodia retinuit: ac super propriam matrem omni corde amauit. Flebat & plangebat valde cum Ioanne, & Magdalena, & sororibus suis. Soluebat dolori amaras lachrymas, filij sui mortem nimis amaram in corde suo recolens: ac passionis loca, & cuncta quæ passus fuerat in animo voluens. Tandem Ioannes hortando quòd desisteret, consolatus est eam, vt poterat. Tu quoque experiaris vires tuas, si scires eam consolari: & cõfortare, quòd parum comederet, & alios comedere faceret: quia adhuc ieiuni sunt, & refectione indigenti ac eis parare, & ministrare coneris: & postea benedictione ab ea, & alijs singulis accepta recedere poteris. Hic nota quod hodie, scilicet die parasceues, non consecratur hostia: quia vera hostia hodie est oblata. In hac etiam sexta feria, in qua passus est Christus, multa sunt facta diuersis annis & vicibus: de quib⁹ sunt isti versus:

Consolari monet Mariam. H

Sextæ feriæ insignia.

Salue festa dies: quæ vulnera nostra coherces.
Angel⁹ est missus: est passus & in cruce Christus:
Est Adam factus: & eodem tempore lapsus.
Ob meritum decimæ, cadit Abel frater ab ense.
Offert Melchisedech: Isaac supponitur aris.
Est decollatus Christi baptista Ioannes.
Est Petrus ereptus: Iacob⁹ sub Herode perẽptus.

Tedet iã audire, & recitare Iudæorũ blasphemias: Altera enim die, quæ est post parasceuem, iam incepta: scilicet cùm iam sexta feria transisset, & sero facto post solis occasum sabbatô iam intrasset: conueniunt iterum sacerdotes & pharisæi ad Pilatum, dicẽtes: Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc viuens, post tres dies resurgam. Quod dicunt illi ex inuidia est: quæ etiam proprium nomen non patitur: & dicentes, seductor: hoc quod ipsimet erant domino imponunt. Nõ sufficit seductoribus scelus mortis: nisi & pòst lacerent famam eius. Est autem seductio duplex: scilicet bona & mala. Prima, est seductio sanctitatis: scilicet à falsitate in veritatem: de qua dicit Hieremias, Seduxisti me domine: & seductus sum. Alia est seductio peruersitatis: scilicet à veritate in falsitatem: & hanc imponũt Iudæi Christo. Vnde Hieronymus, Principes autẽ sacerdotum, licèt immensum facinus in nece domini perpetrauerint: tamen non sufficit eis, nisi etiam post mortem eius conceptæ nequitiæ virus exerceant, famã eius lacerantes: & quem innocentem sciebant, seductorem vocant. Sicut autẽ Caiphas ignorans antè prophetauerat, dicens: expedit vnum hominẽ mori pro populo, & non tota gens pereat: sic & modo: seductor enim erat Christus, nõ à veritate in errorem mittens: sed à falsitate ad veritatem, à vitijs ad virtutes, à morte ad vitam ducẽs. hæc Hieronymus. Iube ergo custodiri sepulchrũ, ne discipuli furentur eum, & dicãt alijs quòd surrexit à mortuis. Stulti custodiam petunt: quasi in sepulchro teneri valeat, qui vbique est, & omnia cõtinet. vbi Ambrosius: Quãta malitia sacerdotũ, qui nõ tantũ magistro, sed etiam discipulis detrahunt: & erit nouissimus error peior priore. vbi Rabanus: In hoc autem ignoranter verum dicunt. Peior enim fuit contẽptus pœnitentiæ in Iudæis, quàm error ignorantiæ. Peior erat infidelitas resurrectionis, quàm crudelitas passionis. Confirentur ergo planè quòd prius fuit error in nece domini. vbi & Chryso. Vide autem qualiter etiã nolentes concertant ad demonstrandam veritatẽ. Irrefragabilis enim demonstratio resurrectionis facta est per ea quæ prætenderunt. Quia enim custoditum est sepulchrũ: nulla fraus facta est. Si autem fraus facta non est: manifestẽ & irrefragabiliter dominus surrexit. hæc Chry. Pilatus verò iam fatigatus dixit eis, Habetis custodiam: id est, do vobis licentiam ponẽdi custodes, & concedo quòd accipiatis milites ad custodiendum eum pro vestra voluntate. Ite & custodite sicut scitis: quasi diceret: Si debet resurgere, malè poteritis custodire: quàm impius & fatuus erat Pilatus, qui sicut Christum permisit occidi, ita & custodiri: eum morti adiudicauit, eis etiam custodes dedit. Vadũt illi, & veniẽtes illuc primò corpus eius inspiciunt, & eũ qui author vitæ claruerat, in inferni claustris retentũ se deprehẽdisse lætãtes, sepulchrũ muniũt: milites armatos custodes ponunt: lapidem qui erat in ostio monumẽti, vnde accessus in sepulchrũ erat, sigillo præsidis, ac etiã sigillis suis signant: ne aliquis sine scitu eorũ ingredi possit, & diligenter omnia faciunt. Et in hoc apparet malitia eorũ: quia etiã in custodibus nõ cõfidunt: sed insuper sigilla apponunt. Hoc autem totũ dominus voluit fieri, propter maiorẽ certitudinem resurrectionis suæ: vt & ipsi quãuis nolentes, sibi tamẽ testes sint dominũ surrexisse: & nullo modo sic positũ furari potuisse. Nõ est eñ consiliũ, nec sapientia, nec fortitudo cõtra dominũ. Et rectè in tali loco dominus sepulturã suam elegit, vbi nulla possibilitas fodiendi esset: quatenus omnẽ occasionẽ calumniandi Iudæis auferret: ne fortè si in maceria circunclusus esset, vel quolibet pariete: dicerẽt ipsi discipulos illius furatos eũ fuisse. vnde & Hiero. Nõ suffecerat principibus sacerdotũ, & scribis, & pharisæis crucifixisse dominũ saluatorẽ: nisi sepulchrũ custodirẽt, cohortem acciperẽt, & signarent lapidem: & (quantum in illis est) manum opponerẽt resurgenti: vt diligentia eorum nostræ fidei proficeret. Quãto eñ diligentius seruatur: tãto magis resurgẽtis virtus ostenditur: vnde & Chry. Et in durissimo lapide fuerat excisum, & grandis lapis positus est ad ostium, & custodia ponitur militũ in circuitu: vt quãto fortius seruatur ne furari posset: tãto magis virtus dei appareat cũ resurrexerit. Si eñ sepulchrũ fuisset in terra, dicere poterant. Suffoderunt terrã, & furati sunt eũ. Si fuisset lapis paruulus positus, dicere poterãt, Paruulus lapis fuit, & dormientibus nobis tulerunt eũ. Et iterum, Diligentia

Iudæorum blasphemia & peruersitas. I

Proprij nominis expressio.

Seductio duplex.

Hiere. xx.

Seductor bon⁹ Christus.

K

Custodia sepulchri fidei conducit. L

Sigillorum signatio.

M *Sepulchri soliditas calumniã pellit.*

A gentia scribarũ prodest fidei nostræ. Seruate pharisæi, seruate: deus includi non potest, deus in sepulchro teneri non potest: qui fecit cœlum & terram, cuius in pugillo terra est & cœlum, qui appẽdit mundum in tribus digitis. Qui ergo appẽdit mundum, vno sepulchro nõ potest cõtineri. vnde etiã Hilari⁹: Mœtus furãdi corporis, & sepulchri custodia atq; obsignatio, stultitię atq; infidelitatis testimonium est: cùm prius præcepto domini cõspexissent de sepulchro mortuum suscitatum. Pilatus autem prædictus, postmodũ in multis apud Tiberium Cęsarem à Iudæis accusatus: deportatus est in exiliũ Lugdunum, vnde erat oriundus. Herodes verò, qui consensit Pilato in nece domini: deportatus est in exilium Viennium, & mortuus est ibi.

Hilarius.

Pilatĩ exiliũ, mors, & patria: Item Herodis.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui hora completorij aromatibus vngi & condiri: ac lindone & alijs lintheis inuolui, & ligari: matre quoq; tua & alijs amicis tuis lamẽtantibus ad sepeliendũ portari & sepeliri voluisti: da mihi, quæso, vt te aromatibus vngam per feruen B tem deuotionem, & bonam conuersationem: sindone & lintheaminibus te inuoluam, per mũdam affectionem, & conscientiæ puritatem: lamenter te lachrymis pœnitẽtiæ & compassionis, portẽq; brachijs charitatiuę & humilis operationis: & sepeliam te in corde meo, per iugem recordationẽ, & memoriam: vt & ego tibi cõsepultus peruenire tecum merear ad resurrectionis gloriam. Amen.

¶ Epilogus dominicæ passionis, & de laude crucis. Cap. LXVII.

COnsidera nunc quæ pro salute hominis omni tempore, & specialiter hodie passus est domin⁹: vt inde aduertas quãtum sibi debeat quilibet Christianus: hæc enim quæ pro nobis passus est, super omnia quæ operatus est, valde amabilem eum nobis reddũt: & nos ad eum amandũ fortius astringunt. vnde Bernardus, Valde omnino mihi amandus est, per quem sum, viuo, & sapio. Pro his ergo ita sum amãs te quantũ possum. Sed est quod me plus mouet, plus vrget, plus accendit. Super omnia (inquam) reddit amabilem te mihi, bone Iesu, calix quem bibisti, opus C nostræ redemptiõis: hoc omnino amorem nostrũ facilè vendicat totum sibi. Hoc, inquam, est quod nostram deuotionem & blandius allicit, & iustius exigit, & arctius stringit, & afficit vehementius. Multum quippe laborauit in eo saluator: nec in omni mundi fabrica tantum fatigationis author assumpsit. Ille denique dixit & facta sunt: mandauit & creata sunt. At verò hic & in dictis suis sustinuit contradictores: & in factis, obseruatores: & in tormentis: illusores, & in morte, exprobratores. Et iterum, Memento iam homo, etsi de nihilo te factum: non tamen de nihilo te redemptum. Sex diebus condidit omnia: & te inter omnia. At verò per totos triginta annos operatus est salutem tuam in medio terræ. O quantum laborauit sustinens? hæc Bernardus. Vnde & Ambrosius, Plus itaque mihi contulit deus redimendo, quàm creando. Creando quippe me mihi dedit: redimendo autem, & seipsum dedit, & me mihi reddidit. Itaque si me totum illi debeo pro me facto: quid iam addam pro me refecto? Non enim tam facile sum refectus, quàm factus. Siquidem de omni quod factum est: dixit & facta sunt. In me autẽ reficiendo: & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantum dura: sed etiã indigna. hæc Ambrosius. Non est autem æstimãdum quòd passionis suę pœna, in eius solum captione & traditione fuerit inchoata: sed potius ab instanti suę conceptionis vsq; ad mortem eius durauit. Cùm enim mortem suam acerbissimam, quam pro salute nostra pati voluit, firmissimè præsciret, & eam futuram infallibiliter cognosceret: oportuit quod in qualibet hora pro ea naturaliter doleret: præsertim cùm cogitaret tantam mortis acerbitatem, & tantam doloris generalitatem: quæ per totum corpus & omnia membra corporis, & per omnes vires inferiores animę diffundi debebat. Multa verò de his domin⁹ passus est pro nobis, quæ colligi possunt ex verbis Augustini, dicentis: Attende & intellige anima mea, tẽpus beatissimę passionis. Passus est Iesus meus, amor meus, dulcedo mea, spes mea, beatitudo mea, consolatio mea: & in omni tempore, in toto corpore, & in omni suo opere. In tempore infantiæ angustias vteri, paupertatem, asperitatem, & humilitatem præsepij, persecutionem aduersarij, fugam Aegypti. In tempore adolescentiæ, disputationem, præcipitationem. In tempore iuuẽtutis, amarissimam & turpissimam passionem. Passus est etiam in toto corpore: in oculis, effusionem lachrymarum: in auribus, auditum contumeliarum & blasphemiarum: in genis, molestiam alaparum: in naribus, fœtorem sputi: in ore, amaritudinem aceti & fellis: in manibus, vincula: & in pedibus afflictionem plagarum: in toto corpore flagellationem. Et in opere detraxerunt prædicationi, conuersationi, miraculorũ operationi. Traditur & ligatur iustus & innocens, sicut agnus ad sacrificium, & sicut latro ad suspendium: & tamen non quærit vindictã, non ostendit impatientiam, immo arguit Petrũ amputantẽ auriculam, cùm posset obtinere à patre legionẽ angelicã duodenã. Ligatur ergo sicut latro, accusat̃ vt latro, cõdemnatur vt latro, expellit̃ vt latro, plectit̃ inter latrones, vt princeps latronũ. Ligaris dñe, vt soluas vincula peccatorũ: vt dissoluas colligationes impietatis, & fasciculos deprimẽtes. Pungeris bone Iesu spinis, clauis & lancea: vt sit in nobis recta intentio, discreta operatio, manifesta dilectio. Flagellaris, vt à me flagella tuę iracundiæ propulsares. Vulneratus es domine Iesu propter peccata nostra, attritus propter scelera nostra: vt sint plagæ tuæ nostrorum vulnerum efficax medicina. Tempus etiam, dulcis Iesu, tuã aggrauat passionem. Passus enim es tempore nocturno, diurno, frigido, æstiuo. In matutinis castigatus, in mane accusatus, in tertia acclamatus, in sexta condemnatus, in nona cum clamore & lachrymis expirasti. Plange igitur & dole, & satage anima mea, & deducant oculi tui lachrymas, & non taceat pupilla oculi tui super fratrem tuum decorum nimis, & amabilem super amorem mulierum, qui vestiuit te coccino, & præbuit tuo cultui ornamenta. Dolebis enim si cõsideras lachrymas mulierũ, lachrymas piscatoris, lachrymas insensibi-

Amandi Christi rationes.

Salutis nostræ operatio.

Redẽptionis bñficiũ maius est q̃ creationis.

D

Passa à Christo plurima.

E

Passus est Christus in oĩ ætate.

Passus est Christus in omni membro.

Ligatus.

F

Punctus.

Flagellat⁹.

Vulnerat⁹

Passus toto tẽpore.

 lium si

G lium:ſi videas obtenebrationē ſolis,vt celaret mē
bra domini patientis:terręmotum,concuſſionem
lapidum, reſurrectionē corporū, aperitionem mo-
numentorū,&velum diſſolutū:lachrymas patien
tis,& lachrymas genitricis. Dolet eñ beata virgo
mater de proditione & captione,de cōdēnatione,
de crucifixione:potiſſimè in cōmendatione & de-
poſitione. Locus etiā tuā, bone Ieſu,aggrauat paſ
Locus aggrauat. ſionem. Paſſus eſt enim dominus Ieſus in præſe-
pio,in deſerto,in templo,in hoſpitio,in itinere,in
horto,in atrio, in prætorio,in loco crucifixionis.
In pręſepio,indigētiā:in deſerto,pugnā: in tēplo,
reſiſtentiā:in hoſpitio,obſeruatione detētoriā: in
itinere,fatigationē & moleſtiā:in horto,ſudorem
ſanguinis:verbū & oſculum proditoris: vexatio-
nem corporis: cōprehenſionē & ligationē cohor-
tis. In atrio:īterrogationē,alaparū afflictionē, tri
nam negationē,accuſationē:in faciem cōſpuunt,
colaphis cędunt,in faciē palmis percutiunt:inſul
tando & illudendo pphetā eū dicunt. In pręторio
iniquitatem teſtiū,& accuſationem infideliū:ama
H riſſimū flagellū,iniquum iudiciū,illuſionē perſe-
Peruerſio rerum. quentiū. Et vide puerſitatem nimiā, iniquitatem
maximā. Iudicatur iudex,deridet rex,cruciatur
pōtifex. Vide iniquum iudiciū, ex parte teſtium:
quia non conueniunt,ex parte rei:quia accuſatur
innocēs. Defecit etiā in iſto iudicio rectitudo ani
mi:ſciebat eñ ꝙ p inuidiā tradidiſſent eū. Defuit
etiā iuſta cauſa:quia non culpa ppria,ſed aliena.
iuſtus ordo:quia capitur & ligatur ante ſentētiā.
Admittit Pilat⁹ accuſationē falſam :cōdēnat in-
nocentē ad crucis ignominiā. Erubeſce Pilate iu-
dex inique. Quomodo vinceris,ſuperaris,ſubuer
teris,ſeduceris? qui prius eū eripere conabaris iu-
re communi,conſuetudine loci,flagello corporis.
Erubeſcite infideles,pfidi Iudæi:qui magiſtrū ve
ſtrum,dominū veſtrū crucifigitis & pcutitis. Ple-
ctitur in loco crucifixorio:patitur naꝗ dei filius,
amor æternus,ſyncerus,dulcis & ſuauis:in mulie
ribus plangentibus,in Iudæis infidelib⁹,in latro-
ne blaſphemāte,in populo acclamāte,in matre la
Mortis genus turpiſſimum. chrymante. Attende etiā & intellige anima mea
genus mortis ſuæ. Illud eñ genus mortis fuit tur
piſſimū,viliſſimū,amariſſimū,acerbiſſimū. Spo-
I liatur eñ veſtibus,expellitur à ciuibus,cruciatur
cum latronibus,illuditur à militibus. Illuditur in
domo Herodis,in veſte cādida:in domo principis
colaphis,ſputis,& alapa:in pręторio iudicis, in ve
ſte purpurea, in corona ſpinea , in ſalutatione,in
genuflectione irriſoria, in cathedra crucis , in ti-
tulo, in conſortio, in multiplici opprobrio. Fuit
etiam amariſſimum:ſi cōſideres cauſalitatem,ge-
neralitatem, diuturnitatem, & acerbitatē. Cauſa
enim nō eſt tua,ſed mea,domine Ieſu:tu enim ſo-
lus fuiſti abſque macula. Paſſus es generaliter.
Vt videas igitur anima mea generalitatem hanc.
Lect⁹ ſponſi,crux. Vide lectum ſponſi: non eſt floridus, non eſt au-
reus vel argenteus , ſed duriſſimus : neſcit enim
ſtramina,deeſt culcitra, lintheamina , cooperto-
ria, puluinaria. Vide titulū famoſum , tripliciter
à Pilato conſcriptum:conſidera cibum eius & po
tum:comitatum eius, ſcilicet mulierum & latro-
num: verba & verbera, vincula & flagella, coro-
nam & lanceam. Paſſus eſt etiā in omnibus par-
tibus corporis: vt miſericordia redemptoris,amo-
ueret tranſgreſſus præuaricatoris. Acerbitatem K
etiam habet,bone Ieſu,paſſio tua: & propter in- Acerbitas paſſionis.
nocentiam,ex parte tui:excęcationem & ingrati-
tudinem,ex parte populi : & propter complexio-
nem, ex parte corporis: compaſſionem,ex parte
matris , & tui dilecti collegij : & quia pateris in
partibus magis paſſibilibus & ſenſitiuis:quod ac-
cidit propter raritatem & teneritudinē carnium,
multitudinē oſſium , & collectionem neruorum.
Pateris igitur domine deus meus,dux meus,& no
tus meus:in latere,manibus, & pedibus : vt acce-
lerares homini originalis,actualis,& venialis cri-
minis medicinam. Dediſti etenim, domine Ieſu
Chriſte,ſanguinem tuum in precium redemptio-
nis , & in potum fidelibus inebriationis, in laua-
chrum coinquinationis , in antidotum curatio-
nis,in ſcutum pręſentis impugnationis. Fuit igi-
tur,bone Ieſu,lectus tuus duriſſimus, cibus & po
tus amariſſimus, cruciatus ſingularis & acerbiſ-
ſimus:nec reuocat te , nec retrahit tenerrimus a-
mor matris,aut timor turpiſſimę mortis:non pu
dor ſpoliati corporis , non dolor ſingularis , aut L
fallacia ſponſionis, quia indutus es veſte nuptia-
li,inſtructus lege legali, armatus armatura ſpiri-
tuali. Egredere igitur filia Sion,& vide gloriam Salomoni cōparatur Chriſtus.
Salomonis in equitatura : in ramis,in veſtibus &
laudibus . Quomodo igitur emarcuit tam citò
flos gloriæ tuæ,vmbra honoris tui? nimirum cō-
uertunt honorem in opprobrium,dulcedinem in
abſinthium. Portas etenī crucem in humeris,ſpo
liaris veſtibus tuis,cruciaris flagellis,ſatiaris op-
probrijs, de vrbe expelleris. Vide noſtri ſapien- Virtutes Chriſti.
tiam Salomonis, à parte tēporis: paſſus eſt etenī
ſexta feria hora ſexta:vt hominem lapſum ſexta
hora & die , per mortem ſuam repararet à parte
medij : hoc enim opus noſtræ ſalutis ordo depo-
poſcerat. Vide & patientiā,ipſe etenim tanquam
agnus,qui portatur ad victimam:& ſicut ouis ad
occiſionem ductus eſt. Vide eius humilitatem:
quia damnatur cum latronibus. Vide charita-
tem:quia indulget crucifigentibus. Vide & pau-
pertatem:pauper enim fuit & in laboribus. Pau-
pertatem tuam oſtendit mihi,pauper Ieſu,mater
tua,familia tua,domus tua:domus(inquam)præ-
ſepij,cœnaculi, patibuli, & tumuli, in equitatura M
aſinæ & pulli. Vbi ſunt inſignia tua,rex regum, Inſignia regalia.
princeps paſtorum? vbi eſt equitatura tua,veſtis
purpurea , palatium, ſceptrum, ſolium, & diade-
ma regni? vbi ſunt ornamenta tua, ſacerdos in
æternum, & pontifex futurorum bonorum? vbi
ſunt præcioſa,annulus & gemma,baculus & cap-
pa ſerica,chirothecę & ſandalia? vbi ſūt arma bel
lica fortis armatæ, & miles noue? Non defuit ti-
bi in gloria alapa , veſtis alba, & purpurea: non
defuit pugna:ſuperaſti latronem & mortem:ſpo-
liaſti infernum,omnia ſpoliantem: in funda vin-
culorum,in lapidibus quinque vulnerum , in ba-
culo crucis. Vbi ſunt codices tui , magiſter opti-
me? liber tuus : corpus tuum, ſcriptus intus &
foris , ſcriptus ſpinis & clauis , illuminatus vn-
da ſanguinis,ligat⁹ vinculis,ſignatus clauis. At- Mortis diuturnitas.
tende & huius mortis diuturnitatem, & præpoſi-
tiones acerbitatum:& pone ſuper caput tuum,ſi-
cut ſignaculum:inter vbera tua,ſicut faſciculum:
ſicut antidotū,contra omnem morbum. Aſcende
ſuper pal-

A ſup palmā crucis:per cōpaſſionem,meditationē, imitationem, vt apprehēdas dulciſſimos fructus eius. Vade ergo ô anima ad montē mirrhę: & cōſidera altitudinem paupertatis, latitudinem charitatis,longitudinem acerbitatis, amaritudinem & dolorem mortis: & affer ramum virentis oliuę ad arcam tuæ conſcientiæ. Accipe etiā columba mea granū frumēti:ſeminatum in incarnatione, in terra virginis glorioſæ:præciſum,in circunciſione:excuſſum & flagellatū,in paſſione:candidū in mēte,rubicundū in corpore, diuiſum in latere, multiplicatū in morte, reconditum in horreo in aſcenſione. Hoc ſit tuum edulium, pulmentū & viaticum. Si autem faſtidit appetitus,ſi laſſeſcat interior guſtus:adhibe agnū immaculatū,adiunge & piſce aſſatum in craticula crucis. Reuera bone Ieſu agnus es,& propter medicinā tuā,patientiam,& innocentiā atq; noticiā: agnoſcis quippē matrē tuā in patibulo,virginē virgini,euāgeliſtā euangeliſtæ cōmendās. Si autē amplius deſideret

Edulium animæ.

B guſtus tuus:ſi non quieſcit appetitus: fac pulmētū de piſce aſſato,vt comedas. Piſcis aſſatus,chriſtus paſſus eſt: nutritus in aquis tribulationis,apertus in latere,exquamatus in expoliatione,ſalſitus in ſputorum multiplicatione,aſſatus in cruce. Huius felle piſcis inūge oculos tuos,vt videas ſi eſt dolor ſicut dolor eius. Si contingat plerunq; ſtare in acie: accipe ſcutū militiæ, vexillū victoriæ,arcū gloriæ. Scutū hoc,quod miles cōtra hoſtes debet accipere:propter figurā,picturā,efficaciam & materiam, crux dñi arbor ſalutifera eſt. Hui⁹ ſcuti cornua,in manibus crucifixi. Tria enī cornua tua exuperāt prælia. Cornu enī paupertatis,ſuperat auaritiæ præliū:cornu humilitatis, pugnā ſuperbiæ:ſed cornu aduerſitatis,laſciuiam voluptatis. Iſtud ſcutū fuit rubricatū & picturatum ſanguine veri agni: iſtud ſcutū fuit perforatum lancea,clauis,& ſpina. Si autē nondum bene vales reſiſtere:vide arcū,& benedic qui fecit illū. Iſte arc⁹ habet chordā ex corpore,lignū ex cruce. Iſte arcus percuſſit latronem mortē,& vulnerauit hoſtē ſerpentē antiquum. Sed ne inermis & impa

Crucis laus. Arma omnia in Christi cruce.

C ratus appareas,præcedat vexillū regis,crux oſtēdatur ſanguis Chriſti militib⁹,vt in pręliū acuātur,& non formidabitur fortis armatus. Si inſurgat flatus elationis,ventus tribulationis,naufragium ſuggeſtionis: aſcende in nauiculam ſanctæ crucis, bonis omnibus refertam,in dextero latere perforatā,ab hoſtibus violenter detractam, catena vinculorum ligatā. In hac inuenies filium dormientem,ventis imperantem, & omnino naufragium propulſantem. Per hāc fugabis periculum, & appropinquabis ad portum optimum. Ipſa enī crux ſancta,eſt lignum exiguum, per quod factū eſt iudicium veritatis. Si ſit tibi clauſa ianua paradiſi:adhibe tibi baculum ſanctę crucis:& pulſa, & aperietur tibi. Si autem oſtium clauſum eſt,& iam dormiunt pueri in cubili, & non habes quod ponas ante amicum tuum: accede ad arcam ſanctę crucis, vt inde tres panes accipias quos apponas hoſpiti recumbenti: panem humilitatis maximę,panem patientię,panem charitatis affluentiſſimæ. Si non potes tibi theſaurum ſapientiæ aperire:adhibe clauem Dauid,quę aperit,& nemo claudit. Si grauat longitudo itineris, & cōcidit

Crux aperit cœlū. Crux omnia cōfert indigenti.

vultus tuus,& deſperas de viribus:accipe virgam D & baculum ſanctę crucis, quo Iordanem tranſeas huius mundi: & viaticum ligni vitę,ne in via deficias aut torpeſcas. Si viator es in ſolitudine hui⁹ mundi, & ſerpentes igniti contra te morſum & mortem intentant: aſpice ſerpentem æneum,poſitum ſupra palum, ne antiqui ſerpentis virus inficiat aut irrepat. Si ſpiritus malus quenq; acciplat:arripiat citharam ſanctę crucis, & refocillabitur,leuiusq; habebit. Si inualuerit ægritudo,aut infirmitas ſpiritualis: adhibe tibi huius præcioſi ſanguinis medicinā. Si deſperas ex meritis,& videas tua opera nequaquā tibi ſufficere: de ſtatera crucis accipe decorum precium animarū. Et accipe in ara crucis hoſtiam immaculatam,cōſcientiam ab operibus mortuis emundantem. Deniq; crux ſancta & benedicta eſt in Chriſti corpore dedicata, & ex mēbris eius tanquam margaritis ornata,decorata regis purpura:quę meruit Chriſti membra tangere: quæ ſola digna fuit regē cœlorum & dominum ſuſtinere. Hæc Auguſtinus. E Vnde beatus Andreas, ductus ad crucem, & videns eam,prorupit in laudem crucis, & ſalutauit dicēs:Salue crux,quæ in corpore Chriſti dedicata es,& ex membris eius tanquam margaritis ornata: antequam in te aſcenderet dominus timorem terrenum habuiſti, modo verò amorem cœleſtē obtines:pro voto ſuſciperis: ſecurus ergo & gaudens venio ad te: ita vt & tu exultās ſuſcipias me diſcipulum eius qui pependit in te: quia amator tuus ſemper fui, & deſideraui amplecti te. O bona crux, quæ decorem & pulchritudinem de membris domini ſuſcepiſti, diu deſiderata, ſollicitudine amata,ſine intermiſſione quæſita,& iam concupiſcenti animo pręparata:accipe me ab hominibus,& redde me magiſtro meo, vt per te me recipiat,qui per te me redemit. De laude etiā crucis ſic dicit Chryſoſtom⁹:Si noſſe deſidraras (charíſſime) virtutem crucis, & quanta ſit,vt poſſum ad eius laudem dicere: Audi. Crux nobis totius beatitudinis cauſa eſt. Hæc nos à cęcitate liberauit erroris. Hæc è tenebris reddidit luci. Hæc debellatos quieti ſociauit. Hæc alienatos deo coniunxit, & longē conſtitutos proximos præſentauit. Hæc peregrinos ciues oſtendit. Hæc diſcordiæ amputatio eſt. Hæc pacis firmamētum. Hęc omnium bonorum operum largitio. Crux eſt clauis paradiſi,crux ſpes Chriſtianorum,crux reſurrectio mortuorum, crux cæcorum dux, crux errantium via, crux claudorum baculus, crux conſolatio pauperum,crux refrenatio diuitum, crux deſtructio ſuperborum, crux malè viuērium pœna, crux aduerſus dæmones victoria, crux deuictio diaboli,crux adoleſcentium pędagogus,crux ſuſtētatio inopum,crux ſpes deſperatorum, crux nauigantiū gubernator,crux periclitantiū port⁹, crux obſeſſorū mur⁹,crux pater orphanorū, crux defenſor viduarū,crux iuſtorū cōſiliari⁹,crux tribulatorum requies, crux paruulorū cuſtos, crux virorum caput, crux ſenū finis, crux lumē in tenebris ſedētium,crux regum magnificentia,crux ſcutum perpetuum, crux inſenſatorum ſapiētia, crux libertas ſeruorū, crux imperitorum philoſophia,crux Imperatorū lex,crux prophetarū pręconizatio,crux annūciatio Apoſtolorū,crux mar F tyrum

Andreæ oratio ad crucem.

Chriſoſto. de laude crucis.

G tyrum gloriatio, crux monachorum abstinentia, crux virginũ castitas, crux gaudium sacerdotũ, crux ecclesiæ fundamentũ, crux orbis terræ tutela, crux templorũ destructio, crux idolorũ repulsio, crux scandalũ Iudæorũ, crux perditio impiorum, crux inualidorum virtus, crux ægrotãtium medicus, crux emundatio leprosorum, crux paralyticorum requies, crux esurientiũ panis, crux sitientium fons, crux mundorũ protectio, hęc Chrysostomus. vnde & Rabanus, Quantos & quales fructus lignum sanctæ crucis germine suo proferat: dignũ est commemorare. Cuius fructus æternus est, & radix perpetua. Cuius odor mundũ replet, & sapor fideles satiat. Cuius fulẽ splendor superat, & candur niuẽ obfuscat: cuius cacumen polũ excedit: & cuius infimũ inferna penetrat. Cuius infirmitas humillima exaltat. Cuius potẽtia exaltata humiliat. Omnium enim virtutũ iocunditas per ipsum & in ipso mundo collata est: quia in ipso rerum perfectio completa est. In cruce insinuatur à morte redemptio, demonstratur sancta

Rabanus, de laude crucis.

H morũ conuersatio, intimatur omniũ virtutũ perfectio, promittitur ad æternã vitam resurrectio, æternæ beatitudinis speratur adeptio, & veræ fœlicitatis acqsitio. O vere bona, & verè sancta crux Christi: quis te ritè totã enarrare potest: aut quis condigne dignè laudare? Quę cœlestiũ archanorum pia es reuelatrix, Quæ mysteriorum dei sacra es conseruatrix, quæq; sacramentorũ Christi idonea es dispẽsatrix. In te angeli gaudia sua accumulata conspiciunt, in te homines iura salutis suæ cognoscũt, in te inferi iustam retributionem fraudis suæ recipiũt. Omnibus es æqua, omnibus bona, omnibus iusta: præterita perdita renouas, pręsentia illustras, futura præmõstras: perdita reqris, quæsita inuenis, inuenta custodis: lapsa restituis, restituta gradu munis, munita in viam pacis dirigis. Tu quidẽ æterni regis es victoria: & cœlestis militiæ lætitia, terrigenarumq; potentia: tu peccatorum es remissio, pietatis exhibitio, & meritorum augmentatio. Tu infirmorum remediũ, laborantium auxilium, & lassorũ refrigeriũ, tu insanorũ

I incolumitas: quietorũ serenitas, & fortunatorum fœlicitas. Tu cura ægrotos medicãs, tu gaudium mœstos consulans, tu sanitas dolentes lætificans, tu status credentium rectẽ, tu firmitas operantiũ bene, tu beatitudo perseuerantiũ ritẽ. Sancta, pia, bona, iusta, benigna, rationabilis, laudabilis, venerabilis, amabilis, fortis, suauis, mitis, sapiens, patiens, potens. Quicquid ergo corde dignẽ de redẽptione nostra potest cogitari vel quicquid ritẽ lingua loqui, omnia ad laudẽ tuam decẽtissimẽ possunt aptari. Quia quicquid in te laudatur, crucifixo in te Christo regi deputatur: & quicqd Christo honoris datur, ad reuerentiam summi patris, cuius ipse vnigenitus filius est, refertur. Et iterũ: Grandis consolatio fidelium est spes sanctæ crucis: & materiam tribuit laudis: quia bonitatẽ nos facit scire creatoris. Crux Christi via est iustorũ, ascẽsus ad cœlũ, rota de infimis ad superiora nos trahens, dux cœli, & ianua regni. Huius pars erecta, diuinũ: & transuersa, commẽdat amorem fraternum. Cuius amoris integritatem Christus nobis ostendit, ac suo exemplo nos instruxit: qui dilectam animam suã in cruce moriens pro amicis suis posuit: & nos idẽ facere docuit. Hunc amorẽ,

K ò deus semper laudabilis, tu pone in me: & timor noxius, atq; carnalis affectus procul recedãt à me: vt gloria sanctæ crucis aucta & multiplicata in vera promissione, dignaq; laude in æternum persistat: ipsaq; mihi carmine & amore venerabilis: semper laus eius in ore meo, & in corde exultatio sempiterna permaneat: vos quoq; precor cœlestes plebes angelorum, animasq; iustorum, qui in conspectu diuinę maiestatis veraciter exultatis, vt sicut hallelu ia sine cessatione, & amẽ deo Christo in ęternũ cantatis: ita quoq; nostram sortem precibus adiuuare studeatis: quatenus beatitudinem veram quam tenetis iam perfectẽ, tandem & nos per gratiã Christi mereamur accipere, hæc Rabanus. vnde & Cassiodorus: Crux est humilium inuicta tuitio, superborum abiectio, victoria Christi, perditio diaboli, infernorũ destructio, cœlestiũ refurmatio, mors infidelium, vita iustorũ. Et, vt ait Hieronymus, Ligno hoc vehimur per mare vndosum, ad terram viuentium. De his etiã quæ passus est dominus, quasi concludendo cum gra-

Cassiodorus, de laude crucis.

L tiarũ actione & oratione sic dicit Anselmus, Expergiscere nunc anima mea, excutere de puluere, & contemplare attentius virum hunc memorabilem, quẽ ecce in speculo Euãgelici sermonis, quasi præsentem intueris. Cognosce anima mea, cognosce. Hic est dominus Iesus Christus, creator, & saluator tuus, vnigenitus dei filius: verus deus, verus homo: qui solus sub sole sine macula inuentus est: & ecce quoniam cum sceleratis reputatus est: & quasi vir leprosus & nouissimus virorũ æstimatus: & tãquam abortiuum, quod proijcitur ab vtero, & nemo curat, sic proiectus est ab vtero matris suæ infœlicis synagogæ. Iste formosus prę filijs hominum, quasi deformis prę filijs hominum factus. Siquidem vulneratus est propter iniquitates nostras: attritus est ꝑpter scelera nostra: & factus est holocaustum suauissimi odoris in cõspectu tuo pater æternæ gloriæ, vt auerteret indignationem tuam à nobis: & cõsedere sibi nos faceret in cœlestibus. Respice domine sancte pater de sanctuario tuo: & de excelso cœlorũ habitaculo:

Passionis epilogus.

M & intuere hanc sacrosanctam hostiam, quam tibi offert magnus pontifex noster, sanctus, puer tuus dominus Iesus pro peccatis fratrũ suorũ: & esto placabilis super multitudinẽ malitiæ nostræ. Respice domine in faciẽ Christi tui, qui tibi vsq; ad mortem obediens factus est, nec recedat ab oculis tuis cicatrices eius in perpetuum: vt memineris quãtam pro peccatis nostris satisfactionem ab eo susceperis. Vtinã domine appendas in statera peccata, quib⁹ iram tuam meruimus: & calamitatem quam passus est ꝑ nobis innocẽs filius tuus. Certẽ hæc grauior apparebit & magis digna, vt propter ipsam effundas misericordiã tuam super nos quàm sint ista peccata, vt pro illis cõtineas in ira misericordias tuas. Gratias tibi domine pater referat omnis lingua, super inenarrabili abundãtia pietatis tuæ, qui vnico filio tuo nõ pepercisti, sed pro nobis illum tradidisti in mortem: vt sic tanq fidelẽ aduocatum haberemus in cœlo coram te. Et tibi domine Iesu, zelotes fortissime, quid gratiarum, quid retributionis dignę tribuã egu puluis, & cinis, & vile figmentum? Quid enim ꝑ nostra salute

Passionis Christi meritũ.

Gratiarũ actio, pro passionis beneficio.

A ſtra ſalute facere debuiſti,& non feciſti? Ab imo pedis,vſq; ad ſummum verticis te totum in aquis paſſionis demerſiſti,vt me totum de illis extraheres. Nam & animam tuam in mortem perdidiſti, vt meam perditam mihi redderes. Et ecce me duplici debito obligaſti. Nā & pro eo,quod dediſti, & pro eo quod mei cauſa perdidiſti debitor ſum. Et pro anima mea quidem bis mihi à te data, ſemel in creatione,ſemel in redemptione: quid magis tibi iuſtè reddam quàm ipſam,non habeo. Pro tua autem præcioſa anima ita tribulata, quid ab homine dignè rependi poſſit,non inuenio. Nam ſi cœlum & terram, & omnē ornatum eorū poſſem rependere, certè nec ſic vſq; ad menſuram debiti vllatenus attingerē. Et ſi idipſum quod & debeo, & poſſibile mihi eſt tibi domine retribuam: tuum domine totum eſt. Diligendus igitur mihi ex toto corde, tota anima, tota mente: & tua mihi ſequenda veſtigia,qui mori dignatus es pro me. Et quomodo fiet hoc in me,niſi per te? Adhęreat anima mea poſt te,quia tota virtus eiꝰ pēdet ex te.

Et nunc domine redēptor meus,te vt verū deum

B adoro,in te credo,in te ſpero: & quibꝰ poſſum deſiderijs ad te ſuſpiro. Adiuua imperfectionē meā. Ad tuę paſſionis glorioſa inſignia, in quibus ſalutem meam operatus es,me totum inclino. Tuæ victorioſæ crucis regale vexillum in nomine tuo Chriſte adoro. Tuum ſpineū diadema, tuos rubētes ſanguine clauos,tuo ſacro lateri immerſam lanceam,tua vulnera,tuū ſanguinem,tuam mortem,tuam ſepulturam,tuam victorioſam reſurrectionem, & glorificationē Chriſte adoro ſupplex & glorifico, horum viuifico odore ſpiritum meū à peccati morte reſuſcita,horū virtute ab aſtutijs ſathanæ me cuſtodi,meq; conforta,vt & iugū mādatorum tuorū ſuaue mihi fiat,& onus crucis qđ baiulare me iubes poſt te,humeris animæ meę leue ſit atq; portabile. Quæ enim fortitudo mea,vt iuxta præceptum tuū mundi preſſuras tam multiplices inuicto animo ſuſtineam? Sed audi quæſo vocem meam, & inclina ſuper ſeruū tuum ſuauē crucem illam,quæ lignum vitæ eſt his qui apprehenderint illam. Iſtam,inquā,diuiniſſimā crucē

Crux dñi, fortitudo noſtra.

C humeris meis impone: cuius latitudo eſt charitas ſuper omnem creaturam ſe extendens,cuius longitudo æternitas, cuius ſublimitas omnipotētia, cuius profundum inſcrutabile eſt ſapientia. Cōfige illi manus meas,& pedes meos:& totā paſſionis tuæ formā ſeruulo tuo imprime. Da obſecro mihi continere ab operibus carnis quæ odiſti, & facere iuſtitiam quam dilexiſti,& in vtroq; tuam quærere gloriam:& ſiniſtram quidem meam,clauo temperantiæ: dexteram verò,clauo iuſtitiæ in illa ſublimi cruce affixā arbitror. Da menti meæ iugiter meditari in lege tua, & deinde cogitatum iactare in te:& dexterum pedem meum eidem ligno vitę clauis prudentiæ affigi. Da vt miniſtrā ſpiritus mei ſenſualitatem non eneruet labentis vitę infœlix fœlicitas, nec cōturbet perennis vitæ præuia fœlix infœlicitas:& ſiniſter quoq; pes meꝰ clauo fortitudinis in cruce tenebitur. Vt aūt & ſpinarum tui capitis aliqua in me ſimilitudo appareat,detur obſecro menti meæ,& ſalutis pœnitentiæ compunctio,& alienæ miſeriæ compaſſio,& ſtimulus zeli æmulantis illud quod rectum

Meditationem optat paſſionis.

eſt coram te, & ad te conuertar in erumna mea, D dum triplex mihi configitur ſpina. Libet vt & ſpongiam per arundinem ori meo porrigas, & aceti amaritudinem guſtui meo adhibeas: vt per ſcripturas tuas rationi meæ conferas guſtare & videre, quoniam flurens hic mundus tanquam ſpongia inanis eſt, & omnis concupiſcentia eius aceto amarior. Ita pater in me fiat vt calix iſte aureus Babylonis inebrians omnem terram, nec inani ſplendore ſeducar, nec falſa dulcedine inebriet. Tuę quoque viuificę mortis domine effigiem facies in me ſeruum tuum, vt moriar quidem peccato ſecundum carnem,viuam autem iuſtitiæ ſecundum ſpiritum. Vt autem integram crucifixi imaginē portare me glorier, illius quoque quod poſt mortem tuam inſatiabilis malitia impiorum in te exercuit, hanc in me ſimilitudinem exprime. Vulneret cor meum viuus & efficax ſermo tuus, penetrabilior omni lancea acutiſſima, & pertingens vſque ad interiora animæ meæ: producat ex ea tāquam à dextro latere meo vice ſanguinis & aquæ amorem tuum domine & E fratrum meorum. Poſtremò munda ſindone primæ ſtolę ſpiritum meum inuolue, in qua requieſcam ingrediens ad te in locum tabernaculi admirabilis,& abſcondas me donec pertranſeat furor tuus. Die autem tertio poſt diem laboris,poſt diē ſimplicis gloriæ, mane prima ſabbati perpetuò inter filios tuos me indigniſſimū reſuſcita, vt in carne mea videam claritatem tuā, & adimplear lætitia vultus tui. Hæc Anſelmus. Imaginem itaque crucifixi ſecundum modum præmiſſum,portans in te, ora & conare vt ſpiritus tuus inuoluatur munda ſindone puritatis & innocentiæ, in qua abſconſus à mundi vanitatibus ſepeliaris in ſecreto mētis tuæ,& ibi requiſcas in meditatione paſſionis dominicæ: mortuus quidem mundo,& viuens deo: & hoc apertè ſignatum eſt, vbi dicitur quòd precio ſanguinis Chriſti emptꝰ eſt ager figuli,in ſepulturam peregrinorum: vbi dicit Gloſa, quòd ſepultura Chriſti nihil eſt aliud quàm requies Chriſtiani:& tunc cor tuum debet ſigillari ſigillo paſſionis Chriſti, & clauſum teneri ac cuſtodiri. Deinde ſic ſepultus in ſecreto F mentis tuæ ab omnibus vanitatibus, glorioſum triduum mortis Chriſti peragas. Quorum primus dies, afflictionis & pœnitentiæ: vt pro omnibus cōmiſſis vel omiſſis deo voluntariè ſatisfacias. Secundus dies eſt quietionis & gratiæ: vt in ſolo deo requiem mentis ponas,quia in eo ſolo pax inuenitur & tranquillitas. Tertius dies eſt præmiationis & gloriæ: vt eius coniunctionem & amplexū feruente deſiderio iugiter concupiſcas. Quibus tranſactis in mane prima ſabbati: hoc eſt,in futura vita perpetua, inter filios & electos dei glorioſè reſuſciteris, & in carne tua videas glorioſam humanitatē Chriſti, in ſpiritu autem beatificè contempleris ineſtimabilem claritatem dei,& per huc adimplearis perpetua lætitia vultus eius.

Triduum ſepulturę myſticè.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte,qui pro redemptione mundi miſerias & anguſtias, opprobria & conuitia, calumnias & iniurias, pœnas & afflictiones,paſſionem & mortem patiēter ferre voluiſti: tu per hæc omnia quæ

propter

G propter peccata nostra pertulisti, à peccatis omnibus & vitiis, ab omnibus huius seculi periculis, & infernalibus pœnis, a subitanea morte, & æterna me libera: & da mihi (obsecro te) omnia quę pro me tolerasti non fugere, vel obliuisci: sed præ oculis semper habere, & ardenter amplecti: vt laboris & doloris participem, etiam requiei & cõsolationis tuæ me velis esse consortem. Amen.

De sabbato sancto.
Cap. LXVIII.

Matth. 26 Mariæ, & sociarũ, in sabbato sãcto exercitium.

Ane autem sabbati, stabãt simul in domo, ianuis clausis, domina & alię socię cũ Ioanne, afflictę & dolorosę (tãquam orbatæ & plenę mœrore) memorantes angustias tribulationis hesternæ. Sedebant simul, aspicientes se tantũ adinuicem cum lachrymis, sicut contingere solet magna pressura & calamitate grauatis. Successiuè autem veniunt discipuli, plorantes & ipsi, tandem cessantes à fletu, loqui de domino suo incipiunt: & cum lachrymis discipuli se redarguunt, ꝙ eum dereliquerũt. Et de his quæ fecerat domi-
H nus Iesus cum eis, narrãt adinuicem: modo vnus, modo alius, & sic per ordinem. Intuere igitur eos diligenter, & eis cõpatere: quia in magna sunt afflictione. Quid enim est videre ꝙ domina mundi, & principes ecclesiarum, & omnium populorum, ducesq; diuini exercitus, sic timorosi & afflicti stãt in quadam domuncula reclusi, nescientes quid facere debeant, nisi ꝙ conferunt, & se confortant de verbis & factis domini sui. Domina tamen semper mente tranquilla, & pacata, stabat: quia certissimam spem de resurrectione filij sui habebat: & in ea sola remãsit fides ecclesiæ, in ipsa die sabbati: & ꝓpterea specialiter dies sabbati attribuitur ei. Et ideo alijs luminaribus extinctis, vna candela in tenebris seruatur accensa: quia lumẽ fidei in sola remãsit virgine Maria. vnde Augustinus: Quem genuit virgo, iniustè mori dolebat: sperans autem & firmiter credẽs ipsum, secũ-
I dum promissum, tertio die morte deuicta resurgere: in hac enim sola interim fides ecclesiæ in triduo illo stabat. Et dum vnusquisq; vacillando hęsitabat; hæc quæ fide concepit fidem, quam semel à deo suscepit, nunquam perdidit: speq; certissima resurrectionis gloriam expectauit. hæc Augustinus. Non tamen poterat ipsa domina gaudenter stare, propter memoriam mortis filij sui, passi iniustè. Et sabbato quidem siluerunt, secundũ mandatum legis: id est, ab operibus quieuerunt: nã sabbatum custodire oportebat: & tunc neq; vendere, neq; emere, neq; quid tale aliqd fieri licebat. Vnde & ipsum sabbatum, requies, seu intermissio est dictum. Magna est dignitas sabbati: quia in eo tota trinitas requieuit. Nã pater requieuit, ab opere creationis: quod fuit magnæ potentiæ. Filius, ab opere recreationis: quod fuit infinitę sapientiæ. Spiritus sanctus requieuit hodie in virgine, quod fuit magnæ & infinitæ bonitatis: quia ipsa stabat cæteris, scilicet Apostolis & mulieribus, à gratia spiritus sancti cadentibus. [Cùm autem transisset sabbatũ] sero facto, & stellis apparẽtib⁹ post solis occasũ, cùm opari erat licitũ, [Maria Magdalene & Maria Cleophę, & Maria Salome] vadũt emere aromata, pro faciendis vnguẽtis, ad corpus

Mariæ, spes, & fides.

Fides in triduo in sola Maria.

Sabbati cessatio.

Sabbatum trinitatis sanctæ.

Iesu sacratissimum perungendum. Intuere igitur eas diligenter, & quæ faciunt: quomodo eundo & redeundo mœstis vultibus, more viduarum & orphanorum, incedunt. Emunt aromata, & redeũtes parant se ad faciendum contra corruptionem vnguenta: quasi nescientes illud propheticũ: Nõ dabis sanctum tuum videre corruptionem. vnde Theophilus, Neq; tamen fidem debitã adhuc habebant: sed ei quasi puro homini aromata & vnguenta parabant, more Iudæorum, qui talia exhibebant defunctis. hæc Theophilus. Aromata dicuntur, quasi aeromata: quia diffundebant longè lateq; odorem in aerẽ: & significãt virtutes, quas in conuersatione mulieres habebant: & famã crucifixi, quæ longè lateq; diffundenda erat. Deuotę ergo mulieres illæ & sanctæ, quæ fuerant viuenti obsecutę, vt etiam mortuo pietate officiosa famulatum possent impendere [emerũt aromata] & parauerunt vnguenta [vt venientes] mane ex deuotione ad visitandum sepulchrum [vngerent] corpus Iesu, sacratissimum: neq; enim vespere sabbari, præoccupante iam noctis articulo, adire valuerunt monumentum. Conspice nunc quomodo fi- L
deliter & deuotè cum lachrymis & suspirijs pro domino suo laborant, secundum ꝙ melius sciunt. Et in huiusmodi operibus per totam noctẽ laborauerunt: & nihil vel parũ quietis habuerũt. Domina verò & Apostoli aspiciunt, & fortè adiuuãt in quibus possunt. Adiuua & tu eas: si permitteris, & potes. Venit hìc in considerationẽ: quid fecerit dominus in triduo mortis suæ. Corpus quidem eius fuit in sepulchro, anima verò cum sanctis patribus in limbo, & deitas vtriq; coniuncta. Nam quia passio nõ attingebat in Christo diuinam naturam, sed humanam: ideo in morte Christi facta est sic diuisio animę à carne: vt tamẽ salua esset vnio tam carnis quam animæ cum diuinitate. vt enim ait Leo papa: forma serui, & forma dei, quæ in vnitatem conuenerũt, nec separationem possunt habere, nec finẽ: dum ita sibimet inhæserunt, vt siue in omni potentia, siue in contumelia: nec diuina in Christo careant humanis, nec humana diuinis. Tunc impletum est quod de seipso dixerat: Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & trib⁹ noctib⁹, sic erit filius hominis in corde terræ. Sepultura enim Christi triduana, M
in Iona, qui triduo fuit in ceto, fuit præfigurata. hoc autem de sepultura Christi, secũdum Augustinum, accipiendũ est sinecdochicè, scilicet accipiendo partẽ pro toto. Fuit enim dominus in sepulchro per extremã partẽ parasceues, per quam tota dies cũ sua nocte iam præterita accipitur: & per totam sabbatũ, quod integrã diẽ & noctẽ complectitur: & per primam partẽ diei dominicę, scilicet per noctẽ sequẽtem sabbatũ, per quã tota dies dominica ad quã pertinet, intelligitur. Et sic sunt tres dies naturales: & quælibet noctẽ suam habet pręcedentẽ. Et tunc mutatus est ordo dierũ naturalium: nõ quantum ad ordinẽ obseruationis, sed quantũ ad ordinẽ creationis. Nam antè ordo erat vt dies præcederet noctem: quia primò creata est dies, & subsecuta est nox: sed deinceps creator tẽporũ fecit, vt nox præcederet diem: quia nox qua surrexit, adiũcta est diei qua se ostẽdit. vnde Augustinus, Sicut primo cõputabantur dies propter hominis

K Fides, emẽtium aromata.

Psal. 15.

Aromata, vnde.

Diuinitas non dereliquit animam & corpus.

Mat. 12. c. & Lu. 11. d

Ionę. 2.

Triduum sinecdochicè.

Dierũ cõputatio.

A hominis conditi lapsum à luce gratiæ, in noctem culpæ: ita nunc propter hominis reparationē, per passionē & resurrectionē Christi, a tenebris culpæ, in lucē gratię merito cōputantur. vnde & Beda, Dominus author & ordinator temporū, q in vltima noctis huius parte surrexit, totā eam nimirum eiusdem resurrectionis luce festiuā & coruscam reddit. Siquidē hucusq ab exordio mundanæ creationis, ita temporū cursus distinguebātur, vt noctem dies pręcederet, iuxta ordinē videlicet primę conditionis. Hac autē nocte temporū ordo mutatus est, per mysteriū resurrectionis dominicæ. Nam quia nocte à mortuis resurrexit: die verò sequenti eiusdem resurrectionis, effectū discipulis ostēdit, & participato cū eis conuiuio veritatem virtutis eius mirantibus, simul & gaudentibus astruxit: rectissimè nox illa sequētis diei luci coniungitur: ac sic temporū ordo statutus est, vt dies noctem sequatur. Et quidem aptissimè quōdam nox sequebatur diem, quia homo à luce paradisi peccando lapsus in huius seculi tenebras ęrumnasq decidit. Aptissimè verò nunc dies sequitur noctem, quando per fidem resurrectionis, à

Diei & noctis ordo.

B peccati tenebris & vmbra mortis ad lucem vitæ Christo largiente reducimur. vnde etiam Petrus Cātor: In exordio cōditionis rerū cōputabar dies cum nocte sequenti, quia in primaria creatione rerū pręcessit dies noctē. Primò enī facta est lux, postea vergente luce ad occasum, facta est nox: & ita fuit vnus dies naturalis, dies praecedens cū nocte sequenti. In passione verò dñi facta est mutatio ordinis naturalis, vt scilicet cōputetur nox pręcedens cum die sequenti pro mysterio, noxq pręcedat diē: ac sup hoc dicatur mysticè, Fuistis aliquando tenebrę, nunc aūt lux in domino: &, Nox præcessit, dies autē appropinquauit: hanc autem cōmutatiunem naturalis cōputationis in artificialem, voluit dominus præfigurare in legitimis. Ideoq præcepit obseruantiā sabbati, & legalium fieri à vespera in vesperā. hęc Petrus. Et sic, vt visum est, quidā dicunt hanc mutationē factam in parasceue, vt nox, scilicet quintæ feriæ fuerit etiā parasceues: alij in nocte resurrectionis: vt nox illa

Ephe. 5.

C cōmunis fuerit sabbato, & diei dominicę: sed totū ad vnū tēdit sensum & effectū. Illa ergo hora qua saluator noster inclinato capite spiritum emisit: corpore in cruce derelicto, anima simul cum diuinitate ad inferna spolianda descendit. Cùm autē ad inferos descenderet, & chorus angelic⁹ ante faciem ei⁹, portas principū tolli præciperet, sanctorum populus qui tenebat in morte captiuus, voce lachrymabili clamabat: Aduenisti desiderabilis, quē expectabamus in tenebris: vt educeres vinculatos de claustris. Te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant lamenta. Tu factus es spes desperatis, magna cōsolatio in tormentis. Sed quis per singula dicere valeat, quanta ibi lętitia fuerit cùm Christus sol iustitiæ eis apparuit: & habitātib⁹ in regione vmbræ mortis, diu nouę lucis expectata claritas radiauit. Et stetit dominus cū eis ibi, & tunc fuerunt in gloria: nam visio dei, perfecta est gloria. Ibidē fuit & latro, cui dñs dixerat, hodie mecū eris in paradiso. Nomine paradisi notatur ibi dei fruitio, & visio diuina: quia peracta passione tam ipse latro, q̄ alij qui erant in limbo,

Descensus Christi ad inferos.

viderunt deū per essentiā. Istud quòd Christ⁹ infernū introiuit, & sanctos lætificauit: pręfiguratū erat in tribus pueris in fornace Babylonis, vbi ad ingressum angeli ignis versus est in suauitatē roris. Qui in fornace erant, fuerūt pueri: sic in limbo non erant nisi innocentes & puri. Qui enī ante plenariā satisfactionē decedebant, in purgatorio purgabant: & tunc ad limbū ascendebant. Istud etiā præfiguratū fuit per Danielem in lacu leonū, cui dñs misit per Abacuch prandiū. Dñs Danielem illęsum à leonibus custodiuit, & per angelum refectionē sibi misit. Sic deus patres in limbo à dęmonibus defensauit, & tandē ipse veniens diuina refectione eos pauit. Et sciendū q nomen inferni sumitur dupliciter: scilicet pro pœna, & loco pœnę. Secundū primū modū dicitur, q dęmones semp infernū secū portant. Sed prout infernus p loco pœnæ sumitur, sic quadrupliciter distinguitur. Vnus infernus damnatorū, in quo est pœna sensus & dāni: id est, sensibilis pœna & diuinæ visionis carētia: & sunt ibi tenebræ interiores, id est, absentia diuinæ gratię, & exteriores, scilicet corporales. Super istū est limbus puerorū in quo est pœna damni, & non sensus: & sunt ibi tenebræ interiores & exteriores. Sup hunc est locus purgatorius, in quo est pœna sensus & damni ad tempus: & sunt ibi tenebræ exteriores, & nō interiores: quia per gratiā habent lucē interiorem. Supremus locus inter hæc, est limbus sanctorum patrū: in quo fuit pœna damni, & non sensus: & fuerunt ibi tenebræ exteriores, & priuationis gratię diuinæ. Ad hunc locū Christus descendit: & suos qui non propter reatū personæ, sed propter reatū naturæ detinebantur, inde liberauit: & sic infernū momordit, qa partē ei⁹ abstulit, & partē reliquit: mortē verò prostrato mortis authore, quò ad electos, penitus destruxit: vt ille qui nihil iuris habebat in capite, quod inuasit, p iniustitiā plus petendit: etiā id perderet, quod habere videbat in corpore, quod deceperat. Christus enī secundū naturam diuinā impassibilis & immortalis fuit, quia passio vel mors pœna est peccati: sed ipse sine peccato venit, & absq peccato vixit: secundū potentiā verò & mortalis voluit esse & passibilis. Mercedem quoque suæ mortis dedit homini, pro quo omnia sustinuit: pro passione, impassibilitatē: pro morte, immortalitatē: pro peregrinatione, æternā patriā. Vnde Leo papa, Perstitit improb⁹ prędo, & auarus exactor in eum qui nihil ipsius habebat insurgere: ab illo iniquitatis exigēs pœnā, in quo nullam reperit culpā: & per iustitiam plus petēdi, totius debiti summa vacuatur. Fortis ille nectitur vinculis suis, & omne cōmentum maligni in caput ipsius retorquetur. Ligato mūdi principe, captiuitatis vasa reperiuntur. Vnde & Anselm⁹: Vitam homo deus cum ex debito mori non debebet: quoniam peccator non erat: sponte sua dedit ad honorem patris, cùm eam sibi auferri propter iustitiā permisit. Dedit itaq humana natura deo patri in illo sponte, & non ex debito quod suum erat: vt redimeret se in alijs, in quibus quod ex debito exigebatur, reddere non habebat. Sic homo ille redemit omnes alios, cùm quod sponte dedit deo, computauit pro debito quod illi debebant. Quo precio non semel tantum homo à culpis redimitur,

Figura descensus. Dani. 3. D

Dani. 14

Infernus duplex.

Infernus pœnarum quadruplex. E

Morsus inferni

F *Mercedē mortis suę dedit Christ⁹ homini*

Diabolus à ſe, non à Chriſto deceptus.

G dimitur, ſed quotiẽs cum digna pœnitẽtia redierit, recipitur. hęc Anſelmus. Non tamẽ deus diabolum fefellit, aut fallere voluit: ſed diabolus ſeipſum in deum inſurgẽdo decepit. vnde idẽ Anſelmus, Cur bone domine, pie redemptor, potens ſaluator, cur tantam virtutem operuiſti tanta humilitate? an vt falleres diabolum: qui fallendo, hominem eiecit de paradiſo? Sed vtiq; veritas nullũ fallit: qui ignorat, qui nõ credit veritatem, ipſe ſe fallit: qui veritatem videt, & odit, vel contemnit, ipſe ſe fallit: veritas vtiq; nullum fallit. An ideo, vt ipſe diabolus ſe falleret? Sed vtiq; ſicut veritas nullum fallit: ita non intendit vt aliquis ſe fallat: quamuis hoc dicatur facere, cùm permittit. Non enim aſſumpſiſti hominem, vt te notũ operires, ſed vt ignotum aperires. Verum deum, verum hominem te dixiſti, & operibus oſtẽdiſti. Res per ſe fuit occulta, non ſtudioſẽ occultata. Nõ ſic eſt facta vt abſconderetur: ſed vt ſuo ordine perficeretur. Nec vt aliquem deciperet: ſed vt quemadmodum oportebat, fieret. Et ſi dicitur occultata: non eſt aliud, quàm non eſt omnibus reuelata. Nam &
H ſi veritas non omnibus ſe manifeſtat, nulli tamen ſe negat. Ergo domine, nec vt falleres, nec vt aliquis ſe falleret ſic feciſti: ſed vt faceres qđ & quomodo faciendum erat, in veritate per omnia perſtitiſti. Qui ergo ſe fefellit in tua veritate, nõ de te, ſed de propria queratur falſitate. hæc Anſelmus.

Sinus Abrahæ.

Prędictus quoq; locus ſupremus, ſcilicet limbus patrũ, ad quẽ Chriſtus deſcẽdit, ſinus Abrahæ dicebatur: quia ibi Abraham fuit cum liberãdis, cui primò huiuſmodi liberatio eſt promiſſa: ſed nunc cœlũ empyreum ſinus Abrahæ eſt, quia ibi iam eſt Abraham. A nullo autem prædictorũ locorum eſt tranſitus ad alium, niſi de tertio ad quartum: hoc eſt, de purgatorio ad limbũ ſanctorum. Vnde quando cantamus, libera animas fidelium defunctorum de pœnis inferni: ſumitur ibi infernus, pro purgatorio: ſicut & ibi ſumitur pro limbo, quando Chriſtus dicitur ad inferos deſcendiſſe, vel infernum deſtruxiſſe. Igitur, ſecundum Gregorium, quod ante paſſionem promiſit: in reſurrectione ſua dominꝰ adimpleuit.

Ioan. 12.

Si exaltatus,
I inquit, fuero a terra, omnia traham ad meipſum: omnia videlicet electa. Omnia nãq; traxit, qui de electis ſuis apud inferos nullũ reliquit, quos ſuos in fide & actibus recognouit. Expanſis in cruce manibꝰ exaltatus à terra, traxiſti ad te oĩa: pręcor & obſecro te benigne domine, noli me dimittere in cœno concupiſcentiarum: trahe me ad te, vt crucifigar tibi: & mundo mortuus, tibi viuam: viuam vero iam non ego, viuas autẽ in me Chriſte.

Humilitas Chriſti in deſcenſu.

Conſidera hìc attentè, quanta fuit Chriſti benignitas in infernum deſcendere: quãta charitas, quanta humilitas. Poterat enim vnum ex angelis ad eos mittere, & facere ipſos ſeruos ſuos liberari, & ſibi præſentari ꝓut voluiſſet, ſi hoc ſuus amor & humilitas ſuſtinuiſſet. Per ſeipſum ad inferna deſcendit, & nõ vt ſeruos, ſed vt amicos dominus omnium eos viſitauit: & ibidem vſq; ad diem dominicum, prope auroram, cum eis ſtetit.

Sanctorũ iubilatio.

Iubilauerunt ſancti patres in ſuo aduẽtu: & repleti ſunt iocunditate immẽſa, omni miſeria procul pulſa. Et procidentes, adorauerunt: & ſurgentes, ſtabant in laudibus & canticis coram eo, cum reuerentia & ingẽti exultatione. Et in huiuſmodi lau- K dibus & canticis & iubilationibus ſteterũt in limbo vſq; prope auroram diei dominicæ, & in conſpectu etiam multitudinis angelorum ibidẽ exultantium & iubilantium cum eis. Aſſiſte & tu, ac in vocem exultationis & iubilationis erũpe, ſanctorumq; melodię tuas preces interpone. O quàm dulce & quàm iocũdum talibus intereſſe: vel ſaltem à longè talia contemplari.

Sanctorũ redẽptio.

Tunc portis inferorum confractis: & diabolo magno alligato, accepit eos dominus cum exultatione ab inferis educens: & ante eos cum gloria & triũpho lætus procedens: ſanctorumq; exercitu comitante ad ſuperos rediens: poſuit eos in paradiſo delitiarũ & voluptatis, qui eſt ad Orientem, in extremis maris. Tunc verus Sampſon moriens, hoſtilem exercitũ proſtrauit: & agnus ſine macula in ſanguine teſtamenti ſui, de lacu, in quo non erat aqua, vinctos eduxit. Tũc quoq; angelus, Loth cum ſuis de Sodoma eripuit: & nepharios igne ſulphureo inuoluit. Tunc etiam angelus Aegyptum deuaſtauit, & filios Iſraël inde liberauit. Cùm ergo fortis armatus, ſcilicet diabolus, cuſtodiret atrium ſuum, L id eſt limbũ: Chriſtus fortior ſuperueniens, atriũ ſuum intrauit: & ipſum per crucem ſuam deuincens, alligauit.

1. Paralip. 11.

Iſtud Banaias olim in figura demonſtrauit, qui ad leonem in ciſternam intrans, cum virga ſua ipſum proſtrauit. Sic Chriſtus intrauit ad diabolum in infernum: & per ſanctam crucem proſtrauit ipſum.

Iudic. 14.

Per fortiſſimum etiam Sampſonẽ, Chriſtus fortiſſimꝰ deſignatur: à quo infernalis leo, ſcilicet diabolus, ſuperabatur: & potentia ſua priuabatur: & tunc homo eſt liberatus de captiuitate diabolica, quæ olim fuit in captiuitate Aegyptiaca præfigurata.

Exo. 2.

Filij Iſraël in Aegypto a Pharaone oppreſſi, clamauerunt ad dominum pro ſua liberatione: & miſertus dominus liberauit eos de captiuitate. Ita genus humanum à principe tenebrarum detentum, clamauit pro ſua redemptione ad dominum: & miſertus eius liberauit ipſum.

Gen. 15.

Hanc liberationem hominis deus prędfigurauit, quando Abraham de Hur Chaldæorum liberauit. Chaldæi enim hur, hoc eſt ignem pro deo coluerũt: quod cùm Abraham M renueret, ipſum in ignem proiecerunt. Deus autem verus, quem ipſe coluit, de igne eum liberauit: ſic & ſanctos de inferno redemit.

Gen. 19.

Hanc etiam redemptionem hominis deus præfigurauit, quãdo Loth cum ſuis de ſubuerſione Sodomę liberauit. De Sodomis tantum boni liberati fuerunt: mali autẽ igne & ſulphure interierunt. Sic Chriſtus bonos tantum de limbo liberauit: de inferno autẽ damnatorum, neminem eripuit. Et iuſti quidem cum tanta lætitia liberãtur.

Dolor remanẽtium in inferno.

Sed quid putas indicibilis amaritudinis & inconſolabilis doloris, immò extremæ damnationis accidit remanentibus in igne extinguibili, verme immortali, tenebra palpabili, morte infinibili! Væ illis quibus datum eſt hoc potius experiri, quàm credere, vel timere. Aliqua verò morula in paradiſo facta cum eis, & etiam cum Helia & Enoch, ipſum recognoſcentibus & exultantibus, dixit eis: quia eſſet tempus vt iret ad excitandum & reaſſumẽdum ſuum corpus. Qui omnes procidentes, adorauerunt: rogantes vt citò rediret: quia glorioſiſ-

ſimum

A simum corpus suum videre plurimū affectabant. Da & mihi domine benignissime, corpus tuum gloriosissimū in secundo aduentu tuo cum gaudio videre: & de tua visione æternaliter cum electis tuis gaudere. Considera nunc quomodo omnia quæ Christus pro nobis pertulit, pro nostra vtilitate pati voluit. Vnde Hieronymus quædam ex his colligens, sic dicit: Opprobria autem eius, nostrum abstulere opprobrium. Vincula eius nos liberos fecerunt. Corona spinea capitis eius, diadema regni adepti sumus: vulneribus eius sanati sumus. Sepultura eius resurgimus: & descensu ad inferos, ascendimus ad cœlos.

Oratio.

O Bone Iesu, nec adhuc satiata est tuæ ineffabilis clementia pietatis, nisi & inferni claustra penetrans tuos captiuos redimas. Descendit igitur illa fœlix tua & sanctissima anima ad inferos educens, vinctos de tenebris & vmbra mortis. Descendat & nunc Iesu misericors, per hanc ineffabilem pietatem tuam, gratia & misericordia tua super animas famulorum famularúmque tuarum, parentum &
B propinquorum meorum, familiarium, benefactorum & recommendatorum: vt eas à pœnis quas pro peccatis suis merentur eripias, & ad gaudia æterna perducas. Amen.

De resurrectione domini. Caput. LXIX.

Matt.29. Lætitia paschalis.

NVnc, secundum Hieronymum, aromatibus redolentibus cum sponsa & adolescentulis, quæ currunt post eam, conspergimus librum & cubiculum mentis nostræ. Nunc introducit nos rex in cellaria sua, nunc surgit amica Maria: hyems abijt, pluuia recessit, flores visi sūt

Canti.2. in terra nostra. Vox turturis, audita est in terra nostra. Vineæ florentes dederunt odorem. Redit sponsus de vmbra, sub qua dormit in meridie. Radix amara crucis euanuit, flos vitæ cum fructibus erupit: & qui iacuit in morte, surrexit in gloria: sol post occasum oritur, aquilæ ad corpus
C congregantur. Post sabbata tristia, fœlix irradiae dies: quæ primatum in diebus tenet, luce prima in ea lucescente, & domino in ea cum triumpho

Psal.117. resurgente: & dicente, Hæc dies quam fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. Hæc Hieronymus. Vnde & Augustinus: Post illusiones & verbera, post aceti & fellis pocula mixta, post supplicia crucis & vulnera, & postremò post ipsam mortem & inferos, surrexit de suo funere caro nouata: redit ab occiduo latens vita: & in morte salus reseruata, resurgit pulchrior tectura post funus.

Resurrectio dñica Hæc Augustinus. Veniens itaque dominus Iesus die dominico, & summo mane, cum honorabili multitudine angelorum ad monumentum: & reaccipiens illud corpus sanctissimum, propria virtute resurrexit: & ex ipso monumento clauso processit. Nemo quippe tam facilè excitatur & surgit à somno, quàm Christus surrexit à morte & sepulchro: quia excitatus est tanquam dormi-

Psal.3. ens domin⁹, qui etiam de se dicit, Ego dormiui, & soporatus sum: & exurrexi, quia dominus suscepit me. Sicut autem Christus exiuit clauso virginis vtero, sic potuit clauso prodire sepulchro: D hoc tamē aliter fuit: quia in resurrectione habuit corpus gloriosum, cui aliud non resistit: sed exitus de vtero virginis miraculosus fuit. Vt autem ait Beda, resurrexit dominus mane de monumēto, in quo sero iam facto erat depositus: vt adimpleretur illud psalmistæ: Ad vesperum demora- Psal.29. bitur fletus, & ad matutinum lætitia. [Et ecce Terremotus. terremotus] domino resurgente [factus est magnus:] cuius causa subditur: [angelus em̄ domini descēdit de cœlo,] & virtute eius factus est terremotus: quia corporalia obediunt angelis ad nutum, quantum ad motum localem. Sicut in passione Christi terra mota est in signum tristitiæ, sic in resurrectione eius mota est in signum lætitiæ. Vbi Beda: Q uód etiam terremotus resurgēte domino de sepulchro, sicut & ipso moriente in cruce factus est magnus: significat terrena prius corda per fidem passionis ac resurrectionis eius fore concutienda ad pœnitentiam, & saluberrimo pauore permota ad vitam sublimandam perpetuam. Vbi & Seuerianus: Si autem sic terra tremuit, cùm dominus ad veniam suorum resurge- E ret: quomodo contremiscet cùm noxiorum omnium resurget ad pœnam? Et quomodo domini præsentiam sustinebit, quæ angeli præsentiam sustinere non valuit? Et notandum, quòd legitur Terremotus quādo factus. terremotus factus in legis datione. Vnde Psal. Terra mota est: etenim cœli distillauerunt à facie dei Sinai, à facie dei Israel. In Christi passio- Psal.67. ne mota est: vt visum est suprà. In resurrectione mota est: vt hic dicitur. In iudicio generali erit terremotus, vt infrà patebit. Secundum hæc mo- Moraliter raliter in terremotu significatur contritio, quæ prouenit secundum quatuor prædicta: videlicet ex considerations diuinorum mandatorum, hoc est in legis latione: ex consideratione passionum Christi & dolorum, & hoc est in passione: ex consideratione amissæ vel dilatæ beatitudinis, & hoc est in resurrectione: ex consideratione pœnæ gehennalis, & hoc est in extremo examine. Meritò Exaltatio Christi merita. autem Christus exaltatus est à deo vsque ad gloriam resurrectionis: quia propter obedientiam dei patris, se humiliauit vsque ad mortem crucis. F Vnde Anselmus: Resurrectionis sacrę gloria sublimandus: ludibria perfidorum, asperitatem verborum, crucis opprobrium, fellis amaritudinem, & ad vltimum mortem sustinuit: admonens suos vt si post mortem ad gloriam peruenire contendunt, vitæ præsentis angustias & labores, prauorumq́ oppressiones, non solum ęquo animo tolerent: sed omnia huius mundi aspera pro præmijs æternis ament, appetant, & gratanter suscipiant. Hæc Anselmus. Sicut ergo humiliatus est Christus per hoc, quòd mala sustinuit moriēdo, vt nos liberaret à malis: ita & glorificatus est resurgēdo, vt nos promoueret ad bona. secūdum illud quod ait apostolus, mortuus est propter delicta no- 1.Cor.15. stra: & resurrexit propter iustificationem nostram. Sustinuit enim passionem pro nobis, vt nos à pœna inferni liberaret: & resurrexit à mortuis, vt nos de morte ad vitam traheret. Vnde be- Resurrectio nō fuit differēda. ne suam resurrectionem longius quàm vsque in diem tertium differre noluit, ita vt duabus noctibus & vno die in sepulchro quiesceret: nox

G enim ad peccatum pertinet, & natura quidem humana duabus mortibus tenebatur astricta: animæ, propter peccatum: carnis, propter vindictam peccati. Quia ergo dominus sola carne mortuus est, vt nos à morte animæ & carnis liberaret: rectè duabus noctibus & vna die in sepulchro quiescere voluit: quia videlicet lucem suæ simplę mortis, tenebris duplæ nostræ mortis adiunxit: & per suam simplam mortem nostrã duplam damnauit. Si enim ipse vtramque susciperet, nos à nulla liberaret: sed vnam misericorditer suscepit, & iustè vtramque damnauit: simplam suam duplę nostræ contulit, & duplam nostram moriens subegit. Duæ ergo noctes, significant duas nostras mortes: dies verò significat suam mortem, quæ fuit lux nostrarum mortium. Vnam abstulit, alteram ad exercitium electis reliquit, quam denuo veniens exterminabat.

Resurrectio Christi, est causa nostræ.

Resurrectio itaque sua, est causa efficiens nostræ resurrectionis: quæ fit in præsenti, & quæ fit in futuro. Resurrectio quæ fit in præsenti, est nostra iustificatio: & dicitur resurrectio prima. Vnde in Apocalypsi, Beatus qui habet partem in resurrectione prima. (Apoc. 20.) Resur-
H rectio quæ fiet in futuro, est corporis resuscitatio: & dicitur resurrectio secunda. Vnde in Osee: Viuificauit nos post duos dies, & in tertia die suscitauit nos. (Oseæ. 6.) Ad resurrectionem quippe primam duo dies requiruntur: scilicet ablatio omnis culpæ, & collatio consummatæ gratiæ: nullus enim resurget resurrectione secunda ad gloriam, nisi prius resurrexerit resurrectione prima per gratiã.

Mortui Christi duratio.

Mortuus autem fuit Christus quadraginta horis, vt quatuor mundi partes, quæ in decalogo legis mortuæ erant, viuificaret. Prima quoque die hebdomadæ surrexit, vt ea die mundum innouaret qua eum creauerat. In tertia verò die passionis surrexit, vt eos qui tribus temporibus: scilicet ante legem, sub lege, sub gratia in peccatis mortui fuerant, subleuaret: & nos qui factis, dictis, cogitationibus labimur, per fidem sanctæ trinitatis resurgamus. Et, secundum Augustinum, ideo post tres dies resurrexit: vt in passione filij, totius trinitatis monstraretur assensus: triduum
I enim legitur in figura: quia trinitas quæ in principio fecerat hominem, ipsa in fine hominem per Christi reparat passionem.

Resurrectionis acceleratio.

Ideo etiam resurrectionem suam dominus sic accelerare voluit, ne discipulos diu in mœstitia cruciari permitteret. Vnde Leo papa: Dominus nempe Christus, ne turbatos discipulorum animos longa mœstitudo cruciaret: denunciatam tridui moram tam mira celeritate breuiauit, vt dum ad integrum secundum diem pars primi nouissima & pars tertij prima concurrit: & aliquantulum de spatio temporis decideret, & nihil dierum numero deperiret. Resurrectio igitur saluatoris nec animam in inferno, nec carnem diu morata est in sepulchro: & tam velox viuificatio fuit incorruptæ carnis, vt magis ibi esset soporis similitudo, quam mortis. Quoniam deitas quæ ab vtraque hominis substantia non recessit: quod potestate diuisit, potestate coniunxit. Hæc Leo.

Exemplũ passionis & resurrectionis.

Passionis igitur & resurrectionis exemplum Christus nobis præbuit: passionis, ad firmandam patientiam: & resurrectionis, ad excitandam spem: vt duas vitas in nobis ostenderet in carne: vnã laboriosam, quam K
tolerare debemus: alteram beatam, quam sperare debemus. Resurrexit autem Christus cum corpore glorioso: cuius dotes sunt claritas, agilitas, subtilitas, & impassibilitas. Quamuis enim anima Christi à principio suæ conceptionis fuerit gloriosa, per apertam visionem & perfectam fruitionem diuinitatis, dispensatione tamen & dispositione diuina factum est, vt gloria animæ eius non redundaret in corpus: vt sic corpus esset passibile & mortale, ad adimplendũ precium & mysterium redemptionis humanæ in sua passione. Et ideo peracto mysterio passionis & mortis, anima Christi statim resumpto corpore in resurrectione, in ipsum corpus suam gloriam deriuauit: & ita factum est corpus Christi gloriosum. Vt enim ait Augustinus, carnis quippe ille gerebat infirmitatem: quæ infirmitas resurrectione consumpta est. Vnde & Leo papa: Sicut ergo dicit apostolus, Et si cognouimus Christum secundũ carnem, sed nunc iam non nouimus: eius namque resurrectio non finis carnis fuit, sed cõmutatio: nec consumpta est substantia virtutis augmento. (2. Cor. 5.)

Carnẽ non dereliquit Christ⁹ sed cõmutauit

Qualitas transijt, non natura defecit. Et meritò L
dicitur eius caro nesciri in eo statu quo nota fuerit: quia nihil in ea passibile, nihil infirmum remansit: & vt ipsa sit per essentiam, & non sit ipsa per gloriam. Hæc Leo. Interim igitur, ô anima mea deponamus pijssima tristitię querelas, ac nubila mœroris, & in lætitiæ respiremus serenum: & qui funera redemptoris nostri prosecuti sumus cum lachrymis, qui mortem nostram moriendo destruxit, De ipsius resurrectione & gloria iocundemur, qui vitam resurgendo reparauit. Christus enim resurgens à mortuis, iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur. (Roma. 6.) Induit enim eum dominus pater stola immortalitatis & gloriæ: & coronam pulchritudinis posuit super caput eius: iocunditatem & exultationem thesaurizauit super eum.

Christus plenus gaudio resurrexit.

Totum igitur in eo plenum est gaudio, totum lætitia cumulatum, totum exultatione refectum. Caro enim Christi, flos ille pulcherrimus de radice Iesse, qui in natiuitate floruit: quia ex virgine sine peccato tanquam pulcherrimi floris M
singulare decus emicuit: in passione defloruit: quando nec species, neque decor ei fuit: sic in resurrectione, resumpto etiam sanguine fuso in cruce, cum omnib⁹ quæ sunt de veritate humanæ naturæ, per gloriã refloruit, vt omnium esset decor. Nam corpus illud gloriosissimum, subtile, agile & immortale, tantæ claritatis superuestitum est gloria, vt verè sole fulgentius, exemplarem præferens pulchritudinem suscitandorum corporum humanorum, de quibus ipse saluator ait: Tunc fulgebunt iusti sicut sol in regno patris: (Matth. 13.) scilicet, beatitudinis sempiternæ. Quòd si quilibet iustus fulgebit vt sol: quãti putas esse fulgoris, ipsum iustitiæ solem? Tanti, inquam est, vt sit speciosior sole, & super omnium dispositionem stellarum luci cõparatus, decor præcipuus nõ immeritò iudicetur.

Figuræ variæ.

Tunc renouata est, vt aquilę iuuentus Christi. Tunc leo suũ catulum suscitauit. Tunc phœnix reuixit. Tunc ex eodẽ luto factis vasis, fecit aliud vas figulus, sicut placuit in oculis suis. (Hiere. 18. & Rom. 9) Tunc Ionas de ventre ceti illæsus exiuit. (Ionæ. 2.) Tunc vestitum est cande-

A est candelabrum auro. Tūc suscitatum est taber
naculum Dauid, quod cecidit. Tunc refulsit sol,
qui prius erat in nubilo. Tunc viuificatum est
granum frumēti, quod cadens in terra mortuum
erat. Tunc ceruus resumpsit cornua. Tunc Sam-
pson tulit portas ciuitatis, & exiuit. Tunc Ioseph
eductus de carcere tondetur, & constituitur do-
minus Aegypri. Tunc conscissus saccus circun-
datur lætitia. Magna igitur & solennis valde est
solennitas Paschalis, & cæteras præcellit solenni
tates. Vnde omnes dies dominici octauę sunt hu
ius festi: & in eo omnia signa lætitiæ proponun-
Dominicę dici digni tas. tur. Dignitas quippe dominicæ diei notatur in
hoc quod fuit prima dierum. Item nox illam nō
præcessit. Item, vt dicitur, erit vltima dierum.
Item nox illi non succedet. Item cœlum & terra
sunt in ea creata. Item angelus est in ea creatus,
& ad deum cōuersus. Item primò data sunt in ea
filijs Israel mandata. Item Christus in ea natus
est. Item Christus in ea surrexit. Itē spiritus san-
ctus datus est in ea apostolis. Item in ea omnes
resurgemus, atque iudicabimur. Item in ea conti
B nuandum est perpetuò in laude dei. Vnde Gre-
Solennitas solēnitatū gorius: Hanc rectè nobilitatem solennitatis dicā,
quia solennitates cęteras antecedit. Sicut enim in
sacro eloquio sancta sanctorum, vel cantica can-
ticorum, pro sui magnitudine dicuntur: ita hæc
festiuitas rectè dici potest solennitas solennitatū.
Ex hac quippe solennitate exemplū nobis resur-
rectionis datum est: spes cœlestis patriæ aperta, &
facta superni regni iam præsumptibilis gloria.
Per hanc electi (qui quanuis in tranquillitatis si-
nu) tamen apud inferni claustra tenebātur, ad pa-
radisi amœna reducti sunt. Quæ est ergo ista so-
lennitas, quæ inferni claustra destruxit: & ianuas
nobis regni cœlestis aperuit? Vnde & Augusti-
nus: Alacrior dies illa refulget: non de vsitatis so
lis circulis illuminata præclarius: sed de lumine
agni resurgentis illustrata sublimius. Hac enim
die sol iustitiæ Christus ascendit ab inferis: & id-
circo pulsemus cytharam Dauid, canentes: Hæc
est dies quam fecit dominus: exultemus & læte-
mur in ea. Contemplemur hunc diem, qualem no
ctem habuerit genitricem. Nox quę cœlum lumi
C naribus imitatur: imò in qua cœlum & terra læta
tur: nox bonę parturitionis, nox sanctę regenera-
Psal. 138. tionis, nox de qua dicitur, & nox sicut dies illumi
nabitur: & ab ipsa est dies quam fecit dominus,
Dies lucis dies dominicus. Et rectè dies dicitur lucis, in quo
fugerunt tenebrę cæcitatis. Exclamauerunt qui
erant in regione vmbræ mortis, quia lux orta est
illis: lętetur terra, quia nouam lucem vidit: lęten-
tur & angeli, quia peccatoribus dominus clarita-
tem dedit. Contremuerunt inferi, sustinendo splē
dorem insolitum: & incuruatum est omne genu
Christo domino: cœlestium, terrestrium, & infer-
norum. Omnia ergo nobiscum hodie triumphāt:
& angeli. & archangeli: cæteriq; beatorum spiri-
tuum ordines nobiscum festa concelebrant. Nos
quoque imitamur cantilenam cantantes cantica
cœlestia, quæ adhuc humana cantare non potest
Exultādū cū tremore. lingua. Exultemus ergo in domino, sed in timo-
re, non remissa securitate. Nam & beatus Ioan-
nes præcursor exultauit in vtero matris: sed vi-
Lucæ. 2. num non bibit, præcepto angeli Gabrielis. Nos
autem qui infirmi sumus, sobriè bibamus: mo-
dum non excedamus, vt lætitia nostra cum exul- D
tatione nullam sentiat corporis tempestatem: sed
per sobrietatis serenitatem, portum intremus sa-
lutarem. Accepimus ieiuniorum palmam, festi-
uitatis non amittamus victoriam: quam nobis
tribuat dominus Christus adiuuando, quia vicit
in nobis patiendo: vt digno carmine triumphe-
mus cantantes: Absorpta est mors in victoria: hal 1. Cor. 15.
lelu ia. Ignitam quippe rompheam illam, & pa- Romphea amota paradiso.
radisi ianuam, quam nullus effringere potuit hac
die Christus cum latrone reserauit: dicens ad
angelos, Aperite mihi portas iustitiæ: & ingres- Psal. 117.
sus in eas confitebor domino. Ex eo nimirum
tēpore quo passus est dominus, porta hæc & clau-
sa & reserata est. Clausa quidem, incredulis & pec
catoribus: reserata verò, iustis & credentibus.
Quomodo mater domini Maria inter omnes mu Excellētia diei resurrectionis.
lieres principatum tenet: ita & inter cæteros dies
hæc omnium mater est. Hæc dies est vna de se-
ptem, & extra septem. Hæc est dies, quæ appel-
latur octaua, vnde & in quibusdam psalmorum
titulis superscribitur, pro octaua. Hæc est dies,
in qua synagoga finitur, & ecclesia nascitur. Hæc E
est in cuius numero octo animę seruatę sunt in Gene. 7. & 8.
arca Noë. Et quid mihi necesse est, infinita repli-
care. Dies mihi deficiet, si voluero omne diei isti-
us exponere sacramentum. Hoc tantum dico,
quòd vniuersa sabbati gratia, & antiqua illa festi-
uitas populi Iudęorum diei istius solennitate mā
data est. Illi in sabbato non faciebant opus ser-
uile: nos in die dominico hoc est in die resur-
rectionis opus seruile non facimus. Illi de do-
mibus suis non egrediebantur, & nos de domo
Christi non egrediamur. Illi non accendebant
ignem in die sabbati: nos econtrariò accenda-
mus in nobis ignem spiritus sancti. De quo igne Lucæ. 12.
dominus, ait: Ignem veni mittere in terram: &
quid volo, nisi vt ardeat? Desiderat dominus istū
ignem ardere in nobis: spiritum sanctum serue-
re, vt non refrigescat charitas dei. Illis agnus
aut hircus, nobis Christus occiditur. Pro qui-
bus vniuersis fratres consona voce pariter can-
temus: hæc dies quam fecit dominus: exulte- Psal. 117.
mus & lætemur in ea. Hinc ergo & à nobis halle- Halelu ia.
lu ia, decantetur, quod Latinè laudate dominum F
interpretatur. Laudemus dominum fratres vi-
ta, lingua, corde, & ore: vocibus & moribus. Sic
enim sibi dici vult deus hallelu ia, vt non sit in
laudante discordia. O fœlix hallelu ia in cœ-
lo: vbi templum dei sunt angeli. Ibi enim con-
cordia summa laudantium: vbi nulla lex in mē-
bris repugnat legi mentis: vbi non est rixa cupi-
ditatis, in qua periclitetur victoria charitatis.
Hic ergo hallelu ia cantemus, adhuc solliciti, vt
illic possimus, aliquando cantare securi, quan-
do scilicet hoc mortale corpus, immortale &
incorruptibile factum fuerit: quando tota ten-
tatio perierit. O fœlix illic hallelu ia, ô vita
secura, ô sine aduersario, ô vbi nemo erit ini-
micus: nemo perit amicus. Ibi laudes deo, &
hic laudes deo: sed hic à sollicitis, ibi à se-
curis: hic à morituris, ibi semper à victuris:
hic in spe, ibi in re: hic in via, ibi in patria.
Modo ergo fratres mei cantemus, non ad de-
lectationem quietis: sed ad solatium laboris.
Quomodo solent viatores cantare: canta, &

G ambula, & cantando laborem consolare. Pigri-
tiam noli amare: sed ambula, & in bono profi-
ce. Canta & ambula: noli errare, noli redire, noli
remanere. Hęc Augustinus. vnde & Beda, Et
quoniam illa vita tota in dei laude geritur, cessan
tibus cunctis languoribus: meritò quinquaginta
diebus in memoriā huius nostræ quietissimę ac
fœlicissimę actionis crebrius ac festiuius hallelu
ia canere solemus: hallelu ia namq; Hebræus ser-
mo est: & interpretatur Latinè, laudate dominū.
Denique in Psalm. vbi nos canimus, laudate do-
minum: pro hoc verbo apud Hebræos, semper ca-
nitur hallelu ia. Quod euāgelista Ioānes in Apo
Apo.19. calypsi sua cœlestium agmina virtutum, cantica
se audisse perhibet. Sed & venerabilis pater To-
bias, intelligens qualis supernorum ciuium glo-
ria: quanta ipsius Hierusalem cœlestis sit clari-
Tob.13. tas, hæc mystica voce dicebat: Ex lapide precio-
so, & auro mundo omnes platee eius sternentur,
& per vicos eius hallelu ia cantabitur. Hæc Be-
da. Resurge nunc anima mea, cum Christo de sor
dido peccati sepulchro: respira iam in spem resur
H rectionis, & vitę perhennis: pro amore dei moria-
mur in pręsenti vita, vt post resurrectionem viua
mus in futura. Quia si pro amore Christi, nunc
mortuum corpus portamus: tunc in lætabundo
gaudio, cum ipso conregnabimus. Sic ergo cure-
mus interesse festis hominum, vt mereamur etiā
Solēnitas ęterna petenda. interesse festis angelorum. Vnde Greg. Ecce Pa-
schalia solennia agimus: sed ita viuendum est no
bis, vt peruenire ad æterna festa mereamur. Trās-
eunt cuncta quæ temporaliter festiuè celebrant.
Curate qui his solēnitatibus interestis, ne ab ęter
na solennitate separemini. Quid prodest inter-
esse festis hominum, si deesse contingat festis an-
gelorum? Vmbra vēturę solennitatis, est solenni-
tas præsens. Idcirco hanc annuè agimus, vt ad il-
lam, quæ non est annua perducamur. Cùm hæc
statuto tempore geritur: ad illius desiderium me-
moria nostra refricatur. Frequentatione ergo gau
dij temporalis, ad æterna gaudia mens incalescat
& ferueat: vt ex veritate lætitia perfruatur in pa-
tria, quod de vmbra gaudij meditatur in via. Hęc
Figura. Grego. Christus resurrectionem suam, per Sam-
Iudicū.16. psonem fortissimum olim figurauit: qui ciuita-
I tem inimicorum suorum introiuit: & ibidem no-
cte dormiuit. Et cùm inimici portas ciuitatis cu-
stodirent, vt ipsum mane comprehenderent, & oc
ciderēt: ipse media nocte surrexit, & portam ciui
tatis secum detulit. Sic Christus vrbem hostium
suorum, hoc est infernum, potēter intrauit: & de-
structo eo media nocte surrexit. Christus etiā per
Ionā resurrectionem suam præfigurauit: quem in
Ionę.2. ventre ceti per triduum viuū conseruauit: & post
triduum cetus ipsum de ore in terram viuū emi-
sit. Fuit etiā resurrectio Christi præfigurata per
lapidem, quem reprobauerunt ædificantes tem-
plum domini. Qui cùm ab eis propter ineptitu-
dinem abiectus esset: tandem consummato tem-
plo, cùm lapis angularis poni deberet, qui in se
duos parietes complecteret, non est inuentus la-
pis ad hoc aptus: nisi ille qui ab ædificātibus erat
reprobatus. Christus erat lapis reprobatus, in sua
passione: & factus est ecclesiæ lapis angularis, in
sua resurrectione. Tunc adimpleta est illa prophe
Psal.117. tia Dauid, Lapidem quem reprobauerunt ædifi-
cantes, & cætera. & ideo ipsa cantatur in festo re- K
surrectionis. Lapis iste duos parietes in templo
domini coadunauit: quia Christus de populo Gē
tili & Iudaico vnam ecclesiam ędificauit. In hoc
ædificio pro cęmēto, vsus est suo sanguine: & pro
lapidibus, suo sacratissimo corpore.

Oratio.

Domine Iesu Christe, dulcor vnice: qui ru
ptis vinculis mortis, glorificasti corpus
tuum, & in tam ineffabili gloria surrexi-
sti: precor & obsecro te per tuam resurre-
ctionem floridam: da mihi vt à vitijs, & à morte
animæ resurgens, in virtutibus semper floream: &
in nouitate vitæ ambulem: vt quæ sursum sunt
quæram & sapiam, nō quæ super terram. Per tuæ
claritatis virtutem purga animam meam à tene-
bris peccatorum: & per eādem virtutem die vni-
uersalis resurrectionis caro mea resurgat ad glo-
riam, vt tecū æternaliter in vtroq; gaudeā. Amē.

De eo quomodo dominus Iesus apparuit ma-
tri suæ. Cap. LXX.

L
Eadem autem hora, scilicet summo Magdalenæ.
mane, Maria Magdalenæ, & Maria
Iacobi minoris mater: quæ etiam ap Maria Iacobi, siue
pellatur Maria Ioseph: scilicet ma- Ioseph, &
ter, qui fuit frater Iacobi: & vnus de Cleophę.
septuagintaduobus discipulis: & ab apostolis cū
Matthia statutus: & quandoque Maria Cleophæ, Maria Salomę &
scilicet filia appellatur: & Maria Salomæ, scilicet Zebedęi.
filia, quę etiam mater filiorum Zebedęi vocatur:
& cætere quę cum eis erant: licentia prius petita
à domina: cœperunt ex deuotione & fide, quā ad
dominum habebant, ire cum vnguentis ad monu
mentum ad inungendum corpus dominicū. Do-
mina autem remansit domi, vacans interim la-
chrymis & orationi. Et pulchrè hę mulieres vno
censentur nomine: vt quibus vna erat voluntas,
parq; desiderium, vnum esset vocabulum. Vbi Status pœnitētium.
sciendum, quòd tres sunt status hominum sal-
uandorum, quorum quilibet quęrit Christum, &
extra hos nemo saluatur: scilicet incipientium,
proficientium, & perfectorum: siue, pœnitērium,
actiuorum, & contemplatiuorum. Et hi tres sta-
tus signantur per tres Marias, quæ quęrebant do- M
minum, quantum ad triplicem nominis Mariæ
interpretationem. Status pœnitentium signatur
in Maria Magdalena: quę famosa peccatrix fue- Magdalena pœnitētium primiceria.
rat, & pœnituit. Et licèt alibi per ipsam accipia-
tur vita contemplatiua: vt tamen Marcus hic de
ea loquitur, dicens: Maria autem erat, de qua eie-
cerat septem dæmonia: sic inter pœnitentes repu
tatur: imò ipsa in euangelio primiceria pœniten-
tium fuisse dinoscitur. Et secundum hoc bene cō
uenit ei nomen Maria: prout interpretatur mare
amarum, secundum etymologiam Latinam: vel
secundum deriuationem Hebraicam, à vocabulo
mara, quod Latinè est amara. Vnde Ruth: Non Ruth.1.
vocetis me Noëmi, id est pulchrā: sed vocate me
Mara, id est amaram: quia amaritudine valde re-
pleuit me dominus. Quod verificabatur in
Maria Magdalena, quando ante pedes domi- Matt.26.
ni lachrymis lauit maculas criminis. Sic & Pe-
trus pœnitens fleuit amarè. Vnde cuilibet ani-
mæ verè pœnitenti, dicitur illud Threnorum,

Thren. 2. Magna est, velut mare, cōtritio tua filia Sion. Status pfi cientium. Status verò proficientium & actiuorum, signatur in Maria Iacobi, quę fuit mater Iacobi minoris. Ad A proficientes enim pertinet supplantare vitia, & luctari in exercitio spiritualium virtutum. Cui conuenit alia interpretatio Mariæ: prout interpretatur domina, Syriacè. Quia enim proficere volentes, sunt in continuo conflictu, propter pronitatem ad malum, & difficultatem ad bonum: necesse est proficientes dominari passionibus, per rationem, ne tentationibus cedant: ex qua lucta quando videlicet ratio prædominatur sensualitati, generā- 2. Cor. 12. tur virtutes: nam virtus in infirmitate perficitur. Status pfectorum. Status autem perfectorum, & cōtemplatiuorum, signatur in Maria Salomæ, quæ fuit mater filiorum Zebedæi, scilicet Iacobi maioris, & Ioannis: Matt. 20. c. hæc postulauit filijs suis regnum: sic perfecti & contemplatiui non occupātur, nisi circa regnum dei: imò ipsi in se habent regnum dei, & hic prægustant quodammodo regnum cœlorum. Vnde Salome. etiam Salome, interpretatur pacificans: nam in hac vita nulla pax est homini, nisi in actu contē- B plationis. Et huic consonat tertia interpretatio nominis Mariæ, prout interpretatur, illuminata. Vnde animæ contemplatiuę dicitur illud Esaiæ: Esa. 60. Surge illuminare Hierusalem: quia venit lumen tuum. Quælibet istarum Mariarum, habet sua Aromata trium Mariarum, ac statuum. aromata & vnguēta. Pœnitētium aromata sunt: dolor contritionis, pudor confessionis, & labor satisfactionis: ex his conficitur vnguentum, quo libenter vngitur dominus. Conficitur autem hoc vnguentum ex myrrha, aloes, & thure. Per myrrham, quæ valde amara est, significatur amaritudo contritionis. Per aloēs, quod etiam amarū est, & valet contra retentionem menstruorum: id est, peccatorum: significatur verecundia cōfessionis. Per thus, cuius odor cum fumo ascendit, significantur opera satisfactionis: quæ per rectam inten- Vnguentū salubre. tionem in deum diriguntur. Sed ex his tribus non conficitur bene vnguentum: nisi apponatur oleum misericordiæ diuinę, sine qua omnis pœnitentia est inefficax: addito autem hoc oleo, optimum vnguentum efficitur: & tale fuit vnguentū C Mariæ Magdalenæ, quæ omnes partes pœnitentiæ perfectissimè impleuit, assistente sibi misericordia saluatoris: vt patet in euangelio. Ipsa enim lachrymas copiosè effudit, ex amaritudine contritionis: conuiuantes non erubuit, ex pia impudentia confessionis: pedes domini lachrymis lauit, capillis tersit, osculabatur, vnxit: & se totam Christi obsequio deuouit, & impendit: & hoc ex immē- Aromata proficientium. so affectu satisfactionis. Proficientium aromata sunt: patientia, humilitas, perseuerantia, seu longanimitas: ex quibus conficitur vnguentum actiuorum. Et hoc vnguentum intrāt myrrha, & gutta, & casia, quæ fluunt à veste vitæ Christi. Myr- Myrrhę virtus. rha bona est in omni vnguento: & ideo licēt posita sit in vnguento pœnitentium, conuenienter tamen ponitur etiam in vnguento proficientium, & ponetur etiam in vnguento perfectorum. Myrrha enim arcet vermes: sic patiētia arcet vermes, qui mordere solent cor patientis, ne contra iniuriantem dolore mordeatur. Et hac patientia maximè opus est, proficere volentibus exercitio spirituali: quia (secundum Gregorium) virtutes inter pressuras passionum, & puncturas tentationum

crescūt. Per guttam autem, quę & aromatica di- D citur, significatur humilitas: quia gutta pellit omnes inflaturas & tumores: sic humilitas curat cordium duritias. Hac etiam opus est proficiētibus: quia (secundum Greg.) origo virtutis est: & ideo illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est in humilitate perdurat: à qua si abijcitur, arescit: quia viuificātē se in infimis humorem perdit. Per casiam, quæ & fistula dicitur, Casia. significatur perseuerantia, seu longanimitas: vt videlicet quis in exercitio spirituali non frangatur desperatione aut tędio: nec statuat sibi terminum in profectu: sed semper tendat ad melius sine termino: quia in spirituali profectu nō est status. Casia enim in aquosis nascitur, & crescit in immēsum: sic bonus proficiēs aquis diuinarū gratiarū fœcūdatus, crescit in immēsum, de virtute in virtutem, & nūq̄ cessat donec videat deū deorum in Sion. Sed & hæc aromata non bene conficiuntur, si non apponatur oleum lætitiæ: vt videlicet homo letitiam spiritualem habeat in bonis operibus suis: & illam ponat in corde atq; conscientia sua, nō in laudibus hominum. Et istud est vn- E guētum Marię Iacobi: quę habuit quatuor filios: scilicet Iacobum, qui interpretatur supplantans, scilicet passiones per patientiam. Simonem, qui interpretatur obediens, per humilitatem. Ioseph, qui interpretatur augmentum, vel appositio per longanimitatem: & Iudam, qui interpretatur glorificans, scilicet deum, per spiritualem lætitiam. Perfectorum vel cōtemplatiuorū aromata, sunt Aromata perfectorū. carnis omnimoda mortificatio, deifica conuersatio, & charitatis perfectio: ex quibus fit vnguentū suauissimi odoris, quod intrāt myrrha, cinnamomum, & balsamum. Per myrrham enim accipitur totalis mortificatio carnis, quę conuenit perfectis. Nam pœnitentibus conueniebat myrrha, mortificans peccata per amaritudinem contritionis: proficientibus conueniebat myrrha, mortificans passiones: vermem scilicet remordentem, cōtra tolerantiā passionū: sed perfectis cōuenit myrrha mortificās carnē à petulātia rebellionis: ne videlicet caro in aliquo rebellet spiritui. Et hęc est myrrha electa prima & pbatissima. de qua dicit F in Cāticis: Man⁹ meę distillauerūt myrrhā, & di Cant. 5. giti mei pleni fūt myrrha pbatissima. Man⁹ em, id est opera pœnitētiū & actiuorū, distillāt quidē myrrha, vt dictū est: sed digiti, id est subtiles & spirituales exercitationes contēplatiuorū, sunt pleni myrrha pbatissima. Probata quippe est myrrha pœnitētiū, pbatior pficientiū, sed probatissima est cōtēplatiuorū & pfectorū. Per cinnamomū ac Cinnamomum. cipit deifica cōuersatio: Cinnamomi em cortex, cū frāgit, spiramētū visibile reddit ad modū nebulę vel pulueris: & valet ad bonū odorē oris: sic pfectus si frangit vituperatione, vel iniuria corporali, molestia, vel inedia, laborū frequētia, vel quęcūq; accidūt aduersa, semp spirat visibiliter odorē deificę cōuersatiōis: & emittit odorē dulcis respōsionis. Per balsamū, charitas pfecta intelligit, quæ Balsamū. foras mittit timorē: & omne cū quo ipsa stare non potest. Balsamū em purū & nō adulteratū, corpora à corruptione cōseruat: sic vbi charitas pura & pfecta, ibi nulla corruptio hois interioris: quia (secū dū Aug.) habere oia sacramēta, & malus esse quis potest: habere autē charitatē, & mal⁹ esse, nō pōt.

G Sed ex iſtis perfectorum aromatibus,non fit vn-
guẽtum ſine admixtione olei diuinæ dulcedinis,
quæ ſemper prædicta tria comitatur:quod oleum
Pſal.30. deguſtauerat propheta,cùm dicebat : quàm ma-
gna multitudo dulcedinis tuæ,& cætera. Et iſtud
eſt vnguentum Mariæ Salomæ: quæ fuit filia Sa
lomæ,vxor Zebedæi,& mater Iacobi maioris, &
Ioannis. Per Iacobum maiorem, intelligitur to-
talis ſupplantatio,vel mortificatio hominis exte
rioris. Pce Salomę intelligitur deifica conuerſa-
tio,quę non eſt niſi in homine bene intra ſe paci-
ficato. Per Ioannem , charitas intelligitur : quia
erat præ cæteris à Chriſto dilectus:ſed per Zebe-
dæum, qui interpretatur fluitio, intelligi poteſt
diuina dulcedo , qua talis anima fluit, & affluit
delitijs internis. Itaque quælibet anima, pro ſta-
tu ſuo debet iſtas mulieres imitari , & cum iſtis
vnguenris Ieſum quærere & vngere : vt ſcilicet
inſtanter pœnitentiã ſaciat, viriliter tentationes
ſuſtineat , pacificè ad proximum ſe habeat . Iſta
enim tria faciunt apparere Ieſum:& cuilibet, ſe-
H cundum ſtatum ſuum : ſecundum Bernardum.

Moraliter Moraliter per iſtas tres mulieres, ſignantur in
iuſto quolibet mens,lingua, manus : quæ habent
Vnguenta valde precioſa vnguenta. Mentis vnguenta ſunt
tria mẽtis tria:contritio,compaſſio,& deuotio. Primum,ſci
licet contritionis, conficitur ex viliſſimis ſpecie
bus:ſcilicet ex peccatis,quę creſcũt in noſtro hor
to proprio. Secundum, ſcilicet compaſſionis,con
ficitur ex amariſſimis ſpeciebus:ſcilicet ex proxi
morum miſerijs,quę creſcũt in horto alieno. Ter
tium, ſcilicet deuotionis, conficitur ex precioſis
ſpeciebus:ſcilicet ex Chriſti beneficijs, quæ cre-
Vnguenta ſcunt in horto dominico. Linguę vnguenta ſunt
tria ligũę. tria:oratio deuota,cõfeſſio integra,prædicatio ve
ra. Primum,ſcilicet orationis, conficitur ex her-
bis:quæ ſunt, intentio recta, attentio firma, affe-
ctio pia. Secundum,ſcilicet confeſſionis,confici-
tur ex herbis:quæ ſunt, pudor commiſſi,dolor a-
miſſi,timor ſupplicij. Tertium,ſcilicet prædica-
tionis,conficitur ex herbis:quæ ſunt,fidei inſtru-
Vnguenta ctio, morum informatio,vitiorũ increpatio. Ma
manꝰ, ſunt nus vnguenta,ſunt ſeptem miſericordię opera:de
opera mi- quibꝰ eſt iſte verſus: Colligo,poto,cibo,redimo,
ſericordiæ tego,viſito,condo. Qui autem vult prædicta aro
I mata & vnguenta habere,oportet ea emere. Ille
enim qui emit,dat de ſuo & accipit de alieno: ſic
in operibus virtuoſis oportet aliquid ponere de
noſtro,ſcilicet voluntatem: & aliquid recipere à
deo,ſcilicet operãdi facultatem : vel à deo recipi-
mus gratiam pręuenientem,de noſtro apponimus
voluntatem ſubſequentem. Quanuis ergo multę
aliæ mulieres dominum ſequerentur, iſtę tamen
pręcipuè venerunt : quia Chriſto plus obligatę
erant ex eo,quòd plura beneficia ab eo receperãt.
Maria enim Magdalena multum Chriſto tene-
batur,quia ab ea ſeptem dæmonia eiecerat. Ma-
ria autem Iacobi,& ſimiliter Maria Salomę Chri
ſto multum tenebantur : tum quia nepos earum
erat,tum quia filios ſuos cardinales, id eſt Apo-
Maria cur ſtolos fecerat. Sed mirum videtur quòd beata vir
ad monu- go cum iſtis mulieribus ad monumẽtum nõ iuit:
mentũ non ſed domi remanſit. Super hoc autem poſſunt tres
venit. cauſę aſſignari. Vna quia mater ſepulchrum filij
ſine magno dolore videre non potuiſſet: & maxi-
mè recentee ſepulti. Si enim ſepulchrum filij vi-
diſſet,quaſi doloris gladius aĩam eiꝰ perforaſſet. K
Et ſatis probabile eſt quòd ſi ire voluiſſet, Ioan-
nes eius cuſtos hoc non permiſiſſet:imò etiam cę
teri apoſtoli dixiſſent Ioanni,nullo modo illic eã
ire permittas:quia ſi ierit , tantum ibi flebit & ſe
mactabit quòd ferè ſe occidet. Secũda cauſa,quia
in paraſceue & ſabbato tantum fleuerat , & tan-
tum ſe mactauerat,quòd etiã ſuſtinere ſe nõ poſ-
ſet. vt enim dicit Bernardus:oportuit quòd inter
manus diſcipulorum tanquam ſemiuiua de cruce
ad domum propriam portaretur. Vnde & Augu
ſtinus: Illa pia mater immani dolore eiulans, &
pectora delicata contundens, ita viſcera omnia
fatigauerat & membra,vt iam ſenſu deficiẽs vix
potuiſſet ad funus Chriſti peruenire. Tertia cau-
ſa eſt, quia prædictæ mulieres putabant corpus
Chriſti adhuc ĩ monumẽto eſſe:& volebãt (pro-
ut antiquitus cõſuetudo erat) ipſum corpus inũ-
gere: vt cõſeruaretur à fœtore,& à vermium cor-
roſione,& ab incineratione:ſed erãt deceptę, quia
corpus Chriſti erat deitate imbalſamatũ: & ideo
ſi per decem milia annorum in terra latuiſſet, nõ
potuiſſet putrefieri,nec incinerari, nec à vermibꝰ L
corrodi. Beata autem virgo ſciuit quòd ibi non
erat, ſed quia iam immortalis & incorruptibilis
ſurrexerat : & ideo illuc ire nolebat,ſicut nec po-
terat. Ipſa itaque ex quo vnigenitum filium ſuũ
teneri,flagellari,& crucifigi vidit:delicatis mani-
bus delicata pectora tundens : & ſe nimio dolore
vigilijſquè & ieiunijs affligens:iam viribus pari-
ter & ſpiritu attenuata,alicubi ſola in ſecreto do-
mus ſedebat:& de his quę ſibi acciderant calami-
tatibꝰ, lamẽtabatur & flebat. Domina igitur orã- Apparitio
te,& lachrymas dulciter emittente,ecce ſubitò ve facta Ma-
nit dominus Ieſus in albiſſimis veſtibus glorię & rię matri.
reſurrectionis nouitatis ſuę: vultu ſereno, ſpecio-
ſus,glorioſus,& gaudens,ac matri deſolatę & mœ
centi totus feſtiuus apparens. Ac illa adorans &
ſurgens cum lachrymis, præ gaudio eum ample-
xatur:& tota acerbitas mœroris in lætitiam verti
toe. Poſtea conſedentibus eis pariter,curioſè in-
tuebatur eundem in vultu & cicatricibus per to-
tum:diligenter quęrens ſi omnis pœna tranſiſſet,
& omnis dolor ab eo diſceſſiſſet. O quãto gaudio
mater impletur:cùm ipſa natum impaſſibilẽ in-
tuetur:nõ ſolum in ęternum victurũ, ſed & cœlo M
& terrę,omniũ creaturę perenni iure dominatu-
rum. Stant igitur & colloquuntur ad inuicẽ gau
dentes, ac Paſcha delectabiliter & amãter ducen-
tes. Et naerat ei dominus Ieſus qualiter populũ
ſuum liberauit de inferno,& quæ fecit in illo tri-
duo. Ecce igitur nunc magnum Paſcha. De hac Apparitio
apparitione qua ante cæteros virgini glorioſę ap- prima fa-
paruiſſe creditur,nihil in euangelio habetur : ſed cta Marię.
ideo ipſam poſui, & ante alias præmiſi , quia ſic
pium eſt credere:prout in quadam legenda de re-
ſurrectione domini plenius continetur. Dignum
nãq; erat vt matrem pręcęteris viſitaret,& de re-
ſurrectione ſua prius lætificaret , quæ pręcęteris
plus dilexit,eius amoris deſiderio plus afficieba-
tur:plus de eiꝰ morte doluit, plus dolore afflicta,
eius reſurrectionẽ expectauit. Et licèt hoc ab euã
geliſtis ſubticeatur:piè tamen ſic creditur. Vnde
& Romana eccleſia hoc cõprobare videt, quę ſta-
tim ipſa die apud ſanctã Mariam maiorem Romę
celebrat ſtationem:per hoc innuens,beatę Marię

A primò factam apparitionem. Quid enim ſi euangeliſtæ hoc non dicant? Nō enim, vt ait Ioannes, omnia eius facta ſcripta ſunt. Nā ſi hoc ideo non creditur, quia nullus euangeliſtarum teſtatur: cōſequens eſt, vt poſt reſurrectionem nunquam ſibi apparuerit: quia vbi, vel quando, nullus euangeliſta ediſſerit. Sed abſit vt talem matrē, talis filius, tali & tanta negligentia dehonorauerit: qui patrē & matrē honorari pręcepit. Sed ideo fortitan hoc euangeliſtę ſubticuerunt, quia eorum fuit officiū ſolummodo reſurrectionis teſtes inducere. Matrē autem, ad teſtificandum pro filio ſuo, inducere non decuit. Si enim verba extranearum mulierū, deliramenta ſunt viſa: quomodo non magis matrem, pro honore filij crederent delirare? Hoc igitur euangeliſtæ ſcribere noluerūt: ſed pro conſtāti reliquerunt. Hoc etiam teſtatur Ambroſius, dicens: Vidit Maria reſurrectionem domini: prima vidit, & credidit. Vidit Maria Magdalena, quanuis adhuc iſta nutaret. Vnde & Anſelmus, At ſi aliquis quęrit, cur euangeliſtæ non referāt ipſū pijſſimum dominum à morte reſurgentem, huic

Ioan.vlt.

Cur euangeliſtę nō ſcripſerit hac apparitionem.

B dulciſſimę matri, vt eius dolores mitigaret, primò ac præcipuè apparuiſſe: dicimus, quod à quodam ſapiente de hoc ipſo ſciſcitātes audiuimus. Ait ergo: Tanta ſcitur authoritas narrationis euangeliſtæ, vt nihil in ea dependens, vel inane, vel ſuperfluum reperiatur. Itaque ſi matri, ſi dominę mundi ipſe filius eius ab inferno reſurgens ſcriberetur, ſicut alijs, apparuiſſe: eāmque de ſua reſurrectione docuiſſe: quis non tale ſcriptum ſuperfluum diceret? Reginam videlicet cœli & terræ, omniſq; creaturę, coęquaret illi vel illi quibus apparuit, viro vel mulieri. Spiritus eius plenè atq; perfectè i illa quieſcebat: qui ſibi & eſſe illi⁹, & omnia facta eius, & luce clari⁹ reuelabat: & euāgeliſtæ ſcriberent, tunc vel tunc, illi talem vel talem ſemet exhibuiſſe. Hæc Anſelmus. Vnde etiā Sedulius: Sēper virgo manens, huius ſe viſibus aſtans Luce palàm dominus prius obtulit. Dicit etiā Ignatius, quòd primò dominus apparuit matri ſuæ, poſt reſurrectionem: & conſolabatur tam: ex quo tanto fuit repleta gaudio, quòd obli-

C ta fuit omnis doloris quem habuerat de ſua paſſione. Quòd ergo infrà dicitur apparuiſſe primò Mariæ Magdalenæ: intelligitur inter eos, quibus voluit ſuam reſurrectionem probare. Matri enim virgini primò omnium apparuit: non vt reſurrectionem ſuam probaret, ſed vt eam de viſu ſuo lætificaret.

Oratio.

O Maria, dei genitrix & virgo gratioſa, omnium deſolatorum ad te clamantium cōſolatrix vera: per illud magnum gaudium quo conſolata es, quando cognouiſti dominū Ieſum die tertia à mortuis impaſſibilem reſurrexiſſe: ſis conſolatrix animæ meæ: & apud eūdem tuum, & dei natum vnigenitum, in die nouiſſimo, quando cum anima & corpore ero reſurrecturus, & de ſingulis meis factis rationem redditurus, me digneris iuuare: quòd perpetuę damnationis ſententiam, per te pia mater & virgo valeam euadere, & cum electis dei omnibus ad æterna gaudia fœliciter peruenire. Amen.

Quomodo Maria Magdalena & alię Mariæ, & Petrus, & Ioannes venerunt ad monumentum. Cap. LXXI.

D

VEſpere igitur ſabbati, id eſt nocte ſequente ſabbatum: nomine enim veſperis (quod principium noctis eſt) ſignificat noctē, ſcilicet à parte totum: & ideo mutat genus, referens ad ſenſum, non ad nomen: & ait: [quę,] ſcilicet nox [luceſcit,] id eſt, luceſcere incipit: [in prima ſabbati:] id eſt, prima die poſt ſabbatū, ſeu prima die ſeptimanę, quæ apud nos dominica dicitur: [valde diluculò & mane, orto iam ſole,] id eſt ortu ſuo iam cœlum illuſtrante: quanuis nondum appareret terris, raris adhuc tenebris exiſtentibus: hoc eſt iam rubeſcente aurora, & cœlo ab Orientis parte ob ſolis vicinitatem iam albeſcente: aurora enim media eſt, inter tenebras noctis, & perfectam lucem diei: & ideo tanquam medium ab vtroque extremo poteſt nominari. [Maria Magdalena, & alię] duę Mariæ iuerunt, & [venerunt ad monumentum cum

Matt.28.
Mar.16.
Lucę.24.
& Ioā.20.

E vnguentis] ex deuotione. Vbi ſciendum, quòd ſicut Gentiles denominabant dies totius ſeptimanę à nominibus deorum ſuorum, ſcilicet planetarum: vt à luna, diem lunæ: à Marte, diem Martis, & ſic de alijs: ita Iudęi, quia dies ſabbati apud eos ſolennior habebatur, ſabbatum ſic nominabant abſolutè, propter reuerentiam illius diei: & ab eo tanquam à digniori omnes alios dies nominabāt: ita quòd dies immediatè ſequens ſabbatum, dicebatur prima ſabbati: id eſt, prima poſt ſabbatum. Alia, ſecunda ſabbati, & ſic conſequenter: & quia Hebeæi & Græci nominibus numeralibus, pro ordinalibus nominibus vtūtur: ideo vnū apud eos, in ordine dierum, ſignificat primum. Vnde in Geneſi dicitur: Factum eſt veſpere & mane dies vnus: id eſt, primus: & ideo conſequenter ibi ſubditur ſecundus, & tertius, & ſic de alijs. Vnde Lucas dicit, [vna ſabbati, id eſt prima die poſt ſabbatum, vel prima die ſeptimanę: quia enim ſabbatū apud Hebræos, non tantum diem principalem, à quo ſeptimana apud eos incepit: ſed etiam ſepti-

Dierū denominatio

Numeralia pro ordinalibus.

Gen.1.

F manā, ex prærogatiua ſabbati, denominati vt ibi, ieiuno bis in ſabbato: id eſt, in hebdomada: ideo etiam cùm dicitur prima, vel vna ſabbati, poteſt itelligi prima die ſeptimanę, vel hebdomadę: quæ apud nos propter dominicam reſurrectionem vocatur dominica, à qua etiam apud nos incipit ſeptimana. Nobis enim celebritas veteris ſabbati, conuerſa & tranſlata eſt in dominicam, quæ cęteris diebus celebrior eſt, propter dominicæ reſurrectionis ſanctitatem, gaudium & reuerentiam. Latini verò, ſeu Romani, & eccleſia, modo dies vocāt ferias: diem dominicam vocantes feriam primā: diem lunæ, ſecundam: & ſic de alijs vſque ad ſabbatum. Et vocatur feria à feriare quod eſt ceſſare, vel à ferendis victimis: quia omni die feriare, id eſt à peccato ceſſare, & victimas ferre, & offerre debemus. Mulieres ergo iſtę venerunt ita mane, quòd [adhuc tenebrę erant,] vt dicit Ioannes: & ſecundum Lucam venerunt diluculò, quæ eſt claritas media inter noctis tenebras & diei claritatem, quod aurora appellari ſolet. Et ſecūdū Marcum, venerūt orto iam ſole. Et potuit ēſſe ad litteram, quòd

Lucę.18.

Feria.

Quomodo tenebrę, diluculum, & ortus erat ſol.

G ram, quòd valde mane, cùm adhuc tenebrę essent, venire cœperunt: diluculò autem venerunt: sed orto iam sole, ad monumentum peruenerunt.

Tres status.

Et nota, quòd non sine mysterio euangelistæ sic diuersimodè loquuntur de isto mane: sed omnes concordant in hoc quòd fuit mane. Nam vt patet ex præmissis, istud euãgelium mysticè procedit, secundum tres status electorũ, per tres Marias significatos: quòd enim Ioannes dicit, cùm adhuc tenebræ essent: respicit statum incipientiũ. quòd verò Lucas dicit, diluculò: respicit statum proficientium. sed quòd dicit Marcus, orto iam sole: respicit statum perfectorum. Debent ergo fideles quærentes Christum, quilibet pro statu suo mane venire, quod est contra pigros. Debent etiam venire vna sabbatorũ, per quod quies & pax cordis significatur: sabbatum enim quies interpretatur, quod est contra discolos & discordes. Debent etiam venire ad monumẽtum: & ibi quærere dominum.

Monumẽtum, pœnitentiũ cor.

Monumentum est mens humana, quantum ad quemlibet statum. Nam cor pœnitentium dicitur monumentum, ratione luctus, qui circa monumenta fieri solet: & pœnitentium est lugere, & flere super seipsos.

H

Proficientium.

Proficientium autem cor dicitur monumentum, ratione operis misericordiæ: quod in sepeliendo mortuos exercetur: & actiuorum est insistere operibus misericordiæ.

Contemplatiuorũ.

Contemplatiuorum verò cor monumentum dicitur, ratione quietis: dicuntur enim corpora quiescere in monumentis, & quies maximè ad contemplatiuos noscitur pertinere. In tali ergo monumẽto, pro quolibet statu, rectè quæritur Christus. Debet etiam obstacula impedientia remouere, quę intelliguntur per lapidem magnũ, ad ostium monumenti aduolutum: & per angelũ (vt statim infrà patebit) reuolutũ. Nam in quolibet statu est aliquis lapis obstans, ne quis possit intrare in intima mẽtis: & exercere actus suo statui competentes.

Lapis obstans.

Lapis obstans pœnitentibus, est pronitas ad malum. Lapis obstãs proficientibus, est difficultas ad bonum: sed lapis obstãs contemplatiuis, est materialitas specierũ. Sed iste lapis pro quolibet statu, plerunque remouetur ad solũ desiderium animæ pię quęrentis, per gratiam spiritus sancti.

I

Fœlix Maria, id est anima, quæ ad sepulchrum Christi venit videre, per meditationẽ: plãgere, per compassionem: vngere, per deuotionem.

Marię sũt nobis imitandę.

Imitemur ergo & nos easdem sanctas & deuotissimas mulieres: vt sicut illę cum aromatibus dominum toto corde, ac desiderio quærebant in sepulcbro (quod est proprius mortuorum locus) ita & nos cum nostris aromatib⁹, scilicet operatione bonorum operum, & odore virtutũ, suauitatéque orationum, toto affectu mentis ad deũ per sancta desideria proficiscamur, & quæramus eũ non in sepulchro, sed in cœlo: quó ipsum ascendisse credimus, atque nouimus. Vnde Gregorius: Sanctę mulieres, quæ dominum fuerant secutę, cum aromatibus ad monumentum venerunt: & ei quem viuentem dilexerant, etiam mortuo studio humanitatis obsequũtur. Et nos ergo in cum qui est mortuus credentes: si odore virtutum refecti, cum operatione bonorum operum dominum quærimus: ad monumentum profectò illius cum aromatibus venimus. Hæc Gregorius:

Mysticè monumentum quid.

Mysticè monumentum, est corpus dominicum: ad quod accedere nemo debet, nisi vna sabbati, id est in pace & quiete pectoris: & valde diluculò: id est, cum feruore. Mane enim significat feruorem quærendi: vel diluculò, id est excussis vitiorum tenebris per dilucescentem gratiam portans aromata operationis & famæ bonę. Qui aliter accedit, caueat sibi, ne iudicium manducet & bibat. K

Vnde Beda: Quòd autem valde mane venerunt mulieres ad monumentum: iuxta historiam quidem magnus quærendi & inueniendi dominum feruor charitatis ostenditur. Iuxta intellectum verò mysticum, datur nobis exemplum illuminata facie decussisque vitiorum tenebris ad sacrosanctum domini corpus accedere. Nam & sepulchrum illud venerabile figuram dominici altaris habet: in quo carnis eius & sanguinis solent mysteria celebrari. Aromata autem, quæ mulieres deferunt, odorem virtutum & orationum suauitatem, quibus altari appropinquare debemus, significant. Hæc Beda.

Mulieri prima apparitio facta.

Mulier ergo quæ prima iuit ad culpam, nunc prima venit ad veniam: & quæ prima perfidiam sumpsit in paradiso: festinat nunc prima fidem sumere de sepulchro: contendit de morte rapere vitam, quæ de vita rapuit mortem. L

Quòd autem dominus diluculò surrexit, huic consentit authoritas illa quæ dicit dominum quadraginta horis fuisse mortuum, & totidem diebus ante ascensionem pòst in terra moratum: quia quatuor horis parasceues, & triginta sex duarum noctium & vnius diei: quod ecclesia consentire videtur, quæ matutinas laudes celebrat, pro Christi resurrectione. Vnde Petrus cantor: Valde mane, dicit diluculò.

Diluculũ quid est.

Diluculum enim est, inter tenebras noctis & diei claritatem: in qua salus humani generis fœlici vicinitate præuenit in ecclesia declaranda: more solis, qui proxima luce consurgens, roseam præmittit auroram: vt iãtus splendor pręparatis oculis possit intueri, quãdo tempus dominicæ resurrectionis illuxit: vt tunc scilicet diluculò laudes Christi tota caneret exemplo sanctarum fœminarum ecclesia: quando genus humanum exemplo suæ resurrectionis animauit, quando fidem præstitit, & lumen credulitatis infudit.

M

Tẽpus in sepulchro.

Ergo Christus mane & vicino ortu solis surrexit, secundum Augustinum, qui dicit dominum tantum quadraginta horis quieuisse in sepulchro, sexta hora parasceues passum: & ita cùm esset ęquinoctium, diluculò surrexit.

Tẽpus resurrectionis.

Iudic. 16.

Econtra Hieronymus dicit dominum surrexisse media nocte. legitur enim in libro Iudicum, tunc Sampsonem asportasse portas Gazę vsque in supercilium montis. Solutio autem contrarietatis est, quòd in tempore medio inter diluculum & mediam noctem surrexit. Hæc Petrus.

Mulieres ad sepulchrũ euntes.

Dum ergo mulieres ad monumentum euntes essent extra portam ciuitatis, reuocabant ad memoriam afflictiones & pœnas sui magistri & domini: & in omnibus locis in quibus contra ipsum notabiliter aliquid factum fuerat, aliquantulum subsistebãt, genu flectentes, & osculantes terram: gemitus & suspiria dantes, atque dicentes: Hic obuiauimus ei cum cruce super collum: quando mater eius semimortua facta est: & hic se vertit ad mulieres: hic crucem deposuit fatigatus, & super isto lapide se parumper appodiauit: hic fuit vbi sic crudeliter & fortiter eum impulerunt, vt

A runt, vt velocius ambularet:& eum quasi currere coegerunt: hic spoliauerunt eum & nudauerunt, & hic eum crucis patibulo affixerunt:& tũc cum magno clamore & inundatione lachrymarũ procidentes in facies suas, adorauerunt: & osculatę sunt crucem, adhuc precioso sanguine rubricatã. Deinde surgentes, & versus sepulchrum euntes, cùm sexus sui fragilitatem considerarent:& magnitudinem lapidis recolerent, qui tam magnus fuisse fertur, vt vix à viginti hominibus moueri posset: ⌊dicebant ad inuicem,⌋ & colloquentes se mutuo interrogabant, ⌊quis reuoluet nobis lapidem de ostio monumenti?⌋ vt scilicet possimus in illud ingredi. Quasi dicerent, non possumus per nosipsas reuoluere: quia erat magnus valde. Sed quamuis talia dicerent: non tamen ab incepto itinere cessabant: credentes domino esse possibile, quod humanæ fragilitati videbatur impossibile. ⌊Et respiciẽtes viderunt reuolutum lapidem,⌋ per angelum qui præbẽs domino suo obsequium, venerat ad manifestandum Christi resurrectionẽ

B iam factam:& ipsum angelum domini sedentem super lapidem extra monumentum. Monumentum potest dici scriptura, in qua dominus olim iacuit multis figuris occultatus: sed post resurrectionem angelus magni consilij scripturæ difficultatem aperuit. Vnde, secundum Bedam, reuolutio lapidis mysticè reuolutionem sacramentorum Christi, quæ velamine literæ legalis tegebatur, insinuat: lex enim in lapide scripta fuit: & ideo per lapidem designatur. Et, secundum eundẽ, angelus sedebat super lapidem, quo ostiũ monumẽti claudebat: vt claustra inferorũ sua ipsum dominũ virtute deiecisse doceret. Moraliter hic lapis designat pœnitentię pondus: ad quod aspiciẽtes incipientes ad deum cõuerti, timere incipiũt: ne possint inchoantem pœnitentiam consummare: ideo dicunt ingemiscentes, ⌊Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?⌋ id est, à corde in quo Christus affectat sepeliri. Sed non debent diffidere & retrocedere: sed cum his mulieribus cominus procedere:& videbunt quantocius lapidem reuolutum: descendet enim angelus de cœlo, id est gratia spiritus sancti, quæ lapidem amoue-

C bit: quia totum pondus pœnitentiæ subleuabit. Ipse enim ait: Iugum meũ suaue est, & onus meũ leue: scilicet gratia dei. ⌊Et introeuntes⌋ ab Oriẽte: ⌊in monumentum,⌋ id est intra clausurã & domũculã rotundam, quæ erat circa sepulchrũ: ⌊viderunt⌋ aliũ angelum, ⌊sedentem à dextris⌋ sepulchri Iesu: ⌊stola cãdida coopertũ,& obstupuerũt:⌋ præ gaudio & admiratione tantæ visionis. ⌊Viderunt enim iuuenem⌋ ipso habitu corporis iuuenilis præcedentem immortalitatem resurrectiõis, in qua reuouatur vt aquilę iuuentus, & nemo senescit: ⌊sedentem in dextris,⌋ id est ad meridianã partem loci illius, vbi corpus positum fuerat: hoc quippe in dextris Iesu erat. Corpus enim dñi, qđ supinũ iacens habebat caput ad Occidentẽ, & pedes ad Orientem: dextram manum necessariò habebat ad Meridiem, & sinistram ad Aquilonem. Ex quo tẽpore consuetudo excreuit Christianorũ, ad hãc similitudinẽ corpora sepeliri defunctorũ. Viderũt, inquã, sedẽtem in dextris: ⌊coopertũ stola candida:⌋ id est alba cãdente, propter gaudiũ resurrectionis: ⌊& obstupuerũt,⌋ præ admiratione

Monumẽtum.

Reuolutio lapidis.

Moraliter

Matth.11.

Sepeliendorũ mos.

tanté visionis. ⌊In dextris⌋ & in albis angelus ap- D paruit: quia dextera perpetuam vitam designat, & candor vestis, splendorem solennitatis denunciat. Vnde Gregorius: In dextera sedebat, qui stola candida apparuit: quia & suæ & nostræ festiuitatis gaudia nunciauit. Illa enim domini resurrectio, & nos ad immortalitatem reduxit, & angelorum numerum restituens, cœlestis patriæ damna reparauit. Hæc Gregorius. In stola etiam candida angelus apparuit: ad designandum puritatem vitæ, quam post baptismum quisque debet obseruare. Vnde & vestis alba in baptismo traditur in signum gloriosæ resurrectionis, ad quam per baptismum peruenitur. Sic ergo duo erant angeli, propter testimonij sufficientiam: quia in ore duorum, vel trium, stat omne verbum. Iam quidem terręmotus factus erat domino resurgente:& monumento clauso egressus erat Iesus ante reuolutionem lapidis, sicut intrauit ad discipulos ianuis clausis: sed post egressum accedens angelus reuoluens lapidem, vt sepulchrum vacuum ostẽderet, ac resurrexisse dominum:& egressum eius iam fa- E ctum indicaret. Nõ enim indiguit in resurrectione auxilio angelorum, qui propria virtute claustra dissipauit inferorum. Vnde Chrysostomus: Cuius gratia igitur venit angelus, & leuauit lapidem post resurrectionem? propter mulieres. Ipsę enim viderunt eum in sepulchro. Vt igitur credant quoniam surrexit, vident sepulchrum corpore vacuum: propter hoc vtiq; abstulit lapidem. Vnde & Beda: Angelus reuoluit lapidem, non vt egressuro domino ianuam panderet: sed vt egressus iam facti hominibus indiciũ præstaret. Qui enim mortalis adhuc clauso virginis vtero potuit nascendo mundum ingredi: ipse iam factus immortalis, clauso licèt sepulchro, potuit resurgendo exire de mundo. Hæc Beda. Hoc tamen aliter & aliter fuit: quia in resurrectione habuit corpus gloriosum, cui aliud non resistit: sed exitus de vtero miraculosus fuit. Vbi nota ꝙ cuidã monacho sancti Laurẽtij Romę extra muros admirãti, quomodo Christus clauso sepulchro exire potuerit: cingulo, quo cinctus erat, resolutꝰ, dilapsus est, & vox in aere facta est: Sic potuit Chri- F stus clauso ꝓdire sepulchro. Igitur (vt dicit Gregorius) mulieres angelos vident, quę cum aromatibus venerunt: quia illę mentes supernos ciues aspiciunt, quæ cum virtutum odoribus ad deum per sancta desideria proficiscuntur. Et describitur angelus aspectu fulgureo, & vestitu candido: vt aspectu malos terreat:& vestitu bonos mulceat, ad credendum Christi resurrectionem: timor enim & amor debent inclinare ad credendum. Erat enim aspectus eius, sicut fulgur, quia facies eius videbatur ignea, ad incutiendum terrorem custodibus: ⌊vestimenta eius, sicut nix:⌋ ad dandũ consolationem mulieribus. Fulgor enim terrorẽ timoris denotat: candor verò vestis, gaudium dominicæ resurrectionis denunciat. Vnde vsus ecclesiæ habet, vt eo tempore in ecclesia in albis psallant:& consuetudo est Palæstinis dies festos celebrantibus, vt alba vestimenta induant: propter quod subditur, ⌊Præ timore autem⌋ & fulgore vultus eius ⌊exterriti sunt custodes,⌋ & stupefacti instar mortuorum iacentes. Ecce quomodo malos terruit: & eis durus fuit. Vbi Rabanus

Stola candida.

Resurrexit clauso monumento.

Lapidis reuoluẽdi ratio.

Miraculũ.

Angelus cur videt.

Angeli aspectus.

G banus: Timoris anxietate ſunt exterriti, qui amoris fiduciam non habebant: ⌊& facti ſunt velut mortui,⌋ qui reſurrectionis veritatem credere noluerunt. Et Seuerianus: Cuſtodiebant eum crudelitatis ſtudio, non pietatis obſequio: ſtare autem non poteſt, quem conſcientia deſtituit, impellit reatus. Hic nota, quòd in hoc cognoſcitur bonus angelus à malo à principio. Nam bonus angelus in principio terret, ex ſuo fulgore: in medio cõfortat, ex ſua allocutione: in fine lætificat, ex immiſſa conſolatione. Malus autem angelus econuerſò in principio terret, ex ſua horribili voce: in medio decipit, ex fallaci promiſſione: & in fine cõtriſtat, ex ſubſecuta deceptione. ⌊Et reſpondens angelus⌋ mulierum trepidationi & affectibus: ⌊dixit eis, Nolite timere vos.⌋ Ac ſi (ſecundum Gregorium) apertè dicat: Paueant illi qui non amant aduentum ſupernorum ciuium: pertimeſcant qui carnalibus deſiderijs preſſi, ad eorum ſocietatem pertingere deſperant. Vos autem cur pertimeſcitis, qui ſeruos eius quem quæritis, & veſtros conciues videtis? Ecce quomodo bonos mulcet, & eis blandus extitit. In quo etiam oſtendit, quia dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt angelus magni conſilij dictus, in vltima & generali reſurrectiõe apparebit: & terribilis reprobis: quibus dicet, ite maledicti in ignem æternum: & blãdus iuſtis, quibus dicet: venite benedicti patris mei, percipite regnum. Sic moraliter prælatus bonus, qui angelus domini exercituum eſt, obſtinatos terret, & pœnitentes demulcet. Hic enim notantur duæ conditiones, quæ debent eſſe in angelo, ſacerdote, ac prælato, & prædicatore: quia debet primò venenum peccati per terrorem extinguere: & ſecundò, per honeſtę cõuerſationis amorem bonos allicere. Et ſubiũgit: ⌊Scio enim quòd Ieſum⌋ ſaluatorem, ⌊qui crucifixus eſt, quæritis:⌋ in ſepulchro ſicut mortuum. Qui crucifixus eſt, additur ad differentiam aliorum, qui etiam nomine Ieſu vocabantur. Item additur ad beneficij paſſionis commemorationem. Vnde Apoſtolus: Recogitate eum qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem. Item additur ad commendationem mulierum quę & Ieſum etiam crucifixum quærebant. Multi enim Ieſum quærunt, id eſt ſaluatorem: ſed non crucifixum: quia non per crucem, cùm tamen illa non niſi in iſta inueniatur. Vnde Chryſoſtomus: Multi libenter quærunt purpuratum, ſed pauci quærunt eum crucifixum vel flagellatum: ſed antequam inueniatur purpuratus, primò quæri debet flagellatus. Marcus addit, ⌊Nazarenum,⌋ & ſic tãgit nomen ac patriam, & conditionem. Et ſubdit angelus: ⌊Non eſt hic:⌋ ſcilicet per præſentiã carnis & corporis, qui nuſquam deeſt per præſentiã diuinitatis & maieſtatis. ⌊Surrexit⌋ enim per humanitatem, qui nullum caſum patitur in diuinitate. Et addit, ⌊ſicut dixit:⌋ vt reduceret ad memoriam verba Chriſti dicta ante paſſionem ſuam, vt ſic magis crederent reſurrectionem eius iam factam. Impoſſibile enim eſt non fieri quod ipſe dixit: quaſi diceret, Et ſi mihi non creditis, mementote verborum illius. Deinde oſtendit eis locum, dicens: ⌊Venite & videte locum,⌋ ſcilicet vacuũ: ⌊vbi poſitus erat dominus:⌋ hoc eſt, corpus dominicum. Vnde Chryſoſtomus: Corpus domini, dominus dicitur: deitas enim nũquam ſeparata fuit à corpore etiam mortuo. Ac ſi dicat angelus: Vultis certificari de eius reſurrectione: ecce locus vbi poſuerunt eum. Si verbis meis non creditis: viſui & vacuo ſepulchro credatis. Propter hoc enim & lapidem reuoluerat, vt locum oſtenderet. Vnde cùm per vniuerſum mundum fidelibus dicatur: ſurrexit dominus de ſepulchro, qui pro nobis pependit in ligno: ſoli canonici eccleſiæ reſurrectionis dominicæ, ſpeciali gaudẽt prerogatiua, dicẽtes, & ad oculum demonſtrationem facientes: ſurrexit dominus de ſepulchro. Similiter in euangelio Paſchali cùm dicitur: ſurrexit, non eſt hic, diaconus qui legit euangelium, digito demonſtrat dominicam ſepulturam. Et ſubiungit: ⌊Sed ite feſtinanter, dicite diſcipulis eius⌋ communiter, ⌊& Petro⌋ ſpecialiter: ⌊quia ſurrexit & præcedet vos in Galilęam, ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis⌋ ante paſſionem: & ideo ſequimini eum ibidem: quaſi diceret, Non conceſſum eſt vobis hoc gaudium occulto cordis tenere: ſed ſimiliter amantibus pandere. Non dicit, amatoribus mũdi: ſed, diſcipulis Chriſti. ſecundum Gregorium verò, nõ ſunt diſcipuli, qui cum eo Paſcha non faciunt: nõ ſunt diſcipuli, qui retrò aſpiciunt, quos curioſitas vitæ detinet: illęcebra capit, & ſpinę retrahũt ſcãdalorum. Ibi eum videbitis, in propinqua regiõe, & propinquo tempore. In Galilæam præceſſit, vt vbi fuit initium ſplendoris gratiæ: ibi eſſet initiũ ſplendoris gloriæ. Voluit etiam dominus ſpecialiter in Galilæa apparere, vt veritas reſurrectiõis probaretur: quia ibi plura miracula eſt operatus, & amplius conuerſatus: & ideo melius cognitus. Mulieribus ergo dicitur ab angelo, vt nuncient apoſtolis vitam reſurgentem: quia ſuadente diabolo mors nunciata fuit Adæ per mulierem. Vnde ſicut fuit progreſſus in prima tentatione mortis a diabolo in mulierem, & à muliere in virum: ſic in prima annunciatione vitæ, fieret proceſſus ab angelo in mulierem, & à muliere in viros. Dicitur autẽ ſpecialiter, & Petro: tum propter principalitatem inter diſcipulos: tum ne deſperaret de reconciliatione, propter magnitudinem peccati apoſtaſiæ: tum ne ad præſentiam domini quem negauerat, & ad diſcipulos venire trepidaret. Quia (vt ait Hieronymus) ſe indignum iudicabat diſcipulatu, dum ter negauit magiſtrum. Vnde & Gregorius: Si hunc angelus nominatim non exprimeret qui magiſtrum negauerat, venire inter diſcipulos non auderet. Vocatur ex nomine, ne deſperaret ex negatione. Vnde ſecũdum Auguſtinum & Hieronymum: Peccata præterita nõ nocent, quando nõ placent. Videamus autem (ſecundum Auguſtinũ) cur ab angelo, & à domino dictum eſt, quod præcedet eos in Galilæam, cùm hoc ſit poſt multa completum: & tamen ſic mandatum vt aut hoc ſolum, aut hoc primum expectaretur fieri debuiſſe. Et ſoluitur (ſecundum eũdem Auguſtinum) quòd hoc propheticè, & ſignificatiuè eſt accipiendum. Galilæa namq; interpretatur, vel tranſmigratio, vel reuelatio. In Galilæa verò, ſecundum tranſmigrationis ſignificationem intelligendum occurrit: quia de populo Iſrael tranſmigraturi erant ad Gẽtes, quæ apoſtolis prędicantibus non crederent: niſi ipſe dominus eis viam in cordibus hominum præueniẽs præpararet.

Marginal notes: Angeli boni diſcretio à malo. — Vos cur expreſſit. — H — Chriſtus terribilis & blãdus videbitur. — Heb. 12. — I — Quærunt crucifixũ pauci. — K — L — Diſcipuli Chriſti qui ſint. — Cur in Galilæã præceſſit. — Mulier cur nũcia ſalutis. — Cur, & Petro, dicit. — M — Quomodo in Galilęam præceſſit.

A præpararet. Et hoc intelligitur præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis: id est, ibi membra corporis eius, quod est ecclesia, in his qui vos susceperint inuenietis. Secundum illud autem, quòd *Galilæa.* Galilæa interpretatur reuelatio, nõ iam in forma serui intelligendum est: sed in illa in qua æqualis est patri, quam promisit dilectoribus suis: & illuc nos præcessit, vnde ad nos veniens non recessit: & quò nos præcedens non deseruit. Illa erit reuelatio tanquam vera Galilęa, cùm similes ei erimus: ibi eum videbimus sicuti est. Ipsa etiam erit beatior transmigratio ex isto seculo in illam æternitatem: si eius pręcepta sic amplectamur, vt ad eius dextram segregari mereamur. Et, secundũ Greg. Quia Galilæa transmigratio sancta interpretatur, rectè in Galilæa dominus vidẽdus nunciatur: siue quia ipse de corruptione in incorruptionem, de mortalitate ad immortalitatem transijt: siue quia illi ad speciem eius contemplandam peruenire merebuntur, qui modo transmigrant de vitijs ad virtutes, de amore mundi ad amorem dei: declinantes à malo, & facientes bonum: quęrentes B & sapientes non terrena, sed cœlestia. Cùm dicitur: ibi eum videbitis, secundum Hieronymum: Breuis est sententia in syllabis, sed ingens in quãtitate promissio. Ibi est gaudij nostri fons, & salutis nostræ æternæ origo præparata. Ibi congregantur dispersiones, & sanantur contriti corde. Ibi, inquit, eum videbitis: sed non sicut vidistis. *Relatio ad discipulos facta.* Hæc Hieronymus. Mulieres verò fraudatæ spe sua: quia corpus domini inuenire sperabant, non attendentes ad verba angeli, quæ audierant: conterritæ ex insolita apparitione angelorum: & gementes, quia non inuenerunt dominum: redeunt ad discipulos, dicentes, corpus domini esse sublatum. Nunciant discipulis, vt aut secum quærerent, aut secum dolerent. De angelo quidẽ & eius verbis, quibus dominum resurrexisse audierãt, nihil eis dixerunt: hoc solum nunciantes eisdem, scilicet dominum in monumento non esse. *Deliramẽta discipulis visa.* Et visa sunt eis verba ista sicut deliramenta: id est, quasi phantastica, & non vera: scilicet quòd dominus surrexisset à mortuis: & ideo nõ credebant illis: C quia res noua erat, & contra consuetudinem quòd mortui resurgerẽt. Vt enim ait Theophilus: Est naturaliter incredibile mortalibus resurrectionis *Petri & Ioannis ad sepulchrum cursus.* miraculum. Petrus autem & Ioannes, hæc audientes, tollunt moras, & cucurrerũt ad monumẽtum, ex desiderio videndi factum: quia ignis materiæ ingestus non nouit moras. Isti duo præ cæteris currebant: quia præ cæteris Christum amabant: & sicut familiares inuicem se tenebant, propter quod in pluribus locis leguntur simul combinati. Sed Ioannes citius præcucurrit Petro, qa erat iunior & agilior illo. Nõ tamẽ introiuit, propter Petri reuerentiam, quem expectauit: quia ipso senior, & inter apostolos principalior erat. *Cursus ad sepulchrũ* Conspice nunc bene ipsos. Currunt ipsi, currunt Magdalena & sociæ eius post eos: omnes currunt ad quærendum dominum suum, cor suum, & animam suam. Currũt multum fideliter, multumq́ꝫ feruenter, multum anxiè, & multum studiosè. Curre & tu post eos, siue potius cum eis, vt cũ eis consolari merearis. Cùm autem perueniunt ad monumẽtum, respicientes in ipso per exterius ostium intrauerũt, primò Petrus, deinde Ioannes.

Et quidẽ secũdum literã Ioannes qui primò peruenit, non intrauit propter reuerentiam Petri, cui primum ingressum seruabat: sed mysticè secundum Gregorium, Per Ioannem synagoga, per Petrum ecclesia designatur. Venit synagoga prior ad monumentum, sed minimè intrauit: quia & si primò scripturæ sacramenta cognouit, tamen ad fidem passionis dominicæ intrare distulit. Secuta posterior ecclesia gentium, introiuit in monumẽtum: quia Christum Iesum & cognouit carne mortuum, & viuentem credidit deum. Sed post Petrum intrauit & Ioannes, quia in fine mundi ad redemptoris fidem etiam Iudæa colligetur. Et introeuntes non inuenerunt corpus: sed viderunt sola, scilicet sine corpore lintheamina, qbus corpus erat inuolutum: posita, id est, bene disposita & plicata: & sudarium capitis, nõ cum lintheaminibus positum: scilicet indistinctè & confusè, sed separatim inuolutum, id est bene plicatum, in vnum locum, ac si ex industria esset factum: quod totũ factum est, ad ostendẽdum Christi resurrectionem iam factam: & quòd corpus non fuerat sublatum: & crediderunt verum esse quod mulieres dixerant: scilicet corpus Christi de monumento sublatum esse, non autẽ surrexisse: nõdum enim sciebant scripturas, de Christi resurrectione loquentes: quia nondum erat eis apertus sensus vt intelligerent illas. Et recesserunt stupefacti, & apud se mirãtes euentum rei, qualiter sola lintheamina derelicta fuere sine corpore peruncto: vel quantam oportunitatem fur habuisset, vt hæc seriatim inuoluta dimittens, præsentibus militibus corpus auferret: non cogitantes de Christi resurrectione: nec intelligentes nõ esse sublatum, quia simul fuissent lintheamina asportata: & maximè quia propter vnctionem erant fortiter corpori adhærentia: ideo per hoc quòd sic panni relicti & dispositi fuerãt, manifestè apparebat quòd resurrexerat. Separatio enim lintheaminũ à corpore domini, & desertio eorum in sepulchro: signũ fuit dominicæ resurrectionis, nõ transpositionis. Vnde Chrysostomus: Considerant lintheamina posita, & sudarium separatim inuolutum in vnũ locum, quod erat resurrectionis signum. Neque enim si transposuissent quidam, hoc fecissent corpus denudantes: neque si furati essent, huius rei solliciti fuissent, vt leuarent sudarium & inuoluerent, & ponerent in vnum locum seorsum à lintheaminibus: sed simpliciter (vt se habebat) suscepissent vtiq corpus. Propter hoc enim & Ioannes ait, quoniam cum mirrha sepultus est: multaq́ꝫ cõglutinat corpori lintheamina, vt non decipiaris ab his qui dicũt eum furtò sublatum esse. Quid autem est sursum lintheamina iacere, & sudariũ seorsum inuolutum? Vt discas quoniam non erat festinantiũ hæc res, scilicet seorsum quidem illa: seorsum verò hæc & inuoluta esse. Non enim ita insensatus esset qui furaret, vt circa rem superfluam tantum studium cõsumeret. Hæc Chryso.

Moraliter monumentum, in quo sunt lintheamina sola, potest dici claustralis, in quo est vestis religiosa exterius tantum, sine habitu interiori. Vnde legitur in libro Regũ, Cùm venissent qui quærebant Dauid, inuentum esse simulachrũ super lectum eius. Hæc est tunica Ioseph inuenta sine ipso. Hæc est vestis ouina, sub qua latet mens lupina.

Margin notes (right column): D — *Ioãnes cur nõ intrauit* — E — *Ioannis & Petri admiratio.* — *Resurrectionis signum.* — F — *Moraliter* — *1. Reg. 19.* — *Gene. 37.*

G lupina. Hic, secundũ Gregorium, diuinæ dispensationis magnitudo pensanda est: quòd discipulorum corda, & accenduntur vt quærant, & differuntur ne inueniant: quatenus infirmitas animi ipso suo mœrore cruciata, purgatio ad inueniendum fiat: & tanto validius teneat, quanto tardius inuenit quod quærebat. Compatere igitur discipulis ipsis & mulieribus, quia in afflictione magna sunt. Quęrunt dominum suum, & non inueniunt: & nesciunt vbi eum amplius quærere debeant. Igitur dolentes & flentes discipuli, & non audentes diu manere iuxta sepulchrum, propter metum Iudæorũ, ⌊abierunt ad semetipsos:⌋ id est, ad hospitia sua: & illuc vbi habitabant, & prius latitabant: & vnde ad monumẽtum currebant, nihil certi scientes de domini resurrectione. Mariæ autem ibidem remanserunt. Et dum mente consternatę, id est, stupefactę essent de hoc quod viderãt: quia & lapidem tam immensæ magnitudinis reuolutum stupebant, & corpus tam eximiæ venerationis non inuentum dolebant, respicientes in monumentum viderunt duos viros, ⌋ id est, duos angelos in specie virorum ⌊stantes circa illas in
H vestibus albis: ⌋ ad designandum gaudium dominicæ resurrectionis. Angeli non solum verbo, sed etiam fulgẽti habitu gloriam annunciant triumphantis. Apparitiones enim angelorum, faciunt ad instructionem hominum: & solent per illum modum apparere, qui competit rei de qua debent instruere: candor autem vestis, splẽdorem denunciat solennitatis: & ideo in albis apparuerunt vestibus, ad denotandum gaudium dominicæ resurrectionis. Apparuerunt autem duo, ad solennius denunciandum Christi resurrectionem: quia solennius denunciatur per duos, quàm per vnum. Vbi Beda: Quomodo autem posito in sepulchro corpori saluatoris, angeli astitisse leguntur: ita etiam celebrandis eiusdem sacratissimi corporis mysterijs, tempore cõsecrationis assistere sunt credendi: monẽte apostolo, mulieres habere velamen propter angelos in ecclesia. Cumq́; mulieres timerent, ex visione angelorum insolita: & declinarent vultus in terram, ex verecundia: dixerũt angeli ad illas, consolando eas benignè, & instruendo de Christi resurrectione: ⌊Quid quæritis viuentẽ, ⌋ & iam resuscitatũ, ⌊cum mortuis? ⌋ Quasi dicerent: Nolite cum mortuis, hoc est in monumento (qui locus propriè est mortuorum) quęrere eũ, qui ad vitam iam resurrexit à mortuis. Verũtamen multi quærunt viuentẽ cũ mortuis: vt illi, qui licèt sint boni, tamen libenter conuersantur cum malis: quibus potest dici illud: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos. Et subiungit: ⌊Non est hic, ⌋ scilicet in sepulchro, præsentia corporis: qui tamen nusquam deest, præsentia deitatis: ⌊sed surrexit inde, ⌋ scilicet propria virtute. Et addunt dicti sui confirmationem, dicentes: ⌊Recordamini qualiter locutus est vobis: ⌋ quia verax est, & non fallit: ⌊cùm adhuc in Galilæa esset, dicens: quia oportet filium hominis tradi in manus peccatorũ, & crucifigi, & tertia die resurgere: ⌋ quasi diceret, diu antè prædixit hæc omnia: & ideo nõ miremini si modo auditis esse facta. Iubẽtur verborũ recordari, vt prędicatione euẽtus futuri cõfirmẽtur in fide iã facti. Quia verò (vt dictũ est) mulieres visis angelis timẽtes declinauerũt vult⁹ in terrã mysticè cùm cœlestibus mysterijs appropinqua- K
mus, exemplo mulierum harum vultum in terrã declinare debemus, nos terram & puluerem esse recolentes. Vnde Beda: Et nos ergo exemplo deuotarum deo fœminarum, quotiens ecclesiam intramus, & mysterijs cœlestibus appropinquamus: siue propter angelicæ præsentiam virtutis, siue propter reuerentiam sacræ oblationis, cum omni humilitate, & timore ingredi debemus. Ad conspectum quippe angelorum vultum declinamus in terram, cùm supernorum ciuium quę sint gaudia æterna contemplantes, nos cinerem esse, terramq́; recolimus: sicut beatus Abraham: Loquar, Gene.18.
inquit, ad dominum meum cùm sim puluis & cinis. Et notandum, quòd sanctæ mulieres astantibus sibi angelis non in terram cecidisse: sed vultũ dicũtur in terram declinasse. Vnde mos obtinuit ecclesiasticus, vt in memoriam dominicæ, vel in nostræ spem resurrectionis: & omnibus diebus dominicis, & toto quinquagesimæ tempore non flexis genibus: sed declinatis in terram vultibus oremus. Hæc Beda. Illę autem mulieres nec tunc attenderunt ad verba angelorum, nec aliquam con- L
solationem receperũt de visione eorum: quia non quęrebant angelos, sed dominum angelorum: nã & illæ duę Mariæ, scilicet Iacobi & Salome cõterritę, & quasi absorptę exeũtes fugerũt de monumẽto, & elongauerũt se inde aliquatulũ, & sedebãt dolẽtes: ⌊quia tremor & pauor, ⌋ id est stupor, ⌊eas inuaserat: ⌋ propter visionem angelorum & custodũ, & nemini scilicet de custodibus quicquam dixerunt: nec etiam angelis loquentibus responderũt. Vnde August. Intelligamus ipsorum angelorum nemini ausas fuisse aliquid dicere: id est, respõdere ad ea quæ ab illis audierant, aut certè custodibus quos iacentes viderunt.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, vnica proles summi dei, qui dilectis tuis desideriũ te quærendi indidisti: sed vt magis accenderentur, affectum inueniendi distulisti: eosq́; in Galilęa te visuros per angelũ certificare voluisti: da mihi misero ardenter te quærere, & gaudenter te inuenire: vt de vitijs ad virtutes, & de amore M
mundi ad amorem tuum transmigrans merear post hanc vitam ex isto seculo in illam æternitatem transmigrare, teq́; deum deorum in Sion & in Galilæa vera, cum electis tuis gratia tua largiente tunc videre. Amen.

Quomodo dominus apparuit Mariæ Magdalenæ. Caput.LXXII.

MAria verò, amaritudine plena, æ- Ioan.20.
stuans amore, & nesciens quid a- & Mat.28
liud deberet facere: quia sine magistro non poterat viuere, nec ibi eum inueniebat, & vbi eum quæreret ignorabat: ⌊stabat ⌋ ex feruore & constantia: quia vis amoris nec sedere, nec iacere sinebat, ⌊ad monumentum foris, ⌋ & ab extra: scilicet in horto, & ante domũculam in qua erat sepulchrũ, ⌊plorans, ⌋ & lamentans dominum suum: tanto enim cordis ferebatur incẽdio, tanta pietatis afficiebatur dulcedine, tam validis trahebatur vinculis charitatis, vt fœmi-

neæ

Margin notes (left column):
- beside "phantis. Apparitiones…": Angelorũ qualis soleat esse apparitio.
- beside "dendi: monẽte apostolo…": 1.Cor.11.
- beside "cum malis: quibus…": Matth.8.
- beside "ni si modo auditis…": Declinãdi vultus in terrã causa.

A neæ infirmitatis oblita, nec tenebrarum caligine,
nec persecutorum immanitate retraheretur à se-
pulchri visitatione: quin potius foris stans,& la-
chrymis monumentum irrigans,recedentibus di-
scipulis non recedebat:pro eo, quòd diuinæ dile-
ctionis igne succensa, & tam inualescente vreba-
tur desiderio, & impatiente vulnerabatur amore,
vt nihil ei saperet nisi flere:posset[q]; illud prophe-
Psal.31. ticum veraciter eructare: Fuerunt mihi lachry-
mæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi
quotidie vbi est deus tuus, secundum Augusti-
Magdalenæ feruor. num, Feruentior & deuotior erat ad Christum
alijs mulieribus, & nimius ardor amoris eam so-
Flẽdo obtinuit quicquid voluit Magdalena. licitabat. Maria enim quicquid voluit, flendo ob-
tinuit. Flendo obtinuit veniam peccatorum. Flẽ-
do obtinuit fratris resuscitationẽ de faucibus in-
fernorum. Flendo obtinuit consolationem de re-
surrectione. Lachrymas ergo fudit compunctio-
nis,compassionis,& deuotionis. Vnde Gregorius:
Qua in re pensandum est huius mulieris mentẽ
quanta vis amoris accẽderat, quæ à monumento
domini etiam discipulis recedentibus nõ recede-
B bat. Vnde contigit, vt eum sola tunc videret,quæ
remansit vt quæreret:quia virtus boni operis per-
seuerantia est. Vbi & Augustinus: Viris enim re-
deuntibus,infirmiorem sexum in eodem loco for-
tior faciebat affectus:& oculi qui dominũ quæsie-
rant,& non inuenerant,lachrymis iam vocabant:
amplius dolentes quòd fuerat ablatus de monu-
mento,quàm quòd fuerat occisus in ligno:quoniã
magistri tanti, cuius ei vita subtracta fuerat, nec
memoria remanebat. Tenebat itaque ad monu-
mentum iam dolor iste mulierem. Vnde & Ori-
genes: Audiuimus fratres Mariam ad monumẽ-
tum foris stantem,audiuimus Mariam plorantẽ.
Amor faciebat stare, dolor cogebat eam plorare.
Stabat & circunspiciebat, si fortè videret quem
quærebat. Dolor renouatus erat ei:quia quẽ prius
doluerat defunctum,nunc dolebat ablatũ. Et iste
dolor maior erat:quia nullam consolationem am
plius habebat. Prima ergo fuit causa doloris,quia
viuum perdiderat: sed de hoc dolore aliquãtulam
consolationem habebat,quia mortuum remanere
C videbat. Nunc autem de isto dolore cõsolari non
poterat: quia nec corpus defuncti inueniebat.

Metuebat autem ne amor magistri sui in suo
pectore refrigesceret,quo viso recalesceret. Plora-
bat itaque Maria vehemẽter, quoniam dolor ad-
Dolor geminus in Magdalena. ditus erat super dolorem. Duos itaq; dolores exi-
mios vno gestabat corde: quos mitigare lachry-
mis volebat, sed non valebat: ac ideo tota posita
in dolore,mente & corpore deficiebat:& quid age
ret nesciebat. Petrus quidem & Ioannes timue-
runt, & ideo non steterunt, Maria non timebat:
quia nihil suspicabatur sibi superesse pro quo ti-
mere deberet. Perdiderat enim magistrum suum:
quem ita singulariter diligebat, vt præter ipsum
nihil posset diligere vel sperare. Perdiderat vitam
animæ suæ, & iam melius arbitrabatur fore sibi
mori [q̃] viuere:q[uia] forsitan moriens inueniret,quẽ
Canti.8. viuens inuenire non poterat. Fortis nanque vt
mors dilectio, quid nam aliud in Maria faceret:
facta erat exanimis,facta erat insensibilis. Sentiẽs
non sentiebat,videns non videbat,audiens nõ au-
diebat:sed ne[q]; ibi erat vbi erat,quia tota ibi erat,
vbi magister suus erat:de quo tamen vbi esset ne-
sciebat. Quærebat autẽ eum,& nõ inueniebat:& D
ideo stabat ad monumẽtũ & plorabat, tota lachry
mabilis & miserabilis. Certè iã nihil sapiebat Ma
ria nisi diligere, & pro dilecto dolere. Oblita erat
timorẽ,oblita erat semetipsam: oblita erat deniq;
omnia,prệter illum quem diligebat super omnia.
Sensus nullus in ea remanserat, omne consilium
ab ea perierat: spes omnis defecerat, solummodo
flere supererat. Hæc Origenes. [Dũ ergo fleret,] Quærentium mos.
propter corporis Christi absentiã:[inclinauit se,]
corporaliter,& prospexit in monumentum,] quia
semper sperabat ibi eum inuenire, vbi eum sepe-
lierat, & amor inquisitionẽ multiplicabat. Sicut
enim nos cùm aliquã rem perdimus, quanuis huc
illuc quærendo discurramus,tamẽ ad eum locum
sæpe respicimus, vbi eam habuisse meminimus:
ita & hæc mulier quanuis huc illuc[q]; corpus do-
mini quæreret, anxia tamen de eius absentia fre-
quentius monumentum aspiciebat,vbi eum posi-
tum nouerat. Vnde Grego. Amanti semel aspe-
xisse non sufficit:quia vis amoris intentionẽ mul
tiplicat inquisitionis. Quæsiuit ergo prius,& mi-
nimè inuenit:perseuerauit vt quæreret, vnde con E
tigit vt inueniret. Actum[q]; est vt desideria dilata
crescerent, & crescendo caperent quod inuenis-
sent. Sancta enim desideria dilatione crescũt:si autẽ
dilatione deficiũt,desideria nõ fuerunt. Hoc amo-
re arsit, quisquis ad virtutem pertingere potuit.
Hæc Gregorius. Quanuis ergo Maria vidisset
corpus Christi abesse,volebat tamẽ adhuc videre
si aliquod vestigium posset percipere: & ideo non
sufficiebat sibi semel respexisse. In hoc quòd in-
clinauit se & respexit in monumentum,datur in-
telligi quòd cum humilitate cordis debemus pro-
spicere mortẽ Christi:& in hoc quòd iterum pro-
spexit, datur exemplum continuè oculo men-
tis mortem Christi prospicere. [Et vidit,] Ma-
ria oculis corporis ipsos [duos angelos,] præfatos
[in albis sedentes,] supra sepulchrum & loculum
corporis,[vnũ ad caput, alium ad pedes:]propter
reuerentiam loci consecrati ex tactu corporis do-
minici: ex feruore enim deuotionis quam habe-
bat,illam visionem meruerat. Angelus ad caput
est,reuelans diuinitatis arcana: quia caput Chri- F
sti deus est:angelus autem ad pedes est,docens hu
manitatis eius obsequia in redemptione nobis im
pensa.[qui dicũt illi, mulier quid ploras?] Angeli
lachrymas prohibebant, & futurum quodammo-
do gaudium nunciabant: ac si dicerent, Plorare
noli,non habes causam flendi:sed magis gauden-
di,ex resurrectione Christi. Nõ est plorãdum,sed
plaudẽdum:hic dies lætitiæ est,non mœroris:læ-
ta venimus nunciare tibi,noli ergo plorare:sed po
tius ad illum respice,quem tanto amore desideras
videre. At illa putãs interrogare quasi nescientes,
& nõ angelos esse sed homines,prodit lachryma-
rum causas:[quia tulerũt,inquit,dominũ meum,]
de monumento,[& nescio vbi posuerunt eum:] ar
bitrans custodes vel Iudæos eum esse furatos. Ma Timor
gnus ergo dolor me flere compellit, magna tristi- Magdalenæ.
tia viscera mea coartat. Timebat enim ne Iudæi
corpus Christi in aliquem locum inhonestũ pro-
iecissent, inuidentes honori sepulturæ eius: vel ne
fortè asportassent, vt ei ignominiam facerent.
Agebat in ea vis amoris, vt non inuentum non
crederet nisi sublatũ: & hæc angustiæ causa erat:
quia

G quia nesciebat vbi inueniret, & officium funeris
impenderet: non dicit, corpus domini mei: sed, do-
minum: à toto designans partem: sicut omnes con
fitemur Iesum Christum filiũ dei sepultum, cùm
sola eius sepulta sit caro. Vide hic mirabilem ope
rationem amoris. Pauloante audierat ab vno an-
gelo, quòd resurrexit: & postea à duob⁹, quòd vi-
uebat: & non recordatur: & dicit, nescio. Amore
hoc faciebat: quia anima sua nõ erat, vbi ipsa erat:
sed ibi erat, vbi magister suus erat. Nam secundũ
Origenem, Spiritus Mariæ magis erat in corpo-
re magistri, quàm in suo. Nesciebat cogitare, lo-
qui, vel audire, nisi de ipso: & nescio, inquit, vbi po
suerunt eum. Hæc erat ei maior causa doloris &
desolationis: quia nesciebat quó iret ad consolan-
dum dolorem, & vbi eum inueniret. Maria quia
vidit lapidem sublatum: credidit Christum fura-
tum & deportatum: lapide enim sublato, corpus
faciliter amouetur de monumento: quod fieri non
potest quamdiu lapis superpositus est: sic quam-
diu lapis timoris dei in corde est, Christus ab eo
auferri non potest: si autem amouetur, citò ipsum
H perdit. Cùm autem Maria sic ploraret, nec de an-
gelis aliquid curaret: amor suus, magister suus,
amplius se tenere non potuit: dominus igitur Ie-
sus refert hoc matri suæ, & dicit quòd vult ire ad
consolandũ eam: valedicensq; matri, venit in mo-
mento in hortum, vbi erat Magdalena: stat mulier
& plorat: adest Iesus mœrẽtium cõsolator, & pias
mulieris lachrymas intuetur: eiq; ab angelis se
vertenti, & retrorsum conuersæ apparere digna-
Christũ videre volẽs tur. Per hoc ostẽditur, quòd si quis Christum vi-
dere desiderat, oportet vt ad deum conuertatur:
quia illi ad deum videndum perueniunt, qui se to
taliter per amorẽ in eum conuertunt. Vbi Chry-
sostomus: Cur non expectauit eorum responsum,
sed conuersa est retrorsum, cùm ad minus homi-
nes multæ reuerentiæ apparerent? Dic quia cùm
Maria illa diceret, Christus aduenit, cui angeli re
uerentiam exhibentes assurrexerunt: quod Mag-
dalena admirans, conuersa est retrorsum, vt vi-
Qualis visus est Christus Magdalenæ. deret ad quid assurrexerunt. Et non cognouit
quòd Iesus esset: quia videbat eum in specie non
gloriosum, quem angeli gloriosum videntes ho-
norabant. Ipsa enim nondum habebat fidem de
I Christi resurrectione: & ideo talis apparuit in cor
pore, qualis apud eam erat in mente: non quòd
iuxta hæreticos formam dominus vultumq; mu-
tasset, vt pro voluntate diuersus ac varius vide-
retur: sed quò Maria obstupefacta erat miraculo.
Vnde Bernar. O quàm delectabile pietatis spe-
ctaculum: qui quæritur & desideratur, occultat se
& manifestatur: occultat se vt ardentius requira-
tur, & requisitus cum gaudio inueniatur, & inuẽ-
tus cum sollicitudine teneatur, tentus non dimit-
tatur. secundum Gregorium, Maria, quæ adhuc
de domini resurrectione dubitabat, conuersa est
retrorsum, vt videret Iesum: quia videlicet per
eandem dubitationem suam quasi tergum in fa-
ciem domini miserat, quem resurrexisse minimè
credebat. Sed quia amabat & dubitabat, videbat
& non cognoscebat: eumq; illi & amor ostende-
rat, & dubietas abscondebat. Et dixit illi Iesus:
mulier quid ploras? quem quæris? non petit quasi
ignorans: sed vt eius responsione conuenientius
eam instruat. secundum Grego. Interrogatur do-
loris causa, vt augeatur desiderium, quatenus cùm K
nominaret quem quæreret, in amorem eius arden-
tius æstuaret. At illa eum adhuc non cognoscens, *Hortulan⁹*
putauit eum esse hortulanũ, cui incumbebat cura *credit⁹ est*
horti illius in quo monumentũ erat: eo quòd ma- *Christus.*
ne primo eum in horto videbat: æstimabat enim
nullum circa loca illa occupari, nisi eum qui illo-
rum cultor erat. Bene autem spiritualiter hortu-
lanus ei erat: quia sentes perfidiæ & vitiorum iam
eradicauerat, ac virentia semina fidei & virtutum
per amoris sui vim in eius pectore & horto animæ
seminare & plantare curabat. Sicut enim ad hor-
tulani officium pertinet noxias herbas eradicare,
vt bonæ possint proficere: ita dominus de horto
suo, id est, de ecclesia quotidie vitia eradicat: vt
virtutes proficere valeant. Vnde Orige. O Maria *Hortulan⁹*
si quæris Iesum, quare non cognoscis? Ecce Iesus *est Christ⁹.*
venit ad te, quem tu quæris, & tu æstimas hortu-
lanum esse. Verum quidem est quod æstimas, sed
tamen in hoc erras: dum enim sic hortulanum æ-
stimas, vt Iesum esse non cognoscas. Est enim Ie-
sus, est & hortulanus: quia ipse seminat omne bo-
num semen in horto animæ tuæ, & in cordibus L
fidelium suorum: ipse omne bonum plantat & ri-
gat in animabus sanctorum, & ipse est Iesus qui
tecum loquitur. Hæc Origenes. Mariæ etiam in
specie hortulani apparuit: tale enim officium, ta-
lis actus, tale exercitium, talisq; nominis interpre
tatio incipientibus congruit: oportet enim vt pœ
nitens gerat modum hortulani, scilicet vt omnia
nociua eradicet, & bona inserat: si ergo vis vt ap-
pareat tibi verus hortulanus, oportet te herbas no
ciuas eijcere & salutiferas inserere. Illa verò vt
ebria respondit ei sicut hortulano, dicens: Domi-
ne si sustulisti eum, dicito mihi vbi posuisti eũ:
qui mihi est singularis thesaurus etiam mortuus,
& ego eum tollam: cum omni desiderio, & acci-
piam. Dominũ vocat, vt beneuolẽtiam eius cap-
tet: non dicit, si sustulisti Iesum crucifixum: lo-
quendo determinatè, & nominando eum, vel aliâs
designãdo: sed dicit, eum, in generali, nihil adden- *Amantiũ*
do: quia vis amoris, & affectus cum desiderio quæ- *mos.*
rentis, vel feruenter amantis, hoc agere in animo
solet: vt quem ipse quærit vel cogitat, omnes co-
gitare æstimet, & nullum alium ignorare credat: M
vnde quasi de cognito loquitur: & quem ipsa di-
ligebat, omnes scire cogitabat: nec putauit alteri
incognitum, quem sic ipsa continuè plangit desi-
deratum. Si ergo tu propter timorem Iudæorum
leuasti eum hinc, dicito mihi, vt ego eum accipiã:
timebat enim ne Iudæi etiam corpori insæuirent
exanimi: & ideo volebat in alium locum incogni-
tum illud transponere. Mirabilis mulieris auda-
cia, quam mortui non terret aspectus, & cuius va-
litudo ad graue mortui funus tollendum plus in-
tentat quàm possit. Ex virtute enim amoris cre-
debat se posse tantũ corpus etiam mortuum por-
tare: quia feruẽter amanti nihil videtur difficile:
cũ enim sexus fœmineus fragilis sit ad onera defe
renda, & pauidus ad mortuorum corpora baiulã-
da: quicquid alijs impossibile est, hæc propter ma
gnitudinem amoris leue & possibile arbitratur.
Vnde Origenes: Ioseph timuit, & ausus non fuit *Audacia*
tollere corpus de cruce, nisi in nocte: & nisi hoc *Magdalenæ.*
expetijsset à Pilato: Maria autẽ noctem non præ-
stolatur, non postulat, nec veretur: sed audacter
promittit,

A promittit,dicẽs: ego eum tollam.O mirabilis mulieris andacia:ô mulier,iam non mulier. Nullum locum excipit,nihil antepoṅit, sine timore dicit, absoluté promittit:dicito mihi vbi posuisti eum, & ego tollam. O Maria,magna est cõstantia tua: magna est fides tua. Hæc Origenes. Hic ergo ostenditur magna Mariæ deuotio,& dilectionis feruor:& ideo meruit quẽ mortuum quærebat, viuũ videre & audire : respice bene eam, quomodo lachrymabili vultu suppliciter & deuoté ipsum exorat, vt sibi illum quem quærit ostendat : semper enim sperabat audire aliqua noua de suo dilecto super omnia. Postquam autẽ,vt ait Gregorius, eam communi vocabulo appellauit ex sexu,& agnitus non est : vocat ex nomine proprio vt eam magis intentam faciat: & talem se exhibet vt cognoscat,dicens: Maria, desiderium eius vlterius affligi non finens,per vocationem nominis apertam sui declarat cognitionem : ac si aperté dicat, Recognosce eũ, à quo recognosceris. Cùm enim apud deũ certus sit numerus electorũ, magna gratia aliquibus datur quãdo proprijs nominib⁹ deo

Nomine proprio facta appellatio.

B noti esse monstrãtur: proprio ergo nomine vocat Mariam, vt designet specialem quam ad sanctos habet notitiam: illa veró conuersa, corde & oculis mentis, sicut antè erat conuersa corpore & oculis carnis, mox vt se suo nomine vocari audiuit, eum in voce sicut ouis bona pastorem recognouit. Prius enim cõuersa corpore, Iesum esse quod non erat putauit: nunc conuersa corde, quod erat agnouit:ac quasi reuiuiscẽs,& adorãs eum indicibili gaudio: Dixit, Rabboni: id est, magister: sic enim ante passionẽ eum vocare consueuerat:quia doctores apud Iudæos vocantur magistri. Tu es quem quærebam, quare tamdiu te mihi celasti? quia ergo perseuerauit vt quæreret,contigit vt inueniret. Vnde Gregorius: Maria quia vocatur ex nomine, recognoscit authorem: atque eum protinus Rabboni, id est, magistrũ vocat : quia & ipse erat qui quærebatur exterius, & ipse qui interius vt quæreret docebat. Vnde & Origenes:O mutatio dexteræ excelsi: cõuersus est dolor magnus in

C gaudium magnum: mutatæ sunt lachrymæ doloris, in lachrymas amoris & exultationis. Vt ergo audiuit hoc verbum, Maria(sic enim consueuerat illam vocare magister suus)præsensit in ipso nomine quandam singularem vocationis dulcedinem:& per eam cognouit ipsum, à quo vocabatur, esse magistrum suum . Vnde etiam Anselmus: Noli Magdalenæ deserere comitatũ: sed peractis aromatibus cum ea dominicum sepulchrum visitare memẽto.O sicut illa oculis,tu in spiritu cernere merearis, nunc super lapidem reuolutum ab ostio monumenti angelum residentẽ : nunc intra monumentum vnum ad caput,alium ad pedes resurrectionis gloriam prædicantes : nunc ipsum Christum Mariam flentem & tristem tam dulci oculo respicientem:tam suaui voce dicẽtem, Maria. Rumpuntur ad hanc vocem omnes capitis cataractæ : ab ipsis medullis eliciuntur lachrymæ, singultus atque suspiria ab imis trahuntur visceribus . Maria ô beata, quid tibi mentis fuit, quid animi , cùm ad hanc vocem te prosternẽs,& reddens vicem salutanti, clamares, Rabboni: quo rogo affectu, quo mentis desiderio clamasti Rabboni? Nunc plura dicere lachrymæ prohibẽt,cùm

Agnitio ex noie facta.

Magdalena pre gaudio elinguis ad tempus.

vocem excludant affectus , omnesq́ue & animæ & corporis sensus nimius amor absorbeat. Et iterũ nominat dominus consuetum ancillæ nomen, & cognoscit ancilla cõsuetam domini vocem. Puto, vel certè affirmo,quia sensit solitam suauitatem, qua vocari consueuerat Maria. O vox delectabilis,ô quantum blandimenti,quãtum sapuit amoris?nec celerius hoc exprimi potuit , scio quæ sis, & quæ velis. Ilicò mutatæ sunt lachrymæ,non enim credo mox esse restrictas:sed quas contritum cor se torquendo prius exprimebat , eas postmodum cor gaudens effundebat. O quàm dissimilia sunt, Rabboni: &,Si tu sustulisti eũ,dicito mihi? O quàm dissona sunt, Tulerunt dominum,& nescio vbi posuerunt eũ: & illud, Quia vidi dominum:& hæc dixit mihi. Hæc Anselmus. Et currens ac procidens Maria ad pedes Iesu , vestigia eius adorando, statim voluit ex deuotione amplecti vestigia eius quem recognouit:ac pedes tangere & osculari, vt consueuerat. O amor fortis & impatiens : non enim sufficiebat ei videre Iesum, & cum Iesu loqui,nisi etiam tangeret Iesum:sciebat enim quia virtus de illo exibat,& sanabat omnes. D

E Ipse veró volens fidem in corde illius vt hortulanus seminare, & animam eius ad cœlestia eleuare: dixit, Noli me tangere: scilicet manib⁹ corporis,quem nondum tetigisti fide cordis:quasi diceret, Potius volo vt tangas me tactu mẽtis, credẽs me patri æqualem : quàm tactu corporis, credens me hominem purum & patre minorem: adhuc enim carnaliter in eum credebat , quẽ sicut hominẽ flebat. Prohibita est ergo:quia propter defectũ fidei indigna erat. Et ideo subdit: Nõdum enim ascendi: id est,eleuatus sum:scilicet in corde tuo, ad patrẽ meum: id est, ad æqualitatẽ patris:quia non credis me peruenisse ad æqualitatem eius, ac me filium æqualem & coæternum patri,qui me su scitasset à mortuis:sed esse sublatum tanquam cadauer purũ:ac si diceret, Quia me tanquam mortuum in sepulchro quæris,& resurrexisse non credis:ideo viuentem tangere non mereris:tibi enim nondum ad patrem ascendi,quem viuentem cum mortuis quæris:cùm tibi ascendero ad patrẽ,tunc mereberis me tangere patri æqualem. Vnde Anselmus: Sed ô dulcis Iesu,cur à sacratis ac desideratissimis pedibus tuis sic arces amãtem? noli(inquis)me tangere:vt quid domine?quare non tangam illa desiderata vestigia tua,pro me perforata clauis,perfusa sanguine?non tangam,nec deosculabor?an inimicitior es solitò, quò gloriosior? ecce non dimittam te,nec recedam à te:non parcam lachrymis, pectus singultibus suspirijsq́ue rumpetur nisi tangam . Et ille,inquit,Noli timere:non auferetur tibi hoc bonum,sed differtur. Hęc Ansel. Sic ergo Maria dubijs plena,luctu inquieta,præparatione indiguit antequam ad tangẽdum tantam sanctitatem accederet. Si autem illa quæ dominum resurgentem prima post matrem eius videre meruit: quæ tantum dilecta est à domino, & tota eius mancipata obsequio ab omni peccato ab eo liberata, à tactu pedum eius est prohibita: quanto magis pollutus vitijs, ne cum totum tangat:conficiendo, vel sumendo? sed vade iam letificata, dic: & nuncia fratribus meis, scilicet apostolis : quia surrexi, & ascendo, id est ascendam, ad patrem meum, per generationem & naturam, F

Noli me tangere.

Ascendere ad patrẽ.

Nõ tangendus ab immundis dominus.

G turam:[& patrem vestrum,]per adoptionē & gratiam[deum meum,] quia me hominem creauit, & sub quo ego homo sum secundum humanitatem:[& deum vestrum,]qui vos creauit, & ab errore liberauit: inter quos & ipsum, ego mediator sum: quasi diceret, In proximo est, vt videant ascendentem. Loquitur in proposito inquantum homo, quia ascendere non competit ei secundum diuinam naturam, quæ est altissima: quod etiam patet ex hoc, φ vocat apostolos fratres, propter similitudinem & conformitatē humanæ naturæ: & propter spiritualitatem amicitiæ, & etiam propter adoptionem gratiæ: quia eius patris sunt filij adoptiui, cuius ipse est filius naturalis. Vnde Seueria: Vocat fratres, quos corporis sui fecit esse germanos: vocat fratres, quos patri suo adoptauit in filios: vocat fratres, quos benignus Iesus sibi præstitit cohæredes: vocat fratres, propter specialitatem amicitiæ quam habuit ad ipsos. Vnde & Ambrosius: Descendisti quidem filius hominis, nec patri cùm descenderes absuisti: sed descendisti nobis, vt te oculis ac mentib⁹ videremus, vt in

Fratres cur vocet apostolos.

Descensus Christi.

H te crederemus: ergo & ascende nobis, vt te sequamur mentibus, quem non oculis videre non possum⁹. Hæc Ambrosius. Stant ergo dilecti cum iocunditate & gaudio magno loquentes adinuicem, sicut amicus cum amico. Ecce igitur & hic similiter magnum pascha. Sic itaque dominus à matre rediens apparuit primò Mariæ Magdalenæ, ꝙ ipsis apostolis, vel aliquibus alijs. Vnde Hiero. Mariæ Magdalenæ primò ostenditur, de qua eiecerat septem dæmonia: quia meretrices & publicani præcedent synagogam in regno dei, vt latro præcessit apostolos. Locus autem vbi dominus apparuit Magdalenæ, distat quindecim passibus à sepulchro. Hanc igitur mulierē quæ mane surrexit, amarè fleuit, ardentissimè dilexit, diligentissimè quęsiuit, & ideo præ cæteris inuenit, & nos imitemur, eiusq; exercitium gerentes cum lachrymis & perseuerantia dominum quæramus: vt simul cum ipsa dominum inuenire, & ab eo consolari mereamur. Vnde Origenes: Sequamur ergo, fratres charissimi, huius sanctæ mulieris affectū,

Locus apparitionis.

I vt perueniamus ad effectum. Ploret vnusquisque ad Iesum, & quærat fideliter Iesum: quia non deest animæ quærenti illum. Disce ergo ô homo, ô peccator à muliere peccatrice, cui tamē dimissa sunt omnia peccata sua. Disce peccator homo plorare dei absentiam, ac intimè desiderare eius præsentiam: disce à Maria Iesum amare, & Iesum sperare, Iesum indesinenter quærere, & quærendo inuestigare: nulla aduersa formidare, nullam consolationem extra Iesum recipere, omnia præter ipsum contemnere: disce à Maria quærere Iesum in monumento cordis tui, reuolue lapidem ab ostio monumenti dei: amoue omnē duritiam, & repelle omne obstaculum à fide tua: tolle ergo omnem concupiscentiam, & omnem immunditiam à corde tuo, & diligenter perscrutare si sit Iesus in eo: si autem non inueneris in te Iesum: sta foris & plora, & permane in fide, & respice foris ad alios si fortè alicubi inuenias & videas in aliquo eum: & plorando ora Iesum vt dignetur intrare ad te, & habitare in te. Et ne forte erecta ceruice repellas eum à te, humiliādo inclina te: & iterum prospice in monumento dei, quod debet esse in te: & si

Quęrendus est Christus.

Humiliter quęrendus est.

K ibi videris duos angelos, vnum ad caput, & vnum ad pedes: id est, si cognoueris in corde tuo quasi cœlestia desideria, tam ad cōtemplatiuam vitam, quàm ad actiuā pertinentia: per quæ adhuc non possis Iesum videre, nec Iesum habere: noli his cōtentus esse, noli adhuc deficiendo quiescere: sed plora & quære Iesum in te, donec inuenias: & si fortè aliquo modo tibi apparuerit, & desiderio tuo se repræsentauerit: noli præsumere de te tanquam ex tuo desiderio vel merito tibi apparuerit, & tāquam eum agnoscas: sed bonitati, pietatiq; eius attribue: & interroga illum, & ora vt indicet tibi seipsum: audeo enim tibi confidenter promittere, si in fide ad monumentum cordis tui steteris, si plorando Iesum quæsieris, & quærendo perseueraueris, si cum humilitate te inclinaueris, si exemplo Mariæ nullam aliam consolationem de Iesu nisi ipsum recipere volueris, ipso reuelante ipsum sine dubio inuenies, & ipsum agnosces: ita vt non sit tibi necesse quęrere ab alijs vbi est Iesus, sed tu magis indicabis eum, nuncians quòd vidi dominum, & hæc dixit mihi. Hæc Origenes. Post aliquantulam vero morulam dominus discessit, dicens: qa & alios visitare eū oporteret. Tunc Magdalena (benedictione ab eo recepta) & domino discedente recessit: & iam credens ad socias suas venit, & hæc eis nunciauit. Illæ verò de resurrectione domini gaudentes: sed quòd eum non viderant dolentes, [recedunt] cum ea, [de monumento:] id est, de loco ante monumentum, scilicet de septis horti in quo erat monumentum: [cum timore & gaudio magno, currentes nunciare hæc discipulis] domini de ipso, secūdum glosam, duplex erat in eis affectus: scilicet, timoris, & gaudij: alter de magnitudine miraculi, alter ex desiderio resurgētis: & vterque gressum concitabat fœmineum.

L

Oratio.

O Piissime domine, ô dulcissime magister, quàm bonus es tu his qui rectо sunt corde, ꝙ suauis his qui diligunt te. O quàm fœlices sunt qui quęrūt te: & quàm beati qui sperant in te. Verum certè est, quòd tu diligis omnes diligentes te: & nunquam derelinquis sperantes in te. Ecce enim hæc dilectrix tua simpliciter quærebat te, & veraciter inuenit te. Sperabat in te, & non est derelicta à te: sed plus est consecuta per te, quàm expectaret a te. Obsecro ergo te domine, da & mihi diligere & quærere te, ac sperare in te: vt & ego à te diligi, & te inuenire merear: & à te nunquam derelinquar. Amen. M

Quomodo dominus apparuit tribus Marijs. Caput. LXXIII.

CVm ergo istę tres Mariæ simul pergerent, de monumento reuertendo, & antequam peruenirēt ad ciuitatem, & ad apostolos, [occurrit] & apparuit [eis] domin⁹ Iesus. Vbi Hiero. Pergebant eni ad apostolos, vt per illos fidei seminarium spargeretur. Quæ autem sic quærebant, quæ ita currebant, merebantur obuiam habere dominum resurgentem. Et vt ait Rabanus: Per hoc ostendit se omnibus iter virtutum inchoantibus, vt ad salutem perpetuam peruenire queant, adiuuando occurrere. Blanda quoque salutatione dominus

Matt. 28. & Ioā. 20.

A minus deiectas erigens, & verbo consolatorio tri-
Auete. stes consolans ait,⌊Auete:⌋ex Eua formans Aue.
Vbi Hieronymus: Primò mulieres merentur au-
dire, auete: vt maledictum Euæ mulieris, in mu-
lieribus solueretur. ⌊Illæ verò⌋ vltrà quàm dici
posset exhilaratæ, ⌊accesserunt,⌋ vt iam credentes
& per fidem illuminatæ: quia, vt ait apostolus,
Heb.11. Accedentem oportet credere: ⌊& tenuerunt,⌋ ac
deosculatæ sunt ⌊pedes eius:⌋ ex deuotione huma-
nitatem, in qua surrexit, probãtes apertè: & de re-
surrectione eius certificatæ, deum ac dominum
adorauerunt: adoratione latriæ, tanquam fidem
trinitatis astruentes. Vnde Chrysostomꝰ: Tenue-
runt pedes eius: & cum superabundanti ad eum
lætitia currentes, acceperunt & per tactum cõie-
cturam & certitudinem resurrectionis: & adoraue
runt eum. Fortassis aliquis vestrum vellet & se-
cundum illas effici mulieres, & pedes detinere Ie-
Tenere pedes Iesum datur omnibus volentibus. su. Potestis & nunc, quicunque vultis, non pedes
& manus solum, sed & caput detinere sacrum il-
lud: terribilibus potientes mysterijs pura consciẽ-
tia. Non hic autem solum: sed & in illa die vide-
bitis eum cum ineffabili gloria illa, & plebe ange
B lorum venientem, si volueritis esse misericordes:
Matt.25. & audietis verba illa: Venite benedicti patris mei,
hæreditate percipite regnum paratum vobis ante
constitutionem mũdi. Hęc Chrysost. Iste est mo-
dus veniẽdi ad veniã: scilicet accedendo ad pedes
Christi: vnde debemus ire ad osculũ pedis Chri-
sti, per deuotã orationem: eius scilicet cõsiderãdo
humanitatem. Si vis capere celsitudinẽ dei: cape
Moraliter prius hũanitatem Christi. Moraliter acceditur
ad Christum, per fidem illuminantem. Vnde in
Psal.33. Psalmista: Accedite ad eum, & illuminamini: te-
netur per charitatem coniungentem. Vnde in
Cant.3. Cãticis: Tenui eum, scilicet dilectum: nec dimit-
tam: adoratur per debiti cultus exhibitionem.
Lucæ.4. vnde suprà in Euãgel. Dñm deũ tuũ adorabis, &
illi soli seruies. Et tunc Magdalenę est datũ, scili-
cet vt tãgeret eũ: qđ fuit antè dilatũ, quãdo quęre
bat viuentẽ cum mortuis: scilicet in sepulchro &
loco mortuorũ. Cum magna igiƭ iocunditate lo-
quũƭ adinuicẽ, & faciũt similiter Pascha magnũ.
C Hic, vt ait Ansel. quãdiu potes morare: non de-
litias tuus somnꝰ interpollet: nullus exterior tu-
multꝰ impediat. ⌊Tũc ait illis Iesus: Nolite time-
re:⌋ hoc dicit ad earũ perfectã cõsolationem: qa ti
mor qui eas inuaserat, adhuc totaliter ab eis non
recesserat. Sicut occurrit currentibus, auete dixit
gaudentibus, ita timorem excludit à timentibus.
Et subiungit: ⌊Ite nunciate fratribꝰ meis, vt eant
in Galilęã: ibi me videbunt.⌋ vbi Hiero. Nõ in Iu
dęa, sed in multitudine gentium: gratia eñ trans-
migratura de Iudęa ad Gentes, pręcedet viam in
cordibꝰ præparãdo, de Galilæa: & de hac materia
Fratres domini. latiꝰ est dictũ ante pręcedens capitulũ. Vides hic
& suprà ꝙ magister humilitatis vocat discipulos
suos fratres: eos amicabilius solitò nominãs, vt se-
curius ad eũ accedãt, & non timeãt accedere, pro-
pter hoc quòd eum in sua captione reliquerant: &
vt veram resurrectionẽ doceant: vt & ad honorem
& ad amorem accendat. Vnde Rabanus, Vera fra
ternitas est, quæ fratrem veneratur deuotum, &
corripit dissolutũ: quæ pręsenti obsequitur, absen
tẽ nõ rodit: sano applaudit, infirmum nõ deserit:
placatũ nõ prouocat, iratũ metuit vt maiorẽ, hęc
Rabanus. Angelus apostolos vocat discipulos, ra D
tione humilitatis debitæ, domino dans honorem.
Iesus autem, quamuis dominus, vocat eos fratres,
& charitatis, & humilitatis ratione: in quo datur
prælatis forma charitatis & humilitatis: iuxta il-
lud Ecclesiastici: Rectorem te posuerunt, noli ex- Eccli.32.
tolli: esto in illis quasi vnus ex illis. Nunquam Ie- Humilitas Iesu.
sus omnium dominus humilitatem dimisit: sed
vsque ad mortem fidem ei seruauit, & etiam post
mortem, necnon & post ascensionem. Nónne in
fine pedes discipulis lauit? Nónne humiliatus est
vltra quàm dici possit, crucis patibulum sustinẽ-
do? nónne post resurrectionem vocauit discipulos
fratres? nónne post ascensionem locutus est Pau-
lo humiliter quasi ad cõparem suum, Saule, Saule Acto.9.
quid me persequeris? nec nominauit se deum, sed
Iesum Nazarenum: nonne etiam in sede maie-
statis consistens, dicturus est in die iudicij, quam-
diu fecistis vni de his fratribꝰ meis minimis, mihi Matt.25.
fecistis. Non sine causá virtutem hanc tantum a-
mauit, & suo nobis exemplo commendauit: sine
hoc enim fundamento frustra fit aliarum virtu-
tum ædificium, vel constructio. Vnde nec de ca- E
stitate, nec de paupertate, nec de aliqua virtute
vel opere confidas, sine humilitate. ⌊Venit ergo
Maria Magdalena,⌋ cum alijs duabus, ad denun-
ciandum bonos rumores Christi ⌊discipulis,⌋ tri-
stibus de morte domini: hæc enim dies boni nun-
cij fuit, ⌊nuncians⌋ eis: quia ⌊vidi dominũ: & hęc,⌋
quæ dicta sunt, ⌊dixit mihi:⌋ scilicet nunciare vo-
bis. Mulieres opus faciunt euangelistæ: factæque Mulieres
apostolæ apostolorum, festinant ad nunciandum euãgelistę
mane misericordiam domini. Omnis qui rectè in- & apostolę.
telligit, alijs nunciare debet. Iuxta illud Apoca-
lypsis, Qui audit, dicat veni: vnde per istam quæ Apoc. 22.
præ omnibus fuit sollicita videre Christi sepul-
chrum: propter quod dominus ei primò apparuit:
significatur quælibet persona de cognitione veri-
tatis diuinę valde sollicita, & per hoc meretur as-
sequi cognitionem: & talis debet veritatem agni-
tam nunciare alijs, sicut Maria nunciauit discipu
lis, ne de abscondito talento debeat meritò repre-
hendi. Vnde Beda: In eo autem quòd hæc mulier Mulier cur prænuncia
discipulis Christum resurrexisse nunciauit, om-
nes monemur, maximè quibus est commissum F
prędicandi officium: vt si quid eis cœlitus reuela-
tũ fuerit, studiosẽ proximis propinẽt. Hæc Beda.

Misericordissima dei pietas in hoc loco erga
sexum fœmineum declaratur. Mulier resurrectio
nis accipit primum mysterium, & mãdata custo-
dit, vt veterem pręuaricationis errorem aboleret.
Inde, secundum Gregorium, humani generis cul-
pa abscinditur vnde processit: mulier in paradiso
viro propinauit mortem, à sepulchro mulier viris
annunciauit vitam: & dicta sui viuificatoris nar-
rat, quæ mortiferi serpentis verba narrauerat.
Mulier, quæ fuerat ianua mortis: prima prædicat
resurrectionem, & ostendit ianuam vitæ: ac si, se-
cundum Gregorium, humano generi non verbo
dominus, sed rebus dicat: De qua manu vobis il-
latus est potus mortis, de ipsa suscipite poculum
vitæ. Vnde August. Resurgentem deum priores
fœminæ apostolis nunciauerunt: nunciauit viro
suo mortem fœmina in paradiso, nunciauerunt
& fœminæ salutem viris in ecclesia: resurrectio-
nem Christi apostoli erant gentibus nunciaturi,

apostolis

G apostolis fœminę nunciauerũt. Vnde & Ambro.
Sicut in principio mulier authot culpæ viro fuit,
vir executor erroris:ita nunc quæ mortem primò
gustauerat, resurrectionem prior vidit: culpæ or-
dine remedio prior:& ne perpetui reatus apud vi-
ros opprobrium sustineret,quæ culpā viro trans-
fuderat, transfundit & gratiam : veterisq; lapsus
compensat erumnam resurrectionis indicio. Per
os mulieris mors antè processerat,per os mulieris
vita reparatur. Vnde etiam Beda:O quàm fœli-
ces fœminæ,quæ triumphum resurrectionis mũ-
do meruerunt annunciare: ac mortis quam Eua
serpentino affatu seducta contraxit, imperium
disruptum prædicare: quanto fœliciores animæ
virorum pariter & fœminarum, quotquot in die
iudicij (percussis pauore ac digna vltione repro-
bis) ipsæ cœlesti gratia adiutæ triũphare de mor-
te,& gaudium beatæ resurrectionis meruerint in-
trare. Hæc Beda. Et quia constantiam prædican-
di nõ habet sexus inferior, & ad exequendum in-
firmior, & mulieribus docere in ecclesia non per-
H mittitur: mãdatur viris officium euangelizandi.
Cur Magdalena huic operi delegitur. Hic autem nunciat mulier: iam nõ vt mulier,sed
vt ecclesiam gestans. Rectè quoque hæc mulier
quæ lætitiā dominicæ resurrectionis prima nun-
ciauit: scilicet sancta Maria Magdalena,à septem
dæmonibus,id est, vniuersis vitijs & criminibus
curata esse memoratur: vt vbi abundauit pecca-
tum, superabundare gratia monstraretur: & ne
quisquam dignè pœnitens de venia commissorũ
desperaret,videns eam quæ tot erat subdita vitijs
in tãtum culminis subitò esse promotam,vt ipsis
euangelistis atque apostolis prima miraculum re-
surrectionis euangelizaret: tum etiam vt nullus
de sua innocentia præsumat, aut peccantem de-
spiciat: tum vt pateat quòd ex dei abundanti gra
tia. peccator aliquãdo resurgit melior quàm ante
casum fuerat. Sancti enim peccãt,lapis est motus,
non euulsus. Cadat iustus, labatur iustus:resur-
gat iustus,melior erit. Sanctis enim omnia coope
rantur in bonum.

Oratio.

I O Iesu nostra redemptio, amor & deside-
rium: qui deuotis mulieribus te quæren-
tibus,te desiderãtibus,& à tuo sepulchro
redeuntibus, resurgens à mortuis propi-
tius occurrens apparere voluisti: quæro ego te quē
diligit anima mea Iesu dulcissime: quæro, & non
inuenio. Occurre igitur animæ meæ quærenti te
ô vnice fili dei patris: & si differs in præsenti tuā
desiderabilem prǣsentiam,non auferas in futuro:
vt in vltima resurrectione fidelium mihi cum eis
teipsum placidum ac benignum exhibeas, vt de
tua præsentia perenniter cum electis tuis merear
iocundari. Amen.

De mendacio custodum. Caput.LXXIIII.

Matt. 28. DEinde cùm mulieres abijssent à mo-
numento, ad explendam iussionem
dominicam: [quidam de militibus,]
illud custodiẽtibus,qui viderunt fa-
ctum, & audierunt verbum angeli-
cum, [venerunt] ipsa die resurrectionis, [in ciui-
tatem,] scilicet Hierusalem: [& principibus sa-
cerdotum,] à quibus positi erãt ad custodiendum
sepulchrum Christi, [nunciauerunt omnia quæ K
fuerant facta,] scilicet Christi resurrectionem, &
angeli terribilem apparitionem ac terremotum:
& ex his quę viderant & audierant facti sunt vel-
lent nollent testes & prædicatores veritatis & re-
surrectionis domini triumphatoris mortis: & hoc
quippe est validum testimonium, quòd ab inimi- Testimoniũ ab aduersarijs.
cis & crucifixoribus Christi Iudæi audiant sur-
rexisse ipsum. Vnde secundum Chrysostomum,
Mira angeli apparitio, & terremot⁹ propter mili-
tes facta sunt: vt stupefierẽt,& ab eis fieret testimo
nium veritatis: veritas enim à cõtrarijs diuulga-
ta,magis effulget. Quod & contigit,quando prę-
dicti custodes nunciauerunt principibus omnia
quæ facta fuerant. Vbi notandum,quòd volen- Prouidentiam diuinã impedire volentes expediunt eam.
tes impedire diuinam prouidentiam,contra suam
intẽtionem promouent illam: sicut fratres Ioseph
vendiderunt ipsum ne adorarent eum, & per hoc
compulsi sunt eum adorare,secundum prouiden-
tiæ diuinæ ordinem. Sic principes Iudęorum vo- Gene. 37.
lentes impedire celebritatē nominis Christi, fue-
rũt valde diligẽtes de custodia sepulchri: & p hoc L
celebrata est fama de veritate suæ resurrectionis,
& per cõsequens sui nominis. Indocta igitur sim- Veritatem fatẽtur simplices.
plicitas fatetur veritatem: astuta verò duplicitas
principum modum quærit, quo astruat falsita-
tem. Vnde Rabanus: Simplex animi æquitas,&
indocta hominum rusticitas sępe veritatem rei vt
est sine fraude manifestat: ac contrà versuta mali-
gnitas falsitatem verisimilibus verbis, pro vero
commendare decertat. Hæc Rabanus. Vnde ne-
quitia Iudæorum per hoc non quiescit: quia con-
gregati cum senioribus ad cõfingendum falsitatē
consilio accepto, dederunt militibus pecuniam
copiosam ad peruertendum veritatem: iniungen-
tes eis vt ad denigrandam resurrectionis famam
dicerent, quòd ipsis dormientibus discipuli eius
nocte furati eum essent. Ecce apertum menda- Mendaciũ apertum.
cium. Vnde Remigius: O stulta insania: dormien-
tes testes adhibes. Si dormierũt,quomodo furtum
viderunt: si non viderunt, quomodo testes sunt?
Quòd si etiam fures viderunt, cur non eos deti-
nuerunt? Vnde & Chrysostomus: Verè formam
mendacij habebat quod dicebant: qualiter enim
furarentur discipuli homines pauperes,& idiotæ, M
& neque apparere audentes: si enim adhuc Chri-
stum viuum videntes fugerunt, qualiter mortuo
eo non timuissent tot militum multitudinem?
Nunquid ostium sepulchri poterant euertere? la-
pis eminebat magnus, multis indigens manibus.
Nunquid etiam non erat sigillum superimpositũ,
quare non persuasibilia sunt quæ de furto dicta
sunt: vnde per quæ resurrectionem obumbrare co
nantur, per hæc eam faciunt clarere: dicẽtes enim
quòd discipuli furati sunt, confitentur corpus nõ
esse in sepulchro: furtum autē ostendit esse men-
dax, custodia militum,& discipulorũ pauor. Hæc
Chrysostomus. Per hoc etiam moliebantur disci-
pulorum perditionē,imponendo eis furti crimen.
Spiritualiter autem discipuli Christi fures erãt:
quia ab ingratis Iudæis scripta noui & veteris te-
stamenti ablata in vsum ecclesiæ conferebant: &
saluatorē,qui eis promissus fuerat,illis nocte dor-
mientibus,hoc est infidelitate torpentibus abstu-
lerunt,gentibus credendum tradentes. Et,vt dicit
Seuerianus, Amiserunt milites, perdiderunt Iu-
dæi: sed

A dæi: ſed diſcipuli magiſtrum ſuum non furto, ſed fidei virtute, non fraude ſanctitate, non crimine viuum, nõ mortuum ſuſtulerunt. De templi verò ærarijs & oblatione pauperum, non de burſis proprijs acceperunt pecuniam: & copioſam, vt ea famam Chriſti extinguerent, cuius ſanguinem & vitam prius huiuſmodi pecunia emerant: de communi prodigi ſumus adeo, vt de proprio nil erogemus: ſic proprietas diligitur, & communio cõtemnitur. Vnde Hieronymus: Cuſtodes miracula confitentur: illi autem qui poſt tale teſtimoniũ debuerant conuerti ad pœnitentiã, & Ieſum quærere reſurgentem: perſeuerant in malitia: & pecuniam quæ ad vſus templi data fuerat, vertunt in redemptionem mẽdacij: ſicut & antè triginta argenteos Iudæ dederant proditori. Omnes igitur qui ſtipe templi, & his quæ conferuntur ad vſus eccleſiæ abutuntur in alijs rebus, in quibus ſuam explent voluntatem: ſimiles ſunt ſcribarum & ſacerdotum, redimentium mendacium & ſanguinẽ ſaluatoris. Vnde & Hilarius: Emitur ergo reſurrectionis ſilentium, & furti mendacium, argento:

Pecunia militibus data.

Iudæorum ſimiles prælati.

B quia honore ſeculi (qui in pecunia eſt & cupiditate) Chriſti gloria denegatur. Hæc Hilarius. Iſtis etiam Iudæis ſimiles ſunt, qui cum magnis ſumptibus & laboribus conantur ad ſubuerſionem veritatis: cuiuſmodi ſunt aduocati doloſi, & doctores vanẽ glorioſi, & illi qui eos ad hoc inducunt quibuſcunque modis. Vbi Chryſoſtomus: Non mireris ſi pecuniæ milites ſuperauerũt, quæ apud diſcipulum tantam oſtenderunt virtutem, vt facerent eum magiſtri proditorem: nihil enim clauſum vel occultum, quod non pecunia indagante ſit contritũ: propter quod dicitur: Nihil iniquius, quàm amare pecuniam. Vnde & Rabanus: O peſtis magna auaritiæ, ſemper bonis animis deteſtanda: quid illæſum, quid inconcuſſum dimittis? tu genus hominum confudiſti, tu diſcipulum comitem Chriſti ab apoſtolatu pręcipitaſti, tu milites cuſtodientes Chriſti ſepulchrum captiuaſti.

Veritatem oppugnantes.

Pecuniæ malum.

Eccli. 10.

α Nunquid bene dictum eſt, Pecunię obediunt omnia? Hæc Rabanus. O quot ſocios & hæredes Iudæi & milites in hoc ſcelere, etiam apud magnos

C & potentes, reliquerunt: qui pecunia corrumpuntur & corrumpunt: ac pro temporalibus & tranſitorijs agentes iniquè, credũt nihilominus (ſed vanè) quòd ſic animæ eorum requieſcant in pace, & partem habeant cũ Chriſto in reſurrectione. Cuſtodes verò ⌊accepta pecunia⌋ corrupti, ⌊fecerunt ſicut erant docti: ⌋& dixerunt, ⌊nobis dormientib⁹ furati ſunt diſcipuli Ieſu corpus eius: ⌋ ſed mentita eſt iniquitas ſibi: & auaritia, ſicut & Chriſti diſcipulus, ſunt decepti. Hæc autem irriſio heu multis hodie congruit pigris, illa hora dominicæ reſurrectionis torpentibus. Vnde Petrus Damian⁹, Cauendum eſt autem ne ſomno quis, vel ad momentum quidem in competentibus horis aſſentiat: & maximè iuxta diluculum: vt quo videlicet tempore grauius incumbit accidia, canonicis nos inueniat occupatos officijs: abſit etiam nos tunc ſopore vel ignauię tedere: qua videlicet hora conſtat redemptorem noſtrum deſtructo mortis imperio ſurrexiſſe: ne ſi tunc dormiamus, quando oriente ſole corporeo etiam interior noſter homo lucem debeat inocciduam expectare (quod abſit) vt irriſio nobis videatur illa cõgruere, diſcipuli eius nocte venerũt, & nobis dormientibus furati ſunt eum. Hæc Petrus Damianus.

Accidiæ deteſtatio.

D Iſtud autem mendaciũ militum Iudæi emerũt carè, quod adhuc eos tenet in errore: vnde ⌊diuulgatum eſt, ⌋ & manſit ⌊hoc verbum, ⌋ſcilicet ꝙ Chriſtus furatus fuiſſet: nõ ſurrexiſſet: tanquã verum, quod tamen erat falſum, ⌊apud Iudæos vſq; ⌋ modo, & ⌊in hodiernũ diem, ⌋& vſq; hodie ſuum nõ vident vel intelligunt errorem. Vnde Rabanus: Error empti mendacij, per quod reſurrectionis denegant veritatẽ, perſeuerat in Iudæis, ne in Chriſtũ credãt, & reatu eos conſtringit perpetuo: ad tempus autem mendaciũ præualuit, ſed non ſemper: nam contra fictum mendacium Iudæorum, refulget efficax & irrefragabile teſtimoniũ reſurgẽtium mortuorũ: quia multa corpora ſanctorum qui dormierunt, ⌋ ſomno mortis: ſurrexerũt poſt reſurrectionẽ eius⌋ tanquam teſtes ſuę reſurrectionis, ⌊& exeuntes de monumentis, venerunt in ſanctam ciuitatẽ⌋ Hieruſalem: quæ dicitur ſancta, propter templũ diuino cultui deputatum: & propter ſancta ſanctorũ, & ob diſtinctionẽ aliarum vrbium in quib⁹ idola colebãtur: vel pro antiquo nomine, vt Matthæus

Mendaciũ emptum.

Reſurrectio mortuorum.

Matt. 27.

E publicanus dicitur: ⌊& apparuerunt multis, ⌋teſtificantes de reſurrectione domini, ſcilicet idoneis ad declarationẽ reſurrectionis dominicę: his ſcilicet qui videre meruerunt, & reſurgentem ſuſceperunt: ſed nõ omnibus, quia non erat reſurrectio generalis, quæ apparebit omnibus & bonis & malis. Et hoc diuinitus factum eſt cõtra Iudæos & milites, in teſtimonium ꝙ Chriſtus dominus primitię dormientium verè reſurrexit à mortuis. Vnde Chryſoſto. Aperta ſunt monumenta, & reſurrexerunt mortui, & intrauerũt in ſanctam ciuitatẽ vt inexcuſabilem relinquerent eam, & domini reſurrectio firmaretur. Hæc Chryſo. Fortè hi fuerunt, de quibus ſupra epiſtolam ad Hebræos legitur: ꝙ multi affectauerunt ſepeliri in terra ſancta, vt cum domino reſurgente reſurgerent. In euangelio etiã Nazaręorum legitur, ꝙ duo viri ſancti mortui ante quadraginta annos, venerunt in templũ, & ſcripſerunt quomodo illi qui erãt in limbo, exultauerũt in deſcenſu domini ad inferos: & dæmones triſtabãtur. Vnde Leo papa: Qui morta-

F litatis grauabãtur ſepulchris, diſcuſſa obſtaculorũ mora proſiliant: appareant quoq; nunc in ciuitate ſancta, id eſt, eccleſia dei futurę reſurrectionis indicia: & quod credendũ eſt in corporibus, fiat in cordibus. Hæc Leo. Rectè autem in reſurrectionis domini tẽpore alij ſurrexerunt: vt cùm ſe percipere deſperaret homo, qđ in ſe oſtenderat deus: homo hoc in ſe fieri poſſe pręſumeret, quod in puris hominibus factum cognoſceret. Vnde Grego. Ad inſtruendam ergo ignorantiã noſtram, ad roborandã infirmitatem noſtram, ſuę reſurrectionis exemplum nobis ſufficere voluit: ſolus illo in tẽpore mortuus eſt, & tamẽ ſolus minimè ſurrexit. Ne quis enim dicat, ſperare de ſe nõ debet homo, quod in carne ſua exhibuit homo de⁹: ecce cũ deo homines reſurrexiſſe cognoſcimus. Hæc Grego. Conſidera hìc quàm magna fuit nequitia Iudæorum circa dominũ Ieſum, quæ etiã poſt eius mortem non ceſſauit: & q̃ magna bonitas circa illos, de quorum ſalute nihilomin⁹ curam habuit: quibus exemplis & nos prouocamur, vt eius bonitatem circa iniuriantes imitemur.

Cur & alij ſurrexerũt

G

Oratio.

DOmine Iesu Christe, ad cuius resurre-
ctionis famam denigrandam Iudęi mili-
tibus pecuniam copiosam dederūt, & ad
peruertendū veritatem eos corruperunt:
da mihi vt pecunia nō corrumpar, vel corrumpā,
nec pro temporalibus & transitorijs iniquè agam:
sed semper in veritate permaneam, & liberer per
eam. Da etiam mihi vt sicut post resurrectionem
tuā surgentes testes extiterunt tibi: sic & ego me-
rear de te verbo & opere testificari, & in resurre-
ctione generali, tecum & cum tuis electis partem
habere: & cum eis coram te in regno tuo sine fine
te miserante gaudere. Amen.

Quomodo dominus apparuit Petro, & Ioseph, & Iacobo minori, ac sanctis patribus. Caput. LXXV.

Petr⁹ dñm quærit.

CVm ergo Magdalena & focię eius re-
deūtes domum, narrassent discipu-
lis resurrexisse dominū: Petrus mœ-
H rens quòd dominum suum non viderat:
nec quiescere valēs, propter amoris
vehementiam quam ad eum habebat: discessit su-
bitò ab alijs ad quærendū dominum, & solus ibat
versus sepulchrū. Nesciebat enim, vbi eum alibi
quæreret. Dum ergo pergeret, dominus in via ei
apparuit: licèt euangelista vbi vel qua hora factū
sit, non designauerit. Tunc Petrus videns domi-
num, procidit in terram, & veniam petijt de hoc
quòd eum dereliquit, & pluries negarit: dominus
autem sibi peccata dimittens, & eum consolando
consortans, dicit ei vt confirmet etiā fratres suos.
Stant simul, & cum gaudio colloquuntur adinui-
cem, & fit hic similiter pascha magnum. Singula-
riter ergo Petro apparuit, qui singulariter eū ne-
gauit. Omniū autē virorū quos euangelistæ & a-
postoli commemorant, primò dñs Petro, pluribus
de causis seu rationibus apparuere voluit. Prima
est, vt qui primò cōfessus est eum Christum esse,
primo resurrectionem eius mereretur videre. Se-
cunda, vt mentem eius (quę in passione titubaue-
rat) reformaret: & qui timore passionis eius euidē-
tius ceciderat, per spem resurrectionis prius re-
I surgeret. Tertia, vt peccatum trinæ negationis ei
indultū ostenderet, consolans eum ne desperaret.
Quarta, vt apostolatus eius ordinē consolidaret,
& ipsum in eo roboraret. Quinta, vt eum facto
doceret qualiter subditis suis pœnitentibus con-
descendere deberet, quantumcunque peccassent.
Sexta, vt peccatoribus omnibus spem misericor-
diæ & veniæ daret, ostendendo quòd peccatores
non despiceret. Septima potest addi, secundum
Chrysosto. qui dicit, Non enim simul omnibus se
manifestabat, vt sereret fidei semina. Nā qui pri-
mò viderat, & certus erat, alijs referebat. Deinde
sermo prodiens præparabat animū auditoris vi-
sioni. Et ideo primò digniori & fideliori omnib⁹
apparuit. Erat enim opus animę fidelissimæ, quæ
prius acciperet hunc aspectum, vt minimè turba-
retur inopinata visione. Post Petrū verò alijs ap-
paruit quandoque paucioribus, quandoque pluribus.
Hęc Chrysost. Petrus verò benedictione à domi-
no accepta, rediens ad dominā, & ad discipulos,
eis omnia narrauit: & deinceps in omnibus multū
fidelis deo permansit. Petrus interpretatur obe-

Petro singulariter apparuit dominus.

Petri interpretatio.

diens, & typum obedientię gerit: quibus dominus K
sæpius apparere consueuit. Discedens igitur do-
minus Iesus à Petro, apparuit Ioseph, qui eum se-
pelierat in monumento suo. Nam vt legitur in e-
uangelio Nazaręorum: Cùm audissent Iudæi, quòd
Ioseph à Pilato corpus Iesu petijsset, & ipsum
ita honorificè in monumēto suo sepelisset: Tunc
indignati aduersus eum, ceperunt ipsum eadem
vespera qua sepeliuit dominum, & in quodā cu-
biculo diligenter clauso & sigillato recludētes in-
carcerauerunt: alligantes eum ad columnā in ipso
carcere, & volentes post sabbatum eum occidere:
& ecce statim in ipsa die resurrectionis, suspensa
domo à quatuor angulis dominus ad eum intra-
uit, & ei lætus apparuit: eumque consolans faciem
eius extersit, & osculum dedit: ac deinde saluis si-
gillis eum educens & liberans, in domum suam
in Arimathia ipsum adduxit. Vide quomodo do-
minus suos non obliuiscitur, nec derelinquit vs-
quequaque, sed tandē eos consolatur & adiuuat suo
tempore. Quia ipse est adiutor in opportunitati- Psal. 9.
bus in tribulatione. Vnde Chrysost. Mos siquidē L
dei est iste certissimus, vt cùm mala ad cumulum
suū venerint: cumque viderit suos grauiter affligi,
& aduersarios tyrannide quadam cōtra se impie-
tatis attolli: vel potius mentis ebrietate bachari,
diuinitatis suæ potentiam per signa demonstret.
Hæc Chrysosto. Nicodemum verò, ipsius Ioseph
socium in sepeliendo dominum suum, dicūt qui-
dam interim latuisse, propter metum Iudæorum.
Ioseph interpretatur augmentū, vel appositio per
longam ætatem: & typum gerit perseuerātium in
bono opere, quibus sæpe ipse dominus dignatur
apparere. Apparuit etiam domin⁹ ipsa die Ia-
cobo minori, vt in epistola ad Corinthios tangit.
Qui in cœna deuouerat & iurauerat se non co-
mesturum panem ab illa hora qua calicē domini
biberat, donec eum à mortuis surrexisse videret.
Cùm ergo vsque ad diem resurrectionis Iacobus ci-
bum non gustasset: apparens dominus dixit ei, &
his qui cum eodem erant: ponite mensam & pa-
nem, deinde panem accipiens, benedixit ac fregit,
& pòst dedit Iacobo, dicens ei: Frater mi, comede
panem tuum: quia filius hominis à mortuis resur M
rexit. Ista refert Iosephus, & similiter Hiero. in li-
bro de viris illustribus. Vide quomodo hic qui nō
solum panem substantialem, sed etiam supersub-
stantialem, scilicet Iesum esuriebat: vtroque conso-
lari & refici meruit. Non enim permittit domin⁹
illos qui eum vel propter eum esuriunt, vel inedia
deficere: sed dat in se sperantibus escā opportuno
tempore: & implet eos benedictione. Iacobus in-
terpretatur luctator: & typum gerit eorum qui in
tentationib⁹ fortes sunt, & vitia viriliter supplā-
tant: quibus etiam dominus frequenter se manife-
stat: esto ergo Petrus obediendo, esto Iacobus vi-
tia supplantando, esto Ioseph de virtute in virtu-
tem proficiendo, & in hoc perseuerando, & nō ob-
liuescetur dominus te per suam gratiam visitare:
& prout tibi expedire nouerit, consolari. Et sci-
endum, quòd animā cui se dominus in quacunque spe-
cie dignatur ostendere, nunquā dimittit sine con-
solatione & aliqua salubri reuelatione, quod patet
in omnibus apparitionibus post resurrectionē fa-
ctis. Nam Mariæ matri suæ præ cæteris plus de
morte eius dolēti, & resurrectionē eius expectanti
totus

Ioseph apparitio.

Ioseph captio & liberatio.

Iacobo minori apparitio facta, & eius votum.

Iacobus quid interpretatur.

Deus quē visitat sem per consolatur.

A totus festiuus & gloriosus apparens, totum mœrorem in lætitiam cõuertit: itaque omnis doloris pristini oblita fuit. Mariam etiam Magdalenam, cui in specie hortulani apparuit, plorantem consolabatur: vocans eam proprio nomine, & dicens, Maria: quo verbo statim conuersa, ac consolata & edocta, cognoscẽs dominum, cum gaudio magno dixit, Rabboni: reuelauitq; ei domin⁹ mysterium suę voluntatis, dicens: vade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum. Item tres mulieres, quibus occurrit, consolatus est dicens: Auete: & deinde subiungens, nolite timere: eisq; mysterium suum reuelauit, dicens: Ite annunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam: ibi me videbũt. Item duobus discipulis euntibus in via apparuit in specie peregrini, quibus aperuit sensum scripturæ, & eorum corda fecit ardentia: & demum in fractione panis eos plenè consolabatur sui notitia. Item cùm appareret discipulis, cõgregatis in vnũ, in propria specie: consolabat eos, dicens: pax vobis: quid turbati estis, ego sum: nolite timere. Videte manus meas, & pedes meos: & aperuit illis
B sensum, vt intelligerent scripturas: & sic similiter deus in qualibet alia sua reuelatione consolatus est videntes se, cum aliqua reuelatione: vnde non dubiũ est quin similiter & hic istos suos dilectos consolatus sit. Et notandum, quòd diuina consolatio acquiritur: Primò, per timorem. Secundò, per lachrymationem, seu lachrymarum deuotionem. Tertiò, per tribulationum sustinentiam. Quartò, per sui humiliationem. Quintò, per terrenæ consolationis vitationem. Sextò, per supernorum contemplationem. Dominus igitur Iesus inde discessit: quia nondum sanctos patres post resurrectionem suam visitauerat: quos in paradiso delitiarum dimiserat. Redijt ergo ad eos, procedens in stola candida, cum multitudine angelorum: quem ipsi in tanta gloria à longè cõspicientes, cum indicibili gaudio, exultatione & iubilo, canticis & laudibus eum susceperunt: & procidentes in terram, adorauerunt: deinde surgentes & stantes coram eo reuerenter & iocundè, compleuerunt laudes suas feruenter, & omni qua poterãt deuotione. O qualis cantus, & quanta gaudia ibi
C erãt, vbi tanta concio sanctorum simul psallebat? O quàm bonum & quàm iocũdum talibus interesse, vel saltẽ aliquid de his percipere? appropinqua ergo & tu si permitteris, & admiscere laudib⁹ istis: vel saltẽ ausculta à longè, & iocũdare in eis.

Cõsolatio diuina qũo acquiritur

Oratio.

DOmine Iesu Christe: da vt sim Petrus, obediendo: & Iacobus, vitia supplantando: ac Ioseph, de virtute in virtutẽ per augmentum proficiendo, & in hoc per longanimitatẽ perseuerando: vt tu qui illis in angustijs dignatus es apparere, digneris & me sæpe per tuam gratiam propitius visitare: da etiam mihi vt sicut sancti patres gaudium de tua præsentia habuerunt, cùm te post resurrectionem tuam glorificatum videre meruerunt: ita & ego in illo ineffabili gaudio, quo nunc tecum gaudent in cœlis, merear de conspectu tuo semper gaudere cum eis. Amen.

Quomodo dominus apparuit duobus discipulis in via. Caput. LXXVI. D

IPsa autem die resurrectionis domini, [duo ex] septuagintaduobus [discipulis] eius, de Hierusalem egressi, [ibant] versus [castellum Emaus, quod distabat ab Hierusalem stadijs sexaginta: id est, septem milibus quingentis passibus contra Occidentem. Octo quippe stadia faciunt miliare vnum: & sic distabat ab Hierusalem per septem miliaria & dimidium: quorum duo, vel secundum quosdam tria, faciunt vnam leucam: vnius istorum duorum nomen exprimit Lucas, cui inquiens nomẽ Cleophas: alterius verò nomẽ tacet causa humilitatis: quia secundũ Greg. creditur fuisse ipse Lucas: sed secundũ Ambro. putatur fuisse Amaon filius Rufi: & cũ ipsi, quasi desperati, de Iesu adinuicẽ de his quæ acciderant, scilicet de eius cõuersatione & morte tristes conferrent: maximè dolentes, quia eũ sine culpa & innocenter occisum nouerant: venit dominus Iesus & iunxit se illis: scilicet corporaliter & spiritualiter, [& ibat cum eis:] tanq̃ socius itineris: interrogans & respondens, ac verba salubria cum ipsis cõferens, vt secundũ Bedam, fidẽ suæ resurrectionis mentibus eorũ incenderet: & quod se factutũ promiserat, impleret: scilicet vbi sunt duo vel tres in nomine meo cõgregati, ibi sum in medio eorũ. In ipso loco in quo se eis iunxit, postea capella facta fuit. Et quia intus in corde dominũ amabant, sed de eius resurrectione dubitabãt: ideo dominus eis foris in corpore apparebat, sed quis esset nõ agnoscebãt. Hoc apud eos agebatur foris in oculis corporis, quod agebatur intus in oculis cordis. Quia enim amabant, videbãt: quia verò dubitabant, eũ quem videbant nõ agnoscebant. Et hoc est quod dicit, [oculi autẽ eorum tenebantur ne eum agnoscerent:] quia incredulitas eorũ & dubietas demerebatur, q; Christus cognitionem sui corporis ab eis retarderet. Tenebãtur oculi eorũ veritate, non falsitate: sed ipsis nõ valentibus veritatẽ recipere vel percipere: vnde non ab ipso domino Iesu, sed propria dubitatione tenebãtur. Vbi Augu. quòd autẽ ait Marcus eis in alia effigie dominũ apparuisse: hoc Lucas dicit, q; oculi eorum tenebantur ne cognoscerent eũ: oculis quippe eorũ acciderat aliquid, qđ ita manere permissum est, vsq; ad fractionẽ panis. Nõ quia dominus nõ poterat transformare carnem suam, vt alia reuera esset effigies quàm solebant intueri: sed nõ ita est factum. Hæc Aug. [Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones quos cõfertis adinuicem ambulãtes, & estis tristes?] Nõ quærit ex ignorãtia, sed vt ex eorũ respõsione incredulitas eorum conuenientius arguatur. vt dicit Greg. Conferebant quidem inter se, quasi non amplius expectãtes Christũ viuentẽ: sed dolorosi, quasi perempto saluatore. [Et respondens Cleophas dixit ei: Tu solus peregrin⁹ es in Hierusalẽ, & nõ cognouisti quæ facta sunt in illa his dieb⁹?] hic, solus, nõ facit exclusionẽ aliorũ peregrinorũ, cùm valde multi peregrini & de diuersis partibus venissent in Hierusalem ad diem festum paschæ: sed notat exclusionẽ cognitionis, ab isto sic apparente, scilicet notitiæ mortis Iesu: quã solus videbatur ignorare: vt sit sensus. Cũ multi peregrini

Lucæ. 24.

E

Matth. 18.

Tentio oculorũ.

F

Solus.

G his diebus venerint in Hierusalē, mirum est ꝙ tu
solus inter alios peregrinos ignores ea quæ sunt
nota alijs omnibꝰ. Vbi Theophilus, quasi diceret:
Tu solus quasi iam peregrinus es, & extra cōfinia
Hierusalem habitās, & expers eorū quæ in medio
Peregrinꝰ. eius cōtigerunt, vt hæc ignores. Vbi & Beda: Per-
egrinum putabāt eum, cuius vultum nō agnosce-
bant. Sed reuera peregrinus erat eis: à quorum na
turæ fragilitate (percepta iam resurrectionis glo-
ria) longè distabat: & à quorū fide, vtpote resurre-
ctionis eius nescia, manebat extraneus. Et cùm nō
ex ignorātia, sed vt ex responsione eos argueret, &
de factis in Hierusalem, quę nam essent, eos inter-
rogaret: dixerunt, de Iesu Nazareno, qui fuit vir
propheta, potens in opere, scilicet miraculorum:
& sermone, scilicet prædicationis & doctrinæ:
quomodo esset traditus in mortem, & crucifixus.
Vbi Beda: Prophetā fatentur, filium dei tacent:
vel nōdum perfectè credentes, vel solliciti ne inci-
derent in manus Iudæorum persequentium: quia
nesciebāt quis esset, quod verū credebāt celantes.
Et subiungunt, ꝙ sperabant ipsum redempturum
Israël, quasi iam euanesceret spes eorū: cuius cau-
H sam subdunt, quia iam tertia dies ab illis factis
erat, qua se resurgere prædixerat: & tamen adhuc
discipulis nō appareret, licèt tertia dies prope finē
esset. Et addunt, ꝙ quidam ex eis abeuntes ad mo
numentum, terruerunt eos, non de resurrectione
Christi quā nunciabāt: sed de ablatione corporis
eius nō inuenti, quam discipuli timebant. Et ipse
dixit ad eos, ex responsione eorum arguens ipsos:
O stulti, propter cęcitatē intellectus: & tardi cor-
de, propter tarditatem affectus: ad credēdum in
his quæ locuti sunt prophetæ, de Christi morte
& resurrectione: nōnne hæc oportuit pati Chri-
stum, tum propter patris præordinationem, tum
propter Christi exaltationē, tum propter huma-
ni generis redemptionem, tum propter scriptura-
rum impletionem: & ita, scilicet per passionem
& mortem, intrare in gloriā suam: ad quā nemo
perueniet nisi per passionis viā. Et interpretaba-
tur, & exponebat illis in omnibꝰ scripturis quæ
de ipso erāt, inducendo testimonia aliqua, & ape-
riendo mysteria quātum ad propositum ostendē-
I dum sufficiebat: ostendens eis omnia circa ipsum
facta antè fuisse prædicta. Firmitas enim fidei in
eo est: quia omnia quæ in Christo venerunt, præ-
Benignitas & bonitas domini. dicta sunt. Considera hic multiplicem domini
benignitatē & bonitatem: primò, quia non potuit
eius feruens amor sustinere, suos sic tristari & er-
rare. Verè fidus est amicꝰ, fidelis comes & benignꝰ
dominus: iungit se ipsis, quærit tristitiæ causam,
& exponit eis scripturas, inflammans corda eorū.
Loquendū de deo. Sic quotidie facit nobiscum spiritualiter: si enim
aliqua ꝑplexitate vel accidia grauati, piè de ipso
loquimur, statim adest, confortans corda nostra &
illuminans, & etiā ad amorem suum inflammās:
optimum enim remedium est cōtra tales perple-
xitates, loqui de deo: similiter & cogitare de ipso:
propter quod, istorum discipulorū exemplo, cùm
per viā incedimus, de salutiferis loqui debemꝰ: vt
Christū nobiscū pergentem habeamꝰ: & non solū
pergentē, sed etiā nos docētē: sicut istis discipulis,
cum quibꝰ ibat, scripturas aperiebat. Et vniuersa-
liter vbiq; bonum est loqui de Iesu: bonum est eū
in mēte semper habere: quia nec ipse obliuiscitur
eorū qui memores sunt eius, sicut & hic videmus. K
Promisit enim, ꝙ vbi duo vel tres cōgregati sunt Matth. 18.
in nomine eius: ibi est in medio eorū. Specialiter
autem de passione loquentes comitatur dominus,
quia amplius placet ei recordatio eorum quę ipse
pro nobis est passus. Vnde ad hoc specialiter mo-
net, dicens: Recordare paupertatis meæ. scilicet Threno. 3.
contra diuitias: & transgressionis, id est, vilitatis:
scilicet cōtra honores: absinthij & fellis, scilicet cō
tra delitias. Secundò, cōsidera bonitatem eius nō
solū ex amore, vt dictum est suprà: sed etiā ex hu-
militate profunda. Cōspice quomodo humiliter
vadit dominꝰ omnium cum istis discipulis, quasi
vnꝰ ex eis. Nōnne tibi videtur redisse ad primor-
dia humilitatis: sed & in alio attende humilitatē
eius, quia nō est dedignatus hos discipulos inferio
ris gradus: non enim erant isti de apostolis, sed de
alijs minoribꝰ discipulis: & tamē familiariter iun
git se ipsis, vadit & loquitur cum eis: nō sic faciūt
elati, qui nolunt nisi cum præcipuis viris ambu-
lare & conuersari. Item in alio relucet hic sua hu
militas: nam si cōsideres elatos, videbis ꝙ nolunt
verba ampullosa spargere inter paucos: q̄a ea per-
dita existimarent: nec illos dignos ea suscipere re- L
putarent: sed dominꝰ etiam cum duobus loquitur
arcana sua: non vilipendit paucos, nec etiā vnum,
sicut fecit loquendo cum Samaritana iuxta pu- Ioan. 4.
teum. Tertio, considera domini benignitatem: &
vide quomodo discipulos suos instruit, ac sermo-
nibus consolatur, & reficit: inducens eos ad credē-
dum, & dicit: O stulti & tardi corde, ad creden-
dum, &c. quasi diceret nobis, O stulti & tardi ad
credendum. O stulti & tardi ad inquirēdum prę-
cepta & voluntatem dei. O stulti & tardi ad im-
plendum intellecta, & faciendum ea: humiliemus
ergo nos, vt sacram scripturam inquiramus, & se-
cundum eā viuamus: humiliemus etiā nos ad to-
lerātiam passionū, vt participes passionis Christi
effecti, simus socij resurrectionis & gloriæ ipsius.
Qui enim non cōpatitur, non intrabit in gloriam
illā: quam etiā præcedit mandatorū inquisitio, &
impletio. Vnde Beda: Hoc nobis in loco non vllā
scripturā interpretandi, sed gemina nosipsos hu-
miliandi necessitas incumbit, qui neq; in scriptu-
ris quantū oportet edocti, neq; ad implēda quę no M
uimus quantū decet sumus intenti: nā si Moyses
& omnes prophetę Christum locuti sunt, & hunc
per angustiā passionis in gloriā suam intraturum
prædixerūt: qua ratione gloriantur se esse Chri-
stianos, qui iuxta viriū suarum modulū, neq; scri-
pturas qualiter ad Christū pertineāt inuestigare,
neq; ad gloriā quam cum Christo habere cupiūt,
ꝓ passiones tribulationū desiderāt attingere. Hęc
Beda. Christus enim per passionem & mortē, tan- Pati oportet cœlū intrare volentes.
quā per portā angustam, intrauit in gloriā suam,
ostendens nos per multas tribulationes intrare in
regnum dei. Delirant ergo & fatui sunt, qui sine
pati & tribulationibus præsumunt intrare in glo-
riam alienā: cùm Christus sine his non intrauerit
in gloriā suam: sed oportebat multa pati illū, cu-
ius naturaliter est regnum: multomagis nos, quo-
rum non est regnū nisi de gratia, oportet per mul-
tas tribulationes intrare in regnū cœlorū. Exem- Passiones sancti.
plum habemꝰ de omnibus charis & electis Chri-
sti, qui omnes per viam passionis volūtariæ vene-
runt ad regnum dei. Mirum quippe esset si quis
intrare

A intrare nollet portam, per quã rex suus intrasset. Vnde Bernar. Caput nostrũ per passiones & angustias cœlum introire videmus, & nos membra eius nobis alia itinera somniamus. Monstruosa res est, si per vnum foramen caput transire videmus, per aliud corpus: pudeat sub spinato capite, membra fieri delicata. Hæc Bernardus. Hæreditas quippe transit ad heredes cum suo onere & honore: deus autem hæreditati beatitudinis æternæ adiunxit onus: id est, tolerãtiam passionis, & cum isto onere habuit eam Christus: quia vt hic dicitur oportuit Christum pati, & sic intrare in regnum dei, habuerunt eam apostoli: quia persecutionem pro Christo (vt ipse eis prædixerat) sustinuerunt, habent eam omnes fideles: quia, vt dicit apostolus, Omnes qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur: qui ergo vult assequi æternam beatitudinem & nullã pati tribulationem, videtur ꝙ velit esse & Christo dignior, & apostolis sanctior, & cunctis fidelibus melior.

Fingendi & simulandi ratio.

⌊Et cùm appropinquaret castello quò ibant,⌋ tũc ipse dominus ⌊finxit se longius ire:⌋ vt scilicet eorum augeret desiderium: & inuitaretur ab eis, &
B teneretur. Vnde Bernar. Simulabat se lõgius ire: nõ quia volebat: sed volebat audire, Mane nobiscum domine, quoniã aduesperascit. Hæc Bernar. In hoc tamẽ nulla falsitas fuit: quia sicut aliquid potest fingi verbis, ita & factis: primum autẽ fuit sine falsitate, vt patet in parabolis testamẽti noui & veteris, quibus aliquid fingitur verbis ad veritatem aliquã conuenientius designandam: & eodem modo hìc Christus finxit se longius ire, ad designandam distantiã à cordibus eorum propter fidei defectum. Vnde Aug. Quod nõ ad mendacium pertinet: nõ enim quod fingimus, mendaciũ est: sed quando id fingimus quod nihil significat. Cùm autẽ fictio nostra fertur ad aliquam significationem, nõ est mendacium, sed aliqua figura veritatis: sicut autem dicta, ita etiã finguntur facta sine mẽdacio, ad aliquã rem signandã. Hæc Aug. Ipsi autem desiderãtes adhuc audire ipsum, ⌊coegerunt illum⌋ factis, scilicet manibus trahẽdo vt maneret: ac verbis & rationibꝰ alliciendo obnixè
C rogauerunt, ⌊dicentes: Mane nobiscum, quoniam aduesperascit, & inclinata est dies,⌋ scilicet ad occasum: quo exemplo, secundum Grego, colligitur ꝙ peregrini non solum ad hospitium inuitandi sunt: sed etiã trahendi. Quilibet morti appropinquans, & ad vesperum seu occasum vitæ tendens, cõgruenter etiam posset hoc verbum dicere, & dominum ad manendũ secum corde & ore inuitare, tandem ⌊intrauit cum illis,⌋ & recumbẽs cum eis: ⌊accepit panẽ & benedixit ac fregit, & porrigebat illis.⌋ Conspice bene quomodo ad eorum inuitationem & coactionẽ benignè cum eis intrat: mensam ponunt, cibos offerunt: panes accipit ac benedicens eos manibus sacratissimis frangit & porrigit illis. Faciens in hoc sicut ante passionẽ, quando adhuc inter eos cõuersabatur, seu morabatur, facere consueuerat. Vnde per hoc seipsum eis reuelat: quia tunc ⌊aperti sunt oculi eorum,⌋ scilicet interiores: ⌊& cognouerũt eum,⌋ in modo fractionis panis, assuetã eius cõsuetudinem videntes: sic enim frangebat panẽ sola manu, ac si scinderetur cum cultello. Cognouerunt eũ ex modo frangẽdi & etiam benedicẽdi panem. Legitur enim panem

Peregrini in hospitiũ trahendi.

Frangendi panis cõsuetudo.

D sic fregisse & benedixisse pluries. Primò, in quinque panum multiplicatione. Secundò, in septem panum distributione. Tertiò, in sui corporis consecratione. Quartò, hìc in discipulorum illuminatione. In his autem quatuor fractionibus, significatur quadruplex expositio sacræ scripturæ secundum quatuor eius sensus: scilicet historicum, tropologicum, allegoricum, & anagogicum. Vbi Augustinus: Non incongruenter accipimus hoc impedimẽtum in oculis eorum à satana fuisse, ne agnosceretur Iesus: sed tamen à Christo facta est permissio vsque ad sacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Christus possit agnosci. Vbi & Theophilus: Sed & aliud innuit, quòd scilicet sumẽtibus sacrum panem, aperiuntur oculi vt eum agnoscant: magnam enim & ineffabilem vim habet domini caro. Hęc Theophilus. Ista circa discipulos gesta quotidie facit dominus nobiscum inuisibiliter, & in anima: nam teneri vult, & etiam inuitari, per desideria & orationes ac sanctas meditationes: & ideo oportet orare, & non deficere. Ista etiam facit ad nostram
E eruditionem: vt scilicet intendamus in opera charitatis, pietatis, & hospitalitatis: & quomodo non sufficit diuina eloquia legere vel audire, nisi compleantur opere: quia dominus non est cognitus dum loqueretur, & dignatus est cognosci dum pascitur: pius & misericors dominus fidei istorum subuenit, quos misericordes reperit, eisq́ misericordiã impẽdit. Hinc ergo cognoscere possumus, quòd fides sine operibus mortua est: quia dominum quem discipuli nec ex visione, nec ex scripturarum interpretatione & expositione cognouerãt mox vt opere quod scripturæ præcipiunt perfecerunt, eum in fractione panis cognouerunt. Audiendo scripturas & præcepta dei, illuminati non sunt: faciendo, scilicet ipsum trahendo ad hospitium, & apponendo cibum, illuminati sunt: quia non auditores legis, sed factores iustificabuntur apud deum. In operibus ergo pietatis & misericordiæ, vt in hospitalitate & huiusmodi, amplius cognoscitur deus: quàm in lectione, disputatione, & scripturarum expositione. Veritas enim me- F
lius operando, quàm audiendo intelligitur: & melius ipso opere, quàm verbo manifestatur. Nos ergo qui peregrini in hoc mundo sumus: quia non habemus hic permanentem ciuitatem, sed futuram inquirimus, si spiritualiter in nobis habemus quæ in se habebant isti peregrini: erit dominus comes itineris nostri. Peregrini isti laborabant: quia ambulabant: tristabantur, & de Christo confabulabantur: sed Christus se eis iungit, cor vrit, scripturas aperit, longius se ire fingit. Si tales essemus: scilicet laborando, cõtra accidiam: tristando, contra vanam lætitiam: de Christo confabulando, contra vaniloquium: tunc Christus se nobis iungeret, cor accenderet, scripturas aperiret, & intellectum daret: licèt aliquando longius se ire fingeret, vt nos probaret. Item peregrinus ab omnibus ad eũ non pertinentibus se exonerat & alienat, viam quęrit, summo desiderio patriam suam appetit, & cor atque oculos ab omnibus ne retrahatur vel impediatur auertit. Esto talis peregrinus, & apparebit tibi Christus: & hæc tria faciet tibi, sicut fecit & illis duobus peregrinis.

Fractionũ quatuor totidẽ sensus

Eucharistiæ susceptio.

Fides sine operibus.

Roma. 2.

Peregrini sumus oẽs.

Peregrini cõditiones

G Tempus abbreuiat, per dulce vitæ colloquiũ: viã instruit, dans verum intellectum: vltimò pane benedicto, per seipsum fracto, reficit affectũ: & hoc si compellis ipsum, se longius ire fingentem, manere tecum. Per istos discipulos, eũtes in Emaus, signantur volentes implere consilia domini: quia Emaus interpretatur desiderium consilij: quibus dominus sæpe sua visitatione dignatur apparere: non autem dedit domin⁹ istis discipulis suis tunc magnam sui copiam, sed statim porrecto pane, ⌊euanuit ab oculis eorum:⌋ vt ex hoc ipsorum argueret affectum: simul ostendens se corpus gloriosum habere, quod per dotem agilitatis subitò potest disparere: subtrahebatur carnalibus oculis species infirmitatis, vt mentibus eorum inciperet apparere gloria resurrectionis. Vnde iam certi eũ resurrexisse, dixerunt adinuicem: ⌊Nónne cor nostrum ardens erat in nobis?⌋ scilicet ardore charitatis, ⌊dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas,⌋ nos instruendo ex eis. Quare eum nõ tenuimus? quare ad pedes eius non corruimus?

Emaus.

H Quare nobisipsis & cordibus nostris non credidimus? vbi eum quæremus? vbi eum inueniemus? per quod, vt dicit Origenes, innuunt quód prælati sermones à saluatore, accendebant audientiũ cor ad amorem diuinũ. Vnde Gregorius: Ex audito quippe sermone inardescit animus, torporis frigus recedit, fit mens in superno desiderio anxia, à concupiscentijs terrenis aliena: audire ei libet præcepta cœlestia: & quot mandatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur. Hæc Grego. Idcirco quoque citò euanuit, quia etiam alios cõsolari festinabat: cum quibus tamen simul & istos consolatus est, vt statim infrà patebit.

Cur citò euanuit.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui discipulis euntibus in Emaus apparuisti, & corda eorum tuo amore inflammasti: illumina quæso cor meum, vt læta voluntate impleam tui consilij desiderium: videlicet vt purificem me ab omnibus operibus malis, & faciam opera misericordiæ ac pietatis: vt in futura re-
I surrectione delicatam tuam inuitationem gaudenter cum electis tuis audiam te dicentem: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mũdi: quam vocem dulcissimã fac me audire vnigenite fili dei. Amẽ.

Matt.25.

Quomodo dominus apparuit discipulis Thoma absente. Caput. LXXVII.

Lucæ.24. & Ioã.20.

SVrgentes autem eadem hora prædicti duo discipuli, ⌊regressi sunt⌋ ipsa die in Hierusalem, ⌋ad alios discipulos propter metum Iudæorum inclusos. Vnde Theophil⁹: Ardebat ergo cor eorum igne verborũ domini, quibus intendebant: & adeo lætati sunt vt nullam moram passi, mox reuersi sint in Hierusalẽ. Vide hîc discipulorum diligentiam, & fidei feruorem, ad reuelandum resurrectionẽ: quia tarda, scilicet vespertina hora, aut mensa seu fatigatione itineris non detenti, & remoto Iudæorum timore, ad annunciandum apostolis resurrectionem dominicam, & quod de ea in via compererant, cucurrerũt impigri. Nec mirum si eadem die & hora surrexerunt: erat enim dies boni nũcij: & ideo timere poterãt, si differrent vsq; in mane illud: quod timebant illi qui dicebant, hæc dies boni nuncij est, si tacuerimus & noluerimus nunciare vsque mane, sceleris arguemur. Prædicatio enim non est differenda, & ea quæ sunt ad salutem cõmunem, non sunt tacenda: sed reuelanda. Ex quo exemplo prælati moti, ad diligentiam prædicationis debent accendi. ⌊Et inuenerunt⌋ in monte Sion, subtus cœnaculum, ⌊congregatos⌋ & inclusos, propter metum Iudæorũ, & propter dominicæ resurrectionis gaudium, qui prius dispersi fuerant propter metum Iudæorũ, & propter passionis metum ⌊vndecim,⌋ & qui cum ipsis erant de septuagintaduob⁹ discipulis, loquentes mutuo, & ⌊dicentes⌋ ipsis duobus ⌊quòd resurrexit dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipsi⌋ duo ad maiorem certitudinem faciendam de resurrectione, econuersò ⌊narrabant illis quæ gesta erant in via,⌋ & apparitionem factam eis: ⌊& quomodo cognouerunt eum in fractione panis.⌋ Sed quidam ex eis, nec istis duobus, nec alijs credebant: ex quibus vnus Thomas erat. Cõsidera modo quanta ibi lætitia fuerit, dũ isti & illi vicissim sua gaudia nunciarẽt. Et dum hæc loquerentur adinuicem, exiuit Thomas inde. Quo egresso, dum adhuc alij colloquerentur de his quæ audierant & viderant, & ⌊sero iam esset die illa,⌋ prędicta scilicet, ⌊vna sabbatorum,⌋ id est, prima post sabbatum, quę est dominica: hoc est eadem die resurrectionis dominicæ: ⌊& fores,⌋ id est, ostia quæ fores dicuntur: quia de domo ducunt foras: ⌊essent clausę, propter metum Iudæorum:⌋ quod etiam diuina reuelatione est factum: vt scilicet Iesus intrans ad discipulos ianuis clausis, manifestaret eis virtutem suę potestatis, & gloriosi sui corporis: venit dñs Iesus ad suos discipulos à desiderio eorum vocatus: indutus albissimis vestimentis gloriosæ resurrectionis suæ & nouitatis, & intrans ad eos ianuis clausis, ⌊stetit in medio eorum:⌋ vt videretur ab omnibus: quia cõgregati erant in nomine eius: secũdum Bedam, ideo sero apparuit: quia tunc maximè timidi erant. & secundum Theophilum, præstolabatur vt omnes conuenirent, ostijs verò clausis vt se corpus gloriosum cui aliud non resistit habere ostenderet. Ipse etiã ad congregatos venit, & spiritus ad congregatos descendit: quia Christus & spiritus sanctus nõ nisi in charitate congregatis assunt. ⌊Stetit in medio,⌋ vt omnes eũ certitudinaliter agnoscerent, & omnes consolationẽ suæ præsentiæ reciperent. Et nota, quòd sicut dicit Salustius, medius locus est dignitatis, & debetur honorabilioribus: propter quod Christus stetit in medio discipulorum, sicut sol inter sydera, vt eos illuminaret: sicut flos inter lilia, vt eos decoraret: sicut princeps inter milites, vt eos roboraret: sicut magister inter dscipulos, vt eos informaret: sicut pater inter filios, vt eos concordaret: sicut cor inter membra, vt ea viuificaret: & sicut communis amicus, vt omnib⁹ eis se communicaret. Vnde quãdo sumus plures aliquẽ diligentes, si superuenerit, statuimus eũ in medio, vt singuli possimus eius frui præsentia. Est autẽ ibi altare, in loco vbi domin⁹ dicitur tunc stetisse. Cõsiderandum est hîc, ꝙ de se colloquentibus dñs in medio stetisse dicitur: vt intelligamus qa eũ nobiscũ habitantẽ habebim⁹,

Discipulorũ feruor. — K — 4.Reg.7. — L — Fores. — Ianuis clausis cõgruè venit. — M — Medius locus.

si quotiens

A si quotiens in vnum congregamur, ea quæ ad eius laudem & nostram salutem pertinent, agimus: Matth. 18. iuxta quod ait: Vbi fuerint duo vel tres cõgregati in nomine meo: ibi sum in medio eorum. Quādo autem Iesus saluator ad discipulos venit: ipsi erãt in timore, sero factum erat, in vnum erant cõgregati, & fores erant clausę. In quibus quatuor insinuantur nobis valde necessaria, vt saluatorem quem expectamus suscipere mereamur. Primum est timor, qui domum cõscientiæ mundat. secundum illud Ecclesiastici, Timor domini expellit peccatum: nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Secundum est, contemptus vanæ gloriæ: quod significatur in hoc, quòd sero factũ erat: ad eum enim dominus venit, cui lux mundanæ gloriæ occubuit: & qui verè eam cõtemnit. Tertium est, vnitas: quia erant in charitate cõgregati: non enim visitat saluator homines discordes. Vnde apostolus: 2. Cor. 13. Pacem habete, & de⁹ pacis erit vobiscũ. Quartum est, stabilitas: qua aliquis in domo conscientiæ manet, non curiosè exterius euagando: vnde fores sensuum claudendę sunt, & sic saluator B est expectãdus. Per istos verò discipulos, in vnum foribus clausis cõgregatos, significantur religiosi cum foribus quinque sensuum clausi, quibus dominus sæpe apparet, eosq; sua visitatione consolatur & lætificat. Et dixit eis, pax vobis: nõ pax temporis, quia exponẽdi erant multis tribulationibus: sed pax pectoris, & pax æternitatis: prima in præsenti, secunda in futuro. De vtraq; dicitur in Ioanne, Pacem, scilicet pectoris, relinquo vobis in pręsenti: pacem meam, scilicet æternitatis (quę est specialiter pax mea) do vobis: id est, citò dabo: dicit ergo, pax vobis: scilicet recõciliationis, quã ad deum factam nunciauit: ac charitatis & vnitatis, quam eis seruandam præcepit: itemq; æternitatis & immortalitatis, quã eis futuram promittit. Pacem offert, qui propter pacẽ venerat: vnde pontifex, præcipuus sponsus ecclesiæ, in persona Christi, sicut specialis vicarius eius, dicit pax vobis, cùm in missa primò se vertit ad populũ: quia hæc fuit prima vox Christi ad discipulos post resurrectionem: instar verò aliorũ sacerdotum dicit C postea, dominus vobiscum: vt se vnum ex nobis ostendat. Cùm autem ecclesia primitiua quotidie & generaliter: & pòst, tantũ dieb⁹ dominicis: pòst verò, tantum in tribus solennitatibus cõmunicaret corpori & sanguini domini: nunc ecclesia per osculum pacis, quo designatur vnitas ecclesiastica, communicat in missa spiritualiter, etsi non sacramentaliter. Et pulchrè resurgens à mortuis dominus, primò pacem discipulis commendauit: vt illos ad sui visionem peruenturos esse demonstraret, qui pacem & concordiam corde & corpore seruant. Ex quo patet, quòd illi sunt pacifici, qui verè sunt Christi discipuli. secundum Chrysostomum, Discipulis dixit, pax vobis: quia prælium inexpugnabile ad Iudæos habebant. Mulieribus autem gaudium euangelizat, quia in tristicijs genus illud erat. Alternatim igitur viris quidem propter prælium pacem, mulieribus propter tristitiam euangelizat gaudium: & ne discipuli cum alium, vel phantasma putarent, subiunxit: Ego sum: scilicet in persona propria, nõ res phantastica, seu illusio diabolica: noli te timere, vel dubitare. Quidam verò ex ipsis conturbati, præ stupore & admiratione: & cõterriti, præ timore seu D quodam naturali horrore, quo viui solent mortuos horrere: existimabant se spiritum quem in passione emiserat, non carnem videre: nondum enim credebant, vel tertia die veram carnem potuisse de sepulchro resurgere, vel resuscitatã clausis ianuis ad eos posse intrare: diuina autem prouidentia permissi sunt dubitare, ad maiorem certificationem fidei de dominica resurrectione. Et dixit eis: Quid, id est, qua de causa turbati estis: & cogitationes ascendunt, quasi ab infimo tanquã falsæ & phantasticæ non desuper de cœlo descendentes tanquam verę & bonæ: in corda vestra, infirma & dubitantia? Et quia ad illud corpus quod videri poterat fides intuentium dubitabat: vt veritatem carnis probaret, exhibuit eis manus, & pedes, & latus ad videndum & palpãdum: declarans ꝙ ipse qui crucifixus, mortuus & lanceatus fuit, in illo eodem corpore surrexit. Videte, inquit, manus meas & pedes, quia ego ipse sum: quasi diceret, Per huiusmodi cicatrices potestis percipere: quia ego sum qui passus sui & resurrexi. Per cicatrices enim remanentes, ostendit E quòd erat idem corpus numero. Resurrectio enim vera, est eiusdem in numero iterata surrectio. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere: quasi diceret, Per hoc potestis etiam cognoscere me habere corpus verum, non phantasticum. Ad dubitantium enim corda sananda, vulnerum seruata sunt vestigia: & ideo vulnerum cicatrices ostendit, vt dubietatis & infidelitatis eorum vulnus sanaret. Ostendit ergo manus, vt incitaret ad pugnãdum: quasi diceret: Videte manus, quibus pro vobis fideliter pugnaui: has vobis ideo ostendo, vt & vos pugnetis: quia sine pugna victores non eritis. Viriliter ergo agite: quia vincenti dabo sedere mecum in throno meo. Ostendit etiam latus, vt prouocaret ad amandum: quasi diceret, Videte latus apertum, cor vulneratum: vt videatis quantum dilexerim vos, vt & vos me diligatis. Ostendit & pedes, vt stabiliret ad perseuerandum, vt ab inceptione bonæ vitæ non desistamus. Vnde perseuerantia vel stabilitas est, quãdo homo nec minis, nec amore, nec timore, nec commodo, nec in- F commodo: à bona vita vel à præceptis, vel à voto quod vouit retrahitur. Sunt autem quinque principales diaboli impugnantes nos, contra quos debemus esse fortes. Primus, est amor culpæ & iniustarum rerum, vel amor carnis, vel amor honoris: qui in quorundam cordibus est ita fortis, quòd pro eo cœlestem gloriam deserunt. Secundus, est timor diffidentiæ: qui etiam multos impugnat quasi dominus nolit eos iuuare, quòd possint in bono perseuerare: vel quòd non possint sustinere duram pœnitẽtiam, cùm tamẽ deberent sustinere duriorem gehennæ pœnam. Tertius, est dolor delectationis carnis, vel mundi: dimittendę, vel iam dimissæ. O miser quid facis? morbum eligis pro sanitate, mortẽ pro vita, tristitiam pro lætitia, pœnam sempiternam pro gloria. Quartus, est pudor operationis bonæ: quãdo quis cogitat ꝙ homines derident eũ si humili veste incedit, si ieiunat, orat, peregrinatur, & similia facit. Quintus, est spes veniæ: quãdo quis dicit, deus est misericors: nos de facili non damnat: & Christiani sumus: horũ spes confunditur,

Iesum suscipere volenti quatuor necessaria.

Eccli. 1. c.

Pax cum discipulis domini qualis sit.

Papa, pax vobis in principio dicit.

Cõmunicandi consuetudo.

Pacifici sunt discipuli.

Dubitare cur pmissi discipuli.

Resurrectio.

Dæmones quinq; præcipue tentantes.

Amor.

Timor.

Dolor.

Pudor.

Spes.

G confunditur, quia spes est certa expectatio futurę beatitudinis, ex meritis proueniens: sed isti qui carent meritis, non propriè sperant, sed præsumunt. Hoc autem q̃ se palpabilem præbuit, factum est miraculosè: quia corpus domini incorruptibile & immortale, à corruptibilibus & mortalibus naturaliter palpari est impossibile: miro ergo & ineffabili modo, secundum Grego. corpus suum palpabile prębuit, vt reformaret nos ad fidē: & incorruptibile demonstrauit, vt inuitaret ad præmium: siue: & palpabile exhibuit & incorruptibile, vt ostenderet se eiusdem esse naturę cuius fuerat ante passionē: id est, carnē habere: & alterius gloriæ, id est, eādem carnem incorruptibilē esse. Et quia in dñi resurrectione, nostra generalis resurrectio est præfigurata: ostendit per hoc nostra corpora post resurrectionem ita esse incorruptibilia & subtilia per effectum spiritualis potentiæ, vt possint esse palpabilia à consimilibus corporibus per veritatē naturæ. Caro enim nostra absq; corruptione vel fragilitate mortis, in veritate substantię est resurrectura. Vnde Beda: Parum fuit oculis se videntium præbere, si nō præberet etiā manibus cōtre-
H ctandum: qui dum palpanda discipulis ossa carnemq; præmonstrat, apertè statum veræ resurrectionis, quæ & in se facta & in nobis est futura significat. Vnde & Grego. Non enim in illa resurrectionis gloria corpus nostrū erit impalpabile, & vētis aereq; subtilius vt Euthicius dixit: sed subtile quidem, per effectum spiritualis potentię: palpabile autem, per veritatem naturæ. Sed, vt dicit Aug. Claritas qua iusti fulgebunt sicut sol in regno patris sui, in Christi corpore, cùm resurrexit ab oculis discipulorum potius abscondita fuisse, quàm defuisse credenda est: non enim eam ferret humanus atq; infirmus aspectus, quādo ille à suis ita deberet attēdi, vt posset cognosci. Et cùm quidam eorū adhuc dubitarēt, petijt ab eis si aliquid manducādum haberent: vt per comestionem melius resurrectionem astrueret. At illi obtulerunt ei partem piscis assi, cuius fortè iam aliā partem comederant: & fauum mellis. Fuerunt autem ei hæc duo cōpetenter oblata: ipse enim erat piscis assus, per naturæ humanæ passionē: sed fauus mel-
I lis, per naturæ diuinę dulcedinem. In fauo quippe mellis vtraq; natura suæ personæ exprimitur: fauus enim est mel in cera: hoc est, diuinitas seu diuinitatis dulcedo in humanitate. Hęc autem duo domino oblata, significāt duo quæ & nos debem⁹ dño offerre: scilicet piscem assum, per carnis mortificationem: & fauum mellis, per mētis deuotionem: vel in cibo suo dominus pisci asso coniungi voluit fauum mellis: quia ipse vt piscis latēre dignatus est in aquis humani generis, & tundi mūdi fluctibus, ac capi laqueo nostrę mortis, & assari igne & tribulatione suæ passionis, & decoqui in ara crucis. Et qui piscis assus fuit in passione, fauus mellis & melle dulcior nobis extitit in resurrectione. Piscē ergo assum & fauum mellis ei offerunt, qui fidem passionis & resurrectionis eius tenēt. vel secundū Theophilum, Per piscem assum, significat vitam actiuam, consumentem nostram humiditatem laborum pt unis: contemplationem verò significat per fauum mellis, propter dulcedinem eloquiorum dei: & māducauit coram eis, per quod ostendit se habere corpus viuum, anima ve-

Palpatio gloriosi corporis, miraculosa est.

Palpabilia quib⁹ erūt corpora gloriosa.

Claritas fulgida nō defuit, sed occulta fuit in corpore Christi.

Oblata dño ad comedendū.

getatiua animatū. Manducauit quidem, nō quòd tunc cibo carnali sustentari indigeret, sed vt in ve- K
ritate carnis se resurrexisse monstraret: quia comedere propriè ad corpus, non ad spiritum pertinet. Vnde Beda: Ad insinuandam resurrectionis suæ veritatem, non solum tangi à discipulis, sed etiam conuesci eum illis dignatur: non quidē quasi post resurrectionem cibo indigens, nec quasi nos in resurrectione (quam expectam⁹) cibis egere significans: sed vt eo modo naturam corporis resurgentis astrueret, ne illud non corpus, sed spiritum arbitrarentur: & sibi non solidè, sed imaginabiliter apparere. Secundum sensum ergo literalem certificauit eos de sua resurrectione per tria. Primò, per visum, dicēs: videte manus & pedes, quia ego ipse sum. Secundò, per tactum, dicens: Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet. Tertiò, per gustum, cùm dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? mysticè verò Christum resurrexisse vident, qui resurrectionis eius gloriā meditantur. Ipsum tangunt & palpant, qui sibi charitate copulantur: piscem assum offerunt, qui patientiam igne tribulationis decoctam habent pro nomine Christi: sed illi offerunt fauum, qui L
membris eius exhibent opera pietatis. Et cùm manducasset coram eis, dedit eis ciborum reliquias: scilicet ad maiorem probationem q̃ verè residuum māducasset: & ad insinuandum quia suam passionē eis imitādā esse ostēdit: quę amara est in dolore corporis, sed dulcissima in gloria remunerationis. Illos ergo in suo corpore ad ęternam requiem suscipit, qui cùm hic tribulationes pro deo sentiunt, ab amore internæ dulcedinis non recedunt: qui hic pro veritate quasi piscis afflictionibus assantur, illic quasi fauo vera dulcedine æternæ beatitudinis satiabūtur. Deinde certificat eos de resurrectione per auditū, dicens: hęc sunt verba, id est, res verborum: Verbum enim quādoque dicitur vox quam proferimus: quandoque res quam per vocem significamus: quæ locutus sum ad vos, scilicet suprà dicens: Ecce ascendimus Hierosolymam, &c. cùm adhuc essem vobiscū, scilicet in carne mortali ante passionis instantiā: quoniam necesse est impleri, per rerum exhibitionem, omnia quæ scripta sunt in lege Moysi & M
prophetis, & psalmis de me. In his enim tribus vetus testamentum comprehenditur. Per hoc quòd loquebatur sensibiliter & etiam rationabiliter, reducens ad memoriam quæ eis dixerat ante mortem suam, ostendit se habere corpus animatum anima sensitiua & intellectiua, & eadem quæ prius: tunc post prædicta aperuit illis, per gratiam internam, sensum, & intellectum qui scilicet prius erat clausus: vt intelligerent scripturas, & ex illis cognoscerēt resurrectionem suam: sicut per præcedentia probauit veritatem suæ resurrectionis quantum ad humanitatem, sic per istud illam probat quantum ad deitatem: quia illuminare mentes ignorantium intellectu sacræ scripturæ, & subitò, est ipsius deitatis propriū. Sicut ante passionem declarauit se verum deum & hominem, ita etiam post resurrectionem suam: & dixit eis, instruendo per doctrinam, quoniam sic scriptum est: quasi diceret, Bene debetis credere, quoniā sic scriptum est sicut euenit: & sic cōtigit sicut scriptū est. vnde subditur: & sic oportebat Christum

Certificatio de resurrectiōe, per tria.

Verbum.

A Christum pati,] scilicet per lignum crucis:[& re-
surgere à mortuis,tertio die:] quia,vt dicit Beda,
perdidisset Christus fructum passionis,si nõ esset
veritas resurrectionis:oportebat autem nõ quidẽ
pro se, sed pro nobis:vt per suã indebitam passio-
nem,à debita pœna nos liberaret: & per suam san
ctam resuerectionem,nos secum regnaturos osten
deret:quia sicut ait apostolus, Mortu⁹ est propter
peccata nostra,& resurrexit propter iustificationẽ
nostram:aperuit eis scripturas: tunc enim agnus
qui occisus est, iudicatus est esse dignus accipere
librum, & per spiritum deitatis soluere septem si-
gnacula eius:hoc est quæcunq; scripta sunt de sa-
cramentis incarnationis,baptismatis,prædicatio-
nis & operationis ipsius,ac passionis, resurrectio-
nis,& ascensionis eius. Ex hoc patet, quòd sacræ
scripturæ nõ possunt sufficiẽter intelligi,nisi ille
aperiat qui habet clauem Dauid:qui aperit & ne-
mo claudit:& cur pro nobis (vt dictum est) mori
& resurgere voluit, manifestatur, cùm subditur:
[& prædicari in nomine eius pœnitentiam:]scili-
cet ex parte hominis:[& remissionem peccatorũ,]
B scilicet ex parte dei, cuius solius est peccata remit
tere hominibus:[in omnes gentes,]nõ in vna tan-
tum gente Iudæorum,vel in vna parte terrarum:
quia non est acceptio personarũ apud deum. Cõ-
mendata igitur sui corporis veritate,commendat
(vt iam dictum est)vnitatem ecclesiæ:quia vt di-
cit Theophilus, Nõ tacebat amplius bipartitum
esse humanum genus,& Iudæos & gentiles,à pœ-
nitentia:ergo sicut & Christi,sic & pręcursoris &
apostolorũ incœpit prædicatio: & ne aliquis pro-
pter magnitudinem peccatorum desperaret de ve
nia: subiunctũ est, incipiẽtibus ab Hierosolyma.
Hierusalẽ enim est in medio terræ habitabilis:&
ideo cõuenienter ab illa incepit prædicatio euan-
gelij, & per Christi discipulos circũquaq; per or-
bem dispersos in omnem terrã exire sonus prædi-
cationis eorum. Vnde dicit Theophilus, ꝙ ideo
vt omnes in vnũ vnirent, mandauit incipere ser-
monem à Hierusalẽ, & ad gẽtes terminari. Nul-
lus ergo prę magnitudine peccatorum suorum re
missionem se posse consequi desperet, quãdo ipsis
Hierosolymitis cognoscit indultum:qui cruentis
C manibus, & mendacib⁹ vocibus, ipsum sanguinẽ
per quem genus humanum redemptum est,effu-
derunt. Vnde secundũ Bedam,Incipiunt ab Hie-
rosolyma,nõ solum quia credita sunt illis eloquia
dei, & eorum adoptio filiorũ & gloria: verumetiã
vt gentes varijs erroribus implicatę hoc maximè
indicio diuinæ pietatis ad spem venię prouocen-
tur, quòd eis qui filiũ dei crucifixerunt venia cõ-
ceditur. Vnde & Chryso. Insuper ne dicerẽt ali-
qui,ꝙ omissis notis iuerunt se ostẽtaturos ad ex-
traneos: ideo primò apud ipsos occisores pãdunt
resurrectionis insignia, in eadem ciuitate in qua
prorupit temerarius ausus. Vbi enim crucifixo-
res credere videntur, resurrectio plurimũ demon-
stratur. Et quia ante passionem eis dixerat: iterũ
videbo vos,& gaudebit cor vestrũ:hoc nunc ope-
re ostenditur impletũ. Vnde sequitur:[Gauisi sũt
ergo discipuli viso domino:] id est,agnito: & qui
antè erant tristes,& sic expauefacti,lętantur corã
eo consolati: quis enim sine magno gaudio vide-
ret tantũ pietatis spectaculum? Ostendit manus
clauis perforatas,quibus operatus est salutem in

Oportebat Christũ pati,vt nos liberaremur à pœna.

1.Cor.15.

Apoc.5.

Scripturarum intellectio dependet à deo.

Acto.10.

Ecclesię vnitas.

Matth.3. & Luc.13.

Luc.24.

Hierusalẽ situs.

Cur ab Hierosolyma cœpta prędicatio.

Ioan.16.

Gaudij causę.

medio terræ:pedes,quibus prædicando discurrit, D
& in itinere lassatus fuit: latus,ex quo sacramẽta
redemptionis profluere fecit: in quib⁹ omnib⁹ ad
dubitantium corda sananda, vulnerum sunt ser-
uata vestigia:& ideo in talibus signis pietatis [ga
uisi sunt discipuli viso dño:]quia iste visus nõ po
tuit esse sine maxima lætitia,& gaudio. Et sic du
plex eorum tristitia est amota: scilicet de morte
Christi,& metu Iudæorum:erant enim conturba
ti de ipsius Christi morte,& de Iudæorum perse-
cutione eis imminente:poteratq; eos per sua præ-
sentiam custodire, & de sua resurrectione certifi-
care.[Dixit ergo eis iterum,pax vobis:]geminat
pacẽ,propter duo præcepta charitatis:scilicet,dei
& proximi:geminam enim pacem seruãt,qui hãc
geminã dilectionem habẽt:siue ideo repetit, quia
ipse est qui vtraque vnum fecit. Iterat etiam pa-
cem,vt monstret per suum sanguinem esse paci-
ficata quæ in cœlis,& quæ in terra sunt:quasi di-
ceret, Pacem relinquo:id est, reliquias pacis: sci-
licet pectoris in præsenti:do vobis pacem meam,
scilicet æternitatis in futuro: do, id est dabo vo-
bis:etiã hãc pacem itero,vt ostendã vos deo recõ- E
ciliatos, hominem angelis,hominẽ homini:vt ho
mo deum diligat, & homo hominẽ propter deũ.
Et secundũ Chryso. Simul quoq; demõstrat cru
cis efficaciã,per quã soluit omnia tristia: & cõtu-
lit omnia bona: & hæc est pax. Deinde subiun-
git:[Sicut misit me pater,]ad veritatem fidei do-
cendã in Iudæa: [& ego mitto,]id est mittã[vos:]
ad hãc veritatem publicandã per totum mundũ.
Meos vicarios vos cõstituo,mea vice vobis man-
do,meũ officiũ vobis cõmendo,ad docendum,ad
prędicãdum,ad baptizãdum, ad meum & patris
nomen glorificandum:[vos mitto:]mediũ & me-
diatorem se ostendit,cùm ait, ille me & ego vos:
misit deus pater filium suum,quãdo eum incarna
ri constituit:misit filius apostolos,quando eos ad
prędicãdũ incarnationem eãdem per orbem vni-
uersum direxit:& sicut pater amãs filiũ, misit eũ
in mundum ad pressuras & passionem tolerãdas,
pro salute fideliũ:ita & filius amãs apostolos,mi-
sit eos ad mala & passiones tolerãdas, pro suo no
mine,nõ ad mundi gaudium. Vnde Grego. Itaq;
dicitur,sicut misit me pater,& ego mito vos:id est F
ea charitate vos diligo cùm inter scãdala persecu
torum mitto,qua me pater diligit, quẽ venire ad
tolerãdas passiones fecit. Et quia executio huius
officij,nõ potest cõueniẽnter fieri sine gratia spi-
ritus sancti:ideo [cùm hæc dixisset insufflauit in
eos,& dixit: Accipite spiritũ sanctum.] Insufflã-
do spiritum dedit, vt seipsum esse ostenderet qui
in facie primi hominis spiraculũ spirauerat: vel
certè vt ostenderet spiritum sanctum à se ꝓcede-
re,sicut procedit à patre:& nõ patris solius, sed &
& suum esse:flatus enĩ procedit à flãte, nõ tamen
est intelligendũ,ꝙ huiusmodi flatus Christi fue-
rit spiritus sanctus,sed signum eius. Vnde Aug.
Flatus ille corporeus, substãtia spiritus sancti nõ
fuit: sed demonstratio per cõgruam significatio-
nem,non tantum à patre, sed etiam à filio proce-
dere spiritum sanctum. Hęc Augu. Vnde cõsue-
tudo ecclesiastica obtinuit,vt in eorum facie, qui
per gratiã spiritus sancti regenerãdi sunt,à sacer-
dotibus insuffletur:& quia per spiritum sanctum
remissio peccatorũ tribuit, qui est fructus & effe-
ctus spi-

Pacẽ cur geminat.

Missio apostolorũ.

Spiritum sanctum, cur insufflando dedit.

G ctus spũs sancti: rectè post eũdẽ spiritũ datũ disci
Remittẽdi potestas. pulis dicit, [Q]uorũ remiseritis peccata, remittũ
tur eis: & quorũ retinueritis, retenta sunt.] Vbi de
dit eis potestatem ligãdi & soluẽdi, ministerio nõ
authoritate, eos quorũ peccata ipsi remiserint vel
retinuerint: id est retinenda iudicauerint, vel non
remiserint: hoc tamen intelligendũ est, quãdo iu-
diciũ ecclesiæ diuino iudicio cõformatur. Vnde
Augu. Vt euidẽtius ostenderet dñs à spiritu san
cto (quem donauit fidelib⁹ suis) dimitti peccata,
nõ meritis hominũ: continuò subiecit, si cui dimi
seritis peccata, dimittũtur ei: hoc est, spiritus di-
mittit, nõ vos: spiritus autẽ deus est: deus autẽ di
mittit, non vos: deus ergo habitãs in templo san-
cto suo, in sanctis fidelibus, in ecclesia sua per eos
dimittit peccata, quia viua templa sunt. Hęc Au
gust. Licet ergo solus deus, principaliter peccata
remittat: tamen ministri ecclesiæ per virtutẽ cla-
uium ad hoc ministraliter operantur: dimittũtur
autem peccata in ecclesię vnitate & charitate cõ-
stitutis, sed non alijs. Vnde Aug. Ecclesię chari-
tas, quæ per spiritum sanctum diffunditur in cor-
H dibus nostris, participum suorum peccata dimit
tit: eorũ autem qui non sunt participes, tenet, hæc
Potestas consecrã-di data in cœna. Aug. Potestas ergo cõficiendi corp⁹ Christi, da-
ta fuit discipulis in cœna: quando dominus dixit,
hoc facite in meã cõmemorationem: sed clauium
potestas super corpus Christi mysticũ, quæ præ-
Potestas clauium, in die paschę. missa fuit Petro, & in Petro cæteris, pòst iterum
expressè alijs hæc eis collata fuit. Et nota hic
Apostoli facti episcopi. dñm apostolos ordinasse episcopos. Vnde Augu.
Nemo tunc dubitat dominum apostolos episco-
pos ordinasse, cùm insufflans eis dixit: accipite
spiritũ sanctum, quorum remiseritis peccata, re-
mittuntur eis: & quorũ retinueritis, retẽta erunt.
Vides quomodo omĩa ista sunt plena iocundita-
te & lætitia, & hic nunc esse magnum Pascha. O
qualis domuncula in qua fiunt ista, & quàm glo-
Animę deũ videre volenti necessaria. riosum habitare in ea. Ex hoc facto apparitionis
domini tria spiritualiter & mysticè accipiuntur,
quæ in anima fideli apparitionẽ, & præsentiã ver
bi æterni mentaliter flagitante exiguntur. Pri-
mum est, animæ ab omni opere exteriori vacatio,
quod notatur per diem sabbatorum: per sabbatũ
I enim requies significat, quo Iudæi ab omni opere
vacabant. Secundũ est, virium ab omni specie ex-
tranea custoditio: quod notatur per fores clausas:
fores enĩ animę sunt, sensus corporis & vires ani-
mæ. Tertium est, virium omnium ad intima re-
collectio: quod notatur per discipulorum congre-
gationem: vires enim animæ, sunt quasi quidam
discipuli, sub magisterio verbi æterni. Sed domi-
nus non venit ad animam, nisi de sero: propter qđ
dicitur, cùm esset sero. Per sero intelligitur perfe-
ctio boni operis: non enim in initio boni operis
dominus apparet, sed sero, postquam sol diuinæ
gratiæ cursum suum in perfectione operis pere-
Iesus operatur ĩ anima quinq̃. git: tunc deus homini se ostendit. Iesus autem
veniens in animam, operatur ibi quinq̃. Primò,
stat in medio discipulorum omnium, videlicet vi-
riũ: id est in initio animę quã inhabitat: & ipsam
essentiam animę (quæ medium est omnium potẽ
tiarum) per gratiam perficit, & fœcundat, confe-
rendo sibi esse diuinum. Secundò, annunciat di-
scipulis pacem: ecce quibus loquitur pacem, quia
discipulis. Esto & tu discipulus disciplinæ Chri-
sti capax & audies. Tertiò, ostendit eis manus & K
latus: conferendo scilicet eis & diuinas operatio-
nes quæ per manus: & affectiones, quæ per latus,
vbi cor latet designantur. Quartò, facit gaudere
discipulos, excitãdo videlicet in eis gaudium in-
ternum: quia gauisi sunt discipuli viso domino.
Quintò, insufflat dando eis spiritum viuifica-
tionis ad nouam vitam, vt viuant tam sibi quàm
alijs ad salutem. Sed dominus cum discipulis
tunc parum stetit, quia multum serò fuit: tamen
fortè etiam ipsi coegerũt eum aliquantulum plus
stare: rogantes ne sic citò recederet: nec hoc dño
displicebat: teneri enĩ vult, prout suprà dictũ est. Thomæ
Tãdem benedicens discessit ab eis. Cumq̃ ab eis aduentus.
euanuisset, redijt Thomas, qui ante domini aduẽ
tum exiuerat: [dixeruntq̃] animo læto [alij ad
eum,]nunciantes ei bonum nuncium: [vidimus
dominum:] sic enim ante passionem appellaue-
runt eum. Qui dixit se non crediturum, nisi vi-
deret, & etiam tangeret cicatrices vulnerum: vt si
visus deciperetur, saltem tactus nũciaret verita-
tem. Volebat certificari duplici sensu, scilicet vi-
su & tactu. Isti enim duo sensus sunt, qui minus L
decipi possunt. Tãta quippe viderat mortis sup-
plicia, quòd resurrectionis & vitę non poterat ac-
cipere argumẽta, nisi non solũ visu, sed etiã tactu
perciperet ea. Vnde Chrysostomus: Alijs enim
grossior existens, eam quæ & per sensum grossis-
simum, scilicet tactu quęrebat fidem, & neq̃ ocu-
lis credebat. Remanserunt autem discipuli fame-
lici, & sitibundi de domino suo, de quo tantam co
piam habere consueuerant, & eum sæpe suspirijs
& desiderijs reuocabant. Vidisti quotiens hodie Apparitiones quinq̃ scriptę.
pascha habuisti: nam omnes prædictæ apparitio-
nes in die resurrectionis fuerunt: de quibus tantũ
quinque in euangelio scriptę sunt: & has quinque
representat sacerdos, in missa quinquies se vertẽs
ad populum, & quasi pro apparitione representãs
eis vultum: sed tertia versio est cum silentio, quæ
significat tertiam ex his appartionem factam Pe-
tro, quia nescitur vbi vel quando facta fuerit hæc
apparitio: per hoc etiam eas representat, quòd
quinquies dominus vobiscum dicit: sed fortè au-
disti, non tamen sensisti, quia nec fortè in passio-
ne compassionem habuisti: credo enim quod si in M
passione compati scires, & mentem vnitam &
nõ sparsam ad secularia, aut superflua, vel curio-
sa haberes, in qualibet vice sentires pascha: & hoc
tibi contingere posset qualibet die dominica, si
mente integra feria sexta, & sabbato te in passio-
ne domini præpares. Quia secũdum Apostolũ.
Si fuerimus socij passionum, erimus & consola- 2.Cor.1.
tionum. Tunc verò dominus Iesus redijt ad san-
ctos patres, qui coram eo non ociosè, sed vigilan-
ter laudibus insistebant iocundantes. Stabant
enim in canticis & laudibus omnes sancti patres,
& angeli coram domino reuerenter, alacriter, &
deuotè: ac tanquam gloriosi iubilant continuè.
Conspice igitur eos & tu cum lætitia, & eis con-
gratulare, ac disce deum venerari & laudare, &
sibi gratias agere, & sua beneficia recognoscere:
ac toto conatu ad illam gloriam tendere non ces-
ses, vbi semper in conspectu dei tui, cum tam no
bili multitudine, in laudibus dei perseueres.

Oratio.

A

Oratio.

O Alme fili dei patris, qui foribus clausis apparuisti discipulis in vnum congregatis: obstrue quęso claustra sensuum meorum interiorum & exteriorum, contra pericula tentationum sancto timore reuerētię tuæ: mortifica in eis omnia mala cum vinculo tuę charitatis delicatę: & illumina eos cum lumine religionis diuinę, vt merear tua lęta visione consolari: pacémque pectoris in pręsenti, & æternitatis in futuro te donante valeam inuenire: vbi cum angelis ac omnibus sanctis & electis tuis te laudare merear sine fine. Amen.

Quomodo dominus apparuit discipulis inclusis Thoma præsente. Cap. LXXVIII.

Ioan. 20.

ADueniente autem octauo die resurrectionis, iterum apparuit dominus Iesus discipulis suis: nam quia non malicia, sed ignorantia Thomas dubitauit: noluit pius magister, tam di-

B lectum discipulum in infidelitate relinquere: sed ad fidem eius reformandam iterum dignatus est apparere: igitur cùm in prędicto mōte Sion, iterū essent discipuli intus, & Thomas cum eis: pastor bonus & de pusillo grege solicitus, venit ianuis clausis, & stetit in medio eorū, vt possit videri ab omnibus: & dixit illis, pax vobis: Stetit in medio, & dixit, pax vobis: nunquā potest esse pax in collegio, nisi prælatus sit in medio: ita quòd nō plus ad vnam partem inclinetur quàm ad aliam: columna nunquā sustinet ędificiū, si sit ad partem prope parietem, & non in medio: omnia elemēta, pręter terram, mouentur: quia non sunt in medio: terra autem immobilis est, quia in centro est & in medio. Sępe dominus pacem discipulis nūciat, & cōmendat, ac persuadet habere, quia sine pace impossibile est deo placere: in eis enim qui pacem & cōcordiā diligunt, habitat deus: quia factus est in pace locus eius: pacem veniens attulit, & hinc abiēs pacem reliquit: quia tota perfectio Christianę vitę & religionis, in pace & dilectione cōsistit: cum magna ergo diligentia debemus eā inquire-

Pax collegij, dum pręlatus in medio.

Psal. 75.

Pacis commēdatio.

C re, & studiosè obseruare. Vnde Greg. Nazāzen⁹: Pudeat ergo nos pacis munus deserere, quā nobis hinc discedens Christus reliquit. Pax, & res, & nomen dulce: quā & dei esse accepim⁹. Iuxta illud, Pax dei: & eius esse, deū: iuxta illud, deus pacis: & ipsam esse deum: iuxta illud, ipse est pax nostra. Pax bonum commendatum ab omnibus, & obseruatum à paucis: quę autem causa est? fortassis ambitio dominij: aut facultatum, aut liuor, aut odiū, aut cōtemptus, aut aliquid huiusmodi ex his quæ dei ignaros videm⁹ incurrere. Deinde dicit Thomę, quasi respōdēs petitioni eius suppositę, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: non quòd in digito sit visus: sed quasi diceret, Tange hoc, & experire. Vnde videre in hoc loco, pro sentire & intelligere ponitur: quod genus locutionis adeo vsitatum est, vt per omnes sensus currere videatur: sicut cùm dicimus, audi & vide quàm modulatè cantat. Olfac & vide, quàm suauè redolet. Palpa & vide, quàm lene sit. Gusta & vide, quàm dulce sit. Vnde in Exodo dicitur: Cunctus populus videbat voces: id est, sentiebat. Visus ergo pro-

Philip. 4.
2. Cor. 13.
Ephe. 2.

Videre.

Exo. 20. c.
Visus.

pter sui certitudinem, pro omni sensu accipitur. D
Vnde secundum Augustinum: Nomine visus, generaliter alij quatuor sensus consueuerunt nominari: imò etiam aliquando pro intellectu accipitur: vt cùm alicui dicitur, vides tu hoc? id est, intelligis. Vel simpliciter dici potest, quòd Iesus ad verba Thomæ respondet: in quo etiam suam deitatem declarat, inquantū absens corporaliter eius verba sciebat. Thomas enim duplici sensu, scilicet visu & tactu certificari volēs, dixerat: nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & manū meam in latus eius, non credam. Iesus verò quasi respondens, dicit ei: Infer digitum tuum huc, scilicet in locum clauorum: & vide manus perforatas, & clauorum fixuras. Deinde subiūgit: & affer manum tuam, & mitte in latus meum: lancea perforatum: & cognosce me illum eundē esse qui pepēdit in cruce. Magnum certè fuit vulnus illud sacratissimi lateris, in quo non digitum: sed manum mittere debebat. Mysticè per digitum significatur discretio: per manū, opus nostrū: monet ergo digitum & manum in locū clauorum & E
lanceę mittere: vt quicquid in nobis est discretionis & operis, in seruitium Christi expendamus. Deide subdit, & noli esse incredulus: hoc est, ad credendum tardus: sed fidelis, hoc est fide firm⁹: quia in peccato infidelitatis me iterū crucifigis, causam meæ iterans passionis. Hoc dixit Iesus: quia Thomas dixerat discipulis, resurrectionem Christi nunciantibus, se aliter non crediturum. Sicut ergo Thomas, prę cęteris dubitauit: ita prę cæteris palpare & videre monetur. Vbi Chrysostomus. Tu verò cùm videris decredentem discipulum, excogita dominatoris clementiam: qualiter etiam pro vna anima ostendit seipsum vulnera habentem, & accedit vt saluet vnum: nō enī ei statim apparet, sed post dies octo: vt in medio à discipulis admonitus, accendatur ad maius desideriū, & fidelior fieret in futurū. Tūc Thomas cicatrices domini tetigit: & non solū corde credendo, sed etiam ore confitendo (quia vtrumq; ad salutem requirit) exclamans dixit: Dominus me⁹, & deus meus: scilicet tu es dominus meus, secūdum humanitatem, in qua me sanguine tuo rede- F
misti & comparasti: & deus meus, secundum diuinitatem, qua me creasti, & de limo formasti: iā nihil dubito, certus sum, confirmo resurrectionē, prædico immortalitatem: tu es dominus meus, & magister meus: ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ: tu es deniq; deus meus, qui me creasti: & pro me carnem suscepisti: quā vt me redimeres, morti te tradidisti: & vt me tecū resuscitares, nūc à morte resurrexisti: hæc est fides mea, ita sentio, & ita credo. O fœlix Thoma, q̄ fœlicem habuit licentiā manus tua: magna quippe licentia, & magna gratia est mittere manum in latus illud dulcissimum, in latus illud saluberrimū: in latus (inquā) vnde ab ira saluamur, vnde à culpa sanamur, vnde in gratia regeneramur, vnde in gl'ia sublimamur. Ipse ergo Thomas, qui dicitur didym⁹, propter dubiū cor in credendo: quia Δίδυμος Grecè, geminus est Latinè: bene etiā dicit abyssus, quia altitudinē diuinitatis, certa fide penetrauit: quātā autem remunerationem fides habebat, manifestatur, cùm subdit: dicit ei Iesus: beatificādo confessionem

Vulner in latere Christi
gnitudo

Dominus & deus.

Didymus quid dic

G fessionem ipsius:[quia vidisti me Thoma:] id est,
quia expertus es, etiã per tactum:[ideo credidisti.
Fidei meritum. beati qui non viderunt, & crediderũt.] In hoc ver
siculo nõ solũ fides Thomę cõmendatur, sed etiã
nostra salus futura prædicitur: ac si diceret dñs,
Tu quidẽ beatus es: quia enim me vidisti, credidi-
sti: sed & illi beati erũt, qui non videntes me cor-
pore, credituri sunt mente. Vbi secundũ August.
Pręteritũ ꝓ futuro. Præteriti temporis vsus est verbis, propter certi-
tudinem: tanq̃ ille qui quod erat futurũ, in sua no
uerat prædestinatione iam factum, quia apud eius
præsentiã omnia futura præterita sunt: sed aliud
Thomas vidit & palpauit corpore, & aliud credi-
dit corde: quia fides, saltem quò ad actum, nõ po-
test esse de visis & apparentibus: nã fides est ar-
gumentum, id est ostensio, non apparentium: ar-
guere enim dicebãt antiqui ostendere. Hominem
nãq; seu humanitatem vidit & tetigit, & deum seu
deitatẽ (quæ in præsenti videri nõ potest) credi-
dit: dicẽdo enim, dominus meus: humanã naturã,
cui datum est totius creaturæ dominium: dicen-
do verò, de⁹ meus, diuinã, quæ omnia cõdidit, cõ-
H fessus est: & vnum eundem deum & dominũ. Vn-
de Theophilus: Qui prius infidelis fuerat, post la
teris tactum se optimum theologum ostendit: nã
duplicem naturam vnicamq; hypostasim Christi
edisseruit. Nos ergo consolando subiunxit: [beati
qui non viderunt & crediderunt.] Vnde Grego.
Fides vera Lætificat autem valde quod sequitur: [beati qui
non viderunt & crediderunt,] in qua sententia
nos specialiter signati sumus, qui eum quem car-
ne non vidimus mente tenemus: si fidem nostram
operibus sequimur: ille enim verè credit, qui exer
cet operando quod credit. Hæc Grego. De his au
tem qui fidem nominetenus retinent Paulus di-
Titum.1. cit: Confitentur se nosse deũ, factis autem negãt.
Iacob.2. Et Iacobus, Fides sine operibus mortua est. Cùm
ergo (vt dicit Chrysost.) aliquis sic isto tẽpore di-
xerit: vtinã in temporib⁹ illis fuissem & vidissem
Christũ miracula facientem: tunc excogitet, bea
ti qui non viderunt & crediderunt: potuit autem
esse ꝙ post cõfessionem, qua dixit, dñs meus & de⁹
Ioan.vlt. meus: dñs Iesus insufflãs dixerit, Accipite spiri-
tũ sanctũ, quorũ remiseritis peccata &c. Licèt hoc
I nõ dicat euãgelista: quia multa fecit Iesus, quę nõ
sunt scripta in libro hoc, vnde ipse qui virtutem
suã nõ alligauit sacramentis, potuit sine signo sen
sibili dare spiritũ sanctum, & cõferre ei potestatẽ,
& ordinem episcopalem. Nã credendũ est, ꝙ eum
Vnum saluandũ curauit dñs. sicut alios episcopũ ordinauit. Attende hic quòd
Christus Thomę apparuit, quãdo in errore fuit.
In quo magna Christi pietas ostendiť, qui propter
vnum solũ venit. Vnde Chrysost. Considera do-
minatoris clementiã, qualiter etiã pro vna anima
ostẽdit seipsum vulnera habẽtem, & accedit vt sal
Thomę dubitatio. uet vnũ. Hoc autem de Thomę dubitatione dis-
pensatoriè permissum est: vt euidentioribus argu
mentis resurrectio dñi probaretur: ideo enim du-
bitatũ est ab illo, ne dubiteť à nobis. Vnde secun-
dum Greg. Nõ casu, sed diuinæ pietatis dispensa-
tione gestũ est, vt ille electus discipulus tũc dees-
set, qui audita resurrectione dubitaret: dubitãs pal
paret, & palpãs crederet: vt à nostris cordibus om-
nẽ dubitationem expelleret: & dñ in magistro suo
vulnera palparet carnis, in nobis vulnera sanaret
infidelitatis: plus enĩ in nobis incredulitas Tho-

mę, q̃ aliorũ credulitas ad fidẽ ꝓfuit, quia dũ ille K
ad fidem palpãdo reduciť: mens nostra omni du-
bitatione postposita in fide solidať: & nõ solũ no-
strã fidem roborauit: sed etiã hęreticorũ errorem,
dicentiũ Iesum verũ corpus nõ habuisse, exclusit.
Vnde & Leo papa: Sufficit Thomę ad fidẽ ꝓpriã
vidisse quod viderat: sed nobis operatus est, vt tã-
geret quod videbat. Vnde & Greg. de ipsius Tho-
mę, & aliorũ etiã discipulorum dubitatione sic di
cit: ꝙ resurrectionẽ dominicã discipuli tardè cre-
diderũt, nõ tã illorũ infirmitas q̃ nostra (vt ita di-
cam) firmitas fuit: ipsa nãq; resurrectio illis dubi-
tantibus, per multa argumenta mõstrata est: quã
dũ nos legentes agnoscimus, quid aliud q̃ de eorũ
dubitatiõe solidamur? Min⁹ eñ mihi Maria Mag
dalena præstitit: quæ citius credidit, q̃ Thomas,
qui diu dubitauit: ille etenim vulnerum cicatri-
ces tetigit, & de nostro pectore dubietatis vulnus
amputauit. Hæc Greg. Dispensationis autem gra Vulnerum
tia non ex curandi impotentia dominus, qui mor Christi retentio.
tis regna destruxit, signa mortis delere noluit: sed
pluribus de causis vestigia passionis, scilicet cica- L
trices vulnerum, in corpore (licèt incorruptibili)
reseruauit. Primò, ad astruendam & probandã re-
surrectionem: ac reformandam & corroborãdam
discipulorum fidem, de sua resurrectiõe dubiam:
vt credãt quòd ipse qui crucifixus fuit, in eodem
corpore numero resurrexit: in eo enim ꝙ vulnera
ostendebat, manifestabat quòd idẽ resurrexerat, q
in cruce pepẽdit. Vnde Lucas, Videte man⁹ me- Lucę.24.
as, & pedes meos: quia ego ipse sum. Secũdò ad cõ
mendandã eius circa nos dilectionem: vt q̃ miseri
corditer simus adiuti, ostensis suæ mortis indicijs
insinuet: nosq; ad dilectionem rependendã magis
prouocet. Vnde in Apoca. Qui dilexit nos, & la- Apoca.1.
uit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Tertiò,
ad ostendendã nostrã redẽptionẽ, quia illa vulne-
ra fuerũt nostrę redẽptionis signum. Vñ Esaias:
Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras: Esa.53.
ideoq; misericordias domini cantare non cessent:
sed dicãt qui redempti sunt à domino, quoniã bo-
nus, qm̃ in seculũ misericordia eius. Quartò, ꝓ-
pter nostrã ædificationem & instructionem: si eñ
in corpore Christi glorioso etiam manebãt signa
suę passionis: & nos (quasi cõpatiẽdo) eadẽ vulne- M
ra cõtinuè in mẽte portare, & pro eis gratias age-
re deberem⁹. Vnde Apostolus: Hoc sentite in vo- Philip.2.
bis, quod & in Christo Iesu. Quintò, propter no-
stri recordationẽ, & memoriã apud se semper reti
nendã. Nequaquã enim nostri obliuiscitur, ꝓ qui-
bus sic crudeliter plagatus dinoscitur. Vnde in
Esaia: Ego tui nõ obliuiscar: ecce in manib⁹ meis Esa.49.
descripsi te. Sextò, propter dei patris recõciliatio-
nem: vt de⁹ pater ignoscat humano generi, ꝓ quo
filius sic voluit plagari. Vnde Apostol⁹: Aduoca- 1.Ioan.2.
tum habemus apud patrem Iesum Christũ iustũ,
& ipse est propiciatio pro peccatis nostris: nã pa-
tri pro nobis supplicat, obedientiã repræsentãs: &
quale genus mortis pertulerit semper ostendens,
quod est quidam modus interueniendi pro nobis.
Vnde Bernar. Securum accessum habes, ô homo Aduocat⁹ noster Iesus.
ad deum, vbi habes filium ante patrem, matrẽ an-
te filium: filius ostendit patri latus & vulnera: ma
ter ostẽdit filio pectus & vbera: nec vlla poterit
ibi esse repulsa, vbi tot charitatis occurrunt insi-
gnia. Septimò, ad impiorum cõfusionem: vt ostẽ-
sis eis

A sis eis in iudicio vulneribus, denunciet quàm iustè damnari debeant. Vnde secundū August. Cōuincens eos de peccato suæ mortis, dicet: Ecce hominē, quem crucifixistis: videtis vulnera, quæ inflixistis: agnoscitis latus, quod pupugistis: quoniā per vos & propter vos apertum est, nec intrare voluistis. Octauò, ad electorum exultationem: dum in deo suo insignia amoris præcipui, quem ad eos habuit, videbunt. Nā secundum Bedam, Magnū gaudiū erit sanctis, videre vulnera in carne Christi fulgida, per quę victor triumphauit de morte, & saluauit electos. Veniēs ergo dominus ad iudicium, in eadem forma omnibus apparebit, scilicet iustis & iniustis: vt iusti videntes quāta & qualia pro eis sustinuit, in eius amore amplius exardescant, & in laude ac gratiarum actione proficiāt: iniusti verò deterius puniantur, confundantur, & pereant, quātomagis tantis beneficijs ingrati extiterunt, & largiora beneficia dei indignius contempserunt. Nonò, vt triumphum, seu titulum triūphalem, & signum victoriæ suæ omni carni ostendat, & in perpetuum circūferat: quæ cū victorem

Vulnerum Christi iocūda visio beatis.

Trophea Christi.

B diaboli per infinita secula demōstrent: verbi gratia, Miles pro totius gentis salute fortiter egit: & multis vulnerib⁹ perfossus est: hostem tamen interfecit: eiusq; spolia diripuit, & victoriā suæ genti reportauit: ait illi medicus, vis sanari sine omni cicatrice, vel cum cicatricibus sine omni deformitate? puto quòd in signum suæ victorię, & pro exemplo animādi alios ad idem, reseruaret sibi cicatrices: illę enim cicatrices sunt in Christo, non in deformitatem, sed in magnam pulchritudinē. Vnde dicit Chryso. quod cicatrices sunt in Christo super radio solis lucidiores. Vnde etiā secundum Aug. In illo regno apparebunt in corporib⁹ beatorum martyrū cicatrices vulnerum, quę pro Christi nomine pertulerunt, sicut stella in cœlo, sicut lapis preciosus in annulo, sicut flos in stipite, & sicut rubeus color in rosa: non enim deformitas in eis, sed dignitas erit, & quędam quanuis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit: nec ideo tamen si martyribus aliqua amputata & ablata sunt membra, sine ipsis membris erunt in resurrectione mortuorum: sed vbi mem-

Cicatrices pulchrę.

C bra vt præciderentur percussa sunt, vel secta, ibi cicatrices: sed tamen eisdem membris redditis, nō perditis, apparebūt. Conspice nunc dominum, & considera solitam ipsius benignitatem, humilitatem, & amorem seruētem: quomodo videlicet mōstrat Thomæ & alijs discipulis vulnera, vt tollat omnem obscuritatem de cordibus eorum, ad ipsorum & nostram vtilitatem. Stat igitur cum eis per aliquam morulam, loquens de regno dei cōsolatoria: stant & ipsi cum eo in lætitia magna: audientes illa verba excelsa, & aspicientes faciem eius plenam gaudio, ac decore & gratia. Attende bene eos familiariter circūcirca stantes. Sta & tu reuerenter, & verecundè, sed gaudenter, à longè tamen: si fortè misericordia motus faciat te vocari licèt immeritum. Tādem dicit eis quòd in Galilæam vadāt, & quòd ibi eis apparebit, sicut promiserit & benedictione data, discessit ab eis. Ipsi verò remanserunt, vt prius, de ipso famelici & sitibundi, sed plurimum confortati.

Oratio. D

Domine Iesu Christe, qui Thomæ dubitanti loca clauorum & lanceę ostendisti: & eum per digiti & manus immissionem, ab errore reuocasti: da mihi vt tuorū vulnerum & passionis semper habens memoriam, digitum & manum, hoc est quicquid discretionis & operis in me fuerit, totum in seruitium tuū mittā & expendam: & cum Thoma confitear, quia tu es dominus meus, qui me sanguine tuo comparasti: & deus meus, qui me creasti: vt quod de credentium salute futura ei prædixisti, in me merear experiri, & te largiente beatus apud te inueniri. Amen.

Quomodo dominus apparuit septem discipulis ad mare Tyberiadis. Cap. LXXIX.

Post ea facto interuallo temporis, manifestauit se iterum Iesus ad mare Tyberiadis: id est se visibilē præbuit: & hoc etiam modo dicitur apparere, quod idem est quod manifestari. Nam secundum Ambrosiū, illud apparet: in cuius potestate est videri, & non videri. Piscabantur simul septem discipuli nocte quadam, vt cibum haberēt: scilicet Petrus & Nathanaël, qui (vt creditur) frater Pilippi erat: & filij Zebedæi, scilicet Iacobus & Ioannes, & alij duo: quorum nomina non exprimuntur: quia, secundum quosdam, erāt minores: vel, secūdum quosdam, videntur fuisse Philippus & Andreas. Et piscabantur in naui aliena eis accommodata, vel locata, seu alio modo licitè accepta: quia à principio suæ cōuersionis reliquerant nauem & rhetia. Piscabantur autem licitè: quia (secundum Augustinum) non fuerunt prohibiti ex arte sua licita & concessa, victum necessarium quęrere: seruata sui apostolatus integritate: si quando vndę viuerent, aliud non haberent. Propter quod & Paulus scenefactoriam artem didicit: vt cùm necessitas, vel ecclesiæ vtilitas occurreret: de labore suo viueret. Et secundum Grego. negocium quod ante conuersionem sine peccato extitit, hoc etiam post conuersionem repetere culpa nō fuit: quod autem ad peccatum implicat, ad hoc necesse est vt post conuersionem animus nō recurrat. Vnde post conuersionem suam ad piscationem Petrus redijt. Matthæus verò ad teolonium non resedit. Et per totam noctem illā hi septem discipuli inuanum laborauerunt, & nihil de piscibus ceperūt: quia diuinum auxilium deerat, cuius carentia nox dici potest. Hoc ideo factum est, vt captio sequens manifestè miraculosa appareret. [Mane autem facto,] per quod intelligitur gloria resurrectionis, dominus Iesus apparuit eis: stans in littore maris. Non apparuit supra aquam, sed in terra solida: ad ostendendum quod amplius non erat cum eis in fluctibus vitę corruptibilis, sed magis transierat ad statum vitæ immortalis. [Non tamen cognouerāt discipuli quòd Iesus esset.] Secūdum Chrysost. Non statim ostēdit Iesus seipsum, vt per miraculum, quod facturus erat, agnoscerent eum. Attende hic quæ acta sunt, quia iocundissima sunt. Quærebat ab eis, quasi pisces emere volens: si pulmentarium haberent: id est aliquid quod decoqui & comedi posset. Pulmētarium potest dici illud, quod pani dul-

Ioan. 21.

E *Apparere.*

Piscari licuit apostolis.

Scene factoria Pauli ars.

F

Pulmentarium.

corandum

G
cotandum adiungitur: & quo panis, vt magis comestibilis sit, cōditur. Pulmentarium autem hic vocat pisces, ad edendum dulces & delectabiles, vt dicit Chrysostomus, Interim humanius loquitur, vt quid debens emere ab eis. Mysticè à nobis pulmentum petit dominus, vt reficiatur: quod est obedientia mandatorū dei, ad quam omnes obli-
Ioan. 4.
gantur. vnde suprà dixerat: Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me:⌊& responderunt ei, non:⌋credebāt enim eum esse mercatorē, pisces emere volentem. Cùm autem ad mandatū eius misissent in dexteram nauigii rhete, impleuerunt illud:⌊& non valebant trahere præ piscium multitudine:⌋ quia enim obedientes fuerunt, ex
Piscatores septem.
obedientia fructum consecuti sunt. Per septē piscatores, qui hic enumerantur, vniuersitas prędicatorum ecclesiæ designatur: qui sine Christi virtute nihil prendūt: & nihil proficere possunt: quia sine instructione eius interiori, frustra laborat lingua prædicatoris. Sed mane, quando venit lux illuminans corda, ipso Christo principaliter operante, capiunt copiosam multitudinem piscium:
H
per quam signatur multitudo credentium, per prædicationem apostolorum: & similiter multitudo pœnitentium, per prædicatores alios ad bonū cōuersorum. Dicitur quòd pisces fugiunt rhetia fœtida & corrupta, nec libenter intrant ea: & propter hoc illi qui piscantur cum talibus rhetibus, paucos vel nullos pisces capiunt: sequuntur tamē rhetia odorifera & munda: & ideo cum talibus ca-
Rhete Christi.
piuntur melius. Rhete Christi, est verbum dei: pisces, sunt omnes peccatores: dextra, spiritualia: sinistra, temporalia. Iste ergo qui prædicat propter lucrum temporalè, vel vanam gloriam: piscatur ad sinistram, & rhetia fœtida habet: & ideo parū proficit: sed qui in doctrina & prædicatione quærit salutem audientium, ille piscatur ad dexterā: & rhetia odorifera habet: & ideo multum profi-
Prouer. 4.
cit: nec mirum, quia vt dicitur in Prouerbijs, vias quæ à dextris sunt, nouit dominus: peruersæ autē sunt, quæ à sinistris sunt. Ioannes itaque considerato miraculo facto, quia vidit impletum sicut prędixerat: recognoscit eum & dixit Petro, quem præ alijs diligebat, & etiam quia inter alios prior
I
erat:⌊dominus est:⌋ cui scilicet & pisces obediūt: dominus enim, est nomen potestatis: & per potestatem in miraculo piscium est hic manifestatus.
Ioannis perspicacitas.
Ioannes qui (tāquam virgo) cæteris purior erat, & perspicacior in cognoscendo, citius alijs cognouit Christum: quia puritas mentis & corporis, maximè disponit hominem ad cognitionem diuinorū. secundum Bedam, Cognouit primus dominum, siue miraculo istius piscationis, siue sono præcognitæ vocis, siue primæ reminiscens piscationis, vbi Petrus cātor: per Petrum, actiua & laboriosa vita: per Ioannem, contemplatiua & quieta significatur. Contemplatiua actiuę deum, quem considerat, ostendit. Si in die in actione fuisti: saltem in nocte dicat tibi contemplatiua, dominus est: ne ita distraharis operibus, quòd ipsum aliquando non consideres. Hæc Petrus.⌊Tunc Petrus audito quia dominus est: tunica succinxit se,⌋ vt cum maiore reuerentia accederet ad eum:⌊erat enim
Nudus.
nudus,⌋id est parum vestitus, vt aptior esset ad piscationis opus. Vnde Beda: dicitur Petrus nudus fuisse, ad comparationem cæterorum vestimentorum quibus vti solebat. Sic nos solemus dicere,
K
cùm aliquem simplici vestimēto videmus indutum, quare nudus incedis? Vbi & Theophilus: Præcinxit autem se lintheo: amictu, quē Phœnices & Tyrij piscatores circunuoluunt sibi, cùm nudi sunt: siue etiam cæteris indumentis apponunt:⌊&⌋ex deuotione ac feruore dilectionis,⌊misit se in mare,⌋vt citius ad eū veniret: memor domini quem feruenter diligebat:⌊alij verò discipuli⌋ trahentes rhete piscium, cùm matura festinatione⌊nauigio venerūt,⌋ quia ita feruidi, sicut Petrus non erant: Petrus quidem moras nauis expectare non potuit, sed amoris immensitate cogente in mare se præcipitauit, vt velocius & magis festinus ad dominum venire potuisset. Vbique Pe-
Petri & Ioannis conditiones.
trus feruentioris fidei, & maioris dilectionis inuenitur. Vbi Beda, Eodem autē ardore, quo & multa alia fecerat, venit ad Iesum: non tamen intelligendum est Petrum super fluctus venisse: sed aut natando, aut pedibus proprijs, quia erant prope terram. Et secundum Chrysostomum. Optimè ponitur hic conditio Ioannis & Petri, quia Ioannes perspicatior erat intellectu, Petrus feruentior
L
affectu. Propterea Ioannes quidem primus cognouit Iesum: Petrus verò primus iuit ad eum. My-
Mysticè.
sticè per mare significatur tribulatio pręsentis seculi. Vnde illi qui desiderant ad Christum peruenire, mittunt se in mare: quia non refugiunt tribulationes huius mundi: scientes quòd per multas
Acto. 14.
tribulationes oportet intrare in regnum dei: & tamen inter tribulationes securus & illæsus Christi seruus euadit: sicut Petrus illęsus peruenit: per nauigium verò, significatur ecclesia: vnde alij discipuli veniunt nauigio, id est protecti societate ecclesiæ. secundum illud Psalm. protege eos in ta-
Psal. 30.
bernaculo tuo,⌊Et cùm descendissent in terrā, inuenerunt prunas in littore positas,⌋id est ordinatas ad calefaciēdum:⌊& piscem illis superpositū, & panem⌋iuxtà positum. Ecce aliud miraculum:
Miraculū.
nam non ex materia subiecta, sicut aliâs multiplicauit panes: sed de nihilo & nouo fecit virtute diuina carbones accensos, & piscem, & panem: ad maiorem discipulorū in fide resurrectionis Chri-
M
sti confirmationem. De Bethsaïda ad vnam leu-
Bethsaidę locus, vbi stetit dñs.
cam contra Orientem est locus, vbi stetit Iesus in littore: cuius adhuc vestigia ibidem ostenduntur in lapide: & inde non ad iactus lapidis medietatem, locus vbi viderunt prunas, & piscem superpositum, & panem: & iussit Iesus afferri de piscibus, quos prendiderunt nutu ipsius: ascendit autem Simon Petrus, & traxit rhete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta
Pisciū genera. 153.
trib9. Dicit Isidorus, ꝙ omnia genera piscium ad istum numerum reducuntur: & quia apostoli debebant esse piscatores omniū hominum, ideo tot & non plures pisces piscati sunt: & cùm tanti essent, nō est scissum rhete. Numerum & magnitudinem piscium exprimit, ad declarationem miraculi, ex tanta captione eorum: & iterum ex rhetis integritate, quia non est scissum. Et vocās dominus discipulos ad prandendum, & simul cum eis comedens, ad declarationem suæ resurrectionis, & ad ostendendum non esse phantasma quod factū est, eis fecit conuiuiū, & festum magnū cum ipsis in littore maris: & nemo discumbentium audebat eum interrogare quis esset: non propter austerita-

tem &

A tem & formidinem, sed propter reuerentiæ authoritatem, & cognitionis certitudinem: scientes discreta cognitione quia dominus est, cui cum metu & reuerentia oportet intendere: & ideo frustra fecissent de hoc quęstionem, quia non oportebat facere eam: vbi enim est veritas exhibita apertè, ibi nulla est opus interrogatione. Vbi Chrysost. Et nullus audebat eum interrogare, sed cum silẽcio & formidine multa & reuerentia sedebant attendentes in eum. Nam sciuerant quidem quoniam dominus est: formam autem alteratiorem videntes, & multa admiratione plenã, valde erant stupefacti. Vnde & Augustinus: Nemo audebat dubitare quòd ipse esset: tanta enim erat euidentia veritatis, qua illis Iesus apparebat, vt nullus eorum auderet non solum negare, sed nec dubitare: & ideo stultum esset interrogare. Et consuetæ humilitatis suæ more ministrans eis, accepit panem & dedit eis, benedictum tamen, & distribuendo fractum: & piscem similiter: & comedit cũ eis: nam eo modo diuidebat eis, & distribuebat, sicut consueuerat ante passionem, ad declarandam suã

Conuiuiũ iocũdum.

B resurrectionem. Stant igitur reuerenter, multũq; alacriter isti septem discipuli cum domino suo, pariter comedentes cum eo. Aspiciunt desiderabilem, & iocundam faciem eius: & exultãt in cordibus suis. Accipiunt de sacratissimis manibus eius escas desiderabiles: & reficiuntur non minus spiritualiter, quàm corporaliter. O quale est istud conuiuium. Considera bene per singula, & si potes pascaris cum eis, in exultatione & lætitia. In hoc cõuiuio ecclesiæ spirituali Christus præparat prunas charitatis, quas de cœlis portauit ad terras: quia ignem venit mittere in terram, & vult vt accendatur. Item præparat piscem superpositum prunis: qui est ipse Christus, qui super prunas ponitur, quando ex incendio charitatis, pro nobis in cruce immolatur. Item præparat panem quo reficimur, qui est & ipse: nam ipse reficit nos per doctrinam, & etiam dãdo corpus suũ nobis in cibum. Dedit etiam dominus discipulis piscem, quia suam passionem imitandam ostendit: dedit & cum pisce panem, quia post toleran-

C tiam passionis gaudia æternę societatis repromisit. Vnde August. Fecit dominus prãdium septẽ discipulis de pisce asso, & aliis quos ceperant: piscis assus, Christus est passus: ipse est & panis qui de cœlo descendit: huic cõparatur ecclesia ad participandã beatitudinem æternã: ꝓpter quod dictũ est, afferte de piscibus quos apprehendistis nunc: vt oẽs qui hanc spem gerimus, per illum septenarium numerum discipulorum, per quẽ potest nostra vniuersitas intelligi figurata: tanto sacramento nos cõmunicare nossemus, & eidem beatitudini nos sociari. Hæc Aug. Ideo etiã vltimum conuiuium, cum septem discipulis piscãtibus voluit celebrare, quia illi post vniuersale iudicium cum dño ęternum conuiuium sunt celebraturi: qui septiformis spirit⁹ sancti gratia repleti, fluct⁹ pręsentis seculi diuino amore calcant, & in lucrandis animabus inuigilant. Vnde Grego. Cur cum septem discipulis vltimum cõuiuium celebrat, nisi ꝙ eos tantũmodo qui septiformi gratia spiritussancti pleni sunt, futuros secũ in æterna refectione denunciat. Septem quoq; diebus omne hoc tẽpus euoluit, & sępe septenario numero perfectio

Conuiuiũ vltimum domini.

designaf. Illi ergo vltimo cõuiuio de pręsentia ve- D ritatis epulantur: qui nunc perfectionis studio terrena transcendunt, quos huius mundi amor nõ ligat: quibus si vtcunq; per tentamenta obstrepit: cepta tamẽ eorũ desideria nõ retũdit. Hęc Greg. Sicut ergo dominus in alia piscatione significauit ecclesiã qualiter nunc est, sic in hoc loco qualiter in fine seculi, scilicet in vltima resurrectiõe mortuorũ futura sit. Mare enim pręsens seculũ significat: littus, quod est finis maris, finem seculi designat. vnde ibi Iesus ascendit in nauẽ, quia adhuc in fluctib⁹ vitę corruptibilis cum discipulis erat. Hic autem in littore stabat: quia iã ad statum vitę immortalis trãsierat. Ibi non in dexteram, nec in sinistram: sed indifferenter, inquit, Laxate rhetia vestra in capturam: vt intelligamus bonos & malos: hic autẽ, Mittite, inquit, in dexterã nauigij rhete, vt significaret eos qui stabunt ad dexteram solos bonos. Ibi numerus piscium non exprimitur, quia multiplicati sunt super numerũ. Hic verò certus est numerus, scilicet cẽtum quinquaginta tres: q numerus habet quinquagenariũ, per quem designaf iubileus, in quo cunctus popul⁹ ab E omni opere quiescebat, & insup habet tria ꝓpter mysteriũ trinitatis. Ideo autem dictum est, ꝙ erãt magni, quia oẽs electi magni sunt in regno cœlorum, licèt grad⁹ sint diuersi. Ibi rhete ꝓpter significãda schismata rumpebaf: hic verò non est scissum rhete, quoniã in illa summa pace sanctorum nulla erunt schismata. Et ideo ad hoc cõmendãdũ valet, qđ Ioãnes ante hãc apparitionem, tanq̃ finẽ libri sui interposuit, dicens: Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quę non sunt scripta in libro hoc: quod esset etiam secuturæ narrationis, quasi prooemiũ. Attẽde nihilomin⁹ quæ sequũtur, quia pulcherrima sunt & vtilia: nã cõpleto isto solenni cõuiuio, & refectiõis beneficio oibus cõmuniter exhibito: dicit dñs specialiter Simoni Petro, volẽs ei cõferre beneficiũ speciale, Simõ Ioannis, scilicet filius, diligis me plus his? id est plusq̃ isti me diligant: quasi diceret, quid mihi dabis: quid mihi pręstabis, quia diligis me? vbi Alchuin⁹, Mysticè autẽ Simõ obediẽs, Ioãnes gratia dicitur: meritò F ergo noie vocaf, id est obediẽs gratia dei: vt ostendatur quòd ardentior illũ charitate amplectitur, nõ meriti humani, sed diuini esse muneris. Interrogat dñs an se diligat, quẽ semp & vbiq; maiorẽ amoris affectionẽ erga se ostẽdere videbat: Simõ, inquit, Ioannis diligis me plus his, qui tui amoris affectũ plusq̃ hi circa me ostendis. In quo apparet quòd ille qui eligitur ad officiũ pręlationis, debet diligere deũ præ cæteris, & quòd cæteris paribus melior & perfectior debet pręfici in prælateũ, quia dominus requirebat pręficiendũ an plus diligeret eũ, & plus habet charitatis, quę est vinculũ perfectionis: nã in omni regimine, ille qui pręsidet, & gubernat, debet excellentior esse: & ad plura ac maiora & magis ardua tenetur prælatus, quàm quicunque subditus: quia sicut se habet anima ad corpus quod regit, & ratio ad vires inferiores, & pastor ad gregem, & homo ad bruta animalia: sic se debet habere prælatus ad subditos. Et ideo videtur quòd ille qui aliquem eligit ad tale officium, tenetur semper eligere meliorem: non tamẽ intelligitur melior, literatior, vel

Piscatio duplex.

Mare.

Dilectio pręferẽda.

Eligendus optimus.

astutior,

G astutior: sed ille qui omnibus conditionibus pen-
satis melior est ad tale officium, ad honorem dei,
& vtilitatem ecclesiæ. Aliter autem eligens vel
promouens, non videtur iudicium diuinum eua-
dere. Quòd autem, secundum iura, sufficit elige-
re bonum & idoneum: hoc est secundum iudiciū
humanum, per quod talis nō est puniendus: cùm
secundum Augustinum, aliqua permittuntur hu
mano iudicio incorrecta, propter maiora mala vi
tanda, quæ tamen sunt diuino iudicio corrigen-
da. Nam aliquid sufficit secundum iudicium hu
manum, quod non sufficit secundum iudicium
diuinum: secundum iudicium humanum, sufficit
illud, de quo homo non potest accusari, nec ele-
ctio eius improbari. Constat autem difficile esse
electiones fieri, si possent ex hoc reprobari, quòd
inuenitur alius melior quàm ille qui est electus.
Vnde sufficit (secūdum iudicium humanum) vt
Electio improbanda. electio sit recta, & eligatur idoneus. Secundum ve
rò iudicium diuinum, & cōscientiam, necessariū
est eligere meliorem: quantum ad honorem dei,
& vtilitatem ecclesiæ: si verò aliquis minus bonū
H præeligat, & aliquid priuatum (puta affectio car-
nalis, spes beneficij & commodi temporalis) eum
moueat: est fraudulenta electio, & personarū acce
ptio, & peccat. Sciens ergo dominus interrogat:
sciebat enim quòd non solum diligeret eum, ve-
rum etiam plus omnibus diligeret: sed innuit, vt
& corde credamus, & ore confiteamur: nesciens au
tem Petrus, quantum alij Christum diligebant:
non est ausus respondere, plusquam alij: quia cor
alterius videre non poterat: sed cum modestia lo-
cutus est, & absolutè respōdit, [etiam:] hoc est, ita
[domine, tu scis quia amo te:] quasi diceret, teipsū
testem inuoco: qui secretorum es conscius, quia a-
mo te: & tu qui interiora consideras, scis si plus
alijs amem te, quod ego nescio: tu scis quātum di
ligo te, & quia integro corde te diligo: quantū ve-
Petri cauta modestia. ro alij te diligūt, nescio. Item, quia expertus pro-
prię fragilitatis in Christi negatiōe fuit: cautius
de se respondit, nec vltrà se efferre in Christi dile
ctione ausus fuit: sed quantitatem suæ dilectionis
in iudicio Christi (qui secreta cordium intuetur)
posuit: nec audet inuocare cōscientiam propriā,
I in qua prius deceptus fuit: sed domini conscien-
tiam inuocat, dicens: [tu scis quia amo te:] ac si di
cat, tu nosti plusquam ego: humilians se coram
apostolis, nō dicit, plus his: sed simpliciter, [amo
te:] instruens nos quòd nō debemus nos alijs prę-
ponere, sed alios nobis. Quđ ergo de se nouit, sci-
licet quòd diligeret, dixit: quod nesciuit, scilicet
vtrum plus alijs diligeret, tacuit: docēs nos quòd
in dubijs suspensam debemus sententiam tenere,
& nō temerè de occultis diffinire. [Dicit ei domi-
nus,] officium pastorale sibi committens, [pasce
agnos meos:] quasi diceret, hoc mihi dabis, hæc
præstabis, si amas me: vt pascas gregem meum.
In hoc sciam & experiar quòd me amas, si scilicet
gregem meum pascis: exhibitio operis, fit proba-
tio dilectiōis. Dilectio enim dei, probatur in dile
ctione proximi: qui verò opus pietatis proximo
non impendit, minus deum diligit. Vnde Augu-
stinus: Cōfitenti autem amorem suum, oues suas
commendauit: tanquam non esset vbi ostenderet
Petrus amorem suum in Christum: nisi esset pa-
stor fidelis sub principe omnium pastorum. Cùmq;

dominus secundò ab eo quęsisset, si ipsum dilige- K
ret: & Petrus idem quod suprà respondisset, iterū
subdit [pasce agnos meos.] Cùm verò dominus
tertiò quæreret, si eum amaret: [contristatus est
Petrus,] eo quòd sæpius esset interrogatus ab eo:
qui sciuerat quod interrogabat: & turbatus fuit,
eo quòd sciebat eum scire etiam omnia futura:
propter quod timuit ex tali replicatione, ne Chri
stus vellet sibi prædicere aliquem casum suum fu
turum, sicut suprà prædixit ei suam negationem
futuram: & ideo meritò timuit, & turbatus fuit.
Vnde secundum Chrysostomum: Rursus formi-
dat, ne fortè ęstimās se diligere, si non diligat cor-
ripiatur: sicut & prius corrept⁹ est multū se existi
mās fortem: vnde ad ipsum Christum refugit, &
dicit ei, domine, tu omnia scis: & ineffabilia cor-
dis, & pręsentia, & futura: & de vltimo cordis pro-
tulit amantis vocem, dicēs: [tu scis quia amo te:]
quasi diceret, tu scis omnia & præsentia & futu-
ra. Ideo tu scis quòd nunc te diligo: sed quid sit
mihi futurum, ego nescio: tu scis. Deinde post ter Confessio Petri.
tiam Petri responsionem, dominus adiecit: [pasce L
oues meas.] Interrogauit autem eum ter, nō igno-
rans quo animo cōfiteretur Christi amorem: sed
vt trina cōfessio amoris, deleret trinam negatio-
nem timoris: ter negauit timor, ter confessus est
amor. Vnde Augustinus: Redditur negationi tri
næ trina confessio: ne minus amori lingua ser-
uiat, quàm timori: & plus vocis elicuisse videatur
mors imminens, quàm vita pręsens. Et secundum
Ambrosium, interrogauit non vt disceret, sed vt
doceret quem (eleuādus in cœlum) amoris sui ve
lut vicarium relinquebat: non vult dominus suos
agnos vel oues committere, nisi illi qui eum dili-
git: quos ipse tātum dilexit, vt pro eis mori digna
retur: & ideo prius ecclesiæ pastorem interrogat,
an se diligat, & sic postea ad pascēdum suos agnos
& oues ei committit: sicut enim fuit timoris indi
cium negare pastorem, sic est amoris officium pa
scere dominicum gregem. Vnde Chrysostomus:
Si diligis me, inquit, præsiste fratribus: & feruen-
tem amorem, quem per omnia demōstrasti, nunc
ostēde: & animam, quam dixisti positurum te es-
se pro me, hanc pro ouib⁹da meis: ostendens quā-
ti appreciatur pręsistentia propriarum ouium: & M
qm̄ hoc est maximè eius, qui in ipsum est, amoris
signum. Vnde & Gregorius: Si ergo signum dile-
ctionis, est cura pastoris: quicunq; virtutibus pol-
lēs gregem dei negligit pascere, summum pasto-
rem conuincitur nō amare. Vnde & Augustin⁹:
Quid est aliud, Diligis me, pasce oues meas: q̄
si diceret: Si me diligis, non te pascere cogita, sed
oues meas: & sicut meas pasce, non sicut tuas: glo
riam meam in eis quęre, non tuam: dānum meū,
non tuum lucra mea, non tua. Vnde Bernardus:
Non ociosè totiēs repetitum est, Petre amas me,
in commissione ouium. Et ego quidem id signifi
catum proinde puto, ac si illi dixisset Iesus: nisi
testimonium tibi perhibente consciētia, quòd me
ames, & valde perfecteq; ames: hoc est, plusquam
tua: plusquam tuos: plusquam etiam te: vt trinę
repetitionis meę numerus impleatur: nequaquam
suscipias curam hanc, nec te intromittas de oui-
bus meis: pro quibus vtique sanguis meus effusus
est. Terribilis sermo, & qui possit etiā impauida
quorūuis tyrannorū corda concutere. Propterea
attendite

Prelatorũ periculũ. attendite vobis quicunque opus ministerij huius sortiti estis: attendite inquam vobis, & pre-
A cioso deposito, quod vobis creditum est. Hæc Bernardus. Vide quomodo dominus Christus,
Petri examinatio. committẽdo Petro pastorale officium, ipsum ter examinat de dilectione: quia pastores ecclesiæ debent deum ac etiam proximum præ cæteris hominibus diligere. Non ergo debet quis eligi in prælatum, nisi habitis certis signis & argumentis de dilectione eius erga deum & proximum. Vnde Bernardus: An non incongruè de dilectione requiritur, qui pascendo gregi præponitur. Ille enim præesse debet alijs, qui vino charitatis inebriatus exæstuat, immemor sui vt non quærat quæ sua sunt, sed magis quæ Iesu Christi.

Examinari debet ad prelaturã sumendus. Attende etiam quòd dominus pastorale officium iniungit, trina examinatione præmissa: & ideo qui ad hoc officium assumitur, prius examinari debet diligenter. Primò autem & secundò agnos imperfectos, quodam lacte vescendos, & tertiò oues perfectiores solido cibo alendos Petro commisit: quia non solum pastorem, sed &
B pastorum pastorem eum constituit: sunt enim in ecclesia tria genera, seu tres gradus hominum fidelium, qui sicut agni & oues in ecclesia sunt pascendi: scilicet incipientes & proficiẽtes, qui quasi adhuc imperfecti nomine agnorum: & perfecti qui nomine ouium possunt intelligi: & bis dictum est, pasce agnos meos: sed semel, pasce oues meas: quia infirmi & adhuc tenelli in fide ampliori pastorali cura & solicitudine indigẽt, quàm fortiores & grãdiusculi, qui se regere valent, nec tanta cura egent. Pascit igitur Petrus agnos, pascit & oues, pascit filios, pascit & matres: quia regit & subditos, & prælatos: omnium igitur pastor est, quia præter agnos & oues in ecclesia nihil est: nihil inquam quod suis pastoribus commiserit. Sed
Ioannes plus dilectus cur non prelatus. cùm Ioannes à domino magis esset dilectus, quare non est alijs apostolis prælatus, sed Petrus? Quia erat adolescens: & si esset prælatus, illi scãdalizarentur fortè in eo: sed non ita in Petro, quia senex. Item ne videretur amicos carnales exaltare, & eos alijs præferre. Vtinam ecclesia imitaretur hoc exemplum: & non faceret in multis
C contrarium. Considera hic solitam domini charitatem & benignitatem. Apertè enim vides quomodo diligenter & affectuosè imprimit, reiterat & recommendat Petro animas nostras.
Pascere, nõ tondere iubetur. Ter enim interrogans eum de amore, ter subiunxit pasce. Non dicit ei tonde, munge, macta, & manduca: sed dicit tribus vicibus, pasce: scilicet pane doctrinæ, & sanctæ prædicationis verbo, vitæ & honestæ conuersationis exemplo, & temporalis sustentationis subsidio. Ter ergo dictum est, pasce: ad significandum quòd habens curam animarum, debet subditos pascere pastu triplici, scilicet verbi dei, & boni exempli, & prout potest temporalis subsidij. Sed istud quod dicitur ter, pasce: quidam mali mutant in, tonde, munge & occide: quia multi hodie subditos exactionibus temporalium opprimunt: malis suasionibus, & exemplis corrumpunt, & occidunt: sed de triplici pastu prædicto parum cogitant vel curant. Deinde postquam Petrus dominum se amare ter respondit, & per hoc amoris sui priuilegium confirmauit, mortem suam ei dominus nuncians suum martyrium sibi prædixit: in D
qua morte quantum Petrus eum dilexerit demonstrauit apertè, quia prælati ecclesiæ tantam debent charitatem habere: vt parati sint se morti pro grege exponere. Vnde ait Christus, loquens Petro parabolicè, [Cùm esses iunior,] non tam ætate, quàm sensu & virtutis imbecillitate qua negasti me: [cingebas te,] & ad libitum tuum properabas [& ambulabas, vbi] secundum appetitum [volebas: cùm autem senueris,] non tam ætate, quàm sensu & virtutis stabilitate: sicut iam tua demonstrasti confessione: [extendes manus tuas,] scilicet ad crucem: hoc est, crucifigeris: vbi promptitudo eius ad martyrium *Alligatus Petrus cruci.* tolerandum designatur: & genus mortis [& alius,] scilicet tortor, te cinget, & ligabit vinculis: fuit enim ligatus chordis, & sic in cruce positus: non clauis affixus, vt viueret diutius, & lõgior esset ipsius cruciatus [& ducet te,] id est viriliter trahet [quò non vis] ire naturaliter, secundum appetitum sensitiuum: scilicet ad mortem, quam refugit sensualitas & voluntas naturalis: voluntate tamen deliberata & electiua, qua cupiebat esse cum Christo in vita æterna, & secundum E
appetitum intellectiuum etiã senex voluit ad mortem duci & crucifigi, sequens magistrum suum, qui ait: non mea, sed tua volũtas fiat. Sed si fieri posset, vitam æternam præter, mortis molestiam concupisceret. Est enim in homine duplex appetitus: scilicet sensitiuus & intellectiuus, *Appetitus hominis duplex.* & vterque aliquando & largè loquendo voluntas nominatur, quia solus appetitus intellectiuus propriè voluntas dicitur. Licèt ergo appetitus intellectiuus in Petro esset promptus ad martyrium: tamen appetitus sensitiuus refugiebat: quia mors est vltimum terribilium. Et eodem modo in Christo fuit, vt visum est suprà, vbi ad patrem orauit. Nam inter animam & corpus est adeo naturalis amor: quòd nunquam vellet anima à corpore separari, nec econuersò: & ideo dicit [quò tu non vis,] scilicet, secundum naturæ instinctum: qui sic est naturalis, vt nec ipsa senectus eum Petro auferre potuerit: sed desideriũ gratiæ hoc immittit. Vnde dicit Apostolus: Cupio dissolui, & esse cũ Christo. F *Philip. 1.* Vñ Chrysostomus, Dicit ergo, quò nõ vis, propter naturalem compassionem animæ, quæ inuita separatur à corpore: deo hoc vtiliter dispensante, vt non multi sibi mortem inferant violentam. Hæc Chrysostomus: sed secundum Augustinum, quãtacunque sit molestia carnis, debet eam vincere vis amoris, quo amatur Christus, qui etiam mori voluit pro nobis: quia si nulla esset vel parua mortis molestia, non esset tam magna martyrij gloria. Vnde Gregorius: Neque enim si plenissimè Petrus nollet, pro Christo pati potuisset: sed martyrium quod per infirmitatem carnis noluit: per virtutem spiritus amauit. Qui dum per carnem ad pœnas ire trepidat, per spiritum ad gloriam exultat. Actũmque est vt cruciatum martyrij nolendo voluisset. Sic nos quoque cùm gaudium quærimus salutis: amarum poculum sumimus purgationis. Amaritudo qdẽ in poculo displicet, sed restituẽda per amaritudinẽ salus placet. Cùm ergo cognouit domin⁹ quòd diligeretur à Petro, prędixit ei fructũ dilectionis, scilicet coronã martyrij,

AA tyrij,

G tyrij, quo oues pascere, & ecclesiam multiplicare, & se caput sequi deberet. Vnde glo. Passurum prædicit, qui negaturum prædixerat: hoc iam poterit, scilicet pati pro Christo ratione firmatus, quod immaturè pollicebatur infirmus. Iam non metuit huius vitæ interitum, quia resurgente domino vitæ alterius præcessit exemplum. Vnde & Chrysostomus: Et nimirum hoc volebat & cupiebat: idcirco ei manifestum hoc fecit: quia enim dixit, animam meam ponam pro te: &, si oportuerit me mori tecum, non te negabo: dedit ei quod desiderabat. Quia enim Petrus semper volebat esse in eis, quæ pro eo erant periculis cum fide, ait: ita enim tuum implebo desiderium, vs quæ non passus es iuuenis existens, hoc te oporteat pati senem factum. Hæc Chrysostomus. Hoc autè quod ait: alius te cinget, & ducet te: debet pręcedere hoc quod dicit, extendes manus tuas: nam in alterius cinctione exprimitur impositio vinculorũ à persecutore. Vnde Augustinus: Extẽdes, inquit, manus tuas: hoc est crucifigeris: ad hoc autem vt venias, alius te cinget, & ducet non quó vis, sed quó

Animã suã ponere p Christo, datum est Petro.

H non vis. Prius dixit quod fieret: & deinde quomodo fieret: non enim crucifixus, sed crucifigendus quó nollet est ductus. Hæc Augu. Et bene dicit, cùm senueris. Nam post tempus, quo verba ista dicta sunt, vsq; ad tempus mortis Petri, fluxerũt verè trigintaseptem anni. Vnde patet, quòd satis senex erat. In hoc autem quòd Petrus cùm senuisset, & propè terminum vitæ iam esset, passus est molestiam crucis: mysticè significatum est, quòd post peccati remissionem toto tempore vitæ suæ debet homo pro peccato suo dolere, & vsque ad terminum vitæ miseriam sustinere. Vnde glosa etiam remissis peccatis tolerat homo miseriam, in quam tamen ex peccato venit: productior est pœna quàm culpa, ne parua videretur culpa, si cũ illa finiretur & pœna. In Petro typus est secularium & religiosorum: secularis enim quó vult vadit, dominus suæ voluntatis: sed religiosus superioris ligamine cinctus, grauitate religiõis senior, & professione maturior: præcepto maioris frequẽter ducitur quó non vult: nisi propter obedientiæ fructum: ⌊hoc autem dixit⌋ Iesus Petro ⌊significans, ⌋quia esset crucifigendus. Et hac morte deũ

Triginta septẽ annis superuixit Petr⁹

Miseriam patif etiã, cui peccata remissa sunt.

I clarificaturus: martyrium enim Petri fuit ordinatum ad gloriam dei: quia sicut ne cingeretur vinculis cum domino, Christum obscurauit in cordibus audientium negatione: ita extendendo manus in simili cruce, sicut Christus: glorificauit Christum per exemplum constantiæ in veritatis confessione, in auribus crucifigentium tortorum. Quanuis enim Christus non clarificetur in se à malis & infidelibus: tamen clarificatur quotidie per exemplum patientiæ à sanctis & bonis fidelibus. Mors ergo sanctorum est ad gloriã Christi, quia ex hoc ostenditur magnitudo domini, quòd pro eius veritate & fide, sancti exponũt se morti. Cùm enim vis amoris graues vincat molestias mortis: profectò martyres morte sua deum clarificant, ostendentes ea quantum colendus & amãdus sit. Et nota quòd Christus in directũ crucifixus est: Petrus ob reuerentiam domini in contrarium, scilicet deorsum: sed Andreas in transuersum. ⌊Et cùm hoc dixisset⌋ Iesus Petro, nuncians ei mortem & passionem, ne dura & intolerabilis Petro videretur passio, hanc suo exẽplo pius magister lenire curauit, & ad genus mortis exemplo sui eum inuitãs ⌊dixit, sequere me: ⌋id est, imitare me: sequi enim dominum, imitari est: ac si diceret, tanto tolerabilius crucis passionem sustinebis: quanto in eius sufferentia mea te sequi vestigia recordaberis: vt sicut ego pro tua salute crucis patibulum sustinere nõ distuli: ita quoque tu pro confessione nominis mei te pati debere memento: quia eo gloriosiorem palmam martyrij consequeris, quo ad hãc ꝑmerẽdã arctius magistri iter sequeris. Quia enim Petrus pri⁹ singulariter ad hanc se exhibuerat sequelam, dicens: quare non possum te sequi, animam meam pro te ponam: ideo singulariter ab eo exigit dominus promissum, dicens, ⌊Sequere me: ⌋scilicet in genere mortis. Si me, inquit, diligis, sequere me: veni post me: & sicut ego pro te, ita & tu moriaris pro me: sicut ego tu crucem ascende, tu eandem quam ego mortem patere. Vnde non dixit ei soli, sed signanter præ alijs: quia ipse præ omnibus debebat animam pro grege ponere & ouibus. Hoc autem dicendo dominus surrexit, & à loco conuiuij abire

Martyres deum clarificant.

K

L cœpit. Et sic per illam sequelam corporalem, idẽ significabat, quod prius Petro per verba expresserat: sicut enim in veteri testamento prophetæ significabant aliqua verbis, & aliqua factis: similiter Christus faciens, postquam verbo prædixerat Petro suum martyrium, incepit ire: & tunc dixit ei, sequere me: scilicet in hoc quod prædixi tibi. ⌊Conuersus Petrus⌋ retrahendo oculos ab aspectu domini, ⌊vidit Ioannem quem diligebat Iesus etia sequentem, ⌋quia sicut & Petrus cœperat ire post Christum, & volens certificari de morte Ioãnis, ex amore quo eum diligebat, de eo dominum quæsiuit, dicens: ⌊Hic autem quid? ⌋scilicet patietur: quasi diceret, ecce ego sequor te in passione: hic autem quem vt me diligo, nunquid morietur sicut & ego? Postquam Petrus audierat se crucifigendum: voluit etiam agnoscere fratris exitum. Diligebat enim Petrus Ioannem speciali dilectione: & ideo volebat eum in martyrio socium habere. Vnde dicit Chrysostomus, quòd valde diligebat Petrus Ioannem: & audiens tam magni amoris indicia à domino, quòd videlicet simili genere mortis secuturus esset dominum, quo dominus præcesserat Petrum: cupiebat tam magnorum munerum habere socium. De hoc autem quòd Petrus interrogauit, etiam Ioannes interrogasset, sed non audebat. Diligebat autem (vt hic dicitur) Iesus Ioannem: non quidem singulariter solum, sed præ cæteris familiarius, & specialia signa dilectionis ei ostendendo præ cæteris, & hoc signũ inter cætera, vt per pacem exiret de vita: non per certamen passionis: Diligebat primò quippe, propter mundiciam puritatis: quia virgo est electus à deo, & virgo permansit. Secundo, propter sublimitatẽ suæ sapiẽtiæ: quia cęteris altius arcana diuinitatis vidit. Tertiò, ꝓpter feruorẽ sui affectus ad Christum, qui diligentes se diligit: & respondens Iesus Petro, dicẽs: ⌊Sic eũ volo manere, ⌋id est expectare, scilicet absque passione martyrij: ⌊donec ecclesia sua pace firmata ⌊veniã, ⌋scilicet ad eũ vocandum: & per placidam mortem de hoc mũdo ad gloriã cœlestẽ assumẽdum: quasi dicat, nolo eum mori per martyrium, & me

De morte Ioannis interrogatio

Petrus Ioãnem diligebat.

M

Dilexit dñs Ioannẽ ob multa.

sequi

A sequi per viam passionis: sed magis volo eum occupari in quiete contemplationis: ⌊donec⌋ me vocâte de hac vita in aliam transferatur suauiter & iocundè. Habetur enim in legenda eius: quòd Christus apparuit sibi circa finem vitæ suæ cum discipulis suis, vocans eum ad gloriam: & ad epulandum cum illis: quid ad te? ⌋ scilicet inuestigate de ipso, quia ad Petrum non pertinebat scire quod deus ordinabat in futurum de Ioanne: sed tantum pertinebat ad ipsum verbo Christi promptè & humiliter obedire. Ideo sequitur, tu me sequere: scilicet crucis passione. Vnde Chrysostomus: Sic eum volo manere, inquit, quid ad te? per hoc erudiens nos non anxiari, neque multum inuestigare: neque vltra ea quæ placent ei quærere, & nihil vltra quàm oportet circunscrutari. Hoc autem faciebat ab intemporanea compassione, quæ ad seinuicem, erat diuidens eos. Quia enim debebant orbis terrarum procurationem accipere: non oportebat eos ad seinuicem de reliquo esse complexos: profectò enim magnum huic orbi teerarum factum esset damnum. Propterea, ait: B opus commissum est tibi, id attende & perfice, & exerce, & certa. Hunc verò si voluero manere hîc ⌊quid ad te.⌋ Tu ea quæ tuijpsius sunt attende, & de his solicitus sis. Hæc Chrysostomus. ⌊Exiuit ergo sermo iste inter fratres,⌊id est discipulos: qui erant vniti fraterna charitate, & diuulgatum est in publicum per narrationem vnius ad alterum, ⌊quòd discipulus ille non moritur.⌋ Hunc intellectum conceperunt ex verbis Christi, & in isto intellectu sermo ille recitabatur, quòd Ioannes non esset moriturus: sed donec Christus ad iudicium veniret victurus. Sed non erat hoc magnũ donum, si datum esset discipulo: cùm melius sit dissolui & esse cum Christo. Ille tamen intellectus fuit erroneus. Quia Ioannes, secundum veritatem est mortuus. Et ideo statim excluditur, cùm subditur: ⌊Et non dixit Iesus, nõ morietur,⌋ quia sententia mortis in omnes in originali peccato natos prolata est. ⌊Sed dixit, sic eũ volo manere,⌋ à dolore persecutionis alienum: ⌊donec veniam⌋ vocando eum in morte, per resolutionem naturalem ad cœlum: ⌊quid ad te?⌋ hoc remissiuè C legendum est, quia non quærit, sed solum recitat hoc quod antè dixit: habebat autem Ioannes nonagintanouem annos cùm moreretur: & sexagintaocto annis prædicauit. ⌊Hic est discipulus ille,⌋ scilicet Ioannes de quo saluator iam locutus est, ⌊qui testimonium perhibet de his,⌋ quæ vidit & audiuit: propter quod eius testimonium est efficax & verum, ⌊& scripsit hæc⌋ tanquam testis verax, testimonium perhibens de eis. Modus erat antiquorum, quòd illi scriberent historiam, qui vidissent: propter quod dicitur historia ab historin quod est videre: quia qui videt quod fit, potest inde historiam contexere: & ideo Ioannes qui verba Christi audiuit, & facta eius vidit: conuenientissimè scribere potuit. Omissa autem omni comparatione inter duos istos discipulos de dilectione potest ad mysterium referri, & mysticè accipi: nam per hos duos duplex significatur vita, scilicet actiua & contemplatiua: per Petrum enim cui dictum est, sequere me: labor exprimitur vitæ actiuæ, ad quam pertinet necessitatibus proximorum insudare: ac pro veritate & iustitia, si necesse fuerit, vsque ad mortem certare: per Ioannem D verò suauitas designatur vitæ contemplatiuæ, ad quam pertinet, omnibus alijs omissis, soli deo inhærere: de quo bene dictum est: ⌊sic eum volo manere donec veniam:⌋ id est eos quos gustu meæ cõtemplationis inebriauero semper proficere volo, quousque me in die iudicij cum æterna remuneratione apparente de fide transeant ad speciem, & de imperfecta vitæ huius contemplatione ad perfectam gloriæ contemplationem. Vtriusque autem vitæ finis & obiectum est deus, pro quo exercetur hæc & illa: sed vita actiua plus diligit quàm contemplatiua, quia magis sentit angustias præsentis vitæ, & æstuantius desiderat ab eis liberari & ad deum ire. Contemplatiuam verò vitam deus plus diligit: quia eam magis conseruat: non enim simul finitur cum vita corporis, sicut vita actiua: & ideo in Psalmo dicitur: Diligit dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Vnde dicit dominus de vita cõtemplatiua, sic eum volo manere: id est, expectare: donec veniam, vel in fine mundi, vel in morte cõtemplatiui: sed vitæ actiuæ dicit, tu me sequere: E quia contemplatiua hîc inchoata non perficitur: sed inchoata manet, & expectat donec veniat Christus perficiendo cùm venerit: sed actiua vita perfecta & informata eius passionis exemplo: interim sequitur Christum, patiẽdo pro eo. Potuisti itaque attendere quàm multa & quàm magnifica dicta & facta sunt in hac apparitione: & hanc apparitionem vocat Ioannes tertiam, scilicet à numero dierum: sed non numero apparitionum. Prima apparitio fuit in prima die qua surrexit: in qua pluries se manifestauit. Secunda, post dies octo: quando Thomas vidit & credidit. Tertia, hac die: quando de piscibus prandium fecit: sed post quot dies ab octaua resurrectionis id fecerat, euangelista non determinat: vel potest referri ad vices, quia non legitur quòd multis vel pluribus discipulis simul apparuerit: nisi primò Thoma absente, & secundò eo præsente, & tertiò hîc ad mare. Vnde signanter in plurali dicit discipulis suis. Et deinceps apparuit vsque ad diem ascẽsionis quotiens voluit: quãuis non omnia scripta sunt. Tandem dominus benedictione data discipulis, disparuit ab eis. F

Mors Ioannis.

Philip. 1. c

Ioannes mortuus est.

Historiæ scribendæ mos.

Vita duplex.

Psal. 86.

Apparitio tertia, id est tertiæ diei.

Oratio.

DOmine Iesu Christe, præsta mihi misero vt pulmentarium tibi exhibeam, mãdatis tuis obediendo: tu enim nostra obedientia quodammodo reficeris: quia in ea quamplurimum delectaris. Fac quoque me indignum tui conuiuij participem: vt te pisce asso & pro nobis passo, reficiar, pro te patiendo: & te pane vero satier, nunc in tua doctrina, & tui corporis sacramento, & tandem in æternæ societatis gaudio: da etiam mihi domine vt cum Petro merear te diligere, pro te mala perferendo: & cum Ioanne à te, tibi diligi inhærendo: & in hoc semper proficere, & vsq; in finem perseuerare. Amẽ.

G

Quomodo dominus apparuit vndecim discipulis in Galilęa, & etiā quingētis fratribus. Cap. LXXX.

Matt. 28.

POst hęc vndecim discipuli abierunt in Galilæam, secundum mandatum Christi, & angeli in montem & locum, vbi principaliter constitutum erat eis, vbi dominus ordinauerat se visibilem prębere illis. Vnde Beda: Nam pergens dominus ad passionem, ait discipulis: postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Angelus quoque mulieribus, ait: quia præcedet vos in Galilæam. Quapropter iussioni magisti obediētia discipulorum obsequitur. Quamuis enim supradicta apparitio ad mare Tyberiadis fuerit in Galilæa, vbi est idem mare: non tamen illa principaliter intendebatur, cùm ibi pauci, scilicet septem tantum essent discipuli: sed potius ista, in qua simul omnes erant congregati. Et sciendum, quòd prope montem Oliueti ex parte boreali ad vnum miliare est mons, qui appellatur Galilæa: & dicunt quidam quòd ille est mons prædictus ad quem discipuli vndecim abierunt: non quia mons

Apparitio principalis in Galilęa: & quæ Galilęa.

H

sit in Galilæa, cùm sit in Iudæa: sed quia mōs iste appellatur Galilæa. Alij (quod magis videtur) dicunt hoc fuisse in monte Thabor: in quo dominus transfiguratus fuit, qui verè in Galilæa consistit. Ibi enim paucis, scilicet tribus discipulis ostenderat gloriam suæ futuræ resurrectionis: & ideo ibi resurrectionem suam completam manifestauit omnibus suis discipulis. Vnde probabiliter creditur quòd ibi etiam fuerunt quingenti fratres, pręter prædictos vndecim discipulos, & quòd illa fuit manifestatio, de qua ad Corinthios scribit Apostolus, dicens: Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul: hic tamen non exprimuntur, nisi vndecim apostoli: quia erant principales discipuli Christi. Vnde Eusebius: Duo enī euangelistæ, scilicet Lucas & Ioannes solis vndecim hunc scribunt apparuisse Hierusalem: cæteri verò in Galilæam properare: non solum vndecim, sed vniuersis discipulis, & fratribus dixerunt angelum & saluatorem vidisse: de quibus & Paulus meminit dicens: deinde apparuit plusquam

1. Cor. 15.

I

quingentis fratribus simul. Hęc Eusebius. Quomodo autem tot fratres erant ibi, cùm apertè dicatur in actibus, quòd omnes discipuli erant in Hierusalem in cœnaculo congregati, & non erant nisi centum viginti? Potest dici quòd omnes credentes de Hierusalem cum apostolis non erant nisi centum viginti. Multi tamen erant credentes de alijs ciuitatibus & locis, quibus simul apparere voluit, ad ipsorum consolationem, sicut & alijs. Et ibi scilicet in mōte apparuit eis dominus: quia illi eum quandoque videre merebuntur in altitudine cœlorum: qui nunc celsitudinem perfectionis ascendentes in ima calcant desideria terrenorum. Vnde Rabanus: In monte quidem apparuit eis dominus, vt significaret quoniā corpus, quod de communi generis humani terra nascendo susceptit: iam super omnia terrena resurgendo sublenauerat: & vt admoneret fideles, si illic celsitudinem resurrectionis eius cupiunt videre hic ab infimis voluptatibus ad superna studeant desideria transire. Hæc Rabanus. Discipuli autem dominum videntes viuum, adorauerūt in aduentu suo adoratione latriæ: & ante eum humiliauerunt se

Acto. 2.

Cur in mōte visus dominus.

K

credentes dominum deum, & hominem immortalem resurrexisse: quidā autem dubitauerunt, propter rei nouitatem: quorum dubitatio nostrā auget fidem: ex quo patet quòd ibi erant alij quàm apostoli: qui omnes erant certificati: etiam Thomas qui inter eos fuit magis incredulus. Dubitatio quidem discipulorum, nostrę fidei fuit confirmatio: quia quò amplius dubitauerunt, eo solicitius inquisierunt: & quo verius probauerunt: eo firmius crediderunt: & non solum fidem nostram corroborauerunt, sed etiam hæreticorum vesaniam destruxerūt. Pius autem & clemens dominus credentes in fide confortat, & fidem eorū roborat, ac dubios ad fidē reducit, & dubietatem eorum excludit intimans eis ad quantam gloriam peruenerit. Vnde vt omnem dubietatem à cordibus eorum auferret, accedēs locutus est eis, ad certificandum eos de sua resurrectione dubios, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: quia licèt Christus, quantum ad diuinitatem, ab æterno haberet hāc potestatem, & inquātum homo ab instanti conceptionis haberet potestatem in cœlo & in terra: authoritatem tamen executiuè non habuit ante suam resurrectionem: sed voluit passibilitati esse subiectus, propter nostram redemptionem. Hoc ergo loquitur à parte humanitatis, in qua minoratus est, paulominus ab angelis: non à parte diuinitatis: in qua patri est consors, & coæqualis. Nam secundum diuinitatem tantus est pater, aut filius, aut spiritus sanctus: quātus est pater, & filius, & spiritus sanctus. Vnde Augustinus: Tanta est tota trinitas in solo patre, vel in solo filio, vel in solo spiritu sancto: quanta est simul in patre, & filio, & spiritu sancto. Hæc Augustinus. Igitur secundum diuinitatem semper simul cum patre & spiritu sancto omnipotens super omnia: secundum humanitatem, omnium rerum, & inter omnia potestatē accepit, & omnia in manu eius sunt tradita: vt homo ille qui nuper factus est de cœlo, dominetur & in terra. Habet enim potestatem in cœlo coronādi quos vult: & in terra eligendi quoscunque vult: quia & hic & ibi facit quod vult. Nō solum ergo in terra: sed etiam in cœlo potestatē accepit, quia in humanitate exaltatus, ad dexteram patris est collocatus: & super omnes angelos eleuatus nomenque sibi datum est, quod est super omne nomē: vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestiū, terrestriū, & infernorum: nō solum est super omnium hominum nomē, sed etiam super omnium angelorum sanctissimum: nulli enim hominum, vel angelorum concessum est, vt natura filius dei dici possit: nisi illi soli, cui à patre dictum est: hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui: nulli quoque sanctorum vel angelorum datum est, vt in nomine eius daretur salus mundo, nisi soli deo: de quo Petrus, ait: non est in aliquo alio salus: neque enim aliud nomen datum est sub cœlo hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. In natura quippe hominis à patre accepit, quod in natura deitatis etiam ipse donauit. Vnde Seuerianus: Filius quippe dei, virginis filio: deus, homini: diuinitas carni contulit, quod semper ipse cum patre possedit. Hæc autem potestas sibi data peccatores non spernit: sed omnes sine personarum acceptione colligit. Vnde consequenter

Potestas data Christo vt homini.

L

Heb. 2.

Tāta quęlibet persona, quantę omnes.

M

Philip. 2.

Matth. 3.

Actuū. 4.

A quētrr, instituens baptismum, subiungit: ⌊Euntes per mundum vniuersum, docete⌋ fidem ⌊omnes gentes:⌋ id est, omnia genera gentium, sine distin- *Prędicandū oibus.* ctione personarum. Ex hoc patet, quòd prædicatores euāgelij, debent omnibus & magnis, & paruis sine acceptione prędicare. ⌊Euntes⌋ ergo: quod est contra negligentes, qui ire nolunt: ⌊docere,⌋ quod est contra ignorantes, qui docere nesciunt, & officium assumunt: ⌊omnes gentes,⌋ quod est contra personarum acceptores, qui tātum ad aliquos vadunt: ⌊baptizantes eos,⌋ quia nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest intrare in regnū dei: ⌊in nomine,⌋ propter vnitatem substantiæ: ⌊patris, & filij, & spiritussancti:⌋ propter dictinctionem personarum: vt quorum est vna diuinitas, vna sit largitio: non ait, in nominibus patris, & filij, & spiritussancti: sed, in nomine: vt indiuiduam trinitatem, vnum deum esse insinuet. Ista ergo est forma baptismi à Christo instituta: sed familiari consilio spiritus sancti, quodammodo mutata fuit in primitiua ecclesia, quando apostoli baptizabant in nomine Christi:

B vt nomen Christi, quod tūc odiosum erat, publicaretur & magnificaretur per ambitum mundi. Et addit, ⌊docentes eos seruare⌋ opere & perseuerantia, ⌊omnia quæcunque mandaui,⌋ & dixi ⌊vobis:⌋ scilicet sacramenta à Christo instituta: & alia ad fidem catholicam pertinentia: ac mores, circa dilectionem dei & proximi instituentia.

Præceptū ad tēpus. Matt. 10. Præceptum quod dominus ante passionem suam discipulis dederat, scilicet quòd Iudæis prædicarent, & in viam gentium non abirent, ad tempus erat certum: quia ante Christi resurrectionem, fides Christi non erat diuulganda per orbem vniuersum: & ideo post resurrectionem præcepit eis, vt in omnes gentes irent: & primò docerent, id est catechizarent, & in fide instruerent: deinde fidei sacramento, scilicet baptismo intingerent, quia adulti prius debent instrui de his quæ ad fidem pertinent, quàm baptizari. *Catechismus.* Et ideo catechismus debet baptismum præcedere: & tandem post doctrinam fidei, & post baptismum omnia quæcunque essent obseruanda præciperent: quia (vt dicit *Iacob. 1.* Iacobus) Oportet non tantum auditores esse ver-

C bi: sed etiam factores: & qui offenderit in vno, factus est omnium reus: cōgruus ordo: primò enim auditor in fide est docendus, quia nisi prius fidem anima recipiat, non est dandus baptismus: quia *Heb. 11.* sine fide impossibile est placere deo: nec valet baptismi mundatio, si non quantum potest bonis operibus insistat: quia sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua. Igitur oportet omnia seruare, quæcunque mandauit ipse. Cui hoc videtur impossibile, solum teneat & custodiat charitatem. *Charitas legem implet.* Vnde Augustinus: Dilectio fortis res est, fratres. Vultis videre quàm sit fortis dilectio? quisquis propter aliquam necessitatem non potuerit implere, quod iubet deus: amet illum qui implet, & in illo implet. *Dilectiōis fortitudo.* Et iterū: Diuinarum scripturarum multiplicem abundātiam, latissimámque doctrinam, sine vllo errore comprehendit, & sine vllo labore custodit, cuius cor plenum est charitate: dicente apostolo: *Rom. 13.* Plenitudo autem legis charitas: totam magnitudinem diuinorum eloquiorum secura possidet charitas: qua deum proximúmque diligimus: docet enim cœlestis vnus medicus nos, & dicit: Di- D

Exod. 20. & Deut. 6 liges dominum deum tuum, ex toto corde tuo: & ex tota anima tua: & diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus præceptis, tota lex pendet & prophetæ: si ergo non vacat omnes paginas sacras perscrutari, omnia inuoluta sermonum euoluere, omnia scripturarum secreta penetrare: tene charitatem, vbi pendent omnia. Ibi tenebis quod ibi didicisti, tenebis etiam quod non didicisti: si enim nosti charitatem, aliquid nosti, vnde & illud pendet, quod fortè non nosti. Et in eo quod in scripturis intelligis, charitas patet: & in eo quod non intelligis, charitas latet. Ille itaque tenet & quod patet, & quod latet in diuinis sermonibus, qui charitatem tenet in moribus. Et iterum, Quanta est charitas: quę si desit, frustra habentur cætera: si assit, habētur omnia. Et iterū, Homo fide, & spe, & charitate subnixus, & eas inconcussè retinens, non indiget scripturis, nisi ad alios instruendos. Multi per hæc tria in solitudine, sine codicibus viuunt. Hæc Augustinus. Est etiam tantum bonum charitas, vt non tantum defectus nostros suppleat: sed etiam bona aliena nostra esse faciat. *Charitas aliena nostra facit.* Vnde Gregorius: Aliorum bona opera nostra sunt: quæ si imitari E non possumus, in alijs amemus, & amantium fiunt quæcunq; amantur in nobis. Vnde & Augustinus: Pensent inuidi quantum bonum est charitas: quæ sine labore nostro, aliena bona nostra facit. Et iterum: Si amas vnitatem, etiam tibi habet, quisquis in illa aliquid habet: tolle inuidiam, & tuum est quod habeo: tolle inuidiam, & meum est quod habes. Liuor separat, charitas iungit. Hæc Augustinus. Per charitatem quippe est homo in participio omnium bonorum ecclesiæ: & ex defectu charitatis amittit homo meritum omnium bonorum ecclesiæ, & etiam boni operis proprij. Et vt dicit Bernardus. Charitas est virtus, in qua nec minimum opus respuitur: sine qua nec maximum acceptatur. *Charitas omnia facit acceptabilia.* Et breuiter concludendo, charitas inter virtutes tenet principatum: quia sine ipsa ad perfectionis culmen nemo conscendere valet: tunc enim homo perfectus est, quando charitate plenus est. Deinde quia magna eis iniunxit, erigens eorum sensus & eos confortans, ait: ⌊Et ecce ego vobiscum sum,⌋ *Fides non deficiet.* protectione diuinæ virtutis: cooperatione labo- F ris & operis: ac etiam sacramentali pręsentia corporis: ⌊omnibus diebus vsque ad consummationem seculi:⌋ inclusiuè, cùm finitis laboribus, & consummato seculo mecum regnabitis: cuius rei pignus est præsentia meæ deitatis & gratiæ, etiam in præsenti. Ex quo patet quanta merces piæ conuersationis, qualeve pignus futuræ beatitudinis etiam in præsenti fideles maneat, & quòd vsque ad finem mundi, fides non deficiat, quantumcunque tribulationibus agitetur: ac si dicat, secundum Chrysostomum, non excusetis vos, nec mihi dicatis difficultatem iniunctorum negociorum, quia ego vobiscum sum: qui omnia faciam leuia: Hæc Chrysostomus. Magna promissio, magnus & insuperabilis clypeus securitatis: ego, inquit, vobiscum sum: in vobis pugno, vos defendo, nihil timeatis, ite securi. Si *Rom. 8.* enim deus pro nobis, quis contra nos? dicamus ergo: in deo faciemus virtutem, & ipse ad *Psal. 59.*

G nihilum deducet tribulantes nos,& inimicos no-
ſtros:& ſpecialiter prædicatoribus euangelij pro-
mittitur aſſiſtentia domini,cùm dicitur: [& ecce
ego vobiſcum ſum,]ſcilicet dirigendo ſermones
ad ſalutem audientium & meritum veſtrum. ſe-
cundum Chryſoſtomum, Non tantum loquitur
illis qui tunc erant:nec cum illis ſolum dixit ſe fu
turum eſſe:ſed & per ipſos loquitur omnibus fu-
turis,qui poſt illos credent:cum quibus etiã ſem-
per erit. Non enim vſque ad cõſummationem ſe-
culi apoſtoli permanſuri erant: ſed ſicut vni cor-
pori,loquitur fidelibus:quibus coniungitur vt ca
Chriſtus quõ ſemp pręſens. put membris. Hæc Chryſoſtomus. Quanuis eni
dominus,quò ad pręſentiam corporalem,abſceſ-
ſurus eſſet à diſcipulis:tamen per præſentiam di-
uinitatis,& ſpiritualem influxum ſuorum dono-
rum & ſuæ gratiæ,præſens ſemper manet,& ma-
nebit cum fidelibus,vſque ad finem ſeculi. Sa-
Eccleſia nauis Chriſti. piens enim & fidelis nauta,nauem non dimittit
donec fuerit ad portum applicata: eccleſia verò
eſt nauis,& Chriſtus eſt nauta regens ipſam:quia
eam non dimiſit, nec dimittet,donec ad portum
Apoc. 12. paradiſi perueniat. Hæc eccleſia in Apocalypſi
H de cœlo deſcendere dicitur: quia ſecundum Au-
guſtinum, Cœleſtis eſt gratia, qua deus eam fa-
cit. vbi Rabanus: Ex hoc autẽ intelligitur, quòd
vſque ad finem ſeculi non ſunt defuturi in mun-
do,qui diuina manſione & inhabitatione ſunt di-
Vſque,pro ſemper. gni. Quòd autem dicit, vſque ad conſummatio-
nem ſeculi: ſecundum Bedam,finitum pro infini
to ponitur. Nam qui in præſenti ſeculo manet cũ
electis,eos protegendo: & per occultos inſtinctus
ſpiritus ſancti dirigendo:ipſe cum eis poſt finem
ſeculi manebit,eos remunerando, & ſine fine ſua
præſentia ſatiando. Vnde & Leo papa: Qui enim
aſcendit in cœlos,non deſerit adoptatos: & ipſe
deorſum confortat ad patientiam,qui ſurſum in-
uitat ad gloriam. Manebit etiã cum fidelibus in
præſenti ſeculo:non ſolum virtualiter, ſed etiam
per præſentiam corporalem in euchariſtiæ ſacra-
mento:vbi eſt Chriſtus totus,& poſt finem vide-
Cõſummatio ſeculi. bunt eum facie ad faciem luce clarius. Rememo-
rat autem eis, vt ait Chryſoſtomus, & conſum-
mationem ſeculi:vt eos magis attrahat,& ne pręſ-
ſentia ſingulariter inſpiciant ſolum, quæ ſimul
I cum pręſenti vita diſſoluuntur:ſed & futura bo-
na,& ſine fine manſura:quaſi diceret, Triſtia quę
ſuſtinebitis, ſimul cum præſenti vita diſſoluen-
tur,cùm & totum ſeculum in conſummationem
deueniat: bona autem quibus potiemini ſunt in
æternum manſura. Hæc Chryſoſtomus. Conſi-
dera nunc bene diſcipulos, & ea quæ modo ſunt
eis dicta:quia ſunt valde magnifica. Stant in ma-
gna iocũditate cum domino:manifeſtat eis qua-
liter eſt dominus omnium,dat eis mandatum de
prædicando,& dat formam baptiſmi:dat & vigo-
rem permaximum, dum dicit quòd ſemper cum
eis erit. Et ſtans benignus familiariter inter eos,
prædicans & loquens de regno dei:magna eos io-
cunditate repleuit, & lætitia inenarrabili. Vides
quantam conſolationem dat eis, & quot oſtendit
inſignia charitatis. Apparet quòd iſti dominum
cum deſiderio & ſolicitudine expectare curaue-
runt. Et ideo lęti eum aſpicere meruerunt. Sic &
nos contingere ſentiremus, ſi in expectando do-
minum & aduentum eius, feruidi & ſoliciti eſſe-
mus. Per iſtos quibus dominus in monte Thabor K
prædicto apparuit,contẽplatiui deſignãtur: quia
in hoc mõte transfiguratus dicitur,& talibus ipſe
frequenter apparere dignatur. Deinde dominus
ab eis diſceſſit,& more ſolito ad ſãctos patres re-
dijt:diſcipuli verò cum magno gaudio remanſe-
runt,& poſtea in Hieruſalem redierunt.

Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte,fili dei viui:qui cor-
da diſcipulorũ, de morte tua dolẽtium,
tuæ exhibitione præſentię gaudio incre-
dibili,in monte eis apparens, perfudiſti:
da mihi miſero vt nũc celſitudinem perfectionis
aſcendens,in ima ſtudeam deſideria terrenorũ cal
care, & ab infimis voluptatibus ad ſuperna deſide
ria tranſire:quatenus te merear quandoque in al-
titudine cœlorum videre. Fac etiam domine me
omnia quæ mandaſti ſeruare: & mane nobiſcum
in hoc ſeculo protegendo & dirigendo, & poſt fi-
nem ſeculi remunerando,& ſine fine tua præſen-
tia ſatiando. Amen. L

Epilogus apparitionum domini,poſt reſur-
rectionem. Cap. LXXXI.

HAbes igitur duodecim apparitio- Duodecim apparitiones.
nes,poſt domini reſurrectionem vſ-
que ad aſcenſionem,abſque duabus
cum aſcenſione proximò dicendis: Apparitiones in vniuerſo quatuordeci.
& ſic apparitiões quatuordecim fue-
runt:de quibus tantum decem in euangelio ſcri-
ptæ ſunt:potes etiam meditari de pluribus: nam
veriſimile eſt,quòd benignus dominus ſæpe ma-
trem & diſcipulos, & Magdalenam dilectã diſci-
pulam viſitauit: confortans & exhilarãs eos, qui
ſic vehementer de ſua paſſione conterriti & con-
triſtati fuerant. Quod etiam beatus Auguſtinus
ſentire videtur, loquens de tempore poſt domini
reſurrectionem: Non omnia, inquit,ſcripta ſunt:
crebra enim erat eius cum illis cõuerſatio, priuſ-
quam aſcendiſſet in cœlum. Et fortè ipſi ſancti Abraham
patres:maximè Abraham,& Dauid,ad quos ſpe- & Dauid
cialis facta fuit promiſſio filij dei:veniebant cum viſitantes
eo, ad videndum illam excellentiſſimam filiam Mariam.
ſuam, matrem domini, quæ pro eis & omnibus
gratiam inuenit,& redemptorẽ genuit. O quàm M
libenter eam conſpiciebant, & quàm reuerenter
ſe eidem inclinabant: & omni qua poterant be-
nedictione complebant: quanuis ipſi non vide-
rentur ab illis, qui corporaliter ibi erant. Potes
etiam hic conſiderare benignitatem,charitatem,
& humilitatem domini, more ſolito, quæ in om-
nibus factis eius relucent: quòd etiam poſtquam
glorioſe vicerat & reſurrexerat, peregrinari ad-
huc p dies quadraginta voluit,vt ſuos diſcipulos
confirmaret & roboraret. Dignè namque poſt tot
annorum curricula, poſt tot labores & afflictio-
nes, poſt tam crudelem, ignominioſam, & acer-
bam mortem poterat triumphator ad ſuam glo-
riam remeare: & apoſtolos per ſuos angelos con-
ſortare,& pro ſuo nutu cõformare:ſed hoc nõ pa-
tiebatur charitas ſua:perſonaliter voluit conuer-
ſari cum eis,& veritatem reſurrectionis multis cõ
probauit argumentis,id eſt ſenſibilibus & euiden
tiſſimis ſignis:multa in corpore proprio oſtendẽs
præter

A præter naturam corporis immortalis:vt sic veritatem resurrectionis astrueret, & ab apostolis eorúmque posteris omnē omnino causam hęsitatiōis amoueret. In corpore enim proprio cicatrices ostēdit, cùm tamen à natura corporis immortalis penitus aliena sit omnis deformitas cicatricis:come dit cum eis & bibit, cùm tamen corpus spirituale ciborum alimonia minimè indigeret. Sed sciendum est, cibos à domino ante mortem sumptos in eius alimoniam cessisse, quia illos in se conuertit: post resurrectionem verò sumptos, nullam ei alimoniam præbuisse: quia illos in se non conuertit, cùm haberet corpus glorificatum & incorruptibile: sed mox spirituali eius virtute absumptos, sicut absumitur aqua missa in ignem: aliter absorbet aquam terra sitiens, aliter exiccat radius solis calens: illa absorbet & in se trahit, indigentia: iste exiccat & consumit, potentia. Manducauit ergo dominus post resurrectionem potestate, non necessitate: vt eo modo resurrectionem & vitam veram, non imaginariam ostenderet: si non ostenderetur veritas resurrectionis, perditus esset fructus

Cibi post resurrectionem à dño sumpti, quò deuenerunt.

Manducatio domini.

B passionis. Vnde August. Et de saluatore quidem fides Christiana non ambigit: quin post resurrectionem in carne spirituali, sed tamen vera, cibum & potum cum discipulis sumpserit: nō alimentorum indigentia, sed ea qua & hoc poterat potestate: non enim edendi & bibēdi talibus corporibus aufertur potestas, sed egestas: quoniā certo & inuiolabili munere immortalitatis induenē: vt non nisi velint, possibilitate, non necessitate vescātur. Hæc Augustinus. Præter hæc argumenta Lucas scribens historiam actuum Apostolorum, ponit & alia. Fuit enim argumentum verę resurrectionis, quòd per dies quadraginta multiformiter apparuit eis, loquēs de regno dei: non est intelligendum, quòd singulis quadraginta diebus apparuit eis: sed quòd infra numerum tot dierum pluries apparuit, exhibendo se oculis videndum, & manibus palpandum: cum eis comedendo & bibendo, sicut antè consueuerat: vt resurrectionem suam pluribus modis ostenderet: sed ad demonstrandū gloriam suę resurrectionis, nō decebat eum cum illis (vt prius) conuersari continuè, ne putaretur

Actuū. 1.

C ad vitam mortalem resurrexisse. Facto ergo interuallo apparebat discipulis, & non conuersabatur continuè cum eis: vt ostenderet se resurrexisse ad immortalem vitam, ab hominibus huius vitæ separatam. Itaque non statim post resurrectionem ascendit: vt multipliciter resurrectionē probaret, & discipulos consolando refoueret, & vt nostram informaret patiētiam: quia debemus ęquanimiter expectare mercedem nostram. vnde sicut fuerunt quatuor parasceues vespertinæ, & trigintasex duarū noctium & vnius diei: ita quadraginta diebus cum eis conuersatus est post resurrectionem: quia diuina consolatio excedit humanam tristitiam. Pro eis fecit hoc, & pro nobis: sed nō aduertimus. Dilexit & diligit sic vehementer, & nō diligitur: cùm tamen ad talem & tantum ignem nō solum calefieri, sed etiam ardere debemus. Vnde Beda: Resurrectionem suam certam & verā, multis & varijs documentis persuadere dignatus est: propter ædificandam fidem, & fugandam de corde perfidiam: omnemq́ue dubitationem de sua re-

Ascensio cur dilata.

surrectione tollendam. Vnde etiam Bernardus: D Christus dicitur triplex panis: subcinericius, in incarnatione: reuersatus, in resurrectione: triticeus, in nudę deitatis ostēsione. Panis subcinericius est deus homo: nam quid est deus, nisi vita & panis: quid est homo, nisi cinis & puluis: & quid est in vna persona deus latens, & homo patens, nisi panis subcinericius? Panis ergo subcinericius, est panis sub cinere, deus latens sub homine: & hoc erat Christus ante resurrectionem: panis reuersatus, est ecōuersò homo deus: scilicet, post resurrectionem. Prius enim quasi cinis panem occultauit: pòst verò quasi panis cinerem celauit: quando enim habuit corpus glorificatum, tunc humanitas in eo quasi celata fuit. Vnde ante passionē humanitas in eo manifesta fuit, deitas latebat: & ideo tunc per miracula & prædicationem deitatem probare, & mundo ostendere oportebat. Post resurrectionem verò magis probationi humanitatis, quàm diuinitatis insistebat: vnde tunc visu, tactu, esu, & multis alijs argumentis se verum hominem esse approbabat. Panis triticeus sine omni cinere est, sine sursure, sine ęnigmate, sed de simila purissima: hæc est nuda deitas. Hic panis est E deus deus. Nam deuotioni non sufficit semel dicere, deus: vox enim deuota est, deus deus meus. hoc facit mihi deus: & hoc addatur, vt sit deus deus meus. Quid enim prodesset mihi deus: si non sit deus meus. Hæc Bernardus. Et sciēdum quòd non iniquis hominibus, & mundi amatoribus, sed solis apostolis alijsq́ue fidelibus post resurrectionē suam saluatorem apparuisse legimus: neque enim conueniens erat vt Christus à mortuis resurgēs, factúsque iam æternus & immortalis, iniquis hominibus deo mortuis, & à vita quę Christus est, separatis, se manifestaret. Vnde & antè dixerat: adhuc modicum, & mundus, scilicet qui modo non me videt oculis carnis, iam me non videt: vos autem videbitis me. Vnde & Theophilus: De cætero non conuersabatur inter plebem: quia scilicet post resurrectionem conuersatio eius non erat digna hominibus: sed diuina magis: quod etiam est forma resurrectionis futuræ: in qua sicut angeli conuersabimur & filij dei. Hæc Theophilus. Manifestauit autem se discipulis suis, & alijs fidelibus, vt viuus videretur à viuentibus. Vnde F dicit Augustinus, quòd quando surrexit, non est visus nisi à suis. Vnde & in Actibus: Hunc deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo: sed testibus præordinatis à deo: nobis qui manducauimus & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis. Fuit autem conueniens quòd non omnibus, sed testibus tantum præordinatis resurrectionem suam manifestaret: quia infima per media reducit in suprema: & ideo quosdam mediatores elegit, per quos vniuerso orbi resurrectio manifestari posset. Sic ergo dominus per dies quadraginta multiformiter apparens discipulis: ac edens loquēnsque cùm eis, & argumentis nos illuminauit ad fidem, & promissis erexit ad spem: vt sic tandem, donis cœlitus datis, accenderet ad amorem. Et secundum Hieronymum, Ostendit immortalitatem mortalibus, ad gratiarum actionem debitam: vt intelligamus quid fuerimus, & sciamus quid futuri erimus. De myste-

Panis subcinericius.

Panis triticeus.

Deus de⁹.

Conuersatio Christi post resurrectionem.

Actu. 10.

Immortalitatis ostēsio.

G rio autem prędictarum apparitionum,& duarum
Apparitio num mysterium. sequentium,sic dicit Beda: Hac ergo frequentia
corporalis suæ manifestationis, ostendere voluit
dominus,in omni loco se bonorum desiderijs prę-
sentem esse diuinitus. Apparuit namque ad mo-
numentū lugentibus fœminis:adest & nobis eius
absentiæ recordatione salubriter cōtristatis. Oc-
currit reuertentibus à monumento,vt agnita re-
surrectionis gaudia prædicarēt:adest & nobis, dū
bona,quæ nouimus,proximis fideliter annuncia-
re gaudemus:apparuit in fractione panis his, qui
se peregrinum esse putantes ad hospitium voca-
uerunt:adest nobis,cùm peregrinis & pauperibus
quæcunque possumus bona libenter impendim⁹:
adest & nobis in fractione panis , cùm sacramētū
corporis eius,videlicet panis & vini,casta & sim-
plici consciētia sumimus. Apparuit in abdito de
sua resurrectione loquentibus: adest & nobis,qui
modo eius dono idem agimus:adest & nobis sem
per,cùm ab extrinsecis operibus ad tempus vacā-
tes, de eius gratia locuturi conuenimus:apparuit
cùm foribus clausis,intus Iudæorum metu reside
H rent:apparuit cùm minorato eodem metu , aper-
tis eum gressibus in montis vertice quærerent:
affuit quondam confortaturus suo spiritu eccle-
siam, cùm ab infidelibus premeretur,& ad publi-
cum venire,ac dilatare prohiberetur:adest eidem
& nunc, cùm inclinato ad fidem culmine regali,
terror quieuit persecutionis: & omnis mundi su-
blimitas,apostolicis est substrata vestigijs: appa-
ruit piscatoribus,eosq; apparens diuinis adiuuit
beneficijs:adest & nobis,cùm necessaria vitæ tem
poralis recta intentione curamus: iustisq; nostris
laboribus subsidium adiungit suæ pietatis:appa-
ruit recumbentibus:adest & nobis cùm iuxta apo
stoli monita,siue manducamus,siue bibimus,siue
aliud quid agimus, omnia in gloriam dei facimus,
apparuit primò in Iudæa:deinde in Galilæa,post
hæc in Iudæa, rursum die quo ascēdit in cœlum:
aderat ecclesię cùm primò solius Iudææ terminis
clauderetur: adest modo cùm Iudæis ob culpam
perfidiæ derelictis,transmigrauit ad gētes:& ade-
I rit in futuro cùm ante finem seculi reuertetur ad
Rom.11. Iudæam:& sicut apostolus ait,intrante gentium
plenitudine,sic omnis Israel saluus erit. Nouissi-
mè illis apparuit ascendens in cœlum : aderit &
nobis vt eum post mortem ad cœlos sequi merea
mur,si ante mortem eum in Bethaniā vnde ascē-
dit,id est in domum obedientiæ sequi curamus.
Ipse etenim cœlum ascensurus Bethaniam ve-
Philip.2. nit,quia sicut Apostolus,ait:Factus est obediens
vsq; ad mortem,mortem autē crucis: propter qđ
& deus eum exaltauit: venimus ibidem & nos, si
quod ille monet agimus, quod promisit intendi-
mus. Esto fidelis,ait,vsq; ad mortem:& dabo tibi
coronam vitæ. Fit quoq; ipsius gratia largiente,
vt qui nobiscum vsq; ad vitæ huius terminū ma-
net:post hanc nos vitam ad videnda secum cœle-
Quinquagesimę cōsecratio. stis vitæ præmia subleuet. Hæc Beda. Sicut ergo
quadragesimam,sic & quinquagesimam Christus
nobis sacrauit: & nos vtraq; solennitate mysticè
instituit:de quibus simul Beda,sic ait: Vtrāq; sa-
ne hanc solennitatem : hoc est quadragesimæ &
quinquagesimę,non quorumlibet hominum: sed
ipsius domini,ac saluatoris nostri prima nobis sā
xit authoritas:quadragesimę videlicet in eo, quòd
diebus ac noctibus quadraginta ieiunauit in de- K
serto. Victaq; versutia tentatoris,ministerijs frue
batur angelicis,vbi suo nos informaret exemplo:
quia per macerationē carnis, aduersarij spiritua-
lis machinas euitare,& ad angelorum debeamus
consortium peruenire. Porro quinquagesimæ no
bis gaudia in eo seruanda monstrauit : quòd post
resurrectionem seipsum discipulis viuum,in mul Actorū.1.
tis argumentis , per dies quadraginta præbuit: &
illos suæ frequentia visitationis lætabūdum hoc
tempus habere fecit,ac festiuum. In quo non solū
futuri seculi gaudia,quæ cum illo sumus habitu-
ri pręsignauit,verùm & ineffabilem circa nos suę
pietatis affectum ostendit:qui deposita iam infir-
mitate corporis:& per resurrectionis virtutem in
cœlestem gloriam commutata . Dignatur tamen
adhuc discipulorum interesse conuiuio:vt socios
eos habere possit in cœlo:& præcepta quibus ad
regnum dei perueniant viuacius ipsa familiarita-
te commendet:atq; memoria illius tēporis robo-
ret,de quo eis ante passionem suam promittendo
prædixerat:& ego dispono vobis , sicut disposuit Lucę.22.
mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis su- L
per mēsam meam in regno meo : sed & in cœlum
ascēdens nequaquam eis priscę suę pręsentiæ dul
cedinem abstulit : sed eandē potius promisso spi-
ritussancti charismate cumulauit. Denique mox
illi regressi sunt in Hierusalem,cum gaudio ma-
gno:& erant semper in templo,laudātes & benedi
centes deum:hoc quoq; nobis gaudio , ac laude &
benedictione cœlesti,qua spiritussancti præstola-
bantur aduētum,vsque ad diem quinquagesimū,
quem Græci Pentecosten appellant solennita-
tis, huius lætitiam docuerunt esse protelandam.
Meritò ergo sacrosanctis diebus his nos maiori- Deuotio habenda inter Pascha & Pē tecosten.
bus epulis atque hymnis cœlestibus vacamus,ob
reuerentiam dominicę resurrectionis: ob memo-
riam dominici conuictus cum discipulis simul:&
ob spem futurę nostræ quietis, ac vitæ immorta-
lis. Sed & genu in oratione minimè flectem⁹:quia
flectio genuum, pœnitentię & luctus est indiciū.
Quod etiam omnibus diebus dominicis obser-
uandum, propter eiusdem resurrectionis vel do-
minicę,vel nostrę sacramenta patres instituerūt. M
Rectè ergo quadragenario dierum numero ieiu-
nium annue celebramus : vt per hoc spiritualius
admoneamur:quia quādiu in mūdo viuimus,pro
cœlestium præmiorum adeptione semper labora-
re debeamus. Rectè etiam quinquagenario dierū
numero statum futurę nostrę beatitudinis in ima
gine veneramur,ieiunia videlicet relaxando:hal-
lelu ia canendo:stantes orando,quæ sunt aptissi-
ma perpetuę quietis resurrectionis,& laudis præ-
sagia. Hæc Beda. Oratio.

Domine Iesu Christe,per gloriosam resur
rectionē tuam,qua discipulis & fidelibus
tuis,viuus & immortalis apparuisti: per
gratissimā morā & colloqa dulcissima,
quę cū eis per quadraginta dies habuisti:in quib⁹
multis argumētis apparēs eis & loquens de regno
dei,eosq; cōfortās,& cū eis cōuescēs,vt resurrectio
nē veram in te probarēt & crederēt:totalē dubita
tionē de ipsorum cordibus abstulisti : obsecro te
Iesu bone & pie,da mihi inter testes pręordinatos
à deo testem fieri resurrectionis tuæ : non lingua
tantum,& verbo:sed opere, & veritate. Amen.

De ascen-

A

De ascensione domini nostri Iesu Christi. Caput. LXXXII.

Matth.16. Luc.24. Circa ascẽsionem domini te vigilem
esse oportet: nam hæc solẽnitas valde solennis est, vt infrà patebit. Et
saltem hoc ad attẽtionem te animet amplius, quòd nunc dominus completo suę peregrinationis cursu, est pręsentia corporali recessurus: vnde ipsius verba & facta sunt
attentius cõsideranda. Quælibet enim anima fidelis debet spõsum suum, dominum deum suum,
in eius discessu diligentissimè & vigilantissimè
obseruare: & quæ per eum dicũtur & fiunt, viscerosius mente amplecti: ac eidem se deuotius & humilius recommendare: & totaliter animum suum
ab alijs abstrahere. Quadragesimo autẽ die à resurrectione voluit dominus ascendere: vt demonstraret eos qui decalogum legis, per quatuor euan-
Ioan.13. gelia impleuerint, posse cœlum scandere. Tunc
itaq; sciens domin⁹ Iesus, quia venit eius hora vt
B transeat ex hoc mundo ad patrem, cùm dilexisset
Ascẽsurus assumpsit nos ex paradiso. suos, nunc verò vsq; in finẽ dilexit eos. Accipiens
igitur de paradiso terrestri sanctos patres, & omnes illas sanctas & benedictas animas, ac benedicẽs Helię & Enoch ibi remanentib⁹, & adhuc viuentibus, venit ad vndecim discipulos suos, qui
erant in monte Sion, cum matre ipsius & alijs.
Habitatio Mariæ & discipulorum. Omnes siquidẽ tam apostoli quàm alij discipuli,
necnõ & mulieres, habitabãt in mõte Sion: sed in
cœnaculo, in quo dominus cœnauerat, habitabãt
tunc Maria & vndecim discipuli: cæteri verò discipuli & mulieres circumquaq; per diuersa hospitia erant diuisi. Dum ergo recumberẽt seu comederent vndecim apostoli in illo cœnaculo cum
beata virgine & fortè alij, sed digniores sunt tantum expressi: apparuit eis dñs: & comedit cum
eis benignus magister ante discessum suum, in signũ & memoriale specialis dilectionis & gaudij.
Quia enim apostoli non erant eũ amplius in carne visuri: ideo antequam recederet, manducauit
cum eis, quemadmodum amici cùm abinuicem
Cõuiuium dñi vltimũ separari debent, simul manducãt & bibunt. Omnibus igitur simul hora tertia comedentibus, cum
C magna lætitia in hoc vltimo domini sui conuiuio, vt omnes testes essent & narrarent quæ communiter viderũt & audierunt: sciens dominus Iesus tempus esse vt reuerteretur ad eum qui misit
ipsum, [exprobrauit illis incredulitatem eorum,]
quam prius habuerunt, vt succederet credulitas:
[& duritiam cordis] lapidei, vt succederet cor carneum, charitate plenũ, [quia his qui viderãt eum
resurrexisse] à mortuis, [non crediderant:] nisi &
ipsi eum viderent: cùm vtiq; post resurrectionem
suam euangelium pręedicantibus gentes crediturę
erant eum resurrexisse quem non viderant. Ergo
inexcusabilis es, si testimonio vidẽtis rem de qua
Exprobratio cõgruè facta. testatur non credideris. Exprobratio, est obiectio
ex probro: quia probrum fuit, quòd tantis visis argumẽtis resurrectionis, & tantis auditis signis per
testes propositis nõ crediderũt. Quamuis enim Petrus & Maria Magdalena, & duo illi discipuli quibus in via dominus apparuerat, certissimè firmissimeq; nunciarẽt dominum resurrexisse, seq; illũ
vidisse: cęteri tamẽ illis non credebãt. Hanc autẽ
exprobrationem maximè tunc domin⁹ fecit, cùm
ad prædicandum per vniuersum mundum discipuli ire debebant, quasi daret eis intelligere, & di- D
ceret: Multo magis debebatis vos nunciantibus
resurrectionem eam credere antequam me videretis, quàm gentes, qui credẽt vobis prædicantib⁹
euangelium, & me non videbunt. Post illã quippe
exprobrationem, dixit eis: vt irent in mundum ad
prædicandum. Idcirco etiam tunc eos increpauit,
cùm corporaliter reliquit: vt defectum suum cognoscentes remanerent humiliores: ostendens eis
in suo discessu quãtum ei humilitas placet, quasi
eam peculiariter eisdem recommendaret: vt verba quę recedẽs dicebat, in corde audientiũ arctius
impressa remanerent. Post increpationem igitur
admonendo dixit eis: [Euntes] & continuis profectibus in prædicando proficientes [in mundum
vniuersum,] non in Iudæã tantũ: [pręedicate euangelium,] qđ omnẽ aliam doctrinam pręcellit, sicut
caput corpori pręeminet: quia secundum Innocẽtium, Euangelium est verbum verbi, quod erat in Euangeliũ
principio apud deum: sermo sermonis, qui à rega- quid sit.
libus sedibus venit: sapientia sapientię, quæ attin- E
git à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia Sap.8.
suauiter. [Prædicate, inquit, euangelium,] nihil
aliud: [omni creaturæ,] id est humano generi: seu
indifferẽter & sine acceptione omni homini, pro
quo facta est omnis creatura: vel ideo quòd habet
participium, & conuenientiam, seu aliquid cõmune, cum omni creatura: vnde & homo microcos- Homo microcosm⁹.
mus, id est, minor mundus dicitur: quasi omnem
creaturam cõtinens. Per esse enim, conuenit cum
inanimatis: per viuere, cũ vegetabilib⁹ & plantis:
per sentire, cum animalibus: per intelligere, cum
angelis: ideo designatur nomine omnis creaturæ.
Item homo dicitur omnis creatura, quia propter Homo oĩs creatura.
eum omnis creatura mũdi videtur esse producta:
sumus enim quodãmodo finis omniũ. Vel [omni Omnia ꝑ congruis.
creaturę,] cui pręedicandũ est. Et multa in scripturis inueniuntur, quib⁹ hęc vna determinatio sufficere potest: quale est illud: Cùm exaltatus fuero Ioan.12.
à terra, omnia traham ad meipsum: scilicet trahẽda: & illud: Charitas omnia credit: scilicet, credẽ- 1.Cor.13.
da. Ita dicitur, Deus erit omnia in omnib⁹: id est, 2.Cor.15.
vnicuiq; sufficientia. & illud: Omnia quæcunque Ioan.15.
audiui à patre meo, nota feci vobis: omnia scilicet F
ad salutem & beatitudinem pertinentia. Et sic in
alijs suo modo accipere poteris. Hoc autem quod
de euangelio pręedicando dicitur, fiendũ erat post
receptionẽ & confirmationem spiritussancti: quia
antè nõ erant (secundum mandatum Christi) ab
Hierusalem discessuri. In hoc etiam ꝙ de euan- Gentium electio.
gelio omnibus prædicando mandatur: Iudęorum
abiectio, & gentiũ electio apertissimè monstratur.
Qui ergo pri⁹ dixerat, In viã gentiũ ne abieritis: Matth.10.
nunc dicit, [Prædicate euangelium omni creaturæ:] id est, omni nationi: primò Iudæo, secundò
gentili: quia vult omnes homines saluos fieri, & 1.Tim.3.
ad agnitionem veritatis venire. Deinde salutem
promittendo credentibus, & damnationem comminando incredulis, subiunxit: [Qui crediderit,]
fide formata & per dilectionem operante, scilicet
per se vt in adultis: vel per alium, vt in paruulis:
[& baptizatus fuerit,] baptismo aquæ si fieri poterit, [salu⁹ erit:] ęterna salute à peccatis & pœnis
liberãte. Non enim sufficit fides absq; baptismo, Baptismus necessari⁹.
per quem aliquis incorporatur Christo, si assit facultas recipiendi baptismum ab aliquo. Si autem

non assit

G non assit facultas, sufficit baptismus sanguinis: vt in martyribus, qui pro Christo interficiuntur antequam sint baptizati: vel flaminis, vt in habentibus fidem Christi, desiderantibus baptizari, sed

Paruulorũ purgatio à peccatis.

præueniuntur morte antequã possit impleri. Per alios ergo paruuli credũt in ecclesia, sicut ex aliis trahunt peccata: quę illis in baptismo remittũtur confessione aliena. Pium est enim, vt id quod per alienum peccatum amiserunt, per alienum auxilium (vt ecclesię & patrinorum, in quibus credere dicunt) recuperare & recipere possint. [Qui verò non crediderit:] per se, vel per alium, [condemnabitur:] æterna damnatione, per meritum iustitiæ infidelitatis suę. Nõ ait, qui baptizatus nõ fuerit: q a per fidẽ, sine baptismo, saluatur homo: cùm eũ excludit articulus necessitatis, non cõtemptus religionis.

Ioan. 3.

Vnde quod dictum est Nicodemo, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum dei: sic debet intelligi, qui contempserit renasci. Noli autem præsumere de fide, nisi ostendas eam in opere: quia sine hoc non poterit te saluare.

Fides sine opere non saluat. Iacobi. 2.

Fides enim sine operibus mortua est: sicut & opera sine fide. Vnde Grego. Fortasse

H autẽ vnusquisq; apud semetipsum dicat: Ego iam credidi: saluus ero. Verum dicit, si fidem operibus teneat. Vera etenim fides est, quę in hoc quod verbis dicit, moribus nõ contradicit: & ille credit, qui exercet operando quod credit. Vnde & Iacobus, Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat: nunquid poterit fides saluare eum? Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est: Deinde etiã signa pro fidei augmentatione & confirmatione promittendo adiungit: Signa autẽ eos qui crediderint hæc sequẽtẽtur: propter meritum fidei suo tẽpore, & cùm fuerit necesse. [In nomine meo,] inuocato & honorato: id est, in virtute nominis mei, [dæmonia eiicient:] quod de multis legimus, quibus immundi spiritus obediebant. [linguis loquentur nouis:] hoc factum est in die pentecostes in apostolis, & aliis credentibus: [serpentes tollent:] id est, auferent vel dispergẽt: quod de apostolo Paulo patet. [Et si mortiferum quid biberint, nõ eos nocebit:] quod de Ioanne euange-

I lista factũ fuit. [Super ægrotos manus imponent, & bene habebunt:] quod etiam multi fideles fecerunt.

Signa primitiuę ecclesiæ.

Omnia enim hæc in primitiua ecclesia, non solum apostolos & alios maiores: sed etiã frequenter alios simplices credentes fecisse legimus, pro infidelibus conuertendis: & vt fides credentium cresceret, ac nutriretur & firmaretur miraculis: qua nunc radicata & aucta, nõ sic necessarium est nunc fieri sicut passim tunc fiebant: quia sufficit ea quæ facta sunt sulummodo legere & audire, ac eis fidem adhibere.

Cur modo non fiant miracula.

Si ergo queratur, quare prędicatores & fideles moderni talia signa nõ faciunt? Respondetur, secundum Greg. quia cùm fides catholica sit sufficienter probata p miracula Christi & apostolorũ eius, non oportet vltrà hanc probationẽ reiterare amplius. Sicut etiã arbusta cùm primò plantantur, frequenter irrigantur quousq; conualuisse videantur: cùm autem in terra radicẽ fixerint talia subtrahuntur. Veruntamen deus in posteris temporibus etiã multa miracula fecit ad cõsolationem fidelium: vt patet de tempore martyrum & confessorum. Fiunt tamen, secundum eundem Gregorium, spiritualiter nũc in ecclesia, K

Signa spiritualia.

quæ olim corporaliter fiebãt in ea. Nam sacerdotes populum exorcisando, baptizando, & ad pœnitentiam vocando, dæmonia eiiciunt: dumq; secularia verba relinquentes, fidei & nouę legis mysteria insonant, linguis nouis loquuntur. Qui dũ bonis suis exhortationibus vitia & malitiam de alienis cordibus auferũt, serpentes tollunt. Et dũ hæreticorum libros legunt, vel mortifera in confessionibus seu pestiferas suasiones audiunt, sed tamen nõ cõsentiunt, & ad praua nõ pertrahuntur: mortiferum est quod bibunt, sed eis non nocebit. Qui quotiẽs proximos in fide vel bono opere infirmari conspiciunt, dum eis tota virtute concurrunt, & exemplo suæ bonæ operationis illorũ vitam roborãt: vel animas infirmas suis orationib9 sanant, & deo reconciliant, [super ęgros man9 imponunt vt bene habeant.] Quæ nimirũ miracula tanto maiora sunt quanto spiritualiora, & quanto per hæc non corpora: sed animæ suscitantur. In hoc etiam instruimur, vt quod verbis prædicam9, bonis operibus cõfirmemus. Item dæmonia eiiciunt, qui dæmonum tẽtationes fide & signo crucis repellũt. Linguis loquuntur nouis, qui dei laudes L & verba sacra narrant, dimissis friuolis & ociosis. Serpentes tollũt, qui detractores efficaciter reprehendunt. Mortiferũ bibunt, sed eis non nocet, qui persuasiones pestiferas seu amara conuitia audiunt, sed surda aure transeunt, & pro nihilo ducunt. Super ęgros manus imponunt & bene habebunt, qui per bona verba & opera alios à peccatis retrahunt, & in bonis cõfirmant. Et hæc similiter signa spiritualia tanto sunt corporalib9 meliora, quantu quæ sunt animæ corporalibus præferuntur. Et dixit eis: [Vos autem] specialiter [testis,] id est eritis, [testes horum:] scilicet quæ vidistis & audistis, & quę locutus & operatus sum in medio vestri: vel horum, superius descriptorũ, quantum ad Christi incarnationem, prædicationem, passionẽ, & resurrectionem. Et ne turbati cogitarent quomodo nos homines ideotę testimonium perhibebimus gentibus & Iudæis, qui te occiderunt, sub-

Præsens p futuro.

iungit: [Et ego mitto,] id est, mittã citò & de propinquo (ponẽdo pręsens pro futnro, & ratione certitudinis, & ratione proximi tẽporis) [promissum] M

Promissio spiritus.

vobis auxilium [patris mei in vos:] id est, spiritũ sanctum in signo visibili: vt sufficiatis ad testandum & ad prædicãdum constanter vbiq; veritatẽ euangelii. Pater enim promisit, cùm dixit: Effundam de spiritu meo super omnem carnem: & quia

Ioel. 2. Ioan. 15.

filius promisit, dicẽs: Cùm venerit paracletus quẽ ego mittam vobis à patre: ideo & pater promisit, cùm opera trinitatis sint indiuisa.

Spiritus patris.

Qui licẽt procedit ab vtroq;: est tamẽ patris, authoritate spirationis. Et ne imperfecti prædicate præsumerent, adiunxit: [Vos autem,] qui debetis esse testes mei, [sedete] & manete hic [in ciuitate] Hierusalem, [quoadusq; induamini,] scilicet vndiq; tanquã armatura spirituali [virtute:] non humana, sed cœlestii id est, spiritussancti gratia ex alto: id est, de cœlo. Hoc idem tangitur in actibus, cùm dicitur:

Acto. 1.

Et conuescens, id est, simul cum discipulis comedens præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederẽt: sed expectarẽt promissionem patris: quasi diceret hic & ibi, non estis sufficientes ad prædicandum constanter veritatem euangelii, donec confirmati

fueritis

A fueritis per donum spiritussancti: vt stetis ante re-
Spirit⁹ cur non statim missus.
ges & præsides intrepidi. Vnde Chrysosto. Sicut
milites, inuasuros multos, nemo sinit exire donec
armati sint: sic & discipulos, ante spiritussancti
descensum, ad conflictum egredi non permittit.
Cur autem non Christo præsente, vel eo disce-
dēte, statim spiritus venit? Decebat enim eos fieri
cupidos rei, & deinde recipere gratiā. Tunc enim
magis ad deum erigimur, cùm incumbit necessi-
tas. Dicit autem, ⌊donec induamini virtute ex al-
to:⌋ nec expressit quando, vt sint iugiter vigiles.
Quid igitur miraris, si diē nouissimū non panditi
vbi diem hunc proximum pandere noluit? Hæc
Prędicanti necessaria.
Chrysosto. Licet ergo Christus dedisset discipu-
lis scripturarum intellectum, & commisisset præ-
dicationis officium: tamen distulit executionem
prædicandi, vsq; ad spiritussancti receptionem in
signo visibili: per hoc insinuans, quòd prædicans
actu, prius debet habere sufficientē sacræ scriptu-
ræ notitiam, & gratiam spiritussancti per conie-
cturam: scilicet quòd non sit conscius sibi de pec-
B cato mortali. Debent quippe prædicatores sedere
in ciuitate: id est, in claustro: vbi debet esse ciuiū
vnitas, vacando ibi studio & cōtemplationi: vt ibi
hauriant, quod postmodum in prædicatione alijs
Doctorū ignorātia.
effundant. Vnde Hiero. Nihil nobis rectum vi-
deatur nisi quod discimus, vt post multum silen-
tium de discipulis magistri efficiamur; docemus
autem homines in ecclesijs, quod nescimus: omnes
alias artes absque doctore non discimus: sola hæc
tam vilis & tam facilis est, vt præceptore vel do-
ctore non egeat. Vnde & secundum Greg. notan-
dū est, quia sunt quos à prædicationis officio vel
imperfectio vel ætas prohibet, & tamen præcipi-
tatio impellit: qui admonēdi sunt, ne dū sibi tanti
onus officij præcipitatione arrogant, viā sibi sub-
sequentis vitæ melioris abscidant. Et vt conside-
rent, quòd ipsa veritas, quæ repentè quos vellet ro-
borare potuisset: vt exemplum sequentibus daret,
ne imperfecti prædicare præsumerent. Postquam
plenè discipulos de virtute prædicationis instru-
xit, ilicò adiunxit: ⌊Vos autem sedete in ciuitate,
Sedere in ciuitate, quid sit.
quoadusq; induamini virtute ex alto.⌋ In ciuitate
quippe sedemus, si intra mentium nostrarum nos
claustra cōstringimus: ne loquendo exterius eua-
C gemur: vt cùm virtute diuina perfectè induemur,
tunc quasi à nobismetipsis foras etiā alios instru-
entes exeamus. Hæc Grego. Comedunt igitur &
gaudēt discipuli, propter præsentiam domini sui:
sed nihilomin⁹ propter discessum turbati. Tanta
enim amoris teneritudine eum diligebant, quòd
etiā verba discessionis suæ æquo animo sustinere
nō poterāt. Cumq; comedissent, ⌊eduxit omnes:⌋
verbo scilicet, non manu: ⌊foras,⌋ id est extra ciui-
tatem, ⌊in Bethaniam,⌋ id est, versus Bethaniam:
quia mons Oliueti, ad quē exierunt, est in via ver
sus Bethaniam, & Bethania in latere montis Oli-
Eductio apostolorū.
ueti est sita. ⌊Eduxit eos foras,⌋ vt viderent eum
ascendentem: per hoc insinuans, quòd ciuitas tumul-
tuosa non est locus aptus ad diuinorum contem-
plationem. Prius eduxit eos foras extra ciuitatē,
vt significaret nō habere nos hic manentem ciui-
tatem: deinde in Bethaniā, quæ interpretatur do-
mus obedientię: vt qui ex obedientia descendit, &
humiliatus est ad mortem, ostendatur ex merito
obedientiæ ascendisse: & exaltatus in cœlum, se-
cundum illud, Humiliauit semetipsum, factus o- Philipp. 2.
bediens vsq; ad mortē: propter quod & deus exal- D
tauit illum: & vt signet per obedientiæ opera eos
transituros ad cœlestia: & quòd nō est ascensus in
cœlum, nisi per obedientię meritum. Sicut ergo
inobedientia hominem de paradiso eiecit: sic obe-
dientia introducit. Item, secūdum Bedā, Eduxit
eos in Bethaniā, propter situm eiusdem villę, quę
in latere montis Oliuarum posita est; quia vide-
licet obedientis ecclesiæ domus, in ipsius summi
mōtis, id est, Christi latere: fidei, spei dilectionisq;
sua fundamēta locauit. Postquam ergo eos fo-
ras duxisset: tunc dixit eis, quòd in montē Oliueti
transirent, & inde eum in cœlum ascendētem vi-
derent. Quia inde ascendere volebat in cœlū. Et
tunc disparuit, & euanuit ab oculis eorum. Per Mons
montem, intelligitur eminentia spiritus in con- Oliueti.
templatione: per oliuas autem, pinguissimi spiri-
tus deuotio. Vlterius verò post ista nō restat, nisi
saltus animę in cœlum. Igitur apostoli vndecim,
cum matre domini ac alijs discipulis & mulierib⁹
vnanimiter statim venerunt in montē Oliueti, & E
ibidem iterū dominus eis apparuit. Ecce quomo- Contemplatio.
do habes hodie duas apparitiones. Cōspice nunc
bene eos, & cuncta quæ fiunt. Cōsidera nihilomi-
nus sanctos patres ibidem inuisibiliter existentes,
quomodo libenter & reuerenter intuentur domi-
nam, & affectuosè benedicunt per quam tantum
assecuti sunt beneficium: quomodo etiam intuen-
tur illos excelsos pugiles & duces diuini exerci-
tus, quos inter omnes ad expugnandum & vincē-
dum vniuersum mundum elegit dominus. Tunc
quidam ex his qui conuenerant, cœperunt cū in-
terrogare, dicētes: Dñe si in tempore hoc restitues Acto. 1.
regnum Israēl? Quidam imperiti & carnaliter sa- Restitutio
pientes, vidētes alienigenā regnare, & Iudæos sub regni
præside esse: desiderabant quòd regnū ipsum nationi Israel.
Iudaicę redderetur, & quærebant de restitutione
regni Israēl tēporalis: & si rex Iudæis daretur hoc
tempore, putātes tunc à domino regnum restitu-
endum: & à dominio alienigenarum, scilicet gen-
tilium qui Iudæis dominabantur liberandū: sicut
& duo discipuli putabāt, dicentes: nos autem spe-
rabamus quia ipse esset redempturus Israēl. Ac si
isti interrogantes eum dicerent: Nunquid hoc tē-
pore regnabis, sicut Dauid, & Salomon, & domi- F
naberis nationibus? Alij verò magis instructi, sci-
entes restitutionem illam non nisi finaliter futu-
ram, scilicet circa tempora iudicij, quærebant de
restitutione regni Israēl spiritualis; scilicet de li-
beratione & dilatatione ecclesiæ: ac si dicerēt, Nū-
quid hoc tempore facies quod promisisti ecclesię?
Vnde August. Ergo discipuli Christi deducturi
aspectu ascensurum Christum, interrogauerunt
eum, & dixerunt ei: Domine si in hoc tēpore præ-
sentaberis: & quādo regnum Israēl? Quod regnū?
De quo dicimus, Adueniat regnum tuum: quādo Matth. 6.
regnum tuum? Quando regnum tuorū? quando
regnum humilium? quamdiu typus superborum?
Quando venturum sit, quid ad te? Sic viue quasi
hodie venturum sit, & non timebis cùm venerit.
Hæc Aug. Dominus autem super hoc non certi-
ficauit eos: ex quodā tamen, in responsione eius po
sito, possent intelligere restitutionem illam mul-
tis temporibus differendam. ⌊Non est, inquit, ve-
strum nosse tempora, vel momenta, quæ pater po-
suit in

G fuit in sua potestate:⌋id est,numerum temporum & momentorum vsq; ad finem seculi,quę tantum patent scientię patris mei. Non est quippe aliquorum nosse tempora, vltra quod reuelatur vel traditur per scripturas:quia hoc est præsumptionis: sed secundum scripturas nosse, est eruditionis: ac si diceret, Ad vos non pertinet scire futura, quæ in sola dei dispositione sunt posita: de quorũ numero est regni Iudaici restitutio. Nam ipsum restituendum non est carnaliter,sed spiritualiter: quando circa finem seculi Iudæi credent in Christum,qui fuit rex eorum:& quãdo regnabit in domo Iacob,verè sine fine seculi inæternum. Nihil, inquam,ad vos quęrere de secretis huiusmodi,nec ad ea percipienda estis idonei: sed de his quæ ad vos spectant estote soliciti: quia reuera,⌊accipietis virtutẽ sancti spiritus, superuenientis in vos,⌋ cuius virtute purificati & roborati vt possitis mea verba loqui,& doctrinam meam ferre ⌊eritis mihi testes,⌋conuersationis & doctrinæ,mortis & resurrectionis meæ: primò,⌊in Hierusalem:⌋secundò, ⌊in Iudæa:⌋postea ⌊in Samaria:⌋tandem vsque ad

H vltimum terræ:⌋ ac si tacitè diceret, Ante regni illius restitutionem non solum Hierosolymã, sed & omnes fines Iudeæ & Samarię:ac etiam mundi terminos per circuitum euãgelij fama percurret.

Prędicatio vsq; ad vltimũ terrę

Primò siquidẽ prędicatum est euãgelium in Hierusalem:sed propter lapidationẽ Stephani,& mortem Iacobi,gladio occisi,egressi sunt de Hierusalem,prædicantes in finibus Iudeæ:postea transierunt ad Samaritanos:& inde processerũt per mũdum ad alios. Vbi August. Quo autem pacto ab apostolis est prædicatio ista cõpleta,quãdo adhuc vsque sunt gentes in quibus modo cœperit: & in quibus nondum inceperit impleri? Non vtique hoc sic à domino mandatum est apostolis,tanquã ipsi soli quibus tunc loquebatur tantum munus fuerint impleturi: sed sicut eis solis videt̃ dixisse,

Matth.28.

Ecce ego vobiscum sum vsq; ad consummationẽ seculi:quod tamen eum vniuersæ ecclesiæ promisisse,quæ alijs morientibus, alijs nascentibus hic

I vsq; in seculi consummatione futura est,quis non intelligat? Hæc Aug. Et quia euangelium primò prædicatum est in Hierusalem: inde est ꝙ audita pronunciatione euangelij, vertimur ad Oriẽtem, quasi ad Hierusalem:gratias agentes, & dicentes: Gloria tibi domine: quia inde venit ad nos euangelium. Vnde scriptum est: De Sion exibit lex,& verbum domini de Hierusalem. Vnde & Augu. Cœpit enim ecclesia ab Hierusalem ista terrena, vt gaudeat i deo in illa Hierusalẽ cœlesti: ab hac eñ incipit,ad illã terminat. In illa tota ecclẽia erit, ab ista exordium fidei sumpsit. Hæc August. Sed verba euangelij leuita prænunciaturus, vertit faciem contra Aquilonem,vt ostendat verbum dei dirigi cõtra eum, qui per Aquilonem designatur: scilicet cõtra diabolum, qui dicebat in corde suo: sedebo in latere Aquilonis, & ero similis altissimo.⌊Et dominus Iesus postquam locutus est eis,⌋ quæ ad eruditionem suæ pertinebant consolationis, vnumquenque osculatus est in intimo amore cordis. Quia,secundum Ambrosium, Apostolis reliquit oscula pacis:deinde valedicens eis,⌊eleuaris manibus,⌋vt suos patri offerret,⌊benedixit eis:⌋ scilicet bona optando, promittendo,conferendo, vt eos cõtra hostem muniret, vt bonis cœlestibus

Conuersio ad Oriẽtẽ dũ euãgelũ dicitur

Esaiæ.2.

Conuersio ad Aquilonem.

Esaiæ.14.

augeret. Et,vt dicit Theophilus, fortè in hac benedictione vim cõseruatiuam eis influxit, vsque ad spiritus sancti aduentum. Ex loco isto duxit ecclesia in consuetudinem, quòd episcopi in fine missæ dent benedictionem. Vbi Origenes: Quòd autem eleuatis manibus benedixit eos, significat quòd deceat benedicẽtem cuiquam ornatum esse varijs operibus & arduis,respectu aliorum:sic enim manus tolluntur in altum. Hæc Orig. In recessu suo benedixit Christus discipulis, sicut pater recedẽs à filijs benedixit eis:& hoc fecit primò propter maiorem eorum necessitatem,secundũ illud: Cùm essem cum eis.ego seruabam eos: & cætera. vbi petit eos post recessum suum seruari à malo. Secundò,ad ostendendum finalem & perseuerantem erga eos suam dilectionem: secundum illud, Cùm dilexisset suos qui erant in mũdo, in finem dilexit eos. Instruxit etiam per hoc superiores in ecclesia,vt recedentes à subditis, benedictionibus eos deo commẽdent. His finitis ad Orientẽ versa facie,vt dicit Damascenus,cœpit sua propria virtute nõ aliena eleuari ab eis,& ascendere videntibus illis,quos scilicet tanta visione dignabatur,& videndo deducentibus:vt scilicet desiderium veniendi ad ipsum in eis excitaretur,& triumphaliter propriu motu per dotem agilitatis in cœlum supremum vnde venerat ferebatur. Tunc mater & omnes alij aspicientes eum in cœlum eleuari, prociderunt in terrã adorantes: & propter discessum lachrymas continere non poterant: multum tamen gaudebant, ꝙ ipsum sic gloriosè cœlũ petere cernebant. O quàm libenter mater cum filio de hoc mundo recessisset: sed eam ad tempus hic manere dominus voluit,quia propter confirmandos credẽtes vtile & expediens fuit. Nostræ etiam fidei necessarium erat:quia ipsa post ascensionem domini inter apostolos conuersando,multa eis reuelauit,quę de mysterijs illius cognouerat. Vnde Anselmus:Sed ô bone Iesu istius tuæ dulcissimę matris pijssime fili, quomodo pati potuisti vt te in regnũ gloriæ tuæ remeante,illam quasi orbatã in miserijs mundi relinqueres, & non eam statim regnaturam assumeres? Erat,vt mihi videtur,necessaria nostræ fidei cõuersatio sua post ascensionem domini inter apostolos eius: quia licèt ipsi per reuelationem spiritus sancti edocti fuerint omnẽ veritatem, incomparabiliter tamẽ manifestius ac eminentius ipsa per eundem spiritum ipsius veritatis intelligebat profunditatem: ac per hoc multa eis per illam reuelabantur,quę in se non solum simplici scientia,sed & ipso effectu,& ipso experimento cognouerat de mysterijs eiusdem domini nostri Iesu Christi. Nec dilatio suæ assumptionis quoquomodo iacturam inferre valebat immensitati amoris & gaudij sui: quoniam ipsa perfectio amoris & gaudij, ita illam reficiebat plenitudine sui,vt hoc ipsum ei ad augmẽtũ amoris & gaudij magnopere fieret, ꝙ illic se esse videbat vbi deũ, quem prę cunctis amabat, velle magis sciebat. Igitur vbicunq; erat,& ipsa in deo, & deus in ea iocundabatur: qua ipsa iocunditate fœlix,hoc præ cæteris vbiq; fieri cupiebat,quod sapientię dei potissimum placere intelligebat. Hæc Anselmus.

K

Benedictionis dãdę institutio.

Benedicẽdi causæ.

Ascensio domini.

L

Cur Maria non simul assũpta sit

M

Et est notabile,ꝙ dominus suos primò de ciuitate eduxit. Secundò, eos in Bethaniam duxit. Tertiò,eis benedixit. Quarto,ascẽdit:in quo datur intelligi,

Mysteriũ ascẽsionis.

A tue intelligi, quòd peccatorem primò educit de peccato: secundò ipsum in Bethaniam: id est, in domum obedientiæ ducit, statum eius mutando: tertiò ei benedicit, gratia replendo: quartò ascendit, id est, ascendere facit, ad superiora transferendo. Et ascendens dominus Iesus duxit secum illã multitudinem nobilem: scilicet captiuam captiuitatem, id est, captiuos à captiuitate inferni, quos secum victor eduxerat, & cœli aperta iam porta pandens iter ante eos: se sequentes, vt Micheas propheta dixerat: Exules introduxit in regnum patris sui: conciues illos faciens angelorum, & domesticos dei: quatenus & ruinas angelicas restauraret, & æterni patris honorem cumularet: & se triumphatorem ostẽderet, & dominũ exercituum cõprobaret. Dominus itaq; gloriosus, candidus & rubicundus, splendidus & gaudiosus, præcedebat eos, viam eis ostendens: & ipsi sequebantur eum cantantes & iubilantes. Interim autem Michael

B præpositus paradisi, pergẽs ad patriam cœlicam,

Spirituum cœlestium occursus.

nunciauit φ dominus ascenderet ad eam. Et ecce omnes beatorum spirituum ordines occurrerunt eidem decẽter & seriatim per acies suas. Vnus ex eis non remansit, qui domino suo obuiam nõ veniret. Et inclinantes se cum omni reuerentia, qua poterant, eum cum hymnis & canticis ineffabilibus deducebant. Quis enim posset cantus & iubilos qui ab ipsis fiebant explicare, & quis posset hoc gaudium enarrare? sed & illud gaudium quis dicere posset, quod tam beatissimi spiritus, quàm sanctissimi patres habuerunt, cùm sibi adinuicem occurrerunt? Omnes iubilabant & psallebãt: nam

Psal. 46. iuxta prophetam, Ascendit deus in iubilatione: quod maxime refertur ad vocem iocunditatis redemptorum, cum ipso ascendentiũ, qui prius voce lachrymabili clamauerunt in partibus inferni, Aduenisti desiderabilis, quẽ expectabamus in tenebris: & dominus in voce tubæ, quod refertur ad sonum prædicationis apostulorum, qui tunc fuit

Marci. 16. eis iniunctus domino dicente: Euntes in mũdum vniuersum, prędicate euangelium omni creaturę:

Psal. 18. & tunc enim, In omnem terram exiuit sonus eorum: tamen post spiritus sancti receptionẽ. Cumq;

C psallerent tam angeli quàm animæ beatæ, dominus iunctis manib⁹ deuotè & sursum ante pectus erectis, & nubecula sub pedibus ascẽdit, & omnes beati simili modo iunctis manibus cum domino ascenderunt. Domino autem ascendente quidam chori angelorum ipsum præcedebant, quidam sequebãtur: alij à dextris, & alij à sinistris, cum ipso comitabantur simul, & cum beatis animabus. Ascendebat verò dominus planè & morosè, propter consolationem matris & discipulorum quousque poterant videre eum. Extunc autem [nubes] lucida & candida, [suscepit eum ab oculis eorum,] carnalibus: quia claritate nubis circundatus, vlterius nõ est visus: vt qui Christum secundum car-

Ascendẽdi forma.

nẽ nouerãt, vltrà iam sic non noscerent. Ascendit vsq; ad nubes ea forma quã ante passionẽ habuit: susceptus autẽ à nubib⁹, ea qua in mõte apparuit. Quasi in globo baiulæ nubis ascendit, nõ per modum vehiculi, & quasi ad ascendendum egeret ministerio angelorũ vel nubis: quia sua propria virtute ferebatur: sed per modum obstaculi, vt ab oculis mortaliũ non videretur. Et vt per hoc ostenderetur, q̃a omnis creatura parata est obsequi suo creatori: nubes enim quæ subtraxit eum ab oculis D

insipientium, & angeli assistentes ibi ostendebãt, quòd creatura corporalis & spiritualis subiecta est obsequio Christi. Et tunc in momẽto cum omnibus angelis & patribus sanctis erat in patria cœlestis beatitudinis. Ascendit ergo Christus & per nubem cœlos penetrans assumptus est in cœlum æthereum, seu empyreum nõ virtute aliena, sed propria: tum ratione deitatis, quæ omnia potest, tum ratione humanitatis gloriosæ: quia corpus gloriosum obedit ad nutum animę, quantum ad motum localem per dotem agilitatis, quę est in tali corpore. Vnde nõ curru, non angelis subleuatus legitur: quia qui fecerat omnia, super oĩa sua virtute ferebatur. Enoch verò ab angelis transla- Gene. 5.

tus est, & Helias curru subuectus est in cœlum aẽ- 4. Reg. 2.

reum, nõ virtute propria: quia homines puri erãt, & virtute indigebãt aliena, & quia eorum corpora nondum sunt glorificata. Stabant autem mater & discipuli, & Magdalena, & alij intuentes in cœlũ euntem illum, quamdiu apparebat oculis eorum. Vnde Ambro. Stabãt beati apostoli toto suspensi E

corpore, & ascendentem ad cœlum dominũ (quia incessu non poterant) oculis sequebantur. Et licèt ad deducẽdum saluatorem visio humana defecerit, fidei tamen deuotio non deficit. Vsq; ad nubẽ enim deducunt Christum oculis, vsque ad cœlos autem cum Christo fidei deuotione comitantur. Vnde ait Apostolus, sciens fidem nostrã in cœlis Philipp. 3.

esse cum domino, Nostra autẽ conuersatio in cœlis est. Hęc Ambro. O quid erat videre dominum sic gloriosè ascendentem! Et si quis potuisset audire & videre illos beatissimos spiritus, & animas sanctas cum eo pariter incedẽtes, fortè prę gaudio anima illius à corpore separata fuisset, & cum eis etiã pariter ascendisset. [Cumq;] iam dñs subtractus esset ab oculis & conspectu eorum, adhuc tamen suspensis vultibus, [intuebantur in cœlum.] Propterea [duo] angeli in forma virorum, [steterunt iuxta illos in vestibus albis,] vt gratulatio monstraretur ex ipsis indumentis: [& dixerũt eis, Viri Galilæi, quid statis hic aspicientes in cœlũ?] Galilæa apostolorũ patria fuit: vñ & viri Galilæi dicuntur: ac si dicerent, Statis hic & in cœlũ aspi- F

citis, quasi obliti quid facere debeatis. Redite in ciuitatem, & expectate promissionem patris, sicut dictum est vobis. Recedite, nec expectate Iesum vt modo redeat: sed in fine temporũ, [sic veniet quẽadmodũ vidistis eum euntẽ in cœlũ.] Id est, sicut baiulis nubibus vidistis eũ in cœlum ascendentẽ, sic baiulis nubibus videbitis eũ in aẽre ad iudiciũ descendentem: & [quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum,] in forma humana: cui cõpetit videri oculis corporalibus, & moueri de loco ad locũ: [ita veniet,] in eadẽ forma & carnis substantia ad iudiciũ: quia sicut fuit iudicatus in forma humana, sic veniet ad iudicandum mundum: veruntamẽ iudicatus fuit in forma humana passibili: ascendit autem in cœlum, & veniet ad iudicium in forma humana, gloriosa, & impassibili. Vnde Augu. Sic veniet quemadmodum vidistis Venturus

eum euntem in cœlum: id est, in forma humana est Christ⁹

in qua iudicatus est, iudicabit: vt etiam illud pro- in forma

pheticũ impleatur, Videbunt in quẽ pupugerũt. humana.

Et iterum: Itaq; si rediturum eum credimus, nos Zacha. 12.

expectare debem⁹ ne sic nos cõprehendat aduẽtus illius,

Gallius, non suspicantes: sicut comprehendit nunc
castigatio delinquentes: coertio namque præsentium,
imaginem habet in se futurorum. Cauendum est
ergo, ne si in præsenti verbere non corrigimur, fu-
tura seueritate damnemur. Hæc Augustinus.
Considera hic, quomodo dominus Iesus de suis
solicitus fuit. Nam statim cùm euanuit ab ocu-
lis eorum, misit angelos suos: tum vt mœstos de
absentia domini cōsolarentur & confortarēt, tum
vt eum verè ascēdisse in cœlum: scilicet in regio-
nem angelorum demonstrarent: non sicut Enoch
& Helias qui translati sunt in paradisum terrestrē:
qui licèt eminēs sit, tum tantum pertingit sublu-
narem regionem, tum ne diutius ibi morarentur
& nimium ibi stantes fatigarentur: sed potius re-
cedentes promissum patris expectarent. Angelis
itaque disparentibus, ipsi in loco vbi steterunt no-
uissimè pedes eius, adorantes Christum: scilicet
deum & hominē, vt deo personaliter vnitum, [re-
uersi sunt à monte qui vocatur Oliueti,] propter
Sabbati iter. copiam oliuarum, [sabbati habens iter,] id est, iti-
nere sabbati: scilicet spatio miliarij distās ab Hie-
rusalem, quia non ampliori spatio licebat Iudæis
H progredi in sabbato de villa vel ciuitate in qua
erant: sed circa per mille passus deambulare pote-
rant. Vetus editio habet à mōte trium luminum.
Mons triū luminum. Sic autem dictus est mons Oliueti, quia de nocte
ex parte Occidentis illuminabatur igne tēpli, vbi
erat ignis iugis in altari, mane à parte Orientis
primo excipiebat radios solis antequam illustra-
rent ciuitatem: habebat etiam copiam olei, quod
Lętitia discipulorū. est luminis fomentum. [Et regressi sunt in Hie-
rusalem cum gaudio magno,] quia omnia myste-
ria erant impleta in Christo, lætantes de dei & do
mini sui glorificatione, quem post triumphum re
surrectionis etiam cœlos cognouerant penetrasse:
de humani generis completa redemptione, de re-
stauratione ruinæ angelorum, & de deiectione dę-
monum: de confusione Iudæorum infidelium, de
spiritussancti promissione, de humanę naturæ ex-
altatione, de certa spe generalis resurrectionis &
I ascensionis futurę. Ex quo enim caput resurrexe-
rat & ascēderat, idē & de mēbris pro certo sperare
Processio discipulorum. poterant. Hanc autē vltimā processionē discipu-
lorum post Iesum: qui vnanimiter sunt egressi, &
postea vnanimiter sunt regressi: repræsentat eccle-
sia dominicis dieb9 egrediendo de ecclesia, & rede-
undo ad eam: quasi de Hierusalē, rediēs in Hieru-
salem. Vnde in eo quòd de ecclesia egredimur cru
cem domini præferendo, repræsentamus quòd illi
egressi sunt præeunte crucifixo: in eo autē quòd
cum cruce domini redimus, licèt illi sine crucifi-
Matth. 28. xo redierint repræsentamus, quod ait: Vobiscum
sum vsque ad consummationem seculi: quia licèe
non redierit crucifixus cum eis præsentia corpo-
Processio ecclesiæ feria quinta. rali, redijt tamen cum eis præsentia spirituali. In
primitiua autē ecclesia huiusmodi repræsentatio
fiebat quinta feria, quę tunc solennis erat pro ve-
neratione ascēsionis sicut prima feria, scilicet dies
dominica pro reuerentia resurrectionis. Sed quia
superuenerūt festa sanctorum, & celebrare tot fe-
sta erat quasi onerosum: ideo solennitas quintæ
ferię est sublata, & processio ad dominicā transla-
ta. De loco autem ascensionis dicit Sulpitius epi-
scopus Hierosolymitanus, quòd cùm ibi postea
ædificata esset ecclesia, locus ille in quo steterunt

Christi ascendētis vestigia, nunquam potuit ster- K
ni pauimento postmodum, imò resiliebant mar-
mora in ora collocātium. Calcati etiam à domi- Vestigia vū Christ9 ascēderat.
no pulueris hoc dicit esse documentum, quòd ve-
stigia impressa cernuntur ibidem, & eandē adhuc
speciem velut impressis vestigijs terra custodit.
Et, vt ait Beda, Cùm terra eadem à credentibus
quotidie minuatur, tamen eadem vestigia pristi-
num statum continuò recipiunt. Nec summum
ecclesiæ cacumē propter dominici corporis mea-
tum contegi potuit, sed à terra transitus Christi
vsque ad cœlū patet. Adhuc est ibi ecclesia in qua
solebant esse nigri monachi cum abbate, & est ibi
sanctæ Egyptiacæ sepulchrum, & locus vbi apo-
stoli composuerunt symbolum. Tunc descende-
runt apostoli cum matre domini, & alijs mulieri-
bus ac discipulis in cœnaculū montis Sion, & ibi
morabantur expectantes promissionē prout à do-
mino erat eis mandatum: ibi est locus vbi beatus
Matthias inter ascensionem & pentecosten fuit
loco Iudæ in apostolatum electus. [Et erant om-
nes vnanimiter in oratione perseuerantes,] & assi-
due debitis horis sine intermissione orātes, & per
orationem ad receptionē spiritussancti se præpa- L
rantes quotidie, vt promissum mererētur accipe-
re. Et quanuis dictū sit, quòd erant perseuerantes Ieiuniū apostolorū.
in oratione & nō sit additum, in ieiunio: quidā ta-
men à festo ascensionis vsque ad pentecosten ieiu-
nant exemplo apostolorum, quos aiunt ieiunasse
in spatio illo: quia dictū est in euangelio, Venient Lucæ. 5.
dies in quibus auferetur sponsus ab eis, & tunc
ieiunabunt. Orabant ergo & ieiunabāt: quia Chri
stus sponsus ab eis ablatus carne recessit. [Et erāt
semper,] id est communiter vel frequenter [in tē-
plo,] quod est locus orationis, [laudantes] deum de
beneficijs suis, [& benedicentes,] id est, magnifi-
cantes de promissis diuinis, & orantes deuotè pro
recipiēdis spiritussancti donis: vel laudātes [deū,]
de propria sua bonitate in se, ac pro domini sui
glorificatione & ascensione, [& benedicentes,] id
est gratias agentes de bonorum suorum commu-
nicatione, ac pro spiritussancti promissione: & eo- M
rum per angelos facta consolatione. Non aliquo Orationes & laudes discipulorum.
mundano distrahuntur: sed omnibus contemptis
iugiter diuinis laudibus insistunt, vt in loco ora-
tionis & inter laudū deuotiones promissum san-
cti spiritus aduentum promptis & paratis per om
nia cordibus expectent. Vicissim quidem habita-
bant modo in templo ad orationem, modo in cœ-
naculo ad quietē. Vnde hoc aduerbium, semper,
dicit ibi frequentiam & opportunitatē, non more
suo durationem continuam. Quos nos imitan-
tes, in sacra vita semper degamus laudātes deum
& benedicentes. Sic enim & nos quotidiana illius
merebimur benedictione sublimari, si quotidie tri
umphalis illius in cœlum ascensionis memores,
laudantes & benedicentes deum in Hierusalem:
id est, supernæ pacis, sperata ac desiderata visione
quiescimus: & orantes vt dona ipsius recipere pos-
simus, similes hominibus expectātibus dominum Lucæ. 12.
suum quādo reuertatur à nuptijs. Vnde Beda: Et
semper & in loco hoc maximè fratres charissimi,
meminisse nos decet sermonis domini quo disci-
pulos glorificans, Beati, inquit, oculi qui vi-
dent quæ vos videtis: quis etenim dicere, quis di-
gnè valeat cogitare, quàm beata compunctione
oculos

A oculos ad terrã defluxerunt, quibus ipsum quem adorabant cœli regem deuicta mortalitate,quam assumpserat,ad paternæ claritatis solium iam redire cõspexerant. Quàm dulces lachrymas, quãta spe & lætitia feruentes pro ingressu cœlestis patriæ fuderunt,quò deum ac dominum suum parrem suæ naturę iam ferre cernebant. Meritò ergo tali spectaculo refecti,postquam adorauerunt vbi steterunt pedes eius: postquam vestigia quæ nouissime fixit lachrymis rigauere profusis: confestim redire Hierosolymam,vbi aduentum sancti spiritus expectare sunt iussi. Et vt digni cœlestibus promissis existerent, erant semper in templo laudantes & benedicentes deũ:scientes certissimè quia illa solummodo corda spiritussancti inuisere & inhabitare dignatur , quæ locum orationis frequẽtantia,quę laudi & benedictioni diuinę viderit esse dedita . Vnde & in actibus eorum legi-

Acto. 1. tur de ipsis: Hi omnes erant vnanimiter perseue-

Orandum, & nobis. rantes in oratione. Quod nobis est testimonium operis apostolici solerter imitandum,videlicet vt

B qui cœlestia promissa habemus, qui pro his accipiendis sedulo supplicare præcipimur: & omnes ad adorandum conueniamus,& in oratione persistamus,& vnanimi dominum deuotione prędicemus. Nec dubitandũ est,quòd sic nobis orantibus pius cõditor auditum accomodare, & spiritus sui gratiam nostris quoq; cordibus infundere dignabitur: quod nostros quoque beatos faciet oculos: & si nõ vt apostolorum qui cõmorantem in mundo dominum,qui docentem & miracula facientẽ: qui post triumphum mortis resurrexisse,atque ad cœlos redeuntem videre meruerunt:certè vt eorũ de quibus Thomæ apostolo dicit: Quia vidisti me, credidisti: beati qui non viderunt & crediderunt. Cunctis etenim credẽtibus,siue illis qui incarnationis eius tempora nascendo præcesserunt: siue his qui in carne eum viderunt, siue nobis qui post eius ascensionem credimus, cõmunis est eius

Matth. 5. hilarissima promissio,qua dicit: Beati mũdo corde,quoniam ipsi deum videbunt. Hæc Beda. Dominus ergo Iesus cum vniuersa prædicta fœlici multitudine aperiens ianuas paradisi, vsque tunc

C humano generi clausas, intrauit triumphaliter &

Ascendit ad cœlum empyreũ. gaudenter in eas. Ascendit autem in cœlum empyreum super omnes alios cœlos: imo super omnem spiritum beatum,& omnem creaturam:& supra id quod nominatur in hoc seculo , vel in fu-

Cœlum triplex. turo . Et nota, quòd triplex esse cœlum insinuat apostolus, vbi fatetur se raptum vsq; ad tertium cœlum. Inter quos cœlos,secundum Augustinũ, primum est corporale:sole, luna,& stellis ornatũ. Secundum est spirituale , spiritibus angelicis deputatum . Tertium est supra intellectuale,soli diuinitati appropriatum . Ad hoc tertium raptus fuit Paulus:quia non ad visionem corporum cœlestium, nec ad cognitionem cœlestium spirituũ, sed ad contemplationem nudam diuinæ essentiæ raptus fuit,secundum Augustinum,& in hoc cœ-

Sessio Christi à dextris dei. lõ ascendit Christus. Et sedet à dextris dei.Non quòd sessio dei intelligatur corporaliter:vt Christus homo sedeat à dextris, & pater à sinistris: sed dicitur sedere , propter iudiciariã potestatem quã à patre accepit:quia sedere iudicãtis est. Sedere autem à dextris,si referatur ad Christum ratione deitatis, sic ista sessio importat æqualitatem cum

patre : quia conregnat patri in æqualitate maie- D
statis secundum deitatem, secundum quam filius est patri æqualis. Si autem referatur ad Christum ratione humanitatis : hoc potest esse dupliciter. Vno modo,inquantũ est vnita actualiter ipsi deo, & sic ista sessio importat quandam associationem honoris:quia eadem veneratione veneratur humanitas,inquantum vnita verbo cum ipsa deitate,sicut vestis regia cum ipso rege,quãdo est ea actualiter indutus:& sic Christum in dextera dei patris sedere, est humanitatem in gloria diuinitatis requiescere . Alio modo secundum se , & sic sedere à dextris patris,designat esse in potioribꝰ eius bonis : sicut dextera est pars nobilior, & potior corporis . Meritò Christus dicitur sedere ad dextrã dei:sedere quidem, quia laborauit . Ad dextram autem, quia in sinistra aduersitatis diu fuit . Dei verò dicitur:quia post abiectionem meritò gloria sequitur. Dicitur ergo sedere:quia æqualis est patri in potestate iudicadi. Dicitur & stare,qui suos iuuat in militia præsenti:nos credimus Christum à dextris patris sedentem, quia credimus eum re- E
gnantem,& quiescentem,quę notantur per sessionem . Stephanus autem vidit eum à dextris dei *Statio*
stantem, quia in tribulatione positus habuit eum *Christi.*
propugnatorem & susceptorem: quæ notãtur per *Acto. 7.*
stationem. Sicut enim sedere quiescentis est & iudicantis,ita stare pugnantis & adiuuantis. Sedens ergo ad dexteram patris iugiter vultui benignissimi patris apparet : & vulnerum quæ pro nobis pertulit cicatrices ostendit , ad interpellandum pro nobis. Omnes verò sancti patres,& beatissimi spiritus iubilabant coram deo laudes . Si enim
Moyses & filij Israël post transitum maris rubri *Exod. 15.*
cecinerunt carmen domino,& Maria prophetissa soror eius : & reliquæ mulieres eam sequentes canebãt domino in tympanis & choris:quãto magis modo omnes hoc faciunt omnibus aduersitatibꝰ superatis? Omnes igitur ibi constituti psallunt, omnes cantant,omnes exultant, omnes lætantur, omnes gaudent , omnes iubilant,omnes manibus plaudunt,omnes tripudiant,omnes iocundantur. Verè nunc in superna Hierusalem auditur canticum lætitiæ, & per omnes vicos eius ab vniuer- F
sis dicitur hallelu ia . Nunquam ab origine mundi tale festum, & tam solenne pascha celebratum est in patria: nec vnquam erit,nisi fortè post diem iudicij , cùm omnes ibi cum corporibus gloriosis
præsentabimur electi. Magnum itaque & solenne *Ascẽsionis*
est hoc festum . Nam quicquid deus vsque modo *solennitas*
fecit,fecit vt ad hunc diem perueniret. Cœlum & *est magna.*
terra, & omnia quæ in his sunt,facta sunt propter hominem : homo autem propter gloriã cœlestem habendam : ad quam vsque nunc pertingere post peccatum nõ poterat,quantumcunq; iustus esset. Quia ergo omnia completa sunt in ascensione, magnificus valde est dies iste. Hodiernus quippe dies propriè est festum solennissimũ domini nostri Iesu : quia hodie incepit sedere ad dexteram patris, & requiem capere à labore suæ peregrinationis. Est etiam propriè festum omnium supernorum spirituum,quia de domino suo quem antè ibi in humanitatis forma nõ viderant,nouum suscipiunt gaudium: & quia hodie primò incipiunt restaurari ruinæ ipsorum : in tanta multitudine beatorum,& cognoscũt numerum suum per peccatum

G catum diminutum, per dominum Iesum reinte-
grandum. Si ergo gaudium est in cœlo coram an-
gelis dei super vno peccatore pœnitentiam agen-
te: quale putamus gaudium eorum fuisse, quando
tot milia animarum sanctarum ad suum viderũt
cõsortium transire? Etiam propriè est festum pa-
triarcharum, prophetarum, & aliarum animarum
sanctarum: quia ad supernam patriam hodie pri-
mitus intrauerunt. Si ergo festum facimus de
aliquo sancto ad cœlos migrante: quanto magis
de tot milibus, & quanto magis de sancto sancto-
rum? Est etiam festum dominæ nostræ, quæ filiũ
suum vnigenitum in ea carne quam de se assum-
ptam nouerat, totam oculis suis gloriose sic vidit
tanquam deum verum super excelsa conscende-
re: & omnes cœlos dominandi iure penetrare: ac
in dei patris consessum ascendendo pertingere.

Festum nostrum.

Est etiam nihilominus propriè festum nostrum:
quia humana natura hodie super cœlos est exal-
tata, & homo perditus ad regna cœlestia, & ad so-
cietatem angelorum per dominũ Iesum est reuo-
catus: ipse enĩ dei filius, qui exiuit à patre, nõ per
H loci mutationem, sed per æternam generationem,
& personalem distinctionem hodie reliquit mun-
dum, quantum ad præsentiam corporalem, & iuit
ad patrem, faciendo naturam mortalem paternæ
gloriæ consortem. Igitur valde solennis est dies
iste: & anima quæ dominum Iesum bene dilige-
ret, meritò hodie exultaret. Si diligeretis me, in-
quit, gauderetis vtiq;: quia vado ad patrem. Vnde
Leo papa, dicit quidem dominus Iesus discipulis

Ioan. 14.

suis: Si diligeretis me, gauderetis vtiq;, quia vado
ad patrem. Vobis enim hæc præstatur ascensio: &
super omnes cœlos ad patris dexteram collocan-
da, vestra in me humilitas eleuatur. Vniui enim
vos mihi, & factus sum filius hominis: vt vos filij
dei esse possitis. Quia igitur Christi ascensio no-
stra prouectio est: & quo processit gloria capitis,
eo spes vocatur & corporis: dignis dilectissimi
exultemus gaudijs, & pia gratiarum actione læ-
temur. Hodie enim non solum paradisi possesso-
res firmati sumus: sed etiam cœlorum in Christo
superna penetrauimus, ampliora adepti per ines-
fabilem Christi gratiam, quàm per diaboli ami-
I seramus inuidiam. Nam quos virulentus inimi-
cus primi habitaculi fœlicitate deiecit, eos ibi cõ-
corporatos dei filius ad patris dexteram colloca-
uit. Vnde & Augu. Hodie, sicut audistis fratres,

Cor nostrũ ascẽdat cum Christo.

dñs Iesus Christus ascendit in cœlum: ascendat
cum illo & cor nostrum. Sicut enim ille ascendit,
nec recessit à nobis: sic & nos cum illo iam sumus,
quamuis nondum in corpore nostro iam factum
sit quod promittitur nobis. Cùm ascendit in cœ-
lum, nos ab illo non separamur. Non nobis inui-
det cœlum: sed quodammodo clamat, mea mem-
bra estote, si ascẽdere vultis in cœlum. In hoc er-
go omnes interim roboremur, in hoc votis omni-
bus æstuemus, in hoc meditemur in terris, quòd
computemur in cœlis. Tũc exuturi carnem mor-
talitatis, nunc exuamur animæ vetustate. Facilè
corpus leuabitur in alta cœlorum, si non premat
spiritum sarcina peccatorum. Et iterum: Quia
verò temporali Christi pręsentia viduati sumus,
ad æternam eius visionem tota intentione festi-

Psal. 26.

nemus, eiq; dicamus: Tibi dixit cor meum, quæ-
siui vultum tuum, vultum tuum domine requi-
ram: tota namq; dispensatio humanitatis Christi K
nihil aliud fecit, nisi vt intentionem nostram ad
superna dirigeret: & ex tempore nostræ mortali-
tatis ad manifestam visionem sui perduceret, ac
perductos ęterna vultus sui gloria satiaret. Et ite-
rum, Hæc quippe solennitatis huius est ratio: vt
Christum ad dexteram patris iam regnare creda-
mus: & interim eum quasi geminis virtutum alis,
charitatis scilicet & spei subsequamur: vt cùm
tradiderit regnum deo patri, sine fine cum eo re-
gnemus. Ascendamus cum Christo interim cor-
de, vt cùm dies promissus aduenerit, sequamur
& corpore. Hæc Augustinus. Vnde etiam Gre-
gorius: Vnde fratres charissimi oportet vt illuc
sequamur corde, vbi eum corpore ascendisse cre-
dimus: desideria terrena fugiamus: nihil iam nos
delectet in infimis, qui patrem habemus in cœlis:
& si adhuc hic tenemur in infirmitate corporis,
sequamur tamen eum passibus amoris: nõ autem
deserit desiderium nostrum, ipse qui dedit Iesus
Christus dominus noster. Hæc Gregorius. Ascẽ-
dit ergo Christus, vt corporali præsentia subtra-
cta prouocet affectum mundi, & toto corde eum L
desideremus. Et ideo quę sursum sunt quęramus,
quò ad vim intellectiuã: quæ sursum sunt sapia-
mus, quò ad vim affectiuam. Sic ascendit corde

Militis exemplum.

miles quidam, qui in partibus vltramarinis om-
nia loca in quibus saluator noster fuerat sollicitè
cum lachrymis visitauit: & dũ omnia sancta loca
deuotè perquisiuisset, vltimò venit in montem
Oliueti vnde dominus ascendit, vbi post longam
orationem cum lachrymis dixit: Ecce domine
vbiq; quæsiui te diligenter: vnde dum venerim ad
locum vbi cœlos ascendisti: nescio vbi amplius te
requiram: iube ergo spiritum meum suscipi: vt ad
dexteram patris videam te residentem in gloria:
& his dictis spiritum suum sine dolore reddidit:
Sic & nos dominum per singula sua opera & vir-
tutum exercitia quæramus, vt tandem ad eum a-
scendere valeam⁹. Ascensio domini olim in scala

Ascẽsionis figuræ. Gene. 28.

Iacob præfigurata fuit, quæ vna extremitate ter-
ram, & alia cœlum tangebat: & angeli per eam de-
scendebant, & ascendebant: sic Christus de cœlo
descendit, & reascendit: quando cœlestia, & terre-
stria reuenire voluit: oportebat enim quòd media- M
tor dei & hominum deus & homo esset: quia ali-
ter pacem inter deum & hominem reformare nõ
posset: deus enim altissimus est, & homo infimus
erat: & ideo Christus inter cœlum & terram sca-
lam faciebat. Descendunt autem angeli per illã,
nobis gratiam apportando: & reascendunt, ani-
mas nostras in cœlum reportando: hanc etiam a-
scensionem Christus prænotauit, quando para-
bolam de vna oue ex centum perdita & inuenta
prædicauit. Ouis vna perdita est, quando homo
mandatum dei trãsgressus est: deus autem nona-
gintanouem, id est, nouem choros angelorum in
cœlo dimisit: & veniens in hunc mundum, homi-
nem perditum per trigintatres annos quæsiuit: &
intantum se fatigauit, quòd de toto corpore suo
sudor sanguinis emanauit. Inuentam autẽ ouem
super humeros posuit, & portauit, quando crucem
pro peccatis nostris, proprijs humeris baiulauit:
amicos ad congratulandum sibi inuitauit, quan-
do cum homine ascendit, & omnem cœli curiam
lætificauit. Hæc etiam ascensio domini olim fuit
in translatione

4.Reg.2. in translatione Heliæ præfigurata. Helias legem A dei in Iudæa prędicauit,& transgressores legis audacter increpauit: propter quod magnā sustinuit à Iudæis persecutionem, sed apud deum meruit in paradisum translationē. Ita Christus in Iudæa viā veritatis docuit,& propter hoc à Iudæis mul- Philipp.2. tas persecutiones sustinuit: sed deus illum super omnes cœlos exaltauit, & nomen quod est super Luc.24. omne nomē illi dedit. Oportebat enim pati Christum,& ita intrare in gloriā suam:& multomagis oportet nos tolerare propter vitam æternam.

Oratio.

O Iesu corona celsior,qui resurgens à mortuis ad patris ascendisti dexteram: trahe ad te mentem meam,vt te solum ardēter desiderem & inquiram. Da quæso toto desiderio meo & studio tendere,quo te credo ascēdisse: vt in præsenti quidem miseria solo tenear corpore: tecum autē sim cogitatione & auiditate, vt ibi sit cor meum,vbi tu sis thesaurus meus desiderabilis & amabilis. Trahe me post te: vt per B tuam gratiam de virtute in virtutem ascendens, te deum deorum videre merear in Sion. Amen.

De scripturæ euangelicæ,ac fidei fine & vtilitate.
Caput.LXXXIII.

Ioan.21. Dicta & facta Christi scribi nequeunt ad plenum nec à nobis intelligi.

SVnt & multa alia signa & facta, in multitudine incomprehensibili existentia,pręter ea quę ab euangelistis sunt scripta,[quæ fecit Iesus] in terra,in se & in alijs, tam actib[us] cordis, quam oris & operis ante suam resurrectionem,& post eandē,[quæ] præ multitudine sua [non sunt scripta.Quæ si scribantur per singula,[quò ad facta particularia, & cōditiones virtutemq́ue eorum] [nec ipsum arbitror mūdum:[id est,homines huius mundi,[capere posse libros qui essent scribendi.]Non enim spatio locorum credendū est mundum capere nō posse: quia in eo scribi nō possent, si scripta non ferret: sed capacitate intellectus legentium & audientium,& quò ad incredulitatem infidelium,& quò ad mysteria & sensum comprehendi fortasse non possent. Facta enim & verba Christi non sunt hominis tantum,sed & dei:quia C illa humanitas erat organū diuinitatis:& ideo nō possunt ad plenum ab hominibus explicari, vel etiam comprehendi: quod patet ex hoc, q[uod] à principio ecclesiæ cœperūt sancti doctores libros scribere ad explicationem verborum & factorū Christi,& adhuc ad plenum non sunt elucidata:imò si mūdus duraret per mille milia annorum, & semper libri scriberentur,nunquam ad plenum elucidarentur: quia sicut dictum est,facta sunt & dicta dei, quæ sunt nobis incomprehensibilia, propter eorum excellentiam,respectu intellectus nostri:& ideo debemus subiugare,& captiuare intellectum nostrum in obsequium Christi, vt ei assentientes per fidē,quæ est in ænigmate, tandē veniamus ad cōtemplandam facie ad faciem. Vnde,secundum Chrysostomum, Nec Ioannes,nec alij euangelistæ omnia dixerunt: sed quæ erant sufficientia attrahere ad fidem audientes. Quoniam qui non credit his quæ dicta sunt, neque pluribus attendet: qui verò hæc suscipit, nulla indigebit alia in fide ratione. Tantum enim cōscripserunt,quantū ad fidē credentium sufficere posse cognouerunt: D & ideo pauca de pluribus elegerunt,facilius vt intelligantur, diligentius quærantur, fide credantur, & memoriæ tradantur. Vnde Augustinus: Cùm multa fecisset dominus Iesus,nō omnia scripta sunt:electa sunt autem quæ scriberentur,quæ saluti credentium sufficere videbantur. Hæc Augustinus. Materia quidem euangelij & omnium euangelistarum est eadem:scilicet sanctæ trinitatis mysterium. Christus secundū diuinam & humanam naturā dicta & facta eius,aliorumq́ue dicta & facta ad ipsum: omnes enim agunt de istis, & materia istorum. Intentio verò & finis omnium Finis & intētio scripturarū. est,per Christi gesta & doctrinam, fidem de eo astruere:quod ex fine libri Ioannis perpēditur. Vbi dicitur: Hæc autem scripta sunt,vt credatis:scilicet fide formata charitate:quia Iesus est Christus filius dei:scilicet naturalis,in potentia sibi æqualis,& per consequens idem in deitate:quia natura diuina est diuisibilis. Credatis,inquam,corde ad Roma.10. iustitiam,& ore confiteamini ad salutem:opere o- E stendentes ad fructum vitæ:quia fides sine operi- Iacob.2. bus mortua est. Ecce scripturæ vtilitas: scilicet, Scripturæ vtilitas. effectus fidei:ad hoc enim ordinatur tota scriptura noui & veteris testamenti. Quam autem vtilitatem ex hac credulitate consequamur,manifestatur cùm subiungitur: Et vt credentes vitam, scilicet æternam: in qua clarè videbis quod nunc creditur: habeatis nunc in spe, & in futuro in re: vel vt credentes vitam habeatis: hic vitam iustitię,quę habetur per fidem:iustus enim ex fide vi- Habac.2. uit: & in futuro vitam spei, quæ habetur per gloriam:& hoc in nomine eius,id est,per fidem nominis Christi: quia non est aliud nomen sub cœlo datū hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: virtute ergo nominis Christi & saluatoris,habetur vita æterna. Vnde Ioannes: Hæc est vita æterna: Ioan.17. vt cognoscant te verum deum,& quem misisti Iesum Christum. Finis itaq́ue,id est, finalis causa Causa finalis euāgelij. euangelij,est sanè credere,perfectè diligere, sacramentis insigniri:& horum trium finalis causa est vita æterna. Ad hæc quippe adipiscenda fuit intentio scribere, & prædicare euangelia. Veteris Veteris testamenti intentio. quidem testamenti intentio est, nouum figuris & ęnigmatibus demonstrare:euangelij autem,ad æternæ beatitudinis gloriam mentes humanas ac- F cendere. Fides ergo catholica, id est, vniuersalis, omnibus est necessaria ad vitam, & salutem æternam. Fidei succedit spes,& spei succedit beatitudo: charitas autem etiam fide & spe decedentibus, permanet & augebitur: & ideo maior his Credenda. esse dicitur. Quæ vero credenda sunt,ex symbo- Symbolū apostolorum. lo haberi possunt. Est enim symbolum,cōpendiosa collectio omnium ad salutem spectantiū. Sunt autem tria symbola. Primum,apostolorū. Secun- Symbola tria. dum,Niceni cōcilij. Tertium, Athanasij. Primū factum est,ad fidei instructionem. Secundum,ad fidei explanationem. Tertium,ad fidei defensionem. De primo ergo, in quo est fidei fundamentum, hìc videamus solum: quia hoc magis est ad propositum. Vbi sciendum est, quòd si respe- Articulorum fidei numerus. ctus habeatur ad eos qui ædiderunt hoc symbolū, tunc articuli sunt duodecim, secūdum numerum duodecim apostolorum. Si autem cōsideremus quæ radicaliter sunt credenda: tunc articuli sunt quatuordecim: quorum septem spectant ad diui-

 nitatem,

G nitatem,& septem ad humanitatem:& hęc signata sunt in septem stellis, & in septem candelabris aureis, in quorum medio ambulabat filius hominis. Sunt igitur septem articuli fidei, qui pertinēt ad diuinitatē. Primus est, vnum deum esse: qui notatur ibi, Credo in vnum deum. Credere deū, est credere deum esse: scilicet quia est: credere deo, est credere verbis eius,& sacris scripturis: credere in deum, est credendo deum fide & affectione, seu fide per dilectionem operante, in ipsum tendere & ire, ac membris eius incorporari. Secundus est, patrem esse deum: qui notatur ibi, patrē: quod hic personaliter tenetur: pater verò essentialiter tenetur, vbi agitur de paternitate adoptionis, qua paternitate ipsa trinitas pater est bonorum, vel creationis: qu a paternitate tota trinitas pater est tam bonorum q̃ malorum. Omnipotētem: appropriatè, quanuis & filius sit omnipotens,& spiritus sanctus: quia potentia appropriatè attribuitur patri, sicut sapientia filio, & bonitas spiritui sancto. Creatorem cœli & terræ: vbi per cœlum & terrā, H intelligitur tam spiritualis quàm corporalis creatura. Creare quippe, seu creatorem esse, potius sonat potentiam, quàm sapientiam, vel bonitatem: quia operatio egreditur à potentia: & ideo appropriatè attribuitur creare hic patri: sicut potentia: cùm tamen creet omnia pater per filium, cooperante spiritu sancto: quia indiuisa sunt opera trinitatis, & totæ tres personæ vnus sunt creator.

Articuli septem ad diuinitatem spectantes.

Paternitas multiplex.

Creatio potentiam sonat.

Tertius est, filium esse deum: qui notatur ibi,& in Iesum Christum: quæ duo nomina frequenter coniungūntur in nouo testamento: quia vnum, scilicet Iesus, quod interpretatur saluator, exprimit eius diuinitatem: nam inquantum deus, saluator est: reliquum, scilicet Christus, quod interpretatur vnctus, exprimit eius humanitatē: quia inquantum homo, vnctus est præ cōsortibus suis, filium eius vnicum: id est, naturalem, non adoptiuum: vel vnicum dicit, quia non est filius vnus inquantum deus, & alius inquantum homo: sed vnus Christus in duabus naturis, scilicet deitate & humanitate,& tribus substantijs: scilicet deita- I te, anima,& carne vnicus est filius. dominum nostrum: sicut enim pater dominus est omnium & omnipotens, ita & filius: quod intelligatur secundum deitatem: quia quanuis humanitati Christi collata sit omnium scientia, non tamen omnipotentia. Quartus est, spiritum sanctum esse deū: qui notatur ibi, Credo in spiritum sanctum: & circumloquitur hæc vox, spiritus sanctus, quando tenetur dictionaliter, tertiam personam in trinitate: quando autem in vi orationis tenetur, essentialiter sumitur,& conuenit trinitati. Sic ergo patet, quòd prædicti quatuor articuli sunt de diuinæ essentiæ vnitate, & personarum trinitate.

Quintus est, credere remissionem peccatorum his qui sunt in ecclesia: qui notatur ibi, Sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum cōmunionem: id est, credo sanctam ecclesiam catholicam, siue militantem, siue triumphantem, esse communionem, id est, congregationem vel societatem sanctorum. Vel sic, credo sanctam ecclesiam adhuc in terris militantem: & credo sanctorum communionem, id est, associationem in cœlo, scilicet esse ecclesiam triumphantem: quasi diceret, credo vtramque ecclesiam. Est autem sancta ecclesia in tres diuisa: vna est in mundo, quæ est adhuc in ti- K more & expectatione: alia est in cœlo, quæ est sine timore & expectatione: tertia est in purgatorio, quæ medio modo se habet: quia est in expectatione, cùm adhuc gloriam præsentem non habeant: & tamen sine timore, quia habent liberum arbitrium in bono confirmatum. καθολικὸν Græcè, Latinè sonat vniuersale. Et dicitur vniuersalis duabus de causis: scilicet quia vniuersaliter prædicata per quatuor partes terræ: & quia articulos habet veros vniuersaliter, quibus nullum falsum potest subesse. Remissionem peccatorum: id est, credo remissionem peccatorum fieri, scilicet per deum in baptismo triplici: scilicet fluminis,& flaminis, & sanguinis: siue post baptismum in pœnitentia. Sextus est, credere resurrectionē mortuorum: qui notatur ibi, carnis resurrectionem. In qua resurrectione credendum est idem corpus quod per mortem cecidit, ad eundem spiritum, id est, ad eandem animam rediturum.

Ecclesiæ sanctæ diuisio.

Catholicō

Septimus est, bonorum remuneratio, sub quo comprehenditur & malorum punitio: qui notatur L ibi, vitam æternam: quasi diceret, Credo vitam æternam, præmium bonorum: & mortem æternam, supplicium malorum. Et isti tres vltimi articuli ad diuinitatem pertinent: quia per virtutem diuinitatis fit peccatorum remissio: quæ est animæ viuificatio,& corporum resurrectio, atque corporum simul & animæ glorificatio. Alij septem sunt articuli, qui pertinēt ad humanitatem Christi. Primus est, credere filium dei cōceptum de spiritu sancto: qui notatur ibi, qui conceptus est de spiritu sancto, id est, operatione spiritus sancti. Vnu enim eodemq; momento segregata fuit illa caro assumpta à reliqua carne virginis, operatione spiritus sancti: & animata anima rationali: & deitas vnita ei. Vnde ly, de, non denotat substantiam causæ materialis, sed potius efficientis. Quanuis enim incarnatio filij sit opus totius trinitatis: quia quod operatur vna persona, operātur omnes, eo quòd sunt indiuisa opera trinitatis: tamen ipsa gratia mediante qua natura humana vnitur diuinæ, est donum appropriatum spiritui sancto: quia hęc gratia appropriatè procedit à cha M ritate, siue à benignitate dei, quæ spiritui sancto appropriatur: non enim deus, inquantum potens, vel inquantum sapiens, sed inquantum bonus & benignus nostrā redemptionem operatus est per incarnationem. Et tangitur hic natiuitas Christi in vtero: scilicet qua natus est de spiritusancto. Secundus est, filium dei natum ex Maria virgine: qui notatur ibi, natus ex Maria virgine: scilicet natiuitate ex vtero. Tertius est, filium dei pro nobis mortuum in cruce: qui notatur ibi, passus sub Pontio Pilato: id est, sub potestate Pilati Pontij generei crucifixus, ad distinguendum passionem eius à passionibus aliorum, qui in patibulis suspēduntur & citius moriuntur: mortuus, vera morte per dissolutionem animę à corpore, diuinitate tamen semper coniuncta vtrique: & sepultus, non tamen vt alij corruptus & incineratus. Quartus, filium dei descendisse ad inferos, secundum animam: qui notatur ibi, descendit ad inferna: descendit tantum in anima deitate vnita: quia corpus in sepulchro quieuit, deitate etiam ei vnita. Quintus, filium dei resurrexisse: qui notatur ibi,

Articuli septem ad humanitatē Christi spectātes.

De.

A tertia die resurrexit à mortuis: vt per synecdochen pars ponatur pro toto: vt videlicet pars illius parasceues, qua mortuus est, computetur pro die vna: & nox sequens cum die sabbati sequentis, pro alia: & nox sequentis dominicæ, cuius mane surrexit, pro tertia. Isti duo articuli dicunt totum, quod Christus nobis meruit per mortem suã: hoc autem est redemptio in anima, quæ completa est per fracturam inferni, in descensu ad inferos: & redemptio in corpore, quæ completa est in resurrectione, per gloriã corporis sui. Sextus, eundem ascendisse ad patris æqualitatem: qui notatur ibi, Ascendit ad cœlos: scilicet inquantum homo, & secundum humanitatem: quia vbique est secundum diuinitatem. Sedet ad dexteram dei patris omnipotentis, conregnans patri in æqualitate, secundum deitatem: & fruens potissimis bonis patris, secundum humanitatem: pacificè gloriatur, & omnia quietè cum patre iudicat & dispo nit. Septimus, filiũ dei iudicaturũ bonos & malos: qui notatur ibi, Inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Inde, id est postmodum: vel inde, id est, de cœlis, quos ascendit: venturus in die iuB dicij iudicare viuos & mortuos: ad literam, quia tunc viui & mortui reperiuntur iudicandi. Illi tamen viui morientur: sed statim in momento resurgent, iudiciũ cum resuscitatis recepturi. Isti quatuordecim articuli colliguntur de symbolo, quod apostoli condiderunt. Articulum primum & secũdum de diuinitate, posuit Petrus: Andreas tertium, Bartholomæus quartum, Simon quintum, Thadæus sextum, Matthias septimum.

Articulorum conditores.

Item primum & secundum articulum de Christi humanitate, posuit Iacobus maior: Ioannes tertium, Thomas quartum, Matthæus quintum, Iacobus minor sextum, Philippus septimũ. Si autem quęratur, an teneamur aliqua credere, quę nõ sunt articuli? dicendũ est, quòd sic. Oportet enim credere deo: quod est credere verbis eius, & sacræ scripturę. Sanè est circa hoc sciendum, quòd pars diuinæ scripturæ, quę est testimonialis & euangelica, in librorum quaternario continetur: sunt enim quatuor euangelistæ, quasi quatuor testes, quod homo ille qui dictus est Iesus, fuit Christus in lege C promissus, rex & dominus omnium, saluatoe hominum, filius dei. Diuiduntur ergo inter se libri quatuor euangelistarum: quia Matthæus intendit principaliter declarare illum hominem fuisse Christum: & ideo in principio dicens, Liber generationis Iesu Christi nõ expressit, filij dei: sed, filij Dauid, filij Abraham. Et in sequẽtibus subdit, Generatio Christi sic erat. Hinc est, quòd figura hominis inter quatuor animalia, euangelistas representantia, designat Matthęum: quia maximè immoratur circa hominem Christum: ostendendo Iesum fuisse illum, qui promissus fuerat in tota serie scripturarum. Vnde quasi de homine exorsus est scribere, dicens: Liber generationis Iesu Christi, &c. Marcus verò principaliter intendit declarare, illum hominem fuisse regẽ & dominum omnium: sicut in Daniele habetur, quòd in diebus quatuor regnorum, suscitaret deus cœli regnum quintum: quod non corrumpetur, cuius potestas erit potestas ęterna. Hinc est, quòd Marcus designatur per leonem, qui est rex & dominus aliorum animalium. Vnde & in eo auditur vox leonis, in deserto rugientis, & clamãtis. Hinc D est etiam, quòd maximè circa miracula immoratur, & circa resurrectionem, & parum ponit de doctrina Christi: quia principaliter intendit potestatem eius, & dominium, & virtutem explicare: quæ in resurrectione & miraculis maximè elucescunt. Lucas verò intẽdit principaliter declarare, illum hominem fuisse saluatorem hominum: & ideo in principio introducit Gabrielem, dicentem: Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluũ faciet populum suum à peccatis eorum: & in secundo capitulo subdit verbum angeli ad pastores, Natus est vobis hodie saluator in ciuitate Dauid. Hinc est, quòd maximè immoratur circa gesta & facta Christi, quæ sonant in clementiam & salutem, & in remissionem peccatorum. Et propter hoc in referendo passionem, maximè explicauit verba dulcia & clementia Christi: vt est illud: Pater dimitte eis, quia nesciunt quid faciunt. & illud: Hodie mecum eris in paradiso. & illud: Pater in manus tuas commendo spiritum meum: & ipse solus refert quomodo factus est sudor eius tanquam guttæ sanguinis decurrentis in terram: quasi in signum balnei salutaris, & medicinalis. E Hinc etiã est, quòd per figuram vituli, qui aptus est ad immolãdum, designatur. Vnde & à Zacharia sacerdote initium sumpsisse legitur. Ioannes verò principaliter intendit declarare, illum hominem fuisse dei filium, & verũ deum. Et quòd hæc sit conclusio, quam ipse intendit, ipsemet explicat circa finem sui euangelij: vbi ait, Hæc autem scripta sunt, vt credatis quoniam Iesus est Christus filius dei: & vt credentes vitam habeatis in nomine eius. Hinc est, quòd incipit à Christi deitate, dicendo: In principio erat verbum: & ferè in quolibet euangelij capitulo, semper infert illum hominem fuisse filium dei. Hinc est etiam, quòd per aquilam figuratur: quia assumptis pennis aquilę, ad altiora volans, de verbo dei disputat & philosophatur. Sic igitur quatuor libri euangeliorum habent pro subiecto idem: scilicet, hominem Iesum: & de illo subiecto quatuor declarare intendunt, Matthæus quidem, quòd fuit Christus in lege promissus. Ioannes verò, quòd est verus deus, & dei filius. Lucas autem, quod est verus saluator F hominũ. Marcus verò, quod est rex, & etiam imperator omnium. Et hoc probãt per facta & dicta, quæ testificantur illum hominem fuisse in conspectu discipulorum suorum, & multitudinis Iudæorum. Et sic quatuor euangelia distinguuntur, non penes quatuor subiecta, sed penes prædicata de eodem subiecto. Et ordinantur secundum ordinem ęditionis librorum: non secundum ordinem originis, vel dignitatis materiæ. Incipit ergo Matthæus partem testimonialem scripturæ diuinę, & probat hominẽ Iesum Messiam, & Christum, in scripturis promissum fuisse. Et hoc sibi maximè cõgruebat: qui in Iudæa Hebręo sermone & fratribus Iudæis ad Christum conuersis scribebat. Intendit ergo minorem vnius rationis probare: ac si ita velit arguere: Ille homo in quem concordant voces omnium prophetarum, quantum ad omnia quæ prophetata fuerũt de illo qui dicebatur Messias & Christus: ille inquam, homo fuit verè Christus. Non enim est possibile, quòd omnia concurrant in aliquam personã quæ

Credenda extra symbolũ quæ sint.

Euãgelistarũ differẽtiæ & intentiones.

Danie. 6. & 7.

Intentio rursus euãgelistarũ.

Matthæus de Christo probat, quod fuit Messias.

G de Christo dicta sunt, quin illa persona sit Christus. Quanuis ergo duæ vel tres cōditiones prædictæ in prophetis, possent alicui personæ conuenire, non tamen omnes: alioquin vana & absque vlla vtilitate reuelatio prophetica præcessisset: in nullo enim nos introduxisset ad Christum, sed potius errandi materiā præbuisset. Propter quod

Lucæ. 24.

saluator dicebat, quòd necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege, prophetis, & psalmis de me. Ex quibus patet, quòd ille vere debet dici Christus, in quem consonant omnium prophetarum voces. Sed modo sic est, quòd in illum sacrū hominem, qui dictus est Iesus, cōcordauerunt voces omnium prophetarum, quantum ad concursum omnium conditionum, quas de Christo prędixerant: ergo homo ille fuit Christus. Hanc autem minorē intendit probare euangelista Mathęus, quantum ad viginti & duas conditiones in genere, quas de futuro Christo prædixerunt prophetæ: & intendit sic arguere: In illo homine qui dictus est Iesus, testis sum ego quòd omnia concurrerunt, quæ prophetæ prædixerant futura esse in vero Christo: siue quantum ad propagationem

Signa vēturi Christi in Christo visa.

H regiam, & Dauidicam: siue quantum ad grauidationem & gignitionem virgineam: siue quantum ad apparitionem sydeream, & adorationem regiam: siue quantum ad nominationem floridam & nazarę am: siue quantum ad acclamationē præcursoris præuiam: siue quātum ad obsequium angelorum & ministrationem sedulam: siue quantum ad conuersationem primariam in Galilæa, & in terra Zabulon & Neptalim: siue quantum ad expositionem decalogi, & legisdationem authenticam & nouam: siue quantum ad multiplicem operationem deificam, & miraculorum coruscationem mirificam: siue quantum ad conuersationem pacificam & humillimam: siue quantum ad eruditionem parabolicam, & doctrinam figuratiuam: siue quantum ad nutritionem prouidam & benignam, ex panibus multiplicatis: siue quantum ad detestationem veridicam omnis hypocrisis & ceremoniatum: siue quantum ad colligationem geminam duarum naturarum, diuinæ scili-

I cet & humanæ in vno homine, siue quantum ad ecclesiasticam dispositionem & hierarchicam ordinationem vnius noui regni ecclesiæ: siue quantum ad ostētationem pauperrimam, & sessionem super pullum asinę: siue quantum ad excæcationem Iudaicam, quò ad pharisæos & populi seniores: siue quantum ad reserationem prophetiæ arcanorum & futurorū: siue quantum ad institutionem mirabilem & insolitam nouorum sacramentorum: siue quantum ad tolerantiam amarę & salutiferę passionis: siue quantum ad suscitationem magnificam, & resurrectionē stupidam: siue quantum ad conuocationem multimodam omnium gentium, linguarū & populorū. Hæc enim vtiq; verificata sunt in hoc homine sacro Iesu, quæ prophetæ prædixerant de Christo: ergo ipse est verus Christus, nec est alius expectandus.

Marcus de Christo probat, q erat rex omnium.

Marcus verò, apostoli Petri discipulus, qui in Italia euangelium Græcè scripsit: probat de illo fœlici homine, qui dictus est Iesus, quòd fuit rex & dominus omnium: & excedens verè in potestate & virtute omnem hominem, & omnem creaturam: quod patet, quia non tractat nisi de præcipuis & excellentioribus miraculis eius: & ferè in quolibet capitulo concludit magnitudinem potentiæ & virtutis in eo: & istam conclusionem sempee infert in toto euangelio: finitq; dei euangelium, in ascēsione eius in cœlum, & sessione à dextris dei: & quòd discipuli profecti prædicauerunt vbique domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Sic ergo patet, quòd est conclusio quam Marcus in euangelio suo intendit: hominem scilicet Iesum esse & fuisse virtutum dominum, & imperatorem, & regem omnium. Nam in hac conclusione finit euangelium: & ipsam interserit in suo processu quasi per totum. Hanc autem conclusionem suo testimonio probat, narrando facta illius hominis, & intendendo vnum talem syllogismum: Ille homo cuius virtutem ac potestatem extendi vidimus ad omnem spiritum creatum & increatum: scilicet ad spiritum propheticum, & diuinum, & angelicum, & apostaticum: & quam extendi vidimus ad languores & infirmitates corporum: & quam extendi vidimus ad remissionem peccatorum, & ad infirmitates animarum: & quam extendi vidimus ad totam legem Mosaïcam, & sabbatum immutandum: & L

quam extendi vidimus ad transferendum virtutem & potestatem in alterum, vt & ille similiter operetur virtuosè: & quam extendi vidimus super mare & ventum, & super aquæ & aëris elemētum: & quam extendi vidimus ad mortis vinculum, & quorumcūque viuentium, siue hominum, siue brutorum: & quam extendi vidimus ad multiplicandum corporalem cibum, & alimenta panum: & quam extendi vidimus ad dispensandum super omnem statum humanum: & quam extendi vidimus ad restituendum auditum, & loquelæ instrumentum: & quam extendi vidimus ad illuminādum tam spiritualem quàm corporalem visum: & quam extendi vidimus ad naturam passibilem & impassibilem commutandum: & quam extendi vidimus non solum in propinquum, sed etiam ad omnem distantem locum, dum tamen inueniret fidelem hominem & credulum: & quam extendi vidimus ad interpretandum mandata legalia, & superaddendum perfectionis consilia: & M

quam extendi vidimus ad regnum & thronum Dauid obtinendum, iuxta miraculosum clamorē populi, & iuxta testimoniū quod fuerat per prophetas prædictum: & quam extendi vidimus ad conuincendum potentiam, & omnem aduersariorum astutiam & machinationem: & quam extendi vidimus ad pręcognoscendum omnem futurorum euentum, & totum seculi decursum vsque in finem: & quam extendi vidimus ad tolerandum summè, fortiter, & magnanimiter omne aduersum, & præcipuè mortem amarissimam, quæ est vltimum terribilium: & quam extendi vidim⁹ ad reuoluendū proprium monumētum, & inde egrediendum, cùm tamen verè mortuus fuisset: & quā extendi vidimus ad aperiendum cœlum, & ad sedendum super regale & generale gloriæ solium, & ad dexteram patris. Ille vtiq; homo verè fuit rex virtuosissimus & domin⁹ omnium. Sed homo ille qui dictus est Iesus, habuit conditiones prædictas, igitur ipse fuit omniū dominus, & rex virtuosus. Hāc minorem seriosè Marcus deducit, & quantū ad viginti cōditiones eius, in euāgelio suo probat.

Lucas de Christo probat, quod saluator hominum fuit. Luc. 1. & 2

A Lucas autem, apostoli Pauli discipulus, qui in Achaię, Bithyniçq; partibus euangelium Græcè condidit, intendit istam conclusione: scilicet quòd homo ille qui dictus est Iesus, fuit saluator hominum, & medicus animarũ: quod congruebat, quia erat arte medicus, vt dicit Hieronymus. Hinc est, quòd in primo capitulo introducit angelum dicentem: Vocabis nomen eius Iesum: id est, saluatorem: & Zachariam ei dicentem, Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos: & angelum euangelizantem, Natus est nobis hodie saluator: & Simeonem dicentem, Viderunt oculi mei salutare tuum: & vbiq; per totum euangelium semp agit de illo homine, sub ratione qua saluator est & medicus animarum. Vnde solus ipse narrat de Maria Magdalena, & solus ipse ponit multas parabolas ad pietatem, & misericordiam, & remissionem peccatorum pertinentes: per quod patet, quòd sua intẽtio principalis fuit probare conclusionem prædictam. Intendit igitur probare eam per talem rationẽ & syllogismum:

B Homo ille cuius ingressus & introductio, cuius etiam conuictus & conuersatio, cuius conatus & recollectio, cuius affatus & eruditio, cuius discessus per mortem & consummatio, cuius regressus à mortuis & resurrectio fuit per modum cuiusdã spiritualis antidoti, & medicinæ salutaris omnium hominum: vtique homo iste censendus est saluator hominũ, & medicus animarum. Sed ita fuit de illo homine, qui dictus est Iesus: Ergo ipse fuit spiritualis hominum medicus & saluator. Minorem istius, quantum ad sex conditiones positas in maiori, intendit Lucas deducere in suo euangelio, & probare. Primò enim probat, quòd huius hominis introductio & ingressus fuit per modum cuiusdam saluatoris mundi, & medici spiritualis: & tractat de triplici introductione istius hominis. Prima quidem, in vterum maternum, per conceptum. Secunda, in mundum, per natiuitatem & ortum. Tertia, ad totum populum, circa annum tricesimum. Secundò probat, quòd huius hominis conuersatio, & conuictus cum hominibus, fuit per modum veri saluatoris: & ostẽdit qualiter iste

C homo per sui conuersationem & conuictum exemplarem, nisus est homines medicare & saluare: describens eum fuisse exemplar omnis pœnitentiæ, exemplar omnis deuotionis & latriæ, exemplar mititatis & patientiæ, exemplar liberalitatis & beneficentiæ, exemplar humilitatis & beneuolentiæ, exẽplar veritatis & existentiæ, contra omnem hypocrisim: exemplar omnis perfectionis & superexcellentis vitæ, exemplar compassionis & misericordiæ atque clementiæ: & ex his octo conditionibus patet, qualiter sua conuersatio & conuictus fuit ad medicandum & saluandum mundum. Tertiò probat, quòd illius hominis totalis conatus & recollectio fuit ad saluãdum homines, & tribuendum eis spiritualem medicinam: & ostendit qualiter homo ille conatus est ad salutem vocare & reducere homines per seipsum, & per alios, scilicet p duodecim apostolos, & septuagintaduos discipulos. Quartò probat, quòd hominis huius affectus & eruditio ostendit ipsum fuisse omnium hominum saluatorem: quia tota sua eruditio ordinabatur ad pellendum peccata & morbos animarum: & ponit plures morales

eruditiones, summè accommodè ad hominum sa- D lutem, & curationem, seu remotionem à vitijs, pertinentes. Quintò probat, quòd illius hominis discessus & consummatio per mortem, fuit verè medicinalis, & veri saluatoris mundi. Vnde introducit eum dicentem: Hoc est corpus meum, Lucæ. 22. quod pro vobis tradetur: & hic est sanguis meus, qui pro vobis fundetur: & plura alia verba clementiæ superius dicta. Sextò probat, quòd istius hominis regressus ad nos & resurrectio, fuit veri saluatoris mundi. Vnde ostendendo quòd ipse erat verè iste qui omnium gentium erat medicus & saluator, inducit quod, sicut scriptum est, oportebat pati & resurgere Christum à mor- Lucæ. 24. tuis tertia die, & prædicare in nomine eius pœnitentiam & remissionem omnium peccatorum in omnes gentes. Ioannes verò, qui in Asia euangelium Græcè scripsit, introducit istam conclusionem: quòd homo ille, qui dictus est Iesus, fuit verè filius dei: quod non debet intelligi quòd sit filius dei per adoptionem & gratiam, habens humanam naturam: imò habẽs in se verè illum, qui ab æterno fuit filius à patre genitus, in substantia diuina: nec debet etiam intelligi, quòd sit homo ille filius dei, per cõuersionem deitatis in carnem: sed debet intelligi per assumptionem carnis à filio dei. Hanc conclusionem probat multipliciter & deducit, & intendens rationem vnam & vnicum syllogismum ad eam probandam, sic arguit:

Ioãnes probat Christum dei filium.

E Homo ille qui est verè media persona intrinseca in trinitate: & est deo ęqualis in authoritate: & est deo æqualis in efficacia & salubritate, respectu hominum: & est deo æqualis in illapsu & immensitate: & est deo æqualis in modo operãdi, & actiuitate: & est deo æqualis in reficiendo mentem, & in cordis societate & gratia: & est deo æqualis in instruendo, & in veræ doctrinæ claritate: & est deo æqualis in duratione & æternitate: & est deo æqualis in honore & gloria, ac cultu, seu latriæ, & adorationis dignitate: & est deo ęqualis imò idem cum patre in essentia & maiestate: & est deo æqualis in beneuolentia ad homines & pietate: & est deo æqualis in dominio & regni solennitate: &

F est deo æqualis in amicitia & charitate: & est deo æqualis in insistentia mutua in seinuicem, & intimitate: & est deo æqualis in conferenda gratia hominibus, & influenda sanctitate: & est deo æqualis in sapientia, & scientiæ luminositate: & est deo æqualis in beatitudine, & æterna fœlicitate: & est deo æqualis in patientia & longanimitate: & est patri æqualis in producendo spiritum, & inspiratiua fœcunditate: ille vtique homo est verè filius dei. Nam istæ decem & septem conditiones intermediæ, probant ipsum esse verum deum: prima verò conditio & vltima, ostendunt ipsum esse verum deum qui est filius dei: quia hæ duæ proprietates competunt filio. Sed homo iste, qui dictus est Iesus, habuit supradictas decem & nouem conditiones, vt manifesta experientia Ioannem & alios discipulos edocuit: Ergo ipse verè est filius dei. Probat ergo Ioannes istas decem & nouem conditiones fuisse in homine, qui dictus est Iesus, secundum quòd ipse verè expertus est: & cæteri discipuli qui fuerunt cum eo. Tandem conclusionem diffusè probatam infert, recolligit, & concludit, dicens: Hæc autem Ioan. vlti.

 scripta

G scripta sunt, vt & vos credatis: quia Iesus est Christus filius dei viui: & ponit vlteriorem finem, ad quem ordinatur ista conclusio, subdens: & vt credentes vitã habeatis in nomine eius. Vltimo verò, tanquam tabellio & notarius publicus, concludit, quòd ipse [est discipulus ille qui testimoniũ perhibet de his,] & scripsit hæc: & scimus quia verum est testimonium eius. [Ponitq; conditionem suam de familiaritate: quia recubuerat [in sinu eius in cœna,] illius hominis: & idcirco multa secreta didicerat, vnde prædicta probantur, & notarius ille authenticus redditur & solẽnis. Ad hanc partem sacræ scripturę testimonialẽ & euangelicã, ascendendum est per ascensum scalarem & cœlicum. Sunt enim euangelia scala Iacob, quia eis innititur dominus, & ibi reperiuntur, ibiq; videntur angeli ascendentes, & descendentes: quia diuina opera, quibus voluit nobis condescendere, & nos in cœlum erigere, ibi per euangelistas quasi per vera quatuor cherubim, secundum Hieronymũ diffunduntur. De quo ascensu scriptum est in Genesi, quòd vidit Iacob in somnis scalam, & cacumen
H eius tangens cœlum: & angelos dei ascendentes & descendentes, & dominum ipsi scalæ innixum.

Ioãnes fungitur officio & more notarii & tabellionis.

Gene. 28.

Oratio.

Domine Iesu Christe, qui nos per scripturam & doctrinam euangelicam, vocare dignatus es ad fidem catholicam: vt credentes vitam habeamus æternam, nunc quidem in spe, & in futuro in re: & hoc in nomine tuo, & per fidẽ nominis tui: quia non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: præsta mihi immerito & omnium infimo, vt corde credam ad iustitiam, & ore confitear ad salutem, ac opere ostendam ad vitæ fructum & vtilitatem: quatenus te miserante ad æternæ beatitudinis gloriam nunc mente accendar: & tandem re ipsa peruenire merear, Iesu mũdi saluator. Amen.

Acto. 4.

De Pentecoste. Caput. LXXXIIII.

Acto. 2.

I Die verò pentecostes, id est, quinquagesima à resurrectione, sed decima ab ascẽsione domini, narrat dominus Iesus patri de promisso suo, quod discipulis fecerat de spiritusancto mittendo. Patre ergo gratum hoc habente, mittunt spiritumsanctum, vt ad discipulos descendat, eosq; repleat & consoletur: roboret ac instruat, ac cumulum virtutum & gaudiorum eis conferat. Et statim paratus spiritussanctus subitò venit, & super eos descendit. Notandum autem, secũdum Bedam, quòd dominus Iesus eundem spiritum veritatis, & à se mittendum esse prædixit: & eundem mox à patre procedere subiungit: non quia idem spiritus aliter à patre procedat, quàm à filio mittitur: aut alio tẽpore à patre procedat, quàm cùm à filio mittitur: sed ideo filius eũ à se mitti, & à patre dicit procedere: vt aliã patris, aliã esse suã personã designet, atq; in eadẽ distinctione personarũ vnam esse operationem: ac volũtatem suam cum patris voluntate & operatione denunciet. Cùm enim eiusdem spiritus gratia datur hominibus, mittitur profectò spiritus à patre: mittitur & à filio: procedit à patre, procedit & à filio: quia K & eius missio est ipsa processio, qua ex patre procedit & filio. Venit & sua sponte: quia sicut coæqualis est patri & filio, sic eandem habet voluntatem communem cum patre & filio. Hæc Beda. Πεντηκοστὴ interpretatur quinquaginta, & est Græcum vocabulum, sicut παρασκευὴ & σκηνοπηγία. Iudæi enim admixti Grecis, qui inter eos sicut cæteræ nationes conuersabantur, Græcis crebrò vocabulis vtebantur. Est autem pentecoste æquiuocum ad quinquagenam, & eius solennitatem septẽ diebus protelatam. Tria enim erant festa diebus septem durantia: scilicet pascha, pentecoste, & scenophegia. [Cùm ergo complerẽtur dies pentecostes, [id est, quinquagenę à resurrectione: & inchoarentur dies pẽtecostes, id est, illius solennitatis septem dieb⁹ protelandę: erant pariter in cœnaculo montis Sion, vbi cœna facta fuerat, discipuli ferè centum viginti, vtriusq; sexus, congregati in oratione perseuerantes, & promissionem sancti spiritus expectantes. Duodenarius ille apostolorum numerus iam erat deculpatus. Et hora diei tertia [factus est repentè de cœlo,] id est de aëre, [sonus:] quia fragor quidam insonuit, [tanquam aduenientis spiritus,] id est flatus [vehementis:]vt, tanquam, sit nota similitudinis: ac si diceretur, venit spiritus in similitudine venti vehementis: vel, tanquam spiritussancti vehementis: vt, tanquam, sit expressiuum veritatis: quia verè spiritussanctus dicitur vehemens, quasi vehens nos à mente, & à mentis affectibus alienans: vel, quasi vę adimens: id est, æternam damnationem auferens. Potest ergo ad sonum & ad spiritũ sanctum referri, quod dictum est, [tanquã aduenientis spiritus vehementis:]quia æquiuocũ est ad vtrumq;. Venit in sono, ad terrendum rebelles: & in flatu, qui ab interiori procedit, ad viuificandum deuotorũ affectus. [Et repleuit] sonus ille vel spiritussanctus, totam domum vbi erant sedentes: [id est, omnes in domo sedentes, implentes quod dictum fuerat eis à domino: Sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Hæc enim dona nõ nisi in vnum congregatis per consensum, & ad superiora subleuatis per desiderium, venire potuerunt. M
Et linguæ diuisæ sunt velut ignis, [& apparuerunt illis dispertitę linguæ tanquam ignis:]id est, radij ignei in modum linguarum insidentes capitibus singulorũ, vt ait Gregorius: Bene in igne spiritus apparuit: quia ab omni corde quod replet, torporem frigoris excutit: & hoc in desiderio suę æternitatis accendit. Vnde & Origenes: Deus noster ignis consumens est, quamdiu in nobis sunt quæ consumi digna sunt: cùm autem consumpta fuerint, iam non erit ignis cõsumens, sed illuminans. Vnde etiam Hieronymus: Ignis duplicem naturam habet, quoniam & lucet & vrit: sic & deus lucet iustis, & peccatores incendit. Insuper & septem dona spiritussancti congruè demonstrantur in igne. Spiritus enim sanctus instar ignis: primò purgat, per donum timoris: secundò liquefacit, per donum pietatis: tertiò decorat, per donum scientiæ: quartò consolidat, per donum fortitudinis: quintò eleuat, per donum consilij: sextò illuminat, per donum intellectus: septimò dulcorat, per donum sapientiæ. Primus effectus ignis patet in veste salamandrę secundus

Spiritus idẽ à patre procedit, & à filio mittitur.

Petecoste.

Festa tria septẽ dierum.

Spiritus vehemens.

Lucæ. 24.

Linguæ igneæ.

Deute. 3.

Spiritussanctꝰ igni assimilat.

Ignis effectus.

A fecundus in cera, tertius in metallis, quartus in lateribus, quintus in vaporibus, fextus in lucernis, feptimus in cibis. [Et] fic repleti funt omnes fpiritu fancto: & deinde [cœperunt loqui varijs linguis,] fecūdum impetum eiufdem fpiritusfancti, & [prout ipfe fpiritusfanctus dabat] eis pronunciare, & [eloqui:] qui diuidens fingulis prout vult, & fpirans vbi vult, quando vult, quantum vult, quomodo vult, & quib⁹ vult, radiofo lumine fcientiæ omnē eos veritatem edocuit: & inextinguibili charitatis ardore, ad omnem dilectionem accendit, & inuincibili vi fortitudinis in omni virtute firmauit, infpirans illis omnium linguarum notitiam: iuxta quod legitur in fapientia,

Sapien.1.

Spiritus domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia: fcilicet homo conuenientiam habens cum omni creatura: & propter quem facta eft omnis creatura, fcientiam habet vocis: id eft, linguarū. Ac fi diceretur: Spiritusfanctus replens orbem terrarum, dedit difcipulis fcientiam linguarum, vt linguis omnium gentium loque-

B rentur. Tunc enim ecclefia in vna gente erat: cumq; loquerentur linguis omnium, fignificabatur, quòd ecclefia crefcēdo per omnes gentes linguis omnium locutura effet: quia iam ecclefia linguas omnium habet. Vbi ergo iam omnes linguę loquebantur, omnes linguæ credituræ oftendebātur.

Species effectui congruit.

Ipfa autem fpecies creaturæ in qua fpiritusfanctus vifibiliter defcendit, ad quē vfum tunc in apoftolos defcenderit expreffit: vt fcilicet ori verbum, intellectui lucem, & affectui ardorem, & cordi robur miniftraret. Lingua enim verba explicat, ignis verò illuminat, calefacit, & teftam roborat. Sed ad alium vfum, fcilicet ad relaxandum peccata datus fuit, quando poft refurrectionem fuam dominus apoftolis infufflauit, & dixit: Accipite fpiritum fanctum: quorum remiferitis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt.

Ioan. 20.

Spirit⁹ fanctus bis miffus fup Chriftū, & totiēs fup difcipulos

Vbi notandum, quòd fpiritus fanctus bis miffus eft fuper Chriftum, & bis fuper difcipulos. Super Chriftū quidē & in fpecie columbæ in baptifmo, & in fpecie nubis in transfiguratione: quia gratia Chrifti, quæ datur per fpiritum fanctum, deriuanda erat ad nos per propagationē

C gratiæ in facramentis: & fic defcendit in fpecie columbæ, quæ eft animal fœcundum: & per doctrinam, & fic defcendit in nube lucida. Vnde & ibi

Marci.9.

oftenditur doctor: ipfum, inquit, audite. Super apoftolos autem primò defcendit in flatu, ad fignificandum propagationem gratiæ in facramentis, cuius ipfi miniftri erant, vnde dicitur: quorum remiferitis peccata, remittuntur eis: fecundò, in linguis igneis: ad fignificandum propagationem gratiæ per doctrinam. Vnde poftquam [repleti funt omnes fpiritu fancto,] ftatim [cœperunt loqui varijs linguis.] Bis ergo, fecundum Greg. fcriptū legim⁹ apoftolos manifefta donatione fpiritū fanctum accepiffe: primùm domino confiftente in terra, per infufflationem: poftmodum præfidente in cœlo, in varijs linguis per ignem: quia charitas, quæ in cordibus per fpiritum fanctum diffunditur, duobus præceptis, fcilicet dilectione dei & proximi impletur. In terra datur fpiritus, vt diligatur proximus: è cœlo datur fpiritus, vt diligatur deus. Et ficut vna eft charitas & duo præcepta: ita vnus fpiritus, & duo data. Et quia per dilectionem proximi, peruenitur ad dilectio- D nē dei: rectè primò datur fpiritus in terra, & poftmodum è cœlo. Sicut enim ait Ioannes: Qui non

1.Ioan.4.

diligit fratrem fuum quem videt, deum quem nō videt quomodo diligere poteft? Infuper etiam datus eft apoftolis fpiritus fanctus ante paffionem ad purgandum quando fuerunt baptizati, & ad faciendum miracula quando ad prædicandū funt miffi: & dictum eft eis: ęgros fanate, & dæmones

Marc.vlti.

eijcite, mortuos fufcitate. Vnde Hieronymus: Ego quidem audacter pronuncio, apoftolos ex eo tempore quo crediderunt domino femper fpiritū fanctum habuiffe, nec abfque eius gratia figna facere potuiffe: fed cum pro modulo atque menfura recepiffe. Primò autem die refurrectionis eius acceperunt gratiam fancti fpiritus, qua peccata dimitterent & baptizarent, ac fpiritum adoptionis credentibus traderent. Die verò pentecoftes eis amplius repromiffum eft: videlicet quòd virtutem ex alto reciperent, qua & euangelium Chrifti cunctis gentibus prędicarent. Vnde Leo papa: E

Spiritus fanctus nō nūc primū datus.

Non igitur ambigamus, quòd cùm in die pentecoftes impleuit difcipulos domini fpiritus fanctus, non fuit huius inchoatio muneris, fed adiectio largitatis. Nam & patriarchæ, & prophetæ, & facerdotes, omnesq; priorum temporum fancti funt eiufdem fpiritus fancti fanctificatione vegetati: & fine hac gratia nulla vnquam funt inftituta facramenta, nullaq; celebrata myfteria, vt eadem femper fuerit virtus charifmatum, quanuis non eadem fuerit menfura donorum. Hæc Leo.

Spirit⁹ fancti miffio duplex.

Et fciendū, quòd fpiritus fanctus datur, feu mittitur vifibiliter & inuifibiliter. Vifibiliter, cùm in aliquo figno vifibili demonftratur. Eft autem in

Species in qbus apparuit quinq;

quintuplici fpecie demonftratus. Primò in fpecie columbæ fuper Chriftum baptizatum. Secundò, in fpecie nubis lucidę, fuper Chriftum transfiguratum. Tertiò, in fpecie flatus, quando infufflauit & dedit fpiritum fanctum ipfo die pafchæ. Quartò, in fpecie ignis & linguæ: in qua duplici fpecie apparuit hodierna die.

Matth.3. Marci.17. Ioan.2. Acto.2. Ioan.3.

Inuifibiliter autem mittitur, cùm ad fanctificandum creaturam mentibus caftis illabitur. Vnde dicitur: Spiritus vbi vult fpirat, & vocem eius audis. Sed nefcis vnde veniat, aut quó vadat. Nec mirum: quia dicit F

Verbi diuini ingreffio.

Bernardus: De verbo inuifibili per oculos non intrauit, quia non eft coloratum: fed neque per aures, quia non infonuit: neque per nares, quia non aëri mifcetur, fed menti: neque per fauces, quia non eft manfum, id eft comeftum vel hauftum: nec tactu comperi illud, quia palpabile non eft. Quæres igitur cùm fint inueftigabiles viæ eius, vnde illud adeffe nouerim? Nempe ex motu cordis, intellexi præfentiam eius: & ex fuga vitiorum carnaliumq; compreffione affectuum, aduerti potentiam virtutis eius: & ex difcuffione fiue redargutione occultorum meorum, admiratus fum profunditatem fapientiæ eius: & ex quantulacunque emendatione morum meorum, expertus fum bonitatem manfuetudinis eius: & ex reformatione & renouatione fpiritus mentis meæ, percepi vtcunque fpeciem decoris eius: & ex contuitu omnium horum fimul, expaui multitudinem magnitudinis eius. Hæc Bernardus. Vnde & Chryfoftomus: Si quādo boni aliquid cogitamus, fciamus quia fpiritus fanctus habitat in nobis:

G si verò aliquid mali, signum est quòd spiritus san
ctus recessit à nobis. Vnde etiam Augustinus:
Primis temporibus cadebat super credentes spi-
ritus sanctus, & loquebantur linguis quas non di
dicerant, quomodo spiritus sanctus dabat eis pro-
Spirit⁹ san nunciare. Signa erant tēpore oportuno. Oporte-
cti presen- bat enim ita significare in omnibus linguis spiri-
tiæ signa. tum sanctum, quia euāgelium dei per omnes lin-
guas cursurum erat toto orbe terrarum. Signifi-
catum est illud, & transijt. Si ergo per hæc mira-
cula non fiat modo testimonium præsentiæ spi-
ritus sancti, vnde fit: vnde cognoscit quisque ac-
cepisse se spiritum sanctū. Interroget cor suum,
si diligit fratrem, manet spiritus dei in illo. Vi-
deat, probet seipsum coram oculis dei. Videat si
est in illo dilectio pacis & vnitatis, & dilectio ec-
clesiæ toto terrarum orbe diffusæ. Non attendat
eum solum diligere fratrem, quem attendit ante
se. Multos enim fratres nostros non videmus, &
in vnitate spiritus illis copulamur. Quid mirū:
quia nobiscum non sunt? in vno corpore sumus,
vnum caput habemus in cœlo: ergo si vis nosse
quia accepisti spiritum sanctum, interroga cor
H tuum si est tibi dilectio fratris: securus esto, non
potest esse dilectio sine spiritu dei: quia Paulus
Roma. 5. clamat, Charitas dei diffusa est in cordib⁹ nostris,
per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Hæc
Augustinus. Missio ergo spiritus sancti inuisibi-
lis fit in habitatione creaturæ rationalis, sed mis-
sio visibilis fit ad inhabitationem demōstrandam
alijs. Et notādum, quòd spiritum sanctum ali-
cui inesse certitudinaliter scire non possumus:
quia spirit⁹ vbi vult spirat, & nescis vnde veniat,
Signa pre- aut quò vadat. Coniecturaliter tamen possumus
sentiæ sācti colligere aliqua signa per effectus, ex quibus vt-
spiritus. cunque conijcere possum⁹ spiritum sanctum ali-
cui adesse vel inesse: & hoc differenter, secundum
triplicem statum: scilicet incipientium, profici-
entium, & perfectorum. Nam secundum cuiusli-
bet status exigentiā, spiritus sanctus diuersimodè
in hominib⁹ operatur: & secūdū hoc diuersimodè
signa accipiuntur. Nam spiritus sanctus spirat,
inhabitat, & replet. Spirat, quò ad incipientes: in-
I habitat, quò ad proficientes: & replet, quò ad per-
fectos. Signa autem spiritus sancti quibus spirat,
quò ad incipiētes, secundū Bernar. tria sunt. Pri-
mum, est dolor de culpa præterita: quia spiritus
sanctus odit sordes, nec habitare potest in corpo-
re subdito peccatis. Secundum, est firmum pro-
positum cauendi futura cum effectu: quod nulla-
tenus haberi potest conatu proprio, sine spiritu
sancto per gratiam assistente, & infirmitatem no-
stram adiuuante. Tertium, est promptitudo boni:
quia, secundum Gregorium, amor dei qui est spi-
ritus sanctus, nunquam est ociosus: operatur enim
magna, si est. Quò ad proficientes verò sunt
tria alia signa, quibus conijcitur spiritum sanctū
eos inhabitare. Primum, est frequens & iusta cō-
scientiæ examinatio, non solum de peccatis mor-
talibus, imò de venialibus: quia sicut spiritus san-
ctus opponitur peccato mortali, ita feruor chari-
tatis, q est à spiritu sancto, opponitur peccato ve-
niali, vt ipsum ab anima expellat, ne spiritui san-
cto displiceat. Secundum signum, est concupi-
scentiæ diminutio: quanto enim in proficiente
charitas semper augetur, tanto cor à temporali-

bus elongatur. Vnde dicit Augustinus: Quòd K
charitatis venenum, est concupiscentia tempora-
lium: & nutrimentum charitatis, est diminutio cu
piditatis. Tertium signum, est studiosa mandato-
rum obseruatio: quia obseruatio mandatorum si-
ne vera dilectione esse nō potest. Et ponit de hoc
exemplum Augustinus: Quis est, inquit, qui di-
cit diligo imperatorem: sed odio legem suam? Si
ergo te dicis diligere deū, mandata eius obserua.
Quò ad perfectos autem sunt alia tria signa, ex
quibus coniecturatur spiritus sanctus eos reple-
uisse. Primum est, diuinæ veritatis manifestatio:
cùm enim spiritus sanctus, sit spiritus veritatis:
proprium est sibi docere omnē veritatem: & ideo
in quocunque fuerit spiritus sanctus, per aliquas
reuelationes diuinorum secretorum se pandit, &
ei tanquam amico secreto communicat. Secundū
signum est, nihil timere nisi solum deum: per-
fecta enim charitas foras mittit timorem: hæc e-
nim nihil pœnale habet, timor autem pœnam ha
bet. Vnde apostolus, Vbi spiritus domini, ibi li- 2. Cor. 3.
bertas: libertas autem nō stat cum timore seruili.
Tertium signum est, desiderium dissolutionis: vt
videlicet homo ex vehementia diuini amoris cu- L
piat dissolui & esse cum Christo: quia spiritus
sanctus leuat mētem ad desiderium supernorum.
Fœlix ergo anima, quæ cupit dissolui & esse cum Philipp. 1.
Christo: quoniā certissimum habet signum quòd
spiritussanctus eam repleuerit. Præter prædicta Signa alia.
autem signa sunt alia tria, per quæ quis potest
conijcere se spiritum sanctum habere. Ideo enim
spiritus sanctus in triplici signo apparuit: scilicet
in specie nubis, super Christum transfiguratum:
in specie columbæ, super Christum baptizatum:
& in specie ignis, super apostolorum collegium
congregatum. Primum ergo signum, est abun-
dantia lachrymarum: & ideo apparuit in specie
nubis: sicut enim adueniente Austro nubes resol-
uuntur in pluuias, sic adueniente spiritu sancto
mentes resoluuntur in lachrymas. Secundum si-
gnum, est dimissio iniuriarum: ideo apparuit in
specie columbę, quę felle caret. Tertium signum,
est desiderium supernorum: ideo apparuit in spe-
cie ignis: sicut enim ignis sursum tendit, sic spiri- M
tus sanctus corda sursum eleuare facit. [Erant au
tem Iudæi viri religiosi in Hierusalem, & in Iu-
dæa habitantes,] & præter illos multi alij, ferè [ex
omni natione quæ sub cœlo est,] superuenientes:
quia multis captiuitatibus Iudæi dispersi fuerāt,
& modo ordinante deo ad diem festū omnes con-
uenerant. Audito ergo fragore & sono venti, quę
supra cœnaculum in aëre sonuerat: intantū quod
per totam ciuitatem audiri poterat, conuenerunt
omnes ad discipulos: & mirati sunt [quia audiebat
vnusquisque lingua sua illos loquentes.] Alij au- Musti
tem irridebant eos, dicentes: quia musto pleni ebriatio.
essent: id est, vehementer ebrij: quia vehementior
est ebrietas de musto, quàm de vino defecato.
Et quamuis hoc irridendo dicerent, tamen verum
erat: quia non vino veteri (quod in nuptijs fuit)
sed musto gratiæ spiritualis erant impleti. De
quo dicitur alibi: Nemo mittit vinum nouum Mar. 2. d.
in vtres veteres. Tunc surrexit Petrus cum vn- & Lucę. 5.
decim, ostendens eos non ebrios, cùm esset ho-
ra diei tertia, & nondum esset tempus comeden-
di, nec solebant inebriari ieiuni: sed potius spiri-
tu sancto

Ioel.2. A tu sancto repletos,& prophetatum esse à Ioel spi-
ritussancti aduentum super homines: tunc ergo
Christus qui ascenderat dedit dona,id est spiritũ
sanctum hominibus:quia omnia nostra bona de
sursum sunt, quò ipse ascendit. Tũc impleuit qđ
Ioan.16. ante passionem promiserat,dicẽs:Si ego non abie
ro,paracletus non veniet ad vos: si autem abiero,
Carnales non sunt spiritussancti capaces. mittam eum ad vos. Si carni carnaliter adhæseri
tis,capaces spiritus non eritis. Sensus est: Nõ po-
testis plenè capere spiritum,quandiu secundũ car
nem sum vobiscum. Vnde ille qui iam ceperat
spiritum,ait: Et si noueramus secundum carnem
2.Cor.5. Christum:sed nunc iam non nouimus. Vbi attẽ-
dant carnalibus desiderijs & delectationibus de-
diti, verbum Bernardi,dicentis: Si apostoli car-
ni adhuc dominicæ adhærentes, quæ sola sancta:
quia sancti sanctorum erat: spiritu sancto repleri
nequiuerant,donec tolleretur ab eis:tu carni tuæ,
quæ sordida est,& diuersarum spurcitiarum phã
tasijs repleta,astrictus & conglutinatus,illum ve-
racissimum spiritũ te posse putas suscipere: nisi
istis carnalibus consolationibus funditus renun-
B ciare tentaueris? Reuera cùm inceperis tristitia
implebit cor tuum: sed si perseueraueris,tristitia
tua conuertetur in gaudium. Tunc enim purgabi
tur affectus,& volutas renouabitur: vel noua crea
bitur:& erit vt quæ prius difficilia,imò impossibi
lia videbantur, cum multa percurrant dulcedine
& auiditate. Hæc Bernardus. Si ergo delectatio-
nes spiritꝰ desideras, delectatiões carnis respuere
debes. quia vt ait Gregoriꝰ,si carni quodlibet abs-
cindimus: mox in spiritu, quod delectat inueni-
mus. Sed heu pauci sunt spirituales hodie,& dele
ctationes spiritus delectationibus carnis præfe-
rentes:licèt multi deferant habitum spiritualem.
Possunt autem spirituales & carnales cognosci,
Rom.8. ex verbis apostoli,dicentis: Qui secundum carnẽ
Spiritualis hominis signa. sunt,quę carnis sunt sapiunt:qui verò secundum
spiritum,quæ spiritus sunt sentiunt. Specialiter
tamen ex quibusdam probatur homo verè spiri-
tualis: videlicet, si tam citò & tantum fugit locũ
vbi lædi potest in spiritu, sicut vbi offendi potest
in corpore: & si tam libenter studet medicari spi-
ritui,sicut corpori:quia quãto dignior est spiritus
C corpore,tãto magis cauendum est spiritui, quàm
corpori à lęsione. Item si cibus spiritualis, siue sit
oratio,siue prædicatio, scriptura, siue lectio, siue
corpus Christi, siue diuinum officium, tantum
delectat & confortat spiritum, sicut corporalis ci
bus corpus:& si tam inuitus negligit tempus cibi
spiritualis,sicut tempus cibi corporalis. Item si tã
diligẽs est circa spiritum: sicut homo carnalis cir
ca carnem. Soliciti enim sunt homines carnales,
vt in singulis tẽporibus habeant necessitates cor-
poris in victu & vestitu,hyeme & æstate compe-
tentibus: ita spiritualis homo solicitari debet qua
gratia indigeat in aduersitate, & qua in prosperi-
tate:qua egeat ad amicos,& qua ad inimicos:quo-
modo habeat se solus cum deo, & quomodo inter
homines conuersando: & sic de cæteris. Sed quis
est hic,& laudabimus eum? quanuis enim aliqui
huius temporis viri bona operentur, dimidij ta-
men operis sunt. Quia alij largitatis gratiã sunt
adepti,sed carnis incontinentia sunt lubrici. Alij
verò corpore quidem sunt casti,sed auaritiæ ęsti-
bus sunt cupidi. Alij autem gratiam lenitatis ha

bentes,sed rancore animi sunt pusillanimes. Alij D
verò non recordando iniurias suas citò ignoscũt,
sed minus cautè cor custodiendo citiúsque irascẽ
do rixas prouocant. Alij quod deus singulis lar-
giendo donauit,in hoc quasi proprio labore acqui
rentes gloriantur. Alij corpus in abstinentia affli
gunt:sed superbiam,auaritiam, inuidiam, & alia
nephanda admittunt: vel detrahendo proximo,
quasi carnes illius cum sanguine comedunt. Et
sic in multis hodie,qui optimus in eis est,quasi pa Mich.7.
liurus:& rectus,quasi spina de sepe. Sciendum au Spirituali homini necessaria sunt plura.
tem quòd plura sunt necessaria homini volenti
proficere,& in vita spirituali deo seruire. Primũ
est, clara & perfecta notitia suorum defectuum
& infirmitatum. Secundum est,ira magna & fer-
uens contra suas naturales malas inclinationes &
voluntates. Tertium est,timor magnus,quem de-
bet habere de offensis hactenus contra deũ factis.
Quia nõ est certus,an bene satisfecerit, & si cum
deo pacem fecerit. Quartum est, magnus timor
& tremor qui debet esse in ipso,ne per suam fragi
litatem relabatur iterum in similibus, vel maiori
bus peccatis. Quintum est,fortis disciplina, aspe E
ra correctio ad regendum quinque sensus corpo-
rales,& totum suum corpus subiugandum in ob-
sequium Iesu Christi. Sextum est,vitare virtuosè
omnem personam,& omnem aliam creaturã,quę
impellit eum non solum ad peccatum, sed etiam
ad aliquam imperfectionem spiritualis vitæ,sicut
vnum dęmonem infernalem. Septimum est,dul-
cis & continua recordatio beneficiorum dei,quæ
hactenus recepit,& quotidie recipit à domino Ie-
su Christo,cum gratiarũ actione. Octauum est,
nocte & die stare in oratione. Nonũ est,quòd por-
tet super se crucẽ Christi,quæ quatuor habet bra
chia:quorum primum est, mortificatio mortaliũ
vitiorum: secundum,derelictio omnium bonorũ
temporalium:tertium,pręcisio omnium affectuũ
carnalium amicorum: quartum,suijpsius contem Spiritussancti efficacia.
ptus & abominatio & annihilatio. Discipuli ita-
que spiritus sancti virtute docti & illuminati,ac-
censi & adiuti,consortati & roborati, consolati &
omni gaudio repleti, cùm pauci essent & simpli-
ces,totum mundum concusserunt, & pro magna
parte subiecerunt:partimque verbis ignitis, par- F
tim perfectis exemplis, partim mirandis prodi-
gijs,per totum mundum ecclesiam plãtauerunt:
quæ & eiusdem spiritussancti virtute purgata,il-
luminata atq; perfecta, amabilis facta est sponso,
eiusque paranymphis: vt speciosa nimis miràque
varietate circundata: Satanę verò & angelis eius,
terribilis vt castrorum acies ordinata. [Profecti]
quidem sunt, nõ tam passibus pedum,quàm pas-
sibus virtutum, secundum supra dictum Christi
mandatum: non immediatè post ascensionem,sed Mar.vlt.
post sancti spiritus acceptionem: nec statim acce-
pto spiritu sancto diuisi sunt per mundũ: sed per-
durauerunt adhuc circiter duodecim annis in Iu
dęa:& deinde solennis diuisio eorum facta est,per
orbem vniuersum,cùm eatenus tantum in Iudęa
prędicassent: sicq; [profecti] & diuisi: [prædicaue-
rũt] intelligenda,credenda,agenda,& appetenda:
[vbiq;] per orbem vniuersum: [domino,] sine quo
nihil facere poterãt, [cooperante:] hoc est, virtutẽ
operis ministrante: [& sermonem confirmãte, se-
quẽtibus signis:] vt in virtute nominis Iesu Chri-
sti imperarent

G sti imperarent omnibus creaturis & morbis. Nã
vt prædicationis eorum doctrina credibilis fieret
& firma: adhibita sunt signa & miracula : sermo
enim qui super naturã & rationem est, non nisi si-
gnis cõfirmari potest. Vnde Greg. Prçceptũ obe-
dientia sequitur, obedientiam signa comitantur.
Sicut verò tunc confirmata est prædicatio signis:
ita nunc quemlibet prædicatorem sermonem con
firmare oportet signis bonę operationis. Vnde
Theophilus: Sciendum autem est & hoc, ꝙ nunc
sermo per opera cõfirmatur, sicut in apostolis tũc
opera cõfirmabant sermonem sequentibus signis.
Fiat autẽ ô Christe, vt nostri sermões quos de vir
tute dicimus, per opera confirmentur & actus: vt
tandẽ simus perfecti te cooperante in omnibꝰ ver
bis & operibus: quia te decet sermonum & operũ
gloria, cùm sis virtus dei, & sapientia in secula se-
culorum. Hæc Theophilus. Et tunc impleta est
Psal. 18. prophetia, quę ait: In omnem terram exiuit sonus
eorum: & in fines orbis terræ verba eorum. Semi-
nauit quidẽ igneus, ac sanctificus spiritus in apo
stolorum corda sermones, & vt sapiens adinuẽtor
H duodecim tibias fidei in organo positas nouo fla-
tu impleuit: diuersisq; spiritualibus currens in fi-
stulis apostolicis cunctis verba diuinæ virtutis
sparsit, omnes gentes delectabilẽ inuitauit ad so-
Penteco- num, & trinitatis prædicauit mysterium. Igitur
stes solen- effectus & fructus nõ modicus ex hoc subsecutꝰ,
nitas. ostendit quàm magna veneratione sit digna solẽ
nitas hodierna. Vnde Greg. Pensate fratres cha-
rissimi, post incarnationẽ vnigeniti filij dei, qua-
lis sit hodierna solennitas de aduentu spiritus san
cti. Sicut enim illa, ita quoq; & hæc est honorabi-
lis. In illa quippe deus in se permanens suscepit
hominem, in ista verò homines venientem desu-
per susceperunt deum. In illa deus naturaliter fa
ctus est homo: in ista homines facti sunt per ado-
ptionem dij. Pensate quãta sit ista solennitas, ha-
bere in cordis hospitio aduentum dei. Tergat er-
go sordes praui operis: qui deo præparat domum
Missio san mentis. Hæc Greg. Et notandum quòd nõ sta-
cti spiritꝰ tim post ascensionem: sed post decem dies misit
cur dilata. spiritũ sanctũ. Primò, vt apostoli ieiunijs & ora-
tionibus se aptos eius aduentui præpararent. Se-
I cundò, quòd hi spiritum sanctum perciperẽt, qui
Cur quin- decem præcepta explerent. Misit autem quinqua
quagesimo gesimo die à resurrectione: vt sicut populus Iu-
die facta. dęorũ post liberationem suam ab Aegypto, quin-
quagesimo die accepit legem timoris: ita populus
fidelium post liberationem suã à mundo, quinqua
Iubileus. gesimo die acciperet legẽ amoris. In iubileo etiã,
id est, in quinquagesimo anno recepit populus Iu
dęorum libertatem amissam & hæreditatem: ita
hac die recepit populus Christianus libertatem
amissam, & paradisi hæreditatem. Dies ergo Pen
tecostes erat apud Iudæos celebris: quia tunc de-
scendit dominus super montem Sinai in flamma
ignis, & cunctis audientibus dedit legem eis. Ita
Legalia quinquagesimo die à Pascha spiritus sanctus in
Penteco- monte Sion, super discipulos in linguis igneis de-
stes myste scendit: & legem nouam gratiæ spiritualis eorum
ria. mentibus impressit. Vnde Beda: Hæc nimirum
solennitas non tantum charismatibus consecrata
est euangelicis: verùm etiam legalibus iam olim
est præsignata mysterijs: ac domino iubente per
omnes annos sacris obseruata cerimonijs. Libe-
rati quippe ab Aegyptiaca seruitute filij Israẽl, K
per immolationem agni paschalis exierũt in de-
sertum, vt venirent ad terram repromissiõis: per-
ueneruntq; ad montem Sinai: & descendens dñs
in igne super montem quinquagesima die paschę
peracta, legis decalogum eis disposuit: atq; in me-
moriam datę legis statuit eo die per annos singu-
los sacrificium sibi de frugibus eiusdem anni ad
altare deferri: quę autem sit agni paschalis immo
latio, quæ Aegyptiacæ seruitutis absolutio, cun-
ctis legentibus liquet: quia videlicet pascha no-
strum immolatus est Christus: & ipse verus est
agnus, qui abstulit peccata mundi: qui sui sangui
nis precio nos à peccatorũ seruitute redemit: suæ
resurrectionis exemplo nobis spem vitæ & perpe
tuæ libertatis ostendit. Quinquagesimo ergo die
post occisionem agni data est lex, descẽdente do-
mino super montem in igne: & quinquagesimo
ęquè die post resurrectionem nostri redemptoris,
data est gratia spiritus sancti discipulis in cœna-
culo constitutis. Et hîc autem altitudo cœnacu-
li, & ibi cacumen montis sublimitatem præcepto
rum, & donorum indicat cœlestium: & quia ne- L
mo infimis adhuc desiderijs inhærens, vel diuinis
obtemperare mãdatis, vel supernis possit dignus
existere donis. Hæc Beda. Sic ergo spiritus san-
cti missio fuit in legisdatione pręfigurata, & festũ
Pentecostes, quod modo peragitur ab ecclesia,
olim quasi figuraliter peragebatur à synagoga.
Quinquagesima ergo die, postquã Iudæi de Ae-
gypto exierunt, decem præcepta in monte Sinai
à domino receperũt: ita quinquagesima die post-
quam nos fuimus ab inferno liberati, receperunt
discipuli gratiam spiritus sancti. Istud etiã pręfi- Figura.
guratum fuit in superabundantia olei, quod datũ
est pauperculę viduę per preces Helizęi: qui mi- 3. Reg. 17.
sericordia motus super pauperculam, impetrauit
ei à domino olei abundantiam. Per vidoam istã
designatur sancta ecclesia, quæ ablato sponso suo
Christo videbatur tanquam vidua: sed dominus
misericordia motus dedit ei olei abundantiã: hoc
est spiritussancti gratiam, & linguarum intelligẽ
tiam. Istud miraculum de intelligentia lingua- Gen. 11.
rum, quasi per figuram deus præmonstrauit in eo
quòd in ædificatione turris Babel, diuersas lin-
guas creauit. Tunc enim vnam linguam in diuer M
sas mutauit: modo vnicuique intelligentiam om-
nium illarum dedit. Nec miraculum istud nunc
fecisset: si diuisionem linguarum tunc non præ-
misisset. Et sicut tunc per linguas confudit ædi-
ficantes: ita nunc per linguas cõfudit Iudæos: qui
multum confusi fuerunt, quando tam grande mi
raculum audiuerunt. In hac ergo solennitate lau- Exultatio
demus totis viribus dominum: exultemus & læte nostra.
mur in ea: quia inde fructum non modicum, nos
qui ad fidem venimus, consecuti sumus. Non so-
lum autem hominibus gaudium in hac solennita
te prouenit: sed & beatę virginis gaudiũ inde cre Exultatio
mentum accepit, de qua Anselmus sic ait: Sed & Mariæ.
gaudiorum suorum magnitudo non nihil incre-
menti accepit, cùm veniente super discipulos spi-
ritu sancto, mox ad prędicationem illorum fidem
filij sui, tanta hominum multitudo suscepit. Ibi
namque excepto gaudio, quod de salute generis
humani in istorum conuersione concipiebat, in-
tellexit filium suum non fuisse gratis, id est fru-
stra mortuum:

A ſtra mortuum: cùm tam efficaciter videbat operari fidem mortis eius, etiam in eis qui actores illius extiterant. Genus humanum ad ſalutem vocari videbat, cuius rei gratia filium de ſe incorporatum, & in cruce paſſum, antè intellexerat: quapropter lætabatur quòd ſpes, quam antè conceperat, iam in rem veram tranſibat. Gaudebāt & gaudent homines: quia quod amiſerunt, centuplicati precij fœnore recipiunt: corruerunt ſerui, reſurgunt fratres & filij. Hæc Anſelmus.

Laudādus deus ſemper.

Et quanuis præcipuè & ſpecialiter in ſolennitatibus: nihilominus tamen ſemper & momentis omnibus deū laudare debemus. Nam (vt dicit Gregorius) Mirum eſt, quòd homo ſemper deū non laudat: quia quælibet creatura ad deum laudandum nos inuitat. Ad hoc autem nobis valde eſt neceſſaria ſpiritusſancti gratia. Vnde Bernardus: Si quis torpet de dei laude: certiſſimum habet in ſe experimentum, quòd non habeat in ſe ſpiritum ſanctū: quia vbi ſpiritus ſanctus inhabitat, laudē dei excitat. Inuocantes ergo ſpiritum ſanctum, ſemper laudemus deum: ad hoc enim facti ſumus, vt deū B ſine fine laudemus, ſicut superni ciues ſemper deū laudant: & continuè vbi ſemper ſunt dies lætitię, & nunquam deeſt ſolennitas, & gratiarum actio,

Pſal. 83.

& vox laudis. Scriptum eſt enim: Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorū laudabunt te. Hoc maximè veri monachi faciūt, qui die ac nocte pſallunt. Vnde Hieronymus: Monachi debent habere puritatem martyrum: ſiquidem & ipſi martyres ſunt. Quod enim faciunt angeli in cœlis, hoc monachi pſallentes die ac nocte faciunt in terris. Hæc Hieronymus.

Monachorū eſt deū laudare.

Et maximè aſſimilat nos cœleſtibus, quanuis adhuc in terris peregrini ſimus. Vnde Bernardus: Nihil ita propriè quendam terris repreſentat cœleſtis habitationis ſtatum, ſicut alacritas laudātium deum, dicente ſcriptura:

Pſal. 83.

Beati qui habitant in domo tua domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te. Hæc Bernardus.

Cœlū deſiderare.

Feſtinemus igitur & nos ingredi in illam requiem, vbi tanta ſuperabūdat indeſinenter lætitia: & ad patriam noſtram totis conatibus ſuſpiremus. Mœſti in ſeculo, quia peregrinamur à domino: qui enim non peregrinatur à corpore C ſuo, peregrinatur à domino. Multo autem melius eſt, diſſolui à corpore, & adhærere deo. Odiamus ergo huius miſeri & putridi corporis noſtri compagem, & ei curam in deſiderijs non faciamus: qđ hic nos detinet carceratos & peregrinos, à tanto

Philip. 1.

bono. quia ſecundum Apoſtolū, Quandiu in hoc corpore ſum⁹, peregrinamur à domino: dicamúſq;

Rom. 7.

cum eodē Apoſtolo, Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Et iterum: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Deſideremus ei⁹ diſſolutionem, & eam continuè à domino poſtulemus: quia per nos eam conſequi nō valemus. Et interim ſaltem moriamur mundo, & pōpis, ac cōcupiſcentijs eius: & abſtrahamus nos corde forti & perſeueranti ab his rebus caducis: & à miſerijs breuibus & leuibus harum rerum viſibilium ſolatiunculis, quæ animas noſtras vitijs inficiunt, & virtutes à nobis excludunt: quia ſecundum Gregorium, cōcupiſcens viſibilia inuiſibiles virtutes amittit.

Voluptas vitanda.

Et ſecundū Chryſoſt. Nulla res ſic præpedit virtutem: ſicut voluptas corporalis. Vnde & Leo papa: Hoc maximè interiora hominis corrūpit, quod exteriora delectat: & tāto rationalis anima purgatior, quāto fuerit ſubſtātia carnis afflictior. D Et breuiter (vt ait Auguſt.) cętera creatura vileſcat, vt ſolus creator in corde dulceſcat. Nam ſecundū Apoſtólum, vanitati creatura ſubiecta eſt: & ideo amatores ſuos facit vanos, & multos decipit incautos. Rom. 8.

O quàm fœlix, quem miſera mūdi vanitas non ſeduxit: quæ nunc præcipuè multis illudit. Vnde Chryſoſt. Semper quidē, ſed nūc pręcipuè competēter dicitur vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Eccl'ſ. 1.

Hunc verſiculum ſi ſaperēt, qui in potētia verſantur, in parietibus omnibus & veſtibus ſuis ſcriberēt: in domo, in ianuis, in ingreſſibus: & ante omnia in cōſcientijs ſuis, vt ſemper eum oculis cernerent & corde ſentirent. Quoniā quidem multę ſunt facies, multæ imagines falſæ, quæ decipiūt incautos. Iſtud oportet quotidie recitare carmen: & in prandijs, & in cœnis, & in omnium conuentu vnūquenq; proximo ſuo canere: à proximo ſuo libenter audire: quia vanitas vanitatum eſt, & omnia vanitas. Hæc Chryſoſt.

Amanda cœleſtia.

Amorē ergo rerum deficientium, ad incorruptibilia trāſferamus: & ad ſublimia vocati cœleſtibus delecte E mur. Vt ſancti gaudent, inde gaudeamus: horum diuitias concupiſcentes, per bonam æmulationē ad ipſos tendamus. Cum quibus nobis fuerit conſortium deuotionis, erit & communio dignitatis. Mentem noſtram ſemper in cœlis habeamus, & ad dominum multipharie nos vocantē toto corde, & deſiderio tēdamus. Quia (vt air Auguſt.) Exultauit vt gigas ad currendam viam: nō enim Pſal. 18.

tardauit, ſed cucurrit clamās dictis, factis, morte, vita, deſcenſu, aſcenſu, vt redeamus ad eū: & diſceſſit ab oculis, vt redeamus ad cor, & inueniamus eum. Ad ipſum quoq; aſpicientes, & eū ſemper in corde retinentes, pugnemus viriliter: quia tota hæc præſens vita militia eſt, ac conflictus, & pugna. Nā proſpera & aduerſa, feruor & tepiditas, refectio & inędia, ſopor & vigilia, ſolicitudo & pigritia, fletus & lætitia, quies & labor, ſalus & infirmitas, afflictio & voluptas: & quæcūque in hoc mundo ſunt pugnant contra nos, & inſidiātur nobis.

Aduerſarius non deeſt.

Et quia nunquam deeſt aduerſarius nobis inſidiando, ſit ſemper paratus noſter animus reſiſtē do: quia certamen noſtrum breue eſt, pręmiū verò F æternum. Nec vnq̄ à pugna ceſſemus: quia quantumcūq; vicerimus, ſemper tamen reſtat qđ vincamus. Vnde Leo papa: Donet licēt ſanctis ſuis quotidianam gratia diuina victoriam: non aufert tamen dimicandi materiam: quia & hoc ipſum de miſericordia protegētis eſt, qui naturæ mutabili, ne de cōfecto prælio ſuperbiret, ſemper voluit ſupereſſe quod vinceret. Vnde & Chryſoſt. Sācti & ſi à carne vinci non poſſunt, quaſi iam ſpiritales: tamen percuti poſſunt, quaſi adhuc carnales. Hęc Chryſoſtomus. Igitur quicquid delectamenti, vel cruciatus tranſitorij occurrit: ſtatim hoc tanquā præteritū reputemus: & ad id quod ſemper manet mētis oculos dirigamus. Nā omnia quę in mūdo ſūt, velut vmbra velociter trāſeunt: ita vt pręterita ſūt, nec fuiſſe putētur. Et ideo momētaneū eſt, & citó trāſit qđ hic delectat & cruciat: ſed æternū eſt & ſine fine manet, quod ibi cruciat, vel delectat. Nec tamen digna facere, vel pati hic poſſumus ad ea, quæ ibi conſequi, vel euadere ſperamus. Vnde Bernardus: Non ſunt cōdignę paſſiones huius Rom. 8.

G nes hui⁹ tēporis,ad peccata quæ cōmisimus,ad be
neficia quę accepim⁹,ad pœnas inferni quas eua-
simus,ad præmia æterna quæ expectamus. Hæc
Glorię cœlestis pręeminētia. Bernardus. Tanta quippe est præeminentia æter-
næ gloriæ,ad temporales & trāsitorias passiones,
vt diligens perspector deberet potius eligere mul-
tis annis in fornace ignis ardentis velle torqueri,
& multa mala pati, quàm minimo pręmio i futu
ro sibi reseruato,velle priuari: quia labor est cum
Toleranda omnia ob gloriam cœlestem. fine,& merces sine fine. Vnde Augustinus: O ani
ma mea si quotidie oporteret nos pati tormenta,
& perferre pœnas: si ipsam gehennam longo tem-
pore tolerare, vt Christum in gloria sua posse-
mus videre, & sanctis eius associari: nónne esset
dignum pati omne quod triste est, vt tanti boni
tantęq; gloriæ participes haberemur? Insidientur
ergo dæmones: parent suas tentationes: frangant
corpus ieiunia, premant vestimenta, labores gra-
uent,vigiliæ exiccent, inclamet me iste,inquietet
me ille,frigus incuruet,conscientia murmuret,ca
lor vrat,caput doleat, pectus ardeat, infletur sto-
machus,pallescat vultus, infirmer totus: deficiat
H in dolore vita mea,& anni mei in gemitibus: in-
grediatur putredo in ossibus meis, & subter me
scateat:vt requiescam in die tribulationis,& ascen
dam ad populum accinctū nostrū. Vnde & Chry
sostomus: Omnia agamus,vt nō à gloria excida-
mus. Nequaquam enim difficile, si voluerimus:
nequaquam onerosum, si attenderimus. Si enim
2.Tim.2. sustinuerimus,& conregnabimus. Quid est si su-
stinuerimus? Si tribulationes ferimus, si persecu-
tiones,si arctā ambulauerimus viam: arcta enim
via est & laboriosa,optione verò nostra leuior fit
spe futurorum. Transponamus igitur oculos in
cœlum, & semper illa imaginemur & videamus.
Si enim in illis semper conseruabimur,non à vo-
luptuosis,quæ hic sunt,patiemur quid:neque tri-
stia vt grauia portabimus:hæc & his similia deri-
debimus: & nihil neque nos subijcere, neque ele-
uare poterit,solum si desiderium illuc tenderim⁹,
si ad amorem illū aspiciemus. Et quid dico? quo-
niam non dolebimus in præsentibus versutijs.
Neque enim videre ea putabimus de reliquo:tale
enim est amor spiritualis. Eos deniq; qui non præ
I sentes sunt nobiscum, sed absunt: diligūtur autē:
secundum vnamquanque imaginamur diem: ma
gna enim amoris tyrannis:ab omnibus enim de-
sistit,& ei qui diligitur alligat animā. Si ita Chri
stum amauerimus:omnia quæ hìc sunt vmbra,
omnia imago videbūtur & somniū. Et dicemus
Rom.8. & nos: Quis nos separabit ab amore Christi? Tri
bulatio,vel arctatio? Non dixit,pecunię,vel diui-
tiæ,vel pulchritudo:hęc enim valde vilia & deri-
sibilia:sed quæ videbantur esse grauia,posuit fa-
mes,persecutiones,mortes: deinde ille quidem &
hæc,vt nihil existentia expuit. Hęc igitur omnia
excogitantes,& voluptatem voluptati comparan
tes,eligamus quæ meliora sunt,vt & futuris frua-
mur bonis. Hæc Chrysostomus.

Oratio.

IEsu largitor donorum omnium, qui in
ignis specie super discipulos tuos misisti
spiritum sanctum: precor & obsecro pijs-
sime,vt hæc dona quæ discipuli tui de
tua sumpserunt largitate,licèt indignus sumā ad
salutem meam,te largiente:& mitte super nos ser
uos tuos spiritum tuæ charitatis,dilectionis,& pa K
cis:qui corda nostra visitet,à vitijs purget,virtuti
bus illustret,in vinculo dilectionis astringat, lu-
mine tuę cognitionis illustret,& ardore tuæ dile-
ctionis inflammet:condona nobis peccata, & do-
na vitam æternam. Amen.

De laude diuina. Cap.LXXXV.

T quia dictum est de laude diuina, Laudis diuinæ commendatio.
qua semper deum laudare debemus:
idcirco consequenter de ea aliquan-
tulum latius videamus. Immensa
quippe creatoris,& cōditoris tui be-
neficia,quę tibi ô anima mea ab eo,cùm te ex ni-
hilo creauit & condidit collata sunt, ad debitum
continuę dilectionis,ac gratiarum actionis & lau
dis iugiter reddendum te astringunt. Ad hoc enī Beneficia diuina ad laudandū inuitant.
cùm non esses,sola & gratuita bonitate illius crea
ta,& ad similitudinem dei facta es,vt eum diligē-
do semper & sine fine collaudes. Vnde Anselm⁹:
Euigila anima mea, euigila: adhære diuinis bo-
nis:intende sempiternis,temporalibus derelictis.
Considera in ipso creationis exordio, quid subli-
mitatis, quid dignitatis conditor tibi contulerit: L
& perpende quo amore, qua veneratione colēdus
sit. Certè cùm vniuersitatem rerum visibilium &
inuisibilium,creans & ordinans humanam natu-
ram facere disposuisset:summo consilio de tuę cō
ditionis dignitate tractauit:vtpote quam cæteris
creaturis, quę in mūdo sunt, altius honorare dis-
posuit. Vide igitur sublimitatem tuę creationis,
& retracta debitum reddendi amoris. Faciamus Gen.1.
(ait deus) hominem ad imaginem & similitudinē Similitudo & imago dei.
nostram. Attēde igitur diligenter quid sit,ad ima
ginem & similitudinē dei te esse creatam. Agno-
sce aliud esse similitudinem:aliud imaginem. ver
bi gratia: Potest habere similitudinem quandam
cum homine equus,bos,& cæterę similes creatu-
ræ:imaginem verò hominis non habet, nisi alter
homo. Manducat homo,manducat & equus. Ec-
ce quædam similitudo,ac communis inter natu-
ras diuersas: imaginem verò hominis non imita-
tur,nisi alter homo eiusdem naturæ cuius imago
est. Dignior igitur est imago, quàm similitudo.
Similitudinem itaque ad deum,hoc modo habe-
re poterimus: si eum esse bonum considerātes,nos M
boni esse studuerimus: si eum iustum esse cogno-
scentes,nos iusti esse contendamus: si misericor-
diam contemplantes,nos misericordiæ operā de-
mus. Quomodo autem ad imaginem suam,attē-
de. Deus semper meminit sui, intelligit se, amat
se. Et tu ergo si pro modulo tuo infatigabiliter
memor fueris dei, intellexeris deū,amaueris deū:
eris ad imaginē eius:quia hoc facere niteris,quod
semper facit deus. Ad memorandum & intelligē- Officiū hominis.
dum atque amandum summum bonum: totū de-
bet homo referre quod viuit. Ad hoc omnis cogi
tatio,omnis voluntas cordis retorqueatur, arcea-
tur,cōfirmetur, vt infatigabili affectu sis memor
dei: intelligas deum,amęs deum, & tuę creationis
dignitatem: qua ad imaginem dei creata es salu-
briter exprimis. Vt quid te deus tam pręclaro cō Laudando deo creati sumus.
ditionis priuilegio sublimaret,nisi te suis laudib⁹
indesinenter intendere vellet? Ad laudandum igi
tur conditorem tuum creata es: vt eius laudibus
vacans,& hic iustitiæ merito in illū semper pro-
ficias,& in futuro beatè viuas: laus enim eius &
hic iusti-

A hic iustitiā,& ibi beatitudinem tribuit. Sed si laudas,ex toto corde lauda:diligendo lauda. Hæc est enim sanctus laudandi proposita regula: de omni corde suo laudauit dominum,& dilexit deum qui fecit illū. Lauda ergo ex toto corde: lauda,& quē laudas dilige:quia ad hoc facta es,vt laudes & diligas. Laudat nāq; sed ex toto corde non laudat, quem ad benedicendum deum prospera demulcent, sed à benedicendi munere aduersa restringunt. Laudat quoque, sed non diligit:qui in dei laudibus aliud quàm ipsum laudando requirit. Lauda igitur,& dignè lauda: vt nulla in te cura, nulla intentio, nulla cogitatio, nulla solicitudo mentis, inquantum tibi virtus suppetit, à laude dei sit vacua. Ab eius laude nulla te huius vitæ prosperitas reuocet: nulla compescat aduersitas. Sic enim ex toto corde laudabis dominum. Sed cùm ex toto corde eum laudaueris,& diligens lauda, nil aliud ab eo quàm ipsum experens: vt ipse sit finis desiderij tui,ipse premium laboris,ipse solatium huius vmbratilis vitæ,ipse possessio illius beatæ vitæ. Ad hoc itaque facta es, vt eum sine

Regnū sanctorum.
Eccli. 47

B fine collaudes:quod tunc vtiq; intelliges plenius, cùm eius beata visione sublimata, videbis te sola & gratuita bonitate illius,cùm non esses,de nihilo tam beatam,& ad tam ineffabilem beatitudinē creatam,vocatam,iustificatam,glorificatam. Talis namque cōtemplatio infatigabilem tibi amorem dabit eum sine fine laudandi, ex quo, & per quem,& in quo tantis,& tam immutabilibus bonis te beatificatā gaudebis. Hæc Anselmus. Non solum autem hæc præmissa:sed maxima quoque redemptoris & saluatoris tui beneficia, quibus te cùm perdita esses redemit & saluauit, ac multipharie multisque modis visitauit & sublimauit, ad laudandum deum te prouocant multipliciter, & obligant. Exerce ergo te in laude diuina: quia ad hoc tibi membra sunt data, vt deo laudes canas,& gratias ei referas. Vnde Chrysostomus: Nā & oculos, & os,& auditum propterea in nobis posuit deus,vt omnia ipsi membra seruirent:vt quę ipsius sunt audiamus,quæ ipsius sunt loquamur, quæ ipsius sunt operemur: eique laudes canamus assiduas,& gratias per cuncta referamus,per quæ

Membra ideo data, vt deū laudemus..

C hęc omnia conscientiæ nostræ secreta mundemus. Hęc Chrysostomus. Vt autē melius in laude diuina te valeas exercere,prius humilia te deo valde:& dic ex intimis præcordijs tuis humiliter & deuotè:O pater misericordiarum, scio & verè cognosco, quòd me peccatorem miserum magis deceret coram te iacere prostratum, & cum fletu ac gemitu peccatorum veniam flagitare,quàm te ore polluto laudare. Sed tamē de tua pijssima bonitate,& ingenita dulcedine,omnibusq; mortalibus promulgata virtute, cōfisus,te laudare cupio ex intimis præcordijs:obsecrans viscera miserationum tuarum,vt me vermem immundum, canem mortuum, & cadauer putridum non despicias,domine deus meus. Nempe virtutes cœlorū te condignè laudare nequeunt: quantominus homo fragilis,putredo & vermis? Bonorum quidem meorum non indiges:sed tuam superexcellentem bonitatem tanto nobis manifestam facis, quanto infirmitatibus nostris magis miserando condescēdis,& gratiam gratis ex sola liberalitate largiris.

Humilia dus,qui deum laudat.
Humiliandi forma.

Vmbram quidem nititur apprehendere,& sequitur ventum,qui se ex condigno laudare te existi- D mat. Impossibile attentat, qui te ad plenum laudare laborat. Nec tamen ideo à laude cessandum est:sed mihi paritèrque omnibus creaturis laudare te conuenit suum creatorem:quia nulla creatura est, quæ opificem suum non laudet, vel saltē laudabilem reddat. Non ignoro dictum propheticū: quia videlicet rectos decet collaudatio:& quia nō est speciosa laus in ore peccatoris:& ideo væ mihi, quia quid dicam non habeo, aut quid respondebo mihi cùm ipse fecerim? Si enim iustificare me voluero,os meum condemnabit me. Sed nunquid ideo te non laudabo:quia immundū me esse cognosco? Nónne & vermes,& ranę immundę,ex putredine generatę, coaxitantes in paludibus, te suum creatorem laudare cupiunt,prout sciunt & possunt? Nam & si velut alaudula & philomena dulciter cantare nesciunt, sed nec velut homo rationalis te cognoscere possunt: saltem hoc faciunt,quòd te cognoscentibus materiam tuę laudis tribuunt. O vtinam cuncta suauia instrumenta musicalia,cœlestes quoque harmonię,ac terrestres melodiæ de corde suo sursum procederent, E & condignas laudes tam dulciter personarent, vt oculis diuinæ maiestatis tuę gratę fierent: ac totam cœlestem curiam,nouo quodam & ineffabili gaudio lætificarent. Sed quid dicā? Memetipsum domine tua laude indignum esse cognosco: quāobrem precor,vt saltem cæteræ creaturæ nobilitate præclaræ imperfectū meum dignentur supplere. Igitur opto,& ex toto corde desidero,vt orbes planetarum,ac cœlum sydereum,lympidissimo lumine radiosum: florifera quoque germina, vernali decore conspicua, pulchrisque coloribus adornata: nec non & omnia ignitę charitatis desideria,de cordibus te vehementissimo amore diligentium procedentia,te laudent & benedicant in secula. Optarē etiam ex intimis præcordijs meis, vt si iuuentus celerius consummata,annositatem Mathusalem coęquasset: quòd vnusquisque annus,tam longæui temporis prædicti,& vnusquisque mensis annorum eorundem, & vnaquæque hebdomada hurum mensium,& quilibet dies hebdomadarum, & quælibet hora ipsorum dierum, & quodlibet minutum horarum prædicti tempo- F ris,te ex persona mea collaudarent,tam deuotè & affectuosè,quantum vnquam aliquis de numero beatorum spirituum in splendoribus sanctorum te laudare in tanta duratione potuisset: ac si hæc omnia in propria persona compleuissem: & quòd huius laudis frequens innouatio,in sua infinitate omnes excederet species numerorum. Quid plura? Fac de me hoc quod tibi placuerit:quia quandiu est halitus in naribus meis, à tuæ laudis præconijs non cessabo. Sed & cùm virtus loquendi mortis hora defecerit, & meum Iesum amplius præ debilitate proferre non valebo: peto vt saltem nutus oculorum, vel extensio digitorum sit innouatio & cōfirmatio omnium desiderabilium affectuum & verborum atque operum præteritorum & futurorum, quæ vsque ad extremum iudicij diem tibi cum deuoto famulatu offerre vellem, si tandiu viuere possem. Insuper dilecte hoc adijcio,desiderans corde affectuoso,vt quando corpus meum fuerit in pulueres minutissimos redactum,& lapide clausum, quòd de qualibet particula

Psal. 32.
Eccli. 15.

Omnes creaturas deum laudare optat

G bet particula minutissima vox amœna laudis & gloriæ tuæ exurgat: quæ durissimum lapidem penetrans, cœlorum altitudinem transcendat, & vsque ad extremam iudicij diem viuæ laudis præconium extollat: donec in resurrectione beata corpus & anima pariter vnita, in tuæ laudis glorificatione æternaliter copulentur. Sane quandiu adhuc sum in hoc corporis ergastulo, à laude tua nō tacebo. Nimirum videmus quòd plerumque inter dulcissimas nemoris auiculas, & cintinnantes philomenas, corui quoque crocitantes assunt, in hoc eodem modico quod acceperunt creatori suo subseruientes. Sic & ego peccator cùm sim, cantum ad manus habeo peccatorum: & prout possum, deum meum per ipsum laudo & glorifico in æternū. Siquidem aliud de deo dulcius canere nescio: nisi hoc videlicet, quoniam suauis est dominus vniuersis: & quòd misericordia eius, super omnia opera eius. O deus meus misericordia mea. In hoc lætatur anima mea: exhilaratur conscientia, & gaudio immenso irrigātur omnia ossa mea. Hoc suaue canticum anima mea vsque in

Auicula laudis.

Psal. 114.

H seculum, inter spirituale genus auium cum læto corde dulci canit carmine. Quotienscunque etenim mente reuoluo, qualis aliquando fui: qualia discrimina euasi: à quantis periculis me protexisti: & à quibus malis me eripuisti: dirupisti vincula mea: sanasti vulnera putrida, & laqueos periculosos contriuisti, & me dulciter ac paternè liberasti. Cùm hæc (inquā) & similia bona à te mihi exhibita pertracto, mirum est quòd in horum omnium affectuosa recordatiōe meipsum præ amore portare valeo: ardentissimis siquidem amoris ignibus incandesco. O deus meus quandiu peccatorem, tibi recalcitrantem, patienter expectasti? quotiens & quàm paternè, nunc quidem dulciter, nunc verò durè me admonuisti: nescientem in benedictionibus dulcedinis præuenisti: filio ꝓdigo & peccatis prægrauato, ac gratijs nudato, in occursum veniens paternè occurristi: ab iterante vias prauas misericordem faciem non auertisti, sed semper & vbique pius & misericors fuisti? Et quod his omnibus maius est, quòd his omnibꝰ bonis tam multiplicibus ingratus semper extiti, nec

I tu summa bonitas, propter hoc destitisti, donec tandem me dulciter ad te traxisti. Ah summa & inæstimabilis pietas: nūquid in his omnibus meipsum à laude continere potero? Nequaquam: Deus meus, misericordia mea, pro his omnibus & alijs innumeris beneficijs opto & desidero, vt talis tanquā iocunda laudatio sit tibi ex me, qualis fuit beatorum spirituum laus, tūc cùm in primo aspectu tuæ diuinissimę maiestatis gaudebāt se æternaliter in tua laude cōfirmatos: malos verò à te sine fine detrusos. Itémque tam magna támque iocunda sit illa laudatio, quanta est animarum sanctarum, cùm à carcere purgatorij ereptæ vultui gloriæ tuę primò pręsentantur, vt tuā iocundam faciem intueantur: & quanta erit laus in plateis cœlestis Hierusalem post finalem omnium resurrectionem, quando electi à malis segregati deum iocundo corde laudabunt, ac de sua saluatione æternaliter gloriabūtur. O amantissima sapientia, bonitas immēsa, te præcor vt omni mane diluculò cùm ad te surrexero, & oculos aperuero, simul quoque cor meum in tua laude aperiatur, ac quodam lucifero splendore, & flammeo K

ardore laudis tuæ facula immensa ex eo simul exurgat. Et peto vt hæc laus tam blandè & suauiter resonet in corde tuo paterno, sicut sonare cō fueuit suo modo omnium citharędorum, ac musicalium instrumentorum suauis modulatio, in corde iocundo, statu iuuentutis florido. Et in hac laudis facula simul ascendat tuæ laudis tam odorifera fumi virgula: tam gratiosa, ac si esset composita ex omnibus aromatibus myrrhę & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij: tam speciosa, sicut cùm vernali tempore flores herbarum pullulant in campis, coloribus pulchris, & arbores stant frondibus ornatis, gratis odoribus. Sitque laudis huius facula, tam amorosa & deliciosa, vt in ea oculi tui delectabiliter ferantur: totáque cœlestis aula resultet: & hęc iugiter, sine intermissione, feruidissimo ęstu, & rapidissimo colore tui amoris exurgat: ex corde, per deuotam meditationem: ex labijs, per feruidam locutionem: & ex omnibus operibus meis, per sanctam ac cœlestem cōuersatiouem. Et hæc laudis facula sua virtute omnes inimicos repellat, gratiam augeat, finem beatum obtineat, & gloriam æternæ beatitudinis L

Facula laudis.

acquirat: vt finis huius temporalis laudis, sit initium æternæ laudis patriæ cœlestis. Vt autem ad dei laudem magis prouoceris, abstrahe quæso mentem tuam à terrenis, & leua eam ad cœlestia, toto conatu quo poteris: ac considera quomodo illius cœlestis curiæ ciues delectantur, iubilant, & exultant in deo continuè: singulorúmque gaudia rememorans, tādem prout poteris, & permitteris, ipsis lętantibus & iubilantibus te ingere, & immisce. Exclama ergo corde toto, & dic ex intimis cum Anselmo: Deus meus, quid melius, quid amabilius te æstimaui super terram: vt abstraherem cor meum à te, ad concupiscēdum quicquam in mundo absque te? Cur amaui? quare concupiui in omni vita mea quicquam, præter te Iesum deum meum? Quare distuli? cur intermisi vllo tempore te Iesu versare in corde: te tota mēte amplecti & delectari in tua dulcedine? Cur non omnia desideria mea ad te cōuerti? quò abierūt, quādo te solum non adierunt, omnia interiora spiritus mei? Vbi eram, quando tecum mente non erā? M

Quò defluxerunt, quando non te solum habuerunt desideria mea? Iam ex hoc, nunc omnia desideria mea incalescite & affluite in dominum Iesum: currite, quia satis hactenus tardastis: properate, quò pergitis: quærite, quem quæritis: Iesum quæritis Nazarenum, crucifixum. Ascendit in cœlum, nō est hic. Amantissimus domini habitat confidēter, & flagellum non appropinquabit tabernaculo eius. Super altitudinem cœlorū, super omnem excellentiam angelorum, propria virtute ascendit: super solium singularis gloriæ, in dextera patris tui, coęternus & consubstantialis sedet: & diuino amictus lumine, coronatus gloria & honore, vt decet vnigenitum dei, serenus in lætitia, plenus omnipotentatu, dominus in cœlo & in terra. Ibi adorant eum omnes angeli domini, & vniuersa multitudo ciuium cœlestis Sion. In ipso vnanimiter lætantur omnium corda: in eius desiderabili facie pascuntur omnium oculi beatorum: in ipsum vndique confluunt desideria omnium sanctorū. Ipsi iubilāt, ipsi applaudit, ipsum

Psal. 90.

magnificat

A magnificat tota vranica ciuitas gloriosa, per omnem modum in splendoribus eius. Exulta & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israël. Per ipsum centena decies millies millena assistunt in sanctuario vranici templi, intendentes vultum maiestatis claro & inflexibili visu: ac personãtes harmoniam incessabilis hymni, in gloriam trinę & simplę diuinitatis. Per ipsum millia milium ad complenda patris mysteria alacri discursu iugiter meant inter cœlum & terrã, quasi apes negociosę inter aluearia & flores, disponentes omnia suauiter: populus accinctus, nesciẽs labem, vel inobedientiæ moram. Per hos quippe summa nostræ salutis administrantur negocia, summáque superni consilij ad nos deferuntur arcana: per hos sanitates mortalium procreantur, per hos consistunt regna, & imperia mundi. Inter quos præcipuum nouimus Michaelem signiferũ nobilem cœli ciuem, qui stat pro acie dei viuentis: extendens romphęam propugnationis, ac voce terrifica intonãs, quis vt deus, super eos qui ex aduerso sunt. Exultate in nobili filio vestro vos
B illustres patriarchę: quia impleta est in eo omnis expectatatio vestra: & ipse sublimis est valde, & benedicentur in ipso vestro videlicet semine omnes gentes: sic enim pollicitus est sermo diuinus. Gaudete in Iesu propheta magno, vos prophetæ viri veraces: quia mirificè & gloriosè impleta videtis omnia, quæ de ipso annunciastis in spiritu sancto: & fideles inuenti estis per ipsum in cũctis sermonib⁹ vestris. Gaudete in domino Iesu meo, magistro vestro, vos incliti proceres cœli, beati apostoli: gaudete in Christo ipso: & iterum dico gaudete cum Christo, familiari lætitia. Ecce eũ quem vidistis in medio vestri esurientem, & sitientem, fatigatum, & his similia carnis infirma tolerantem, ab omnibus reprobari, & cum sceleratis reputari: quomodo vicit, quomodo regnat, quomodo ei omnia sub pedibus sunt: quàm gloriosus in suo diuino lumine fulget: & sui gaudij suæq; ineffabilis gloriæ nunc vos socios habet, qui olim permansistis cum ipso in tẽtationibus suis, & vexationum eius consortes fuistis. Adorate nunc dulcia illa genua, quæ se curuauerũt ante vos vs-
C que ad terram, sedẽtibus vobis ad sacratissimam cœnam. Adorate nunc sacrosanctas illas manus, quibus puluerem pedum vestrorum rex regum lauare, & extergere dignatus est. Gaudete in Iesu pricipe militiæ vestrę vos martyres gloriosi, quia ipsum pro quo tradidistis in mortem animas vestras, ipsum (inquam) Iesum filium dei possidetis, prẽmium certaminis vestri. Gaudete in Iesu, summo doctore veritatis, ô venerandi confessores & doctores: quia quem olim doctrinis sacris, & operibus iustis confessi estis coram hominibus, nunc confitetur vos coram patre suo, & sanctis angelis eius. Gaudete in Iesu virgine, & virginũ sanctificatore vos paradisicolę virgines, vos angelis similes: quia ecce quem amastis, quem optastis, quem ardentibus desiderijs expetistis: pro cuius amore terrenos sponsos, & omnem ornatum seculi contempsistis, summi regis filium nunc videtis, nunc tenetis, nunc in eius castis amplexibus quiescitis, & diuelli à vobis nulla insidiatoris fraudulentia potest. Verùm autem inter omnes cœlicolas vberrimum tibi gaudium sit ô Maria

Adoranda membra Christi.

virginum virgo singularis: rosa cœlicę amœnitatis, prælucidum sidus, inter primęuas lucernas diuini luminis susceptiuas, in Iesu tuo dulcissimo filio: sola prę omnibus gaude gaudio magno: quia quẽ vt hominẽ peperisti, & proprijs vberibus enutristi: ipsũ cũ angelis & vniuersis ciuib⁹ cœli adoras, vt deum viuum & verum. Gaude fœlix mater: quia quem vidisti in ligno crucis pendentem, vides in cœlo regnantem cum gloria magna: vides omnem altitudinem cœlestium, terrestrium, & infernorum maiestati eius inclinatam, & omne robur inimicorum eius attritum. Gaudia gaudiorum sint tibi omnis pulchritudo sanctorum. Beata Hierusalem mater nostra, quæ sursum es festiuitatem age lætabundam, & indeficientem in visione pacifica tui Iesu, libertatis tui authoris. Et tu nunc rursum eleuare anima mea, quali potes conatu, & sacris te ingere milibus lætantium in domino Iesu. Illuc fidei & spei vehiculo perge, ibi per charitatis ardorem conuersare, vbi Christus est in dextera dei sedens. Intende mentis oculum in lumine vultus eius: lustra ac deosculare gratulabũda deuotiõe singula loca fœliciũ plagarum ei⁹: de quibus egressi sunt preciosi illi liquores sanguinis sacri, quo te appreciauit vnigenitus dei, & sanctificauit in vitã æternã. Hæc Anselm. D E

Oratio.

Gratias & laudes tibi ago domine deus meus, misericordia mea, qui me dignatus es creare & redimere: atque ad tui cognitionem perducere, & per sacri baptismatis ablutionem inter filios adoptionis aggregare. Te laudo, te glorifico, qui me sæpe per multa defluentem vitia ad emendationem expectasti: ac de tribulationibus & periculis multis liberasti: tibi gratias ago pro inceptis in me gratiæ tuæ donis, quę deprecor vt misericorditer perficias, męq; in viam salutis æternæ dirigas, & ad tuam visionem fœlicitee perducas. Amen.

De assumptione, & laude beatæ virginis. Cap. LXXXVI.

Permansit autem beata virgo, quandiu vixit, in monte Sion prædicto: vbi est cella in qua post ascensionẽ filij sui morabatur orationi vacando, & ea quæ cognouerat ecuoluendo. Est etiam ibi alia cella beati Ioannis euangelistæ, quæ fuit prima ecclesia mundi: in qua celebrauit primam missam in conspectu beatę virginis: & quandiu ipsa vixit post ascensionem filij. Quo quidem tempore quantis doloris & amoris ardoribus æstuauerit, testatur Hieronymus, qui de ea sic ait: Cæterum rogo cogitate attentius, & perpendite diligentius, quibus afficiebatur beata & intemerata virgo doloribus, post Christi ascensum ad cœlos, expletis omnibus quæ de ipso erãt ab angelis prædicata, & à prophetis multipharie multisque modis præsignata: diuinis declarata oraculis: virtutibus exhibita: & quæ humanitatis sunt ostensa præsagijs. Quæso, si qua sunt in vobis viscera pietatis, considerate quo cruciabatur amore: quóue desiderio æstuauit hæc virgo, dum reuoluerẽt animo cuncta quæ audierat, quæ viderat, quę cognouerat. Puto quòd quicquid cordis est, quicquid mentis, quicquid virtutis humanæ, si

Mariæ vacatio. F

G manæ, ſi totum adhibeas, non ſufficiet vt cogita-
re valeas, quanto indeſinenter cruciabatur ardore
pij amoris: quantis mouebarur votis repleta ſpiri-
tu ſancto: quantis cœleſtium ſecretorum tranſ-
portabatur incitamentis. Fortaſſe ergo præ ni-
mio amore in loco quo ſepultus dicitur, interdum
eam habitaſſe credimus, quatenus pijs paſceretur
internus amor obtutibus. Sic namque locus me-
dius eſt hincinde cōſtitutus, vt adire poſſet eius
aſcenſionis veſtigia, & locum ſepulturæ ac reſur-
rectionis, ſeu omnia in quibus paſſus eſt, loca in-
uiſere, non quòd iam viuentem quæreret cū mor-
tuis: ſed vt ſuis ſolaretur aſpectib9. Et ideo quàm
ſæpe locorum recreabatur viſitationibus, & quem
genuerat fideli ſpiritu, mentis complexabatur am
plexibus. Et iterum, quam ſanè angelus Gabriel
intactam cuſtodiuit, & Ioannes virgo virginem
ſeruauit, ſuiſque deſeruiuit obſequijs: non quòd
eximius ille ſanctorum chorus apoſtolorum eam
deſeruerit, inter quos poſt reſurrectionem intrans
& exiens, familiarius contulit de Chriſti incarna
tione: & ad exemplum humanæ vitæ conuerſatio
H eius poſt aſcenſionem Chriſti generaliter cum
apoſtolis fuit, quouſque diſperſi ſunt. Hæc Hie-
Cella Mariæ. ronymus. Eſt autem in monte Sion magna & de-
uota eccleſia, in qua ſolebant eſſe cum abbate ca-
nonici regulares, ſecundum regulam beati Augu
ſtini domino ſeruientes: intra quam eſt cella in
qua habitauit beata virgo diebus vitæ ſuæ: poſt
aſcenſionem filij ſui: & prope illam cellam eſt &
alia cella, in qua migrauit ad cœlum, per angelos
aſſumpta. Cuius dormitioni omnes apoſtoli dicū
tur interfuiſſe, & in vallis Ioſaphat medio eam
ſepeliſſe. Ibi enim ſepulchrum eius multum ve-
nerabile oſtenditur, quod in maxima reuerentia
etiam apud ſarracenos babetur. Hæc autem val-
Vallis Ioſaphat. lis, licèt adhuc ſit valde profunda, multum tamen
eſt impleta. Sepulchrum enim virginis glorioſæ,
tunc erat in ſuperficie ipſius vallis, nunc eſt lon-
gè ſub terra, intātum quòd etiam eccleſia eiuſdē,
cùm ſit valde alta, & teſtudinata, cum ipſo ſepul-
chro penitus ſit ſub terra, & vallis deſuper tota
plana. In ſuperficie tamen vallis eſt ædificiū mo
dicum, quaſi vnius capellę: quod poſtquam quis
I intrauerit, deſcenditur per gradus quinquaginta
in eccleſiam ad ſepulchrum, vbi eſt pulcherrimū
altare marmoreum & cripta, ac deſuper ædifica-
ta eccleſia pulcherrima rotunda, & tabulatu lapi-
deo diſcreta in honore ipſius beatę virginis dedi-
cata: cuius in ſuperioribus quatuor habentur al-
taria, & in inferioribus vnum in Orientali plaga:
& ad dexteram monumentum vacuum cernitur:
in quo ſancta Maria aliquando pauſaſſe dicitur,
ſed à quo vel quando ſit ablata, neſcitur. Hanc ec
cleſiam intrantes, vident ad dexteram inſertam
parieti petram, in qua dominus nocte, qua trade-
batur orauit veſtigijs genuum, quaſi cerę molli
impreſſis. Et ſolebant in ea eſſe monachi nigri
cum abbate: ſecundum regulam beati Benedicti
domino ſeruientes. Sed quo ordine beata virgo
hinc ad ſuperna tranſierit regna, nulla catholica
narrat biſtoria. Nec inuenitur apud Latinos ali-
quis tractatorum de eius morte aliquid apertè di-
xiſſe, cùm nec ipſe qui banc ante crucem domini
accepit in ſuam, id eſt Ioannes euangeliſta, de hoc
poſteris aliquid retinendum ſcriptis legitur man-
daſſe. Nullus eni hoc fidelius narrare potuit, ſi il- K
lud deus manifeſtare voluiſſet, quàm ille vtique
qui hanc nutriendam ſuſcepit. Reſtat ergo, vt ho
mo mendaciter non fingat apertum, quod deus
voluit manere occultū. Vnde Hieronymus: Mon
ſtratur autem ſepulchrum eius cernentibus no-
bis, vſque ad præſens in vallis Ioſapbat medio:
quæ vallis eſt inter montem Sion, & montē Oli-
ueti poſita, vbi in eius honore fabricata eſt eccle-
ſia miro tabulatu lapideo, in quo ſepulta fuiſſe ab
omnibus ibidem prædicatur: ſed nunc vacuū cer
nentibus oſtenditur. Hæc idcirco dixerim, quia Dubitatur an cū corpore aſſūpta ſit.
multi noſtrorum dubitant vtrum aſſumpta fue-
rit ſimul cum corpore, an obierit relicto corpore.
Quomodo autem, vel quo tempore, aut à quibus
perſonis ſanctiſſimum corpus eius inde ablatum
fuerit, vel vbi tranſpoſitum, vtrúmue ſurrexerit,
neſcitur: quamuis nonnulli aſtruere velint eam
iā reſuſcitatā: & beata cum Chriſto immortalita-
te in cœleſtibus veſtiri. Veruntamen quid horum
verius cenſeatur, ambigimus. Melius tamen deo,
cui nihil impoſſibile eſt, committimus, quàm ali-
quid temerè diffinire velimus authoritate noſtra L
quod probamus. Hæc Hieronymus. De hoc Au-
guſtinus in quodam ſermone longo inter cætera
ſic dicit, non tamē aſſerendo: De ſanctiſſimo cor-
pore perpetuę virginis Mariæ eiúſque ſacræ ani-
mæ aſſumptione loqui ſuſcipientes, hoc ipſum di
cimus, quòd in ſcripturis poſtquam dominus eā
in cruce diſcipulo commendauit, nibil de ea repe
ritur: pręter quod Lucas in Actibus commemo- Lucæ. 1.
rat, dicens: Hi omnes erant perſeuerantes vnani-
miter in oratione cum Maria matre Ieſu. Quid
ergo de morte, quid de aſſumptione eius dicendū
eſt: vnde ſcriptura nihil commendat: niſi quæren
dū ratione, quod cōſentiat veritati. Fiat ergo ipſa
veritas, ſine qua nec valet authoritas. Memores
igitur conditionis bumanę: mortem illam beatiſ-
ſimæ temporalem dicere non metuimus: ſed ſi eā
dicimus reſolutam in communem putredinem,
vermem, ac cinerem: deliberandum eſt, ſi tantę cō
ueniat ſanctitati, tantæ aulę dei prerogatiuæ. Sci
mus enim dictum primo parenti, quia puluis es, Gen. 3.
& in puluerem ibis. Hanc cōditionem caro Chri
ſti euaſit: quę corruptionem non ſuſtinuit. Exci- M
pitur ergo ab illa generali ſentētia, de virgine ſū-
pta natura. Mulieri quoque dixit deus. Multipli- Ibidem.
cabo ęrumnas tuas: in dolore paries. Aerumnam
ſancta Maria ſuſtinuit, cuius animam doloris gla
dius pertranſiuit: ſed ſine dolore genuit. Maria er
go excipitur à quibuſdam generalibus, quam tan-
ta attulit dignitatis prærogatiua. Si ergo eam di-
cimus mortem ſubiſſe, nec tamen vinculis retine-
rii nunquid impium erit? Si voluit dominus in-
tegram matrem virginitatis ſeruare pudore: &
cur non velit incorruptam ſeruare à putredinis
fœtore? Nunquid non pertinet ad benignitatem
domini, matris ſeruare honorem: qui legem ſolue-
re non venerat, ſed adimplere? Qui enim in vita
pre cæteris illam gratia ſui conceptus honorauit:
pium eſt credere, eam in morte ſingulari ſalua-
tione, & ſpeciali gratia honoraſſe. Putredo & ver-
mis, humanæ eſt opprobrium conditionis. Ab
hoc opprobrio cùm Ieſus ſit alienus, natura ſan-
ctæ Mariæ virginis excipitur, quem Ieſus de ea
ſumpſiſſe probatur. Caro enim Ieſu Chriſti: caro
eſt ſanctæ

A est sanctę virginis Mariæ,quam supra astra trãsuexit,honorans omnem humanam naturam, & multomagis maternam. Si natura matris est filius:consequens est vt sit & filij mater:non quantum ad vnitatem personæ , sed quantum ad vnitatem corporalis naturæ. Quantum igitur intelligo,quantũq; credo, sanctæ Mariæ anima excellentiori quadam prærogatiua à filio honoratur: possidens corpus suum quod genuit glorificatũ. Et quare non suum:per quod genuit:si non obuiauerit nec dum tanta perspecta authoritas. Verè credo,& per qđ genuit:quia sanctificatio dignior est cœlo,quàm terra. Tam preciosum thesaurum dignius est cœlum seruare, quàm terra. Tantam integritatem meritò incorruptibilitas, non putredinis vlla resolutio sequitur. Illud sacratissimum corpus in escam vermibus traditum, quia sentire non valeo,dicere pertimesco: quam æstimationẽ procul propellit incõparabilis gratiæ munus: qđ me dicere multarum scripturarum consideratio inuitat. Confitendum igitur censeo, Mariam ad æternitatis gaudia assumptam,benignitate Chri-

Assumpta creditur cum corpore.

B sti,honorabiliúsque susceptam cæteris,quam gratia honorauit præ cæteris : atque ad communem humanitatem non esse adductam post mortem putredinis: videlicet vermis & pulueris, quæ suũ & omnium genuit saluatorem. Si elegit diuina voluntas inter ignium flammas puerorum vestimenta seruare illęsa:cur abnuat in matre propria quod elegit in veste aliena? Ionam seruare in ventre ceti incorruptum voluit sola misericordia, Mariam incorruptam non seruabit gratia? Seruatus est Daniel intemperantissima fame leonum: non seruanda Maria tantis dotata meritis virtutum? Hæc ergo cuncta quæ diximus, quia naturam seruasse cognoscimus: in integritate quoque Mariæ plus gratiam quàm naturam potuisse non dubitamus. Ergo lętari facit Mariam anima & corpore in proprio filio , nec vllam sequi corruptionis ęrumnam, quam nulla secuta est tantum pariendo filium integritatis corruptio: vt sit semper incorrupta,quam tanta perfudit gratia: sic integriter viuens,quæ omnium integram genuit vitam. Si ergo dixi,vt debui,approba Christe,& tui. Si

Daniel. 3.

Ionę. 2.

Daniel.

C verò non vt debui:ignosce obsecro tu,& tui. Hæc Augustinus. Sic ergo non est credendum quòd Maria mortua non fuerit:sed mortua est:ac tamẽ caro eius non computruit. Anima coniuncta est iteratò corpori mortuo:& ita assumpta est in cœlum cum corpore glorificato. Vera autem & indubitata de eius assumptione sententia hęc esse probatur, vt secundum apostolum, siue in corpore, siue extra corpus, ignorantes assumptam, tamen & exaltatam super omnes choros angelorum credamus. Vnde Hieronymus: Hęc est dies pręclara, in qua vsque ad throni celsitudinem intemerata mater & virgo processit, atque in regni solio sublimata post Christum gloriosa resedit. Sic itaq; vbique confidenter de illa sancta dei canit ecclesia , quod de nullo alio sanctorum fas est credere, vt vltra angelorum vel archangelorum merita trãscenderit: quia etsi similitudo promittitur, sanctis veritas denegatur. Ad cuius profectò exequias, quantum fas est credere, famulabantur angeli, & vniuersæ cœli congratulabantur curię: quia credendum est militiam cœlorum cum suis

Assumpta est super omnes choros angelorum.

Exequias Marię celebrauerunt angeli.

agminibus festiuè obuiam venisse genitrici dei: D eámque ingenti lumine circunfulsisse, & vsque ad thronum, olim sibi etiam ante constitutionem mundi paratum, cum laudibus & canticis spiritualibus perduxisse. Nulli dubium omnem illam cœlestem Hierusalem, tunc exultasse ineffabili lętitia: tunc iocundatam esse inęstimabili charitate: tuncq; cum omni gratulatiõe iubilasse. Quoniam festiuitas hæc quæ nobis reuoluitur annua, illis omnibus facta est continua. Nec immeritò: Creditur enim quòd saluator omnium ipse, quãtum datur intelligi, per se totus festiuus occurrit, & cum gaudio eam secum in throno collocauit: quòd si gaudium fit in cœlis de quolibet peccatore conuerso: multo magis putandum est, pro tantæ virginis exaltatione & gloria, quòd exultatio sit in supernis. Cuius nimirum festiuitas omnium supernorum est gloriatio , cęlicolarúmque congratulatio : præsertim quia eius celebritas, laus & fauor est saluatoris. Vnde credimus, vt suprà dictum est, quòd non hunc tantum diem solẽnem ducunt pro eius amore annuum: verùm con- E tinuum etiam & æternum iocunditatis & lętitię, venerationis obsequio, cum omni tripudio amoris & gaudij. Nec immeritò omnis illa cœlestis ciuitas congratulatur & veneratur matrem , cuius semper adorat filium regem: ante quem tremunt potestates, & curuatur omne genu. Quam si diligenter aspicias, nihil virtutis est, nihil speciositatis, nihil splẽdoris & gloriæ, qđ nõ i ea resplẽdeat. Et ideo si placet talis & tãta virgo, placeat & opus virtutis: cuius vita omniũ disciplina est, cui9 mores instituta sunt omniũ ecclesiarũ: quę præcellit cunctis, supereminet vniuersis: propterea quęcũq; virgo sibi ab ipsa optat pręmium, & implorat auxilium, debet imitari exemplũ. Hęc Hiero. Vnde Bernard. Pręciosum hodie munus terra nostra direxit in cœlũ: vt dando & accipiendo fœlici amicitiarũ fœdere copulentur humana diuinis. Illò enim ascendit fructus terræ sublimis, vnde data optima descendunt. Ascendens in altũ virgo sancta Maria: dabit ipsa quoq; dona hominibus. Siquidem nec facultas ei deesse potest, nec volũtas. Regina cœlorũ est, misericors est, mater vnigeniti filij dei. Nihil eni sic potest potestatis eius, seu F pietatis magnitudinem commendare: nisi fortè aut non creditur dei filius honorare matrem: aut dubitare quis potest omnino in affectum charitatis transisse Marię viscera, in quibus ipsa quæ ex deo est charitas nouẽ mẽsib9 corporaliter requieuit. Et hæc quidẽ propter vos dixerim fratres: vt tamen interim sileam beneficia, quę pro ipsius glorificatione consequimur: si eam diligimus, gaudebimus vtiq;, quia vadit ad filium: nisi fortè (quod absit) inuentrici gratiæ omnimodis inueniamur ingrati: quem enim in castellum huius mundi intrantem prius ipsa susceperat: ab eo suscipitur hodie sanctam ingrediens ciuitatem. Sed cum quanto putas honore, cum quanta exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior virginalis vteri templo, in quo dei filium Maria suscepit: nec in cœlis regali solio, quo beatã Mariã hodie filius dei sublimauit. Fœlix nimirum vtraq; susceptio, ineffabilis vtraq;, quia vtraque inexcogitabilis est. Vt quid enim hodie ea in ecclesijs Christi euangelica lectio recitatur in qua mulier

Saluator matri occurrit.

Matrem Iesu curia cœlestis honorat.

Maria dona demittit de cœlo.

G benedicta in mulierib⁹ excepisse legit saluatorē? Credo, vt hęc quā celebramus, ex illa susceptione aliquatenus æstimetur: imò vt iuxta illi⁹ inæstimabile gloriā, inęstimabilis cognoscat & ista. Quis enim si linguis hoim & angelorū loquatur, explicare valeat quēadmodū superueniēte spiritu, obūbrāte virtute altissimi, caro factū sit verbū dei, p qd̄ facta sunt oīa: & dn̄s maiestatis, quē non capit vniuersitas creaturæ, intra virginea sese clauserit viscera factus homo? Sed & illud quis excogitare sufficiat, q̄ gloriosa regina mūdi hodie pcesserit: & quāto deuotionis affectu tota in eius occursum cœlestiū legionū prodierit multitudo? quis explicare queat, quibus ad thronū glorię cāticis sit deducta? q̄ placido vultu, quàm serena facie, quàm lætis amplexibus suscepta à filio, & super omnē exaltata sit creaturam: cum eo honore, quo tanta mater digna fuit: cum ea gloria, quæ tantum decuit filium? Fœlicia prorsus oscula labiis impressa lactentis: cui virgineo mater applaudebat in gremio. Verùm nunquid non fœliciora censebimus, quæ ab ore sedentis in dextera patris hodie

H in beata salutatione suscepit: cùm ascenderet ad thronum gloriæ, epithalamium canens & dicens: osculetur me osculo oris sui? Christi generationem, Marię assumptionem, quis enarrabit? Quātum enim gratiæ in terris est adepta præ cæteris: tantum & in cœlis obtinet gloriæ singularis. Quod si oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis nō ascendit, quæ præparauit deus diligētibus te: qd̄ pręparauit gignēti se, & qd̄ de oibus certū est, diligēti pręoibus, quis loquet? Fœlix planè Maria, & multipliciter fœlix: siue cùm excipit saluatorē, siue cùm à saluatore suscipit. Hęc Bernar. vnde etiam Anselmus: Cùm Christus matrem in regnum suum assumeret: & ei magnificentiam gloriæ decreuisset ostendere: cuius precor dignitatis & honoris apparatibus intendebat tota curia angelorum? Quibus vocibus exultationis atque salutis resonabant vniuersa tabernacula antiquorum patrum, ipsi curiæ tunc nuper associatorum? Certè crediderim omnes illius patriæ ciues festiuiori solitò, & sublimioris decoris nitore ad aduentum matris domini sui præ-

I parari: ac noua quadam & ineffabili iocunditatis gratia, pro tantæ rei expectatione coniubilare. Et quid mirum: Ipse Iesus, deus & dominus omniū, filius ipsius castissimæ virginis, & dominæ rerū ipse ei sicut vnicę suæ matri, totus festiuus occurrere volebat: ne & aliquis de familiaribus suis se à tanti gaudii immensitate subtraheret. Vtique mos ris inter homines esse scitur, vnumquēq; bonum seruum cuiusq; pręporētis domini, eo maiori gaudio in aduentu amici sui exultare, quo ipsum dominum suum cognoscit aduentantem amicum magis amare. Cùm verò de aduentu parentum domini sui agitur, de quorum speciali dilectione nullus vlla dubitatione tenetur: ille nimirum magis fœlicem se æstimat, qui maiori iubilo & festiuiori occursu lætitiæ frena relaxat. Si ergo hæc ita se habent apud homines, quibus si qua bonitas est, longè tamen supernorum ciuium bonitati impar est. Cōtēpletur animo qui potest, quo gaudio, qua festiuitate, quibus concentibus iubilant omnes beatorum spirituū ordines: quādo & vnicam matrē domini sui aduentare, & ipsum dn̄m

Prerogatiuæ Marię.

Cant. 1.

1. Cor. 2.

Occursus cœlestiū.

Occursus Christi.

deum suum ei videbāt omni gloria sua decoratū K velle occurrere. Stipatus itaq; mille milibus, imò innumerabilium angelorum agminib⁹, deus ipse huic pijssimę matri suæ de hoc mundo migranti occurrit eámque super omnes cœlos exaltatā, cūctę secum creaturę perenni iure dominaturam in throno gloriæ collocauit. O dies tanti occursus gloriosa, & fœlix dies tam præclarę exaltationis. Beata & celebris dies, tam sublimis glorificationis festiua, & omni seculo admirabilis. Dies enim illa non solū te domina ineffabiliter sublimauit sed cœlum ipsum quod penetrasti, necnon cuncta quæ in eo sunt noua & inæstimabili gratia decorauit. Noua quidem gratia cœlū decorauit: quia priorem gloriam eius ex præsentia tua vltrà q̄ dici possit aut cogitari, magnificauit. Nam tu domina illuc ascendēs, noua illud ac præcellēti virtutum tuarum dignitate irradias: immensáq; miserationum & gratiarum luce perlustras. Eadem quoq; dies tui ascensus, eos qui ciues cœli ab initio creaturę esse meruerūt, solitò festiuiori exultationis gaudio induit. Quia namq; per gloriosum fructum fœcundę virginitatis tuę, videt se- L mirutam ciuitatem suam reintegrari: verè in suo aduētu, per quem tantum bonum meruerūt, gaudii sui magnitudo iure debuit augmentari. Terrā etiam dies exaltationis tuæ, ô beatissima fœminarum, mira gratia irrigauit: quia dum te, quā de se & in se aliorum hominum lege progenitam nouit, vsq; ad creatoris omnium thronum exaltari recognoscit, antiquę maledictionis pœnā, quā in peccato primorum filiorum suorū se meritò excepisse sciebat, iam per tantæ benedictionis rę abūdantiā, sese euadere indubitanter credebat. Quid amplius dicere possum domina? Immensitatem quippe gratiæ & gloriæ tuæ considerare cupienti sensus deficit, lingua fatiscit. Quemadmodum enim omnia quę in cœlo sunt, per glorificationē tuam ineffabiliter decorantur: ita per eandē glorificationem cuncta quę in terra subsistunt, ineffabiliter sublimantur. Singula nēpe in immensę dignitatis decus profecerunt, cùm per tuam beatam & integerrimā virginitatem deum suum (quē nō cognouerant) agnoscere, & agnitum colere, atque amare meruerunt: quando omnes cœlos trāscēde- M re, ac in dextera dei sui benedicti filij tui exaltari cognouerunt. In eo etiam didicerūt se eidem deo suum totū debere quod sunt, quando tu quę inter illa, & de illis vna fuisti, tantā dignitatis eminētiā meruisti. Nihil igitur aut idolis homines, aut vllę alię rerum species idolorum cultoribus se debere intellexerūt, vbi & singularem authorem sui ex castissimo vtero tuo ad restitutionem primæ creationis suæ progenitum susceperunt: & te, per quam amissam dignitatem suam recuperauerūt, omni creaturæ tam sublimiter præponi inspexerunt. Quas igitur laudes, quásve gratiarum actiones, non solum humana, sed etiam omnis creatura huic sacratissimæ virgini debet? Purissima namque sanctitas, ac sanctissima puritas, pijssimi pectoris eius, omnem omnis creaturæ puritatem, seu sanctitatem incomparabili sublimitate transcendens, hoc promeruit: vt reparatrix perditi orbis dignissimè fieret. Vnde quid laudis pro tam ineffabili bono ipse per eam reparatus mūdus ei iure debeat, cor alicuius sub carne mortali

Comitiua Christi.

Laus Marię exuperat sensum & linguā.

Laudes Mariæ.

A mortali viuentis, æſtimare nullatenus ſufficit: vtique cuncta quæ deus fecit, & vtiliter bona in eo ſtatu quo condita fuerunt eſſe deſtiterunt: & per hanc beatiſſimam virginem in ſtatum priſtinum reſtituta ſunt. Sicut ergo deus, ſua potentia cuncta patrando, pater eſt & dominus omnium: ita beata Maria ſuis meritis cuncta reparãdo, mater eſt & domina rerum. Deus eſt enim dominus omnium, ſingula in ſua natura propria iuſſione conſtituendo: & Maria eſt domina rerum, ſingula cõgenitę dignitati, per illam quam meruit gratiam reſtituendo. Et quemadmodum deus ex ſua ſubſtantia genuit eum, per quem cunctis originẽ dedit: ita Maria de ſua carne peperit illum, qui in decorem primæ creationis omnium, cuncta reſtituit. Item nulla rerum ſpecies, niſi per dei filium facta ſubſtitit: ita lex debitę damnationis neminẽ deſerit, niſi quem ab ea filius Mariæ abſoluit. Quis igit̃ iſta recto ſenſu & corde ſyncero perpendens plenè percipere queat excellentiam dominę huius: per quam tam ineffabili gratia, & tã inæſtimabili electione erectus eſt mũdus? Quis, B inquam, miram & omni rei præter hanc inauditã mulieris iſtius gratiam oculis mentis aſpiciens, non obſtupeſcat: & non modo elinguis, verumetiam tantę rei comprehenſione prorſus immunis fiat? Quapropter ea quæ nobis ſunt impenetrabilia intermittentes: precibus impetrare nitamur, vt quod intellectu capere nequimus, ſalutari effectu obtinere mereamur. Per has ergo rationes impoſſibile eſt, vt aliquis homo ad eam conuerſus, & ab ea reſpectus, damnetur. Namque ipſa genuit eum, per quem mortua reuiuunt: per quem homines ex peccato ſaluantur: quia non eſt iuſtificatio, niſi quam ipſa in vtero fouit: nõ eſt ſalus, niſi quam ipſa peperit. Ipſa eſt ergo mater iuſtificantis & iuſtificatoris: ipſa eſt mater ſaluantis & ſaluatoris. Igitur mater dei, qui ſolus damnat, qui ſolus ſaluat, quem ſolum timemus, in quo ſolo ſperamus, eſt mater noſtra. Iudex & ſaluator noſter, eſt frater noſter. Quomodo ergo deſperemus, cùm ſalus, ſiue damnatio noſtra, ex boni fratris, & pię matris pendeat arbitrio? Nunquid ſuſtinebit bonus frater puniri fratres ſuos, quos redemit? C bona mater damnari filios ſuos, quorum ipſa redemptorem genuit? dulcis mater rogabit dulcem filium ſuum, pium fratrem noſtrum, filium pro filijs, vnigenitum pro adoptatis. Pius filius, libenter audiet matrem pro filijs: vnigenitus, pro his quos adoptauit: dominus, pro his quos liberauit. Hæc Anſelmus. Exultemus igitur & nos miſeri cum cęlicolis, & creaturis vniuerſis, prout poſſumus: ac talem & tantam virginem pro noſtro modulo laudare ſtudeamus. Vnde Hieronymus, ad hæc nos prouocans & inuitans, inter cætera ſic ait: Idcirco lætamini & laudate: quia ſi deum ore prophetico in ſuis ſanctis laudare iubemur: multomagis eũ in hac celebritate beatæ virginis, matris eius, oportet cum hymnis & canticis diligentius extollere, & dignis deo iubilare præconijs, ac myſticis honorare muneribus. Nulli dubiũ quin totum ad gloriam laudis eius pertineat, quicquid dignè genitrici ſuę impenſum fuerit ac ſolẽniter. Profectò quicquid humanis poteſt dici verbis, minus eſt à laude cœli, qua diuinis eſt & angelicis excellentijs prædicata, & laudata pręconijs: A prophetis quidem pręnunciata: à patriarchis figuris D & ęnigmatibus præſignata: ab euangeliſtis exhibita & monſtrata: ab angelo venerabiliter atque officioſiſſimè ſalutata. Tamen & ſi ad hæc nemo idoneus inuenitur, votis omnibus ceſſare non debet etiam quilibet peccator à laudibus: quanuis explere non queat quod ſentitur. Vnde & ſermo diuinus, cùm de peccatore ageret, in Pſalm. Sacrificium, inquit, laudis honorificabit me: & illic iter quo oſtendam illi ſalutare dei. Ac ſi patenter dicat: Illic iter eſt laudis, ad laudem ſine fine mãſuram: ſed nemo apprehendit illud, niſi ego præmonſtrauero. Propterea quia iter ſalutis noſtræ in laudibus eſt ſaluatoris: hortor vos & commoneo, in hac ſacra ſolẽnitate genitricis dei Mariæ, nolite ceſſare à laudibus. Et quãuis ſpecioſa laus non ſit in ore peccatoris, noli ceſſare: quia inde promittitur tibi venia, vnde & omnibus vt laudes. Alioquin niſi iuxta modulum ingenij noſtri deum laudare in ſanctis ſuis ſtudeamus: quomodo eum iuxta multitudinem magnitudinis eius laudare poterimus? Omnino hoc prætermittendum non eſt, quod impleturi ſumus quandoque: E ſecundum quod dicitur, Beati qui habitant in domo tua domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te. Interim verò quia immenſus eſt: quod voce nõ poſſumus, nec facundia valemus, exequamur votis & medullis cordis. Hæc Hieronymus. Aſſumptio beatæ virginis fuit olim præfigurata, quando arca domini in domum regis Dauid eſt tranſlata. Rex Dauid coram arca citharizauit: & eam cum magno iubilo in domum ſuam adduxit. In arca manna cœli continebatur: & conuenienter per eam beata virgo deſignatur: quia panẽ angelorum, quem homo mãducauit, ipſa generauit. Arca de ligno cethim imputribili erat facta: figurans quod Maria in putredinem non eſt redacta. Rex Dauid, qui coram arca ſubſiliendo citharizauit, regem cœli & terræ Chriſtum præfigurauit: qui (vt creditur) matri ſuæ perſonaliter occurrit: & eam cum magno iubilo in domũ ſuã introduxit. Aſſumptio etiã Mariæ olim fuit Ioãni in Pathmos inſula præfigurata. Nã mulierem quandã admirabilẽ in cœlo videbat: quę ſole amicta erat, & Maria circũdata diuinitate i cœlũ aſcẽ F debat. Luna ſub pedib⁹ eius eſſe videbatur: per qđ perpetua ſtabilitas Marię deſignatur. Luna enim inſtabilis eſt, & non diu manet plena: & deſignat mundũ, & omnia terrena. Hæc inſtabilia Maria contẽnens, ſub pedibus conculcauit: & ad cœlum vbi omnia ſtabilia ſunt, anhelauit. Coronã etiam in capite ſuo mulier habebat, quę i ſe ſtellas duodecim cõtinebat. Corona conſueuit eſſe honoris ſignũ: & ſignat honorẽ glorioſę virgini cõdignũ. Per duodecim ſtellas apoſtoli intelligũtur: qui in diſceſſu Mariæ oẽs affuiſſe dicũtur. Mulieri ſunt datę alę advolandũ: per quas intelligitur aſſũptio tã corporis q̃ animę. Feſtiuitas autem huius ſanctę aſſumptionis, figurata fuit olim in matre Salomonis. Salomon em̃ rex in throno glorię reſidebat: & matri ſuę thronũ ad dexterã poni faciebat. In quẽ ipſã à dextris ſuis locauit: & qđcũq; petierat, ſibi nõ negauit. Sic & Chriſt⁹ matrẽ ſuã à dextris ſuis locauit, & oia quęcũq; voluerit ab eo ipetrabit. O fœlix Maria & omni laude digniſſima. O virgo Maria, dei genitrix glorioſa. O ſublimis

Marginal notes: Damnari nequit, pro quo Maria intercedit. — Pſal. vlt. — Laus matris ad filium refertur. — Pſal. 49. — Pſal. 83. — Figura. — 2. Reg. 6. — Arca domini. — Apoc. 12. — 3. Reg. 2. — Fœlicitas Marię.

G puerpera, quæ deum, authorem cœli & terræ, quē omnis creatura non capit, tuo immaculato vtero clausum gestasti? Quid nos tantilli, quid actione pusilli, quid in tuis laudibus referemus, cùm etiā si omnium nostrum membra verterentur in linguas, te laudare nullus sufficeret? Quid dicam pauper ingenio, cùm de te quicquid dixero minor laus est, q̃ dignitas tua mereatur. Quid ergo de te dignū dicam: quid referā, cùm non sufficiat lingua carnis tuas enarrare virtutes? O Maria tui recordatio nominis melle dulcior, nectare suauior, fessos recreat, mœstos lętificat, oppressos releuat, errantes ad viam salutis reuocat: & peccatores, ne desperent, suæ suauitatis odore confortat. Sicut enim tempore vernali, cùm ad alta cœli sol incipit āscendere: & terris fœcundā radiorū suorum luminositatem infundere, vegetabilia cuncta hyemali glacie constricta incipiunt reuiuiscere: animantia quoque & volatilia, in antris & specubus, ac diuersis quibusque latibulis abscondita, ad tantæ lucis nouitatem respirare incipiūt, ac vires resumere: & cordis lætitiam cantibus, &
H plausibus lætabundis ostendere: homines quoque senes cum iunioribus, eius in aduentu exhilarantur: & tota superficies terræ decore induitur, & applaudit, ac congratulatur. Sic nobis accidit, cùm sole amicta virgo fœcunda, regina cœli prælecta, vt sol fines cordis nostri ingreditur, & memoria eius mentibus nostris rutilantibus absque nube infunditur: cōtinuò namque duricies omnis ad tantæ lucis immensitatem resoluitur: arida cuncta rore cœlestis gratiæ irrigantur, fugantur tenebræ, lumen nouum exoritur, & gaudiorum nobis materia immensa cumulatur. O nomen admirabile, ô nomen delectabile: ô nomen grauidum sacramentis, & diuinis plenum mysterijs: ô nomen gloriosum, ô nomen celeberrimum: ô nomem sublime, ante tempora vniuersa in dei prædestinatione compositum: & in tempore dignę personæ, secundum rem, conuenienter impositum. O nomen quod nominatur sæpius, & frequētatur dulcius in concilio & congregatione iustorū: & quod versatur clementius in ore peccatorum. Quis enim vnquam criminum veniam petijt, nisi me-
I diante Maria? Omnes Mariam inuocant. Omnes Mariam nominant. Mariam præ omnibus amant. Omnis ætas, sexus, & professio, Mariā studiosè reclamat. Cùm enim summum regem peccando perdimus, cùm angelos, & sanctos omnes offendimus: cùm etiam nobisipsis graues sumus, & omnino nescimus quid agere debeamus: hoc solum restat miseris, vt oculos cordis & corporis ad te leuemus, consilium quærētes, & petentes auxilium. Vnde Anselmus: Nihil certè vtilius post deum, memoria matris dei: nihil salubrius meditatione pij amoris, quo feruebat in memoria & contemplatione filij sui: nihil iocundius sapore pertracti gaudij eius, quo multipliciter pascebatur in eodem, & per eundem filium suum. Sæpe quidem vidimus & audiuimus plurimos hominum in suis periculis recordari nominis ipsius beatæ Marię virginis: & illico omnis periculi malum euasisse. Velocior est enim nonnunquam salus memorato nomine eius, quàm inuocato nomine domini Iesu vnici filij eius. Et id quidem non ideo fit, quòd ipsa maior eo sit aut potētior

Nomē Mariæ.

Mariæ præsens auxiliū.

Marię inuocatio iterdum citius auxiliat, q̃ Iesu.

nec enim ipse magnus aut potens est per illam, K
sed illa per ipsum. Quare ergo salus promptior in recordatione eius, quàm filij sui, sępe percipiatur, dicam quod sentio: Filius quidem eius dominus est, & iudex omnium, discernēs merita singulorum. Dum igitur ipse à quouis suo nomine inuocatus, non statim exaudit, profectò iusto iudicio id facit. Inuocato autem nomine matris suæ etsi merita inuocantis non merentur, merita matris intercedunt vt exaudiatur. Hæc denique humanus vsus quotidie probat, cùm quis proposito amici nomine, ab alio impetrat efficaciter, quod simpliciter sua prece nequaquam impetrare valebat. Itaque si tam vtilis est, in subueniendo, memoria nominis matris dei: non mirum si magis affert fructum frequens meditatio sancti amoris eius, si plenam iocunditatem dabit dulci studio cogitata & recogitata immensitas gaudij eius. Hæc Anselmus. Tibi ergo ô spes nostra, gaudiū & lætitia cordis nostri, ego peccator in vocem salutationis & laudis cupiens prorumpere: tecū ex intimo cordis cum gemitu & lachrymis, & deuota cordis genuflectione affectuosissimè matrem L
gratiæ salutare, & laudare: cùm mente pertracto viros illustres qui te ab initio laudauerūt, prę stupore deficio, & vltra spiritum nō habeo. Sed cùm admeipsum redeo: hæc intra me reuoluo, dicens.

Salue ô pia mater dei, & virgo, quam laudat orbis terræ, & plenitudo eius: cœli cœlorum, & omnis virtus eorū: quicquid de pręconio tuo lingua dicere potuit, calamus scribere valuit, cor potuit cogitare, omnibus illis simul collectis & conscriptis, & in vnum manipulum congestis centuplicata, & infinities multiplicata, corde deuoto, aureo cum decore, mellifluo sapore, & odore aromatico, tibi porrigo ad laudandum & glorificandum te virgo beata nunc & in æternum. Vnde August. Accipe itaque quascunque meritis tuis impares gratiarum actiones & laudes: & cùm susceperis vota, culpas nostras orando excusa. Admitte nostras preces intra sacrarium pię exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis. Sit per te excusabile, quod per te ingerimus: fiat impetrabile, quod fida mente poscimus: accipe quod offerimus, impetra quod rogamus, excusa quod timemus: quia nec potiorem meritis inuenimus, ad M
placandum iram iudicis, quàm te: quæ meruisti mater existere eiusdem redemptoris & iudicis. Succurre ergo miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interuem pro clero, intercede pro monachorum choro, exora pro deuoto fœmineo sexu. Sentiant omnes tuum iuuamen, quicunque deuotè celebrāt tuam assumptionem. Sit tibi compassio super afflictis, sit pius affectus super cœlorum peregrinis. Et cùm te semper lętantem aspicis, fletus quoque nostros ad deum ipsa admittas: cùmque, vt proprium filium, pro nobis interpelles, pręcamur. Nos enim adhuc in hac terra affligimur, iniurijs lacessimur, opprobrijs afficimur: esurimus, sitimus, somnum patimur, in carcere retinemur. Tu verò in cœlestibus regnis prælata es cunctis virginum choris. Tu agnum quocunque pertexerit sequeris: tu virgineos choros, & ab incentiuę carnis illæcebris alienos, per albentia lilia rosásque vernantes ad fontem perennis vitæ potandos

Author ad Mariam.

De laude Marię diuina eloquia.

A tandos inuitas. Tu in illa beatorum fœlicissima regna, primi ordinis dignitate indempta: plantis roscidis oberrans, inter paradisi amœnitatem gramineósque & crocos, tenero poplite pergis: fœlicíque palma violas immarcessibiles carpis. Tu cõcinis sine fine choris coniuncta angelicis, archangelicisque sociata, indefessa voce sanctus clamare non cessas. Tu in cubiculo regis beatitudine, gemmis, ac margaritis ornata existis. Tibi thronus ab angelis est collocatus in aula regis æterni: têque ipse rex regum vt matrem veram, & decoram sponsam præ omnibus diligens, amoris amplexu associat. Nec mirum si dignetur tibi adgaudere deus regnans in cœlis: quem tu paruulum ex te hominem natum toties osculata es in terris. Has ergo tuas fœlicitates possidens, conuertere ad nostrarum miseriarum salutem. Inter hæc, fratres charissimi, toto mentis affectu beatissimæ virginis intercessionibus nos committamus. Omnes patrocinia omni nisu imploremus: vt dum nos supplici eam obsequio frequẽtamus in terris, ipsa nos sedula prece commendare dignetur in cœlis.

B Neque enim dubium est eam, quæ meruit pro liberandis proferre precium: posse plus sanctis omnibus liberatis impendere suffragium. Sed quid nobis prodest hanc interpellare vocibus, nisi etiã humilitatis eius exempla teneamus? Curemus ergo, dilectissimi fratres, vt cùm huius diei festiuitati interesse cupimus: vestimentis humilitatis atque charitatis induti appareamus. Non nos inuidia alienę fœlicitatis torqueat. Non ira vsque ad diuisionem dilaniet. Non cupiditas à nobis Christum excludat. Nõ seculi nos tristitia exurat. Nõ prosperitas eius incautè decipiat. Nõ luxuria inquinet. Non immundicia polluat. Nõ elatio corrumpat. Non superbia inflet: vt cùm nos virtutibus ornatos, charitate coniunctos, humilitate fundatos, beata dei genitrix Maria suæ nos interesse festiuitati perspexerit, ardentius subuenire festinet apud filium: & dominum suum Iesum Christum, deum saluatorem nostrum, qui coronis perennis regni clarificat sanctos suos: & est æterna

C laus & expectatio omnibus electis suis. Hæc Augustinus. vnde & Anselmus: Rogamus ergo te domina, per ipsam gratiam qua te pius & omnipotens deus sic exaltauit, & omnia tecum possibilia donauit: quatenus id apud ipsum nobis obtineas, vt plenitudo gratiæ quam meruisti in nobis sic operetur, quòd participium beati præmij eius nobis misericorditer quandoque donetur. Ad hoc quippe deus noster per te factus est frater noster: vt quemadmodum ipse dignatus est consors fieri nostræ humanitatis: sic nos mereamur consortes fieri suæ diuinitatis. Intende ergo pijssima domina, vt nobis ad effectum proueniat, propter quod deus noster ex tuo castissimo vtero factus homo inter homines venit. Nec sis quęsumus exoratu difficilis: quia proculdubio idem benignissimus filius tuus erit ad concedendum, quicquid voles, promptus & exaudibilis. Tantummodo itaque velis salutem nostram: & verè nequaquam salui esse non poterimus. Quid ergo stringes larga viscera misericordiæ tuæ contra nos domina: vt nolis saluari nos? Certè deus noster (teste propheta) misericordia nostra est: tu eiusdem dei nostri: absque dubio, vera mater es. Si tu ergo quæ deles, & reuera misericordiæ mater denegas nobis effectũ

Anselmi ad Mariã pulchra deprecatio.

Psal. 84.

D misericordię, cuius tam mirabiliter facta es mater: quid faciem⁹ cùm idem filius tuus aduenerit, cunctos ęquo iudicio iudicaturus? Siquidem licèt ipse filius tuus sit per te factus frater noster: vtique tamen vbi voluntatẽ tuam suę videlicet dulcissimę matris magis porrectam aduerterit: illuc seruata ęquitatis ratione, à qua te nullatenus discrepare velle videbit, iudicij sui sententiam, siue ad misericordiam inflectendo, siue ad iustitiam intẽdẽdo promulgabit. Subueni ergo nobis domina, & nõ considerata peccatorum nostrorum multitudine, velle tuum ad miserandũ nobis inflecte. Cogita quæsumus, & recogita apud te: quia nõ ad dãnãdum, sed saluãdum peccatores conditor noster factus est homo ex te. Cur itaque non iuuabis nos peccatores, quæ in tantã celsitudinem es propter nos eleuata: vt te dominã habeat, & veneretur tota pariter creatura? An ideo vtrum pereamus amplius non curabis: quia quicquid de nobis miseris vltra eueniat, gloriæ tuæ nulla iactura inde proueniat? Et hoc quidem fortassis aliquo modo bona domina posses: si pro tui solius exalta-

E tione & vtilitate mater dei facta fuisses. Sed vtique deus, qui hominẽ assumpsit ex tua castissima carne, hoc fecit pro tua & nostra communi salute. Si ergo tu, quæ plena salute es potita, non intendis vt eadem salus pro modulo nostro etiam ad nos vsque pertingat, iam tuorum sufficiens commodorum, nostrorum negligens esse videberis: quæ pro totius mundi saluatione meruisti fieri mater altissimi: cùm nos postposueris quos obuoluit funus seculi. Quid ergo quęso proderit nobis tua fœlix & gloriosa exaltatio: & quam inde habemus, dulcis & effectuosa exultatio? Vt ergo filium tuum totius mundi saluatorem, & te eius reconciliatricem veraciter esse sentiamus: eò nos propensiori studio iuua precamur & fouei quò in fecibus munda natos & alitos potiori leuamine perspicis indigere. Ab initio denique renouationis humanæ, omnibus sub tuum præsidium confugientibus, hucusque succurristi: & idcirco præ omni creatura, omni laude dignissima dici & esse

F meruisti. Eia succurre nobis, & oramus vt laus quam per tot secula possedisti, continua tibi duret in gratia ipsa, qua mundo subuenisti. Tibi ergo nos commendamus: tu procura ne pereamus. Effice potius vt salus nostra de die in diem multiplicetur: & filio tuo, domino Iesu Christo, vita nostra iugi deuotiõe famuletur. Hæc Anselmus.

Oratio.

DEus dator gaudij, largitor solatij, luctus releuator, mœroris effugator, qui beatã virginem Mariam, matrem tuam, maiestatis speculum, angelorum solatium, tuę bonitatis imaginem, nostrę salutis originem, multiplici gaudio in terris & in cœlis lætificasti: concede mihi supplici tuo, vt qui ad eam quasi ad fontem gaudij in doloribus meis fiducialiter recurrere præsumo, valeam ipsius meritis & intercessione præsentis & perpetui gaudij effectum sentire, & ad illud ineffabile gaudiũ, quo assumpta tecum gaudet in cœlis, fœliciter peruenire. Amen.

G De finali iudicio. Cap.LXXXVII.

Iudicium finale. Iudicium antecedentia, concomitantia, & sequentia.

Ost prædicta, quę iam cōpleta sunt, restat vt de finali iudicio, & quibusdam alijs nondum impletis, aliquid videamus. Finale itaque iudicium quædam sunt antecedentia: scilicet pœna purgatorij, ecclesiæ suffragia, & Antichristi persecutio: quædam concomitantia, scilicet cōflagratio mundi, & corporum resurrectio: & quædam sequentia, scilicet pœna infernalis: & gloria cœlestis.

Purgatorij duplex pœna. Purgatorij pœna.

De purgatorio sciendum, quòd in eo duplex pœna est: vna damni, de carentia diuinæ visionis: alia sensus, de afflictione caloris aut frigoris, vel pœnę alterius generis: & quātum ad vtrūque, minor pœna purgatorij, maior est quàm maxima pœna huius mundi. Bernardus: Sola dies purgatorij, superat passiones sanctorū. Ratio autem acerbitatis pœnę purgatorij est ista: quia cū deus plus quærat emendam, quàm pœnam: plus ponderat in pœnitentia virtutem bonę voluntatis, quàm pœnam afflictionis. vnde plus ponderat deus modicam pœnam voluntariam in præsenti:

H quàm multam non ita voluntariam in futuro: sicut plus valet modicum auri, quàm multum plūbi.

Pœnitētiæ pręsentis, & voluntarię valor.

Vnde secundum Augustinū: Vna gutta aquę lachrymarum, tantum facit hic pro emenda, quātum decē anni in purgatorio. Et oportet, vt quod ibi deficit in voluntate, suppleatur in acerbitate. Necesse est autem (vt ait Augustinus) quòd tantum vrat dolor, quantum inhæserat amor. Tanto enim quisquis torquetur diutius: quanto affectus eius venialibus inhærebat fortius.

Venialia abluenda.

Vnde tandiu differtur quis à gloria, quousq; fiet sine omni macula, sicut erat in baptismo. Noli ergo contemnere venialia, pro quibus tanta pœna est expectanda. Cur autē anima incorporea corporalib⁹ pœnis teneatur, declarat Augustinus, dicēs: Animæ quæ in corporibus viuentes, per dilectionem rerū visibilium corporalibus imaginibus afficiuntur: à corporibus exeuntes, in eisdem imaginibus tormenta patiuntur. Propterea enim corporalibus passionibus ibi teneri possunt, quia à corruptione corporalium affectionum hic mundatę non fuerunt: quam corpulentiam de corporis delectatio-

I ne traxerunt. Et iterum: Si enim anima à corruptione corporalium affectionum hic non mundatur, corpore exuta corporalibus tenerur passionibus. Studeat ergo in hac vita se ab huiusmodi petulantia mundare: quatenus cùm hinc exierit nihil corporeum secum trahat, & à corporis passione immunis existat. Hæc Augustinus.

Suffragia generalia.

Suffragiorum autem sunt quatuor modi generales, ad quos omnes alij reducuntur, scilicet orario, ieiunium: eleemosyna & sacramentum altaris. Hæc suffragia prosunt defunctis, secūdum magis & minus, pro diuersitate meritorū in mortuis, vel pro charitate viuorum, qui magis solicitantur pro mortuis aliquibus quam alijs.

Suffragia peculiariter facta.

Illa enim suffragia quę specialiter fiunt pro aliquibus, plus valent illis quàm alijs: licèt etiam alijs aliquo modo communicentur. Suffragia verò quæ communiter fiunt pro defunctis: quamuis omnibus pro modulo suo prosint, illis tamē amplius, qui dum essent in statu viæ, magis meruerunt vt sibi prodessent. Vnde Gregorius: Illis sacræ victimæ mortuis prosunt, qui hic viuendo obtinuerunt vt eas etiam post mortem bona adiuuent, quæ hic pro ipsis ab K alijs fiunt.

Bona ante mortem per se agēda.

Inter hoc autem pensandum est, quòd tutior via sit, vt bonum quod quisque post mortē suam sperat agi per alios, agat dum ipse viuit per se. Beatius quippe est liberū exire, quàm post vincula libertatem quærere. Tunc ergo verè pro nobis deo hostia accepta erit, cùm nosipsos hostiam fecerimus. Et fidenter dico, quoniam hostia salutari post mortem non indigebimus, si ante mortē deo hostia ipsi fuerimus. Hæc Gregorius. Insuper ne aliquid bonum pereat, illa bona quæ quis peccando operatur, mortificata, alijs saluādis dabuntur. Sicut quando corporali morte quis moritur, fratres & propinqui in bonis eius succedūt.

Antichristi arma quatuor.

Antichristus verò quatuor modis subuertēdi homines armabitur: scilicet callida persuasione, miraculorum operatione, bonorum largitione, tormentorum exhibitione. Prædictis quatuor modis multos ad se trahet. Traher autē multos per munera, bonos per tormenta, simplices per prædicationem & miracula. Habebit secum magos & maleficos: reges quoque & principes. Vnde in Apocalypsi: Vidi de mari bestiam ascendētem: id est, Apoc.13. L

Antichristum: habentē capita septem: id est, principes vniuersos: & cornua decem, id est illos qui impugnant decalogum.

Antichristi parentes, & malicia.

Hic ex parentibus senib⁹ cōcipietur, & nascetur in Babilone, de tribu Dan. Et sicut in Christo omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in Antichristo omnis plenitudo iniquitatis inhabitabit: quia in ipso erit spiritus malignus, caput omnium malorū, propter quod & filius perditionis vocabitur. Inter occultū aduentum Antichristi, qui est per natiuitatē: & manifestum, qui erit per prædicationem, & apertam persecutionem:

Heliæ & Enoch aduentus in terram. Zacha.4. Apoc.1.

venient Helias & Enoch, vt ipsi repugnent, & errantes ad viam veritatis reducāt, qui vtrique per Zachariam duę oliuę, id est spiritu sancto vncti: & per Ioannem duo candelabra, id est lumen dantes alijs nominantur: & prædicabunt diebus mille ducentis sexaginta, id est tribus annis & dimidio, sicut & Christ⁹ prędicauit iamicti saccis, id est pœnitentiam prædicantes, & exēplo sui ostendentes. Et omnes qui cognoscere & confiteri verum deum volunt, hos duos senes & veraces testes subsequūtur, iniquum errorem de- M ferentes: quoniam ipsi in magnis, & coram deo, & coram populo fulgebunt: vicos & ciuitates & plateas atque alia loca vbicunque filius perditionis contrariam doctrinam suam efflauerit, percurrētes: ac in eis multa signa in spiritu sancto facientes: ita vt omnis populus qui ea viderit in maximam admirationem ducatur. Idcirco autem hæc magna signa, supra firmam petram solidata, illis dabuntur: quatenus illa contraria, & falsa signa abijciantur.

Helię & Enoch cędes.

Tandem Antichristus occidet eos in Hierusalem: & iacebunt corpora eorum in plateis tribus diebus & noctibus & dimidio: quia nullus audebit corpora eorum sepelire, propter metum Antichristi: vt quicunque viderint, timeant eis conformari. Post tres autem dies & dimidium resurgent, & in cœlum in nube ascendēt. Antichristus verò quindecim diebus regnabit post mortē illorum.

Antichristi cędes.

Regnabit autem tribus annis & dimidio: & pòst dominus potestate sua occidet eum: siue per se, siue per Michaelem archangelum. Occidetur autem in monte Oliueti in papilione: & in so-

lio suo

A lio suo in loco illo vnde domin⁹ ascenditi scilicet
in præfati mõtis vertice,qui dicitur inclytus : qa
ex eo saluator ascẽdit ad patrẽ: ibi namq; peribit,
vnde dominus ascendit. Quo interfecto non sta-
tim veniet dominus ad iudicium: sed cõcedentur
quadragintaquinq; dies ad refrigeriũ sanctorũ, &
ad pœnitentiam subuersorum. Quantum autem
sit spatium inter illos quadragintaquinq; dies , &
Iudæorum conuersio. finem mundi, nemo scit. Iudæi tunc ad prædica-
tionem Enoch & Heliæ conuertentur ad fidem,
& sancta ecclesia vsque in finem mundi pacifica
quiescet:quia extunc fraudulentia & sæuitia dia-
Conflagratio mundi. boli penitus deficiet . Circa cõflagrationẽ mundi
sciendum est, ꝙ ignis permaximus aduentum iu-
dicis præueniet,& faciem eius præcedet:quia vir-
tute diuina non solum ignis qui est in sphera sua:
sed etiam omnes ignes,& qui in terra,& super ter-
ram sunt , ad mundi cõflagrationem concurrent.
Per istum ignem quasi simul fiet purgatio iusto-
rum,& punitio malorum : incineratio corporum,
Ignis cõflagrationis quatuor officia. & cõsumptio terræ nascentiũ. Habebit enim iste
ignis officium quatuor ignium: videlicet ignis in-
fernalis,ad reproborum punitionem: ignis purga-
torij,ad bonorum à venialib⁹ purgationem: ignis
B terrestris, ad vegetabilium & sensibilium cõsum-
ptionem , & corporum incinerationem : & ignis
elementaris, ad elementorũ subtiliationem, & in-
nouationis eorum dispositionem . Per hunc ergo
ignem ita facies terræ exuretur , ꝙ figura huius
mundi peribit: sicut & olim per diluuium factum
Iudicium per aquam & p ignẽ. fuit . Et meritò primum dei iudiciũ fuit in aqua,
contra ardorem luxuriæ,quæ tunc viguit: vltimũ
verò iudicium erit in igne,contra teporem chari-
tatis,quę tunc senescente quasi mũdo refrigescet.
Resurrectio vniuersalis. Quo facto,statim erit resurrectio mortuorũ cor-
porum,cum aduentu iudicis ad iudicium: & tunc
inflammabitur totus mundus per circuitũ. Quia
enim homo meruit & demeruit,in anima simul &
corpore punietur, vel præmiabitur in vtroque:&
ideo in eisdem oportet eum resurgere . Resurgent
autẽ omnes tam boni q̃ mali,nulla in eis existente
differentia,quantum ad ordinem tẽporis:sed quã-
tum ad ordinẽ dignitatis . Nam mali surgent de-
formes & passibiles , imò tam ignominiosum erit
C corpus peccatoris , ꝙ anima resumens ipsum stu-
pebit quãdo illud videbit,& ipsum videre abhor-
rebit:& vellet poti⁹ habere tale corpus quale erat,
quando dimidium comestum fuit à vermibus.In
bonis autem natura seruabitur,& vitia detrahen-
tur : & erit corpus septies clarius q̃ sol sit modo.
Corpus bonorũ,secũdũ merita sumet claritatis augmenta. Quanto fuerint crimina malorum abominabi-
liora,tanto erunt corpora eorum deformiora . Et
quãto fuerint merita iustorũ plura & maiora:tãto
erunt corpora eorum pulchriora & clariora. Cor-
pus minimi pueri septipliciter clarius sole erit. Si
alius fuerit in decuplo eo sanctior,illius corpus in
decuplo erit illo clarius : & similiter intellige de
cẽties & millesies. Et sicut Christus infinities est
omnibus sanctis sanctior: ita est infinities corpus
eius omnibus sanctis clarius . Omnes autem tam
boni q̃ mali resurgẽt incorrupti & integri corpo-
re: videlicet sine aliqua membrorũ diminutione,
Mensuram suá quisq; habebit, nó cõmunẽ omnibus. in debita statura,secundum mensuram ætatis ple
nitudinis Christi:sed boni tantum in gloriam im
mortalitatis immutabuntur . Vnde Augu. Sed si
Christus in ea mensura corporis in qua mortuus
est resurrexit : nephas est dicere, cùm resurrectio- D
nis omniũ tempus venerit, accessurã corpori eius
eam magnitudinem quã nõ habuit, vt longissim⁹
possit fieri æqualis. Si autem dixerimus,ad domi-
nici corporis modum etiam minorum maiorumq;
corpora redigenda:peribit de multorum corpori-
bus perplurimum, cùm ipse nec capillum peritu- Matth.10.
rum esse promiserit. Restat ergo vt quisq; recipiat
suã mẽsuram, quã vel habuit in iuuẽtute,si senex
est mortuus: vel fuerat habiturus,si est antè defun
ctus . Et ideo non est dictum ab apostolo,in men- Ephe.4.
suram staturę:sed,in mensurã ætatis plenitudinis
Christi. quia resurgẽt corpora mortuorum in iu-
uenili ætate & robore, ad quam Christum perue-
nisse cognouimus. Hæc Augu. Resurrectio ergo Resurrectio tria corriget in natura: & erit integra.
tria corriget in natura : scilicet defectum, sicut in
pueris & mutilatis,siue in diminuta natura mem-
brorum. superfluum: scilicet vnguium,crinium &
huiusmodi. errorẽ,sicut est in monstruositate mẽ-
brorum . Resurgẽt quoq; corpora eorum,numero
eadem quę prius,ex eodem puluere in quẽ redacta
fuerant: ita ꝙ in quascunq; auras vel sinus puluis
ille fuerit dispersus,ad eandem animã redeat,quæ
ipsum primitus vt viueret & cresceret animauit.
Nec solum resurgent corpora quãtum ad mẽbra E
principalia:sed etiã saluis capillis,& cęteris mem
bris ad decorem facientibus. Resurgent enim ho-
mines quantum ad esse, & quantum ad integrum
esse,& quantum ad decorum esse . Et hoc in mo- Resurrectio fiet in momento.
mento, id est , breuissimo & angustissimo spatio
tẽporis,in ictu oculi, transuolat media,& transijt
ad remota: in nouissima tuba,id est,per vocẽ ma-
gnam & manifestam,post quam nõ erit alia. Hæc
tuba clamor ille intelligitur , de quo in euangelio
dicitur: Media nocte clamor factus est,ecce spõsus Matt.25.
venit,exite obuiam ei: Nõ enim tunc veniet cùm
speratur : sed media nocte, id est, occultè valde &
insperatè. Tubę nomine aliquod euidẽs & pręcla- Tuba quid
rum signum accipitur,quod nutu diuino dabitur:
quod archangeli vox,& tuba dei alibi , & etiã vox
filij dei in euangelio dicitur: Et bene dicitur tuba
dei:quia quasi ad bellum cõtra inimicos veniet,&
efficaciam dabit ei,ꝙ per illam mortui resurgent.
Vox ergo tubæ,secũdum quosdam,est imperium
Christi resurgere imperantis:secundũ alios verò, F
est manifesta Christi apparitio : post resurrectio-
nem verò statim erit iudicium. Erit autẽ in valle Vallis Iosaphat locus iudicij
Iosaphat,quę sita est ad Oriẽtem,inter Hierusalẽ
& montẽ Oliueti: quia Hierusalem & terra adia-
cens est locus medius cõmunis omnibus nationi-
bus,ac famosissimus & publicus propter opera no
stræ redemptionis. Iosaphat autem interpretatur
iudicium domini. Ad iudicium ergo domini cõ-
gregabuntur omnes impij,vt dãnentur: iusti verò
non descendent in vallem iudicij vt damnentur,
sed in nubib⁹ obuiã Christo eleuabunt. Christus
enim nõ descendet in terrã ad iudiciũ, sed in aëre
sedebit cõtra locum montis Oliueti, ex quo ascẽ-
dit, stipatus agminibus & virtutib⁹ cœlorum. Et
erit iudiciũ illud horribile ex omni parte. Suprà, Iudicij horribilitas.
erit iudex iratus: subtus,patens infernus: intus,cõ
scientia remordẽs: extrà, mũdus ardens: à dextris,
peccata accusantia : à sinistris, infinita dæmonia
terrentia: circà,boni angeli in infernum pellẽtes,
& mali ad ipsum trahentes . Ibi erunt etiã omnes
sancti sententiam iudicis approbantes , & omnes

G mali cum bonis peccata dánatorum cognoſcétes,
Et tunc Chriſtus blandus iuſtis, & terribilis ap-
parebit iniuſtis. Adeo quidem iratus reprobis vi-
debitur, vt dicant montibus & petris, cadite ſuper
nos: & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thro-
Stigmatú vulnerum Chriſti apparitio. num, & ab ira agni. Stigmata quoq; monſtrabit,
& paſſionis inſignia: ſcilicet crucé, clauos, lanceá,
coronam, & flagella. Tota quippe trinitas in iu-
dicio futuro iudicabit authoritatiuè, & iuriſdi-
ctione ordinaria: ſed Chriſtus, inquantum homo,
iudicabit executiuè & iuriſdictione delegata: quia
iudex debet eſſe manifeſtus omnibus iudicandis.
Diuina natura nō vi debitur dānandis. Deus autem pater vel filius, ſecundum diuiná na
turam, non videbitur ab omnibus in iudicio: quia
tunc omnes eſſent beati, cùm in viſione conſiſtat
beatitudo: & ideo executio iudicij data eſt à patre
Chriſto homini, qui poterit ab omnibus videri.
Vnde poteſtatem dedit ei iudicium facere, ſcilicet
executiuè: quia filius hominis eſt ab omnibus vi-
Forma qua iudicatus iudicabit Chriſtus. ſibilis, bonis & malis. Nō apparebit in forma dei,
quia ſolis mundis corde promittitur viſio formæ
dei: ſed in forma ſerui, vt poſſit ab omnib⁹ videri
iuſtè iudicaturus in ea forma, in qua iniuſtè iudi-
H catus eſt. Vnde Aug. Forma illa erit iudex, quæ
ſtetit ſub iudice. Illa iudicabit, quæ iudicata eſt.
Nam ſi iudicium nō fieret niſi inter ſolos iuſtos,
appareret tanquam iuſtis forma dei. Quia verò
iudicium futurum eſt iuſtorum & iniquorū: nec
licet vt iniqui videant deū: talis apparebit iudex,
qualis videri poſſit, & ab eis quos coronaturus eſt,
Ordines in iudicio quatuor. & ab eis quos damnaturus eſt. Hęc Aug. Ordines
autem quatuor erunt in iudicio: quorū duo erunt
electorum, & à dextris: duo reproborum, & à ſini-
ſtris. Ex parte electorum quidá non iudicabūtur,
ſed iudicabunt & ſaluabuntur: vt quorum merita
bona ſunt impermixta malis: ſicut perfectorum
pauperum Chriſti, qui hîc ſeipſos iudicauerunt:
qui præcepta legis, perfectionis virtute tranſcen-
dunt: & omnia relinquentes, nudi nudum Chriſtū
Matth. 19. ſecuti ſunt: quib⁹ voce dominica dicitur: Vos qui
reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me, cùm ſederit
filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis &
vos ſup ſedes duodecim iudicátes duodecim trib⁹
I Iſraēl. Dicuntur auté iudicare, id eſt, iudicáti aſſi
ſtere: quia cum iudice tanq̄ aſſeſſores eminentius
ſedebunt: nō φ ipſi ſententiam ferant, quia hoc ſo
lius iudicis erit: ſed φ approbent & confirment.
Sedebit enim Chriſtus in eminentiori loco cum
ſanctis: mali verò ſtabunt ſubtus in terra quá di-
lexerunt: Quidá verò iudicabuntur & ſaluabun-
tur: vt quorum merita bona ſunt aliquibus malis
venialibus permixta: qui vitæ maculas lachrymis
tergunt, qui mala pręcedentia ſequentib⁹ factis &
miſericordiæ operibus redimentes, quicquid illi-
citum aliquando fecerunt, ab oculis iudicis bono-
rum operum ſuperinductione cooperiunt: quibus
Matth. 25. iudex veniens dicit: Eſuriui, & dediſtis mihi má-
ducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram,
& collegiſtis me: nud⁹, & operuiſtis me: infirm⁹, &
viſitaſtis me: in carcere, & veniſtis ad me. Ex par-
te reproborum quidá iudicabūtur & dánabuntur,
vt quorum merita damnabilia permixta ſunt ali-
quibus bonis: ſicut illorum qui Chriſtianæ fidei
initiati myſterijs, opera fidei exercere contēnunt:
& fidem ſine operibus habēt: quibus inclamatio-
Ibidem. ne dominica dicitur: Eſuriui & non dediſtis mihi

mánducare: ſitiui, & nō dediſtis mihi bibere: hoſpes K
erá, & non collegiſtis me: nudus, & non operuiſtis
me: infirmus & in carcere, & non viſitaſtis me.
Quidá verò non iudicabuntur, ſed dánabuntur,
vt quorū mala merita omnino impermixta ſunt
bonis: vt qui fidem recipere noluerunt, & funda-
mento fidei caruerūt: vel qui ſuſceptam fidé quaſi
per apoſtaſiam reiecerunt: de quibus dominus di-
cit, Qui nō credit, iam iudicatus eſt: Et de quib⁹ Ioan. 3.
Paulus ait: Qui ſine lege peccauerunt, ſine lege Roma. 2.
peribūt. De quibus etiá Pſal. ait, Non reſurgēt im Pſal. 1.
pij in iudicio. Reſurgēt quippe etiá oēs infideles:
ſed ad tormentum, nō ad iudicium. Vnde Petrus
Cantor, Qui non credit, non habens ſcilicet cha
racterem fidei, iam iudicatus eſt. Non enim fiet
cum tali diſcuſſio & examinatio, cùm caruerit
charactere & dominio regis, & cōſtet curiæ talem
eſſe de reprobis nec de familia dei: vnde ſine ſen-
tentia rapietur in ignem ęternum. Habens autem
characterem regis, & ſignū quo ab alijs ſeparatus
erat, citabitur vt homo regius: ſed & quę diſcuſſio
& diſceptatio cum eo! Eſuriui, & nō dediſtis mihi
manducare, &c. Tandemq; pro non ſeruato cha-
racterre, & dominio regis, fiet ſententia in eum dá- L
nandum. Gregorius, Nam & princeps terrenam
rempublicam regens, aliter punit ciuem interius
delinquentem, atq; aliter hoſtem exterius rebellá-
tem. In illo enim iura ſua conſulit: cōtra hoſtem
verò bellum mouet, & de pœna eius quid lex ha-
beat non requirit. Hęc Grego. Perfecti ergo iudi-
cabunt, & non iudicabuntur: alij fideles facta diſ-
cuſſione euangelica, de operibus miſericordiæ iu-
dicabūtur: quidam ad gloriam, quidá ad pœnam:
infideles auté iam iudicati ſunt. Vbi non putatur Iudicandi forma.
per tractum & moram temporis ſingulorum exa-
minatio: ſed ſimul merita ſingulorum diſcutiet,
& diſcuſſa iudicabit. Tunc enim libri cōſcientia-
rum pandentur: & ipſe liber aperietur, qui dicitur
liber vitæ: quo fiet vt ſimul omniū omnia ſecreta
omnibus tanta certitudinis claritate patefcant, vt
contra teſtimoniū veritatis loquentis in Chriſto,
& conſcientiæ cuiuſq; pariter conteſtantis, nulla
inficiandi, defendēdi, vel excuſandi ſeu ſubterfu-
giendi pateat ſemita, quin recipiat vnuſquiſque M
ſecūdū merita ſua. Aug. Fiet enim virtute diui-
na, vt cuiq; opera ſua vel bona, vel mala cūcta in
memoriam reuocentur: & mentis intuitu mira ce
leritate cernantur: vt accuſet, vel excuſet cōſcien-
tia conſcientiam. Hæc Aug. Tunc aperta erit ſe-
paratio ſicut morum, ſic & vitæ ſingulorū. Dicit
autem Auguſt. φ tot homines ſaluabuntur, quot Saluádorū numerus.
dęmones ceciderunt. Sed Greg. dicit, φ tot hoīes
ſaluabuntur, quot angeli perſtiterunt. Dixerunt
etiá quidam, φ duo parietes erunt in cœlo: ſcilicet
vnus hominum, & alter angelorum: & quòd ruina
angelorum reſtaurabitur per virgines: & de alio
pariete tot erunt ſaluádi, quot in alio pariete ſunt
virgines & angeli. Bonum eſſet & vtile de hoc iu- Iudicij recordatio vtilis eſt.
dicio frequenter cogitare: vt cogitatio tantæ an-
guſtiæ nobis timoré incuteret, & timor incuſſus
à nobis peccatum perpetratum expelleret, & nos
à perpetrando arceret, exemplo Hiero. dicentis:
Siue comedá, ſiue bibam, ſiue aliquid aliud faciá,
ſemper videtur in aurib⁹ meis ſonare illa vox ter-
ribilis, Surgite mortui, & venite ad iudicium.
Gregorius, Si qua eſt præſentis temporis lætitia:
ita agenda

A ita agenda eſt, vt nunquam amaritudo ſequentis iudicij á memoria recedat. Anſelmus. In matutino: id eſt, in cōtemplatione extremi iudicij: quod nocti præſentis tanquā lux matutina ſuccedit, interfice omnes peccatores terræ: id eſt, delicta atq; peccata cōuerſationis terrenæ: vt diſperdas de ciuitate domini quam in te illi ædificare debes, omnes operātes iniquitatem: id eſt, diabolicas ſuggeſtiones, odibiles deo delectationes, mortiferos conſenſus, & opera peruerſa. Ab omnibꝰ his (tanquā ciuitas dei) debes emundari, vt placitā in te manſionē ſibi creator inueniat, obtineat, & poſſideat. Hæc Anſelmus. Hæc ergo omnia penſantes, euigilemus totis viribus: & voluntati dei obtemperātes, remedia quęramus: beneficiaq; dei circa nos cogitātes aſſiduē peccata ſtudeamus pro poſſe vitare, vt iudicio illi terribili mereamur ſecuri aſſiſtere. Ad quod bene hortatur nos Augu. dicens:

Mala hic toleranda ſunt.

Melius eſt hic paruam amaritudinem ſuſtinere, & poſtea ad æternā dulcedinem peruenire: quàm hic habere falſum gaudium, & illic ſuſcipere ſine

B ſine ſuppliciū. Et iterum: Certum eſt, fratres chariſſimi, q̄ ſi ſemper beneficia dei noſtri, quę nobis nullis præcedentibus meritis noſtris collata ſunt, aſſidue cogitamus: peccata nobis aut non dominantur: aut ſi fortè ſurrepſerint, citò per pœnitentiam corrigūtur. Quis enim vel mente cōcipere, non dicam verbis poſſit exponere, quanta circa nos ſunt beneficia dei noſtri? Fecit enim nos, cùm nō eſſemus: reparauit nos poſtea, cùm periſſemus. Mortē ſuſcepit, precioſo nos ſanguine liberauit. Ad inferna deſcendit, de faucibꝰ nos æternæ mortis eripuit, cœlorum nobis etiā præmia promiſit. Hęc omnia fratres dilectiſſimi pio & benigno animo cogitantes, quātum poſſumus cum ipſius adiutorio beneficijs ſuis vicem rependere feſtinemꝰ. Non reddamus mala pro bonis: ſed quantū poſſumus, volūtati illius obtemperare fideliter ſtudeamus: totis viribus innitentes, vt præcepta ipſius magis nobis pariant de ſequacitate remediū, q̄ de tranſgreſſione iudicium. Nam quid faciemus, chariſſimi, in illo metuendo iudicij die, cùm tremēte mundo dominus præcinentibus angelorū buccinis, in illo maieſtatis ſuę throno, circundatus cœleſtis militiæ luce, cōſederit: ibiq; de terræ gremio

C & antiquo puluere ſuſcitato humano genere, aſtāte teſtimonio conſcientiæ ſingulorum, poſitis in cōſpectu peccatorum pœnis, iuſtorumq; præmijs rationem vitæ cœperit poſtulare: & plus iam iuſtus quàm miſericors, ſeueritate iudicis cōtemptę miſericordię reos cœperit accuſare, & dicere:

Exprobratio beneficiorū dei in nos.

Ego te, ô homo, de limo manibꝰ meis feci: ego terrenis artubus infudi ſpiritum: ego tibi imaginem noſtram ſimilitudinemq; cōferre dignatus ſum: ego te inter paradiſi delitias collocaui. Tu vitalia mādata contemnens, deceptorem ſequi, quàm dominum maluiſti. Cùm expulſus de paradiſo, iure peccati mortalis vinculis tenereris: virginalē ventrē, ſine diſpendio virginitatis, patiendus introij. In pręſepio expoſitus, & pannis obuolutus, iacui. Infantiæ contumelias humanoſq; dolores, quibꝰ tibi ſimilis fierem, ad hoc ſcilicet vt te mihi ſimilem facerē, pertuli. Irridentiū palmas & ſputa ſuſcepi: acetum cum felle bibi: flagellis cæſus, vepribus coronatus, affixus cruci, perfoſſus vulnere: vt tu eriperetis morti, animā in tormentis dimiſi. En clauorum veſtigia, quibꝰ affixus pependi: en perfoſ- D ſum vulneribꝰ latus. Suſcepi dolores tuos: vt tibi gloriam meam darem. Suſcepi mortē tuam, vt tu in æternum viueres. Conditus iacui in ſepulchro, vt tu reſurgeres in cœlo. Cur quod pro te pertuli perdidiſti? Cur ingrate redemptionis tuę munera renuiſti? Non tibi ego de morte mea queror. Redde mihi vitā tuam, pro qua meā dedi. Redde mihi vitam tuam, quā vulneribꝰ peccatorum indeſinenter occidis. Cur habitaculum, quod in te ſacrauerā, luxuriæ ſordibus polluiſti? Cur corpus iam meum, illecebrarum turpitudine maculaſti? Cur me grauiore criminum tuorum cruce, quàm illa in qua quondā pependerā afflixiſti? Grauior enim apud me peccatorum tuorum crux eſt, in qua vinctus pendeo, quàm illa in qua tui miſertus mortem tuam occiſurus aſcendi.

Peccatum grauiſſimū Chriſto eſt.

Cùm eſſem impaſſibilis, pro te pati dignatus ſum. Sed tu deſpexiſti in homine deum, in inferno ſalutem: in via reditum, in iudice veniam, in cruce vitam, in ſupplicijs medicinā. Et quia poſt omnia mala tua ad medicamenta pœnitentiæ confugere noluiſti: ab E auditu malo non mereberis liberari. Hæc Augu. Terminato iudicio, tota caliditas illius ignis permaximi, de quo dictum eſt, exequetur iudicis ſententiam: inuoluet enim peccatores & trahet in infernum. Et ita patet, q̄ ille ignis aduentum iudicis & præcedet, & cōcomitabitur, & ſequetur.

Ignis præcedet, cōcomitabit iudiciū, & ſequetur.

Vnde Grego. Ille etiam ignis, qui cœlum aëreum & terram concremabit, peccatores proculdubio conſtringet in pœna ſuæ damnationis. Ipſe enim redemptor noſter in ſuo tunc terrore videbitur, eiq; ignis iudicij in reproborum vindictam famulabitur. Et iterum: Extremi iudicij die, æterno tunc iudice terribiliter apparente, aſtantibus legionibꝰ angelorum, aſſiſtēte cuncto cœleſtium miniſterio poteſtatum, atq; omnibus electis ad hoc ſpectaculum deductis, antiquꝰ hoſtis diabolus, belua videlicet crudelis & fortis, in medium captiuus deducetur, & cum ſuo corpore: id eſt, cum reprobis omnibus æternæ gehennæ incendijs mancipabitur: cùm á domino dicetur: Diſcedite á me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.

Matth.25.

O quale erit illud ſpectaculum, quando hæc immaniſſima belua electorum oculis oſtendetur: quæ hoc belli tempore nimis eos terrere po F teat, ſi videretur.

Diaboli viſio.

Sed occulto ac miro dei cōſilio agitur, vt & nunc per eius gratiam á pugnantibus non viſa vincatur: & tunc á lætis victoribus iam captiua videatur. Tunc autem iuſti diuino adiutorio, quātum debitores ſint, plenius recognoſcūt, quando tam fortem beluam viderint: quam nunc infirmi vicerunt, & in hoſtis ſui conſpiciunt immanitate, quantum debeant defenſoris ſui gratię. Hæc Grego. Vnde & Aug. Poſt iudicium perget hinc, ducetq; ſecū corpus, cui caput eſt, & offeret regnū: id eſt, redemptos ſanguine ſuo, deo patri. Tunc plane videbitur forma illa dei, quæ non potuit videri ab iniquis: quorum viſioni forma ſerui exhibenda erat.

Dei viſio aperta.

Vnde etiam Anſelmus: Sublatis autem impijs, ne videant gloriā dei: de iuſtis ſingulis, ſecundum gradum ſuum & meritum, angelicis ordinibus inſertis, fiet illa glorioſa proceſſio, Chriſto præcedēte capite noſtro: omnibuſq; mēbris ſuis ſequētibus: & tradetur regnum deo patri: vt ipſe regnet in eis, & ipſi in eo regnum illud percipientes,

G cipientes, quod paratū est illis ab origine mundi.
Mundi innouatio.
Post prædicta statim erit mundi innouatio, quæ
non complebitur quamdiu peccator est in mūdo:
id est, quousq; detrudatur in infernum. Sic enim
ignis ille permaximus elemēta purgabit, cùm habeat virtutem formæ extrinsecè expulsiuam: sic
mundum innouabit, cùm habeat virtutem subtiliatiuam.
Purgatio, & innouatio, quō differunt.
Vnde differētia est inter purgationem,
& innouationem: quia purgatio erit pœnalium
qualitatum detractio, & elementorum ab impuritate, quam ex commixtione habent, ad puritatem
mutatio: sed innouatio, erit pulchrioris formę inductio.
Elementorū purgationes.
Sic autem purgabuntur elementa, ꝙ præcidetur ab igne vis combustibilis, ab aëre obscuritas, ab aqua glacialis frigiditas, à terra ponderositas & opacitas: quia de omnibus elementis quod
ignobile est, tendet deorsum & ad locum pœnarū:
scilicet ad cloacam infernalē cum omnib⁹ rerum
immundicijs confluet, & ibi horrorem carceris
multiplicabit. Rerum ergo mutabilitas: scilicet
frigus, æstus, grādines, turbines, fulgura, tonitrua,
& aliæ incommoditates penitus interibunt: ele-
H menta verò purgata permanebūt. Innouabuntur
etiam, quia terra tota erit sicut paradisus & planabitur: & aër erit clarior, nec habebit impressiones, quas habet modo: perspicuum quoq; in aqua,
& lux in igne manebunt: & sicut ignis & aqua puriores. Orbes quoq; cœlestes, propter impermixtionem nullam impuritatem habentes, nulla indigebunt purgatione, sicut elemēta: sed tantummodo cessatione motus: & ideo innouabuntur, sed nō
Cœlestis motus cessatio. Innouatio dictorū.
purgabuntur. Innouatio verò eorum, est à statu
veteri in statum nouum commutatio. Et requirit
in illis duo: scilicet motus cessationem, & claritatis splendorem ampliorem: quando sol stabit in
Oriente, & luna in Occidente, vbi creata sunt: &
ibi sine fine manebunt. Huius ratio est ista: Quia
corpora superiora facta sunt ad vsum hominis dupliciter: Vno modo, propter necessitatē corporis:
scilicet, statū generationis & corruptionis: & ideo
cessante illo statu, cessat & motus. Motus enim
cœli, & transmutatio, in elementis ordinata sunt
ad complendū numerum electorum. Et ideo ipso
I numero cōpleto, in iudicio cessabunt: sicut ea quæ
Temporis cessatio.
sunt ad finem, habito fine cessant. Cessante autē
motu cœli, cessabit & tempus: quod sequitur motum cœli: quia secundum Apocalypsim, tempus
nō erit amplius. Ex hoc patet, ꝙ dies resurrectionis generalis erit dies nouissim⁹. Vnde Iob dicit:
Iob.19.
Et in nouissimo die, de terra resurrecturus sum.
Alio modo facta sunt, propter delectationem &
pulchritudinem creaturę: & propter cognitionem
dei in illis: & ideo lux eorum non cessabit, sed augebitur. Deniq; cœlū, sol, luna, & stellæ quæ nunc
festinant cursu irretardabili: quasi cupientes in
meliorem statum mutari, tunc fixa immobiliter
manēt & quieta, & mirabili glorificatione immutata. Nam cœlum gloriam solis induet: sol, luna,
& stellæ vestientur ineffabili splendore. Vnde
Haymo: Tunc etiam complebitur id quondā per
Esaiæ.30.
Esaiam prædictum, Erit lux lunæ sicut lux solis:
& lux solis septipliciter, sicut lux septem dierum.
Hoc enim post illū extremi iudicij diē erit: cùm
scilicet cœlū nouum ac terra noua fuerit. Omnia
namq; quæ per spatiū sex dierū operatus est deus,
propter hominē facta sunt: & in eius lapsu omnia
K elementa detrimēta sustinuerūt. Nam antea terra
Elementorū deterioratio ex lapsu Adę
spinas & tribulos non proferebat: nec aër iste tantę crassitudinis vt nunc, sed purior erat. Sic etiam
sol, & luna, & sydera sui luminis sustinuerunt detriments. In die verò iudicij terminato illo examine, cùm fuerint omnes reprobi vnà cum diabolo conclusi in infernum, sustollet se domin⁹ Iesus
pariter cum corpore suo, qđ omnes electi sunt, in
cœlum. Et tunc sibi luna splendorem solis mutuabit, sol verò septempliciter quàm modo lucebit:
recipietq; splendorē, quē homine peccante amisit.
Transitio cœli & terræ.
Hæc Haymo. Patet ergo, ꝙ cœlum & terra transibunt, quantum ad formam: sed non quantum ad
substantiam. Augustinus: Elemēta, id est, cœlum
& terram nō credamus abolenda: sed in melius cōmutanda: figurā mūdi, id est, imaginem, non substantiam perituram. Gregorius, Cœlum & terra
per eam quam nunc habent imaginem transeunt:
sed tamen per essentiā sine fine subsistunt. Cœlū
igitur, & terra, & trāsit, & erit: quoniam ab ea quā
nunc habet speciem, per ignem tergitur, & tamen
in sua semp natura seruatur. Vnde per Psalmistā
Psal.101.
dicitur: Mutabis ea, & mutabuntur. Hæc Grego.
L Mundum autem innouari: id est, pulchriorem induere debere: ostenditur triplici ratione. Primò.
Mundi innouandi rationes.
quia sicut dignum fuit ꝙ elementa purgarentur,
pro eo ꝙ infecta erant propter peccatum hominis: ita dignum erit vt mūdus innouetur, propter
glorificationem hominis & honorem beatorū: vt
homine glorificato, cūcta etiā creatura innouetur
cum eo. Secundò, vt creaturæ remunerentur pro
labore quo homini seruierūt. Tertiò, vt totus mūdus per hoc speculū deum cognoscat. Vnde oportet in futuro speculum purgari, & meliorari: quia
in pulchritudine creaturarum amplius resultat
species creatoris. Hoc autem nō erit ad necessitatem, vt de⁹ per creaturas videatur sicut modo: sed
ad iocunditatē, vt videlicet iocunditati visionis
intellectualis addaſ delectatio visionis sensibilis.

Oratio.

BEnignissime Iesu, qui per immēsam bonitatis tuæ patientiam ad emendationē
me expectas: da mihi misero vt in præsenti me discutiente dijudicer: ac omnia M
quæ tibi displicent vitare, & quæ tibi placent implere valeam: sicq; tibi placitus & gratus fiam,
quatenus in futuro iudicio cum electis tuis à dextris positus, te propicium, & placatū inueniens paratum eis regnū percipiā: tua desiderabili ad quā
suspiro perhenniter fruiturus præsentia, Iesu clemens, meum desiderium, præmium & vita. Amē.

De pœna infernali, & gloria cœlesti.
Caput. LXXXVIII.

FInale verò iudiciū sequuntur pœna inferni, & gloria cœli. De pœna infernali est sciendum, ꝙ cùm
Pœna inferni diuersa erit.
in damnatis sit diuersitas peccatorum, erit diuersitas pœnarum.
Cùm enim in peccato sit auersio
à creatore, & conuersio ad creaturam: scilicet ad bonum commutabile, spreto bono
incommutabili, scilicet deo, & deordinatio voluntatis cōtra instinctum rationis, meritò pœna variabitur propter ista. Vnde propter auersionē erit
Auersionis à deo pœna.

carent ia

A carentia visionis dei: sed propter conuersionē, erit

Cōuersiōis ad creaturas poenæ plurimæ.

pœna materialis ignis, vel incendij: propter inordinationem autē rationis & voluntatis, erit pœna vniuersi: quę consistit in afflictione varia, acerba, & æterna. Ibi enim erit calor ignis, rigor frigoris, tenebræ, fumus, lachrymæ interiores, aspectus dæmonum, clamor in perpetuūm, † mallet percutientium, serpentes & dracones, ariditas sitis, fœtor sulphuris, vermis conscientiæ, vincula, carcer, timor, dolor, pudor, & confusio peccatorum omnibus patentium: inuidia, rancor, tristitia, carentia diuinæ visionis, ablatio spei omnis salutis. Ipsum etiam esse, quod omnis creatura appetit, pœna eis est: quia quærent mortem naturalem, & non inuenient.

† als, clamor, improperiū.

Poenarum ęternarum causa.

Nam quia homo in suo æterno peccauit: id est, quamdiu vixit: nec voluntas eius finem peccandi habuit: ideo iustè in æterno dei, & æternaliter punietur. Vnde Greg. Ad districti iudicij sententiam pertinet, vt nunquam careant supplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus vltionis, qui quamdiu valuit habere noluit terminum criminis. Et iterū: Iniqui cum fine deliquerunt: quia

B cum fine vixerunt. Nā voluissent vtiq; (si potuissent) sine fine viuere, vt possent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper viuere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare dum viuunt. Iustum est igitur, vt nunquam careant supplicio, qui nunquā voluerunt carere peccato. Hęc Grego. Vnde & Aug. Factus est autē homo malo dignus ęterno, qui hoc in se peremit bonum quod esse possit æternum. Et vt ait Bernar. Iustè profectò si peccat patitur qđ non vult, qui nō peccat nisi velit.

Videbunt se dānati.

Videbunt etiā dānati seinuicē: non vt inde cōsolentur, sed magis torqueantur. Vnde Grego. Quāuis illis ignis ad cōsolationē non lucet, tamē ad aliquid (scilicet vt magis torqueat) lucet. Eos quippe quos reprobi nunc inordinatè diligunt, secum tunc in tormētis videbunt: vt pœnā proprię punitionis, exaggeret carnalis cognatio authori præposita, pari ante oculos vltione dānata. Vnde & Isidorus: Ignis gehēnæ lucebit miseris ad miseriæ augmentum, vt videant vnde doleant: non ad cōsolationem, vt videant vnde gaudeant.

Vis doloris.

Et breC uiter, secundum Hiero. tanta erit in inferno vis doloris, φ mens ad aliud dirigi non potest, nisi ad quod vis doloris impellit. Et si singulis dieb⁹ quibus erunt damnati in inferno vnam lachrymam materialem emitterent: plus exiret aquæ per processum temporis ab vno damnato, q̄ omnia vasa huius mundi caperent: imò plus q̄ omnia maria aquæ cōtineant.

Aeterni supplicij horror.

O pia corda illud interminabile & crudele, illud ęternum supplicium respicite, lugete & flete. Heu heu cur nō hæc maxima futura nobis mala præuenim⁹, cùm robur adest, & tēpus opportunum. Vtinā & de tempore toto inutiliter expenso, superesset tūc nobis vel vna horula tantæ pœnæ in remedium concessa: sed heu sententiante diuina iustitia præcluditur nobis salutis via, negatur misericordia, spes omnis est ablata. O dolores & miserię. & inæternum permansuræ angustiæ in terra hac obliuionis: vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Quid plura? Nos miseri & miserabiles tantum tunc affligimur, & dolemus de illo væ æterno: vt qualiscunq; terminus excogitatus, dummodo finitus, esset nobis solatiosus: vnde posito, per impossibile, φ esset aliquis lapis molaris adeo magnus, φ vbiq; circumferentiam cœli cōtingeret, & quòd aliqua auicula D minimę quantitatis, post centum milia annos veniens de lapide prędicto, solummodo per rostrum suum euelleret quantum est decima pars milij, & iterum post centum milia annorū curricula sicut prius ageret: scilicet vnam particulam de decem, & sic per partes euelleret: ita quòd in decies centenis milibus annis non plus diminueretur quantitas lapidis, nisi quantum habet in magnitudine granum vnius milij: en prohdolor nos miseri multum grati essemus, quòd post tam longam & plenam consumptionem totius lapidis finem haberet sentētia nostræ æternæ damnationis. Sed heu hæc eadem cōsolatio miseris à diuina iustitia penitus est negata.

Visionis diuinæ carentia.

Supra omnes autē pœnas inferni, est carentia visionis dei: quia mali non tantum dolebunt de ipso tormēto, quàm quòd repellentur à tali cōsortio. Vnde Chryso. Nōnulli imperitorū putabāt sibi esse satis & optabile videri, si gehenna tātummodo carerent: ego autē multo grauiores q̄ gehēnæ dico esse cruciatus, remoueri & abijci ab illa gloria. Excludi ab omnib⁹ bonis E quæ præparata sunt sanctis, tantum generat cruciatum, & tātum dolorem, vt etiam si nulla pœna extrinsecus torqueret, hæc sola sufficeret: omnes igitur gehennę superat cruciatus. Et videtur quidem vna tantummodo pœna esse cōburi: si verò aliquis diligēter expēdat, duplex hoc inueniet esse supplicium. Qui in gehenna vritur, cœlorum regnum prorsus amittit: quæ certè pœna maior est, quàm cruciatus ille flammarum. Noui autē quia plurimi solā pertimescant gehennam: ego tamen illius gloriæ amissionem multo amarius, q̄ ipsius gehennę dico esse supplicium. Intolerabilis quidē res est gehenna, & suppliciū eius horribile. Tamē si mille aliquis ponat gehēnas, nihil tale dicturus est quale est à beatæ illius gloriæ honore propelli, exosumq; esse Christo, & audire ab illo, non noui vos: atq; vultum illum mansuetudinis pietatisq; plenum, nos tamen auersantem, videre: & illos totius trāquillitatis oculos, nequaq̄ nos aspicere sustinentes. Sed nequaq̄ istud patiamur, ô vnigenite fili dei: neq; experiamur intolerabile illud hor- F rendūq; supplicium. Hęc Chryso. Vnde & Aug. A regno dei exulari, à ciuitate dei alienari, à vita cadere, tam grauis est pœna, vt ei nulla possint tormenta quę nouimus cōparari. Vnde & Grego. Nazianzenus, His ergo qui regno cœlorū indigni reperiētur, erit etiā cum cæteris maior pœna, φ à deo proijcientur, & pudor & confusio cōscientiæ, cuius finis ac remedium nusquā erit. Hæc Greg.

Pœna dāni an sit grauissima.

Si pœna damni est grauissima: ergo paruuli puniuntur pœna grauissima: quod est contra August. secūdum quē pœna eorū est mitissima. Dicendū, φ pœna dāni potest considerari, vel vt est subtractio tanti boni, cum sensu & merito subtractionis, & sic est grauissima: vel sine sensu & merito, & sic est mitissima. Væ nobis qui de malis non cogitamus: sed quasi securi torpentes, & animæ cura negligentes, ad hæc sine cessatione pperamus.

De gloria paradisi.

Postremò de gloria cœli sciendum est, φ tot & tanta sunt in cœlis gaudia, φ omnes arithmetici huius mundi non possent ea numerare: & omnes geometrici non possent ea mensurare, omnes grā-

matici,

G matici,dialectici, rhetorici non possent ea sermo-
1.Cor.2. nibus explicare : quia oculus non vidit, nec auris
audiuit,nec in cor hominis ascenderunt quæ præ-
Gaudium parauit deus diligentibus se . Gaudebunt quippe
sanctorum sancti supra se,de dei visione:infra se,de cœli & a-
vndique liarum creaturarum corporalium pulchritudine:
procedēs. intra se,de corporis & animę glorificatione:iuxta
Gaudium se,de angelorum & hominum associatione.Intan-
de alterius tum namq; gaudebit quisq; de bono alterius,quā-
gaudio. tum de bono proprio: quod tamen intelligendum
est non de gaudij intensione, sed de gaudiorū nu-
mero. Ibi etiā singuli à singulis cognoscentur , &
videbit vnusquisque cogitationes alterius prout
vult:quia,vt ait Grego. Vniuscuiusq; mentem ab
alterius oculis corpulentia non abscondet. Vide-
bunt itaq; iustos,vt gaudeant:videbunt quoq; pœ
nas reproborum, vt de periculorum euasione gra-
tias agant . Videbimus ibi deum in se, deumq; in
nobis,& nos in deo:& deum in creaturis,& creatu
1.Cor.15. ras in deo. Ibi erit deus omnia in omnibus:id est,
secundum Aug. erunt quæcunq; ab omnibus de-
siderantur: & vita,salus,& copia,& honor,& pax,
& omnia bona. Qui,secundum Gregorium,tam
H inæstimabilis pulchritudinis est,vt angeli qui so-
lem septempliciter sua vincunt pulchritudine,iu-
giter in eum desiderent insatiabiliter prospicere.
Ibi etiā,secundum Aug. sensus hominis interior
reficitur, in contemplatione diuinitatis: & sensus
exterior,in cōtemplatione humanitatis:quia pro-
pterea deus homo factus est, vt totū hominem in
se beatificaret . Deus omnes sensus spirituali &
ineffabili delectatione reficiet,cùm ipse obiectum
omniū sensuum sit futurus. Erit namq; deus spe-
culum visui,cithara auditui,mel gustui,balsamū
olfactui,flos tactui. Ibi erit candor lucis ęstiualis,
amœnitas vernalis,abundantia autūnalis,requies
Beatitudi- hyemalis.Illa beatitudo,secundum Augustinum,
nis obiecta in duobus cōsistit: scilicet in necessaria præsentia
omnis boni,& in necessaria absentia omnis mali.
Et breuiter,secundum Augu.& Grego.tanta est
ibi pulchritudo iustitię,tanta iocunditas lucis æ-
ternę:vt etiā si nō liceret in ea amplius viuere seu
manere quàm vnius diei mora,propter hoc solum
I innumerabiles huius vitæ dies pleni delicijs & af-
fluentia temporaliū bonorū,rectè meritoq; contē-
nerentur. Non enim falso aut paruo affectu dictū
Psal.83. est : Quia melior est dies vna in atrijs tuis super
milia. Hæc etiā vita æterna,consistit in stola ani-
Stola aīæ. mæ & corporis. Stola animę,cōsistit in tribus do-
tibus eius : scilicet in manifesta cognitione sum-
mæ trinitatis, quæ succedit fidei: in perfecta eius
fruitione, quæ succedit spei: in perfecta eius dile-
ctione,quia nō euacuabitur,sed perficietur chari-
Stola cor- tas ipsius dei. Stola autem corporis in quatuor do
poris. tibus eius consistit:scilicet in claritate,impassibi-
Cognitio litate, subtilitate,& agilitate . Dotes animæ,sunt
& visio de præmio substantiali:dotes corporis,de præmio
dei. accidentali . Prima ergo dos animæ , est cognitio
quæ & visio dicitur:quia diuina essentia videbitur
ab omnibus tota, sed non totaliter,prout est infi-
nita . Videbitur tamen essentia diuina limpidius
ab vno,quàm ab alio,inquantum vnus magis erit
perfectus lumine gloriæ q̄ alter . Et sic ista diffe-
rentia erit ex parte videntis:quia idem erit visum
Cognitio ex parte,cuius(cùm sit simplicissimum)nulla po-
trium. test esse diuersitas . Tribus autē modis cognosci-
tur:scilicet ꝙ est,vel sicut est,vel quid est. Primò K
modo cognoscitur deus in via, etiam à malis. Se-
cundò,videbitur in patria à bonis. Vnde Ioannes
Similes ei erimus, quoniam videbim⁹ eum sicuti 1.Ioan.3.
est: id est maiestatem , claritatem,bonitatem,&c.
Tertio modo neque à bonis videbitur, neq; à ma-
lis,neque in via, neq; in patria:quia finitum nun-
quam capiet infinitum . Secunda dos animæ ,
est dilectio: sed inter dilectionem virtutem,& in- Dilectio
ter dilectionem dotem est differentia: quia virtus virtus.
propriè est illud , quod transit de statu gratiæ, in
statum glorię:dos autem,quod supra meritum da Dilectio
tur in ductione sponsę. Fides & spes, secūdū rem, dos.
euacuabuntur in patria:charitas verò neq; secun-
dum rem,neque secundum actum eius euacuabi-
tur:sed solummodo secundum modum:quia im-
perfectio tolletur. Vnde dicit Aug. ꝙ fidei succe-
det spes, quam videbim⁹:spei succedet beatitudo,
ad quā peruenturi sumus: sed charitati nihil suc-
cedet:quia potius augebitur . Tertia dos animæ, Compre-
est cōprehensio,quæ est tentio visi & amati: & su- hensio.
mitur hîc comprehendere pro contingere, & cir-
cumplecti diuinam maiestatem vel immensitatē. L
Hæc etiam à quibusdā appellatur inhæsio, à qui- Inhæsio &
busdam verò fruitio . Sunt ergo istæ tres beatorū fruitio.
perfectiones præcipuæ:scilicet, visio inobfuscabi- Dotes aię.
lis,dilectio infastidibilis,tentio inamissibilis. Pri- Dotes cor
ma dos corporis, est claritas . Sed dicitur aliquid poris.
clarum dupliciter:aut quia peruium,sicut dicitur
vitrum clarum : aut quia lucidum , sicut dicitur
stella clara. Corpus autē,glorificatum & erit per- Clarifica-
uium & lucidum , & ideo vtroq; modo erit clarū. tio.
Et erit corpus clarificatum septies tam clarum
sicut modo est sol, & anima septies clarior corpo-
re erit,quę corpus velut vestimentum suum rein-
duens, per omnia membra corporis, velut sol per
cristallum,lucebit. Sed corpora sanctorum nō æ-
qualiter erunt clara:quia melior anima,corpus lu
cidius habebit. Secūda dos corporis,est impassibi Impassibi-
litas,quæ resultat ex virtute animæ suum corpus litas.
potenter cōtinentis,ita vt à nullo exteriori agen-
te valeat immutari. Vnde si etiam corpus glorifi-
catum poneretur in inferno, non sentiret ex hoc M
læsionem in aliquo. Tertia dos corporis,est subti- Subtilitas.
litas,quæ est ex perfecta victoriæ forma super ma
teriam,& aufert grossiciem corporis,quę est ex cō
positione elementarium qualitatum. Et sciendū,
ꝙ sicut duo corpora non glorificata , non possunt
esse simul in eodem loco:sic nec duo corpora glo-
rificata: alioquin in vno corpore glorificato esset
potentia agendi & intrandi partes corporis alte-
rius:in alio verò esset impotentia resistendi. Cor- Penetratio
pus verò gloriosum potest simul esse in eodē loco dimēsionū
cum corpore non glorificato:quia potest illud pe-
netrādo subintrare, manēte distinctione dimēsio-
num corporis vtriusq; . Quarta dos corporis,est Agilitas.
agilitas,quæ secundum Aug. tanta erit,quòd vbi
volet spiritus,ibi protinus erit & corpus. Natura
enim totaliter erit subdita voluntati: & ideo mo-
uebitur corpus ad imperiū spiritus. Veruntamen
sicut melior anima corpus habebit lucidius, sic &
agilius:ita tamen ꝙ voluntas sanctorum erit om-
nino coniuncta rationi : & ideo voluntas eorum
nunquā appetit quod non debet:quia,vt ait Aug.
nec volet aliquid spiritus,quod nec spiritū posset
decere,nec corpus. Quidā sancti insuper specia-
liter ha-

Aureola. liter habebunt aureolam, quæ est mentis speciale A gaudium: & corporis singularis decor, veniens ex opere præcellenti & priuilegiato: scilicet martyrio, virginitate, & prædicatione: vt sic aureola nō tantum principaliter sit in mente, sed per quandam redundantiam fulgeat etiam in carne. Aureola etiam diminutiuè dicitur, in comparatione ad auream: & ideo nota quòd inter auream, & aureolam, & palmam, est differentia. *Aurea.* Aurea enim est prẹmium substantiale: quod metaphoricè dicitur coronaitum ex parte meriti, quia non respondet gratia operi, sed radici charitatis: tū ex parte prẹmii, quia per hoc efficitur homo particeps deitatis: & per consequens regiæ potestatis: tum ratione perfectionis, quod significat figura circularis. *Aureola.* Aureola verò est præmium accidentale: nō tamē quodlibet accidentale, sed illud quod respondet operi excellenti, scilicet martyrio, virginitati, & prædicationi. *Palma.* Palma autem est prẹmium accidētale, quod nec radici nec operi debetur, sed voluntati. Tale prẹmium habuit sanctus Martinus, & B multi alij, qui desiderauerunt martyrium, licèt opus non fuerit subsecutum: quia & si gladio persecutoris occisi non sunt, palmam tamen martyrii non amiserunt. Hæc autem palma nec aurea dici debet, nec aureola: patet ergo quòd martyribus ac virginibus & prædicatoribus debetur aureola. Vnde versus sunt isti: Aureolam si ferre volam, fore virgo studebo. Martyriúmve subibo pium, populósve docebo. Et iterum: Aureolam martyr, doctor, virgóq; meretur. Anselmus verò ponit septem bona corporis: & septē bona animẹ, quæ habebūt electi in cœlestis patriæ beatitudine. *Bona corporis septem.* Et primò ponit bona corporis: quæ sunt pulchritudo, velocitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, æternitas: dicēs, In illa igitur vita pulchritudo iustorū solis pulchritudini, quẹ septempliciter quàm modo sit, speciosior erit, adẹquabitur: quēadmodum diuina scriptura testatur: *Matth. 13.* fulgebunt iusti, inquiens, sicut sol in conspectu dei. Velocitas nos tāta comitabitur, vt ipsis angelis dei ẹquè celeres simus, qui à cœlis ad terras, & à terris ad cœlum dicto citius dilabuntur. Huius quoq; velocitatis exemplū in radio solis licet intueri, qui C statim orto sole in plaga orientali, pertingit in vltimo plagæ occidentalis: vt in eo perpēdamus nō esse impossibile, quod de nostra dicimus futura velocitate: præsertim cùm rebus animatis soleat inesse maior velocitas, quàm inanimatis. Præstabunt viribus, quicunque meruerint supernis ciuibus associari: intantum vt nullatenus illis obsistere quicquam valeat, vel si mouendo aut euertendo voluerint quid à suo statu quomodocunq; diuertere, non illico cẹdat. Nec in eo quod dicimus maiori conatu laborabunt, quàm nos modo in motu oculorum nostrorum. Ne quæso excidat animo, quam adipiscemur, angelorum similitudo: quatenus si hic aut his quẹ dicturi sumus aliud exemplum non occurrit, ipsa occurrat: atque in quibus angelos valere constiterit, etiam nos ẹquè valere probet & asserat. Quicunque igitur angelorum fuerint similitudinem assecuti: eorū quoq; libertatem necessariò assequētur. Itaque sicut angelis nihil obsistit: nec aliquid eos impedire, vel constringere potest, quin pro velle suo cuncta liberrimè penetrent: ita nun erit obstaculum vllum quod nos retarder, nec clausura quæ nos de- D tineat: nec elementum quod nobis ad velle parum obsistat. De sanitate quid melius dici poterit, quàm quod Psalmista canit: salus, inquiens, iustorū à domino. *Psal. 36.* Quibus autem fuerit à domino vera sanitas, quæ surrepere poterit infirmitas? Credere & incūctanter astruere licet, sanitatem vitæ futuræ ita iugem & incōmutabilem ac inuiolabilē fore, vt ineffabili quadam atq; sensibili suauitatis dulcedine totum hominē repleat: & omne quod alicuius in se vicissitudinis, mutabilitatis, aut læsionis suspitiones prætēdere queat, procul arceat atq; repellat. In illa futura vita inæstimabilis delectatio quædā bonos inebriabit: & dulcedine sui totos eos inæstimabili exundantia satiabit. Quid dixi totos oculos, aures, nares, os, manus, pedes, guttur, cor, iecur, pulmo, ossa, medullæ, exta etiam ipsa & cuncta sigillatim, singuláq; membra eorum in cōmune tā mirabili delectationis & dulcedinis sensu cōplebuntur, vt ferè totus homo torrente voluptatis dei potetur, & ab vbertate domus eius inebrietur. Qui ergo hæc bona fuerit adeptus, non E intelligo ad quid pro commodo corporis sui vlterius porrigatur affectus: solummodo assit ei (quā cunctos appetere diximus) diuturnitas vitæ: sed ista illi minimè deerit, quia iusti in perpetuū viuent. Sunt etiā alia quæ quidem his quæ digessimus nō minus amantur, sed ad animā sicut illa ad corpus referuntur: quẹ nihilominus in septenario numero constituta, non modicum placent menti, quæ ipsorum fuerit sapore imbuta. *Bona animæ beatæ septem.* Sunt autem hæc: sapientia, amicitia, cōcordia, potestas, honor, securitas, gaudiū. *Sapientia.* Sapientia igitur tanta in futura vita bonis erit: vt eorum quẹ scire voluerint nihil sit quod ignorent. Scient enim cuncta quæ scienda fecit deus: tam ea quæ prẹterita, quàm quẹ huius seculi sunt futura. Ibi à singulis omnes, & ab omnibus singuli cognoscentur: nec quenquā omnino latebit qua patria, qua gente, qua stirpe quis æditus fuerit: vel quid in vita fecerit. *Amicitia.* Amicitia intantum singulorū intima erga singulos suo feruore complebit, vt amor cuiusq; in quenq; sufficiat cuiq;: præsertim cùm omnes vnū corpus sint Christi: & Christus, qui est pax ipsa, sit omnium caput: nec minori se affectu complectantur, quàm F membra vnius corporis sibijnuicem copulantur. Amabis igitur omnes, vt temetipsum: & amaberis ab omnibus, vt ipsi à se. Putas abundans eris in dilectione, quando hoc tibi fuerit in possessione. Attamen ista transi, & contemplare ipsum per quem hæc bona tibi prouenēre: & percipies quia ille plus quàm tu teipsum, & quàm omnes alij incomparabiliter amabit te: & tu super teipsum ineffabili quadam suauitate illum amabis. *Cōcordia.* Si itaq; tanta in cunctis est concordia, vt in nullo sentias aliquem discrepare ab eo quod te constiterit velle: corpus vnum erimus, ecclesia vna erimus, sponsa Christi erimus, quicunque ibi erimus. Non ergo maior inter nos discordia erit, quàm nunc est inter vnius corporis membra. Verùm sicut vides in motu oculorū, quòd illuc quò vnus vertitur, mox alius sequitur: ita quocunque tuum velle conuerteris, velle omnium sine disceptatione ilicò prẹsto habebis. Quid dixi omnium? Ipsa dei voluntas nō erit à tua diuersa, sed sicut tu quod ille, ita & ille in cunctis quod tu. Caput namque à suo corpore

G quomodo discreparet? Cùm itaq; deum & omnes (Potestas.) voluntati tui concordes habueris, profectò nihil voles quod nō possis. Omnipotens igitur eris tuæ voluntatis, quoniam ipsum omnipotentem habebis in omnibus concordantem tuæ voluntati. (Honor.) Itaq; cùm hæc tibi tanta potestas affuerit, honor cōdecens potestati minimè deerit. Igitur dū possessione horum bonorum quæ digessimus fœlix fueris: nunquid sufficiens tibi videberis? Maximè, (Securitas.) inquis. Itaq; cùm tua vita perpetuò duret, in illa vita & hæc omnia tibi habenti: securitas quoq; ea amplius nō perdendi certò arriserit, obsecro quid existimas tibi erit? Securus igitur tantorum bonorū perpetuò eris, nec alicuius tibi aduersari volētis incursum timebis. Potest ne ergo illius gaudij modus à quoquā homine penetrari: cùm vltra mille milia, & decies cētena milia innumerabiles ibi sint, & omnes eadem beatitudine perfruantur: nec vllus eorum sit qui non tantum de bono alterius gaudet, quantum de suo. Præterea videntes deū ipsum suprà, quē ipsi supra se amabunt, ipsos amantē: & intelligentes se inenarrabiliter, plusq̄
H semetipsos illum amantem, in gloria eius mirabi- (Damnatorū contraria mala.) li & ineffabili exultatione exultabunt. Cùm igitur iusti fuerint tāta fœlicitate beati: restat vt iniusti per cōtrarium sint inæstimabili quadam infœlicitate miseri. Sicut enim istos mira pulchritudo, velocitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, alacres faciet & iubilantes: ita illos immanis & inæstimabilis fœditas, tarditas, imbecillitas, seruitus, languor atq; dolor mœrentes reddet & eiulantes. Sanè diuturnitatem vitæ, quā isti pro fruendis bonis summo amore complectentur, illi pro interminabili pœna qua torquebuntur (quoniam inerit illis) summo odio execrabūtur. De sapiētia verò quid dicam nō inuenio, nisi quia sicut iustis erit in gaudium & honorem, ita iniustis quicquid scient in mœrorem & cōfusionem. Amicitia autem qua adinuicē pij summa iocūditate copulabuntur, si qua impijs erit, in tormentum eis erit. Quò enim magis quosque amabunt, eo grauius in eorum pœna dolebunt. Discordiam habebunt cum omni creatura, & omnis creatura discorda-
I bit ab illis. Hinc ergo pro potestate bonorum tāta impotentia eos sequetur, vt omnino nihil eorum quę voluerint possint: & quicquid habuerint, nolint. Igitur pro honore sanctorum obtinebunt perhenne opprobrium. Et hæc quo fine claudentur? Verè sicut amici dei securi erunt se nunquā amissuros bona sua: ita isti inimici dei omnino desperabunt se iam amplius euasuros hæc mala. Pro æterno ergo & ineffabili gaudio beatorū, hæreditabunt incogitabilem tristitiam, omnes qui pro impœnitudine reatus sui transituri sunt in so- (Mansiones in inferno diuersę.) cietatem dæmoniorum. Hæc Anselmus. Sunt etiam in inferno, sicut & in cœlo, diuersæ mansiones, meritis singulorum correspondentes. Vnde Chrysosto. Sicut in regno cœlesti mansiones multæ sunt: id est, differentiæ pręmiorum: sic & in gehenna diuersæ sunt mansiones: id est, differentiæ suppliciorum: omnes tamen pœnam æternam sustinebunt, sicut omnes electi denarium eundem habebūt, quem paterfamiliās dabit omnibus: qui, scilicet in vinea operati sunt. Nomine quippe denarii, aliquid omnibus electis commune intelligitur: scilicet vita æterna: de⁹ ipse, quo omnes quidē communiter, sed impariter fruentur. Nam sicut K differens erit clarificatio corporum, ita differens erit gloria animarum. Stella enim à stella, id est, (1.Cor.15.) electus ab electo differt in vtraq;, videlicet mentis & corporis claritate. Alij nimirum alijs vicinius clariusq; speciem dei contemplabuntur: & ipsa contemplandi differentia, mansionum diuersitas vocatur. Vna igitur est domus, id est, denarius: sed diuersitas est ibi mansionum: id est, differentia claritatis in beatitudine: quæ vnum est ac summum bonum, & vita omnium. Hæc Chryso. Vnde & Augustin⁹, Quòd autem ibi futuri sunt (Mansiones electorum diuersę.) pro meritis præmiorum, etiam gradus honorum atque gloriarum: nullatenus est ambigendum. Atque id & beata illa ciuitas magnum in se bonum videbit, quòd nulli superiori nullus inferior inuidebit: tam nollet vnusquisque esse quod non accepit, quàm nec in corpore vult esse oculus qui est digitus. Sic itaque habebit hoc donū alius alio minus, vt hoc quoque donum habeat: nec velit amplius. Hæc Augustinus. Possumus etiam diuersas mansiones omnium electorum sumere, secundum choros angelorum, ad quorum ruinam L restaurandam homo est creatus. Quia enim de singulis choris aliqui angeli ceciderūt, & in tanto numero quòd vnum chorum per se fecissent: ideo dicitur decim⁹ chorus cecidisse: & ideo ruina cuiuslibet chori debet per electos homines reparari.

Oratio.

Domine Iesu Christe, mihi fragili concede, vt inter diuersas huius vitæ dulcedines corpore viuens, mēte in infernum descendam, & pœnas peccatoribus paratas considerans, & meditans, magis sollicitè à peccatis caueam: ne moriens illuc descendere, & pœnas ipsas experiri, compellar. Da etiam mihi domine inter multas huius vitæ amaritudines diuinæ dulcedini inhiare, & ad æternam beatitudinē suspirare: illicq; mentem tenere, & fac vt semper tibi adhæream, nihil pręter te diligā, nihil quærā, nihil etiam cogitare cōcupiscam: & tandem ad te deum & dominum meum perueniam. Amen.

Conclusio libri, & signatio eius. Caput.LXXXIX. M

Habes igitur ex prædictis vitā domi- (Cōclusio libri, & peroratio ad lectores.) ni nostri Iesu Christi, qualitercunq; descriptam, & pro magna parte meditationibus tibi traditam: in qua, & per quam, nos miseros mirificè consolando refouet, & spem nobis peccatoribus magnam prębet. Nam pro peccatoribus est incarnatus, & cum peccatoribus libenter conuersatus: pro ipsis etiam in morte preces fundere, & tādem pro talibus mori non est dedignatus. Habes quippe meditationum spiritualium seminarium, ex quibus diuini amoris fructus vberior oriatur & crescat: vt meditatio affectum excitet, affectus desiderium pariat, desiderium lachrymas extorqueat: vt sint tibi lachrymæ tuæ panes die ac nocte, donec appareas in conspectu domini Iesu, & suscipiaris ab amplexibus eius: dicásque illud quod scriptum est in Canticis: Dilectus meus mihi, & (Cant.2.) ego illi: inter vbera mea, id est, inter affectiones meas commorabitur. Vnde Bernardus: Sit dulcis

& suauis

A & suauis affectui, dominus Iesus cōtra malè vtiq; dulces vitæ carnalis illecebras: & vincat dulcedinem dulcedo, quemadmodum clauum clauus expellit. Hæc Bernardus. Suscipe itaque reuerenter & gaudenter prædicta, & in eis versari non pigriteris sollicitudine & deuotione tota: quia hæc est via & vita tua: hoc est fundamentum super quod poteris magnum ædificium construere: & ab hoc te oportet incipere, si ad sublimiora vis cōscendere. Nam hæc vitæ Christi meditatio, non solum per se dulciter pascit sed etiā ad maiorem cibum transmittit. Hæc enim sunt quæ dominus Iesus gessit in carne: sed longè sublimius est eum in spiritu intueri, ad quod per hanc scalam poteris peruenire: sed in hac interim oportet immorari. Nec tamen qui ad maiorem contemplationem ascendunt, hanc dimittere debent pro loco & tempore: quia hoc esset magnæ præsumptionis & superbię. Vnde Bernar. Qui cōtemplator altissimus fuit, hanc nunquam dimisit: prout supra in prologo videre quis poterit. Hæc quippe dulcius sapit, ac fiduciam & consolationem magis tribuit. Vnde

Meditatio vitę Christi amplexanda.

B Anselm⁹: Iesu bone quàm dulcis es in corde cogitātis de te, & diligētis te. Et certè nescio, quia nec plenè comprehēdere valeo: vnde est hoc φ dulcior es in corde diligentis te in eo quòd caro es, quàm in eo quòd verbum: dulcior in eo φ humilis, quàm in eo quòd sublimis. Siquidē lōge dulcius est memoriæ diligentis te, videre te ex matre virgine in tempore natum: quàm in splendoribus ante luciferū à patre genitū. Temetipsum exinanisse, seruiq; formam accepisse: q̄ in forma dei æqualem te deo esse. Dulcius te videre coram Iudæis mori in ligno, quàm dominari super angelos in cœlo. Intueri te super omnia subiectū, quàm super omnia prælatum. Hominem humana pertulisse, q̄ deum diuina gessisse. Redemptorem esse pereuntium, quàm coditorem esse non existentium. O q̄ dulce est bone Iesu in secreto cordis ad memoriā reuocare, te pro nobis de virgine absq; pollutione conceptum, absq; læsione virginitatis eius natū, pannis inuolutum, in præsepio reclinatum, sustinentē conuitia, tacentem ad opprobria, pedes discipulo-

Dulcedo Christi nominis.

Meditatio incarnationis, & cęterorū ad eā spectātiū.

C rum lauantem, lintheo tergentem, de nocte prolixius orantem, sudorem sanguinis emittētem, triginta argenteis venditum, osculo traditum, cum gladijs & fustibus captum, ligatū, iudicatum, flagellatum, coronatum, damnatum, ad occisionem vt agnus innocens ductum, os tuū cùm malè tractareris nō aperientem, cùm accusareris in multis non respondētem, colaphizatum, alapas patientē, derisu adoratum, arundine capite percussum, in veste alba illusum, ad mortem cōdemnatum, crucem tuā baiulantem, & in ea affixum, pro crucifixoribus orantem, aceto potatū, felle cibatum, à latrone conuitiatum, sanguinem tuum per quinque vulnera corporis tui effundentem, caput inclinātem, spiritum emittentem: dilectam animā tuam in manus patris commendantem: & hæc omnia pro nobis sustinentē. Hæc omnia formant & adaugent magis ac magis exultationem, fiduciam & consolationem, amorem & desideriū. Quis enim non lætetur & exultet, quis non supra modum iocunderur & gratuletur, videns conditorē suum, non solum pro se hominē esse: sed tam dura tamq;

D indigna sustinuisse. Quid in mente suauius esse ruminat? quid dulcius gustatur? quid lętius excogitatur? Quis mihi auferet locū in regno: vbi is omnipotens est, qui caro mea & frater est? Quis mihi euentus aliquam ingeret desolationem, cui spes tanta tantam cōfert certitudinem? Quomodo aliqua tristitia aliquē locum habere potest in eo, in quo indesinēter versatur ista cogitatio? Hęc Anselm⁹. Libenter itaq; cōuerseris cum domino Iesu, & vitam ipsius tanquā euangelium in corde studeas inseparabiliter collocare: quia in eo solo pax & requies est. Iesus enim est iocunditas mœrentium, æternitas viuentium, suauitas dolentiū, vbertas egētium, sanitas lāguentium: quod significant quinque literæ huius nominis Iesus. Vnde Bernardus: Gira & regira, versa & reuersa: & non inuenies pacem & requiē, nisi in solo Iesu. Quapropter si quiescere vis, pone Iesum vt signaculū super cor tuum: quia tranquillus ipse, tranquillat omnia. Hæc Bernardus. Ama ergo eū qui te tantum amauit: redde ei vicem qui te in benedictionibus dulcedinis suæ præuenit: quia si hoc feceris,

Vita Christi memoriæ commendāda.

Pax in solo Iesu.

E semper in gaudio & delitijs magnis eris. Vnde Ansel. Iesu qui non amat te, anathema fit. Qui te non amat, amaritudinibus repleatur. Castus est amor tuus domine: & nihil impuritatis admittit. Sobrius est sapor nominis tui, & nullā mentē alienat à recto. Suauis est amor tuus, & nihil habet amari. Nam & quæ amata sunt mundi, indulcat: & dulcia ei reddit amara. Inter angustias non arctatur, inter pressuras non opprimitur, non perit sub inopia, non mœrore contrahitur. In laboribus manet æquanimis, inter minas securus, inter blandimenta incorruptus, inter tormenta perseuerat inuictus, in morte semper est viuus. Sicut in thesauro cupidus gaudet, & sicut in amore vnici filij delectatur mater, ita gaudiū est & delectatio est grata in charitate tua: dulcis Iesu animæ amāti te. Dulcedo mellis, suauitas lactis, vini sapor inebrians, cūctęq; delitiæ nō sic oblectant fauces gustantiū se, vt amor tuus mentes diligentium te. Hęc Ansel. Et vt magis ad hæc oīa prouoceris, & vt hic liber in nomine ipsius domini Iesu, qui est liber signatus, cōcludatur & signetur: attēde quòd de hoc sa-

Iesus amātibus præstat oīa dulcia.

Signatio libri.

F lutaria nomine Iesu, Bernardus super hoc verbo, Oleū effusum nomen tuū, scribit, dicens: Est procul dubio inter oleū & nomen sponsi similitudo: nec ociosè spirit⁹ sanct⁹ alterutrū cōparauit. Ego autē dico in triplici quadā qualitate olei qd lucet, pascit, vngit: si vos melius nō habetis, fouet ignē, nutrit carnem, lenit dolorē. Lux, cibus, medicina. Vide idem nūc, & de sponsi Iesu noīe. Lucet prædicatum, pascit recogitatū, inuocatum lenit & vngit. Et percurramus singula, vnde putatis in toto orbe tanta & tā subita lux fidei: nisi de prædicato noīe Iesu? Nōne in huius noīs luce, deus nos vocauit in admirabile lumen suū: quib⁹ illuminatis, & in lumine isto vidētibus lumen dicat meritò Paulus: fuistis aliquādo tenebrę, nūc autē lux in dño. Nec tātum lux est nomē Iesu, sed & cibus. An nō totiēs cōfortaris, quotiens recordaris? Quid ęquè mentē cogitantis impinguat? Quid ita excitatos reparat sensus, virtutes roborat, vegetat mores & actus bonos atq; honestos, castas fouet affectiōes? Aridus est omnis animę cibus, si non isto oleo in-

Cant. 1.

Nomen Iesu.

Olei virt⁹.

Ephe. 5.

 funditur:

G funditus: insipidus est, si non hoc sale conditur. Si scribas, non sapit mihi, nisi legero ibi Iesum: si dispures aut conferas, non sapit mihi, nisi sonuerit ibi Iesus. Iesus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Sed est & medicina. Tristatur aliquis vestrum, veniat in cor Iesus, & inde saliat in os: & ecce ad exortum nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit serenum. Labitur quis in crimen, currit insuper ad laqueũ mortis desperãdo: nónne si inuocet nomen vitæ, confestim respirabit ad vitam? Cui aliquando stetit ante faciẽ salutaris nominis, duritia (vt assolet) cordis, ignauiæ torpor, rancor animæ, languor accidiæ? Cuius fons forte siccatus lachrymarũ, inuocato Iesu non continuò erupit vberior, fluxit suauior? Cui in periculis palpitanti & trepidanti, inuocatũ virtutis nomẽ non statim fiduciam præstitit, depulit metum? Cui, quęso, in dubijs æstuanti & fluctuanti, non subitò ad inuocationẽ clari nominis emicuit certitudo? Cui in aduersis diffidenti, iam iamq́ deficienti, si nomen adiutorij sonuit, defuit fortitudo? Nimieũ

H morbi & languores animæ isti sunt, illud medici-

Psal. 17. na. Deniq; & probare licet: Inuoca me (inquit) in die tribulationis, eruam te & honorificabis me. Nihil ita iræ impetum cohibet, superbiæ tumorẽ sedat: sanat liuoris vulnus, restringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammam, sitim temperat: auaritiæ ac totius indecoris fugat pruriginẽ. Siquidem cùm nomino Iesum, hominẽ mihi propono mitem & humilẽ, corde benignum, sobriũ, castum, misericordem, & omni denique honestate ac sanctitate conspicuum eundemq́ ipsum deum omnipotentem, qui suo me exemplo sanet, & roboret adiutorio. Hæc omnia mihi simul sonant, cùm insonuerit Iesus. Sumo itaq; mihi exempla de homine, & auxiliũ à potẽte. Illa tanquam pigmentarias species, hoc tãquam vnde acuam eas: & facio cõfectionem, cui similem medicorum nemo facere possit. Hoc tibi electuariũ habes, ô anima mea, reconditum in vasculo vocabuli huius quod est Iesus: salutiferũ certè, quodq́ nulli vnquã pestĩ tuæ inueniat̃ inefficax. Semp̃ tibi in sinu sit, sem-

I per in manu, quo tui oẽs in Iesum & sensus diri-

Cant. 8. gãtur, & actus. Deniq; & innitaris super eo. Pone me, inquit, vt signaculum in corde tuo: signaculũ in brachio tuo. Sed hoc aliàs. Nunc verò habes vnde & brachio medearis & cordi. Habes, inquã, in nomine Iesu vnde actus tuos vel prauos corrigas, vel minus perfectos adimpleas. Itemq́ vnde tuos sensus aut serues ne corrumpãtur: aut si corrumpũtur, sanes. De hoc etiã dulci noĩe Iesu, idẽ

De nomine Iesu. Bernar. alibi quasi iubilando sic dicit: Iesu dulcis memoria, dans vera cordis gaudia: sed super mel & omnia, eius dulcis præsentia. Nihil canitur suauius, auditur nil iocundius: nil cogitatur dulcius, quàm Iesus dei filius. Iesu spes pœnitẽtibus, quàm pius es petentibus: quàm bonus te quærentibus, sed quid inuenientibus? Iesu dulcedo cordiũ, fons viuus, lumen mentium: excedis omne gaudiũ, & omne desiderium. Nec lingua valet dicere, nec litera exprimere: expertus potest noscere, quid Iesum sit diligere. Iesum quæram in lectulo, clauso cordis cubiculo: priuatim & in publico quæram amore sedulo. Cum Maria diluculò Iesum, quæram in tumulo: clamore cordis querulo, mente quæram nõ † oculo. Tumbam perfundã fletibus, † aliàs & locum replẽs gemitibus: Iesu prouoluar pedibus, K strictis hærens amplexibus. Iesu rex admirabilis, & triumphator nobilis: dulcedo ineffabilis, totus desiderabilis. Mane nobiscum domine, & nos illustra lumine: pulsa mentis caligine, mundum reple dulcedine. Quando cor nostrum visitas, tunc lucet ei veritas: mundi vilescit vanitas, & intus feruet charitas. Amor Iesu dulcissimus, & verè suauissimus: plus millies gratissimus, quàm dicere sufficimus. Hoc probat eius passio, hoc sanguinis effusio: per quam nobis redemptio, datur & dei visio. Iesum omnes cognoscite, amorem eius poscite: Iesum ardenter quærite, quærendo inardescite. Sic amantem diligite, amoris vicem reddite: in hunc odorem currite, & vota votis reddite. Iesu author clementiæ, totius spes lætitiæ: dulcoris fons & gratiæ, verę cordis delitiæ. Iesu mi bone sentiam, tui dulcoris copiam: da mihi per præsentiam, tuam videre gloriam. Cùm dignè loqui nequeam, de te tamen non sileam: amor facit vt audeam, cùm solum de te gaudeam. Tua Iesu dilectio, grata mentis refectio: replet sine fasti- L dio, dans famem desiderio. Qui te gustant esuriunt, qui bibunt adhuc sitiunt: desiderare nesciunt nisi Iesum quem diligunt. Quem tuus amor ebriat, nouit quid Iesus sapiat: quàm fœlix est quem satiat, non est vltrà quod cupiat. Iesu decus angelicum, in aure dulce canticum: in ore mel mirificum, in corde nectar cœlicum. Desidero te millies, Iesu mi quando venies: me lætum quando facies, me de te quando saties. Amor tuus continuus, mihi lãguor assiduus: mihi Iesu mellifluus, fructus vitæ perpetuus. Iesu summa benignitas, mira cordis iocunditas: incomprehensa bonitas, tua me stringit charitas. Bonum mihi diligere, Iesum nil vltrà quærere: mihi prorsus deficere, vt illi queam viuere. O Iesu mi dulcissime, spes suspirantis animæ: te quærunt piæ lachrymæ, & clamor mentis intimæ. Quocunque loco fuero, meum Iesum desidero: quàm lætus cùm inuenero, quàm fœlix cùm tenuero. Tunc amplexus, tunc oscula, quæ vincunt mellis pocula: tunc fœlix Christi copula, sed in his parua morula. M Iam quod quæsiui video, quod concupiui teneo: amore Iesu langueo, & corde totus ardeo. Iesus cùm sic diligitur, hic amor non extinguitur: non tepescit nec moritur, plus crescit & accenditur. Hic amor ardet dulciter, dulcescit mirabiliter: sapit delectabiliter, delectat & fœliciter. Hic amor missus cœlitus, hæret mihi medullitus: mentem incendit penitus, hoc delectatur spiritus. O beatum incendium, ô ardens desiderium, ô dulce refrigerium, amare dei filium. Iesu flos matris virginis, amor nostræ dulcedinis: tibi laus honor numinis, regnum beatitudinis. Iesu sole serenior, & balsamo suauior: omni dulcore dulcior, præ cunctis amabilior. Cuius gustus sic afficit, cuius odor sic reficit: in qua mens mea deficit, solus amanti sufficit. Tu mentis delectatio, amoris consummatio: tu mea gloriatio, Iesu mundi saluatio. Sequar quocunque ieris, mihi tolli non poteris: cùm meũ cor abstuleris, Iesu laus nostri generis. Dilecte mi reuertere, consors paternę dexterę: hostem vicisti prosperè, iam cœli regno fruere. Cœli ciues occurrite,

A occurrite, portas vestras attollite: triumphatori dicite, salue Iesu rex inclyte. Rex virtutum, rex gloriæ, rex insignis victoriæ: Iesu largitor gratię, honor cœlestis curiæ. Tu verę lumen patriæ, tu fons misericordiæ, i pelle nubem tristitiæ, nobis dans lucem gloriæ. Te cœli chorus prædicat, & tuas laudes replicat: Iesus orbem lætificat, & nos deo pacificat. Iesus in pace imperat, quæ omnem sensum superat: hunc mens mea desiderat, & illo frui properat. Iesus ad patrem rediit, cœleste regnum subiit: cor meum à me transiit, post Iesum simul abiit. Iam prosequamur laudibus Iesum, hymnis & precibus: vt nos donet cœlestibus, cum ipso frui sedibus. Amen.

Oratio.

O Iesu Christe, fili dei viui, pro his & omnibus quæ de te piè credim⁹ & credere debemus, tibi gratias (licèt indignas) referimus: & per ea te suppliciter exoramus, vt teipsum ex parte omnium cœlestium, terrestrium & infernorum deo patri offeras, in dignã laudem omnium, in quibus summam trinitatem

B laudabilem recognoscis: & in plenam gratiarum actionem pro quolibet beneficio à singulis debitam creaturis: atq; in veram emendationem omnium malorum ab origine mundi commissorum, & insufficientem persolutionem omnium bonorum vnquã omissorum: & in suppletionem quoq; meriti omnium beatificatorũ, & gratiæ omnium iustificatorum, ac emendationis omnium peccatorum: refrigeriiq; omnium purgandorum, necnon in releuationem omnis indigentiæ corporis & animæ singulorum. Amen.

Finit secunda & vltima pars huius libri, vitæ Christi.

VITA GLORIOSISSIMAE MATRIS

C Annæ, Christiparæ virginis Mariæ genitricis: ab Ascensio in compendium redacta, ex historia suauissima eiusdem matris Annæ: ab religiosissimo viro F. Petro Dorlando ordinis Carthusiensis in Zelem Theutonicè prius ædita.

De Diuæ Annæ parentibus, & eorum nuptiis. Caput. I.

APpropinquante plenitudine temporis, quo per filium suũ deus humanum genus redempturus erat, septuaginta septẽ (vt diuus Cyrillus Carmelita ait) ante diuini verbi incarnationem annis floruit in Iudæa virgo quædam generosissima ex Dauid stirpe nata: diues admodum, mireq; formosa, optimè morata, valideq; cordata, ac spei de redẽptione Israël refertissima: quæ cum parentum venia, filios prophetarum in Carmelo visitare solita: ab eisdẽ moribus & prudentia, ac sanctitate plurimum illu- D strabatur, donec iam matura viro iam plenis nubilis annis, matrimonio ad generis propagationẽ à parentibus optimis & prudentissimis ex veteri instituto addiceretur. Quibus tamẽ virgo, castis colloquiis imbuta, virginaliq; vitæ assueta, animoq; destinata, primùm refragata, rẽ ad Carmelitas retulit. Qui in ieiunio, & oratione deum cõsuluerũt: donec eorum tres in spiritu rapti, radicẽ videre pulcherrimam, geminam ex se arborem emittentem: è quarum altera natus est ramus speciosissimus, tria diffundens ramalia: è quorum primo longè decẽtissimo, natus est flos purissim⁹ atq; fragrantissimus, odore cœlum ac terram perfundens optimo. Ex reliquis quoq; prioris arboris ramalibus flores nati sunt, si seorsum spectentur pulcherrimi: sed ad primi floris comparationem nihil. Ex altera verò arbore orta est virga sanè pulchra, pulchriorẽ producens florem: nec tamen primo comparabilem. Hac radice sic visa, audita est simul vox dicẽs: Hæc radix est Emerentia nostra, magnæ propagationi destinata. Qua re intellecta, virgo deo & patẽtibus obediens, Stolano E viro iusto & deum timenti nupsit.

De natiuitate duarum Emerentiæ filiarum. Caput. II.

PEracto matrimonio, & legitimè consummato, Emerentia concepit & peperit filiã Ismeriam nomine, quæ suo tempore matrimonio data, genuit filium Eliud, & filiam Elizabeth. Eliud autem Emyn genuit, patrẽ Nemecię, è qua sanctus Seruatius genitus est. Elizabeth autem Ioannem Baptistam, præcursorem domini, in senectute sua enixa est. Concepit preterea & peperit Emerentia alteram filiam: cui Annæ, id est gratiæ dei nomen indidit: quæ verè gratia dei: qa ex eius filia processit saluator mundi, vti docebunt sequentia.

De Diuæ matris Annæ coniugio, & eleemosynis. Caput. III.

CRescente autem & moribus & ætate, de qua nobis est sermo Anna, habitanteq; in ciuitate Dauid, Bethlehem nomine, placitum est parẽtibus matrimonio dedere: nupsitq; viro optimo de ciuitate Galilęæ F cui nomẽ Nazareth, nomine Ioachim. Quo cum honestissimè in timore dei & spe certissima conuersata est: hoc (vt Hieronymus attestatur) instituto, vt bona sua tripharià diuiderent: partemq; vnã templo dei & eius ministris, hoc est clero, darent. Secundam, peregrinis & cæteris pauperibus: tertiam, suis suorumq; necessitatibus. Quo pacto diu, & (vt plures volunt) ad vigesimum vixerunt annũ sine prole: pro qua tamẽ sępe preces sudẽrãt.

De sterilitate & rubore, quem ob eam passi sunt. Capur. IIII.

VErùm licèt (deo ita ordinãte) diu steriles essent, nõ tamen ipsi minus seruierũt: nec eleemosynas minores fecerũt: sed potius maiores: in spe firma ipsum rogantes, vt opprobrium sterilitatis auferre dignaretur. Cùm autem solennitatum & ceremoniarum obseruantissimi essent, accidit vt in festo tabernaculorum Ioachim more solito cum fœcundis oblationẽ in templũ offerret: quẽ cùm Isachar summ⁹ põtifex & Rubẽ scriba cõspicerent, cũ summo opprobrio

G eius munrra reiecerūt, ipsumq́ contumeliosè ex-
plosrrunt, dicêtes: Quis te tam audacem ac teme-
rariū fecit, hominū inutilissime: vr cum fœcundis
audeas ad altare domini offerre munera tua: cùm
sis ipse sterilis & maledictus à domino in lege!
Exi igitur quamprimùm, sciēs nec te, nec munus
tuum gratum domino. Nisi enim te cōtemneret,
sterilem nō pateretur. Caue autem posthac tem-
plum oblaturus ingredi. Quo audito cum rubo-
re summo, sed sine murmuratione exijt de tēplo,
(ignorante id Anna coniuge) ad pastores pecoris
sui in agro, vbi in loco secreto sese in lachrymas
profudit dicens: Omnipotens ac misericors deus,
qui omnia vides & intelligis, scis quia ambulaui
coram te in veritate & fide non ficta: in mandatis
tuis, quæ dilexi nimis: quocirca clemētissime deus
precor maiestatem tuam, aufer opprobrium do-
mus meæ: & concede coniugi meæ castissimę atq;
fidelissimæ fœcunditatem, vt me prole lætificet:
quam si dederis, tuo perpetuo mancipauero famu-
latui. Quo cum lachrymis dicto, ecce archange-
lus Gabriel cum lumine inæstimabili adrst, dicēs:
H Ioachim amice dei omnipotētis, ego sum Gabriel
archangelus, ad te à deo missus, vt significem tibi
quòd prrces tuæ exauditæ sunt à domino, qui vi-
dit ruborem tuum immeritum. Non enim vltor
est deus naturæ: sed peccati. Permittit autem in-
terdum sterilitatem, vr donet fœcunditatem cum
gratia: sciaturq́ quòd proles non ex carnis volun-
tate atq; lubricitate, sed dei sit dono concessa. Re-
cordare quomodo Sara, Rebecca, Rachel, & An-
na Samuelis mater, steriles fuerunt quantum ad
naturam: sed ex gratia patriarchas pepererunt &
pphrtas. Noris ergo quòd proles diu desiderata,
semper fuit cum gratia data. Quocirca coniunx
rua Anna concipier & pariet tibi filiam, nomine
Mariam. Quam, vr vouisti deo, dicabis in tēplo:
nam ex ea mirabile facturus est deus mysterium.
Ne quid autē dubites, vade in domum tuam, & ha
bebis obuiam coniugem tuam in porta aurea, quę
de aduentu tuo plurimum lætabitur. Quo dicto
disparuit angelus: sed ad Annam redeat narratio.
Ea nesciēs quó maritus suus Ioachim deuenerat,
I qui quinque mēsibus absens fuerat, nullo accepto
commeatu, nulloq́ discessionis facto indicio, mira
confecta est tristitia, verita ne ob suam sterilitatē
vir discesserit. Cùm autem in lachrymas sese dif-
funderet, accessir vna ancillarum ad eam, dicens:
Noli flere domina, sed magis exulta: quia hodie
dies est domini, exultemus & lætemur in ea. Cùm
autrm consolationem non reciperet: diceretq́ vt
ad opus suum iret, nec de se sollicita esset: illa in-
dignata: cur, inquit, mihi improperas peccata tua!
qd ego possum si sterilis es: vtra peccauit, egó ne,
an verius tu, quòd sic sterilitate occlusa es! Quā
contumeliam humiliter & modestè in se accepit,
nihil obmurmurans: sed profundè in corde gemēs
in pomarium suum secrssit: vt lachrymis dolo-
rem mitigarer. Et genua ponens coram altissimo
deo, ad quem oculos leuauit, sic precata est: Do-
mine deus omnipotens, deus Israel, fortissime spi-
rituum: quia etiam in aduersitatibus tibi gratias
agi vis, ego laudo te, tibiq́ gratias ago, quòd ste-
rilem me prrpessus es, maritumq́ à me alienari
permisisti: quia certó scio quicquid parior pecca-
ta mea merurrunt. Qua confrssione facta, crcidit
in faciem suam, & fudir animam suam coram o- K
culis dei in omni afflictione. Et paulo pòst ocu-
los erigens, atq; in cœlum suspiciens, vidit passe-
rem pullos suos in arbore nutrientem, & suspirans
ait: Omnipotens deus qui vniuersas creaturas fœ
cūda prole lætificas, me tamē ancillam tuā nullo
tali dono dignatus es: laudo & benedico diuinam
prouidentiam ruam, qua scis quid vtile sit nobis:
precorq́ vt si cum salute id fieri potest, ne exclu-
das me ab hac gratia, etiam auiculis cōcessa. Scis
enim intimum cordis mei votum: quia non vt vo
luptati carnis inseruiam, sed vt quā dederis pro-
lem, tuo famulatui mancipem, eandem requiro.
Quibus precibus fusis, ecce idem Gabriel cum
summa claritate, dixir ad eam: Ne timeas Anna,
amica dei altissimi: exauditæ eñ sunt preces tuæ,
& fructus ventris tui gratus in oculis dei. Ex te
enim nascetur virgo admirabilis, in qua totus læ-
tabitur mundus. Surge igitur & abi in Hierusa-
lem, vbi in aurea porta obuium habebis maritum
tuum Ioachim.

De conceptione ac natiuitate Diuę virginis Mariæ.

Caput. V. L

Onuenerūt ergo, iuxta verbum angeli,
ad portam auream, cum summa exulta-
tione promissionem sibi factam renun-
ciantes: vnde gratulabundi sese in tem-
plum contulerunt, atque illinc domum: vbi, præ-
missis precibus, operā liberis procreandis dantes,
non libidine carnali, sed bono matrimoniali, pu-
ellam genuerunt omnium & speciosissimā & bea-
tissimam: quippe ad hoc ab æterno destinatam, vt
vnigeniti dei, sine virili semine, sed mystico spi-
ramine, mater esset in terris. Fœlices profrctó, &
perbeati parentes, qui ralem progignere merue-
runt. Præcipuè vero fœlix mater, quæ tam dulci
pondere se grauidam sentiens, deum magnificare
non cessauit, iamq́ maturo partu reginam cœli &
terræ (tametsi id fortè nondum agnouerat) enixa
est. Quis verbis explicet, quanto gaudio non so-
lum dom9, sed & vicinia tota perfusa est! Quan-
do ex ea quam sterilem fleurrant, tam læta fron-
te, tam sereno vultu, tamq́ decenter formato cor-
pusculo lepidissimam iam recèns natam conspe- M
xere puellā. Facile creditu est, parētes & qui my-
steria nouerant, iam tum egrrgiam de tali prole
concepisse spem. Non enim sine magno sacra-
mento, aut tantum dilata, aut tam solerter præ-
nunciata, visa est talis virgunculæ conceptio. Ve-
runtamen non continuò dixero quid in virgine
latuerit parentes agnouisse: alioquin non turbata
fuisser in salutatione Gabrielis, si se à parentibus
ad id natam cognouisset. Magnum tamé aliquid
in ea furtum sperauere, nec spes frfellir eos: vt se-
quentium docebit series.

De vita Mariæ vsq; ad annunciationem dominicam.

Caput. VI.

Ata igitur ineffabili spe & gaudio Ma-
ria: id nomen mysterio congruens, quod
ab angelo priusquam conciperetur præ-
nunciatū est legitimo tempore suscepit.
Et à matre sanctissima decenter lactata & educa-
ta, atq; quantū infantilis ętas tulit, ad diuinas lau
des instituta: vltraq; naturā ad id à sancto spiritu,
à quo ne in originali culpa cōciperetur, misericor
diter fuerat præuēta, mirū in modū adiuta, creuit
in omni

A in omni decentia & honestate: tum morum, tum membrorum: ita vt vix quintum attigerat annum, dum iam diuino famulatui visa matura: eidem mancipanda à parentibus, qui eam deuouerant, in templum præsentatur: vbi ad nubiles vsque annos moris erat honestorum parētum filias opificio muliebri, & diuinis canticis erudiri. Nec sine miraculo stupendo hæc facta memoratur præsentatio: nam vt ventum est ad quindecim gradus, quibus in templum ascendendum erat: dubitantibus parentibus, quonam pacto eam portare possent: ipsa solius spiritussancti ope adiuta, hilaris, ac celeris stupentibus cūctis ascendit. Quo facto meruit honorificentius à pontifice suscipi, & diligentius erudienda commendari: sperāte videlicet deum aliquid magni in ea operaturum. Nec fefellit eum spes. Supergressa est enim vniuersas: tam in opere textrili, quàm in canticis, ac hymnis: omnibusque quæ ad talem statum pertinent: quippe quam gratia spiritussancti à primò conceptionis instanti peculiariter semper repleuerat: & in omni incepto adiuuerat. His itaque mo-
B ribus, hisque dotib⁹ ornata, ad nubiles excreuit annos. Veruntamen, nisi deus aliter disponeret, nubendi reiecerat animum. Nam diuinis cōtemplationibus, & angelicis cōuersationibus assueta, angelicam in cœlibatu decreuerat degere vitā. Verùm defuncto iam (vt dictus frater Petrus Dorlandus asserit) patre (Nam Baptista Māntuanus, etiam filiæ nuptias vidisse eum canit: quod propter secundas & tertias Annæ nuptias non vero simile est.) Anna seniorum, & præcipuè pontificis consilio, cœpit filiam ad nuptias cohortari, iuxta legis institutum: sed voto eius intellecto, rem ad pōtificem detulit: qui nouo voti genere stupefactus, ex prudentum consilio deum consulēdum decreuit. Ad quam rem totus cōgregatur clerus, ieiunijs & orationibus vacans. At virgo interim vt votis suis annueret, deum præcari nō destitit: dum Gabriel eidem apparens, ait: Ne timeas Maria sponsi casti subire thalamum: nam virginitatis non patieris detrimentum. Qua sic consolata, vox diuina ex propiciatorio ad pōtificem audita est: iubens omnes viros cœlibes de sanguine
C Mariæ, & stirpe Dauid postridie ad templum cōuenturos, cum virga arida: quæ in cuius manibus florere inciperet, eum virgini sponsum declararet. Interea Agabus casto virginis amore captus, euentum magica arte sciscitās: nihil scire potuit, præterquam magnum in virgine latere sacramētum: quo circa, repulsam passus, ad Carmelitas se contulit, vbi sanctam vitam vixit, vsque ad apostolorum prædicationem: qua illis (vt eorum attestantur acta) coniunctus est. Conuenientibus autem postridie omnibus ad nuptias idoneis: solius Ioseph viri casti, qui in cœlibatu vitā degere decreuerat, virga floruit: quo circa virgini sponsus datus: & ab angelo, ne eam contingeret, admonitus, eā diuinis vacare permisit. Dumque (vt quidā non futiles authores volunt) illud Esaiæ: Ecce virgo concipiet & pariet filium, legisset: atque in eius virginis exaltatione mirifice inflammata esset: diemque illam fœlicem aduētare præcaretur: Missus est angel⁹ Gabriel à deo. Et reliqua quę in vita Christi ad vnguē sunt pertractata, vbi annunciatio, visitatio, & reliqua diuę virginis solēnia: quin etiam ipsius assumptio, graphicè descri- D buntur. Restat ergo vt reliquam diuæ Annæ historiam paucis percurramus.

De reliqua diuę Annę vita & migratione. Cap. VII.

Et vero reliquam diuæ matris Annę historiam paucis percurram: meminerim⁹ Ioachim virum sanctissimum, dum à filiæ suæ in templum, vt vouerat, præsentatione lætus redierat: paulopost vita defunctum esse: migrasseque ad patres suos, spei de redemptione generis humani plenum. Nam de filia præter eius annunciationem, & præsentationem mirificam: indolemque non humanam, sed plane diuinā, ex reuelatione spem maximam conceperat: ex illa videlicet orituram redemptionis authorem. Vbi igitur in hac spe fœliciter requieuerat, & ab Anna coniuge honorificè sepultus erat: ipsa sese ad filiam trāstulit, ea spe vt cum Anna vidua illa, cuius in purificationis euangelio Lucas meminit, cæterisque sanctis mulieribus in templo deo reliquam vitam dedicaret: sed mox à deo in spiritu admonita ad secundas nuptias transire: domum reuersa, Cleophę nupsit: ex quo filiam genuit: quā E amore primæ etiam Mariam nuncupandam censuit. Qua nondum bimula, Cleophas diem obijt: & Anna se templo iā dedicādam autumās, ad tertias nuptias diuino oraculo reuocatur. Nubit ergo viro optimo Salomæ. Vnde & tertia genita Maria: à patre Maria Salomæ dicta: & à marito Maria Zebedęi. Quo circa post nuptias Mariæ, matris Iesu Christi saluatoris nostri: quem de spiritu sancto concepit: Mariam Cleophæ matrimonio iunxit, viro tali coniuge digno, Alpheo nomine: qui ex ea genuit Iacobū minorem: Ioseph iustum: Simonem Cananæum: & Iudam Thaddæum. Et deinde Mariam tertiam Salomę filiam Zebedæo, qui ex ea genuit Iacobum maiorem, & Ioannem euangelistam: vt non inanis censeatur ad tertias nuptias diuæ Annæ transitio. Ad quas (vt sanctęmoniali ac vestali virgini Colettę reuelauit) transiuit dei iussu, non carnis instinctu. Itaque non est eius obedientia in nuptijs vituperanda, sed fœcunditas cœlitus data nobis venerāda: quam cœlitus datam ambigere non potest, qui historiam recolit: si enim vigintiquinque annos F cum Ioachim vixerat: & iam sterilis reputata erat dum matrem domini genuerat: non potuit tertiā filiam sine dei dono concipere. Neque verò sola prolis fœcūditate refulsit, sed & multomagis virtutū prestantia: qua dei filiū ex filia sua incarnatū agnoscere amplecti, atque adorare meruit: vnde & ecclesia olim iam eius recoluit memoriā: quia ad nouum testamētum idcirco pertinere visa est, quòd iam præsentem agnouit Christum saluatorem. Creditur tamē Ioseph, gener eius, ante passionem Christi in sinum Abrahæ descendisse. Vnde post resurrectionē cum cæteris sanctis educta, & in die ascensionis dominicę cum Christo in cœlos assumpta: illinc nos despectat, & sibi famulantibus præsentia impetrat auxilia: vt notissima & plurima ipsius attestantur miracula: à dicto Carthusiano fideliter perscripta. Quia verò rubore immerito ob sterilitatem fuerat affecta: contra ruborem immeritum fidele & frequens præstat patrocinium: quo voto & nos quoque dānauit. Hæc sunt quæ de diua matrona, omnisque

 honestatis

G honeſtstis, ac ſanctitatis ſpecimine, diua Anna, habuimus annotands.

Oratio.

OMnipotẽs ſempiterne deus: qui Ioachim atque Annam glorioſiſſimæ matris tuæ ſanctiſſimos progenitores, ob infœcunditatem diuturnam immerito rubore concuti in eorum ſalutis augmentum permiſiſti: concede propitius, vt eorum meritis & interceſſione ab omni rubore & infamia libersti, ad cœleſtem gloriam perduci mereamur. Per te Ieſu Chriſte, ſaluator mundi, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuis & regnas deus. Per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Iodoci Badij Gandenſis Tetraſtichon, de ſancta Anna.

Anna decus mundi, mater genitricis Ieſu,
Pro natę meritis det tuus aſtra nepos.
Primitias noſtræ pariens ſancta Anna ſalutis,
Nos cum prole tua, cumq́ꝫ nepote iuua.

H IODOCI BEISSELLII PATRICII Aquenſis, Roſarium de ſancta Anna, ad reuerendum patrem, dominum Ioannem Tritemiũ, abbatem Spãhemenſem, ordinis diui patris Benedicti.

Quiſquis hoc Roſarium, ad honorem beatiſſimę matris Annę pro deuotione legere voluerit: pręmittat orationẽ dominicam, cum ſalutatione ſanctæ Annæ: quam ſemper poſt duos verſus repetat, quę quidẽ ſalutatio eſt, vt ſequit:

AVe dei genitricis mater venerabilis Anna: ſanctæ trinitati gratiſſima: præ cunctis mulieribus honorata: benedicta tu à domino, & benedicta ples vteri tui: proliſq́ꝫ virgineus natus Ieſus Chriſtus. Amen.

Pater noſter. Aue dei.

Anna tuas liceat miſero mihi promere laudes,
Nã tibi (ſi pateris) ſerta roſaſq́ꝫ feram. Aue.
Anna nitens regum Iudæ veneranda propago,
I Atq́ꝫ etiam Ioachim coniuge clara pio. Aue.
Anna diu ſteriles fleuiſti in coniuge amores
Vnica nuptarum gloria, & vnus honor. Aue.
Anna piam ſobolem, nec vanos quæris in vſus,
Sed colat vt ſancta poſteritate deum. Aue.
Anna tibi ætherea celer aſtans nuncius aula,
Gaude, ait, en ſobolẽ mater habebis ouãs. Aue.
Anna feres ſobolem tanta virtute beatam,
Vt cum virgineo mater honore micet. Aue.
Anna feres gnatam, cuius quem non capit orbis,
Ipſe libens ſubeat viſcera caſta deus. Aue.
Anna tuo tandem ſurget de ſanguine ſanguis,
Qui ſuſus miſeris ſpem ferat vſq́ꝫ reis. Aue.
Anna tuum decuit tanta expectatio partum
Haud facile eſt, matrẽ matris habere dei. Aue.
Anna tuæ ſobolis laudes ſuper aſtra volabunt
Te quoq́ꝫ fœlicem ſecula cuncta ferent. Aue.

Pater noſter. Aue dei.

Anna mali puram tu concepiſſe Mariam
Crederis, & ſanctam mox habuiſſe deo. Aue.
Anna aluo geſtas, quam ſignauere figuræ
Venturam: ſancti quam cecinere patres. Aue.
Anna geris clauſam paradiſum, ex arbore vitæ K
Fœlicem, & cuncto ruris honore ſacram. Aue.
Anna grauis geſtas hortũ, quem flammeus enſis
Cuſtodit, cherubin nocte dieq́ꝫ calens. Aue.
Anna geris florem, qui candida lilia vincat:
Et violas humiles coccineamq́ꝫ roſam. Aue.
Anna Moyſaica per te deprehenditur arca,
Aetherei panis aurea & vrna iacet. Aue.
Anna geris ſponſam veri Salomonis, & omni
Gemma exornatam intus & exterius. Aue.
Anna geris templum, cuius penetralia dulces
Impleuere ſoni: muſica & omnis ouans. Aue.
Anna geris velum pulchra ſub imagine: patrum
In ſe geſta tenens: quod tegat alta dei. Aue.
Anna geris ſobolem, cuius Phœbi aurea veſtit
Flãma caput, niueos candida luna pedes. Aue.

Pater noſter. Aue dei.

Anna exoptatę compos iam facta Mariæ,
Pectore vix toto gaudia orbata capis. Aue.
Anna recẽns natę plauſerunt cuncta Mariæ
Sydera, & inſolitum fluxit ab axe iubar. Aue.
Anna tui fœtus natalem credere fas eſt
Te circũ angelicos concelebraſſe choros. Aue. L
Anna tuum partum manes ſenſere profundi
Lux noua tunc ſtygios terruit ipſa lacus. Aue.
Anna parens dubitas manibus cõtingere gnatã,
Sole magis rutilam luminibusq́ꝫ poli. Aue.
Anna quid æthercam metuis tractare puellam?
Arridet matri, triſtia nulla facit. Aue.
Anna capeſſe animos, en lactea ad vbera tendit
Gnata manus teneras: & tua colla petit. Aue.
Anna moras rumpis: mãmas & pectora nudans
Excipis in tenero membra tenella ſinu. Aue.
Anna foues gnatam: dulceſq́ꝫ à pectore ſuccos
Ore trahit roſeo, murmura grata ſonans. Aue.
Anna feret quantos ſi ſcires gnata dolores,
Quotq́ꝫ ferat mortes: tu modo nulla fores. Aue.

Pater noſter. Aue dei.

Anna tibi eſt cordi gnatam exornare probatis
Moribus: & ſummo compoſuiſſe deo. Aue.
Anna paras celſo gnatam importare delubro
Spõte ſed ad ſuperũ pertigit alma gradũ. Aue.
Anna citam lento ſequeris greſſu atq́ꝫ labore,
Solatur feſſam promptula virgo ſenem. Aue. M
Anna quid in tenera mirsris virgine robur?
Non humana vides, ſed pia ſigna dei. Aue.
Anns ſoles inopi, & ſacris dare munera templis:
Nũc das quo mulier plus nihil vlla dedit. Aue.
Anna vbi ſacratam voluiſti degere gnatam,
Clauſtra libens ſubijt, virgineãq́ꝫ domũ. Aue.
Anna piam miſſura, genas & lumina fletu
Conficis: immotam ſe tenet altus amor. Aue.
Anna domum repetas, gnatam dimitte tonanti:
Nil niſi venturum cogitet illa Ieſum. Aue.
Anna per ęthereos volitet tua nata receſſus
Occupet hãc ſũmo culmine miſſus amor. Aue.
Anns duas fatis eſt tibi deſeruire Marias,
Hæ quoq́ꝫ non modica te pietate colent. Aue.

Pater noſter. Aue dei.

Anna tuo fletu docta es ſuccurrere flenti:
Hic miſerûm votis tu quoq́ꝫ prõpta faues. Aue
Anna ſoles fixas naturę vertere leges:
Siq́ꝫ voles, ſterilis ſit modo læta parens. Aue.
Anna etiam fluxę fortunæ munera ſiſtis,
Ne fugiant noſtros lapſa repentè ſinus. Aue.

Anna fugas

A Anna fugas dedecus,das pulchrę muera famę,
Tu luctus releuas:& tibi cędit amor. Aue.
Anna iuuas, seu quē terret vis hostica, sęu quem
Carceris obscuri vincula sęua tenent. Aue.
Anna leuamen ades fidum mortalibus ęgris,
Te duce languenti perdita vita redit. Aue.
Anna parens tumido te inclamat nauita fluctu,
Si iactant laceram flatus & vnda ratem. Aue.
Anna parens nigro es semper metuenda tyrānoi
Vt glacies ignem,te fugit ille nocens. Aue.
Anna abs te nequeant mortalia pectora frustra
Poscere:quodq; voles,gnata deusq; volet. Aue.
Anna igitur meritis & tanta prole beata,
Anna parēs nostras respice magna preces. Aue.

Oratio post rosarium dicenda.

Mnipotens ac pijssime deus,qui beatam Annam in genitricis filij tui matrem eligere dignatus es:cōcede propicius,vt qui memoriam eius fideli deuotione percolimus,eius meritis & precibus æternæ vitæ suffra-
B gia consequamur. Per eundem dominū nostrū.

FINIS.

De diuo Ioachim patriarcha,& auo Iesu Christi,carmen Asclepiadeum Gliconium, conditum à magistro Iodoco Clichtoueo Neoportuēsi:sicut est, Sanctorum meritis inclyta gaudia.

Lectrum Phœbe tuum sume sonorius,
Et leni citharam pollice persona:
Nec desint comites carmina condere
Doctę Castalides deę.
Non mens est superum prælia scribere,
Aut immissa feris tela gigantibus:
Præclarum Ioachim præstat ad æthera
Dignis tollere laudibus.
Ignorata diu,nocteq; condita
Tanti clara viri gloria seculo
Tandem conspicuo lumine cognita,
(Vt par est)celebrabitur.
Vt Phœbus radium fundere lucidum,
Expulso Borea,nubibus incipit:
C Sicut gemma latens eruta puluere
Terræ,clarius enitet:
Vt claris soboles orta parentibus,
Maiorum celebris stemmate redditur:
Sic nati probitas & generositas
Patris gloria creditur.
Quód clara Mariam stirpe creauerit,
Ex qua vera salus prodijt omnibus:
Quis dignum celebri laude negauerit,
Quem laudare parauimus?
Magnis digna dei mater honoribus,
Ex diuo Ioachim duxit originem:
Qua natus puer est ille salutifer,
Et spes vnica gentium.
Matrem summa decet gloria candidam,
Nato summus honor debet haberier,
Ingens huius auum laus decet,& patrem
Illius veneratio.
Si patri fuerit gloria præstita,
Hæc natis etiam præstita noscitur:
Illis laus eadem debita creditur,
Nec dispar reuerentia.
Hic iunctam thalami fœdere duxerat D
Annam,non meritis coniugis imparem,
Par illis probitas, ęquáque largitas,
Et par cura dei fuit.
Horum præcipuè munificentia
Insignis memori laude reponitur,
Produntur siquidem diuitias tribus
Diuisisse suas modis:
Templo prima fuit debita portio
Rerum,pauperibus pars fuit altera
Designata,domum tertia nutrijt
Vsu commoda proprio.
At longo sterilis tempore sępius
Multas Anna preces anxia fuderat,
Vt(quæ sacra deo munera deferat)
Esset prole puerpera.
Nam contempta sui munera coniugis
In templo fuerant,quòd sobolis foret
Expers: in sterilis numina pontifex
Irasci thalamos ait.
Aedes ille suas tectáque deserens,
Ne tristis fieret fabula cæteris,
Agris delituit: dulcia præferens E
Charis arua penatibus.
Sed summi pietas numinis optima
Solatrix hominum, sedibus angelum
Demisit superis, optima nuncia
Qui prolis referat nouę.
Assistens Ioachim nuncius ęthere
Missus:tristitia desine confici,
Dixit:namq; salus,optima seculi
Nascetur tibi filia.
Hæc sperata diu gaudia proferet,
Confringetq; suis tartara viribus,
Hæc Euę genitos sanguine, lucidas
In cœli reuehet domos.
Tum sancti monitis credulus,angeli
Promisso Ioachim munere lætior,
Voti compos erat:sustulit vt sua
Natam coniuge filiam.
O clarum meritis, ô memorabilem, &
Dignum grandiloqui quem tuba personet
Vatis Meonij:nos sibi deditos
Summum ducat in æthera. Amen.

F

Festum principale sancti Ioachim est decimasexta die Septembris. Commemoratio verò eius solennis,est nona die Decembris.

Hymnus saphicus,beato patriarchę Ioachim Nazareno,decantatus à fratre Iacobo Keimolano Carmelita Gandensi.

Pater patrum Ioachim beate,
Vt tibi gratos modulemur hymnos,
Tu foue dulci modo nos clientes
Nectare cœli.
Non enim quicquam sumus irrigati
Rore quem dicunt, neque per soporem,
Sed nec imbuti sumus aut vel vllo
Nectare cœli.
Qui viros claros cecinere quondam,
Hi relibutos licèt æstimarint
Esse se(falsò tamen hoc putarunt)
Nectare cœli.

Te facer

G Te facer tantum chorus angelorum
Si satis dignè celebrare possit,
Nos tibi laudes resonemus absq;
Nectare cœli.
Hinc tuum nobis petimus iuuamen
Sancte sanctorum Ioachim parentum,
O pater patrum nimium referte
Nectare cœli.
Qui quòd in partes tua diuidendo
Erogas iustè miseris,& ar̄gt
Nónne cantamus bene te refertum
Nectare cœli?
Et quòd in templo patiens ferebas
Quæ tibi probro dederat sacerdos,
Nonne cantamus bene te refertum
Nectare cœli?
Quódque te dignum deus esse duxit
Angelo sancto,releuare tristem:
Nónne cantams bene te refertum
Nectare cœli?
Tu (quod est magnum) fueras maritus
Illius sanctæ venerandus Annę,
H Quam modo plenam canit omnis orbis
Nectare cœli.
Tu (quod est maius) genitor beatę
Dignus inuentus fueras Mariæ,
Quam quidem scimus magis esse plenam
Nectare cœli.
Tu (quod excedit) nouitate Christi
Solus è cunctis auus es vocatus:
Qui super plenus super effluitq;
Nectare cœli.
O potens ergo Ioachim sacrate
Sic tuam nobis modo ferto dextram,
Ne sacro tandem careamus illo
Nectare cœli.
Nunc deo laudes pariter canamus
Qui suo nato Ioachim colendum
Hunc auum sumpsit,mediante sacro
Nectare cœli. Amen.

Eiusdem in eiusdem patriarchę laudem carmen: cuius primę literæ habent, Iacobi Keimolani Carmelitę Gandensis carmen saphicum.

I Iam preces summo meritas parenti
Ante sacratas resonemus aras,
Corde deuoto simul & vocemus
O Ioachime.
O tuum sanctum Ioachime nomen,
Blandius quanuis sonet hoc Hebręis
Id magis deinceps placeat rogamus
O Ioachime.
κοινὰ (vt Græcè loquar & Latinè)
Et φίλ☉ quare facias vetusto
Iure sint, vt πάντα φίλων τὰ κοινά.
O Ioachime.
Multa cûm cœlo tibi sit potestas
Ob tuum nr nos patiare fructum
Laude prædignum tenebras adire.
O Ioachime.
Astra si sursum videamus omnes,
Non tamen mens est vaga semper illic:
Ipse opem præstes, opus & necesse est
O Ioachime.
Carne qui quondam fueris grauatus
Arce iam summa positus,fauere
Rebus humanis melius valebis. K
O Ioachime.
Missa quæ poscis,faciet quidem non
Ille qui ternus deus est,sacrata
Luce nos ergo petimus fruamur
O Ioachime.
Inter aulares qui haberis almos
Tu patrum cœtus magis eleuatus,
Est ne id indignè tibi corrogatum
O Ioachime.
Grata nam multum tua vita cunctis
A deo primam meruit salutem:
Nec tuis tantum,sed & vniuersis,
O Ioachime.
Debuit dignè chorus ille diuûm
Esse suppositus tibi,quin & exin
Nr quidem cessat celebrare dicens
O Ioachime.
Sic magistratus tuus hic beato
In polis non est onerosus vlli,
Sed magis tecum iubilant feruntq;
O Ioachime.
Cûm nouos cuncti meditentur hymnos L
Ad tui laudem superi frequenter,
Ritè terreni tibi quid sonabunt
O Ioachime.
Magna cûm magnum tua dona carmen
Exigant,& non valeamus ipsum
Nostrum hoc acceptes modo qualecunq; est,
O Ioachime.
Sancte tu nobis Ioachime seruis
Ab tuo Christo veniam nepote
Posce peccatis, tibi supplicamus:
O Ioachime.
Patriarcharum decus es priorum,
Hinc hrrus sanctę peramandus Annę,
Inde tu dignus pater es Mariæ
O Ioachime.
Cuius (vt tandem sileant misellì)
Verus & clemens auus es: sit illi
Mira laus,summę quoq; trinitati
O Ioachime, Amen.

Sequētia octo epigrāmata cōdidit frater Guilielmus Bibauci9, sacri ordinis Carthusiēsis.

Vdite Pieridum redolentia carmina fontes: M
Nûc Ioachim iuuenes ludite, vosq; senes.
(Magna decēt magnos) suaui cōdita lepore,
Carmina diuino nunc Ioachim canite.
Si dicis, Ioachim quis hic est? pater ille supernę
Reginę est: igitur regulus est superum.
Multiplici sanctum Ioachim pulsate precatu
Christicolę fœdi, crimine multiplici.
Stelliferos auus est regis qui condidit orbes:
Et patriarchalis gloria prima chori.
Ergo potest facilem veniam impetrare reatus:
Virtutis nitidam ferre potestq; viam.
Laudibus intactam celebras quicunq; puellam,
Inde Iesu Christo gratior esse studens,
Virginis haud graue sit Ioachim coluisse parētē,
Quem proprium voluit ipse redemptor auū.
Virtutes cuius si tollis in æthera laude,
Gratus eris Mariæ: gratus erisq; Iesu.
Virginis eximię patrem celebrate fideles:
Quem laus illustrem multiplicata facit.
Qui cum prole sua commune meretur habere,
Nomen idum Christi dignus habetur auus.

Hoc duce

A Hoc duce quę cupimus facile impetrare licebit,
Si puro nitidas fundimus ore preces.
Salue Christiferę Ioachim, pater alme Mariæ,
Quæ semper niuea viginitate nitet:
Inter fœmineas virgo nitidissima turmas,
Egregio nomen ditat honore tuum.
Maiori tamen ipse Iesus patris inclyta proles
Aeterni i natę stirps benedicta tuæ
Illius es genitor, auus huius & ipse probaris,
Ergo tua miseros conciliato prece.
Quisquis es & varijs immergeris vndiq; pœnis
Crescit & assiduò plaga, doloręq; tuus.
Intrepidis Ioachim precibus tentes patriarcham
Qui potis est subitam ferre salutis opem.
Diue pater Ioachim Anna cum coniuge salue,
Et Mariæ salue caste marite Ioseph.
B Protinus afflicti maculas expellite cordis,
Vt tua stirps Christus det mihi regna poli.
Anna dei matris genitrix, Ioachim pater, alme
Ioseph: post trinum numina trina deum,
Cernite continuas lachrymasq;, precesq; benigni
Et facitote Iesus det mihi regna poli.

Carmen saphicum eiusdem Gulielmi, ad eundem patriarcham.

Quando te summum specimen decúsq;
Et Iesu matris Ioachim parens es,
Omnium famam superans vetustam
Tertius nemo tibi, nec secundus,
Dum magis Phœbę facie coruscas
Aulicos inter superi tonantis:
Qui quasi stellæ tibi sunt minores
Cędit in primis patriarcha quisq;
C Te simul vates reuerentur omnes
Ter, quater patres: reliquiq; ciues
Cœlici, castę pariter puellæ,
Nam licèt virtus animosa in illis
Splenduit solis radiantis instar,
Non tamen sedes superas adissent,
Ianuas celsi: nisi prole cœli
Peruias cunctis Maria dedisses,
Quæ tulit natam sine labe summi
Principis, toti dominantis orbi
Lance qui iusta, trutinaq; recta
Pręmium vitæ meritis coęquat
(O decus vatum superumq; vates
Et pater magnis titulis colende
Atq; præclaris numeris canende)
Hunc precor tandem rogites vt altis
Gaudeam regnis: celebrémq; viuus D
Et patris nomen, geniti, sacriq;
Numinis, compar quibus est potestas
Et vigor idem.

Robertus Gaguinus fratri Arnoldo Bostio.

Mille licèt studeas Ioachim pręconia liguis
Dicere, nec musis inferiora canas:
Cōtendes frustra titulos expromere diui:
Alter ab extremo feruet adesse gradus.
Quis satis accumulet præclara laude parentem
Virginis: vnde salus perdita grata datur?
Si fructu infœlix fuit arbos illa sciendi
Qua ruit in miseram nostra propago necem,
Quàm iustè extollas toto conamine germen
Vnde parens magni prodijt alma dei?
Principium Ioachim sanè est & ianua lucis
Quam reducem terris eius alumna tulit. E

Idem Robertus Gaguinus, minister generalis sacri ordinis sanctę Trinitatis.

Dum petis attolli vocali psalte parentem
Christiferę matris: me qd ad ista vocas?
Vis ne lyrā pulset cōtracto pollice mācus?
Vis simulet cigni cantica coruus hebes?
Hoc agat excelsa gnarus cantare Sophocles
Vel quos instituit dulcis Apollo modis.
Sed quis tantus erit, laudes qui promat abundè
Verbigenę Christi magni potentis aui?
Hæc laudum summa est, fœcunda prole salutem
Reddere proscriptis, exulibusq; focis.
Nónne fores nobis cœlorum pestifer Adam
Clauserat, hic fœlix germine fudit opem?
Námq; thoro iunctus matronę nobilis Annæ,
Deniq; mirifica claruit & sobole.
Enixa est coniunx melioris nuncia mundi. F
Gnatam: quæ genuit integra virgo deum.
Inde luem mortis, & tartara dira, beato
Despicimus fine: dum scelus omne vacat.
Est igitur Ioachim fidei primaria planta,
Cuius fœtura est Iesus & ipse nepos.
Quem si fidus amas, si corde vereris oportet
Pronus auum sancta religione colas.
Si quis enim vitij nonnunq̃ & criminis expers
Hunc nullo credas desipuisse malo
Non potuit vitio lædi tam viuida radix,
Flos vnde & fructus fert super astra comas.
Vnde poli sedes & diuûm tecta replentur,
Vnde animi pastum fœmina, virq; ferat.

Vitæ domini nostri Iesu Christi, ex euangelijs, orthodoxisq; doctoribus, per religiosum virum Ludolphum de Saxonia, candidi ordinis Carthusiensis, excerptæ: marginalibus annotandorum sententijs, bibliæ concordantijs, ac tabulis locupletatę, finis. Vnà cum diuę Annæ vita, per Iodocum Badium ad calcem operis adiecta.

PARISIIS APVD CLAVDIVM CHEVALLONIVM,

ANNO M. D. XXXIIII.

